

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
13
15
17

HIPPOLYTI RIMINALDI

I. C. FERRARIENSIS ET COMITIS AVLAE LATERANENSIS

IN ALMO PATRIAE SVAE GYMNASIO
Primam ordinariam Iuris Ciuilis Vespertini
Cathedram regentis,

In aliquot Institutionum Imperialium Titulos dilucida
Commentaria:

MAIORI QVAM ANTEA DILIGENTIA RECOGNITA
atque etiam præter interpretationem ad Tit. de Testamentis,

Nunc primum in lucem prolatam,

Innumeris propè Additamentis aucta, quæ parenthesi ( ) clausa, manu &
ad marginem insinuantur.

CVM SVMMARIIS ET INDICE LOCVPLETISSIMIS.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs, Ex Officina Ioan. Baptistę Somaschi.
M D LXXXIII.

DEL SIGNOR TORQVATO TASSO.

Quei, che già denno à la feroce Sparta
L'antiche leggi, & a la dotta Athene,
Peregrini cercar monti & arene
Cogliendo la uirtù, ch'in molti è sparta:
Ma tu Signor, c'hor la ritraggi in carta
Non ue lesti però l'Alpe, ò Pirene
O questo mare, ò quello, anzi à te uiene
Altri perche sauere à lui comparta

Se pur del Simulacro non è pago
Et è loda maggiore in un raccorre
L'estrane genti, ch'ir fra quelle errante.
Ma s'è l'ingegno tuo d'intender uago
Peregrina tal uolta, il Ciel trascorre
Di cerchio in cerchio, e le sue leggi sante.

SERENISSIMO AC MAXIMO DVCI

Alfonſo Secundo Eſtenſi,

HIPPOLYTVS RIMINALDVS Felicitatem, & S. P. D.

VM quotidiano quaſi conuitio, Sereniſſime Princeps, amici efflagitauerint, vt Commentarios, quos ſeptem & viginti ab hinc annis in tres Iuſtiniani Inſtitutionum Titulos edideram, rurſus in lucem emitterem, opus (abſit uerbo iactantia) iuri operam nauantibus vtiliſſimum: Ego ne aut amicorum cauſa noluiſſe, aut laborem fugiſſe viderer, & vt legum profeſſoribus in hac Iuris parte iterum cumulatius quàm antea fecerim prodeſſe, opus hilari, quod aiunt, fronte aggreſſus ſum: cumque infinitis prope additionibus librum adauxerim, & quarto etiam addito Titulo locupletauerim, meas nunc eſſe partes animaduerto vt has qualeſcunque lucubrationes Tibi, Principi Optimo, ac Maximo, ex animo dicem ac ſacrem. Quod libentiſſime facio, cum ut vetus meum tuear inſtitutum, quippe qui ſuperioribus annis tibi ſecundam Codicis partem, deinde tertium Reſponſorum meorum Librum dedicauerim: tum ut iſte Liber, qui olim auſpice Sereniſſimo Patre tuo recolendę memoriæ feliciter in lucem exierat, nunc quàmmaxime auctus, Te Duce Maximo

fauente, gloriosissime prodeat. Pro tua igitur humanitate, propensaque animi in te mei deuotione munus hoc, licet impar Altitudini tuę, suscipias rogo, meque Tibi penitus addictum memoria serues. Vale, Italię decus amplissimum.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

Omplures fuere, ac ijdem doctissimi viri, multoque ingenio præditi, qui per omnes ætates Iustiniani Imperatoris optimi, atque laudatissimi Institutiones suis Commentarijs illustrare ac declarare conati sunt. Nec in tanta Doctorum varietate semper aliquid noui allatum esse, cuipiam aut nouum, aut mirum uideri debet. Ignita nam illa virtutum semina à summo rerum omnium opifice humanis mentibus tradita, continuo quasi desiderio flagrare, eoque uoluntatem nostram impellere videntur, ut necessario rerum nouitatem summa vi appetat, summo studio quærat, summa etiam delectatione amplectatur, & contempletur. Hinc est ut nostræ etiam ætatis excellentissimi Viri ijsdem rationibus persuasi, eodemque ardore impulsi, ingenij sui acumen, quantumcunq; sibi à Natura traditum est, hac vel illa in re palam facere delectati sunt. è quorum numero Hippolytus Riminaldus, Comes Lateranensis, qui nunc summa sui nominis laude, summa etiam Auditorum frequentia, in celeberrimo Ferrariensi Gymnasio primas profitetur, nonnullis ab hinc annis easdem Institutiones Iustinianas interpretatus est. Qua in re quantum sibi gloriæ vendicauerit, sanè non dicam: opus quidem per se vtile, gratumque extitisse ea res est testis, quod in lucem editum multa quidem fœlicitate, ac celeritate per manus hominum euolauit. Quamobrem Auctor huiuscemodi sui laboris vigilias adhuc etiam desiderari posse ratus ab his, qui iuris Imperatorij vias sibi aperiri cupiunt: opus ipsum satis ante hac acceptum & elaboratum, typis nostris iterum excudendum, maiore quàm antea diligentia recognitum atque expurgatum, nec non valde locupletatum exire voluit; quò maiorem inde utilitatem ac delectationem studiosus Lector accipiat. Has igitur ego vigilias, lucubrationesque meis typis excusas tibi, candide Lector, tantò maiore animi alacritate trado, quantò gratiores expectatioresq; tibi fore confido. Habebis enim præ manibus excellentissimi, nostræque ætatis spectatissimi Viri solidam, omnique ex parte fidelem doctrinam, non adumbratam, non fucatam; sed è clarissimis viuisque veritatis fontibus haustam: quæ quidem iustissimam, ac honestissimā tuam in hac parte sitim satis luculenter sedare possit. Nec ego nunc non vulgatā prædico. Satis iam per se veritatem attestantur cętera huius Auctoris scripta, Responsa præsertim, in quibus Io. Marię, ac Iacopini, gentilium suorum laudem, excellentiam, atque auctoritatem non solum adæquauit, uerum etiam, omni amota controuersia, superauit: immò verò (quod pace Neotericorum dictum esse velim) æqualem se esse Alexandro, Decioque profiteri validissimè potest. Cernis eum, quisquis uolumina illius euoluis, uberem doctrina, ueritatis amatorem: iudicium in rerum cognitione non desideras: ordinem in disponendis amas: facilitatem in exponendis delectatione contemplaris: dignitatem denique ipsam in tota scriptorum suorum serie miraris. Eum in dubiis enodandis ingeniosum, in rationibus adducendis grauem, in confutandis clarum, distinctumque facile reperias. Sed illius nomen satis per se laudatum ulterius me ad laudes ipsius digredi non patitur, ne forte uidear ei largiri uelle, quod sua est ipse uirtute ac vigilantia adeptus. Indigus alienæ laudis non est, cuius monimenta laudatissima sunt. Hunc te librum satis te alacri animo accepturum ac lecturum scio, qui ex cæteris eius laboribus facile intelligas, eum plurimo tibi emolumento fore, multumque vigilijs tuis splendoris, ac dignitatis allaturum. Vale, Venetijs Idibus Februarijs. M D LXXXIII.

INCERTI AVCTORIS
CARMINA.

Nforme interdum format sine nomine corpus
Natura, & quærit nobilis artis opus:
Unde feras dicunt nonnullas fingere lingua
Corpora, quo forment prodigiosa nimis,
Utq. etiam informes ornet sua gloria fœtus,
Quale decus recipit partus & iste tuus.
Quem pœne informem edideras RIMINALDE, politum
Et bene formatum nunc tua lingua aperit.
Illum nam celerem calidus florente iuuenta,
Callidus ingenio, hunc uberiore senex.
Cultura reuocare uices bis scindere terram
Uberiora ferunt: sic iterare iuuat.
Respondent votis exercita sæpius arua
Nec spem mentitur sæpe secunda manus.
Quid? male tornatos incudi reddere versus
Efficit, vt penna liberiore volent.
Utq. Pelops humerum nitido mutauit eburno,
Et magicis Aeson aere recoctus aquis.
Ex quo perfectam contraxit vterq. figuram
Ut fungi posset munere uterq. suo.
Acer equis alter, Cereris si tanta potestas
Integer, vt curru luserit Oenomaum.
Alter fit tantum radices valle resectas
Aemonia iuuenis rite valere putant.
Sic liber arte tua limatus peruolat orbem,
Nec toto mendax corpore menda latet.
Qui tamquam exuuijs serpentis more senecta
Excussis auido poscitur ore nouus,
Qualis turba recens auium de margine nidi
Ore pio poscit, quæ tulit ore parens,
Omnia nunc primum niueo candore nitescunt,
Nec minium, aut Momi vulnera cruda timent.

Si Deus Hippolytum cæcis reuocauit ab antris.
Et mater geniti bis, fuit, atq. pater.
Legib us armatus, ferroq. excitur ab atris.
Hippolyti tenebris? INDVPERATOR ope.
Atq. iterum pulsa prodit caligine, doctis
Euolui vt digitis absq. timore queat.
Excipiunt partus compendia tanta secundos
Auctorem ut longe se superasse putes.
Dimidia nam parte liber turgescit adaucta.
Bis nati, ut fiat, bis pater Hippolytus.
Sic variat fortuta vices, cursusq. relictos
Alterno cogit mox iterare pede.

BERNARDINVS

SALETHVS SORANIENSIS

SEMINARII PAR. RECTOR.

Ad eximium D. HIPPOLYTVM RIMINALDVM V. I. Consultissimum Ferr. Carmen.

SI RIMINALDE tuas tentem percurrere laudes,
Illudar votis non minus ipse meis,
Quam maris enumerare omnem si ponar harenam,
Omne mare in parua uel cohibere manu,
Quin tua sunt scripta externæ nihil indiga laudis
Eximio Authoris nomine clara sui.
Hi potius, quibus est rebus uis una gerendis,
Facunda inuidit sed miser ora labor,
Præconem quærant, tua te diuina per orbem
Scripta ferunt, solis qua rota signat iter,

Rdua Doctorum sileant monumenta Virorum,
Pro cunctis unum hoc gloria tollat opus.
Qualis pulchra rubet tenebris Aurora fugatis
Lucida, cum roseum prouocat orta diem.
Ingenij exuberat talis quacunque serena
Dum legum rabido ducit ab ore iubar
Hippolytus; Iuris cultor sanctissimus, aquè
Virtus, quo egregio sanguine iuncta viget.
Afflictis clarum lumen mortalibus affert:
Et patriæ columen fulget & orbis honor.

INDEX RERVM,

VOCVM ET SENTENTIARVM INSIGNIVM, QVAE HABENTVR HIS CE,

HIPPOLYTI RIMINALDI COMMENTARIIS IN ALIQVOT INSTITVTIONVM IMPERIALIVM

Titulos, Alphabetico ordine digestus.

A

Aditio

C

Et

Sed

Fallit

D

Dona-

Fallit

c Dotis

F

Factum

Nisi

G

H.

Igitur

Intel-

INDEX.

Et

L

Legata

Lex,

Mariti

N.

Notarius

Secus

Pupillus

R

Ratio

Quando

Com-

T

V

Sexto,

FINIS.

HIPPOLYTI RIMINALDI

I. C. FERRARIENSIS ET COMITIS AVLAE LATERANENSIS

IN ALMO PATRIAE SVAE GIMNASIO

Primam ordinariam Juris Ciuilis Vespertini Cathedram regentis,

Interpretationes in Institutionum Imperialium Titulum de Donationibus.

SVMMARIVM.

1 *SVCAPIO & praescriptio Iuris ciuilis sunt.*
Et licet quo ad praescriptio nẽ Franciscus Connanus secus sentiat. 3.
Tamen eũ taxat autor. 4.
2 *Ius ciuile si non esset, praescriptiones non essent:*
5 *Princeps non potest auferre dominium quaesitum de iure gen.: nisi cum causa respiciente saltem utilitatem priuatam.*
Aut uerius tantum publicam. 6.
In quaesito uero de Iure ciuili, sufficit utilitas priuata. 8.
Et nulla causa subsistente non potest. 9.
Licet Angelus secus senserit. 10.
7 *Conclusiones quae Portio Imolensi ascribuntur, non sue sunt, sed Antonij Gabrielij Romani.*
9 *Dominium iuris gentium est, licet modus acquirendi sit de iure ciuili:*
11 *Donatio est genus acquisitionis de iure ciuili.*
Dictio, Et, implicat. 11.
12 *Titulus de donati. male situatus, secundum Balduinũ.*
Sed autor contra sentit. 13.
14 *Mandatum dicitur proprius contractus.*
Doctores allegati, quorum scripta nõ habentur, non sunt attendendi.
15 *Diffinitio praecedere debet omnem disputationem, et tractatum praesupposita tamen rei existentia 16.*
16 *Quaeritur primo sit an sit de quo disputamus.*
17 *Scientia quid sit.*
Diffinitio rem inuentam sed obscuram & inuolutam aperit. 17.
18 *Diffinitio bona ex quibus constare debeat.*
Nam constare debet ex genere & differentijs.
Conuerti debet cum suo diffinito. 21.
Et quidditatem rei per essentialia dicere. 22.
19 *Genus inuentu facile est, forma non item.*
Differentiae ac dissimilitudines secus.
Et in eis discernẽdis magna subtilitate opus est. 20.
20 *Diffinitionum uarias formas scripsit Alci.*
23 *Donatio uera & propria non diffinitur in l. donari. ff. de dona.*
Et in ea re decipiuntur Host. Alb. & alij. 24. Sicut & Nonius. 27.
Quos omnes sigillatim autor reprehendit. 25.
26 *Verbum uidetur, denotat improprietatem.*
28 *Donatio uera non ponitur in l. cuius per errorem. ff. de reg. iur.*
29 *Indebitum recipiens ignoranter impedit donationẽ.*
30 *Donatio per dissensum impeditur.*
31 *Notarius stipulans absenti non quaerit nisi secuta ratificatione.*
Sicque saepius consuluit Dec. 32.
Et est opinio uerior. 33.
Et crebrior. 35: Siue communis. 36.
Licet aliqui contra senserint. 37.
A quibus dissentit autor. 39.
Secutus communem Regia constitutione Galliarum roborata: 40.
Sufficit tamen tacita ratificatio, nec expressa requiritur. 41.
Quid autem iuris adiecto iuramento.
Ruinus ius absenti quaeri uoluit. 42.
Plotus uero nequaquam. 43.
34 *Notarius in acquirendo an differat ab alijs liberis hominibus.*
38 *Notarius utilem quaerit absenti sine cessione.*
Secuta tamen ratificatione. 49.
43 *Plotus laudatur.*
44 *Intellectus l. 2. 3. & 4. ff. rem pup. 45.*
45 *Notarius passim pro alio stipulatur.*
46 *Franciscus Connanus commendatur.*
47 *Seruus publicus quando pupillo detur ad stipulandũ pro eo.*
48 *Seruus inuito domino & ignoranti quaerit.*

50 *Intellectus l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. contra Decium.*
51 *Lex generaliter loquens includit omnes casus, dato quòd maior ratio sit in uno quàm in alio.*
52 *Diuinare non licet.*
53 *Obligatus ad antidora, si per errorem soluat, repetit.*
54 *Donatio propria ubi diffinitur. 73.*
55 *Significatio propria, sumitur a diffinitione.*
Item à legis authoritate. 56.
57 *Dantur multa præter donationem.*
58 *Verbum præstare, quid significet.*
59 *Genus de pluribus speciebus prædicatur.*
Et ad plures species natura differentes pertinet.
60 *Donatio propria, ad quid detur.*
Et ad quid donatio ob causam. 61.
Vel donatio causa mortis.
62 *Donatio antidoralis nascitur ex obligatione ad remunerandum.*
Quis enim naturaliter obligatur benefacientibus sibi. 80.
63 *Creatura qualibet mouetur ad benefaciendum benefacientibus sibi.*
64 *Obligatio naturalis ad remunerandum consistit in æquitate & honestate.*
Et in ea subest quædam prouocatio. 66.
65 *Odiosum genus hominum, officia exprobrantium.*
67 *Donatio propter nuptias, antipherna appellatur.*
Et ad eam maritus cogitur.
68 *Donatio ante nup. sponsalitia largitas dicitur.*
Nec dicitur propria donatio.
Et licèt Connanus contra sentiat. 69.
Tamen eum refellit autor. 70. 72.
71 *Donatio ex uerbis & causis & rei qualitate indicatur.*
72 *Donatio propria non sequitur ex eo quòd quis non tenetur dare.*
74 *Gratiosa, quæ dicantur.*
75 *Beneficium, quid sit.*
76 *Dictio nulla, in totum negat.*
77 *Donatio facta in uenditione de pluri quàm res ualet non est uera donatio.*
78 *Donatio causa mortis cõtinet officium sine negociũ.*
79 *Idem de donatione antidorali.*
Qui non remunerat incurrit repræhensionem.
81 *Alienari possunt homines causa remunerationis.*
Item res immobiles ecclesiæ. 82.
83 *Donationis diffinitio breuis ex Nonio.*
84 *Donationem contractum esse fatentur omnes.*
Exceptis Garzia. 88.
Fulgosio & Connano. 91.
85 *Dictio alterius, inclusiua est.*
Et similitudinem denotat. 96.
Estque repræsentatiua eiusdem qualitatis, cuius sunt præcedentia. 86. 95.
Dictio neque, denotat similitudinem. 87.
88 *Donationi nullam inesse obligationem ex parte donãtis uel donatarij.*
At secus putat autor, ut per eum. 107.
Quando donatio incipit à stipulatione, uel pacto.
Vel quando fit absenti ante illius acceptationẽ. 109.
Vel ad remunerandum. 110.
89 *Titulus de Donationibus, cur hic positus, & inferius declaratur. 121. 122.*
90 *Donatio fieri potest per pollicitationem, ut putat Garz. sed autor contra. 126. cum sequentibus.*
Contractus nullus est in mundo, qui non exigat duorum consensum. 90.
91 *Donationẽ fieri per contractum diuersi nominis, est erroneum dictum.*
Venditio potest continere donationem.
93 *Remittendo præter iustum ualorem.*
94 *Intellectus auth. ut spon. larg. in prin.*
97 *Mutuum nomen habet ab executione.*
Intellectus l. 2. §. appellata. ff. si certum petatur, secundumm Connanum. 97.
Aut uerius, §. præcedentis, secundum autorem. 98.
Qui plures interpretes ad §. appellata, commemorat.
99 *Donatio dicitur à doni datione*
100 *Autent. sacramenta pub. C. si aduer. uend. procedit in donatione.*
101 *Transitus de una specie ad aliam diuersam non fit, ubi uerba repugnant.*
102 *Testamentum quod non ualet ex defectu testium nõ sustinetur ut codicillus, propter diuersos effectus eorum. 103.*
104 *Donatio dicitur contractus stricti iuris.*
Vnde in ea non ueniunt usuræ.
105 *Nec appellatione filiorum ueniũt in ea nepotes, nec alij descendentes.*
106 *Contractus est generale nomen ad omnes contractus particulares.*
107 *Donans an obligetur, quando donatio incipit à traditione.*
Quòd sic si absenti fiat ante acceptationẽ illius absentis. 109.
Idem si incæpit à stipulatione uel pacto.
108 *Verba compulsionis, & necessitatis obligationi conueniunt.*
110 *Donatarius obligatur ad remunerandum.*
111 *Obligatio ad remunerandum plures effectus parit.*
112 *Donatarius in dubio soluens uel quid faciens donanti, uidetur animo remunerandi facere.*
113 *Donatio non præsumitur.*
Potiusq; fatuitas quam donatio præsumitur.
Nisi præcedat obligatio antidoralis.
114 *Donatarius obligatur ad restituendum, si fuit donatio causa mortis.*
Vel inter uiuos conditione uel modo donata, in adiectis non impletis.
Aut si merita fuerũt exigua, donatio uerò magna et excessiua. 116.
Reuocatur enim ex causa inofficiositatis.
Et ultra merita. 117.
115 *Merita debent esse insignia, ut donatio remuneratoria inducatur.*
118 *Intellectus l. Aristo. ff. de don. 119. 120.*

Ti-

121 Titulum magis uno quàm alio loco situari, quando que arbitrarium.
Vt de tit. de exceptionibus. 122.
123 Intellectus l. fi. C. ad Vellei. 131. 135.
124 Pollicitatio dicitur solius offerentis promissio.
Tamen appellatione pacti largè uenit.
125 Pollicitatione quando quis obligetur.
Et in quo differat a pacto. 126.
126 Pactum est duorum cõsensus expressus uel tacitus.
127 Præsens & tacens ad sui commodum præsumitur cõsentire.
128 Actio numquid detur ex iuramento.
129 Pollicitatio quando præsenti fieri possit.
Donatio absenti facta non ualet. 129.
Et præsentiã requirit. 130.
131 Dos ex sola pollicitatione debetur.
Nec absentia nocet eius fauore. 133.
132 Pollicitatio non parit actionem.
134 Dotans in dubio censetur donare.
135 Specialia non trahuntur ad consequentias.
136 Donatio numquid sit contractus nominatus, vel innominatus.
Glossæ uoluerunt quod olim esset innominatus, hodie contra 137. 142.
Bartolus uero distinxit inter donationem simplicem, & ob causam, 143. 144.
Alibi uero quòd olim, & hodie fuerit, ac sit contractus nominatus. 145.
At Iacob. Butrig. & quidam alij penitus, contra uoluerunt. 150.
Ruinus uero distinxit inter donationem sumptam in genere & in specie, quem sequitur autor. 175. 176
137 Contractus nominati sunt qui solo consensu fiunt.
138 Donatio olim solo consensu non fiebat.
139 Consensus nudus, qualis dicatur.
140 Surdus & mutus solo consensu obligatur.
141 Stipulatio præter consensum verba requirit.
142 Donatio hodie solo consensu fit.
146 Donatione perfecta non est locus penitentiæ.
147 Donatio propriè una tantum.
148 Pœnitentiæ locus est in contractibus innominatis.
149 Perfectissimum dicitur, quo nihil perfectius.
151 Donationis nomen, an generale uel speciale.
152 Donationis appellatione, dos; et cõtractibus alienatio quandoque continetur.
153 Donationis ex pacto, nudo non oritur actio sed propter illud lex illam producit.
154 Lex quandoque roborat pactum ut producat actionem, quandoque uero propter illud eam parit.
155 Rex paruum Comitem quandoque potentem facit ad bellum intentandum.
Quandoque uero propter illum facit bellum.
156 Exempla ueritatem demonstrant.
Et sequenda sunt.
In cognitione que rei intuenda. 157.
158 Salyc. in l. 2. C. de cond. ob causam, deceptus.
159 Certum quid uno uel alio modo reddi, non referre.
De quo Fabius orator pulchre locutus. 160.
161 Donatio licèt habeat effectum contractus nominati, tamen innominatus est contractus. 163.
162 Contractus ab effectu perpenditur, nomine non attento, quod declaratur. 165.
163 Contractus nominatus statim parit actionẽ ante implementum.
Licet Vacorius à Vacuna, contra, sed male. 164.
164 Intellectus. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp.
166 Contractus innominatus quando dicatur.
Gammarus taxat Glo. in Rubr. C. de rer. permuta.
Sicut & opinionem Baldi in l. iurisgentium. ff. de pactis. 168. pro qua lex 1. ff. de contrah. emp. 169.
Et suam ponit. 173.
Sed glossam in dicta rubr. defendit autor. 199.
Et opinionem Gammari refellit. 201.
167 Emptionis & uenditionis nomen generale.
170 Societas contractus nominatus.
171 Argumentum negatiuè ualidum.
172 Contractus do ut des uel facias, innominatus.
174 Intellectus l. in quam ff. de præs. verb.
175 Donatio in genere sumi potest.
Et in specie.
176 Emptionis nomen, quando consideretur in specie.
Et ubi in genere, qualis contractus sit. 177.
178 Exhæredatio per nomen generale dicitur inter cæteros facta.
Si uero per speciale, nominatim.
Et quando, declaratur. 179. 180.
Cur autem nominatim fieri debeat. 181.
182 Filius in potestate idem cum patre.
183 Permutatio nũquid in specie per legem cõsideretur Gammar. & alij quòd sic non autem in genere. 184
Quos confutat autor ex Paulo Iurisconsulto. 185.
185 Permutatio causam cæteris contractibus dedit. 190
Et eorum principium fuit. 187.
Et illius species emptio uidetur 188.
186 Emptio quando inuenta.
188 Permutatio similis emptioni.
189 Intellectus. §. Item precium. Inst. de empt. & vend. 193.
191 Origo in omnibus est consideranda.
192 Regnum est ad fœminas transitorium, quãdo habuit originem à fœmina.
194 Stipulatio contractus nominatus.
195 Lex, iurisgen. ff. de pact. à contrario sensu.
196 Argumentum à contrario sensu fortissimum, & optimum.
197 De diuersis ad diuersa non fit illatio.
198 Donatio ob causam, contractus nominatus.
200 Extrema habilia supponenda sunt.
201 Mutui contractus nominatus.
202 Stipulatio contractus nominatus.
203 Donatio, numquid sit proprius contractus.
Omnes tenent ꝙ non, quos autor sequitur. 216. Bald. nouell. Gallian. et Bellon. contra. 206.
Contractus ꝓpriè dicitur ultro citroq; obligatorius.
204 Verbum uidetur, denotat improprietatem.
205 Statutum de contractu loquens, an comprehendat donationem.
Distinguit autor inter statutum prohibitiuum & permissiuum. 249. 250.
Et inter odiosum & fauorabile. 254.

AEC Rubrica continuatur per Imperatorem, prout refert Glossa, quam sic potes melius declarare, Supradicti titulo secūdo, promisit Imperator tractare quibus modis Ciuili Iure res nobis acquireren
1 tur, † atque ob id subiecit de usucapione, & præscriptione, quæ iuris ciuilis sunt, ut superiore titulo probatur ibi [*iure ciuili constitutum fuerat*] (l. 3. ff. de usuc. ibi [*temporis lege diffiniti.*] Azo in Summa Cod. de usuc. pro emp. circa fi. Balb. in trac. de præscrip. in
2 pri. par. q. 4. † Hinc dixit Bal. in repe. l. primæ. C. de emanc. lib. quòd si Ius ciuile non esset, præscriptiones non essent. & Fortunius Garzia Hispanus in tract. de ult. fine iuris, nu. 54. inquit, quòd si fateremur prohiberi præscriptionem, necesse foret fateri prohiberi legē
3 ciuilem. † & licèt Franciscus Conanus, Iuris cons. egregius & admodum facundus, in Cōmentariis Iuris ciuilis. lib. 3. c. 11. col. 3. quo ad usucapionem, eam lege xii. tabularum inductam fuisse dicat, præscriptionem uerò nequaquam, quoniam lex de ea nihil locuta est,
4 & neque cogitauit. † hoc tamen ultimum mihi uidetur aduersari Iustiniano, superiori titulo dicenti [*iure ciuili constitutum fuerat*] deinde subdit etiam de præscriptione, quòd & Rubrica tituli clarè demonstrat.) Sed & ex
5 eo potissimum cōfirmatur, † quòd licèt Princeps non possit auferre dominium alicui quæsitum de iure gentium, nisi cum causa, quæ respiciat utilitatem saltem priuatam (ut uoluit Aret. in l. Gallus. §. & quid si tātum. col. pen. ff. de lib. & pos. & sentit Alex. consi. 261. colum. 4. ibi [*maximè publicam*] uol. 2. & fir-

Pricepe an & qñ dominiū alteri q̄sitū tollere posſit.

6 mat Bellon. cons. 2. col. 7.) † aut uerius tantū publicam, ut tradit Bar. in l. quæcunque, in fi. C. de fi. instru. & iure has. fis. lib. x. Oldr. consi. 224. col. 7. Castr. consi. 178. Donatio prædicta, & cons. 229. uisis et ponderatis. col. 2. uol. 1. Fel. in c. quæ in ecclesiarum, nu. 20. de consti. Dec. cons. 361. col. pen. Cra. consi. 40. num. 4. Gramma. cons. 100. num. 22. in ciuilibus. (Roma. consi. 310. & consil. 352. in fi. Ias. in l. quominus, col. 1. in fi. cum sequen. ff. de flum. Alc. cons. 42. col. 1. uolum. 5. Ias. cons. 233. colum. 8. uolum. 2. Ioannes de Amicis, cons. 11. col. 3. Gozad. cons. 5. num. 18. Dec. Neap. 361. nu. 4. Capic. Decis. 69. & 166. col. 2. Paris. cons. 2. col. pen. consi. 101. col. 10. uol. 1. consi. 6. col. 2. uol. 2. et alij, quos cumulat Antonius Gabrielius Romanus, in suis cōclusionibus, lib. 3. in titulo, de iure quæsito non tollendo, con
7 clusione. 2. colum. 1. & 2. † & idem Portius Imolensis, lib. 5. cōclusione 15. quod opus nō suum fuit, sed dicti Gabrielij, ut eius filius p
8 bat in epistola dedicatoria) † Tamen secus est in dominio quæsito per usucapionem, uel præscriptionem uelut de iure ciuili: sufficit enim causa, licèt priuatam dunraxat utilitatem respiciens ad illud tollendum, ut declarat Craue. in tracta. de antiqui. temp. in pri.
9 parte, num. 17. † secutus eam sententiā, quod in dicto casu dominium sine causa tolli non possit. Quia iurisgentium est, licèt modus acquirendi sit de iure ciuili, ut uoluit Bal. in l. 1. in fi. C. de iure aure. anul. et in l. rescripta. col. fi. C. de precib. Imp. offer. Fel. latè in allegato c. quæ in ecclesiarum, num. 33. vers. secundus casus, Ias. in l. si. 7. limita. C. si contra ius, uel util. pub. & in l. Gallus. §. & quid si tantum, num. 125. ff. de lib. & post. ubi pariter Alexan. Aret. Soc. Gallian. & Moder. Hispani sequuntur. Iacob. Nigri in Rubr. ff. si cert. pet. nume. 15. & est magis communis opi. ut firmat Paris. cons. 101. nu. 70. uol. 1. Soc. iun. consi. 120. nu. 32. uol. 2. Craue. consi. 7. nu. 10. cons. 103.
10 nu. 3. & consi. 135. num. 20. † licèt Ang. in l. Lucius. ff. de euict. Anch. & Abb. in c. ex parte. 2. de off. deleg. Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum, num. 36. & Bertran. cons. 301. nume. 5. uol. 3. tenuerint, caūsam non requiri. (de qua relatius attingit Fernandus Vasquius, controuersiarum Illustrium lib. 1. cap. 5. nume. 15.)
11 † Verum quia, ut ad rem redeam, donatio est aliud genus acquisitionis de iure ciuili, ut probat hic dictio, Et, quæ implicat, ut not. glos. & Doctores in l. 1. ff. sol. matr. ideo subiungit Imperator hunc titulum, & hæc est cōtinuatio tituli præsentis, secundum glossam
12 plenius declaratam. † Subdit tamen Franciscus Balduinus hic, quòd Apellus iudicat longè accōmodatius fuisse hunc titulum, saltem quantum attinet ad donationem inter uiuos subiungi contractibus, quibus obligatio solo consensu introducitur, nam donationem causa mortis rectius iūges legatis, testaturq; se ad mare Balthicum in quadam uetusta Bibliotheca reperisse exemplar harum Institutionum ante annos 400. conscriptum, in quo ad hūc modū distinctus erat hic de Donatione titulus, nā prior pars, quæ agit de donatione cā mortis, sequebatur titulum de legatis, altera subiiciebatur titulo mandati, sicque sola relatione contentus transit Balduinus.

Cōtinuatio tituli per Balduinum, nūquid sit bona.

13 † Ego uerò, quicquid sit de allegato exemplari (quod nec tantillum attendi debet, postquàm in fonte, & originaliter nō exhibetur, ut de Doctoribus relatis, quorum scripta nō habentur, nō curandis inquit Dec. consi. 259. num. 4. uer. præterea) longè meliorem puto subordinationem, quæ communiter, & passim circumfertur. cū enim principaliter hic doceat Imperator de donatione causa mortis, prout ordinatur, quo respectu contractibus æquiparatur, ut ī textu principij dicitur,

impertinenter post legata subiiceretur, quæ
14 pertinent ad ultimam uoluntatem. † Rursus, cum in titulo mandati, & præcedentibus
(de ueris et propriis contractibus dixisset, l.
iurisgentium, in priuc. ff. de pact. §. ius autem
gentium, supra de iure natu.) non satis aptè
fuisset subiectum de donatione, quæ improprius & non uerus est contractus, ut in hac
Rub. dicemus. Opportunius ergo de utraque donatione fuit hic positum, cum esset
genus acquisitionis Iuris ciuilis, ut supra dixi, pleniusq; dicetur in textu principii, de
qua quidem acquisitione pollicitus fuerat,
& cœperat tractare supra titulo secundo, in fine, cum sequenti, sicq; alibi considerat Imperator magis accommodatam subordinatio-
15 nem, infra titulo 2. §. finali. † Expedita continuatione, quoniam materiã donationis præ
manibus habemus, optimum est, iuxta Ciceronis præceptum, lib. 1. Officiorum, in primis
uidere quæ nam sit eius uera diffinitio: præcedere namque debet diffinitio omnem disputationem, & omnem tractatum, ut tradit Petrus Loriotus in tracta. suo de pactis, Axiomate primo. Cagnol. in l. omnis diffinitio, nu.
16 5. ff. de reg. iur.. († Quod sanè uenit intelligẽ
dũ præsupposita rei spe existentia, sit enim,
an non sit, de quo disputatio futura est, quæritur in primis, ne frustra omnis suscipiatur labor, si in eius rei, quæ non est, institutione cõ
17 sumatur: † cum enim scientia nihil aliud sit,
quàm naturæ quædam obseruatio, & cognitio, rerum earum, quæ non sunt, nulla institutio suscipi potest, at statu rei concesso diffinitio quærenda est: ea namque rem
inuẽtam, sed adhuc obscuram, & inuolutam
aperit, & hæc ita declarat eleganter & doctè
Connanus in Commentariis Iuris ciuilis,
18 lib. 1. c. 1. col. 1.) † Ad huius igitur diffinitionis introductionem præmittẽdum est, ꝙ quælibet bona diffinitio constare debet ex genere & differentiis, ut ponit Bar. in l. 1. ff. de tes.
(quod & subtilius confirmat Connanus in
Commen. Iuris ciuilis, lib. 1. c. 3. in fi. dicens;
ꝙ constare debet diffinirio genere, & forma,
19 quæ differentia appellatur: † ac genus quidẽ
inuentu facile est, forma non item: quare in
omnibus, omnes diffinitionum leges, & rationes, ut obseruentur, uix, ac ne uix quidem
fieri potest. Quod ipsum illum Aristotelem
non puduit in libris suis de moribus, statim
ab initio præmonere, ut ne in illis suis disputationibus accuratum, & limatum differendi genus requireretur: magnam enim esse rerum iustarum et honestarum dissimilitudinem, magnam incertitudinem, & plerumque errorem, ut iis nequeat summa illa artis
20 subtilitas adhiberi. † unde non immeritò Cõnano conformis Alciatus, Patergon lib. 9. c.
21. dixit, ꝙ in discernendis differentiis, ex quibus diffinitio consistit, magna subtilitate est

Diffinitio nunquid cetera precedere debeat.

Diffinitio ex quibus constare debeat.

opus, ut Cicero scripsit; atque ob id uarias
diffinitionum formas recẽset Alciatus, quas
M. Victorini libellus complectitur, sed circa
propriam uersando, qualis est memorata,)
21 † & quæ conuerti debet cum suo diffinito.
Bart. in l. 1. §. dolum. ff. de dolo. (Siluester Aldobrandinus supra de iust. & iure, nume. 4. &
22 de adoptio. num. 20.) † Illa est enim propria
diffinitio (quæ dicit quidditatẽ rei per essentialia, secũdum Philosophum, 6. Topicorum,
& tradit Abb. in Rub. de sent. exco. Ias. in l. nemo potest. lectu. 2. num. 17. ff. de leg. 1. Ripa
in l. 1. ff. de uul. & pupil. passim Doctores, in l.
1. in princ. ff. de acqui. poss. cum similibus per
Cornelium Benincasium in trac. de paupertate, q. 1.) quibus addo Cagnolum, post Boetium, in allegata l. omnis diffinitio, conside-
23 randum est, † ꝙ plures in materia nostra donationis, & uariæ leges circumferuntur, &
primò quidem textus in l. donari. ff. eod. & in
l. donari. ff. de reg. iur. cuius hæc uerba sunt
[*donari uidetur, quod nullo iure cogente conceditur,*] ubi donationem diffiniri uoluit Hostiensis in Summa sua, de dona. in prin. dum
24 quærens quid sit donatio subiunxit, † Donatio est rei licitæ, nullo iure cogente facta collatio, motus ex dicta l. donari, eumq; secutus
est Albericus in l. 1. ff. eod. & in Rubr. C. eod.
Conrad. in Methodo iuris ciuilis, eod. titu.
post principium, & Aretinus hic post notabi-
25 lia. † Ego uerò ab ipsis longè dissentio, cum
differentiæ tales ibi non ponantur, ex quibus
donatio ab aliis speciebus dignosci possit:
illa enim uerba [*nullo iure cogente*] Mutuo
Cõmodato, Deposito, Precarioq; cõueniũt,
26 quæ tamen non sunt donatio. † repugnat et
uerbum uidetur, quod denotat improprietatem, l. 1. §. deiecisse. ff. de ui & ui arm. not. in
l. in suis, ff. de lib. et post. & à diffinitionibus
est alienũ, quæ per uerbũ, est, poni cõsueuerunt, (& primã impugnationẽ concedit hic
Iulius Cõstantius Perusinus, licèt secundã ne-
27 quaquam, † Sed malè: licèt enim Hostiensis, &
sequaces in diffinitione usi fuerint uerbo, est,
tamen textus in dicta l. donari. unde eam desumpserunt, utitur uerbo, uidetur, quod cum
misterio positum fuit ad denotandum impro
prietatem, cum mutuũ, commodatum, depositum, et precarium, nullo iure cogente concedantur, et tamen neque uerè, neque pro-
28 priè donantur.) † Secundo loco succedit textus in l. cuius per errorem. ff. de regul. iur.
in hæc uerba [*cuius per errorem dati repetitio est, eius consulto dati donatio est*] ubi sine controuersia dicendum est, minimè propriam donationem poni, sed impropriam tantum, ut
uoluit Glos. in l. 1. in uerbo, liberalitatem,
29 in fi. ff. eo. et in l. nec ignorans, C. eod. † Confirmaturq; nam dicitur ibi, quòd si consulto
detur, donatio est; et tamen esse potest, quòd
recipiens nesciat indebitum solui, quo casu
propter

An uera donatio diffiniatur in l. donari, ff. eo. & de regu. iur.

Et an in l. cuius per errorẽ, ff. de regu. iur.

propter dissensum recipientis non est dona-
tio.l.absenti.ff.eo. declarat Bart. Cast. et I-
mo. in l.1.ff.eo.Castr.Alex.& Ias.in l. 1. ff. de
cond.inde. Ferrarius, & Guil. Maynerius in
d.l.cuius. (demumq; Connanus in Cômen
30 tar. Iuris ciuilis, lib.3.c.7.col.3. † declarando
textum in l. si tibi pecuniam, ff. si cer.pet. ubi
si tibi pecuniã donandi animo tradiderim, tu
mutui nomine receperis: donationem non
esse scribit Iulianus, propter in causa dissen-
sum, ut inquit Connan. quia non eo nomine
accepisti quo tibi dedi. donatio autem nulla
31 est, nisi acceptetur ab eo, cui donatur.) † hinc
est quòd si notarius absenti donationem sti-
puletur, adhuc ex parte absentis non est dona
tio, nec ei quæritur, nisi ratificatione secuta,
sicque eius consensu concurrente, ut tradit
Alber. in l.non enim.col.1.ff.de adop. Bald. cõ
sil.200. uerba Cyni.uol.2.Cast.consil. 195. ui-
sis his, col.3.uol.2.Dec.in l.certi condictio, §.
si numos, col.2.ff.si cer.pet.in l.1.nu. 22. C. de
pac.in l.contractus.limit.5.num.16.ff. de reg.
32 iur.ubi dicit, id esse singulare, † & ita se con
sulnisse, prout id effecisse reperitur in consil.
226.colum.2.ad fi.consil. 247. col. pen. consi.
432.ad fin.consi.464.num.3.consi.531. ad fin.
consi.586.num.13.et consi.661.colu. 2. Cur.
iun.consi.52.num. 12.consi.55.nume.9. cons.
120.colum.1.& 2. Bertran. consi.116.colum.
4.uol.2.cons.304.uol.3.Ruin.consi.121.colũ.
2. ad fi.cons.174.col.2.uol.1.Soc.in l.1.§. si ius
serim, circa fi.de acqui.possess.Paris. consi.12.
num.110.uolum.2.Cassane.consi.7. colum.8,
uers.item etiam, consi.59.colum.fi. Rub. in l.
non solum, §.morte, num.9. et 95. ff. de oper.
no.nunc.consi.132.Gratus Respon.12.col.1.
Respon.25.num.37.Resp.99.col.2.Resp.117.
colum.2.& Respon.127.col.2.uol.1.Galliau.
33 in Rub.ff.de uer.obl.num.84. † ubi dicit hãc
opinionem esse ueriorem, quam etiam te-
net Alcia.parerg.lib.3.c.13. dicens ità sępius
se consuluisse (prout reperitur in Respõ.112.
ubi citat infinitos, et dicit esse communem
opinionem, eamque confirmat per l. ea quæ
ciuiliter, ff.de acqui. rer.domi. ubi absentib.
non quæritur per liberum hominem, nisi eis
uolentibus, quæ uerba conditionalia sunt, &
important, ꝙ prius uolũtas declaretur per
absẽtẽ, ut ibi declarat Sign. de Homod.i repe
34 titione. proceditque pariter in notario, † ex
quo notarius in acquirendo non differt ab a-
liis liberis hominibus, nisi in uno, uidelicet,
ꝙ transfertur utilis sine cessione in eum, cui
stipulatus est, ut per Bar. et alios, in l.2. ff. rẽ
pupil.sal.fore,) & ultra prędictos idem tenẽt
mod.Galli in addi.Alex.consi.31.colum. pen.
35 uol.6. † Qui dicunt hanc opinionem esse cre
briorem, pluresq; ex memoratis autoritatib.
cumulat Tiraquel.in trac. de constituto, par.
3. num.12.limitat.30. concludens non uale-
re generaliter stipulationẽ notarii pro alte-

Notarius an absenti stipulando quærat.

ro, nisi eo ratum habente, prout uoluit Sa-
lyc. in l. Caius. ff. de usur. quibus addo quo-
que Socinum iun.consi.126.nume.12. uol.2.
& Alciatum latè in c.cum contingat.nu. 234
36 de iureiur. † qui concludit hanc esse commu
nem. quod & Cagnol. testatur in l.fin. num.
223.C.de pact. (l.quo tutela. §. nec paciscen
do, in fi.& in l.si librarius, nu.64.ff.de reg.iu.
& post eum Gabrielius Romanus in suis con
clusionibus, lib.3.titulo, de uerb.oblig.cõclu
sione pri.num.100.ubi plures ex prædictis, &
37 alios congerit.) † Et quamuis Cor.consil.2.
col.2.uol.4.Bertran.cons.156.nu.5.uol.1.no
uissimorum Rui.consi.119.col.4.consi.126.
nu.10.uol.1.cons.47.uol.5. Dec. consil. 293.
col.2.Gozad.cons.87.nu.14.Soc. iun. consil.
118.col.pen.uol.2. (& cons.127.uol.3.ubi la
tè prosequitur, sed latius Senatus Pedemõta.
decis.33.) atque alibi quidam, quos refert idẽ
Tiraquell.loco citato, nu. 13. contrarium te-
nuerint, moti per l.2.3.& 4.ff.de rem pup. sal.
38 fore, inducendo ut per eos. † & ex notatis per
Bar. & Doctores in l.stipulatio ista. §. si stipu-
ler.ff.de uerb.oblig.ubi latè Ale.nu.2.Ias. nu.
15.dicẽtes, ꝙ per stipulationẽ notarij q̃ritur
utilis actio absenti sine cessione, secundum
communem conclusionem, & obseruantiã,
quod etiam firmat Soc.consi.125.in fine, uol.
39 1.Paris.cons.88.nu.90.uol.3. † Attamẽ à prio
re sententia non recedo, uelut communi (cũ
potissimè plures ex allegatis potius respiciãt
ut sine cessione per notariũ quæratur actio, q̃
quòd non requiratur ratificatio, ut animad-
uertit Gabrielius ille Romanus in dicta con
clusi.1.sub nu.100. ad finem) & quoniam te-
net eam Balduinus in §. 1. infra eo. plus ad-
40 dens, † quòd cum hic iuris articulus esset in
scholis Iurisperitorum admodum contro-
uersus, perspicuè definitus est à Francisco Gal
liarum Rege, edita in eam rem anno 1539. cõ
stitutione (& idem firmat Viuius in suis com
munibus opinionibus, in uerbo, donationẽ.
41 † ubi subiungit non requiri expressam ratifi-
cationem, sed tacitam sufficere. & pręter eum
quoque copiosè tradit Didacus Couuaru.in
Rubr.de testa.par.3.a nu.13.usque ad 15.de-
mumque Gabrielius Romanns loco citato.
42 † Qnid autem esset adiecto iuramento in in-
strumento notarij, Ruinus consil.180.nu.12.
uol.1. tenuit absenti quæri ius, quem sequi-
tur Natta consi.262.nu.18.& cons.506.nu.
43 17.& alios citat Crau. consi.98.num.3. † at
clariss. Plotus in eleganti sua repeti. legis, si
quando, num.12.C.unde ui, cõtrarium tenet
post, Alciatum & Parisium, quos citat: tu uero
cogitabis, postquam non est præsentis specu-
44 lationis) † nec me mouet dicta lex 2.3.& 4.
ff.rem pupil.sal. fore. in uerbo [*scriptum publi
cum*] non enim de notario loquitur, ut Ac-
cursius & alij putant: quod inde patet, nam
ille seruus publicus admittitur ad stipulan-
dum

dum in subsidium, si seruum pupillus non ha
45 bet, nec unde emat, † cum tamen notarius
passim pro alio stipuletur. Bar. Bal. Cast. & alij
in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iu. loquitur
ergo de seruo publico, hoc est reipublicæ, q
sic appellatur in l. 1. §. seruum municipum.
ff. de quæst. & in l. 1. C. de seru. rei pub. & est gl.
notab. in l. 1. C. de soluti. & libera. debi. ciuil.
lib. 11. sicque reperio quòd illa iura declarant
Guili. de Suzar. Gab. de Oseller, & Iac. Butrig.
in l. 1. ff. de his qui sunt sui. quos refert Alber.
in dicta l. non enim. Tiraquellusq; loco me-
46 morato. num. 32. (demumque † Connanus
in cõmenta. Iur. ciuil. lib. 2. cap. 2. col. 2. qui
mira doctrina & eloquẽtia plurimum illud
47 illustrauit) & ille seruus reipub. † pupillo da
tur ad stipulandum, quia cum seruum non ha
beret, nec unde emeret, prouidendum erat ei
de publico, & mediante pecunia publica. l.
1. §. ait prætor, cum ibi not. ff. de postul. unde
multo magis respublica tenetur subuenire
de proprijs seruis ad illum actum, arg. Glossę
48 fin. in l. hæ operæ. ff. de oper. lib. † Vtque ser-
uus proprius inuito domino & ignoranti
quęrit. § item uobis. infra per quas per. l. ser-
uus uetante. ff. de uer. ob. Sic etiã esse debet in
hoc seruo reipublicæ loco proprij surroga-
to. l. si cum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. Fal
luntur ergo qui putant illa iura de notariolo
49 qui. † minusque stringit illa communis con-
clusio in dicto. §. si stipuler. non enim dicit
utilem absenti quęri ante ratificationem, im
mo debet intelligi ea demum secuta, ut de-
clarat Castr. in dicto consil. 195. 2. dub. Dec. di
cto consi. 531. (& Gabrielius Romanus in al
legata concl. 1. lib. 3. titulo, de uerb. oblig. nu.
100.) Ex superiore igitur argumento patet,
quòd textus in dicta l. cuius per errorem, de
50 propria donatione non loquitur. † Nec quic
quam ualet restrictio Decij, dũ illum textum
intelligit quando recipiens, scienter recipie
bat indebitum, secus si ignorãter, quia textus
indistinctè loquitur, ergo indistinctè debet
intelligi. l. de precio. ff. de publi. in rem actio.
l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præstand.
51 († Quæ regula adeo uera est ut omnes casus
includat, etiam quòd in uno sit maior ratio
quam in alio. l. 1. §. ꝙ autem. ff. de aleator.
Dec. consil. 5. col. 1. & consil. 301. colu. 1. Cur.
iun. consi. 59. num. 4. Inimo non sine diuina-
tione procedit intelligentia Decij, quòd ibi
recipiens sciret indebitum potius quam ꝙ
52 ignoraret. † igitur reijci debet, cum nõ liceat
diuinare. l. si putator. ff. ad l. Aqui. c. ut nostrũ.
ut eccl. bene.) Præterea uidemus in obligatio
53 ne antidorali, † quod si per errorem soluatur,
repetitio est, ut Glo. penul. Bartol. & alij tra-
dunt in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. Bar. Cast.
& Imo. in l. si testamento. §. 1. ff. de fideiuss.
Imola in Rubr. extra eod. Et tamen si con-
sulto detur, non est propria donatio, secun-

dum communem sententiam, de qua infra di
cemus. sequitur ergo quòd in dicta l. cuius
per errorem minimè propria donatio desi-
54 gnatur. † Quare uerus eius locus habetur Vbi uera donatio diffinitur.
in l. 1. ff. eo. & in l. munus. §. dona. ff. de uerb. si
gnifi. probatur in primis (ex eo quòd utro-
55 biq; ponitur diffinitio donationis. † a qua dif
finitione sumitur propria significatio rei, ut
per Bar. & alios in l. omnes populi, nu. 59. ff. de
iust. & iu. Siluest. Aldob. supra de tutel. i prin
cip. num. 16.) Item quia dicitur priore loco
[*hæc propriè donatio appellatur.*] Secundo uero
56 [*Dona propriè sunt*] † propria enim significatio
rei ab autoritate legis hoc dicẽtis dicitur. l. p
prie. l. ferri. ff. de uer. sig. tradit Bart. in dicta
l. omnes populi, num. 59. & in l. liberorum. ff.
de uer. sig. Hic in dicta l. 1. ponitur diffinitum
ibi [*donationes quamplures sunt*] & in dicto §.
dona. ibi [*dona sunt.*] Rursus ponitur Genus
utrobiq;: primo quidem loco ibi [*dat aliquis*]
57 Secundo ibi [*quæ præstantur*] multa † enim
sunt præter donationem, quæ dantur, uel prę
stantur, (ut primum probatur in l. ubi autem
non apparet. §. fin. ff. de uerb. oblig. & in §.
sic itaque. Inst. de act. secundum uero: nam di
cimus præstare culpam, hoc est alienam cul-
pam in se recipere; reique futuræ euẽtum suo
periculo esse uelle, ut post Budęum, Lexicon
Iuris, & Franciscus Hotomanus in cõmenta
58 rijs iuris, declarant; † sicut & præstare signifi
cat prohibere ne cui fiat aliquid incõmodi,
& si non prohibuerit, satisfacere: ut ueditor
præstare debet uitium rei quam uendit, idest
prohibere, atque efficere, ne emptor dãni ali-
quid faciat. cuius est autor idem Lexicon Iu
ris, & Vlpianus in l. 1. ff. de ędil. edic. ibi [*quod
eius nomine præstari opportere dicitur emptori.*]
& in l. 1. C. de ędil. act. ibi [*præstari iubebit.*]
59 † quare patet illa uerba, Dat, & præstautur,
esse genus in diffinitione positum, cum pluri
bus speciebus adaptentur, quod est peculiare
generis ut de pluribus speciebus prędicetur,
ut animal genus est: homo uero bos, equus &
id genus species, ueluti partes illius generis
subiectiuæ, ut declarat Bart. in l. qui usumfru
ctum. ff. de uerb. oblig. Ias. in Rubr. ff. de leg. j.
col. 2. & pulchre Connanus in cõmẽtar. Iuris
Ciuilis, lib. primo, ca. 13. col. pen. dicens Ge-
nus esse, quod ad plures species natura diffe-
rentes pertinet: species autem natura sua su-
60 bijcitur generi) † Ponuntur etiam differen-
tiæ, quibus diffinitũ cognoscitur ab alijs spe-
ciebus, nam in dicta l. 1. dicitur [*dat aliquis ea
mente ut statim uelit accipientis fieri, nec ullo ca-
su ad se reuerti*] per hoc enim excluditur dona
tio ob causam, donatioque causa mortis, ab
ijsque longè differt donatio, quæ diffinitur
61 utrobique, † cum prima detur, non ut statim
sed tunc demum fiat accipientis, cũ aliquid
secutum fuerit, quo non secuto, resoluitur.
& ad donantem reuertitur, ut in dicta l. 1. §.
1. &

1. & fin. Altera uerò datur, ut aliquo casu re-
uertatur ad donantem, ueluti si conualuerit
ut ibi.§.2. & in textu nostro. Rursus ibi dici-
tur, [*& propter nullam aliam causam facit, quàm ut*
liberalitatem, & munificentiã exerceat] per hoc.n.
excluditur donatio antidoralis, & propter
nuptias, in quibus non concurrit omnimo-
62 da liberalitas. † Nam prima nascitur ex obliga-
tione ad remunerandum. l. sed & si lege. §. con
suluit, ff. de pet. hæred. ibi [*quamuis ad remune-*
63 *randum sibi aliquem naturaliter obligauerint.*] † Om
nis enim creatura mouetur ad benefaciendũ
ei qui sibi bene fecit ut ibi per Glos. & apud
Catonem legitur dicentem, [*Beneficij accepti*
64 *memor esto*] atq; alibi [*par pari referto.*] († Et
hæc obligatio non alia ratione naturalis ap-
pellatur quàm, quòd in æquitate, & honestate
naturę consistat, digna eo, quem uirum bo-
num dicimus, ut laudabile sit, acceptum be
neficium reddere, datum repetere, non ho-
65 nestum, neque liberale. † Odiosum enim
genus hominum est, inquit Tullius, officia ex
probrantium, quæ meminisse debet is in quẽ
collata sunt, non commemorare, qui contu
lit, hæcque polite sic de hac obligatione re-
munerandi ponit Connanus in Cõmentar. Iu
ris ciuilis, lib. 5. cap. 8. col. 2. cui nonnihil ad-
66 dens dico, quòd) & in tali † donatione, quæ
descendit ex obligatione prędicta subest quæ
dam prouocatio propter obsequia recepta,
ut inquit tex. in l. 1. C. de reu. don. ibi [*nam qui*
obsequijs suis libertatem patronorum prouocauerunt]
quæ prouocatio cessat in donatione posita in
d. l. 1. ibi [*& propter nullam aliam causam, &c.*]
67 † Secũda uerò donatio antipherna appellatur
idest contra dotem datio, & non simplex do
natio. l. fi. & ibi Glo. C. de don. an. nup. idque
planius explicat (Connanus in Cõmentar.
Iuris ciuil. lib. 5. cap. 3. col. 1. dicens, quod do-
te præstita, & coniugio inito, cogitur eam
maritus soluere, quocũque eam pacto promi
serit, quoniam hic est genus illud conuentio
nis, quæ uocatur, do ut des: dedit autem do-
tem mulier, ergo maritus donationem pro-
pter nuptias dare cogendus est. quibus ex uer
bis Connani planè deprehenditur, eam non
esse propriam donationem, cum sit compul-
68 sionis actus, non liberalitatis) † sed & in do-
natione ante nuptias, quam sponsalitiam lar-
gitatem appellamus, idem dicere possumus
una cum Constantio Rogerio, in l. 1. nu. 24. ff.
eod. nam cum in sponsalitia largitate insit in
dubio conditio tacita nuptiarum. l. cum uete
rum, C. de don. ante nup. sequitur eam non es
69 se propriam donationem † (quamquam in
hoc secus sentiat Connanus loco paulo ante
citato dicens, quòd cum donatio ante nu-
ptias, quã sponsus sponsæ facit, non habeat
causam nuptiarum necessariam, sed ab amo-
re, & ipso liberalitatis fonte procedat, si quid
pollicitus fuerit, non tenebitur, nisi uolet,

Sponsalitia largitas, an sit uera donatio.

præstare, siue secutæ sint, siue non secutæ nu-
ptiæ. hinc enim sentit Cõnanus eam esse pro-
70 priam ueramq; donationem, sed malè † meo
iudicio: licet enim talis donatio causam, nu-
ptiarum necessariam non habeat, eam ta-
men habet, & tacitam conditionem, ut tũc
rata sit, cum matrimonium fuerit secutum, §.
est & aliud, infra eod. nec sponsus daret, aut
promitteret dare, nisi nuptias futuras crede-
ret. Igitur uera donatio dici non potest, quæ
non ab aliqua causa, sed à mera liberalitate,
ac munificentia procedit, dicta l. prima, ff. eo.
71 † Vnde bene idem Connanus, in Commen-
tar. prædictis, lib. 5. cap. 9. col. 5. dicit, non sa-
tis esse aliquid traditum fuisse: nisi enim libe
ralitatis sensum habueris, non erit donatio;
quòd in ambiguo tum ex uerbis, tum ex cau-
sis traditionis, & rei qualitate iudicandum
erit. uult ergo Connan. quòd si causa traden-
di ueræ donationi repugnat, ueram donatio-
nem non esse, quod in sponsalitia largitate ue
72 rificatur, ut suprà deduxi. † Et posito, quòd
nuptijs secutis sponsus non teneretur dare,
prout inquit Connanus, non tamen inde se-
quitur donationem propriam dici posse. Nã
& ad remunerandum quis non tenetur, nisi
uelit, ut in priu. textus dicemus, & tamen si
quis remunerando quid præstat, illa nõ est ue
ra donatio, ut ibi suo loco dicemus. Vnde
Connanus in hoc paulo defecit: nam, ut dici
solet, [*Bonus quandoque dormitat Homerus.*])
73 † Similiter in dicto. §. dona. ponuntur diffe-
rentiæ satis notabiles ibi [*quæ nulla necessitate*
iuris, officio ue, sed sponte præstantur: quæ si non præ-
stentur, nulla reprehensio est; & si præstentur; plerun-
que laus inest] illa enim uerba ad ueram dona-
74 tionem alludunt, † cum ea sint gratiosa, quæ
impendimus, cum liceret non impendere, c.
iam nunc. 28. q. 1. & tradit Guil. Mayner. in l.
donari. ff. de reg. iuris. Nam & Seneca, uir ille
75 grauis. lib. 3. de Benefic. ait, † Beneficium esse,
quod quis dedit, cum ei liceret, & non dare, at
que ob id donationem dici liberalem, & spon
taneam largitionem testatur Balduinus hic.
Quinimo excludunt uinculum ciuile, & na-
turale, quo necessitate astringimur ad sol-
uendum, ut infra de obligatio. in princ. & ibi
not. & est casus in d. l. debitor, ff. de uerb. signi.
76 † Sed & ea uincula licèt separata excludunt;
propter uerbum [*nulla*] quod in totum ne-
gat. l. si is qui. cc. §. utrum. et ibi Bar. ff. de reb.
dub. excludunt etiam donationem illam, quæ
77 fit in contractu uenditionis, † ut quãdo quis
dicat, uendo tibi pro tanto, & si plus ualet, do
no. illa enim non est uera donatio, nec ex me
ra liberalitate facta, sed ex eo potius, quod
plus de re uendita habere non potest, ut tra-
dit Bar. in l. si tibi decem, in prin. ff. de pact. Al
beric. in l. donari. ff. eo. Ruin. consi. 107. num.
78 17. uolu. 1. † Similiter excludunt memorata
uerba donationem causa mortis, in qua con-
currit

currit officium seu negocium quoddam, uide
licet, ut reddatur, si conualuerit, l. senatus,
§.1.ff.de mor.cau. dona. ibi [*negocium gerit*.]
Item excludunt donationem antidoralem,
in qua concurrit officium eius, qui benefecit
ut remuneretur, l. Aquilius, ff. eo. ibi [*officium*
magistri quadam mercede remuneratum Regulum.]
79 † Item concurrit officium remunerantis, qđ
est benefacienti benefacere, secundum Glo. in
dicto. §. consuluit. si enim non remunerat, in-
currit reprehensionem, nec bene facit. ut tra-
dit Imola in c. fi. notab. 5. eod. ti. (Nec imme
80 ritò, quia † naturaliter quis obligatur benefa
cientibus sibi, ad illos remunerandum, c. cū
ex officij. de testa. c. quicunque suffragio, cum
sequen. 12. q. 2. Bero. consi. 203. num. 4. uol. 1.
Hinc ampla priuilegia concessa sunt actui re
81 munerationis: † nam licèt aliàs homines in-
uiti nō possint alienari tamen ex causa remu
nerationis possunt, ut post Bar. tradit. Natta,
consi. 367. nu. 14. subdens exemplum de præ-
82 latis, † qui licèt res ecclesiæ, præsertim immo
biles prohibeantur alienare, tamen remune
rationis gratia id eis conceditur. c. relatum.
de testam. Glo in l. iubemus nulli. in princi. &
ibi Bar. & alij, C. de sacrosanc. eccle. Barto. in l.
iusta cau. ff. de manu. uind. Ioann. Andr. in ad
di. Specul. in Rubri. de reb. eccl. non alie. Bal.
in c. de priore, de appel. Faber, in auth. hoc ius
porrectum, C. de sacrosan. eccl. Roman. in l. si
uero, §. de uiro. fall. 48. ff. sol. mat. Alex. consil.
56. consideratis, col. 3. uol. 1. Ias. in l. non for-
tem, §. libertus, col. 5. ff. de cond. inde. Soc. con
silio 84. col. 5. uol. 3. Ias. consi. 222. col. 7. uol. 2.
consi. 10. col. 4. et cons. 73. col. 3. uol. 3. Bertrā.
consi. 205. col. 2. uol. 2. Fernand. Vasqui. de suc
cessionum resoluti. lib. 1. §. 5. nu. 6.) unde cū
in remunerando uersatur obligatio quædam,
quæ non conuenit dispositis in dicta l. j. & in
dicto. §. dona. patet ibi ueram donationem
poni, cum & uerba conuertantur cum diffini
83 to, ut intuenti facilè patet. † (Et hanc diffi-
nitionem paucis reformat Iulius Constant.
dicens, quòd donatio est datio, uel præstatio
alicuius rei ea mente facta, ut statim fiat ac-
cipientis, nullo casu reuersura liberalitatis
causa tantum declarando, ut per eum.) uisa
donationis diffinitione, dispiciamus an dona
tio sit contractus, secundo an sit contractus
nominatus, tertio nunquid sit propriè contra
84 ctus. † Primum concedunt omnes, dum su-
per secundo tantum disputant in l. in ędibus, — *An donatio fit contractus.*
§. j. ff. eod. in l. Iurisgentium, in prin. ff. de pact.
& in l. fi. ff. de cond. ob caus. fundatur hęc opi
nio in l. si donationis, C. quod met. cau. in l. si
quis emptionis, in princ. C. de præscrip. 30. an
no. & in l. fi. §. j. C. de bon. quæ lib. cum enim
prius dicatur de donatione, postea subiunga
tur [*uel alterius contractus*] illa dictio alterius
includit, ut donatio sit contractus, & ita Glo.
Bar. Bal. Fulg. Cast. Salyc. & Alexand. in eis no
85 tant. † (& præter eos comprobatur, nam di-
ctio alterius uel alius, quæ sunt sinonimæ
propriè denotant similitudinem secundum
Gl. fi. i l. si fugitiui. C. de ser. fug. & ibi Dec. nu.
33. Alexand. consi. 19. nu. 6. uol. 2. Fely. in c. se
des, num. 6. de rescrip. Socin. consi. 23. nu. 3.
uolum. 4. Ruyn. consilio 68. nume. 3. volum. 5.
86 † ubi dicit expresse dictionem, aliàs, esse repe
titiuam, & repræsentatiuam eius qualitatis
cuius est id de quo expresè facta fuit mētio,
sequitur Senatus Pedemontanus Decis. 52.
nu. 13.) Confirmatur per textum, in l. fin. &
ibi not. Dec. nu. 10. C. de pact. ibi [*donationem*
87 *neque alium contractum*.] † Illa enim dictione
que, denotat similitudinem, inquit Deci. ut
not. in l. 2. C. de ser. fug. & in c. sedes, de rescri.
ergo patet, quòd est contractus, & plura id
genus iura sic loquentia cōgerit ad hoc Tira
quell. in libro de legib. connubi. in uerbo, con
tracter. Glo. 3. num. 42. (quibus etiam me-
mini: Fabianus de Monte, idem tenēs in tra-
cta. de emptio. & uend. quæstio. 22. nu. 21.)
88 † Contrarium tamen tenet Garzias Hispan.
in dicta l. Iurisgentium, num. 25. quoniam ut
sit contractus, subesse debet obligatio. l. La
beo, §. contractum, ff. de uerb. sign. hic autem
nulla subest. nō. n. ex parte donantis, quia dan
do exequitur, & soluit, sed nec ex parte dona
tarij, l. Aristo. in prin. ff. eod. ibi [*obligationem*
non contrahi eo casu quo donatio est,] iuncta Glos.
quæ dicit donatarium non obligari, quam
Doctores sequuntur. ergo fit eam non esse cō
89 tractū. † Secundo, quia titulus de Donatio-
nibus, non ponitur inter titulos contractuū,
sed inter genera acquisitionum, sicque nomi
90 natur, ut hic, ergo non est contractus. † Ter
tio, quia donatio fieri potest per pollicitatio
nem, l. fi. C. ad Velleia. ergo non est cōtractus,
quoniam nullus est in mundo, qui non exi-
gat duorum cōsensum, l. j. §. adeo. ff. de pact.
Hæc, quæ magis stringere uidentur, retuli:
cętera, quæ ponit ut imaginationes præte
91 reo. † Et licèt ipse non dicat, hanc opinio.
tenuit Fulg. in l. 2. C. de condi. ob caus. & Cu-
man. in l. in ędibus. §. j. ff. eod. dicentes, dona
tionem non esse cōtractum, sed quoddam ne
gocium, quia nulla contrahitur obligatio. Et
ad iura de quibus supra, respondet in effectu
Garzi. donationem appellari posse contra-
ctum, quando fit per contractum, sicque eam
illa iura appellant; de se tamen non est cōtra
92 ctus. † Ego uerò sequor priorem sententiā,
ut communem, ita quoque ueriorem. Pro
qua primò uigent prædicta Iura nullatenus
soluta per eum. quod enim dicit donationē
tunc demum dici, quæ fit per contractum, est
contra textum, in dicta l. si quis ibi, [*donatio-*
nis titulo,] & contra textum in dicto §. j. ibi
[*ex quocunque titulo, siue donationis*] patet enim,
quòd donatio non fiebat per contractum di-
uersi nominis, puta per emptionem, uel uen-
ditionem

93 ditionem.† In qua remittendo uel dãdo pręter iustum ualorem, uel precium, posset subesse tacita donatio: tunc enim dixissent illa intra, fuisse titulum emptionis, vel uenditionis, quo principaliter fuisset celebratus. cum ergo appellent titulum donationis, colligitur, quòd per se fiebat, & tamen utrobique
94 contractus appellatur. † Secundò hanc opinionem confirmo per textum in Auth. ut spõsa.larg.in princ. ubi dicit Imperator [*sponsalitiam largitatem contractum specialem esse*] ecce quam clarè contractum appellat donationē propter nuptias, de qua loquitur, secundum Bar. & alios ibi. Suadetur hoc idē dū subdit,
95 [*& alijs donationibus eam connumerari*.] † Nam illa dictio, alijs, ex sui propria natura est relatiua, & repręsentatiua eiusdem qualitatis, cuius est id, de quo facta est mentio, c. fi. cum ibi not. per Archid. de pact. in 6. notat Glo. & Doctores, in l. non solum. §. quæritur, in uerbo, cęteros, de procur. Glos. & Doctores in c. sedes, de rescript. Alex. consi. 204. considetatis uerbis, col. 2. uol. 2. Ruy. cõs. 130. in prin. uol. 3. consi. 67. num. 3. uol. 5. Soc. Iun. consil. 168. num. 52. uol. 2. (Dec. in l. 2. post Glos. C. de ser. fug. num. 33. & in l. quicunque, in fi. lectu-
96 ra 2. C. qui admi. Ceph. cõsi. 204. nu. 49.) † ubi quòd intelligitur de simili, ergo eiusdem qualitatis, & dixi paulo superius alios citãs, ut ibi, merito repetit in donationibus, de quibus subdit, illam qualitatem cõtractus, de qua su-
97 pra. † Tertiò moueor, quoniam mutuum ita nomen habet ab executione, sicut & donatio: dicitur enim mutuum ab eo, quòd de meo tuum fiat, l. 2. §. appellata, ff. si cer. pet. (quem textum nõ sic accipiendum putat Cõnan. in Commentar. Iur. ciuil. lib. 7. cap. j. col. 5. ut dicatur mutuum, quòd à creditore transferatur rei creditæ in debitorem dominium, nam isto modo legatum, donatio, uenditio, mutuum dici posset, quòd in ijs similiter transmittatur dominium: sed quia mutuum, est earum rerum, quarum est tam commutabilis natura, ut altera alterius omnino uicem suppleat, sic ut quod meum est, sit tuo simillimũ, ac prope idem, cum eiusdem sit naturæ, eiusdem qualitatis, & quantatis, tantumquæ utilitatem, atque eundem prorsus usum tibi ac
98 mihi afferat, ut plenius per eum. † Quæ sanè declaratio, non tam illi §. quàm superiori cõuenit, ibi [*quia in genere suo functionem recipiunt*] cum sequẽtibus uerbis, quæ pariter & ab alijs Iureconsultis uarijs modis explicantur, nedum ibi, sed alibi, ut à Bellono Supputationum lib. j. cap. 4. Zasio lib. j. Singularium responsorum, cap. j. col. 2. Duareno disputa. lib. j. c. 14. & Vaconio de Vacuna Declaratione, 94.) Sed eo prætermisso uelut obiter nobis facto, satis est, quòd ab executione mutuũ dedu-
99 citur, † sicut & donatio, à doni datione, l. Senatus, §. j. ff. eod. sed constat mutuum contractum esse, §. ius autem gẽtium, supra de iure nat. in uerbo, [*contractus*] iũcto uerbo [*mutuum*,] ergo & donatio. nec dicas id esse in mutuo, quia recipiẽs obligatur, secus in dona-
100 tione, quia infra respondebo. † Quartò moueor ex communi cõclusione Doctorum in aut. sacramẽta puberum, C. si aduct. uẽd. ubi uolũt illum textum, qui loquitur de cõtractibus pubetum, locum habere in donatione, ut post Glossam Bar. Ang. Castr. Ias. Cor. Cur. & alij tradũt, qui dicũt esse communem. Si enim donatio nullo pacto esset contractus, imper-
101 tinẽter satis hoc dicerẽt. † Ius enim nõ patitur, quòd fiat trãsitus de vna specie ad aliam diuersam, quãdo uerborum significatio hoc nõ patitur, ut declarat Bar. in l. ubi ita donatur, in princ. ff. eod. ubi de precario nõ fit trãsitus ad donationem, quia nomẽ donationis, est penitus separatum à nomine precarij, sequi-
102 tur Dec. cõsi. 393. in fine. † Facit, quod notat Ang. Imo. Cast. & Ias. in l. j. §. si quis ita, nu. 15. ff. de uerb. obl. quatenus dicunt, quòd ubi testamẽtum nõ potest ualere, ut testamẽtum uelut factum coram 5. testibus, tãtum, nõ ualet etiam, ut codicillus, quia si ualeret, trãsiret in diuersam speciem penitus, & diuersi nomi
103 nis, l. si idem. C. de codic. † (Et ultra prædictos hoc idem cõfirmat insignis Modernus, Hieronymus Torniellus in dicto §. si quis ita. motus ea ratione, quia cum dispositio codicillorum, quæ agi potuit, inducat effectus diuersos ab his, quos induxisset dispositio testamẽti, quę agebatur: non enim facit, quòd relicta debeantur ex causa testati, nec quòd debeantur ab illo hærede instituto, sed à succedẽtibus ab intestato, l. cõficiũtur, ff. de iure codic. Igitur ex illa dispositione testamẽti, quæ agebatur, nõ potest inferri, quòd sit cõsensus circa dispositionẽ codicillorum, quę agi potuit) Cum ergo Doctores passim uelint dictam autheticam, sacramẽta, locum habere in donatione, fateri oportet illam esse cõtractum,
104 prout de cõtractu loquitur ille tex. † Quintò moueor ex textu in l. eum, qui. ff. eod. ibi [*cum in bonæfidei contractibus, donationis species non deputetur*] habuit enim pro claro Modestinus ibi donationem esse contractum, tantumque dubitauit an esset contractus bonæ fidei, uel stricti iuris, & bonęfidei nõ esse respõdit, merito
105 vsuras in ea nõ uenire, idq; † denotãt illa uerba [*donationis species*] adiecta verbo [*cõtractibus*,] ꝙ ut generale cõprehẽdit oẽs cõtractus, dicto §. Ius autem gentium, ibi [*contractus introducti sunt, ut emptio, uendio, locatio, & conductio*] cum sequentibus expressis, & tradit Bald. in l. contractus. 2. notab. per illum tex. C. de fi. instru. uoluit enim dicere Modestinus, quòd & si donatio sit species contractuum, non tamen cõnumeratur in his, qui sunt bonęfidei, sed remanet stricti iuris, & ita Bar. Castr. Imola, cęterique summãt illum textum, quod donatio

est contractus stricti iuris meritò in ea nō ue
niunt usuræ. (Idemque tenet Bero.cons.121.
106 nu,14.uol.2. † ubi quod donatio sit contra-
ctus, & stricti iuris infert, quòd in ea mentio
filiorum non comprehēdit nepotes,nec alios
descendentes,) et tenendo hanc partem non
107 obstant contraria,ad primum namque † ta-
metsi quando donatio incipit à traditione,
donans non obligetur,ut inquit Garzi.& an-
te ipsum Bar.in l,1.ff.eo.& Aret.infra in glo.fe
rè,tamen quando incipit à stipulatione uel
pacto, secus est . Primo enim casu compelli-
tur tradere , secundo necessitatem habet tra-
dendi,ita probatur in l.si quis argentum,§.fi.
C. eodem.ibi [*traditionem compelli fieri,*] & ibi
108 [*necessitatem habeat donator tradere:*] † quæ uer
ba compulsionis,& necessitatis posita sunt in
diffinitione obligationis,ut infra de oblig. in
princ.ibi, [*necessitate astringimur*] ergo nega-
ri non potest quin in donatione, in casibus
prædictis insit obligatio ex parte donantis,
& ita firmant Bar. Cuman.& alij in dicta l. j.
109 † (Imò uerò etiam quòd donatio fiat ab-
senti , donans obligatur naturaliter ante ac
ceptationem absentis,ut tradit Guil. Ponta.
in Rubr.ff.de uerb,oblig,sub num.23. uersic.
nec contra hoc.quem refert, & sequitur Ce-
110 phal.consi.272.num,100.) † Ex parte quo-
que donatarij,subest obligatio , uidelicet ad
remunerandum,l.sed & si lege.§. cōsuluit. ff.
de pet.hæred.ibi, [*quamuis ad remunerandum si-*
bi aliquem naturaliter obligauerint ,] cui non re-
sponder Garzia,sed tantùm negat,talem ob-
ligationem,constituere contractum in dona
111 tione,qđ nō probat, nec est uerisimile, †cū
plurimos effectus pariat talis obligatio ad
remunerandum de quibus seriatim tradit
Ias.& Claud.Aquens.in l.ex hoc iure,ff.de iu-
sti.& iu. & idem Ias. in l. si non sortem, §. li-
bertus,ff. de cond. indeb. (quorum cæteris
omissis illud ad memoriam reuocare libet,
112 † quòd in dubio quotiens obligatus ad an
tidora soluit, uel facit aliquod seruitium,nec
apparet an soluerit scienter uel ignoranter ,
uidetur facere animo remunerandi,nec repe
tere potest.ita decidit Ang. in dicta l. ex hoc
iure, col.fi.per l.si uero,§.inde Papi.ff.mand.
113 ubi est tex.notab. † quòd licèt alias nūquā
præsumatur donatio.l.cum de indebito,ff.de
proba. & magis præsumatur fatuitas quàm
donatio secundùm Bald.in l.generaliter,col.
4.C.de non num.pec .tamen præcedēte obli-
gatione naturali ad antidora , præsumitur
donatio,& est unus de effectibus dictæ obli-
gationis,sequitur Ioannes de Amic,consilio
41,col.2,) unde mirum uideri non debet, ꝙ
& hunc pariat constituendi contractum.
114 † Sed & alia cadit obligatio uidelicet, ad re
stituendū, quando est donatio causa mortis,
l.non omnis ff.si cer.pet.ibi [*obligauit accipien*
tem.] Quando uerò inter uiuos , conditione
uel modo donatario adiectis nō adimpletis,
l.j.& per totum,C. de dona. quæ sub modo,
uel eo ingrato existente,l.fi.C.de reuo.dona.
115 († aut si facta fuit donatio contemplatio-
ne meritorum, ea insignia esse debent , ut p
glo.singularem in ca.si quis. 12. quæst. 2. per
l.etiam,ff.de man.uin. l.Aquilius.& l.si pater.
116 ff.eodem. † Vnde si merita fuerunt exigua
taliter,quòd donatione remuneratoria, quā
ta fuit,non erant condigna, nō faciunt dona
tionem remuneratoriam, quin reuocetur ex
causa inofficiositatis,secundùm Bar.in l. fra-
ter à fratre,in prin.col.fi.ff.de cond.inde. in l.
si quis pro eo,§.j.in fi.ff. de fideiuss. & in aut.
unde si parens ,C.de inoffi.testa. sicque con-
cludunt plenissimè Doctores , maximè uero
Ias.Alex.Dec.& Dominus meus Rymin.in l.si
donatione,C.de collati.per tex.in c.relatum ,
2. de testa. in uersicu. [*iuxta seruitij meritum.*]
117 † Et sine dubio reuocatur ultra merita . Et
inquantum ea excedit donatio,secundū Bal.
& Salyc.in l.illud,C.de sacrosan. ecc.Cuma. &
Imo. in dicta l. Aquilius , sequitur Ioann. de
118 Amicis,consi.31.num.10.) † Nec obstat tex
tus in dicta l.Aristo.quo mouetur Garzia: nā
ibi erat cōtractus innominatus do, ut facias,
cum donatione mixtus : dederam enim tibi
seruum , ut eum post quinquennium ma-
numitteres, dubitabatur , an ego pœnitendo
possem reuocare? idque uidebatur posse , quia
in cōtractu innominato re integra locus est
119 pœnitentiæ,l.3.§.j. ff.de cōd.ob cau. † Con-
trarium tamen determinatur , quia non est
merè cōtractus innominatus, cum per appo
sitionem illius temporis , uidear tibi donas
se operas illius serui, usque ad illud quinquē
nium, quam donationem non possum reuo-
care , unde dum dicit textus , [*obligationem*
non contrahi eo casu quo donatio , est] uoluit lo-
qui de donatario , qui non obligatur ad resti
tuendum illum seruum donatori pœnitenti
infra quinquennium, & ita illum textum Ca
120 strens.Imo. Cumanus, & alij declarāt. † Sed
quòd alio respectu donatarius non oblige-
tur,uelut ad remunerandum, nec textus uo-
luit dicere, nec scribentes ibi somniarunt ;
non ergo dixit absolutè obligationem non
contrahi ex parte donatarij, prout Garzia
credidit, sed respectu tantum, de quo supra ,
qui respectus non impedit obligationem do
121 natarij ex alio fonte subesse posse . † Ad se-
cundum respondeo,nō ideo hic positum de
donatione, quia nō sit contractus,est etenim
ut ostendi ; sed quia cum sit etiam modus ac
quirēdi,ut in textu dicitur, in primis uerbis;
fuit arbitrarium,prout,& ubi placuit Impera
122 tori,de ipsa tractare,† prout in simili dicūt
Ioann.Andr.Abbas,Dec.& alij in Rubr.de ex
cept. circa situationem illius tituli , nam re-
spectu dilatoriarum debuisset poni ante ti
tulum,de lit. cont.respectu uero perempto-
riarum

Donans an obligetur,

Et an donatarius

riarum post. sed quia erat ad utrumque com-
munis, fuit arbitrarium ponere ibi. attento er
gò, quòd donatio erat contractus debebat po
ni inter titulos contractuum: attento uerò,
quòd est modus acquisitionis, hic. Sed cum ad
utrumque communis sit, fuit arbitrarium hic
123 ponere. † Ad tertium dici posset in primis,
quòd ille textus de pacto nudo loquatur, non
autem uerè de pollicitatione, ut uerba sonant.
sic enim Angel. Bald. & Barbat. in additio. Bal-
di illum intelligunt, sic Soci. in Rubr. ff. solut.
matr. col. 9. uers. præterea non est inconueniēs.
Sic Alciat. in Rubr. ff. de uerb. ob. in princ. dum
124 dicit quòd † licèt pollicitario sit solius offe-
rentis promissio. l. pactum. ff. de pollic. largè ta
men loquendo, appellatione pollicitationis
uenit pactum nudum. allegat dicta legem fi. C.
ad Vellcia. Idemque tenet ibidē Butigella, nu.
5. secutus Alexandrum in l. 5. §. 1. col. 1. eo. tit.
idem tenentem, accedit etiam prædictis Co-
ras. idem tenens in l. qui liberos. num. 93. ff. de
125 ri. nup. † idque cæteris clarius cōfirmat Gal-
liau. in dicta Rubr. num. 34. cum enim, dicit
ipse, Doctores communiter concludant ex
pollicitatione quem non obligari, nisi quan-
do pollicetur ciuitati, uniuersitati, Collegio,
Ecclesiæ, uel pauperibus, & dicta lex finalis lo
quatur de pollicitatione facta priuato obligā-
tē pollicentem, debet de necessitate capi pro
pacto, quo intellectu communi sicstante, se-
quitur quòd assumptum Garziæ corruit, quòd
scilicet donatio per pollicitationem fieri pos-
sit, id enim non probatur ibi, minusque hic,
aut in dicta l. si quis argentum, in fine, quibus
etiam mouetur: loquuntur enim de pacto nu
do, ut omnes passim dicunt, nō autem de pol-
126 licitatione. † Quinimmo nedum Garzia non
probat assumptum suum, sed ulterius id est fal
sum, nam pollicitatio differat à pacto: id enim
est duorum, pluriumue consensus expressus,
uel tacitus. l. 1. ff. de pact. at pollicitatio unius
tantum consensum continet, cum sit solius of
ferentis promissum, dicta l. pactum, merito illa
locum habet quando fit absenti circa nūcium
127 uel epistolam, † secus si præsenti, licet tacen-
ti fieret, quia præsens & tacens uideretur com
modum sentire. l. qui patitur. ff. mandat. &
ob id non diceretur pollicitatio, sed pactum
propter consensum duorum, unius expressum,
alterius tacitum. Ita est de mente Bartoli in l.
1. C. de pact. col. 2. & clarius Cynus in 2. oppo.
128 ad finem, † sicque declarat Inno. in c. cum con-
tingat, de iureiur. dum quæritan ex iuramen.
oriatur actio, sequitur Alexan. in l. prima, in fi.
ff. de pact. Alber. in lege, iurisgentium. §. quin
immo. colum. secunda, eod. titu. & est commu-
nis opin. prout Iason, Crot. & plerique alij
Moderni fatentur in Rubrica. ff. de uerb. oblig.
D. meus Vbertinus Zuccardus in Rubrica, C.
de pact. nume. trigesimoprimo. Ias. & Claud.
Aquenl. in l. prima, ibidem sequen. Caccial. in

Donatio non quid per pollicitationem fieri possit.

tract. de pact. quæst. quinta, & alij, quos refert
Andr. Ab. Exea, libro suo pactorum, num. duo-
decimo, & 78. ubi dicit esse communem,
129 † licet secundum Doctores etiam præsenti
pollicitatio fieri possit in casibus in quibus p̄-
sens non præsumitur consentire prosequendo,
ut per eos. Sed donatio facta absenti non ua-
let si nesciat rem quæ apud se est, sibi esse dona
tam, uel missam sibi non acceperit, & sic nisi
consensus quoque donatarij concurrat. l. absē
ti. ff. eo. (l. nec ambigi. & l. si aliquid, C. eo. Ca
stren. in l. illud. C. de sacrosanc. ecc. & cons. 182.
130 de quo meminit Natta cons. 94. num. 5. † ubi
addit quòd adeo requiritur præsentia donata
rij, ubi non interuenit epistola, nuncius ue ad
hoc specialiter deputatus, ut non sufficiat do-
natarium audiuisse uerba donationis prolata
à donāte, ubi extra eius pręsentiā fuisset cōstitu
tus, ueluti si Semproníus existens in domo di-
cat se donare Titio amico suo tale quid, & Ti-
tius transiens fortasse per uiam dicat, hoc au-
dito, & ego recepto, non enim perficitur do-
natio. adducit Aretinum Natta, in §. actionū.
col. 4. in de acti. quod est notabile) ergo sequi-
tur, quòd per pollicitationem fieri nō potest,
aliàs ibi facta statim ualeret, cuius contrarium
131 dicit. † sed esto quòd tex. in dicta l. fi. loquere-
rur de pollicitatione, ut uerba sonant, & ibi-
dem Oldrad. Alberic. & Salycet. tenent, aduer
rendum tamen est, quòd conclusioni nostrę nō
obstat: duo namque contingunt ibi, unum
principaliter, alterum in consequentiam. pri-
mum est pollicitatio, ex qua sola dos debetur,
132 † licèt regulariter ex ea non detur actio. l. 1.
§. 1. ff. de polli. ita Salyc. ibi. (Idemque tenet
Petrus de Bella Pert. Cy. Iacob. de Raue. Salyc.
& Fulgo. in Rubr. C. de dot. pro. Ioannes Fa-
bri in l. ad exactionem. eod. tit. Bapt. de San-
cto Blas. tract. de priuil. dot. nu. 2. & Moder.
Bononi. de Canonicis in Rubr. ff. de uerborum
obligat. nu. 163. per text. in l. pri. §. fi. ff. de col
133 lat. dot. Neuiza. cons. 45. nu. 33. † Qui tenet fa
uore dotis absentiam non nocere, & sic polli-
citationem sufficere plures citās, ut per eū, sic
ut & Natta conformis ei, cons. 316. ad fi.) Secun
dum est, quod ex illa pollicitatione dotis se-
quitur donatio præsumpta, ut declarat Castr.
134 † qui enim dotat mulierem de suo, cense-
tur in dubio fauore dotis dotare animo do-
nandi, non autem repetendi, l. unica, §. acce-
dit, C. de rei uxor. actio. nimirum ergo si do-
natio, de qua ibi, fit pollicitatione, quia
cum ei accedat, sequitur illam tamquam
principalem, iuxta textum in §. liberis, infra
de pupillari. unde non idem dici debet in
donatione expressa, & quæ principaliter
fieret: illa enim per pollicitationem fieri
135 non potest ex ratione supra deducta. † utque
paucis me expediam, uidemus id totum spe-
ciali fauore dotis constitutum in dicta l. finali
ibi [*cum enim scimus fauore dotis*] &c. unde ꝙ con

cedat donationem ex causa dotis pollicitatio ne fieri posse, non est ad consequentias trahẽdum. l. ius singulare, ff. de legib. & sic, quód citra dotem passim donatio per pollicitationẽ possit explicari, ex quibus sublatis argumẽtis Garziæ remanet uera, & firmata cõmunis opi

Donatio, nun quid sit contractus nominatus uel innominatus.

136 nio, ꝙ donatio, sit contractus. † Videndum est nunc de secundo, nunquid donatio, sit contractus nominatus uel innominatus? in quo uariæ fuerunt opiniones, prima quidem Glossarum, quod olim esset cõtractus innominatus, hodie uerò sit nominatus. ita uoluit Glo. in l. iurisgentium in princ. ff. de pact. in l. fi. ff. de cõ dict. ob causam in l. 1. ff. de rer. per. & in l. in ędibus, §. 1. ff. eo. & hanc opin. Corneus approbat consi. 101. in prin. uol. 1. & Constãt. Roger. in

Opinio Glossarum.

137 d. §. 1. nu. 6. cum sequẽ. fundamẽtum † Glossarum fuit, quia illi sunt cõtractus nominati, qui solo cõsensu fiunt, dict. l. 1. ibi [*item emptio ac uenditio nuda consentientium uoluntate contrahitur.*] (cui conformis est Imperator infra de oblig. ex cons. in princ. ibi, [*consensu fiunt obligationes emptionibus uenditionibus, locationibus,*] & c. & rursus ibi, [*sed sufficit eos, qui negocia gerunt, consen-*

138 *tire.*]) Sed olim donatio, † solo consensu nõ fiebat, sed requirebatur traditio, uel stipulatio in qua traditione siue stipulatione consensus nõ est nudus, (ut infra de uerb. obl. & de oblig. ex cons. in prin. de quo nudo consensu loquitur Vlpia. in l. ab emptione, ff. de pact. ibi [*nuli consensus obligatio contrario consensu dissoluitur,*]

139 † quem nudum consensum uocat, ut declarat Cõnanus in Commentar. iuris ciuilis, lib. 5. cap. 2. col. 7. qui neque solẽnitate uerborum

140 est, neque traditione rei munitus. † hinc idẽ Connanus lib. 6. cap. 1. col. 3. dicit earum obligationũ, quæ solo cõsensu perficiuntur, in illis contrahendis habere potestatem surdum uel mutum, quòd ipso nutu nõ obscuram dare potest suę uoluntatis significationem, sicut & absens per epistolam uel nũcium cõsentire po

141 test, † at nõ idem de stipulatione dici potest, quę pter assensum mutuũ, uerba pariter utriusque requirit, quoniam à uerbis ipsis uim omnem suam nãciscitur, neque plus potest, quam sermone ipso dictum est, & declaratum,) ergo sequitur ex prædictis, quòd olim donatio, di-

142 cebatur esse contractus innominatus, † hodie uero secus, quia solo consensu fit, uidelicet pacto nudo, ex quo nascitur actio. l. si quis argẽtum, in fine, C. eo. Secũdo ꝓ hac opinione facit tex. in d. l. iurisgentium, ubi dicitur, quòd illæ conuentiones, quæ pariunt actionẽ, sunt nominatæ, sed talis est hodie donatio, d. l. si qs argẽtum, in fi. ergo est cõtractus nominatus, &

Opinio Bartoli.

143 ita Cuma. arguit in d. l. in ędibus, §. 1. † Secũda fuit Bartoli in l. 2. C. de cõdictio ob cau. distinguẽtis inter donationem simplicem, & ob causam: simplex enim olim, & hodie fuit contractus nominatus, altera uero cum non sit propria donatio, sed magis ob causam datio, l. 1. ff. eo. merito dicitur cõtractus innominatus olim, & hodie, & ita etiam tenuerunt Iacob. de Raue. Petrus, & Cynus, ut ibi refert Fulgo.

144 † Parique modo Bald. ibidem tenens, quòd sit contractus nominatus, & olim & hodie, se restrĩgit ad donationem simplicem, cõtra sentiens in donatione ob causam, & hanc opinionem Bartoli tenet etiam Cor. consi. 349. nu. 8. uol. 1. Bertach. in tract. de gabel. in 3. membro 8. partis, nu. 22. & Ias. in l. qui Romæ, §. Flauius,

145 nu. 12. ff. de uerb. ob. † Tertia fuit opinio Bartoli in locis, ubi Glossas citaui, simpliciter tenentis, quòd donatio fuerit, & hodie sit cõtractus nominatus, quam etiã tenuit Ang. Castr. & Alex. in d. l. iurisgentium, & est communis conclusio, prout ibi refert Ias. num. 8. & Galliau. in Rub. ff. de uerb. oblig. nu. 26. Bertrand. consi. 188. nu. 8. uol. 1. (Gomesi. in §. in personam, infra de actio. nu. 40. Iulius Clarus, & Viuius, quos allegat idem sequutus Emanuel Suarez. in thesauro recepta. sentent. uer. dona

Alia opinio Bartoli.

146 tio, & olim, num. 161. † ubi per hoc infert, ꝙ semel perfecta pęnitẽtiæ locum nõ relinquit. & cum prædictis post plures etiam concordat Rip. in l. fi. num. 120. C. de reuo. dona.) fundatur hæc opinio, quia donatio semper habuit nomen elegans, & speciale, per quod discerni-

147 tur ab alijs cõtractibus. † ergo dẽt cõtractus nominatus cẽseri, iuxta Glo. in Rub. C. de rer. permu. idque insuper probat Constan. Roge. in d. l. in ędibus. §. 1. nu. 9. Quia propriè loquẽdo non est nisi una donatio, de qua in l. 1. ff. eo. ceteræ uero, sunt improprię, & in his non ergo specificum nomen habere dicitur, sicut & uenditio, dicitur contractus nominatus, quia propriè loquendo solum compræhendit contra-

148 ctum, in quo interuenit res, & precium. † Secundo mouetur Rogerius, quia in donatione nõ erat locus pęnitentię etiã olim. l. Aristo. ff. eo. cuius contrarium seruatur in cõtractibus innominatis, l. si pecuniam, ff. de cõdict. ob causam. Tertio bene facit, ut inquit Garzia Hispanus in dicta l. Iurisgentium, num. 28. textus in dicta l. si quis argentum, in fine ibi, [*sed liberalitatem plenam, & secundum legem nostram perfectissimam constitutam,*] & in §. primo, infra eodem ibi [*habeat plenissimum, & perfectum robur,*] id

149 enim dicitur † esse perfectissimum, plenissimum ue, quo perfectius aut plenius dari non potest. l. ubi autem, in principio, ff. de uerborum obligat. ergo hinc colligitur, quòd donatio, est contractus nominatus, alias nõ diceretur perfectissima, nec plenissimũ robur habere, cum hoc sibi deficeret, quòd nominatus contractus non esset, sed innominatus tantum. Quarto idem Garzia ponderat dictum §. primum, ibi [*ad exemplum uenditionis habeant robur,*] sed uenditio, est contractus nominatus, & ut nominatus habet robur, ut in dicta lege, iurisgentium.

150 ergo & donatio. † Quarta fuit opinio

Quarta opi. Butrigarij.

nio penitus præcedenti contraria uidelicet,
quòd donatio, & olim fuerit, & hodie sit con-
tractus innominatus, quam tenuit Iacob. Bu-
trig. & Fulg. in dicta l. 2. Bald. Fulg. & Ias. in di-
cta l. fin. Iac. Butrig. Alberic. Bald. Fulgo. & Ias.
in dicta l. iurisgentium. Bald. in Rubr. C. de re-
rum permu. et in tract. de pact. nume. 39. Ro-
man. Cuman. & Imo. in dicta l. in ędibus, §. t.
ubi refert Franciscum de Ramponibus, idem
151 tenuisse. † fundatur hæc opinio, nam
falsum est, quòd donatio habeat nomē specia
le. Imo habet nomen generis, cum appellatio
ne donationis, simplex, ob causam, causa mor
tis, & legatum contineantur, l. alienatum, §.
152 donationis, ff. de uerbo. signi. † Imnio & ali-
quādo dos cōtinetur. l. fi. i prin. C. de iu. dot. (si
ne uenditio, & quælibet alia alienatio, ut po-
nit Bero. cons. 203. nu. 5. uol. 1.) quorū aliqua
sunt de diuersa specie prorsus à donatione
inter uiuos, ut donatio causa mortis, legatum,
dos, & id genus, merito censeri debet contra-
ctus innominatus iuxta, doctrinam glossæ in
153 dicta Rubr. C. dę rer. permut. † Secundò con
firmatur, nam ex pacto nudo donationis, sicut
olim non oriebatur actio, ita nec hodie, sed
propter illud datur cōdictio ex lege, si quis ar
gentum, in fi. C. eo. quæ duo inter se differūt,
quòd ex pacto oriatur actio, uel, ꝙ propter ip
sum detur condictio ex lege, ut tradit Bar. in l.
legitima, ff. de pact. qui utrumque ponit, & cę-
teri sequuntur ibi, Ang. & Cast. in l. fideiussor,
154 §. fideiussor, ff. de fideiuss. († Dicit enim Bar.
quod quandoque lex non agit in ipsum pactū,
roborando ipsum, ut actionem producat, sed
propter ipsum lex actionem producit, & ita
procedit textus in dicta l. si quis argentum, §.
fi. Quandoq; lex agit in ipsum pactum illud ro-
borādo, & tūc ex ipso pacto oritur actio. l. ēt.
155 ff. de usur. l. lege obuentre. ff. de uerb. si. † dat
exemplum Bartolus, & egregium sanè Rex po
test unum paruum Comitem facere potentē,
ita, quòd ipse per se posit facere bellum, po-
test etiam illum paruum Comitem dimittere
in paupertate sua, sed propter ipsum Comitē
156 Rex facit bellum. † Hoc igitur exemplo ueri-
tas suæ distinctionis probatur, sicut alibi do-
cet idem Bar. in l. nemo, C. de sentent. & inter
loc. omni. iud. quòd exempla inducuntur, ut
ex eis ueritas comprobetur. Et Bal. ibidem di
cit, quòd bona exempla, & fructum ferētia se-
quenda sunt, ac illis utendum dicit Alberic. in
l. j. in prin, ff. de orig. iur. nec immerito, quoniā
ut inquit Bal. cons. 357. nulla mulier, uol. 1. in
nouis. exempla sicut digitus rem ostendunt, &
tactui quodāmodo subijciūtur, l. j. ff. de pręscr.
157 uer. † Hinc Cag. in d. l. j. in prin. de orig. iu. ibi
dē refert Liuiū in pręfatione primæ. De cad. di
cētē, hoc illud est pręcipue in cognitione rerū
salubre, ac frugiferū omnis te exēpli documē-
ta in illustri posita monumēto irueri. unde pa
tet, ꝙ donatio) nō fuit, nec est hodie cōtractus
nominatus cum illi dicantur cōtractus nomi-
nati, qui statim, quod subsunt, producūt actio
158 nem, dicta l. iurisgentium, in princ. † Et licet
Saly. in d. l. 2. dicat nō referre, an ex se donatio
facta pacto nudo pariat actionem, an propter
se lex id faciat: hæc enim ęquipollent, argumē-
to legis, certū, ff. si cer. pet. tamen apertè dicit
contra doctrinā Bartoli cōem in d. l. legitima,
& exemplum de Rege, & paruo Comite per
159 eum positum. † Nec facit dicta l. certum.
procedit enim, quo ad reddendum quid certū,
quo casu non refert, an nomine suo, uel alia de
monstratione, id fiat, cum nomina sint inuēta
ad recognoscēdum. l. ad recognoscēdas, C. de
inge. & manu. Vnde siue res suo nomine, siue
160 alio signo recognoscatur non refert († hinc
Fabius, Oratorum maximus, lib. 3. oratoriarū
institutionum, cap. 6. quo tractat, quid sit sta-
tus, scribit non interesse discentium, quibus
quidque nominibus appelletur, dum res ip-
sa manifesta sit, & in lib. 5. cap. 10. Nec sum
īquit, de nominibus anxius, uocet enim ut uo
luerit quisq;, dum uis ipsa rerū manifesta sit:)
161 † Nec releuat, quod inquit Imola ī d. l. in ędi
bus, col. j. quòd donatio hodie habet effectum
contractus nominati, quia licèt immediare nō
oriatur ex ea actio, tamē saltem oritur ex lege
propter ipsam, (quasi quod ab illo effectu īfer
re uoluerit Imola, donationem reputari de-
bere contractum nominatum, quod licet non
ꝓbet, iustificari posse uidetur ex doctrina Bal.
162 in Rubr. C. de iure emphi. q. j. & in fi. † Vbi di
cit, quòd siue in cōtractu siue in iudicio, pona
tur nomē unius cōtractus, & effectus alterius,
iudicādum esse secūdum naturam illius cōtra
ctus, cuius effectus ponitur, & nomē appositū,
quod nō cōuenit effectui, cēseri pro nō appo
sito. l. sed etsi possessor, §. item si iurauero, ff. de
iure iur. sequitur Dec. cōsi. 160. col. j. cōsi. 164.
nu. 3. consi. 305. col. 2. cōsi. 414. col. 2. consilio
542. colum. fi. cōsilio 682. colum. 2. Parisi. cōsi.
12. col. j. uol. 2. & cons. 72. num. 54. uol. 4. Rolā.
à Valle, cons. 96. num. 41. uol. 1. unde si nos di-
cimus donationem esse cōtractum innomina
tū, propter quā lex actionē producit, uidetur
attēto ꝑdicto effectu actionis pariēdæ, potius
cōtractus nominatus appellari debere reiecto
nominis expressione cōtractus innominati:
hoc. n. motiuū Ioan. ab Imola licèt ita robora
163 tū paucis diuelli pt) † quia nō inde sequitur,
ꝙ donatio dici posit cōtractus nominatus,
cū ex se id nō sequatur ullo modo, quo opus
esset, ut diceretur nominatus. d. l. iurisgentiū,
(ubi dicitur cōtractus nominatos actiōes, pa
rere, qđ est intelligēdū statim, ꝙ fiunt & in es-
se producūtur, actionē ex illis nasci, secūdū Do-
164 ctores. † licèt Vaconius à Vacuna declara-
tionū li. j. c. 33. potius ab alterius partis imple
mēto id ꝓcedere dicat, per l. Iulianus, §. offer
ri. ff. de acti. emp. Sed malè: nā textus ille dicens
ante oblationem precij nōdū actionē esse, nō

negat, eam esse partam, & natã: est etenim d.l. iurisgẽtium, sed uoluit dicere nõ esse actionẽ hoc est non competere, nec exerceri posse, idque plane demonstrant uerba tex. dicentis, [*offerri precium uenditori ab emptore debet, cum ex empto agitur,*] nam & alibi lex differentiam facit inter actionem natam, & eius exercitium, l. cede re diem, ff. de uerb. si. & §. omnis, uersi. id autẽ, 165 infra de uerb. obli. † Nec corroborario mea post Imolam supra facta repugnat: illud enim totum procedit à contrahentibus, at hic non idem, ubi actio non prouenit à donante, uel actu suo donationis, sed à lege, & ita termini 166 sunt ualde diuersi. † Tertio confirmatur hęc opinio, secundum Petrum Andream Gammarum in tract. de permuta. benefic. nu. 15. cum sequen. qui rectè intuenti eam tenet, considerando quando contractus dicatur innominatus: is enim non sic dicitur propter nomen generale, ut uoluit glo. in dicta Rubri. C. de rer. 167 per. † nã nomẽ emptionis, & uenditionis, est generale l. statuliberi à cęteris, §. Quintus, ff. de statu lib. (ibi, [*quoniam lex duodecim tabularum emptionis uerbo omnem alienationem complecti uidetur.*)] l. sicut. §. uenditionis, ff. quib. mod. pig. uel hip. sol. (ibi [*uenditionis autem appellationem generaliter accipere debemus,*] & ibi notãt Glossa Bar. & alij dicentes, quód appellatione uenditionis cõtinetur omnis actus per quẽ dominiũ trãsfertur, & ad hoc allegatur,) & tamẽ em 168 ptio, & uẽditio ẽ cõtractus nominatus, † nec est cõtractus innominatus, ut dixit Bal. in d. l. iurisgẽ. (qui cõsiderabat cõtractũ ex eo dici nominatum, quotiens haberet nomina contrahentium distincta, ut patet in emptione, nam alius emptor, alius uenditor appellatur, sicut & in locatione, ubi alius locator, alius conductor nominatur. quare omnes illos cõtractus, qui uariant nomina contrahentium, dicebat Bal. esse nominatos: qui uerò non uariant, sed pariter appellant contrahentes, sunt innominati, ut in permutatione contingit, nam uter- 169 que dicitur pmutator, † & huic opinioni Baldi uidetur adstipulari tex. in l. j. ff. de cõtr. emp. ibi, nam ut aliud est uẽdere aliud emere, alius emptor, alius uenditor: sic aliud est precium, aliud merx, quod in permutatione discerni nõ 170 põt uter emptor, & uter uẽditor sit.) † Quoniam talis est societas, ĩ qua utrinq; socius appellatur, & tamen illa contractus nominatus appellatur. & licet huic obiecto Baldus respondere conetur dicens, quód societas, est cõtractus abstractus ab omni generalitate, quia non potest adaptari nisi sui speciei: tamen ut 171 † animaduertit Gammarus, ista respõsio nõ tollit contrarium: nã si cõtractus, ex eo dicitur nominatus, quód habeat nomina contrahẽtiũ distincta, societas id non habens, non erit cõtractus nominatus, licet abstracta sit ab omni generalitate, ut dicebat Bald. quoniam negatiuè semper tenet hoc argumẽtum, cõtractus

Contra d. quã do dica tur Inominat°.

non habet nomina contrahentium distincta, ergo non est nominatus. Sicut si dicamus non est de meo tuum, ergo non est mutuum, l. 2. §. appellata, ff. si cer. pet. & tamen in societate secus uidemus: quo fit, ut responsio Baldi cor- 172 ruat. † Tantoq; magis eius doctrina conuincitur, ut subdit Gammarus, nam est dare nomina contrahentium distincta in cõtractu, quem planè omnes dicunt innominatum, ut in contractu, do, ut facias: Vel facio, ut des. l. naturalis, ff. de presc. uer. alius enim dans dicitur, alius faciens. Quare reiecta sententia Baldi loco me 173 morato, dicebat Gammarus † cõtractum in nominatum censeri debere,) quãdo nõ habet actionem sui nominis prę dicta sed diuersam, ut uoluit alibi Bald. in l. 2. C. quan. lic. ab emptio. disce. & in tract. de pact. num. 39. ubi dixit contractus esse nominatos, quando pariunt actionem sui nominis, aliàs dicuntur innominati, ut patet in donatione. pro qua competit actio ex stipulatu, uel cõdictio ex lege, quę sũt diuersi nominis, sic enim Gammar. allegando Baldum, sentit donationem omni iure esse 174 contractum innominatum, († fundat hanc opi. Gammarus per textum in l. in quam. ff. de praesc. uer. ubi dicitur, quód cõtractus sunt ĩnominati, quãdo eorum appellationes nullo iure ciuili proditæ sunt, sed quõmodo, subdit Gammarus, dantur appellationes cõtractibus. de iure ciuili, nisi dando actionem, cum aliàs nomẽ habeant à iuregẽtium: opporret igitur, ut concludit Gammarus, ut contractus sit nominatus, quód pro eo à iure ciuili sit specialiter 175 actio constituta.) † Quinta fuit opinio Ruinii in dicta Rubr. de uerb. obl. nu. 28. quód aut Quinta opi. Rui ni. consideramus donationis donationem in genere sumptã, prout l. dicto §. donationis, quo casu legatis comparatur, & dicitur cõtractus Innominatus; aut in specie, quo casu donationi tantũ propriæ conuenit, l. 1. ff. eo. & dicitur contractus nominatus secundum Ruinum 176 † quem sequor: nam uidemus, q licet nomẽ emptionis, & uenditionis sit generale, dicto §. Quintus, & dicto §. uẽditionis. tamẽ quia Doctores dũ quærunt, an emptio, & uenditio sit contractus nominatus, eam cõsiderant prout in specie sumitur, quód est ubi fit mẽtio de precio. l. fi. C. de præd. curial. lib. 12. c. prelatorum de accus. & ibi not. Abb. Ioan. de Ana. Felitque merito concludunt esse contractũ nominatũ; 177 † quód secus esset cõsiderando id nomen in genere, prout lex 12. tabul. cõsiderabat: id. n. esse innominatũ, ut tradit Bal. i c. j. ad fi. de alie. feu. Ioã. de Anna. in d. c. prelatorũ, nu. 18. (qua 178 re sic & de donatione dici pt.) Scdo cõfirmatur hęc opinio p exheredationis exẽplũ, quę si per nomẽ generale, ueluti liberorũ sit facta, nõ dicitur nominatim, sed inter cęteros facta. l. Titius, ubi not. oẽs. ff. de lib. & post. secus si p speciale uel illi ęquipollẽs, ut p nomẽ propriũ, uel appellatiuũ, ut est filius, quãdo unus tantũ superest.

perest, l. 2. & ibi not. omnes; eodem titulo,
179 (†dicitur enim nominatim, facta exhęreda
tio, ut declarat Connanus in Commentarijs
iur. ciuil. lib. 10. c. 2. col. 10. cum perspicue fa-
tis, & explorate demonstrata est persona; ut
dubitationis nihil esse possit, ut si unum filiū
habēs, dicat, filius exhæres esto: nemo. n. alius
est, cui congruat ista oratio; aut si plures ha-
bens, omnes filios, uel liberos exhæredat, aut
unum ex his, quem nominet, uel etiam non
nominet, sed alia nota eum designet ita, ut
nequeat ignorari, puta Grammaticus illę uel
excusor, uel senex ille, seu iuuenis, aut albus il
le, uel niger, ut dicit Theophilus, & omnino,
inquit, quoties ipsa oratione liquido, & aper
180 te significatur is qui exhæredatur. † In qui
bus exemplis Theophili necesse est, ut decla-
rat Connanus, unū; & solū fuisse in filijs aut
Grammaticū, aut excusorem, aut præ cęteris
nigrum, album ue, senem, aut iuuenem, ut nō
reliquatur ambiguū, de quo senserit, testator.
181 † & huius exhæredationis nominatim cele
brandę rationem Connan. adfert in eiusdem
secundi capitis exordio, nam magna est filio-
rū cū patre proximitas, magna necessitudo,
prope, ut idem esse uideantur, nisi uero ea cō
iunctio sit emancipatione soluta: est enim fe-
rè extranei loco filius, qui paternam exuit po
testatē, aut sui iuris factus, aut in alienam coo
182 ptatus familiam. † quem autem patria auto
ritas alligatum tenet, tam suum facit, ut una
cū patre persona esse censeatur, nec eius mor
tui bonorū hæres futurus, sed adhuc uiuentis
socius iam, & particeps esse existimetur. Itaq;
Terentius hūc appellat participem patris in
ἑαυτὸν τιμωρ. dicens [*nisi ubi ille huc saluus redierit
meus particeps,*] idest filius. Sic igitur ad rē no-
stram redeūdo) donatio, prout generalis acce
pta debet esse contractus innominatus, quod si
sumatur in specie, nominatus contractus,
183 ē reputanda. †Neç huic opinioni repugnat
si dicatur permutationem in specie per legē
considerari, §. item precium, infra de empt. &
uend. ibi, [*permutationem propriam esse speciem
contractus,*] quo textu motus Garzia Hispanus,
in d. l. iurisgentium, nu. 16. contra cōem dixit
eam esse contractū nominatū, eumq; pariter
perpendit Constantius Rogerius in d. §. 1. n.
10. (fortiusq; Gammarus ille loco citato, nu.
184 16. † existimauit nusquā iure probari, quod per
mutatio sit nomē generis. Imo semper iura fa
ciunt mētionem de illa tamquam de propria
cōtractus specie considerata, ut diuersa specie
ab emptione, & uēditione, prout dicit esse tex
tum clarum in dicto §. item precium,) & ta-
men in ueritate permutatio est contractus in
nominatus, scd'm omnes in d. l. iurisgen. & in
Rub. C. de rer. per. prout refer; Aldobran. in
l. §. itē preciu. († Namq; in primis horū sen-
185 tētia refragatur Paulo iurisconsulto graui in
l. j. ff. de contr. emp. quē Cōnanus eleganter in

Exhæredatio quando dicatur nominatim facta.

Permutatio nō quid sit nomen generis.

terpretando in Cōmētar. iur. ciu. lib. 7. c. 5. di
cit, quod cū ab initio homines dissipati per agros,
solitariam uitam agētes, nulla dū amicitia, aut
ne notitia quidē implicabantur inter se, ueri-
simile est illos, contractus donationum haud
usurpasse, quod neq; donat, neq; mutuat, aut com
modat, aut mandat quisquam nisi amico, ne-
que deponit nisi apud amicū, at hos nulla dū
familiaritas inuitarat ad beneuolentiā coniū
gendam. Itaq; par est credere, permutationi-
bus primū eos usos fuisse, quo genere contra
ctus, licet nullo suo periculo, ēt ab ignotissi-
mis hominibus auxiliū petere, & uicissim da
re: nihil. n. alienæ fidei credimus, sed re pse-
cuti transigūtur omnia, & de manu, quod aiūt, in ma-
nū tradūtur, qd' alienorū hominū est sibi nō sa
186 tis fidentiū. †Emptionē aūt & locationē, qa
nummo fiūt, multo post inuētas fuisse non est
dubiū, nempè cū nummus multis post seculis
est institutus. Itē qui superest, societatis con-
tractus, cū magnę amicitię sit, & fidei & cogni
tionis, primis illis hominibus similiter esse in
usu non potuit, cū neq; dum noscerent inter
187 se, neque amarent. †Ergo commerciorū om
niū initia à permutatione cęperunt, & ab ea
manarūt cęteri cōtractus, aut origine, aut oc
casione, quare non immerito Paulus dixit [*ori
go emendi, uendendiq; à permutationibus cæpit.*] Nec
tantum Connanus ex prædictis uoluit permu
tationē generalē contractus fuisse, sed & Bal-
188 duinus in d. §. item precium. dicens, † quòd
fatentur, quidem principiū rescripta, permu-
tationem esse similimam emptioni, l. 2. C. de
rer. permu. sed eius esse speciem nequaquam
fatētur & sanè magis uideri poterat emptio
species esse permutationis, inquit Balduinus
189 adductus Pauli uerbis supra relatis. †Nec ad
stipulatur Garzię, Gammaro, Rogerioq; tex-
tus in allegato §. item preciū. nam licet ibi p-
mutatio consideretur, ut ab emptione uendi
tioneque diuersa, separataque, quod & obser-
uauit Paul. in dicta l. 1. ff. de contra. emptio. &
in l. 1. ff. de rer. permu. non tamen origine par
ticularis est contractus, neque certa illius spe
cies, sed fons uel occasio, unde cęteri contra-
ctus manarint ex Connani sententia supra re
190 lati dicētis †, quod cęterorū contractuū nō tam
originē quam occasionem dedit hominibus
permutatio, quòd tandē rebus cōmutandis,
ea notitia, & familiaritate coniungi cęperūt,
ut reliquorum commerciorum genera inue-
nirent, inuentaque usurpare uellent inter se:
quamquàm enim permutationis utilitatem
rerum contrahendarum oportunitates con-
secutæ sint, & multæ, & uariæ, non sunt ta-
men ab illa causæ istarum profectæ, sed cum
ita ferret humanæ uitæ usus, & necessitas,
ad has etiam se commoditates dandi, & re
cipiendi contulerunt. Vnde, ut conclu-
dam, cōsiderato permutationis initio, nō
nisi generalis quidam cōtractus dici potuit,

& propterea,uelut innominandus, est repu-
191 tandus. †Nã origo rerũ in omnibus rebus
est consideranda, l. tutor,ff. de fideiuss. unde
notabiliter inquit Auch.consil. 341. quòd li
cèt Regnum ob sui pręeminentiam soleat
ad primogenitum masculum, & ad suos de-
scendentes masculos primogenitos trãsire,
ut per Innoc.Ioann.And. & alios in c. licet,
192 de uoto.† tamen quando Regnum habuis-
set originem à fęmina, tunc potest etiam ad
descendentes ex fęmina trãsire, sequitur Ias.
in l.sed si hac,§.liberos,ff.de in ius.uoc. Are.
& Soc.in l.Gallus,§.nunc de lege, ff. de lib. &
pos.Soc.in l.cum auus,ff.de cond.& demon.
col.46.uersic. tertius casus.Grat.Respon.90.
num.26.uolum. 1. Cur. iuni.in tract. feudo.
tertia par.prima regula, & consi. 181. col. 2.
Ceph.consi.185.num.26. uol.2. Bero. consi-
lio 120.num.12.uol.2.Gozad.consi. 79. in fi.
Roland. à Valle consil.76.num.10.unde cum
ab origine sui permutatio fuerit contractus
generalis, scd̃m illũ dẽt, uti innominatus,
193 iudicari. † Possumus & aliter interpretari
textum in dicto §. item precium, secundum
expositionẽ Glossę ibi dici) permutationẽ eẽ
propriã speciẽ. contractus innominati à uẽ
ditione separatã, quæ est cõtractus nomina-
tus,& sic uoluit ponere separationẽ,& differẽ
tiã quo ad qualitatẽ nominati,& innominati
cõtractus,scd̃m Cõstan.Rogeriũ loco citato.
& tenẽdo hãc partẽ non obstãt contraria, & ĩ
primis argumentũ Glossarũ,ꝙ donatio olim
194 nudo cõsensu nõ contrahebatur,&c.† Nam
& stipulatio nudo consensu non cõtrahitur,
& tamẽ est cõtractus nominatus,l.j.in fi.ff.de
pact.& notant oẽs ibi,& in Rub.de uerb.obl.
Itẽ mutuũ,& alij pleriq; cõtractus nudo con-
sensu non contrahũtur,sed res requiritur, ut
infra, quib.mod.re contr.ob.& tamẽ sunt no
minati, scd̃m oẽs in d.l. iurisgen.igitur argu
mẽtũ nõ procedit,scd̃m Bar.qui sic respõdet
195 in d.l.fi.ff.de cõd.ob causam. † ad dictã l.Iu
risgentiũ, quæ à cõtrario sensu probarę uide
tur,olim donationẽ fuisse cõtractũ innomina
tũ,cũ dicat, ꝙ cõuentiones, quę pariũt actio
nem,sunt nominatę,donatio naq; non parie
196 bat actionẽ,ergo erat innominata.(†& hoc
argumẽti genus fortissimũ textus appellat ĩ
l.j.ff.de off.eius,& ibi dixi,nu.177.post Euerar
dum,in centuria sua,cap.4.Alciatum Respon.
778.nu.3.Iacobumque Leonissam,consi. 49.
nume.72.uol.1.matrimonialium, qui opti-
mum illud affirmat.) Respõdet Cuman. ĩ d.l.
ędibus,§.j.quòd ille textus benè dicit, ꝙ illæ
conuentiones, quæ pariunt actionem, sunt
nominatæ,sed tamen non sequitur,quòd om
nes, quæ sunt nominatæ, pariant actionem,
Vnde donatio poterat esse nominata, & tã-
197 men actionem non parere. († Prætereà lo
quitur dicta lex,Iurisgentium, de conuentio
nibus iurisgentium, quæ pariunt actiones,si
nominatæ sunt: nos aũt loquimur de dona-
tione,quæ iuris ciuilis est, ut supra uidimus,
merito de diuersis ad diuersa nõ fit illatio, l.
198 Papinianus exuli,ff.de minor.)† Nõ obstat
insuper,qd̃ de donatione ob causam dicebat
Bartolus,cum.n.sit donationis species.l.1.ff.
eo. & sic sit donatio in specie considerata,de-
bet esse contractus nominatus,attẽta distin-
ctione Ruini.nec quicquã facit,ꝙ sit impro-
pria donatio,ut ipse dicebat,nã & stipulatio,
est cõtractus improprius,& tamẽ est nomina
tus,prout utrũq; plenè notãt Doctores in d.
Rubr.de uerb.obli. Ad illud uerò de nomine
donationis generali,ergo uidetur cõtractus
innominatus, dico uerũ esse cõsiderando no
men illud in genere, secus in specie,ut supra
199 dixi.† Ad ea uerò,quæ Gãmarus dixit,respõ
dẽdo dici p̃t,eũ defecisse,reprobãdo glossã in
d.Rub.C.de rer.permu.dũ declarat,quãdo di
catur cõtractus innominatus,cũ.n. de hoc in
q̃stione nostra nõ agatur principaliter,sed de
donatione,nũquid sit innominatus,vel nomi
natus,cõtractus, debebat illã q̃stionẽ dimit-
200 tere,& illã opinionẽ glossę supponere,† iux
ta regulã legis,qui testamẽto,ff.de testa.(ubi
quando de uno disputamus, cętera extrema
habilia supponi dẽnt, quã regulã multis exor
nat quotis Cagno. in l.uinum,nu.3. ff.si cer.
pet.) alias res procederet in infinitũ,si ubi de
uno quæritur,aliud uellemus disputare. prę-
supponẽda igitur erat ꝓuera illa gl. sicut est
cõiter recepta,ut refert Ias.in d.l.iurisgentiũ,
nu.8.& pro ea Castr. in l. mortis causa capi-
mus.ff.de don.cau.mor.considerat illũ textũ,
201 † & nõ ad aliam opi.transire post Bal.in d.l.
2.C.quan.lic.ab empt.disce. Quę nec ẽt sapit
ueritatẽ exemplo mutui,qui cõtractus actio-
nẽ diuersi nominis parit,ut certi cõdictionẽ,
prout infra;quib.mod.re cõn.ob.in fi.prin.&
202 tamen est nominatus. † Idemque in stipula
tione rei certę,quę certi cõdictionẽ, à nomi
ne stipulationis diuersam parit, ut infra de
uerb.ob.in prin. & tamẽ est cõtractus nomi-
natus, ut supra dixi, hancq; opinionẽ refellit
ex alijs Garzia in d.l.iurisgentiũ, nu. 17. quæ
uideri possunt, & ex his hęc quęstio remanet
203 satis discussa.† Vnde ad tertiam superius ꝓ- Donatio nunquid sit propriè contractus.
missam descendo,uidelicet nũquid donatio,
sit proprius contractus? in qua Bart. Alberic.
Castrens.Fulg.& Alex.in l.si donationis, C.qd̃
met.cau.Cõst.Roge.ĩ l.hoc iure,§.pen.ff. eo.
tenuerũt,ꝙ nõ,quia propriè cõtractus ille di
citur,ĩ quo ultro citroq; nascitur obligatio,
l.Labeo,§.cõtractũ,ff.de uerb.si.qd̃ in dona-
tione nõ cõtingit.Idẽq; tenet Cor. cons.259.
nu.2.uol.4.& fuit de mẽte Cyni in d.l.si dona
tionis,dũ dixit, Nota ꝙ donatio uidetur esse
204 cõtractus,quod uerbũ,uidetur denotat im
proprietatem,l.1.§.deiecisse, & ibi not.ff.de
ui,& ui arma.Idẽ quoq; tenet Bertac. ĩ tract.
de Gabell.ĩ 3.mẽbro,par.8.nu.21.& hanc esse
commu-

communem fatetur Galliau. in Rubr. de uer.
obli. nu. 66. (sicut & Ioannes Fichard. in addi-
tionibus Baptistæ Villalobos, suis communi-
bus opinionibus factis in uerbo, donatio, nu.
205 120. qui me hic citat.) † Et ideo Bartolus in
dicto §. cõtractum. tenuit, φ cum statuta sint
stricti iuris, appellatione contractus in eis fa-
cta, donationem non venire. sequitur Cast. &
Alex. in dicta l. si donationis, Bal. in l. contra-
ctus. secundo not. b. C. de fi. instr. ubi Salyc.
quoque. Bal. in l. fi. C. de litig. Imo. in c. si quã
do. de offi. deleg. Bertac. in loco proximè cita-
to, & plures alios cumulat Tiraquell. de legib.
conuubi. in uer. contracter. nu. 38. & sequen.
Glo. 3. (demumq; Bero. cons. 153. nu. 33. uol.
206 1.) † Contrariam tamen opinionem tenue
runt aliqui Moderni, uidelicet Bal. Nouell. in
Rubr. de uerb. ob. nu. 20. & post eum Galliau.
nu. 64. ad finem. Nicolaus Bellon. Supputa. li.
2. cap. 2. moti fuerunt, quia iura simpliciter ap
pellant donationem, contractum, & sic pro-
priè. dicta l. si donationis. l. si quis emptionis,
C. de præ. 30. anno. l. pen. C. de don. inter uir.
& uxo. ibi [*impersalibus contractibus*] & tamen
de donatione supra dixit. l. cõtractus, C. de fi.
instr. ibi [*contractus uenditionum, uel permutationũ,*
207 *uel donationum*] stringo fortius † Quia illud
uerbum contractus, determinans illa tria, æ-
qualiter debet determinare. l. nam hoc iure,
ff. de uul. & pupil. sed respectu uenditionis &
permutationis determinat propriè, igitur &
208 respectu donationis. † Secundo mouetur
Bellon. nam contractus propriè dicitur esse
quotiés aliquod negocium geritur inter par
tes. & simul contrahitur, unde dicimus nego
cium contractus. §. item is cui. infra de oblig.
ex qua. contr. Sed in donatione negocium
geritur, & contrahitur inter partes, ergo
209 est propriè cõtractus. † Tertio præter istos
Doctores accedit, quod tradit Fabian. de Mõ
te in tract. de emp. & uend. 22. q. quartæ q. prin
ci. nu. 21. dicens, quòd prohibito contractu p
statutum, intelligitur etiam prohibita dona
tio. allegat Baldum in dicta l. si quis emptio-
nis. qui tamen hoc non dicit in meo libro,
& ob id Tiraquell. in libro de legib. connu. in
uer. contracter. Glo. 3. nu. 44. Fabianum tantũ
210 citauit ad hoc. † Sed ultra facit, quod inquit
Bal. Nouel. in dicta Rub. referens super eo cõ
suluisse apud Florentiam, quod statutum pro
hibens rem immobilem uendi, uel per quem
cumq; contractum alienari, compræhendit
211 etiam alienationẽ per uiã donationis. † Et
quod tradit Bart. in l. quod seruus. ff. de stipu.
seruo. & in l. 1. in princip. ubi pariter Roman.
ff. si ex nox. causa agatur: ubi dicit statutũ uo-
lens solui Gabellam de quolibet contractu, lo
cum habere in donatione, quæ surgit ex re-
habita pro derelicto animo donandi, quæ nõ
alia ratione uidentur procedere: nisi quia
212 donatio sit propriè contractus, † & ad tex-
tum in dicto §. contractum, respondent Bal.
nouell. Bellon. & Galliaula, quòd procedit
secundum strictissimam & scrupulosam inter
pretationem, quam iura raro admittunt. Imo
mo nõnumquam reijciũt. l. si seruum. §. sequi
213 tur. ff. de uerb. oblig. † (sicut &, ut hoc il-
lis addam, friuolam spernunt leges, adeo
quòd ex ea nolunt rem dubiam reddi. l. ille
aut ille. §. cum in uerbis. & ibi Bartol. ff. de
leg. 3. cum similibus adductis per Alex. consi.
216. Nec arguẽdi sumus, in fi. uol. 2. sequitur
214 Natta consi. 404. nu. 10. † Quemadmodum
nec illa fieri debet, per quam resultet intelle-
ctus irrationabilis. c. erit autem lex. 4. distin.
Bal. in l. ex facto, in ptin. ff. de uulg. & pupil. Be
ro. cõs. 141. nu. 17. uo. 3. nec admitti superflua,
Crot. cons. 104. nume. 22. ꝓbatur autem
quod illi dicunt,) quia Iureconsultus ibi
differentiam facit inter acta & gesta, & ta-
men textus in l. licet, eod. titu. dicit quòd
[*licet inter gesta uideatur esse quædam subtilis dif-*
ferentia, tamen inter gestum & factum nihil interest]
idem ergo dici debet, dum de cõtractu loqui
215 tur in dicto §. contractum. † Secundo di-
cunt ipsi, stant simul quòd aliquid sumi pos-
sit strictè & largè, & tamen utroque modo sit
propriè & secundum propriam significatio-
nem uocabuli, ut de uerbo pecuniæ, notãt Gl.
& Docto. in l. 2. in uer. pecuniæ. C. de cõs. pec.
in l. 2. §. creditum. ff. si cer. pe. in l. talis scriptu
ra, ff. de leg. j. & de uerbo, intestabilis, Aretin.
in l. cum lege. ff. de test. unde dato quòd in di
cto §. contractum, dicatur illum esse, quan-
do ultro citroq; est obligatorius, non inde
sequitur, eum qui non est huiusmodi, impro
priè contracte esse; licèt enim hoc secundo
casu largius sit contractus, quam primo, pro
216 priè tamen est contractus. † Ego uero quo
niam cum istis consentire nõ possum, a com-
muni sententia non recedo (quam & mirifi
ce tenet ac prosequitur Connanus in com-
mentar. iur. ciuil. lib. 5. c. primo, co. 3. ubi post
quàm dixit, contractum esse ultro citroq; o-
bligatorium, subdit pacta, donationes & de
licta, quòd in his non est ista uicissitudo obli
gationis, propriè contractus dici non pos-
217 se. † Qui contractus Dræco uerbo respõdet,
cum alter ab altero scilicet ad se trahit, quod
sibi necessarium est, & commodum, aut for-
tasse à contrectatione rerum, qua mercamur,
sine qua nullus contractus perficitur: nam si
cõuenimus ut res nostras cõmutaremus, nõ
dum est commutatio, nisi alter alteri suam
tradiderit, nec ante traditionem res dominũ
218 mutasse dicitur, † Et hanc opinionem pa-
riter) optimo simili confirmo. planum est
eum proprie debitorem esse, a quo inuito pe
cunia exigi potest, l. debitor. ff. de uer. sig.
quod est ubi ciuiliter, & naturaliter est obli-
219 gatus, † cum sola ciuilis, uel naturalis obli
gatio regulariter effectum exigendi non ha-
beat

beat,ut notat Glos. infra de oblig. in princ.
(Immo uerò de naturali loquens Connanus
in Commenta.Iur.ciuil.lib.2.cap.3.col.2.bel
lissimè dicit,quòd cum eius nulla uis sit ad co
gendum,si naturam uocabuli attendemus,
non certe nominabitur obligatio, quæ tum
demum uere est huiusmodi,cū necessaria est,
& in inuitum satis habet firmitudinis,
220 † alioqui Doctori, & magistro similior est
quam iudici, quæ inuitat, hortatur,monet,
compellendi, & exprimendi potestatem nul-
lā habet. Sicut autem nodus non est,qui nec
adstringit, nec cohibet, ita quæ nos non te-
net obligatio, non rectè obligatio uocabi-
tur. at ista obligatio naturalis necessitatem
221 nullam affert, † sed id tantum præstat,ut si
uolentes ei paruerimus, reuocari non possit
tamquam sine causa factum,l.naturales.ff. de
acti.& oblig.Ceph.consi.272.nu.100.) meri-
tò textus in l.fideiussor.§.fideiussor. ff.de fide
iuss. loquens de naturaliter duntaxat obliga
tis dicit eos minus propriè debere,& per abu
222 sionē debitores appellari: † ita quòd in sta
tuto loquente de debitore non ueniret,cum
in eo uerba strictè & propriè capi debeāt, ut
ibi subdit Aug.& Castr. Sicut ergo uidemus
ibi debitorem impropriè dici, qui altera tā-
tum obligatione tenetur,ex eo, quòd ad con
stituendum proprium debitorem duplex re-
quiritur obligatio. Ita quoque contractum
illum impropriè dicere debemus, in quo ex
altera tantum parte debeat obligatio con-
223 currere,dicto §.contractum,† (sicut & tali
casu contractum claudicare nos dicimus. l.
Iulianus.§.si quis a pupillo,& ibi not.ff.de a-
cti.emp. et supra de auto. tut. in prin.iuncta
Glo.) & hoc fundamentum multum stringit
iudicio meo,siue loquamur de donatione,in
qua donans non obligatur, siue in ea,quæ in
cipit à promissione,in qua bene obligatur,
224 ut supra dixi. † Quoniam obligatio ex
parte donatarij non est potens, aut apta
ad inducendum contractum proprium,
illa enim ad antidora est naturalis tantum, l.
sed & si lege,§.consuluit.ff. de pet. hæred. ibi
[*naturaliter obligauerunt*] nec ad agendum po-
tens, ut no. in l. ex hoc iure,ff.de iust. & iure.
225 † Secus autem in contingente super ueris
contractibus, ubi hinc inde contrahentes ci
uiliter & naturaliter obligantur,ita quòd al-
teri aduersus alterum,& econtra datur actio,
ut emptori actio ex empto.l.ex empto,i prin.
ff.de actio.emp.uenditori ex uendito.l.Iulia-
nus.§.ex uendito,eod.tit.mandati actio man
dati directa, mandatario contraria.l.si uero
non remunerandi.§.contrario.ff.mand.& sic
226 de singulis proprijs contractibus. † Prete-
rea illa naturalis uenit extra donationem fa
ctam, ut benefacienti donatarius retribuat,
non autem ex eo quod illi donationi quid
desit ad eius implementum, cuius contrariū
contingit in ueris contractibus, ubi obliga-
tio reciproca contrahentium inuēta est pro
implemento contractus,l.si quis alienam, ff.
de acti.emp.(glossa infra de emp. & uend. in
227 princip.) † sed nec illa obligatio donatarij
quam supra considerani,potest causare uerū
contractum,uidelicet qua tenetur reddere si
sit ingratus,si modum,uel conditionem non
seruauerit, si donatorē pęnituerit, si ue con
ualuerit: non enim tendit ad obseruantiam
donationis,sed potius ad dissolutionē, quod
in proprijs contractibus non contingit, ubi
bene obligatio tendit ad obseruantiam,cum
illi celebrati,sint irretractabiles,& necessarij,
l.sicut,C.de acti.& oblig.l.in commodato. §.
228 sicut.ff.commod. † Et hanc partem tenen-
do non obstant contraria,& primo iura quæ
appellant donationem simpliciter contra-
ctum, & sic propriè. hæc enim consequentia
negatur in casu nostro. propria namq; signi-
ficatio sumitur & cognoscitur ab autorita-
te legis hoc dicentis,l. propriè. l.ferri. ff. de
uer.signifi.per quas ita tradit Bar.in l.omnes
229 populi,nu.59.ff. de iust.& iu. † (nec imme-
ritò, nam significatio ē proprius & uerus sē
sus dictioni ab intellectu, uel statuto legisla-
toris atributus: autoritas enim inuentoris,
uel legislatoris dedit uera, & propria signifi
cata uocabuli, ut eleganter declarat Bald. in
Rubr.C.de uer.signif.sequitur Andreas Gam
mar. in tracta.de extens.nu.42. & Benincasi.
230 in §.omnium,nu.153.infra de act.) † sed nos
habemus textum in dicto §.contractum,posi
tum sub titulo,ubi tractatur de propria signi
ficatione uerborum, in quo dicitur cōtractū
illū esse,ubi ultro citroque concurrit obliga-
tio, meritò eius determinationi standum est
omnino,quæ cum donationi non conueniat,
dicere non possumus illam esse propriè con-
tractum, sed impropriè tantum,dato quòd
alibi simpliciter contractus appelletur,
231 † (& ita signanter reperio quod in simili ca
su declarat & arguit Benincass. loco citato,re
prehendens quendam dicentem,appellatio-
ne rei res tantum corporales contineri, quod
inquit esse contra textum in l.rei.ff.de uerb.si
gnifi. ubi dicitur quòd [*appellatione rei, & cau-
sæ & iura continentur*] subditque Beninca.quòd
ita propriè capitur ibi: nam ille textus est
sub titulo de uerb. signifi. in quo Iurisconsul
232 tus de proprietate uocabuli disceptat. † &
licèt sub eodem quandoque tractetur de im-
propria & larga significatione,tamen quod i-
bi propriè sumatur, apparet ex uerbo conti
netur, quod denotat proprietatem: sic enim
dici potest ad unguem de §. contractum,posi
to sub eo tit. & dicente [*contractum ultro citroq;
233 obligationem esse.*] † nam uerbum esse,deno-
tat proprietatem. l.mercis, & ibi Glos.& Do
ctores, eo.tit.Ias.in l.sciendum, nu.5. in l.ser-
ui electione. §.Labeo. et in l.seruum filij.§.si
quis

quis rem.ff.de leg.1.) Immo si iura ubi contractus appellatur donatio, intelligeretur de pro-
234 prio,† iam dicerent contrarium eius, quod supponit dictus §.cōtractu, quod dici nō dēt, cum contrarietas legum sit euitanda. l. 1.C. de inoff. dot. dicamus ergo illa iura donationem contractū appellasse, largè tamē, & impropriè: sic enim non repugnabunt illi. §.cōtractū. Nec obstat pond. ratio, quam supra feci ad dictam l.contractus, de illo uerbo determinātē illa tria
235 æqualiter, dicta l.nam hoc iure.† Illa namque regula non procedit, ubi militat diuersa ratio inter ipsa determinabilia, tunc enim fit inæqualis, ita uoluit Ang. in §.hinc nobis, in Autent.de hæred.& fal.Imo.& Rom.in l.Caius.ff.sol. mat. Aret.in l.cohæredi.§. qui discretas secūdo no. per illum textum . ff.de uul.et pup.Castr.in l.fi. C.de sent.Dec.in l.in testam. num.8.C. de test. mil.& cons.456.col.pen.Paris.consi.110.num. 15.uol.3.D.meus Rimin.co.s.27.nu.10.& consil.116.num.19.Ruin.consi.165.num.7.uol. 2. Alex.in dicta l.in testamēto, & consi. 179.col. pen.uol.2.Cur.iun.cons.150.colum.fi.dum pō derat quod in casu suo non erat diuersa ratio. Soc.iun.cons.8c.num.15.col.2.uol. 1.Gomes. in Regulis Cancellariæ in Regula de publicandis resignationibus, q.8.col.2.(Ias.consil.127. col.fin.uol.1.Roland. à Valle, consi.75.nu.13. uolum.2.& in Tracta.de lucro dotis, q.13.num.
236 9.Bero.consi.140.nu.37.uol.2.)† licèt idem Alex.sibi contrarius in dicta l.nam hoc iure, & in l.Gallus, §.1.ff.de lib.& post. Ruinus quoque consi. 150. in fine, uolum. secundo, & consil. 162. numero nono . uolumine primo. Dec. consi.211.colum. secunda ad fi. Et Gratus Respon.129.num.7.uol.2.uoluerint contrarium, sed præcedens opinio uerior est magisq; rece-
237 pta, (atque insuper tenenda:† nam quotiēs diuersa subest ratio, diuersa quoque militare debet dispositio iuris, l.fi.ff.de calumn.l. Papi ni.exuli.ff.de minor.Cephal.cons.3.nu.83. Iac. Emilian.cons.83.num.33.& cons. 59. nu. 9. ita quòd cessante ratione, cessat dispositio.l.adigere. §.quamuis. ff. de iure patr.c. cum cessante.
238 de appellat.Grot.cons.97.nu. 27.† & inde ρ dijt illud uulgatū, quòd diuersa ratio reformat pactum . l. interpositas . C. de trans. Emilian. met. cons.131.nu.6.Rol.à Valle, cons. 60.num. 33.uolum.1.hoc est in aliam formam uertit, ut eo modo quo celebratum fuit, locum non habeat,) sed clarum est subesse diuersam ratione inter emptionem, & permutationem ex una parte . & donationem ex altera, de quibus dicta l. contractus, loquitur, cum ille sint ultro citroque obligatoriæ, hæc autem secus, declarando, ut supra, merito id uerbum contractus, i. æqualiter debet determinare, proprièquidem quo ad emptionem, & uenditionem, & permutationē, impropriè uerò quo
239 ad donationem. († Simile uidemus in l. 2. ff. de off. procons. & leg. ubi dicitur, quod apud

Procōsulem manumitti possunt tā liberi quàm serui, & Glossa dicit id uerbum manumitti, pro ut ad filios refertur impropriè poni, prout ad seruos propriè. sicque fit inæqualis determinatio, quia non potest uniformiter operari in utroque, secundum Alexan. l.in l. in testamento. colum.1.C.de test.mil.& Dec.num.8.uersicu. tertio regula.post Andream Siculum conf. 34.
240 colum.14.lib.2.† nam manumissio, est datio libertatis seruo conueniens, qui donec est in seruitute, manui, & potestati suppositus est, & manumissus liberatur à potestate domini, ut Inst.de liberti.in prin. unde quia talis actus filio non potest accommodari, uerbum manumitti, quo ad eum sumitur impropriè dicto loco, & inæqualiter determinatur secundum Do
241 ctores allegatos.† Quamquam non desunt alij melius sentientes, ut Aldobrandi.in §. præterea. num.6.supra, quibus modis Ius pat.pot. sol. Et Vaconius à Vacuna, Declarationum sua rum libro 1. cap.21. cum enim tunc temporis emancipatio per imaginarias uenditiones, & intercedentes manumissiones celebrabatur, ut meminit Imperator in dicto §.præterea, quod & repetit in l. fina. C. de emancip.liber.
242 † dicens [*inspeximus in emancipationibus antiquā obseruationem custodiri, & uenditiones in liberas personas figuratas, & circum ductiones inextricabiles, & iniuriosa rhapismata*,] &. ut etiam refert Paul. in l.liberos.ff.de capi.dimi. secundum ius illud priscum loquens. [*emancipari nemo possit, nisi sit in imaginariam seruilem causam deductus*] manifestum est, quòd etiam filij propriè dicebantur manumitti, nam empti liberabantur, ut serui, declarando plenius, ut Aldobran.& Vaconius faciunt, quod attigisse sufficiat, ut hic alienum, & ad rem nostram deueniendo circa
243 sensum dictæ l.con ractus.)† Secundo respō detur quod illa regula determinationis æqualis procedit in dispositione uoluntaria, quæ secundum uoluntatem testator.s regulatur, ut ibi, secus autem in necessaria, ut tradit Alex. in dicta l.Gallus, §.1.& in dicta l. in testamen to.Dec. consil. 456. colum. penultim. quo secondo casu loquitur dicta contractus. nam contractus continent dispositionem necessa-
244 riam.l. sicut.C. de actio.& obligat.† Tertio & pulchre dici potest, quòd illa regula nō procedit quando ex æquali determinatione induceretur correctio legis. tunc enim potius inæqualis fieri debet, ut minus præiudicetur iuri communi. textus est quem pro singulari notat ad hoc Abb.in c.cum dilectus. notab.5. de consuet.sequitur Ruin.consil. 169.numero 11. uolum.3.consil. 157. num. 14. uolum. 5. Roland. à Valle, consil. 74. num. 12. uolum. 2.) sed si illud uerbum [*contractus*] determinaret donationem propriè sicut emptionem, & permutationem, iam resultaret contrarietas legū, cum ibi donatio diceretur proprius contractus, cuius oppositum clare uolunt, uel innuunt

Eadem determinatio qua fiat inæqualiter

innuunt uerba textus in dicto §. contractum.
igitur inęqualis fieri debet determinatio pro
245 effugienda dicta contrarietate. † Quarto e-
leganter dici pôt q̃ illa regula procedit, nisi re
pugnet natura determinabiliũ, quia tunc de
bent determinari secundum naturam uniuscu
iusque determinabilis. Ita tradit Card. in c.o-
lim ex litteris, de rescr. per illum textum, Ias. in
l. miles qui. §. decem. 2. not. per illum text. ff. de
re iud. Rui. consi. 157. uol. 5. superius allegato,
(sicut & Rolan. à Valle consi. 74. nu. 15. uolu.
2.) & ad hoc tendit altera limitatio, de qua su
246 pra. nu. 239. † quod ęqualis determinatio fie
ri non potest, ubi non potest uniformiter ope-
rari, quia tunc diuersimode fit determinatio,
secundum Ale. Dec. & Andream Sicu. supra ci
tatos quibus addo Corneum consil. 152. nu. 6.
uol. 3. exemplum enim illius esse potest, quãdo
natura determinabilium repugnat, uel corre-
ctio legum induceretur, ut proximè dictũ fuit.
Sed in dicta l. contractus. natura donationis re
pugnat, & est in causa quo minus fieri possit
æqualis determinatio, quoniam non est utrin
que obligatoria eo modo, quo proprij contra
ctus existunt, ut supra dixi. merito inæqualis
247 fieri debet ibi determinatio. † Ad secundum
uerò fundamentum Belloni respondetur, id es
se satis infirmum, ne dicam uanum, quoniam
uidemus in testamento negocium geri inter
plures. §. sed neque hęres. infra de testam. ibi
[*quia hoc totum negocium, quod agitur testamenti or
dinandi gratia, creditur hodie inter testatorem, & hæ-
redem agi.*] & tamen nemo dixerit id esse cõtra
ctum propriè, nec impropriè. l. verba contra-
xerunt. ff. de uerbor. signifi. sed ultimam uolun
tatem. l. fi. C. de codic. §. fi. infra de fideic. hære-
di. in uer. [*ultima uoluntas.*] (& certè si Connano
credimus ut uiro disertissimo, in Commen-
248 tarijs Iuris ciuilis, lib. 5. cap. 2. † Negocij
nomen & uis est amplissima compræhendens
significatione sua quicquid nos habet occupa
tos, inde gerere alicuius negocia, aut alicui ne
gocium facessere, aut exhibere,) nec textus in
dicto §. contractum, statuit substantiam con-
tractus in negocio gesto inter partes, sed in
249 obligatione reciproca. † Ad tertium uerò

An statutum de contractu loquens cõpræhendat donationé.

pro uera resolutione distinguas, quòd aut lo-
quimur in statuto prohibitiuo contractus, &
tunc donationem quoque compræhẽdit, quia
à quo remouetur genus, & quælibet eius spẽs
intelligitur esse remora. Negari autem nõ po-
test, quin donatio sit contractus, & sic species
250 cõtractus in genere sumpti per statutũ. † Aut
uerò loquimur de statuto permissiuo contra-
ctus, & tunc secus. ita in simili statuto Docto-
res distinguũt, uidelicet Bal. in c. imperialem,
de prohi. feudi alie. per Feder. col. 4. uer. quero
si à uasallo. quem sequitur Card. Alexand. ibi.
Aret. in l. qui in potestate. in prin. ff. de testam.
Bertach. in tract. de Gabell. 3. parte octauæ par
tis princip. nu. 22. Tiraquell. in l. si umquam. C.
251 de reuo. don. in uer. [*donatione,*] nu. 199. † con
cludunt enim statutum prohibens donare, cõ
pręhendere etiam donationem causa mortis
tamquam speciem donationis in genere, & ex
hoc resoluitur decisio Fabiani de Monte, &
alia Baldi Nouelli, de quibus supra: non enim
sub illis statutis de contractu loquẽtibus com
præhenditur donatio, quia sit ꝓpriè cõtractus,
sed quia statuta illa prohibitiue loquuntur de
252 contractu, † (simile uidemus in statuto di-
cente, quòd nullus forensis succedere possit:
mater enim forensis quoque comprænhenditur
uigore prohibitionis generalis statuti, ut de-
253 clarat Ruin. consil. 47. nu. 4. uol. 3. † & si sta-
tutum filias dotatas excludit adijciens, q̃ plus
petere non possint, à supplemento quoque le
gitimæ repelluntur, ut per Bald. in aut. res quæ.
C. commu. de legat. uersi. quæro statuto caue
tur. Alex. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de
lib. & post. & consi. 68. uol. 4. Rui. Cons. 51. col.
fin. uol. 3. id enim totum procedit uigore pro-
hibitionis generalis) ultra quòd ad illam deci
sionem Baldi nouelli respondet aliter Galliau.
254 ibidem, nu. 67. ad quem te remitto. † Quo ue
rò ad decisionem Bartoli in allegata l. quod ser
uus. ff. de stip. ser. ubi loquitur de statuto uolen
te solui Gabellam de quolibet contractu, (&
sic non prohibitiue, & tamen compræhendit
donationem, secundum Bartolum) aduerti de
bet quòd huiusmodi statuta sunt odiosa, ut tra
dit Angel. consil. 385. Abb. cons. 69. col. 2. uol.
1. Soc. cons. 76. uol. 1. Corn. consi. 89. col. 3. uo
lu. 3. & consi. 106. uol. 4. Decius consi. 457. Gal-
liau. in dicta Rubr. nu. 69. (Craue. cons. 231. in
255 fine) † licèt enim facultas, & potestas impo
nẽdi Gabellas, & pedagia, sit fauorabilis: actua
lis tamen impositio Gabellæ, quæ fit per statu

An statuta de Gabellis odiosa sint.

tum, est odiosa, iuxta notata in c. fi. de simo. &
in c. 1. de fil. præs. lib. 6. ubi habetur quod pote
stas dispensandi est fauorabilis, licèt ipsa di-
spensatio sit odiosa & restringenda, sicque tra
dit in terminis Rui. consi. 112. nu. 14. uolum. 5.
256 († Quin etiam talia statuta exorbitant à iu-
re communi, potissime si uelint de ultimis uo
luntatibus Gabellam solui, ut per Bal. & Castr.
in l. fi. C. de edic. diui. Adr. tol. quos sequitur Iu
lius Ferretus in tract. de Gabell. nu. 354. & ulte
257 rius) sunt † contra ius gentium illique refra
gantur, ut tradit Bald. in dicta l. contractus, co
lum. 2. quem sequitur Ruin. consi. 114. in fi. uol.
1. propterea non cõpræhendunt donationem,
quæ est improprius contractus, ut ibi Baldus
tenet, Galliaula, Ruinus & alij ex supra relatis,
258 nu. 205. † Quod tamẽ fallit in casu decisionis
Bartoli in dicta l. quod seruus. ibi enim ego
nolens soluere gabellam, cogitaui hanc frau
dem, nam uolens donare tibi fundũ, habui il
lum pro derelicto, quod fuit quædam donatio,
tencorque soluere gabellã, ut dicit Bart. quod
sanè non est, quia donatio sit proprie contra
ctus, nec ex eo quòd in tali statuto comprẹhen
datur,

259 datur, ſed propter fraudem cõmiſſam.† Quia
dolus nemini debet patrocinari. capitu. cæterum. c. ſedes, de reſcr. (l. itaque fullo, ff. de furt. l. ne ex dolo. ff. de dolo. Iaco. Emilian. conſ. 50. nu. 9. nec ex eo lucrari, l. ſiue hæreditaria. ff. de neg. geſt. Sal. in l. ſub prætextu. C. de trãſ. Senat. Pedemont. deciſio. 58. nu. 36. & pulchrum refert exemplum Connan. in Commentar. Iur. ciuil. lib. 4. c. 13, col. 4. ſi rem alienam oppignoratam à te, poſtea tibi acquiras, iuſte non potes contra creditorem tuum excipere, quòd tempore conuentionis non fuit tua. Nam hac ipſa exceptione fraudem & dolum tuum detegis, qui
260 nemini prodeſſe debet. † hoc igitur reſpectu procedit illa doctrina Bartoli loco citato prout ſic illam) declarat ibidem in apoſtil. Alexan. uel quiſquis alius fuerit. Facit quod etiam tradit Caccialu. in l. 1. nu. 95. C. de ſumma trin. poſt Bal. in l. multum intereſt, C. ſi quis alteri,

Contrahentes extra territorium an euitent ſtatutum.

261 uel ſibi. † de contrahẽtibus extra territoriũ, ut euitent gabellam ex ſtatuto debitam, tenentur enim nihilominus ad eam non quia ſtatutum uires ſuas porrigat extra territorium, ſed propter fraudem commiſſam, quæ prodeſſe nõ
262 debet (ſequitur Paris. cõſ. 99. col. fi. uol. 1. † & in ſimili caſu prior eis Bal. conſi. 60. uolu. 5. de ſtatuto prohibente mulierem contrahere ſine conſenſu duorum proximorum, quod habeat locũ ſi mulier data opera contraxerit extra territorium ſtatuti. ſequitur Caccialu. in dicta l. 1. nu. 98. Ruin. conſi. 60. col. 2. uol. 4. D. meus Rimin. conſi. 598. & prior eis Anchar. in c. 1. q. 12. de conſti. Et tradit inſuper Aret. conſ. 54. quem ſequitur Reuerendiſſ. Card. Albanus, ampliſſima tali dignitate decoratur à Pio V. Põt. Max. ob eius præclarum ingenium, in ſuis lucubrationibus ad Bar. in l. cunctos populos. C. de ſumma trini. num. 12. de quo latius attingo conſi. 42. num. 46. quod una cum alijs in lucem exhibe-
263 re polliceor. † Minus etiam ſtringunt quæ pro ſolutione textus in dicto §. cõtractum, ſibi cõfinxerũt Bal Nouell. Bellon. & Galliau. licet enim quòd illa differẽtia inter acta & geſta uelut ſubtilis & ſcrupuloſa reijceretur ĩ dicta l. licèt. nõ uideo cur idem dici debeat, quatenus de contractu loquitur textus, de quo nec qui-
264 dem ſomniat dicta l. licèt. † quod enim nõ mutatur, cur ſtare prohibetur, l. ſancimus. C. de teſta. l. præcipimus, in fi. C. de app. & uerè ſi determinatio dicti §. contractum, non eſſet attendenda uelut reiecta per dictam l. licèt, non ne nobis (ut aiunt) de uento ſeruiret, uaneque loqueretur? profecto ſic. & ita (quod mecum præcogitaueram) reperio quoſdam Modernos Bononienſes de Canonicis dicentes in dicta Rubrica de uerb. obligat. num. 429. qui tametſi dicant ad illum textum reſponderi poſſe ex dicendis per eos inferius, nihil tamen elicio relatu dignum, quo ue quieſcat animus meus.
265 † unde non prætereo quòd Alciat. diſpunct. lib. 2. cap. 4. referens uerba dictæ leg. licèt, admodum miratur de illo loquendi modo, quo utitur Iureconſultus ibi: ſupponit enim inter geſta & facta differentiam eſſe, & tamen ſubdit nihil intereſſe, ita quod prius affirmat, ſtatim negat, quod ſatis abſurdum uidetur, nec Iure
266 conſulto dignum, merito ſubiungit ipſe † quod prout in antiquis codicibus legitur, Græca dictio textui inſeritur hoc modo [*attamen*] *τεχγη ιαῶς*. quæ uox abuſiue ſignifica: [*inter factum & geſtum nihil intereſt*] uolens in effectu dicere, quòd licèt inter ea uideatur eſſe quædam ſubtilis differentia, ſecundum propriam & ſtrictam ſignificationem uerborum: attamen abuſiuè loquendo, hoc eſt ſecundum largum, & improprium loquendi modum, nihil intereſt inter ea, quo fit ut Caius ibi non reiecerit differentiam traditam per Vlpianum in dicto §. cõtractũ, inter illa duo, prout Bal. Nouell. Bellon.
267 † & in hoc adſtipulatus eſt Alciat. in dicta l. licet. immemor eorum forte quæ dixerat in dicto c. 4. dũ dixit abuſiue loquendo inter ea nihil intereſſe, quæ uerba inſerũt ſecũdũ propriũ loquendi modũ bene aliquid intereſſe. Sic habes igitur, ſtudioſe Lector & optime illũ textũ reſtitutum, & cum dicto §. contractum, conciliatum ſubindeq; per dictum §. concluſionem noſtram communiter receptam, firmam mane-
268 re. † Ad aliud uerò, quod ipſi dicunt ſimul compati, quòd aliquid ſtrictè & largè ſumatur, & tamen utroque modo ſit propriè exemplificando, ut per eos, dico quòd cum uerbum [*ſtrictè*] tantum ſignificet quãtum [*propriè*] uerbum autem [*largè*] denotet idem quod uerbum [*impropriè*] ut tradit Bertach. in uerbo [*largo modo*] (unde Franciſcus Hotomanus in Comment.

An quid ſumptũ ſtrictè, & largè poſſit utroque modo dici propriè tale.

269 uerborum iur. refert † quòd ſtrictum ius noſtri appellant quod ueteres ſummum dicebant, ut latius explicat Budę. in annotationibus ad Pandectas, pagina 13. id eſt, quod reſtrictè ad uerborum præſcriptum dirigitur, & tanquam ad uiuum reſecatur, ita quòd æquitati paſſim opponitur. l. pen. ff. de conſti. pe. l. pen.
270 §. 1. ff. de iu. dot. † hinc ſtricti iuris actiones dictæ ſunt, in quibus iudices ita ad certam ſummam ſtricti erant, ut neque pluris, neque minoris damnare reum poſſent. §. actionum autem quædam, infra de acti.) neſcio uidere quomodo utroque caſu quid ſumptum propriè dici poſſit. Immo totum contrarium ſequitur, uidelicet quòd ſi res ſtrictè ſumpta dicitur propriè talis, largè ſumpta dicitur impropriè ta-
271 lis. † Nec me mouet exemplum pecuniæ quod ipſi tradunt, ex eo namque uerius infirmatur quam roboretur eorum intẽtio, ſiquidem Bartolus in dicta l. talis ſcriptura, quem cæteri ſequuntur, ut Alex. & Iaſ. teſtantur ibi, Roman. & Imo. in l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Trebellia. diſtinguit inter materiam fauorabilem, & odioſam, & priore caſu uult omnia compræhẽdi ſub uerbo pecuniæ, ſecundo numeratam tãtum pecuniam, quod aliunde non uenit, niſi

quia

quia primo casu larga, & impropria significatio toleratur, secundo secus. & qđ in d.l.2.dicitur, est ex extensione, non aũt ex propria signifi
272 catione secundum ipsũ.† hinc Bal.in d.§.creditum, in statuto de pecunia loquente, dicit il lud intelligi debere de pecunia numerata tãtũ quia statuta sunt stricti iuris.C.l.qđ cõstitutũ. ff.de test.mil.D.meus Rim.cõs.264.n.14.Cor. cõs.264.nu.14.vol.1.) quod & Alex.sequitur d.l.talis scriptura, si statutum sit exorbitans, vel odiosum, qđ utique uerum nõ esset, si pront lar ge sumitur uerbum pecunia, propriè diceretur
273 sumi, sicut qñ strictè sumitur.† Ad aliud uero exemplum de uerbo [*intestabilis*] rñdeo ꝙ lex illi uerbo condonauit uniformiter illum triplicem significatum, de quo in d. l. cum lege, & ibi Bar. & alij, non distinguendo inter unã materiam, & aliam, nerio quæcunque sit dispositio fauorabilis, uel odiosa, id uerbum simpliciter proferens, uerificatur in quolibet eius significatu secundũ proprietatẽ, & uim illius uerbi, & ibi no. Aret. Cald. consil.1.in tit. de consan. & affi. Aug.in l.si.in 3. limita. de consti.prin. Dec. consi.118.in fi.consi.344.in prin. Craue.consi.
274 118. nu.12.† at uerbo [*contractui*] lex unicũ tantum significatũ contribuere noluit, ut sit, ac ueri ficetur propriè quando concurrit ultro citro que obligatio.d.§.contractum, merito ubi hoc extremum cessat, non possumus dicere, ibi proprium contractum dari, sed improprium dun-
275 taxat, & abusiuum (†nam quando qualitas aliqua requiritur in actu, si ea non uerificatur, deficit actus, nec subsistere põt. Bar.in l. 2.§.docere.ff.ui bon.rap.& in l.1.§. ait prętor.ff.ne quid in flu.pub.D. meus Rim.consi.58.ad fi.& cõsi. 114.nu.8. quibus in locis alios concordantes adieci. hactenus patet, ꝙ dixerunt Bal.nouellus, & sequaces non obstare. Sed ut nihil intactũ re
276 maneat relatu dignum, non prætereo † quod Berous consi.95.nu.9.& cõs.169.nu.19.uol.2. eandem sñiam Baldi nouelli probare conatur dicens simul stare qui d sumi large & strictè, & tamen utroque modo secundũ propriam significationẽ. Mouetur in primis ex.§.fi.).de obli. iuncto principio, infra de oblig. ex qua. contr. nã primo loco simul cõmiscet Imperator obligationes ex contractu, tam strictè, quam large considerabiles, quales priores sunt ex cõsensu hinc inde obligatorię, uelut ex empto, locato, & cõsimiles. posteriores vero sũt ex una parte dũ taxat obligatorię, uelut ex mutuo, stipulatione, oẽs tamen ꝓprie supponit ex contractũ subsistere, cũ secundo loco eas, quæ sunt ex quasi cõtra
277 ctu, dicat nõ proprie nasci ex cõtractu.† Secũdo mouetur Berous ex l.3.§. de illo.ff.pro soc. ubi legitima hæreditas strictè loquẽdo dicitur illa, quæ prouenit a lege, hoc est ab intestato, large uero quæ prouenit ex testamẽto, ut ibi, & tamẽ utroq; modo dicitur ꝓprie hereditas legitima, casus est clarus in l. lege obuenire.ff.de uer.sig.ubi dicit [*lege obuenire hereditatem non improprie quis dixerit & eam, quæ ex testamẽto defertur*] & ibi notat Alc.dicẽs, ꝙ si de legitima hęreditate dictum sit, utramq; cõtineri ex ui uerborum
278 cõstat.† Sed hæc a mea sñia nequaq̃ retrahũt quã præter adducta superius, nu. 230.corroboro ponderãdo diligẽtius tex. in d. §.contractũ. Vulpia.n.in prin.dicit [*Labeo libro primo prætoris vrbani diffinit quod quedã agãt, quædam gerantur, quædam contrahantur*] dum ergo subdit [*contractũ autẽ vltro citroque obligationẽ esse*] manifeste colligitur illũ duntaxat esse propriũ contractum, qui reci
279 proca obligatione munitus est.† Quia a diffinitione sumitur propria significatio secũdum Bar.in l.oẽs populi.nu.59.ff.de iust.& iu.tãtoq; magis, ꝙ ponit uerbũ esse, proprietatis notã, ut dixi, nu.233. demum uero, ꝙ in fine subiicit [*Ge*
280 *stũ aũt rem significare sine verbis factam*] † id.n.uerbum, Significare, clarissime indicat hãc esse uerbi significationem, non extensionẽ. sicque uerã illius proprietatem.l.illa uerba optimus.§.pueri.ff.de uerb. sig. per quẽ sic concludit Tiraq.de retractu Lignagier.§.1.gl.9.nu.227.ad finẽ.Vnde qđ de gesto dixit Vlpia. & Labeo ꝓ eum relatus, secundũ proprietatem credendũ est dixisse
281 quoque de contractu.† Et hanc partẽ tenendo non obstant fundamẽta Beroi. & in primis tex. in prin. infra de oblig.q ex quasi cõtr. nam dum dicit obligationes ex quasi contractu non proprie nasci ex contractu. sentit quidẽ & infert eas, quæ non sunt ex quasi contractu ꝓprie nasci ex contractu, quales sunt superius ab eo cõmemoratę, in fi.de oblig. sed neutro loco declarat, quas nam dicatur proprius contractus, sicque nec tantillũ quidem proposito nostro sa
282 mulantur illa iura.† Ad tex. uero in l.lege obuenire, respondeo, ꝙ inquit Vlpia. ꝓcedere ꝓ rationem ab eo subiectã. [*Quia lege 12 tabularum testamentariæ hæreditates confirmantur*] dũ, ut addit Alcia. in illa constitutũ est, uti quisq; suæ rei legasset, ita ius esse, siquidẽ uerbis illis legis 12. tab. latissima potestas tributa uidetur, & hæres instituendi, & cætera peragẽdi, de quib. in l.uer
283 bis legis.eo.tit.† Illa igitur confirmatio legis 12.tabularũ in causa facit, ut hæreditas ex testõ nõ improprie dicatur esse legitima, nec nobis aduersari liceat, aut nec latũ quidẽ unguẽ repugnare, nam quando superior quid confirmat ex certa scia, ipse facere uidetur, ut notat Bar.in l.& quia.ff.de iur.om.iu.cũ sim.ut tradit Roma.
284 consi.98.quo ad id, in prin.† Et in eo, qđ factũ est a superiore, inferior manũ apponere nõ pt. c.cũ in distribuendis, de tẽp.ord.nec illud reuocare, ut no. Bar.in l.oẽs populi.ver.iuxta pdicta quæro.nu.33.ff.de iust.& iu.Bal.in l.ex placito. col.3.C.de rerpmu. eum sim.ut tradunt mod. in c.cũ accessissent.col.3.de constit.& sequitur
285 Dec.in c.1.nu.3.de cõfir.uti.uel inuti.† at nos legem non habemus, quæ confirmet cõtractus obligatorios ex una parte pro ueris, & ꝓpriis, sicuti sunt reciproci, ergo nobis non licet dicere, eos nõ improprie dici contractus : magistra lis

lis enim Doctorum autoritas ad id se non extendit, ut in simili notant Barto. Ang. Alex. & Iaf. in l. quamuis. ff. de in ius uocan.) & ita sublatis omnibus contrarijs remanet firma communis opinio, quòd donatio sit contractus improprie tantum, & successiue remanet finita presens rubrica.

Laus Deo, & Virgini.

SVMMARIA PRINCIPII De Donationibus.

1 *CASVS non figuratur in diuisione, regula, & diffinitione.*
2 *Donatio causa mortis, adiecto quòd nullo casu reuocetur, quae sit. 9.*
3 *Donatio causa mortis arguitur ex mentione mortis.*
Quod in dubio procedit, secus alio in contrarium apparente. 16.
4 *Donatio causa mortis remanet, licet donans promittat non contrauenire secundum Baldum.*
Angelus uerò, & alij contra. 20. 21.
Sed autor concordat opiniones. 23. 25.
Et in alio casu Baldus saluatur. 30.
5 *Donatio causa mortis quae sit. 36.*
6 *Cessante causa cessat effectus.*
7 *Periculi metu concessum, eo finito extinguitur.*
8 *Testis tempore copia testium haberi non potest.*
9 *Deum tentat habitans in loco contagioso.*
Testamentum ualet coram quinque testibus tempore pestis. 9.
Et ita Brunus consuluit, & obtinuit. 10.
Et est magis communis, aequa, & humana opi. 11.
Proceditque, licet testator superuiuat, & copiam testium habere potuerit, sed cum eo testamento decesserit. 12.
14 *Verba causa mortis, in donatione posita, cum pacto de non reuocando, quid important.*
15 *Donationis, & precarij nomina, sunt diuersa.*
16 *Contractus ab effectu iudicatur non attento nomine.*
Et effectus, non nomen attenditur. 17.
Nec uerborum sonus, sed effectus rei spectandus est. 18.
19 *Contractus talis praesumitur, qualis per nomen profertur.*
Quod in dubio procedit, alias secus.
22 *Iuramenti uis in donatione.*
24 *Clausula in fine accessorie posita, non alterat dispositionem.*
26 *Iurisdictionem cōmittens his uerbis, facias autoritate nostra de ordinario facit delegatum.*
Secus si in executione commissionis dixerit, ratum habentes, &c. 27.
28 *Opinio concordans alias tenenda est.*
29 *Opiniones per distinctiones ad concordiam sunt reducenda.*
30 *Donatio cau. mor. cum pacto de non reuocando, ualet ut cau. mor. si ut inter uiuos ualere non potest.*
Exemp. de tali donatione facta filio per eius patrē.
Vel de facta omnium bonorum, quae quis habet, & habiturus est. 31.
32 *Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum non ualet.*
33 *Diffinitionem satis est ad regulam adaptari.*
34 *Mors dicitur causa introducenda donationis causa mortis.*
35 *Causa quid sit, uel dicatur.*
Et quae finalis. 37.
38 *Donatio causa mortis ipso iure reuocatur. 40. cessante periculo quo facta fuit.*
Dominium transfertur. 41.
Et fructus restituuntur. 42.
Nec debetur, licet donans rursus infirmetur, & inde pereat. 45.
Limitatur, quando donans erat sanus, deinde infirmatur, & conualescit, durat enim donatio cau. mor. 51.
Secundo pacto apposito in contrarium uidelicet, quòd licèt donator conualescat, donatio nō reuocetur. 53.
Tertio quando traditio non interuenit, ut per Cumanū & Crauettam. 93. 94.
Quibus autor non assentitur. 98.
39 *Verba praeteriti temporis sunt latae sententiae.*
43 *Donans causa mortis, uidetur se restrinxisse ad mortē imminentem. 99.*
Id probat autor. 44.
45 *Argumentum de legato ad donationem causa mortis ualidum.*
46 *Dispositum in legato cōmunicari debet donationi causa mortis.*
47 *Verba intelliguntur de primo actu.*
Quod in omni dispositione seruatur. 48.
Et in omni materia.
Et exemplum datur notabile. 49.
49 *Fructus habere debens fundi unius anni, primos tantū consequitur, non etiam secundos.*
50 *Fundi uberes in aliquibus locis, ut bis in anno fructus pariant.*
52 *Donationē causa mor. ob conqualescentiam reuocari, quomodo sic intelligendum.*
54 *Donari potest cau. mor. ut si prior decesserit donatarius tantum reddatur.*
Quia potest agi, ut uno tantum casu reuocetur. 55.
56 *Donatio cau. mor. restringi pōt, & alterari ex pacto.*
57 *Testandi facultas debet esse libera.*
Nec metu poenae interdici potest. 58.
Nec in totum auferri potest. 59.
Restringi tamen potest. 69.
60 *Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum non ualet.*
Nec reuocatio necessaria est. 61.
Etiam reseruato usufructu. 62.
Licet plerique contra. 63.
Et insuper adiecto iuramento. 64. licet nonnulli cōtra.
Nec etiā respectu bonorum praesentiū sustinetur. 65.
Nec in poenam reuocationis testamenti facta. 68.
Fallit tamen speciali fauore ecclesiae seu piae causa. 66.
Quae tamen alimenta praestare debet donatori. 67.

160 Int

160 *Ius certis finibus constitutum.*
163 *Autoritas fulfulta autoritate veteris testamenti præfertur legi.*
164 *Papa contra nouum, uel uetus testamentum, an dispo nere possit.*
165 *Autoritatibus standum est in arte sua. Secus in aliena.*
167 *Peritis in arte sua credendum.*
168 *Textus noster in uerbo Purbo, corruptus.*
169 *Donatio, ut dici possit, quæ requirantur.*
170 *Donatio sub conditione nunquid dicatur propria.*
Distinguit autor inter conditionem, quæ respicit commodum donantis, & tunc non est propria donatio. 174.
Si uerò respicit commodum donatarij tantum, secus esse. 175.
171 *Donatio nunquid causam, vel conditionem contineat differre.*
Et quomodo id cognoscatur. 172.
Notarijque caut, quid obseruent. 173.
176 *Donatio sub modo, vel condicione fieri potest.*
177 *Vinius autoris labores tacite refert.*
178 *Donatio sub conditione insinuanda, & in ea statutum de donatione insinuanda locum habere.*
Constantinusque Regerius in hoc declaratus. 179.
180 *Donatio propria ex mera liberalitate debet procedere.*
181 *Intellectus l. Lucius. ff. de donationib. late disputatur.*
Accurs. & alij de precario loqui dicunt. 182.
Connanus uerè dissentit, & donationem, uel permissionem putat fuisse.
A quo saluat eos autor. 185.
Alio tamen respectu eos refellit. 186.
Didacum damnans.
183 *Et intellectum Imolæ sequitur. 188.*
Precarium qualiter constitui possit.
187 *Lex, habens uarios intellectus, in dubio debet intelligi secundum rubricam.*
188 *Donatio traditione momentanea perficitur, secus ex actu successiuo.*
189 *Patientia loco traditionis est.*
190 *Donatio imperfecta pœnitentiam donantis admittit, & quando.*
191 *Liberalitatem captiosam interpretatio prudentum frangit.*
192 *Donatio ob causam, nunquid sit uera donatio.*
Cuius exemplum proponit Connanus. 193.
At Autor rationem. 194.
194 *Donatio ob causam dicitur species permutationis.*
195 *Donatio ob causam, quæ respicit commodum donantis impropria dicitur.*
Secus si extrinseca est. 197.
196 *Donatio remuneratoria excludit liberalitatem, licèt dicatur pure libere, &c.*
198 *Donator tenetur, quatenus facere potest si donatio propria est.*
Alias secus, si impropria. 199.
200 *Donatore dicente se non habere plura bona, donatario uero secus dicente, qui probare debeat.*

201 *Glossa in l. cum de lege, ff. de proba. quomodo procedat, & intelligenda sit.*
Quidam si præsumptio pro negante sit. 202.
Quam opi. Didac. Gabrielius Roma. & alij probant. 203. 204.
At Curt. passim uult eam procedere. 205.
A quo Ripa dissentit. 206.
Vt autor ostendit. 207.
208 *Diuitiæ non insunt a natura.*
Alii uero inter actorem, & reum distinguunt. 109.
A quibus licet recedat Alex. 210.
Tamen eos defendit autor. 211. 212.
209 *Reus probare debet negatiuam, quando se fundat in ea. Quod quando procedat declaratur. 213.*
Alex. tamen inter actorem, & reum distinguit. 210.
A quo recedit autor. 211.
213 *Intellectus glossæ in l. cum de lege, ff. de proba.*
214 *Donatio propria debet esse libera.*
215 *Debitum naturale pacti nudi impedit soluti repetitionem.*
Et in aliis casibus, quos autor ponit.
Nisi errore facti probabilis solutio processerit. 216.
217 *Naturæ uis potens. 219.*
Nec ea dictante, quis libere facit.
Exemplum dat Orestis, & Bessi. 218.
220 *Donatio debiti naturalis, an uera.*
Dec. & Cag. quòd sic.
Sed autor contra. 222.
221 *Trebellianica debetur naturaliter fideicommissario. 243.*
223 *Donatio dicitur quando soluitur omni iure indebitum.*
224 *Seruus naturaliter tantum tenetur.*
225 *Diuersificare casum sine redditione rationis non sufficit.*
226 *Intellectus l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. a contrario sensu.*
227 *Intellectus l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiussor.*
228 *Verecundia necessitas a iure consideratur.*
229 *Mercatoribus est uerecundia fidem non seruare.*
Et a cauillationibus debent esse alieni. 230.
Nec Traces imitari.
231 *Tracium commentum, ut est in prouerbio.*
232 *Verecundia est non seruare promissum pacto nudo.*
233 *Fideiussor soluens promissum pacto nudo repetere potest a principali, cuius rationem refert Autor.*
234 *Fenestræ fieri non possunt quibus uideantur moniales intra clausuras monasterij.*
235 *Maritus mittens iocalia uxori ex consuetudine non dicitur donare.*
Et non mittendo redargui potest. 236.
237 *Fieri non posse creditur, quòd lædit uerecundiam.*
238 *Verecundia pœnæ loco surrogatur.*
Et extinguit culpam.
Et pudicitiam producit. 239.
239 *Verecundia custos pudicitiæ.*
240 *Pudor castus uocatur.*
241 *Verbum uidetur, denotat fictionem.*

Secus si a lege proferatur, nisi subiecta materia aliud dictet. 242.
244 Natura duplex in iure naturali, æquitatis, & utilitatis.
Et exempla prioris. 245.
246 Verbum opportet, denotat necessitatem.
247 Iuris appellatione iuris quoque gen. uenit.
248 Hæreditas parentum filiis naturaliter debetur.
Et quales hæredes filij dicantur.
249 Donatio facta filio emancipato usque ad legitimam nõ eget insinuatione, & de ratione.
Et qui dixerunt eam esse simplicem donationem, quomodo intelligendi sint. 250. 251.
Nam procedunt, quatenus transcendit legitimam.
Quicquid dixerit Pinellus.
252 Intellectus l. primæ, C. de impo. lucra. descr. libro 10.
Per Pinellum.
Quem taxat autor. 253.
254 Intellectus legis, data. C. de dona.
255 Intellectus l. donari. ff. de reg. iu.
256 Intellectus l. si legatus. insi. ff. ad Treb.
257 Donatio remuneratoria, uum sit propria don.
Aret. & alij plerique tennerunt, quòd sic. 276.
Contrarium uero Bar. & infiniti. 290.
Et est communis opinio. 291.
Ampliatur etiam si ob merita futura facta sit, nedum præterita. 371.
Sed eis non sequutis resoluitur. 374.
Limitatur vero, quatenus donatio excederet merita. 376.
Considerata qualitate remunerantis. 380.
Et quando merita recipiunt æstimationem, alias secus, quia quantacunque sit, dicitur remuneratoria, 390.
Secundo limitatur non procedere, quando remunerans fuisset alias donaturus. 394.
Tertio in remunerante personam nobilem. 400.
Vtilitasque dicta q. est multiplex. 429. cum seq.
258 Omnis creatura naturaliter mouetur ad benefaciendum.
259 Donatio remuneratoria, ut inducatur, meritorum mentio fieri debet saltem generalis.
Si donans non est de personis prohibitis donare.
Alias de meritis constare debet. 260.
Nec eorum assertio releuat. 261.
260 Donatio præsumitur remuneratoria, si merita constant licet simpliciter facta sit.
261 Confessio inter personas prohibitas non ualet, nisi ueritas probetur.
262 Assertio non ualentis libere actum facere suspecta redditur, etiam specialis. 269.
Et est communis opinio. 263.
264 Prælatus donare potest res ecclesiæ propter remunerationem.
Non tamen ei creditur asserenti de meritis. 266.
265 Occasio non est sumenda pro causa.
266 Prælatus dicens se uendere præcedentibus tractatibus non probat sic esse.
267 Alienare prohibitus, uel obligare, non potest confitendo alienationi, uel obligationi causam præbere,
Puta propter æs alienum. 268.
370 Assertioni licet iuratæ, non ualentis actum facere libere, non statur.
Nisi uerisimilis sit. 271.
Vel aliqua præsumptione munita.
272 Confessio patris de pecunia recepta a filio, suspecta dicitur.
Nisi sit uerisimilis.
Vel nisi pater filium releuauerit ab onere probandi. 273.
Quod autor refellit.
274 Fraus legi fieri non debet.
Et quando id sit. 276. 277.
277 Obligatus ad antidora, quomodo teneatur. 343.
278 Naturalis obligatio non est potens ad agendum, nec retinendum.
279 Intellectus l. nec adiecit. ff. pro socio, per Cumanum, & Pinellum. 280.
Sed alius per autorem. 346. 347.
281 Donationes frequentius fiunt ob merita. 388.
282 Donatio ob merita beneuolentiæ remuneratoria dicitur secundum Pinellum, & Connanum. 283.
Sed falluntur, ut autor declarat. 350.
284 Mandatum debet esse gratuitum.
285 Intellectus l. primæ. C. de reuocan. donation. 358. 361.
286 Donator non potest libere redonare sine eadem solennitate.
Et quare. 368.
287 Homines instinctu naturæ mouentur ad docendum, & benefaciendum liberis.
288 Patronus priuatur iure patronatus ob ingratitudinem comissam in libertum.
Et de ratione. 370.
289 Intellectus l. si uero non remunerandi. §. inde Papi. ff. mand. 370. in fine.
292 Donatio remuneratoria genus permutationis appellatur. 318.
Et debiti naturalis restitutio. 293.
Siue recompensatio seruitiorum. 294.
295 Intellectus leg. Aquilius. ff. de donationib. 304. 305.
Et quomodo legendus sit ille tex. 296.
297 Salarium præceptoris peti potest ab eo.
298 Donatio remuneratoria quando propria.
299 Obligatio naturalis quædam redacta in præceptis iuris ciuilis.
Quædam mere stat in cordibus laicorum.
300 Dictio quædam, improprietatis nota.
301 Scientia precio numario extimari non potest.
Et est species nobilitatis. 302.
303 Nobilitas filia scientiæ,
304 Arius Pinellus in intellectu l. Aquilius. ff. de don. deceptus. 306. 307.
308 Merum pro puro sumitur.
Et alterius mixturam non timens.
Vt merum aurum.
Merum imperium. 309.
309 Merum imperium dicitur ad differentiam mixti.
310 Mera liberalitate datum, quid.

311 Præcedentia declarant sequentia.
312 Officium iud. competit in casu l. Aquilius. in fi. ff. de donati.
313 Donatio remuneratoria, quomodo non sit propria donatio.
314 Intellectus l. si pater. §. 1. ff. de dona.
Aduersus Pinellum consideratus. 315.
316 Intellectus l. hoc iure. §. 1. ff. de dona.
317 Donatarius obligatur ad remunerandum.
318 Permutatio, secundum Philosophum, dicitur compensatio.
319 Intellectus l. sed & si lege. §. consuluit ff. de pet. hære. per Pinellum.
Quem reprehendit autor. 320.
321 Donans ex remuneratione, quare locupletior appelletur.
322 Beneficiis non respondens, ingratus dicitur.
223 Donatio in aliquem collata, eum inclinat ad obsequium.
324 Intellectus l. munus. §. dona. ff. de uerborum significatione.
325 Officium iudicis, & in genere sumi, quod homo homini debet.
326 Ius naturale prius erat hominis solitarii.
Deinde ad iustitiã colendam, & alia transductum. 327.
327 Non omnis fert omnia tellus.
328 Dictio nulla, in totum negat.
329 Liberalis nullus in necessitatibus.
330 Donatio remuneratoria non principaliter dicitur donatio.
331 Intellectus l. si uero non remunerandi, in prin. ff. mand. per Pinellum.
Qui non placet autori. 332.
333 Intellectus l. cum opportet. §. cum autem. C. de bon. quæ lib.
334 Alternatiua, uel, ponitur inter diuersa.
335 Verbum retinere, quomodo sumatur.
336 Dictio quasi, quandoque ueritatis signum.
337 Filius ex emancipatione consequitur honorem.
Patrum dominatio maior, quam dominorum. 337.
338 Compensatio dicitur improprie donatio.
339 Debitum naturaliter ex pacto non est donatio.
340 Donatio requirit utriusque consensum in eandem causam.
341 Seruus institutus sine libertate, cur eam consequatur.
Legato uerò sibi facto secus. 342.
342 Intellectus l. penulti. §. illo. C. de necess. seru. hæred. insti.
344 Beneficia reddenda sunt potius, quam amicis dandum.
Et eis adiuuari potius, quia decipi opportet. 345.
345 Natura multa pudori reliquit, uerecundiæ multa.
349 Intellectus l. si uerò non remunerandi, in princip. ff. mand.
350 Autor a Pinello se defendit.
351 Intellectus l. si remunerandi. ff. manda. 352.
352 Mandatum, quando impediat salarium, uel non impediat.
353 Remuneratio quid prius supponit.
354 Donatio remuneratoria dicitur irreuocabilis respectu ingratitudinis.
355 Remuneratio magis liberat dantem, quam quòd obliget accipientem.
356 Feudum ob merita concessum non potest ex causa ingratitudinis reuocari.
357 Donatio remuneratoria Principis, an per eum possit ex causa reuocari.
359 Clericus est liberalis in dando cui, non absolute.
360 Muneris an doni latior significatio.
362 Libertas ex sola negligentia obsequij non reuocatur.
363 Pater emancipando filium perdit.
Et filius acquirit. 364. 365.
366 Donatio patris filio emancipato, qualis.
367 Causa pietatis donationem non excludit.
368 Minor alienare non potest sine decreto.
Ius patronatus non est remuneratio.
369 Contra Pinellum.
370 Fidelitas, & officium, esse debet inter libertum, & patronum.
372 Officialis remunerari potest ante habitum officium.
373 Remunerandi uerbum significatum est retro munerandi.
375 Donatio propter nuptias, ualet si sequantur.
377 Merita non debent esse perfunctoria, sed æquiualentia rei donatæ.
378 Donatio inter patrem, & filium, ualet quatenus merita sunt æquiualentia.
379 Donatarius probare debet merita fuiße æquiualentia.
380 Donatio diuitis et nobilis, dicitur remuneratoria, licèt excedat merita.
381 Dans largo fœnerat.
382 Christus omnium nobilissimus.
Et copiosus remunerator.
383 Nobilitatis proprium est largiri.
384 Pauper, et ignobilis, licèt remunerando excedat in modico, donatio dicitur remuneratoria.
385 Agri fertiles plus afferunt quàm acceperint.
386 Statutum, quòd filia sit contenta de eo, quod pater dederit, uel reliquerit ei, locum non habet stante magno excessu. 387.
388 Reges etiam abstinenta remunerando excessiue immerentes tantum.
389 Donationis excessus arbitrarius.
391 Hominis dignitas immensa.
Et ad imaginem Dei creatus est. 392.
393 Merita obsequialia filij non exigunt remunerationem.
395 Principis proprium est donare.
Et exemplum Alexandri recitatur. 396.
397 Regiæ laudes, quales.
398 Titi Imperatoris egregium dictum.
399 Liberalitas in Principe dos potentissima.
400 Obligatio naturalis ad antidora, non habet locum in nobilibus.

401 Nobilis ad liberalitatem se reputat quodãmodo obligatum.

402 Donatio nobilis debet esse sine ulla spe remunerationis.

403 Donans, cui aliena res donata fuerat, dicitur vere donare.

404 Donatio remuneratoria, quando considerari possit beneficio non recepto.

Maritus ignobilis donans uxori nobili dicitur eam remunerare 404.

Uxor nobilis nubens ignobili nobilitatem perdit. 404.

405 Maritus nubens uxori nobili, nobilitatem non consequitur, & quomodo. 425.

Nec aliquod commodum bursale 406.

Nec locupletior dicitur, ex eo, quòd habeat uxorem nobilem. 507.

Imo perdit servitia obsequialia. 408.

Nisi valetudo, vel honor hospitũ secus suadeant. 410.

407 Dotare est perdere.

408 Mulier nobilis non tenetur viro ad servitia obsequialia.

Ut lavere caput, pedes, coquinam facere.

409 Nobiles mulieres apud Romanos a coquina, & servilibus ministeriis erant immunes.

410 Andromache Hectori servivit in præstandis pabulis equis suis.

411 Achilles, & Patroclus rem coquinariã fecerunt Ulixi, & Aiaci, reconciliandi gratia.

512 Maritus ignobilis, licèt nobilitatem uxoris illi nubendo non consequatur:

Tamen de illius nobilitate participat, 413.

Et illa sibi communicatur 414.

Et ignobilitas sua remanet minus obscura 416.

415 Maritus, & uxor una caro fiunt divino consortio.

417 Filij patris ignobilis ex uxore nobili digniores efficiũtur.

418 Et eorum nobilitas fit splendidior.

Et nobilitas eorum minus obscura redditur.

419 Omne compositum participat de forma.

420 Nomen a matre sumentes non reprehendendi.

Et apud quos id servatum. 421.

Et qui fuerint inter tales. 422.

423 Fruges mirificae ex bonis seminibus.

424 Mulier ante non conferens tributis pro bonis nupta confert.

426 Honoris commodum maius, quam bonorum.

427 Donatio remuneratoria inter coniuges valida.

De quo datur exemplum notabile.

428 Merita obsequialia non sufficiunt ad remunerationem.

429 Statutum de donatione locum habet in remuneratione quatenus est propria donatio.

430 Verba proprie in statutis sumenda.

431 Statutum exorbitans, quando dicatur.

432 Statutum exorbitans de donatione, locum non habet in remuneratione: secus si conforme sit iuri communi.

At auctor idem in exorbitanti. 433.

Immo & in correctorio, si non sit expressa, & convenit. 435.

Vel si non sit expreßa, sed unica possit allegari. 439.

433 Extensio fit in exorbitantibus ad casum, qui sub larga significatione vocabuli comprehendi potest.

Idem in correctoriis, si ratio sit scripta. 436.

Licèt casus non comprehendatur sub expresso secundum latam significationem vocabuli contra Alexandrum. 438.

Vel si unica ratio tantùm potest adduci. 439.

Vel virtute æquiparationis duorum. 440.

Vel quando reducimur ad ius antiquum. 441.

434 Donationis appellatione largo sumpto uocabulo omnis donatio continetur.

442 Donatio propria requirit insinuationem præter 500. aureos.

Et idem in remuneratione, quatenus excedit merita.

Alias secus. 443.

444 Intellectus legis, donatio, C. de donationib. per Bartolum.

Sed malus secundum Constant. Rogerium, qui alium ponit. 445. 446.

Qui fuit Fulgosii. 447.

448 Relatio fit cum qualitatibus suis.

449 Donatio per supervenientiam liberorum revocatur.

Et idem in remuneratione quatenus excedit merita.

Alias secus, cum sit impropria. 450.

Et est communis opinio. 451.

452 Portius Imolens. non uerus autor conclusionum, & regularum.

Sed Antonius Gabrielius Romanus.

453 Donatio, quando cepit a traditione, donator non tenetur de evictione.

Idemque si ficta traditio intervenit, ut per constitutum.

Idem in remuneratione excessiua meritorum.

Secus si correspondeas illis. 454.

455 Lex, fœminæ, C. de secun. nup. locum non habet in remuneratione, nec alio casu. 457.

456 Differentiæ plures inter uerã donationem, & remuneratoriam.

453 Lex actionem producit ex solo pacto nudo donationis.

459 Lex, si quis argentum. §. fi. C. de doni. locum habet in donatione causa mortis.

Et in remuneratoria. 460.

Et est magis communis opinio.

461 Obligatus civiliter ex chyrographo ante biennium solvens, an proprie dicatur donare. Glos. Dec. et Cagno. quòd sic.

Imola uerò contra, quem sequitur autor. 469.

Tantoque magis, ubi uinculum civile habet effectum. 483.

462 Obligationis literarum nulla mentio apud iure consultos.

463 Testibus aut scripturæ, in dubio credendum.

464 Vinculum civile quale.

465 Chyrographum recipiens, ad quid tenetur.

Et quomodo dicitur consentire. 466.

467 Conditio

556 Intelle-

642 Intellectus l. 1. ff. de fur. 643.
644 Intellectus l. rerum amotarum. ff. de acti. rerum amotarum.
645 Intellectus l. indebiti. ff. de condi. inde.
646 Intellectus l. ueluti. ff. de inst. & iu.
647 Patriæ quantum debeamus.
648 Intellectus l. 2. C. de in ius uoc.
649 Intellectus l. nam hoc natura. ff. de condi. indebiti.
650 Intellectus doctrinæ Barto. in l. 1. numero 10. de condict. inde.
651 Intellectus l. an inutilis, in fi. ff. de accep. per autorē. 652. 653.
Et in eo Bartolus confutatur. 654. 655.
657 Lex quando roborat pactū, uel nō, ut pariat actionē.
659 Princeps sine causa tollere potest dominium quæsitum de iure ciuili.
Puta stipulatione, præscriptione, sententia.
Et est communis opi. 660.
At Felyn. contra. quia dominium est de iure gent. licèt modus acquirendi de iure ciui. 661.
Idque probabile. communem, et magis communem non nulli putant. 662.
Sed autor priorem opi. probat. 663.
664 Papa ratione uoti potestatem habet dispensandi, et ius quæsitum tollendi.
Postea differentiam refert inter dominium quæsitum iure gen. uel ciuili. 665.
Et demum distinguit. 667.
666 Princeps potest quem ad audientiam restituere.
668 Lex, si quis argentum. § fi. C. de dona. an habeat locū in donatione causa mortis.
Glo. Bar. & alij quòd sic.
Et est communis opi. 669.
Imola uero, Rom. & Ruinus contra. 691.
Demumque Rui. & Soc. Iun. tenent, quòd comprehensiue locum non habeat. extensiue sic. 788.
At autor utroque respectu communem tuetur. 779.
670 Vbi duo prius erant æquiparata, dispositum nouiter in uno, locum habet in alio.
Quod procedit æquiparatione facta per modum regulæ non autem sparsim. 725. & numero 726. 733.
671 Donatio causa mortis fauorabilior est donatione inter uiuos.
672 Fauores ampliandi sunt, odia restringendà.
673 Extensio de maiori ad minus etiam in correctoriis ualida.
674 Statutum de banito occidendo locum habet & in uulnerando.
675 Filii poterant exhæredari, cum & occidi.
676 Mutus ex accidenti, quando possit donare causa mortis.
Et quid si a natura sit mutus. 737.
Cum sequentibus.
677 Imperator plenissimo fini sanctiones tradidit.
678 Donatio ad pias causas, olim quoque nudo pacto fieri poterat.
679 Relictum ad pias causas, dicitur pro anima.
680 Anima Deum respicit.
681 Deus uim non facit inter simplicem loquelam, & iuramentum.
682 Donatio ad pias causas, quando reputetur causa mortis.
683 Lex, si quis argentum, C. de donat. in §. fi. locum habet in donatione propter nuptias.
Et qua ratione. 764.
Item in donatione ob causam. 684.
Et quare. 768. sed quid ante erat. 769.
Item in resolutione donationis. 685.
Et de ratione. 780.
Item in donatione inter patrem, & filium. 686.
Quod autor confirmat. 687.
Lex, si quis argentum, in fi. C. de dona.
688 Dicitur exorbitans.
689 Extensio in exorbitantibus permissa.
690 Argumentum de minori ad maius, affirmatiue ualidum.
691 Donans causa mortis, an cogatur tradere.
Et quando. 824.
692 Donatio causa mortis, non requirit insinuationem.
693 Dictio, supradictis, relatiua præcedentium cum suis qualitatibus.
694 Donationis appellatione in dubio de mera, & inter uiuos intelligi debet.
695 Lex debet titulo deseruire.
Quandoque tamen contra. 836.
Et ordotalis est ad bene esse, non autem necessarius. 837.
696 Donationis appellatio, numquid etiam comprehendat donationem causa mortis.
Autor distinguit, an prohibitiue lex loquatur. & tunc sic.
Damnatque Constantium Rogerium. 698.
An permissiue, & tunc non. 700.
697 Intellectus l. filiusfam. §. pari ratione. ff. de donat.
699 Statutum prohibens mulieres donare, comprehendit etiam donationem causa mortis.
701 Lex, si umquam. C. de reuo. donati. loquitur de donatione non permissiue, sed destructiue, secundum Tiraquellum.
Sed autor contra. 702.
703 Intellectus l. alienatum. §. donationis. ff. de uerborum signifi.
704 Dispositio conditionalis, purificata conditione censetur pura.
705 Donatione ex causa mor. dominium transit ipso iure sine traditione.
706 Donatio causa mor. confirmatur morte donantis absque traditione.
707 Condictio competit ad dandum.
708 Intellectus l. si quis argentum. §. fina. C. de donat. per Socy.
Quem damnat autor. 842.
Item Ruini. 709. a quo recedit autor. 845.
709 Donatio cau. mor. quæ liberalitas dicatur.
710 Pleno iure quid ad alium spectare, quid sit.
711 Perfectum quid dicatur.
712 Donatio cau. mor. inutilis, ualet iure uim legati.
713 Lex, si quis argentum. in fi. C. de dona. locum non habet in donatione continente factum. Sed autor contra. 835.

714 Facto

714 *Facto non inest præcisa compulsio.*
715 *Specialia duo concurrere non possunt.*
716 *Lex, si quis argentum, in fi. C. de donat. an habeat locũ in donatione præsumpta.*
717 *Donatio non præsumitur non expressa causa donationis. 836.*
718 *Verba capi debent in potentiori significato.*
Quod inferius declaratur. 860. cum duobus sequentibus.
719 *Substitutio, quòd bona perueniant ad maiorem de domo, quomodo intelligenda.*
720 *Pœna imposita maiori uenienti contra iuramentum quomodo intelligenda.*
721 *Lex, si quis argentum, in fi. C. de dona. locum non habet in pacto nudo liberatorio facto ex causa donationis, & quare. 843.*
722 *Legatus extra prouinciam non potest ex communicare sed absoluere sic.*
723 *Absens condemnari non potest, absolui sic.*
724 *Intellectus §. 1. de donati.*
727 *Donatio causa mortis, quo ad modum ineundi accedit contractui. 782.*
Et ita totus mundus tenet. 728.
Licèt Tiraquel. contra, & male. 729.
730 *Contractus stricti iuris.*
731 *Pœna uenditori apposita non habet locum in emptore.*
732 *Filiorum appellatione in contractibus, non ueniunt fœminæ.*
733 *Et est communis opinio.*
734 *Imperator cur statuerit legem, si quis argentum, in fi. C. de dona.*
735 *Quod uenit in consequentiam, non attenditur.*
736 *Intellectus l. discretis. C. qui test. fac. poss. per Ruinum.*
Quem Soc. Iun. taxat. 737.
Et autor confirmat. 738. 740.
Item alius Guil. Pontani. 741.
Quem pariter confutat autor. 742. & 743.
Et alium ponit. 744.
739 *Qualitas adiecta uerbo regulari debet secundum tempus uerbi.*
742 *Ius certum, & indubitatum esse debet.*
743 *Pactum, & stipulatio regulariter non cadunt in testamento.*
745 *Cæco testandi, quæ forma præscripta.*
746 *Forma scribendi nomen hæredis, quando remittatur.*
747 *Testamentum coram quinque testibus ualet tempore pestis.*
748 *Forma non seruata ualet actus, quando non potuit adhiberi.*
749 *Afflictio afflicto addi non debet.*
750 *Aduocatus peccat, quid a paupere recipiens.*
751 *Spoliatus bonis ob guerram nõ potest insolidum a creditoribus conueniri.*
752 *Egens rem ulius a constituto in necessitate peccat.*
753 *Pauperes ad solutionem sportularum non tenentur.*
754 *Notarius non debet a paupere salarium pro instrumẽto recipere.*
755 *Notarius multum uorax.*
756 *Muto, & surdo cur donandi cau. mor. & testandi ius concessa.*
757 *Intellectus l. discretis. C. qui test. fac. poss. per Connanum.*
Ab autore confutatus.
758 *Multa tractantur, quæ non fiunt.*
759 *De diuersis ad diuersa non infertur.*
760 *Verba eo amplius, sunt relatiua præcedẽtium cum qua litatibus suis.*
761 *Argumentum de magis fauorabili ad minus, positiue non ualet.*
762 *Dictio supra scriptis, refertur ad præcedentia, nec plus significat.*
Et ad nominatos tantum. 763.
764 *Donatio propter nuptias dicitur contractus priuilegiatus.*
765 *Contrariorum eadem disciplina.*
766 *Donatio propter nup. non constituta constitui debet.*
767 *Maritus tenetur assecurare dotem, si habet unde, uel eius pater.*
768 *Donatio ob causam cur fiat.*
769 *Pactum nudum inducitur per nuncium, uel epistolam.*
770 *Actus resoluti o eiusdem naturæ cuius prima conuentio.*
771 *Testes tot requiruntur in reuocando testamentum, quot in eius confectione.*
772 *Testamentum ad pias causas coram duobus testibus ualet.*
Primumque tollit factum coram septem testibus. 773.
774 *Delegatio iurisdictionis est.*
Et reuocatio delegati.
775 *Dominium, quando transfertur sine traditione ita retransfertur resoluto contractu.*
776 *Generatio, & interitus eiusdem naturæ.*
777 *Donatio inter patrem, & filium uera.*
780 *Verba speciali a generalibus adiecta restringunt eorũ significatum. 781.*
784 *Aequiparatur, quando quid alteri quicquid plus, est in eo ad quod fit æquiparatio communicatur æquiparato.*
785 *Ratio inductiua donationis nudo pacto ualida. 795. & alia. 313.*
786 *Extensio in exorbitantibus, ui rationis etiam non scriptæ nec unica ualet. 787.*
788 *Exorbitans ius facilius extenditur, quam correctorium.*
789 *Extensio in correctoriis conceditur ex ratione scripta, uel unica.*
790 *Lex, si quis argentum. in fi. C. de donatio. est exorbitans.*
791 *Exorbitans ius quale.*
792 *Extensio fit in correctoriis ex ratione scripta ad casum, qui sub larga significatione uocabuli comprehendi potest.*
Immo etiam si taliter non comprehendatur. 793.
794 *Ratio scripta in l. si quis argentum. §. fi. C. de don. cõuenit etiam donatio. cau. mortis.*
796 *Ratio, quando conuenit alteri casui magis dicitur cõprehensio*

973 Conditione purificata actus habetur, vt purus.
Ipsaque pro pura habetur. 975.
975 Puri, & purificati idem iudicium.
976 Donatio cau. mor. cum pacto de non reuocando, quā do remaneat causa mortis.
977 Donatio quæ liberam testandi uim impediat.
978 Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorū ualet quo ad præsentia.
Sed contra secundum communem. 980.
979 Intellectus l. ubi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. per Emanuel Suarez.
Quem confutat autor. 982.
981 Extrema habilia supponenda sunt.
983 Donatio causa mortis, cum pacto de non reuocando sine insinuatione ultra quinquaginta aureos, qualis sit iudicanda.
984 Donatio causa mortis, cum pacto de non reuocando in clausulis accessorijs non alteratur.
985 Posita in instrumento, censentur de voluntate partium.
986 Donatio censetur inter uiuos mentione mortis non attenta alio concurrente, cuius interfit eam non reuocari.
Item iuramento vallata. 987.
988 Donatio, mentione mortis non facta reputatur inter viuos.
Fallit primo conuento de reddendo. 989.
Secundo, quando infirmus donaret pio loco, & moreretur ex illa infirmitate. 992.
Tertio, quando non ualeret, ut inter uiuos. 993.
Quarto adhibitis quinque testibus. 997.
Quinto facta donatione tempore pestis. 1002.
Vel ab infirmo, uel in loco contagioso. 1003.
Sexto per ingredientem religionem. 1005.
990 Donatio causa mor. vt nullo casu reuocetur dicitur inter viuos.
991 Contrariorum eadem disciplina.
Siue eadem materia, & docendi ratio.
Aut contraria dispositio.
992 Donatio pio loco facta censetur proxima.
994 Intellectus l. apud Celsum. § Iulianus. ff. de exce. do li. per Bartolum.
Et per autorem. 995.
998 Voluntas factis declaratur.
999 Superfluum nil esse debet.
1000 Abundans cautela nocere non debet.
1001 Signum ostensiuum non debet esse dubium.
1004 Infirmus in dubio censetur inter viuos donare, nisi facta mentione mortis.
1005 Donatio facta monasterio, quod quis ingreditur, quā do dicatur causa mortis.
1006 Verbum superuiuere, quomodo capiatur.
1007 Aduersatiua sine copula, aduersatur in iure, & in facto.
1008 Donatio causa mortis ex uita tantum donantis non reuocatur.
1009 Donatio causa mortis tribus modis reuocatur, ut per gloss.
Primo per conualescentiam donantis.
Quod intelligit Decius, si actum fuerit.
At contra Bartolus, etiam non acto. 1011.
Sicut & Guil. Bened. & alij. 1013.
Et est communis opinio. 1016.
Et de illius ratione. 1026. 1031.
1010 Dictio ita, denotat pactum expressum.
1012 Præsumptio uersatur in dubio.
1014 Dictio ipso iure, & ipso facto, sunt sinonia.
Idemque ipso iure, mox, uel statim. 1015.
1017 Quid esse ex mente, uel ex uerbis differunt.
1018 Cogitare pertinet ad animum.
1019 Cogitationis pœnam nemo patitur.
1020 Gerere significat rem sine uerbis factam.
1021 Intellectus l. si mortis causa, ff. de donatione causa mortis.
1022 Intellectus l. si is cui mortis, ff. de donatione causa mortis.
1023 Intellectus l. non omnis, ff. si cer. pet.
1024 Intellectus prin. Inst. de dona.
1025 Inconstantia damnari solet.
1026 Donans causa mortis, an videatur se astringere periculo quo donat.
1027 Institutio legataque cessante periculo quo fiunt, nō reuocantur.
1028 Intellectus l. alumnæ. § fi. ff. de adi. leg.
1029 Periculi causa cessante, cessat illud quod eius causa statutum est.
1030 Tobias damnatus.
1032 Donatorem causa mortis conualuisse quis probare debeat.
1033 Donatoris conualescentia quando reuocetur, uel nō donatio cau. mor.
1034 Donatio causa mor. pœnitentia non reuocatur, quando sine hærede decessit.
Et de ratione. 1035.
Quam defendit autor ab Alex. & alijs. 1036.
1036 Valere quid, vel esse nullum, & de nullitate dici nō posse, parificantur.
1037 Angelus declaratur.
1038 Verba cum effectu sunt intelligenda.
1039 Statutum dans præmium capienti bannitum, locū non habet in non retinente captum.
1040 Donatio causa mor. pœnitentia non reuocatur acto, quòd ex sola præcedentia donatarij reuocetur.
Vel ex ingratitudinis causa tantum. 1041.
Contra tamen glossa, Bar. & alij. 1042.
Sed Imola, & plerique priorem sententiam tenent, autorque simul. 1043.
1043 Contractus etiam possunt in testamento fieri.
1044 Confessio testatoris facta præsenti in testamento irreuocabilis est.
1045 Regula l. cum prætor. ff. de iudi.
1046 Locator præter casus expressos ad alios non tenetur.
1047 Conductor si fructus ad dimidiam soliti non percipit magnitudinem ualoris ob penuriam remissionem non petit.
1048 Conductor pati debet magnum damnum si remissionem vult petere.
1049 Donatio absenti facta vim fideicommissi habet.
Et est communis opinio. 1050.

1051 *Donatio cau.mor. alterius, non reuocatur pænitentia donantis.*
1052 *Donatio causa mortis prædecedentia donatarij reuocatur.*
1053 *Donatio uxori, ea præmoriente resoluitur.*
Et de ratione Balduini. 1054.
1055 *Donatio causa mortis reuocatur per alienationem uoluntariam.*
1056 *Quæ sententia magis communis est.*
Quæ pulchre declaratur, quomodo procedat. 1057.
1058 *Donatio cau. mor. ad instar legatorum.*
1059 *Actus facti potentior ad reuocandum uerbali dicitur.*
1060 *Facto ubi opus est, uerba non sufficiunt.*
1061 *Præsumptio ex diuturnitate temporis inducitur.*
Nisi constet in facto secus. 1062.
Et est magis communis opinio. 1063.
1062 *Euidentia facti nulla maior probatio.*
1064 *Actus sequens, qui l manifestat.*
1065 *Intellectus l. cum maritus. §. fi. ff. de pact. dot. per Fulgo.*
1066 *Donatio causa mortis, censetur reuocata per aliam dispositionem postea de re donata factam.*
1067 *Donatio cau. mor. reuocatur per inimicitias capitales subsecutas.*
At Decius contra. 1068.
Ioannes uerò Lupus distinguit. 1069.
Sed autor priorem sequitur opinionem. 1070.
An autem procedat, si superuenerint inimicitiæ culpa donatarij tantum, an uero etiam culpa donantis? 1083.
Petr. Gerar. de Petrasanctis, cogitandum reliquit.
Bartolus uero si culpa donatarij, id in legatis determinans. 1084.
Iason uero passim. 1086.
Cui conformis est Ioannes de Ami. 1092.
At plures Bartolum secuti. 1095. 1097.
Et est communis. 1096.
Quam confirmat autor. 1098.
1070 *Legatum reuocatur pænitentia expressa, uel præsumpta, quæ colligitur ex inimicitia.*
1071 *Pænitentia expressa duobus testibus probatur, præsumpta secus.*
Et est communis. 1072.
1073 *Rei adæquatæ tribuitur quicquid est in re ad quam adæquatur.*
1074 *Donatio simplex reuocatur ex alia causa simili quoque expressis.*
Puta si donatarius donatorem non aluerit.
1075 *Inimicitia tendit ad reuocationem donationis.*
Licet donator patiatur rem esse apud donatarium. 1076.
1077 *Inimicitiæ capitales sunt ex homicidio, vel accusatione de crimine capitali.*
Vel ex minis de occidendo. 1078.
Vel ex uerbis 1079.
Iniuriosis tamen. 1080.
Secus si correctoria sint aut altercatoria.
Idem si lis fuerit omnium bonorum, uel maioris partis eorum. 1081.
Vel arbitrio iudicis. 1082.
1085 *Bartoli dictum singulare.*
1086 *Intellectus l. 3. ff. de adi. leg. per Iasonem.*
A quo recedit autor. 1103.
Et meliorem ponit. 1105.
Qui & Ioannem de Amicis super eo taxat. 1106.
1087 *Intellectus l. ex parte, ff. de adi. legatis per Iasonem.*
A quo dissentit Ioannes de Amic. 1108.
Et præter eum comprobat autor. 1109. & 1112.
1088 *Voluntas præsumitur mutata propter inimicitias.*
Quod declaratur quando procedat. 1113.
1089 *Præsumitur damnum ab inimico datum.*
1090 *Libertus priuatur legato deserendo patronum.*
Et quare. 1115.
1091 *Intellectus l. cum tabulis, §. 1 ff. de his quib. ut ind. per Iasonem.*
A quo dissentit autor. 1098.
1093 *Inimicitia repellit testem a quocunque processerit.*
Et quare. 1118.
1094 *Iudex recusari potest propter inimicitiam superuentam facto suo, uel patris.*
1099 *Maritus occidens detinentem uxorem suam præsumitur appensate occidisse.*
1100 *Inimicitia contrahitur tentando pudicitiam mulieris contra ius.*
1101 *Fideiussor quando ex inimicitia superuenta agere potest ut liberetur.*
1102 *Pœna non committitur nisi ex mera culpa, uel delicto.*
1104 *Dolus & culpa nemini prodesse debet.*
1107 *Pænitentia quomodo capiatur.*
1108 *Legata fiunt amicis.*
1110 *Offensus iuste ad iracundiam prouocatur.*
1111 *Inimicus capitalis fit ex iniuria personali collata in alium.*
1114 *Iniuriæ illatæ non resistens est iniustio.*
1116 *Negociator illicitæ mercis pæna mortis puniendus.*
1117 *Inimicus redditur ex accusatione criminis, pro quo uenit pæna mortis inferenda.*
Donatio causa mortis facta in fraudem creditorum reuocatur.
Sed an ituro in longinquas partes non eunte, uel reuerso reuocetur? 1120.
1121 *Lex Falcidia locum habet in donatione cau. mortis.*
Si facta sit in testamento, uel codicillis. 1122.
Quod autor non probat. 1123. *post Rom.* 1125.
1123 *Intellectus l. pen. C. ad leg. Falc.*
1124 *Intellectus l. 2. C. de don. cau. mor.*
1126 *Lex Falcidia, an locum habeat in mortis causa capione remissiue.*
1127 *Donatio in annos singulos una dicitur, legata uero plura.*

Intellectus

1201 *Et si erat filius ab initio, quaeritur patri, licet postea sui iuris fiat emancipatione.*
1202 *Donatarius praescriptione 30. annorum remouetur in donatione annua etiam in futurum.*
1203 *Mora cõtrahitur in annua donatione per lapsum cu iuslibet anni.*
In legatis contra, & est communis. 1204.
1205 *Gabella soluitur de annua donatione pro primo, & sequentibus annis.*
1206 *Legatum praestatur ab haerede, quandoque a testatore.*
Qui praeuenisse dicitur haeredem. 1208.
1207 *Glossa dicens legatum semper ab haerede praestari minus caute locuta uidetur.*
Sed saluatur respectu ad regulam. 1209.
1209 *Dictio semper, denotat regulam.*
1210 *Dotis causa semper, & vbique praecipua, considerata regula.*
Impensa funeris doti praefertur, & de ratione particu lari. 1211. 1212.
1211 *Impensa funeris, aes alienum dotis est.*
1212 *Vtilitas publica maior alias impedit.*
Vtilitas priuata magna publicã modicam superat. ibidem.
1213 *Primipilaris causa doti praefertur, & de ratione.*
Et in quo uersabatur. 1214.
Eiusque fraudatio quem laedebat. 1215.
Non tamen idem de caeteris rebus uxoris extra dotẽ, & quare. 1216.
1217 *Fideiussor dotis non accipitur, & quare.*
Declaraturque lex 2. C. ne fideiuss. dot. melius quam per Alciatum. 1218.
1219 *Diffinitionem satis est regulae adaptari.*
Quae sententia communis est. 1220.
1221 *Donans obligatur, in legato secus.* 1223.
Quod primum declaratur. ibidem.
1222 *Donatarius obligatur, & quomodo.*
1224 *Testator non obligatur in institutione.*
Et soluens legatum simpliciter uidetur donare. 1225.
1226 *Confessio in testamento facta praesenti praeiudicat, & est irreuocabilis.*
1227 *Accusans testamentum de falso perdit legatum, donationem uero causa mor. non. Sed idem in querela testamenti.*
Secus in bon. poss. contra tabulas. 1228.
Et de ratione differentiae. 1229. 1240.
At Fulgosius contra. 1233.
Cui non consentit autor. 1235.
1230 *Poena non debet egredi delictum, sed suos autores tenere. ibidem.*
1231 *In bonorum poss. contra tab. disputatur de iure patris, & filij.*
Non autem principaliter de uiribus testamenti. 1232.
1233 *Intellectus l. etiam. ff. de inoff. testa. per Fulgosium reprobatus.* 1236.
1234 *Accusans testamentum de falso, id agit sine infamia testatoris.*
1236 *Argumentum a contrario sensu sumi debet a defectu causae finalis.*
Et exempla dantur. 1237.
1238 *Argumentum a cessante ratione, ualidum.*
1239 *Causa, & ratio confunduntur.* 1241.
1242 *Argumentum a contrario sensu cessat, quando sub est eadem ratio.*
1243 *Querela arguit quandam infamiã testatoris.*
1244 *Accusans testamentum de falso perdit donationem cau. mor. in test. confirmatam.*
At Castrensis contra. 1247.
Cui non consentit autor. 1246.
Sicut nec Ruinus. 1252. 1253.
1245 *Qualitas adiecta uerbo, regulatur secundum tempus uerbi.*
1246 *Donatio cau. mor. tacite confirmatur in testamento non reuocando eam.*
1248 *Priuilegia Principis ualent sine confirmatione successoris.*
Fit tamen ad tollendam dubitationem. 1250.
1249 *Don. cau. mor. quomodo confirmetur.*
1251 *Confirmatio, nil releuat quando non erat in praestate confirmare actum.*
1254 *Extremum habile supponi debet.*
1255 *Confirmans actum, quando dicatur dare.* 1258.
1256 *Donatio causa mortis absenti facta transit in legatum.*
Item quando est excessiua quoad excessum. 1257.
1259 *Confirmatio ex certa scientia dicitur noua datio.*
1260 *Confirmans simpliciter non dicitur dare.*
Autor uero distinguit. 1261. 1262.
1262 *Confirmare importat, quòd sit firmum.*
Et est communis opinio, 1263.
1264 *Substitutio fit aliter in donatione cau. mor. quam in legatis.*
1265 *Verbum, promitto, intelligitur per stipulationem.*
Et est communis. 1266.
Si tamen sit in scriptura redactum. 1267.
1268 *Verba in dubio magis solemniter sunt intelligenda.*
1269 *Lex remedia inutilia non solet adhibere.*
1270 *Substitutio in donatione cau. mor. quando requirat stipulationem.*
In quo distinguit autor. 1273.
Et nouam ponit declarationem. 1274.
Quam probat, ut per eum. 1276.
1271 *Doctoris dictum debet intelligi secũdum leges quas allegat.*
1272 *In relictis particularibus non est uis in modo relinquendi.*
1274 *Donationes ante Iustinianum stipulatione, uel traditione tantum fiebat, secũdum communem.*
1277 *Determinatio aequalis fieri debet.*
1278 *Copula repetit eandem qualitatem in copulatis.*
1279 *Intellectus l. unicae. §. sin autem aliquid. C. de cad. tol. & supra.* 1276.
1280 *Filius donare potest causa mortis cum patris consensu, legare secus.*

Qua

Que sententia communis est. 1281.
Et ita Perusij fuit iudicatum. 1285.
Sed Cumanus contra communem tentat. 1186.
In eam tandem inclinans. 1287.
Iason vero eam damnat. 1288.
At autor ab ea non recedit. 1294.
1282 Plotus Iunior laudatur cum patre suo.
1283 Consensus patris in donatione filij per epistolam praestari potest.
Nec sufficit cõsensus tacitus, sed expressus esse debet. 1284.
1289 Facti diuersitas solet diuersitatem iuris denatare.
1290 Mentecaptus, & furiosus nec testari, nec donare potest, & quare. 1307.
1291 Haereticus nec testari, nec donare potest. 1309.
1192 Intellectus l. tam is, §. j. ff. de don. cau. mor. per Cumanum.
A quo recedit autor. 1294. 1295.
1293 Filius libere donat castrensia.
1296 Consentiens facienti, non dicitur facere. 1299.
1297 Remedium l. secunda, C. de rescind. vend. non datur consentienti venditioni alterius.
1298 Intellectus l. in aedibus. §. j. ff. de don. 1300.
1301 Soluens praesumitur de suis pecunijs soluere.
1302 Filius de iure Digestorum, poterat habere proprium in aliquibus casibus, praeter peculium castrense, uel quasi.
1303 Intellectus l. j. §. j. ff. de tut. & rat. dis.
1304 Naturae impedimentum potentius accidentali.
1305 Natura omnium rerum prima, & antiquissima.
1306 Ignis apud omnes urit.
1308 Mentecaptus, & furiosus dispensari non possunt ad testandum.
1309 Haeresis est crimen diuinae maiestatis lesae.
1310 Hereticus praecisus est ab Ecclesia, sicut ramus ab arbore.
Et post mortem potest inquiri, & damnari. 1311.
Et ei bonis est interdictum. 1312.
1313 Crimen lesae maiestatis est enorme, imo uero pessimũ omnium peccatorum.
1314 Memoriaque defuncti damnatur in eo usque ad quinquennium.
1315 Filius clericus etiam primae tonsurae, testari potest, & legare.
1316 Filius sine consensu patris donare potest aduentitia quorum ususfructus patri non quaeritur.
Que sententia fuit de mente plurium. 1317.
Et clare voluerunt Bar. & alij. 1318. 1319.
At contra Soc. 1336. Ratione, quae fuit Alexandri. 1338. Quam licet Ias. impugnet. 1339.
Tamen autor defendit. 1340.
Et hanc secunda opinione probat autor. 1348.
1318 Intellectus aut. vt lic. ma. & auia, in prin. & per autorem. 1322. 1351. & seq.
1320 Intellectus l. fi. §. filius autem. C. de bon. quae liberis, & per autorem. 1348. 1360.
1321 Verbum alienare, continet etiam donationem causa mortis.
1322 Verbum uelit, importat liberam voluntatem. quod ampliatur. 1324.
1323 Legatum mihi factum, si Titius voluerit, non valet.
1325 Dictio, uti, modum denotat.
1326 Consensus alterius requisitus tollit liberam uoluntatem.
1327 Libere facere, idest sine licentia, uel requisitione alterius.
Et qui patitur impedimentum, non dicitur libere uti. 1328.
1329 Libertas quid.
1330 Donatio causa mortis a filio facta cum consensu patris, reuocari potest ab eo, patre inscio, & inconsulto.
1331 Consensus in contrahendo requisitus, requiritur & in dissoluendo.
1332 Probatio requisita ad probationem actus requiritur, & ad eius dissolutionem.
1333 Contractus resolutio iudicatur eiusdem naturae, cuius est actus confectio.
Quod declaratur quomodo procedat. 1334.
1335 Intellectus c. fi. de iud. in 6.
1337 Filius testari non potest de aduentitijs quorum usufructus ad patrem non pertinet.
1338 c. quamquam, de usur. in 6. procedit in don. cau. mor. & qualibet vltima uoluntate.
1341 Consensus patris ad quid requiratur in aduentitijs donandis per filium, quorum usufructus non est patris.
1342 Glossae autoritas praefertur alijs.
Et in dubijs illi adhaerendum est. 1343.
Nec ab ea recedi debet. 1344.
Et est nauicula nostra. 1345. 1346.
Bonique Doctores illam approbant, mali contra.
1343 Ioannes Baptista Ziletus laudatur.
1347 Pater non potest consentire filio sibi donanti de bonis aduentitijs.
1349 Ratio eadem vbi subest, non dicitur extendi casus, sed detegi.
1350 Filius potest donare castrensia sine patris consensu.
1352 Lex noua, generaliter loquens restringitur secundum iura antiqua.
1353 Verba, perfectae aetatis, quid significent.
1354 Perfecta aetas in testando, qualis.
1355 Verbum disponere conuenit ultimis uoluntatibus.
1356 Intellectus autoris ad tex. in Aut. vt lic. ma. & au. in prin. 1357.
1358 Aduersatiuae natura est aduersari praecedentibus in eisdem terminis.
Quando oratio sequens est imperfecta. 1359.
Et econtra respectu sequentium.
1360 Dictio taxatiua non excludit alios casus ad correctionem iuris.
Sed recipit restrictionem ab alijs iuribus. 1361.
1362 Leges generales non comprehendunt casus aliter per alias leges decisos.
Et de ratione, ibidem.
1363 Lex, nihil tam naturale, ff. de reg. iu. procedit post uinculum inductum, non ante.

Et ubi militat eadem ratio in reuocatione quæ in inductione. 1365.

1364 Donatio causa mortis imperfecta uiuente donatore.

1366 Donationis cau. mor. reuocatio tendit ad inducendā spem successionis paternæ.

1367 Intellectus c. si. de iudi. in 6. 1368.

1369 Ratio quare filius testari nō potest cum consensu patris, donare secus.

Autor post alios nouam ponit. 1370.

Et aliam Connani recitat. 1374.

1370 Actus facienti tribuitur, non consentienti.

1371 Patria potestas quibus modis tollitur.

1372 Filius miles potest donare cast. peculium.

1373 Pater bonum consilium pro filio capit.

1375 Testamentum prodigi de consensu agnatorum factū non ualet.

1376 Filius testari potest de consensu patris, & Principis autoritate simul.

1377 In legato tria tempora considerari, in donatione mortis tantum.

Quæ differentia damnatur. 1378.

Et communis est in oppositum. 1379.

1380 Institutio magis solemnis legato.

1381 Legatum temporale hodie ualidum.

At institutio non item. 1382.

1383 Legatarij capacitas attenditur tempore purificatæ conditionis in legato conditionali.

1384 Legati conditionalis non cedit dies ante conditionis euentum.

Etiam in filijs, nisi uoluntas testatoris secus disponat.

1385 Quod est in conditione, non est in dispositione.

Conditione deficiente actus perinde habetur ac si factus non esset. 1385.

1386 Interdictum quorum lega. datur pro legatis.

Item pro fideicommissis. 1387.

Et ad quid inductum fuerit.

Proceditque nedum in fideicommisso regulari, sed etiā irregulari. 1389.

Et etiam si legatarius comprehenderit rem de consensu hæredis ante aditam hæreditatem. 1392. declarando tamen, ut 1393.

1387 Lex, non est dubium. C. de leg. quando procedat, & quando lex prima. ff. quor. leg. 1388.

1389 Fideicommissum irregulare quale sit.

1390 Interdictum quor. leg. utile, quando competat.

1391 Legatarius, quando priuetur ex occupatione ante aditionem hæredis.

1394 Consentiens nihil agit, sed facienti consentit.

1395 Interdictum quor. leg. cessat quando non uult hæres detrahere falcidiam. Sed Dy. Oldr. & Albe. contra.

Item & Ripa. 1396.

At Menoch. ab eis dissētit cōmunem secutus. 1398.

Sicut & autor. 1402.

1397 Legata non debentur ante aditionem hæred.

1399 Interdictum quor. leg. cessat, ubi cessat detractio falcidiæ.

1400 Remedia impeditiua occupationis legatorum.

1401 Lex, si nemo. ff. de reg. iur. quando procedat.

1402 Interdictum quor. leg. cur inuentum. 1405.

1403 Circuitus inutilis uitandus.

1404 Promittens se obligaturum statim conueniri potest sine alia obligatione, & quare.

1406 Iudex non petitus non se intromittit.

1407 Interdictum quo. leg. cessat prohibita falcidia, uel existente penes hæredem.

Idem si consentiat hæres legatario capere legatum propria autoritate. 1408.

Etiam tacite. 1412. Nec potest pœnitere. 1413.

Et de ratione. 1409.

1410 Volenti non fit iniuria.

1411 Mulier transiens ad secunda uota de consensu filiorum non incurrit pœnas, quæ fauore filiorum imponuntur.

1414 Voluntatem mutare non licet in alterius præiudicium.

1415 Falcidia detrahitur contra uoluntatem testatoris.

1416 Permisisse uidetur, qui non prohibuit.

Quod declarat autor quomodo procedat. 1417.

1418 Fortiora sunt, quæ duplici iure nituntur.

1419 Interdictum quo. leg. cessat si testator dedit licentiā legatario capiendi propria autor.

Tolliturque motiuum Romulei. 1420.

Procedit tamen testatore possidēte, alias secus. 1422.

Item secuta aditione, & non aliter. 1423.

Item obtenta a iudice licentia, citata parte. 1424.

1421 Quilibet in re sua moderator, & arbiter.

1423 Executor testamenti potest uendere uigore licētia sibi datæ adita demum hæreditate.

1428 Licentia data per iudicem alicui, de ingrediendo possessionem intelligitur citata parte.

Quod declarat ea possidente, alias secus. 1426.

1427 Citari debet quisquis [illegible], cuius interest.

Secus si non potest impedire actum nec contradicere. 1428.

1429 Licentia testatoris capiendi legatum propria autoritate tacita sufficit.

Et si dixerit colonis, ut colant nomine legatarii, & fructus ad eum ducant. 1430.

Et de ratione. 1431.

1432 Legatarius executor testamenti potest propria autoritate capere legatum.

Si solus sit, alias secus. 1434.

1433 Tutor sibi ipsi soluere potest.

1435 Legatarius potest proprio iure consequi legatum si testator ei prohibuit fieri molestiam, at Croetus contra. 1437.

Cui non acquiescit autor. 1444.

1436 Legatarius accipere potest propria autoritate legatum si testator dixerit, accipiat capiat legatarius.

At contra Ripa. 1439.

Et Menochius. 1440. 1442.

A quibus recedit autor. 1444.

1437 Verba uim, uel molestiam fieri, quomodo intelligenda. 1443.

1438 Promittens non molestare usufructuarium potest tamen ab eo petere cautionem de utēdo, & fruendo arbitrio boni uiri. 1460.

Et petere restitutionem in integrum. 1439.

Et quare declaratur. 1449.

1440 Inter-

1440 *Interdictum quo. leg. locum habet in legato praeceptionis.*

1441 *Verbum praecipito, magis directum uerbo accipiat, siue capiat.*

1442 *Verbum accipiat, capiat, an operetur, quòd propria autoritate capiat legatus.*

De quo inferius. 1453.

1443 *Menochy sensus de molestia non inferenda legatario.*

Per autorem impugnatus. 1454.

1444 *Argumentum a promittente ad testatorem non ualet.*

1445 *Verba dubia minus obligant promissorem sicque interpretantur contra stipulantem.*

1446 *Molestare, & controuersiam mouere, parificantur.*

1447 *Testatoris prohibitio de molestando quem, omnem speciem molestationis complectitur.*

Maxime addito uerbo, quomodocunque qualitercunque, uel quouis modo. 1448.

In quo Mars. damnatur, siue declaratur. 1449.

1450 *Restitutio in integrum nunquam censetur sublata quibuscunque uerbis quantumcunque generalibus.*

1451 *Indulta ad unum finem non debent aliud operari.*

1452 *Menochius in legato praeceptionis deceptus.*

1453 *Intellectus l. Titia cum testamento. § 1. ff. de leg. 2.*

1454 *Verba intelligi debent ea respectu quo prolata sunt.*

1455 *Legatarius potest propria autoritate capere si testator dixerit, quod det ad eum libere peruenire.*

Sed contra Cumanus, & Grotus. 1458.

Item moderni Bononienses. 1461.

A quibus recedit autor. 1462.

Eisque respondet. 1463. 1465.

Demum distinguit Ripa. 1466.

Cui non assentitur autor. 1468.

1456 *Verbum libere quid significet.* 1458.

1457 *Libere quis uti non licitur, si quod impedimentum patitur, uel pati potest.*

1459 *Promittens libere soluere potest opponere exceptionem excussionis.*

1461 *Inhabilis non habilitatur per uerba, libera facultas, quod declaratur.* 1465.

1462 *Compendiosa directa interpretatur, quando dictum fuit, quod Italis accipiat libere.*

Bartolusque & alij declarati. 1463.

1464 *Ratio non generalis impulsiua dicitur, non autem finalis.*

1467 *Beneficio proprio dimisso aliud consecutus, an ad primum libere possit redire.*

1468 *Gemin. & Perusin. c. si beneficia, de preb. in 6. declarantur.*

1469 *Haeres in legato ius possessionis habet, legatarius uero dominium.*

1470 *Legatarius potest accipere propria autoritate quando testator constituit se possidere precario nomine legatarij.*

1471 *Precarium rei propria non ualet.*

Et per illud sola ciuilis possessio transfertur. 1473.

1472 *Voluntas declaratur ex actu nullo.*

1474 *Legatarius potest propria autoritate accipere quando testator in uitarem tradidit legatario.*

Et de ratione triplici. 1475. 1476. 1477.

1475 *Ratione cessante, cessat dispositio.*

1476 *Testator rem legatam praestans in uita, uidetur eã donare causa mortis.*

Et heredem praeuenisse uidetur. 1477.

1478 *Legatarius potest propria autoritate rem tenere sibi legatam, quam prius testator ei deposuerat, uel cõmodauerat.*

Vel aliter sine uitio erat penes legatarium tempore mortis testatoris. 1479.

1480 *Institutus in re certa dato cohaerede uniuersali potest rem propria autoritate uendicare.* 1539.

Et de ratione. 1381.

1482 *Institutus in re certa mixtam habet naturam haeredis, & legatarij.*

1483 *Dispositio odiosa non extenditur ad casum mixtum.*

1484 *Dispositio poenalis non extenditur de casu ad casum.*

1485 *Poenae non extenduntur ad casum similem.*

1486 *Poena locum non habet nisi expresse dicatur.*

1487 *Procurator falsus liberans debitorem nomine creditoris non punitur criminaliter.*

1488 *Non omne illicitum punitur, sed quod lex statuit esse delictum.*

1489 *Institutio in codicil. ualet iure relicti.*

1490 *Capere propria autoritate ius directum denotat.*

1491 *Legatarius potest propria autoritate capere si testator prohibuit falcidiam.*

1492 *Falcidia prohibita cessat interdictum quorum legatorum.*

1493 *Prohibitionis causa cessante cessat prohibitio.*

Sicut etiam finitur autoritas statuti, & inducitur dispensatio.

1494 *Legatarius potest autoritate propria capere legatũ ad pias causas factum.*

1495 *Falcidia non detrahitur de legato pio.*

1496 *Legatarius potest sua manu capere, quando haeres non paruit uoluntati testatoris.*

Vel si haeres non confecit inuentarium. 1497.

1497 *Haeres amittit falcidiam ob non confectum inuentarium.*

Idem in Trebellianica. 1498. *& seq.*

Quae quaestio ardua est, & indigeret declaratione Principis. 1500.

Nec facile perscrutari potest, quae sit magis communis. 1501.

1502 *Octauianus Cacheranus laudatur.*

1503 *Gabriellius Romanus copia laudatur.*

1504 *Paulus Banniatus Berginensis diligentia, & eruditione commendatus.*

1505 *Trebellianicam perdi ob non confectum inuentariũ plures tenent.*

Quae uerior, & communior dicitur opi.

Et aequissima. 1506.

Et in qua Bart. & Old. consulendo mutauit calculum. 1507.

Et in iudicando practicatur. 1508.

Tantoque magis in filiis. 1510.

Vt plures tenuerunt. 1511.

1509 *Iacobus Aemilianus laudatur.*

1512 *Trebellianicam non perdi propter non confectum inuenta-*

uentarium.
Quæ sententia communiter tenetur. 1513.
Et pro ea militant plures numero,& scientia,& autoritate præstantiores. 1516.
Et de consuetudine magis obseruatur. 1517.
Et communiter. 1518.
Et in pluribus curijs,& locis relatis. 1519. *& per totum mundum.* 1534.
Et communis obseruantia illam approbauit. 1520.
Et est magis pia,& securior. 1522.
Nec ab ea tutum est in consulendo,& iudicando recedere.
Et in filijs signanter admitti debet. 1523.
Et est æqua in eis. 1526.
Ratione,quæ subijcitur.
Et absque dubio uerior est in filijs. 1529.
Et de alia ratione Clar. Rimin. 1530.

1514 *Opinio in consilijs magis digesta, licet lectura sit posterior.* 1515.
1516 *Bartolus in iure ciuili,& Ioannes And. in iure can. primas tenent.*
1518 *Consuetudo optima legum interpres.*
1520 *Doctori attestanti de consuetudine, quando sit standum.*
Pulcra declaratio. 1521.
1525 *Angelus Aretinus declaratur.*
1527 *Ius canonicum Ferrariæ seruatur.*
1528 *Ratio,cur filius non debet amittere Trebellianicam propter non confectionem inuentarij, sed extraneus sic.*
Quam Dec. non uidit. 1529.
1531 *Fideicommissarius uniuersalis cogere potest hæredē ad cauendum de faciendo inuentario.*
1532 *Negligentiam quis alteri obijcere nō potest, in qua ipse repetitur.*
1533 *Præsumptio unius casus non debet ad alium extendi.*
1534 *Lex procedens per præsumptiones non extenditur.*
1535 *Priuatio sui iuris dicitur pœna.*
1536 *Extensio non fit quo ad pœnam.*
1537 *Vxor relicta domina, et usufructuaria potest propria autoritate capere.* 1528.
1540 *Alimentorum causa diebus feriatis tractatur.*
1541 *Legatum pro sepultura, propria autoritate capi potest.*
Nec recipit dilationem. 1543.
1542 *Debitor suspectus de fuga capi potest etiam tempore feriato in honorem Dei.*
1544 *Legata pro alimentis pauperum non recipiunt dilationem.*
1545 *Pauperes priuilegijs digni.*
Paupertas morte durior.
Et pauperibus uita supplicium est, morsque solatium.
1546 *Pauperis in iudicio non misereri, quid significet.*
1547 *Pauperis intuitu non debet aliis iniustitia fieri.*
1548 *Legatum sepulturæ continet piam causam.*
1549 *Terra omnium parens.*
1550 *Socrates cuias esset interrogatus, se mundanum esse respondit.*

1551 *Sepulcra religiosa sunt.*
1552 *Corpora insepulta remanere, dedecus maximum.*
1553 *Iezabel regali pompa sepulta.*
1554 *Anibal hostes sepeliri iussit.*
1555 *Legatum alimentorum pauperi factum dicitur ad pias causas.*
1556 *Pia causa dicitur, quādo per eam releuatur corpus animatum.*
1557 *Falcidia cessat in legatis ad pias causas.*
Etiam si alia pia causa sit instituta. 1558.
Neque mediate nec immediate detrahitur falcidia de illis. 1559.
Et hoc plures tenent. 1560.
1561 *Trebellianica cessat in relictis ad pias causas.*
Et est opi. quæ seruatur in practica. 1562.
Tiraquellus tamen eam Gordij nodum appellat. 1563.
Vnde Castrensis dubitauit consulere. 1564.
Autor uero tenet communem. 1565.
1565 *Communis opinio sequenda.*
Cum sit benignior. 1566.
1566 *Opinio benignior in dubijs in iudicando sequenda.*
1567 *Opiniones ubi sunt uariæ, sequenda est quæ corroboratur æquitate.*
Et contra rigorem iudicandum. 1568.
1569 *Intellectus l. nulla ratio. ff. de legib.*
Secundum Comm. relect. gl. 1570.
1571 *Medicamentis bonis abut. malum.*
1572 *Sūmum ius summa iniuria, summa malitia, sive summa crux.*
1573 *Religioni fauendum in dubio.*
1574 *Opinionibus repugnantibus præualet illa, quæ fauet piæ causæ.*
1575 *Vxori si legatus est usufructus,& post eius mortem alius institutus, potest illum propria autoritate capere.*
Et licet aliqui contra senserint. 1576.
Tamen autor priorem tenet opinionem. 1577.
1578 *Mors omnia soluit.*
1579 *Legatarius potest annuos fructus sibi relictos propria autoritate capere.*
1580 *Negligenti iura non subueniunt.*
Et negligens in præambulis a sequentibus excluditur. 1581.
1582 *Animus per exteriora deprehenditur.*
Si non uere saltem ficte.
1583 *Possessio dicitur uacare, quæ nec animo, nec corpore tenetur.*
1584 *Possessionem uacantem habens titulum ingredi pōt suo iure,& impune.*
1585 *Legatarius propria autoritate capere potest relictū sibi omni meliori modo.*
1586 *Clausula, omni meliori modo, supplet titulum institutionis.*
Modo id uerbo relinquo, non lego sit adiecta. 1587.
1387 *Autor libenter alios refert,& quare.*
1588 *Interdictum quorum legatorum, nunquid habeat locum in donatione causa mortis.*
Quod declarat,& probat autor. 1589.
1590 *Donatio causa mortis quoad modum ineundi æquiparatur*

ratur contractui. 1666.
Et eſt magis communis opinio. 1591.
At Ruinus contra propter plures caſus in quibus æquiparatur vltimæ voluntati quoad ineundi modum. 1591.
Tiraquellus vero aliter diſtinguit. 1613.
Quos autor refellit. 1614.
Et communem ſequitur. 1625.
1592 Donatio cau.mor traditionem requirit, vel ſtipulationem, vel pactum nudum.
1593 Donatio cau.mor. annua eſt vna.
Quod effectum reſpicit, non ordinationem. 1594.
1596 Regulare attenditur, non quod quandoque.
Et ſecundum regulam iudicandum. 1597.
Fundatâque habet intẽtionem qui habet regulam pro ſe. 1598.
Eiuſque cauſa potior eſt. 1599.
Et longus proceſſus quandoque per vnam ſolam regulam deciditur. 1600.
1601 Donatio cau.mor. non vitiatur per conditionem impoſſibilem. 1615.
1602 Donari non poteſt cau. mor. vltra dodrantem, ſicut nec legari.
1603 Donatio cau.mor. non valet hæreditate non exiſtente ſoluendo. 1617.
1604 Donatio cau.mor. vno contextu fieri debet.
1605 Vno contextu teſtari quid ſit.
Et ex Connano deducitur. 1606.
1607 Aſſimilatur vnum alteri ſecundum plures concordantias. 1614.
1608 Ferrarienſis quis iudicari debet ex origine patris.
Niſi Bononiæ natus ſit, ibique pater domicilium tranſtulerit, ſuumque filius habuerit, & omnia bona ſua, ibi poſſederit, tunc enim Bononienſis erit iudicandus.
1609 Donatio cau.mor. æquiparatur vltimæ voluntati ex his cum quibus illa conuenit.
Et regulariter id fit. 1610.
Probatque tex. Inſt. de don. in patri. 1611.
Qui declaratur. 1640.
1612 Dictio plerumque, denotat regulam.
1614 Similitudo maior vincit minorem.
1615 Intellectus l. Marcellus ff. de don. cau. mor.
1618 Inſinuatio regulariter non requiritur in contractu.
Argumentum a ſpeciali validum. 1618.
1619 Intellectus l. cum antiquitas. C. de teſtam. per Vaſquium. 1620. 1621.
Quem plenius autor confirmat. 1621. 1623. 1624.
1622 Singula ſingulis reddenda.
1624 Teſtium præſentia ſufficit in donatione cau.mor. nõ autem requiritur ſubſcriptio eorum.
1626 Donatio cau.mor. induci poteſt per acceptilationem.
1627 Item fieri poteſt, vt ſtatim fiat accipientis.
1928 Vltima voluntas corruit præmoriente perſona honorata.
1629 Donatio cauſa mortis, pendere poteſt ab alieno arbitrio.
1630 Vltima voluntas pendere non poteſt ab alieno arbitrio.
Expreſſa alterius voluntate, ſecus ſi tacita. 1631.
Et de ratione differentiæ per Connanum, 1632.
Bartolum, & alios. 1633.
1634 Donatio cau.mor. abſenti fieri non poteſt.
1635 Intellectus l. miles ad ſororem. ff. de leg. 2.
1636 Donatio quando vim habeat fideicom.
1637 Filius ſi teſtetur patre conſentiente, non valet etiam in vim donationis cau.mor. abſente parte.
1638 Donatio cau.mor. appellatur pactum.
1639 Pactum dicitur contractus.
1640 Verbum gerere, nõ pertinet ad vltimas voluntates.
1641 Donatio cau.mor. in teſtamento, vel codicillis, ex toto ſapit naturam vltimæ voluntatis.
1642 c. quamquam. de vſur. in 6. §. fi. locum habet & in donatione cau. mortis facta in teſtamento, uel codicillis.
1643 Codicillans ſi donet cauſa mor. abſenti valet, vt fidei commiſſum.
1644 Contractus in teſtamento fieri poteſt. 1645.
Et eſt communis opinio. 1646.
Sed autor diſtinguit in donatione cauſa mortis loquẽs. 1647.
Poſt Saly. & alios. 1648.
1649 Statutum prohibens mulierem, vel minorem contrahere ſine conſenſu propinquorum, nunquid habeat locum in donatione cau.mor.
Communis eſt, quòd ſic. 1650. 1668.
Romanus, & alij contra. 1651.
Et magis communem teſtatur Viuius. 1652.
Autor uero priorem partem ſequitur. 1660.
1653 Minor non reſtituitur aduerſus donationem cauſa mortis.
1654 Læſio non conſideratur in actu teſtamenti.
1655 Adultus habens curatorem non poteſt contrahere ſine eius autoritate.
1656 Statutum exorbitaas, an extendatur ad caſum mixtum.
1657 Statutũ prohibens alienationem in foreuſes locũ non habet in facta ex præcepto teſtatoris, & quare? 1688.
1658 Statutum prohibens cedi forenſi, ceſſat in ceſſione facta iuſſu teſtatoris.
1659 Donatio ſi incipit a traditione, non oritur actio ex illa.
1660 Conſenſus propinquorum requiritur in ſtatuto ad ſolennitatem.
Et in eo Rui. & Soc. Iu. laxãtur. 1661. 1662.
1663 Mulier de iure eſt habilis ad contrahendum.
1664 Solemnitas quid ſit.
Et ſolemnitas eſſentialis, quæ dicatur. 1665.
1667 Extrema habilia ſupponi debent, quando de uno diſputamus.
1669 Donatio cau.mor. minoris, an requirat curatoris autoritatem. Bal. nequaquam.
At alij plerique ſecus. 1670.
1671 Læſio minoris in donatione cauſa mor. conſiderata reſpectu fructuum per Ripam, falſa conuincitur. 1672.
1672 Don. cau. mor. reuocatur etiam quoad fructus.
Idemque in legato viuo teſtatore præſtito. 1673.
1674 Minor qua fragilitate donauit, induci poteſt ad non reuocandum.

Potest tamen reuocare, quod sufficit. 1675.

1676 *Læsio considerari potest in donatione cau. mor. ob uexationem litis, & expensas.*

Et ob id minor restituitur. 1677.

1678 *Dispositio loquens de casu simplici cōprehendit mixtum quā lo mixtum præualet in illo simplici. 1682.*

1679 *Statutum, quòd mulier non possit contrahere sine cōsensu propinquorum, non extenditur ad hermaphroditum.*

1680 *Nisi hermaphroditus præualeat in sexu muliebri.*

1681 *Statutum de reali actione loquens procedit in petitione hereditatis, quia magis participat de reali.*

1683 *Ecclesiarum parochialium appellatione non ueniunt parochiales collegiatæ.*

Et de ratione. 1684.

1685 *Statutum, quòd mulier, uel minor non possit contrahere sine consensu propinquorum, dicitur fauorabile.*

1686 *Ratio colligitur ex proœmio & in statutis multum operatur.*

1687 *Statutum fauorabile de simplici loquens extenditur ad mixtum.*

1688 *Statutum prohibens alienationem inter uiuos, quare non censeatur prohibere eam, quæ fit iussu testatoris.*

Ratio noua adducitur. 1689.

1689 *Hæres tenetur parere præcepto testatoris, sub pœna priuationis.*

1690 *Statutum loquens de alienatione locum non habet in necessariis. 1692.*

Et est communis opi. 1691.

1693 *Laudemium ex alienatione solundum debet intelligi de alienatione uoluntaria, non autem de necessaria.*

1694 *Consensus domini non requiritur in alienatione necessaria emphyteusis.*

1695 *Facienti actum ex necessitate magis subuenitur, quā uoluntarie.*

1696 *Extensio fit in materia correctoria ex ratione expressa.*

Vel tacita sinon potest assignari. 1697.

Et ad casum qui de lata significatione uocabuli sub expresso non comprehenditur. 1698.

Reiecta opinione Alexandri. 1699.

Et ita uoluit Ias. sæpius. 1700.

Et prius Imola. 1701.

1702 *Ratio statuti dispositionem inducit.*

Et decidit omnes casus per complexionem, non autem per extensionem. 1703.

Et expressio unius dicitur exemplaris, non autem restrictiua. 1704.

Idemque casus dicitur, ubi eadem ratio. 1706.

Et ampliat dispositionem. 1707.

Nec curat de casuum diuersitate, ubi uiget eadem ratio. 1708.

Et ratio magis attenditur quam uerba. 1709.

Nec scribentis autoritas tantum ualet, quin rationes præcellant. 1710.

De de ui rationis exemplum. 1711.

Monetque iudicem sicut lex. 1712.

1705 *In legem quando quis dicatur committere.*

1713 *Donatio incipiens a promissione dicitur contractus large.*

1714 *Statutum prohibens donationem comprehendit donationem causa mortis.*

1715 *Dispositio c. quamquam. de usur. in 6. nunquid procedat in donatione cau. mor.*

Bal. & alij plerique communiter, quòd non habeat locum, sicque donatio causa mortis procedat sine d. cautionis præstatione. 1716.

Contrarium tamen tenuit Bal. sibi contrarius, & alij quamplures. 171[illegible].

Et est magis communis opi. 1719.

Quam Didac. restringit. 1720.

Sed Bap. Villalob. & Viuius secus. 1721.

1716 *Donatio cau. mor. quoad ordinatio n. æquiparatur contractui.*

1717 *c. quamquam. de usur. in 6. corrigit ius antiquum, & in quo.*

Sed contra, quia immo limitat tantum. 1739.

Et quomodo declaratur. 1740.

Habet tamen locum in codicillis. 1722.

1723 *Dispositio quelibet sic est interpretanda ne reddatur elusoria.*

Et ut fraus excludatur. 1724.

1725 *Malitijs occurrendum.*

Idque conuenit tam publice quam priuatæ. 1726.

1727 *Incapax ex testamento, pariter ex don. cau. mor. censetur incapax.*

1728 *Ratio motiua c. quamquam. de usur. in 6.*

1729 *Scelerum crassatur iniquitas impunitas.*

Et datur ansa reiterandi delicta. 1730.

Et in hoc Co[illegible] reprehensus. 1731.

Sicut & Plato. 1732.

1733 *Ratio idem ubi militat, eadem dispositio locum habere debet.*

1734 *Vsurarius nec ad pias causas testari potest non præstita cautione de soluendis usuris.*

Cautio de soluendis usuris quid respiciat, pulchre declaratur. 1734.

1735 *Forma siue substantia, quibus consistat.*

1736 *Cautio de soluendis usuris, præstari potest post testamentum.*

Et est communis opinio. 1737.

Et in hoc reprehenditur Guido de Aretio. 1738.

1739 *Dispositio exorbitans siue limitatoria, qualis dicatur.*

Et in hoc declaratur capitu. quamquam. de usur. in 6. 1740.

1740 *Extensio facilius conceditur in limitatorijs, uel exorbitantibus, quam correctorijs.*

Et in hoc Berous damnatur. 1741.

1742 *Ratio disponit in his, in quibus militat.*

1743 *c. quamquam. de usur. in 6. locum non habet in testamento, nec in donatione causa mortis tradita.*

Contra uero Deci. 1745.

Sicut & Didacus. 1747.

Autor tamen priorē etiam communem tenet opinio. 1748.

1744 *Pænæ ecclesiasticæ sepulturæ, & confessionis denega*

Est

ST *& aliud genus acquisitionis donatio.*] Summatur, & diuiditur hoc principiũ, ut hic per Are
1 tinum, & Christophorum. † Casus autem tamensi necessariò figurandus non esset, cum diuidendo, ponendo regulam, & diffiniendo procedat Imperator, ut Aldobrandinus hic tradit, & ante ipsum Angel. post Iacob. Butrig. in l. 1. ff. de rer. diui. & in l. 1. ff. sol. ma. Albe. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. Cacciala. in l. Imperium. ff. de iur. om. iudi. (Et ibi dixi, col. 2. sicut & in l. ut uim. in prin. ff. de iust. & iure, & in l. 1. col. 2. ff. de offi. eius, cui mand. est iuris. quod & confirmat Benincassius in præfatione, infra de acti. num. 102.) nihilominus ornamenti, faciliorisque intellectus gratia
Casus positio. 2 sic fingi potest. † Quæsitum namque fuit, quid esset donatio causa mortis & uidebatur esse, quando quis mortis causa donaret, pacto etiã apposito, quòd nullo casu sit repetitio, nec si conualuerit quidem donator. l. si alienam, in fi. l. Senatus. §. sic quoque. ff. eo. (cumque mentio mortis esset facta, † quod arguit donationem
3 factam fuisse causa mortis, ut per glo. Bar. Ang. Cuman. Imolam, & alios in l. Seia. §. fi. ff. eo. tale pactum uelut contra substantiam contractus uidebatur esse nullum. l. cũ precario. & ibi Bar.
4 ff. de preca.) † Confirmatur, quia sicut quando donans causa mortis promittit attendere, obseruare, & non contrauenire, non eo minus desinit esse donatio causa mortis, reuocarique potest ex pœnitentia, quoniam illa promissio intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur. l. si uno. in princ. ff. loca. & sic quod reuocari non possit, nisi ex pœnitentia, ut tradit Bal. in l. cum quis. ff. de cond. ob cau. Ang. consi. 254. col. 2. Alex. in l. quæ dotis, col. 4. uer. sed iuxta hoc. ff. sol. matri. Cor. cõsi. 126. col. pen. uo. 3. Ruin. consi. 170. num. 14. uol. 1. Soc. Iun. in l. 2. num. 40. ff. de leg. 1. Ita pariter in pacto de quo supra, non uidebatur impediri, quominus esset
5 donatio causa mortis. † Istis tamen non obstantibus contrarium decidit Imperator hic ibi [*sin autem superuixisset, qui donauit, reciperet,*] iũcta glossa, quæ exponit conualuisset. Ratio decidendi fuit de qua in fine textus, quia [*in summa donatio causa mortis est cum magis se quis uelit habere,*] (si superuixerit, ut glossa subdit) [*quam eum cui donat*] cogitat enim, quòd nauculi se amore uitæ recepisse potius, quam dedisse, ut inquit textus in l. Senatus. §. 1. ff. eo. (& prima charitas, ut dici solet, incipit a se ipso.) † Secunda ratio decidẽ
6 di potuit esse, quia cum donatio causa mortis fiat ob suspicionem mortis, ut hic, cessante causa suspitionis mortis per conualescentiam, debet & ipsa donatio cessare, quia cessante causa cessat affectus. capi. cum cessante, de appellat. c. magnæ. in ti. de uoto. late Tiraque. in tract. suo, cessante causa cessat effectus, in prin. (Dec. consilio 24. circa principium, Cæphal. consil. 245.
7 num. 12.) † Et quod metu periculi conceditur, extinguitur finito periculo, ut notat Bal. per illum textum, in l. 1. C. de naut. fœnore. sequitur Dec. in dicto c. cum cessante. in prin. & in donatione causa mortis tradit Bart. in l. 3. ff. eodem. Tiraquel. in tract. cessante causa, prima par. nu.
8 198. † hinc uidemus tempore pestis, quo propter eius periculum copia testium haberi non potest. l. casus. C. de testam. ibi [*aduersus timorem contagionis, quæ testes deterret,*] & in capitu. negociatione m. 88. distin. ubi pestem fugiendam es-
9 se dicitur, † adeo quòd prudenter dixit Abb. in capitu. dilecti. colum. 5. de dolo, & contu. quòd Deum nititur tentare, qui in loco contagioso contendit habitare. sequitur Ripa in tracta. de peste, in prin. nume. 8. constitutum est testamẽtũ fieri posse factumq; ualere corã quinq; testibus, licèt alias remoto dicto periculo septem requirerentur, ut uoluerunt Nicol. de Matar. Bal. & Saly. in l. fi. C. de testamen. Aug. Aret. in §. fi. infra de testamen. & in tracta. de testam. in uerbo, suum testamentum nuncupatiuum. Cuma. in l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de iure cod. Floria. in l. milites. C. de testam. milit. Andre. Sicul. in capitu. cum esses. colum. 8. de testamen. & consilio 87. colum. 2. uersicu. præmitto etiam, uolu. 4. Marſ. in l. 1. §. præterea. nume. 121. ff. de quæst. Dec. in l. scriniarios. in fi. C. de testãm. mil. & latius consilio 284. Ias. in dicta l. fi. dicens, quòd si haberet consulere, pro hac parte consuleret.
10 † Brun. in tract. de forma duobus in locis, dicẽs se pro hac parte consuluisse, & quòd in facti cõtingentia sic obtinuit, quem refert Parif. consi.
11 33. numero 17. uolumi. 2. † ubi dicit, quòd hæc est magis communis opinio, magis æqua, & humana, quam tenet etiam Rube. consilio 165. Bertrand. consilio 179. uolumi. 1. Bald. nouel. qui dicit esse communẽ, in l. 2. ff. de leg. primo, & Guil. Pontan. nume. 4. qui æquiorem, magisque ueram Soc. Iun. consilio 129. num. 14. uol. 1. Ioannes de Amic. consilio 39. Capra consilio 43. & alios, quos cumulat Gabrielius Romanus in suis conclusionibus, libro 4. titulo de testa.
12 conclusione 8. † demumque Ripa in l. centurio. nume. 8. ff. de uulg. & pupil. ubi post Corn. consilio 53. in fi. uolu. 4. ampliat, etiam si testator superuiuat, & post conualescentiam, & copiam testium quos habere potuerit, cum eo testamẽto decedat. sequitur Paris. in dicto consilio 33. numero 32. uolum. 2. Boeri. decisio. 218. col. antepen. & Roland. à Valle, consilio 30. num. 29.
13 uolumine 3.) † nõ obstat ratio dubitandi, quia illa non est donatio causa mortis, sed inter uiuos, ut notat glossa in dictis legibus, & est casus in l. ubi ita donatur. ff. eod. & utrobique notat Castren. sequitur Alex. in dicta l. quæ dotis, in 6. limitatione, Ias. nume. 30. post Bar. in l. fi. colum. penul. C. de pact. & in l. stipulatio hoc modo concepta. uersicu. quæro aliquis. ff. de uerb. oblig. Aret. consilio 74. colum. 2. Soci. consilio 53. colum. 2. uol. 1. Ias. consi. 9. col. fi. uolumi. 3. consilio 169. col. fi. uol. 4. Cur. Iun. consilio 39. num.

Tempore pestis, i testamento v. testes sufficere.

num. 6. Gozad. consf. 80. num. 10. consf. 87. nu
mero 9. Mantua, consf. 102. colum. j. uol. pri-
mo. Rui. consf. 122. num. 5. uol. 1. Nicol. Bellon.
consil. 61. numero 13. Ferratius Cautela 30.
Andreas ab Exea libro pactorum, num. 501. &
14 Balduinus hic. † Nec quicquam repugnant il
la uerba [*causa mortis*] eo casu expressa: nō enim
denotant nomen contractus, sed eius causam.
intelligitur enim, quòd propter causam mor-
tis moueor ad donandum inter uiuos, adeo,
quòd reuocari non possit, sitque transitus de
contractu donationis causa mortis ad contra
ctum donationis inter uiuos, quia uerba hoc
patiuntur, ut latè Bar. Ang. & Castrens. decla-
rant in dicta l. ubi ita donatur. sequitur Dec. cō
15 sil. 293. col fin. († hincque cessat tex. in dicta l.
cum precario. Nam secundum Bartolum, si cō
cedo tibi quicquam precario, eo pacto, quòd
mihi non liceat reuocare, tale pactum est con
tra substantiam precarij, quia quandocumque
uolo possum reuocare, nec potest transire in
donationem, quia nomen donationis est peni
tus separatum à nomine precarij, unde est di-
uersitas in nomine appellatiuo, quod secus est
16 in casu nostro ratione prædicta. † Præterea, qđ
dicebam mentione mortis facta donationem
cēseri causa mortis, procedit in dubio, nec alio
in contrarium apparente: at ubi diuersus effe-
ctus quam donationis causa mortis expressus
fuit, tunc secus est determinandum per doctri
nam Baldi in Rubr. C. de iure emphi. quæst. 1.
17 † ubi dicit, siue in contractu, siue in iudi-
cio ponatur nomen unius contractus, & ef-
fectus alterius, iudicandum esse secundum na-
turam illius contractus, cuius effectus ponitur,
& nomen appositum, quod non conuenit effe
ctui, censeri pro non apposito. l. sed & si pos-
sessor. §. Item si iurauero. ff. de iureiur. sequitur
Dec. consf. 160. col. 1. consf. 164. nume. 3. consf.
305. colum. 2. consil. 413. colum. 2. consi. 542.
colum. finali. consf. 682. col. 2. Paris. consf. 12. co-
lum. 1. uol. 2. & consf. 72. num. 54. uol. 4. Rolan.
a Valle, consi. 96. numero 41. uolum. 1. Decisio
Neap. 72. ad fi. & Cæphal. consil. 678. num. 7.
18 † Quoniam ad iudicādum qualitatem contra
ctus, non sonus uerborum, sed effectus rei spe
ctandus est, quia uerba potius deseruiunt na
turæ contractus, quam natura uerbis, Bald. in
l. 2. uersic. iuxta hoc quæro, in fi. C. commod.
per textum in l. insulam. ff. de præs. uer. sequi
tur Roland. a Valle, consi. 69. num. 41. uolu-
mine 3. repetēs eadem, de quibus supra per eū
in dicto consilio 96. Idemque Crott. consilio
19 79. num. 25. † Nec isto casu procedit, quod
dicitur talem præsumi contractum, qualis per
nomen appellatiuum profertur, ut inquit Bal.
in tit. qui success. teneantur. Soc. consf. 165, nu
mero 5. Decis. Senatus Pedemont. 139. num.
24. sed quando non apparet euidenter de cō
traria partium intentione, l. non aliter, ff. de
leg. 3. & declarat Cæphal. consi. 290. numero
20 17.) † Non obstat insuper decisio Bal. in d. l.
cum quis, & sequacium, quia in illa quæstio-
ne plerique tenuerunt contrarium, uidelicet,
quòd immo uigore dictæ promissionis dona-
tio transeat in donationem inter uiuos, atque
ob id reuocari non possit, ut uoluit Ang. sibi
contrarius, consf. 179. uisis prædictis instrumen
tis, nu. 6. Castrens. consf. 98. notandum. Aret. cōs.
74. col. 2. Roma. consf. 513. in fi. Alex. sibi con-
trarius consf. 14. colum. 2. uolum. 1. Ias. in l. non
omnis. col. 2. ff. si cer. per. & in dicta. l. quæ dotis.
nu. 31. Boerii. Decis. 353. nu. 10. & per totum,
ex quibus periculosa redditur opinio Baldi
21 † (Tantoque magis, quòd ultra prædictos idē
tenet Soc. consf. 53. col. 2. uersic. & prædicta. uol.
1. Ferrat. caut. 30. colum. 1. Ripa Respons. 2. co-
lum. 4. uers. primum, quòd sit inter uiuos. lib.
3. Bertran. consf. 85. colum. 1. uol. 1. consf. col. 2.
uersic. puto tamen. uol. 3. Rui. consf. 182. col. 3.
uersic. & eo magis. uol. 1. consf. 51. col. 2. uers. ex
alio quoque. uol. 1. Corne. consf. 158. col. fi. uol.
4. Gui. Bened. in c. Raynutius, in uerbo, testamē
tum. 4. num. 24. uers. ex hoc Dñi. de testa. Guid.
Papæ, Singul. 343. quos & alios citat Gabrie-
lius Roman. in suis conclusionibus, lib. 20. tit.
22 de iure iura. conclusione. 9. † ubi subiungit, nu
mero 11. quòd adiecto iuramento in tali dona
tione omnes admittunt eam transire in dona-
tionem inter uiuos nec reuocari posse, sicq; lo-
qui Castrensem, consf. 61. in prin. uolum. 2. Are-
tinum consf. 74. colum. 2. uers. prima ratio: cæte-
23 rique quos ille cumulat) † sed dato, quòd de
iure procederet illa decisio Bal. suffulta quotis
supra deductis (quibus alias annectit ille Ga-
briellius loco memorato) debet intelligi quā
do à principio facta fuit donatio causa mortis
simpliciter, & in uerbis substantialibus nihil
dictum fuit de non reuocatione, sed postea in
ferius, & accessorie apposita sunt illa uerba
[*quæ omnia Donator ipse promisit attendere, & obser-*
24 *uare, & non contrauenire*,] uel id genus: † tunc e-
nim, quia clausula in fine, & accessorie apposi
ta, non solet alterare dispositionem præambu
lam. Cle. prima, in fine, de præben. Abb. in c. cū
nostris, col. fi. de conc. præb. Card. consf. 25. in fi-
ne, Dec. consilio 2. in fine, consi. 470. numero
4. D. meus Riminaldus & patruus meus ma-
gnus, consi. 79. numero 24. & consi. 88. nume-
ro 12. meritò remanet donatio causa mor-
25 tis. † At secus est quando à principio con-
tractus donationis, & in uerbis substan-
tialibus dictum fuerit, quòd reuocari non
possit, promissumque attendere, & non con-
trauenire: tunc enim dicitur inter uiuos,
dicta lege, ubi ita donatur, & tali casu proce
dunt decisiones allegatæ contra Baldum. Ita
distinguendo declarat Dec. consilio 305. co-
lum. 2. consilio 470. in princip. & consf. 521.
colum. penult. in dicta l. non omnis. numero
2. & post eum Alciatus in secunda limitat.
& idem Dec. in l. fin. numero 21. C. de pact.

Contractus ab effectu indicatur nomine nō attento.

Donatio cā mortis cum promissione de nō reuocādo qualis.

Pariſ.conſilio 16.nume. 17. uolumine 2.Andr.
ab Exea,libro pactorum,nu. 503. Bello. conſi.
60.columna 4.(Cur. Iun. conſilio 56.columna
1.& ſequen. verſicu.nec obſtat. Iaſ.conſilio 6.
columna quinta. uerſicu. quarto principaliter,
& conſilio 60. columna ſexta , uerſicu. non
obſtat, uolumine tertio, Gabriel. Romanus,
loco citato, columna ſecunda, qui & alias di-
ſtinctiones adducit, quas referre non liber.
26 †Sed illam tantum confirmare per doctrinam
Cardinalis pulcherrimā in capitulo, quoniam
Abbas.de offic.delega.quem refert,& ſequitur
Alexan.in honore, colum.4.uerſiculo,& in quā
tum.ff.de iur.om.iud.ubi uoluit,quòd commit
tens iuriſdictionem, ſi utatur his uerbis,facias
auctoritate noſtra, ex ordinario, facit delega-
tum,quia uerba apponuntur principali diſpo-
27 ſitioni,† ſecus ſi apponantur in executione ip
ſius diſpoſitionis,ut quia dicat, quòd ratum ha
bebit quicquid autoritate ſua feceris, & cum
prædictis reſidet Fely. pluta congerens,in cap.
licèt.de offi.ord.columna antepe.ſequitur Nat
ta,conſilio 39.numero 7.& Menoc. de arbitra.
iud.lib.1.quęſtione 12.poſt Bar.in l.ambitioſa,
numero 34.ff.de decret.ad ordi.faci.Sic igitur
declaranda uenit deciſio Baldi in dicta l. cum
28 quis,ſecūdum prædictos Doctores.† Quorum
ſententia cum opiniones concordet, tenenda
eſt, ut tradit Salycet. in l. filiæ cuius. C. fami.
erc.Gratus,reſpon.30. nume.33.reſpon. 118.
nume.7.& reſpon.132.numero 7.uolumine 1.
Roc.de Curte in capi.fina.de conſue.columna
22.Soc.Iun.conſilio 39.numero 78.conſi.121.
numero 36.uolumine 2. (Aret.infra de emp.&
uend.,in prin. colum. 2. Paris. conſilio 92.nu.
30.uolumi.2. Cæph. conſilio 195. numero 27.
conſilio 208. numero 2. & conſilio 283.nume.
21.Emilianus,conſilio 16. numero 3. Rip. in l.
ita ſtipulatus,numero 6.ff.de uerb.ob. Senatus
29 Pedemon.deciſio. 162.numero 8.)† Opinio-
nes enim per diſtinctiones ſunt ad cōcordiam
reducendæ. c. ſuper literis, & ibi not. Imo. in
prin.de reſcrip. (unde illud inualuit, Diſtingue,
& concordabis ſcripturas,) & ita reperitur in
ratione dubitandi de qua ſupra, nil mirum er-
go ſi donatio tranſit in donationem inter ui-
30 uos,ut Doctores concludunt. (†Vel & alio ca-
ſu procedere poteſt illa deciſio Baldi in dicta
l.cum quis,quādo donatio talis,ut inter uiuos
ualere non poteſt,tunc enim cenſetur cauſa
mortis,exemplum ſi pater donaret cauſa mor-
tis filio in poteſtate hoc acto, quòd reuocare
non poſſit, cum enim filius in poteſtate non ſit
capax donationis inter uiuos, ſed donationis
cauſa mortis ſic, ſit interpretatio, quòd ſit do-
natio cauſa mortis , ut ea potius ualeat, quam
pereat, non attento pacto de non reuocando,
ita determinat egregie Soci. conſilio 137.col.
1. uolumine 1. quod eſt duplicatum , conſilio
31 232.† ſubdens, quòd cum hac ſententia con-
cordat Caſtren. conſilio 99.quod eſt in conſi-
lio 75.uolumine ſecundo,in nouis,aliud exem-
plum ponens, quòd ſi quis donauit omnia bo-
na, quæ haber, & habiturus eſt uſque ad mor-
tem cum promiſſione de non reuocando,non
habebit locum diſpoſitio dictæ legis,ubi ità do
natur, & ſic illa donatio ſub mentione mortis
facta, nō tranſibit in donationem inter uiuos,
32 † ex quo donatio omnium bonorum præſen-
tium,& futurorum,non ualet.l.fi. C. de pact.l.
ſtipulatio hoc modo. ff. de uerborum obliga-
tionibus,& utrobique Doct.Sed erit iudicanda
uelut donatio cauſa mortis, ut magis actus ua-
leat quam pereat, ſequitur Rui. conſilio 51.co-
lumna 1.& ſequen.uerſicu.& dato conſilio 52.
columna ſecunda,uerſicu.& idem.uolumine 1.
Marian. conſilio 21. columna fi. uerſicu.& pro
hoc in fortioribus.Grat.reſpon.20.columna 1.
uerſiculo 3.dato,uolumi. 1.& Guil.Bened.in c.
Raynutius.uerbo,teſtamentum. 4. numero 25.
de teſta.quos adducit Gabriel.Romanus,in al-
legata concluſ.9. lib. 2. de iureiuran. columna
3.& illis nouiter addo Rolandum a Valle,con-
33 ſilio 8.nu. 23.uolum. 1.† At ad hunc caſum ſpe
cialem non eſt coarctandus textus noſter, nec
intra cancellos huiuſmodi collocandus, quia
cum diffiniendo procedat,ſatis eſt eum adapta
ti regulæ & communiter accidentibus,licèt ca
ſus ſpeciales non comprehendat,ut tradit Abb.
Aret.& Dec.in rubrica de iudic.Alexan.in rub.
ff.ſoluto matrimonio,gloſ.& Alberic.in l.om-
nis diffinitio. ff. de regulis iuris , cum cæteris
per Cagno.cumulatis ibi, numero 37.qui com
munem teſtatur, & in l. ſi emancipati.numero
21.C.de collat.& ego ſecutus ſum in l.qui ſe pa
tris,numero 10.C. unde lib. & ex his remaner
caſus huius principij diligēter ſatis expeditus.)
34 †Notat Aret.ex hoc textu, quod mors dicitur
cauſa introducendæ donationis cauſa mortis,
probatur ibi, [*quæ propter mortis fit ſuſpitionem*] ad
idem textus in l. 2.ff.eodem. ibi,[*ſola cogitatione
mortalitatis*] concordat lex Senatus. §. mortis.
ff. eodem.ibi [*cui ex humana forte mortis cogitatio
eſt*] demumque textus in l.fina.C.eod.ibi [*ſine lō
35 giore cogitatione mortis*. [†Comprobatur hoc ra-
tione præter Aretinum:nam perperam hæc do-
natio diceretur cauſa mortis, niſi eam pręcede
rent, uel mortis imminens periculum, uel co-
gitatio:cauſa enim eſt quid præteritum,uel in-
ſtans, quo compellimur ad aliquid diſponen-
dum.l.ſi ita legatum, & ibi not.Barto.ff.de con
ditio.& demonſt. & in l.demonſtratio.§.quod
36 autē, eo.tit. †Sequitur Reuerendiſſimus Car-
din. Albanus,ob eius benemerita tanta digni
tate decoratus a ſummo Pont.noſtro Pio V.in
lucubrationibus ſuis ad Barto.in l. 1amus.ff.de
condit.& demonſt.)Imo uero mors non ſolum
dicitur cauſa huius donationis,ſed cauſa fina-
lis,ut hic dum dicitur,quòd [*donatio cauſa mortis
eſt cum magis ſe quis uelit habere , quam eum cui dona
tur*] ſi ſuperuixerit,ut addit gloſſa.finis ergo do-
37 nādi cā mortis, mors donātis eſt: † nā cā finalis

Mors eſt cauſa finalis donationis cauſa mortis.

dicitur siue qua quis aliàs ita facturus nō erat,
uel eo modo, nisi fuisset illa causa. Bal. cōs. 340.
& pręmitto, col. 2. post mediū, uol. 3. Soc. consi.
183. col. penul. uersi. postremo dico. vol. 2. cons.
26. col. fi. uo. 3. Cor. cōs. 101. col. fi. uo. j. Cra cōs.
142. nu. 9. Soc. cons. 24. colum. 5. uers. 1. quia, uo
lum. 1. Paris. cons. 89. nu. 45. uol. 1. & latius Ti-
raquell. in tract. cessante causa. Limitat. 1. in di
scursu.) De secundo notabili Aretini dicam cū

Donatio cā mor. ob periculum facta an reuocetur ipso iure eo cessāte.

38 Glossa. † Tertio igitur loco notat, quòd do-
natio causa mortis ipso iure reuocatur si peri-
culum, propter quod facta fuit, annihiletur
probatur ibi [*sin autem superuixisset, qui donauit,*
reciperet] concordat textus in l. senatus. §. 1. ff.
eo. ibi [*ergo qui mortis causa donat, negocium gerit,*
scilicet, ut cum conualuerit, reddatur sibi] ad idem
textus in l. si is seruus ff. de don. inter uir. & u-
xo. ubi dicitur, donationem causa mortis peri-
mi, si donator liberetur à suspicione mortis,
propter quam donauit. sed & clarior accedit
textus in dicta l. non omnis. ibi, [*Qui mortis cau*
sa pecuniam donat non aliter obligauit accipientē quā
si extitißet casus, in quem obligatio collata fuißet.]
39 † Illa enim uerba [*obligauit, & fuißet*] præteri
ti temporis, sunt in dubio latæ sententiæ, ut
est Glossa notabilis in l. iubemus. §. œconomus,
C. de sacrosan. ecc. & in l. in criminali, & ibi Bal.
& Ang. C. de iur. omni. iud. & in l. si quis maior.
in uerbo priuatus. C. de transac. cum pluribus
alijs infinitis per Tiraquellum cumulatis in l. si
umquā. in uerbo, reuertatur, nu. 26. C. de reuo.
don. nil mirum ergo si cessante periculo per cō
40 ualescentiam reuocatio fit ipso iure. † Et hoc
etiam fuit de mente Bartoli in l. 3. in fine, ff. eo.
quatenus dicit, quòd si dono timore pericu-
li, eo cessante donatio est reuocata: loquitur
enim per uerba præteriti temporis, sentiens à
lege hanc reuocationem induci, & per conse-
41 quens ipso iure, † & de hoc est Glossa notabilis
in l. qui mortis causa. ff. eod. quam sequitur I-
mola, Castr. & Romanus ibi dicentes, quòd ip
so iure transfertur dominium in donatorem.
Idemque clare tradunt Moderni Galli in con-
suetudine Parisij. §. 22. numero 82. dicentes,
quòd ipso iure reuocatur donatio ita, quòd
42 resoluitur, & ad non causam reducitur, † &
ideo fructus cum omni causa à tempore dona
tionis reuocantur, & restitui debent l. cū quis.
ff. de condic. ob causam. Glossa, Barto. & Do-
ctores in l. si mortis causa, ff. eodem. Bald.
consi. 294. donatio causa mortis, uolum. 3.
Aretin. in §. 1. colum. penult. infra de actio.
Andreas ab Exea, lib. pactorū, nu. 121. D. meus
Riminaldus in l. traditionibus, colum. penul.
C. de pact. & Balduinus hic. cuius oppositum
contingeret, si reuocatio non fieret ipso iure.
43 † limitatur autem ista conclusio, ut procedat
quando donās tempore donationis erat infir-
mus: tunc enim eo conualescente infirmatur
donatio, & ita prædicta iura loquuntur. ratio
est, quia ex quo imminente illa infirmitate do
nauit, & cessante reuocari debet: uidetur enim
ad hoc se coarctasse donator, ut si ex illa infir-
mitate moreretur donator, donatio ualeret,
sin autem conualesceret, reuocaretur, ut de-
clarat Barto. in dicta l. tertia, & in simili casu in
44 l. potest. ff. de hær. insti. † & pro hoc est casus in
dicta l. si is seruus. ibi [*aut suspicione mortis, propter*
quam donauit, liberetur, quòd donationem perimat] si
enim donauit propter suspicionem mortis, uti
que in eum casum deputauit ualorem donatio
nis, a qua modo si liberetur, consequens est eā
45 perimi, ut textus dicit. † Quinimmo si in aliā
infirmitatem incideret, ex qua decederet, non
deberetur donatio, ut tradit hic Balduinus, &
in legato est casus, & ibi notat Barto. in l. alum
næ. §. finali, ff. de adimen. lega. a quo, ad dona
tionem causa mortis, ualidum est argumen-
tum, tum uirtute æquiparationis, de qua in l. il
lud. ff. eodem, & hic ibi, [*ut per omnia fere legatis*
46 *connumerentur.*] † Quo stante dispositum in lega
to, communicari debet donationi causa mor-
tis illi adæquatæ, iuxta decisionem Bartoli, &
cæterorum in l. 1. post princip. ff. de leg. 1. & tra
dit Rui. consilio duodecimo, numero quarto,
uolumine secundo, tum etiam quia hæc dona-
tio de prima infirmitate, & non de ulteriori
est interpretanda. l. boues. §. hoc sermone. ff.
47 de uerborum significatione. † (ubi sermo sim-
pliciter prolatus de primo intelligitur, idest
primo atque uno actu consumitur, perficitur,
& finitur, sic ut amplius locum non habeat.
quam quidem regulam Alexan. consilio 15. bre
uiter in casu præmisso, columna secunda, nume
48 ro 9. uolumi. 4. † dicit in omni dispositione ser
uari debere, ut etiam dicit Cur. Iun. consilio
132. colum. 1. & in omni materia Iason, consil.
36. in causa mota, columna fina. uolumine 3.
eamque uelut ex composito, & de industria, ac
ex professo mirum in modum celebrarunt, mul
tisque, ac magnis iurium thesauris locupleta-
runt duo superioris ætatis ornamenta ac lumi
na, Felynus noster Ferrariensis, Iasonque Me-
diolanensis, ille in capit. secundo, columna pri-
ma, & sequen. de treu. & pace: hic uero in l. in
duobus. §. si ei qui, columna prima, ff. de iure iu
ran. & in l. diuortio. §. quod in anno. colum. 2.
49 3. & quarta. ff. soluto matrimo. † hinc Bald. ibi
post Iacob. Butrig. Rayner. Cynum, & alios anti
quiores, Romanus, Alex. & Ias. inferunt, quòd si
quis ex locatione debeat habere fructus unius
anni cuiuspiam fundi, qui bis in anno fructus
produxerit, intelligitur tantum de primis fru
ctibus, nō etiam de secundis. Sequitur Alexan.
in additio. ad Barto. in dicto §. hoc sermone.
in l. dotis promissio. ff. de iure dot. & dicto con-
silio 15. num. 6. uolum. 4. Marian. in capitu. de il
lis. colum. 8. uersicu. octauo nota. de cond. ap-
pos. Felyn. in dicto capitu. 2. colum. 2. uersicu. si
quis emit uina, & in capitu. licet dilectus. colu.
fina. uersicu. & hinc est. de testib. Ias. in dicto §. si
ei qui. col. 2. Natta in clemen. sæpe. in prin. col.
61. uersic.

61.uersic.ego hoc dictum.de uerborum signif.
50 Cur.iun. consf. 178.col.fin. † sunt enim in qui-
busdam regionibus agri adeo feraces, uberes,
& fecūdi, q̄ bis fructus singulis annis ferant. ut
de India asserit Martianus Capella,li.6.& prior
eo Plinius autoritate Posidonij,lib.6.cap.17.
Solin.cap.65.& ante hos omnes Diodorus Si-
culus,lib.3.Bibliotheces, ubi & idem quoque
dicit de Insula Hyperboreorum. Sed & de Ita-
lia Virgilius,lib. secundo Georgicorum, sic ele-
ganter cecinit. [*Hic uer assiduum, atque alienis men
sibus æstas, Bis grauidæ pecudes, bis pomis utilis ar-
bos*] unde patet in pluribus locis dictum cōtra-
ctum uerificari posse; nec superuacaneum cē-
seri, prout plenius etiam refert Tiraquell.in d.
§.hoc sermone,nu.7.quare per illam regulam.
mentio mortis in donatione facta ad imminē-
tem infirmitatem quæ illum minabatur, est
referenda, non autem ad aliam posteriorem
51 contingentem) † Sed ubi tempore donatio-
nis erat sanus donator, licèt postea incidat
in infirmitatem, moxque ab ea liberetur, non
tamen reuocatur donatio, quia non ob id ces-
sat causa, propter quam donauit, cum non pro
pter illam infirmitatem donauerit, sed propter
mortem, quam sciebat euitare non posse, quæ
causa adhuc subest, ita pulchrè declarat Castr.
& Ias.in dicta l.non omnis, quibus etiam Bal-
52 duinus hic adstipulatur † dicens, quòd hæc
reuocatio, quæ fit ob conualescentiam, debet
intelligi, quando quis liberatus fuerit, eo scili-
cet mortis impendentis periculo, ob cuius præ
sentis metū nominatim donarat, sicq; accipien
dum est Iaboleni responsum in dicta l. si is ser-
uus.ff.de don.inter uir.& ux.quatenus dicit pe
rimi donationē si donator suspitione mortis,
propter quam donauit, liberetur, ut intelliga-
mus non omnino omnes statim reuocari do-
nationes, propter quamcumque donatoris li-
berationem, sed eas demum, quæ factæ fuerint
propter certum periculum, quod effugerit do-
nator, qui quidem si sola illa generali mortali-
tatis cogitatione donasset, & fortassis aliquo
deinde periculo liberatus fuerit, non ideo sta
53 tim uidetur animum donandi mutasse. † Secun
do limitatur ista conclusio, ut non procedat
pacto apposito in contrarium, uidelicet, quòd
licet reconualescat donator, donatio non reuo
cetur: tunc enim eo conualescente non reuo-
catur. ita Ias.in dicta l.non omnis, per l. si alie-
nam.§.1.in fi.ff.eo.quę non probat; loquitur e-
nim quando conuentum fuit, ut nullo casu sit
repetitio donationis, tunc enim infert textus,
quòd nec quidem si conualuerit donator, reuo
cabitur. quod mirum uideri non debet, cum
ea magis sit donatio inter uiuos, quam causa
mortis ut ibi Glossa, & Doctores declarant, &
54 supra dixi. † melius ergo probatur ista limita-
tio in dicta l.si aliena.quibus addo Crauettam
consi. 222. qui plures citat, uer. [*sed & sic*] & in
dicta l. senatus. §. mortis. uers. [*sic donari pōt*]
in quibus dicitur, quòd sic donari potest causa
mortis, ut non aliter reddatur, quam si prior
decesserit donatarius, & sic eo casu neque per
pęnitentiam, neque per conualescentiam dona
toris reuocatur donatio: ex quo sic actum fuit,
55 † licèt enim de iure reuocetur in tribus casibus
pōt tamen agi de facto, quòd non reuocetur,
nisi in altero tantum, ut ibi declarat Castrēsis.
56 † Atque inde fit, ut natura donationis causa
mortis restringi possit, & ex forma conuentio
nis alterari, ut ibi not. Imo. licèt in totum tol-
57 li non possit. † Simile uidemus in facultate te
standi, quæ debet esse libera. l. 1. C. de sacrosan.
eccle. §. disponat. in Aut. de nup. l. uerbis legis,
58 ff. de uerbor. signifi. † (adeo, quòd etiam metu
pęne interdici non potest, ut ponit Christo-
phorus de Castelliono, consi. 58. nu. 66. primo
tomo diuersorum ultimarum uoluntatum.)
59 † Licèt enim ipsa in totum auferri non possit
(ut ponit Ias. & communem testatur in l. ex fa-
cto, in princ. nu. 9. ff. de uul. & pup. sequitur E-
manuel Suarez. in Thesauro recept. Sententi.
uerbo, testamenti solemnitates, nu. 77. nec) etiā
60 per indirectum, † puta per donationem om-
nium bonorum pręsentium, & futurorum, quę
ea ratione non ualet, ut not. Barto. Angel. Ca-
strens. Alex. & cæteri in l. stipulatio hoc modo,
ff. de uerb. ob. ubi Ias. Ripa, Cro. & alij repeten-
tes dicunt esse communem, Dec. cons. 251. in
prin. cons. 483. num. 2. Bart. Alex. Ias. Dec. D.
meus Rim. Cagn. & alij passim in l. fi. C. de pac.
Grat. Respon. 77. uolum. 1. (Roman. cons. 121.
61 dicens reuocationem non esse necessariam.
Ca. d. Zabare. cons. 21. nu. 8. Castr. cons. 76. uo-
tandum est, uolum. 2. Corn. cons. 76. uolum. 2.
cons. 251. uolum. 3. Dec. cons. 656. num. 7. Rip.
responsorum libro 3. capitu. 14. Gozad. cons.
47. Curt. iun. cons. 120. num. 6. Cephal. consi.
288. num. 27. Roland. à Valle cons. 39. in prin
62 cip. uolum. j. id amplians † etiam si facta fuerit
cum reseruatione usufructus post Cast. cons.
101. notandum, colum. penul. in antiquis. De-
cium cons. 30. & cons. 251. colum. 2. Curtium
iun. cons. 25. colum. 2. Corneum cons. 176. col.
penult. uolum. 2. & Ripam in allegato Respon.
63 14. colum. 2. † licèt ab hac ampliatione rece-
dat idem Roland. sibi contrarius, cons. 65. col.
j. uolum. j. post Abbatem, Alex. Iasonem, Aret.
64 & Socinum, quos in uarijs locis citat. † Sed be-
ne aliam ponit, & firmat ampliationem, quòd
procedat communis opi. negans donationem
ualere, licet iuramento firmata sit, secūdū Bar.
& alios, in dicta l. finali, Cor. cons. 60. columna
2. uolum. 2. Cur. iun. in allegato consi. 25. colu.
3. uersic. præmissis tamen. Dec. in l. pactum, qđ
dotali. colum. prima. C. de pact. qui commu-
nē testatur, sicut & Ripa loco citato, quamquā
non desint alij secus uolentes, ut Cor. sibi con
trarius cons. 252. colum. 3. uol. 3. Soc. iun. cōs.
65. num. 50. cons. 143. num. 57. uolum. 1. Cra.
65 consi. 139. nu. 8. † Demumq; Crot. cons. 76.

Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum nō ualet.

nu.62.ubi post Imolam in Rubr. de testa. ad fi.
ampliat alio modo talē donationem nec susti-
neri respectu bonorum præsentium, sed in to-
tum collabi, motus ratione quòd non fit sepa-
66 ratio ratione formæ improbatæ à iure. † Quæ
tamen communis opin. fallit) speciali fauore
piæ causæ, ut post Alex. latè tradit Ias. & dicit
esse communem in dicta l. stipulatio, Dec. in di
cto cons. 488. nu. 5. (Idemque Ias. in dicta l. fin.
C. de pact. col. fi. & Dec. nu. 31. qui communem
testatur in c. in præsentia. num. 8. & 27. de pro-
bat. & post eum Bero. nu. 61. Ias. cons. 169. col.
4. uol. 4. Vinius in suis communibus opinioni-
67 bus, in uerbo, donatio omnium bonorū. † sub
dens hoc casu tamen ecclesiam teneri submini
strare alimenta donanri, demumque Iulius Cla
rus in suis communibus opi. in uerbo, donatio
omnium bonorum, dicens esse speciale in Ec
clesia, quia etiam personam suam, quis Ecclesiæ
donare potest, quasi dixerit non tantum bona.
68 † Et ad regulam redeundo dico, quòd) nec fa
cto testamento ualet talis donatio facta in pœ-
nam reuocationis testamenti ea ratione ne li-
bera testandi facultas impediatur, ut tradit
Bart. in l. si quis in principio, col. pen. ff. de leg.
3. Alc. cōs. 25. col. pen. uol. 3. Dec. cōs. 247. col.
pen. (Sed hæc, utcumque sint de libera pote-
69 state testandi non in totum tollenda, † ta-
mē ea) bene restringi potest, puta per donatio
nem omnium bonorum simpliciter, quæ ad fu
tura non porrigitur, l. si ita. ff. de auro & arg. le-
ga. uel etiam futurorum reseruato tamen ali-
quo in quo possit fieri testamentum, ut tradūt
ijdem Doctores supra citati (quibus assentitur
etiam Dyonisius de Barisgianis, cons. 142. nu.
17. primo Tomo diuersorum ultimarum uolū
ratum. Roma. cons. 26. col. 2. Corn. cons. 15. uo
70 lum. 1. Soc. consi. 101. colum. 1. uol. 3. † ubi fir-
mat esse communem. Dec. cons. 30. consi. 203.
col. j. cons. 216. col. 1. cons. 251. col. 2. cons. 516.
col. 4. & cons. 665. col. 2. Ias. cōs. 5. col. 4. cōs. 50.
col. 2. uol. 3. cons. 137. col. 5. cons. 169. col. j. uol.
4. ubi dicit omnes Doctores sequi Bartolum in
dicta l. stipulatio hoc modo. Idemque uoluit ip
se Iason cons. 9. col. fi. inter consilia Bruni. Cur.
iun. cons. 81. col. 2. Roland. à Val. consi. 39. col.
71 1. † Vel & postremo si facta fuerit omnium bo
norum mobilium & immobilium præsentium
& futurorum, quia ea ualet, cum iura, & actio
nes in ipsa donatione non includantur. l. cum
tutor. ff. de pœn. de quibus per donantem pote
rit testamentū fieri, ut in terminis uoluit Bald.
consi. 232. uol. 2. quem sequitur Dec. cons. 237.
col. 2. & consil. 414. col. 2. Corn. cons. 54. col. 2.
72 vol. 4. † Quorum sñia confirmatur ex eo, qđ
uoluit Bar. cons. 50. quem sequitur Ias. in l. à di
uo Pio. §. in uenditione, col. 2. uer. per ista, ff.
de re iud. ubi dicit, ꝙ si testator reliquit uxori
suæ redditus, & prouentus quorumcunque bo
norum suorum mobilium & immobilium, non
ueniunt ea, quæ sunt in nominibus debitorum

Donatio omnium bonorum quando ualeat.

& Iasonem sequitur Paris. cons. 52. nu. 23. uol.
73 2. † Nec habet obstare, ꝙ Doctores supra cita-
ti loquantur in donatione omnium bonorum
mobilium, & immobilium præsentium, & non
futurorum, quæ donatio ualet ut notāt omnes
Doctores, in dicta l. fi. & ī dicta l. stipulatio hoc
modo. Ang. cons. 179. col. 2. Dec. cons. 488. co
lum. 2. Ias. cons. 5. col. 3. uer. sed præmissis. uol.
74 3. quia respondetur † quòd sicut in ea non ue-
niunt nec includūtur iura & actiones cum sint
incorporalia, pariter idem debet censeri de do
natione omnium bonorum mobilium, & im-
mobilium præsentium, & futurorum, prout in
specie declarat Guid. Papæ quæst. 199. ubi pro-
priè dicit huiusmodi donationem ualere, quia
sic donando postea poterit donans de creditis
suis testari, & sic non habebit hęres nudum no
men hæredis, & Guidonem sequitur Decius in
75 consilijs supra citatis. † idemque uoluit Soc. in
Regula sua, donatio omnium bonorum. Fallen
tia prima, ubi dicit Baldum sic tenuisse consulē
do in cons. Incipiente, Naphidus. sicque Ias. te
statur consuluisse præter montes in dicta l. sti-
pulatio hoc modo, col. antepen. & sequēti. uer
sic. quæro de ardua quæstione, & uerum dicit,
quòd ita consuluit, ut patet cons. 5. uol. 3. Idem
que uoluit Bertran. cons. 168. col. fi. uers. pręto
76 rea. uol. j. † proceditque tanto magis adiectis
uerbis [*ubicunque existentium*] quæ demonstrant
aperte iura, & actiones siue nomina debitorū
in donatione sic concepta non includi, cum di
77 ctio † ubicumque, denotet loci circumspe-
ctionem. c. fi. de priuil. lib. 5. & ibi per Archid.
ubi uerbum ubicūque, exponitur idest in quoli
bet loco suæ diœcesis. sequitur Alberic. in uer
bo ubicūque, sed nomina debitorum minimè
loco ullo circumscribuntur, l. Caius, in princ. ff.
de leg. 1. sicque declarat in terminis Bald. consi.
Incip. super primo. quem sequitur Soc. in dicta
Regula, fallentia. 2. Et idem Bal. consi. 232. in ul
timis uerbis, uol. 2. Ias. in dicto consi. 5. & in di-
cta l. stipulatio, in fi. demumque Rolan. à Valle
78 cons. 65. col. 2. uol. 1.) † Idem quoque uidemus
in libera facultate contrahendi matrimonium
quæ licèt in totum tolli non possit, restringi ta
men sic, l. quotiens, l. cum ita. ff. de condit. & de
monstr. (& not. in l. Ius ciuile. ff. de iust. & iu.
nec id mirum uideri debet: licèt enim Castren-
sis, quem refert Connan. in Cōmentarijs Iu-
79 ris ciuil. lib. 1. c. 6. col. 7. † matrimonij uincu-
lum, & ipsam certa cum uxore coniunctionem
Iuri gentium tribuerit, cætera tamen eius so-
lemnia, iuri ciuili condonauit. Idcirco nō sunt
hę leges contra naturam, quæ quorundam
inter se matrimonia prohibēt, id enim pro cu
iusque populi, & ciuitatis utilitate statui solet
80 & non repugnante natūra, † uelut ea quæ in-
ter agnatos, & affines, inducta est matrimo-
nij non contrahendi religio primum, ut uide-
tur, Hebręorum legibus instituta, deinde pari
ter ab omnibus fere populis comprobata, mul

to item ea iustissima fuit, & ad publicum Reipu
81 blicę statum ualde pertinens,† ne liberi sine pa
rentum consensu se in matrimonium colloca-
rent, quæ utinam, ut inquit Connanus, non es-
set abrogata, multa enim in hoc genere peccari
uidemus, & adolescẽtum matrimonia malis ra-
tionibus conciliari, magno parentum dolore.

Matrimoniũ nunq̃ d sine cõsensu parentum contrahi possit

82 † Et hanc iustitiã pręsensit Iustin. supra de nup.
in prin. qui postquam dixit filios nubentes cõ
sensum parentum habere debere, in quorum
sunt potestate, rationem subiungit [*nam hoc fieri
debere, & ciuilis, & naturalis ratio suadet*] quod secũ
dum Teophilus atribuit æquitati: æquum enim
est, ut qui ad illam usque ætatem eos educa-
runt parentes, scilicet hoc honoris habeant, ut
83 matrimonio eorum consentiant.† Quinimmo
Coras. in miscellane. lib. 1. capit. 17. plus atten-
tauit, nec id de consensu parentum necessario
immutatum fuisse iure Pontificio, sed in corre-
ctum manere, quæ fuit etiam sententia Ioannis
Riuij, quem refert Aldobrand. in dicto princi-
pio de nuptiis, nu. 19. sed quia talis disputatio
84 materię nostræ de donationib. nõ cõfert,† me
lius est atque tutius tenere, q̃ leges ciuiles in
hoc de iure cano. correctæ sint, quia secundum
canones filius familias absque patris consensu
matrimonium contrahere potest, ut no. per gl.
in c. fi. 32. q. 2. & in c. 1. de despon. impub. & ibi-
dem Abbas. gl. in l. Paulus. ff. de sta. homi. Abb.
consi. 65. uol. 2. Anch. consi. 21. pro solutione
dubiorum, in secundo dubio. Ang. consi. 29. ex
themate, i prin. Dec. i l. nuptias. col. 2. ff. de reg.
iur. cons. 23. in prin. Paris, consi. 29. in prin. uol.
85 3. † Et ideo proditum est non ualere statutum
disponens filium siue filiam nõ posse matrimo
nium contrahere sine consensu patris, uelut in-
timidans eos ad contrahendum matrimoniũ,
quod debet esse liberum, prout decidit Ioan.
And. per illum textum. in c. statutum. de hæret.
in 6. & post eum Dominic. col. 1. sequitur Abb.
in c. 1. de sponsal. consi. 12. uol. 1. & in c. Ecclesia
S. Mariæ. col. 9. num. 15. in fi. de const. Anch. pul
chre in allegato consi. 21. Alex. in Rub. ff. solu.
matrimo. colum. fi. in l. Setus, & Augerius. col. j.
ff. ad l. Falc. ubi dicit se ita consuluisse, prout sic
consuluit consi. 1. col. 6. uol. 3. & consi. 97. uol. j.

Statutũ non posse contrahi matrimonium sine consẽsu patris inualidũ.

86 † Et licèt tale statutum uideatur honestum, &
rationabile, prout de lege ciuili quoque dictũ
fuit, & tradit Bal. in l. omnem. C. ad Tertul. in
Rub. de consti. colum. fi. & in c. clerici. colum.
1. de iud. & hinc forte dicebat Abb. in c. magnę.
87 notab. 3. de uoto.† Quòd licèt filia iure canonũ
licite possit inconsulto patre matrimonium cõ
trahere. c. sufficiat. 22. q. 2. nõ tamen honeste po
test, & decenter. refert Aldobrand. loco memo
88 rato,† tamen non sufficit rationem sub esse, ex
quo potestas deficit, quia in quolibet actu uo-
luntas, & potestas requiritur. c. cum super de
offi. deleg. l. cum te. ubi Bal. de don. ante nup. &
ideo Baldus met communẽ secutus, de qua su
pra, eum tenuit, in l. nemini. C. de nup. & in cap.
pen. in fi. de const. idemq́ue Butri. consi. 35. Fed.
89 de Sen. consi. 36. † & latissime Cur. consi. 24. 1.
dub. qui concludit hanc esse magis communẽ.
sequitur Dec. pariter cõem testans, cõs. 231. col.
j. & in d. l. nuptias. col. 3. ibique Hieron. Cucal.
in addi. refert alios, qui testantur hanc esse com
90 munem opinionem, & magis communem,† a
qua dicit recedendum non esse, eandemq́ue sen
tentiam post Abb. Felynum, & alios tenet Dec.
in d. c. Ecclesia S. Mariæ. nu. 41. de consti. & post
91 eum Hieronymus Gigas in apostil. sicut & † ex
cellens, atque mihi propter ætatem ueneran-
dus pater, Marcus Mantua, nu. 31. demumq́ue
Siluester Aldobrand. loco citato, ex quibus, re-
stringendo uela, postquam longius euolaui,)
pariter fieri potest donatio causa mortis appo-
sito pacto, quòd per conualescentiam nõ reuo
92 cetur, sic enim restringitur eius natura:† (Ter-
tio limitatur conclusio formata superius nota
bili 3. quòd donatio causa mortis ob inminẽs
periculũ facta. eo cessante reuocatur ipso iure,
ut procedat quando donans tradidit rem, qua
si uerisimile non sit eum uoluisse, quòd bona re
manerẽt apud donatarium, donatore a pericu-
93 lo liberato.† at secus est quando traditio nõ in
teruenit, sed collata fuit donatio post mortem
donantis: tunc enim cessante periculo mortis
imminentis, non intelligitur ipso iure tacite re
uocata donario, sicut nec legatum collatum
post mortem, licèt utrumque posset expresse
reuocari. Ita Cumanus uoluit, atque considera
uit, in l. Marcellus. §. Paulus. ff. de don. cau. mor
tis, quem sequitur tex. licèt concise referat in d.
94 l. non omnẽs, nu. 6. ff. si cer. peta. † & clarius ac
latius confirmat Crauet. in quodam suo respõ
so, qđ impressum reperitur post Senatum Pede
monta. Decisione 122. vbi col. 2. rationem dictę
limitationis annectit: nam quando traditio nõ
interuenit, licet fiat donatio periculi formidi-
ne, tamen ob talem metum non uult interim
donator bona uenire ad donatarium, sed demũ
post mortem, unde mors ipsa dicitur esse causa
finalis ipsius donationis. quare cum certissimũ
sit mortis fatum tandem uenturum, dici non
potest interim dum pendet illud, cessare causã
donationis, licèt periculum mortis, quod im-
minebat cessauerit, & per consequens tacita re
95 uocatio induci non debet. † Sed ipsa donatio
durare debet, & subsistere, quãdiu donandi cau
sa stat, & durat. l. sicui. §. fi. ff. ex quib. caus. maio.
l. 2. §. omnes. ff. de iud. l. qui nominibus. ff. de ad
mini. tuto. Quæ iura citat ad hoc Signoro. cõsi.
125. colum. 1. post prin. & ut idem Cra. subiun-
96 git, nume. 13. † in dubio iudicari debet, ut do-
natio nõ censeatur reuocata, sed efficax existat,
ut notat Fed. de Sen. cons. 233. casus talis est. co
lum. fina. Castren. consi. 278. passus iste dubita-
bilis. colum. fina. uolu. 1. & est tex. in l. si inter ui
rum, ubi Soc. notab. 3. ff. de reb. dub. qui loqui-
97 tur in donatione reuocabili,† & ibi Soc. expres
se dicit, quòd in dubio iudicãdum est donatio
nem

nem reuocatam nnn esse per pęnitentiam. unde singularis resultare uidetur hæc limitatio Cumani, & Crauettæ, qui eā locupletatus fuit:

98 † Nihilominus, ut uerum fatear, mihi non pla-
cet ullo modo: uerbalis enim mihi uidetur in
primis eorū diuersitas inter traditionem rei
donatæ factam, uel non, quoniam tametsi rea-
liter non interuenerit, lex eam facit, disponens
in donatione causa mortis dominium transi-
re absq; traditione, ut est Glossa celebris, & pas
sim recepta in l. 2. ff. de public. in rem acti. per
quam Cast. Dec. & D. meus Riminaldus in l. tra
ditionibus. C. de pact. limitant illum textum,
& propterea dici non pōt uno casu magis quā
in alio donationem non reuocari cessante pe-
99 riculo. † Item repugnat illa ratio Bartoli in l.
3. ff. eo. supra relata, num. 43. quòd donans in-
firmus se astrinxisse uidetur ad hoc, ut si ex illa
infirmitate moreretur, donatio ualeret, & effe
ctum sortiretur, sin autem conualesceret, reuo
caretur. quæ quidem ratio cum sic militet tra
ditione non facta, sicut quando uerè facta fue-
rat, eadem iuris dispositio debet habere locū.
l. illud, ff. ad leg. Aquil. l. à Titio. ff. de uerb. obl. l.
100 fi. C. ad leg. fal. † nec obstat similitudo dona
tionis cā mortis, & legati, considerata p Cuma
nū, nā conuincitur ex eo, q legatū non debetur
nec peti potest in uita testatoris legantis, ut in
fra de legat. ibi [*ab hærede præst. unda*] & in l. lega-
tum. ff. de leg. 1. [*delibatio hæreditatis*] at in dona
tione mortis causa secus est constitutum cum
donator eam tradere cogatur, si non eum pę-
niteat, ex l. si quis argentum. §. fi. C. eodem, ut
101 in Glo. prima, plenius infra dicemus. † Et
hinc quoque cessat ratio Crauettę, quòd dona
tor interim nolit rem ad donatarium perueni
re, nam cum lex transferat ipso iure dominiū
rei donatæ causa mortis in donatarium, & ad
exigendum realemque traditionem consequē
dam, ei præstet actionem, ut supra demōstraui,
præsumitur donator contraxisse, & se obligassé
prout ius disponit, l. sed nisi, & ibi Glo. ff. de iu
re dot. l. curatores, §. fi. ff. de admi. rer. ad ciuit.
perti. Castr. cons. 271. uiso tenore, col. 1. uol. 1.
cons. 371. uiso puncto suprascripto, col. 2. uol.
2. Craue. cōs. 77. nu. 9. & sic tantum abest, quòd
donator interim nolit, quòd immo præsum-
ptione iuris uelit rem in donatarium transfer
102 ri. † Præterea demus, quòd donator relucta
ret, & diceret se nolle, quòd interim donata-
rius rem consequatur, non tamen eum dona-
tionis pęniteat, adhuc ista protestatio declara
toria uoluntatis suæ nihil operaretur, ueluti fa
cta circa ea, quæ non dependent ex uoluntate
sua, sed iuris, ut est doctrina Bartoli in l. non
solum, §. morte. nu. 31. ff. de oper. no. nun. dātis
103 exemplum, † quòd quando quis expendit
pro alio in casu, quo ad id tenebatur, licet pro
testetur, quòd facit animo rehabendi, nil rele-
uat, ut no. in l. alimenta. C. de neg. gest. quam
regulam Bartoli Iason post eum, nu. 26. dicit in
materia protestationum frequenter allegari,
& pluribus exornat exemplis, ut per eum, quæ
ad memoriam repetere non est præsentis inda
104 ginis. † Quod uero dicit Crauetta fatum mor
tis durare uelut omnino uenturum, & ob id do
nationem firmam remanere, licèt imminens pe
riculum cessauerit, est ad scopum contra textū
in l. senatus. §. 1. ff. de dona. cau. mor. ubi dicit,
quod [*is, qui mortis causa donat, se cogitat, quod amo-
re uitæ, recepisse potius, quam dedisse mauult*] deinde
subdit, & infert tex. dicens, [*ergo qui mortis causa
donat,*] qua parte se cogitat, negocium gerit, sci
licet, ut cum conualuerit, reddatur sibi. ecce
quonam pacto, cessante periculo mortis, quod
imminebat, per conualescentiam uult reuoca
tioni donationis esse locum, & tamen, licèt cō
ualuerit, durat factum mortis aliquando uētu-
105 ræ, † sed ideo fit reuocatio, quia donator infir-
mus ad mortem imminentem respexit, quam
tunc euenturam putabat ad periculum, quod
eam minabatur, non autem ad factum remotū
futurumque aliquando post transactum pericu
lum: tūc enim ad illud respicit donator, quan-
106 do sanus est tempore donationis, † & hæc di-
stinctio bene pbatur in d. l. senatus. §. mortis.
ubi dicitur, [*mortis causa donatio fit multis modis,
alias extra suspicionem ullius periculi a sano, & in bona
ualetudine posito, cui ex humana sorte mortis cogitatio
est.*] ecce respectus donantis sani ad fatum quā-
doque futurum, deinde subdit [*alias ex metu mor-
tis, aut ex præsēti uitæ periculo.*] ecce respectus do-
natoris infirmi ad mortem, tūc imminentem,
merito ea postmodum cessante, donatio reuo-
catur, quia donando cogitauit hoc in secundo
casu, se potius amore uitæ recepisse, quam de-
disse noluisse, prout superius in §. 1. dixit Pau-
107 lus. † Postremo, quòd inquit Craue. donatio-
nem in dubio nō censeri reuocatam, sicque iu-
dicandum esse cōcedo, sed nego nos in dubio
uersari, immo uerò in claro, & aperto nos esse,
cum iura dicant, donationem reuocari sublato
periculo mortis, ob quā quis donauit, ut hic,
in d. l. Senatus. §. 1. in l. si is seruus. ff. de don. int.
uir. & in l. non omnis. ff. si cer. pet. superius in-
108 ductis in 3. nota. † Vnde si casus legum habe-
mus, cessat omnis dubitatio. l. ancillæ, cum ibi
not. C. de furt. l. illam. C. de collatio. cum uulg.
& ex prædictis hæc ultima limitatio remanet
optime confutata: unum uerò menti tenendū
puto circa reconualescentiam, qua solet reuo-
109 cari donatio cau. mortis. † Quòd donatore
mortuo, si hæres eius dicat, eum prius cōualuis
se, quam moreretur, & ob id uelit donationem
reuocari, id probare debet, alias donatarius ha
bet intentionem fundatam, quòd ex infirmita-
te, qua donator donauit, decesserit, ita pulchre
110 tradit Paris. cōsi. 115. col. 2. uol. 4. † (mouetur
ea ratione, nam qui donat causa mortis, dona
re uidetur sub conditione negatiuè concepta, si
non reconualuerit. l. 1. uers. Item cum ipse. ff.
eo. unde donatio satis est probare mortem se-
cutam,

cutam, negatiua nerosi non reconualuetit satis est probata, si ex aduerso contrarium non probatur, uul gata l. actor. C. de prob. Igitur hęredi donatoris instanti ad reuocationem donationis, eo quia non ualuerit propter conualescentiam donatoris, incumbit onus probádi uelnt intentionis suæ fundamētum, l. ei qui. ff. de pb. & cum hac opinione Parisij concordat Franciscus Herculanus Perusinus in tract. Quis teneatur probare negatiuã. nu. 107. & uterque citat doctrinam Imolæ in l. senatus. §. mortis causa, siue finali. ff. de don. causa mor. sed hoc in meo

111 libro non dicit Imo. † Tu uerò considera, quod Parisius, & Herculan. in facto male coueniunt: nam Paris. loquitur in hærede cuiusdam presbiteri Ioannis, qui fundum donauerat causa mortis Ecclesiæ, hæresque petebat illum à possessore qui causam habuerat ab Ecclesia eo prætextu, quòd illa donatio non ualuisset, nec effectum sortita fuisset, quia donans conualuisset ex infirmitate propter quam donauerat, licèt postea decessisset. In tali casu decidit, & bene Paris. ad hæredem illum agentem pertinere probare conualescentiam donatoris uelut intentionis suæ fundamentum, non autem ad reum cō

112 uētum, quod donator non reconualuerit. † alias actore illo non probante reus debebat absolui, licet ipse nihil præstitisset, hoc est probasset, uulgata l. qui accusare. C. de edendo. c. fi. de iureiur. Cephal. conf. 218. nu. 3. & conf. 268. nu. 2. Herculan. uerò casum proponit in hærede donatoris conuento, qui donatario agenti opponebat donatorem conualuisse, sicque donationem causa mortis esse reuocatam, meritoque se non teneri rem tradere dicto donatario.

113 † Quare si Parisius loquitur in hærede donatoris agente, Herculanus uerò in hærede donātis conuento, iam patet eos in facto discrepare. sed & in decisione sua male loquitur Herculanus, nam si donatarius agebat ad donationem causa mortis sibi factam uelnti ualidam, & morte donatoris cōfirmatam, necessario dicebat illum non conualuisse ex infirmitate propter quam donauerat, sicque suam intētionem fundauit in negatiua, qualis est non cōualescē

114 tia: igitur illam probare tenebatur. † Quia negatiua regulariter est ab eo probanda, qui in ea se fundat, ut tradit Bar. quem cæteri sequūtur in l. in illa. ff. de uerb. obl. & in l. penul. §. docere, ff. ne quis eum, & hanc opi. & sicut communem testatur Alex. priore loco, sic consulendo sequitur in pluribus locis, uidelicet conf. 23. col. 1. uolu. 1. conf. 29. & conf. 34. uol. 2. conf. 114. in princ. uol. 3. conf. 25. in prin. conf. 59. col. fi. cōf. 79. in prin. conf. 111. col. 1. conf. 127. col. 2. cōfi. 131. col. 2. uol. 4. conf. 28. conf. 109. col. 2. uol. 5. conf. 19. conf. 219. col. 2. uol. 6. & præter Alexandrum Corneus idem uoluit conf. 123. uolu. 1. conf. 11. col. pen. conf. 44. col. 3. conf. 123. col. 2. uolum. 2. conf. 84. colum. 4. uolu. 3. conf. 210. uol. 4. Dec. conf. 70. in fi. conf. 483. col. 1. conf. 529. col. 1. conf. 629. in princ. conf. 649. col. 3. Paris. conf. 58. colum. 2. uol. 3. conf. 138. in princ.

115 uol. 1. † Dictaque conclusio præter supradicta cōfirmatur ea rōne, quia unusquisque tenetur ea probare, quæ sunt fundamētū intentionis suæ. d. l. qui accusare l. 2. l. ab ea parte l. in exceptionib. ff. de prob. l. si exceptionibus. ubi Soc. ff. de excep. c. 1. ut eccle. bñf. c. fi. 6. q. fi. l. actor. C. de pb. c. fi. de iureiu. l. res, C. de rei uéd. l. nec codicillos. C. de codicil. c. si sacerdos. ff. de off. ord. Alex. cōf. 18. in princip. conf. 29. in fi. conf. 39. col. 1. conf. 66. col. 2. uol. 1. conf. 80. in prin. conf. 82. col. fi. conf. 173. col. fin. uol. 2. conf. 80. col. 1. uol. 4. cō fil. 39. in prin. cōf. 42. col. 1. conf. 152. conf. 154. col. 1. uolu. 5. conf. 32. conf. 76. conf. 109. conf. 115. conf. 159. col. 1. conf. 183. col. 2. conf. 184. col. 1. uol. 6. Dec. conf. 424. col. 1. conf. 430. col. 2. conf. 615. consi. 632. col. 4. Paris. conf. 1. col. 2. conf. 22. num. 66. conf. 104. in prin. conf. 115. col. 2. conf. 131. col. 1. conf. 138. col. 3. conf. 164. col. 2. uol. 4. Soc. iun. conf. 47. col. 2. conf. 88. col. 1. conf. 113. in prin. & col. 2. uol. 2. quare cū fundamentum donatarij petētis rem donatam sit, quòd donator non conualuerit ex illa infirmitate qua donauit, & sic in negatiua se fundet, debet eam probare, & ita in hac re tenendum cen

116 seo de iure.) † Quarto notat Aret. quòd in donatione causa mortis licet instet periculū, propter quod facta fuit, tamen est locus pęnitentiæ. probatur ibi. [*Quæ propter mortis fit suspicionē*] quæ uerba denotant periculum mortis instantis tempore donationis, l. senatus, §. s. ff. eo. ubi dicitur, quòd [*donatio causa mortis aliàs fit extra suspicionem alicuius periculi à sano, cui ex humana forte mortis cogitatio est*] aliud est ergo esse in cogitatione mortis, aliud in eius suspitione. primū siquidem non denotat instans periculum, secūdum sic, & tamen textus hic subdit donationē per pęnitentiam reuocari ibi [*donationis pœni-*

117 *tuisset.*] † Vltimo missis alijs notat Are. quod licitum est allegare poetas. probatur ibi [*sic apud Homerum*] concordat textus in §. Item prę cium, infra de empt. & uend. ibi. [*poeta Homero*] & ibi [*alijs Homericis uersibus*] & in l. 1. ff. de contrah. empt. ibi [*Homero teste*] & ibi [*idem poeta dicit*] circa quem textum uidendus esset Alciat. Parergon lib. 9. cap. 12. sed ut impertinens prę

Poetas an allegare liceat.

118 tereo. † Et hæc conclusio de poetis uidetur ex eo confirmari, quod tradit Plato in Ione, Poeticam Deorum immortalium munere datam esse hominibus, ex quo Orpheus, Homerus, & Hesiodus testāti sunt, se à Diuina prouidentia siue inspiratione, quæ litterarum monumentis prodiderunt, didicisse, ut ex eis expendit Theophilus Antiochenus antiquissimus Theologus lib. 3. Institutionum contra gētes ad Autolycum, quem refert Tiraquell. in tract.

119 de nobilit. c. 31. nu. 483. († & ideo dici cōsueuit, Poetæ nascuntur, oratores fiunt, sicut ēt, quod propter acumē ingenij Poetæ laurea corona donari consueuerunt, ut inquit Ioannes Baptista

ptiſta Aſinius in l.cum in diuerſis. nu. 52. ff. de
120 relig.& ſump.fune.)† tantoque magis prædi-
cta concluſio uidetur in Homero procedere,
de quo prædicta iura loquuutur (quem Diui-
num Theophilus hic appellat, cuius carmina
Grçca trāſcribit, & in Latinum ſermonem uer
121 tit)†cum magna ſemper fuerit apud ueteres
autoritas Homeri non modo in Scholis, ſed &
in foro, & controuerſijs ciuilibus, adeo quòd
Solon dicatur aliquando in iudicio, uno uerſu
Homerico euiciſſe Salaminem Inſulam fuiſſe
Athenienſium, prout refert Balduin. in dicto
122 §.Item precium, † ſed & latius hanc cōcluſio-
nem firmauit Bar.cęterique ſecuti ſunt, in l. 1.
nu.23.ff.ſi cer.pet.dicentes ſcripturis in ſtudijs
approbatis, ut sūt dicta Ariſtotelis & Hippocra
tis, ſtandum eſſe. (idemque tenet Antonius de
Prato ueteri, conſ.136.nu.32.primo Tomo di
123 uerſorum ultimarum uoluntatum,† dicens li
cere cauſas decidere per autoritates, quod &
de Grammaticis, quibus in dubio ſtandum eſt,
modo lex non repugnet, tradit Berous conſi.
18.nu.5.uol. 2. & cum prædictis inſuper tenet
Petrus Rebuffi. in trac. de priuil. ſchol. quæſt.
95.num.12. ubi poſt Ioann.Fab. in §.Item pre
124 cium, infra de emp. & uendit. dicit † elegans
eſſe adducere autoritates Philoſophorum, Poe
tarum, & Hiſtoriographorum, ſicut & Hiero-
nymus Turguli in tract. de ornatu mulierum,
num.10.idem dicit de autoritate ſanctorum,
oratorum, Pſalterij, & Prophetarum, & de
autoritate maiorum Andreas Siculus in tract.
de præſtan. Cardi. in prima quæſt. Baſilica pri-
mæ partis, ſub num. 8. & communem teſtatur
Viuius in ſuis communibus opinionibus, in
125 uerbo Feudorum, mouentur prædicti)†per l.
ſeptimo.ff.de ſta.ho.& l.ſi pater.ff.de ſolut. quę
iura dixerunt aliqui non probare, cum id ſit ex
autoritate, & approbatione legis de dictis au-
toritatibus facta, prout Butrigar. Caſtrenſ. &
Decius lectu. prima, demumque Ripa dixerunt
in d. l. 1. atque idem Dec. in c. ne innitaris. le-
ctu.1. de conſtit.& in cap.1.notab.7.de offi. de
126 leg. † Et licet idem Decius in dicta l.j.notab.
4. num. 84. mutando calculum dicat de dictis
autoritatibus legem non eſſe factam, ſed eas
dumtaxat allegari, tamen negari non poteſt
quin tacitè per Iur. conſultum approbentur,
Parisque roboris eſſe ſolet approbatio tacita
ſicut expreſſa, l.Paulus, & ibi notant Caſtr. &
127 alij. ff.rem rat.hab. † Melius igitur ratione
noua iuſtificari poteſt hęc concluſio Bartoli, cæ
terorumque. Sicut enim diuturni mores con-
ſenſu utentium comprobati legem imitantur.
§.ex non ſcripto, ſupra de iure nat. (quod eru-
dite multum Connanus explicat in commen-
tarijs Iur. ciuil. lib.1.cap.10. dicens, quòd res,
quæ priuſquam ueniſſent in conſuetudinem,
poterunt ſine ſcelere, uel prætermitti, uel uio
lari, poſtquam longo omnium uſu comproba
tæ ſunt, parem legibus habent poteſtatē. Quin

Quidde cæteris autorib.

Vis conſuetudinis.

ſanctiora quodammodo uidentur eſſe ea, quæ
moribus afferuntur, quam quæ imperantur
128 legibus, † propterea quòd leges dantur, ut
plurimū inuitis & recuſantibus ab eo qui plus
poteſt, & idcirco eo ingratiores, quia coactæ,
unde ille, [*Per uim ſunt leges, & plebiſcita coacta*.]
At quod eſt conſuetudinis, ſua ui per ſe influit
in mores hominum, ſic, ut uel à natura pute-
tur eſſe, aut ab antiquis bono publico inſtitu-
tum, quare nihil aptius, neque uero potentius
quicquam eſt hominibus regendis, conſuetu-
dine, preſertim quæ ſua uetuſtate naturæ uim
129 obtineat, † ut merito Pindarus, morem
omnium regem appellet, quòd ſolus regnet, ſo
lus imperet, & unus oībus mortalibus iubeat,
vetet, pręſcribat, qđ uideatur. unde Darius, ut eſt
apud Herodotum, Græcos aliquando rogauit
quanta pecunia adduci poſſent, ut ueſcerētur
defunctorum parentum corporibus, quemad
modum Indi. at illi meliora eum ominari iuſſe
runt. Rurſus Indos cum multis precibus & prę
mijs tentaſſet, ut mortuos Græcorum more
cremarent: reſponderunt, ſe prius extrema
paſſuros. tantum ualet in utramque partem
ſeu recta, ſeu praua opinio, & conſuetudo, ut
uix, ac ne uix quidem ſemel confirmata, tolli
queat. unde bene Connanus idem, lib.6.cap.3.
col.pen. conſuetudinem appellat omnium re-
rum dominam, tum maxime uerborum.)
130 † Sic interpretes diu ſoliti autoritates citare
uidentur quoddam fomentum eis dediſſe, ut il
lis credēdum ſit, licet hoc in inſtanti temporis
facere non poſſent, cum uim legis condendæ
non habeant, (ex hac enim eorum obſeruan-
tia ſecuta, fides præſtita dicitur autoritatibus
prædictis, dato quod ante non probaſſent,
131 † ut de inſtrumento non ſolemni tradit Cyn.
inter conſilia Bal. conſ. 400. ſeu in allegationi
bus ſtatim inſertis poſt illud conſilium, inci-
pientibus, ſuper primo puncto, colum. 1. uol.4.
dicens, quod ex obſeruantia ſecuta, fides da-
tur ipſi inſtrumento non ſolemni. Idēque uo-
luit Bald. conſ.402. queritur an per ſolam diffa
mationem, in fine. uol.5. ubi dicit, quòd inſtru
menta per ſententiam, & obſeruantiam partiū
132 tranſeunt in perpetuam fidem. † facit idē Bal.
cōſ.37. quidam Tabellio. uol.1. ubi, quòd ceſſat
falſi præſumptio contra inſtrumentum, quan-
do uirtute talis inſtrumēti fuit emptor in poſ
ſeſſione rei longo tempore, & ſic ex obſeruan
tia ſecuta fides comprobatur inſtrumenti, ſe-
133 quitur Crau. conſ.158. col.3. † & hinc tollitur
una ratio Ripæ in dicta l.1. quia procedit in ap
probatione inſtantanea, nos autem de haben
te tractum temporis ſucceſſiuū, quæ differūt:
nam nec populus ſtatim poteſt legē cōdere, cū
a ſe poteſtatem abdicauerit. §.ſed quod Prin
cipi. ſupra de iure nat. & tamen tractu tempo-
134 ris poteſt, dicto. §.ex non ſcripto. † Sed pul
chrum eſt diſquirere, an hoc ſolum procedat
in caſibus, ubi de dictis autoritatibus reperi-
tur

tur lex, uel approbatio studiorum facta, an ue
ro et pter illos casus, & sunt q idem putant, ut
Dec. i dicta l. 1. lect. 1. per textum in c. t. in fine,
20. distinct. & ibi no. Domi. & Pręposi. quos nó
citat Decius, Idemque notat Abb. in cap. cum
ab apostolica, col. 2. no. 3. de his quę fiunt à præ
la. Curtius in dicta l. 1. in addi. Castrens. Niger.
nu. 57. & Dec. in dicto c. ne innitaris. lect. 2. ad fi
nem, & ultra conformis est alius textus in c. 2.
135 eadem distinct. 20. & ibi notat Præposit. † di
cens, quòd dicta Sanctorum debent allegari
in decisionibus causarum in subsidium, quãdo
canones deficiũt (ergo sentit ea non indige-
re legis approbatione, sed satis esse, quod lex
non repugnet) sicque simpliciter etiam tenet
Fel. in c. qualiter, & quando. in princip. de ac-
136 cus. † contrariam uero partem tenet Dec. pa
rum sibi constans in dicta l. 1. lect. 2. nu. 16. in d.
c. ne innitaris. lect. 1. & in dicto c. 1. de offi. de
leg. notab. 7. ponderans rationem Abbatis in
dicto c. ne innitaris, quia Sanctis non fuit auto
ritas data condendi legem, ergo non possunt
eorum dicta allegari ad decisionem causarum.
Item per doctrinam Bartoli in l. Aurelius. §. idẽ
quæsijr. ff. de lib. leg. cum alijs per eum, facit lex
in agris. ff. de acqui. ret. domi. ubi limitata cau
sa limitatum producit effectum, non sequitur
ergo dicta Autorum citari possunt in decisio-
nibus causarũ. ubi approbata sunt, ergo passim
illis est standum etiam ubi nõ reperiuntur ap-
137 probata, quia † (hoc est arguere à secũdum
quid ad simpliciter tale, quod non licet, sicut
nec èconetra. l. 1. ff. eo. l. hoc legatum. ff. de leg. 3.
notat Pręposit. Alexandrinus in c. ad id. colu. 2.
de sponsal. Bald. in l. apud hostes. C. de suis & le-
git. & Moder. Patauini in l. frater à fratre, num.
355. ff. de cond. inde, quod & ego dixi in l. Im-
perium, nu. 309. ff. de iur. omn. iud. & quia) ta-
lis approbatio restringitur ad limites illorum
138 casuum, † & in hanc partem descendit pari-
ter Alberic. in dicta l. septimo, & in l. in tantũ.
§. fi. ff. de rerũ diuis. dicens, q dicta Poetarũ, &
Philosophorũ possunt in causis allegari proba-
biliter deficiẽtib. legibus, sed nõ necessariò, ni
139 si rõnẽ necessariã allegent, ut p eũ. † Et licèt
Dec. in dicta l. 1. lectu. 3. dicat, quòd licèt appro
batio de autoribus facta in aliquibus casibus
inferat, quòd præter illos casus nõ sunt appro
bati, non tamen infert, quòd sint reprobati, un
de remanẽt in dispositione iuris, & sic exclusio
unius non est alterius inclusio, secundum Saly
cetum in l. de crimine in 2. oppp. C. qui accus.
140 † Tamen aduerti debet, quòd Salycetus ibi
loquitur quando id, quod non includitur in
aliqua dispositione, alia uia, & modo compræ
henditur, puta per aliam dispositionem: tunc
enim bene cessat regula legis, cum pretor. ff. de
iudic. & ita Salycetum refert, & sequitur ipse-
met Dec. cons. 11. nu. 18. & D. meus Rimi. cõsi.
141 529. num. 16. † Sed nos loquimur ubi preter,
aliquos casus non reperiuntur autoritates re-
ceptæ, quo casu quarũdam particularis appro-
batio, uideatur cæterarum improbatio, dicta
l. cum prætor, merito non uidetur quòd allega
142 ri possint. & † hanc partẽ tenendo licet prima
sit communis, ut Niger testatur in dicta l. 1. nõ
obstat textus in d. c. 1. & 2. 20. distinc. quia po
tius probant contrarium. ibi enim dicta Sãcto
rum approbantur in genere post canones, qa
de se non poterant fidem facere, ut in simili
probat textus i uncta gl. in §. fi. supra de tut. un-
de quatenus allegantur, id non est ex eorum
autoritate, sed canonis approbantis illa gene
raliter, sed non inde bene infertur, q ubi ces-
sat approbatio particularis, aut generalis, pos
143 sint autorum dicta ad decisionẽ deduci. † Re
tenta tamen communi conclusione, quod au-
torum dicta passim citari possint, limitatur nõ
procedere quando lex est in contrarium, secũ-
dum Castr. & Decium in dicta l. 1. (nec id mi-
rum uideri debet si lex autoritatibus præferri
144 debet: † opportet enim, ut Crisippus dicebat,
legem omnium Ducẽ, & Principem esse, adeo Legum præstantia.
quòd etiam Principi Princeps lex erit, inquit
Plutarchus, cum omnium Regina sit morta-
lium, & immortalium, ut Pindarus ait, & tra-
145 dit Coras. Miscelane libro 2. capit. 25. † sed
eo luculentius, & doctius Counanus in Com-
mentar. Iur. ciuil. lib. 1. cap. 8. col. 2. ut enim re
fert, Demosthenes, inuentum, & donum quod
dam Dei legem esse dicit, non, quòd quæque
lex tam sancta sit, & iusta, & digna sit, quæ ad
Deum referatur, sed quòd ipsum hoc, ut le-
gibus uiuamus, tantam attulit utilitatem re-
bus humanis, ut ab aliquo Deo datum, inuen
145 tumque esse uideatur. † hoc enim unũ est no-
stræ libertatis, & tranquillitatis, qua fruimur
in Republica fundamentum. Hoc mentem,
animum, consilium, sententiam continet ci-
uitatis, & ut corpora nostra sine mente, inquit
Tullius, sic ciuitas sine lege, suis partibus, &
neruis, ac sanguine, & membris uti non potest
146 † legum ministri, magistratus, legum inter
pretes, iudices, legum denique cuncti serui
sumus, ut liberi esse possimus: nam his aut
oppressis aut neglectis, nihil erit, quod suum
quisque possit dicere, nihil certum habere, ni-
hil quod liberis suis se relicturum sperare pos
147 sit. † igitur utilitas ipsa iusti prope mater, &
æqui, ut scribit Horatius, nos obligat legibus,
ijs ut omnes parere debeamus, quod si ita est,
ne Princeps quidem ipse legibus solutus est,
quoniam ita preest populo, ut unus tamen
148 sit de populo, † quod Theod. & Val. com-
probarunt in l. digna uox. C. de legib. dicentes
[Digna uox est maiestate regnantis, legibus alligatum
se Principem profiteri, adeo de autoritate iuris nostra
pendet autoritas, & re uera maius imperio est submit-
tere legibus Principatum, & oraculo præsentis edicti,
quod nobis licere non patimur, alijs indicamus.]
149 † Quod utinam oraculum sibi editum putẽt
omnes Principes omnium qui huius Imperio
subsunt

subfunt populorum, & potentiam suam iure,
lege, æquitate præponderari sinant. At.n. Plato
rectè, rogatus à Cyrenensibus, ut scriberet ip-
sis leges, recusauit dicens, perquam difficile es-
se leges dare Cyrenensibus tam beatis, & fortu
150 natis, † uix enim fit æquitatem ut seruent, &
leges reuereantur, qui secũda fortuna sint sem
per usi, quòd opinione fęlicitatis elati, se, for
tunaque sua indignum putant, cum ui pluri-
mum possint, ad ius legum descendere. Attamẽ
151 ut legibus pareat † is ipse, qui eas tulit, non
modo ei gloriosum, sed etiam necessarium,
quia nec sine illis regnare potest, nec hæ suam.
habere autoritatem, nisi eius qui præest exẽplo
comprobentur. uerum est enim, quod poeta
Claudianus dixit [*in commune iubes si quid, cẽses ue tenendum Primus iußa sibi, tunc obseruantior æqui Fit populus, nec ferre negat, cum uiderit ipsum Censorem parere sibi, componitur orbis Regis ad exemplum*]
152 † huiusque rei satis amplum, & omni memo
ria dignum testimonium dedit Zaleucus, non
ille quidem Locrensium Rex, sed legislator, &
qui apud eos Regis autoritate, & gratia uale-
ret, cum filius, quem habebat unicum, adulte-
rij reus esset, eique ex lege effodiẽdi essent ocu
li, pęnę necessitatem remittenti populo con-
tradixit, ut tamen salua lege posset aliquid in-
dulgeri filio, sibi unum, alterum filio oculum
152 iussit erui. † sed & cum sanxisset, capite si quis
armatus prodijsset in concionem, & sumptis
armis ad propulsandum, quod imminebat ciui
tati periculum, subito uocatus in concilium
arma imprudens secum detulisset, accusatus;
ꝙ contra legem fecisset, omnes tamen eius im
prudentiæ condonandum censerent, recusauit,
& quòd legibus nisi sua morte satisfacere non
poterat, gladio quo erat accinctus, pectus sibi
in conspectu totius populi transfixit. Igitur ad
rem nostram redeundo legi contrariæ debent
153 autoritates locum dare) † exemplum in auto
ritate Pauli dicentis, Si filius, ergo hæres. quam
consequentiam lex non admittit. l. 1. C. si min. se
ab hæred. & in §. sed sui, infra, de hæred. qualit.
154 † Secundo probatur autoritate Aristotelis in
Topicis dicentis, quòd mulier nubens marito,
uidetur dare omnia bona sua in dotem, quam
autoritatem lex non recipit, ut inquit Gl. in l.
mulier bona. ff. de iure dot. quã sequitur Dec.
cons. 521. nu. 11. Gozad. cons. 33. nu. 20. Dec. in
authẽ. præterea, no. 3. C. unde uir & uxor, per il-
lum tex. (demumque Viuius, in suis communi
bus opinionib. in uerbo, feudorum, ad fi. qui
sic ad unguem loquitur, ut supra feci, quod ni
hil aliud existimari debet quàm meus tacue-
rit iam diu prius impressum, sed referre nol-
luerit contra morem meum, qui & ipsum, &
alios libenter recolo, & ad hominum memoriã
155 deduco.) † Tertio confirmatur per tex. in l.
in tantum. §. fi. cum l. sequenti. ff. de rerum diu.
ubi secundum Gl. Baldum & alios, non attendi
tur autoritas Virgilij dicentis, Cenotaphium es-
se locum religiosum, quia Diui Fratres contra
rescripserunt: & ideo notat Bald. ibi, quòd le-
ges autoritatibus Poetarum præferuntur.
156 † Non prætereo tamen quòd Alci. Paretgon
libro 10. cap. 12. & Catel. Cotta memorialium
suorum libro, in uerbo [*Cenotaphium*] dixerunt
Virgilium non loqui de simplici Cęnotaphio,
idest inani tumulo, sed de eo, ad quem geminę
aræ extructæ erant. & ad quem sacrificijs factis
eliciti, uocatique erant manes Hectorei; quod
planè indicant eius Carmina li. 3. [*Libabat cineri Andromache, manesque uocabat Hectoreum ad tumulum uiridi quem cespite inanem, Et geminas causam*
157 *lachrymis sacrauerat aras.*] † Et ad ea Carmina
Martianus Iuris consultus allusit in dicta l. in
tantum, in fi. uerbumque Sacrauerat, à Virgi-
lio positum, indicat eum sensisse sacrum, seu re
ligiosum locum esse. Sed meo iudicio hæc Vir
gilium, & Martianum, qui eum secutus est, nõ
saluant aduersus rescriptum Diuorum fratrum
quod Vlpianus probat in l. sequenti, & Floren-
tinus ex Gręcorum sententia in l. monumentũ.
158 ff. de relig. & sumpt. fun. † (& alibi pariter Vl
pianus in l. uel quæ. §. fin. ff. eo. ubi de Cænota
phio loquens, quod uendi potest, subdit [*nec enim hoc esse religiosum Diui fratres rescripserunt.*] Im
mò uerò clare loquitur Virgilius de inani tu-
mulo in secundo eius Carmine, & sic de Cæ-
notaphio, ut Iurisconsultus interpretatur.)
159 † & licèt inanem tumulum sacrum appellet
Virgilius, sicque religiosum, ut perpendit Al-
ciat. non tamen inde fit, ut talis censeri debeat
cum demum per illationem mortui locus reli-
giosus fiat. §. religiosum, supra de rerum diu.
160 † Iusque certis finibus adeo constitutum est
ut mutari non possit. l. ornamentorum, & ibi
Bartol. ff. de au. & arg. (unde Connanus in Com
mentar. lib. 1. c. 1. col. 4. Ius ipsum per se nudũ
& apertum esse dicit, sibi constans, & iam tum
à principio sui generis æterna lege definitum.
161 † Nõ prætereo, quòd idem Connan. lib. 3. c.
1. col. 3. & 4. commemorat, Budęum notasse ex
Suetonio in Claudio, quòd exercitus honora
rium Druso tumulum excitauit, circa quem de
inceps stato die miles decurreret, Galliarumq;
ciuitates supplicarent. unde cum antiquis ma-
gna semper fuerit etiam horum honorariorũ
tumulorum ueneratio, uix aliter credi potest
huiusmodi monumenta honoraria, quæ Cæno-
taphia Græci appellarunt, religiosa fuisse habi-
ta, ut Martianus post Virgilium testatur, cu-
ius Martiani responsum excerptum forte fuit,
inquit Connanus, ex aliquo eius libro, quem
edidisset ante rescriptum Diuorum fratrum fa
162 ctum. † sed nec ex ista consideratione Conna
ni Martianus saluatur honor enim habitus his
tumulis non infert eos religiosos dici potuis-
se: Quoniam, ut inquit Cicero libro 2. de legi-
bus, quem refert Ioann. Baptista Asinius in di-
cta l. uel quæ. §. fi. col. 2. priusquam in eos inie-
cta gleba esset, locus ille ubi crematum erat cor
pus

pus, nihil habebat religionis, at iniecta gleba
tumulis humatus quis dicebatur, ac tum deni
que multa religiosa iura complectebatur, un-
de patet Cænotaphium, quod humato corpo
re prorsus deficiebat, religiosum dici non po
tuisse.) Melior igitur est opinio Glossæ, & Do
ctorum in dicta. l. in tantum, in fine, quòd Vir
gilius ibi reprobetur (sicque licita non sit eius
autoritas eo casu ad decisionem causarum re
163 fragante legis autoritate. † sublimitari tamē
potest hæc limitatio quando autoritas esset suf
fulta alia autoritate ueteris, uel noui testamē
ti, quia tūc in decisione causarum præferretur
etiam constitutioni Papæ, ut per Glossam in
c. 2. in uerbo, illorū. 20. dis. quam pro singula
ri refert Rom. Sing. 678. dicas. sequitur Dec. li-
cèt corrupto numero, in dicta l. 1. confirmans
164 ratione, † quia Papa contra nouum, uel ue-
tus testamentum disponere non potest. capit.
sūt quidam. 25. q. 1. (quod sane uenit intelli-
gendum quando siue causa disponeret, aliàs se
cus, ut per Abbatem in c. fin. col. 3. de consue.
quam materiam latius aliàs tractaui legendo
c. quæ in ecclesiarum, de const. dum iuri ponti
165 ficio interpretādo præfectus essem.) † Postre
mo loco memorata conclusio, quòd autorita
tibus sit standum, sane uenit declaranda, ut
procedat in arte sua, ut si Poetæ sunt, illis cre-
dendum sit in arte Poetica, & litteris hu-
manioribus: Si de medicina, uel philoso-
phia loquerentur, in his enim Hippocrati, Ga
lenoque Medicis, Platoni, & Aristoteli Phi-
losophis potius credēdum esset, Ita tradit Io.
Fabri in dicto §. Item precium, Niger, & Alc. in
166 d. l. 1. † Quorum sententia ea regula iuris cō
firmatur, qua cautum est unicuique in arte sua
credendum esse. c. ut constitueretur. 50. distin.
l. 1. in fi. ubi Bar. ff. de uen. inspi. Luc. de Pen. in l.
1. C. de curio. lib. 12. Alex. cons. 15. col. fi. uol. 1.
cum similibus quæ congerit Decis. Neap. 253.
167 nu. 10. † quod enim dicitur in arte sua cuiq;
credendum esse, sequitur inde secus, in aliena
faciendum esse, (& ideo uetus illud adagium
circumfertur, [*ne sutor ultra crepidam*] felices e-
nim essent artes, si de illis soli artifices iudica-
rent, ut inquit Benuenutus Stracca, in ulti.
168 par. sui tracta. de mercatura. col. 2. † Postre-
mo ultra Aret. aduerti debet, textum nostrum
in uerbo [*Pirrho*] corruptum esse, cum pro Pir
rho, Piræo scribi debeat, ut admonet Alc. in l.
alienatum. §. donationis, in fine ff. de uerbor.
signifi. & autore tacito Ferrarius hic. sicque
in Institutionibus Lugdunensibus adnotatur
& Theophilus legit in litteris Græcis eruditus,
& post eum Balduinus hic carmina Homeri
transcribens, prout & Alciat. in dicto §. do-
nationis, quibus Telemachum donatem Pi-
ræo canitur, quo fit Ferratium decipi dum a-
Donatio propria quæ requirat.
169 pud Homerum hoc non uidisse refert. † Ex-
peditis notabilibus, Aret. hic in primis post Fa
brum tradit, quod ad hoc, ut uera, propriaque do
natio dici possit, quinque requiruntur, ut hic
per eum. ex cuius dictis prima colligitur cōclu
sio, quòd donatio propria debet fieri pure, &
mera liberalitate, ita, quod donans donatario nō
sit astrictus ad aliquid dandum, uel faciēdum.
170 † Circa primum, quòd donatio purè facien- Donatio sub conditione nūquid sit ppria
da sit, sentit Areti. quòd donatio propria sub
conditione fieri non possit, quod est contra
textum in l. 2. §. si pecuniam. ff. eod. ubi donari
pecunia potest, ut demum fiat accipientis, cū
Titius erit consul, & tamē est donatio simplex,
& propria, ut tradit Bartol. Castr. & Cuman.
171 ibi † (idque certè mirum uidetur: nam, ut de
clarat Conna. in Commentar. iur. ciuil. lib. 5. c.
10. cum ob causam donatio facta est, diligēter
animaduertendum est, num conditionem ea
causa habeat, quod quemadmodum nosci pos
sit explicat Vlpianus in d. l. 2. §. Titio. dicens
[*Titio decem donaui ea conditione, ut inde Stichum si*
bi emeret: Quæro, cum homo antequam emeretur mor
tuus sit, an aliqua actione decem recipiam? Respon-
di facti magis quam iuris est quæstio, nam si Titio de-
cem in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non dona-
172 *turus, mortuo Sticho condictione repetam.* † *Si uero*
aliàs quoque donaturus Titio decem, quia interim Sti
chum emere proposuerit, dixerim in hoc ei dare, ut
Stichum emeret, causa magis donationis, quam con-
ditio dandæ pecuniæ æstimari debebit, & mortuo Sti
cho pecunia apud Titium remanebit, & generaliter
hoc in his donationibus diffiniendum est, multum inte-
resse causa donandi fuerit, an conditio: si causa fuit, cessa
re repetitionem, si conditio repetitioni locum fore.]
173 Quare concludendo subiungit Connan. † quod
notarij nostri publici solent in donationibus
quæ ob causam fiunt, hanc semper clausu-
lam adijcere, quòd alioqui donatum non
fuisset, & generaliter, inquit ille, quæcum-
que conditiones adiectæ donationi ualent,
& nisi seruentur, irrita fit donatio, ex con-
dicitur, quod datum est. ex quibus arguit ta-
lem donationem sub conditione factam, pro-
priam non esse, cum illa soleat esse irreuoca-
bilis, §. 2. infra eod. & prout hanc impro-
priam Iuris cons. appellat in l. 1. post princip.
ff. eod. ibi [dat aliquis, ut tunc demum acci-
pientis fiat, cum aliquid secutum fuerit, hæc
non propriè donatio appellatur, sed tota hæc
donatio sub conditione est: Vt igitur hæc
174 difficultas resoluatur.) † in hac re dicendū
est, quòd quædam est conditio dependens ex
facto donatarij, & commodum donantis re-
spiciens, puta si donatarius quid donanti
dederit, uel fecerit, & ista non est uera do-
natio: censetur enim donans moueri non ex
liberalitate, sed spe lucri futuri, sicque pro-
cedit textus in dicta l. 1. uersiculo, dat aliquis,
proximè citato, & in l. hoc iure §. primo. & A-
175 retin. hic. † Altera uerò est conditio non
respiciens donantis commodum, sed futu-
rum euentum, & ista non impedit quomi-
nus dicatur uera donatio, quia non censetur

moueri donans ad donandum contemplatio-
ne illius casus,sed ex sua liberalitate, non tamẽ
uult donare, nisi casus eueniat, (& ita procedit
tex.in dicto §. si pecuniam.nam conditio con
sulatus Seij,de qua loquitur ibi, nõ respicit cõ
176 modum donantis,† eodemq́ue modo proce-
dit text. in §. Titio.subsequens;nam ea condi
tio, quod de.x. donaris Titio ille Stichum sibi
emeret,non respiciebat commodum donan-
tis,sed potius donatarij, & quòd mortuo Sti
cho repetat donator, ut ibi dicitur, nõ infert
donationem impropriam fuisse, cum dona-
tio sub modo, uel conditione fieri possit,& ta
men esse uera donatio.l.quotiens.C. de donat.
quæ sub modo,uel cond.ibi [*liberalitatis compen
dium*.] & hanc distinctionem siue doctrinam)
tradit Castrensis in dicta l.prima, Bartol. in di-
cto. §.si pecuniam.Decius in l.diuus, ff. de re-
gul. iur. & in l.1.lect. 1.colum.fin. in princ. ff.si
cer.pet.Crau.cons.85. colum.2.(Demumq́ue
177 † Viuius in suis communibus opinionibus,in
uerbo,donatio sub conditione, qui me tacito
transcribit omnia,quæ suprà retuli,præter Cõ
nanum, & §.Titio,in prima editione mea tunc
178 non relatos,sed nunc additos tantum. † & hęc
conclusio)confirmatur ex eo,quod tradit An-
gel.in l.fi.C.de don. an. nup.uolens, quòd do-
natio sub conditione debeat insinuari: Statu-
tumq́ue de instrumento donationis insinuãdo
in donatione conditionali uerificetur, quæ nõ
procederent, si ea non esset uera donatio,ut in
179 ferius dicetur. † Et licèt Constantius Roger.
in l.Modestinus,ff.eo. sub nu.24. cum sequen.
contrarium teneat, tamen restringi debet eius
opinio ad donationem sub conditione, quæ re
spiciat commodum donantis, secus si casualis
180 sit,ut Angelus loquitur. †.Circa uero secun-
dum, quòd mera liberalitate debeat procede-
re donatio propria, id dubium non habet per
dictam.l.1.& legem,munus.§.dona.ff.de uer.si.
& supra dixi latius in Rubrica.facit lex,rem alie
nam. ff.de adimen.leg. ibi [*cum in necessitatibus
nemo liberalis existat*] iuncta Glossa ibi dicente
non donari, quod ex necessitate datur, & bo-
nus textus in l.hoc iure.§.j.ff.eod. ubi conside
ratur, quòd nullum commodum speret Do-
nator,aliàs est extra causam donationis, quod
181 tradit. † (At probabile cadit dubium,quid
dicendum sit in casu legis, Lucius, ff. eod. u-
bi Lucius Titius epistolam misit dicens,
[*hospitio illo quandiu uolueris utaris superioribus dictis,
& his omnibus gratuito. idque te ex uoluntate mea fa-
cere hac epistola notum tibi facio.*] Quærit enim Sce
uola,an [*hæredes eius habitationem prohibere pos-
sint*,] & respondet [*secundum ea quæ proponeren-*
182 *tur,hæredes eius posse mutare uoluntatem.*] † Accur
sius in primis,& cæteri præcarium esse dicunt,
& non donationem,quia ex uoluntate sua Lu-
cius permisit,ut alius habitaret: est enim preca
rium, quod tamdiu durat,quamdiu uult is qui
concessit.l.1.in prin.ff.de preca.& hunc intelle

Lex Lucius ff. de don. declaratur.

ctum probare uidetur Didacus Couuarru.Varia
183 rum ressolu.lib.3.cap.15.num.5. † cõsiderans
precarium nedum simpliciter,sed,& expressim
ad uoluntatem concedentis constitui posse. d.
l.1.& 2.eo.tit.nec eius morte perire, nec extin
gui donec ab hæredibus reuocetur, unde illa
uerba textus [*ex uoluntate mea facere*] speciali
quadam ratione perpensa precarij propria na
tura Didacus interpretatur, id est donec re-
uocauero, & ideo cõcludit iur. cõsu. hæredes
eius posse mutare uolũtatem,quia durabat ut
184 pote per concedentem nõ reuocatum. † At
Connanus in Commentar.Iur.ciuil.lib.5. c.9.
col.5.ab hoc intellectu recedit, nam quàm sit
hoc falsum Sceuolam de precario tractare, o-
stendi potest ex eo, quòd illi, cui conceditur
permittitur uti quandiu uolet, ut nõ fuerit in
potestate concedentis reuocare, quod dede-
rat. Quare uera donatio fuit, dum uiuit is qui
donauit, cur autem ex uita eius cui facta est,
modum non accipiat, & hæredes donantis nõ
teneat, putat Connanus id esse propter illa uer
ba [*idque te ex uoluntate mea facere notum tibi fa-
cio*] quibus uerbis non perfectam ususfructus
seu habitationis donationem,sed permissionẽ
quandam, habitãdiq́ue licentiam fuisse colligi
tur, quam ipse numquam reuocaret, de qua sua
uoluntate cũ promiserit, uidetur liberum hære
dibus suis reliquisse, ut eã uel paterẽtur, uel ꝓ-
ciderent, cũ nihil sit ipse de eorũ pollicitus uo
luntate: nam qui de se tantum promisit, a-
185 liorum non uidetur fidem astrinxisse † Ego
uerò, quod in primis negat Connanus preca-
rium fuisse, quia Lucius scripserit [*hospitio illo
quamdiu uolueris utaris*] periculosum puto, cũ nẽ
hilominus potuerit esse precarium uerbis illis
non attẽtis, ueluti cõtra substantiam precarij
prolatis quæ uitiantur, & non uitiant.l.cũ pre
cario.ff.de preca.sicque declarant unanimiter
Romanus,& Imo.in d.l.Lucius. quos Conna-
186 nus nõ uidit † non tamen Accursio commu
nique Doctorum Scholæ consentire possum,
nam responsum illud Sceuolæ sub Rub.de Do
nationibus, positum de cõtractu,potius dona
tionis intelligendum uidetur, ut elegãter do
cet Alciat.in l.2.uerbo,commodatum.ff.si cer.
187 pet.idque præter eum cõfirmatur: † nam quã
do lex habet uarios intellectus, ut est dicta lex
Lucius,in dubio debet intelligi secundum illũ
sensum qui magis conuenit Rubro, secundum
Ioan.Andr.in addi.Specul.in tit.de disputat.&
alleg.§.fi.Gl.in c.cum monasterium,& ibi Ab.
de elect.cum similibus,per Ripam in l.1. num.
188 14.ff.si cer.petat. † Et licèt Didacus loco me
morato conetur huic motiuo replicare, mo-
tus ea ratione, quòd donatio perfecta reuo
cari non potest,plenius insistens, ut per eum,
attamen hoc nihil esse facile patet ex intelle-
ctu, quem post Imo.ueriorem cẽseo: nam licèt
ubi traditio perficitur ex actu momentaneo,
donatio ex traditione ꝑficiatur,& nõ possit ex

peni-

penitencia reuocari, iux. l. Aristo. ff. eod. tamen
ut traditio non perficitur ex actu momenta-
neo, sed ex actu successiuo, ut uidere licet, quã
do permittitur alicui habitatio ex causa do-
189 nationis, † nam tunc patientia loco traditio
nis est, l. pen. ff. de serui. & quia dietim patien-
tia præstatur, ideo dietim perficere uidetur do
nationem, meritò cum pro sequenti tempore
non censeatur perfecta, potest reuocari per cõ
cedentem, uel hæredes suos, & hic est intelle-
ctus illius textus, qui fallit quando cõcessio ha
bitationis esset facta ex causa remunerationis,
ut est casus notabilis & singularis, in l. Aqui
lius, eod. tit. ex quo cõuincitur ratio Didaci
de donatione perfecta non reuocabili, nam re
spectu futuri temporis semper erat imperfecta,
& secundum, quòd concedens pateretur perfi
ciebatur, unde si noluisset ulterius pati, potuis
190 set reuocare. † Quod negat Connanus, nisi
causa iusta mutandæ uoluntatis acciderit, quo
casu putat eum qui dedit penitere posse, ueluti
si ędes in quibus habitabat, corruerint, quod ob
terræmotum pluribus euenit Ferrariæ patrię
meæ, anno salutis nostræ 1570. mense Nouẽ-
bris, & successiue. aut euictæ sint ab eo, ut iam
non habeat ubi habitet, præterquàm in illis ę-
dibus quas sic, ut dictum est, utendas alij cõces
serat: simillimum enim ueri est non concessu-
rum eum si nullas alias ædes habuisset, apud
191 quas moraretur. † Liberalitatem autem ca-
ptiosam interpretatio prudentum fregit, ut
dicit Papin. in l. cum Aquiliana. ff. de transf. nã
& causa non subsequente reuocationi locus es
se poterat ex intellectu predicto per Imolam
consideratō. quare concludamus donationem
quidem fuisse in casu dictę l. Lucius. uelut ex li
beralitate factam. uerum quia non simplex, &
absoluta fuit illa liberalitas, sed quousque uel-
let donator; ob quod imperfecta reddebatur
in futurum donatio, quotiens nollet ulterius
pati donator eum cui concessit, habitare: me-
rito reuocabilis est, ut supra declaraui, quod
192 menti teneas, ut pulchrum, & singulare.) † Se

Donatio ob causam aliquid sit propria.

cunda est Aretini conclusio, quòd, ut sit uera
donatio, requiritur, quòd non detur ob cau-
sam. citat textum in l. fi. C. eo. quæ non probat.
(& legem 1. §. 1. & ibi Bartolum, ff. eo. ubi de
conditione ob causam tractat, sed exemplum
proponit Connanus in Commentar. Iur. ciu.
lib. 7. c. 15. col. 2. si dedero tibi centum si mea
nauis ex Asia redierit: si uero non redierit, red
das, nam tali casu dedi, ut aliquid fiat, & cõtin-
gat: & quamquam id in tua potestate non sit
situm, tamen certè uerum est me dedisse, ut a-
liquid fiat, quin etiã, ut facias, id est restituas.)
193 † Sed hic non uere dicitur contractus esse, cũ
de tuo nihil des, neq; facias, sed tantum dona
tio à me facta rescinditur, & propterea condi-
ctio competit, quia ob causam datum est, quæ
non obtigit, nec ubicumq; repetitioni locus
est, putandum est unum ex quatuor contracti

bus innominatis interuenisse, sed aliquid his si
mile: nec enim gratuitus est omnino contra-
ctus, qui non pure fit, sed aliquam ob causam,
& propterea similitudinem quandam gerit cũ
194 illis, qui ob rem fiunt. † Sed & præter exem-
plum memoratum ratio) in promptu, quia ta-
lis donatio ob causam est quædam species per
mutationis, l. sed & si lege. §. consuluit, & ibi
notat Bal. ff. de peti. hęred. quam permutatio-
nem nemo dixerit ad donationẽ accedere, ne-
195 dum esse ueram donationem. † hæc autẽ cõ
clusio uenit declaranda, procedere quando cã
respicit commodum donantis, prout contin-
git in donatione causa remunerãdi facta: talis
enim causa expressa liberalitatem excludit, po
196 sito, quòd dictum fuerit † pure, mere, libere,
& simpliciter donationẽ fieri, ut rectè intueri
uoluit Oldra. cons. 5. Titius dedit, sequitur Ale
xan. cons. 39. 3. dub. uol. 4. Dec. in l. si donatio-
ne, nu. 24. C. de collat. Idemque Soc. sensit con
si. 53. col. 2. uol. 1. in responsione ad l. Aquilius,
ff. eo. & apertius cons. 295. col. pen. uol. 2. & cla
197 re ponit Crau. cons. 301. col. 1. † Secus autem
quando causa est extrinseca, nec commodum
donantis respicit: tunc enim ueram donatio-
nem non impedit. exemplum in donante cẽtũ
ex causa dotis, talis enim dicitur donatio ob
causam. l. si donaturus. ff. de cond. ob cau. & ta
men est mera liberalitas: in nullo enim habet
utilitatem dotans mulierem. idemque in donã
te alicui, ut domum sibi fabricet, uel emat
caligas (hæc enim singula respiciunt, com-
modum donatarij non autem donantis,
ut ad sensum patet, ideo tales causæ donandi
ueram donationem non impediunt) ita tra-
dit Ioann. de Pla. Aret. & Ias. in §. sunt pręterea.
uers. idem est si quis. infra de acti. Ias. in l. inter
eos. col. 2. ff. de re iud. Aret. cons. 17. colum.
5. Dec. in authen. ex testamento col. 5. C. de col
lati. & in l. diuus, col. 2. ff. de reg. iur. Craue. cõs.
85. nu. 2. & cons. 136. nu. 1. Tiraquell. in l. si um-
quam. uerbo, donatione, nu. 124. C. de reuoc.
198 dona. († & ex hac differentia causarũ surgit
utilitas non mediocris: nam nos habemus, quod
donator habet priuilegium ne teneatur, & exi
gatur nisi quatenus facere potest, dicta l. inter
eos, & l. ne liberalitate. ff. de re iud. ubi textus as
signat rationem [*ne liberalitate sua donator inops*
factus periclitetur] hęc. n. regula locum habet
quando causa respicit commodum donata-
rij, ut in exemplo dotis. l. si extraneus, & l.
pen. ff. de iure dot. nam ex parte dantis, uel pro
mittentis est mera liberalitas, unde nimirum
si habet istud priuilegium, ut non exigatur, ul
tra quam facere possit, ut ibi dicitur, & decla-
199 rat Ias. in dicta l. inter eos. col. 2. † sed quãdo
causa respicit commodum donantis, ut in re-
muneratione contingit & id genus, tunc quia
non est mera liberalitas, merito cessat illud
priuilegium, & donator in solidum tene-
tur, talique casu debent intelligi, qui

regulam prædictam limitarunt, ut Angel. in l.
ſed hoc ita.ff.de re iud.Alex.in l. ſunt qui.col.2.
eo.tit.& in l.non tantum,col.fi.Roma. conſ.26.
col.4. ubi Horatius Mandoſius Romanus in ad
ditionibus concordantes allegat,uidelicet Pla
team hic, Andream Sicul. cõſi.28.col.2.con-
ſilio 41. colum. 5. uolum. 3 .& in tract.de præ-
ſtan.Card. par. 1. q.3. ſub num. 17. Iaſonem in
l. ex hoc iure, colum.antepenul.uerſi.ſeptimus
effectus . ibique Claud. Aquenſis,col.pen.ff. de
iuſt.& iu . Idemq́ue Iaſ. in l.ſi non ſortem. §.li-
bertus.col.6.uerſ. 16. effectus,ff.de cond. ind.&
in dicta l.inter eos. colum. 2. & cum prædictis
etiam concordat Viuius in ſuis communibus
opinionibus,in uerbo,Donator habet priuile-
200 gium.† & per hoc infert, quòd ſi donator di
ceret ſe non habere niſi prædium,ex quo perci-
pit alimenta , & non ultra, & ob id à præſtanda
donatione ſe excuſaret, donatario aſſerenti cõ
trarium incumberet onus id probandi, iux.do
ctrinam Glo . notabilis in l. cum de lege.ff.de
prob.quam plerique ſequuntur, ut Bald. conſ.
60.uol.4.Roman.conſ.222.& conſ. 276.in fine
ibique Mandoſius Romanus alios cumulat cõ
cludens, quòd eſt omnium communis opinio
ſicut etiam teſtatur Cur.iun.conſ. 150. col. 5.
201 † dicunt enim Doctores poſt illam Gl.ꝙ ſi hę
res oſtendit inuentarium de bonis defuncti di
cens tot eſſe bona in hæreditate, & non plura.
ſi creditores, uel legatarij uolunt dicere plura
eſſe bona,id probare dẽnt,quare ſic in propoſi
to noſtro Viuius argumentatur donantem ſu-
bleuari,ſi dicat hoc tantum habeo uix meo ui-
ctui ſufficiens, & non plus,quòd ſi donatarius
longe plura donatorem habere, onus id pro-
202 bandi ad donatarium ſpectare.† Diligentius
tamẽ aduerti debet ſuper hac illatione Viuij
nam Gl.in dicta l. cum de lege, non ita paſſim
procedit, ſed quando præſumptio concurrit
pro negante, dicenteque plura non eſſe bona
prout contingit in exemplo memorato fa-
cti inuentarij ſolemniter, ex quo ſurgit præ-
ſumptio pro hærede, quòd plura bona nõ ſint
in hereditate:aliàs ſequeretur,quòd hęres ſub
traxiſſet bona hæreditaria, quòd delictum ne
quaquã præſumi debet.l.merito. ff.pro ſoc.ſic-
q́ue concludunt Imo.& Moder. in l. ſi conſtan-
te.in prin.ff. ſol.mat. & Iaſ.in l.fin. §. licentia.
col. 2.C. de iure delib.ſentiẽs eſſe ſecus ceſſan
203 te præſumptione pro negante † Et hanc opi.
latius confirmat Didac. Couuar. Variarum re
ſoluti. lib.2. cap.6.ſub.nu.4. Demumq́ue Ga-
brielius Romanus in ſuis communibus con-
cluſionibus libro 1.de probati.concluſ. 7. ubi
poſt infinitos cumulatos ſecutos Gloſſam prę
dictam reſtringit eam ad illum caſum quando
pro negante ſtaret aliqua præſumptio, uel in
204 uentarij confecti , † uel alia ſecundum Fel. in
c.ad aures,col.4.de reſcrip. Claud.Aquen.in l.
ſi cõſtãte,col.5.ff.ſol.mat.& in l.decẽ.ff.de uer.
obl.Sigiſ.Lofred.conſ.32.col.7.Soc. Iun.conſi.

Intellectus Gl. l. cũ de lege. ff. de probat.

26.col.2.uol.2.Alciat.in tract.de pſũ.3.regula.
præſum. 20. quę cum ita ſint, dubia uidetur in
tẽrio Viuij remanere circa caſum noſtrum de
donante, dicente plura bona nõ habere præ-
ter talem fundum,cum pro eo non concur-
205 rat aliqua præſumptio ſic eſſe ſuadens. † Be-
ne uerum eſt, quòd Curt.conſ.27.nu. 22. uerſ.
ſed contra.ſimpliciter illam gloſſam probauit,
dixerint alij quicquid uoluerint, & ſic ſiue pro
negante ſubſit præſumptio ſiue nõ,& idem uo
luit Herculanus in tract. quis teneatur proba-
re negatiuam.nu.256.ſed tamen à priore ſen-
tentia Imolæ,Iaſonis, & ſequacium non rece-
206 do:licèt enim dictus Herculanus † pro ſe ci-
tet Ripã in c.cũ eccleſia Sutrina, nu.83. de cau.
poſſ.& pro. tamen Ripa tenet oppoſitum ad-
ducens, & Alexandrum in Rub.ff.de oper.no.
nun. & credens id eſſe uerum,aliàs redderetur
eluſoria quaſi regula qua cauetur, quòd fun-
dans ſe in negatiua tenetur eã probare.l.hoc
207 iure . l.in illa.ff.de uerbor. obli. † & ad dictũ
Curtij reſpondet Curt.quòd eſt magnum uer
bum apud iudices ignorantes, quaſi dixerit
prudentes,& peritos illud curare non debe-
re. Altero tamen ex duobus modis arbitror in
tẽtionem Viuij defendi poſſe,ſi dicamus & pri
208 mo, † quòd ubi uerſaremur in dubio, num-
quid donans aliud haberet quam quod alle-
gat, & negat ultra quicquam habere , quia
diuitiæ non inſunt à natura. Quis enim naſci-
tur nudus,utique ſic negans diceretur habere
præſumptionem naturę pro ſe,merito uidere-
tur eſſe ſubleuandus, & aduerſarius oneran-
dus in probando plura extare bona. ſicq; de-
clarat & in hoc bene ſatis Herculanus, loco
memorato, limitans niſi quandoque bona
habuiſſet, quia adhuc præſumeretur habere ,
ſed nos in dubio loquimur, & alio non appa-
209 rente. † Secundus modus eſt, quod ubi ne-
gans ſuſtinet partes Rei,tunc ei ſufficit dicere
quòd bona non ſufficiunt , nec aliud tenetur
docere: licèt ſecus eſſet, ſi eſſet actor ita decla
rando Gloſſam in dicta l.cũ de lege,ponit Caſ.
in l.Meuia . §. finali, ff. ſolu. mat. Imola in Ru-
bri. ff.de oper. no. nunc.Soc.iun.conſi.26.col.
3.uolum. 2. & Gabrielius Romanus loco ci-
tato, num.14. ſed in caſu noſtro donator, eſt
reus,quoniam ad rem donatam conuenitur.
& ille quo ſe defendat,nec teneatur ultra quã
facere poſſit , allegat tantum habere, & non
ultra , quod uix ei ſufficiat, igitur ei creden
210 dum ſi aliud non probetur . † Non prætereo
tamen, quòd Alexan. in Rubr. ff. de oper. no.
nunc. colum. 12. & in dicto §. licentia, ſicut &
Iaſ. conſi.34.colum.5. uolum.1.confutant hãc
differentiam inter actorem et reum, quia qui-
libet probare debet negatiuam, quando eſt
fundamentum ſuæ intentionis, ſiue ſit Reus,
211 ſiue ſit actor , ut per eos. † Sed tamen
adhuc ſuſtineri poteſt præcedens opinio Ca-
ſtrenſis, & ſequacium per ea quæ ponit ſubtili

ter,

ter, & egregiè Ruinus in d. Rub. de oper. nō. nu.
51. ubi dicit, quòd aliquando rem non extare
est causa defensionis alicuius, aliquando uero
est causa actionis consequendæ. primo casu si
non constat quod apud eum fuerit, tūc eo ipso
quòd quis dicit rem non esse apud eum, est pro
212 bata, & fundata intentio sua. † ita loquitur
Glosa in dicta l. cum de lege. nam hæres ibi alle
gabat ad sui defensionem res tantas nō extare
ad hoc, quòd falcidia salua penes eum remane-
ret, quo casu creditur sibi. Et ita declarat illam
Glosam Bartolus in l. si quis ex argentarijs. §.
penult. ff. de edend. quem citat Ruin. dicens
hoc esse menti tenendum, quia numquam
audiuisti, si alias ab eo non audiuisti, sicque di
cit saluari posse, quod dicunt Castrens. & Imo
la de Reo negante. negat enim ad suam defen-
sionem, non autem ad finem actionis consequen-
dæ. sic enim & in casu nostro dici potest ad un
guem, quòd donans conuentus ad tradendū,
quòd donauit negans plus se habere, quā, quod
allegat, id ad sui defensionem dicit ne teneatur
ultra quam facere potest, non ut actionem sibi
comparet. ergo dicitur probata intentio sua, si
213 non probat ex aduerso contrarium. † Ad il-
lud uero, quòd reus probare debet negatiuam
quando fundamentum est intentionis suæ, dicō
id esse uerum si actor probauit intentionē suā
puta creditum mutui, uel uenditionis: debet
enim reus probare solutionem, uel pactum de
non petendo sibi factum quibus medijs negat
se debitorem, si uult absolui: sed si actor nō pro
bauit, ut in casu nostro, donatarius petens do-
nationē, ex quibus deducto ne egeat satisfacere
possit. utique licèt donans non probet negati
uam quam allegat, plura non extare bona quæ
præstare possit deducto ne fame pereat, debet
absolui per regulam legis, qui accusare. C. de e-
den. ubi dicitur, quòd actore non probāte reus
absolui debet, licèt ipse nihil præstiterit, & ita
214 in hac ré concludo funditus declarata) † Ter
tia succedit ex Aretino conclusio, quòd ut ue-
ra sit, & propria donatio, requiritur, quòd
sit libera, hoc est, quòd donans non sit obliga-
tus ad donādū aliquo uinculo inducente actio
nē, uel impediēte repetitionē, quæ posteriora
uerba uerificari possūt in debito naturali ex pa
cto nudo: id enim dicitur naturale, ut tradit
Bartol. in l. 1. ff. de condic. inde. num. 15. & in
l. cum quis. num. 16. C. de iur. & fac. ignor.

Debitū naturale ex pacto an impediat donationem.

215 † Quòd autem repetitionem impediat, pro-
batur in l. Iurisgentium. §. igitur nuda, & se-
quenti. ff. de pact. in l. si id, quod. ff. de con-
dic. inde. ibi [*repetere non poterit, quia naturale a-
gnouit debitum,*] & in l. fideiussor. §. fideiussor.
ff. de fideiuss. ibi [*cum pecunia soluta repeti non pōt*]
similiter prædicta uerba uerificari possunt in
pluribus casibus, in quibus dicitur debitum
naturale, ut in legato minus solemni, in eo,
quod per legem Falcidiam defalcatur, in abso
luto per sententiam, ut tradit Glo. in dicta l. j.
& in dicta l. cum quis. atque utrobique passim
216 Doctores † dicentes, quòd debitum natura-
le impedit soluti repetitionem, nisi errore facti
probabilis solutio processerit, ut tenet Glossa
Bar. Ang. Salyc. Alexand. & Ias. num. 23. in dicta
l. prima. In hoc ergo debito naturali uult
Aretin. hic non cadere ueram donationem:
217 († nec immeritò quidem, quoniam natu-
ræ uis potens est, & ad aliquid semper sua-
det, & impellit, ut non libere quis agere di-
catur, quod dictante natura faciat, unus de
multis esse testis potest Orestes, de qua memi-
nit Connanus in Commentar. Iur. ciuil. libro
1. capitulo 1. colum. 5. quem maternæ cędis con
scientia tamquam tædis ardentibus ad furorē
218 usque perduxit: † Testis Bessus quidam, ut est
apud Plutarchum, qui cum patrem suum clam
necasset, uixissetque multos annos postea si-
ne ullius criminis suspicione, quadam forte
die proficiscens ad cęnam, quo fuerat ab
amicis inuitatus, nidum hirundinum qui pen
debat in uia, baculo diruit, pullosque qui
inde exciderant pedibus conterens, ad unum
omnes occidit: de quo repræhensus ab ijs
qui tum adstabant uicinis, quòd crudele,
& inhumanum uideretur in innoxias ani-
mantes nulla de causa sæuire, nimium diu
inquit, falso me accusant paterni parricidij.
quo audito illi eum detulerunt ad Regem,
qui re diligenter quæsita, & probata, meritis
219 Bessum suplicijs affecit. † At non erant illæ
hirundinum uoces, sed naturæ, quæ instabat
quæ urgebat, quæ hæc illi duo uerba suggere-
bat assidue, Quid egisti, ut ne punctum qui-
dem temporis respiraret à metu, quare bene
consonat, ut pręmente debito naturali non di
catur uera donatio, quæ ob illud præstatur:)
220 † Decius tamen in l. donari ff. de regulis iu-
ris, tenet oppositum per illum textum ibi
[*nullo iure cogente*] quæ uerba si propriè su-
mantur, ut sonant, uidetur, quòd etiam na-
turalis obligatio tantum non impediat do-
nationem, quia talis obligatio non parit a-
ctionem, dicto. §. igitur nuda, & per conse-
quens taliter obligatus, soluendo non dicitur
inuitus soluere, cum ad id cogi non posset,
quo fit, ut uere dicatur donare ex intentione
illius textus, & hæc est uera interpretatio illius
regulæ, prout ibi subdit Cagnol. si in sole,
ut aiunt, nolumus caligare: nam illa uer-
ba, nullo iure cogente, respiciunt, & de-
terminant actum concessionis, & solutio-
nis, non autem retentionis, & sic modò non
cogatur, & necessitetur quis soluere, prout
contingit in obligato naturaliter, inducitur
221 uera donatio. † Secundo præter istos addu-
co textum in l. si legatus, in fine ff. ad Treb. ubi
loquitur de quarta Trebellianica, quæ est debi
ta naturaliter fideicommissario, ut tradit Bar.
in dicta, l. prima, & in dicta l. cum quis, & Iason
utrobique, Imo. in c. fi. nu. 2. de solutio. & tamē

dicit,quòd[*plerumque donata est*]à Principibus
integre fideicommissum soluentibus. quæ uer-
222 ba in dubio uidentur propriè sumenda,† sen-
tentia tamen Aretini certior est & magis rece-
pta,quam tenet Glo.Alberi.& Guil.Mayner. in
dicta l. donari. Ioann.Andr.Card.Abb. Et Imo.
in Rub.extra eo.tit.(unde Berous cons.56.nu
223 me.1.uol.1.† considerando donationem di-
xit eam esse quando datur aut soluitur omni iu
re indebitum)fundatur primo secundum om
nes , & Aretinum hic,in l.hoc iure.§.si quis ser
224 uo.ff. eo.† seruus enim qui naturaliter dum-
taxat obligatur,l.naturaliter.l.si id quod.ff.de
cond.inde.l.nec seruus,& ibi not. ff.de pecul. si
pecuniam sibi creditam liber factus soluerit,nó
erit donatio,sed debiti solutio,dicit textus, er-
go patet,quòd debitum naturale impedit ue-
ram donationem, & ita ad hoc notát illum tex
225 tum Roman.Castr. & Cumanus ibi.†Non ob
stat solutio Decij ad illum textum,quia consti
tuere differentiam inter debitum naturale ser
ui causatum ex recepta pecunia, & causatū ex
pacto tantum , ut ipse facit, est differentia uer
balis & diuersificare factum (nec reddere ratio
nem diuersitatis , quod non sufficit, ut per gl.
in l.sed & si lege.§.item si re.in uerbo,habeant.
ff.de peti.hæred.Crott. cons.124.nu. 15.) cum
nón magis primo casu quā secūdo seruus obli-
getur.sicut ergo primo casu soluendo non do-
226 nat,ut ibi, pariter nec in secundo. † Secundo
pro hac sententia deduco textum à contrario
sensu in l.cuius per errorem,ff.de reg.iur.qui ta
lis est, cuius per errorem dati non est repetitio
eius consulto dati non est donatio,sed natura-
le debitum,si per errorem datur,non repetitur
ut per Gl.Bart.& omnes in d.l.1.ergo eius con
227 sulto dati non est donatio,† Tertio pondero
textum in l.fideiussor.§.fideiussor.ff.de fideius.
ubi qui pecuniam recipiunt à naturalibus de-
bitoribus , intelligi possunt debitum sibi rece-
pisse , quasi dicat non donum , ut ibi ponderat
Castr.Quartò accedit textus in l.munus.§. do-
na.ff.de uer.si.ibi [*dona propriè sunt quæ nulla neces
sitate iuris, sed sponte præstantur*] quæ uerba inclu-
dunt etiam necessitatem uerecundiæ, ut pote
228 generalia,& negatiue prolata.†Talis enim ne
cessitas uerecundiæ à iure consideratur,l. pecu
niæ,in fi.ff.de ali.& cib.leg.ubi Bar. dicit, quòd
non solum nos astringit obligatio ciuilis & na
turalis,sed etiam uerecundia, ita ꝙ à pari pro-
cedunt.sequitur Alex.cons.83. col. 3. uol.5. lo-
229 quens in mercatoribus † Quibus est uerecun
dia fidem nō seruare (unde Bal.in c.si pro debi
litate,de off. deleg.scribit bonam fidem in his
ualdè requiri , qui plurimum negociantur, &
Gl.in l.à procuratore.C.manda.dicens nil me-
lius bona fide pro bonis mercatoribus.à Baldo
notatur,& cōtra falsos mercatores , qui fugam
cum pecunijs alienis arripiunt,& ideo Benue-
nutus Stracca in tract. de mercatura, secunda
230 parte.num.10.† dicit eleganter. Quæ placue

Verecũdia considerabilis I iur.

rūt,seruēt mercatores,& à cauillationibus sint
alieni, ne ue Traces imitentur , qui pactis cum
hostibus aliquot diebus inducijs , nihilosecius
noctu populabantur agros hostium, cumque
quererentur aduersatij tamquam inducias illi
uiolassent,responderunt nihil præter pacta fe-
cisse: dies enim pepigisse , noctu uerò tantum
231 incursasse.† unde uetus illud Adagium [*Tra-
cium cōmentum*] aduersus eos , qui pactiones
eludunt callido commēto,hæc pactio induca-
rum per aliquot dies,& ad noctes proculdubio
referebatur,c.j.in verbo,post occasum solis.ubi
& hoc not. Butri. de treu. & pa. sequitur ple-
nius Tiraquell. de utro.retra.titulo de retra.li-
232 gnag.§.1.num.9. †Et generalius de alijs lo-
quens) idem tradit Bar.in l.Quintus, ff. mand.
ubi quòd aliqua uerecundia subest in nō seruā
do,quod nudo pacto promissum est.idem Cor.
cons.81.col.3.uol.1.Ias.in l. si pœnam.ff.not.3.
de uer. obli. Alex.in addi.Bar.in d.l.Quintus ,
& Iulius Ferrettus in trac.de fide seruanda,nu.
233 13. † hinc si fideiussor soluit, quod pacto nu-
do promissū fuit à principali , repetere potest
ab eo tantundem , & excusatur, licèt exceptio-
nem pacti nudi non opposuerit,ex quo erat ue
recūdia,& pudor eam opponere: ita Salyc.in l.
placuit.C.de iudi.Iason in l.iurisgētium.§.sed
cū nulla,limit.3.ff.de pact.& in l. fideicommis-
sum.ff.de cond.ind. Abb. cons. 60. col. 1.uol.1.
234 Craue. cons.6.nu.82. † (pariq; modo uide-
mus uerecundiam operari ne fiát fenestræ qui-
bus Moniales intra clausuras monasterijs uide
ri possint.cap.1.& ibi Gemini. de sta.regul.li.
6.sequitur Bero. consi. 135.num. 10. uol. 3.
135 †) hinc quoque uidemus magis in terminis
nostris, ꝙ si mos sit in ciuitate , quòd mariti
priusquam ducāt uxores in domum propriā,
mittant iocalia , & uestes, & non mittēti sine
uerecundia,tunc si maritus mittat,non dicitur
donare, sed necessario facere , ex quo facit ob
pudorem.Ita Aneh.cons.181.Decis. Neapolit.
314.nu.9. (& Ioann.Lupus in Rubr.de dona.in
ter uir.& uxor.§.6.nu.8.& 9.citans insuper Ia-
sonem in l.rogasti.§.si tibi.col.3.uer.item dum
236 Gl.ff.si cer.pet.† & quia non mittendo dicta
iocalia uiolaret maritus cōsuetudinem , & per
consequens esset redarguendus apud bonos, &
graues uiros , morem enim sequēdum dicitur
in c.quæ contra morem,8.distin.& qui facit ob
pudorem uerecūdię, dicitur facere necessario.
237 dicta l.pecuniæ.† nec fieri posse creditur id ,
quod lęderet uerecundiam , uel offenderet bo-
nos mores.l.filius.ff.de cond. insti. Si ergo ista
missio iocalium uel ornamentorum fit ex qua
dam necessitate morum , non est præsumēda
donatio , quia in necessitatibus nemo libera-
238 lis existit,l.rem legatam, ff.de adi. lega.)† nec
mirum si tales effectus pariat pudor , & uere-
cundia,cū & aliū paria,nempe,quód loco pęnę
subrogatur , & extingit culpam. c. cum dile-
cti. de accus. ibi [*pudore punitus*] & in specie
notat

notat ibi Ioann. de Ana. Parisque de Puteo in
tract. Syndicatus, in materia officialium, in uer
239 bo, remissio. † Sicut & alium producit effe-
ctum, uidelicet pudicitiam: pudor enim & ue-
recundia comes est semper, & custos pudicitiæ,
ut primum affirmat Diuus Ambrosius, officio-
rum lib. 1. secundum Glo. in l. ita nobis, in prin.
240 C. de adulter. atque ob id † Ouidius pudorem
castum uocat, libro 1. de arte amandi, felici-
ter & facunde dicens [*ille locus casti damna pudoris
habet*] quæ, & plura id genus tradit Tiraquellus
in libro suo de legibus connubialibus, octauo
lib. nu. 118. ex quibus concludẽdo sequitur sol-
uentem debitum naturaliter nõ propriè dona-
re, cum ad id eum pudor impelleret & uerecun
241 dia traheret. † Quinto adduco textum in l. 3.
C. ad leg. fal. ibi [*non uidetur plus debito soluisse*] si
ergo soluit debitum, & non plus, nõ dicitur do
nasse. Nec uis fieri debet in uerbo, uidetur, quod fi-
ctionem denotat, ut ad illum textum consyde-
rat Imo. in l. si patronus. ff. eodem. Fulg. in d. l. cũ
242 quis. C. de iur. & fac. igno. † Quia quando uer-
bum, uidetur, profertur à lege, denotat ueri-
tatem, nisi subiecta materia aliud dictet, Bart.
in l. si is qui pro emptore. ff. de usuc. probat tex.
& ibi not. Ang. in l. 3. §. ex contrario, ff. de acq.
poss. & ita respondet Iason Imolæ & Fulgosio in
dicta l. cum quis. nu. 6. Sexto ad idem cito textũ
in l. si sponsus. §. fin. ff. de don. int. uir. & uxor.
243 † Vbi si fideicõmissum sine detractione quar-
tæ soluatur, quæ similiter est debita fideicõmis
sario naturaliter (secundum Glossam, Bar. & Do
ctores communiter in l. 1. ff. de cond. ind. & in
l. cum quis. C. de iur. & fac. ignor. Rui. cõs. 159.
nu. 22. uol. 3.) dicitur [*magis pleniore officio præ-
stante fidei functum soluentem maritum quam donasse
244 uideri*] & rectam rationem † huic sentẽtiæ Cel-
sus adiecit, [*quòd plerique magis fidem exsoluunt
in hoc casu quam donationem*] (nec id mirum: nam
Connanus eleganter in Comment. Iur. ciuil.
lib. 1. cap. 1. cap. 6. col. 3. duplicem naturam in
iure naturali constituit æquitatis unam, utilita
tis alteram, quarum priorem sequẽdo, quæ rei
245 nostræ famulatur, † illa spectat hoc unum,
ut sãctè, ut piè, ut iustè uiuamus, item ius illius
dicitur ius naturale uerè, & propriè, quòd illud
ratio naturalis cuique præscribit, estque æternũ
& sibi perpetuo constans, ex quo ceu Fõte ma-
nant ea præcepta quæ nos inuitant ad iustitiã,
in quibus sunt illa, quæ Vlpianus refert in l. iusti
tia. ff. de iust. & iu. honeste uiuere, neminem læ-
dere, suum cuique tribuere, quæ omnia dirri-
guntur ad eam quæ delapsa de cœlo est regulã,
Alteri ne feceris, quod tibi fieri non uis, hac e-
nim regula, & iudicio ab eo constituto, iusti
ab iniusto distinctio traditur, qua sublata tolli
tur omnis ratio uitæ degendæ & ea seruata, ab
æquitate non possumus aberrare. quare cum
pie uiuere, suumque cuique præstare tendãt ad
fidem placitorum seruandam) paret, quód so-
lutio debiti naturalis non inducit donationẽ,
merito Bal. in d. l. si sponsus. §. fi. infert, quòd nõ
246 eget insinuatione. † Septimo pondero tex-
tum in l. cum amplius. §. is natura. ff. de reg. iur.
cuius hæc uerba sunt, [*is natura debet, quem iure
gentium dare opportet*] pondero uerbum oppor-
tet, quod necessitatem importat. Bar. & alij, in l.
1. ff. de iust. & iure. (Ias. in l. si quando, nu. 25. C.
unde ui, & ut regulare ponit Aldobrã. sup. in
proœ. num. 25.) si enim in tali debito cadit ne
cessitas iurisgentium, ergo non est uera dona
tio, quæ nulla necessitate iuris præstatur. dicto
247 §. dona. † cuius iuris appellatione, ius quoq;
gentium uenit. l. pen. in princ. ff. de iust. & iure,
& ideo Ferrarins ibi forsan hoc considerans di
cit, quòd qui natura debet arctissimo uinculo
est abstrictus. Octauo adduco textum in l. 1. C.
de impo. lucra. descrip. lib. 10. ubi in his quæ re
linquuntur descendentibus [*sub liberalitatis ap-
pellatione debitum naturale persoluitur*] dicit tex. &
[*debiti potius solutio, quam muneris ablatio comproba
tur*] ibi: ergo est tex. quòd solutio eius, quod na
248 turaliter debetur, non est donatio: † hæreditas
enim parẽtum, de qua loquitur ibi, naturaliter
filijs debetur. l. scripto, in fi. ff. un. lib. l. cum ra-
tio, in prin. ff. de bo. damna. (quod etiam confir
mat Connanus in Comment. Iuris ciuil. lib. 10.
cap. 6. col. 6. qui filios suos hæredes ideo appel-
lari dicit post Iustinianum in §. sed sui, infra de
her. qual. & diffe. quia domestiti hæredes sunt,
& uiuo quoque patre quodãmodo domini exi-
stimantur, hocque sui nomen ductum est à pa-
tria potestate, cuius ratione pater, & filius eadẽ
persona censentur esse, ut quicquid quærat fi-
lius, patri quærat, & quæcumque sunt patris,
debeantur lege naturæ filio, sic ut & uiuo patre
dominus censeatur, nec morte patris ad eum
transferri dicatur bonorum dominium, sed cũ
eo continuari. l. in suis. ff. de liber. & posthu.)
249 † Et ideo Speculator in tit. de dona. uer. quid
si pater. & Bal. in l. illud, col. 3. uer. 3. quæritur. C.
de sacrosan. eccl. (paulo tamen strictius loquẽ
tes dixerunt,) quòd donatio facta filio in præ-
mium emancipationis usque ad legitimam, nõ
indiget insinuatione, quia est potius solutio de
biti naturalis quam donatio. Licèt idem Bald.
in l. data. C. eo. contra dixerit & malè per textũ

Donatio filio emancipato usque ad legitimam an idigeat insinuatione.

250 in d. l. 1. † & ex hoc declaratur opinio Docto-
rum cõmunis in l. ut liberis. C. de coll. ubi Cyn.
Bar. Castr. D. meus Riminald. Alex. & alij. Bald.
in aut. ex testamento. col. 3. eo. titulo, & in l. si
mortis. C. ad l. fal. Bar. in l. cum opportet. §. cum
autem. C. de bon. quæ lib. Crau. cons. 85. num. 2.
Tiraquellus in l. si unquam. uerbo donatione,
nu. 125. C. de reuo. dona. qui dixerunt talem do
nationem esse simplicem, licèt dicatur in præ-
mium emancipationis, cum pater potius dẽat
251 præmiari quam filius, † nam talis opinio Do-
ctorum debet intelligi quatenus illa donatio
transcendit legitimam: secus usque ad eam secũ
dum Speculatorẽ, et Baldum, de quibus supra.
(non omitto tamẽ, quod Are. cons. 17. nu. 7. Arius

Pinel-

Pinellus in l.1.sub num.62.uersic. infertur 29.
C.de bon.mat.in 3.parte,quem sequitur Emanuel Suarez.in thesauro recepta.sententiarum,
uerbo douatio,quæ a parentibus,num.207.ab
opinione prędicta recedunt existimantes uerã
esse donationem prædictam parẽrum in filios,
& insinuationem requirere,per l. data. C.eod.
252 †Et ad l.1.C.de impo.luc.descrip.respondere
conatur particulariter ipse Pinellus, quòd illa
uerba scribantur ibi ad euitãdum odinsam exa
ctionem impositam acquisitioni ex causa lucra
tiua,a quo onere eximuntur succedentes ascẽ-
dentibus, uel ab eis donationem accipientes.
Itaque ad alios terminos id trahi non debet.
253 †Sed ex hoc illum textum non resolui,liqui-
do constat,si rationem suam cõsideremus, quã
ponit Imperator dicens, [*in tam enim necessariis sibi coniunctisque personis sub liberalitatis appellatione,debitum naturale persoluitur,& debiti potius solutio quam muneris oblatio comprobatur, quæ non largientibus etiam dominis ipsa propinquitatis serie deferuntur*]
Si textus ergo negat illam impositionem de-
scriptionis lucratiuis, non habere locum in re
lictis illis, uel donatione factis descẽdentibus,
quia debitum naturale potius soluitur, quam
si muneris oblatio,patet cum negare illam es-
se ueram donationem, quæ a debito naturali
dependet,nec in ea debet habere locum solem
nitas insinuationis,quæ pro uera donatione in
254 uenta est, †& l. data. C.eo. declaranda uenit,
ut procedat extra legitimam, ut iura iuribus
concordentur.l.1.C. de inoffi. doti.) Et tenen-
do hanc partem non obstat textus in dicta l.do
nari, in dictu ut per Dec. & Cagno. non enim
ponitur ibi uera donatio, ut dixi in Rubrica.
255 †Præterea dico,quòd si illa uerba[*nullo iure cogente,*]proprie sumenda sunt, magis proprie su
mentur,si comprehendant non tantum ius co-
gens mediante utroque uinculo ciuili & natu-
rali,uerum etiam altero tantum, ut naturali,ar
gumento eorum, quæ contra Iasonem tradit
Cur. Iun.& Sapia,in rub.ff.de iur.om.iud.in ea
quæstione, numquid appellatione iurisdictio-
nis intelligatur etiam de delegata, cum potissi
me,in debito naturali ius gentium,& uerecun-
256 dia cogant, ut supra ostendi.† Ad textum in
dicta l.si legatus.in fine,responde,ut ibi per Ale
xan.& Lancellotum Decium in dicta l.cum qs,
quòd id uerbum donata, ratione subiectæ ma-
teriæ deber intelligi de impropria donatione
habito respectu,quòd erat indebitum ciuiliter
sicut etiam impropriè capitur donatio in l.si

Donatio remuneratoria an sit propria donatio.

257 uno.ff.loca.† Quarta succedit Aretini cõclu-
sio,quòd donatio antidoralis seu remuneratõ
ria est propria donatio,circa quam ne proceda
mus in æquiuoco sciendum est donationem re
muneratoriam esse illam quę fit ob beneficia re
cepta.l.Aquilius,& ibi notant omnes.ff.eo.cum
enim omnis creatura moueatur ad benefacien
dum ei, qui sibi benefecit, & talis obligatio ex
instinctu naturæ procedat, ut inquit gl.notab.
in l.sed & si lege.§.consuluit.ff.de petitio.hære.
258 †sentiẽs & brutis animalibus hoc conuenire
quatenus loquitur de omni creatura;quod cla
re tradit Nicolaus de Neapo. infra de obliga.
§.1.Castren. Ias.& Claud. Aquens. in l. ex hoc
iure.ff. de iustitia, & iure, & ex pluribus Auto-
rum exemplis confirmat Tiraquel. in l. si um-
quam.uerbo donatione, numero 56.C. de re-
uocan.donatio. sequitur eum,qui mouetur ad
benefaciendum benefactori suo, quicquam si-
bi donãdo,donationem remuneratoriam exer
cere, (& ultra glossam in dicto §.consuluit,con
formis est alia,licet paulo concisior,in l. dona
ri.ff.de regu. iur. ubi pariter Alber. Dec. & Ca-
259 gnol.†Secundo considerandum est, quòd ad
hoc,) ut inducatur hæc donatio, meritorum
mentio fieri debet saltem generalis,a donante,
si non est de personis prohibitis donare.ita tra
dit Bart.in l.si forte.in fi. de castr.pec. quem sic
intelligit Dec.consi.20.consi.366.col.pen.& in
l.si donatione,num. 19.C. de colla.Paris.consil.
88.colum.fi.uol.3.Cor.Iun.consi.142.nume.4.
licet Socy.consi.295.uol.2.contra senserit,cu-
ius rationibus Dec.respondet in dicto consilio

Assertioni meritorũ quando stet.

260 20.†Si uero sumus inter personas prohibitas
donare, ut inter patrem, & filium in potestate,
ut inducatur donatio remuneratoria,de meri-
tis omnino constare debet, quæ siquidem ap-
pareant, in causa sunt, ut donatio facta, remu-
neratoria præsumitur,quantumcunque simpli-
citer facta fuerit absque ulla meritorum expres
sione,ut est casus,& ibi not.Bar.& cæteri,in l.si
uerò non remunerandi.§. in de Papinianus.ff.
man.Idemque tradit Bar.in l.si tibi,§.si pactus.
ff.de pact. in l.1.§.nec castrense, colum.fi.ff. de
colla.& in d.l.si donatione, ubi Dec.post alios.
colum.3.dicit esse communem.Idemque ponit
Ang.in dicto §. consuluit. in fi. Grat. resp. 94.
261 nu.17.uol.1.†Sed si de meritis aliter non cõ-
staret,ex eorum assertione non inducitur,quia
confessio inter personas prohibitas non ualet
nisi ueritas probetur. l. qui testamentum, ff.de
262 proba.† Et quia quotiẽscunque assertio fit a
persona prohibita, quæ nõ potest libere talem
actum facere,nisi concurrente eo,quod asseri-
tur, suspecta redditur, & in fraudẽ legis ema-
nata dicitur talis assertio,ita quòd ei non credi
tur,dicta l.si forte. quam ad hoc ibi not. Bar.ff.
de castre.pe.Idemque tradit gl.Bar.Alex.Ias.D.
meus Riminal. & abunde Dec.in dicta l.si dona
tione. num. 18. ubi cumulat infinita consilia,
263 quibus addo Guid. Papæ deci.95.† Bertran.
late qui dicit esse communem,consi.135.col.2.
& consi.206.colum.4.uol.1. Soc.Iun.consi.77.
nume.57.uolum.1. Craue. in tracta.de antiq.
264 temp.in 1. parte, nume. 63.† (Iacob. Henric-
manus,consi.7.nume.25. Alex.consi.43.col.2.
uol.4.Dec.consi.20.col.2.consi.366.col.pen.&
consi.526.col.1.Ias.consi.554.uol.2.Rip.respõ.
9.col.4.in 3.par.Rolan.à Valle, consil.98.num.
53.uol.1.hinc eleganter Ioan.And.in add.Spec.

ſub Rubr.de reb.eccl. non alie. ponit quæſtio-
nem de prælato, qui non poteſt donare res ec
cleſiæ, poteſt tamen remunerare iuxta ſeruitij
meritum.c.ad hæc.c.relatum, de teſta. & deci
dit non credi prælato aſſerenti ſubeſſe merita
265 propter quæ donauit. † ut enim ſubdit Ioa.
Andreæ quotiens aliquid ex cauſa permittitur
non eſt occaſio ſumenda pro cauſa. c.ſolitę,de
maio.& ob.l.famoſi.§.1.ff.ad l.Iul.mai. ſed ne-
ra ſufficienſque cauſa præcedere debet. Sequi-
tur Ale.conſ. tot.uiſis inſtrumentis,col.3.uer
ſic.præterea dato.uol.1.ubi citat alios cócor
266 dantes. † ſed præter eum poteſt adduci Bart.
in aut.ſi.quis in aliquo,circa fi.C. de eden.ubi
dicit, quòd ſi pręlatus in alienatione rei eccle
ſiaſticæ dicat ſe uendere præcedentibus legiti-
mis tractatibus,& habita licentia Epiſcopi, il-
la uerba non faciunt fidem, quòd præceſſerint
tractatus,& habita fuerit licentia,ſequitur Nat
267 ta conſ.352.nu.5. † & generalius quá in præ
lato prohibitus alienare, uel ſe obligare, non
poteſt confitendo alienationi, uel obligationi
cauſam præbere.Bal.in c.fi.col.2.uer.in contra
rium, de confeſſ. per l. cum hi.§.ſed cum lis.ff.
de tranſ.Idemque Bal.conſ.496. tenore litera-
rum.col.fi.uol.1.per.l.cum quis decedens.ff.de
leg.3. ſequitur Tiraquellus de legib.connu.
268 in uer. contracter.Glo.3.num.108. † Et cú
prædictis etiam concordat Senatus Pedemon
tanus deciſ.172.num.7.ubi poſt Nattá,de quo
ſupra, dicit non eſſe credendum alienáti, licèt
ſit pater, rem regulariter alienari prohibitam
& certis caſibus permiſſam, quòd ob ęs alienú,
uel in caſum permiſſum alienauerit, additque
pariter eundem Nattam in repet.aut. quod ſi-
ne.quæſt.10.C.de teſta. per textum optimum
in d.l.qui teſtamentum,ff.de prob.Rodericum
Suar. in l.1.titulo de las gananſes,nu.29. Crot
tum conſ.129.nu.2. & Bellonum conſi.16.nu.
2.uerſ.& in prohibitis.quare ſic & in propoſi-
to noſtro dici debet aſſertioni meritorum nó
eſſe deferendum inter perſonas quæ libere do
269 nare non poſſunt) † Adeoque hoc procedit,
quòd etiam ſi talis aſſertio meritorum fuerit
ſpecialis, nihilo magis ei ſtatur, ut noluit Gui.
de Cun. Cy.& Alber.in l.fin.ff. de exer.ac.Bal.
in l.ſi tibi,col.fi. ff.ſi cer.pet.Alex.& Dec.in d.l.
ſi donatione, latè Tiraquell. in d.l. ſi umquá.
uerbo, donatione,nu.77.Licèt Bal.in dicta l.fi
na.& in l.illud.4.q.C. de ſacroſan.eccl.contra-
rium uelit. de quo plura Capitius, nil tamē fir
270 mans Deciſ.23.col.3.& 4. † Idque etiam pro
cedit ſi talis aſſertio fuerit iurata, nó enim per
hoc inducitur probatio meritorum, nec dona
tio remuneratoria, prout contra Bal.latè tra-
dunt Alex. & Dec.in dicta l. ſi donatione,nu.
25. latiſſimè uerò Tiraquell.loco citato,num.
79. Ioannes de Amicis, conſ.31.nu.8.quam
uis Baldum ſequatur Grammati.& male,Deci.
271 73.num.10. † niſi forte talis aſſertio uerisi-
milis ſit, uel aliam pręſumptionem iuris proſe
habeat: tunc enim ei ſtatur abſque probatio-
ne meritorum, (ut probatur ex eo, quod no-
luit Salyc.in l.ſi mater.C.de contrah. emptio.
dicens, quod licèt confeſſio mariti, quòd emerit
fundú de pecunijs uxoris ſuſpecta ſit propter
donationem quæ prohibetur inter uirum, &
uxorem,tamen ſi ſit uerisimilis, ut quia uxor
272 aliunde bona habuiſſet, attenditur. † Sic etiá
de confeſſione patris dici poteſt, quòd habue
rit pecunias à filio in poteſtate: licèt enim ſit
multum ſuſpecta Glo.in dicta l.qui teſtamen-
tum. ſi tamen uerisimilis ſit, ut quia filius e-
rat in aliquo exercitio ex quo lucrabatur, illa
confeſſio iuſtificatur,) vt tradit Ang.cóſ.341.
pater emit fundum.col.1.Alex.conſ.18.uol.3.
Dec.conſ.96.col.2.uerſ.nec obſtat.(Soc.cóſ.
65.col.4.uol.1.Crau.conſ.40.nu.5.& in tract.
de antiqui.temp.prima par.num.64.Capitius
273 Deciſ.204.nu.13.) † uel niſi pater filium rele
uauerit ab onere probandi merita, ut tradit
Máſuerius in practica ſua,titulo de donati.nu.
6.cui non aſſentio.ſic enim pater de filio non
bene merito motus, ſciens illum merita pro-
bare non poſſe, facilè uiam donandi propter
274 merita ſibi pararet † frauſque legi hoc prohi
benti committeretur, quod eſſe non dēt (quia
malitijs hominum non eſt indulgendum ſed
obuiandum,c.ut circa,de elect.in 6.l.in fundo
& ibi Bar.& Alber.ff.de retinend.Clem.1.& ibi
Card.de uſur.c.quanto. de diuor.cum simili-
bus per Soc.Iun.conſ.115.nu.22.uol.1.Marſ.
in l.1.§.cum quis latrones.nu.4.ff.de quæſt.&
ſing.177.Emilia.conſ.72.nu.2.Senatus Pede-
275 monta.Deciſ.88.nu.34. † frauſque legi fieri
dicitur in contractu quando fit ille cótractus,
ſed eo animo, ut lex euitetur, l.ſi libertus mi-
norem,ff.de iure pat. Corn.conſ.29.uol.3.Tira
quell.de retrac.lignagier.in pręfatione,nu.74.
Cæphal.conſ.579.in prin. & appoſitè declarat
Connanus in Commentar.Iuris ciuil.lib.5.ca.
5.col.ij.ubi dicit inter ſe differre fraudem legi
facere, & contra legem facere, nam contra le-
gem facit, qui id facit, quod lex prohibet: in
fraudem uero legis facit, qui ſaluis uerbis le-
gis ſententiá eius circumuenit.l.contra legem.
276 ff.de legib. † ut fraudem legi facere nihil a-
liud ſit, quam quaſi damnum legi afferre, eam
que ſua authoritate priuare, idque malo conſi-
lio, quod caſu memorato conuenit de donan
te uere ſimpliciter, & pure, quod non poteſt
ſub comměto meritorum receptorum quę ue
re non interuenerunt. his ita præmiſſis) Are-
tinus hic, ut dixi, & Faber ante eum tenet par
tem affirmatiuam. Idemque Gloſſa, Dec. & Ca
gn.in l. donari.ff.de reg.iu.Gl.in l.ſed & ſi lege.
§.conſuluit.ff.de pet.hered.Alb.in l. donari.ff.
eo.Io.And.But.& Imo.in Rub.eo.tit. Córadus
Methodo Iur.ciu. in tit.de donatione.colu.1.
277 † fundatur primo ratione, quia qui tenetur
ad antidora, non tenetur aliquo uinculo indu
cente actionem, uel impediente repetitioné,
ergo

ergo tradendo uere donat, cuius primum di-
ctum uidetur suadere textus in d.l. donari. Se-
cundum uero textus in l. cuius per errorem.ff.
278 de reg.iu.† Talis enim naturalis obligatio nõ
est potens ad agẽdum, nec retinendum,ut no.
Bar.& alij,in l.ex hoc iure. ff. de iust.& iu.in l.si
non sortem.§.libertus.ff.de cond.inde. Secun-
do stringit,nam sequeretur, quòd nulla dona-
tio esset uera donatio, cum quælibet ob meri-
ta contingat. l. nec adiecit.ff. pro soc. (vbi de
donationibus loquens Vlpi.dicit,[*quia non sine causa obueniunt sed ob meritum aliquod accidit,*)] &
279 † hoc ad aliud propositum dicit Cumanus in
l.Aquilius.col.2. ff.eo.dum opponit ad glossã,
ibi tenentem, quod donatio remuneratoria
non eget insinuatione, nam hoc stante seque-
retur,quòd nulla donatio eã requireret, cum
quælibet donatio fiat meritis, & seruitiis præ-
cedentibus,atque idem Cumanus in l.1.ff.eo.
postquam dixit inter alia requisita donatio-
nis ueræ,illud esse, quòd fiat ex mera liberalita-
te,subiungit hoc raro hodie contingere, quia
potius ex beneficio recepto fit donatio.dicta
l.nec adiecit,quam citat sentiens ex hoc hanc
remuneratoriam esse ueram donationem.
280 († Sicque per illum textum firmat Arius Pi-
nellus,in l.1.3.par.sub num.60. C.de bon.ma
ter.ubi dicit hoc argumentum sibi efficacissi-
mum ab adolescentia cogitasse, neque citat,
qui illud nouissime ex Cumano retulerim hoc
loco. Sed & addit Pinellus huius opinionis ra-
281 tionem,† quia cum notissimum sit, & longe
frequentius homines non donare nisi ob me-
rita,idque compertissimum erat iuris condito-
ribus,& ab eis expressum in dicta l. nec adiecit,
impossibile fuisset uiros prudentissimos regu-
lam constituere, & integros tractatus tradere
de donatione,eam liberalem, & gratuitam ap
pellantes, si sola merita beneuolentiæ contra-
rium euincere possent, nec fuisset aliquid ob-
surdius,uel ineptius, quàm pro regula late pa-
tente,tradere, quòd rarissime uerificari posset
contra sapientum præcepta.l.3. 4.& 5.ff. de le-
282 gib.† Et ultra Pinellum Connanus in Com-
mentat.iuris ciuil.lib.7.c.14.col. 19.interpre-
tando textum in l.si uero non remunerandi,in
prin.ff.mand.dicit, quod Vlpianus remunera-
tionem uocat non solum, quòd aliquo benefi-
cio prouocatus quis alicui donat,sed ẽt qđ eius
gratia donat, non alia de causa,quàm quòd ei
283 bene uult.† Vnde Pinellus, & Conna.satis am
pliant materiam remunerationis,uolentes eã
dici non solum, quando quis adductus benefi
cijs receptis donat benefactori suo: sed etiam
si nihil ab eo recepit,sed ex beneuolentia, quas
eum prosequitur, mouetur ad illi donandum:
plusque dicit Pinellus ita manifeste colligi ex
Iasone cæterisque per me hoc loco cumulatis)
284 † Tertiò facit textus in l. si remunerandi. in
princ.ff. mand. ubi remuneratio non impedit
actionem mãdati, quod esse debet gratuitum.

l.1.ff.manda.§. fi.infra, eo.ergo est uera dona-
tio.Quartò confirmatur per l.pe. §.1.ff.eo.ubi
donatio remuneratoria est irreuocabilis,ergo
propria.l.1.ff.eod.ibi, [*nec illo casu ad se reuerti.*]
285 † Quinto adduco textum in l. 1.C.de reuoc.
don.ibi, [*nam qui obsequiis suis*] ubi donatio li-
bertatis facta libertis a patrono propter obse-
quia, & sic in remunerationem,liberalitas ap-
pellatur ibi [*cum magis in eos liberalitas collata*] er
go propria donatio est,dicta l.j.ff.eo.in uerbo
liberalitatem.l.hoc iure.§. non potest.eo.titu.
Sexto facit tex.in l.fi.in uerbo liberalitas.C.de
eman.lib.ubi donatio in præmium emancipa-
tionis dicitur liberalitas. ergo pari modo do-
286 natio remuneratoria. († Septimò confirmat
hãc partem Pinellus loco memorato,nam ui-
demus,eum cui res aliqua donata fuit,nõ pos-
se eam libere redonare primo donatori etiam
parenti, sed tunc eandem solemnitatem requi
ri, quæ exigitur in uera donatione. citat tex-
tum in l.2.C.si aduer.don.& in l.si ad resoluen-
dam.C. de præd.min. quę iura dicit nõ parum
confirmare hac opinionem contra Iasonem,
287 & sequaces, qui tenent communem.† Octa-
uò mouetur idem Pinellus:nam in cõfesso est,
nec ullo modo negari potest, homines ex in-
stinctu naturæ moueri ad donandum, & bene-
faciendum liberis consanguineisque suis, id-
que naturale uotum, & commune appellant
iura.l.scripto.§.fi. ff.unde lib.l. nihil.ff. de bon.
lib.& tamen si parens filio donat, non ideo mi
nus appellatur uera liberalisque donatio, ut p
totum.ff. & Cod.de dona. & in l. donationes.
C.de don.inter.iur.Igitur ille motus donandi
ex instinctu naturæ non tollit nomen, & natu-
288 ram ueræ simplicisque donationis. † Nonò
mouetur, nam uidemus patronum priuari suo
iure patronatus, ob ingratitudinem cõmissam
in libertum. l. qui cum maior.ff.de bon.libe.l.
cum patronum. cum seq.ff.de iure patr.sed ne-
gari non potest,inquit Pinel.quin illud ius pa-
tronatus competeret ob maximum beneficiũ,
scilicet libertatis liberto collatum.l.1.ff.si qs a
paren.sicque patet, quòd illa remuneratio pa-
tronatus ob merita libertatis datæ non desiuit
regulari,quemadmodum simplex donatio,quę
per ingratitudinem reuocari solet. §. 1. infra,
eodem.quare hinc patet donationem remune
289 ratoriam esse ueram donationem.† Decimò
considerat textum in l.si uero non remuneran
di.§.inde Papi.ff.manda. ubi si patronus aliqd
donauit liberto, & is postea patrono illud de-
derit, appellatur donatio uera ac simplex illa
remunerationis causa facta, sicut si nulla meri
ta præcessissent, unde patet pluribus argumen
tis,& quidem coloratis, atque solidissimis hãc
290 opi.contra communem suffultam esse.)† Ne
gatiuam tamẽ partem tenuit Bar.in proœ.ffo-
rum,col.fi.Castren.in l.1. nume.3.ff.eo.Cardi.
Abb.& And.Sicul. in rub.ex. eod.& ibidem Sa-
pia in apostil.ad Abb,Bar. Alex. Ias.& cæteri,in
l.iuris-

l.iurisgentium.§.quinimmo.ff. de pact. Barto.
& Roman. in d.l.Aquilius.Soc.in dicto.§.liber
tus, ad finem. Alex.côs.216.in prin.uol.2.Cur.
cons.66.col.1.Grac.Respon.7.nu.31.uolum. 2.
291 † Tiraquel.in dicta l.si umquam. uerbo,do-
natione,nu.2.qui dicit esse communem.Bertr.
cons. 135.num.2.uol.1.Ripa lib.3.respon.cap.
13.Ioannes de Ana. in ca. cum sit Romana. ad
fi.de Simonia. Ias.cons.73.col.3.uol.3.Franci-
292 scus Balduinus hic,† qui eam potius quoddã
Donationis remuneratoriç nomina. genus permutationis appellat, prout & Mo-
derni Galli in consuetu.Parisi.§.30.quest.25.
ubi & eam compensationem quandã denomi-
nat. (idemque prius eis uoluit Anc.cons.247.
& post eos Roland.à Valle,cons.76.nu.17.uol.
293 2.& cons.98. nu. 48. uol. 1. † ubi dicit, quòd
est cuiusdam debiti naturalis restitutio, & ut
scribit Ioa.Lupus in Rubr. de don.inter uir. &
uxo.§.50.num. 9. & de hac remuneratione lo-
quens, dare ei cui aliquid debetur, non est do
nare, sed debitum soluere. l.penult. ff. de rita
nup.necessitas enim nõ habet meritum, sed uo
luntas.l.si seruo fideicommissaria. ff.de hæred.
inst.l.unum ex familia.§.1.ff.de leg.2.Et cũ præ
294 dictis etiam tenet Cur.iun.cons.67.† ubi ta-
lem donationem, recompensationem seruitio
rum appellat, & eam multo maioris esse poten
tiæ simplici donatione. demumque Fernand.
Vasquius, de succes.resolutione.lib.1.§.5.num.
5.ad finem, dicens, quòd qui taliter donat nõ
prodigisse, sed lucrum fecisse dicitur.l.si pigno
ri, in prin.ff.de furt.ut de Poeta. [*Quas dederis so*
295 *las semper habebis opes*]) † Fundatur in primis
Legis Aquilius sensus. hæc opinio per textũ uulgatum, quem ad hoc
ibi notãt Rom.& Cuma.in l.Aquilius.ff.eo.ibi
[*non meram esse donationem*] & ibi [*quadam mercede
remuneratum Regulum*] quæ uerba innuũt hãc nõ
296 esse ueram donationẽ († Et ille textus in meo
libro legitur [*Ad Nicostratum pratorem*] in aliis
[*preceptorem*] sed in Pandectis Florentinis [*Rhe
torem*] idemque monet Alciat. libro secundo
Parergon, cap.49. quam litteram ueriorem pu
tat Pinell.in d.l.j. C.de bon.ma.3.par.num.61.
dumtamẽ intelligatur scriptum à Regulo ad
Nicostratum Rhetorem, qui scribentis præce-
ptor fuerat, quod & in Pandectis Duareni repe
ritur adnotatum, in quibus uerbum Rhetorẽ,
pariter reperitur, & apostilla supplet præcepto
rem, & quòd ita legisse uidentur auctores Ba-
297 silici. † Sed hæc utcumque sint,) modicum fa
cit ille textus: loquitur enim de salario debito
præceptori, quod peti poterat, ut ibi tradit
Glo.per legem 1. §.ludi.ff.de uar.& ext.cogni.
sequitur Dec.in dicta l.donari, Cõstantiusque
Rogerius in l.j.nu.2.& in l.Modestinus.nu.37.
298 ff.eo. † ubi concordando opiniones dicit, quòd
aut donans ad remunerandũ poterat cogi sal
tem per officium iudicis, licèt nõ aliqua actio-
ne, & tunc non est mera donatio. dicta l.Aqui-
lius. aut nullo modo compelli poterat ad re-
munerãdum etiam per officium iudicis, & tũc
est mera donatio (quamquam hoc secundo ca
su ei nõ assentio, ut infra patebit.) nil ergo mi-
rum si in casu dictæ l.Aquilius, non est propria
299 donatio, † & ideo idem Constantius ibi nu.
12.dicit, quòd illa lex male per plures allega-
tur: nos enim non loquimur in hac questione
de obligatione naturali redacta in præceptis
iuris ciuilis, sed de illa, quæ mere stat in cordi
bus Laicorum declarando, ut per Bartol. &
alios, in l.ex hoc iure. col. pen.ff.de iust. & iu.
& tradit Guil.Mayner. in l. cum amplius. §. is
natura debet.ff.de reg. iur. (dantes exemplum
in obligatione antidorali, sicque remunerato
ria, ut si mihi semel inseruias, & ego tibi po-
stea possum repetere: si tamen per errorem fe
ci, prout addit Mayner. secus si scienter, quia
300 in dubio censeretur donatio,) † & si dicatur
uerbo [*mercede*] adiectum fuisse uerbum [*qua-
dam,*] quod est improprietatis nota, clem. si. de
so. comp. tradit Ias.in l. 1. ff.si ex nox. ca. expo-
nendo textum in l.quod seruus.ff.de stipu. ser.
in uer. [*quadam donatio*] Iaco. Nigri in Rubr.ff.
de leg. 11. declarando textum infra de lega. in
prin. in uer. [*donatio quadam*] ergo sensus illius
textus nõ fuit dicere, illam fuisse mercedem da
301 tam Præceptori, nisi impropriè, & fictè. † Re-
spondetur non inde sequi eam fuisse ueram do
nationem. Immo supra dicit oppositum ibi [*nõ
meram donationem*] dicitur autem merces impro
priè habito respectu ad scientiam, & eloquen-
tiam, quam ab illo præceptore Regulus acce-
perat, quæ precio nummario æstimari non po-
test.l.prima, §. proinde. ff.de uar.& extr.cogn.
302 † (nec immerito, nam Scientiam pleriq; spe- Scientia nobilitas.
ciem nobilitatis existimarunt, ut Aulus Gell.
lib.19.cap.10. sedentibus inquit, doctrina no-
bilibus uiris. & Cassiodorus lib.9.epistolarum
Epistola 7. cum dicit, Doctrina facile exornat
generosum, quæ etiam ex obscuro nobilẽ facit.
unde Iuuenalis, quem refert Veronens.in l.quòd
si nolit.§.qui mancipia num.10.ff. de ædil. edi.
dicit Nobilitas sola est atque unica uirtus; &
textus in l. prouidendum, C. de postul. dicit
303 [*quos scientia nobilissimos facit*] † ibique præ cęte
ris Salycet.subdit nobilitatem esse filiam scien
tię. Parique modo Cyn. loquens de nobilitate
scientiæ dixit eam potiorem esse nobilitate ge
neris, quam quis non ex se, sed à parẽtibus de-
sumpsit: idemque uoluit Roma.Sing.646.nobi
litas. Alex.cons.94.uol.1.cons.213.col.fi.uol.6.
Card. Alex.in prooe. Decreti, col. fi. Fel. in c.su-
per eo. secundo. de testi. & Tiraquell. alia po-
nens, quæ missa facio, in tract.de nobili.c.5.col.
304 1.& ij. † Non omitto tamẽ, quòd Arius Pinel
lus in d.l.j. C.de bon.ma.in 3.par.nu.62. putat
solutionem prædictam non omnino litterę cõ
uenire: quia pręsupponit mercedem suo tẽpo
re solutam non fuisse, atque ideo tẽpore dona-
tionis debitam extitisse, quod diuinatoriũ est.
quia etiam uidetur repugnare littera, dũ tãdẽ
Iur.consultus ibi donationẽ uocat, & Nicostra

tum

tum benignitate quadam tuetur, quasi non ex
305 obligatione efficaci. †Sed hæc dicta Pinelli,
mihi nusquam placere possunt, nam cum Papi
nianus reddat causam remunerationis, & di-
cat quadam mercede remuneratum officium
magistri, datur intelligi, quòd eo tempore so-
lutio seu satisfactio sui laboris sibi facta non
fuerat per Aquilium Regulum, quare cessat di
uinatio quam Pinellus in primis proposuit.
306 † Quòd uero Papinianus donationem uocat
in Nicostratum collatam ibi, [*non uideri donatio-
nem sequentis temporis irritam esse,*] debuit quoq;
cōsiderare Pinellus eundem Papi. paulo supra
dixisse; [*& cum de ea re mecum contulisset,*] scilicet
Nicostratus [*dixi posse defendi non meram donatio-
nem esse, uerum officium magistri quadam mercede re-*
307 *muneratum Regulum,*]† cum enim non meram
donationem fuisse dicat, ergo non simplicem,
neque puram, qualis est propria, quam quis ꝓ-
pter nullam aliam causam facit, quam ut libe-
ralitatem, & munificentiam exerceat. l. 1. ff. eo.
308 † merum enim sumitur, ut Festus ait, pro pu
ro, hoc est nullius alterius rei mixturam conti
nens, ut merum aurum, in quo nihil sit alterius
metalli, teste Plinio lib. 33. c. 1. Sic meras nugas
in quibus nihil serij sit appellat Cicero ad Atti
cum lib. 6. & merum uinum dicitur cui aqua
309 nō est commixta: † merumque imperiū quia
purum est sine cuiusquam rei mixtura, & ad dif
ferentiam mixti, prout declarant Bart. Dec. &
alij in l. imperium. ff. de iur. om. iud. quo loco
plures concordantes adduxi. num. 295. potissi
me Vaconium a Vacuna, lib. 6. declarationum.
cap. 22. Gillotum in tract. de iurisd. & imper.
lib. 1. cap. 6. Petrum Loriotū in tract. eiusdem
nominis, Axiomate. 4. & Fernandum Vasquiū.
lib. 1. controuersiarum illustrium, cap. 4. num.
310 11. † hinc oblatum mera liberalitate dicitur,
quod exactum, uel petitum directe, uel indire-
cte non fuerit. c. statutum, §. insuper. iunc. glo.
de rescr. in 6. quare si meram donationem pu-
ram hoc est simplicē, & propriam dicimus, cō
sequens est, ut remuneratoriam, quam nō me
ram Papin. appellat in dicta l. Aquilius, impro-
311 priam dicamus, † & ex illis uerbis præceden-
tibus, uerbum donationem, inferius per se po-
situm declaretur, & de donatione non mera ue
niat intelligendum, cum præcedentia declarēt
sequētia. l. si seruus plurium. in fi. ff. de legat. j.
Demum, quòd inquit Pinellus Nicostratum
benignitate quadam defendi, quasi nō ex obli-
gatione efficaci, nō argui illam fuisse propriā
312 donationem. † nam Castrē. Romanus, & Imo
la fatentur ibi competere officium iudicis ex-
pulso Nicostrato, ut sibi restituatur ablata de-
tentatio cenaculi, cum illius usum haberet, ut
etiā declarat Bart. in l. de usu. ff. de uar. & extra-
ord. cogni. sequitur Mars. sing. 406. at donatio
propria nedum fit nulla necessitate iuris im-
minente, sed & officio, & quòd sponte præste-
tur. l. munus. §. don. ff. de uer. si. merito dici nō

Merum imperiū quale.

pōt illā fuisse propriā donationē. & ita reiectis
Pinelli dictis solutio superius data defenditur,
ꝑ quā patet dictam l. Aquilius. communem nō
probare, & alia quæ subdit ad illum tex. non in
ferunt, ut eam probet, & ob id ea de industria
missa faciam, ne omnia uolatilia cœli dicar au-
313 cupari. († melius igitur pro hac sententia strin
git text. in l. 1. ff. eo. ubi donationem propriam
appellat quam donans, [*propter nullam aliam cau
sam facit*, quam ut liberalitatem, & munificen-
tiā exerceat, sed obligatus ad antidora, nō do
nat solum, ut liberalitatem exerceat, sed etiam
ut remuneret, & soluat debitum naturæ: ergo
non proprie donat. Ita considerat Abb. in rub.
de dona. Stringo fortius, preter eum: illa enim
uerba excludunt a uera donatione omnē aliā
causam præter munificentiam, sed in hac nega
ri non potest quoquo modo subesse aliam cau
sam, uidelicet remunerandi, ergo non est uera
314 donatio. † Secundo urget textus in l. si pater.
§. 1. ff. eod. ubi donatio remuneratoria, [*merces
eximij laboris appellanda est*] dicit text. ergo non
propria donatio. (Nec mihi placet, quòd in-
quit Pinellus loco memorato, id esse speciale
ob maximum discrimen uitæ, cui redimens ca-
ptiuum se supposuit, ad alia merita non trahē-
dum non sic eximia, quod ab Imola, & Constan
tio Rogerio desumpsit, qui notant, quòd mer-
ces laboris, & periculi maximi est inæstimabi-
lis. Huiusque rei rationem Iacobus Cuiacius
ad illum textum afferre conatur dicens, quòd
ei, qui mea latrunculis, uel hostibus eripuerit
in infinitum donare possum, quia conseruan-
dæ salutis mercedem præstare uideor, quæ res
315 certo modo taxanda nō est, † quia cum pro-
pria donatio sit ea, quando quis ob nullam
aliam causam facit, quam ut liberalitatem, &
munificentiam exerceat. l. 1. ff. eo. sequitur, ut
illa dispositio generalis cesset, ubicunque ces-
sat dicta liberalitas, & munificentia, quia mili-
tet aliqua causa magna, uel mediocris eius im
peditiua, & sic causa dicti. §. primi, non infert
quin idem dici debeat, hoc est donationem ir-
reuocabilem esse, quotiens in remuneratione
facta fuit, licet causa remunerandi non ita præ
316 meret, ut premebat ibi.) † Tertio accedit tex
tus in l. hoc iure. §. 1. ff. eo. ubi si promiseris mi-
hi decem si prius pro te fideiussero, uel gratia
aut opera mea usus fueris, & sic remunerandi
causa promiseris, dicit textus, id [*esse extra cau-
sam donationis,*] & mercedem appellat, ergo non
est uera donatio. & quòd de remuneratione lo
quatur ille textus, sentit Cumanus ibi dum no
tat ex illo, quòd quis potest recipere mercedē,
& præmium pro fideiussione: si enim præmiā
317 recipit, ergo remuneratur. † Quarto citatur
textus in l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet.
hæred. ubi donatarius obligatur ad remunerā
dum ibi, [*quamuis ad remunerandum sibi aliquem na
turaliter obligauerint,*] ergo dum remunerant, nō
est uera donatio, quæ a sola liberalitate, nec
aliunde

318 aliunde procedit. † Secundo pondero, dum
hanc donationem appellat permutationē ibi,
[*& uelut genus quoddam hoc esse permutationis*] quę
à Philosopho uocatur compensatio ipso dicē-
te de eo, qui liberalitatem recipit, eum compē
sare oportet, ut refert Ioann. Monac. in Rub.
de peni. & remissi. in 6. & ita pariter eam appel
lant Moderni Galli, in consuetu. Parisij. §. 30.
nu. 99. supraque latiùs dixi, nu. 92. cum sequē
tibus. unde si permutatio dicitur seu compen
satio, manifeste patet non esse ueram donatio
319 nem. († Nō omitto tamen, quòd Arius Pinel
lus loco citato putat contra scribentes, & com
munem, potius illius textus uerba retorqueri
posse, cum Iurisconsultus ibi locupletiorē di-
cat eum cui causa remunerationis donatur, &
ita se habet decisio textus, dum constringit eo
casu possessorem hęreditatis quasi locupletio-
rem. idque ex decisione deductum magis attē
di debet cęteris uerbis ornatus causa obiter
prolatis. argumento Glo. in l. unica, C. quan.
nō. pet. par. quare si locupletior factus dicitur
ex remuneratione recepta donator, apparet il
320 lam esse ueram donationem † Sed allucina-
tur, & inquit Pinellus aduersus illum textum
dicentem [*quamuis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligauerint*] si enim cadit in remune
ratione obligatio, ergo non liberalitas, quæ
propria est ac peculiaris ueræ donationis, d.
321 l. j. ff. eo. † Locupletior tamē appellatur donās
ex remuneratione recepta, nam donatarius le-
ge naturę tenebatur, quę multa reliquit pudo-
ri, uerecundiæ multa, quibus eius lege obliga
mur. Iure gentium nullo modo. unde quando
Vlpianus dixit naturaliter esse nos obligatos
ijs qui de nobis bene meriti sunt, de prima illa
naturæ lege intellexit, nimirum quæ ad hone-
statem pertinet, non de ea quæ necessitatē ita-
322 bet iure gētiū. † Nā qui beneficijs quib. auctus
nō respondet, certè est ingratus est, at huius in
gratitudinis actio iure gētium nulla cōstituta,
& licèt apud Persas, & Macedones uim, atque
authoritatem habuerit, tamen apud cęteros
populos prorsus nullā, & ab illis introducta,
& quasi proposita, recepta non est à reliquis,
ut declarat ad illius textus propositum Con-
nanus in Commentar. Iuris ciuil. lib. j. capi.
6. colum. penult. & fi. & lib. 2. capi. 7. colu. fi.)
323 † Quinto pondero textum in l. j. C. de reuoc.
don. ibi, [*cum magis liberalitas in eos collata ad obsequium inclinare deberet*] sic enim liberalitas ali-
cui collata eū inclinat ab obsequium, ergo dū
obsequendo remunerat, non propriè donat,
ex quo id ab inclinatione beneficij recepti pro
324 cedit, non autem à mera liberalitate: † Sexto
accedit tex. in l. munus. §. dona. ff. de uerb. si. cu
ius uerba denotant hanc non esse ueram dona
tionem, ut dixi super ius in Rub. nu. 73. cum se
quētibus, & nūc cōfirmo, uerbum, n. officio, de
quo ibi [*nulla necessitate iuris officione præstantur*]
non modo cōprehendit officiū iudicis de quo
pet omnes in Rubr. ff. de off. eius, in l. quod si
minor. §. fi. ff. de minor. in l. cum filius fami. ff. si
cer. pet. Dec. in Rub. de iudic. Alciat. Parad. lib.
325 2. cap. 10. † Sed etiam officium in genere, qd
homo homini debet, de quo per Gl. & Cast. in
l. officio, C. de neg. gest. per Bar. & Salyc. in l. j.
ff. mand. & Guiliel. Mayner. in l. qui iussu iudi-
cis, nu. 10. ff. de reg. iur. latissimè namque sui na
tura patet id uerbū, ut tradit Archid. & Gemi.
326 in c. j. de consuetu. in 6. † (ut enim declarat
Connanus in Commentat. Iuris ciuilis. lib. j. c.
j. cum ius naturale prius proprium esset homi-
nis solitarij uitam agentis in agro cum uxore,
& liberis, deinde ad hominum societates, & cę-
tus suapte natura ferretur, paulatimque fo-
ras exijsset cognationibus primum, tum affini
tatibus, deinde amicitijs, postea uicinitati-
bus & tādem cōmerciorum usu totum genus
327 humanum societate complexū fuisset. † Quo-
niam non omnis fert omnia tellus, ut dicitur,
nec quilibet potest, quod quisquam, mutuatio-
nibus officiorū, & rerum cōmercijs homines
utilitates sibi quæsiuerunt ad uitam cōmodius
degendam, in quo necesse fuit iustitiā colere,
fidem seruare contractuum, neminem dicto fa-
cto ne lędere, cum extraneis, & sibi ignotis hō
minibus eadē probitate agere qua soliti erant
cum uxore, & liberis. atq; ad eam ęquitatem cō
stituendam, aut ostendendam nihil fuit opus
legibus, sed ad eam sua sponte ferebantur. ni-
hil, ut esset tam coniunctum, quàm omnes in-
ter se, nemo tàm similis sibi, quàm omnes om
nium, quare iam patet quàm homines inuicē
essent officiosi, quæ res à propria donatione rę
328 mouetur) tātoq; magis in d. §. dona. † ob uer
bum, nulla, quod in totū negat. l. si is qui 200
§. utrum, & ibi Bar. Soc. & alij. ff. de reb. dub. Igi
tur inde patet donationē remuneratoriā non
esse uerā donationē, cū dona propriè sint, quæ
nullo officio præstantur: at hic cadit officium,
329 quod homo homini debet. † Septimo cōfir-
matur hęc conclusio per tex. in l. rem legatam,
in fi. ff. de adi. leg. ibi, [*in necessitatibus nemo liberalis existit.*] Sed hic cadit aliqua necessitas, ne si
repręhendatur, si nō remunerat, ut tradit Imol.
in c. fi. no. 5. eo. tit. & quia in remuneratione ca
dit cōpulsio. 8. q. 2. c. 2. i uerbo cōpellitur. ergo
330 patet, qđ nō est uera donatio: † Octauo dedu
co textū, & ibi no. Aret. in l. si uerò nō remune
randi, in prin. ff. mād. ibi [*si uero non remunerandi, sed principaliter donandi*] ubi patet secūdum Aret. qđ do
natio remuneratoria nō est principaliter de p
se donatio sed secūdum qd, ergo nō propria. l. hoc
331 legatū. ff. de leg. 3. († Idē tñ Pinellus loco cita
to considerat i primis distinctionē illius prin
cipij cū fi. legis pcedētis. uult. n. Iur. cons. qđ si fi
deiussor nō soluit pro debitore, sed creditor ei
remisit debitum, an id fecerit creditor, quia fi-
deiussorē remunerare uoluit, & illo casu habe
re eū mādati actionē cōtra debitorem, & ab eo
petere posse sicuti si soluisset creditori. Si ue-

rò non

rē nō remnnerādi cā,sed principaliter donādi
fideiussori remisit actionē mādati cū nō actu-
rū,& sic à debitore petere nō posse. hæc. n. di-
stinctio Iuris conf. scribētes decepit, inquit Pi
nel.nō aduertētes eā decisionē tantū respicere
materiā,quæ ibi tractatur pēdere cōtra mentē
creditoris debitū remittētis:nō. n.negat Iure
conf. uerā esse donationē,quam creditor tunc
facit fideiussori, sed ex ea remuneratione prę-
stat fideiussori actionem cōtra debitorē, quia
alias eluderetur mens creditoris, qui remune
rando fideiussorem, noluit, ut ei daretur actio
in debitorem ac si ei à fideiussore solutū esset.
aliter enim sine effectu maneret remuneratio
creditoris, & uoluntas in re sua frustraretur .
quare concludendo dicit Pinel.ꝙ satis ostēdit
textus,ueram esse donationem quo ad accipiē
332 tem,licèt causa remunerationis factam. †At
hæc dicta Pinelli non tollunt inductionem A-
retini,quem nec uidit.per quam probatur ibi
communis opi.quod uero magis uno casu de-
tur actio fideiussori cōtra debitorem quam in
alio,rationem diuersitatis habet probabilem
quam Glossa,Alberi. Odofred. & Salyc.addu-
cunt, nam quando creditor fideiussori remi-
sit actionem remunerandi gratia, quia fideius
sor antea sibi seruierat in aliqua re, propter
quod tenebatur illi ad antidora: tunc agere po
test fideiussor contra principalem propter li-
berationem contingentem creditori,qui fide-
iussori tenebatur ad antidora, & sic quia abest
fideiussori illa talis qualis obligatio.Sed quā-
do creditor remisit actionē fideiussori animo
principaliter ei donandi: quia desiderabat e-
ius amicitiam medijsq; numeribus illū in suā
beneuolentiam trahere. tunc fideiussor non
potest agere contra principalem, quia fideius
sori nihil abest, & creditori nihil adest, sed ꝙ
remunerando dicatur uera donatio non pro-
batur ibi, sed contrarium, secundum conside
rationem Aretini per Pinellum non animad-
333 uersam.) † Nono pondero textum in l. cum
opportet. §.cum autem C.de bon.quę lib. ibi
[*quasi remunerationis gratia a filio accipere,uel retine
re.*] Vbi patet, ꝙ pater emancipando filiū po-
terat accipere,vel retinere tertiam partem bo
norum filij quasi remunerationis gratia. Pon-
dero illa uerba accipere,uel retinere. quorum
primum debet intelligi uolente filio.Secundū
334 etiam inuito † propter alternatiuā, uel, quę
ponitur inter diuersa.l. generali.ubi Bar.C.dę
sacrosanc.eccl. l. filiæ, ubi Bald. C. de collat.
335 † & quia uerbum retinere,uerificatur in eo,
quod prius habemus, ut tradit Glo. in l. post
emancipationem, §.fin.ff. de leg. 3. Zas.lib. 2.
singularium responsorum, cap. 2.num.4.unde
si penes patrem id erat,filii uoluntas non erat
necessaria. Si ergo inuito quoque filio hoc
patri licebat, utique non erat propria dona-
tio filii collata in patrem, ad quam nec igno-
rās,nec inuitus astringitur.l. nec ignorans, C.
336 eo. († Et dictio quasi, uerbo remuneratio-
nis adiecta, dicitur expressiua ueritatis eo
loco, sicut in Euangelio [*quasi unigeniti à patre*]
ut probatur in §.hoc quoq;,infra per quas per
so.ius nob.acqui. ibi [*quasi pro precio quodammo
do emancipationis,*] nam præter ea quę dicemus
ibi not. 3. demonstrando, quòd pater emanci
pando filiū, potius ab eo pręmiari debet, quā
337 præmiare.† nunc addo, quòd filius ex eman
cipatione consequitur honorem,prout proba
tur ibi, [*& quod honoris ei ex emancipatione additū
est,quia sui iuris effectus est*] unde Connauus in Patrum
Commentar . Iuris ciuil. libro 2. cap. 14. co- potestas
lum. 3. de dominica, paternaque potestate uer an maior do-
ba faciens dicit, quòd patrum uidetur maior, minorū.
certiorque, & ęquior esse dominatio, quòd
eam natura stabiliuit: at seruitutis authoritas
à Fortuna est, nec tam iure quàm uiolentia re
tinetur, itaque seruus cum liberatur proprie
dicitur manumitti, hoc est éxtra manum, &
uim domini mitti,nullum, ut à domino bene-
ficium maius accepisse uideantur, quàm qui à
latronibus salui remittuntur, cum occidi pos-
sent: nihil enim illi beneficij dederunt, sed in-
iuriam, cum liceret, non intulerunt,ita quod
serui manumissi nō tam nouo iure aucti à do-
minis,quàm suo restituti iudicantur. At filios
parentum imperio, & tamquam dominio su-
biecit natura, quo si quando liberantur, a-
ptè, & commodè dicuntur emācipari, quòd
338 iam sui iuris, & mancipij esse incipiūt.) † De
cimò moueor ratione: nam compensatio di-
citur impropriè donatio . l. si quis pro uxore,
in fine,ff. de donat. int. uir. ibi [*quasi donatum,
quod compensatum est*] nam dictio, quasi, regu-
lariter denotat improprietatem,ut nòt.in l.in
suis, ff. de liber. & posthum . Sed hæc donatio
dicitur compensatio,ut post Philosophum tra
dit Ioā.Monach. & Moderni Galli,de quibus
339 supra, ergo est impropriè donatio. † Vndeci
mo accedit alia ratio,nam si debitum naturali-
ter ex pacto non est donatio,ut supra uidimus
quanto fortius istud debitum ex ęquitate natu
rali,quod non potest omitti salua honestate,l.
nepos Proculo.ff.de uerb.sig.ita arguit Cumā.
340 in d.l.Aquilius, ff. eod. † Duodecimo facit a-
lia ratio,nam ad donationem uerā introducen
dam requiritur, quòd donans, & donatarius
in eandem causam consentiant, aliàs impedi-
tùr, l. si ego, & ibi not. Castren. Alexand. Ias.
& alij; ff. si certum petat. Bart. Castrens. Ro-
manus, & Imo. in l. j. ff. eod. sed licèt in re-
munerante principalis animus sit exercere
liberalitatem, in recipiente tamen est secus,
quia ut debitū naturale capit igitur ob dissen-
sum non potest esse donatio nisi impropria, &
abusiua. Vltimò pondero textum in l. penult.
§.illo. C.de necess. ser.her. instit.ibi [*debita re-
muneratione*] ergo non est propria donatio [*quæ
tota in liberalitate sola consistit*,] (circa quem
textum interim non omittendum puto,quod
inquit

inquit Connan.Commentar.Iur.ciuil.li.10.c.
341 5.col.6.† mirum namque uidetur,cur quum
Iustinianus uoluerit seruum heredem nuncu-
patum sine mentione libertatis, liberum ta-
men esse, non id ipsum statuerit in legato ipsi
relicto,quando quidem nō legati capax est ma
gis sine libertate seruus, quàm hereditatis, nā
quod aiunt nonnulli fauore id inductum te-
stamentorum, ut seruus heres adeunda here-
ditate possit confirmare testamentum, falsum
est, cum loquatur Iustinianus in seruo,qui co
heredem habet, qui coheres solus potest ro-
342 bur addere aditione sua testamento.† Qua-
re subdit Connanus quòd fundata est Iustinia
ni constitutio in uoluntate defuncti, quem ue
risimile est uoluisse liberum, eum esse quem
sibi heredem delegisset,qui alioqui nullo mo-
do esse potest hereditatis particeps: at in lega
to uidetur contentus fuisse, ut seruus id habe-
ret in peculio suo, non enim omnino sunt ex-
pertes legatorum, & aliorum donorum serui,
si permittat Dominus. itaque non iubet, sed
adhortatur hæredes Iustinianus, ut huiusmo-
di seruis relicta licèt, inquit, adhuc seruis con-
stitutis donent. quam donationem mox su-
pra debitam remunerationem appellauit, si-
gnum donationis improprię remanet igitur
hæc opinio communis pluribus medijs opti-
343 me comprobata.) † Et tenendo hanc par-
tem non obstant contraria, atque in primis ra
tio Fabri, & Aretini, quoniam immo hic ali-
quod ius cogit.8.q.2.ca.2.uerbo, Compellitur,
& saltem uerecundia cogit ad remunerandū,
ne dicatur ingratus,qui beneficium recepit, &
344 non remunerat.† ut enim tradit Aristotel.
9.Ethic.beneficia reddenda sunt potius,quam
amicis dandum.hinc Hesiodus dicebat.fac mu
tua munera reddas. & aptius ad rem nostram
Seneca dicens, quòd non reddens beneficiū,
nec beneficij gratiam,apud omnes habetur in
gratus, de quibus meminit Garzias Hispanus
in l.ius naturale.nu.40.ff.de iust.& iu. (quibus
addo textum singularem in l.in commodato.
§.sicut.ff.commod. quem citat Ias. cons. 9. nu.
345 27.primo tomo diuersorum Germaniæ.† ubi
dicitur,quòd beneficijs adiuuari potius quam
decipi oportet. & præter alios Connanus in
Commentar.Iuris ciuil.lib.1.c.6.col.9. in fine
dicens, quòd natura multa reliquit pudori,ue
recundiæ multa,quibus eius lege obligamur,
iure gētium nullo modo, dat exemplum in ter
minis dicti. §. consuluit,qui de remuneratio-
ne loquitur. Igitur ex prædictis: apparet; &)
falsum est,quòd remunerans nullo iure cogen
346 te concedat. † Secundo non obstat dicta l.
nec adiecit, ff.pro socio: quia non loquitur
de simplici, & uera donatione. probatur quia
dicit donationes non sine causa, sed ob meri-
tum obuenire, quod falsum est in donatione
uera,quæ sine causa,& ob nullum meritum cō
tingit ex sola liberalitate,l.j.ff.eo. ergo dum il
le textus loquitur de donationibus non mor-
tis causa,dexet exemplificari, uel in donatio-
ne propter nuptias, quæ non sine causa obue-
nit, sed propter dotem datam.l.fin. in uerbo
[*Antipherna*] C.de don. ante nupt.uel in dona
tione ob causam, uel remuneratoria, ita, ut
simplicem nō comprehendat, cui uerba textus
347 uidentur repugnare.† Secundo, & subtilius, si
uolumus & illa pariter ibi comprehendi, tunc
illa uerba [*ob meritum*] non debent intelligi de
beneficijs ante receptis, sed quòd donationes
ob meritum obueniunt, id est fiūt uiris eas me
rentibus ob uirtutem, uel aliam singularem
gratiam, non autem immerentibus. proba-
tur hæc expositio in l.affectionis,ff.eo. ubi do-
nationes erga benemerentes amicos fiūt, hoc
est gratos, uirtuosos,& non ingratos, ad idem
textus in l.uiuus. ff.si quid in frau.patro. ubi li
bertus uiuus potest donare benemerentibus
amicis. Stant enim simul, quòd donatarius
mereatur sibi donari propter mores, & eius
uirtutes, ob quæ affectione quadam donans
mouetur,& tamen non sit de illo benemeritus,
nec quicquam receperit, quo casu est uera, &
simplex donatio, ut declarat Castr. in d.l.affe-
ctionis,quod nota pro uero intellectu dictę le
318 gis,nec adiecit,quę Cumanū decepit † (hinc-
que deregitur error aut æquiuocatio Pinelli
loco præallegato dicentis,homines nō donare
nisi ob merita, unde remunerationem esse ue-
ram donationem: nā primum procedit in me-
ritis beneuolentiæ,quæ ueram donationē non
impediunt: at secundum uersatur in meritis
in donantem collatis quæ bene uere donatio-
319 ni repugnant. † Nec textus in l.si uero non
remunerandi,in princip. ff. mand. remunera-
tionem appellat factam gratia beneuolentiæ,
ut putat Connanus supracitatus,sed ob serui-
tium receptum, ut Odofred.in specie declarat
ibidem. Postremo ualde decipitur Pinellus lo
co prædicto,intelligens Doctores in hac quæ-
350 stione † loqui quando merita talia sunt, quæ
solam gratiam beneuolentiæ conciliant, & e-
uincunt, & ob id aduersus eos adducit dictā l.
nec adiecit, & ibi Cumanum, cui dicit, quòd
ego debuissem acquiescere: nō enim facit adrē
textus ille, nec Doctores tali casu loquuntur,
sed quando donans recepit aliquod beneficiū
ab alio,cui ob id mouetur ad donandum, non
autem quando sola beneuolentia dotibusque
seu morū suauia, quę suadēt illū amari: moue-
351 tur,qui casus longe differunt.) † Tertio nō
obstat textus in d.l.si remunerandi,quia debet
intelligi quando procurator erat alias expedi
turus mandatum omnino, etiam sine remune
ratione, puta quia erat magnus amicus consti-
tuētis, ut ibi tradit Bal.post Glos.quam sequi
tur Aret.in §.fi.infra mand. & idem Bal. ponit
in l.j.5.oppo.post Glo.C.eo.& in l.salarium, u-
bi est consimilis Glo.ff.eo.merito dato, quòd
remuneratoria fit impropria donatio ,

non impedit actionem mandati in casu prædi
352 cto. †Secundo respondetur, quòd ille textus loquitur quando quis ab initio mádatum gratis suscepit, postea remunerádi causa sibi fuit promissum salarium, hoc enim mádati actionem non impedit. (quod secus esset si in constitutione mandati quid promissum fuisset: túc enim competeret actio locati, non autem mádati, quod debet esse gratuitum) ita declarat Odofred. ibi. Bar. in l. 1. ad finem. ff. de proc. (& Dec. in l. 1. col. fi. C. de edendo,) & hic secúdus intellectus applaudet litteræ i uerbo, Remune
353 randi. †nam remuneratio præsupponit, quid prius actum per eum qui remuneratur, dicto §. consuluit. ibi, [*nec si donauerint, quamuis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligauerint,*] & sic illa donatio præcedit remunerationem.
354 † Quarto non obstat textus in l. si pater, §. 1. ff. eo. quia donatio remuneratoria dicitur irreuocabilis ibi, non quia sit propria donatio, imo merces eximij laboris appellatur ibi, sed respectu ingratitudinis secundum Glo. Castr. Imolam, & cæteros ibi. sequitur Abbas in c. fi. col. fi. eo. tit. Ias. in l. ex hoc iure. nu. 54. ff. de iust. & iu. Felin. in c. nouit. col. 12. uers. tertio limita. de iudi. Barbat. in Rubr. eo. in princ. Tiraquell. abúde more solito in l. si unquam, in uerbo, donatione, nu. 12. C. de reuo. do. Alex. con. 216. col. 3. uo. 2. Cur. iur. consi. 142. nu. 6. Marcus Mátua, consi. 51. uol. 1. Ioa. Lup. in Rubr. de donat. inter uir. & uxo. §. 50. nu. 6. Moder. Galli, in
355 consuetu. Paris. §. 30. nu. 99. †Balduinus hic. & in §. t. infra eo. dicens, quod remunerationes, quæ meræ donationes non sunt, magis liberant gratitudinis obligatione dantem quam accipientem obligant, ideo prorsus irreuocabiles sunt, (& prædictis annecti potest Rom. consi. 26. nu. 8. corruptus tamen impressoris uitio propter negatiuam male sitam, ut animaduertit Horatius Mandosius in additionibus suis, sicque clare tenet idem Roman. consi. 298. nu. 4. ubi plures concordantes addit ille Mandosius, quos breuitatis causa nó recenseo, sed addo Curtium consi. 66. num. 2. Boer. Decis. 27. & Fortunium in l. 1. §. ius naturale. nu. 62. ff. de iust. & iure. quos refert Pinellus in d. l. 2. tertia parte, sub nu. 62. C. de bon. mat. quibus annecti potest Crott. consi. 129. colum. 2. & latius Roland. à Valle, consi. 76. nu. 15. uol. 2. demúque Emanuel Suarez in Thesau. recepta. senten. uerbo, donatio ob merita, nu. 239.) ac
356 que alibi sępe Doctores † inferentes ad feudum ob merita concessum, puta quia recipiés liberauit concedentem à morte, ab hostibus, uel à latrunculis, quòd ex causa ingratitudinis reuocari nó potest, quod in primis uoluit Iacob. Ardizon. in summa tituli, quibus modis feu. ami. Bal. in c. 1. col. 2. in tit. si uasal. feu. pri. & in c. 1. §. fi. an mut. uel surdus. quem sequitur ibi Marti. de Laude, de cuius opinionis uerità te latius disserunt illi Mod. Galli, loco citato, & infinitos cumulat Fernand. Vasquius de Successi. Resolutione. §. 5. nu. 5. lib. 1.) sed non insistam super hoc, ut pote cú proposito nostro
357 satis extraneo (†sicut etiam numquid donatio remuneratoria Principis, per eum reuocari possit ex causa, de quo Bal. in l. si mihi. ff. de dolo. Alex. consi. 216. nec arguendi. uol. 2. Ias. in l. ex hoc iure. nu. 54. ff. de iust. & iu. Tiraquell. in dicto Verbo, Donatione. nu. 13. Lup. in dicto §. 50. Capic. Decis. 161. nu. 3. Grámati. Decis. 65. num. 24. Felin. in c. nouit. col. 5. de iud. Afflic. in c. 1. nu. 24. de nat. feu. demumque Pinellus in l. 1. 3. parte, sub num. 62. C. de bon. mat.)
358 † Quinto ad textum in l. 1. C. de reuo. don. in Verbo, liberalitas. respódeo id uerbum latè patere, ut etiam liberalis ille dicatur in eo, ad quod tenetur ex præcepto, dum tamen non specifice, ut in Clerico dante superflua pauperibus,
359 ut tradunt Card. & Imo. in c. 1. eo. tit. † dicentes; quod clericus est liberalis in dando cui, & sic magis huic, quá illi, licèt. §. in dádo absolute seous, merito nimirú si potest etiá complecti donationem remuneratoriam. Secus forte in uerbo munificentia, quod magis strictú uidetur, & ob id textus in l. 1. ff. eod. ultra uerbum [*Liberalitatem*] addidit, [*& munificentiam,*]
360 quod non sine misterio factum puto. († Licèt enim dubitari possit an latior sit muneris quá doni significatio, quod pendet ex Connani dictis in Commentar. suis Iur. ciuilis libro 5. c. 9. col. 3. tamen liberalitatis latior esse uidetur quam munificentiæ, cum liberalitate quis uti possit extra donationem, ueluti splendide uiuendo, uestiendo, uel equitando, at munificé
361 tia propriè donationis actú respicere.) † Vel & secundo dico, quòd ille tex. loquitur de rebus ut in principio patet ibi [*libertus ea quæ sibi donata sunt pleno iure possederit*] quarum rerum donatio reuocatur ex sola negligentia obsequij, ut ibi dicitur ea ratione [*nam qui obsequijs suis libertatem patronorum prouocauerunt*] hoc est, ut sierent liberi [*nó sunt digni quo ea retineant, cum ea penitus obsequia negligere*] Sit enim melius [*ea*] relatione facta superius ibi [*quæ sibi donata sút*] legédum puto, quam [*eam*] relatione facta ad uer-
362 bum [*libertatem*] † cum libertas ex sola negligentia obsequij non reuocetur. l. solo. C. de liberis. cau. & sic ibi Glossa declarat, & in aliquibus Codicibus antiquis [*eá*] non [*eam*] scriptum uidi. Quo stante dum subdit textus [*cum magis in eos collata liberalitas ad obsequium inclinare deberet quàm ad insolentiam erigere*] intelligendus est de liberalitate non libertatis datæ; sed rerum donatarum, in quibus bene patronus, & propriè fuit liberalis, cum satis obsequijs serui satisfecerit dando libertatem, quæ est res inæstimabilis, l. libertas. ff. de regulis iuris, & supra quibus ex caus. manumi. in fine. Vnde quatenus etiam donauit, ex sola liberalitate fecit, & propriè dicitur donasse, non autem in remunerationem,

& hunc

hunc intellectum nota, ueluti ualde singularē.
363 † Sexto non obstat textus in l. fi. C. de emanc. lib. quia aliud est in donatione facta emancipato quā in remuneratoria: illa enim est simplex, & pura donatio, quia pater emancipādo perdit, & filius acquirit. §. hoc quoq; infra p quas perso. (sibi non patri deinceps acquirēdo, iureque prætorio cognitus tam contra testamētum. §. emancipatos. infra de exhę. li. q nam ab intestato §. emancipati. infra de hær. quæ ab intest.) & illa uerba [*in premium emācipationis*] nō ponunt in dicta l. fi. sed à notarijs impropriè, & eorum iniuria, ut declarat Bar. in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ li. Bar. in l. 1. §. nec castrense. ff. de coll. bo. & in l. ut libe-
364 ris. ubi ceteri post eum. C. de colla. † Idem que tradit Coras. in l. filium quem habētem. nu. 114. C. fam. erc. (Craue. cons. 85. num. 2. D. meus Riuinaldus cons. 409. nu. 8. & ibi dixi in apostill. Cephal. cons. 183. num. 31. Natta cons. 609. nu. 37. & abūde Tiraquell. in l. si um quam. uerbo donatione. nu. 125. C. de reuocat. don. ubi citat inter alios Fabianum de Giocc. in aut. nouissima. q. 7. prin. C. de inoff. test. de filijs emancipatis ita dicentem, cum se se intelligant plus debere à quibus se meminerint uinculis sacris exutos, & Angelum in l. iubemus.
365 C. de emanc. lib. qui dicit, † quòd pater emācipādo facit filium sui iuris, tribuit ei potestatem testandi, faciendique cæteros actus similes, facitque, ut illi acquirantur non solum aduentitia, sed etiam profectitia, unde subdit Angel. quia ergo pater liberalitatem exercet, non ei expedit donare filio in emācipationis præmium, sed moris est addere liberalitatem li
366 beralitati. † Aut si sequi uelimus opinionem Corasij loco citato dicentem) hanc appellari posse donationem pietatis, & misericordiæ gratia factam, ex quo enim filius extra potestatem ponitur deinceps extraneus censetur, in bonis hęreditate ue patris sui nihil iuris habens. §. emancipati. infra de hęr. quæ ab intest. unde ne desertus omnino uideatur à patre, ne ue mendicare, & uitæ alimenta ostiatim postulare cogatur, pater misericors non nihil filio in emancipatione donat, inde fit, ut pu-
367 ra simplexq; donatio censeri debeat: † nā pietatis cā ueluti extrinseca fauoremq; patris minimè respiciēs ipedimento nō est quominus propria donatio dici possit, ut tradit Cast. in d. l. ut liberis Dec. in l. diuus. nu. 4. ff. de reg. iur.
368 Crau. cons. 85. nu. 2. & supradixi. († Ad septimum, quod adducit Pinellus, dico non ideo eandem solemnitatem requiri in ea donatione quæ fit in recompensationem prioris factæ filio, quia sit propria donatio, sed quia cōtinet alienationē dominij sibi quæsiti, quod minor facere nō potest sine decreto per senatus cōsultum, ut dicitur utrobique, & Cast. Sal. & alij notāt. Octauum quoque uelut fallax facile sterni tur: instinctus enim naturæ quo pater filijs donat, nō habet, ut plurimum cōmixtum beneficium receptum à filijs, ut habet remuneratio, quare primo casu nō impedit ueram donatio
369 nem, secūdo secus. † Circa uero nonum Pinellus allucinatur putās ius patronatus esse remunerationem quam patronus consequitur ob libertatem seruo datā: id enim ius à liberto nō cōsequitur, sed à lege 12. tabularum primo, mox à prætore, demumq; à cōstitutionibus Imperatorijs, ut infra de success. libert. un
370 de nō facit ad rem. † Priuatur autem patronus illo iure libertū capitis accusando, ut in dictis iuribus ratione ualde subtili, quam ponit Connanus in Commentar. Iuris ciuilis, li. 2. c. 7. col. pen. quia inter patronum, & libertū debebant esse obseruantiæ fidelitatisque officia constituta, sicut inter feudi Dominos, & Vasallos. unde patronus accusando libertum, fidelitatis, & obseruantiæ officio deficiēs, iure patronatus uelut indignus eo priuabatur. Postremo fundamento Pinelli dico non disputati eo loco nūquid illa sit propriè donatio, sed an repetitioni precij sit locus, ideo nō facit ad Patronus, & libertus inuicem quales.
371 rem.) † Ampliatur nūc ista communis cōclusio, ut procedat nō solum quando donatio facta sit ob merita pręcedentia, & pręterita, sed etiam si ob futura, quæ donātem respicere debeant, ueluti si donem tibi decē, ut scribas mihi librum, uel des fundū. Ita post Bar. qui hoc tenet, exemplificat Imo. in d. l. Aquilius, sequū Remunerari quē posse & ob futurum.
372 turq; Cumanus, & Romanus ibidem. † Romanus inquam, dans exemplum de officiali, q remunerari potest ante habitum officium, & sic intuitu beneficij ab eo gerendi, & administrandi: supponit enim Romanus posse in eū remunerationem fieri. Idem quoque tenet Aret. cons. 17. col. 5. Anton. Caunar. in trac. insinuati. q. 45. Ias. cons. 154. col. pen. uol. 2. Licèt idem Ias. in l. ex hoc iure. nu. 53. teneat oppositum citans Imolam in d. l. Aquilius, qui in ueritate te
373 net, & exemplificat, ut supra dixi. † Et in candem sententiam descendit Tiraquell. in l. si um quam. uerbo donatione, nu. 93. C. de reuo. donat. (motus ea ratione, nam & si hęc forsan impropriè dicatur remuneratoria donatio, quia verbū remunerādi, habet uim, & significationem retro munerandi, ut de uerbo reddendi scribitur in l. uerbum reddendi ff. de uerb. sig. negari tamen nō potest, quin huiusmodi donatio sit onerosa, uel ob causam: mouetur enim donans hoc casu) intuitu futuri beneficij, nō autem ex mera liberalitate, merito uera donatio dici nō potest. (Et hæc opinio cōfirmatur ex l. fi. C. de don. ant. nup. ubi uidemus donationem propter nuptias contractas, uel cōtra hendas, & sic etiam contemplatione datis futuræ celebratam, antifernam appellari, et sit contra dotem præstationem, secundum Gl. quare similiter & donatio remuneratoria debet appellari posse nedum si propter merita recepta iam, sed & propter recipiēda fiat, & procedat.)

 374 † Vnum

374 † unum tamen in hoc aduertendum censeo,
quod alij non considerant, quòd cum hęc do-
natio fiat sub spe futuri beneficij, si quidem
non sequatur beneficium, resolui debet dicta
donatio uelut causa non secuta, ob quam fa-
cta fuit. moueor ex dicta l. fin. C. de don. an.
nup. & l. fina. C. de iure dot. ex quibus Bar. in d.
l. Aquilius, tenet, q donatio remuneratoria
fieri possit ob futura seruitia, exemplo dona-
tionis propter nuptias, quæ ob futuras nu-
375 ptias fieri potest. † illa enim demum ualet si
nuptiæ sequantur, aliàs secus. §. est & aliud, &
ibi Gl. 2. infra eod. Idemq; in donatione sponsi
sponsæ facta intuitu futuri matrimonij, quę il
lo non secuto soluitur. l. j. in fi. ff. eo. idem ergo De excessu meritorũ.
376 & in hac donatione dicendum est. † Limita-
tur uero ista conclusio, & communis opinio,
ut non procedat, quatenus donatio remunera
toria excederet beneficia recepta: eatenus e-
nim diceretur uera donatio. Ita Guil. de Cu-
neo, Bal. & Saly. in l. illud. C. de sacrosan. eccles.
Ang. Imo. Roman. & Cuma. in d. l. Aquilius. Ia
son in dicta l. ex hoc iure, nu. 53. Alex. cons. 21.
uol. 3. Soc. cons. 91. col. 5. uol. 1. cons. 295. col.
pen. uol. 2. cons. 22. nu. 6. uol. 4. Dec. in l. diuus.
ff. de regul. iur. nu. 4. in l. si donatione, nu. 6. C.
de colla. & consi. 20. in prin. Alcia. in l. alienatũ.
377 §. donationis. ff. de uerbor. signifi. († Ripa in
dicta l. si unquam. q. 14. & post eum Tiraquel.
in uerbo, donatione, quos allegat Rolãd. à Val
le, cons. 76. nu. 16. uol. 1. Et pulchre post allega
tos per eum ponit Natta cons. 188. nu. 2. dicẽs
quòd merita nõ debent esse perfunctoria, sed
ęquiualentia rebus donatis, & illo munere di
gna, & plenius idem tradit cons. 600. num. 35.
378 † ubi per hoc infert donationẽm inter patrẽ
& filium ualere quatenus merita sunt ęquiuo-
lentia, non ab inde supra, ut notat Bar. in l. fra-
ter à fratre. col. fi. ff. de cond. inde. & in l. si quis
pro eo. §. 1. in fi. ff. de fideiuss. & in aut. unde si
parens, & ibi pariter Bal. C. de inoffi. test. & alij
plures relati per Alex. in d. l. si donatione, Rui.
cons. 60. nu. 16. uol. 3. Cassane. cons. 7. nu. 2. &
Menochi. lib. 2. de arbitra. ind. casu 132. col. 1.
379 subditque Natta † ad recipientem spectare
onus probandi, quòd merita sint æquipollen
tia, cum se fundet in uerbis, & sit fundamentũ
intentionis suæ. l. ei qui dicit. ff. de prob. l. uete
380 oribus, ff. de pact.) † Consideranda tamen est
ultra Doctores qualitas remunerantis, num di
ues sit, & nobilis: cum enim eorum natura sit
multo maiorem referre gratiam. c. 1. eod. titu.
tametsi donatio facta excedat merita, modo
id non excedat, quod in ea re solebat & debe-
bat facere donans ex more diuitum, & nobi-
lium, non dicetur excedere merita, sed in totũ
remuneratoria censeri debebit. Ita Corn. sub
dubius tamen, cons. 144. col. 2. uol. 2. clarius ve
rò in dicta l. si donatione, colum. 2. uersic. ex
quo uidetur, sequitur Tiraquell. in dicta l. si um
quam. uerbo, donatione. nu. 73. (& pręter eos
idem sequutus Menochius lib. 2. de arbit. iud.
381 casu 132. ad fi.) † pro quibus facit illud; qđ
uulgo dici solet, [*Qui sua dat largo, non dat, sed fœ-
nerat illud: Semina pauca iacit, cõmoda multa metet*]
de quo meminit Philipp. Probus in apostill. ad
Ioannem Monac. in dicta Rub. de pęnit. & re-
miss. in 6. ex eo namque colligitur naturã nobi
lium in plenius longè remunerãdo uersari. Id
que Christi seruatoris nostri testimonio con-
382 firmatur † in Euangelio dicentis [*Gaudete, &
exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis*]
ipse enim omnium nobilissimus bene operãti
bus mercedem pollicetur, & sic remuneratio-
nem copiosam tamen, & sic longè opera exce-
dentem, & tamen in totum mercedẽ appellat
quasi non ueram donationem. (nec sanè mi- Nobilitatis priũ largiri.
383 ra hæc uideri debent: † Quia proprium nobi
litatis est largiri, & ideo Nobiles parua ac mo-
dica se concedere putant, etiã si multa, magna
que largiantur, ut de Comitissa Matylda legi
tur, quæ cum ecclesiæ 30. terræ milliaria doua-
ret, his uerbis usa fuit, Ecclesiæ aliquantulũ ter
ræ concedo, refert Tiraquellus in trac. de nobi
lit. cap. 37. num. 44. unde in nobili remuneran
te excessus non facit, ut donatio mutet quali-
384 tatem.) † Quin etiam si remunerans sit igno
bilis, & pauper, & aliquanto plus remuneret
quàm acceperit, tamen excessus sit modicus,
donationem penitus remuneratoriam cense-
ri puto. ut enim testatur Hesiodus, quæ accepe
ris beneficia, ea reddenda sunt eadem mẽsura,
385 & melius si possis: † utq; Tullius refert, agros
fertiles imitari debemus, qui multo plus affe-
runt quàm acceperunt. Et quod magis facit
Bartolus in l. fin. col. 2. uers. quis erit modus. ff.
de his quib. ut indi. legatum pro alimentis fi-
lio spurio ualere tradit, licèt ea superet, nisi ta
men excedat in magna quãtitate. sequitur Ca
stren. cons. 285. ad primum respondeo, in fi.
uol. 2. Tiraquell. loco citato, tametsi Baldus cõ
tra teneat in l. eam quã. col. 10. uersi. pone dicit
386 Decretum, C. de fideicom. † (Simile uidemus
in statuto nostro Ferr. Quòd filia sit contenta
de eo, quod pater dederit, uel dare promiserit
aut reliquerit in dotem, nec præter illud occa
sione legitimæ fratres, uel alios descendentes
mortuo patre molestare possit. non enim di-
cere potest se incõgruè dotatam aut supplemẽ
tum aliquod petere, ut tradit Alex. cons. 150.
uol. 2. cons. 121. uol. 6. Ias. cons. 221. col. fi. uol.
2. Dec. cons. 505. colum. 2. Soc. iun. consi. 25.
colum. pen. uol. 1. Rui. cons. 66. colum. 2. uol.
387 3. † id enim statutum signanter procedit,
quando pater in dotando filiam parum exces-
sit congruam summam filioque competẽtem
pro modo facultatum suarum, iuxta l. cum pa-
ter, §. gener. ff. de iure dot. at secus ubi ex ma-
gno excessu redargueretur pater de indiscreta
dotatione: tunc enim cessat statutum memo
ratum, filiaque à supplemẽto legitimæ non ex
cluditur. ita Castren. cõs. 108. super primo quę

sito

sito, quod refert, & sequitur Alex. cons. 32. ad fi nem, uol. 4. Iason, cons. 133. nu. 4. & 17. uolu. 4. Ruin. in d. cons. 56. nu. 15. & in terminis dicti statuti Ferrariæ, Cur. cons. 27. num. 38. & D. meus Riminal. cons. 332. num. 10.) ex quibus pariter patet hanc donationem sustineri posse, ut remuneratoriam in excessu modico. unde limitatio de qua supra, temperanda est in diuite, & nobili, quando excessus esset ualde ma-
388 gnus † (à quo solent etiam Reges abstinere erga immerentes, ut egregium responsum refert Glo. in c. & si quæstiones, de Simo. Antigoni Macedonum Regis, qui à Trasyllo Cynico rogatus, ut drachmam ei donaret, respondit Rex, non est Regium munus. Cynico subijciente, talentum igitur da, at non est, inquit, Cynicum tale munus accipere, uelut indignum tanto munere.) in alijs uero personis considerandus esset excessus, quando esset magnus, ita
389 quòd non modicus. † Quod totum iudicantis arbitrio relinquendum esse Corneus, Castr. & Tiraquellus concludunt, (& præter eos Soc. cons. 295. col. 3. uers. circa secundam, uol. 2. Ias. cons. 154. nu. 5. uol. 2. Cur. iun. cons. 126. nu. 2. uers. sed circa hoc, & Purpur. in l. cum quid, nu. 13. ff. si cer. pet. Demumque Menochi. lib. 2. de arbitra. iudi. casu 132, col. 2. ubi latius id pro-
390 sequitur, ut per eum.) † Secundo temperanda est limitatio de qua supra, ut procedat quando beneficia recepta æstimationem recipiunt, secus ubi pretio nummario æstimari non possunt: tunc enim quantacumque sit donatio, tota remuneratoria iudicari debet. Ita tradit Imo. in d. l. Aquilius. exemplum in l. si pater. §. 1. ff. eo. ubi si quis captum ab hostibus, uel latrunculis eripuit, & à capto quid pro eo accipiat, talis donatio [*merces eximij laboris appellanda est*] quasi dicat, non est commensurabilis cum beneficio recepto. redditque rationem, [*quod contemplatione salutis certo modo æstimari non placuit*] sentiens libertatem capto secutam ex illa ereptione inæstimabilem fore, iuxta l. libertas,
391 ff. de reg. iur. († Accedit etiam, quòd illud beneficium redemptionis collatum fuit in hominem, cuius dignitas immensa est, l. iustissime, in princ. ff. de ædil. ed. ibi [*propter dignitatem hominum.*] Est enim homo, ut inquit ibidem Glossa, pretiosissima creaturarum. Vnde Ouidius. [*Pronaque cum spectent animalia cætera terrã. Os homini sublime dedit, cœlumque uidere.*] Hinc & Vergilius de illo loquens dixit. [*Cœlestisque illi origo est.*] Et Gratianus in c. hæc imago. 33. q. 5.
392 † recitat, quòd fecit Deus hominem ad imaginem suam.) & propterea sequitur donationem factam illi beneficio æqualem fieri nõ posse. nil mirum ergo si quantacũque sit, dici dẽt remuneratoria, quoniam non potest commẽ
393 surari cum beneficio recepto. († Tertio procedit limitatio prædicta, quãdo merita seu sex uitia non sunt obsequialia, ut ea sunt ad quæ tenetur filius: quia non exigunt remuneratio-

Hominis dignitas.

nem. Bal. & alij in l. filiæ cuius. C. fami. erc. Cas sane. in consu. Burgũ. §. 5. Rub. 7. titulo le testa-
394 teur, nu. 50.) † Secundo limitatur prædicta communis opinio præter Doctores, ut nõ procedat quando remunerãs fuisset aliàs donaturus, etiam si bene merita non præcessissent, argumento textus in dicta. l. si remunerandi, iuxta intellectum supra datum, nu. 351. cum sequẽti. Qua enim ratione remuneratio, quam procurator recipit, aliàs sine ea executurus mandatum, non impedit actionem mãdati: sic remunerante aliàs donaturo impediri non dẽt
395 uera donatio. † Et in hac re Principis exemplum dari potest benemerito quicquam donãtis, quod & aliàs esset donaturus, cum proprium Principis sit donatio, ut de Alexandro legitur, qui cum Perillo amico pro maritãdis filiabus dari iussisset talenta quinquaginta, isque respondisset, decem satis esse: Tibi quidem, inquit, satis est tantum accipere, mihi non satis
396 est tantum dare. † utque aliàs de semetipso dicebat, mihi uix Darij opes in amicos suffice rẽt. Quinimmò M. Antonius existimabat amplitudinem imperij non per ea, quæ reciperet, sed per ea quæ daret, illustrari. Regalius enim est ex Artaxerxis Persarum Regis testimonio
397 addere, quam adimere. † Atque Tullius in oratione pro Rege Deiotaro inter laudes Regias, illas reponit, largum esse, beneficum, liberalem. Idemque scribit, nihil Principem magis decere, quàm diuitias, & opes ad benignita-
398 tem, liberalitatemq; exercendam. † hinc Suetonius Cronographus, Eusebius, & Eutropius prodiderũt, Titum Imperatorem recordatum super cœnam, quòd nihil cuipiam toto illo die præstitisset, memorabilem illam mentique recondendam uocem edidisse, Amici hunc diẽ perdidi. ex hoc insinuans proprium Regũ esse donate, quod Tiberio perperam tamen ascri
399 bit Oldrad. cons. 94. in fi. † Sed & Romæ nuper in monte Quirinali, & foro Traiani inuenta sunt multa marmoris frusta uarijs signis cœlata, in quorũ uno est hic Titulus, Potentissima dos in Principe liberalitas, & clementia. quod ex autore quodam refert Tiraquellus in trac. de nobili. c. 37. nu. 40. Ex quibus exemplis colligitur, cum Princeps benemerito donat moueri potius cum suapte natura donationi procliui, quam propter merita, merito donationem illam licet remuneratoriam propriã
400 censeri. † Tertio limitatur hæc communis opinio, ut non procedat in casu, quo donatarius non obligatur ad antidora, exemplum dari potest in remunerantem personam nobilem: cum enim hæc obligatio naturalis ad antidora non habeat locum in nobilibus, ut tradit Ioannes Lupus in Rub. de don. inter uir. & uxo. §. 9. num. 7. sentiens, quod si nobilis donet alicui, donatarius ille non obligatur ad antido
401 ra. † Quia nobilis reputat se quodammodo debitorem, & obligatum ad liberalitatem, c. j. eo.

De remunerãte alias donaturo.

Nobilis non remunerãdus necessario

eo.tit.ibi [*hanc sibi quodammodo nobilitas legem im ponit*,] ut mentem Lupi sic aperit, & declarat Philipp.Probus in addi.Ioánis Monachi,in ru
402 bri.de penit. & remissi.in 6.†Idque comprobatur,quoniam donatio,quæ fit a nobili debet esse sine ulla spe cuiuspiam remunerationis pecuniariæ,ut tradit Iacob.de Beluis.in §.fi.titulo qui feu.dare poss.sequitur Tiraquel.in tra cta.de nobili.cap.37. num.42.unde sequitur il lum remunerantem nobilem proprie, & uere
403 donare.†Aliudque exemplum adferri potest in eo cui res aliena donata sit, cuius donatio nondum confirmata sit usucapione, uel consũ ptione: cum enim teneatur interim rem dona tam uero domino restituere,atque ob id donã ti non obligetur,ut eleganter declarat Fulg.in dicto §.consuluit, sequitur, quòd si donantem
404 remunerat proprie dicitur donare.† (Vnum postremo non omittendum censeo considerari posse donationem remuneratoriam, quam quis faciat,licet beneficium aliquod non fuerit cõsequutus, exemplum si uir ignobilis uxori suæ antea nobili dotem animo donandi constituat constante matrimonio: talis enim donatio facta dicitur in remunerationem nobilitatis,quam ipsa ex eo matrimonio perdidit: & ualet, quod secus esset, si simplex esset, & pura donatio.Ita Bar.Imola,Cuman.Alex. & Iason, in l.diuortio.ff.de uerb.ob.Iacob.Butri.Iacob. de Raue.Ricard.Malumb.Cynus,Bar. & Bal.in l. si uoluntate.C. de dotis pro.Bal.& Ang.in l. 1.C.de don.an.nup.Ang.in l.1.ff.sol.ma.consil. 5.Andreas Ioannes. & consi. 396. Doctor insignis.col.fi.Anch.consi.219.mirum.Cuma.consilio 40.col.fi.Fulg.consi.109.col.3.Abb.consi. 73.col.3.uol.2.Roma. consil. 445.col.3. & alij quamplures,quos congerit Tiraquel. in tract.
405 de nobilita.cap.18.num. 19.†Et tamen clarũ est, quòd maritus nubendo uxori nobili, non inde consequitur nobilitatis beneficium. Sed si erat ignobilis,nihil nobilitatis adipiscitur.l. fi.C.de nup.l. mulieres.C. de dign. libro 12. & ibi Ioan.Plat.Bar.& Ias.in l.fi.C.de uerb.signifi. Cur.Iun.consi.6.col.2.Ioan. Ray.in tract.nobili.6.q.quintæ. q.prin.Bal.Nouel.in trac.de dote.par.10.col.4.uersi.præterea uir nihil nobilitatis.Dec.in l.1.col.3.C.de edẽ. Ias.in l.si diuortio.col.3.ff.de uer.ob.& Tiraquel.in dicto cap. 18.nume. 15. unde certe mirabilis uidetur supra
406 dicta Doctorũ decisio.† Augeturque difficultas,ut animaduertit Ioan.Lupus in rub.de donat.inter uir.& uxo.§.31.col.pen.Quoniam maritus accipiendo uxorem nobilem, nihil ab ea recipit consistens in commodo bursali,& sic non debet esse in consideratione, si quid ab ea consequeretur. l. quod adipiscendæ.ff.de don. inter uir.& uxo.l.plane.secunda,in fi.ff.de leg.
407 1.† Nõ enim dici potest fieri locupletior uir ex eo,quòd habeat uxorem nobilem.Immo ue ro ex donatione, quam facit uir uxori fit ea locupletior,& uir donans pauperior, cum dona re sit perdere.l. filiusfami. ff.eodem. ergo donatio talis in eam collata, ualere non deberet. capitulo finali, de donatio. inter uir. & uxo.
408 †Quin & aliud amittit maritus nobilem uxorem recipiens: mulier enim nobilis non tenetur ad illa obsequia seruilia,& uilia,ad quæ regulariter tenentur uxores , ut pura lauare caput,uel pedes mariti, uel parare cibos,& similia,ita dicit Abb.in c.literas.col.fi.de resti. spo.
409 †Vnde apud Romanos inoleuit consuetudo, ne clarissimę fœminæ in rebus uilissimis uersarentur:nobiles enim mulieres inito cum Sabinis fœdere a molari, & opera coquinaria , seruilibusque ministerijs immunes factæ sunt.
410 †Nisi tamen mariti ualetudo, uel honorandorum hospitum causa secus sua deret:tunc.n. non modo quicquam prætermitti non deberet,sed omissum detestandum esset,sicut de Andromache narrat Homerus, quæ tanto sui Hectoris amore & charitate tenebatur , ut in sub ministrando equis pabulo , quibus mariti decus,& uita credebatur, diligẽs,& accurata fue-
411 rit.† & de generosis,& fortissimis hominibus Achille, & Patroclo idem poeta meminit , ad quos cum Vlixes, & Aiax reconciliandi gratia uenissent, reiecta lira rẽ coquinariam magno studio tractarunt , quæ nisi beneuolentiæ, uel hospitalitatis causa decora fuisset, uix mediocribus seruis digna fuisset reputáda.& ista test sumit Franciscus Barbarus in suo libello de re uxoria,lib.2.c.7. quem refert Ioan.Lup.loco citato.regulariter ergo maritus plus perdit, quã consequatur uxorem nobilem recipiẽdo, quare donatio in eam per eum collata nullius ualoris uti simplex,& pura,uidetur esse reputanda.
412 †Sed tamen a communi Doctorum sententia supra relata non est temere recedendum, quam tenet insuper Ioan.Lup.in dicta rub. de don.inter uir.§.32.quamuis enim maritus plebeius contrahens matrimonium cum uxore nobili, non efficiatur nobilis, ut supra dictum
413 fuit. † Satis tamen participat de nobilitate uxoris, ex quo propter eam assecutus est eius parentelam , & affinitatem omnibus suis con-
414 sanguineis.† Imo uero nobilitas,& dignitas uxoris communicatur uiro, qui coruscat radiis uxoris: si quidem lateris eius comitatus eum illustrat.l.1. C. de præpos. lab. lib.12.Qui textus licet de Imperatore loquatur,qui suo latare consules illustrat, satis tamen uiro,& uxo-
415 ri conuenire potest.†Nulla enim maior est lateritas,quam uiri,& uxoris,qui diuino consortio efficiũtur una caro , sicque Bal. argumentatur in c.significauit,nume.3. de rescrip. utque declarat Tiraquel.in dicto cap.18.numero 41.
416 †uiri nobilitas,ex uxoris nobilitate quodam modo illustratur,ignobilitas autem minus obscura remanet ob uxoris nobilitatem, cuius sẽtentiæ fuit Menedemus Philosophus,qui relicta priore uxore aliam duxit nobiliorem, quòd
417 Reipublicæ præesset,ut tradit Laertius.†Ad-de,

De ignobili uxorem nobilem recipiente an dũdo ei dicatur uere donare.

de, quòd filij quos ex muliere nobili maritus abiectus generat, digniores efficiuntur, licèt enim de rigore iuris nobilitas nō imprimatur à genere materno. l. liberos. ff. de senat. & pulchre declarat Connanus in Commentar. Iuris ciuil. lib. 2. cap. 11. col. pe. dicens libertatem, quæ naturalis est, à loco naturæ eoque certo descendere: at cæterorum omnium quæ ius ciuile inuexit, honorum, dignitatum, gentilitatum, agnationum, & similium rerum initia ducuntur à patre, qui nomina ista omnia in domum suam affert, cuius ipse est principiū & caput, ut rectè prisci Romani, rectè nos itē, qui nobilitatem autori generis nostri, hoc est patri referimus acceptā, cū ea nō naturæ sit, sed
418 iuris ciuilis: † nihilominus dubitandum nō est quin filiorum nobilitas, quam à patre accepērunt sit splendidior, illustrior, luculentior, clarior. Ignobilitas autem minus obscura, minusque abiecta propter nobilitatem matris, ut sentit Bal. in l. fina. in fi. C. de ser. fug. cum dicit, quòd non dicitur quis nobilis respectu generis materni, sed paterni, loquendo simpli
419 citer, & præcise, uerum loquendo † secundum quid, nō est dubium, quòd omne compositum participat de forma, & materia, sentiens ex hoc, ꝙ qui ex nobilibus matribus nati sūt de earum nobilitate aliquid retinent, ut post eum clare dicit Lupus in dicto. §. 32. Anton. Corset. in repe. c. grandi. colum. 13. de supp. negli. prę. libro. 6. Bonus Curtilius in tracta. nobilita. 4. par. col. 6. & Tiraquell. in memora-
420 to sępius c. 18. † Inferens ex hoc nō omnino reprehēdēdos esse, qui à matribus suis, ꝙ forte sint nobiliores patribus, sibi nomen assumūt non ab ipsis patribus, quod fecit Raynutius ille de Clera in c. Raynutius, de testa. ubi notant Hosti. Ioann. Andr. Petrus Anc. Abbas, & Imo. sicut & apud Campanos uicinos suos in usu fuisse testatur Connanus loco citato, causam
421 referens ab eis deductam. † Præterea quandoque legimus filios ex matrum nobilitate nō nihil retinuisse, quod uoluisse Lycinorum legislatores animaduertimus, apud quos si qua generosa mulier ignobili nupserit, ex ea tamē
422 generosi liberi nascebantur. † testes quoque nobis Poetę sūt, quibus autoribus Dea matre nati diuinitate donati sūt, ut Achilles, Aeneas, & Orpheus: hac potissimum ratione Dij puta ti sunt ad matres potius quam ad patres id referentes. Vnde Virgilius Aeneidos libro secundo. [*Genus huic materna superbum Nobilitas dabat*] & Ouidius lib. 13. Metamor. Vlyssem introducens ita loquentem [*Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis Altera nobilitas*] Et li. j. Fastorū [*Hinc fuit Euāder, qui quamquā clarus utroque Nobilior sacræ sanguine matris erat*] pluraque id genus
423 cumulat Tiraquellus in d. c. 18. nu. 28. † Quibus & illud exemplum accedit, quòd fœmina in suos redeunt ortus: mirificas enim fruges esse perspicimus, quas optimæ segetes

Filios à matre quādoque nobilitari.

pariūt. unde cum natura hæc producat, & ars naturam imitari debeat in quantum potest, ut Philosophus inquit, & habetur in §. minorem supra de adopti. non uideo quare filii ex generosis, & illustribus mulieribus nati, clari nō habeantur. si igitur ex matrimonio cōtracto cum muliere nobili, tantus honor, & tanta commoditas resultat marito, in compensatio nem honoris, & commoditi ualere debet doña
424 tio in eā collata. † Tātoq; magis si ponamus, quòd illa mulier de consuetudine, uel de negligētia præscripta non cōferebat in tributis, sed bona sua ueluti franca tenebat, quæ dedit in dotem uiro ignobili: is enim non tenebit ea franca, sed eorum ratione tenebitur ad tributa conferre, prout uoluit Petrus Antibolus in tract. suo de muneribus, quem refert Ioa. Lup. loco citato, inferens ex hoc, quòd cum mulier uideatur fieri quodāmodo pauperior, iustum est hoc respectu, ꝙ donatio prædicta ualere
425 debeat. Et ita tenendo nō obstant cōtraria: nam quod primo dicebatur maritum non fieri nobilem: uerum est absolute loquēdo, secus secundum quid, ut in filijs decidit Bal. in d. l. fi. C. de ser. fug. & in marito Lupus, loco citato. Ad aliud uero, quòd maritus non recipit aliquid existens in commodo bursali respondet
426 ipse Ioannes Lup. † id non esse bene dictum, cū re uera maius sit honoris commodū quam rerum, sicut econtra maius est honoris damnū quàm bonorū. l. isti quidē. ff. quod met. causa. confirmatur ex notatis per Abbatem Ioa. de Ana. & Marianum in c. cum in ecclesiæ corpo
427 re, de Simo. † ubi dicunt, quod si præter affectum coniugalem maximum beneficium collatum est uxori, uel econtra, ita quòd alter alteri sit obligatus ad antidora, donationem inter eos ualere ueluti remuneratoriam seruitii iam recepti, dant exemplum Salyceti, quod habuit in contingentia facti, si cum uir esset condemnatus ad mortem propter delictum, & carceratus, uxor forte sagax eum à carceribus liberauit dando sibi uestimenta muliebria, uel habitū alicuius monachi: licèt enim hoc seruitium non contineat interesse pecuniarium, tamen ualet donatio remuneratoria mariti in
428 eius uxorem largita. † Quod uerò dicebatur maritum perdere, quoniam uxor nobilis regulariter nō tenetur ei lauare caput, aut pedes, siue cibaria coquere, me parum mouet, cum huiusmodi merita obsequialia non sufficiant ad remunerationem inducendam, prout supra dictum fuit: & propterea dato, quòd uxor illis seruitiis astringeretur, eaque præstitisset, non ob id remunerari mereretur. remanet igitur ex prædictis communis doctrina, de qua supra
429 defensata. † Vtilitas autem huius quæstionis multiplex (ne futilis fuisse uideatur eius disputatio) in primis propter statuta facientia mentionē simplicem de donatione: in casibus enim, quibus supra dixi donationē remuneratoDonatio remuneratoria quando sub statuto cōpræhendatur.

neratoriam eſſe ueram donationem,ſub eis cō
430 prehēdetur,alias ſecus,† cum in ſtatutis uer
ba proprie ſumenda ſint.l.3. §.hæc uerba. ff.de
neg.geſt. de qua utilitate perpendit Bart. Ro-
man.Cuman. & Imola,in l.j.ff. eod.Bar.in l.fi-
liusfam.poſt Iacob.de Are.in ſecun.oppo.eo.
tit.& ita firmat Alberic.in l.ſi pater.§.j.ff.eo.&
in prima parte Statutorum,quæſt.122.Bertrā.
conſi.206.nume.3. uol.3.Mod.Galli in conſue
tud.Pariſij,in materia feudali. §.30.nume.99.
431 † Et hæc opinio procedit ſecundùm Imol.in
dicta l.j.& Alexandrum ibidem in addi. Barto-
li,quando ſtatutum eſſet exorbitans a iure cō-
muni. Quod licet non declarent, eſt quando
non corrigitur in totum ius commune,ſed in
aliquo ei derogatur,ut tradit Corn.conſi.174.
col.2.uol.4.Crot.in l. omnes populi.num.121.
ff.de iuſt.& iure Craue.in tract.de antiqui.tem
432 po.in 4.par. num.37.†alias,ut ipſi dicūt,quā
do ſtatutum iuri communi conueniret, poſſet
ex identitate rationis etiam uerificari in dona
tione impropria, & ſic remuneratoria,ſi eadē
ſubeſſet ratio, argumēto legis,illud. ff.ad leg.
433 Aquil. †Quinimo plus dico contra Imolam,
& Alexandrum,idem eſſe in ſtatuto exorbitan
te de donatione ſimpliciter loquente,quod ex
identitate rationis extendi deberet,& uerifica
ri in hac donatione, licet impropria. Quoniā
in exorbitantibus fit extēſio ad caſum, qui ſub
larga ſignificatione uocabuli comprehendi po
teſt.l.filium habeo. ff. ad Maced.l. Senatuſcon-
ſulto.ff.de ritu nup.iuncta.l.liberorum.in prin.
ff.de uer.ſig.& not. ibi per Bar. tradit Alex.in l.
ſi prius.numero 27. ff. de no. oper. nunc. Cor.
conſi.234.nume.8.uol.2.Cur.conſi.60. nume.
20.Rui.conſi.53.num.2.uol.3.late Dec.in l.qui
ſe patris.col.pe.in fi.C.unde lib.Cra.conſi.155.
num.8.Gozad. conſi. 90.col.4. Pet.And.Gam-
mar.in tract.de permu.benefi.in prin.num.69.
Tiraquellus abunde in dicta l. ſi umquam,uer-
bo,[*donatione*,]nume.146.& de legib.connubi.
in uer.contractes.glo.3.num.56.(Natta conſi.
532.num.30.Neuiz. conſi.69.num.9. Alex.de
Neuo,conſi.78.num.9.Senat.Pedemon. deciſ.
434 31.nu.10.)† Sed large ſumpto uocabulo do-
nationis, omnis donatio comprehenditur .l.
alienatum.§. donationis. ff.de uer. ſig.& ſic ēt
remuneratoria. ergo ſub tali ſtatuto contine-
435 ri debet rationis identitate ſuadente. † Am-
plius addo idem dici poſſe, quando ſtatutum
eſſet iuris communis correctorium habens ta
men rationem expreſſam, & finalem, quæ huic
donationi conueniret,nam ad eam deberet ex
436 tendi:in correctorijs enim†licita eſt extenſio
quando ratio ſcripta eſt in lege,uel ſtatuto cor
rigente,ut tradit Bal. in authē. quas actiones,
col.2.C.de ſacroſan.eccl.ubi Iaſ.num.22.latius
confirmat.& in l.Marcellus.in prin.ff.ad Treb.
& in §. ſequens. col. 3. infra de acti. Cur. Iuni.
conſi.54.num.9.Cra.conſi.113.num.3.Dec.in
c.translato. in princi.de conſti.Pariſ.conſi.69.
num.178.uol.3.(Natta con.442. num.4. Alex.
de Neuo.conſi.4.num.5. conſi.28.nu.8.con-
ſilio 59.num.17.cum ſimilibus a me cumulatis
437 in dicta l.qui ſe patris.num.433.)†Idque etiā
ſi caſus ad quem facienda eſt extenſio,ex lata ſi
gnificatione uocabuli non comprehendere-
tur ſub expreſſo,ſecundum latam ſignificatio-
nem uocabuli,ut tradit Iaſ.in l.ſi ita ſtipulatus.
438 §.Griſogonus.col.12.ff. de uerb.ob.†ubi di-
cit eſſe communem (contra Alexandrum in l.
peregre.§.j.ff.de acq.poſſ.qui requirit caſum,
ad quem fieri debet extenſio,ſub expreſſo com
prehendi ſaltem ſecūdum largam ſignificatio-
nem uocabuli, nam ſufficit rationem eſſe ſcri-
ptam,ut extenſio fiat ad alium caſum, licet de
lata ſignificatione uocabuli ſub expreſſo non
comprehendatur.Idemque uoluit Iaſ.in l.Mar
cellus.in prin.col. 11. uerſi. quid tenendum.ff.
ad Treb.in l.j.col.2. ff. de in ius uoc.in l. quam-
uis,col.2.C.de fideic.&: alibi quoque,prout de
ducit Crau.in trac. de antiq.temp.in 4.par.nu
mero 44.quod & ego poſui in dicta l.qui ſe pa-
439 tris.)† Fortius etiam ſubiungo, quòd ſi ratio
nō eſſet ſcripta in tali ſtatuto correctorio, uni
ca tamen reddi poſſet, adhuc ex ea licita foret
extēſio,ut tenet Caſt. & Imo. Cumanus quàm.
in l.ſi uero.§. de uiro. ff. ſol.matrim.Alex.in l.ſi
conſtante.col.3.in fi.eo.tit.ubi Crot.nu.70.ſe-
cunda lectura.Ripa.num.65.ſequitur Iaſ.in di
cta aut.quas actiones, num.22.Alex.conſi.49.
col.5.uol.2.Dec.conſi.372.col.3.Soc. Iun.con
440 ſilio 167.num.21. uol.2. († Sicut etiam tole-
ratur extēſio,licet in correctorijs ſimus quan
do duo prius reperiuntur æquiparata, ut tra-
dit Iaſ. in d. auth. quas actiones,num.17.cum
ſequen.quem refert, & ſequitur eximius iuris
cōſultus, & elegans,Dominus Deſiderius Gui
donus Aſculanus, conſi.170.num. 122. primo
Tomo diuerſorum ultimarum uolūtatum,Idē
441 que tenet Rub.conſi.151.†Vel quando redu
cimur ad ius antiquum,ſecundum glo. in c.ſta
tutum.uerbo,numerandum,de præbend. in 6.
Butri.in c.olim tibi,per illum tex.de uer. ſigni.
Ripa,in dicta l.ſi conſtante,num.61.poſt Alex.
& Iaſ.quos refert Fel.in c.cum acceſſiſſent,co-
lumna 1.de conſti.Senat.Pedemont.deci.147.
num.10.Iaſ.in l.ſi unus.§.pactus ne peteret.nu
me.6.ff.de pact.& conſi.137.num.13.uol.4.Go
zad.conſil.101. num.24.Grat.reſpon.163.nu.
34.uol.2. Gramma. pulcre confirmans deciſi.
92.num.15.) unde concludo,quod tale ſtatutū
de donatione ſimpliciter loquēs,in hac remu-
neratoria locū non haberet,quando ratio ſcri
pta,uel non ſcripta,quæ tamen reddi poſſet, ei
non conueniret, (uel æquiparatio facta non eſ
ſet,uel ad ius antiquum non rediremus:)alias
442 ſecus per ſupradicta,quæ menti teneas. †Se-
cunda eſt utilitas propter inſinuationem,quæ
in donatione propria præter quinquaginta au
reos requiritur.l. pe.in fi.C. eo.ſecus in impro
pria,ut tradit Caſt.& Cuman.in l.j. ff.eo.Imo,

in rub.ex.eo.tit.quatenus enim hæc remuneratio est uera donatio, ut in excessu, & alijs casibus supra positis requireretur insinuatio.ut tradit Guil.de Cun. Bal.& Saly. in l.illud.C.de sacrosan.eccl.Imo.in dicta l. Aquilius, Ioan.Andre.in addi.Specu.in rub.de reb.eccl. non alie. Oldra.consi. 339. Soc.consi.48.uol.j.Rip.in d. l.si umquam.q.14. Rui.consi.60.num.16.uol.
443 3.†alias uero non requiretur insinuatio,cũ sit impropria donatio, ut determinat glo.in d. l.Aquilius. quod alibi non meminisse tradit Alberic.ibi,& singularem appellat Ang. in d.§. consuluit,eamque sequuntur Bar.Castren.Roman.& Imola.Bart.Ang.Imola, cæterique in l. pen.§.j.ff.eo.Rom.consi.26.num.3.Alex.consil. 12.col.2.uol.j.consi.216.in prin.uol.2.Cur. Iu.consi.142.num.5.Ioan. Lup.in rub.de don. inter uir.& uxo.§.50.num.8.Bertrã. cons.205. col.2.uol.2.Tiraquel. abunde in dicta l. si umquam.uerbo,donatione,num.44.(Bar.& Imo. in l.Aquilius.ff.e. Bal. in l.2.in fi.C.ne lic.pot. in l.si cũ mihi.ff.de dolo,in l.3.C.qui bon. ced. poss.in l.si donatione,col.j.C.de colla.& in l.illud.col.pe.C.de sacrosan.eccl.Ias.in l.ex hoc iure,col.9. ff.de iust.& iu. Ang.consi.139.uer.uenio ad tertium,Rom.cons.26.secundo dubio, Cur.consi.68.Alex.consi.21.col.j.uol. 3.Capel. Tolosa.381.in apostil.Ferrat.caut.33.Mantua consi.51.& consi.132.uol.2.Rui.consi.2.col.2. uol.j. Gabrielius Romanus in suis conclusionibus,lib. 3. tit.de dona. conclu.prima,nu.59. Viuius, in suis communibus opi.in uerbo,donatio,inter uiuos, loquens de donatione reciproca,& uicissitudinaria,qualis est remunera-
444 toria.) † & licet in cõtrariũ uideatur textus in l.donatio.C.eo.& ibi not.Bar. (dicens,quòd omnis donatio requirit insinuationem secundum,quod leges expostulant scilicet, si quantitatem taxatam excedit,) tamen ad illum respõdet Constan.Rogerius in l.Modestinus, num. 25.ff. eo. (quòd illa l. donatio, non probat id quod notat Bart.† quia si diceremus, quòd in
445 omnibus donationibus, ibi expressis requireretur insinuatio,certe cum ille textus multũ generaliter loquatur in principio de donationibus, quibuscunque conditionibus, & causa mortis celebratis , quę non propriæ dicuntur donationes, destrueretur doctrina pluriũ Do
446 ctorum in plerisque partibus , ideo † subdit Rogerius eleganter,& docte,)quod ille textus quatenus in fine loquitur de insinuatione,non uult,quòd illa requiratur in omnibus casibus ibi expressis.Quinimo clausulam insinuationis restringit ad casus in quibus leges expostulãt insinuationem, quæ uerba uti generalia nedũ referri debent ad quantitatem donatam prout glo.declarat,& se restrinxit Barto.sed etiam ad alias qualitates donationum, ut quando sunt propriæ, non autem impropriæ,qualis est re-
447 muneratoria,de qua tractamus.†Et licet nõ dicat Constantius, hæc fuit ante ipsum consideratio Fulgosij, in dicta l. donatio,& Alexandri,consi.21.col.3.uol.3. (quæ præterea confirmatur, nam textus ille non plus in hoc dispo-
448 nit, quàm leges aliæ per eum relatæ. † Quia relatio censetur facta cum omnibus qualitatibus suis.l.asse toto,& ibi Bal. & Ang.ff. de hær. insti.Dec.consi.47.nu.j.consi.128.nu.j.Berous, consi.20.num.9.consi.93.num.51.uol.3.at aliæ leges insinuationem non requirunt in donatione remuneratoria, ergo nec illa l. dona-
449 tio.)† Tertia est utilitas propter superuenientiam liberorum, qua reuocatur uera donatio. l.si unquã.C.de reuo.don. quatenus enim hæc remuneratoria donatio est uera, reuocabitur, ut tradit Barba.in c.si.col.fi.eo.tit.Soc.consilio 295.col.pen.uol.2.Rui.consi.60.num.16. uol. Quę donatio re uocetur ob superuenientiã liberorum.
450 3.†alias secus,cum sit impropria donatio, ut firmat Ang.ibi.Roma.consi.26.in fi.Alex.consilio 39.in 3. dubio. uol.4.Ias.in l. ex hoc iure. num.66.ff.de iusti. & iure, ubi quoque Claud. Aquens.nu.75.Ias.in l.si nõ sortem.§.libertus. col.6.ff.de cond.inde.Curt.consi.66.col.j.Soci. in allegato consi. 295.col. pen.Deci.consil.20.
451 in prin.†consi.396.num.10.ubi dicit esse cõmunem.Ripa lib.3.respon. Cap.13.& in dicta l.si umquam,quæst.14.ac post eum, Tiraquel.latissime, uerbo,donatione, num.11.qui dicit esse communem. (Dec.consi.675.Bertran.consilio 20.col.j.uol.j.consi.175.colum.pen.consil. 230.uolum.2.consi.292. colum.5.uol.3.Paris. consi.75.col.2.uol.j. Soc. Iun.consi. 102.col.4. uol.2.Rui.consi.98.col.2.& consi.224.col.fi.uolumi.j. Matthæus iuriscons.in suis communib. opinionibus,uerbo,donatio,num.4.post Dec. consi.366.col.antep.uer.uenio ad tertiũ,q pariter cõem testatur.& Gabrielius Romanus plures allegans in suis Conclusionibus, lib. 3.titu.
452 de donationibus,conclu.seeun.num.46.†qd etiam per easdẽ cõclusiones ponit Portius Imolensis, conclusione 35. limita.5.lib.j.sic,ut ueri fieretur id opus non fuisse suum, sed prædicti Gabrielij, prout eius filius in epistola dedica-
453 toria multis ostẽdit.)† Quarta est utilitas, quia in donatione uera, quæ cœpit a traditione, donator non tenetur de euictione.l.Aristo.§.fin. ubi gl.Bar.Cast.& alij.ff.eo.(glo.in l.ad res donatas.& ibi Veronen.ff.de ædil.edi.Cor.cons. 141.uol.2.Ias.consi.34.col.fi.& consil.73.co.fi. uol.j.Rui.consi.184.uol.j.Boeri.consi.67. Cur. Iun.consi.178.num.27. qui communem testatur, sicut & Viuius in suis communibus opi.in uerbo,donatio ubicumque, amplians etiam si ficta tantũ traditio interuenerit mediante constituto,) & infra dicemus,ĩ §.j.quatenus enim hæc remuneratoria est uera donatio, non tene- Donator quã do de euictione teneat.
454 bitur,† alias secus,cũ sit impropria. Ita Iaco. de Arena,Ray.Bar.Alex.Aret.& Besuti.tenent in l.Iulianus.§.j. ut ibi refert Iason, num.12.ff de uer.do. Ias.in dicta l. ex hoc iure, nume.68 & in dicto §.libertus,col.7. Alex.cons.47.col.fi. uol.3.Corn.cons.194.uol.3.Rub.consi.95.col. fina

fina.Cra.conf.64.num.3.Tiraquel.in dicto uer
bo, donatione, num.51.(Viuius in suis com-
munibus opi. in uerbo, donatio ubicumque,
me tacito citans easdem decisiones, & addens
455 tantum Boerium dec.67.col.j.) † Quinta est
utilitas, nam l. fœminæ, & l. generaliter. C.
de secun.nup. quibus donatio uxori facta per
maritum, uel è contra illa, uel illo transeunte
ad secunda uota reseruatur filijs prioris matri
monij, locum non habent in ista remunerato-
ria uelut impropria, nisi quatenus propria re-
putatur, ut in excessu meritorum, uel alijs casi-
bus, de quibus supra. ita firmat Ripa in dicta l.
fœminæ, nume.31. & libro 3.responso. cap.13.
456 †quod ultimum prę cęteris nota, cum sæpius
Doctores plures differentias inter ueram do-
nationem, & hanc cumularint, ut Ias.& Claud.
Aquens.in dicta l. ex hoc iure.Ias.in dicto §.li-
bertus,& consi.73.col. 3.uol.3.Bertrau.consil.
205.uol.2.Barba.in rub. ex.eo. & in tract.de p̄-
stan.Card.q.3.j.par.num.17.Tiraquel. in dicto
uerbo, donatione, ubi 34.differentias ponit,&
tamen nemo ex his, aut alius quē uiderim hāc
457 ponit,(tempore prioris editionis:†nunc ue
rò reperio, quod Gabrielius Romanus in suis
conclusionibus, lib.3.titulo de secund. nup.cō
clusione j.num.39.adducit Bertrandum, consi.
175.colum.2. uol.2.priorum, qui hoc nō dicit,
sed aliud, nempe quòd dicta l. fœminæ, proce-
dit, quādo mulier secundo nubit inuitis filiis:
secus si de illorum consensu.citat insuper præ-
ter Ripam Gabrielius quendam Ioannem Ni
colai, responso 3.nume.3.& seq.& Boerium de
cisio.185. de donatione reciproca loquentem
458 qualis est remuneratoria.)† Non me latet in
super Cumanum, in l.j.ff.eod. aliam utilitatem
cōsiderasse: habemus enim, ut inquit, quòd ex
solo pacto donationis oritur actio.l.si quis ar-
gentum.§.fi.C.eo.uel ut melius tradit Bart.in
l.legitima.ff.de pactis, & cœteri communiter,
ut ibi Ias.refert, num.8. oritur condictio ex le-
ge propter pactum, unde uideretur non habe-
re locum dictæ legis dispositio in donatione
impropria,& sic in remuneratoria, prout alibi
sic exemplificant Guil.de Cun.Raynerius, Bar.
& Alber. in l. iurisgentium.§. quinimmo, ff.de
pac.Saly.in l.legē.q. 6. C.co.quos sequitur Ias.
& dicit esse communem opinionem. numero
459 19.†Sed, ut Cuma.subdit, glossa, & Doctores
contra sentiunt in l. cum pater. §. Meuio. ff.de
leg. 2. quatenus tenent illam legem locum ha-
bere in donatione, causa mortis, quę tamē est
impropria donatio, l.j.ff. eo.in 3.responso, quo
rum sententia magis communiter est recepta,
460 ut infra dicam.†unde sequitur, quòd & in do
natione remuneratoria procedere debeat, &
ita tenet Fulg. & Martinus de Laude in dicta l.
iurisgentium.§. sed cum nulla. Roma. & Imo.
in l.in ædibus.§.j.ff.eo.Aret.noster, in §.in per-
sonam.colum.9.infra de acti.Alex.in hanc par-
tem inclinans in dicto §. quinimo, & post eum

Lex, fœminæ. C. de secū.nup. in qua donatione procedat.

late Garzia Hispanus, col.39.cum seq.Rui.con
silio 54.col.3. uolum.j. Aret.in d.l. 2.colum.3.
uolum.j.Ita quòd hæc opinio uidetur esse ma-
gis communis, merito in hac differētia, uel uti
litate nō insisto, quia satis periculosa redditur
461 in puncto iuris, ut ex prædictis patet.† Quin
ta succedit ex Aretino conclusio, quòd obliga
tus ciuiliter tantum, ut contingit in chirogra
pho ante biennium, soluēs proprie donat, quā
tenet etiam glo. Dec. & Cag. in l.donari.ff.de
reg.iur.Bart.in l.j. ff.eo.Ioan.And.Cardi.Abb.
Anchar.& Imo.in rub. ex. eo. inferentes ob id
in tali donatione, insinuationem requiri præ-
ter quinquaginta aureos, (& cum prædictis ēt
tacite consentit Connan. in Commentar. iu
462 ris ciuil.lib.j.cap.6.col.7.†dicēs, quòd huius
literarum obligationis nulla mentio est apud
Iurisconsultos,& re uera nulla est omnino obli
gatio, sed putat esse, neque ius induxit, ut scri-
ptura syngraphæ satis habeat momenti ad fidē
astringendam, cum causa propter quam facta
fuit, secuta nō sit, hoc uerò solum uoluit, ut eā
post biennium ne liceat testibus oppugnare,
463 quòd creditorum bono introductum est.†Si
militer duorum testimonium, aut iudicis au-
thoritas non obligat, si aut illi falsò deposue-
runt, aut hic inique iudicauit. Sed in re obscu-
ra, atque incerta nihil aliud constitui potuit,
quàm ut scripturæ crederetur, uel testibus, uel
iudicum decretis, nō quòd rerum ueritas mu-
tetur, sitque aut naturaliter aut ciuiliter obli-
gatus, qui nihil debeat, sed quòd in tanta rerū
humanarū incertitudine constituendum fuit
aliquod extremum, in quo possemus conquie-
scere, hæc eleganter Connanus, qui plane sen-
tit hunc ante biennium soluentem uere ac p-
prie donare, si talem scripturam nullū momen
tum habere ad fidem obstringendam, & nullā
omnino illius obligationem appellat,& in hāc
464 partem) † mouetur Aret. ratione, quia tale
uinculum ciuile, nec actionem parit, nec repe
titionem uetat. ergo est uera donatio. primū
probat glossa infra de obliga.in prin. Secundū
glo.Bar.& alij, in l.j.ff.de condict. inde.in l.cum
quis.C.de iur.& fac.ignor.& in c.si.de solu.Ter
tium uero glo. in dicta l.donari, & tex.in l. cu-
465 ius per errorem.ff. de reg.iur.†Secundo præ
ter Aret.facit, quia recipiens chirographum
dicitur obligatus ad numerandum.l.4.C.de dot.
pro.ergo qui scripsit nondum est obligatus ad
soluendum, quia duæ contrariæ obligationes
simul esse nō possunt. si ergo soluat dicitur p-
466 prie donare.†(Tertio confirmatur, nam scri
bens chirographum, in quo fatetur se recepis
se pecuniam mutuam, consensum dicitur adhi
bere limitatum certo modo, certaque condi-
tione, uidelicet si sibi numerabitur pecunia. l.
fi.C.de non num.pecu.declarat Bar. in l.si quis
pro eo.numero 15.ff.de fideiuss.sequitur Ias.in
l.si conuenerit.ff.de iur.om.iud.in l. is qui.nu.
35.ff.de acq.hær.& in l. si pecuniam.col.fi.ff.de
cond.

Obligatus ex chirographo ante biennium soluens, an dicatur uere donare.

467 cond. ob causam † at tacita conditio, prou-
ut prædicta fuit in chirographo non expressa,
ita suspendit obligationem sicut expressa, ut
est Glo. notab. quam Bar. Castr. Alex. & Ias. se-
quuntur in l. item quia ff. de pa&. Dec. cons. 3.
colum. 3. igitur interim soluens uere donat.)
468 † Quarto accedit, cum enim exceptione non
numeratæ pecuniæ se tueri possit, & tutus fie
ri. l. pen. C. de non num. pec. uerbo [*auxilio*] si
ea prætermissa soluat id facere uidetur, ut libe
ralitatem ac munificētiam exerceat, unde pro
pria donatio uidetur esse quam facit. l. 1. ff.
469 eo. † contrariam tamen partem tenet Imo.
ibidē motus, quia aliquo uinculo stimulatur
ad soluendum ergo non uere donat, d. l. dona
tio à contrario sensu. Secundo per textum in l.
hoc iure. §. si quis seruo. ff. eo. ibi [*nō erit donatio
sed debiti solutio.*] hic enim est debiti solutio sal-
tem ciuilis, ergo non donatio. probatur assum
470 ptum in d. l. pen. uerbo [*debitis.*] † Tertio per
textum in l. si quis delegauerit. ff. de nouati. u-
bi debitor tutus exceptione si scienter patia-
tur delegari [*similis est donanti*] dicit text. ergo
non propriè donans, quia nullum simile est i-
dē, l. quod Nerua. ff. depo. & licèt loquatur in
debitore tuto exceptione doli mali, idem ta-
men est in alijs exceptionibus secundum Glo.
ibi per textū in l. doli. §. 1. ff. eo. merito proce-
dit in casu nostro, ubi datur exceptio non nu
471 meratæ pecuniæ, ut infra de litt. oblig. † Quar
to præter Imo. facit Glossa infra quibus mod.
toll. obli. in princip. dicens, quòd debitor ci-
uiliter tātum, si scienter soluat liberatur, quia
fidei implendæ causa id agit. si liberatur, igi-
tur erat obligatus, quia priuatio præsupponit
habitum, l. decem, & ibi no. Doctores ff. de uer
bor. oblig. l. manumissiones, & ibi not. Cast. ff.
de iust. & iu. (ca. ad dissoluendam, de despons.
impub. Mantua cons. 18. num. 28. uol. 3. Ceph.
cons. 93. nu. 9. Curt. Iun. cons. 60. nu 13. Natta
cons. 373. num. 25. cum similibus.) si erat obli
gatus, ergo soluendo non uere donat, cum id à
472 mera liberalitate fluat. d. l. 1. † Rursus si fidei
implendæ causa soluit, ergo propriè nō donat
l. si sponsus. §. fin. ff. de don. inter uir. ubi fit hęc
consequentia ibi [*quia plerique magis fidem exol
uunt quam donationem.*] & paulo supra ibi [*magis
pleniore officio præstandæ fidei functum quam donasse*]
473 († Adde quod inquit Connan. in Commen-
tar. iur. ciuil. lib. 1. cap. 6. col. 9. inde dictam fi-
dem, quòd fiat, quod dictum est, quæ ipsa est
fundamentum iustitiæ, ut scribit Tullius lib.
1. offi. scribens enim dixit se debitorem, rece-
pisseque, seque redditurum, ergo soluendo fa
474 cit, quod dixit, & ita non donat.) † Quinto
accedit, quòd ubique appellatur debitum ci-
uile. l. 3. §. 1. ff. de cons. pe. l. 4. & l. penul. C. de
non numerata pecunia ergo eius solutio dici
non potest uera donatio, quæ liberalitas & mu
nificentia dicitur, l. 1. l. hoc iure. §. non potest,
ff. eod. (& cuius solutio omni iure indebita
appellatur, & sic siue naturali siue ciuili, ut per
Bartol. in dicta l. 1. Bero. cons. 50. num. 1. uol. 3.)
475 † Sexto moueor per textum in l. quæ statu li
beri, ff. eod. in ratione sui ibi, [*res enim pro his
intercessit.*] in casu namque nostro res pro hac
solutione intercessit, nempe confessio in chi-
rographo, ergo soluens non donat, sicut nec
statuliber ibi. Et tenendo hanc partem contra
communem, non obstant contraria, & primo
ratio Aretini, quia consequentia sua non est
uera, cum aliquis stimulus concurrat. Item li
beratio, & fidei implendæ ratio, ut supra dixi,
quæ uera donationi repugnant. Nec l. cuius
per errorem, ponit ueram donationem, ut su-
476 pra in Rubrica deduxi. † Ad secundum fateor
quòd scriptor chirographi non est obligatus
ad soluendum utroque iure: si enim esset, pro-
cederet argumentum, & absurdum de duabus
contrarijs obligationibus, sed bene dico, quòd
est obligatus ciuiliter tantum, ut Glos. Bart.
Angel. Salycet. Alexand. Ias. & omnes tradunt
in l. 1. ff. de condict. indeb. & in l. cū quis. C. de
iur. & fac. ign. & istud bene toleratur, quia nō
sunt contrariæ, sed potius diuersæ obligatio-
477 nes. † Simile uidemus, nā dominium penes
duos insolidum esse non potest, l. si ut certo. §.
duobus uehiculum, ff. commoda. & tamen
toleratur, quòd unus sit dominus uniuersalis,
ut Imperator; alter uero singularis, ut quili-
bet priuatus secundum Bartol. in l. 1. ff. de rei
uend. quem sequitur Angel. in l. si hæredis ser- De Imperatore dño uniuersali bonorum.
uus, ff. de legat. 1. Castrens. in l. deprecatio. ff.
ad leg. Rod. de iac. Ias. in l. 1. num. 2. lectura 1.
ff. ad Trebel. (idemque Bartol. in extrau. ad re
pri. uerbo Reges. Alberic. in procem. fforum.
numero 9. Angel. in dicta l. deprecatio. Bald.
in l. bene à Zenone, colum. 1. C. de quadri.
præscr. & in capit. 1. in princip. de pace, iuram.
firman. Glo. in cap. conuenior. 33. q. 8. Luc. de
Pen. in l. fin. num. 82. C. de loca. præd. ciuil. li.
11. Ias. in l. cunctos populos, nu. 6. & ibi Caccia
lup. col. 2. C. de summa trinit. Felin. in ca. quæ
in ecclesiarum. col. 9. de summa trinit. Cur. iun.
cons. 157. colum. 5. Marsi. in l. 1. num. 96. C.
de rap. uir. Ruin. cons. 26. colum. 4. uolum. 1.
quos omnes adducit Gabrielius Romanus in
suis conclusioni. libro 5. titulo de acquirendo
rerum dominio. Conclusione 3. numero 8.
& repetit Portius Imolensis, libro 5. conclu-
478 sione 14.) † & licèt plerique non desint, qui
nec in uniuerso consentiant Imperatorem
esse dominum, prout latè disputat Domini-
cus Sotus, libro 4. de iustit. & iure, quæstio-
ne 4. articulo secundo, sed longe diffusius at-
que Luculentius Fernandus Vasquius. Con-
trouersiarum Illustrium libro primo, capitulo
20. per totum, tamen cum principalis non
sit hæc cōclusio quā tractamus, sed incidenter
nobis per manus uenit, satis erit receptis-
simam opinionem esse supra relatam, ut testa
tur Alfonsus Guerrerius in suo speculo prin

H cipum

479 cipum, capit. 56.) † Pariq́ue modo toleratur, quòd penes unum ſit dominium directum
penes alium utile, l. j. §. fi. ff. ſi ager uec. §. adeo.
infra locati. (& in dubio mentione dominij
480 facta, † propriè & ſimpliciter loquendo, de
directo intelligere debemus. Glo. Bart. & alij
in dicta l. j. Bar. in l. j. col. fi. C. de uſufr. Senatus
Pedemontanus Deciſ. 29. nume. 4. compro-
481 batur hoc) † idem in poſſeſſione, quæ diuer
ſo iure penes plures eſſe poteſt, ut notatur in
dicto §. ſi duobus uehiculum, & eſt text. in l. 3.
§. ex contrario, & ibi not. omnes, ff. de acquir.
poſſ. (Ad tertium reſpondetur, conſenſum per
fectum, & efficacem ſcribentis chirographum
limitatum quidem eſſe per eam conditione ſi
ſibi numerabitur pecunia: intendit enim illo
caſu efficaciter obligari, tamen interim ſubeſt
qualis qualis conſenſus, & conſenſus dici po-
482 teſt licèt limitatus, † ſicut etiam uolũtas coa
cta non dicitur abſolutè uoluntas, tamen uo
luntas aliquo modo dicitur, l. ſi mulier §. ſi me
tu, ſecundo. & ibi Bar. Caſt. Alex. & alij. ff. quod
met. cauſa. Bal. in l. 2. §. ſed & ſi quis. C. commu
nia de leg.) Ad ultimum reſpondetur, quòd, &
ſi ſpreta exceptione ſoluat, non tamen conue-
niunt illi uerba dictæ legis primæ, cum ob ſti-
mulum implẽdæ fidei, & quo magis liberetur
483 id agat, ut ſupra dixi. † Et hæc concluſio cõ
tra communem opinionem ſic firmata tanto
magis procedit in caſibus, in quibus uinculũ
ciuile habet effectum exigendi, exemplum in
Exceptio nõ nu. pec. quando ceſſet.
eo, qui renunciauit exceptioni non numera-
tę pecuniæ cum iuramento de non contraue-
niendo, & obſeruando, qui conuentus ea ſe
tueri non poteſt, ut tradit Bar. Bald. Angel. &
Caſtr. in l. fin. C. de non num. pecun. Bald. Iaſ. &
Dec. in l. qui pecuniam, ff. ſi cert. pet. Guid. Pa-
pæ conſ. 205. nu. 9. cum ſequen. Alex. conſ. 88. ui
ſo puncto, col. pen. uol. 2. Soc. con. 61. col. 2. cõ-
ſil. 80. col. pen. uolum. j. Bertran. conſ. 35. in fi.
uol. 3. priorum. Corn. conſ. 186. nu. 14. uolum.
2. Marſ. Singul. 327. (de qua re ſub diuerſo ta-
men exemplo, latius tractat Emanuel Coſta Lu
ſitanus in l. ſi ex cautione, limitatione 9. C. de
484 non num. pecu.) † Et ratio eſt in promptu,
quia iuramentum operatur, quòd actus po-
ſtea factus, dicitur fieri coacte metuq́ue periu-
rij incurrendi, ut tradunt Bar. Bal. & alij in l. 2.
C. quod met. cauſa. ubi dicunt, quòd ille, qui iu
rauit ſeruare contractum metu factum, ſi po-
ſtea ſoluat, & adimpleat, non uidetur per hoc
approbare contractum metu factum, quia ui
detur potius ſoluere metu periurij, ſequitur
485 Aretin. conſ. 14. in 4. dubio. † hinc Soc. conſ.
253. colum. 2. uol. 2. dicit, quòd argumentum
ualet de iuramento ad torturã, quia iuramen-
tum eſt quædam tortura ſpiritualis. ſequitur
Crauet. conſ. 6 nu. 84. nil ergo mirum ſi iſte,
qui renũciauit cum iuramento dictæ exceptio
ni, ſoluens non dicitur donare, cum metu pe
riurij ſoluat, & ita firmat Imo. in capi. debito
res, colum. 3. de iureiuran. Corn. conſ. 293. co-
486 lum. j. in fi. uolum. 4. († & certè negari non
poteſt quin iuramenti ſit immenſa uis: ut e-
nim dicit Mateſil. notab. 51. ſi uendam tibi
fundum pro mille, & obligauero me tibi de
euictione ad duplum, tuq́ue ſoluiſti mihi no-
uem centum, & reliqua centum promiſiſti ſol
uere ad terminum, puta ad Calendas Auguſti,
& iuraſti obſeruare contenta in contractu, &
non contrauenire, poſtea non ſoluis centum
in termino, ſecundum quòd conueniſti, ego
uenditor liberor à periculo euictionis, tuq́ue
non potes repetere nouem centum ſoluta, &
quod plus eſt cogeris ad ſoluendum centum
reſtantia ſecundum diſpoſitionẽ legis, ſi quis
maior, C. de tranſ. ubi ſequitur Iaſ. colum. 3.
uelut notabile, & Curt. ſen. colum. j. dicens
ad Mateſilanum ſemper eſſe recurrendum,
487 † & ideo ſubdit, quòd cauti eſſe debemus, ut
in omni contractu apponatur iuramentum,
quia operatur infinitos, & mirabiles effectus,
ſubiungens inſuper ſe habere pro uoto, &
firmo propoſito non contrahere cum aliquo
niſi iuret in inſtrumento ſuperinde celebra-
to. idemq́ue tenet Brun. conſ. 48. colum. fin.
488 † Magna enim eſt uis Iuramenti, ut inquit
Cagnol. in dicta l. ſi quis maior, num. 59. ubi
dicit poſt Caccialup. in tractat. de tranſactio.
& Modernos Brixienſes Caut. 20. quòd qui ex
cauſa tranſactionis iuratę promiſit ſoluere du
catos ſeptuaginta in ſeptem terminis, ſi in u-
no termino defecit, ſtatim ad ſolutionem to-
tius reſidui compelli poterit non expectatis
489 alijs dilationibus. † facit etiam, quod di-
xit Parpal. in dicta l. ſi quis maior. numero
37. quòd debitor, qui non ſoluit ſuo tempo-
re, quod iure iurando promiſerat, non excu-
ſatur à periurio eo prætextu, quòd creditor
ei uiciſſim aliquid daturus erat, quòd non de-
dit, ſequitur prædicta Rolandus à Valle con-
ſil. 31. colum. 2. uolum. 2. ex quibus bene con
cludi poteſt, & iuramentum renunciationi
non numeratę pecuniæ ſubiectum operari
quominus illius exceptio poſſit opponi.)
490 † Idem quoque dicendum puto in eo qui
confeſſus fuerit recepiſſe pecuniam coram iu
dice ad inſtantiam partis interrogantis, & ſic
per modum iuriſdictionis contentioſæ, cui
non datur exceptio non numeratæ pecuniæ,
ut eſt Gloſſa notab. & poſt eam Salycet. in l. j.
col. 3. C. de confeſſ. ſequitur Iaſ. in dicta l.
qui pecuniam, colum. 2. & in l. pacta nouiſſi-
ma, colum. 3. C. de pact. (idemq́ue tenue-
runt Cyn. Bald. & Sályce. in l. in contractibus,
C. de non numerata pecunia Bald. conſi. 447.
491 contrahentes. num. 2. uolum. 3. † licèt Iaſ.
in dicta l. qui pecuniam, contra ſentiat. & Ca
ſtrenſ. in dicta l. in contractibus, quas refellit
Emanuel Coſta, priorem partem ſecutus, in d.
l. ſi ex cautione, limitat. 11. Vbi pariter citat
Baldum, infra delit. ob. in princ. col. penu. Fel.

in c.ſi cautio.num.46. de fi. inſtrument. Afflictum in conſtit.Neapol.li.j.Rubric.40.nu.10. & 14.Rodericum Suarez.in repe.leg.poſt rem iud.ff.de re iud.& Caſſaneum,conſ.12.nu.10. ſimileſque citat præter Emanuelem Coſtam Senatus Pedemontanus, Deci.134 .colum.fi.
492 †nec ſanè mira uidetur eſſe deciſio caſus prę
dicti propter calorem iudicij: nam & uidemus, quòd quamuis regulariter præſens, & tacens non præſumatur conſentire his quæ tendunt in eius præiudicium.l.filius familiàs,§.in uitus. ff.de procur.Bar.Caſtr.& omnes in l.quę dotis, ff.ſolu.matr.tamen fallit dicta regula, quando quis eſt præſens, & tacens in iudicio, quia tunc etiam ad incommodum ſuum conſẽtire præſumitur,ut uoluit Guid.de Suzar. in l. licèt.C.de procur.Bald.in l.1.ff. de neg.geſt. Alexand.in l.ſępe, numero.93.uerſicu.ſeptimo ſaluari poteſt.ff.de re iud.Ruin.in l.j.col. j.ff.de uerborum obligat.& Crauet.conſ.j.ad
493 fi. † Sed & inſuper prędicti caſus) ratio eſt in
promptu duplex: prima quia talis confeſſio facta in iudicio inducit notorium, ut tradit Bal. in l.properandum, in fi.princ.C.de iudic.not. in l.ictus fuſtium.ff.de his qui not.infa.tradit Alex.conſ.152.colum.3.uol.5.Deciſ.Neapol. 176.Gramma.Deciſ.31.nu.8.Deciſ.36.nu.78. unde ſolutio quæ habet hanc cauſam cõfeſſio-
494 nis notoriæ,non poteſt dici donatio. † Quæ
non præſumitur,quando capi poteſt alia coniectura,l.cum de indebito.ff.de prob.l.ſi cum aurũ.ff.de ſoluti.& ponit Ale.in l.ſi is qui.400. §.dos legata.nu.4.ff.ad leg.falc.Gozad.cõſ.94. num.28.Corn.conſ.64.nu.2.uol.2.(D.meus Riminald.conſ.216.num.4.& ibi in apoſt.am-
495 pliaui.Iaſ.conſ.193.uol.2.† uolens id proce
dere,licèt præſumptio ſit leuis. Imò uerò potius præſumitur error,ut per Dec.cõſ.571.nu. 5.Neuiza.conſ.8.num.39.cum ſimilibus latius
496 cumulatis à Natta conſ.77.col.fi.) † Secun-
da eſt ratio,quia talis confeſſio proceſſit ex neceſſitate cauſatiua,uidelicet ob declinandum iudicium. iudicium namque redditur in inuitum cauſatiue, ſi reus nolit ſoluere, uel confiteri, ut declarat Angel.Imo. & Alex. in l.inter
497 ſtipulantem.ff.de uerb.obl. † Si ergo confi-
teatur, talis confeſſio non dicitur uoluntaria, ſed potius neceſſaria neceſſitate cauſatiua, ut litem effugiat,ſicut in ſimili dicit Gloſſa in §.poſthumorum,uerbo [*neceſſe*] infra,de exhęred.lib. unde cum ſolutio ueniat ad executionem datæ confeſſionis, debet intelligi eodem modo,quo & ipſa confeſſio,uidelicet ob neceſſitatem cauſatiuam facta,ne litibus uexetur.
498 † Actus enim ſequens ueniens ad executio-
nem precedẽtis intelligitur eo modo quo pręcedens, l.ſi pecuniam, §.fi.ff.de condict.ob cauſ. quem textum ad hoc propoſitum citat Caſtrenſ.conſ.64.licèt plura,colum.fin.uolu. 2. ſequitur Crauet.conſi.135.num.13.merito ſequitur, quòd talis ſolutio non poteſt di-
499 ci uera donatio ullo modo:† (talis enim ſolu
tio ſequens confeſſionem præcedentem neceſſariam, ut ſupra declaraui,cenſetur facta ſecundum cauſam præcedentem, & ſic ex neceſſitate.l.quædam mulier.ff.de rei uend.l.2.C.de acq. poſſ.Craue.conſ.91.num.9.conſ.158.ad fi.Cephal.conſ.156.num.14.& conſ.272.num.114.
500 †& ulterius confirmatur: nam in dubio præ
ſumitur actus ob cauſam neceſſariam, non autem ob uoluntatiam,l.fin.C.de ali.pup.præſt. ubi Bartol.& in l.cum ſeruus,ff.de uerbor.obli. Abb.conſ.116.ad fin.uol.2.Roman.conſ.247. col.2.uerſ.eſt igitur uidendum.Caſtrenſ.conſi. 133.colum.2.conſi.410.colu.1.uol.2.Corn. conſ.316.col.5.uol.2.Craue.conſ.106.nu.8.&
501 conſ.149.num.12.) †Idem quoque,& tertio An confeſſio geminata de pecunia recepta excludat exceptionem non nu. pec.
dici poteſt,quando confeſſio de recepta pecunia eſſet geminata,quo caſu exceptio non numeratæ pecuniæ opponi non poteſt,ut uoluit Gloſſa in l.in contractibus,§.illis,C.de non nume.pec.Bal.& Ang.in eadem lege §.ſed quoniam.Roman.in l.ſi uero,§.de uiro 31.limita. ff.ſolu.matrim.Iaſ.in dicta l.qui pecuniam,nume.4.Barbat.conſ.17.uol.2.Dec.conſ.181.col. 2.in fi.Crauet.conſ.54.nu.7.conſ.114.num. 8.Grat.Reſpon.118.nu.13.uol.2.Ioann.Lup.in repet.Rub.de donat.inter uir.& uxo.§.17.nu. 10.Hieronym.Butigel.in Rubr.ff.de uerb.ob. nume.26.ſi enim ſic geminate confeſſus ſol-
502 uat,non dicetur uerè donare. † (non omitto
tamen, quod Felin.in c.ſi cautio, de fi.inſtru. nu.56.dicit ſe non curare de hac fallentia niſi inquantum ualet autoritas Abbatis ibi,qui eã ſecutus eſt, quia eadem auiditate, & propter eandem numerationis ſpem, quis moueretur
503 ad ſæpe confitendum.† Quin plus addo,quòd
Faber, infra de litter.obligat.in princip.num. 12.Petrus,Cyn.& Salycet.in dicto §.ſed quoniam.Collecta.in capit.fin.num.6.de ſoluti. Petrus,Cyn.Alberi.& Angel.in l.cum fidem, C.de non numer.pecu.Roman.conſ.446.conſultatio præſens, num.8.& Deciſ.Neap.110. in fi.tenuerunt, quòd geminata confeſſio non excludit dictæ exceprionis beneficium, cum quibus etiam concordat Dec.in l.j.num. 30.C.de pact.ubi relatione ſolius Abbatis contentus in dicto cap.ſi cautio. ſcribit eius dictũ uideri dubitabile, quia qua facilitate inducitur in prima confeſſione, eadem facilitate ſecunda confeſſio fieri uidetur, & ob id concludit non ualere renuntiationem exceptionis non numeratæ pecuniæ. ſicque Decius ad unguem mouetur ratione Felini ſupra relata.
504 † Sed ab opinione Gloſſæ, cęterorumque
ſequacium ſuperius adductorum temere recedendum non puto, quam confirmat eleganter Emanuel Coſta in dicta l.ſi ex cautione,limitatio.14.per textum in dicta l.in contractibus, §.ſed quoniam. cuius hæc uerba ſunt. [*Illis etiam ſecuritatibus, quæ poſt confectionem dotalium inſtrumentorum de ſoluta dote, uel ex par-*

*te, uel in solidum exponuntur, nullam non numeratæ
pecuniæ exceptionem penitus opponi.*] Sic enim tex
tus uidetur probare, quòd licet maritus, qui
confessus sit dotem, se recepisse, habeat intra
legitima tempora exceptionem non numera-
tæ dotis cum prærogatiua transferendi onus
probationis in aduersarium, ubi tamen præces
serat confectio dotalis instrumenti, quo semel
confessus fuit se dotem recepisse, si hodie rur-
sus confiteatur, non habebit huiusmodi exce-
ptionem, quasi geminata confessio hoc opere
505 tur ex interuallo facta.† Et ita dicit Emanuel
illum textum glossator. in uer. penitus. Odof.
Odrad. Alberic. Bar. & Bal. intellexerunt eodē
loco, quo exemplo uidetur idem receptum in
geminata confessione ex causa mutui, ut simili
ter, qui ex interuallo post primam cautionem
confessus fuerit se recepisse eandem mutuam
pecuniam non habeat emolumentum excep-
506 tionis prædictæ.† Sicque per eum. §. cum glo.
tenuerunt Alex. in l. si duo. §. Marcellus. nume.
3. ff. de iureiur. Aret. in l. si stipulatus. §. Chriso-
gonus, col. 7. ff. de uerb. obli. & ibidem Claud.
Aquens. num. 14. Ias. in l. error. nu. 18. C. de iur.
& fac. igno. in l. 2. §. eruditum, num. 19. ff. si cer.
pet. & in l. qui pecuniam, col. j. eod. tit. Thom.
Parpal. in dicto §. creditum, num. 18. Mars. in l.
j. §. quæstioni. num. 3. ff. de quæst. Cephal. cons.
507 192. num. 21. † & licet nōnulli dixerint aliud
Imperatorem sensisse in dicto §. sed quoniam.
uidelicet, quòd si ante mariti confessionem de
dote recepta, præcesserat instrumentum dota-
le, quo dos ipsi marito fuerat ꝓmissa, cessat ex
ceptio nō numeratæ dotis, quo sensu illū textū
receperunt Petrus, Cynus, Fulg. Castren. & Sa-
lycę. inibi. Albert. Papiens. in l. j. C. de do. cau.
non nume. relatus per Ioan. And. in addi. Spe-
culat. tit. de don. int. uir. in prin. Bart. in Aut.
de tempor. non solu. pec. in prin. num. 6. Rom.
in allegato consi. 445. & in l. si uero. §. de uiro.
sal. 31. ff. sol. ma. Bal. nouel. in l. j. num. 137. eo.
508 tit. ibique. Soc. num. 95. † resoluens ab hac
opi. in consulendo, & iudicando non esse rece
dendum. Nihilominus Emanuel Costa loco ci
tato, Accursij interpretationē magis probat,
nam non uidet, qua ratione moueri potuerit
Iustinianus ad excludendū beneficium ordina
rium exceptionis nō numeratæ dotis propter
509 dotis promissionem præcedentem. † Quini-
mo plus addo, quòd intellectus Petri, Cyni ac
sequacium non conuenit ad illum tex. nam illa
uerba, [*post confectionem dotalium instrumentorum de
soluta dote,*] debent intelligi de instrumentis cō
fessionis solutæ dotis confectis, prout in prin-
cipio quoque Iustinianus sic loquitur, & per
glossam interpretatur dicit: enim tex. [*in contra
ctibus in quibus pecuniæ, uel aliæ res numeratæ, uel da-
tæ esse conscribuntur,*] & glos. dicit numeratæ, uel
datæ, idest confessio de numeratione, uel datio
ne conscripta est. unde sic ēt in dicto. §. sed quo
510 niam, debet intelligi, † cum potissime talis
sensus conueniat titulo tractanti de non nume
rata pecunia, cui textus, sub eo situatus debet
inseruire. l. Imperatores. ff. de in diem adiect.
& sic in dubio fieri docet post alios, quos alle-
gat Ripa in l. j. nume. 14. ff. si certum petatur.
tantoque minus ille sensus recipiendus est,
quod de promissione dotis nullum uerbū po-
511 nit Imperator. † Igitur limitationem præmis
sam siue tertium casum libentius sequor, quē
confirmo: nā iteratio actuum magis opera-
tur, quàm unius actus tantum confectio. l. si
mulier. C. ad Vellc. D. meus Rimina. consi. 344.
numero 22. Dionysius de Barigianis, consilio
42. numero 24. primo Tomo diuersorum ulti-
marum uoluntatum. Roland. à Valle, consi. 71.
nume. 50. & consi. sequen. uolumi. 2. Soc. Iun.
512 consi. 31. numero 5. uolumi. j. † hinc Bar. Bal. De delicto geminato.
& Alex. in addit. in l. j. C. de superexact. lib. 10. di
xerunt, quòd propter actum geminatum accu
satus de crimine, pro quo semel facto ueniret
imponenda pecuniaria pœna, poterit capitali
ter puniri sequitur Grammati. decis. 16. nume.
5. & aliquando sic practicatum fuisse testatur
in sacro cōsilio Neapolitano ipse idem Gram-
ma. consi. 17. numero 16. & uoto 17. dicens fuis-
se ad mortem condemnatum quendam qui eo
dem tempore quinque uxores habebat, sicque
pariter practicatum fuisse per parlamentum
Parisiense refert Papo. lib. 24. titu. 10. arresto. 9.
cumque prædictis etiam concordat Guil. Be-
nedic. in quæst. sua, incipiente, an liceat occide
513 re peccatores, numero 32. † Et latius ego di-
xi in l. j. numero 210. ff. quod quis. iur. attingen
do quot uices requirantur, & de duabus cōclu
dēs, & idē pariter sum prosecutus in l. si unus,
§. pactus ne peteret. numero 335. ff. de pact. al-
legando Baldum in l. 3. C. de epi. audi. dicētem,
quòd geminans delictum non debet sperare
de uenia. & nunc addo Baldassarem Quintium
consi. 177. num. 10. primo Tomo diuersorum
ultimarum uoluntatum, & plures alios quos
allegat ad hoc Bero. consi. 76. num. 15. uol. j. di
cens, quòd ex reiteratione delictum augetur,
514 & consequēter pęna, † nisi tamen, ut ille sub-
dit, numero 98. post Romanum, consilio 336.
de priore delicto, uel pluribus fuerit absolu-
tus reus, uel aliter id, uel illa delicta fuerint
515 abolita, & extincta, † uel nisi delictum se-
quens fuerit diuersi generis a præcedenti. nam
crimen commissum bene aggrauat aliud cri
men eiusdem generis, puta furtum aggrauat
aliud furtum, rapina rapinam, homicidium
aliud homicidium ad effectum augendi, & ag
grauandi pœnam delicti commissi, non au-
tem unum crimen aggrauat crimē alterius ge
neris quo ad augendam pœnam criminis, ut
declarat idem Bero. consilio centesimonona-
gesimoquinto, numero decimosexto, uolumi-
ne tertio, post glos. Bald. & alios, in auth. sed
nouo iure, C. de ser. fug. q sic ꝓprie loquūtur,
ut ille dicit. & ultra Bero. determinat hoc idē
Cepha.

510 Cephal.consi.214.col.fi.†Et licet idem Grã-
mat.in allegata decisi.16.num.7.dicat, ꝙ quic-
quid sit in puncto iuris, hoc in practica num-
quam receptum fuit in Sacro Consilio, nec in
magna curia Vic. quòd propter consuetudinẽ
delinquendi pœna ordinaria augeatur,& hanc
opinionem dicit etiam mitiorem eamque Se-
natum sequi solere Iulius Clarus, lib.5.senten
tiarum, siue practica criminali.§.fi.quæst.84.
517 ad fi.†Attamen ipse Gramma.eam admittit,
& sequitur in dicto consi.17.col.2.& late Car-
rerius,in pract. crimi.§.circa.num.107.Corse
tus,in tracta. de uera gemina. Iacob.Noucl.in
pract.Crim.in prin.num.47.Blancus,in l.fi.nu.
518 196.C.de quæst.Cephal.consil.204.nu.3.† &
idem Blanc.in tracta.de Indic.num.196.citans
inter alios Corsetum,de quo supra.q.53.dicen
tem, quòd cõstitutiones disponentes aliquod
peccatum in foro conscientiæ debere reputari
ueniale, non extenduntur ad casum quando il
lud reiteratur, quoniam ex tali reiteratione ef
519 ficitur grauissimum,& mortale,†unde de ta-
li practica, uel usu fori Neapolis,de quo testan
tur Gramm.& Clarus, parum curare debemus
cum potissime cõsuetudinem localem allegẽt,
quæ non extenditur extra locum,ut inquit An
dre.de Isern.in c.j.§.similiter. de cap.Cor.in c.
j.col.j.de feudi cogni.& in alijs locis per Mari-
num Freccıam Neapolitanum, in tract.de præ
sentatione instrumentorum,9.par.quęst.7.nu.
520 25.†Et præter eum confirmant alij iure con-
sulti notiores:nam Saly.in l.j.C.de summa Tri.
uersi.postquam uidimus de statutis,ponit quę
stionem de Ciue Lucano decedente in Anglia,
ubi habebat domicilium,& concludit,ꝙ in bo
nis existentibus Lucę in loco originis,seruẽtur
statuta Lucana,& in bonis Anglicanis, consue
tudo Anglicana,& sic illa non extenditur extra
locum.sequitur,& comprobat Soc.consil.292.
col.j.Corn.licet de Salyceto mentionem nõ fa
ciat,consi.117.col.j.uol. 2. & Craue.consi.30.
521 sub nu.j.†Sed ulterius ad confirmandum ma-
gis,ꝙ exceptio non num.pec.locũ non habeat
in confessione geminata super illius receptio-
ne manata placet aliud pulchrum adferre:nam
uidemus,quòd licet in testamento prohibitus
alienare,non uideatur prohibitus illum hære-
dem habere,qui ab in testato succedit,l.cũ pa-
522 ter.§.cum inter. ff.de leg.2.† fallit tamen, &
ita secus constituitur,ubi posita sit uniuersalis
dictio geminata, puta quòd alienare non pos-
sit quomodocunque, & qualitercumque.ut.n.
Geminatio quid plus operetur,prout debet,se
cundũm Fely.in c.j.uersi.priuilegium.col.2.de
rescr. Ias.in l.j. in prin. col.8.de offi. eius.Paris.
consi.71.nu.19.col. 3. omnis alienatio passim
prohibita censetur,& sic etiam intestati succes
523 sio.†Ita tradit Aret.in l.uentre.col.16.uersic.
dicamus ergo. & in l.Pantonins.§.j.ff.de acqu.
hær.Rui.consi.208. col. pen.uol.j.consi.98.nu.
11.uolum. 2, & in l,filiusfam. §,diui, col, 28.&
ibidem Ripa,num.99.ff.de leg.j. Rube.consi.j.
num.15.Dec.consi.23.consi.38.consi.381.nu-
mero 7.& consil. 635. pleniusque confirmans
Cephal.consi.152.numero 79.& sequen.Qua-
re redeuntes ad casum nostrum,unde paulo di-
gressi sumus, lectores, pluriumque cupidos
oblectandi gratia, dicere quoque debemus in
tali confessione geminata de recepta pecunia
cessare exceptionem non numeratæ pecuniæ,
524 quæ in simplici competeret.† Nec obstat illa
ratio Felini ac Decij de quibus supra, eandem
esse facilitatem in secunda,& in prima confes-
sione.nam respondet Emanuel Costa loco me-
morato id procedere, si secunda confessio fa-
cta fuerit in cõtinenti post primam,secus si ex
interuallo.tunc enim geminatio operatur quã
do actus ex interuallo fuerunt repetiti, ut per
Alex.consi.110.colum. pen.uolumi.j. Ias.in l.j.
numero 30.ff.de offi.eius.& in l.pen.in fi. C.de
pact. Paris. consil.71.numero 21. uolumine 3.
525 † Quoniam maiorem uim habet talis gemi-
natio, ut inquit Alciat.lib.4. de uerb.si.colum.
8.& communem testatur, eumque refert Ema-
nuel Suarez in thesau.recepta.senten.uerbo ge
minatio. Idemque dici posset declarando Co
526 stã, † quando geminatio confessionis facta
fuisset incontinenti,non tamen uiua uoce, sed
in scripturam redacta:tunc enim effectum ge-
minationis producerent, cum uideretur serio
se replicata, per quam replicationem magis
ostenderetur enixa uolũtas replicantis,ut per
Fely. in capitu.si cautio. num.31.uers.sed unũ
nouissime nota.de fide instrumen. quem sequi
tur Paris.consilio 58.numero 10.uolum.3.re-
manet ergo uera conclusio particulariter in
dictis tribus casibus, quòd soluens non dica-
tur uere donare,ratioque communis dictis ca
527 sibus adserri potest.)† Quia cum conuentus
teneatur soluere reiecta exceptione non nu-
meratæ pecuniæ, soluendo dicitur ex necessita
te facere, nam faciens actum ad quem poterat
compelli,uidetur illum ex necessitate fecisse,ut
no.Bal.per illum textum in l.nouissime.ff.quod
cum falso tut.not. Ioan. And.in c. præterea,de
iure patr.& in regula,bona fides,de reg.iur.in
6.sequitur Dec.consi.178.col.fi.(D.meus Ri-
minal.)& late Cagnol.in l.si quis maior,nume
ro 67.C.de trans.unde si fecisse dicitur hanc so
lutionem ex necessitate,iam patet non esse do
nationem.l.rem legatam.in fine, ff.de adimen.
528 leg. Et hæc menti teneas:†(Sed & quartus ca
sus annecti potest in confessione receptæ pe-
cuniæ mutuo in testamento, uel codicillis de
scripta, non enim potest opponi exceptio non
numeratæ pecuniæ, quoniam testator, uel co-
dicillans non creditur cogitasse de futura nu-
meratione, sed de futura morte, & plerum-
que iminenti.ita Pet.Cyn. & Salyc.in dicta l.
in cõtractib.in fi.Albe.in l.generaliter.in fi.eo.
tit.& est Gl.ordinaria in l.1.uerbo,errore.C.de
fal.causa adiec. leg. quã Doctores ibi commu-

niter sequũrur, Imò.in l.si ex pluribus,in prin.
ff.de solur.Ioa. Plat. in §. Idem iuris,in fi.infra
de except.Ias.in l.qui pecuniam,col.1.ff.si cert.
pet.& in rep.l.admonendi, num. 158.ff.de iure
iur.Mars.in l.1.§.præterea,colu. 4. ff.de quæst.
529 † ita, quòd contradictorem non haber hæc
opinio,prout testatur Fely.in d.c.si cautio.nu.
54.sequitur Emanu.Costa, ĩ d.l.si ex cautione;
530 limitat. 12. † Demum quoque non omitto
quintum casum,quando quis confiteretur cen
tum, uel aliam summã in depositum recepisse,
quo casu non admittitur exceptio non nume-
ratę pecuniæ, ut uoluit Bald.in l.in contracti-
bus, §.sed quoniam. 2.q.C.de non nume.pec.
& ibidem Salyc. nu.4.Castrens.col.2.Fel. in d.c.
si cautio.nu.54.uers. & in tantum.Ias.in l.2.co-
lum. t.ff.si cer.pet.Purpur.in l. singularia,num.
43.eo. tit. quam sententiam magis communẽ
testatur, & confirmat Costa loco memora-
to,fallentia 2.nu.4.Et idem tenet Natta consi.
438. num.4. nam & in dictis casibus, quis sol-
uendo non dicitur uere donare,cum cogi pos
sit,nec exceptione munitus sit.) Expeditis his
quæstionibus Aretini transitum facio ad Glo.
531 Igitur † in Gl. [*acquisitionis*] in ordine prima
ibi: [*nam per stipulationem*] cum sequentib. col-
ligitur conclusio, quòd olim donatio per sti-
pulationem tantum fiebat: hodie uerò etiam
nudo pacto, cum qua transeunt hic Doctores,
idemque tenet Gl.conformis in l.cum pater.§.
Meuio, & ibi sequitur Bartol. & Cumanus, ff.
532 de leg.2.† quæ, & ab omnibus approbatur,
ut tradit Cor.cons.237. colum.t.uol.2.Roma.
cons.486.in prin.Andr. ab Exea,lib.pactorum
nu.94.Idẽq; tenet alia Gl.in l.2. C.de iure dot.
in l.fi.ff.hoc eodem tit.& ibi not.Castr.Bar.in l.
1.ff.de dona. causa mor. (Viuius in suis com-
munibus opinionibus, in uerbo,donatio cen
setur, in fi.& Emanuel Suarez in Thesauro re-
ceptarum sententiarum.nu. 284.) & alibi sæpè
533 Doctores.† Fundatur ista conclusio primi ca
pitis, ut Bart.putat in l.mortis causa donatio
sic.ff. eodem ibi, [*ut quis stipuletur*] ad idem tex
tus in l.senatus. §.fi.eo.tit.ibi [*stipulatus est*] Se-
cundo addduco textum in §. pen. eiusdem le-
gis. ubi creditor donaturus acceptum tulit u-
534 ni ex duobus debitoribus. † Sed acceptilatio
fit per stipulationem.§. Item per acceptilatio
nem,infra quibus mod.toll.obli.ergo paret il-
lam donationem per stipulationem ibi proces
sisse. Tertio probatur secundum caput in l. si
quis argentum. §.fi.C.eo.ubi secundum Glo.
nostram hodie inducitur, quòd nudo pacto
535 donatio fieri possit,ergo non ante.† Sed hęc
opinio licèt communis,mihi nõ placet,primo
per textum in l.etiam.ff.eo.ubi etiam per inter
positam personam ueluti nuntium, ut tradit
Gl.donatio potest fieri, si per nuntium, ergo si
ne stipulatione,quia per nuntiũ stipulatio con
fici non potest, ut declarat Bald.in l.1.col.pe.
C.per quas perso.nob.acqui.no. in additio. Ia

Donatio an olim stipulatione tãtũ fieret, uel etiã pacto nudo.

soris in l.t.in prin.col.2.ff.de uer.obl. Signor.
de Homodeis in l.ea quę ciuiliter.nu.3.ff.de ac
536 quir.rer.do.Grat.Respo.120.nu.5.uol.j.† Et
licèt Bartolus ibi intelligat illum textum de
donatione quæ incipit a traditione, secus si à
promissione, id tamen textum restringit,qui
loquitur indistincte, merito indistinctè debet
537 intelligi,l.de precio.ff.de pub.in rem act.† Se
cundo adduco textum in,l.nec ambigi.C.eod.
ubi dicit textus [*nec ambigi opportet donationẽ in
ter absentes ualidam esse*] si inter absentes, ergo si
ne stipulatione, quæ inter absentes non ualet.
l.1.ff.de uerb.ob.§.item uerborũ.infra de inut.
538 stip. † nisi in pia causa, cui quilibet licèt ab-
senti stipulari potest,ut tradit Bal.in l.illud,co
lum.t.in fi.C. de sacrosanc. eccle. D. meus Ri-
minald.egregie,cons.118. & tamen ille textus
loquitur de iure antiquo ante Iustinianum au
torem dictę l.si quis argentum, cum sit Diocle
539 tiani. † Nec procedit intellectus ibi traditus
per Glo.Bar.& Angelum, quòd textus loqua-
tur de donatione quæ incępit à traditione, nõ
etiam à promissione, quoniam uerba repu-
gnãt ibi [*maxime si ex uoluntate donantium possessio
540 nem donatarius nanciscatur.*] † Nam de natura di
ctionis maximè, est exprimere casum minus
dubium, & includere magis dubium, ut not.
Fulg.Alexand.Ias.Dec.D.meus Riminal.& alij
in l.qui se patris.C. unde lib. (& latiùs ibidem
dixi nu.121.) sensus est ergo ibi donationem
ualere inter absentes, non solum adepta pos-
sessione, & sic re tradita donatario, qui casus
expressus est minus dubius, sed etiam nõdum
adepta possessione,& sic re non tradita, qui ca
541 sus inclusus est magis dubius.† Tertio acce-
dit tex. optimus in l.quod de bonis,in princip.
ff. ad leg. fal. ubi creditor debitori suo mortis
causa pacto debitum remisit, hæres falcidiam
uolebat detrahere de tali donatione cã mor-
tis,iuxta.l.si mortis causa, & l. penulti. C.ad le-
gem falci.debitor autem excipiebat de pacto,
concludit textus replicari posse contra debito
rem, quòd pactum prædictum nõ ualeat in ea
542 parte,quæ defalcari debet.† Ecce quòd ibi lo
quitur de donatione, quæ pacto processit, qđ
est intelligendum de nudo, primo quia uer-
bum,Pactum,in dubio intelligitur de nudo, l.
legem,& ibi not.Salyc.D.meus Riminal.& De-
cius,C.de pact.& in Rub.eo.tit.(quo loco Ioã-
nes Sicardus idem confirmat, Doctores in l.
lecta.uerbo,conuenit.ff.si cer.pet. Castr.consi.
43.uiso puncto.col.2.dixi.in l.si unus.§.pactus
543 ne peteret.ff. de pact. num. 74.) † Secundo
quia pro tali pacto dabatur exceptio debitori,
ergo erat nudum.l.iurisgentium, §.igitur nu-
da.ff. de pact. Tertio,quia hæredi contra illud
dabatur replicatio,quæ oritur ex pacto nudo,
dicto §.pactus ne peteret, & ibi Ias.notab. 3.
544 † Quarto probatur hæc opi. in l.in ædibus,
post princ.ff.eo. ibi, [*potest enim & citra corpo-
ris donationem ualere donatio, ueluti si donationis cau*

sa

sa cum debitore meo paciscar] supponit enim pacto nudo ualere donationem, id enim uerbum paciscar, idē significat quod pactū seu pactio. dicta l. Iurisgentium. §. si paciscar, cum sequenti, ubi pacisci appellat pactum, uel pactionem, quæ omnia sonant in pactum nudū, l. 1. in prin. l. pacisci. ff. de pact. l. filius paciscendo. C. eo. tit.
545 († aut si quod est discrimē inter ea, respectu dumtaxat ordinis esse uidetur, ut colligitur ex adductis per Connanum in Commentar. iuris ciuilis, lib. 5. cap. 1. col. 6. pactio namque dicit ille, nomen est uerbale, quod propriè dicitur cum fit: pactum autem postea quam est factum, & quia res priores sunt suis appellationibus, & nominibus, ideò Vlpian. in dicta l. j. pactum à pactione deducit, rerum ordinem se-
546 cutus, non Grammaticorum rationem, † nā à pace pactum, & à pacto pactio deriuatur: omnium autem istorum origo est à paco uerbo, quod etiam nunc est in usu, ut testatur Festus Pompeius, qui idem scribit pacionē antiquos dixisse, quam modo uocamus pactionem unde & pacisci, & paco. quibus, utcumque sint, apparet pacisci non ad stipulationem, sed ad pactū nudum referri, & ob id in allegata l. in ędibus, probari donationem pacto nudo olim quoq;
547 fieri potuisse.) † Quintò considero textum in l. Aquilius, ff. eo. ubi dicit textus, quòd [*Aquilius Regulus ad Nicostratum Prætorem ita scripsit, do no tibi,*] &c. cum enim loquatur de donatione facta per litteras, iam patet illam stipulatione
548 remota processisse, † nam per litteras etiam inter præsentes stipulatio confici non potest, ut tradunt Bald. Aretin. Crott. Ruin. Ias. & Alciat. qui dicit esse communem, in l. 1. in princ. ff. de uerb. obl. sicut autem non interuenit ibi stipulatio ratione prędicta, ita nec traditio, cū partes essent absentes, ergo fateri oportet pacto nudo initam fuisse donationem illam de
549 iure forum. † Quod & confirmatur, quoniā quando absenti per nuncium, uel epistolam fit sponsio, inducitur pactum nudum, ut tradit Bald. quem refert Caccialup. in trac. de pact. in 5. q. princip. Bal. nouell. in Rubr. ff. de uerb. obl. nu. 14. uers. similiter. Alc. post eum, num. 5. late Paris. cons. 89. nu. 30. uol. 3. (& Ripa ind. Rub. num. 26. demumque Camillus Plautius, Doctor Egregius in materia pacti. cap. 5. num. 6.)
550 † Sexto ego retorqueo textum in d. l. mortis causa donatio, ponderando implicatiuam, Etiā, quæ solet implicare casum minus dubiū, ut notat Gl. in clem. 2. in uerbo, ecclesiæ, de hæ rer. Ias. in l. si cui legetur. §. si Titio. nu. 2. ff. de leg. 1. Ias. D. meus Riminal. Dec. & alij in l. qui se patris, C. unde lib. (& ibi dixi nu. 125.) Dec. in l. cognitionum. 2. ff. de off. eius. Grat. Resp. 29. nu. 68. uol. 2. (pulchre Bero. cons. 57. num. 50. uol. 3. post Archid. in c. cum in illis. de præ-
551 ben. in 6. quem deducit, ut per eum.) † dicit enim textus ibi, quòd [*mortis causa donatio sic etiam constitui potest, ut quis stipuletur.*] ergo idem includit fieri posse siue stipulatione, qui casus est minus dubius, nam stipulatione interposita uidebatur magis stipulatio quam donatio,
552 † cum stipulatio fit, ubi quis daturum facturum se se id de quo interrogatus est respōdet, l. 5. §. stipulatio, ff. de uerb. obl. cuius tamē contrarium deciditur ibi ob mētionem donationis factam, quo casu. §. stipulatio nō procedit,
553 † Septimo adduco textum in dicto §. Menio. ubi donatio non fuit facta per traditionem cum donans mandaret debitori suo, ut Titio, cui donabat, pecuniam solueret: non enim poterat tradere, quod erat apud alium. & ita ponderat Cuman. ibi. Sed nec interuenit stipulatio, licèt Cuman. & cæteri cōtra teneant, quia sicuti mandans ibi reus stipulandi appellatur, ita si Titio donatio facta, fuisset facta per stipulationem, ille reus stipulandi appellaretur ad denotandum, quòd non pacto nudo fuisset facta donatio. Sed textus hoc non dicit, ergo nec nos dicere debemus, l. si uero. §. de uiro. ff. sol. mat. unde fit, quòd si nec per traditionem nec. per stipulationem processit illa donatio, ꝙ pa
554 cto nudo fuerit facta, († sumpto argumento à sufficiēti partium enumeratione, quod ualet, l. 1. cum ibi notatis ff. de his qui sunt sui. l. patre furioso, & ibi Bar. Bal. & Ang. eo. tit. Glo. & ibi Aret. infra de obliga. ex qua. male. cum similibus per Euerardum in centuria sua. c. 51.)
555 † Et hanc partem tenendo non obstant contraria. primoque text. in dicta l. mortis causa: probat enim contrariū, ut supra ostendi. Ad l.
556 uerò, si quis argentum, in fine, dico † quòd non induxit de nouo, quòd donatio nudo pacto fieret, si bene consideretur, sed tantum, ꝙ detur in ea conditio ex lege, quod prius non fuerat inductum, & ob id appellat eam perfectissimè constitutam respectu conditionis ex illa lege, quæ prius non competebat. Cōfirmatur hic intellectus, quia sicuti cum dicit [*si quidem stipulatio inserta sit*] de nouo non inducit, donationem per stipulationem fieri, ita quoque dū subdit [*sin uero & hoc prætermissum sit*] de nouo non inducit, quòd pacto nudo fieri possit. de his enim meminit, non ut de nouo illa inducat, sed circa ea statuat, quòd ibi subdit de necessaria traditione, (prout & alibi fecit Imperator in l. quidam cum. C. de necess. seruis hęr. inst. prout ipse refert, & Glo. notat infra, de
557 hęr. inst. in prin.) † Tertio non obstat dicta lex Senatus, §. pen. licèt enim loquatur de donatione facta per stipulationem, nō tamen negat quin fieri possit etiam pacto nudo, maximè cum cōtrarium pateat in iuribus supra deductis, & ita in hac conclusione cōtra commu.
558 concludo. † Secundo loco in eadem Glossa ibi [*Quæ stipulatio*] surgit aperta conclusio, ꝙ stipulatio est de iure ciuili. conformis est Gl. in l. ex hoc iure, in fi. ff. de iust. & iu. in §. ius autem gentium supra de iure nat. & notant omnes cō muniter in Rubr. ff. de uerb. ob. Et Zas. in l. j. in prin.

Stipulatio quo iure inuenta sit.

prin.eo.tit. dicens ad unguem stipulationem
esse de iure ciuili inuentam, & de iure gentiũ
incognitam fuisse:(nec me mouet, quod in-
quit Cuiaccius in l.Iurisgentium, ff. de pact.
559 † quòd si solum consensum, & solam conuen
tionem spectas, quæ stipulationi inest, iurisgẽ
tium est: omnis enim conuentio iusta, iurisgẽ
tium est.& ideo qualibet lingua stipulatio fie-
ri potest.l.1.§.fi.ff.de uerb.ob.si uero nomẽ spe
ctas, Iuris ciuilis est. unde uidetur ex duplici
fonte, iurisgentium scilicet & iuris ciuilis, ema
nasse stipulatio, quoniam subdit idem Cuiac
560 cius,† hoc de consensu ad stipulationẽ neces-
sario, ut probatur in l.1.§.adeo.ff. de pact.esse
commune cum omnibus contractibus. Sed in
stipulatione hoc amplius est, quòd si uerba so
lemnia, & præsentiam reorum quæ in ea desi-
deratur,& rationem concipiẽdæ eius spectas,
561 mera est iuris ciuilis cautio † idemque pau-
lo diuersis uerbis explicat Connan.in Comm.
Iur.ciuil.lib.6.c.1.col.3.dicens, quòd reliqua-
rum obligationum, quæ solo consensu, uel rei
traditione perficiuntur contrahendarum sur-
dus, uel mutus habet potestatem, quòd ipso
nutu, & præstatione rei non obscuram dare
potest suæ uoluntatis significationem, sed &
absens per epistolam aut nuncium consentire
potest. at hæc obligatio stipulationis præter
assensum mutuum uerba etiam utriusque exi
git, quoniam à uerbis ipsis uim omnem suam
nanciscitur, neque plus potest, quàm sermo-
ne ipso dictum est, & declaratum, quæ tota so
lennitas cum iure ciuili fuerit inuenta, atque
introducta, stipulationem iuris ciuilis esse con
uenit, ut ceteris assentiens inquit idem Con-
nanus in dictis Commentarijs, lib.1.cap.6.col.
562 pen. † & nomen siue deriuationem assume-
re debuit potius à iure ciuili, uelut ex propria
uirtute quæsitum, quam originale siue com-
mune Iurisgentium mediante consensu, sine
proprio sudore habitum, iuxta notata per Cy-
num in Rubr.prolę.ffo rum, ubi quoque Ripa,
nu.100.dicentes, laudabilius esse nomen ex ꝓ
pria uirtute quæsitum, quàm originale, & siue
563 proprio sudore habitum. † Ideo maior est
honor filio Baronis, uel Comitis, quòd uoce
tur Doctor, quã Dominus) fundatur hęc opin.
communis secundum Glossam hic, & omnes,
in §. de constituta, infra de acti.ibi [*si stipulanti promiserit, iure ciuili tenetur*] qui textus bene pro
bat, ut inquit hic Ioann. Fab. (Imò uerò Va-
conius à Vacuna, declarationum suarum lib.
5.cap.178.per illum textum dicit, stipulationẽ
siue dubio iure ciuili introductam fuisse)
564 † Idẽ tamen Ioannes Fabri post Iac. de Aret. De intellectu §. de cõstituta. infra de acti.
in dicto §.ius autem gentium, colum.penult.
dixit illum textum non probare:nil enim aliud
dicit, nisi quòd ciuiliter obligatur, quod ne
cessario non infert stipulationem esse de iure
ciuili, cum pari modo quis ciuiliter teneatur
etiam in contractibus iurisgentium, ut est Gl.

in l.cum amplius.§. is natura debet. ff. de reg.
iur.& est aptissimus textus in §.j.infra de obli.
ubi ciuiles obligationes appellat non modo
quæ à legibus constitutæ sunt, uerum quoque
eas, quæ certo iure ciuili cõprobatæ sunt; qua-
les sunt inuentę de iure gentium, prout ibi gl.
declarat.stant ergo simul, quòd quis ciuiliter
teneatur in aliquo contractu, & tamen, ꝙ ille
contractus non sit de iure ciuili inuentus, un-
565 de.§. de constitua, non probat. † Reperio,
quòd Tolẽtinas in dicto §. ius autem gẽtium,
nu.34.conatur defendere, quòd imò probet:
dum enim dicit [*iure ciuili tenetur*] non habet re
lationem principaliter ad obligationem, sed
ad modum obligandi, & sic ad contractum, nã
in constituto quis ciuiliter tenetur, & natura-
liter simul, unde illa uerba non intelliguntur
de obligatione, sed de contractu, & sic ꝙ iure
ciuili tenetur, hoc est per stipulationem, quæ
566 est de iure ciuili, † sed iste decipitur in duo-
bus.primo quidem dum firmat in constituto
ultra naturalẽ obligationem, ciuilem dari, ta- In constituto qualis obligatio.
metsi Alciat.in Rub.ff.de uerb.ob.nu.45. idem
scripserit, dicens, ꝙ secunda obligatio quæ ex
secunda promissione nascitur in constituto
ciuilis est, ex quo fomentatur à Prętore: falsa
enim est,& contra communem sententiam ta-
567 lis conclusio,† namque imò in constituto so
la naturalis obligatio uersatur:ut enim dicunt
Doctores, constitutum nudo pacto producit
actionem propter geminatam promissionẽ,
quæ licèt nudo pacto facta parit actionem, l.j.
§.debitum. ff. de consti.pec. d.§.de constituta.
Ita tradit Castr.in dicta l.j.Rom.in l.si uero. §.
de uiro.34. fall.ff.sol.ma. Albe.in l.iurisgentiũ.
§. quin imò. ff. de pact. Alexan.in §.sed cũ nul-
la, eadem lege, in l.legem. C. de pact. & ibi latè
Dec. Matesi.notab. 37.Cuman. Alexa. Bulgari.
568 Crottus, Zasius, & Butigella,† qui dicunt hãc
esse communem opinionem in Rubr.ff.de uer
borum obligat. idemq; tenet Iuuenalis à Co-
sta in Rubr.infra de obligat. nu. 18. Et respon
dent Doctores obiectis Iasonis contrarium te
569 nentis ibi, † dum potissime dicit, quòd natu
ralis obligatio se habet tãquam mater ad pro-
ductionem actionis, unde ipsa licèt geminata
non potest actionem parere, quoniam im-
possibile est per naturam, quòd duæ fœminę
generent sine masculo, ergo nec per artem id
570 fieri potest, §.minorem, supra de adop. † Re-
spondet enim Butigella, nu.26. quòd prima na
turalis accedente alia naturali parit actionem
in uirtute geminationis, & quia fomentatur à
lege ita, quod hoc procedit casualiter. quod ue
571 ro dicit Ias. regulariter † confirmatur ista re
sponsio ex doctrina Bartoli in l. cum quis, nu.
21.C.de iur.& fac.igno.& in l.j.ff.de cond. ind.
num.22.quem sequitur Aretin.noster infra, de
obligat. in princip. sicut enim Deus produxit
filium hominem in terris sine patre ex ma-
572 tre sola, ut Iesum ex Virgine sacrata, † ita im-
pera-

perator actionum conditor, uel lex diuinitus promulgata.c.fi.16.q.3.l.fi.C.de præf.lõ.tẽp. cum ibi not.& per Dec.in Rub.de consti. col.j. potest ex sola naturali,tantoq; magis ex gemi nata actionem producere.Ex his igitur cõclu dendo patet in constituto nudum pactum uer sari,solamque naturalem obligationem, non
573 etiam ciuilem ,ut putat Tolentinas. † Quod etiam confirmatur ex l.1.in princip'.ff.de con sti.pec.dum dicit, quòd prætor constituta cu stodiens, fauet equitati naturali,nec addit, & ciuili.ergo patet in eo solam naturalem uersa ri. accéditque textus in l.qui autem.§.fi.eo.tit. ubi dicitur, ꝙ possumus constituere per nun tium,per cuius sponsionem absenti factã clarũ est pactum nudum dumtaxat induci, ut tradit Bal.quem sequitur Caccialup.in tract.de pact. in 5.q.princi.cum alijs de quibus supra.ex hoc enim patet,quòd si in constituto quis etiam ciuiliter teneretur, id eo modo fieri non pos set,per quem dumtaxat naturaliter obligatur.
574 † (Demum non omitto uerba Zasij Docto ris egregii in,Rubr.ff.de uerb. ob.qui de con stituto loquens inquit,quòd est nuda conuen tio non uestita robore ciuili,ut ex qua tantum ornatur obligatio naturalis, unde si alius pro alio cõstituat,nõ est fideiussor inquit ille, quia fideiussor citra stipulationem non tenetur,sed est constitutor.l.j.§.fi.ff.de cõst.pec.)unde quo ad hoc primum grauiter errauit Tolentinas.
575 † Quo uerò ad secundum, quod respicit in telligentiam textus in dicto §. de constituta, nõ mediocriter etiam deceptus est,quatenus dixit,ꝙ ille textus principaliter habet relatio nem ad contractum,&ideo dum dicit [*iure ci uili tenetur*] uoluit intelligere de stipulatione. Sicut enim in primo responso text. ille relatio nem habet ad actionem, ibi, [*De pecunia autem constituta cum omnibus agitur*] idest actione, quæ sic uocatur, ut ibi Glo. subiungit a nemine re probata. Ita quoque dum in secundo respon so subiungit [*nam alioquin si stipulanti promiseris iu re ciuili tenetur*] dicendum est, quòd habeat re lationem ad actionem,prout etiam firmat Gl. in uerbo [*iure ciuili*] subdens, uel actione ex sti pulatu ubi incertum est, uel certi condictio ne, ubi certum est in stipulationẽ deductum.
576 † hicq; intellectus consonat cum naturæ ti tuli deseruiat, qui de actionibus tractat iuxta l.imperator.ff.de in diem adiect. (cum potissi mè constitutum sit,quòd lex habens uarios in tellectus in dubio debeat intelligi secũdum il lum sensum qui magis conuenit Rubro,ut no. Ioann.Andr.in additio.Specul.in tit. de dispu. & allega.§.fi.Glo.in c.monasterium,& ibi not. Abb.de electi.cum similibus per Ripam in l. 1.
577 nu.14.ff.si cert.pet.) † Vnde cum ad actio nem respiciat, falsum est ad contractum respi cere,prout Tolentinas affirmat. si quidem tria sunt,quorum nullum est alterum, contractus, obligatio,& actio : primum enim est uerborũ conceptio,uel consensus. Secundum ,quod in de nascitur. Tertium,quod postea ex obliga tione surgit, ut tradit Gl.notab.infra de obli gat.in fi.quam sequitur Aret.ibi. & ex hoc in tellectu planè uerissimo infero ego aduersus Glossam hic, & omnes, quod textus in dicto §. de constituta, non probat hanc conclusio nem, quòd stipulatio sit de iure ciuili,cum de actione loquatur quatenus dicit [*iure ciuili te netur*] non autem de contractu,& sic de stipula
578 tione. † Vnde posset stare, quòd stipulatio esset de iure gentium inuenta, & tamen,quòd actio inde competens sit de iure ciuili,cum omnes actiones etiam pro contractibus iu risgentium inuentæ sint de iure ciuili, ut no tat Glo.Oldra. Bart. Alberic. & citramontani communiter in l.ex hoc iure. ff.de iustit. & iu.
579 † Ita quòd est communis opinio,ut ibi refert Actiones quo iure inuentæ. Ias.nu.48.& fatetur Claud.Aquensis.nu. 56. Idẽ que Ias.latè tenet infra de actio.in prin. (& ibi quoque Benincasius,nu.240.plures cumulãs idem testatur post Alexand. & Misingerium quos allegat, & idem confirmat) Petrus Lo riotus in tracta. suo de pact. axiomate 4. (Et licèt Connanus in Commentar.iur.ciuilis li.
580 j.cap.6.ad finem,† dixerit actionum originẽ nostris dubiam esse, quòd de ijs nihil certi sit à iurisconsultis traditum, & illorum silẽtij nõ aliam fuisse causam existimet, quàm quòd sa ris notum omnibus esse putauerunt, eodem eas, quo obligationes, iure prouenire: quor sum enim attinuisset obligationes constitue re, nisi data simul fuisset earum potestas per sequendarum ? At hæc potestas actio nomina tur, sine qua nullus esse põt exitus obligatio num: ab inuitis enim non putauerunt alia uia obtineri,at aduersus uolentes nõ fuerat o bligationis opus,formulę uero actionũ,mosq; iudiciorum totus est à iure ciuili proditus. At tamen in oppositum crebrior sententia uersa
581 tur, ut dixi. † Nec uerum est uanas, sine que exitu obligationes fuisse priusquam actiones inducerentur, cum ad obseruantiam natura lis obligationis homines manu Regia com pellerentur, ut declarat Innocent.in c. quæ in ecclesiarum de constit.& probatur in l. 2. in princip.ff.de orig.iur. sicq; tenent Socin.Ripa, Crot. & omnes in Rubri. ff.de uerb.oblig.cu ius Regię manus immemor Connanus lapsus est loco memorato,non tamen nescius,cum se quenti c.7.col.2. luculenter, & doctè loquẽs di
582 cat,† non aliam sanè fuisse creandorum Re gum occasionem quàm necessitatem quãdam repellendæ iniuriæ, ut scribit Tacitus lib.j.Ve tustissimi mortalium,inquit,nulla adhuc mala libidine,sine probro,& scelere,eoque sine pęna & coërctionibus agebãt, nec pręmijs opus e rat, cum honesta suapte ingenio peterẽtur, & ubi nihil cõtra morem cuperent, nihil per me tum uetabatur: at postquam exuit æqualitas, & pro modestia, & pudore ambitio, & uis inci de-

cidebat, pronenere dominationes multosque
583 apud populos mansere. † & hoc est, inquit Cōnanus, quod dicitur, priscis illis seculis omnia fuisse gubernata manu Regia, nulla lege, nullo certo iure: erat enim Regibus sola naturę ratio, & iuris, & iniuriæ regula, ex qua notant, nemini uim, & iniuriam inferendam, contractuum fidem seruandam, uirtuti præmia, ui-
584 tijs, & sceleribus pęnas deberi. † itaque non quilibet creabatur Rex, sed inter ipsos esset ad res gerendas maximè idoneus, & qui uirtute, consilio, prudentia, ac animi magnitudine, & robore maximè pręstaret, qui hostes propulsare, labores suscipere, pericula adire, & cum in discrimen ueniretur rem expedire, cōsiliumq; ex tempore capere posset, tum uerò qui pro communi suorum omnium salute plurimum posset, & uellet, qui non amore, aut odio, non cupiditate, aut iracundia duceretur ad iudicandum, sed quod ius, quod ęquitas, & ueritas postularet, id omnibus in rebus constitueret, id sequeretur, & tueretur. Postquàm igitur, ut ad rem reuertar, §. de constituta, non probat communem sententiam, melius illa iustificatur)
585 † in l.j.ff.loca. ibi [*cum locatio sit iurisgentium, non uerbis, sed consensu contrahitur.*] sentit enim, ꝙ contractus qui uerbis fit, est de iure ciuili, cum locatio sit iurisgentium, quia non uerbis fit. Sed stipulatio fit uerbis, l.j.ff. de uerb.oblig. & infra eo. tit. in princ. igitur est de iure ciuili, & iste textus fuit Bartoli in dicta l. ex hoc iure, colum. penult. (& à Petro de Bella Pertica ponderatus ad hoc, in dicto §. ius autem gentium. prout referunt Moderni, Bononienses in Rubr. ff. de uerbor. oblig. nu. 396. licèt Galliaula sibi vē
586 dicet eodem loco, tacito autore.) † Secundo adduco textum formalem in l. ea quæ ciuiliter. ff. de acquir. rer. do. ibi [*ea quæ ciuiliter acquiruntur ueluti per stipulationem,*] & ibi Alberi. post Iacob. de Are. exponit, ciuiliter, id est per modū seu actum inuentum de iure ciuili. ergo dū textus exemplificat in stipulatione, patet eam esse
587 inuentam de iure ciuili. † Tertio allego textū in l. actus legitimi. ff. de reg. iuris. ibi [*actus legitimi, ueluti acceptilatio,*] sed acceptilatio stipulatione tantum contrahitur. §. item per acceptilationem, infra quibus mod. toll. ob. l. an inutilis, §. acceptum fieri ff. de accepti. ergo & ipsa stipulatio est actus legitimus, & sic de iure ciuili. Quarto considero textum supra de usu, & habi. in §. fin. ubi dicit [*exposuimus summatim quibus modis iuregentium res nobis acquiruntur, modo uideamus quibus modis legitimo, & ciuili iure acquiruntur.*] dein de inferius ponit de stipulatione, unde licet infra de uer. obl. in prin. ergo patet eā esse
588 de iure ciuili. † Quinto pondero illud principium ibi, [*Stipulatio hoc nomine inde utitur, quòd stipulum apud ueteres firmum appellabat*] pondero illud uerbum, ueteres, quod ius ciuile priscum, uel illius autores denotat. l. ueteribus placet. ff. de pact. §. est autem aliud, infra eo. ibi [*ueteribus prudentibus.*] l. discretis, C. qui test. fac. poss. ibi [*à ueteribus autoribus uariatū est.*] & l. sancimus. §. si autem per diuersa, C. eod. ibi [*cum enim à ueteribus uariatū est.*] Si ergo stipulatio sortita est hoc nomen, quia ueteres autores iuris ciuilis stipulum firmum appellabant, sequitur stipulationem quoque fuisse de iure ciuili, cum non ante sic dicta fuerit quàm stipulum firmum dici experit. & profectò si de iure gentium fuisset inuenta, dixisset textus ideo sic dictam, quia stipulum de iure gentium firmum dicebatur,
589 † (& postquam in illum textum incidimus qui postquam dixit [*quòd stipulum apud ueteres firmum appellabatur*] subiungit, [*forte à stipite descendens*] non prætereo, quòd Alciatus Parergon lib. j. c. 39. locum corruptū existimat. quid enim inquit, commune habet stipes seu trun- De lectura text. infra de uer. obl. in prin.
590 cus cum contractu? quasi dixerit, nihil. † Vnde Catelianus Cotta, libro memorialium, uerbo, stipulum, cum Philippo Beroaldo sentiēs, & Coras. miscellane. lib. j. c. fi. col. fina. dicunt à stipe potius esse stipulationem deducendam, hoc est à pecunia, cum substantia stipulationis maxime circa stipem, idest pecuniā consi-
591 stat, † & ueteres pecuniam quam in ærariū reponebant, uel Dijs offerebant, uel mendicis porrigebant ad sustentationem infelicis uitę, stipem dixerunt, & hæc ultra prædictos lectura quoque M. Varronis li. primo de lingua La-
592 tina. † Ego uero communem lectionem libentius sequor, quam Theophilus, Balduinus, & Eguinarius inibi probant, & pręcæteris elegantius longe defendit Connanus in Commētar. iuris ciuilis, lib. 6. c. j. nam considerat, quod Tribonianus tradit pro uero, & certo non affirmat, sed fortasse à stipite dictum esse stipulum, quod apud ueteres firmum significabat, unde stipulationis nomē emanauit. Stipitem enim antiqui uocabant fustem terræ defixum, ut autor est Festus, quo boues, & cętera animalia alligarentur, ut retinerentur certo loco, & arbusculis ne nocerent, qua similitudine stipulationem existimauit dictam esse, de qua uerisimile est hunc in primis factum esse uersiculū: [*Verba ligant homines taurorum cornua funes.*] at ij funes, ut plurimum stipitibus obligantur.
593 † & cum stipulatio non pecuniæ modo, sed rerum omnium, esse possit quæ ueniunt in hominum comercium, Tribonianus eam à stipite maluit deducere, quàm à stipe. Quicquid. n. ita dicitur, ut uerbis ipsum per se suis satis firmitudinis habeat ad obligandum, appellatur stipulatio, quòd in eo similitudinem quandam
594 gerat stipitis.) † Sexto prosequendo principalem articulum confirmatur hęc opinio per textum in §. item inutilis, infra de inut. stip. ubi stipulatio nō cadit inter patrem, & filium: hinc enim datur intelligi, ꝙ iuris ciuilis sit, alioquin si esset de iure gētium, bene caderet inter eos, sicut & naturalis obligatio. l. frater à fratre. §. quæsitum, & ibi not. ff. de cond. inde. quæ iurisgentium

gentium est.l.cum amplius.§.is natura debet,
595 ff.de reg.iu.† Septimo moueor alia ratione,
nam quando actus est origine de iure gentiũ,
eius autem forma de iure ciuili,forma non ser
uata nihilominus oritur naturalis obligatio:
596 † exemplum in testamento, quod est origi-
ne de iure gentium,licèt eius forma sit de iure
ciuili, ut tradunt Bartol.Alexan. & Iason post
alios,qui dicit esse communem opinionem,in
l.interdum,ff.de cond.inde. Castrens.in l.testā
di, C.de testa. Fulg. & Ias. in l.si testamentum,
C.eod.Dec.cons.357.nu.5.cons.403.num.14.
Coras.in l.si testamento,nu.6. C.de impube.
597 † ubi dicit, quòd toto [*ut aiunt*] cœlo ab
errant,qui contrarium tenent. (Senatus Pe-
demontanus Decis. 100.nu.38. abunde Fer-
nan. Vasquius de successionum creatione.lib.
j.§.j. uer.tertia fuit.ubi post infinitos dicit, q
hæc opin. indubitanter cõmunis est, & egre-
gie Connan. in Commentar. Iuris ciuil.lib.9.
c. j.col.2.& 3.vt plurimum namq; dicit, & pro-
priè solennia dicuntur cuiusque rei, quę præ-
ter eius naturam adiuncta sunt extrinsecus, ut
testium numerus, & subscriptio, & multa alia
quę ius ciuile adinuenit,quo testatoris esset uo
luntas munitior aduersus fraudulentorum ho
minum insidias, quæ omnia, quòd à iure ciui
li constituta, & excogitata sint,quosdam in eũ
errorem induxerunt, ut putarent originem te
stamentorum manasse ab institutis Romano-
rum,quod falsum est:sunt enim iurisgentium,
quum ubique gentium sit aliquis eorum usus.
598 † confirmatque Connanus,nam ex animorũ
affectione testamenta, commendationesque
morientium natæ sunt:at hęc affectio cuique
homini iam tum ab initio naturæ statim insita
fuit, quare & testamenti desiderium faciendi
Theophilus Iustiniani Grecus interpres,inter
exempla eorum, quæ iurisgentium censentur
esse connumerat,atque hunc testandi morem
omnibus populis fuisse, antiquę historiæ mo-
numenta satis confirmant: in quibus,& Græ-
corum, & aliarum gentium testamēta passim
599 leguntur.† Huiusq; rei pariter argumentum
sumi potest à testamento nuncupatiuo, quod
& primum, & antiquissimum esse etiam tum
quidem,quum nondum repertę essent litterę,
uerosimillimum est: initio enim homines si-
gnis, & incerto uocis sono, postea sermone,
& uerbis distinctis, significantibusque animi
sui sensa explicare didicerunt, ita cogente hu
manę societatis usu, deinde litteras quoque
inuenerunt,neque id statim,sed longo post ho
mines natos interuallo,unde testamētum ori-
gine quidem iuris est gentium, modus autem
600 id faciendi apud Romanos ciuilis est.) † si e-
nim fiat minus solenne, tamen legata debētur
ex eo naturaliter, licèt in forma peccet, ut
notant Glossa, Barto. & alij in l.1.ff. de cond.
indeb.& in l. cum quis.C.de iur. & fac. ignor.
601 † sed modo uidemus quòd si partes stipulen
tur, constetque eas uelle stipulationē contra
here, atque in forma deficiant,nec quidem na
turalis oritur obligatio, & sic illa conuentio
non sustinetur in uim pacti nudi, ut est textus
in l.j.§.si quis ita. ff. de uerb. oblig. quem sic
passim notant, & intelligunt Doctores ibi,
ut Alexand. Aretin. Crot. Galliau. cęterique
scribentes post Bar.in l.iurisgentium. §.igitur
nuda. ff. de pact.igitur hinc colligitur stipula-
tionem esse originaliter de iure ciuili inuentā,
non autem de iure gentium. (possem & aliam
rationem philosophicam subijcere,qua con-
firmat hanc opinionem Vasconius à Vacu-
na,declarationum suarum lib.5.cap.178.sed)
ex his satis confirmata remanet hæc cõclusio,
602 † aduersus tamen eam Iason,& Claud.Aque.
in dicta l. ex hoc iure. in fine (sicut & Galliau.
in Rubr.ff.de uerb. obl.) perpendunt urgere
textum in l.an inutilis, ff.de acceptil. in fi. ibi
[*quia hoc iure utimur, ut acceptilatio sit iurisgentiũ,*]
& tamen acceptilatio stipulatione tantum cõ
trahitur, ut supradixi, ergo sequitur stipula-
603 tionem quoque iurisgentium fore. † Secun
do accedit: nam uerba stipulationis erant co-
gnita de iure gentium, & ex his tamquam ex
pacto nudo oriebatur naturalis obligatio, ut
expresse dicunt Imo. & Ale. in l.j.§. si quis ita
ff.de uer.obl.(Ruin. & Galliau.in d.Rubr.eod.
tit.) unde uarij erant modi paciscendi de iu-
re gentium,inter quos erat iste, qui induceba
tur sub forma,sub qua hodie celebratur stipu-
latio, ex quibus omnibus iste solus fuit à iure
ciuili approbatus, ergo non obstante dicta ap
probatione debet dici de iure gentium atten-
604 ta origine,† (si quidem origo rerum in om-
nibus rebus est consideranda, l.tutor. ff.de fi-
deiuss.& exemplum patet in Regno, quod ob
sui præeminētiam solet ad primogenitum ma
sculum, & ad suos descendentes masculos pri-
mogenitos transire,ut per Innoc.Ioann.Andr.
605 & alios in c.licèt,de uoto.†nam quando Re-
gnum habuisset originem à fœmina, tunc po-
test etiam ad descendentes ex fęmina transire
attenta origine.decisio notabilis est Anchara
ni,cons.341.quam plerique legum uertices se
quuntur, ut Ias.in l.sed si hac, §.liberos, ff. de
in ius uoc.Aret.& Soc.in l.Gallus.§.nunc de le
ge,ff.de lib.& post.Soc.in l.cum auus.ff.de con
dit.& demon.col.46.uer.tertius casus. Gra.Re
spon.110.nu.26.uol.j.Cur.iun.in tract. feudo.
3. par. regula pri. & cons.181. col. 2. Cephal.
cons.185.nu.26.uol.2.Bero. cons. 120. nu. 12.
uol. 2. Gozad.cons.79. in fi. & Roland. à Valle
606 cons.76.nu.10.uol.3. †sic etiam uidemus in)
alijs contractibus à iure ciuili approbatis.d. l.
ex hoc iure.& sicut contingit in certis casibus
in quibus ius ciuile nudum pactum approba-
uit, nam nihilominus adhuc illi contractus,
illudque pactũ in dictis casibus dicitur de iure
gentium,secundum Bar. in l.iurisgētiũ.§.quin
607 imò.ff.de pact.col.pē. † (Tertio præter alios
confirma-

confirmatur hæc opinio contra communem ex.l.2.ff.manda.ubi mea tantum gratia dicitur fieri mandatum si tibi mandem, ut pro me fideiubeas, aliena uero, si tibi mandem, ut pro alio fideiubeas: nam eum mandatum fuerit de iure gentium. §.ius autẽ gentium, supra de iure natur. fideiussio uero fieri non possit sine stipulatione l.blanditus, C.de fideiuss. uidetur necessario dicendum, quòd stipulatio fuerit inuenta de iure gentium, aliàs illud mandatum fideiubendi pro alio tunc fieri non potuisset, non cognita eo tempore stipulatione. Sed tamen ex istis non est à communi sententia temere recedendum tot argumentis solidissimis roborata. Quare uis tantum remanet in tollendis memoratis obiectis.) Pro dissolutione

De intellectu l.an inutilis in fi. ff. de accepti.

608 … rium contrarij remittunt se Iason & Claud. ad Glossam ibi in secunda solutione, quę dixit acceptilationem iurisgentium esse propter pactum, quod in se continet, & hanc esse satis bonam solutionem dicit Bart. ibi, & post eum sequitur Imo. (sicut & Galliau. in Rub. ff. de uerborum obligat. sub num. 59.) mihi uero
609 † non placet uelut diuinatiua: nam quamuis licitum sit diuinare, ut iura iuribus concordentur, & propter difficultatem contrarij quãdoq; ad id impellamur, ut tradit Barto. in l.ita stipulatus. la grande, nu.27. uer.& si opponis, ff. de uerb. ob. Ias. in l.2. §.prius, col. penul. ff. de uul.& pupill.& in l.huiusmodi.§.si cui. in fi. ff. de leg.1. Butigella, in Rubr. ff. de uerb. oblig. nu.36. Gomes. in c.1.de rescrip. in 6. nu. 17. id tamen procedit, quando alio modo congrue contrarietas tolli, sedari ue non potest, aliàs secus ut ipsimet sentiunt. unde eum aptior solutio ad hunc textum dari possit, ut mox dicã
610 hæc nullo modo tenẽda est. † (Præterea nullo modo subsistere potest, quia secũdum eam acceptilatio dicitur de iure gentium secũdum quid, nõ autem simpliciter, nec absolute: quod enim est secũndum quid, non dicitur absolute tale, l.hoc legatum ff. de leg. 3. at ille textus dicit, [*ut iurisgentium sit acceptilatio*,] & sic simpliciter, non autem respectiue, merito corruit
611 solutio prædicta.) † Secunda fuit solutio Iacobi de Arena, quem Bar.& Alber. sequuntur, quòd acceptilatio sit iurisgentium per quandam fictionem, & interpretationem: nam cum solutio sit iurisgẽtium & acceptilatio sit similis solutioni, sequitur, quòd acceptilatio per quandam interpretationem est iurisgentium,
612 propriè tamen est de iure ciuili. † sed nec ista solutio satisfacit: si enim sic attẽta fictione uoluisset iurisconsultus ibidem loqui, non apposuisset illud uerbum, fit, quod est ueritatis ac proprietatis expressiuum, ut not. in l.mercis, ff. de uerbor. significat. sed uerbum, uidetur, quod fictionem solet denotare. l.j.§. deiecisse, & ibi nor. Bar. ff. de ui & ui arma. sicque aptius dixisset, [*ut iurisgentium uideatur acceptilatio*] (sic que, licèt breuius, cõcludit Galliau. loco cita
613 to.) † Præterea hæc solutio non aliò tendit quàm æquiparare acceptilationẽ solutioni, sed si hoc erat in mẽte Iurecconsulti, nonne aptius clarius(q;) dixisset. Quia hoc iure utimur, ut solutioni similis sit acceptilatio, quàm dicendo, ut iurisgẽtiam sit: Certe id nemo nõ negabit.
614 † Memoriꝛ repeto olim Dominum meũ Clarissimum Lodouicum Catum sui temporis Cathedratium facile principem, me cum pluribus audiente solitum dicere, quòd acceptilatio sit indubitanter iuris ciuilis, l.l.actus legitimi, iuncto ibi. [*uelut acceptilatio*] quod & tradit Bar. in l.legitima, nu.3. ff. de pact. & om
615 nes consentiunt in d. l. an inutilis. † duplex est tamen, ut ille dicebat, acceptilatio. altera per quam tollitur obligatio uerbis contracta tantum, de qua ibi, & in §. item per acceptilationem, infra quibus mod. toll. obl. Altera uero, per quam omnium rerum tollitur obligatio, etiam iurisgentium, dummodo noua ta sit per Aquilianam stipulationem, de qua in §. est autẽ prodita, infra quibus mod. toll. obl, & de hac dicebat ipse Dominus meus loqui textum in dicta l. an inutilis, in fi. ibi [*& tolluntur etiam honorarie obligationes.*] quasi dixerit, per acceptilationem tolluntur non solum iurisgẽtium, & ciuiles obligationes, uerum etiam prętoriæ, [*quia hoc iure utimur, ut iurisgentium sit acceptilatio.*] hoc est ut tollat obligationes iurisgẽtium nouatas, licèt ipsa sit de iure ciuili. & hoc dicebat esse uerissimum sensum, ad illum tex-
616 tum, nec ab aliquo consideratum. † Ego uero ab eo longe dissentio (namque in primis erroneũ puto duas esse acceptilationes, siquidem secunda per eum considerata ita tollit obligationem uerbis contractam, quemadmodum prima probatur: nam per nouationẽ noua nascitur obligatio, & prima tollitur translata in posteriorem. §. præterea nouatione, infra quibus mod. toll. ob. & est tex. in l.j. ff. de noua. ubi clare dicitur, quòd nouatio est prioris debiti in aliam obligationem transfusio, atq; translatio, hoc est cum ita noua constituatur,
617 ut prior perimatur, † idque fit per Aquilianam stipulationem à Gallo Aquilio introductam, ut testatur Iustinianus, in §. est autem prodita, infra quibus mod. toll. ob. quem mirum in modum laudat Connanus in Commẽtar. Iuris ciuilis, lib.10.c.4.col. 2. dicens, quod C. Aquilius omnium, qui unquam fuere, consultissimus fuit, & cuius prudẽtiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perspexit, ut ait Tullius, & eo autore lex Aquilia scita est, ut uolunt, Aquiliana item stipulatio
618 † per quam contingit stipulationem, ut omnium rerum obligatio in stipulatum deducatur, & ea per acceptilationem tollatur. stipulatio enim Aquiliana nouat omnes obligationes. dicto §. est autem, & breuibus explicat idem Conn. in Commen. Iur. ciuil. li. 5. cap. 6. col.6. dicens, quòd Aquiliana stipulatio omni

De acceptilatione termini nõ uulgares.

ni modo omnes precedentes obligationes no
nat,& perimit,ipsaque perimitur per accepti-
lationem,quare dici non potest, quòd accepti
latio sit iurisgentium,quia tollat obligationes
iurisgentium nouatas per Aquilianam stipula
tionem:cum enim illæ iam sublatæ sint per eã
non possunt amplius tolli, semel enim annul
latum amplius annullari non potest, l. nam&
si sub conditione. §. post defectum,ff.de iniu.
test. sed per acceptilationem tolluntur obliga
tiones inductæ per Aquilianam stipulationẽ
quæ iuris ciuilis sũt,sicut & illa iuris ciuilis est
iuxta l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris.
619 † Quare sequitur, quòd una tantum fit ac-
ceptilatio, quę tollit obligationem verbis tan
tum cõtractam, siue ab initio, siue postea per
Aquilianam stipulationem,quæ perimendo iu
risgentium obligationem, perimitur per accẽ
ptilationem, unde Connanus in Comment.
suis, libro 4. capi. 3.colum.7.& lib.7.capit. 9.
620 colum.2. † dicit, quòd acceptilatio est uer-
borum solennis quædam conceptio, qua solẽ
ne stipulationis retexitur, eo quo contextum
fuerat modo ad rescindendas stipulationes tã
necessaria, quàm ad ceteros iurisgẽtium con-
tractus qui solo consensu connexi sunt, inuti-
lis, & superuacanea, l.cum emptor. ff. de resc.
uendit. ubi si emptor uenditori, uel uenditor
emptori acceptum ferat, acceptilatio in hac cã
non sua natura, sed potestate cõuentionis ua-
let, hoc est, ut exponit Connanus, tãtumdem
efficeret conuentio, quantum acceptilatio, id
circo non opportet existimare eam adiectam
tanquam necessariam, sed tanquam aliam quã
libet pactionem, quæ quoquo modo sit facta
dum ostendat uoluntatem eam contrahẽtium
esse, ut ab emptione discedatur, quæ satis ha-
bet uirium ad abolendum quicquid gestum
621 est negocij inter illos.† hinc enim sentit Cõ
nanus, ꝙ si acceptilatio ibi ualet in uim pacti
illud esse, quia prodita fuit ad tollendas tantũ
obligationes uerbis contractas, non autem iu
risgentium, qualis erat illa emptionis siue uẽ-
ditionis præcedens, & hoc significare uoluit
Iulianus ibidem dicens [*acceptilatio in hac causa*
non sua natura ualet.] & insuper Salyc.occasionẽ
Glossæ dicentis, quòd acceptilatio ualet, ut pa
ctum, notans, quòd quando tractatur de obli
gatione dissoluenda si non ualet quod ago, ut
ago, ualet ut ualere potest, quia acceptilatio
interposita super obligatione iurisgentium
quæ non ualet, ut acceptilatio interponi soli-
ta super obligatione uerbis tantum contracta
quæ iuris ciuilis est, ualet ut ualere potest in
uim pacti.& ita meo iudicio defecit in hoc Do
minus meus duas acceptilationes sibi contin-
gens, cum dumtaxat sit una prout ex prædictis
622 apparet. † Sed esto, quòd essent duæ, tamen
adhuc intellectus suus defendi nõ posset. Quo
niam textus in dicta l.an inutilis, in fi.) loqui-
tur de prima acceptilatione, non autem de

De intellectu l. an inutilis, in fi. ff. de acceptil.

secunda si principalis eius intentio considere
tur, idque Bart.ibi consentit, dum dicit, quòd
liberato seruo, qui tenetur uerbis, liberatur &
623 dominus. † Sed præter eum probatur in pri
mis, quoniam ille §. finalis sequitur immedia-
te, §. acceptum, qui clare loquitur de accepti
latione, quæ uerborum dumtaxat obligatio-
nem tollit ibi, [*Acceptum fieri non potest, nisi qd*
uerbis obligatum est.] ergo dum §. sequens loqui
tur de filio, & seruo promittentibus, qui ac-
cepto rogando liberari possunt, pari modo
debet intelligi de promissione, & obligatio-
624 ne eorum per stipulationem cõtracta,† quia
præcedentia declarant subsequentia, l. si ser-
uus plurium. §. si ff. de leg. 1. & ibi notant om-
nes. Bald. post Cynum in l. legatorum petitio.
§. fi. in fi. ff. de leg. 2. Bal. Imo. & Moderni, in l. co
hæredi. §. si quis discretas. ff. de uulg. & pupil.
Corn. conf. 2. nu. 12. uol. j. Soc. iun. conf. 15. nu.
17. uol. j. Bertran. conf. 131. nu. 3. uol. j. Imo. cõs.
13. num. 3. (Roland. à Valle consil. 41. num. 18.
uolum. 3. Abb. conf. 36. circa fi. uolum. j. Curt.
iun. conf. 52. colum. 5. Guid. Pap. quæst. 445. &
conf. 87. Dec. conf. 15. colum. penul. conf. 445.
colum. 5. conf. 480. col. j. conf. 495. col. 2. conf.
568. colum. j. Ias. conf. 148. colum. 7. in 8. funda
mento, & colum. fi. uolum. j. conf. 69. colum. fi.
uolum. 3. conf. 137. col. 8. uol. 4. Rube. cõs. 150.
circa finem. Paris conf. 18. colum. 3. uolum. 2.
625 Cephal. conf. 197. num. 12.) † Imò magis
præcedentia influunt in sequentibus quam e-
contra, Bartol. in l. quisquis, ff. de leg. 3. in l. fi
lium. ff. quan. dies leg. ced. Roma. consil. 403.
colum. j. Dec. conf. 92. num. j. Gozad. conf. 30.
num. 19. conf. 82. num. 13. D. meus Riminald.
conf. 118. num. 25. & conf. 582. num. 13. (Mar
sil. notabili. 158. Cur. iun. conf. 54. num. 7. & 8.
Senatus Pedemontanus Decis. 147. num. 16.)
626 cum similibus. † Tantoque magis suadetur
hæc interpretatio, cum uerbum [*promittendo*]
ibi positum, etiam ad stipulationem referri
possit, l. sciendum, §. dictum, ff. de ædil. edic.
& not. Doctores in l. sciendum, in princip. ff. de
uerborum obligatio. Secundo idem confir-
mo, quia de nouatione, quæ in secunda acce-
ptilatione requiritur, ne uerbum quidem fa-
cit Iureconsultus ibi, quæ tamen solet expri-
mi signanter in secunda acceptilatione, uersi-
culo, sed & id. iuncto §. est autem, infra qui-
bus mod. toll. ob. ibi. [*stipulatio enim Aquilia-*
na nouat omnes obligationes.] igitur hinc colligi
tur, quòd de prima acceptilatione loquitur.
627 † Tertio accedit, quia textus ille in fine sub-
dit, [*& ideo puto, & Græce acceptum fieri posse;*
dummodo sic fiat, ut Latinis uerbis solet] quæ sa-
tis ad unguem repetit Imperator in dicto §.
item per acceptilationem, postquam de pri-
ma acceptilatione locutus fuit, ergo hinc
colligitur pari modo Iure consultum ibi de il-
628 la locutum fuisse. † Non obstat dum loqui-
tur de honorarijs obligationibus aduersus do

minum, quæ tolluntur per acceptilationem, & tamen illę non sunt uerbis contractæ, ut de peculio, & in rem uerso, quod iussu, & id genus, ut Imola subiungit, ibi quæ aduersus dominum competunt, non quòd ipse contraxerit, aut uerbis sese obligauerit, sed propter contractum serui, ut infra, quod cum eo. id enim dixit incidenter iure consultus, ut ostenderet, quòd dominus accepto rogans nihil agit, cum non sit ipse obligatus, sed seruus, ut de patre supra dixerat. Dominus tamen alio modo poterit liberari, si seruus ac-
629 cepto rogat: † (nam quandoque quis per alium consequitur quod ex persona sua minime consequeretur, l. Aristo. §. fi. ff. quæ res pigno. oblig. poss. l. si communem, ff. quem ad. serui. amit. Ias. abunde, in l. si emancipati, C. de collati. Felyn. in capit. primo, de rescript. & Crot. in l. j. litera j. num. 13. ad fi. ff. de uerborum obligat.) unde subdit textus [*nam & seruus accepto liberari potest, & tolluntur etiam honora-*
630 *riæ obligationes.*] sentiens hoc fieri per † quandam consequentiam, nam liberato seruo, cuius obligatio erat principalis, in consequentiam liberatur dominus, cuius obligatio erat accessoria, prout ita declarant Bartol. & Alberic. ibi. unde hoc non contingit ex natura primæ acceptilationis, cum obligationem tãtum uerborum tollat, sed ex illa regula, quòd sublato principali tollitur accessorium, §. liberis. infra de pupill. subst. Quibus ita stantibus, impertinentia satis essent illa uerba, quæ sequuntur ibi, [*quia hoc iure utimur ut iurisgentium sit acceptilatio.*] si sequamur interpretationem Domini mei, quòd iurisgentium sit, ex eo, quia tollit obligationes iurisgẽtium nouatas, quia nec de nouatione uerbum quidem facit, nec de secunda acceptilatione loquitur, ut ipse putat, sed de prima tantum, licet unam tantũ esse crediderim, ut superius ostendi, unde alia solutione opus est ad illum textũ, si nostrã
631 conclusionem tueri uelimus. † Pro uero igitur sensu illius textus aduerte, & præmitte, quòd iusgentium primæuum nihil aliud est, nisi, quod ratio naturalis dictat inter omnes gentes seruari, casus est in §. quod uero, supra de iure nat. tradit Bartol. quem sequuntur omnes, in l. si id quod, ff. de condi. indebi. & in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iu. ubi dicit iusgentiũ primæuum esse, quod fuit eo ipso, quòd gentes humanæ esse cęperunt ratione naturali inductum, (quod longe latius confirmat Fernãdus Vasquius, lib. j. §. j. nu. 2. de successio. creatione, dicens ex eo iure præceptum, illud descendisse, ut patriæ, parentibusque pareamus, & erga Deum optimum maximum religio. l. ueluti. ff. de iust. & iure. eaque pariter exempla pluribus autoritatibus exornat, Ouidij, Horatij, Tibulli, Virgilij, Ciceronisque, quas hic repetendas esse non existimo, sed ex prædi-
632 ctis) infero, † quòd ubicumque ratio natu-

De iure gentium primæuo notabilis declaratio.

ralis dictat, quid in aliquo casu fieri, talis casus dicitur esse iurisgentium primæui, licèt ab initio iurisgentium primæui non fuerit in
633 uentus, sed dudum postea. † Quia iusgentium primæuum semper durat, nec uariatur tempore, sed immutabile semper permanet capit. primo, 5. distinct. Secundo, quia tale iusgentium quotidiè nascitur, ut tradit Bald. in
634 capit. j. §. j. de noua forma fid. † Tertio, quia se extendit ad talem casum, argumento eorum quæ tradit Bartol. in l. omnes populi, num. 60. ff. de iustit. & iu. quem cæteri sequuntur ibi, Gozadin. consi. 19. num. 7. D. meus Riminaldus consi. 125. num. 12. & cons. 528. numero 23. ubi dicit, quod si statutum confirmat aliquod testamentum inualidum, omnes leges testamentariæ in eo locum habent. l. j. §. lex falcidia, ff. ad l. falcid. non, quia tempore illarum legum fuerit tale testamentum confirmatum, sed quia illæ leges se por-
635 rigunt ad illud. † Quarto, quia tale iusgentium cum semper duret, & quotidie nascatur, ut dixi, reperitur etiam tempore, quo actus inducitur, prout de lege tradit Riminaldus meus, & sibi tacito autore Iason scribit in l. j. colum. 3. C. de eden. dum enim textus inquit, quòd ex causa reus tenetur edere actori, & Bartolus exemplificat in Vsurario per textum in clementina j. §. cæterum, de usur.
636 † Licèt Raphael impugnet, quia non potuit Imperator diuinare de dispositione dictæ Clementinę primæ lõge post factæ per annos mille, saluat eum Patruus meus magnus egregie dicens, quòd cum lex semper loquatur, & sit in uiridi obseruantia, l. Ariani, C. de heret. merito dicta lex prima longe ante facta, reperitur etiam facta tempore dictę Clementinæ primę, eoque tempore dicitur loqui, propterea uerificari potest iuxta dictam Clement. primam. unde pari modo iusgentium primæuum licèt longe ante inductũ, uerificari potest in actu postea emanato, in quo ratio naturalis dictet qd
637 fieri. † Quinto, & postremo, quia, ut idem Riminaldus est autor ibidem, duplex est cogitatio, altera in specie, altera in genere. unde licèt in specie ego non possim scire nisi id, quod est mihi notum in specie (tamen in genere possum habere scientiam de eo, quod non est mihi notum in specie,) l. qui iure militari, & ibi not. ff. de mil. testam. unde iusgentium primæuum potuit in genere cogitare de aliquo casu postea contingẽte, in quo ratio naturalis dictaret aliquid, quo fit, ut ille casus postea contingens appellari possit iurisgentium, attenta tali cogitatione generali.
638 † idque testimonio Ciceronis colligitur officiorum libro primo, cap. quinto, dum dicit, quòd [*homo qui rationis est particeps, per quam consequentia cernit, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, rebusque præsentibus adiungit, annectitque futuras, facileque to-*

tius

tius uit a cursum uidet.] satis enim demon-
strat, quod ratio naturalis cogitat in genere
539 super futuris. † (& hanc opinionem meam
in terminis iurisgentium pulcherrime sic tra-
dit, ut nihil melius, Connanus in Commenta-
rijs iuris ciuil. lib. 1. cap. 5. dicens illud in quo
gentes omnes naturali indicio consentiũt ius-
gentium appellari, tametsi posterioribus secu
lis fuerit cognitum, ut nummo reperto nemo
fuit qui non eo postea usus sit, quòd eum ui-
deret rebus contrahendis necessarium, ex quo
emptio fluxit, hodieque si quid noui excogite-
tur, quo agnito sponte sua, & libenter omnes
utantur, dicetur esse iusgentium, cum ratio na-
turalis, id apud cunctas nationes cõstituat, &
in hanc sentẽtiam Cõnani, quam longè prius
quàm ederentur Commentaria sua, mecũ pcõ
gitaueram, ut in prima huius operis mei impres-
sione patet, pedibus iuit Atius quoque Pinel-
lus in Rubr. C. de rescind. uendit. nu. 7. primæ
640 partis, confirmans ut per eum.) † his sic præ
missis declaro nouiter multa iura, demumque
textum in dicta l. an inutilis: de quo agitur, pri-
mo quidem textum in c. ius naturale, prima di
stinct. quod de iure gentium primæuo uerba fa
cit, ut ibi tradit Præpositus, colum. 3. ubi in
ter alia, quæ sunt iuris naturalis, dicit [*Depositæ
rei, uel commodatæ pecuniæ restitutio.*] id enim non
est, quia depositum aut commodatum fuerint
641 de illo iure gentium primæuo; † imo fue-
runt postea de iure gentium secundario inuẽ-
ta, dicta l. ex hoc iure, dicto §. ius autem gẽtiũ,
in uerbo, Depositum, & notant omnes utrobi
que. Sed quia ratio naturalis his contractibus
inuentis dictare cepit eorum restitutionem æ-
quissimam fore, tamquam semper durans
quotidie nascens, ad eos se extendens, eorum
que tempore uigens, ac postremo de ipsis in
642 genere perpendens. † Secundo declaro textũ
in l. 1. ff. de furt. ubi dicitur, quòd [*furtum pro-
hibitum est admittere lege naturali*] idemque repe-
tit Imperator infra de oblig. quæ ex deli. nas. in
prin. quæ uerba Doctores intelligunt de iure-
gentium secundario, cum furtum sit contre-
ctatio rei alienæ inuito domino, ut ibi. Domi
nia uero non fuerunt inuẽta particulariter an
te, sed eo iure tantum, ut in dicta l. ex hoc iure.
in uerbo [*dominia distincta,*] & ibi notant om-
643 nes. † Ego enim uerius intelligo de iure gen
tium primæuo, & sic de iure naturali, idest ratio
ne naturali, quæ dictat furtum non fieri, nec al-
teri facere, quod tibi non uis fieri, l. probrum,
ff. de uer. sig. & ita Faber. & Aret. exponũt in d.
Fulgosi. in l. j. §. huius studij, in Glo. ius natu-
rale, ff. de iust. & iu. Claud. Aquen. in d. l. ex hoc
iure, num. 36. quia inuento furto, iusgentium
primæuum, quod est ratio naturalis semper
durans, & quotidie nascens, cœpit ad illud se
644 extendere, idque prohibere. † Tertio decla-
ro textum in l. rerum amotarum, in fine, ff. de
actio. rerum amotarum. ibi [*iure gentium con-
dici puto posse res ab iniustis possessoribus,*] & textus
in l. indebiti, in princip. ff. de condictio. inde.
ibi [*indebiti soluti condictio naturalis est*] quæ iu-
ra satis impertinenter exponunt Bar. Alberic.
& alij plerique, ut effugiant obiectum, quod
sentire uidentur, nempe, quòd actiones sint
de iure gẽtium, cum communis Doctorum sẽ
tentia sit in oppositum in dicta l. ex hoc iure;
645 & alibi, ut supra dixi, num. 578. † Planus est
enim earum legum sensus, inuentis enim illis
actionibus ratio naturalis dictare cepit, ut per
eas res auocari possint ab iniustis possessori-
bus, quibusque indebite solutum esset, sicque
ad talem actum auocationis, actionesque præ
dictas se extendere, quo fit, ut iurisgentium
dicantur (hocque bene iustificatur ex his quæ
scribit Connan. in Commentar. suis, libro 1.
cap. 7. colum. 4. dicens, iusgentium & ciuile nõ
distingui temporum ordine, sed naturæ ratio
ne, quòd fieri potest, ut multa sint animaduer
sa à posterioribus seculis, quæ referri debeãt
ad ius naturæ: nam quicquid est eius generis,
ut cognitum omnes approbent, & amplexen-
tur tamquam sibi fructuosum, & utile, iuri na-
turæ, uel gentium tribuendum est, quod de pri
mæuo uenit intelligendum, cum de naturæ ra-
646 tione Connanus loquatur.) † Quarto decla
ro textum in l. ueluti, ff. de iust. & iu. ubi iuris-
gentium primæui dicitur esse, [*ut patriæ parea-
mus.*] hoc enim non est, quia ab initio illius iu-
ris patriæ fuerint, sed postea de iure gentium
secundario, l. sequenti, in uerbo [*regna condita,*]
sed quia patrijs inuentis ratio naturalis dicta-
re cępit ita fieri debere uelut quotidie nascens
647 & semper durans. † (patriæ namque nos no
straque debemus obligatione quadam natura
li, imò uerò hanc sine nefario scelere deserere
non possumus, ut bona nostra sola ad eius sa-
lutem profundere, sed uitam etiam pro ipsa
ponere teneamur, & lege naturæ obligati si-
mus, ut declarat Connanus in Commentar.
iur. ciuil. libro 5. capit. 8. colum. 2. unde sic ait
Horatius oda secunda, libro secundo, [*Dulce,
& decorum est pro patria mori,*] & Iuuenalis Saty
ra 8. de Cicerone canit. [*Roma patrem patriæ Ci
ceronem libera dixit.*] pluraq; id genus tradit Fer
nandus Vasquius in dicto §. j. capit. j. colum. 3.
de success. crea. igitur ille actus parendi patriæ
dici potest eo respectu de iure gentium primæ
648 uo.) † Quinto declaro textum in l. 2. C. de in
ius uoc. ubi dicitur, quòd ratione naturali
honor debetur patronis, exponuntque Odo-
fredus, & Castrens. ratione naturali, idest de
iure gentium secundario, non autem primæ-
uo, quia eo iure non fuit manumissio, cum ser
uitus esset incognita, & per consequens nec i-
sta reuerentia, nam melior est intelligen-
tia, quòd ratione naturali idest iure gen-
tium primæuo debetur hic honor patro-
nis, quia inuenta seruitute, & postea ma-
numissione, ratio naturalis cœpit dicta-

re hunc honorem preſtari, & ſic iuriſgentiũ
cępit ſe extendere ad hunc actum, & in eo lo-
cum habere, quo fit, ut iuriſgentium dici poſ
649 ſit. † Sexto declaro textum in l. nam hoc natu-
ra, & in l. iure naturæ, ff. de condic. indeb. &
de reg. iur. ubi dicitur, quod [*natura aequum eſt neminem fieri locupletiorem cum alterius iactura*] qđ
ſanè non eſt quia meum, & tuum fuerit de iure
naturali, ſed dudum poſtea de iure gentium ſe
cundario, dicta l. ex hoc iure, & ibi omnes, ſed
quia ratio naturalis inducto meo, & tuo cępit
ſe extendere ad illud tanquam ſemper durans
& quotidie naſcens, & dictare ſic fieri, & ſerua
650 ri. † Septimo, declaro doctrinam Bartoli in
l. j. nu. 10. ff. de cond. ind. ubi tradit iure natura-
li æquum fore, quòd hæres impleat uoluntatẽ
teſtatoris, licèt minus ſolennem, & ideo tene-
tur hæres de iure naturali: id enim nõ eſt, quia
teſtamentum, & hæreditas fuerint de iure gẽ
tium primæuo, ſed poſtea de ſecundario ſecun
dum Bartol. & omnes in l. interdum, ff. de con
dic. indeb. & ſupra dixi. ſed quia his inuentis
ratio naturalis ſe extendens cępit dictare eo
651 modo. † ſimiliter tandem declaro textum de
quo agitur, inuentis enim ſtipulatione, & ac-
ceptilatione per ius ciuile ratio naturalis tunc
quoque uigens, & quotidie naſcens cępit dicta-
re, ut obligatus uerbis accepto rogando poſ-
ſet liberari, quia nihil tam naturale erat quam
ut uerbis obligatus contrarijs uerbis diſſolue-
retur, l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur. me-
rito ſubdit Vlpianus [*quia hoc iure utimur, ut iuriſgentium ſit acceptilatio*] hoc eſt ius gẽtium pri-
mæuum dictat, ut per acceptilationem libe-
retur uerbis obligatus, ut de filio, & ſeruo ſu-
652 pra dedit exemplum. † & quòd de iure gen-
tium primæuo ſenſerit ille textus, apertè tenet
ibi uem Ioannes ab Imo. alio reſpectu ponde-
rans illam rationem, non tamen funditus, ut
per me ſupra, cum in eo deficiat quomodo ac-
653 ceptilatio ſit de iure gentium, † &, ut uerum
fatear, hic ĩtellectus, ut ſupra deductus, fuit de
mente Gloſſæ eo loco dicentis acceptilationẽ
iuriſgẽtium fore per approbationem, (quia gẽ
tes approbarunt, & receperunt illum modum
liberãdi introductum de iure ciuili, ut conclu-
dit ét Galliaula, in Rub. ff. de uer. ob. latiusq́;
clariſſimus Dominus Paulus Leonius Patauí-
nus, conſiliarius iuſtitię, ſecretusque Eminen-
tiſſimi Ducis Ferrarię, num. 138. & 141. cuius
ſcripta uenerut in lucem poſt horum meorum
654 primam editionem. † & licèt hęc intelligen-
tia) Bartolo non placeat, quia non potuit ap-
probare iuriſgentium, quod non cognouit, at
tamen allucinatur ex prædictis pace ſua dixe-
rim, namque ſi ſemper durat, & quotidie na-
ſcitur, fuit quoque tempore dictę acceptilatio
nis inductę, & dictando. ꝙ per eam tolleretur
obligatio uerborum, patet illã approbaſſe, me
rito nihil impedit quominus procedat expoſi-
655 tio Gloſſę. † Preterea cum, ut ſupra dixi poſt
D. meum Riminaldum quis cogitando in ge-
nere poſſit habere ſcientiam de eo, quod non
eſt ſibi notum in ſpecie, nihil impedit ius gen
tium primæuum potuiſſe ſcire in nube, quòd
ſi contingeret poſtea quandocumque prouide
ri, quod obligatus uerbis per alia uerba libe-
rari poſſet equum fore talem prouiſionem ſer-
uari, licèt in ſpecie de acceptilatione nõ cogi-
tauerit, uel ſcientiam habuerit, quod ſi cſt pa
riter dici poteſt talem actum in genere appro-
baſſe, merito talis acceptilatio poſtea inducta
de iure ciuili, iuriſgentium eſſe dici poteſt, at-
tenta tali cogitatione, ac approbatione gene-
rali, ita in hac re concludo, ſicq́; patet textum
in d. l. an inutilis, huic communi cõcluſioni nõ
656 obſtare. † Ad ſecundum uero contrarium ſu
pra deductum, quod facit Ruin. in Rubr. ff. de
uerborum obligat. ipſe reſpondet, (& præter
eum Galliaula,) quòd iſte modus non fuit ap-
probatus ſub eadem qualitate, ſub qua erat
olim, id eſt tanquam ſimplex pactum, ſed
præter approbationem addidit ius ciuile no
men, ſcilicet, ſtipulatio. & formam reducen-
do dictum ordinem paciſcendi prius uolunta-
rium ad neceſſitatem, propter quod nomen,
& formam, de iure ciuili dicitur ſecundũ Bar.
in d. §. quinimo, & in l. legitima, ff. de pact. (ubi
657 col. j. tractat † quando lex agit roborãdo pa-
ctum, ut producat actionem, uel non agit il-
lud roborando, ſed propter illud producit a-
ctionem ad inſtar Regis, qui poteſt unum par-
uum Comitem facere potentem ſic, ut per ſe
poſſit facere bellum, uel eo dimiſſo in pauper-
tate ſua propter ipſum inducere bellum, dein-
de queſtione pen. ſubdit in primo caſu quãdo
lex roborat pactum, ut illud producat actionẽ,
quòd ſi lex illud confirmat dando ſibi nomen,
& formam, tunc efficitur contractus nomina-
tus de iure ciuili, prout eſt ſtipulatio. idemque
breuius dicit in dicto §. quinimò, nume. 16.
658 † dicens, quòd de iure ciuili pacta ueſtiuntur
nomine, & forma, ut in contractibus inductis
de iure ciuili. Ad tertium uero reſpondetur,
quod Caius ibi loquitur de mandato, quod in
ter nos contrahitur eo modo, quaſi ſentiat fuiſ
ſe ſecus de iure gentium propter incognitam
tunc ſtipulationem, & fideiuſſoriam obligatio
nem: licèt enim inuentum eſſet mandatum
de iure gentium, ut negari non poteſt, non
tamen erat inuentus ille modus mandati per
uiam fideiuſſionis, ſed aliter puta mandando,
quòd emeres, ires Romam, & id genus, quæ
citra ſtipulationem fiunt, ſed inuenta ſtipula-
tione, & fideiuſſione, cepit inter nos eo quoq;
modo contrahi mandatum, quòd tibi manda
rem, ut pro me, uel pro alio fideiuberes, & hic
eſt pulcherrimus ad illum textum ſenſus, qui
alias eſſet indubitabilis, ſicque remanet hic
articulus explicatus, & concluſio Caſtren-
ſis ueriſſima ſtipulationem inuentam fuiſſe de
659 iure ciuili. † Ex qua concluſione ſingula-
ris

De Dominio quæsito de iure ciuili per principem aufferendo.

ris utilitas percipi potest, quòd cum dominium quæsitum per stipulationem, dicatur acquiri de iure ciuili, ex quo stipulatio iuris ciuilis est. sequitur quòd etiam sine causa poterit illud Princeps auferre prout in quæsito mediante præscriptione, vel sententia tradit Bald. in l. fin. C. sent. resci. non posse, colum. 2. ver. sed immediate opponitur. Angel. in l. Lucius, ff. de euict. Castren. in l. cum hæredes, in princip. ff. de acquir. possess. Alexand. cons. 2. col. 9. uolum. j. cum similibus per Felin. & Dec. in c. quæ in ecclesiarum, de const. latè Ias. cons. j. colum. 7. uolum. 1. cons. 127. col. 3. uolum. 4. & in l. Gallus, §. & quid si tantum, lect. j. col. 23. uers. intellige istam conclusionem, & in secunda lectura. col. 15. uers. secunda conclusio,
660 ff. de lib. & post. † ubi pariter Ale. colum. 11. communem testatur, & confirmat Aret. col. 13. uersic. circa tertium articulum. Crot. colum. 54. uersic. secundo limitatur, & Claud. Aquen. colum. 6. uersic. secunda est. Brun. cons. 10. colum. 6. ad fin. uersic. tertia conclusio. in 2. opi. per eum relata. Curt. iun. cons. 1. colum. 6. in fi. consilio. 138. columna 1. consil. 157. colum. 4. in fi. & consilio 174. colum. 3. in fi. ubi dicit esse communem & ut finem cumulandi faciam, plerique alij quos adducit Gabrielius Romanus in suis conclusionibus, lib. 3. titulo de iure quætendo non tollendo, conclusione j. num. 17. & per easdem decisiones Portius Imolensis conclusione 15. tertia limitatione, libro 5. Senatusque Pedemontanus Decis. 69. nu. 15
661 † Bene uerum est, quòd Felinus loco citato in contrarium inclinat, motus quia dominiũ in dictis casibus quæsitum, dicitur esse de iure gentium, licèt modus acquirendi sit de iure ciuili, ut notat Bart. in l. ex hoc iure. columna 2. uers. ulterius opponit, ff. de iustit. & iu. merito non uidetur, quod tolli possit à Principe sine causa, sicque dicit in terminis Bald. in l. 1. in fi. C. de iure aur. an ul. Castren. in dicto §. & quid si tantum col. fi. cons. 34. col. pen. uol. 2. & Aret. in l. 3. col. fi. ff. de testa. Bertran. cons. 15. uolum. j. Ias. in l. fi. col. 2. uersic. 7. limita. C. si cont. ius. Alexand. cons. 87. colum. 7. uolum. 2. Dec. con
662 sil. 343. colum. 2. uers. & quia. † Crau. consil. 125. colum. 5. & 10. qui dicit esse probabilem. communem uerò Paris. cons. 1. colum. 17. uol. 1. & magis communem cons. 111. colu. 10. eo. uolum. Soc. in dicto §. & quid si tantum, colum na ante pen. uers. circa tertium, Galliau. num. 95. & Garzias Hispanus num. 193. qui communem quoque testantur, & alij per Gabrielium
663 & Portium locis citatis cumulati. † Sed tamen motiuo Felini, & sequacium respondet Dec. in dicto c. quæ in ecclesiarum, num. 36. quod siue dominium dicatur de iure ciuili secundũ naturam causæ, unde quæritur quæ est de iure ciuili, l. in rem, ff. de rei uend. ibi [*aut iure ciuili dominium acquisiuit*] ant quòd sit de iure gẽtium, tamen causa acquisitionis debet considerari quæ est de iure ciuili, quia tunc dominium uenit in consequentiam, ut not. Bal. in dicta l. fi. & causa acquisitionis quæ principalis attendi debet, argumento l. si quis nec causam, ff. si cer.
664 pet. † sicuti uidemus, quòd ratione uoti in quo Papa habet potestatem dispensandi, ius quæsitum tollitur in consequentiam, ut no. In uoc. & Butr. per illum textum in c. 2. de uoto, uel, & postremo, si potius opinionem Felini se qui uelimus, secũdum quam Crauetta in trac. de anti. temp. in prima parte, nu. 17. dicit se latè tenuisse con. 7. col. 3. con. 103. colum. j. & alibi: tamen, ut ille subdit, inter dominium quæsitũ per modum iurisgentium, puta emptionem, & iuris ciuilis puta sententiam, uel, ut in casu nostro stipulationem, debet esse differentia respectu causæ, propter quam mouetur Princeps
665 ad illud auferendum: † nam primo casu requiritur, quòd causa sit talis quæ respiciat utilitatem publicã principaliter, ut declarat Bar. in l. quæcumque, in fine, C. de fi. instrum. libro 10. Oldra. cons. 224. istę sunt allegationes. Castrens. cons. 178. cons. 229. colum. 2. consil. 287. colum. j. uolum. j. Dec. cons. 361. colum. penul. cons. 588. colum. 3. Ias. cons. 233. columna 7. uolum. 2. secundo uerò casu sufficit causa pertinens ad utilitatem priuatam, ueluti quòd ad
666 uersarius locupletetur cũ aliena iactura: † Princeps enim se poterit interponere, & quem ad audientiam restituere nõ obstante sententia, ut per Abba. cons. 84. colum. 5. uolum. j. consi. 77. col. 2. uol. 2. & ut plenius per Craue. loco citato, quem duobus uerbis supra secutus fui in princ. Rubricæ huius tituli nostri: quare sic & in dominio quæsito per stipulationẽ dici po-
667 test. † aut si tibi magis placeret contrarias opiniones conciliare, dici posset, quòd aut dominium quæsitum de iure ciuili habet annexam æquitatem, & tunc à Principe tolli non possit sine causa, sicque procedit pars negatiua si uerò non habet annexam æquitatem, & tũc tolli possit sine causa, sicque procedit pars affirmatiua, quæ distinctio colligitur ex notatis per Bal. in l. causas, in fi. C. de trans. in l. rescripta, col. fin. C. de prec. imper. offe. & fuit de mente Abbatis in c. per tuas, col. xj. uer. nec ob stat. de arbi. sequitur Fel. in c. ad audientiam, secundo, col. 5. uer. nihilominus attende, de resc. Anto. Burgos. in repet. Rubr. de empt. & uend. col. penul. Mar. in l. j. §. si quis ultro, col. xiij. uer sic. etiam faciunt, ff. de quæst. Ruin. cons. 46. colum. 5. uol. j. Graue. consil. 135. col. 10. Gabrielis, & Portiũ locis citatis supra, quæ omnia mẽti tenebis studiose lector ueluti ualde quo-
668 tidiana.) † in eadem Glo. ibi [*sed hodie sit nudo pacto,*] ut C. e. l. si quis argentum §. fi. tertia colligitur conclusio referendo Gl. ad textũ, quòd non modo donatio inter uiuos, uerum etiam cã mort. nudo pacto fieri pôt. & sic q d. hin §. fi. hẽt locũ et in donatione cã mortis, idem tenet Gl. quam Bar. & Cuman. notant in l. sũ pater.

Lex si quis argentum §. fin. C. de don. an hẽat locũ in don. cã mor.

§.Menio.ff.de leg.2.& sequitur Imo.in l.in ædi
bus.§.1.ff.eo.ubi citat & aliam Glossam in l.2.
C.de iure dot.& idem tenet Aret. noster, in §.
in personam,infra de acti.ubi Ias.post eum,nu.
51.multos allegans,in hanc partem declinat.
Idemq; tenet Alex.in l.licèt, col.2. C. de pact.
Dec.& Cagno. in l.semper qui ff.de regul.iur.
Alex.in l.cum ex causa.ff.de re iud.Are.in trac.
de testa.Glossa 100.nu.5.Caccialup.in trac.de
pact.6.q.prin.nu.48.Ruin.cons. 54. col.2.uol.
1.Andr.Sicul.in Rubr.ext.eo. col.penul. Tira-
quell.in l.si unquam C.de reuo. don.uerbo,do
natio, ubi num.200.alios cógerit in libro suo
de legibus cõnubial.in uerbo,Contracter.Gl.
669 3.nu.75. † Et hęc est communis opi. ut Are.
hic, & plerique ex citatis supra testãtur, quod
& Alexand.Aretin.Soci.Ias.Ripa, & Guil.Pon
tanus testantur atque confirmant in l.2. ff. de
leg.1. Garzias Hispanus in l.iurisgẽtiũ §.quin
imò,in ultima carta.ff.de pact.Bertrand.cons.
156.num.2.uolum.j. (quibus nouiter accedit
Viuius in suis cõmunibus opinionibus,uer.
donatio censetur facta, in fi. & Emanuel Sua-
rez in thesauro receptarum sententiarum uer
bo,donatio.num.284.post Gomez.& Clarum
quos allegat.demumque Senatus Pedemonta
670 nus, Decis. 120.nu.5.& in fi.) † Adducitur
inter alia pro hac parte ratio per Aret. in d.§.
in personam,namque de iure antiquo hęc do-
natio, & inter uiuos,in hoc fuerunt ęqui para
tæ, ut per Glossam in l.2.C.de iure dot.& in d.
§.Meuio.ergo dicta lex de nouo disponens in
donatione inter uiuos, in alia debet habere
locum, iuxta notata in l.si quis seruo.C.de fur.
(Gl.in l.2.C.de cur.fur.Bar.in authẽ. sed cum
testator.C.ad leg.falc.Crot.cons.47.nu.8.Be-
671 rous cons.93.nu.3.uol.2.) †Secũdo nã dona
tio causa mortis fauorabilior est donatione
inter uiuos, cum in multis participet de ulti-
ma uoluntate,ut hic ibi [*per omnia fere.*]ergo la
tior in ea debet interpretatio fieri,argumẽto
l.in testamentis.ff.de reg.iur.merito tanto ma
gis nudo pacto fieri posse debet,sicut donatio
672 inter uiuos potest:† (fauores enim cõuenit
ampliari,odia uero restringi.c.odia, de regul.
iur. in 6.) Tertio,quia si dicta l. si quis argen-
tum,in fine,uult nudo pacto fieri posse dona-
tionem inter uiuos, quæ statim secum trahit
obligationem irreuocabilem. §.1.infra eo.ibi
[*reuocari non possunt.*] tãto magis idem iuris esse
debet in donatione causa mortis sui natura re
uocabili per pęnitentiam, & hoc est quod unĩ
co uerbo uoluit ibidem dicere Salycet. tenẽs
hanc partem,quia in donatione causa mortis
subest maior ratio, ut nudo pacto fieri possit
quam in inter uiuos,cum illa sit irreuocabilis,
673 hæc secus, † & hoc argumentum surgit ex
idẽtitate rationis sumptæ ex regula, cui licet,
de regul.iur. in 6.& in l.non debet,ff.eod.pro-
pter quam licita est extensio etiam in corre-
ctorijs, ut tradit Bart.in l.nec in ea.ff. de adult.
Alexand.in l.in suis , ff.de liber. & posth.Ripa
674 in l.si constante.nu.74. ff. solu. matrim. † lo-
quẽtes de statuto permittẽte bannitum occi
di, ut à fortiori permittat uulnerari, quod est
minus (idemque tradit Dec. in d. l.non debet,
in c.quia in tantum,nu.6.de præbend.& cons.
76.col.fi.Ioann.Lup.in Rub.de don. inter uir.
§.77.col.3.& Zoannet. in l.ut uim.ff. de iustit.
& iure.ubi Iarius comprobauit,num.163.164.
675 † sic & iurisconsultus argumentatur in d.
l.in suis, in fi.dicens filios exhęredari licere,
quos & occidere licebat:sentiens, quòd si ne-
cari poterant, quod est maius, multo magis
exhæredari, quod est minus,) & in his dua-
bus rationibus Soc. iun.insistit in d. lege 2. ff.
676 de leg. j. † Quarto, ut idem refert ibidẽ,col.
8.& Rui.21.Baldus nouel. in l.1.§.si stipulanti.
ff.de uerb. obl. adducit textum in l. discretis,
C.qui test.fac. poss.ubi mutus ex accidenti po-
test donare causa mortis,si manu sua illam cõ-
scribat, & tamen nec per scripturã, nec à mu-
to contrahi potest stipulatio,prout utrumque
notatur in d.l.1.in princ. ergo sequitur illam
donationem causa mortis fieri nudo pacto.
677 †Quinto,præter alios ego moueor,quia Im
perator in hac materia donationis profitetur
se tradere plenissimo fini sanctiones.§. est au-
tem aliud,infra eo.ergo dicendum est dictam
l.si quis argentum,etiam in donatione causa
mortis locum habere, aliàs non esset plenissi-
678 mo fini hoc traditum. †Sexto moueor,nam
que ille textus loqtur de donatione facta pijs
actibus ibi[*tantoque magis hac firma esse si pijs acti
bus donatio deputata sit*] (sic enim dixit, tãto ma
gis, pro constanti supponens ante constitutũ
fuisse, quòd illa donatio ad pias causas nudo
pacto facta ualeret, quod tenet Bal.ibi per.l. si
rem, in prin.ff.eo:Tiraqu.uero in tract.de pri-
uil.piæ causæ.priuilegio 127.per l. si tibi dede
rim,C.eo. tit. a quibus allegationibus cauen-
dum est,cum prior lex non adsit,secunda uero
679 non probet. † Eorum tamen autoritas suffi
cere debet, cum potissimè ratione comproba
ri possit:nam omne relictum, uel cõcessum ad
pias causas,dicitur esse pro anima,ut tradit Ca
strens.in l.1.ad fi.C.de sacro sanc.eccle.& con-
firmat Roland.à Valle,cons.69.nu.29.uolum.
1.ubi dicit,quòd in pia causa uersatur fauor a-
nimæ, quæ cunctis rebus est præferenda. l. san
68 ocimus.C.de sacrosan.eccl.†at anima respicit
Deum,cum Deus sit uita animæ, nec nisi Deo
præsẽte anima uiuere posit,c.resuscitatus,de
pęnitent. distinc. 1. & tradit Bonus à Curtili,
in tract.de nobili.2.parte.num.33. Quibus ita
681 stantibus inferri potest,†quòd sicut Deus in
ter simplicem loquelã, & iuramentũ differen
tiam nõ constituit,cap. iuramenti.22.q.5. Gl.
& Canonistæ in c.1.de pac.ita nec inter nudũ
pactum,& stipulationem, merito donatio ad
pias causas pacto nudo sẽper debuit fieri pos-
63 se.† talis autem donatio ad pias causas cele-
brata

brata in dubio reputatur cau. mor. si fiat ab in
firmo ex illa infirmitate moriente.c.de his. iũ
cta Gl.de sepul.Roma.consi.229.primo dubio.
Alc.consi.81.uol.j.ergo patet ex hoc, illum tex
tum etiam in donatione causa mortis proce-
dere. Septimo expendo uerba illius textus ibi
[*resque donatas non solum eos,dum supersunt, sed etiã eorum successores reddere compelli.*] Quæ uerba cõ
ferunt etiam donationi causa mortis, ad quã
tradendam nedum donans teneri debet, uerũ
quoque successores sui, quando ipse non tradi
dit,l.Seia.§.fi.ff.eo.ibi, [*& morte insecuta quodam*
683 *modo à bonis auferrentur*. † Octauo confirma-
tur hæc opinio nam uidemus, quòd d. l.si quis
argentum, in fi.locum habet in donatione pp
nuptias, ut notat Gl. in uerbo, auxerit, in l. 1.
C.de don.ante nup.& ibi not.Bal. idemque te
net Cyn.& Bal.in aut.eo decursum.C.eo. ti.Ia
684 son in d.§.in personam,nu.62. † Item in do-
natione ob causam, ut tenet Ioann.Fab. in §.
j.infra eo.Ias.post Fulgo. in l. si cum debitore,
685 in fi. ff. de iureiuran. † Item in resolutione
donationis, ut per Glossam communiter ap-
probatam secundum Iasonem in l. ab emptio
ne,nu.15.ff.de pactis,sequitur Dec.in l.nihil tã
naturale, num.4. ff. de regul. iur. Tiraquellus
de legibus connubi. uerbo contracter. Glos.
686 3.nu.14.† Item in donatione, quæ morte cõ
firmatur, ut inter patrem & filium, maritum
& uxorem, ut not.Caccialup.in tract.de pact.
6.q.prin. num.48.post Bal.ibi.& Glo.in l.2.C.
de cond.ob caus. quamuis idem Bal. in aut. ex
testamento, colum.2.C.de colla.contra sense-
rit, quem sequitur simpliciter Alexand. in d. l.
687 2.ff.de leg.j.† sed priorem opin.tenet Socin.
iun.ibi,nu.46.& mihi magis placet: nam sicut
olim poterat fieri donatio per traditionem,
uel stipulationem firmabatur condi ione, quæ per il-
lius euentum cõfirmabatur, l. 2. §. si pecuniã,
ff.eod. & dixi supra: ita hodie traditione, uel
pacto nudo fieri posse debet, quæ per mor-
tem donantis confirmetur: ante enim dona-
tarius agere non poterat, nec hodie potest, li
cèt quo ad donantem esset, hodieque sit perfe
cta, & ita tollitur ratio Bal.in d. aut. ex testa-
688 mento.† & sicut dicta lex locum habet in præ
dictis casibus, ita similiter debet habere locũ
in donatione causa mortis, (cũ potissimũ sit
exorbitans tãtum, ueluti nõ passim disponẽs
quòd pactum nudum sit efficax, sed in dona-
tione tantum merito debet extendi pariter ad
donationem causa mortis, quæ saltem largo
sũpto uocabulo, donationis appellatione cõ
689 tinetur,† iuxta tex.in l.filiũ hẽo.ff.ad Maced.
Bart.in l.libertorum.ff.de uerb.signi.cum simi
libus supra cumulatis in hoc prin. num.433.)
& tanto magis inspecto ultimo exemplo de
quo supra, si enim illa donatio debilis, & infir-
ma, propter iuris prohibitionem, l. donatio-
nes,C.de don.int.uir.nudo pacto fieri potest,
fortius & hæc sui natura ualida & permissa,
690 († hoc est enim argumẽtum à multo magis,
desumptũ constructiue, siue affirmatiue hoc
modo. Si id de quo minus inesse uidetur & in
est ergo & id de quo magis, c.cum in cunctis,
iuncta Glo.de elect.& post eam Io. And. Abb.
& Imo. bonus tex.in aut.multo magis C.de sa
crosan. eccl.& in l. 1.in fi.& ibi Glo.Cast.& alij,
C.de neg.gest.cum sim. per Euerar. in Centu-
691 ria sua,loco 37.) † Contrariam tamen opi-
nionem tenet Imo.quem refert Aret.hic in d.
l. cum ex causa, sibi contrarius, cum in d. l. in
ædibus,§.1.teneat communem: mouetur per
uerba dictæ legis, si quis argentum. ibi [*ne-
cessitatem imponi donatori tradere quod donare æsti-
mauerit*] item ibi [*& necessitatem habeat donator,*]
quę uerba non conueniunt donationi causa
mortis: donator enim non cogitur tradere,
cum possit reuocare pęnitendo, ut hic & l.nõ
omnis.ff.si cer.pet.ergo in tali donatione iu-
ra antiqua remanẽt incorrecta, l. precipimus,
in fi. C.de appell.& hoc argumento Romanus
utitur autore tacito, in l. j. ff. de don. cã mor.
692 col.fi.uers.quarto noua ratione. † Secundò
mouetur Imo.ex uerbis dictæ legis ibi [*monu-
mentorum obseruatione,*] nam in donatione cau-
sa mortis, monumenta, & sic insinuatio non
requiritur, l.j. C.eo.ergo dicta l.in fi. de illa nõ
loquitur. quo argumento prius usus fuit Signo
rol.de Homodeis, cõs.172.in fi.confirmaturq;
ex discursu totius textus. primo namque po-
nit quædam exempla donationis subiungẽs,
in his omnibus ultra summam insinuationem
requiri. ex quo colligitur ipsum de donatione
duntaxat inter uiuos loqui: demum subdit q
in [*omnibus supradictis casibus*] aut stipulatio in-
serta est, aut non. & utroque casu uult donan
693 tem teneri tradere.† Pondero id uerbum, Su
pradictis, quod refert præcedentia cum qua'i-
tatibus suis, secũdum Par.in l. si quis seruum.
§.fi.ff.de leg.2.il l.j.§.fi.ff.si fam.fur.fec.dicatur
Rui.consi.18.nu.xij.uol.2. ergo de eadem do-
natione loquitur, de qua supra dixerat, & sic
inter uiuos. Tertiò mouetur Roman. in d.l.
694 prima:† nam d.l.si quis argentum, loquitur
tantum simpliciter de donatione, ergo in du-
bio debet intelligi de mera, & inter uiuos.l.fi-
liusfamilias.§. fi.ff.eo.ubi si filio donare conce
datur, donatio causa mortis non comprehen-
695 ditur. † cõprobat hoc etiam Rom.tum quia
dicta lex, situata est sub titulo de donationib.
inter uiuos, ergo illi dẽt seruire. l. Imperator.
ff.de in diem addic. (cuius intentio cõfirmari
potest, nam cum in hanc & in illam partem de
ducatur dicta lex, in §.fi. sicque uarios habeat
intellectus, ille uidetur in dubio capiendus, q
magis conuenit Rubricæ, secundum Ioan. An
dream in addi.Specul.in titulo de disput. & al-
lega.§. fi.glo.& Abb.in c. cum monasterium.
de electio.cum similibus per Rip. in l.j.nume.
14.ff.si cert.pet.) tũ ut euitetur legum corre-
ctio l.j.C.de inoffi.dot.& hoc argumento quo
que

Contraria opi.

que utitur Cuma.in d.l.cum pater.§.Meuio.ff.
696 de leg.2.† Et si contra Romanum diceretur quòd immo uerbum donationis, simpliciter prolatum comprehendit etiam donationem causa mortis.dicta l.filiusfam.§. pari ratione, & est casus ad literam in l.alienatum.§. donationis.ff.de uerbo.signi.ergo licet dicta l.si qs argẽtum, loquatur de donatione simpliciter, bene potest complecti donationem quoque
697 causa mortis.†Responderi potest quoad dictum.§. pari ratione. quòd si quidem in lege sit mentio de donatione prohibitiue, & tunc donatio quoque causa mortis comprehenditur, & ita loquitur ille textus.quamquam Constantius Rogerius,ibi num.28.dicat id eo loco non posse colligi,quia non simpliciter ibi fuerat prohibita donatio, sed expresse fuerat pro hibita donatio inter uiuos, & causa mortis.
698 †Cui non assentio, quoniam imo de neutro fuerat expresse dictum, sed de libera tantum peculij administratione filio concessa. in qua Vlpianus interpretatur nõ comprehendi uim donandi, sed filium donare prohibitum censeri,parique ratione subdit de donatione causa mortis intelligendum, quòd ab ea censeatur prohibitus. quo fit, ut bene colligatur ibi,qđ
699 supra dixi.† Vnde statutum prohibens mulieres donare,comprehendit etiam donationem cã mor. quia a quo remouetur genus, & quælibet eius species remota esse intelligitur, (ut habetur in c. deliberatione. §.phibemus, & ibi glo.Ancha.Peru.& alij,de offi.leg.lib.6. Nicol. Boeri.in tracta. de potest.lega.nu.71.)
700 †Si uero lex loquitur de donatione permissiue, & tunc donatio causa mortis non comprehenditur,dicta l. filius,in fi.ita tradit elegãter Bald.in c.Imperialem.de prohi.feu.alien.p Fed.colum. 4.uersi. quæro si uasallo, quem sequitur Card.Alex.ibi.Aret. in l.qui in potestate.in ptin.ff.de testa.& Bertach.in tract. de Gabel.3.parte octauæ partis princ. quæst.12. Tiraquellus, in dicta l. si umquam. uerbo dona-
701 tione,nu.191.†inferens ex hoc quòd cum illa lex tendat ad ipsius donationis non permissionem, sed potius destructionem,utique debet habere locum etiam in donatione causa mortis,licet de donatione simpliciter loquatur,quod bene notandum est si uerum est,quoniam in hoc contrarium puto uerius, ut infe-
702 rius dicam.† Nec enim dicta l. si unquam, prohibet donationem ab initio,sed ex post an nullat liberis natis. Sed in casu nostro, (ut ad illum reuertar) dicta l. si quis argentum, loquitur de donatione permissiue:cõcedit enim nudo pacto illam fieri posse, merito nõ debet
703 comprehendi donatio causa mor.† Quo uero ad dictum.§. donationis,ultra notata per gloss.Imolam, & alios relatos per Constantiũ Rogerium in dicta l. filiusfamilias, nume. 35. Responderi potest id procedere, ubi in donatione spes resolutionis nulla subesse amplius
704 potest, puta donatore mortuo:† tunc enim, & ipsa donatio causa mortis,donatio proprie fuisse censetur (ueluti purificata conditione mortis in quam fuerat collata sicut quælibet dispositio conditionalis purificata conditione,pura reputatur.l.fi.§.fi.& ibi Are. ff.de uer. obli.Parisi.consi. 46.nume.45.uolumi.4.Soc. Iun.consi.140.nume.73.uolum.2.Cephal.con silio 272.num. 61.) Secus interim uiuente donatore quo casu spes est resolutionis donatio nis ex pœnitentia donantis,uel donatarij prædecedentia,unde primo casu comprehenditur secundo secus. Ita tradit eleganter Alci. in dicto.§.donationis, & nos in secundo casu uersamur, nam dicta l. si quis argentum , loquitur uiuente donatore.ergo uerbum donationis, non potest intelligi de donatione causa mortis, & ita fundamentum Romani defensa-
705 tur.† Quarto mouetur idem Roma. quia ex donatione causa mortis transit dominium ip so iure sine traditione. l. 2. iuncta glossa, & ibi Doctores . ff. de publici. in rem act. sequitur Bal.in l.2.C.si quis alteri,uel sibi.Ias.in l.traditionibus.col.pen.C.de pact.Soc.post alios,in l.2.col. fi.ff.de leg.j. Gramma.consi. 135.num.
706 7.in ciuilibus.†& ideo sicut legatum confirmatur morte testatoris absque traditione, ita & donatio causa mortis, ut tradit Bald. in l.si mortis,C.ad leg.falc.Roma. in l.si donatione, colum.3.C.de colla.Ioan. Lup.in rub.de don. inter uir.§.76.post prin. Sed dicta l. si quis argentum, in donatione de qua loquitur, uult quòd competat condictio ex illa lege ibi,[*nisi*
707 *dominus ex lege nostra.*]† Condictio uero competit ad dandum,§.appellamus,insta de actio. ergo non potest habere locum in donatione causa mortis, quia cum sit in ea translatum dominium, amplius dari no potest. §. sic itaque,
708 infra de acti.† Quinto mouetur Soc.in dicta l. considerando uerba dictæ legis in fine ibi, [*reddere compelli non tantum his , in quos donatio facta est,sed etiam eorum hæredibus,*]hoc enim repugnat donationi causa mortis, quæ per prædecedentiam donatarij reuocatur,ut in textu no stro,merito de illa nõ loquitur Imperator ibi, & hoc argumentum fuit Aretini in dicto §. in
709 personam, licet sibi Soc.usurpet.† Sexto Ruinus ibidem perpendit illa uerba dictæ legis, [*sed liberalitatem plenam,*] quæ duntaxat donationi inter uiuos conueniunt,non etiam causa mortis,l.1.ff.eo.3.respon. & dato quòd etiã donatio causa mortis posset dici liberalitas, non tamen plena dici potest,quia non est perfecta ante mortem donantis. l. non uide-
710 tur.ff.eo. † (Simile uidemus ultra Ruinum,si dicatur,res pleno iure ad talem pertineat, nã intelligitur de dominio ac proprietate cui cõ iunctus sit,& in ea comprehensus usufructus causalis, & sic de perfecta, ut per Castren. in l. mater.C.ad Tertu.Alex.in apostil. ad Barto.in l.quidam.ff.eo.Bero.consi.110.num.22.uol.2.

† Et

Donationis sæpe latione quando donatio causa mor. contineatur, uel non.

711 †& quod perfectum dicatur illud, cui nihil oī
no deest ad perfectionem, textus est quem Bal,
expendit in c.licèt de uitanda, in prin. de elec,
Cuma.conſ. 187. Dominus bonſignorus. Tira-
quellus plures allegans, in l. ſi unquam, in fi,
num. 10. C. de reuoc. donat. & in tract. le mort,
712 Sait.in pri.decla.5.partis.nu.6.ad finem.) Se
ptimo conſiderat idem Ruin. quòd d. lex hoc
inducit ne donatio ſit inutilis ibi, [*ut nō ex hoc inutilis ſit donatio*,] ſed quāuis ex donatione cau-
ſa mortis facta pacto nudo, non oriatur actio,
non tamen eſt inutilis, quia ualet in uim lega-
ti iuxta not. per Bar. in l. j. ff. eo. ergo de ipſa di-

De donatione continēte factū.

713 cta lex non loquitur. †Octauo mouetur, quia
dicta lex non habet locum in donatione conti
nente factum, ut tradit Guil. & Bartol. in l. iuriſ
gentium, §. ſed cum nulla, ff. de pact. Albericus
in eadem l. §. quinimo. Bartol. in l. ſi unus, §. pa-
ctus, eod. tit. Ang. in repetit. l. ſi certis annis, co
lum. 2. C. eo. tit. Butti. & Imo. in c. qualiter, eod.
714 tit. idque ea ratione, † quia in facto non ca-
dit præciſa compulſio. l. ſtipulationes non diui
dūtur. ff. de uerb. ob. (ſed liberatur q̄s pſtādo in
tereſſe. l. ſi quis ab alio, §. fi. ff. de re iu. & ibi no.
omnes, at præciſa compulſio) bene cadit in do
natione, de qua dicta lex loquitur, merito tanto
minus debet habere locum in donatione cau-
ſa mortis, in qua donator nec præciſe, nec cau
ſatiue poteſt compelli, cum poſſit pœnitere, ut
715 hic. † Nono præter alios moueor & ego, quia
ſi dicta lex locum haberet in donatione cauſa
mortis, ſequerentur duo ſpecialia contra l. j. C.
de dot. pro. alterum, quòd appellatione dona
tionis ſimpliciter prolatæ, donatio cauſa mor-
tis ueniret contra dictam l. filius, in fi. declaran
do, ut ſupra alterum, quòd ex nudo pacto eſ-
ſet efficax contra dictam l. iuriſgentium, §. igi-
tur nuda, ut igitur hæc ceſſent, non debet ha

De donatione præſumpta.

716 bere locum dicta lex in tali donatione. † ſi-
mili ratione plerique dicunt dictam l. non ha-
bere locū in donatione præſumpta, prout eſt
quando quis præſenti, & loquenti daret non
expreſſa cauſa donationis, uel etiam expreſſa
præſenti, & tacenti, ita Rayner. Bald. Ang. Ca-
ſtre. Alex. & Iaſ. in dicto §. ſed cum nulla, Guil.
de Cun. Bartol. Alexand. & Iaſ. in dicto §. quin
imò. Bar. Aug. & Caſtr. in l. ſi tibi. 10. in prin. ff.
de pact. Salyc. in l. legem. C. eod. q. 6. Roman. &
Imo. in dicta l. in ędibus, §. j. Dec. in l. sēper qui.
ff. de regul. iur. in Rubr. C. de pact. conſ. 245. co-
lum. pen. Tiraquellus abunde hos, & alios refe
rens in dicta l. ſi unquam. uerbo donatione, nu
me. 128. & in lib. ſuo de legibus Connubi. uer-
bo contracter. in Gl. 3. nu. 52. Ruin. conſ. 66. nu
me. 22. uol. 3. Grat. Reſpon. 25. num. 23. uolum.
717 j. † primum enim eſſet ſpeciale, quādo non ex
expreſſa cauſa donationis, quòd præſumeretur
donatio contra l. cum de indebito, ff. de prob.
(Cephal. conſ. 280. nu. 47. Ioann. de Amicis,
conſ. 62. num. 15. D. meus Riminald. conſ. 216.
num. 4.) uel illa expreſſa pactum præſumptum
non autem uerum, per quod induceretur do-
natio, cum præſens, & tacēs uere ac expreſſe nō
dicatur conſentire, ſed præſumptiue tātum, ex
quo de ſui commodo agitur, l. qui patitur, ff.
mand. ſecūdum uero ſpeciale eſſet, quòd ex di
cto pacto, uel propter illud daretur actio, un-
de ne ſequantur illa duo ſpecialia concludunt
Doctores memorati dictam legem non habe-
re locum in donatione præſumpta, quo fit, ut
pariter in quæſtione noſtra debeamus conclu-
dere, dictam legem non habere locum in dona
tione cauſa mortis, ne iſta duo ſpecialia de qui
718 bus ſupra concurrant. † Decimo moueor,
quia uerba capi debent in potentiori ſignifica
to, l. j. in fi. & ibi not. ff. ſi ag. uecti. (l. filiusfa-
mil. §. fin. ff. eod. Dec. conſ. 279. num. 9. Cepha.
conſ. 13. num. 20. Roland. à Valle conſ. 110. nu.
31. uol. j. conſ. 37. nu. 7. uolum. 3. unde cautum
eſt in dubio, quòd uerba naturaliter, non autē
ciuiliter ſumi debeant, quaſi primum ſecun-
do præualeat, & potentius ſit, l. fi. C. de his qui
719 ue. ętat. l. Statius, §. Cornelio, ff. de iure fiſ. † &
ob id Anchar. in c. j. de conſtitut. ad fi. referens
quæſtionem quam de facto habuit dicit, quòd
teſtator diſpoſuit, ut poſt mortem hæredum,
quos inſtituerat, bona ſua peruenirent ad ma
iorem de domo, contigit in illa domo quoſ-
dam reperiri maiores ſcientia, non nullosque
ætate, alios uero dignitate, potentia, uel diui
tijs, dubitatum fuit quis corū deberet admitti,
refert Anch. Baldum conſuluiſſe illum debere
admitti qui maior eſſet ætate, quia uerba quæ
habent naturalem & ciuilem intellectum, ſunt
intelligenda naturaliter & non ciuiliter, ſequi
tur And. Sicul. in l. cum acutisſimi. C. de fideic.
Felin. in Rubr. de maio. & obed. colum. penul.
in fi. Crot. conſil. 60. nu. 44. & conſi. 103. nu. 4.
720 † & pulchre Roland. à Valle conſ. 100. nu. 36.
uolum. j. ubi citans Bartolum, & cæteros in l.
ſi quis maior. C. de tranſ. dicit, quòd pœna quę
imponitur maiori iuranti & uenienti cōtra iu
ramentum, intelligitur in eo qui ſit maior na
turaliter, & uere, & non in eo qui uirtute iu-
ramenti maior reputatur. ſed ad argumentum
redeundo in potentiori ſignificato uerba ſu-
mentur,) intelligendo dictam legem in do-
natione inter uiuos, quæ eſt uera, non autem
in donatione cauſa mortis, quæ eſt impro-
pria. l. prima, primo, & ſecundo reſp. ff. eodem.
721 † Vndecimo accedit: nam dicta lex non ha-
bet locum in pacto nudo liberatorio facto ex
cauſa donationis, ut not. Claud. Aquenſ. in l.
ut reſponſum, in fine, C. de tranſ. ergo tanto
minus debet habere locum in obligatorio, cū
promptiores ſimus ad liberandum, quam ad
obligandum, l. Arianus, ff. de act. & oblig. l. fa-
ctum cuique. in fi. ff. de regul. iur. cum ſimili
722 bus, quas citat Marſil. conſ. 124. in fine. † &
per Innocen. in c. nouit, de off. de leg. Angel. in
l. 2. ff. de offic. præſi. Marſil. ſingul. 90. qui per
dictam regulam dixerunt, quòd licèt legatus

existens extra prouinciam non possit excommunicare, nisi faciat de consensu dioecesani, tamen potest excommunicatum absoluere.
723 († Prout etiam uidemus, quòd licet absens condemnari non possit, l. absentem, ff. de pen. l. absentem, C. de accus. si tamen apparet de illius innocentia absolui potest, ut notat Butri. post Ioannem Andre. in c. ueniens, col. j. de accus. Vero. consi. 41. col. fi. Dec. in l. fauorabiliores, ff. de reg. iur.) † Duodecimo, & postremo
724 considero ad hoc textum nostrũ in cuius principio separatim ponitur de donatione causa mortis, postea in §. j. ponitur de donatione inter uiuos ibi, [*Aliæ autem donationes sunt, quæ sine ulla mortis cogitatione fiunt, quas inter uiuos appellamus.*] ibique subnectit Imperator dispositionem dictæ legis, si quis argentum, ab eo constitutum, dum dicit, [*nostra constitutio eas etiam in se habere necessitatem traditionis uoluit.*] Si igitur illã legem statuit Imperator circa donationem inter uiuos, iam patet eam locum uendicare non posse in mortis causa donatione, & ita reperio nouiter considerantem Garziam Hispanum in dicto §. quinimo, col. finali, licet ipse teneat oppositum propter identitatem rationis, sed uere meciim præcogitaueram priusquam eum uidissem. Ex his iam patet hãc quæstionem satis utrinque disputabilem reddi.
725 † Si tamen tibi placeret, optime Lector, hæc secunda pars pluribus fundamentis decorata, quæ pro communi deducta sunt, facile subuerti possent. Ad primum namque respondetur notata in dicta l. si quis seruo, procedere quãdo æquiparatio reperitur facta per modum regulæ, non autem sparsim, & in aliquo casu. Ita post Bar. & alios tradit Ias. in l. j. ff. de leg. j. nume. 43. licet enim iure Digestorum legata essent æquiparata fideicommissis, ut ibi, & econtra, quia tamẽ sparsim, & in aliquibus casibus, nec per modum regulæ, ideo Iustinianus fecit æquiparationem utrinque per modum regulæ, dicit Ias. per quam licita est extẽsio de uno ad aliud per notata in d. l. si quis seruo. & per
726 Bar. in l. Marcellus. in prin. ff. ad Treb. († Et ultra Iasonem tradit hoc idem Ripa, in dicta l. si constante, num. 179. & seq. itur Roland. à Valle, consi. 36. nume. 48. uolumi. j. Crauc. consilio 205. nume. 28. Senatus Pedemon. Deci. 6. nume. 10. Crot. in l. j. nume. 110. & Soc. iun. in l. 2. colum. pen. ff. de leg. j. post Romanum consilio 179. colum. 3. uersic. tertio respondetur, & ibi ponit Horatius Mãdosius Romanus in additionibus) at hic æquiparatio fuit sparsim facta per dictas glossas, & non per modum regulæ, sed uno tantum casu, ergo cessare debet extensio, & notata in d. l. si quis seruo.
727 † Ad secundum ucro negatur assumptum in casu de quo loquimur: quærimus enim nunquid donatio causa mortis, fieri possit hodie pacto nudo sicut inter uiuos ex dispositione dictæ legis, si quis argentum, & sic de ordinatione, & modo incundi donationem causa mortis, quo casu donatio causa mortis, magis accedit contractui, & de eius natura participat potius, quàm ultimæ uoluntatis. glossa est singularis in l. 2. in princip. ff. de do. præle. Donatio causa mortis, quã do accedat contractui.
728 † quam sic Baldus intelligit in d. l. 2. ff. de leg. j. quem cæteri omnes, & totus mundus tenet, ut Iason refert, colum. 3. & ita tenent ibidem Alexã. Aret. Soc. & Ripa, ubi etiam Soc. Iunior numero 28. dicit, quòd quasi omnes tam ibi, quàm alibi sic concludũt, & ita quoque confirmat Soc. consi. 112. colum. 3. uersi. aliquando & tertio, uolumi. j. Corn. consi. 129. numero 7. uolumi. 2. late Paris. consi. 97. nume. 4. uolu. 3.
729 † Quamuis Tiraquellus, in libro de legibus connubialibus, in uerbo contracter. glo. 7. nu. 82. pungat in contrarium, (sed a priore sẽtẽtia ueluti crebriore non est recedendum, quã probat & Alcia. in l. 2. in prin. nu. 10. ff. de uer. obl. do. Iulius Clarus in suis communibus opinionibus, in uerbo, donatio causa mortis. & Emanuel Suarez in Thesauro receptarum sententi. uerbo donatio. nume. 278.) merito cum in isto casu magis accedat contractui, fallax est, quòd latiori ea debeat, sicut in ultimis uoluntatibus, interpretatio fieri, de quibus dicta l. in testamentis, loquitur. sicque cessat argumentum, quòd dicta l. si quis argentum, tanto
730 magis in ea locum habere debeat. († Quia in contractibus stricta fit interpretatio, l. quicquid astringendæ. ff. de uerb. obl. & ideo dispositio facta in aliquo contractu, ad aliũ similem non extenditur, ut concludit Alex. consi.
731 76. colum. 2. uolumi. 5. † hinc & Bal. in cap. j. qual. domi. propriet. feudi priue. dicit, quòd in contractu pœna apposita in persona uenditoris, non habet locum in emptore, de quo nihil dictum fuit, quia non debemus conuentio-
732 nem extendere, demumque, † quòd in contractibus appellatione filiorum non ueniunt fœminæ, ut notat Archidia. in c. si quis suadente. 17. q. 4. Imola, in c. potuit. colum. fi. locati. Roman. consi. 75. Alex. consi. 113. uiso instrumento, & consilio 203. consideratis uerbis, co-
733 lum. 3. uolumi. 2. Dec. consi. 201. col. fi. † & in l. 2. num. 104. ff. de reg. iur. qui communem testatur. sicut & Dominus meus Zuccardus in l. fi. nume. 66. C. de edic. diui Adr. toll. & abunde Ias. in l. si quis id quod, num. 23. ff. de iur. om.
734 iu.) † Ad tertium respondeo, quòd Imperator sciens animum uere donantis esse, rem statim accipientis facere, nec ullo casu eam ad se reuerti uelle. l. j. ff. eo. sequutus hunc animum libere donãtis, statuit, ut nudo quoque pacto id facere posset, quo sibi latior esset donandi campus, sic & alia multa ad uberiorem exitũ donationis inuenisse meminit Imperator in §. j. in fi. infra, eo. At secus in donatione causa mortis statuit, seu non idem determinauit cũ tam liberalis animus donantis in ea non contingat, ut hic in fine, ibi, [*cum magis se quis uelit habere.*

735 *habere*.] † Quod autem strictior in una quàm in altera cadat obligatio, non perpédit Imperator, cum ea in consequentiam donationis succedat: id enim respexit, quod erat principale, non autem, quod secundarium, iuxta Regulam l. 1. ff. de aut. tut. & l. si quis nec causam, 736 ff. si cert. petat. cum similibus. † Ad quartum quod magis stringit, Ruinus in dicta l. 2. col. 21. respondet, quòd ille textus loquitur de donatione causa mortis quæ incepit à traditione, non autem à promissione, & quatenus mentionem facit de scriptura, debet intelligi, quod causa traditionis in ea redigatur: puta, ego tradidi ex causa donationis talem rem Seio. nõ autem, quòd ipsa donatio scribatur, puta Do

De l. discretis C. q. testa. face. possunt

737 no. † Sed hæc interpretatio uiolat illum textum, ut tradit Soc. iun. in d. l. 2. nu. 42. sicut enim in alijs dispositionibus, de quibus loquitur ille textus, intelligitur, quòd eas faciat sua manu scribendo, ita & de donatione causa mortis dicendum est, ut æqualis fiat omnium determinatio. l. nam hoc iure. ff. de uulg. & pu-
738 pill. † confirmo & fortius, quod dicit Soc. ex illis uerbis [*Omnia, quæ priori interdiximus, hoc ei sua manu conscribenti permittimus*] sensus est enim, quòd omnia quæ muto, & surdo simul à natura prohibuit, ut celebrare donationem causa mortis, & alia de quibus supra, ei muto, & surdo ex accidenti permittit [*hoc*] (reddendo singula singulis) manu sua conscribenti. quo fit, ut id uerbum, Hoc, relatum ad uerbum, conscribenti, denotet aperte, quòd ipsa donatio causa mortis redigatur in scriptis, & per scripturam fiat, nõ autem, quod causa traditio
739 nis, ut dicit Ruinus. † Accedit insuper alio loco textus ille dicẽs, [*Nihil prohibet eum scribentem hæc omnia facere*:] nam cõsidero, quòd actus ille scribendi adiectus est uerbo, facere, merito regulari debet secũdum tempus illius uerbi. l. in delictis, §. si extraneus, & ibi Bart. ff. de test. mil. & ita arguit Bart. in l. præcipimus, §. sane. C. de app. Angel. cons. 10. 2. dubio. cons. 261. Thema. colum. j. Castr. cons. 235. ad primum respondetur, in 3. dubio. Dec. cons. 243. num. 16. & cons. 480. num. 8. (Neuizan. cons. 12. num. 11. Doctores in l. ex facto, in princip. ff. de uul. & pup. Alex. cons. 5. colum. 2. uol. 7. Paris. cons. 9. num. 20. uol. 2. Rui. cons. 92. nu. 13. uolum. 3. Roland. à Valle, cons. 100. nu. 27. uolum. 2. Be-
740 rous, cons. 181. nu. 1. uol. 3.) † unde sensus est quòd, scriptura fiat à muto eodemmet tempore, quo donatio causa mortis, uel alia de quibus supra. ergo sequitur, quòd ipsa donatio redigitur in scriptura, non autem causa traditionis tantum, ut putat Ruinus: sic enim donatio scripturam præcederet, quod abnegat ille textus, & sic intellectus Ruini stare non po
741 test. † Alio modo Guil. Pontanus in dicta l. 2. nu. 22. in fine, respondet, quòd illa donatio causa mortis quę fit ibi per scripturam, non fit per pactum nudum, uel stipulationem, sed per uersum actum efficacem, sicut & testamentũ de quo ibi, sed nec ista solutio me tantillũ mouet.
742 † non enim declarat Pontanus, quis nam sit actus ille (sicque nos ancipites reddit, & in obscuritate relinquit, quod esse non debet, cum ius certum & indubitatum esse debeat. §. quibus, prima constitut. C. aut si talis obscuritas declaranda est, ut per Bal. in l. qui se patris, colum. 3. C. unde lib. dico, quòd) alterũ de duobus esse opporteret, pactum uel stipulatio, hęc autem non est, igitur est illud, (& sic solutio
743 Pontani nana redditur.) † Quod autem de testameto dicit nimirum, quia pactum aut stipulatio regulariter nõ cadunt in testamento. l. uerba contraxerunt, ff. de uerbor. signifi. unde natura testamenti nos impellit ad separandum ab eo textum, uel stipulationem, secus uero natura donationis causa mortis dictat.
744 † Cogitabam ego dici posse, quòd dicta l. discretis, ponit casum specialem, quatenus muto concedit, donationem causa mortis facere posse per scripturam: cum enim illam per stipulationem facere non posset, æquum fuit alia uia sibi consulere, nempe, quòd pacto nudo cuius est capax, l. item quia, ff. de pact. scriptura in
745 tercedente eam celebraret. † Simile uidemus in cœco constitutum, cui prę scripta forma testandi, atque inter alia tabellionis interuentu casu quo tabularius reperiri non posset, lex alio medio succurrit, uidelicet, quòd, octauus testis adhiberetur. l. hac cõsultissima, C. qui te-
746 stam. face. possunt. † Idem in alio testatore, cui præcepto facto scribendi nomen hæredis manu sua, si forsan ex acerbitate morbi, uel imperitia litterarum id facere non posit, concessum est, ut nomen hæredis nuncupare pos-
747 sit, l. iubemus, C. de testa. † idem postremo uidemus, quòd cum tempore pestis non ita copia testium haberi posit, sicut alio tempore, numerus septem testiun regularis in testamento, restrictus est ad quinque testes, ut tradũt Nicol. de Matar. Bald. Salyc. & Ial. in l. si. C. de testa. (& plerique superius à me cumulati in hoc princ. nu. 11. quos non est operę precium repetere, cũ eo loco uideri possint, sed illis addẽ di sunt Iodochus Damouderius in suo Enchiridio pariũ aut similium iuris, in uerbo, pestis. Neuizan. abunde cons. 26. nu. 5. plures alios citans, sicut & alios Roland. à Valle, cons. 81. nu.
748 47. uol. j.) † omnes enim hi casus sunt speciales, ut intuenti patet, & (fundantur in quadam limitatione generali, quòd ubi formæ solenuitas non potest ad unguem, ut deberet obseruari, ualet actus ea nõ seruata, ut per Ioan. Andre. in Regula, in toto, de regul. iur. in 6. Abbas, cons. 25. colu. 2. uolum. 2. Ale. cõs. 206. in ultimo dubio. uol. 6. Craue. cons. 12. multis exornans, & abunde Parisi. cons. 33. nu. 29. uol.
749 2. sed & in prædictis casibus) † ratio specialitatis uniformis reddi potest, quoniam non debet afflictio afflicto addi l. diuus, & ibi notant Glo.

Glo. & Doctores, ff. de offi. præsi. l. tam demen-
tis. C. de episcop. audi. c. cum percussio. 7. q. j.
(Cephal. consi. 217. nume. 12. Roland. à Valle
consi. 86. nume. 27. uolum. 2. qui per hoc in-
fert post Albericum, in l. 1. C. de suffrag. & in l.
nec quicquam. §. fi. ff. de offi. procons. & leg. &
750 ibidem Ias. in §. ubi decretum, col. 2. †Quòd
aduocatus peccat in foro cōscientię, si aliquid
capit a paupere, & idem Rolandus à Valle, con (Paupertatis privilegia.)
silio 66. num. 50. uolum. j. pariter infert, quòd
in collecta indicenda multum est attendenda
ualetudo personarum, quoniam licet aliqui
sint diuites facultatibus, corpore tamen sunt
infirmi, ut fructus prædiorum suorum uix suf-
ficiant ad eorum alimenta, tales in collectis
sunt alleuiādi, ne detur afflictio afflicto, secun
dum Lucam de Pēna, in l. 2. q. 11. in fi. C. qui
morbo, lib. 10. & Petrum de Vbal. in tracta. de
751 collect. colum. 3. quos allegat.) †Hinc & spo
liatus bonis propter guerram non potest in
solidum postea à creditoribus conueniri, ut
tradit Ioan. Fabri in §. fi. in fi. infra de actio. qđ
dicit esse pium, & æquum, eumque sequitur
ibi Ioan. Platea, & Ias. & Mars. Singula. 241.
752 †Hinc emens rem uiliori precio a uendito-
re cōpulso aliquâ necessitate, quique ulterius
differre non poterat, dicitur peccare, quia quā
to in maiori necessitate uidet fratrem suum,
tanto maiorem charitatem debet ei exhibere,
non autem illi satis afflicto addere maiorē af-
flictionem, prout addit emendo uilius. Ita Sa
lyc. in aut. ad hæc. q. 21. C. de usur. quem refert,
& sequitur Ambr. de Vignate, in tract. de usur.
753 nume. 149. (†Parique modo uidemus, quòd
pauperes ad solutionem sportularum non te
nentur, ut per glos. in §. sit tibi. uerbo Gratis,
in Aut. de mand. prin. Ias. in §. tripli. col. pen. in
fra de acti. Petr. Gerar. de Petra San. singul. 74.
Petr. Rebuffi. in tract. de priuileg. scolar. priui
754 legio 90. † Iuraque disponunt, quòd nota-
rius pro instrumento non debeat a paupere
salarium recipere, Roman. in l. si uero. §. de ui-
ro. fallen. 46. ff. solu. matrimo. Alex. in l. argen-
tarius. in fi. prin. ff. de eden. Ias. & Pet. Rebu. lo-
755 co citato. †Qui dicit, quòd licet notarius sit
multum uorax. l. j. C. de numul. & actu. lib. 12.
tamen non debet recipere salarium pro instru
mento facto pauperi, quod tamen male obser
uatur, ut subdit Ias. ab impijs pcuratoribus,
Notarijs, & Aduocatis, qui sunt excoriatores
pauperum. & quos Bartolus in repe. l. omnes
populi. 5. q. pr in. ff. de iust. & iure, appellat con
gruentissimo uocabulo, canes curiarum, & de
uoratores ciuium, sequitur plura ponens Ro-
land. à Valle, consi. 87. nume. 29. uolum. 2.) un
756 de redeundo ad rem nostram, † in muto, &
surdo, & alijs, casibus supra deductis, si nō fuis
set concessa facultas donandi causa mortis, &
testandi per illos modos, utique ipsis afflictis
morbo, uel tempore fuisset afflictio superad-
dita, quod lex damnat, dicta l. diuus. cum simi

libus. merito, quod hac ratione speciali con-
cessum est muto, & surdo circa donationem
causa mortis, non est ad alios passim trahen-
dum. l. ius singulare, ff. de legib. & sic ex dicta
l. discretis, non probatur donationem causa
mortis per omnes nudo pacto fieri posse, sed
a muto surdoque tātum speciali ratione, quo
fit, ut alij, qui fari possunt, & audire, debeant
757 illam per stipulationem contrahere. † (vnū
tamen non omitto, quod circa illum textum
dicit Connan. in Commentar. iur. ciuil. lib. 5.
cap. 11. col. j. testamentorum, legatorumque, &
donationis causa mortis, hanc esse rationem,
quòd mutus, & surdus natura eorum sit inca-
pax, quòd eorum obligatio, & solutio in tem-
pus mortis incertum differuntur, cuius dila-
tionis conditio, nisi uerbo aut scripto non po
test declarari. quasi sentiat Connanus, talem
mutum surdumque simul natura scripturæ pe
ritum, ea facere posse: hoc enim repugnat ad
scopum primo Imperatoris responso iuncto
secundo. negat enim mutum, & surdum ex ip-
sa natura testamentum facere, codicillos aut
fideicommissum relinquere, mortisque causa
donationem celebrare, quòd si uitia huiusce-
modi morbo superueniēte cōtigerint, & lite
ras sciat, ea sua manu conscribenti facere con
cedit. igitur in primo casu, quo uitia sunt a na
tura, non potest ea facere, licet sit litterarum
peritus, & hæc ad intellectum illius textus sa-
tis superque sufficiant, quantum pertinet ad
758 rem nostram.) †Ad quintum dico, quòd ille
textus refert Imperatorem desiderare plenissi
mo fini trādere sanctiones, sed an omnes ita (Intellectus, l. si quis argentum. in fi. C. de don.)
tradideri ttextus non aperit, nec ex ptimo se-
cundum sequitur cum stent simul, quòd ali-
quis desiderauerit, quid efficere, nec tamen id
postmodum fecerit, cum multa tractantur, q
non fiunt, ut dicit Bal. in l. multū interest. col.
2. C. si quis alte. in l. cum allegas. colum. 3. C. de
usur. Dec. consi. 105. colum. 3. consi. 133. col.
759 3. †Secundo respondetur, q ille textus loqui
tur respectū donationis propter nuptias, quæ
prius ante nuptias dicebatur, cum tamen au-
geri posset constante matrimonio, nō autem
incipere, & sic erat imperfecta quo ad nomen,
& potētiam actus, unde de illo casu ad nostrū
non recte infertur. l. Papinianus exuli, ff. de mi
760 nor. † Ad sextum respondeo falsum esse, q
ibi textus loquatur de donatione causa mor-
tis, nam illa uerba, [*tanto magis*,] æquipollent il
lis, [*eo amplius*,] ut ad sensum patet: sed illa, eo
amplius, inducunt repetitionem præceden-
tium cum qualitatibus suis, ut notat Alex. in l.
legata inutiliter, in princ. ff. de leg. j. Aret. in l.
lecta, not. 3. & post eum Dec. num. 24. ff. si cer.
peta. Ias. in aut. hoc amplius, num. j. C. de fidei
com. glo. in l. in repetendis. ff. de leg. 3. Bart. in
l. si tibi pure. eo. tit. Paris. consi. 95. nume. 9. uo
lumi. 2. igitur idem iuris dici debet in dictio-
ne, tanto magis. modo sic, Imperator in dicta
lege

lege locutus fuit de donatione inter uiuos, ut
supra ostendi. ergo in d. uer. tanto magis, de-
bet repetere de donatione eiusdem qualita-
tis, de qua supra, & sic inter uiuos, quæ potest
uerificari, licet facta sit piis actibus uelut a sa
no, uel infirmo, non tamen ex illa infirmitate
iux. not. in d. c. de his, & per Alex. consi. 81. co
761 lum. j. uol. j. † Secundo posito etiam, quòd il-
le uersiculus loqueretur de donatione causa
mortis, illud tamen nō stringit: sic enim indu
ctum fuit speciali fauore piæ causæ, uel eccle-
siæ, q donatio cau. mortis illis facta pacto nu-
do ualeat, unde non bene infertur, q idem di
ci possit in facta priuatis, & sæcularibus. hoc
enim esset arguere positiue de magis fauora-
bili, ad minus, quod non fit, ut tradit Ias. in l. q
qnartam, nu. 8. ff. de leg. j. in l. quæ de legato, nu
me. 4. eo. titu. Cur. Iu. consi. 49. nu. 8. cons. 134.
nu. 4. Grat. respon. 19. num. 8. uol. j. respon. 43.
762 nu. 61. uol. 2. † Ad septimum dico, q text. ibi
non ita simpliciter loquitur, sed dicit, [*Resque donatas in omnibus suprascriptis casibus*,] pondero il
lam dictionem, suprascriptis, quæ refertur ad
præcedentia, nec plus significat, ut tradit Bar.
in l. j. §. hoc a dicto. ff. de postul. & in l. talis scri-
ptura. §. fi. ff. de leg. j. Rui. consi. 18. nu. 12. uol.
2. Cur. Iun. consi. 156. num. Paris. consi. 43. nu.
25. uol. j. Cur. consi. 45. nu. 9. post Bar. in l. qui li
763 beris. §. hæc uerba. ff. de uul. & pupil. † ubi, q
refertur dūtaxat ad nominatos, eosque qui le-
gi possunt (quod & in notabili casu tradit Ale
xan. consi. 39. uol. 3. unde bene Bero. consi. 79.
nu. j. uol. 2. dicit talem dictionem referri ac re
stringi ad casum prius expressum, dispositio-
nemque ad illum coarctare.) sed superiore lo-
co textus ille semper locutus fuit de donatio
ne inter uiuos, ut patet ex pluribus pondera-
tionibus factis contra communem supra rela
tis, de donatione uero causa mor. nil legitur,
ergo sequitur, q illa uerba, resq; donatas, pro
illa non sunt posita, sed pro donatione tantū
764 inter uiuos. † Ad octauū, & ultimum sigilla-
tim respōdeo, & ad primum de donatione pp
nuptias dico illud esse speciale, q dicta lex in
ea locū habeat, cum sit contractus specialiter
priuilegiatus, ut habetur in Aut. ut spō. larg.
in prin. qui tex. de dona. propter nuptias loq-
tur secudùm glo. Bar. Ang. & Docto. ibi. ratio
que pariter potest assignari, quia nominatur
[*Antipherna donatio*] idest contra dotem datio.
l. si. post pri. C. de don. an. nup. vnde sicut dos
est priuilegiata, l. j. cum ibi no. ff. so. ma. ita hæc
765 donatio. † Quia contrariorū eadem est disci
plina. l. fi. §. fi. uer. contra quoque. ff. de leg. 3. l.
pe. & ibi Bald. no. C. de soluti. Mod. in rub. ff. de
acq. pos. Soc. Iu. cōsi. 107. nu. 5. uol. j. Paris. cōsi.
25. nu. 30. uol. 2. cons. 82. nu. 42. uo. 3. Cur. sen.
cons. 50. nu. 4. Iun. cons. 73. nu. 24. cum sim. nil
ergo mirū si dicta lex in tali dona. locū habeat
766 prædicta rōne. † Confirmatur ex alia, nā talis
dona. quantuncunque nō fuerit expresse cōsti

De donatione propter nup.

tuta, nec ipso iure cōstituatur dote cōstituta,
nihilominus agi potest cōdictione ex l. ut cō
stituatur, ut uoluit gl. ī aut. dos data. C. de do.
an. nup. quā Odof. Bal. & Ang. expresse sequū-
tur ibi, Bartol. sq; tacitè cum eam non impro
bet, Rui. cons. 110. nu. 2. uol. 5. dicens ab ea nō
esse recedendum in iudicando. & consulēdo,
unde dicta lex facilis fuit in permittendo, q
nudo pacto fieri posset, cum ēt nō facta ad eā
agi posiit. sed ista ratio cessat in don. cau. mor.
ad quam, nisi constituta sit, agi non pōt: meri
767 to dicta lex idē, in ea nō determinauit. † (uel
ubi de consuetudine non fit talis donatio se-
cundū glossā in aut. equalitas. C. de pact. cōuē.
maritus tenetur assecurare dotem si habet un
de, uel eius pater, ut ponūt Dy. Bar. Imo. Cast.
& alij in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff.
sol. ma. Cast. cōsi. 176. pponitur in facto. Aret.
in §. fuerat, uer. quæro an pater, infra de acti. &
Ioan. Lupus in rub. de don. inter uir. §. 21. col.
2. Quod non est in don. cau. mor. ubi non con
stituta quis nec ad cauēdū tenetur, merito de
768 una ad aliam non ualet argumentū.) † Quo
uero ad secundum de dona. ob causam, dico il
lud procedere, quia talis donatio fit pretextū
alicuius faciendi, ut no. Imo. ī l. j. ff. eo. unde si
facta pacto nudo sub eius colore posset strin-
gi, facile donatarius, implemento secuto pro
parte sua, posset fraudari, qbus fraudibus do-
nantis dicta lex intendit occurrere ibi, [*nō quibusdam excogitatis artibus suū propositū defraudare*,]
sed ista rō cessat in don. cau. mor. quæ non fit,
769 ut aliquid detur, uel fiat per donatariū. † Se-
cundo ego respondeo, q ēt de iure ueteri po-
terat fieri don. cau. per pmissionem factā ab-
senti per nunciū, uel epistolā, quo casu clarū
est induci tantū pactū nudū. casus est in l. fi. §.
j ff. de acti. & ob. & ibi notat Ang. in specie. Vn
de tanto facilius in ea d. lex pcedere pōt, q̄nis
necesse nō erat hoc p eā induci, uelut prius in
ductū, ut inqnit Barb. in rub. ext. de dona. in fi.
770 † Quo uero ad tertium de resolutione dona
tionis, in promptu cā est, quia resolutio actus
est eiusdem qualitatis, & naturæ, cuius prima
conuentio. d. l. ab emptione, uer. quia bonæ fi-
dei. l. prout. ff. de solut. l. nihil tam naturale, ff.
771 de reg. iu. † hinc est, quòd totidem testes re-
quiruntur in probando reuocationem testa-
menti, quot ad eius confectionē, ut no. gl. in l.
cum proponebatur. in fi. ff. de leg. 2. quā mul-
tum cōmendant Doctores, ut Alex. Aquent. &
Ripa, in rub. ff. de acq. pos. Dec. & Cagno. in d. l.
nihil. Soc. consi. 229. in fi. uol. 2. Craue. cōs. 25.
nu. 14. & satis probatur in l. hæredes palam. §.
j. & ibi no. ff. de test. ut tradit Tiraque. de legib.
Connubi. in uerbo contracter. glo. 3. num. 13.
772 hinc etiā sicut dispositio ad pias causas fieri
potest cū duobus testibus, ita pariter & corā
duob. reuocari pōt, ut tradit Card. & Imo. ī c.
relatū. de test. seqtur Ale. cōs. 209. statutis. col.
pe. uol. 2. & dicit eē cōem Hermanot. Dec. ī ru

Actus resolutio eiusdem naturæ, cuius prima dispositio

K brica.

brica.ff.de acq. poss.in fine.(Iason in l.hac con
sultissima.§. ex imperfecto. C. de testa.nu.10.
per textum in c.cum esses.& in c. relatum. eo.
773 tit. † idque adeo uerum est, ꝙ testamentum
ad pias causas coram duobus testibus tollit
primum testamentum factum coram septem
testibus,ut uoluit Castren.consi.262.dubium
facit, in suprascripto puncto,uol.2. Alex.in l.
hac consultissima, §.si quis autem, col.fi.C.de
testa.consi.46. uiso themate.in fi.uol.2.& con
silio 106.uiso, & diligenter cõsiderato, col. 2.
uer.Quinto adduco. uol.4.Barba.cõsi.43.col.
4.uol.3. Ias.in l. si ita scriptum, col.5.uer.nota
diligenter.ff.de leg.j.Dec.in l.nihil tam natu-
rale.ff.de reg.iur.& Tiraquel.in tract.de priui.
774 piæ causæ, secundo priuilegio.)†hinc etiam
sicut delegatio iurisdictionis est, pariter & re
uocatio delegat. i.ut est glossa in c. si delega-
tus.uerbo reuocandum.de officio deleg.in 6.
quam sequitur Dominus meus Rimi.Caccia-
lup.Claud.Aquens.Gaspar Valla,cæteriq; Mo
derni in l.Imperium.ff.de iur.om.iud. Cagnõ.
775 in d.l.nihil tam naturale. (†demumque uide
mus, ꝙ sicut quando ex solo contractu trans-
fertur dominium sine traditione,ita resoluto
tali contractu trãsfertur siue traditione.glos
sa est in uerbo remeantibus.in l. fi. & ibi Bar.
& alij. C. de leg. Roland.à Valle,consi.62.nu.
776 26.uol.2.) † & hoc est quod Anaxagoras di-
cebat apud Aristo.li.j.de Genera.& corruptio
ne.c.j. generationem, & interitum esse eiusdẽ
naturæ, de quo meminit Tiraquel. loco supe-
rius citato.nu.18.ubi ante, & post multa id ge
nus in hanc rem describit,ex quibus in aper-
to est dictam legem in resolutione donatio-
777 nis locũ habere sicut in ipsa donatione.†Ad
ultimum uero de donatione inter patrem, &
filium, maritum, & uxorem respõdeo,ꝙ ideo
dicta lex eo casu locum habet, quia illa est ue-
ra,& pura donatio, de qua uera donatione di
cta lex loquitur. probatur assumptum,nam ui
demus inter prædictos donationem ualere,&
statim procedere non expectata morte, quan
do non est uera donatio,ut est donatio remu-
neratoria,prout de primis notat Bar.in l.si for
te, ff.de Cast.pec. in l.frater a fratre. ff.de cõd.
inde.in l.j.§.nec castrẽ. ff. de colla.bono.Abb.
in c.fi.eo.tit. nostro.Ioan.Lup.in rub.de don.
int.uirum,& uxo.§.50.col.2.de secundis autẽ
tradit Abb.Ioan.de Anna.& Marian.in c.cum
in ecclesiæ corpore.de simo. Idemque Lup.in
d.rub.§.32.nu. 8.nos autem loquimur de do-
natione cau.mor.quę dicitur impropria dona
tio.l.j.3.responso.ff.eo.unde d.lex in ea locum
non debet habere uelut exorbitans, & ex his
opinio contra cõmunem prǫualere uidetur.
778 † Ex aliis tamen cõem amplector(quam no
piter quoque reperio tenere Senatum Pede-
montanum decis.120.nu.5.& copiose Didacũ
Couaruuias in rub.de test.3.par.nu.14.)& li
cet Rui.& Soc.Iunior in d.l.2.in aperto esse di
cant,qđ dicta lex in don.cau.mot.locum non
habeat comprehensiue, extensiue uero possit
779 esse dubium. † Ego tamen utroque respectu
cõem defendo , moueor ex uerbis illis, [*ut non ex hoc inutilis sit donatio,quia res non tradita sunt*,]ꝗ
conueniunt ẽt donationi cau.mor.quæ inuti-
lis reputari non debet propter traditionẽ nõ
factam, ergo sequitur in ea dictam legem cõ-
780 prehensiue locum habere.†nec obstat,quod
alias mihi dicebatur,ꝙ illa uerba restringũtur
ex sequẽtibus ad donationem inter uiuos ibi,
[*Sed liberalitatem plenam*,]quæ illi tantum cõue
niunt,ut in quæstione nostra ponderat Ruin.
supra relatus, & in alia Iason in d.§.quinimo,
781 nu.19.† nam uerba specialia adiecta genera
libus restringunt eorum significatum. l. sed si
adiiciatur, & ibi notat Bar.ff. pro soc.Gozad.
consi.60.col.fi. Rube.consi.50.col. pen. Paris.
consi.102.num.2.uol.j.Grat.respon.9.nu.75.
uol.j.Quoniam, ut inferius dicam, clare pate
bit illa uerba,[*sed liberalitatem plenam*,]alio re-
spectu fuisse posita, quàm ut donationem pu-
ram, & inter uiuos denotarent, unde dannum
est dicere, ꝙ per illa, superiora restringantur
782 ad eam.† Secundo non desunt rationes qui-
bus hęc opinio persuaderi potest, ut enim tra
dit Aret.in d.l.2.col.3.donatio cau.mor.quo-
admodum ordinandi æquiparatur cõtractui,
& sic donationi inter uiuos, ut ibi notant om-
nes cõiter, unde uirtute talis æquiparationis
debet hæc extensio fieri nempe, ꝙ sicut dona-
tio inter uiuos procedit hodie pacto nudo,sic
783 & donatio cau. mor. procedere debeat, † &
licet Soc. Ruinus,& Gul. Pontanus huic argu
mento non assentiant, quia talis æquiparatio
non fuit facta per modũ regulæ, quo casu nõ
procedunt notata in l.si quis seruo.C.de furt.
& ob id nec extensio.puto tamen, ꝙ ipsi men
tem Aretini non bene perceperint,non.n.mo
uetur ipse ex notatis in d.l.si quis seruo,ꝗ non
784 allegat,sed intentio sua fuit dicere,† ꝙ don.
cã mor.tali casu æquiparetur donationi inter
uiuos,ꝗcquid plus iuris est in illa dẽt atribui,
cõicarique don.cau. mor. iuxta doctrinã Bar-
toli quem sequuntur oẽs in l.j.in prin.ff.de leg.
j.dum citat legem,Princeps. ff.de legib.& legẽ
maximũ uitiũ,C.de lib.pręt.& sequitur ẽt Rui.
cons.43.col.j.uol.5.merito sicut hodie plus re
peritur in donatione inter uiuos, ꝙ nudo pa-
cto fieri possit,ita hoc dẽt atribui,& impartiri
dona.cã mor. quæ illi adæquatur,& hæc est be
ne extensio quędã,ut dicit Aret.quia si dona-
tio inter uiuos iura sua cõicat dona.cã mor.se
extendit, & don. cã mor.patitur hanc extẽsio-
785 nẽ.†Tertio accidit rõ,quæ potuit Imperato
rem mouere ad disponẽdũ, ꝙ nudũ pactũ suffi
ciat,ne.s. incaute quis procederet ad donãdũ
sciens, ꝙ fidei humanæ nihil magis conuenit,
quàm seruare conuenta.l. j. ff.de pact.l.j. ff.de
const. pec.ita hanc rationem perpendit Saly.
in d.l.§.fi. quæ rõ conuenit ẽt donationi cau-

sa

ſa mortis, ut nudum pactum in ea ſufficiat, ſi bene deducatur, ne quis inconſulte ad eam proſiliat.(non.n. poſtea prætextu pacti nudi quo facta fuerit, poterit eam nullã dicere,) ergo dicta lex in ea quoque debet habere locũ, quia ubi militat eadem ratio, ibi militare debet eadem diſpoſitio.l. illud.ff. ad l. Aqui.l. fi.

Extẽſio in exorbitantibus conceſſa.

786 C.ad leg.fal.cum ſim.† Et licet iſta rõ non ſit ſcripta, nec unica, tamen ex illa bene argui poteſt, quoniam in exorbitantibus licita eſt extẽſio ex identitate rationis, licet nõ ſcriptæ, nec unicæ.l.ſi conſtante.in prin.ff.ſol.matri.quam gloſſa extendit ad ſocerum, & extraneum ex identitate rationis, de qua in textu ne uerbũ quidem, (& ita ſimpliciter tenent Doctores,

787 † quòd in exorbitantibus ex identitate, uel ſimilitudine rationis extenſio fieri poſſit, nec requirunt, ꝙ expreſſa ſit ratio, uel ſit unica. ut per illũ textum ponit Abb. cæterique poſt eũ in c.cum dilecta. de confir. uti.uel inu. Alex.in l.j.§.hoc autem, in ultimis uerbis.ff. ad Trebe. & ibi Soc.in §.in filiis, col.4.& in rub.ff.ſoluto matri.col.2.Alex.in l.j.in prin. col.4.ff.de uer. obli.Imola in l.ſi uero.§.de uiro.ff.ſol.ma.Be-

788 ro.conſi.70.num.23.uol.j.)† Confirmaturq́; nam ius exorbitans facilius extenditur, quàm correctorium, ut ponit Bar.in d.l.ſi cõſtante. q.9.& poſt eum cæteri, Cor.conſ.82.col.3.uol. 2. Craue.in tract.de anti.temp.par.4.nu. 39. (poſt Corn. conſ.82.col.3.uer.conſtat autem. & conſi.189.col.2.uol.2.† Sed in correctoriis

789 a ratione ſcripta, uel unica licita eſt extẽſio, ut notant omnes in d.l.ſi conſtante.Iaſ.in aut. quas actiones, C. de ſacroſan.eccl.(D.meus Rimin.cõſi.33.nu.49. qui plures allegat, & alios ego poſt eũ in addi. aggregaui) igitur in exorbitantibus a non expreſſa nec unica rõne lici-

790 ta debet eſſe extenſio.† Sed dicta l.ſi quis argẽtum, eſt exorbitans, ut per Iaſonem in d.§. ſed cum nulla. poſt Alexã. & Garzi. Hiſpa. in d.§.quinimo, col.fi.ibi.n.fit regula, ꝙ in pactis nudis nõ datur actio, & hoc d.lex non paſſim, ſed in donatione tantum mutat (ergo dicitur exorbitãs ſiue limitatoria iuris communis, cũ illud non in totum tollat aut corrigat, ſed in

791 parte tantum, † ut per Corn.conſi. 174.col. 4.Crot.in l.omnes populi, nu.121. ff.de iuſt.& iu.Rip.in l.ſi conſtante, nu. 78.ff.ſol.ma.Crau. in trac.de anti. tẽp.4.par.nu.37. Menoch. in 14.remedio recuperandę poſſeſſionis, nu.13. quos oẽs adduxi in l.ut uim, nu.367.ff.de iuſt. & iure.) igitur ex rõne de qua ſupra, licita de-

Quid in correctoriis.

792 bet eſſe extẽſio ad donationẽ cã mor.† Quarto ualde ſtringit, qđ tradit Alex.in d.l.2.& in l. cum ex cauſa, quam legit cum l. tempus. ff. de re iud. qđ ubi in l.quantumuis correctoria rõ ſcripta eſt, fit extenſio ad aliũ caſum, qui ſaltẽ ſub larga ſignificatione uocabuli ſub expreſſo comprehendi poteſt, ita gl.notab.in cle.j.uerbo eligantur.de elect. & ibi no.Butr.& Imola, Bal.in aut.quas actiones.C.de ſacroſan.eccl.q. 3.nu.17.Imo.cõſ.123.nu. 5.Alex.conſi.49.col. fi. uol.2.Dec.conſi.372.col.3.nu.7. Cur.conſ. 9.nu.19.Gozad.conſi.59.nu.7.Pariſ.conſi.73. nu.31.uol.3.Rip.in l.ſi conſtante, nu. 64.ff.ſol. ma.(Ale.in l.peregre. §.j. col.2.uer.nõ obſtat. ff.de acq.poſſ. conſi.190. mature. col.4.uol.2. And.Sicu.inter conſilia Calca.conſi.28.col.9.

793 †Imo uero plurimi uoluerunt extenſionem fieri ex ratione ſcripta, licet alius caſus de lata ſignificatione uocabuli nõ cõprehenditur ſub expreſſo, ut uoluit Iaſ. in l.ſi ita ſtipulatus. §. Griſogonus, col.12. uer. circa iſtud.ff.de uer. ob.in l.Marcellus.in prin. col.11.uer.quid tenendum.ff.ad Treb.in l.j. col.2. uer. 6.facit.ff. de in ius uoc.ut eant. in conſi. 112. in fi.uol.j. in l.quamuis, col. 2. C. de fideic.in §.ſequens. col.3.num.9.infra de acti.Cur.conſi.81.col.3. Dec.in c.tranſlato.notab.1.de conſt.Rip.in l. j.§.hoc autem. ff.ad Treb. Crotus in l.oẽs populi.col.37. uerſi. octaua concluſio, ff.de iuſt. & iure, quos deduci, & inſuper alios citat, Craue.in tract.de anti.temp.4.par.nu.44.quod interim uelut non neceſſarium non attingo.)

794 †Sed in d.l.ratio eſt ſcripta ibi, [*cum enim in arbitrio cuiuſcunque ſit hoc facere, quod inſtituit, oportet eum, uel minime ad hoc proſilire, uel cum ad hoc uenire properauerit, non quibuſdam excogitatis artibus ſuum propoſitum defraudare.*] hęc enim ratio conuenit etiã donationi cau.mor. ergo debet in ea dicta lex etiam militare cum lato ſumpto uocabulo dona.cau.mor. ueniat ſub uerbo donationis.l.j.in princ.Bar.in l. ubi ita donatur. Imo.in l.in ędibus.§.j.ff.eo.& eſt tex.in l.aliena

795 tum.§.donationis. ff.de uer.ſi.)† & hanc rõnem prior Alexandro Salyc. ibi perpendit, dicens cautũ fuiſſe, ꝙ pactum nudum ſufficiat, ne ſub tali prætextu donator fraudet eum cui dare cõuenit ex donatione, qui forsã interim multa donaria remunerãdi cauſa ſeu ſeruitia

796 impẽdit.† cumque talis ratio don. cau.mor. cõueniat, dicitur magis comprehenſio ſeu diſpoſitio legis immediata, q̃ extẽſio. l.his ſolis, C.de reuo.dona.Bald.in d.aut. quas actiones. Dec.late.in c. at ſi clerici.§.de adulteriis, num. 18.de iud.in c. ſecundo requiris.nu.11. de appella.conſi. 284.col.2. conſi.301.col. 2.Pariſ. conſi.83.nu.21.uol.3.& conſi.69.nu. 6.uol.4. Craue.conſi.118.num.15.D.meus Rimi.conſ. 18.nu.2.conſi.33.num.21.conſi.264.num.25. Cagn.in l.in toto & parſ.num.6. ff.de reg.iur. Caſſane.conſi. 39.num.84.Tiraquel.abũde in l. ſi unquam, uerbo libertis, num.37. C.de reuoca.don.& de utroque retract. titulo de retrait lignagier.§.20.num.2. & 3.Cra.in tract.

De uiratione.

797 de antiquitate temp.4.parte, num.46.† hinc Bal.in l.de quibus.ff.de legib.colum.mihi 13. uerſicu. item nota, quòd non dicitur. inquit, quòd ubi multa habent eandem rationem, licet de uno fiat mentio. uidetur exemplariter

798 fieri, non autem reſtrictiue. († Et eadem rõ decidit omnes caſus non per extenſionẽ, imo

ficut genus comprehendit species, sic genera
lis ratio diuersas species, ob id expresso uno
casu ueniunt omnes in quibus uiget eadem
ratio, quod dictum pro elegati refert, & sequi
tur Cast.consi.442.pro declaratione,col.pen.
uol.1. Iason,in l. à Titio, col. 3. notab.3. ff. de
uerb.ob.consi. 141.col. 5.uol.1.consi.63.col.
4.uol.3.Dec.consi.284.col.2.consi.301. col.2.
Cagnol.in d.l.in toto.nu.6.D.meus Rimi.con
799 silio 18.nu.9.cum similibus supra citatis.† Et
ubi est eadem rō, ibi non dicitur fieri extēsio,
sed potius declaratio,ut uoluit Sal.ī l.2.C.de
noxal.Alex.cons.75.in prin.uol.5.Crot.in l.2.
in prin.nu.47.in fi.ff.sol. mat.ubi dicit, ꝙ ubi
est oīmoda ratio. ibi non dicitur fieri exten-
sio,& ideo,ꝙ interpretatio dicitur potius in-
tensio siue declaratiua, quàm extrinseca,Rui.
consi.143.num.5.uol.2.Soc.Iun.consi.39.nu.
800 49.uol.3.† ubi dicit hoc esse dictum cōmune
apud maiores nostros.& in consi.62.num.47.
consi.128.num.194.uol.3.ubi dicit,ꝙ ubi est
identitas rationis,non dicitur fieri aliqua ex-
tensio, sed omnes casus dicuntur comprehēsi
p.r.l.his solis.C.de reuo.dona.demumq; rub.
in l.Titia, cum nuberet. §. Imperator. nu. 56.
801 uer.replicari ft.ff.de leg.2.† ubi dicit, ꝙ ubi
datur eadem ratio, ibi non pōt dici extensio,
sed magis intensio, quia omnis lex in ratione
consistit,c.erit aūt lex.4.dist.sequitur Roland.
802 à Valle,consi.24.nu.31.uol.3.)† Talique casu
lex non dicitur extēdi, sed enucleari,ut dicit
Oldra.cons.185.thema tale est, in fi.nec dici-
tur extendēdo quis nouum casum addere.sed
quod in ratione legis includebatur secūdum
æquitatem detegere, ut tradit Cald. consi.j.in
titu. ut li. pend. quem & Oldradum refert, &
sequitur in tract.de antiq. temp.4.par.nu.46.
& consi.184.nu.3.ubi latius,hæc & alia ponit,
& ut loquentes extra quæstionē nostram præ-
teream, in terminis eius adduco Garziam Hi
spanum in d.§. quinimo,col.pen.in fi.dicentē
ꝙ nulla est extensio in casu nostro,quia ubi ui
get eadem ratio,non dicimus extensionem lo
803 cum habere,ergo comprehensionem.† & li-
cet Soc.Ruin.& Guil.Pontan.in d.l.2.dicant,
ꝙ finis dictæ rationis non conuenit donatio-
ni cau.mor. cum enim donans possit pęniten
do reuocare, ut hic, si recusat tradere, nō dici
tur machinari,& fraus ibi considerata,locum
804 non habet.† Attamen Soc.Iun.ibidem con-
trarium tenet,nu.39. namque si donans ex ca
pite pęnitentię uelit reuocare donationem,
utique audiri debet,cum.n.istud sit ex natura
ipsius donationis non dicitur contrauenire,
805 aut fraudare. († Nec imputatur alicui qui fe
cerit illud, qđ solitum est fieri.l. si pignore.§.
fi.& ibi Bar.ff.de pign.act.l. quis sit fugitiuus.
§.apud Labeonem, & ibi Veronens. ff.de ædi.
edic.Craue.cons.44.ad fi.) sed si omissa penitē
tia allegat nullitatem donationis, ob defectū
stipulationis,tunc bene dicitur fraudare, nec
audiri debet,cum istud sit extra naturā dona-
806 tionis cau.mor. († & qui facit illud,ꝙ est in-
solitum fieri,suspicione fraudis non caret, cū
ex insolitis arguatur suspicio fraudis, glossa
Bar.& Docto.in l.si quis sub conditione, ff. de
cond.insti.Bal.consi. 209.uol.5.col.2.Mod.in
l.testamentū.C.de testa. Craue.consi.100.nu.
807 5.)† & hoc ultra Socinū Iuni. clarius confir
matur,nam mens donantis cau. mor. est uelle
reuocare donationem in tribus casibus, si cō
ualuerit, si pęnituerit, & si donatarius præde-
cesserit. ita probatur hic ibi,[*cū quis ita donat,*]
hoc est eo proposito.ad idē tex.in l.j.ff.co.ibi,
[*Item cum ipse ea mente dat,*]ad idem in l.senatus.
§.j.ff.eo.ibi[*negocium gerit,*]& postremo in l.nō
omnis.ff.si cer.pe.in uerbo[*agitur,*]iuncta glo.
unde si pter istos tres casus uult reuocare do-
nationē cau.mor. prætextu pacti nudi,sine du
bio fraudat intentionem, & propositum suū,
qđ habuit ab initio,non.n.suæ fuit intētionis
ex isto capite reuocare donationē, ut pote p-
tet naturam donationis cau.mor. & ita patet
808 illi finem dictæ rōnis conuenire.† Nec ulte-
rius obstat huic rōni si diceretur, ꝙ non est fi-
nalis,sed impulsiua: patet quia i quolibet pa
cto nudo extra casum donationis est in arbi-
trio cuiuscunque facere,uel non facere, & ta-
men facta promissione, ex eo nō datur actio.
l.iurisgentiū.§ igitur nuda.ff.de pact.& ita re-
perio, ꝙ arguit in alia quæstione Garzias Hi-
spanus in c.1.de pact.in 6.nu.39. cum seq. er-
go talis rō dicitur impulsiua,quia ex ea nō se-
quitur necessaria dispositio iuxta notata per
809 Salycetū,i l.j.ad fi.C.de fal.causa adi.leg.† me
rito ex illa licet scripta nō uidetur licitū argu
mentum ad extensionē, uel comprehensionē
alterius casus,ut tradit Ias.i d. aut. quas actiō
nes,nu.17.Paris.consi.69.nu.178.uol.3.Ripa,
810 in d.l.si constante.nu.68.† Quoniam sustinē
do dictam rationem dico imo eam esse finalē,
si uerba tex.ponderentur ibi,[*cum enim in arbi-
trio cuiuscumque sit hoc facere, quod instituit,*]ponde-
ro articulum [*hoc*] demōstratiuū ad oculū cor
poris.l.hoc articulo.ff.de hære.insti.Bar.& alii
in l.j.in prin.ff.de oper.no.nunc.(Natta consi.
487.nu.27.& post eum Senatus Pedemonta.
deci.112.nu.4.) merito illa uerba[*facere quod
instituit*] nō de quolibet pacto nudo possunt in
telligi,sed de donatione tantū pacto nudo fa-
cta,de qua loquitur tex.& hoc casu bene sequi
tur necessaria dispositio:si qs .n. instituit hoc
facere,i.donare (quod in eius arbitrio fuit fa-
cere,uel non facere)non debet fraudare,& sic
in donatione, ad quam restricta est illa rō,nō
811 ad alia pacta nuda,patet illā esse finalē.† Cō
probatur hoc ulterius, nā rō legis tūc dicitur
finalis quādo est generalior.lege; uel æque ge
neralis,alias secus.Ita Bal.ī l.generaliter.col.3.
C.de epi.& cle.Ias.in d.aut.quas actiones,nu.
18.Paris.in dicto cons.69.nu.179.uol.4.Corn.
consi.177.nu.5.uol.4.(Ioan.And.Gemin.&
Fran.

De rōne finali uel impulsiua.

Franc.in c.quoniam.de immu. eccl.lib.6.Bal.e in l.de quib. col.10. uer. quo ad sextum.ff.d legib. Fel.in c.cum nuncius.col.j. de testi.Casaneus, consi.55.col.9.cum sim. per Tiraquel

812 in tract. cessante causa, limit.j. nu. 62.) † Sed ratio de qua supra non modo sic generalis est ut decisio dictæ legis, imo et generalior, cum decisio sonet in donatione inter uiuos, ut omnes tradunt, ipsa uero et in alia donatione, ut denotant illa uerba, hoc facere, qd instituit, generalia, & indefinite plata ad plures donatio-

813 nes. † Quinto accedit & alia ratio, quam ponit Garzias Hispanus, in d.§.quinimo, col.pe. namque Imperator in d. l.motus fuit ad inducendum in donatione, q pactum nudum sit efficax, uel propter illud actio detur, ut ipsa liberalitas solo consensu sit efficax, & perficiatur citra traditionis, uel stipulationis auxilium. Ita colligitur ibi, [*ut non ex hoc inutilis sit donatio*] cum sequentibus, & in §.j.infra eo. ibi, [*perficiuntur autem, cum donator suam uoluntatem declarauerit.*] sed utique ista mens dispositio militat in donatione causa mortis. ergo & idem ius. l.à Titio.ff. de uerb. oblig. nec quòd ad mortem se conferat atque ob id participet de natura ultimæ uoluntatis, impedit quominus solus consensus operetur, cum & ibi a consensu totum pedeat. l.j.ff. de test.§.disponat, in Aut.de

814 nup. † & tenendo hanc partem non obstant adducta in contrarium superius, namque ad primum dico, q imo illa uerba conueniunt etiam donationi causa mortis, quia donans necessitatur tradere donec nō pœniteat eum donasse, ibi autem non pœnitebat eum, sed dicebat eam non ualere uelut nudo pacto celebratam, in quo non debet audiri, ita respondet Aret.in d.§.in personam. Alexā.in d.l.cum ex causa, & Soc. Iun.in d.l.2. nu. 38.(nec diuinat hoc ut putat Iul.Constan.num.5. quia de hoc nullum uerbum, in tex. fallitur enim ex ratione subsequenti, uersic. cum enim. ubi proprie donans se fundabat in pacto nudo. quod appellat excogitatas artes ad fraudandum suū

815 propositum. † Ad secundum ultra responsionem Aretini, in d.§. ī personam, melius respōderi potest, ut tradit Alexā.in d.l. 2. cui Guil. Pontan. & Soc.Iun. assentiunt ibi, Ruinusque consi.54.col.3.uol.j. non esse uerum, q ille textus solum loquatur de donatione insinuationē requirēte, sed sibi solū dicitur, q nihil immutatur de eo, qd circa insinuationē statutū est, & sic intētio textus est dicere, q ubi requi

816 ritur insinuatio, adhibeatur. † Nec obstat cōsideratio mea de dictione, [*supradictis,*] quia ꝓcedere pōt quatenus dicit de stipulatione donationi inserta, uel non: secus dum subdit alia uerba, & rationē, quæ pariter donationi cau. mor. conueniunt, ibi [*ut non ex hoc inutilis,*] &c. & ibi [*cum enim in arbitrio,*] cū seque. declarādo,

817 ut supra feci. † Secundo, & subtiliter quidem dici pt, q de insinuatione dixit non ad exclusionē dona.cau.mor.sed ad tollendum unū dubium, quoniam cū donationē ibi appellasset liberalitatem plenam, & perfectissimam, non uidebatur necessaria isinuatio ꝑ illud superlatiuum perfectissimam, qd nil supra se hēt, l. ubi aūt non apparet.ff. de uerb.obli.cōtrariū tamen decidit, quoniam intendit facere donationem perfectissimam non obstante defectu requisitorum eius tempore, ut stipulationis, uel traditionis, non aūt intendit tollere ea,

818 † quæ ex post facto possunt interuenire, ut insinuationem iuxta notata per Bar.& Rom.in l. Modestinus. ff. eo.& notat Arc. in §.j.infra eo. ubi post eū dicemus, merito dixit Imperator, quæ alias de insinuatione statuta sunt firma remanere, ut si erit donatio inter uiuos adhibea-

819 tur, aliàs secus. † Ad tertiū respondetur, q & si dicta lex simpliciter de donatione loquatur tamen attenta rōne generali expressa, quæ cōuenit et donationi cau.mor. in ea quoque dēt procedere, quia et, q specialiter de donatione inter uiuos loqueretur, tamen attenta dicta ratione generali deberet generaliter intelligi, et de dona.cau.mor. ut notat Bar. & Bal.in l.regula.ff.de iur. & fac.ig no. Ias.in l. id qd. nu.7. ff. de leg.j.Soc.in l.j.nu.22. ff. de acq.pos.in l.2. §.mutui.ff.si cer.pet. Fel.ī c.tua nos. de iureiu. D.meus Riminal.cons.371.nu.2.Crauet.copio

820 se, consi.217.col.2.† (Senatus Pedemon.dec. 50.nu.6.& in certus autor, con.88.nu.29.uol. j.diuersorum ultimarum uoluntatū.ubi dicit, q cum rō in l.expressa, sit mēs ipsius legis uerbis declarata mediante rōne, iō dispositionē legis reddit generalē ad oēs casus in quib.ipsa meus, & rō sibi locū uendicat.l.cū mulier. ff.sol.ma.in Aut.ut iud.sine quo.suffr. ī ptin.& §.j.Sufficit.n.legislatori cogitasse, & multo magis exꝑssisse rōnē sui statuti, cū nō possint oēs casus, & iuris articuli sigillatim cōprehendi. l. non possunt, ff.de legib. & sic dūmodo constet de mente maxime uerbis ipsius legis declarata ꝑ rōnē scriptā sufficit.l.non dubiū, & ibi gl. & Doct.C.de legib. Dy.in c.fi.de reg.iur.in 6.&

821 notatur ī c.ubi periculū.de elec.† unde dicūt Doctores, q rō in l. expressa facit, & operatur, ut dispositio legis trahatur ad oēs casus et nō cōprehēsos in l.licet aliter ꝑ aliā legē decisos, intelligūtur. n. ꝑ ipsā legē decisi uirtute rōnis exꝑssæ, q illis cōuenit, l.his solis.C.de reu.don.

822 & in Aut.de hæred.ab inte.§.ex his.† & ultra ꝑdictos hoc et cōfirmatur, nā quando rō legis est amplior dicto legis, tunc ipsū dictū ad terminos rōnis extendi dēt, glossa est in cle. fi.de elec.quā singularē reputat ibidē Cardi.Bar.&

823 alij ī l.cū pater.§.dulcissimis.ff.de leg.2.† ut Soc. consi.39.nu.20.uol.4. bene dicit, q rō est primū in intētione statuētis, & ex ea infertur dictū.est.n. rō in l.sicut aīa, & spiritus, eius aūt uerba sicut corpus, Bal.in l.si quis seruo. C.de fur.& cōs.49.vol.2.Ias.in l.qui 400.col.2.ff.ad

824 Treb.& ī l.si unus.§.si cū mihi, ff.d pac. † Cro

in l.2.in prin.nu.48.ff.sol.matri.ubi dicit,ꝙ sicut homo cōsistit ex anima & corpore, ita lex ex ratione & uerbis. uerba uero sunt corpus, & superficies, at ratio est anima eius, & illa magis attendi debet,quàm superficies,& cortex uerborum.sequitur Roland.a Valle, consi. 72.nume.44.uolu.j. & consil.13.num.22.uol.
825 3. Imo uero, † ubi)uiget eadem ratio,quod uerbis legis omissum est non debet omittere ligione iudicantis,ut tradit Oldr.consil. 268. colum.2.circa fi.nec casus dicitur omissus ubi subest eadem ratio,ut inquit Ioan.de Anna.inter consilia Pauli de Cast.consi.261.uisis & cōsideratis his,col.2.uol.2.Bal.in l. per diuersas, col.2.C.manda.Abb.consi.75.col.3.uol.j.Cra-
826 ue.consi. 183.col.2. † Nec situatio tituli cui Romanus innititur multum facit,quia sub eo etiam situata est lex donatio siue directa, quæ tamen etiam de donatione causa mortis loquitur,ibi,[*Siue mortis causa*,uidemusque legē fi.ff.de iure delib.sub illo titulo situatam, quæ tamen de eius materia non loquitur,ut Paul.
827 de Castro perpendit.† unde talis ordo uidetur magis ad bene esse,quā necessarius,ut suadere uidetur tex. in §.quib. prima consti.Cod. ibi[*congruis titulis*] iuncto uerbo,[*permisimus*] licet exponat glos. præcipiendo,& male iudicio meo, quia permittere magis denotat liberam uoluntatem in eo, cui permittitur,quam præceptum,uel necessitatem. l.sæpe audiui Cæsa-
828 rem.ff.de offi.præsi. †(hinc permittere non dicitur,qui non potest prohibere, & sic cogere,siue necessitare.l.nullum crimen,& ibi Doctores.ff.de reg.iur. Cephal. consi.231.nume.
829 107.)uel & secundo dici potest,† quòd cum dicta lex sit communis ad donationem inter uiuos, & causa mortis, ut ex superioribus patet,arbitrarium fuit eam ponere, ubi placuit Imperatori,nec ob id dici debet male locata, ut notant in simili Ioannes And. Abb.Dec.& alij in rub. de exceptio.dum opponūt de situatione illius tituli,& soluunt,quòd respectu dilatoriarum debuisset poni ante titulum de litis contes.respectu uero peremptoriarū post. quia tamen est communis ad utrunque,fuit arbitrariū ponere ibi.Quod etiam de correctione legum tradit Romanus,procedit in dubio, & cessante ratione,alias secus,quo secundo casu uersamur in terminis dictæ legis, ut supra
830 deduxi.† Ad quartum respondetur,ꝙ cū dominium translatum in donatarium sit fictum, & de iure speciali contra regulam. l.traditionib.C. de pact. non inconuenit, ꝙ pro consequendo uero dominio, & de iure communi per actum traditionis.§. per traditionem,supra de rer. diuisio.agatur condictione ex d.l.si quis argentum, ad dandum. Ita in legatis,de legatis declarat Bar. in l.in bello.§.si quis seruum.ff.de capti.& postli. reuer.Cast.& Alex.in l.j.col.fi.ff.de leg.j.Cy.Bar.& Ias.in l.j.C. com. de leg.unde in donatione cau.mor.idem cōcludi potest, cū legatis æquiparetur.l.Marcellus. §.Paulus.l.illud.ff.eo.iuncta doctrina Bar.in d.
831 l.j.in prin.ff.de leg.j.†(Simile uidemus in terminis statuti,ꝙ possessio defuncti cōtinuetur in hæredem, quod habemus Ferrariæ: nam ut inquit Bal.in rub.de cau.posses.& propri. cum talis possessio datiua sit causata a lege absque præsentia corporali, & sic ficta, non impedit quominus hæres possit petere se mitti in possessionem, ex edicto diui Adriani tollendo, ut qui est in possessione ficta sit in uera, sequitur Dec.consi.84.col. j. quanquam an uera sit, uel ficta tantum possessio delata ex memorato statuto,sit alta quæstio quam tangit Tiraquel. in tract. le mort Sail. in j. declara.5.partis. sed ut
832 hic impertinens missum facio.) † Ad quintū dico sensum esse talem repetendo uerba textus,[*non solum eos dum superfunt,*] idest donantes dum uiuūt, [*compelli his in quos donatio facta est,*] hoc est donatarijs, [*sed etiam eorum successores,*] idest donatorum præmortuorum donatariis, reddere compelli donatarijs,uel eorum hæredibus, & ita intelligendo uerba conueniunt etiam donationi causa mortis, (nec istam constructionem tollit Iul. Constan. quia non loquitur tex. de donatario præmoriente, sed de
833 donatore,ut ego construxi.)† Ad sextum respondetur, ꝙ ille textus non dixit de liberalitate plena propter donationem inter uiuos tā tum, nec ut illam denotaret,sed ut ostēderet, ꝙ donatio, quæ alias erat inutilis,sola liberalitate censetur plena,& perfecta,unde nō dispo nit de plena liberalitate,idest de mera liberalitate,ut Ruinus, & Iason supra citati putarunt, sed de liberalitate,quam plenam,& perfectam appellat,licet traditio non sit secuta,quo modo intelligendo non excluditur donatio causa mortis prout nec.in q. Iasonis remuneratoria,& ita Iasoni respondet Garz.in d. §.quinimo.pen.car.col.4.quod & quæstioni nostræ seruit ad unguem ad respondendum Ruino,(nec me bene taxat Iul.Constan.dicens,ꝙ donatio cau. mor. non dicitur perfecta dum uiuit donans.l.non uidetur.ff.de don. cau.mor.nā uerum est eo iure,quia donans pacto nudo poterat uti,& dona.cau.mor. reuocare, sed hodie
834 secus,quo respectu uocat eā perfectam.)† Ad septimum dico,ꝙ imo donatio esset inutilis, ut donatio, licet non ut legatū, qđ est diuersa species a donatione cau. mor. ergo dicta lex ī ea locū habere debet,ita respondet Soc. Iun.ī
835 d.l.2.nu.44. licet & ego præcogitauerā.† Ad octauū negatur assumptū Ruini, quoniā imo d.lex locū habet ēt in donatione facti,ut tenēt Bal.Fulg.Castrē.Florian.Alex.& Ias.in d. §.sed cū nulla.Sal.in l.legē,6.q.C.de pact. Are.ī d.§. in psonā,Constā.Rogerius in l.in ædib.§.j.col. pen. ff.eo. & Soc. Iun.in d.l. 2.nu.44.qui hanc partē ueriorem appellat.tametsi Garz.Hispanus in c.j.de pac.num. 38. per duas columnas examinans neutrā partē firmauerit. Ad nonū respon-

De statuto cōtinente possessionem.

respondetur, quòd primum speciale cessat ex
ratione de qua ibi [*cum enim*] & sic non est ne
836 rum, quòd duo specialia concurrant. † hinc
tollitur illud simile donationis præsumptæ,
in qua dicta lex locum non habet, ne duo spe
cialia concurrant, ut supra deduxi, quoniam
notata per Doctores in dicto §. sed cum nulla,
& dicto §. quin imò, procedunt quando causa
donationis in pacto nudo non exprimeretur,
quòd enim tunc præsumatur donatio est spe-
ciale, & contra regulas iuris, l. cum de indebi-
to. ff. de prob. l. si cum aurum, ff. de soluti. un
de, quòd ex tali pacto nudo oriatur actio es-
sent duo specialia, quæ in casu nostro uere nõ
concurrunt, ut dixi. Quæ uerò tradit Decius
in locis supra citatis, & Aret. in d. l. 2. ff. de leg.
j. à quo Decius eam opinionem desumpsit
quãdo causa donationis in pacto nudo expri
837 meretur, utique non procedunt, † quia nõ
est speciale, quòd præsens & tacens ad suũ cõ
modum consentire dicatur. Imò est regulare
dicta l. qui patitur (ex qua Connanus in Com
mentar. iuris ciuilis, lib. 7. cap. 14. dicit, quòd
taciturnitas imitatur consensum) unde; ꝙ
ex tali pacto nudo oriatur actio, non est in-
Pactum quãdo dicatur
838 ducere duo specialia. † Nec ob id pactũ di-
citur præsumptum, quòd ille cui fit taceat nec
per uerba consensum exprimat. Imò est uerũ
pactum, cum taciti, & expressi idem sit iudi-
cium. l. cum quid, cum ibi not. ff. si cert. pet.
ita firmant, & declarant plerique Doctores, ut
Angel. cons. 183. ex themate. col. 2. Socin.
cons. 112. col. 4. uol. 2. Rui. in dicta l. 2. colum.
23. Gallian. in Rubr. ff. de uer. ob. col. 11. Ripa
Cur. iun. Mod. Taurinenses, & D. meus Vberti
nus Zuccard. in Rubr. C. de pact. Andreas ab
839 Exea, libro pactorum, nu. 98. † ubi dicit hãc
opinionem de iure ueriorem esse, & in practi
ca tenendam Caguol. in l. semper qui. ff. de re
gul. iur. ubi testatur hanc esse commu. contra
Decium, prout etiam facit in dicta Rub. C. de
pact. num. 18. ex quibus patet dictam l. si quis
argentum, locum habere etiam in donatione
præsumpta quãdo causa donationis in pacto
fuit expressa, quod & aliàs se tenuisse refert
Caccialup. in trac. de pac. in 6. quęstione prin
ci. colum. penul. & fi. concludens tamen ibi, ꝙ
si haberet decidere, uellet maturius cogitare.
De uerbis in potẽtiori significato sumendis.
840 † Ad decimum dico, quòd imò potentior
significatus erit intelligendo dictam legem
in utraque donatione, ut in simili quæstione
tradit Curt. & Sapia, in Rubr. ff. de iur. omniũ
iudicum. qui dicebant aduersus Iasonem, ap-
pellatione iurisdictionis utranque uenire, ui
delicet ordinariam, & delegatã, sic enim uer
ba accipientur in potentiori significatu quá
si de ordinaria tantum intelligatur, ut Iason
dicebat, unde sic & in quæstione nostra dica-
841 mus. † Tantoque magis quia si ageretur de
uerificanda dispositione in una specie tãtum,
tunc bene procederet dictus §. qui in perpe-
tuum. At secus, cum dicta lex de donatione
generaliter loquatur maximè in ratione sui,
tunc enim dispositio generaliter est interpre
randa nec ille §. procedit, inquit Dec. in dicta
842 Rubrica, † prout etiam cessat ex alio, eligi-
tur enim significatio potentior, ut excluda-
mus impropriam, quæ non reperitur inclusa
in dispositione. sicque procedit ille §. ut no-
tat Soc. consi. ultimo, in fi. uol. 2. sequitur Sa-
pia in dicta Rubrica, quod minimè in dicta
lege fieri potest cum significatio impropria,
hoc est donatio causa mortis reperiatur ibi-
843 dem inclusa uigore rationis. † Ad undeci-
mum respondetur, quòd si dicta lex in tali pa
cto locum haberet, is cui factum esset, posset
agere condictione ex illa lege contra paciscẽ
rem pro actuali liberatione consequenda, sic
que ex tali pacto tolleretur actio paciscenti
competens, quod esset absurdum, & contra
regulas, nam pactũ nudũ licèt tendat ad tollẽ
dam actionem, ut est pactum de non petẽdo,
nõ tamẽ eã tollit regulariter sed elidit tãtum,
unde is cui actio competebat mero iure age-
re potest, licèt ex pacto tendente ad actionẽ
tollẽdam possit opponi exceptio. §. preterea
infra de excep. Alex. in l. legitima, num. j. ff. de
pact. & not. omnes in l. si unus, §. pactus ne pe
teret, & ibi latè dixi, ff. de pac. ne igitur sequa
tur tale absurdum, dicta lex in eo pacto libera-
torio causa donandi facto cessat, satis enim cõ
tentus esse debet is cui factum est exceptione
qua possit agentẽ quandocunque repellere,
& hæc ratio fuit etiam de mente Claudij in l.
ut responsum, C. de transf. quæ modo cessat in
pacto obligatorio donationis causa mortis,
quod nulla actio nec aliud quicquã præcedit.
844 † Ad ultimũ pro uera resolutione retorqueo
illum textum considerãdo dictionem, etiam,
quæ solet implicare casum, minus dubitabilẽ,
ut inquit Fulgosi. Alexand. D. meus Riminal-
dus, Iason, Decius, & cęteri Moderni (& ibi pa
riter dixi) in l. qui se patris, C. unde lib. Ripa.
in l. ex facto. §. si quis rogatus, num. 2. ff. ad Tre
bell. Gozad. cons. 73. nu. 31. Si enim textus di-
cit, [*nostra constitutio etiam eas in se habere neces-
sitatem traditionis uoluit*] patet, quòd includit
aliam donationem pręter expressam, expressa
uera fuit donatio inter uiuos, igitur inclusa
845 dicitur donatio causa mortis, † & in ea mi-
nus erat dubium, quòd donans teneretur tra
dere, quàm in donatione inter uiuos, cũ ante
traditionem pęnitendo posset illam declina-
re, ea uero secuta sibi consulere ad reuocatio
nem donationis. secus autem in donatione in
ter uiuos, ubi sera est pęnitentia quæ in ea nõ
cadit. §. j, infra eo. ibi [*temere reuocari nõ possunt*]
hoc est ex pęnitentia. unde cum necessitas tra
dendi minus donantem causa mortis oneret
quàm donantem inter uiuos, casus donatio
nis causa mortis inclusus ibi, uere minus du
bitabilis dici potest, & ille textus sic inductus
probat,

probat, quòd dicta lex etiam in donatione cã mortis loquatur (nec istam inductionem be ne diuellit Iulius Constan. col. 6. uolés, q; implicet respectu donationis inter uiuos in scriptis, uel sine scriptis factæ, quam uoluit etiam in se habere necessitatem traditionis, quoniã cum de facta in scriptis, uel sine scriptis supra dixerit, nõ erat opus implicare superfluo, cõtra §. quibus, prima const. cod. sed implicando respectu donationis causa mortis cessat superfluitas, ergo de illa debet intelligi,) quod bene notandum est, sicque communis opi. remanet defensata. † Postremo in eadem Gl. j. ibi, [*uel dic eam esse*] usque in finem. Quarta surgit conclusio, quòd donatio est de iure ciuili approbatione, ut hic, inuentione uerò de iure gentium, §. per traditionem, supra de rer. diuis. cum qua transit hic Christophorus, & Aldobrand. latius dicentes, quòd si donatio incipit à traditione dicitur modus inuentus de iure gentium, approbationæ tamẽ de iure ciuili, ut hic. si uero incipit à præcedenti stipulatione, uel pacto nudo, tunc non dicitur modus acquisitionis dominij, sed præparatiuus ad acquirendum dominiũ, quia nec per stipulationem, nec per pactum acquiruntur dominia rerum l. traditionibus, C. de pact. & tũc talis modus præparatiuus dicitur

Donatio quo iure sit inducta

846

847 de iure ciuili inuentus, & approbatus. † Tu uerò primum considera, quòd male sentiunt textum nostrum restringentes ad donationẽ quæ incipit à traditione, in §. 1. inf. eo. namque loquitur etiam de illa, quæ incipit à stipulatione, uel pacto nudo. probatur ibi, [*& traditionis necessitas incumbat donatori.*] ergo facta fuerat donatio sine traditionis interuẽtu sicque stipulatione, uel pacto. Secundò dum dicunt donationem, quæ à traditione principium sumit esse modum inuentum de iure gentium, erroneum puto per textum in §. fi. supra de usu. & habi. ubi dicit [*expostimus sum matim, quibus modis iure gentium res nobis acquiruntur, modo uideamus quibus modis legitimo, & ciuili, iure acquiruntur*] postea statim subdit de usucapione, & præscriptione, secũdoque loco de donatione in hoc titulo ponẽs etiã de illa qñ à traditione incipit ibi [*haberet is qui accepit*] ergo patet manifeste talem modum acquirẽdi per donationem, quæ à traditione principium sumit esse inuentum de iure ciuili non autem gentium, quo fit, ut allucinentur Christophor. & Aldobrand. dicentes eam tali casu esse de iure ciuili per approbationem tãtum.

848 († & hanc opinionem sensisse quoque uidetur Connanus in Commentarijs suis iuris ciuilis, libro 7. capit. 5. colum. j. dicens, quòd cum homines ab initio dissipati per agros, solitariam uitam agentes, nulla dũ amicitia, aut ne notitia quidem implicarentur inter se uerisimile est illos contractus istos donationum haud usurpasse, quòd neque donat quisquam nisi amico, at hos nulla tunc familiaritas inuitarat ad beneuolentiam coniungendam. uult ergo Connanus donationem iure

849 gentium non fuisse.)† Nec obstat textus in dicto §. per traditionem, quo fundantur Christophor. & Aldobrandin. post Glossam hic: nõ enim dicit, quòd traditio ex causa donationis fit de iure gentium, sed quòd prædia prouincialia, & Italica ex causa donationis, sicut & dotis transferuntur, & alienatur, unde

850 eorum intentionem non probat. † Vltimo dum dicunt, quòd ubi donatio per stipulationem, pactum ue sumpsit exordium, non dicitur modus acquisitionis dominij, sed præparatiuus ad eius acquisitionem. Primo quidem illis aduersatur Frãciscus Balduinus hic, qui tali casu eam genus acquisitionis appellat (eique conformis esse uidetur Connanus in Commentar. iuris ciuilis, lib. 5. cap. 9. col. 4. dicens, quòd potest etiã citra corporis donationem ualere donatio, ueluti si donationis causa cum debitore meo pacisecar ne ante certum tempus petam, nõ potest ẽt quicquã pere tradi, nisi res corporalis, & tamen iuris donationes esse possunt, ut seruitutum, quoniam utendi patientia similitudinẽ gerit donationis, ut hic habitandi permissio, aut tẽmeuidi ad aliquod tempus debiti potestas, & licentia; ut non solum sine traditione, sed sine corporis donatione ualeat dicaturque dona

851 tio.) † Secundo quoque, quod Christoph. & Aldobrand. dicunt, est ad scopum cõtra textum nostrum ibi [*est & aliud genus acquisitionis donatio.*] appellat enim eam genus modum acquisitionis, non autem præparatiuum ad acquirendum, & tamen in §. primo tradit de donatione, quæ à stipulatione, uel pacto

852 principium capit, ut supra deduxi. † Nec obstat eorum ratio fundata in dicta l. traditionibus, quoniam in primis quo ad donationem causa mortis non procedit regula illius textus, cum in tali donatione transeat, & acquiratur dominium absque traditione, ut est Glo. communiter recepta in l. 2. ff. de pub. in rem act. per quam ita præfatam regulam limitant Castr. Alex. D. meus Riminald. Ias. & Dec. in d. l. traditionibus. unde patet donationem causa mortis posse dici modum acquisitionis dominij, licẽt à stipulatione pacto ue cęperit. Quo uero ad donationem inter uiuos, idem dici potest, cum lex ante traditionem dicat eam habere plenissimum, & perfectum robur, ut hic in §. 1. & in Codice, unde sumitur, unde traditio quæ postea sequitur potius ad eius executionem tendit quàm ad perfectionem (idq; probatur in §. item uobis, infra titulo secundo, ubi dicitur, si serui quid stipuleutur, uel ex donatione, uel ex legato, siue ex alia causa acquirunt, nam quatenus ad legatum pertinet, clarum est, quòd ipso iure fit acquisitio l. à Titio, ff. de furt. ergo

& re-

Textus in uerbo duo genera declaratus.

& respũ donationis, qa una pars alternati-
uæ declarat aliã, l. j. & ibi Soc. ff. de reb. dub.)
853 † In Glossa, [*& non mortis*] primam eius o-
pinionem cõprobat hic Christophorus & Al
dobrãdinus, uelut communem, quòd illa uer
ba [*duo genera*] tanquam genera propriè sum-
pta in textu ponantur. Quibus ego non assen
tio, & secũdam opinionem amplector, quòd
illa uerba pro duabus speciebus sumantur,
moueor in primis: cum enim donatio sit mo
dus quidam particularis acquisitionis, ut tra-
dit hic Theophilus in primis uerbis, qui dum
uulgati Codices dicunt [*est & aliud genus acqui
sitionis donatio*] exponit, est & alius modus ac-
quisitionis donatio. probaturque præter ip-
sum supra titulo secundo, in fine ibi [*uidea-
mus quibus modis*] iuncto hoc textu, sequitur
quòd in quantum diuiditur donatio in duo
membra hic, illa sint species huius modi, non
autem genera, ne sequatur absurdum, quòd
membra latius pateant quàm id unde descen
dunt. (& licèt Iul. Constant. hic dicat po-
tius adhærendum fore textui nostro qui di-
cit duo genera, quàm Theophilo qui species
appellat, ei tamen non assentio per tex. supra
tit. 2. in fi. in uer. quibus modis. qui glossat i-
stum, quare Teoph. & ego fundamentalius
locuti sumus, quod etiam confirmatur ex l. j.
in prin. ff. eod. ubi dicit, donationes quam plu
res sunt, talis enim pluralitas denotat species
donationum inter uiuos, & mortis causa. de
qbus, subdit, nõ aũt in genere, ut ibi per Gl.)
854 † Secundo moueor, quia plerumque genus
apud iureconsultos pro qualitate quadam su
mitur, ita, quòd pro specie usurpatur. proba
tur in l. non uidetur. ff. de iudi. ibi *genus acqui
sitionis*] idest speciem, ut exponit Gl. & bene,
quia nisi qualitas siue species actionis ederet-
tur, sed in confuso, & genere speciem futu-
ræ litis non demonstraret, ut inquit textus
in l. edita. C. de eden. (nec sequeretur effe-
855 ctus † quem proponit Vlp. in l. j. ff. eo. dicẽs
[*qua quisque actione agere uult prius eam edere de-
bet, nam æquissimum uidetur eum qui acturus est ede-
re actionem, ut proinde sciat reus utrum cedere an cõ
tendere ultra debeat, & si contendendum putat, ueniat
instructus ad agendũ cognita actione qua cõueniatur*]
hoc enim neque scire, neque facere posset li-
856 bello in genere tantum oblato.) † idem pro
batur in l. rerum mixtura, ff. de usucap. cum di
cit intelligenda tres esse species, qualitates ue
differentes corporum, prout pulchre decla-
rat Zasius lib. j. singularium responsorum, ca
pi. j. nu. 7. merito & hic, dum dicitur dona-
tionum esse duo genera mortis causa, & non
mortis causa, intelligo Iustinianum uoluisse
dicere duas esse species, & qualitates differen
tes donationum, (& licèt Iulius Constanti.
hic dicat, quòd in d. locis ita suadebat neces
sitas, secus hic, non tamen id bene probat)
857 † Tertio eo libentius in hanc sententiam de
scendo, quòd Imperator in §. est autem, infra
eodem, ponens aliud membrum donationis
dicit [*est autem aliud genus inter uiuos donationis,*]
& Theophilus exponit ibi dicens, est & alia
species donationis inter uiuos, quo fit, ut &
hic exponi possint illa uerba [*duo genera*] id
est duæ species. (nec uerum est, quòd ibi subie
bitcta materia magis id pateretur quam hic
ut putat Constantius & male.) Quarto con-
firmatur, quia dum tractat de his duobus mẽ
bris hic, & in §. 1. de his attingit in specie, nõ
autem prout complecti possunt alias dona-
tiones sub se, quod est ubi sumuntur in gene-
re. (donationis enim nomen generale est ad
omnes contractus qui gratis fiunt, ut in-
quit Connanus in Commentar. iuris ciuilis,
lib. 7. cap. 5. col. 6. in fi. cum sequenti.) ergo be
ne conuenit, quod illa uerba [*duo genera*] ad
duas species referantur, (& hæc expositio cõ
firmatur ex l. 2. ff. de donat. cau. mor. ubi post
quam dixit tres esse species donationis causa
mort. quas subiũgit in tertia specie, dicit ter
tium genus esse donationis, ergo datur intel-
ligi genus hic pro specie sumi debere.) nec
ita tenendo defectiuus redditur hic textus,
ut Glossa putauit, addens alias donationes,
cum de his subiungat Imperator hic in dicto
§. est autem, & §. fi. & infra de legat. in princip.
quod ultimum quare hic nõ posuerit, ibi tra
dit Imperator se de hoc excusans infra tit. 2.
858 in §. fi. † In Glo. mortis, ibi [*scilicet instantis*]
hæc Glo. uidetur abnegare, quòd non instan
te morte donatio causa mortis fieri possit, ar
gumento tex. in l. cum prætor, ff. de indie. qđ
tamen est contra textũ in l. 2. ff. eo. ibi [*unam cũ
quis nullo præsentis periculi metu*] & contra l. se-
natus, §. mortis, eo. tit. ibi [*à sano*] nec Docto
res aduertunt, sed sicco pede pertranseunt.
859 † unde pro saluatione huius Gl. dici potest,
quòd ipsa rectè locuta fuit, firuando eã super
uerbo [*mortis,*] quod sequitur dictionem
[*propter*] non autem, quod est ante, prout in
curia forsitam impressorum habetur: aptius
enim procedit expositio Glo. si dicamus [*do-
natio causa mortis est quæ fit propter suspicionem mor
tis, scilicet instantis,*] ut Glossa subdit eo loco
relata, quàm si dicamus [*donatio causa mortis, sci
licet instantis*] ibi Glossam ponendo, cum hoc
casu nil arctet ad talem expositionem, at illo
secus, nam illa uerba [*propter mortis suspicionẽ*]
denotant periculum mortis instantis tempo
re donationis l. senatus, §. mortis, ff. eo. ubi di
citur, quod [*mortis causa donatio fit aliàs extra su
spicionem ullius periculi à sano, cui ex humana sorte
860 mortis cogitatio est.*] † aliud est igitur esse in co
gitatione mortis, aliud in eius suspicione: pri
mum enim non denotat instans periculum: se
cundum sic, unde Glossa nostra uidẽs illa uer
ba [*propter mortis suspicionem*] denotare instans
periculum mortis, quod tamẽ expressum nõ
fuerat, sed uis uerborũ tacite includebat, pro
facilioti

Donatio causa mortis quando fieri possit.

faciliori iuuenum intelligentia, quibus hic liber est editus, ut supra in proœmio, in fi. id uoluit exprimere ad maiorem declarationẽ, omnemque dubitationem tollendam, iuxta 861 l. quæ dubitationis, ff. de regul. iur. † nec ob id ipsa Glossa, aut Imperator hic negãt donationem causa mortis fieri posse, non instante morte, nam regula dictæ l. cum prætor, nõ procedit quando in exclusis militat eadem ratio quæ in inclusis, ut ibi tradit Gl. quam sequuntur Doctores, & Petrus Gerardi de Petra Sancta, singula. 7. Felin. in c. non ne. col. 2. 4. limit. de præsump. Dominus meus Riminald. consi. 862 251. nu. 44. & consi. 529. nu. 25. † sed eadem ratio subest, quòd sanus de morte cogitans possit donare causa mortis, sicut quando cõstitutus est in periculo mortis, ergo huius casus inclusio non operatur illius exclusionem. (probatur hoc in l. senatus. §. mortis, ff. de mort. causa don. ubi postquam dicit q donatio causa mortis fit aliàs extra suspicionem ullius periculi à sano, & in bona ualetudine positio cui ex humana sorte mortis cogitatio est, aliàs ex metu mortis, aut ex præsenti uitę periculo aut futuro, subdit ratione in singulis casibus suprà commemoratis uniformem [*si quidem terra marique tàm in pace quàm in bello, tàm domi quàm militiæ multis generibus mortis periculũ metui potest,*] & sic in summa iurisconſ. cõcludit sanos, & infirmos posse mortis causa donare, quia de morte cogitare possunt, & eam 863 timere quocumque tempore, & loco.) † Secundo dici potest, quòd permissum uno casu intelligitur alijs casibus prohibitum, quãdo illi alij casus erant permissi de iure speciali, & erant de genere prohibitorum: sed quãdo sũt de iure communi permissi, tunc inclusio unius casus non est alterius exclusio, sed exempli positio, quod regulam non arctat. Ita Bal. in l. j. C. de adult. Rui. consi. 157. nu. 19. uolum. 864 j. (Cephal. consi. 257. nu. 26.) † Sed de iure communi permissum est, quòd donatio causa mortis æque à constituto citra mortis periculum fieri possit, sicut ab eo cui mors imminet. l. 2. & d. l. Senatus. §. mortis. ff. eo. merito inclusio unius non est exclusio alterius. Tertio re-865 sponderi potest: † Quòd ubi unus casus decidítur ratione frequentioris contingentiæ, non per hoc alius casus excluditur. Glossa est nota. in Clementi. 1. uerbo præsidentes, in fine, de rescrip. quam ibi notat Butr. & Imo. sequitur Iasón in l. j. nu. 33. ff. solu. mat. & in l. 2. nu. 12. ff. de uulg. & pup. Felin. in dicto c. non ne. 5. limit. Nicol. Bellon, consi. 52. nu. 10. (Dec. in c. 2. nu. 6. de fi. instr. in c. si pro debilitate, num. 18. de offic. deleg. & in l. 2. nu. 33. ff. de regul. iur. Ceph. consi. 278. num. 32. & dixi in l. Imperium, num. 25. ff. de iur. omnium iudic.) 866 † Sed frequentius contingit fieri donationem causa mortis per constitutos in periculo mortis, quàm extra illud: proniores enim sunt eo casu donatores quàm secundo. igitur inclusio illius casus hic facta non est alterius 867 exclusio. † Quarto accedit, quòd ubi cõstat de contraria uoluntate, dicta regula non procedit. l. j. §. adipiscimur, ubi ad hoc notat Iason, col. 2. ff. de acquir. poss. sed in iuribus per Gl. citatis patet donationem causa mortis à sano fieri posse. ergo textus, & Glossa loquentes de morte instante non uidentur uoluisse illum casum excludere, & hoc est, quod alijs uerbis ad idem tamen tendentibus dici solet 868 † inclusionem unius alterius exclusionem non esse, quod alia uia comprehendi potest, ut uoluit Salycet. in l. quod de crimine. 2. oppo. C. qui accus. Dec. consi. 11. nu. 18. D. meus Rimin. in dicto consi. 529. nu. 26. (dixi in l. ut uim, nu. 341. ff. de iust. & iu. in l. j. C. qui admi. nu. 198. & in l. posthumo, nu. 100. de bon. poss. contra tab. & nunc addo Beroum, qui & præcedentem limitationem ponit, consi. 79. col. fi. uolum. j.) Sed casus sanitatis, soliusque cogitationis mortis alia uia comprehenditur, ut in iuribus Glossæ, ergo non censetur exclusus per inclusionẽ alterius casus de quo hic. Sic habes textum nostrum, & Glossam salnatos (quicquid, parum tamen nec bonum dicat Costantius hic) declaratamque pulchre regulam dictæ legis, cum prætor, ff. de iu-869 dic. † in Gl. [*si quid humanitus*] in principio notandum est in primis, quòd humanitus cõtingere denotat mortem, unde quando quis moritur, dicitur sibi quid humanitus contingere, concordat textus in l. alumnæ, §. fi. & ibi not. Alberic. ff. de adi. legat. ibi [*si quid humanitus ei contigerit,*] & in c. tanta. 86. distinct. ibi, [*ita, ut si quid in eis humanitatis aduenerit, bene dictione uiatici non priuentur*] ad idem textus in l. Publia, in princip. ff. depos. & ibi notat Bart. Fulgos. & Salycet. ibi [*si quid humanitum mihi contigerit,*] (& in l. unica. C. de his qui an. aper. tab. 870 ibi [*uel humanos casus*]) & † ut inquit Baldus hic, elegans hæc est, & frequens apud latinos loquendi formula, subinde tamen uulgaris sermo, qui solet esse concisior omittit hãc uoculam, humanitus, nec tamen ideo minus mortem significari testis est Pomponius in l. in uulgari, §. j. ff. de uerb. sign. ibi [*si quid filio meo acciderit*] quem textum citat hic Glossa, cui addo alium in l. quidam ita, in princ. ff. ad Treb. ibi [*si quid ei acciderit*] & in l. uxorem, §. Seia. ff. de leg. 3. ibi [*si quid ante contigisset absumme*] & in notabili quæstione tradit Bald. in Rubr. C. de pos. quæstione 9. quod ea ratione constitutũ est, quia si de morte non intelligerentur dicta uerba, propter generalitatẽ fere nullius fere momenti essent, ut tradit Alciat. in d. 871 l. in uulgari. † idem est insuper si dictum sit, si Deus faceret aliquid de me, ut tradit Barto. Fulg. & Sal. in d. l. Publia. Ale. in d. l. quidã, nu. 6. Bal. in Rub. C. depos. q. 9. & de alijs uerbis mortem denotantibus uide Decium in l. infantis,

Inclusio unius, quando non sit alterius exclusio.

Mors quando denotetur.

fantis,nu.5.lect. 2.C.qui admi.& plenius Alb.
in l. pactum, quod dotali. C.de pactis, (& in
his meis dictis super hac Glos. me sequitur
duobus uerbis, & simpliciter Constantinus
872 hic.) † in eadem Glossa ibi, [*& debet hoc ex*
primi, aliàs non est mortis causa donatio.] notãdum
est, quòd adhoc, ut sit donatio causa mortis,
requiritur, quòd fiat mentio mortis, tuncque
præsumitur donatio causa mortis, aliàs se-
cus. Idem notat Glossa Bart. Angel. Cuma-
nus, Imo. cęterique Doctores in l.Seia.§.fi.ff.
eo.cum alijs adductis per Aret.hic,& in tract.
873 de testa. uerbo donationis. † & hanc dicit
esse communem Ias. in l.quę dotis,nu.16.plu
res allegans,ff.sol.mat.& tenet Dec.in l.fi.nu.
20.C.de pact.cons.305. in princ. Doctores in
l.stipulatio hoc modo concepta,ff.de uer. ob.
Alex.consil.14.in princip.uolum.j.Paris.cõsi.
90.in princip.uol.3.Nic.Boeri.Decis.353.in
princip.Grammat. cons. 125. nu.j.ciuilium.
Bertrand.cons.58.nu.6.uol. 2. (Ioann. Faber
Bartol.Bald.& Salyc.in l.2.C.de iu.dot.& in
l.in donationibus,C.ad leg.Falc. Romanus,
cons.229.colum.1. Viuius in suis communi-
bus opinionibus,uerbo donatio censetur. Di
dacus Couuaru.in Rubr.de testa,parte.3.nu.
25. Iulius Clarus, de donati.quęs.4.uersic.cę
terum si in donatione,& Emanuel Suarez. in
Thesauro receptarum sentẽtiarum,uerbo do
natio causa mortis,nu.281.) atque alibi sępe
Doctores, ubi hanc conclusionem firmant.
874 † Quæ quidem procedit etiam si facta sit ab
infirmo,& in extremis uitę constituto: requi
rit enim mortis mentionem ad hoc, ut dica-
tur donatio causa mortis, aliàs censetur in-
ter uiuos donatio, ut tradit hic Aretin.& Bal
duinus, Romanus, Alexã. & Iason,in d. l.quæ
dotis,per textum in d.l.Seia,in fine,ubi etiam
Cuman.& Imo.notant. (Sequitur Iulius Cla-
rus loco citato, Ripa lib.3. Respon. de dona.
c.9.num.7.& in tracta. de peste.titulo de pri-
uileg.contract.causa pestis,nu.175.Viuius, &
Emanuel Suarez locis memoratis, unde Cu-
875 manus infert,) † quòd in hoc possent mul
ti decipi, prout quidam Scolaris fuit dece-
ptus à fratribus prædicatoribus Bononiæ,
(quod relatum refero non,quòd credam) cũ
haberet pecunias in banco, iussit enim eas
illis dari, cum esset in periculo mortis, de-
inde uolebat repetere, at illi dicebant dona-
tionem earum sibi esse factam.cõcludit enim
Cumanus contra scolarem per illum textũ,
unde subdit sitis cauti,ut mortis faciatis men
876 tionem, † hinc etiam Alexand.in d.l.quæ do
tis,damnat Butrium in c.2. de consue.dicen-
tem, quòd infirmus in dubio non uidetur fa
cere actum inter uiuos, sed ultimæ uolunta-
tis.id enim est contra casum dictæ legis, Seia.
in fi.scd'm Alexandrum post Imo.in d.c.2.ubi
etiam Guido Papæ post Dominum suum, Bu
trium damnãt, idemque tradit Guil. Benedi

Donatio causa mortis requirit ut mentio mortis fit facta.

cti in c.Rainutius.uerbo, Testamentum 4.nu.
21.de testa.& Ripa lib.3. responso.cap.9. col.
877 4.in princ, † nam uidemus ibi, quòd illa do
natio ab infirmo facta præsumitur inter ui-
uos, quia mentio mortis facta non fuit,unde
dictum Butrij saluari non potest, nisi illud in
telligatur facta mẽtione mortis, & ita saluat
illud Andreas Sicul. in d.c.2.& Cassane. cons.
39.num.77.& cum prędictis quoque concor-
dat Franciscus Marci.q.486.nu.5.& 6.primæ
878 par. † Tu uero in hac cõclusione communi
considera, quòd Bart.& omnes allucinantur
super intellectu dictæ leg. Seia,in fine, suppo-
nentes, quòd ibi mentio mortis, non sit fa-
cta, contrarium namque suadet primo na-
tura tituli sub quo reperitur, cui regulariter
lex solet deseruire, l.Imperator,ff.de in diem
879 adiecti. († & licèt Constantinus hic,num.9.
me taxare conetur per l.si constante, ff. solu.
matr.quæ non deseruit illi titulo, tamen me
ualide tueri possum ex eo, quod dicitur legẽ
habentem uarios intellectus in dubio debe-
re intelligi secũdum illum sensum qui magis
conuenit Rubro,ut uoluit Ioannes Andr. in
addi.Specula. in titu.de disputat. & allega. §.
fi.Glossa in capit.monasterium, & ibi Abbas,
de electi. cum similibus per Ripam, in l. j.nu-
me. 14.ff.si certum petatur, unde dicta lex Se
ia,in fine, debet intelligi secundum Rubri-
cam de donatione, facta mentione mortis.
880 † & lex si constante posita fuit ad limitatio-
nem illius tituli. sicque satis illi eo respectu
deseruit,cum limitationes sint de regula, ut
per Dec.& Cagnol.in l.j. ff.de reg. iur.) secun
do confirmatur sententia mea, quia si pater
ille donasset filio simpliciter mẽtione mortis
non facta, adiecta conditione de no redhibẽ-
do,ut ibi dicitur,textus ille decidens esse do-
nationẽ inter uiuos esset de indubitabili con
881 tra l.quod Labeo,ff.ad Carbo. † Namque il
læ duæ præsumptiones uidelicet, mentio mor
tis non facta, pactumque non redhibẽdi uin-
cerent ac tollerent illam solam infirmitatis
donantis, cum plures præsumptiones unam
tollere consueuerint.aut. itaque, C.commu.
de succesi.not.in l.diuus,ff.de in integ.resti.
Rui.cons.3.nu.17.uolum.2.Graue.cons.149.
num.17.Ioann.de Amic.cons.114.nu.23.ma-
882 ximè cum illa sola sit debilior. † nam & in-
firmi quandoque contrahunt,ut experientia
docet, & probatur ex notatis per Glo. & Do
ctores in l.hæredes palam.§.fi.ff.de testa.dum
concludunt uenditionem in testamento fieri
posse, quod tamen testamentum regulariter
ab infirmis fit, unde illa præsumptio infirmi-
tatis est communis, & generalis ad contra-
ctus, & ultimam uoluntatem, at illæ duæ sũt
fortiores, maximè illa de non redhibẽdo, quæ
conuenit tantum donationi inter uiuos, non
883 aũt causa mortis, ut hic iũcto.§.j. † Quo casu
nedum plures fortiores uincunt unam friuo-
lam

De intellectu l. Seia. in fi. ff. eod.

lam, imò una uincit plures friuolas, ut tradit Bal. in l. nō ignorat. colum. j. in fi. C. qui accus. Abb. in c. transmissę, col. fi. qui fil. sint legit. Paris. cons. 10. nu. 25. & latinis, nu. 80. uolum. 2.
884 † idque etiam cōfirmatur, quoniam illa præsumptio infirmitatis est generalis ad contractum, & ultimam uoluntatē, illa uero de non redhibēdo est specialis ad donationem inter uiuos tantum, ut mox ostendi, quo stante sequitur præsumptionem in specie tollere præsumptionem in genere, c. generi per speciē, de reg. iur. in 6. tradit Ale. cons. 150. col. 7. nu. 9. uol. 5. Patis. cons. 29. nu. 87. uol. 2. Soc. iun. cons. 128. nu. 230. uolum. j. Cur. consi. 55. nu. 15. D. meus Riminald. cons. 128. nu. 2. cum si-
885 mil. † (sicut etiam uidemus rigorem in specie scriptum tollere æquitatē in genere scriptam, ut notant Bal. Cyn. Ang. Salyc. & alij in l. placuit, C. de iud. Guiliel. Mayner. in l. in om-
886 nibus quidem, ff. de reg. iu. † demumq́ue latius loquendo probationes in specie præualent, & præferuntur probationibus in genere ut per Inn. in c. auditis, de præsumpt. sequitur Alexand. cons. 77. col. fi. in princ. uol. j. Ioan. de Arno. soliloquio. 37. Mars. in Prac. crimi. §. diligenter, nu. 198. & cons. 3. num. 22.) ne igitur dicta l. Seia, careat probabili dubitatione, dicendum est, quòd ibi mentio mor-
887 tis esset facta. † (uerum est, quòd hoc fundamentum meum sic corroboratum conatur Constant. euertere, negans ibi pactum denō redhibēdo interuenisse, sed donatione simplicem fuisse factā à patre, sed allucinatur, quia Papini. recitat factum partis dicens [*cum pater in extremis uitæ constitutus emancipato filio quædam sine ulla conditione redhibēdi donasset*] ergo sic dixit pater, non autem simpliciter donauit, ut
888 purat Constant.)† Tertio corroboratur, nā dicit falcidiam locū habere in rebus quæ certa lege donarentur, ergo decidēdo falcidiam ibi cessare, opportet dicere sub incerta lege fuisse donatum, hoc est sine cōditione redhibendi, & cum mentione mortis, quæ duo incertam donandi legem suadebāt, cum primū donationem inter uiuos, secundum donationem causa mortis denotaret. (nec istud fundamentum tollit, nec ei respondet Constant. sed super eo se satis inuoluit, ut uideri pōt.)
889 † Quarto, quia textus concludit illum patrē qui absolutē donauit [*non tam mortis causa quā morientem donare*] quæ uerba propriè intellecta, capi debent comparatiuè, ut sonāt, quicquid dicat ibi Glossa, sed natura comparatiui est positiuum supponere, l. ubi autem non apparet, ff. de uerbor. oblig. & ibi not. tradit Bartol. in l. cum filius §. pater. ff. de legat. 2. Dec. cons. 184. num. 6. Cor. cōs. 102. num. 10. uolum. j. comparatiuum autem ibi illud est, quòd absolute donans dicatur moriens donare: positiuum, quòd non mortis causa, quod utique supponi non posset si mortis mentio
890 non fuisset expressa: † nam comparatiuū ita demum suam uim seruat, si reperitur positiuum ad quod cōparatur, ut tradit Bartol. in l. si seruus, §. si ita scriptum. ff. de leg. j. sequitur Ias. in l. stipulationum quædam, colum. 2. ff. de uerbor. oblig. (& licèt idem Constant. dicat se non uidere hanc comparationē, qnia dictio quam, per se posita, eam non inducit, quod alicubi uiderit apud Grammaticos, tamen debuit respicere uerbum iam præcedens ibi [*non tam moriētem mortis causa, quàm morientem donare.*] quibus uerbis optimè comparatiuum colligitur, unde non debuit iste sic
891 in me prorumpere prout facile fecit.)† quare ex his concludo contra Bartol. & omnes, quòd ibi fuit facta mentio mortis ab infirmo, quæ duo uidebantur innuere donationem cā mortis, uerum quia sine ulla conditione redhibēdi donatum fuit, deciditur illum sic absolutè donantem non tam mortis causa quā morientem donare, & sic donationem inter uiuos potius esse, quàm causa mortis ita, quod ille textus decidit idem, quod l. ubi ita donatur, eod. tit. nisi quòd loquitur expresse de infirmo, de quo dicta l. ubi, non sic apertè loquitur, & hunc intellectum uelut nouum be-
892 ne nota. † probatur tamen alibi hæc communis conclusio & primo in textu nostro ibi [*cum quis ita donat si quid humanitus ei contigisset*] nam dictio [*cum*] stat pro quando. Barto. post Glo. in l. in seruorū. C. in quibus cau. cess. lōg. temp. præscri. tradit Alberi. in suo Dictionario suo, uerbo cum, sequitur Bertac. in uerbo Cum, Calepin. eodem uerbo post Virgil. eo carmine.

[*Cum faciam uitulam pro frugibus ipse uenito.*]
Quibus, & illud addi potest.
[*Cum fueris Romæ, Romano uiuito more.*]

893 † Altera uero dictio, ita, de qua in textu, denotat modum, ut tradit Bart. in l. quibus, §. Termilius ff. de condi. & demonst. unde sic exponitur, ita, idest hoc modo, quasi non alio: habet enim uim taxationis, & limitationis hæc dictio, ut tradit Guil. & Ange. in l. nulla. ff. de legib. Alexand. in l. legata inutiliter. ff. de leg. j. Ruin. cons. 18. num. 2. uol. 2. sensus est ergo, quòd mortis cā donatio est, quando quis hoc modo donat, ut si moriatur habeat recipiens, & sic facta demum mentione mortis. Secundo confirmatur hæc conclusio per eundē textum nostrum ibi [*quæ propter mortis fit suspicionem*] & in l. 2. ff. eo. ibi [*sola cogitatione mortalitatis*] & in l. Senatus. §. mortis, cod. titulo, ibi [*mortis cogitatio est.*] si enim donatio cau. mortis est quæ fit propter mortis suspicionem, uel cogitationem, necesse est ut dignoscatur à donatione inter uiuos, quòd talis suspicio, uel cogitatio uerbis exprimatur, non autem
894 sufficit eam mente concipere. † Tum quia propositum in mente retentum non releuat, l. si repetendi, C. de cond. ob caus. & ibi notat

notat Bald. & alij, (Cephal. conf. 253. num. 32. Doctor incertus, cōſ. 8. in fi. uol. j. diuerſorum Germaniæ,) tum quia non poſſet magis adfirmari donationem factam eſſe inter uiuos, quàm cauſa mortis, & ſic una ab altera digno ſci non poſſet, cum tamen differant, l. j. ff. eod. l. donatio, C. eod. ibi [*ſiue directa, ſiue mortis cā.*]
895 († Ponderando, quòd alternatiuę natura eſt ponere caſum à primo diuerſum, & ſeparatū, l. is qui. 200. §. utrum, ff. de rebus dub. l. ſi quis ita ſtipulatus, in fi. ff. de uerb. ob. l. cū quę rebatur, ff. iudi. ſolui. Berous, conſ. 150. num.
896 48. uol. 3.) † Tertio accedit textus in l. Seia, ff. de do. pręle. ubi Quintus Mutius permittē te Seia ſtipulatus eſt ab eius uiro ſibi reddi dotem, ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium, & ſic facta mentione mortis, dicitur in fine, quòd ſi mulier animo donandi per miſit eum ſtipulari, uidetur mortis cauſa ſtipulatus, inducitur igitur ibi donatio cauſa mortis propter illa uerba [*ſi morte mulieris*]
897 &c. & ſic propter mortis mentionē. † Quarto confirmatur ex l. 1. §. 1. ff. ſi quid in frau. patro. ubi dicenti donationem eſſe cauſa mortis factam, incumbit onus probandi, quod utique procedit, quia non erat facta mentio mortis, aliàs ex ea id probaretur. ergo patet mentionem mortis eſſe neceſſariam, ut dicatur donatio cauſa mortis, quia qui id dicit
898 dēt probare, nec de ſe præſumitur. † (imò ſi præſumeretur transferret onus probandi in aduerſarium. l. fi. in princip. ff. quod met. cau ſa, l. nuptura, in fine, ff. de iure dot. cum ſimilibus per Cra. conſ. 189. nu. 3. quod abnegat ille textus onerans probatione dicentem
899 donationem fuiſſe cauſa mortis.) † Contra tamen hanc communem concluſionem uidetur urgere textus in l. cum maritus, §. fi. ff. de pact. dotal. ubi dotem, quam dedit mulier, frater eius ſtipulatus eſt ſibi reddi, ſi mulier in matrimonio decederet, mulier mox decedēs nonnulla marito legauit, & quoſdam ſeruos manumiſit. Quæſitum fuit an maritus ob hæc dicto fratri teneretur? reſpondet textus, ꝙ ſic, ex quo patet fuiſſe donationem inter uiuos, cum marito legando non fuerit reuocata, & tamen mentio mortis fuit facta ibi [*ſi in matrimonio decederet.*] ergo ille textus uide-

De intellectu l. cū maritus, §. fi. ff. de pac. dot.

900 tur eſſe contra cōem. † Variæ dantur ad illū textum ſolutiones ſaluādo communem tàm ibi, quàm in d. l. quæ dotis. prima, quòd ibi conſtabat donationem factam eſſe inter uiuos, ut intelligit Gloſſa, merito nō curamus de mentione mortis facta, & hūc intellectum dicit eſſe communē Imo. in d. l. quæ dotis. colum. 1. in fi. Alex. num. 6. Iaſon, nu. 29. Alexan.
901 conſ. 14. primo uolum. † mihi tamen non placet poſt Iaſonem ibi nu. 34. tamquam diuinans, (quod non licet, l. ſi putator, ff. ad l. Aquil. ca. ut noſtrum, ut eccle. bene. Corn. conſ. 192. num. 1. uol. 3.) & textum reſtringens (contra textum in l. 1. §. & generaliter, ff. de leg. preſt. & in l. ſi uero, §. de uiro. ff. ſolu.
902 mat.) † Secunda fuit ſolutio Bartoli, quem Lancellot. ibidem ſequitur, Aretin. conſ. 74. colum. 2. Soc. conſ. 50. colum. 2. uolu. j. quòd illud cauſatur propter duos actus qui interuenerunt, qui cenſeri faciunt illam donationem eſſe inter uiuos, licèt ſit facta mentio mortis. primus eſt, quia mulier pacta fuit do tem fratri ſuo reddi ea in matrimonio præmoriente. Secundus, quia frater eam fuit ſtipulatus. Tertium Iaſon addit, quòd concurrit perſonarum coniunctio, fratris ſcilicet, & ſororis, quod & Romanus, & Cumanus excogitarunt. admittitq; Guil. Bened. in c. Raynutius, uerbo teſtamentum, 4. num. 23. col. ſe
903 quenti, de teſtament. † Sed hunc intellectū damnant Imo. Alexand. & Claud. Aquenſ. in d. l. quæ dotis, ubi præcæteris Claud. nu. 6. dicit, quòd à Doctoribus communiter repręhenditur, & damnatur, (nec immerito præterea, nam primus actus ad donationem cau ſa mortis tendit. Tertius ad inter uiuos. Secundus aūt neutralis, & impertinens uidetur, unde ſinguli tamquam per ſe inualidi licèt cō iuncti, non uidentur ſufficere ad donationē inter uiuos concludendam. l. ſpadonē, §. qui
904 iura. ff. de excuſ. tut. † Sicuti uidemus, quòd plures probationes imperfectæ in ſua ſpecie non ſufficiunt etiam coniunctæ ad probatio nem perfectam inducendam, ut declarat Baldus in l. ſi quis ex argentarijs, §. cogentur, columna ſecunda, & ibi Iaſ. poſt alios, ff. de eden. Dec. in capitulo, cum cauſam, colum. fi.
905 de probatio.) † Memini, quòd aliàs in publico congreſſu dicebatur Doctores allucinari ſupponentes in illo textu fratrem illius mulieris adhibitum fuiſſe ad ſtipulandum dotem animo donandi: regula namque eſt in contrarium, quòd in dubio quis cenſetur adhibitus ad ſtipulandum, ut procurator, ut inquit Gloſſa in dicta l. quæ dotis, quam ſequuntur omnes, ut Alexander Iaſon, & Aquenſis teſtantur ibi, tradit Bartolus in l. Iulianus, §. qui fundum, ff. de uerborum obligatio. Anchar. conſilio 22. numero 2. Pariſ. conſilio 107. numero 10. uolum. 3. unde dicebatur ibi nullam fuiſſe donationem, ſed tantum decidi legatarios teneri ad reſtitutionem rerum fratri, cum & hæredes mulieris tàm illis, quàm libertatibus ſint obnoxij, illis quidem ad extimationem rerum legatarum ſoluendam, libertatibus uero in redimendo ſeruos à fra
906 tre eoſque manumittendo. † Sed hic intellectus eſt contra textum in l. Seia. pri. reſponſo. ff. de do. prælega. ubi adhibitus ad ſtipulandum, ut procurator mulieris, quia eius hæredibus, quod accepit tenetur actione mandati reddere, merito ſi legatarios conueniat, exceptione doli mali repelli po-

teſt petendo, quod reſtituturus eſt, at con-
tra uidemus in illo textu, nempe legatarios
illi fratri teneri earum rerum nomine quas
mulier legauit, nec illos eum exceptione
repellere: igitur inde colligitur illum ad-
hibitum fuiſſe ad ſtipulandum non ut pro
907 curatorem, ſed animo donandi. † Se-
cundo ſi frater ille fuit, ut procurator ad-
hibitus, cum uno uerbo per legatarios re-
pelli poſsit, ad quid fit ille circuitus inutilis,
quòd legatarij teneantur illi res legatas dare
hæredes uero mulieris illis earum precium
reſarcire. demumq́ue illum hæredibus, quod
accepit, reddere? non ne ſatius erat hũc cir
cuitum declinare? nam legatarij repellendo
illum, res legatas retinuiſſent, & hæredes illis
908 ad nihilum fuiſſent obſtricti. † Certè id fa-
teri oportet, cum circuitus inutilis ſit euitã
dus. l. dominus teſtamento, vbi Gloſſa, Barto.
Iaſ. & omnes notant, ff. de cond. indeb. ſed to
tum contrarium uidemus ibi. ergo conclu-
dendum eſt illum fratrem fuiſſe adhibitum ad
909 ſtipulandum animo donandi. † Reperio, ꝙ
Fulgoſius ibi, de quo Doctores iuniores men
tionem non faciunt, ſubtiliter illum textum
declarat: inquit enim, quòd aut mulier quæ
adhibuit fratrem ad ſtipulandum animo do-
nandi cauſa mortis, legata, & fideicommiſſa
nominatim iniunxit hæredibus prout conti-
git ibi, quia uoluit hæredes obnoxios eſſe ad
ſoluendum æſtimationem marito, & alteri re
rum ipſis legatarum, & ad redimendum ſer-
uos à fratre, & eos manumittere, ut ibi Gloſ
ſa declarat, & tunc non intelligatur reuocata
donatio cauſa mortis per legatum marito, &
alij factum. Ratio eſt, quia onus legatorum,
& fideicommiſſorum hæredibus iniungendo
non uidetur reuocaſſe donationẽ cauſa mor-
tis. Si enim legando marito, & alij uoluiſſet
mulier intelligi debere reuocatam eſſe dona
tionem, utique onus illud ſatisfaciendi lega-
tarijs, & libertatibus hæredibus non impo-
ſuiſſet, quia cum legatarij non fuiſſent obno
xij illi fratri mulieris, res ſibi legatas reti-
nuiſſent, ſicque fruſtatorium fuiſſet hæredes
eis ſatisfacere de eo, quod habuiſſent.
910 † Au uero, ſubdit Fulgoſ. mulier onus lega
torum ſeu fideicommiſſorum fratri, vel alteri
adhibito ad ſtipulandum iniunxit, & hoc ca-
ſu uidetur mutaſſe uoluntatem, non quo ad
reuocationem donationis cauſa mortis, ſed
in hoc, ut fideicommiſſum ſoluat, & ſic onero
ſum habeat, quod prius liberum habebat, &
hoc caſu procedit dicta l. Seia. de do. præ-
leg. ſuperiore uero dicta l. ſi maritus. in fine,
unde illum textum Fulgoſius intelligit in do
natione cauſa mortis, non autem in donatio
ne inter uiuos, ut paſsim Doctores intelligũt
911 & male. † Nec durum uideri debet, quòd ibi
ſit donatio cauſa mortis, & tamen per legatũ
non ſit reuocata, ſi quidẽ regula eſt in oppoſi
tum, uidelicet, quòd per alienationem uolũ
tariam prout in legato contingit, reuocari ſo
let donatio cauſa mortis, ut tradit Bald. Cu-
man. Florian. Alexand. Aret. & Iaſ. in l. Stichũ
qui meus erit, ff. de leg. j. Alex. in l. non omnis,
ff. ſi cert. pet. ubi etiam Iaſon, nu. 4. Dec. num.
14. Romanus, conſ. 226. colum. 2. cum ſimili-
912 bus. † Namque nihil impedit quominus ſit
donatio cauſa mortis, & tamen ex uoluntate
donantis nõ reuocetur in aliquo caſu, in quo
regulariter conſueuit reuocari, l. ſi alienam,
uerſ. ſed & ſic, l. Senatus, §. mortis uerſ. ſic do-
nari poteſt, ff. e. ubi dicitur, ſic donari poſſe cã
mortis, ut non aliter reddatur quàm ſi prior
deceſſerit donatarius. & ſic, quòd nec per pę
nitentiam, nec per alios caſus reuocetur. er-
go pari modo, quòd nec per alienationẽ uo-
luntariam ex legato facto reuócetur, & tamẽ
donatio cauſa mortis remaneat: licèt enim
natura ſua penitus tolli non poſsit, reſtringi
tamen ſecus, ut notat Imo. in dicto §. mortis,
913 & latius ſupra deduxi. † (Sed & hunc intel-
lectum damnat Conſtãt. ut diuinatiuũ, quia
non dicitur onus iniunctum fuiſſe hęredibus
ſicut nec in caſu dictæ legis, Seia quod adhibi
to ad ſtipulandum: at fallitur cum dicatur ibi
[*& ideo fidei eius committi potuiſſe in eum caſum di
cendum fore.*] quibus ſtantibus colligitur in di
cto §. ſi. onus iniunctum fuiſſe hæredibus, ut
ſic illa iura conciliantur, quę reputãtur cõtra
914 ria. † Nec mihi placet alius intellectus Con
ſtãt. ꝙ ille tex. de donatione inter uiuos, ſeu cã
mortis non loquatur, ſed de fratre, qui ſoro-
rem dotauerat, quę id gratis agnoſcens adhi
buit eum ad ſtipulandum eam dotem ſibi red
di. Quoniam longe diuinat hic ſenſus, tum
quia frater non tenetur dotare ſororem niſi
pauperem, & conſanguineam, Gloſſa, Baldus,
& Salycet. in l. non omni. C. de adminiſtrat.
tut. Rip. in l. j. numero 83. ff. ſoluto matrimo-
915 nio. † Nec dicitur ibi qualis eſſet ſoror, nec
an pauper, & quid id uult dicere, probare de-
bet, Gloſſa, Bar. & Doctores in l. ſi uero, §. qui
pro rei, ff. qui ſatiſ. cog. Ruin. conſ. 81. num. 4.
uolum. 5. imò uerba repugnant, quæ dicunt
[*mulier de dote quam dedit.*] non ergo frater eam
916 dotauit. † quòd autem pactum de redden
da dote fratri factum fuerit ex cauſa donatio
nis, patet quia alia cauſa nõ apparet, ergo in
dubio donatio præſumi debet, l. Cãpanus, ff.
de operis libe. cum ſimilibus cõpioſe cumula
tis per Fernandum Vaſquium controuerſia-
rum illuſtrium lib. 2. cap. 83. num. 2. & quòd
donatio cauſa mortis fuerit, patet ibi: *ſi in ma
trimonio deceſſiſſet.*] ex his plane ſequitur illum
textum non obſtare, cum de donatio-
ne cauſa mortis loquatur, quinimò ue-
rius ex illo confirmat opinio commu-
nis, quòd ibi ſit donatio cauſa mortis
917 propter mentionem mortis factam. † Nec
autem communis concluſio limitatur in
pleriſque

Casus ubi donatio reputatur inter uiuos licet sit facta mentio mortis.

plerisque casibus. in quibus tametsi men-
tio mortis sit facta, nihilominus reputatur
inter uiuos donatio. primus est casus quãdo
constat, quòd donans habuit animum donã
di inter uiuos, tunc enim non obstante men-
tione mortis reputatur inter uiuos donatio,
exemplum si dictum fuerit titulo & causa do
nationis inter uiuos. ita Bartol. Imo. Cuma-
nus, Castren. Alex. Iason, & alij in d. l. quæ do-
tis, Alexand. cons. 14. in princ. uolum. 1. Dec.
cons. 305. in princip. 470. colum. 2. Ias. cons. 5.
colum. penul. & fi. uol. 3. cons. 169. col. fi. uolu.
918 4. Ripa lib. 3. Respons. cap. 9. col. 3. † & ideò
bene Bartol. in l. fi. colum. penul. C. de pact. di
xit donationem causa mortis censeri factam
mentione mortis facta, nisi sit expresse dictũ
quòd sit inter uiuos (sequitur Soc. cons. 53.
colum. j. uolum. j. Ruin. cons. 182. nu. 30. uol. j.
cons. 121. col. j. cons. 168. col. j. cons. 206. col.
2. eo. uol. cons. 14. col. j. uol. 3. Roland. à Valle,
919 cons. 61. nu. 6. uolum. 2.) † facit, quòd in cla
ris non est opus cõiecturis, l. continuus, §. cũ
ita, ff. de uerb. obl. per quẽ textum tradit Bal.
eleganter ibi, quòd omittere certitudinem
pro quærendis indicijs est infirmitas intelle-
ctus, determinataque determinatione non in
digent, ut per illum textum notat Bald. in
l. certo generi, §. j. ff. de seruit. rustic. præd.
920 † (& dubium relinquitur interpretandum
non id, quod certum est, & clarum, secũdum
Baldum in l. uoluntatis, notab. j. C. de fideic.
Natta, cons. 123. col. j.) merito si donans ex-
pressit se pure, & inter uiuos donare, curare
non debemus an sit facta mentio mortis nec
ne (tantoque magis, quòd, ut declarat Bar.
in l. ubi ita donatur, ff. de don. causa mor. col.
1. quòd ista uerba causa mortis, intelligantur
de donatione simplici, uerborũ significatio
non repugnat: nam potest intelligi, quòd cã
mortis, hoc est propter cãm mortis moueor
ad donandum inter uiuos adeò quòd nõ pos
sit reuocari, & sic illa uerba causa mortis, sunt
magis significatiua causæ contractus quàm,
921 quòd significent nomen contractus.) † Se
cundus est casus quãdo mentio mortis esset
facta in uerbis executiuis, ut si quis alteri fun
dum donaret reseruato sibi usufructu usque
in tempus mortis, nam illa uerba causa dila-
tionis potius & executionem demonstrandi
dicuntur apposita, quàm ut causa finalis do-
nationis. ita Baldus in additione Specula. in
tit. de instru. edi. col. fi. uersi. si quis donat, &
cons. 138. uol. 1. sequitur Ale. & Ias. in d. l. quæ
dotis, Alex. in d. cons. 14. nu. 2. uol. j. Soc. cons.
53. colum. 2. cons. 137. colu. 2. uolum. j. consil.
232. col. fi. uol. 2. Dec. cõs. 303. col. fi. cõs. 500.
nu. 10. in l. more, nu. 33. ff. de iur. om. iudic. &
in l. fi. nu. 20. C. de pact. ubi pariter D. meus
Riminal. col. 4. Castane. cons. 65. num. 6. Gra.
Respon. 111. nu. 18. uol. j. Iason, cons. 169. col.
fi. uol. 4. Guil. Bened. in c. Raynutius, de testa.
uerbo testamentum. 3. nu. 23. Ruin. cons. 51.
nu. 3. uol. j. Nicolaus Boeri. Decis. 353. nu. 12.
Craue. cons. 214. per totum, (Natta cons. 111.
num. 3. cons. 123. num. 7. Bertran. cons. 206.
colum. 3. uol. j. Roland. à Valle, cons. 61. num.
13. uolum. 2. Bero. consil. 60. num. 14. uolum.
922 j.) † Quòd autem causa demonstrationis
mentio mortis dicatur adiecta tali casu pro-
batur. nam cum donator sibi reseruat usum-
fructum, qui multis modis finiri solet, §. fini-
tur, supra de usufructu. ad demõstrandum, quod
nolit donator eum finiri nisi per mortẽ suam
quòdque uelit eum in uita capere, dicitur mẽ
tionem mortis fecisse, merito cum ad illũ effe
ctum sit facta mentio mortis, non debet aliũ
effectum causare, nempe quòd donatio causa
mortis censeatur, l. legata inutiliter, & ibi no-
ta. ff. de adi. lega. ita considerat hanc ratio-
nem Bald. consilio 107. anno Domini, uolu
mine 2. sequitur Graue. cons. 214. colum. 2.
923 † sed & alia concurrit ratio quam ponderat
Alex. cons. 77. colum. 2. uolum. 5. uisis quæ ele
ganter, dicens ex illis uerbis [*causa mortis*] nul
lã considerari posse cõtrarietatem, quòd do-
natio sit inter uiuos, & causa mortis, quoniã
respectu usussfructus erit causa mortis, at re-
spectu proprietatis inter uiuos. uerum est igi
tur donationem hoc casu statim factam in-
ter uiuos censeri mentione mortis non at-
tenta, licèt fructus postea ueniant per-
924 cipiendi ex causa mortis donatoris. † Ter
tius est casus, quando in donatione quin-
que testes non interuenerunt, quos ad dona
tionem causa mortis adhibẽdos esse commu
niter receptum est, l. fi. & ibi not. C. de dona.
causa mor. tunc enim, ut ualeat potius quàm
pereat, reputatur inter uiuos mentione mor
tis non attenta, ita Petr. & Cyn. in l. licêt, C. de
pact. & ibi Dec. in princip. Alexan. in dicta l.
quæ dotis. nu. 13. Ias. nu. 46. Alex. in l. stipula-
tio hoc modo. ff. de uerb. obl. nu. 15. Butigel-
la, nu. 34. Galliaula in l. j. §. si quis ita, num. 10.
ff. de uerb. obl. Ruin. in l. 2. col. 23. in prin. ff. de
leg. j. Corn. cons. 124. uol. j. cons. 254. in fi. uol.
3. cons. 149. uolum. 4. Paris. cons. 90. num. 4. uo
lum. 3. Guil. Bened. loco præallegato, uers. 2.
intelligatis, Soc. iun. cons. 21. ad fi. uol. 2. Ber-
trand. cons. 88. num. 2. uolum. 2. (Dec. consil.
305. in fi. Crot. in Rub. ff. de leg. j. uersic. circa
primum. Ruin. cõs. 51. num. 15. in fi. uolum. j.
Natta, cons. 104. nu. 15. cons. 123. nu. 3. Bero.
cons. 37. nu. 20. uolum. j. Francis. Marc. q. 486.
nu. 6. primo tomo, Bero. cons. 37. nu. 20. uolu.
j. & Roland. à Valle, cons. 8. nu. 22. uolumine j.
925 † Et ratio huius casus est, quia cum donatio
ut causa mortis ualere non possit, sed tantum
ut inter uiuos, eo modo debet interpretari
quo ualere potest, l. quotiens, ff. de reb. dub.
alioquin sequeretur, quòd donans diceretur
elegisse uiam ad impugnanda sua iudicia cõ
tra l. si miles ita, ff. de testam. mil. ita Corn. in

dicto conſ.259.& clarius,conſ.223.colum.2.
926 uol. j. Soc. iun. in dicto conſ. 21. †(& licèt
Bald.in d.l.licèt. dicat hanc rationem eſſe fri
uolam, tamen aduerti debet, quòd ipſe non
impuguat rationem in ſe, ſed quantum perti
net ad illam legẽ, quia ibi agebatur inter mi-
lites, inter quos ualet ultima uolunras coram
duobus teſtibus,l.j.ff.de teſta.mil.& ſic tãtum
quo ad milites impugnat, non quo ad paga-
nos, quia quo ad eos firma manet, ut ad un-
guem declarat Roland.à Valle, in dicto conſ.
927 8. nu. 22.) † Quartus eſt caſus, quando in
donatione eſſet facta mentio hæredum dona-
tarij,eorum namque mentio magis conuenit
donationi inter uiuos quam cauſa mortis,ita
Bald.in l.2.col.2. C.de iure dot.Iaſon in dicta
l.quæ dotis,num. 48. & in l.non omnis, nu.5.
Dec.nu.8. Alciat.colum.3.ff. ſi certum petat.
D.meus Riminaldns in dicta l. fi.colum.4.C.
de pact.Alex.conſ. 14.colum.3.uol.j.conſi. 7.
colum.penul.uol.6.Soc.cõſ.53.col.2.uol. j. &
conſ.73.uol.3.Corn.conſi.223.colum.2. uol.
j.Atet.conſ.74.col.3.in prin.Ruin. conſ. 123.
num.6.uolum.j.Ia on.conſ.5.col.fi.uol.4. An
dr.ab Exea,libro pactorum,num. 504. Boeri.
Deciſ.353.num.12.Ferrati.Cautela 30. ad fi.
Ripa lib.3.reſpon.cap.9.nu.7. (Lancell.Dec.
in dicta l.quæ dotis,col.fi.Bertran.con.38.co
lum. fi.conſ.110.col.fi.uol.j.conſ.8. colum.3.
928 uol 2.Boeri.Deciſ. 353.num. 12. † Crauet.
conſ.214.ubi dicir, quòd ſi facta eſt donatio
cauſa mortis per ſe, & filius arguitur, quod
donator noluerit facere donationem inter ui
uos, quia illud pactum,ſiue filiorum mentio,
eſt contra naturam donationis cauſa mortis
de cuius natura eſt,quòd præmorienre dona-
tario euaneſcat donatio,nec trãſeat ad filios.
929 † & hanc eſſe communem teſtatur, & ab ea
temerarium eſſe recedere in iudicando Rolã
dus à Valle,conſ.8.nu.21.uol.j.& conſ.51. nu.
37.uol.2.) & ratio eſt quam Doctores non cõ
930 ſiderant,†nam iu qualibet diſpoſitione uer
ba ſic iutelligi debent ne ſuperflua ſint,& ſine
fructu operandi, Bald.in Rub.C. de cõtr.em-
ptio.quæſt.9.Dec.conſ.48.col.2.& in capit.pa
ſtoralis, in princip. de appellat.(Rolandus à
Valle,conſi. 53. num.8.uolum.j.per l.ſi quan
do, ff.de leg. j. cui conforme citatur capit. ſi
quando, de priuileg.in 6. not. Bartol. in l. 4.
§. prætor ait, ff. de dam. infec. Alexand.con-
ſil. 2. numero 14.uolu. 2. latè Iaſon,in l. fi. in
princip.num.5.ff.ſi cer.pet.Deci.conſ.414.nu
me.2.& 6.Neuizanus,con.69.poſt plures per
enm citatos, Petr.Rebuffi.de litteris obliga-
torijs, Gloſ.2.Romanus,conſilio 251.uerſic.
4.Boeri. Deciſ.23. nu. 49. & ſequenti, uolum.
2. Senatus Pedemõtanus,Deciſ.141.num.4.)
931 † Sed quando donatio ſub mentione mor-
tis, non etiam hærednm reperitur facta,ineſt
tacitè, quòd ad hæredes donatarij demum
donatore præmortuo poſſit tranſire, & non
ante, l.non omnis,ff. ſi certum petatur,& hic.
ur igitur hæc hæredum mentio quicquam o-
peretur, deber inrelligi, quòd ad hæredes
tranſeat donatarij,uiuo quoq; donatore,iux-
ta naruram donationis inrer uiuos,merito ex
tali hæredum mentione deber repurari doua
rio inrer uiuos. (nec eſt curandum, quod Mens
in donatione fuerit facta menrio mortis: uerbis
932 † Quia non uerba, ſed mens attendi debet, præua-
ur inquit textus, in l.fi.C.quæ res pigno.men let.
tem euim, & nerisſimilem iutentionem con-
trahentium amplecti debemus,Glo.in l.blan-
ditus,C.de fideiuſſ. Bal. per illum texrum, in
l.quamuis,C.de fideicomm. menti namq; de-
bent deſeruire uerba, non autem mens uer-
933 bis,c.ſedulo.38.diſtin.†nam uerba ſe habẽt
ut corpus,& ſuperficies, & meus,ut ſpiritus,
& anima, ut per Curt.conſ.25.col.8. ar mens
inter uiuos donandi ſeligitur ex hęredum do
natarij commemoratioue,quæ magis adapta
tur ad donationem inter uiuos quàm cauſa
mortis, ut Doctores ſupra cumulati conclu-
dunt, & una cum eis Roland.à Valle,dicto cõ
934 ſil. 8. nu.32.) † Crotus tamen in l. ſtipula-
rio hoc modo,nu.51.ff.de uerborum oblig.
repurat hanc concluſionem falſisſimam,quia
licèt mentio hæredum excludat caſum reuo-
candæ donationis ex prædecedentia donata-
rij,alij tamen duo ſublati non cenſentur, tum
quia illa mentio ad hoc non tendit,argumen
to dictæ legis, non omnis, rum quòd caſus
omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris cõmu
nis,l.ſi extraneus,ff.de coudic.ob cauſam.un-
de poterit apud hæredes ex pęniteutia, uel
ualetudine donantis reuocari, quo ſit,ur in
ter uiuos donatio reputari non poſſit.
935 † Sed errat, nam Doctores uon ſentiunt eã
inrer uiuos abſolute reputari, ſed quo ad ca
ſum dumtaxat expreſſum, ſi donatarium prę-
mori contingat: hæc enim caſu uerisſima eſt
eorum concluſio.ar præter hunc caſum ſecus
eſt.ex eorum iutentione: cum enim ſic li-
mitate loquantur, limitate debent intelli-
gi, l. in agris, ff. de acquire. rerum dom.
936 † Non procedit tamen hic caſus, quando
præſumptiones plures in conrrarium milita-
rent: tunc euim meutione hæredum non at-
tenta, donario cauſa mortis remaneret, ſic
tradit Dec. conſilio 470. colum.2.ubi plures
coniecturas perpendit,cuius ſenteutiam con
firmo: nam hæredum mẽtio præſumptionem
donationis inter uiuos celebratæ parit ac in-
nuit. ſi ergo plures aliæ pręſumptiones ſe cõ-
tra opponant, æquum eſt illam ſolam cede-
re, & tolli.aut. itaque, C.commu.de ſucc.no
tatur in l. diuus, ff. de in integr.reſtitutione.
Ruin. conſi.3.uum.17.uolum.2.Crauet.con-
lio 149. numero 17.Ioann.de Amic.conſilio
114.numero 23. (Natta conſilio 30. numero
14. conſilio 31.numero 9.Bero.conſiio 19.
num.12. conſi. 119. numero 18. & conſilio
158. nu.

937 158.nu. 3.uolum. 2. † Et ratione manifesta
comprobatur, nam plures præsumptiones cō
iunguntur ad plenam probationem facien-
dam, Dec. consilio 146. nu. 6. Ioannes de Ann.
cons. 46. colum. j. Graue. cons. 35. num. 6. 73.
numero 20. cons. 188. num. 11. cum similibus
per Antonium Gabrielium Romanum cōclu
938 sione j. de proba. nu. 40. † at præsumptio uin
citur à probatione, Crane. cons. 35. num. 5. si
cut & à ueritate superatur. l. in rebus, C. de in
re dot. Soc. cons. 164. colum. 5. uers. ad hanc
obiectionem, uolum. 2. Paris. consi. 29. nume.
44. uolum. 2. Roland. à Valle, cons. 99. nu. 11.
uolum. j. & ei cedit l. fi. ff. de probat. Cephal.
939 cons. 272. num. 12. † ac per eam tollitur l. fi.
in princip. ff. quod met. cau. l. nuptura, in fi. ff.
de iure dot. c. si consuetudine, & c. consuetu-
do. 8. distinct. Felin. in c. per tuas, ante finem,
uers. quinto nota, de prob. cum similibus per
Cephal. cons. 185. num. 13.) meriro non atten
ta mentione prædicta hæredum, qua solet præ
sumi donatio inter uiuos, ut supra, donatio
debet ex alijs pluribus præsumptionibus cō
940 trarijs reputari causa mortis. † Secundo nō
procedit hic casus, quando mentio hæredum
facta sit in uerbis executiuis ad instar mentio
nis mortis ibidem factæ: cum enim ratio di-
uersitatis reddi non possit, idem ius utroque
casu subesse debet, l. à Titio, ff. de uerb. obl. l. il
lud, ff. ad leg. Aquil. l. fi. C. ad leg. falc. Ita Gra
tus Respon. 111. num. 20. uolum. j. pulchre ar
941 gumentatur. † Tertiò non procedit quan-
do aliàs donatio non ualeret, tunc enim hære
dum mentione non attenta, donatio uelut cā
mortis esset iudicanda, exemplum in dona-
tione omnium bonorum præsentium, & futu
rorum, quæ facta inter uiuos non ualet uelut
liberam testamenti factionem impediens, l. sti
pulatio hoc modo, ubi notāt omnes, ff. de uer-
borum oblig. l. fi. C. de pact. ubi etiam Doctō-
res. mentio enim sola hæredum ibi facta non
argueret eam esse inter uiuos, cum sic non ua
leret. Imò uerò ut sustineretur, potius quam
periret, ut donatio causa mortis reputaretur,
quæ liberam restandi potestatem non tollit.
sic Gratus declarat, respon. 70. col. 2. nu. 6. uo-
942 lu. j. † (nec immerito, quià præsumprio per
quam actus sustinetur cæteris fortior, &
efficacior reputatur, ut per Dec. in cap. quo-
niam Abbas, colum. fi. de offic. deleg. dixi in
Rubri. C. qui admi. nume. 132. & nunc addo
Decium, consilio 344. Paris. consilio 88. nu-
mero 51. uolum. 3. Roland. à Valle, cons. 91.
numero 27. Soc. iun. consi. 79. num. 70. uo-
lum. 3. Cephal. consilio 294. numero 46.)
943 † Quintus est casus quando merita donata-
rij præcesserunt: tunc enim mentione mortis
non attenta donatio præsumitur inter uiuos,
ut sic efficior fiat. ita Bald. in l. si mortis, ante
medium, C. ad l. falci. sequitur And. Tiraquel
lus in l. si umquam, C. de reuocan. donat. uer-
bo donatione, numero 46. & Dominus meus
Riminald. in l. fi. C. de pact. colum. 4. in princ.
944 ex mente Baldi. † quem casum confirmo: a-
ctus enim in dubio præsumitur factus ob cau
sam necessariam potius quàm ob uoluntariā,
Bartol. in l. fi. per illum textum, C. de alimē. pu
pil. præstā. & in l. cum seruus, ff. de uerborum
obligat. Abbas, cons. 116. ad fi. uolum. 2. Cor.
consi. 306. colum. 5. num. 30. uolum. 1. Crau.
consi. 106. numero 8. cons. 269. numero 12.
945 † hic autem necessitas remunerandi præce-
debat, ergo præsumitur ob illam causam facta
donatio. l. si non remunerandi, §. inde Papi. ff.
mand. ubi est casus: regulare enim est, ut pro-
pter bene merita præcedentia præsumatur do
946 natio facta, † licèt id expressum non fuerit,
ut est Glossa notab. quam Bar. & cæteri sequū
tur ibi, prout Alex. Iason, Dec. & D. meus Ri-
minald. testantur in l. si donatione, C. de coll.
cum alijs per Tiraquellū loco citato, nu. 60.
947 igitur, ut inter uiuos debet iudicari † Ad-
de, quòd hic causa finalis, & impulsiua uidentur
concurrere, finalis quidem donandi inter ui
uos, & irreuocabiliter ob merita recepta, im
pulsiua uerò donandi sub mentione mortis
propter mortis occasionem, & cōtingētiam.
sed actus considerari debet potius secundum
causam finalem quam impulsiuam, iuxta no
ta per Glossam, & Doctores in l. j. §. sexum, ff.
de postul. ubi bona mulier non potest postu-
lare, magis attenta causa finali quàm impulsi
ua, (Cephal. consilio 278. numero 56.
948 † Sicut etiam uidemus, quòd ubi concur-
runt causa proxima, & remota, potius atten
ditur causa proxima quàm remota, ut pluri
bus medijs demonstrat Bald. in l. ex placito,
C. de rer. per. & in l. sub prætextu, prima, C. de
transact. Paris. cons. 127. numero 4. uolum. 1.
cons. 41. num. 7. uolum. 3. Cur. iun. consi. 2. co-
lum. 2. Roland. à Valle, cons. 48. num. 39. uol.
949 2. † & effectus attribuitur causæ proximæ,
siue propinquæ, non autem remotæ, And. Si-
cul. in c. Rainaldus, nu. 186. uers. 6. facit. de te-
sta. Cur. iun. cons. j. num. 4. cons. 2. numero 40.
Crauet. cons. 131. nu. 15. cons. 144. numero 2.
consilio 163. num. 4. Roland. à Valle, consilio
153. num. 52.) ergo sequitur, quòd hæc do-
natio reputari debet inter uiuos attenta cau-
sa finali, & immediata, quæ fuit remunerandi,
non autem impulsiua, & remota, quę fuit mor
950 tis cogitatio. † Tertio accedit, nam actus
qui sequitur in dubio præsumitur factus ob
causam præcedentem, l. quædam mulier, ff.
de rei uend. l. 2. C. de aequir. possess. (Craue.
cons. 91. nu. 9. & consi. 158. prope fi. Cephal.
951 cons. 272. nu. 114.) † à primordio enim ti-
tuli posterior formatur euentus. l. j. circa fi. C.
de impo. lucra. descr. lib. 10. sed hic merita re
cepta præcesserunt, ergo donatio præsumitur
facta animo remunerandi, sicque inter uiuos,
& irreuocabilis, quo fit, ut inter uiuos re-

putari debeat, non autem, ut causa mortis.
952 † Sextus est casus, quãdo donatio omni melioti modo, iure, & forma, quibus magis potuit donator, fuerit celebrata: tunc enim mẽtione mortis non attẽta præsumitur inter ui
uos. nemini enim dubium est, ꝙ meliori modo, magisque donatur, quãdo datur inter ui-
953 uos quàm causa mortis. † idem si dictũ fuerit, quòd libere dat, & consignat: datio namque non esset libera, si morte donatarij, uel alio modo posset reuocari, ut in donatione cã mortis cõtingit, iuxta notata per Glossam in uerbo libere, in Clementi. fi. de æta. & qual. & in Clement. dudum: uerbo libere, de sepul. nec alicui dubium est, quòd magis libere dat, & assignat, qui per uiam donationis inter uiuos tradit, quam qui per uiam donatio
954 nis causa mortis. † Rursus idem foret, si donans diceret uelle donationẽ omnino ualere aut confirmatam fore: non enim donatio causa mortis omnimodam confirmationem recipit in uita donantis, Glossa in l. post legatum. §. qui mortis, ff. de his quib. ut indi. cum uarijs modis sit reuocabilis. Si uult ergo donator omnino eam interim cõfirmari, aut ualere, præsumitur eum inter uiuos donare, ita in his exemplis tradit Corn. cons. 289. colum. 7. uol. 4. Crauc. cons. 214. in fine (Paris. consi. 90. colum. 2. uol. 3. Roland. à Valle cons. 8. nu.
955 24. uolum. j.) † Septimus est casus, quando mentio mortis reperitur facta non in specie sed in genere tantum, puta si mulier alteri donaret quocunque modo soluto matrimonio, sub quibus uerbis generalibus casus etiam mortis comprehenditur, non tamen inducitur donatio causa mortis, sed inter uiuos reputatur, ita tradit Alex. in l. quæ dotis, secundum intellectum Glossæ, & Doctorum, ff. sol.
956 mat. num. 10. † & licèt ipse non referat, ista fuit limitatio Salyceti in l. 2. ad finem. C. de iure dotium, prout Aquens. refert in dicta l. quę dotis, nu. 9. eamque tenet etiam Soc. cons. 73. nu. 5. uolum. 3. & Guiliel. Benedic. in c. Raynutius, uerbo testamentum. 4. nu. 23. ad fi. de te
957 sta. quam ego preter ipsos corroboro: † nã certi iuris est, quòd ubi quid debet fieri specialiter, non sufficit uerbis generalibus id fieri. Glo. est notabilis in Clement. j. uerbo specialiter, & ibi notat Cardin. de iudi. Gl. in l. j. in uerbo specialiter, & ibi notat Bartol. Bal. Fulgosi. Alexand. Iason. & alij, ff. si quis in ius uoc. non ier. Butri. & Imola ponunt in Clement. constitutione, colum. 2. de elect. Ripa, in l. j. num. 68. ff. de uulg. & pupill. cum alijs per Tiraquellũ cumulatis, de legibus cõnubialibus, in uerbo [*expres.*] Glossa. 5. num. 18. sed donatio causa mortis sub speciali mẽtione mortis fieri debet, ut hic ibi [*quæ propter mortis fit suspicionem,*] ergo non sufficit ad eam inducendam mentio generalis, sub qua casus mortis comprehendi potest, &
958 ob id inter uiuos reputari debet. † (Accedit, quòd ubi requiritur expressio specifica, non sufficit illud per relationem ad aliud exprimi. §. si uero expressim, in Aut. de hæred. & fal. cum ibi notatis. Decis. Neapol. 220, num. 15. Dec. in l. certum, nu. 3. si cert. petat. & in l. j. colum. 3. C. de erro. cal. Senatus Pedemont.
959 Decis. 128. num. 15. † & tamen relatum censetur esse in referente cum omnibus qualitatibus suis, Bar. in l. 1. ff. de receptato. & in l. j. §. fi. ff. si famil. furtum. Natta cons. 204. num. 12. Dec. cons. 47. & cons. 128. nu. 1. ergò tanto minus uerba generalia sufficere debent in ca
960 su præsenti. † Octauus casus esse potest, quãdo quis alicui donaret irreuocabiliter, nisi in casu superuenientiæ filiorum: tunc enim mẽtione mortis non attenta, reputaretur donatio inter uiuos. Ratio est, quia cum donatio causa mortis per superuenientiam filiorum non reuocetur, sicque in ea l. si umquam, C. de reuoc. donar. locum non habeat, sequitur, quòd iste casus exceptus, in quo donatio facta possit reuocari, cum donationi causa mortis non conueniat, sed inter uiuos tantum donationi, arguit donationem factam in
961 ter uiuos esse diiudicandam, † ut probatur in l. Proculus. cum ibi not. per Baldũ, ff. de usufru. ubi per illum textum uult, quòd si maritus legat uxori usumfructũ fundi, et prohibeat illi uenditionem, per hoc intelligitur illi proprietatem reliquisse, quia aliàs uerba non deseruirent intẽtioni legantis, cum usufructus etiam remota illa prohibitione alienari nõ poterat, l. si ususfructus. ff. de iure do. quia ergo talis probibitio non est de natura ususfructus legati, facit, ut dicatur proprietatem legasse testator, cui dicta prohibitio be
962 ne potest conuenire. † Et illam decisionem Baldi sequitur Frãcis. Cremen. singulari 27. Dominus meus Rimin. cons. 518. Paris. cons. 72. uolum. 2. cons. 74. nu. 60. uol. 3. unde sic & in isto casu dicendum est, quòd cum dicta exceptio reuocandi donationem in casum filiorum superuenientium, non conueniat donationi causa mortis, sed inter uiuos tantum, uideatur facta donatio inter uiuos, ita satis ingeniose tradit Ruin. consilio 123. nume
963 ro 7. uolum. j. † cuius præsuppositum de l. si umquam, C. de reuoca. donat. quòd in donatione causa mortis locum nõ habeat, idem Ruinus probat, cons. 62. numero 12. uolum. 2. & late confirmat per optimas rationes Tiraquellus ibi. uerbo donatione, numero 203. cum duobus sequentibus, tametsi superiore loco, num. 198. citet Castrensem consilio 434. uolum. primo, & Corneum cons. 244. uo
964 lum. 4. contrarium tenentes. † sed uerior est mea sententia, præcedens opinio (quoniam præter Ruinum, & Tiraquellum confirmat eam Bertran. cons. 83. colum. 2. uolu. 2. Rubeus cons. 3. Alex. cons. 40. num. 12. uol.

4. consi.

4.consi.142.num.4.uol.6.Iason,consi.171.co
lum.2.uol.4. ubi dicunt expressè legem prædi
ctum non habere locum in donatione impro
pria. hinc enim sentiunt eam non procedere
in donatione causa mortis, cum non sit pro-
prie donatio,l.j.§.j.ff.eo.sic que deducit eos se
natus Pedemontanus, Decis. 120.nu.8.in cu-
ius discursu probat uerba illius textus, ac ra-
tionem illius motiuam, quã Bartolus, & Do-
ctores excogitarunt, donationi causa mortis
non conuenire, quæ uelut extra rem nostram
missa facio, eaque conclusione) præsupposita
965 confirmatur hic casus ultra Ruinum.†Cum
enim exceptio reuocandę donationis facta re
periatur in terminis donationis inter uiuos,
sequitur regulam quoque factam de nõ reuo-
canda donatione in eisdem terminis esse in-
terpretandam,& sic in donatione inter uiuos.
966 † Quia ex qualitate exceptionis declaratur
regula. l. nam quod liquide. ff. de pe. leg. per
quam sic ad declarationem regulæ arguit Ale
xan.in l. senium. C. qui testa. fac. poss. Roma.
consi. 107. quos refert, & sequitur Dec. in l.j.
num.26.ff.de reg.iur.(& præter eos addo Imo
lam in l.filio præterito. colum.18.uersi.sed est
dubium.ff.de iniust. test. Roland.à Valle,consi.
79.num.78.uolumi.3. Nattam,consi.159.nu.
967 31.)†Nonus est casus,quando subest seu pręcedit causa donationis, puta matrimonij, uel
alimentorum,quibus donans obstrictus erat:
tunc enim mentione mortis non attenta, præ
sumitur inter uiuos donatio, ita Bartolus, &
Cast.in l.nam & si cum moriar.ff.de cõd.inde.
Alex.consi.77.colum.2.uolumi.4.Bertan.cõsi.
j.num.29.uolum.2.Gramma.Decisi.73.num.
12.& Guil. Bened. in dicto c. Raynutius. uer-
bo restamentum 4.num.23.quinta limitatio-
968 ne.†tam etsi putẽ uerius hoc casu nullo mo-
do donationem dici posse, cũ enim subsit aut
præcedat causa obligatoria,propter quam da
tur,donationis nomen impediri debet.l. do-
nari.ff.de reg.iur.a contrario sensu.(& secun-
dum præcedentem causam debet interpreta-
969 ri, †p rout quilibet actus ueniens ad execu-
tionem alterius præcedentis,secundum illius
præcedentis modum debet intelligi.l. si pecu
niam.§.j.in fi.ff.de cond.ob causam.Cast.con
silio 64.licet plura,col.fi.uolu.2.Craue.consil.
135.nu.14.Imo uero.) si Bartolus diligenter
respiciatur in d.l. nam si cum moriar. non di-
cit, quòd sit donatio inter uiuos,sed promis-
sio inter uiuos, quæ citra nomen donationis
uerificari potest,causa obligatoria subsistẽte.
hic ergo casus,cum præter donationem loqua
970 tur est impertinens.†Decimus est casus,quã
do in donatione reperitur appositum pactum
de non reuocando,tunc enim mentione mor
tis non attẽta reputatur donatio inter uiuos,
casus est in l.ubi ita donatur.& ibi not. Castr.
ff. eo. quam opinionẽ plerique communiter
sequuntur superius per me relati,num.13.qui
bus nunc addo Dynum,consi.44.quęstione,de
qua agitur,inj. & 3.dubio. Cast. consi.98.no-
tandum est secundum antiquam formam Pa-
piensem.Abb.in c.constitutus, de relig.dom.
D.meum Riminaldum,in l.fi.colum.4.C.de pa
ctis,(Boer.decis.353.Dec.consi.305.Cur.Iun.
consi.56.Paris.consilio 16.num.13.uolum.2.
Didac.Couaru.in rub. de testa.par.2.num.11.
Anton.Gomez,de contra.cap.4.nu.22.Ceph.
consi.44.num.26.& Natta.consi. 104.num.6.
qui dicit neminem reluctari.sequitur Emanu.
Suarez,in Thesauro recepta.senten. uerbo do
natio mortis causa, nume.285. & Bero.consil.
971 53.nume.13.uolum.j.)† & ratio huius casus
adduci potest, quia fortior præsumptio tollit
minus fortem,l.cum de indebito.ff.de p roba.
(c.tuam,& ibi. glo.de sponsal.Bart.in l.diuus.
de in inte.rest,Bero.consi.115.nume.31.uol.
j.Alex.consi.132.colum.fi. uolum.5.Dec.cons.
413.colum.fi.Neuiz.consi.63.num.35.)sed for
tior pręsumptio uidetur,quę resultat ex pacto
de non reuocando, quod est contra substan-
tiam donationis causa mortis, ut hic, quàm
præsumptio resultans ex mentione mortis,er
go iuxta primam præsumptionem debet iudi
cari,ita tradit Butigella,in l.stipulatio hoc mo
972 do,nume. 38.ff.de uerb.obli.† hicque casus
procedit,& ampliatur nedum quando pure,&
simpliciter quis promisit nullo casu donatio-
nem reuocare, uerum etiam si in euentum ali
cuius conditionis promisit eam non reuoca-
re.& illa cõditio postea euenerit, ita tradit Ca
stren.consi.99.in ista donatione,secundum an
tiquam formam Papiensem, quem refert,& se
quitur Andreas ab Exea, libro pactorum, nu.
673 503. † motus ea ratione, quia licet conditio
suspendat actum,l.cedere diem. ff. de uerb.si-
gni.tamen ea purificata perinde fit ac si actus
fuisset ab initio, pure factus,l. fi.§. Titius,ubi
Ang.& Doctores, ff.de uulg. & pup.l.si pupil-
lus.in fi.ff.de cond.institu. Dec.consi. 79.col.
974 2.consi.187.post priu.†(hinc puri, & purifi-
cati idem est iudicium,l.si pupillus,ff. de cõd.
institu. l. sed & si de sua. prope fi. ff.de acqui.
hæred.Iason in l. pecuniam,colum. 2. ff.si cer.
peta.& in l.quotiens in diem, coll. 3. ff.de uer-
borum obli.Rui.consi.31. nume.4.uolumi.4.
Paris.consi.11.nume.64.uolum.j. Soc.Iun.cõ
silio 114.nume. 2. & consi.125. nume. j. uolu.
975 2.† & conditio purificata habetur pro pura.
Soci.Iun.consi.160. nume. 73.uolu. 2.& idem
operatur liquidatio ex post facto, quod purũ
ab initio,l.cum testamento,C.de testa.manu.
Roma.consi.388.in fi.& hoc etiam in materia
stricta Soc.Iun.consi.35.nume.11.& consilio
67.nume.58.uolum.j. sequitur Cephal.consi.
272.nume.60.cum sequen.)sicut ergo pactum
de non reuocando simpliciter adiectum alte-
rat donationem factam sub mentione mortis
ut in donationẽ inter uiuos transeat, ita quo-
que fieri debet eo adiecto, sub aliqua condi-
ti one

976 tione postea purificata.† Sublimitari tamen debet hic casus, ut non procedat, quando tale pactum de reuocando, transferendo donatio nem causa mortis in donationẽ inter uiuos, redderet ipsam donationem nullam, & inualidam: tunc enim remaneret donatio causa mortis non obstante dicto pacto, ut sic ualeret potius quam periret, iuxta l. quotiens, ff. de reb. dub. exemplum dari potest in donatione omnium bonorum præsentium, & futurorum, sub mentione mortis facta cum pacto
977 de non reuocando.† si enim attento illo pacto, uelimus hanc donationem inter uiuos reputare redderetur nulla tamquam liberam testandi potestatem impediens, iuxta plene notata per omnes in l. fi. C. de pact. & in l. stipulatio hoc modo ff. de uer. obl. ergo potius reputari debet donatio causa mortis, non obstante dicto pacto, & sic ualida, cum potestatẽ testandi non impediat, & sic isto casu regula dicta l. ubi ita donatur nõ procedit, ita pulchre uoluit Castren. consi. 101. notandum est, quòd præfatum statutum, col. fi. secundũ præallegatam formam Papiensem, quem refert, & sequitur Alex. variato tamen numero consilij, in d. l. stipulatio hoc modo, num. 19. Soc. cõsi. 130. colum. pen. uolum. j. quod repetitum reperitur, consi. 235. uolum. 2. Andre. ab Exea, libro pactorum, num. 504. Grat. respõ. 70. uolum. j.
978 Decis. Neapol. 338. num. 6.† Non omitto tamen, quòd idem Alex. sibi contrarius fuit in d. l. quæ dotis, num. 11. quem sequitur Gui. Benedi. in d. c. Raynutius, uerbo testamentum. 4. num. 26. motus ea ratione, quia donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum ualet, quo ad præsentia, reiecta mentione futurorum, & sic cessante ratione Pauli de Castro, ces
979 sare debet eius determinatio. († Secundo in oppositum uidetur esse dicta l. ubi ita donatur, ubi uult esse donationem inter uiuos, licet inter uirum, & uxorem celebratam, ut ibi subiungit, quam tamen constat non ualere. l. j. ff. de don. int. uir. & uxor. & illum textum perpendit ad hoc, & inquit luculenter probare contra Castrensem Emanuel Suarez in suo Thesauro receptarum sententiarum, in uerbo donatio mortis causa, a quo tamen cauendũ est dum citat Gulielmum Benedi. de quo supra. dicens, quòd allucinatur cum Castrense, quia licet, num. 25. eum referat, tamen, nume. 26. contra eum tenet, & cõcludit, ut uideri po
980 test.)† Priorem tamen opinionem sequor cum imo secundum communem conclusionẽ talis donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum non ualeat etiam quoad præsentia, & sic in totũ est inutilis, prout tenet Ang. consi. 179. uisis prædictis, colum. 5. Bal. in l. fi. C. de pac. qui communem testatur. ubi etiam Decius refert, nume. 36. eamque tenet Imo. in rub. de testa. colu. fi. & in d. l. stipulatio hoc modo, ubi etiam Roman. & Alexander, sibi cõtrarius idem tenent, & post eos Crotus, nu. 64. pari modo testatur esse communem, Doctorum conclusionem, (meque sequitur Ioannes Fichardus in addi. Baptistæ Villalobos in sui. communibus opinionibus, nume. 140.)
981 † Quam cum Alexander, & Gulielmus Benedi. pro uera debeant supponere, ex quo de ipsa principalis non erat disputatio, sed de dicto Castrensis, in dicto consi. 101. iuxta regulã legis, qui testamento, ff. de testa. sequitur utrũque malo fundamento male Castrensem damnasse eiusque opinionem præualere, (quam renet insuper Bald. consi. 108. colum. fi. uolumi. 3. Crot. in rub. ff. de legat. j. colum. 3. Crauet. consi. 139. in fine, & Roland. à Valle, consi. 65.
982 num. 15. uolum. j. † & ad textum in l. ubi ita donatur, per Suarez adductum respondetur, quòd illa donatio non est omnino nulla, cum per silentium, & mortem donantis possit confirmari, l. donationes, C. de don. inter uir. at nos loquimur de donatione nulla nunc, & in
983 furnrum.)† Quinimo, procedit conclusio Castrensis nedum quando donatio in totum redderetur nulla, ut in exemplo suo, sed etiam quando pro parte non ualeret, exemplum in donatione præter quinquaginta aureos facta sub mentione mortis cum pacto de non reuocando sine insinuationis interuentu: si enim uigore dicti pacti reputaretur donatio inter uiuos, ex defectu insinuationis uitiaretur in excessu l. sãcimus. C. eo. at secus si reputemus eam causa mortis, quoniam in ea non requiritur insinuatio. l. fi. C. eo. ut igitur in ea parte non pereat, iudicari debet ut donatio causa mortis, non obstante dicto pacto de non reuocando. Ita singulariter licet concise uoluit Ang. consil. 254. ad finem. quod incipit, Domina Antonia, quem refert, & sequitur Guil. Bened. loco citato, num. 29. quod nota ad in elli
984 gentiam d. l. ubi ita donatur.† (Hæc autem conclusio Castrẽsis sic defensata uenit declaranda procedere quando pactum de non reuocando, positum fuerit in principali dispositione, non autem in fine instrumenti, & inter clausulas accessorias, ut latius, supra dixi, num. 23. cum sequenti, & confirmat insuper Petrus Duenas regula 217. ampliatione 2. Antonius Gabriel. Romanus in suis conclusionibus. lib. 2. de iureiuran. conclusione. 9. num. 3. receptã
985 que fatetur Suarez, loco citato.† & licet ipse recedat ab hac declaratione motus ea ratione, quia omnia in instrumento contenta, de consensu partium præsumũtur scripta, glo. in l. sciendum. ff. de uerbo. ob. & ibi Ias. num. 35. Cur. consi. 49. nume. 75. tamen non inde corruit declaratio prædicta, nam quod dicitur in instrumento scripta præsumi, scripta de consensu partium concedo, sed diuerso modo, uidelicet in principio ad substantiam contractus, in fine uero ad eius executionem non antem ad alterationem, ut Dec. & sequaces dixerunt.

986 runt.† Vndecimus casus est, quando cum donante concurreret alius, cuius interesset donationem non reuocari, tunc enim diceretur donatio inter uiuos mentione mortis non attenta, Bal. in l. pro hæreditariis, in fi. C. de hæred. acti. quem defendit ab Alexandro Natta, consilio 104. nume. 10. ubi dicit idem si donantis intersit, ut in casu suo, uel si consangnineo donetur, ut per eum. de quo ultimo ponit etiam latius Roland. à Valle, consi. 61. nume. 48. uol. 2. ad quem in gratiam breuitatis me refero.

987 † Duodecimus est casus, quando donatio causa mortis esset iuramento uallata, quia ꝓpter illud fit irreuocabilis, & naturã donationis inter uiuos assumit, ut ponit Bero. consil. 4. nume. 16. uolumi. j. super quo cogitandum relinquo, quia citat aliquos hoc non dicẽtes.)

988 † Sicut autem regulariter loquendo donatio facta reputatur causa mortis, quando mentio mortis interuenit, ita quoque regulariter mentione mortis non facta donatio reputatur inter uiuos, ut ijdem Doctores tradunt cumulati supra, nume. 873. Quæ conclusio re-

Casus in quibus donatio reputatur à mortis, mentione mortis non facta.

989 cipit aliquas limitationes.† Prima est quando de reddendo conuentum esset, l. Seia. §. fi. ff. eo. iuxta communem intellectum, qui supponit mentionem mortis, ibi non fuisse factã. licet in puncto iuris oppositum tenuerim supra, nume. 878. cum sequentibus. ibi enim deciditur donationem esse inter uiuos, quia fine ulla conditione redhibẽdi donatum fuit, igitur a contratio sensu apposita conditione redhibẽdi sentit donationem esse causa mortis, & ita Bart. & Imola sentiunt ibi, notantes ex illo textu, quòd infirmus præsumitur in dubio donare inter uiuos, nisi fiat conuentio de reddendo, quasi dicant hoc casu donationem

990 causa mortis reputari. † Confirmatur hoc: sicut enim, quando donatur causa mortis, ut nullo casu reuocetur dicitur donatio inter uiuos non obstante mẽtione mortis, d. l. ubi ita donatur, & supra satis dictum fuit. (& insuper declarat Natta, consi. 123. num. 8.) sic econtra quando de reddendo conuentum est, reputari debet causa mortis, licet de morte nulla mẽ-

991 tio facta fuerit. † Quia contrariorum eadem est disciplina, ut not. Iason, Soc. & alij in rub. ff. de acquir. poss. (& ut inquit Connanus in Cõmentariis iur. ciuil. lib. 2. ca. 15. in prin. eadẽ est materia, & docendi ratio, uel ut addit Senatus Pedemont. Decis. 25. nume. 16. contraria dispositio, d. & si cõtra, ubi glo. ff. de uul. & pup.) pactumque illud de reddendo donationi causa mortis famulatur, ut hic, & in l. non omnis,

992 ff. si cer. pet. † Secunda est limitatio quando infirmus donaret simpliciter pio loco, & ex illa infirmitate moreretur: tunc enim donatio præsumeretur causa mortis, licet mẽtio mortis non fuisset facta, cum pro anima intelligatur facta. ita glo. & Butr. in cap. de his, de sepul. Roma. consi. 229. in prim. Alexan. consilio

993 81. col. j. in fi. uol. j. & superius dixi. † Tertia est limitatio, quando donatio simpliciter facta ualere non posset, ut inter uiuos donatio: tunc enim reputaretur causa mortis, ut ualeret. ita Bal. consilio 108. D. Ioannes, uolum. 3. alias, 306. uolu. j. colum. pen. Corn. consi. 126. a d fi. uolumi. j. Craue. consi. 52. nume. 4. Decis. Neap. 338. nume. 8. Gratus, respon. 70. col. j. & 2. uolum. j. exemplum in l. apud Celsum. §. Iulianus, ff. de excep. doli. inducendo, ut per Soc. ad hoc, consilio 130. columna penultima, & consilio 137, columna 2. uolumi. j. Crot. in ru-

994 brica, ff. de leg. j. colum. pen. † Licet glo. Bar. & Angelus, ibi, & Alex. in dicta l. quæ dotis, numero 13. intelligant, quòd ibi facta fuerit mentio mortis, quod Corneus, & Soc. damnant relati per Ripam, in tract. de peste, 2. parte, num. 179. in fine, & ad illum textum diuinat, ut inquit Cumanus, & illum reddit indubitabilem dum subdit, maritum si conualuerit, exceptione uti posse quis enim de hoc dubitat, cũ conualescentia sit peculiaris modus, quo donatio

995 cau. mortis reuocatur, ut hic. † uidebatur ergo conualescentiam non prodesse uelut donatio facta esset inter uiuos ob mentionẽ mortis non factam, decidit tamen prodesse conualescentiam atque exceptionem conuento marito dari uelut in donatione cau'a mortis, cũ

996 uelut inter uiuos ualere non posset. † (& ista limitatio fulcitur ex illa regula, quæ suadet præsumptionem, quę stat pro ualiditate actus alias præsumptiones superare, ut tradit Dec. in c. quoniã Abbas. de offi. deleg. & cons. 344. Soc. Iun. consi. 79. nume. 70. uolum. 3. Rolan. à Valle, consi. 61. nume. 27. uolum. 3. unde cum quòd reputetur donatio causa mortis, sustinetur, & ualet donatio, quæ alias non ualeret, ta-

997 lis præsumptio debet attẽdi.) † Quarta est limitatio, quando in donatione simpliciter facta quinque testes adhibẽtur: reputatur enim tunc causa mortis, Dec. consi. 370. columna 2. Corn. consi. 124. consi. 126. uolumine j. Gozad. consi. 80. nume. 15. confirmatur præter eos: nã

998 † uoluntas nedum uerbis, sed & factis declaratur. l. reprehendenda. ubi glos. & Doctores notant. C. de insti. & substi. cum ergo donans, quinque testes adhibet, ostendit animum donandi causa mortis, quoniam in donatione inter uiuos duo tantum sufficiunt. l. ubi numerus. ff. de testib. merito ex isto facto debet iu-

999 dicari donatio causa mortis. † Adde, quòd si præsumeretur inter uiuos, tres testes ultra duos essent superuacanei contra doctrinam Baldi, in rub. C. de contra. emp. quæst. 9. Dec. consi. 47. & Domini mei Riminaldi, cõsi. 388. nume. 33. dicamus igitur eam causam mortis censeri: sic enim nullus ex testibus erit super-

1000 fluus. † (non omitto tamen, quòd Natta, consi. 104. columna penul. tenet, numerum quinque testium conuenire quoque donatio ni inter uiuos, saltem ad abundantem cautelam,

lam, quæ nocere non ſolet. l. qui mutuam. ff.
mand. unde non infertur ad donationem cau
1001 ſa mortis, † quia ſignum ad aliquid oſten-
dendum non debet eſſe dubium, & obſcurum
ſed clarum, & certum, alias probatio non con-
cludit, l. non hoc. C. unde legi. ſed tamen ei
non aſſentio ratione ſuperfluitatis euitandæ
ut mox dixi. & numerus quinque teſtium ſa-
tis eſt clarum ſignum donationis cauſa mor-
tis, ut a lege inductus, & deciſio Nattæ poteſt
ttolerari in caſu ſuo, ubi donator promiſerat
de non reuocando, quod infert ad donationē
inter uiuos, dicta l. ubi ita donatur. alias ſecus
1002 prout in caſu noſtro.) † Quinta eſt limita-
tio, quando donatio facta fuit tempore peſtis,
nam in dubio cenſetur cauſa mortis, & nō in-
ter uiuos, dato quòd nulla ſit habita mentio
mortis. ita ſignanter uoluit Corn. conſil. 124.
licet in hac, uolumi. 4. (mouetur, quia ubi uer
bo ſit mentio mortis, præſumitur donatio cau
ſa mortis. l. Seia. ff. de dote præle. idem ergo ſi
fiat demonſtratio, & mentio mortis ipſo fa-
cto, quo ita datur uoluntas intelligi ſicut uer
bo. l. reprehendenda. C. de inſti. & ſub. & non
minus debet operari tacita uolūtas, quam ex-
preſſa, l. cum quid. ff. ſi cer. pet. at exiſteus in lo
co peſtifero ſatis cogitatione mortis donare
uidetur propter inſtans mortis periculum. di
camus ergo, quòd cenſeatur donatio cauſa
mortis, ac ſi uere eſſet facta mentio mortis,
1003 † & hanc opinionem Cornei & latius exten
dit Ripa, in tract. de peſte. ſecunda parte. num.
173. dicens, quòd licet Corneus loquatur in
infirmo ex peſte, tamen ratio periculi milita-
re uidetur in quolibet exiſtente in loco con-
tagioſo, quoniā talis dicitur in periculo mor
tis conſtitutus. l. ſenatus. §. mortis. ff. de dona.
1004 cauſa mortis, ibi, [*aut per inſidioſa loca.*] † Ve-
rum, quia repugnat huic limitationi tex. in l.
Seia. §. fi. ff. eo. ubi ſecundum communem in-
tellectum donatio facta a conſtituto in extre-
mis uitæ ſuæ reputatur inter uiuos, niſi ſit fa-
cta mentio mortis, ideo de ueritate limitatio
nis prædictæ plenius eſſet cogitandum, cum
potiſſime Ripa, loco citato, nō ſe firmet in ea,
1005 ſed ad quaſdā diſtinctiones tranſeat.) † Sex
ta, & ultima limitatio eſt, quando quis ingre-
deretur religionem proteſtando, quòd intrat
conditionaliter animo probandi, uel quòd per
hunc actum non intendit profiteri, & ſimplici
ter donaret monaſterio, uel alteri bona ſua: ta
lis enim diceretur donatio cauſa mortis, licet
non eſſet facta mentio mortis, quia uideretur
facta ſub tacita cōditione, ſi mors ciuilis, hoc
eſt profeſſio ſequetur, unde ſi reuerteretur ad
ſæculum non haberet locū dicta donatio poſ-
ſetque repeti, iuxta l. mortis cauſa. ff. eo. ita Ho
ſtien. Ioan. And. Card. Abb. Anch. & Imo. in c.
pen. de regular. & Iaſon, in aut. ſi qua mulier,
ad finem, C. de ſacroſ. eccl. qui ſecundum præ-
dictos ſic intelligi debet, & hęc oīa bene nota,

1006 † In gloſſa, ſuperuixiſſet, dum exponit con
ualuiſſet, eandem tradit expoſitionem Alber.
in Dictionario ſuo, uerbo ſuperuixiſſet, unde
habes, quòd licet alias uerbū ſuperuiuere, ue-
rificetur in eo, qui uno, uel duobus diebus ui- De uer
xerit, ut apud diuum Hieronymum in Exodo, bo ſu-
ibi, [*ſi uno die, uel duobus ſuperuixerit,*] hoc loco peruiue
tamen intelligitur de uita cum reconualeſcē- re.
tia, quod quidem probatur in primis ex ſupe-
rioribus uerbis, ibi, [*propter mortis ſuſpicionem,*]
quæ denotant periculum mortis inſtantis tē-
pore donationis. l. ſenatus. §. j. ff. eo. inducen-
1007 do, ut ſupra, nu. 116. † ut enim hæc ſequen-
tia, [*ſin autem ſuperuixiſſet,*] aduerſentur in iure,
& in facto propter illam aduerſatiuam ſine co
pula, iuxta not. in l. ſed & ſi lege. in princi. ff. de
peti. hæred. Bart. in l. hoc amplius. §. de his an-
tem. ff. de dam. infec. Iaſon, in l. ſi fundum. §. Sti-
chum. ff. de leg. j. (Pariſ. conſi. 78. nume. 3. uol.
pri.) debet intelligi, de uita cum liberatione
ab illa infirmitate, & ſic de reconualeſcentia,
ſic enim in facto aduerſabitur illa dictio [*ſin au
tem,*] atque etiam in iure, cum ſupradixerit de
1008 donatione confirmanda. † Secundo com-
probatur hæc expoſitio in l. non omnis. ff. ſi
cer. pe. uerbo [*conualuiſſet*] in l. qui precio. ff. eo.
uerbo [*cōualuerit,*] & in l. ſenatus. §. j. eo. titulo,
uerbo, [*conualuerit.*] Idemque probat optime
textus in l. mortis cauſa donatio. eo. titu. ubi
dum pendet an donator conualeſcat, mortis
cauſa donatio per pęnitentiam poteſt reuoca
ri: colligitur enim, quòd donator poſt dona-
tionem uiuebat, & tamen non erat ex uita tan
tum reuocata, alias fruſtra diceret eam reuo-
cari poſſe per aliam uiam, argu. l. ſi ſub condi-
1009 tione. §. poſt defectum. ff. de iniuſ. teſt. † In
eadem glo. ibi, [*& ita tribus modis,*] infert ex tex
tu noſtro gloſſa, tribus modis reuocari dona- An, &
tionem cauſa mortis, de quibus ſigillatim ui- quando
dendum eſt. Circa primum de conualeſcentia donatio
Decius in dicta l. non omnis, colum. 2. fuit in cā mor.
noua ſatis opinione, quòd id procedat ſi ſic conua-
actum fuerit, primo per illum textum ibi, [*non* leſcen-
aliter obligauit accipientem, quàm ſi extitiſſet caſus tia dona
in quem obligatio collata fuiſſet, ueluti ſi donator con- toris re
ualuiſſet,] quæ uerba ſonare uidentur in expreſ- uocet.
1010 ſum pactum. † Secundo per textum noſtrū
ibi, [*cum quis ita donat,*] id eſt hoc pacto expreſ-
ſo, pacto uero ceſſante ſecus eſt, ſecundum De-
cium per l. Seia. §. fi. ff. eo. Item quia cum poſſit
reuocare per pęnitentiam, non expedit, quod
1011 per conualeſcentiā reuocetur. † Sed in hoc
contrarium tenet Bar. poſt Glo. in l. 3. in fi. ff.
eo. dicens, quòd ex quo donatio cauſa mortis
facta præſumitur ab infirmo prætextu pericu
li imminentis, ceſsāte periculo reuocata uide
tur: nō enim Bar. ſe fundat in pacto, ſed in præ
1012 ſumptione, † quę uerſatur in dubio iuxta
glo. notab. in l. unica. §. accedit. uerbo præſu-
matur. C. de rei ux. act. (& ita per illam gloſ.
& Bartolum, in d. l. 3. reprehendit opinionem

Decij

Decij, Alba.consi.65.per totum.sed) idem quo
que sentit Bal.in l.fi.C.de post.hær.insti.ubi di
cit,quòd in donatione causa mortis facta per
eum,qui de uita propria desperauit,tacite in-
telligitur conditio si ex illa infirmitate deces-
serit. idemque tradit Corn. consi.126.nume.
10.uolum.j.quę uerba non sonant aliter in pa
1013 ctum expressum.†sed et eiusdem sententiæ
fuit Guli.Bened.in c. Raynutius.uerbo testa-
mentum.4.nume.41.de testa.& Moderni Gal
li in consuetu.Parisij,in materia feudali.§.22.
nume.82.quatenus dicunt donationem cau-
sa mortis tribus casibus ipso iure reuocari,in
ter quos hunc de conualescentia ponunt.
1014 †Tantum enim est dicere,ipso iure,quantū
ipso facto,& iure sic statuente,ut tradit Bar.in
l.j.nume.4.ff.de his, qui not.infa.& pulchre p
eundem in l.j.in fi. ff.de compen.quem sequi-
tur.Deci.Neap.121. (Bar.in l.j.circa medium.
ff.de his qui not.infa. Alex.consi.139.nume.
2.uol.7.Roland.a Valle,consi.90.num.21.uol.
3.)unde patet, quòd talis reuocatio fit citra
ministerium pacti conuenti ex mente Gulie-
mi Bened.& Modernorum Gallorum locis cō
1015 memoratis.†(Cōfirmatur hoc etiam, nam
uerba,ipso iure, mox, uel stati,sūt sinonima,
ut in Aut.de incest.nup.in prin.cum glo.Ale-
xan.consi.139.nume.2.uolumi.7.ergo mini-
sterium pacti non requiritur, alias illud esset
probandum iudici, & super eo ferri sententia
deberet,quę moram requirunt,sicque non sta
tim fieret reuocatio prout in simili casu sic ar
1016 guit Natta,consi.573.num.27.)†& hæc est
omn um recepta cōclusio,ut non negat Dec.
in dicta l.non omnis, postque ipsum testatur
Alciat. probaturque primo per tex. in l.j. in
prin.ff.eo.ibi, [*item cum ipse ea mente dat, ut sta-
tim quidem fiat accipientis, si tamen aliquid factū fue
rit,aut non fuerit, uelut si conualuerit,uelit id ad se re
uerti.*]si enim donator id in mente retinet,uti-
1017 que de eo uerbis non conuenit.† Aliud est
enim, quid esse ex mēte,aliud ex uerbis,ut tra
dit Bar.in l. 4. §. si.ff.de leg.tut.glo.& Docto-
res, supra de legi.patr.tut.in uerbo legitima.
Secundo pondero textum in l.si is seruus. ff.
de don.inter uir. & uxo.ubi liberatio contin-
gens a suspicione mortis, propter quam quis
donauit, perimit donationē causa mortis,er-
go non pactum,sed ipsa sola conualescentia id
agit,& ex his patet Decium in dicta l.non om
1018 nis,male intellexisse hæc duo iura.†Tertio
cōsidero textum in l.senatus. §.j.ff.eo. ubi qui
mortis causa pecuniam donat, [*se cogitat, quòd
amore uitæ recepisse potius quàm dedisse mauult.*] si
enim hoc est in finibus cogitationis,ergo nō
ad pactum, & uerba deductum fuit:hoc enim
uerbū cogitare,ut refert Calepinus,animus si
bi proprie uendicauit, ut non quod alibi,sed
quod in animo colligitur cogitari proprie di
1019 catur.† hinc cantum est cogitationis pęnā
neminem pati.l.cogitationis.ff.de pęn. decla
rando tamen quando in finibus cogitationis
tantum quis remansit, ut notant Docto. in l.
qui ea mente. ff. de furt. (unde Connanus
egregie satis in commentar. iuris ciuil.libro
j.cap.6.colum.9.dicit, quòd ius ciuile,& gen-
tium exitum rei spectat, nec cogitationibus
pęnam statuit. quātuncunque malis,& impro
bis si fuerint sine effectu:finis enim eorum est
humanę conseruatio societatis, quæ nisi facto
lædatur, nihil mala mens ei potest, nihil ma-
1020 lus animus,& sceleratus nocere.)† Confir
mo magis hanc opinionem ex illomet textu
dum subdit [*ergo qui mortis causa donat, qua parte
se cogitat, negocium gerit, scilicet, ut cum conualuerit,
reddatur sibi.*]uerbum enim gerere, rem signifi
cat sine uerbis factam.l. Labeo.in fi.ff.de uer-
bo.signi. ergo patet tale negocium conuale-
scentiæ non esse in pacto deductum,si donans
id gerit.(& de hoc textu meminit quoque Cō
nanus in Commentar.iur.ciuil.lib.6.cap.15.
1021 col.2.licet non ita deducat.)† Quarto acce
dit textus in l. si mortis causa.ff. eo. ubi dici-
tur,quòd si quis sic donauerit,ut si mors con-
tigisset, haberet donatarius,sine dubio dona-
tor conualescens poterit non uendicare,ecce
quòd de cōualescentia, ibi in positione casus
ne uerbum quidem, sed in decisione tantum,
1022 & tamē donatio reuocatur per eam.† Quin
to adduco textum in l. si is cui mortis. ff. eod.
ubi manumittens seruum sibi donatum cau-
sa mortis, tenetur ad eius precium, quoniam
subdit textus indistincte loquens, [*scit id sibi
posse condici si conualuerit donator.*]Pondero,quòd
si indistincte hoc scit. ergo etiam pacto nō ap
posito.imo data opinione Decij pro uera, pa-
1023 cto non apposito sciret contrarium.† & te
nendo hanc partem non obstat textus in d. l.
non omnis,quia intelligitur etiam quando ta
cite hoc agebatur, ut ibi per glossam secundā
alias textus nimium restringeretur, & prop-
terea bene Alciatus ibi dixit opinionem De
cij sibi non placere, quoniam uerba illius le-
gis stabant contra,sicque etiam illum textum
intelligit Andre.Sicul. aut quisquis alius fue-
rit,in addi.Baldi in dicta l.fi.C. de post.hæred.
insti. (nec uerū est, quòd inquit Constantin.
hic, per hanc solutionem non tolli, quomi-
nus ibi sit expressio, quia stat in contrarium.
glo.ibi in uer.agitur dicens,expresse,uel etiā
tacite,& communis allegatio illius tex. quòd
actus agentium non operatur præter eorum
intentionem, quæ uerba ad tacitum referun-
1024 tur.)† Ad textum nostrum dico, quòd hæc
sunt uerba Imperatoris denotantis animum
donatoris, non tamen aperit textus,quòd ex-
pressio pacti super hoc sit necessaria. non ob-
stat dicta lex Seia, in fine:id enim est propter
conditionem de non redhibendo, ut supra la
tius deduxi. Ad rationem uero Decij respon-
detur eam esse friuolam, cum & præmortuo
donatario reuocetur donatio, non obstante,
quòd

quòd pęnitentiæ locus ſit, cuius contrarium
1025 deberet eſſe illa attenta.†Secundo dico,ꝙ
imo expedit illam poſſe reuocari per conua-
leſcentiam præter pęnitentiam, quando do-
nans nollet inconſtans uideri,cum inconſtan
tia ſolcat damnari.l.in cauſæ. in prin.ff.de pro
cu.gloſſa in §.j. ſupra de iuſt. & iure.(& quod
inquit Conſtantinus,hic non cadere pęniten
tiam,fateor,nec iſtud dico,ſed quòd expediēs
fuit donationem ipſo iure reuocari quotiens
nollet donans uti remedio pœnitentiæ ad cui
tandam inconſtantiam,quæ regulariter eſt ꝓ-
1026 bita,d.§.j.& ibi gl.Aret.& Aldobrādi.)†Ra
tio autem huius concluſionis eſt, quia donās
in periculo mortis,uidetur ad illud ſe reſtrin-
gere, & ſic in donatione ſubintelligitur taci-
ta conditio, ſi donans ex illa infirmitate de-
ceſſerit.l.alumnæ.§.fi.ff.de adi.leg.merito ceſ
sāte periculo reuocatur.Ita poſt gloſſam Bar.
1027 tradit,& alij cum eo in l.3.ff.eo.†Quæ ratio
mihi nō ſatisfacit, nam ſecundum illam idem
deberet dici in inſtitutione, & legatis ab infir
mo factis, quæ tamen ceſſante periculo non
reuocantur,ut tradit Bal.Caſt. Alex. & Iaſon,
in dicta l.fi.C.de poſt. hær.inſti.in l.ſancimus,
C.de teſta.Bal.Caſt.Roman.Decius, & alij, in
l.non omnis ff.ſi cer.pet.Corn. conſi.68. uol.
1028 3.†nec obſtat dicta l. alumnæ. §. finali,lo-
quitur enim,quādo ad periculum quis expreſ
ſe ſe reſtrinxit,quo ceſſante bene diſpoſitio re
uocatur ut ibi, & ponunt Bar.Bald.Imola,Cu
man.& alij per illum textum in l.poteſt. ff. de
1029 hæred.inſtituē.†(nam ſuccedit illud, quod
dici ſolet,periculi cauſa ceſſante, illud ceſſare,
quod eius cauſa ſtatutum eſt aut permiſſum,
ut nuncupatim uoluerūt Bal.& Saly.in l. j. per
eum textum.C.de naut.fęno.Roma. cōſi.404.
colum.4.Decius in c. cum ceſſante. poſt prin.
de app.& Tira. in tract.ceſſante cauſa.pri. par.
1030 nume,198.† & licet Conſtantinus tolleret
hanc meam conſiderationem, quando dona-
tor incępit a traditione: ſecus ſi a pacto, uel
ſtipulatione,nam idem,quod in legatis.tamē
allucinatur, quia hoc ſecundo caſu donator
tenetur tradere,(ſi uolit pęnitere) ex diſpoſi-
tione legis,ſi quis argentum.§.fi.C.de dona,
quæ locum habet in donatione cauſa mortis,
ut ſupra deduxi,num. 668.cum ſequ.ad quod
1031 non tenetur teſtator dum uiuit.) † Verior
igitur mihi uidetur eſſe ratio, quā ponit Cu-
man.in d.l.3. in fine, dicens,quòd ex quo do-
nator non uidetur uoluiſſe ſe priuare rebus
ſuis in uita ſua, merito ceſſante periculo do-
natio reuocatur, quæ ratio in legatis,& teſta-
mento ceſſat, quæ a morte ſumunt originem,
& ſic in eis dicta præſumptio priuationis in
uita diſponentis ceſſat, merito debet etiam
1032 eorum reuocatio ceſſare. † (unum tamen
pro coronide prętermittendum non cenſeo,
quòd donatore poſtea mortuo, ſi dicat eius
hæres eum reconualuiſſe priuſquam morere-

Conualeſcentia per quē ꝓbanda.

tur, ſicque donationem fuiſſe reuocatam, In-
cumbit ei onus id probandi uelut intentio-
nis ſuæ fundamentum, gloſſa in l. licet. Imo,
in l.ſenatus.§.ſed mortis cauſa.ff.de don. cau.
mort.& plenius Pariſi.conſi.115.num.13.uol.
4.Herculanus,in tract. de negatiua.num.101.
1033 qui prædictos allegat.†Sed & aliud notatu
dignum eſt, tunc demum conualeſcentia do-
nator donationem cauſa mortis factam re-
uocari, quando facta fuit periculo mortis in-
ſtante,alias ſecus: nam ſi facta fuit nullo peri-
culo mortis imminente,poſteaque donans in
firmetur,& conualeſcat, non reuocatur dona
tio cauſa mortis,ut Caſtren.Iaſ.Dec.& Alciat.
declarant in dicta l.non omnis.ff.ſi cer. pet.&
Didacus,in rub.de teſta. parte 3.nu. 23.quos
etiam ſequitur Emanuel Suarez, in Theſauro
receptarum ſententiarum.uerbo donatio,nu.
1034 295.)† Circa ſecundum caſum de peniten
tia,limita illum non procedere, quando do-
nans ſine hærede decederet.ita uoluit Ang. in
quæſt.ſua incip.Aſtenſis miles. in l.circa. §.fi.
& poſt eum Imo. ff. ad l.fal. in l. qui Romæ. §.
Flauius.ff. de uer.ob.in l.2.ff.de leg.j.ubi etiam
Soc. & Marian. nepos dicit eſſe communem,
nu.88. & Ripa, num. 19. Idemque tenet Alex.
in d.l.non omnis, Marſ. ſingu.ſuo 63.Guil.Be
ned.in c.Raynutius. uerbo teſtamentum,4.co
lum.pen.de teſta.& Aret.hic circa finem prin.
Iaſon,conſi.138.col. 3.uol.4.Fundatur iſta li-
mitatio(præter textum iuncta glo.in l.j. ff.qui
ſine manumiſſ.de cuius intellectu late diſpu-
rant Doctores citati,& nouiſſime Andreas ab
Exea.libro pactorum,nu. 160.ad quos in hoc
1035 me remitto,)ea ratione,†quia nemo eſt,q
reuocationem obijciat, ex quo nullus eſt hæ-
res.ideo penitentia donantis operari non po
teſt,ſed hanc limitationem reſtringit Alex. in
d.§.Flauius,col. pen. impugnantque Iaſ.Dec.
& Alciat.in d. l.non omnis,ut per eos, ratioq;
prædicta tantum infert donatarium iure poſ-
ſeſſionis tutum fore, non autem iure dona-
tionis.quia per pęnitentiam ſtatim fuit reuo
cata, nihilque ad actum qui iure perfectus eſt
facit, quòd nullus hæres exiſtat,ut inquit Al-
1036 ciat.in d.l.non omnis.†Nihilominus ſuſti
neri poteſt dicta ratio, nam licet per pęniten-
tiam donatio uideatur reuocata, quia tamen
nullus eſt,qui dictam reuocationem obijciat,
pro non reuocata reputari debet in effectu di
cta donatio,& per conſequens firma remane-
re, quia paria ſunt, quid ualere,uel eſſe nullū,
& de nullitate dici non poſſe,iuxta notata per
Ang.conſi.187.incip.A.& B. in fi.per gl.in l.ſi
a creditoribus.C. de ſer. pigno. da. man. quē
refert, & ſequitur Iaſ.in l. nemo poteſt, ſecun
1037 da lectura,num.59. ff. de leg. j.† & hoc eſt,
quod uoluit Angelus dicere in locis ſupra ci-
tatis, quòd donatio per penitentiam non re-
uocatur hoc caſu effectualiter, ut innuit ratio
ſua,quia nemo eſt, qui dictam reuocationem
obijciat,

Donatio cau. mortis quando pœnitētia donantis non renocet.

obijciat,quasi dixerit,licèt ipso iure dicatur re
uocata,tñ ī effectu p nõ reuocata reputatur.
1038 † (Siquidem uerba cum effectu sunt intel-
ligenda,l.pen.§.docere, ff.ne quis eum,l.j.§.
hęc autem uerba.ff.quod quis.iur. qui textus
hētur in c.hæc aũt uerba.de pœnit.& remiss.
hinc dicit Ang.in l.si quis Barsatoram, C.de fi
1039 deiuss.† q si ā statuto datur pmiũ capienti
bannitũ,nõ hēt locũ in eo qui capit, & nõ reti
net bannitũ,& idē tradit Ang.& post eũ Alex.
Dec.& D.meus Rimin.in d.§. hæc aũt uerba.)
1040 † Scdo limitatur nõ procedere quando cõ
uētũ eēt,q ex sola pdecedētia donatarij dona
tio reuocetur.tũc.n.ex penitētia donātis nõ
reuocaretur. Gl.est notabilis in l. Senatus, §.
mortis,ff.eo.in uerbo qui accepit,& ita p illũ
text.tenet simpliciter Cast.ī l.si aliena. §.Mar
cellus,ff.eo.pro quo cõferũt ea quæ tradit ele
1041 ganter Ruin.cons.180.nu.9.uol.j. † uolens
hanc donationem ex penitentia reuocari nõ
posse,si actum sit, q ex causa tantum ingrati-
tudinis reuocetur per dictum §. Marcellus,
uel si actum sit, ut per alienationem inter ui-
uos tantum possit ab ea discedi,ut ponit idē
1042 Ruin.cons.82.nu.19.uol.j. † cõtrarium ta-
men tenuit Glo.in d.§. Marcellus,quam Iac.
de Are.Bartolusque sequuntur facta donatio
ne in testamento,tunc enim sequitur eius na-
turam,merito debet esse reuocabilis ex pœni
tentia, sicut & testamentum.Imo.uero, Ro-
manus,& Andreas Pomatus,sequuntur prio-
1043 rem sententiam. † et in enim contractus
possit ēt in testo fieri.l.hæredes palam,§.fi. &
ibi not.ff.de test.utique si donatio causa mor
tis fuerit præsenti facta, nõ dēt ex penitentia
reuocari posse,ex quo sic actum fuit,quòd ni-
si pdecedente donatario reuocari non possit.
1044 † Confirmatur hoc præter eos ex doctrina
Bartoli in l.enim quis decedens,§.codicillis.
colum.2.ff.de leg.3.quem sequitur Alex. cõsi.
45.col.3.in princip,uol. 1.ubi concludit cõfes
sionem testatoris factam præsenti in testamē
to,ei præiudicare,nec reuocari posse,sic saluā
do Petrũ,& Cynum in l.generaliter, C.de non
nu.pec.idemque tradit Imo.& Aret.in d.l. hæ
redes palam,§.fi.ergo nec isto casu donatio
causa mortis debet reuocari posse per penitē
1045 tiam,licèt in testamento sit facta. † Secun
do suadetur hæc opinio ex regula l.cum præ-
tor,ff.de iudic.si enim uoluerunt partes do-
nationem ex obitu tantum donatarij præuio,
reuocari,utique non idem senserunt ex peni-
1046 tentia. † (Simile uidemus in locatore qui
quosdā casus expressit,quibus tenere uoluit
ad faciēdam remissionē cõductori, nam præ-
ter eos ad alios non tenetur, ut per Ioann.
Andre.in addit.Specul.titu. de loca. §. nunc
dicendũ,post Odof.sequitur Ruin. consi.87.
colum. fin. uolum. primo. Calcan. cons. 23.
colum.3.Grat.Respon. 161. nu.19. uolum.2.
1047 † & postquam in hoc de locatore nos inci
dimus,unũ notatu dignũ referre libet,q si cõ
ductor nõ pcepit tot fructus ascēdentes ad di
midiam eius,qđ solitus erat pcipere,tamē di
cti fructus adeo facti sũt cariores, q p uendi
tionē ipsorũ pēsio integra solui põt, utiq; nõ
tenetur ei locator ad remissionē faciēdā: tũc
.n. propter tenuem fructuũ receptionem nõ
patitur conductor magnum, uel intolerabile
1048 damnum, † quod iura requirũt, ut remis
sioni sit locus,l.si uno,in prin. l. ex conducto.
§.sed & si labes, l.si merces, §. uis maior, ff.
loca.propter immensum ualorem fructuum,
ita Cor.cons.128.col.pen.uol.2.quem refert,
& sequitur Rolandus ā Valle,cons.86.nu.8.)
1049 † nec obstat dictũ Bartoli post Iac.de Are.
ī d. §.Marcellus,quia debet intelligi secundũ
Imolam,& Romanũ in donatione impropria
ut absēti facta,quę hēt uim fideicõmissi secũ-
dum Bar.in l.1.ff.eo.Roma. latè cons.171. nu.
6.(& cons.513.in casu proposito,circa mediũ.
ubi loquitur in fortioribus terminis,scilicet
quando donatio fieret extra testamentũ,Cre
mēs.singula.13.tu scis, q quando. Dec. cons.
184.& pro tenui,nu.9.Craue.cons. 139. in fi.
& in Rubr. ff. de leg. j.num.129. Boeri. Deci-
sio. 353. mulier contraxit.colum. 3. in princ.
1050 † & est cõmunis opinio teste Decio, cons.
196.in casu proposito,col.j.quos oēs allegat
Horatius Mādosius Rom.in addi.ad Romanũ
in allegato cons.171.ar) secus est ī donatione
1051 propria,hoc est pręsēti facta. † Tertio limi
ta quādo quis suę mortis causa donauit,secus
si alterius,quia tali casu nulla uis est suę peni-
tentiæ,l.3.C.de don.causa mor.l.mortis cau-
sa capimus,ff.eo.per quas ita declarat Baldui
1052 nus hic,(& sequitur Tobias.) † Circa tertiũ
casum de pdecedētia donatarij cõcordat tex.
in l.si uir uxori,§.uxor uiro,& ibi no.Bar.ff.de
don.inter uir.& ux.notat Bal.in l.2.C.de iure
dot.Alex.cons.14.uer.postremo,uol.j.Dec.in
1053 d.l.nõ oīs,nu.7. † simile uidemus,ut inqt il
le,q donatio facta p maritũ uxori,pręmoriēte
uxore resoluitur, l.à marito,C.de dona. inter
uir.& ux.l.si inter uirũ.ff.de reb.dub.no. Bald.
cõs.29.uir donauit,col.2.uol.3.Cast.cõs.355.
col.2.in antiquis. ergo pari mõ hęc donatio
causa mor.reuocari dēt pmoriēte donatario.
1054 † & rõ utriusq; donationis esse pt,q2 ad ea
rũ cõfirmationē reqritur donatariũ supuiuere
donatori, uel ī altē,q donās donatario nõ sup
uixerit,l.cũ hic status,§.si ambo.ff.de do. iter
uir.l.si hi q,ff.de do.causa mor. quæ iura ualde
cõmēdat in hoc Balduinus hic, merito si con
trariũ cõtingat, earum reuocatio fieri debet.
1055 † Quartus casus ultra Gl.de qua supra,nu. Donatio causa mort. an per alienationem reuocetur.
1009.quo reuocatur donatio causa mor.est p
alienationē uolũtariam, put uoluit Dinus,ī l.
Stichũ,q meus erit.ff.de leg.j.cuius dictũ Bal.
dicit esse aureum,& illud sequuntur Imo. Cu
mā.Florian.Alexand.Are. & Iason ibi.Alex.in
l.2.eodem tit.& in d.l. non omnes,ubi pariter

Iason,Dec.& Alciat.sequuntur,Roman.consi.
229.col.j.Ruin.consil.125.nu.4.uolu.j.cons.76
nu.15.uol.3.Mod.singul.136.Cassaneus in
consuet.Burgun.in tit.de successione,Rub.7.
1056 §.5.nu.4.Balduinus hic,†(& Soc.iun.in d.
l.2.nu.3.ubi testatur hanc esse magis commu
nem,Roland.à Valle cons.61.nu.2.uolum.2.&
abunde quoque Didacus in Rubr.de testa.3.
parte,nu.18.ubi tamen cum grano salis intel
1057 ligit. † Quando scilicet rei donatæ specia
lis dispositio facta sit,secus si dispositio fuerit
generalis,vt hæredis institutio uniuersalis,nõ
enim censetur ex ea derogatũ donationi cau
sa mortis,ita Aret.cons.74.col.pen. Crau. cõs.
144.num. 10.quod latius confirmat Didac.ut
per eum,ad quem remissio sufficiat,& præter
eum ponit Senatus Pedemõtanus,Decis.118.
1058 ad finem. †fundatur ista conclusio,quia do
nationes causa mortis ad instar legatorum
sunt redactæ,l.Marcellus. §.1. ff.eo.sed hoc in
casu legata reuocantur,l.fideicommissa, §.si
rem,ff.de leg.3. igitur & donatio causa mor-
tis. Secundo,quia donans alienando dicitur
pœnitere, l.cum hic status, §, si maritus , ff.
de don.inter uir.& ux. Tertio,quia si pęniten-
tia reuocatur, à fortiori per alienationem,
1059 quæ in facto consistit. † Actus enim facti
potentior est ad reuocãdum quàm uerbalis,
l.nostram,C.de testa.(hinc est, quòd cum ad-
ministrator in reddendis rationibus tenea-
tur eas legendas, & computandas offerre, ut
an accepta & data propriè relata fuerint per
spici possit, demumque reliqua restituere, l.
cum seruus, ff. de condi. & demonst.& sic lex
necessario requirat factum,l.argẽtarius, ff.de
eden.non statur assertioni dicentis id fecisse,
1060 l.si forte, ff.de castr. pec.† Quia ubi opus
est facto,uerba non sufficiunt,l. ait prætor,§.
si quis,ff.de noui oper.nunc.Roland. à Valle,
cons.49.nu.50.cum sequen. uolu.j.hinc & a-
1061 liud sequitur qđ dici solet, licèt aliàs † ex
diuturnitate tẽporis inducatur præsumptio,
l.si filius, C.de petit.hæred.Aret.cons.36.Bal.
in l.sine possidetis,oppo. 4. C.de prob.Alex.
cons. 79.2.dub.uol.j.Fel.in c.sicut,de re iudic.
tamen quando ex inspectione instrumẽti, uel
aliter in facto constat non interuenisse,quod
1062 debebat interuenire , † non statur pręsum
ptioni quæ resultat ex temporis antiquitate,
quia tollitur per euidentiam facti, qua nulla
maior est probatio, l.emptorẽ, ff.de act.emp.
ita uoluit Cast.con.50. in causa quæ uertitur,
col.3.quem refert,& sequitur Alex.cons.j.uol.
4.Ias.in l.j.C. qui admi. cons.176.uol. 2. & cõs.
148.uol. 4.Rolan .à Valle,cons.2.nu. 129.uol.
1063 j. † & infinitos cumulans Soc. iun. consil.
56.nu.22. uol.2.ubi dicit esse magis cõmunẽ,
licèt in contrariũ pũgat Aneh.cons.136.Alex.
cons.59.uol.j.Dec.cons.409.cõs.558. & Fel.in
d.c.sicut. unde Crotus in l.sciendũ, ff.de uer.
oblig. ad distinctionem quandam descendit,
sed breuitatis causa uelut à materia nostra sa
1064 tis alienum non ulterius prosequor. † Il-
lud tamen non omittens, ꝙ actus sequẽs ma-
nifestat præcedentem uoluntatem esse ipsi a-
ctui subsequenti conformem, l.sed Iulianus ,
§.proinde,ff.ad Maced.l.quędam, ff.de rebus
dub.Roma.cons.291.col.j.Crot.cons.41. nu.
10.& cons.66.nu.15.id. n.totum procedit ex
eo,ꝙ fortior redditur actus ille quem uolun-
tas præcedens in uerbis consistens, si per a-
ctum sequẽtem declaratur,& illi famulatur.)
1065 † Quartò præter Doctores pro hac conclu
sione est textus in l.cum maritus. §.fi. ff.de
pac.dot.secundum intellectum Fulgosij ibi in
ratione dubitandi, quem supra secutus sum
nu.909.910.dubium enim illius textus uide-
batur esse, quòd ille maritus legatarius fratri
mulieris non teneretur, eo quia donatio cau
sa mortis illi facta per legatum esset reuoca-
ta, cuius tamen contrarium postea dicit ra-
tione de qua Fulg.qua remota procederet il-
lud dubiũ,& sic quòd per alienationem uo
luntariam factam legando diceretur reuoca-
1066 ta donatio causa mortis. † Quinto est
textus notabilis,& ibi not.Bar.& Sal.in l.uxo
ri suæ,ff. de don.inter uir. & uxo.ubi donatio
causa mortis reuocata uidetur per aliam di-
spositionem postea de re donata factam , pro
ut ibi contingit instituendo seruum cũ liber-
tate hæredem prius uxori mortis causa dona
tum, (& hunc quoq; casum sequitur Tobias
1067 hic ad me se remittens.) † Quintus est ca- Donatio causa mor. an ob inimicitias sub secutas reuocet
sus si superuenerint inimicitię capitales inter
donantem, & donatariũ,reuocatur enim do-
natio causa mortis ad similitudinem legato-
rum iuxta l.3.in fi.ff.de adi. legata declarant
Alc.Ias.& Alc.in d.l.nõ ois.sequitur Cassaneus
1068 loco supra citato. † Decius uerò dissentit
quia inimicitia est separata à donatione,nec
tendit ad reuocationem, cumque consultum
sit donatori in reuocãdo donationem causa
mortis per pęnitẽtiam,cessare debet reuoca-
tio per inimicitiam : Petrus autem Gerar-
di,de Petra Sancta,singulari suo quinto,ad fi
nem,ad quem se remittit simpliciter Ioãnes
Lupus in repet. Rubricæ de don. inter uir. &
1069 ux.§.88.nu.17. † distinguit inter donatio-
nẽ quæ à traditione principiũ sũpsit, & illam
q̃ à promissione.primo.n.casu nõ reuocatur,
eà rõne, q̃a donator patiẽdo rem esse apud do
natariũ,nõ uidetur hẽre aĩm reuocãdi, sedo
uero casu cẽsetur reuocata,quoniã cessat rõ su
1070 pra dicta. † Ego uero priorem sententiam a-
ptissim sequor, moueor, quia legatũ pęnitentia
nedum expressa,sed etiam præsumpta,quæ col
ligitur ex inimicitia, reuocatur,ita sus est in l.
si inimicitię,ff.de adi.leg.ibi,[l.de uerifi mile]cũ
sequẽtib.& ibi Din.& Alb.nõ.ideq; procedit.
per eo supponunt Bartol. & cæteri Doctores,
ut ibi refert Iason,in l.fideicommissum, C. de
fideicommi. dum ad reuocationem legati ,&
fidei-

fideicommissi nō faciunt differentiam inter
expressam pęnitentiam, & præsumptam pro-
1071 pter inimicitiam.† Sed dumtaxat in modo
probandi, quia ad probandam pęnitentiam
expressam duo testes requiruntur, ad præsum.
ptam uerò duo non sufficiunt secundum Bar
tolum ibi, quem Angel. Castrens. Corn. & Ia-
son sequuntur, idemque tradit Bald. in l. erro
re, colum. 1. C. de testa. Castrens. & Iason, in l.
iurisgētium, §. quod fere. in fine, ff. de pact. Ca
stren. in l. hæredes palā §. si quid post. col. pen.
1072 ff. de testa. † Catellianus Cotta, qui dicit
esse communem libro memorialium suorū,
in uerbo inimicitiæ, colum. j. & 2. si ergo lega-
tum reuocatur per inimicitias capitales, quo
niam inde pęnitentia præsumpta surgit, pari
ter reuocari debet donatio causa mortis quæ
legato comparatur, l. illud, ff. eo. (ubi iuriscō
sultus infert ex ęquiparatione prędicta, quod
cumque in legatis iuris est, id in mortis causa
donationibus accipiendū esse, & ulterius cō-
1073 firmatur.) † Quoniā ubi una res alteri ad-
æquatur, quicquid est plus iuris in ea ad quā
fit adæquatio, rei adæquatæ tribuitur, l. prin-
ceps, ff. de legib. Barto. & alij, in l. j. col. j. ff. de
leg. j. Rui. cons. 43. col. j. uol. 2. (Secundo con
1074 firmatur hæc conclusio. † nam donatio sim
plex præter quinque causas enumeratas in l.
fi. C. de reuoc. don. reuocatur ex alia simili, li-
cèt ibidem non expressa. Puta si donatarius
donatorem non aluerit, ut ibi tenēt Gl. Cyn.
Fab. & alij, & post eos Ripa, q. 41. & 49. nu. 16.
Abb. Anch. Imo. & Barbat. in c. fi. de dona. Ias.
in aut. non licet. col. 2. C. de lib. præter. Ioānes
Lupus in Rub. de don. inter uir. & ux. §. 70. nu.
25. Guil. Bened. in c. Raynutius, nu. 19. de test.
Guil. Mayner. & Cagnol. in l. in cōdemnatio-
ne, ff. de reg. iur. demumq; Viuius in suis com
munibus opinionib. verbo, donatio ex quinq;
causis. si ergo donatio simplex, & fortior ue-
lut irreuocabilis regulariter, §. 1. infra eod. re
uocatur ex alia causa præter expressas, multo
magis donatio cā mortis regulariter reuoca-
bilis, & sic debilior reuocare posse debet ex
alia cā pręter expressas hic, & i d. l. nō omnis,
ut propter inimicitias capitales. aut. multo
1075 magis, C. de sacrosan. eccle.) † Et tenendo
hanc opinionem, non obstant rationes De-
cij: cum enim per inimicitiam præsumpta pœ
nitentia inducatur, clarum est inimicitiam
tendere ad reuocationem donationis, & ni
hil aliud quàm pęnitentiam denotare, per
quam ēt patet donatorem animum habere re
uocādi donationem licèt tacitā, quod negat
Petrus Gerardi, & ob id sua distinctio non sa-
1076 tisfacit. † Et posito, ꝙ patiatur rem apud
donatarium esse, non propterea reuocatio iā
inducta tolli debet, sicut nec quando testator
post legatum, & inimicitias facit codicillos,
in quibus legatum non adimit, l. penult. §. Se-
ia. ff. de adi. leg. Gl. & Doctores, in l. hæreditas,
C. de his quibus, ut indi. Cotta loco citato, in
principio, (demumque Crotus consi. 66.
1077 nu. 10.) † capitales autem inimicitiæ quo
ad hoc mentiri debent non solum ex facto pu
ta secuto aliquo homicidio, uel accusatione
de crimine capitali in personā alicuius mei
consanguinei, ut declarat Bar. in d. l. 3. §. fi. ff.
1078 de adi. leg. † (uel ex minis de occidendo,
Gl. singul. in. l. licèt. ff. de recep. arbi. quam se-
quitur Orianus in c. quoniam cōtra. uerbo te
stium depositiones, col. 19. uers. itē dicitur ini
micus capitalis. Ale. cons. 14. col. 3. uol. 3. Fel.
in c. afferte, col. pen. vers. & hic partem de præ
sumpt. Gramm. cons. 58. nu. 8. Rol. à Valle, cōs.
1079 63. num. 32. uol. j. † Sed etiam ex uerbis de
quibus in l. si inimicitiæ, secūdo respōso, iūcta
Gl. & ponit Bar. in l. item apud Labeonem, §.
ait prætor, ff. de iniur. Rom. cons. 183. circa fi-
nem, Cotta loco superius memorato, (Bald. in
c. ueniens, in fi. de iure iur. quem sequitur Ia
son in l. procuratoribus, in fi. C. de procur. vbi
dicit hoc esse notandū, quia quilibet diceret
contrarium, & cum eo transit etiā Mars. cōs. 2.
nu. 12. & cōs. 30. nu. 28. Rol. à Valle, cōs. 24. nu.
38. uo. j. & cōs. 63. nu. 21. uol. 2. ubi citat ēt Mar
1080 silium in l. j. §. præterea, ff. de quæsti. † dicen
tem, quòd est notandum, quia superioribus
diebus sibi de facto contigit in causa satis ur-
genti, & in qua fuit pro hac parte iudicatum.
idemque tradit Blanc. in tract. de indic. nu m.
104. Quod tamen adhibito hoc moderamine
admittēdū cēseo si verba fuerint iniuriosa, pu
ta si reimprobo tibi aliqđ maleficiū, uel crimē
per te commissum, uel aliquam iniuriam in
te, uel tuos commissam, ut per Bart. in l. itē
apud Labeonē, §. sed quod adijcitur, ff. de in
iur. Henr. Boich. in c. cum opportet, de accus.
Blanc. in tracta. de indic. nume. 104. secus si
correctoria, uel altercatoria ut per Socin.
cōs. 163. col. 5. uol. 2. & per Nattam, cōs. 462.)
1081 † idemq; si lis omniū bonorū, uel maioris
partis fuerit suborta, quę grauissimas inimici
tias causat, scđm Bar. in d. §. fi. imò & capitale
ut notāt Doctores in aut. si dicatur, C. de testi.
Canonistę in c. cū opporteat, de accu. Ale. cōs.
99. col. 2. uol. j. Rom. in l. 2. §. hoc rescriptū, ff.
ad Syllan. Ioa. de Ann. cōs. 59. col. 2. Crau. cōs.
31. nu. 3. cons. 75. nu. 2. Soc. iun. cōs. 73. nu. 14.
uol. 2. (& de his, & id genus exēplis cōmemo
1082 rat ēt Natta, cōs. 462. nu. 9. † uel, ut postre-
mo loco hoc adijciā q̄ nā dicatur capitalis ini
micitia, relinquitur arbitrio iudicis, ut tenēt
oēs Doctores, & in hoc residēt, ut inquit Fel.
in c. repellantur, nu. 3. de accu. quem refert, &
sequitur Iulius Clarius, in Practica sua Crimi.
1083 sententiarum lib. 5. §. fi. q. 24. col. 2.) † Pro
babilis tamē est, & necessaria multum qō, nū-
quid hęc reuocatio donationis causa mortis,
quam pp inimicitias capitalis inducimus, de
mum procedat si facto donatarij causatæ fue-
rint inimicitiæ, an uero etiam si culpa do-

Quādo dicant inimicitiæ capitales.

Donatio causa mort. an tollatur ex inimicitijs etiā facto donatoris ocursis.

natoris, qua in re reperio Petrum Gerardi de Petra Sancta in dicto singu. 5. in fi. id nobis cogitãdum reliquisse, dicam igitur quid sentio.
1084 † Bartolus in l. cum tabulis, §. j. ff. de his quibus, ut indi. per illlum textũ existimauit hanc reuocationem demum procedere si culpa legatarij processerint inimicitiæ, secus si culpa testatoris, & absque culpa legatarij. sicq; primo casu intellexit textũ in l. 3. in fi. ff. de adi. leg. non autem secundo, & de Bartolo meminit Ias. in l. si filiam tuam, colum. 1. C. de inoff.
1085 test. † dicens, quòd alibi adhuc tactum nõ inuenit. & in l. hæreditas, col. 2. C. de his quib. ut in di. dicit, quòd alibi non legit, nec aliquẽ inuenit qui mentionem de Bartolo faciat approbando, uel reprobando. quæ sententia si in legatis est uera, pariter & in donatione causa mortis uidetur admittenda per re-
1086 gulam dictæ l. illud, ff. eod. † ipse tamen Iason utrobique cõtrarium tenet, primo per textum in l. 4. ff. de adi. leg. ibi [*& pœnituerit testatorem prioris offensæ.*] quæ uerba inferunt, ꝙ ipse testator intulerat offensam, sicque causa fuerat inimicitiæ, & tamen supra, dixit per eam legatum fuisse reuocatum, merito distinctio Bartoli de qua supra, non procedit.
1087 † Secundo ponderat textum Iason in l. ex parte, ff. de adi. leg. ubi Bart. hoc sentit, dum in hæreditate distinguit inter inimicitias causatas culpa testatoris, & culpa hæredis, primo que casu nõ uult hæredem repelli per illũ tex. ergo dum textus bene repellit legatarium à legato, sentit Bartol. hoc procedere dato, ꝙ inimicitia facto testatoris processerit prout
1088 illum textum intelligit. † Tertio mouetur ratione, nã ideo per tales inimicitias inducitur reuocatio, quoniam præsumitur mutata uoluntas testatoris. sed ista ratio procedit ẽt quando inimicitia culpa testatoris processit, quoniam eius uoluntas omnino mutata præsumitur, (& uelle legatario facto inimico
1089 suo nocere, † unde uidemus, quòd si ignoratur à quo damnum fuerit illatum, præsumitur ab inimico datum, Roman. con. 7. colum. j. Calcan. latè cons. 62. nu. 2. & 3. Rolã. de Curte, inter cõsilia Calcanei, cons. 64. nu. 8. & Catto Saccus in consilio ibidem sequenti. Senatus Pedemontanus, Decis. 88. nu. 21.) igitur reuocatio debet induci, hęc Iason quæ magis
1090 stringunt deducit. † Quarto præter ipsum adduco textum in l. j. ff. de his quibus, ut ind. ubi si libertus detulit patronum qui merces illicitas exercebat, priuatur legato sibi relicto in testamento patroni, & tamen illa inimicitia contracta fuit propter culpam patro-
1091 ni, quia illicitè negociabatur. † Ad textũ in dicta l. cum tabulis, §. 1. respondet Iason in dicta l. si filiam tuam, quòd licèt illa liberta recusauerit esse concubina patroni, non inde dici potest inimicitia capitalis, aut grauis suborta, unde nil mirum si ad reuocationem relicti non sufficit, & sic in illo textu Bartolus non potest fundamentum facere.
1092 † & ultra Iasonem reperio, quòd hanc partem tenet etiam latè Ioannes de Amicis, cons. 4. ubi dicit, quòd per decem annos antequã uidisset Iasonem, hanc opinionem excogitauit, & recitauit. Idemque tenet Ripa in ca. j. de iudic. nu. 14. (& in l. fin. q. 45. C. de reuoc. don. nu. 151. Bernard. Diaz de Leuo, Reg. nu. 258. & ultra iura superius considerata confir-
1093 matur hæc opinio duobus similibus. † Primum est, nam uidemus, quòd ad repellẽdum testem ratione inimicitiæ non curatur a quo processerit inimicitia, nec quomodocumque processerit, ut per Gl. & Bald. in l. athletæ, §. dat remissionem. in uerbo, facta. ff. de exc. tut. quam auream dixit Bal. in l. j. C. si quacũ. pręd. pot. Alexand. cons. 99. uolum. j. Rip. in Rub. ff. de dam. inf. col. penult. in c. j. col. 4. de iudic.
1094 † Alterum est simile, quòd iudex suspectus potest recusari non attento an causa suspicionis prouenerit ab ipso, uel à patre, qui eum suspectum allegat, ita uoluit Archi. in c. statutum, §. cum autem de rescr. in 6. sequitur Marsil. in l. j. §. eum qui latrones, colum. penult. ff. de quęst. Roland. à Valle, qui ponit utrumque cõsi. 24. nu. 46. & 47. uol. j. merito & in reuocatione donationis causa mortis nõ uidetur attendi debere, cuius facto processerit inimici-
1095 tia donatoris, uel donatarij.) † Sed tu cõsidera diligenter, quòd plerique sunt, quos Iason non uidit, qui decisionem Bartoli in dicta l. cum tabulis, §. j. per illum textum referũt, & sequuntur, uidelicet Cast. in l. fideicõmissum, uers. quærit Gl. C. de fideic. Aret. in c. repellantur ab accusatione, colum. j. circa fi. de accus. & in l. 2. §. item si in facto, col. 4. ff. de uer. obl. Angel. Aret. in §. item si propter inimicitiam, supra de excus. tut. Andr. Sicul. in trac. de præstã. Card. in 3. q. 2. partis, col. fi. Ale. in add. Barto-
1096 li, in l. 3. §. fi. prima addi. ff. de adi. leg. † Castell. Cotta, qui ex prędictis dicit decisionẽ Bartoli reddi cõem, memorialiũ suorũ libro, i uerbo [*inimicitia,*] col. 3. ubi ẽt citat Rom. sing. suo. 198. tu hẽs, quod est in meo libro. 196. ubi dicit esse casum singularem in d. l. cum tabulis, §. j. ꝙ pp inimicitias demũ legatũ reuocetur, si culpa legatarij cõtingerint, secus si te-
1097 statoris. † sed addo pariter alibi eũdem Romanum in l. j. col. 5. uer. 2. ad idẽ, C. unde uir, & uxor, qui cõsiderat ad hoc d. §. j. & ibidẽ Bart. citat, eũq; refert ẽt, & sequitur idẽ Rom. in l. si ab hostibus, col. 3. num. 10. ff. sol. ma. postremoque loco Marsi. in l. j. §. præterea, nu. 59. ff. de quæst. Grammat. uoto 30. nu. 19. Dec. in c. j. 2. lect. col. 2. de indi. (Perusin. in c. cum speciali, col. 7. de app. Ale. cons. 99. uol. 5.) ex quibus patet in hac sententia Bartolum plures sequaces habuisse, contradicentes uero paucos, ut Iasonem, Ioannẽ de Amicis, & Ripam.
1098 † Et opinio Bartoli uidetur efficaciter cõ-

probari

probari in dicto §.1.quicquid Iason dicat:nã sicuti præsumitur inimicus capitalis Titij qui tenet eius uxorem, ut per illum textum no. Bal.in c.accedens,2.col.2.uersi. non contest. Marsil. in dicto §. præterea, nume. 54. (Marcus Anton. Blanc.in tract.de indicijs,nu.98.
1099 † per hoc inferens, q si maritus uxoris de rentæ detinentem occiderit,præsumitur appẽ sate occidisse.) ita præsumitur cõtracta fuisse inimicitia capitalis inter illam libertam,& patronum, qui uoluit eam in concubinam tenere,eaque id facere recusauit, cum eius quoq; matrem patronus cognouisset, ut ibi Glossa declarat, uelut facinus maximum, & de iure prohibitum,argumento textus in l.j.§.penul.
1100 ff. de concub.† non ergo minor odij causa suberat ex parte illius libertæ contra patronum, quòd eius pudicitiam tentasset contra ius, quàm ex parte mariti contra adulterum coniugis suę,quo casu contrahitur inimicitia capitalis secundum Baldum,& Marsiliũ,meritò,& eo casu dicendum est fuisse natam inimicitiam capitalem, tamen quia culpa, & facto patroni, non autem libertæ contigit, ideo relicti sibi facti reuocatio nõ inducitur, & sic
1101 ille textus probat intentionẽ Bartoli. †cuius opinio pariter confirmari potest:nam uidemus,quòd si inter debitorem, & fideiussorem superuenerit inimicitia, isque fideiussor non diu steterit in obligatione, tunc demum agere potest, ut liberetur ab obligatione si culpa debitoris causata fuerit talis inimicitia. ita post Dominum suum, & Odofredum refert, & tenet Ioann. Andre.in addi. Specul. in tit. de iudi.§.specialia,uers.hoc nota,quòd cũ lex,sequitur Roman.cons.459.& apertius, in l.semel mora.nu.29. uers.4.locum non habet, ff.sol.ma.Marsi.in dicto §.præterea,nu.61.merito & in casu nostro dicendum est legatum, donationemque causa mortis minimè reuocari, si facto testatoris aut donãtis inimicitia superuenerit,non autem legatarij,uel donata
1102 rij.†(Accedit, quod pęna numquam cõmittitur nisi ex mora,& culpa, siue delicto alicuius.l.aliud,ff.de uer.sig.Bar.in l. qui sine.ff. de neg.gest.Bero.cons.36.nu.3.uol.2.imò iniquum est, q imponatur pœna ubi non reperitur culpa,neque dolus,l.cum autem, §.excipitur,uer.capitalem,ff.de edil.edi.Bar. in l.quid ergo,§.pęna grauior,circa medium, ff. de his qui no.infa.Roland.à Valle,cons.74.num.15. uolum. 3. at si secuta fuit inimicitia facto donatoris,apparet donatarium nec in dolo nec in culpa fuisse , merito priuationis pœnam donationis causa mortis pati non debet.)
1103 †Et hanc partem tenendo non obstant textus in dicta l.4. ut per Iasonem consideratus quoniam præter responsionem quam dat Castellianus Cotta loco præallegato, ego cõsidero, quòd cum dicta lex precedens, si quidem capitales inimicitię intercesserint ademptum uideri legatum , fateri oportet eum textum loqui quando culpa legatarij processerant: non autem ex parte testatoris;aliàs sequeretur, quòd adderet malum malo, nam ultra causam quam dedisset inimicitiæ, adimeret
1104 etiam legatum.† Sicque dolus,& malitia sua sibi prodesset, quod esse non debet,ca.2. de do. & conru.Bero.cons.196.num.5.uol. 1. Connanus in Commentar.suis,lib.4. cap.13. col.4.cum malitijs hominum fit obuiandum, l.in fundo,ff.de rei uend. Roland.à Valle, cõs. 4.nu.19, uol. 2.) imò uerò potius deberet aliud relinquere, & relictum confirmare , ut culpæ suæ mederetur . Quæ ratio cessat si culpa fuerit ex parte legatarij, nam eo casu consonum est ut testator uideatur adimere,quod
1105 legauit uelut ingrato . †merito dum subdit Iurisconsultus in dicta l.4. de pęnitẽtia testatoris offensæ prioris,intelligi debet de sibi collata,cuius (eam non reuocando ad animum) dicebatur pęnitere , non autem, q ipse fuisset in culpa, ut dicit Iason (confirmatur,nam textus dat exceptionem doli ad repellendum legatarium ibi [*doli mali exceptione opposita.*] quæ præsupponit dolo malo actoris factum esse,l. 2. §.1. ff. de doli mali except. qualis est legatarius,ergo sui causa inimicitiã prouenisse, cum potissimè talem exceptionẽ prætor proposuerit,ne cui dolus suus prosit, l.1.ff.eo.si enim testator causam dedisset inimicitiæ, suo hæredi non competeret talis exceptio,aliàs dolus testatoris ei prodesset, qd abnegat dicta l.j. & hic intellectus ad illũ textum ueluti nouus , & singularis est bene notãdus . Et ex quo patet allucinari Fernandũ Vasqui.in tract.de success.progre.lib.3.§.27.nu. 9.dicentẽ nullam rationem uidere quæ cogat nos credere , quòd ibi nata fuisset inimicitia culpa legatarij tantum,cum ratio per me con
1106 siderata id demonstret.† nec intellectui meo repugnat consideratio quam facit Ioannes de Amicis in dicto cons.4.dicens,quòd illa uerba , [*& pœnituerit testatorem prioris offensæ*] denotant , quòd testator comiserat offensam per textum in c.penitentia.secundo,de penit, distin.3.ubi dicitur,q pęnitere est pęnam tenere,ut semper puniat in se ulciscendo , quod cõmisit peccando:pęna enim propriè dicitur lęsio quæ punit,uindicans , quod quisque co-
1107 misit.† nam textus ille loquitur de foro animæ,quæ respicit peccatum , ideo uerbũ pęnitere,siue penitentia,accõmodatur ad abluẽdum lacrimis proprium peccatum, c.penitentiam,eadem distinct. 3. ubi dicitur [*penitentiam agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare*] at textus in dicta l. 4. loquitur de foro contentioso , quod res, & bona respicit . igitur nihil impedit quominus illa uerba, peniterit testatorẽ prioris offensæ,patiãtur sensum supra deductũ,maximè cõsiderato fine legis precedentis q loquitur

do inimicitia causata facto legatarij, ut ego
1108 consideraui;) † Ad textum in dicta l. ex par
te, dico indubitanter eum loqui quãdo inimi
citiæ culpa legatarij præcesserunt, ut satis in
geniose deducit Ioan. de Amic. in allegato cõ
sil. 4. (nam testator instituendo quẽ pro par-
te, & ei prælegando cẽtum, prosequebatur il
lũ maxima amicitia, l. amicissimos, & ibi Bar.
& Bald. ff. de excusa. tut. facit l. nec adiecit. ff.
pro soc. unde nisi ex iusta causa superueniẽre,
non præsumitur uoluntas mutata, maximè de
bona in malum, unde sequitur, quòd propter
offensam legatarij in testatorem præsumitur
ipsum testatorem mutasse uoluntatem, cum
enim expectaret uerisimiliter à legatario
propter impensum beneficium legati sibi fa-
cti, remunerationem ad tantũdem ad quod
lege naturali legatarius erat obligatus, l. sed
& si lege, §. consuluit, ff. de pet. hæred. recepit
testator ab ipso legatario maleficium ordine
naturalis iuris turbato. Sic igitur ostẽdit Ioã
nes de Amic. illum textum loqui de inimici-
1109 tijs causatis facto legatarij. † Quod, & præ
ter) ipsum melius ostendo: loquitur enim de
testatore qui eum grauissimis inimicitijs est
persecutus, quod à communiter accidenti-
1110 bus uerificatur in offenso, nam († talis ex
aliquo sibi illato iuste ad iracundiam prouo
catur, Ias. in l. cum te, C. de inoffi. test. Grat. Re
spon. 136. nu. 13. uol. j. Goza. consi. 31. nu. 13.
Paris. cõs. 165. nu. 4. uol. 4. Rom. ante illos, cõs.
183. nu. 2. & in add. ad eum Horatius Mando.
Rom. prædictos allegãs, Cephal. cõs. 190. nu. 3.
1111 † & iniuria psonali sibi collata fit inimicus
capitalis offendentis, Bald. in l. his, §. j. ff. solu.
mat. Mars. cons. 20. num. 12. Roland. à Valle,
cons. 24. nu. 28. uol. 1. consi. 16. nu. 5. uolum. 2.
Blanc. in tract. de indic. nu. 95. at non idem cõ
tingit) in eo qui iniuriam fecit: (is enim fa-
cile illius obliuiscitur, cum dici soleat offen-
dentem, uel iniuriam cõmittentem eam in
glacie scribere, offensum uero in marmore.)
1112 † Item quia subdit textus, quòd aliud testa
mentum facere instituit, sed id perficere non
potuit: cum enim uellet eum priuare commo
do prioris testamenti, datur intelligi, quòd
fuerat offensus ab eo, non autem illum offen
derat. (demum quia concludit Pompon. q
si hæres legatum petat exceptione doli mali
summouebitur; quod planè demonstrat ini-
micitiam causatam fuisse facto culpaque hæ-
redis, non autem testatoris, ut superius osten
di circa l. 4. eo titulo, nu. 1105.) nil ergo mi-
rum si priuatur legato. & licèt hoc casu in hæ-
reditate Bart. idem sentiat, Gl. tamen, & Albe
ricus contra ratione de quaper Gl. sicque in
tellectus Bartoli ad illum textum non proce-
1113 dit. † Quo uero ad rationem Iasonis respõ
detur, quòd imò non procedit quando culpa
testatoris superuenit inimicitia: cũ enim po-
tuerit mutare testamentum, & id non fecerit,
lex præsumit eum pœnituisse prioris offensæ,
quam legatario intulerat, & uoluisse cum illo
testamento mori, merito, legatum firmũ dẽt
remanere, argumẽto textus in l. 3. C. de inoff.
test. secus quando fuit offensus: quia præsumi
tur mutata uoluntas, ut dicit Iason, (& sic
1114 tacitè uoluisse legatum reuocari, † ne in
illud Ciceronis incidat, offici. pri. quem refert
Alex. cons. 110. colum. 2. uolum. 7. & sequitur
Roland. à Valle, cons. 3. nu. 5. uol. 2. dicentis,
quòd qui non resistit iniuriæ sibi illatæ, & ei
non obstat si potest, tam est in uitio, quàm si
parentes, & amicos, aut patriam desereret.)
1115 † Ad textum in dicta l. j. ff. de his quibus, ut
indi. responderi potest ex notatis per Bartolũ
ibi, quòd & si libertus ille licitè posset accusa
re patronum, quia tamen minus honeste id
faciebat propter reuerentiam, quam illi de-
bebat, dicebatur eum offendere, iusteque eum
ad iracundiam prouocare (iuxta superius
dicta, num. 1110.) merito sequitur, quòd ini
micitia quæ inde oriebatur, facto liberti con
tingebat, unde nil mirũ si legato priuatur, &
hanc solutionem sic colligit Aret. in dicto ca.
1116 repellantur, col. j. in fi. † idemque latius
tradit Ruin. cons. 162. colum. j. & 2. uolum. 4.
dicens, quòd testator patronus ex eo quod si
bi obijciebatur ueniebat grauissimè punien-
dus: accusauit enim eum libertus, quòd erat
negociator illicitæ mercis, pro quo facto im-
ponitur pœna mortis, & publicatio bonorũ,
l. ij. C. quæ res uendi non poss. unde quãuis ex
parte offendentis non ueniret pœna, ex parte
tamen accusati, & offensi secus erat, atque ob
id dicebatur hæc offensa sibi collata nedum
1117 grauissima, sed etiam capitalis. † (accusãs
enim quempiam de crimine pro quo pœna
mortis imponitur, fit inimicus capitalis accu
sati. Glo. in l. licet. ff. de arb. & in §. inimicitiæ,
supra de excus. tut. sicut & in §. si uero quis di-
cat. in uerbo de crimine, in Aut. de test. Bar. in
l. 3. ff. de testi. Abb. & Marian. in c. accedens. §.
ut lite non contesta. Alberic. in au. si testis, col.
2. C. de testi. Blanc. in tra. de indic. nu. 115. Mel
chior de Facinis, cons. 82. nu. 5. primo uolum.
criminalium diuersorum, merito libertus il-
le) priuatur legato, quia talem inimicitiam
procurauit. remanet ergo uera distinctio Bar
toli in dicta l. cum tabulis. §. primo, in legatis,
atque ob id idem in donatione causa mortis
concludo per regulam dictæ legis, illud.
1118 † (Postremo non obstãt illa duo similia de
testo, & indice, quia tractatur in eis exem-
plis per illos de præiudicãdo alteri in iure suo
non autem eorum, hic autem de præiudican
do donatario in re donantis. unde hoc illo
facilius toleratur, arg. tex. in l. etiam. §. 1. cũ
ibi notatis, ff. sol. ma.) unum tamen nõ omit-
to, quod inquit Vasqui. loco citato, quòd cõ
tra Bar. stat tex. quem non meminit ad hanc
rem allegatum uidisse, in l. cancellauerat, & in
l. pro-

l.proxime. ff.de his, quæ in test. delen. ubi testator culpa unius cancellauit institutionem alterius, ualuitque cancellatio, ergo nihil profuit hæredi scripto se inculpatum fuisse, quandoquidem uoluntas testatoris mutata fuit. sic ergo & in specie nostra, cum per tales superuenientes inimicitias uoluntas testatoris mutata cēseatur. Sed errat Vasquius, nam tex. in dicta l. cancellauerat, loquitur in usu claro. ibi, [*quòd si putauerit totum testamentum delendum ob vnius malum, omnibus merito denegabuntur actiones.*] at in dubio secus, ut subdit. [*sed an legatarijs denegari actio debeatur,*] quæstio est. in ambiguo tamen interpretandum erit, & legata deberi, & cohæredis institutionem non esse infirmandam, sicque notat Bal. ibi, quòd in dubio testator p̄sumitur officere uelle ei, qui demeruit, non legatariis, non substituto, non cohæredibus. ergo nec in casu nostro censeri debet reuocatum legatum factum ei, qui non demeruit, licet testator culpa sua factus fuerit eius inimicus, & ita remanet opinio Bartoli defensata, quam libentius sequor, quòd eam quoque tenet Cardinalis Albanus, ob egregias eius uirtutes a Sanctiss. Papa nostro Pio V. ad tantam dignitatem promotus, in suis peritissimis lucubrationibus ad Bartolum, in l. testium. ff. de testi. ubi præter memoratos citat & Aretinum, consi. 92. & rationem ualidā, nam affectatio usque adeo abominabilis est, ut ille, qui aliquid affectauit, & p̄curauit, omni prorsus commoditate careat, quæ rei affectatæ tributa est, ut plene habetur per Fely. in c. fi. de testi. Roma. singu. 591. & Ferrati. caut. 18. quare si testator inimicitiam procurauit consequēs, vt legatū nō intelligatur indereuocatū, sed quā legatarius cām dedit inimicitiæ.)

1119 † Sextus casus, in quo reuocatur donatio causa mortis, est, quando facta fuit in fraudē creditorum licet re ipsa tantum sint fraudati non etiam consilio, casus est in l. & si debitor. & ibi no. Alber. Cast. Imola, Cumanus, & alij. ff. de proba. in §. item si quis in fraudem, per
1120 gl. & Doctores, infra de acti. † (quid autem si quis iturus in longinquas partes donauerit causa mortis, & postea non iuerit, aut redierit an dicatur reuocata donatio causa mortis, uidendi sunt Bar. Cast. & alij, in l. 3. ff. de don. cā mor. Cuma. in l. Marcellus. §. Paulus. eo. titu. & ample Senatus Pedemontanus Decis. 118. per totum. quod ulterius non attingo, ut ad alia
1121 transeamus.) † In glossa habeat, in fine, conformis est textus cum dicta l. finali, (quam gl. corrupte citabit pro. l. pen.) in l. si mortis cā. C. eo. tit. in l. 2. C. de mor. cau. donat. in l. Seia. §. fi. ff. eo. & in l. cum pater. §. eorum. iuncta gl. ff. de leg. 2. quibus in locis patet legem falcidiam locum habere in donatione causa mortis. (hanc tamen conclusionem non ita passim concedit Didac. in 3. parte rubricæ de testa. num. 20. post Ioannem Anibalis, in l. post con

An donatione cā mor. habeat locū lex falcidia.

1122 tractum, num. 348. ff. de don. causa mor. † sed tunc demum, quando donatio causa mortis facta fuerit in testamēto, uel in codicillis, nō autē si præter illud aut illos celebrata sit, quorum sententiæ subscribendum non censeo le-
1123 gibus, & autoritate, † nam uidemus in l. pe. C. ad l. Falc. dici, [*si enim cum mortis causa donatio procedat, & hæc ultra modum legis falcidiæ excedat, hæres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum falcidiæ corporaliter quidem data est, lege autem in patrimonio testatoris permansit.*] cum enim dicat, quòd illa donatio causa mortis corporaliter data fuit, datur intelligi, quòd extra testamentum facta fuerat, & cum dicat, quòd lege tantum permansit in patrimonio testatoris, apparet, quòd in facto secus erat tempore testamenti. rursus cum dicat, quòd hæres repetit, inde colligitur, quòd in testamento nō fuerat facta. aliàs hæres usus fuisset retentione tantæ partis, quæ ad falcidiam, sibi competentem ascenderet potius quàm, quòd soluisset, ut repeteret. repetit ergo prius a donatore
1124 datum. † Secundo confirmat hanc opinionem quoque tex. in l. 2. C. de mortis causa do. ubi dicitur, quòd soror [*mortis causa donationem in fratrem suum inferens in casum mortis, eundem fratrem dotem stipulari passa est.*] nam sicut illa stipulatio dotis fuit extra testamentum, uerisimile uidetur eodem modo donationē causa mortis processisse, cum eodem uerborum periodo
1125 referat utrunque textus. † Autoritas autem est Romani consil. 75. quem Didacus citauit non aduertens illum, ut debebat. inquit enim Roma. quòd de quibuscunque donationibus causa mortis, etiam si inter uiuos contractæ sint, dùm tamen morte confirmentur, falcidia detrahi potest. igitur ex his conuincitur opi-
1126 nio Didaci nimis restrictiua.) † Quid antē iuris sit in mortis causa capione, tradit plene Bar. & post eum cæteri in l. qui pretio. ff. eo. & in l. j. §. cum ita. ff. ad l. Fal. dicemus forte sub titulo, de lege Falc. ubi opportunius hæc materia cadit. (Interim tamen te remitto Lector optime ad Didacum loco citato, plura de hac mortis cā capione, qualis sit, & id genus memorantem scitu digna, ne huc uniuersa syl-
1127 uæ ligna conferamus.) † In glossa fere ibi, [*ecce enim*] colligitur prima differentia inter donationem causa mortis, & legata: ea enim facta in annos singulos dicitur una, legata uero plura. l. senatus. §. fi. ff. eo. concordat textus in l. si Stichum. §. j. ff. de uer. ob. in l. cum in annos. ff. quan. dies leg. ced. omnesque passim cō-
1128 cedunt. † Contra tamen primum urget tex. in l. pluribus. §. j. ff. de uerb. obli. ubi si quis fuerit stipulatus argētum annua, bima, trima, die dari, idest singulis annis illorum trium, [*Paulus, & Varus respondit tres esse trium sūmarum stipulationes.*] Idem ergo dicendum uidetur in donatione causa mortis in annos singulos fa-
1129 cta. † Glossa ibidem dixit illud procedere pro-

Donatio i annos singulos vna legata plura.

propter expressam dinumerationem tempo
rũ,cum idem sit dicere,annua,bima,trima die
quod primo, secundo,& tertio anno, ideo di-
cuntur plures stipulationes propter plures
conceptiones rerũ.l.scire debemus. ff.de uer.
1130 ob. † arguendo de re ad tempus, quod ua-
let.l.miles ita.ff.de test.imo tradit Fulg.& Ias.
in l.j.nume.11. C.eo.Decius in l.si idem cum
eodem.num.8.ff.de iur.om.iud. Grat.respon.
14.num.12.uol.j.(Euerardus in centuria sua
loco de re ad tempus,& e contra.)† Secus au-
1131 tem si dicatur in annos singulos, ut in quæ
stione nostra: una est enim stipulatio, uel do-
natio propter unam conceptionem uerbo-
rum,licet plures sint præstationes, & hanc so-
lutionem tenent Dy. Albericus, Castrẽ.& alij
in dicta l.senatus. §.fi.ubi Cuman.testatur es-
se communem. Idemque Alex.in d.l.si Stichũ.
1132 §.j.† At Roman.ibi,num.15.eam non pro-
bat ex ratione Bartoli,uolentis,quòd tantum
operetur distributiuum,quantum expressa di
numeratio.l. huiusmodi. §.pen. & ibi notant
Doctores,maxime Ias.ff. de leg.j. Aret. in l.si
1133 ex toro.§.si ita legatum.ff.eo.†(& hinc dici
solet, quòd distributiuum atribuit actum cui
libet insolidum,ut tradit Parisius,cons.49.nu
me.5. uol.2.) merito ius esse non debet an di-
catur in annos singulos, uel annua,bima, tri-
ma die, sicque uidetur esse de mẽte Alexandri
in dicta l. si Stichum. §.j. fallentia.3. dum in-
quit,illum textum procedere,quando fit lega-
tum per dinumerationem annorum, seu sin-
gulis annis,& in stipulatione idem tenet Imo
1134 la clare ibidem, colum.2.† Nec me mouet,
quòd contra Bartolum, Baldus, Anch.Imola,
& Alex.tradunt in dicta l.si Stichum. §.j. plu-
res esse stipulationes stãte distributiuo respe-
ctu effectus præstationum non quo ad uerbo
rũ sonum,aut conceptionẽ, cũ si effectu inspe
cto plures sint sufficit, ut uelut plures cẽseri de
1135 beant,† si quidem ad iudicandum qualita-
tem contractus,non sonus uerborum,sed effe
ctus rei spectatur,quia uerba potius deseruiũt
naturæ contractus,quàm natura uerbis,ut no
tat Bal.in l.2.uer.sed iuxta hoc quæro.C.com-
mod.in fi.ubi citat legem,insulam.ff.de præsc.
uerb. sequitur abunde Dec. consi. 140.col.1.
Rui.consi.107.in fi. uol.3. Corn. consi.24.nu.
1136 6.uolum.2.† (unde Bal.in rub.C.de iure em
phi.q.j.& in fi.ipsius Rubricæ dicit,quòd siue
in contractu, siue in iudicio ponatur nomen
unius contractus, & effectus alterius,iudican
dum est secundum naturam illius contractus
cuius effectus ponitur, & nomen appositum,
quod non conuenit effectui habetur pro non
apposito. allegat.l. sed & si possessori. §.item si
iurauero.ff.de iureiuran. sequitur Dec.consil.
144.num.3.consi.413.colum.2.consi. 542.nu.
1137 12.& consi.682.nume.12. † hinc etiam Bal.
in l.j.colum.2.uersi.quid si notarius.C.de rer.
permu.dicit, quòd si notarius scripsit permu-

De contractu nó a verbis, sed ab effectu considerando,

tarionem, & in rei ueritate sit uenditio, sta-
tur naturæ rei, & non uerbo notarij,quia non
attenditur nomen contractus, sed substantia,
dicta l.insulam. & cum Baldo pertransit Dec.l
allegato consi.360.colum.j.& Roland.à Valle,
latius confirmans,consi.69.nume.42.uolum.
3.Natta,consi. 403. num.4.Alba consi. 81.Pa-
risi.consi.20. num. 62.& consi.78.num.2.uol.
1138 j. † unde contractus dubij interpretatur p
signa,& effectus,ut inquit Oldrad. consi.159.
ex præsenti themate, sequitur Alba.consi.34.
nume. 7. imo uero iudicantur contractus ab
effectu postea subsecuto inter ipsos contrahẽ
tes,ut per Bar.consi.59.colum.2.Soc.consilio
245.uolum.j.Alba.consi.59.nume.9.& consil.
74.nume.8.Bero.consi.84.nume.28.uolumi.j.
1139 †& idem,consi.168.num.17.uolu.j. dicens
post Abb.in c.illo uos.notab. 4.de pign.quòd
in cognoscendo speciem alicuius contractus
magis attendi debent pacta in eo apposita,
quàm nuda uerba ipsius contractus. l. si uno.
ff.loca.imo uero plus idem Berous ponit,con
silio 153.num. 50.eo.uolum.j. quòd uerba ex
qualitate contractus etiam contra propriam
illorum significationem debent accipi,& in-
1140 telligi.)† Secũda fuit solutio Onofrij de Pe
rusio,quem refert Roman. in dicta l. si Stichũ.
§.j.colum.pen. quòd ubi stipulatio annua tẽ-
poralis est, tot sunt stipulationes, quot anni.
dicta l.pluribus.§.j.ubi erat facta stipulatio p
tribus annis:ubi uero in determinato tempo-
re facta fuit, prout in quæstione nostra in an-
nos singulos,tũc una est,dicta l. senatus,in fi.
1141 cum similibus.† sed hæc distinctio præter
morsum Romani confunditur per l. damnas.
ff.de usufru.leg. ubi legatum habitationis ali
cui factum, quoad uiuet, & sic temporaliter,
unum dicitur,quod tamen multiplex esse de-
beret,secundum Onofrium.unde Aretinus in
dicta l.pluribus,in fine prin.hoc de legato per
pendens dicit, quòd hæc distinctio deberet es
se per contrarium. Ad l. sancimus. §. fi. C.eo.
1142 qua mouetur inferius respondebo. † Ter-
tia fuit ergo solutio Baldi,& Angeli,in dicta l.
si Stichum.§. j. a qua Castren.non dissentit, q
ubi simplex distributiuum apponitur, ut in q̃-
stione nostra, stipulatio dicitur una, ut ibi. si
uero duplex, sunt plures, dicta l. pluribus, ibi,
1143 [*annua,bima,trima die,*] & ibi,[*quaque die,*]† si
quidem geminatio multum operatur. l. Bali-
sta.& ibi no.ff.ad Treb. Bar.in l.cum simus.C.
de agri.& cens.lib.11.Soc.consi.15.colum.8.uo
lum.3.Alex.consi.216.colum.2.uolum.2.Dec.
consi.315. cum uulgaribus. (quibus addendo
si scire cupis, quas uires habeat regulariter,
1144 & sigillatim Geminatio,† uidendus est Ia-
son,in l.quod iussit. ff. de re iud.num. 10.Rip.
numero 26.Zasius,num. 20. Fel.in c.si cautio.
nume.43. de fi.instr. & in c.si quando,colum.
12.uersi.rescripti geminatio,de rescrip.Mars.
in l.j.§.quæst.num.5.ff.de quæsti.Corse.in tra

cta.

cta.de uerb. gemina.num.17.li.j.Niconitius,
in cap.quoniam contra. col.2.nume.14.de p-
ba.Euerard.in Topicis,cap.91.Emanuel Co-
sta,in l.si ex cautione,falla.4.C.de non nume.
pecu.Arius Pinellus,in rub.C.de reb.mat. pri-
ma par.nume.14.& num.43. & in l.2.par.pri-
ma,cap.2.nume.21.& cap.4.num.32.C.de re-
scin.uend.Bero.consi.192.nume.4.uolumi.j.)
1145 †Nec me monet, quod inquit Imola, di-
ctionem, Quaque, collectiuam esse non distri
butiuam.l.si necessarias. §. si annua,& ibi not.
ff.de pigno.actio. Bar.in l.hoc articulo. ff. de
hær.insti.id enim eo loco stare non potest, ut
perpendit Aret. si enim collectiue poneretur
sufficeret sumam promissam semel præstari,&
in fine ultimi termini,dicto. §.si annua.iuncta
glossa, quod est contra illum textum, in quo
dicitur tres esse sūmas, tresque stipulationes,
idque Imola, paulo inferius consentit, dum
dicit,quòd illa dictio que,operatur ut integra
sūma soluendo sit in quolibet termino, quod
sane repugnat collectiuæ, quæ una solutione
1146 contenta est.†Adde dictionem quaque,sua
natura fungi, ut collectiua sit,nisi resultet ab-
surdū, ut idem Imola est autor in dicta l. hoc
articulo.quod sane resultaret in dicta l.pluri-
bus,si illa uerba geminata non plus operaren
tur, quam simplicia, hunc que intellectum li-
bertius amplector,quoniā,ut perpendit Ang.
ibi, Paul. iurisconsultus inquit de hac stipula-
tione apud ueteres uariatum fuisse,de hac, in
quam, ubi adest geminatio temporis expressi.
1147 ibi annua.bima, & ibi, Quaque die.† (nam
pronomen,hoc,est demonstratiuum ad ocu-
lum corporis.l. hoc articulo.ff. de hær. inst.l.j.
in prin.ff.de oper.no. nunc.& utrobique no-
tant Doctores.)quasi dicat non idem iuris in
illa,in qua adest simplex expressio temporis,
ut in annos singulos: in ea enim non fuit ua-
riatum,sed clare decisum unam esse, ut tradit
Pompo.in dicta l. si Stichum. §.j.& idem met
Paulus in dicta l.senatus. §. fi. duplicatio igi-
tur distributiui dedit materiam uariandi, q
uariatio ibi deciditur: licet enim aliqui dice-
rent talem stipulationem esse unam prout in
annos singulos factam; tamen Paulus, & Va-
rus respondit,& uerius,tres esse stipulationes
sentiens ex illo uerbo, uerius, eos male dixis-
se, qui unam in memorato casu stipulationē
1148 esse crediderunt,cum sit multiplex. †(Verū
est, quòd & hanc solutionem damnat Constā
tinus hic sub nume.19.quia est eadem uirtua
liter cum prima. Sed errat, quia prima loqui-
tur de diminutione temporum simplici, hæc
uero de geminata, quæ geminatio multum so
let operari, ut superius dixi, & ulterius addo,
1149 †quòd non potest dici superfluum, quod
geminatur Natta,consi. 398.num.51. sed uo-
luntatem disponentis exuberātius ostendit.
Natta,consi.257.num.5. & aperte Paulus asse
rit uariationem ueterum fuisse de hac stipula
tione uerbis geminatis facta, quicquid male
1150 dixerit Constan. †minus mihi placet intel
lectus Emilij Ferreti in dicta l. Stichum. §.j ff.
de uerbo. oblig. quia nedum diuinatiuus est,
ut inquit Constanti. sed etiam contra uerba
textus dicentis,[*de hac stipulatione annua, bima, trima, die id argentum, puta. xxx, quoque die dari,*]
nam cum dicat id argētum, quoque die dari,
patet integram summam quaque die dari nō
autem diuidi in plures præstationes tenuio-
res, ut primo anno 10. secundo 10. & tertio
10.ut Emilius intellexit.Comprobatur, quia
textus subdit tres esse trium sūmarum stipu-
lationes, non enim dixit trium partium,ut di
xisset, si illa sūma argenti diuideretur, in tres
solutiones, sed dixit trium sūmarum,ut osten
deret tres solutiones integre fieri debere sic,
ut tres sūmæ fierent, & sic in totum nonagin-
ta,& hinc reijciendus est sensus Constantini,
qui super dicta diuisione uersatur,de qua tex- De intel lectu.l.si seruus communis.§. fi. ff. de sti. seruo.
1151 tus non loquitur.) †Secundo principali-
ter aduersus hanc communem sententiam, fa
cit textus,in l.si seruus communis.§.fi.ff.de sti.
ser. ubi si seruus fructuarius locauerit operas
in annos quinque,& in annos singulos pecu-
niam dari fuerit stipulatus [*singulorum annorū initio cuiusque anni pecuniā fructuario quæretur,*]
inquit textus. unde cum initium cuiusque tē-
poris inspiciamus, deprehenditur, quot sunt
anni tot esse stipulationes, ut tradit Bar.ibi.&
probatur in l. cum in annos, ff. de ann. leg.
1152 †Communis ad hunc textum solutio da-
tur,quòd ubi is,qui stipulatus est in annos sin
gulos pecuniam,quod adimplere tenetur suæ
personæ cohærens,ut est operarum præstatio,
(de quibus ille textus loquitur.)l.operę. ff.de
oper.lib.l.si non sortem. §.libertus.ff.de con-
di. inde. & tunc plures sunt stipulationes, ut
ibi,& in l.post duos,C. de aduo. diuer. iudi.&
1153 in l.si sterilis.§.fi.ff.de act.emp.†At uero ni
hil est adimplendum, quod personæ stipulan-
tis cohæreat,sed ex solo cursu temporis cōmit
ti debet stipulatio, & tunc est una.dicta l.sena
tus. in fi. cum similibus. Ita respondet Bar. in
dicta l.si seruus.§.fi.& Imola post eum. Imola,
Cast.& alij,in dicta l. si Stichum. §.j. Ias.in l.si
ex toto, post Bar. & alios communiter in §. fi.
ff.de leg.j. Aret. noster. in §.at si ita stipulaue-
1154 ris. infra de uerb. oblig. †Sed ista solutio
mihi non placet, utpote contra textum in di-
cta l. post duos. in quo fundatur, ubi aduo-
catus moriens transmittit salarium annuum
ratione illius anni ad hæredes, & sic ibi quic-
quid implendū erat ex parte aduocati, id eius
personæ cohærebat, uidelicet aduocato. l.ad-
uocati.C. eo.ibi, [*suæ defensionis uiribus,*]& ibi,
[*gloriosæ uocis munimine,*] & tamen una intelligi
tur illa promissio salarij, quod patet, quia lo-
cus est transmissioni, quod secus fieret si plu-
res essent. l. si cum præfinitione. ff. quan. dies
1155 leg. ced. †Simile uidemus in prætore mo-
riente

riente in principio sui officij, qui salarium totius anni transmittit ad suos hæredes, ut tradit Bar.& cæteri secundum Dec. in l.diem fun
1156 cto,nume.15. ff. de offi.assess.† Idemque in Doctore legente,& moriente,qui transmittit salarium ad suos,secundum Bar.in l.j.§.diuus. colum.fi.ff.de uar.& extra.cogni Ias. Dec.Iac. Nigri. cæterique Moder. in d.l. diem functo.
1157 (Nec immerito: † Tales enim Docto. actu legentes magis priuilegiati sunt, quam alij ratione maioris laboris, quem patiuntur, ratione cuius maiori prærogatiua frui debent, arg.l.2. C. de offi. magi.offi. ibi, [*quem maiora stipendia, & labor prolixior fecerit anteire.*] per quê textum,sic declarat Crot.consil.64. nume.15. ubi pariter adducit alium textum moralem, in l.bene a Zenone,ad fi.C.de quadri.præscri. dicentem,[*Qui enim suis consilijs, suisque laboribus pro toto terrarum orbe die noctuque laborant, quare non habeant dignas suas prærogatiua fortunam?*] quasi dicat,utique eam consequi debent, hincque dicit Crotus. ibi, quòd solis Doctoribus actu legentibus conceditur immunitas ab oneribus, quæ imponuntur ratione patrimonij secundum Bar.in l.medicos,C.de profes.& med. lib.10. & ibi Doctores,passim, quod sumê no-
1158 tandum est. † unum tamen obiter dicam postquam res incidit de salarijs Doctorum legentium, uerba facere,quod ad decimam eorum soluendam tenentur,sicut,& aduocati de eo, quod ex patrocinio suo lucrantur, ut est glossa in c.decimæ.16.q.j. & in c.pastoralis,de
1159 decim.ubi Cardi.q.10.† ideo boni aduocati,deuotique solent scribere lucrum,& postea in fine mensis, uel anni discutere,& decimam illius partem in pauperes erogare: imo uero refert Petrus Rebuffi. in tracta.de decimis. q. 12.nume.4. se uidisse multos habentes crumenam decimarum, & eo die decem lucrabãtur solidos, unum ponebant intra marsupium decimæ.& ex illo fiebant eleemosynæ, celebrabãtur missæ, anniuersaria fiebant, dabatur pars curato egenti, & alia opera pia fiebant ex illa pecunia, & utique bonũ esset si sic faceremus, ut etiam uult Hostiens. in d. c. pastoralis, col. pen. aut saltem si tale marsupium separatum non teneretur, pauperib. sæpius eleemosynis subuenire, & ut ad rem nostram redeamus, ex præ dictis) colligitur talem promissionem salarij unam censeri,licet Prætor, & Doctor teneãtur quid implere personæ suæ cohærens.
1160 † nec pro Bartolo, & communi solutione mouet textus in dicta l.si sterilis,in fine,nã uariatio debitori concessa non arguit pluralitatem promissionis,nec textus inquit tot esse conuentiones, quot sunt anni, nec super implemento aliquo personæ uenditoris cohærête fit ibi fundamentum, sed tota illa decisio fundatur ex eo,quòd in alternatiuis electio debitoris est in dubio,l. ubi autem non apparet.§. qui illud.ff.de uerb. ob. §. plus. infra de acti.&

uariatio permittitur ante solutionem, quando a lege datur electio, ut ibi.& l.eum qui certarum.§.j.& ibi not. Castren.& alij. ff.codem.
1161 † Alia igitur quærenda est melior solutio ad textum in dicta l.si seruus.in §.fi.dicoque, quòd plures ibidem sunt stipulationes propter naturam ususfructus,cum enim ex pluribus causis finiatur.§. finitur.supra de usufr.& ob id incertum erat quandiu duraturus esset, ideo in initio cuiusque anni inspicitur,an fructuario quæri possit, & hoc sentit ibi textus, quoniam incertum est, &c. qui non ponderauit factum implendum a seruo stipulante,hoc est operarum præstationem,sed hanc incertitudinem, secus in dicta l. senatus,in fine, & in dicta l.si Stichum.§.j.quæ de usufructu,non loquuntur, ita reperio, quòd pulchre declarat Imola dicta l.si seruus, ibi,colum.pe.cum quo
1162 pertranseo.† Tertio principaliter aduersus communem opinionem obstat textus,in l.ubi autem non apparet.§.pen.ff.de uerb.ob.ubi si quis stipuletur sortem, & usuras quascunque, & per consequens annuas,[*tot stipulationes sunt, quot res,*] inquit textus. ergo stipulatio annua
1163 nõ reputatur una. † Solutio communis est ad illum textum,illud procedere in stipulatione,quæ omni anno cõmitti debet in euentum conditionis,si reus fuerit in mora soluẽdi sortem. secus,ubi cõmitti debet ex solo cursu tẽporis, tunc enim una est,ita Bar. Cast.Imola, Iason, & Alex. ibi tradunt excepto Cumano, Bartolus, Imola, Castren. & alij, in dicta l. si
1164 seruus,in fi. † & ratio differentiæ in promptu est, quoniam primo casu tacita illa conditio suspendit obligationem,ita,quòd non ab initio, sed de anno in annum nascitur, iuxta glo.communiter receptam,in l.item, quia. in prin.ff.de pact. ubi Alberi. Romanus,& Alex. dicunt esse singularem,& concordantem citat Iason,num.21.sequitur Dec. consi.2.colum.3. (idemque Iason,post glo.in l.2.§.creditum. ff. si cer.pet.Rube.consi. 8.nume.8.Alciat.in l.cedere diem.ff.de uerb.signi,Gozad.consi.27.nume.4.Rolan.à Valle,consi. 58.nume. 21.uolumi.3.) nil ergo mirum, si quot sunt anni, tot sunt stipulationes.at in secundo casu secus est
1165 cũ in stipulatione non subsit conditio: † ultimo cõtra hanc communem textus est in terminis in l.sancimus.§.pen.C.eo.ibi, [*& multæ intelligantur donationes,*] & tamen loquitur in annua donatione. sed breuiter ad illum textum communis est solutio, illud esse speciale,ut annua donatio,quæ uere una est,censeantur plures, ne pereat propter omissam insinuationẽ, ratioque deducitur ibi, quæ non est communis in quacunque stipulatione annua.ita glossa,Bar. & alij in dicta l.senatus, in fine. Imola, Romanus,Cumanus,& Iason, in dicta l.si Stichum.§.j. Aret. in d. l. pluribus, in fine prin merito ex illo textu non læditur communis
1166 opinio.† Superest,ut de secundo dicto glos

sæ

Legatũ annuum an,& quãdo sit multiplex.

sic dispiciamus,nempe de legato annuo,quod ipsa concludit esse multiplex per dictam.l.senatus.in fine,& probatur in dicta l.cum in annos,passimque consentiũt Doctores,(& post eos Natta,consi.548.num.5,)urget enim nõ mediocriter textus, in l.damnas.ff.de usufru.leg. ubi si cui fuerit habitatio legata, quoad uiuet,[*unum uidetur esse legatum,*] dicit textus, & tamen id in annos singulos factum dicitur, l.legatum.ff.de an.leg.ubi dictio donec,exponitur in singulos annos igitur, & dictio,quo-
1167 ad.†tales enim dictiones,& consimiles uelut,Quousque,& quandiu,idem significant,ut tradit Bar.in l.fi.num.11.ff.ad Tertul. & Ruinus sequitur,consi.26.num.3.uolum.5.cõcludens ex illis legatum annuum reddi, quod & Bartolus tradit in l. qui concubinam.§.uxo-
1168 ri.ff.de leg.3. per dictam l.legatum.†Dixerũt aliqui textum, in dicta l.damnas,loqui de legato restricto ad uitã legatarij,qui cum primo anno mori posset, & sic uno dumtaxat anno habitatione frui, merito deciditur unum esse legatum:at quæstio nostra loquitur in legato annuo non expresse ad uitam restricto, quæ solutio periculosa est, siquidem in dubio legatum annuum ad uitam restringitur, dicto §.stipulatio,ibi, [*morte legatarij finiretur.*](& notat insuper Connanus in Commentarijs iuris ciuilis,lib.4.cap.6.colum.4.dicens, quodlibet annuum legatum morte legatarij finiri,) nisi tamen de hæredibus sit dictum,l.in annalibus.C.de lega.& Doctores,in dicto §.stipula-
1169 tio.†Alia fuit solutio Dyni, quam refert Alberi.in dicta l.damnas, quòd loquitur de legato rei indiuiduæ,nil mirum si est unum,sed cõfunditur per l.habitationis. ff. de usufru. lega. quæ loquitur eodem modo de legato habitationis,& tamen est multiplex,ut ibi iuncta gl.
1170 †Melius ergo dici potest,quòd aut habitatio legatur in annos singulos,ut loquitur quæstio nostra, & plura sunt legata,quod inde patet,quoniam in principio cuiusque anni debetur,dicta l.habitationis. aut uero legatur Titio,quoad uiuet, & unum est legatum,dicta l. damnas, ita soluit glossa, in dicta l.habitatio-
1171 nis.†Nec obstat, quòd dictio,quoad,sicut donec, stet pro singulis annis,dicta l.legatum, quia imo Bartolus ibi tenet cõtrarium, & ad l.legatum. respondet esse speciale fauore dotis,ut mulier pinguiorem dotem consequatur faciliusq; nubere possit,quod & Iacob.de Are,
1172 & Alberic.tradunt, †quibus ego facile assentio, quoniam iureconsultus dicit,[*Sed rectius dicetur id legatum in annos singulos deberi.*] põderat enim qualitatem legati, (quod erat pro dote)dum dicit[*id legatum.*]quasi dicat, nõ aliud ijsdem uerbis relictum,unde fragile mihi quidem uidetur esse fundamentum de uerbo donec,quo minime se mouet Iurecon. ibi.
1173 †limitatur ista conclusio non procedere, quando constat ex coniecturis, quòd testator uoluit annuum legatum unum facere,ut quia exonerandi hæredis gratia illud diuisit in annuas præstationes:tunc enim unum dicitur. l. nec semel.uer.sed & si,l.Firmio.§.fi.iuncta glo. l. si cum præfinitione 2.responso.ff. quando dies leg.ced. tradunt Alex. & Iason in dicto §.
1174 stipulatio.†Simile uidemus,quod est transmissibile,ex uoluntate testatoris non transmitti.l. in conditionibus primum locum. §. hæc scriptura, ubi notat Imola,& Soc. ff.de condi. & demon.& econtra, quod non transit in hæredem,si uelit testator fieri transmissibile, Bal. in l. si pater. q. 4. C.de insti. & sub. & in l.j. in prin.C.ut act.ab hære.Decius, consi.397.colum.2.consil.515.colum.j.late Paris. consi.66. nume.91.uol.3. Ripa, in l.hæredes mei.§.cum ita,nume.61.ff.ad Treb.(Ruin.consi.96.num. 6.uolum.2.Ias.consil.233,colum. 2.uolum.2. Cur.consi.75.colum.10.Crot.in l.si is, qui pro emptore.nume. 76.ff.de usuc. Soc.Iun.consil. 141.colum.7.uolum.2.& eximius Iur.consultus insignisque Moderuus, D. Hieronymus Zancus,in solemni sua repetitione.l. hæredes
1175 mei.§.cum ita.ff.ad Treb.nume.195.)†Secundo limitatur conclusio prædicta procedere,quando legatum reperitur factum singulis annis. uel per dinumerationem annorum hoc expresso, alias secus.exemplum si lego tibi usumfructum fundi, licet enim uideatur relictus,quousque uixerit legatarius.§.fi.supra de usufru,unum tamen dicitur legatum.l.j. circa principium. ff.quando dies usufr.ced.iuncta glo.idemque notat Butrig.& Bald.in l.j. ad fi. C.de sent.quæ sine cer.quant.profer.Castrẽ. & Alexã. in dicto §.stipulatio.Ruinus, consi.34 nume.6.uol.2.quia annorum dinumeratio nõ
1176 fuit expresse facta. †Confirmatur ex doctrina Bartoli, in l.Titia.§. Titia in fi.ff. de leg. 2. Nam si maritus filio instituto,eique dato substituto pupillariter reliquerit uxorem usufructuariam donec caste uixerit,legatum dicitur annuum propter uerbum donec, incipitque quolibet anno deberi,merito deuolutis bonis ad substitutum debet habere integrum usũfructum, licet uiuente filio duntaxat alimen-
1177 ta deberet consequi.†Non idem tamen iuris si fuerit usufructuaria simpliciter relicta: tunc enim,quia unum est tantum legatum,semelque incæpit a filio, non plus præstare debet substitutus,quàm filius,& sic alimenta tãtum, unde Bartolus ibi clare constituit differentiam an expressa fuerit dinumeratio temporum in legato, uel tacite subintelligatur, nam priore casu legatum dicitur annuum, secundo secus, & idem Bar.consuluit,ut ipse refert,consi.56.incip.Bar.fecit testamentum,colum.2.atque alibi sæpe, prout refert Alex.in l. & si contra tabulas, num.7.ff.de uul. & pup.& consi.68.in fi.uolum.2.(sicut & consi.28.uol. 4.)Socin. consi.64. in fi.uolum.j.lateque ponit Paris.consi. 21, colum.1.uolum.2.& Ruin. consi.

De intellectu. l. damnas . ff. de usuf. lega.

consi. 34. colum. 2. uolum. 2. & cum prædicta
distinctione Bartoli, tenent omnes communi
ter, ut refert Picus, in dicto. §. Titia, nume. 35.
1178 cum sequen. † (Parique modo legatum erit
annuũ, si relictus fuerit ususfructus uxori quot
annis uixerit, ut per Romanum, consi. 516. nu
me. 9. uel si dictum fuerit, eam seruando uitam
castam, uidualem, ac honestam. Bal. consi. 267.
uolum. 5. & pulchre Ruin. consi. 170. colum. 2.
1179 uolumi. 3.) † Quærenda nunc est ratio, cur
annua stipulatio sit una, legatum uerò multi-
plex: (quoniam, ut præmittit Zas. in d. §. stipu-
latio, Bartolus aliquanto frigidius, in eo pro
cedit quasi suspenso pede in sentibus Baldus-
que non ueritus est in iuris consultum sæuire
dicens, eum fuisse bestiam, licet, eum postea ex
cuset: Accursius uero nihil assecutus est uerita
tis, uel ualde modicum,) Albericus in l. sena-
tus. §. fi. ff. eod. Iason. in l. si Stichum. §. stipula-
tio. ff. de uerb. oblig. & Aldobrandinus in §. &
si ita stipulaueris, infra de uerb. ob. dixerũt in
causa esse, quia in stipulatione factum stipulã-
tis interuenit, in legato testatoris, iuxta gl. in
§. ex conditional, infra de uerb. obli. unde quia
melius operatur factum proprium, quam alie
nũ, priore casu dispositio est una, secundo mul
1180 tiplex. † Sed hanc rationem damnat Alciat.
Parad. li. j. c. 15. tum quòd hanc necessario nõ
sequitur, ut diuersitas hæc debuerit iure ap-
probari, tum etiam, quia in interpretationib.
dubijs magis legatario, quam stipulatori fo-
1181 let consuli. l. semper. ff. de reg. iur. † Adde, quod
donatio in annos singulos, hodie pacto nudo
facta præsenti, & tacenti, ut potest, prout su-
pra diximus, est una, ut nemo negat, & tamen
ibi factum donantis, quod alienum est, inter-
uenit, nam donatarij factum fictum est, ergo
1182 ratio uitiosa redditur. † Iason in dicto. §. sti
pulatio, cogitauit aliunde rationem, quod le-
gatum sit multiplex, quoniam a mente testa-
toris uires sumat, quæ talis esse creditur, ut
legatarius tantum, quoad uiuit, habeat, hæcq́;
conditio, si uiuat, ita inesse intelligitur, omni-
que anno legatum suspẽdit, ut sicut plures a-
ctiones oriuntur, ita & plura esse legata dicũ-
1183 tur. † Quam rationẽ, licet Lanfrancus Gyp-
sius (alias Serenis. & eminentissimi Herculis
II. Ducis Ferrariæ IIII. factor Generalis, & Cõ
siliarius secretus, compater meus,) in Antipa-
radoxon libello suo, cap. 15. ab Alciato, defen-
dat per l. si in singulos. ff. de annu. legat. non tã
men aperit cur in annua stipulatione diuer-
sum ius sit constitutum, ut una dicatur, cum
tamen in ea quoque ratio prædicta cõueniat.
1184 † Si enim uerum est, quòd etiam in contra
ctibus magis mens attenditur, quam uerba. l.
fi. C. quæ res pigno. Ias. in l. 3. C. de lib. præt.
Alex. consi. 28. colum. pen. uolum. j. & consilio
125. in fi. uolum. 5. (Rolan. à Valle, consi. 69.
num. 45. modo de ipsa constet, ut per eundẽ
consi. 59. nume. 42. uolum. 4.) ac in specie in
1185 stipulationibus conuentionalibus † uerba
dubia interpretantur, secundum mentem cõ
trahentium. l. in conuentionalibus. ff. de uer-
borum oblig. secundum intellectum Bartoli,
& communem, uideretur utique, quòd talis
promissio in annos singulos, multiplex esset
iudicanda, quasi mens promittentis fuerit sti
pulantem, quoad uiuit, habiturum, ut in lega-
to dicit Iason, ea tamen est unica, ut comper-
1186 tum est, ergo ratio mala. † Non prætereo, quod
idem Iason, post Romanum, loco memorato
aliam rationem deducebat, nam in ultimis uo
luntatibus, in dubio fit interpretatio pro hæ-
rede contra legatarium, l. unum ex familia. §.
si rem. ff. de leg. 2. ideo legatum censetur mul-
tiplex, ne sic ad hæredes legatarij transeat, sed
in contractibus fit interpretatio contra pro-
missorem. l. ueteribus. ff. de pact. merito stipu-
latio annua censetur una atque ad hæredes sti
1187 pulantis transitoria. † Sed nec ista ratio me
multum mouet, falsum est enim, quod inquit
Iason, in contractibus contra promissorem in
terpretationem fieri, si contractum stipulatio
nis intueamur, imo uerius fit secundum ipsũ.
l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. l. quic-
quid astringendæ, ff. de uerbo. ob. (ut enim Cõ
nanus ponit in commentar. iur. ciuil. lib. 6. c.
3. colum. j. hoc in stipulationibus perpetuum
est, ut si qua sit ambiguitas aduersus stipulan-
tem pro sponsore fiat interpretatio, quia sti-
pulatori liberum fuit uerba late concipere. in
ambiguis ergo stipulationis uerba trahemus
ad promissoris commodum, ut si neutram in
partem satis habent ponderis, & argumenti
ad fidem iudici faciendam, in re dubia, & ob-
scura, promissoris acquiescendum sit uolũta
ti.) quo fit, ut annua stipulatio potius multi-
plex iudicanda sit, si rationem Iasonis sequa-
1188 mur. † Nec obstat l. ueteribus. ff. de pact.
loquitur enim de pactione nuda, & quæ po-
tuit a paciscente clarius, & apertius concipi,
quod l in stipulatione non contingit, ubi pro-
missio debet interrogationi cõuchire, alias
nõ ualeret. §. præterea, infra de inu. stip. unde
manifesta est differentia inter pasciẽtem pa-
cto nudo, & promittentem per stipulationẽ,
prior enim potuit latius apertiusque loqui.
posterior nõ æque, sed iuxta tenorem interro
gationis quo fit non æque sicut alteri faccor-
1189 ratur. sicq; longe, lateque decipitur Ias. † Al
ciatus, lib. 3. de uerb. sig. colum. pen. eam ratio
nem esse credidit, quòd in legatis uoluntatẽ
spectamus, quæ præstationem pluries fieri de
creuit, merito plura sunt legata: in stipulatio-
nibus uero ad formam uerborum attẽdimus,
quæ unica est, idemque paulo latius ponit in
allegato, c. 15. (idemque similibus uerbis cen
set Connanus loco citato, dicẽs, quòd stipu
lationes tam late patent, quam uerba ipsa, q-
bus conceptæ sunt, ab ijsque significationem
omnem suam sumunt, ideoque uerborum
obliga-

De annua stipulatione, cur sit una, legatũ uero multiplex.

obligationes dicũtur. In legatis secus est, quæ
intelligũtur ex mente potius testatoris quàm
1190 ex uerbis.) † Sed & hæc ratio facile diuel
li potest, nam quo ad legatum pertinet, id li-
cèt in plures præstationes diuisum, quandoq;
tamen unum esse uidemus, l. si cum præfinitio
ne, §. fin. l. Firmio, §. fi. ff. quã. dies lega. cedat.
quo fit, ut ratio prædicta ex uoluntatis con-
iectura per Alciatũ desumpta sit periculosa, at
que ita repræhendit eum Gypsius in d. ca. 15.
1191 † Quatenus uerò spectat ad stipulationem
eadem est Alciati quæ Martini sententia dicẽ
tis annuam stipulationem unam censeri pro-
pter unicam formam, unamque conceptionẽ
uerborum, prout refert Glossa in dicto §. sti-
pulatio. & in dicta l. Senatus, §. fi. idque Iuue-
nalis à Costa nouissimo loco perpendit in d.
§. at si ita stipulaueris. Quę tamen opinio pas-
sim reijcitur (& eam ridiculam Zasius appel
lat in dicto §. stipulatio.) nam & in legatis
annuis una est uerborum conceptio, quæ ta-
1192 men plura sunt. † (&, ut ad iam, forsan
Alciatus, & Connanus hæc habuerunt à Bal-
do, quem clarius deducit Emilius Ferretus in
dicto §. stipulatio, dicens, quòd ratio uerisimi-
lia uidetur quæ colligitur ibidem ex Baldo
unam esse stipulationem, quia una est forma,
& una res, quam complectitur: licèt enim
centum singulis annis soluenda sint, sola ta-
men centum sunt in obligatione, neque ua-
riatur, sed multiplicatur summa, promittun-
tur perpetuo centum innouanda singulis an-
nis, unde cẽtum materia stipulationis est, ad-
dita uero tẽporis qualitas non habet vim aut
faciendæ, aut tollendæ stipulationis, l. obliga-
tionum ferè, §. placet, ff. de acti. & obliga. cui
tamen rationi non acquiescit Emilius, & præ
ter eum non demonstratur in legatis secus es
se, cum & in eis dici possit sola centum uersa
ri, cæteraque de stipulatione dicta in eis re-
peti possint, & tamen plura sunt, non unum.)
1193 † Dicerem ego id in annua stipulatione cõ
stitutum, in legatis secus, quoniam contrã-
ctus, qui duorum uoluntate nituntur fortio
res sunt ultimis uolũtatibus, quæ ab unius ar
bitrio pendẽt, iuxta illud, duo uincula magis
stringunt, quàm unum, autent. itaq; & ibi Bar
tol. C. commu. de successi. Ias. in §. in personã,
num. 50. infra de acti. (& funiculus duplex
potentius ligat, & stringit quam simplex, ut
not. in l. j. ff. de pri. cred. in §. sed hodie, Inst. de
adop. Bal. in l. sed & milites, in prin. ff. de exc.
tut. Decian. respon. 92. nu. 5. uolu. 3.) merito
hinc factum fuit, ut pura, atque una censea-
tur stipulatio, tacitaque illa conditio si stipu
lator uiuat, in ea minime subintelligatur, in
legatis uero contra, cum debiliora sint. hanc
que rationem firmat ille Iuuenalis à Costa, su
1194 pra citatus. † (& licèt Constant. hanc ra-
tionem taxare conetur post Dominũ suum,
quia tantum operatur consensus unius in ul-
tima uoluntate quantum duorum in contra
ctibus, ut per eum, non tamen rationem tol-
lit quæ fundatur in eo, quòd fortiora sunt
ea, quæ uoluntate duorum nituntur quam u-
nius tantum, quod & alibi probat Imperator
in §. sed hodie, supra de adoptio. unde ratio
1195 prædictã firma manet.) † uel, ut placet
Gypsio, legatum annuum multiplex reputa-
tur, quoniam in testamẽtis in quibus proprie
tati uerborum minus addicti sumus, legisla-
tores iure optimo eam esse testatoris mẽtem
crediderunt, quæ iuris esse debet, nempe ne
legatum ad infinitatem quandam traducatur
cum regulariter illa sit euitanda, l. fideicom-
missa, §. si quis decem, & ibi not. ff. de leg. 3.
Bartol. Alexand. & alij, in l. qui bona, §. fi. ff. de
dam. infec. at in stipulatione cum stricta fiat
interpretatio, uerborumque proprietas at-
tendatur, l. quicquid astringendæ, ff. de uer-
borum obligatio. aptaque sint etiam ad in
finitatem uerba, si promittatur in annos sin-
gulos, & unam, & perpetuam esse uolue-
1196 runt. † si quidem toleratur infinitas, quã
do ad ipsam uerba sunt apta, l. si ita stipulatus
fuero, & ibi Bartolus, ff. de fideiuss. & in prę
dictis locis notatur. Nec iure taxatur hæc ra-
tio per Constant. quòd dicat in ultimis uo-
luntatibus latiorem interpretationem fieri
fauore legatarij, l. in testamentis, ff. de reg.
1197 iuris, † quia loquitur contra textum in
l. nummis, ff. de legatis tertio, & l. in testa-
mentis procedit respectu institutionis, se-
cundum Decium ibi post Bartolum in l. cum
tuus, ff. de conditio. & demonstratio. nec
ad legata porrigi potest, quòd ea fiant in
testamentis, ut ponderat Natta, consi. 626.
colum. 2. quia procederet ponderatio sua.
1198 † si textus diceret, in testamẽtis plenius uo
luntates interpretamur, quia posset intelli-
gi de uoluntatibus, uel testantium, uel le-
gantium, sed textus uerbo uoluntates, ad-
dit testantium ad exclusionem legantium,
unde uidetur adhuc intelligendus, ut per
Bartol. & Decium, & quia Natta latè discu-
tit articulum, an quid in legatis lata fiat iterpre
tatio, ad eum me remitto, quia nunc non
1199 est disputandi suus locus † demum quo-
que mihi non displicet alia ratio Zasij, in d.
§. stipulatio, quod stipulatio annua sit una, quia
deductum in ea, puta pẽsio petitur una actio-
ne sitque condemnatio non solum ratione
pensionis præsentis, sed etiam pro futuris, ut
per Bald. in l. j. C. de sent. quæ pro eo, quod
inter. quod in legato annuo secus est.)
1200 † Euidens est autem utilitas huius differen
tiæ: ex quo enim stipulatio, uel donatio an- Vtilitates cur annua stipulatio sit una.
nua una est, mentio semel inspicitur stipulan
tis, uel donatarij conditio, dicta l. Senatus,
§. si. legatum uerò, quia multiplex est, in prin.
cuiuslibet anni spectatur conditio legatarij,
quo fit, vt si hoc anno capax fuit, sequẽti secus

N minimè

minime debeatur ei legatum.l.cum in annos,
ff.de ann.leg. l. nec semel.ff.quā. dies leg.ced,
sicque declarat Castren. in dicta l. senatus. §.
1201 fina. † hincque pariter si tempore mortis
donantis donatarius erat filius, & in potestā
te, patri quæritur etiam in futurum,licet ema
cipetur.l.si filiusfamilias.ff.de uerb.obli.secus
in legatis,nam secuta emancipatione sibi quę
rit, ita Castren.& Iason, in dicto §. fi.(Natta,
consilio 548. num. 5. & post eos ad unguem
Zas. demumque Emilius Ferretus respectu sti
pulationis amplians potius,quàm coartans,
1202 & respectu legatorum mutuis.) † Secunda
est utilitas propter præscriptionem 30. anno
rum, qua finita donatarius excluditur non
tantum pro tempore præterito,sed etiam pro
futuro , secus in legatis , quia primi anni tan
tum legato intelligetur præscriptum, non ēt
secundi , nisi lapsis uno, & 30.annis, ita quòd
singulorum annorum legatum tricennalem
præscriptionem desiderabit, ita glossa, Bar.&
Doctores , in l. cum notissimi. §. in his, C. de
de præs.30.annor. glossa,Bar.& alij,in l.de pu
pillo. §.si in plurib. ff. de oper. no.nunc. Cast.
Roman.Ias. & Zas.in dicto §.stipulatio.(Ruin.
consi.34.colum.2. uolum.2.) † Tertia est uti-
1203 litas ꝓpter morā, quia cū donatio sit una,
& pro omnibus annis nata sit obligatio, lap
sus cuiuslibet anni constituit in mora.l. 2. C.
de iure emphy. sed in legatis contra, enim pri
mo anno tantum sint pura , alijs uero cōditio
nalia , euentusque conditionis non possit in
mora constituere secundum Bartolum, in l.
ita stipulatus. 2.q.prin. nu. 44. ff. de uerb. obli.
sicque Castrēsis, Alex. & Iason, tradunt in di
1204 cto §. stipulatio.† & latius Ias.qui dicit esse
communem in l. quoties in diem.col.2.& 3.
ff. de uerb.ob. (cum quàm prædictis concor
dat Zas.in allegato. §.stipulatio.dicens, quòd
promissor stipulationis annuæ semper consti
tuitur in mora sine aliqua interpellatione. nā
qui futuro anno non soluit pensionem mox
est in mora , etiam si non interpelletur , sic ēt
de omnibus aliis annuis, unde in pēsionibus,
censibus , non opus est exigere, interpellare,
ut promissor in mora constituatur nam ipsa
1205 die adueniente erit in mora.) † Quarta est
utilitas propter solutionem gabellæ , rigore
statuti, nam in donatione cum sit unica pro
primo,& sequentibus annis,soluetur semel,in
legatis pluries , & quolibet anno prout dies
cedet,ita Bar. & Imola, in l.cum Titio,ad fine.
ff.ad l.falci.Bal.in l.in annalibus.penul.quæst.
C.de leg. Cast. Rom. & Ias. in dicto §. stipula
tio. Alex.consi.35. col.2. uol.4.D.meus Rimi.
consi.306.num. 2. (& istas quatuor utilitates
etiam commemorat, & sequitur hic Tobias,
1206 ut per eum.) † In eadem glossa, ibi, [*item le-
gatum semper ab hærede traditur*,] habes ex ea dif-
ferentiam inter legatum,& dona-
tionem causa mortis, aliaque conformis est

Legatū a quo p̄stetur.

glossa,in l.Marcellus, §.Paulus.ff.eo.subdit ta
men hic Faber,legatum etiam quandoque a
testatore uiuente dari.l.Lucius.ff.de leg.2.no
1207 tat glossa, in l.legatum,eo.titu. † unde glos
sa nostra uidetur minus caute locuta dicens,
quòd legatum semper ab hærede tradatur, ni
si respondeas,ut inquit Faber,perinde fore ac
si ab hærede præstaretur: testator enim, qui
non tenebatur tradere,tradendo uidetur hæ-
redem præuenisse argumento textus,in l.cum
quo.in fine.ff.ad leg.Falci.idemque tradit Bal.
& Castren. in dicta l. Lucius, potius enim ius
præsumit , quòd testator uoluerit hæredem
suum præuenire in exequendo suam uolunta
tem, quàm hæredem remanere obligatum,
1208 † hinc si testator rem , quam Titio legauit
simpliciter ei donaueri, uidetur præuenisse
potius in præstatione legati, quam inter ui-
uos donate,ut tradit Bal.in l.2. colum. pe. uer
si uis sed iuxta prædicta.C.de iure dot. Vel & se
1209 cundo dici potest , † quòd glossa nostra in
illa dictione semper respexit ad regulam, at-
que ad id, quod frequentius fit, nempe, ut ab
hærede legatum detur,licet aliquando a testa
tore quoque præstetur, nam & dictio, semper,
denotat regulam,ut tradit Soc. consi.111. col.
2.uersi.& insuper,uol.3. probaturque in l. sem
per in stipulationibus , & in l. semper in con-
tractibus. ff. de reg. iur. attenta natura tituli.
(& ita quoque sequitur ad unguem,Constan-
tius , hic,probaturque,nam uidemus Vlpia-
num in l.3.ff.solu. matrimo.scriptum reliquis
1210 se,† dotis causam semper, & ubique præci- Quæ doti præferantur, & quare.
puam esse,& tamen impensa funeris ei præfer
tur.l.in eum. ff. de relig. & sumpt.fun.l.quod in
uxorem. C. de nego.gest. sicut & causa Primi-
pilaris.l.satis.C.in quib.cau.pign.tacite con-
tra. rursus in cæteris causis,quo magis credi-
tori consulatur, fideiussor intercedit,l.prima,
ff.de fideius.& Inst.eo. in prin.& tamen dotis
seruandæ causa prohibentur accipi fideiusso-
res,l.prima, & secunda, C.ne fideiuss.dot. sed
Vlpiani dictum defenditur , quoniam secun-
dum regulam locutus fuit, ac casus contra-
rij speciales sunt, ut Alciatus, Corasius, &
1211 alij Iuniores tradūt ibidem.) † probaturq;
præter eos ille primus, de funeris impensa ra-
tione dictæ legis in eum dicentis, [*aequissimum
enim uisum est ueteribus mulieres quasi de patrimo-
niis suis, ita de dotibus funerari*,] impensa enim
funeris æs alienum dotis est, ut subdit Iulia-
nus in lege, impensa, ff. de relig. & sum. fun.
1212 † Sed & alia ratio adferri potest,nam quo
tiens plures utilitates publicæ concurrunt,
maior reliquas impedit, l. finali, ff. de dam.in-
fec. l. cætera. §. sed & si quis.ff.de legatis pri-
mo. nam & priuata utilitas magna , publi-
cam modicam superat.l.prima,§.sunt autem.
ff.ne quid in flu.publi.non igitur mirum uide
ri debet si dotis causam uincat actio funera-
ria, ne contra omnem humanitatē insepulta
cadauera

cadauera iaceant,& sic in religionis gratiam,
id statutum fuit,cuius summa semper fuit ra-
rio.l.sunt personę.ff.de relig.& sump.fun.sic-
que declarat Franc.Duarenus in dicta l.j.ff.so
1213 ln.mat.†causa quoque Primipilaris suo par
ticulari fauore suffulta reperitur. nam cum ex
donatiuo, quod milites consequebantur, di-
midia pars apud signa sequestraretur,ipsisque
militibus seruaretur, quo interim annona pu
blica sustenrati, eorum fieret locupletius ca
strense peculium scientes, quæ fortunarũ sua-
rum partem apud signa depositam,de deseren
1214 do non facile cogitarent,† huius æris mili
taris cura ad Primipilarem pertinebat,simu-
larque pecuniæ publicæ,& stipendiorum mili
tum, ut ea pro cuiusque meritis Primipilaris
distribueret,horumque omnium rationẽ red-
dere Cæsari oportebat, ex qua si debitor rei-
publicæ remanebat uoluit lex publicis fauẽs
necessitatibus.l.j.C.de cond. ex lege.abnoxia
esse tam dotalia uxoris bona,dicta l. satis, quã
filiorum facultates tamersi patris hæredes nõ
extitissent.l.fi.C. de Primipilo.lib.12.cum ta-
men alioqui nec filius pro patre,nec uxor pro
marito,conueniatur.toto tit.C.ne fil.pro pa-
1215 tre,& ne uxor pro mar.†& hoc ideo consti
tutum fuit,quoniam fraudatio hæc primipila
ris ad totius reipublicæ euersionem quoda-
modo spectare uidebatur priuatis suis stipen
dijs militibus, quorum opera respublica de-
fenditur,permanet, & cõseruatur,ita pulchre
declarat Corasi.Miscellane.lib.5.cap.4.longe
uero breuius Duaren. in d.l.j.dicens, quòd ea
Primipilaris causa est admodum fauorabilis
propter ingẽs periculum, quod mala eius rei
administratio habet,& cum prædictis late cõ-
sentit Didacus Couuaru.uariarum resolutio-
num lib.j.cap.16.num.7. multa de Primipilo
loquens,sicut & Alciatus, in tract.de præsum.
1216 regula 3.præsum.41.ad finem.†Et si quispiã
miretur cur aliæ res uxoris ex causa admini-
strationis primipilariæ fisco pariter non sint
obnoxiæ.l.j.C. de priui. fis.quod Interpretes
non satis explicant, ego dominium illud,qđ
uir constante matrimonio in dote habet in
causa esse puto, ut rerum dotalium facilius o-
bligatio fisco quæratur, quàm cæterarum re-
rum uxoris, quarum maritus nec dominium
habet,nec ullam,nisi de consensu mulieris ad
ministrationem. l. hac lege. C.de pact.conuẽ.
1217 † Quod uero dicebatur fideiussorem dotiũ
nõ accipi,singulariter est constitutum ne cau
sa perfidiæ in cõnubio generetur, l. secunda,
in fine,C. ne fideiuss.dot. dentur.neque enim
morosa tantum, & difficilis, sed etiam perfi-
diosa mulier intelligitur,quæ cum se ipsam to
tam fidei mariti crediderit, eo nihilominus
necessitatis maritum uult adigere, ut satis-
dationem subire cogatur.dicta l.hac lege. ca.
præcipimus,duodecima quæstione prima, un
de possent iurgia,contentiones,maledicta, &
contumeliæ gigni, marito perfidiam expro-
bante, atque ita in graues inimicitias diuina
illa uiri, & uxoris amicitia conuerti. cap. per
uestras.de don.inter.uir. cui periculo tam gra
1218 ui lex occurrere uoluit dicta l.secunda,†&
ita mihi uidetur excipienda ratio Iustiniani,li
cet aliter interpretatus fuerit Alciatus,Para-
dox.libro quarto,capitu.26.ex his ergo patet
glossam nostram defendi posse, tam etsi dixe
rit legatum semper ab hærede tradi, & tamen
a testatore quandoque præstatur,cum satis sit
dictum glossæ secundum regulam uerificari.
1219 †Sicut etiam uidemus diffinitionem,quod
est plus, satis esse adaptari regulæ,& commu-
niter accidẽtibus,licet casus speciales,& extra
ordinarios non comprehendat, ut declarant
Abbas,Aret. & Decius, in rubrica,de iudi.ubi
aliquando dixi,dum iuri Pontificio præfectus
essem Ferrariæ, quo loco pariter tunc Vesper
tini iuris ciuilis interpres erat Alciatus,ibidẽ
que floridissimum uigebat Gymnasium.idem
que tradit Alexã. in rubrica,ff.solu. matrimo.
glos.& Alberic. in l. omnis diffinitio.ff.de re.
1220 iur.† cum cæteris, per Cagnol. cumulatis,
ibi, nume.37. qui communem testatur,& ego
securus sum in l.qui se patris, colum.2. C.un-
de libe.latiusque comprobaui in l. si emanci-
pari,nume.250.cum sequen. C. de collat.quæ
hic in gratiam breuitatis omitti possunt,cum
eo loco uideri possint in Commentarijs meis
1221 Basileæ excusis.) †Tertia succedit differẽ-
tia secundum glossam prędictam inter dona- An in donatione causa mortis, uel legato cadat obligatio
tionem causa mortis, & legatum, quia priore
casu disponens obligatur, secundo secus, con
cordat glossa in l.legatum.ff.de leg.2. & in l.j.
ff.eo. quas Aret. hic citat. Contra tamen hoc
de donatione opponit ipse del. non uidetur.
ff.eo.soluitque,ut per Barto.in l.j.ff. eo.distin-
guentem an donatio a promissione principiũ
sumat, uel a traditione: priore namque casu
procedit hæc glossa, secundo contrarium.
1222 †Imo uero potius hoc posteriore casu do-
natarius obligatur, ut per glo.quæ sic intelli-
gi debet in l.Marcellus.§.j.ff.eo. & est casus in
l.non omnis.ff.si cer.pet.ibi,[*obligauit accipien-
tem.*](& qualis sit hæc obligatio donatarij po-
nit Bero.consi.203.num.23.nolu.j.)† Circa
1223 uero secundũ de legato gl. bene dicit, & cõ
probatur,nam in legatis uidemus ambulato-
riam esse testatoris uoluntatem usque ad mor
tem.l.quarta, in fi. ff. de adi.leg.eamque pro li
bito reuocari posse per ademptionem, ut in-
fra,de adimen.leg. per totum,& ff.eodem.er-
go datur intelligi non obligari testatorem.
alias prædicta cessarent sicut in contractibus.
l.sicut.C.de acti.& obliga.l.ab emptione. ff.de
1224 pact.† (Idemque uidemus in hæredis insti-
tutione.per quam testator non obligatur, qđ
inde patet, nam posteriore testamento reuo-
catur,ut infra quibus mod.testa.infir. §.poste
riore.) Quinimo repugnat obligatio naturæ

legati in quo traditum est nemine m eam sibi
posse legem dicere, ut à priore ei recedere
non liceat, l. si quis in principio, ff. de leg. 3.
1225 † huic tamen Glossæ repugnat alia in l. le-
gatum, ff. de leg. 2. uolens testatorem in lega-
to obligari quando à traditione cepit legatū
vt quia viuens testator id soluit. Sed responde,
quòd quando quis soluit legatum inuita sim-
pliciter, quia no n exprimit se soluere ex cau-
sa legati, talis solutio transir in speciem donā-
tionis inter uiuos, atque hinc effectus sequi-
tur, ꝙ testator non poterit amplius reuocare.
ergo nil mirum si dicitur obligari, nempè ad
non reuocandum, ita post Dynum declarat
Bar. in dicta l. legatum, Castr. in d. l. Lucius. Ia-
son, in l. filiæ dotem, colum. 3. C. de collat. De
cis. Neapol. 275. nu. 1. Soc. iun. in Rubr. ff. de
leg. 1. nu. 51. sed illud est quia definit esse le-
gatum, secundum Doctores, unde uera est Gl.
nostra retentis terminis, & natura legati.
1226 † (Simile uidemus in confessione testato-
ris de debito in testamēto facta præsenti, uel
notario pro illo stipulanti, quę illum obligat,
sibique præiudicat, ut per Bar. in l. cum quis
decedens, §. codicillis, ff. de legat. 3. cum si-
milib. à me cumulatis in §. 1. infra, eo. quia
talis confessio habet uim confessionis inter
uiuos secundum Bartolum, & sequaces, &
sic non seruat naturam ultimæ uoluntatis.)

Accusans de falso vel querelans testamentum, q d omittat

1227 † Quarta succedit differentia ex hac Glossa
quòd si testamentum accuso de falso, perdo le
gatum, donationem uerò causa mortis non
æque, l. post legatum, §. qui mortis, ff. de his
quibus, ut indi. idemque si quis querelet te-
stamentum, non tamen amittit donationem
causa mortis, ut est Glossa notab. quam Bart.
Bal. Alber. Castr. & alij passim sequuntur, in l.
etiam, ff. de inoff. test. idemq; ponit Bart. in d.
1228 §. qui mortis. † secus aūt est si quis contra
tabulet testamentum, quia donationem cau
sa mortis amittit, l. si sub cōditione, §. fi. ff. de
bon. poss. contra tab. & ob id Gl. nostra cū mē
sterio dixit, si tamen accuso, ur falsum, sentiēs
1229 esse secus si contratabulando. † Ratio au-
tem differentiæ est secundum Bart. in dicto §.
qui mortis, nam in accusatione falsi, uel que
rela inofficiosi disputatur solum de uiribus
testamenti, & ideo non repellitur nisi ab eo,
quod debetur ex testamento, uel uoluntate
1230 pendente ab eo. † Quoniam pęna non de
bet egredi delictum, l. rescriptum, & ibi no-
tat idem Bartol. ff. de his quibus, ut indi. (&
commensuranda est delicto, aut. omnes pere
grini, C. commu. de succ. & habetur Deutero-
ro. capit. 25. ubi dicitur iuxta mensuram de
licti erit plagarum modus, tradit Marś. con-
silio 6. num. 11. & suos authores tenere de-
bet, l. sancimus, C. de pęn. Marś. consilio 64.
1231 numero 3. consilio 73. numero 15.) † et
in bonorum possessione contra tabulas di-
sputatur de iure patris & filij, patroni &
liberti, l. filio, §. fin. ff. de inoffic. testam. &
not. in l. ex duobus, §. fin. ff. de uulg. & pupil.
merito repelli debet ab omni commodo, qđ
haberet à patre, uel liberto, & istā rationem
differentię ponit in effectu pariter Alberic. in
dicta l. etiam. dum dicit, quòd querela falsi,
& inofficiosi testamenti principaliter testa-
mentum impugnat à quo non dependet do-
1232 natio causa mortis. † at in bonorum pos-
sessione contra tabulas non principaliter di-
sputatur de iuribus testamenti, sed de bonis
defuncti ex quibus processit illa donatio,
1233 (idemque sequitur hic Tobias.) † Solus
tamen Fulgosius ibi tenet differentiam esse
etiam inter accusationē falsi, & querelā inof-
ficiosi, sicque, quòd querelans testamentum
perdat donationem causa mortis. mouetur
per illum textum à contrario sensu, ubi filia
succumbens in querela inofficiosi testamen-
ti non tamen perdit donationes quas uiuus
pater ei perfecit. igitur à contrario sensu
bene perdit eas, quas uiuus non perfecit,
ut sunt donationes causa mortis, quæ à ui-
uo non perficiuntur, sed per mortem dun-
taxat, l. 2. & ibi not. ff. de don. causa mortis.
1234 † & ratio differentiæ est secundum ipsum,
quia qui accusat testamentum de falso, id a-
git sine infamia testatoris, merito in hoc ca
su succumbens debet priuari dumtaxat his
quæ capit ex iudicio testatoris, quod fal-
sum dicit, à quo donatio causa mortis non
prouenit, sed quando quis querelat testa-
mentum, tunc talis accusatio cum infamia
testatoris nempe, quòd non ex officio pie-
tatis fecerit testamentum, ut infra de inof-
fic. testam. in princip. merito priuari debet
etiam donatione causa mortis quæ ab illo
proficiscitur, licèt aliunde quam ex testamen
1235 to. † Ego tamen ab opinione communi nō
recedo per textum in l. Papinianus, §. me-
minisse, ff. de inoffic. testam. ubi dicitur eum
qui testamentum inofficiosum improbe di-
xit, & non obtinuit id quod in testamen-
to accepit perdere, & à fisco uendicari qua-
si indigno ablatum, subditque et demum,
quod testamento datum est auferri, si us-
que ad sententiam perseuerauit. pondera
quo nam pacto loquitur ille textus in que-
rela, & tamen concludit id, quod in testa-
mento acceptum est, datumque per testa-
mentum perdi, non ergo donatio causa mor
tis debet amitti, cum per testamentum da-
1236 ta non sit, nec accepta. † Nec obstat tex-
tus in dicta l. etiam, à contrario sensu indu-
ctus per Fulgosium ibi, quia non est in eo su-
mendus contrarius sensus, ut tandem ipse
met Fulgos. concludit. probatur, licèt ipse
non dicat, quia argumentum à cōtrario sen-
su sumi debet à defectu causæ finalis, exem-
pli gratia, lex dicit si præses absētat se, pōt cās
imperij meri cōmittere, ergo si nō absētat se,
non

non poteſt id efficere, nam abſentia eſt cauſa
finalis dictæ commiſsionis, qua deſtructa, ut
quia præſens ſit, deſtruitur & effectus, & ita lo
quitur textus in l.j. §.huius rei.ff.de offi. eius.
1237 † rurſus & aliud exemplum, lex dicit, quòd
ſi patronus coegerit libertam iurare ne nu-
bat, perdit ius patronatus, cauſaq; finalis eſt,
ut ea nubens filios pariat, ciuitatemque re-
pleat liberis hominib.l.j.ff.ſol. ma.ſi ergo coe
gerit libertam ſterilē iurare ne nubat, ius pa-
tronatus non amittet, cum cauſa finalis in ea
ceſſet, ita loquitur tex. in l. adigere. §.quam-
uis.ff. de iure patro. ſicque declarant Petrus
Cynus, & Baldus, in l.cōuenticulam.C.de epi-
ſcopis, & cler. Nicolaus Euerardus, ī libro ſuo
de centum locis legalibus, in loco a cōtrario
ſenſu, (& hanc doctrinam pariter poſui in d.l.
1238 j.ff.de offi.eius.num. 436.† quæ tendit ad il
lud, eique conuenit, quod dici ſolet, argumen
tum a ceſſante ratione de iure procedere. c.
cum ceſſante.de app. Cror.conſi.11.num.11.l.
milites agrum. ff. de re milit. Rolan. à Valle,
1239 conſ.80.num.29.uol.j.† nec immerito, quo
niam ſæpius hæc confunduntur alterumque
pro altero ponitur, uel optimis authoribus,
Cicero nanque libro epiſt. familiar. 15. ad Ca
tonem ſcribit, Cum autem ad Cybiſtra pro-
pter rationem belli quinque dies eſſem mora
tus. Et Cæſar, lib.8.belli Gallici, Quantum hy-
bernorum opportunitas bellique ratio poſtu
labat. & apud nos, in l. eas obligationes. ff.de
capi.dimi. quam in hoc expēdit Alberi. in uer
bo, ratio aliquando. Pariſ. conſi. 12. num. 86.
uol.2. demumque Tiraquel. in tract. ceſſan. cā.
1240 par. prima. nume.71.) † ſed cauſa finalis, ob
quam donatio inter uiuos, de qua loquitur in
ſenſu directo dicta l. etiam, non amittitur,
quando quis ſuccubuit in querela, ea eſt, quā
ſupra poſui poſt Bar. & Albericū, quia in que-
rela diſputatur ſolùm de uiribus teſtamenti,
merito non repellitur a donatione, quæ ex te
ſtamento non pendet, ſed utique hæc cauſa fi-
nalis non deficit, imo militat etiam in dona-
tione cauſa mortis, ut per gl. & Doctores ibi.
merito non procedit argumentum à contra-
rio ſenſu in eo textu, quod a defectu cauſæ fina
1241 lis ſumi debet. † (Si enim militat utroque
caſu eadem cauſa finalis, & ſic eadem rō, pro-
ut Decius appellat in dicto c.cum ceſſante.co
lum.j.& prius Imola, in c. poſt tranſlationem,
num.40.de renuncia. denumque Tiraquel. lo-
co citato, num. 9. cum ſequent. utique ceſſare
1242 debet argumētum, a contrario ſenſu † quo-
niam locum non habet quotiens in ſenſu con
trario militat eadem ratio, quæ ſubeſt in dire-
cto, ut per Bald. in l. qui teſtamento. §.mulier.
ff.de teſtamen. Imola, in l.ſi uero. §.de uiro. cir
ca fi.ff.ſol.ma. Corn.conſi.177.uolum.j.conſi.
22.colum.4.conſilio 80.in prin.uolum.ſecun-
do, conſi.60.colum. fi.uolumi.4. Craue.conſi.
39.numero 7.conſilio 179. numero 11. Anto.
Roſel. in tracta. de ſucceſſ. ab inteſt.numero
143. quos omnes alias adduxi in dicta l.j.ff.de
1243 offi.eius. num.420.) † Non obſtat inſuper
ratio Fulgoſij: licet enim querela arguat quā-
dam infamiam teſtatoris, tamen reſtricta eſt
ad ipſum teſtamentum, atque ad illud limita-
ta, ergo limitatum debet effectum ꝓducere. l.
in agris.ff.de acqui.rer. dom. & ſic in cauſa eſ-
ſe debet, ut amittatur id, quod ex illo teſtamē
to uenit, & non aliunde a teſtatore, qui preter
1244 teſtamentū non notatur, nec arguitur. † Li
mitatur nunc iſta concluſio gloſſæ, ut non ꝓ-
cedat in donatione cauſa mortis in teſtamen
to confirmata, tunc enim accuſando teſtamē-
tum de falſo perditur uelut ab eo dependens.
ita uoluit gloſſa in dicta l. etiam. quam ſequi-
tur Imola, in l.fi. ad fi. ff.de don. cauſa mor. &
Aret. hic. probaturque iſta limitatio in dicto
§.qui mortis, a contrario ſenſu ibi, [*accepit a te*
1245 *ſtatore*.] † Qualitas enim illa teſtatoris adie
cta uerbo, accepit, regulatur ſecundum tem-
pus illius uerbi. l. in delictis. §. ſi extraneus.ff.
de noxa. Dec. conſi.5. num.4. conſi. 139. num.
5. (D. meus Riminal. conſi.27. nume.2. Rolan.
à Valle, conſi.62. num.12. uolu.3. Cephal. conſ.
179. nume.18. Berous, conſi.173. num.49. uo
lumi.j. conſi.23. num.11. conſi.133. num.j. con
ſilio 161. num.91. uol. 2. & conſi. 181. num.j. uo
lumi.3. Andre. de Alterijs, conſi.35. num.3. &
Angelus de Periglis, conſi.134. num.6. primo
tomo diuerſorum ultimarum uoluntatum,
Crot. conſi.4. nume.22. conſi.68. num.9. conſ.
103. num.10. & conſi. 129. num.14.) ergo quā
do hic accepit, & ille donauit, iam erat teſta-
tor, & ſic poſt teſtamentum donauit, ideo nō
perditur, ut ibi. ſicque illum textum ponderat
ad unguem Ruin. in l.2.col. 25. ff.de leg.j. igi-
tur a contrario ſenſu ſi in teſtamēto donaſſet,
quod fieri poteſt. l. hæredes palam. in fi. & ibi
1246 not.ff.de teſta. † aut ante teſtamentum, ſed
donationem cauſa mortis, confirmaſſet in te-
ſtamento expreſſe, uel tacite non reuocando
eam, iuxta. l. cum hic ſtatus. §. j. iuncta gloſſa,
ff.de do. inter uir. & uxo. Alex. in auth. ex teſta
mento, C.de collati. Rui. in d.l.2. colum. 25.ff.
de leg. primo. ſenſit ille textus aperte, quòd
perderetur illa donatio cauſa mortis, ſicque
reperio, quòd Alberic. in dicto §.qui mortis.
dicit gloſſando illum textum, uidelicet a teſta
tore accepit non in teſtamento, uel codicil-
lis, ſed ſtipulatione, uel traditione: alioquin
ut ipſe ſubdit teſtamenti, uel codicillorum
ſaperet naturam ſicque legatorum, ideoque
priuari deberet, eundemque intellectum ad
illum textum uoluit Hoſtienſis in ſumma ſua,
in rub. de dona. cauſa mortis, colum. prima,
1247 uerſi. tertia eſt. † Contra tamen hanc limi-
tationem tenet Caſtren. in dicta l. etiam, mo-
tus ea ratione, quia non debet effici deterio-
ris conditionis donatio cauſa mortis ex con-
firmatione in teſtamento facta. Imo cum

ad huc sola morte confirmetur, amitti non debet. Cõfirmatur præter eum, quia cum donatio per se subsistat, cõfirmatio non debet re
1248 leuare. († Sicut dicitur de priuilegijs, de se ualidis, quorum confirmatio a Principe facta nihil releuat, ut docet Bart. in l. priuilegia. C. de sacrosan. eccl. Dec. cons. 341. col. j. Rube. cõ silio 16. col. 2. &) sicut, quando debitor legat creditori, quod ei pure debet. l. si creditori. cũ sequenti. ff. de leg. j. ideo perdi nõ debet, licet
1249 sit in testamento confirmata. † Sed ab his defendi potest hæc limitatio, quòd enim fiat deterioris conditionis causatur non ex confirmatione, sed dependentia a testamẽto. nec uerum est, eo casu, donationem causa mortis sola morte cõfirmari, ut dicit Castrensis, imo requiritur & hæreditatis aditio, ut per Imolam, in dicta l. fi. ff. de dona. cau. mor. & Ruinũ,
1250 in dicta l. 2. colum. 25. ff. de leg. j. † (& quæ dixi de priuilegijs non omnino seruiũt, quoniam confirmatio satis operatur causa dubitationis tollendæ, ut Bartolus ibidem tradit, nam quæ dubitationis tollendæ causa fiunt non dicuntur superflua, ut per Decium, & Ca gnol. in l. quæ dubitationis. ff. de regulis iur.)
1251 † Ad secundum uero de l. si creditori, respõdet Bartolus, in dicto §. qui mortis, quod ista cõfirmatio nihil releuat, quia non erat in potestate confirmantis annullare actum, & sic in potestate debitoris non erat annullare debitum, secus in quæstione nostra ubi est in potestate donatoris causa mortis, annullare donationem penitendo, ideo confirmatio debet operari sic, ut donatio causa mortis, debeatur ex testamento confirmante: merito illud accusans debet eam perdere, & ita refert tene
1252 re Iacobum Butrigarium, in d. l. etiam. † Cõtra tamen hanc solutionem Ruinus insurgit in d. l. 2. ff. de leg. j. col. 24. aut enim dicit, uult Bartolus, quòd agatur ex confirmante, tãquã ex noua donatione, & hoc esse non potest si fuit absenti facta. l. inter mortis. ff. de don. cau. mor. aut ex legato, tanquam ex confirmatione inducto, quatenus donatio erat ultra legitimam summam, iuxta notata per eundem Bar. in l. si quando. in prin. ff. de leg. j. & tunc donatio conuertitur in legatum, unde nil mirum si
1253 perditur accusando testamentum. † Sed ab hac impugnatione Bartolus defendi põt intelligendo quæstionem nostram in donatione causa mortis, quæ non obstante confirmatione in testamento facta, remansit adhuc do
1254 natio, nomenque suum retinuit. † Quod extremum habile supponi debet. l. qui testamento. ff. de testa. & ponit Dec. in c. j. col. 8. de iud. (prout & in dubio præsumi debet, nam ita demum confirmans actum, quem reuocare põt, dicitur dare, quando animo de nouo inducẽdi facit de quo constat, ut per Barto. & clarius Decium in l. more, numero 28. ff. de iurisdict.
1255 omnium iud. † qui dicit, quòd isto casu procedunt iura, quæ dicunt, & nostra facimus q. bus autoritatem nostram impartimur. l. j. C. de uete. iu. enu. c. si apostolicæ. de preb. in 6.) alias quæstio esset indubitabilis casu quo trãsit in legatum, cum illud amittatur per accu-
1256 satione testamẽti. dicto §. qui mortis. † sed quando donatio causa mortis, fuit testamẽto facta absenti, tunc non dicitur proprie donatio, sed transit in legatum, seu fideicommissum. l. miles ad sororem, in prin. ff. de leg. 2. Bartolus, in l. j. ff. de don. cau. mor. Soc. Iun. in dicta l. 2. num. 80. Ripa. latius in l. j. §. si quis mortis, num. 7. ff. quor. legat. & Faber, hic in fi. (quibus adde l. primam, & ibi glo. C. de don. cau. mot. Dec. consi. 184. num. 9. consi. 196. & cõsi.
1257 245. col. pen. Alban. consi. 65. num. 6.) † Idẽque ubi summam excedit, nam quo ad excessum transit in legatum, secundum Bartolum in dicta l. si quando, merito nil mirum si eo casu perditur, quia non est donatio. stando igitur in terminis donationis factæ præsenti testamento, & intra summam debet perdi, quia pendet ex testamento, & agitur ex confirman
1258 te, secundum Bartolum. † sed fortius cõtra solutionem Bartoli stringit nã quod dicitur confirmationem operari, quando actus annullatio erat in libera potestate disponentis, procedit quando apparet, quòd confirmans uoluit de nouo inducere, tunc enim uidetur actum reuocare, & de nouo inducere, ita declarat ipse Bart. in l. & quia. quam legit cum l. more. ff. de iur. om. iud. & ita post eum Ias. ibi, num. 34. & Dec. num. 28. ponderant hoc procedere, quando constat de uoluntate disponẽtis, prout Bartolus loquitur per l. quærebatur,
1259 ff. de test. mil. & supra dixi, num. 1254. † (& ut exemplum dari potest, si facta sit confirmatio cum clausula, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, tunc enim dicitur noua datio, ut per eũ, & alios, Imo. in c. inter dilectos, in glossa, in uerbo appellari. de fi. inst. Decius in rub. de confir. uti. uel inut. nu. 3. cons. 341. num. 11. Rolan. à Valle, cons. j. num. 58. uol. 3.)
1260 † Sed quando confirmatio fit prout est actus ante factus, tunc qui confirmat non dicitur dare, & sic confirmatio nihil operatur, ut idem Barto. & alij tradunt in dicta l. more, per textum in capitu. antepen. & fi. de confir. uti. uel inut. (Roland. à Valle, consilio 1. numero 19. repetito in consilio 98. uolumi. 3. per tex. in dicto cap. inter dilectos §. porro. & hoc in quæstione nostra uidetur procedere quando testator in testamento suo donationem causa mortis, confirmat expresse, uel tacite non reuocando eam, ut supra declaraui, num. 1246. ex quo enim non apparet, quòd uoluerit eam de nouo dare, utique talis confirmatio non debet attendi, & sic per accusationem testa-
1261 menti non debet amitti. † Sed sustinendo limitationem de qua supra, huic obiecto responderi potest distinguendo, quòd aliquando

quando

quando, & primo confirmatur actus, prout
est. sicque apparet confirmantem uoluisse fa
cere, & tunc confirmans non dicitur dare, &
procedit obiectum, sicque loquitur Bart. in d.
l. more. ibi [*aut noluit inducere de nouo, sed uoluit*
1262 *confirmare prout est.*] † Aliquando uero con
firmatio fit simpliciter, quia confirmans non
dicit se hoc facere uolens inducere de nouo,
neque etiam dicit se confirmare, prout est a-
ctus factus, sed tantum dicit confirmo, & su-
mus in dubio quo animo, quaue mente facta
fuerit confirmatio, & tunc talis confirmatio
dicitur facta ex certa scientia, & sic attendi-
tur, & operatur, quia uis termini hoc im-
portare uidetur, quòd firma sit, ita notat
Ioann. And. & post eũ Butri. Card. & Imo. in
c. pen. de confir. uti. uel inu. Abb. in c. exami
nata, circa fi. eo. tit. Alex. consi. j. col. 10. uolu.
1263 5. † quam opini. dicit esse communẽ Dec.
in Rub. de confir. uti. uel inus. (& indubitan
ter procedit quando narratur res confirma-
ta, ut per eum, quem sequitur Cephal. consil.
270. nu. 50.) & in hoc secundo casu uersamur,
ergo fit, quòd talis confirmatio debet attẽdi,
merito talis donatio causa mortis uelut depẽ
dens ex testamento eam confirmante, debet
Quomodo substituatur in donatione causa mort. vel legatis.
1264 amitti ꝑ illud testamẽtũ accusantẽ. † Quin
ta est differentia secundum hanc Glossam, ꝙ
aliter substituitur in legatis, aliter uerò in do
natione causa mortis, nam primo casu stipu-
latio non requiritur inter legatarium, & sub-
stitutum. Secundo uerò casu requiritur inter
donatarium, & substitutum: probatur hoc de
donatione causa mortis in l. si cui mortis, ff.
de don. causa mort. ibi, [*ut promittatur alicui*]
iuncta Glossa quæ subdit, per stipulationem.
1265 † Sed ultra confirmatur, quia uerbum pro
mitto, intelligitur per stipulationẽ, ut tenent
Glossa, Bart. & alij in l. 1. C. de contrah. & co-
mitt. stip. & tradit Bar. Fulg. Alex. & Dec. in l.
1266 lecta. ff. si certum pet. † ubi latè Cagnol.
num. 88. per duas col. refert hanc esse commu
nem, & est textus qui ad hoc citatur per om
nes, in §. si scriptum, infra de inut. stip. eodẽ
modo potest induci textus in l. ut hæredibus
ff. de leg. 2. in secundo responso. in quo loqui-
tur de substitutione in donatione causa mor
tis ibi, [*ut id promittat ille alteri.*] de legato ue
ro probatur in principio illius textus, dum
dicit, ita legatarijs, sicut hæredibus substitui
posse. clarum est enim in substitutione facta
hæredibus stipulationem non requiri, ergo
nec in facta legatarijs, ibique de promissio-
1267 ne nullum uerbum ponit. † Et si diceretur
periculosam esse ponderationem factam in
dictis iuribus de uerbo, promitto. nam illa
conclusio Doctorum procedit quando id uer
bum est in scriptura redactum, sicque loqui-
tur tex. in d. §. si scriptum. sed dicta iura non
dicũt, ꝙ donatarius promittat alteri per scri-
pturam, & esse potest, ꝙ ille promittat in uo-
ce citra scripturam, quo casu uerbum promit
to, non intelligitur per stipulationem, ut te-
nent Glo. Bar. Ang. & cæteri, in l. j. C. de usur.
Bartol. & alij in l. sciendum, ff. de uerborum
oblig. Glossa, Aret. & alij in dicto §. si scriptũ.
1268 † Respondetur, nec illa iura dicere, ꝙ dona
tarius promittat alteri uerbotenus tantum,
quo stante sequitur, ꝙ cum illud uerbum, pro
mittat, se referre possit ad pactum nudum, &
stipulationem, debeat intelligi per modũ ma
gis solennem, ut tradit idem Bartol. in dicta
l. sciendum, col. fi. idque confirmatur, quia cũ
dicta iura inducant hoc remedium quo po-
test in donatione causa mortis substitui me-
diante promissione, debent intelligi de pro
missione uallata stipulatione, & sic efficaci ad
agendum, non autem de nuda, & inefficaci
ad agendum, iuxta l. iurisgentium, §. igitur nu
1269 da, ff. de pact. † cum remedia inutilia non
soleat lex inducere, l. hæc stipulatio, §. j. ff. ut
leg. not. caue. (& uerba sint in dubio sumen-
da in potentiori significato, l. j. §. qui in per-
petuum, ff. si ager uectig. l. quæritur, ff. de sta.
homi. l. hoc legatum, ff. de leg. 3. Natta, consil.
1270 127. nu. 6.) † Procedit autem ista conclusio
secundum Aret. hic, post Dynum in d. l. si cui
mortis, in substitutione directa, secus si per
fideicommissum fiat substitutio, tunc enim
non requiritur stipulatio, l. cum pater, §.
eorum, ff. de legat. 2. l. Seia, §. fi. ff. de dot.
præl. l. j. C. de donat. causa mortis, & hæc opi
nio fuit de mente Glossarum ibi, & in dicta l.
ut hæredibus, quatenus dixerunt in casu illa-
rum legum sine stipulatione posse substitui
1271 in donationibus causa mortis. † nam in-
telligendo earum dictum iuxta leges, quas al-
legant, ut tradit Bart. in l. non solum, §. si libe
rationis, ff. de liber. lega. Paris. cons. 71. nu. 12.
uolum. 3. (Ioannes Campeg. cons. 156. nu. 8.
primo tomo diuersorum ultimarum uolunta
tum, Roland. à Valle cons. 68. num. 18. uol. 1.
Ferrantes Gargiareus, cons. 126. num. 36. & in
certus autor, cons. 94. nu. 16. primo tomo cri
minalium diuersorum,) senserunt hoc esse ue
rum in substitutione per fideicommissum,
1272 prout illæ leges loquuntur. † Sed hæc opi-
nio non est tenenda, prout eam damnat Bar
tol. in dicta l. si cui mortis, ea ratione quia in
relictis particularibus non est uis in modo re
linquendi, & sic inter uerba directa, & obli-
qua, l. 2. C. commu. de leg. & ibi not. in l. j. ff
de leg. j. ideo sicut potest substitui per fidei-
commissum in donatione causa mortis si-
ne stipulatione, pariter idem directè fieri
1273 posse debet. † Aliter igitur hoc resol-
uas, quòd aut substitutio fit ut substitutus
sit donatarius, & requiritur stipulatio, dicta
l. si cui mortis, & dicta l. ut hæredibus. Aut
ut sit fideicommissarius, & tunc sine stipu-
latione fieri potest, dicto §. eorum. cum si-
milibus, cũ quilibet honoratus possit grana-
ri. l.

ti,l.ab eo.C.de fideicomm.ita Bar.Bal.Cumā. Imo.Roman.Castrens.& alij in d.l.si cui mor
1274 tis,declarant. † Vnum tamē post alios addendum puto in primo membro, q̄ illud procedat,& sit intelligendum de iure Digestorū & Codicis ante Iustinianum,quo iure donatio causa mortis stipulatione tantum, uel traditione fiebat secundum communem opinionem supra per me relata n, nu. 531. cum se-
1275 quētibus,& ibi de ueritate latius dixi.† hodie uerò cum etiam pacto nudo fieri possit donatio causa mortis, ut communi calculo firmatum est per Glossam, & Doctores,quos & supra retuli, nn. 668. eum sequenti.(quibus nunc addo Viuium in suis communibus opinionibus,in uerbo,donatio censetur causa mortis, & Emanuelem Suarez in Thesauro receptatum sententiarum,uerbo donatio cā
1276 mortis,nu.284. †non ab re dici potest sine stipulatione quoque substitui posse remanente substituto donatario . idque tenet expressè Petr. de Bella Pertica in l.1.ad finem, C.de don.causa mort.(& post eum Alber. Imo.in dicta l.ut hæredibus.) & licèt ipsi non dicant hoc uidetur Iustinianus sensisse in l. unica, §. sin autem aliquid,C.de cad.toll.quatenus sub eodem uerborum periodo dixit [*in institutionibus, & legatis, & fideicommissis, & mortis causa donationibus posse substitui*:] nam de stipulatione quo ad donationem causa mortis necessa-
1277 ria nihil dicit: † imò, ut æqualis fiat determinatio,iux.l.iam hoc iure, ff.de uul. & pupil. (& ibi Castren.Alex.& alij,Crot. consi. 1. nu. 44.& consi.100.nu.22.Rol.à Valle, consi.74. nu.2.uol.2.Bero.consi.76. nu.66.uol.j.& consi. 131.num. 2. uol. 2.) sicut respectu institutionum , legatorum, & fideicommissorum nullà requiritur stipulatio , pariter & respectu donationis causa mortis dici debet eam non re-
1278 quiri. † tātoque magis,quia ea omnia per copulam in eadem oratione coniungit Imperator, ut supra retuli, quo stāte qualitas, quæ tacite inest primis copulatis,uidelicet institutionibus, legatis, & fideicommissis, ut stipulatio non requiratur in substitutione , debet intelligi repetita, pariterque inesse donationi causa mortis posteriori loco copulatæ, sicut quando qualitas reperitur expresse addita alteri rei ex copulatis in eadem oratione, nam & in sequenti te intelligitur repetita si illi potest conuenite , ut declarat Bartol. in l. Seię. §. Caio. per illum textum , ff. de fun. instr. Bald. in l.quamuis, C. de impub.Dec.consil.92.num. 2. & in l.2.§.creditum,nu. 18. ff.si certum petatur.Soc.in l. j.col.2.in princ ff. de uer.ob.Paris.consil.18. nume. 23. uol.2.Crau. consi.9.nu.25.Ruin.consi. (15.nu.8.uolum.j. consi.) 120.nu.6. uolum. 3. (Senatus Pede-
1279 montanus Decis.71. nu. 66.) † Nihil autē repugnat,ex quo Iustinianus induxit donationem causa mortis nudo pacto fieri posse,

qualitatem illam , quòd stipulatio non requiratur in substitutione , quæ prioribus copulatis inerat , & in donatione causa mortis sub intelligi posse, & sic considerando est ibi casus pro hac mea opinione ab aliquo quem ui-
1280 derim non animaduersus. † Sexta succedit differentia in hac Glo.nam filius donare potest causa mortis de consensu patris,legare secus,l.tam is, §. 1. ff.de dona.cau. mort. ubi de donatione est casus,de legato uero probatur in l. 2. ff.de leg. 1. à contrario sensu , iuncta l. qui in potestate, ff.de testa.& infra quibus nō est permiss. fac. testa. in princ. item probatur in l.j.uers.sed si filius, ff.de leg. 3.iuncta l.j.ff.
1281 de leg.j. † & hanc differentiam pariter firmauit Glossa in d.l. 2. cum qua communiter alij transeunt, ut refert Ruin.in prin.& Gloss. in l. senium, C.qui test.fac.poss.ubi Iason, nu. 8. similiter testatur hanc esse communem,idē que tenet Alex.cons.53.nu.8.uol.7.Domi. Perusin.& alij,in l.si pater,de testa.in 6.ubi Gomesius colum. j. dicit circa hoc non esse dubium , sicque omnes concludere , aliosque refert eius lem sententiæ Ioann. Durantis de arte testā.Caute.j.tit. j.col.j.& ponit Guiliel. Bened.in repet.c.Raynutius, de testa. in uer-
1282 bo,matrem insuper Cleram, nu.43.(† idēque Plotus iunior in additionibus Martini Garrati,consi.59.nu.9. qui me hic citat, tamque collaudat ac extollit,ut illi perpetuo, patrique suo Clarissimo Iureconsulto deuinctus sim, qui mihi numquam ab eo uiso tellauit amorem erga me suum perlitteras me plurimum commendans , ut per eum, & ultra prædictos hanc conclusionem quoque tenet Rubeus, consi.46.nu.4.& Antonius de Tremo.in addit. ad Bona.in pract.except. quem citat Baptista Villalobos, in suis communibus opinionibus , in uerbo, filius fami-
1283 lias,nu.135. † dicens talem consensum præstari posse per epistolam, & plures alios concordantes allegat Viuius in suis communibus opinionibus,in uerbo , filius familias regulariter, idemque firmat Emanuel Suarez in Thesauro receptarum sententiarum,uerbo donatio , num. 289. & in uerbo, filiusfamil.num.195.citat Socinum,consi.272. uolumine 2. & elarum de donatio. quæst. 6. uers. aut uerò quæris. & licèt subiungat contrariū probabilius esse, ut alibi luculenter ostendit: hoc tamen ego non reperij nisi supra, quo lo-
1284 co tenet hanc communem. † quam sequendo subdit: tacitum consensum patris non sufficere , sed expresso opus esse, citat Titaquellum de legibus Connubial. in Glossa 7. num. 9. corrupte tamen , quia non ponit ibi sed in Glossa 5. qui mouetur per textum, in l. filiusfamilias, §. pati autem ratione.in uerbo specialiter, ff. eo.per quē ita tenet Glossa in l. qui in potestate, & ibi late Franciscus Arret . ff. de testamen.Spec.in titulo de instru. editi,

Filius an donare possit cā mor. de consensu patris.

editi.§.compendiosè. uer.quòd si filius,& ibi
Ioa.And.qui ad hoc allegat Albertũ Galeat.&
ibid.sequitur Bal.sicut & Dyn.Cyn.& latè Bal.
reprobãs Guilielmũ de Cun.cõtrariũ tenẽtẽ
in l.seniũ,C.qui testa.fac.Bar.& Rom.in d.l.tã
is,§.j.Bal. in l.Labeo.ff.de pact.Ang.in l.fi.§.fi
1285 lijs ãt,†C.de bo.q̃ li.ubi dicit ita fuisse deci
sum Perusij.Panor.cons.40.2.dub.uol.2. Soc.
latè,cons.112.uol.j.repetito cons. 172. uol.2.
supra citato,ubi dicit,ꝙ nullus contradicit,&
Ang.Aret.noster,in §.j.col. 2. infra qui.nõ est
permiss. fac.testa.sic igitur ista differẽtia Glos-
sæ nostræ de filio qui patre cõsẽtiẽte donare
cã mort. põt,legare uero nequaquã passim te
1286 cipitur.†Nihilominus tot,& si qui sunt alij
Opi.Cumani. non attentis) solus Cuman.in d. l.tam is, §.
j. & in dicta l. qui in potestate,tenuit contra-
rium uidelicet, quòd nec etiam donare causa
mortis possit filius patre quãtumuis consen-
tiente per textum in l.j.§.j.ff.de tut.& rati. di
str. ubi ponitur regula negatiua, quòd qui
testari non potest nec mortis causa donare.
secundo per regulam l. 2. ff. de legatis primo.
ubi qui non potest testari, nec fideicommit-
tere seu legare, ergo nec donare causa mor-
1287 tis.† concludebat tamen Cumanus non
esse contra stimulum calcitrandum, & sic in
communem sententiam declinabat (quam se
quuntur ut refert Viuius supra citatus,respõ
dendo omnibus fundamẽtis Cumani,Soc.iu-
ni.in d.l.2.nu.15.& Guil.Põt. præceptor suus,
nu.15 ff.de leg.1.sed & ultra Cumanum) Ia-
1288 son quoque in d.l.senium.† citat textum
in l.discretis, C.qui test.fac.poss.ubi pari mo
do regula constituitur, quòd qui testari non
potest nec donare causa mortis, quem textũ
& consimiles si uelis in alijs intelligere, quàm
in filio, ut sentit Bartol.& alij, in dicta l.tam
is, in princip. & Alexand.in l.si frater, C.qui
testamento facere possunt.dum dicunt,quod
fallit in filio, nihil aliud est, quàm ponere di-
1289 uersitatem facti secundum Iasonem.†(à
quo licèt possemus effugere, cum diuersitas
facti soleat diuersitatem iuris inducere, l. in-
terpositas,C.de trans.Alb.in l.si ex plagis,§.
in cliuo,ff. ad l.Aquil. Senatus Pedemõtanus,
Decis.99.nu. 34. tamen id negari non potest
1290 quòd esset) illa iura restringere.†Confir-
mo hanc Cumani sententiam: sicut enim mẽ
tecaptus, furiosus ue testari non potest, ita
nec donare, l.in negocijs,ff.de reg.iu.per quã
sic tradit Bal.cons. 171.donatio, quam Anto
1291 nius, uol. j. in antiq.† idem & in hæreticis
uidemus,qui sicut testari non possunt,ita nec
donare, l.Manichęos, C.de hæret. idem & in
perduellionis reo. l. fi.C.ad l.Iul.ma. iuncta l.
donationes,§.fi.ff.eo.tit.nostro. igitur & in fi
1292 lio idem iuris est concludendum. † Ad l.
tam is,§.j. respondebat Cumanus ibi,ꝙ cum
filius donet ibi de bonis patris.nõ tã ipse q̃ pa
ter donare uidetur,l.in ędib.§.j.ff.eo.pater.n.
1293 donare dicitur mediãte organo filij.†Et ꝙ
ibi filius donaret de bonis patris,ꝑbat Ias.in
d.l.seniũ, nã de castrẽsibus, uel quasi loqui nõ
potest.cum in illis filius libere donet,l.filiusfa
milias.in fi.ff. eod.aduentitia uero tunc non
erant inducta,sicq; filius nihil suum habebat
sed postea de iure Codicis, l.cũ oporteret,C.
1294 de bon.quæ lib.† His tamen non obstanti
bus à communi non recedo (à qua pariter Communem tenet autor,
DidacusCouuar. in Rubr. de test. par.3. nu.
7.dicit non esse diuertendum, moueor) per
textum in dicta l.tam is, ubi clare dicitur, ꝙ
filius donare potest causa mortis, ergo loqui
tur de donatione quam facit filius in effectu,
& in ueritate, non autem pater, & ita contra
Cumanum cõsiderat Soc.iun.in l.2.nu.15.ff.
de legat.j. idemque Guil. Pontanus ibidem,
num.15.concludit dicens, quòd intelligen-
tia realis. & uera d.l.tam is, §.j. est ꝙ ibi lo-
quitur de potentia filij principaliter, & de
consensu patris accessorio.concordat textus
in dicta l.filius familias,§.pari. ubi idem dici-
1295 tur.† Sed ultra Socinum iun. & Guiliel-
mum Pontanum confirmatur, nam in dictis
iuribus dicitur, quòd filius causa mortis do-
nare potest patre permittente. igitur hinc de
præhenditur,ꝙ filius est ille,qui donat,nõ aũt
1296 pater,qui consentit. † qui enim alteri fa-
ciẽti cõsentit, non dicitur facere, nec ab eo
actus denominatur,l.si pater,in fi.ff.de manu.
uind.l. aliud est uendere. ff.de regul. iur. & ibi
Dec.& Cagnol.idemque Dec.in Rub.ff.de cõ
stit.colum. 4. & in cap.j.post princip. de iudi.
1297 † hinc uendenti non autem consentienti
datur remedium legis secundę. C.de rescind.
uendit. & ibi Bal. ponit q.20. quem sequitur
Cagnol.q.21.num. 155. post Anton. Burgos
in c.cum causa,de emp.& uendit. col. penult.
& consentit Dec. in locis citatis, lateq; Tira-
quellus in libro suo de legib.Cõnubial.in uer
bo[*contracter*,] Gl.3.nu.132. ubi in discursu la-
tè discutit materiam dictæ legis,aliud est uen
dere,(& idem tradit Pantaleon,in d.l.2. nu.
119.Roland.à Valle, cons.67.nu.89. & cons.
69.nu.37.uol.3.& quoniã nõ respõdẽt his in-
ductionibus Constantinus,parũ curandus est
sicut & super inductione tex.in l.filius famil.
ff.eod. super qua se inuoluit,& concisè refert,
cum clare dicatur ibi, ꝙ uolũtate patris filius
mortis cã donare põt, sicut & in d.l.tã is,§.j.
1298 † nec obstat tex.in d.l.in ędib. §. fi.quo mo
uebatur Cuman.ubi qñ filius uolũtate patris
donat,perinde est ac si pater donauerit, & sic
actus attribuitur cõsētiẽti.id.n.est ꝑ fictionẽ
iuxta regulã,q ꝑ aliũ facit, de reg.iu.in 6.ut i-
bi Gl.declarat,nõ ãt, ꝙ uerè pater donauerit.
cõfirmatur hoc,ut ibi per Imolã põderãtẽ illa
uerba [*perinde ac si pater donauerit*] q̃ intelligun
tur quoad ualorem donationis,non autẽ quo
ad effectũ,& ueritatẽ,ꝙ pater dicatur donare
1299 † idq; ꝑterea iustificat,qa cũ uerba illi⁹ tex

tus

tus sint scripta in personam ibi, [*quòd filius uoluntate patris donauit*] sequitur, quòd pater
qui consentit fieri illam donationem nō proprie facit, uel donat, sed ex interpretatione
tantum, & sic per fictionem, l. 1. §. deiecisse, ff.
de ui, & ui arma. declarat Bart. in l. hæc uerba,
ff. ad leg. Iul. de adult. in l. aut qui, §. fin. in fi. ff.
quod ui aut clam. sequitur Alexand. cons. 62.
col. 3. uol. 4. Decis. Neap. fi. nu. 6. Ruin. cōs. 17.
nu. 13. uol. 3. D. meus Riminald. consil. 11. nu.
1300 12. & cons. 55. nu. 23. † uel, & secundo, secundum Imolam, & Castrēsem ibi, si uolumus
quòd illa uerba denotent omnimodam similitudinem, & sic perinde sit ac si omnino pater
donauerit, hoc est intelligendum quando fi
1301 lius donauit uolēs pro patre donare. † sed
quando cessat hæc uoluntas, prout in dubio
præsumitur per l. & magis, ff. de solut. & quod
notat Bar. & Bald. in l. 2. C. pro soc. quos sequitur Dec. cons. 21. nu. 10. & cons. 348. num. 4.
Corn. cons. 79. nu. 15. uol. 1. D. meus Rimin.
cons. 75. nu. 23. & cons. 130. nu. 9. Nicol. Boer.
Decis. 23. ubi, quòd soluens in dubio præsumitur de proprijs pecunijs soluisse. utique uere
filius dicitur donare, non autem pater, dicta
1302 l. tamis, §. j. † Nec de necessitate debet
ille §. intelligi de bonis paternis, ut dicebat
Iason, cum etiam de iure Digestorum filius
præter castrense uel quasi peculium in multis casibus poterat habere proprium, ut per
Romanum, in l. placet. ff. de acqui. hæred. ubi
quatuor casus enumerat. ponitque Soc. in l.
j. §. fuit quæsitum, ff. ad treb. col. pen. & consil.
172. colum. 2. in princip. uolum. 2. ubi dicit se
aliàs enumerasse 15. casus, in l. cum filio, ff. de
leg. 1. qđ tamen ibi nō reperio, & ponit etiam
Cagnol. in l. si emancipati, nu. 186. C. de colla.
1303 † Non obstat modo textus in l. 1. §. j. ff. de
tut. & rati. distr. quo mouebatur Cumanus, &
l. discretis, qua mouebatur Iason, & quæ ad
idem tendunt, nam uno ictu tolluntur: loquūtur enim in impeditis ex defectu naturæ, ut
est pupillus, item mutus, & surdus à natura,
at secus in filio qui impeditur ob patriam potestatem, sicque potius ex accidenti, ita Ias.
ipse resoluit in dicta l. senium, col. 7. in fine, &
in l. fi. col. 4. C. qui test. fac. poss. Soc. iun. in d. l.
2. ff. de leg. j. nu. 16. in fi. & Cassane. in consuetud. Burgundiæ, in tit. de succesio. Rubr. 7. §.
1304 12. nu. 7. † Quæ solutio confirmatur: nam
impedimentum naturę magis afficit quàm ex
accidenti proueniens, l. sed est quæsitum, l. si
quis posthumos, ff. de lib. & posthu. & utrobique not. Bar. Bald. Castr. Ias. & alij scribentes,
ad idem text. in §. in plurimis, in fine, supra
de adoptio. & ibi notant Glossa, & Doctores,
1305 (dixi in l. 1. nu. 96. ff. de offi. eius. † nec sanè mirum, si quidem Connano teste lib. 1. c.
2. in suis Commentar. iur. ciuil. natura omniū
rerum prima, & antiquissima est, & ut idem
scribit capitu. 1. colum. 2. de natura quicquid
proficiscitur æternum est, & uerum, quod
autem ueritate nititur, quia plus uno uerum
esse non potest, semper unum & idem est,
& ubique idem numquam sibi repugnans,
numquam contrarium nullo temporis cursu
1306 mutabili. † Ignis urit apud Indos, & apud
omnes item populos, atque his omnibus, &
nix alba est & symphoniæ iucundus auditus, & bene olentium odor suauis, & contrariorum sensus contrarius.) nil ergo mirum si
pupillus, surdus, & mutus à natura prohibentur etiam donare causa mortis, filius autem
adultus non, quia primo casu repugnat, & obstat impedimentum naturæ, secundo secus.
1307 † non obstat etiam quod de mente capto,
& furioso dixi, id enim est propter defectum
mentis, §. præterea, infra quibus non est permi. fac. testam. quæ mens est de substantia testamenti, l. j. ff. de testam. & donationis, l. 1.
1308 uers. item cum ipse, ff. eod. † hinc est, quod
tales per statutum dispensari non possunt ad
testandum, ut tradit Barto. in l. si quæramus,
colum. 2. ff. de testam. sed in filio sanæ mentis, ut supponitur in quæstione nostra, cessat
hic defectus mentis: igitur & argumentum.
1309 † Non obstat, & postremo, quod de hæreticis, reisque lęsæ maiestatis dicebā, id enim Hæresis detestabilis.
est in pœnam delicti constitutum: (hæresis
enim crimen est diuinæ maiestatis lęsæ, ut ponit Paulus Girland. in tractat. de hæret. q. j. eaque nullum grauius est peccatum, ut tradit Petrus de Monte in Tracta. Monarch.
concil. numero 14. cęterisque detestabilior
est ea ratione, quòd in creatorem committitur, ut loco præallegato dicit Girlandus.
1310 † utque scribit Ioannes Nicolaus Arelatanus in tracta. de hæret. not. 38. Hęreticus
præcisus est ab ecclesia, & est sicut ramus
præcisus ab arbore siue stipite, qui statim
arescit cap. loquitur. 24. quæst. j. & est ille
de quo Ioannis 15. dicentis: Si quis non
manserit in me, mittetur foras, & arescet.
1311 † Item hæreticus etiam post mortem potest inquiri, & damnari, c. 2. de præscr. in 6.
24. q. 2. in summa, c. si quis episcopus, de hæret. & l. hæreticos, C. de hæret. & ita illius memoria damnari potest, ut per Angel. Aret. in
§. interdum. infra, de hæred. quæ ab intes. defer. & in tract. de malefi. in uerbo, Traditore.
Licèt in alijs criminibus regulariter sit secus
secundum Bald. Salyc. & Doct. in l. 2. C. qui testa. fac. poss. Fel. in d. c. si quis episcopus, & tradit Francis. Ponzi. in tract. de Lamijs, nu. 75. &
Rubeus in tract. de potest. & defens. in cau. cri.
1312 nu. 142. † Demumque uidemus hęretico bonis interdictum esse l. Manichęos, & l. fi. C. de
heret. c. cū secūdū, eo. tit. li. 6. in tantum, quod nec
aliū sibi pōt obligare, licèt in alijs quibus bonis interdicitur, secus sit cōstitutū, l. is cui bonis, & ibi declarāt Cast. & Doct. sic in hæretico
limitātes illū textū, ff. de uer. ob. sequitur Arelatanus

latanus, in dicto tract. de hæret. notab. 43. qua
re mirum uideri non debet si donare non po
1313 test. † Quod uero pertinet ad crimen læsæ
maiestatis, negari non potest, quin & illud sit
enorme delictum, ut inquit Hiero. Gigas, in
tract. de crimi. læsæ maiesta. q. 9. num. 5. Imo
uero dicitur pessimum omnium peccatorum.
§. si igitur. in Aut. de nuptiis. & in quo receda
mus a cõmunibus regulis, ut late tradit Mat-
thæus de Afflictis, in c. j. §. & bona committen
tium. Quę sint regal. sequitur Hiero. Gigas, in
1314 dicto tract. q. 3. num. 5. & 8. † Parique modo
uidemus in eo crimine memoriam defuncti
damnari posse saltem infra quinquennium, ut
per glo. singularem, in l. Manichęos. de hære.
& in summa. 24. q. 2. Rom. singu. 431. de crimi
ne lęsæ maiestatis. Ang. Aret. in tracta. de ma-
lefi. in uerbo, & hai tradito la tua patria, & in
§. interdum. insta de hæred. quæ ab intest. de-
ferun. Alberic. in l. fi. in fi. ff. ad leg. Iul. maiest.
& Alex. ibidem in apost. Bartoli, demumque
Hiero. Gigas, loco citato. q. 23. qui communẽ
testatur, quare recte constitutum est & in tali
reo, quòd donare non possit ob criminis im-
manitatem, sed hæc omnia cessant) in filio, &
1315 sic saluatur communis opinio. † (cuius ta-
men occasione unum singulare non omitto,
quòd licet filius in potestate legare non pos-
sit, nec testari, prout supra dixi, id tamen fallit
in filio clerico, etiam primæ tonsuræ, quia qđ
habet censetur quasi castrense peculiũ, de quo
filius testari potest, & solet, ita Iason, in l. filiæ
licet, colum. pen. C. de colla. quem sequitur Pe
trus Gerar. de Petra Sancta, singula. 54. Mars.
in rub. ff. de fideiuss. num. 147. Rolan. à Valle, cõ
1316 silio 11. num. 28. uolu. 2.) † Limitatur nunc
ista conclusio de consensu patris necessario in
donatione causa mortis facta per filiũ, quòd
procedat in profectitijs, aut in aduentitiis, in
quibus usufructus spectat ad patrẽ, secus in
illis bonis, quę pleno iure pertinent ad filium
prout in casibus, de quibus in aut. excipitur,
cum duabus authenticis, quæ sequuntur. C.
de bonis quæ lib. & ibi glossa cumulat alios
casus, prout & infra per quas pers. nob. acqu.
§. j. in uerbo, usumfructum, nam in dictis casi-
bus filius potest donare causa mortis, sine cõ-
1317 sensu patris. † Hæc opinio fuit in primis de
mente antiquorũ, ut Ottonis, Iacobi de Are.
Ricardi Malum. & Cyni, quos refert, & sequi-
tur Bar. & post eum Angel. & Alberic. in l. fi. §.
necessitate, C. de bon. quæ lib. & late Alex. cõ-
sil. 106. uol. j. quatenus tenuerunt consensum
patris in aduentitijs filij requiri, non ad inte-
grandam eius personam, sed propter præiudi
cium ipsius patris, & sic ubi quæritur usufru
ctus ei, & ideo ubi quæri non potest dixerunt
consensum patris non esse necessarium, hinc
enim senserunt hoc secundo casu filium posse
donare causa mortis, sine patris consensu.)
1318 † Sed in specie tenet hanc opinionem Bar-

Crimen læsæ maiestatis magnũ.

Consensus patris, an requiratur in donatione filij, de aduentitijs quorũ usufructus non pertinet ad patrem.

tolus per illum textum in Aut. ut lice. matri,
& auiæ, in prin. ibi, [*quo uolunt modo disponere,*]
ubi in aduẽtitijs, quorum usufructus nõ per
tinet ad patrem datur licentia filijs disponen
di, quo uoluerint modo, ibique glossa secun-
dum Bar. excipit solum testamẽtum. ergo alio
modo disponere possunt, & sic donare causa
mortis, ibique etiam Bartolus ponderat glos-
sam in l. qui in potestate. in prin. ff. de testam.
quæ idem uoluit, dum opponendo dictis per
eam superius, de illo Aut. ut lice. ma. & auiæ. in
prin. subdit, sed ibi disponit non testando, sen
tiens, quòd excepto testamento, potest filius
aliter pro libito disponere, & sic donare causa
1319 mortis, sine patris consensu. † hanc insuper
opinionem tenet Roman. in aut. similiter. C.
ad l. Falc. num. 77. per tex. in dicta Aut. ut lice.
matri, in prin. Cast. in dicta l. tam is, §. pri. de
mente glo. in l. filiusfam. in fi. ff. eo. & Iason. in
l. nemo. col. 4. C. qui test. fac. poss. motus, quia
in his aduentitijs, in quibus nõ quæritur usus
fructus patri, filius habet integram personã,
merito non requiritur consensus patris, & an-
te eum idẽ tenet ibidem Clarissimus patruus
meus magnus Riminaldus, & post utrumque
Decius, simpliciter in fine, Crauet. consi. 92. co
lum. j. & Romanus, quem ipse citat, consi. 512.
col. j. (ubi pariter Horatius Mandosius, in ad-
ditionibus adducit Crauettam, consi. 39. nu.
1320 2. & Paris. consi. 157. nu. 17. uol. 4. † & Ro-
manus) ad hoc ponderat textum, in l. fi. §. fi-
lijs autem, C. de bon. quæ lib. quatenus ibi di-
citur in his, dũtaxat casibus, in quibus ususfru
ctus patri quęritur, non licere filijs citra uolũ
tatem patris dominium rei ad eos pertinen-
tis alienare. Patet igitur inquit, ex illa taxati-
ua, duntaxat, quæ omnium aliorum casuum
pręter eos, quos includit, est exclusiua. l. 3. §.
cum Titio. ff. de adi. leg. (& late ponit Dec. in l.
pri. C. de bon. poss. contra tab.) filium aduen-
titia, quorum pater usumfructum non habet
alienare posse præter eius permissionem, igi-
1321 tur etiam donare causa mortis. † Quoniã,
ut subdit ultra Romanum Ruinus, in dicta l.
2. col. 9. ff. de leg. j. ad hanc partem ponderans
illum textum, sub illo uerbo alienare, tanquã
sub genere, continetur etiam donatio causa
mortis. l. alienatum. §. donationis. ff. de uerbo.
sig. & sicut sub eo comprehenditur donatio
inter uiuos, & uenditio, respectu cuius secun-
dum omnes, non requiritur consensus patris
quando sibi non quæritur ususfructus, ita idẽ
esse debet in donatione causa mortis, ut equa
lis fiat determinatio. l. nam hoc iure. ff. de uul.
1322 & pupil. † & ultra prædictos Doctores hãc
etiam partem tenet Guil. Bened. in c. Raynu-
tius, de test. in uerbo matrem, insuper Cleram,
nume. 43. Confirmatur que præter alios pon-
derando textum, in dicto Aut. ut lice. mat. ibi,
[*quo uelint modo disponere,*] nam id uerbum ue-
lint, importat liberam uoluntatem. l. cum qui
dam.

dam.secunda.ff. de leg.secundo,l.fideicommis
sa.§.quanquam. ff.de leg.3.Bartolus,in extra-
ua.ad repri.in uerbo uidebitur.colum.j. & in
l.centesimis.§.fina.ff.de uer.ob.cum alijs late
per Alex.& Iasonem,in l.si sic.ff.de leg.primo.
1323 †(unde Connanus eleganter in commen-
tarijs iuris ciuilis,libro 9.capitu.4.col.3.dicit,
quòd quãdo mihi legatur, si Titius uoluerit,
legatum non ualet, quia incertum facit in-
dicium testatoris, nec enim uoluit aliquid,
qui totam suam uoluntatem in alterius arbi
trium contulit, ut suæ etiam uoluntatis sit
ipse testator incertus,qui non uult nisi ipse Ti
tius uelit,in qua tanta incertitudine nulla es
se animi consensio potest, eumque secutus
sui plenius dictam regulam confirmatis, in l.
1324 j.ff. quod quis iur.num.145.† Quæ proce-
dit niedum si verbũ uelit,)fuerit simpliciter p-
latum, sed cum dictione, [*uti*,] adiecta puta,
[*uti uis*,] ut tradit per illum textum Bartolus,
in l.creditor.§.Lucius.ff.mand.Ias.in dicta l.si
sic,nume. 28.unde idem esse debet,quando di
ctum fuit, quo uelis modo, ut in dicta auth.
1325 † nam illa dictio, uti,importat modum,ut
declarat Bar.& alij sequuntur,in l.quibus die-
bus.§.Termilius,colum.2.ff.de cond.& demõ.
si igitur in libera uoluntate filij, hoc consti-
tuit Imperator ibi, datur intelligi, quòd sine
consensu patris potest donare causa mortis,
de dictis bonis.alias hoc nõ esset in libera uo-
1326 lũtate filij.†Nam consensus alterius requi-
situs tollit liberam uoluntatem facientis,licet
in consilio sit secus, ut colligitur ex notatis p
Bal.in dicto §.necessitate,colum.5.uersi.subse
quenter quærit glossa,per Bal.& Perus.in c.sta
tutum.de hære.in 6.per Castrensem,cons.86.
uidetur dicẽdum, quod plenius deducit Dec.
in c.si pro debilitate,nume.16.de offi. delega.
1327 † Et actus ad aliquem dicitur libere perti-
nere, quãdo potest illum facere sine requisi-
tione, & licentia alterius.c. de multa,in uer-
bo[*libere conferat*,]& ibi notat Abbas,de præb.
Butri.& Bal.in c.quæ in ecclesiarum,de consti.
dicentes, quòd uerbum,liberum, importat,q
non teneatur alterius consensum requirere.
1328 †(facit,quod inquit Rui.consi.119.colum.
3.uolumi.j.ubi dicit,quòd libere uti te non di
citur, qui impedimẽtum aliquod patitur,uel
pati potest, sequitur Roland.à Valle,consi.83.
1329 nu.26.uol.j.hinc libertas deducitur,†Quæ
dicitur esse quædam naturalis facultas de re
sua ad libitum disponendi, quam coarctare
contra rectum dictamen rationis, est contra
ius naturale,ita Soc. consi. 172.colum.tertia,
Brun.consilio 56,colum.j.Roland.à Valle,cõ-
silio 22.numero 11. uolumi.2.) corroboratur
1330 adhuc hæc opinio. † Nam uidemus talem
donationem causa mortis factam a filio de re
sua cum consensu patris reuocari posse per ip
sum filium patre inscio,& inconsulto,ut not.
Dynus,Cynus,Salycetus,& alij,l.nec fratrib

C.de dona.cau. mor. Corn.in dicta l. senium.
Tiraquel.in tract.suo de iure primogen.q.68.
nume.4.hinc enim deprehenditur talem con-
sensum, in eius confectione non esse necessa-
1331 rium. † alioquin & in eius reuocatione re
quireretur,aut. contra si filij. C.de repud.ubi
consensus patris requisitus in contrahendo,
& in dissoluendo requiritur, & ibi not. Bar.&
Cast.in l.tria. ff.de serui. rust. præd.Iason,in l.
quemadmodum.ff.de acqu.poss. per regulam
l.nihil tam naturale.ff.de reg.iur.(Cephal.cõs.
212.num.4.† & probatur dicta regula in aut.
1332 prædicta,contra si filij.sequitur Alex.cons.
209.num.23.uolumi.2. & in l.centesimis.§.fi.
ff.de uerb.obli.Ias.consi.141.num.2.uolum.4.
Fely.in c.cum accessissent,num.5.de const.ubi
post glo.& Bald. per eum citatos concludit,
quòd quando ex forma statuti requiritur ad
probandum actum certa probatio, eadem re-
quiritur ad destructionem eiusdem actus.
1333 † unde Bartolus,in l.& ideo.ff.de cond.fur.
num.2.dicit, quòd resolutio contractus iudi-
catur eiusdem naturę,cuius est contractus,se
quitur Decis. Neap.232. & latius Senatus Pe-
1334 demonta.Decis.53.nume.2.† & prędicta re-
gula) propriè procedit, quando in conficien-
do actum de necessitate aliquid requiritur,&
tunc etiam in reuocatione illud adhiberi de-
bet,sed ubi extra necessitatem,& ex superabũ
danti solennitas aliqua interuenit in actus cõ
structione, tunc in reuocatione illius actus nõ
est necessaria,puta ex decem testibus, qui testa
mento interuenerunt,satis est in reuocatione
septem adhibere,ut declarat Bar.in l.hæredes
palam.§. si quid post.ff.de testa. & plenius de-
ducit Dec.in dicta l.nihil tam naturale,& post
eum Cagnol.num.2.Ferrarius, colum.fina.&
idem tradit Dec.in c. cum omnes, nume. 9. de
consti,post Castren.& Inno.quos citat,(idem
que plenius confirmat Senatus Pedemont.
Decisi.53.num.10. allegans Bartolum,in lege
actor,num.9.ff.rem rat.habe.Iasonem,in kom
nium.C.de testam.num.9.& consi.147.numo.
1335 11.uolum.4.)†Postremo stringit textus in
c.si.de iudic.in 6.in ratione sui, ubi in benefi-
cialibus,& spiritualibus filius familias sine cõ
sensu patris admittitur i iudicio, [*cum*] inquit
textus,[*de his pater se intromittere non habeat*.] hęc
enim ratio militat in aduẽtitijs, quorum usus
fructus ad patrem non spectat; quia in eis pa-
ter non se intromittit,nec est legitimus admi
nistrator,ut inquit Roman. in dicta authen. si
militer,post Baldum,in l.si.§.j.ff.de uerb.oblig.
ergo consensus patris non debet esse necessa-
rius,sive filius in iudicio comparere uelit, si-
ue mortis causa donare,& ita in testamento p Opi.cõtra communẽ
illum textum arguit Romanus, in dicta au-
1336 then.similiter,nume.77.circa finem.† Con
trariam partem,quòd imo requiratur consen
sus patris in istis aduentitijs,quorum usufru
ctus patri non quæritur, quando filius donat
causa

causa mortis, tenet Soc. abunde satis in con-
silio 112. uol. j. repetito in consi. 172. volum.
2. ubi dicit hanc opinionem esse de mête Do
ctorum communiter, ibique inducit Glos-
sam in l. j. §. in filij, ff. ad Trebellia. & alteram
in dicto §. filijs autem. quæ hoc uoluerunt, ut
ipse ponderat, idemque fuit, ut subdit de
mente Barto. in l. si cum filius, §. 1. ff. eodem,
quatenus indistinctè dicit, quòd filius in ad-
uentitijs non potest donare sine consensu pa
1337 tris. † subditque Soc. rationem pro hac
parte, quia si diceremus filium in talibus pos
se donare causa mortis sine consensu patris,
sequeretur, quòd elusoria fieret in effectu di
spositio legum. quæ dicunt in talibus filiũ nõ
posse testari, prout inter cætera dicitur in di
cta l. nemo, & ibi magis communiter notant
Doctores, ut Alexand. Iason, Decius, & om-
nes fatentur ibi, & præter eos Ruinus, cons.
24. numero 2. uolum. 5. Soc. iun. cons. 77. nu-
mero 10. uolum. 2. & Rubeus, cons. 25. nume-
ro 4. filius enim semper donaret causa mort.
sciens non posse testari, sicque leges de testa-
1338 mento loquentes eluderet, † & hanc ra-
tionem fecit ante Socinum Alexander in di-
cta l. nemo, colum. 2. ubi hanc partem tenet &
approbat. (quæ præterea confirmatur ex no
tatis per Glossam, & Doctores in c. quanquã.
ad finem, de usur. in 6. quæ uult illum textũ
dicentem non ualere testamentum usurarij
nisi præstita cautione de restituendis usuris
habere locum in codicillis, donatione causa
mortis, & qualibet alia ultima uolũtate, quia
aliàs facile redderetur elusoria dispositio il-
lius textus, eamque Glossam sequuntur Do-
ctores ibi, & in l. 2. ff. de legatis j. & Ioannes
Duraut. de arte testan. titulo primo, Caute. 7.
unde sic in quæstione nostra dicendum est.)
1339 † & licèt Iason ibi conetur hanc rationem
diuellere per dictam l. tam is, §. primo. ubi
filius non potest testari, & tamen potest do-
nare causa mortis cum consensu patris, & ta
men hoc casu leges dicuntur elusoriæ red-
1340 di, quæ de testamento loquuntur. † Ni-
hilominus non bene Iason arguit de dona-
tione filij accedente patris consensu ad eam
quæ sine consensu patris fiat, quia primo ca
su si fit elusoria dispositio legis de testamen
to loquentis, contingit ex uoluntate patris
consentientis donationi filij, ideo lex non
multum curauit de hoc, quia imputetur,
qui consensit: at secus cessante patris con-
sensu, ut in quæstione nostra tractatur, &
sic Alexandri ratio uiget adhuc, eius que
opinionem latè tenet, & defendit Rubeus,
consilio 127. per totum, dicens esse com-
1341 munem. † Quæ, & ulterius confirma-
tur, nam in his aduentitijs consensus pa-
tris requiritur in effectu ad integrandam
personam filij, ut dixit Glossa, & plerique
alij in dicto §. necessitate. maximè Baldus di-
cens, adhæreas huic Glossæ, quia numquam
1342 errabis, (nec immerito. † quoniam auto
ritas Glossæ prævalet, & præfertur alijs, ut
Bartolus Dec. Ias. Aquens. & alij notant, in l.
ut uim. ff. de instit. & iure. Felynus in capit.
j. columna penult. de const. cum similibus, de
quibus ego memini in dicta l. ut uim, numero
395. & 396. Quibus nunc addo Baldum in l.
cum hæreditas, C. deposi. Angel. Aretin. in
tract. de testam. Zas. cons. 3. numero 63. &
cons. 4. numero 12. uolum. 2. Andr. Sicul. in
tracta. de præstan. Cardin. quæst. j. numero
18. Troyl. Malui. in tract. oblati. dub. 4. Ste-
phan. de Federic. in tracta. de interpretat. iu
ris. in fine, Bon. de Curtili, in tracta. de nobi
li. q. 3. Dec. in c. ad. hæc in beato, nu. 41. de po
stu. prælat. consilio 146. nume. 7. & consilio
412. numero 13. Bertrand. consilio 115. num.
1343 24. secunda parte. † unde Baldus in capit.
j. de natu. suc. feud. in l. j. C. de sẽt. quę sine cer.
quant. & in l. fi. C. de pęna iud. dixit in dubijs
adhærendum esse opinioni Glossæ, cum me-
liorem testis habere non posit quàm est Glos
sa ordinaria, sequitur Iacob. Aluaro. inter cõ
silia Bruni, cons. 61. numero 4. sicut & ipse
Brunus, consilio 73. numero 2. & hæc, & alia
præclara de autoritate Glossæ cumulat exi-
mius Iur. consultus, & in iure nostro librisq;
tipis tradendis multum uersatus, D. Ioannes
Baptista Ziletus Venetus, tamquam mihi fra
ter honorandus, in indice consiliorum Bru-
1344 ni, uerbo Glossa. † Quibus uelut spicas
quasdam post optimi messoris terga relictas
in campo, subijciam dicta quædam Salyceti
non iniucunda: is enim in l. licèt. colum. 1. C.
qui pot. in pigno. inquit, aduerte pro Deo tu
qui practicas, & habes iudicare, & consulere
quia de facili non debes à Glossatore recede
re, & in l. 2. C. de sent. quæ sine certa quantit.
subiungit, quòd sicut qui nescit æquitare se
tenet ad arzonum, ita iudex se tenere debet
super opinione Glossæ, demumque in l. 1. col. 3.
1345 5. oppo. C. de pact. † dicit, quòd unusquis
que debet cum Glossis intendere, quæ sunt no-
stræ nauiculæ, per quas portum ualde arduũ
ingredimur, ut postea in naues latiores, & p
fundiores transeamus, & ad portum claræ ue-
ritatis perducamur. sequitur Rolan. à Valle,
1346 cons. 14. nu. 44. uol. 3. † unde non immeri
to dixit Afflictus Decis. 384. nu. 3. & 10. ꝙ bo-
ni Doctores Glossas approbãt, mali uerò nõ.
sequitur Cephal. cons. 283. num. 15. & consil.
210. nu. 27. cum sequent. dicẽs inter alia post
Corneum in l. sororem colum. fi. C. de his qui
bus, ut indi. standum esse Glossæ, ubi nõ habe
mus textũ contradicentem. quibus ita st inti-
1347 bus, & ad rẽ nostrã redeundo,) † iò cautũ ẽ
ꝙ pater nõ possit cõsentire filio sibi donãti
causa mortis de bonis aduentitijs, quia non
põt integrare personã filij ad proprium com-
modum, ut uoluit Glossa, & post eã Bart. in l.

De Glossarum autoritate quædam.

prima,ff.de auto. tur.cuius opinionem dicit
esse magis communem Socinus post Imo. &
Romanum,in l.1. §.fuit quæsitum, nu.20. ff.
ad Trebell.& latè Decius idem firmat,consil.
245. colum.4.cons.279. colum.pen.idemque
Rube. cons.46.& cons.127.& Ioann. Durant.
de arte testan.Caut.j.col. 2. sicque fuisse iudi-
catum firmat Guido Papæ,q.223.hęc enim ra
tio militat etiam in aduentitijs, quorum usus
fructus non spectat ad patrem,ut Ale. perpen
dit in dicta l.nemo. si enim filius non habet
integram personam,consequens est, ut dona
re causa mortis non possit sine consensu pa-
tris, & Iason ibi qui contrarium dicit, loqui
tur in effectu contra magis communem con-
clusionem Doctorum, quos mox retuli post
1348 Bart.in dicta l.1.ff.de auto.tutorum. † Cor
roboratur adhuc hæc opinio per rationem
qua textus utitur in dicto §. filij autem.ibi
[*melius enim est coarctare iuueniles calores, ne cupi-
ditati dediti tristem exitum sentiant.*] hæc enim ra
tio militat etiam in aduentitijs,quorum usus
fructus non pertinet ad patrem, ut non pos-
sit filius sine uoluntate patris alienare,prout
dixi supra in casibus in quibus patri quæritur
usufructus,merito uigore rationis generalis
debet habere locum decisio illius legis,iuxta
not.per Bartol.& Bald. in l.3. §.regula, ff.de
iur. & fac. igno. Ias. in l.cum hi,in prin.nu.3.
ff.de trans. & in l. idquod,num.7. ff.de leg. 1.
1349 † (vbi enim est eadem ratio, non dicitur
quis extendendo nouum casum addere, sed
secundum æquitatem detegere;quia lex dici-
tur omne, quod in ratione consistit, ita Cal
der.pulchre, cons. 1.ut li. pend. hinc Bald. in
l.de quibus, ff.de legi.dicit, quòd ubi est ea-
dem ratio in pluribus casibus, una & eadem
ratio decidit eos non per extensionem, sed si
cut genus plures species complectitur, ita ra
tio generalis diuersos casus comprehendit.
sequitur Castrensis, cons. 441. colum.penul.
uolum. j. idemque Bal.in Rubr.C.de nauti. fę
nore.pluraque id genus de potentia rationis
ponit Crauetta, con. 183.ad quem studiosos
1350 delego. † Postremo hanc partem confir-
mat Didacus, in Rubr.de testa.par.3.num. 8.
per textum in l.filius famil. §.fi.ff.eod. ubi fi-
lius castrensia bona donare potest, sine pa-
tris consensu, quia de his testari potest. igi-
tur bona aduentitia,quorum usufructus non
pertinet ad patrem, non potest donare cau-
sa mortis sine patris consensu, quia de his
testari non potest, ut tenent Bartolus,Cor.
Dominus meus Riminaldus, & alij passim
in l.penult. C. qui testam. face. post. Glossa
Bartol. & omnes in l.qui in potestate, ff.de te
1351 stam.) † Et tenendo hanc partem non ob-
stant contraria, & primo textus in dicto Au-
tent. ut lic. mat. & aui. in principio: nam
primo responderi potest, ut per Alexand.in
dicta l. nemo, quòd intelligitur quo ad di-
spositionem inter uiuos, non autem quo
ad testamentum, uel donationem causa mor
1352 tis. † Lex enim noua generaliter loquens
debet restringi secundum iura antiqua, ut
per Glossam, & Doctores, in l. sciendum,
ff. qui satisd. cog. & in autent. offeratur.
C. de lit. contes. & licèt Iason, & Dec. con-
tra insurgant in dicta l. nemo. eorum ta-
men dicta latè impugnat Rubeus in dicto
1353 consilio 46. colum. 2. † nam, ut inquit
ipse, illa uerba, [*perfectę sint ætatis,*] clarè de-
notant tempus annorum 25. ut est casus in
l. fi. C. de his qui ueni. ętat. impetra. tanto-
que magis, quia subdit Imperator [*si uerò
ætatis minoris sint.*] quæ uerba propriè deno-
tant illud tempus, quod est ab anno 14.
intra tamen 25. l. prima, ff. de minor. in-
tra enim decem annos dicuntur infantes
pupilli, uel pubertati proximi, §. pupillus,
infra de inutil. stipulat. & in hac materia
aduentitiorum est textus in dicto §. ne-
cessitate, qui dicit [*si plene ætatis filius est,*]
& Glossa intelligit de 25. annis, deinde sub-
dit [*sin autem in secunda ætate filius est*] id est
ante 25. annos, secundum Glossam, & Do-
ctores, ergo pari modo debet intelligi il-
1354 le textus, † (qui cum loquatur de per-
fecta ætate 25. annorum, uidetur considera-
re dispositionem inter uiuos, quia in ultima
uoluntate sufficit ætas 14. annorum, l. qua
1355 ætate, ff. de testam. † licèt enim uerbum
disponere, conueniat etiam ultimæ uolun-
tati, §. disponat, in Aut. de nupt. idque se-
cundum suam propriam significationem
Glossa, & Doctores in Rubr. ff. soluto ma-
trimonio. Socinus, consilio 13. numero 72.
uolumine j. Ias. consilio 224. num. 24. uolu.
primo, consilio 7. numero 9. consilio 51. colu.
2, & consilio sequenti, columna 1. & 2. uolu.
2. Ruin. consilio 182. columna 9. in princip.
uolum. j. Decis. Neapol. 370. numero 12. Ce-
phal. consilio 274. numero 12. & Bero. consi-
lio 84. numero 30. uolumine 2. tamen illa
uerba, perfectæ ætatis, non conueniunt ulti-
mæ uoluntati, nec donationi causa mortis,
quæ fieri potest in 14. anno. & sic ille textus
non obstat, secundum Rubeum loco citato.)
1356 † Sed ulterius respondetur dando nouum
intellectum ad illum textum, quòd dum
ibi datur licentia filijs perfectę ætatis, quo
uolunt modo disponere de illis bonis, non
intelligitur quo ad actum alienandi etiam in
ter uiuos, puta uendendo, donandoue, ut om
nes intelligunt, sed quo ad gubernationem,
& administrationem, & sic uoluit corrige-
re iura antiqua quæ in dictis bonis defere-
bant administrationem legitimam patri,
in cuius erant potestate filij, l. prima, C. de
bonis maternis, cum similibus, ut hoc casu
non deferatur quando sibi non quæritur u-
susfructus, sed spectet ad filium maiorem,
licèt

1357 licet sit in potestate patris.† Et quòd sit ue-
rum, sic Imperatorem intellexisse, probatur
dum subdit, si uero filius sit minor, [*per quem
perspexerit donator hæc gubernentur,*] sin minus de
tur curator a iudice, qui debeat talem substā-
1358 tiam gubernare atque custodire. † Sicut
enim aduersatiuæ natura est, quòd casus se-
quens aduersetur præcedentibus in eisdem
terminis, ut per glo. & Bartolum, in l. Meuij. §.
fina. ff. de adul. Saly. in l. uinum. ff. si certum pe-
tatur, Corn. consi. 94. nume. 16. uolumi. j. Alex.
1359 consi. 117. nume. 16. uolum. 6. † (saltem quan
do oratio sequens est imperfecta, ut per Rui.
consilio 176. numero 8. uolumine 2. post Bal.
in l. omnes populi, columna 9. uersicu. tertio
modo posterius, ff. de iust. & iure.) ita quoque,
casus præcedens aduersari debet subsequenti
bus in eisdem terminis ex aduersatiuæ natu-
ra, merito cum in sequenti casu textus ille cla
re loquatur de administratione, & guberna-
tione salua custodia rerum, ita quoque in præ
cedenti casu, ubi datur facultas filio disponen
di, quo uelit modo, debet intelligi de libera di
spositione in gubernando, & administrando,
non autem in alienando, & hoc respectu pro-
cedere potest consideratio, quam supra feci
de uerbo, [*uelint,*] ibi posito, quod liberam uo
luntatem importaret, & sic a consensu patris:
nam uerum est in gubernando prout loqui-
tur, & intelligi debet, (& hunc intellectū meū
sequitur etiam Constanti. hic, numero 24.)
1360 † Ad textum uero in dicto §. filijs autem
multa dici possent, quæ pro responsione tra-
dit illi Alex. in dicta l. nemo, & post eum Ru-
beus, in dicto consilio 46. colum. fina. ubi tol-
lere conatur inductionem Ruini, de qua su-
pra. sed his omissis, uera resolutio est, quam
tradit Dec. in dicta l. nemo, nume. 8. quòd di-
ctiones taxatiuæ excludunt alios casus isto re-
spectu, quia non comprehendunt nisi ea, quæ
exprimuntur, & alios casus non comprehen-
dunt in illa dispositione limitata, sed non ex-
cludunt alios casus corrigendo alia iura qui-
bus dicti casus includuntur, quia in effectu
alia iura corrigerentur, quod non est dicen-
dum, ita notat Barto. in l. ob æs, C. de præd.
min. post glo. & in l. 3. §. cum Titio. ff. de adim.
lega. & notat Alex. & plenius post eum Dec. in
l. j. columna j. & 3. C. de bon. poss. contra tab. &
idem Dec. consilio 110. columna j. in fine, Ale
xan. consilio 145. numero 3. uolumine 7. Go-
1361 zadi. consi. 37. nume. 6. † (unde bene Bero.
consi. 110. nume. 9. uolum. j. dixit, quod uerba
taxatiua recipiunt restrictionem de habilita-
1362 te ab alijs iuribus, dicta l. ob æs, iunc. gl. † Si
mile uidemus in legibus generaliter loquen-
tibus, quæ non comprehendunt casus aliter
per alias leges decisos ne inducatur illarum
correctio, ut per Baldum in l. fi. C. sine censu, uel
reli. Iason, in c. j. num. 49. in usib. feud. Rui. cōs.
111, in prin. uol. pri. consi. 86. num. 11. consi.
150. col. 3. uol. 3. cōs. 161. nu. 35. uol. 5. D. meus
Rimi. cons. 575. nu. 9.) Cū igitur alibi includa-
tur, q filius non pōt donare cā mortis, hæc ad
uenritia in quibus etiam patri non quæritur
ususfructus per fundamenta quibus utuntur
Doctores, & per dictam l. tam is. §. j. quæ etiā
hodie, & passim secundum eos procedit, ut
inquit Soc. in dictis consilijs, utique illa taxa-
tiua de qua in dicto §. filius autem, non debet
excludere hunc casum, quo ad correctionem,
sed quo ad non comprehensionem tantum,
ita, quòd pro eius decisione recurrendum est,
ad alia iura, uel Doctores, de illo loquentes,
sed ulterius ratio illius textus conuenit & ca-
1363 sui nostro, ut supra deduxi. † Non obstat in
super argumētum de l. nihil tam naturale, cū
similibus, de quibus supra. nam illa regula p-
cedit postquam uinculum fuit inductum, sed
ante potest aliter tolli, quàm inducatur, patet
in bonorum possessione, quæ potest sola uo-
lūtate repudiari, & tamen non potest sola uo-
luntate agnosci, sed requiritur præsentia iu-
dicis. l. fi. C. qui admi. ita formaliter declarat
Ias. in l. unica, num. 18. C. quan. non pet. par.
1364 (& ibi post eum dixi, num. 90.) † modo in
proposito, quando donatio causa mortis, est
facta, uiuitque donans, non est inductum uin-
culum, nec est perfecta donatio, cum per peni
tentiam tolli possit, ut hic, merito nil mirum
si tolli potest aliter, quàm fuerit inducta
1365 & sic absque consensu patris. † Vel, & se-
cundo dici potest illam regulam procedere,
quando militat eadem ratio in reuocatione,
quæ in inductione, ut tradit Cagnol. in dicta
l. unica. 4. notab. nu. 17. post Aret. Soc. & alios,
in rubrica ff. de acqui. poss. sed in donatione
causa mortis, inducenda agitur de priuando
patre luctuosa successione filij præmorientis
casu, quo non donasset, iuxta l. nam & si paren
1366 tibus. ff. de inof. test. † at in reuocatione do
nationis causa mortis; quam facit filius, agi-
tur de confirmanda potius dicta successione,
seu eius spe inducenda, ergo cum diuersa sub
sit ratio, nō procedit illa regula. Nec mirum;
si consensus patris hoc in casu nō requiritur,
nam simile uidemus in pupillo, qui in acqui-
rendo non indiget tutoris autoritate, in alie-
nando uero, & se obligando secus, ut supra
de auto. tut. in prin. cum primo casu melio-
rem suam cōditionem faciat, secundo nequa
quam, sic igitur & in quæstione nostra dica-
mus, quòd in reuocatione donationis cau-
sa mortis, filius consensu patris non indigeat,
cum de sua patrisque meliori conditione fa-
cienda tractetur: at in donando sic, cum de
utriusque conditione deteriori peragenda di
sponat, (ex eo, quod donare est perdere. l. fi-
liusfamilias, in prin. ff. eodem, ibi, [*ut perdat,*])
1367 † Ad textum uero in c. fi. de iud. lib. 6. respō
detur retorquendo illum contra Romanū, q
ibi dr̄ regulariter requiri consensū p̄ris, & ab

O 2 illa

illa regula excipiuntur causæ spirituales, & beneficiales, in quibus patri non quæritur ususfructu s nec q̃ri pt. igitur inde colligitur, q̃ regula de qua ibi pariter loqtur de his in q̃bus patri nõ quæritur vsusfructus, aliàs exceptio non esset de regula, prout esse debet, iuxta Glossam in Rubr. de regul. iur. in 6. & per Dec. Cagnol. & Ferrarium post alios in l. 1. ff. eo. sequitur ergo, quòd in alijs casibus non exceptis ibi, in quibus patri non quæritur ususfructus, consensum patris requiri, & necessarium esse filio in iudicio, uel extra, & sic ipsum non posse donare causa mortis sine consensu patris aduentitia, quoniam ususfructus non quæritur patri, ita considerat illum textum Perusinus ibi post Baldum in dicto §. necessitate, & est ualde notabilis cõsideratio.

1368 † (quam dicit Constant. hic aliàs fecisse in Academia priusquam Perusinum, meque uidisset, ideo sibi nunc etiam magis placet addita autoritate nostra,) ex qua consideratione tollitur fundamentum sumptum ex ratione de qua ibi, nam ex illa ratione non debet decidi casus noster de aduentitijs, prout decidi tur ille de beneficialibus ad correctionem regulæ de qua pariter ibi, sub qua comprehenditur, ne Summus Pontifex uideatur sibi ipsi contrarius seque in continenti corrigere, l. non ad ea, ff. de cond. & demonst. cum ibi not. debet igitur illa ratio ad casum suum restringi, nec nostrum complecti ad correctionem ipsius textus in regula quam constituit, & ex his patet limitationem, de qua supra, non esse ueram. Imo conclusionem illam, quòd filius non potest donare causa mortis nisi de consensu patris procedere, & ampliari in aduentitijs quorum ususfructus ad patrem non

1369 pertinet. † Ratio autem differentiæ inter testamentum, & donationẽ causa mortis multiplex adfertur, prima per Glossam, in l. seniũ. C. qui testam. fac. poss. quam Castrens. & alij plerique damnant. Secunda Baldi per l. fi. ff. commu. præd. quã latè Gomesius impugnat, in capitulo, si pater, de testam. in 6. Tertia eiusdem Glossæ in dicta l. senium, quam latè tuetur Iason ibi, Deciusque, & Ruinus in d. l. 2. tum à Cumano cum Aretino, dicuntque eã esse communem eamque Baldus hic sequitur & Nicolaus de Neapoli. Quarta Socini, quem Socinus iunior eius nepos, & Guil. Pontanus sequuntur in dicta l. 2. & Ioannes Durantis, de arte testan. Cautela 1. col. 2. sed Ruinus ta-

1370 xat, columna 4. in dicta l. 2. † Tu his omissis dicas rationem esse in testamento impedimentum patriæ potestatis, infra, quibus non est permiss. facere testam. in princip. Nec enim istud impedimentum cessat ex consensu patris, tum, quia actus attribuitur facienti, non autem consentienti, l. aliud est ueude re, ff. de regul. iur. & ibi not. Dec. & supra latius dixi, filiusque qui facit patitur hoc impe-

1371 dimentum. † Tum etiam quia innẽti sunt certi modi à iure, quibus tollitur hoc impedimentum patriæ potestatis, ut uel deportatione patris, aut emãcipatione filij, supra quibus mod. ius patr. pot. solui. in princ. §. j. & §. præterea. non autem per consensum patris, ex hibitum in actu filij, ergo per eum id tolli nõ debet, arg. textus in l. obligationum ferè, §. 1. iuncta Glo. uerbo deberi, ff. de actio. & obl.

1372 † At in donatione causa mortis ista ratio cessat, non enim filius prohibetur absolutè donare propter dictum impedimentum, patet in filio milite, qui de castrensi peculio potest donare causa mortis, l. filiusfamilias, in fi. ff. eo. & tamen est in potestate patris, l. 3. C. de castr. pe. mili. lib. 12. ut supra quibus mod. ius patr. pot. sol. in §. filiusfamilias. unde quia patria potestas non erat impedimento, lex concessit filio, ut posset donare causa mortis, non tamen simpliciter, sed adhibito con

1373 sensu patris, † propter eius magnã confidẽtiam, qui bonum consilium pro filio capiet iuxta l. multi non notæ, ff. de liber. & posth. (l. in ea. prope fi. ff. de adul. l. si puberi furioso, in fi. ff. de curat. fur. cum potissimè pater plus diligat filium quàm se ipsum, l. isti quidem, in fi. ff. quod met. causa, & nullus amor uincat paternum, l. fi. in princip. C. de cur. fur. Natta, consilio 76. numero 10.) & quia integrum est indicium, quod plurium sententijs confirmatur, ca. prudentiam, de offic. de lega.

1374 † (sed & alia ratio potest adduci quam cõsiderat Connanus in Commentarijs Iur. ciu. libro 9. capitulo 4. colum. 4. dicens, quòd iure definitũ est, qui testari possint, hoc aũt ius priuatorum pactis immutari non potest, nã lex ciuilis uetat seruum, & filiumfamilias testari, quare testamenti factionem nequeunt

1375 illis pater aut dominus tribuere. † Sic non ualebit prodigi testamẽtum factum etiam de consensu agnatorum, neque pupilli, & si tutoris interuenerit autoritas. itaque militibus qui in potestate parentum sunt, de eo, quod in castris acquisierunt, permissum est ex constitutionibus Principum testamentum facere, ut ait Iustinianus: nam nisi Principis interuenisset autoritas, ne in illis quidem castrensibus bonis, quorum nullum ius habent parentes, potuissent testari, quia testamentum filijfamilias lege improbatur, cuius legis ueniam solus Princeps dare potest.

1376 † unde putat Connanus de consensu patris, & Principis autoritate filiumfamil. iustum posse condere testamentum, subdens codicillorum, legatorumque, & fideicommissorum usu similiter filios prohiberi, quod ista habeant coniunctam cum testamentis rationem: lex enim quem testari uetat, eundem & codicillos facere, & legatã relinquere non permittit, at donationis causa mortis alia causa est, cuius est particeps quicumque po-

potest donare, & alienare, quod utrumque fi-
liusfamilias potest autore patre facere, & de
bonis suis castrẽsibus etiã non uolente patre.
ita Connanus eleganter in hac re, prout & in
1377 alijs plerumque satis erudite uersatur.)†Se
ptimo est differẽtia secundum hanc glossam,
nam in legato tria tempora considerantur.
§.in extraneis.infra de hered.qua.& diffe. sed
in donatione causa mortis, unum tantum tẽ-
pus attenditur, quando donans moritur. l.in
1378 mortis.ff.de don.cau.mor.† quam differen-
tiam damnat hic Aret. per glossam in dicta l.
in mortis, & in l.si alienum.§. in extraneis.ff.
de hær.inst.tenentes requiri tantum capacita-
tem legatarij tempore mortis testatoris, per
l.interuenit.ff.de leg.iust. & prior Aretino Fa
ber hic, Nicolausque de Neapo. pariter impu-
gnant hanc glossam, & illam falsam appellant,
cæterique idem tradunt in dicta l. in mortis.
1379 †Maxime Cumanus, qui dicit hanc esse cõ-
munem opinionem, & hanc glossam errasse,
quæ contrarium uoluit. Nec obstat textus in
dicto §.in extraneis, quia loquitur in hæredi-
tate, & institutione, non autem in legato, sic-
que respõdet Imola, in l.Marcellus.§. Paulus,
1380 ff.de don.cau.mor.† & ratio differẽtiæ qua
re plura tempora inspiciuntur in persona in-
stituti, quàm legatarij, ea est, quia institutio
est actus magis solemnis, quam legatum, quia
est caput testamenti. §. ante hæredis, infra de
leg. ita tradit Imo. in dicta l. si alienum. §.in
extraneis, & in l.eum qui post.ff.de cond.& de
monst. (& ultra prædictos Doctores hæc eorũ
sententia confirmatur, †nam uidemus, quòd
1381 licet olim legata temporalia non ualerẽt
nec enim sic legare licebat, lego tibi fundum
Cornelianum usque ad decennium, cuius an-
tiquitatis rationem conatur explicare Con-
nanus in Commentarijs suis iur. ciui. lib.4.c.
9.col.pen.tamen Iustinianus id postea corre-
xit in l.fi.C.de lega.dicens. illud, quod de lega
tis, uel fideicommissis temporalibus, ut pote
irritis a legum conditoribus definitum est e-
mendare prospeximus sancientes, & talem le-
gatorum, uel fideicommissorum speciem ua-
lere, & firmitatem habere: quum enim iam cõ
stitutum est fieri posse temporales donatio-
nes, & contractus, consequens est etiam lega-
ta, uel fideicõmissa, quæ ad tempus relicta sũt,
ad eandem similitudinem confirmari, post cõ
pletum, uidelicet tempus ad hæredem ijsdem
legatis, uel fideicommissis remeantibus,
1382 †at non idem iuris dispositum reperitur in
hæredis institutione, quæ ad certum tempus
fieri non potest. ueluti si dicatur, Titius usque
ad Calendas illas hæres esto. l.hæreditas. ff.de
hær.inst.§.hæres, infra eo.tit. unde quemadmo
dum legata sortiuntur naturam contractus,
& donationis in eo casu, pariter & in isto ca-
pacitatis legatarij considerandæ debent se-
cundum eorum naturam metiri potius, quã

In legato quot tempora considerentur.

1383 institutionis, & hæreditatis.) † Limitatur
tamen hæc conclusio de legato loquens, ut p-
cedat in legato puro, uel in diem certum reli-
cto, secus in conditionali, nam capacitas lega-
tarij spectatur tempore purificatæ conditio-
nis tantum, ita glossa, & Castrẽ. in dicta l. cum
qui. Imo. in dicta l. si alienum. nec mirũ, quia
(quod est fortius,) idem hoc casu uidemus in
institutione: inspicitur enim capacitas in in-
stituto tempore existentis conditionis tan-
tum, ut ibidem declarat Cumanus per l.antem
1384 pus.ff.de hær.inst.† & ratio in promptu est
quia non ante cedit dies relicti conditionalis,
quam ipsa conditio extiterit. l. unica.§.sin au-
tem aliquid. C.de cad.tol. (quod etiam proce-
dit in filiis, qui non transmittunt ad hæredes
relictum conditionale, ut est glo. communi-
ter recepta, in l.unica.C.de his, qui ante aper.
tab. ut testatur Rube.consi.8.num.3.consi.35.
colum.2.& cõsi.104.colum.2. Dominus meus
Rimi.consi.183.num.12. reiecta glossa contra
ria, in l.is cui.ff.de acti.& ob. ut per Dec. consi.
416.ad fi.& consi.417. nisi forsan de uolunta-
te testatoris secus appareret ex aliquibus cõ-
iecturis, ut per eundem Dec. cõsi. 515.in pri.)
merito solo illo tempore satis est inspicere ca
pacitatem donatarij, uel instituti, uel aliter
honorati. (& idem sequitur hic Constantinus
1385 col.fi.) Sed & alia ratio connecti potest, nã
quod est in conditione, non est in dispositio-
ne. l. si quis sub conditione. ff. de condi.insti.
D.meus Riminal.consi.289.num.45. adeo, q
conditione deficiente habetur actus perinde
ac si numquam factus fuisset. l. cedere diem. ff.
de uer.signi. l. qui hæredi. in fi.ff. de condit.&
demon. clemen. prima, de concess. præben.
Crauе. consil. 170.nume. 8. igitur nimirum si
non attenditur capacitas personæ nisi tempo-
1386 re purificatæ conditionis.) † Octaua. & ulti
ma est differentia, quam ponit hic glossa, quia
interdictum quorum legatorum, datur pro le
gatis. l.j.ff. quor. leg. secus uero pro donatio-
ne causa mortis, ut per glo. in l.j. C. eo. quam
rem plenius attingendo uelut quotidianam.
1387 l.legatum.ff.de lib. leg. † Sciendum est pri-
mo, siue loquamur in legatario, siue in fidei-
commissario cautum esse, quòd si legatũ aut
fideicommissum occupauerint post aditam
hæreditatem, & apprehensam possessionem ab
hærede, eos iure suo priuari. l. nõ est dubium,
secundum communem intellectum. C.de leg.
nondum uero adita hæreditate, uel adita non
tamen apprehensa possessione, teneri tantum
possessionem restituere hæredi per interdi-
ctum quorum legatorum pro detrahenda fal-
cidia, uel Trebellianica. l.j. ff. quorum legat.
quæ hoc casu loquitur, ita glossa Bar. Cast. Ias.
& omnes in dicta l. non est dubium. Ang. in l.
extat, colum. 2. ff. quod met. cau. Iason, in l.
talis scriptura, in fine, ff. de leg. primo, Odofre.
in l.prima, C. quorum leg, ut refert Alberic. in

Interdictũ quorum legatorũ, quando detur p legatis, & quando non.

l.j.ff.eo.ubi pariter Ripa,num.19. Soc.consi.
33.colum.fi.q.5.uolum.j. Roma.consi.312.in
prin.Dec.consi.243.colum.pen.consi.424.nu.
me.18.Rube.consil.124.ad fi. Riminal. meus,
consi.262.num.22.Guil.Bened.in cap. Raynu
tius,de testa. uer. eodem testamento. primo,
nume.258.& in uerbo,si absque liberis.secun
do,num.145.Gui.Papæ,consi.17.in fine,consi.
1388 115.num.3.& consi.59.†(& ultra prędictos
sic distinguit quoque Marcus Angellelus,cō-
silio 83.primo Tomo ultimarum uolūtatum,
& Franciscus de Bossis,consi.129.num.8.& de
secundo membro Natta, consi.395.colum.fi.
sicut de utroque pariter Alex. consi. 163.col.
fi.uolum.6. Capra, consi.3.in fine, Soc. consi.
33.colum.pēn.uolum.j.Paris.consi.89.in fi.uo
lum.2.Gozad.consi.93. num.14.Ceph.consil.
188.num.36.uolum.2. Bero.consi.60.num.9.
uolum.2.Durant.de arte testan.caut.12.tit.6.
Gallia.in l.Centurio, nume. 102.ff.de uulg.&
pupil.demumque Roland.à Valle, consil.78.
num.20.uolum.3.& ita,quòd hoc interdictū
detur contra fideicommissarium siue singula-
rem, siue uniuersalem, docet abunde Meno-
chius,& doctus,& iuris interpres egregius,in
tract.suo de adi.poss.remedio.2.num.21.cum
sequentibus, cui, ut aliquid addam uelut post
1389 optimi messoris terga relictum,)†secun-
do sciendum est,hoc interdictum locum ha-
bere nedum in fideicommisso regulari, sed &
irregulari, quod est,ubicumque restitutio sit
ipso iure,iuxta. l. pen. C.ad Treb. adhuc enim
fideicommissarius actualem possessionem ab
hęrede petere debet.glossa est i l.j.§. quotiēs.
ff.ad Treb.in c.secun. de consuetu. not.Bal.in
dicta l.pen.in fine, Alex.consi.81. colum.2. uo
lum.2.Dec.consi.424.nume. 15.consi.467.co
lum.pen.in prin.Tiraquel.in tract.le mort.sai
sit le uif.in 16.declaratione secundæ partis,nu
1390 me.2. (Natta, consi.365.num.9.)†Tertio
locum habet hoc interdictum saltem utile,
quando res legata reperitur penes legatariū
tempore mortis testatoris præter eius uolun
tatem,l.lineā margaritarum. ff.ad l. Fal. & ibi
declarant Bar. Ang.Imola, Castrensis, & Ale-
1391 xander,Ripa,in dicta l.j.colum.2.†(& Me-
nochius in dicto remedio 2.nume.57.ubi se-
cus seutit, quando res sine uitio fuisset apud
legatarium, imo uero si possessionem inuasit
legatarius,& fecit ne hæredes eam apprehen-
derēt, nec ullum tempus uacationis daretur,
quia dicitur occupasse possessionē cum uitio
perdit legatum per dictam l. non est dubium,
ita declarat Fabianus de Monte, consil. 149.
num.66.& Antonius Franciscus,de Doctori-
bus,consi. 158. colum.pen. primo Tomo ulti
1392 marum uoluutatum.) †Quarto locum ha-
bet etiam si de consensu hæredis ante aditam
hæreditatem legatarius rem legatam occupa
uerit.adita enim hæreditate consensus hæredi
non nocet,quominus possit id interdictum in
tentare dicta l. j. §. quod ait prætor.secundo
uersi.quòd si ante,& ibi Dy. Oldra.& Alberic.
1393 †Quod sanè Ripa intelligit,quando hæres
consensit, ut Titius, ut non hæres, uel fuerit
protestatus, quòd per talem cōsensum non
intendit adire,alioquin simpliciter consentiē
do uideretur adire.l. pro hærede. ff.de acqui.
hæred. sicque consensus sibi noceret. ego ue-
1394 ro Ripæ non assentio,†nam hæres simplici
ter consentiendo nihil facit, sed facienti con-
sentit.l.aliud est uendere.ff.de reg.iu. & in adi
tione,lex considerat, quòd hæres quid faciat,
ut quòd rebus hæreditarijs utatur uendendo,
colēdo,locandoue. §.item extraneus,Inst. de
hær.qual. nedum igitur in exemplis Ripæ,sed
& in dubio dicendum est talem cōsensum nō
obesse quominus postea sit locus huic interdi
cto apprehensa per hæredem hęreditate, (&
hanc opi. quoque tenuerunt Bar. & Sal. in l.j.
C.quor.leg. Capra, consi. 68. Dec. in l.j.C.de
pact.nume. 20. & Dominus meus Zuch. num.
120.mori, quia consensus eo tempore præsti-
tus uidetur præstitus ab hærede, ut ab extra-
neo,nō autem,ut ab hęrede,& postquam adi-
uit censetur alius,unde nimirum si non obstā
te primo consensu agere potest hoc interdi-
cto,sequitur Menoch.loco citato, nume.40.)

Nunq̃d interdictū quo. leg. cesset quādo hæres non uult detrahere falcidiā.

1395 †Sunt tamen plerique casu, in quibus hoc
interdictum, pęnaque dictæ l. nō est dubium,
cessat.primus est,quando non uult hæres Fal-
cidiam detrahere.l. j. in fine, iuncta glossa, C.
quorum lega. & in l.j.in prin. ff.eo. sed contra
tenet Dynus, Oldrad. & Albericus ibi, quia
duæ sunt rationes quibus inductum fuit hoc
interdictum: una propter Falcidiam, alia, ut
puniatur audacia, & occupatio legatarij. li-
cet ergo cesset prima, remanet alia, ideo re-
manere debet prohibitio. (§. affinitatis, su-
1396 pra de nup. †& hanc opinionem compro-
bat Ripa, in fi. principij, negans audaciam
cessare,ubi non est detrahenda Falcidia, cum
sint infinitæ aliæ exceptiones, quæ opponi
possunt ab hærede ad demonstrandum, quòd
legatum non debetur, de quibus in l.3. §.fi.ff.
de adim.lega.in l.j.& per totum.C. de fal.cau.
adiec.leg. in l. turpia. ff.de leg.j. & in l.j. ff.de
his q̃b.ut indi. merito semp̃ stat uiua rō, q̃ nō
dēt legatarius occupatis legatis sibi ius dice-
re,de qua ponitur in d.l.j. ff. quor.leg.in prin.
1397 †Præterea subdit Ripa, ante aditam hære-
ditatem legata non debentur legatario.l.si ne
mo.ff.de testamen.tuto.l.si nemo,ff.de reg.iu.
post aditam uero sic, & tamen hoc casu lega-
tarius occupās tenetur restituere, dato quòd
non sit detrahenda falcidia, d.l. non est dubiū.
ergo multo magis teneri dēt occupādo prius
quam sibi debeantur. Menochius uero loco
1398 memorato,col.j. & 2.†priorem sentētiam
glossarum potius sequitur, quę Placētini fuit
& Azonis,eamque sequuntur Iacob. de Are.
Petr.Bal.& alij cōmuniter.in d.l.j. C.quorum
legat,

legat.sicque testatur Ripa loco citato, num.
14. mouetur: nam licèt ratio reprimendę au-
daciæ legatariorum fuerit à Pretore conside
rata, creditur tamen id factum ob quartam
falcidiæ detrahendam ab hærede, nam ius,
quod in legatis hæres habet, dicitur habere
ratione falcidiæ, & ob id non licet legatario
legatum illud occupare, suaque manu sibi ius
1399 dicere. † inde fit, quòd ubi cessat falcidię
detractio, cessat interdictum quorum legato-
rum, nec tunc audacia considerabilis est, nec
damnabilis, quemadmodum docuit Cyn. in l.
j. C. quor. leg. unde rectè dicere possumus fal
cidiæ detractionem esse causam præcipuam,
qua legatum reuocatur, & causa causans, ut il
la legatarij audacia reprimatur, meritò si ces-
sat causa principalis, hoc est falcidia, ratio re-
1400 primendæ audaciæ corruere debet. † Et ad
primum fundamentum Ripæ respondet Me-
nochius, quòd aduersus alias causas impedi
tiuas occupationis legati succursum est alijs
remedijs, ut in casu notab. respondet Corn.
cons. 37. nu. 22. uolum. 3. merito nõ est opus
coercere audaciam legatarij per interdictum
quorum leg. non imminente detractione fal-
1401 cidiæ. † Ad secundum uero respondet, l.
si nemo, de regul. iur. procedere, cum uere
nullus adit hæreditatem, nec subest ulla spes
aditionis, & ob id legatum consistere non
potest. at nos loquimur cum hęreditas nõ est
adita, sed est spes aditionis, ac ualiditatis le-
gati, & ita residet in effectu Menoch. cõtra Ri
1402 † pã. Cuius opinionẽ meo iudicio confir
mat Imperator in dicta l. j. C. quor. leg. iuncta
Glossa, ubi si quis sibi relicta legata, uel fidei-
commissa detinuit non ab hærede, sed autho-
ritate sua, potest hæres intentare interdictũ
quorum legatorum, ut ita retentione con
petenti utatur, & sic falcidiam detrahere pos
sit. unde infert Glossa, quòd si de falcidia
non conqueritur hæres, non habet hoc inter/
dictum. patet igitur audaciam considerari
quando uult, & potest hæres uti falcidia, alio
1403 quin secus. † Præterea quãdo non uult hę-
res falcidiam detrahere, vanum uidetur, quòd
legatarius sibi possessionem rei legatæ præ-
stet, ut mox eandem, sicut & qualem recepit
legatario reddat. hic enim est circuitus inuti-
lis quem leges euitari debere prædicant, l. do
minus testamento, & ibi not. Ias. ff. de condi.
indeb. l. si ita fuerit. parua, ff. de statulib. Ro-
land. à Valle, cons. 51. nu. 8. uol. j. Natta, consi.
1404 153. nu. 9. † vnde Ioann. Aud. in add. Specu
lat. tit. de obl. & solut. dixit, quòd qui promi-
sit se obligaturũ ad decem, statim potest ad
10. conueniri sine alia obligatione gratia cir
cuitus euitandi. sequitur Ale. in l. cum fundus,
§. seruum tuum imprudens, not. j. ff. si cer. pe.
& Ias. in dicta l. dominus testamento, tametsi
dubitet de tali dicto Ioannis And. Mars. sing.
469. quod, ut hic obiter tactum melius cogi
tantibus relinquo, & inhærendo regulæ
memoratę circuitus inutilis euitandi, dico in
terdicto quorum legatorum locum esse non
1405 debere. † at dicta regula cessat, ubi uult hę
res falcidiam, si quidem legatum totum, & in-
tegrum consequitur à legatario, deinde red-
dit illud per falcidiam diminutum, & sic cir-
cuitus attulit aliquam utilitatem hæredi. Po-
stremo quando non uult hæres falcidiam, nec
uerisimiliter intentat hoc interdictũ ad eam
petendam ac consequendã ordinatum, d. l. j.
iuncta Gl. j. C. quor. leg. ergo nec illud ex offi
1406 cio suo iudex proponere debet, † quoniã
iudex non petitus non interponit officiũ suũ
ad priuatam utilitatem. l. 4. §. hoc autem iudi
cium, & ibi Bar. Castr. Ale. & omnes, ff. de dam.
infec. quare communis opinio nõ tantum mi
hi uera uidetur, sed & indubitabilis, & q̃ con
trarium dixerunt, nodum in scirpo quæsiue- Interdictũ quorum legatorũ cessat prohibita falcidia, uel penes hæredẽ existẽte
1407 runt. † Secundus est casus, quotiens hæres
uellet quidem detrahere falcidiam, sed non
posset, uel quia sit prohibita, uel tantum sibi
remanet, quod sufficit ad eam: potest enim le
gatarius accipere possessionẽ propria autori
tate ante aditam hæreditatem impune in casi
bus prædictis, ut per Bal. & Salycet. in d. l. j. C.
quorum leg. Ripam, in dicta l. j. in prin. nu. 24.
monentes uxores quibus mariti quicquam le
gauerint, ut sint ueloces in acquirenda pos-
sessione, sequitur Cuma. con. 61. Petrus hęres,
in ultimo dubio, Alex. cons. 161. circa id, in fi.
uol. 6. Ias. in d. l. non est dubium, col. j. Natta,
1408 cons. 233. nu. 3.) † Tertius est casus si hæ- Item si hæres consentiat legatario uẽdicanti legatum propria author.
res appræhensa hæreditate consentiat legata
rio legatum occupare, dicto §. quod ait prę-
tor, & §. prodest. (sicque tenet in princip. Ri
pa, num. 7. Dec. in l. 1. num. 20. C. de pact. D.
meus Zuccardus, in l. fi. nu. 428. C. de edic. di-
ui Adri. toll. & Menochi. confirmat in allega-
to secundo remedio, nu. 30. per textum in d. l.
j. in prin. ibi, [*ut quod quisque legatorum nomine
non ex uoluntate hæredis occupauerit, id restituat hæ-
redi.*] secus ergo si ex uoluntate hæredis lega
1409 tarius legatum sortitus fuerit. † Rationẽ
que Zuccard. & Menoch. adferunt, nam hęres
consentiendo legatario rem legatam habere
dicitur remisisse detractionem falcidiæ, ob
quam lex prohibuit legatarium occupare le-
gatum. sed & alia non minus elegans imagi-
1410 nari potest, † quia uolenti non fit iniuria,
l. j. §. usque adeo, ff. de iniur. regula, scienti. de
reg. iur. in 6. Bart. in l. quamuis, in fi. ff. de in ius
uoc. Bossi. in tit. de iniur. num. 14. Rolandus
à Valle, cons. 95. nu. 19. uol. j. unde uidemus
in muliere, cum qua commissum est adulte-
rium, quòd non est opus secum facere pa-
cem, quia ipsa non est iniuriata quæ uoluit,
sed cum marito tantum, ut notat Bart. cons.
1411 175. Domine Potestas. † & mulier quæ
transiuit ad secunda uota de consensu filio-
rum non incurrit pœnas, quę fauore filiorum
impo-

imponuntur,quia illis nolentibus non fit in-
iuria, ut concludit Glossa in aut.de non elig.
2.nub.in uerbo copulantur.quam pro singu-
lari notat Ang.ibi in princip. sequitur Rom.
conf.219.ex themate,col.1.uerf.4.idem proba

Quid si tacite cõsentiat.

1412 tur. † Dilatatur hic casus, tametsi tacita tã
tum uoluntas hæredis accesserit, puta, quòd
sciens tolerauerit legatarium possidere, ita
uoluit Ripa in d.l.1. in princ. nu. 7, motus ex
doctrina Baldi,in aut.ex testamento,nu.3. C.
de secun.nup.dicentis matrem nubentem se-
cundo non amittere successionem filij, si eo
inconsulto nupsit, isque prætermissa accusa-
tione decessit intestatus, nam tacite illatam
sibi iniuriam per matrem, remisisse dicitur,
sequitur Alexand. consi. 63.uolum.5.Angel.
consi.386.Doctor insignis,colum.2.Dec.cõ-
sil, 191.num.5. cons. 206.& in l.non uidetur
fraudare,num.5.ff.de regul.iur.Boerius De-
cis.185.nu.20.& in terminis nostris Menoch.
1413 loco citato, nn. 33. † Quin & ille magis
augendo subiungit idem procedere si post
consensum adhibitum facti pęniteat hæredẽ,
licèt enim uoluntas non perseuerat, nihil le-
gatario nocet, quia semel possideri cępit ex
uoluntate. Casus est in dicta l. 1. §. prodest.
Tollitque Menochius obiectũ, qnòd uolun-
tas sine perseuerantia non uideretur accõmo
data,quod ex industria missum facio, & ad eũ
studiosos lectores delego,cũ magis expediat
dicti casus rationem adferre non excogitatã
1414 per eum. † nam in alterius præiudicium
post ius quæsitum non licet uoluntatem mu-
tare,l.stipulatio de dote,l.cum dos,ff.de pact.
dot.l.post mortem,§.pen.ff.de bon.poss.con-
tra tab.Aff.ict.in c.j.§.item sacramenta, Gl. 4.
nu.29.de pace iur.firman.Dec.& Cagnol.in l.
nemo potest mutare, ff.de reg.iuris, & ibid.
longè plenius cæteris Guiliel. Maynerius ua-
rijs exemplis exornat. igitur cum legatarius
totum, & integrum legatum sortitus fuerit
ex uoluntate hæredis expressa uel tacita, non
debet hæres in præiudicium suum posse pœni
tere intentando interdictum quorum legato
rum pro detrahenda falcidia, & legatum di-
1415 minutum uelle reddere. † Accedit & alia
ratio notatu digna,nam & hodie ne dicam o-
lim falcidia detrahi dicitur contra uoluntatẽ
testatoris sicque uelle præsumitur, quòd lega
tarius integrum legatum consequatur, ut uo
luit Vincentius Herculanus in l.Titia. colum.
2,ff.ad l.Falc.Anch.cons.51.plura sunt,Imo.&
Alex.in l.in quartam,ff.ad l. falc. quo loco Ri
pa,nu. 48.testatur esse communem. idemque
tenet Bertran.cons. 153. circa processum, 8.
dubio, uol.2.Didac.Couuaru.ĩ c.Raynaldus.
§.3.nu. 6.de testa.& post alios Fernandus Vas
qulus li.j.de successionum creatione, §.8. nu.
18.ubi pariter hanc ueram, & communem sẽ
tentiam appellat dicens pro ea esse textum
apertum in dicto capit. Raynaldus, ad finem,

1416 † Respondetq; Vasquius fundamento par
tis aduersę cuius sequaces omitto referre,qui
dixerunt, quòd permisisse uideatur qui non
prohibuit, & sic cum testator falcidiam pro-
hibere potuisset, §.si uerò expressim, ĩ Aut.de
hæred.& Falc.non prohibendo uidetur per-
misisse quòd hęres illam detrahere possit; l.
nec non.§.quod eis, ff.ex quib.caus.maio. l.j.
1417 §.pen.ff.de leg. 3. † nam illud uerum si li-
bere potuit prohibere, secus si non omnino
libere, quod est in hac specie, ubi testator
creditur Falcidiam ideo expresse non prohi-
buisse,ne hæres scriptus repudiaret, non con-
cessurus hæredi falcidiam, si certo sciret eum
aditurum hæreditatem, mallet enim testator
integra legata præstari, quam Falcidiam de-
duci, sed mauult Falcidiam deduci,quàm hæ
reditatem à scripto hærede repudiari. Stante
igitur recepta Doctorum sententia, q legatũ
legatario debeatur integrum secundum uo-
luntatem pręsumptam testatoris,si uoluntas
hęredis pariter ab initio concurrit qui uo-
1418 luit falcidia detrahere. † sequitur, ut lon-
gè difficilius postea possit hæres pęnitere,
quàm si numquam consensisset,quia fortiora
sunt quę duplici iure nituntur quàm quæ u-
no,in Aut.de cõsang.& uter.fra.& in §.sed ho
die,iuncta Glo.supra de adop.igitur cum le-
gatarius, & testatoris & hæredis uoluntate ni
tatur,contraria uoluntas hęredis subsequens
1419 illi nocere non potest. † Quartus est casus
si testator dedit licentiam legatario secipien
di legatum propria autoritate:cessat.n. hoc
interdictum contra legatarium, l.Titia cum
testamento, §.1.secundum unũ intellectũ Gl.
ff.de leg.2.Ang.& Alex.in l.Paulus,prima, ff.
ad Treb.Bal.Salyc.Castrens.Corn.Alexand.&
Iss.in d.l.non est dubium.(Gl.Bar.Bal.Angel.
& Cuman.quos secutus est) Ripa in d. l.j. in
princ.nu.9.ff.quor.lega.Ioann.Durant.de ar
te testan.Cautel. 32. Crot. in l.nemo potest,
num. 26.ff.de leg.j. ubi lege, & ratione confir
mat post Bart.Alex.& alios (Ioann.Anniba
lis ibidem,num. 342. licèt aliqua moueat in
1420 contrarium. † sicut & Bartolomeus Ro-
muleus, num.255. inquit, quòd ista conces-
sio per testatorẽ facta uidetur pręstare mate
riam tumultuum,& rixarum, sicut in capien-
dis possessionibus plerumque rixas, & tumul
tus exoriri uidemus,unde talis concessio ua-
lere non deberet, arg.l.non est singulis, ff.de
reg.iur. uelut pręstans materiam deliquendi,
l.conuenire, ff.d pact.dot.Rspondet tamen, q
cum interueniat testatoris uoluntas qua fiũt
omnia,cessare uidetur omnis occasio rixarũ,
& ita sẽtire uidetur Bar.in l.creditore, in am
pla illius distinctione,C.de pignor.& cum cę
teris quoq; concordat Ang. Are.in tracta. de
testa.Glossa.28.Inelp.R.talem Vineam, Dec.
cons.424.nu.15.Gozad.cons. 93.nu.10.Natt.
cons.395.num.10.demumq; Menoch.in alle-

Quid si testator dedit licentiam legatario capiendi propria autoritate.

gato

gato Remedio.2.de adipiſ.poſſeſ.numero 42.
1421 † motus ea ratione ad ueritatem huius sẽ-
rentiæ confirmandam, nam teſtator qui libe
ram habet de rebus ſuis adminiſtrationem. l.
1.C.de ſacroſan. eccl. poteſt hanc licentiam
concedere capiendi legatum propria autori-
tate, cum ut hoc addam, in re ſua quilibet ſit
moderator, & arbiter, l.in re mandata, C.
1422 mand.) † Reſtringi tamen debet hic caſus
ut procedat quando teſtator res legatas tem
pore ſuæ mortis poſſidebat, ſecus ſi per aliũ
poſſiderentur, ut tradit Guido Papæ, Deciſ.
609.per.l.quamuis,§.j.ff. de acq. poſſeſ. (cu-
ius rei ratio forſitã aſſignari põt, quia nemo
dat quod non habet, l.traditio, ff.de acquir.re
rum dom.l.filius, C.de dona.l. nemo plus iu-
ris, ff.de reg.iur. unde ſi teſtator rem non poſ-
ſidet, non poteſt dare licentiam legatario ca-
1423 piendi poſſesſionem illius.) † Secundo pro
cedit ita demum ſi fuerit hæreditas adita per
hæredem ex teſtamento, quoniam per aditio
nem confirmatur dicta licentia, & aliàs non
ualet, prout in executore teſtamenti cui te-
ſtator dedit licentiam, uendendi tradit Bart.
in l.alio.q.2.ff.de adi.leg. Bald. in l.eam quam,
& in aut.hoc amplius, C. de fideic. Caſtr. in l.
cum quidam, & in l. omnia, ff. de legatis 2.
1424 † Tertio quoque requiritur, quòd legata-
rius adeat iudicem, & citata parte ab eo licen
tiam obtineat accipiendi legatum, ita Bald.
conſ.234.ueritas eſt, in nouis, uol.3. Iaſon cõ-
1425 ſil.146. col.2, uol.4. † quod ſane confirma-
tur ex notatis per Bartol.in l. meminerint, co
lum.j.ad finem, C. unde ui. ubi in ſententia
iudicis, quòd alicui liceat ingredi poſſesſio-
nem propria autoritate, requiritur, quòd ille
hoc faciat citata parte, & non aliàs, idemque
Bald. in l.fi.colum.3.C.de edic.diui Adr. toll.
cum alijs per Iaſonem, in l.iubere, colum. 2.ff.
de iur.omni.iudic. Tiraquell. in tract. le mort
Saiſ. le uif. in 12. declaratio. ſecundæ partis,
num.4. Boeri. Deciſ. 156.nu.16. plures citãs.
1426 † (Temperat tamen hoc requiſitum Me-
nochius loco citato, nu.45. procedere quan-
do aduerſarius iam poſſideret, ſecus ſi non
poſſideret, ut per eum. & licèt non dicat ne-
que probet, ratio manifeſta differentiæ po-
teſt aſſignari, quia primo caſu negati non po
teſt quin interſit aduerſarij ſua poſſesſione
1427 non priuari, igitur ille citandus eſt, † ſicut
alius quicumque cuius interſit, l. nam ita di-
uus, ff.de adopr. in aut.ſi omnes, C.ſi ut ſe ab
hæred.abſti. cum ſimilibus per Marian. in tra
cta. de citationibus, articulo quinto, num.
13. ſed ſecundo caſu quando non poſſidet
aduerſarius, certum eſt reſpectu poſſesſionis
nullam ſibi defenſionem competere, merito
non requiritur eius citatio ſed actus licentiæ
conceſſæ legatario capiendi legatum propria
autoritate poteſt expediri illo non citato, ut
tradit Card. Alex. in c. cum ſit Romana, col. 2.
circa fi.de appell. ſequitur Speculum aureum,
1428 in principio.6. partis, num.37. † ubi con-
iungit hoc dictum cum alia declaratione ſu-
perius poſita, nu.5. quòd quando aduerſarius
eſt talis quod etiam ſi eſſet preſens non poſſet
actum impedire, nec contradicere, citari nõ
debet, & ualet actus etiam ſine illius citatio-
ne, ut per plura tenet Alexan. in l.recuſare, in
princip.ff. ad Treb. Caſtr. conſ. 34. colum. pe-
nul. uol.2. Bald. in l.nec quicquam, §.ubi decre
tum, & ibidem Iaſ.col.4.ff. de off.procouſ. Ale
xand. conſ.130. difficultas, colum.j.uol.j.conſ.
6.colum.fi. uol.3. Caſſador. Deciſ. 2.de iudic.
Fel. in c.cum olim, colum.6.uer. non eſt citan
dus, de re iud. Dec. conſ. 698. poſt princip. &
Petrus Follerius in add. a | Speculum aureum
loco citato, ſed utique ſi præſens eſſet aduer
ſarius non poſſet impedire nec contradicere
quominus legatarius conſequeretur poſſeſ-
ſionem ob titulum legati ac. licentiam ſibi
conceſſam à teſtatore, quibus omnibus il-
1429 le careret, merito nec citari debet.) † Hæc — De licẽtia teſtatoris tacita plura exempla.
autem licentia teſtatoris nedũ datur expreſ-
ſe, ſed etiam quandoque tacite, (ut poſt alios
declarat Ripa in dicta l.1. num.10. & Meno-
chi. loco memorato, nu. 46. pluraque in hoc
exempla per ſcribentes adferuntur, de quib.
ſigillatim ſubijciam, nequid, quod in hac cele
bri materia deſiderari poſſit, miſſum faciã.
1430 † Primum illud eſt,) ſi teſtator dixerit labo — Primum quòd laboratores colant pro legatario.
ratoribus, ut rem legatam nomine legatarij
coleret, ijque fructus ad eum conduxerint, ut
tradit D.meus Riminaldus, conſil. 262. cuius
exempli ratio particularis in promptu adſet
1431 ri poteſt. † nam cum colonus de fructibus
legatario reſpõderit conſentiente atq; ſic im
ponente teſtatore, uel hærede illius nomine
dicitur uterque per eum modum tranſtuliſſe
poſſesſionem in legatarium, iuxta notata per
Butrium in c.cum ueniſſent, col. pen. uerſ. ex
quibus patet, de reſti.ſpoli. ſequitur Tiraquel
lus, in tract. de conſtituto. 3. parte, limitat.
14.nu.2. merito non eſt opus, quod rurſus eam cõ
1432 ſequatur legatarius de manu hæredis. † Se- — Item ſi relictus ſit executor teſtamenti
cũdum exemplum eſt in legatario relicto exe
cutore teſtamenti (huic enim quoque tacita
facultas relicta, ſiue licentia conceſſa videtur
accipiendi rem legatam proprio marte,) ita
Bald. Ang. Salyc. Caſtrenſ. Alexand. & Iaſ. in d.
l. non eſt dubium. Alexan. in l.Paulus, prima.
ff.ad Trebellia. Decius, conſ.243. colum. pen.
conſ.418.nu.4.conſ.424.nu.16. conſ. 476. in
fi. Soc. iun. conſ.86.nu.10.uolum.j. Pariſ. con-
ſil.81.nu.20.uol.2. Guiliel. Bened. in c.Raynu-
tius, de teſta. in uerſi. ſi abſque liberis, 2.nu.
146. Ruin. in l.nemo poteſt, col. 18.ff. de leg.j.
(Ripa in dicta l. 1. num. 10. & Menochius in
dicto remedio 2.nu.47. quo loco dicit alios
idem probaſſe quos ipſe ſequutus fuit in Cõ
mentarijs ſuis de recup.poſſ.remedio.5.num.
34.citans ibi Pariſ. conſ.54.nu.32.uol.3. Rui-
num,

num,consi, 119.num.6.uolum.3. & Rubeum,
consi.43.num. 4. quibus & accedit Reuerendiss. Cardinalis Albanus, ob maximam illius
scientiam ad eum gradum deuectus per Beatissimum Pium V. in lucubrationibus suis ad
Bar.in l.Titia, §. Lucius,pri.ff.de leg.j. nu. 23.
1433 †monetur omnes per l. fistulas,§.fundum.
ff.de contra.emp.ubi tutor potest tradere sibi
ipsi possessionem rei sibi uenditę à patre pupil
li,ad idem textus in l. quotiens. §. sicut. ff. de
admi.tuto. ubi tutor potest sibi soluere, si fuit
creditor patris pupilli, quem textum ad hanc
limitationem citat Iacob.de Are. eius autor,
ut refert Ioannes Andreæ, in addi. Specu. de
instru.editi.§.nunc uero,colum.13, uersi.finita.unde sumpto a tutore argumento in prædictis casibus, dici debet, & hunc legatarium
executorem relictum occupare posse rem legatam sibi,prout hanc consequentiam facit
Ang. in dicta l. non est dubium, in fine,sequi-
1434 tur Dec.consi.243.colum.pen.†(hic autem
casus de plano procedit, quando legatarius
solus reperitur executor relictus in testamento:at si plures essent executores cum eo relicti, tunc non posset rem legatam sibi solus, &
propria autoritate sumere,sed opus esset eam
consequi de manibus aliorum executorum,
uel de eorum consensu, ita pulchre declarat
Ang.Aretinus noster, in tract.de testam.glos.
28.incip,R.talem uineam.in fine,de quo tamē
uidendus est Dec.consi. 418. colum.2.& Cardin. Albanus loco citato , qui contrarium tenet,ut per eos,unde te cogitantem relinquo.)
1435 †Tertium est exemplum,quando testator
prohibuit fieri molestiam legatario, uel iussit
hæredibus ne legatarium impediant in possessione rei legatæ,ut tradit Angel.in l.hæc si res.
ff.de rei uend.Iason, in dicta l. non est dubiū.
Dec.cōs.243. col.pen.consi.418.nume.5.con.
424.num.17.Ias.post Alex.in dicta l.nemo potest,priore lectura,nume. 35. Rube. consi. 43,
num.4.Rom.sing.87. aduerte ad me.Soc. Iun.
consi.86.ad finem,uolu.pri. Ripa, in dicta l.2.
nume.11. Guil. Benedi. in dicto cap. Raynutius,uersic.si absque liberis, secundo, numero
1436 147.†(Similis loquendi modus esse uidebitur si testator dixerit, accipiat,capiat legatarius:nam tunc quoque dicetur data tacita licentia capiendi legatum propria autoritate,
ut sensit Bar.in l centurio,num.16.ff,de uul.&
pup.Dec.in dictis consil. 243.nume.3.& 424.
nume.17.Gozad.cons.91.num.10.Ioannes Durant:de arte testādi, titulo,de leg. cantella 12.
1437 in fi.Rom.sing.87.†Contra tamen prioris
exempli uerba de molestia non inferenda,) insurgit Crotus in dicta l.nemo potest, motus,
quod hæc uerba, uim, uel molestiam fieri ueto,possunt intelligi de uiolentia facti, & iuris.
l.uim facit.ff.de ui,& ui arma.intelligenda sūt
ergo de uiolentia facti, non iuris, argumento
eius,quod tradit Bal.in l.j.C.de his, quæ pęnæ

Idem si testator phibuit fieri molestiam legatario.

1438 no.& in l.j.C,de usufr. † ubi tenet, quòd si
promitto usufructuario non inferre molestiam, potero tamen ab eo petere cautionem
de utendo, & fruendo arbitrio boni uiri, quæ
de iure præstanda est. §.constituitur,& ibi no.
supra de usufru.sequitur Ias.in l. actionem,nu
1439 me.4. C.de procu.† (Sicut etiam uidemus
per ista verba,quòd quis molestari,uel inquietari non posset directe,uel indirecte, non tollitur quominus intentari possit beneficium
restitutionis in integrum, ut tradit Rui.consi.
143.num.16.uolum.j.Roland.à Valle,consilio
68.num. 28. uolum.3. similiter aduersus alia
uerba posterioris exēpli de uerbis, accipiat,
capiat legatarius,insurgit Ripa,tam in dicta l.
nemo potest,num.63.quam in dicta l. j.nume.
11.dicens,)per legatum præceptionis,uel sinēdi modū, non uideri datam licentiam legatario.l.3.§.qui uero.ff. quo. leg. ergo nec per dicta uerba,cum tantundem referant illa uerba,
finito rem illam habere Titiū, uel Titius acci
1440 piat, capiat rem talem.(†Imo uero Menochius , in allegato sæpius, secundo remedio,
num.49.fortius inducit illum textum,nam ui
demus,ibi, quòd in legatarium præceptionis
conceditur interdictum, quorum legatorum,
& tamen hoc uerbum præcipito,ita directum
1441 est, ut uerbum accipito.† Imo magis directum est,cum præceptionis legatum hæredi
fieri dicatur, ut scilicet hæres ante partem legatum hoc, quod hodie per legatum appellamus,suscipiat, & consequatur,ut declarat Caius in suis Institutionibus,titulo de legatis,ad
finem,& Alciat.lib.3.Parergon iuris, cap.pri-
1442 mo.† Addit quoq; Menochius, se dubitare
quoniam prædicta uerba accipiat, capiat,
non operantur, ut sua manu legatarius capiat
ut scribit Galliau. in dicta l. Centurio, & insuper Ripa,num. 69. dum declarat legem Titia
cum testamento.§.j.ff.de leg.secundo,quòd testator uerbo,accipiat,addidit a seipso,quasi secus eo remoto. denotat igitur propria autoritate capere ratione adiuncti, at simpliciter prolatum non æque, imo uero Roma. consi. 200.
uerbum accipiat, dicit esse uerbum cōmune.
1443 †Et ad illa uerba prioris exempli de molestia non inferenda respondet Menochius,q li
cet alias illa significent controuersiam nec de
iure nec de facto mouendam esse, ut scribunt
Bal.in l.j.C.de usufr.Corset. in sing.suis in uerbo, molestia.uer.quis in contractu,ad finem.
Dec.consi.613.num.j.& Soc.Iunior,consi.113.
nume.36. uolum.j. tamen in casu nostro nihil
operantur, quia intelliguntur, quod molestia
non inferatur legatario possidenti, sed quod
ut possidere incipiat, ei liceat, ex his uerbis
sua manu capere, iure non probatur, & ita resi
1444 det ille uir clarus. †Cui tamen,(sicut Crotto, Ripæque,)non assentio, nam male Crotus
argumentatur a promittente ad testatorem,
siquidem primo casu uerborum stricta sit interpretatio.

terpretatio.l.quicquid aſtringendæ.ff.de uer.
obli.& uerba dubia ſic interpretantur, ut mi-
nus obligent debitorem, quàm fieri poſsit, ut
notat Ang.conſi.67. ex themate prædicto, cir
1445 ca finem, Dec.conſ.423.num.8.† Quinimo
in fauorem promiſſoris contra ſtipulatorem
interpretantur.l.ueteribus.ff.de pact.l.Labeo
ſcribit.ff.de contr.em.notat Oldra.conſi. 95.
ex forma, colum. 2.Imo.conſi. 21.col.j.Ioan-
nes de Ana.conſi.98.uiſis, in fine, Dec.conſi.
313.nume.4. At ſecundo caſu latior fit inter-
pretatio.l.in teſtamentis.ff.de reg.iur. unde
nil mirum ſi promiſſio facta uſufructuario re-
ſtringitur ad moleſtiam facti, nec moleſtiam
iuris complectitur, in teſtatore uero ſecus;
1446 †imo cum moleſtare, & controuerſiam
mouere, æquipolleant.l. Lucius. §. tres hære-
des. ff. ad Treb. in uerbo controuerſiam mo-
uerit, iuncta glo.fi.& ibi clarius notat Cuma.
& Imola, de mente Cyni in l. 3. C.de dona.quæ
ſub modo, & conſtat, quòd dicitur controuer
ſiam mouere, & per conſequens moleſtare, q.
quomodocumque faciat ſiue de iure, ſiue de
facto, ſiue in iudicio ſiue extra, ut per gloſſam,
& Doctores, in dicto.§.tres hæredes. Bar.in l.
amplius.ff.rem rat.hab.Butrius, & alij in c.ſi di
1447 ligenti.de ſo. compe. † Fit, quòd prohibi-
tio teſtatoris facta de moleſtando aliquẽ, put
legatarium in caſu noſtro debet omnem ſpe-
ciem moleſtationis complecti, ita arguit pul-
chre, & ſubtiliter Alex.conſi.51. uiſo teſtamen
to, col.j.uolum. 2. (repetito in conſi.177.uo-
lum.5.& idem ponit Alex.conſi.199.colum.
fi.uolum.6.Dec.conſi.290.colum.2.conſi.613.
colum.j.Rui.conſi.71.num.6.uolumi.3.Rolã.
1448 à Valle, conſi.68.num.7.uolu.3.) † Quod ſal
tem ſine dubio procedit, quando teſtator pro
hibitioni de non moleſtãdo ſubiunxit, & addi
dit uerba, quomodocunque, qualitercunque,
& quouis modo, prout communiter fieri ſo-
let in huiuſmodi prohibitionibus teſtatorũ,
ſub quibus uerbis includitur omnis ſpecies
moleſtationis, & ſic tam de iure, quam de fa-
cto, & tam in iudicio quam extra, put late pro
bat Rui.conſi.77.colum.3.uolum.2.(Dec.cõſ.
613.colum.j.† Licet Marſ.conſi.80.contra ſen
1449 tiat, qui de cõtrahentib. loquitur, & ſic ex
tra caſum noſtrum. Nec illud exemplum reſti-
tutionis in integrum multum repugnat, id.n.
uelut ſpeciale quoddam priuilegium nõ intel
ligitur ſublatum per illa uerba generalia, ſicut
nec aliud ſpeciale priuilegium. l. decurionib.
C.de ſilentia.lib. 11.Rui.conſi.35. uolumi.j.&
conſi.54.colum. fi.uolumi. 5. quem ſequitur
1450 Cephal.conſi.40.colum.pen.† & in termi-
nis reſtitutionis, conſi.3.nume.121.ubi dicit,
quòd numquam cenſetur negata reſtitutio in
integrum quibuſcumque uerbis quamtuncũ-
que generalibus utatur lex, vel ſtatutum, ſequi
tur plenius Rolan. à Valle, in dicto conſi.68.
num.29.uolumi.3. at hic ſumus in interdicto

quorum legatorum ordinario, quo diſponi-
tur, ut legatarius accipiat poſſesſionẽ de ma
nu hæredis.l.j.ff.quor.leg. ideo per uerba præ
1451 dicta limitari poteſt.) † Quatenus uero per
tinet ad argumentum Ripæ, dici poteſt, quòd
illa uerba quæ proferuntur in legato præcep-
tionis, & per ſinendi modum, dumtaxat indu
cta fuerunt ad ſignificandum legatum.§.j.in-
fra de legat. unde nil mirum ſi ex illis non ui-
detur data licentia legatario, quia inducta ad
unum finem, alium non operantur.l.legata in
utiliter.& ibi not.ff.de leg.j. Sed in quæſtione
noſtra præter uerba, quibus fuit relictum lega
tum, teſtator protulit alia uerba de quibus ſu
pra, quæ debent operari hunc effectum, quod
legatarius propria autoritate poſſet capere,
cum ad ſignificandum legatum ſint ſuperflua,
1452 & extranea. († & quod dicebat Menochius
uerbum præceptionis eſſe magis directum,
quòd hæredi fiat, parum confert, nam per il-
lud iure legati dicitur hæres habere, quod ſibi
relinquitur, non autem quaſi hæres, ut dicitur
in dicto uerſi. qui uero, quare nimirum ſi da-
tur interdictum, quorum legatorum, contra
1453 dictum hæredem. † & ad textum in l. Titia
cum teſtamento.§.j.ponderatum per Menoc.
poſt allegatos per eum, reſpondet ipſemet Ri
pa per eum citatus in dicta l. centurio, quòd
Bartolus dicens uerbum capiat, eſſe directum
ponderauit effectum uerbi, qui eſt, ut propria
manu capere poſſit, ut probatur ibi, & ita quo
que D.meus Riminal.conſi. 183. numero 20.
1454 uerbum capio dicit eſſe directum. † poſtre-
mo, quod inquit Menoc. dicta uerba moleſtiã
nõ inferri legatario, ſignificare tantum, quòd
moleſtia non inferatur legatario poſſidenti,
non autem, quòd ſua manu uendicare poſſit
legatum, nihil obſtat intelligendo dicta uer-
ba eo reſpectu quo prolata ſunt. l. debitor. §.
fi.ff.ad Treb.l.ſi quis dominum.§.quid tamen.ff.
loca.l.profectitia.§.fi.ff.de iure dot. quæ iuxta
citat ad hoc propoſitum Dec.conſi. 283.col.j.
ſequitur Craue. conſi. 16.num.3. & conſi.33.
num.26.Senat.Pedemont.Deciſ.124.ad fi.ſed
legatario poſsidenti ſolet hęres inferre mole-
ſtiam per interdictum, quorum legatorum, ad
finem, & effectum uendicandi rem legatam p
detrahenda falcidia.l.j.§. rediguntur. ff.quor.
leg. ergo ſi teſtator prohibuit fieri moleſtiam
legatario, dixit illud eo reſpectu ne hæres in-
tentet illud interdictum, nec falcidiam detra-
hat, & ſic ut ſi legatarius propria autoritate le
1455 gatũ acceperit iure id feciſſe dicat. † Quar-
tum exemplum eſt, per quod) tacita licentia
dicitur data legatario capiendi legatum pro-
pria autoritate ſi teſtator dixerit, quòd res ad
talem libere perueniat, ut poſt Alex.tenet Iaſ.
in dicta l.nemo poteſt, nume.38.Ripa, in dicta
l.j.ff.quor.leg.nume.12.Rube.conſi. 43.col.2.
Ioannes Durant.de Arte teſtan.titu.5.cante.
la 32.(Alciat.reſpon.606.num.3.Gnz.conſilio
91.

Qid ſi teſtator dixerit res ad talem libere perueniat.

9t.num.7.& Soc.Iun.conſi.72. num.7.uol. 2.
demumque Menoch. in remedio ſecundo,de
1456 adipiſ.poſſ.num.52.) moti omnes, † Quia
uerbum[*libere*] facit,ut alterius licentia uelut
hæredis non requiratur.c.quę in eccleſiarum.
cum ibi notatis per Bal.& alios, de conſt.& no
tat Abbas,in c.de multa.de pręben.cum ſimi-
1457 libus.† Confirmatur,nam quis non dicitur
uti poſſe libere re,ſi aliquod impedimentum
patiatur, uel pati poſſit,ſecundum Bar.in l.cen
turio.ff.de uul.& pup.circa medium,dum tra-
ctat an ſubſtitutio compendioſa facta per uer
bum cõmune a pagano filio impuberi ualeat
infra tempora pupillaris ætatis iure directo,
& poſtea iure fideicommiſſi,cum alijs per Rui
num citatis,conſi. 219. colum.2.uolu.primo,
ergo conſequens eſt, ut legatario dicatur da-
ta licentia, alias impedimentum pateretur, ſi
1458 de manu hæredis deberet petere. † Contra
rium tamen tenet Cuman.conſi.114.ſecundo
dubio,& Cro.in dicta l.nemo poteſt.(demum
que Cardinal. Alban.in ſuis lucubrationibus
ad Bar.in l.Titia.§.Lucius.pri.ff.de leg.2.)mo
ti,quia uerbum libere,poteſt denotare, quòd
hæres teneatur dare fundum non debentem,
ſeruitutem,iuxta notata per Bar.in l.Meuius.
§.fundo,ad finem.ff.de leg. ſecundo. uel rem
luere ſi ſit obligata, ut inquit Ruin. in dicta l.
nemo poteſt,colum.17.non ergo debet intel-
ligi, quòd propria autoritate res poſſit acci-
pi, ſed de manu hęredis,iuxta naturam lega-
1459 torum.† Sicut alibi dicit Roman.cõſi.211.
colum.2.quòd ſi fideiuſſor promiſit libere ſol
uere,nihilominus poterit opponere exceptio
nem excuſſionis, quæ uenit ex natura contra-
ctus,aut.præſente.C.de fideiuſſ.(& Romanum
ſequitur ad unguem Natta,conſi.426.nume.
1460 6.& Crotus,conſi.8.num.8. † parique mo-
do Baldus eleganter in l.j.C.de uſufr.& in l.cũ
quid.ff.ſi cer.pet.inquit, quòd ſi promittat ꝓ-
prietarius fructuario, quòd libere eum uſu-
fructu uti permittat, nullam quæſtionem con
trouerſiamque moturus, nihilominus ab eo
petere poterit, ut præſtet cautionem de uten
do, & fruendo. hæc enim cautio,quæ uenit ex
natura uſusfructus per uerba præmiſſa, remiſ
ſa non cenſetur, unde ſic & in caſu noſtro di-
cẽdum uidetur,per illa uerba teſtatoris, quòd
res ad talem libere perueniat,non cenſeri ſub
latum, ꝙ legatarius de manu hæredis petere
debeat rem legatam,cum id ſit de natura lega
ti, quod eſt donatio quædam ab hærede præ-
1461 ſtanda,ut infra de legar.in prin.) † confirma
tur ſecundum Modernos Bononienſes in d.l.
nemo poteſt, num.543. alia ratione,nam per
iſta uerba, [*libera facultas*,] inhabilis ad actum
non habilitatur, ut notat Butrius,in c. ex par-
te, ſecundo,de corpo. uitiat.ſed legatarius eſt
inhabilis ad apprehenſionem legati propria
autoritate, d.l.j.in prin.ff. quor.leg. ergo per
dicta uerba nõ intelligitur ad id habilitatus.
1462 † Ego uero priorem ſequor opinionem,quã
confirmo autoritate Bartoli,in l.precibus,col.
fi.nu.16.C. de impub. & in l.centurio, nu.27.
ff.de uulg.& pup. ubi compendioſam directã
interpretatur ab initio, quando dictum fuit,
ꝙ talis libere accipiat, quaſi dixerit, accipiat
de manu mea, & propria autoritate.ſequitur
Iaſon,nu.47.Ripa,nu.124.Gozad.conſi.7.nu.
20.& cęteri concordant teſte Polyto, in tract.
ſubſtitu.in materia compendioſæ,nu.31.ſicut
igitur illa uerba denotant, ut ſubſtitutus pro-
pria capiat autoritate, ſic in quæſtione noſtra
1463 dicendum eſt.† Non obſtat argumentum
Cumani, & Croti,quia Bartolus,ĩ d.§.fundo.
Romanus in d. conſi.211.& Bald.in d.l.j. C.de
uſufr. loquuntur in promiſſore, nos in teſtato
re,inter quos militat differentia, quam ſupra
dixi,num.1444.cum ſeq.Præterea ratio Barto
li,non conuenit rebus,quæ ſeruitutem non re
cipiunt,ut libro,ueſti, & id genus.nec rõ Rui-
ni conuenit rei liberæ,ergo dictæ rationes nõ
generales abijciendæ ſunt,ut Moderni Bono-
1464 nienſes dicunt,† (uelut impulſiuæ non aũt
finales,iuxta notata per Ioan.Andream,Gemi
nianum,& Francum,in c.quoniam,de immuni
tate eccleſ.Bal.in l.generaliter,col.2.& Alberi.
C.de epiſ.& cler.Bal.in l.de quibus,col.10.uer.
quoad ſextum.ff.de legib. Butri. in cle.j.de ele
ctio.Corn.conſ.35.col.2.uer.& ille,uol.3.cõſ.
177.col.4.uer.nec obſtat,uol.4.Fel.in c.cũ nũ-
cius,col.j. de teſtib.Iaſ. in aut. quas actiones,
col.4.uer.puto tamen.C.de ſacroſan.eccl.cum
ſimilibus per Tiraquẽ.in tract.ceſſan.cau.limi
1465 ta.j.num.62.† Quod uero dicunt (ipſi Mo-
derni Bono.loco citato,)non paſſim proce-
dit, ſed ut notat gloſſa communiter recepta,
ut refert Iaſon,in l.ſi quando, C.de inoff.teſta.
nam penitus inhabilis per hoc uerbũ, libere,
habilitatur ſecundum ius,habilis uero de iure
habilitatur etiam remota ſolẽnitate iuris, ſed
legatarius eſt capax legati de iure, ergo ꝑ hoc
uerbum libere,habilitatur ad id conſequendũ
citra ius,& ſic propria autoritate, & textus in d.
c.ex parte, quo Butrius id dicit, non loquitur
de inhabili,ut patet,& poſſet induci in contra
1466 rium,ut ibi dicit Abbas.† Non prætereo ta
men, quòd Ripa,in d.l.nemo poteſt,nu.65.di-
ſtinguẽdo uoluit opiniones concordare: aut
.n.(dicit ille,)res legata non reperitur ab alio
occupata, & tunc licet eam propria autorita-
te capere uigore huius uerbi,libere:aut eſt oc
cupata,& tunc ſecus,motus ex notatis per Ge
minianũ,& Peruſi.poſt Dominos de Rot.quos
citant in c. ſi beneficia.de præben.in 6.in uer-
1467 bo,[*libere reuertantur*,] † ubi quando quis di-
miſſo proprio beneficio aliud conſecutus eſt,
an ſecundo dimiſſo ad primum libere poſſit re
uerti, ut dicit tex.diſtinguunt, an illud fuerit
per alium occupatum, uel non. Primo.n.caſu
non poteſt propria autoritate ad illud redi-
re.ſecũdo ſic,(& cum Ripa reſidet Menochius
loco

1468 loco citato, nu. 53.) † ego uero hanc distin-
ctionē non probo. qđ.n. dicunt Gemin. & Pe-
rusi. in d.c. si beneficia, recte procedit in casu il
lius textus, ubi propriū beneficium dimissū,
fuit alteri assignatum: cum.n. in eo habeat titu
lum institutionis, & idem possideat illud, non
debet alius ad id reuertens propria autorita-
te id occupare, secundum Gemin. qui hanc ra
1469 tionem considerat. † sed ista rō cessat in le-
gato: hæres.n. in eo ius tantum possessionis ha
bet, legatarius uero titulū legati. & dominiū. l.
a Titio. ff. de fur. unde facilius dēt admitti ad
capiendum legatum propria autoritate, ppter

Quid si testator consti-tuerit possidere rē legatā nomine legatarij.

1470 uerbum libere. (Quintum exemplum quo
que considerari potest, in quo) tacita licētia
diceretur data, quando testator constituisset
rem legatam precario possidere nomine lega
tarij. Bal. in l. quotiens, col. fi. C. de hæred. inst.
Iason post eum, col. pen. Bal. in c. pri. col. pen.
de confir. uti. uel inut. ubi dicit, φ hoc est suū
nouum dictum. Iason, in d.l. nemo potest, nu.
35. Ruin. col. 18. & Crot. nu. 26. in quarta con-
clusione, Rubeus, consi. 43. nu. 6. Guil. Bened.
in c. Raynutius. de test. uerbo, in eodem testa-
mento relinquēs, primo, nu. 259. Tiraq. in tra-
cta. de consti. secunda parte. 23. ampli. num. 4.
1471 † Quamuis enim precarium in re propria
non ualeat. l. neque pignus. ff. de reg. iu. (l. in
rebus. §. j. ff. de preca. Tiraque. in d. trac. tertia
parte, limita. 7. nu. 22.) tamen uidetur testator
adhuc uiuēs tradere uoluisse prout facere po-
1472 rest. l. Lucius. ff. de leg. 2. † & ex actu, licet nul
lo, declaratur uoluntas. l. fi. ff. de reb. dub. Bar.
in l. fideicommis. §. j. ff. de leg. 2. (Natta, consi.
487. num. 29. Ruin. consi. 98. num. 6. uol. 3. Pa
ris. consi. 79. nu. 16. uol. 2. & consi. 79. num. 16.
uol. 3. & iste casus in simili, noua ratione com-
1473 probatur, † nam per precarium sola ciuilis
possessio transfertur naturali remanente pe-
nes constituentem precario possidere. l. & ha-
bet. §. eum qui precario. ff. de preca. Bar. in l.
interdum. in prin. & ibi per omnes. ff. de acqui.
poss. cum similibus copiose cumulatis à Tira-
quel. in tract. de constituto, prima parte, num.
4. ergo testator uidetur dedisse licentiam le-
gatario capiendi rem legatam propria auto-
ritate, ut & naturalem, & actualem possessionē
consequatur, quia uno concesso, omnia con-
cessa uidentur sine quibus illud esset inutile. l.

Item quid si testator ī uita rē legata-rio dederit.

1474 2. cum ibi not. ff. de iur. om. iud.) † Sextum
succedit exēplum, quādo testator in uita tra-
didisset rem legatario prout est de mēte Ange
li, & Alexādri in l. filiam. ff. ad Treb. & clare po-
nit Ripa in d.l.j. nu. 14. ff. quor. leg. (Alex. in l.
filiā fratrib. ff. ad Treb. Gozad. con. 94. nu. 10.
& Menochius in allegato sæpius secūdo reme
1475 dio, nu. 55.) † dicens, φ huius exempli prior
illa rō adferri solet, φ rō interdicti, q̄ in teme-
ritate legatarij sua autoritate occupantis uer
satur, hoc in casu cessat, si quidem non ex sua
uoluntate, sed testatoris occupare dr̄, unde si
cessat rō interdicti, pariter & illius dispositio
cessare debet. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure pa-
1476 tro. cum uulgatis similib. † Secunda quoq;
rō cōsiderari pōt, ut inquit Ripa, quia illa tra-
ditio uim habet donationis cā mortis. l. lega-
tum, secunda. ff. de leg. 2. debentur.n. hæc lega-
ta ēt hæreditate non adita, secundum Bal. in l.
j. col. fi. C. si quis omissa cau. test. Ang. ī l. eam
quā, col. 2. C. de fideic. sed in donatio. cā mor.
cessat hoc interdictū, l. j. §. si quis ex mortis. ff.
quo. leg. & infra dicemus. igitur & in hoc casu
1477 tu quoque tertiam rōnem adiungas.) † nā
tali casu perinde est ac si præstiterit hæres rē
legatario: testator.n. qui non tenebatur trade
re, uī hæredem præuenisse, arg. tex. in l. cū quo.
in fi. ff. ad l. falci. declarant Bal. & Cast. in l. Lu-
cius. ff. de leg. 2. & Faber superius in hac glossa,
in secūda differētia, ubi plenius dixi, nu. 1206.
cum seq. merito nil mirum si cessant dicta iu-
1478 ra. † idem quoque dicendū esset, si testator
rem, quam postea legauit, deposuerat, uel cō-
modauerat legatario, & sic tpe mortis erat pe
nes legatarium de uoluntate testatoris, ut de-
clarat Soc. consi. 11. col. 3. in prin. uol. j. Ripa,

Quid si prius eā deposuit uel commodauit, quā legaret.

1479 in d.l.j. nu. 15. † (& ad hoc tendit aliud exē-
plū magis generale quando res legata reperi
tur penes legatarium sine uitio tpe mortis te
statoris, qđ esse pōt in dictis casibus, uel ī aliis
puta sibi locata, uel precario concessa, non.n.
concederetur hæredi interdictū quorū legato
rum contra legatarium, ut uoluit Bar. in l.j. §.
si quis ex mortis. ff. quor. leg. Cast. & Alex. ī l.
lineam. ff. ad leg. fal. Soc. cōs. 11. circa psētē, col.
2. uer. & maxime hoc, & cō. 131. col. 2. Ripa, in
d.l.j. in pri. nu. 15. Alcia. respō. 350. ī fi. & respō.
607. nu. 3. quos refert Menoch. in 2. remedio,
nu. 57. qui pro rōne deducit temeritatē cessa-
re, cū res sit penes legatariū de uolūtate testa-
1480 toris. † Septimū est exemplū) quando q̄s es
set institutus ī re certa dato cohærede uniuer
sali, (nam aduersus eū non cōpetit interdictū
quorū legatorū, ea nimirū rōne, nam licet ius
multis habeatur loco legatarij, attamē quoad
occupandam rei legatę possessionē hęredis p-
sonam sustinet) ita Bar. in l. ex facto, la grande,
col. 2. ff. de hęr. insti. Alex. & Ias. ī l. quotiēs. C. de
hær. inst. & ī d.l. nō est dubiū. Rube. cōs. 43. nu.
5. Rip. ī d.l.j. nu. 16. Cro. in d.l. nemo pt, nu. 26.
f. 3. cōclu. Guil. Bened. loco pallegato, nu. 258.
& iu uerbo, si absq; liberis. secūdo, nu. 146. cir-
ca fi. (Menoch. ī antedicto remedio secūdo, nu.
65. ubi citat ēt Tiraq. in tract. le mor. saisit, le
1481 uif. par. 2. decla. 4. nu. 11.) † ut.n. declarat Ale.
& Ias. satis apparet tacita uolūtas testatoris, φ
institutus in re certa sua, & propria autoritate
capiat ex quo eū īstituit, & īstō directa hoc im
portare uidet, quo atgō utitur ēt Nic. Bell. idē
tenēs supputationū suarū li. 4. c. 17. n. 18. (sicut
1482 & Bero. cō. 75. n. 15. uol. 2.) † cōfirmatur p-
ter oēs hęc limitatio, q̄a īstitutus ī re certa est
una tertia spēs, q̄ parti capit a natura hæredis

Quid si de instituto ī re certa dato cohærede uniuersali.

P uniuer-

uniuersalis, partim a natura legati, & sic habet
mixtam naturã, ut tradit Bar. & alij sequuntur
in dicta l. ex facto, & in dicta l. non est dubium.
1483 †merito dispositio maxime dictæ l. non est
dubium, loquens de simplici legatario, tam-
quam pœnalis, & sic odiosa non debet extendi
ad hunc casum mixtum, iuxta notata per Bar.
Baldum, Angelum, Alexandrum, & cæteros, in
1484 l. 2. in prin. ff. de uer. ob. († & hoc est etiam
regulare, quòd dispositio pęnalis de casu ad ca
sum non extenditur. l. pater Seuerinam, & ibi
Bar. ff. de cond. & de. Dec. consi. 273. col. fi. Soc.
consi. 259. col. 3. Ias. in l. cum quidam. ff. de lib.
1485 & post. Natta, consi. 508. nu. 12. †unde Bal.
in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 3. ff. de lib.
& post. dicit, quòd pęnæ non extenduntur ad
casum similem, licet alias fieret extensio, sic in
telligendo textum in ca. susceptum, de rescri.
idemque Bal. in l. cum proponas. circa fi. C. de
hær. insti, inquit, quòd casus pęnales non reci-
piunt interpretationem extensiuam seu simi-
litudinariam, l. mulcta. l. in testamento. ff. de cõ
dir. & demon. Alex. cõsi. 18. col. fi. uol. 2. Dec.
consi. 290. col. pen. pluraque confirmans cu-
mulat Roland. à Valle, consi. 59. col. pen. uolu.
3. ad quem in gratiã breuitatis, cupidos lecto-
1486 res delego. † unum tamen post illum no-
tatu dignum addito, quòd dictæ leges de sim
plici legatario loquuntur, non autem de quali
ficato, qualis est legatarius institutus in re cer
ta. igitur in eo cessare debent, quia pęna locũ
non habet nisi expresse dicatur. §. cum igitur,
ibi, [*nec est lex tale quid dicens,*] in Aut. de nõ eli-
gen. secun. nub. & in l. at si quis. §. diuus autẽ
Marcus, ibi, [*pœnam a lege non esse statutam,*] ff. de
relig. & sump. fun. plura ponit Fel. in c. 2. col. j.
de rescrip. Dec. in c. ex parte. primo. num. 5. de
rescrip. & in rub. de iud. col. j. ubi pariter Ripa
num. 15. Dec. consi. 19. num. 3. in prin. consilio
164. col. 2. uer. & hoc confirmatur. Cephal. con
silio 39. num. 44. Senat. Pedemon. Decis. 77. nu
1487 me. 3. †hinc eleganter Bal. consi. 14. filiusfa-
milias liberauit, uol. pri. scriptum reliquit, q̃ si
falsus procurator liberauit debitorem nomi-
ne creditoris, nullo modo punitur criminali-
ter. licet enim non faciat secũdum bonos mo-
res, tamen nulla lex est, quæ puniat eum, & crũ
bescimus sine lege loqui. §. consideremus, in
1488 Aut. de tri. & se. †& idem Bal. consi. 15. ad cui
dentiam premitto, uol. j. subdit non esse nouũ,
quòd quidam inhoneste fiant, & tamen ultio-
nem non habeant, quia non omne punitur illi
citum, sed id demum, quod lex statuit esse deli
1489 ctum, sequitur Natta, cõsi. 597. nu. 10.) †De
claratur tamen hæc limitatio nouiter præter
omnes, ut procedat quãdo institutio in re cer
ta facta fuit in testõ, secus si in codicillis: cũ n.
ea ibi fieri non possit, ut ualeat iure institutio-
nis, sed relicti tantum, ut declarat Bal. in l. non
codicillum. q. fi. C. de test. & sequitur Alex. in l.
2. nu. 2. C. de codicil. est impossibile, q̃ institu-
1490 tus possit capere propria autoritate, † quia
capere propria autoritate ius directum deno
tat, ut per Bar. in l. cẽturio, nu. 27. & col. pen. ff.
de uul. & pu. quod ius directum nõ cadit in co
dicillis et in re particulari, secundum Baldũ, & Quid si testator falcidiã ꝓhibuit
1491 Alexandrum proxime citatos. † Octauum
est exemplum, quando testator prohibuit fal-
cidiam detrahi: tunc enim legatarius põt rem
legatam propria autoritate apprehendere, ita
tradit Alex. in add. Bartoli, in d. l. j. ff. quor. leg.
ubi citat Fulgosium, cons. 69. qui de hoc nihil
dicit i meo libro, (sed forte uoluit allegare Cu
manum, cons. 61. Petrus hæres, in fi. cui se be-
ne subscripsit Fulg. & illum refert, & sequitur
Menoch. loco memorato, nu. 77. & ultra prędi
1492 ctos,) hoc dictum confirmo. †Quia causa fi
nalis huius interdicti fuit, ut hæres falcidiam
suam detraheret, ut notatur in d. l. j. & proba-
tur in l. lineam margaritarum. iũcta gl. in uer-
bo restituatur. ff. ad l. fal. sed prohibita falcidia
cessat dicta causa finalis, igitur & interdictum,
c. cum cessante, de app. l. adigere. §. quamuis. ff.
1493 de iure patro. † (comprobatur, nam prohi-
bitionis causa cessante cessat prohibitio. l. j. &
ibi Bal. C. si rect. prouin. c. & si Christus, & ibi
Bal. & Butrius, de iureiu. Andre. de Isern. in ru
brica, quæ sint regal. col. 3. uer. hæc pedagia, &
post eum Afflictus, col. fi. dicens, q̃ cessante cã
prohibitionis finitur autoritas statuti, & indu
citur dispensatio, ut inquit Bal. consi. 54. statu
to cauetur, in fi. uol. 2. sequitur Tiraq. in tract.
cessante causa, prima parte, nu. 215. si ergo te-
stator prohibuit falcidiam detrahi, dicitur ces
sare prohibitio legatarij capiendi rem legatã
propria autoritate, merito dicitur a testatore
tacite dispensatus, ut illam propria autoritate Quid si legatum nõ erat defalcabile, ut ad pias causas.
1494 capere possit.) †. Idem iuris existimandum
esset non prohibita falcidia, si tamen legatum
non erat defalcabile, uelut ad pias causas factũ
tunc. n. pariter cessaret hoc interdictum, ita D.
meus Riminal. consi. 133. (Capra, cons. 3. circa
hoc plura sunt; in fi. Corn. cons. 140. ad fi. uol. j.
Tiraq. in tract. de priuil. piæ causæ. priuilegio
1495 45. & Menochius loco pdicto nu. 86. † mo
uentur illa rõne, q̃ de legato piæ cãæ facto fal-
cidia nõ detrahitur. §. si aũt hæres, in Aut. de ec
cles. titu. & in aut. similiter, ubi notant oẽs. C.
ad leg. falc. late idem Tiraq. in d. tract. de priui-
leg. piæ cau. priui. 26. igitur cũ hoc interdictũ
non concedatur nisi cũ hæres habet detrahe-
re de legatis falcidiam, sequitur hoc in casu il-
li locum nõ esse, idque ex tacita licentia testa
toris, qui uidetur se uoluisse conformare cũ di
spositione iuris, iuxta no. p Bar. & alios in l. hæ
redes mei. §. cũ ita. ff. ad Treb. ut cessante falci-
dia legatarius suo iure legatum consequi pos
1496 set. †Idẽ iuris insup esset, ex eadẽ rõne, quã
do p p aliqd emergẽs hæres priuaretur falcidia
ueluti quia non satisfecit uoluntati testatoris
infra debitũ tps, iuxta tex. in aut. hoc amplius.
C. de fideic. ubi priuatur oĩ cõmodo, & lucro he
redi-

reditario,nā tali casu si legatarius occuparet le
gatū ,ppria autoritate nō incideret in interdi
ctū quorū legatorū,ita uoluit Cast.cō.292.cir

Aut nō confecit inuentarium.

1497 caprimum dubium,in 6.dubio.uol.2.†ubi
pariter idem determinat, si hæres non confe-
cit inuentarium:perdit enim falcidiam.§.san-
cimus, in Aut. de hæred. & falc. scribunt Bart.
& alij,in l.Marcellus. ff.ad Treb.& hunc casum
sequitur Ripa,in dicta l.j.num.24.ff.quor.leg.
sicut & utrumq; Menochius, loco suo, de quo
1498 supra,num.71.cum seq.†Quin & hoc idem
uult Castre. in Trebellianica,qua priuatur hæ
res ob non confectum inuentarium,nam si fi-
deicommissarius propria autoritate uniuer-
sa bona uendicauerit,non erit locus interdi-
cto quorum legatorum,ex quo propter defe-
ctum inuentarij hæres non poterat detrahere
Trebellianicam,secundum Castrensem, qui se
quitur in hoc opinionem Baldi, in aut. sed cū
testator.C.ad l.Falcid.quam crebriorem,& ve
riorem testatur Rui.consi.115.in fi.conf.118.
num.28.& consi.159.uum.j. uolu.3.sequitur-
que Menoch.ubi supra,num.74.& hoc quoq;
dici poterit causari ex tacita li centia testato-
ris, qui præsumitur se uoluisse conformare cū
dispositione iuris,ut hęrede priuato Trebellia
nica propter omissum inuentarium fideicom
1499 missarius res suo iure uendicet.†Sed huius

An hæres ob non confectum inuentarium priuat Trebellianicam.

illationis Castrēsis ueritas latiorem requirit
indaginem:pendet enim ab illo suo presuppo
sito,quòd propter omissionem inuentarij pri
uetur hæres Trebellianica,quod nō ita facile
1500 debuit ad firmari,†nam sic ardua reperitur
& apud Doctores controuersa illa quæstio , q
indigeret declaratione Principis , ut conclu-
dit Cassador. decis.3.de testa.in fine. non solū
enim alijs,sed sibi met ipsis contradicūt,quos
enumerat Craue.consi.17.colum.j. & Moder.
Galli,in addi. Alexandri,consi.67.colum.2.uo
1501 lum.4.†cumque de facili perscrutati non
possit,quæ sit magis communis opinio,ut re-
fert Dec.cons.236.quinto dubio,ideo Berous
consi.108.num.4.uol.2. dixit quæstionem esse
pro amico,cum utraque opinio asseratur cō-
1502 munis. †Tantaque reperitur in utranque
partem Doctorum copia, quòd illos recense-
re, laboriosum potius,quàm subtile foret.Quod
onus Octauiano Cacherano Iurisconsulto p-
stantissimo,& autori decisionum Senatus Pe-
demontani,missum facio,qui diligenter,& do
cte decisione sua 147.nedum enumerauit Do-
ctores 43. pro parte negatiua, & pro affirma-
tiua 60. sed in utranque partem rationes ad-
1503 duxit,atque discussit: †nec sane maiorem
numerū recenset Gabrielius Romanus, licet
alias copiosus,in suis conclusionibus, lib.4.ti
tulo ad Trebellianum,conclu.10.& si quis ex-
cedere uellet opus esset meo quidem senten-
tia,non uulgari, sed exactissima diligentia ac
1504 indefesso labore,†clarissimi Iuris utriusque
luminis,D.Pauli Banniati Bergomensis, tanta

familiaritate, atque amicitia mecum coniun-
cti, quòd eam nulla unquam tēporis obliuio
delere possit:sæpius enim dum suas,& amenis
simas, & nectare dulciores ad me scripsit litte
ras,tantam in eis eruditionem , & dicendi co-
piam,& in abditis,arcanisque Doctorum locis
reuelandis miram dexteritatem inueni,quod
huic oneri subeundo nullus aptior illo cense-
1505 ri posset.† Interim igitur (dum ille forsan
hoc faciet) post messorū terga spicas aliquas,
quæ in agro tam fertili remanserunt colligēs,
addam, quòd partem affirmatiuam tenet Ale
xan.de Neuo,consi. 28.num.6.& consi.76.nu.
7. putans esse uerissimam. Bertrau. consi. 23.
nume.71.uolumi.1.priorum,dicens hanc esse
ueriorem,& communiorem, nisi consuetudo
de qua constet contrarium seruet,& consi.75.
1506 uolu.2.† ubi æquissimam appellat,quando
hæres attigit res hæreditarias ,pter suspitio-
nem fraudis, & surreptionis earum.Corset.in
tract.de Trebellia.§.4.in fine.ubi concludit,q
1507 hęc uidetur magis communis,†adeo quòd
Bartolus,& Oldra.mutauerunt sententiam,&
tenuerunt hanc partem consulendo. Moder.
Galli loco citato, qui dicūt,quòd hæc pars est
crebrior,& fundatior,& quòd idem tenet Ma-
tesilan. notab.158.Soc.in l. Marcellus. §.j.in fi.
ff.ad Treb.ubi concludit, quòd secundum hāc
1508 partem consuleret,& iudicaret,†cui Bello-
nus accedit,consi. 64.col.2.dicēs,quòd est ma
gis communis opi.& quòd in iudicando pra-
cticatur,& Ang.Aret. noster in §.extraneis.in
fra de hær. qual. & diffe.dicens secundum hāc
opinionem fuisse Ferrariæ iudicatum se aduo
1509 cante,†quem perpendit ad hoc Iacob.Emi-
lianus,conciuis noster,egregius suo tempore
Iur.consul.consi.127.nume.7. & cum prædictis
quoque concordat Grat.respon. 21.num. 6.
respon.77.num.13.resp.88.per totum,&resp.
160.uol.2.pōderans casum legis ad hanc opi.
in §.si uero non fecerint.in Aut.de hære.& fal.
in uer.legatarios , & fideicommissarios, indu-
cendo latius,ut per eum:quinimo non desunt
qui particulariter hanc conclusionem probāt
in filijs,uolentes,quòd & illi propter inuenta-
rium non confectum Trebellianicam perdant
considerantes mentem Doctorum,qui gene-
raliter loquuntur,& rationes quas adducunt,
1510 quę pariter in filiis militant.†Imo uero ma
ior ratio subesse uidetur in filijs, ut priuari de-
beāt Trebellianica,quia detrahunt duas quar-
tas,ut in terminis dicit Corneus. cōsi.168.col.
4.uol.3. quem sequitur Dec. consi. 236.col.4.
consi.480.num.17.& consi. 495.num.26.sicut
& Didac.Couarru.in c. Raynutius. §.11.num.
1511 10.de testa.† & in filio loquitur Corn.cōsi.
24.colum.pen. & si.uol.2. Paris.consi.j.nume.
88.uolu.3.consi.18.nu.107.uol.2.Vasquius,in
tract.de successionum creati.lib.pri.§.3.nume
ro 13.Alexan.de Neuo, dicto consi. 76. nume.
6.sicut & Viuius in suis communibus opinio

 nibus

nibus,i uerbo,hæres extraneus,nbi sic ampliat
opinionem prædictam, quòd procedat, licet
hęres sit filius testatoris, citans Baldum consi.
mihi 403. in substitutione, uol. 2. in nouis,&
Andręam Siculum,consi.46. col.pen.& fi. uol.
3. rationes huius opinionis affirmatiuæ non
adduco,quia nimis esset in infinitum procede
re,& penes Doctores memoratos, uel eornm
1512 maiorem partem,uideri possunt.†Sed ad cō
trariam partem negatiuam transitum facio,
quam tenuerunt quamplures cumulati per
Roland.à Valle,consi. 27.nume.26. uolu. j.qui
eos sequitur,& repetit ante Ias.in dicta l.Mar-
cellus. demumque Gabriel. Roma. & Senatus
Pedemontanus locis supra commemoratis,
1513 quibus omissis addendi sunt & alij,†uideli
cet Capra,consi.143.col.fi.dicens,quòd ita cō
mnniter tenetur,late Bologninus, consi. 29.p
totum.Ang.Aret.in tract.de testa. glossa 89.di
cens, quòd ita semel consuluit apud Triuisiū,
tunc quàm plura consilia uidit de Padua, eiq;
magis sic consulendo teneri credendum est,
quàm contrarium aduocanti in dicto §.extra
1514 neis,†cum potissime, quæ consulendo dicū
tur,sint magis appensata,& digesta,Cuma.cō-
silio 86.in prin. Cur.consi. 76. super motiuis,
ad finem.Landrianus in prin. suarum apostil-
larum,ad Ang.de maleficijs,& ad Geminianū
super 6.Alex.cons.185.uiso titulo quæstionis,
1515 col. 11.uol.2.† idque procedit,licet lectura
sit posterior,ut per Andre.Sicu. in c.nullus.co
lum.17.de fo. compe.& latius ad hoc plura re-
fert Neuizan.in sua silua nuptiali, lib. 5.titulo,
quomodo iudicandum,num.26.& ad rem no
stram redeūdo partem negatiuam pariter sen
tit Craue.consi. 219.col. pen. se remittens ad
dicta per eum,consi.17. Franciscus de Porcel-
linis,in tract.de inuenta.cap.6.ubi pluribus ra
tionibns,& argumentis in oppositum respō-
det:demunique, col.fi.tenet hanc partem quā
1516 cōfirmat,nt per eum.† Sicut & pulchre Nat
ta,consi.220. ubi relatis pluribus dicit, ꝙ pro
ista parte non solum militant plures numero
Doctores,sed etiam autoritate, & scientia præ
stantiores, inter quos sunt Bartolus, & Ioan.
Andr.quorum alter in iure ciuili,alter in cano
nnm interpretatione primas tenet,tum etiam
quia contrarij Doctores,qui priuant hęredem
Trebel lianica propter non confectionem in-
uentarij,non habenr pro se legem hoc proban
tem, prout latius demonstrat, illis,quæ citan-
1517 tur respondens,†demumque citat Cornesi
consi.180.8.dubio,uol.4. qui post Baldū,cōsi.
403.in substitutione.uol.j.in nouis,dicit,ꝙ ita
communiter, & de consuetudine magis obser-
uatur hæc opinio negatiua. unde ab hac inter
pretatione,quam consuetudo demonstrat, di
1518 scedi non potest. l.minime.ff.de legib.†nec
id tantum Bal.& Cornens dixerunt,sed & Bar.
in aut.sed cum testator.C.ad l.Fal.& ī d.l.Mar-
cellus.dicens, ꝙ ita communiter obseruatur,

& in hoc uim facit Soc. Iun.consi.137.col.pe.
uol.j.dicens hanc opi.seruandam esse, quia cā
admisit consuetudo, quæ est optima legum in
terpres, nec id tantum firmat ibi, sed latius,&
luculentius,consilio 88.uol.4.ubi post multos
1519 noniter adductos meminit † de Stephano
Aufrerio, qui fecit additiones ad decisiones
Capellæ Tholosanæ, nbi concludit hanc opi-
nionem propter antoritatem Bar. in practica
seruari debere,& ita alias in curia parlamenti
seruata fuit, & in prouincia sua sic seruari de
consuetudine testatnr Bertrau.consi.219.præ
supposito tenore, nu. 10. uol.3. posteriorum,
quem citat ipse Soc. Iun.& præter eum Neniz.
cons.primo,in fine,pariter inquit,quòd obser
1520 uatur in patria sua, † unde bene concludit
Soc. Iun. quòd communis obseruantia illam
approbauit, hincque sequiturillnd, quod in-
quit Natta loco citato, qnòd licet dicatur nō
esse standum dicto Illust. Doctorum attestan-
tium de consuetudine,quia testibus,& non te
stimonijs fides est adhibēda.l.3.§.item dinus.
1521 ff.de testi.† Tamen in huiusmodi conflictu
opinionum,illa præferri debet, quæ huiusmo-
di pro se habet attestationes,sicut in pari cau-
sa is uincit, qui pro se testem habet de auditu,
uel quamlibet aliam leuem præsumptionem,
ut per glossam, Bar.& alios in l.si duo patroni.
1522 ff.de iureiuran.†nec illud postremo præter
mittendum censeo, quod concludit Cassad.in
prædicta decis. 3. ꝙ hæc opinio magis est pia,
& securior,quare bene dixit Castrē.cons. 198.
uol.2.in nouis, ad finem, tutum non esse rece
dere ab hac communi opinione in consulēdo
& iudicando, & Butigella,consi.154.nn.34.pri
mo tomo ultimarū uoluntatum. secutus Bar.
in d.l.Marcellus,& cons.2.ad finē,concludit,ꝙ
licet hæres non conficiens innētarium perdat
falcidiā,non tamē perdit Trebellianicam.& il
la regula,quæ dicit ibi cessare Trebellianicam,
ubi cessat falcidia,procedit quādo falcidia ces
sat ex natura,& potestate testamenti, secus qñ
1523 cessat ex delicto personæ.†& hæc opinio si-
gnanter admitti debet in filijs, pront uoluit
Guido Papæ.q. 53.& Ioannes de Castelliono
Epus Vicentinus,inter consilia Baldi, & ab eo
comprobatus,cons.229.in pri.arti.uol.3.in no
uis.Bologni.in addi.Ioann.Ananiæ, consi.61.
Rubeus,cons.43. col.3. Craue.in d.cons.17.ad
fi.& late Bero. consi. 138.uol.2.demūque Soc.
Iun.cōs.88.uol.4.post Cagno.in l.Papinianns.
1524 §.meminisse,nu.15.ff.de inof.test.†ubi dicit
ꝙ hæc opinio est æquior, benignior, & magis
cōis,& tenenda,& ita uidir sēper seruari.& ser
uatur p totū mūdū ī liberis primi gradus qua
les sunt filij.concludens,ꝙ ab ista opinione nō
1525 recederet in iudicādo,& cōsulēdo.†&qđ in
quit Ang.Are.in d.§.extraneis,sm affirmatiuā
fuisse iudicatū Ferrarię,potuit esse ī extraneis,
qđ & an bñ factū fuerit cogitādū relinquo: aīus
.n.meus secus sentit. nec illud omitto, qđ in-
quit

quit egregie Bal.consi.97.super primo quæsito,col.2.uol.2.in antiquis,quem licet non ex presso numero, nec uolumine,refert & sequitur Corn.consi.180.3.dubio.num. 10.uolu.4.
1526 †ubi concludit,quòd in filijs satis est æqua opinio,quòd nõ amittatur Trebellianica,quia in eis continuatio dominij potius est, quam noua hæreditas.l. in suis. ff.de liber. & post.ergo saltem de æquitate canonica, quæ maxime fauet liberis, debet ab eis etiam detrahi Trebellianica non facto per eos inuentario sicut ex facto,subditque sæpius ica passim cõsuluisse, & ita tenere de æquitate canonica usu ap-
1527 probata, † quæ decisio satis deseruit locis ubi ius canonicum seruatur,ut Ferrariæ,secundum Cardi.cõsi.2.Fulg.in l.quid sit fugitiuus. §.idem celsus. ff.de ædil.edic. Et hæc opinio ꝓ filijs posita sanis insuper rationibus comprobari potest præter uulgatas à Doctoribus adductas,& in primis illa quam ponit Guido Pa
1528 pæ in dicta.q.53.ubi† constituens rationem differentiæ inter filium, & extraneum hæredẽ dicit, quòd filius non debet amittere Trebellicam per non confectionem inuentarij, sed extraneus sic, nam filius agit quodãmodo de damno uitando, quia si filius,ergo hæres. c.si. 17.q.8.extraneus uero tractat de lucro captãdo,unde facilius ille per non confectionem in
1529 uentarij debet perdere Trebellicã,† & hanc rationem non uidisse dissimulauit Dec.in con filijs suis supra citatis,aliam aggressus parum tutam, & hanc fortiorem omittens,quam bene perpendit Bero. in dicto consi. 138. uol.2. propterea dicens absque dubio ucriorem esse hanc opinionem in filio,latius id confirmans ut per eum,eamque pariter præsensit Bald. in dicto consi. 97. dum dixit in filijs non amitti Trebellicam, quia in eis est potius continuatio dominij, quàm noua hæreditas, & sic tractãt de damno uitando, non de lucro,ut dixit
1530 Guido Papæ.† Secunda ratio est,quæ colligitur ex dictis Domini mei Riminaldi, consi. 231.in fi. ubi tangens hunc articulum, & opinionem affirmatiuam, dicit in filijs eam forte non procedere, quia in eis cessat prohibitio Trebellianicæ per testatorem,quæ in alijs locũ habet, iuxta no.per Baldum,Saly. & alios in l. iubemus.C. ad Trebel. uoluit enim dicere, ꝙ cum testator extraneis prohibere possit Trebellianicam,merito toleratur, quòd per omissionem inuentarij Trebellianicam perdant,cũ pariter eam perdidissent si testator eam prohibuisset. at in filijs non idem iuris esse debet, quia sicut testator non potuisset illis prohibere Trebellianicam,pari modo nec ex omissio
1531 ne inuentarij eam perdere debent. † Accedit quoque tertia ratio non modo filijs,sed & extraneis conueniens, quam ponit Bal.consi. 403.in fi.uol.2. dicens, quòd fideicõmissarius uniuersalis compellere potest hæredem ad ca uendum de faciendo inuentario cum specifica tione rerum.l.cum Archimedorã.C.ut in poss. leg.si igitur hoc non fecit, imputet sibi,nã culpa hæredis, & culpa fideicommissarij uniuersa
1532 lis compensantur.† Imo maior est culpa fideicommissarij, qui obtinet instar petitoris, ut & in simili casu Neuizan. arguit, consi.42. num.17. & cum fideicõmissarius ita fuerit negligens in petendo cautionem prædictam ab hærede, sicut hæres in non faciendo inuentarium, fideicommissarius non debet ascribere posse culpam negligentiæ, in qua pariter ipse reperitur.l.item illa.ff.de const.pec.l.uiro atq; uxor e.ff.sol.ma.l. in arenam. C.de inoff.testa. tradit Rip.in l. admonendi.num.56. in fi.ff.de iureiur. & in pari culpa melior esse debet con ditio rei,qualis est hæres.ca.in pari. de reg.iu. in 6.Ias.in §.in bonæ fidei, nu. 81.infra de acti.
1533 sequitur Cephal. consi.230.num. 24.† Nec opinio contraria sapit æquitatem propter suspitionem fraudis, & surreptionis bonorum, ut dixit Bertran.in d.consi.75. quoniam respõsio patet ex his, quæ ponit Rui.consi. 112.col. pen.uol.2. dicens, quod hæres perdit falcidiã si non confecit inuentarium propter præsumptionem subtractionis. §. si uero nõ fecerit,in Aut.de hære.& falcidia.talis ergo præsumptio inducta uno casu,scilicet quando agitur de detractione falcidiæ, non debet extendi ad aliũ casum, uidelicet quando agitur de detractio-
1534 ne Trebellianicæ.† Quia lex procedens per præsumptiones non extenditur etiam in casibus, in quibus alias extenderetur,secũdum Abbatem in c.fi.de spons. tantoque magis hoc esse debet in hac quæstione,quæ tractat de priuatione Trebellianicę propter omissionem inuẽ
1535 tarij,†quæ priuatio iuris sui dicitur pœna. l.non usque.ff.si quis aparen.fuer. ma.l.restamento centurio.ff. de manu.test.l. si is qui hæres.§. si.ff. de uulg.& pup. quem not at ad hoc Cast.ibi.sequitur Crot. consi. 90.nu. 12.Paris.
1536 consi.73.nu. 44. uol.j.† at licet quandoque fiat extensio de dispositione principali, non tamen fieri debet, quo ad illius pęnam.glossa in clem.secunda,de hæret.in cle.j.de reb. eccl.nõ alie.& in l.fi.ff.de in ius,uoc.Soc.cõnsi.275.nu. 12.in prin.uer.nõ omitto. uol.2.& alios citat Alcia.in trac.de præsump. reg.3.præsump.45. nu.5.Craue.in tract.de antiqui.temp.4.parte, nu.88.uer.ad idem facit, Grat.responso.35.nume.24.& respon.45.num.18.uol.j.& Ceph. cõ silio 226.nu.19.& ad tex.in §.si uero non fecerint,quem Grat.ponderat,in suis responsis.respondet Alex.in consi.64. col.2. uol.4. ꝙ cum non dicat expresse de fideicommissarijs uniuersalibus,& uerificari possit in particularibus id uerbum uniuersales, subaudiri non debet, ut latius per Alex. quem Gratus nou uidit,aut non uidisse dissimulauit.quare ut tandem concludam (longius enim uagatus fui quam debuissem) fideicommissarium non putarem defendi posse ab interdicto quorũ legatorum

per hæredem intentando, licet inuentarium:
facere prætermisisset hæres cũ ob id eum Tre
bellianica priuari durum atque asperum mi-
1537 hi nimis esse uideatur ex prædictis. † Nonũ
est exemplum, in quo tacita licentia data ui-
detur legatario capiendi legatum propria au
toritate, meritoque cessat interdictum prædi-
ctum quorum legatorum,) in uxore relicta do
mina, massaria, & usufructuaria, quo casu stan-
tibus liberis tale legatum resoluitur in alimẽ-
tis secundum consuetudinem Bulgari, de qua
per glo. Bar. & omnes passim, in aut. quod lo-
cum. C. si secun. nup. Bar. consi. 6. super eo. con-
silio 56. Bar. fecit testamentum. Anch. consilio
237. Roman. consi. 118. Dec. cons. 526. in prin.
consi. 537. in prin. Paris. consi. 97. num. 10. uol.
2. Grat. respon. 24. num. 15. respon. 68. num. 1.
uol. j. late Ias. consi. 44. num. 5. & consi. 90. uol.
j. late Picus post omnes in rep e. l. Titia. §. Titia.
ff. de leg. 2. (cum similibus, quæ studiosus quis-
que Lector poterit indagare:) † nam tale le-
1538 gatum alimentorum potest uxor propria
autoritate uendicare, nec incidit in interdictũ
quorum legatorum, ut uoluit Bar. in d. aut. qđ
locum, col. 3. uer. & ista alimenta. Ang. in l. j. ff.
rer. amo. Alex. in d. l. nemo potest, num. 15. ubi
plures antiquos refert, idemque Iason, ibidem
num. 37. Rui. colum. 11. Moderni Bononi. nu.
533. Crot. num. 26. in 2. conclusione, Dec. cons.
418. num. 3. Gozad. consi. 95. num. 11. Paris. cõ
silio 21. num. 11. uolum. 2. & consi. 98. nume. 2.
uol. eo. Soc. Iun. consi. 86. num. 7. uolum. j. Ru-
beus, consi. 43. num. 5. D. meus Riminal. consi.
1539 116. num. 30. & consi. 188. num. 13. † mouẽ
tur omnes argumento textus in l. fundi Treba
tiani, in fine, iuncta glossa, ff. de usufr. leg. & qa
nt dicit Alex. in d. l. nemo potest, si testator di-
xerit, Titius, hæres æsto in tali re, propter illud
uerbum, hæres, intelligitur habere licentiam
capiendi propria autoritate, secundum Bar. in
d. l. ex facto, & supra diximus, num. 1480. igi-
tur idem uidentur importare illa uerba, Domi
na, &c. quæ æquipollent illi hæres. l. his uerbis.
in prin. ff. de hæt. insti. §. fina. Iust. de hær. qual.
1540 & diffe. † (accedit quoque ratio, quòd si de
manu filiorum teneretur hæc alimenta con-
sequi mulier, & illi recusarent, aut differrẽt ea
præstare, posset interim fame perire, qua ratio
ne constitutum est, ut diebus feriatis in eis ꝓ-
cedatur. l. de alimentis, ubi Bar. & alij, maxime
D. meus Riminal. C. de transact. Iason, in l. 2. §.
excipiuntur. ff. de ferijs, ideo dici debet, ut ea
quoque propria autoritate capere possit.
1541 † Decimum est exemplum, in quo tacita li-
centia data uidetur à testatore capiẽdi lega-
tum proprio marte,) quando periculum esset
in mora, puta in legato pro sepultura defun-
cti. uel pro alimentis alicuius pauperis, nam
periculum moræ facit licitum, quod alias esset
illicitum. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in
frau. cre. (vnde uidemus, quòd † debitor suspe-
1542 ctus de fuga potest per iudicem personali-
ter capi, & incarcerari etiam tempore feriato
in honorem Dei, ut est gl. singularis in l. fi. uer.
fideiussiones. C. de fer. quam Bal. & alij sequun
tur, ibi. Bar. in dicto §. si debitorem. Bald. in l. j.
c. qui bon. ced. poss. & in l. fi. C. de exhi. re. eam
que glossam dicit Alberic. in l. si feriatis. ff. de
fer. de consuetudine approbatã, & in iure sin-
gularem reputant Ang. & Fulg. in l. j. §. sed ex-
cipiuntur, eo. tit. ubi plenius Iason, colum. 2.
unde in terminis nostris) ita declarat Ripa, in
dicta l. j. num. 17. ff. quor. leg. (& post eum Me-
nochius in secundo remedio. de adipis. poss.
1543 num. 58. † moti, quia huiusmodi legata dila-
tionem non recipiunt, ut de legato pro sepul-
tura tradit Specul. in tit. de app. §. in quib. uer.
octauo, Mantua, in l. fi. lectura. 2. nume. 173. C.
de edic. diui. Adr. tol. & Grammati. decis. 82.
numero 2. ubi ob id ait eo casu non appellari;
1544 † & de legato pro alimentis pauperum scri
uit Bar. in l. 2. num. 5. ff. de re iud. nam ueteri ꝓ-
uerbio sancitum est, uentrem dilationem nõ
recipere, nec ferre posse, ut ponit Menoch. lib.
2. de arbitra. iudi. casu 52. num. 12. & interest
nostra ne pauperes fame moriantur, quia sine
pauperibus non est ciuitas perfecta. l. j. ff. de ub
di. Roland. à Valle, consi. 80. nume. 19. uolu. 3.
1545 † & certe pauperes digni sunt hoc, & alijs
priuilegijs, de quibus late ponit Cornel. Ben-
incassius, in tract. de paupertate, & eius priui-
legijs, quoniam paupertas durior est morte, se
cundum, Bal. in l. certa forma. C. de iure fis. lib.
10. & pauperibus uita est supplicium, mors q;
solatium Bald. in l. cum & filij. C. qui bon. ced.
poss. Roland. à Valle, consi. 87. num. 42. uolu. 1.
1546 † Nec repugnat prædictis illud diuinorum
præceptorũ, [*non misereberis in iudicio pauperis,*]
ut enim declarat Connanus in cõmentar. suis
iuris ciuil. lib. 1. cap. 11. colum. 9. id significat
pauperi de alieno largiri, meritam pœnam re
mittere, quæ ipsa non iudici, qui remittit,
sed patriæ, sed actori, qui eam exigit, debe-
tur, qui solus habet ius, & potestatem igno-
scendi, nam qui parcit alteri, fatetur aliquid
se omittere, quod factum oportuit, & pœ-
nam, quæ debebatur condonasse, at condo-
nare, nisi is cui luenda est, nemo potest.
1547 † Et in summa dici potest, quòd intui-
tu paupertatis, seu pietatis alicuius perso-
næ non debemus alijs iniustitiam facere. capi-
tu. ex tenore, de foro compe. capitu. nuper. §.
quod autem, de donati. inter uir. & uxo. Bero.
consilio septuagesimo, ad finem, uolumine ter
tio, at hic non agitur de auferendo alteri, &
illi iniustitiam ministrando, sed dilationes,
& ordines iudicij resecando fauore pauper-
1548 tatis. † Comprobatur insuper, quod de
legato sepulturæ dictum fuit: id enim) con-
tinet piam causam. lege, & si quis. §. sed inter-
dum. ff. de relig. & sumpt. fun. ibi, [*quis enim
sine pietatis intentione alienum cadauer funeratur.*]

Quid in uxore relicta dn̄a & usufructuaria.

Et quid si periculũ esset i mora.

&

& l.pro hærede.ff.de acquir.hæred.ibi [*aut pie tatis causa, ut puta patrem sepeliuit.*] (confirmatur ex sententia Xenophontis apud Stobæum
1549 dicentis. † meum corpus o pueri simulac e uita cessero, neque in auro ponatis, neque in argento, neque in alio quouis, sed quam primum terræ mādatote. quid enim beatius quàm terra misceri rerum omnium pulchrarum, omniumque bonorum parente, ac nutrice? Sicque refert Ioannes Baptista Asinius in l.2.§.prætor ait, nu me. 22.ff.de relig. & sump.
1550 fun. † cui conuenit & illud Socratis, de quo meminit Connanus in suis Commētar. li.3.c.6.col.2. is enim interrogatus cuias esset, respondit se mūdanum esse:hoc est, ut inquit Tullius, nō unius circundatum aut septū mœnibus, popularem ue alicuius certi loci, sed ubique, sed eiuem totius orbis tanquam unius ciuitatis: est enim terra communis omnium parens, & ut Africanus in somnio Scipionis loquitur, sedes aut domus hominū, (& ut quid addam,) ne dicam uiuentium, sed &
1551 morientium, † cum nos singulis annis prima die pœnitētię nos moneat sacerdos dicēs. Meme nto homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris. accedit quod idem Asinius scribit in l. uel quæ paterfamilias, ff. de relig. & sumpt.fun.quòd cum sepulchra religiosa sint diuini, non humani iuris sunt, §.nullius, supra de rer. diui. & l. locum, C.de relig.& sum. fun.& quemadmodum pium est cadauera sepelire, sic insepulta relinquere inhumanum, & iniuriosum est, l.ꝙ si nulla, ff.de relig.& sum
1552 pt.fun. † maximum enim dedecus existimarunt maiores nostri corpora insepulta iacere, id quod ita penes eos potuisse legimus, ut inimicos etiam, & hostes sepeliri curauerint. de Dauid exemplum habemus qui audita morte Saulis hostis, cum prius luculentam de eius laudibus orationem habuisset, uiros Tabes Galaad, qui eum, & filios sepulturæ tradiderunt summis laudibus prosecutus est.
1553 † & de Hicu Rege Israel, qui cum insolentissimam Iezabel, propterea quòd eius causa domus Regis Achab esset dissipata, occidi iussisset, eam tamen sepeliri regali pompa man-
1554 dauit. † idem de Annibale prædicatur, qui licèt Romani nominis inimicissimus esset, Romanis tamen Ducibus plerumque pias exequias celebrauit, nam Paulum Emilium apud Cannas trucidatum, quantum in eo fuit inhumatum iacere passus non est, & Tiberio Gracco splendidissimè funus duci curauit ossa ue in eius patriam deferenda militibus Romanis tradidit, & M.Marcelli in agro Brutio interempti summo cū honore exequias fecit, pluraq; id genus in hancrem commemorat Ioann. Bapt. Asinius in dicta l.quod si nulla, quibus facile suaderi potest legatum in sepul
1555 turā piam causam continere.) † pariq; modo legatum alimentorum pauperi factum dicitur ad pias causas, ut tradit Bart.in l.alio, colum.2.ff.de ali.& cib.leg. latè per Alexand.& Ias.in l.cum his.§.si mulier.ff.de condic.ind. Bal.in l.illud, C.de sacrosan. eccl.Barbat.in c. relatum, primo, col.10. de testamen. (Bartol. in tracta.alimentorum, col.3.uersiculo, quæro utrum. Ang.& Imo.in l.si sticum, §.Stipulatio, ff. de uerb.obli.Alex. in l.hæreditatum. in princip.ff.ad leg.falcid.Bello.conf. 16. ubi testatur communem. Benincas.in tracta.de paupert. q.10. 7.speciali. Probatur in l.Mella.ff.de ali.& cib.leg.ibi [*pietatis intuitu*,] & in l.sancimus, C.de sacrosan.eccl. ubi causa redēptionis captiuorum, & causa alimentorum æquiparātur, demumque in §.interdicimus, in Aut.de eccle.tit. ibi [*egentium pabula, & alias*
1556 *pias causas.*] † unde Baldus in aut.similiter, C.ad leg.Falcid. dicit, quòd pia causa dicitur cum per eam releuatur corpus animatum, ꝙ quidem fit per alimoniam, & expresse uoluit Glossa in l. si cum annuum, ff.de annu.leg. Cuman.conf.30.statuto cauetur, columna 2.Angel.Imo.& Alexand.in l.diui.ff.ad leg. Falcid. Dec.consil.72.col. 3. pleniusque Tiraquell.in tracta. de priuileg.pię causę, pręfatione illius uersiculo, item legatum alimentorum.)
1557 † sed in legatis ad pias causas cessat falcidia ut notant Doctores in l.1.§. ad municipum, ff. ad l.falcid.& est casus, & ibi notant omnes in aut.similiter, C.eodem.Ias.in aut.si qua mulier, num.4.C.de sacrosan. ecclesi. Curt. iuni. consil.120.num.13. (Benincass. loco citato, nu.16.qui dicit esse textum expressum, & à nemine, quem uiderit, allegatum ad hoc, in c.1.ante fi.de priuileg.in extrauagan.commu
1558 nibus. † deinde subdit, ꝙ procedit etiam si pia causa in eo testamento sit hæres instituta, ut eleganter consuluit Corne. consi. 140. circa, col.2.uol. 1.quia legata priuilegiata nō defalcantur, sed integraliter soluuntur.l.si miles.ff.ad l.Falc.l.si certarum, §.fi.cum. l.sequē. ff.de testa.mil. & per Rotam Decis.12. quędā
1559 mulier, de testa.in anti.† sed & præter Corneum aliud scitu dignum adiūgo, quòd neque mediate, nec immediate detrahitur falcidia de relictis ad pias causas, exempli gratia, Sempronius hæres institutus debet soluere legatum Titio, Titius ecclesię, certè Sēpronius non detrahit Titio, nam illi detrahendo, detraheret ecclesiæ, & de hoc est bonus textus in simili, in l.cum dotem maritus, & ibi Cast. & in l.si seruus, cum sequent.ff.ad leg. Falcid.
1560 † Sicque tenet in specie Barb.in c. Raynaldus, col.151.uers.4.de testam.& prius illo, licèt non allegat, Bal.in l.auia, §. Titio, per illū tex.ff.de condit.& demonst.& in l.cum tale, §. non est, eo.tit. Rom.in aut.similiter, C.ad l.Falcid.qui dicit hoc esse singulare. Roman. Ale.& Ias.in l.Marcellus, ff.ad Treb.& copiosè Tiraquell.in tract.de priuil. piæ causæ, priuilegio 26.ubi latiùs prosequitur hanc conclusionem

de

de falcidia, quę non detrahitur de relictis ad
pias causas declarans, vt per eum, quod breui
1561 tati consulens omitto.) † Sic etiam cessat
(in relictis ad pias causas per fideicommis-
sum) Trebellianica, secũdum Bart. Angelum
& reliquos in l. Marcellus, ff. ad Trebel. Decis.
Tolosa. 83. & ibi latè in apostillis, (longè ue-
rò latiùs Anton. Gabrielius Roman. in suis
conclusionibus, lib. 4. titulo ad trebellia: con
clusione 11. ubi citat inter alios Angelum in
1562 dicta l. Marcellus, † dicentem, quòd hęc opi
nio in practica communiter est recepta, eam
que secutum fuisse legendo, & consulendo.
Cuius quoque sententię Romanus reperitur
in cons. 239. col. j. dicens, quòd est cõmunis
opinio, à qua in iudicando, & consulendo
non est recedendum, sed omnium latissimè
quos viderim confirmat, & exornat infinitis
autoritatibus eam Tiraquell. in tract. de priui
leg. pię causæ, priuil. 27. & inter eos quãplures
1563 qui testantur esse communem. † demum
uerò relatis ab eo nonnullis contrariæ scolę
subiungit, quòd hic est alter Gordij nodus, cui sol
uendo non satis esset unus Alexãdri gladius:
adeo enim latentes sunt, inexplicabilesque in
eo recessus, ut in utramuis partem te uertas,
quid tibi diffiniendum sit nescias. sunt enim
textus in utramque partem, sunt & rationes
propè infinitę, quæ te facile possunt huc, uel
1564 illuc impellere, † ut non temere Paulus
Castrensis super hac re consultus ueritus suũ
iudicium interponere consuluerit partibus
controuersiam potius concordia quàm iudi-
cio finiri, uerum tamen concludit, quòd cũ pri-
ma sententia sit communior, & ut fatentur ad
uersarij consuetudine obseruetur, ideò illam
sequendam fore arbitratur, nam si de inter-
pretatione legis quæratur, inspiciendum est
quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus
usa est: optima enim legum interpres est con
suetudo, obtinetque uim legis in ambiguita-
tibus quæ ex legibus proficiscuntur, l. si de in
1565 terpretatione, ff. de legib. † & ultra Tira-
quellum duo quoque sunt, quæ me in eius sẽ
tentiam trahunt. primum est, quòd fatentur
omnes hanc esse communem opinionem. un
de succedit, quòd illa sequenda est, & am-
plectenda, cum plurium magistrorum autori
tate comprobetur, l. 1. ibi [*sanè crebrior*] & ibi
Baldus notab. 5. ff. de off. quæst. sequitur Alex.
cons. 95. nu. 6. uolum. 2. Ias. in l. re coniuncti,
ff. de leg. 3. Rolandus à Valle, cons. 16. nu. 24.
1566 uol. 3. † Alterum est, quòd cum Corneus
in aut. similiter, C. ad l. Falcid. dicat hanc
opinionem esse benigniorem, & ideo in pra
xi seruandam, nos itidem hoc dicere, & ob-
seruare debemus, nam in dubijs debemus,
maximè in iudicando, sequi opinionem beni
gniorem, regula, in pęnis, de reg. iur. in 6. l. si
pręses, ff. de pœn. idque confirmat Paris. cõ
silio 72, num. 41, uolum. 1. post Curt. consil. 1.
1567 † ubi dicit, quòd licet opiniones Doctò
rum in aliquo articulo sint uarię, tamen quan
do aliqua opinio corroboratur æquitate,
illa in iudicando, & consulendo sequẽda est.
idemque Parisi. cons. 32. nu. 4. uol. 2. breuib.
inquit, quòd opinio ęquior, benignior, & ma
gis humana est amplectenda, l. in bello, §. codi
cilli, ff. de capti. ibi [*humanitatis rationi congruũ
est*] & rursus cons. 3. nu. 7. uol. j. dicit, quòd in
terpretatio, quæ est humanior, & æquior, am-
plectenda uenit, l. in his, ff. de condit. & dem.
1568 † Quin, & accedit Abb. in c. 1. de constit. di
cens, quòd in uarietate opinionum pro ęqui
tate contra rigorem pronunciãdum est, nam
in re dubia benigniorem interpretationem
sequi nõ minus iustius est quàm tutius, ut di
cit text. in l. proximè, ff. de his quæ in testam.
delen. l. si fuerit, in fi. ff. de leg. 3. ibi [*hoc ualerè
benignum est.*] sequitur Roland. à Valle, consil.
1569 64. columna fi. uolumi. 3. † & ad hoc maxi-
mè tendit, quod respondit Modestinus, in l.
nulla ratio, ff. de legib. dicens [*nulla iuris ra-
tio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubri
ter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos du-
riore interpretatione producamus ad seueritatem,*]
quod perperam Accursius, & cæteri transf-
ferunt ad ea tantum quę quorundam gra-
1570 tia inducuntur: † nam, ut existimat Con-
nanus in Commentar. iuris ciuilis, libro pri-
mo, capit. 11. colum. 2. imò de omni iure scri-
ptó loquitur, quod ad hominum utilitatem
cum sit introductum, non debemus in durio
rem sententiam exponere, ne perniciosum sit
ijs ipsis quorum commodo scriptum esse re-
1571 petitur. † Quod qui faciunt & tamquàm
machina aliqua scriptum legis contorquent
ad seueritatem, & duritiam, perinde faciunt
ac qui bonis, & salutaribus medicamentis ad
perniciem ægrotantium abutuntur. Hi Græ-
cis appellantur acerbi, & maligni iuris inter-
pretes, quòd nimis callida, & maligna iuris inter
1572 pretatione utantur. † unde Tullius inquit
illud, summũ ius summa iniuria, factum est iã
tritum sermone prouerbium, quod Teren-
tius summam malitiam, Columella summã
crucem esse putauit. & ne rem nostram deféra
mus, si benigna iuris interpretatione nobis
utendum est, id potissimè religioni condo-
nandum est, ut nos monet elegans textus Pa-
piniani iuris consultissimi in l. sunt personæ,
ff. de relig. & sump. fun. in hæc uerba [*strictam
insuper rationem habemus quæ nonnunquam in am-
biguis religionum quæstionibus omitti solet, nam summã
1573 esse rationem, quæ pro religione facit.*] ideo † cõ
muniter notãt ex illo textu Doctores, & sem
per allegatur ad hoc, ut testatur ibidem Ioan
nes Baptista Asinius, in dubio semper eligen
dam esse eam partem, quę religioni, & pię cau
sæ fauet, ut etiam tradit Ale. cons. 204. colum.
3. nu. 17. uol. 6. & cons. 190. eo. uol. Cur. iun. cõ
1574 sil. 35. col. 3, in fi. † pariq; modo Rom. in di-

ęta aut.similiter, in primo,& secundo speciali
piæ causæ circa iudicia, testatur ex pluribus
probationibus, uel sententijs repugnantib.
illam debere præualere, quæ fauet piæ causæ,
sicque concludit alibi quoque Dec. cons. 15.
& Tiraq.in trac.de priuil.pię cau.priui.94.un
de patet Trebellianicā cessare debere in lega
tis sepulturæ,ac pauperū ueluti pijs, & ob id
1575 propria autoritate uendicari posse. † Vn-
decimum est exemplum,in quo tacita licen-
tia data uidetur capiendi legatū propria au-
toritate, sicque cessat interdictum quorum
legatorum,) quando testator legauit usum-
fructum omnium bonorū uxori, & post eius
mortem alium hæredem instituit: cum enim
eo tempore, quo hæres institutus adibit. le-
gatum usufructus extinguetur, l. Titio cum
morietur, ff. de usufru. ut potè tunc uxore
mortua, ante uerò non adest quis, ex cuius
manu capiat illum uxor, utique manu pro-
pria illum capere poterit, tamquam possessio
ne bonorum uacante, ita uoluit Bald. & Saly-
cet.in l.extraneum,C.de hæred.insti.Roman.
cons.71.uisis dubijs,Alex.cons.58.uol.3.Ripa
in d.l.1.nu.18.ubi etiam citat Castrensem, cō
sil.391.uisis dubijs,idem uoluisse. (quibus ac
cedunt Ang.& Ias.in dicta l.extraneum, nu.4.
& 5.Soc.consi.231.colum.4. uers. nec obstat,
uol.j. Picus in l.Titia §.Titia cum nuberet,nu
mero 137.ff.de leg.2. Rebuf.in tract.de paci-
fica possess.nu.299.& Menoch.in allegato se-
cundo remedio de adipisc.possess. nu. 67. alia
ratione confirmans, ut per eum post Picum,
nu.86. ad quem lectores delego, ut aliud in-
1576 terim moneam,) † Quòd ista limitatio pa
titur aliquam difficultatem, cum in proposita
quæstione, & exemplo plerique tenuerint ta
le legatum usufructus esse nullum, quos latè
refert Alexand.& Iason in dicta l.extraneum,
uersi.quarta, & ultima opinio, inter quos pri
mus fuit Ioann.Andr.in additio.Speculat.ti-
tulo de pigno. §. fina. uers. porro usufructua
rius. nam si ita est, frustra quæritur an cesset
hoc interdictum, cum legatum non ualeat.
1577 † tamen in superiore sententia magis in-
clino, quoniam, ut inquit Romanus, uidetur
testator sensisse, quòd uxor legataria, post-
quam hæres fuit institutus sub conditione, &
ipsi pure factum legatū, possit illud hæredita
te non adita accipere propria autoritate, qđ
testator potest.d.l.Titia cum testamento, §. j.
ff.de leg.2.si enim diceremus expectandam es
se additionem ipsius hæredis fieret inutile le-
1578 gatum usufructus. † (id enim mulier iam
defuncta consequi non posset, cum mors om
nia soluat, §.deinceps.in Aut.de nup. & ob id
non ualeret, cum nullam utilitatem adferret,
l.hæreditatem,ff.mand.l.j.§.pen.C. comm.de
legat.Rolandus à Valle,cons. 79.colum.j.uol.
j.) & sic testator elegisset uiam ad impugnā
dum suum testamentum, quod non est præsu
1579 mendum,l.3.ff.de testam.milit. † Duodeci
mum est exemplum, quando relicti fuerint ali
cui fructus annui talis fundi, quo casu tene-
tur hæres colere,& seminare fundum illū suis
expensis.l.fundi Trebatiani,ff.de usufr. leg. si
enim negligat, potest legatarius propria au-
toritate possessionem talis fundi appręhende
re ex tacita, siue pręsumpta uoluntate testa-
toris, quia nō tam facit causa possessionis adi
piscendæ quam iuris sui conseruandi, ita Bal.
in l.unica,§.excepto,C. de cad.toll.& post eū
Guil.Bened.in c.Raynutius,de testa.in uerbo
1580 si absque liberis.secūdo, nu. 147. † (quo-
rum sententia ratione quoque noua confir-
matur, namque negligenti iura non sub ue-
niunt neque succurrūt,l.si pupillus, in fi.ff.de
his quæ in frau.cred.l.non enim; ff.ex quibus
caus.maio.l.ueteres.in fi.ff.de iti.actuque pri
ua.cum similibus per Guid. Papæ,q.473.Alc.
consil.105.colum.2.uolum. 5. Cephal.consi.
235.num.21.Roland.à Valle,consilio 72.nu.
23.uol.3.igitur huic hæredi negligenti cole-
re, & seminare fundum iura subuenire non
debent, ut ab eo legatarius accipiat possessio
nem, sed à seipso eam capere posse debet.
1581 † sed & alia ratio pulcra satis annecti pōt,
nam negligēs in præambulis, excluditur a pe
titione sequentium l.j.l. scimus.C.de inoff.te
stam. ubi negligentia in querela excludit à
petitione hęreditatis, cuius querela est prępa
ratoria sequitur Senatus Pedemontanus, De
cisione 115.nu.4.at hæres in exemplo de quo
agitur, si uult vti interdicto pro falcidia detra
henda, debet implere pro parte sua colendo,
& seminando fundum, iuxta regulam l.Iulia
nus,§.offerri, ff.de acti. emp. ita, quòd illud
implementum dici potest præambulum quo-
dam petitionis ipsius hęredis merito, cum ne
gligens in eo sit, non debet admitti petitio
sua super sequenti, quod est interdictum quo
rum legatorum pro detrahenda falcidia de le
1582 gato. † Tertiam quoque rationem nō præ
tereo, quòd hic hæres negligens colere ac se-
minare prædium legari usufructus dicitur
non habere animum illum possidendi, nam
per actus exteriores animus deprehenditur.
l.3.§.diuus Adrianus,ff.de sicarijs, si non ue-
rè saltem fictè, ut declarat Rolandus à Valle,
1583 cons.11.col.2.uol,3. † quare per hunc mo
dū dicitur uacare possessio fundi, ex quo nec
animo nec corpore hęredis possidetur, iuxta
Glo.in l. idcirco,C.de fi.instru. in l.improba.
C.de acquir.poss. Alex. & Ias. in l. in conuen-
tionalibus,§. si quis uacuam,ff.de uerb. obli.
Oldrad.cons. 311. allegationes, columna 2.
Ruin.cons.94.nu.2.uol.1.Dec.cons.282.nu.3.
uers.& ista.Goz.cons.24.Balb.in l.Celsus,nu.
80.ff.de usucap. & post prædictos Menochi.
in 13. remedio recuperan. possess. colum.2.
1584 † igitur inde sequitur, quòd legatarius
habens titulum legati, sua autoritate potest
hanc

Quid si maritus legauit usūfructū uxori, & post eius mortē aliū hæredem instituit

Quid si fructus annui relicti sūt

hanc possessionem uacātem ingredi, & appræ
hendere impune, iureq́ue permittente, prout
docet Bar. in l. enm solus, ad fi. ff. de usuc. Bal.
in l. indicia, col. j. C. de rei uend. Roman. cons.
312. Ang. Aret. noster, in §. sed istę, col. penul.
uers. quæro an agens, infra de actio. Gozad.
cons. 93. nu. 4. Galliau. in l. centurio, nu. 105.
ff. de uul. & pupil. Menoch. in 4. remedio, de
adipi. poss. nu. 589. & has rationes uti nouas,
& ab alijs non excogitatas menti teneas.

Quid si relictū sctū sit cū clausula omni meliori modo,

1585 † Decimum tertium, & ultimum exemplū
adferri potest, in quo tacita licentia data uide
rur accipiendi legatum propria autoritate)
quando legatum esset relictum alicui cū clau-
sula, omni meliori modo: is enim posset pro-
pria autoritate id capere, ut tradit Curt. iun.
in l. fi. numero 49. C. de edi. diui Adri. toll.
1586 † Si enim supplet titulum institutionis, ur
per Bal. & alios in l. quotiens, C. de hęr. instit.
Cuman. In l. his uerbis, ff. eo. Soc. cons. 66. nu.
18. uol. 3. Fulgo. cons. 90. Cur. iun. cons. 71. Ia-
son, in aut. nouissima, 8. limitat. C. de inoff. te
stam. Mars. singul. 36. Dec. cons. 14. col. 2. cons.
77. col. 3. D. meus Rimin. cons. 41. nu. 19. (Ale
xand. in l. cogi. §. non omnis, col. 4. ff. ad Treb.
1587 † Bero. cons. 4. nu. 5. uol. 2. modo uetbo re-
linquo, non autem, lego, sit adiecta, ut per eū
dem, cons. 118. nu. 27. eo. uol. qui & alio modo
limirat, ut per eum. unde sicut tegulariter il-
lud operatur, ita, quòd propria autoritate ca
pi possit, ex his habes primum dictum huius
Glossæ satis loeupletatum, & expeditum, (&
quid iu eo post Menochium nune ego scrip-
serim facile paret, qui me longe prius impres
sum uidere potuit, & uidit, ut est uerisimile,
nullam tamen de me mentionem fecit, sed e-
go semper alios autores libenter refero, cū
laudes alienæ minimè cęlandæ sint, & inde da

Quid de mortis causa capione,

1588 tur ansa lōgius cogitādi. † Superest, ut ad
secnndnm dictum Glossæ deueniam de dona
tione causa mortis, in quo) tenet Glossa in ea
dictnm interdictum quor. lega. locum nō ha-
bere, prout etiam tener in l. fi. C. de don. causa
mortis, quod sanè intelligendum est, ut inqt
hic Faber, & Aretin. quo ad eam totam auocā
dam à donatario, secus quatenus est ultra fal
cidiæ modum penes eum, nt etiam notat ibi
dem Glossa, & probatur in textu, pront eum
declarat Ripa, num. 6. de mente Iacobi de A-
1589 re. & Bartoli, quos citar. † Præter quos e-
tiam probatur in l. pe. C. ad l. Fal. ubi dieitur in
donatione causa mortis, quod hæres repetit
eam pecuniam, quæ ultra modnm legis Falci
diæ eorporaliter data est, & sic non totum: nō
enim inrelligitur prohibita detractio Falei-
diæ, licèt legatario sit eriam expresse data licē
tia ingrediendi propria autoritate secūdum
Salycet. in l. 1. C. de pact. per l. eum certum, C.
ad l. Falcid. quem refert, & sequitur Ruin. in
dicta l. nemo potest, ff. de legat. 1. colum. 17.
in prin. (& ita quoque concludit Menochius
in illo suo secundo remedio, de adip. poss. nu.
1590 81.) † Extra Glossas quærit Aret. an & quā
do donatio cā mortis ęquiparetur contractui
uel ultimæ uoluntari, & ex eius dictis uariæ
colligunrur conclusiones, quarum prior est,
ipsam quo ad ordinationem, seu ineundi mo

Donatio causa mortis quo ad meū di modum, ęquiparatur contractui.

dum æquiparari contractui, & ita intelligitur
Glossa in l. 2. ff. de do. præle. hanc conelnsioné
firmat in primis Bal. in l. 2. ff. de leg. j. & Aloys.
de Perus. inter consilia Baldi, consil. 248. an cę
1591 cus, uol. 5. † cęterique sequuntur magis cō
muniter in dicta l. 2. prout Cumanus, Alex. Ias.
Ruin. Ripa, Guil. Pontanus, & Soc. iun. testan-
tur, & ut uerbis Iasouis vtar, totus mūdus ità
tenet, sicque firmat Guil. Bened. in c. Raynu-
tius, de testa. in nerbo testamentum, 4. nnm.
34. Paris. cons. 97. nu. 5. uol. 3. Corn. cons. 129.
nu. 7. uol. 2. Guil. Mayner. in l. in testamentis,
2. ff. de reg. iur. Cassane. in consuetu. Burgun.
titu. de successions, Rnb. 7. §. 13. nu. 9. (Dida
cus Couuaru. in Rub. de testa. parte. 3. in prin
cip. Alciat. in l. 2. in princip. nu. 10. ff. de nerb.
obl. Iulius Clarus de donati. quæst. 5. & in suis
communibus opinionibus, uerbo donatio cā
mortis, ubi citat Boerium, cons. 34. nu. 12. &
Marsilium singul. 136. Natta, cōs. 578. nu. 9. &
cons. 587. nu. 4. Demumq; Emanuel Suarez, in
Thesauro receptarum sententiarum, uetbo
donatio, nu. 278.) atque alibi sepè Doctores.
1592 † fundatur ista communis opinio, secundū
Aret. hic, quia in donatione causa mortis re-
quiritur traditio, stipulatio, uel hodie saltem
pactum nudum, l. inter mortis, ff. de don. cau-
sa mortis. l. cum parer, §. Meuio, cum ibi nota-
tis, ff. de leg. 2. l. si quis argentum, §. fi. cum ibi
not. C. eo. (notantq́ue passim Doctores In l. 2.
ff. de le. 1. ubi Ale. nu. 7. sequitur Viuius in suis
cōibus opinionibus, in uerbo donatio cen-
setur facta causa mortis. Ias. in §. in personā,
infra de acti. nu. 61. Tiraquellus in l. si umquā.
uer. donatione, num. 2. C. de reuo. don. cum si-
milibus per Emanuelem Suatez, in Thesauro
receptarum sentētiarum, uerbo donatio, nu.
1593 284.) † quæ in ordinarione ultimæ uo-
luntatis proculdnbio uon requiruntur, &
hanc rationem plenius deducit Aret. in l. 2. co
lum. 2. ff. de leg. j. post Paul. Castren. Secundo
confirmatur, quia annua donatio causa mor
tis est nna, sicut stipulatio, & sic æquiparatur
in hoc contractui, non autem ultimæ uolunta
ri, l. Senatus, §. fi. ff. de don. cau. mort. iuncta
l. si Stichnm, §. j. ff. de uerb. obl. ita Ruin. in d. l.
1594 2. col. 20. † sed ista ratio non facit ad casū
nostrum, ubi loquimur de ordinatione: ea ue
ro respicit effectum, ut patet ex notatis per
Salyc. in l. fi. C. de don. causa mortis, quæ loqui
tur de effectu ibi [*ut omnes effectus sortiatur,*] &
occasione Glossæ, quæ subaudit [*fere*] pro-
pter aliquas differentias, adducit Salycetus
hanc de annua donatione causa mortis. er-
go patet, quòd respicit effectum, non autem
ordinatio-

ordinationem,& sui principium,de quo loqui
1595 mur. † Sed & prima ratio non satis uidetur tuta,quia longe plures sunt casus in quib. donatio causa mortis quo ad modum ineundi æquiparatur ultimæ uoluntati, quos enumerat Rui.in dicta l.2.nam primo requirūtur in ea quinque testes,d.l.fi.C.de donatio. cā mortis. (Natta cons.270.nu.j. prout in ultimis uoluntatibus saltem totidem requirūtur, l.fi.in fi.C.de codicill.quod non est in contractibus, nisi quandoque,l.fi.C.si certum petat.
1596 † quod non est in consideratione, sed illud quod est regulare, l.nam ad ea, ff. de legib. secundum quod duo sufficiunt, l.ubi numerus.ff.de testi.& per hoc tollitur respōsio Imo
1597 læ,& Alexandri in d.l.2. († Nam secundum regulam pronunciandum est, ut inquit Bal.in c.j.colum.2.de alie.iud.mut.& in l.si tutor,in fi.C.de seruo commu.manu.Alberic.in secū. par.statu.quæst.158.si ex forma statuti.Dec.in l.1.nume.8.ff.de regul.iur.unde dici solet,
1598 † quòd habēs regulam pro se fundatam habet intentionem,Barto.in l.quotiens,ff.si qs caut.& in l.2. ff.si quis in ius uoc.ubi pariter Ias.Dec.in l.j.nu.8.præallegata,& consil.8.in prin.Craue.consi.77.num.4.Grat.Responso.
1599 † eiusque causa potior est,pro quo facit regula Glo.notab.in Rub.de reg.iur.in 6.& in dubio debemus inhærere regulæ sicut Bononienses Carrocio. Glossa.in l.omnis diffinitio,ff.eo.tit.ponit Vasqui.controuersiarum Illustrium,lib.3.c.105.num.39.& ut inquit Ne
1600 uizan.consi.20.colum.2.† plerumque unus longus processus habens infinita dubia per unam solam regulam deciditur, c.inter dilectos,ad finem,de fide instrumentorum uirtutis est regula.) Secundo comprobatur,quia remissa solennitate testandi intelligitur etiam remissa solennitas donandi causa mortis,l.Marcel-
1601 lus,in princ.ff.de don.causa mor.† Tertiò quia cōditio impossibilis non uitiat donationem causa mortis, sicut nec legatum, licèt cōtractum secus, l.impossibilis, & ibi not.ff.de uerb.obl.& de donatione tradit Ale.in d.l.2. (cui Crot.accedit,cons.42.num.4.ubi dicit contractus non solum stricti Iuris, quinimò & bonæ fidei nullius esse momenti adiecta cōditione impossibili, quia uidentur contrahētes noluisse celebrare cōtractum elusorium.)
1602 † Quarto, quia sicut nō potest ultra dodrātem legari,l.j.in prin.ff.ad l.Falc.ita nec donari causa mortis.l.penul.C.eod.sed non impeditur quis omnia per contractum transferre. l.si quis argentū, §.sed & si quis uniuersitatis. C.eo.& no.in l.stipulatio hoc modo cōcepta. ff.de uerb.obli.de donatione omnium bonorum præsentium quæ ualet, & tenet,prout e-
1603 tiam notatur in l.fi.C.de pact.† Quintò, quia non ualet donatio causa mortis hæredi tate non existente soluendo, sicut nec legatum,l.1.ff.de his quæ in frau.patro.§.primo.

& notat Bald.in l.si uniuersæ, C.de leg.secus in contractu. Sextò, quia in donatione causa mortis non requiritur insinuatio,d.l.fin.at in contractu,ut in donatione inter uiuos sic, l.
1604 sancimus,C.eo.† Septimo,quia sicut ultima uoluntas debet uno contextu fieri, l.hæredes palam, §.fi.ff.de testam.ita & donatio cā mortis,l.cum antiquitas, C.eo.& ibi no.Angel.Alexand.& Ias.(sicut & D.meus Riminaldus,ponderantes illa uerba [*uel ultimis dispositio celebratur,*] quæ de donatione causa mortis intelligunt,cum de testamento, & codicillis supradixerit, indeque probatur donationem causa mortis quo ad ordinationem equiparari ultimæ uoluntati,non autem contractui,ex quo uno contextu fieri debet,secundum Ias. qui non credit ad hoc fuisse ponderatum illum textum,sed Ruinum non uidit:est autem uno contextu fieri, ut post Vlpianum docet Connanus *in* Commentarijs suis,lib.9.cap.2.
1605 col.2. † nullum alienum actum testamento intermiscere: quod non ita restrictè intelligendum est, ut si quid testatori, uel testib. accidat, quòd pro naturæ necessitate,aut cōrporis ualetudine agere debeant,non liceat illis salua testamentai fide,& autoritate facere, dum tamen illud paruo temporis momento
1606 duret. † Quare, quòd tam multis agūt nostri, ut doceant, qui actus interpolati testamentum uitient, hoc generaliter definiri potest, omnes alienos actus qui tam longi sunt negocij,ut memoriam aut sensum eorum,quæ acta sunt in testamento, auferre possint testatori aut testibus, uitium afferre testamento. eam enim ob causam, una eademque series actionis, & perpetuitas requiritur, ut nihil fiat in eo, quod non perspectum sit, & cognitum æque diligenter obseruatum; nihil, ut falsi queat ob repere; nihil alieni,nihil præter uoluntatem testatoris. & ex prædictis, ut ad Ruinum redeam, patet) donationem causa mortis quo ad sui ordinationē magis participare de natura ultimæ uoluntatis quam cōtractus,& per consequens etiam quo ad hoc eam reputari debere pro ultima uoluntate,
1607 l.quæritur,ff.de sta.ho.† cum enim ex prædictis plures habeat similitudines, & coniunctiones cum ultima uoluntate quam cum cōtractu,dicendum est debere fieri equiparatio nem potius ab ultima uoluntate, quam à contractu,quid enim assimulatur alteri, quod cū eo habeat maiores concordantias, quàm discordantias,l.1.& ibi not.Bal.& Ias.C.de iure
1608 emphi.† (Simile uidemus,quòd si filius debeat iudicari Ferrariensis, uel Bononiensis, licèt attenta patris origine qui Ferrariensis fuit,uideretur Ferrariensis iudicari debere: si tamen Bononia natus sit, ibique pater domicilium transtulerit,ibiuque filius ibidem sortitus fuerit,omniaq; bona sua eo loco possideat, Bononiensis erit iudicandus propter plures

De regula,cui adhærē dum.

plures qualitates in eo concurrentes, quę sua
dent illum Bononiensem dici, vt in simili casu
uoluit Dynus, cons. 27. Quæstio, & articulus,
in fi. Soc. cons. 288. col. 6. uol. 2. Dec. cõsi. 352.
1609 & Soc. iun. cons. 37. uolum. 1.) † & ita in hac
quæst. arguit Gomes. in c. si pater, num. 5. de te
stam. in 6. ubi ex pluribus, in quibus cõuenit
donatio causa mortis cum ultima uoluntate,
concludit eam æquiparandam esse ultimę uo
luntati, licèt in indiuiduo de ordinatione nõ
loquatur, sed in terminis nostris benè cõclu-
dit hoc Tiraquell. in libro de legibus cõnubi.
in uerbo contracter. Glossa 3. num. 62. licèt e-
nim, inquit, quo ad modum ineundi respectu
presentię donatarij ęquiparetur contractui,
dicta l. inter mortis, tamen in cęteris etiam
quo ad modum ineundi comparatur ultimę
uoluntati, adducitque aliqua de exẽplis Rui
1610 ni supra relatis. † & ideo cum misterio for
te textus noster hic, & in l. Marcellus, §. Pau-
lus, ff. de donatio. causa mortis, fecerunt re
gulam, in qua æquipararunt hanc donatio-
nem causa mortis legatis, & sic ultimæ uolun
tati, quam regulam firmauit insuper Angel.
cons. 390. Domina Antonia, Bertran. cõs. 86.
uol. 2. & Gomes. in dicto c. si pater. quia, ut
in pluribus etiam quoadmodum ineundi si-
militudinem habet cum ultima uoluntate.
1611 † (hácque regulam notare uoluit Iustinia
nus hic dicens [*à nobis constitutum est, ut per om
nia fere legatis connumeretur:*] nam ut declarat
Lexicon iuris, particula aduerbialis, ferè, pro
plerumque apud idoneos autores accipitur,
unde Proculus, in l. si cum fundum, ff. de con-
trah. empt. dixit [*ferè aliqui solent hæc uerba adij-
cere, Dolus malus à uenditore aberit.*] quam dictio
nem ferè, pro ubicumque exponit Glossa, ad
denotandum frequentet, & regulariter id di-
1612 ci. † Sicut & dictio plerumque regulá de-
notat, l. tutela, ff. de tutel. l. qui duos, in fi. ff.
de leg. 3. l. cum uirum, & ibi Glo. & Doctores,
C. de fideicomm. Bar. in l. j. in princ. per illum
text. cum Glo. ff. de tut. & rat. distra. Ias. in l. iu
risgentium, §. prætor ait, ff. de pact. Corn. cõ-
sil. 68. num. 5. uol. 4. & ex prędictis apparet hác
primam conclusionem, licèt communem pe-
1613 riculosam reddi. unde) † Tiraquellus ali-
bi uidens forsan articulum esse dubium in tra
cta. suo de iure primigeniorum, q. 23. nu. 10.
non se tamen restringens ad ordinationem,
putauit dici posse, quòd ex quo donatio cau-
sa mortis participat de natura contractus, &
ultimę uoluntatis, merito debet iudicari secũ
dum naturam contractus in eo, in quo parti-
cipat de natura cõtractus, & secũdũ naturam
ultimę uolũtatis in eo, ĩ quo participat de na
tura ultimæ uoluntatis, idéq; in terminis no
stris tenuit Guil. Pontanus in dicta l. 2. ff. de
leg. 1. nu. 29. concludens donationem causa
mortis quo ad ordinationem neque mere cõ
tractui, neque merè ultimę uoluntati ęqui-
parari, sed quo ad quædam uni, quo ad quæ-
dam alteri æquiparari, & sic tertiam in hac re
opinionem Tiraquellus, & Pontanus consti-
1614 tuerunt. † Quibus ego non assentio, quia
quando quid de pluribus participat, ei ma-
gis accedit in quo magis participat, & poten
tior qualitas, uel similitudo uincit minorem.
l. quæritur, & ibi not. Bal. ff. de sta. ho. (l. lega
tis seruis, §. si unus seruus, ff. de leg. 3. Felyn.
in c. j. de pręscript. Doctores in l. Imperium, &
ibi post alios dixi, nu. 94. inferens ad pulcras
quæstiones, quas hic referre non est pręsentis
speculationis.) aut ergo simpliciter est æqui-
paranda donatio causa mortis cõtractui, aut
1615 ultimæ uoluntati. † Ego priusquam ani- Ruini dicta cõfutantur.
mum meum aperiam, puto animaduertendũ
esse circa aliqua dicta Ruini in dicta l. 2. supra
relata, quæ meo iudicio ad rem non faciunt.
primo enim circa secundum de l. Marcellus,
in princip. ff. de donatio. causa mortis, dico
illud procedere quo ad causam efficientem
seu potestatem donandi causa mortis, & sic
an qui potest testari omissa solemnitate, pos-
sit & donare causa mortis, Ita Aretin. in d. l.
12. colum. j. quem refert ipse Ruin. & latè scri
bit, colum. 11. & præter eos Ripa, nu. 11. nos
autem loquimur quo ad ordinationẽ, & ista
sunt diuersa, potestas agendi, & ordo agendi,
1616 l. si quæramus, ff. de testam. † Secundo cir-
ca tertium dico, quòd illud respicit efficaciã
donationis causa mortis, & sic an cõditio im
possibilis adiecta donationi causa mortis ui
tiet, reddatque inefficacem donationem cau-
sa mortis, uel uitietur potius ipsa conditio,
& efficax remaneat donatio causa mortis, ita
inter alia exempla quæ respiciunt efficaciam
donationis causa mortis, hoc miscet Alexan.
in d. l. 2. col. 3. in fine, unde non facit ad quæ-
stionem nostram in qua loquimur de ordina
tione, & præter Alexandrum quoque, nu. 6. in
fine, concludit reiectionem dictæ cõditionis
concernere effectum potius quàm modũ in-
1617 eundi. † eodem morbo laborat quintum
exemplum Ruini, quòd enim ualeat, uel non
ualeat donatio causa mortis facta hæreditate
non existente soluendo, sine dubio respicit ef
fectum ipsius, non autem modum ineundi.
Quo vero ad sextum respondit, & bene Ripa,
quòd dato, quòd in donatione causa mortis
non exigatur insinuatio, non tamen inde sit,
quòd non æquiparetur cõtractui quantum ad or
dinationem, imò uerius sequitur contrariũ,
1618 uidelicet, quòd æquiparetur cõtractui; † nã, &
in eo regulariter nõ requiritur insinuatio. d.
l. sancimus, per locum à speciali uidelicet,
quando est ultra summũ præfinitam, (qui lo-
cus à speciali frequens est, & utilis, & hoc mo
do formatur, si speciale est in tali, uel tali ca-
su, ergo in contrariũ est ius cõe. l. quod ue-
ro, l. ius singulare, ff. de legib. regula, quæ a iu-
re de reg. iu. in 6, bona Glossa in c. præsentis,

§.loca.super uerbo specialiter, de præbēd. in
6.& hoc argumento plerique utuntur, ut Gl.
in l.eos, C.de fabric.lib. 11.Abb.in c. inter a-
lia, colum. 10.de immu.eccle.Bald.in l.j.C. de
eden.Petr.Cyn.Castr.& alij in l.si tutor, C.in
quibus caus.in integ. resti. qui tangunt pul-
chram, & quotidianam quæstionem, sicut &
alij, quos cumulat Euerard.in centuria sua, lo
co 40. unde) hæc conclusio debet intelligi,
quòd donatio causa mor.æquiparetur côtra-
ctui quo ad naturam côtractuum regularem.
1619 † Circa septimum de l.cum antiquitas,
C.de testam.ultra solutionem Iasonis ibi, quã
Ruinus, & Ripa confutant in d. l. 2. responde
ri potest, quòd illa uerba, [*uel ultima dispositio*]
possunt intelligi de ultima uoluntate in gene
re, ut in casu l. hac consultissima, §.fina.C.de
testam. & in l. fi.C. famil. ercis. non autem de
donatione causa mortis sunt intelligenda, ita
Ias.ibi respondet, & Ripa in dicta l.2. (quibus
1620 † addo signanter Fernandum Vasquium
de successionum creatione, lib.2.§.16.nu.17.
ubi considerat illum textum dicentem [*fanci
mus in t pe, quo testamentū conditur, uel ultima quidē
dispositio celebratur*] & sic ibi appellatur ultima
uolũtas in genere, quæ nõ est testamentũ, uel
1621 codicilli.) † Quam solutionẽ confirmo sub
tilius ex sequentibus uerbis ibi [*si quid autem
necessarium euenerit,*] &c. [*Quibus derelictis sani-
tas testatoris periclitetur*] id enim uerbum, testa-
toris, arguit supra fuisse locutum Imperatorẽ
de testamento in specie, uel in genere, non au
tem de donatione causa mortis; aliàs dixis-
set, sanitas testatoris, uel donatoris, ut redde
1622 ret singula singulis, † (iuxta notata per
Glo.in l.fin.uerbo uniuersitatis, & Ang. ibi,
C.de fideicomm.Glo.in l.unica, §. sin autem
quis sub conditione, C.de cad.toll. cum simili
bus per Dec.cons.394.sub.nu.3.& Crau.cons.
1623 98.nu.11.) † Secundo, & fortiùs confirmo
dum dicit [*fancimus in tempore quo testamentum
conditur, uel codicillus nascitur, uel ultima disposi-
tio secundum pristinam celebratur obseruationem: ni-
hil enim ex ea penitus esse censemus*] si enim illa
uerba [*ultima dispositio*] intelligerentur de do-
natione causa mortis, malè diceret Iustinia-
nus [*secundum pristinam*] &c. quę sequũtur, quia
idem Iustinianus introduxit eam secundum
aliam obseruationem, & aliquid celebrari in
ea immutauit, nempe ut etiam pacto nudo
fieri possit, quod ante non erat, l. si quis ar-
gentum, §. fi.cum ibi not.communiter, C.eo,
1624 † Tertio confirmatur, quia loquitur de ul
tima dispositione, ĩ qua subscriptiones testiũ
fiebant ibi [*& si in medio subscriptiones testium
iam fuerant subsecutæ.*] sed in donatione causa
mortis sola præsentia testium sufficit, l. fi. C.
de don.causa mortis.ibi [*quinque testibus præ-
sentibus.*] ergo patet ex prædictis, quòd nõ lo-
quitur ille textus de donatione causa mortis,
sed de ultima uolũtate in genere quam dari
uoluit Gl.singularis, in l.licèt in fi. C. de pact.
ubi Angel.Alexand.Ias.& D.meus Rimin. no-
tant, eamque Glossam commẽdat Ang.in l. 3.
§.genera, ff.de acquiren.poss.cuius occasione
Vasquius loco citato infert ad duo quæ uelut
1625 extranea missa facio. † remque nostram
persequendo dico, quòd) ex septem casibus
in quibus secundum Ruinum donatio causa
mor.quo ad modum ineundi accedebat ulti-
mæ uoluntati, quinque sublatis, ut supra de-
claraui, duo tantum remanẽt, primus, & quar
tus. Quo stante contra Ruinum suummet ar
gumentum retorqueo dicens, quòd cum plu
res casus enumerari possint, ĩ quibus ad ineũ-
di modũ donatio causa mortis æquiparatur
contractui, quam sint illi per Ruinum relati,
(qui tamẽ subsistant) utique faciẽda est cõ-
clusio contra eũ, nempe, ꝙ in hoc debeat repu
tari tanquam contractus, cum magis naturã
ipsius participet.d.l.quæritur, ff.de sta.ho.sic-
que communis opinio sequenda est omnino.
1626 † Casus autem sunt tales præter illum quẽ
supra retuli post Aret.hic, & illum de insinua-
tione non necessaria, in quo pariter conuenit
contractui, ut supra dixi, post Ripam, nam do-
natio causa mortis induci potest per accepti
lationem factam debitori, l.mortis causa ca-
pitur, §. Iuliano, ff.de donat. causa mort. quæ
acceptilatio côtractus est, §.item per accepti-
lationem, infra quibus mod.toll.obligat. hoc
autem in ultima uoluntate non reperitur,
(sed in ea planissimus est legandi modus de-
bitori, quod debet, l.1.l.3. & per totum, ff.de
liber. lega. §. si quis debitori, infra de lega.)
1627 † item donatio causa mortis sic fieri põt,
ut statim res fiat accipientis, l. 2.ff.de donat.
causa mortis, quod in ultima uoluntate non
reperitur, sed à morte tantum transit domi-
nium, l.à Titio, ff. de furt. Rursus sic potest do
nari causa mortis, ut omnino donatore mor-
tuo res non reddatur etiam donatario præ-
moriente, l.si alienam, §.j.iuncta Glossa, ff. de
don.causa mor.hinc ergo patet eam æquipara
ri contractibus, in quibus non attenditur, qs
1628 prior pereat. † Secus in ultima uoluntate,
quæ nulla redditur si persona honorata, puta
hæres, uel legatarius præmoriatur, §.posterio
re, infra quibus mod.testam.infir.l.unica, §.&
cum triplici, C.de cad. toll. Sed ulterius acce-
dit illa cõmunis ratio Doctorũ in d. l. 2. ff. de
1629 leg.j. † ꝙ donatio cã mor.pẽdere potest ab
alieno arbitrio, vt patet in filio donante de cõ
sẽsu patris, l.tam is, §. j.ff.de don. cau. mor.i-
gitur, & in hoc ęquiparatur cõtractui q bene
pẽdere põt ab alieno arbitrio.l.fi.C.de contr.
emp.§.preciũ.infra de emp.& uẽd. (& diserte
ponit Conn.in cõm.suis, lib.9.c.4.col.1.dicẽs
ꝙ ualẽt donatio, vẽditio, locatio, stipulatio, &
similes cõtractus ĩ alterius uolũtatẽ collati, i-
mò plurimi p se actus expectãda aliorũ ratiha
1630 bitione suspẽdũtur.) † Secus in ultima volũ

tate l.instit.l.captatorias,ff.de hær.instit.(ubi
priore loco dicit Caius,quòd illa institutio,
quos Titius uoluerit,ideo uitiosa est,quòd a-
lieno permissa est arbitrio,nam satis constan-
ter ueteres decreuerunt testamentorum iura
ipsa per se firma esse oportere,non ex alieno
1631 arbitrio pendere. †idque uerum est expres
sa Titij uoluntate in scriptura testamenti, ut
in exemplo relato,secus si tacita tantum, pro-
ut docet Pompon. in l. si quis Sempronium,
ff.de hæredi.insti.ubi si quis Sempronium hæ-
redem instituerit Si Titius in Capitolium a-
scenderit,utilis est institutio,quãuis hoc ipsũ
sit in potestate Titij repositum, quia in scri-
ptura non est expressa uoluntas Titij, sed in
uerbis tecta,& idem in legatis confirmat Mo
destin.in l.nônumquam, ff.de condit.& dem.
1632 †cuius differentiæ rationem Connanus
explicare conatur in Commentar.suis,lib.10.
cap.6.col.2.dicens sic eleganter, ut nihil su-
pra. Hanc institutionem Sempronij, si uolet
Titius uitiosam esse,utilem autem esse hanc,si
Titius Capitolium ascenderit,tametsi in utra
que dominetur Titij uoluntas, & in eo situm
sit,Sempronius sit hæres, an non: aliud enim
in uno, aliud continetur in altero, hac condi
tione,si uolet Titius,totum confertur in eius
arbitrium,nec relinquitur aliquid loci uolun
tati testatoris,At testamentum est cuiusq; su-
prema uolũtas de bonis suis, sic cũ nulla sit,
aut ea incerta uoluntas eius,sed omnino con
iecta in arbitriũ Titij,non tam testatoris, quã
Titij diceretur esse testamentum, at cum Sem
pronij institutio pendet ab ea conditione, si
Titius Capitolium ascenderit, certus est suæ
uoluntatis testator,Titium scilicet ascendere
Capitolium,& Sempronium inde hęredem ip
si esse, Titio uero non ascendente, non esse,ut
quãuis institutio posita sit in arbitrio Sẽpro-
nij, non tamen in eius arbitrium est colla-
1633 ta. †Quod inde prouenit,ut declarãt Bar.
Ang.& Imo. in d.l. si quis Sempronium, nam
quando exprimitur conditio, si uoluerit Ti-
tius,pendet ab eius mera uoluntate,si uum ue
lit: at si dictũ fuerit,si Titius Capitolium ascẽ
derit,non est in eius mera uoluntate sita con-
ditio,quia poterit esse, ꝙ licet nollet ascende
re,nõ poterit propter infirmitatem fortè con
tingentem,uel aliũ casum, ideo tũc ualet in
1634 stitutio. † Præterea uidemus donationem
causa mortis absẽti fieri nõ posse, l.inter mor
tis,C. de don. causa mort. Alexand. consil.53.
col.pen.uol.7.Soc.cons.112.col.3. uers.succe-
dit,uolum.j.Craue.cons.25.numero 17. quod
in ultimis uoluntatibus secus est constitutũ,
ut idem Craue.dicit post Iasonem in l.qui Ro
mę. §.Flauius,circa fi.ff.de uerborum oblig.
1635 †nec in contrarium pungit text. in l. mi-
les ad sororem,ff.de legat. secundo,ubi miles
ad sororem epistolã scripsit. Scire te uolo do-
nare me tibi aureos octingentos, & sic ab
senti fiebat donatio, nam soror erat absens,
ut inquit Glossa uerbo,cum eo, & idem suade
tur ex epistola,quę mittitur absenti, ut inquit
Bar.in l.nuda,col.fi.ff.eod. & Lexicõ iuris,uer
bo Epistola dicens,quòd Epistola absentibus
1636 id est ꝙ sermo pręsentibus. † nam tex. ille
met adfert responsum subdens [*fideicommissũ deberi sorori constitit*] significans,ut notat Imo.
quòd uerbum donatio, simpliciter prolatum
habet uim fideicommissi,quando non potest
habere uim donationis,unde infert Imo.con-
firmans,quod supra dixi de donatione causa
1637 mortis inualida absenti facta. † quòd si fi-
liusfamil.patre consentiente faciat testamen
tum,deinde dicat,quòd si non ualeat iure te-
stamenti,ualeat iure donationis causa mor-
tis,uel alterius ultimæ uoluntatis. Si quidem
ille cui relinquit,non est præsens, nihil ualet,
cum non possit testari, uel codicillari etiam
patre consentiente, l.qui in potestate, ff. de
testam.iuncta l. 2.ff.de leg.j.nec ualebit etiam
ut donatio causa mort.ex quo pars nõ est præ
1638 sens,dicta l.inter mortis.) † Vltimo cõside
ro,quòd hęc donatio causa mortis appellatur
pactum, l. quod de bonis,in princi. ff.ad leg.
Falc.ibi [*cui mortis causa pacto debitum remissũ est*]
quæ uerba Glossa tertia,Cast.Imo.Alex. & alij
intelligunt de donatione cã mort.unde si pa-
1639 ctum dicitur,ergo contractus. † quia pa-
ctum est contractus,ut per Glo. primam in fi.
in l.1.in princip.ff.de acti.& obligat.sequitur
Bald.Dominus meus Riminaldus,& alij in Ru
bri. C. de pact.& idem Riminald. cons. 100.
num.37. Ias. in l.si unus, §.pactus ne peteret,
num. 25. ff. de pact. & est Glossa not. in l. sed
interim.uerbo,uitia.ff.de don.inter uir. & ux.
quæ dicit, quòd donatio causa mortis est con
1640 tractus, uel pactum. † Præterea text. in l.
Senatus,§.j.ff.de don.causa mor.inquit,quòd
[*donans causa mortis negocium gerit,*] sed uerbum
Gerere,non pertinet ad ultimas uoluntates,
l.uerba contraxerunt,ff.de uerborum signifi.
ergo patet ipsam donationem causa mortis
dum fit, esse contractum, sicque censeri de-
bere, & communem opinionem esse uerissi-
mam,(cui demũ nõ obstat regula text. nostri
ut supra põderati loquitur.n. Iustinianus se-
cũdũ suã cõstitutionẽ, ut ibi [*a nobis constitutũ est*] & ibi [*& sic procedat quẽadmodũ nostra cõstitu tio eã firmauit*] quæ de effectu loquitur,& sic in
alijs terminis in quibus donatio causa mor-
tis bene æquiparatur ultimæ uoluntati, ut in
1641 fra dicemus in 3.conclusione. † Hæc tamẽ
cõis opinio limitatur non procedere in dona
tione causa mort. in testamẽto, uel codicillis Limitatio conclusionis superioris
facta,tũc.n. ex toto saperet naturã ultimæ uo
luntatis, ita uoluit notabiliter Abbas, consil.
40.col.2.nu.3.uol.2.concludens statutũ Senẽ
se, quo cauebatur mulierem nuptam de suis
dotibus aliquẽ contractũ nõ posse facere cũ
patre, auo, & alia quacumque persona sine
con-

consensu uiri sui, locum non habere si pa-
tri suo donauerit causa mortis in testamen-
to suo, quia sumus extra uerba statuti, & de
Abbate meminit Tiraquellus de legibus con-
nubi. in uerbo contracter, Glossa. 3. num. 86.
1642 † Confirmatur præter eum ex no. per Lap-
pū Abba. & Paul. quos refert Domi. in c. quam
quam, §. fi. colum. 3. de usur. in 6. dum Glossa
extēdit dispositionē illius tex. loquentem de
testamento ad quālibet ultimā uolūtatem; di
cunt enim, ꝙ si fiat donatio causa mortis in te
stamento, uel codicillis, procedit illa Glossa;
quia tunc accedit ultimæ uoluntati. Secus si
fiat separatim à testamento, quia accedit ad
naturam contractus, ut per eos latiùs ibi, (cū
quibus etiam concordat Ioannes de Ana.
in c. quia in omnibus, car. 6. uersi. 5. quæritur,
de usur. de quo meminit Dec. cons. 196. col. 2.
1643 in princ.) † & præter eos accedit, quòd in-
quit Imo. in d. l. miles ad sororem, in fi. princi
pij, per illum textum, quòd si habens potesta-
tem codicillandi coram quinque testibus di-
cat, dono causa mortis Titio decem, si Titius
sit absens, licèt non ualeat ut donatio causa
mortis, ualebit ut fideicommissum, sicque ta
li casu sapit naturam ultimæ uolūtatis, in qua
1644 facta reperitur.) † obstat tamen in contra
rium, nam si ut dictum est, donatio causa mor
tis quo ad modum ineundi reputatur cōtra-
ctus, non debet alterari, quia etiam cōtractus
potest in testamento fieri, ut not. Glossa, Bar.
Ang. & Cast. Aret. & alij, in l. hæredes palam §.
fi. ff. de testam. Bar. in l. cum quis decedens, §.
codicillis, ff. de leg. 3. Butr. cons. 21. uiso pun-
cto, in princ. & ita se habet communis opinio
ut dicit Roman. cons. 171. colum. pen. plures
que latè congerit Tiraquell. de legibus con-
nubialib. in uerbo contracter. Gl. 3. num. 94.
(sicut & alios Dec. cons. 196. colum. 2. circa
medium, & Emanuel Suarez, in Thesauro re-
ceptarum sententiarum, verbo contractus nu
1645 mero 309. † quibus accedit egregie Cuu-
naius in Commentar. suis, lib. 9. c. 2. columna
3. dicens, quòd si dum nuncupatos hæredes
testamentarius scribit, aut inter eos nuncu-
pandos testator aliquid seruis suis imperat,
aut quid alicui præsenti donet tanquam in-
ter viuos, & donationem ualere, & testamētū
non interrumpi putat. In ipsisque tabulis quin
rem suam alicui uendere, aut locare possit, nō
dubitat, ratosque fore huiusmodi contractus
si quibus uenditum est, aut locatum, adsense-
rint: sin minus, non ualebunt quidē, ipsum ta
men testamentum firmum erit, quum super-
flua non noceant, vt volunt Arcadius, & Hono
rius in l. testamentum, C. de testam. Vlpianus
etiam in l. non est mirum, ff. de pigno. acti. pi
gnus testamento quoque constitui posse asse
1646 rit. † atque hæc una est omnium Doctorū
sententia, & opinio, quā uerissimam esse arbi-
tratur, dum isti actus nō lōgo spatio interrū-
pant continentia testamenti, quod non tam
ulla regula comprehendi potest quàm ex fa-
cto cognosci ab eo qui iudex erit quæstionis,
merito nō inde debet donatio causa mortis,
ultima uoluntas reputari, quòd in testamen
1647 to, uel codicillis sit facta. † Pro resolutio-
ne distingui potest, quòd aut donatio causa
mortis, facta fuit in testamento præsente par-
te, & stipulante, uel notario eius nomine, &
tunc dicitur contractus, & agitur ex contra-
ctu stipulationis, ut notat Bartol. in l. j. in fi.
ff. de don. causa mor. & procedit obiectū. Aut
uerò stipulatio non interuenit, & tūc dici pōt
ultima uolūtas, quia habet uim fideicommis
si, secundum Bar. cuius opinio communiter
tenetur, ut Imo. testatur, sequunturque Castr.
& Romanus, (Decius, cons. 196. col. 2. nu. 2.
Soc. iun. consi. 75. nu. 17. uolum. 3. & Eman.
Suarez, in Thesauro receptarum sententiarū,
uerbo donatio, num. 279.) proceditque limi
1648 tatio Abbatis, de qua supra. † Ita hanc di-
stinctionem sentit Salycet. in l. 1. C. de dona.
causa mortis, facta simpliciter in testamento
habet uim fideicommissi, & ideò filiusfami-
lias non potest talem donationem facere in
testamento etiam patre consentiente, nisi no
tario præsente, & nomine donatarij recipien
te, & sic uult Salyc. donatio causa mortis facta
in testamento interueniente stipulatione re-
putetur cōtractus simpliciter propter ipsam
stipulationem, alias uerò reputetur ultima
uoluntas, & hoc idem tradit Imo. in l. ut hære
dibus, ff. de leg. 2. uersiculo, item attende, &
Bened. Capra, cons. 93. col. 2. Dec. abunde, con
sil. 196. col. fi. de quo meminit, eumque sequi-
tur Ioann. Durant. de arte testan. tit. 1. Caut.
13. & Tiraquellus de legibus connub. in uer-
bo contracter, Glo. 3. numerò 78. quòd bene
1649 nota. † inuestigatio memoratæ conclusio
nis euidenter est utilis propter aliquas quæ-
stiones, ad quas inserunt Doctores. prima est,
quòd si statuto cauetur mulierem, uel minorē
non posse contrahere sine consensu uiri, uel
duorum proximiorum, prout extat Ferrariæ,
utique prohibiti intelligentur pari modo do
nare causa mortis, ex quo donatio causa mor
tis, æquiparatur contractui in modo ineundi
de quo statutum loquitur, ita tenet Abbas, cō
silio 40. colum. 2. uolum. 2. Anchara. consilio
384. dubium in ista q. colum. 1. Ale. in l. 2. in
prin. ff. de uerb. obli. ubi & Aret. col. 5. in idem
inclinat, & post eos Barbar. col. 9. uersic. item
1650 dico, Alex. in l. 2. col. fi. ff. de leg. j. † Soc. co
lum. penult. Ripa, num. 10. & Guil. Pontan. nu.
32. qui ambo testantur hanc esse commu. (si-
cut & Soc. iun. numero 48. ubi refert Iasonē
dicentem, quòd illam seruat totus mundus.)
idemque tenet Ias. in §. j. colum. 6. infra de a-
cti. Corn. consil. 41. colum. 2. uolum. 1. Decius,
consilio 279. col. j. & 2. & latè Paris. consil. 98.
numero 4. uolum. 3. qui pariter testatur hanc

An mulier prohibita cōtrahere, possit donare causa mortis.

esse communem. Idemque tenet Guiliel. Be
ned.in c.Raynutius,de testam. in uerbo testa
mentum.4.nu.35.Cassane.iu consuet. Burgũ.
Rubr.4.§.7. num.20. (Ioannes de Arno.sing.
42.tandemq; in hanc sententiam transit Tira-
quell.de legibus cõnubial.in vetbo cõtractet.
Glossa 3.q.4.ubi latè hunc articulum discutit,
& secundo loco hanc opinionem ponit, nec
aliter eam damnat,& in eã inclinat Emanuel
Suarez,in Thesauro recept.sentent. uerbo do
1651 natio,nu.292.) † Contrarium tamen pleri
que tenent, & in primis Romanus in d.l.2.in
prin.ff.de uerb.obl.& Soc.sibi contrarius, co
lum.2.Alc.col.3.num. 2. Claud. Aquensis,col.
j. nu. 7. Iason sibi contrarius in dicta l. 2. de le
gat.j.colum.3.& 4.Ruin.ibidem,colum.14.&
20.& late Soc. iun. nu. 60,qui tandem in hanc
partem inclinat.Idemque tenet Rubeus,con-
sil.27.in fine, & Alc.lib.3.de uerborum signifi
1652 catione,Axiomate.5. († hancque magis
communem,& æquam testatur Viuius in suis
communibus opinionibus,in uerbo,Statutũ
disponens, quòd mulier.) mouetur qui hanc
partem tenent à cessante ratione huius statu
ti, quod in effectu uoluit succurrere mulieri-
bus, & minoribus qui de facili decipi,lędique
possunt ob fragilitatem sexus,& minorem æ-
tatem: hæc enim ratio cessat in donatione cã
mortis, quæ reuocabilis est ex pęnitentia, ut
hic, atque ob id quæcumque mulier aut mi-
nor se lęsos prætendant,possunt eam reuoca-
1653 re. †(imò uero si uerum amamus, forsan
dici posset eos non esse lęsos ex donatione
causa mortis facta,quod inde patet, nam mi-
nori non datur restitutio in integrum aduer
sus donationẽ causa mortis, sicut nec aduer-
sus testamentum,cum possint ad libitum re-
uocari,Glossa est ad hoc notabilis ĩ l.Aurelio,
§. Gaius inter legitimam,ff.de lib.leg.Bar. in
l.1.§.fuit quæsitum,& ibi Albetic. & Alexand.
colum.2.Ripaque,nu.31. ff.ad Trebell. Ias. in
l.si frater,num.2. C.qui testam.fac.poss. plenè
Tiraquell.in l.si unquam,quæst.13.num.204.
C.de reuocan.donat.Dec.in l.non omnis, nu.
14.ff.si cer.pet.Senat.Pedemoutanus Decisi.
1654 120.nu.14.†idemque docet elegãter Ioã
nes Mauritius in tracta. de restitut. in integ.
cap.279.concludens in actu testamenti læsio-
nem non esse considerabilem,sicut est in con-
tractu,quia contractus sunt ab initio liberi,&
ex post facto necessarij,l.sicut,C.de act. & obl.
at est in libera cuiuscumque uoluntate quan-
docunque uolet testamentum reuocare,& no
uum sibi conficere,cum postrema uoluntas sit
usque ad mortem deambulatoria, l.si quis in
principio, ff. de leg. 3. l.nemo potest, ff. de le
gat. j. l. 4. ff. de adim. legat.cum uulgaribus.
1655)Secundo mouentur Doctores,)quia adul
tus habens curatorem nõ põt cõtrahere sine
ejus autoritate,l.si curatorem habẽs, C. de in
integ. rest.min. & tamen potest donare causa
mortis,ut notat Bal.in l.1.in princ. ff. de tut.
& rat.distr.Bal. & Alex.in d.l.si curatorem,(si
cut & testari, dicta l. Aurelio, §. Caius, etiã si
contradixerit curator, ut per Baldum in l.j.
C.si quis ali.test. prohi. & in dicta l. si frater.
Mauritius,loco citato.) igitur & ista mulier
uel minor prohibiti contrahere per statutũ
sine solennitate requisita per illud, poterunt
donare causa mortis, & ad hæc duo fundamẽ
ta rediguntur in effectu omnia, quæ deducit
Iason in dicta l.2.pro hac parte,quæ tamẽ fue
rũt prius Ruini,prout ipse testatur ibi col.14.
1656 † Tertio, quia tale statutum loquens de cõ
tractu simplici,uelut exorbitans extendi non
debet ad donationem causa mortis, quæ non
est simplex contractus, sed etiam quo ad qd
est ultima uoluntas, l. fi. C. de donatio. cau-
sa mortis, & sic ad casum mixtum, in quo est
diuersa ratio, l.inter stipulantẽ,§.sacram,uer.
[*sed hæc dissimilia*,] ff. de uerb.oblig. & ad hoc
tertium fundamentum reducuntur omnia,
quæ ponit Soc.in dicta l.2.in princip.ff.de ver
1657 borum obligat. Quarto mouetur Ruinus,
alio statuto simili, quod prohibet rem aliena
re inter uiuos in Forensem: si enim hæres ex
præcepto testatoris uendat forensi, ualet ven-
ditio non obstante dicto statuto,quia quãuis
concurrat causa uenditionis,quæ est prohibi
ta per statutum,tamen concurrit etiam causa
ultimæ uoluntatis,quæ est permissa,ideo suffi
cit alteram ex dictis causis subesse, ut disposi
tio ualeat,§.affinitatis,supra de nupt. & quia
dictum statutum exorbitans loquens in casu
simplici non debet extendi ad mixtum, ita p
has rationes tenuit Iacob.Butrig.disputando
quem refert Alberic.de Rosate,in 2.par. stat.
q. 178.Iacob.Butrig.& Ioann.Andr.in addit.
Specul.in Rub.de rerum perm.Imo. in l.fun-
dum, in prin.ff.ad leg.Fal.Roma.in l.si tibi,in
princ.ff.si cer. pet.Imo.& Alex.in l.si dignum,
ff.ad leg.Falc.D.Alciat.in d.l.2. in princip. ff.
de uerb.oblig.num.12.Barb.in Rubr. de reb.
eccle.Repeten.in l. filiusfamil.§.diui,ff.de le-
gar.j. (Crot.cons.108.ad fi.post Bal.in l.j.col.
2.C.commu. de leg.& in l. si hæres, in princ.
1658 ff.de acti.emp. † ubi ex illo textu infert ad
quæstionem statuti disponentis,ꝙ nulla actio
possit uẽdi, seu cedi forẽsis: si enim aliquis hæ
res sit iussus à testatore uendere seu cedere,
non incidit in pęnam uendendo seu cedendo,
quia istud non facit ui contractus, sed uirtu-
te ultimæ uoluntatis,& cum prędictis cõcor-
dat nouissimè Plotus, consilio 108. numero
47. primo Tomo Criminalium diuersorum
ubi me hic citat, numero 46.) igitur & in ca-
su nostro mulier, uel minor debent posse do
nare causa mortis non obstante dicto statuto
cum in donatione causa mortis concurrat
etiam ultima uoluntas, & sit casus mix-
1659 tus. † Vltimo mouetur Ruinus,quia sta-
tutum hoc loquitur de contractu, quo stante
aut

aut donatio incipit à traditione, & ex ea nô oritur obligatio,nec actio secundum Bartol. in l. 1. ff. de donatio. causa mortis. ergo non est contractus, de quo statutum loquitur: aut incipit à promissione, & eo casu, quia solus donans obligatur. statutum tale de contractu loquens, in ea locum habere non debet, l. Labeo, §. contractum, & ibi Bar. ff. de uer. sig. cum alijs per Rom. Imo. & Alex. in l. 5. in prin cip. ff. de uerb. oblig. qui de stipulatione loquuntur. (uidetur igitur ex prædictis conclusio de qua supra, licèt cōmunis, periculo

1660 sa.) † Quibus tamen non obstantibus libē tius illam) sequor, pro qua ualdè stringunt duæ rationes Aretini in dicta l. 2. in princip. de uerb. oblig. quæ tamē ad unam reduci pos sunt: hic enim consensus propinquorū respicit solennitatem essentialem donationis causa mortis, sicut & consensus patris à legere quisitus in donatione causa mortis à filio ce lebranda, l. tam is, §. j. ff. de donatio. causa mort. unde sicut in eo donatio causa mortis æquiparatur contractui, non autem ultimæ uoluntati, ut ibi, iuncta l. pen. C. qui test. fac. poss. ubi filius potest donare causa mortis non autem testari cum consensu patris, ita & in hoc consensu propinquorum donatio causa mortis debet cōtractui cōparari, & per cō sequēs sub statuto cōprehēdi de cōtractu lo

1661 quēte. † Nec obstat quatenus insurgit cō tra Soc. in d. l. 2. in prin. Ruin. & Soc. iuni. in d. l. 2. dicētes, q iste cōsēsus consanguineorum non respicit essentiam ipsius actus, nec dicitur solennitas essentialis, sed potius dicitur solennitas habilitatiua personæ mulieris, uel minoris, quam statutum reputabat inhabilē, & sic respicit potentiam, non ordinem.

1662 † Quoniam tollitur eorum cōsideratio ex dictis Gnilielmi Pontani in d. l. 3. nu. 30. dicē tis, q tale statutum non dat nec adimit potē tiam mulieri, sed addit solennitatem ad validitatem, idque confirmatur præter eum, nam si consensus patris de quo in dicta l. tam is, §. j. respicit essentiam, ut dicit Soc. in d. l. 2. in prin. certè & iste consensus consanguineorū pariter essentiam respicit, nec ratio diuersa

1663 reddi potest. † Præterea de iure mulier est habilis ad contrahendum, sed & minor cum curatore dicta l. si curatorem. hoc igitur statutum de consensu propinquorum disponēs addit hoc ad solennizandum, non autem ad habilitandum, & potentiam inducendam: (nam, ut declarat Bald. in l. etiam, colum. j.

1664 C. de execu. rei iud.) † solennitas est modus seu qualitas accidēs rei, qua res, & actus fit so lennis, sequitur Alciatus Parad. li. 5. c. 16. & lō ge melius Connanus in Commentarijs suis, li. 9. cap. j. col. 2. in si. dicens, q ut plurimū, & p priè solennia dicuntur cuiuq; rei quę pręter eius naturā adiecta sunt extrinsecus, ut testiū numerus, & subscriptio, & multa alia, quę ius ciuile adinuenit, quo testatoris esset uoluntas munitior aduersus fraudulentorum hominum insidias, unde patet adiectionem consē sus propinquorum in memorato statuto solē

1665 nitatem dici. † sed & essentialis siue substantialis dici debet, cum tempore cōtractus requiratur: talis enim dicitur solennitas essentialis siue substantialis quotiens in actu re quiritur, ut tradit Guil. Bened. in cap. Raynutius, uerbo in eodem testamento, nu. 24. & se quenti, de testam. Brun. abunde in tracta. de forma, & solennitate uersi. quando aliquid cē setur tradi pro forma, colum. 1. & 2. Guil. à Perno. consil. 4. nu. 12. & sequen. post Bald. in l. eos, §. apostolos, & in l. hi qui ad ciuilia, C. de app. pleneque Senat. Pedemonta. Decis. 165.

1666 nu. 9.) † Secundo cōfirmatur hæc opinio communis: nā statutum hoc loquitur de cō tractu quoadmodum ineundi, unde non pos sumus ab eo excludere donationem causa mortis quin offendamus alteram communē opinionem de qua supra uidimus, quòd donatio causa mortis quo ad ineundi modum æquiparatur contractui, hoc aūt facere nō li-

1667 cet. † Ex quo enim de ipsa nunc nō dispu tamus, pro uera supponi debet, l. qui testam. ff. de testam. (c. causam quæ. de elect. cap. cum cessante, de app. c. j. de fil. presbi. in 6. c. ex par te, de accus. c. Petrus, de homici. ca. unico, de ęta. & qual. l. cum archimedorā. ubi Cast. C. ut in poss. lega. Gemin. in c. unico, §. si. colu. fi. de sta. regul. li. 5. Dec. cuius peculiaris fuit regula prædicta, in c. 3. loco, col. 3. de prob. in c. cū oēs, lect. 2. col. j. & c. quæ in ecclesiarum, in prin cip. de cōstit. in c. j. col. 8. de iud. in Rub. C. qui admi. col. 7. in l. j. col. j. unde leg. in l. qui se pa tris, col. 5. C. unde lib. & in l. pactū, col. j. C. de collat. Cagnol. in l. uinum, nu. 3. ff. si cer. pet.)

1668 † Atq; ex ea recepta Doctorū sētētia infer ri necesse est ad hoc statutū, ut donationē cā mort. cōpręhēdat, prout Doctores oēs priore loco citati uolūt. Nec aduersus hoc facit unū, qđ inquit Ruin. in d. l. 2. col. 16. cęteris omissis, quę minus stringūt. dicit. n. q quo ad hanc ordinationē introductā p statutū contra ius cōe nō accedit donatio causa mortis contractui, probat ex eo, quod dictū est supra de a-

1669 dulto, † in cuius cōtractu requiritur auto ritas curatoris ad ordinationem contractus, & tamē lex, quę talē solēnitatē inducit, nō ex tēditur ad donationē cā mortis, secūdū Baldū & Alex. in d. l. si curatorē, tenentes, q adultus bene possit donare causa mortis sine curato-

1670 re. † nā ad hoc de adulto respōdetur periculosā esse decisionē Baldi in d. l. si curatorē. idque dubitāter per uerbū forte ab eo dictum fuisse, cōtrariūq; ipsum tenuisse in c. j. §. itē si crameta, col. pen. de pace iur. firm. eūq; secutū fuisse Alexādrū sibi contrariū in dicta l. 2. in si. ff. de leg. j. & ibi quoque Ripam, num. 10. atque in hanc partem inclinat Fráci. Cremēs.

Perusinus, & alij consentiunt: secus autem in
fauorabili, ut per eos, in qua uersamur, licet
1685 Ruinus tacite neget: † hoc enim statutum
est fauorabile, cum tendat ad prouidendum
indemnitati mulierum, & minorum, ut intuē
ti paret, (& in nostro statuto signanter dicitur
in eius prooemio sic posito, [*indemnitatibus mulierum quarum sexus est fragilis prouidentes.*] Sicut
& aliud de contractibus minorum dicens, [*ne bona minorum facile dissipentur.*] ex his enim prooemijs ratio finalis colligitur, quòd statuentes
uoluerint in fauorem mulierum, & minorum
sic disponere, iuxta notata p. Bar. Imo. & alios
in l. fi. ff. de hær. inst. Alex. consi. 36. uol. 5. Dec.
consi. 10. colum. 2. consi. 410. colum. 3. Rube.
consi. 11. consi. 89. num. 5. D. meus Rimin. cōs.
1686 33. num. 19. † multumque in statutis operatur, ut inquit Bal. in § quibus prima const. Codic. colum. 2. & ultra cōfirmatur, nam talia statuta procedunt ne prædicti obligentur, sibiq;
quoquomodo faciant præiudicium, & sic in
eorum fauorem, non autem ne alios ipsismet
obligent, & sic in eorum odium: potest enim
minor, & mulier allegare statutum cōtra aliū,
at ille nequaquam contra minorem, & mulierem, ut declarat Abb. consi. 12. col. 3. uol. j. Castren. consi. 91. col. 3. uolum. j. (& ita tale statutum totum fauorabile dici, licet in consequētiam contineat odium, qui contrahunt cū muliere, tenet Card. Albanus, in suis lucubrationibus ad Bar. in l. qui exceptionem, num. 5. ff. de
1687 cond. inde.) † Imo ex hac tātum ratione, q;
dictum statutum sit fauorabile, loquens de cōtractu simplici, debet habere locum in donatione causa mortis, quæ de contractu, & ultima uoluntate participat, & sic est mixti iuris
iuxta not. per Bar. & alios, in l. si ita scriptum.
ff. de lib. & post. in l. 2. in prin. ff. de uer. ob. cum
similibus per Paris. consi. 108. num. 19. uol. 3.)
1688 † Ad quartum respondetur, illud procedere, quia statutum illud prohibet alienationem
inter uiuos, merito non censetur illam prohibere, quæ fit ex pręcepto testatoris, & sic quæ
originem habet ex testamento, & a testatore
dicitur procedere, non autem ab hærede, & de
qua iudicatur, ut de ultima uoluntate, non autem ut de actu inter uiuos, ut plene deducit
Alberic. in d. q. 178. & plenius per sex fundamēta Crotus, in d. §. diui. num. 82. cum duobus sequentibus at in casu nostro consideratur donatio causa mortis solum, ut contractus, quia
quòd consideretur prout ultima uoluntas, respicit effectum, ut infra dicemus, non autem
1689 ordinationem, de qua loquimur. † Præterea
considerandum est, quòd ita uenditio fit ex necessitate, præcepit enim testator eam fieri cuius præcepto tenetur hæres sub pœna priuationis parere. §. si quis autem non implens, in Authen. de hæred. & falci. & in aut. hoc amplius.
C. de fideicom. Nil ergo mirum si cessat in ea
dictum statutum prohibens uenditionem in
forenses, quia de uolūtaria debet intelligi, nō
1690 autē de necessaria, prout in dicto casu. † uel
si debitor conuentus, & coactus in iudicio daret in solutum rem creditori, ut late ponit Alberi. in 2. parte statu. q. 2. Roma. per illum textum in l. si tibi pecuniam. ff. si cer. pet. Bal. per
illum tex. in l. si hæres. ff. de acti. emp. Iacob. Butrig. & Oldra. quos refert Ioan. And. in addi.
Specu. in rub. de rer. per. Ambros. de Opizoni.
in dicto §. diui. num. 36. ad fi. & Tiraquel. de legi. connu. in uerbo, [*de son mary.*] glossa 6. nu.
1691 183. † (quibus accedit Capic. decis. 99. colum. 2. qui communem testatur, & post eū Roland. à Valle, consi. 21. num. 18. uolum. 3. & licet
Plotus, consi. 108. num. 49. uol. pri, criminalium diuersorum, secus sentiat me taxans, infra qui. alie. licet, uel non. in prin. me tamen de
fendo in l. ut uim. nu. 282. ff. de iust. & iure. in
mea sententia persistens, ad quem locum studiosos lectores delego, Interim uero hanc cō
1692 clusionem ratione cōfirmo.) † lex enim, uel
statutum loquens de alienatione, debet intelligi de uoluntaria, non autem de necessaria. l. j.
ff. de fun. dot. l. alienationes. ff. fami. erc. hinc
statutum, quòd mulier non possit obligari sine consensu propinquorum, locum nō habet
in obligatione necessaria, quæ inducitur ex lege, uel statuto, ut tradit Castren. consi. 435. ad
confirmationem, num. 6. uol. j. in nouis. Rom.
cōsi. 280. præsupposito, repetito, cons. 394. Alexan. consi. 215. colum. 2. uolumi. 6. Soc. consi.
80. colum. fi. uolum. 4. Ias. in l. si unus. §. pactus
ne peteret, colum. 9. ff. de pact. quos refert, &
sequitur Cra. consi. 6. nume. 91. & consi. 215.
colum. prima, (demumque Roland. à Valle, cōsilio 21. nu. 14. uolum. j.) † parique modo Bru.
1693 consi. 44. col. 1. tertio dubio determinat, q;
si inter dominum directum, & emphyteutam
conuentum sit, quòd laudemium soluatur domino quocūque modo res emphyteutica alienetur, tale pactum deberet intelligi de alienatione uoluntaria, non autem de necessaria, sequitur Crauet. consilio 115. colum. prima, in
1694 fine. † & ultra Baldus in c. j. colum. 3. de prohibi. feu. alie. per Fed. dicit, quòd in adiudicatione, uel in solutum datione facta per iudicē
creditori emphyteutæ de re emphyteutica, nō
requiritur consensus domini, qui bene requireretur in alienatione uoluntaria, sequitur Iason, in l. fi. C. de iure emphy. colum. 133. uersic.
Quinto quæro, & in l. cætera. §. de fideicommisso. ff. de leg. j. deci. Neapo. 191. colum. j. Capiti.
deci. 99. colum. 2. & post eos Rolan. à Valle, in
allegato consil. 21. nume. 17. uol. j.) sed in casu
nostro agitur de donatione causa mortis, quę
fit uoluntarie, sicut & contractus. l. sicut. C. de
acti. & ob. merito de illo statuto ad nostrū non
fuit satis recta illatio Ruini, cum sit diuersa ra-
1695 tio: † magis enim subuenit facienti actum
ex necessitate, quàm uoluntariæ. l. cum postulassem, in fine, & ibi no. ff. de dam. infe. l. quod

fi

1706 testib.†& alibi scribit Bal.consi.324.omis-
sis opi.in fi. uolum. 5.quòd ubi est eadem ra-
tio,dicitur idem casus,& idem consi.384.statu
to ciuitatis,colum.2.uolumi.5.dicit, quòd ea,
quæ sunt eiusdem rationis includuntur sub di
spositione ex significatione,idest uelut expres
sa propriè,non tacite,quæ sigillatim refert ,&
sequitur Craue.consilio 183.columna secũda.
1707 †demumque ratio generalis, & finalis am-
pliar dispositionem:nam licet specialis sit, ge-
neraliter est intelligenda uirtute rationis ge
neralis,ut notant Bar.Bal. & Saly.in l. regula.
§.fi.ff.de iur.& fac. igno.Bar. in l.pater. §.fun-
dum.ff.de leg. 3.Ias.in l.id quod, nume.7.ff.dè
leg.j.Soc.consilio 249.colum. 5.uolum.2.Di
meus Rimnal.consi.371.numero 2. Craue.cõ
silio 135.numero 32. & consilio 227.colum.2.
1708 †.& prædicta procedunt ex eo,nam non est
curandum de casuum diuersitate, dummodò
in omnibus casibus eadem sit ratio.gl.in l. sed
& si lege.§.item si rem.ff.de pet.hære.ubi dicit
quòd non sufficit diuersificare casus,nisi ratio
diuersitatis reddatur.ratio enim ipsa debet at
tendi,quæ dicitur lex communis ad omnes ca
sus,ca.consuetudo. pri. distin. Cald.consi.j. ue
lit,pen.& consi.j.de regular.Craue.consi. 190.
1709 numero 2.†& magis attendimus rationem
quam uerba legis,cum mens & ratio sint sicut
anima,& uerba sicut corpus,& superficies, ut
tradit Bal.in l.si quis seruo.C.de ser.fug.quem
sequitur Anch. in c.canonum statuta, de con-
stit.Abb.consi.j.uolum.j. & Iacob.Henricma-
nus,consi.pri. numero 469.plura quidem alia
dici possent de ui rationis,sed ea consulto præ
1710 tereo calamum coarctans,†non tamen o-
mittens,quòd scribentis autoritas numquam
tanta fuit quin rationes iuris præcellant secũ
dum Senecam, quem refert Ful. in l pen.C.de
cond.infer. Craue.in tract.de anti. temp. par.
1711 3.numero 7.†ibique comprobatur elegã-
ter:cum enim in concilio Niceno ageretur de
promulganda lege, qua sacerdotes prohiberẽ-
tur dormire cum uxoribus,quas ante cõsecra-
tionem duxerant,solus Pannucius firmis ratio
nibus patres omnes a sententia reuocauit.c.
1712 Nicena.31.dist. † tanta enim uis est ratio-
nis , ut perinde mouere debeat animum iudi-
cis,ac si lex scripta deduceretur,ut uoluit An-
dre.de Isern.in proœ. feud.unde qui non uult
uti ratione dicitur temerarius,& arbitrio bo-
ni uiri carere,Bal.in l.solam.in fi.C.de test.Imò
ratione carens, bestia,& non homo nuncupa-
tur,gl.in Aut.de Monach. in uer. dicentem,in
prin.& tex.iunc.glo.pri.in c.si homo.27.q.j.se
quitur Petrus Rebuf, in l.unica, notab.11.nu.
16.C.de sentent.quæ pro eo,quod inter.ex qui
bus ad rem nostram uelut ex diuerticulo quo-
dam redeuntes) plane concluditur hoc statu-
tum , licet de contractu loquens,comprehen-
dere donationem causa mortis etiam prout
incipit a traditione,licet non diceretur cõtra-
ctus,& sic non ueniret appellatione cõtractus
tali casu largo sumpto uocabulo uigore ratio
nis uniformis saltem quoad expensas, & uexa
1713 tionem litium , ut supra ostendi.† idemque
iuris esse debet alia ratione,si donatio causa
mortis cœperit a promissione, nam & si tali ca
su non sit proprie contractus,sed large tãtum,
ut Ruinus supponit,& ponunr Bar.Alberi. Ca
stren.Fulg. & Alex.in l. si donationis.C. quod
met. causa,cum alijs per me traditis superius
in rub.num.206.tamen sub tali statuto prohi-
bente contractum debet cõtineri, quia a quo
remouetur genus , & qualibet eius species in-
telligitur remota, ut ibidem dixi, nume. 249.
sed donatio causa mortis in modo ineundi est
species contractus secũdum communem opi-
nionem de qua supra, merito debet contineri
1714 sub statuto prohibitiuo cõtractus, †prout
in simili statuto concludit Bal.in c.Imperialẽ,
de prohi.feu.alie.per Fed.col.4.uersicu.quæro
si a uasallo,quem sequitur ibidem Card. Alex.
Aret.in l.qui in potestate.in prin.ff. de testam.
Bertach.in tract.de gabel.in 3.par.num. 22.Ti
raquel.in l. si unquam. C. de reuo.don. uerbo
donatione, nume.199.& de legib.connubi.in
uerbo contracter.glossa 3.nume.74.quatenus
dicunr statutum prohibens donationem com
plecti quoque donationem causa mortis tam-
quam speciem donationis, ergo pari modo si
prohibet contractum debet comprehendere
donationem causa mortis tanquam speciem
contractus,& per hæc remanet desensata com
1715 munis opinio in hoc articulo notabili.†Se-
cunda quæstio, ad quam infertur, est de usura-
rio manifesto,qui testari non potest nisi præsti
ta satisdatione de soluẽdis usuris,c.quanquã.
in fine,de usur.in 6.is enim bene potest dona-
re causa mortis , sine dicta cautione, ut uoluit
Bal.in l.executorem. C.de exec. rei iud. col.2.
uersi.modo uidi dubitari, & consi. 298.quæri-
tur utrum, uolum.2.ubi refert collegium Me-
diolanense sic consuluisse,idemque tenet An-
gel.in disputatione incip. Astensis miles, Ro-
man.& Imola, in l.tan iis,in princi. ff.de dona.
cau.mor.Castr.consi. 283.ad primum quæsitũ,
in antiquis.Capra,consi. 92.colum.2.Dec.con
silio196.ad fi.Probus in dicto c. quanquam,in
addi.ad Monachum, Guil. Bened.in c.Raynu-
tius,de testa.in uer.testamentum.4.in princip.
1716 †Ripa in l.2.nume.7. ff.de leg.pri.qui dicit
esse cõmu. & post eum Soc. Iuni.num.22.(cun
que prædictis concordat Iulius Clarus in suis
communibus opinionibus,uerbo, usurarius.
in fi.)fundatur ista communis conclusio ea ra
tione,quòd dicta cautio respicit ordinationẽ,
& solemnitatem testamenti, quo respectu do-
natio causa mortis,æquiparatur contractui se
cundum communem de qua supra, ergo non
censetur prohibita usurario,cui testamentum
1717 prohibetur.†Secundo,quia ille textus corri
git ius antiquum quo usurarij poterant testa-
ri.l.

ri.l.eius qui in prouincia.in prin.ff.si cer.pet.
& tradit Baptista a sancto Blasio,in tract. con-
tradictionum iuris ciuilis,& Canonici,cõtra-
di.19. statuitque specialiter in testamentis,ut
omissa cautione sint nulla, nec de cõtractibus
quicquam dixit, igitur in eis locum non ha-
1718 bet.l.uerba gesserunt.ff.de uer. si.† Tertio,
quia facile fuisset legislatori declarare, quòd
idem esset in donatione causa mortis,nã quan
do lex hoc uult bene exprimit.l.unica,circa fi-
nem.C.de cad. tol. cõtrariam tamẽ partem te
nuit Bald.sibi contrarius,consi.294.quæritur
utrum,uol.2. Lapus, allega.125. factum super
quo.post Ioã.Cald. in disputa.incip.canonica
institutione,Stepha.de Federic.in tract.de in-
terpre.iur.in pri.parte,nu.43.Lauren.de Rod.
in tract.de usur.q. 100.Ioã.de Ana.in ca.quia
in omnibus,nume.14.eo.titu.Benedic.de Pe-
rus.in rub.de testam.in 6. Dec.sibi contrarius,
1719 in l.discretis,nu.23.C.qui test.fac. poss.† &
ante ipsum Alexan. in prin.qui dicit hanc esse
magis communem opi.Ioan. Durant.de atte
stan. titulo pri.caute.7.Socin.in dicta l.2.&
post eum Ruinate,col.17.cum duabus sequen-
tibus (& idem Soc.consi.112.colum.j.uol.j.ci-
tans ad partem Baldum, in dicta l. executorẽ,
1720 C.de execu.rei iud. † ubi tamen in ueritate
tenet opinionem priorem huic contrariam,li
cet concludat tremulenter id asserere iudicio
ecclesiæ se supponens, & in hanc quoque par-
tem inclinat Didac. Couuaru. in rub. de testa.
par.3.num.11.si sit omnium bonorum,uel ma
ioris partis eorum, uel in testamẽto condito,
sed & simpliciter cum prædictis concordat Ba
ptista Villalobos, in suis communibus opinio
1721 nibus,in uerbo usurarij,nume. 70.† & abun
de Viuius,pariter in suis communibus opi. in
uerbo,usurarius manifestus.dicens, quòd eue
niente casu semper consuleret, & iudicaret pro
hac parte,& omnes autoritates,& fundamen-
ta ferè per me relatas, & relata repetit,licèt de
me nullam prorsus faciat mentionem,cum ta
men uidere potuerit, ut pote longè prius im-
1722 pressum scriptis suis.) † mouentur,qui hãc
partem tenent argumento glossæ in dicto ca.
quamquam,quæ illum textum extendit ad co
dicillos, & quãlibet ultimam uoluntatem ne
reddatur elusoria dispositio sua, eique fraus
fiat,igitur & ad donationem causa mortis,ex-
tendi debet: alias usurarius uidens non posse
testari donaret causa mortis,contra c.cũ quid
una uia,de reg.iur.in 6.& licet Roman.& Imo
la conentur hanc rationem diuellere, Ruinus
1723 tamen satis eam tuetur, † (& præter eum cõ
firmatur, quoniam quælibet dispositio sic est
interpretanda ne fiat,siue reddatur elusoria. l.
si præter.in prin.ff.de iud.c.si ciuitas.de sentẽ.
excom.in 6.cle.j. de renunci. & cle.pri. de rer.
permu.Corn.consi.128.num.9.uolum.j.Dec.
consi.660.num.9.Paris.consi.70.num.9.uolu.
1724 3.Cephal. consi.244.nume.31.† parique
modo sic est interpretanda, ut fraus exclüda-
tur.l.fraus.ff.de legib.l. Iulianus.§.mutui.ff.ad
Maced.l.fraudis. ff.de reg.iur. Dec.consi.5.in
fi.Ceph.loco citato, num.33.at si textus dicti
c.quanquam,in fi.locum non haberet in dona
tione causa mortis redderetur elusoria dispo-
sitio sua per donationem causa mortis, quam
dedita opera faceret usurarius testari siue co-
dicillari non ualens iamque sibi uia fraudibus
esset aperta, merito debemus interpretari di-
spositionem summi Põt. eo loco,quòd habeat
etiam locum in donatione causa mortis,ut o-
1725 ciosa nõ reddatur,† & fraudibus atque ma
litijs usurarij occurratur,qui ad donandum cã
mortis, confugeret.fraudibus enim est obuiã-
dum,c.quanto,de diuo.l.in fundo.ff.de rei uẽ.
Corn.consi.142.num. 15.& consi.428.nume.
30.uolum.j. D.meus Rimi.consi.70.num.23.
Rolan.à Valle,consi.79.numero 95.uolum.3.
1726 † & ut illis occurratur,conuenit tam publi-
cæ, quàm priuatæ utilitati, l. si libertus. ff. de
iure patro.Cald.consi.11.de consti.D.meus Ri
min.ægregiè,consi.181.num.53.unde Bal.ele
ganter, in l.nullus.C.de summa Tri.dicebat,q
ante delictum commissum,illi est obuiandum,
post perpetratum est puniendum,ut idem Bal.
tradit in l.æquissimum.ff.de usuf.& si magistra
tus nõ obuiat delicto futuro,debet ab officio
remoueri.Bald.in l.j.§. ques.ff. de offi.præfec.
urb.sequitur Petrus Rebuf. in l.unica, notab.
9.in princ.C.de senten.quæ pro eo,quod inte
1727 rest. † Secũdo mouetur Ruinus)inter alia,
nam qui non habet testamenti factionem pas
siue,nõ potest etiam ex donatione causa mor-
tis,capere.l.senatus.in prin.ff. de don.cau.mor.
ergo pari modo qui non habet liberam testa-
menti factionem actiue, sicut usurarius, non
1728 debet posse donare causa mortis. † Tertio
moueor ego ratione motiua Summi Pontifi-
cis in dicto c.quãquam. quæ fecit in effectu re-
mouere usuras atque eas euellere, uidẽs enim
usurarius non posse testari nisi solutis usuris,
aut de soluendis præstita cautione, ab eis ab-
stinebit,sic enim timore pœnæ malum uitatur
iuxta illud.

[*Oderunt peccare mali formidine pœnæ.*]

1729 (quod secus esset pęna non adiecta,† nam
scelestorum grassatur iniquitas si transit impu
ne eorum præsumptio, nam rigide in eos est
exercenda iudicialis autoritas,ne amplius cre
scat spes eis talia committendi.23.q.5.c.rele-
gantes. pęna quippe sapiẽtem facit,quem cul
pa ostendit insipientem.38.dist.c.quia ea.& l.
1730 congruit.ff. de off.præs.† & per indulgen-
tiam datur iterata occasio iterata flagitia com
mittendi.c.de his clericis, primo.50. disti.po-
nit Petrus Folleriùs in pract. crimi. prima par
te, titulo studeat se ornare,num.42.Quare mi
hi non placet, quod de Seneca refert Conna-
nus in commenta.suis,lib.j. cap.9.columna 2.
1731 † Is Neronem adhortaturus ad clementiã,

ex

ex multis rationibus hanc attulit maximam,
quòd raris supplicijs facilius mores cõformẽ
tur ad honestatem. Vnde plures, inquit, pater
tuus intra quinquennium culeo insuit, quàm
omnibus seculis insutos accepimus: multo mi
nus audebant liberi ultimum nefas admittere
quãdiu sine lege crimẽ fuit. Summa enim pru
dentia altissimi uiri, & naturæ rerum peritissi-
mi maluerunt, uelut incredibile scelus, & præ-
ter audaciam positum præterire, quàm dum
uindicant, ostendere posse fieri. itaque parrici
dæ cum lege cæperũt, & illis pœna facinus mõ
1732 strauit.† Sed & Plato caput Hydræ amputa-
re eos dicit, ut est in puerbio, qui singulis ma-
leficijs, singulis legibus conantur occurrere:
ex unius enim scelerati alicuius supplicio re-
nascuntur plures continuo, qui simili in gene-
re delinquunt, & ferè uideas frequentius com
mitti, quæ sæpius uindicantur, hæc Connanus
ex Senecæ, Platonisque sententia, quæ iuribus;
& Follerio, de quibus supra repugnant, sicut &
Vlpiano, in l. j. ff. nau. cau. stabul. ubi recitat pę
nam aduersus illos constitutã, nam nisi hoc es
set statutum, materia daretur cum furibus ad-
uersus eos, quos recipiunt coeundi. Hinc er-
go patet, quòd pęna non apposita, datur mate
ria delinquendi, statuta uero pęna, subtrahitur
ut notat ibidem Bal. bene illud cõcedo, sic ho
mines plerunque pronos ad malum, quòd ut
subdit Vlpian. ibi, nec nunc statuta pęna qui-
dem abstineant ab huiusmodi fraudibus, sed
negari non potest longe frequentius eos esse
peccaturos, & maleficia commissuros remotis
pęnis, at illis statutis, a delictis se remoturos,
1733 facilius.† sed ad rem nostrã redeũdo) hęc ea
dẽ rõ militat in donatione causa mortis, nam
usuras quoque declinabit, qui in animo habe
ret fęnerari sciens aliter non posse libere do-
nare causa mortis, ergo cum eadem ratio mili
tet in donatione causa mortis, idem quoque
ius debet militare. l. illud. ff. ad leg. Aqui. æsto
etiam, quòd dispositio dicti c. quanquam. esset
correctoria, ut ex aduerso dicitur, de quo mox
dicam, cum & in correctorijs ab expressa ratio
ne, uel unica non expressa, licita sit extensio, ut
1734 supra latius deduxi. († Postremo accedit, q
talis usurarius non potest etiam ad pias cau-
sas testari non præstita dicta cautione, ut tra-
dit Abb. consi. 51. quidam nomine, uolumi. 2.
Bal. in l. j. C. de sacrosan. eccl. & consi. 20. Qui-
dam Petrus, in fi. uolumi. 3. Fernandus Vasqui
us in tract. de successi. progressu. lib. primo. §.
primo, num. 178. merito nec debet posse cau-
sa mortis donare si quidem absurdum esset eũ
profane disponere posse, piè uero nequaquã.)
Tenendo hanc partem non obstant contraria:
primo nanque respondet Ruin. in dicta l. 2. q
imo dicta cautio non respicit ordinationem,
nec enim est de forma, uel solemnitate testa-
menti, cum possit ex interuallo præcedere, sie
rique testamentum, de ipsa nulla in eo mentio
ne facta, ut dicunt Ioan. Andre. Gemin. Anch.
1735 & alij in dicto ca. quamquam.† ea enim di-
cuntur de forma aut substantia, quæ requirun
tur in ipso actu contemporaneè, ut no. in c. j.
de baptis. (Cardin. post Zenzel. in cle. causam
§. pen. colum. j. de elect. tex. in l. cum hi. §. si p-
tor. ff. de trans. & ibi Ioan. ab Imola, Ang. cons.
36. Fely. in c. cum dilecta. de rescr. in 4. signo.)
dicitur ergo potius quoddam præambulum se
cundum Canonistas, quam quòd ordinationẽ,
& solemnitatem testamenti respiciat, (& cum
prædictis etiam concordat D. Guido de Are-
tio, consi. 15. colum. 2. primo tomo diuersorũ
1736 inter ultimas uoluntates.)† Quinimo etiã
post testamentum sequi potest, præstarique di
cta cautio, ut iate disputant, & plerique tenent
in dicto cap. quamquam. confirmatque Cardi.
in c. significauerunt, colum. fi. de testi. & in cle.
prima, quæst. 23. de sepul. ubi dicit fuisse deci-
sum publice hic Ferrariæ, quòd ualeat testa-
mentum usurarij manifesti, qui decessit non
præstita cautione dimisso tamen procuratore
ad præstandum eam post mortem, qua præsti-
ta iustificatur testamentum, eumque sequitur
Fel. in c. ad hæc, colum. j. de rescr. & in c. quo-
niam frequenter, columna 4. ut li. non conte.
Ioan. Duran. de arte testa. tit. pri. cau. septima,
1737 † hancque dicit esse communem opi. Ga-
spar de Cald. & Anch. inter consilia Cardinalis
consi. 40. in facto alias prædictæ constitutio-
nis, colum. 2. (& cõfirmat Viuius loco citato,)
unde colligitur eam non respicere ordinatio
nem testamenti, alioquin omnino deberet il-
lud precedere, (& licet ille Guido de Aretio in
allegato consilio 15. pri. tomo ultimatum uo
luntatum damnet opinionem prædictam
1738.† quia Ioannes And. in cle. pri. de usu. non
dixit testamentum recõualescere propter cau
tionem postea præstitam, sed illam duntaxat
operari quoad recuperationem sepulturæ, qđ
etiam refert. Bar. in l. filio præterito, columna
pen. ff. de iniust. & irri. tes. attamen idem de te-
stamento conualidando dici potest, quia tex.
in dicto c. quamquã. æquiparat illos duos ca-
sus, ut denegetur ecclesiastica sepultura, & fa-
ctio testamenti, nisi solutis usuris aut cautio-
ne de soluendo præstita. Si ergo sepultura to-
leratur pręstita postea cautione prædicta, pari
ter idem esse debet de testamento, quia æqui-
paratorum eadem ratio, & idem ius esse de-
bet. c. translato, de consti. Berous, consi. 27. uo
lumine primo, & consil. 160. num. 21. uol. 2.)
1739 † Ad secũdum uero respondetur, primo ad-
uertendum esse, quòd dispositio dicti ca. quan
quam, non est correctoria, sed potius exorbi-
tans seu limitatoria, (quod idem est) iuris an-
tiqui, nam disponit aliter in specie de eo, qđ
erat in genere dispositum. regula enim erat cõ
stituta in maiore annis 14. ut posset testari. l.
1740 qua ætate. ff. de testa.† at ille textus contra
disposuit in usurario, nisi præstita dicta cautio
ne.

ne, sicque in eo duntaxat, & in specie non in
omnibus, quo stante dicitur exorbitans seu li
mitatoria dispositio, non autem correctoria,
ut tradit Corn. consi. 174. colum. 2. uolum. 4.
Crot. in l. omnes populi, nume. 121. uersi. pro
complemento. ff. de iust. & iu. Craue. in tract.
de anci. temp. in 4. parte, nume. 37. quo stante
facilius, debet extensio concedi, quàm in cor-
rectorijs, iux. not. per Bar. & alios in l. si constã
te, q. 9. princ. ff. solu. matrimo. & per Ias. in aut.
1741 non licet, nume. 7. C. de lib. præt. († Quam-
quam Berous, consi. 148. nume. 34. uolu. 2. &
male, quia contra communem locutus id ne-
gauerit, & contra regulam, quam sic Ripa con
stituit in dicta l. si constante, nume. 78. Roma.
consi. 281. in fi. & Senatus Pedemont. decisio.
12. nume. 10.) Sed esto, quòd esset correctoria
dispositio illius textus, adhuc tamen stante ra-
tione per me supra considerata, quæ militat ẽt
in donatione causa mortis, dici debet exten-
1742 sioni locũ esse prout superius dixi. † Ad ter-
tium respondetur, quòd & si Papa in eius dicto
hoc non declarauerit, satis est ui rationis id di
ci posse: sicut enim lex disponit in his de qui-
bus expresse loquitur, ita quoque ratio dispo-
sitionem inducit quo ad alia, in quibus mili-
tat, ut tradit Bal. in c. dilectus filius, colum. j. de
rescr. sequitur Dec. consi. 284. colum. 2. Craue.
consi. 184. colum. 2. & ita remanet hæc illatio
1743 dubitabilis, & non uera. † (uno tamen casu
limitatur, & ita locum non habet dispositio di
cti c. quamquam, nec quo ad testamentũ, mul-
toque minus quo ad donationem causa mor-
tis uidelicet in Iudæo, qui tametsi publicè fœ-
neretur, nihilominus testari potest nulla prius
præstita cautione de restituendis usuris, ut la-
te uoluit, & ualde subtiliter, Sociu. consi. 70. uo
lumi. pri. de quo meminit uariato numero Du
rantes de arte testan. titu. pri. caut. 7. colum. j.
in fine; & eum sequuti sunt Alex. & Caccialup.
in duobus consilijs sequentibus, confirmatq;
pulchre Aret. consi. 157. copiosè; & subtiliter,
num. 6. & 7. Alex. etiam consi. 6. uolum. 6. Go-
zad. consi. 24. num. 10. Viuius in suis communi
bus opinio. in uerbo, usurarius, columna 2.
1744 † mouentur potissimum, quòd pena eccle-
siasticæ sepulturæ, & confessionis, quæ denegã
tur ibi. Iudæo non conueniunt, sicut nec alia
quædam per eos considerata: merito cum uer
ba non conueniant, nec dispositio textus illius
debet in Iudæo procedere. l. 4. §. totiens. cum
ibi not. ff. de dam. infec. c. indemnitatibus. §.
pen. de elect. in 6. Dec. consi. 8. colum. j. consi.
11. numero 10. & Cepha. consi. 151. nume. 60.
1745 † non prætereo tamen, quod Dec. in c. j. le-
ctura 2. de consti. nume. 17. existimat conclusio
nem prædictorum non procedere sine dubio,
quia pena annullationis testamẽti pariter po-
test habere locum in Iudæo sicut in Christia-
no, sicque remittit Decius ad notata per eum
1746 in c. j. num. 26. de prob. † quo loco principa

Dispositio capi. quamq̃. de usur. in 6. an pcedat i Iudæo testãte, uel donãte cã mortis.

liter attingens. an clemẽ. primã, §. ceterum, de
usur. habeat locũ in Iudæo. determinat, quòd
sic, quia generaliter loquitur de fœneratori-
bus, igitur intelligi debet etiam de Iudeis exer
centibus usuras. quia & ipsi fœneratores sunt.
c. si Romanorum. 19. distin. item quia magis
odiosi sunt, & peiores alijs infidelibus Iudæi,
c. non ne. iunc. glo. pri. q. j. ergo non debent es-
se melioris conditionis, quàm Christiani, qui
1747 subiacent dicto ca. quamquam. † Sed & ul-
tra Decium fouet hanc partem Didacus Co-
uuaru. uariarum resolutionum, lib. 3. ca. 3. nu.
9. nam quo ad testamentum optime congruit
etiam Iudæis prohibitio Romani Põtificis fa-
cta ad coercẽdum usurarum exercitiũ, & ideo
licet quo ad alias penas uerba eis non conue-
niant, nihilominus eadem lex obtinere debet,
nisi cautio meliori modo, & forma, qua possit,
a Iudæo præstita sit. demum subiungit Didac.
Iudæos in prouincijs Christianorum habitan
tes, proculdubio principibus sæcularibus, &
ecclesiasticis subijci, non quidem quoad spiri-
tuales penas, & ea, quæ ad spiritualia pertinẽt,
sed in his, quæ ratione politica ad legis natu-
ralis obseruationem, tutelamque constituun
tur ex allegatis per eum, quasi talis sit illa cau-
tionis prestatio de soluendis usuris, quę ad ob-
seruationem testamenti requiritur in dicto c.
1748 quamquam. † Ego uero priorem sententiã
sequor, licet enim dispositio c. quanquam, ma
nauerit ad coercendum usurarum exercitiũ:
nec immerito, nam ut inquit egregie Bal. cõ-
silio 449. ius naturale, nume. 8. usurarius est si-
milis uermiculo ligni, qui ad tactum leuis ap-
paret, sed dentes ita durissimos habet, quòd
omne lignũ corrodit, & deuorat: sic enim est
usurarius, scilicet uermis patrimonium rodẽs.
1749 † item sicut ignis comburit in infinitum si
combustibile sibi propinquum reperiatur ha-
bere, ita pariter usurarius uelut os inferni de
uorat. & rodit quanto plus habetur in marsu-
1750 pio. † Demumque usurarius ore lingit, &
stringit sicut scorpio, & sicut leo famelicus, sẽ-
per quærit, quem deuoret, & fraudem commis
tit in omnibus prædicamentis, dum recipit, q
non dedit, uel plusquam dedit, uel si dedit ma
lum frumẽtum, recipit bonum, uel in loco in
1751 quo non dedit. † demum in fœneratore nul-
la potest esse ciuilitas, ubi nulla cadit humani-
tas. hęc Baldus, quem nonnullis additis in de-
testando tam nefando uitio sequitur Iodocus
Damohuderius in Enchiridio suo patium aut
1752 similium iuris. uerbo, usurarius. † & exigẽs
usuras rapinam dicitur committere. c. siquis
usuram, 14. q. 3. sequitur Natta, cons. 495. nu.
7. Quibus optimè moueri potuit Sum. Pon-
1753 tifex in dicto c. quamquam. † attamen cum
tale uitium concernat animam: nam peccatũ,
quod ex usuris receptis contrahitur non re-
mittitur nisi restituantur. c. cum tu. de usur. &
in his, quæ salutem animarum respiciunt, ca-
nones

tiones non arctant Iudæos.c.q sincera.C.de Iudeis.45.dist. de his.n.quæ foris sunt, & salute aliarum suarũ non curant.c.multi.a. q.j. tradit Anch.i regu. ea,q . de reg.iu.in 6.post Io.And. i c.gaudemus de diuor. Seqtur,q tali rône motiua Sũmi Pôtif.i Iudæis cessante,cessare, quoque dẽt in eis dispô d.c.qq̃, ut late ,psequitur
1754 Soc.cons.70. uol.j.† qa cessante rône legis, cessat dispô.l.adigere. §. quis.ff.de iure patr.l. generaliter. C.de epis. & cle. quã Cast.dicit ad hoc semp allegari,sicut & de c.post translatio nem,de renunc.not.4.restarur Card.Floré.ibidem,& alios concordantes congerit Tiraq. in
1755 tract.cessan. cau.j. par.nu.12.& seq.] & tenendo hanc partem non obstant côtraria, qd .n.primo dicit Dec.in d.c.j.de consti.pęnã annullationis testi pariter posse locum uendicare in Iudæo, sicut in Christiano,tollitur ex inductione d. c. qq̃, quam longè subtiliter facit Aret.in allegato consi.157.col.fi.nam cũ dicat ille tex.] *testamenta quoque manifestorum usurariorũ aliter facta non ualeant,sed sint irrita ipso iure,*] pôdè
1756 rat Aret.†dictionem, quoq;,implicatiuam sicut dictionem,et,quæ si respiciunt rẽ dispositam,sicut ibi testamentũ factum per usurariũ; repetunt qualitates præcedentes , unde Sũmi Pontif.intentio fuit,q illi testari non pôssint, & eorum testamenta non ualeant , qui tenentur alijs pęnis supra positis in uersi. nullus,de confessionis admissione,ac absolutione ,phibita,quæ pęnæ cum Iudæo non conueniant nec in eo uerificari possint,sequitur Sum. Pontifi. de illo non sensisse in ea pęna annullationis testi,& sic concluditur, q licèt illa pęna annullationis testi posset habere locũ in testô Iudæi, locum tamen non habet ex defectu uolũtatis Sum.Pontif.qui uoluit eam locare in personã, quæ supérioribus pęnis subijceretur , qualis nô
1757 est Iudæus.† Quod uero dicit idem Dec. in c.j.de prob.c.quanq̃,sæpius citatum,de fęnera torib.generaliter loqui, igitur & in Iudæis fęnerantibus intelligi debere,eum & ipsi sint usurarij,tollitur ex côi Doctorũ snia,qui dicunt q quando casus reperitur decisus in personis Iudęorum per legem Mosaycam , nec de iure côi reperitur in specie decisum contrariũ inter eos,sed in genere tantũ,seruatur inter eos ius Mosaycum.ita declarat Cald.cons. 30.titu.
1758 de testa. † ubi determinat moriente Iudæo ab intestato relictis filijs masculis,& fœminis, per masculos excludi fœminas , quia sic lege Mosayca cauetur in specie,Numeric. 27.cuius legis uerba refert Bru.in tract.quod stan.masculi.secun.arti.prin.non attento iure côi generaliter æqua lance fœminas cum masculis admittente.l.maximum uitium.C. de lib.præte. cum.n.lex illa Mosayca sit specialis eo casu, debet inter Hebræos seruari,derogareque iuri
1759 côi,qd est generale,† quia species derogat generi.c.generi.de reg.iur.in 6.idemque repetit ipse Calde.consi.10. de consti.& consi.2.de consue. ubi dat exemplum de consuetudine inter Hebræos, q periti legis Abrahæ scribant eorum testamenta , & scriptis eorum plena fides adhibeatur,qd attẽdi debet, & ualet inter eos,adeo q si lingua latina, non aût Hebraica fuerit scriptum testamẽtũ Iudæi,licet iure côi ualidum uideretur,tamen attenta dicta côsuetudine,sicque lege Hebræorũ particulari,nullum esse,ut determinat Ruī.consi.4.uolumi.2.
1760] & cum prima decisi. Calderini concordat Alex.in l.j.nume.32.ff.si cer.pet. & consi.6.col. 2.uol.6.Ias.in l.qui se patris,nu.24.C.unde lib. Fel.in c.Iudæi.col.2.de Iudæ.post Floria.in d.l. maximum uitium,dicentem se ita alias consuluisse cum Petro Anch.Fulg.& Calder.in hæreditate cuiusdam Iudæi 30.millia ducatorum. Idemque tenet Anto. Franc. in addi. Abbatis in d.c.j.de consti.& Ioan.Campeg.in tract.dotis,qui refert ita seruatũ Mantuæ,in arcta quæstione facti. Ferratius cautela. 24.qui dicit esse côem,& Corn. consi. 180.col.fi. uol.2.referens Salycetum idem determinasse in quodã suo consilio,cui se subscripserunt Fran.de Rãpo.Gaspar de Cald.Ioã.de Fantuc. & Petrus de Anch.quos oẽs latissime refert Bru.in tract.q
1761 stanti.masc.in 6.art.prin.nu.55.cũ seq.†At in proposito nostro cum secundum legẽ Mosaycam, ueterisque testi permissum fuisset testari cum solemnitate iurisgentium , ut tradit Bar. in l. interdum. ff.de cond. inde.post medium,& notant Fulg.& Roma.in l.si testamentum.C.de testa. utique ualere debet testamentum Iudæi fęneratoris , licet non fuerit seruata forma , seu dispositio dicti c.quanquam, cũ non loquatur in specie de Iudæo, sed generaliter tantum de fęneratoribus,& ita ne mihi iudes alienas uẽdicem,declarat in terminis Alexan.consi.6.colum.2.uol.6.ad quem Dec. non
1762 animaduertit.] Et licet ĩde sequatur, quòd Iudæi sint melioris conditionis Christianis, hoc tamen non infert,ut idem de Iudæis dicendum sit, cum enim fuerint prætermissi nec de illis specialis mentio facta sit, remanere debẽt in terminis sui Iuris Mosayci,iuxta regulam qua cauetur,quòd casus omissus remanere debet in terminis iuris.l. commodissime.ff.de libe.& post. l. si extraneus.ff.de cond.ob cau. D. meus Riminal.consi.35.nume.83.consilio 40. nume.7.consi.119.nume.32. & consi.217.numero 13. cum similibus . tolluntur pariter ex prædictis , quæ dicit Didacus, nam ratio cohibendi usuras uelut respiciens animarum salutem, non fuit in consideratione penes Sum. Ponti.respectu Iudæorum,qui foris sunt,ut su
1763 pra dixi.] Et quod subdit Didac. Iudæos in prouincijs habitantes subijci Principibus, & eorum legibus,procedit quando casus non reperitur ĩ specie decisus per legem Mosaycam: tunc enim deciditur secũdum dispositionem iuris communis , licet generaliter loquentis, exemplum ponit eleganter, & doctè Ficus in

R l.Titia.

l,Titia.§.Titia,com noberet,quæst.20.ff.de le-
ga.secundo.si Iudæus in testamento reliquerit uxorem suam Dominam,usufructuariam
bonorum suorum,cum enim non sit decisum
lege Mosayca, quid importent illa nerba,merito stabitur etiam inter Iudæos interpretatio
ni factę per Bulgarum de qua ibi,& in aut.hoc
locum,C.si mul.secun,nupse.sequitur Ferra.in
allegata cautela sua.24.col.3.at non idem iuris est, quãdo casus reperitur in specie decisus
inter Hebræos per legem suam, nec in specie
reperitur inter eos decisum contrarium per
ius commune,licet in genere tantum sic:tunc
enim non illud, sed lex Mosayca debet attendi
per allegatos superius,quod est in terminis di
cti,c.quãquam,declarando superius, ut p Are.
in dicto consi,157.& ita tenenda est limitatio
de qua supra, & bene notanda,quam præter su
perius allegatos tenet Soci.consi. 119. nu.23.
uol.4.Marsi.singu.609. Gual.caute.7. de his,q
non habent testa. facti.& Gabrielins Roma.in
suis conclusionibus, lib.4. de testa.concl.3.in

Solẽnitas in testamẽto cæci requisita nũquid habeat locum i donatione causa mortis.

1764 fine.)† Tertia quæstio ad quam infertur ea
est,quòd solennitas in testõ cæci requisita per
l.hac consultissima.C.qui testa.fac.pos.locum
non habet in donatione causa mortis:cum.n.
respiciat ordinationem testamenti, & quo ad
ordinationem donatio causa mortis, æquipararetur contractui,non autem ultimæ uoluntati
dispositio illius textus locum non habet in donatione cau.mortis, sicq; poterit cæcus libere
donare causa mortis coram quinque testibus,
ex regula generali l. fi. C.de dun.cau. mor.Ita
(Bal.ibi,colum.pen,dicens,ꝙ litera cum misterio posuit uerbum Codicillis, ut se restringeret ad ultimam uoluntatem simpliciter,qualis
non est donatio causa mortis , eumque sequitur Fulg.ibidem,Alex.in l.2.in prin.ff.de uerb.
obli. sicque consultum fuisse refert Soc. eo.loco.colum.pen.)per D.Petrum germanum Bal
di,Dyonisium,Martinum,& Onofrium solennes Doctores Perusinos, ut reperitur inter cõ
silia Baldi,consi.248.an cæcus posiit,uol.5.i lẽ
que tenet Roman.in l.tam is, colum.pen.ff.de
don.cau. mor. colum.pen. Guiliel.Pontan.in
d.l.2. nume. 31. & Ioannes Duran. de arte testan.titu.j. caut.8. num. 5. (quos ego secutus
sum,consilio 84.num.24.addens Iasonem,cõ
silio 26.colum.2.uolumi.j.dicentem,quòd nõ
inuenit aliquem in mundo,qui Baldo contradicat,ibique pariter corroborat hanc opin.ut
1765 per eum.)† contrarium uero tenet Rui. in
d.l.2.col.16.& consi.24.nu.10.uol.2.cuius opi
nio confirmatur ex d.l. hac consultissima,uer.
quæ in eundem modum,iuxta primum intelle
ctũ gl.(in uerbo Codicillis,) quam Iacob.Butrig.Bal.Ang.Fulg.Rom.Alc. & Patruus meus
magnus Rimi.sequũtur,ubi ꝓbatur,ꝙ si cæcus
uelit tantũ facere legata,uel codicillos,tamen
supradicta debẽt in eundẽ modũ obseruari, &
sic adhibere octo testes,& alia de qb.ibi,qđ est
in cæco speciale secundũ gl.& Doct.supra com
memoratos, ergo pari mõ idẽ dicẽdũ, si uelit
1766 donare cau.mor.† nam cũ don.cau.mor.legatis sit adæquata.l.illud.l. Marcellus.§.j.ff.de
don.cau.mor. dispositũ circa cæcũ in eis, ad q̃
fit adæquatio, dẽt donationi cau. mor.q̃ adæquatur,attribui ꝑ doctrinam Bart. q̃ sequũtur.
oẽs ibi in l.j.in prin.ff.de leg.j.(Rui.cõs.43.col.
1767 j.uol.5.)† mihi tamẽ adhuc magis placet ꝓcedens,& cõis opi. nam cæcus ꝓ ꝓhere, & donare inter uiuos sicut quisquis alius:cum.n.in
hoc non reperiatur prohibitus, non intelligitur ꝓhibitus.l. ab ea parte.ff.de ꝓb. ita tradit
Alex.cõs.12.col.2.uol.j.Dec. in d.l.hac cõsultissima,ad fi. ergo tanto magis dẽt posse donare
cau.mor. tũ qa in modo incundi æquiparatur
cõtractib. secundũ com. tũ qa reuocabilis est,
ut hic,at illi secus.l.sicut.C.de acti.& obl.§.j.
eo. sicq; minus i ea uersatur ꝑiudiciũ, q̃ in eis.
1768 † Nec obstat rõ cõtraria, qa illa adæquatio
indefinite facta,trahi nõ dẽt ad ea,q̃ post illam
atributa sũt legatis, ut in ꝓposito,ꝙ cæcus legando dẽat seruare solẽnitatẽ d.leg.hac cõsultissima,dudũ post ꝑ Iustinũ Imperatorẽ inductę,
sed debet intelligi illa adæquatio quo ad ea,
quæ tunc legatis competebant,quia id,qđ tũc
non erat assimilari nõ poterat de futuro quod
non fuit cogitatũ, l. si ita. ff. de au. & arg. lega.
1769 † Ita Bal.in notab.q.in l.oia C.de epi.& cle.
dũ loquitur de studio Tholosano, cui cõcessa
sunt priuilegia studij Parisiensis, ut intelligatur
adæquatio facta, quo ad priuilegia tunc competentia studio Parisiensi, non aut postea con
cessa,& cum Baldo tenet Abb.in c.fi.ne cle.uel
mon. Alex.Ias. & cæteri,in l.j.ff.de leg.j.licet
que,Rui.Crotus,& Niger contra teneant,saluant tñ Moderni Nouar.col.2, Bal.& sequaces,
(quos etiam sequitur Rol.à Valle,consi.12.nu.
51,uol.4.nec obstat etiam ratio motiua Ruini,in d.consi.24.& in d.l.2. quia tollitur ex dictis per me,in consi.84.nu.28.ubi Lectores de
lego.) & ex his remanet defensata cõ.opinio,
1770 † quã tamen imitat Ias.consi.82.col.3.uol.
3.non procedere, quando non interuenit præsentia donatarij,quæ de necessitate requiritur
in donatione causa mortis, l. inter mortis.ff.
de don.cau.mor.Bar.in l.j.ff.eo. secus autem si
cæcus eam fecerit inter absentes. unde citat
Bald.in l. Labeo,in principio,ff.de pact.ex hoc
apparere, quòd testamentum non transibit in
contractum ex illis uerbis, si non ualet iure
testamenti ualeat iure donationis causa mortis,cum non sit in præsentia donatarius, quod
1771 reputat Bald. bene menti tenendum, † &
hoc ego uerissimum puto,siue constet,ꝙ donatarius erat absens,siue simus in dubio per doctrinam Castrensis,in l.illud.nu.6.C. de sacros.
ecc.vbi dicit donationem factam ad piam cãm
nemine recipiente non ualere,quia cum donatio sit contractus,requirit consensum donantis,& donatarij.l.j.ff.de pac.vnde subdit uidisse

istum

istum casum, q in instrumento continebatur, q talis donauit tali, nec dicebatur psenti, & acceptanti, nec de illius psentia apparebat: dixit in. q non ualebat, quia nō cōstito de psentia, psumebatur absētia uelut, q d facti. l. i bello. §. fa
1772 ctā. ff. de capti. † Nec obstabat gl. in l. j. C. de inuti. stip. q uult psumi psentiā, qa pcedit, qn instrum facit mētionē de actu, q nō pt fieri nisi in psentia, ut si dicat, q Titius fuit stipulatus: nisi n. dicatur, q partes fuerint psentes notarius diceret falsū. l. j. in prin. ff. de uerb. obli. sed donatio fieri pt iter absentes dūmodo nūcius interuenerit, uel epistola, & posito, q nō interuenerit, sicq; donatio sit nulla, notarius tamē non dicit falsum, concluditq; Castrens. q p hac parte fuit consultū. Idemq; ponit in l. Titia. §. 2. ff. de uer. ob. ubi sequitur Are. & Ias. Rui. cōs.
1773 154. nu. 11. uol. 5. † uno tamen casu crederē donationem ualere, licet essemus in dubio nūquid donatarius fuerit psens, uel absēs, quādo diceretur i calce instrumenti, actum in domo testatoris &c. id. n. uerbū actum, significat rē pfectam, & consumatam, ut tradit Bal. in auc. qd sine. C. de test. sequitur Cast. in l. si is q. col. 2. ff. e.
1774 † & hinc est, q psumitur rogitus testib. & notarij ad testamētū necessarius, & q lectū, & publicatū fuerit secūdū ipsos, & p Card. cōs. 133. col. 2. i pri. Alex. cō. 14. ad fi. uol. 6. Rui. cō. 159. nu. 2. uol. 4. merito psumi deberet donatarium fuisse psentē, cum alioquin donatio no esset pfecta donatario absente, ut per Rube. cōs. 23[illegible] post prin. & ita dicebam in allegato cō. 84. nu. 25. psumi stipulationē interuenisse uirtute di-
1775 ctorū uerborū Actum fuit, &c. † Secūda colligitur ex Aretino cōclusio, q donatio cā. mor. quo ad sui cōfirmationē cōtrib. eq paratur, quā tenēt Bal. Ang. Imo. Alex. Ias. & alij in l. 2. ff. de leg. j. & est cōis, ut Rui. Ripa, Soc. Iu. & Pōta. testantur: sequitur Gui. Bened. i c. Raynu. de testa. i uer. testamentū. 4. nu. 36. Caccial. iter cōsilia Soci. cōs. 19. nu. 6. uol. 4. (Idēq; tenet Dida. i rub. de testa. i 3. par. nu. 22. post Paulū de mōte Pico. i l. i quartā. col. 2. ff. ad leg. fal. & Ioā. Ficar. i addi. ad cōēs opi. Bapti. Villalobos. nu. 156. ubi mo hic citat, demūq; Iulius Cla. in suis cōib. opi. i
1776 uerbo do. cā mor.) monēt nāq; oēs ea cōne, † q ultimæ uolūtates requirunt ad sui cōfirmationē aditionē hæreditatis. patet in testō in §. posteriore. [illegible] quib. mod. test. i l. si nemo. & d test. tu. idē i codic. l. his. gl. Bar. & alij i l. q filio. §. seruus. i fi. ff. de hæred. inst. & p cōsequēs i fideicōmissis. § sed q hæredes. infra de fideic. hered. idē i legatis. l. cū quā. C. de fideic. At secus in don. cā. mor. q sola morte cōfirmatur, nec aditionē requirit, ut [illegible] l. post legatā. §. pe. ff. de his qb. ut indi. quā singularē dicit Imo. in d. l. 2. sed est cōsocia l. [illegible] in mort. test. quam ad hoc citat Bal. in l. [illegible] C. ad leg. fal. & alia in l. si lic. C. fam. erc. induco [illegible] p. Alex. in d. l. 2. Ideq; tenet Bar. in l. q Romæ. [illegible] Fiaonus, i fi. ff. de uer. ob. & Alex. col. 2. Bal. in d. l. j. C. de don. inter uir.

Don. cā mortis, quo ad sui cōfirmationē contractib. æqparatur.

& ux. Bar. Roma. & alij i l. i mortis. ff. de do. cau. mor. Ang. i l. j. C. eo. & i dispu. Altesis miles, car. 5. Aloysi. de Peru. iter consilia Bal. cōs. 248. vol. 5. Rube. con. 111. nu. 6. Lupus, in rub. de do. iter uir. & uxo. §. 69. nu. 3. And. ab Exea, de pact. nu.
1777 101. Bal dui. hic, † & Picus i d. l. i quartam. ff. ad leg. fal. nu. 26. ubi dicit, q nō est dare momētū, in quo dominiū rerū donatarū remaneat i hereditate, qa statim in ipso pūcto mortis confirmatur, & ultra auctoritatē glossarū, & Doctorū confirmatur ista ratio p tex. i l. non uidetur, a contrario sensu. ff. de don. cau. mor. si. n. morte pficitur don. cau. mor. non requiritur aditio (alias non diceretur pfecta, quia nihil actū esse credimus donec aliquid superest addēdū. l. cū Syllanianū, in fi. C. de his qb. ut indig.) quē textū ad hoc inducit Rom. in d. l. in mortis, Rui. i d. l. 2. col. 24. & Soc. Iu. nu. 77. Ad idē text. in l. si mortis cau. res. ff. de don. cau. mor. quē tex. ppēdit ad hoc ipse Soc. Iun. ubi mortuo donante, uēdicat donatarius: ergo sola morte confirmatur don. cau. mor. Addo ego aliū in l. si mortis cau. inter, eo. tit. ubi don. cau. mor. morte secuta retrotrahitur, nec de aditione uerbū qdē. ad idē tex. in l. Seia. §. fi. eo. ti. ubi donata causa mortis, morte insecuta a bonis auferūtur, nec addit, & adita hæreditate, ad idē in l. 2. in fi. eo. ti. ibi, [*cū mors fuerit insecuta,*] sed cæteris clarior est tex. i l. si is seruus. ff. de don. inter uir. & ux. uer. [*aut confirmet,*] ubi clare dicitur p mortē donantis confirmari donationem cau. mor. acceditq; a iur in l. sed si mors, uer. cū igitur. eo. tit. ubi dicitur donationē cau. mor. mortuo mari-
1778 to ratā haberi. † corroboraturq; ptera, nā filius de iure florū, poterat donare cau. mor. cū patris consēsu. l. tam is. §. j. ff. de don. cau. mor. & tamē hæredē non habebat, sed pater occupabat iure peculij. l. 2. ff. de cast. pec. Bar. in l. post dotē. ff. sol. ma. ergo non requirit aditionē do. cau. mor. ad sui confirmationē, sicq; tradit Bal. in d. l. eam quam, seqtur Aret. Soc. Rui. & Pontan. in d. l. 2. (a quib. licet dissentiat Soc. Iun. nu.
1779 78. dicens, † q illa occupatio iure peculij, q faciebat pater fungebatur uice aditionis, ut recte inueni pbatur i l. j. in fi. ff. de cast. peculio. mihi tamē illū tex. rectius intuenti secus uidetur, nam clare dicit, q pater ipsi filio non fit hæres, sed tamē hæres fiet qb. & filius fuit. si. n. filio non fit hæres pater, occupatio peculij q facit non fungitur uice aditionis, & q pater fiat hæres illis qb. filius fuit, respicit alias psonas quā filium, unde dici non debet, q occupatio peculij per patrē facta fungatur uice hæredi-
1780 tatis, & aditionis respectu filij.) † Accedit insuper, q aditio fuit inducta, ut per eam hæres obligaretur adeundo, namq; dicitur quasi contrahere. l. 3. in fi. ff. quib. ex caus. in poss. eatur. l. qui in aliena, in prin. & ibi not. ff. de acquir. hæt. Glo. in §. heres, infra de obl. ex qua. cōtr. Sed in donatione causa mortis iam fuit obligatio nata, in gl. ferē, in secunda differen

tia.ergo lex non curauit aditionem requiri p quam induceretur obligatio,cum iā esset in-
1781 ducta. † iura namque non inducunt remedia inutilia siue superuacanea, l. 1. §. dixerit aliquis,ff.de public.l.hæc stipulatio,§ .diuus. ff.ut leg.no.Soc.in l.j.nu.42,& in l.si quis ante, nu.8.ff.de acq. poss. Adde, quòd si dona. causa mortis ad sui confirmationem requireret aditionem,sequeretur, quòd hæres donantis nō adeundo posset infringere donationem , sicque eam reuocare contra l. 1. & fi.C.de reuo can.don.ubi tale ius non transit ad hæredes.
1782 † Circa tamen hanc rationē sic comprobatam diligentius est considerandum: cōcludit enim quidem donationem causa mortis ab ultima uolūtate differre,ex quo non requirit aditionem in ultima uoluntate necessariam , sed non concludit,quòd æquiparetur contra
1783 ctibus ex eo,quòd morte confirmetur.† imò cum innuat eam non confirmari in uita, quod & clarè dicit Fulg.in d.l. etiam, patet eā contractibus esse dissimilem, qui confirmantur in uita statim facti,§.1.infra de emptio.& de uerborum oblig.in princ. (Sed huic obiectio responderi potest , quòd procedit in contractu puro,at secus in conditionali,qui confirmatur p eius purificationem, l.cedere diē. ff.de uerbor.signi.§.ex conditionali, infra de uerb.oblig. sic enim contingit in donatione causa mortis,quæ tota sub conditione ressoluitur, ut inquit tex.in l.1. ff. eod. unde stant ista simul,quòd morte confirmetur, & tamen æquiparetur in hoc contractui simili tamen , ut est ipsa uidelicèt contractui conditionali , qui pariter per aduentum conditionis con-
1784 firmatur.†sufficit.n.similitudinē uersari in eo respectu de quo agitur,licèt in alijs uersetur dissimilitudo,ut not.Abb.in c.quēadmodū.de iure iur.& in c.translato,ubi quoq; Fel. & Dec. de constitut. Craue. cōsil.92.in fi, De-
1785 cian.resp.51.ad fi.uol.2. † imò plus inquit Purpur.consi.587.nu.9.post Are. in l.ex facto, in prin.not.6.ff.de uulg.argumentū a similibus procedere,licèt in illis dentur plures di-
1786 uersitates & instantię.†Alio tamē respectu mihi placet non pōt rō Doctorū superius telata,qa nō est generalis ē respū cōtractuū simpliciū,& purorū,qui statim cōfirmantur, nec mortem,uel aliud futurum contingens expectant:sic.n.rationem minus generalē confutant Rom.& Alc.in l.cū heredes §.1.ff.de acq. poss.& Ias.in l.si is q pro emptore,nu.74.ff.de usuc.sicut & Ripa,in l.centurio,num.92.ff.de uul.& post eū Ceph.cōs.408.nu.48. dicentes, quòd ratio quę nō est generalis reijciēda est, unde uidendū est,nūquid melius aliunde iustificetur hęc opi.negatiua,quòd in don. cau.
1787 mortis non requiratur aditio.) † Scdo igitur loco citatur tex. in l.j.ff.qui sine manu.qui non probat,nam de mentione mortis ne uerbum quidem,ergo non potest dici don.causa mortis.d.l.Seia.in fi. cum ibi no.imò uerò,ut inquit Io.ab Imo.in l.fi.ff.de don.cā mor.loquitur ille tex.de quodam pacto in contractu apposito,quod regulatur scdm naturam contractuū,ut semel facti sint necessarij,d.l.sicut, & ad declaratione illius tex.uidendus est Ful. in l.j.ff.d' ser. expor.dū conciliat l.3.&l. quęsitū, illius tituli,& l.j.C.si manci.ita fuer. alien. cū
1788 d.l.j.†Tertio Rui.in d.l.2.colu.24. mouebatur ex eo, quod ex don.causa mor.statim oritur actio personalis contra donantē,Gl. in d. l.non uidetur.ex legato uero demū post aditā hęreditatē.Gl.in l.unica,§.cū igitur,C.de cad. tol.ergo non reqrit aditionē ad sui confirmationē,imò frustra expectatur aditio,ut per eū
1789 latius. †quę ratio non per hoc concludit eam contractibus ęquiparari:si qua. n.obligatio,& actio oritur in don.causa mort. contra donantē,id oē tamē est reuocabile ad libitū donantis pęnitēdo,ut hic,qđ secus est in contractibus d.l.sicut.nec tūc quādo oritur obligatio,donatio pfecta est oīno, d. l. non uidetur,& ibi no.Imo.quod secus est in contractibus,ut no.Gl.inf.de empt.in prin.ex qb.apparet,quæ pro hac parte deducūtur non facere.
1790 † Quin imò contra eam facere uidetur aliqualiter,ut inquit Aret.hic tex.in l.fi.ff.de dona.causa mor.ubi dicitur,ꝙ mortuo donante [*donat.cā mor.nō sequitur manumißū ante apertas tabulas testamēti,*] ergo reqtitur aditio,q̄ tūc ab apertura tabularū cedebat,ut ibi not.Gl.& p batur in l.unica,§.cū igitur,C.de cad. toll.Secūdo urget tex.in eadē l. §. hęc aūt omnia.ubi uult oīa supradicta locū hēre in don.cau.mortis,& tñ supra dixit d' aditione i d.§.cū igitur, & in §.in nouissimo.Tertio stringit tex. in l.si sub conditione,§.j. ff.de cōtratab.in l.seruitutē,§.si quis bonorū,ff.de bon. lib. & in l.3. in prin.ff.de leg.præst.ubi rupto testamento per contratabulas,& sic non adita hęreditate, annullata aditione corruit don.causa mortis, nec debetur nisi personis exceptis,ut in d.l.j. ergo uidetur ad sui confirmationem requiri
1791 aditio.†sed, & hæc argumenta tolli possunt, nam ad primū stante literā affirmatiua, prout communiter habetur secūdū Imolam ibi,sequtur oppositū: (uerū quia non puto uerū,qđ ille dicit,nam & in libris duob. diuerso tpe excusis, & quod magis refert in Pandectis Florentinis stat litera negatiua, prout su
1792 pra retuli.) †Scdo dico, ꝙ ex quo morte donantis confirmatur donatio causa mortis, ideo domino serui cui donatum erat, acquiritur irreuocabiliter,& ideò si postea manumittatur (defuncto domino) licèt ante apertas tabulas, tñ eū manumissū hęc donatio non sequitur,ex quo non erat liber tempore mortis donantis,ita probat ille tex.ibi [*post mortē eius*] scilicet donantis. [*manumissum*] non ergo tempore mortis erat manumissus ,
1793 † (quia dispositio limitata certo tempore

pore præter illud non porrigitur.l.si quis ita
quis ff.de uulg.& pup.Alc.respon.102.nu. 3.
& ubi tempus in aliqua dispositione limitate
reperitur appositum, dicitur esse de forma
ut probatur in aut.quæ supplicatio,C.de pre
ci.imper.offer.& ibi Bal.Sal.& Ias.notant.idē
que Ias.in l.1.§. editiones, nu. 3. ff. de eden.
& Bal.in l.post mortem, C.de fideic.col.pen.
per nota. in l. si mandauero tibi, in princ. ff.
mand.ubi mandatū,ut aliquid fiat certo tēpo
re nō extēditur,ut fiat post illud tēpus.lequi-
tur Decian.respō.34.nu.15.uol.3. propterea
Iurisconsultus in d. l.fi.) subdit, hæc donatio
eū non sequitur,& ita illum declarat Cast. ibi
quem sequitur Rui.in d.l.2.unde quæstio uer
satur ibi.cui quæratur illa donatio domino an
seruo,nō aūt quomō, uel quādo cōfirmetur.
1794 † Ad secundū respōdetur,ut p Rui.& Soc.
iun.in d.l.2. ꝙ in præcedentib. nō fit mentio
de aditione quo ad effectum de quo agitur,vi
delicet respū confirmationis, sed solū quo ad
effectū trāsmittēdi,uel nō legatū,uel hęredita
tē,nam in §.cū igitur, dicitur, ꝙ legatū purū
cedit à morte testatoris ante aditā hęredita-
tē,hoc est trāsmittitur,hęreditas uero nō.d.§.
in nouissimo,& in hoc donatio causa mortis
nō differt à legato,quia & ipsa trāsmittitur à
die mortis donantis.sed ꝙ in d.causa mortis
requiratur aditio sicut in legatis,hoc ibi non
probatur,qa in aliqua parte illius legis nō di
citur,ꝙ legata requirant aditionē quo ad sui
1795 cōfirmationē.†ergo relatio nihil pōt ope
rari circa hūc effectum (de quo non apparet
Gl.pen.in c.si Romanorū 19.distin.c.ueterū,
9.distin.Ang.in l.si donatio,C.eo.Rol.à Valle
cōs.8.nu.20.uol.3.subdēs nullam uirtutem re
ferētis esse nisi appareat quanta, & qualis sit
uirtus termini ad quē fit relatio, l.in testō, ff.
1796 de cōd.& de mō.† & ob id dici solet, ꝙ re
latio nō attēditur quando relatū secus loqui-
tur,ut per Ale.cōs.11.col.fi.uol.j.Card.cōs.2.
col.j.Dec.in auct.si qs in aliquo,in fi. C. de e-
dē.cōs.63.2.dub.cōs.350.col.3.in l. edita, nu.
86.C.de edē.& in l.pen.nu. 2. C.de instit. &
1797 sub.dixi,cōs.75.nu.53.) †Ad iura tertio lo
co deducta respōdet Bart.in d. l. 3.& in l. post
legatū,§.pen.ff.de his quib.ut indi. quòd lo-
quuntur in donatione testō cōfirmata,quę so
lutio diuinat,ut inquit Ruin.in d.l. 2. & prius
1798 eo Fulg.in d.l.etiā. †(nec est ut illis addam
licitū in iure diuinare, l.si putator,ff.ad l.Aq.
Cor.cōs.191.uol.3.dixi,cōs.194.nu.97.) unde
Ruin.aliter dicit, quòd d.iura loquūtur in do
natione facta ante testamētū,quæ intelligitur
in eo tacitè cōfirmata ex quo potuit in eo re
uocari,& nō fuit reuocata iuxta Gl.in l.cū hic
status,§.1.ff.de don.inter uir.& uxo.& per A-
lex.in aut.ex testō.C.de colla. nil mirū ergo si
requiritur aditio,qa de illa iudicatur sicut de
1799 alia relicto in testō. †(sed & hęc solutio mi
hi nō placet,nam Gl.in d.§.j.quę de tacita cō-
firmatione donationis loqtur ex quo nō fuit
testō reuocata,locū hēt in donatione de se in
ualida & reprobata à lege,qualis est inter ui-
rū,& uxorē,l.1.ff.de don.int.uir.& ux.nā cū de
bilis sit,indiget illa tacita cōfirmatione,uel ex
pressa de qua in l.donationes C.de don.inter
uir.& ux.at nō idē iuris dici dēt in don.causa
mor.de se ualida,nec à iure reprobata,sed ad-
missa,talis.n.nō indiget ea tacita cōfirmatio-
ne testamēti resultāte ex illo ī quo nō reuoce
1800 tur. † cū,qđ de se ualet,nō indiget cōfirma
tione,ut per Decian.Resp.65.nu.18.uol.2.qua
re velut à testamēto separata,morte sola donā
1801 tis firma manet.†Melius ergo dici pōt ad
d.l.si sub cōditione,& ad.§.si quis bonorū,ru-
pto testō per cōtratabulas annullari quoque
don.causa mortis,licèt extra testamētū factā,
quia in cōtra tabulas disputatur de iure pa-
tris,& filij.Itē patroni,& liberti,l.filio,§.j.ff.đ
inoff.test. ut no.in l.ex duob.§.fi.ff.de uulg.&
pup.merito cōtratabulans repelli dēt ab om-
ni cōmodo,qđ hēret à patre, uel liberto, ita
respondet Bar.in d.l.post legatū,& Alb.cōsē-
1802 tit.†Vel & secundò dici pt, ꝙ quando quis
egit contra testamentū, & obtinuit, quod vo
luit, consequens est,ut priuetur don.cā mort.
non quia sit indignus,quia non perderet nisi
ea quæ ex iudicio defuncti habuit, sed quia
non est uerisimile, quòd testator uoluerit ei
dare,quod dedit, ut ipse hoc casu illud hēret,
quoniam infringit testamentū,ita respondet
1803 in effectu Fulg.in d.l.etiam. † Ad textū ue
rò in d.l.3.cui nō conueniūt dictæ solutiones
cū ibi contratabulans non erat donatarius,
sed alius,dico quòd ille tex.loquitur de dona.
causa mor.in testamento facta.probatur ex.l.
j.ibi,[*ut qui patris iudicium rescindunt per contra ta
bulas,*] quod exponit Alber.post Rayner. iudi
1804 cium ab instituto relictum.†ergo in testō,
nam institutio signum est testamēti facti,l.nō
codicillū,C.de testam. (& ex institutione vim
recipit testamētū,& ob id ueluti caput atque
fundamētū intelligitur totius testamēti, hæ-
redis institutio,ut Iustin.scribit in §. ante hæ-
redis, Inst.de legat. hinc Marcellus, in l.pro-
ximè, ff.de his quę in testa,delē.refert illa uer
ba Antonini Cęsaris dicētis [*uidetur tibi uoluisse
testamētū ualere qui nomina hæredū induxit?*] Et
Calphurnij Lōgini qui subiūxit [*potest illud te-
stamentū ualere,quod hæredē nō hēt?*] quasi sic in-
terrogādo sēserit uterq; ꝙ nequaquā,put fir
mat Baldui.in d.§.ante hęredis citās insup Iu
lianū relatū à Paulo, in l. fi. ff. de iure cod. qui
dixit [*tabulas testamēti nō intelligi,quibus scriptus
nō est,*] & magis codicilli quā testamētū existi
mādi sunt,nec eo tantūmodo, quo dixit Albe
ric. probatur ibi,quòd esset factū testamentū
1805 sed & alio pleniori.) cōfirmatur, †nam uer
bum,iudiciū,pro testō capitur,l.j. C.de sacro
san.ecc.l.uel negare,ff.q̄ tes.aper.l.si fratres,§.
idē resp.ff.pro soc.Itē q̄a dicit [*iudiciū rescindūt*

per contra tabulas.] hoc enim remedium inuentum fuit ad impugnandum testamentum, l. ut liberis, C. de coll. l. maximũ uitiũ, C. de li. pręt. deinde subdit [*ex iudicio eius quibusdam perso-*
1806 *nis legata, & fideicommissa prastarent.*] † illa enim dictio, Ex, denotat originem causamq; proximã, Bar. in l. j. §. ex incẽdio, ff. de incẽd. rui. & naufr. Bar. & alij in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iu. (Paris. consi. 47. nu. 85. uol. 3. dixi, cõsil. 97. nu. 8.) si ergo illa legata sũt ex iudicio, & sic testamẽto, patet, ꝙ in eo sunt facta, merito dum continuando se Iulianus in d. l. 3. subdit [*sed & si mortis causa donationes collata sunt,*]
1807 debet intelligi in testamẽto, † nã præcedẽtia declarant sequentia, l. si seruus pluriũ, in fi. ff. de leg. j. (& adersatiua, sed, cum copula ibi posita denotat diuersitatẽ facti nõ autẽ iuris, Castr. in l. sed & si, in princ. ff. de pet. hær. Ias. in l. si is qui pro emptore, nu. 18 t. ff. de usuc. & in l. j. nu. 16. ff. de acq. hęred.) & ꝙ ille tex. loquatur de donat. causa mor. in testamẽto facta tenet Soc. iun. in d. l. 2. num. 84. licèt nõ sic deducat. vnde nil mirũ si tali casu requiritur aditio cũ depẽdeat ex testamẽto. (idem quoque cõfirmat ibidẽ Ripa, col. fi. post Imol. in l. fi. ff. de don. causa mor. qui concludũt cõem sententiam, ꝙ donatio causa mor. non requirat aditionẽ, procedere quando facta fuit extra testamẽtũ, secus si in testamẽto, sicq; debere intelli
1808 gi dictam cõmu. opinionem. † & ex prædictis infero ad unũ satis notabile, & à nemine tactum quẽ uiderim, ꝙ licèt in testamẽti passim consueuerit apponi clausula, si nõ ualet iure testamẽti ualeat iure codicillorũ seu donationis causa mortis, tamẽ uigore dictę clausulæ talis donatio nõ dicetur in testõ facta, cũ supponatur illud nõ ualere, & ita potuerit aliquo respectu contingere, sed de ipsa iudicari debebit ueluti de facta extra testamentum, & propterea sola morte donãtis cõfirmabitur, nec ullam requiret aditionẽ hæreditatis quo
1809 ad sui confirmationem. † Verum quia operatur talis clausula, ꝙ relicta debeantur à uenientibus ab intestato, l. ex ea. §. j. & ibi Bart. & alij, ff. de testa. Gl. & scribentes, in l. ex testamento, C. de fideicomm. Decius, cons. 242. & cons. 320. in prin. D. meus Rimin. con. 123. nu. 17. si donatio cã mortis erit immodica uidelicet supra modũ falcidiæ, poterũt ueniẽtes ab intestato uti beneficio legis falcidiæ, l. si mortis causa, & l. pen. C. ad leg. Falcid. l. 2. C. de donatio. causa mortis. sin minus secus, & hęc incidenter sint dicta. Postremo loco, & ad terminos quæstionis nostrę redeũdo) patet utramque opinionem ex deductis non probari.
1810 (unde resoluendo hunc articulum sum in tertia opin. quòd donatio causa mortis quo ad sui cõfirmationem non æquiparetur ultimæ uoluntati, ut omnes tenẽt, quia non requirit aditionem, sed nec æquiparatur cõtractibus, cum morte tãtum confirmetur, ut probatur in l. non uidetur. ff. de don. causa mor. & alijs supra citatis, nu. 1786. quod repugnat cõtractibus, qui (regulariter) in uita confirmãtur, nec mortẽ expectant, (sed facti statim ligant, l. sicut, C. de act. & obl. l. ab emptione, ff.
1811 de pact. cum sim.) † Tertia succedit ex Aretino conclusio, ꝙ si consideramus donationẽ causa mortis quo ad effectum æquiparatur ultimæ uoluntati quantum sit respectu rei uendicationis: sicut enim datur rei uendicatio ꝓ ultima uolũtate, puta pro legato, l. à Titio, in fi. ff. de furt. ita pro donatione causa mortis, l. si mortis causa rescri. ff. de don. causa mortis, in uerbo [*uendicare*] & in uerbo [*donatum*] iũ *Donatio causa mortis quo ad effectũ aliquid æquiparetur ultimæ uoluntati.*
1812 cta Gl. † & licèt Aret. non dicat, hoc idem tenuit Bal. in l. cum hi, in princip. circa fi. ff. de trans. per illum text. ubi relicti nomine donatio causa mortis continetur, ut ipse dicit, quod ille textus non dicit, sed loquitur de alimentis relictis ab eo cui mortis causa donatio facta fuerat. Idem etiam tenet Bald. in l. 5. C. si quis alte. uel sibi. Sal. in l. traditionibus, in 6. opp. C. de pact. Ang. in d. l. à Titio. Imo. i l. 1. ff. de don. cau. mort. Bald. Are. Alex. Ruin. & alij in l. 2. ff. de leg. 1. Guil. Bened. in c. Raynutius, in uer. testamentum, 4. num. 39. de testamen. quatenus dicunt in donatione causa mortis dominium ipso iure transire mortuo donante in donatarium, moti per tex. in l. 1. cum sequen. ff. de public. in rem act. hinc ergo colligitur sibi rei uendicationem competere quæ datur domino, l. in rem, ff. de rei uend. (sicq; firmat insuper Didac. in Rubr. de testa. 3. par. nu. 16. post Ana. in c. quia in omnibus, colũ. 15. de usur. Io. Lup. in Rub. de don. inter uir. §. 77. Alexand. & Ias. in d. l. 2.) confirmatur ultra Doctores hæc conclusio per tex. in l. fi. C. de don. causa mor. ibi, [*ut omnes effectus sortiatur, quos ultimæ liberalitates,*] sed legata habent effectum de quo supra, ergo & donatio causa mortis. Secundo accedit textus, in l. si mortis causa donatus, in uerbo [*uendicantes*] & in l. qui mortis causa. ibi [*in rem actionem habet,*] ff. de donatio. causa mortis, ubi resoluta donatione causa mortis competit donanti uendicatio, quod arguit retranslatum esse dominium in eum, sicut fit in legatariũ.
1813 dicta l. à Titio. † contra tamen hanc conclusionem obstat ratio Baldi, in l. si mortis, C. ad leg. Falcid. nam pro donatione facta pacto nudo datur condictio ex l. si quis argentum, §. finali, C. eod. quæ condictio competit ad dandum, §. appellamus. Inst. de actio. ergo uidetur, quòd dominium non sit translatum, sicque rei uendicatio non competat do
1814 natario. † Sed respondet idem Bald. & latiùs declarant Ale. & Soc. iun. in d. l. 2. nu. 109. (istud non inconuenire per l. j. C. de don. quę sub modo, ubi pro rebus donatis sub modo nõ seruato rei uendicatio pro restituendo pristino dominio, & insuper condictio in

personam

personam competit idque procedit, quia dominium transit de iure speciali, uidelicet ipso iure contra regulam leg. traditionibus. C. de pact. quo casu toleratur id quod non procederet si iure communi quis esset dominus. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. & pos.) sed fortius stringit tex. in §. per traditionem, Inst. de rer. diui. ibi, [*si quidem ex causa donationis tradantur sine dubio transferuntur,*] ergo sine traditio
1815 ne sentit esse secus.† tamen responderi potest inclusionem unius non esse exclusionem alterius, quando constat de contraria uoluntate disponentis, ut per illum textum, no. Iason. in l. prima, §. adipiscimur. ff. de acquirenda poss. colum. 2. quod procedit nedum si de contraria uoluntate eiusdem disponentis cõstet,
1816 ut Ias. loquitur, sed & alterius,† quia unius inclusio non excludit alios, qui alia uia, & alio modo comprehenduntur, alias sequeretur, quod lex de uno loquens censeretur in casu non expresso leges alias corrigere, quod non est dicendum, ita Saly. in l. de crimine. 2. oppo. C. qui accu. Dec. consi. 11. num. 18. D. meus Rimi. cons. 529. num. 26. cum ergo constet alibi in donatione causa mortis sine traditione dominium transire. d. l. j. & 2. ff. de publicia. utique inclusio facta per Imperatorem, de traditione ex causa donationis per quam dominium quæritur, non excludit idem esse quando donatur sine traditione, (accedit, quòd Iustinianus dixit [*si ex causa donationis tradantur sine dubio transferuntur,*] sentiens sine quoque traditione dominium transferri, sed indubitanter idem euenire medio traditionis, unde casum magis clarum noluit Imperator explicare non negans
1817 idem in alio.† Quod si quis obijceret Imperatori, cur talem casum indubitabilem decideret cum quælibet lex debeat esse de dubitabili. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edic. cum gl. l. ancillæ. C. de fur. ibi, [*nulla iuris quæstio est,*] & ibidem glo. confirmatque Roccus de Cur. in c. fi. de cõ
1818 sue. in gl. super uerbo utilis, tali ratione,† quia lex ob necessitatem edi debet. c. erit autẽ lex. distin. 4. ergo in casu claro, & indubitato, & sic sine necessitate edi non debet. Respondetur, quod Imperator in d. §. per traditionem. dicens, sine dubio, sicut & in l. unica. C. quan. non pet. par. in dubium non uenire, uel alibi, clari, & indubitati iuris esse, intelligi debet, ut ibi declarat Cur. Ion. & post eum Cagno. num. 6. quantum ad legislatorem cui omnes legum rationes apertæ sunt, & in quo prudentia iuris est, secus quo ad alios, apud quos probabilis potest cadere dubitatio, quæ fuit solutio Bartoli, & antiquorum, licet Cur. non adducat in l. ubicumque, colum. 6. in ulti. opp. ff. de inter. acti. & ita respondetur ad §. nec enim, Inst. de socie. & ad l. quæris. ff. de nat. rest. ibi, [*ea res nec dubitationẽ habet, nec unquam habuit.*] intelligi nãque debet quo ad legislatorem quamuis alij rationabiliter dubitare potuerint, sed ut ad ipsam con-
1819 clusionẽ reuertar, unde digressus fuerã, † limitatur,) ut procedat in donatione causa mortis impropria, quæ in legatum seu fideicommissum transit, ut absenti facta: cum enim talis donatio in effectu habeat uim ultimæ uoluntatis, nil mirum si transit dominium ipso iure, sicut in legatis, at secus in donatione causa mortis, proprie, & stricte sumpta, ut præsenti facta, quę olim requirebat stipulationem, hodie uero pactum nudum etiam sufficit, sicut ei dominium non transibat olim sine traditione, ita nec hodie, cum iure cautum non reperia-
1820 tur.† merito adhærendum est regulæ legis, traditionibus, C. de pact. (nisi de exceptione doceatur. l. ab ea parte. ff. de prob. l. suus quoq. uersi. puto generaliter. ff. de hær. inst. c. ad decimas, de rest. spol. in 6. c. uenerabilibus, uer. potest quoque. de sen. excom. in 6. cum simil. per Nattam, cons. 199. num. 10. & in terminis nostris) ita uoluit Imola, in l. ex hac scriptura, colum. j. ff. eo. & ante ipsũ Bal. in l. licet. C. de pac.
1821 † sed hanc limitationem damnat Alexan. in d. l. 2. ff. de leg. j. colum. 3. Soc. Iun. post eum, num. 110 & Guil. Pontan. num. 27. quoniam per eam nimis uiolatur, & restringitur dicta lex 2. cum præced. ff. de publicia. quæ loquitur in donatione causa mortis diuersa a legato. ibi, [*ut legatum, uel donationes causa mortis,*] & tamẽ subdit, quod ad exemplum legatorum capiuntur donationes causa mortis, unde sentit, quòd in eis dominium transeat sine traditione, ut in legatis prout diligenter adnotat Aug. ibi dicẽs, quòd hoc alibi non reperitur, & cõsentit Ful. propter continuationem illius legis ad præcedentia. & licet donatio causa mortis proprie sumpta fiat præsenti stipulatione, inque, pactũ ne requirat, nõ tamen inde sequitur, quòd dominium sine traditione non possit transire, ut patet ex l. fi. C. de sacrosc. eccl. sicque ratio Imo-
1822 læ tollitur per Soc. Iun. in d. l. 2. † Secundo limitatur ista conclusio, ut procedat in donatione causa mortis expressa, secus in tacita uelut in donatione inter uiuos facta inter uirum & uxorem, uel patrem, & filium, quæ cum ab initio non ualeat, sed morte confirmetur. l. donationes. C. de don. inter uir. ob id dicitur racita donatio causa mortis: in hac enim donatione non transit dominium recta uia sine traditione, & ob id nec rei uendicatio competit donatario, ita uoluit Ang. in Aut. de hære. & fal. in prin. col. 3. sequitur Alex. in d. l. 2. ff. de leg. j. col. 3. Dec. in d. l. traditionibus, col. fi. nu. 16. mouentur ex l. Papinianus. ff. de don. inter uir. & ux. ubi ex promissione facta uxori animo donandi non potest hæres mariti conueniri, licet durante uoluntate maritus decesserit, ergo patet dominium sine traditione non
1823 transferri. † Secundo mouentur per tex. iũcta gl. in l. 1. C. de dote cau. ubi mortuo marito datur actio cõtra hæredes eius, quia in illa donatione facta uxori licet non interuenerit traditio,

ditio, tamē interuenit quid loco traditionis,
quia in dotem accepto tulit, ut inquit glo. uel
ut tradit Fulg. in d.l. Papin. maritus ibi confes
sus est rem in dotem habere animo donandi,
cui confessioni inest tacita traditio sicut con-
tingit in donante fundū retento usufructu,
quæ retentio uim traditionis fundi habet. l. qs
quis. C. eo. tit. (sicut & alibi patientia loco tra
ditionis est in usufructu, & in alijs seruitutib.
l. 3. §. dare, & ibi gl. & Doctores, ff. de usuf. l. j. in
fi. ff. de serui. rust. præd. cum sim.) si nihil ergo
interuenisset, cessaret actio sicque nō esset trās
1824 latum dominium. † Tertio cōfirmatur hæc
limitatio, nam uidemus dominium legati taci
te relicti ipso iure in legatarium non transfer
ri. l. seruum filij. §. si. ff. de leg. j. secundū intelle-
ctum Iacobi de Are. quem Bar. Bal. Ang. & ma
gis communiter scribentes sequuntur, ut ibi
refert Alex. & Ias. & cæteri passim in l. j. eo. titu.
Pariter ergo dicendum est, quod in donatio-
ne cau. mor. tacita dominium ipso iure non
transeat in donatarium, cum de legatis ad eā
ualeat argumentum. l. illud. ff. de don. cā mor.
1825 † (Vltimo cōfirmatur, nam si diceremus in
tali tacita donatione dominium sine traditio
ne transire, duo specialia concurrerent contra
legem j. C. de dot. pro. cum ibi not. Primum, ꝙ
ubi uere donatio cau. mortis nō præcessit, sed
inter uiuos tantum. tacita cau. mor. præsuma-
1826 tur ex silētio moriētis. d. l. donationes. † qđ
est contra regulam dicentem, donationem in
dubio non præsumi, glo. in l. generaliter. C. de
non num. pec. & ibi Bal. & Ang. Anch. con. 32.
Alex. consi. 13. colum. 2. uol. j. & Decian. respō.
117. nu. 40. uol. 3. Secundum, ꝙ dominium si-
ne traditione transiret ipso iure contra regu-
lam legis, traditionibus. C. de pact. ergo ne se-
quatur hoc inconueniens inusitatum, dici dēt
in tali tacita donatione causa mortis dominiū
ipso iure non transire. licet tamen hæc subtilia
1827 sint, nihilominus) contra † hanc limitationē
stringit tex. in l. apud Celsum. §. Iulianus. ff. de
exc. doli. iuxta intellectum, quem supra dedi ad
illum textum. ibi enim illa donatio causa mor
tis tacita facta fuit per promissionem etiā ual-
latam stipulatione, ut patet in uerbo, [*spopon-
disset*,] (Inst. de uerb. obl. §. j.) & tamen quia cō-
ualuit donator, dubitat an uti possit exceptio
ne si conueniatur: cum enim supponat eū con
ueniri posse, datur intelligi, quòd erat transla
tum dominium in donatarium, & actio nata,
1828 † maxime cum exceptio. quæ datur, sit actio
nis exclusio. l. 2. ff. de excep. ergo est ibi casus,
quòd in donatione tacita transit dominium
sine traditione. Secundo adduco textum in l.
cum hic status. §. j. ff. de dona. inter uir. & uxo.
ubi dicitur, [*oratio de confirmandis donationibus per
tinet ad omnes donationes inter uirum & uxorem*, [er
go etiam ad tacitas, deinde subdit, [*ut ipso iure
fiant eius, cui donatæ sunt*.] si ipso iure, ergo sine
1829 traditione. † (lex enim id operatur, prout
potest. l. raptores, & ibi Bar. C. de epis. & cler. l.
si. C. de sacrosan. eccl. homo uero nequaquam,
Cy. & Bal. in l. ea lege. C. de cond. ob cau. Bal. in
d. l. traditionibus, in fine, & in l. j. colum. 3. C. si
plur. una sen. Ang. & Imo. in l. qui uniuersas. §.
j. ff. de acq. poss. cum similibus per Tiraque. in
l. si unquam, uerbo reuertatur, nume. 187. C.
1830 de reuo. donatio.) † Tertio accedit regula,
quòd taciti, & expressi idem est iudicium. l. cū
quid, & ibi no. ff. si certum pe. (Cephal. consil.
272. num. 87. Balthassar Quintius, consi. 177.
num. 146. primo tomo diuersorum ultimarū
uoluntatum, Alcia. respon. 590. num. 2.) sicut
ergo in expressa donatione causa mortis, do-
minium transit ipso iure, pariter in tacita tran
sire debet. sed & quarto loco Soc. Iun. in d. l. 2.
ff. de leg. j. nume. 111. contra hanc limitationē
insurgit uelut impertinentem ad regulam de
qua supra traditam in donatione causa mor-
1831 tis, † cum hæc non possit aliquo modo dici
donatio causa mortis, ueluti mentione mor-
tis non facta. lege, senatus. §. mortis causa. ff.
de donatio. causa mortis, merito non potest
in ea limitati regula loquens de donatione cā
mortis, cum limitatio debeat esse de terminis
regulę. l. nam quod liquide. §. fin. ff. de pe. leg.
Dec. late, & post eum Cagno. in l. j. ff. de reg. iu.
(Cephal. consi. 155. num. 5. Bero. consi. 38. nu.
14. uolu. j.) † Istis tamen non obstantibus ab
1832 hac limitatione non recedo per superius
deducta, & ulterius hac ratione. quoniam talis
obligatio, quæ in donatione facta per maritū
uxori contingit, nulla est ipso iure. l. j. ff. de do.
inter uirum, & uxorem. merito si traditio non
interuenerit, sicut obligatio prædicta non cō
firmatur morte, d. l. Papinianus, ita nec transit
1833 ex ea dominium. † (quod enim nullū est, nul
lum producit effectum. l. 4. §. condemnatum.
ff. de re iudi. Ias. in l. j. colum. 4. C. de iur. & fac.
igno. cum simi. per Rolan. à Valle, consi. 49. nu
me. 29. uolumi. 4. Imo idem sunt, nullum esse,
uel nullum effectum habere: nam quod caret
effectu, nomine etiam caret. Bal. in l. cum pre-
cibus. C. de prob. Beccius, consilio 66. nume. 7.
1834 † & ex nullo nulli, & nullum præiudicium
infertur. l. non dubium. C. de legib. Bal. in l. ea
quidem. C. si manci. ita fuer. alie. Bello. consilio
1835 74. nume. 3. † hinc uidemus, quòd sicut ex
alienatione nulla, non præiudicatur alienan-
ti, nec res in commissum cadit. Bar. in l. 2. nu-
mero 3. C. de episco. aud. consilio 9. numero
5. uolumine j. Paris. de Put. de feu. reinteg. ca
pitu. 42. in fine, Parisiens. Moderni in consue-
tu. feudal. §. 22. numero 32. Clarus in §. feudū.
questio. 31. in prin. cum sequen. Mari. Freccia
de feud. libro secundo, prima autoritate, nu-
1836 mero 4. † ita nec agnatis præiudicat quomi
nus habeant ius redimendi nulliter alienata,
ut concludit Bursat. consilio 82. numero 7.)
Sed (ut ad rem nostram redeam) si traditio in-
teruenerit, quia est (aliqua) saltem quantum
ad

ad possessionem.l.j.§.si uir.ff.de acqui.poss.merito morte confirmatur transitque dominiũ,
1837 ita Bal.in d.l.Papi.qui etiam dicit non interueniente traditione donationem non esse perfectam,sed imperfectam, nil ergo mirum si dominium non transit ex ea. Nõ obstant cõtraria.& primo textus in d.§. Iulianus.nam illud dubium,nunquid maritus ille possit uti exceptione, non erat translatio dominij, sed quia uidebatur donatio inter uiuos,ut pote mẽtione mortis non facta, & per consequens, quòd reconualescentia non prodesset, sed contrarium deciditur, quòd imo prosit reconualescentia sitque locus exceptioni uẽlut in donatione causa mortis, cũ ut donatio inter uiuos ualere nõ posset, prout illum textum declarat Rom.in l.quæ dotis . ff.sol.matri.Soc. consilio 130.colum.pen. consi.137.colum. 2. uolum.j. Curt.in rubri. ff.de leg.j. colum.pen. uersi.fal-
1838 lit prædicta.†(sic enim fieri solet interpretatio, quòd actus ualeat potius,quam pereat. l.quotiens. ff.de reb.dub,l.quotiens,& ibi Ias. concordantes allegat.ff.de uerb.ob.dixi con-
1839 silio 31.numero 107.)Ad secundum †respõdetur,quia tex.in d.§.j.loquitur in donatione in qua deuẽtum fuit ad traditionem, sicque Baldus iterpretatur ibi per dictam l. Papinianus, & probat ibi,[*fiant eius cui donatæ sunt.*]nõ enim dicit,cui donationis causa promissæ sunt,ut diceret deberet si non interuenisset traditio, & dum textus inquit[*ut ipso iure fiant eius*]respectũ habuit ad tempus quo donatio confirmatur, tunc enim transit ipso iure dominium in eum cui donatæ sunt absque noua traditione,cum
1840 ante iam diu fuerint traditæ.† Ad tertiũ respondetur illam regulam procedere quando tacitum procedit secundũ regulam iuris communis,secus si contra,ita declarat Imo.& post eum Alex.in l.ex facto.§.si quis rogatus,num. 12.ff.ad Trebel. Ias.in d.l.cum quid. nume.20.
1841 † Cuius est ratio,quia dispositio tacita non potest inducere correctionem iuris communis,ut no.in l.cum prætor.ff.de iud.& in l. maritus.in fi.C.de procu.tradunt Cy.& alij in l.3. C.de sepul.uio. (Decian. respon.16.nu. 36.uolum.j.)sed ista donatio causa mortis tacita inducitur contra regulam iuris communis, secũdum quam requiritur mentio mortis ad inducendum donationem causa mortis,l.Seia.in fi. ff.eo.ergo non debet in ea par. uirtus esse quo ad translationem dominij ipso iure,quæ repe
1842 ritur in expressa. † (cum potissime diuersa ratio militet inter expressam donationem causa mortis,& tacitam propter mentionem mortis in prima factam non in secunda, quo casu non est par uirtus taciti,& expressi,quãdo militat diuersa ratio,ut no.in d.l.cum quid.& po-
1843 nit Bero.consi. 128.nu.20.uol.2.) † Rursus actus, & uoluntas taciti non sic late interpretantur,sicut expressi,ut tradit Cast.consi. 334. uisa appellatione,colum.3.uer.nam actus, uol. j.in nouiss.alias 25.in anti. prout citat,& sequitur Ias.in d.l.cum quid, num. 8. Craue. latius, consi.123.colum.fi.in prin.(Rol. à Valle,consilio 97.nu. 26. uol.2. reddens rationem,quia non debet extensio fieri de minori ad maius, & cũ prædictis etiam concordat Beccius,consilio 39.nu.25.) ergo ex tacita donatione causa mortis,non debet ipso iure dominiũ transire,sicut in expressa transit,ne sic late interpre-
1844 tetur prout expressa.† Non obstat ultimum quod inquit Soc.Iun.in d.l.2.namque imo ista reputatur donatio causa mortis, licet mentio mortis non sit facta, ex quo ut donatio inter uiuos ualere non potest secundum Doctores supra citatos,& sic limitatio dicitur esse pertinens ad regulam, sicque corruit, quod inquit
1845 Soc.Iun.† (Postremo,quæ dicta sunt de dominio, quod ipso iure transit in donatarium causa mortis, procedunt donec durat ipsa donatio causa mortis, sed quamprimũ cessat causa donationis,quod est cum perit,& euanescit redit illud dominium ad donantem saltẽ quo ad utilẽ in rem actionem.l. si mortis causa res donata cum sequente. ff. de don.cau.mor.ubi Bar.& Cast.hoc notare uidentur.Rip. in d.l.2. conclu.3. ff. de leg.j. & sequitur Didac. in rub.
1846 de test.3.par.nu. 16.ad fi.† Nouissime ne uideatur inutilis fuisse conclusio supra firmata, quòd in donatione causa mortis, dominium transeat ipso iure in donatarium dico, quòd hinc effectus sequitur, quòd ab ipso die donationis celebratæ fructus donatario debeantur,
1847 †Licet uidemus si a lege,uel Canone bonorum,beneficij,uel dignitatis priuatio ipso iure fiat, commisso crimine fructus a die criminis perpetrati fisco debentur. l.eũ qui,in prin. ff.de his,quib.ut ind.glo.notab.in auct. de incest.nup.§.j.uer. imminere,quia Doctores ibi communiter sequũtur, & singularem dicit Repertorium inquisitorum,uerbo, confiscatio, auream que Petrus Belluga, in Speculo principum, tit. de amort. §. nunc uideamus,num. 8.Paul. à Monte Pico, in l. post contractum, colum.pen.ff.de dona.Fel.in c.Rodulphus,nu. 38.de rescr.& in c.de quarta,num.33. de præscri. sicut & alij, quos congerit Tiraquel.in l.si unquam.uerbo reuertatur, num.219.C.de reuo.dona.demumque Didac. in Epito.secundę
1848 partis,de testa.cap.6.num.8.) Quod si contingat donationem causa mortis,reuocari ob cessans periculum quo facta fuerat, quia talis reuocatio pariter fit ipso iure,prout supra uidimus in tertio notab. num.38. propterea fructus quoque restitui debebunt donatori per donatarium percepti, ut ibi subiunxi,nu. 42.
1849 † Quod optima sane ratione cõstitutũ fuit ut cẽseo,quia nihil tam naturale est,quam eodem genere quodque dissoluere,quo colligatum est,l.nihil tam naturale.ff.de reg.iur.unde tex.quem citat ibi Decius in c.j. eo. titu,dicit, quòd omnis res per quascunque causas nascitur

tur per casdem dissoluitur, unde sicut per do
nationem causa mortis ipso iure dominium
fructusque donatario quęruntur, cōsentaneū
fuit, quod per reuocationem illius ipso iure
dominium fructusque reuertantur ad donan

Donatio causa mort. quo ad ius accrescendi æquiparatur ultimæ uoluntati.

1850 tem.) † Secundo quo ad ius accrescendi
pariter concludit Aret. hic donationem cau-
sa mortis ultimæ uoluntati, non autem con-
tractib. æquiparari, l. unica, §. fi. C. de cad. toll.
ubi postquam dixit de iure accrescēdi, quod
in legatis locum habet, §. i primo, cum sequē
ti, subdit hæc omnia etiam in donatione cau-
sa mortis locum habere; & sic ius accrescen-
di, prout in specie Bar. Bal. Sal. & Fulg. notāt.
1851 † hoc autem ius accrescēdi cessat in contra
ctibus, l. si mihi & Titio, & ibi not. Bar. Castr.
Imo. Alex. & Ias. ff. de uerb. ob. Secundo idem
confirmat Bart. ratione in l. re cōiuncti, in fi.
ff. de leg. 3. hic enim casus non est inter enu-
meratos hic per glo. in uerbo Ferè, in quibus
est differētia inter donationem causa mortis
& legata, ergo remanet æquiparatio utriuſ-
1852 que in hoc: † (quia, quod non corrigi-
tur, id stare non prohibetur, l. sancimus, C.
de testam. l. præcipimus, C. de appellat. cum
uulgaribus.) Tertio corroboratur ex l. fi. C.
de donatio. causa mortis. ibi, [*ut omnes effe-
ctus.*] sicut ergo in ultima uoluntate locus est
iuri accrescendi, ita etiam in donatione cau
1853 sa mortis. † (quia, qui dicit omne, nihil
excludit, l. Iulianus, ff. de leg. 3. Dec. & D. meus
Riminaldus, in l. omnia, ff. si cer. pet. Bartol. &
Doct. in l. serui electione, §. fi. ff. de leg. j. & ge
neralis sermo nihil intactū relinquit, Bal. con
sil. 305. uerba Principis, uol. j. & uerbo gene-
rali omnia includuntur, Bald. cons. 291. in te-
stamento, uol. j. Crau. consi. 133. num. 5. dixi,
1854 cons. 61. nu. 37.) † Quarto regulariter id,
quod est tributum legatis, censetur etiam tri
butum donationi causa mortis, l. illud, l. Mar-
cellus, §. Paulus, l. omnibus, ff. de don. causa
mortis; (unde uidemus, quòd sicut in lega-
tis habet locum Falcidia. Inst. de le. Falc. in
princ. ff. & C. eod. tit. sic & in donatione causa
mort. l. penult. C. eod. l. 2. C. de donat. causa
mort. & ibi Glo. & Doct.) cum ergo in legatis
sit locus iuri accrescendi, ita etiam in dona-
1855 tione causa mortis. † Postremo hanc par-
tem tenent ultra supra commemoratos, Imo.
Alexand. & Ias. in dicta l. si mihi & Titio, & in
l. 2. ff. de legat. j. Bald. in l. 1. ad fi. C. quan. non
pet. par. Ias. Cro. & Rip. in d. l. re coniūcti, qui
dicunt esse commu. Ias. in l. foeminæ, colum.
7. C. qui testam. fac. poss. Cassan. in consuet.
Burgund. Rubr. 7. §. 5. in tex. ne ordinanze
1856 num. 5. Natta, consil. 587. nu. 3.) † Contra
riam uerò partem tenet solus Ruin. ingenio-
sè satis, in dicta l. 2. colum. 27. arguens à suffi
cienti partium enumeratione, quod argumē
tum solet esse frequens, ualidum, & necessa-
rium, l. patre furioso, & ibi Bartol. Bald. An-
gel. & alij, ff. de his qui sunt sui, uel alie. iur. c.
cum dilectus, & ibi notat Abb. de iure patro.
Instit. de oblig. quæ ex quas. deli. & ibi nota.
Aret. noster in princip. latè Euerard. in locis
1857 suis legalibus, c. 51. † aut enim, inquit Rui.
consideramus ius accrescendi respectu repu-
diationis, & hoc contingere non potest, quia
donatarius post acceptationem repudiare
non potest, ut tradit Bal. in l. cum hi, in fi. prin
cip. ff. de transf. per Glo. in l. cum pater. §. 2. ff.
de leg. 2. & declarat Castr. & Aret. in d. l. 2. col.
1858 4. † Ante uerò acceptationem, cum dona-
tio non sit nec dari possit, l. absenti, in uer. [*ac
ceperit,*] & ibi not. Castr. Cuman. & alij, ff. eo.
repudiatio dari non potest, quoniam cum do
natio tacitam in se habeat conditionem, si do
natarius acceptauerit, utique pendente con
ditione nullum ius habet in re, l. cedere diem,
ff. de uerb. signifi. ergo non potest illud a se ab
1859 dicare, † quia priuatio præsupponit habi
tum (l. manumissiones, & ibi not. ff. de iust. &
iure, l. decem, ff. de uerb. oblig.) sicq; arguit
Castr. ad aliud propositum, in l. 1. colum. 3. nu.
6. C. de pact. (& est pulcherrimus textus in l.
si ita scriptum, § si sub conditione, ff. de lega.
j. ubi legatum conditionale ante conditio-
nem repudiari non potest, nam nec pertinet
ad nos antequam conditio existat, inquit Pō
pon.) Aut uero, subdit Ruin. donatarius ex-
cluditur morte, & tunc aut in eum ab initio
fuerat translatum dominium iuxta l. 2. ibi,
[*ut statim fiat accipientis,*] & in l. si mortis causa.
res. ibi [*si uero stet,*] ff. de donatio. causa mor-
tis; ius accrescendi locum habere non potest,
1860 † Quia post emolumentum quæsitum ces-
sat excepto tamen usufructu, l. 1. §. interdum.
ff. de usufr. accres. Bar. & alij, in d. l. re coniun-
cti, Dec. in Rub. C. quan. non pet. par. nu. 6. Pa
ris. consi. 63. colum. uol. 3. (Emilianus noster
Concinis, consi. 37. num. 4. Natta, consi. 306.
colum. j. in fi. cum sequenti. Aug. Aret. consil.
35. num. 9. ubi, num. 2. subdit de usufructu
in quo bene post acquisitum locum habet
1861 ius accrescendi.) † Aut uerò ab initio do
minium non fuit translatum in donatarium,
& idem dicendum est ea ratione qua cessat in
contractibus uidelicet, quia imputandum est
contrahenti, qui potuit apertius legem dice
re, l. ueteribus, ff. de pact. & de qua per Imo.
Alex. & alios in dicta l. si mihi, & Titio. hęc. n.
ratio militat etiam in donatore secundū Rui.
ergo omni respectu patet communem opi-
nionem collabi. Ad l. unicā, in fi. C. de cad. toll.
& l. fi. in 6. C. de donat. causa mort. respondet
1862 Ruinus, ut per eum in d. l. 2. † Mihi uerò ma-
gis placet communis conclusio: efficax enim,
est in primis pro ea tex. in d. l. unica, §. fi. fulsi
tus illa iuris regula, quod Clausula in fi. posita re-
fertur ad omnia præcedentia, de qua in l. talis
scriptura, §. fi. ff. de leg. j. in l. 1. C. de lib. præt. in
c. secūdò requiris, de app. quib. locis id abun-
de

de notant. (& ponit Emilian,consil. 16. nu. 5. & abunde Gabri. Rom. cum suis limitationibus in suis conclusionibus, li. 6. de clausulis, cõclu. 9. in prin. sicut & Porti. Imolẽs. lib. 2. con-
1863 clusione. 38.) †Secũdo, quia text. ibi dicit [*prædicta locum habere tam in testamentis, codicillis, & in oĩ ultimo elogio, nec nõ in mortis cã donationib.*] sed quo ad illa sine dubio repetitio intelligitur facta de iure accrescendi, ergo etiam quo ad dona. cau. mor. quia una determinatio plura respiciens dẽt æqualiter determinare, l. nã hoc iure, ff. de uul. & pup. l. quamuis, C. de im-
1864 pub. cũ simi. † Tertio, quia dicit [*hæc autem omnia locum habere censemus*,] ergo etiam ius accrescendi, quia qui dicit omne, nihil excludit, l. Iulianus, ff. de leg. 3. l. à procuratore, C. mãd. l. omnia, & ibi Dec. ff. si cer. pet. Secundo principaliter non leuiter stringit tex. in d. l. fi. in fine ibi, [*ut oẽs effectus sortiatur quos ultima habent liberalitates*.] cum enim constituatur ibi regula, ꝙ quicquid in legatis est dispositũ etiam in donat. causa mort. intelligatur esse statutũ, de qua pariter in d. l. illud, utiq; d. regula locũ hẽre dẽt exceptis casibus in quib. ab ea reperitur esse recessum, qui enumerantur per Gl. ibi. & hic in uerbo ferè, inter quos iste de quo agitur nõ reperitur, merito standum est, regulæ prędictę quo ad huc casum, prout benè tradit Bar. in d. l. re coniunctis, ad fi. sicque Ruin. met in alia tamen ꝗ argumentatur in dicta l. 2. ff. de legat. 1. col. 18. in fi. (& præter eum confir
1865 matur.) † Quia exceptiones confirmant regulam in casibus non exceptis, l. nam quod liquide, §. fi. ff. de penu. leg. Bar. in l. quęsitum, §. denique, ff. de fun. instr. & in §. ut autem. post. Gl. in Aut. de non alie. Ang. cons. 139. quidam emptores, Rom. cons. 337. quo ad primũ, Dec. in l. 1. colum. 3. & post eum Cagnol. ff. de reg.
1866 iu. Senat. Pedem. Decis. 108. nu. 8.) † Tertio me mouet una ratio: nam ius accrescendi et in contractibus locum habet quando constat ex uerisimili mẽte contrahentium, Gl. & Doctores in d. l. si mihi, & Titio, per l. fundus, ff. de contra. empt. Dec. in l. unica, nu. 5. C. quan. non pet. par. (& ibi dixi, nu. 53. inducendo d. l. fundus, post Gl. & Sal. & Ripam, in d. l. re cõ
1867 iunc̃ti, nu. 78. ad fi.) † Sed in don. cau. mort. factã duob. mens uerisimilis donatoris fuisse uidetur ut altero excluso, illius portio accrescat alteri, non aũt, ꝙ reuertatur ad hęredẽ ipsius donatoris. sicut. n. prędilexit utrumque donatarium respũ totius, quod donauit magis quam hęredem suum, ut hic in fi. principij, ita quoque respectu partis uacantis censetur alterũ donatariũ prędilexisse, argumento de
1868 toto ad partẽ, l. q̃ de toto, ff. de rei uẽd. † nec obstant quę Ruin. in oppositum tradit: ad primũ namque de repudiatione primo dici põt Doctores de hoc casu nõ sẽsisse, quia extrema nõ sunt habilia post acceptationem ad inducẽdũ ius accrescendi, cum sera sit repudiatio,
1869 l. 1. §. decretalis, ff. de succ. edi. † & quæ extrema sũt ꝓ præsupponẽda, l. qui testõ, ff. de testa. tradit Dec. in c. 1. col. 9. lec. j. de iudic. (& in alijs plerisq; locis cumulatis p Cagn. in l. uinũ,
1870 nu. 3. ff. si cer. pe. dixi, cõs. 202. nu. 37.) † Secundo dico, ꝙ ubi præter repudiationẽ donatarij cõcurreret, ꝙ ipse nollet petere donationẽ, prout ad eam petẽdam cogi nõ posset, l. 1. C. ut nemo inui. age. quo casu respũ effectus uidetur repudiari, ut declarat Soc. in d. l. 2. de leg. j. & post eum Soc. iu. nu. 102. certẽ tali casu crederẽ ius accrescendi locũ hẽre, argũ tex. in l. ex contractu, ff. de re iud. in uerbo [*uel ad co-*
1871 *haredem*.] † ubi secundum Bar. Ang. Imo. Alexandrum, Ias. in d. l. re coniuncti, nu. 234. Rip. nu. 169. Soc. iu. cõs. 152. nu. 9. uolu. 2. post acceptationẽ hæreditatis hẽt locũ ius accrescendi si deficit acquisitio per restitutionem in integrum, per quam quis in effectu nõ uult esse hæres, (& hoc est regulare, ꝙ ius accrescẽdi locũ hẽt deficiente penitus portione, l. 3. in fi. cum seq̃ti, ff. de bon. pos. l. unica, §. in his, C. de cad. toll. Dec. Cag. & ego dixi in l. unica, nu. 202. C. quan. non pet. par.) pari namque modo dico, quòd eo ipso, quòd donatarius non uult petere, quia sibi nolenti non potest liberalitas acquiri, l. hoc iure, §. non põt, ff. eo. utiq; dicendũ est alteri accrescere ex effectua lĩ quadam repudiatione alterius, cũ talis uolũtas petendi sit ordinata ad repudiationis effectum, secundum utrumque Soc. in dicta l. 2.
1872 † Ad secũ dũ, qđ inquit Rui. dico illud procedere quando emolumẽtũ perfecte fuit quæsitum, aliàs secus: exemplũ patet in d. l. ex contractu, ubi quæsitum fuerat emolumentum hęreditatis pupillæ, non tamen perfecte, & irreuocabiliter propter restitutionem in integrũ, ideo si per eam desinat in effectu esse hęres, ha
1873 bet locũ ius accrescẽdi. † (nec mirũ, quia natura restitutionis in integrũ oĩa illęsa conseruat perinde ac si nihil actũ fuisset, l. qđ si minor, §. restitutio, ff. de minor. l. uideamus, §. in Fauiana, ff. de usur. l. j. ubi Sal. & alij, C. de sent. pass. l. j. & 2. C. si aduer. transf. & ibi scribentes, Cyn. in l. si quidẽ, C. de pręd. min. Bar. in l. qui proprio, §. idẽ quęritur, opp. 1. ff. de proc. & in l. Gallus, §. & quid si tantũ, col. 3. uers. redeo ad Gl. ff. de lib. & post. Alb. in l. q. res, §. areã, num. 2. ff. de solutio. Gl. in c. quamuis. in uer. cũ talis in prin. de rescr. in 6. Bal. in c. cũ causam, colu. j. de testi. Ang. cõs. 258. col. j. pluraq; cougerit ad hoc, Andr. Sicul. cõs. 9. col. pe. uo. 4. Dec. cõ
1874 sil. 436. nu. 3.) † Sic ẽt traditur in no. casu Soc. iu. cons. 152. nu. 10. uol. 2. ubi determinat, ꝙ si filiæ adiuerit hęreditatẽ qua si fierẽt moniales ueniebant priuãdę ex dispõne testõris, si qđẽ fiãt monachę, locũ hẽt ius accrescẽdi, quia talis hęreditas nõ fuit pfecte, & irreuocabiliter eis quęsita, cũ euenire poterat ꝙ monacharentur. Sic & in casu nostro dici pt, quòd licẽt dominiũ ab initio translatũ sit in donatarium, non ta-

non tamē perfectè, sed reuocabiliter tantum
fuit translatum, l.2.iunc.Gl.ff.de don.cā mor.
1875 † hinc don.causa mor. ante mortē donan-
tis nō dicitur perfecta, l.nō uidetur, ff.eo.me-
rito si morte donatarius excludatur dēt habe
re locū ius accrescendi, quia emolumentum si
bi fuerat quęsitum reuocabiliter tantum, uel
eius morte, uel donantis pęnitentia, uel con-
1876 ualescentia. † Ad tertium dico, ꝙ imò ratio
illa quæ militat in contractibus, non habet
locum in don.causa mor. quia regula dictæ le
gis, veteribus, in qua fundatur dicta ratio non
habet locum in beneficijs, l.ex facto, in princ.
& ibi not.Bar.col.j.in fi.ff.de uul.& pup.sequi
1877 tur Ias.in d.l.ueterib. † Sed donatio benefi
cium appellatur. c.cum dilecti, in fi.& ibi no.
Canonistæ, de don. remanet ergo communis
opi.ab obiectis Ruini defensata. Nec obstat
solutio sua data ad l.unicā, in fi.C.de cad. toll.
dum dicit, ꝙ relatio quæ fit ibi ad præcedētia
respectu don.cau. mort.intelligitur facta quo
ad ea quæ possunt in illa locum habere, argu-
mento l.j.§.lex Falc.& quod ibi no.Bart. ff. ad
leg.Fal.uolens cōcludere Rui. ꝙ dicta relatio
non potest intelligi quo ad ius accrescēdi, ex
quo id in donat.cau.mort.locum habere non
1878 potest. † (Simile uidemus ultra Ruinum, ꝙ
quando relatio fit ad instrumentum, quod ef
fectum sortiri nō potest, uel ratione defectus
solēnitatis, uel aliter, nihil operatur sicut nec
instrumentum ad quod fit relatio, ut per Bal.
in l. 2.nu.4.C. de erro.aduo.Ias.in l.admonen
di, nu.36.in 1.lect.ff. de iureiur. Dec.in l. certi
condictio, §.si nummos, nu.12.ff.si cer.pe.in l.
edita, nu.85.C.de eden.& in auct.si quis in ali-
quo, num.32.eo.tit.Fel.in c.ex parte, 1.nu.13.
de rescri.in c.cum uenerabilis, nu.24. uers.un
de dicit Bald.de except. & subinde Dec. num.
28.Alex.consi.3.in causa post pri.vol. 2.Rom.
consil.294.nu.2.uersic.& hoc modo, Dec.con-
silio 118.nu.6.consil.278.col.fi.consi.463.nu.
14.) quoniam talis resolutio Ruini confun-
ditur ex triplici consideratione ad illum tex-
1879 tum per me supra facta. † cumq; rōnes Rui
ni cessent, ut superius docui, cessant quoq; no
tata per Bar.in d.§.lex Falc.per illum textū.fit
.n.restrictio illius prouisionis ꝙ statuta loquē
tia de coniunctis habeant locum in oībus, &
per oīa in extraneis, ut intelligatur in casibus
in quibus potest habere locum, & sic, ut non
comprehēdat casum compromissi inter eos.
1880 † quoniā de iure cōi extranei non tenētur
compromittere, l. si dictū, §.si cōpromisero, ff.
de euict.& inter coniunctos tantū aliud statu-
tum ad compromissum arctabat, & sic cū quo
ad extraneos reperiretur contrariū clarè pro
uisum, mirum non est si d. prouisio restringi-
tur ad eos casus in quib.pt hēre locū: at in q.
nostra nō reperitur expresse contrariū proui-
sum in don.cau.mor.quo ad ius accrescendi,
nec id cōcludenter probāt argumenta Ruini
imò ex deductis pro cōi patet oppositū, meri-
to d.relatio fieri dēt ad pręcedētia respū don.
1881 cau.mor.etiam quo ad ius accrescēdi. † Mi
nus etiam stringit resolutio Ruini ad l.fi.in fi.
C.de don.cau.mor.mouentis se per Gl.ibi dū
subaudit uerbum, ferè, quoniam illud tempe-
ramentum fit ibi ꝓp alios casus de quib.ibi, &
hic in Gl.Ferè, inter quos iste non connumera
tur, unde standū est in eo regulę de qua ibi, &
1882 alibi, prout supra deduxi. † & hæc commu
nis opi.sic defensata tanto magis procederet
in don.cau.mor.facta dnob.à Principe: sicut
enim in donatione inter uiuos ab eo facta lo-
cum hēt ius accrescēdi, ut tradunt Bart.Imo.
Alex.& Ias.in d.l.si mihi, & Titio.Ias.in d.l. re
coniuncti, nu.223.Rip.num.157.(& nouissi
me Bero.cons.70.nu.6.uol.j.per tex.in l.1.C.
si liberalitatis Imperialis, li.10.) ita & in do.
causa mor.locum habere debet, tum quia non
1883 ita absolutè contractus est, sicut illa: † cum
etiam, ꝙ cōuenit eorum ratio per quam id cō
cludunt in donatione inter uiuos, nempe ꝙ
beneficia Principum latissimè sunt interpre-
tanda, l.fi.ff.de consti.prin.ergo idem ius esse
debet l.illud, ff.ad leg.Aq.l. fi.C.ad l.Falc.cum
1334 fim. † (cōfirmatur, nā uidemus fauore dona
tarij constitutum, ꝙ donatio Principis ei fa-
cta cuiuscūq; sit summę nō indigeat insinuatio-
ne, ut respondit Bal.cons.300.uol.2. & probat
in l.sancimus, uers. exceptis, C.de don.ubi pa-
riter Bal.& alij notant.Oldr.cons.231. quem
tacito autore refert Io.And.in add.ad Specul.
de instr.edi.§.porro, i ultima addi.magna, qua
si.s.nullę donationes à Principe factę immēsæ
censeantur, neq; liberalitate exercenda Princi
1885 pes circūuenire dicātur. † Pariq; modo do-
nationes à principib. factę commensurari nō
debent ad unguē ad merita sicut donationes
priuatorū, q̄a liberalitas, q̄ Principes decet,
supplet oīa, & maior esse dēt quā priuatorū.
ita tradit Andr.Sicul.in c.sedes, col.2.de rese.
ubi dicit se sustinuisse quandā donationem à
Principe factā ob merita, q̄ ob id impugnaba
tur, ꝙ merita nō respōderēt tantæ donationi,
idē uꝛ tenere Corn.cons.144.co.2.uol.2.& in
l.si don.col.2.uer.ex quo uidet.C.de coll.& u-
trūq; ponit ac seqtur eleganter Decia. res.25.
nu.67.& 79.uol.1. quare pariter don.cau.mor.
à Pricipe facta fauore donatarij dēt ius accre
1886 scēdi continere.) † Tertio subiūgit Aret.hic
ꝙ don.cau.mor.quo ad actionē hipothecariā
quę pro legatis cōpetit, l.j.C.comm.de leg.&
j.de leg.§.j.nō ęquiparatur eis, cū ꝓp ea nō cō
petat hipothecaria, idēq; tenet Bal.in d. l.2.ff.
de leg.j.& post eū Cas.Ale.Ponta.& Rip.Aloy.
d Perus.iter cōsilia Bal.cōs.248.an Cęcus, vol.
7.Guil.Bened.i c.Rayn.in uerb.testa.4.nu.37.
de testa. fundamētū eorum est, ꝙ nullibi hoc
reperit expressū, & lex hoc nō dicit, ergo nec
nos dicere dēmus, l.si seruum, §.nō dixit, ff.de
1887 uer.ob.l.si uero, §.de uiro ff.sol.ma. † (simile
facit

Donatio cau. mortis quo ad hipotecharia non æquiparatur legatis.

facit argumētū.Rip.post Alex. in l.in quartā, num. 114.ff.ad l.Falc.de legitima pro qua filio non datur hypothecaria in bonis paternis, quia nullibi reperitur expressum, vnde stādum est, regulæ, ꝙ hipotheca non cōceditur nisi expresso iure caueatur, l.ante omnia, ff.de prob. ad cuius tamē Alexandri declarationē uideatur Rubeus, consi. 156.nu. 16.& Rodericus Suarez, in l.qnoniam in prioribus, ampli. 11.nu.2. & 12.C. de inoff. testam. quia sic il-
1888 lum simpliciter non admittūt. † Et ad quæstionem redeundo,)secundo confirmatur, nā talis actio specialiter, & in priuilegiū fuit inducta pro legatis, & fideicommissis.d.l. j. C. comm.de leg.ergo sequitur, ꝙ in alijs casibus dari non debet ubi in iure non exprimitur, l. quod uero, ff.de legibus, ita Soc.iun.argumētatur in d.l.2.nume. 91. Tertio post alios moueor ego, nam hipothecaria in legatis inducta fuit pro securitate eorum, quæ relicta sūt,
1889 dicta l. 1.iun&a Glo. in uer. super his.† sed in donatione cessat securitas: patet, qa donator tradens de euictione nō tenetur, l.Aristo, §.fi.& ibi not.omnes, ff.eo.notat Glo.& Aret. in §.1.infra eod. ubi suo loco dicemus, ergo non debet hipothecaria dari quæ pro securi-
1890 tate fuit inducta.† Quarto pinguius donatori succurritur quam ei qui uerum debitum per soluere compellitur, nē pe ne teneatur ultra qnam facere possit pe liberalitate sua inops factus periclitetur, l.inter eos, §. j. & l. & exhæredatum, cum sequen.ff. de re iud. ergo etiam succurri debet ut detur hipothecaria.
1891 † Contrariā tamen opinionem tenet egregie Ruin. in d.l.2.col.27.per tex.in l.fi.in fi.C. de donat. causa mortis. ibi [*ut omnes effectus sortiatur, quos habent ultima liberalitates, nec ex qua cumque parte absimilis eis intelligatur.*] ergo pro ea debet hipothecaria competere, aliàs non haberet omnes effectus ultimæ uoluntatis, il liq; absimilis foret in hoc contra illum textū, nec obstat Gl. ibi quæ subaudit uerbum, ferè, quia quantum adhoc non reperitur de iure
1892 cautnm contrarium. † standum est igitur regulæ illius text. (iuxta Glo. in l. filiū quem habentem, C.fam. erc. Decium, & Cagn. in l. singularia, in princip.ff.si cer.pe.Gozad.& Fabius Anchorombonus, in l. qui se patris, nbi
1893 quoque dixi, nu.355.C.unde lib.) † nec ad uersatur, quod inquit Soc.iun.in d.l. 2.num. 35.nēpe, ꝙ donatio causa mortis ex defectu insinuationis non debet inefficax, nec inutilis reputari magis quā ultimæ uolnntates: sicut enim illæ sine insinuatione ualent, ita & donatio causa mortis, & sic defectus insinuationis nullū ei ansert effectū quē habent legata, nec facit eā illis absimilē i aliqua parte, an autem in alijs, ut in q. nostra differat à legatis, uel eis conueniat, id ibi non dicitur, sed alibi uenit declarandū, huncq; intellectnm putat Soc.iun. esse multum probabilem, & ad
1894 mentem Imperatoris. † Quoniam si respū insinuationis tantum uoluisset Imperator loqui, non in plurali, nec ita uniuersaliter dixisset, ut omnes effectus habeat quos habenr ultimæ liberalitates, sed in singulari, magisqne strictè dixisset, ut supradictum effectum habeat, & sic quòd insinuatio non requiratur, (nam curandnm est, ꝙ in sermone sit bona Grammatica, l.Plantius, & ibi Bart.ff.de au. & arg.leg. quod non fecisset Imperator locutus superius in singulari de insinuatione, postea uero de effectib.in plurali.) Præterea cū supra dixisset de insinuatione ibi, [*& sine monumentorū accessione res gesta maneat*] frustra fuisset propter idem dumtaxat subijcere, [*ut omnes effectus &c.*] cum iam clarum erat ex supra dictis in hoc eam ultimæ uoluntati æquipara ri, (& in iure uostro superfluitas damnatur, §. qnibus, prima consti.Cod.) subiunxit igitur illa uerba in plurali, & uniuersalia propter alios multos effectus ultimarum noluntatum quos donationi cā mor. uoluit cōmunicare.
1895 † Quin imó dici non ṗt ea uerba fuisse posita propter insinuationem: loquitur.n.tex. de donatione in esse deducta ibi [*res gesta maneat firmitate uallata.*] sed insinuatio requiritur, & i terpouisolet in donatione, prout est in fieri cum respiciat ordinatiqnem, & sic modum, & formam faciendi donationem, ita tenet, & be ne Ripa in d.l.2.nu.6.uer.3.obstat, & idē Soc. iun.nu.33. ergo illa uerba, [*ut omnes effectus*] &c.nō fuerunt apppofita propter insinuatio nē, quę non respicit effectum, sed ob alia effectum respicientia, ut est rei uendicatio, ius accrescendi, & hipothecaria, nnde patet uerio rē esse Ruini sñiam, quā Soc.Iu.ad illū textū ꝑ eūq; hanc opinionem contra omnes probari.
1896 † Quæ & scđo confirmatur optima ratione, nam hipotecharia pro legatis fuit inducta ex tacita uolūtate testatoris, q cum legata iō reliquerit, vt psonę ab eo honoratę ea pci piant, uidetur uoluisse dictam actionem contra res suas competere, ut oib. modis eius uo luntati satisfiat, ita dicit tex.in l.j.§.si enim, C. comm.de lega.sed ista ratio militat ad unguē in don.cā mor. i qua donans manult eū hēre cui donauit quam hæredē suū, ut hic in fi. priū in l.1.& in l.Senatus, §.j.ff.de don.cau.mor. ergo uidetur ēt noluisse dictam actionem contra res suas eo mortuo competere, ut uolun-
1897 tati suę satisfiat. † (& cū militet eadem ratio, militare debet eadem dispositio l.illud, ff. ad leg. Aquil.l.à Titio, ff.de uerb.obl.l.fi.C.ad
1898 leg.Falc.cnm similib.) † nec me quicquam mouet, qđ aduersus hanc rationem, Soc.iun. adducit in d.l.2.nu.99.nēpe, ꝙ in legatis hipothecaria fuit inducta, quia ęquū fuit subne nire legatarijs per eam, de qua sibi prospicere non potuerunt, cū legata ex sola disponentis uolūtate pendeant, quod secus est in don .cau sa mor.cui dēt imputari, si quādo dōatio sibi

S facta

facta fuit de hipotecha sibi non prospexit, ar-
gumento leg. ueteribus, ff. de pac. ex quo con
cludit diuersam esse rationem inter legata, &
1899 donationem causa mor. †Quoniam respõ
detur hipotechariam pro legatis inductam
non fuisse, quia legatarij potuerint, uel non
potuerint sibi de illa subuenire, ut inquir So-
cin. iun. probatur, nam & aliquando legata, &
fideicommissa præsenti fiunt, l. peto, in princ.
ff. de leg. 2. l. fideicommissa, §. si quis ita, ff. de
leg. 3. qui de hippotecha sibi potuisset prospi
cere, & tamen nemo negat pro illis quoq; hi-
pothecariam dari, cuius oppositum dicendũ
foret attenta consideratione. Soc. iu. inducta
fuit igitur hipotecharia pro legatis attẽta mẽ
te tacitaq; uolũtate testatoris, & quo facilius
eius uoluntati satisfiat, ut in d. l. j. C. comm. de
leg. quę ratio militat ad unguẽ in don. causa
1900 mor. ut supra deduxi. †Tertio non omitto
ꝙ don. causa mor. generaliter legatis æquipa
ratur, in l. illud, ff. de donar. cau. mor. quæ sic in
fert [*quodcũq; igitur in legatis iuris est, id in mor. cã donationibus erit accipiẽdũ,*] idque probant alibi
Bar. & cęteri passim in l. j. in prin. ff. de legat. j.
Rui. cons. 43. col. j. uolu. 2. dicentes, ꝙ ubi una
res adęquatur ad aliã, rei adęquatæ tribuitur
q̃cquid est plus iuris in ea ad quam fit adęqua
tio, l. Princeps, ff. de legib. l. maximũ uitiũ, C. đ
lib. pręt. merito cũ ꝑ legatis competat hipo-
techaria, paritẽ & pro don. causa mort. com
petere debet. Tenendo hanc partem non ob-
stant contraria, namque ad primum respon-
detur, quod satis lex hoc dicit, & exprimit in
d. l. illud, iũcta d. l. 1. §. si enim testator, C. com
1901 mu. de leg. † maximè uerò cum expressum
id quoq; plerumq; dici soleat, quod in gene-
re dicitur, l. fi. in fi. C. quod cũ eo. & quod ibi
not. secundum vnam opinionem Bar. & alij in
l. j. col. 2. ff. de uul. & pup. (Bar. & Bal. in l. præ-
tor, ff. de oper. no. nunc. Bal. Imo. & Aret. in l.
illud, ff. de acqui. hæred. Bal. cons. 319. colu. 2.
uol. 5. Anch. cons. 393. col. j. Cast. consi. 91. col.
3. uol. 2. Alex. consi. 76. col. 4. uet. & si dicatur,
uol. 5. consi. 201. col. 2. uers. confirmantur prę
dicta, uol. 6. Dec. cons. 389. col. fi. Decian. resp.
1902 124. nu. 34. uol. 3. †ubi subiungit hoc con-
firmans, quia tantum operatur dispositio ge-
neralis quo ad omnia contenta sub genere,
quantum specialis quo ad comprehensa sub
specie, l. si duo, in fi. & ibi Barto. ff. de admini.
tut. l. si chorus, ff. de leg. 3. l. omnes, ubi Bald. &
Ang. C. de pręs. 30. an. Gl. in l. si quis mihi bo-
na, §. iussum, uer. sed utrum, ff. de acquir. hær.
cum similibus, ut per Dec. consil. 259. col. 2.
1903 † unde Soc. consi. 3. col. 3. uersiculo, tertio
quod dicta, uol. 3. dicit, quòd licet potestas
legitimandi concessa ab Imperatore non tra-
hatur ad feuda, tamen si Princeps usus sit uer
bis generalibus in ipsa concessione trahetur
etiam ad feuda. Quare cum generaliter dica-
tur in dicta l. illud, donationes esse compara-
tas legatis, talis dispositio generalis tantũ de-
bet operari quo ad omnia contenta sub gene
re, ut quo ad hipothecariam quantum ope-
1904 raretur specialis expressio.) † Ad secũdum
dicitur, quòd cum subsit eadem ratio de qua
supra, & donatio causa mortis largè dicatur le
gatum, l. & fideicommissum, ff. de leg. 3. utiq;
talis extensio concedi debet, his enim duob.
concurrentibus etiam in exorbitantibus fit
extensio, l. filium habeo, ff. ad Macedon. Alex.
in l. 1. nu. 24. ff. de iurisd. omnium iudic. Ruin.
consil. 53. num. 2. uolum. 3. Ripa post alios in
l. si constante, nu. 79. ff. solu. mat. Cra. consilio
155. numero 8. Dominus meus Riminaldus,
consil. 118. nu. 33. consi. 164. nu. 30. cum simili
bus (per me, in l. qui se patris, nu. 438. C. unde
lib. quib. alij possent aggregari quos citat De
cian. resp. 109. nu. 33. uol. 2. sicut & Cephal. cõ
silio 210. num. 45.) & ita respondet obiecto
de quo supra Soc. ipse iun. in d. l. 2. nume. 99.
1905 † Ad tertium respondetur illud procedere
in donatione inter uiuos, in qua cum sit indu
ctum contra donatorem, quòd donatio per-
fecta reuocari non possit, §. 1. infra eod. aliud
pro eo inductum est, ut de euictione, & sic de
securitate rei non teneatur, (quia qui in uno
grauatur, in alio debet releuari,) l. secundum
naturam, ff. de reg. iur. (& ubi periculum est
ibi lucrum debet collocari, l. fi. §. penul. C. de
furt. Gl. per illum textum in l. si is qui, §. j. ff. cõ
1906 mod. † undè Bar. eleganter in l. quia pote-
rat, in fi. ff. ad Trebell. ponit quæstionem de so
cio qui suo periculo uoluit ire Venetias con-
tra noluntatem socij, nam de lucro, quòd ille
fecit nihil socius hẽre dẽt qui noluit periculũ
subire, sequitur Alex. ibi, Ang. Aret. in §. illud,
Inst. de societ. Roma. cons. 575. & Dec. in d. l.
secundum naturam, col. 2.) Nos autem loqui
mur in don. causa mor. in qua pro donatore
fuit inductum totum contrarium, nempe, ꝙ
pro libito possit reuocari, ut hic, & i l. nõ om
nis, ff. si cert. pet. merito consequens fuit aliud
contra eum procedere uidelicet, ꝙ hipotheca
ria detur in bonis suis pro securitate rei dona
tę, non facta per eum reuocatione, l. cum qui,
1907 ff. de iureiur. † & sic diuersa ratio tollit con
trarium, (iusque diuersum constituit, l. Papi.
exuli, ff. de minor. l. fi. ff. de calum. Ceph. consil.
259. nu. 56.) Ad quartum dico longe diuer-
1908 sum esse primum casum à secundo. †ꝙ. n.
donator non teneatur ultra quã facere possit
uerificatur quãdo nõ est soluẽdo ea rõne ne li
beralitate sua factus inops periclitetur. d. l. in
ter eos, §. j. de re iud. ꝙ ãt detur hipotecharia
uerificatur quãdo adsunt alia bona, & dona
tor est soluẽdo, merito nõ bene satis infertur
negatiuè de primo casu ad scđm, hoc est ꝙ si-
cut nõ tenetur ultra quã facere possit, sic nec
dari dẽat hipotecharia, cũ de diuersis ad di-
uersa nõ recta fiat illatio, d. l. Papi exuli; & ex
prædictis remanet hæc opinio contra com-

munem

1909 munem. † Quæ tanto magis procederet in donatione causa mortis, absenti facta: cum enim tunc in fideicommissum resoluatur. l. miles ad sororem. l. cum pater. §. donationis. ff. de leg. 2. utique comprehenderet indubitanter hypothecariā, quæ pro fideicommisso datur. d. l. j. C. commu. de leg. & ita declarat Guil.
1910 Ponta. in d. l. 2. ff. de leg. j. num. 26. † Quatenus uero pertinet ad actionem ex testamento quoniam se remittit Arett. ego quoque me remitto ad not. per Alexan. & alios, in d. l. 2. ubi etiam de cæteris effectibus tradunt, (& insuper ad Gulielmum Bened. in c. Raynutius, in uerbo testamentum, 4. num. 39.) Satis enim uagati sumus super hoc principio, cui finis sit impositus ad laudem Dei Optimi Maximi, nec nō & Virginis almæ.

SVMMARIA SVPER §. j. de Donationib.

1 DONATIO inter uiuos, quando dicatur perfecta.
In quo triplicem perfectionem considerat auctor egregie. 10.
2 Temporis sequentis inclusio operatur præcedentis exclusionem.
3 Actum nihil esse credimus, donec aliquid superest addendum.
3 Bannitus non debet rebanniri si soluerit summam taxatam, excepto uno denario.
4 Emphyteuta licet soluerit canonem excepto uno nummo, tamen res incidit in commissum.
Et est communis opinio.
5 Res inempta dicitur ex pacto, licet precium solutum fuerit excepto uno nummo.
6 Donatio unde dicta, & de illius ethymologia.
Donatio proprie non dicitur ante traditionem.
7 Donatio dicitur perfecta solis uerbis.
Et de ratione.
8 Beneficia Principum plenissime interpretanda,
9 Venditio traditione dicitur impleri.
10 Perfectio triplex consideratur.
11 Intellectus legis si quis argentum. §. fina. C. de dona. per Connanum reprobatus.
12 Bartolus in l. iurisgen. in prin. ff. de pactis, declaratus.
13 Donatio nunquid ex causa ingratitudinis sit reuocabilis. 15.
14 Contractus licet annulletur ex post, dominium tamen non abdicatur.
Sed condictio sine causa datur ad illud reuocandum. 36.
16 Ingratitudo est uitium enorme.
Et uentus urens, & peccatum mortale. 17.
18 Filius ob ingratitudinem potest priuari bonis paternis.
Et legitimatus ad pristinam naturalitatem reuocari. 19.
Quando legitimatus fuit per rescriptum, secus per subsequens matrimonium. 20.
Et emancipatus ad patriam potestatem reduci. 21.
22 Libertus ob ingratitudinem potest ad seruitutem reuocari.
23 Philippus Macedonum Rex ingrato militi stigmata inuri iussit.
24 Ingratitudinis exempla detestata.
25 Vasallus propter ingratitudinem potest feudo priuari.
26 Donatio propter ingratitudinem potest reuocari non obstante pacto contrario.
Etiam si dicatur, quòd reuocari non possit occasione futuræ ingratitudinis. 27.
28 Ingratitudo futura remitti non potest.
29 Dolus futurus remitti non potest.
30 Princeps non potest remittere pœnam ante reatum cō missum.
31 Pactum, quòd feudo uasallus priuari non possit propter felloniam, quomodo sit intelligendum.
32 Administrator tenetur reddere rationem non obstante liberatione sibi legata a futura administratione.
Etiam si fuerit ei legatum quicquid apparebit eum debere. 33.
Vel, quòd fuerit absolutus, uel grauatus hæres ad liberandum.
Seu prohibitus reddere rationes. 34.
35 Intellectus legis, si pater. ff. de don.
36 Donatarij ingrati dominium redit ad non causam.
37 §. primus Inst. de donationib. quomodo legendus. 38.
Et in eo Balduinus taxatus. 39.
40 Donatio in scriptis, & sine scriptis fieri potest.
41 Pactum sine scriptura tantum ualet, quantum factum cum scriptura.
42 Scriptura regulariter fit ad faciliorem probationem.
Nec est etiam de natura uera probationis. 43.
44 Contractus ita per testes probari potest sicut per instrumentum.
45 Positiones in scriptis, uel sine, fieri possunt.
46 Donatio ualet priusquam reuocetur ob ingratitudinem.
Et in eo requiritur declaratio donantis.
Et iudicis. 59.
Etiam reuocatoria. 60.
Cuius forma subijcitur. 61.
47 Emphyteuta propter canonem non solutum cadit uolente domino.
Secus ob alienationem. 48.
49 Vasallus priuatur feudo si dominus uelit.
Sententiaque Principis declaratoria requiritur. 50.
52 Lex mandans, quid fieri post actum alias non ualeat, quomodo intelligatur. 53.
54 Donatarius debet esse gratus.
55 Emphyteuta non expellitur nisi prius liquidato, quòd res sit emphyteutica.
Et dominus expellens.
56 Donatio in l. si unquam. C. de reuoca. dona. reuocatur

ipso iure.
Si tamen pater uelit.57.
58 *Remitto ipso iure inducitur si Dominus uelit.*
Et sententia iudicis declaratoria requiritur.59.
Et insuper renocatoria.60.
Cuius tenor ponitur.61.
62 *Pactum non fit per uerba futuri temporis.*
Sed auctor contra.65.67.
63 *Glo. manifestauerit, in §.1. Inst. de dona. declaratur ad uersus Fabrum, & Areт.*
Nec eos bene tuetur Thobias Nonius.64.
66 *Dictio etiam, implicat idem in contrario.*
68 *Venditor an teneatur præcise tradere, gl. quòd non sed liberatur præstando interesse.*
Alia uerò, quòd sic si rem habet.69. ratio.82. & 9'.
Quæ sententia communis est.70.71.
Limitatur in uenditore non domino.118.
Quod auctori non placet.120.121.
Item in pacto de uendendo.122.
Quod auctor taxat.124.
Tertio quando res commode tradi non potest.127.
Quod etiam confutatur.128.
Demum pretio non soluto.130.
Tertia opinio, distinguit inter ius ciui. & canoni. 81.
Quam damnat auctor.82.
72 *Venditoris obligatio participat de natura dandi, & faciendi.*
Quod Alciatus damnat.73.
74 *Intellectus l.2. ff. de his qui sunt sui.75.*
76 *Electio duorum solet esse debitoris.*
77 *Interesse plerumque ualorem rei transcendit.*
78 *Intellectus leg. si actum, ff. de acti. emp. & 104. cum sequentibus.*
79 *Intellectus leg. si traditio, C. de acti. empti.*
Et 12.
Quem confirmat auctor.113.
80 *Intellectus leg. contractus, C. de fi. instr.*
Et nu.115.
82 *Differentia inter ius ciuile, & Canonicum constitui non debet.*
83 *Feudum siltem large dicitur donatio.*
Et eius diffinitio ponitur.84.
85 *Necessitatis uerbo intelligitur de præcisa.*
86 *Dictio omnino, denotat præcise.103.*
Et significat indistincte.87.
Et habet latissimum significatum.88.
89 *Statutum, quòd iuramentum faciat probationem omnimodam excludit probationem in contrarium.*
90 *Venditori minus subuenitur, quam donatori.*
92 *Intellectus leg. si quis alienam. ff. de acti. emp.*
93 *Actio ex empto, ad quid competat.*
94 *Pignus dicitur traditum creditori.95.*
96 *Donator præcise tradere tenetur ad exemplum uenditionis.*
97 *Interesse potest potius rem quam æstimationem habere.*
Vt si res fuit maiorum.98.
99 *Domus a parentela nominatur.*
100 *Dari quando non potest, deuenitur ad æstimationem.*
101 *Intellectus leg. qui restituere, in fine, ff. de rei uendi.*
102 *Actio ex empto personalis est.*
105 *Euentus futurus non consideratur ad arguendum contractum simulatum.*
106 *Affectio non cadit in re futura, uel non.*
107 *Qualitas contractus uno modo non alteratur.*
108 *Origo contractus inspici debet, & attendi.*
109 *A primordio tituli posterior formatur euentus.*
110 *Fœminæ admittuntur ad feudum, quod initium sumpsit in fœminis.*
111 *Origo attenditur in feudis.*
114 *Sententia conformis esse debet libello.*
116 *Lex, plerunque. ff. de iure dot. procedit in alternatiua hominis, secus legis.*
117 *Electio actionis est creditoris.*
118 *Dare obligatus præcise tenetur.*
119 *Interesse præstatur in obligationibus facti.*
121 *Verbum oportet, denotat necessitatem.*
122 *Promissio uendendi dicitur esse facti.*
123 *Promittens uendere ad quid teneatur.*
124 *Limitatio debet esse de regula.*
125 *Vendere, & promissio de uendendo, differunt.*
Et de uno ad aliud non infertur.126.
128 *Intellectus leg. ex empto, in princip. ff. de actio. emp.*
129 *Intellectus leg. nepos Proculo, ff. de uerborum signifi.*
130 *Venditor potest rem retinere loco pignoris donec soluatur pretium.133.*
Etiam si nummus deficiat.131.
132 *Venditor tenetur præcise tradere, quando constituit se precario possidere nomine emptoris.*
134 *Emptori quomodo consulitur, qui rem consequi non potest nisi soluto pretio.*
135 *Donator non tenetur de euictione quando donatio cœpit a traditione.*
Cuius rationes plures adferuntur.137.147.150. & 155.
Ampliatur etiam si ficta traditio interuenit, ut per constitutum.158.159.
Et de ratione.168.
Limitatur in donatione patris filio facta morte patris confirmata.162.
Ratioque Iasonis taxatur.163.
Et alia melior adfertur.166.
Secundo limitatur in donatione remuneratoria.169.
Et de rationibus.172.174.
Quas saluat auctor.177. cum seq.
Tertio limitatur, quando promissa fuit euictio stipulatione, uel hodie etiam pacto nudo.185.
Idemque si uerbis generalibus.189.
Vt in exemplis ibi. & 190.
Quarto limitatur in feudo.192.
Et de ratione.195.

Quæ

Fulg. 289.
Sed aliter per auctorem. 293.
Cum sequen. 294. 295.
289 *Perfectissimo aut perfectiue.*
290 *Intellectus. §. 1. Inst. de dona. per Fulg.*
Sed aliter per auctorem. 316.
291 *Materia dicitur illud ex quo aliquid fit.*
292 *Pactum, quod lex adiuuat producit actionem.*
294 *Aduersatiua sine copula ponit diuersitatem facti, & iuris.*
296 *Dictio ex, denotat causam immediatam.*
297 *Intellectus l. si quis argentum. §. fi. C. de dona. per Thobiam.*
Quem damnat auctor. 298.
293 *Argumentum a sufficienti partium enumeratione validum.*
299 *Constitutum donationi non conuenit.*
300 *Pollicitatio donationi non conuenit.*
301 *Precarium a donatione diuersum.*
302 *Obligationem ex lege nasci.*
303 *Necessitas suadet obligationem.*
304 *Dictio etiam, implicat casum minus dubium, & ex primo magis dubium.*
305 *Stipulationis contractus firmior est, & fortior alio qui sit in iure.*
Et unde appelletur per Connanum. 306.
307 *Pactio nuda obligationem non parit, merito nec actionem.*
308 *Donatio plena, & perfectissima, quomodo appelletur, in l. si quis argentum. §. fina. C. de donatio. 309.*
310 *Actiones aliæ natiuæ, aliæ datiuæ declarantur exemplo Adam.*
Et cæterorum hominum. 311.
312 *Pactum nudum in casu leg. si quis argentum. §. finali, C. de donatio. non est materialis causa actionis.*
313 *Lex quandoque non agit roborando pactum nudum, sed ob illud actionem producit.*
Secus si illud roboret, quia ex eo nascitur actio. 314.
Primoque casu procedit lex, si quis argentum. §. fi. C. eo. 315.
317 *Actus attribuitur ordinanti.*
318 *Necessitas tradendi in donatione ad exemplum venditionis, qualis optime declaratur.*
319 *Actionem nullam esse datiuam voluerunt Castellio, Fulgos. & Fortunius.*
Sed auctor contra post Decium. 320.
Et 321. pulchre declarando.
Et quæ sit utilitas actionis natiuæ, & datiuæ. 322.
323 *Actiones natiuæ transmittuntur ad hæredes, datiuæ secus.*
Cui conclusioni Decius contradicit. 324.
Sed auctor eam probat. 325.
325 *Quærere legem, ubi ratio naturalis subest, est infirmitas intellectus.*
326 *Animus non transmittitur ad heredem.*
Et sequenti. 327.

328 *Priuilegium alicui concessum non transit ad heredem.*
Et stricte interpretatur. 329.
330 *Donationem stricti iuris esse. 333.*
Et eius actionem. 332.
Thobias, ubi damnatur. 334.
331 *Vsuræ non ueniunt in actionibus stricti iuris.*
Secus si bonæ fidei sint. 332.
335 *Verba, quæ dubitationem, tolluntur tolerant licet superflua.*
Et satis operantur in ea tollenda. 336.
337 *Donatio Principis dicitur bonæ fidei. sicut cæteri contractus sui.*
338 *Princeps debet exuberare in bona fide.*
339 *Pactum nudum coram Principe habet executionem paratam.*
340 *Donatio causa mortis dicitur bonæ fidei.*
341 *Lex, si quis argentum. §. fi. C. de donat. an locum habeat in donatione facti. 344.*
Distinguitur inter merum factum, & mixtum, & in primo dicitur, quod non, in secundo sic. 342. 343.
Auctor nedum tenet negatiuam in primo casu. 346.
Sed & in secundo. 359.
Contra Bal. & seq. 356.
345 *Intellectus leg. si quis argentum. §. fina. & §. sin autem donator. C. de dona. 346. 359. 362. cum sequen.*
345 *Facto quis præcise non obligatur. 355.*
346 *Lex, si quis argentum, C. de dona. loquitur de donatione rei certæ.*
347 *Dictio supradictis, est relatiua præcedentium cum suis qualitatibus.*
348 *Factum unius non est factum alterius.*
349 *Insinuatio pro quibus fuerit inducta. 35.*
351 *Pronomen hoc, est demonstratiuum ad oculum corporis.*
352 *Forma præcise seruanda.*
Nisi seruari non possit, quia ualet actus ea non seruata. 353.
354 *Mandatum debet præcise impleri, secus si non potest quia sufficit, ut potest impleri.*
357 *Verbum res, facta comprehendere.*
Secus in casu leg. si quis argentum. §. fi. C. de donatio. 366.
358 *Patientia loco traditionis est, ficta tamen non vera. 369.*
360 *Necessitatis verbum de præcisa venit intelligendum.*
361 *Dictio omnino, præcisa est.*
362 *Lex, si quis argentum, §. finali, C. de donatio. loquitur de donatione rei, quæ fieri potest retento usufructu.*
363 *Donatio, quæ nullius utilitatis.*
364 *Ædibus iniuncta separari non possunt.*
365 *Lex non prouidet in casu nullius utilitatis.*
366 *Legis natura generalis.*
367 *Verba quantumcunque generalia restringi debent ad causam propter quam prolata sunt.*

Statutum

368 *Statutum, quòd pater obligetur pro filio mercatore quomodo intelligendum.*
370 *Lex, si quis argentum. §. fi. C. de dona. an habeat locum in pacto, uedo de donando.*
Communis est quòd sic. 373.
Franciscus uero de Rampon. & Imola, contra. 379.
Et eam communem testatur Alciat. 380.
Quam probat auctor. 390.
Vnum præmittens. 371.
Et tres casus distinguens. 372.
374 *Intellectus l. si quis argentum. §. fi. C. de dona. per Aretinum. 375. 376.*
Quem refellit auctor. 393.
376 *Pactum de donando dicitur destinatio donationis.*
377 *Intellectus l. si quis argentum. §. fi. C. de don. per Fortunium. 378.*
Quem damnat auctor. 396.
381 *Donare, & pactum de donando differunt.*
Fortunius contra. 382.
Quem damnat auctor. 383.
383 *Verbum uolo, in dependentibus ex sola uoluntate rem perfectam significat.*
384 *Promittere donare quare non inferat donationem. 385.*
386 *Intellectus l. si quis argentum. §. fina. C. de dona. per Imolam. 388.*
Quem confirmat auctor. 390.
Et Constantin. Rogerius. 391.
386 *Contractus non recipiunt interpretationem ampliatiuam sed arctatiuam.*
Et omissum in eis censetur omissum. 387.
Nec inquiri debet. 388.
389 *Verbum supradictis, restringit dispositionem ad præcedentia.*
390 *Intellectus. §. 1. Inst. de dona. 391.*
392 *Bartolus in l. iurisgent. in prin. ff. de pact. declaratus.*
394 *Pars una legis aliam declarat.*
395 *Nemo præsumitur, quid dicere, quod prius mente non cogitauerit.*
397 *Promissio donandi dicitur præambulum donationis.*
398 *Insinuatio est redigere donationem in scriptis coram iudice.*
Et ad acta iudicis. 399. 400. 403.
401 *Acta sunt scripturæ coram iudice celebratæ.*
Per notarium deputatum, & non alium. 402.
404 *Insinuatio donationis uedum post donationem factã fieri potest, sed quando fit.*
Vt donando coram iudice ius dicente. 405.
Si specialiter facit requisitus. 406.
Alias secus, ut declarat auctor. 408.
407 *Dispensatio circa unum defectum non porrigitur ad alium.*
409 *Præsentia non sufficit sine intelligentia.*
410 *Mens est, quæ uidet non oculus.*
411 *Positionibus respondens latine, nõ dicitur in præsentia clientis respondisse nisi peritiam latini sermonis habuerit. 412.*
413 *Insinuatio cur adhibita.*
Et an in ea requiratur aliqua causæ cognitio. 414.
415 *Insinuatio fieri potest coram quocunque iudice cui non subsit donator nec res donata.*
Exemplum. 423.
Sed Imola, contra. 424.
Et quære. 425.
Oldradus, quòd coram iudice loci contractus. 426. 447.
Auctor uero priorem tenet opi. 428.
Quæ limitatur in urbe Constantinopolitana, ubi coram magistro census tantum fieri potest. 448.
Nisi uacaret eius officium, quia tunc coram alio iudice fieri posset. 451.
Secundo limitatur statuto certo iudice in ciuitate coram quo deberet insinuatio fieri, quia alius adiri non posset. 454.
Nisi iudex alius eandem potestatem haberet secundum Romanum. 463.
Cuius opinionem confirmat auctor. 465.
446 *Subditus quis dicitur ratione originis.*
Item ratione domicilij. 417.
Et ratione contractus. 418. 421.
Saltem large in materia fauorabili. 419.
420 *Insinuationis materia dicitur fauorabilis.*
422 *Subditi non debent se præsentare domino prima uice manu uacua.*
427 *Iurisdictionem quis sortitur ratione contractus super contrahentes.*
429 *Intellectus l. in hac. C. de dona. 434.*
430 *Verborum uniuersalium uis est, ut omnia loca, et omnes iudices comprehendat.*
Nec restringi potest ad specificata, sed comprehendit etiam maiora expressis. 431.
432 *Immunitatis uerba prægnantia, & uniuersalia porriguntur etiam ad onera insolita.*
Licet immunitatis materia sit odiosa, & stricte interpretanda. 433.
Si simpliciter, & indefinite sit concessa.
435 *Donatio sita est in uoluntate liberæ donantis.*
436 *Verbum uoluerit, denotat liberam uoluntatem.*
537 *Verbum libere, idem denotat, quòd sine contradictione.*
Et nihil obstante. 438.
439 *Intellectus. §. illud, in Auctentica, ut fratrum filij.*
440 *Insinuatio dicitur uoluntariæ iurisdictionis.*
441 *Iurisdictio uoluntaria non circumscribitur loco.*
442 *Notarius de iure communi potest ubique facere instrumenta.*
443 *Lex, secundum. C. de donatio. loquitur in casu speciali.*
Sicut etiam lex in hac. 469.
444 *Præsumitur pro iudice.*

Et

Intelle-

527 *Intellectus l.fina.§.similique modo.C. de dona. ante nup.*

528 *Intellectus l.iubac.C.de d on.*

529 *Intellectus l.data,C.de dona.532.537.*

530 *Qualitas adiecta uerbo,regulatur secundum tempus uerbi.*
Et si ab origine requiritur non sufficit, si postea superueniat.531.

532 *Tempus limitatum non recipit alterius functionem.*

533 *Insinuatio est actus confirmatio.*

534 *Confirmatio fit ex internallo.*

535 *Insinuatio non habet tempus limitatum.*

536 *Simon de Pratis laudatur.*

538 *Intellectus l.sancimus.§.exceptis.C.de dona.*

539 *Insinuatio donationis quousque fieri possit. Angelus quod perpetuo hoc est usque ad annos triginta.*
Camerarius contra.542.

540 *Iuri adeundi praescribitur annis.30.*
Et est communis.541.
Et auctor confirmat.543.

543 *Excipiendi ius perpetuum.544.*

545 *Facultati,quando praescribatur,uel non.*

546 *Insinuatio facultas est, & qualis.*
Et requisita a statuto, praescribitur spatio annorum 30.547.

548 *Donator licet compelli non possit insinuare,potest tamen uolens insinuare.*

549 *Diuersitas facti diuersitatem iuris inducit.*

550 *Statutum contra ius commune,quando potest unum, uel duo operari, debet interpretari,quod unum tantum operetur.*

551 *Insinuatio requisita per statutum infra certum tempus post illud non potest fieri.*

553 *Permissum ad tempus post illud censetur prohibitum.*
Etiam in statuto.553.
Exemplum pulchrum adfertur.554.

554 *Statutum perfigens terminum ad inquirendum prohibet eo lapso inquiri.*

555 *Tempus dicitur esse de forma.*

556 *Tempus si praefixum sit ad opponendum de nullitate, eo lapso non poterit opponi, licet sit euidens, & notoria.*

557 *Insinuatio fieri non potest in praeiudicium iuris alteri quaesiti.*

558 *Confirmatio non retrotrahitur.*

559 *Donatio ultra quinquaginta aureos, non insinuata uitiatur in excessu tantum.*
Fallit si facta sit inter personas suspectas, & prohibitas.574.
Licet qui lam secus senserint.578.
Quos auctor refellit.588.

560 *Vtile per inutile non uitiatur in diuiduis,alias secus in indiuiduis.562.*

561 *Contractus,indiuidui sunt.*
Quo ad contrahentes.566.
Et de ratione.567.568.
Secus quo ad legem.569.

563 *Fideiussor plus principali promittens in nihilum tenetur.*

564 *Lex ,an insinuationem requirat pro forma Iason, quod sit.*
Sed Alciat.& auctor contra.565.

567 *Contractus dicuntur indiuidui ex uoluntate contrahentium.*
Et id lex praesumit.568.

569 *Lex introduxit contractus.*
Et eos tollere potest.

570 *Intellectus l. siue generalis. ff. de iure dotium. 572.*

571 *Ipso iure,quando quid rescinditur, nullus inde potest effectus sortiri.*

573 *Intellectus l.sancimus.C.de dona.*

575 *Intellectus l.donationes.C.de don. inter uir.& uxo. 582.584.588.591.611.*

576 *Impedimentum duplex difficilius uno tollitur.*

577 *Funiculus duplex plus operatur quam simplex.*

579 *Intellectus leg.pen.§.fi.C.de don.598.602.603. 604.605.*

580 *Verbum caeteros,omnes comprehendit.*

581 *Intellectus l.fi.de don.inter uir.& uxo.606.*

583 *Dispositio intelligitur secundum limites rationis.*

585 *Donatio sustinetur usque ad legitimam summam sine insinuatione.*

586 *Lex interpretans intelligitur secundum terminos legis interpretatae.*

587 *Donatio inter uir.& uxo.habet uim relicti.*
Sed contra.597.

589 *Aduersatiua inducit repetitionem praecedentis qualitatis.*
Et inter duas orationes perfectas,modo qualitas uniformiter conueniat.590.

591 *Negatiua magis negat quam affirmatiua affirmat.*
Nec a negatiua casus ullus dicitur exceptus. 592.

593 *Titium esse artificem uerificatur in una specie artificij.*
Sed si dicitur non esse artificem, negatur omne artificium.

594 *Indefinita,quando non aequipolleat uniuersali, & quando fit.595.*

596 *Iuramentum solum non supplet plures defectus, nisi sit geminatum.*

598 *Lex generaliter disponens locum non habet in casu specialiter prouiso.*

599 *Generi per speciem derogatur.*

660 *Verba generalia legis recipiunt restrictionem ne sequatur correctio alterius legis.*
Secus in uerbis generalibus hominis.601.

607 *Correctio legum uitanda.*

608 *Donatio inter patrem & filium, uirum & uxo. quatenus alteri inter uiuos sit aequiparata, uel non.*

609 *Contrariorum uno admisso tollitur aliud. Et contrarietas semper fugienda.*

Princi-

610 Principium bonum multum operatur.
612 Diuinare non licet in iure nostro.
613 Solidus in iure pro aureo capitur. 614. 615.
614 Intellectus l. quoties, C. de suscep. lib. 10.
616 Solidi unde dicti.
617 Aurei legales 72. libram auri constituunt, hodie uero requirunt 92. 618.
619 Donatio sine insinuatione hodie ualet usque ad aureos 700. & ultra.
620 Moneta ubi taxata est, uetus attendi debet.
621 Donatio reciproca licet excessiua, ualet sine insinuatione.
Item dato modico excessu. 622. & quali. 624.
Sicut nec parua reuocatur per superuenientiam liberorum. 623.
625 Insinuationi renuntiari non potest.
Et est communis opinio. 626.
Et qua ratione. 627.
Fallit si cum iuramento fuerit ei renuntiatum. 669.
Vel quòd cum iuramento quis renuntiauerit omni iuris, & legum auxilio. 670.
627 Insinuatio fuit introducta ne fiant fraudes.
Quam rationem defendit auctor. 634.
628 Intellectus l. data. C. de dona. 635.
629 Fraus praesumpta tolli potest renuntiatione.
Nisi lex super ea se fundet. 639. 641.
630 Dolus praesumptus etiam futurus remitti potest, sed contra. 642.
Quod declarat auctor. 643. 644.
Verus autem secus, nec a Principe. 631.
Nisi quando praecessisset. 632.
633 Dolus uerus de praeterito remitti potest.
636 Renuntiatio non ualet in praeiudicium tertij.
Nec alteri nocet. 637.
Sed restringitur ad personas expressas nec ad alias extenditur. 638.
640 Verba, non ualeat, actui resistunt.
641 Dictio nisi, uim conditionis habet.
643 Dolus praesumptus remitti potest si uersatur in omittendo.
Secus si in faciendo.
Vel si sit dolus praesumptus desidiae, & negligentiae, secus si uersutiae. 644.
645 Proditoriè quando quis facere dicatur.
646 Dolum sui fauore praesumptum, quis remittere potest.
Secus si alterius fauore praesumatur. 653.
647 Consensus spontaneus purgat omne uitium.
648 Renuntiatio plus potest, quam sententia.
Et praesupponit animum renuntiantis. 649.
649 Sententia contra rem iudicatam non ualet.
650 Renuntiari potest rei iudicatae.
652 Haeres potest remittere legatario cautionem de utendo, & fruendo arbitrio boni uiri.
Testator secus. 654.
652 Testes post didicita testificata induci possunt parte contraria consentiente.
654 Testator non potest remittere legatario cautionem de utendo, & fruendo arbitrio boni uiri.
655 Lex, in donatione excessiua sine insinuatione dolum praesumit non fauore donantis, sed aliorum.

656 Dolus praeteritus requirit specialem remissionem.
657 Promissio ob dolum commissum non ualet.
658 Dolus dicitur crimen.
Et alicui prodesse non debet, sed nocere. 659.
659 Donatio sine insinuatione nunquid ualeat ratione iuramenti quidam, quòd non. 660.
Sed plures contrà. 661.
Quae magis communis est. 662.
Sed autor duos casus distinguit. 663.
Quid autem, si sub fide facta sit, pulchre distinguitur. num. 727.
664 Iuramentum intelligitur rebus sic stantibus.
665 Contractus habens implicitam clausulam, rebus sic stantibus.
666 Iuramentum non confirmat donationem aduersus nullitatem causatam ex defectu insinuationis requisitae per statutum intra certum tempus post donationem.
667 Sed Soc. Iun. contra post Romanum.
Quos refellit auctor. 668.
668 Iuramentum referri debet ad causam, quae adsit tempore iuramenti.
669 Iuramenti de seruando donationem non obstante, quòd postea non fuerit insinuata, ut statutum uolebat, eam confirmat.
Idemque si renuntiatum fuerit omni iuris, & legum auxilio dato, quòd expresse dicto statuto non renuntiauerit. 670.
Quod Ruinus censuit. 602. & Cur. Iu. 675.
Quibus auctor opponit. 676.
Deinde eos saluat. 683.
671 Iuris appellatione uenit municipale.
672 Superfluitas uerborum uitanda.
673 Generalis dispositio non comprehendit id de quo in specie prospectum fuit.
Et ratio subijcitur, ne quod est specificatum uideatur superfluum. 674.
675 Renuntians omni iuris & legum auxilio comprehendit beneficium Velleiani.
Et dicta clausula indefinite posita, uidetur referri duntaxat ad tempus praesens. 676.
Nisi fuerit additum, competenti, & competituro. 677.
Nec per eum simplicem dicitur renuntiatum beneficio edendi trium futuro. 678. 680.
Et de ratione. 679.
681 Renuntiatio stricti iuris.
Et plerunque ponitur cum parua causae cognitione. 682.
683 Clausula, ex nunc, retro trahit dispositionem ad tempus praesens.
684 Indefinita dispositio quando porrigitur ad futura, uel non, pulchre distinguitur. 685.
686 Scientia statuti praesumitur.
687 Insinuationi quando dicatur renuntiatum, licet de illa mentio non fuerit facta.
Exemplum subijcitur. 688.
689 Actus purus differt a conditionali.
690 Verbum libere, denotat sine contradictione.
Sine aliquo impedimento.
Sine aliqua re extrinseca. 691.

Sine

Sine distinctione.
Nihilo obstante.
Sed plene.692.
693 *Verbum mere, significat idem quod pure.*
Quodque nullam habet mixturam alterius rei.
Vt de mero Imperio dicitur.
694 *Tempus indeterminate positum de quocumque verificatur.*
695 *Ingratitudo cum sit annullat, non ante.*
696 *Insinuationi si renuntiatur expresse cum iuramento donatio confirmatur.*
697 *Iuramentum plures effectus parit.*
698 *Iurauerit si quis non contrauenire donationi, ea non confirmatur si careat insinuatione secundum Cald. & alios.*
Quos damnat auctor.703.
Late defendens communem opin. affirmatiuam quam plurimi testantur.704.
Quæ limitatur non procedere in donatione facta per Iudæum Iudæo.728.732.
Cui opponit auctor.733.
Et eam saluat.735.
Secundo limitatur non procedere in præiudicium tertij.737.
Tertio procedit tactis Euangelijs, secus alijs scripturis profanis. 740.
Quam non probat auctor.743.
Nisi in casibus expressis in iure.727.748.
Vel in causis arduis.749.
Quarto non procedit in donatione facta coniuncto in domo sua de nocte, & a muliere pulchra coniuncto pulchro.750.
Quinto quando prius iurasset non donare.752.
699 *Insinuationis defectum allegans non uenit contra pactum, sed arguit negligentiam donatarij.*
Quod taxat auctor si promisit donans non reuocare nec infringere.
Vel annullare donationem.712.
699 *Donatio sine insinuatione præsumitur in fraudem facta, secundum Crot.*
Quem taxat auctor.718.
700 *Lex, vel statutum quando præsumit fraudem in aliquo contractu, iuramentum super eo interpositum, illum non firmat aliquo modo.717.*
701 *Donatio non insinuata nulla est in odium donatarij. 720.*
Sed an iuramento firmetur, declarat auctor pulchre. 721.722.
702 *Excommunicatio dicitur mors.*
705 *Argumentum de personis ad res bonum.*
706 *Donatio inter uirum, & uxorem iuramento firmatur.*
Et est magis communis opi.707.
Idem de facta inter patrem, & filium.708.
Quæ sententia communis est.709.710.
711 *Federic. de Sen. consi.281. declaratur in quo casu loquatur.*
713 *Pacta per uiam contractus facta seruanda sunt.*
714 *Verba negatiua trahi non possunt, ut affirment.*
715 *Verba uniuersalia negatiua destruunt omne quicquid inueniunt.*
Et geminata non patiuntur restrictionem.716.
719 *Sanguinis coniunctio sola non sufficit ad inducendā præsumptionem fraudis.*
721 *Iuramentum non ualidat contractum in odium eius, qui suscipit iuramentum.*
Nisi uerisimiliter iurans non inducatur ad delinquendum.722.
723 *Pœna annullationis præfixa est a legibus donationi non insinuatæ.*
Quæ attenditur, & non alia.
724 *Iuramentum iure ciuili super actu contra legem nullum erat.*
Iure canonum secus.725.
Et quando iure ciuili confirmet eum.726.
726 *Contractus ubi habet esse secundum naturalem æquitatem, licet careat solennitate iuris ciuilis firmatur iuramento.*
Secus ubi non habet naturalem æquitatem.727.
729 *Iuramentum hodie maiorem habet auctoritatem de iure canonico, quam antea haberet de iure ciuili.*
Propter periculum animæ.730.
731 *Iudæorum animæ non pertinent ad protectionem Papæ.*
733 *Iuramentum de ueteri testamento quale.*
734 *Iudæi seruant uetus testamentum.*
735 *Iuramentum stricti iuris est.*
Et stricte uenit interpretandum.
736 *Iuramentum tantum ligat quantum constat de consensu.*
738 *Princeps per rescriptum non censetur præiudicare tertio.*
739 *Verba potius impropriantur, quàm quòd inferatur tertio præiudicium.*
741 *Iuramentum super Euangelio requiritur in casu autheu. sacramenta pub. C. si aduer. uendi.*
Idque regulariter satius est fieri.742.
Non tamen necessarium.743.
Secundum consuetudinem quæ seruari debet.744.
Quæ sententia communis est.745.
746 *Iuramentum dicitur esse factum apud acta Dei uiuentis.*
749 *Areostus Vates Ferrariensis laudatur.*
751 *Qui male agit odit lucem.*
753 *Mulier si iurauit non consentire alienationi rei dotalis, si postea consentiat cum iuramento alienatio non ualet.*
754 *Remissio debiti usurarij non indiget insinuatione.*
Sed auctor contra distinguens inter usuras præteritas, & futuras.756.757.
755 *Bar. in l. Modestinus. ff. de don. declaratus aduersus Aret. & Bal.*
758 *Remedium leg. 2. C. de rescin. uend. cessat propter incertum euentum.*
759 *Remissio iuris incerti, sicuti debiti non liquidi, uel difficilis exactionis non dicitur donatio.*
760 *Remissio euentus incerti non indiget insinuatione.*
761 *Dispositio locum habet, licet maior ratio uideatur esse in uno casu quam in alio.*
762 *Intellectus l. sancimus. C. de don.*

Et

ex legis pen. eo. titu.
763 Exceptio confirmat regulam in casibus non exceptuatis.
764 Regula sub generalitate omnes casus includit.
765 Remissio debiti poenalis an indigeat insinuatione. Aret, & aly, quòd non.
Bal lus contra. 770.
Et Tiraquel. 771.
766 Actio iniuriarum non est in bonis.
767 Remissio poenae dicitur potius indulgentia quam donatio. 768.
769 Vsura est poena.
772 Opinio ultima censetur approbata.
773 Poena reputatur lucrum inhonestum cum iactura alterius.
774 Damnum pati, & lucrum non capere, differunt.
775 Poena ut euitetur, benigna fieri debet interpretatio. Et lata.
776 Intellectus l. si donationis. C. de donationibus. 777.
777 Actio furti pacto tollitur ipso iure.
778 Remissio uera sortis debita ex pluribus causis, simul excedens quinquaginta aureos non indiget insinuatione.
Quam probat Bal. ratione. 779.
Auctor uero contrarium probat, 780.
Et tenet. 781.
782 Ratione legis cessante cessat dispositio.
783 Donatio plurium rerum uni facta particulariter enumeratarum, quae simul excedunt quinquaginta aureos requirit insinuationem.
Etiam cũ clausula, quòd tot sint donationes quot sunt res. 786.
Et est communis. 787.
784 Ratio eadem, ubi militat lex locum habet.
785 Intellectus l. sancimus. §. si. C. de dona.
788 Promissio decem, tali tempore, & si non soluerit quinque singulis annis pro alimentis usura est.
789 Res non sermoni subijciatur, sed sermo rei.
790 Assertioni alicuius non statur in materia prohibitiua.
791 Donatio pluribus facta simul in eodem instrumento indiget insinuatione si quantitas in totum sit excessiua.
Et ex quibus una reputetur. 792.
792 Argumentum a personis ad res.
793 Intellectus leg. in aedibus. ff. de dona.
794 Donatio & lucrum in summarum cur una dicatur, optime declaratur.
795 Remissio uera sortis debitae ex una causa facta ex causa donationis excessiuae requirit insinuationem.
Et ita consultum fuit & iudicatum. 796. 797.
Et est communis conclusio. 798.
799 Remissio facta gratis, est species donationis.
800 Donare, qui non potest, nec gratis restituere.
801 Gabella si debetur ex donatione pariter & ex remissione debetur.
802 Remittens sicut donans, simoniam committit.
803 Remittere est improprie dare. 804.
Et remittere litem quid sit. 805.
806 Intellectus leg. Iulianus. ff. de conditionib. & demonstratio.
807 Remittens quid dicendo, quia sic uoluit, seu quia sic sibi placuit dicitur tacite donare.
Idemque si simpliciter remittat, quia subintelligitur causa donationis. 808.
Et requiritur insinuatio si est excessiua.
Quod limitatur procedere in remissione debiti liquidi alias secus. 822.
Item si pecunia sit solutioni parata. 824.
Alioquin secus. 825.
Sed auctor contra. 826.
Secundo limitatur non procedere, quando remissio fieret per uerba indirecta. 833.
Quod auctor improbat. 834.
Tertio limitatur in remissione iuris futuri. 841.
Quod restringit Gabriel Romanus nisi spes illius iuris communi aestimatione plus quinquaginta aureis ualeret. 842.
Sed auctor contra.
Spectamen ad actum deducta re quiretur insinuatio ratione quam ponit. 843.
809 Donatio nunquid in dubio praesumatur.
Bartolus, quòd non.
Sed contra. 816. 817.
Et error potius, quam donatio praesumitur. 810.
Etiam in facto proprio. 811.
Potiusque fatuitas. 812.
Auctor uero secus in praedictis sentit. 814.
Per l. Campanus. ff. de oper. lib. 815.
818 Remissionem gratuitam non esse dicens, affirmat.
Qui uero gratuitam praetendit, negat.
819 Donationis praesumptio cessat, ubi dari potest alia coniectura, quam donationis.
820 Error in dubio non praesumitur.
821 Fatuitas in dubio non praesumitur.
823 Debitum propriũ dicitur, quod ab inuito potest exigi, & extorqueri.
826 Intellectus leg. si quis obligatione. ff. de regulis iuris.
In quo Cagnolus taxatur. 827.
828 Liberatio dicitur res incorporalis. 831.
829 Fictio non cadit super impossibili secundum ueritatem.
830 Remittens alicui ius obligationis illi donare uidetur.
832 Intellectus leg. si sponsalibus. §. primo, ff. de iu. do.
834 Pactum de non petendo gratuitum, indiget insinuatione. 835.
836 Insinuatio inuenta est ad euitandas fraudes.
837 Malitijs hominum obuiandum est.
838 Argumentum ab ultimis uoluntatibus ad contractus ualidum.
839 Intellectus leg. quidam in iu. ff. de dona.

T Liberatio

840 *Liberatio ab incerto debito non requirit insinuationem.*
843 *Puri, & conditionalis purificati, idem est iudicium.*
844 *Remissio uera fortis facta non ex causa donationis non requirit insinuationem.*
845 *Testes an requirãtur in actis, ut in insinuatione. Aretinus tenet, quòd non, ut se subscribant. notarius tamen debet eorum nomina subscribere.*
Sed autor eum reprehendit. 846.
Sicut Cynum, Salycetum, & Decium.
Et negatiuam partem simpliciter tenet. 857.
Quæ limitatur non procedere stante consuetudine loci quòd subscriptio testium fiat à notario. 881.
Secundo in his quæ sui natura non sunt de actis licèt in eis inserantur quandoque. 887.
Quæ sententia communis est. 888.
Contra quam nonnulli tenuerunt. 914.
Decius uerò distinguit. 922.
Sed male, ut per autorem. 923.
Qui contra communem tenent. 925.
Tertio limitatur procedere in actis factis coram iudice.
Secus coram arbitro. 942.
Sed auctor contra de arbitro. 944.
846 *Instrumenta fiunt extra iudicium.*
Et requiruntur in eis testes.
847 *Glossa in l. in donationibus, C. de donatio. declaratur.*
848 *Dicta Glossarum, & doctorum sunt intelligenda secundum leges quas citant.*
849 *Instrumento non creditur sine testibus.*
Et per testes iustificatur. 850.
851 *Notarius in actis non habet maiorem auctoritatem quam alius in instrumento.*
Sed contra per autorem. 870.
852 *Partes non possunt prorogare officium notarij, quòd qui scribit instrumenta scribat acta.*
853 *Testes non requiruntur in actu coram Principe.*
854 *Regula negatiua præualet affirmatiuæ, quando concurrunt.*
855 *Notario creditur propter iuramentum in principio officij præstitum.*
856 *Emancipatio fit in actis, tamen testes requirit, & quare.* 879.
857 *Acta ualent sine testibus, & quare.* 867. 868. *discurrendo in eis.*
Et est communis opi. 858.
859 *Intellectus l. in donationibus, C. de dona.* 860. 862. 865. 926.
860 *Acta sunt scripturæ apud iudicem factæ.*
861 *Sufficere dicitur quod alio non indiget.*
863 *Iudicij calor aliquid operatur.* 864.
865 *Testes unius scripturæ alteri non possunt deseruire.*
866 *Testes debent esse extranei non domestici.*
867 *Præsumendum pro iudice.*
868 *Iudicis præsentia considerabilis.*
869 *Intellectus c. quoniam contra. de prob.*
807 *Acta faciunt fidem ex notario, & iudice.*

871 *Vinculum duplex fortius uno.*
872 *Funiculus duplex potentiùs ligat quàm unus.*
873 *Lex, uel statutum pacto uallatum, plus potest quam per se.*
874 *Intellectus legis, omnium. C. de testamentis.* 888. 914.
875 *Similitudo in eo de quo agitur sufficiuntur licet in alijs sit dissimilitudo.*
896 *Argumentum de diuersis non procedit.*
877 *Exceptio debet esse de regula.*
878 *Præsumptiones plures uincunt unam.*
879 *Emancipatio cur testes requirat.*
880 *Intellectus leg. post mortem. ff. de adop.*
881 *Testes se subscribunt instrumentis in Regno Neapolitano.*
882 *Notario soli creditur in instrumento suo in tota ferè Gallia.*
883 *Consuetudo est ius non scriptum.*
Maximamque uim habet in rebus. 884.
Et omnis actus ab ea recipit interpretationem siue restrictionem. 885.
Et potens est ad tollendas coniecturas. 886.
889 *Actorum probatio est exorbitans.*
890 *Instrumenti probatio miraculosa, quòd credatur testimonio pellis mortuæ.*
Et dicitur contra ius diuinum. 891.
892 *Literis sigillatis, quando credatur.*
Et quando non. 893. 928.
894 *Statutum, quòd libris mercatorum credatur intelligitur de pertinentibus ad eorum exercitium.*
Non autem in alijs & est communis. 895.
Cuius exemplum datur. 896.
897 *Statutum, quòd cum filio contrahi non possit nisi sit mercator, intelligi debet si in causa mercaturæ contrahatur.*
Idque præsumitur in dubio factum.
Et habet locum in eo quoque qui desierit esse mercator, modo scripserit libros tempore quo mercator erat. 898.
899 *Statutum, quòd pater teneatur pro contractibus filij mercatoris, restringitur ad factos causa mercaturæ.*
900 *Statutum, quòd potestas teneatur pro sua familia restringitur ad ea, quæ pertinent ad eius officium non si extra.*
901 *Nuncio creditur in spectantibus ad eius officium.*
902 *Peritis in arte sua credendum non extra peritiam suam.*
903 *Iudex non uidetur committere nisi ea, quæ pertinent ad acta.*
Sed contra. 929.
904 *Contractus factus in ultima uoluntate non recipit naturam ultimæ uoluntatis.*
904 *Aditio resultans ex testamento firma remanet eo reuocato, & quare.* 931.
905 *Confessio facta in testamento præsenti firma manet eo reuocato.*
Et quare subijcitur. 932.

Confessio

uestate, & iustitia.

1056 *Insinuationis inductæ rationes plures.*

1057 *Rationes plures vbi sunt licet vna cesset locum habet dispositio.*

1059 *Vltima voluntas reuocabilis.*

1062 *Lex passim loquens distinguitur per aliam magis specialem.*

1063 *Extrema habilis supponenda.*

1065 *Potestas legitimationis fauorabilis, legitimatio uero potius odiosa.*

1066 *Potestas imponendi gabellas fauorabilis, at earum impositio odiosa.*

1067 *Lex sancimus. §. primo, C. de donatio. declaratur.* 1068.

1068 *Donatio excessiua mobilium facta a magistro militum suis militibus ualet sine insinuatione.*

1069 *Dux belli non potest donare castra, vel terras quas occupauit, sed fiunt Principis aut Reipublicæ.*

1071 *Mobilia ab hostibus capta duci belli præsentantur, qui ea diuidit inter milites.*

Sed, quod imo fiat capientium. 1077.

Quod resoluit vno modo Petrus a Bella Pertica. 1079.

Secundo Ripa. 1080.

Tertio Pontanus. 1081.

Et quarto Vasconius a Vacuna. 1083.

Sed omnes male, & auctor aliter, & bene resoluit. 1095.

1072 *Intellectus l. pen. C. de dona. dum de spolijs hostium loquitur.* 1073. 1075. 1086. *demumque per auctorem.* 1095.

1074 *Constantinus confutatus.* 1098.

1076 *Verba non debent esse superflua.*

1078 *Milites boni pugnatores ad quid vocent.* 1096.

Et quod capiunt Dux cepisse uideatur stare non potest. 1079.

1082 *Non acquirere, uel acquirere sic, ut statim auferatur paria sunt.*

1083 *Genitiuus denotat dominium de propria & stricta significatione.*

Quod probat auctor. 1084.

1085 *Lex nihil frustra facit.*

1087 *Spolia hostium, quæ dicantur.*

1088 *Intellectus leg. in agris. ff. de acquirendo rerum dominio.*

1089 *Distribuere, & donare, diuersa.*

1090 *Donatio doni datio.*

1091 *Lex per aliam distinguitur.*

1092 *Intellectus c. ius militare, prima distinctione.*

1093 *Diuisio rerum inter milites qualis.*

1094 *Præscribere potest habens dominium reuocabile, vt acquirat irreuocabile.*

1095 *Capta ante bellum campestre fiunt capientium cessatque præsentatio.*

Aut in conflictu, & tunc secus. 1097.

Et de ratione differentiæ. 1096.

1098 *Donatio remuneratoria qualis, & quando.*

1099 *Donatio, quæ fit militibus a Duce Belli non est remuneratoria, sed simplex.*

Et quomodo declaratur sequenti numero. 1200.

1201 *Æqualis determinatio plurium simul unitorum fieri debet.*

1202 *Donatio in refectionem domus non indiget insinuatione.*

1203 *Quid autem si esset utilis tantum refectio?*

Secus primo uidetur. 1204.

Sed auctor contra. 1207.

1204 *Domum communem, uel molendinum reparans, quando Dominus fiat in totum, si socius non conferat impensæ.* 1205.

1206 *Domus corrupta, vel ruens æquiparantur.*

1207 *Et eius refectio pertinet ad ornatum ciuitatis.* 1214.

1208 *Extensio licita est in exorbitantibus ex identitate rationis.*

Licet non tanta militet. 1209.

Idem in correctorijs ex unica ratione. 1211.

Quæ præsumitur in dubio contra Alexandrum. 1212.

Nisi alia probabilis adducatur. 1213.

1210 *Exorbitans lex, vel dispositio, quando dicatur.*

1215 *Socius in re communi non potest impensam facere inuito altero socio, & quando.*

Et de ratione. 1216.

1217 *Donans non læditur sciens se donare.*

1218 *Donatio facta Imperatori non indiget insinuatione.*

Et de ratione. 1219. 1220. 1232.

1219 *Princeps multos habet nobiles præsentes.*

1220 *Insinuatum dicitur factum coram Principe.* 1233.

1221 *Donatio nulla immensa reputatur a Principe facta.*

1222 *Matilda dixi aliquantulum terræ donare cum tamen essent 30. milliaria.*

1223 *Alexandri Magni liberalitas.* 1224. & 1225.

1226 *Donatio Regis non eget insinuatione, & quare.* 1227.

Idem in alio Principe non recognoscente superiorem. 1228.

Et in Marchione siue Duce Mantuæ. 1229.

Et in alio vicario perpetuo. 1230.

1231 *Ducum gemmæ sunt Marchiones, & Comites eis subditi.*

1232 *Princeps habet iurisdictionem.*

1234 *Donatio Regis ualet sine insinuatione, quando dicit se facere ex auctoritate Regia.*

Sed auctor contra etiam si non id exprimat. 1236.

1235 *Princeps in dubio non uidetur uti suprema potestate.*

1236 *Donare quis uidetur secundum conditionem suæ personæ.*

1237 *Princeps præsumitur noluisse uti plenitudine potestatis, quando alias actus non ualeret.*

Donatio excessiua quibus in casibus ualeat licet in-

finuata non fuerit fucceffiue tractatur.
Primus eft in facta pro redemptione captiuorum. 947.
Et pro carceratis etiam ex delicto. 960.
Quid autem de facta ecclefiæ. 967.
Secundus in donatione facta a magiftro militum militibus fuis. 1069.
Tertius in facta pro reficienda domo. 1202.
Quartus fi cui donat Imperator. 1218.
Quid autem de alys principibus. 1226.
Quintus, quando priuatus donat Imperatori. 1238.
Sextus in donatione propter nuptias: 1245.
Septimus in remiffione ufurarum futuri temporis. 1264.
Octauus in donatione remuneratoria. 1265.
Contra quem tenet auctor. 1268.
Nonus in donatione ob iuftam caufam. 1294.
Decimus in donatione caufa mortis. 1300.
Declarando, ut per auctorem.
Vndecimus, quando detracta gabella debita ex ftatuto donatio remanet intra quinquaginta aureos. 1312.
Et eft communis opi. 1313.
Duodecimus, in onere donationi annexo, quod eam reducit ad legitimam fummam. 1314.
Tertiusdecimus in donatione facta fub aliqua conditione. 1315.
Quartusdecimus, in legato facto cum promiffione de non reuocando, & ubi reuocaret, ex nunc donauit inter uiuos, 1318.
Decimusquintus, in donatione facta fcholari. 1320.
Decimusfextus, in facta cum iuramento. 1336. 1337.

1239 *Contractus, qui fiunt cum Principe cenfentur bonæ fidei.*
1240 *Hæres tenetur habere ratum factum defuncti.*
1241 *Conuentio cum una perfona non porrigitur ad aliam.*
Fallit in facta cum ciuitate, uel Principe, quia feruatur, ut lex apud omnes. 1242.
In quo Connanus declaratur. 1243.
1244 *Donatio priuati facta Imperatori licet exceffiua quare ualeat.*
1246 *Legum correctio uitanda.*
Et diftinctio fieri debet. 1247.
1248 *Donatio propter nuptias ex parte mulieris non requirit infinuationem.*
Secus ex parte uiri. 1255.
1249 *Intellectus. §. illud, in Auct. ut non fiant pignor. 1250. 1257. 1259.*
1250 *Indefinita legis æquipollet uniuerfali.*
1251 *Intellectus, ut fponf. larg. in prin. 1252.*
1253 *Dictionis per omnia, uis.*
1254 *Ratio generalis dicitur communis ad omnes cafus.*
1256 *Intellectus auct. eo decurf. m. C. de donatio. ante nup.*
1258 *Æqualitas dotis, & donationis propter nup. qualiter procedat.*
1260 *Maritus non infinuatis donationem quantum de dote lucretur, quid, an; quid nihil.*
Auctor quo ad legitimam fummam. 1261.
1262 *Intellectus l. fancimus. C. de dona.*
1263 *Damnum pati, & lucrum non capere, differunt.*
1266 *Donatio remuneratiua dicitur reciproca.*
1267 *Donatio reciproca infinuationem non requirit.*
1268 *Intellectus l. dtta C. de don.*
1269 *Conftantinus damnatur.*
1270 *Intellectus l. Aquilius. ff. de dona. 1271.*
1272 *Et alius per glo.*
Et fequaces. 1273. 1274.
Verbum tibi, & ipfe, perfonale dicitur.
1275 *Donatio remuneratoria duplex.*
1276 *Intellectus l. fi pater. §. primo, ff. de donatio. 1282.*
Et alius fecundum Cumanum. 1277.
Quem taxat Arius Pinellus. 1278.
Et alium ponit. 1280.
1279 *Facta non præfumi.*
2281 *Mulieris exemplum in redimendo maritum captiuum.*
1283 *Donatio remuneratoria cõmenfurata meritis non indiget infinuatione.*
Et an merita fint æquiualentia ftatur arbitrio iudicis. 1284.
1285 *Donatio remuneratoria non indiget infinuatione fiue quis donet benefactori fuo fiue alius pro eo.*
1286 *Actus agentium regulatur ab intentione eorum.*
1287 *Donatio remuneratoria, ualet fine infinuatione, fi fiat etiam propter feruitia futura.*
Caftrenfis contra. 1288.
Qui declaratur. 1290.
Cui non confentit auctor.
1289 *Donatio. fub conditione refpiciente commodum donantis; non dicitur uera donatio.*
1290 *Comitatus dicitur nomen dignitatis.*
Et illis Barones poftponuntur. 1291.
1292 *Intellectus l. donatio. C. de dona. 1302.*
1293 *Merita nunquid conftare debeant, ut inducatur donatio remuneratoria.*
1294 *Donatio ob iniuftam caufam nulla eft.*
Et omnis mala donatio, furtum eft. 1295.
1296 *Donatio pro recipiendis alimentis non requirit infinuationem.*
1297 *Donatio pro dote, quo ad maritum dicitur onerofa nec requiritur infinuatio.*
Idem de facta ob caufam matrimonij. 1298.
1299 *Donatio ob caufam nunquid requirat infinuationẽ diftinguit auctor.*
1306 *Donatio caufa mor. non requirit infinuationẽ fi quinque teftes interuenerint.*
Idem fi pauciores de iure cano. 1308.
Et ftante ftatuto, quòd in teftamento fufficiant tres teftes, nam idem erit in donatione caufa mortis. 1309.
1301 *Intellectus l. fi. C. de don. cau. mor.*
1301 *Dictio ita, & ut, denotant modum.*

Lex

Probatio-

1373 Probationes leniores sufficiunt in his, quæ sunt difficilis probationis.

1374 Donatio, nunquid reuocetur ex alia causa, quæ non fuerit expressa simili expressis ut si donatarius donatorem non aluerit. Gofred. & non nulli, quòd non.
Glo. Cy. & alij, quòd sic. 1376. 1377.
Quorum sententia communis est, & æqua. 1379.
Contraria uero impia, & quæ gratos animos ad ingratitudinem prouocat.

1375 Pœna priuationis locum non habet nisi in casibus expressis.

1378 Donatio per superuenientiam liberorum reuocatur nisi sit uilis.

1380 Ratio eadem ubi est idem ius locum habet.
Nec lex dicitur extendi, sed enucleari. 1381.

1382 Alimenta denegans impius dicitur.
Et necare uidetur.

1383 Filius exhæredari potest ex alia causa consimili, uel grauiori expressis.
Et est communis. 1384.

1385 Taxatiua prohibet extensionem ubi agitur de dãno tertij, & sic de odio irrationabili.
Secus si de rationabili.
Vel de fauore, ut delicta puniantur. 1386.
Et sic ubi continet casum fauorabilem, uel pium. 1387.
Et est communis. 1388.
Vel ne sequatur absurdum. 1389.
Et potius taxatiua superfluo stare debent quam, quòd ex illis damnum tertio inferatur indebitè, 1390.

1391 Extendere leges non est nostrum in correctorijs, secus in exorbitantibus.

1392 Exorbitans ius quod dicatur.

1393 Extensio non fit in pœnalibus.
Et ubi lex in pœnis figit pedem non debemus ultra procedere. 1394.
Nisi ratio sit expressa in lege. 1395.
Quod comprobatur. 1396.
Vel nisi lex alias fieret elusoria. 1397.

1398 Intellectus ca. 1. § sed quia natura. quæ fuer. prima causa benefi. secundum Ripam.
Quem damnat auctor. 1399.

1400 Donatio non reuocatur ob ingratitudinem si donatarius postea fuerit liberalis munificus, & officiosus donatori.
Secus si pœniteat tantum. 1402. & quando. 1405
Nec etiam reuocatur si donatarius reuersus fuerit ad habitandum cum donatore. 1409.

1401 Filia ingrata patri si fuerit postea benefica censetur pater illi ingratitudinem remisisse.

1403 Pœnitentia non recipitur per quam res ad pristinũ statum non reducitur.

1404 Donator offensus non tenetur donatario ueniam petenti remittere actionem iniuriarum.

1406 Ingratitudo filij, uel donatarij, quando cessare dicatur.

1407 Contraria contrarijs curantur.

1408 Pœnitentia sola non inducit satisfactionem.

1410 Donationis reuocandæ ius ad hæredes donantis non transit, & est communis.
Fallit si donator reuocare non potuit.
Vel ex ignorantia, uel morte repentina. 1414.
Vel quando donator exciperet de ingratitudine ne rem traderet hæredibus donatarij. 1416.
1421.
Vel quando reuocatio fit ob pacta non seruata. 1423.
Cui limitationi licèt Ripa contradicat. 1424.
Auctor tamen eam defendit. 1426.

1411 Dominus tacens uiuente uasallo non potest eius hæredes molestare super priuatione feudi.

1412 Mater quæ transiuit ad secunda uota filio non conquerente, eo mortuo non priuatur eius hæreditate.

1413 Vxor non priuatur dote propter adulterium si maritus sciuit, & tacuit uiuens.

1415 Ingratitudo non potest dici remissa ex taciturnitate defuncti qui ignorauit, uel aliter fuit impeditus.

1417 Excipiens tractat de retentione.

1418 Exceptiones fundantur in æquitate.
Et sunt fauorabiles. 1419.
Secus in exceptione præscriptionis. 1420.
Quæ odiosa dicitur & præsidium temporis.
Et contra naturalem æquitatem.

1421 Hæres una & eadem persona cum defuncto reputatur.

1422 Promittens de facto suo tantum tenetur etiam de facto defuncti cuius est hæres.

1424 Ingratitudinis causa maxima est, pacta non seruare.

1425 Dictio præfatis, est relatiua præcedentium.

1426 Reuocatio donationis ex quattuor causis positis in l. finali, C. de donat. differt ab ea quæ fit ex quinta.

1427 Fortiora sunt quæ duplici iure nituntur quam quæ uno tantum.

1427 Funiculus duplex plus operatur quam simplex.

1428 Dominus qui uiuens tacuit hæredes uasalli molèstare non potest super caducitate feudi.
Licèt ob pacta non seruata fiat, & cur in donatione diuersum. 1429.

1430 Vasallus an teneatur ad annuam præstationem domino sub pœna priuationis feudi.

1431 Qui in uno grauatur in alio debet releuari.

1432 Donans ob pacta non seruata reuocans quomodo agat, Ripa distinguit.
Sed auctor alium modum ponit tutiorem. 1433.

1433 Clausula super præmissis omnibus, & singulis ius fieri, & iustitiam ministrari, quid operetur. 1434. & 1435.

1435 Libelli concl. non narratio debet attendi.

1436 Donatio facta liberto solo obsequio non præstito reuocatur.

1437 *Libertus patrono tenetur ad operas obsequiales.*
1438 *Libertas an reuocetur ex solo obsequio non praestito. glo. quod l non, & Cominus. 1440.*
Sed auctor contra, 1441.
1439 *Libertus ingratus, digne reuocatur in seruitutem.*
1441 *Intellectu. §. j. in Auth. ut libe. de caetero cum sequentibus.*
1442 *Geminatio magis enixam mentem ostedit.*
1443 *Verbum liberam, importat sine aliquo impedimento.*
Et absolute. 1444.
1445 *Intellectus l. 2. C. de liber. & eorum lib.*
Et in eo gl. male sensit. 1446. 1450.
1447 *Verbum contumacia, denotat absentiam personae.*
1448 *Alternatiua una pars declarat etiam.*
1449 *Constantinus ab auctore taxatur. 1450.*
1451 *Negatiua quoscunque comprehendit.*
1452 *Dictio penitus, nullam recipit limitationem neque restrictionem.*
1453 *Parentibus etiam naturalibus reuerentia praestanda.*
1454 *Ratio eadem ubi uersatur, & idem ius. 1458.*
1455 *Intellectus l. solo. C. de liber. cau.*
1455 *Ingratitudo probari debet à patrono, qui uult libertum in seruitutem reuocare.*
1456 *Dictio solus, caeterorum exclusiua.*
1457 *Feudum reuocatur iisdem causis quibus donatio.*
1459 *Intellectus. §. praedictis in c. j. quae fuer. prima cau. benef. ami. per Iacob. Beluis.*
Quem taxat auctor, & aliter declarat. 1460.
1461 *Illatio de diuersis ad diuersa non tuta.*
1462 *Inducta ad augmentum non debent operari diminutionem.*
1463 *Ratio iudicem mouere debet sicut lex.*
1464 *Legem quaerere, quando ratio naturalis est promptus denotat infirmitatem intellectus.*
1465 *Donatio praeter animum, & ignoranter, non reuocatur.*
1467 *Vxor propter adulterium scienter commissum priuatur dote, secus si ignoranter.*
1468 *Animus, uoluntas, & propositum distinguunt maleficia.*
1469 *Ignorantia crassa, & supina: Scientiae aequiparatur. 1473.*
Non tamen omnino punitur, ut scientia.
Sed leuius. 1479.
1470 *Attenta uero grauius aut aeque sicut scientia punitur.*
Et qualis ea sit.
1471 *Ebrius, quando delinquens puniatur, ut sobrius.*
1472 *Donatarius quid, contra donatorem committens iusta de causa excusatur.*
Si uero ex crassa ignorantia, punitur arbitrio iudicis. 1472.
Si uero fuerit affectata ignorantia, punitur sicut sciens.

SVMMATVR, & diuiditur, ut hic p Aretinũ. Casus àt licèt aliter nõ figuretur, vt inquit Aldobrandinus; cũ solũ declarẽtur notissimi termini donationis iter uiuos, recitetturq; constõ Iustiniani, pñ pleniori inuenũ institutione sic adaptari põt, (put etiam firmat eũ Tobias Nonius me referẽs; & sequens.)
1 † Quęsitum fuit quando donatio inter uiuos perfecta dicatur, vt inde dignosci possit, quando reuocari non potest, ut hic dicitur. & uidebatur, quòd à die traditionis tantum hęc pfectio induceretur, prout in uenditione tradit Gl. in l. 1. C. de peri. & commo. rei uend. & Glo. infra de emp. & uend. in prin. quas refert Decis. Neap. 280. colum. 4. (propterea priusquã traderetur res donatio uidebatur imperfecta. † tempus enim traditionis eam perficiens, vt excludens tempus ante traditionem, causare uidebatur, quód eo tempore prçuio traditioni donatio diceretur imperfecta, l. Emilius, ff. de minor. sicut in simili casu ponit Paris. cons. 31. nu. 82. uol. j. quem sequor, cõs. 33. nu. 18. de Principe quodam qui assumpserit iurisdictionem iudicandi inter quosdam milites ea quæ cõtingerẽt postquam essent in steccato & in manibus haberent arma. dicit enim Paris. ꝙ cum iurisdictio dicti Principis fuerit ad ea tãtũ limitata, quę per utramq; partem contingerent dici, uel fieri postquam constituti essent in campo duelli, nõ potuit ille Princeps iudicare de his quæ dicta & gesta fuerunt ante, & extra ingressum campi.) Secundo uidebatur hoc suadere textus, in §. per traditionem, in fi. supra de rerum diuisi. ibi [*si quidem ex causa donationis tradantur, sine dubio transferuntur*:] si enim traditio est causa acquisitionis rei donatæ, ergo
3 non ante perfecta dicitur donatio. † Tertio confirmari potest. quoniam nihil actum credimus donec aliquid superest addendum l. cum Syllanianum, in fi. & ibi not. Castr. Alex. & alij, C. de his quibus, ut indi. hinc est, ꝙ stante statutó, quòd bannitus in fine anni debeat rebanniri, certã summã soluerit Camerę fiscali; si quidem bannitus soluerit excepto uno denario, nõ debebit rebãniri, ita no. Alex. ibi, Ang. Imo. Alexan. & alij, in l. in executione, §. itẽ si ita. ff. de uer. ob. Ang. & Ale. in l.
4 si seruus, §. j. in fi. ff. si quis caut. † Parique modo, videmus, quòd si emphiteota obligatus ad soluendum canonem soluerit excepto uno nummo, res incidit in commissum, ut notat Bald. in Rubr. C. de contrah. empt. q. 10. Oldrad. consilio 29. Alexan. latè in dicto §. item si ita. Ias. latiùs qui dicit esse commu. in l. 2. num. 54. C. de iure emphi. Gozad. consilio 57. num. 15. consi. 69. nu. 9. Dominus meus Rimin. ald. consi. 381. num. 5. (de quo ponit etiam Brun. in tracta. quod stanti.

Positio casus.

5 mascul.artic.9.num.107.) † &: est Glo.notab.
in l.res bona fide, ff. de contra. emp.uolens re
uendita hoc pacto, q̃ nisi certa die totum pre
cium fuerit solutum,eam inemptam esse pre-
cio soluto intra tempus, excepto uno num-
mo inemptam reputari. sic igitur & in dona-
tione uidebatur, quòd ante traditionem per
fecta dici non posset, cum traditio superesset
6 expedienda. † Quarto accedit, quòd dona-
tio dicta est à dono, quasi doni datio, l. Sena-
tus.§.j.ff.de donat.causa mor. (unde Decius,
in l.2. §.appellata,ff.si cert. pet. colligebat in
ea ueram ethimologiam uocabuli, cum se nõ
habeat in plus nec in minus quam uocabulũ:
ualet enim argumentum si dicamus, est doni
datio, ergo est donatio,prout & negatiuè di
cendo,non est doni datio; ergo non est dona
tio,) quamdiu ergo non interuenit ista da-
tio,non uidebatur posse dici donatio,tanto
minus ergo perfecta donatio, (& huius sen-
tentiæ fuit omnino Franciscus Connanus in
Commentarijs suis lib, 5.capi. 9. col. j.dicens
quòd donatio non propriè dicitur nisi pręsta
tio rei cõsequatur cum donatio dicta sit à do
no quasi doni datio,d.§. j. nam Græci dicunt
donum dare.unde Paul.ibi uoluit non polli-
citatione,neq; uerbis, sed doni, & ꝓmissi da
tione pstationeq; donationẽ pfici, & appella-
ri,ut non prius dicatur esse donatio quã res
quę donetur,detur,& tradatur,unde Conna-
nus eodem cap. circa fi. interpretando Iusti-
nianum,in l.si quis argentum,in fi.C.eod. lo-
quentem de donatione promissa, quam neq;
stipulatio secuta fuerit,nec usufructus reten
tur dicẽtemq; nihilominus ex lege nostra ne-
cessitatem ei imponi etiam tradere hoc, qđ
donare æstimauit intelligendum fore de do-
natione quæ actis iudiciorum inserta est,cũ si
bi sanè persuaderi non possit ualere posse do
nationem,quam nec traditio rei, nec stipula-
tio,nec horum actorum fides comprobauit.
& hæc opi. cõmuni longè prius Bartoli, fuit
Castr.& aliorum in l.iurisgen.in princip.ff.de
pact.qui dixerunt donationem esse de cõtra-
ctib.qui perficiuntur ab executione,uidelicet
traditione, idemque Alex.& Soc. in Rubr.ff.
solu.mat.Cephal.consil.312.nu.68. unde pa-
tet quam dubitabilis casus hic propositus es-
7 se uidebatur.) † Istis tamen non obstantibus
contrarium determinat hic Imperator ibi, pfi
ciuntur autem,iuncto ibi, ut etiam si non tra
dantur,& in l.si quis argentum, §.fi.C.eodem
ibi, [*nec confirmetur ex traditione donatio,*] & ibi
[*perfectissimè constitutam,*] ratio decidendi po-
tuit esse duplex, quia donatio ex liberalitate,
& munificentia procedit, l.j.ff.eod.sicut, ergo
donans fuit largus in donando, ita præsumi-
tur, q̃ intellexerit uerba sua plenissimè, ut
tradit Abb.in c.cum dilecti,colum. 2.eod.tit.
ergo debet dici perfecta ex sola prolatione
8 uerborum. † (simile uidemus in beneficio
Principis quàm plenissimè interpretando, l.
fi.ff.de consti.princip. quod ut Ang.& Docto
res ibidem dicunt, latissimè capi debet, qua-
tenus respicit ius cõcedentis.)Secunda fuit
ratio,quam ponit Imperator in dicto §.fi. di-
cens (cum enim in arbitrio cuiusq; sit hoc fa
cere,qđ instituit opportet eũ, uel minimè ad
hoc prosilire,cũ ad hoc uenire properauerit,
nõ quibusdã excogitatis artib.suũ ꝓpositũ de-
fraudare,tantãque inductionem quibusdam
quasi legitimis protegere uelamentis) puta
dicendo, quod uerbis tantum donare dixit
9 non autem rem tradidit. † Non obstant con
traria, nam ad primum dicitur quando res
traditur, quòd eo casu dicitur impleri uendi
tio potius quam perfici, l.si quis alienam, ff.
de acti. emp.Glo.not. in l.contractus, in uer.
perficere, C. de fi.instru. (& infra de empt.
in princ.Glo.ad fi.) resque dicitur esse in fi-
nali executione, ut inquit Bald.in d.l.1.C.de
10 peric. & commo.rei uend.in princ. † & Glo.
Bal.& Sal.triplicem perfectionẽ considerant,
primam conuentionalem, secundam obliga
tiuam,tertiam uerò acquisitiuam. de primis
duabus loquitur textus noster ibi [*perficiuntur
autem cum donator suam uoluntatem scriptis, uel sine
scriptis manifesta uerit.*] fon sit.n. de perfectione
nedum conuentionali,sed obligatiua,cum ue
niat ad declarationem eorum quæ supra di-
xit, quòd si fuerint perfectę temere reuoca-
ri non possunt, & sic inducitur obligatio ad
non reuocandum.postea subiunxit,necessita
tem traditionis imminere ad denotãdam per
fectionem ultimam quæ acquisitiua nuncupa
tur, seu implementum quoddam,& executio
ut supradictum fuit,& de hac perfectione pa-
ri modo loquitur tex. in d.§.per traditionem,
secundo loco citatus; sed non sequitur quo-
minus ante donatio dicatur perfecta quo ad
11 uinculum eam non reuocandi. † Non obstat
& tertium cum duob. similibus annexis: pro-
cedit enim ubi lex ultra non processit,alias
secus, ut hic,& in §.fi. declarauit Imperator p
fectã donationẽ dici,licèt tradõ nõ fuerit sub
secuta, (nec adhęrere possum Connano supra
citato id intelligẽti secutis actis: nã qđ ibi di-
citur [*monumentorum obseruatione in his modis. se-
cundum specialiter à nobis in huiusmodi casibus prædi
ctum est obseruanda:*] dictum fuit ab Imperatore
respectu quantitatis excessiue,secundum Gl.
nõ aũt respũ perfectionis.) Ad ultimum respõ
detur id solum probare unde deriuetur uer-
bum donatio, sed quando donatio dicatur
perfecta, hoc alibi uenit declarandum, non ex
illa simplici donationis allusione; (& quod
12 attinet † ad doctrinam Bartoli in d.l.iurisge
tium.dicentis, quòd donatio est contractus
nominatus & denominatur ab actu exequen
di,quia de iure Digestorum si perueniebatur
ad traditionem, perficiebatur contractus,ue
nit intelligenda de perfectione acquisitiua
quę

quæ est implementum , sed & ante donatio p
fecta dicitur conuentione, & obligatione, ne
posſit reuocari , ut supra latiùs deduxi.):
13 † Rursus secundo loco quæsitum fuit, an istæ
donationes inter uiuos saltē respectu ingrati
tudinis reuocari possent: & uidebatur dicen-
dum, quòd non per tex.in l.si pater, §.j. ff.eo
dem.ubi captus ab hostibus quid redimenti
donauerit, hæc donatio irreuocabilis est etiā
respectu ingratitudinis,secundum Glo.com-
14 muniter receptam. †Secundo uidebatur huic
reuocationi obstare posse , nam quando per
legem cōtractus ex post annullatur aliqua de
causa , non per hoc intelligitur abdicatū do-
minium quæsitum parti uigore dicti contra-
ctus,ut per plures rōnes concludit in disputa
tione sua Doctor antiquus D. Macagnanus
de Azzoguidis de Bononia,quem refert , & se
quitur Bald.in l.j.colum.3.ff.solu.mat. ubi di
cunt , quòd si statutum dicit,quòd omnes uē
ditiones factæ ab uno mense citra sint nullæ
ipso iure , & contingat quem ab uno mense
citra quid uendidisse, & tradidisse,certè non
per hoc intelligitur abdicatum dominium il-
li emptori , quia ad annullationem contra-
ctus non sequitur rescissio dominij,& ad de-
structionem unius separatorum, nō sequitur
corruptio alterius,l.naturaliter,§.nihil com-
mune , ff.de acq.poss.l.fi. ff.de calum . idemq;
repetit Bal.in l.cum mulier,colum.10. uer.in
contrarium, ff.sol.mat. & post eum Alexand.
col.pe.& in cons.199.col.1. uol.6.Are. noster
infra in Rub.de excep.co.18.uers.2.quæro,Bar.
in l.si ita quis,§.ea lege, & post eum Ias. num.
40.ff.de uerb.oblig.Tiraquell. abunde, in l. si
unquam,C.de reuo.donat.in uer.reuertatur,
nu.15.licèt ergo donatarius fiat ingratus , &
lex dicat donationem reuocari , non per hoc
abdicatur ab eo dominium sibi quæsitum,me
tito donanti ad reuocationem agenti uide-
tur obstare ius dominij tanquam potentius
iure donantis qui dominium non habet, nec
possessionem rei , quam petit,unde non uide
15 tur,quòd donās obtinere possit. † istis tamē
non obstantib.cōtrariū determinatur hic ibi
[*si tamen ingrati existant homines,in quos benefi-
cium collatum est,donatoribus per nostram constitu-
tionē licentiam præstauimus certis ex causis eas reuo
care.*]quas causas enumerat ipse Iustinianus ,
in l.fi.C.de reuoc.donat. ubi est illa constitu-
tio de qua hic meminit. Ratio decidendi fuit
quam hic (pōnit Imperator dicens [*ne illi qui
suas res in alios contulerint , ab is quandam patiantur
iniuriam , uel iacturam* ,] & ibi similibus uerbis
explicat [*ne sit cuidam licentia, & alienas res cape
re, & frugalitatē irridere donatoris , & iterum ipsum
donatorem suasque res pdere, & præfatis malis ab in
16 grato donationis acceptore affici* .]) †Vel & secun
da ratio decisionis annecti potest, quòd ingra
titudo est uitium enorme, multumq; detesta-
bile, diciturque uentus urens , & siccans fon-
tem misericordiæ, ratione pietatis , & fluenta
gratiæ, ut Diuus inquit Bernardus in cāticis
secundum Ioann.Andr.Abba. & Andream Si
culum in c.fi.eo.tit.& Ang. Aret. noster idem
tradit in tract.de malefi.in uerbo, & ad quere
lam, uers.9. repellitur.nu.26. Lup.in repetit.
Rubr.de don.int.uit.& uxor. §. 78. num. 18 .
Guil.Bened.in c.Raynutius,de testa.in uer.in
eodem testamento relinquēs , 2. numero 35.
17 † alibique refert idem Guil.in q. de homicid.
num.32. Diuum Thomam 2.2.q.106. quòd in
gratitudo est peccatum mortale cum sit quan
do redditur malum pro bono, (quod pulcre
confirmat Areostus noster,cantu 32. de Bra-
damante, Rugerium ingratum appellante,sic
dicens .

Se d'ogni altro peccato assai piu quello
Del'empia ingratitudine l'huom graua,
Et per questo dal ciel l'Angel piu bello
Fu relegato in parte oscura, & caua,)

merito consentaneum fuit donatarium pro-
pter ingratitudinem donatione priuari .
18 † simile uidemus in filio, qui propter ingrati
tudinem potest priuari bonis paternis, §. est
& aliud, in Auct. ut cum de app.cogno. adeo
quòd si uelit rem à patre uenditam ex cōsue-
tudine patriæ offerendo preciū tanquam pro
ximior retrahere , repetitur opposita sibi in-
gratitudine, ut tradit Guiliel.Bened. in dicto
c.Raynutius, loco præallegato, nu.27. argumē
to textus in c.1.§.quæsitum, de capi . qui cur .
uend.& in c.j. §.insuper, de prohi.feu. alie.p
Federic. inducēdo, ut per eum, quod & tradit
And.Tiraq.de utroq; retra.§.j.Glo. 8.nu. 37 .
19 †Melius ad rem nostram uidemus filiū legi-
timatum ad pristinam naturalitatē propter
ingratitudinem posse reuocari, ut uoluit Bal.
in c.j.§.filij.si de feu.fuer.contro.inter domi.
& agna.sequitur Rom.singul. 222. Glo. & ibi
Bal.in l.2.C.de lib.& eo.lib. Ias.in l. ex hoc iu
re , num.54. ff.de iustit.& iu.Franc.Crem.sin-
gul.19.D.meus Rim.cons.559.nu.18. (Marsil.
singul.413.& Castel.Cotta, lib. memorial.in
uerbo legitimatio reuocari.Emilianus conci
20 uis meus, consi.56.nu.8.) † declarando tamē
ut per Bal. & Roma. de quibus supra, & per
Ferdi.Loazes, in l.filiusfamil.§.diui, nu. 77. ff.
de leg.1.id procedere in legitimatione facta
per rescriptum Principis, secus per subsequēs
matrimonium , quod & tradit Guil. Bened.
21 loco citato . † Sic & filius emancipatus pro-
pter ingratitudinem potest ad patriam pote
statem reuocari, l.1.C.de ingr.lib.Spec. in tit.
de nat.ex lib.uet.sed ut liberi . Ferdi.& Guil.
Bened. locis citatis , Mars. in singul. 413 . &
Modet.Galli in consuet.Parisi. §. 30. num. 3.
& de hoc est etiam text.& ibi tradit Coras. in
22 l.qui liberatus, ff.de adopt.† (sic & Constanti
nus Imperator i l.2. C.de lib.& eor.lib.dispo
suit, quòd si manumissus ingratus circa patro
nū suum extiterit, à patronis suis sub imperiū
ditio-

ditionéq; mittatur,& hanc ingratitudinis pę
nam omnes liberti subibant etiam si milites
essent, ut in l.fi.C.eo.ti.dicitur, libertinę con
ditionis homines,vel eorum filij si militantes
docebūt igrati ad seruituris nexū,pculdubio
23 producētur. † unde Philipp. Macedonū Rex
militia duetsus hospitē ingrato stigmata inu
ri iussit,quæ testificarētur eum ingratū hospi
tem extitisse, quod exemplum memorabile
refert Connanus in Commentar. iuris ciuil.
24 lib.2.c.7.col.3.†sicut & alia detestatur Valer.
Max.li.5.de ingratis, cap.3. ut quòd Senatus
Romulum urbis parentem in curia laceraue
rit,q; CN. Pōpilius Lenates à Cicerone de-
fensus,eū proscriptū persecutus,eidem caput
amputauerit,demumque de Lycurgo Lacede
mone, cui Apollo Pythius oraculum petenti
respondisse fertur,nescire se utrum illum ho-
minum an Deorum numero aggregaret. il-
li tamen neque uitæ summa sinceritas, neq;
constantissimus erga patriam amor, neque
leges salubriter excogitatę auxilio esse potue
runt quominus infestos ciues experiretur, sę
pe enim lapidibus petitus, aliquando eie-
ctus,publico furore etiam priuatus oculo,ad
25 ultimum ipsa patria pulsus est. † & ut ad no-
stros redeam,) postremo uidemus uasallum
propter ingratitudinem feudo priuari, illud-
que ab eo reuocari, c. de forma,circa finē 22.
q.fi.c.1.quæ fuer.j.cau.benef.amit.Decis. Nea
pol.282.2.dub.Paris.cons.j.nu. 10. uol.j. latè
Mod.Galli,in d.§.30.idque ad similitudinem
donationum statutum fuit,quæ iure perfectę
reuocantur ex ingratitudine,prout dicit tex.
in d.c.1.uers. prædictis, & latius prosequitur
Craue.in tract.de anti.temp.in 4.parte, num.
108. his enim exemplis adducti dicere debe-
mus pariter donationem reuocari propter
26 ingratitudinem. † Quin imò dato,quòd in
instrumento dictum fuerit, quòd propter in-
gratitudinem non possit reuocari donatio,
tamen superueniente ingratitudine poterit
reuocari,Bald.in l.fi. uersi.extra quæro.C. de
bon.quæ lib.in cap.1.colum.pen.de feu.guar.
Alexand.in l.stipulatio hoc modo.col. pen.ff.
de uerb.obli.Rom.cons.26. pro decisione,co
lum.fi.Imo.cons.35.in casu pręmisso, colum.
6.uers.au autē.Bal.Castr.& Dec.in l.fi. nu.23.
27 C.de pact.Bal.in §.fi. infra eo. † adeo, quòd si
dictum fuerit,ut reuocari non possit ratione
alicuius ingratitudinis etiam futurę,& super
uenientis,tale pactum non ualet quo ad futu
ram,sed ad præteritam restringitur, ut tradit
August.Bero.in c.j. de consti. nu.47.(cuius
28 ratio in promptu est, † nam ingratitudo futu
ra remitti non potest,Bal.in d. l. fi. C.de bon.
lib.Bal.Bar.Castr.& Ias.in d.l.fi.C.de pact.Spe
cul.in tit.de don.§.1.uers.quid si actum.Rom.
in d.l.stipulatio,& Alexand.ibidem.Roma. in
d.consi.26.Tiraquell.in l. si unquam,in præfa.
num.140.C.de reuoc.don.Fely. in c.si diligen
ti, colum.7.de fo.compe. Bertran. consil. 46.
uiso casu,col.1.uol.2.Ale.consil.40.super pri-
mo,col.fi. uolum.4.Rube.cons.114.Anto. An
ch.& Card. Florent.in c. fi. de donat. quorum
sententiam communem testatur Vasquius
de success.crea. libro 3.§. 21. numero 165.
29 † Simile uidemus in dolo futuro,qui remitti
non potest, l.1.§.si conueniatur,ff.deposi.in
commodato,in princip.ff. commo. l.contra-
ctus, ff.de reg.iur.& hoc ea ratione ne detur
occasio delinquēdi,l.cōuenire,ff.de pact.dot.
30 † unde non modo testator imò ne quidem
Princeps potest remittere pœnam infligen-
dam ante reatum commissum; quia hoc es-
set inuitare ad delictum,ut inquit Sal. post Ia
cob.Butrig.in l. castitatis,C.ad l.Iul.de adul.
31 † & dicit Bal.in l.1.q.52.ff.de rer.diuis.quòd
si actum sit inter dominum, & uasallum,quòd
propter feloniam non perdatur feudum, in-
telligitur illud pactum de felonia, quæ est in
omittendo,nō autem de illa quæ est in cōmit
tendo,quia crimen antequam sit admissum in
dulgeri nequit,cū huiusmodi remissio inuita
ret ad delinquendum, sequitur Aluar.in capi
tulo primo, §. porro, circa fi. qual. olim feu.
32 pot.alien.& Natta,consi.528. nu.16.† hinc &
uidemus,quòd non obstante liberatione le-
gata à futura administratione, cōpelli potest
quis ad restituendum quicquid reperitur ad
eum peruenisse ex bonis administratis, quia
nec à dolo, nec à præstatione reliquorum in
telligitur liberatus,sed à scrupulosa inquisi-
tione,& sic à culpa leui tantum,l.si seruus ue-
titus,ff.de leg.1. ita Cast.cō.370. ad primum,
33 in anti. † imò fortius, sicut non potest dire-
cto quis à ratione futuræ administrationis li
berari quo ad effectum,ut de dolo, & ad præ-
stationem reliquorum non teneatur, ita etiā
non potest per indirectum,ut contingit quā-
do testator ulterius procedit legando quic-
quid apparebit deberi ab illo qui administra
uit,uel quando absoluit ab administratione
futura, & grauat hæredem illum absoluere
34 à præstatione reliquorum, † seu quando pro
hibuit tutores rationē administrationis red-
dere, & si etiam occasione dictæ tutelæ, &
administrationis bene,uel male gestę,omissę,
uel neglectæ siue dolo, culpa, uel negligentia
in aliquo teneretur,uel damnatetur,illud to-
tum,uel tantundem de suo illis tutoribus iu-
re legati reliquit,talis enim liberatio nō por
rigitur ad ea quæ dolo, uel quasi relicta sunt
penes ipsos tutores, vt tradit Anch.cons.117.
casus talis est,quem sequitur Rui. consil. 69.
nu.5.uol.2.non enim pręsumitur de mēte te-
statoris dolum futurum remittere, quia præ-
stitisset causam maleficio, quod non potuit
facere,unde pariter in casu nostro nec ingra-
titudo futura remitti potest, & si cōtingat in
35 donatario donatio reuocari potest.) † Non
obstat d.l.si pater, quia pcedit in donatione
remune-

remuneratoria secũdũ Doc. ibi, (suadetq; ca-
sus ppositus, q qs aliquẽ à latrũculis, uel ho
stib. captũ eripuit, & sic à seruitute ad liber-
tatẽ redegit, §. sed si ab hostib. Inst qb. mod.
ius pat. pot. sol. & aliqd peo ab ipso accipiat
quia eũ liberauit, ut exponit Gl. igitur i renu
neratione merito bene subiungit, q illa do-
natio irreuocabilis est: merces enim laboris
eximij appellãda est, quod cõtemplatione sa-
lutis certo modo estimari nõ põt) nos aũt lo-
quimur in don. pura, & simplici (q̃ bene pp
36 ingratitudinẽ põt reuocari.) † Ad secũdũ ue
rò respõdetur aduertendũ esse, q dominiũ, &
possessio trãslata in donatariũ ex cã donatio
nis, eo ipso, q donatarius factus fuit ingratus
redijt ad nõ causam, merito nõ dẽt obstare do
natori reuocanti, quominus agere possit cõ
dictione sine cã p reb. retro cõsequendis sic
tradit Bar. in l. si ita q, §. ea lege, col. j. ff. de ver.
ob. Ale. cõs. 199. col. j. uol. 6. & est tex. in l. j. in
fi. ff. de cond. sine cau. ubi cõdici põt ingratus
qd̃ uel ex nõ iusta causa ad aliquẽ puenit, uel
redit ad nõ iustam causam, & ibi clarius Ca-
str. dicit illam cõditionem competere. qñ ali-
quid datur ob causam ueram, q̃ postea reduci
tur ad nõ causam, put in casu nostro cõtingit
ad unguẽ. hic ẽ casus in textu nostro (cui sim-
pliciter, & breuioribus uerbis subscribit To-
bias: ego uero latiorib. uti uolui pro pleniori
donationis q̃ tractamus doctrina, & ornamẽ-
37 to.) † Super quo textu cõsidera priusquam de
ueniã ad notabilia Aretini dũ dicit [*quæ non oĩno cõparãtur legatis*] fortassis hoc loco melius
fieri si legeretur] *oĩno nõ comparantur legatis*] ut
inquit Balduinus hic: nescit. n. qua in re cõpa-
rari possint legatis pterq̃ in prima origine q̃
pariter proficiscitur ex liberalitate. & licet ip
se nõ dicat in antiquiorib. impressionib. de
Tortis sic ad unguẽ legitur, at ipse forsan Iu-
niores tantũ uidit, (ut Lugduni, Venetiarũ, &
Pandectarũ) quæ negatiuam uerbo [*oĩno præ*
38 *ponũt.*] † Ego sanè priorẽ legẽdi modũ uerio-
rẽ puto ea ratione, q Impator aduersatiuè si-
ne copula præcedentib. loquitur ibi [*aliæ aũt donationes sũt quæ sine illa mortis cogitatione fiũt*] igi
tur istę donat. inter uiuos aduersantur dona.
cau. mor. in facto, & in iure. l. sed & si. ubi Cast.
ff. de pet. hær. at supra dixit Iusti. don. cã mor.
ad exẽplũ legatorũ redactas esse per oĩa, ergo
bene cõuenit, ut istę donationes inter uiuos
oĩno nõ cõparẽtur legatis hoc ẽ i nibilũ l. Grę
ce, §. illud deiu. iũc. Gl ff. de fi. qd̃ secus erit si
præposita negatiua textũ nostrũ legamus nõ
oĩno cõparantur legatis, q a sẽtiret in aliquo
39 eas legatis cõparari. † (nec mihi placet cõside
ratio Balduini, q ambo pficiscantur ex libe-
ralitate pp qd̃ surgit ęquiparatio, nãq; in do-
nat. nulla subest alia cau. q̃ liberalitatis, & mu
nificẽtię exercẽdę. l. j. ff. eo. at i legatis subest cã
q a testatore fiãt, q a aliud uelle nõ pt morte
supueniẽte, l. j. iũc. Gl. C. de sacro san. ecc. & sic
nõ adest mera liberalitas & ppea cũ misterio
Iust. met, infra de legatis. in prin. dixit, q lega
tũ est donatio q̃dam, ad differentiam don. hu-
40 ius iter uiuos, ut ibi p gl. & Doctores.) † Septẽ
collegit Are. ex hoc textu notabilia satis leuia
circa tertiũ, q donatio in scriptis, & sine scri-
ptis, fieri pt, ita q scriptura nõ ẽ de substantia.
cõcordat tex. in l. in extraneos & in l. in dona-
tionib. in fi. C. eo. & est Gl. not in l. donatio. in
uer. opportet, eo. ti. idẽq; sẽtit alibi i l. contra
hitur, ff. de pign. quatenus limitat illum textũ
i don. ultra 500 aureos in qua uult reqri scri-
pturam, sentit enim intra dictam summã scri
41 pturam non requiri, † & hęc conclusio in don.
iustificatur ex regula l. pactum, quod bona
fide, C. de pact. ubi notant omnes, & semper
ad hoc allegatur, prout inquit Dominus pa-
truus meus magnus Rim. ibi, q tantum ope-
ratur conuentio, & pactum factum sine scri-
ptura quantum si factum fuerit interuenien-
42 te scriptura. † Ratioque est in promptu secũ-
dum ipsum post Bald. quoniam scriptura re-
gulariter non fit in huiusmodi conuẽtionib.
nisi ad faciliorẽ pbationẽ iuxta ea q̃ hẽntur
in d. l. contrahitur, & ppea si alijs pbationib.
ipsa cõuẽtio pbari põt nõ dẽt, referre qua spẽ
pbationis rea ipsa demõstretur, l. certum. ff. si
43 cer. pe. († quib. addo, q scriptura neq; est de
substãtia cõtractuũ, q cõsẽsu cõtrahũtur, neq;
ẽt est de natura uerę probationis, cũ i ore duo
rũ, uel triũ stet oẽ uerbũ, Matthei 18. credẽdũ
est, n. uoci uiuę, non chartę, uel mẽbranę insen
sibili, ut inqt Inn. in c. cum P. tabellio, de fi. in
str. sequitur Oldr. cons. 75. Bal. cons. 447. circa
fi. uol. 5. Cor. cons. 32. col. 2. & cons. 55. col. n. 8.
44 cons. 64. col. pe. uo. 3. † ideo quilibet contra-
ctus, & qd̃libet pactũ modo consẽsu contraha
tur, pt ita pbari p testes sicut p instr. l. i exercẽ
dis, C. de fi. instru. c. cũ Ioann. eremita. eo. tit.
Gl. & alij i d. l. pactũ, Paris. cons. 13. num. 73. &
cons. 120. nu. j. uo. j. Decia. res. 64. col. 2. uol. 3.)
45 † hincq; Specu. in tit. de positi. §. uero uer. itẽ
ponit. reprobat opi. quorũdam faciẽtiũ diffe
rẽtiam an positio fuerit in scriptis facta, uel si
ne scriptura, cũ hoc iure cautũ non repiatur,
& tantũ opatur dispositio facta sine scriptura
quãtũ cũ scriptura. d. l. pactũ, ubi sequitur hoc
dictũ Speculatoris idẽ D. meus Rimi. nil mirũ
igitur ex pdictis si donatio sine scriptura pce
dit, (& ita firmat hãc conclusionẽ Bero. cons.
46 176. nu. 37. uol. j.) † circa uerò penultimũ, qd̃
no. Are. uidelicet, q si donatarius fuerit ingra
tus datur licẽtia donanti reuocandi dona. ex
quo infert, q ualet donõ priusq̃ reuocetur, sẽ
tit Are. q requiritur declaratio donãtis, q ue
lit don. reuocare, non aũt, q ipso iure reuoce-
47 tur si taceat. † & hoc ostẽditur dũ citat Are. in
l. secũda cum notatis ibi, C. d̃ iure emphyteut.
non soluẽs canonẽ demũ cadit si dominus ue
lit ibi uolẽti ei licere, & ibi no. Bar. Bal. Sal. &
alij, maximẽ uerò Ias. in 5. not. latè Dec. cons.

38.col. 2. consi. 146.nu.5.consil. 206. colum. 2.& consi.389.nu. 48.Grat.resp.55.nu. 25.uo. 1. Tiraquell.abundè in l.si umquam, uerbo reuertatur,nu.8.C.de reuoc.don.Rui.cõsi. 103.
48 in princ.nu.14.consi.153.in princ. vol.j. († & pulcre Decian.resp.4.nu.16.uol. j.subdens esse secus si emphyteuta alienet irrequisito Domino,qa ipso iure nec requiritur declaratio Domini post But.consil.22.& Ruinum in d.cõs.
49 143.)† idē uidemus in Vasallo,qui feudo priuatur propter aliquam iustam causam,namq; intelligitur si Dominus uelit,& hoc petat, ut declarat Bal.in l.fi.in fi.C.de reuoc.don.sequitur Alex.consi.79.col.fi.uol.j.Dec. consi. 185. num.9.consil.341.colum.fi.Tiraq.loco memorato,nu.9. (Ruin.consil.2.col.2.uol.2.cõsi. 70. col. 2.uol.5.Soc.iun.consil.111.col.2.uolu. 2.
50 Rol. à Val. cons.81.nu.7.uolu. 3.† Sententiaq́ue Pricipis declaratoria requiritur, & Vasallus priuetur feudo,c.fi. quo temp.mil.ca. j.de feu.sine culpa non amitt. Bal.& Ang.quos refert Alex.cons.92.nu.22.uers.& posito,uol.6. Cur.consil.48.sub.nu.49.uers. uel possumus respondere,Iacobi. de S.Georgio de feud. uers. dictiq; uasalli,nu. 9.Ceph.cõs.301.nu.126.) ex quibus hec illatio Aretini bene comproba-
51 tur.† Sed ultra non eundo à remotis probatur hoc in d.l.fi.C.de reuoc. donat. ibi [*ex his enim tātūmodo causis si fuerint in iudicium cognitionaliter probatae*] ex quibus patet, q donator comparere debet ad allegandum, probādumque causam ingratitudinis, & sic, quòd uelit donationem reuocare(cum iudex a se illam imaginari nō possit, nec impartiri soleat officiū suum non petitus,l.4.§.hoc autem iudicium, ff.de dam.infe.) idemque probatur in fi.tex.in uerbo.tacuit, cui conformis est tex. in c. finali de don.ubi silentium , & taciturnitas donantis operatur,ut hæredes sui non possint reuocare,quod utique secus esset si citra eius declarationem reuocatio induceretur . possent .n. petere licèt ille tacuisset(cum regulariter solent actiones ad hæredes transire, C.ut actio
52 ab hære. l. j. cum uulgar.) † confirmatur adhuc ratione:nam ubicumque lex mandat aliquid fieri post actum perfectum , & si id non fiat,dicit actum non ualere, intelligitur non ipso iure,sed ī effectu,& si sic dicatur,uel apponatur.Gl. est notab.in l.uniuersa, C.de prec.imper.offer.sequitur Bar.Cast.& Ias.latè,num.7. Fel.in c.quoniā frequēter. uer.tu uero attende,ut li. non cōtest.idemq; Bar. & Aret.in l. 1. col.6.ff.de test.Dec. abūdè in c.in nomine Domini,nu.12.de testi. Bar.in l.si quis ita quis,§.
53 ea lege col.j.ff. de uer.ob.† & post eū Ias. q dicit esse cōm.Ale. in l.j.ff.de lib.& post. & conf. 125.col.fi.uol.1.quod est repetitum,cons.53. uol. 3. Ias.in l.nemo pōt,ff.de leg. j.in ea q. an numerus septem testiū sit de forma substantiali testamenti.Bertach.in tract.de Gabel. in 3. mēbro 8.partis prin.q.24. loquens in statu to disponēte cōtractū esse nullum, gabella nō soluta intra x.dies:cōcludit.n. contractū non esse nullum ipso iure eā non soluta, sed ope tātum exceptionis,ex quo dicta Gabella post cō tractū contingit secundū Bar.in d.l.uniuersa, & cū prædictis ēt conc.Tiraq.in l.si umquam,
54 uer.reuertatur,nu.61.C.de reu. don. † sed sic est,q post donationē factā lex mandat, q donatarius sit gratus:patet,quia eum obligat ad remunerandum,l.sed & si lege.§.consuluit, ff. de pet.hered. (decet enim donatarium donatori esse fidelē,qd à fortiori probatur, nam si feudatarius recipiēs utile tantū dominium,tenetur fidelitatē pręstare,longe magis tenetur merus donatarius,qui recepit etiā directum, d.§.cōsuluit.tenetūr.n.donatarius antidorali obligatione,ut ibi,Ias.in l.si non sortem, §. libertus,ff.de cond. ind.& tex.in signis,in l. si pignore,ff.de furt.ubi qui donat, sibi acquirit donatariū debitorē beneficij, cui si non satisfaciat, donatio reuocari pōt, d. l. fi.C.de reu. don.Rip.in l.in quartam,nu. 105.uer.2.q2, ff. ad leg.Fal.Ceph.consi.369.119.) ergo talis reuocatio intelligitur nō ipso iure sed demum
55 si uelit donator idq; dicat,& opponat.† prædictis insuper accedit,quod dicitur de emphyteuta nō soluēte,qui non expellitur nisi prius liquidato,q res sit emphyteutica, & dominus expellens,ut tradit Bal.consi.177. ad euidentiam,col.j.uol.3.in nouis.hinc enim pariter dici potest non ante donatarium expelli, quam prius constito rem esse donatam, dominumque expellentem; ex quo manifestè colligitur declaratoriā uolūtatis donatoris super reuo-
56 catione donationis interuenire. † Postremo prædicta corroborantur, & quidem fortius ; nam donatio de qua in d.l.si unquam,reuocatur ipso iure,ut tradit Bar.Bal.& Imo.& Cast. in l.Titia Seio,§.Imperator,ff.de leg. 2.Barto. & Sal.in l.j.C.de inoff.don.& in l.si toras , ubi pariter Cyn.Fulg. Ang.& Cast.eo.tit.Gl. Bart. & cęteri in d.l.si unqnam.ubi Tiraq.quam plu
57 res citat in uerbo reuertatur, nu.j.† & tamen hoc intelligitur ita demum si pater uelit,& uolūtatē suā declaret,ut fuit de mēte Baldi in l.j. col.fi.C.de inoff.don.& uoluit Alb. in dicta l.
58 si umquā,& sequitur Tiraq.nu.8.† idq; etiam pro regula tradit Bal.in l.fi. in fi. C.de reuoca. don.q in casibus,in quib.priuatio fit ipso iure,intelligitur si dominus uelit, sequitur Ias. in l.2.nu.3. C. de iure emph.(D.meus Rim.cō sil. 389.nu.48.) ergo tanto magis in casu nostro, ubi lex non dicit donationē reuocari ipso iure,dicendū est uolūtatē donatoris requiri,sicq; tenet Decian.resp.4.nu.20.uol. j.in ca
59 su nostro.†)Quin imò requiritur ultra snīa iudicis declaratoriam super ingratitudine donatarij,& sic,q donatarius fuerit ingratus aduersus donatorē ex tali cā, quoniam in pęnis ēt ipso iure incursis, licèt snīa priuationis nō requatur,& q pęnā inferat,requiritur tamen decla-

declaratoria, q tale delictū fuerit cōmissū, pę
na aūt sequitur à iure. ita Bar. i l. apud delato
rē, ad fi. prin. ff. de iure fis. Idēq; tradit Io. And.
& Domi. in c. j. de homi. in 6. Abb. in c. uerū, ad
fi. de fo. cop. latè Fel. in c. Rodulphus, in uer.
sed declaratoria, nu. 25. de rescr. Dec. in c. cum
non ab homine, col. fi. de iudic. Bal. & D. meus
Rim. in l. si qs maior, col. fi. C. de trāsl. Rui. cons.
153. col. pe. uo. j. Bal. in c. j. §. j. qb. mo. feu. ami.
Card. cons. 74. in discussione, col. j. per textum
in c. sancimus, quo tem. mi. & idē Card. cons.
92. fauendo pupillis, col. 3. uer. itē nō est uerū,
Alc. cōs. 124. col. j. uol. j. Barb. cōs. 51. nu. 14. uo.
60 j. Dec. cōs. 185. n. 9. & con. 341. col. fi. † imò for
tius arbitror sniam reuocatoriā donationis
reqri, & sic q iudex dicat donationē reuocā
dam esse, & ita eā reuocet, quia cū simus i du
bio, qa non apparet expresse, quomō hęc pę
na reuocationis imponēda, fieri debet inter
pretatio, q in ipsa imponatur. snia reuocatio
nis requiratur, nō aūt, q ipso iure fiat, ut est
Gl. not. in c. quicūq; in uer. ... de hęr.
in 6. & in ... pęnis, de reg. iu. eo. li. plene Do
ctores in c. si diligenti, de fo. compe. & tradit
61 Alc. cōs. 123. col. j. uo. j. † unde iudex i snia sua
debebit declarare donatarij in uitiū ingrati
tudinis incidisse, & ad tollendas difficultates
declarare donationem fuisse, & esse reuoca
tam, & quatenus opus sit eam reuocare con
demnando donatarium ad relaxandū libere
rē sibi donatam donatori, q diligenter notan
da sunt in actu practico post Aretinū, & cæte
62 ros hic icione magis loquentes. † Venio ad
Glossas capioq; Glo. manifesta uerit. q diuido
in duas partes prout dupliciter textum decla
rat, secūda ibi, uel præsentis tēporis, circa pri
mā Faber, & Are. hic dicūt ad illa uerba, dabo
uel donabo, suppleri debere aliqua uerba præ
sentis tēporis, ut promittis dare, vel donare
nam si tu dicas dabo, uel donabo, ualet dona
tio dicē ... stipulatio ex quo precessit inter
rogatio, secutaq; fuit respōsio, ut intra de uer.
obl. in pri. sed si interrogatio nulla precessis
set, nō ualeret cū pactū non fiat per uerba de
futuro, sed præsentis ratū temporis, ut inquit
Gl. in 2. parte, merito ne sibi contradicat sup
63 pleri dēt, ut supra. † sed tu cōsidera, q allucinā
tur Faber, & Are. super intelligentia Glossæ. q
priore sui parte non dēt intelligi de don. facta
per stipulationem. probatur ibi [*ad instar stipu
lationis,*] ergo nō per stipulationem, cū simile
nō sit idem, l. quod Nerua, ff. depos. loquitur
ergo Gl. de donat. facta pacto nudo per uerba
de futuro, q dr ad instar stipulationis, cum pa
ctū nudū loco stipulationis succedat, l. si quis
argentū, §. fi. C. eo. sicq; Gl. nulla īdiget supple
tione, ut tradit Fortunius i l. iurisgentiū, i pri.
64 nu. 31. ff. de pact. & Silu. † Aldob. hic. † (& licèt
Constan. hic nitatur saluare Fabrū, cū Gl. intel
ligat de pacto ad instar stipulationis facto, & iō
subintelligi ... tamen graui

Pactum aliquid fiat per uerba futuri temporis.

ter errat, & cōtra terminos, nā pactū cōsistit i
nudo, & informi cōsensu duorū, uel pluriū si
ne aliqua solennitate uerborū & sic sine iter
rogatione, ꝓuia, ut sētit Alb. i d. l. iurisgentiū.
§. quin imò, col. 2. ff. de pac. & plenius Ias. in
Rub. ff. de uer. ob. ... Ant. ab Exca, lib. pa
65 ctorū, nu. 269. cū seq.) † secūdo pariter errant
Fab. & Are. dū putant Glossā uelle posteriore
parte pactū nō posse fieri per uerba de futuro. sen
tit n. gl. cōtrariū i illa iplicatiua ēt ibi, & pactū
ēt fiat per uerba præsentis tēporis, ergo & fu
66 turi. † nam dictio etiam, implicat idem in cō
trario, l. etiā, ff. de leg. j. Bar. i l. si ... us quoq;. col.
2. ff. de hęr. inst. Corn. cōs. 136. co. j. uo. 2. sed ul
tra Gl. clare ꝓbatur hęc opi. in l. pe. C. de pac.
ubi sūt uerba de futuro ibi [*si qs cōfessus fuerit
se nō usurū priuilegio fori.*] & tamen dicitur pactū
ibi [*pactus est*] & ibi [*sua pacta*] atq; iō illa cōfes
sio iducit pactū, qa continet ea q respiciebant
futurū, nam confitebatur ille se non usurū pri
uilegio fori, ut ibi D. meus Rim. declarat & au
tore tacito Dec. ad idem text. in l. cū postea, C.
de pac. i uerbo [*mouerā*] iūcto ibi [*id pactū*] & i
l. pacta nouissima eo. tit. i uer. [*usurā*] & tamen
67 appellat pactū. † Quin imò, ut inqt Bar. i l. tale
pactū, in prin. ff. de pac. quē Fulg. sequtur ibi, &
Christop. hic, licèt eū non citet Dominusque
meus Vberti, Zuccardus i Rub. C. de pact. nu.
58. pactū fit sēper per uerba de futuro expres
se, vel tacitè intellectū. si n. dico ꝓfiteor te nō
teneri, tacitè subintelligitur, q nō petā, quod
qdē est de futuro, q tacitus intellectus utiq; so
ret absonus, si per uerba de futuro, pactū fieri
non posset. ex qb. patet Fabr. & Aret. & una cū
eis Gl. in d. l. tale pactū, & in l. 5. §. stipulō, ff. de
68 uer. ob. q idē sētit, male loq. † in Gl. uendōnis,
i pri. colligitur conclusio, q uenditor non te
netur pcise tradere, sed liberatur pstando itē
resse per tex. in l. j. ff. de ac. emp, ubi concordat
l. ex empto. §. etiam. uer. idem ait. e. tit. de quo
69 se remittit Are. hic. † alibi uero Gl. distinguit
in §. ptiū j. de emp. & uend. q uēditor tenetur
pcise tradere, si eam habet, alias liberetur pstā
do interesse. q Gl. meliorem de corpore iuris
appellat Are. ibi, & eius opin. dicit equiorem
Gl. i d. l. j. eamq; sequūtur ibi Bar. Bald. Cast. &
Ful. Bar. in l. stipulōnes nō diuiduntur, in 8. q. ff.
de uer. ob. & post eū Rom. nu. 58. Alex. nu. 30.
70 Ias. nu. 35. Claud. Aquen. nu. 40. Rui. nu. 30. † q
dicunt esse comm. Idemq; dicit Ale. in l. certi
condō, ff. si cer. pe. nu. 12. Dec. nu. 11. Castr. in
l. si tradō, C. de act. emp. Ias. in l. quotiens, nu.
34. C. de rei uend. Fel. post Imo. in c. cū Ioann.
nu. 35. de fi. instru. Boer. Decis. 48. co. j. Pet. An
dr. Gamm. in trac. de pm. nu. 29. Fab. de mōte
71 in trac. de emp. & uend. in 6. q. prin. nu. 38. † tu
bi citat infinitos, & dicit hanc esse uerā, & cōm.
opi. (quibus addi possunt Aret. noster in §. a
ctionū aūt, nu. 14. Inst. de ac. Soc. cons. 16. nu.
26. uo. 4. Afflic. & alij, in c. j. §. si facta, si de feu.
fuer. contro. Ceph. cons. 407. nu. 39. Thobias

Venditor an teneatur præcise rem tradere.

hic idem firmans sub nu. 4. & multis autorita
tibus exornans Arius Pinel.iur.consul.Egre-
gius in l.j.3.parte,sub nu.25. C. de bon.mat.
72 ubi me hoc loco nominat.)†fundatur ista cõ
clusio ratione Bartoli in d.l.j.& in d.l.stipula-
tiones. hæc.n.obligatio, qua tenetur uẽditor
participat de natura obligõnis dandi, & obli
gationis faciendi: cum enim rem tradit, &
est dominus, facit rẽ accipientis, & in hoc sen
tit de obligationibus dandi: si uero nõ est do
minus transfert usucapiendi conditionem,
l.ex empto, in prin.& ibi not.ff.de act. emp. e-
ligitur ergo mediã via in tali obligatione par
ticipia, (ut utar uerbo Bartoli,) quòd si rem
habet cogatur præcise tradere ad instar obli
gationis dandi, si uero eam non habet libere
tur soluendo interesse ad instar obligationis
faciendi, hancque rationem præter Doctores
supra citatos seqtur Christophorus Porcius
73 in d.§.pretium, circa fi. †sed quoniã de illius
ueritate Soc.& Dec.in d.l.certi cõdõ, Alc.in l.
unica, C.de sent.quę pro eo, ꝙ inter.latè disse
runt, & ob id dubitabilis redditur, merito sup
ea non immorabor, ut citius ad donationis
74 tractatum redire possim.† Secundo igitur
citatur tex.in l.2.ff. de his quis ũt sui uel alie.
iur.ubi dominus serui pp eius sęuitiam cogi
tur eũ uẽdere, ergo uidetur, ꝙ teneatur illum
pcise tradere, alias remediũ illud esse uanum,
nec ibi specialitas ulla cõsideratur respũ tradi
tionis, sed ꝙ inuitus cogatur uendere, l. nec
emere, C.de iure delib.& ita Dec.inducit ĩ d.l.
75 certi condictio.† Ego uero specialitatẽ quo
que respectu traditionis perpẽdo, dum dicit
tex. [*uenire iube ita ut in potestatem domini non re-*
uertantur.] poterant enim stare simul, quòd cõ
geretur inuitus seruum uendere, & ꝙ præcise
non teneretur illum tradere, sed liberaretur
76 præstando interesse. †(cum electio duorum
soleat esse debitoris, l.plerumque, ff. de iure
dot. & alterum facere seu adimplere sufficit,
l.si is qui 200.§.utrum, ff.de reb.dub.l.si quis
ita, in fi.ff.de uerb.obl. Bero.cõs.121.nu.5.uo
lum.1.) nec ob id remedium uanum dici po-
77 tuisset, †cum interesse plerũq; ualorẽ rei tran
scendat, l.j.in fi.princ. ff.de act.emp. sic enim
illud præstando satis punitus esset in sua sęui
tia, sed ut potius seruo consulatur; uoluit eũ
omnino tradi, unde illa pręcisa traditio spe-
ciali fauore serui eo casu cõstituta est, & sic re
spũ rei uẽditę nõ aũt respũ uẽditoris, quare
78 text. ille nõ me multũ mouet. †Quin imò cõ-
tra hanc communem opi. ualde stringit text.
in l.si tactum, ff. de act. emp. ubi uenditor, q
cepit pisces, nõ cogitur illos tradere, & tñ il-
los tradere potuisset, & p illũ textũ Cumanus
tenet cõtra cõem in d.l.stipulationes, & Alc.ĩ
d.l.unica, tollẽdo solutiones doctorum ad il-
79 lũ textũ, prout infrà dicetur. †sed ultra illum
textũ accedit alius in l.si traditio. C. de actio.
emp. ubi si traditio rei uẽditę procacia uendi
toris nõ fiat idest cõtumacia, & superbia sua
quia rem hẽt, & non uult tradere, ut Gl.& O-
dofr.exponit, subdit tex. quantũ interest eum
condemnari. hẽbat igitur ibi uenditor facul
tatem rei tradendæ, & tamen non præcise cõ-
gitur ad tradendũ, sed liberatur præstando in
80 teresse. †Tertio stringit text.in l. contractus
uer.adeo. C.de fi.instru. prout eũ Rom. indu-
cit in d.l.stipulationes. dicit enim text. ꝙ pre-
tio statuto uenditori necessitas imponitur
uenditionem perficere, & sic p sequelã tradi
tionis, uel qđ emptoris interest persoluere: cũ
enim text. ille referat hanc orationem alter-
natiuam ad personam uenditoris, cõsequens
est, ut eius electio sit, d.l.plerũq;, ad fi. ff. de iu
re dot.& per cõsequens, ꝙ præcise tradere nõ
81 teneatur. †Tertia fuit Hos.op. in c.cũ Ioãnes.
de fi.instru.in Gl.j. ꝙ de iure ciuili uenditor p
cise nõ teneatur tradere, sed sufficiat interes-
se pstare. Scđm uerò Canones pcise teneatur
ad traditionẽ, q̃ opinionẽ tenet Galu. Doctor
Bonon.in trac.de differ.legũ, & Cano. nu.78.
& Hiero.Zaneti.in trac.de differ.iur.ciu. & ca
82 no.nu.316. †Nihilominus adhuc mihi magis
placet cõis opi. de qua supra nõ distinguẽdo
aliter ius ciuile, & Canonicũ, (q̃a nõ dẽt inter
ea differentia cõstitui nisi quatenus reperitur
expressa, c.cũ expediat, de elec.li.6.l.j.C. de i-
noff.dot. & utrobique no.& tradit Prosdoci-
mus de Comitib. ĩ trac.de diffe.inter ius ciu.
& Cano.in prin.moueor) primo ea rõne, nam
donator indubitãter pcise cõpellitur rẽ trade
re, si eã hẽat. tex.est in c.j.§.si facta, si de feu.cõ
tẽ.fit ĩter do.& agna. Vas.ubi dominus cõpel-
litur feudũ tradere, nec liberatur pstando in-
teresse, & per illũ textũ no. Gl.in c.j.in pri. si đ
83 inuest.feu.cet.cõtro. †Qđ feudũ saltẽ large do
nationẽ esse palam ẽ, cũ sit beneficiũ quoddã
uel actio beniuola tribuens gaudiũ capiẽtib.
84 c.1.in fi.in q̃b.cau.amit.feu.† (& diffinitio feu
di est, quòd sit beneficiũ ex liberalitate proue
niens, ut p Host.in sũma de feud.& per Bal.&
alios, & Ias.in plud.feud. Decia.resp.45.nu.11.
uol.1.qđ cõuenit donationi, l.j.ff.eo.ĩ uerbo li
beralitatẽ, & l.hoc iure. §.nõ p liberalitas: i.
donatio, scđm Gl.eo.tit.) Sed ultra clare pba-
tur hic ibi, [*& traditionis necessitas incũbat donato*
85 *ri.*] †uerbo namq; necessitatis intelligitur de
pcisa. l.obligamur, §.necessitate, ff.de actio.&
ob. (hinc uidemus tpe necessitatis licitũ fura-
ri quando tanta subest necessitas, ꝙ q̃s aliter
sibi subuenire nõ p̃t. Gl. Abb.& Ana.in c.3.de
furt. Cagn.in l.q̃ pp necessitatem, nu.5.ff.de
reg.iu.& sic quando pcisa est, ut ĩ alio casu po
nit Ceph. cõs.451.nu.305.) tantoque magis
(hoc in casu nostro) dici dẽt, quoniam tex.in
l.si q̃s argentũ, §.fi.C.eo.dicit, [*& necessitatem*
86 *hẽat donator oĩmodo res tradere.*] illa namque di-
ctio oĩmodo, pręcise significat quod intendit,
l.si possessor, in prin.ff.de pet.hęr.& supra đ tu
tel.in fi. p quæ iura sic tradit Alb.in dictiona-

rio

rio suo. Sal. in l. 2. col. 3. C. de iure emph. (Ias.
in l. si quis in conscribendo, nu. 6. C. de pact.
87 † & in l. quod te, ff. si cer. pet. dicens, quod signifi-
cat indistinctè, & ex omni parte, & præcisam
adæquationem, ut habetur in Cle. 1. de so. cō-
pet. & per Fel. in c. auditis, col. 4. de præscr. De-
cian. respon. 5. nu. 54. uol. 1. unde Gerard. Ma-
zollus, cōs. 30. nu. 10. post Bal. in Rubr. de con
sti. col. j. & in l. si causam, col. 2. C. de exec. rei
iud. exponit dictionem præcise idest omni-
modo, & indistinctè quòd ambę sint sinoni-
mæ, & cum prædictis etiam concordat Ruin.
cons. 133. nu. 8. uol. 2. Rol. à Valle, cons. 61. nu
88 me. 38. uol. 3. † nec sanè mirum cum talis di
ctio omnimodo, sit geminata quæ habet latis
simum significatum iuxta Gl. ordinariam in
Cle. 1. uers. omnimodam, de so. comp. Angel.
in l. Imperium, ff. de iu. om. iu. & ex no. p Ang.
Rom. in l. si duo, ff. de acq. hæred. & in l. qui bo
89 na, §. qui damni, ff. de dam. infe. † ubi stante
statuto, quòd iuramentum facit probationē
omnimodam, excluditur probatio in contra
rium, quia perinde est ac si dixisset plenissimā
probationem, sequitur Rol. à Val. cōs. 76. nu.
14. uolu. 3. quare, ut demum redeam eo, unde
digressus fui) si donator tenetur præcise rem
tradere quando habet facultatē tradēdi, mul-
90 to fortius & uenditor teneri debet, † cū mi-
nus soleat sibi subueniri quam donatori, quod
inde patet, nam venditor tenetur regulariter
de euictione, l. j. ff. de euict. donator secus, ut
infra dicetur. rursusque uēditor non deducit
ne egeat, donator secus, l. inter eos, §. 1. ff. de
91 re iud. † secunda quoque accedit ratio, nam si
aliter diceremus sequeretur, quòd uenditor
posset pęnitere circa traditionem rei nec ob
id conueniri posset ad interesse ubicumq; em
ptoris interesset, sicque fieret elusoria l. si-
cut, C. de actio. & obl. quod nimimè dicendū
92 est. † Tertio cōfirmatur hæc cōclusio per tex.
in l. si quis alienā, ff. de act. emp. ubi si quis alie
nam rem uendiderit, & medio tēpore, hoc est
post uenditionem, ante tamen traditionē hæ-
res domino rei extiterit, cōgetur implere ueu
ditionē, hoc est rē tradere, ut inquit Glo: nec
excusatur pp nouū dominium, ergo nec si ue
lit interesse præstare, alioquin frustra dicere-
tur ibi quod medio tpe dominiū suscepisset, ut
inquit Christophorus in d. §. pretium, igitur
præcise tenetur rem tradere quia eam habet.
93 † Quarto corroboratur ex l. si cum fundū, ff.
de contr. emp. ubi actio ex empto competit
non ut uenditor uacuam possessionē tradat
cum multis modis accidere poterit, ne trado
re possit, igitur à cōtrario sensu, ([*qui ualet,*
& admittitur] in l. 1. ff. de offi. eius, & ibi no. om
nes lateq; dixi,) ubi tradere potest, actio be-
ne competit, ut uenditor tradat, & sic præcise
94 compellitur ad traditionē rei tali casu. † Quin
to perpendo textū in l. uolūtate, ff. quib. mod.
pign. vel hypo. sol. ubi debitor pignus uēdidit
ergo rem quam nō habebat, cū ut sit pignus,
requiratur traditio facta creditori per debito
rē, §. itē Seruiana, & ibi Gl. in uer. maxime, ubi
Faber, Aret. noster, & Ias. notant infra de acti.
idēq; legitur, & notatur in l. plebs, §. pignus,
95 ff. de uerb. sign. † (pignus enim propriè dicitur
id cuius possessio traditur creditori, ut inqt
Alciat. ibi: uel, ut addit Petrus Rebuffus à pu-
gno dicitur quia manu traditur, unde iurecō
sult. in l. si rem alienam, §. j. ff. de pign. acti. di-
xit propriè pignus esse, quod ad creditorem
transit) postea subdit tex. ille dictæ legis: uo-
luntate, quod si uenditor, quia rem non trade
bat, in id, quod interest fuerit condemnatus,
saluum fore pignus creditori, si condemna-
tur ergo uenditor ad interesse, quia rem non
habet, sequitur, quod ubi rē hēt præcise teneri de
beat, ut quid plus sit hoc casu, quàm illo.
96 † Sexto moueor: clarum enim est in donatio-
ne donatorē præcise ad traditionē teneri, ut
supra demōstraui. hæc aūt pręcisa necessitas
traditionis in donatore ad exemplū uēditio-
nis est introducta, prout aperte meminit hic
Imperator, ergo fateri opportet in uēditione
quoque talem præcisam traditionis necessita
tem cōtineri, aliàs inepte satisfacta fuisset hęc
ęquiparatio p Impatorē, cum uno casu esset
præcisa necessitas, & tamen in alio ad cuius e-
xemplū esset inducta, nō daretur dicta necessi
97 tas. † Septimo accedit, quod egregie tradit Cur.
iun. in d. l. unica, C. de sent. quæ pro eo, quod in-
ter. nu. 60. ubi tam in obligatione rem dari q̄
rem tradi, concludit quod si promisisti mihi cer-
tam speciem dare uel tradere, ideo possum co
gere te præcise si eam habes, quia potest pro-
babiliter in ea cadere affectio mea, magisque
mea interesse rem illam habere quam ęstima
98 tionem. † (Exēplum licet non adferat Cur. iu.
dari potest in re quæ fuerit maiorum meorū
in qua cadit affectio dandi actionē ubi aliàs
nō daretur, l. si in emptionē, & ibi not. Bald. &
Alb. ff. de mino. ubi signāter appellat hoc inte
resse mirabile affectionis, quod res fuerit sua, uel
99 maiorū suorū. † unde ui demus, quod domus de-
nominatur à parētela testōris. l. libertis, ff. de
cō. & dē. itē Rectores, & administratores ci-
uitatum nō pōt durāte offō ibi cōtrahere nisi
circa rēs paternas, & idē in militib. in ea puin
cia i qua militāt, l. milites phibētur, ff. de re mil.
l. j. C. de cōcti. iudi. & ibi p Azo. & Impator ma
iorē hēt affectionē ad patrimonialia q̄ fiscalia.
l. quęcūq; C. de oī agro deser. li. 11. Et iō non est
æquū, quod qs uēdere cogatur rē suam iusto ptio
kno. nu. ff. ter. amo. l. nec emere. C. de iure de-
100 li.) † sed quando nō hēs facultatē tradēdi, lex
noluit te obligare ad impossibile, sicut in obli
gōne dandi cōtingit, ubi quando dari nō pōt
deuenitur ad ęstimationē. l. si seruum, §. fi. ubi
Gl. Bar. & cęteri not. ff. de uerb. ob. Idē ergo in
uend. dicēdū est ad unguē, cū possit affectio ca
dere i re ēpta atq; ēptoris īteręē rē potis hēre

quam ualorem, merito si uenditor illam hēt
consequens est, ut possit uenditorem præcise
101 ad traditionē cōpellere. † Octauo moueor
per l. qui restituere, in fi. ff. de rei uend. dicitur
enim in princ. quòd restituere iussus si iudici
non paret, & rem habet, manu militari, officio
iudicis ab eo possessio transfertur in aliū. de
inde subdit [*hæc sententia generalis est ad omnia siue interdicta siue actiones in rē siue in personā sint*]
102 ergo & ad actionem † ex empto quæ perso-
nalis est, utpote ex contractu descendens, §.
1. infra de acti. (l. j. in prin. ff. de acti. & ob. l. li-
cet, §. ea obligatio, ff. de proc. Glo. in l. & an eā
dem, §. actiones. uer. singulæ causæ, ff. de exc.
rei iud. Decian. respon. 109. nu. 8. uol. 2.) si ta-
lis ergo sentētia generalis est etiam ad actio
nem ex empto, patet uenditorem qui rem ha
bet iussum tradere, præcise ad id compelli pos
103 se per manū militarem, ut ibi dicitur. † No-
no adduco textum in d. §. pretiū, infra de em-
pt. & uend. ibi [*tunc omnimodo pretium persolutur & res tradatur*] ponderando illam dictio-
nem, Omnimodo, quæ præcisam habet natu-
ram, ut superius probaui. (confirmaturq; se
cundum Glo. in l. si cum exceptione, §. sed &
si quis, in uer. omnimodo, & iterum, in §. qua
tenus, in eo. uerbo, & ibi Bart. ff. quod met. cā.
& in l. ubi aūt, §. fi. ff. de uer. ob. cū simil. addu
ctis per Dec. consi. 359. col. j. & Bal. cōs. 389. an
te fi. uo. 5. sicut & in d. l. si quis argentū, §. finau
tem posteriore, circa medium. ubi dicit, quòd
hæc dictio facit, ut quis præcise teneatur, se-
quitur Tiraquell. in l. si unquam, uer. reuerta-
tur, nu. 73. C. de reuoc. donat.) tantoque ma-
gis quia subdit [*& uenditio ad effectum perducatur*] scilicet per traditionem rei, & pretij, ut
Glo. subiungit: nullo enim meliori modo po
test ad effectum perduci uenditio quam si res
præcise tradatur, (possent & alia iura in me-
dium deduci ad confirmationem huius opi
nionis de quibus eleganter meminit Arius
Pinel. in l. 1. 3. par. num. 25. C. de bonis mat. sed
ne sim longior quam decet, ad eum lectores
104 delego.) † & tenendo hanc partem non ob-
stant contraria, & primo textus in l. si iactum,
ff. de actio. emp. quoniam præter solutiones
Ioannis de monte Sper. Aretini, Soccini, De-
cij; in d. l. certi cōdictio, quas nō īsubtiliter
tollit Alciat. in d. l. unica, C. de sent. quæ pro
quod inter. col. 4. responderi potest, ut inquit
Roman. in d. l. stipulationes non diuiduntur,
nu. 61. & post eum Alex. nu. 30. in fi. quòd ille
text. procedit quando uenditur quid incertū
pendens à futuro euentu, & sic consistens
in spe prout erat ille iactus retis, ex quo spe-
rari poterat captura piscium, sed erat spes in-
certa, & à futuro euentu dependens (parum
105 considerabilis, † sicuti uidemus quòd fu-
turus euentus an res uendita redimenda
sit, uel non, non consideratur ad arguendum
contractum simulatū, iuxta ea quæ tradit Bar.
in l. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, q. 3. ff. de
o per. no. nunc. Fed. de Sen. consil. 32. Quæstio
talis est, co. pen. uers. item dubium, Ias. in l. 3.
§. ex contrario, nu. 15. ff. de acq. poss. Alexand.
consil. 216. num. 6. uol. 7. Dec. cons. 472. nu. 21.
Decian. respon. 59. nu. 12. uol. j. subdens ratio
nem, quia multa cōtingere potuissent, quòd
non fuisset facta frāctatio.) sic enim de iactu re
tis dici potest, quòd multa contingere pos-
sent ne pisces caperentur, l. naturalem, §. 1.
ff. de acquir. rer. domin. uel quia non adessent
106 aut rete scinderetur, & id genus. † unde tali
casu fallit communis conclusio de qua supra,
q uenditor præcise teneatur tradere pisces
post appræhēsos, sed liberatur præstando inte
resse & ratio differentiæ esse potest, licèt Ro-
man. & Alex. non dicant, quia quando uendi
tur iactus retis ex quo pisces capiendi nō ap-
parent, probabiliter in eis non cadit affectio
merito uisum fuit legi non obligare uendito
rem præcise, sed solum ad interesse, prout in
promissionibus faciendi declarat Cur. iun. in
d. l. unica, nu. 60. in fi. secus aūt qū uēditur res
ab initio patēs, & certa, quoniā in ea pōt acce
107 dere affectio. † Et licèt captis postea piscib.
possit affecti cadere, qualitas tamē cōtractus,
obligōnis uno mō contracta nō dēt alterari,
ne unus, & idem contractus diuerso iure cen
seatur, contra l. eum, qui ædes, ff. de usuca.
108 † (& quia origo contractus inspici debet,
l. qui id quod, ff. eod. l. tutor, ff. de fideiussor.
Bal. consi. 125. tres fuerunt, uolum. j. consi. 63.
uolum. 5. Paris. cons. 54. nu. 56. uol. 1, l. 2. §. par
niq; refert, ff. de priuil. cred. l. si filiusfamil. in
fi. C. ad Maced. l. 4. §. unde quæri, ff. de manu.
l. qui in aliena, §. si is qui putabat, ff. de acq. hæ
109 redita. † Ideo solemus dicere, q à primor-
dio tituli posterior formatur euentus, l. j. cir-
ca fi. C. de impo. lucra. descri. lib. 10. l. si hæres
testamento, ff. de act. emp. tradit Bar. in l. diē,
ff. de aqua plu. arc. Corn. consi. 250. colum. fin.
uol. 4. & Decian. respon. 104. num. 39. uol. 3.
110 † hinc etiam uidemus fœminas ad feudum
admitti, quod originem sumpsit, & princi-
pium in fœminis. Glo. in c. 1. §. & quia, qui feu.
dare poss. Cur. iun. in tract. feudo 3. par. regu
la 1, consil. 140. col. 1. cons. 181, colum. 2. cum
similibus per Rolandū à Valle, cons. 76. num.
111 7. uolum. 3. † & pro regula tradit Ang. con-
sil. 110. Sanctissima, quòd in feudis origo de
bet attendi, sequitur plenius Paris. consil. 65.
nu. 20. uolum. 3. unde sic & in casu dictæ legis
si iactum, dici potest, quòd origo illius cōtra-
ctus spectari debeat, non autem, quod postea
succedit, & cum prædicta solutione nunc ita
per me corroborata transit Constant. hic co-
gitandum relinquens, quod non erat opus
112 ex prædictis.) † Ad textum uero in l. si tra-
ditio, C. de acti. emp. respondet Fulg. ibi, q
uenditor eo loco condemnatur ad interesse,
quia sic uolebat emptor, si tamen uoluisset

eum

eum condemnari præcise ad rem, mos utiq; ei gerédus fuisset, sicque etiá resoluit Dec. in d.l.certi conditio, nullam de Fulgosio mentionem faciens, & fuit ante ipsos solutio Fa-
113 bri in d.§.pretium, col.fi. † Quam satis ex verbis dictæ leg. si traditio, confirmo dum dicit, quòd præses prouinciæ tantum in condemnationis taxationem deducere curabit quanti interesse compleri emptionem fuerit arbitratus, uel ex probationibus certis, uel ex coniecturis, uel sacramento partis, ut Glo. Nic. de Matarel. Bartol. & Bald. ibi subnectunt,
114 † quæ omnia supponunt petitionem partis præambulam ipsius interesse, ut sententia sit illi conformis, l. ut fundus, cum ibi no. ff. com mu. diui. (l. ultima, C. de fideicomm. lib. aliàs fatuus esset iudex qui præter petita iudicaret: Ias. in l. ultima, ff. si cert. pet. nu. 23. Dec. num. 17. & consi. 84. nu. 9. Decian. respon. 57. num. 15. uol. 2.) sicque formaliter illum textum legis, si traditio. Romanus intelligit in d.l. stipulationes, nu. 62. (nec bene replicat Constant. hic dicens, quòd nullum uerbum apparet in textu ex quo colligatur dicta responsio, unde tanquá diuinatiua facile reijci potest, quoniá cum tex. dicat, quòd præses curabit interesse solui, & in condemnationis taxationem deducit, manifestè colligitur ex dictis uerbis id interesse petitum fuisse, cum iudex non petitus regulariter non interponat officiú suum, l. 4. §. hoc autem iudicium, & ibi Bar. & alij, ff. de dam. infec. unde patet, quòd ego non diui
115 naui.) † Postremo ad l. contractus, respondetur, quòd ille text. loquitur in uenditionibus quæ fiunt in scriptis, in quibus antequam sit absolutus contractus per scripturam, dicit textus ille non licere dicere, quòd uenditori necessitas imponatur, uel tradendi rem, uel soluendi interesse, sed an absoluto contractu illud dicere liceat, & uenditoris sit electio, textus ille non declarat, sed aliunde uenit declarandum, sicque Cyn. in effectu resoluit illum concludens post absolutum contractum bene uenditorem compelli ad rem tradendam præcise remittens se ad notata in d.l. si traditio.
116 † sed & secundo dici potest, ut inquit Salyc. ibi, colum. j. quòd dicta lex plerumque loquitur in hominis alternatiua, sed dicta lex contractus loquitur in alternatiua legis, cuius electio est creditoris, l. rescriptum, ff. de pact.
117 † Item loquitur de electione actionú, in quibus creditoris est electio, non autem debitoris, l. quod in hæredé, §. eligere, ff. de trib. quo fit, ut argumentum corruat secundum uttam que solutionem, & communis opin. remanet
118 defensata. † Quę successiuè pro complemento maiorique declaratione uenit in aliquib. casibus limitanda. Baldus enim in d.l. contractus, col. penult. dixit eam procedere quando uenditor esset dominus, alias secus ea ratione, nam primo casu in executione contractus est dari, hoc est translatio dominij, l. ex empto, in princ. ff. de act. emp. (propterea debet præcise dari, l. ubi autem non apparet, §. fi. & ibi Bar. & cęteri, ff. de uerb. obl. maximè Ias. dicés quòd obligatus dare præcise tenetur dominium transferre, nec liberatur soluendo interesse & quòd tota die ad hoc allegatur ille tex
119 tus.) † Secundo uero casu in executione contractus uertitur factum, merito liberatur præstando interesse, licèt habeat facultatem tradendi rem, (l. si quis ab alio, §. fi. & ibi no. omnes, ff. de re iudi. sicut Glo. & Doctores in dicto §. fi.) & cum Baldo in d.l. contractus, tenet Fabi. de monte in tracta. de empti. & uendit.
120 in 6. q. princ. nu. 39. † Sed hãc limitationem Cast. in l. 1. col. fi. ff. de act. empt. Cuman. Alex. & Aquen. in d.l. stipulationes, nam & 2. casu non uersatur merum factum: licèt enim non transferatur dominium, transfertur tamé usu capiendi conditio ita, quòd illa traditio ordinatur ad dandum quoquomodo, sicque
121 præcise teneri debet utroque casu. † Præterea ultra prædictos Doctores, limitatio confunditur ex dicta l. ex empto, in princip. ibi [*& in primis ipsam rem præstare oportet, uenditorem idest tradere.*] id enim uerbum oportet necessitatem denotat, l. 1. in princ. & ibi no. Bar. ff. de iust. & iu. & tamen loquitur etiam de uenditore non domino (dú dicit Vlp. quòd si dominus fuit uenditor facit, & emptorem dominum, si non fuit, tamen euictionis nomine uenditorem obligat, & ulterius usucapiendi causam præbet, l. clauibus, in fi. ff. de contrah. empt. quare nõ est ullatenus dictę limitationi
122 deferendú.) † Secundo limitatur non procedere in pacto de uendendo: licèt enim promittens habeat facultatem uẽdendi, & tradendi rem quam uendere promisit, tamen liberatur præstando interesse, quia cú talis promissio sit quid facti, l. consilio, in fi. ff. de cur. fur. sequitur, quòd obligatus ad factum nõ cogitur præcise facere, dicta l. si quis ab alio, in fi. ff. de
123 iud. † Item quia talis obligatus ad uendendum non tenetur tradere, sed uendendo simpliciter liberatur, ut tradit Bal. in l. fi. C. de pactis int. empt. & uend. Aret. consi. 28. diligéter animaduersis, colum. j. uers. plus dixit Bal. merito facultas tradendi in isto casu non debet considerari, ita per has rationes tradit Alex. consil. 212. colum. 3. nu. 18. uolum. 6. Cor. cõs. 256. num. 9. uol. 4. Dec. consil. 51. nu. 7. & consilio 503. nu. 2. (Tiraquell. de retract. conué. in fi. nu. 55. & Arius Pinel. in l. 2. C. de rescind. uend. in 2. par. cap. 3. num. 21. ubi de me quo-
124 que mentionem facit.) † sed ista nõ est pertinens limitatio regulę de qua supra: clarum est enim, quòd limitatio debet esse de regula ut si regula loquitur de homine, exceptio quoque fieri debeat de homine, non de asino, uel leone, ut tradunt Dyn. & cæteri in Rub. de reg. iur. in 6. Dec. & Cagnol. in l. j. ff. eod. (& sic limi-

limitatio dēt esse in terminis regulę. Cephal.
consi.420.nu.50.non autem debet eam extē-
125 dere, Decian. respon.55.nu.25.) † sed aliud
est uendere aliud promissio de uendendo, q a
non sequitur, promitto uendere, igitur uēdo,
ut tradit Ang.in l.1.C.de pact.pi.Alex.consil.
72.nu.5.uol.2.Ias.in l.quotiēs, nu.34. C.de rei
vend.in l.in bonę fidei, ff.de eo quod cer.loco.
Cur.iun.in Rub.C.de pact.nu.14.Cassa.consi.
39.nu.97.Gra.respon.109.num.10.uolum.1.
consi.23.nu.12.uolu.2.Boer.Decis.48.nu.8,
126 † merito de promissore uendendi nō bene
infertur ad limitationem uenditoris tāquam
de diuerso ad diuersum, l.Papi.exuli, ff.de mi
127 nor.unde nec ista 2.limitatio subsistit. † Ter
tio limitatur per Bald.in d.l.unica, colum.pe-
nult. C. de sentent. quæ pro eo, quod inter.
procedere quādo res commodè tradi potest
idest, quòd non sit subiecta alicui euictioni,
aliàs secus, idemque uoluit ipse Bald. consil.
439.Quidam nobilis de S. Nazario, uolum. 4.
in antiquis, per legē, nepos Proculo, ff.de uer.
signifi.ubi non dicitur posse fieri, quod com-
modè fieri non potest, eumque refert, & se-
quitur Fabia.de Monte in d.tract.de empt. &
128 uend. in 6.q.prin.nu.39. † sed & hæc limita-
tio confunditur per dictā l.ex empto.in prin.
dicentem, quòd opportet uenditorem rem ip
sam tradere, & sic imponit ei necessitatem prę
cisam traditionis, ut denotat uerbum oppor
tet, & tamē loquitur etiam de re subiecta eui-
ctioni ibi, [*si non fuit dominus, tamen euictionis*
129 *nomine uenditorem obligat.*] † Nec obstat l.ne-
pos Proculo. loquitur enim quando quis ali
quod nō potest commode hoc est salua eius
dignitate, ut si miles est, ei relinquenda sunt
arma, si scolaris libri, ut Glo.& Alciat.ibi de-
clarant, sed quòd uenditor rem tradat licèt
euictioni subiectam, dignitatē eius ob id nō
minuit, maximè cum traditio ueniat in exe-
cutione venditionis contractus à iure permis
si, & potuit uenditor ignorare ius suum rem-
que propriam credere, cum tamen esset alie-
130 na. † Quarto limitatur procedere si pretium
fuerit solutum, uel aliter eo nomine satisfa-
ctum.tunc enim bene tenetur uenditor pręci
se tradere, alias secus, imo rem ipsam loco pi-
gnoris pt retinere, l. Iulianus, §. offerri, ff.de
acti.emp.l.hæreditatis, ff.de hæred.uel actio.
uendi.& est tex. in d. l. ex empto. in princip.
ubi necessitat uenditorem ad tradendum, si
modo pretium est numeratum, aut eo no-
131 mine satisfactum. † ita fuit de mente Bal-
di, in l.fi.C.commo.ubi dicit q uenditor po-
test retinere rem uenditā pro pretio non solu
to, imo etiam pro vno nummo non soluto po
test retinere totam rem, dicta l.hæreditatis: sē
tit ergo, q pręcise tali casu non tenetur ad tra
132 dendum. † sed clarius firmat hoc idem Bal.
in d.l.unica, col.penult.ubi loquens in fortio-
ribus terminis, uidelicet quando uenditor cō
stituisset se precario possidere emptoris no-
mine, quo casu indubitanter præcise tenetur
ad rei traditionem, quia res est facta empto-
ris ut per eum ibi, & in repet.leg. Emilius, ff.
de minor.colum.10.uers.ego cogitabam de-
fendere. sequitur Fabia.de Monte in d.tract.
de empt.& uend.in 6.q.princ.num.40.Rom.
in dicta l. stipulationes, nu.63. uer.2.limitat.
ff.de uerbor. obligat.Ias.in §.actionum, num.
247.infra de acti. Tiraquel.in tract. de const.
133 in 1.par.num.35. † concludit ipse Bald.hoc
demum procedere dummodo de precio sit sa
tisfactum, alioqnin secus, l.penult. §.ex qua-
drante, ff.de except. doli. cum possit uēditor
rem retinere loco pignoris, d.§.offerri, & ul-
tra Bald.& Fabian. idem tenet Curt. eos non
134 citans, consi.22.col.fi. † hincque Petrus de
Bella Pertica in d.l.si traditio, C.de acti.emp.
dat emptori consilium, qui rem consequi nō
potest nisi soluto pretio, q si timeat ne uendi
tor aufugiat cum pecunia re non tradita, po-
tat ab eo cautione de re præstanda, cum solu-
tum erit pretium, iuxta regulam, legis, in om
nibus, ff.de iudic.q si satis dabit uenditor, tūc
res pro qua petitur satisdatio sequestrabitur,
l.si fideiussor, §.fi.ff. qui sat. cog. quod ē ualde
135 not. † secundo notandum est, ex hac Glo. An donator tenèatur de euictione.
q donator non tenetur de euictione quādo
donatio icępit à tradōne vltra quā gl.& alias
quas citat hic Aret.habes aliam, in l.ad res do
natas, ff.de ædil.edic.de qua meminit ibi Cæ
polla, nu. 7. testaturque hāc esse comm.prout
& Aret.hic, quā tenent Doctores in l. Aristo.
§.fi.ff.eo.de qua per Glo.hic, & in l. Iulianus,
§.qui fundum, ff.de uerb.obl.Imo.in cap.fi.de
empt.& uend.Corn.consi.141.uol.2.Ias.con-
sil.34.colum.fi.& consi.73.colum.fi.uolum. j.
Ruin.consil.184.uolum.1. Boer.Decis.67. in
princ. (Bertr.consil.317.lib.2.primæ partis.
Alciat.respon.340.D.meus Riminald.consi.
136 409.num.21. † & Excell.D.Gaspar, Caballi-
nus in eleganti suo tract.de euict.§.4.colum.
3.uersi.3.est.dicens, q bene donator actione
de dolo tenetur si scienter rem alienam do-
137 nauerit.d.l.Aristo.in fi. & ibi Glo.fi. † Postea
subdit rationem posse cōsiderari, quare dona
tor nō teneatur de euictione quādo donatio
cœpit à traditione, secus si à pmissione post
Baldum in l.1.ad fi.uers.tertij dicunt, C.de iu
re dot. (qui tamen de dote loquitur, quia qui
tradit magis distahit quam contrahit, §.j.In
stit.quibus mod.re contra.oblig.illę uero qui
pmittit cōtrahit, & sic obligatur, vt donatario
liceat habere quare pri.casu nō uenit euictio,
secundo secus. sed ultra rationem prædictā)
probatur ista cōclusio primo in d.l.Aristo.§.
fi.ibi [*nullam actionem mihi contra donatorem com*
138 *pelere*] nam illa † uniuersalis negatiua, nul-
lam, in totū negat, l.si is qui 200.§.utrum, & i-
bi not.ff.de reb.dub.cap.Deus omnipotens,
2.q.j.Dec.con.365.col.2.in fi.uer.& ulterius
hoc

hoc corroboratur, ubi sic arguit, & post eum
139 Craue.consi.246.num.4.† Imo negatiua po-
tentius negat, quam affirmet, ut per gloss. in
c.cum dilectus.de consue. Dec. consi.490.nu.
6.consi.567.num.2.Crau. d.consi.146.(Decia.
respon.j.num.60.uol.2.Cepha.consi.585.nu.
51.Bero. consi.27.num.2.uol.2.cum similib.)
confirmatur dum subdit textus in d. §.fi. [*ple-
ne de dolo posse, me aduersus eum habere actionem si do
lo fecit.*] dum enim excipit actionem de dolo,se
140 cus esse sentit de euictione,† nam exceptio
confirmat regulam in casibus non exceptua-
tis,ut notat Bar.in l.quæsitum. §.fi.ff.de fun.in
stru.& in §.ut autem,in Auct. de non alie. cum
alijs per Dec. & Cagnol. in l.j.ff. de reg.iur. &
idem Dec.consi.520.num.9.Paris.consi.155.nu
me.7.uolumi.4.& consi. 34.num.39.uolumi.j.
141 † Confirmaturq; nam natura actionis de dolo
est,ut competat; quando alia actio non datur
uelut subsidiaria.l.j.in prin.& ibi not.Alber.&
alij.ff.de dolo. ergo illa de euictione non com
petit.) Secundo comprobatur ista conclusio p
tex.in l.j.C.de iure dot.ubi euicta re in dotem
data bona fide per mulierem dicit textus, [*nul
142 la marito competit actio.*] Et à fortiori probat il
le textus arguendo de causa dotis onerosa.l.
pro oneribus.C.de iure dot.Bar.in l.fi.§.si a so
cero.ff.quæ in frau. cred.Ias. in l.si donaturus.
§.si quis indebitum.num.2.ff.de cond.ob cau.
& in l.si emancipata,in prin.C.de iur.& fac.ig.
143 † (unde uidemus,quòd dos, apud eum mane
re debet,q sustinet onera matrimonij.l.actio
ne.§.fi.ff.pro soc.l.si filiæ.§.j.ff.fam.erc.l.dotis
fructus,& l.plerumque.§.si serui.ff.de iure dot.
cum similibus adductis per Dec. in auct.prete
rea,sub.num.18. C.unde uir,& ux. Franc.Bec.
consi.43. & est glo.not.in §.est & aliud.infra,
144 eo.in uer.exequantur,† adeo quòd nulla dos
sit nisi oneribus matrimonij seruiat, l. si pater
mulieris,in fi.ff.de iure dot.late Boeri.decisio.
195.post Doctor.in l.si cum dotem.§.transgre-
diamur.ff.sol.matrim.ubi pater,qui nurus dò-
tem recepit,debet eam reddere filio seorsum
ab ipso habitanti,& matrimonij onera sustinē
ti,Becc.in dicto con.43.num.5.ex his ergo for
145 tius arguitur de causa dotis onerosa,† ad do
nationem,quæ est causa lucratiua.§.si res alie-
na.infra,de lega.(unde si pro dote data,& eui-
cta non competit actionis euictio in casu di-
ctæ leg.primæ,C.de iure dot.multo minus pro
146 donatione.) † Tertio adduco tex. in l.ad res
donatas. ff. de ędil. edic. ubi si res donata me-
lior facta sit a donatario,deinde appareat ui-
tiosa,ut glo.supplet,non tamen potest ob hoc
conueniri donator.ergo tanto minus,ubi fuit
euicta.si enim ad id,quod minus est non tene-
147 tur,nec ad id, qđ plus est teneri debet.† cor-
roboratur ex ratione,quam subiungit [*ne libe-
ralitatis suæ pœna patiatur donator.*] arguitur enim
hinc ipsum de euictione non teneri, alias pœ-
nam suæ liberalitatis pateretur. Rursus, quia
excipit dumtaxat dolum quo tenetur, ibi,[*si-
ne de dolo,*] quæ quidem exceptio confirmat re-
gulam, ut supra dixi ad fauorem donantis.
148 † Quarto pondero textum in l. 2. C. de euict.
ubi ante leg.si quis argentum,in fi.C.eo.dona
tor non tenebatur de euictione etiam si nudo
pacto de illa promitteret,iuxta secundum in-
tellectum gl.Baldi,& aliorum ibi, quem refert
Gozad.consi. 60.num.5.ergo tanto minus te-
neri debet,quando nullo modo promisit(quo
niam non entis nullæ sunt qualitates,l.eius.q
149 in prouincia,cum ibi not.ff. si cer.pet.) † & cū
omnium obligationum substantia sit uolun-
tas,& consensus.l. obligationum substantia.ff.
de act.& ob.l.consensu.eo.titu.& infra, de obl.
quæ ex cont.sequitur, quòd sine eis obligatio
subsistere non potest,ut per Bar.in l.ita stipula
tus,oppo.12.ff.de uer. ob.in l. cum quis.C.de
iur.& fac.ignor.cum similibus per Decia.resp.
150 72.in prin.uol.3.) Quinto suadetur ratione,
quia donans uidetur in dubio donare tantum
ius,quod habet in re, ut not. Bar. Ang.& Imo.
in l.si domus.§.fi.ff. de leg.j.Bar.in l.prędia,per
illum tex.C.de col.fund.fiscal.lib.11.Alex.consi.
47.col.1.uol. 3. ergo re euicta donator teneri
non debet,& ita Dec.arguit,consi.362.nume.
151 10.Goza.consi.60.num.2.† Sexto fortificatur
alia ratione,quia quando donatio cępit a tra-
ditione,donans propositum non habuit se o-
bligādi,ideo non tenetur de euictione,ita Cy.
& Azo,in l.j.C.de iure dot.Cum.in d.l.Aristo.
§.fi.col.2. & est de mente Bartoli,& Imolę, in
l.j.ad fi.ff. de dona. causa mor. dum dicunt, q
ubi donatio incipit a traditione, donans non
obligatur donatario ea ratione, ut sentiunt,
quia non habet animum obligandi,(quam ra-
tionem posuit etiam Cabalinus,in d.tract.de
152 euict.§.4.colu.3.) † Et licet nec Azo,nec Cy-
nus,assumptum probent nec illationem,utrū-
que tamen ego probo, primum quidem per
textum, quem ibi notat Aret.in l. sed si ego.ff.
ad Velle.ibi,[*senatus enim obligatæ mulieri succur-
rere uoluit non donanti.*] sic ergo in donatione in
cipiente a traditione non cadit obligatio se-
153 cundum Aret.† Secundum uero probo argu
mento textus in l. qui in aliena, in princi.ff.de
acqui.hęred. ubi pater præter eius intentionē
non obligatur ex aditione facta per filium, er-
go nec iste donator de euictione debet obli-
gari,cum in donando non habuerit animum
obligandi, & sic præter eius intentionem non
debet obligari de euictione,(quod etiam com
probat ex l.non omnis.ff.si cer.pet.† Et quòd
154 obligatio non inducitur sine consensu.l.quę
cumque gerimus. ff.de act. & ob. Craue. consi.
77.nume.6.cum similibus supra deductis, nu-
155 149.) † Septimo moueor & alia ratione,nā
in uenditione ideo tenetur uenditor de eui-
ctione,l.j.ff.de euict. l.non dubitatur. C.eo.q
emptori obest pretium,& iniquum esset,quòd
re,& precio careret secundum Odofr. Alberi.

&

& Baldum, in d. l. j. C. de iure do. sed in donatio
ne cessat hæc ratio, quia donatario nihil abest
ergo cessare debet euictio. l. adigere. §. quam-
uis. ff. de iure patro. (& hanc communem con-
clusionem quoq; tenet Antonius Gomesius,
tomo 2. ca. 2. titulo de emp. & uendi. num. 35.
156 col. 3. uer. sed his non obstantibus. † deinde
mouet unam difficultatem, col. sequenti, quã
subtilem, & necessariam putat, quòd cum quis
donando simpliciter, non uideatur donare tã-
tum ius, quod habet in re, argumento dictæ le
gis, si; domus. §. fi. ff. de leg. j. cum similibus per
eum, & dixi; supra in quinto fundamento, se-
quitur, ut ille dicit, quòd donator nũquam te-
neri debeat de euictione, siue donatio cæperit
a traditione siue a promissione, quæ difficultas
cum non resoluatur ex eius dictis, quæ alio ten
dunt, ut uideri potest eum legendo breuiter
cessat ex sexto fundamento, quia tradendo do
nans noluit obligari, ideo de euictione non te
157 netur, secus promittendo. † parique modo cor-
ruit, quod dixit Emanuel Soarez, in additioni-
bus ad eundem Gomesium, sub litera O. dicẽs
hanc differentiam donationis incæptæ a tradi-
tione, uel a promissione uanam ac futilem es-
se, cur enim subdit, qui promisit se donaturum
grauius ac durius deuincitur; quã qui statim
rem donauit, quasi dicere uoluerit, nequaquã.
sed non animaduertit in causa differentiã uer-
sari, quòd primo casu donans obligatur, secun
do secus, ut per Doctores de quibus supra, sic-
que uera remanet omnino conclusio communi-
nis, quam tenet insuper Viuius in suis commu
nibus opinionibus, in uerbo, donatio, ubicun-
158 que incipit.) † Ampliatur autem dicta cõclu-
sio sic firmata, ut procedat non modo in dona
tione, quæ incæpit a uera traditione, uerum ẽt
a ficta, ut quia donator constituit se donata-
rij nomine possidere, nã constitutum, est actus
fictus, & ficta traditio, ut not. gl. & Doctores in
l. ab emptione. ff. de pact. Bar. in l. si is, qui pro
emptore, col. pen. ff. de usuca. Bal. in l. j. C. pro
dona. Corn. consi. 343. col. 2. uer. uerba, autem.
uol. j. consi. 8. uer. ficta autem, uol. 2. (lateque
Tiraquel. in tract. de iure consti. secun. parte
159 ampliatione prima, in prin.) † & tamen do-
nans tali casu de euictione non tenetur, ita pul
chre Cuma. consi. 173. col. 2. uer; Quin etiam
dici potest (quam sequitur Viuius mox allega
tus.) † Ratioque huius ampliationis esse po-
160 test in promptu, quoniam licet constitutum
sit ficta traditio, tamen ex eo transfertur uera
ac propria possessio, ac si uera traditio interue
nisset, ut tradunt Bar. Bal. Ang. Fulg. & alij, in
d. l. ab emptione, in fi. Bar. Imo. & Ias. in d. l. si is
qui pro emptore. Roma. in l. traditionibus. C.
de pact. Aret. noster in §. per traditionem, col.
j. supra. de rer. diuis. Alex. consi. 83. colum. 2. uo
lumi. 6. Cor. consi. 89. col. 2. uol. 3. cum infinitis
alijs, quos cumulat Tiraquel. in dicta amplia.
prima, in fi. ubi concludit hanc opinionem es

se communiorem, eamque sequi solemus, ni
mirum ergo si donans de euictione non tene-
161 tur, licet tradõ ficta interuenerit. † (Et ex hac
cõclusione sequitur alia mirabilis, quòd si do
nator emerat rem, quam donauit, & tradidit
alteri, ea a donatario euicta per uerum domi-
num non poterit donator, & emptor respecti-
ue agere de euictione contra uenditorẽ, quia
sua non interest ex quo donatario non tene-
tur de euictione, cum donatio incæperit a tra-
ditione, ita glo. fi. in l. si pro te. §. fi. in final. uer
bis, & ibi Bar. Bal. & Saly. ff. de euict. Bar. & alij
in l. Julianus. §. j. ff. de uer. obl. & ibidem Bolo-
gni. dicens esse casum singularem Capitij, De
cis. 197. num. 9. & Cabalin. in tract. de euictio.
162 §. quinto, numero 82. quod tene menti.) † Li
mitatur nunc ista conclusio non procedere in
donatione facta filio per patrem morte patris
confirmata, ea namque euicta filius potest age
re de euictione cõtra patris heredes. l. scimus,
in prin. & ibi not. Ias. 4. loco. C. de inoff. test. &
prior eo ponit Roma. in dicta l. Aristo. §. fina.
163 † Ratioque in promptu est secundum Ias. fa-
uore testamenti conseruandi, quæ mihi non
placet: licet enim de iure Codicis concludat,
quo sufficiebat quoquo relicti titulo filio legi
timam relinquere. l. omnimodo, & ibi not. C.
de inoff. test. de iure tamen Auctẽticorum nõ
164 concludit, † quo necesse est honorabili titu-
lo institutionis filio legitimam relinquere. §.
aliud quoque capitulum, in Auct. ut cũ de app.
cogno. & ibi not. sicque tenet glo. & Aret. no-
ster in §. tam autem, & in §. igitur. infra de in-
off. test. glo. & Doctores omnes communiter
prout refert Ias. num. 13. in auct. nouissima, C.
de inoff. testa. & in l. inter cætera, col. pen. ff. de
lib. & post. Castren. in d. l. omnimodo, (cum si
milibus. † unde cum ratio prædicta non deser
165 uiat omnibus iuris partibus reijci debet ue-
luti non generalis. Ripa, in l. cẽturio, num. 92.
ff. de uul. & pup. per tex. in l. regula. §. cũ quis,
ff. de iur. & fac. ignor. Ceph. consi. 408. nu. 48.)
esto igitur, quòd filio detur euictio non con-
166 seruatur testamẽtum, imo nõ procedit. † me
lior est ergo ratio secundum Roma. in d. §. fin.
quia talis donatio imputatur in legitimam, ut
per Azo. in l. filium quem habentem. C. famil.
ercis. (quem sequuntur Alex. & alij in l. illud, C.
de colla. Alex. consi. 8. uisis. in prin. uol. 2. consi.
27. uidetur. uol. 5. Rom. consi. 277. non est du-
bium. Cuma. consi. 62. in fi. & consi. 64. Corne.
consi. 62. uol. 2. Bertran. consi. 205. uol. 3. Bar. &
alij communiter in l. in quartã. ff. ad l. falci. ubi
Rip. nu. 144. plenius insistit, & declarat, ut per
167 eum.) † Sicut ergo filius legitima priuari nõ
potest. d. §. aliud quoque capitulum, imo nec ĩ
ea grauari. l. quoniam in prioribus. C. de inof.
test. Alex. consi. 78. in prin. uol. 5. late Dec. con
silio 81. in prin. consi. 236. 238. & 419. cum simi
libus, ita nec tali donatione, quæ succedit lo-
168 co legitimæ, † nam surrogatum sapit naturã
eius

eius in cuius locum surrogatur, l. si enim, §. qui
169 iniuriarũ, ff. si quis caut. † Secundo limitatur
in donatione remuneratoria, in qua donator
tenetur de euictione, licèt à traditione cœpe-
rit, ita Rayne. Iacob. de Are. Bartol. Aret. Ale.
& Ias. in l. Iulianus, §. qui fundũ, ff. de uer. obli.
Ias. in l. ex hoc iure, nu. 68. ff. de iust. & iu. in l. si
non forte, §. libertus, col. 7. in 17. effectu, ff. de
cond. ind. & cõs. 134. co. fi. uol. j. Ale. consil. 47.
col. fi. uol. 3. Rube. cõs. 95. co. fi. Tiraq. in l. si vn
quã, verbo donatione, nu. 51. C. de reuo. don.
Cra. cõs. 64. nu. 2. And. Mozenigus, in Reperto
rio Folyni, uerbo donatio remuneratoria, in
18. effectu, Boer. Decis. 67. colum. fi. (Viuius
in suis cõm. op. uerbo, donatio ubicũq;. col. 2.
170 † & confirmat Cabalinus in d. tract. de euict.
§. 4. nu. 4. quia iura loquẽtia de donatione sim
pliciter, non extenduntur ad donationem re
muneratoriam, ut tradit Bar. in l. iurisgẽtium.
§. quin imò, nu. 20. ff. de pact. nec in ea requiri
tur insinuatio, nec reuocatur propter ingrati
tudinem, l. si pater, §. 1. ff. eo. & ibi Bar. Bald. in
171 l. illud, C. de sacro sanc. ecclesi. † Et est ma-
gis similis dationi in solutum quã donationi
unde ni mirũ si debentur euictio, iux. not. in l.
eleganter, in princ. ff. de pig. act. in l. libera, C.
de sent. & interl. omn. iud. Ale. cons. 47. col. 2.
uol. 3. quicquid in contrariũ senserit Cumas.
in d. l. Iulianus, §. fi. cui respondet Ias. ibi nu.
172 12. Cra. cõs. 64. qui alios citat. † & pter istos)
fundatur ista limitatio duab. rationib. quas
prosequitur Ias. in d. §. qui fundum, prima est,
quia interest donatarij rem sibi non fuisse eui-
ctam propter obligationem antidoralem sub
173 latam, unde † sicut fideiussori liberato ex
causa remunerationis datur actio mãdati cõ-
tra principalem debitorem ad totam quanti-
tatem perinde ac si pecuniam soluisset. l. idem
que, §. fi. ff. mand. sic & donatario remunera-
tionis causa dari debet euicta re actio de eui-
ctione (quam rationem reassumit, & confir-
174 mat Cabalinus loco citato.) † Secunda ratio
est, quia remuneratio nõ est proprie donatio.
Bart. in prooe. ffforũ, col. fi. cum pluribus à me
superius dictis, in princ. nu. 313. unde disposi
tum in simplici donatione non debet habere
175 locum in remuner. † Memini, quod aduer
sus utramque rationem dicebatur alias inter
disputandum, stringere textum in l. 1. C. de iu
re dot. interest enim mariti dotem euictam
esse propter onera matrimonij, dosq; non di-
citur donatio, sed onerosa causa, ut dixi su-
pra, nu. 142. & tamen quando cœpit à traditio
ne, pro ea non dat euictio. d. l. j. uersi. sin uerò.
176 † & ad tex. infra, idemque, in fi. adducebatur
responsio Decij taxantis hanc limitationẽ, in
l. si donatione, num. 36. C. de coll. quòd ibi fi-
deiussori prius actio mandati competebat pro
consequendo, quod solueret, unde nil mirum
si liberatus ex causa remunerationis habet a-
ctionẽ, sicut si soluisset, sed donatario ex cau-
sa remunerationis nulla prius actio compete
bat pro consequenda remuneratione, merito
remuneratione facta, & euicta re data non
177 competit actio. † hæc licèt subtilia mihi non
placuerunt, licèt enim mariti intersit dotẽ eui
ctam esse, ut illi dicebant, non tamẽ sibi da-
tur actio de euictione, quia alio remedio sibi
succursum est, quod est in denegando alimen
178 ta uxori. † sicut enim non tenetur eam ale
re quando dos sibi promissa non datur, ut est
Gl. singularis in §. fi. in uer. onera, in Auct. de
non elig. secun. nub. & tradit Alex. in l. si cum
dotem, §. sin autem in nouissimo, & in l. in in-
sulam, §. usuras, in prin. ff. sol. mat. Boer. Decis.
82. in princip. (Cyn. & Bart. in fi. in l. quod in
uxorem, C. de neg. ges. Guid. Pap. q. 439. num.
Cephal. cons. 156. nu. 44.) ita quando dedit do
179 tem quam habere non licet, († quia non di-
citur datum, quod est reuocatum, l. ratio, in
princip. ubi Glo. ff. de act. emp. l. si pars, §. fin.
ff. de inoff. test. l. fideicommissa, §. si quis illici
tè, ubi Bald. ff. de leg. 3. Decian. respon. 24.
180 nu. 17. uol. 1.) † Nec enim isto casu procedit
textus in l. ex diuerso, 2. respon. ff. sol. mat. per
quem Soccinus in regula 258. fallentia prima
limitat conclusionem dictæ Gl. quia loquitur
quando, quod dedit mulier, habere licet, licèt
non sit satis tuta promissionem. imputandũ
est ergo marito, si non euitat onera denegan
do alimenta, propterea non agit de euictio-
ne, sed donatario nihil imputari potest, nec
alia uia succurritur, merito potest agere de e-
uictione, sicut & ille fideiussor actione man-
181 dati in casu dictæ legis, idemque. † Nec dif-
ferẽtia quam Decius constituit inter eos pro
cedit de mẽte iuris, cum nec fideiussori regu-
lariter ante solutionem competat actio, l. Lu-
cius Titius, §. fideiussor, & ibi Glo. ff. mand. su
stinetur igitur hęc limitatio per rationes prę
182 dictas, quibus & nouam adijcio. † nam dona
tio remuneratoria dicitur quædam permuta
tio, l. sed & si lege, §. consuluit, & ibi no. Bal. ff.
de pet. hæred. sequitur Ias. in d. §. qui fundum,
nu. 13. Curt. iun. cons. 66. nu. 2. Catelian. Cor-
ra, libro memorialium, uerbo donatio facta fi
183 lio in potestate. † at in permutatione, euicta
re agitur de euictione, l. si permutationis, C.
de euict. l. 1. ff. de rer. permut. igitur & in dona
tione remuneratoria debet talis actio dari,
184 (potest & † illa lex prima, C. de iure dot. ut
ad illam reuertar, intelligi quando promissa
fuit euictio, ut in 3. intellectu Glossæ, quẽ pro
bat Constant. hic. & uerba textus suadẽt, quæ
dicunt] *euicta re quæ fuerat in dotem data*] dein-
de subijcitur [*si promissio fuerit interposita*] quæ
uerba non possunt conuenire doti datæ, meri
to respectu euictionis dicuntur fuisse prola-
ta, sed in quæstione nostra nullam præsuppo-
nimus interuenisse promissionem euictionis
merito tex. ille nõ obstat uelut in diuersis ter
185 minis loquens.) † Tertio limitatur quan-
do

do promissa fuit euictio, uel per stipulationē, uel pacto nudo hodie secundum Bart. in d. l. Aristo. § si Arc. & Ias. hic i add. Christophori. Boer. Decis. 67. in princ. (Viuius loco citato
186 uol. 2.) † de quo tamen secus dubitat Imo. in d. §. fi. col. 2. quia hoc bene non reperitur iure cautum, nec tale pactum uidetur uestiri posse coherentia contractus qui nō producit actionem. sed responderi potest sustinendo hanc limitationem, quia cum istud pactū tendat ad con
187 seruationem donationis. † quod probatur ex eo, quòd incōtinenti factum fuit, dicit cor respectiuum, & ī. ctum propter donationem praeambulam, ut no. Bal. in l. petēs, col. penul. C. de pac. sequitur Corn. consi. 36. col. 2. uol. 2. consi. 57. col. 5. uol. 3. consi. 206. nu. 6. uol. 4. De
188 cius in d. l. petens, nu. 3. † unde pro eo dēt actio competere arg. notatorum per Bar. in l. solent, nu. 9. ff. de ali. & cib. leg. ubi competit actio ei ad quem commodum spectat in consequentiam, & sic cuius interest relictum conseruari, non tam ergo ratione uestimenti contractus cohaerentia, quàm propter conseruationē donationis datur hęc actio de euictio
189 ne. † Ampliaturq; haec limitatio etiam si uerbis generalibus promissa fuerit euictio, ut quia donator promiserit rem donatam bonā facere donatario, illud enim dicitur esse bonum, quod beatificat habentem, l. subsignatum, §. bona, ff. de uer. si. & ideo si dominium rei non transfertur in donatarium cum sit aliena, non uidetur factum bonum ipsi donatario, quia ipsum nō habet, merito debet donans teneri. Ita Corn. latius insistens consil.
190 141. nu. 10. uol. 2. † Idem si donator promisit pro suo dato, & facto, dicitur. n. de euictione pmisisse iuxta not. per gl. Bar. Bal. & Salyc. & Castr. in l. si seruus, in princ. ff. de cond. furt.
191 † ubi plus uolunt promittentem teneri ex facto eius cuius est haer. s de quo latè ponit Boer. in allegata Decis. 67 Ruin. consi. 174. uolum. 1. (Rom. in l. stipulatio ista, in princ. ff. de uer. obl. nu. 3. & Alex. 7. Dec. qui communē testitur, consil. 281. post Bald. in c. 1. in fi qui success. tene. Caepol. in l. 2. num. 46. uers. quāuis e contrario, C. de pact. inter empt. & uendit. Cor. consi. 75. col. penul. Cephal. consilio 168. nu. 20.) sed in terminis nostris, quòd donator teneatur de euictione stantibus dictis uerbis ponit Goza l. consil. 60. num. 16. (&
192 Viuius loco superius allegato.) † Quarto limitatur haec conclusio non procedere in feudo alicui concesso, nam eo euicto feudatario datur actio de euictione cōtra dominum, ita Ioann. Faber hic p tex. in c. j. si uasall. de feu. ab aliquo interpell. fuc. ubi est casus, & ibi no. Aluar. 2. notab. ad idem tex. in c. 1. de inuesti. de re alie. facta, in princ. ubi si facta fuerit inuestitura de re aliena ignoranti subdit text. eum rectè agere, ut aliquid eiusdē bonitatis, seu quantitatis ei praestetur, & sic patet inue
193 stientem teneri de euictione. † & tamē clarū est feudum esse donationem cum appelletur beniuola actio tribuens gaudium capienti. c. 1. in quibus caus. feu. ami. not. Iacob. de Ardizo. quem sequitur Bal. in prae lud. feud. in prima parte. Ias. in usibus feud. in princip. num.
194 7. & 8. Sociu. iun. consi. 102. nu. 34. uol. 2. † hinc est, quòd si pro benemeritis, uel propria pecunia quaesitum esset feudum, non diceretur proprie feudum. Ias. consi. 57. num. 3. uol. j. & ita signanter Aluaro. in d. c. j. de inuest. de re alie. col. 2. opponit ad illum tex. quod imò Vasallus euicta re non agat de euictione, cum in re donata cesset euictio, l. ad res donatas, ff. de ędi. ed. igitur & in re feu data cessare debet quae censetur donatio, ut in c. j. de feu. da. in uic. leg. commi. unde patet hanc limitationem satis appositè fuisse datam hic per Fabrū.
195 † perscrutanda tamen est ratio diuersitatis inter donationem, & feudum si & ipsum est donatio Breuiter ea est, quod feudū licèt dicatur donatio, non tamen simplex donatio dicitur, sed ob causam, uidelicet ob seruitiū praestandum per uasallum Domino, & ultra fidelitatem, obedientiam, & honorem, cap. j. in fi. quibus caus. feud. ami. nil mirum ergo, si debetur euictio. quae ratio cessat in donatione simplici ubi donatarius non tenetur ad aliquod seruitium, uel fidelitatem praestandam donatori, ita tradit Aluar. in d. c. j. de inuesti.
196 de re alie. † Sed aduersus hanc rationem insurgit Afflic. ibi col. 2. quia falsum est, quòd inuestitura feudi sit donatio ob causam, imò magis innititur gratiae, & beneficio, & sic donationi simplici quam ob causam, ut per Bal. in praelud. feud. col. 4. nu. 9. ubi dicit, quòd ex quo concessio praeponderat seruitio, ideo rectè appellatur beneficium à quo magis incalescit, l. quaeritur, ff. de sta. hom. ideo subiūgit Afflict. hoc esse speciale priuilegium fisci, ut teneatur ad simplum in eo casu quo priuatus
197 teneretur de euictione. † Sed certè nullum est priuilegium, imò uerò potius odium fisci, quòd teneatur ad simplū ex causa euictionis feudi; cum priuatus euicta re donata ad nihilum teneatur. d. l. ad res donatas, ideo tenēda est ratio Aluaroti, cui non obstat decisio Bal
198 di citata per Afflictum. † licet enim feudum appelletur beneficiū seu donatio sumpto nomine ab eo, quod praeponderat, non tamen appellatur beneficium, seu donatio simplex, quod est pure, & sine plica, aliaue additione. Glo. in cle. sepe. uerbo simpliciter, de uer. sign. l. iubemus. & ibi Bald. C. de appell. no. Ale. Ias. Crottus, & alij mod. in l. j. §. si quis simpliciter.
199 ff. de uerbor. oblig. † At feudum non est tale sed ob seruitium, & fidelitatem cōceditur, merito debet donatio quidē dici, sed ob causam, ut inquit Alu. atque ob id euictione secuta dēt uasallo actio competere. (nequicquā repugnat, quod beneficium praeponderat seruitio

uitio, propterea debeat omnino feudum donatio reputari per regulam leg. quæritur, ff.
200 de sta. ho. † quoniam ratio illius text. inde prouenit, quia pars secum trahit aliam ratione coniunctionis inseparatæ, secus autē ubi quælibet pars per se discerneretur. Hermafroditus enim habet utrumq; sexum coniuctum & inseparatum, ita declarant illum textū Cy.
201 & Bald. ibi. † hincq; uidemus stante statuto, ꝙ nullus Doctor possit esse Rector: si quis sit Doctor in artibus, & scholaris in mente mea non poterit esse Rector, quia utrūque simul est coniunctum, & per se censeri non potest unde mixtum illud à digniori parte denominatur, ut tradit Bal. in Rubr. decret. colum. 2. & Alciat. in l. j. in princ. nu. 44. ff. de uerb. obl.
202 † at in casu nostro, ꝙ feudum dicatur beneficium sicque donatio respicit personā domini concedētis, quòd autem debeatur inde seruitium, fidelitas, & obedientia respicit personam uasalli ad ea obligati, unde qualitates prædictę non dicuntur coniunctæ, cum non respiciāt idem corpus nec eandem personam sed separatæ cum diuersas personas respiciāt propterea cessat regula dictæ leg. cum quæritur. quæ in coniunctione uersatur, & in ratio
203 ne coniunctionis inseparatæ. † quoniam diuersitas personarū diuersitatem rationis arguere uidetur, sicut & diuersitas rerū, l. cum in fundo, §. si fundus, ff. de iure dot. & post Ias. Galliau. in l. 4. §. Cato. nu. 19. ff. de uer. ob. Ce
204 phal. consi. 408. nu. 54.) † Quinto limitatur non procedere in donante rem alienam asserente tamen esse suam, nam propter temerariam assertionem tenetur de euictione ita Castr. in l. si rem meam, versus finem, ff. de soluti. quem refert, & sequitur Ias. cons. 73. nu. 3. uol. j. qui tametsi loquantur quando donatio cępit à promissione, idem tamen esse debet quā do à traditione principium sumpsit, ut sic as
205 sertio temeraria quid operetur, † Sic enim uidemus alibi testes ratione temerarię assertionis puniri qui alias non punirētur, ut notat Castr. Alexan. Ias. & alij in l. 2. ff. quod quis. iuris Alexand. & Ias. in l. j. ff. si quis ius dic. non obtem. Ripa post alios in c. cum eccle-
206 sia Sutrina num. 78. de caus. poss. & pro. † (& in huiusmodi assertionibus temerarijs inest dolus asserendo, quod non est nisi contrariū probetur, ut per Bar. in tract. de test. nu. 104. merito talis affirmās teneri debet de euictio-
207 ne. † demūq; comprobatur, quia quis ex assertione falsa tenetur ad interesse. l. j. in prin. cum ibi not. ff. de eo per quem fact. erit. Ruin. cons. 194. sub nu. 8. uol. j. unde donans in tali casu debet de euictione teneri rei. quā suā asseruit cū esset aliena, quia interest donatarij si
208 bi eam euinci.) † Vlterius non prætereo unam declarationem necessariam, nam vbicūq; dixi donatorē de euictione teneri, id nō procedit si culpa donatarij processerit euictio ve

lut spōte compromittendo, prout in emptore dicitur in l. si dictum, §. si compromisero, ff. de euict. ita Bal. in l. scimus, q. 6. & post eum
209 Iason, nu. 6. C. de inoff. test. † uel deferendo iuramentū alteri, ut tradit Cremen. sing. 114. quod & ad alias limitationes extendo cum sit eadem ratio. (comprobaturq; nam culpa non debet alicui prodesse. & alteri parti nocere, l. siue hæreditaria, in fi. ff. de neg. gest. l. si ab hostibus, §. j. ff. sol. ma. l. ita demum, in princ. ff.
210 de arbi. Natta, consil. 172. in fi. † hinc uidemus, ꝙ si maritus uxorem occidit non lucratur dotem ex forma statuti ob mortem coniugis præambulam, ne culpa sua sibi prosit, & hęredib. vxoris noceat, vt notant Doctores in
211 d. l. si ab hostibus. † Similiter si quis à possessione cecidit facto, & culpa sua, uelut ex contractu, uel aliter, ante omnia nō reintegratur ad possessionē amissam, ut pote ne culpa sua sibi prosit, & alteri noceat. Abbas ī c. accedēs. primo, nu. 19. ut li. non contes. Brun. consil. 21. nu. 2. Iacobi. à S. Geor. in l. si de ui. nu. 19.
212 uers. 15. fallit, de iudic. † Ripa qui cōm. testatur in c. sępe, de rest. spol. nu. 27. Ruin. consil. 47. num. 5. cons. 49. num. 9. uolum. 4. Soc. in l. rem quæ nobis, num. 8. D. meus Riminaldus, consil. 428. nu. 28. cum similibus à Menochio cumulatis in tract. recuperandæ possessionis remedio. 15. nu. 95. Quare pari mō, qn̄ donatario res euicta fuit sua culpa nō debet ei actio de euictione competere, licet alias remota culpa sua fuisset in casu, quod sibi competeret, ne culpa sua sibi prosit, & alteri noceat).
213 † Dicebatur tamen alias, quòd temperanda erat hæc declaratio, quia non procedit quando promissum fuit de euictione quomodocumque, & qualitercumque res euinceretur, prout in uenditore concludit Bald. Alexand. & Imo. in l. si domus, §. de euictione, ff. de legat. j. Alexand. cons. 4. colum. j. uolum. 3. Goz. cons. 14. nu. 22. cons. 69. num. 9. Barbat. in cap. fi. num. 9. de empt. & uendit. (& Gasp. Cabali. in tracta. de euict. §. 3. q. 25.) secūdo
214 † quando donatarius probaret rem fuisse euincentis, atque ob id diceret eam illi restituisse agnoscendo bonam fidem, prout in uēditore tenet Cuman. Angel. de Perig. Besuti. Christophor. de Castellio. & Ias. in dicto §. de euictione, num. 14. D. meus Riminald. cons.
215 204. num. 11. † Tertio quando cōpromissum esset factum im donantem, & ipse iudicasset contra donatarium, ex quo eius facto rem perdidit, ut in uenditore concludit Spec. in tit. de arbi. §. potest. uer. sed pone, quem sequitur Ang. in d. §. si compromisero. Alex. in d. §.
216 de euictione. Cremēs. sing. 30. † Quarto quā do donator promisit donatario rem donatam auctorizare in iudicio, & extra, & coram quocumque, prout in uenditore concludit egregie Dominus meus Riminald. consi.
217 372. numero 8. † sed huic opinioni consentire

ſentire non poſſum, quia non ualet argumen
tum (affirmatiuè) de uenditione de qua lo
quuntur Doctores allegati in memoratis caſi
bus ad donationem propter regulas contra-
rias, quæ fiunt in donatione, nam in uenditio
ne fit regula, quòd actio detur de euictione,
l.j. ff. de euic. at ſecus in donatione, l. Ariſto. §.
218 fi. ff. co. (rurſus † uenditio reſpectu empto
ris eſt oneroſa, cum pretium ſoluerit, §. pre-
tium, infra de emp. & uend. donatio uerò re-
ſpectu donatarij lucroſa eſt, §. ſi res aliena, in
fra de lega.) ex ſeparatis igitur, & contrarijs
non debet illatio tolerari, l. Papi. exuli, ff. de
minor. unde declaratio de qua ſupra ſine præ
219 dictis temperamẽtis debet procedere. † (quod
ſi dicat aliquis periculoſam reddi dictam de
clarationem uelut fundatam in emptione, &
uenditione, ſicut & illa temperamẽta, reſpon
detur ſubeſſe fallaciam, qua detecta ceſſabit
periculum: quando enim dixi donatorem de
euictione non teneri quotiens culpa donata-
220 rij processit euictio emptoris exemplo, † be
ne procedit argumentum negatiuè de maio-
ri ad minus hoc modo, ſi id de quo magis ui-
detur ineſſe, non ineſt, nec etiã id, de quo mi-
nus, unde ſi Rex non poteſt expugnare Ca-
ſtrum, nec miles id poteſt: quod enim non li-
cèt maiori, nõ licet minori, c. ſi ergo, 8. q. j. & i-
bi gl. c. ſi Paulus, & ibi gl. 32. quæſtione 5. gl.
Ioann. Andr. Butr. Abb. & omnes in c. cum in
cunctis, de elect. glo. & Doct. in l. 2. C. in qui-
bus cauſ. in integ. reſtitut. Euerard. in Centu
ria ſua, loco. 38. & abunde Decian. reſpon. 49.
num. 55. uolum. 2. unde ſi emptor qui præten
dit cauſam oneroſam nõ poteſt agere de eui-
ctione, multo minus poteſt donatarius prætẽ
221 dens cauſam lucratiuam. † ſed temperamen
ta ſupra deducta loquũtur affirmatiuè, quòd
ſicut in illis emptor agit de euictione pariter
& donatarius agere poſſit in illis caſib. licet
culpa ſua res euicta fuerit, quod argumentũ
non procedit à maiori ad minus in diuerſis
perſonis, ut ſi diceremus, Rex poteſt expugna
re Caſtrũ, ergo & priuatus: emptor enim po-
teſt in illis caſibus agere de euictione qui tra
ctat de damno, at donatarius non poteſt, quia
222 tractat de lucro. † ſicut in ſimili uidemus, quod
inuentario confecto per hæredem, nõ poteſt
ultra uires hæreditatis à creditoribus mole-
ſtari, ſed legatarij ſic, quia primo caſu tractat
hæres de damno, ſecundo uerò legatarij de
lucro, l. fi. §. ſin uerò creditores, C. de iure de
lib. non enim par eademque ratio uidetur a-
mittere debita, & lucra non capere, l. fi. §. pe-
nult. C. de codicill. unde declaratio de qua ſu
pra ſine prædictis temperamentis debet pro
223 cedere.) † Tertio ex eadem gloſſa notandũ
eſt, quòd ubi donatio incepit à promiſſione
donator tenetur de euictione. Idem gl. Bart.
& cęteri communiter tradũt in dict. l. Ariſto.
§. fi. ubi Conſtan. Roger. plures caſus conſide

Donatio quãdo incœpta à promiſſione an donans teneatur de euictione.

rat. Probatur in primis arguendo de dote ad
donationem per text. in l. j. C. de iure dot. iux
ta primum intellectum glo. ſecundę, quẽ Cy.
Bartol. & Bald. ſequuntur ibi & gl. hic. ſi enim
dos incipit à promiſſione uenit euictio, ergo
& in donatione. Secundo probatur in l. vbi au
tem non apparet, in fine, ff. de uerborum obli
gatio. ubi ſtipulatio de dando fundum con-
tinet, ut dominium fiat omnino ſtipulantis,
& ſic, quòd promiſſor teneatur de euictione
argumentum tex. in l. qui concubinam, §. ſi hę
224 res, ff. de leg. 3. † cum enim textus ille ſic ge-
neraliter loquatur poteſt intelligi etiã de pro
miſſione à ſciente facta ſine cauſa quæ dona-
tio dicitur, l. Campanus, ff. de ope. lib. gl. ma
gna in l. qui cum alio, ff. de regulis iuris. An-
gel. Imo. & Alexan. & in l. à Titio, colum. 2. ff.
225 de uerborum obligat. † Tertio probatur ex
Azonis ratione quam refert Cyn. in dicta l. 1.
nam quando donatio incipit à promiſſione,
tunc donator habet animum ſe obligandi,
(quod etiam probatur in l. ſi quis argentum,
§. finali, C. eodem, ibi [*hoc quod donare æſtima-*
226 *uerit*,] & ibi [*ſuum propoſitum defraudare.*] † ne
móque æſtimandus eſt dixiſſe, quod non mẽ-
te agitauerit, l. Labeo, §. idẽ Tubero. ff. de ſup.
lega. nullumque magis eſt mentis noſtræ te-
ſtimonium, quàm qualitas inſpecta uerbo-
227 rum, Bald. in capitu. j. de teſti. † Et ex loque
la hominis animus eius iudicatur, Bald. in l.
ſed & reprobari, in principio, ff. de excuſ. tut.
Rolandus à Valle, conſi. 61. num. 7. uolum. 2.
de contractu loquens, & ego duobus exẽplis
Socratis, & Diogenis exornaui, conſi. 52. co-
228 lum. 2. † nunc addens, quòd uerba cum effe
ctu ſunt intelligenda, l. placet, §. differentia,
ff. ne quis eum qui in ius uoc. l. j. §. hæc autem
uerba, ff. quod quiſ. iur. l. 2. C. commu. de le-
ga. Crott. conſ. 411. num. 16. Hiero. Gig. conſ.
159. num. 3. & multis exornat Natta, conſil.
468. num. 7. & 8.) merito ſi donator promit
tens rem non fecit accipientis, tenetur quaſi
229 nec datum ſit, d. §. ſi hęres. † Quarto moueor
& alia ratione, quia ſicut in uenditione ue-
niunt acceſſiones, l. emptorem, §. ſi quis rem,
ff. de act. emp. l. euicta re, in princ. ff. de euict.
ita & in donatione, l. Neſennius, §. j. ff. de re
iudic. ſicut ergo primo caſu datur acto de eui-
ctione, l. 1. ff. de euict. ita & ſecundo dari de
230 bet. † Contrariam tamen partem tenuit gl.
final. in l. Iulianus, §. qui fundum, ff. de uerbo.
oblig. Iacob. de Are. & Alberic. in d. l. j. C. de iu
re dot. Cuman. in d. l. Ariſto. in fi. Fulg. in l. ad
res donatas, ff. de ędil. edic. & in l. ſi tibi, §. pa
ctum, ff. de pact. Bartol. in l. ſi id quod aurum,
in prima oppo. ff. de uerb. ob. Manſuerius in
practica ſua, ſub hoc tit. de donat. num. 7. ubi
ponit regulam negatiuam non diſtinguens
an donatio cęperit à traditione, uel promiſ-
ſione, excipitq; duos caſus, inter quos hũc nõ
ennumerat, ideóq; ſentit Ripa li. 3. reſp. cap. 18.
nu. 2.

num. 2. excipiendo dolum, & promissionem
de euictione, sed clare præter alios firmat Io.
231 Faber hic. † moueturex dicta l. Aristo. in fi.
& ex dicta l. ad res donatas. quæ dicunt dona
torem non teneri de euictione nec sine diui-
natione restringi possunt ad donationē quæ
cęperit à traditione (propterea debent indi
stincte procedere, l. si uerò, §. de uiro, ff. so
lu. matrim. l. j. §. & generaliter, ff. de legat. præ
stand. l. de pretio, ff. de publi. in rem act.)
232 † Secundo per text. in dicto §. qui fundum,
ubi donatio cępit à præcedenti conuentione
& tamen subdit, traditione protinus reum li-
berari, sicque de euictione non teneri. sed
hæc duo me parum mouent à communi Do-
ctorum sententia, namque ad primum dico,
quòd illa iura loquuntur casu quo donatio
cępit à traditione quatenus loquuntur de re
mihi donata (ergo mihi ab initio tradita, l.
Senatus, §. j. ff. eod. ubi donatio dicitur quasi
doni datio. Secundo quia dicitur in dicta l.
Aristo. nullam contra donatorem mihi actio-
nem competere. appellat enim donatorem
233 non autem promissorem donationis. † Se-
cundum uerò de reo loquitur, hoc est de pro
missore qui tradēdo Titio adiecto liberatur,
sed ille promissor Titio non donabat, sed qui
ab eo fuerat stipulatus, qui numquid de eui-
ctione teneatur textus non declarat. Tertio
quoq; pro hac parte mouebatur Iac. de Are.
quem refert. Cyn. & Alber. in d. l. j. C. de iure
234 dot. ea ratione, † nā in donatione quæ à tra-
ditione cępit principium, secundum ordinē
intellectus præcedit conuentio, aliàs esset nu
da traditio quæ dominium non transfert, l.
nunquam nuda, ff. de acquir. rer. dom. idem-
que tradit etiam Cristophorus, hic, colum. 2.
licèt prædictos non alleget, sicut igitur eo ca-
su donator de euictione non tenetur, ita nec
235 isto teneri debet. † Sed hæc ratio non pla-
cet Baldo in dicta l. j. atque præter ipsum ma
nifestè conuincitur, nam licet donator ante
traditionē proponat in animo donare, id ta-
men suum propositum cum non fuerit cum
donatario communicatum, sed in mente sua
tantum retentum, non est conuentio, quæ si-
multaneum plurium, consensum desiderat, l.
j. §. conuentionis, ff. de pact. ergo corruit fun
damentum Iacobi de Are. [*tantoque magis.*]
236 † quòd propositum in mente retentum ni-
hil releuat aut operatur l. si repetendi, & ibi
not. C. de condit. ob cau. unde uidemus à for
tiori, quòd in ultimis uolūtatibus quæ latius
interpretantur, l. in testamentis, ff. de regu-
lis iuris, non sufficit dicere testatorem tale
quid in mente cogitasse nisi transiuerit ad di
spositionem quoquo modo, l. quidam cum fi
lium, ubi Bald. & Imo. ff. de hæredi. institu.
Soc. iun. cons. 211. num. 28. uolum. j. & ego di
237 xi, consil. 42. nu. 120. † ergo pariter in mate
ria donationis quæ stricti iuris est, l. eum qui.
ff. eod. idem dici debet.) Quarto pro hac par-
te Fulg. in dicta l. ad res donatas, adducit, tex-
tum in l. quæ de legato, iuncta l. præcedenti
in fi. ff. de legat. j. ubi dicta de legato in specie
relicto, quòd non debeatur euictio, locum
habent in eo qui Stichū dare promiserit. quæ
uerba sic indistincte prolata possunt intelligi
238 etiam ex causa donationis. † Et hic sensus
est melior ad illum textum quam exponere
uerbum dare, pro tradere, prout glo. & Docto
res ibidem faciunt, & Veronens. in dicta l. ad
res donatas, colu. 3. quod manifeste destruit
textum, & litteram uiolat, ut Petr. & Cuman.
239 dicunt. † (Et præter eos confirmatur, nam
dare, importat dominium transferre, l. ubi
autem non apparet, §. fi. ff. de uerborum o-
bligatio. §. sic itque. infra de acti. tradere
uero uerificari potest etiam citra translatio-
nem dominij, l. traditio. ff. de acquir. rerum
240 domin. † Sed & ille facile declinari potest,
nam in l. præcedenti ubi de legato loquitur
Pomponius non disputat an hæres de eui-
ctione teneatur, sed an promittere debeat ser
uum legatum furtis, & noxijs esse solutum,
(quod uitium in seruo quoque proprio ad es
se potest) concludens in legato generis hæ-
redem ad id teneri, secus in legato speciei.
Quatenus ergo subdit, quæ de legato di-
cta sunt eadem repetenda in eo qui Stichum
uel hominem dare promiserit, sensus est,
ut eadem distinctio seruanda sit in deciden
do numquid promissor debeat promittere
talem hominem esse furtis, & noxijs solu-
tum, ut si promiserit in genere, id promit-
tere teneatur, si in specie secus, non au-
tem de promissione euictionis quicquam
uoluit dicere, atque ob id ad rem nostram
non facit. Sic illum textum subtiliter inter-
pretatur Cuman. ibi, & est mera ueritas, li-
cet Ias. dicat, quòd nihil congruum Cum-
man. uidetur afferre, atque ob id transit cum
expositione Glo. & communi de uerbo da
re pro tradere, sed allucinatur, ut patet,
cum sensus Cumani litteræ multum conue-
241 niat. † Putarem tamen hanc partem con-
tra communem sustineri posse alijs funda-
mentis, & primo quidem duabus rationi-
bus de quibus supra, numero 150. & 155.
quæ sine dubio conueniunt etiam donatio-
ni, quæ à conuentione principium capit, ut
facile possumus intueri, secundo, quia in
quæstione nostra duo concurrunt principiū
quod est promissio ex causa donationis, fi-
nis qui est traditio, sed attento secundo do-
nator non tenetur de euictione, ergo nec
242 attento primo. † Quia idem iudicamus de
principio, quod de descendentibus ab eo, ut
in pulchra quæstione dicunt Castrens. & Ale
xand. quos refert Ias. in l. maritus, colum-
na j. in fine C. de procurat. (ubi recepta
emphyteusi pro se, & liberis suis ex

linea masculina descendentibus, & mortuo
emphyteuta relicta sola filia ipsa excluditur,
quia ipsa est principium lineæ feminine. unde
sicut descendentes ab ea remouentur, sic & ip
sa, quoniam idẽ de principio iudicamus, quod
de descendentibus ab eo. sic igitur & in casu
nostro, si propter traditionem quæ descen-
dit à promissione non debetur euictio, pari
modo nec propter promissionem deberi de-
243 bet principium traditionis. † nec istam ra-
tionem bene diuellit Constant. dicens in q. Ia
sonis, filiam excludi non ex uirtute descendẽ-
tis, sed ex alia, quia est de linea masculina, nã
quòd ipsa filia sit de linea masculina procedit re-
spectu sui patris, nã ipsa dicitur esse ex linea
patris. uel ex parte patris, ut post Bart. ponit
Cur. iun. consi. 5. nu. 24. & Cephal. consi. 591.
244 in princip. † sed ipsa filia per se considerata
secus est, quoniam per eam ueluti feminam
rumpitur linea paterna, & ab ea incipit origo
cognationis, & sic linea feminina, l. iuriscon-
sultus, §. cognationis origo, ff. de gradi.
245 † unde substitutio reciproca facta inter de-
scendentes ex linea, uel lineis femininis, pari
ter facta censetur inter ipsas testatoris filias,
quæ sunt linearum principium, & de quibus
idem iudicamus, quod de ipsis lineis, l. nõ eo
minus, C. de hæred. instit. l. familiæ, in princip.
ff. de uerbor. signific. Alex. cons. 53. colum. 2.
uolum. 3. Ias. in l. Gallus, §. nunc de lege. col. j.
ff. de liber. & posth. Cur. iun. cons. 154. nu. 13.
consil. 172. num. 5. Cephal. consil. 430. num. 9.
246 † Et quod subdit Constant. sequeretur si fi-
lius feminam procreasset, quòd admittendus
non esset, quod est falsum, dico secus esse in
eo casu, quia filius caput est lineæ masculinæ,
non autem femininæ, ut est filia, & ob id ille
secum trahit suos descendentes, non autẽ tra
hitur ab eis, & ita cessant quæ dicit Thob.
247 † Quin imò redeundo ad casum nostrum,)
ubi quid ordinatur ad aliquem finem debet
regulari secundum naturam ipsius finis, ut
248 tradit Crau. cons. 137. ad fi. † (& ideo finis
intentionis inspiciẽdus est, quia omnis agẽs
agit propter finem, ut inquit Aristo. in pri-
mo posteriorum, textu 5. quem sequitur Bal.
in l. eamquam, C. de fideicom. & in l. si pater,
C. de hæredit. instit. Bar. in l. properandum, §.
j. C. de iudic. & in l. si is qui animo, ff. de acq.
possess. Decia. respon. 4. num. 32. uolum. 3.)
sed promissio ex causa donationis ordinatur
ad finem traditionis, (& talis esse creditur
donatoris intentio) ergo debet regulari se-
cundum naturam traditionis, quæ est, ut do-
249 nator non teneatur de euictione. † Et te-
nendo hanc partem non obstant contraria, &
primo dicta lex prima, C. de iure dot. quia de
bet intelligi secundum ultimum intellectum
Glo. quem sequitur Iacob. de Are. & Salycet.
quòd illa promissio fuit interposita super eui
ctione, non autem super dote, hicque sensus
confirmatur, nam textus loquitur de re eui
cta, quæ fuerat in dotẽ data. dum ergo subdit
quòd promissio fuit interposita nõ potest in-
telligi de dote danda, uel tradenda, ut primo
dicit glo. cum textus iam dicat fuisse datam,
quare necessario debet intelligi de promissio
ne de euictione præstanda, ut postremo Glo.
interpretatur, (& ita quoque superius intelle
xi, nu. 184. & me tacito cõfirmat Constant.
250 hic.) † Tantoque magis hic intellectus est te
nendus, quòd ultimo loco per Glo. reperitur
positus unde censetur in dubio per eam rece
ptus, l. si idem cum eodem, §. fi. & ibi nota.
Bald. Angel. Ias. & cæteri, ff. de iurisd. omni.
iud. (Cephal. cons. 278. num. 12. Bero. consil.
93. num. 27. uol. 1. Decian. respon. 44. nume.
28. uolum. 3. qui loquitur in terminis Glossæ
ponentis ultimo loco aliquam opin. quòd
censeatur approbata per eam. Idemque uo-
luit Bartol. per illum tex. in l. bona fides, ff.
depos. Bald. in auct. ex testamento, C. de coll.
Ang. Aret. in §. pretium. Inst. de empt. & uen-
251 dit. Crott. cons. 137. num. 2.) † Secundo re
spondetur, quòd ille textus loquitur de dote
quæ continet causam onerosam, l. pro oneri-
bus, C. eod. tit. l. ex promissione, ff. de act. &
obl. nos autem loquimur de donatione, quæ
continet causam lucratiuam, §. si res aliena.
infra de lega. merito de uno ad aliud non ua-
let argumentum, ita Salycet. ibi & Fulg. in d. l.
res donatas (quibus & me tacitis, idem po-
nit Constant. hic dicens tantum, quòd me-
lior est præcedens solutio considerando totã
legem, quod nihil est: cum licèt illa sit bona, ta
252 men nec ista sit contemnenda.) † Ad text.
in l. ubi autem non apparet, in fine, ff. de uer-
borum obligat. respondet hic Faber, quòd
procedit in stipulatione ex causa onerosa, se-
cus in lucratiua, de qua in quæstione nostra
253 agitur. † Hæcque solutio confirmatur. quo-
niam cum textus ille simpliciter loquatur nõ
debet in dubio præsumi titulus lucratiuus per
regulam leg. cum de indebito, §. finali, ff. de
254 probat. † imo potius in dubio præsumitur
stultitia, quam donatio, uel similis titulus lu-
cratiuus, ut tradit Bald. in l. generaliter, C.
de non numer. pecun. Ias. in l. si à substituto,
255 ff. de legat. primo. † (& error potius præsu-
mitur quam donatio. Glo. in dicta l. generali
ter, & Angel. in 3. opposit. Dec. consi. 350. co
lum. 1. cons. 571. num. 3. consil. 644. colum. 1.
Cra. consi. 74. num. 14. consi. 142. nu. 26. con-
sil. 192. num. 7. cum similibus per Rolandũ à
256 à Valle, con. 64. nu. 13. 14. uol. 4.) † uel & se-
cundo si nolumus à generalitate uerborum
recedere, intelligo illum textum, quod om-
nino res fieri debet stipulãtis, idest quod pro
missor tenetur præcise, nec liberatur præstan
do interesse, prout sic cum Glo. Bartol. & om-
nes intelligunt, imo semper ad hoc allegatur
ut inquit Castrens. an autem de euictio-
ne

ne teneatur, hic ille textus non intendit determinare sicque ad rem nostram non facit, (& hanc solutionem, & intelligentiam ad illum textum sequitur ad unguem Thobias me nō
257 referens.) † Ad rationem Azonis dico, ꝙ ille animus obligādi eum ad traditionem sit ordinatus durat usque ad traditionem exclusiue, & per eam tollitur obligatio illa, per regulam textus, infra quibus mod. tol. oblig. in princ. (unde si traditio liberat animum donantis ab illo uinculo quo renebatur tradendi, non debet eadem traditio nouam obligationem donantis inducere, quòd de euictio-
258 ne teneatur. † inducta namque ad diminutionem non debent operari augmentum, l. legata inutiliter, & ibi Bartol. ff. de adi. lega.) &
259 licèt † tradens ex causa promissionis donādi perseuerare præsumatur in eadem uoluntate, c. maiores. de baptis. Roma. consil. 295. in fi. Dec. in l. si ego, num. 3. ff. si cer. pet. hæc tamen uoluntas non est ordinata ad hoc, ut de
260 euictione donās teneatur, (propreterea † præter eius intentionem non debet ad eam teneri, l. non omnis, ff. si certum petatur, l. multū interest. C. si quis alt. uel sibi, capi. cum super Abbatia, de offi. de leg. Bero. cons. 21. nu. 36.
261 uol. 2.) † Ad aliam rationem dico non ualere argumentum de uenditione ad donationē nam primo casu ueniunt accessiones passim licèt res nondum sit tradita, l. id quod, ff. de peric. & commo. rei uend. §. cum autem. in fi. in-
262 fra de empt. & uendit. † Secundo casu secus nisi post litem contestatam, l. in ædibus, §. 1. ubi Glo. Bartol. Ang. Imo. Rom. & alij in l. cum de donatione, ff. eod. tradit Alex. in l. Nesennius, §. j. nu. 4. ff. de re iud. Grat. qui dicit esse
263 commu. nu. 8. uol. j. † (nec uerum est, ut putat Cōstant. ꝙ ego dixerim in uenditione uenire accessiones respectu fructuum, cum iura quæ citaui de alluuione loquantur, sicque de dominio, §. præterea. Inst. de rer. diu. unde debuit intelligi secūdum leges á me citatas iuxta Doct. Bartoli uulgaram, in l. non solum, §. liberationis uerbo, ff. de lib. leg. & non ali-
264 ter. † Nec quod Constant. subiūgit mihi uenit ascribendum, ꝙ etsi donatio, & uenditio sint in aliquo casu æquiparatæ, non sequitur, quòd & in alijs, id enim non dixi nec dicere cogitaui. Imò uero negando ualere argumētum de uenditione ad donationem, negare
265 uolui earum æquiparationem, † quia negatio destruit omne quod sibi obstat, unde dicitur, quòd negatiua de proprietate sermonis, & non ex interpretatione æquipollet uniuersali, ut inquit Fulg. in l. iurisgen. §. sed si fraudandi, per Glo. ibi, ff. de pact. Natta, consi. 469.
266 nu. 14. † & negatiua dispositio nō adimpletur in primo actu, sed trahitur ad infinitū, gl. in l. hoc genus, ff. de cond. & de. quā sequūtur ibi Cum. Imo. Cast. & alij. ponit Oldr. cōs. 16. Thema tale est. Gramma. Decis. 102. num. 83.)

267 Retenta tamē cōi. † eam limita nō procedere in donatione facta per libertum in fraudē patroni: licèt enim patronus eam reuocet, tamen donatarius non habet actionem de euictione contra libertum, posito ꝙ donatio cęperit á promissione. casus est singularis secundum unum intellectum Gl. quem Bartol. Angel. Castr. Imo. cæteriq; sequuntur in l. qui res, §. j. ff. de soluti. & Roma. in d. l. Aristo, §. fi. inferens idem esse in patre reuocante alienata titulo donationis per filium in eius frau-
268 dem, ut ibi per eum. † (Ratioque prædictę limitationis esse potest, quia cū donatio prædicta reuocetur per patronum seu patrem, l. j. ff. si quid in frau. patr. ibi [*si enim modo reuocatur*] tale remedium redderetur superfluū contra l. hæc stipulatio, §. diuus, ff. ut leg. no. ca. si concederetur euictio, q̄a loco rei donatarius
269 consequeretur ęstimationem.) † Secundo limita non procedere in donatione facta inter patrem, & filium in potestate: cū enim ꝓmissio non fuerit obligatoria, nec de iure ualida, non de betur euictio, ita Bal. in l. 2. C. de inoff. don. & in auth. ex testamento, col. 2. C. de coll. sequitur Roma. in d. §. fi. & Ale. in add. Bart. And. Sicul. in l. j. C. de iure dot. in addit. Bal. (Gaspar Cabalinus in tractat. de euict. §. 4. nu. 6. citans insuper Ias. in §. fuerat, nu. 35.
270 infra de act. † qui licèt subiungat super dicta limitatione amplius deliberandum censere, mihi tamen parum dubitationis habere uidetur: quoniam cum nascatur euictio ex obligatione contractus præambuli, l. ex empto, in princip. ff. de act. emp. ibi [*rem præstare uenditorem oppertet*] quod uerbum necessitatis est, & obligationis. l. j. cum ibi not. ff. de iust. & iu. iuncto ibi [*euictionis nomine uenditorem obligat*] unde cum in donatione prædicta patris facta filio in potestate non cadat obligatio, nec in
271 de sequi potest euictionis actio, † quia cessante causa cessat effectus, capit. cum cessante, de appell. Tiraquellus in tracta. suo cess.
272 san. causa, in princip. cum similibus.) † Tertio limita quando donator promisit tradere non dare, ut post Bartol. not. Castrens. Aret. Alexand. & Ias. in d. l. si á substituto, §. fi. cum l. sequenti, ff. de leg. j. quod tamen in eo textu non probatur, ut superius ostendi,
273 nu. 240. † (sed hac ratione melius suaderi potest, nam quando quis dare promisit rem ex causa donationis, quia de natura donationis est, ut transferatur dominium, cum donatio dicatur doni datio l. Senatus, §. j. ff. eo. tunc debetur euictio si res facta non fuit accipiētis, si uerò promisit tradere, cum tali casu recessum fuerit á natura donationis, non
274 debetur euictio. † Quòd si dicatur naturalia contractus pacto conuento mutari nō posse. l. pacta cōuēta, ff. de cōtra. emp. & q̄ naturalia sunt mutari non solent, l. tutelas. ubi Bartol. ff. de cap. dim. §. sed naturalia, inst. de iure nat.

Et de leg.agna.tut.in fi.Cephal.consil.43 t.nu
275 mero 49.†Respondeo secundum distinctio
nem notabilem Zasij,li.1.respon.cap.12. quæ-
dam esse naturalia, quæ per naturam coherēt
& ex uisceribus cōtractuum sumpta quasi in-
trinseca qualitate insunt, quæ forte rectè du-
xerimus uirtutem esse à propria contractus
specie productam, Logici propriam passio-
nem rerum nominant, uelut ab essentialibus
276 principijs enatam. †& ea pacto tolli nō pos
sunt, ut quòd in emptionis contractu domi-
nium actu uel habitu non transferatur, est e-
nim intrinsecum naturale, l.cum manu sata,
§.fi. ff.de contr. empti. ut quòd in contractu
societatis alter socius lucrum, alter damnū
hēret, l.si nō fuerit, ff.pro soc. esset enim Leo
nina societas contra inseparatam naturam so
277 cietatis. †Quædam uerò sunt naturalia con
tractus, extrinsecæ habitudines, quæ à consue
tudine quodammodo in naturam cōtractus
accedunt contractui,& ea pacto tolli possunt
ut, quòd in emptione non debeatur euictio,
quòd culpa leuis, aut periculū suscipiatur in
deposito, l.1.§.si conueniatur,& §.sepe, ff.de
278 pos.†Igitur in proposito nostro quando do
nator promisit tradere ad hunc effectum ne
teneretur de euictione, dicitur per tale pactū
mutasse, quod erat de natura contractus ex-
trinseca qualis est euictio, uelut accedens con
tractui iam formato, merito tale pactum ua-
lere debet, ut per illud sublato, quod erat de
natura contractus accidentalis, & extrinseca,
279 non autem intrinseca.† Quarto limita quan
do euictio secuta fuit uirtute hypothecę igno
ratæ, ut quia res fuerat obligata per antecesso
rem donatoris. ita Castrens. in l. si rem meam
ad fi. ff.de soluti. sequitur Afflict. in c.j. in prin
cip.nu.8.de le. Corra. (quę limitatio confir-
280 mari potest. †nam si sciuisset donator de ta
li hypotheca, forsan eam nō promisisset dona
re ne illa euicta cogeretur eam reluere, & prę
stare, uel eius ualorem, arg.tex.in l.unum ex fa
milia, §.fi.ff.de leg.2. igitur talis ignorantia fa
cti alieni probabilis, l.qui in alterius, ff.de re
gul.iur. debet excusare donantem ne damnū
sentiat, l.2.l.error, ff.de iur. & fac. ignor.)
281 † Postremo dum Aretinus constituit diffe-
rentiam cōstituit differentiam inter actionē
de euictione, quæ datur pro donatione. & il-
lam quæ datur pro uenditione. prima namq;
uetus est, secunda noua, allegando Bartolum
in pluribus locis. adde eundem Bartolum
Cast.& Cumanum in d.l.Aristo. §. fi. Castr.&
Ias.in l.Iulianus, §.qui fundum, ff.de uerb.ob.
282 †Et quatenus Aret.infert ad nonnullos effe
ctus adde circa ultimum Castrensem, Ang. de
Periglis, & Ias.in l.si domus, §.de euictione, in
fine, ff.de leg. primo.in Gl. necessitas. ibi [*per*
283 *constitutionem ex lege*.] † habes hic glossam à
nemine ponderatam pro opinione Bartoli
quem communiter sequūtur Doctores, ut ibi

An ex pacto nudo donationis

.ꝯ

refert Alex.& Ias.in l.legitima, ff. de pact. ꝙ
ex pacto nudo donationis hodie non oritur
actio, sed propter pactū lex introducit condi
ctionem ex lege. ita sane sentit hæc Glo. dum
textus noster dicit; quòd imponitur necessi-
tas donanti tradere. deinde glo. exponit per
condictionem ex lege, non ergo pactum nudū
producit actionem, sed lex propter pactum
condictionem ex lege. Conformem habes a-
liam glossam in l.naturales, ff. de act.& ob. ibi
que eam not.Bar.& in l.fideiussor, §. 1. & post
284 eum Imo.ff.de fideiuss.† Lex enim in dona-
tione non fouet pactum, imò illud nudum re
manet, nec actionem parit, sed lex propter pa-
ctum producit actionem secundum Bar. ibi,
285 & in l.legem, colum.2.C.de pact. †obseruat
que lex in hoc casu, quod Rex quandoque qui
tametsi possit unum paruum Comitem po-
tentem facere sic, ut ipse per se faciat bellum,
id tamen non facit Rex, sed illo paruo Comi
te in sua paupertate dimisso propter ipsum fa
cit bellum, ut tradit hoc exemplum Bar.in d.
l.legitima. quem cęteri sequūtur, & Ias. etiam
testatur, in §. in personam, nu.58.inf. de acti.
286 & Christophor. hic nu.3.† contrariam ta-
men opinionē uidelicet, ꝙ imò ex pacto nu-
do donationis oriatur actio, tenuit Gl. in d.l.
legitima, & in l.iurisgentium, §.igitur nuda,
ff.de pact. subditque Fulg.in d. l. legitima, ꝙ
subtilitas Bartoli cæterorumque perniciosa
287 est & quòd gl.scientissimè loquuta est.†mo
uetur Fulg. quia oīs condictio quæ personalis
est, §. appellamus, īfra de act. oritur ex obliga
tione: obligatio aūt ex contractu, uel quasi,
ex maleficio, vel quasi, §.fi.infra de obligat. nō
autem ex lege, (quod unquam legerit) ergo
fateri oportet, quòd condictio ex lege, quæ
competit in pacto nudo donationis, ex ipso
pacto nudo, & ex eius obligatione nascatur.
288†Secundo mouetur per tex.in l.si quis argen
tum, §.fi.& per textū nostrum inducendo, ut
per eū, & latiùs auctore tacito Fortunius, Gar
zia post eum deducit, nam in d. §. fin. dicitur
[*nec confirmetur ex traditione donatio, sed liberalita-*
tem plenam, & secundum legem nostram perfectissi-
mam cōstitutam necessarius effectus traditionis sequa-
tur.]si enim plena est ipsa donatio, igitur ex ea
289 non autem per eam nascitur actio. †Rursus
si perfectissima est, dicendum est, ut hunc
defectum non habeat, ut actionem non pos-
sit parere, cum dicatur id esse perfectissi-
mum quo aliud perfectius dari non potest,
l.ubi autem non apparet, in princ. ff.de uerbo
290 rum obligar.†Textus uero noster inquit, ꝙ
[*ad exemplum uenditionis eas in se habere necessita-*
tem traditionis uoluit nostra constitutio,] sed sic est
ꝙ ex uenditione nascitur actio, d.l. iurisgen-
tiū. in prin. igitur. & ex pacto nudo donationis.
hęc sūt q̃ Fulg. & Fortunius cōtra cōem dixe
291 rūt. (†Quorū sniā Constant. sequēs tertio lo
co subiungit, quòd illud ex quo aliquid fit di
citur

hodie detur actio, uel à lege detur ꝑ illud.

citur materia secundum Philosophum, & est
tex. in §. si quis ex aliena, supra de rer. diui. sed
obligatio ex qua oritur actio. l. licet. §. ea obli
gatio. ff. de proc. ex cōuentione proficiscitur,
quia ista est causa materialis eius, cum nulla
sit obligatio, quæ non habeat in se conuentio
nem, uel consensum. l. j. §. adeo. ff. de pac. ergo
causa materialis illius actionis erit pactū non
292 autem ipsa lex. † Quarto cōfirmat idem Cō
stanti. nam quotiens lex aliqua pactum adiu-
uat, illud actionē ex se parit. d. l. legitima. sed
lex, si quis argētum, adiuuat pactum donatio
nis. igitur illud dicitur actionem parere, non
ipsa lex. unde uidetur ex prædictis hęc opin.
293 contra communem satis probabilis.) † Qui
bus tamen ego non assentio, sed communem
sequor, quam confirmo ex dicto. §. fi. inquit
enim primo loco, quòd [*si stipulatio donationi in
serta sit, ex eius auctoritate traditionem compelli fie-
ri,*] & sic actione, quę oritur ex illa stipulatio-
ne, [*sin uero,*] subdit textus [*prætermissa sit stipu-
latio,*] & sic pacto nudo sit facta donatio, [*nihi-
lominus ex lege nostra necessitatem ei imponi trade-
294 re,*] (pondero primo † illa uerba sin, uero.
nam illa aduersatiua uero, sine copula ponit
diuersitatem in facto, & in iure, ut inquit Ca-
stren. in l. sed & si lege, in prin. ff. pet. hæred. un
de si primo casu, quando stipulatio interue-
nit ex illa datur actio, secundo casu, quando
non interuenit, sed pactum nudum, cōdictio
datur ex lege, non autem ex pacto, sicque sur-
295 git diuersitas iuris, & facti. † Secundo pon-
dero, quod inquit tex. ex lege nostra necessita
tem ei imponi tradere,) ecce, quòd non dicit
auctoritate pacti nudi cogatur tradere sicut
supra dixerat de stipulatione. hinc ergo patet
illam condictionem ex ipso pacto non oriri,
sed propter illud a lege dari, prout Bar. & cæ-
296 teri docent. † Tertio pondero rursus illa uer
ba textus, [*ex lege nostra compelli &c.*] nā dictio
ex, denotat causam immediatam. Bar. & alij in
l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. in l. j. §. ex incen-
dio. ff. de incen. rui. & nau. Doctor. in l. non du
bium. C. de legib. ergo non ex pacto nascitur
actio, sed immediatè a lege propter pactum,
297 † (nec istam ponderationem bene tollit Cō
stanti. dicens auctoritate stipulationis tan-
quam certæ traditionem fieri, dum uero sub-
dit ex lege nostra, sic dixit, quia non aperit Iu
stinianus, quæ conuentio fuerit nec an pactū
298 nudum. † Quoniam cum primo dicat si sti-
pulatio donationi inserta sit, deinde sin uero,
& hoc prætermissum sit, opportet intelligere
de pacto nudo, quo donatio facta sit, & allega
ta incertitudo per Constantinum cessat ar-
guendo a sufficienti partium enumeratione.
l. 1. ff. de his, qui sunt sui, & supra, eodem titu.
299 † non enim fuit constitutum cum illud do-
nationi nō conueniat cum de debito fiat id.
l. 1. §. 1. ff. de consti. pec. illa uero ex liberalita
300 te tantum. l. 1. ff. eo. † Nec pollicitatio fuit pa
riter donationi non conueniens, cum illa sit
solius offerentis promissio. l. pactum. ff. de pol
li. donatio uero præsentiam requirit, nuntiū,
301 & id genus. l. absenti. ff. eod. † sed nec preca-
riū fuit uelut a donatione diuersum, cum id
reuocabile. l. 1. ff. de preca. donatio secus, ut
hic, igitur si pactum fuit, & dicit Imperator
in d. §. fi. ex lege nostra traditionem fieri, pa-
cto nudo donatione facta, datur intelligi con
dictionem ex illa lege dari, non autem ex pa-
302 cto proficisci. † Et tenendo hanc partē non
obstant contraria, namque ad rationem Ful-
gosij dici potest imo etiam ex lege obligatio
nem nasci. casus est in l. 1. ff. de condic. ex lege
ubi dicitur, [*si obligatio lege noua introducta sit, nec
cautum sit quo genere actionis experiamur, ex lege a-
gendum est,*] unde non inconuenit ex tali obli-
gatione legali actionem per legem induci, ut
subdit ille tex. & glo. dat exemplum in dona-
tione citans dictam legem, si quis argentum
303 in fi. [† ubi certe hoc probatur: nam ubi præ
termissa fuerit in donatione stipulatio sic-
sicque pactum nudum dumtaxat interuene-
rit, dicit Imperator nihilominus ex lege no-
stra necessitatem ei imponi etiā tradere hoc,
quod donate ęstimauerit. quòd enim impo-
natur necessitas tradendi nihil aliud est, quā
obligatio, ut infra. de oblig. in prin. ubi dici-
tur obligatio uinculum iuris, quo necessitate
astringimur alicuius soluendæ rei. & quòd il-
la obligatio legalis sit, probant illa uerba ex
lege nostra, non autem conuentionalis ex pa
304 cto nudo. † Confirmatur insuper ponderan-
do diligenter implicatiuam, etiam, in eo tex-
tu positam, quæ solet implicare casum minus
dubium, & exprimere magis dubium. l. qui se
patris, ubi not. Fulg. Cast. Ias. D. meus Rimin.
& alij, quos ibi retuli. C. unde lib. nam quan-
do stipulatio donationi fuerat inserta, minus
erat dubium, quòd ex eius auctoritate trade-
305 re teneretur promittens donare, † cum con-
tractus stipulationis sit firmior, & fortior cō-
tractus, qui sit in iure, ut dicit Cyn. in l. si ex
placito. C. si cet. pet. Ias. & omnes in rub. ff. de
uerb. ob. unde Connanus in Commentar. iu-
ris ciuilis, lib. 6. cap. 1. colum. 2. scriptum reli-
306 quit, † quòd quicquid ita dicitur, ut uerbis
ipsum per se suis satis firmitudinis habeat ad
obligādum, appellatur stipulatio, quòd in eo
similitudinem quandam gerat stipitis cui bo
ues, & cætera animalia alligarentur, ut retine
rentur certo loco, & arbusculis non nocerent
qua similitudine Iustin. infra, de uerb. obliga.
in prin. stipulationem existimauit dictam es-
se, de qua uerisimile est hunc in primis factum
esse uersiculum, Verba ligant homines, tauro
rum cornu funes. at si funes, ut plurimum sti-
pitibus obligantur, hæc pulchre Connanus.
ex quibus apparet, quòd parum nedum, sed ni
hil dubitationis probabilis esse poterat sti-
pulatione donationi inserta, si compereret

actio

actio ex illa, qui est casus inclusus sub dictio-
307 ne etiam.† plus autem dubitationis esse po
terat in casu expresso stipulationis prætermis
sæ, sicque quando pactum nudum duntaxat in
teruenisset, quoniam dixerat Vlpian. in l. iuris
gē. §. igitur. ff. de pact. quòd nuda pactio obli-
gationem non parit, meritoque nec actionē
cum obligatio sit mater actionis. l. licet. §. ea
obligatio. ff. de proc. & sine matre non datur
filia. Quod sciens ac prudens Imperator in d.
§. fina. mederi uoluit donationi sic infirmæ,
propter interuentum pacti nudi tantum di-
cens, [*nihilominus ex lege nostra necessitatem impo-
ni etiam tradere,*] quæ proprie dicitur cōdictio
ex lege, ex quo nō exprimit quo genere actio
nis experiri debeat donatarius cui pactum
donationis factum fuit, ut dicitur in d. l. 1. ff.
de cond. ex lege, cui cum Constantinus nihil,
quod obstet, nec relatu dignum dicat ex idu
308 stria missum facio.)† Quo uero ad pondera
tiones factas super dicto. §. fi. dico donationē
plenam, & perfectissimam appellari respectu
pænitentiæ, quę hodie in ea licet nudo pacto
facta cessat, & allegari nō potest, probatur ex
ratione, quam subdit textus ibi, [*cum enim in
arbitrio cuiuscunque sit hoc facere, quod instituit, op-
portet eum, uel minime ad hoc prosilire, uel cum ad
hoc uenire properauerit non quibusdam excogitatis ar
tibus suum propositum fraudare,*] puta dicendo pa
ctum esse nudum, actionemque non parere at
que ob id sibi licere, uti pænitentia: hoc enim
non obstante uult donationem esse plenam,
perfectissimamque introducendo condictio-
nem ex illa lege, qua donator compellatur ad
309 traditionem.† Confirmatur, quia si uoluis-
set intelligere donationem esse plenā, & per-
fectissimam respectu actionis producendæ,
uel hoc dixisset prout alibi dicit in d. l. iuris-
gen. in prin. in l. licet. §. ea obligatio. ff. de pro
cu. atque alibi sæpe, & in specie dicit in d. §. fi.
de stipulatione donationi inserta, quod ex eius
auctoritate fit compulsio, unde dixisset si sti-
pulatio fuerit emissa, & sic donatio facta pa-
cto nudo, nihilominus eam plenā esse, & actio
nem parere, & non dixisset ex nostra lege il-
lam necessitatem imponi, quę uerba includūt
actionem ex lege nasci, eiusque natiuitatem a
pacto remouent. l. cum prætor. ff. de iudi.
310 † (nec istis inductionibus aliquo modo re-
spondet. Constantinus, sed illis tantum rela-
tis tenet contra communem per illas duas ra
tiones supra relatas, quæ nihil ualent: nam, quod
attinet ad primam pro uera illius resolutio-
ne præmitto singularem doctrinam Bartoli
in l. iurisgen. §. 1. ff. de pact. qui per illum tex-
tum notat, quòd actionum aliæ natiuæ sunt
aliæ datiuæ: natiuæ sunt illæ, quæ habent ma-
teriam sufficientem præexistentem a qua o-
riuntur: datiuæ sunt, quæ præexistentem suffi
311 cientem materiam non habent.† simile ui-
demus in hominibus, nam Adam potest dici
datiuus: fuit enim simpliciter a Deo produ-
ctus: alij uero homines, qui ex patre, & matre
nascuntur possunt dici natiui. similem ponit
doctrinam Bar. in l. 1. col. 1. ff. de act. & oblig.
ubi posito exemplo memorato Adam homi-
nis datiui, ut immediate a Deo facti, & aliorū
hominum natiuorum, quia ex patre, & matre
nascuntur, subdit, quòd ita actio natiua dici-
tur, quando nascitur ex matre, scilicet ex obli
gatione. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. sed
quando immediate a lege cōceditur sine ma
tre dicitur actio datiua. Idemque repetit Bar.
in alijs locis cumulatis per Ias. in d. l. iurisgen
312 tium, in prin. not. 5.† in proposito igitur no
stro licet regulariter ex conuentione uelut
materia nascatur obligatio, & inde actio: ta-
men non est uerum, quòd in casu legis, si quis
argentum, in fi. causa materialis actionis sit
pactum, id enim non habet iure ciuili præexi-
stentem sufficientem materiam, ex qua possit
nasci actio, cum nuda pactio obligationem
non pariat. d. §. igitur nuda. sed Imperator
immediate concedit actionem sine matre. pro-
pterea dicit ex lege nostra compelli, unde lo
cutus fuit de actione datiua, non autem de
natiua, ut putauit, & male, Constantinus ad
313 doctrinam Bartoli non aduertens.† Circa
uero secundam illius rationem, pariter est be
ne consideranda doctrina Bartoli in dicta l. le
gitima, col. 2. dicit enim, quòd ex pacto nudo
donationis hodie non oritur actio, sed oritur
condictio ex lege propter pactum, nam quan
doque lex non agit in ipsum pactum roborā-
do illud, ut actionem producat, sed propter
ipsum lex producit actionem. d. l. si quis argē
tum. §. fi. quandoque uero lex agit in ipsum
pactum ipsum roborando, & tunc ex ipso pa-
314 cto oritur actio. l. etiam. ff. de usur.† similem
doctrinam ponit ipse Bar. in l. fideiussor. §. q
certo loco. ff. de fideiuss. & in l. legē. C. de pact.
ubi dicit, quòd quandoque lex fouet pactum
non contemplatione pacti, sed personæ pa-
ciscentis. tunc ex tali pacto quantumcunque
nudo oritur actio. d. l. etiam, & potest eo casu
pactum dici uestitum legis auxilio. quando-
que uero lex non fouet pactū, seu contractum
sed contemplatione pacti, seu contractus pro-
ducit actionem, tunc ex pacto, uel contractu
non oritur actio, sed agetur condictione ex le
ge, sicque concludit Bartolus Iacobū de Are.
intelligere d. legem, si quis argentum. §. fina.
315 † igitur in quantū dicit Constantinus actio
nem oriri ex pacto, quotiens lex adiuuat pa-
ctum per d. l. etiam concedo, quia non est ca-
sus noster. dum uero subiungit, quòd l. si qs
argentum, adiuuat pactum donationis, nego
per doctrinam Bartoli in dictis locis contra
quam dixit, ergo corruit eius consequentia,
quod ex tali pacto oriatur actio. id enim Bar-
tolus aperte negat in memoratis locis.)
316 † Quo uero ad textum nostrum dico. quòd
aperte

aperte dicit, quòd [*nostra constitutio noluit eas in se habere necessitatē traditionis,*] ergo talis necessitas non oritur ex ipso pacto, sed ab ipsa constitutione quæ cōdictionē introduxit. † (actus enim attribuitur ordinanti, non enim ei qui exequitur, l. pater ex prouincia in fi. ff. de manu. uin. l. item eorum, §. si decuriones, ff. quod cui. uni. no. Roma. consil. 566. Quæritur numquid, per text. in c. super litteris, de rescrip. & in notab. casu sequitur Natta, consil. 675. nu. 24. quare condictio quam exercet donatarius contra promittētem pacto nudo, attribui debet ipsi Iustiniano, qui eam ordinauit, & introduxit, non autem donatario eam exequenti uigore pacti, quia non inde nascitur, sed ex ipsa lege, ut clare dicitur hic, & in d. §. fi.) bene uerum est, † quòd hæc necessitas (imposita promittenti donare tradendi, quod promisit) est ad exemplum uenditionis, nam sicut in uenditione tenetur præcise uenditor (l. ex empto, in princip. ff. de acti. emp. ibi, opportet uenditorem rem tradere,) sic & donator, at ipsa actio qua uterque necessitatur, ex diuerso fonte proficiscitur, cum in uenditione nascatur ex ea, in pacto uero donationis, ex ipsa lege. sicque text. noster retorquetur contra Fulgosi. & Fortunium, & communis opinio remanet optimè defensata.

317

318

319 † (Et quoniam satis superius ostendi condictionem quæ competit in pacto donationis esse datiuam non natiuam, non omitto, quòd Fulgosius post Christophor. de Castelli. ac Fortunius in d. l. iurisgentium, tenuerunt, quod omnes actiones sint natiuæ, nullaque actio reperiatur, quæ datiua sit, cū nulla sit actio quæ non habeat materiam præexistentem, quod quam sit a ueritate remotum, pactum nudum donationis ostendit insufficiens materia pariendi obligationem, & actionem, dicto §. igitur nuda. unde fateri opportet condictionem quæ datur in eo, datiuam non natiuam appellari. † hancque communem defendens Decius in l. cum mota, num. 7. C. de transf. certo fœdere distinctionis concordat Doctores memoratos à cōi cęterorū schola dissentiēs, inquir. n. quodlibet actio dicitur natiua largo modo, quia actio numquā datur sine causa, sicque procedit opin. Fulgosij, & sequacium, qui dixerunt non dari actionem datiuā. † sed propriè, & strictè, prout magistraliter Doctores loquuntur, illa actio natiua dicitur quæ datur à lege secundum regulas iuris communis, uidelicet quando factum præcedit ex quo obligatio causatur quæ actionem producit, dicto §. ea obligatio. sed datiua illa dicitur, quæ datur à lege ex æquitate, & ex aliqua causa præter regulas iuris communis, & ideo datiua dicitur, quia in ea plurimum operatur dispositio legis quæ illam immediatè dare uidetur, sed in natiuis principaliter factum pacti consideratur, ex quibus dictis Decij confirmatur

320

321

conclusio cōmunis supra defensata, quòd in pacto nudo donationis, non oriatur ex eo actio, sed a lege detur, & competat immediatè uelut datiua. † Quæ disputatio ne uideatur inutilis fuisse reperio, quòd Iason in d. l. iurisgentium, nu. 5. dicit, quod magnā est utilitas an actio sit datiua, uel natiua, quia actiones datiuæ non sequūtur naturam aliarum actionum quantum ad transmissionē ad hæredes. † nam cæteræ actiones ex contractibus trāsmittuntur ad hæredes, l. ex contractibus, ff. de actio. & obliga. l. unica, C. ut act. ab hære. §. ex conditionali. Inst. de uerb. obl. Glo. in l. 2. C. de pact. inter empt. & uendi. sed actiones datiuæ non transmittuntur ad hæredes, ut declarat Gl. peregrina paucis nota in l. cum precario, in Gl. fi. ff. de preca. † sed hoc dictū Glossæ prædictę damnat Dec. in d. l. cum mota, quia non probatur iure, & regula est in contrariū, quia regulariter actiones in hæred. transferuntur, l. j. C. de hęred. act. & ita residet nullā de Iasone mentionem faciens dictam Glossæ quente. † Mihi uerò magis placet sententia Glo. posito namque, quòd iure non probaretur, tamen satis erit rationibus efficacibus eā cōfirmare: ut enim dicebat Aristoteles 8. Phisicorum, textu contin. 22. quē refert Ias. in l. quotiens, num. 25. C. de rei uend. Quærere legem ubi ratio naturalis subest nihil aliud est quam infirmitas intellectus. dixi, consi. 269. nu. 31. † at si ne pactum donationis non fuerit acceptatum per donatarium, siue sic, per eum tamen nō fuerit exacta donatio non debet hoc ius ad hæredem transmitti. probatur in primo casu, nam licèt ea quæ permittūtur principali concedantur etiam hæredi, l. hęredem, ff. de reg. iur. fallit hoc tamen in his quę sunt facti, l. idem Iulianus, §. si quis, ff. de leg. j. † Exemplum dat Alc. in l. 2. §. ex his, in prin. ff. de uerb. ob. quòd animi declaratio non trāsit ad hæredes. Bar. in l. inter stipulantem, §. Stichum, ff. de uer. obl. quia animus est facti, l. pro hærede, ff. de acquir. hær. quare si donatarius cui pactum donationis factum fuit non acceptando animum suū non declarauit, sequitur ut ius illud declarandi non transeat ad hęredē suum. † Si uero donatarius declarauit animum suum consentiens pacto, non tamen intentauit condictionem ex lege, & cum illa sibi concessa fuerit in priuilegium ab Imperatore cōtra regulam iuris communis, quòd ex pacto non datur actio, d. §. igitur nuda. sequitur, quod in tali priuilegio cōcesso à Principe personæ donatarij non continetur persona hæredis, quia cum psona finitur. c. priuilegium. de reg. iur. in 6. † cum enim strictè sit interpretandum, non egreditur personam nec rem comitatur, ut Imo. Alexand. & Aretin. dicunt in l. quia tale, ff. sol. ma. nec in priuilegio uenit hæres nisi expresse nominetur secundum Bartol. in l. 1. ff. de const. pri. Ang. in l. fi. col. 3. uer. 2. ca-

322

323

324

325

326

327

328

329

2.casu,ff.e. Cy. in l.hæredē, C.ad Vellei.Natta
cōs.164.n.10.quare cessat quod dicebat Dec.
in d.l.cum nota,regulariter actiones trāsire
ad hæredes,nam procedit in actionibus iure
ordinario competentibus,secus prætor illud
iure speciali,& in priuilegiū, prout condictio
ex d.l.si quis argentum, quæ sigillatim nota-
330 bis,ut pulcra,& scitu digna.) †In eadē Glo.
ibi [*quæ stricti iuris est*] hoc intellige dictum de
donatione per.l.eum qui.ff.eo.quam citat Gl.
secundum quam eius dictum debet intelligi
iuxta doctrinam Bartoli in l. non solum,§.si
liberationis,ff.de lib.leg. (& in l.cum quidā,
ff.de his quibus,ut indi.Ioann.Andr. in c.cū
nuncius, de testib.Decian.respon.j.nu. 373.
331 uol.j.Cephal.consil.420.nu.44.) † uel & se-
cundo potest intelligi dictum Gl.de cōdictio
ne ex lege,per eandem rationem, cum citet le
gē si quis argentum,§.fi.C.eo.de illa loquen-
tem, item propter relatiuum,Quæ, immedia
te positum, & hoc habito respectu ad dona-
tionem pro qua datur, sicque uidetur argue-
re textus in d.l.eum qui,dum inquit donato-
rem ad usuras non teneri, & sic actionem stri
cti iuris esse,cum ipsa donatio sit stricti iuris.
332 † Quod secus est in actionibus,& contracti-
bus bonæ fidei ubi ueniunt usuræ, l.quia, & i-
bi not.ff.de neg.gest.l.Iulianus,§. ex uendito.
iuncta l.ex empto,in princip.ff.de act. emp. l.
mora, §.in bonę fidei,ff.de usur.not.gl.& Do-
ctores in §. actionum quædam. in f. de actio.
333 Imo.in c. P.& G.de off.del.] Et ultra glo.hic
ꝙ donatio,& eius actio sit stricti iuris proba-
tur argumento quo utitur Glo. in d. §.actio-
num. ubi dixit omnes actiones enumeratas
ibi eē bonę fidei, cęteras omissas stricti iuris.
sed donatio & eius actio non exprimitur eo
loco.ergo stricti iuris est, & ita propriè consi
derat Castr.in d.l.eum qui, mecumque prius
334 cogitaueram.† (& licèt Constant.hic dicat
se non uidere ad quid hoc dixerim, quia siue
intelligamus de cōtractu, qui stricti iuris est
opportet, & actionem stricti iuris esse, si-
cut si intelligimus de actione quæ stricti
iuris est, opportet & contractum eiusdem iu-
ris esse, tamen replicari potest hoc me dixis-
se ad declarationem Glossæ, quæ dum textus
dixit traditionis necessitas incumbat dona-
tori,subiunxit per condictionem ex lege quæ
stricti iuris est,non exprimēdo quid per illud
relatiuum, quæ,significare uoluerit an dona-
tionem,uel condictionem ex lege.labor ergo
meus non fuit uanus in declarando, qđ erat
335 dubium. † nā uerba quæ proferuntur ad tol
lendam dubitationem tolerātur licèt super
flua sint,ut not.Abb.in c.solitæ, in gl.tanquā.
in fi.de mai.& ob.& satis operantur,quia tol-
lunt dubitationem, ut idem Abb. dicit in ca.
certificari,colum.penult.de sepult. Dom.in c.
si Papa, de priuil.in 6.Dec.in l.quæ dubitatio
nis, ff. de regul.iuris. Decian. respon. 51.nu
mero 117.uolum.2.Cephal. consi.303. num.
336 94.† ubi pariter dicit,ꝙ satis operatur aufe
rens dubitationem,l.qui mutuam,in princ.ff.
mand.Soc.consi.102.nu.11.uol.3.Ruin.consi.
337 169.nu.15.uo.j.)† limitatur nunc ista cōclu
sio non procedere in donatione Principis ꝙ
dicitur bonæ fidei,sicuti cæteri contractus cū
eo celebrati.ut tradit Bal.in cap.j. §.si qua,de
pac.Constan.Ias. in d.§. actionum,colu.j.Cre
mens.singul.35.Card.Alex.in c.j.de nat.feud.
338 Goza.consi.j.nu.43.† (& pulchre Bossius in
tit.de confess.per torturam,nu.10. motus ex
eo quia in Principe maximè debet exuberare
339 bona fides .† & ideo etiam pactum nudum
coram Principe habet executionem paratā.
Ale.in l.iurisgentium, §.sed cum nulla,propè
fin.ff.de pact.Item in ore Principis firmior es
se debet ueritas,quia est Deus,& lex animata
in terris,Cur.consi.66.colum.6.& cum prædi
ctis etiam concordat Fernand.Vasqui. li. 3.de
success.crea.§.26.nu.27.dicens, quòd licet a-
lias differentia sit inter contractus bonę fidei
& stricti iuris,hoc est uerum nisi cōtractus sit
factus à Principe, nam omnes contractus fa
cti ab eo censentur bonæ fidei quo ad effectū.
citat Baldum de quo supra & Ias. in diuersis
locis.ex quo concludit,quòd per te poteris in
340 ferre ad multa.)† Secundo limitatur nō pro
cedere in donatione causa mortis quæ dici-
tur bonæ fidei,ut est casus,& ibi not.Gl. Bart.
Castr.Cuma.& Imo.in l.Seia,in princip. ff.de
donatio. causa mortis. Cuma. in dicta l.eum.
qui probatur ibi ([*bonæ fidei autem iudicio con-
stituto*]) idque secundum eos, quia donatio
causa mortis habet instar legatorum, uel ulti
mæ uoluntatis, quæ omnia diligenter nota.
341 † Successiuè extra hanc glo. quærit Aret. hic.
an l. si quis argentum, §.fi. C.eod.locum ha-
beat in donatione facti. & relatis opinionib.
hinc inde tenet distinctionem Imolæ in l. in
ædibus, §.j.col.2.ff.eod.quæ tamen non fuit
sua,sed Baldi in l.ex placito,q.9.C.de rer.per.
& in tract.de pact.nu.33. quam etiā sequitur
Caccial.in tract.de pact.in 6.q.n.45. sibique
illam uendicauit Imo.prout perpendit And.
Sicul. in d. l. ex placito in addi. Baldi,Alex.&
Ias.in l.iurisgentium, §. sed cum nulla, ff. de
342 pact.† (dicebat enim Bald.quòd aut est fa-
ctum in se dationem includens,& tunc in eo
locum habet dicta l. si quis argentū. aut est
factum abstractum,& separatum à datione,&
in eo locum nō habet illius legis dispositio.)
343 † Duo sunt ergo casus considerādi, primus
quando donatio continet merum factum, ut
ire Romam, quod animo donandi tibi pro-
mitto (facere pro aliquo tuo negocio pro te
ibi tractanda.) Secundus quando factū mix-
tam habet traditionem puta,quòd animo do
nandi promitto tibi,quòd cretam, uel lapidē
possis eximere de fundo meo: uideor enim
donare tibi cretam illam uel lapidē per te exi-
mendum

mendum, & patientiam eximendi promitte-
344 re, ut Imola declarat in d. §. j. † Circa primũ casum Bar. post Guil. & Rayn. in d. §. sed cum nulla. tenuit partem negatiuam. Idéque plures alij quos refert Ias. nu. 29. hancque opi. dixit esse magis communem Rui. in l. 2. col. 22. ff. de leg. j. mouetur Bar. duplici fundamento cui respondere nititur Fortunius in ca. j. de pact. ante num. 40. uer. sed perspicacius. contrariam uero partem tenuit Bal. Fulg. & alij plures quos cumulat, & sequitur Ias. in d. §. sed cum nulla, & Soc. Iun. in d. l. 2. nu. 44. quorum fundamenta tollit Fortuni. in d. c. j. num. 39. ego uero misso eorum cõflictu parum fructifero, breuitati quoque simul consulendo, pro
345 hac parte † præter eos adduco textum in d. §. fi. ibi, [*cum enim in arbitrio cuiuscunque sit hoc facere, quod instituit,*] pondero illud uerbũ facere ex quo plane colligitur illum textũ donationem quoque fieri comprehendere. secundo moueor ex illa lege, in §. sin autem donator. ubi si donauerit quis argentum, uel seruos, & neutrum habet, uel non tantum quantum donauit, vult textus eum teneri ad extimationem. Si ergo lex illa loquitur etiã in casu quo quis non tenetur præcise, ergo & in donatione facti, ubi quis non tenetur præcise. l. stipu-
346 lationes, uer. Celsus. ff. de uer. ob. † licet tamen hæc satis stringant mihi magis placet in pũcto iuris opinio Bartoli negatiua, moueor quia dicta l. si quis argentum, loquitur de donatione rei certæ. probatur in prin. ibi [*si quis argentum donauerit certamque pondus nominauerit.*] item ibi, [*sin uero res* [illegible] *ex possessionibus donauit.*] rursus ibi, [*similique modo si quis certum numerum seruorum donauerit.*] & ibi, [*sed & si quis uniuersitatis faciat donationem siue bessis, siue dimidiæ partis suæ substantiæ siue tertiæ, siue quartæ,*] postea subdit quòd [*in omnibus supradictis casibus si quidem stipulatio fuerit inserta donationi ex eius auctoritate traditionem compelli fieri: si uero fuerit prætermissa nihilominus ex lege nostra compelli tra-*
347 *dere.*] † pondero, quòd se refert ad supradictos casus, prout denotat dictio supradictis, relatiua pcedenti um cum omnibus qualitatibus suis. Bar. in l. j. in fi. ff. si famil. fur. fe. dic. & in l. si quis seruum in fi. ff. de leg. secundo. D. meus Riminal. consi. 118. num. 8. & ego post eum consi. 306. num. 13.) ubi semper loquitur Imperator de donatione rei certæ, & in eis casibus tantum decidit, ergo non habet locum in donatione meri facti, quod est incertum. l. ubi autem non apparet. §. qui id quod. ff. de uerb. obli. quia eius donatio dicitur in-
348 certa. † Secundo perpendo, quòd ille textus in fine dicit, [*non solum donatorem, sed etiam eius heredes teneri tradere,*] ergo non loquitur de donatione facti, cum factum unius non sit factũ alterius. l. si non sortem. §. libertus. ff. de cõd. inde. Tertio considero illum textum ibi [*monumentorum obseruatione in his modis obseruanda.*] cũ

349 † enim in donatione de qua loquitur, requirat insinuationem, datur intelligi, quòd loquitur in donatione quantitatiua (pro qua inducta fuit insinuatio, ut olim a solidis 300. supra. l. sancimus, hodie a quingentis ultra. l. pen. C. eo.) quę quantitas facto non conuenit
350 quod est incertũ, d. §. qui id qđ. † Et ultra ui detur impertinens dicere, quòd si donandi animo pmitto tibi merum factum, ut ire Romam. quòd requiratur insinuatio (quæ pro magnis quantitatibus inuenta fuit, vt inquit Bart. in l. Modestinus, ff. eod. quæ non cadunt in facto) unde dicendum est, quòd in tali donatione facti textus ille locum non habeat. & tenendo hanc partem non obstant contraria per me supra deducta, nã quo ad primum
351 de uerbo facere, † dico quòd restringi dẽt ad donationem rerum, uel quantitatum de quibus supra propter pronomen hoc, quod est demonstratiuum ad oculum, l. hoc articulo, ff. de hæred. instit. Bar. & alij in l. j. ff. de oper. no. nunc. unde debet intelligi, cum in arbitrio cuiuscumque sit hoc facere, quod instituit, idest donare rem, uel summã de quib. supra, non autem ob merum factum prolata sunt illa uerba. Non obstat etiam. §. sin autem donator, inductus ut supra: ibi enim deuenitur ad æstimationem in subsidium ne donatio fiat elusoria ex quo donans rem dona-
352 tam non habet. † (confirmatur, nam uidemus, quòd licẽt forma præcise seruanda sit, ut not. Bald. & alij in l. 1 ff. de lib. & posth. l. heredi, §. Meuius, ff. de condit. & demonstra. late Felyn. in c. cum dilecti, de rescr. Rol. à Valle consi. 49. nu. 16. uol. 3. & ego dixi, consi. 126.
353 nu. 11. † tamen istud non procedit quando talis forma obseruari non potest, nam ualet actus illa forma non seruata, ut scribit Io. And. in reg. in toto, de regu. iur. in 6. sequitur Abb. cons. 25. col. 2. ad fi. uol. 2. Ale. cons. 206.
354 in ultimo dubio, uol. 6. † similiter mandatũ debet precise & ad unguem impleri iu forma specifica, l. diligenter, ff. mand. d. cap. cum dilecta. ubi Mod. tamen id locum non habet quando præcise, & in forma specifica impleri non potest, quia sufficit illud impleri, prout est possibile, Abb. cons. 65. secundo dubio, uo lu. 2. & utrumque ponit Cra. consi. 12. col. 2.)
355 † sed in quæstione nostra licẽt quis possit facere, tamen liberatur soluendo interesse, di cto uersic. Celsus. merito textus ille semper loquens de obligatione præcisa præter illum casum specialem, non debet habere locum in facto ubi regulariter solui potest interesse, & ita primus casus in hac q. remanet expedi-
356 tus. † circa uero secundum casum Bal. in d. l. ex placito, & in dicto tract. de pac. & post eũ Caccial. tenuit partem affirmatiuam, idemq; Imo. in l. in ædibus, §. 1. ff. eod. & Aret. hic per glo. in l. permisisti, §. 1. ff. de præscr. uer. & in l. si cum mihi, ff. de dolo. & postremo Alex. in d. §.

d.§.sed eum nulla.col.2.& snit de mente Bar-
toli,in l.qui saxum,ubi etiam sentit Imo.ff.eo
357 dem.† Probatur ultra Doctores, in d.l.si qs
argentum,in §.fi.ibi,[*& necessitatem habeat do-
nator uel res,uel partem substantia tradere.*] ponde
ro uerbum [*res,*]aptum comprehēdere facta.
l.j.iunc.glo.in fi.& ibi Doctores.ff.si cer.peta.
tradit Alci. & Rebuff.in l. rei appellatio.ff.de
358 uer.sign.† Secundo moueor,quia si permit-
to donandi animo, quòd cretam eximas de
fundo meo, tale factum mixtam habet tradi-
tionem,quia illa patientia mea,quòd eximas
ad quam teneor,ut inquit Imo.in d.l.in ædi-
bus.§.j.loco traditionis est.l.3.§.dare.ff.de u-
sufr. merito debet comprehendi sub disposi-
tione dicti.§.fina.qui loquitur de traditione.
359 †contrariam tamen partem, & in hoc secun
do casu ueriorē puto: moueor ex illo tex.ibi
[*& necessarius effectus traditionis sequatur,*]ibique
[*& necessitatem habeat omnino donator tradere.*]
360 †pondero uerbum necessarius,& necessita-
tē,quod de præcisa intelligitur. l.obligamur.
§.necessitate.ff.de act.& ob.& infra de oblig.
in prin.in uerbo[*necessitate*] iuncta.l. debitor
361 in uerbo[*inuito*].ff.de uer.sig.†Secundo pon
dero dictionem,[*omnino*] quæ præcisa est.l.si
possessor,in princ.ff.de pet.hær.Alber.in uer.
omnimodo.Ias.in l.precibus,num.2.C.de im
pub. Dec.consi.j. num.4. Grat. respon.66.nu.
7.uol.2.(Bero.post Bal.Saly.& Fely.quos alle-
gat,consi.23.num.10.uol.secundo.)Ergo nō
potest ille textus procedere in donatione fa-
cti,ubi non cadit præcisa compulsio.d.l. stipu
362 lationes,uersi.Celsus.†Tertio moueor,nam
ille textus loquitur de donatione rei,quæ fie-
ri potest retento usufructu.probatur ibi,[*sed
si quidē in omnibus supradictis casibus usufructus fue
rit a donatore retentus,*]& ibi,[*& usufructum mini-
me detinuerit.*] sentit enim, quòd poterat deti-
nere,talis enim donatio licet durante usufru
ctu nō afferat utilitatem donatario,finito ta-
men usufructu allatura est utilitatem.§.ne ta-
363 men,supra de usufr.†sed si permitto tibi do
nationis causa,quòd eximas lapidem de fun
do meo retēto mihi usufructu dicti lapidis exi
mendi, puta quia uolo illum lapidem iunge-
re ædificio meo, nec interim durante usufru-
ctu talis donatio tibi afferat commodum,nec
364 eo finito, † cum ædibus iniuncta ab illis se-
parari non possint.l.cætera.in prin. ff.de leg.
j.ergo non est dicendum,quòd dicta l.si quis
argentum,uoluerit loqui de tali donatione
365 facti nullam utilitatem allatura. †(lex enim
non prouidet in actu nullius utilitatis,l.fina.
in fi.C.de bon.quæ lib.imo inter cæteras pro
prietates legis continetur, quòd sit utilis. c.
erit autem lex. 4. distin.)Et si dicatur usufru-
ctu non retento argumentum cessare, repli-
cari potest secūdum hoc, illum textum in ta
li donatione facti qñq; procedere, quādoq;
non,nam usufructu non retento locum habe
bit alias secus,sicque decisio sua non erit per
366 petua nec generalis.† (Contra naturam le-
gis genuinam, quòd generalis sit.l.leges.C.
de legib.)& contra mentem Imperatoris cla
ram,qui tam retento usufructu quam non re-
tento disponit. unde dicendum est, illum lo-
qui de donatione alterius rei,quā facti, quę
siue retento, siue non retento usufructu com
modum sit allatura. & tenendo hanc partem
non obstant contraria,& primo uerbum[*res*]
ut supra ponderatum, quia non potest facta
comprehendere eo loco propter uerbum ne-
cessitatem,& omnino,quæ facta excludunt,ut
mox dixi(nec inconuenit,quòd cum Iustinia
nus uelit donatorem præcise tradere, quòd
existimauit donare, uerbum, Res,ab eo posi-
tum restringatur ad eas res in quibus dona-
367 tor præcise cogi possit, † quia uerba quātū
uis generalia restringi debent ad causam pro
pter quam prolata sunt, ut docet Bal.in l.3.§.
ex hoc edicto.ff.nau.caup.stab.& in l.fina.ubi
368 quoque Sal.C. ad Sylla.† ubi stante statuto,
quòd pater obligetur pro filio mercatore,in-
telligitur quando filius contraheret ob cau-
sam mercantiæ,sequitur Decian. respon. 29.
369 num.78. uol. 2.) † Ad secundum responde-
tur, quòd illa patientia non est uera traditio,
sed ficta, ut not.glo. in d.§. dare. ergo dictus
§.fi. qui loquitur de uera traditione donato-
ris non debet in ficta locum habere.l.3.§.hæc
uerba.ff. de neg.gest.& ibi not.& ex his habe-
tis hunc articulum plene discussum in puncto
iuris,præter superius dicta in prin.num. 713.
370 & 835.† Nunc præter Aretinum succedit alia notabilis quæstio, maxime necessaria ad An lex si qs argētū. C. de don. hēat locum in pacto nudo d̄ donando.
intelligentiam d.legis,si quis argentum.§.fi.
C.eo. uidelicet,an habeat locum in pacto nu
do de donando, (& aduerte ne uersemur in
æquiuoco, † quòd in quantum superius, nu-
371 me. 283. cum sequentibus disputatum fuit
an ex pacto nudo donationis hodie nasca-
tur actio,uel propter illud lex pducat actio-
nem,fuit suppositum in pacto nudo donatio
nis legem,si quis argētum, bene locum habe
re, sed de actione competente discussum fuit
an sit natiua,uel datiua,ut ibi diximus,at nūc
illud suppositum reuocatur in dubium, & sic
an in pacto nudo de donando textus ille pro
cedat, & ita termini sunt diuersi, diuersæque
372 sunt omnino quæstiones.†in hac igitur quę
stione tres casus distinguendi sunt.) primus
quando quis donat actualiter,secundus quā-
do donat, & non tradit, ut absenti. Tertius
quando per pactum nudum promittit dona-
re,& sic facit pactū nudum de donando,quos
casus distinguit Aret. noster in §.in personā.
columna 5.infra de acti. & Constantius Ro-
gerius,in l.Aristo.§.Labeo.nume.8. ff. eo.(&
attingit etiam D.Desiderius de Guidonibus
iurisconsul.egregius ac singularis amicus me-
us,consi.170.num.120.primo tomo diuerso
rum

873 rum ultimarum uoluntatum.)† In hoc igi-
tur postremo casu (cum superiores sint extra
rem) Bar. in l.iurisgentium, in prin. columna
2. ff. de pact. tenuit, partem affirmatiuam (quã
& communem testatur Ripa, libro 3. respon.
capi. 12. sicut & Arius Pinel. multos cumulãs,
in l.2. C. de rescin. uend. num. 30. secundæ par
tis.) dicit enim Barto. quòd de iure Digestò-
rum pactum de donando non erat donatio,
sed erat nudum, nec producebat actionem ni
si uestiretur solemnitate uerborum, hodie ue
ro lege inuatur, quia per legem, propter pa-
374 ctum actio producitur. † Et hanc opinionẽ
Bartoli confirmat Aret. in d. §. i personam põ
derando textum in d. l. si quis argentum. §. fi.
ibi, [*si quidem stipulatio,*] iũcto ibi, [*si uero, & hoc
prætermißum sit.*] si enim primo casu interuenit
stipulatio de donando, in secundo uero non,
utique fuit pactum nudum de donando. in
quo textus ille disponit actionem producen-
375 do. † Secundo ponderat illum textum, ibi,
[*quod donare æstimauerit,*] & sic in futurum, uel
suspensiue loquitur, quod non uidetur posse
fieri (non interueniente stipulatione) nisi pa-
cto nudo promittendo donare. Tertio confir
mat ratione, quia quando quis simpliciter
donat licet non tradat, non dicitur destina-
tio donationis de qua loquitur ille textus, sed
376 est perfecta donatio, ut hic, † ergo fateri op
portet illum textum locum habere in pacto
de donando, quod nihil aliud est, quam desti-
natio donationis de qua textus ille loquitur.
hanc insuper opinionẽ tenet Fortunius Gar
zia, in l. legitima, col. 6. uersi. nota tamen, & in
d. l. iurisgentium, in prin. nume. 31. ff. de pact.
ubi preter fundamenta Aretini, quæ refert au
377 ctore tacito, mouetur † etiam ex d. §. fina. ibi,
[*& necessitatem habeat donator omnimodo res, uel
partem substantiæ, quam nominauerit tradere.*] satis
ergo uidetur, inquit Fortunius, ꝙ causa do-
nationis faciendæ res nominetur. Item ibi,
[*cum enim in arbitrio cuiuscunque sit hoc facere, quod
instituit.*] quæ uerba inferunt ad propositum
378 donandi. † Rursus ibi, [*tantoque magis hæc fir-
ma esse si pijs actibus, uel religiosis personis donatio
deputata sit.*] ex sola ergo donationis deputa-
tione, quis efficaciter obligatur, (& hanc par
tem tenet Arius Pinel. in l.2. numero 30. se-
cundæ partis. C. de rescin. uend. plures enim
diuisiones, ut ille dicit, constituendæ non sũt
inter donationem incipientem a traditione,
& donationem incipientem a promissione:
partes enim utuntur uerbo futuri temporis,
eo tantum, quòd res statim non traditur.)
379 † Contrariam partem tenuit Franciscus
de Ramponibus quem refert, & sequitur Imo
la in dicta lege, in ædibus. §. primo, (& plures
cumulat Tiraquellus, de retractat. conuen.
in fine, numero quadragesimoseptimo, sicut
& alios Rolandus à Valle, cõsilio sexagesimo
nono, numero decimooctauo, uolumine ter-
tio, maxime uero Alciatum, in l. prima, nume
ro uigesimoprimo, ff. de uerborum obliga-
380 tionib.) Qui communem testatur. ibi: ple-
nius Rolandus hanc partem confirmat. & præ
381 ter eum suadetur,)† quia aliud est donare
aliud facere pactum de donando, sicut aliud
est uendere, aliud facere pactum de uenden-
do. l. in bonæ fidei, iuncta glo. ff. de eo, quod
cer. lo. c. penul. & ibi glo. de electio. libro sex-
382 to. † Super quo fundamento se inuoluit For
tunius, namque inquit ipse, imo qui promit-
tit donare donat sicut quando quis dicit, uo-
lo uendere tibi talem rem pro decem, fit uen
ditio, ut not. glo. & Doctores in l. in uenden-
383 tis. C. de contrahen. emp. sed erat: † nam quã
do dico, uolo uendere, & tu respondes, uolo
emere, ideo, contractus est perfectus, quia in
dependentibus ex sola uoluntate uerbum uo
lo, hincinde prolatum rem præsentem ac per
fectam in illo instanti significat, argu. textus
in §. fina. infra de sing. reb. per fide. rel. tradit
Bal. in dicta l. in uendentis, columna fina. q. 5.
(confirmaturque præter eum per textum in-
fra, de obli. ex conse. ubi postquam dixit cõ-
sensu fieri obligationes in emptionibus &c.
subiungit. [*Ideo autem istis modis obligationes di-
cuntur consensu contrahi, quia neque scriptura neque
præsentia omnimodo opus est, at nec dari quicquam ne
cesse est, ut substantiam capiat obligatio, sed sufficit eos
qui negotia gerunt consentire,*] quod est uno di-
cente, tibi uolo uendere talem rem pro cen-
384 tum, tuque consentias emere uelle.) † Sed
non idem iuris est si dico, promitto tibi dona
re, nam licet donatio dependeat a uoluntate
donantis, & donatarij, tamen illa uerba pro-
mitto donare, non inferunt rem perfectam,
& præsentem, nisi respectu promissionis non
autem respectu donationis, (quæ est doni da-
tio. l. senatus. §. j. ff. eo. & quæ datio non con-
385 currit tempore promissionis. † Imo futurũ
tempus respiciunt hęc uerba, promitto dona-
re respectu donationis, sicut illa, promitto da
re pro futuro ponũtur, scilicet id tempus quo
est facienda solutio, ut no. gl. & Doctores in l.
5. §. stipulatio. ff. de ver. ob. stat ergo fundamẽ
tum Imolæ post Franciscum de Rampo. quic
386 quid Fortunius contradixerit. † Secũdo mo
uetur Imola, nam tota lex, si quis argentum, si
bene põderetur, non loquitur, de pacto de do
nãdo, sed qñ fit donatio, & res donatur: igitur
ad pactũ de donando non dẽt extendi. (con-
tractus. n. qualis est donatio, non recipiũt in
terpretationẽ ampliatiuã, sed arctatiuam ẽt si
sine ea promissio stare nõ posset, ut p Bal. cõsi.
145. casus talis est, in quodã instrumẽto, col.
pe. uol. 3. Rol. à Val. cõs. 58. nu. 64. uo. 3. Ceph.
387 cõs. 370. nu. 55. † subdẽs, ꝙ quicquid est omis-
sum in contractib. censetur omissũ, ita ut alte
ra partiũ nõ possit dicere se hoc modo intelle
xisse, & nõ illo, ubi nihil fuit dictũ. l. si extra-
neus. ff. de cond. ob cau. l. si cum dotem. in pri.

ff.solu.matrim.Parif.confi.117.num.6.uol.j.
388 †nihil enim præter id, quod in instrumen-
to fcriptum eft, in contractibus inquiri de-
bet.Bal.per illum textum in l. fi.C.de fal.cau.
adiec.leg. quòd igitur dicta l.fi quis argen-
tum, de donatione loquitur, non autem de pa
cto de donando,) probatur ex principio le-
gis ibi, [*fi quis argentum donauerit, certumque pon
dus nominauerit,*] iuncto ibi, [*necesfitatem imponi-
mus ei omnino præfatum pondus argenti dare*,] rur-
fus ibi, [*similique modo fi quis certum numerum fer-
uorum donauerit*,] iuncto ibi, [*mediocris figuræ fer-
uos tradere.*] Sicque progreditur ille textus uf-
que ad.§.finalem, ponendo uarios cafus, quã-
do quid donatur de præfenti non tamen tra-
ditur, poftea fubiungit. §. finalem, referendo
fe ad fupradictos cafus, ibi, [*fed fi quidem in om-
nibus fupradictis cafibus*,] in quo loquendo de
donatione facta fine ftipulatione introducit
conditionem ex lege. igitur ex ifto difcurfu
patet, quòd loquitur de donatione facta de
præfenti, non autem de pacto de donando,
389 quod refpicit donationem futuram, † alias
loqueretur extra fupradictos cafus (nam di-
cta uerba in fupradictis cafibus difpofitionẽ
reftringunt ad præcedentia tantum, ut in alio
cafu per Alex.confi.59.colum.fi.uerfi.non ob
ftat, uolum.3.Dec.confi.291.colum.4.confi.
390 636.Ceph.confi.269.nu.48.†Tertio mo-
ueor ultra Francif. de Rampo. & Imolam per
textum noftrum ibi, [*aliæ autem donationes funt,
quæ fine illa cogitatione mortis fiunt,*] poftea fubdit
de conftitutione fua Iuftinianus, hoc eft de
dicta l.fi quis argentum, quæ in eis ftatuit, ne
in ea difponit. fi enim loquitur de donationi
bus, quæ fiunt, ergo de pacto de donando, qa
tunc non dicitur fieri donatio, fed promiffio
391 donandi alio loco, & tempore. †Quarto põ
derat & aliter hunc textum Conftantius Ro-
ger.in dicta l.in ædibus. §.j. fub nume. 15.ibi,
[*& ad exemplum uenditionis noftra conftitutio.*)] fi
enim uoluit donationem hodie effe ad inftar
contractuum, qui folo confenfu perficiuntur,
ergo ficut in illis aliud iudicamus facere de
præfenti, & aliud promittere de faciendo.d. l.
in bonæ fidei, ff.de eo, quod cer.lo.iun.glo.ita
in donatione, & pacto nudo de donãdo aliud
392 effe debet.†Tenendo hanc partem non ob
ftant contraria, & primo auctoritas Bartoli
in.d.l.iurifgentium, in prin.ubi locutus eft in
pacto de donando (fupponens in eo dictam le
gem, fi quis argentum, locum habere, nam cõ
trarium patet ex tot ponderationibus ad il-
lam legem cum textu noftro fupra confide-
393 ratis, & factis.) † Non obftat etiam prima
ponderatio Aretini, quia fallax eft, & non ue
ra: non enim loquitur de ftipulatione de do-
nando, ut quia dixerim tibi, promittis mihi
donare, & tu refponderis, promitto dona-
re, fed loquitur de ftipulatione donationi
inferta ibi, [*fi quidem ftipulatio donationi inferta
fit,*] quod intelligo hoc modo, quòd tibi di
xerim, donas mihi talem rem, tuque mihi re
fponderis, dono, ficque de neceffitate debet
intelligi, cum fe referat ad fupradictos cafus
ubi femper de donatione locutus eft, non au
tem de promiffione donandi, merito dum
fubdit, [*fin uero & hoc prætermiffum fit,*] debet in
telligi, quando ftipulatio non fit inferta do-
nationi, tamen donatio de præfenti facta eft
394 prout in fuperioribus cafibus, † quia una
pars legis aliam declarat.l. qui filiabus, & ibi
not.ff.de legatis primo. Non obftat, & fecun
da ponderatio Aretini. illa enim non funt uer
ba donantis, fed Imperatoris dicentis ei ne-
ceffitatem imponi tradere hoc, quod donare
395 exiftimauerit. † Cum enim iuris præfum-
ptione nemo quid dicat aut faciat, quod pri-
us mente non agitauerit.l.Labeo.§.idem Tu
bero.ff.de fup.leg. (unde uerba dicuntur effe
nuncij cordis noftri, prout tradit Dec. in l.
femper in ftipulationibus, numero quarto, ff.
de regulis iuris, & poft eum Cagno.Cra.con
filio uigefimo, numero fecundo, cõfilio 290.
Tiraquel.abunde in l.fi unquam.uer.libertis,
numero 17. C. de reuo.don. Boer. quæftione
prima, numero 8. Et Menoch.de arbi. iud. li-
bro primo, quæftione feptima, numero 75.)
Iuftinianus dixit donatorem teneri tradere,
quod donare exiftimauerit antequam dona-
ret. de donatore tamen clare loquitur in mul
tis locis, non autem de promittente donare.
ficque etiam tertia confideratio Aretini fol-
396 uitur. † Ad ponderationes uero Fortunij fa-
cilis eft refolutio, nam quo ad primam textus
clare loquitur de donatore ibi, [*& neceffitatem
habeat omnino donator.*] dum ergo fubdit [*par
tem fubftantiæ, quam nominauerit tradere,*] intelli-
go quam nominauerit donando, non autem
promittendo donare ne ftatim dicatur uariaf
fe, argumen.l. non ad ea.ff. de conditio.& de-
monftra.(& hæc expofitio iuftificatur ex eiuf
dem legis initio ibi, [*fi quis argentum donauerit
certumque pondus nominauerit,*] unde patet no-
minationem rei conuenire donationi.) Secũ
da uero ponderatio illorum uerborum [*hoc fa
cere, quod inftituit*] debet intelligi ante actum
donationis, ut fuperius dixi circa illa uerba,
[*quod donare exiftimauerit.*] Tertia quoque le-
uis eft, quia loquitur de deputatione dona-
tionis de præfenti, ut dono talem rem tali ho
fpitali, uel ecclefiæ, non autem de futuro, ut
397 promitto donare. † (Me quoque parum
mouet, quod inquit Pinel. fupra citatus,
quia imo diftinctio neceffaria eft, nam quan-
do donatio incipit a promiffione, dicitur ef-
fe præambulum fiue præparatorium quod-
dam donationis futuræ, ficut actio ad exhi-
bendum rei uendicationis, lege, prima, ff.
ad exhiben. Et fic poft fe donationem defide
rat, & expectat: at quando quis de præfenti
donat, ammodo non eft opus alia donatione
fequenti

sequenti, sed traditione tantum si facta non
fuit, ut hic, & in d. §. fi. dicitur,) & sic opinio
Francisci de Rampo. & Imolæ tenenda est, ut
Quid sit insinuatio. 398 uerior atque probabilior: † In glo. insinua-
tione. ex Aretini cōmento plures eliciuntur
conclusiones. prior est, quòd insinuatio dona
tionis nihil aliud est, quam eam facere redigi
in scriptis coram iudice. ita tradit Barto. in l.
Modestinus, num. 2. ff. eo. quem Rom. Cast. &
399 alij sequuntur. † dicitque Cuman. ibidem, ꝙ
magis proprie loquendo insinuatio est redu
ctio donationis ad acta iudicis, idem quoque
tradit Bar. in l. donationis. C. eo. ti.; Bal. in l. il-
lud. col. 2. C. de sacrosan. eccl. in l. 3. C. eo. in
auth. si omnes. C. si min. ab hæred. abst. Oldra.
consi. 253. in fi. Alex. consi. 156. uiso instru-
mento donationis, col. j. uol. 2. Soc. Iun. consi.
77. num. 19. uolu. 2. (& Decian. respon. 37. nu
me. 28. uolu. 2. ubi dicit insinuationem dona-
tionis nihil aliud esse quam publicationem
donationis coram iudice iuribus per eum ci
400 tatis,) † eamque latius describit Anto. de Ca
nar. in tract. insinua. q. j. & Constan. Roger. in
d. l. Modestinus, num. 14. ubi damnat Specu-
latorem in §. porro, de instr. edi. in aliquibus
ut per eum. probatur ista conclusio per l. do-
natio. C. eo. ibi, [*actis etiam annectendis, quæ apud*
401 *iudicem, uel magistratus conficienda sunt.*] Secun-
do per. l. in donationibus. C. eo. ibi, [*quæ actis
insinuantur,*] ergo coram iudice: acta namque
sunt scripturæ coram iudice celebratæ. l. fi. &
ibi gl. & Alex. ff. eo. (& pulchre declarat Pur-
pur. consi. 593. num. 4. dicens requiri, quòd
acta scribantur per notarium a iudice depu-
tatum, & non per alium. l. in fraudem. §. quo-
402 tiens. ff. de iure fi. ; † per quem dicit Bal. in l.
j. circa finem, C. de sportu. quòd si alius scri-
bit non faciunt fidem cum similibus per ipsū
Purpu. aliosque concordantes allegat. Natta
consi. 138. nume. 23. sicut & Crot. consi. 151.
num. 53. dicens, quòd nec consensu partium
potest adhiberi tertius per quem acta cōscri-
bantur secundum Bal. in l. repetita. C. de epis.
403 & cle. Roma. consi. 281.) † Tertio confirma-
tur ex l. sancimus. C. de diuer. rescrip. in uer.
[*insinuantur,*] iuncta glo. quæ exponit id est in
iudicium, & ibi Bal. expresse notat, de quo tex
tu meminit etiam Roma. in d. l. Modestinus.
Quarto per tex. in l. sancimus. C. eo. ibi, [*non
indigere monumentis.*] & in §. exceptis. ibi, [*sub
obscuratione monumentorum fieri,*] & clarius in §.
alijs uero. ibi, [*& nisi actis interuenientibus corro-
boratæ fuit.*] Quinto per textum in l. secundum
Diui. C. eod. ubi de magistratu, & notario fit
mentio, quòd insinuationi interueniunt.
404 † hæc autem conclusio de plano procedit,
quando prius fuit facta donatio, deinde in
actis apud iudicem redigitur. sic enim fit insi
nuatio donationis, sed ultra quoque dicitur
insinuari donatio, si actualiter fiat coram iu-
dice deputato ad insinuandum nec alia parti
cularis insinuatio desideratur. ita uoluit sin-
gulariter Bal. in l. si tibi pecuniā, in fi. ff. si cer.
pet. Idemque tradit hic Christophorus, col. fi.
licet de Bal. mentionem non faciat, & ante
405 Christopho. Ioan. Plate. † (Quibus annecti
possunt Imo. in capi. cum contingat, col. an-
tepen. de iureiur. & Bero. consi. 50. nume. 53.
uolum. j. dicentes, quòd sufficit pro insinua-
tione donationis si facta fuerit donatio in p̄-
406 sentia iudicis in loco ius dicentis, † qui ad
hoc fuerit specialiter requisitus suamque in-
terposuerit auctoritatem, quod temperamē-
tum bene notandum est, nam secus esset) si ꝓ-
pter aliam solēnitatem in qua requireretur
præsentia iudicis esset aditus. tunc enim pro-
pter aliud uideretur aditus. hoc est propter il
lam solemnitatem adimplendam, atque ob id
ex illo aditu nō diceretur insinuata donatio.
ita pulchre declarat dictum Baldi Fran. Aret.
in d. l. si tibi pecuniam, in fi. quem refert, & se-
quitur Tiraquel. in tract. de utro. retra. in tit.
407 de retract. lignag. §. 36. nume. 22. † moti ex
notatis per Bal. in l. cum propter. ff. de leg. præ
stan. ubi not. ex illo textu, quòd dispensatio
circa unum defectum non porrigitur ad aliū,
& ultra Bar. idem tradit Roma. in l. si uero. §.
de uiro. 31. fall. ff. sol. matrim. & consi. 336. in
fi. Decis. Neap. 320. num. 12. igitur aditus iu-
dicis pro adhibenda alia solemnitate non de
408 bet ad insinuationem extendi. † Quinimo
dato, quòd iudex propter hoc adeatur, non ta
mē pars nominatim dicat, quòd intendit do
nare, ita quòd iudici, quid agatur innotescat,
donatio non dicitur insinuata realiter. & sub
stantialiter, licet superficialiter cōtractus iste
fuerit coram iudice factus. ita Bal. consi. 375.
certum est, col. j. uol. 3. Ant. de Canar. in trac.
insinu. q. 10. num. 22. Tiraquel. abunde de le-
gib. connub. in uer. de son mary. glo. 6. nume.
177. cum sequē. (quod etiam confirmatur. nā
† cum insinuatio fieri debeat coram iudice
409 non sufficit sola illius nuda præsentia, nisi pa
riter intelligat quid agatur. l. diem proferre.
§. corā. ff. de arb. ubi proprie Bal. notat, quòd
non intelligitur præsens ille, qui quòd agitur
non intelligit. ad idem text. in l. coram. ff. de
uerb. si. ubi coram Titio facere iussus aliquid,
non uidetur præsente eo fecisse, nisi is intelli-
gat inquit Florentinus. idque probat Alcia-
410 tus, † dicto Epicharmi Philosophi, mentem
eam esse, quæ uideat, non autem oculos, qui
411 igitur animo non adest, abesse uidetur, † un
de cum aduocatu, ut ille subdit, in præsen-
tia clientis positionibus latino sermone re-
spondet, non debet notarius in actis profite-
ri coram cliente responsum fuisse, nisi sciat
eum latini sermonis peritiam habere, ut in-
412 tellexerit. † adducit doctrinam Baldi, in l.
prima, C. de erro. aduo. ubi consulit Tabel-
lioni, ꝙ non scribat hæc uerba parte præsen-
tē nisi uulgarizet & sibi dictū aduocati, quā-

do clientulus est talis, qui non intelligeret literalem loquelam, alias de facili cõficere posset instrumentum falsum, cum præsentia includat intellectum. de quo ponit insuper Soc. consi. 189. columna 3. uolumi. 2. Decis. Neap. 192. & Petrus Rebuff. in d. l. corã. columna 2.
413 † Postremo) confirmatur, nam solemnitas insinuationis est adhibita propter duo. primo ne fiant donationes clandestinæ, & homines fraudentur. l. data. C. eo. secundo, quia in magnis quantitatibus requiritur maior obseruantia. l. fina. in auct. ibi posita. C. si cer. petatur, quas rationes ponit Bar. in d. l. Modestinus, (& alias enumerat Constantinus hic, ex quibus apparet nedum præsentiam iudicis nudam, sed & eius intelligentiam requiri,
414 † indeq; dubium uidetur, quod tradit Bar. & Cuma. in d. l. Modestinus, & post eos Constanr. Rogeri. nu. 18. quòd in insinuatione nõ requiritur aliqua causæ cognitio, contrariũ namque suaderet, & rationes memoratæ, (& intelligentia iudicis necessaria, qui pro rei qualitate ac quantitate personisque donantis, & donatarij considerabit an expediat donationem insinuari salua maiestate Imperij sui saluoque more maiorum, ut inquit rex. in
415 l. pen. ff. de iust. & iu.) † Nunc succedit secunda conclusio, quæ colligitur ex Aretino, quòd insinuatio fieri potest coram quocunque iudice etiam cui non subsit donator, nec resdonata, quam licet non dicat tenet Bar. & Rom. in d. l. Modestinus. Sal. in dicta l. data, Alexan. consi. 156. colum. 2. uolum. 2. Guid. Pap. consil. 23. num. 6. Ioan. Fab. hic, (& Thobias. Anto. de Canario in tract. insinua. q. 12. Rogerius, in d. l. Modestinus, & Viuius in suis communibus opinionibus, in uerbo, donario inter ui-
416 uos, ad fi.) † Et pro Doctorum intelligentia considera, dum loquuntur de donatore iudici non subiecto, quòd possunt intelligi de donatore nõ subiecto ratione originis: sic enim quis dicitur subiectus. l. j. l. origine. C. de munic. & origi. lib. 10. not. Abb. in capi. proposuisti. not. j. de fo. compe. (glo. Card. & Anch. in cle. pastoralis, uersi. rursus. de re iudic. Albe. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. mai. Bossi. in tract. crimi. sub tit. læsæ maiest. num. 95. Bero. consi. 155. num. 17. uol. 2. Decian. respon. 18. nume.
417 339. uolu. j.) † Item de donatore non subiecto ratione domicilij: sic enim quoque quis subditus dicitur, ut not. gl. in clemen. j. uerbo subditos, in fi. de fo. compe. Abb. in d. c. proposuisti. not. j. per illum tex. Ruin. consi. 120. num. 9. uolum. 4. (Bal. in l. omnis. §. si uero. C. de episc. & cle. Natta, cons. 4. in prin.) † Rursus
418 de donatore non subiecto ratione contractus, licet enim tali casu quis proprie subditus non dicatur, tametsi forum sortiatur, ut p glo. in d. clem. j. supra citatam, quam sequuntur ibi Card. & Imo. Alex. in l. pen. col. fi. ff. de iur. om. iud. & alij quos allegat Bero. consilio

165. num. 3. uol. 3. Et propterea in statutis, & materia odiosa, uel stricte interpretanda loquente de subditis non comprehendatur, ut per Abb. in d. c. proposuisti, & in c. nuper. co-
419 lum. fi. num. 11. de sent. exco. † large tamen subditus dici potest atque in materia fauorabili comprehendi, ut colligitur ex mente glo.
420 & Abbatis in locis præallegatis. † merito cũ materia insinuationis dicatur fauorabilis, ut pote iuuenta ad obuiandum fraudibus. d. l. data. subditus etiam donator dici potest ratio-
421 ne contractus. † (postremo subditus dici potest quando quis ciuilitatem acquisiuisset ex suo contractu iuxta notata in l. ciues. C. de in col. lib. 10. Bar. in l. j. colum. 4. ff. ad municip. Bal. in l. quod fauore. 7. oppo. C. de legi. Castren. in l. si duo. ff. de acqui. hæred. Natta, con
422 silio 11. num. 2.) † unde dicitur, quòd subditi non debent se representare pro prima vice eorum Domino manu uacua, Exodi. 23. & Deuterono. 16. & c. omnis, de consecra. dist. j. Francisc. Marci. quæst. 1025. primæ par. sequitur ergo quòd) Bar. Aret. & alij supra citati loquentes de donatore non subiecto iudici, qui coram eo potest insinuare donationem possunt ac debent intelligi de donatore non subiecto ratione originis, domicilij, contractus, uel ci-
423 uilitatis adeptæ, † puta si Venetus Venetijs constitutus rem eo loco sitam Titio donaret, deinde Ferrariam ueniens nellet huiusmodi donationem coram Prætore insinuare: id n.
424 posset secundum eos. † Cõtrariam uerò partem tenuit Imola in d. l. Modestinus, cui uidetur adhærere Capici. Deci. 203. col. 7. per tex. in l. secundum. C. eo. ubi dumtaxat apud magistrum census fieri debet insinuatio. Idemq; tenet Guid. Papæ decis. 325. uolens, quòd iudex debeat esse competẽs, uel respectu eius, q
425 donatur, uel respectu donantis. † alias si posset insinuatio fieri coram alio iudice, quam ordinario, nulla esset prouisio legis ordinantis insinuationem fieri, quia talis iudex ignorans conditionem donantis non inquireret, nec inquirere posset, utrum donans fuerit deceptus, inductus, uel seductus, imo nec de inquirendo curaret, uolensque donationem excessiuam facere, uel sibi fieri legem de facili fraudaret eligendo aliquem iudicem ignotum (ignorantẽ personarum, & facti, ne dicã scientiæ,) & incompetentem, ita Guido Pap. subiungens, quòd huius opinionis uidetur esse Bal. in l. illud, col. 2. C. de sacrosan. eccl. quatenus post Gui. de Cuneo. dicit, quòd insinuatio est descriptio in actis facta decreto, uel auctoritate iudicis competentis. demumq; concludit, quòd ita uidit in pluribus, & diuersis causis in curia parlamenti Delphinalis termi
426 nari. † Tertia fuit opinio Oldradi, consilio 253. columna secunda, quòd satis sit insinuario nõ fieri corã iudice loci, in quo celebratur contractus donationis, licet alias ipse non sit compe-

Insinuatio an fieri possit corã quocunque iudice.

competens iudex, ut non habens iurisdictio-
nem in personis contrahentium, nec etiam
427 in loco, ubi res sitæ sunt, †nam ratione con-
tractus iurisdictionem sortitur super contra-
hentes. l. j. C. de contra. emp. l. hæres absens. §.
1. ff. de iud. idemque sentit Bal. in l. in hac. C.
eo. sumando illum textum, clareque firmat
Fulg. ibi. & in dicta l. data. allusitque prædictis
Imo. in d. l. Modestinus. quatenus respondēs
ad d. l. in hac. intelligit illum textum, quòd
donatio facta in prouincijs potest insinuari
apud præsidem cuiuscunque prouinciæ scili-
428 cet, ubi facta est donatio. † Ego uero prio-
rem sententiam teneo, quam præter Docto-
res supra commemoratos late tenet etiam
Dominus Anton. de Canario, in tract. insinu.
quæst. 12. & sequitur Constan. Roger. in dicta
l. Modestinus numero decimonono, (& Thò
bias hic simpliciter) pro qua est textus in di-
cta l. data, ibi. [*gesta autem confici ubicunque suffi-
cit super rebus etiam alibi sitis.*] puta si Romę fun
dū Petro donaui, possum ego Romanus Fer-
rariam ueniens, uel alibi profectus apud iudi
cem illius loci dictam donationem insinuare
licet res alibi sita per me collata fuerit præ-
ter illum locum Petro. nec ego ratione origi
nis, domicilij, contractus, uel ciuilitatis ade-
ptæ dicto iudici subiectus sim. & illum textū
notat Saly. ibi dicens iudicem posse donatio
nem auctorare factam de re in alieno territo
429 rio sita. †Secūdo est textus in dicta l. in hac.
ubi extra urbem Constantinopolitanam di-
cit textus, [*donator habeat libertatem donationes
rerum suarum ubicunque positarum siue apud mode-
ratorem cuiuslibet Prouinciæ, siue apud magistratum,
siue apud defensorem cuiusque ciuitatis publicare,*]
sicque uult donationem factam in una pro-
uincia, uel ciuitate rerum, ubicunque posita-
rum, & sic etiam extra locum contractus in
alia prouincia, uel ciuitate insinuari posse, li-
cet donator nec ratione rei, contractus, origi
nis, domicilij nec ciuilitatis parte forum sor
tiatur ibidem, nec illi iudici subiectus sit, cum
passim loquatur, nec patiatur restrictionem
ad iudicem loci contractus, quam Bal. Fulgo.
& Imo. supra relati sentiunt, sicque passim il-
430 lum textum intelligit Saly. ibi not. 2. †(Nec
immerito, quia cum loquatur Imperator de
donationibus insinuandis rerum ubicunque
positarum, penes moderatorem cuiuslibet
Prouinciæ, uel defensorem cuiusque ciuitatis
sicq; tot uerbis uniuersalibus utantur tū ra-
tione locorum rerum, tum iudicum, natura
dictorum uerborum uniuersalium esse debet,
ut omnia loca, omnesque iudices comprehē-
dant, quæ, qui ue possunt excogitari, penes
quos īsinuatiò fieri possit, licet alibi res sint.
& donator alterius fori. l. in fideicommissi. §.
cum Pollidius. ff. de usur. l. cum uirum. C. de
431 fideic. †& pulchrè Castren. consilio 333. co-
lumna 1. uolumi. 2. Soc. consilio 26. columna
2. uolumi. 3. dicentes, quòd uniuersalia uer-
ba restringi non possunt ad specificata, sed
quòd comprehendunt ex ui sermonis omnia
etiam maiora expressis, licet secus foret in
uerbis indefinitis, & generalibus tantum.
432 †Quinimo consuluit Alex. consilio 30. co-
lumna pen. uolumi. 5. quòd uerba immunita
tis. & exemptionis prægnantia, & uniuersalia
porrigūtur etiam ad onera īsolita, licet alias
immunitas, & exemptio sit odiosa, & stricte
433 interpretanda, † cum sic conceditur simpli-
citer, & indefinite intelligitur a muneribus
personalibus tantum. l. qui immunitatem. C.
de mune. patri. libro 10. l. hi qui. ff. de uaca.
mu. & tamen si addantur uerba uniuersalia
comprehenduntur omnia cuiuscunque gene
ris, ut per Alex. ibi, quanto magis igitur hoc
erit in casu nostro dicendum fauorabili, pro-
ut est insinuatio fraudibus obuia, sicque De-
cian. arguit in alio proposito Respon. 35. nu
434 mero 49. uolumi. 2. † Confirmatur hæc fa-
cultas insinuandi donationem quocunque
loco per exemplum, quod subijcit Imperator
in eadem lege, in hac.) [*ut enim*] dicit textus,
[*ipsa donatio sita est in uoluntate donantis, ita ei li-
ceat donationem suam apud quemcunque ex memora
435 tis uoluerit intimare.*] †Clarum est enim quòd
donatio sita est in uoluntate libera donantis.
§. disponat. in Auct. de nup. l. rem legatam. in
fine, ff. de adi. leg. quis enim regulariter po-
test quantum uult, & cui uult, & ubi uult do-
nare, ut ergo bona sit similitudo, & exemplū
dicendum est dum subdit de donatione insi-
nuanda per donatorem apud quemcunque
uoluerit, quòd hoc in eius libera uoluntate
436 sit constitutum. †tantoque magis, quòd uti
tur Imperator uerbo [*uoluerit,*] quod meram,
liberamque uoluntatem significat. l. cum qui
dam. ff. de leg. 2. l. fideicommissa libertas. ff. de
fideicom. lib. l. fideicommissa. §. quamquam.
ff. de leg. 3. Barto. in extra. ad repri. uerbo ui-
debitur, colum. j. & in l. centesimis. §. fina. co
lum. pen. ff. de uerbo. oblig. Abb. in cap. j. not.
3. de his, quæ fiunt a maio. par. cap. Bal. in l.
cum antea, columna 2. C. de arbi. Ang. Imo. &
late Ias. in l. si sic legatum, numero 27. & in l.
si domus, numero 24. ff. de leg. primo, (Decia.
respon. 9. numero 54. uolumine j. † Corrobo
437 ratur adhuc ex eo, quòd Iustinianus in ea-
dem lege dicit, [*donator habeat libertatem &c.*]
id enim uerbum denotat, quòd sine contradi
ctione, & impedimento id facere possit. gl. in
clemen. dudum, de sepul. Rui. consilio j. nume
ro 21. uolumine j. consilio 121. columna j. uo-
lumine 2. Goza. consilio 91. numero 7. & 27.
Alex. consilio 14. columna 2. uolumine 2. Be-
438 ro. consi. 89. columna 3. uolumine j. † Corn.
consilio 106. uolumine j. ubi uerbum libere
intelligitur nihil obstāte. sequitur Rolandus
à Valle, consilio secundo, numero 44. uolumi-
ne 4. & idem consilio 85. numero 31. eo. uol.

ubi dicit,quòd uerbum libere,importat præ-
cisam libertatem.Bal.in capitu.j.in fine, de in
uesti.de re alie.fac.nam appellatione liberta-
tis,intelligitur de omnimoda. l. cum uende-
res.ff.de acti. empti. quare patet,quod locis,
& medijs hæc opi. probetur in dicta l. in hac.
439 C.eodem titu.) † Tertio comprobatur hæc
conclusio per textum in §. illud, in Auct. ut
fra. filij, ubi dicit, [*donationes in prouincijs fa-*
ctas insinuari apud uniuscuiusque ciuitatis defensores,
aut apud quos omnia talia documenta confici possũt]
sentiens huiusmodi insinuationem fieri pos-
se nedum in loco rei sitæ, uel contractus, sed
& alibi, dum loquitur de defensoribus unius-
440 cuiusque ciuitatis,& alijs iudicibus.†Quar
to accedit, quòd insinuatio dicitur esse uolun
tariæ iurisdictionis, glo. in Auct.de defens.ci
ui. in §.nulla.Bal.in l.illud,columna secunda,
uersicu.notandum.C. de sacrosanct.eccl.Ro-
man.in dicta l. Modestinus, columna secun-
da, late Canarius in tracta. insinu. quæstione
sexta, Rui. consilio 23. numero 12.uolumine
441 secundo.†Sed iurisdictio uoluntaria nõ cir
cunscribitur loco. l. emancipari, & ibi notat
442 Bal.ff. de adop. (unde uidemus,†quòd nota
rius habens iurisdictionem uoluntariam sibi
concessam a Principe potest de iure commu-
ni ubique locorum instrumenta conficere,ut
est de mente Bartoli in l.cunctos populos.C.
de summa Trin.in l.nec ei.§.eorum. ff.de ado.
& in l.prima,ff.de offi. procon. Specu.in §.re-
stat, de instr. edi. Mod.in capitulo,cum P.ta-
bellio. de fide instrumen.Bero.consilio 89.nu
mero sexto,uolumi. 3.)ergo insinuatio quo-
libet loco debet fieri posse,sicque idem Cana
443 rius arguit,quęstione 12.†Et tenendo hanc
partem non obstant contraria ,& primo tex-
tus in dicta l. secundùm,loquitur enim in ca-
su speciali,uidelicet in donatione facta in ur-
be Constantinopolitana, quæ debet insinua-
ri apud magistrum census, & non alibi pro-
ut etiam dicit textus in dicta l.in hac. primo
responso,ita respondet Roma.in d.l. Modesti
nus,colum.fi.unde non est dicta lex ad conse
quentias trahenda.l.ius singulare.l.quod ue-
444 ro.ff.de legib.cum uulg.†Non obstat ratio
Guid. Papæ,cum persuasiua sit potius quam
concludens,quoniam semper pro iudice præ
sumitur.c.in præsentia,de renunti. (l. Heren-
nius.§.Caia. ff. de euict.l. 2. C.de offic. ciuil.
iud.Natta,consi.146.nume. 3.Soc.Iun. consi.
445 39.num.4.uolum. 1. † Et pro illius facto.l.
2.uersic.quod non arbitramur. & ibi Bal. qui
pariter in l.errore,colum.j.C.de testa.notat,
quòd officium publicum bonæ fidei præsum-
446 ptionem inducit.† Hincque spoliatus a iudi
ce non petit restitutionem in integrum, nec
tunc habet locum regula, quòd spoliatus sit
restituēdus ante omnia,iux.l.si quis ad se fun-
dum.C.ad leg.Iul. de ui.prout tenet glo.in ca-
pitulo,præsentium.7.quæstio.prima,& in ca-
pitulo,in nomine Domini.22.distin. Abb.in
capitulo, dilectus filius.de rescrip.cum simili
bus per Ias.in l.iuste possidet,in princip.ff. de
acquiren.poss. & omnium latissime Menoch.
de recuper.posses. remedio.8.columna j.& 2.
ubi pluribus modis id declarat,quod ut a ma
teria nostra separatum missum facio,) unde
præsumendum est, quòd iudex inquiret,& in
447 telliget omnia ne fraus fiat.†Non obstat in
super opinio Oldradi,& sequacium,quia cor
ruit ex inductione dictæ l. data. legis, in hac.
448 & §.illud,de quibus supra.†Limitatur nunc
ista conclusio non procedere in donatione fa
cta in urbe Constantinopolitana, quæ dum
taxat apud magistrum census debet insinua-
ri.dicta l.in hac. & dicta l.secundum,ad idem
textus in l.testamenta,iuncta glo. & in l.con-
sulta.C. de testa.idque propter morem felicis
simæ uetustatis retinendum,prout dicit tex-
449 tus in dicta l.testamenta. †(nec immerito,
nam ueteres antiquitatem proxime accede-
re ad Deum uulgo arbitrabantur,adeo sola
eius effigies uidebatur esse ueneranda. Ideo
que latinis, antiquum uocabatur, quod esset
chorum, quia antiqua omnia,& admiramur,
450 & amamus, † in quo Masilienses tantopere
laudati sunt, ut nulla ciuitas moratior cele-
bretur, nulla antiquitatis retinentior usque
eo,ut a condita urbe unum haberent eundē-
que semper gladium, quo ferirentur capite
damnati rubigine quidem,& longo usu exe-
sum,nec satis rei cui destinatus erat idoneũ,
sed qui, ut ait Valerius, indicio esse posset,uel
in minimis rebus omnia ueteris moris mo-
menta esse obseruanda,quę refert Connanus
in Commenta.iuris ciuilis,libro primo, cap.
octauo, columna secunda, & ego dixi,consi-
lio 76.numero quarto.)& hoc procedit(ut ad
rem nostram deueniam)† nisi uacaret offi-
451 cium magistri census pestis causa, uel alia,
tunc enim coram alio iudice posset insinua-
ri,ita uoluit Ange. in repe. l. si uacantia, co-
lumna octaua, C. de bon. uacan. libro deci-
mo,per illum tex.secundum intellectum Bar
to.in prima oppo.& per l. ubi absunt. ff.de tu
to.& cur.sequitur Alexan.& Ias.in dicta l. te-
452 stamēta,columna 2.† simile uidemus, quòd
si ex forma statuti debet actus celebrari cer-
to loco,alias alibi celebratus non ualeret,si ta
men copia non potest haberi illius loci pro-
pter iustum metum partium ualet, & tenet a-
ctus alibi celebratus,ita Roma. consilio 433.
quo ad primum,pluribus medijs id probans,
sequitur Ias. in dicta l. testamenta. Fely.in ca-
pitulo,cum dilecta,columna uigesimasecun-
da,uer.limita. septimò, de rescriptis,(& plu-
res alios concordantes allegat Horatius Mã
453 dosius in addi. ad Rom.supra citatũ.)†Rur-
sus si ex forma statuti in uxoris contractu re-
quiritur mariti consensus,intelligitur,quãdo
maritus est præsens cuius consensus haberi
potest,

potest, secus si abest in longinquo, nec eius cōsensus haberi possit, nam ualebit cōtractus sine consensu mariti, ita Bald. consi. 488. sequēs quæstio, uol. j. & con. 394. statuto communis, uol. 5. Cra. consi. 12. nu. 4. merito uacante officio Magistri census consequens est donationē in urbe Constantinopolitana apud alium
454 iudicem insinuari posse. † Secūdo limitatur non procedere quando in ciuitate statutus esset iudex particularis, coram quo tantum deberet insinuatio fieri, tunc enim alius adiri non posset, nec eius iurisdictio prorogari, ita Bald. in d. l. in hac, C. eo. in l. j. ff. de offi. consu. in auct. habita. col. 7. uers. de uno oppo. C. ne fil. pro pa. in l. illud, col. 2. uers. & si deputatus, C. de sacrosan. eccl. & in l. unica, §. ubi autem, col. 2. C. de cad. toll. Ang. in d. l. si uacantia, col. 21. Fel. in c. pastoralis, col. 3. limitatione 2. de offi. ordi. fundatur ista limitatio per tex. in d. l. in hac, in princip. & in dicta l. secundum.
455 † Secundo ratione qua utitur Bald. & post eum Iason in d. l. testamenta, C. de testa. Canar. in tracta. insinu. q. 13. nam in causis, in quib. propriè non est contradictor, nec fit aliquis actus contentiosus qui habeatur pro lite contestata, prout in insinuatione contingit quæ est uoluntariæ iurisdictionis, ut supra dictum fuit, non potest prorogatio fieri secundū Iac. de Rauen. Petr. & Cyn. in l. ubi absunt, §. j. ff. de
456 tut. & cur. dat. ab his. † Tertiò cōfirmatur ex Angeli decisione in l. cum prætor, colu. 2. ff. de iudi. & in d. l. testamēta. ubi dicit, quod si attribuitur uni iurisdictio in genere, & alij attribuitur in specie contēta sub genere, tūc habens generalem non intromittit se de illa specie alteri concessa. Exemplum, Potestas Paduæ habet Imperium uniuersale. Si creatur officialis nouus cui datur arbitrium in robatores stratæ, amplius de eis non statuet Potestas, mouetur, quia generi per speciem derogatur, & per c. studuisti, de offi. lega. ibi [*de causa alteri*
457 *commissa index generalis non se intromittit.*] († Simile uidemus, ut aliquid addam, quòd magis creditur duobus testibus in specie deponētibus, quam pluribus deponentibus in genere, ut ponit Nicol. de Neap. in l. turpia, in princ. ff. de leg. j. sequitur Dec. cōs. 454. Marsi. in prac. crimi. §. diligenter, nu. 198. con. 3. nu. 22. cons. 44. nu. 20. & seq. & in l. de minore, §. plurimū num. 100. ff. de quæst. Bossius de malefic. sub tit. de inquisi. nu. 35. & Decian. respo. 18. nu.
458 299. uolum. j. † Rursus habemus, quòd mala fama alicuius in specie probata præualet bonæ famæ illius generali tantum, ut uoluit Innoc. in c. inquisitio, & in c. eum oportet, de accus. quem sequitur Roma. consi. 167. Antonius accusatus, in fi. & post eum Horat. Mand. citans Marsilium in pract. Crimi. §. diligenter nu. 197. in l. de minore, §. plurimum, nu. 100. ff. de quæst. cons. 3. num. 22. & cons. 14. nume.
459 21. † & hoc est regulare, quòd licet bona uita, & fama tanquam generale indicium elidat aliquod indicium pariter generale, tamen nō elidit indicia, & probationes, quæ in specie factum, & delictum obiectum attingunt, ut tradit Innoc. in c. auditis. de præsum. Bal. in l. siue possidetis col. 2. C. de probat. Rom. cōsi. 167. nu. 10. Alex. cons. 77. nu. 6. uol. j. cons. 148. nu. 3. uol. 2. cons. 28. nu. 10. & consi. 150. colum. 4. uol. 5. Decian. loco citato. quæ omnia fundantur in ea regula, quòd generi per speciem derogatur, quare bene uidetur in terminis quæstionis nostræ, quòd iudex particularis deputatus ad insinuationem coram eo celebrandā præferatur alteri generalem iurisdictionem
460 habenti, nec ille generalis adiri possit. † hęc que conclusio confirmatur) rursus per textū in l. j. C. de off. præfe. urb. ubi in causa annonæ commissa præfecto annonę non detrahitur iurisdictioni præfecti urbis generali, quia sic Imperator ibi disponit. igitur a contrario sē su si non ita declarasset bene diceretur detra-
461 ctum, (quod † argumentum ualet in legib. & est fortissimū, l. j. & ibi no. omnes, ubi quoque dixi, ff. de off. eius cui mand. est iuris.) quē sensum ad illum textum sequitur Alexand. in l. Gallus, §. ille casus, col. 3. in fi. ff. de lib. & pos. Dec. in c. cæterum, col. 3. ad finem, de iudic. Ias. in l. quod in rerum, §. si quis post. nu. 8. ff. de
462 leg. j. & Rui. cons. 7. nu. 6. uolum. 4. (Quarto pro hac limitatione stringit tex. in §. & iudicare, in Auc. de defens. ciui. ubi in causis 300. aureorum commissis defensoribus ciuitatum, preses prouinciæ licèt sit iudex generalis, nullam habet iurisdictionem, ergo nec in casu nostro iudex generalis debet posse cognoscere, seque intromittere super insinuatione dona-
463 tionis alteri commissa. † Reperio tamen, quod Romanus in dicta l. Modestinus, colu. fin. uult hanc limitationem procedere quando quis uellet prorogare iurisdictionem iudicis aliā potestatem habentis, secus si eandem, quia id facere posset motus ex notatis per gl. & Bar. in l. inter conuenientes ff. ad munici. ubi uult Bar. quod prorogatio fieri debeat in his quæ sūt
464 eiusdem speciei. † unde si iudex habet iurisdictionem in causis pecuniarijs licèt non de tanta summa, ut textus, & Glo. dicunt, tamen potest fieri prorogatio: secus autem in causis meri, & mixti Imperij, cum sint alterius iurisdictionis, sic enim noluit ad casum nostrum Romanus inferre quòd si quidem alius iudex deputatus sit ad diuersas causas, ut criminales tātū non possit apud eū insinuari donatio. Si uerò ad ciuiles, & pecuniarias, & tali casu possit adiri pro donatione insinuanda primoque casu procedat limitatio de qua supra,
465 secundo secus. † Cuius opinionem cōfirmo quoniam in dubio specialis iurisdictio alicui concessa, censetur attributa cumulatiuè, nō autem priuatiue, ut no. Bar. in d. l. j. C. de offi. præfe. urb. Bal. in d. l. unica, §. ubi autem, col. 2. C. de

Iurisdictio specialis alicui concessa nū quid cumulatiuè, uel priuatiue censeatur concessa.

C.de cad.toll.ubi hanc regulam pouit Ang.in d.l.si uacantia,col.11.Fel.abunde in c. pasto-
466 ralis, de offi.ord.post Abb.& alios.†Are.cō fil.102.& in d.§.si quis post,& post eum Ias. q testantur hanc esse communem conclusionē, Ruin.in d.consi.7.nu.5. Dec. cons. 3. D. meus Rimin.consi.373.tametsi Decius sibi contrarius in d.c.cęterum,col.3.& consi.664.contrariam firmet regulam post aliquos per eum relatos,sed ut dixi pręcedens conclusio cōmunis est,ut Are.Ias.& Ruin.testantur (eamque pręter allegatos tenet Anchar.consi.163.Roma.consi.393.pręsens consultatio,& ibi Mandosius in prima addi.Decian.respon.118.nu
467 me.23.uol.2. † Qui hoc ampliat procedere licet taxatiue fuerit concessa iurisdictio per l. uiros,C.de off.diuer.off.li.12.& l.si. C. ubi cā fiscal.nam quod taxatiue apponitur in cōcessione iurisdictionis alicui specialiter facta,intelligitur respectu aliorum iudicum parium, non autem excluditur maior potestas, & generalis, à qua quidem ampliatione dissentit Horat.Mandos.in addi.secunda post Rom.in dicto consi. 393.dicens, quòd nunquam sibi placuit,& plures in contrarium citat, sed interim missum facio ne uidear omnia uolatilia cœli persequi uelle,& ad principalē conclusio
468 nem redeundo) probatur per † textum in dicta l.j.C.de off.pręf.urb.inducendo ipsum, prout facit Aret.in d.§.si quis post,colu.2. inquit enim, quòd si nō fuisset reseruata expresse iurisdictio pręfecto urbis,nihilominus adhuc iudex remāsisset, uideretur tamen aliqualiter derogatum dignitati suę, uel iurisdictioni si alter officialis specialiter creatus , solus in illa specie iurisdictionis posset idem quod posset pręfectus urbis,unde ne in aliquo sibi derogetur,inducitur ibi,quòd ille specialiter deputatus non procedat sine scientia,& uoluntate pręfecti urbis,& hoc est quod uoluit dicere textus ibi [*& ne praefectura urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium annonarii redundasset.*] quasi dicat nō esset per hoc abrogatum penitus , sed aliquid uidelicet respectu dignitatis.item ibi [*sitque societas muneris ita,ut inferior gradus meritum superioris agnoscat*] hoc est, quòd pręfectus annonę non procedat sine scientia pręfecti urbis : unde ex illo textu bene iustificatur hęc regula supra firmata, q etiam alijs iuribus corroboratur, de quibus latè per Aret. in dicto §. si quis post, & latius per Roma.in dicto consi. 393.ubi nouem iu
469 ra ad hoc inducit. † & tenēdo hanc partem non obstant contraria,& primò textus in dicta l.in hac, & dicta l. secundum, nam procedunt ea iura in donatione facta in urbe Cōstantinopolitana,quę alibi nō potest insinuari, nec apud alium quam Magistrum cēsus propter morem fidelissimę uetustatis retinendū ut alibi dicitur in dicta l.testamenta, & sic est casus specialis,ut inquit Rom.in dicta l. Mo-
470 destinus.† merito nō est producēdus ad cōsequentias,l.quod uero,ff.de legibus (imò cū sit in dictis iuribus speciale ratione prædicta sequitur ius commune esse in contrarium in alijs locis hanc specialem rationem non habentibus,l.ius singulare, ff. de legibus.l.j. in fi.ff.ad munic.Decian.Respon.16. nume. 12. uolum. 2. Ias. in l.in testamento, colum. j. in fi.uers.2.pręmitto,C.de rest.mil. Ceph.consi. 472.nu.33.) Non obstat ratio Baldi, & sequacium, quia non agitur hic de prorogatione, cum iurisdictio dicatur concessa cumulatiue
471 non autem priuatiue,ut supra dixi.† Ad tertium respondetur, quòd illa decisio Angeli posset procedere quando per eandem legem uel statutum conceditur uni potestas in genere,alteri uero in specie: tunc enim species derogat generi . Secus autem quando in diuersis legibus,tunc enim prouisio specialis, & generalis concurrunt , ut tradit eleganter Bart.in l.j.§.hoc autem edictum, col.pen.nu. 7.ff. de oper.no.nunc.quod ultimum supponitur in quęstione nostra atq; ob id cessat argumentum Angeli, sicque formaliter respon
472 det Aret.in dicto §. si quis post,col. 2. † nec me mouet insuper tex.in d.c.studuisti.quia loquitur quando commissio facta fuit in indiuiduo respectu unius causę:tūc enim semper derogat iurisdictioni uniuersali. secus autē quando commissio facta fuit iudici respectu certi generis causarum, prout in casu nostro contingit:tunc enim non uidetur sublata iurisdictio ordinariorum qui iurisdictionē habent uniuersalem, ita hanc differētiam facit Aret.egregie in dicto consi. 102.colum 2.post Ang.in dicta l.testamenta. Ad text.in dicta l. j.C. de offi.pręfe.urb. respondetur illum pro hac parte facere inducēdo, ut supra post Are.
473 † Ad text.uero in §. & iudicare,in Auct. de defens. ciui. respondetur ex mente Angeli in dicta l.testamenta,quòd aliquādo plures habent ordinariam,& uniuersalem potestatem, alteri uerò fit cōmissio specialis quò ad certum genus causarum fauore personarum , siquidem dictis personis est fauor, quod habētibus generalem potestatē intelligatur adēpta iurisdictio, tunc illi generalem habentes non se intromittunt, exemplum si monachi unius monasterij impetrent à Papa certum,& determinatum uisitatorē, nam ille solus uisitabit, & non alius,ne uexentur à pluribus, & ita procedit text.in dicta l.quod in rerum, §. si quis post, & decisio Iacobi de Are. Oldradi,Laudensis,Baldi,Alberici de Ros.Cumani, & Castrens.ibi, qui hoc utuntur exemplo.
474 † si uero dictis personis est fauor plures iudices habere, puta in scholari,tunc non intelligitur alijs denegatum,auct.habita,C.ne fil. pro patre,& hanc distinctionem probat Are. in dicto consi.102.& Ruin.in d.consi. 7.uol.4.
475 † modo in casu §. & iudicare,interest eorū

quorum

quorum fauore causæ 300. aureorum cōmissæ sunt specialiter defensorib. ciuitatum, quod in prouinciam non trahantur apud præsides prouinciarum, ne de una ciuitate ad aliam compellantur accedere, sicque laboribus, & expēsis maioribus subijciantur, prout hanc rationem tradit ad illum textum Roman. in dicto consil. 393. col. 2. merito ni mirum si soli defensores uniuscuiusque ciuitatis cognoscunt de dictis causis absque intromissione præsidum prouinciarum, qui sunt iudices genera-
476 les. † at in quæstione nostra interest donantis plures habere iudices quos adire possit pro insinuanda donatione, ut si uideat iudicem alicuius loci sibi difficilem possit alterius loci iudicem sibi faciliorem adire, prout tradit Canar. in trac. de insinua. q. 12. in fi. & sic quod incępit, & fecit absoluere, merito per commissionem factam particulariter in materia donationis insinuandę alicui iudici ciuitatis nō intelligitur derrogatum alijs iudicibus ciuitatis, uel aliorum locorum potestatem generalem in causis pecuniarijs habentibus. ex his patet hanc opinionem Romani circa limita-
477 tionem de qua supra, fore iuridicam. † Possent tamen opiniones non insubtiliter certo fędere distinctionis concordari, quam facit Andr. Sicul. in d. c. studuisti, col. 9. uers. & mihi uidetur. post enim satis discussum articulum numquid iurisdictio specialiter alicui concessa intelligatur quo ad alios cumulatiuè, uel priuatiuè concessa. distinguit, quòd quandiu specialiter deputatus ad certū actum, illum expediat, & non sit negligens, conferatur sibi priuatiuè priuando ab illo actu alium iudicem qui habet iurisdictionem in genere.
478 † si uero est negligens in expediendo illum actum, conferatur accumulatiuè nec sit priuatus quo ad illum actum habens iurisdictionē in genere, unde stabit in pendenti ille actus specialiter commissus quo ad eum qui habet iurisdictionem generalem, & ex futuro euentu apparebit eius essentia, uel annihilatio.
479 † Prout in simili dicimus in appellatione, nū quid extinguat, uel suspendat iudicatum, nā si confirmabitur sententia in causa appellationis, dicetur appellationem suspendisse, sin autem infirmabitur dicetur extinxisse, ut not. omnes in l. tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pact. Imo. in Rub. ff. de appel. Canonistę in
480 Rub. eo. tit. † pro hac opin. citat Andr. Sicul. textum in c. irrefragabili, §. excessus, de offic. or. sic inducendo, iurisdictio in diœcesi generaliter spectat ad Episcopum, modo capitulum ecclesiæ præscripsit certum articulum illius iurisdictionis generalis, puta corrigendo subditos, dicit ibi textus, quòd quandiu capitulum sit uigil & sollicitum in corrigendo subditorum excessus, Episcopo sublatum esse ius corrigēdi, & ideo poterit Episcopus assiguare certum terminum, infra quem capitulū corrigat, quod si non correxerit, poterit Episcopus assumere sibi ius corrigendi subditos. sic ergo probatur ibi distinctio superior.
481 † Ex qua inferendo ad q. nostram dici pōt quòd si iudex deputatus ad insinuandum aditus sit diligens in expediēdo insinuationem coram eo petitam, intelligatur ille actus illi priuatiuè concessus, & iudex generalis super eo non poterit adiri. Si uerò fuerit negligēs, dicetur sibi concessa iurisdictio illius actus cumulatiuè, sicq; iudex generalis poterit illū
482 expedire, quod bene no. † (nō omitto quoque, quod aliter in hac q. distinguit nouiter Decian. Resp. 35. nu. 59. uolumi. 2. dicens, quod quando iurisdictio conceditur alicui specialiter in aliquo casu qui sit iudex subalternatus ad iudicem ordinarium, cuius exemplum dari potest in ciuitate nostra Ferrariæ de Vicario D. Potestatis, quod hoc casu uideatur concessa cumulatiue, scilicet ad coadiuuandā iurisdictionē ordinarij forte alijs impediti, non autem priuatiue, ut ordinarius iudicare non possit, alioquin secus si iudex nō sit sub
483 alternatus. † Sed hęc distinctio primi capitis iure non probatur, & contrarium uidemus in praxi seruari, nam de causis Vicario prædicto commissis in aliquo casu particulari per Serenissimum Ducem nostrum, quem Deus Optimus Maximus ad Nestoreos annos incolumem, & felicissimum seruet, potestas nō se *An decretum iudicis requiratur in insinuāda donat.*
484 intromittit. † a qua practica sic antiquata, non est recedendum l. minimè, ff. de legibus. Bal. per illum textum in l. illud, ff. de excusat. tut. Dec. cons. 11. num. 9. & cons. 286. colum. 2. Alcia. in tract. de præsump. reg. 2. præsum. 30.
485 nu. 2. Ceph. consil. 327. nu. 27. † Postremo de hac materia iurisdictionis alicui cumulatiue, uel priuatiue concessa, dixi quoque in l. j. nu. 156. cum sequentibus, ff. de off. eius cui mād. est iurisd. quę hic quatenus adaptari pos
486 sunt repetenda sunt, & hæc sufficiant.) † Tertia succedit ex Aretino conclusio, quòd in insinuāda donatione decretum iudicis non requiritur, quam tenent Bartol. Roman. & alijs in d. l. Modestinus, & communem testatur Roge. ibi. nu. 16. idemque tenet Bald. in l. illud, colum. 2. C. de sacrosanc. eccle. Angel. Castr. & Ias. in l. omnium, C. de testa. Canari. in tracta. insinua. q. 10. Bertrand. cons. 248. nu. 14. uolum. j. nouissimorum. Tiraquell. de legib.
487 connub. in uerb. expres. Glo. 5. nu. 32. † & est communis secundum Are. hic post Ioann. Fabr. fundatur in dicta l. omnium, ubi purificatur insinuatio facta coram iudice, & corā Imperator, sed Imperatoris sufficit sola præsentia, ut ibi. ergo & iudicis. unde Bartol. Bald. Ias. & alij dicunt ex illo textu, quòd sufficit, quòd producatur testamentum coram iudice causa insinuandi, licèt iudex nihil dicat.
488 † Sed tu considera, quòd ille textus loquitur de insinuatione testamenti, ut ibi [*mentis*

suæ

ſuæ poſtremum publirauerit iudicium.] quæ uerba
donationi non conueniunt, quæ contractus
appellatur, l. contractus, C. de fi. inſtrumẽ.
merito non recte trahitur ad caſum noſtrum.
489 († & licet argumentum ſoleat eſſe ualidum
ex vltimis uoluntatibus ad contractus, l. pa-
ctum inter hæredem. & ibi no. Iaſ. poſt alios,
ff. de pact. l. ſeruum filij, §. eum qui chirogra-
phum, & ibi Dyn. Rayner. Imo. Caſt. Iaſ. & om
nes. ff. de leg. j. Decian. reſpon. 41. nu. 102. uo
lum. j. ubi dicit ſemper ualere tale argumen-
tum de ultimis uoluntatibus ad contractus
ubi ratio diuerſitatis efficax allegari non po-
490 teſt. † attamen quoniam inter ultimas uo-
luntates, & contractus plures ſunt differen-
tiæ notabiles, quarum ſeptem commemorat
Iaſ. in d. l. pactum inter hæredem, & ut inquit
Decian. in d. reſp. loco citato, Eucrardus in cẽ
turia ſua loco à contractibus ad ultimas uo
luntates. recitat 20. quod in meo libro non re
perio, ſed Euerard. ad illas ſeptem tantum Ia-
491 ſonis ſe remittit. † ſed bene ſubdit, quod in
eis, & ſimilibus certum eſt hanc argumenta-
tionem non procedere. Ego præter Iaſ. hanc
ſignanter differentiam adiũgo, quòd ultimæ
uoluntates ſunt ad libitum reuocabiles, §. po
ſteriore, Inſt. quibus mod. teſt. infir. l. 3. in fi. ff.
de adi. leg. contractus vero nequaquã, l. ſicut,
C. de act. & oblig. & in ſpecie donatio, ut hic
in textu noſtro [*ubi temere reuocari non poſſunt.*]
propterea teſtamentum uelut minus præiu-
diciale facienti ſola præſentia iudicis in eius
inſinuatione iuſtificatur, at contractus ne-
quaquam uelut magis præiudiciales, quia
ubi maius periculum ibi cautius agendum,
492 c. ubi periculum, de elect. in 6. † nam & uide
mus in donationibus fraudes à lege fuiſſe cõ
ſideratas, & ob eas inſinuatione in donationi
bus, introductas fuiſſe, l. data, C. eo. quas frau
des in teſtamẽtis lex regulariter non animad
uertit, præterquam in teſtamento cęci, ubi ꝓ
pter eas maiores ſolennitates introduxit, l.
hac conſultisſima, C. qui teſt. fac. poſſ. in fi. igi
493 tur aliter hęc concluſio.) † Secundo funda
tur in l. fi. C. de pręd. decur. lib. 10. ubi curiali-
bus permittitur facere donationes ſine de-
creto, ſed nec ille textus multum ſtringit, nã
poteſt intelligi de donationib. quæ inſinua-
tionem non requirunt, ut in eis decretum nõ
requiratur: non autem de his quæ inſinua-
tionem requirũt, quam tex. ille non excludit.
ita Canar. reſpondet in tract. inſinu. q. 10. co-
494 lum. 2. † Sed ultra eum dico quod ibi de do
natione dicitur, id in priuilegium Decurio-
num fuiſſe conceſſum pro eo quod ibi de uen
ditione dicitur in quo grauantur, ut no. gl. in
Rub. eo tit. merito textus ille loquens in caſu
ſpeciali non eſt trahendus ad conſequentias,
l. quod uero, ff. de legibus. (ſic ergo dictis iu
ribus non ſatis tuta redditur hæc cõis con-
cluſio Doctorũ, quòd in donationis inſinua-
tione decretum iudicis non requiratur.)
495 † Q in imò Guil. de Cun. in d. l. illud, voluit
in inſinuatione donationis decretum requi-
ri motus per Gl. in §. illud. in Auc. ut non fiãt,
pignor. arguendo à ſpeciali. ſed nec illa gloſſa
hoc dicit, ſed tantum, quod requiritur aucto-
ritas iudicis, ut perpendit Bal. in c. cum in ue-
teri, num. 3. de elect. differuntque decretum,
& auctoritas, ut tradit Canar. in d. q. 10. in
prin. (& ultra Guil. de Cun. tenet idem Ga-
briel. Roma. in tit. de donat. concl. j. num. 49.
citans tamen Barto. in d. l. Modeſtinus, & Bal
dum in dicta l. illud, qui ſecus ſentiunt ut ſu-
pra dixi, & Alexandrum, conſi. 217. col. 2. no.
6. qui aliud dicit, ſicut & Iaſon conſi. 51. col.
2. uolum. j. de quo mox dicam) quid dicen-
496 dum? † Teneo communem per text. in l. do-
natio, in fi. & in l. in hac. C. eod. ubi dicitur, ꝙ
donatio debet apud iudicem inſinuari. hæc
enim uerba [*apud iudicem*] non requirunt de
cretum, ſed ſolam iudicis præſentiam. l. fin.
C. qui admi. ubi dicitur bonorum poſſesſio
nem apud quemlibet iudicem agnoſci poſſe,
quod intelligunt Doctores ibi de præſentia,
non autem de decreto iudicis. unde ſic & in
donatione dicamus, & ita duos hos caſus æq
497 parat Cyn. in dict. l. fi. † ſecundo moueor,
nam decretum iudicis non poteſt interponi
die feriata in honorem Dei, cũ requirat cau-
ſæ cognitionem, ut tradit Iacob. de Are. Cyn.
Bald. & alij in l. actus, C. de ferijs (Caſtrenſ. in
l. pen. ff. eod. Specul. in tit. de decreto. §. fi. uer.
fin. Bertach. in tract. de epiſc. in prima par.
num. 15. id in alienationibus rerum minoris
458 confirmans. Secus in tranſactionibus de
alimentis poſt Caſtren. in l. cum hi, in princi-
459 pio. ff. de tranſact. qui ſecus ſentit.) † Sed inſi
nuatio donationis poteſt fieri coram iudice
die feriato in honorem Dei, ut tenet Ioannes
Andreæ in addi. Spec. in tit. de inſtrum. edi. §.
porro circa fi. Guid. Pap. q. 215. col. 2. & Imo.
in c. cum contingat nu. 93. de iureiu. igitur in
ea non requiritur decretum iudicis, alias die
feriato in honorem Dei fieri non poſſet.
500 † Tertio accedit ratio qua utitur Bald. in
dicta l. illud, nam decretum non requiritur
niſi ad confirmandum illud, quod de ſe nõ va
let. ſed donatio facta in iudicio, uel redacta
in ſcriptis de ſe ualet, (cum quilibet in re ſua
ſit moderator & arbiter, l. in re mandata, C.
mand. l. etiam, in princ. ff. ſol. matr.) ergo non
eſt opus decreto. (& cum his dictis ſimplici
ter tranſit Conſtantinus hic inferens,
501 † quòd cum decreto non egeat inſinuatio
poterit explicari domi, uel in alio quocum-
que loco ſecundum Alberic. in d. l. illud, colu.
2. & cum prædictis etiam cõcordat Natta, cõ-
ſil. 28. num. 4. ubi ponit aliud notabile dictũ.
502 † Quòd ſi donans ſit Magiſtratus in loco ha
bens merum, & mixtum Imperium, ſatis dice
tur inſinuatio donatio, quia cum ſit uolunta-
riæ

tiæ iurisdictionis apud se ipsum fieri potest. adducit Bald. in l. sancimus, col. pe. C. eod. & Alexand. cons. 156. uiso instrumento, uolum. 2. & idem Natta consi. 402. num. 45. & consil.
503 628. nu. 9. † Roland. à Val. consi. 93. col. fin. uol. j. ubi dicit idem de donatario iudice loci quòd coram eo possit insinuatio fieri, uel coram eius uice gerente.) limitatur tamen
504 hæc conclusio non procedere, † quando tempore insinuationis comparerēt agnati donatoris repugnantes, & contradicentes ut quia donationem illam dicerent dolo, uel fraude extortam, uel calore iracundiæ emanatam: tunc enim decretum iudicis esset necessarium, ita Bal. in l. nec quicquam, §. ubi decretum, colum. 2. ff. de off. procon. Ias. in d. l. omnium, col. 2. & consi. 51. num. j. uol. j. quia post examinationem causarum deberet cōfirmari, uel infirmari donatio, quod appellatur
505 decretum secundum Bald. † sed hanc limitationem mordent Canarius in trac. insinu. q. 10. col. 2. nam in insinuatione non admittitur contradictor, nec alicuius citatio requiritur, ut in agnitione bonorum possessionis, tradit Bal. in l. fi. in princ. C. qui admi. cui insinuatio donationis æquiparatur, ut ibi per Cy. & idē tradit Bal. in d. l. illud, colum. 2. nec aliqua causæ cognitio requiritur, cum in libera facultate donantis cōsistat. l. in hac, C. eo. merito cor
506 ruit limitatio Baldi. † Ego uero eam t. neo nam in donatione dolo, uel fraude extorta supponitur ex parte donantis simplicitas potius quam deliberata uoluntas, l. j. in princip.
507 ff. de dolo, (nec † ubi subest dolus, consensus etiam geminatus, & duplicatus nocet dolum passo, l. j. C. si mai. fact. Rom. consil. 54. ui sis, prope fi. Ceph. cons. 308. nu. 47. talis enim dolus ex proposito consensum excludit. l. ele
508 ganter. in princ. ff. de do.)† Idem in donatione facta calore iracundiæ, nam consilium, & animus donantis excluditur. l. si non conuitij, C. de iniur. l. quicquid calore, ff. de reg. iu.
509 (hinc † responsionem calore iracundiæ factam non nocere scribit Bero. cons. 62. num. 19. uolum. j. sicut nec confessionem confitenti nocere si facta sit calore iracundiæ, Roman. singul. 519. per gl. in c. ex litteris, de diuort. in uer. admonita. nec iuramentum seu dictum iuratum, Bero. cons. 189. num. 4. uolum. 3. aliaque id genus de ira tradit Decian. resp. 14. num. 108. cum duobus sequentibus, uol. 3.) ergo iudex aditus id debet cognoscere, & hoc
510 comperto donationem infirmare, † cum fraude extortum non sit seruandum, l. iurisgentium, §. sed si fraudandi, & ibi no. Alexand. ff. de pact. contrario uero constito, eam decreto
511 firmari. † confirmatur hæc opin. nam contra donationem insinuatam pōt opponi fraudis exceptio, Bald. in dicta l. illud, colum. penult. q. 7. sequitur Cauar. in tracta. insinua. 2. parte
512 princ. quæst. 27. † (nec mirum, quoniam omnes exceptiones fundatæ dicuntur in æquitate, & ex ea proueniunt, l. qui æquitate, & ibi glossa, ff. de excep. do. Bar. in l. si unus, §. pactus ne peteret, col. 3. ff. de pact. & in l. j. ff. de
513 uacat. mun. † ubi dicit, quòd æquitas est mater exceptionum, & per Fed. de Sen. consi. 90. casus talis, colum. 3. Signor. consil. 139. casus, col. 2. uer. & quòd hoc per Azo. in sūma de excep. in fi. & Ang. de Aret. in §. j. Inst. de excep.
514 colu. 6. uers. capiamur tertium. † ubi dicūt omnes exceptiones esse fauorabiles. sequitur Decianus, Respon. 41. num. 25. uol. 3. tantoq;
515 † magis exceptio fraudis & doli, qui non debet alicui patrocinari, l. ita demum, in fi. principij, ff. de tutel. ubi Gl. in uers. ferat. & in l. inficiando, §. infans, ff. de furt. Gl. quæ plures concordantes adducit in l. siue hæreditaria, ff. de neg. gest. uer. consequi. & pulcher tex. in l. ita demum, in princip. ff. de arbi. ibi [*ne quis sui doli præmium ferat.*] sequitur idem Decian.
517 Resp. 2. nu. 53. uol. j. † & fraudibus semper est obuiandum, l. in fundo, ff. de rei uend. Cagno. in l. ea est natura, ff. de reg. iur. num. 19. Rol. à Valle cons. 79. nu. 95. uol. 3. Ceph. consil. 451. nu. 266. quare multum æquitati conuenit, quòd si fraudibus inductus est quis ad donandum immoderate, quòd in insinuanda donatione possit opponi fraudis exceptio quo magis impediatur insinuari, sicque) prius quam in
518 sinuetur, † cum facilius quid impediatur fieri quam quòd factum tollatur, l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui. Quæ uero dicit Canar. procedere possent quando agnati se opposuerent, propter interesse suum principaliter dicentes, quòd admitterētur non facta donatione defectum uoluntatis donatoris non
519 allegantes, tunc enim reijcerentur. † (idque summa cū ratione, cum enim quilibet in re sua sit moderator, & arbiter, l. in re mandata, C. mand. l. sed & si lege, §. consuluit, ff. de pet. hæred. l. nemo exterus, C. de iud. ita quòd iniquum est liberis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem, l. 2. in fi. ff. si quis a par. fuer. manu. agnati comparētes, & dicentes, quòd si donatio facta nō fuisset per agnatum suum, potuissēt ei succedere tollerent ei liberam rerum suarum dispositio
520 nem, quod est iniquum. † tantoque magis, quòd allegarent spem quandam uanam, & non iuridicam dicentes, quòd potuissent illi succedere ab intestato si non donasset, cum testari potuisset, & alios instituere, ut declarat Bartol. in l. fi. C. de pact. ad fi. ubi scribētes omnes sequuntur, maximè Dec. Ias. Cagn. & Dominus meus Riminald. Ias. in l. qui Romæ, §. duo fratres in pri. oppo. Barto. & q. per eum formata, idemque D. meus Riminaldus consil. 95. num. 53. quare bene conuenit, ut tali casu
521 repellantur agnati, nec audiantur.) † Secundo limitatur dicta conclusio de decreto non necessario non procedere in insinuando

da donatione facta per minorem 25. annis,
quia requiritur decretum, ut scribit Bertrá.
conf.188.num. 14.uol. 3. nouissimorum, per
l.si prædictum, & quod ibi Doctores, C.de pd.
522 min. († ego uero licet si decretum iudicis
interueniret non damnarem, abúdans enim
cautela non nocet, l. testamentum, C. de re-
sta.l.pediculis, §. Labeo ff. de au.& arg. lega.
Decianus resp.11.nu. 65. uol. j.dicens, quòd
adeo malitia creuit humana, quòd non pos-
sunt actus humani tam clarè explicari quin
sophisticam excitent interpretationé, ut post
Host. dicit Butrius in ca.nimis de excess. præ
523 la.† Attamen ipsum decretum in insinuan-
da donatione minoris necessarium nó puto,
siquidem illud interuenit quando minor do
nauit, ut supponi debet, nam clarum est alie
nationis uerbo donationem contineri, §.alie
nationis, in Auct.de non alie.aut permu.& in
alienatione rerum minoris plura debent in-
teruenire ueluti necessaria, inter quæ connu-
meratur decretum iudicis, ut tradit Specul.
in tit.de emp.& uend.§.nunc dicendum, col.
2.uers.hoc quoque. quem sequitur Alex.cons.
53.col.2.uolum.3.Corn. cons. 71. uolum. 3.
cum similibus à me copiose deductis, cons.5.
524 nu.37. † igitur si tunc quando minor dona
uit decretum legitimè fuit interpositum, ne-
cessarium non est illud repetere quádo dona
tio insinuatur. moueor ex eo, quod ponunt
Doctores in uarijs locis de minore 25. annis
qui non potest contrahere sine certis solenni
tatibus potissimè decreto iudicis secundum
ius commune, uel municipale: si enim cũ di-
ctis solennitatibus procuratorem constitue-
rit ad talem actum, uel contractum peragen-
dum, poterit ille procurator actum illum, vel
contractum absoluere nó requisitis amplius
dictis solennitatibus, ita uoluit Fed. de Sen.
conf.100.Abbas, col. 2. de quo memini: Do-
minus meus Rimin.cons.85. nu. 3.cons.178.
nu.6.ubi & in apostill. firmaui.Soc.in l.j.§.itẽ
acquirimus, ff. de acquir.poss.col.4.conclu. 7.
& Ias. num. 4. pluresq; per me cumulandi in
Rubr. infra per quas perso.nu. 9.quibus inte
rim adijciam Gabrielium Romanum in suis
conclusionibus, tit.de reg. iur. conclusi.2.nu-
525 mero 35.† sic enim dici debet in casu nostro
quòd facta donatione minoris cum decreto
non sit in insinnatione necessario repetendũ
uelut sequela donationis præambulæ.l.tutor
rerum, ff. de admi. tut. ubi uidemus, quòd si
in uenditione rei immobilis minoris fuit ab
initio in specie adhibita solennitas requisita
à iure, postea super sequella alienationis non
requiritur alia, solennitas, ponit Ias. in di-
cto §.item acquirimus, numero 5.& ita resi-

An insinuatio donationis fieri possit interuallo.

526 deo.) † Quarta sequitur ex Aretino conclu
sio, quòd insinuatio fieri potest ex interuallo
post donationem quam Bartol.& Roman. re
nent in dicta l.Modestinus, & post eos Const.
Roger.num.14.Bald.in l.fi.C.de donat. ante
nupt.& in l.unica, §.ubi autem, in fi. C.de ca
duc.toll.Ioann.Andre.in addi.Spec.de instru.
edi.§.porro, in uer.subscribat, in fi.Aug.cons.
179.columna fi. Roman. cons. 215. in princ.
Corn. cons.221.num.5.uolum.j.cons.71. uol.
2. Soc.cons.78.colum.fi.uolum.j.Bertran.cõs.
227.colum.2.uolum.2.nouissimorum Guid.
Pap.quæst.325.num. 2. (& Canar. in tracta.
insinua.quæst.2.post Specul. & Ioannẽ And.
in titulo de instrum. edi. §. porro. ubi uarias
formas insinuationis ponit, de quibus per
527 eum.) † fundatur ista conclusio in dicta l.
fi. §. similiq; modo. ubi donatio ante nuptias
facta potest insinuari cõstante matrimonio.
Sed illud est fauore mulierum constitutum, si
cur, & aliud in princip. textus (nec immeri
to; nam & Imperator in l.assiduis. C qui pot.
in pigno. dixit, [*quis enim earum non miseretur
propter obsequia quæ maritis præstant, propter par-
tus periculum, & ipsam liberorũ procreationem, pro
quibus multa nostris legibus inuenta priuilegia sũt.*])
ergo secus uidetur in alijs donationibus.
528 † Secundo in l. in hac, secundũ intellectum
Angeli, C. eod. dum dicit textus [*licere donato
ri locationem suam apud quemcum, ne noluerit inti-
mare.*] id enim Angelus interpretatur quan-
do post factum instrumentum donationis iu
dici intimatur (sequitur Constant. hic & sua-
dere uidetur textus in princ. [*ibi conscriptæ do
nationes ubicumque positarum rerum apud Magistra
tum census insinuentur*]) sed fragilis est hic sen-
sus, cum ea uerba denotare possint etiam do-
nationem in fieri, non perfectam, & sic, quòd
donator potest donationem ab eo, uel nota-
rio scriptam, quam facit apud quemcumq; iu
529 dicem intimare. † Quin alias attentabatur
contrarium per l.data, C.eo. ibi [*donationes in
teruenientе actorum testificatione conficiantur.*] & p
l.sancimus, §.exceptis, C.eod. ibi [*donationes
530 sub obseruatione monumentorum fieri.*] † nam qua
litas illa insinuationis adiecta reperitur uer-
bo conficiantur, & fieri. ergo secundum tem
pus illius uerbi debet regulari, l. in delictis,
§.si extraneus, ff.de noxal.Dec.cons.5. nume.
4 cons.139.num.5. (dixi, consil.229.in princ.
Crot.cons.4.num.22.& cons.68.nu.9.Hiero.
Gigas, cons.122.nu.13.ciuilium, non autem
531 postea interuenire. † quia quando aliqua
qualitas debet adesse certo tempore scilicet
ab origine, non sufficit si superueniat postea,
l. quid ergo, ff.de his qui not.infam.& ponit
Dominicus Marianus de Carpo inter cõsilia
D.mei Riminaldi, cons.727.num.17.quod ét
532 confirmatur. † nam tempus unum limita-
tum nó recipit alterius temporis functioné.
l.usus fructus mihi in biennium, ff. de usu-
fru.lega. Bald. in capit.licet, colum.j. de sup-
plen. negli. præla. Ias. in auct. quæ supplica-
tio.colum.2.C.de precib. imper.offer.Natta,
cons.485.nu.6.& ego dixi, cons.227.nu.65.&
cons.

consilio 278.numero 17.) Sed argumentum
procederet alio non constito, prout constat
in dicta l.data.in fi. ibi,[*gesta autem confici super
rebus alibi collatis ubicunque sufficit.*] si enim insi-
nuatio fieri potest ubicunque de re alibi do-
nata, ergo post donationem ex interuallo ne
dum quando fit, ut supra dixerat, sicque tex-
tus ille retorquetur, & communem probat.
533 † Quæ præterea confirmatur duplici ratio-
ne, prima est, quòd insinuatio est quædam a-
ctus confirmatio, ut tradit Bal.in d.l.fi. C. de
don.ante nup.in fi.princ. Soc.consi. 80.colu.
pen.uolumi.j. & est textus quèm ipsi non ci-
tant in l.sancimus.§.alijs.C.eo. ibi[*actis inter-
uenientibus corroboratæ sunt*.] Confirmatio au-
tem solet communiter fieri post actum, ut in
titu.de confir. uti. uel inut. (ubi Dec. in rub.
post Gofred.& Hosti.in summa eo.tit.& Imo
lam diffiniendo confirmationem dicit, quòd
est iuris prius quæsiti corroboratio, quia cō-
firmatio semper præsupponit aliquid prius
esse, quod confirmetur, ut not.Bal. in l.nomi-
nationis, circa fi.uersi.conclude ergo.C.de ap
pel.& in notab. casu tradit Decia. respon.22.
534 numero 31.uolumi. j. † Et confirmatio sui
natura fit ex interuallo. c.uenerabilem.de e-
lecti.Bero.consi. 73.nume.9. uolum.j.idem-
que probatur in)§.fi.supra de tutellis (ubi tu
tor datus filio emancipato a patre in testa-
mento confirmatur a præside, sicque post a-
ctum, & in terminis nostris) ita Corneus ar-
gumentatur in d.consilio 71. numero 5.uol.
535 secundo.† Secunda ratio est, quia lex requi-
rens insinuationem, tempus non limitat, sed
indeterminate loquitur, ergo sufficit eā quo-
cunque tempore facere, uel quando donatur
uel post ex interuallo.l.qui fundum.ff.de con
tra.emp.l.in uenditione. §.de tempore. ff. de
bon.auct.iud.poss. Bar.in l.j. per illum tex.ff.
de aleat.Bal.cons.256.præmittenda sunt, uol.
4.in nou.Roma. consi. 340. in primo dub.cū
alijs per Craue.cons.14.num.3.& cons.84.nu
536 mero 13. (sicut & cons.153.nume.4. † quo
post Baldum, cons.256. nu. 7.uolum.4.D. Si
mon de Prætis, Serenissimi Principis, & Du-
cis nostri Ferrariæ Consiliarius, cons.151.nu-
mero 23.dicit, quòd tempora semper sunt p-
missa, nisi expresse reperiantur prohibita.
537 † Nec ponderatio superius facta in d.l.data,
concludens est, nam potest intelligi, quod do
nationes interueniente actorum testificatio-
ne conficiantur, idest perficiantur, ut apud
Calepinum, post Ciceronem, nam si hoc ex-
pectandum sit, ut totum bellum cōficiam, &
sic de donationibus iam factis loquitur, quæ
538 postmodum insinuantur.† Quo uero ad tex
tum in l.sancimus.§.exceptis.C.eod.ibi[*dona
tiones sub obseruatione monumentorum fieri,*]decidi
tur ibi an & quando requiratur insinuatio re
spectu summæ, uel donatorum, non autē quo
tempore requiratur insinuatio, sed aliūde d:
clarandum relinquitur, propterea textus ille
non obstat, & cessant, quę de tempore limita-
539 to dicebam.) † Pulchra tamen hinc exoritur Quonsque duret facultas insinuādi.
dubitatio quousque duret hæc facultas insi-
nuandi donationem. Angelus, cons. 179. col.
fi. dixit, quòd cum actus insinuationis sit me-
540 ræ facultatis, utique durat perpetuo.† Sicut
dicimus in iure adeundi de quo in l. licet. C.
de iure delibe. super quo exemplo debet ad-
uerti, nam dictum ius adeundi durat perpe-
tuo, uidelicet usque ad annos 30. tantoque tē
pore illi præscribitur, ut not.gl. & Doctores
in l.3.ff.de acqui.hære.gl.& Doctores in l.uni
ca.C.quando non pet.par.Bar.in l.unica.col.
541 3.ff.de cōd.ex lege. † cum aliis per Ias.in d.
l.licet.col.2. qui dicit esse communem. quo fit
ex mente Angeli ut insinuationi tanto tēpore
præscribatur, sicque Angelum Canarius in-
terpretatur in tract.insinua.q.3.Rui.cons.44.
num.21.uol.2. & cum Angelo tenet Roma. in
542 d.l.Modestinus, col. fi.† Ipse tamen Canar.
in dicta q. 3. contra tenet: cum enim insinua-
tio consistat in libera donatoris facultate,
semper sine temporis præfinitione pōt suam
donationem insinuare sicut & semper dona-
543 re. cuius opinionem confirmo, † nam ius ex
cipiendi cōpetens donatori propter insinua-
tionem non factam perpetuum est, ut inquit
544 hic Faber, per l. j.in fi.ff. de excep. doli. † (Id
que regulariter in exceptionibus est consti-
tutum.§.perpetuæ.infra.de excep. in uer.sem
per, & in l.omnes. C.de præscr. 30.ann. D. Si-
mon de Prætis, cons.132. numero 69.) ergo
& ius insinuādi debet esse perpetuum. Secun-
545 do moueor, † nam quædam est facultas ex
qua per explicationem actus explicanti quæ-
ritur nouū ius prout est adire, per quod actio
uel exceptio quæritur, & tali potestati præscri
bitur annis 30. d.l.licet, cum ibi not. Quædā
uero facultas est, ex qua per explicationem a-
ctus nullum ius, actio, uel exceptio quæritur
explicāti, sed solum insurgit explicatio eius,
quod in libero explicantis arbitrio consiste-
bat, sicut est ire ad ecclesiam, uel per uiam pu-
blicam, & tunc tali libertati nunquam præscri
bitur. l. uiam publicam, & ibi not. ff. de uia
pub. tradit Ang. consilio 55. Guilielmus &
Franciscus, numero secundo, Balb.in tracta.
de præscrip.in quarta par. quintæ partis, quæ
546 stione j.numero quarto.† modo ad propo-
situm nostrum insinuatio quædam facultas
est, quæ in libera donantis potestate consistit
adeo, quòd ad eam faciendam compelli non
potest.l. fina. in principio, in uerbo, super se-
debant. C. de donatio. ante nup. & latius
probat Canari. in tracta. insinu. quæstione
quinta, & per explicationem insinuationis
nullum ius, actio, uel exceptio quæritur ip-
si donatori, sed solum insurgit explicatio
eius, quod in libero explicantis arbitrio
consistebat, ergo tali insinuationi nunquam

Z præ-

consil.105.ponderatis,nu.7.uolum.6. & copiosius,consil.125.lib.6.pract.Papi.in forma libelli,execut.sent.uers.sapiens, num. 13. ubi dicit ita practicari.Calc.consi.16.nu.44.uers. restat nunc.Soc.consi.121.uolum.3.Cur.iun. consi.fi.col.3.Beccius,consi.40.nu.5.& consi. 99.num. 10.) nimirum ergo si post tempus præfixum insinuationi per statutum ea celebrari non poterit, sicque limitatio Baldi iu-
557 stificatur ex prædictis.† (Tertio generalius & nouiter limitari posset communis opiu.de insinuanda donatione quandocumque post eam factam non procedere quando medio tẽpore inter eam,& nondum factam insinuationem ius esset alteri quęsitum ex contractu celebrato inter eum, & donatorem in re donata.tũc enim nec sequi,nec fieri posset insinua
558 tio in eius præiudicium. †moueor ea ratione,quoniam insinuatio est confirmatio donationis inualidæ prius, ut supra dixi, nu.533. sed confirmatio non retrotrahitur, ut declarat Bal.in auth.si qua mulier, in fi.C.ad Velleia.Ceph.consi.170.nu.16. propterea talis insinuatio non ualeret in præiudicium iuris alteri medio tempore quęsiti.Hinc videmus donationem post mortem donãtis insinuari nõ posse, ut per Aret.consi.123.colum.j. Canar. in tract. insinu. quæst. 29. Cor.consi. 71.uol. 2.& Francis.Beccium,consi.66.nu. 19. & 25. quod bene nota nelut ab alijs non tactum.)
559 † Quinta est conclusio quæ per Aretinum subijcitur, quòd donatio ultra 500. aureos facta sine insinuatione uitiatur dumtaxat in excessu, non autem tota, quam Bald. Angel. Salycet. & omnes probant in l. sancimus, in princ.per illum tex.C.eo.idemque tenet Angel.consi.179.colum. 5.Abb.consi.84.uolum.j. Ale.consi.4.uol.j.Dec.consi.239.num.2.consi. 432.nu.16.Soc.consi.48.col.fi.uolum.j.Anto. Rosel.in tract.de indulgen.nu.406. Lupus in Rubr.de donat.inter uir.§.17.num.6. (Cast. consi.101.super primo,colum.j.Guid.Pap. singul.844.& consi.32.Soc.iun.consi.69.num.37. & consi.77.nu.56.uolum.j.Ceph.consi. 288.colum. fi.) fundatur in d.l. sancimus, & in l. si quis argentum,§.sin autem donator, C. eod. ibi [*non totum, sed solum superfluum euanescat*,] quam ad hoc citat Soc.iun.consi. 118.num.9. uolum.2. & super hac conclusione nemo am-
560 bigit. † Ex qua comprobatur illa regula, quòd utile per inutile non uitiatur, ut Baldus Angel.Salyce.& Fulg.norant in d. l. sãcimus. Ang.in dicto consi.179.Dec.in dicto consilio 432. de qua latius per Alex. & alios, in l.j. §. sed si mihi,ff.de uerb. oblig.Paris.consi.38.nume.35.uol.j.Rum.consi.43.num. 9. uolum.2. consi.152.num.2.uol.4.consi. 75.nu.7.uol. 5. Tiraquell.de vtro.retra.tit.de retra.conuent. in fi.nu.143.& in tit.de retra.linag.in fi. num. 63.(qui distingũnt inter diuidua, & indiuidua,nolentes primo casu utile non uitiari,

secundo sic, ut etiam tenet Berous,consi.163. nu.5.uol. 3.post Doctores in c. cum super Abbatia,de off.dele.) nos enim uersamur in quãtitate,uidelicet in donatione, 500. aureos excedente, quæ summa 500.aureorum diuidi põt
561 & separari à summa excedente eam.† (unũ tamen est, quòd hanc communem conclusionem turbare uidetur:agitur enim de contractu donationis.at natura contractuum est, quòd sint indiuidui ita, quòd pro parte rescindi non possunt, ut patet ex nor. per Bart. in l.scire debemus, ff.de uer.obl.Bal.in l. cum quidam,§.præterea,colum.2.uers. pro singulis, C.de iure dot.Glo.in l. leio, ff.de in interest.quos deducit Natta,consi.479.col.penul.
562 & fi.† per hoc inferens, quòd si contractus sunt indiuidui,sequitur quòd in indiuiduis utile per inutile debeat uitiari,l.j.§.item quæritur, ff.de aqua quoti. & æsti.l.si sponsus,§.generaliter,& §.circa uenditionem ff.de donat. inter uir.glo.in l.pecunię fenebris, ff.de usur. cum similibus per ipsum Natt.ex quibus confundi uidetur decisio Imperatoris uolentis contractum donationis ultra summam legitimam uitiari dumtaxat in excessu, cum uelut indiuiduus deberet in totum annihilari.
563 †hanc difficultatem non reperio quis attingat in terminis huius quæstionis, sed bene Iason in dicta l.j.§.sed si mihi, sub num. 6. ff. de uer.ob.postquam dixit fideiussorem qui plus promisit quam principalis in nihilum teneri, l.Grece,§.illud,ff.de fideiuss.quia sic lex introduxit pro forma procedens ulterius annullãdo:unde dicitur illud indiuiduum iuris dispo
564 sitione. † Subdit secus esse in donatione,in qua licet lex pro forma requirat, quòd excedens 500. aureos debeat insinuari, tamen, quia sumus in summis, & quantitatibus uitiatur dumtaxat in excessu, dicta l.sancimus, & l. si quis argentum, §. sin autem, C.eodem.ibi [*non totum, sed solum superfluum euanescat*.] quam citat hic Constaut.
565 † Sed errore duplici labitur Iason:nam non est uerum, quòd insinuatio sit de solennitate substantiali donationis, quod patet, quia potest interuenire post actum, ut per Bartol.& Doctores, in l. uniuersa, C.de preci. imper. offer.sicque reprehendit Alciatus Iasonem, in dicto §. sed si mihi, colum.2.& Crot.numero 9. Secundus est error, quia & in casu dicti §.illud, uersamur in summis, & quantitatibus ut quia principalis centum promisit, fideiussor 150. uel 200. & tamen dicit ibi, placuit eos omnimodo non obligari, idest in ni-
566 hilum secundũ glossam.† igitur ad obiectũ formaliter ego respondeo, quòd contractus dicuntur indiuidui quantum ad contrahentes, non autem quantum ad legem. Declaro primum membrum, nam uidemus contractus ab initio uoluntarios, post quam celebrati sunt necessarios reddi,

l.sicut, C. de action. & obligatio. ideoque non potest alter ex contrahentibus altero inuito recedere, l. ab emptione, ff.de
567 pact. in fi. † quare contractus dicuntur indiuidui ex uoluntate contrahentium, & ob id in eis utile per inutile ni tiatur, quia nō possunt pro parte approbari, & pro parte improbari, l. Pedius, ff.de arbi.l.quod si duo, ff.de in
568 diem adiect.l.si quis aliam, ff.de soluti. † & est ratio, quia lex præsumit, quòd pars aliter non contraxisset, & sic istud procedit non solum considerata uoluntate utriusque contrahentium, sed etiam alterius tantum, l. cum eiusdem, ff.de ędil.edi.l.si duos, ff.de cōtr. em pt.nam non est uerisimile, quòd pars uoluerit damnificari.sic declarat Alc. in d. §. sed si
569 mihi, nu. 17. † at lex non est astricta contra hentibus, nec eorum contractibus, imo sicut ipsa contractus introduxit, l.ex hoc iure, cum ibi not. per glo. & Doctores, ff. de iust. & iure. §.ius autem gentium, supra de iure natur. pari modo potest eos tollere, uel in totum, l.cū lex, ff.de fideiuss.l.non dubium, C.de legibus. uel pro parte, quia nihil est tā naturale, quā eodem genere quodque dissoluere quo colligatum est, l.nihil tam naturale, ff.de reg.iur.
570 † Et hoc modo procedit, & intelligi debet textus, in l. siue generalis, ff. de iure dot. ubi si curator generalis ad dotem dandam constitutus, amplius doti promiserit quam facultates mulieris ualent, ipso iure promissio, non ualet, quod exponi debet in nihilum.
571 † nam quando quid ipso iure rescinditur, nullus ex eo potest effectus sortiri, ut tradit Cyn. & Bal. in auct. incestas, C.de incest. nup. Bar. in l. post contractum, colum. 4. uers. secundum tempus, ff.eod. Ang. in l.si quis post hac, colum. 2. uers. 2. limita. C.de bon. proscri. Decian. resp. 60. nu. 16. uol. j. idque plane denotat ratio sequens in textu [*quia lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta,*] & sic ex parte curatoris contrahentis, est in totum nulla promissio dotis nedum in excessu facultatū mu-
572 lieris, sed & intra cancellos earum. † uerum, quia non omnino clare, nec aperte dixerat id Terentius iuris consultus subdit [*quęrendum est tamen utrum tota obligatio,*] an quod amplius promissum est quam promitti oportuit infirmetur. & utilius est dicere, id qđ superfluum est tantummodo infirmari, sicq; sustinetur ille cōtractus pro parte, & pro parte infirmatur auctoritate legis illius Terētij, qui respectu contrahentium corruebat in to-
573 tum. † eodem modo procedit, & uenit intelligendus Imperator, in dicta l. sancimus, ut pulchre considerat Crot. in dicto §. sed si mihi, nu. 9. nam Iustinianus ibi de nouo statuit, quòd donatio non infirmetur quatenus facta sit in quantitate debita, ut probatur ex uerbo Sancimus, quod refertur ad primum, & secundum dictum. ergo uniformiter debet utrumque determinate, l. iam hoc iure, ff.de uulg.& pup.l.quāuis, C.de impub. unde sicut respectu primi dicti statuit Imperator de nouo, quòd donatio ualeat usque ad summā. 500. aureorū, sic & respectu secūdi dicti censetur de nouo statuere, quòd in excessu tantum non ualeat, quo fit, ut si illud de nouo nō statuisset in totum fuisset uitiata donatio respectu contrahētium, & ita remanet difficultas superius excitata pulchre resoluta. tu uero studiose lector, diligētius cogitabis.)
574 † Limitatur tamen hæc conclusio non procedere quando donatio facta fuit inter personas suspectas, & prohibitas, tunc enim uitiatur in totum, ut per illum textum tenet Salyce. in l. donationes, prima. C. de don. inter uir. & uxo. sequitur Soc. in l.j. colum. 18. uers. circa secundum, ff.solu. matrim. & cons. 115. colum. 2. uolum. 4. ubi dicit sic alias cōsuluisse, quodque consilium fuit approbatum à Collegio Pisano, idemque tenet Ias. in dicto §.sed si mihi, colum. 4. Alciat. colum. 7. Cur. iun. cons. 95. colum. fi. Cassan. cons. 7. num. 23. Ruin. cons. 132. colum. fi. uolum. 4. Paris. cons. 16. num. 28. uolu. j. (& Decian. respon. 39. nu. 3. uolum. 2. & respon. 32. nume. 51. uolum. 3. Ceph. alios citans, cons. 598. nu. 45. ubi quo-
575 que citat Ruinum in alijs consilijs.) † fundatur in dicta l. donationes: quatenus enim dicit donationem inter patrem & filios, uxorem & maritum amplioris quantitatis non insinuatam non confirmari, Salycetus intelligit in nihilo confirmari, motus ratione glossę, quia duobus caret adminiculis, scilicet ratione rei, & ratione personæ. unde cū in duobus peccet, in re, quia præter summam; in persona, quia facta à patre filio, ab uxore marito, uel econtra, quorum donationi lex non assistit, nulla ex parte sustineri debet.
576 † duplex enim impedimentum difficilius tollitur quam unum, l. uim passam, §.præscriptione, ff.de adult. Bald. in l.j. colum. 3. C.de
577 furt. † (& duplex funiculus plus operatur quam simplex, auc. itaque, C.commu. de succ. not. in l. Balista, ff. ad Treb. & Rol. à Val. con-
578 sil. 52. num. 3. uolum. 4.) † contrarium tamen pleriq; tennerunt, atque in primis, Odofred. in d. l. donationes, Io. Andr. in add. Spec. in tit. de dona. in uersic. hoc scias, Crot. in d. §.sed si mihi, colum. 3. in l.frater à fratre, colu. 17. ff. de condi. indeb. Aret. cons. 17. colum. 2. Rube. consi. 123. Bellon. cons. 4. colum. pen. & glo. j. quę per eos non citatur in c. fi. de do-
579 nat. inter uir. & uxo. † fundatur ista pars in l. penult. §. fi. C. eo. ubi dicit cęteras donationes præter supra commemoratas minime insinuatas sine aliqua distinctione quingen-
580 tos usque ad solidos ualituras. † idenim uerbum cæteras, omnes comprehendit, l. cæterorum, ff.de uerborum signifi. & sic donationes quoq; inter patrem & filium, uxorem & maritum

maritum,illa uero uerba [*sine aliqua distinctione*] denotant siue donatio celebrata fuerit in
581 tra,siue ultra legitimam summã.† Secundo deducitur textus in dicto c.fi.de don.int.uir. & uxo.ubi donatio inter coniuges facta, donatoris obitu confirmatur,generaliterq; loquitur ille textus, igitur etiam si facta sit in ampliori sũma,(l.j.§.& generaliter,ff.de leg. prçstan.l.de pretio,ff.de publi.in rem actio.)
582 †Tertio consideratur tex.in d.l.donationes. dum dicit [*donationem amplioris quantitatis minimè insinuatam nec per silentium donantis confirmari.*] si enim amplior quantitas est illa quæ impedit confirmationem dictæ donationis utique eatenus impediri debet ipsa cõfirmatio quatenus donatio facta est in ampliori sũma.
583 † Quia secundum limites rationis intelligitur dispositio.l.nomen,§.fi.ff.de legat.3.l.cũ pater,§.dulcissimis,ff.de leg.2.(Bart. & Doctores in l.cum hi,in princip.ff.de trans. & limitata causa limitatum producit effectum,l.
584 in agris, ff.de acquir.rer.domi.)† Quarto consideratur,quòd textus in d.l.donationes, statuit illam donationem patris & filij, uiri & uxoris,si legitimam summã excesserit debere insinuari,sicque in hoc eam adæquauit donationi inter uiuos,quæ statim sortitur effectum.sicut igitur illa ualet usque ad legitimã summã sine insinuatione, licet ultra summã sit facta.d.l.sancimus,cum similibus,sic & ista
585 ualere debet.† Quinto,nam donatio inter uiuos sustinetur usque ad legitimam summã non obstante prçiudicio donatoris,cũ sit irreuocabilis ex pœnitentia,ut hic. fortius igitur & hæc sustineri debet,cum si displicet donanti,potest pçnitere,& reuocare,sicque nullum infertur ei præiudicium quòd ualeat intra sũ
586 mam legitimam omissa insinuatione.† & ad inductionem Salyceti respondent Doctores, quòd cum ille textus ueniat interpretatiue ad d.l. sancimus, quæcumque dicuntur in lege interpretata censentur repetita in lege interpretante,l.nihil,& ibi Bart.ff.de cõiũ. cum eman.lib.§.fi.in Auct. de fil. ante dot. in str.na.(Paris.conf.69.nu.34.uol.3.& ego dixi, conf. 29. nume. 29.) sicut ergo l. sancimus,in donatione à principio ualida uult,quòd usque ad legitimam summã ualeat donatio, licet ulterius non teneat quando non est insinuata, ita dicendum est in donatione inualida ab initio respectu effectus confirmationis ut eatenus confirmetur quatenus est infra summã legitimam abinde uero supra dum
587 taxat infirmetur.†nec fundamentum glossæ de duplici impedimento facit, negatur enim, quòd adsit impedimentum ratione rei cum effectu considerato,quòd uim relicti habeat hæc donatio,ut per glossã, & Doctores in auct.ex testamento, C.de coll. atque ob id insinuatione non indiget.hæc sunt, quæ Cro. Rube.& Aret.tradiderunt in hac quæstione.
588 † Quibus non obstantibus priorem partẽ amplector per textum in dicta l. donationes, nouiter ipsum considerando prout feci,consil.37.col.fi. prçter Alciatum in dicto §. sed si mihi. uult enim textus ita demum firmas esse per silentium donatoris donationes illas [*si usque ad legitimam summã, uel eam excedentes actis fuerint intimatæ:*] clarum est enim hoc casu eas esse firmas nedum in excessu 500. aureorum, sed intra excessum. dum igitur aduersatiue subiungit [*nam amplioris quantitatis donationem minime intimatam, nec per silentium eius, qui donauit confirmari concedimus,*] debet intelligi non confirmari nedum in exces-
589 su, sed nec intra excessum. † alias ille uersiculus non bene ueniret aduersando superiori, (prout debet, quia inducit repetitionem præcedentis qualitatis,secundum Bal. notab. in l.omnes populi,colum.9.uersiculo, 3.modo possumus.ff.de iustit.& iu. ubi dicit, quòd si statuto cauetur, quòd extantibus masculis fçminç non succedant ab intestato nisi in dote, facto uero testamento non succedant nisi quatenus eis testator reliquerit, intelligitur scilicet extantibus masculis. sequitur Alexand.in l.filius à patre,columna
590 5.ff.de liber.& posth.† Ruin.consilio 176. num.8.uolum.2. uolens id procedere, licet aduersatiua posita sit inter duas orationes perfectas, modo qualitas uniformiter conueniat utrique casui,ut in quæstio.Baldi memorata, & in casu nostro pariter : nam sicut facta insinuatione firma tota remanet donatio, ita ea non adhibita tota donatio collabi debet in pœnam solennitatis non adhibitæ in dicta donatione inter personas suspe
591 ctas facta.† Secundo ponderatur, & breuius ille textus in dicta l. donationes.[*nam amplioris quantitatis donationem minime intimatam nec per silentium eius qui donauit confirmari concedimus.*] illa namque negatiua, nec,magis destruit quam affirmatiua affirmat,glossa.Castrens. & Imo.in l. hoc genus, ff.de conditionib.& demonstrationib.dixi.consi.248.
592 numero 11.† nec à negatiua casus ullus dicitur exceptus, ut colligitur ex nota. per glossam,in l. alienatum, §.donationis, ff. de uerborum significatio. Bero. consi. 117.nume.5.colum.2.dixi,consi 263.nu. 19. & hoc
593 patet ad sensum, † secundum Imo. in dicta l. hoc genus nam si dico, Titius est artifex, sufficit quòd in una specie sit artifex. si autem dico, Titius non est artifex, ne-
594 go omnem speciem artificij. † hinc dixit Fulgos. in l. iurisgentium, §. sed si fraudandi, ff. de pactis, quòd licet indefinita hominis regulariter non çquipolleat uniuersali de proprietate sermonis, l. si serui-
595 tus, ff. de ser. urb. præd. † tamen ubi profertur negatiuè çquipollet propriè uniuersali, unde ista propositio, nullus faciat, æqui-

 pollet

pollet isti, nullus quicumque faciat, sequitur Fel. in capit. 2. in fi. de treu. & pa. Dom. in cap. ut circa, de elect. in 6. Natta, cons. 66. in fi. Bec cius, cons. 66. num. 6. quare cum dicat Imperator in dicta l. donationes, donationem excessiuam non confirmari, datur intelligi, quod nullatenus confirmetur nec intra, nec praeter
596 excessum. Tertio) moueor: † namque, ut inquit ibi Glo. talis donatio patitur duos defectus, uidelicet ratione rei, & personae, ergo si non fuerit insinuata, solum silentium donatoris morientis, non debet operari posse, sup pleri que duplicem defectum, prout in solo iuramento uidemus, quod duos defectus supplere nō potest, ut colligitur ex not. per Dec. cōs. 239. colum. 2. Ias. cons. 118. col. 2. post me dium, uolum. 4. Cassan. consil. 7. colum. 6. nu. 26. Bello. cons. 4. colum. 2. (nisi geminatum sit, ut post Dec. de qua supra, ponit Ceph. cons. 409. num. 46. de quo latius dicam infra, quibus alie. licet, in princip.) merito dicta do
597 natio penitus collabi debet. † Nec uerum est, ut dicebat Crot. quòd cessaret impedimentum ratione rei, ratione supradicta, quia imò quo ad insinuationem aequiparatur dicta donatio alteri donationi inter uiuos, nō autem ultimo relicto, prout ipse deducit, in quarto fundamento supra relato, quod est suum, merito dicitur pati defectum ratione rei ubi facta est ultra legitimam summam, nec
598 interuenit insinuatio. † Non obstant adducta pro contraria parte. & primo textus in dicta l. penult. in fi. C. eod. nam respondet Ias. in dicto §. sed si mihi, quòd quando lex disponit aliquid generaliter, nunquam intelligitur loqui in materia in qua habemus legē specialem, & particularem, l. in testamentis, & ibi Salyc. notat, C. de testa. Glo. & Doctores, in l. sciendum, ff. qui satis. cog. glos. in l.
599 de precio, ff. de publ. in rem act. † (idque confirmatur, quia generi per speciem derogatur, capi. generi, de reg. iur. in 6. & clausula generalis non refertur ad specificata, l. do
600 li clausula, ff. de uerborum obligatio. † comprobatur, nam uerba legis licet generalia recipiunt restrictionem de habilitate, ne alias generaliter intelligendo inducatur aliarum legum correctio quae est euitanda, l. unica, C. de inoff. donat. capi. cum expediat, de e-
601 lect. in 6. † licèt secus sit in uerbis generalibus prolatis ab homine, quia cessat ratio correctionis praedictae, prout distinguit Bald. in l. fi. colum. j. C. fine cen. uel reli. Ias. in usibus feud. capit. j. num. 49. Rui. consi. 3. in princ. uolum. j. consil. 86. num. 11. & cons. 150. nume. 3. uolum. 3. consil. 161. num. 35. uolum. 5. Dominus meus Riminaldus, cons. 575. num. 9.
602 † sed nos habemus dictam legem, donationes, quae specialiter disponit donationem inter patrem & filium, uxorem & maritum amplioris summae non insinuatam nulla ex parte confirmari, prout supra induxi, ergo non debet ad illum casum specialem trahi dicta lex penul. generaliter loquēs, ne illum cor
603 rigat. † Secundo respondetur, quòd illa uerba [*sine distinctione*] referuntur ad dicta superius in illa lege, ubi fuerat facta distinctio donationis factae pro redemptione captiuorum, & similibus casibus, uel non, unde clausula finalis ibi declaratur secundum praecedentia, l. si seruus plurium, §. fi. ff. de leg. j. nam usque ad legitimam summam uoluit dicere textus non esse distinguēdum inter unum casum donationis, & alium, sed semper ualere debet donatio sine insinuatione, ita respondet Al-
604 ciat. in dicto §. sed si mihi. † cui addas textum non declarare quid iuris, ubi facta sit donatio in caeteris casibus ultra summam sine insinuatione, an saltem quo ad summam legitimam sustineri debeat, uel non. unde textus ille non facit, & ex alijs iuribus hoc uenit de-
605 clarandum (& quod istud sit uerissimum, † ponderò diligenter uerba quae sequuntur [*hoc etenim tantummodo ad augendas huiusmodi donationes addendum esse ex praesenti lege decernimus anteriori tempore nostra lege praecedente moderando quo usque ad 300. solidos factae donationes, & sine insinuatione firmitatem obtinere sunt iussae.*] constat enim, quòd Iustinianus uoluit addere tantum suae legi, sancimus, quae disponebat donationes sine insinuatione ualere usque ad 300. aureos ut usque ad 500. ualerent. si enim tantummodo hoc induxit ibi patet, quod quid iuris esset in excedentibus 500. aureos an in excessu tantum, uel in totum corruerent, nihil ibi induxit, nec terminauit.
606 † Ad tex. in c. fi. de donat. inter uir. & uxor. respondetur, quòd loquitur de donatione intra summam legitimam, & quae illam non excedit, probatur ex glo. j. quae ponit de excedēte legitimā sūmam allegando textum in dicta l. donationes. Confirmatur praeter ipsam glossam, nam cum textus simpliciter dicat illam donationem inter coniuges obitu donatoris confirmari, datur intelligi, quòd loquitur intra summam, cum extra illam non confirmetur eius morte sine insinuatione, dicta
607 l. donationes. † sicque textus ille debet intelligi, ut concordet dicta l. donationes, & euitetur correctio, c. cum expediat, de elec. in 6. l. j. C. de inoff. dot. & utrobique notatur, & per Bar. in extran. ad repri. uer. non obstan. Ad tertium respondetur, quòd imò ex omni parte confirmatio impeditur inducendo, ut supra fecit, nec ibi ratio ponitur secundum quam dispositio limitetur, ut puta
608 Cro. † Ad quartū concedo quidem donationem illam inter patrem & filium, uxorem & maritum quo ad requisitionem insinuationis, si sit ultra summam legitimam, aequiparatam esse donationi inter uiuos, quod statim ualet, sed casu quo sine insinua. processerit, non fuit

fuit æquiparata. Imo diuersum ius constitutū inter eam, & illam, nempe quòd ex nulla parte confirmetur, ut in d.l. donationes, inducta superius, secus in alia. d. l. sancimus, merito non ualet argumentum æquiparationis de ca su, quo dicta donatio fuerit insinuata, ad aliū quo non fuerit insinuata, (uelut ualde diuersum. l. Papi. exuli. ff. de minor.† Imo contra-
609 rium, si quidem uno ex contrarijs admisso tollitur aliud, ut per Bal. in l. j. C. de furt. Soc. Iun. consi. 31. num. 9. uolumi. j. & ego dixi, cōsilio 133. nume. 69. & contrarietas semper est euitanda, & fugienda, ur post Soc. ponit Parif. consi. 7. nume. 7. uolum. 3. Alex. consi. 141. colum. 4. uolum. 2. Decian. respon. 7. num. 75.
610 uolum. j.)† Ad quintum respondetur, quòd illa donatio sustinetur saltem usque ad legitimam summam propter bonum principium cum non sit prohibita, ut in ista de qua quæritur secus, quia prohibita est, & bonum principium multum solet operari, ut colligitur ex not. per Bar. Ang. Imo. Cast. & omnes in l. posthumus. ff. de iniu. testa. in l. 2. C. de posth. hær. inst. Fab. Christoph. & Tolen. infra de ex-
611 hær. li. in prin.† Postremo mihi non placet, quod Aret. & Rubeus dicebant dictam l. donationes, uenire interpretatiue ad d.l. sancimus. id enim negat Alci. in d. §. sed si mihi, ex inductionibus suis, & ego ex meis confirmaui, nec est par ratio inter donationem ualidā
612 a principio cum inualida.† Sed & est diuina tiua eorum sententia, quòd dicta l. donationes, illam sancimus, interpretetur, quæ nullā prorsus de illa mētionem facit. (& in iure nostro diuinatio non conceditur. l. si putator. ff. ad leg. Aqui. Corn. consi. 192. num. j. uol. 3. & ego dixi, consi. 234. nu. 84. Ceph. consi. 293. nu me. 105.) tenenda est igitur superior limita-
613 tio.† Vlterius pro maiori declaratione iurium, quę summam donationi sine insinuatione constituunt considerandum est, ꝙ de solidis loquuntur. probatur in l. sancimus, in prī. & in l. pe. in fi. C. eodem, in l. illud. C. de sacros.
614 eccl.† Hæcque solidorū nominatio pro aureis capitur. l. quotiens. C. de suscepto. lib. 10. ubi dicit esse casum Constantius Roger. in l. si pariter. §. fi. ff. eod. nam secundum eum dici tur ibi, quòd solidus legalis ualet aureum, (ꝙ non est uerum, sed eius intentio sic iustificari potest: nam dicit rex. Quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepta. pondero, quòd cum uelit Imperator libram illius summæ solidorum, in septuaginta duos solidos accepto ferendam esse sicut libram massæ auri, necessarium est, ut dicamus, quòd illa summa certa solidorum esset in auro, quia si fuisset æris aut argenti non tantum ualuisset
615 libra æris, aut argenti, sicut libra auri. † Sed &) melius probatur in §. fi. infra de pœna te-

Donatio sine insinuatione usque ad quātum ualeat.

mere liti. iunc. l. pen. & fi. ff. de in ius uoc. ibique gl. & Ias. notant, eaque iura sic unita per pendit ad hoc Syluester Aldobran. §. sed hoc iure, nu. 3. supra de Atti. tut. ubi etiam simul ad idem connectit textum in l. si uero plures. §. prætor ait. ff. de his, qui deiec. uel effud. & §. cui similis, infra de oblig. ex qua. male. & idē renet glo. Bal. & Sal. in l. quicunque. C. de ser. fug. & in l. fina. & ibi Bal. & Cast. C. commu. de leg. Io. Fab. & Nicol. de Neap. hic (demumque Petrus a Placa in Epitomes lib. j. cap. 2. num.
616 13.)† Et solidi iude sunt dicti, ut putat Budęus, quem refert Aldobrā. loco citato, quasi iusti, & integri ponderis, uel & forte melius secundum glo. in l. j. C. de uete. numis. potes. libro 10. a soliditate, quia de solo auro fiunt.
617 † Hique dicuntur aurei legales quorum. 72. libram auri constituunt. d. l. quotiens. secundum communem intellectum glo. in d. l. fi. §. fi. C. commu. de leg. & ibidem Iason, glo. in §. nos autem. uerbo solidos. Inst. de Atti. tut. Canar. in tracta. insinuat. 2. par. quæst. 31. col. fina.
618 † Merito ad unum infertur maxime necessarium, quod cum hodie aurei, quibus utimur, ut Veneti, Florentini, & id genus diminuti sint, quia minoris ponderis circunferuntur adeo, quòd 96. requiruntur ad constituendū
619 libram auri, † sequitur donationem usque ad 700. aureos, & ultra ualere posse, sine insinuatione, sicque in maiori summa aureorum nunc decurrentium ita Cast. in d.l. fi. in princ. C. commu. de leg. Ias. in d.l. fi. ff. de in ius uoc. colum. 5. Soc. consi. 48. colum. fi. uolumine j. Dec. consi. 239. num. 2. consi. 432. num. 15. Socin. Iun. consi. 118. nume. 10. uolumi. 2. Bello. consi. 4. colum. pen. & fi. Cassane. in consuetu. Burgund. rub. j. §. 7. in tex. 65. folz. numero 5. (Roland. à Valle, consi. 39. num. 40. uolumi. j. Natta, consi. 28. num. 2. & Constanti. hic me-
620 liorus relator.† ex quibus bene iustificatur do ctrina Baldi singularis in l. quicunque, colu. pen. uer. deinde. C. de ser. fug. qui dicit, quòd ubi moneta est diffinita siue taxata per legē de illa est statuendum, non de moneta uulgari sen currente. Nec obstat inquir ille, si dicatur, quòd antiqua perempta est: non enim sic est, quia id non est peremptum, quod in sua initia redigi potest. l. quæsitum. §. illud, ff. de lega. 3. & quia bonitas intrinseca est pondus, quod perire non potest, & quia genus non perit, & quia æstimatio succedit, quæ perire nō potest. l. cum quid. l. uinum. ff. si cer. peta. cum enim lex in materia donationis insinuandæ, uel nō monetam taxauerit, ut usque ad quinquaginta aureos non sit necessaria, excedens uero sic, ad aureos ueteres est recurrendum ur hodie totæquiualentes eorum loco constituantur, ueluti nonaginta sex loco septuaginta duorum: sic enim pondus idem resultabit, quod ex pari numero non resultaret, & ita Baldum sequitur in terminis nostris Ioan. Si-

chardus in d. l. sancimus, columna 2. nume. 5.
621 C. eo. tit. † Postremo circa insinuationem necessariã donationi excessiuę pulcherrime notandum est id non habere locum in donatione reciproca, quæ licet excessiua ualet sine insinuatione, ut uoluit Ang. consi. 179. col. pen. Ias. consi. 173. sub nume. 5. uol. 4. Natta, prædictos non allegans, consi. 609. num. 9. & Ceph. consi. 396. nume. 44. & plures alios cumulat Gabriel. Roma. lib. 3. titu. de donati. conclu. prima, num. 65. cuius rei ratio esse potest, quia læsionem non continet, cum hinc inde detur, & recipiatur. l. de fideicommisso, cum ibi no.
622 C. de transac. † Sed & in alio casu crederem donationem quoque sine insinuatione in excessu habere, quando modicus esset excessus ultra quinquaginta aureos, quoniam parum, & nihil solent æquiparari. c. licet causã. §. quã quam. in uer. nulla, uel modica, de prob. & Inst. ad l. fal. circa prin. in uer. pro nullo aut minimo lucro. Ias. in l. sciendum, colum. 3. ff. qui sat. cog. Mars. sing. 276. unde sicut quando donatio in nihilo transcenderet, quinquaginta aureos ualeret sine insinuatione, pari modo quando parum eos transcenderet, ua-
623 lere deberet. † Confirmatur in terminis donationis, quæ si parua sit non reuocatur per superuenientiam liberorum, ut uoluit Bal. in auct. ex cau. colum. 3. uersi. item non obstat, & ibidem Cast. colum. 2. C. de lib. pręt. & Cor. colum. 10. uersic. quinto quoque fallit. Bal. in l. Titius, in princ. & Aret. colum. fi. ff. de lib. & post. cum simil. per Tiraquel. in l. si unquam. in uer. omnia, uel partem, num. 24. C. de reuo. don. sicut enim dicto casu nõ rescinditur donatio, pariter nec in nostro rescindi debet.
624 † Id uero solum superesset animaduertere quando dici posset esse paruus excessus, qui cum non sit a iure determinatus arbitrio iudicis esset remittendus, iux. l. j. ff. de iure delibe. prout, & in casu mox relato tradit Ang. in d. l. si unquam. Soc. Rui. & Alciat. quos recitat Tiraquel. ibidem, num. 28. & 29. sicut & alios Menoch. in tract. de arbitra. iud. lib. 2. centur. 2. casu. 133. quæ singula menti tenenda sunt.
625 † Sexta succedit ex Aretino conclusio, quòd insinuationis solemnitati renuntiari non potest, quam Bar. Bal. Saly. & Imo. tenent, quos citat, & dicit hanc esse commu. quod & firmat hic Bald. Alex. in l. nemo potest, num. 41. Crot. nume. 21. Mod. Bono. 415. Ripa. num. 17. Aquens. num. 21. Ruin. col. 14. Fel. in c. si diligenti, nu. 11. de fo. compe. Soc. consil. 67. colum. 5. nol. j. late Cana. in tract. insinu. q. 29. Io. Lup. in repe. rub. de don. inter uir. & uxo. §. 17. colu. 2. num. 6. Constan. Roger. in l. Modestinus, nu. 44. ff. eo. (Cephal. consi. 208. num. 15. Oldrad. consi. 173. Io. And. in add. Specu. in titu. de instrumen. edi. §. porro, in ulti. addi. Signor. consilio 181. colum. 6. uer. nec huic obst. Bal. in l.

An insinuatio-ni renũtiari possit.

data. colum. 2. C. eo. & consi. 451. columna j. uolumi. j. Decian. resp. 39. num. 32. uolumi. 2. & respon. j. nume. 70. uolumi. 3. Ang. consilio 179. ulti. & consi. 59. in fi. ubi dicit se ita consuluisse in ciuitate Castelli cũ Baldo suo germano, ut Baldus de quo supra reperitur, &
626 consi. 101. colum. fi. uolum. 3. † Barb. consi. 16. uolumi. 2. qui testatur hanc esse commu. Rolan. à Valle, consi. 39. num. 35. uolumine j.) fundatur hæc conclusio pluribus rationibus quas refert Sal. in l. pen. C. eo. & Doctores supra memorati, illa uero potissime quam po-
627 nit Aret. hic. † natura nanque insinuationis introducta, est ne fiant fraudes. l. data. C. eo. igitur ei renunciari non potest, ut no. in §. quia uero, in Auc. ut sine prohi. matri. (sicque dicunt Bar. & alij, quos citat Aret.) † sed tu consi-
628 dera, quòd in d. l. data, non præcise dicitur, quòd donatio facta sine insinuatione continet fraudem, sed quòd occasionaliter hoc
629 potest euenire, quòd insit fraus. † merito talis fraus a lege præsumpta uidetur tolli posse per renũtiationem prout tradit in terminis Dec. consi. 432. colum. fi. nume. 23. qui licet loquatur stante iuramento in renuntiatione idem tamen uidetur posse dici eo remoto.
630 † Quia dolus præsumptus etiã futurus simpliciter remitti potest, licet in dolo uero secus sit constitutum, ut no. Butri. in c. fraternitatis, colum. 9. uersi. fallit quarto, de testi. Bal. in l. j. C. de usufr. Ias. in l. si unus. §. illud. in fi. ff. de pact. Rni. in l. nemo potest, colum. 10. in fi. ff. de leg. j. Dec. consi. 178. columna pe. (Soci.
631 Iun. consi. 94. num. 3. uolum. 4. † quod adeo uerum est, ut nec Princeps, ante reatum cõmissum possit remittere penam inflígẽdam, quia esset inuitare ad delinquendum, ut post Butrig. tradit Sal. in l. castitatis. C. ad l. Iul. de adult. Natta, consi. 528. num. 15. & sic ad uersandum in dolo uero data opera delinquendo propter impunitatem repromissam.
632 † Quinimo etiam si diceremus donationẽ sine insinuatione factam dolum uerum continere, quia tamen ille dolus uirtualiter præcessisset actum donandi supponendo, quòd donator inductus sit ad donandum ex dolo donatarij, utique per simplicem renuntiatio-
633 nẽ insinuationis uidetur remitti posse: † dolus enim uerus de præterito remitti potest, ut not. Bar. in l. quidam decedens. in princ. ff. de adm. tu. in l. Aurelius. §. Caius. ff. de lib. lega. glo. & Doctores maxime Ias. in d. §. illud. Soc. consi. 73. uolumi. 3. Decis. Neapo. 220. nume. 8. Paris. abunde, consi. 49. num. 45. consi. 90. numero 34. uol. j. Bero. quæstione 21. num. 4. unde uidetur ex prædictis periculosa satis hæc
634 ratio, quam posuit Aret. hic. † Diligentius tamen aduerti debet super ea, procedit enim de mente iuris eam deducendo prout facit Bar. in d. l. Modestinus. Imo. in c. cum contingat, nume. 40. de iureiur. & Canar. in dicta q. 29.

29. dicunt enim, quòd insinuationi renuntia
ri non potest, quia quòd fiat insinuatio non
est in fauorem donantis indnctum, sed, alio-
635 rum, ne fraudes fiant. d.l. data. †quæ lex con-
siderat clādestinas ac domesticas fraudes ad
aliorum agnatorum forte perniciem, qui nō
facta donatione succederent, merito mirum
non est, si renuntiatio insinuationi nihil ope-
636 ratur, † quia non ualet renuntiatio, quando
agitur de præiudicio alterius, quam renuntiā
tis, ut tradit Bar. Cas. & alij maxime Dec. in l.
pen. nu. 26. C. de pact. (Natta, consi. 609. num.
42. post Butri. & Abb. in c. si diligenti, de fo.
637 compe.) †Et posito, quòd renuntiatio cuius
piam sibi noceat, nunquam tamen alteri no-
cet. l. j. C. commu. rer. alie. l. si post mortem. ff.
de bon. poss. cont. tab. Bar. in d. l. pe. colum. 2.
uersi. 2. casu. Bologni. consi. 43. Tiraquel. de re
tract. in titu. de retract. linagi. gl. 2. numero 4.
638 † (Nam renuntiatio expressa restringi de-
bet ad personas expressas, nec ad alias exten-
di potest, ut late per Dec. cōnsi. 379. colum. 2.
consi. 452. numero 21. & consi. 625. numero
6. Decian. respon. 8. numero 75. uolumine 3.)
639 † Non obstat modo, quòd simus in fraude
præsumpta a lege, ut dicit Dec. in d. consilio
432. quia ex quo super ea se fundat textus in
d. l. data, & ultra lex procedit actum annullan
do, ut habetur in l. illud. C. de sacros. eccl. ibi,
[*non aliter ualeat nisi actis intimata fuerit.*] (il-
640 la †namque uerba, non ualeat, futuri tempo
ris actui resistunt, ut per Bar. in l. cum lex. col.
2. ff. de fideiuss. & ubi lex prohibet, actus in cō
trarium factus est nullus. l. non dubium. C. de
641 legib. † Et illa dictio, Nisi, uim conditionis
habet. l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de
cond. & demon. & ubi quid conditionaliter
exprimitur censetur esse de forma. l. prætor
in prin. ff. de coll. bo. Bal. ī auct. matri, & auię.
C. quando mul. offi. tut. Rol. à Valle, consi. 49.
colum. 2. uol. 3.) certe renuntiatio nihil ope-
rari potest. c. is qui fidem, de spons. Rip. in l. ne
642 mo potest, numero 56. in fi. ff. de leg. j. † Nō
obstat insuper quod supra dicebam de dolo
præsumpto, qui remitti potest: nā ultra quòd
contrarium tenuit Cast. in d. §. illud. & post
eum Igneus, in l. contractus, numero 29. in fi.
ff. de reg. iur. (sicut & Cephal. consi. 405. nu.
29.) dici† potest illam conclusionem proce-
643 dere in dolo præsumpto, qui in non facien-
do consistit, ut si tutor administrat non faciēs
inuentarium, secus in eo, qui in faciendo con
sistit, ut in donatario, qui præsumitur indu-
cere donatorem ad sibi donādum, nam talis
dolus in faciendo remitti non potest. Ita di-
stinguendo tradit Dec. & Cagnol. ille nu. 40.
644 hic 103. in d. l. contractus. †Qui Cagn. sub-
iungit aliter etiam distingui posse inter do-
lum præsumptum uersutiæ, & dolum præsum
ptum desidiæ, & negligentiæ. primus enim
remitti nequit, secundus sic, quia primus in
doli crimen uere cadit in quo uersamur. d. l.
data. ibi [*si quidem clandestinis, ac domesticis frau-*
645 *dibus.*] (†Quotiens enim quis se fingit ami
cum alicuius, & illum tacite ac secrete, ut ini
micum tractet, unumque corpore, & extrinse
cus, alium uero animo intrinsecus ostendat
unum ore dicendo, & aliud corde gerendo,
proditorie facere dicitur, argumēto. l. j. ff. de
præuar. l. atletas, & l. pen. ff. de his, qui no. inf.
quibus ita dicit Bero. consi. 165. num. 12. uo
lumi. 3. talis enim uidetur donatarius indu-
cens ad suum commodum donantē ad sibi
donandum, quod est perdere. l. filiusfami. ff.
eodem, sub colore, uel spe plerumque uanis,
646 & falsis.) † Vel & tertio modo distingui po-
test, quòd quando pars cuius fauore dolus p̄-
sumitur, dolum remittit, tunc admittitur, ut
suo fauori possit renuntiare, nam consensus
eius facit præsumptionem iuris cessare (. Nec
mirum, † quia spontaneus consensus purgat
647 omne uitium. l. si ob turpem. ff. de condit.
ob tur. causam. l. 2. C. quod met. causa. Imo li-
cet sententiæ, & rei iudicatæ maxima uis sit,
adeo, ut pro ueritate habeatur. l. res iudicata.
ff. de reg. iur. l. causas, uel lites. C. de trans. l. fi.
648 C. senten. rescin. non posse. †tamen renun-
tiatio plus potest, quam sententia, quia sentē
tia fertur in inuitum. l. inter stipulantem. §. j.
ff. de uerb. ob. l. & summa cum ratione. §. fi. ff.
649 de pecul. sed† renuntiatio præsupponit ani-
mum, & consensum renuntiantis. d. l. quæri-
tur, & l. si quis iusiurandum. C. de iureiur. c.
95 o quam periculosum. 7. q. j. †Et ideo licet sen-
tentia contra rem iudicatam non ualeat. l. j.
C. quā. puo. non est nec. c. exposita. de arbi. ta
men potest rei iudicatæ renuntiari, & ualebit
renuntiatio. l. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de
pact. Alex. in l. iudex postea quam. columna 2.
uer. sexto fallit. ff. de re iudi. consi. 77. in causa
& lite, colum. fi. cons. 212. uiso, in prin. uolum.
2. Paris. consi. 5. num. 43. uolum. j. consi. 5. nu.
16. uolum. 2. Decian. respon. 39. numero 46.
uolum. 2. huius autem consensus, qui facit p̄-
sumptionem iuris cessare, redeundo ad rem
651 nostram, †adferri potest) exemplum in hære
de, qui potest legatario remittere cautionem
de utendo, & fruendo arbitrio boniuiri, ut
not. glo. & Doctores in l. j. C. de usufr. (Docto
res in l. nemo potest. ff. de leg. j. Aret. noter su
pra de usufr. in prin. Imo. & Docto. in [illegible] fi. nu.
12. de pignor. Arius Pinel. in l. j. 2. pa. nume.
76. C. de bon. mat. Franc. Marci, deci. 820. nu-
me. 4. prima par. Gabrie. Roma. lib. [illegible] de usufr.
conclu. j. nume. 43. Borgninus Caualcaneus,
ta tract. de usufr. mul. relic. nume. 149.) quia
potest renuntiare fauori [illegible] lex enim, quæ p̄-
sumebat dolum futurum in legatario usufru
ctus ad fauorem hæredis, cessat, & eius præ-
sumptio consentiente hærede in cuius fauo-
652 rem lex dolum prædictū præsumebat. † Itē
aliud exemplū dari potest in terminis Butrij

in

in c. fraternitatis. de testib. dum uult, ꝙ post didicita testificata, quis possit producere testes parte contraria consentiente, quia præsumptio timoris subornationis in nouis testibus inducendis, auct. qui semel. C. de proba. cessa parte consentiente in cuius fauorē lex ita præsumebat. Idemque tenet Marian. in d. c. fraternitatis, casu 30. num. 65. & Gabriel. Roman. lib. j. de testi. conclu. 21. num. 74. plu-
653 res allegans.) † Sed quando quis uult remittere dolum qui per legem præsumitur non fauore sui, sed alterius, tunc non potest, quia præsumptio doli, quæ non est in fauorem remittentis inducta non cessat, & ideo illa durante, si ualeret remissio daretur occasio de-
654 linquendi. † exemplum in testatore, qui nō potest legatario cautionem prędictam remittere, ut not. in d. l. j. (Cast. consi. 221. colum. j. uolumine 2. Pic. in l. Titia, cum nuberet. §. Titia. q. 54. ff. de leg. 2. Neuiz. consi. 9. numero 12. Rolan. a Valle, consi. 92. colum. j. uolumi. j. Plot. in l. si quando, nume. 606. c. un. ui. uer. nec potest testator. Clarus, in §. testamētum, q. 64. & q. 66. Cra. consi. 187. num. 7. cum simi. per eundem Caualcaneum, num. 148.) cū non fauore testatoris, sed hęredis lex dolum præsumat. Ita distinguēdo pulchre declarat Rui. consi. 69. colum. fi. uolumi. 2. consi. 97. nume. 8. uolumi. 5. dicitque Salycetum sic distingue-
655 re in l. fi. C. arbi. tut. † modo in proposito nostro lex dolum præsumit non fauore donantis, sed aliorum atque ob id insinuationem introduxit secundum Bar. & sequaces de quibus supra, merito donans non potest renuntiando insinuationi talem dolum præsumptum remittere, quia præsumptio legis non cessat ex quo non est in fauorem donantis in-
656 ducta, sed alterius. † Non obstat, quòd de dolo uero pręterito dicebā, qui remitti potest: procedit enim si remissio specialis interuenerit, adeo, quòd uerba generalia non sufficiūt. l. actione. in uerbo, specialiter, & ibi no. Alex. Ias. & Doctores, Dominusque meus Riminal. C. de trins. sed hic dato, quòd insinuationi renuntietur, non tamen dolus dicitur specialiter remissus, ex quo de illo uerbum factū non
657 fuit. sic ergo rō Bartoli defensatur. † Vltra quam & cæteras, quæ allegantur nouam adijcio: sicut enim quando quid alicui promittitur ob delictum iam commissum propter qđ præmium rursus inuitatur ad delinquendum talis promissio non ualet. l. si plagij, & ibi Ias. columna fi. ff. de uerbo. obli. sic in quæstione nostra quando donans insinuationi renuntiat (donatario sciente, & assentiente) talis renunciatio ualere nō debet, alias † donatarius
658 ob dolum suum, qui tamen est. l. j. iunc. gl. ff. de fid. tut. l. item exigit. ff. de dolo. Albet. in l. 3. ff. de crimi. stell. præmiaretur ex donatione per renuntiationem insinuationis confirmata. iterumque ad delinquendum inuitaretur, hoc est ad inducendum eundem, uel aliū
659 ad sibi donādū, quod esse nō debet. † (Quia dolus aut malitia alicuius sibi prodesse non debet, sed nocere. c. 2. de do. & contu. unde uidemus, quòd quamuis offerens, & interpellans moram suam purgare, & aduersariū in mora constituere dicatur, quando offerens seu interpellas dolum committit, sua interpellatio, & oblatio sibi non prodest nec aliū in mora constituit. l. sed & si per emptorem. §. fi. cum glo. ff. de act. emp. Alex. in l. si seruū. §. sequitur, columna 2. ff. de uerb. oblig. Bero.
659 consi. 196. numero 6. uolum. j.) † Septima succedit ex Aretino conclusio, nunquid ratione iuramenti ualeat donatio sine insinuatione, refertque duas opiniones, alteram Baldi & Saly. negatiuam, alteram Ioannis Andreæ, & Imolæ affirmatiuam, neutramque firmat subdens timore iuramenti noluisse consulere. tu præter eum adde, quòd hanc conclusionem late disputat Soc. consi. 77. colum. 5. cō-
660 silio 80. colum. 6. uolum. j. † (Et Horatius Mādosius in additio. ad Romanum consi. 12. plures enumerat partem negatiuam tenentes, sed longe numerosiores adducit in additionem, consi. 26. quique sæpius communem testantur. Prioremque partem tenet) Cur. consilio 66. cum sequen. Crot. in l. nemo potest. nume. 21. ff. de leg. j. Canar. in tract. insinu. 2. par. q. 30. eamque communem dicit Baueri. in tract. de uir. iuramenti prima par. uer. 22. nume. 35. & Ferrari cautela sua 33. colum. 3.
661 multos accumulans † opinio tamen Ioannis Andreæ magis communiter recipitur, ut firmat Alex. in d. l. nemo potest, dicens, quòd ita sæpe consuluit prout reperitur, consilio 4. colum. pe. consi. 125. colum. pen. uolumine j. consi. 31. colum. 3. consi. 82. in fi. uolumine 2. consi. 20. colum. 2. uolumi. 3. repetito consil. 217. uolum. 6. consi. 133. num. 10. uolumine 7. Idemque late tenet Aret. consi. 2. consi. 47. &
662 consi. 76. † Dec. qui magis communem dicit consi. 239. numero 2. consi. 432. colum. penu. consi. 488. nume. 6. Rube. consi. 59. numero 2. Soc. Iun. consi. 118. nume. 11. uolumi. 2. Ias. consi. 51. numero 3. uolumi. j. Paris. consilio 33. numero 45. consi. 69. nume. 67. uolum. 3 Grat. respon. 70. numero 28. uolumi. j. Cur. Iun. consilio 47. columna 4. Rui. consi. 172. in fi. consi. 180. numero 14. uolumi. j. consi. 159. numero 15. uolumi. 4. Bello. consi. 60. colum. fi. Bertran. late consi. j. numero 19. uolumi. 2. consi. 78. numero 7. uolum. 3. priorum. Cagn. in l. j. numero 18. C. de pact. Io. Durant. de arte test. titu. 2. caut. 10. colum. 2. (Bero. consi. 56. numero 9. uolumi. j. Rui. consi. 126. nume. 8. uolum. j. & alij copiose relati quorum plerique magis communem testantur per Gabrielium Romanum libro 3. titulo de donatio. cōclu. 2. numero 66. de quibus etiam dixi, cons. 242. numero 24. cum sequentibus, nunc.)

Ego

663 † Ego uero pro breui resolutione distinguo duos casus, primum de iure municipali secundum de iure communi. circa primū stante statuto, quòd donatio debeat insinuari infra sex menses, alias ex nunc sit nulla. si quidē iuramētum simpliciter fuit præstitum super obseruantia donationis nulla de insinuatione mentione facta, dico, quòd tale iuramentum non confirmat donationem aduersus nullitatem, quæ surgit post donationem cele
664 bratam.† Quia iuramentum intelligitur rebus sic stantibus. c. cum P. de renunti. c. quemadmodum. de iureiur. Paris. consi. 110. nume. 35. uolumi. j. Cassane. in consue. Burgun. rub. 7. §. 2. numero 9. Boer. decis. 204. numero 21. Rui. consi. 170. numero 13. uolum. j. Menoc. consi. 84. numero 56. † quod regulariter in
665 quibuscunque contractibus, & conuentionibus obseruatur, ut habeant implicitā clausulam, rebus sic stantibus. l. continuus. §. cum quis. ff. de uerb. ob. l. quod Seruius, & ibi Ias. ff. de cond. ob cau. c. quemadmodum. iunc. gl. de iureiu. Natta, consi. 148. numero 22. post Anch. consi. 82. num. j. Rube. consi. 147. numero 3. post Corn. consi. 189. columna 3. uolum. 2. quos adduxi, consi. 262. numero 26. hac igitur ratione dicitur iuramentum non confirmare donationem aduersus nullitatem post eam causatam ex insinuationis defectu quā statutum requirit infra sex menses fieri nec
666 facta fuerit limitato tempore.) Ita† Fed. de Sen. consi. 281. Butri. & Imo. in c. cum contingat, in 7. memb. num. 79. de iureiur. Soc. consi. 77. colum. fi. consi. 80. columna antepen. uolumi. j. Bal. nou. consi. 78. colum. 2. inter consilia Soccini, uolum. j. Aret. consi. 2. columna 2. Cur. Iun. consilio 141. columna fi. Corn. cōsilio 186. num. 2. uolum. 2. Barba. consilio 43. numero 33. uolumi. j. & fuit de mente Alexā. consi. 125. columna pen. uolumi. j. & clarius ponit, consi. 170. numero 5. uolumine 7. (idēque tenet Gabri. Roma. lib. 3. titu. de dona. conclu. j. numero 67. demumque Mandos. in addi. ad Roma. consi. 26. uerbo iuramento, in fi. dicens ita caueri statuto Romano dispo nente donationes non insinuatas etiam iuratas nullius esse roboris, uel momenti, quod est clarius supra memorato de iuramento nō loquente, & iam prædictis concordat etiam
667 Iul. Clarus in §. donatio. q. 18. in fine.† Non omitto tamen, quòd in illo pungit in contrarium Soc. Iun. consi. 130. numero 13. uolum. j. loquens de statuto requirente contractū debere denuntiari, uel de illo solui gabellam, q̄ sunt solemnitatæ requisitæ post contractum, sicut & insinuatio, & tamen tenet post Rom. consi. 517. colum. fi. tale statutum non porrigi ad contractus iuratos, motus quia cum donator iurauerit donationem perpetuo ratā habere, & contra eam non facere aliqua ratione, uel causa, dicitur complecti etiam casus prædictos denuntiæ non factæ, uel gabellæ nō solutæ, uel ut in casu nostro insinuationis nō factæ, quia uerba simpliciter, & generaliter prolata debent simpliciter, & generaliter intelligi de quacunque causa. l. j. §. & generaliter. ff. de leg. præst. & cum tale iuramentum seruari possit sine dispendio salutis eternę, debet omnino seruari. capi. cum contingat, de iureiur.
668 † Sed a priore sententia non recedo quoniam tale iuramentum debet in dubio referri ad causam, quæ adsit tempore iuramenti c. cum inter, de renun. & rursus intelligi debet si res in eodem statu permanserit, ut not. in c. quemadmodum. de iureiu. & sic, quòd donatio insinuetur denuntietur, uel soluatur gabella, ut statutum mandat, quare his non factis tempore statuto surgit noua causa, quæ non erat tempore iuramenti in esse deducta, quodque fuit præstitum sub ea conditione si prædicta fierent, sicque res desijt esse in terminis suis, merito iuramētum ligare nō debet.)
669 † Si uero donans expresse iurauit seruare donationem non obstante, quòd postea nō fuerit insinuata, tunc tale iuramentum cōfirmat donationem, ut tenent Soc. Bal. nouel. & alij in consilijs proxime citatis, (uel quòd nominatim fuerit ipsi statuto cum iuramento renuntiatum dicendo, quòd donatarius nullū præiudicium incurrerit, si registrari donans non faceret instrumentum: tunc enim donatio ualidatur iuramento, ut tenet Federic. de Sen. in allegato consi. 281. uersus fi.) quem refert, & sequitur Imo. in d. c. cum contin-
670 gat, numero 79. † Plus plerique uoluerunt idē iuris esse, si quis cum iuramento renuntiauerit omni iuris, & legū auxilio, daro quòd expresse dicto statuto non renuntiauerit. Ita uoluit Rui. consi. 51. numero 20. & consi. 180. numero 15. uolum. j. Gozad. consi. 87. nume. 13. & Cur. Iun. consi. 47. colum. fi. mouentur isti, maxime Ruin. quia per dicta uerba uide-
671 tur renuntiatum dicto statuto:† nam iuris appellatione uenit ius municipale secūdum Abb. in rub. de consu. maxime uero in casu nostro, ubi si non ueniret ius statutarium sub illo uerbo iuris, id esset superfluum, quia sub uerbo legum, continetur ius commune. intelligitur ergo per dicta uerba renuntiatum iuri nedum communi, sed etiam municipali,
672 † ut euitetur superfluitas uerborum. l. si quā do. ff. de leg. j. c. si Papa, de priui. in 6. (glo. in l. j. ff. quod met. causa, & in l. 3. §. ait prætor. ff. de ui. & ui. arm. Dec. consi. 10. numero 14. & consi. 18. num. 4. Decian. respon. 30. num. 27. uolumine 3. Rui. consi. 68. numero 8. & 9. uo-
673 lumi. 4.† nam sub dispositione generali non continetur id, de quo in specie prospectum fuit. l. cohæredi. §. qui patrem. ff. de uul. & pu. l. uxorem. §. felicissimo. ff. de leg. 3. l. Stichus. in prin. l. alimenta. §. basilicæ. ff. de ali. & cib. leg. l. doli clausula. ff. de uer. obl. l. sanctio legum.

ff. de

ff.de pæn.Alex.consi. 25.colum. fi. uersic.sed quando.uolum.j.consi.11.colum.2.ad fi.uolumi.2.Rui.consi.101.num.5.consi. 122.uol. 2.Ias.in l.talis scriptura.colum. pen. uer.adde.ff.de leg.j.Dec. consi.14.nume.5.uersic.& ad hoc.D.meus Zuccard,in l.j.numero 78.C. de pact.& Senatus Pedemon.Decis.167.nu.j.

674 † Cuius in promptu ratio est, ne quod est specificatum uideatur superfluum.Corn.consilio 229.uolum.4. unde cum fuerit renuntiatum omni iuris,& legum auxilio sub illo uerbo iuris, generali non debet comprehendi ius commune propter uerbum legum id specificans, ne quod est specificatum superfluū remaneat, sed restringi debet ad ius municipale, & in terminis nostris hoc) argumento Romanus utitur ad unguem, consi. 251.col. 2.licet Ruinus eum non citet, quem sequitur

675 Dec.consi.452.colum.3.in fi.†Secundo monentur Ruinus Gozad.& Cur. Iun. supra memorati ex not.per Bar. in auth. matri & auiæ. C.quan.mul.offi.tut.colum.pen. uersi. quid si renuntiauit, & in l.si quis sub conditione, columna 6.uersi.quæro quid si.ff.de test.tut. ubi tenet, quòd per illam clausulam uidetur renuntiatum beneficio Velleiani,pariter ergo

676 dicto statuto.† Sed tu considera periculosam uideri hanc decisionem:cum enim Ruinus loquatur de dicta clausula indefinite posita, uidetur duntaxat ad præsens tempus referenda.l.si ita.ff.de auro,& argen. leg.sicque uidetur donans renuntiare beneficio statuti sibi tunc competenti, non autem in futurum competituro, quale est statutum de quo agitur donationem post sex menses non insinua

677 tam annullans:†merito cum misterio Alex. consi.21.columna 5.uolum.3.& Corn. consi. 221.colum.pen.uolumi.j. consi.69. columna 4.uolumi.2.uolentes hanc clausulam operari ponderant,quòd in casu suo fuerat renuntiatum omni iuris,& legum auxilio competenti,& competituro,sic enim bene auxilio statu

678 ti futuro renunciatum dicebatur. † (Hinc Romanus,consi.472.in fi.negat per hanc clausulam simplicem censeri renuntiatum beneficio cedendarum, quod quis habiturus est non statim, sed post alicuius conditionis implementum,sequitur Paris.consi. 110.colum.

679 fi.uolum.j.†Hinc & Alex.consi.108. num.6. uolumine 6. dicit,quòd simplex renuntiatio intelligitur de iure præsenti, non autem de illo, quod postea oriatur, quia prius non intelligitur renuntiatum, quam natum. unde Corneus,consi.55.in fi.uolum.3. in terminis dictæ clausulæ dicit, quòd cum talis renuntiatio fuerit simplex,intelligitur de iuribus, & auxilijs, quæ tunc competebant,non autē de futuris.Idemque in alio casu dicit Alex.consilio 43.columna pen.uolumi.3.parique modo Romanus,consi.22.Dec.consi.379.nume. 109.& Grat.respon.29.numero 36.uolum.2.

680 †Ponderant dictam clausulam porrigi ad futurum quando dictum fuit,omni legum auxilio competenti,& competituro,alias secus.

681 Et ratio prædictorum est,†quia renuntiationes sunt stricti iuris,& stricte interpretandæ, ut per Calder.consi.5.de præben.Card.consi. 120.in fi.Paris.consi. 7.num.73.uolumine 2. Soc.consilio 96.in fi.uolumine j.Grat. respō. 66 numero 18.uolumi.j. Dec.consi.419.numero 9.consilio 461.colum.2.consi.495.numero 19.consi.625.numero 6.Cra.consi.200. numero 10. Ceph.consilio 427. columna 2.

682 † Imo plerunque apponuntur cum parua causæ cognitione secundum Cardi.consilio 30.colum.pe.Dec.consilio 352. columna pe. Paris.in d.consi.7.& contra naturam renūtiationis est ut extendatur ad futura.l. si ita scriptum.§.si sub conditione.ff.de leg.2.quam rationem facit Tiraquel. de retract.linag.§. j. glos. 9.numero 121. quare conclusio Ruini

683 uidetur esse dubia.† nihilominus in casu statuti prædicti saluari potest dicentis,quòd donatio debeat infra sex menses insinuari, alias ex nunc sit nulla,pondero clausulam illam ex nunc, quæ retrotrahit dispositionem, & facit tempus futurum in esse tempori præsenti, & sic, quòd effectus actus tunc gerendi trahatur ad tempus præsens,cle.j.cum glo.de concess.præb.Ang. & Ias.in l.j.C. de codic. Doct. in l.huiusmodi.ff.de uerb.ob.& in l.Lecta. ff.si cer.pet.Guid.Pa.q.588.Fel.in c.licet causam, columna 4.not.6.de probat. Soc. Iun. consi. 106.numero 28. uolumi. j. & ego dixi in alio casu,consilio 146.numero 23.propterea,quādo qs renuntiat omni iuris auxilio,dicitur renuntiare iuri sibi competēti, de præsenti ex statuto,quod eo tempore donationem annullat si non fuerit insinuata in futurum tempore ab ipso statuto præfixo, & ita dicitur renūtiare iuri sibi competenti de præsenti,non au

684 tem de futuro.† Præterea) saluando conclusionem Ruini,& sequacium dici potest, quòd ubi oratio indefinite profertur, & de magno præiudicio tractatur, siquidem per disponentem, quia indefinite locutus est, potuerunt præuideri omnia futura, tunc extenditur ad futura.Ita declarat Bar. in d.l. si ita, columna pen. & in l. fi. colum. j. C. quæ res pig. per l. si

685 seruitus. ff.de ser. urb.prædi.†Si uero nō potuerunt præuideri, quæ futura erant, tunc ea non ueniunt, sed tantum præsentia. d.l. si ita. (Rursus, quando dispositio profertur ab homine siue sine tempore siue etiam per uerba præsentis temporis, si tamen res concessa sit uariabilis,uel dubitari possit,quòd uarietur, extenditur etiam ad futura, probatur in l. qđ in rerum. §. si quis post. & in l. si ex toto. in prin.ff.de leg.j. l. cum fundus nominatim, ff. de leg.2.l. fi. §.fi.ff.de lib.leg. l. Mella.§. sed si alimenta, ubi etiam not.scribentes.ff.de alim. & cib.leg.Bar. & alij in d.l.si ita.canonis.post glo.

gl.j.c.quia circa.de priui. & iu c.fi.de reſcrip.
Decia.reſpon.123.nu.80.uol.3.) ſed nos uer-
ſamur in primo capite, utriuſque diſtinctio-
nis Bartoli:donans enim,qui renuntiauit om
ni iuris, & legũ auxilio potuit prævidere nul
litatem futuram donationis ob defectum in-
686 ſinuationis a ſtatuto inducendam,†cum ſta
tuti præſumatur ſcientiam habere.l. leges ſa-
cratiſſimæ , & ibi nor.C.de legib.& actus inſi-
nuationis ad ipsũ ſpectet.l.ĩ hac.C.eo.§.illud.
in Auct.ut ſra.fil.cum ſimil. per Canar.in trac.
inſinu.q.4.(Item dicta donatio ab eo facta ua
riabilis erar, ut ualitura ſi inſinuabitur infra
tempus ſtatuti,uel nulla ſi non inſinuabitur)
merito per dictam clauſulam intelligitur uo
luiſſe renuntiare auxilio dicti ſtatuti in futu-
rum', ſibi competituro ob defectum inſinua-
tionis,& illo ſtatuto nolle uti dicto caſu adue
687 niente,quod bene nota.†Pręterea,quod mi
rabilius eſt,etiam ꝙ donator de inſinuatione
mentionem nõ fecerit in promiſsione ſua iu
ramento ſirmata,nec omni iuris,& legum au
xilio renuntiauerit, ſi tamen æquipollentem
fecerit renuntiationem, ſatisfactum dicetur
688 †cum non ſoleat curari, quid ex æquipollẽ-
tibus fiat.l.mulier.ff.ad Treb.l. ſi mater. C.de
inſt.& ſub.exemplum ſi promiſit pure,libere,
& mere,nec ullo unquam tempore reuocare,
infringere, annullare, uel aliquã ingratitudi-
nis cauſam allegare,uel aliam quancunque ra
tionem quomodocunque,& qualitercunque
opponere in iudicio, uel extra. ex quo enim
pure promiſit, ideo non ſub conditione ſi in
689 ſinuabitur, (actus enim† purus lõge differt
a cunditionali.§.omnis,infra de uer. ob. re-
manetque purus , ubi non ſit in eo repetitio
condicionis.Bar.in l.in repetẽdis. ff.de leg.3.
Bero.conſ.64.nu.35.uol.2.Item cum promi-
690 ſerit libere nõ reuocare,annullare,&c.†ver-
bum illud libere, denotat ſine cõtradictione.
c. j.uerbo libere,& ibi no.Archi.de ſupplẽ. ne
gli.præl. in 6. Alex.conſ.214.col.2.uol.6.Idẽ-
que Goz.conſ.27.col.2.ubi dicit uerbum libe
re,idem denotare, quod ſine aliquo impedi-
mento,& contradictione.ſequitur latius Rol.
691 à Val.cõſ.42.nu. 18.uol.j.† Item ſine aliqua
re extrinſeca,diuus Thomas ĩ 2.2. q.19.art.4.
& ſine diſtinctione,Bal.in l.precib.col.pen.C.
de impub.demumq; nihil obſtante.Cor.conſ.
106.uo.j.Gozad.conſ.91.num.7.& Rol.à Val.
992 cõſ. 2.col.pe.uol.4.†ſed plene Bar.in l.alio,
nu.9.ff.de ali.& cib.leg.Soc.cõſ.170.col.5.in
prin.uol.2.Rui.conſ.219.nu.3.uol.j.Menoch.
conſ.10.nu. 10. datur intelligi,quòd ipſe do-
nans non poteſt allegare ſtatutum prædictũ,
quod annullat donationem non inſinuatam
debito tempore,ſic enim contradiceret,& im
pedimentum illius ualori adijceret, remque
extrinſecã, & diſtinctionem,& obſtaret,quo-
693 rum totum oppoſitum promiſit.† Addo, ꝙ
donans promiſit nõ ſolum pure,& libere, ſed
etiam mere,non annullare,&c.quod uerbum
mere,ſignificat idẽ, quod pure,quodq́ue nul-
lam habet mixturam alterius rei,ſed ab ea ſe-
paratum reperitur, ut in declarando rationẽ
quare dicatur Imperium merum,tradit Bart.
in l. Imperium. ff.de iur.om.iud. & ibi Dec.&
ego latius,num.295.citans Vaconium a Va-
cuna,lib.6.declarati.c.221.Gillotum,in trac.
de iuris. & Impe.lib.j.c.5.circa fi.Petrum Lo-
riotum,in eodem tracta. ſic ab eo nominato
axiomate.4.Frãciſcum Hotomanum in com-
mentario uerborum iuris, Feſtum , Plinium,
& Ciceronem,quos allegat Ferdinan.Vaſqui-
us,lib.j.controuerſ.Illuſtrium,capi.4.nu.2.de
mumque Lexicon iuris, in uerbo merum. er-
go patet , quòd huic promiſſioni ſuæ de non
annullanda donatione mere factæ noluit ali-
quid comiſcere, propter quod annullari poſ-
ſet,ut quòd poſtea non eſſet inſinuata tempo
694 re præfixo a ſtatuto.†Tãtoque magis, quòd
promiſit nullo unquam tempore annullare,
cum enim de tempore ſic indeterminate lo-
cutus fuerit ſua promiſſio uerificari debet in
quocumque tempore tam futuro,quam præ-
ſenti.l.qui fundum.ff.de contr.emp.l.j.§.me-
miniſſe.ff.de uen.inſpici. Bar. in l.j.in prin.ff
de alea.cum ſimilib.per Crane.conſ.14.num.
3.& conſ.84.nume.13.dixi,conſ.163.in fine.
695 †Poſtremo,) cum inter cætera promiſerit
donator aliquam ingratitudinem non allega
re,quæ cauſa ſtatim non annullat,ſed in futu-
rum cum committetur ingratitudo.l.fi.C.de
reuo. don.ſequitur, quòd cætera uerba pro-
miſsionis pariter futurum debeant reſpicere
ut æqualis fiat determinatio.l. nam hoc iure.
ff.de uulg.& pup.l.quamuis C.de Impub.cum
uulgaribus.unde ex prædictis dicitur renun-
tiatum nullitati donationis cauſandę ex poſt
uigore ſtatuti propter inſinuationem non fa
ctam.& ita tradit pulchre, Corn. conſ. 69.co-
lumna 3. & 4.uolumi. 2. (licet non ita plene
deducat, nec ſingula uerba ponderet, ut ego
feci.)cuius opinionem ſenſit uno uerbo Soc.
conſ. 80. columna fi. uolumine j. dum dixit,
quòd ſi donans iurauit ſeruare contractum
non obſtante defectu inſinuationis , uel
quid æquipollens,tũc procedit opinio Cano-
niſtarum uidelicet , quòd donatio ualeat, &
ſit confirmata: dicendo namque, uel quid ę-
quipollens,pro comperto habet ſufficere uer
ba,& promiſsionem,quibus utitur Corneus.
696 † Venio nunc ad ſecundum, uidelicet de
iure communi,in quo dicens,quòd ſi quis iu-
rauit, & expreſſe renuntiauit inſinuationi,
donatio confirmatur uigore iuramenti ſe-
cundum Soc.Are. & Doctores ſupra citatos,
quibus addo Bertran. conſ.34.numero octa-
uo,conſ.233.numero ſeptimo,conſ.301.nu-
me.4.uol.j. nouiſſimorum. (quod etiam con
firmatur:nam ſi non poteſt ſimpliciter renun
tiari ſolemnitati inſinuationis, ut ſupra dixi

697 post multos, nume. 625. † consequens est, ut
accedente iuramento bene fieri possit, & ua-
leat renuntiatio, quod plures effectus patere
solet, & inter cæteros, quòd pacta iuramen-
to firmata æquiparantur statuto, ut not. Bar.
in l. si. colum. 3. uers. & quid in casu. C. de pac.
Decian. respon. 31. num. 75. uolum. j. qui plu-
res alios effectus iuramenti ponit. unde si-
cut statuto fieri posset, quòd expressa renun-
tiatio insinuationi ualeat, ita facta per pa-
ctum cum iuramento ualere debet.) si uero
698 † simpliciter iurauit non contrauenire, ta-
li casu tenuit Cald. cons. 2. de iureiu. donatio-
nem non confirmari iuramento, idque tenet
Cur. Iun. cons. 66. col. fi. Rui. in l. nemo potest,
col. 15. ff. de leg. j. & Crot. sub num. 21. de men
te Federici de Sen. in dicto cons. 281. inducē-
do, ut per eos, (qui Crot. idem tenet alios ci-
tans, cons. 76. num. 14. & hanc opi. cōfirmat
699 post Ang. con. 58. quem citat: † nam donans
qui allegat defectum insinuationis non ue-
nit contra pactum, sed solum arguit negligē-
tiam donantis, [*uel, ut arbitror uoluisse dicere, do
natarij,*] ideo non incurrit peccatum seu per-
iurium, cum ex noua causa uelit donationem
impugnare, quæ noua causa non includitur
in iuramento. c. cum P. Goffre. de renun. secū-
do, nam donatio prætermissa insinuatione iō
est nulla, quia præsumitur facta in fraudem,
& sic ad euitandum fraudem lex introduxit
700 insinuationem. l. data. C. eo. † at ubicunque
lex aut statutum præsumit fraudem in aliquo
contractu, iuramētum interpositum super il
lo contractu eum non firmat. Bal. Sal. & Cast.
in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. uēd.
Bar. in l. omnes populi, in 2. q. tertiæ princi. ff.
de iust. & iu. Roma. cons. 12. Abb. con. 72. quin
701 que dubia. † Tertiò donatio non insinuata
nulla est in odium donatarij, qui neglexit eā
insinuari, at ubi lex uitiat actum in odium ali
cuius, iuramentum non firmat eum. l. sanci-
mus, in prin. C. eo. iuncta doctrina Bar. in l. si
quis pro eo. 4. memb. ff. de fideius. Quartò, nā
lex prohibet donationem in esse deduci nisi
fuerit insinuata. l. illud. C. de sacros. eccl. cum
ergo hic actus sit interdictus conanti nisi ser-
uata solennitate insinuationis non firmatur
iuramento, quia qui non paret superiori ma-
la morte morietur. capi. secundo, de maiori-
tate, & obedien. hoc est excommunicabitur,
702 † cum excommunicatio sit quædam mors.
capitulo, per uenerabilem, qui fili sint leg. ex-
communicatio uero non imponitur nisi præ
cedat mortale peccatum, capitulo, nemo. 11.
quæstione tertia. cum ergo iuramētum istud
sit nutritiuum peccati non firmabit dictum
contractum. capi. quamuis, de pact. in 6. sicq;
Cro. insistit in dicta l. nemo potest, ultra Rui.
culus opi. pariter tenet Ceph. consi. 208. uo-
703 lum. fi.) † Sed arbitror eos male loqui, con-
traque magis communiter receptam senten-
tiam Ioannis Andreæ, quam plurimi sequun-
tur supra relati, num. 661. & præter eos Gui.
Pap. consi. 23. numero 7. Alciat. in capi. cum
contingat, nume. 170. de iur eiur. Ias. abunde
cons. 118. colum. 2. uolum. 4. Cagno. in l. si qs
obligatione, nume. 6. ff. de regu. iu. Probus in
c. quamuis. de pact. in 6. in addi. Ioannis Mo-
naci. Constantius Rogerius in l. Modestinus.
ff. eo. num. 49. ubi pluribus utitur argumen-
tis, ut per eum, qui omnes tenent donationē
sine insinuatione iuramēto firmatam ualere.
704 (sicut & Decian. † respon. 31. numero 79. uo
lumine primo, plures adducens, qui commu-
nem testantur, Alciat. respon. 54. post Corn. in
auth. sacramenta pub. C. si aduer. uend. uers.
quarto infertur. ubi dicit, quòd in practica
non putaret ab hac opi. recedendum. Alba.
cons. 4. numero 20. qui dicit esse magis cōm-
munem, Thobias Nonius, con. 1. numero 13.
& cons. 56. numero 12. dicens ab ea in iudicā
705 do recedendum non esse.) † Confirmaturq;
ultra Doctores, nam bonum est argumētum
de personis ad res. l. si inquilinos. §. si ita lega
tum. ff. de leg. j. l. qui plures liberos. ff. de uul.
& pup. Ias. in l. si ita sit scriptum, num. 6. ff. de
leg. j. Euerard. in sua centuria locorum lega-
lium, cap. 38. (& e contra Ias. in l. ait prætor.
secunda. §. fina. sub nume. 3. ff. de iureiur. De-
706 cia. respon. 11. numero 25. uolum. j.) † Sed
donatio prohibita ratione personarum iura
mento firmatur, & ualet, ut patet in donatio
ne inter uirum & uxorem, prout tenet Bar.
in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Fal. Guil. de Cu.
& Alberic. in l. sed & si possessori. §. item si iu-
rauero. ff. de iureiur. Abb. & Imo. in d. c. cum
contingat, in 10. membro, Cast. & Ias. abunde
707 plures cumulans, † dicensque magis esse cō
munem in l. pacta, quæ contra, colum. 2. C. de
pact. (Gabrie. Romanus cæteris uberius, lib.
3. titu. de donati. conclu. 4. dicens, quod iuramē-
tum supplet insinuationis defectum, per inte
gram fere col. fimbrias in allegando cōcordā
tes dilatans, hancque magis communem es-
se dicens. Portius Imolen. ab eodē sumēs cō
clu. 2. li. 2. Rol. a Val. cōs. 77. ī prī. uo. j. Viuius
ī suis cō. opi. uerb. donatio a pře filio.) Mar
si. in pract. crim. §. secū. qst. nu. 59. Boer. decis.
92. nu. 6. Dec. con. 231. col. 2. Rub. cons. 25. nu.
5. cons. 54. col. j. Rui. cons. 179. nu. 3. uol. j. cōs.
131. nu. 3. uo. 4. Are. cōs. 84. 2. dub. Soc. Iu. cōs.
44. co. 2. uo. 2. Bertran. cōs. 215. nu. 4. cōs. 301.
nu. 3. cōs. 327. nu. 4. uol. j. nouissimorū. Paris.
pari modo supponit esse magis cōm. cōs. 86.
nu. 46. uol. 3. Cattel. Cotta, li. suo memorial.
in uet. donationes inter uir. & uxo. ubi dicit,
quod secundū hanc opi. sæpius uidit iudicari, cū
multis aliis qui possent cumulari, de quib. po
nit Celsus Hugo, cons. 115. nu. 7. dicens, stilus
Regiæ audiētiæ pro affirmatiua cōsueuit sniam
ferre. lateque firmat Bursat. consilio 183. co-
708 lum. secunda. † Idem uidemus in donatione
inter

inter patrem,& filium in poteſtate,quæ ratio
ne iuramenti valet,& ſuſtinetur,ut tenet Bal.
in l. ſi. uer. quid ſi fuir. C. de uſucap.pro do.
conſi.430.præmittendum eſt, uolum.j.alias
362.uolum.3.Abb.in d.c.cum contingat,co-
lumna fi.Aret.conſi.17.col.3.conſ.72.in fine.
Alex.conſi.20.colum.j.uolum.3.& in l.ſi do-
709 natione.C.de colla.†vbi Iaſ.Dec.& D.meus
Rini. teſtantur eſſe commu. plures citando.
Et idem Dec.conſi.202.Craue.conſi.102.co-
lumna 2.Pariſ.conſi.69.num.128.uolumi.3.
Bertran.conſi.35.colum.j.conſi.62.nume.4.
conſi.135.numero j.uolum.j.nouiſſimorum.
ubi dicit, quòd iſta uidetur eſſe hodie com-
munis ſententia,tam ſcribentium in iure,quã
conſulentium, quam præterea late tenet Iaſ.
conſilio 118.colum.j.uolumi.4.Soc.Iun.con
ſilio 13.colum.j. uolum.2.Rui.conſi.179.co-
lumna 2.uolum.j.conſi.96.numero 5.uol.5.
710 Capici.deciſ.56.colum.j.†eamque commu
nem fatetur Alciat.in d.c. cum contingat.nu
me.207.prout & alij paſſim fatentur(quibus
addo Decium,conſ.432.numero 4.& cõſilio
454 numero 12. Decianum reſpon. 28.num.
30.uolum.3.Berouni,conſi.53.num.19.uol.
1.& Neuiza.conſi.8.qui relatis quibuſdam te
nentibus oppoſitum,colum.2.recitat infini-
tos hanc concluſionem affirmatiuam tenen-
tes, concludens quòd eſt uerior,& commu-
nior,quam tenet inſuper Franciſcus Beccius,
conſilio 20.nume.4.& Burſat.in allegato cõ-
ſilio 183.nume.5.ex his igitur) ad argumen-
tum ceptum deueniendo, dico,quòd ſi dona
tio prohibita ratione perſonarum iuramen-
to firmatur,pari modo donatio prohibita ra
tione ſummæ ſine inſinuatione,& ſic ratione
rei maioris, quam ſit conſtitutum iuramen-
to firmari debet,arguendo de perſonis ad rẽ,
711 ut ſupra.†Nec me mouet argumentum Rui
ni,& Croti in d.l.nemo poteſt. columna 15.
quia dictum Federici de Sen. in dicto conſil.
281.quo mouetur,non procedit in terminis
iuris communis,de quo nunc loquimur,nam
eo iure donatio non inſinuata uſque ab ini-
tio nulla reputatur.l.ſancimus,in prin.C.eo.
in uerbo, [*pro non ſcripto.*] unde cum nullitas
adſit tempore donationis,& iuramenti uirtu
te illius debet cõfirmari, ſicque declarat Soc.
conſi.77.& Bal.nouel.conſi.ſequen.uolum.j.
Aret.conſi.2.& conſi.77.Cor.conſi.69.colu.
4.uolum.2.reſtringentes dictum Federici ad
terminos ſtatuti, quod annullat donationem
ex poſt. Secus autem de iure communi,quo
ab initio donatio reputatur nulla non ſecu-
ta inſinuatione, merito iuramentum proui-
det hoc ſecundo caſu,ceſſatque ratio Federi-
ci prout ipſi latius deducunt.(Minus me mo
uet,quod inquit Crotus, poſt Angelum,cõ-
712 ſilio 59.†quòd donans allegans defectum
inſinuationis non uenit contra pactum, ſed
ſolum taxat negligentiam donatarij, ſicque
monetur ex nona cauſa, quæ non includitur
in iuramento. Quia ſi promiſit donans non
reuocare, infringere, nec annullare donatio-
nem, nec aliam quancunque rationem oppo
nere quomodocunque,& qualitercunque in
iudicio,uel extra,neſcio uidere quomodo di
ci poſſit,eum nõ uenire contra pactum, nam
ex diametro contrauenit ei dicens donatio-
713 nem non ualere defectu inſinuationis,† qđ
facere non poteſt,nam pacta per uiam contra
ctus facta ſeruanda ſunt.l. quod ſemel.ubi gl.
& Bar.ff.de decret.ab ordi.fac.& in l.item.ff.
quod cu.uniuer.no.Bar.in l.omnes populi.in
4.q.3.prin.ff.de iuſt.& iu.cum ſimil.per Alex.
conſi.101.col.1.2.& 8.& conſi.215.col.2.&
3.uolum.2.Decian.reſpon.23.num.69.uol.1.
714 †tantoque magis, quòd negatiue promiſit
nõ reuocare, nec annullare donationem &c.
quæ uerba trahi non poſſunt, ut affirment.l.
Titia.§ ſi ff.de manu.declarat Bal.in l.2. C. de
715 cond.inſer.Natta,conſi.18.num.9.†Imo ue
ro cum adiecerit, nec aliam quancunque ra-
tionẽ opponere,quomodocunq; ,& qualiter
cunque talia uerba uniuerſalia negatiua, de-
ſtruunt omne quicquid inueniunt,glo.& Do
cto.in l.hoc genus.ff.de cond.& demon.Nat-
716 ta,conſi.636.num.113.† Et cum ſint gemi-
nata non patiuntur reſtrictiones.Iaſ.conſilio
86.colum.2.uolum.4.Calca.conſi.17.colum.
2.Quin dici poteſt, quòd promittens uolue-
rit inuenire modũ ſupra ſuperlatiuum,prout
fecit Ouidius in Ibin dicens.

Qui mala cum tuleris plurima, plura feras.

quaſi dixerit promittens,licet illa præceden-
tia uerba, nec aliam quamcunque rationem
opponere, trahantur ad omnia, tamen ſi ma-
ximo maius inueniatur, etiam ad illud pro-
miſſio ſua trahatur ex illis ſequentibus quo-
modocunque,& qualitercunque,ſicque in no
tabili caſu arguit Crauet.conſi.294.colum.
14.uerſicu.13.conſidero,quod bene notandũ
717 eſt.† Circa uero ſecundum fundamentum
Croti diligentius eſt conſiderandum, ne nos
decipiat:nam dum dicit, quòd ubi lex aut ſta
tutum præſumit fraudem in contractu, iura-
mentum interpoſitum ſuper illo contractu
eum non firmat ex Doctoribus allegatis per
Crot.id concedo,ſicut & ego pluribus confir
maui, conſilio 5.numero 143.at in quantum
dicit Crot.donationem ſine inſinuatione fa-
ctam ideo nullã eſſe,quia præſumitur in frau-
dem facta, hoc nego, nec Croto concedo,
718 †licet enim ad euitandas fraudes lex intro-
duxerit inſinuationem.l.data.C eodem,po-
tiſſime inter coniunctas perſonas, a quibus
quis facilius decipitur,quam ab extraneo,iux
ta illud,Nulla maior peſtis, quã familiaris ini
micus,ut Bald.Salyc.& alij dicunt ibidem,ta-
men non inde ſequitur,quòd donatio facta ſi
ne inſinuatione præſumatur in fraudẽ facta.
alioquin nunquam iuramento confirmare-

tur, quod esset deponere communem opinio
719 nem supra firmatam,† nec sola proximitas
sanguinis sufficit ad inducendam præsum-
ptionē fraudis. l. si quis post hac. ver. si quid.
C. de bon. damn. sed opportet, quòd causa p̄-
cedat ob quam fraus præsumatur, ut declarat
Bar. in l. post contractum, colum. 2. num. 3. ff.
eo. puta delictum præcedens, uel quid aliud.
720 quare cessat fundamentum secundum.† Ad
tertiam rationem, quam dicebat Crot. dona-
tionem nō insinuatam nullam esse in odium
donatarij, qui neglexit eam insinuari, idque
probabat, quia insinuationi non potest renū
tiari, ut supra late dixi, nume. 625. unde hinc
colligitur, quòd in eius odiū fuit inducta iux.
gl. in l. tamen si. ff. ad Macedo. merito iuramē-
to firmari non debet donatio non insinuata
iux. doct. Bartoli in l. si quis pro eo. in 4. mēb.
721 ff. de fideiu.† ubi uoluit, quòd quando iu-
ramentum tendit ad firmandum contractum
inualidum in odium eius, qui suscipit iura-
mentum contractus non ualidatur iuramen-
to, & cum Bar. tenet Ang. ibidem. Ego respō-
deo, quòd ubi uerisimiliter iurans non indu
ceretur ad delinquendum contractus iuramē
to deberet firmari, exemplum in filio recipiē
te mutuum, licet enim tempore Macedonis
filius non obligaretur ex mutuo etiam cum
iuramento, quia sic agebatur, & frequentaba
tur, lexque præsumebat delictum in filio con-
722 tra patrem pro restituendo mutuum:† atta
men cum hodie in quocunque loco Christia
norum, communiter ex mutuo uerisimiliter
non inducantur filijfamilias ad tantum ma-
lum, quòd parentes occidant, & in eorum ni-
tam conspirent, imo uero id abhorrent, iura
mentum debet obligare iurantem taliter, q̄
absolutionem petere non possit. sicque con-
tractus iuramento debet confirmari. Ita sin-
gulariter dixit But. in c. cum contingat, de iu
reiu. num. 14. uer. Quintus casus, quem sequi
tur Imo. sub num. 60. colum. 3. & Alex. in ad-
di. Bar. in d. l. si quis pro eo, in quarto memb.
ff. de fideius. at in proposito nostro, quando
quis donauit alteri sine insinuatione cum iu-
ramento, nō per hoc uerisimiliter inuitatur
ille, uel alius ad offendendum donatariū nec
econtra, merito debet donatio prædicta iura
723 mento confirmari.† Ad quartum fundamē
tum Crotti considerandum est, quòd à legi-
bus præfixa fuit pœna annullationis, ubi do-
natio facta fuerit ultra legitimam summam si
ne insinuatione. d. l. sancimus, in pri. & l. illud
C. de sacrosan. eccl. propterea illa incurritur,
& non alia, quia species debet magis attendi,
quam genus. l. sanctio legum. C. de pœn. & de-
clarat Bal. in l. legis uirtus. ff. de legib. sicque
cessant, quæ dicit Crot. de excommunicatio-
ne. huic autem annullationi donationis oc-
currit, & medetur iuramentū donatoris. quo
724 sustinetur donatio,† nam licet de iure ciui-
li ubi fiebat actus contra legem nullus esset,
& iuramentum super eo interpositum. l. non
dubium. in fi. C. de legib. tamen iure canonū
secus est constitutum, quo iuramentum præ-
stitum, quod uergit in damnum salutis, æter-
næ, seruari debet omnino. c. quamuis, de pac.
725 in 6. d. c. cum contingat, & † per Alex. consi.
59. col. 3. uol. primo, post Host. & communi-
ter alios in c. quemadmodum, de iureiu. ubi
dicunt in materia iuramenti cum sit quid spi
rituale, non debemus attendere dispositionē
iuris ciuilis, cum non spectet ad forum suum
& ideo, quod habetur in d. l. non dubium, cor
726 rectum est de iure canonico.† Quinimo se-
cundum terminos etiam iuris ciuilis dici po
test iuramentum debere operari confirma-
tionem donationis excessiuæ factæ sine insi-
nuatione secūdum distinctionem Iacobi Bu-
trig. quam recitat Bal. in d. l. non dubium. 17.
oppo. quando enim contractus secundum na
turalem æquitatem, & secundum merum ius-
gentium habet esse, licet secundum solemni-
tatem iuris ciuilis non habeat esse, tunc iura
mentum dat contractui esse, & formam esse,
uerbi gratia minor ex necessitate uendit sine
decreto æquum est, quòd ualeat contractus,
ius tunc ciuile repugnat, quia deficit solemni
tas decreti. hoc igitur casu si interuenit iura-
mentum omnia roborantur per iuramentū,
quia robur iste est diuini iuris, & habet istud
iuramentum causam subsistendi, unde posito
quòd minor luserit precium non debet con
tractus rescindi, & ita loquitur auct. sacramē-
727 ta puberum. C. si aduer. uend.† si uero cōtra
ctus non continet naturalem æquitatem tūc
iuramentum non supplet illud. d. l. non du-
bium, & l. si quis inquilinos. §. fi. ff. de leg. j. ut
quando est contra bonos mores, puta si quis
iurat se non reuocaturum testamētum, cum
tale iuramentum auferat sibi liberam testamē
ti factionem secundum Bar. uel ut plenius de
clarat Didac. in j. par. relecti. §. 3. sub num. 12.
uer. quarto hinc. at nos in primo casu uersa-
mur, contractus enim donationis excessiuæ
habet esse secundum naturalem æquitatem,
& merum ius gentium, ut pacta seruentur. ue
rum, quia deficit solemnitas insinuationis iu-
ramentum roborat donationem, quare tan-
dem patet sublatis, sigillatim fundamentis
Crotti, firmam remanere conclusionem com
munem, quòd donatio excessiua sine insinua-
tione iuramento firmetur.) pulchrum tamen
est perquirere quid si per fidem seu sub fide
donationem seruare promiserit, an habeat
uim iuramenti. breuiter Cagnol. in l. si quis
maior, numero 100. C. de transac. plures alle-
gans, & dicens esse commu. tenuit quòd sic.
licet & alios citet in contrarium, & potissime
Corsetum, qui de communi testatur, sed mi-
hi probabilis admodum uidetur distinctio
Didaci Couuaru. in capitulo, quamuis. de
pact.

pac.in 6.in 3.par.§.2.numero secundo,quòd
si sub fide Christiana, uel Christi fuerit dictũ
habeat uim iuramenti,quia fides Theologica
fuit considerata, secus si ut humana dicendo
sub fide simpliciter, uel sub fide nobilitatis,
idque probat ex Caietano,& alijs,ut per eum
quem sequitur Arius Pine. in l.2.C.de rescin.
uend. in 2. par.cap. j.num.13. & Bursa.consi.
78.colum. pe. uer. sexta,quod bene notandũ
728 est uelut in locis uulgaribus nõ tactum.† Li
mitatur nunc ista conclusio non procedere
in donatione facta per unum Iudæum alteri
Iudæo: non enim iuramento donantis confir
matur,ut signanter tradit Castren. consi. 90.
uisa quadam scriptura, uolu.2.mouetur pul-
729 chra ratione,†quia iuramentum hodie ma-
iorem habet auctoritatem de iure canonico,
quam olim haberet de iure ciuili, nam olim
si non ualebat contractus principalis, nec iu-
ramentum ualebat. l. non dubium.in fi. C. de
legi.l.si quis inquilinos. §.fi.ff.de leg.j.at ho-
die secus est de iure canonico, dummodo ser
uari possit sine peccato. c. cum contingat.de
730 iureiu. † & hoc propter periculum animæ,
quod ius canonicum considerauit circa Chri
stianos,quorũ Papa protector est,& director
quantum ad spiritualia,& concernentia peri
culum animarum, ideo in illis seruandum est
ius canonicum, non autem ciuile illi contra-
rium iux.not.per glo.in c.2.de regu.iur.in 6.
(cap.j.& 2.de ope.no.nun.cap.fi.de præscr.&
ibi Inno.Abb.& Imo.cum simil. per Decian.
respon.108. nu.40.uolum.3.Ceph.cons.305.
731 num.3.)† Sed Iudæorum animæ non perti-
nent ad protectionem Papę,uel Ecclesiæ,cum
nihil ad eã de his,quæ foris sunt.2.q. j.c.mul-
ti.c.gaudemus.de diuor.merito si Iudæus iu-
rat in contractu celebrato cum Iudæo, uide-
tur,ꝙ ecclesia nullo respectu debeat se intro-
mittere. Ideo tale iuramentum destitui uide
tur auctoritate iuris canonici,& remanere in
sola auctoritate iuris ciuilis ueteris, & pro-
pterea si non ualet principalis contractus do
nationis ultra quingentos aureos sine insi-
nuatione.l.sancimus. C.eo. in uer.[*pro non scri
pto,*] utique non;ualet etiam iuramentum illi
annexum per regulam dictę legis, nõ dubiũ,
732 & dicti. §. finalis. † & cum hac limitatione
transit Bauer.in tracta. de iureiura.q.22.Soc.
cons.65.col.pe.uolu.j.& disputando sequitur
nouissime Bero.in c.j.nume.195.de constitu.
& in similibus terminis idem Soc. tradit,con
silio 66.colum. pen.cons.70.col.fi.uol.j.Rui.
cons.159.colum.pen.& fi. uolum.5. Dec.in c.
j.nu.27.secun. lect. de const. & Speculũ aureũ
in 3.par. pri. sui tract.de ordine iudic.nu.55.
733 †Super qua tamen limitatione dubitari pos
se uidetur ex notatis per Ioannem de Selua,
in tract.de iureiu. q.4. pri. par.ubi dicit,ꝙ ĩ
ueteri testamento iurabatur hoc modo, uiuit
Deus,uiuit anima mea.gl.in summa 22.q.j.ca.
& iurabũt,ea.causa.ubi dicitur,& iurabunt ui
uit Dominus in ueritate, & iudicio,& iusti-
tia,idemque Regum 4.c.4.& Hiere. cap.4.uel
iurabatur alio modo,hoc faciat mihi Deus, vt
j.Regum cap. 24.& 25.quæ iuramenta refert
734 ipse Ioan.de Selua.†igitur cum ueteri testa
mento, quod Iudæi seruant. c.qui sincera.45.
dist.& ponit Lauten.de Palla.in tract.de succ.
ab inte.num.203.cum seq.cognitum sit & in-
ductum inter Iudæos iuramentum, dicendũ
uidetur,ꝙ si Iudæus donauerit excessiue alte-
ri Iudæo sine insinuatione uigore iuramenti
735 debeat confirmari donatio.† Sed nihilomi
nus saluari potest limitatio præcedens, quia
iuramẽtum stricti iuris est,& stricte uenit in-
terpretandum,ne iurans incurrat periurium,
ut respondit Fed. de Sen.cons.210.circa me-
dium,per tex.in c.pen. de iureiu.& in c.cleri-
ci.de uerb.sig.Craue.cons.242.col.3.Beccius,
736 consi.52.num.40.& consi.99.num.30.†Dũ-
taxat enim ligat,& operatur iuramentũ quan
tum de consensu constat, & non ultra.c.quẽ-
admodum. c.ad nostram. de iureiu.cum sim.
per Dec.consi.242.num.2.cum seq. Paris.cõs.
20.num.118.uol.j.Decian. respon.2.nu.138.
uol.3.at si Iudæus more ueteris testamẽti iu-
rauit,uiuit Deus,uiuit anima mea,quorũ uer-
borum sensus est,ut exponit Ioan. de Selua lo
co citato,ita hoc est uerum sicut est uerum,ꝙ
Deus uiuit, uel anima mea uiuit, & tunc ni-
hil deseruit tale iuramentum ad obseruantiã
donationis.stãt enim simul,quòd uera sit do-
natio per Iudæum facta,quodque non possit
eam dicere falsam uigore iuramenti,quod ad
hoc tendit, sed ꝙ nõ ualeat ob insinuationis
defectum iuramentum prædictum non tollit
nec impedit de hoc non loquens.Si uero mo
re Christiano iurauit Hebræus sub literis ta-
men Hebraicis non contrauenire nec annul-
lare donationem,&c.& tunc idem dici debet
per rationem Castren.supra relatam,quem se
quitur etiam Cur. in auct. sacramenta pube-
rum,nu.59.C.si aduer.uend.quare sequitur li
737 mitationem esse ueram.† Secundo limita-
tur non procedere,quando iuramentum do-
natoris,si confirmaret donationem,tenderet
in præiudicium tertij:tũc enim donationem
non confirmat,prout in notab.casu tradit So
cin.Iun. cons. 69.numero 40. uolumi.j. post
Soc.Dominum suum, cons.77.colum.6.uolu
mi.j.(nec immerito, nam†si per rescriptum
Principis non censetur tertio fieri præiudi-
738 cium.l.1.§.merito,& §. si quis a Principe.ff.
ne quid in loco pub.Bal.in l. ex facto.in prin.
per illum textum, ff.de uul.& pup. & in l.nec
739 auus. C. de emanc. lib. † Vnde Compostel.
in capitu. causam,quæ.de rescrip.dixit,quòd
uerba potius impropriantur, quam quòd ter
tio inferatur præiudicium, quòd dictum se-
quitur pro notab. Dominic.in c.si postquam,
colum.fi. de præb.in 6. Alex. consilio 29.uiso

titulo,uolum.2. conſ. 35.colum.3.uolumi.4.
Dec.conſ.11.nume.4.multo minus per dona
tionem priuati non inſinuatam cum iuramē
to factā deber tertio præiudicari, & ita quòd
per iuramentum tertio non inferatur præiu-
dicium,tenet Caſt.con.448.tria ſunt,uolum.
3.quem refert, & ſequitur Natta, conſ.470.
numero 18.Craue.conſ.229.nume.7.Cepha.
740 conſ.101.in fi.)†;Tertio limitatur procede-
re quando iuramentum fuit ſumptum tactis
ſacroſanctis Euangelijs, ſecus ſi aliæ ſcriptu-
ræ profanę fuerint factæ, ita uoluit Caſſaue.
conſ.7.nume.18.& Bellon.conſ.4.colum.2.lo
quentes in donatione prohibita ratione per
ſonarum uelut inter patrem & filium, uirum
& uxorem, quo fit, ut idem dici poſſit in do-
natione prohibita ratione rei, prout eſt exce
dens legitimam ſummam ſumpto argumen-
to de perſonis ad res,ut ſupra dixi,num.705.
741 †(unde Bal. & Saly.in auct.ſacramenta pu-
berum.C.ſi aduerſ.uend.& poſt eos Iaſ.num.
13.dicunt,quòd ad hoc,ut habeat ille tex.lo-
cum requiritur,quòd ſuper ſacro libro Euan
geliorum ſit præſtitum iuramentum. hinc &
Bal.in l. generaliter. §.in omnibus. C.de reb.
cred. inquit, quòd in dubio illud eſt proprie
iuramentum, ubi ſacræ ſcripturæ manibus tā
guntur.citat gloſſam quam dicit eſſe meliorē
de corpore iuris in clem.j.§. porro,de hæret.
cum dicit tex.quòd cuſtodes iurabunt ad ſan
cta Dei Euangelia corporaliter, à ſe tacta.ſub
dit glo.quòd in corporali iuramento non ſuf
ficit præſentia,ſed requiritur tactum Euange
742 liorum.† Idque ſatius eſſe ſcribit Didacus.
in §.j.primæ partis electionis,colum.2.ad ho
minum terrorem, qui temere iuramenta uio
lare non erubeſcunt:nam etiam ſi idem periu
rium contrahatur ab eo, qui ſimpliciter iura
uit,& ab eo, qui tactis ſacroſanctis Euange-
lijs,aut alijs rebus ſacris iuramentum præſti-
tit, maior tamen pœna plerumque a legibus
in poſteriore caſu, quam in priore ſtatuitur,
ne grauius quidem eſt peccatum,ac denique
maior peierandi religio ob maiorem iuran-
tium timorem ſcribit etiam Auguſtinus in
Epiſtola 154.ad Publicolam, quanto id per
quod iuratur magis ſanctum eſt, tāto magis
eſt pœnale periurium. c. mouet.22.q.j.& di-
uus Thomas 2.2.q.98.artic.3.addi.2.dicit eſſe
grauius peccatum quo ad periurium ſi quis
ſolemniter iuret per Euangelium quam ſi per
Deum communi ſermone,tum propter ſcan
dalum, tum, propter maiorem deliberatio-
743 nem.)†Sed hanc limitationem non probo
quoniam iam diu communis inualuit conſue
tudo,quòd iurare ſufficiat ſuper qualibet ſcri
ptura habito reſpectu ad ſancta Dei Euange
lia:ſolet enim dici per notarium,talis iurauit
ad ſancta Dei Euangelia, manu tactis ſcriptu
ris.Opinio nanque iurantis, & relatio,quam
habet ad ſcripturam faciunt, quòd illa ſcrip-
tura habetur loco Euangeliorum, quantum
ad firmandum iuramentum: nec enim iurās
dicit,iuro ſuper hæc Euangelia,ſed in genere
744 dicit, iuro ad ſancta Dei Euangelia, † taliſ-
que cōſuetudo ſeruari debet,ut Bal.Sal. Cor.
& Cur.tradit in dicta auct. ſacramenta pub.
Imo.in c.cum contingat, de iureiur.(nu.59.
poſt gl. in Auct. iuſiurandum, quod præſta-
tur ab his,& in titu.de pace iur.firmā. §.item
ſacramenta,& ibi) Bal.& Afflict.num. 20. glo.
notab.in d.§.porro, ad fi. dicens,quòd apud
Italos interpretatur conſuetudo, quòd ſuffi
cit quemlibet librum, uel quamlibet ſcriptu-
ram tangere,quod ſatis putat procedere etiā
ubi de corporali iuramento exprimitur non
ſic ubi de tactura Euangeliorum, ut ibi.) &
poſt eam latius Imo.Card.& Bonifa.de Vita-
linis,late Corſetus in add.Abbatis in rub.de
745 iureiur.(quo loco†pariter Alciatus,nu.29.
teſtatur hanc eſſe communem, &, ſequitur)
Ioan.de Selua, in tract. de iureiur. prima par.
q.4.in fine.(Et confirmat Didac.in d. §.j.per
tex.in c.& ſi Chriſtus,de iureiu. ubi colligi-
tur aperte ſatis eſſet, ut uerum ſit iuramentū
aliquid promitti aut affirmari adducendo
Deum in teſtem,& per iſta ſimplicia uerba,te
ſtis eſt mihi Deus,iuramentū inducitur.hinc
Gratianus taxat eos in c.ſi aliqua. 22.q.j.qui
dixerūt modicum facere, qui iurat per Deū,
maius uero qui per Euāgelium: nam propter
Deum ſcripturæ ſanctæ ſunt, non Deus pro-
746 pter ſcripturas.†Comprobatur ultra Dida-
cum nam iuramentum dicitur eſſe factū apud
acta Dei uiuentis, ut inquit Bal.in c.j.§.item
ſacramenta.colum.2. uer.2.pręmitte,de pace
iur.fir.& idem Bal.in l.ſi quis maior, no.3. C.
de tranſ. inquit, quòd ubi iuratur, Deus eſſe
uidetur auctor contractus, ſequitur Natta,
conſ.426.num.15.& Franciſ.Beccius, conſ.7.
numero 9.quo datur intelligi ſcripturā Euā-
gelij non eſſe neceſſariam, arg.l.omnium.C.
747 de teſta.) exceptis †enim caſibus in iure ex-
preſſis,qui requirunt tactum ſacrorum Euā-
geliorum,ſufficit alias ſcripturas Euangelij
loco tangere,ſecundum prędictos Doctores,
licet cautela ſit, & rationabilis,ut dicūt Bal.
& Saly.in loco contractus adeſſe librū Euan-
geliorum, uel aliquam ſcripturam de uerbis
Euangelij tractantem,ſuper quo,uel qua iure
748 tur: idq; faciāt,qui cauti ſunt.†(Et ad tex.in
d.§. porro,dici poteſt, quòd cum ſummus
Ponti.ibi ſanxerit in ſpecie iuramentum prę
ſtandum fore ſuper Euangelijs, id eo caſu ne
ceſſario fieri debere tactis Euangeliorum li-
bris,iux.gl.in Auct.ut iusiuran. quod præſta
tur,uer.quattuor,& glo.in d.§.porro, in prin.
quam ſingularem dicit Abb.in c.fi.de iureiu.
colum.2. & in c.tuis. colum. fi.de teſti. magi-
ſtram uero Barbat.colum.4.melioremque iu
ris Iaſ.in d. auct. ſacramenta puberum, ſicut
& commendat Abb.in d.c.& ſi Chriſtus,quos
refert

refert Didacus, in d.§.j.colum.6.uerſ.quòd ſi
lex,& ut concludam.dicit Bal.Saly.& Iaſ.in d.
auđ.ſacramenta pub.quòd in rebus arduis ui
dit portari codicem Euangeliorum ſup quo
749 debeant partes iurare,(†quod & factum te-
ſtatur Areoſtus noſter, diuinus Vates Ferra-
rienſis,& Vrbis noſtræ decus,& ſplendor,in li
bro ſui Furioſi,Cantu 38. uerſus finem inter
Carolum Magnum, & Regem Agramantem
pro ſedando inter eos bello tributoque in-
ter eos,ei,qui uinceret ineundo dicens.

Coſi dicendo Carlo ſu'l Vangelo
Tenea la mano, e gli occhi fiſſi al Cielo.)

Verum in caſu noſtro non agitur de ſumma
rerum,nec expreſſum reperitur, quòd Euan-
gelia corporaliter tangantur,merito ſtandū
eſt inueteratæ conſuetudini,de qua ſupra Do
ctores citati paſſim teſtantur, quòd quālibet
750 ſcripturam tangere ſufficiat. († Quarto li-
mitatur, quando quis in domo donatarij cō
iuncto ſuo donaret: tunc enim talis exceſſiua
donatio ſine inſinuatione celebrata iuramen
to nō confirmaretur,cum fraude, calliditate,
& dolo donatarij ſacta præſumeretur, ut uo-
luit eleganter Bero.conſ.59.colum.2.uolum.
j.maxime uero,ut ille ſubdit,quando facta eſ-
ſet a fœmina iuuene,& pulchra coniuncto iu
ueni,& pulchro,ſimulque in eadem domo co
habitanti,cum facile ſit tales mulieres indu-
cere ad conſentiendum,illaſque decipiendū,
argum.l. cum multæ. & in §. ſancimus. C. de
751 don. ante nup. † Et quòd de nocte proceſ-
ſiſſet, quoniam qui male agit odit lucem, &
ideo donatio de nocte facta uiribus caret.l.
donatio,& ibi ſcribentes,& glo.in uerbo,oc-
culte.C.eo.Bar. in l.poſt contractum. colum.
752 3.uer.4.caſu. ff.eo.†Quinto limitatur non
procedere quando quis iuraſſet non donare
præter legitimam ſummam, quod iuramen-
tum eſt ſecundum iuris diſpoſitionem. l.ſan-
cimus. C. eodem. & poſtea donaret ſine inſi-
nuatione:non enim ualeret donatio etiam iu
rata contra iuramentum primum,ita notabi
liter declarat Fernand.Vaſquius, de ſucceſſi.
creati.lib.2.§.18.num.161. ubi prius, & poſt
753 infert ad plura, †motus ex glo.notab.in c.li
cet mulieres. de iureiur.in 6.quæ dicit,quòd
mulier poſſit conſentire alienationi rei dota
lis cum iuramento, c.cum contingat,eo.titu.
& ibi tamen ſi a principio iurauit non con-
ſentire, conſenſus poſtea interueniens etiam
cum iuramento nihil operatur, & illam gloſ.
plures ſequūtur,ut per eum,num.147.& ego
plenius dicam infra quib. alie.lic.in prin.qua
re ſic in caſu noſtro dicamus,quæ omnia ſigil
latim mēti tenenda ſunt,licet prolixiora,quo
niam cū dictis nimis anguſte per Thobiam
compenſanda ſunt,nec breuitas cum plenio-
754 re rerum tractatu ſe compati poteſt.) † Quę
rit ulterius Aret. hic,an ſi remitto tibi mille
florenos, requiratur inſinuatio? ex cuius di-
ctis pro clara diſcuſſione,primo colligitur cō
cluſio, quòd remiſſio debiti uſurarij uelut o-
dioſi non eget inſinuatione,citat ad hoc Bar
tolum in l. Modeſtinus. ff. eo. prout eundem
citat Bal.in l.illud, colum.3. C.de ſacroſanç.
eccl. Idemque tradit Imo. in c. cum contin-
gat, nume. 90.ad fi.de iureiur.de mente Azo.
in ſumma de don.qui hoc non dicit,ſed aliud
ut infra dicam.Idem Roma. in d. l. Modeſti-
nus.colum.j.Canar.in tracta.inſinua.2.par.q.
755 10.†Sed tu primo conſidera, quòd Aret.&
Bal.ſupra relati minus fideliter referunt Bar-
tolum: ille nanque nō cōſiderat hoc eſſe odio
uſurarum, ſed quia uſuræ debentur annua-
tim,unde dici poteſt quot ſummę ſunt,tot eſ-
756 ſe donationes. † Quinimo puto falſam eſſe
hanc concluſionem,contra quam tenet Imo.
in d.cap. cum contingat, & Io. de Ana,in ca.
cum tu.colum.pen. de uſur.verſi. quarto quæ
ritur.moueor primo per l.ſancimus.C.de ad
mi.tut. ubi ad hoc, ut debitor a pupillo libe-
retur, eadem ſolemnitas requiritur in debi-
to uſurario,ſicut in alio ueræ ſortis, igitur &
hic idem ius eſſe debet.Secundo per d.l. Mo-
deſtinus, quæ de futuri temporis uſuris lo-
quitur,ſecus ergo uidetur in præteritis.& ita
loquitur glo.intra eodem in uerbo,inuenit,
Azo,& Hoſtienſ. in ſumma ſua, de dona.exci-
piendo caſus donationum,in quibus non re-
quiritur inſinuatio: ponunt enim hunc de re
miſſione uſurarū futuri temporis ſentientes
757 eſſe ſecus in præteritis, † ut ita clare Cuma-
nus arguit in d.l. Modeſtinus, colum. 2. ſub-
dens rationem,quoniam futurę ſunt incertę,
(ſors enim poſſet ſolui:)merito dici non po-
teſt eas excedere legitimam quantitatem, iō
non requiritur inſinuatio.l. ſancimus.§.ſi.C.
758 eo. ibi, [*incertus enim.*] † (Simile uidemus, q
propter incertum euentum locum non ha-
bet remedium legis ſecundæ, C. de reſcin.uē.
ut ibi dicit Bald.colum. 2. uer.huc accedit, &
Pantal.in repe.limita.34. Caſt.conſ.229.uiſis
& ponderatis, columna 2. uer. 3.quia, uolu.j.
& conſ.250. quòd iſta fuit.columna 2.eo.uo.
759 † Imo,quod eſt fortius, remiſſio iuris in-
certi,ſicuti debiti nō liquidi, uel difficilis exa
ctionis,non dicitur donatio, & ideo eam po-
teſt facere tutor,& quilibet alius adminiſtra-
tor,nedū dominus, & maior, & hoc propter
incertitudinem.l.præſes.C.de tranſact.glo.ſi.
in l.contra.§.ſi filius.& in l.Imperatores.ff.de
pact.in l.pactum curatoris. & ibi Bar.Ang.&
Saly.C.eo.Bar.con.47.nunquid tutor,parum
ante finem,Anch. conſ. 136.ex conſilijs,poſt
760 pri. Dec. conſ. 297. colum. fina.† Et ut in
hoc concludam, magis in terminis remiſſio
talis euentus incerti non indiget inſinuatio-
ne,ſicut requirit uera donatio, ut tradūt Bal.
Ang.& Doctores in d.§.ſi filius. & in l.tale pa
ctum,in prin.ff.de pact. ſicut in d.l.pactum cu
ratoris.Bal.conſi.231.præſuppoſito,uolum.j.
cum

An remiſſio debiti uſurarij requirat inſinuationem.

cum pluribus concordantibus, consi. 41. col. 16. uers. item est ponderandum, uolum. j. Canari. in tract. in sinu. q. 46. Decian. Respon. 39. num. 114. uol. 2. Sed hæc ratio incertitudinis cessat, [*ut ad Cumanum redeā*] in usuris præteritis,) de quibus agitur merito requiritur in earum remissione insinuatio si excessiuę sint. & licèt Cumanus tutius esse putet idem tenere in præteritis, ego tamen illi non assentio, per dictam l. Modestinus, & rationē prædictam, quibus non respondet, unde periculosa mihi uidetur concl. Bartoli: Aretini & aliorum de quibus supra, & per Gabriel. Roma. lib. 3. tit. de dona. concl. j. nu. 39. qui secus

761 tenent. † Tertio accedit ratio leg. data, C. eo. ne fraudes fiant, quæ & hoc casu militat. igitur & eius dispositio debet habere locum, licèt maior ratio uideatur esse in uno casu quam in alio, l. in fraudem, §. fi. ff. de test. mil. Soc. cons. 5. uol. 1. Dec. cōs. 5. Quarto moueor per tex. in l. si quis pro uxore, §. fi. ff. de dona. inter uir. ubi si maritus remiserit uxori dotis usuras, donatio est illicita, sicut alterius rei, pariter ergo primo casu debet interue-

762 nire insinuatio, sicut in secundo. † Quinto adduco textū in dicta l. sancimus, ubi ponēdo regulam dicit omnem donationem insinuādam esse, quæ summam legitimam transcēdit, deinde quasdam donationes excipit, quæ non requirunt insinuationē, inter quas non ponitur hæc remissio debiti usuratij. Ad idem textus in l. penult. C. eo. ubi excipiūtur quædam donationes quæ non requirunt insinuationem, inter quas non ponitur ista, deinde subijcitur regula generalis [*ceteris donationibus insinuandis.*] igitur ex utraq; lege patet talē remissionē debiti usuratij sub regula comprehēdi, quæ insinuationem requirit in qualibet donatione præter legitimam sum-

763 mam. † Quoniam exceptio confirmat regulam in casibus nō exceptuatis, ut tradit Bar. in l. quæsitum, §. deniq; ff. de fun. inst. in Auc. de non alie. col. 2. Ang. cons. 239. quidam emptores, Rom. consi. 337. quo ad primū. (Dec. & Cagnol. in l. j. ff. de reg. iur. Dec. cons. 520. num. 9. cons. 539. nu. 7. consi. 552. num. 3. Decian. respon. 35. in fi. uolum. j. nedum dicens quòd exceptio firmat regulam in casibus nō exceptuatis, & in exceptuatis illam uitiat, &

764 tollit.) ratioque † in promptu est, quoniā regula sub generalitate omnes casus includit, unde si aliqui casus speciales excipiuntur, alij remanent sub regula argumento legis, cum prætor, ff. de iudic. & l. maritus, C. de proc. prout hāc rationem deducit Dec. in dicta l. j. num. 27. merito si in dicta l. sācimus, & in dicta l. pen. excipiuntur aliqui casus speciales donationum, in quibus nō requiritur insinuatio, nec inter eos hic enumeratur, de quo queritur, fateri opportet eū sub regula remanere. Nec obstat ratio odij, de qua per Aret. quia confunditur ex pręmissis, maximè uero ex dicta l. si quis pro uxore pront fatetur Romanus in dicta l. Modestinus. licèt eā sequatur, quod mihi non placet ex prædi-

765 ctis, & ita resideo. † Secunda est conclusio, quæ colligitur ex Aretino, quòd remissio debiti pęnalis non indiget insinuatione, idem tradit Bald. in dicta l. illud, colum. 3. & latius in l. si mulier, in fi. ff. de cond. ob cau. ubi dicit quòd si quis mihi tenebatur actione iniuriarum ad mille florenos, & ego feci sibi cōcordiam, & remissionem, non requiritur insi- Remissio debiti pęnalis an indigeat insinuatione

766 nuatio, † quia non erat in bonis meis, argumento l. cum emancipati. §. cum emancipatus filius, ff. de colla. bonorum, & quia est potius ad animum nō reuocare quam donare. §. fi. infra de iniur. Subdit q; Bal. idem esse in alijs pęnis maleficiorum, quia remittere in eis non est donare, sed est nolle uti lege pœnali, arg. notatorum in l. peculium, §. si eos, ff. de pecul. cum alijs de quibus per eum.

767 † idem quoque tenet ipse Bald. in c. j. in titu. Quid iuris sit si post alie. uasall. in prin. ubi dicit, quòd si Dominus remittit pęnas uasallo, dicitur potius indulgentia quam uera donatio, & ideo non requiritur insinuatio eumque sequitur ibi Martin. Laudens. & Card. Alexand. Ias. in l. 2. q. 35. num. 90. C. de iure emphi. Alexand. in addi. Bart. in d. l. Modestinus, sub littera D. circa fi. & hoc pro regula

768 ri, in cuiuslibet pęnæ remissione. † supponit idem Bal. consi. 261. primo quæritur, statuto cauetur, circa fi. uolum. j. in nou. quatenus dicit in alijs rebus esse donationem nisi quid accideret nomine pęnę, nam pęna numquam continetur nomine donationis per iura quæ citat, ergo sequitur in remissione pęnæ insinuationem non requiri. hocque confirmat præterea Rom. in dicta l. Modestinus

769 colnm. 3. per illum text. † Si enim usura est pęna, l. lecta. ff. si cer. pet. & in remissione usurarum non requiritur insinuatio, ut ibi est casus, pariter idem dicendum est in alia remissione pęnæ. Postremo idem tenet Constant. Roger. in dicta l. Modestinus, num. 13. odio

770 pęnæ, sicut odio usurarum. † Reperio tamen, quòd Bald. parum sibi constans, in l. si donationis, C. eod. summando illum text. dicit, quòd gratuita remissio actionis ex maleficio est donatio, subditq; quòd innuit ille tex. quòd sit necessaria insinuatio supra legitimā summam, & præter ipsum, Ang. pariter ex illo tex. notat, quòd qui remittit denotat, subdens, quòd talis donatio indiget insinuatio

771 ne. † Sed & Tiraquell. in l. si unquam, C. de reuocat. don. in uerbo [*donatione largitus*] num. 148. post enumeratos Doctores, qui in hac quæst. partem negatiuam tenent, tandē dicit uidendum esse Baldum in d. l. si donationis, quasi quòd ipsi uelit adhęrere, cum illum postremo loco referat seque ad ipsum remittat.

771 tat, † iuxta not. in l. si idem cum eodem, §.
fi. ff. de iur. om. iu. & in Rubr. ff. si cer. pet. ubi
traditur in dubio ultimam opi. relatã appro-
batam censeri, (sicut etiam per plura conclu
dit Cur. cons. 44. num. 19. vers. & ideo huic de
cisioni, & cons. 63. nume. 13. uersi. sicut enim.
Decian. respon. 1. unmero 158. uolum. 2.)
773 † Ego verò libentius superiorem partẽ am
plector. quoniam in tali remissione pęnę agi
tur de lucro non captando, ut post Bald. tra-
dit Tiraquell. in loco pręallegato: (pœnanã-
que reputatur lucrum inhonestum cum ia-
ctura alterius, ut est tex. in c. suam. de pęn. &
tradit Bart. per illum tex. in l. 5. §. fi. ff. de uer.
ob. cum concordantibus per Dec. cons. 138.
num. 7. Decian. respon. 32. num. 60. uolum.
2. & respon. 57. num. 20. uolum. 3.) at in alijs
donationibus agitur de perdendo, l. filiusfa-
774 mil. in princ. ff. eod. † Sed diuersa sunt dam
num pati, & lucrum non capere, l. fi. §. fin ue
rò creditores. C. de iure delib. & l. fi. C. de co-
dicil. merito nil mirum si in tali remissione
775 pęnarum non requiritur insinuatio. † (con
firmatur & alia ratione, nam ut magis euite
tur pęna quæ odiosa est, fieri debet interpre-
tatio benigna, Glo. in c. hæc autem, de pęn. di
stin. j. l. pen. ff. de pęn. l. factum, §. in pęnalibus,
ff. de reg. iu. cum simil. per Dec. in l. semper in
obscuris, num. 5. eod. tit. Ceph. cons. 347. nu.
38. Bero. cons. 27. num. 16. uolu. 2. sed quod
talis remissio pęnæ non insinuata ualeat, ten
dit ad euitãdam pęnam per eum qui obliga-
tus erat ad eam merito benigna lataque fie
ri debet interpretatio, ut eam euitet sicque
quòd talis remissio ualeat licet non insinua-
776 ta. † Non obstat ita tenendo sententia Bal
di, & Angeli in dicta l. si donationis, per illũ
textum, cui Romanus etiam non respondet,
in dicta l. Modestinus. dico enim, quòd il
le tex. innuit contrarium penitus eius, quod
dicit Bald. & sic quòd talis remissio ex causa
donationis facta debiti pęnalis non requirit
insinuationem, demonstratis enim cui facta
fuerat remissio dubitabat an iterum posset
777 actione furti molestari. † Quę dubitatio nõ
poterat causari, quia per pactum non tolla-
tur actio furti, nã ante decisum erat eã p pa-
ctum ipso iure tolli l. si tibi, §. ff. de pact. (&
hoc in specie deciduut in ea lege Cyn. & Pe
trus a Bella Pertica,) sed inde descendebat
dubitatio, quòd pęna qua teneri poterat, &
obstringi per illam actionem furti summam
legitimam excedebat; unde uerebatur ille
pactum illud remissionemque non ualere p
pter insinuationis defectum, quam necessa
riam fore credebat, sicut in alia donatione ex
cessiua requiritur. Attamen contrarium re
spondet Imperator dicens, quòd superua
cuam gerit sollicitudinem, quia scilicet insi
nuatio non requiritur eo casu, hic est ad il
lum textum nouus & uerus sensus cõtra Bal-

& Ang. qui dum pro se citat Glo. in l. si quis
obligatione, ff. de reg. iur. non facit ad rem il
la Glo. procedit enim in remissione debiti nõ
pęnalis, & uerę sortis, ut infra dicam.
778 † Tertia colligitur ex Aretino conclusio, quod
remissio uerę sortis debitæ ex plurib. causis
quarum neutra quingentos aureos excedit,
simul uero secus, non indiget insinuatione,
sed tot intelliguntur esse donationes, quot
summæ, ita Aret. hic post Bartol. in d. l. Mo-
destinus qui motus fuit per tex. in l. in ædib.
§. j. ff. eo. ubi fructus per plures annos perce-
pti ex re donata non computantur in dona-
tione, ut sic eam uitient, ut pote non insinua
tam. sic igitur & in casu nostro, cum sint di-
uersæ causæ debendi, non debent simul atten
di ad uitiãdum donationem sine insinuatio-
ne factam, sed separatim earum ratio habe-
ri debet, ergo ualere debet talis remissio si-
779 ne insinuatione. † Hanc insuper opinionẽ
probat Bal. in l. illud, quęstione 6. colum. pe.
C. de sacro san. eccl. ea ratione, nam libera-
tio correlatiua est ad obligationẽ, unde tot
sunt liberationes, quot pręcesserunt obliga-
tiones, merito nõ requiritur insinuatio. & in
hac q. Constan. Roger. in dicta l. Modestinus,
sub numero. 13. non satis deliberat, sed de-
780 cisiones contrarias tantum citat. † Ego ue
rò contra Bartol. Bald. & Aret. adduco textũ,
in l. sancimus, §. fi. C. eod. ubi si quis donaue
rit annuam quantitatem quoad uiuet, quæ
non excedat 500. aureos, reputantur plures
donationes, neque requiritur insinuatio,
quia incertum est omnes quantitates de-
bitum iri: posset enim donator uel do-
natarius primo anno mori, & ita tota dona-
tionis summa 500. aureo nõ excedere, sed
in casu nostro certa est quãtitas sortis ex di
uersis causis debitæ, & una est causa donatio-
nis, ergo debet una donatio reputari, sicque
insinuatio requiri sumpto illius textus argu
mento contrario, & ita reperio signãter Imo
lam contra Barto. tenere per illum textum in
781 dicta l. Modestinus. † (quod etiam præter
Imolam clariùs comprobatur à cessante ra-
tione dictæ l. sancimus. ubi uult donationes
censeri plures, quia incertum est omnes quã
titates debitum iri, sed in casu nostro certũ
est debitum singularum quantitatum, meri-
782 to requiritur insinuatio. † quia ex quo ces
sat ratio illius text. cessare quoque debet di-
spositio sua, l. adigere, §. quamuis, ff. de iure
pa. l. quod dictum, & ibi Bar. & Ang. ff. de pac.
quem tex. notab. ad hoc dicit Euerard. in cẽ
turia sua, in loco a cessatione rationis, & la
tius exornat Tiraquell. in trac. cessante causa
783 prima par. nu. 125. † Quin, ut inquit Cuma.
in dicta l. Modestinus sicuti quando quis uni
donat plures res, eas particulariter enume-
rando, puta dono tibi equum, dono tibi bo
uem, dono tibi tunicam, & id genus, quæ si
mul

Remissio debiti pęnalis, an indigeat insinuatione.

mul excedunt in ualore, 500. aureos, quia sub est ratio, ne fraus fiat, dicetur una donatio, l. data, C. eod. & insinuatio requiritur secundũ Doctores, quos licet non citet Cumanus, enumerat Gabriel. Roman. loco citato, nu. 14. pari ratione, quando donatio fit unĩ debitæ quantitatis ex diuersis causis, quæ simul excedit legitimam summam, 500. aureorum, dici debet insinuationem requiri, ne fraus fiat.

784 † & sic ex quo militat eadem, ratio, debet eadem dispositio legis habere locum, l. illud, ff. ad l. Aquil. l. à Titio, ff. de uerborum obligat. l.

785 fi. C. ad leg. fal. cum similibus.) † Secundo põdero rursus eũdem. §. finalẽ dictæ l. sancimus, ubi si quis per diuersa tempora faciat plures donationes quarum singulæ non excedant 500. aureos, non requiritur insinuatio. ergo secus quando fit eodem tempore plurium rerum donatio, & sic unica præstatio fieri debet. ita considerat Bal. Ang. & Alber. post Iac. de Are. sicut & Bar. in d. l. Modestinus, ad fi. uersi. plus dico. Alber. in dicta l. illud, Ruin. con. 26. num. 7. uolum. 4. Bauer. in tract. de mora, nu.

786 18. † idq; fortius corroboratur, nam uidemus, quòd si quis donet plures res donaueirt, quæ coacervatæ summam legitimam transcẽdunt & expresse dixerit, quòd intelligantur tot esse donationes quot sunt res, tamen hoc non obstante requiritur insinuatiõ, cautelaque dictorum uerborum. nihil operatur, q͂a uidetur in fraudem legis apposita, iux. l. quemadmodum, C. de agri. & cens. lib. 11. ita Bart. in dicta l. Modestinus, q. pen. Salyc. Alb. & Bal.

787 in d. l. sancimus, §. fi. † qui post Iaco. de Are. dicit esse communem, & Albericus in dicta l. illud. testatur, quòd sic obtinuit coram multis peritis in quadam donatione facta per D. Cardinalẽ de Bergomo, in qua continebãtur uerba prædicta, idemque tenet Oldra. consil. 253. col. j Ronia. cons. 26. nu. 2. Ale. cons. 164. colum. 2. uolum. 2. Castr. cons. 161. in prin. uolu. 2. Ferrat. caut. 33. Bal. & Nicol. de Neap. bicidemũq; Gabr. Rom. li. 3. tit. de don. conclu. j. nu. 8. qui plures citat, & ego dixi, cons. 119. nu

788 me. 90. † (Simile uidemus si dico, promitto tibi quinque singulis annis nomine alimentorum, si non solueroromsque ad pascha, usuram esse quicquid ultra sortem accedit quocumque pio, uel blando uocabulo nuncupe-

789 tur, c. plerique, 14. q. 3. † ut sic non sermonĩ res, sed rei sit sermo subiectus, c. intelligentia. de uerborum sig. c. Marchion. & c. Basilides, 1. q. j. Ita tradit Anchar. consilio 150. in quæstione quæ uertitur, num. 6. quem uariato numero citat Alex. in l. diuortio, in prin. col. 6. ff. sol. mat. cons. 60. colum. fi. uolum. 2. & cons.

790 26. colum. 2. uolum. 4. † horumque singulorum ratio generalis adferri potest, quoniam in materia prohibitiua, qualis est donationis excessiuę factę sine insinuatione, uel usurarũ in casu proxime relato, non statur assertioni facientis actum, ex qua posset actus ualere nisi aliter probetur, ut declarat Bartol. in l. si forte, ff. de castr. pe. n uni. 5. gl. Castr. Alexand. Ias. D. meus Rimin. & alij in l. si donatione, C. de colla. & ibi Dec. num. 18. plura consilia citans quibus alios adiunxi, cons. 171. num. 4. & nũc addo Crotum, qui plures congerit, cons. 217. num. 119. & cons. 299. num. 4. Roland. à Valle, cons. 89. nu. 56. uolum. j. Cassaneum, cons. 7. nume. 10.) ergo tanto magis, ut ad rem redeam, quando donãtur plures summæ debitæ simul & semel simpliciter non apposita dicta clausula, debet una donatio reputari. & insinuatio requiri, cum superiore casu doctorum magis constet de donãtis animo faciendi plures donationes, ex quo id exprimit, quã isto ubi hoc

791 non dicit. † confirmatur insuper, nam uidemus, quòd donatio pluribus facta simul in eodem instrumento quantitatis in totum excessiue, licet quo ad singulos secus, requirit ĩsinuationem, ut post Ioann. Andr. tradit Imo. in c. cum contingat, num. 91. de iureiuran. lateque probat Andr. Sicul. cõs. 52. colu. 2. uol. 4. Cremens. singu. 131. Rom. sing. 736. & Gabri. Roman. loco citato, num. 7. ergo pari modo si facta sit uni plurium summarum diuersimode debitarum, debet interuenire insinuatio.

792 († sicut enim primo casu ratione eiusdẽ actus donandi, eiusdem loci, & temporis reputatur una donatio, ut inquit Andr. Sicul. idem secundo casu dici debet, sumpto argumento à personis ad res in iure ualido, l. qui furere, & ibi Bald. & Alberic. ff. de sta. ho. l. si quis inquilinos, §. si ita legatum, ff. de leg. j. & l. si quis filio exhæredato, ante fi. uer. ergo, ff. de iniust. & irri. test. Euerard. in centuria sua in loco, à personis ad res, nam primo casu tractatur de pluribus personis, quibus facta fuit dõnatio in eodem instrumento, in 2. uero casu de pluribus summis aut rebus debitis ex diuersis causis uni tantum.)

793 † & tenẽdo hanc partem, quam tenet etiam Canari. in tract. insinu. q. 14. non obstat tex. in d. l. in ædibus, q͂a loquitur in fructibus plurium annorum, & sic qui per diuersa tempora percipiuntur, (quique tacitam cõditionem recipiunt si nascentur, l. interdum. in princ. ff. de uerb. ob. forsan enim non nascẽtur aut tenues & exigui, sicque eorum cuẽtus incertus est.) nil mirũ ergo si quo ad insinuationem non considerantur. (arg. d. legis, sancimus, §. fi. ibi [*incertus enim.*]) nos autem loquimur de donatione eodem tempore facta, reique certę, quod secus est à contrario sensu illius textus, & ibi Bald. Ang. & alij supra memorati.

794 † Non obstat & argumentum Baldi, in dicta l. illud, q. 6. quia respondet Cuman. in dicta l. Modestinus, quòd licet ista liberatio habeat correlationem ad obligationes, quæ sunt plures, habet tamen fundamentum, & radices eodem tempore, & cum libero dicor donare præter legitimam summam, sicutque in dona-

donatione plurium rerum cadit suspitio frau
dis, ita quoque in hac liberatione: imò uerò,
ut subdit Canar. in dicta quæst. 14. sicut libera
tio unius summæ requirit insinuationem, ita
etiam liberatio plurium eodem tempore fa-
cta, quia unitas temporis idem operatur, qđ
unitas rei donatę, sicque bene iustificatur hęc
795 conclusio. † Quarta subsequitur ex Aretino
conclusio, quòd remissio uerę sortis debitæ
ex una causa facta ex causa donationis exce-
dens 500. aureos, requirit insinuationem, hęc
est Gl. notab. in l. si quis obligatione, ff. de re-
gul. iur. & in l. j. §. j. ff. quib. mod. pig. uel hyp.
796 sol. † & ibi no. Bal. dicens, quòd pro ista par
te uidit iam consuli, & iudicari, idemque tra-
dit Bald. in l. si inter, C. de solut. dicens, quòd
ita consuluerunt Bar. & Franc. de Pis. cuius a-
nima requiescat in pace. fuit. n. Doctor suus,
hancque repetit opi. Bal. met in l. si mulier, ff.
de cond. ob cau. ubi D. Alexand. & Ias. allegāt
concordantes, & idem Bal. conf. 262. uol. 4. &
conf. 352. col. 2. uolu. 5. Ang. conf. 77. in fi. & in
797 l. pacta quæ contra, C. de pact. † ubi dicit, ita
fuisse iudicatum Perusij, aliosque citat Dec.
idem tenens in dicta l. si quis obligatione, ad
fi. Ruin. in l. 4. §. Cato. not. 4. ff. de uerb. oblig.
Alexand. conf. 136. colum. penul. in fi. uolu. 2.
Rui. conf. 104. num. 4. conf. 133. num. 5. uol. 4.
Ias. conf. 194. num. 4. uolum. 4. & infinitos us-
que ad saturitatem Tiraquell. in l. si unquam,
C. de reuoc. donat. in uer. donatione, lar-
798 gitus, num. 144. † ubi concludit hanc con-
clusionem communiorem, & ueriorem esse,
(quam nouiter quoque cōfirmat Senatus Pe
demontanus Decis. 95. nu. 34. dicens quo ad
iuris effectum remittere idem, quod dare, de
notare, & in terminis ponit Bero. conf. 95. nu
me. 9. uolum. 3. dicens per hāc insinuationem
requiri, si summam excedat alioquin non ua-
lere pluresque citat Ias. idem tenens, cōf. 149.
num. 4. uol. 4. Guald. cautel. 19. de acquir. hæ
red. Alexand. & Dec. in l. creditori, num. 10. C.
de pact. ubi dicunt esse, comm. sicut & Cagn.
in dicta l. si quis obligatione, Gabriel. Roma.
lib. 3. titu. de donat. conclu. 1. nume. 17.)
799 † fundatur, quoniam remissio gratis facta
species donationis est, l. contra iuris, §. si fi-
lius, ff. de pact. l. j. ff. de transac. cum similibus,
sed melior cęteris est textus in dicta l. Mode-
stinus, in uerbo [*remittere*] iunctis ibi sequen-
tib. [*nec in ea donatione*] & sic remittere appel-
lat donare, ut pulchre considerat Canari. in
tracta. insinua. 2. par. q. 13. idque firmat Bald.
in dicta l. si inter, & in dicta l. si mulier. Are. in
l. pactum curatoris, in ult. not. C. de pac. Cor.
conf. 284. num. 12. uolum. j. conf. 11. colu. pen.
in princip. uolum. 3. Alexand. conf. 22. colum.
penul. uol. j. (quem, & alios cumulat ad id Car
dinalis Albanus in lucrubrationibus ad Bar.
800 in dicta l. Modestinus.) † hinc qui non po-
test donare, non potest gratis remittere, ut

Remissio ueræ sortis debitæ ex una causa 500. aureos excedēs an requirat insinuationem.

uoluerunt Bal. & Salyc. in l. j. C. de pact. Abb.
in c. ueniens, primo, no. 3. de testi. Cast. conf.
342. col. 2. uol. j. conf. 12. 3. dub. uol. 2. Soc. cōf.
43. circa fi. uolum. j. Alex. in dicto conf. 22. co-
801 lum. pen. Dec. conf. 493. † & si gabella debe-
tur per statutum de donatione, debetur & ex
remissione debiti, Ang. conf. 94. colum. pen.
802 uer. uidendum. † Sicque simoniam commit
tit remittens, ut donans. gl. Panormit. & alij,
in dicto c. ueniens, c. talia, & ibi glo. 8. quæst. 3.
c. pen. & ibi omnes, de simo. Barba. con. 41. nu
me. 24. uolum. j. pluraque id genus exempla
cumulat Tiraquell. in l. si umquam, C. de reu.
donat. in uer. donatione largitus, num. 143.
Firmarque in libro de legibus Connubi. uer.
contracter. gl. 3. num. 37. & præter eum quoq;
Probus late satis in c. cum aliquibus, de resc.
in 6. in addit. Ioannis Monachi quo fit, (ut ar
gumentum concludam) talem remissionē
sicut & donationem insinuationem require-
803 re. † (Non prætereo tamen, quòd idem Car
dinalis Albanus in dicta l. Modestinus addu-
cit Felynum in dicto c. ueniens, dicentem re-
mittere esse dare improprie, pro quo uidetur
tex. notab. in l. Iulianus ait, ff. de cond. & dem.
ubi iussus hæredi dare 10. si hæres ei accepto
tulerit, non uidetur conditioni paruisse quasi
dederit, sicque summat ibi Bartol. quòd dare
& remittere non est idem proprie, & idem no
tat Castr. ibidem dicens, quòd qui remittit
non dicitur dare, quia dare est accipiētis face
re, & iste nihil facit accipientis. unde uidetur,
quòd hæc materia remissionis donationi nō
conueniat, quæ dationē requirit, l. Senatus, §.
j. ff. de donatio. causa mortis. & per conse-
quēs quòd in ea non requiratur insinuatio.
804 † hanc difficultatem, quam promouit Cardi
nal. Alban. aliter ipse non soluit, sed subdit, q
auctoritates prædictæ, quæ tenent in tali re-
missione insinuationem requiri, sunt magni
ponderis, postea citat Iasonem, in dicta l. si
fundum sub conditione, §. Titio, ff. de legat.
j. in l. si pro fundo, C. de transact. & in l. natu-
raliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poss.
805 † in qb. locis dixit remittere litē non esse da
re, sed remittere actionem aut rem, quod
potius auget difficultatem quam tollat eam
quia si non est dare, non cadit in eo dona-
tio, nec insinuatio est necessaria, ut dixi.
806 † Igitur, ut tollatur hæc difficultas, puto di
ci posse, quòd tex. in dicta l. Iulianus, loquitur
in legato conditionali alicui relicto, si hære-
di 10. dederit, quæ conditio cum debeat in
forma specifica impleri, l. qui hæredi, l. Me-
uius, eod. tit. sit quod si hæres accepto tulerit
non uidetur legatarius conditioni paruisse,
at nos loquimur in donatione facta simplici
ter, & pure, sed excessiua, quæ pro solennita-
te requirit insinuationem, unde bene potest
in ea remissio uerificari, licet non sit proprie
seu formaliter dare, & ita defenditur hæc con
clusio

clusio, quòd in remissione ueræ sortis requi-
807 ritur insinuatio.† Quin imò ampliatur siue
uerbum donationis in remissione fuerit ex-
pressum, siue æquipolleus, puta quia dicit, n
strumentum, & hanc refutationem fecit, quia
sic uoluit, & sic quod sibi placuit, quæ uerba
gratuitam causam significant. uidetur enim,
quòd sit tacita donatio. l. Campanus, ff. de o-
per. lib. hæcque uerba generalia nullam deter
minationem habentia generaliter sunt intel-
ligenda. l. creditor, §. Lucius, ff. man. ita Bal. in
l. j. §. j. ff. quibus mod. pig. uel hyp. solui, in l.
pactum, quæst. 16. C. de colla. Canar. in tract.
808 insinu. 2. par. quæst. 13. uersus finem. † Quin
etiam si remissio fiat simpliciter, subintelligi-
tur causa donationis, ut Aretinus hic tradit
per dict. l. Campanus, & Roma. in dict. l. Mo
destinus, col. 4. dicens, quòd ista liberatio est
uera donatio, & indiget insinuatione nisi sint
aliquæ probationes, ex quibus colligatur re-
mittentem non habuisse animum donandi,
idemque sentit Canar. in dicta quæst. 13. dum
dicit liberationem requirere insinuationem,
nisi probetur causa, ex qua sit facta, supponit
809 enim præsumi causam donationis. † Sed in
contrarium pungit doctrina Bart. in l. j. ff. de
transf. dicens, quòd cum liberatio possit esse
gratuita, & non gratuita, dicenti causam gra-
tuitam incombit onus probandi, sic enim Bar.
negat præsumi causam donationis in tali re-
810 missione simplici.† (& præter eum confirma
tur, nam dici solet, quòd potius præsumitur
error quam donatio, l. si cum te, ff. de pac. Bal.
cons. 189. creditor, in fi. uol. 2. Dec. cons. 350.
nu. 4. cons. 571. nu. 4. cons. 644. nu. 5. Ias. in l. iu
risgent. §. sed cum nulla. num. 28. ff. de pac. De
811 cian. respon. 117. nu. 40. uol. 3. † etiam si in
facto proprio res uersaretur. l. & si me puté, in
princ. cum glo. ff. de cond. inde. iunc. l. j Curt.
iun. cons. 56. num. 5. Cra. cons. 77. num. 14. cons.
142. num. 26. Ruin. cons. 215. nu. 22. uol. j. Me-
812 noch. de arbi. iud. li. 2. cētu. j. casu 88. † Quin
imo fatuitas potius præsumitur quam dona.
Bal. in l. generaliter, C. de non nu. pec. Mod.
in l. cum quid, ff. si cer. pet. Cra. cons. 142. col.
pen. Natta, cons. 78. nu. 16. & ego dixi, cons. j.
813 num. 32. † Accedit prædictis, quòd ubi summa
transcendit 500. aureos, magna dicitur, quo
stante non præsumitur donatio, ut declarat
Imo. in l. pen. §. fi. sub num. 12. uers. item atte
de, ff. sol. mat. Cor. late, cons. 81. uol. j. Decia.
respon. 15. num. 4. uo. 3. omniumque ratio ma
nifesta uidetur, quoniam donare est perdere,
l. filiusfamil. in uer. ut perdat, ff. eod. at nemo
præsumitur uelle iactare suum, l. cum de inde
bito, ff. de proba. his igitur turbari uidetur
conclusio superior, quòd remissio facta sim-
pliciter præsumatur ex causa donationis pro
814 cessisse.† Nihilominus ego libentius eā se-
quor ea ratione, nam cum quis scit sibi certā
summam deberi, nec ad eam dimittendam
constringi posse, nihilominus eam remittit,
certè succedit tex. in l. donari, ff. eod. & de re-
gul. iu. dicens, quòd donari uidetur, quod nul
lo iure cogente cōceditur, & alius tex. in l. cu-
ius per errorem, ff. de reg. iur. dicēs cuius per
errorem dati repetitio est, eius consulto dati
815 donatio est. † utque declarat Menoch. in di
cto casu 88. colum. pen. hæc donatio præsum-
pta dicitur, nam cum quis simpliciter dat, uel
promittit, uel ut in q. nostra remittit, sciens se
non teneri, licet certa adsit eius scientia, tamē
respectu tituli donationis non expressi uersa
mur in dubio, merito præsumpta donatio di-
ci debet, pro qua mihi uidetur esse casus, in l.
Campanus, ff. de oper. lib. ubi manumissus ex
causa fideicommissi cum sciret se posse recu-
sare præstare operas, & sic ad eas non astringi
posse, tamen ad eas obligari se passus est, te-
netur ad eas, quia donasse uidetur, inquit Pau
lus, & sic inducitur præsumpta donatio eo ca
su quo non apparebat, qua mēte passus fuisset
ille manumissus operas præstare, quare sic &
in casu nostro remissionis simplicis est di-
cendum. & hanc partem tenendo nō obstat
in primis doctrina Bart. in dicta l. j. ff. de trās.
816 † nam reperio, quòd Canar. in dicta quæst.
13. respondet, illud dictū procedere in remis-
sione facta infra summam à iure taxatam, qa
tunc remissio simplex nō includit necessario
donationem, cum non possit esse non gratui-
ta, sed cur idem dici non possit in liberatione
facta ultra summam, rationem non uideo.
817 † melius ergo puto dici posse, Bartolū cum
supportatione male loqui, prout tradit Fulg.
in dicta l. j. dicens quod si appareat pactum
de non petendo simpliciter factum, nec appa-
reat aliqua causa præsumitur donatio, & ideo
si excedat legitimam summam non tenet. uult
ergo pactum, uel liberationem præsumi gra-
tuitum, nisi probetur ex aduerso cōtrarium,
hecque sententia confirmatur ratione multū
818 colorata. † nam qui dicit liberationem gra-
tuitam non esse, affirmat subesse causam à do
natione diuersam. Qui uerò gratuitam libe-
rationem prętendit, negat aliquā causam sub
esse præterquam donationis, sed dicenti pro
bationis onus incumbit, non etiam neganti,
l. 2. ff. de prob. l. actor. C. eod. ergo consequens
est, quòd dicenti remissionem gratuitam es
se sit standum, cum negantis partes sustineat,
alter uero probare debeat causam quare non
sit gratuita, cum gerat partes affirmantis.
819 † huicque conclusioni famulatur, quod di-
ci solet, ubi dari, uel assumi potest alia conie-
ctura quam donationis cessare præsumptio-
nem donationis, l. si aurum, ff. de soluti. l. cū
de indebito, ff. de prob. Alexā. cons. 172. in fi.
uolum. 2. Decis. Neap. 44. num. 24. Dominus
meus Rimin. cons. 216. col. j. his ergo coniectu
ris non adductis, nec iustificatis remanet effi
820 cax præsumptio donationis. † & ita procedit
quod

quod de errore, & fatuitate dicitur, ut adducantur, & probentur ad excludendum præsumptionem donationis, error enim in dubio nõ præsumitur, glo. in l. rura. C. de omni agro de ser. lib. 11. Castr. in l. 2. in princ. C. de erro. ad uoca. nec allegari potest ab eo, qui rerum notitiam habet, Silua. conf. 57. nu. 27. Menochi. conf. 147. nu. 31. ut in proposito, quando quis
821 sibi debitum remittit. † Parique modo fatuitas in dubio non præsumitur, cum quilibet sanæ mentis esse præsumatur, nisi contra probetur, l. nec codicillos, & ibi glo. & Alexand. post alios, C. de codic. propterea non probatis coniecturis exclusiuis præsumptæ donationis, illa debet inconcussa remanere. Quod uerò de mum dicebam de magna summa, quæ eam excludit, tollitur ex eo, nam eum donatio excessiua facta sine insinuatione dumtaxat in excessu uitietur, l. sancimus, in princip. C. eo. à communiter accidentibus excessus non potest esse magnus, nec magna summa, quæ debeat excludere præsumptionem donationis. quare conclusio firmata superius remanet defen-
822 sata.) † Quæ limitatur, ut procedat in remissione debiti liquidi, aliàs secus, ut Bald. Ang. Castrens. & Fulgosi. ponunt in l. tale pactum, in princ. & in l. contra iuris, §. si. ff. de pact. ubi particulariter Angel. instruit aduocatum uolentis impugnare pactum ratione insinuationis non factæ, ut articulet, & probet quòd debitum erat liquidum, & obtinebit, & cum prædictis insuper tenet Roma. in dict. l. Mode-
823 stinus. † (& ratio in promptu est, quia debitum proprium illud dicitur, quod ab inuito potest exigi, & extorqueri, ut declarant Doctores post Barbat. in l. j. ff. si certum petatur, & est text. in l. debitor, & ibi Rebuff. & Alciat. ff. de uerborum significatio. & in l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. Bero. conf. 31. num. 12. uolum. 3. sed ubicumque debitum non est liquidum, sed intricatum, cessat exactio, & extorsio ab inuito, meritò ni mirum si eius remissio nõ requirit insinuationem, cum forte remittatur illud, quod non debetur, aut non tantum debetur, & sic propter incertitudinẽ non requiritur insinuatio, arg. l. sancimus, §.
824 fi. C. eod.) † Quinimò requiritur aliud ultra quod debitum sit liquidum ad hoc, ut ista remissio sortis tamquam uera donatio requirat insinuationem, nempe quòd pecunia tempore remissionis fuerit parata solutioni, tunc enim fingitur remittenti primo soluta, & per eum breui manu debitori tradita, l. singularia, cum ibi not. per glossam, & Doctores, ff. si certum petatur. hocque casu pecunia dicitur esse in donatione, & cum certa sit quæ & quan
825 ta sit, bene requiritur insinuatio. † Secus uerò si pecunia non erat parata solutioni, tunc enim per remissionem sortis non dicitur donari pecunia, nec ea dicitur esse in donatione, sed ipsa liberatio obligationis, iux. tex. in l. si

sponsalibus, §. j. ff. de iure dot. qui hanc distinctionem facit in alio casu. cumque æstimatio huius liberationis sit incerta, quia licet dicantur deberi mille, si tamen debitum non est bene liquidum propter dubium litis euentum, multo minus æstimabitur, iux. not. in simili, in l. Lucius, §. maritus, ff. ad Trebell. merito poterit esse, quòd insinuatio non requiretur facta æstimatione infra legitimam summam, ita reperio, quòd Castrens. declarat in l. prima, colum. 2. nume. 5. ff. eodem, & latius in l. Iulianus, ff. de condit. & demonstr. quem sequitur simpliciter Dec. in dicta l. si
826 quis obligatione, ff. de regulis iuris. † sed hæc opinio mihi non placet, prout nec Socino, in dicta l. Iulianus. diuinat enim ad textum, in dicta l. si quis obligatione, ubi liberatus fingitur accepisse, nec consideratur an pecunia esset parata solutioni, uel non, illique conformis est ad litteram tex. in l. secun
827 da, ff. de calumniat. † Nec uerus est ad illum textum Cagnoli super eo sensus, quatenus intelligit eum accepisse uideri liberationem, non autem pecuniam, & uerbum uideri, eo loco positum ueritatem denotare, quia non ficte, sed uere, qui est liberatus ab obli-
828 gatione capit liberationem. † Quoniam cũ liberatio sit res incorporalis, & in iure consistens, sicut & obligatio, §. 1. supra de rebus corp. & incorp. impossibile, è eam tangi, uel palpari, prout ibi dicitur, quoniam tactus per acceptionem contingit, non potest igitur ille text. secundum ueritatem de liberatio
829 ne loqui. † sed nec secundum fictionem, quia fictio legis non cadit super impossibili secundum ueritatem, prout tradunt Bartol. & cæteri late, maximè Iason, & Crot. in l. si is qui pro emptore, ff. de usucap. (& ideo dicitur, quòd ea quæ per naturã uere cõstare nõ possunt, nec fingi possunt, l. adoptio. ff. de adopt. §. minorem, supra eod. Menoch. consi. 97. num. 54.) unde si liberatio uere non potest accipi, nec secundum fictionem debet id fieri posse, quo fit, ut ille text. necessario de pecunia sit intelligendus, quam liberatus ab obligatione fingitur accepisse, alluditque,
830 † ad hunc sensum, quod inquit ibidem Guiliel. Mayner. dicens, quòd qui remittit alicui ius obligationis, qua tenebatur, illi donare uidetur, uel ut Alberic. notat in dicta l. secunda, tantum sibi dare uidetur: hæc enim uerba non ad liberationem conferunt, sed
831 ad pecuniam. † si enim liberatio res est incorporalis, traditionem non recipit, l. seruus, §. incorporales, ff. de acquiren. rerum domin. nec donationẽ in qua donatio uersatur. l. Senatus, §. j. ff. de donatio. causa mortis, at secus in pecunia, cum sit res corporalis, merito & donari, & accipi recte potest,
832 atque ob id idem fingi potest, † Nec obstat textus in dicta l. si sponsalibus, §. primo,

quo motus fuit Castrens. ad superiorem distinctionem, missa namque una solutione Fulgosij, in dicta l. singularia, quam probat Soc. in dicta l. Iulianus, sed Decius mordet eũ in dicta l. si quis obligatione, ne cõsilium eocum referam, dico secundo loco post eun dem Fulgos. in dicta l. singularia, & clarius in dicto §. j. quòd ille tex. quantum ad principalem obligationem ancillæ, passim respondet eam converti in causam dotis, siue ancilla sit mariti, uel non, siue sit solutioni parata, uel non, nec quantum ad principalem obligationem admittitur dicta distinctio, sed dumtaxat quantum ad accessionem, pcout est partus, respectu cuius bene utitur illa distinctio ne ratione, quam latius prosequitur Fulgosi. ibi, quæ cum casum nostrum non attingat eã non refero, unde limitatio de qua supra pcocedit etiam pecunia solutioni non parata dũ modo debitum sit liquidum, ut supra dixi.

833 † Secundo limitatur non procedere, quando remissio fieret per uecba indecenta, puta profiteoc te non teneri: tunc enim non requi ceretur insinnatio, ita Roma. in dicta l. Modestinus, colum. 4. pec tex. in l. quidam in iure, ff. eod. iunctis notatis ibi pec Bart. post Iaco. de Are. ubi illa uerba, nihil sibi debeci, uim donationis habent, inducitur; confessio quæ in firmaci non potest, sicq; insinuatio non requi

834 ritur. † Sed huic limitationi non assentio per text. in l. tale pactum, in princip. ff. de pact. ubi ista uerba [*profiteor non teneri*] habent uim pacti de non petendo, prout Angel. Castrens. & alij notant, sed pactum de non petendo gra tuitum indiget insinuatione, l. cõtra iucis, §. fi. & ibi no. Ang. ff. de pact. latè Ias. post eũ 2. noti. nume. 8. & in l. creditori, post Alexand. C. de pact. igitur & isto casu necessaria debet esse

835 insinuatio. † Secundo tradit hoc Angel. & post eum Castr. in dicta l. tale pactum, dicens quòd si apparet de debito liquido, tunc quia per hanc confessionem profiteor te non teneri, pactum inducitur, idque gratuitum est, ne

836 cessaria est insinuatio. †(Tertio confirmatur nam insinuatio inuenta est ad euitandas fraudes, l. dara, C. eod. acsi donatio excessiua, quæ uerbis directis fieri non posset sine insinuatione, posset ualide fieri uerbis indirectis, ut in exemplo memorato, fraus inuenta esset donandi citra interuentum insinuationis, igitur id admitti non debet.

837 † quia malitijs hominum obuiandum est, l. in fundo, & ibi Bartol. & Alberic. ff. de rei uen di. cle. j. & ibi Card. de usur. cle. j. §. fi. & ibi pariter Card. de concess. præb. Soc. iun. consil. 115. num. 22. uolu. j. Mars. in l. j. §. cum quis latrones, num. 4. ff. de quæst. & in singul. 177. Rolandus à Valle, cons. 79. num. 95. uolum. 3. Senatus Pedemontanus. Decis. 88. nume. 24. Francis. Marci, Decis. 795. num. 5. Decian. respon. 4. numero 33. uolum. j. pcopterea di-

838 ci debet insinuationem requiri. † Qua ecto sicut uerba directa, & indirecta non differut in ultimis noluntatibus, l. quoniam indignum, C. de testamen. ibi [*directis uerbis fiat an inflexis*] pari modo nec in contractu donationis differre debent, sumpto argumento ab ultimis noluntatibus ad contractus, l. pactum intec hæredem, & ibi not. Bartol. & alij, ff. de pact. l. seruum filij. §. eum qui chicographum, & ibi Dyn. Imo. Castrens. Alexander, & Ias. ff. de leg. j. & Euerard. in centuria sua, loco 17. siue igitur quis alteri remittatur debitũ excessiuum, siue profiteatur illum ad illud nõ

839 teneri, debet insinuatio requiri.) † Nec obstat tex. in dicta l. quidam in iure, quia cum illa confessio fuerit in iure facta, hoc est coram iudice, & sic in actis, nil mirum si non indiget amplius insinuatione tanquam satis ex hoc insinuata, ita pulchre declarat Cuman. ibi, quod pcioc eo uoluit Bald. in l. illud, 8. quæstione, C. de sacro san. eccles. (& fuit ante omnes sententia Iacobi de Are. quem Bartol. & Roman. sequuntur in dicta l. qui-

840 dam.) † uel & secundo dici potest ex notatis pec eundem Cumanum in dicta l. Modestinus, quòd quando liberatio fit ab incerto debito, non requiritur insinuatio, dicta l. cõtra iuris, §. fi. cum ibi notatis, at debitum quo tenebantur tutores in dicta l. quidam, incertum erat, interrogatus enim respondit, nihil sibi debere tutoris hæredes, non exprimendo quid aut quantum, ergo ni mirum si nõ requi citur insinuatio, dupliciter ergo text. ille non probat limitationem prædictam, nec eam ue-

841 ram existimo. † Tertio limitatur pcocedere in remissione iuris quæsiti, secus in remissione iuris futuri, & nondum quæsiti, quia non requiritur insinuatio, ita Bald. in dicta l. illud, quæstione 2. colum. 3. ubi dat exemplũ si filia dotata renuntiat patri, iuxta c. quamuis de pact. in 6. talis enim renuntiatio non est iuris quæsiti, sed quærendi, id est, ut ipse dicit obuiat acquisitionis principio, l. si spõsus §. si macitus, ff. de donat. int. uir. & ux. l. Iulianus, ff. si quis omis. causa test. ideo non eget insinuatione, idemque tenet Cuma. in dicta l. Modestinus, colum. 2. uersus finem, Castren. cons. 420. uiso pnncto, & alijs, colum. j. uolu. 2. Alexand. cons. 29. colum. 3. uers. nec insinuatio, uolum. 3. Canar. in tracta. insinu. 2. parte, quæst. 16. Barbat. cons. 41. colum. 15. nolum. j. Tiraquell. in l. si nmquam, C. de renocã. donat. in uer. donatione largitus, num. 147. (de mumque Gabrielius Romau. lib. 3. tit. de do-

842 nat. conclusi. j. num. 75. † ubi talem limitationem credit esse ueram, nisi spes illa iuris quærendi posset communi æstimatione ualere plusquam 500. aureis, quod etiam ponit Hieronymus Gabriel. cons. 158. sub nume. 4. quod ego dubium puto, nam cuiuscũq; possit esse ualoris, aut æstimationis spes illa iuris

tis quærendi, satis est, quod de præsenti nō est sed in incerto euentu uagatur, igitur insinuatio non uidetur necessaria, l. sancimus, C. eo.
843 §. si. † bene uerum est, quòd si spes illa deducetur ad actum, tunc erit insinuatio necessaria sicuti si ab initio ius quæsitum fuisset remissū cum casus puri, & conditionalis purificati idem sit iudicium. l. sed & si de sua, in fi. ff. de acqui. hæred. l. si pupillus, ff. de condit. instit. Ias. in l. pecuniam, ff. si cer. pe. & in l. quotiens in diem, colum. 3. ff. de uer. ob. Soc. iun. cons. 35. nu. 11. cons. 67. nu. 58. cons. 113. nu. 2. cōs. 125. num. j. uolum. j. & Ceph. cons. 312. num. 95.)
844 † Quinta sequitur ex Arct. conclusio, quòd remissio uere sortis ex alia causa quam donationis facta non requirit insinuationem, ratio quę in promptu est, licet non dicat: Quia non adest ex parte remittentis uoluntas donandi, merito non potest esse donatio, quæ uoluntatē duorum desiderat, l. nuda, & ibi glo. & Doctores, ff. eod. ita Roman. in d. l. Modestinus. Castr. in dicta l. contra iuris, & Dec. in d. l. si
845 quis obligatione. † In gl. insinuatione, in fi. notandum est ex ea, quòd in insinuatione, & sic in actu iudiciali testes non sunt necessarij, quod Aret. hic intelligit procedere quantum ad hoc, ut se subscribant, notarius tamen debet eorum nomina subscribere, citat textum in §. sed si instrumenta, in Auct. de instru. cau. & gl. in l. in donationibus. in uer. subnotatio-
846 ne, C. eod. titu. † Sed tu considera, quòd errat Aret. in allegando dictum, §. qui de instrumētis loquitur, quæ fiunt extra iudicium super contractibus partium: clarum est enim, quòd in istis extraiudicialib. requiritur subscriptio testium manu notarij, c. 2. de fide instrum. gl. in §. si uero absunt. uers. quantum ad hoc, in Auct. de hæred. & Falc. Doctores in c. cum Ioannes. de fi. instr. cum alijs per Alex. in l. iurisgentium, §. quod ferè, ff. de pact. & in specie Ioan. Andr. in addit. Specul. in tit. de instr. editio. §. breuiter. in add. quæ incipit, dicit Accurs. quatenus enim dicit ille textus [*adijciatur, & eis antequam compleantur sicut dictum est testium ex scripto præsentia.*] subdit Io. And. ¶ solet hoc uocari subnotatio, in qua scribuntur nomina testium & etiam cognomina, si sine illis posset esse dubium, scribere autem non tenentur ipsi testes in scriptura publica tabellionis secun
847 dum ipsum. † Pari modo gl. in dicta l. in donationibus loquitur in actu extraiudiciali, videlicet in donatione intra 500. aureos, vt tex. ibi loquitur, quæ insinuationem non requirit, & ob id nec iudicis præsentiam, idque deprehenditur ex d. §. sed si instrumenta, quem
848 citat. † & secundum quem debet intelligi iux. doctrinam Barto. in l. non solum, §. libertationis, ff. de lib. leg. (in l. cum quidam, ff. de his quibus, ut indi. Ias. in l. frater à fratre, num. 35. ff. de cond. inde. & in l. si constante, num. 131. ff. sol. matri. dixi, cons. 5. num. 84.) & isto casu fatetur Bald. in dicta l. in donationibus. satis esse, quòd tabellio apponat testes in instrumentis clare loquens, eodem modo loquitur glossa in dicto §. si uerò absunt, quo loquitur in dicta l. in donationibus, & sic in scripturis extraiudicialibus, in quibus bene testes requiruntur manu notarij descripti.

Numquid in insinu. testes sint necessarij

849 † adeo, quòd non creditur instrumento sine testibus, licet à duobus notarijs confecto, ut tradit Bal. in dicto c. 2. col. 2. & cons. 444. uolu. 5. cum similibus, de quibus per Tiraquell. de retr. in tit. de retr. linag. §. 8. glo. 9. num. 35.
850 † (& per testes instrumentum licet suspectū iustificatur, §. opportet, in Auct. de instr. caut. & fi. Bal. in l. iubemus, prope fi. C. de prob. in l. si ueritas, colum. j. C. de fideic. Fel. in c. ex litteris, nu. 26. uers. nota quinto, de fi. instru. Natta, cons. 315. nu. 14. & Cephal. cons. 287. num. 3. unde in iudicialibus de quibus loquitur Aret. non faciunt ad rem dictus §. & glossa.
851 † Melius ergo pro ipso facit, nam notarius in actis non uidetur habere maiorem auctoritatem quantum ad fidem faciendam, quam alius notarius de instrumento rogatus, (imò uero forte minorem: quilibet enim notarius non potest acta conficere, sed qui specialiter ad ea deputatus est, ut nor. omnes, in l. acta, ff. de re iudic. Bald. in l. præcipimus, C. de ap
852 pellat. & in l. j. C. de sportu. † adeo, quòd partes non possunt prorogare officium notarij, ut scilicet, qui scribunt instrumenta scribant acta, Bald. in l. repetita, C. de episcop. & cleric. cons. 137. uolum. 3. omnes, in l. 2. C. de eden. Decian. respon. 2. num. 9. uolum. 3.) Sicut ergo notatio de instrumento rogato non creditur sine sub notatione testium per eum facta, prout proxime dictum fuit, ita in actis idem dici debet. commissio namque sibi facta de scribendis actis intelligitur facta secundum qualitatem notarij, quòd testes inferantur, ita Dec. hanc rationem deducit in c. quoniam contra, in glo. 3. de probatio. quam unico uerbo quidam senserūt, quos refert Salycet. in dicta l. in donationibus, dicēs, quòd in actis testes sunt necessarij sicut in alijs scripturis publicis tabellionis, quia non uidetur ratio diuersa, argum. l. scripturas, C.
853 qui potio. in pigno. habe. † Secundo accedit eorumdem secunda ratio per Cyn. & Salycet. relatam, nam specialiter est constitutum, quando persona Principis est præsens, quòd testes non requirantur, l. omnium, C. de testament. unde secus esse debet in actis, quæ fiunt coram iudicibus, qui non sunt
854 tantæ auctoritatis. † Tertio mouetur alia ratione Dec. in dicto ca. quoniam contra. nam regulā est negatiua, quòd nō ualeat scriptura notarij sine insertione testium, d. §. sed si instrumenta, ergo præualere debet, l. 3. §. liberti, ubi Bartol. ff. de suſ. tut. Castrens. in l. nō est nouū, in fi. ff. de leg. Dec. cōs. 44. col. pe.

(consi.576.nu.2.& 3.Decian.resp.j.num.163.
855 uol.2.)†Quarto bene facit ultra prædictos, nam ratio quare credatur notario est iuramẽtum, quod exhibet in prin. sui officij, c.ad audientiam, de præscri.(iurat enim de non scribendo in cartis suspectis,& se omnia rectè factorum, quæ ad officiũ artis notariorum pertinẽt, ut scribit Purpur.cons.581.nu.23. post Speculat.in tit.de instru.edi.§.restat, uers.sed quæro) quæ ratio non magis militat in actis quam in instrumentis priuatarum personarũ. sicut ergo non creditur in instrumentis notario sine testibus, ita nec in actis credi debet.
856 † Quinto adduco textum in l.post mortem ff.de adop.præmittendo, quòd in emãcipatione requiruntur acta, l.pen. C. de eman. lib. l. actus, C.de fer.§.præterea, supra quibus mod. ius patr.pot.sol.Bar. in l.emancipatione, C.de fi.instr.sed in dicta l. post mortem.dicitur, ꝙ si longum tempus interuenerit post emancipationem pater non potest uenire contra eã, quòd sine testibus præsentibus eam fecerit. sentit ergo, quòd remota temporis antiquitate, posset ea annullare ex dicta causa, quòd processerit sine testibus, quod utique facere nõ posset, si acta non requirerent testes, nam dicta emancipatio in eis facta ualeret, nec ex defectu testium posset annullari, (& illum textum reperio, quòd allegat ad hãc opi.D. meus Riminald.in l.omnium, col.2.C.de testam. ubi disputando hunc articulum nũquid in actis requirantur testes, inquit, & quòd testes requirantur uidetur casus quem omnino uide, in l. post mortem, ff.de adop.) & ex prædictis iustificari uidetur hæc Aretini sententia, quam communiter ibi dicit teneri per Doctores And.Sicul.in dicto cap.quoniam contra.nu.27.
857 † Contrariã tamen partẽ tenet ibi glo. quæ proprie distinguit inter iudicia, & contractus primoque casu uult quòd credatur notario, ex quo.n.scriptura reperitur in actis publicis, licèt non habeat testium subscriptionem creditur ei.dicit ibi glossa, idemque tenet glossa, in l.fi. C.de re iud.ubi dicit acta ualere sine testibus ad hoc uocatis, cum semper ibi plures adsint, & illam glo.Bar. ibidem commendat, idem quoque tenet Bal. in Rub.C.de fi.instru.
858 col.2.†Salyc.in d.l.in donationibus, ubi dicit, quòd ita communiter seruatur Ale.& Ias. latè in dicta l.omnium.Corn.cons.220.nume. 9.uol.2.Lanfranc.& Paris.in d. c.quoniam cõtra.qui cum Decio testantur hanc esse cõmunẽ op.quã tenet insuper hic, Bal.ab alijs nõ citatus, Bar.in l.emãcipatione.C.de fi.instr. Specul.aureũ in 2.par.sui trac.de ord.iud.in 10.dubio, nu.25.Boeri.Decis.118.nu.5.ubi etiam intelligit gl.in d.l.in donationib. procedere in extraiudicialib. ut supra dixi, (idemq; tenet Abb.in d.c.ad audientiam, col. 2. dicens post Innoc.esse speciale in actis, ꝙ soli notario credatur sine testium descriptione, nisi probatur contrarium, quibus accedit Nellus à S. Gem.
859 in tract.testi.nu.220.†& quod inquit Alb.de Malettis in tract. testium, nu.52.dicens, quòd pro actibus iudicis præsumitur quo ad solennitatem,& ueritatem, ergo testes nõ requirũtur.fundatur ista conclusio cõis per tex. in d. l.in donationibus, in princ.ubi loquitur de donatione quę actis insinuatur, & sic in iudicio.
860 † cum acta sint scripturæ apud iudicem factæ, l.illud, in uer.actorum, & ibi gl.Bal.& alij, C.de sacrosan. eccl. l. acta.ubi glo. & Doctor. ff.de re iud.inquit [*non esse necessarium testes adhiberi*] hoc est ullo modo uocari, prout interpretatur glo. ergo nec eorum nomina per notarium subnotari. Confirmatur dum subdit, [*nam superfluum est priuatum testimonium.*] ergo neç testium subscriptio manu notarij desideratur. Tertio iustificatur dum subdit [*cum publica monumenta sufficiant*] (quas ponderationes simpliciter facit hic Tiobias a me tamen
861 prius factas, plenius ultima deducta.)†id.n. sufficere dicitur, quod ad perfectionem actus alio non indiget adminiculo, prout est de mẽte, gl.in c.statutum, in prin.uer.Canonicis, de rescr.in 6.quam ad hoc ponderat Abb. in c.1. col.3.de postu.prę1. & hac tertia ponderatione pariter utitur And. Sicul.in d. c. quoniam
862 cõtra.nu.27.†Quartã addo, in secũdo respõso, ubi tex.loquitur de actu extraiudiciali, sub ditque [*sine testium subnotatione ualere*] ab eis facta secundum gl.licet tabellio debeat eos subscribere, ergo priore responso quando fit in iudicio nõ debet etiam manu notarij subscri-
863 ptio testium requiri, † ut sic aliquid ultra iudicij calor operetur, l.cum ostendimus, in fi. ff.de fideius.tut, not.Doctores, in l.j.ff. de uerborum oblig.uel si sequimur intellectũ Salyceti ad illa uerba sine testium subnotatione tam ipsorum manu, quam notarij, modo donator, uel alius uoluntate eius subscripserit, ut tex.subdit.ad huc sequitur argumentum meũ uidelicet, quod in primo responso nullius penitus subscriptio requiratur propter calorẽ
864 iudicij.†& secundum hoc manifeste tollitur secunda solutio quam Decius ad illum textũ tradit in d.c.quoniam.nam dato, quòd ibi loqueretur de subnotatione testiũ minime ab eis facienda, sed à notario de ipsorum nomine, priore tamen casu, non idem recte satis infertur, imò uerò potius suadetur, nec eorum subnotationem manu notarij necessariam fore propter calorem fomentumq; iudicij, cum potissime supra dixerit superfluum esse priua
865 tum testimonium. † Sed & prima solutio Decij post Bald.nulla est quatenus dicunt, ꝙ ille text.loquitur quãndo donatio prius facta fuit coram testibus, & per publicum instrumentum postea insinuatur, & coram iudice publicatur: tunc.n.uerũ est, ꝙ alij testes nõ requirũtur, quasi sentire uelint, quod testes in instrumento donationis descripti deseruiunt

iusti-

insinuationi. Quoniam fieri non potest, quòd testes in una scriptura descripti, alteri scripturæ distinctæ & separatæ dicantur appositi, illi-
866 que famulari. † imò cum testes extranei esse debeant respectu partium, cum domestici repellantur, l. 2. C. de testi. non possunt in ea subintelligi, si non fuerint expressi, l. si ita stipulatus, §. Grisogonus. in fi. & ibi no. ff. de uerbo. obligat. ex quibus plane concludit illum textum pro communi facere non obstantib. omnibus in contrarium deductis. & qui illū pro ea citant bene atque optime illum allegare contra Aret. hic, qui contrarium putat.
867 † Sed ulterius secundo loco comprobatur hęc communis opin. per multas rationes, quę concurrunt, & suadent, quod non requiratur aliqua subscriptio testium; prima est propter iudicis præsumptam prudentiam, (cum pro eo multum præsumi soleat, c. in præsentia, de ren. quippe qui Dei minister est, c. ne quis. 15. q. 1. c. non solum. 24. q. 5. quique summa ope. dēt ueritatem iuuare, ut elucescat & sepulta exurgat, l. illicitas, §. ueritas, ff. de offi præsi. & tradit Ang. consi. 290. Titius, cum similibus per Decian. respon. 47. num. 23. uolum. primo.)
868 † Secunda propter eius præsentiam iuxta illud [*urget præsentia Turni*] (quam quoque præsentiam iudicis perpendit Imperator in dicta l. omnium. ibi [*sicut igitur securus erit qui actis cuiuscumque iudicis mentis sua postremum iudicium.*]) Tertia, quia iudiciales acta fiunt in publico, ubi uerisimile est, quòd semper adsit multitudo personarum, sicut coram Principe dicit ille textus ibi [*inter tot nobiles, probatissiq; personis*] iuncta gl. uer. inter tot. Quarta quia nimis graue foret & sumptuosum in quolibet actu iudiciali testes describere, & rogare, quas rationes perpendit Bald. in dicta Rubr. C. de fide instrum. & Salycet in dicta l. in donationi
869 bus. † Tertio deduco textum pro hac communi in dicto c. quoniam contra, aliter considerādo quàm glo. faciat in uer. duos ibi [*considerando loca, designando tempora, & personas*] (id. n. uerbum personas, posito quòd comprehenderet nedum litigantes, & testes, ut uoluit Host. quem refert Butr. tamen intelligi debet de testibus examinatis in causa, ibi [*testium depositiones,*] qui non conueniunt testibus subscribendis scripturis, qui non deponunt. sicut ergo mandat Sum. Pont. quòd litigantes, & testes deponentes scribantur per notarium, idem dixisset de testibus post acta conscribendis si fuisset id necessarium, cum parum fuisset id Summo Pontifici exprimere, l. unica, §. sin autem ad deficientis, C. de caduc. tollend.)
870 † Tenendo hanc partem nō obstāt cōtraria; & in primis illa rō Decij, nā pręter Paris. q. respōdet ibi, tollitur ex secūdo fundamēto supra facto, acta namq; fidem sumūt nō ex persona notarij tantū, sed & iudicis, & aliorū præsentiū copia, vt per Fulg. & cęteros, in d. l. in donationib. & per Ias. in dicta l. omnium, quæ cessant in extraiudicialibus, quæ sola tabellionis auctoritate nituntur, de quibus arguit Dec. & male, sicque subest diuersa ratio inter acta, & alias scripturas publicas tabellionis contra relatos per Salycet. in dicta l. in donationib.
871 † (quia fortiora sunt quæ duplici uinculo nituntur, quam quæ uno, auth. itaque, C. commu. de succ. Auth. de consangui. & uter. fra. §. sed hodie, supra de adop. c. j. de treu. & pace.
872 † duplexq; funiculus potentius ligat & stringit, quam simplex, ut not. in l. j. ff. de priu. cred. in l. cum in adoptiuis, §. si uero, C. de adoptio. Bal. in l. sed & si milites, in prin. ff. de excus. tut.
873 † Decian. resp. 92. num. 5. uol. 3. per hoc dicens plus posse legem, uel statutum uallatum pacto quam legem, uel statutum de p se post Bald. in capit. uenientes, uer. sed numquid, de iureiur.) Ad secundam illorum rationem
874 † dico, quòd textus in d. l. omnium, contrà eos retorquetur, quatenus dicit eum securū fore [*qui actis cuiuscumque iudicis, aut municipum, aut auribus priuatorum testamentum fecerit*] æquiparat enim hos casus testari apud acta, coram testib. uel coram Principe, ergo priore casu testes nō requiruntur, prout ēt Ful. Cast. & Ias. notant. & licet alias minor esse possit iudicis, quam Imperatoris auctoritas, satis tamen est, quòd in actis tantumdem sibi deferatur sicut in actu facto coram Imperatore, prout ibi pbatur, quo fit, ut eo respectu nō dicatur mino
875 ris auctoritatis. † sufficit enim quòd similitudo sit in eo de quo agitur, licet in omnib. nō sit similitudo, ut no. Abb. Fel. & Dec. in c. translato, de const. nu. 7 & Dec. in c. cum uenerabilis, col. 4. de exce. Ias. in l. creditori, col. fin. ff. de excep. oper. noui. nunc. Crau. con. 92. in fine Natta, consi. 179. num. 12. Bero. consi. 114. nu. 24. uolum. 2. Decian. respon. 51. colum. finali,
876 uol. 2.) † Non obstat & alia ratio Decij: dico enim, quòd illa regula negatiua procedit in extraiudicialibus, sed in iudicialib. procedit affirmatiua, & sic in diuersis terminis, (quod argumentari non licet. l. Papi. exuli, ff. de minor. si enim uolumus ex regula negatiua ad affirmatiuā arguere, dēmus in eisdem terminis id facere, ut si regula negatiua loquitur de extraiudicialib. in quib. scriptura nō ualet sine testib. demus exēplū de scriptura pariter extraiudiciali in casu quo ualeat sine testib. non autē dari dēt exemplū in actis quę sunt scripturę iudiciales, qa transcēdimus terminos regu
877 læ negatiuę, qd nō licet. † sicuti uidemus in exceptionib. quę sunt cōtra dispositionē regulæ, tamen esse dēnt de genere regulę, qa si regula loqtur de homine, ēt exceptio fieri dēt de homine, alias nō esset exceptio cōgrua si diceretur, oīs hō currit nisi asinus ut cōcludit Dy. in Rub. de reg. iu. in 6. circa fi. Bar. in l. in his, ff. de legib. & i l. j. ubi quoq; Dec. Cag. & alij ff. de reg. iu.) uā doctrina Bart. & Castr. in d. l. 3.

§.liberti, ff. de sus.tut. & in l.non est nouum, ff.de legibus.non obest, quia loquuntur in eodem casu, uidelicet in eodem tutore accusando uelut suspecto, regula una namque permissiua dicit quemlibet etiam posse accusare, negatiua uerò dicit, libertum non posse, præualet ergo negatiua, dicto §.liberti. sed hic istæ regulæ sunt in diuersis terminis. ergo consideratio Decij non procedit de mente iuris.
878 † Ad aliam rationem quarto loco deductam dico, quòd in instrumentis consideratur tantum persona notarij, sed in actis concurrunt alia de quibus in secundo fundamento pro hac parte, (unde sicut plures præsumptiones uincunt unam, l.cum de indebito. ff. de prob. l.3.§.j.in uer.numerus, ff.de testi.c.illud.de præsum.Bero.cons.19.num.12.nolu.2. Crau.cons. 149.nu.11.Oldr.cons.53.Natta, cons.29.cons. 31.num.9.& ego dixi, cons.31.nu.102.pari modo pluriũ concursus in actis uincere debet solam personam notarij quæ cõsideratur in instrumentis, tantoq; magis cum & illa cõ
879 currat in actis.) † Ad ultimũ uero de emancipatione responderi potest, ut per Angel. in dicta l.post mortem, esse speciale in emancipatione, ut præter scripturã actorum requirãtur testes propter præiudicium, qđ affert emãcipanti, & pondus eius, regulariter autem secus in cęteris, quę rediguntur in actis, & hãc solutionem tacito auctore sibi uendicat eo
880 loco Ioann. Corasius. † uel & secundo dici potest, ut ibi tradit Fulgosi. (quod & ego mecum præcogitaueram,) quòd illa erat allegatio patris dicentis illam emancipationẽ fuisse nullam ob defectum testium, non tamẽ de iure sic erat, quia si fuerat apud acta celebrata, non erant testes necessarij, dicta l. in
881 donationibus. † limitatur nunc ista communis op.nam procederet stante consuetudine in loco, ꝙ subscriptio testiũ fiat à notario in actis, tunc enim requiritur, ita Bal. in dicta Rub.C.de fi.instr.Ioã.And. But.Abb.Imo.Felyn.Lanfr.& alij, in d.c.quoniã cõtra.vbi dicũt in plerisq; locis seruari dictam subscriptionẽ testium in sententijs diffinitiuis, & insuper in
882 interlocutorijs. † Parique modo uidemus aliquo loco circa instrumenta seruari, quòd testes se subscribant, ut de Regno Neapolitano testatur Capicius Decis.29.col.2.uel, quòd soli notario sine testibus omnino credatur, prout de tota pene Gallia Tiraquell. refert de retra.in tit.de retra.lin.agi.§.5.gl.9.nu.35.licet neutrum de iure cõmuni sic disponatur.
883 † Et ratio omnium esse potest, quia consuetudo est ius non scriptum, quod tãquam pars iuris ciuilis est seruandum, §.ex non scripto, supra de iure nat.l.de quibus, ff.de legib.Cor.
884 cons.243.nu.12.uol.2.(† maximamq; in rebus uim habet consuetudo l.inueterata, ff. de legib.l.more maiorũ.ff.de iur.om.ind.l.j.& 2. C.quæ sit lon.cõ.cap. fi.de cõsue.quibus sic in alio casu scribio Iacob.à Canibus in tract. de execu.ultima.uolunt.secunda par.num.17.
885 † Et omnis actus seu dispositio siue sit legalis, siue inter uiuos, siue sit ultimæ uoluntatis, semper recipit regulam, declarationem, interpretationem, siue restrictionem à consuetudine loci, c.cum dilectus, de consue.& de fi de instr.Abb.in c.certificari, de sepult. Innoc. in c.olim, de uer.sig.& ibi.c.Raynutius, in uerbo forte, de testa.late Fely.in c.ex literis, colum.6.de fi.instru.Bero.cons.91.num.20.uol.
886 3. † adeo, quòd potens est consuetudo loci ad tollendas coniecturas, ut in Regno Aragoniæ testatur Decian.respon.31.nu.41.uol. j.habetq; uim decreti, statuti, iurisdictionis, & mandati, quinimò est altera natura, ut inqt Bal.in l.j.C.qui test.fac.poss.Decian.respon.91.
887 colum.2.vol.3.) † Secundo limitatur nõ procedere in his, quæ sui natura, non sunt de actis licet quandoque in actis inserantur, ut constitutio procuratoris, testamentum, uel instrumentum aliquod factum coram iudice, tunc .n.subscriptio testium requiritur, ita Bal.in d. Rub. & in l.sancimus, col.2.C.de test.Ale. & Dominus meus Rimin.in dict.l.omnium, Innoc.Butr.Abb.& Dec.in d. c. quoniam contra Aret.in c.post cessionem, nu.15.de prob.Lappus allega.81.non ualuit actus, num. 5.(ubi pariter Quintilianus Mandosius sub littera, G.post Rui.cõs.126.nu.3.uol.4.qui idem uo
888 luit,) cons.73.nu.3.uol.5. † fundatur ista cõmunis conclusio secundum Alex.in d.l.omnium, ea ratione, ꝙ dicta l. in donationibus per quam concluditur, ꝙ in actis non requirũtur testes, loquitur propriè de his, quæ sui natura explicanda sunt in iudicio, merito uidetur, quòd si fiat testamentum in iudicio, remanere debeamus in regula quæ habet, quòd actus notarij debent habere testes, §.oportet,
889 in Auct.de testi. † Secunda accedit ratio, quã ponit Aretin.in dicto cap. quoniam contra, nam cum hæc probatio solius scripturę notarij in actis iudicialibus sit exorbitans à regulis iuris communis, quæ requirunt subscriptionem testium, dicto §.sed si instrumenta, non debet extendi ad ea quæ non pertineat ad acta, iuxta notata per Bartol.in l.3.C.de fide instrument.lib.10.ubi dicit, quòd ubi ex consuetudine, uel à iure inducitur, quòd aliquo casu requiratur probatio per scripturam, non extenditur illa dispositio præter ca-
890 sum expressum. † (tantoque minus fieri debet talis extensio, quoniam probatio per instrumentum dicitur miraculosa, quòd credatur testimonio pellis mortuæ, Innoc. in capit.cum P. Tabellio, de fide instrum. Oldrad. consil.75.Bald.cons.447.ad euidentiam præmittendum est quis dicatur circa, finem,
891 uolum.5.† imò talis probatio dicitur contra ius diuinum, quo iure cautum est, ut in ore duorum, uel trium stet omne uerbũ,

ut

ut de instrumento dicit Corn. cons. 32. col. 2.
& cons. 55. col. 8. uol. 3. sequitur Craue. cons.
56. col. fi. quare nimis esset, quòd instrumen-
tum prętet naturam suam sine testibus condi
tum fidem faceret ex eo solum, quòd per ac-
892 cidens esset apud acta celebratum.) † Simile
uidemus in eo, quod dicit de literis aucten-
tico sigillo sigillatis, qbus licet credatur abs-
que adminiculo testium in pertinentibus ad
officium sigillantis, ut tradit Innoc. in c. j. in
fi. de fi. instru. Ioan. And. in tit. de instr. edi. §.
nunc dicendum restat, uer. secundum supple-
mentum, Bal. in rub. C. de fi. instr. col. pe. Abb.
& Dec. in d. c. post cessionem, de prob. nu. 11.
(licet Bero. cons. 106. num. 16. uol. j. magis cō
munem testetur in oppositum.) † Tamē secus
893 est in his, quæ aliena sunt ab officio sigillan
tis nec ad eius pertinent officium, ut tradit
idem Ioan. And. post Nico. de Matarel. & Bal.
locis citatis. Bal. Aret. & Dec. in d. c. post ces-
894 sionem. † Idem uidemus in statuto, quòd li
bris mercatorum detur fides: intelligitur. n.
de pertinentibus ad mercationem, & eorum
officium, non autem in alijs prout declarat
Roma. cons. 204. colum. j. post Io. And. in d. §.
nunc dicendum, in addi. magna, colu. j. Aret.
cons. 33. col. j. cons. 44. Ias. in l. admonendi. ff.
de iureiu. in l. age, nume. 4. C. de trans. Dec. in
d. c. post cessionem, num. 13. & cons. 30. col. 2.
Cra. cons. 3. nume. 15. D. meus Rimi. cons. 35.
nume. 12. & cons. 279. num. j. cons. 297. & cōs.
301. num. 3. licet idem Dec. contra in d. l. age.
895 num. 5. † quem taxat Alciat. & primam dicit
esse communem, (& bene, quoniam prout te-
statur Horatius Mandos. in addi. ad Roma. in
allegato cons. 204. plures, & alios ex prędictis
cumulans, hæc est omnium nostrorum con-
896 cordis sententia,) † puta si sit mercator
pannorum, & in libro sit scriptum aliquid de
mercatura pannorum, secus si sit scriptum de
aliquo deposito, uel mutuo, quod nō esset de
arte sua, arg. l. 3. §. eodem modo. ff. nau. caup.
stab. (& cum prædictis concordat ad unguē
Benuenut. Stracca, in tract. de merca. titulo,
quomodo in cau. merca. num. 40. plus addēs
897 Baldum in l. fi. C. ad Macedo. † dicentem, q
si statuto cauetur cum filio non posse contra
hi nisi sit mercator, interpretari debere tale
statutum si in causam mercaturę contrahat,
idque in dubio præsumi, pluresque concor-
dantes adducit Stracca, de quibus per eum,
898 † qui & aliud ponit notatu dignum, numero
34. tale statutum locum habere in eo, qui de-
sijt esse mercator modo conscripserit libros
899 tempore quo mercator erat,) † Idem uide-
mus in alio statuto, quòd pater teneatur pro
contractibus filij mercatoris. restringitur. n.
tale statutum ad contractus filij, qui fierent
ob causam mercaturæ, non autem ex alia cau
sa, uel si dicat statutum, quòd filius non pos-
sit se obligare, uel contrahere nisi sit artifex,
uel mercator, ualet enim contractus, uel obli
gatio si fiat occasione artis, uel mercaturæ,
alias secus, ut primum ponit Alexā. cons. 113.
col. 2. uol. 3. Cra. cons. 3. num. 15. cons. 171. co
lum. 3. in fi. Secundum uero Bal. & Saly. in l. fi.
C. ad Maced. Bal. in l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nau.
caup. stab. Ias. in d. l. age. Dec. ī d. c. post cessio
900 nem. † Et si statuto potestas tenetur pro sua
familia, restringitur statutum ad ea, quæ per-
tinent ad eius officium, puta si familia delin-
queret in officio non si extra causam officij.
Roma. cons. 11. & cons. 338. Cra. cons. 3. Alci.
in d. l. age. col. pen. post Angel. in l. j. C. si rect.
(Marti. Laud. in tract. de officia. domi. q. 167.
Ias. in d. l. age. num. 8. Fel. in c. cum ordinem,
colum. 5. uer. & dicit, de rescr. Dec. cons. 8. col.
2. uer. hoc idem. Mars. in l. fi. nu. 169. ff. de iur.
omn. iud. & sing. 560. quos citat Horat. Man-
dos. in addi. ad Roma. in dicto consilio 338.)
901 † Sic etiam dicitur in nuntio, quòd sibi dun
taxat creditur in spectantibus ad eius officiū,
ut concludit Ioan. And. in tit. de citati. §. j. in
prin. quem sequitur Abb. in c. cùm parati. de
prob. Dec. in d. c. post cessionem. Rui. consilio
66. colum. j. uol. 5. Tiraque. qui latissime mul-
ta congerit de retract. in tit. de retra. linag. §.
8. glo. 9. (& ego pariter, cons. 71. numero 11.
† unde uidemus peritis in arte sua credendū
902 esse, puta si de uulnere tractatur an sit mor-
tale, uel non, ad medicos est recurrēdum, si de
alluuione ad rusticos, si dē domo ad magistros
ut tradit Bar. in proę. Digestorum, in princi.
nume. 8. Idemque tenet Bal. & Alber. quos re
fert Cagnol. ibidem, nume. 8. Rolandus à Val
le, consilio 30. uolumine 3. quæ clare demon-
strant nec ad illos esse recurrendum, nec illis
esse credendum præter artem, & peritiam suā
iuxta illud [*ne sutor supra crepidam*,]) ex quibus
omnibus iustificatur Aretini ratio supra cō-
memorata, quod in iudicialibus credatur soli
notario sine testibus, procedat in his, quæ p-
tinent ad acta, suique natura sunt de actis, se-
cus in alijs, quæ proprie non sunt de actis, li-
903 cet in eis quandoque redigantur. † Tertia p
hac parte ratio succedit, quam ponit Dec. in
d. c. quoniam contra. nam acta recipiunt au-
ctoritatem ex commissione iudicis, ut ibi p-
batur, iudex autem non uidetur committere
nisi ea, quæ pertinent ad acta, & quę necessa-
ria sunt, ut ad sententiam deueniatur. moue-
tur insuper Paris. ibi duabus rationibus, ut p
904 eum, † sed præter alios accedit fortius: nam
uidemus, quòd cōtractus factus in ultima uo
luntate, non recipit naturam ultimæ uolunta
tis, sed seruat naturam suam, ut sit irreuoca-
bilis iuxta. l. sicut. C. de acti. & ob. licet illa sit
reuocabilis. l. 3. in fi. cum sequen. ff. de adim.
leg. de hoc est Decisio Baldi, Sal. Cast. Ias. &
Alexandri in l. si auia. C. de iure del. ubi si quis
de hæreditate sibi delata disponat in testamē
to, quo casu uidetur eam simul adire, licet re-
uocet

uocet testamentum, non tamen reuocatur cõtractus aditionis, sequitur Aret. in l. hæredes palam. §. si. ff. de testa. Rip. in l. nemo potest,
905 num. 35. ff. de leg. j. † Similiter si testator legat Titio 10. quæ confitetur ei præsenti debere, licet postea reuocet testamentum, tamen dicta confessio firma manet, nec reuocatur, ut tradit Bar. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Imo. in d. §. fi. Cast. in l. 3. §. fi. num. 5. ff. de lib. & post. Oldra. conf. 144. factũ tale. Alexan. conf. 45. colum. 2. & 3. uol. j. Rui. conf. 169. co. pe. uol. 2. Dec. conf. 196. colu. 2. Rip. in d. l. nemo potest, num. 34. Rom. in l. ex
906 hac scriptura. in prin. ff. eo. † hinc etiam dicunt Alex. & Imo. in d. l. nemo potest, circa intellectum Bartoli ad l. fi. C. de fideicommiss. quòd illa promissio facta per hæredem testatori in testamento suo de præstando fideicõmissum, retinet naturam suam, ut sit contractus quo ad probationem, & duo testes sufficiant, sicut in cæteris contractibus regulariter. l. ubi numerus. ff. de testi. licet ad probationem testamenti 7. requirantur, sequitur
907 † Ripa post eos, & communem dicit, nume. 32. Decia. conf. 393. colum. 2. postremo uidemus etiam, quòd si fiat donatio causa mortis in testamento præsenti, & sic in forma donationis causa mortis. l. inter mortis. ff. de don. causa mor. cum hoc pacto, quòd non reuoce-
908 tur nisi per prædecedentiã donatarij, † adeo quòd ex conuentione sit irreuocabilis facta respectu pœnitentiæ, (ut fieri potest. l. si alienam. §. j. uer. sed & sic ff. de don. causa mort.) utique non poterit ex dicta causa reuocari ex eo, quòd facta sit in testamento, & sic non sequitur naturam testamenti, sed remanet in terminis conuentionis præambulæ. sic tradit Rom. & Imo. ibi. ex quibus concludendo pariter in casu nostro dicendum est, quòd si actus sui natura extraiudiciales incidant inter iudiciales, ueluti quòd instrumentum tutelæ, mandati, & id genus inseratur apud actu, retineat naturam suam, ut non probet nisi ha
909 beat testes subscriptos manu notarij. † Quarto pro hac parte facit, nam procedunt a pari, quòd testamentum fiat coram iudice, uel coram Principe. l. omnium. C. de testa. sed ubi fit coram Principe requiruntur aliqui testes, ut tenent gl. Bal. Ang. Saly. Alex. & alij, licet discordes non apertiant quot. Ang. enim requirebant septem. Saly. tres. sed Bar. Bal. & Alex. duos, & hæc est communis opin. prout testatur Soc. Iu. conf. 138. colum. fi. uol. j. ergo pari modo si testamentum, quod non est proprie de actis, uel aliud simile fiat apud acta testes sunt necessarij, & sine eorum subscriptione
910 non ualebit, † (hancque sententiam redigit ad maiorem dubitationem D. meus Rimin. li cet super ea cogitandum relinquat, in d. l. omnium, colum. 2. dicens, quòd in his, quæ non solent fieri in iudicio, nec sunt de natura iudicij testes uidentur esse necessarij ad probatio nem, ut uidetur uoluisse Bal. in rub. de fi. inst. in quantum uoluit, quòd mandatum factum in iudicio procuratori non probetur instrumento, nisi interuenerint testes, sicut in cæteris, quæ solent extra iudicium per tabelliones, ubi soli tabellioni non creditur. §. oportet, in Auc. de fi. instru. unde sic in proposito cum testamentum non sit de actis iudiciali-
911 bus.) Quinto, & postremo non omitto, quod in qualibet dispositione causa prima, & origina lis debet attendi. l. li id, quod. in prin. ff. eod. l. tutor datus. ff. de fideiuss. Craue. conf. 131. nu mero 15. & conf. 144. num. 2. Crot. conf. 217.
912 num. 75. † sicut etiam dicitur de causa proxima, & immediata, quæ magis attẽditur, quã remota. l. si mulier, & ibi glo. ff. rer. amo. Bart. in l. cum opportet, C. de bon. quę lib. Cro. cõs. 132. nume. 5. Rol. à Valle, conf. 82. nume. 14.
913 uol. 3. † demumque naturalis causa sol et accidentalem superare. l. qui habet. ff. de tutel. Decis. Neap. 168. colum. fi. sed originalis, immediata, naturalisque causa testamenti, uel alterius instrumenti est, quòd testes requirantur. ergo uidetur attẽdẽda, quare redditur ex prædictis ualde probabilis hęc opinio nera-
914 que limitatio. † Contrariam tamen sententiam tenuerunt Fely. & Aret. in dicto c. quoniam, contra Fulg. Cast. & Ias. in d. l. omnium. moti per illum tex. & in l. sancimus. eo. tit. ubi paria sunt facere, uel reuocare testamentum coram iudice, uel coram testibus, (sicque ponuntur tanquam diuersa, quòd primo casu testes non requirantur, secundo sic, ut post Fulg. & Cast. dicit D. meus Rimi.) & tamen testamentum non est de pertinentibus ad acta, & si primo casu requireretur aliqua subscrip-
915 tio testiũ manu notarij, textus apperiret. † ex quo tollitur solutio Decij post Bal. & Alex. ue lut diuinatiua, (quod nõ licet in iure nostro, l. si putator. ff. ad leg. Aqui. glo. in l. filiũ quem habentem. C. fam. erc. Cephal. con. 472. num. 66.) Secundo moueor ex ratione textus in d. l. in donationibus. C. eo. ibi. [*nam superfluum est priuatum testimonium, cum publica monumenta sufficiant.*]
916 † Quæ ratio militat etiam in hoc casu, & cum scripta sit in lege, licita est extensio de actu iudiciali ad extraiudicialia in actis redacta, nedum in materia exorbitanti, sed etiã correctoria, iuxta notata per Ias. post alios in auct. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & in l. si constante. ubi Crot. insuper & Rip. latius tradunt. ff. solu. matrimo. Cta. in tract. de antiq. temp. 4. parte, numero 44. & conf. 113. nu mero 3. Ias. in §. sequens, columna 3. ins. de
917 act. qui dicit esse communem. Cur. Iun. consilio 54. columna 3. (Decian. respon. 7. numero 8. uolumine primo, Cephal. consilio 401. numero 42.) cum simi. Tertio moueor ex no. per Bal. Cast. & Aret. in d. l. hæredes palam. §. fi. concludentes, quòd si quis in testamento dixerunt

dixerit si testamentum meum non ualet iure testamenti, ualeat iure donationis inter uiuos, reuocato testamento dicta quoque clausula corruit, & annullatur, sequendo naturam
918 testamenti, quod est reuocabile, † & hoc ne sequatur absurdum, quòd hæreditas per contractum detur, contra tex. in l. hæreditas. C. de pact. conuen. Idemque tradit Bal. in l. sancimus. ad fi. C. de testa. Soc. consi. 73. colum. 2. in fi. uolum. 3. concludens, quòd ubi testatori n testamento facit legatum, & uult, quòd ualeat, ut donatio, & actus inter uiuos, nihilominus potest illud reuocare, qa uidetur hoc fecisse contra substantiam legati, quod est reuocabile, & in fraudem ne reuocari posset. Sicut igitur illa donatio testamento inserta sequitur naturam testamenti, suamque perdit, idem dici debet in his extraiudicialibus insertis in iudicialibus, ut eorum naturam recipiant, & sic quòd testium subscriptionem nō
919 requirant. † Quarto confirmatur hæc opinio ex no. per Bar. & alios in l. legata inutiliter. ff. de lega. j. sequitur Castr. & Iason, in l. j. not. j. C. de codic. & in l. 3. §. fi. ff. de lib. & post. licet enim legata de per se facta stare possint in codicillis, quando testamentum fuit ab initio nullum, exemplum in d. l. legata, tamen secus est, quando testamentum fuit ab initio validum, tunc enim dependent ab eo legata, & codicilli, merito testamento casso postea, fortè natiuitate posthumi præteriti, corruunt dicta legata, & codicilli, sicque sequuntur eius naturam. l. si quis cum nullum, in fi. ff. de iure cod. unde sic & in ista materia dicendum extraiudicialem sui natura inter iudiciales inseri, & apud acta, sequi debet eorum naturam,
920 nec testes exigere. († Simile uidemus in constituto apposito in contractu, nam si contractus aliqua ratione non ualeat, aut resoluatur, tollitur & ipsum constitutum, sicque sequitur naturam ipsius contractus, super quo fuit appositum. Cast. consi. 10. colum. j. & consi. 43. colum. j. uolum. j. Bal. eo prior, in l. ex testamento. ad fi. C. de fideicom. & in l. non dubium, ubi quoque Ias. colum. penuersi. Item adde. C. de legib. Bal. & Saly. in l. in contracti-
921 bus. C. de non num. pecu. † Alber. qui dicit ita fuisse determinatum, in l. pupillus. ff. de acqui. rer. dom. & alij propemodum innumerosi quos recitat Tiraquel. in tract. de iure constit. par. 3. limita. 7. num. 15.) unde sic & in ista materia dici debet, quòd si contingat actum extraiudicialem sui natura inter iudiciales inseri, & apud acta, sequi debet eorum naturam nec testes exigere. iam uides igitur hunc arti
922 culum satis esse disputabilē. † Vnde Dec. in dicto ca. quoniam contra, hoc forte considerans distinxit duos casus. primus est, quando notarius actorū rogatus fuit a partibus simpliciter, & tunc quia uidetur rogatus, ut notarius simpliciter, merito procedit communis opi. quòd testes requirantur. secundus casus est quando notarius scribit de commissione iudicis expressa, uel tacita, & tali casu, quia uidetur rogatus, ut notarius actorum propter auctoritatem iudicis, altera opinio debet p-
923 ualere, quòd testes non requirantur. † mihi uero non placet hæc distinctio, quoniam non potest considerari notarius actorum simpliciter, & qui non habeat commissionem iudicis tacitam, uel expressam: eo enim ipso, quòd generaliter est deputatus a iudice, uidetur ab eo rogatus, ut acta scribat, prout tradit Bald. & post eum ipse Dec. in d. c. quoniam contra. not. 10. & in l. 2. colum. j. C. de eden. merito primus casus a Decio consideratus uerificari non potest, qui nūllam iudicis commissionē
924 præsupponit. († Quin adeo requiritur commissio iudicis facta notario in actis scribendis, quòd assertioni notarij de illa non creditur, sed aliunde constare debet, argumen. l. j. C. de mand. prin. idque uolui Ioan. And. in c. cum quid. de reg. iur. in 6. Bal. in l. ius iurandum. in fi. C. de testi. & in l. iudices. in fi. C. de fi. instr. Abb. Imo. Fel. & alij, in d. ca. quoniam
925 contra. † Ioan. de Anna. consi. 49. in fi. Alex. consi. 212. colum. 2. & consi. 104. uolumi. 5. qui communem testantur. Natta, consi. 143. num. 4. Rolan. à Valle, consi. 94. colum. fi. uolum. 2. consi. 26. nume. 17. uolum. 3.) satius ergo puto secundam opinionem supra relatam tenere per ibidem deducta. Nec obstāt contraria:
926 ad † primum namque respondetur, quòd licet dicta l. in donationibus, in dicto suo loquatur de his, quæ sui natura explicantur in iudicio (qualis est insinuatio:) tamen ex quo ratio ibidem subiecta generalis est etiam ad ea quæ extra iudicium fieri solent, debet ampliari dictum illud, quòd si in actis referantur aut fiant, non sit necesse testes adhiberi.
927 † Ratio nanque ampliat dictum l. 3. in fi. & ibi no. Bar. & Bal. ff. de iur. & fac. igno. Ias. in l. id quod, num. 7. ff. de leg. j. D. meus Rimi. consilio 371. num. 2. (Bal. in l. uoluntas, colum. fi. C. de fideico. Ias. in l. j. colum. 2. ff. in ius uocent, & in l. stipulatio hoc modo, colum. 4. ff. de uerb. ob. Soc. consi. 249. in 3. dub. uolu. 2. Dec. consi. 38. colum. 2. Decian. respon. 41. numero 118, uolumine j. Cepha. consi. 406, num. 29. & consi. 446. numero 15.) & ex dicta ratione ibidem scripta, licita debet esse extensio dato, quòd materia sit exorbitans, & etiā correctoria, ut supra deduxi, numero 916. & sic tollitur ratio Aretini de qua supra, num. 889.
928 † Et ad illud exemplum de literis sigillatis cum sequentibus, respondetur non fieri extēsionem, quia ægredimur officium personæ, secus in casu nostro, nā officium notarii est scribere tam pertinentia ad acta, quam non
929 pertinentia. † Non obstat etiam ratio Decii, cum enim consuetum sit in qualibet causa produci instrumenta mandati, & alia mul-

ta

ta instrumenta plerumque producantur, & fiant in iudicio, utique dicendum est, quòd commissio iudicis ad ea se extendat, non autem ad ea tantum, quæ sunt sui natura iudicialia, merito idem ius utrobique (statui debet ex rationis idẽtitate. l. illud. ff. ad l. Aqui. l. a Titio. ff. de uerb. ob. l. fina. C. ad leg. fal. cum
930 uulgar.) †Ad rationes Parisij, quæ uersantur in considerando damnum, & præiudiciũ partium si soli notario crederetur, respõderi potest eas pariter in mere iudicialibus militare, & licet iudex in eis interueniat ab initio, propter tamen uarias occupationes non potest omnia reminisci aut memoriæ demandare, uel retinere, argu. legis, hac consultissima, §. at cum humana. C. qui test. fac. poss. & l. peregre. ff. de acqui. pos. unde sicut in his soli no
931 tario creditur, ita & ĩ istis credi debet. † Ad notata uero per Doctores in d. l. si auia, respondetur illud procedere propter interesse testatoris, ut potius creditores mittantur in possessionem bonorũ hæredis, quam defuncti, ne afficiatur iniuria, ut supra quib. ex cau. manu. non poss. in prin. propterea remanet irreuocabilis eius aditio (sicut & necessaria, sicut & cæteri contractus. l. sicut. C. de acti. & ob. l. de contractũ. C. de rescin. nend. Decian.
932 respon. 39. nu. 47. uol. 2.) † Parique modo in casu Bartoli, in d. §. codicillis. Alexandri & Imolæ in d. l. nemo potest, intereft eius cui facta fuit confessio testatoris, & eius ad cuius fauorem facta fuit promissio testatori, unde nil mirum si actus illi non sequuntur naturã testamenti in quo inferuntur, nec reuocãtur per eius reuocationem. Quia regulariter q̃libet dispositio sic intelligitur ne tertio fiat p̃iudicium. c. quamuis, de rescr. in 6. Bal. in l. j. colum. j. ff. de const. priu. c. super eo, ibique la-
933 te Fel. & Dec. de offi. de leg. (†Ceph. cõsilio 441. num. 50. Quod adeo uerum est, ut licet alias dispositio generalis continens extensionẽ iuris iam concessi restringi non debeat, vt per Bar. in l. j. §. nunc ratio. ff. de oper. no. nūc. ramen restringitur, quando generaliter intelligendo fieret tertio præiudicium. Bal. in l. si quando. in prine. C. de inoffi. test. Aret. in c. j. de rescri. colum. j. Ctot. in l. j. ff. de leg. col. 3.
934 Craue. conf. 3. colum. 2.) † Ad notata per Roma. & Imo. in d. l. si alienam. dico, quòd quando donatio causa mortis fit cum tali pacto, quia partes uoluerunt minuere solitam reuocationem donationis ex capite pœnitentiæ, non debet ex pœnitentia reuocari posse, licet posita sit in testamento non quia non sequatur eius naturam, ut sentiunt Roman. & Imo.
935 † sed quia inducta ad diminutionem, non debent operari augmentum. l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. (l. si mancipia. ff. de fun. instr. l. Titia. § fi. ff. de manu. testa. & inductum in fauorem donatarij), quòd donans pœnitere nõ possit, retorqueretur in eius odium si pos
set reuocando testamentum donationẽ causa mortis factam reuocare, contra l. quod fauore. C. de legib. & in alio casu tradit Decia.
936 respon. 59. nume. 4. uolum. 2.) sed† hic commissio iudicis de scribendis actis fuit generalis ad omnia, quæ fieri contingent in iudicio, non autem diminute, quo ad iudicialia tantum, sed & ad extraiudicialia, quæ contingent in actis inseri, ideo late debet interpretari, (censetur .n. iudex sic generaliter committens de omnibus cogitasse, ut dicit Bar. in l. sub prætextu. C. de trans. per l. qui iure. ff. de test. mil. Ias. post Bar. in l. si de certa, colum. fi. uer. 2 quæro. C. eo. titu. Cast. conf. 30. in fi. uolum. j. Alex. conf. 42. colum. 4. uersi. quarto, uol. j. Soc. conf. 103. colum. 4. uer. sed tamen. uolum. 3. Decia. respon. 39. num. 56. uol. 2.)
937 † Ad quartum dico, quòd notata per gl. Bal. & sequaces in d. l. omnium, sunt contra illum tex. & dictam l. sancimus, ut Fulg. Cast. Ias. & D. meus Rimin. dicunt: nam uolunt illa iura, quòd paria sunt facere testamentum seu reuocare, uel apud acta, uel coram testibus, er-
938 go priore casu testes non requiruntur† atq; idem Fulg. in d. l. sancimus, notar acta orum fidem equiualere fidei, & auctoritati non modo trium testiũ, sed etiam plurium, quod non esset uerum, si acta requirerẽt testes quandoque (ut in his, quæ non sunt de natura iudicii uel actorum in eis tamen inserta sint) nam fides eorum nõ resultaret ex actis tantum, sed
939 ex testibus adiunctis. † (Ad ultimum dico, quòd in d. l. qui id quod, agitur de actione cõstituti subrogata loco actionis ex donato, ut per Roman. & alios ibi, ideo attenditur in ea natura originalis donationis, in cuius locum subrogatur. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si qs cau. ubi glo. Bar. & alij. l. j. §. hæc actio. & ibi Bar. ff. si quis test. lib. l. j. ubi omnes. C. de rei iux. act. & in l. filiæ. §. fi. ff. de cond. & demon. & in l. si donatæ. §. si sponsus. ubi glo. ff. de do. int. uir. & uxor. in c. j. ubi Bal. de uasal. decre. æta. in c. ecclesia, ubi scribẽtes, ur lite pen. pulcher tex. in l. parer inter filios. ff. de adi. leg. vbi de fundo comparato ex pecunia legata. sicut & ĩ l. si & rem. ff. de pet. hær. ubi de precio sub-
940 rogato loco rei, † unde Soc. in d. l. filiæ. §. Titia dixit eleganter, quòd res subrogata dicitur eadem res cum prima, & Decian. respon. 52. num. 33. uolum. j. magis in specie tradit, quòd allodialia bona subrogata loco fideicommissariorum sortiuntur eandem naturam, & ideo ueniunt in restitutionem fideicommissi, quemadmodum venissent illa fideicommissaria, quæ in cambium data fuerunt: at hic non agitur de aliqua subrogatione, me
941 rito cessat obiectum. † Et ad aliud, quòd causa naturalis præualet accidẽtali, Bartolus ibi respondet id non procedere quando repugnant inuicem: tunc enim præualet accidentalis cum natura alteretur. l. j. §. bestias. ff. de postul.

postul. sic enim dici potest in casu nostro, quod
cum natura actorum repugnet naturæ testa-
menti, uel alterius instrumenti, acta namque
non requirunt testes, instrumenta uero sic te
stamenti, uel alterius materiæ, in tali concur-
su prout est, quando rediguntur in actis, acci-
dentalis natura debet attendi non autem cã
naturalis uelut alterata.) unde concludendo
puto hanc secundam limitationem non esse
942 uerã. † Tertio limitatur prædicta communis
conclusio procedere in actis factis coram iu-
dice, secus si fiant coram arbitro, quia non ua
lent sine restibus etiam si per notarium scri-
bantur. Ita notabiliter declarat Speculum au
reum in tractatu suo de ordi. iud. in decimo
actu secundæ partis, numero 14. citans Ale-
xandrum, consi. 13. colum. 1. uolum. j. quod est
repetitum, consi. 18. uolumi. 4. subditque per-
petuo hoc esse notãdum, quia poterit annul-
lare multos processus arbitrorum, quia nun-
quam, uel raro aduertunt in adhibendo te-
943 stes in eorum actis. † Sed tu cõsidera, quòd
Alexãder loquitur in arbitratore, in quo to-
lerari potest decisio sua, quia actus, qui fiunt
coram arbitratore uelut extraiudiciales repu
tantur, cũ corã eo non fit iudiciũ, ut no. Bal.
in l. j. colum. 18. uersic. 11. modo quæro. C. de
confes. & post eum Saly. q. 6. & latius Alexan.
944 in d. cons. † Sed in arbitro, de quo loquitur
Speculum aureum, maior est difficultas, licet
enim iurisdictionem non habeat, sed notio-
nem tantum. l. ait prætor. in prin. & ibi nota.
Bar. Cast. Alex. & omnes. ff. de re iud. (Pari. cõ
silio 76. num. 17. uolum. j.) de iure tamẽ pro-
cedit, & secundum ordinem iudiciarium, ut
tradit Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum, co
945 lumna 2. ff. pro soc. † proceditque in eo tex.
in l. j. ff. de arbi. quo dicitur arbitria fuisse re-
dacta ad instar iudiciorum (Soc. cons. 195. co
lumna 2. uolum. 2. Paris. cons. 46. num. 19. uo
lum. j.) Imo in multis arbiter æquiparatur iudi
ci ordinario, prout late tradit Aret. noster in
§. j. infra de acti. unde coram eo uidetur esse
iudicium, & per consequens male loqui Spe.
946 aureum. † Quicquid tamen sit de iure com-
muni, plerunque prouisum reperitur per sta
tuta locorum prout in inclita ciuitate no-
stra Ferrariæ, ubi statutum de compromissis
disponit, quòd arbitri, & arbitratores electi
nedũ inter coniunctos, sed & inter extraneos
ipso iure habeant, & habere intelligantur oĩ-
modam iurisdictionem acsi essent iudices or
dinarij. (idemque not. Bar. & Mod. in l. fi. C. de
iud. & Cano. in c. ab arbitris. de offi. deleg. in
6. Doct. in l. j. C. de arbi. Paris. consi. 42. col. j.
& cons. 46. numero 9. uolum. j.) sicque proce-
ditur corã eis in forma iudicij, & propterea
in actis coram eis factis restes non describun
tur per notarium, sicut nec coram iudice or-
dinario, & ita communis praxis obseruat, quę
947 diligenter notabis. † In glo. inuenit, habes

An donatio ex cessiua ad redẽptionẽ captiuorum si-ne insi-nuatione ualeat.

ex ea septẽ casus, in quibus donatio licet ex-
cedẽs 500. aureos ualet sine insinuatione, de
quibus sigillatim uidendum est. primus est in
donatione facta pro redemptione captiuorũ
ut est casus in l. pen. primo responso. C. eo. de
quo nullus ambigit: (ideoque indubitatum
Tiraquel. appellat in trac. de priuil. piæ cau-
sæ. priui. 124. & illum Constantinus omittit.)
948 † Imo magis confirmari potest, nam statu-
tum prohibens minorem, uel mulierem con
trahere sine aliqua solemnitate, locum non
habet si contrahant, ut se a captiuitate redi-
mant, quia iura prohibitiua relaxantur in hu
iusmodi contractibus, qui ad captiuorum re-
demptionẽ celebrantur. l. quamuis, & sequen
949 ti. ff. solu. matri. † qua permittitur mulieri
uendere rem dotalem, ut parentem, fratres, &
consimiles ab hostibus ex uinculis redimat,
auct. sancimus, C. de sacrosan. eccl. c. sacrorũ.
950 12. q. 3. † quibus permittitur uendere res
sacras in redemptionem captiuorum, & d. l.
pen. ubi donatio quoq; passim fieri posse con
cluditur dicta de causa. Ita pulchre Rom. cõs.
316. ad fi. Guil. Bened. in c. Raynutius, in uer.
& uxorem nomine. deci. 5. numero 268. de te
sta. Tiraquel. de legi. con. in uer. de son mary.
951 glo. 6. nume. 272. † Imo nedum mulier, ut
se captiuam redimat, uerum quoque maritũ
suum id facere, ut tradit Bal. cons. 5. conside-
rata causa, uolum. 5. Tiraquel. loco citato, nu
942 mero 275. † Sed ultra uidemus res restitu-
tioni subiectas, & ita prohibitas interim uen
di, tamen alienari posse propter redemptio-
nem captiuorum patris aut filiorum grauati,
Bar. in l. quemadmodum, colum. 2. C. de agri.
& cens. lib. 11. Bar. Bal. Ang. Cast. & Cor. in au
953 then. res quæ. C. commun. de leg. † cum
enim id facere liceat pro dote filiorum, ut ibi
dicit tex. (& per eum Decia. respon. 9. nume-
ro 74. uolum. 2.) multo magis propter redẽ-
ptionem patris, aut filiorum, iux. not. per gl.
in l. debitor. C. de præd. min. nil ergo mirum
si præter 500. aureos ualet donatio non insi-
nuata propter redemptionem captiuorum.
954 † (& nedum deseruiunt huic conclusioni
relata superius exempla, sed & duæ nouæ ra-
tiones ab aliis quos uiderim, nõ excogitatæ,
quarum prior est, nam in redimendis capti-
uis agitur de personis ad pristinam liberta-
tem redigendis, quarum personarum digni-
tas res excedit. l. iustissime. ff. de ædil. edi. &
ibi glo. dicens, quòd est homo preciosissima
creaturarum. unde Ouidius.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram;
Os homini sublime dedit cælumque uidere.

Et alibi Virgilius dixit.

Celestisque illi origo est.

955 & † ut ille tex. citari solet res accedunt homi
ni, non homo rebus, sicque citat eum Tiraq.
in tracta. de nobilita. Cap. numero 9. probans
956 ex dicto Lucæ de † Pẽna, in l. cum neque, in
fi. C.

fi.C. de incol.lib.10. dicentis, quòd rusticus
emens feudum nobile non ex hoc fit nobilis,
& Periclis apud Thucydidem, lib. j. qui non
possessiones, ait uiros, sed uiri possessiones
nanciscuntur. hæc enim denotant res homi-
num accessorias reddi. propterea cum tracte
tur de redimenda persona tam digna respe-
ctu rerum, consequens est, ut donatio ob id
facta cuiuscunque sũmæ, licet non insinuata
957 subsistat, † maxime fauore libertatis recupe
rãdę, cuius fauore antiquos legislatores mul-
ta, & contra communes regulas statuisse ma-
nifestum est, ut inquit Imperator in §. fi. infra
eo. Secunda ratio est, nam in hac donatione,
quæ fit in redemptionem captiuorum, suppo
ni debet necessitas ex parte illorum, quibus
donatur: si enim haberent, unde se redimerẽt
non esset opus illis donare, igitur stante ne-
cessitate talẽ donationem faciendi puta, quia
Turcæ, uel hostes petunt mille coronatos, &
ultra pro relaxando captiuo penes eos, debet
958 ualere talis donatio, licet nõ insinuata: † ne
cessitas enim facit aliqua permitti, quæ alias
non permitterentur. l. j. §. huius, notab. 5. ff.
de iuris. omn. iud. cuius rei plura dat exẽpla
Rol. à Valle, cons. 80. uolum. 3. quorum id tan
959 tum referam † de uasallo, uel subdito, qui li
cet inuitus alienari non possit, glo. in l. inui-
ti, ff. de fid. lib. ex causa tamen necessitatis po
test alienari. Alex. in l. 2. in prin. ff. sol. matri-
mo. Ias. in §. item Seruiana. in uer. de qua, infra
de acti. Roma. cons. 26. in fi. & post eum Man-
dosius, in addi. fi. Fel. in c. cum accessissent, co
lum. 9. de consti. & succurritur actum facienti
ex necessitate. l. si fideiussor. §. si necessaria, &
ibi Bar. Soc. & alij. ff. qui sat. cogan. cum pluri
bus cumulatis a Ceph. cons. 526. numero 36.
quare patet, ut concludam primum casum, de
quo supra iuribus, exemplis, & rationibus es-
960 se munitum. † Quin) ampliatur procedere
non solum si quis detineatur ab hostibus, sed
etiam si detineatur in carceribus pro debito
licet ex maleficio causato. ita Bal. & Cast. in l.
illud. C. de sacrosan. eccle. moti per glo. in d.
c. sacrorum, quæ illum textum de captiuis re-
dimendis intelligit etiam de captiuis pro ma
leficio. sequitur Mars. in pract. crimi. §. nunc
961 uidendum, num. 12. † Confirmantque eorũ
conclusionem ex notatis per Bal. Imo. & Ale-
xan. in l. quamuis. ff. solu. matrimo. per illum
tex. in uer. [*in uinculis,*] per quem notant pium
esse indistincte liberare quem a uinculis seu
carceribus, etiam si carceratus sit pro malefi-
cio, & condemnatus ad pęnam pecuniariam
cum tex. ille non distinguat, (sequitur Emilia.
conciuis meus, consilio 134. numero 3. post
Ang. Aret. in tract. de malef. in uer. qui iudex
962 dictum Caium, † & ego corroboro, quia car
cer est mala mansio adeo, quòd morti æquipa
ratur, secundum Bal. in c. 1. j. §. denique. quæ
fuer. prima cau. bene. amit. Bossi. in tit. de car

Quid si facta pro detento in carceribus ex delicto de illos redimẽdo.

963 cere. in princ. † Et est species tormenti, Bar.
in l. si uero. ff. qui satisda. cogan. & in l. 1. ff. de
cust. reo. Franciscus Casonus, in tract. de tor-
men. cap. 12. numero 8. & subinde in suis quę
stionibus. cap. 8. numero 8. igitur donatio fa
cta pro redimendo carcerato debitore licet
ex delicto uelut pia, ut ab illa mansione libe-
retur, & ab illa specie torturæ subleuetur, ua-
964 lere debet, † unde infertur, quòd executo-
res deputati ad distribuendum bona in pias
causas, uel pro redimendis captiuis, poterũt
quoque distribuere pro liberandis carcera-
tis, & condemnatis ad pęnam pecuniariam
965 pro maleficijs impositam. † Quæ saltem pro
cedunt, ubi nullum uersatur alterius præiu-
dicium, prout in eorum quæstione, & nostra
agitur, secus ubi de alterius præiudicio age-
retur, puta fideicommissarij: in eius enim prę
iudicium grauatus ob redemptionem perso
næ suę dãnatæ ex maleficio non posset aliena
re bona, ut tradit Roma. Alex. & Imo. in l. Mar
cellus. §. resque. ff. ad Treb. Alex. in d. l. quam-
uis. Ias. in d. auct. res quæ. Fely. in c. quæ in ec-
clesiarum, de constitu. col. 24. uersi. nec istud
repugnat. Tiraquel. in loco præallegato, nu-
966 mero 280. † Licet Decius in d. c. quæ in ec-
clesiarum, colum. pen. putet oppositum, sed
male, cum arguat de casu in quo hęres absq;
culpa sua carceratus fuisset, ad casum in quo
culpa sua id contigisset, licet ad casum nõ or
dinata, cum primo casu nulla culpa impingi
possit, secundo secus. (& licet ad casum non
fuerit ordinata, tamen nocere debet, ut ille
teneatur de eo, quod euenit etiã præter eius
propositum. l. qui occiderit. §. in hac quoque.
ff. ad leg. Aq. l. quoniam multa. C. ad leg. Iul.
de ui. Natta, consi. 79. numero 7. & ego dixi,
consi. 52. numero 147.) sicque subest diuersa
967 ratio inter prædictos casus. † Ampliatur quo-
que secundo loco, prædicta conclusio de re-
demptione captiuorum procedere in eccle-
sia, uel altero pio loco quibus donatio facta li
cet ultra 500. aureos, non insinuata procedit
& ualet. Ita Specul. & Ioan. Andreæ, post Pi-
leum, in titu. de instru. edi. §. porro, in fi. Host.
& Io. And. pariter in c. fi. de fi. instrumen. Bu-
tri. & Imo. in c. ad hoc. de testa. Bar. & Alberi.
in l. illud. C. de sacrosan. eccl. Abb. in capitu-
lo, relatum. de testa. primo, numero 4. Castr.
consilio 212. numero 6 uolumine 2. Paris. cõ
silio 70. numero 23. uolumine 4. Cald. consil.
3. de dona. Canari. in tract. insinu. 2. par. q. 8.
968 † Et communem appellat Fel. in c. Ecclesia
Sanctæ Mariæ, de const. in 8. quæstio. priu. uer
sicu. primum est, numero 57. Rip. lib. 3. respõ.
cap. 11. columna fi. Ias. consi. 269. columna 4.
uersi. circa secundum, uolumine 4. Imo. & ma
gis communem dicit Rui. consilio 182. nu-
mero 13. uolumine primo, (& alijs exornat
quotis Tiraquel. in tracta. de priuil. piæ cau.
priuil. 124. sicut & Viuius in suis communi-

An donatio excessiua facta ecclesiæ, uel alteri pio loco sine insinuatione ualeat.

bus

bus opin.in uerbo, donatio inter uiuos,ubi;
concludit hanc esse magis communem opi.
aliosque cumulat Anton.Gabrie.in suis con-
clusionibus, libro 3.de dona.conclus.prima,
limitatione 2. & Portius Imolen. in eisdem
conclus.libro pri.conclu. 11. limita. secun.)
969 † Fundatur ista conclusio ratione,quia Im-
perium,& sacerdotium equiparantur, i Auc.
quo modo oppor. Episcopos,in prin.sed Im-
perio facta donatio licet immensa nec insi-
nuata ualet,auc.item a priuatis.C. eo.igitur
& sacerdotio, ut Ecclesiæ, uel alteri pio loco.
Secundo per d.legem pen. C. eo.quasi, quòd
sicut in redemptionem captiuorum sublata
est solemnitas insinuationis per illum tex-
tum,ita eadem ratione dicendum sit in quali
970 betnia causa. † (Rationis autem identitas
est ipsa pietas,qua quis mouetur ad donan-
dum, uel ut redimantur captiui, uel ecclesiæ
pro subueniendis pauperibus, uel diuinis of
ficijs in eius animam,& aliorum exercendis,
uel alijs de causis pietatem respicientibus,
quo stante talis donatio ualere debet sine so-
971 lennitate insinuationis facta, † quia genera
liter piæ causæ non subsunt solemnitatibus
iuris positiuis,ut est hæc insinuationis,ut no.
Bar.Bal.Fulg.& recentiores in l.j.C.de sacro-
san.eccl.Fulg.in l.generali.eo.tit. Card.Abb.
& alij in c.cum esses, & in c.relatum, de testa.
Abb.in rub.eo.tit. & cons.11.col.j. nolumi.j.
cons.32.colum.2. Cuma. cons.105.& alij nu-
merosi per Tiraquel.in tract.de priuil.piç cau
972 sæ,cap.164. † Hinc in dubiis est constitutũ,
quòd piæ causæ semper sit fauendum, & ea
pars ac opinio tenenda,quæ fauet piæ causæ.
l.sunt personæ. ff. de relig.& sump. fun.& ibi
D.Ioan.Baptista Asinius Iurisconsultus egre
gius,& urbis Florentię decus, & per quam le
gem sic inquit Ancha. cons.46.Imo.& poste-
riores in c.in præsentia,de prob.Rom.in l.se
nium, & in l.pen. C.qui testa.fac.poss.Cuma.
consi.105.colum.3.Alex.consi.121.colum.3.
uolum.j.consi.31.colum. 3.consi. 190.in fi.&
cons.204.colum.3.uer.rursus dato,uolum.6.
Tiraque.in d.tract.de priui.piæ cau.cap.149.
973 † Rursus, quæ intuitu pietatis conceduntur
sunt irreuocabilia,ut notab. inquit Signoro.
consilio 26. nume. secundo,per tex. in l.cum
his.§.si mulier in ea.ff.de cond. indeb.ubi tra
ctat de donatione quam fecit Imperator Cõ
stantinus Siluestro Summo Pontifici, quam
tamen quæstionem indecisam reliquit Tira-
quel. post eum in dicto tracta. cap.119.his er
go rationibus,quòd piæ causæ non subijciun
tur solemnitatibus iuris positiui, quòd piæ
causæ sit in dubio fauendum.Et quòd ei con
cessa sint irreuocabilia,facile trahimur in hãc
sententiam,quòd donatio licet excessiua Ec
clesiæ,uel alteri piæ causæ facta ualere debeat
974 licet non fuerit insinuatione munita. † Sed
ulterius hæc conclusio iustificatur) tertio,
quia sicut relicta ecclesijs in ultima uolunta-
te coram tribus aut duobus testibus sustinẽ-
tur per illam auctoritatem, quòd in ore duo
rum,vel trium stat omne uerbum,sic propter
fauorem religionis donatiò inter uiuos Ec-
clesiæ facta, uel pio loco sustineri debet, licet
975 non insinuata. † (sumpto argumento ab ul-
timis uoluntatibus ad contractus, quod ua-
let, & procedit concurrente utrobique pie-
tatis ratione.l. pactum inter hæredem, & ibi
Bar.& alij.ff.de pactis. l.ciuili.ff.de conditio-
nib.& demonst.l. seruum filij. §. eũ qui chyro
graphum, & ibi Dyn. Rayn.Imolen.Castren.
Alexan.& Iason,ff.de legat.primo, Ange.in l.
diuortio.ff. de uerborum obligationib. Bal.
in l.unica. C.de leg. fus. cani.toll. Euerardus,
in centuria sua,loco 17.optime tex. in l. cum
pater.§.mensæ,& ibi Bar.not.3.ff.de legat.se
cundo.per quem textum, sic arguit Dec.con
silio sexagesimonono, numero sexto, Paris.
consilio 37.numero septimo, uolumine pri-
mo,& Decia.respon.41.numero 102.uolumi
976 ne primo.) † Quarto,quia in contractibus
celebratis cum Ecclesia non uidetur requiri
solemnitas iuris ciuilis,Bal. in l. generali.C.
de sacrosanctis ecclesijs, igitur ista solemni-
977 tas insinuationis attendi non debet. † Quin
to adducitur tex. i §. finimus, in Auct.de nõ
alie. ubi dicitur, quòd [*in sanctissimis Ecclesijs optima mensura est donatarum eis rerum immensi-
tas,*] & sic innuit, quòd donatio non potest
inualidari ex eo, quòd sit immensa, propte-
978 rea frustra loquimur de insinuatione. † Sex-
to,nam si quis potest donare suam personam
ecclesiæ,auct. ingressi. C. de sacrosanctis ec-
clesijs, multo fortius bona quæcunque sint,
(quibus persona dignior,præstantior,& præ
ciosior est. l. iustissimæ. ff. de ædil. edi. & ibi
979 glo.) † Septimo præter alios confirmo:nam
uidemus,quòd donatio in pęnam reuocatio-
nis testamẽti alias inualida prout tenet Bar.
contra Dy.in l.si quis in principio, columna
penul.ff.de lega. tertio, & in l. stipulatio hoc
modo.ff.de uerborum obligatio.& post eum
cæteri,Alexan. consilio 25.columna pen. uo-
lumine 3. Dec.consilio 247.consilio 293.co-
lumna 2.& pe.Rui.consilio 178. columna pe.
uolumine j.& late Ioan. Durant.de arte testã.
980 titu.10.caut.2.in prin. † Si facta sit Ecclesiæ,
uel piæ causæ ualet, & tenet.ita Bal. in cap.in
præsentia,columna pen.uer.ex hoc pono, de
proba. Ias. in dicta l.stipulatio, columna 3.&
cons.169.columna 2.uolum.4.Cagno. in l.fi.
nume. 222. C.de pact. (quam conclusionem
alias ego legẽdo dictam l.stipulatio,noua ra
981 tione confirmabam, † nam in relictis eccle-
siæ, uel alijs pijs causis non attenditur aliqua
dispositio iuris ciuilis, sed tantum iuris gen.
uel canonici, ut declarat Bar. in l.j.q. fina. C.
de sacros. eccl.sequitur Tiraquel.in tracta.de
982 priui. piæ cau.ca.78. † sed quòd libertas te

priuilegiata, sicque sibi debet donari posse si
ne insinuatione usque ad 800. aureos, (& ad
hanc opi. citat alios concordantes Anto. Ga
briel. lib. 3. tit. de dona. conclu. j. limit. 2. num.
31. & Porti. Imo. lib. j. conclus. 40. limi. secun.)
998 †Quarta reperitur opin. cæteris contraria
glossæ in §. finimus, in Auct. de non alie. quòd
donatio non ualeat ecclesię facta sine insinua
tione ultra 500. aureos, eamque Bart. ibi sibi
met præter morem contrarius late, cõfirmat.
sequuntur Cy. Alberic. Ang. & Saly. in d. l. san
cimus. Ang. & Fulg. in d. l. pe. Cy. Odofr. Bal.
Sal. & Cas. in d. l. illud. And. Sicu. in d. c. ad hęc.
999 †Mouetur ipse, ꝙ ubicũque bona donãtur
ecclesię regulatur talis donatio legibus Impe
rialibus, c. quoniam. 10. dist. ubi dicitur, ꝙ Põ
tifices pro cursu temporalium rerum legibus
Imperialibus utantur, & sic in donatione ubi
agitur de re temporali, sed lex ciuilis requirit
insinuationem ultra 500. aureos, ergo illi sta
1000 bimus. †Stringo fortius inductionem ꝑdi
ctam, nam prout ibi dicunt Hug. Archi. & Præ
posit. Card. Alex. intentio tex. illius est demõ
strare, ꝙ ecclesia in necessitate potest uti sæ-
culari lege sed subest necessitas in q. nostra
recurrendi ad leges sęculares cũ canones nõ
prouideant, ergo debet insinuatio interueni
re sic a legibus ordinata in donatione exces-
1001 siua. †Facit, ꝙ quando deficit in aliquo ius
canonicum, iudicat ecclesia secundum ius ci
uile c. j. & secun. de no. oper. nunci. ponit An
dre. de Iser. in pri. par Constitutionũ Neapo-
lis, const. quæ incipit, si quis in posterum, nu.
6. sed hæc ratio diuelli potest ex supra dedu-
ctis, nu. 979. cum seq. ubi iure canonum nõ est
decisum, & tamen in donatione sibi facta ec-
clesia non utitur legib. secularib. nec ad eas
1002 recurrit. †Textus aũt quo nititur And. Si-
cu. non concludit attenta Doctorum inter-
pretatione super eo, ꝙ ecclesia potest uti sæ-
culari lege, non ergo necessitatur. l. sæpe. ff. de
off. præs. Quin ẽt dici potest, ꝙ ibi dicitur in
fauorem ecclesiæ constitutum esse, sicq; quan
do sibi sit proficuum, eam legis secularis mi-
nisterio uti. sed non inde sequitur idem iuris
esse debere, quando lex sęcularis illi damnosa
1003 esse posset, † cum ad fauorem inducta non
debeant in odiũ retorqueri. l. quod fauore. C.
de leg. Mouetur & insuper alia ratione Barba.
nam bona patris magis debentur filio quã ec
clesiæ. c. si. 17. q. 4. sed insinuatio debet inter-
uenire in donatione facta a patre filio ultra
legitimam summam. l. data. C. eo. ergo multo
fortius idem esse debet in ecclesia, uel alia pia
1004 causa. †Nec aduersatur huic rationi si dica
tur textum in d. c. fi. procedere dũtaxat respe-
ctu legitimæ. eatenus. n. bona magis debẽtur
plusque fauoris impeditur filio, quam ec-
clesiæ, sed ultra legitimam magis fauetur ec-
clesiæ, quam filij, ut no. Bar. in l. j. nu. 55. uersi.
circa primum. C. de sacrosan. eccl. Alexã. in l.

pactum, qđ dotali, col. 2. C. de pact. Anch. cõs.
46. Butri. cons. 25. in fi. Aret. cons. 12. col. j. Ale
xan. cons. 92. col. pe. uol. 3. Cap. cons. 19. col.
2. cons. 22. in fi. Cor. cons. 196. col. pe. uol. 2. cõ
silio 276. col. 2. uol. 3. Soc. cõs. 150. col. pe. Ias.
in l. tale pactum. §. fi. col. 3. ff. de pac. in l. licet.
col. j. C. eo. in l. hac consultissima. §. si quis au
tẽ, col. 2. C. de testa. Dec. in c. in præsentia, nu.
1005 67. de proba. cons. 426. & 529. col. fi. †quia
secundum prædictos anima cæteris rebus est
præferenda. l. sancimus. C. de sacros. eccle. (&
hanc esse communem testatur Decia. respõ.
44. nu. 91. uol. 3. post Decium in alleg. consil.
426. ubi dicunt, ꝙ ubi non tractatur de legi-
tima plus fauendum est ecclesiæ, quam filijs,
1006 †puta si agatur de Trebellianica prout lo-
quitur Decianus, quia legitima est debita fi-
lio uti filio. gl. in l. si emãcipato. C. de iu. & fac.
igno. & legitima habetur pro ære alieno, ut
not. Bal. in l. 2. circa fi. C. de lib. & post. & in l.
1007 quamquam. C. ad leg. fal. †Et ideo Bar. in l.
si quis legatũ. §. fi. ff. de fals. per illum tex. dicit
ꝙ filius in legitima æquiparatur uero credi-
tori. at in Trebellianica secus est, quia illã de-
trahit nõ tanquam filius, sed tanquam extra-
neus, ut tradit Bal. in d. l. quamquam. Idemq;
tenet Alex. cõs. 4. nu. 10. uol. 7. & Cur. Iun. cõs.
35. col. pen. & quæ dicunt de bonis in quibus
magis fauetur ecclesiæ si de Trebellianica tra
ctetur multo magis dici dẽt si de non illa nec
1008 de legitima tractetur.) †Ad hoc. n. respon
detur, ꝙ nedum respectu legitimæ clarũ est fi-
lios præferri piæ causæ. auct. si qua mulier. C.
de sacrosan. eccl. sed & ultra legitimam, quo-
niam iura pasim dicunt, ꝙ hæreditas paren-
tum cõi uoto naturæ, & parentum debetur fi
liis. l. scripto, in fi. ff. unde libe. l. fi. in prin. ff. de
bo. dam. dicit, ꝙ ratio naturalis uocat filios ad
hæreditatem parentum. (& cæteris elegãtior
†Paulus in l. in suis. ff. de lib. & posthu. dicẽs,
1009 [*in suis hæredibus euidentius apparet continuatio*
nem dominium eorum perducere, ut nulla uideatur hæ
reditas fuisse, quasi olim hi domini essent, qui etiam ui
uo patre quodammodo domini existimantur.] Ita, ꝙ
post mortẽ patris non hæreditatẽ percipere
uidentur, sed magis liberam bonorum admi-
nistrationẽ consequntur,) dictaq; iura de hęre
1010 ditate loquũtur, nõ aũt de legitima. †Imo
uidemus, quòd tex. in l. generaliter. §. cum au
tem. C. de inst. & subst. cum similib. prouidet
liberis, & descendentibus, & posteritati. in
quibus non consideratur legitima, quia stan
te filio alij descendentes non debẽt institui,
uel exhæredari. l. Gallus. §. in omnib. ff. de lib.
& post. l. posthumorum. in prin. ff. de iniu. tes.
ideo in illis consideratio legitimæ, quæ non
1011 debetur haberi nõ debet. †Sed nec tex. in
d. c. fi. quoad legitimã restringi potest (dicẽs,
[*quicunque uult exhæredato filio hæredem facere ec*
clesiam, quærat alterum, qui suscipiat, nõ Augustinũ.
cũ enim de exhæredato filio loquatur uenit

intelligendus ab omnibus bonis.§.exhæreda
tos.in Aut.de hære.& falci.ibi, [*& nihil ex pa-
tris habeant uoluntate.*] & l.3.C.de lib. preterit.
ibi, [*ille filius meus alienus meæ substantiæ fiat,*] cur
sus cum dicat, hæredem facere Ecclesiam, dēt
intelligi, quòd in totum, cū hæres in uniuer-
sum ius defuncti succedat. l. nihil aliud. ff. de
1012 uer.si.† Præterea, quo ad legitimam) in ea
non cadit consilium Augustini, de quo ibi.
[*quærat alterum, qui suscipiat, quam Augustinū, imo
Deo propitio neminem inueniet,*] cum legitima de
beatur de necessitate. §. aliud, in Auct. ut cū
1013 de app.cogno.† Consilium uero non ne-
cessitat. c.quod præcipitur. 14.q.1.(c.cū olim.
de arbi. explorare namque quis apud se ipsū
debet an consilium sibi expediat. l.2. §. fi.ff.
mand. exhortatur enim qui dat consilium, &
exhortatio liberam uoluntatem dumtaxat ex
citat non impellit nec arrigit. 4. distin. c.fi.in
1014 fi.Dec.in l.cōsilij.in prin.ff.de reg.iu.)† Imo
uero dicit ille tex. ꝙ bona donata ecclesiæ re
stituta sunt filijs postea natis sicque non solū
legitima, sed omnia bona restituta fuerūt. er-
go sequitur, ꝙ etiā præter legitimam potior
sit causa filiorum, quam Ecclesiæ. Ita ex prædi
ctis, (licet non ita plene, ut ego deduxi) decla
rat idem Dec. sibi contrarius in d.l.licet. col.
2.& in d.l.generaliter, col.3.cons.492.nu.18.
& in c.j.num.27.de prob. Alciat.in d.l.licet.in
uer.fauore. Hiero. Butige.in l.stipulatio hoc
modo, num.13.ff.de uer.ob. Baldusque simpli
citer pro eis tenet fauorabilem esse causam li
berorum, quam ecclesię. in l.iubemus, col.j.C.
de testa. Anch.in c.2.eo.tit.in 6.(& cum prædi
ctis idem late tenet Tiraq.in l.si unquam, uer
bo libertis, num.73.& 74.& in tract.de priuil.
piæ causæ, cap.118. sicut & Soc. Iun. cōs.189.
nn.77.uol.2.& ego quoq; idem firmaui, cōsi.
1015 311.n.29.† Nec ab hac sñia me retrahit il
le textus dicens, ꝙ in potestate habebat Eps
ea bona donata nō reddere, sed iure fori nō
iure poli: quia missis, quæ super illis uerbis
tradit Didac. Variar. resolu.li.j.ca.19.sub nu.
11.quæ cæteris cogitanda relinquo, mihi po
tius arridet sensus Tiraq.in d.trac.c.118.ꝙ cū
dicat ille tex. ꝙ episcopus iure poli non pote
rat illa bona retinere, dicere uoluit, ꝙ hone-
stum erat, ut ecclesia redderet ea prout sic in
telligit gl.notab. illum tex. in c.si quis irasci-
1016 tur. 13.q.2.† nā si id honestum erat haud
dubie necessario obseruandum per l.semper
in contractib. ff. de reg.iur. ubi dicitur, quòd
[*semper in contractibus non solum, quod licet, sed ēt,
quod honestum est considerandum est,*] nam ut sub-
dit Dec. unum est præceptū iustitiæ, ꝙ uiuat
quis honeste. l.iustitia. §.iuris præcepta. ff.de
1017 iust.& iu.† Et ideo ius honestatis ab omni
reuerētia semper exemplum esse intelligitur,
ut not. Bal. in l.quod ex libera. C. de oper. lib.
hinc Cast. in l.nullus. C. de summa Tri. dicit,
ꝙ si mulier aliqua inhonesta ueniat ad habi-
1018 tādum, uicini illam expellere possunt. † Et
ratione honestatis ad instātiam uxoris, & cō
iunctorum potest compelli maritus ad dimit
tendum concubinam, ut idē Cast. notat in d.
1019 §.iuris præcepta.† Quare concludendo cū
dicatur in d.c.fi. ꝙ filijs natis donanti [*nec opi
nanti reddidit Episcopus ea, quæ donauerat*] subdēs,
ꝙ [*in potestate habebat Episcopus non reddere, sed iu
re fori non iure poli,*] uoluit dicere, ꝙ non atten-
to iure fori repugnāti restitutioni, debuit at-
tendi ius poli, hoc est honestatis restitutionē
suadentis, & ob id seruandi non solum respe-
1020 ctu legitimæ, sed in totum.) † Hæc tamē se
cunda ratio Siculi tametsi defensata, meo iu-
dicio diuelli potest si consideremus rationē
diuersam esse inter donationem patris erga
filium, & alterius erga ecclesiam, aliumue piū
locum: lex.n.considerauit, ꝙ a coniuncta per
sona facilius quis decipi pōt, quam ab extra-
neo, & ꝙ coniuncta persona facilius obesse pt
iuxta illud, [*nulla maior pestis, quàm familiaris ini-
micus,*] ut tradit gl. Bal. Sal. & alij, in d.l.data. &
1021 illud, [*quot filij, tot hostes.*] † Hinc Antipater
cum didicisset Parmenionem ab Alexandro
interfectū dixit, si Parmenio struxit insidias
Alexandro, cui fidendum est. sentiens, ꝙ si tā-
tus amicus fefellit, non est tutum cui quā ami
co fidere. propterea ad obuiadū clandestinis
ac domesticis fraudib. uoluit lex in donatio-
ne patris erga filios īsinuationē requiri, si do-
natio.500.aureos transcenderet, ut dicitur in
d.l.data. sed ista rō cessat in ecclesia aliove pio
loco, qui non sunt coniunctæ neque domesti
cæ personæ donatori, sicq; suspitio fraudis ui
detur ī eis cessare, merito facilius tolerari pt
excessiua donatio illis facta sine īsinuationis
1022 interuētu. † Ex alijs tamē ualidissimis fun-
damentis hanc quartā præcæteris, opi. sequē-
dā diiudico primo qdē per tex. clarissimū ī d.
l.sancimus, in uersi. exceptis. ubi donationes
Imperiales factæ in pijssimas causas ualent
sine monumentorū obseruatione, [*alias uero
(subdit tex. & sit a priuatis factus,) quæ ad pietatem
respiciunt usque ad 500. solidorum summam, & sine
monumentis esse ualidas censemus,*] ultra ergo nō
1023 ualent. † (cum illa dictio usque, stet exclusi-
ue respectu maioris sūme. l.2. ī prin. ff. de his,
qui notantur infa. Alberic. in uerbo, usque.
Secundo confirmatur per tex. in l.si quis ar-
gentum.in fi.C.eod. ubi postquam dixit do-
nantem pacto nudo cogi tradere subdit, [*tun
toque magis hæc firma esse, si pijs actibus, uel religio
sis personis donatio deputata fit, monumentorum ob-
seruatione in his modis secundum quòd specialiter a
nobis in huiusmodi casibus prædictum est obseruanda*]
uidelicet, ut ultra 500. aureos insinuetur. sub
dit glo. per dictam l. sancimus. uult igitur &
ille tex. in donatione facta pijs causis insinua
tionem requiri prēter 500. aureos, dum dicit
in his modis, & sic in pijs actibus, uel religio-
1024 sis personis. † Tertio corroboratur p tex-
tum

tum apertum in d. l. illud, ubi dicitur quòd
[*donationes in Sanctam Ecclesiam, Xenodochium, (&
id genus) factæ usque ad quingentos solidos citra actio
rum confectionem conualescant, siu uero amplioris
quantitatis donatio sit excepta, scilicet Imperiali, nõ
aliter ualeat nisi actis Itimata fuerit.*] ecce quomo
do clare, hoc ibi deciditur. Quarto accedit
tex. in d. l. pen. C. e. ubi ponũtur tres casus spe
ciales in quibus donatio ualet ultra 500. au-
reos sine insinuatione inter quos nihil dici-
tur de Ecclesia, nec de alio pio loco, (ergo se-
cus in eis esse debet, † sicut in simili uidemus
1025 in conductore, qui duos, aut tres casus ex
cepit quibus teneri uoluit: nam præter illos
non tenetur, ut per Io. And. in addi. Specu. in
titu. de loca. §. nunc dicendum, in add. magna
post Odofr. in disputatione, incip. si tres &c.
sequitur Rui. consi. 87. colum. fi. uol. j. Calca.
consi. 24. colum. 3. Grat. respon. 161. colum.
fi. uolum. 2. Confirmatur in eodem tex. quia)
demũ subijcitur in fine regula generalis ibi,
[*cæteris donationibus non ualituris sine insinuatione,
1026 nisi usque ad 500. aureos.*] † sub qua regula ec
clesia, & actus pij comprehenduntur cũ ab ea
non fuerint excepti. Et ita hanc inductionem
facit, licet concise, Cast. in d. l. illud, tenẽs hãc
opinionem. (quæ præter eum confirmatur.
† Nam dispositio generalis comprehendit
1027 etiam personas priuilegiatas, quando in
casu de quo agitur non reperiuntur in specie
priuilegiatæ. ut uoluit Dec. in plerisque locis
uidelicet in l. si certis annis. C. de pact. in l. ex
testamento. C. unde lib. in k. j. & post eum Ca-
gnol. ff. de reg. iur num. 16. idemque Dec. &
alij quos ego cumulaui infra quib. alie. licet,
in prin. & in l. precibus. numero 84. C. de im-
pub. & alijs substi. quib. nunc addo Vasquin.
lib. 2. controuertiarum illustrium. cap. 84. nu.
24. idemque late dixi, consi. 3. nume. 11. unde
cum nõ uideã, quòd ecclesia, uel alij pij actus
præter redemptionẽ captiuorum sint in spe-
cie priuilegiati circa donationem excessiuã
non insinuatam sequitur, ut illis facta ualere
non debeat, uelut illis comprehensis, sub illa
regula generali posita in d. l. pen. uersi. cæte-
1028 ris.) † Quinto adduco textum in d. l. data.
ibi, [*cum igitur nec liberos quidem ac parentes lex
nostra ab actorum confectione secernat, id quod ne-
cessario super donationibus apud acta conficiendis iã
pridem statuimus, uniuersos teneat.*] Si uniuersos
ergo & ecclesiam, & actus pios, quia qui dicit
omne seu uniuersum, nihil excludit. l. Iulia-
nus. ff. de leg. 3. l. omnia, & ibi Dec. Do. meus
Riminaldus, & alij. ff. si cer. pet. lateque ponit
de ui uerborum uniuersalium Cra. consilio
294. & consilio 308. ad quem lectores delego
concludens hanc opi. cæteris supra relatis es
1029 se de iure ueriorem.) † Quam tenendo nõ
obstant adducta pro prima opi. quæ fuit Spe-
culatoris, & sequacium supra relatorum: nam
ad primum respondetur, quòd licet Imperiũ
& sacerdotium alias uideantur æquiparari, in
quæstione tamen nostra differunt, ut patet, d.
l. illud. iuncto. §. illud, in Auct. ut non fi. pig. &
auct. item a priuatis. C. eo. nã in d. l. illud, do
natio facta ecclesię præter 500. aureos non ua
let sine insinuatione, secus uero si Imperatori.
1030 † Vnde cum dicta l. illud, non reperiatur
correcta, debet incorrecta remanere, (l. san-
cimus. C. de testa. l. præcipimus. in fi. C. de ap-
pel. & ita formaliter respondet Bar. in §. fini-
mus, in Auct. de non alie. ubi deducit dictam
rationem, quæ fuit Ioan. And. in d. §. porro. li
1031 cet de ipso mentionem non faciat, † & ul-
tra Bartolum non procedit dicta ratio Ioan
nis And. cum ex ea sequatur legum correctio,
quæ non habet locum ubi etiam subest identi
tas rationis non tamen expressa, ut plene no-
tatur in auct. quas actiones, vbi Ias. C. de sacro
sanc. eccl. & in l. si constante, idem Ias. Crot. &
Rip. ff. sol. ma. ita respondet Roma. in d. l. Mo
destinus, & And. Sicu. in d. c. ex parte, de testa.
1032 † Non obstat etiam dicta l. pen. qua mo-
uetur Bar. in d. l. illud. quia ponit ille textus
casum specialem, quando quis donat in redẽ
ptionem captiuorum, quæ causa dicitur pijs-
sima, ut ibi in uerbo, [*pijssimam.*] Secus ergo
quando donat ecclesiæ, uel alijs pijs actibus,
ita respondet Bar. sibi contrarius, in d. §. fini-
1033 mus, & Cuma. cons. 28. colu. 2. † (quorum
solutio cõfirmatur, quia arguere de causa pijs
sima ad piam est inferre de superlatiuo ad po
sitiuũ, quod non licet ueluti de maiori ad mi
nus affirmatiue. c. cum in cunctis, de ele. Ias.
in l. quæ de legato. col. j ff. de leg. j. & quia su-
perlatiuum supra se nihil habet, positiuum ue
ro illi subijcitur, & etiam comparatiuo, cũ bo
no melius detur. l. ubi autem non apparet. ff.
1034 de uer. ob. † Præterea in redemptione cap-
tiuorum) ratio specialitatis esse potest ꝓpter
periculũ, quod imminet ne moriantur in ca-
ptiuitate, quæ cessat in ecclesia, maxime cũ ec
clesiæ soleant abundare diuitijs, ita Cast. in d.
l. illud. non obstat etiam ratio pietatis uuifor
mis, & ꝙ piæ causæ fauendum sit in dubio, ut
dixi, nu. 970. cum seq. nam non inde concedi
debet extensio in exorbitantibus ex identita
te rationis nisi ubi ageretur de peccato, ut ꝑ
Alex. in l. Pompo. §. præterea, nu. 7. ff. de acqu.
poss. & post eum in a post. de quo peccato nõ
agitur in casu nostro ualeat, uel non donatio.
Quod uero dicebam de concessis intuitu pie
tatis non reuocabilibus per l. cum is. §. si mu-
lier. ff. de cond. inde. non passim procedit, sed
in eo casu quo mulieri pauperi sit dos data, se
cundum communem intellectum, ut ibi. Ias.
Bal. nou. de dote. priui. 44. 6. partis. Campeg.
q. 9 n. Tiraquel. in præfa. de priuil. piæ cau. co-
lumna 13. unde nec ex illo passim procede-
1035 ret hæc conclusio. † Non obstat & alia ra-
tio tertio loco deducta, quæ fuit Abbatis in
d. capi. relatum, quia respondet And. Sicu. ibi,

quòd imo non militat eadem ratio in dona-
tione, quæ in legato: maior enim fraus præsu
mitur in donatione. d. l. data. cum sit irreuo-
cabilis, ut hic, quam in testamẽto, cum sit mu
1036 tabile. l. si quis. § principio. ff. de leg. 3. †Ad
quartum dico, quòd Bal. & post eum Cast. in
d. l. generali, male loquuntur: ponũt enim ca
sum in quo mulier non absolute prohibetur
se obligare, sed sub certo modo, & forma ui-
delicet sine consensu propinquorum, quo ca
su comprehenditur etiam ecclesia, eiusque re
spectu ualet statutum, ita quòd si mulier do-
nat, uel aliter se obliget ecclesiæ, debet serua-
1037 ri dicta solemnitas probatur. † hoc ex no.
per Feder. de Sen. cons. 85. Statuto ciuitatis
Perusinæ, quem refert, & sequitur Crot. in l. fi
liusfami. §. diui. num. 91. ff. de leg. j. ubi con-
cludit statutum augens legitimam filiorum
seruari aduersus ecclesiã, unde si testator re-
linquat filio legitimam duntaxat de iure cõ-
muni debitam, in reliquis uero ecclesiam in-
stituat, certe nihilominus Ecclesia tenebitur
filio præstare legitimam secundum modum
præfixum a statuto, quia tale statutum non
prohibet generaliter, & absolute testatori di-
spositionem, sed certo casu videlicet usque ad
legitimam taxatam ab eo, merito sub eo com
prehenditur ecclesia, (quod tamen statutum,
ut hoc obiter dicam, locum non haberet in
filijs adoptiuis. glo. in uer. quale. §. j. in Auct.
de hær. & fal. & in §. j. in Auct. de tri. & sem.
Bar. & alij in l. si arrogatur. ff. de adop. Decia.
1038 resp. 126. nume. 7. uolu. 3.) †Idem quoque
tradit Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ, colum. pen.
ad fi. uer. secundus casus, de consti. ubi secun-
dum hoc intelligit procedere, quod ponit Si
gnor. cons. 21. statuto ciuitatis Mediolani, &
post eum Bal. in c. clerici, num. 1. uersi. sed hic
quærit de iud. de statuto, quòd nullus subdi-
tus potestati Mediolani possit alienare in nõ
subditum, nisi soluat tantum pro libra, nã cõ-
prehenditur etiam alienatio, quæ fieret in ec
1039 clesiam prædicta forma non seruata. † (li-
cet secus esset, quando statutum simpliciter
prohiberet alienationem in non subditos,
nam tunc Ecclesias non comprehenderet, ut
per Abba. Fel. Dec. & alios in d. c. Ecclesia San
ctę Mariæ, Rip. in l. filiusfam. §. diui, num. 8 1.
ff. de leg. j. cum similibus cumulatis per Plo-
tum, consi. 108. uol. j. crimina. num. 11. & ego
dixi in l. j. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd.)
1040 Pari modo procedit, † quod tradit Saly. in
auct. cassa. q. pe. C. de sacrosan. eccle. Card. in
repe. c. perpendimus, colum. 15. de sent. exco.
& cons. 144. colum. 3. de statuto, quòd dona-
tio, uenditio, uel testamentum non ualeat ni-
si fuerint denuntiata potestati infra mensẽ,
uel facta proclamatio in Palatio, uel nisi alie
nans sit annorum 50. uel nisi duo proximio-
res intersint, his enim casibus, statutum ualet
& contra Ecclesiam, uel clericos quoque ser-
uari debet, cũ non absolute disponat, sed cer-
to modo, & forma, & hanc opinionem quoq;
tenet Albe. in 2. par. statu. q. j. col. 4. non enim
tali casu statutum dicitur contra libertatem
Ecclesiæ. l. j. C. de metat. lib. 11. iuncta. l. cũ ita.
ff. de cond. & dem. cum simil. de quibus Sign.
& Alber. supra citati. ex quibus patet Baldum
& Castren. in d. l. generali, perperam loqui.
1041 †Secũdo dato etiam, quòd procederet eo-
rum decisio, non sequitur si illud est speciale
in ecclesia, quòd ualeat donatio, uel obliga-
tio mulieris sine consensu propinquorum re
quisito a statuto, pariter non requiratur insi-
nuatio, quia specialia sunt euitanda nec mul
tiplicanda. l. quod uero. ff. de legib. (glo. in l. a
diuo Pio. in princ. ff. de re iud. glo. fi. in l. 2. ff.
de pact. Bar. in l. si insulam, in 4. oppo. pri. par
tis. ff. de uerb. ob. & in l. naturaliter. §. nihil cõ
mune, col. antepe. uer. 3. probat. ff. de acquir.
poss. Dec. in c. quoniam Abb. num. 7. de offi.
1042 dele. Ceph. consi. 535. num. 12.) †nec pri-
uilegia sunt inducenda per nos, quæ expressè
a lege non reperiuntur inducta. c. sane. & ibi
glo. & Doc. de priuil. ita in simili. q. tradit Ale
xan. in l. si pecuniam, num. 4. C. de nego. gest.
Tiraquel. de retra. in tit. de retr. linagi. §. j. gl.
14. nume. 97. & in ecclesia proprie de qua lo-
1043 quimur, Soc. Iu. cons. 125. nu. 22. uol. j. †Ad
textum in §. finimus, inducto, ut supra per An-
dre. Sicu. in d. c. ad hæc, respondeo, quòd lo-
quitur in donatione Imperatoris sicq; in eo
speciale est, ut inquit ibi glo. in d. l. illud, & in
d. l. sancimus. & Io. Hugo. in tract. de offi. qua-
tuor præla. §. sed sunt aliqui, num. 3. ubi pro-
prie dicit, quòd quando Imperator ecclesiæ
donat, optima mensura est immensitas. alle
gat dictum. §. finimus. (cui accedit alius tex.
egregius Imperatoris Iustiniani dicentis in
l. cum multa. C. de bon. quæ lib. [*cum multa pri
uilegia Imperialibus donationibus iam præstita sunt,*]
dignum incrementum, & ab his conferre di-
gnata est clementia. ut enim Imperialis for-
tuna omnes supereminet alias, ita oportet
& principales liberalitates culmen præbere
præcipuum, quem tex. perpendit ibi Bal. face
re ad donationem Constantini, de cuius ualo
re late differit Restaur. Castaldus in tracta. de
1044 Impera. q. 51. nu. 4. in fi. †Nec præclara de
sunt exempla, nam Populus Romanus Asiam
Bello captam Attalo Regi muneris loco pos-
sidendam tribuit. & T. Quintus Flaminius tu-
bæ signo silentio facto per præconẽ hæc uer-
ba recitari iussit. S. P. Q. R. & T. Quintius Fla-
minius Imperator omnes Græcię urbes, quæ
sub ditione Philippi Regis fuerunt, liberas, &
1045 immunes esse iubet. †Nec id tantum con
uenit Imperatori, sed regibus, & principib.
Tullius enim qui, & primas inter latinos scri
ptores tenet in oratione pro rege Deiotaro in
ter laudes regias, illas reponit largũ esse, bñfi
cũ, liberalẽ. Idẽq; Tullius scribit, nihil Pricipẽ
magis

magis decere,quàm diuitias,& opes ad beni-
1046 gnitatem,liberalitatemq; conferédā.† unde Romæ in monte Quirinali,& foro Traiani inter multa frusta marmoris inuenta, unum fuit adnotatum, quòd hunc titulum haberet [potentissima dos in principe liberalitas,& clementia] cuius relator est Bartholo. Marlianus in Topographia Vrbis Romæ,lib.4.c.22.& post eū Tiraquell.in tract.de nobilitate,cap.37.num. 40.in fi.at) secus est in donatione immēsa priuari ecclesiæ facta, prout clare probat text. in
1047 dicta l.sancimus,§.j.† Ad sextam rationem quæ fuit Andr.Sic.in dicto ca.ad hæc,& prius eo Bartoli,in l.fi.num.13.C.de pact.dico æquiparationem per eum factam de donatione personæ quæ fit ecclesiæ ad donationem bonorū nō procedere,quoniam primo casu donatio est retractabilis infra annum ante professionem emissam quo licitum est libere ad priorem statum redire, c. statuimus,de regula.
1048 † imò ante professionem frater non dicitur perfecte ingressus monasterium nec ingreditur animo renuntiandi,sed experiendi, prout tradit Bar.in dicta auct.ingressi.col.j.unde nimirum si facile conceditur, quòd quis personam suam possit ecclesiæ donare,sed in donatione bonorum cessat retractatio,ut hic vnde non passim conceditur,cum præiudicium
1049 sit irreparabile.† Non obstant etiam tres illæ rationes septimo loco deductæ,nam quo ad primam dico,quòd contra Bal.& Iasonem tenent Crot.Claud.Aquens.& Butigella,in dicta l.stipulatio hoc modo,& prior eis Alex.in l.j.§.si uir.colu.3.ff.de acq.poss.Cattel.Cotta, li.memor.in uerbo Apices,col.3. qui proprie loquuntur in terminis quæstionis Baldi in ca. 2.de feu. da. in nic.leg.commiss. & sic in donatione facta ecclesiæ,uel pauperibus in pœnā reuocationis testamenti, & tamen concludūt
1050 eam non ualere. † Sed posito quòd ualeret speciali fauore ecclesiæ,ut supra retuli, nume. 980.tenuisse legendo dictā legem, stipulatio hoc modo,dico non sequitur quòd etiam ualere debeat sine insinuatione, quia specialia non sunt multiplicanda, sed fugiendæ,prout supra retuli, nu. 1041. eademq; cadit responsio ad duas sequentes rationes de quibus supra,& ex his concluditur,primam opinionem in hac quæstione de iure non procedere.
1051 † Sed nec secūda,quæ fuit Romani satis placet ea potissimum ratione,quia ubi Canones deficiunt in causis ecclesiasticis, leges ciuiles allegantur,& secundum eas iudicatur, c.1. & ibi glo. & Doctores,de oper.noi.nunc.Andr.de Isernia constitut.Neapol.c. si quis in posterum,num.6.prima parte,Corn.cons.224.nu. 2.uol.3.& probatur in c.fi.in auditorium, 10. distinct.& ibi notat Præpos.& latius in c.lege eadem distin.hæc autem quæstio nō reperitur per Canones decisa,ergo secundum leges ci-
1052 uiles est decidenda.† Nec obstat ratio Romani,quoniam primo dici potest adhuc rationem dictæ leg. data, in ecclesia posse militare,cum enim donatio licet ecclesiæ facta, uel pauperibus non ualeat nemine eam acceptante,ut not.glo.Bart.Bald.Angel.Saluet. Castr. & omnes in dicta l.illud,Ias.in l.qui Romæ,§. Flauius,colum.pen.ff.de uerbor.oblig.Ioann. Andr.in addit.Specul.de instr.edi. §.nunc uero aliqua uers. sed an pauperes:Dec.consi. 355 in prin.cons.226.nu.8.Paris.consi. 77.colum. 2.uolum.j.Rui.cons.13.num.10.uol. 4.Grat. respon.25.num.16.uolu.j. Afflict. in tit.qual. poter.olim feu. alie.Ioan.Iacob.de Leonar.inter consilia Bru.consil.116.num. 10.sequitur quòd donans possit ab aliquo fraudulenter induci præsente clerico, uel monacho ad immensē donandum, ut inquit Andr.Sicul.in dicto c.ad hæc,col.3.per tex.in c.fi.20.quæst.3.
1053 † ergo si militat ratio d.legis,data,militare debet etiam dispositio, (l.illud, ff.ad leg. Aq. l.à Titio,ff.de uerbor.oblig.l.fi.C.ad leg.Fal. cum similibus per Decian.respon. 76. nu. 10. uolum.2.ubi post Bal. in l. data opera. colum. 12. C. qui accus. non poss.inquit, quòd satis expressum dicitur, quod habet eandem rationem, per l.si solis, C. de reuocan.donat.
1054 † subditque Bald.idem, quòd ubi est eadē ratio,ibi non dicitur similitudo, sed eadem lex.quod dictum refert, & sequitur Alexand. cons.75.col.j.uol.5. sequitur Decian. loco ci-
1055 tato.† hoc que mihi dicendum uidetur,) cū præcipue lex loquens de donatione insinuanda sit fundata sub maxima honestate, & iustitia quam ecclesia, & ecclesiasticæ personæ sequi debent, ut idem Sicul.dicit in d.c.ad hæc,
1056 col.3. † Secundo responderi potest, quòd non modo in insinuatione illa ratio fuit inducta de qua in dicta l.data,sed & aliæ plures considerantur per Bartol. in dicta l. Modestinus, Oldrad.cons.253. Corn.cons.71.uolum. j. uidelicet, ut donans possit deliberare an sibi expediat donasse, & quia repetens tales actus uidelicet donationis & insinuationis ostendit mentis perseuerantiam,l.unica, C.de plus pe. & alias refert Canari.in tract. insinuat. in
1057 fi.pri.par.quæst.nona.† Quæ rationes cum pariter militent in donatione facta ecclesiæ sicut laico,militare debet dispositio de insinuatione loquens, licet illa ratio de fraude cessaret, §.affinitatis,Inst.de nupt.l.si uentri,§. in bonis,ubi glo.Bartol.& alij, ff. de priui. cred. l.si non lex Eliescentia, in princip. & ibi not. Baldus, ff. de hæred.inst.Ias.in l.more, nu. 18.
1058 ff.de acquir.hæred. † Ad rationem Cumani dico, quòd argumentum de ultimis uoluntatibus ad contractus,quo Cuman.utitur,procedit dumtaxat quando militat eadem ratio utrobique l.seruum filij,§.eum qui chirographum, & ibi not.omnes, ff.de leg. j.l. pactum inter hæredem,ff.de pactis, & ibi scribentes, Dec.cons.387.nu.3.D. meus Rimin. consilio 18.nu.

18.nn.15.(Enerard.in centuria sua, loco 17.)
1059 at hic militat diuersa ratio.† cum enim ulti
ma uoluntas sit reuocabilis, §. posteriore, in
fra quibus mod.test.infir.fauor piæ causæ, uel
ecclesiæ operatur in remittendis solennitati-
bus alias requisitis in relictis ad profanã cau-
sam, sed donatio uelut contractus non retra
ctatur, ut hic, & l.sicut,C.de act.& obl.(iuxta
illud, Verba ligant homines taurorum cor-
nua funes) merito dictus fauor non æque de
bet operari in remittenda solẽnitate insinua-
1060 tionis. † Secundo respondetur, quòd tale
argumentum de ultimis voluntatibus ad con
tractus, nunquam procedit ad derogationẽ
legis, sed dumtaxat in casu prætermisso, &
præter legem, prout tradit eleganter Bald.in
l. unica, C. de le. fus. cani. toll. Euerard. loco
citato, circa fi.sed hic derogaretur dictis legi
bus quæ requirunt insinuationem in donatio
ne facta ecclesię de quibus supra, si hoc argu-
mentum procederet, ergo nullo modo de-
1061 bet attendi.† Non obstat etiam tex.in c.sũt
qui.17.q.4.quo Mates.mouebatur, quia intel
ligendo ipsum de donatione sine insinuatio-
ne celebrata, debet intelligi quando opes
donatæ ecclesiæ non excedebant 500.aureos,
1062 licet enim † passim loquatur, tamen distin
gui debet per dictam l. illud, l.sancimus, & cõ
similes magis specifice loquentes in eadẽ ma
teria, iux.not.per glo.& omnes in l.de pretio,
ff.de publi.in rem acti.in l. quamuis, ubi Bar.
Castr.& Ias.ff.de in ius uoc.glo.Bar.Alex.& a-
lij,in l.sciendum,ff.qui sat.cog.Ale.in l. nemo.
1063 nu.3.C.qui test.fac.poss. † Si uero uolumus
interpretari textũ illum de donatione cuiuſ-
cumque summæ, supponere debemus in eo
concurrere extremum habile insinuationis
iuxta regulam l.qui testamento, ff.de testa.
(& in c.causam quæ, de elect. quam Decius in
plerisque locis habuit peculiarem, in c. cum
omnes,lect.2.& in cap.quę in ecclesiarum, de
constit.in c.3.loco,de prob.col.4.& in c.j.col.
8.de iudi.in Rubr.C.qui admi.colu.n.7.& ali-
bi per Cagnol.in l.unum, num.3.ff.si certum
petatur) ibi namque non fit quæstio de hoc,
sed super reuocatione sine crimine sacrilegij,
cętera igitur extrema habilia præsupponi de-
1064 bent ibi concurrere. † Ad aliã rationẽ Ma
tesilani respondetur per abnegationem præ-
suppositi sui: mens enim quidem, facultasque
donandi, disponendi ue ad pias causas reputa
ri potest quid spirituale uelut id, quod a spiri
tu Dei suadetur, sed actualis ipsa donatio fa-
cta piæ causæ non itidem spiritualis censeri
debet, sed actus communis, & humanus.
1065 † Sic alibi potestas disponendi actum re-
putatur uno modo, diuerso uerò ipsa actus di
spositio, nam potestas legitimandi fauorabi-
lis est, actualis uero legitimatio potius odio-
sa reputatur, ut per Roman. Alexand.& alios,
1066 in l.2.in princip.ff.de uerb.obl. † Rursus po
testas imponendi gabellas & pedagia fauora-
bilis est, & dilatanda, & ipsa actualis imposi-
tio gabellæ odiosa, & restringenda, ut tradit
Ruin.cons.112.num.14. uolum. 5. & sic opi-
nio Romani Cuma. & Matesilani corruit.
1067 † Nunc ad tertiam descendens relatã per
glo. in dicta l.illud, dicam una cum glo. in di-
cta l.sancimus, §.j.quòd talis opi. processit ex
illorum ingenio tantum, non ex legibus. quod
enim prius erat priuilegium in ecclesia tem-
pore dictæ leg. illud redactum est ad ius com-
mune quo ad omnes, dicta l.pen.in fi.C.eod.à
taxatione cuius regulæ non possumus recede
re, nec eam extendere respectu ecclesiæ, quo-
niam illa non est in hoc aliis melioris condi-
ctionis secundum Bald.Cyn.Alberic. Salycet.
Castrens.& omnes passim in dicta l.illud, & in
1068 dicta l.sancimus. † Quinimò hæc opinio
manifeste confunditur, ut tradit Salyc.in d.l.
illud, per l.sancimus, ubi statutum de 200.au-
reis in non piam causam augetur in 300. &
tamen statutum prius de 500.aureis in piam
causam de qua in dicta l.illud, non ampliatur
sed ut olim statutũ erat dimittitur, & cõfirma
tur, in §.j.ergo pariter hodie quo statutum de
300.in non piam causam augetur ad 500. di-
cta l.pen.in fi.dicere debemus statutum prius
de 500. in piam causam sic remanere, ex quo
per legem diuiditur, & non augetur, & sic ex
tot opinionib. supra relatis ultimam sequor
in puncto iuris, remanetq; primus casus. Incu
lcnter expeditus, ut quisquis lector animad-
1069 uertet. † Secundus casus in quo non requi
ritur insinuatio secundum glo.est, si donetur
à Magistro militum aliquid mobile, uel sese
mouens, siue ex substantia sua siue ex spolijs
hostium, l.pen.C.eo.2.responso.ubi est casus,
circa quem tex.pondera dum loquitur de mo
bilibus in bello quæsitis, hoc cum misterio di
1070 ctum. † Quoniam immobilia hostium non
fiunt, sed Principis, uel Reipublicæ indicen-
tis bellum, unde Magister militum, non po-
test donare castra, uel terras quas occupauit
iure belli, prout tradit Bal.& Petr.de Bella Per
tica, in dicta l.pen.& est tex.in l.si captiuus, §.
j.ff.de capt.& post.reuer.ubi ager qui ex hosti
bus captus est, publicatur inquit textus, & ita
per illum textum tenet Bar.in l.si quid bello,
ff.de capt.& post.re. Alexand.in apost.ad eum
& in l.j.ubi etiam Aret.Ias.& cęteri, ff. de acq.
possess. & Petr.Bell.in tracta. de re mil.j.par.
2.titulo 18.nume.8.ubi recitat casum de quo
ibi. ob hoc igitur textus in dicta l.penult.
1071 † loquitur de mobilib. quæ subinde capta
à militibus Duci belli præsentantur, qui po-
stea ea diuidit & donat inter milites secundũ
eorum merita, nec in tali donatione requiri-
tur insinuatio, dicta l.pen.quam sic declarant,
& intelligunt Doctores maxime Aret.Ale. Ri
pa, Claud.Aquens.Guil.Pót.& cæteri Mod. in
dicta l.j. Aret.noster, in §.item ea quæ ex hosti
bus

De spoliis hostium militibus donatis a Magistro militũ, quæ nõ requirunt insinuat.

bus, supra de rer. di. & in specie not. Petrus de
1072 Bella Pert. † sed ille textus, prout inquit Fulg. hoc de necessitate non probat: loquitur enim de his q ex spolijs hostium Dux belli cū familia ceperit & donauerit, non autem dicit, quòd ea q capiunrur ex hostibus efficiantur, capiēti subindeq; Duci belli psententur, imo
1073 in oppositum est consuetudo. † & hunc intellectum quoque tacito tamen autore ponit Vaconius a Vacuna, li. 2. declarati. c. 64. dicens, quòd spolia hostium erant quando capiebantur ciuitates, & ciues earum necessitate coacti dabant bona sua Duci exercitus.
1074 † Quin fortius Constant. hic impugnat Doctores dicens sibi uideri, quòd iste non sit specialis casus, nam cum præda distribuenda sit inter milites secundum eorum merita, capi. ius militare, in fin. prima distinct. talis donatio non est proprie donatio, & ideo non indiget insinuatione uelut donatio remuneratoria ut infra dicetur. sed super his diligētius est considerandum, & in primis, quod attinet ad intellectum Fulgosij & Vaconij dictæ leg. pe-
1075 nultimæ, † ego libentius) sequor communem intellectum Doctorum ad illum textum, quem confirmo, nam si loqui uoluisset de spolijs hostium captis ab ipso Duce cum familia sua, cum illa ipsius facta fuissent dicto §. item ea quæ ex hostibus, l. naturalem, in fi. ff. de acquir. rer. do. utique satis fuisset Imperatori dicere [*ex sua substantia*,] nam & inclusa fuissent dicta spolia hostium capta ab ipsis Magistris militum. cum ergo dicat [*tam ex sua substantia quam ex spolijs hostium*] ne ultima uerba sint su-
1076 perflua, † (quod dici non debet, Bal. in Rubr. C. de contr. emp. q. 9. cum uulg.) datur intelligi, quòd loquitur de spolijs hostiū captis ab alijs militib. sibi præsentatis, quæ postmodum donant fortissimis militibus, & de hoc est alibi quoq; text. in dicto c. ius militare, ibi [*item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus, & laboribus iusta diuisio.*] non enim se restringit ad prædam factam à Duce belli, sed passim de præda loquitur. & sic etiam de facta ab alijs, quam postea diuidit, ad idem tex. cæteris clarior in c. dicat aliquis, 23. quæst. 5. ubi dicitur [*cum præda in potestate uictoris fuerit, decet militarem disciplinam ut Regi ser entur omnia*,] & sic ei fieri debet eorum præsentatio, ut etiam la-
1077 tius ibi, glo. declarat. † unum tamen satis mirum uidetur, quod Doctores dicūt de hac præsentatione mobilium Duci belli facienda, cum iura dicant absolute hæc capientium fieri, dicto §. item ea, dicta l. naturalem, in fi. l. 1. §. item in bello, ff. de acquir. poss. Si enim hoc est, utique ad dictam præsentationem non uidentur capientes teneri. alias si hoc dicamus facile fieri poterit elusoria dispositio dicto-
1078 rum iurium. † cum enim boni pugnatores semper intendant pugnæ, & parum aut nihil lucrentur, alij uero qui cum mortuis libenter pugnant, & cōtra eos acriter insurgūt equos & alia lucrantur, ut tradit Petrus de Bella Pertica in dicta l. naturalem in fi. Soc. Ias. Pont. & alij in dicta l. j. hæcque spolia fortissimis militibus præstentur, ut inquit tex. in dicta l. pen. non capientibus, sed alijs donarentur, sicque non fierent capientium cum effectu, cum penes eos non remanerent, merito uidendum quonam pacto hæc iurium Doctorumque cō-
1079 trouersia sedari possit. † Reperio quòd Petrus de Bella Pertica in dicta l. pen. uidens contrarium dicit hoc esse uerum, quòd ea quæ capiuntur in bello fiunt capientium, sed tamen Dux belli uidetur capere, quod quam sit ridiculum, nemo est qui nesciat (exemplo textus, in l. 3. §. ex contrario, ff. de acquir. poss. dicentis, quòd [*non magis eadem possessio apud duos esse potest, quam ut tu stare uidearis in eodem loco in quo sto, uel in quo sedeo tu sedere uidearis.*] sic enim dici debet fieri non posse, ut quæ milites ce-
1080 perunt Dux belli cepisse uideatur.) † Ripa uerò in dicta l. j. num. 7. dixit, quòd fiunt capientium, id est merentium facta consignatione Duci belli qui ea diuidit secūdum merita, quæ expositio satis est insipida & contra uim uerborum, (cum potissimè non tam merentes sint capientes, ut prædæ dediti, quam bel-
1081 li gerantes.) † Pontanus quoque, num. 18. dixit ea fieri capientiū hoc respectu, quia priores domini statim dominium perdunt, & sic acquisitio capientibus: non enim reperitur cautum, quòd eorum dominium interim stet in suspenso, tamen omnino domini iam facti tenentur ea præsentare Duci belli, & hoc idē per diuersa uerba tradit Hormonot. Dec. in d.
1082 l. j. notab. 4. † Quæ sententia non placet, cū facile futurum sit, vt capientium nō remaneat strenuis militibus assignata, sicque fiat elusoria dispositio dictorum iurium, (& parum abfit non acquiri, uel acquiri sic, ut statim auferatur, l. qui sic, ff. de soluti. nec momentaneam acquisitionem lex attendit, l. fi. in fine, C. de bon. quæ lib. cum similibus.
1083 † hæc forte uidens Vaconius à Vacu. in allegato cap. 64. melius existimauit esse tenendum simpliciter, quòd mobilia capta in bello statim fierent capiētium, dicta l. naturalem, in fi. dicto §. item ea quæ ex hostibus, & dicta l. j. ff. de acquir. poss. quæ uera dicunt huiusmodi res capientium fieri, uel eius fieri qui primus possessionem nactus fuerit: tales enim geniti ui, ut hoc addam, Vaconio, denotant dominium de proprietate sermonis, & stricta significatione, ut not. Bar. Cast. Alex. Ias. & omnes in Rubr. ff. de oper. no. nunc. dixi, cons. 237. num. 23. Cro. cons. 36. nu. 29. & est bonus tex. in l. 2. §. j. ff. de relig. & sump. fun. quem citat Grat. idem tenens, Respon. 40. nu. 17. uol. 2. & Dec. quem Gratus non allegat, cons. 41. col. j.
1084 † cum enim Pretoris edictum loqueretur de inferente mortuum in locum alterius inquit

quit Vlpianus, quòd [*is sermo domino dat actionem, non bonæ fidei possessori: nam cum dicat in locum alterius, apparet de domino eum sentire. idest de eo cuius locus est.*] Nec ut ad Vaconium redeam, dicunt illa iura res captas assignãdas esse Duci belli, quare iureconsultus, & Imperator argũtur intelligendo modo prædicto, cum bene fuissent dicere capta in bello à militibus Duci exercitus assignanda fore, & ab eo in-
1085 ter milites distribuenda. † Secundo subijcit Vacon. si quod captum est Duci dandum esset frustra factum fuisset statim accipientis arg. d. leg. qui sic. quid enim prodesset capientib. illa acquisitio dominij. lex enim nihil frustra facit, l. hęc stipulatio. §. diuus, ff. ut lega.
1086 no. caue. † & ad l. pe. respondẽs Vaconius dat alium intellectum quam senserint Doctores, pro cuius intelligentia dicit esse sciendum, quòd interdum capitur aliquid a priuato milite, & hoc fit illius iuribus præallegatis nec assignatur Duci, sed remanet acquirẽtis, nec tale quid solet appellari spolium, nonnũ-
1087 quàm uero † capiebantur vrbes, quarum ciues necessitate coacti dedebat se, bonaque sua Duci exercitus, qui omnia illorum bona, uel aliquam eorum partem pro se, & Re publica sumebar, & hæc propriè dicuntur spolia hostium quæ uictores solebant in Triumphis præse ferre, ut apud historiographos legitur, (& Areostus noster de Dudone Duce belli loquens, cantu 40. significare uoluit dicens.

Era Dudon sopra la spiaggia uscito,
Ch'è trouar Carlo andar uolea quel giorno
Et de captiui, e di lor spoglie ordito
Con longa pompa hauea un trionfo adorn

Hæc autem spolia non erant priuatorum militum sed erant Rei publicæ, poterant tamẽ Duces belli ex illis spolijs aliquid militibus donare, siue degerent in occupatione belli, siue in alijs locis, & hoc est ipsum, qđ dicit ille tex.
1088 † quẽ sensũ, ut addã Vaconio, cõprobare uidetur text. tunc. gl. in l. in agris, ff. de acqui. re. do. ubi Trebatius ait, agrum qui hostibus deuictis ea conditione concessus est, ut in ciuitate ueniret, concessus fit inquit glo. idest quẽ ipsi hostes deuicti Romanę ciuitati dederunt, sic enim de rebus quoque contingebat quas hostes uicti relaxabant Duci uictori. non aũt uoluit Imperator, ut subiungit Vaconius, dicere Magistros militum res sibi à militibus assignatas debere inter eos distribuere.
1089 † Confirmatq́ue, nam aliud est distribuere aliud donare: ponas enim militẽ cepisse equũ in bello, si equus ille Imperatori assignandus erat, qui deinde cum distribueret aut dabat alteri quàm capienti, & absurdum fuisset, priuasset enim capiẽtẽ dominio, quod sine facto nostro à nobis auferri nõ potest, l. id quod no-
1090 strum, ff. de reg. iur. † aut dabat eidem capienti, & tunc non fuisset donatio quæ est domini datio, l. Senatus, §. j. ff. de donatio. causa mortis, & dare est dominium transferre, l. ubi autem, §. fi. ff. de uerb. ob. quia res sua amplius sua fieri non potuisset, §. sic itaq;. infrà de act. quare cum dicar Imperator in d. l. pen. Magistros militum donare militib. apparet eum loqui de spolijs, non autem de bonis captis à militibus priuatis: illa namque capientiũ sũt, nec Ducibus exercitus assignantur, vt in alijs iuribus, & hunc intellectum præsensit Fulgos. ut dixi sup. nu. 1072. licet breuiorib. uerbis.
1091 † sed hæc opi. mihi non placet, nam quod inquit primo loco Vacon. quòd est arguere Iureconsultos, & Imperatorem, respondetur non esse arguere, sed modificare dictas leges, per Imperatoris dicta, quod non est nouum cũ per unam legem sępius alię modificentur. l. si seruus plurium, in fi. ff. de leg. j. idque fieri mandat Imperator, in §. quibus, prima const. Cod. ibi [*resecatis contrarys præter quam si iuris a-*
1092 *liqua diuisione adiuuentur.*] † Ad secundum de dominio inutili capientium si consignãdum forer Duci respondetur, id esse uerum, si capientibus Dux nihil daret, sed texr. in dicto c. ius militare, sentit contrarium ibi, [*item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus, & laboribus iusta diuisio. quæ uerba non excludunt capientes, sed uerius comprehendunt,*] ut eis quoque quid detur, ut Duci iuste ui debitur. Ad ultimũ uerò, quòd assignante Duce alteri capiens dominio suo priuaretur cõtra leg. id quod nostrũ. ei uerò dando non esset donatio, cum res sua
1093 non possit amplius sua fieri. † respondetur in bello non unum tantum capientem res hostium supponi debere, sed multos, ut est notissimum, merito si Dux equum per me captum Titio assignet, mihiq́ue aliud præstet, quod uice illius equi fungitur, uirtualiter non dicor priuari re per me capta: si uerò eidẽ datur ualet donatio ea ratione, quia cum dominium quæsitum per eum ex captura esset reuocabile, per Ducem assignando id alteri, potest eidem res dari, ut acquirat dominium irreuoca-
1094 bile, † sicut & habens dominium reuocabile præscribere potest, ut acquirat dominium irreuocabile, l. in bello, §. si quis seruum, ff. de capti. & postl. reuer. & simile uidemus in legato cuius dominium transit in legatarium à morte testatoris, l. à Titio, ff. de furt. reuocabiliter tamẽ, quia poterit legatarius id nolle, sed ab agnitione post aditam hæreditatem transit irreuocabile, l. si tibi homo, §. cum seruus, ff. de leg. j. & ibi no. omnes indifferenter.
1095 † hactenus patet difficultatem supra propositam, nu. 1077. non esse bene solutam. igitur) aliter uenit declaranda, quædam nàque capiuntur in discursu rerritorij inimicorum ante bellum campestre, & ista remanent capientium, cessatque præsentatio Duci belli, & ita procedit tex. in dicta l. naturalem, in fi. cum similibus. quædam uerò capiuntur in bello cã-

pestri

pestri inter partes ordinato, & conflictu, & tunc locus est dictæ præsentationi, proceditq; textus in dicta l. pe. qui loquitur de spolijs hostium, & tex. in dicto c. ius militare, & in dicto c. dicat aliquis. quæ de præda loquuntur, quæ
1096 tempore conflictus occurrunt. † & ratio differentiæ inter hos casus in promptu est, quoniam hoc secundo casu periculũ uitæ est omnibus commune, tuncque uiri probi strenuique milites non uacant circa spolia, sed circa stragem, & confusionem inimicorum, circa q̃ si non uacassent, alij salua spolia non haberet, imò uero forsita uitam suam perdidissent, merito consequens est, ut dicta præsentatio, & destributio fiat. at primo casu cessat hæc ratio, propterea capta debent esse præcipua capientium, nec locus esse debet dictæ præsentationi, ita pulchre declarat, & bene nodum dissoluit Salycet. in l. ab hostibus, secunda, C.
1097 de capti. & post. reuer. † quod & duob. uerbis explicauit Franc. Arias in tract. de Bello, num. 162. ubi explicando hunc articulũ postquam dixit capta in bello mobilia fieri capientium, licet ad commune poni, & assignari debeant Capitaneo, ut tribuat cuique secundũ merita, subiungit & hoc de captis post uictoriam, nam ante capta efficiuntur capientium. quod nihil aliud est dicere quam, quod Salyc. dixit capta tempore stragis præsentari Duci belli, & per eum distribui, ante uero conflictum capta secus, sed remanere capientium præcipua, quæ bene, & diligenter nota pro intelligentia dictorum iurium, (sicque concludit etiam Thobias hic citans Fracisceum Hotomanum idem tenentem in dicto §. itẽ ea. quibus addo Petrum Belli, in tract. de re mil. parte secunda, tit. 8. nu. 45. & Socinum iun. in dicta l. j. & licet Bolognet. ibidem sub nu. 38. non acquiescat, tamẽ quia nihil relatu dignũ, nec quod ad rem faciat adducit, de industria missum facio, & in resolutione Salyceti, & fe-
1098 quaciũ resideo. † nunc ad impugnationẽ Const. descẽdo qui dixit hũc casum donationis militibus factæ per Magistros eorum non esse specialem, cũ sit remuneratoria nõ egens insinuatione: fallitur enim primo, quòd ista dicatur donatio remuneratoria, nam illa contigit quando quis alicui donauerit tũc enim donatarius obligatur ad remunerandum, l. sed & si lege, §. consuluit, ff. de pet. hæred. uel quando quis recepit ab alio aliquod particulare beneficiũ, ut fuit Aquilius Regulus a Nicostrato pceptore litteris instructus, q̃ Regulus permittens eum habitare in cenaculo dicitur officium magistri quadam mercede remunerasse, l. Aquilius, ff. eod. uel si quis aliquem a latrũculis, uel hostibus captum eripuit, & aliquid pro eo receperit ab erepto: talis enim donatio merces eximij laboris appellatur & sic remuneratoria, l. si pater, §. j. ff. eo. & in summma quotiens ob particulare beneficium quis ab altero consecutum moue-
1099 tur ad illũ donandum. † sed in casu d. legis pen. Magistri militum qui donant ex spolijs hostium, uel de substantia sua militib. suis id non agunt causa remunerandi, cum ab illis nullũ particulare beneficium receperint, sed ob eorum fortitudinem, ut ibi [*fortissimis praestant militibus*,] ut quia uiriliter & strenue se gesserunt in prælio, quod etiam probatur in dicto c. ius militare. [*item prada decisio, & pro personarum qualitatibus, & laboribus iustis diuisio*]
1100 vnde talis donatio † facta militib. strenuis uelut bene merentibus dicitur propria donatio, non autem remuneratoria, l. affectionis., ff. eod. ubi dicitur, quòd affectionis gratia honeste donatur erga bene merẽtes amicos, hoc est gratos, & uirtuosos, ut ibi declarat Cast. & ego dixi, supra in prin. num. 347. circa intellectum leg. nec adiecit, ff. pro soc. sic enim cõtingit in casu dictæ leg. pen. quare dici debet illum casum esse specialem in hoc, quia cuiuscumque summæ sit illa donatio, ualet sine insinuatione. cõfirmatur, nam ponitur ille casus medius inter donationem factam pro redemptione captiuorum, & aliam pro refectione domus, incendio, uel ruina corruptæ, quæ cuiuscumque summæ ualent sine insinuatione,
1101 sicque sunt casus speciales. † igitur & idem de donatione militibus facta, ut æqualis fiat determinatio, l. iam hoc iure, ff. de uul. & pup. l. quamuis, C. de impub. & al. sub. Secundo posito, quòd illa donatio diceretur remuneratoria, ut supponit, & male Constant. ex prædictis, adhuc esset casus specialis in quo donatio excessiua ualeret sine insinuatione quãdo est remuneratoria, ut ĩfra suo loco dicemus.)
1102 † Tertius casus in quo non requiritur insinuatio secundum gl. est. si donetur alicui in refectionem domus suæ damnum passæ incẽdio uel ruina, ut est casus in dicta l. pen. cuius ratio est secundum Bal. quia ex refectione domus resultat decus urbium, l. si quis, C. de ædi, pri. (& hunc quoque casum not. Azo in sũma de don. Archid. in c. ego Ludouicus, 63. distinct. & Ant. Gabr. li. 3. de donat. conclusi.
1103 j. nu. 38.) † Dicebam tamen alias (licet alij non dicant) hunc casum sane intelligendum esse quando talis refectio esset necessaria, ut quia domus esset corrupta collapsa ue incendio, uel ruina, prout inquit tex. in d. l. penult. secus quando talis impensa, & refectio esset utilis, puta quia parietes domus erãt debiles ad sustinenda onera grauiora, ueluti lapides, uel arceus construendos super eis, cum tamẽ sufficerent ad statum domus præsentem, vnde quis donauit ultra 500. aureos ad talem refectionem parietum, ut donatarius dicta grauiora onera posset imponere, utique hoc casu
1104 credebam insinuationem requiri. † mouebar optimo simili, nam habemus, quòd si duo hẽnt domũ, uel molẽdinum cõe, quæ indigẽt repa-

An donat. in refectione domus requirat insinu.

reparatione, siquidem alter fuerit requisitus,
ad refectionem contribuere, & nolit assenti-
re, unde alter sua impēsa refecit, elapsis quat
tuor mensibus nec restituta parte pecuniæ re
ficienti per alterum cum usuris centesimis,
dominium in totum transfertur in reficien-
tem eiq; pleno iure quæritur, l. si fratres, §.
idem respondit si cessantis, ff. pro socio, l. si ut
proponis, C. de ędifi. priua. quæ iura ad hoc es
se singularissima dicit Are. infrà de obliga. ex
qua. contr. §. item si inter, & infrà de actio. §.
sequens. col. pen. & post eum Ias. colu. fi. tradit
Ang. in l. quidam Hiberus, ff. de seru. urb. pręd.
Veron. caut. 85. Cremens. sing. 97. Mar. singu.
1205 369. †Tamen uidemus, quòd ista conclu-
sio nō procedit in utili refectione; ut est in e-
xemplo dato de pariete, & molendino quan-
do quis uellet imponere molas meliores q̃
præsentes: si enim hoc nō est necessariū, quia
potest etiam cum prioribus stare, utique al-
ter non tenetur ad huiusmodi expensas con-
ferre, nec tali casu locum habent iura prædi-
cta, ita determinat Martinus de Fano, in l. pa-
rietem, per illum textum, & post eum Bal. Al-
ber. Castrens. & Floria. ff. de ser. urb. præd. Ve-
ronen. eod. tit. c. 58. num. 8. Petrus de Perus.
in tract. socie. sexta parte, q. 4. Ias. in l. quomi-
nus, ff. de flumi, nu. 109. & post eum Rip. nu.
120. Quo fit, ut & in casu nostro quoq; dica-
mus qn donatio respiceret refectionem do-
mus utilem tantum, secus esse quam si neces-
sariam respiceret, & ob id, quòd in utili requi
1206 ratur Insinuatio. †idque tanto magis con-
firmabam, quòd textus in dicta l. pen. loqui-
tur de domo corrupta, at hic neque de corru-
pta, neque de ruente agitur, quo casu forsitā
idem iuris esset, quod in corrupta, cum neces-
saria quoque dicatur impensa circa domum
ruentem facta, l. 1. §. si ædificium, cum legibus
sequent. ff. de impen. in rebus dot. fac. Quæ di
ligenter esse notanda dicebam, ut ab alijs,
(quod uiderim) non declarata præterquam,
quòd Salycet. in dicta l. penult. unico uerbo
hanc opinionem sensisse uidetur, dum dicit
illum textum procedere quando ruina de-
formitatem urbis inducebat, non alias, & sic
quando impensa, uel refectio, erat necessaria,
1207 non utilis. †(sic alias ego concludebam,
nunc uerò dico, quòd licet dicta lex penult.
de utili refectione nō loquatur; nihilominus
ex identitate rationis ad eam debeat extēdi:
nam si ratio illius legis cōsistit, ut inquit Bal.
quia ex refectione domus resultat decus ur-
bis. l. si quis, C. de ędif. priu. utique sic resul
tat ornamentum ciuitatis ex utili refectione
domus sicut ex necessaria, nam quāto magis
splēdidiora sunt ædificia ciuitatum, tanto ma
gis augetur earum decus, ut est notissimum,
ideo cum militet eadem ratio debet habere
locum eadem dispositio dictæ leg. pen. uelut
1208 exorbitantis. †Quoniam in exorbitanti-
bus licita est extensio ex identitate rationis.
exemplum in l. si constante, ff. sol. mat. ubi po
nitur limitatio seu fallentia a regula quæ ha-
bet, quòd constante matrimonio non potest
agi de dote, quę fallit ibi, quando maritus ver
git ad inopiam: illud enim ius limitatorium
sic & exorbitans extenditur ad extraneū, qui
dotem recepisset, & se obligasset, ut in l. fi. C.
de dote cau. ex rationis identitate secūdum
glo. quam Bart. sequitur, in 9. quæst. prin. nu.
36. qui frequenter ad hoc allegatur, ut testa-
1209 tur Ias. num. 73. † & sequitur Rip. num. 79.
amplians etiam, quòd non tanta ratio milita
ret in casu ad quem tractatur extensionē fie-
ri secundum gl. in l. 1. C. de his qui an. aper.
tab. quam ad hoc inducit Imo. in l. si uero, §.
de uiro, ff. solu. mat. & ultra Ripam Crot. in
prima lectura, nu. 54. restringens hanc exten-
sionem quando materia sit fauorabilis, uel
pia, & prius eo Ias. & Ale. quod sine dubio cō-
currit in tali executione, quæ publicum aspe
ctum exornat, sicut destructio illū deformat, l.
1210 2. C. de ædit. pri. † Quòd autem donatio
excessiua nō insinuata ualeat ad refectionē do
mus facta, & dicatur esse materia exorbitans
clare patet: nam in totum ius non abrogatur,
sed in aliquo dumtaxat ei derogatur, ut de-
clarat Corn. cons. 174. col. 2. uol. 4. Crot. in l.
omnes pop. col. 29. uers. pro complemento,
ff. de iust. & iu. Cra. in tract. de anti. tempo. 4.
1211 parte, num. 37. † Quinimò pius attentari
posset, quòd ubi dispositio dictæ leg. pen. nō
esset exorbitans, sed correctoria, nihilomi-
nùs cum ratio prædicta decoris urbis resul-
tantis ex refectione domus sit unica, exten-
sioni dictæ legis esse deberet, ut per glo. singu
larem quam Bald. Castr. Alex. & Iason notant
in l. quamuis, C. de fideic. sicque tenent Cast.
& Cum. in dicto §. de uiro, & alij, quos citat
Ias. in auct. quas actiones, nu. 22. C. de sacro
san. eccl. Ripa, in dicta l. si constante, num. 65.
1212 †& licet Alex. in dicta l. si constante, & Ias.
in dicta auct. quas actiones, post Salycet. in l.
si serui uestri C. de nox. dixerint in dubio nō
pręsumi unicam esse rationem quando alle-
ganti unicam esse dicitur imò plures esse, idē
que Ias. in l. j. col. 3. C. de succ. edi. & Cur. cons.
1213 90. col. j. †attamē ueritas est, ut inquit Soc.
iu. cons. j. num. 53. uol. j. quòd ab unica ratio-
ne tanquam ab expressa potest argui, nisi in
dubium deducatur an fuerit unica; & hoc
tantum dixit Salyc. in dicta l. si serui, licet ali
ter per Alex. & Ias. citetur. nec dici debet in
dubium deduci ex eo tantum, quod quis di-
cat imò sunt plures, quia si illud esset, sequere
tur, quòd numquam in ęternum ab unica
ratione tamquam ab expressa argui posset, cū
semper facile foret aduersario dicere, imò sūt
plures, quod esset euidenter contra gl. in d. l.
quamuis, communiter a Doctoribus citatam,
& approbatam, necunquam sibi placuit [*sub-*

dit

dit Soc.iu.] opinio Alexandri sequendo Claudium Aquensem, in dicta l.si constante, co.5. qui concludit reprobando Alexandrum, quod non alias impeditur argumentum ab unica ratione, tanquam ab expressa, si aduersarius aliam probabilem allegãdo in dubium
1214 renocet an sit unica. † quare redeundo ad casum nostrum cum ędificia tendant ad ornamentum ciuitatis, quod apertissime tali ratione comprobauit statutum nostrum, lib. 2. c.95. ibi { *insuper quia Rei pub. interest urbem ędificijs exornari,* } dici debet donationem factam ad refectionem domus ratione prędicta factam censeri, meritoque siue donatio facta fuerit ad refectionem necessariam, siue ad utilem, semper locũ habere debeat dispositio dictę leg.pen.quod in fin.non sit necessaria. & hinc cessat, quod dicebam illam loqui de refectione domus corruptę, sicque de necessaria, nam concedo, sed dico, quòd ex identitate rationis extendi debet ad utilem refe-
1215 ctionem. † simile quoque, quod adducebã primo loco de reficiente domum, uel molendinum commune, cuius expensę necessarię tantum, non utili socius cõtribuere tenetur diuersa ratione fundatur, nam illa materia expensarum quę fiunt in re communi est prohibitiua, l.Sabinus, ff.commu.di. ubi dicitur in re communi neminem dominorum iure facere quicquam inuito altero posse, unde manifestum est prohibendi ius esse, in re enim pari potiorem esse causam prohibentis constat, cui concordat text. in l.pariete, ff.de seru.urb.pręd. ubi dicitur in specie parietem, quod cõis est, alterutri uicinorũ reficiendi ius non esse, at materia donationis ad refectionẽ domus de qua in d.l.pen. est permissiua, cum liceat eam licet excessiuam facere, merito de una ad aliam ueluti de diuersis ad diuersam, non recta fit illatio, l.Papi.exuli, ff.de minor.
1216 † Et ratio diuersitatis esse põt, nam socius lędi potest ex refectione rei communis, puta si molendinum stare poterat cũ molis priorib. socius uoluit apponere nouas, licet meliores, nam lęditur alter socius, si uelimus, quod conferat expensę factę, quę non erat neces-
1217 saria, propterea nõ tenetur conferre. † sed in casu nostro nulla cõtingit lęsio nõ ex parte donatarij, qa lucratur, §.si res aliena. infra de lega. nec ex parte donãtis, qa cum sciat se donare, sibi uolenti nec iniuria, nec dolus inferri dicitur, l.cum donationis, C.de trãsac. nec illi uelut lęso competit beneficium legis 2. C.de rescin.uend. ut tenent Bar.Bal.Sal. Cas. & omnes, ut ibi testatur Cag.num.124. remanet ergo tertius casus de quo supra uersu, & ampliatus, ut donatio facta ad refectionem domus tam utilem quam necessariam, licet excessiua fuerit nec insinuata de iure valeat.)
1218 † Quartus est casus quod nõ requirit insinuationẽ sed ut gl.si cuiquã donet Imperator, l.san-

An donat. facta Imperatori Regi uel alteri Principi requirat insinuationem

cimus, §.exceptis, C.eo.§.illud, in Auc. ut nõ si.pignor. §.finimus, in Auct.de non alie. l.si, §.quia igitur, uers.cum.n.C.de quadri. presc.
1219 † & ratio est secũdum Bal. in d.l. sancimus, qa nihil occulte fieri põt coram Principe, qui sp habet multos nobiles pręsentes, l.omniũ, & ibi
1220 gl.Ias.& alij C.de testa. † & quia insinuatũ dicitur, quod agitatur corã tanto Principe secundũ Sal.in l.illud, C.de sacrosan.eccles. (hanc quę conclusionem firmat Ias.in l. quotiens, C.de rei uendi.& Bero.cons.176.nu. 36.uol. j.& prior eis Oldra. cons.231. Ioann.And. in addi.Spec.in tit.de instr.edi.§.porro, in ulti. add.Imo.in c.cum contingat pen. car. de iurein. & Rom.in l.Modestinus, ff.eo. quos citat Tiraq.in tract. de nobilitate, c.27. nu.47.
1221 † subdens id euenire quasi scilicet nullae donationes à Principe factae immensę uideri debeant, aut liberalitas Principis nullis huiuscemodi frenis, & cancellis coerceri deat, ut etiam dicit Marcus Mantua, cons.j.nu.15.
1222 † ad quod optime bene facit glos.in l sed & si susceperit, §.j.in uer. modica, ff.de iudic. quę refert Comitem Matildam cum ecclesię 30. terrę milliaria donaret his uerbis usam, Ecclesię aliquantulum terrę concedo, ueluti Principes parua ac modica se cõcedere putent, etiam si multa, magnaque largiantur, refert Tiraquell.loco citato, num. 44.
1223 † sed & pręter eum conferunt pręclarã quandam Alexandri Magni memorabilia, cum .n. Dijs sacrificaret, ac citra parsimoniam thura in ignes sępius inijceret, Leonides pędagogus, Tam sũptuose, inquit, ò fili sacrificato, cũ thuriferam subiugaueris regionem, potitus igitur illa, hanc ad ipsum epistolã dedit: Misi tibi thuris. & Casię talẽta cẽtũ, ne post hac i Deos sis auarus, sciẽs nos ẽt Aromatife
1224 ra potitos esse regione. † Perillus autẽ quidam ex amicorũ suorũ numero, cũ filiab. dotẽ petijsset, quinquaginta quidem talẽta illũ accipere iussit, sed cũ ille dixisset decẽ satis es
1225 se, tibi qdẽ, inqt accipere, sed mihi nequaquã satis est dare. † Anaxarcho quoq; Philosopho dispẽsatorẽ iussit quãtũ peteret dare, sed cũ dispẽsator dixisset, illũ talenta cẽtũ petere, bene inqt facit, cũ sciat se amicũ hẽre qui tot elargiri & possit, & uelit, quare ne lõgius in similib. memoratu dignis remoter mirũ uideri nõ dẽt si donationes Imperatorię licet excessiuę non indigent, sed ualẽt sine insinuat.)
1226 † Ampliatur hęc cõclusio, ut procedat i Rege ut tradit Io.And.i add.Spec.de istr. edi.§. porro.uer.subscribat.i si.Old.cõ.231.Alb.i d. l.illud, col.2.Imo.in c.cũ cõtingat, col. pe. de iure iu.Cum.& Rom.in d.l. Modestinus.Corset.i tra.de po.ac excell.Reg.q.99.Fel.i c.cum nõ liceat, col.5.de psc.(& alios cumulat Rod. Suarez.i disputatione sua qstionis i materia maioricatus, n. 27.ad quẽ lectores delego.)
1227 † fundatur, qa qlibet Rex de facto tenet lo

cũ Imperatoris in Regno ſuo, Rexq́; & Impe.
ęquiparantur, c.ſuper quibuſdã, §.j. de ver. ſig.
& ſicut in iuramento fidelitatis Imperatoris
perſona intelligitur excepta, ſic & Regis, ut
poſt Specul. & Bal. tradit Iaſ. in uſibus feu. nu.
107. Andr. Sic. in l. cum acutisſimi, col. 49. &
97. C. de fideic. & in tracta. de præſ. Card. 1.
q. 1. par. co. 9. Carel. Cotta, libro Memorial.
uer. Imperator orbis, col. 1. Plus idem uolue
runt Rom. & Io. And. ſupra citati in alio quo
cunque Principe non recognoſcẽte ſuperio
rẽ cum in ſuo territorio Principi equiparet-
tur, quod & probat Bertran. conſi. 276. num.
10. uol. 3. nouisſimorum. Idemque Roma.
conſi. 59. in 5. dub. Oldr. conſi. 231. Imo. in c.
cum contingat, col. fi. de iure iu. Alex. in l. cẽ
turio, col. 5. ff. de uulg. cum ſimil. per Anto.
Gabriel. lib. 3. de dona. concluſi. 1. num. 22.)
1229 † Imo, qđ eſt fortius, idem in Marchione
Mantuæ, qui nunc Dux appellatur, ſe conſu
luiſſe Barb. in addi. Baldi, in dicta l. ſancimus
qui recognoſcit Imperatorem, licet ſecus di
xerit in Duce Vrbini, Soc. iu. conſ. 79. nu. 41.
uolum. j. cum Sum. Pontificẽ recognoſcat,
(& de Duce Mediolani, & alijs Ducibus Mar
chionibus & Comitibus late ponit Flor. cõ
1230 ſil. 12. col. 5. plures citans.) † ego verò libẽ
tius ſequor opi. Siculi in quam Bal. inclinat
in dicta l. ſancimus, ut inquit Alc. conſ. 156.
col. 2. uol. 2. (generaliusq́; loquendo dico, ꝙ
Duces à Sũmo Pontifice, uel ab Imperatore
creati perpetuiq́ue Vicarij eorum conſtituti
in ſuos ſubditos omnimodam poteſtatem
habere dicuntur, & loco Papę, uel Imperato-
ris conſtituti dicuntur, ut ſcribunt Cur. iun.
conſ. 188. num. 22. & conſ. 219 num. 70. Me-
noch. conſ. 92. nu. 32. & prior eis Caſtr. conſ.
34. colum. 2. uolum. 2. Alex. conſ. j. col. 8. uol.
5. Soc. conſ. 3. col. 5. conſ. 66. col. 6. uolum. 3.
Dec. in c. paſtoralis, col. 2. de app. & alij quos
ego numeraſſe cumulaui, conſ. 156. colum. j.
& 2. quibus alios addo per Cephal. conſ. 539.
nu. 15. vbi de Sereniſſimo Domino Duce Fer.
rariæ loquitur, Domino nr͂o colendisſimo,
ſicut & Decian. reſpon. 10. num. 4. volum. j. &
1231 reſpon. 19. nu. 190. uol. 3. † ubi dicit, quòd
gemmę quę in corona ſuę celſitudinis appa
rent ſunt Marchiones, & Comites ſibi ſubdi
ti quibus fulget, quorum plures enumerat,
quibus addi posſint alij plerique nobilisſi-
mi quos & creauit & creat ex ſuprema ſuæ
Serenitatis auctoritate ſibi conceſſa. quare
redeundo ad rem noſtram mirum uideri nõ
dẽt ſi donationes huiuſcemodi Principum li
cet nõ inſinuatæ ualent, & tenent, ut etiã tra
1232 dit Bero. con. 176. num. 36. uol. j.) † Ratio
quę in prõptu eſt, quoniam don. Principis iõ
nõ indiget inſinuatione, qa in illo ſit ſpecia-
le ratione ſupremę poteſtatis, ſed qa hẽt iu
riſdictionem. q̃ ratio locũ habet in alio dona
tore iuriſdictionem habente, licet ſuperiorẽ

recognoſcat, ita Alex. in d. conſ. 156. & Ruin.
conſ. 23. col. 4. uol. 2. & huius quoque ſenten
tiæ uidetur fuiſſe Bal. conſ. 300. uol. 2. in no-
uis. quatenus refert, Bartolum cõſuluiſſe do-
nationem de uno Caſtro factam a quodam
Principe de Vrſinis ualuiſſe, nec inſinuatione
indiguiſſe (ſequitur Natta, conſ. 628. nu. 9.)
1233 † Quia ubi Princeps eſt, non requiritur in
ſinuatio, d. l. omniũ, C. de teſta. imò nõ decet
liberalitatem Principis freno ſubeſſe, l. fin. C.
de prępo. agent. in reb. ci. li. 12. tradit Marc.
Mant. conſ. j. nu. 15. & Tiraquell. qui utrum-
que refert, in tract. de nobil. cap. 37. nu. 47.
1234 † Vnum tamen non omitto, quod uoluit
Bal. in c. j. §. item ſacramenta, de pact. iura. fir.
& poſt eum Afflict. in glo. 4. nu. 33. Barbar. in
addi. Baldi, in l. bonorum, C. qui admi. uer.
interpretari, (Roderic. Suarez, in diſputa. ſuæ
quæſtionis in materia maioratus, num. 27.)
dum loquuntur de donatione Regis facta fi-
lijs ſuis in poteſtate: dicũt enim, quòd ſi Rex
uult, quòd donatio ſua valeat auctoritate Re
gia debet exprimere ſe id facere auctoritate
1235 Regia, argu. dictæ leg. bonorum. † Quoniã
Princeps in dubio non uidetur uti ſuprema
poteſtate, ſed iure communi, ſecundum Bal.
ibidem, & Innoc. in c. innotuit, de elect. (De-
cian. reſpon. 57. nu. 10. uol. 2. Ceph. conſilio
342. num. 99. Bero. conſ. 65. num. 115. uol. 1.
conſ. 137. num. 7. uol. 3.) ergo ſecundũ hoc
donatio Regis, uel alterius Principis exceſſi
ua tunc demum ualebit ſine inſinuatione, ſi
dictum fuerit id fieri auctoritate Regia, uel
1236 Principatus. † ſed hæc declaratio mihi nõ
placet, aut. n. uolumus, ꝙ Rex, uel alius Prin-
ceps de iure posſit talẽ donationẽ facere, &
donãdo uidetur in dubio facere ſecũdũ cõdi
tionẽ perſonę ſuę, l. plenũ, §. equitij, ff. de uſu
& habita. merito talis expresſio nõ eſt neceſ
1237 ſaria, quæ ineſt actui, l. 3. ff. de leg. j. † aut ue
ro uolumus, ꝙ hoc de iure facere non posſit
& in dubio dici dẽt eũ uoluiſſe uti plenitudi
ne poteſtatis ad hoc, ut actus ualeat, qui alias
de iure nõ ualeret, prout tradit Caſt. in l. ex
imperfecto, C. de teſta. Ale. in l. q̃q̃, C. de teſt.
mil. Dec. in l. in teſtamento, nu. 6. C. eod. in c.
quoniã Abb. col. 5. de off. deleg. cõſ. 11. colu.
pe. conſ. 77. nume. 2. Cra. in trac. de ant. tem
po. pri. par. nu. 40. cõſ. 52. nu. 2. Ceph. cõ. 235.
nu. 5. merito nec iſto caſu neceſſaria ẽ expreſ
ſio Regiæ ptãtis, nec d. l. bonorũ. qua Bald.
& alij mouẽtur reqrit expresſionẽ, ut Alex.
tradit in d. l. q̃q̃, nu. 3. & qđ inqt Bal. in eo tex
tu procedit quãdo factũ ſupioris referri põt
ad ius cõe, & iuxta illud interpretari, alias ſe
cus ſcđm Caſt. & ſequaces ſupra citatos, q̃ be
1238 ne no. † Quintus eſt caſus, in quo nõ reqri
tur inſinuatio ſcđm gl. quando priuatus do-
nat Imperatori auct. item à priuatis, C.
eodem, §. illud, in Auc. ut non fi. pigno. quod
æqualitatis ſeruandæ cauſa conſtitutum
fuit,

fuit, ne deterioris sit conditionis Imperator in assumendo, quam in dando ut ibi di
1239 citur. († sed & alia noua ratione, quia contractus omnes qui fiunt cum Principe censentur bonæ fidei Bal.in c.j.§.si qua uero, per illum tex.de pac.Constant. quem refert, & sequitur Ias.in l. & si post tres, in ult. col.ff. si quis cauti.& in §.actionum, circa prin.Inst. de acti.Cra.cons.95.col.3.uerf 4.Decian.respon.2.nu.102.uol.j.at quando quis Principi fecit immensam donationem, si uelit eam annihilare prætextu defectus insinuationis aduersatur bonæ fidei, qua eam fecit: nihil enim tam congruum est fidei humanæ, quam ea quæ placuerūt in eos seruare, l.j.ff.de pac. graueq; reputatur si leni fallere, l.j.ff.de cōsti. pec.ergo talis audiri non debet, & donatio
1240 firma debet remanere.) †idemque de illius hærede dici debet cum teneatur habere ratū factam defuncti, l.cum à matre, C.de rei uēd. & succedat in omnibus obligationibus tam actiue quam passiue ipsius defuncti.l. 2. §. ex his, ff.de uerb. obl.& habetur in l. pacto successorum, C.de pact.& sicut testator præcise tenebatur ita etiā ipse hęres, ut habetur in l. postulare, ff.ad Treb.Alc. resp.156. post prin.
1241 †Quòd si sit tertius cuius interfit donationem no ualere, nec interuenerit eius celebrationi, nihilominus adhuc ei contrauenire non poterit, licet enim regula pro trita sit, ꝙ conuentio facta cum una persona non porrigatur ad aliam, & sic alteri non noceat, l.si unus, §.ante omnia, ff.de pact. quam pluribus
1242 confirmat Iason ibi: tamen hoc signāter limitatur non habere locum in cōuentione, uel pacto inito cum ciuitate, uel cum Principe, quia talis cōuentio seruatur ꝓ lege quo ad omnes, & potest publice allegari sicut textus, l.donationes quas Diuus, & ibi no.Bart. C.de don.inter uir.& uxo.& in l. Cęsar.ff.de publica.Bald.in l.j.colum.pen. C.de hær. uel acti.uend.Ias.in dicto §.ante omnia, num. 6.
1243 † & licet Connan.in commentarijs suis iuris ciuil.li.j.c.16.col. 7.cōtra Imperiales uim legis obtinere dixerit inter eos tantum, quibus facti sunt, non ut exemplo sint omnibus idem licere facere, tamen hoc inter priuatos restringendum puto si unus alteri donet, secus si priuatus unus Imperatori donet, ualere nāque debet donatio uicemq; legis quo
1244 ad omnes obtinere † ratione quam posuit Imperator in dicto §.illud, ubi dicit sicut donationes ab Imperatore factæ, non egent gestis monumentorum, ita quoq; à priuatis Imperatorib.factę, nō enim consequēs est, ut nec nis fruatur Imperiū à priuaris, quę ab eo præbentur illis aliaq; ratio potest anneċti pariter Impatoris in l.fi.in fi.C. de quadr. præscri.ubi de suo priuilegio Impiali loquēs subdit [*qui.n.suis cōsilys, suisq; laboribus pro toto orbe terrarū die, noctuq; laborāt, quare nō bēnt dignam sui prærogatiua fortunam.*] Imperatoris ergo priuilegiū debet operari, quòd nec illi donans nec eius hæres, nec alius quicūq; possit obijcere nullitatem donationis Imperatori factæ propter insinuationem non factam, quæ
1245 bene nota.) † Sextus est casus secundu gl. in donatione pp nuptias in Auct. ut sponf. larg.in priuc.in §.illud quoq;, in Auct. ut fra. si.& in auc.eo decursum, C.de dou.ante nup. circa quem casum considera, quód hoc penitus de nouo Iustinianus non introduxit, sed ante ipsum Teodos.& Valent.hoc aliqualiter induxerūt, uidelicet quando donatio fieret mulierib. minorib. annis 25. auxilio patris destitutis, l.minorib.C.de dona. ante nup. l. sancimus, §.his insuper, C.de donat.quando uero non essent tales, uel maiores requirebatur insinuatio, l.fi.§.similiq; modo, C.de donat.ante nu. quod ultimum postea Iustinianus correxit, & quo ad omnes mulieres ius commune fecit, ut declarat glo.in dicta auct. ut spon.larg.in prin. & in dicta l.minoribus, & post eam Salycet.& alij. (Salycet.in d. l.sancimus, col.1.glo.& Ang.in l.penul.C.eodem. Bar.in l.cum multę in princ.C.de donat.ante nup.cum simil.per Anto.Gabriel.lib.3.tit.de
1246 donat.conclu.j.nu.32.) † Dominus tamē meus alias legendo dicebat hanc declarationem glossarum sibi non placere, cum ex ea sequatur correctio dicti §.similiq; modo, quæ in dubio uitari debet, l.præcipimus, in fi.C.de app. unde dicebat ius Auctenticorum loquēs simpliciter de donatione propter unptias uxori facta distinguendum fore, & intelligendum quando mulier esset minor, destituta; patris auxilio alias secus, prout distinguit
1247 rex. in dicta l. minoribus. †per quem ius Auctenticorum generaliter loquens simpliciter de donatione propter nuptias uxori facta sic distingui debet, iuxta no. per glossā & Doctores, in l. de pretio, ff.de Publici. in rem act.& in l.sciendū, ff.qui satis.cogan.satisq; id operari dicebat inducendo, ꝙ alius mulieri, uel ēt marito possit hanc donationem facere cum hoc tū ꝙ maritus in eū cōtractū consen-
1248 bat, ut ibi dicitur. †Ego uero non sequor hanc op.primo ꝑ tex.in d.§.illud, ubi dicit [*illud quoq; dignū correctione aliqua esse inuēiātes*] postea subiūgit [*quātum ad partē mulierū donationē pp nuptias non insinuatam ualere,*] ꝙ si ad mulieres minores patris auxilio destitutas restriugerēt, nulla esset correctio, imò uerò potius eadē dispositio cū d.l. minorib. igitur hic col
1249 ligitur ēt de maiorib.loqui. (†cōfirmatur nā dicit Impator [*si uero nō insinuent eas quātū quidē ad partem mulieris & sic eas ualere iubemus,*] sed ante nō ualebāt respū mulierū maiorū, d. §.similiq; mō.ergo de illis loqtur corrigēdo.
1250 †qđ ēt suadet uerbū mulierū, indefinite ꝑ latū, qđ ut à lege ꝑlatū ęq pollet vniuersali, l. si pluribus, ubi Bar.Imo. Castren. & omnes,

Donatio propter nuptias an requirat insinuationem.

ff.de leg.2.Natta,cõſ.308.n.3.Dec.i c.tertio loco,col.3.uerſ.uel ſecundo,do,pbat.Beccius
1251 conſ.51.num.3.†moueor & ſecundo per text.in dicta Auct. ut ſponſ. larg. dum dicit [*ſponſalitiam largitatem & contractum ſpecialem eſſe,& nõ alijs donationibus connumerari.*] ſi enim procederet opinio Domini mei, utique quãdo mulier eſſet maior, uel minor non deſtitu ta patris auxilio, talis donatio connumerare tur alijs donationibus, nec eſſet ſpecialis cõ-
1252 tractus, quod text. abnegat. † Confirma-tur etiam dum ſubdit [*ſiue igitur fiat ſub g lis monumentorum eius inſinuatio,ſiue etiam non iubemus eam per omnia ſuum robur habere.*] ſi eni n ad huc hodie ſeruanda eſſet Codicis diſtinctio, iam non per omnia ſuum robur haberet quã do mulier eſſet maior, uel minor non deſtitu
1253 ta patris auxilio, (quod eſſet. † contra na turam illius dictionis, per omnia, quæ compræhendit omnes modos, & effectus nullo excepto, l.à procuratore, ubi gl.C. mand.l.ſi ſeruitus, ff. de ſeruit.urb.præd. l. damni, §. emptor.ff.de dam.infec. l.ſi cui,ff.de leg.j.cũ ſimilib. ponunt ſcribentes,in l.j.ff.de lega. 1. & Decian.reſpon.5.nu.53.uol.j.)Corrobora tur adhuc, quoniam ſpecialitas hæc, quòd inſinuatio non requiratur, ibidem inducitur ea ratione, quoniam pro hac donatione æqua
1254 litas dotis offertur.†quę ratio uelut gene ralis militat in quacũque muliere (tanquam communis ad omnes caſus,c.conſuetudo.j. diſtinct.Cald.conſ.j.ut li. pen. & conſ.j.de re gul.Cra.conſ.190. num.2.dixi,conſ.236.nu. 47.& 48. ex prædictis ergo patet ius Codicis eſſe correctum, & opinionẽ Domini mei, nõ procedere,cũ in claris uerſemur, nõ in dubio ſicque tenet Aug.in effectu,conſ.179.col.pe.
1255 †Hæc autem concluſio,quòd donatio pro pter nuptias inſinuationem non requirat,de plano procedit quantum ſit ex parte mulieris:ualet enim,& eam lucratur adueniẽte caſu,ſed ex parte mariti diſtinguitur:aut enim donatio propter nuptias proceſſit ab eo,aut ab alio facta fuit pro ipſo, primo caſu non re quiritur inſinuatio,ut ęqualitas ſeruetur inter dotem,& hanc donationem, auct. æqualitas.C.de pact.conuen.item quia eſt donatio ob cauſam,quia propter nuptias, & propter dotem,merito non requirit inſinuationem.
1255 †Secundo uerò caſu requiritur inſinuatio,uel à marito qui non dedit, uel à dante, ſi maritus ex pacto uult dotem lucrari, quia ille qui dat pro uiro, uidetur ipſe donare uiro,& illa donatio eſt ſimplex, ideo non ualet in eo, quod excedit legitimam ſummam, niſi ſit inſinuata, ita ſingulariter declarat Salycet.in dicta auct. eo decurſum, dicens, quòd nec Doctores ibi, nec Iacob.de Beluiſ. in corpore ponunt hunc intellectum.
1256 † ſed mihi non placet, quoniam eſt contra illum textum (dicentem,at ſi uir, uel alius, qui dederit eam nõ inſinuat, cum ea ſit quantitas,& pacta dotalium concedant parti uiri nullam habere ſuper eis actionem: uoluit enim dicere text. ille ſecundum glo. quòd ſi uir fecerat pactum de lucranda dote, quæ erat mille, & ſic ultra quingenta, ſi mulier prædecederet,& mulier deberet lucrari donationem ſi prædeceret uir, quę ſimiliter erat in mille, ſi quidem uir præmoriatur lucrabitur mulier donationem licèt non interueniẽ rit inſinuatio prout ſupra dicitur in eo tex. ibi [*nec inſinuationem deſideret*] iuncto ibi [*hoc quantum ad mulierem.*] at econtra ſubdit gloſſa ſi mulier prædecedat non lucrabitur uir de dote ſi donatio non fuerit inſinuata, & ſic ex parte uiri circa lucrum dotis omnino requiritur inſinuatio donationis, ſiue maritus ſiue
1257 alius eam fecerit.) † hoc idem iuſtificatur in d.§.illud, in Auct. ut fra. filij (dum dicitur [*ſancimus neceſſitatem habere uiros ipſos aut etiam qui pro eis ante nuptialem donationẽ ſcribunt ſi quin gentorum ſolidorum tranſcendit quantitatem inſinuare eam, ſi uero non inſinuent eas quantum quidem ad partem mulieris,ſic eas ualere iubemus, & ſi tempus fiat exactionis donationis, & partis eius, non opponi mulieri non inſinuatam fuiſſe donationem, ſi uero dotalia pacta parti uiri concedunt actionem dotis aut eius partis nullam eum habere iubemus actionem, ſi non donationem inſinuauit.*] patet ergo, quòd Imperator, ut uir de dote lucretur requirit inſinuationem donationis, uel ab eo, uel ab alio pro eo factæ, ſicque diſtin-
1258 ctio Salyceti confunditur.) † Et hanc partem tenendo,quam Cyn.Angel.& Petrus de Bella Pertica ſequuntur in dicta auct. eo decurſum,non obſtant rationes Salyceti prima, namque de æqualitate dotis,& donationis propter nuptias procedit quidem reſpectu conſtitutionis, & lucri earum, ut dicitur in dicta auct. æqualitas, ſed habilibus termi nis præſuppoſitis iux.l.qui teſtamento, ff.de teſtam.uidelicet reſpectu mulieris circa lucrum donationis,licet non fuerit inſinuata, reſpectu uerò mariti circa lucrum dotis,ita demum ſi donatio fuerit inſinuata, ut in di-
1259 cto §. illud, & in auct. eo decurſum.†ſecũda uero ratio Salyceti tollitur ex ratione expreſſa in dicto §. illud, ubi dicitur inductam fuiſſe talem donationẽ & debere inſinuari, ut ſi principalia inſtrumenta pereant, (qđ eſt facile) per monumenta matrimonij eis probatio maneat, & ſic dato quòd tamquam donatio ob cauſam non deberet alias per maritum inſinuari, tamen fauore mulie ris ad faciliorem probationem inductum fuit oppoſitum (& in hanc partem ſe reſoluit Salycet.ſibi contrarius, in l.ſi.in princip.nor.6. C.de iure dot.quem refert, & ſequitur Pariſ. conſ.16.nu.18.uol.2.ubi dicit, licet donatio ob cauſam, non indigeat inſinuatione aliquo caſu,tamen fallit in donatione propter

1260 pter nuptias, ut ibi per eos.) † An uerò maritus non insinuans hanc donationem, de dote nihil lucretur, uel usque ad summam legitimam lucretur, dissentiunt Doctores & digladiantur, Cynus enim Alber. Iacob. de Are. & Petrus de Bella Pertica nihil eum lucrari dixerunt per illa iura quæ dicunt eum nullam actionem habere. At Irneri. Ioann. Angel. Salycet. & Fulgos. dixerunt eum lucrari quatenus dos est infra 500. aureos, argumento textus, in l. sancimus, C. eo. & ad illa iura nullam actionem habere, quatenus dos summam le-
1261 gitimam excedit. † Ego uerò priorem sententiam sequor, quam tenet etiam Canari. in tract. insinu. parte 2. q. 5. num. 5. Angel. consi. 179. col. fi. moueor ob illam negatiuam [*nullam*] quæ in totum negat, l. is qui 500. §. utrũ. ff. de reb. dub. (tantumque refert ac si dixisset nullam actionem habere, quęcũque summa sit dotis, sicut illa ppositio, nullus faciat æquipollet illi, nullus quicumque sit faciat; ut declarat Fulgos. in l. iurisgentium, §. sed si fraudandi, ff. de pact. sequitur Fel. in c. 2. de treu. & pa. Domi. in c. ut circa, de elect. in 6. & Natta, cons. 66. in fi. confirmatur, nam text. in dicto §. illud, dicit maritum nullam actionem habere dotis aut eius partis, ergo nec ultra nec intra summã legitimã, cum non di-
1262 stinguat unam ab alia. † Nec obstat l. sancimus, nam aliud est an donatio non insinuata uitietur in excessu tantum, ut loquitur ille text. aliud uerò an propter hanc donationem à uiro non insinuatam, ipse priuari debeat totali lucro dotis qualis est casus no-
1263 ster. † ratioque probabilis differentiæ potest in medium afferri, nam priore casu donans tractat de damno uitando, merito sibi quo ad excessum saltem succurritur. at secundo casu tractat de lucro captando, propterea in totum excluditur, cum non sit par ratio damnum pati, & lucrum non capere l. fi.
1264 in fin. C. de codic. cum uulgaribus. † Septimus est casus secundum glo. qui nõ requirit insinuationem, remissio usurarum futuri temporis, de quo sicut de præteritis dixi supra, num. 754. cum sequen. unde uidendũ est quid ibi senserim, (dumtaxat addens Antonium Gabriel. lib. 3. tit. de donat. concl. j. li-
1265 mit. 8. nu. 39.) † Octauus est casus secundum glo. in donatione remuneratoria, ut ponit Bart. post gl. in l. Aquilius, ff. eod. & supra latius firmaui in princ. nu. 443. ubi plures cõcordantes dedi, quib. addo Baldum, in l. si cũ mihi, ff. de dolo. Iason, & Aques. in l. ex hoc iure, i primo effectu naturalis obligationis, ff. de iusti. & iu. Ias. in l. si nõ sorte, § libertus, nu. 8. ff. de cond. ind. Soc. cõs. 65. co. 4. cõs. 66. col. 2, uol. j. Cur. iu. cõs. 67. nu. 6. And. Sicul. cons. 11. col. 4. uol. j. (Dec. cõs. 202. col. 3. Alba. consi. 4. nu. 27. Rol. à Val. cõs. 13. nu. 27. uol. 3. & abunde Decian. respon. 32. num. 56. uolu. 3.)

An donatio remuneratoriam ualeat sine insinuatione.

probatur ista conclusio pręter dictam l. Aquilius, in l. si pater, §. j. ff. eod. ubi donatio remuneratoria appellatur irreuocabilis, qđ Bart. & Imo. declarant etiam prætextu insinuatio-
1266 nis omissæ. † Tertio confirmatur hæc opin. nam talis donatio est reciproca, dicitur enim anti, doralis hoc est contraria donatio. ab anti, quod est contra, ut not. gl. pe. in l. sed & si lege, §. consuluit, ff. de pet. hæred. & sic fit
1267 propter præambulam donationem. † sed donatio reciproca quam & uicissitudinatiã Doctores appellant, insinuationem non requirit, ut not. Oldrad. con. 139. ad habẽdum. Ioann. Andr. in addi. Spec. de instr. edi. §. porro, col. fi. uers. fuit etiam alia quæstio. Alber. & Salyc. in l. fi. C. de pact. Ang. in l. hæreditariũ, ff. de bon. aucto. iud. poss. & in l. sancimus, C. eod. Ale. Ias. D. meus Riminald. & alij, in l. licet, C. de pac. Cur. iun. cons. 81. nu. 5. Mars. singul. 333. col. 2. Paris. cons. 26. nu. 67. uolum. 2. Ioann. Lup. in Repet. Rub. de don. int. uir. §. 10. nu. 14. Soc. iun. cons. 143. in fi. uol. j. Cõstant. Roger. in l. Modestinus, ff. eo. num. 38. uers. quæro de quæstione. (Anto. Gabriel. li. 3. tit. de donatio. conclusi j. limitat. 17. Rode. Suarez. in rep. l. quoniam in prioribus, ampl. 6. sub num. 5. C. de inoff. testa. Viuius, in suis communibus opinionib. uers. donatio inter
1268 uiuos. ubi concludit esse communẽ.) † contra tamen eam urget tex. in l. data, C. eod. ubi uult, quòd statutum super donationib. insinuandis uniuersos teneat, igitur etiam remunerãtes, cum generaliter loquatur, l. j. §. & generaliter, ff. de leg. præst. secũdo moueor per tex. in l. pen. §. cæteris, C. eod. ubi ponitur regula, quòd insinuatio requiritur, nec ibi nec alibi reperitur excepta donatio remuneratoria, ergo sub ea regula compræhendi debet. l. j. cum ibi not. per Dec. Cagn. Ferrar. & alios, ff. de reg. iur. & hoc argumentum attribuit Cumano Const. Rogerius, in d. l. Modestinus nu. 36. licet uere Cumanus illud non ponat, & mecum id præcogitaueram ante Rogeriũ
1269 uisum. † (nec istis iurib. bene respondet Const. hic dicens, ꝙ licet iura dicãt ꝙ uniuersos teneat, & ꝙ oĩs donatio dẽat insinuari, nõ tamẽ sequitur, ꝙ don. remuneratoria dẽat insinuari cũ nõ sit propria don. quoniam cõsiderare debuit Const. ꝙ cũ insinuatio reperta sit ad tollendas fraudes, lata interpretatio dẽt admitti, l. j. §. pecuniã, ff. de calũ. Dec. cõsi. 5. ad fi. cõs. 196. col. j. cõs. 227. col. 2. Cra. cõsi. 122. nu. 11. merito dẽt insinu. requiri in don. remuneratoria, licèt sit impropria donatio.
1270 † & hanc partẽ tenẽdo nõ obstat lex Aquilius, nam de insinu. nihil dicit, sed tantũ gl. & Doc. dicũt q debuerũt alia extrema habilia psupponere, l. q testamẽto, ff. de testa. sicque ꝙ qualitas donationis, nõ exigeret insinua. uelut nõ excessiua, ut inqt Arius Pinell. in l. j. 3. par. sub num. 85. C. de bon. ma. & mox dicã la-

tius) dublũ.n.erat secũdũ litterã [*Pratorẽ*] qđ
dou.nõ naleret facta Nicostrato, per l.j.§.pro
uincias, C.de contra.indi. (ubi dicit Impera
tor [*prouincias uero moderantibus donationes qua-*
rumcumque rerum mobilium, uel immobilium inter-
dicimus, nec ratum sit quod his donatione datum sit]
deciditur tamẽ cõtrarium, quia non fuit me-
ra donatio, sed remuneratoria. quòd autem
ob id non requiratur insinuatio tex. nõ dicit.
1271 †Secundo, quòd illa donatio legitimã sũ-
mam transcenderet nihil in tex. dicitur, ut
Cuman. tradit col. 2. male igitur Doctores cõ
trarium supponunt. (quod insuper confir-
matur, nam Regulus ita scripserat Nicostra
to [*dono, & permitto tibi habitare in illo cœnaculo*]
sicque non proprietas, sed usus habitationis
annuus ad uitam Nicostrati fuerat ei dona-
rus, quę quidem habitatio singulis annis per
se considerata sine dubio nõ excedebat 500.
aureos, nec tanti potuisset locari: cumque Ni
costrato tantum fuisset facta donatio, ut de-
1272 notat uerbũ [*tibi*] personale; †sicut de ver
bo [*ipse*] dicitur, l.j. C. de eden. & ibi Doctor.
Aret. in l. si sic, ff. de uerb. ob. col. 4. uers. con-
firmatur. Natta, cons. 163. nume. 8. Tiraquell.
de retra. connen. §.j. gl. 6. nu. 25. Rip. post. Ias.
in l. filiusfam. §. diui. nu. 111. ff. de leg. j. Ceph.
cons. 353. nu. 27. & sic persona hæredum Ni-
costrati non fuerat expressa, prout & natura
facultatis habitandi est, quòd eius morte fi-
nitur cui conceditur, l. idem Iul. §. si quid, ff.
de le. j. datur intelligi, quòd plures donatio-
nes intelligerentur, & liberę monumentorũ
obseruatione propter incertum futurũ euen
tum uitę Nicostrati, cum possibile foret eum
uno dumtaxat anno superuiuere, sicque totã
donationis summam legitimam quantitatẽ
non excedere, ut dicit tex. in l. sancimus, §. fi.
1273 C. eodem.) † Tertio dici potest secundum
litteram [*præceptorem,*] (uel secundum aliam
Rethorẽ, ut superius in prin. dixi, nu. 266.),
quòd illa remuneratio peti poterat officio
iudicis, l.j. §. ludi. ff. de uar. & extraord. cogni.
ut ibi tradit gl. Dec. in l. donari. ff. de reg. iur.
Canar. in tracta. de insinu. 2. par. q. 12. nu. 15.
Constant. Roger. in l. j. num. 2. & in d. l. Mode
stinus, nu. 38. ff. eo. (& prædictus legendi mo
dus primo iustificatur inferius ibi [*uerum offi*
cium magistri,] sicque præceptorem appellat
1274 Nicostratum.) Secundo quia Regulus Ni
costrato scribens dixerat, [*quoniam, & cum pa*
tre meo semper fuisti, & me eloquentia, & diligentia
tua meliorem reddidisti:] hinc enim datur intelli
gi, quòd Nicostratus fuerat Reguli præce-
ptor studiorum liberalium, uelut Grammati
cę, & id genus, quæ decet eloquentiam, l. j. iũ
cta glossa, in princ. ff. de uar. & extraord. co-
1275 gni. † Tertio, quòd peti posset officio iu-
dicis confirmatur, ut subdit Papin. [*quòd si*
expulsus Nicostratus ueniat ad iudicem defenden-
dus, &c.]) cessat igitur insinuatio cum re-
dacta sit illa donatio in pręceptis iuris ciui-
lis, de qua non loquimur, sed de illa quæ stat
mere in contractibus laicorum, ut per Bart.
& alios, in l. ex hoc iure, col. pen. ff. de iustit. &
iu. Guilielm. Mayner. in l. cum amplius, §. is
natura debet, ff. de reg. iur. (& alia de illa di-
xi superius in Rubr. num. 62. cum sequen.
ubi uidẽdum, sicut & in prin. tituli, nu. 257.)
1276 †Ad l. si pater, §.j. ff. eod. respõdetur illam
donationem irreuocabilem dici respectu in
gratitudinis secundum glo. & Doctores ibi.
& latè Ias. in l. ex hoc iure, ff. de iust. & in. & in
dicto §. libertus. (Romanus singul. 516. Ale.
cons. 18. num. 26. uol. 4. & latius Rol. à Valle,
cons. 76. nu. 15. uol. 2. & cons. 13. nu. 60. uol. 3.
& alios plures congerit Arius Pinel. de quo
supra,) non autem, quòd non requiratur insi
1277 nuatio. † uel & secundo dici potest post
Cuma. quòd ille tex. non probat, quia nõ fuit
spõtanea donatio, sed ex conuentione remu-
neratio, ut sentit tex. in uerbo [*pro eo*] nos
autem loquimur de illa quæ fit citra conuen
tionem. (quem intellectum Pinel. loco cita-
to dicit ab hinc multis annis non uiso Cu-
mano sic intellexisse, quòd à principio con-
uentio fuit inter duos, ut alter a periculo al-
terum liberaret: is autem certam summam,
uel rem liberanti præstaret, tunc enim tradi-
tio rei, uel summæ postea fit ex necessitate
præcedentis conuentionis non simplicis, sed
ex causa & propterea non indiget insinuatio
ne talis donatio ob causam, neque citat ibi
Pine. quòd hunc intellectum tribuerim Cu
mano, subdens quòd fuit ibi de mente glossę
& apertius in l. fin. C. de reuoca. donat.
1278 † Penitissime tamen, ut subdit Arius Pi-
nel. inspecta littera dicti §. repugnare uide-
tur interpretationi Cumani, non enim signi
ficant uerba textus præcessisse conuentio-
nem aliquam, magisque uidentur innuere,
quòd post periculum is qui opera alterius e-
uaserat eidem remunerandi causa donauit,
quod licet non probet Arius, suadere uiden-
tur uerba text. dicentis [*si quis aliquem à la-*
trunculis, uel hostibus captum eripuit, & aliquid
pro eo ab ipso acceipiat.] Paulus enim narrat fa-
ctum ereptionis præambulum, quod secuta
1279 fuit datio. †de conuentione uerò quæ fue
rit inter eos prius habita nil dicit iurecõsul-
tus, & cum facti sit sicut cęterę cõuentiones,
l. consilio, in fi. ff. de cur. fur. non præsumitur
nisi probetur, l. in bello, §. factæ, ff. de capt. &
postlimi. reuer. imò nec uerisimile uidetur
illam conuentionem præcessisse, quia cum ca
ptus detineretur a latrunculis, uel ab hostib.
non erat aditus ad eum facilis, nec patens,
ut cum eo loqueretur, & conueniret, & quia
textus inquit, quòd eum eripuit, signum
quòd clanculum, & ignorantibus, & inuitis
latrunculis, uel hostibus id fecit, non autẽ
scientib. prout sciuissent si pręcessisset conuẽ

rio

rio.demum, quia concludit Paul. q illa donatio, quá accepit merces eximij laboris appellanda est, quę uerba denotăt, quòd eripiēs cum satis elaborauerat uiribus, & ingenio p illo eripiendo, quibus opus non fuisset si præcessisset conuentio de scientia latronum, uel
1280 hostium. † Quare tandem satis ingeniose concludit Arius Pinel. quòd Pau. ipse significare uoluit illud esse speciale ob maximũ discrimen uitæ cui se exposuit is cui postea donatum est. uerissimumque erat tale beneficiũ ad alia merita non trahendam, quod iuuatur ex l. etiam. §.j. ff. de manu. uin. quo loco Paulus met dicit ex præterito plures causas esse posse quibus minor annis 20. manumittere potest. inter quas illam ponit si seruus
1281 dominum contra latrones, tuitus sit. † Sed & confert exemplum notabile, quòd refert Ioan. Lupus, quem pallatios Ruuios appellăt in rub. de dona. int. uir. & uxo. §. 32. nume. 8. ubi dicit ualere donationem collatam uxori per maritum citra affectionem coniugalem propter maximum beneficium sibi collatum honoris, uel periculi, ut puta si cum uir esset condemnatus ad mortem propter delictum etiam carceratus, uxor forte sagax, & astuta eum a carceribus liberauit dando sibi uestimenta muliebria, uel habitum alicuius monachi: si enim maritus ad remunerandum hoc seruitium donauerit aliquam rei uxori absit, quod dicamus hanc donationem nõ ualere.
1282 † in his igitur exemplis nõ autem in aliis meritis inquit Pinel. congruit ratio textus. in dicto §. primo, ibi, [*merces enim laboris eximij appellanda est, quod contemplatione salutis certo modo æstimari non placuit,*] ut sic salutis uerbum in eo. §. non solum referatur ad salutem remunerantis, sed etiã donatarij. quare non est sustētabilis allegatio dũ scribentes illũ tex. tra-
1283 hunt ad alia merita non eximia.) † Retenta tamen communi eam (modifica, dummodo sit commensurata meritis, ut per Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideius. Alex. & alios in l. si donatione. C. de colla. Emili. cons. 7. nume.
1284 25. & dixi fusius in prin. num. 376. † Et an merita sint æquiualentia statur arbitrio iudicis. Soc. cons. 295. colum. 3. uolum. 2. Ias. consilio 154. num. 5. uolu. 2. Cur. Iun. consi. 126. num. 11. Purpur. in l. cum quid, num. 131. ff. si cer. pet. Menochi. id confirmans de arbitra.
1285 iud. lib. 2. centur. 2. cas. 132. nume. 7.) Amplia nunc eandem cõclusionem siue quis donat benefactori suo, siue alius pro eo, ut declarat Imo. in d. l. Aquilius, col. j. arg. tex. in l. qui id quod. §. fi. & in l. 2. uer. cum uero. ff. eo. ubi si ego donaturus Titio te uolentem mihi donare iusserim donare Titio, inter omnes est perfecta donatio, quia videris mihi donasse, & ego Titio breui manu, ut ibi tradit glo. sic igitur in casu nostro, nam ille tertius donasse uidetur obligato, ille uero benefactori. & cum hæc donatio procedat ab illo tertio, ut alius remuneretur, non requiritur insinuatio, quia limitata causa limitatum producit effectum. l. in agris. ff. de acqu. hære. rer.
1286 do. † Confirmatur hæc opi. nam actus agētium regulatur ab eorum intentione. l. non omnis. ff. si cer. peta. & ibi not. Bar. Alex. Ias. Dec. D. meus Rimina. & alij. ff. si cer. pet. l. obligationum substantia. §. non satis. ff. de act. & ob. l. semper in stipulationibus. & ibi Dec. Cagno. & cæteri. ff. de reg. iur. cum ergo donans benefactori meo pro me, ut ille remuneretur id agat, planum est attenta eius intētione remunerãdi, insinuationem non requiri, & ita teneas, licet Ias. in d. l. ex hoc iure, num. 53. cõtrarium teneat, & perperam pro se citet Imolam, qui non limitat hoc casu communem, ut
1287 dicit Ias. imo uero ampliat, ut patet. † Secundo ampliatur etiam si quis remuneret ob seruitia futura, & sic ob causam de futuro puta, quòd speret eum cui donat quid sibi collaturum. ita Bar. in d. l. Aquilius. per l. fi. cũ auc. ibi posita. C. de don. an. nup. & in l. fi. C. de iure dot. ubi Fulg. idem tenet, Canar. in tract. insinu. 2. par. q. 12. Aret. cons. 17. num. 9. Ias. con. 154. colum. pen. uolum. 2. Tiraque. in l. si unquam. uer. donatione largitus, num. 93. C. de
1288 reuo. don. † Contrarium uero tenet Cast. cons. 345. nume. 12. uolum. j. per l. donatio siue, iunc. gol. C. eo. & Ias. in d. l. ex hoc iure, nu. 53. ff. de iust. & iu. sed ego priorem sententiã sequor, (prout & superius in prin. feci, nume. 372. & 373. comprobando, ut ibi, nuncque rursus:) cum enim hæc merita de futuro respiciant commodum donantis, iam ipse non mouetur ex mera liberalitate, sed propter lucrum, quod sperat. ideo non dicitur uera donatio, & ob id insinuatio non est necessaria.
1289 † Nam facta sub conditione respiciente cõmodum donantis tollit, ut non sit uera donatio. Cast. in l. j. ff. eo. Dec. in l. diuus, nume. 4. ff. de reg. iur. Grar. consi. 85. num. 2. Nec obstat dicta l. donatio, qua motus fuit Cast. in allegato consi. 345. nam loquitur in causa de futuro, quæ non respicit commodum donantis sed donatarij, puta dono tibi cētum, ut emas tibi librum, uel ascendas Capitolium, (sicque debent intelligi uerba tex. ibi, [*siue conditione faciendi aut non faciendi suspensa,*] cum per eius cõditionis implementum deberet donatarius
1290 consequi donationis commodum, † & in eisdem terminis loquitur Castren. ut colligitur ex casu quem proponit de patre, qui donauit filio duas partes castri, ut matrimoniũ citius sortiretur effectum: talis enim causa futuri matrimonij respiciebat filium, cuius intererat habere coniugem pulchram, & diuitem, sed illi nolebat nubere nisi in dignitate posito mediante comitatu, qui dicitur esse nomen dignitatis, & nobilitatis, ut not. omnes, in c. j. quis dicatur Dux, Comes, & c. & not. in

c. gran-

c.grandi.de supplen. neg. præl.latiusque ponit Decian. respon.7. numero 10. uolumi.3.
1291 †Cui tamen addo, quod ponit Cur. Iu. in tract.de feud.secunda parte,num.4.& post eū Ceph.consi.566.num.21.quòd Comitib.quoque Barones postponuntur, signum maioris dignitatis in Comitibus, quā Baronibus radicatę.tunc igitur,ut domum redeam,) uera est donatio,& requiritur insinuatio, quando causa respicit commodum donatarij, secus si donantis,ut in quæst.nostra distinguēdo tradunt Imo.& Rom.in d.l.Aquilius, Rip. in l.si unquam,q.13.num.16.C.de reuo. don. Alex.
1292 consi.13.colum. fi.uol.6.†Vel & secundo responderi potest, ut per eundem Alex. cōsi. 21.colum.3.in prin.uolum.3.qui pulchre loquitur:inquit enim, quòd ille tex. loquitur de quibuscunque donationibus tam ob causam, quam non,& ibi dicitur, quæ pactiones in eis possunt adduci. & qualiter debet fieri donatio:demum in fine,subdit ubi leges exigunt insinuationem, eam debere fieri apud iudicem,uel magistratum.non ergo declarat ibi quando requiratur insinuatio, nisi secundum, quòd per alias leges hoc cautum erat, & certe uerissimus est hic sensus ad illum tex. pariter & notabilis, secundum quem non probat opinionem Castrensis, & Iasonis, quem
1293 tene menti.† An autem merita constare, uel exprimi debeant, ut inducatur donatio remuneratoria,quod tangit hic Aret. dixi superius in prin. nume.259. cum sequentibus, (nunc tantum addens Soc.consi.295.colum. 3.uolumi.2.Cassane. in consu.Burg.rub.7.§. 5.le testateur.num.48.& Anto.Gabri.Roma. lib.3.titu.de dona. conclu.j. num.60.ubi uidendum est, ne sępius eandem cantilenam re-
1294 petamus, & longius uagemur.)† Nonus est casus, qui non requirit insinuationem, donatio ob iustam causam secundum Aret. qui de iusta causa cum misterio loquitur,nam donatio ob iniustam causam nulla est.l.si plagij. ff.de uerb. obli.l. iurisgen.§.si paciscar.uer.& generaliter.ff.de pact.(facit tex.in l.donatio. C.eod.ubi dicitur, quòd donatio contineat pactiones quas leges expostulant, hisque penitus cognitis,uel recipiantur si complacitæ sunt, uel reijciantur si sunt molestæ idest.tur-
1295 pes,uel contra leges, ut exponit glo.†& ut inquit Diuus Thomas in libro de decem. pręceptis,cap.7.omnis mala donatio furtum est,sequitur Afflic.in c.unico. §.similiter, nu. 30.de capi.qui cur.uend.Rolan.a Valle,consilio 98.num.35.uolum.j.& hanc conclusionem Aretini pariter) Bartolus,Imo. Roma.& alij tradunt in d.l.Aquilius,Ang.in §.illud. in Auct. ut nō fi.pignor.Bar. in l.fi.in prin.C.de dona. ante nup.Alex.late, consi. 12.colum.2. uol.3.consi.113.colum.pe.consi.217.colum. 2.uolum.6.Ias.consi.171.colum.5.uolum.4.Tiraquel.in l.si unquam, uer.donatione, nume,

123.C.de reuo. do.Bello.consi.60.colum.fin. Rip.lib.3.respon.cap.5.num.3.Soc.Iun.consilio 162.num.13.uolum.j. Bertra.consi.146. nume.7.uolumi.2.nouissimorum(Aret.consilio 2.& consi.17.Corn.consi.45.uol.4.Grar. respon.7.colum.fi.uol.j. Ias.consi.153.colum. pe.uolu.2. Canar. in tract.insinu.q.45.Ceph. consi.173.nume.230,Bero.consi.50.& consi. 153.num.17.uolumi j.cum similibus per Anto.Gabriel.in allegata conclu.1.limita.15.nu
1296 me.61.† Hinc donatio propter nuptias,q̄ ob causam dicitur,insinuationem non requirit,ut tradit Bar.in l.fi.C.de don.an.nup.& supra di ci,num. 1245. & pariter donatio facta pro recipiendis alimentis toto tempore uitæ donatoris uelut ob causam, non requirit insinuationem,ut tradit Alex. consi.12.uol.j.
1297 † hinc etiam donatio pro dote mulieris ab extraneo marito facta, cum quo ad mariū sit ob causam onerosam.(l.pro oneribus. C.de iure dot. Cror.consi.201.num.6.& alimentorum loco succedat, Cast.consi.108.sup per primo quæsito, Cror. 205.nume.31.propterea) insinuationem non requirit, ut tradit Imperator in l.fi. in prin.C.de iure dot.& ibi not.Docto post glo.ubi Saly.& in l.ancimus.C.eo.Calca.consi.13.colum.3.Alex.cōsilio 21.colum.2.uolum. 3. Gabriel.Roma.li. 3.de donati.conclu. j. limita. 6. numero 36.
1298 † Idemque iuris in facta ob causam matrimonij tradit Dec.consi.414.colum.fi.Bertrā. consi.j.num.21.uolum.j.nouissimorum, quia cū matrimonij dicitur fauorabilis, sicut causa dotis.cap.fi.de re iud.& cum fauor dotis sit propter matrimonium.l.j.ff.solu. matrimo. a fortiori debet ualere donatio ex causa matrimonij sicut facta causa dotis, aūt multo ma-
1299 gis. C. de sacrosan. eccle. † Contra tamen hanc conclusionem stringit tex.& ibi no.Bar. & Bal.in l.fi.§. similique modo. C.de iure do. ubi donatio propter nuptias, (quæ ob causā dicitur) requirit insinuationem, & per illum firmat etiam Cur.Iu.consi.126.num. 12. & prior eo, Saly. in l.illud, num.3. C.de sacrosanct.eccle. ad idem facit ibidem glo. notab. ut ponderat Sal.quæ uult extra piam causam donationem licet ob causam insinuationem requirere. Tertio textus accedit in l. pen. §. cæteris.C. eod. ubi not.Sal.quòd donationes ob causam ueniunt insinuandæ prterquam in casibus expressis ibi, sed tamen prętorem se quor per supradicta, & contraria debent intelligi de causa respiciente commodum donatarij,secus si donantis, ut supra dixi, uitra, quòd text. in d.§.similique modo,correctus, est de iure Auctenticorū ex parte mariti, quo ad lucrum dotis ineundum ut supra dixi, nu.
1300 1256.† Decimus est casus in donatione causa mortis, quæ non requirit insinuationē, si quinque testes interuenerint.l.fi.C.de don, causa mor.& ibi pōderat Bar.Bal.& Sal.Guid. Pap. Donatio causa mor. an requirat insinuatio.

Pap.q.725.nu.3.(& 610.conf.33.& sing. 500.
sicque sano modo debent intelligi, qui sim-
pliciter dicunt donationem causa mortis, in
sinuationem non requirere, ut Anto.Gabri.
lib.3.titu. de dona. conclu.j. limit.13.& alle-
gati per eum, cum moueãtur omnes ex d.l.fi.
quæ sic loquitur quando quinque testes in-
teruenerunt, ibi, [*sed ita res procedat, ut si quin-*
que testibus præsentibus, uis uolueris mortis causa do
nationem facere, & sine monumentorum accessione
1301 *res gesta firma maneat.*] † pondero namque
dictiones ita, & ut, quæ modum denotãt, Bar.
Imo. Soc. & alij in l.quibus diebus.§. Termi-
lius.ff.de cond.& demon.Ias.in l.si Titio.ff.de
leg. j. dat ergo modum Iustini. quando quis
uelit donare causa mor. sine insinuatione, ut
coram quinque testibus id agat. Igitur vbi nõ
seruat illum modum, requiritur insinuatio,
sicque ueniunt intelligendi Doctores illum
tex.citantes iux. doctrinam Bartoli in l. non
solum. §. liberationis uerba. ff. de libe.lega.
1302 † Sola uidetur superesse difficultas in l.do-
natio.C.eo. ubi fit mentio de donatione cau-
sa mortis; & tamen in fi. subijcitur de dona-
tione, sicque no.ibi Bar. quòd donatio causa
mortis, debet insinuari sicut & Aret. consilio
17.nume.9. at idem Bar. in allegata l. fi.C.de
don.causa mor. existimauit per eam correctã
esse d. legem, donatio. quẽ secutus est Rube.
consi.59.colum.j. idemque tenuit Odofred.
Ang.& alij plerique, quos refert, & dicit esse
1303 commu.Gabrie.Roma.loco citato.† Non
omitto tamen, quòd Fulg.in d.l. donatio, co-
natus fuit Bartolum taxare, quòd ex illa nota
uerit donationem causa mortis, insinuari de
bere, quoniam lex illa hoc non dicit, sed dicit
quando lex hoc ex postulat: sed quando dona
tio causa mortis, est facta, lex non postulat in-
sinuationem, ergo non debet insinuari, nec
contentus hoc morsu Fulgos.aduersus Barto
lum subiunxit alium in d.l. fi. quòd inquantũ
Bartolus ibi uoluit per illam legem corrigi
dictam l.donatio, nõ intellexit bene, nam do
natio causa mortis, non est de illis donationi
bus, quæ ponuntur ibi, uidelicet in d.l.dona-
1304 tio.† Ego uero prætermittendo secundũ mo
tiuum Fulgosij dico, quòd imo tex.ille ponit
etiam de donatione cau. mor. nec istud sine
cauillo possumus negare, nam primo dicit,
[*donatio sine directa siti; siue mortis causa instituta,*]
postea subiungit, [*in conscribendis autem donatio-*
nibus,] sicut enim priore in parte mentionem
fecit de donatione causa mortis, pariter in se
1305 cunda parte, de illa debet intelligi; † quia
præcedentia declarant sequentia. l. si seruus
plurium. in fine ff.de leg.j. l.qui filiabus, & ibi
Ias.eo. titu.dixi, consi. 61.nume.22. Imo uero
præcedentia magis influunt ad declaratione
sequentium quam ecõuerso.l. quisquis, & ibi
not.ff.de leg. 3. l.aula, & ibi Bar.ff.de condi.&
demon.Fulg.Cast.& Ias. alios citans, in l.j. nu
mero 5.C.de lib.præt.D.meus Rimi.consilio
114.numero 21.& consi.279.num.8.& utro-
bique concordantes adduxi, sicut & alios. in
consi.78.num.8.nunc uero Decianum respõ.
26.numero 82.& respon.41.num. 38.uolu.2.
demumque respon. 102.num.19.fusius con-
1306 firmando.† potissime per Dominicum in
c.priuilegia, circa fi.de priuil.in 6.dicentem,
quòd præcedentia innuũt significationem, &
interpretationem eorum, quæ sequuntur, pro-
pterea cum superius clare fuerit Constanti-
nus Imperator locutus de donationibus in-
ter uiuos, & causa mortis, uarijs modis facta
dici debet, quòd subijciendo, [*in conscribendis*
autem donationibus nomen donatoris, ius ac rem nota
ri oportet,] uoluerit intelligere, & de ambabus
donationibus loqui, sicque Fulgo. in hoc ma
le taxauit Bartolum, sicut & intellectu uerbo
rum sequentium ibi, [*actis etiam annectendis, ubi*
hoc leges expostulant.] dicente Fulgosio, quòd
respectu donationis causa mortis, leges non
postulant insinuationem, namque neque tẽ-
pore Constantini, neque postea usque ad Iu
1307 stinianum fuerat hoc dictum, † sed sensus
Constantini fuit, quòd acta debeant annecti
in donationibus inter uiuos, uel causa mor-
tis, ubi hoc leges expostulant, idest ubi tran-
scẽdunt summam legitimam prout exponit
Petrus a Bellapertica, idemque uoluit Saly.
ibidem, qui notat, quòd illa lex loquitur in
qualibet donatione, quòdque specialem men
tionem facit de donatione causa mortis, ex
quo colligit, quòd illa requirit insinuationẽ
si legitimum modum excedit, deinde subdit
Salyc. quod hodie non procedit si fieret in p̃-
sentia quinque testium.l.si. C. de dona.causa
mortis, alias lex uendicat sibi locum, quare
sequitur illam legem donatio, respectu insi-
nuationis, quam requirit in donatione causa
mortis, excessiua, correctam esse per d.l.fina.
quando facta fuerit coram quinque testibus:
alias secus, ut pari modo declarat Saly.ibi, sic
que uenit Bartolus intelligendus, quæ bene
1308 nota.) † Putarem tamen in duobus casibus
eam ualere non insinuatam, licet coram mi-
nori numero testium factam quam quinque.
primus est de iure canonico: cum enim eo iu-
re in qualibet ultima uoluntate sufficiãt duo
testes, & sacerdos.c.cum esses.de testa. utique
ualeret donatio causa mortis, coram tribus
testibus celebrata. Idque in ciuitate reco-
gnoscente ecclesiam seruandum esset, ita So
cin.tradit, consi.130.colum.3.uolum.j.& post
eum Ioan. Duran. de arte testan.titu. 2.caut.
1309 10.num.4.† Secundus est casus stante sta-
tuto, quòd in testamento sufficiant tres te-
stes, nam & in donatione causa mortis suffi-
cerent absque insinuatione, Bal.& Saly.in l.fi.
C.de testa.Alex.in l.2.colum.j. ad fi.ff.de leg.
j.Guil.Bened.in c.Raynutius, in uer.testamẽ-
tum, colum.4. de testa. extra uero hos casus,
&

& si qui sunt similes insinnatio, uel quinque
1310 testes requiritur:†Imo stãte statuto, quòd si quis fecerit aliquam donationem, non ualeat nisi insinuata, quod vtis comprehendit & donationem causa mortis, propter illam dictionem, [*aliquam*,] quæ uerificatur in qualibet specie, ut tradit Signor. consi. 171. ser Antonius, colum. pen. Bello. consi. 103. num. 11.
1311 (cum† potissime si repetatur in illis verbis non ualeat, scilicet aliqua donatio, uelut negatiue prolata æquipollet uniuersali perinde si statutum dixisset nulla donatio ualeat, ut in alio casu declarat Natta, cons. 525. nume. 7. per glo. in c. cum dilectus. de consue.) dicerē præter insinuationem quinque testes requiri, ut aliquid addat iuri communi iux. not. p Bar. in l. 3. §. prætor ait. colum. pen. ff. de dam. infe. cum eo iure, quinque testes absque insi-
1312 nuatione sufficiant. & ita resideo. † Vnde cimus casus, in quo non requiritur insinuatio, ponitur hic per Io. Plateam quando quis donat ultra 500. aureos tamen detracta gabella debita ex forma statuti non remanet 500. aurei, uel summa seu ualor donationis eos non excedit. adducit textum quo Barto. Imo. Cast. in lectura Patau. & Alex. ad hoc mo uentur ibi, in l. quotiens. ff. ad leg. fal. & Cremen. sing. pe. ubi si cui plus legatum fuerit, quam capere potest, & eo subducto, quod lex Falcidia capit, residuum non excedit portionem, quam capere potest, debetur. sic ergo si deducta summa debita pro gabella residuũ legitimam summam non excedit, debet ualere donatio, licet non insinuata. & hæc conclusio confirmatur, per l. sancimus, secundo responsum. C. eo. ubi donatio excessiua per legem resecatur in excessu, residuum ut firmum manet absque insinuatione, igitur idem in q.
1313 nostra excessu per gabellam resecato. †(& hunc quoque casum tenet Roma. sing. 200. & Cremens. sing. pe. Viuius in suis comm. opi. suet. donatio inter uiuos, ubi dicit, quòd est comm. opi. & quòd quotidie seruatur in practica, demumque Gabriel. Rom. in conclus. j.
1314 eo. tit. sæpius allegata, limit. 26.)† Huic affinis est alius casus quem ponit hic idem Platea, qui prædictis erit in ordine 12. quando quis donat alicui præter legitimam summam cum onere tamen alteri tantum restituendi, quod emolumentum reducit ad legitimam summam: ualet enim talis donatio licet non fuerit insinuata, mouetur argumento tex. in l. sed si hoc specialiter. §. j. ff. de cond. & demõ. ubi si cui 300. loquatur in 200. capaci si hære di quicquam dederit eatenus uidetur capere quantum ibi remanet eo deducto, quod soluerit. sic igitur in donatione dicamus. unde Bal. Imo. Cast. & cæteri notant ibi, & Alex. in d. l. quotiens, quòd ubi quis donat ultra sũmam a lege taxatam cum aliquo onere adiecto, quod ascendit ad illam quantitatem, quæ

Donatio excessiua non requirit insinuationé, quãdo detracta gabella remanet itra summã legitimam.

est ultrã 500. aureos, ualet donatio, sine insinuatione per illum tex. cuius ratio est in effectu, quoniam onus illud donationem reducit ad legitimam summam ptout in legato dici-
1315 tur ibi.† Tertiusdecimus est casus in donatione facta sub aliqua conditione, quæ non requirit insinuationem priusquam sit purificata cõditio sub qua fuit facta, cum prius nõ sit donatio. l. j. ff. eod. facit l. cedere diem. ff. de uer. sig. ita Rui. consi. 44. num. 21. uolumi. 2. cuius opinio confirmari potest: nam quæ sunt sub conditione non sunt in dispositione. l. si quis sub conditione. ff. si quis omis. cã
1316 testa.† (Vnde dicimus filios in conditione positos, cessantibus coniecturis non censeri dispositiue uocatos, ut est glo. uulgata satis in l. Lucius, secunda, in si. ff. de hær. inst. sed passim recepta, ut restatur Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. primo, & in §. ex facto. ff. ad Trebel. aliique numerosi secuti sũt a me relati, cõ silio 21. num. 11. cum sequentibus, sicut & alij quos congerit Cephal. consi. 517. nume. 17. ubi me citat in alleg. consi. 21.) Nil ergo mirum si pendente conditione non requiritur insinuatio cum non dicatur dispositum, & sic
1317 nõ dicatur facta donatio. †(Quod insuper confirmatur, nam si de contractu, uel legato solui debeat gabella, non soluitur de conditionali. Bar. in l. cum Titio. ff. ad leg. fal. Ceph. consi. 462. num. 25. & alij plures, quos non citat, ut Alexan. consi. 35. uolum. 4. Ias. in l. si Stichum. §. j. ff. de uerbo. oblig. Rui. consi. 34. in si. uolumi. 4. & D. meus Rimi. consi. 306. num. 2. & in terminis nostræ quæstionis ultra Rui. tenet hoc idem prius eo, Alex. consi. 53. eolu. pe. uolumi. 3. Alba. consilio 4. numero 29.)
1318 † Decimusquartus est casus quem ponit Crot. in l. stipulatio hoc modo, colum. 4. ff. de uerbo. obli. in legato excedente sũmam 500. aureorum, quod testator promisit non reuocare, & casu quo reuocaret ex nunc donauit inter uiuos dictam summam, nam facta reuo catione, quo casu transit in donationẽ inter uiuos uirtute pacti, talis donatio ualet cuiuscunque summæ licet non insinuata. mouetur inter alia quoniam principaliter fuit factum legatum de dicta quantitate, quod non indiget insinuatione. l. fina. C. de don. causa mor.
1319 † Considerata igitur origine ipsius dispositionis prout considerari debet. l. cum filius. C. ad Macedo. (l. filio quem pater. ff. de lib. & posthu. And. Sic. cons. 27. colum. 6. uolumi. j. Cassane. in consue. Burgund. Rub. 9. §. 17. in tex. homeu. feme. num. j.) non est opus aliqua insinuatione. Confirmatur post eum, quam primo testator legauit; Secundo casu quo reuocaret donauit; naturaliter ergo fuit legatum, accidentaliter donatio, sed magis inspicitur natura, quam accidens. l. qui habet, in prim. & ibi Bar. ff. de tutel. glo. & Ang. in l. si eadem. ff. de off. ass. l. si quis posthumos. & ibi uot. Alex.

Donatio surgens ex legato non requirit insinuationem.

& Iaſ. ff. de lib. & poſ. ergo nil mirum ſi non
requiritur inſinuatio cõſiderata huius actus
1320 natura, non accidente. † Decimuſquintus
caſus, vbi non requiritur iuſinuatio eſt dona
tio ſcolari facta, prout tradit Petr. Rebuff. in
tract. de priuil. ſcolat. priuil. 64. quem refert
Pet. Duenas regula 224. fal. 6. & nttumque ſi
mul Horatius Lutius, iu tract. de ptiui. ſcola.
priuil. 23. citat Rebuffus in primis Baldum,
Ang. Alexandrum, & Iaſouem in l. j. ff. ſoluto
matrimo. loquentes de patte donante cauſa
ſtudij filio in poteſtate, quam donationẽ ua-
lere dicunt, ſicut pro dote factam. l. Pompo.
Philadelphus. ff. fam. ercis. (quam concluſio-
nem plnribus exornat quotis, idem Lutius,
in eodem tract. priuil. 22. quaſi, quòd Rebuff.
inferre uolnerit,) quòd ſicut illo caſu patria
poteſtas non obeſt, ita nec iſto caſu defectus
1321 inſinuationis. † Secundo mouetur a ceſſan
te ratione frandis ob quam fugiendam fuit
inducta inſinuatio. l. data. C. eo. euitatur .n.
fraus, quando is cui donatur ſtudij gratia ſtu
det, cnm ad uſum deſtiuatum pecunias con-
uertat, & diſpenſet, ergo ceſſare debet inſi-
nuatio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pad.
1322 † Tertio, nam ſicut ualet ad pias cauſas do
natio ſine, inſinuatioue, Bar. in l. illnd. C. de ſa
croſan. eccl. (Speculator in tit. de inſtru. editi.
§. porro, uer. Item nota, quòd donatioues, &
Piſeus. q. 123. quem refert Ioan. And. in addi.
Spec. ubi ſupta, ſicnt & alij pleriquequos cu-
mnlat Tiraq. in tract. de priuil. piæ cauſæ. pri-
uil. 124.) ita fauore ſtudij donatio facta uale-
re debet licet non inſinuata. nam pium eſt do
nare ſcholaribus pauperibus, auct. habita. C.
1323 ne fil. pro pa. † (Sicut & generalius loquen
do relicta pauperibus computantur inter le
gata ad pias cauſas, ut ponit Specu. in titu. de
inſtru. edi. §. nunc uero aliqua, uerſic. & ſcias.
Bal. & Roma. in auct. ſimiliter, colnm. j. C. ad
leg. fal. Bal. & Caſt. in d. l. illud & Tiraqu. in d.
tract. præfatione, colum. 5. dicens, quòd pau-
peres ſunt theſaurus Chriſti, ut aſſerit diuus
Laurentius.) Quarto mouetur & Rebuff. de
1324 quo ſupta, † qnoniam ſicut donatio cauſa
dotis non requirit inſinuationem. l. fi. C. de iu
re dot. ita nec cauſa ſtudij, cum cauſa ſtudij, &
dotis ęquiparentur ſecundum Bar. & alios in
d. l. j. ff. ſolu. matrimo. poſt gl. ibi, & in l. j. in fi.
C. de ſtud. lib. arti. lib. 11. (& per hæc duo po-
ſteriora fundamenta pietatis, & dotis, qui-
bus ad ſtudium fit illatio, Lutius in allegato
priuil. 23. dixit ĩ terminis huius 15. caſus hoc
eſſe priuilegium uerum, & firmum, quòd do-
natio facta cauſa ſtudij ualeat ſine inſinuatio
1325 ne. † Contrariam uero partem tenet Cu-
ma. conſil. 28. de fundo dato, quem citat ua-
riato numero Iaſ. in d. l. j. colum. fi. conclndẽs
donationem factam filio ſtudenti non cenſe
ri ex pia cauſa adeo factam, quòd ualere de-
beat abſque inſinuatione, (cuius opinionis
qnamplures commemorat auctores ille Lu-
tius in d. tract. de priui. ſcolar. priuil. 22. & in
eam pariter iuclinat Tiraquell. in præfa. de
priuil. piæ cauſæ, colum. 15.) caſus enim ſpe-
ciales fuerunt poſiti in l. pen. C. eo. qui nõ ſũt
1326 ad conſequentiam trahendi. † Confirma-
tur ultra Cuma. aut enim ſcolaris eſt diues, &
quia cauſa pietatis non congrnit perſonæ re
qniritur inſinuatio, ut in amico, uel conſan-
guineo diuite tradit Canar. in tract. inſinu. 2.
1327 pat. q. 9. † (Nam uidemus, quòd tali reli-
ctum, licet in eo dicatur fieri pro anima, non
tamen reputatur ad pias cauſas, ſed magis p̃-
ſumetur factum contemplatione conſangui-
nitatis, amicitiæ, uel alterius non piæ cauſæ.
glo. Bal. & Caſt. in l. illud. C. de ſacroſan. eccl.
Bar. in l. j. q. 2. ſecuudæ q. prin. eo. titu. Bal. &
Rom. in auct. ſimiliter. col. j. C. ad l. fal. Imo. in
l. ſi quis Titio. ff. de leg. 2. cum ſimilibus a Ti-
raquello cnmulatis in dicta præfa. colum. 7.)
1328 † Aut eſt inops ſcholaris, & cum deſtinata
fuerit donatio ad cauſam ſtudij, ſitque ueri-
ſimile pauperi 500. aureos in eam cauſam ſuf
ficere, eatenus ualere debet donatio non in-
ſinuata, arg. l. in agris. ff. de acqui. rerum do.
& tenendo hanc partem licet altera ſit huma-
1329 nior, ad † primum dici poteſt, quòd illa cõ
cluſio Bal. & ſeqnacium de douatione facta fi
lio cauſa ſtudij periculoſa eſt, nam contrariũ
tenet Imo. Bar. Alex. Iaſ. Guil. Pontan. & Ri-
pa, in d. l. j. ff. ſolu. matrimo. qui dicit eſſe ma-
gis commu. (Bal. ſibi contrarius, conſi. 444.
num. 2. uolnm. 3. in auct. ex teſtamento. nu-
mero 6. C. de colla. in l. cum oportet. §. non
autem, nume. 5. C. de bon. quæ lib. & in l. filiæ
cuius, numero 11. C. fami. ercis. & alij per Ho-
ratium Lucium cumulati in dicto priui. 22.)
1330 † Nec ſatis procedit in ea q. æquiparatio
dotis, & ſtndij, quoniam pater tenetur dota-
re filiam. l. fi. C. de dot. pro. ſed non tenetur ali
quid dare filio cauſa ſtudij præter Grammati-
cam, qua filius cum honeſtate cõditionis ſuæ
carere non poteſt, ut declarat Bar. in l. de bo-
nis. §. non ſolnm. ff. de Carb. edi. & latius per
Alex. in d. l. j. in fi. (ubi Ripa quoque, nume.
148. Roma. conſilio 145. Iaſ. in l. quidam cũ
filium, nu. 33. ff. de uerb. obli. Rip. in l. in quar
tam, nume. 174. ff. ad l. fal. Cur. Iun. in auct. q̃d
locum, num. 35. C. de coll. & Horat. Lutius, in
d. tract. priuil. 16. colum. 2.) propterea dato,
quòd donatio cauſa dotis filio facta per pa-
trem ualeat, non idem iuris de facta cauſa ſtu
1331 dij cenſeri debet. † Ad ſecundum negatur
minor, cum in donatione ſtudẽti facta fraus
ſubeſſe poſsit, ſicut & in eccleſia ſuperius di-
xi. tantoque magis, cum plerunque ſcholares
ſint callidi, & aduerſus eos pręſumatur, ut tra
dit Bal. in l. neque natales. C. de proba. Iaſ. in
l. non hoc, nume. 17. C. unde leg. Ad tertium
reſpondetur non eſſe ueram ſimpliciter il-
lam deciſionẽ Bartoli, niſi donatio ſit Impe
rialis,

Donatio ſcholari facta an: e qui rat inſinuationem.

perialis, nel fimus in casibus leg.pen. C. eod. prout latius supra deduxi, num.999.cum se-
1332 quentibus. † Ad quartum dico, quòd illa æquiparatio reperitur facta quantum ad id, quòd ciuitas liberis, uel peritis hominibus repleatur, (unde Iustini.in proœ.superius iuuenes hortatur, ad fi.legibus incumbere pro gubernanda Republica in partibus eis credendis, & Arist. apud Dioge. lib. 5. patentes eorum ualde commendat dicẽs, quod qui filios erudiendos curant honorabiliores ijs esse, qui solum generant: eos enim uiuendi tantũ illos autem bene, beateque uiuendi auctores esse. at æquiparatio prædicta facta non reperitur) in materia donationis, uel insinuatio-
1333 nis, † merito dispositum nouiter circa donationem ex causa dotis in d.l.fina.C.de iure dot.non debet extendi ad donationem causa studij factam, cum punctaliter, & in eadem materia non reperiatur æquiparatio facta dotis, & studij, ut per glo.& Gemi.in cap.primo, uer.declaramus, ne cle.uel mo.Ias.in l.si constante, nume.30.ff.solu.matrimo.Rom.cons. 179.colum.4.uersi.tertio respondetur.Paris. consi.49.numero 86.uolumi.3. & ex his cessant argumenta Rebuffi, cõclusioque sua red
1334 ditur dubitabilis. † (Ego tamen qui semper pro uiribus enixus fui scholaribus satisfacere noua ratione puto partes eorum defendere, nam filius patrem compellere põt, ut sibi sumptus in studia subministret secundũ Cast. post Guliel. in l. sed Iulianus. §. quamquam.ff. ad Maced.& in l.Macedoniani.C.eo. cons.242.colum.2.uolum.2.Arch.& Dom.in ca.si quis reliquerit.30.dist.Bal.in auct.ex testamento,nume.5.C.de col.Imo.in l.quidam cum filium.in fi.ff.de uerbo.oblig.And.Sicu. consi.37.nume.16.uolum.2.Marian.in c.j.de magis Bologni.in auct.habita,nume. 344. C. ne fil.pro pa.Horati. Lutius, late in d. tracta.
1335 priuil.16.) † licet igitur pater uoluntarie filio donet in causam studij, non dicitur sponte facere cum sciret se posse compelli.l.nouissime,& ibi not.ff.quod fal.tut.quem tex.multis exornat Cagno.in l. si quis maior, nume. 67.C.de transa.propterea non potest talis donatio propriè dici donatio, quæ nullo iure cogente fieri solet.l.donari. ff.eo. & de regu. iur.& ex sola liberalitate.l.j.ff.eo.nec in necessitatibus, quæ liberalis existit. l. rem legatam. ff. de adi. leg. propterea non debet in ea requiri insinuatio ob propriam donationem
1336 inuenta. († Decimus sextus casus, in quo non requiritur insinuatio donationis, quando iuramento roborata fuerit, de quo supra late dixi, numero 659. cum sequen. & ponit Alba. cons. 4. numero 20.consi.77.nume.33. ubi dicit idem si fuerit a Principe confirmata, & de iurata ponit etiam Viuius in suis cõmunibus opin.in uerbo, donatio inter uiuos ubi dicit, quòd secundum eam semper consu

Donatio iuramento roborata nõ requirit insinuationem.

leret, & iudicaret, & amplissime cumulat per integram col.Gabri.Roman. in allegata con
1337 clu.j. limit. 17.nume. 66. † Sicut & Iulius Clarus, lib.4.senten. §.donatio.quæst.18. ubi post infinit[illegible] relatos concludit, quòd hodie utraque schola, tam Legistarum, quam Canonistarum in hoc concordat, quòd iuramẽto confirmetur, & ita hanc esse communem, & apud Legistas, & Canonistas canonizatam opinionem testatur Ripa, lib.j. respon.cap. 5. post num. secundum.posse et alij casus aggregari, quos enumerat Gabr.de quo supra, sed satis erit memoratis, ne res ista procedat in
1338 infinitum.) † Subsequenter his, quæ de insinuatione dicta sunt post Aret. addi potest, quòd donans, & idem iudex potest donationem suam apud seipsum insinuare secundum Bar.in l.si consul.ff.de adop. Olofre.in l.Modestinus,& post eum Constan.Rogerius in l. Aquilius.ff.eo.Alex.consi. 156.colum.2.uol. 2.Rui.consi.23.num. 12.uolum 2.reiecta sententia Bal.post Guil.de Cun. in d.l.si consul.
1339 † & hæc conclusio post Doctores noua ratione confirmatur, nam iudicis officium latissimum est.l.j.ff.de iur. om.iud. ita, ut in personas quoque dirigatur.l.Imperium, eo. tit. quæ robus sunt digniores. l. iustissime. ff. de ædi.ed.not.f.pra de iure nat. §.fi.ergo consequens est, ut donationem suam quoque penes se ipsum possit insinuare per regulam ca
1340 pi.cui licet, de reg.iur.in 6. † Secundo accedit, nam si iudex sit etiam notarius, potest instrumentum donationis scribere tanquam notarius, rursus & tanquam iudex interponere suam auctoritatem insinuationi prout uoluit Bal.in l.iubemus.§.sane. colum.pe.C. de sacrosanc.eccl.Alex.in l.acta.ff. de re iud. & consi.156.colum.j. uolum. 2.Ioan.Duran. de arte test.titu.10.caut.secunda, colum.2.ergo si donat, debet etiam apud se posse suam
1341 donationem insinuare, quæ ualeat. † Sed pulchrum est, an quemadmodum donator solus absente donatario potest insinuare donationem suam prout uoluit Bal.in l.in hac. C. de don.(& late ponit Canari.in tract.de insinu. q. 4.) ita quoque uersa uice donatarius, uel eius hæres absente, uel inuito donatore, aut eius hærede possit talem donationem sibi factam insinuare, Angelus, con.179.col.fi. putauit, quòd sic, ne sit in potestate donatoris donationem suam subuertere, quod esset iniquum.l. perfecta. C. de do. quæ sub mo.
1342 † Contra uero late tenuit Aret. consilio 123.secundo dubio.Corn. consil. 71.uolumi. 2.consi.99.uolum.4.pluribus rationibus moti, maxime uero, quòd insinuatio sit actus uoluntariæ iurisdictionis, ut supra dictum fuit. actus autem uoluntariæ iurisdictionis non fiunt in inuitum, sed contentiosæ tantum.l. actus, & ibi not.C.de fer.l.2.C.de offi.prefec. urb.ergo fieri non potest inuito donatore.

An donatio possit insinuari penes ipsũ iudicẽ donatorẽ.

†Secun-

1343 † Secundo quoniam insinuatio inuenta
est, ut possit donator deliberare an sibi expe
diat donasse, prout tangit Io. Andr. de instr.
edi. §. porro, uer. donatio. & supradictũ fuit.
Sed si donatarius posset innito donatore do
nationem insinuare, deliberationi donato-
1344 ris locus non esset. † inuitus enim non de
liberat, sed uolens, & in actu voluntario tan-
tum, l. cum antiquiorib. C. de iure deli. l. nec
emere. C. eod. & adductis per Ang. respõdet
abunde Corn. in d. cons. 71. col. fi. nam lex p
fecta, dicit, ꝙ donatio perfecta conditiones
postea non capit scilicet à testatore, sed ista
condictio insinuationis (si condictio dici po
test) iniungitur ab initio, & inducitur à le
ge, non autem à donatore vt est notissimum.
merito nihil obstat ille tex. ad casum nostrũ.
1345 † (cum enim uerba illius tex. casui nostro
non conueniunt, nec illius dispositio debet
habere locum, l. 4. §. totiens, & ibi Bar. & alij
ff. de dam. infec. l. quod constitutum, ff. de te
sta. mili. dixi, cons. 25. nu. 34. & in notab. q. po
nit Bal. in l. scimus, in 7. q. C. de inof. tes. Croi
1346 cons. 112. nu. 10.) † Hęc tamen quę de do-
natario dicta sunt in Principe locum non ha
bent, is enim mortuo donante in præindi-
cium suorum hæredum potest donationem,
non insinuatam confirmare, prout pulcher-
rime tradit Abb. cons. 84. uolum. j. Castrens.
cons. 78. donatio, uol. j. alias, 107. in anti. quẽ
sequitur Cur. Iun. cons. 110. nu. 31. & Abbatẽ
Alciat. in tract. de præsump. reg. 3. præsum. 11.
nu. 8. (idemque firmat Alba. cõs. 4. nu. 23.)
1347 mouentur, † quoniam cum dominiũ quę
situm fuerit hęredibus mediante aditione
qui modus est à iure ciuili inuentus, ut not.
gl. & Doctores, in l. 1. ff. de acquir. rer. do. uti
que potest Princeps circa illã donationem
statuere, ꝙ ualuerit, & auferre hæredib. (do
minium quæsitum per aditionem sicut in
quæsito præscriptione, uel sententia no. Bal.
in l. fi. col. 2. C. de resc. uend. Ang. in l. Lutius,
ff. de euic. Cast. in l. cum hæredes, ff. de acqui.
poss. & in l. 3. ff. de testa. Alci cons. 2. colu. 9. &
Nat. cons. 160. nu. 41. uol. j. per consequens
impedire) fomentum dicti iuris eã annullã-
1348 di, quia non fuerit insinuata. † idque tãto
magis, ꝙ insinuatio ex cuius defectu corrue
bat donatio, inuenta est de iure ciuili, l. San-
cimus, C. eo. cum de iure naturali, uel gentiũ
non requirebatur hęc insinuatio, sed sufficie
bat ad ipsius donationis ualiditatem uolun
tas donatoris, §. per traditionẽ. supra de rer.
di. sed inducta fuit de iure ciuili saltẽ, ut ho-
mines nõ fraudẽtur, ut not. per Bar. in l. Mo-
destinus, ff. eod. merito potest Princeps tan-
quam dominus super hoc ius positiuum hẽ-
re illam legem pro infecta quo ad omnẽ iu-
ris effectũ (cle. j. iuncta gl. de immu. eccle. ut
derogando statutis Bal. cons. 187. col. 2. uer
sic. sed quid. uol. 2. cum similib. per Rol. à Val-
le, cons. 66. nu. 13. uol. 2.) & sic quòd perin-
de ualeat donatio ac si numquam illud ius
1349 emanasset. † præterea censetur Princeps
istam confirmationem fecisse de uoluntate
donatoris, quia postquã donauit cẽsetur vo-
luisse, ꝙ donatio sortiretur effectum, & ꝙ im
pleretur arg. l. si quis locuples, in fi. & ibi gl.
1350 ff. de mann. test. † (imò postquã diũ uixit,
non reclamauit censetur tacite donationẽ
cõfirmasse p eius silentiũ, arg. l. donationes,
C. de don. inter uir. & uxo.) quicquid igitur
fit ad istum finem censetur factum secũdum
mentem, & uolũtatem donantis cum qua il
lud concordat. igitur non possunt hæredes
donãtis cõqueri nec ad iniuriam reputare,
ꝙ Princeps abstulerit eis dominium rerum
donatarum postquam abstulit de uoluntate
donatoris, q potuit illis auferre sine aliqua
iniuria instituendo hæredẽ donatariũ, uel ei
legando, uel faciẽdo dictam donationem in
1351 sinuari, & confirmari. † potuisset. n. dona
tor disponere de suo modo ualido in perso-
nam donatarij, (l. in re mandata, & ibi Cast.
C. mand.) absque iniuria suorum hæredum,
nec potuissent illi conqueri, quia potuisset il
le dicere, meum, non uestrum uobis denego,
iux. not. in l. assiduis. C. qui pot. in piguo. hẽ.
merito dicta confirmatio Principis retrotra
hitur, & aufert ei s dicta bona, prout plenius
1352 Cast. deducit, in d. cons. 178. † (confirma
tur ex his quæ notãt Bar. Bal. Castr. Ale. Ias.
& oẽs, in l. Gallus, §. & quid si tantum, col. fi.
ff. de lib. & post. de legitimatione per rescri-
ptũ Principis facta, p q̃ agnatis auferũtur bo
na licet nõ citatis, nec illi cõqueri possũt, qa
sic pater ordinauit, q dominus erat bonorũ,
& de illis aliter potuisset in eorũ præiudiciũ
disponere, quare sic & i casu nostro dici dẽt:
1353 † unum tamen me satis angit, & turbat, &
in contrariam sententiam trahit; nam licet
Princeps derogare possit statutis, legibus &
consuetudinibus sine causa cum dicãtur de
iure positiuo, tamen id non admittitur in iu
re quæsito mediante ministerio iuris ciuilis,
quia tunc requiritur causa, uidemus hoc in
terminis aditionis hæreditatis, & in præ-
scriptione de quibus per Soc. in allegato, §. &
quid si tantum, col. 8. uers. circa tertium. ubi
1354 quoque Galliæ. nu. 96. & Ruin. in fi. † qui
asserunt hanc esse comm. ꝙ Princeps non pt
p legitimationẽ pręiudicare his qbus delata
fuit hęreditas q̃ fuit adita p eos, idẽq; Cur.
cõs. 65. col. 3. Cra. cõs. 7. co. 3. cõs. 103. col. 1.
cõs. 135. nu. 20. cõs. 241. co. 4. q admittũt hac
esse cõm. & idẽ Cra. in trac. de anti. tẽp. i pri.
par. nu. 49. & cõs. 172. co. 2. q dicit hãc esse cre
1355 briorem sentẽtiã. † Quia licet modus acq
rẽdi sit introductus de iu. ciu. tamẽ dominiũ
acquisitũ mediãte dicto ministerio est de iu
re gẽtiũ, ut not. p Bar. in l. ex hoc iure, ff. de iust. &
iu. Are. i l. 3. ff. d tes. Cro. in Rub. ff. d acq. pos.

1356 † Paris.cons.j.nu.108.uol.1. ubi dicit non
ualere consequentiam modi acquirendi do
minium per sententiam, uel præscriptioné,
& similia, prout in casu nostro per aditioné
sunt de iure ciuili, igitur eodem modo iudi-
cari debet, & censeri dominium, quia talis
obiectio tollitur ex dicto Bartoli in dicta l.
ex hoc iure, dicentis dominium quęsitum ci
uilibus modis esse de iure gentium, subdens
Parisius hanc partem sequi communiter Do
ctores, in c. quæ in ecclesiarum, de constitu.
1357 † & licet Decius ibi teneat contrarium, ta
men contra eum est magis communis opi.
ut per eundem Paris.cons.101.nu.70.uolum.
j.& cons.6.nu.23.uolum.2.Rui.cons. 31.nu.
21.uolum.5.ubi loquitur in præscriptione,
& reprobat Angelum, & Castrensem secus
sentientes, idemque Rui.cons. 108. num. 6.
uolum.2.cons.98.nu.4.& 23.uol.4.consi.21.
nu.2.uolum.5. Ias.in l.fi.limitat.7.C.si cont.
ius.ubi taxat Baldum secus sentienté, in l.fi.
1358 C.sen.res.non poss. † hosque refert singu
los, & sequitur Rol.à Valle, in dicto cons.66.
nu.58. uol.2.quibus addi possunt Abb.cons.
3.in causa, nu.6.in secunda par.Dec.cós.343.
col.3.Fel.in d.c. quæ in ecclesiarum, nu. 70.
uers.secúdus casus. Fortu.in dicto §. & quid
si tantum, nu.306.& Soc.Iu.qui magis rece-
ptam opin.testatur, cons.120.nu.31.uolum.
2.sicut & Francis.Beccius, cons.3. nume. 51.
unde sequitur per cófirmationem Principis
de donatione non insinuata factam nó præ-
iudicari scriptis hæredibus in dominio rerú
donatarum sibi quæsito per aditionem.
1359 † & licèt Princeps in hoc casu directe nó
auferat eis dominium, sed per indirectú con
firmando donationem, quia sic tollitur adi-
tio subindeq; dominium quęsitum ex ea, ta
men adhuc id facere non potest nec directe
nec per indirectum tollédo dominiú tertio
quæsitum, ut per Aret.in l.j. in princ. col. 3.
ff.de acquir.poss.uers.& declarando, Dec. in
d.c. quæ in ecclesiarum, col.11.uers.tertius ca
sus, Rui.cons.41.nu.12.uol.j.Ias.in d.§.& qd
si tantum, nu.78.& ego dixi, cons.74.nu. 13.
1360 † Nec me uitio contrarietatis notet, ꝙ
ibi, nu.40.secus dicam multos allegando: lo-
quuntur.n.Doctores, illi quando non omni-
no nec certitudinaliter Princeps præiudicat
ut cogendo quem ad compromissum, cum
forte compromittens obtinebit, & prout e-
rat in casu super quo ibi consului, quando
princeps concedit per rescriptum posse fieri
cridas elapso mense, infra quem statutum de
pręscri.anni eas uolebat fieri. nam compa-
rens forsam talia iura deducet ꝙ acquisito
rem, repellet, sicque dominio suo non priua
bitur. at in casu nostro Princeps oïno & cer-
titudinaliter tolleret dominium scriptis hæ
redibus aditione quęsitum confirmando do
nationem, merito casus diuersi sút, & diuer-
so respectu recte locutus ibi fui, nec de præsē
ti sum contrarius dictis ibi, & hęc bene men
1361 ti teneas, ut scitu digna.) † in glo. alia, ibi
[*item ut bi*] collige ex.l.pen.C.eod. cum hac
glo. stari iuramento illius qui pecuniá pro
redemptione captiuorum recepit de eroga
tione pecuniæ in eam causam factæ, quod
Bal.ibi colum.fi.Cyn. in l.id quod pauperib.
8.quæst. C.de episc.& cle.Speculat.de instru.
editi.§.nunc uero aliqua, q.20. Salycet. in l.
nulli, colum.4.nu.13.C.de episco.& cleri. in
tellexerunt procedere in his quæ aliter com
mode probari non possunt, sicuti sunt im-
1362 pēsę minutę, alias secus. † (simile uidemus
in libro administratoris cui creditur in sum
mis paruis aut mediocrib. secus in magnis
ut per Alex.cons.fi.colum.3.uers.considera-
tur etiam, uol.7.Angel.de Cas.inter consilia
Calcanei, cons.94.uers.quantum uero ad se-
cundum, pulchre Bald. in l. id quod pauperi
bus, ante fi.uer.2.quęro, & in l.nulli colu. 3.
uer.ex prædictis sequitur, C.de epis.& cle. u-
bi priore loco dicit, quòd codex rationum
cum sacramento executoris sufficit in distri
butionibus minutis, de quibus non possunt
commode instrumenta fieri, puta si dat
quinque solidos pro quolibet paupere, secus
autem in his quæ continent aliquam quan-
titatem maiorem, de qua consueuerunt in-
strumenta fieri. Secundo uero loco plane si-
milibus uerbis utitur dicens, quòd tunc sta-
tur iuramento executoris quando non po-
tuit sibi parare probationes, ut quia erant
expensæ ualde minutæ: sed quando quili-
bet diligens homo sibi parasset probatio-
nes, ut quia erant expensæ, & distributio-
nes magnæ, tunc non statur suo simplici iu-
ramento, & cum hac distinctione quoque
residet Castrens. cons. 301. in tertio dub. vo
lum.j.Dec.in l.1.not.2.C.de eden.in c.2. col.
5.uers.eodem modo, de fi. instrum. Cra. in
tract.de anti.temp. in prima par. num. 206.
1363 † sed ut uerú fatear, hæc distinctio in pri-
mo membro non satis cóuenire uidetur ter
minis dictæ legis pen.) ubi captiui redem-
pti fuerunt in quorum redemptionem ueri-
similiter non minutæ expensæ, sed magnæ,
& notabiles fiunt, ut est notissimú, unde me
lius secundo loco dicendum uidetur secun-
dum Bald.in dicta l.id quod pauperibus, ꝙ
dicta l.penult. potest intelligi quando ex qua
litate personæ uidetur Episcopo sibi deferen
dum esse iuramétum, puta quia esset uir pro
1364 bus. † (& licet tex.ille de dicta qualitate
personæ nil dicat, tamen nulla diuinatio di-
ci debet eam præsupponere velut extremum
habile ad fidem libri scribentis pro eo, quia
semper qñ de uno q̃ritur cętera extrema ha-
bilia præsupponenda sunt.l.qui testamento.
ff.de testa. at in casibus in quibus liber ratio
nis administratoris ꝓbat. illud est intelligé
dum

An Iuraméto dicentis erogasse pecuniam ad redemptioné captiuorum sit standú.

dum dummodo scribens sit persona fide di-
gna,alias secus,ut tradit Bal.in l.unica,col. 3.
C.de confes.Alex.consi.fi.col.3.uolum.7.Soc.
consi.161.colum.2.uer.nec obstat si dicatur.
uolum.2.Craueta,in tract.de anti.tempo.pri
ma par.num. 211.plenius confirmans,sicut &
1365 ego, consi.39.nu.20.cum sequentib. †sed
& alia ratio succedit ad confirmationem di-
ctæ intelligentiæ, quoniam tractat dicta lex
pen.de concessione noui actus, uidelicet, quod
credatur sacramento recipientis pecuniam,
quòd eam dederit ad redemptionem capti-
uorum contra regulam legis,omnibus, C.de
testi.ubi dicit Imperator, quòd omnibus in
rem propriam dicendi testimonium faculta-
1366 tem iura summouerũt, & in rẽ † propriam
dicitur quis deponere,quando commodum,
uel incommodum potest ad eum pertinere.
Bal.consi.227.quando pro debito, uolum.5.
uel quando tractat de se exonerando, Bar. in
l.deferre.§.idem decreuerũt,ubi Bar.ff.de iu-
re fis.Cast.consi. 301.in ultimo dubio, uol.j.
Craue.cons.99.col.2.quorum utrunque con
currit,nam sic asserendo totam pecuniam e-
rogasse ad redẽptionem captiuorum,se exo-
nerat a reddendo rationẽ cum reliquorum
præstatione, & euitat incómodum ad quod
1367 teneretur aliter deponendo, † propterea
dispositio dictæ legis pen.continens talẽ con
cessionem noui actus recipere debet limita-
tionem siue restrictionẽ de habilitate. l. j.C.
de sacrosanct.eccl.l.ut gradatim.§. j.ff.de mu.
& hon.cum simil.per Bar.in l.j. §. nuntiatio,
num. 22. ff.de oper.no.nunc.cuius decisionẽ
1368 † Iason ibi,num.5.ratione confirmat,quia
quando cõceditur ius nouum semper restrin
gi debet,ut minus lædat ius commune,quam
sit possibile,postquam satis operatur conce-
dendo de nouo.l.si quando,iunc.gl. C.de in-
off.test.deinde multis eam corroborat de q-
bus per eum. Ideo dum tex.in d. l. pen. dicit
eum qui pecunias recepit tãtummodo sacra
mentum præstare,quod re uera omnem quã-
titatem sine dolo malo, uel aliqua diminu-
tione ad redemptionem dederit captiuorum
debet intelligi de fide digno, & bono uiro,ut
intellexit Bal.in d.l. id quod pauper.hoc cõ-
mittens arbitrio, & discretioni episcopi.
1369 †Possumus etiam non insubtiliter dicere
quòd Imperator uelit stari sacramento dicẽ-
tis erogasse pecuniam , quia sic (designatus
fuit a testatore, & in hoc fides eius electa, &
approbata,unde non uidetur,quòd hoc pos-
sit ulterius in dubium refricari,ut not.in simi
li in c.statutum. §.pen.de rescri.in 6.& tradit
O.Iofred.in d.l. nulli,in fi. probatque per il-
lum tex.in §.j.ubi dicitur, quòd [*si testator de-
signauerit per quem desiderat redemptionem captiuo
rum fieri,is qui specialiter designatus est legatum exi
gat, & pro sua conscientia uotum adimpleat testato-
ris,*] & sic designatio certę personę in causa est,
ut ei stetur in exeqnendo,igitur & eius iura-
mento,quòd fuerit executum, (hancque ra-
tionem reddit in alio casu Iustin.supra de sa-
tisd.tut.in prin.de tutore testamentario, qui
non tenetur satisdare,quia fides,& diligentia
approbata fuit ab ipso testatore. uel & postre
mo dici potest , quòd in d.l.pen.)donator se
cit illum recipientem dominum,ut tamẽ po-
stea daret in redemptionem captiuorum , iõ
minus exigitur,uidelicet iuramentum tantũ.
ita Specul.respondet, & declarat in loco sup.
1370 memorato.† In eadem gl.ibi, [*ut sacramen-
to domini domus,*] nota stari iuramento domi-
ni domus de quantitate pecuniæ eroga-
tæ in refectionem domus, quod facit secũdũ
Bal.in d.l.pe.ad quæstionem de fratribus Præ
dicatoribus, uel Minoribus,quibus pecunia
relicta fuit in acumen Ecclesiæ fabricandum
ut eorum sacramento stetur, quòd dicta pe-
cunia conuersa sit in illud acumen ecclesiæ.

Iuramẽto domini dom' statur & quãtitate pecuniæ i eius refectionem erogatæ.

1371 †Simile uidemus ex forma statuti stari sa-
cramento damnum passi de quantitate dam
ni,quando constat damnum fuisse datum, ut
tradit Bar.in l.diuus.ff.de test.mil. Dec.cons.
83.columna 2. D.meus Rimi. cons.6.num.7.
1372 (Crauetta,cons.211.colum.j.)†& ratio ad
casum nostrum adferri potest: cum enim ad
refectionem domus in narias ac diuersas res,
& personas distribuantur pecuniæ ita, quòd
expeudenti difficile sit, semper de his uocare
testes, uel instrumentum fieri facere, merito
succuritur, ut eius iuramento super hoc ste-
tur,prout in executore tradit Odofre. in d.l.
nulli,ad fi. qui illi dat unum denarium, alteri
alium, unde propter difficultatem statur iu-
ramento suo,(idemque tradit Bal.in d.l.id quod
pauperibus,col.fi. quem refert Dec.in l.j.C.
de eden.Alex.cõsi.fi.uol.7.col.3.Ang.de Cas.
inter consi.Calca.con.93.uer.quantum uero
ad secundum,Bald.in l.unica.C.de confess. &
1373 Franc.Marci.q.369.col.j.† Et hoc est etiã
generale,quod in his,quę sunt difficilis probatio
nis leuiores probationes sufficiũt, ut no.scri
bentes in l.ex consensu.C.de repud.Bar.in l.
si quis ex argentariis.ff. de eden.& post eũ cæ
teri.in l.si quando.C.unde ui.& in l.de pup.§.
si quis ipsi prætori.in 8.q.ff. de ope.no.nunc.
1374 Decia.respõ.33.nu.5.uo.2.)†In gl.fi.i pri.
habes ex ea donationẽ ex quinque causis ingrati
tudinis reuocari,quas hic enumerat & tex.in
l.fi.C.de reuo.dona.sed probabile dubiũ exori-
tur uunquid ex alia cã simili nõ expressa eo lo
co liceat donationẽ reuocare,nelut si donata
rius donatorẽ non aluerit,Gofr.Albe.Ang.&
Fulg.in d.l.fi.& Faber hic tenent,quod nõ,quia tex.
taxatiue loquitur ibi, [*ex his tantummodo causis,*]
(quæ taxatiua excludit omnes alios casus.l.
aduersus.C.si aduer.rem iud. Dec.consi. 479.
nu. 2. & habet implicitam negatiuam respe-
ctu aliorum,Io.And.post Gofre.in c.cum Ec-
clesia Sutrina, de causa poss.& pro. Decia.re-

Donatio an ex alia causa,quam expressa reuocari possit

 spon.

ſpon.29.num. 45. & ſequen.uolum.2.) & no-
ſtrum non eſt legem extendere.l.ſi uero.§.de
1375 uiro.ff.ſol.ma.† Pęnaque priuationis locū
non hēt niſi in caſib.expreſsis gl.in c.ſi.de im.
pair.Bal. in auct.ex teſtamento. C. de ſecun.
nup.(col.ante pen.Alex.in l.etiam.§.j.ff. ſolu.
mat.conſ.92.conſi.212. uol.6. Dec. conſi.90.
conſi.581.colum.4.cum ſimil. per me,conſi.
23.num.276.Crot.conſ.152.num.31.& conſ.
205.num.20.) poſtremoque per tex.in c.j.§.
ſed quia natura. quæ fuer.pri. cauſa bene. a-
mit.inducendo,ut per Rip. in d.l.ſi.q.41.uer-
ſus finem,& hæc opi.fuit de mente glo.in l.in
condemnatione.ff. de reg.iu. quatenus dixit
cautum non reperiri donatarium teneri ad
alimenta donatori.ergo propter ea non præ
1376 ſtita donatione priuari non debet.† Con-
trariam tamen opi.tenet gl.Cyn. Fab.& Saly.
in d.l.ſi.& poſt eos late Ripa, in dicta q. 41.&
49.Dec.in c.cum ſpeciali,in prin.de appe.Iaſ.
in auct.nō licet,colum.2.C.de lib.præt. Abb.
Anch.Imo.& Andre.Sicu.in c.ſi.eo.titu.Lup.
in rubri.de don.inter uir.& uxo.§.70.num.25.
Guil.Bened. in c.Raynutius, de teſt.uerbo in
eodem teſtamento, ſecundo,num.19.in fine,
Guil.Mayner.& Cagno. in dicta l.in condem
natione,(Iulius Clarus,lib.4.ſenten.§.dona-
tio.q.21.qui communem teſtatur)& Bal.hic.
1377 † Idque ſaltem ſecundum pleroſque prædi
ctorum,quando donatio fuit omnium bono
rum,uel magnæ quantitatis,aut propter eam
donator ad egeſtatem redactus fuit,quam di
ſtinctionem ponit etiam Conſtantius Roge.
1378 in l.qui ex donatione.ff.eo. † (& in ſimili
caſu donationis confirmatur, quæ per ſuper
uenientiam liberorum reuocari ſolet.l.ſi un-
quam, C.de reuo. don.nam procedit ille tex.
nedum in donatione omnium bonorum,uel
ultra dimidiam, ſed & intra, modò res dona
ta non adeo ſit uilis æſtimationis,ut uerſimi
liter donans non deſtitiſſet a donatione pro-
pter cogitationem liberorum, & ſic quando
donatio ſit magna non autem parua, ut uo-
luit Caſt.in l.j.C.de poſt.hær.inſti. iungendo
locum in quo allegat dictam, l.ſi unquam,
& quod ante dixerat,& expreſſe prius Ange.
in §.ſi uero igitur,co.6.uer.ſecundo caſu,in Au
then.ut cum de app.cogno. Caccial. in l.ſi cū
uel in utero.& i l.ſicut certi.C.de teſt.mil. ubi
dicit ita uidiſſe iudicatum in ciuitate Senarū.
Corn. conſ.206.col.3. uer. concurrit etiam,
uolu.3. dicens ſe pluries, ita conſuluiſſe cum
alijs Doctoribus egregiæ famæ Senis,demum
que plures alij,quos citat Tiraqu.in d.l.ſi un-
quam,in uer.omnia, uel partem aliquam nu.
1379 23.)† Et hæc eſt æqua, & communis opi.
contraria uero impia, & quæ gratos animos
ad ingratitudinem prouocat. c. ponderet,in
ſi.40.diſt. prout Sal.Ripa, Guil. Benedi.May-
ner.& cæteri teſtantur.fundatur in primis rō
ne tex.in d.l.ſi. ibi,[*ne ſit cui Lam licentia, & alie-*
nas res capere, & fragilitatem irridere donatoris, &
iterum ipſum donatorem,ſuaſque res perdere, & præ
fatis malis ab ingrato donationis acceptore affici.]
1380 † Hæc enim ratio comprehēdit hunc quo-
que caſum de alimentis, & ſi qui ſunt ſimiles.
igitur illis diſpoſitio quoque debet adaptari.
l.illud.ff.ad leg.Aqui.l.ſi.ff.ad leg.falc.(illa nā
que debet attendi uelut lex. communis ad
oēs caſus.c.conſuetudo, 50.diſt.Cald.conſ.
j.ut lit.pend.conſi.j. de regular.Craue.conſi.
1381 190.num.2.† Non enim dicitur lex eſſe
di,ſed enucleari, ubi ſubeſt eadē ratio.l.ſi po
ſtulauerit.§.ſed ſi negauit,ff.de adol. quam ci
tat ad hoc propoſitum Oldra.conſi. 165.in ſi.
pluraque id genus ego deduxi,conſi.67.num.
18. quibus addo Viuium in ſuis communi-
bus opin.in uerbo,filios ultra, & in terminis
huius quæſtionis in uerbo,donatio ex quin-
que cauſis,ubi me tacito tranſcribit hic à mē
ſuperius dicta,cui libenter ignoſco,licet non
1382 ſoleā mihi aliena uēdicare.† Secūdo confir
matur,) quia denegans alimenta impius eſt
donatori que non lenem facit iniuriam, cum
ſit illi naturaliter obligatus ad antidora.l.ſed
& ſi lege.§.conſuluit. ff. de per.hære. merito
reuocari debet donatio uigore primæ cauſæ
expreſſæ in d.l.ſi. (ibi, [*ita,ut iniurias atroces in*
eum effundat.]quin & accedit tertia de qua ibi,
[*uel uitæ periculum aliquod ei intulerit,*]nam neca
re uidetur, qui alimonium denegat. l.neca-
1383 re. ff. de alen. uel agno. lib. † Tertio mo-
ueor,)nam filius ultra 14.cauſas expreſſas in
§. aliud. in Auct.ut cum de appel. cogno. ex
quibus uelut ingratus exhæredari poteſt, ſi
conſimilem, uel grauiorem cauſam commit-
tar, licet ibidem non expreſſam,poteſt exhæ-
redari, ut uoluit Guil. de Cun. quem plures
alij ſequuntur,quos refert,& communem di-
cit Iaſ.in auct.non licet,C.de lib. præter.ſequi
tur Alex.in l.ſi quis id,quod. colu.2. ff.de iur.
om.iud.Petr.Gerar. de Petra Sancta,ſing.j.in
prin.Marſ. ſing. 78.Guil. Benedi.loco citato,
Afflic.in d.§.ſed quia natura,num.29. Ripa,in
d.q.41.colum.2.Fel.in cap. paſtoralis,col.2.de
reſcr.Alex.conſ.203.ſuper themate,colum.2.
uolumi.2.Caſſan.in conſuet.Burgun.Rub.7.
§.2.uerſ.ſed quæro pone,(Viuius loco poſte-
1384 riore ſupra citato.† Didacus in capi.Ray-
nutius,num. 16.de teſta. ubi citat inter alios
Emanuelem Coſtam Luſitanum, in l. Gallus.
§. & quid ſi tantum. ff. de libe. & poſthu. qui
profitetur hanc eſſe communem.) pariter er-
go donatarius ſi conſimilem cauſam ingrati
tudinis committat aduerſus donantem, do-
1385 natione priuari debet. † . Tenendo hanc
partem,nō obſtant contraria,& primo, quòd
tex.in dicta l.ſina. loquatur taxatiue, quoniā
duobus modis reſpondet Ripa, in dicta quæ-
ſtio.41.columna tertia, altero quidem, quòd
per taxatiuam cenſetur extenſio prohibita
ubi agitur de odio, & damno tertij præter
eius

eius culpam, & sic de odio irrationabili. l. 2.
iunc. glo. C. de patr. qui fil. distra. secus ubi a-
gitur de odio, & damno alterius propter cul
pam suam, uel delictum, & sic de odio ratio-
1386 nabili. † Imo & secundo agitur de fauore,
ut delictum puniatur, quod est fauorabile. l.
2. §. exercitus, & quod ibi Bar. ff. de his, qui no
tan. infa. Ias. in l. cum quidam, limit. 4. ff. de li-
be. & pos. Dec. cons. 10. colum. 2. cons. 70. col.
2. Cra. cons. 291. colum. 2. D. meus Rimi. con-
silio 40. num. 41. tunc enim licita est extensio
ex simili culpa, uel delicto, & ita procedit tex.
in d. §. sed quia natura. notata in d. auct. non
licet, per Gui. de Cun. & sequaces, & glo. in
1387 d. l. fi. de cuius opinione tractamus. † Et
hoc est, quod alibi dixerunt Doctores, quòd
taxatiua apposita in lege continente casum
fauorabilem, uel pium, non impedit extẽsio
nem ad casus similes. glo. Cyn. Bar. Bal. & Sal.
in l. illud. C. de sacrosan. eccle. ubi donatio us-
que ad 500. aureos, quę tunc fieri poterat ad
certas pias causas duntaxat ibi commemora
tas, nihilominus in aliam causam similem po
terat fieri secundum glos. & omnes. idemque
Bar. in l. serui. ff. de usuca. Roma. in l. non erit.
§. dato. ff. de iureiu. Bar. & cæteri Doctores in
l. si constante, quæst. 9. prin. ff. solu. matrimo.
1387 † ubi Crot. num. 59. & Rip. num. 86. testan
tur esse commu. & tradit D. meus Rimi. cons.
169. numero 24. nam dicta lex fi. quæ ponit il
las tantum quinque causas ingratitudinis ex
quibus donatio potest reuocari, continet o-
dium rationabile propter culpam, & delictũ
donatarij ingrati, imo fauorem, & pietatem,
ut delictum suæ ingratitudinis puniatur, in-
gratus enim aduersani impietatem nutrit, ut
inquit Sal. ibi, merito taxatiua ibi posita non
1389 debet extensionem impedire. † (Tertio po
test etiam dici, quòd taxatiuæ dictiones extẽ
duntur contra proprietatem suam ne sequa-
tur absurdum, ut notant scribentes post Gui.
de Cun. in l. nulla. ff. de legib. sequitur Ias. in l.
j. num. 11. in prin. ff. si quis ius dic. non obtẽ.
& in l. j. colum. fi. C. de bono. poss. contra tab.
& idem dicit Bal. & Ang. in l. cum notissimi.
per illum tex. cum glo. in uer. solis. C. de præ-
scr. 30. ann. Decian. respon. 34. num. 61. uol. 3.
1390 † Imo uero potius superfluo staro debent
quam, quòd ex illis damnum tertio inferatur
indebite. c. in his, de priuil. c. suggestum, & c.
dudum, iunc. glo. de decim. quibus ita dicit
Bero. consi. 110. num. 10. uolum. j. sed si dona
tio reuocari non posset ob alimenta denega
ta donatori, sequeretur absurdum, quòd do-
natarius irrideret eam suamque frugalitatẽ,
ut dicitur in d. l. fina. eique damnum indebite
adferret, & ut dici solet de bono opere eum
lapidaret, seu malum pro bono redderet. Vn-
de ne hoc contingat, reuocationi locus esse
1391 debet.) † Ad secundum, quòd non est no-
strum legem expendere, respondetur id proce
dere in correctorijs, secus in exorbitantibus,
uel limitatorijs, ut tradit Bar. post glo. Cast.
Alex. Ias. Cro. & Ripa, in dicta l. si constante.
q. 9. Ias. in auct. quas actiones. C. de sacrosan.
eccl. & in auct. non licet, colum. 3. C. de libe.
præt. & in l. Gallus, nume. 60 ff. de lib. & pos.
(Tyndar. in tract. de testi. cap. 6. num. 13. Se-
nat. Pedemont. Decis. 31. nume. 10. & Crot.
consi. 135. nu. 3.) quo secundo casu uersamur,
1392 † nam ius exorbitans seu limitatorium di-
citur, quod in totum non corrigit ius, sed in
aliquo tantum ei derogat, ut tradit Corn.
consi. 174. colum. 2. uolum. 4. Crot. in l. om-
nes populi, colum. 39. uersi. pro complemen
to, ff. de iust. & iu. Cra. in tract. de anti. tempo.
quarta parte, num. 37. donatio nanque regu
lariter non reuocatur, ut hic: fallit autem in
1393 casibus de quibus in d. l. fi. ergo &c. † Ad ter
tium, quòd pęna priuationis locum non ha-
bet nisi in casibus expressis, quòd nihil aliud
infert quam, quòd in pęnalibus non fiat ex-
tensio, quod etiam clare ponit Domi. in cap.
quamquam, de elect. lib. 6. & in ca. j. colum. fi.
de biga. in 6. Ang. cons. 100. præmitto, in pri.
Cuma. consi. 41. ad primum, tertio dubio, Ful
go. cons. 7. colum. pe. Dec. in l. factum. §. in pę-
nalibus. ff. de reg. iu. colum. 2. & post eum Ca
1394 gno. † qui citat Baldum in l fi. colum. j. C.
de litig. dicentem, quòd in pęnis, ubi lex figit
pedem, non debemus ultra procedere, hanc-
que conclusionem dicit esse commu. in l. cum
quidam, not. 7. ff. de libe. & post. & in l. fi. ff. de
in ius uoc. lateque prosequitur Cra. in tract.
1395 de antiq. temp. 4. par. num. 86. † Responde
ri potest illud non procedere, quando ratio
est expressa in l. pęnali, quia tunc fit extensio
ad alios casus in quibus uiget eadem ratio.
Ita tradit Domi. & Gemi. in c. si ciuitas. §. j. de
sent. excom. in 6. Alexã. in l. cum mulier. in 5.
not. per illum tex. ff. sol. ma. Dec. in d. §. in pę-
nalibus, limit. 7. Ias. in d. l. cum quidam. limit.
5. & in l. j. colum. 2. ff. in ius uoc. ut eant. Cra-
ue. latius in d. tract. de antiq. temp. par. 4. nu.
107. cum seq. ubi ad hoc inducit tex. in c. j. §.
porro. quæ fuer. pri. causa benefi. amitten.
1396 † (Vbi post expressas causas ex quibus feu
dum amittitur, subiungit rationem in §. prę
dictis, quòd [*prædictis modis beneficium debere a-
mittere tam naturalis, quam ciuilis ratio suadet, quæ
potest colligi si quis nouam constitutionem iustas ex-
heredationis causas enumerantem, & alias constitu-
tiones ueteres iustas ingratitudinis etiam repudij cau
sas quibus matrimonia recte contracta soluuntur, et do
nationes iure perfectæ reuocantur subtiliter scrutatus
fuerit.*] & sic textus exprimit rationem cur ex
causis ibi declaratis, & enumeratis uasallus
feudo priuetur, quia uidelicet apparet ex tali
bus causis de ingratitudine ipsius uasalli cõ-
tra dominũ, & sic fundatur rõ priuationis feu
di super ingratitudine. itaque cũ rõ priuatio-
nis fuerit expressa, nimirum si fit extensio ad

alias causas, in quibus militet eadem ratio in
gratitudinis, in §. sed quia natura. vbi dicitur,
[*sed quia natura nouas deproperat edere formas, po*
test multis modis contingere, ut aliæ emergant causæ
quibus uideantur iuste adimi posse feuda, ideoque iu-
dex solers, & discretus æquitati obsecundare solicitus
cuncta subtiliter dispensans prouideat si qua fuerit an
tiquioribus causis similis seu maior, ut proinde sciat
utrum beneficium sit amittendum an nihilominus reti
nendum,]& sic remittit tex. discretioni iudicis
ut si cognouerit alias, uel similes, uel maiores
causas ingratitudinis uasallum commisisse,
feudo priuetur, quare bene iustificatur, quòd
similiter donatarius ex alimentis denegatis
donatori ueniat priuandus donatione uelut
ingratus propter rationem expressam in d. l.
fi.) quæ adaptari potest ad aliam causam in-
gratitudinis præter ibidem commemoratas,
1397 & sic ad eam debet extendi. † Secundo po-
test etiam responderi, quòd ubicunque alias
lex pęnalis fieret elusoria, tunc fit extensio de
casu ad casum, ita uoluit Ias. in d. l. cum quidã,
in fi. Dec. in d. §. in pęnalibus, in tertia limit. p
glo. fi. in c. quamquam, de usur. in 6. ibi dum
dicit, alias facile esset hanc constitutionẽ elu
dere, & ibi notat Domi. col. pen. Idemque tra
dit in effectu Butri. in disputa. incip. Bouoniẽ
sis, in fi. tertij dubij, ubi quòd fit extensio in
materia pęnali, quando alias magna plaga le
gi inferretur, & sic, quòd fieret elusoria. se-
quitur Soc. cunsi. 240. col. 3. uersi. quintus di-
xit, uolum. 2. Craue. qui & hanc limitationem
ponit in d. tract. quarta parte, nume. 102. sed
si daremus donatarium ingratum non tamẽ
ex aliqua causa expressa in dicta l. fi. atque ob
id is diceret donationem sibi factam non de-
bere reuocari, fieret elusoria prouisio illius
textus, qui uoluit donatarios ingratos puni-
re, merito ne hoc contingat, extensio fieri de
bet ad aliam causam ingratitudinis consimi-
lem expressis in d. l. fi. qualis est alimentorum
1398 denegatio facta donatario. † (Non omitto
tamẽ, ut nihil intactum de necessarijs rema
neat, quòd Ripa in d. l. fin. q. 41. in fi. nouiter
ponderat textum in d. §. sed quia natura, con
tra hãc opi. nam deciditur ibi ex eisdem cau-
sis uasallum feudum amittere, quibus dona-
tiones iure perfectæ reuocantur. postea subij
cit tex. sed qa possunt multis modis aliæ cau-
sæ emergere quibus iustum sit feudatariũ de
bere feudum amittere, ideo iudex ex similib.
& maioribus causis prouideat &c. Ponderat
Ripa, quòd in feudis hoc additum fuit ut non
solum ex causis quibus reuocatur donatio,
sed ex similibus, & maioribus: ex quo licet in-
ferre, quòd donatio non reuocatur ex simili-
bus, & maioribus causis, alioquin falsum esset
quòd feudum reuocaretur ex alijs causis qui
bus non reuocatur donatio, cuius contrariũ
1399 deciditur in illo tex. † Ingeniosa sanè fuit,
& subtilis ponderatio Ripę, sed non proxima
ueritati, namque Iustinianus ibi ad dicendũ,
quòd ex alijs causis pręter expressas poterat
quis priuari feudo, fecit illationem a causis
ex quibus exhæredantur filij, & donationes
reuocãtur, ergo pro comperto habuit, quòd
ex alijs præter expressas filij possint exhære-
dari, & donationes reuocari, alioquin non
fuisset illatio bona de illis ad feudũ, uelut de
diuersis ad diuersa. l. Papi. exuli. ff. de minor.
si propter causas dumtaxat expressas, & non
ob alias filij possent ex hæredari, donationes
que reuocari, feudum uero sic, quoniam sem
per illario fieri debet in terminis præcedenti
bus ex quibus infertur, ut ponit Bero. consi.
1400 51. num. 16. uol. 3.) † Hæc autem conclusio
de donatore, cui competit ius reuocandi do
nationem propter ingratitudinem donata-
rij, limitatur nõ procedere si donatarius pri
mo ingratus, mox fuerit in donantem libe-
ralis, & officiosus. ita Claud. Aquens. in l. pri-
ma, numero 25. ff. sol. matrimo. morus ex no
tatis per Bal. in l. tres, & in l. liberi. C. de inoff.
1401 testa. † ubi si filia fuerit erga patrem ingra
ta, mox beneficia, censetur ingratitudo remis
sa, sequitur Guil. Bened. in capitu. Raynu-
tius, de testa. in uerbo, in eodem testamento,
secundo, numero 43. sic igitur, & in donatio
1402 ne dicamus. († Huic tamen limitationi re-
pugnare uidetur, quod scribit Ripa, in dicta
l. fin. quæst. sexagesima septima, de donatario
ingrato pęnitente, & ueniam petente, qui p
hoc non confirmat donationem ex ingrati-
tudine præambula reuocatam, sicuti uidę-
mus in l. quamuis. ff. de in ius uoc. quòd filius
qui patrem uocauit in ius sine uenia, pænitẽ
do non euitat pænam quinquaginta aureo-
1403 rum lege constitutam. † Secundo, quia nõ
recipitur pænitentia per quam res reduci nõ
potest ad pristinum statum, nec inde delictũ
desinit esse delictum. l. hi qui sanctam. C. de
aposta. Bartol. in l. qui ea mente. ff. de furt.
1404 † Tertio, quia donator offensus non tene-
tur donatario licet petenti ueniam remitte-
re actionem iniuriarum, nisi sibi satisfiat pro
illata iniuria. c. si quis contristatus. 90. dist. &
ibi glo. dicit, quòd bene facit, qui dimisso rã-
core animi agit iniuriarum per text. in c. qui
emendat. 45. distin. & in c. de occidendis. 23.
quæstio. 5. idemque uult Bar. in l. non solum.
§. iniuriarum. ff. de iniu. Abb. in c. cõquestus,
in ulti. not. de foro compe. & in c. j. ad fi. de in
iur. in c. ĩfra de maled. & ĩ c. de cætero, de test.
& ibi Fel. colum. fi. multa deducens, quare ui-
detur ex prædictis limitatio superior pericu-
1405 losa. † Sed tamen his non attentis tenenda
est: nec obstant, quæ dicit Ripa, quia loquitur
in ingrato pęnitente tantum, quo casu distin
guit ipse post Guil. de Cun. Cynum, & Bald.
in l. Deo nobis. C. de episco. & cle. quòd aut
uersamur in ingratitudine proueniente ex
causa, quæ solum tangit ingratum, nec fa-

mam,personam,uel alterius bona lędit, ut in filia quæ meretricata est,uel in filio arenoso. & hæc ingratitudo purgatur per pœnitētiam & bonam uitam,secus in ingratitudine tangēte personam,famam uel bona donatoris.
1406 † moueturq; Ripa pulcherrima ratione,qa si debitum ingratitudinis tangit solum ingratum filium, uel donatarium, tunc si eum pœniteat,& ad uitam meliorem redeat,cessat uerecundia,quæ ex turpitudine inferebatur patri, & donatori, & omne interesse patris, & donatoris, merito cessat actio ingrati, l. ex hoc edicto, §. pen. ff. de alie. iud. mut. cau sa,quæ turpitudo & interesse non cessat quādo uitium ingratitudinis tangit patrem, uel donatorem,merito cessare non debet condi
1407 ctio ex illa lege finali. † At in terminis limitationis nostræ plus ultra processit donatarius, non solum namque pœnituit eum ingratitudinis commissæ contra donatorem, sed cœpit esse uersus eum liberalis munificus & officiosus, quòd ostendendo se gratum dicitur abolita ingratitudo, quia cōtraria cōtrarijs curātur,& uno electo aliud extinguitur, Sal.in l.j.not.secundo, C.de furt. & inde
1408 dicitur ingratitudini satisfecisse. † quam satisfactionem non inducit sola pœnitentia in delictis ex quibus aliquis est lęsus, Bald.in l.si quis non dicam rapere,oppo.4.C. de epis. & cle.Menoch.de arbitra.iud.li.2.centuria 4. casu 390.nu.13. & ita limitatio prędicta de-
1409 fenditur.)| Secundo limitatur dicta conclusio quando donator reuersus fuit ad habitandum cum donatario ingrato, uidetur enim remisisse ius reuocandi donationem, argum.l.de lege, cum sequen.ff.de le.commis. ita Cor.cons.110.ad fi.uol.j. (simile uidemus in legato, quod per inimicitias interpositas ademptum dicebatur,nam secuta recōciliatione reintegratur,l.3.in fi. cum l. sequenti,
1410 ff.de adimen.leg. †)subiungit autem Are. hic tale ius reuocandi donationem ad hæredes donantis non transire, d.l.fi.in fi.C.de re noc.don.quod ipse cōfirmat,ut per eum, cui dum citat glo.ibi addo Cynum, Bald.& Sal. post Iacob.de Beluis. in l.j.C.eod.adde Bald. in c.j.col.fi.quibus mod.feud.ami. Cur. iu.in tract.de feud.4.parte,nu.156. Lupum remissiue in Rub.de donat. inter uir.& uxo. §.78. nu. 16.D.meum Riminald.cons. 269. nu.10. & Barb.in c.propter.eo.tit.qui dicit esse com

An ius reuocādi don. transeat ad hæredes donantis.

1411 munem, (quæ prætereaconfirmatur. † nā uidemus,quòd si Dominus dum uixit Vasallus, uel emphyteuta q. cecidcrat à iurib.suis non opposuit ei caducitatem, sed sciens tacuit,eo mortuo non potest hæredes illius inquietare,ut uoluit Cum. cons. 164.colum.3. motus ea ratione, quia actio ad pœnam, & uindictam non transit aduersus hæredem, l. si eum,§.qui iniuriarum, ff.si quis caut. l.unica,C.ex del.defunc.Item quia emphyteuta ca dit ita demum si Dominus uelit,l.2.C.de iure emphi.& in feudo tradit Bal.in dicta l. fin. C.de reuoc.donat.Ioan. Andr. in addi. Spec. §.fi.de feud.Rui.cons.46.nu. 12. uolum. j.D. meus Riminald.cons.269.nu. 10. Dec. cons. 138.colum.2.Dixi,cons.j.nu. 7. & cons. 305. num. 39. citans alios de quibus ibi, quibus addi potest Cur.Iun.de feud.iu 4.par. quæst. 3.pri.num.157.& Beninten. Decis.37. num. 17. post Cassadorum de loca. Decis. 2.)
1412 † simile uidemus in matre quæ transiuit ad secunda uota superstite filio de hoc nō cōquerēte.si.n.filius decedat non priuatur eius hæreditate,quia filius non conquerendo de matre uidetur remisisse sibi iniuriam factam per eam per dictum transitum,ut tradit Bal. in auct.ex testamento, colum.2.uer. sed pone,C.de secun. nup.Dec.cons.206.col.2.Ripa in alleg.quæst.61. colum.2. (de quo late quo que ponit Ioann. de Garonibus in d. auct.
1413 ex testamento,notab. 11.) † idem quoq; uidemus in uxore quæ non priuatur dote ꝓpter adulterium si maritus sciuit, & tacuit secundum Bal.& Doctor.in l.fi.C.de adult. Bartol.Bald.Ang.& alij in l.rei iudicatæ, §. hæredi.ff.sol.matr.Ale.cons.189.uol. 6. Bermondus de publicis concubinarijs, in Rubr.de adulter.nu.72.& ante (Ioann.de Garonibus, in dicta aut.ex testamento,nu. 38. Curt.iun. in d.3.q.col.2.) pariter ergo donans si uiuēs tacuit uidetur remisisse iniuriam sibi factam per donatarium, propterea successor suus
1414 non debet ulterius eum molestare. † limitatur nunc ista conclusio, quando donator donationem reuocare non potuit, uel quia ingratitudo sibi nota non fuit, uel repētina morte præuentus, impeditus fuit eam reuocare:tunc enim donantis hæres potest experiri, ita uoluit Ioann.Andr.Anch.Imo. cæterique Cano.in d. c. fi.Rom.& Alex.in l.rei iudi. col.2.ff.solu. mat.Faber hic,& Ripa qui dicit esse comm.in d.q.61.col.3. (sicut & alios citat,& sequitur Cur.iun. in tract. de feu. 4.
1415 par.q.2.ad fi.) † fundatur ratione,quia nō potest uideri remissa ingratitudo ex taciturnitate defuncti,qui agere non potuit propter ignorantiam uel aliud impedimentum, argumento l.mater decedens, ff.de inoff. testam. & leg.fin.C.de anna.excep. nil mirum si hæres suus potest ad reuocationem agere, (& secundum hanc distinctionem scientiæ, uel ignorantiæ ponit idem Cur.Iun.in feudo loquens in dicto tra.de feu.4.par.q.2.nu. 156.
1416 † Secundo limitatur conclusio prædicta negatiua ꝓcedere quando donator mortuo donatario ingrato uellet agere ad reuocationem tradita iam re donata donatario uiuenti.non enim posset hæredes ipsius donatarij molestare,secus autem si rem non tradidisset donatario,& hæres donatarij sgeret contra donantem ad eius præstationem :posset enim

enim donans excipiendo de ingratitudine donatarij recusare tradere rem donatam, licet uiuente donatario tacuisset. ita pulcare uoluit Anch. in c. fi. eo. & post eum Barb. colum. 15. Cur. Iun. in tracta. de feud. 4. par. q. 3. ad fi. dicens hanc limitationem ad feudū
1417 porrigi posse. † Quæ bene iustificatur ex eo, quòd in exceptione tractatur de retētione quæ facilius conceditur, l. per retentionē, C. de usur. l. 2. ubi Bal. not. 3. C. de fideicōm. Dec. in l. inuitus, §. cui damus, ff. de regu. iur.
1418 † & exceptiones omnes fundantur in æquitate, & ex ea proueniunt, l. qui æquitate, & ibi glo. ff. de do. except. Bart. in l. si unus, §. pactus ne peteret, colum. 3. ff. de pact. ubi dicit, quòd æquitas est mater exceptionum.
1419 † Federic. de Se. conf. 90. casus talis, quidā clericus, colum. 3. Signor. conf. 139. casus, colum. 2. uer. & quòd hoc, Azo in summa de exce. in fi. & Arct. noster, in §. j. inst. de exc. quos refert, & sequitur Decian. respon. 41. nu. 55. uolum. 3. bene dixerunt omnes exceptiones
1420 esse fauorabiles. † Nisi forte secus esse dicamus in exceptione præscriptionis quæ odio sa reputatur, quia qui se fundat ex tempore dicitur inniti circumuentioni temporis, §. uolumus, in Auct. de his qui ingre. ad appellat. not. omnes in c. j. quo temp. mil. diciturque præsidium temporis, in Aut. ut eccle. Romacirci med. & contra naturalem æquitatē, gl. & ibi commendat Angel. in l. j. ff. de neg. gest. Cald. consi. 5. de rebus eccl. non alie. Abb. cōsil. 71. colum. j. uolu. 2. & Marf. singul. 376. de quo tamen uidendus est idem Ang. in l. sequitur, §. si uiam, ff. de usuc. Fel. & Dec. in cap. ex parte, 2. ff. de off. dele. Fel. in Rub. de præscrip. Balb. in tract. de præscr. prima par. q. 5. princ. & Iaf. conf. 72. in fi. uol. j. postquam nō est ma
1421 teria nostra. † Igitur ad eam redeundo cū donatarius fuerit ingratus donatori, suggerit æquitas, quòd sicut illi agenti ad consequendam rem donatam potuisset donator eidem exceptionem ingratitudinis obijcere; pariter eandem possit opponere contra illius hæredes qui repræsentant personam donatarij defuncti, §. j. in Auc. de iureiu. à mori præst. ubi dicitur unam quodammodo esse personam hæredis, & eius qui in eum transmittit hæreditatem, quam regulam pluribus exor-
1422 nat Marf. singu. 475. † subdens eam adeo esse ucram, quòd si quis promisit de suo dato & facto uel faciendo tantum, nihilominus tenetur etiam de facto illius cuius est hæres, ut uoluit Bar. in l. si seruus, 2. in prin. & ibi gl. ff. de condic. fur. Bal in l. fi. C. de act. emp. &
1423 Alex. conf. 118. uol. 6. † Tertio limitatur conclusio de qua supra de reuocatione donationis ad hæredes donatoris non transitoria locum non habere, quando reuocatio fit in ultimo casu dictæ legis fi. C. de reuoc. donat. uidelicet ob pacta donationi imposita p donatarium non adimpleta, id enim ius ad hæredem quoque donantis transmittitur, ut tenent Bal. Aug. Alber. Salycet. & alii, moti, qa non fit eo casu reuocatio propter ingratitudinem, sed propter pacta non seruata, prout etiam dicit And. Sicul. in c. fi. colum. 3. eo. tit. & Abb. prior eo. sequitur Constant. Rog. in l. donationes, §. species, nu. 15. ff. eod. & pro hac opi. facit dicta l. fi. in fi. ubi dicitur, quòd talis reuocatio fit aduersus ipsum, qui ingratus esse dicitur, sed isto casu cessat ingratitudo, merito secus esse debet in eo quam in cæteris in quibus hæredi ius reuocandi nō da-
1424 tur. † huic tamen opinioni Ripa contradicit ibi q. 63. propter generalitatem textus. item quia inter maximas causas ingratitudinis est pacta non seruare, ut inquit Bald. consil. 18. notissimum est, uol. j. ubi citat ad hoc illum text. qui exemplificando ingratum donatarium, ponit illud de inobseruātia pactorum, prout perpendit idem Rip. q. 58. & præter ipsum confirmatur ibi [*donatorem præfatis malis ab ingrato donationis acceptore affici,*] appellat enim donatarium ingratum, diciтq; eum afficere præfatis malis donatorem, inter quę mala ponitur inobseruantia pactorum,
1425 † quæ includitur sub illis uerbis, præfatis malis, præcedentium relatiuis, ut de uerbo præ dictis, tradit Bar. in l. j. §. hoc edicto, ff. de postu. & in l. talis scriptura, §. si. ff. de le. j. Dec. consi. 465. nu. 8. & 9. cum similib. ā me cumulatis, cōs. 251. nu. 18. quo fit, ut in fine quoq; dicens tex. [*aduersus eum qui ingratus esse dicitur*] inobseruantem pacta comprehendat, merito cum hoc quoque casu dicatur don. propter ingratitudinem reuocari, tale ius non debet ad hæredem transmitti, sicut nec in a-
1426 lijs casibus. † (ego uero defendendo communem limitationem Doctorum diligentius Ripa, considero quòd quando reuocatio fit ex illis quattuor causis expressis in dicta l. fi. talis reuocatio nititur sola legis auctoritate, sed quando reuocatio fit ob conuentiones non adimpletas, talis reuocatio fit auctoritate legis, & ex fide non seruata p eum qui promisit, & conuenit tale quid facere, uel obseruare, posteaque defecit ac fidem fefellit, quod est graue, l. j. ff. de consti. pec. unde talis reuocatio debet hæredibus donatoris & aduersus hæredes donatarij compete-
1427 re tanquam fortior primo. † Quia fortiora sunt quæ duplici iure nituntur his quæ dūtaxat uno, in Auct. de cōsan. & ut. fra. & in §. sed hodie iunc. gl. supra de adop. & duplex funiculus plus operatur quam simplex, auc. ita que, C. commu. de succ. not. in l. Balista, ff. ad Tre. Rol. à Valle, conf. 15. nu. 69. uol. 3. conf. 52. num. 5. uol. 4. dixi, conf. 569. num. 89. ponitque Decia. respon. 92. num. 5. uol. 3. unde posito, quòd utrobique uersetur ingratitudo, quia tamen in quattuor primis casibus il

la

la solum habet fomentum legis, in vltimo ue
ro legis & conuentionis non seruatę propte
rea surgit aperta differentia, quòd in illis nō
fiat transitus reuocationis ad hæredes dona
toris contra donatarium, uel eius hæredes:
1428 in eo uero posteriore casu sit secus. †unū
tamen non prætereo, quod in feudo ponit
Cur. Iun. in d. tract. de feu. 4. par. q. 9. colum.
3. postquam namque determinauit hæredes
domini, qui uiuens tacuit uasallum mole-
stare non posse, subdit sibi multum repugna
re dictum singulare Baldi, in dicta l. fi. uolen
tis, quòd quādo donatio reuocatur propter
pacta non seruata, ius reuocandi transit ad hę
redes, nam in feudo uidetur semper illud re-
uocari propter pacta non seruata si bene re-
spiciatur forma iuramenti fidelitatis, in tit.
de for. fid. & de no. for. fid. unde si reuocatio
donationis ob pacta non seruata fit per hęre
des donantis, pari modo feudum per hære-
des domini deberet reuocari posse, quando
reuocatio fit propter pacta non seruata, cu-
ius oppositum tenent omnes communiter:
nec de hoc anfractu sciens Curt. Iun. aliter se
extricare dixit esse cogitandum numquid il-
1429 lud singulare dictum Baldi sit uerū. †ego
uero cum Baldo residens in terminis dona-
tionis, ut passim recepto, dico non idem iu-
ris in feudo dici debere propter diuersitatē
rationis, quæ impedit argumentum procede
re, ut per Euerardum in cēturia sua, loco 12.
col. 8. uers. 1. casu, nam in feudo regulariter,
& sui natura uasallus cum iuramento pro-
mittit esse fidelis Domino secundum capi-
tula fidelitatis, de quibus in titulo de forma
1430 fidel. & sequenti. quæ plura continent. †&
ultra tenetur ad annuam præstationem siue
recognitionem Domino faciendā sub pœna
priuationis feudi, ut Innoc. & alij pleriq; uo
luerunt, quorum sententiam sequitur, & de-
fendit Curt. Iun. in tract. de feud. 4. par. causa
39. priuationis, nu. 78. de cuius ueritate nūc
non discutiam uelut extra rem nostram. igi-
tur cum uasallus in multis oneretur, subleuā
tur ipse & hæredes sui, ut si defecerit ī aliquo
dominusq; eo uiuente nil dixit, hæredes ua-
salli molestare non posit, aut si dominus prę
decesserit illius hæredes uasallum inquietare
1431 non possint, †quia qui in uno grauatur in
alio debet releuari, l. secundū naturā, & ibi
Dec. & Cagn. ff. de reg. iu. at in donatione re
gulariter donatarius nec iurat nec quicquā
promittit donatori, propterea cum subleue-
tur in hoc, debet in alio grauari, iuxta regu
lam legis, eum qui, cum ibi no. ff. de iure iur.
ut pacta, quę per accidens interuenerunt, nō
seruando priuari possit rebus donatis ab hæ
redibus donantis qui tacuit dum uixit, aut
donatario præmoriente sui hæredes priuari
possint, & ita mihi dicendum uidetur, quod
melius cogitanti cuiq; studioso relinquo.

1432 † Non omitto quoque, quòd Ripa in d. l.
fi. q. 63. post discussum articulū, numquid ob
pacta non seruata donationis reuocationi
sit locus per hæredes donantis contra dona-
tarium, uel per donatorem contra hęredes
donatarij prędefuncti distixit,) quòd si fiat re
uocatio per condictionem ob causam ex ca-
pite causæ non secutę, tunc id hæres quoque
donantis facere possit: si uero agatur condi-
ctione ex illa l. fi. secus dicendum sit. quam di
stinctionem ponit ad unguem prior eo Fulg.
ibi monens, vt agens caueat, quo medio agat
uel ob ingratitudinē, uel cōdictionē ob cau
sam, & sic opiniones concordantur, & uis
erit in modo practicandi, quæ distinctio procedit præsupposito, quòd donatarius conuē
ta non obseruans non dicatur ingratus, cu-
ius tamen contrarium supra determinaui.
1433 † sed utcumque sit, si in libello agens ad
reuocationem donationis narrauerit de pa-
ctis donationi insertis, quæ promisit donata
rius & ea nō seruauit, propterea uenit dona
tione priuandus condictione ex lege. si tamē
adiecerit clausulā salutarē, petens de pręmis
sis iustitiā sibi fieri, iux. text. in c. cū dilectus
de ordi. cogni. uel plenius, ut procuratores
nostri Ferrarienses dicere consueuerunt, su-
per quibus omnibus, & singulis aliqua con-
clusione particulari non attenta petit idem
procurator, dicto nomine sibi ius fieri, & iu-
stitiam ministrari, utique dato, quòd donata
rius pacta non seruans ingratus dici nō pos-
set, & propterea condictione ex l. fi. C. de reu.
don. quæ respicit ad ingratitudinem, conueni
1434 ri non posset: †nihilominus libellus acto-
ris sustinebitur ex alio capite causę non secu
tæ, quod ex narratis colligitur uirtute dictæ
clausulæ, & super eo factis probationib. po-
terit obtineri, iuxta doctrinam singularem
Calder. in dicto c. cum dilectus, referentis, se
ita de facto obtinuisse, dat exemplum si quis
in libello narrauit respicientia petitorium, &
possessorium, conclusionem vero fecit in pos
1435 sessorio. † nam licet alias debeat attendi
conclusio libelli, non autem narratio, c. super
litteris, de rescr. Bar. in l. Aurelius, §. idem quę
sijt, ff. de lib. leg. not. omnes, in l. j. ff. de eden.
& in l. certi condictio. in prin. ff. si cert. peta.
tamen adiecta dicta clausula, probationibus
que factis in petitorio super eo poterit ferri
sententia & in eo obtineri, idemq; post Cal-
der. tenet Abb. in d. c. cum dilectus, & in cap.
pastoralis, col. j. de cau. poss. & pro. & Ias. in
l. naturaliter, §. nihil commune, col. fi. ff. de ac
quir. possess. quare sic & in casu nostro dicen
1436 dum erit.) †In eadem glo. ibi [*sed donatio*]
habes ex gl. quòd donatio facta liberto, solo
obsequio non præstito reuocatur, l. 1. C. de
reuoc. don. ubi tex. rationem ponit (dicens:
[*nam qui obsequijs suis libertatem patronorum prouocauerunt, non sunt digni, quòd eam retineant, cum*

caeperint

ceperint obsequio negligere, cū magis in eos liberalitas collata ad obsequium inclinare deberet quam ad insolentiam erigere.]) confirmaturque, nam li-
1437 bertus posito, † quòd patronus nihil ei donauerit iure naturali patrono tenetur ad operas obsequiales, l. si non sortem, §. libertus, ff. de condic. indeb. igitur à fortiori facta sibi donatione per patronum debet ei libentius obsequi, quod si nō fecerit velut ingratus pri
1438 uari debet donatione sibi facta. † secus tamen est in libertate secundum hanc glo. quæ solo obsequij non præstiti uelamento nō reuocatur, l. solo, C. de liber. causa, quod interpretatur ibi glo. de obseqnio non necessario: alias secus ueluti si captiuus erat patronus, uel fame laborabat, & in neutro subuenerit ei libertus, (cuius opinionis mihi fuisse uidetur Connanus in Comment. suis iuris ciuilis, lib. 2. cap. 7. col. 3. & 4. ubi postquam dixit Vlpianum, in l. j. ff. de iure pat. retulisse uarias pęnas quibus ingrati liberti plecterētur

Libertas à re uocetur solo obsequio nō præstito.

1439 subdit Connanus inter eas † unum supplicium non contineri quo nullum iustius esse potuit, ut reuocentur in seruitutē. sic enim patronis fit satis quibus peccatum est, & qui peccauit libertus digna pœna affligitur, postea uero Diocletianus & Max. Imperatores uoluerunt ingratos libertos in seruitutē redigi, l. qui manumittuntur, C. de oper. lib. etiam si militantes fuerint, ut Theodosius, & Valent. rescripserūt, in l. fi. C. de libert. & eor.
1440 libe. † quare concludit Conna. quòd postquam ingrato liberto seruitutis est pęna cōstituta, putat maiores grauioresque causas fuisse necessarias ad eum condemnandum in gratitudinis, idque esse cur Diocleti. & Max. in dicta l. solo, rescripserunt solo obsequij, non præstiti velamento datam libertatem rescindi non posse. qua propter Connan. sensit opinionem glo. nostræ, quòd propter obsequia non necessaria, ut in non assurgendo patrono, nec ei reuerentiam præstando liberta te non priuentur liberti, nec ob id in seruitu
1441 tem redigantur. † ego uerò licèt hæc ingeniosa sint, & a tanto uiro tamquā facundo Iureconsulto prolata, idem dicendum) puto in obsequio non necessario, ut non assurgendo, nec reuerentiam pręstando patrono, moueor per tex. in §. j. in fi. in Auct. ut liber. de cætero. ubi dicitur, quòd liberti [*debitum honorem manumissoribus reddant, ut non denuo, & libertate, & bona natione cadant tanquam indeuoti, ingratique conuicti, & à lege damnati: erunt nam que ita perpetue liberi, & ingenui si manumissoribus, eorumque filijs inconfusam, & liberam suam uenerationem, & reuerentiam, deuotionemque seruauerint quibus uidelicet conseruatis numquam ad priorem relabentur fortunam.*] patet igitur ex illo textu libertum per omissionem reuerentię circa patronum libertate priuari, tametsi nō agatur de obsequio necessario, (neque graui, & pon
1442 deroso. † quod suadent illa uerba, inconfusam, & liberam suam nenerationem, & reuerentiam deuotionemq; seruauerint, nā nō assurgēdo, caput non detegendo, genua non flectendo, nec similes actus reuerentiales exhibendo patrono, non uerificarentur illa uerba tam geminatē per Imperatorem prolata ad denotandam magis, atque magis mentem suam enixam fuisse, quòd omnino liberti sint reuerentes patronis nedum in necessarijs officiosi, iux. no. in l. Balista, ff. ad Trebell. Bart. in l. cum scimus, C. de agri. & cens. lib. 11. Dec. cons. 185. nu. 10. Soc. iu. cōs. 133, nu. 4. uol. j. cum simil. per Menoch. cons. 63.
1443 nu. 13. † Confirmatur ex uerbo liberam, iuncto sequentibus, quod idem importat ac si dictum fuisset, sine ullo impedimento, & contradictione. gl. in cle. dudum, in uerbo, libere, de sepult. & in cle. fi. de ętat. & qualita. Dec. cons. 131. in prin. Ale. in l. si mihi, & Titio, ff. de uerb. obl. Rui. cōs. j. nu. 21. uol. j. De-
1444 cian. respon. 41. nu. 14. uol. 2. † idemq; denotat, quod absolute, Soc. cons. 170. col. 5. uolum. 2. Paris. cons. 26. nu. 26. uol. 4. Menoch. cons. 192. nu. 9. at si libertus impune posset recusare patronum uenerari, reuereri, deuotionemque seruari, pateretur super his patronus impedimentum ac cōtradictionem, nec uerificarentur illa uerba, liberam suam uenerationem, reuerentiam, deuotionemq; seruauerint, propterea sub illis uerbis actus prædicti contineri debent & eos non exhibendo liberti debent seruitutem incurrere ,
1445 pet amissionem libertatis sibi datæ. † Secundo nec me in hanc quoq; sententiam trahit Constant. Imperator, in l. 2. C. de liber. & eor. lib. ubi dicit, quòd [*si manumissus ingratus circa patronum suum extiterit, & quadam iactantia, uel contumacia ceruicem aduersus eum erexerit, aut leuis offensæ contraxerit culpam, à patrono rursus sub imperio, ditioneque sua mittatur.*] negari namque non potest quin leuis offensæ culpa contrahi dicatur per libertum, non assurgendo, nou reuerendo, nec ei debitū ho-
1446 norem præstando. † nec mihi placet intellectus glossatoris ad illū tex. quòd loquatur de leui offensa in faciendo, ut eum cōcordet cum l. solo, C. de li. causa. quam, intelligit de offensa in non faciendo, quia suus intellectus repugnat illis uerbis, & quadam iactantia, vel contumacia ceruicem aduersus eū ere
1447 xerit. † nam uerbum cōtumacia, denotat absentiam personę, l. contumacia, cū ibi nor. ff. de re iud. sicque libertus absens a patrono non curabat eum, nec faciebat, quod debebat, sed illud omittebat, propterea dū subdit [*aut leuis offensæ contraxerit culpam*] pariter
1448 in omittendo debet intelligi, † quia una pars alternatiuæ declarat aliam, l. j. & ibi Bartol. Soc. & alij, ff. de rebus dub. Ias. in l. si is q. pro emptore, num. 49. ff. de usuca. Soc. consi. 81. num.

13.num.9.uolum.3.Dec.consil. 95. colum.j. Menoch.consl.122.nu.3. quare patet ex prędictis hanc opin.contra glossam nostram, & Connan. loco memorato, neriorem reddi.

1449 † Non omitto tamen, quod Constant.hic ad finem,me taxare conatur, quia stante inductione mea quam feci,de dicto §.j.in Auc.ut liber de cętero.sequitur,quòd sit correcta d. l.solo.quod Imperator non dicit correctioq; tacite fieri non dicitur,l.pręcipimus, C. de app.unde subdit aliter intelligi debere dictũ §.primum,uidelicet, quòd si domini cum libertate remiserunt ius patronatus,nihilominus seruare debent eis qui ad talem eos perduxerunt honorem,omnem reuerentiam, & hoc, quod uocatur obsequium, deinde subdit,Quin etiam abstineant aut manibus aut insidijs,aut alijs ex quibus liberti tale quid agentes, rursus & seruitutem sustineant, & restituantur priori conditioni, secundum de his scriptas leges, & sic uult Imperator, idem seruandum quãdo remissum fuit ius patronatus, quòd olim secundum leges seruabatur, quando non erat remissum, sed olim ex solo.obsequio non ualde necessatio non reuocabatur in seruitutem libertus, dicta l.solo ergo nec ex dicto tex.dici potest, quòd hodie sit aliquid innouatũ circa hoc. quod uero postea dicit in fine,debet intelligi secundum superius dicta,cum prącedẽtia declarent subsequentia, l.si seruus pluriũ,in

1450 fine, ff. de legat.j. † ego uero talem sensum Constantini probare nõ possum, quem tamen pręsensit glo. in uerbo qua propter. dicens, quòd breuiter omnia repetit quę dixerat à principio constitutionis,nam post quam locutus fuit de libertis, quibus remissum fuit ius patronatus redigendis in seruitutem,si omnem reuerentiam patronis non pręstiterint, subiungit similitudinem inter donatarios, & libertos dicens, [*sir nullum penitus ingratum esse circa donationem permisimus, licèt fuerit bene natus, sed donationes infirmas pronuntiauimus, quomodo patiemur manumissorẽ qui ęqualis patri circa libertum factus est ab eo aliquid pati malignum,aut iniurias forsitan asperas, & inde centes seu plagas, aut maxime intolerabilia sustinere dispendia,si quid horum legitimis probationibus conuicerit se passum,qui libertatem dedit, uel eius filios post prędictas probationes,libertũ in priore restitui-*

1451 *mus habitu.*] † pondero primum circa similitudinem, quam facit Imperator donatarij cum liberto, quòd dicit nullum penitus ingratum esse circa donatorem permisimus,nam dictio nullum,uelut uniuersalis negatiua quoscũque donatarios complectitur, l.is qui 200.& ibi Bartol. & cęteri, ff. de rebus dub. & potentius negat quam affirmatiua affirmat,glossa, Castren.Imo. & scribentes in l.hoc genus, ff.de condit. & demonst. Menoch.consil. 181. numero 78.Alciat.Re-

1452 spon. 52.nu.13. † tantoquè magis, quòd illi reperitur adiecta dictio penitus,quę pręcisa est,nec limitationem recipit,aut modificationem, Ange.consi.31.uiso laudo, colum. fi. Alex.in l.qui usumfructũ,ff.de uerb. oblig. Dec.in auct.qui rem, colum. fin. C. de sacro sanct.ecclesi. consi. 137. colum.j.consi. 401. colum.2.cum similibus per Tiraquell.in l. si unquam,uer.reuertatur,nu. 87. C.de reuoc. donat.& ego dixi,consi.179.num.14. ut ergo bona similitudo sit inter donatarios,& libertos,sicut omnes donatarios includit tex.pariter omnes liberti comprehendi debẽt,siue remissum fuerit eis,siue nõ ius patronatus.

1453 † Secundo pondero dum subdit Imperator [*quomodo patiemur manumissorem qui ęqualis patri circa libertum facti ab eo aliquid pati,*] nam si patronum ęquiparat patri, sine dubio debet ei libertus eandem reuerentiam pręstare quam filij parentibus pręstare tenentur, l.parentes, ff. de in ius uo. Tertio considero dum Iustinianus non uult pati manumissorem a liberto iniurias indecẽtes pati. quę uerba proprie conueniunt honori, reuerentię,ac deuotioni,de quibus subdit,patronis

1454 à libertis pręstandis. † Quarto considero illa uerba [*aut maxime intolerabilia sustinere dispendia*] illa namque dictio maxime,includit idem iuris esse debere si sint tolerabilia, ut reuerentiam non pręstare, licet in eis esset magis dubium iuxta naturam dictionis maxime,quę casum magis dubitabilem,includit,& exprimit minus dubitabilem glossa in l. illud, ff.ad leg.Aquil.Corn.consi.69.colum na 2.uolum.j.Soc.iun.consi.30.nu.41.& consil.180.num.71.uol. 2.dixi post alios, in l. q se patris,nu. 121.C.unde lib.quare sensus Imperatoris fuit nolle pati, quod patroni patiãtur aliquid tolerabile, uel non a libertis sub pęna seruitutis incurrendę.unde posito, quòd in fine repetat quę supradixit,satis est,quòd supra dixit de reuerentia pręstanda per libertos patronis sub pęna seruitutis incurrẽdę.sola uis est ita tenendo,scrupulusq; respõdendi, ad l.solo,C.de lib.causa, quam secundum hæc dicit Constant. tacite corrigi, ne-

1455 quaquam dicendum,cui cõsentio. † quoniam Diocl.& Maxi.fuerunt auctores legis, qui manumittuntur,C.de oper.libertorum, & dictę leg.solo.unde non est credendum, quòd primo loco uoluerint ingratos libertos ad seruitutem redigi,secundo uero loco secus, ideo nouo sensu ac intellectu facile sedari potest dicta l. solo. nam sciendum est, quòd ad hoc ut libertus uelut ingratus in seruitutẽ redigendus sit,oportet id à patrono probari.casus est in l.2.C.de libet.& eorum lib.ibi [*si in iudicio,uel apud pedaneos iudices patroni querela exorta ingratum eum ostendat*] idemque confirmat Iustinianus in dicto §.j. in Auct. ut liberti de cętero. ibi [*si quid horum legiti-*

legitimis probationibus conuicerit se passum, quilibertatem dedit uel eius filios post prædictas probationes libertum in priore restituimus habitu.] debet igitur patronus speciem ingratitudinis probare, nec ante libertus seruitutem incurrit ex allegatione patroni, uel eius querela, prout in casu dictæ legis, solo, contingebat; ubi dicitur, quòd, solo, obsequij non præstiti uelamento data libertas rescindi non potest, patronus enim asserebat libertum obsequiū sibi non præstitisse, & ob id eum redigere uolebat in seruitutem, non tamen id probabat, cui respondetunt Imperatores illi, quòd
1456 † solo uelamento obsequij non præstiti idest prætensione, uel assertione, solo inquā idest sine probatione, iuxta naturam dictionis solo, cæterorum exclusiuę. l. secunda, §. primo, ff. de usu, & hab. capitu. quæsitum, de uerborum signifi. Dec. in l. secunda, columna secunda, C. de bon. poss. contra tab. libertas data rescindi non potest sicque patrono asserenti tantum non esse credendum, nec dubitatione carebat ille textus, nam cum patronus sic assereret, multum fidei, & auctoritatis uidebatur habere. l. si duo patroni. in princi. ff. de iureiur. contrarium tamen determinarūt Imperatores in illa rescissione libertatis, quæ est res in æstimabilis. l. libertas. ff. de regu. iuris, nòn autem dixerunt, nec dicere uoluerunt, quòd si probatum id esset, non deberet libertas rescindi, nam quòd rescinderetur eo casu decisum erat in dicta l. secunda. C. de liber. & eorum lib. & hic est nouus, & peregrinus intellectus dictæ legis solo, a nemine, quem uiderim sic explicatæ, tu uero lector optime pro tua diligentia cogita.
1457 bis.) † Postremo sumit argumentum glo. nostra, quòd ijsdem de causis feudum reuocari possit a uasallo per dominum quibus donatio per donatorem hic reuocatur, (quā regulam quoque præmittit Cur. Iun. in tracta. de feud. quarta parte, numero 77. uersiculo, trigesima octaua causa, quam que dicit ꝑ illum textum firmare Aluarotum, in capitulo primo, §. prædictis, quæ fuer. prima causa benef. amit. & ratione, quia eadem æquitas, quæ cadit in exhæredatione, matrimonij solutione, & donationis reuocatione, pariter in-
1458 surgit in priuatione feudi, † merito pari passu debent ambulare, quia ubi eadem ratio, idem ius statui debet. l. à Titio. ff. de uerborum obliga. l. illud. ff. ad leg. Aqui. l. finali, C. ad leg. Fal. cui & alteram rationem possumus aggregare,) cum uelut donatio quædā feudum reputetur. capitu. primo, in quibus causis feud. amit. tradit Bald. & Ias. in usibus
1459 feud. numero septimo. † non omitto tamen, quòd Iacobus de Belui s. quem refert Aluar. in dicto §. prædictis. dicebat illum textum non probare, sed solum probat causas specificatas præmissas fore iustas, & rationabiles idque plenius confirmat Cur. Inn. loco citato dicens, quòd ille textus solum dicit, & intendit demonstrare, quòd causæ, quæ ibidem fuerant enumeratæ erant iustæ causæ priuationis feudi, & eo utitur argumento, quia si uideantur causæ exhæredationis, repudij, & reuocationis donationis, reperietur, quòd causæ ibidē enumeratæ sunt tales ex quibus lex permisit exhæredationem, repudiū, & donationis reuocationem, non tamen ex hoc generaliter uult tex. quòd omnes aliæ causæ ex quibus potest fieri exhæredatio, repudiumā donationisque reuocatio, sint etiam sufficientes ad priuationem feudi, & maxime illæ circa quas contrarium est decisum, uel quæ non respiciunt iniuriam Domini, uel quia non cōueniunt materiæ feudali, & ita residet Cur. Iun. cogitandum tamen relinquens, quia ut concludit hæc est ardua difficultas ad quam
1460 scribentes non aduertunt. † Sed ego puto quòd ille tex. bene probet regulam prædictā quoniam post enumeratas quasdam causas reuocandi feuda subdit, [*prædictis modis beneficium debere amittere tam naturalis, quam ciuilis ratio suadet, quæ potest colligi si quis nouam constitutionē iustas exhæredationis causas enumerantē, & alias constitutiones ueteres iustas ingratitudinis etiam repudij causas quibus matrimonia rectè contracta soluuntur, & donationes iure perfectæ reuocantur subtiliter scrutatus fuerit,*] si enim tex. arguit. de causis ingratitudinis, exhæredationis, repudij & donationis reuocandæ ad reuocationem feudi, datur intelligi, ꝙ sicut ex alijs æque grauibus, & ponderosis præter enumeratas inducuntur exhęredationes, fiunt repudia, donationesq;
1461 reuocantur, † ex illis pari modo feuda reuocari possint, alias argumentum, uel illatio de prædictis ad feudum bona non esset uelut de diuersis ad diuersa. l. Papi. exuli. ff. de min. l. si. ff. de calum. cum sim. cum prędicta fierent & reuocarentur ex aliis causis præter expressas, feudum uero nequaquam. Confirmatur nam tex. ampliando materiam reuocandi soubda subiungit, [*sed quia natura nouas deproperat edere formas, potest multis modis contingere, ut aliæ emergant causæ quibus uideatur iuste dimi posse feuda ideoque iudex solers & discret. & æquitati obsecundare solicitus cuncta subtiliter dispensās prouideat, si quid fuerit antiquioribus causis similis seu maior, ut proinde sciat utrum beneficium sit amittendum an ni-*
1462 *hilominus retinendum.*] † Si enim tex. ad reuocandum feudum ex alijs causis emergentibus præter expressas ampliatiue procedit, dici debet, ꝙ ex illis quibus exhæredationes inducūtur, repudia fiunt, & donationes reuocantur, feuda quoque reuocētur. alias inducta ad augumentum, diminutionem operarentur, qđ non conceditur, sed contrarium. l. legata inutil. ff. de adi. leg. Soc. consi. 38. col. 1. uol. j. Dec. consi. 364. nu. 3. Io. Iaco. de Leonar. inter consilia Bruni. cōsi. 117. nu. 274. Menoc. cōsi. 170. nu.

1463 nu. 13. †Sed ulterius dato fine ueri præiu
dicio, q; ille tex. nõ probatet, cum tamen ad
sint rationes æquitatis eiusdem, & feudi,
quod donatio reputatur de quibus supra,
nu. 1457. & sequenti, ille sufficere deberent,
nam tanta uis est rationis, ut perinde mo-
uere debeat animum iudicis, ac si lex scripta
deduceretur, ut uoluit Andr. de Isern. in pro
1464 fæud. † unde Ias. in l. quotiens, C. de
de rei uend. post Aristo. dicit, quòd legẽ quæ
rere quando ratio naturalis est in promptu,
mentis & intellectus arguit imbecillitatem.
sequitur Albanus, Reuerendiss. Card. in trac.
de potest. Papę, parte 2. nu. 99. & ego non in
uno, sed plurib. locis uidelicet, cons. 7. nume.
95. cõs. 61. nu. 25. & cõs. 276. nu. 45. tenendo
igitur regulam prędictam ea fane uenit in-
telligenda, si uasallus) sciẽter patronũ offen
derit, uel in cã, supinaq; fuerit ignorantia. se
cus si casu, uel prẹter animũ, c j. qb. mod. feu.
1465 ami. ubi gl. Bal. & alij. †sic & in donatione
constitutũ est, ut ignorãter, & pręter animũ
donatio nõ renocetur, ut ponit Ripa, in l. fi.
q. 21. C. de reu. don. sequuntur Mod. Galli in
1467 consue. Paris. §. 30. q. 41. †& in uxore ui-
demus quæ propter adulterium priuatur do
te si sciẽter, & dolose id fecerit, secus si igno
ranter, nisi tamen ignorãtia fuerit crassa, pro
ut tradit Bermon. de publi. concub. in Rub.
1468 de adult. nu. 71. † (& ratio prædictorũ est
quia animus, uoluntas, & propositum distin
guũt maleficia, l. qui iniuriæ, ff. de furt. l. quod
Rei publicæ ff. de iniu. l. j. C. ad leg. Cor. de
sicar. cum similib. per Mars. cons. 91. nu. 7. &
cõs. 96. nu. j. unde si uasallus, donatarius, aut
uxor ignorauit debet excusari, quia non ha
1469 buit animum peccãdi. † quod uerò dictũ
fuit de supina siue crassa ignorantia, licet ad
instar scientiæ sit punibilis, gl. in c. fi. §. ut au
rem uer. scienter, de off. del. in 6. & post eam
Domi. glo. in Cle. j. uer. scienter, de confess. &
ibi Guil. Laud. & Card. Flor. Fel. in c. à nobis
col. j. de exce. Francus in cap. ut animarũ. ult.
not. de consti. in 6. Mars. in l. qui falsam, ff. de
fals. & in l. j. §. cum latrones, col. 3. ff. de quęs.
1470 †Tamen id cum quodam temperamento
uenit intelligendũ, ut non omnino sicut sciẽ
tia, sed leuius sit punienda, ut scribit Luc. de
Pen. in l. 1. col. 3. in prin. C. de colo. illi. li. 11.
quem sequitur Tiraq. in trac. de pęn. cau. 13.
ad fi. dicens crassam, & supinam ignorãtiam
puniendam quidẽ, sed non tam seuere, quam
scientiam, quoniam huiusmodi ignorantia
sufficit ad excusationem doli, l. j. in fi. ff. si ag.
uecti. quam ad id citat Bal. cons. 98. ego prę-
suppono, ante fi. nu. 3. ipsumq; Tiraq. pariter
1471 ego secutus sum, cons. 345. nu. 52. †sed af
fectatam ignorantiam quam. s. sibi asciscit
delinquens ne deliquisse uideatur grauius,
aut saltem ęque puniẽdam sicut sciẽtiam pu-
tat ibidem Tiraq. per eã quæ supradixit, in 6.
causa, de ebrio qui se de industria inebriauit
ut se excusaret a crimine, quod in ebrietate
uolebat pattare. si. n. ipsa ebrietate facinus
aliquod perpetrauerit, ex eoq; uel impunita
tem, uel pęnę diminutionem postularet, non
esse illi quoquo modo parcendum, cum non
in culpa solum sit, sed in dolo. idq; plures alij
uoluerunt, ut Bonifac. in tract. de malefi. in
Rub. de insul. & percuss. ad fi. Carrer. in prac.
Crimi. §. circa, nu. 25. & Petrus à Plaza, in epi
to. delictorum, li. j. c. 31. de quibus memini
confirmando, in l. ut ulm, nu. 319. ff. de iust. &
1472 iur. †Quare redeundo ad casum nostrum
si uasallus aut donatarius aliquam causam
commiserint aduersus dominum, uel dona-
torẽ dignam priuatione feudi, uel donatio-
nis, sed ignorantia iusta deducti, sine dubio
uenient excusandi, & de æquitate non debe-
bũt in pęnam caducitatis incidisse, gl. & Do-
cto. in c. fi. loca. Bertran. cons. j. nu. 38. uol. j.
Gozad. cons. 56. nu. 10. dixi, cons. 22. nu. 22.
1473 †si uero ignorantia crassa, & supina fue-
rit, licet soleat obtinere uim scientiæ, ca. j. de
postu. prela. cum alijs citatis per Rom. cons.
340. ad fin. sequitur Mars. in l. qui ignorans,
nu. 18. ff. ad leg. Corn. de fals. Ceph. cons. 350.
nu. 6. & puniri debebit, non tamẽ ita seuere
sicut sciens, ut prædixi. quare prætermissa pę
na priuationis feudi, uel donationis ordina
ria, recurri debebit ad extraordinariam iudi
cis arbitrio inferendam, arg. l. j. in fi. ff. de iu-
re deli. si uero ignorantia fuerit affectata ue
luti, q̃ cũ sciret Vasallus aut donatarius in e-
brietate alios contumelijs factorum, uel uer
borum afficere, nec eis ullam reuerentiam
pręstare, dedita opera, ut dominũ, uel donata
rium male tractaret uino sic abusus fuerit
immoderato, quòd ebrius factus eum conui
cijs aut etiam factis fuerit insecutus, utiq; di
gnus erit priuatione feudi, uel donationis
sicut si sciens, & sobrius id fecisset p superius
dicta, quę bene notanda sunt.) Et ex his fauẽ
te Deo ac immaculata Virgine, sit finis huic
§. primo, & subinde huic titulo (die 10. Octo
br. 1580.) cum satis abũde donationum ma
teria sit pertractata, (longeq; plenius quam
prior illius editio fuerit primo Venetijs, de-
inde Lugduni anno 1525. & Basileæ, si quæ
nunc scripsi cõferãtur cum scriptis eo t pe.)

FINIS RVBRICAE, PRINCI-
cipij, & §. primi, de donationibus
in Institutionibus Iusti-
niani.

HIPPOLYTI RIMINALDI

I. C. FERRARIENSIS

In Titulum, Quibus alienare licet, vel non:

SVMMARIVM.

CCEDENTI mihi nunc ad interpretationē tituli, q b. alie. licet, uel non, occurrit glossella pri. supplēs Rub. licet non sint
1 dñi, ut ĩ littera declaratur, †sed
diminute, quia nec totam Rubricam, nec totum textum attingit, quod enim dicit, licet nō sint domini, respicit illa uerba Rubricæ, q b. ali. licet, & §. primū, ubi dicitur de creditore nō domino, q̃ pt alienare pignus mō ibi relato, at posteriora uerba Rub. uel non, gl. nō attingit, nec textū in prin. & in §. nunc āt. ubi de marito, & pupillo dominis loq̃tur q tamē alienare nō possūt, & ita residet hęc gl. q̃ licet passim nō hēatur ĩ impressis libris
2 †eā tamen referre uolui, q inde q d utilitatis nobis adferatur, sicut. n. quādo text. ē dubius Rub. ꝓbat qualiter sit intelligēdus, ut ē gl. q̃ not. Bal. ĩ l. pe. C. ne lic. ter. pro. col. 2. uersi. ormō, cū si. p Ale. Dec. D. meū Rim. & alios, in l. j. ff. si cer. pet. & idē seq̃tur Ale. cōs. 13. col. 5.
3 uo. 3. & Are. noster in proę. Insti. †uersa uice dū Rub. nostra sit dubia dicēs, Quib. ali. licet uel nō, q a nō exprimit quales sint, tex. noster ꝓbat qualiter sit intelligēda uidelicet, q ali. licet nō dominis; ut creditorib. nō licet aūt
4 alie. dominis ut maritis, & pupillis. †idq; bene iustificatur, q a cum Rub. ponatur ad designandū illud q̃d ĩ nigro cōtinetur, & uideatur hēre relationē ad nigrū, ut utrūq; dicit Dec. ĩ d. l. j. co. 2. cōuenit, ut à nigro sumat interpretationē, & fidē, auc. si q s ĩ aliquo, & ibi no. Ale. Dec. Ias. & D. meus Rim. C. d edē. ubi dicūt, q si unū instr. hēt relationē ad aliud, nō ꝓbat nisi relatū exhibeatur, & quatenus ĩ eo
5 cōtinetur. †Hac gl. sic utiliter expedita ad aliam tex. trāseo primam ĩ ordine q̃ cōtinuat ĩ hūc modū Rub. supra dictū ē qūo q s efficitur dominus iure gēt. uel ciuili, at hic intendit tractare d̃ quadam specialitate, q̃ cōtigit cōtra eos q dominia rerū acq rūt. (adde, uel nō acq rūt, ut cōprehēdat totam Rub. & textum de utroq; loquētē.) generale. n. est vt q dominus est possit alienare, & qui dominus non est alie. nō possit, at hic in specialib. casibus cōtigit cōtrariū, & ĩde seq̃tur, (vt addam Continuatio.
glossę)

Glossę.) & hi quib. alienatur acq̃rũt, uel non
acquiruut, nam si creditor illis alienat, acqui
runt si maritus aut pupillus nequaquam.
6 † Secundo modo continuat Are. dictum est
supra de alienatione facta per usucapionem
uel donationem, nunc dicit per quos aliena
tio fieri possit, & per quos non, quę cõtinua
tio peccat in exemplo usucapionis, nam do-
minus cuius res usucapitur, uel pręscribitur
non alienat, sed inde causatur acquisitio prę
sidio temporis suffulta, supra de usuc. in si.
priu. & habetur in Auth. ut eccle. Rom. circa
medium. imò quandoque contingit usuca-
pio contra absentes, & ignorantes, & ideo
ualde dominis est nociua, l. unica, C. de usu-
7 ca. transfor. † dum uero subdit Aret. in secũ
da parte,) nunc dicit per quos alienatio fieri
possit & per quos non, intellige contra re-
gulas iuris commnnis, ut ex continuatione
Nicolai de Neapoli recte colligitur: inquit
enim, quòd ex quo inter modos transferẽdi
dominium, est aliquãdo alienatio facta à nõ
domino, vt in §. j. infra eo. aliquando vero nõ
transfertur dominium etiam per alienatio-
nem factam a domino, ut in princip. & in §.
nunc autem, merito ponitur hic titulus.
8 † Sentit enim Nicol. totum hoc esse cõtra re
gulas, ut denotat dictio aliquãdo, qua utitur
quę ponit regulam in contrarium, l. aliquan
do, ff. ad Velleia. Christophor. in primo not.
& Corn. cons. 41. nu. 2. uol. 2. ubi citat inter a-
lia textum nostrum. (quod etiam confirma-
tur ex dictione quãdoque, illi sinonima, quę
pariter significat regulam esse in cõtrarium
ut not. infra quibus mod. re contra. oblig. in
princ. cum alijs per Alberic. in Dictio. Gra.
respon. 2. nu. 24. uol. j.) Tertio modo conti-
9 nuat Faber, & Christophorus. † supra uisum
esse quemadmodum dominia quęruntur,
nunc quemadmodum quęsita alienantur: ef
fectus est enim dominij, ut liceat uẽdere, &
obligare, l. fructus rei, ff. de reg. iur. quę cõn-
tinuatio in eo deficit, quòd respicit tantum
primam partem Rubricę, non etiam secun-
dam: merito tene pręcedentes continuatio-
Quęstio 10 nes, ut supra declaratas. † Expeditã continuã
pulchra. tione sequitur unum, quod opponi potest
aduersus hanc Rubr. uidelicet, quòd super
indubitabili sit proposita. expeditum enim
est dominum alienare posse, §. per traditio-
nem, supra de rer. diuisi. & in re sua esse mode
ratorem, & arbitrum, l. in re mandata, C.
mand. adeo, ut etiam culpa in reb. proprijs
non obsit, l. etiam, §. 1. & ibi no. Bal. Imo. Ca
11 str. & Alex. f. fol. ma. † (hinc dixit elegãter gl.
in l. j. C. de inof. dõu. quam sequitur Decian.
resp. 39. nu. 41. uol. 2. q̃ nõ solũ quis põt bo
na sua donare, sed et in mare proijcere et in
pręiudicium filiorum, vel aliter abutendo, l.
sed & si lege, §. consuluit, in uer. dum se abu-
ti putant, ff. de pet. hęr. Cra. conf. 217. nu. 1.
12 † iustum etenim est unicuiq; sua cõmittere,
l. nemo exterus, C. de Iude. Ias. in l. j. colum. fi.
post medium C. qui test. tac. poss. & in l. ne-
mo potest, col. 8. uers. tu adde, ff. de le. j. Ceph.
13 cons. 307. a d fi.) † contra uero clarum est, nõ
dominum alienare nõ posse, c. nemo plus iu-
ris, de reg. iur. in 6. l. nemo plus, ff. eod. & ibi
Dec. Cagnol. & alij, ff. de acquir. rer. dom. l. si
filius, C. de don. merito superfluum uidetur
proponere, quibus liceat alienare, uel non,
cum memini sit hoc incognitum. Sensit hoc
obiectum Glossella Rubricę quam supra re-
tuli addens, licet non sint domini, ut in litte
ra declaratnr significare uolens hic tractari
de non domino cui licet alieuare, ut in §. j. de
creditore, quod est dubitabile & contra re-
gulam supra deductam. parique modo (licet
glo. non dicat) hic tractatur de domino cui
non licet alienare, ut in princip. de marito,
& in §. nunc autem, de pupillo. quod etiam
dubiũ est, & contra iura priore loco citata.
14 † unde Teophil. & Balduinus hic elegãter di
xerunt, quòd illa uerba tex. ibi [*accidit aliquã do*] indicant hoc titulo contineri noua quę-
dam themata, nam re uera nouum est eum,
qui dominus fit alienare non posse, cum di-
ctum sit, nihil tam naturale esse quam ratam
haberi uolũtatem domini rem suam in aliũ
transferre uolentis, dicto §. per traditionẽ.
Rursus est nouum, eum qui dominus non sit
posse alienare, cum regula iuris dicet nemi
nem plus posse in alium transferre quam ha-
15 beat, l. nemo plus iuris, ff. de reg. iu. † (& qui
nihil habet nihil dare potest, c. Daibertũ, j.
q. 7. & nemo dat, quod non habet, c. quomo-
do, de consecrat. distinct. 4. prout hic in cre-
ditore uidemus, in §. j. & tradit Dec. in dicta
16 l. nemo. † & licet Vlpian. in l. non est, ff. de ac
quir. rer. dom. dixerit nõ esse nouum, ut qui
dominium non habeat alteri dominium pręe
beat, subijciens creditoris exemplum, tamẽ
uenit intelligendus nou esse nouum idest so
lum, & unicum casum cum plures sint alij, q
bus non dominus trãsfert dominium, quos
prosequitur glo. 2. in §. j. & in l. traditio, ff. de
acq. rer. do. nouum tamen est respectu regu-
lę contrarię, cuius causa dicitur esse speciale
secundũ glossam ibidem in dicta l. non est.) Quãdo
17 † Secũdo uidetur adhuc opponi posse, quòd seruan-
hęc Rubrica fuerit ordine prępostero pro- dus or-
posita, textus enim primo loco loquitur dẽ do uel
illo cui non licet alienare, secundo uero de il non.
lo cui licet id facere. at Rubrica peruerso or
dine hęc designat contra l. quotiens, ff. de
usufruc. & l. 2. §. prius, ff. de uulgari, & pu-
18 pillari. († is enim qui pręcedit in ordine
censetur principaliter contemplatus, l. ge-
neraliter, §. quid ergo, ff. de fideicommiss.
lib. l. cum pater, §. pen. ff. de leg. 2. Dec. cons.
408. nu. 8. unde si pater & filius confessi fue-
rint q d. recepisse, pater q̃ pcedit i ordine cẽse

tur principaliter consideratus Bologni. consil.44.col.11.uers.cum igitur,& Decia. Resp.
19 49.nu.26.uol.2.) † ad hoc motiuū dici pōt φ ubi actus celebratur in materia,super qua est facta certa iuris dispositio, in dubio reducere dēmus illum actum ad iuris dispositionem, nec simpliciter attendere ordinem uerborum,ita declarat Imo. per illum text. in l.
20 necenim,ff.de soluti. †hinc uidemus in praxi sustineri libellum in quo petitur cogi reū ad soluendum & ipsum condemnari.cum.n. certa sit iuris dispositio, nempe quòd condēnatio precedat executionem,l.j,C.de exe.rei iu.ideo illa uerba libelli reducuntur ad iuris dispositionem per transportationem uerborum,ut declarant Ang.& Imo.in dicto l, nec enim,Bar.in d.l.j.late Ias.& Ale.in d.§.prius.
21 † parique modo procedit,quod tradit Bart. in l.Gallus,§.j.nu.7.ff.de lib.& post. de testatore qui nepotem suum primo instituit,secundò uero filium illius patrem,nam intelligitur secundum iuris ordinem, & necessitatis uoluisse filium preferri nepoti,nō autem prout est scriptum,sequitur Ruin. cons.186. col.fi.uol. 2.sic enim uicedum est in casu nostro,cum enim ista Rubr. sit facta super hoc textu,in quo est certa iuris dispositio,primo quidem de illo cui non licet alienare,secūdo de illo cui licet,debemus hanc Rubricam reducere ad huius iuris dispositionem per trāsportationem uerborum,non attēto eorum
22 ordine.†Non obstat l.quotiēs,& §.prius,de quib.supra,quia procedunt ubi uoluntas seu dispositio est dubia,secus si certa prout in casu nostro:tunc enim non attēditur ordo scripturæ,ita Bar.per illum tex.in l. quidā, ff. de pecu.leg.& in d. §. prius, & post eum cęteri,
23 Imo.in d.l.nec enim . († Secundo potest ērresponderi,quòd cum casus in textu nostro propositi sint extraordinarij, uidelicet eōtra regulas iuris, sciētes compilatores, quòd in extraordinarijs ordo est ordinem non seruare.c.qualiter,& quando,secundo,de accu.& confirmat Hier.Gigans,cons.96.nu.7.posue
24 runt Rubricam preter ordinem tex.†Postremo quoque dici potest, quòd ordinis defectus est considerabilis quādo est, magni præiudicij:tunc enim dicitur esse de forma.at secus ubi non est præiudicialis:dicitur enim tali casu uoluntatis at in primo necessitatis,ita Bart.in d.§.prius,&post eum cęteri,Bero.cōsil.87.nu.37.vol.3.at ordo tex.nostri talis est quia tractare prius de domino,qui non potest alienare qualis est maritus, quam de nō domino qui potest alienare qualis est creditor,non præiudicat alicui mercē uoluntatis est,ideo si compilatores in Rubr. non seruarūt hunc ordinem, parum refert,& ita cess
25 sat oppositio secunda.) † Tertio loco potest opponi contra hanc Rubricam quatenus in plurali dicit. [*quibus alie. licet*] cum tamen in textu de una tantum persona det exemplum, uidelicet de creditore, male uidetur igitur in plurali concepta numero,qui saltē duos requirit, l.ubi numerus,ff.de testib.(l.fi. ff.ad Treb. c.pluralis,de reg.iu.in 6. Castr.in pol.casu,cons.219. num.1.uolum.j. Decian. Respon.61.num.14.uolum.2.) sed ad hoc dici potest compilatores, in plurali locutos habito respectu ad not.per glo.in §.j.ubi ponit de iudice, fluminis,& alijs qui possūt alie-
26 nare sicut & creditor, † sicut enim extrauagans redacta in uolumine statutorum, non dicitur amplius extrauagās,ex quo est incorporata secundum Bald. in auct.habita, in fi. C.ne fil.pro pa.Ias.in l.cum prolatis,col. 3.ff. de re iud. (& plures alios citat Bero. consil. 92.nu.35.uol.j.) ita hæc exempla personarū quæ possunt alienare, redacta per glosā sub hoc titulo,non ut separata, sed eius pars reputari debent,merito Rubrica bene loqui-
27 tur in plurali.†Secundo dici potest, quòd ubi dispositio facta in plurali nō potest in pluribus uerificari, seruari debet in uno, ut tradit Abb. cons.65. secundo dubio , uol. 2. dicens, quòd ordinatio testatoris facta de pluribus filiabus maritandis,seruari debet in una superstite cęteris mortuis,sequitur Dec. cons.50.col.j.Grat.cons.12.num.2,hæc ergo Rubrica facta in plurali seruari debet in persona creditoris tantum in textu posita, alijs
28 in eo non expressis.†Tertio quoque dici potest,quòd ubi pluralitas respicit plures effectus resoluitur in singularitatē, l.falsa,§.fin. & ibi Bar.ff.de cond.& dem.& in l.si.seruus, §.si plurium, ff.si quis cau.ubi sequitur Alc. Angel.cons.265.dictum legatum,Dec.cons. 50.colum.2. Rube.cons.85. nume. 6. sed ista pluralitas respicit plures effectus, hoc est diuersas res, & earum alienationes, ergo resolui debet in singularitatem perinde ac si creditor,& aliæ personæ fuissent singulariter
29 expressę. († Quarto,& ultimo potest annecti, quòd aliquando ex præsumpta mente disponentis,pluralitas resoluitur in singularitatem, ut per Bal.& alios,in l. j.C.de condi, inser.sicut in lege municipali qua liberis masculis extantibus excluduntur fęminæ. non enim est ratio cur uno existente,excludi nō debeant,& plenius confirmat Alciat.& Petrus Rebuff.in l.non est sine liberis, ff.de uer
30 borum significat. † propterea bene Bart, in dicta l.j.dixit pluralitatem siue pluralem numerum uerificari in singulari,quando in omnibus est par ratio, sequitur Dec.consilio 471.nume.8.consil. 484. nume. 3. & consil. 532. nume. 6. cons. 562. numero. 3 . & Decian. Respon. 62.num.3. uolum.2, at hic in personis enumeratis in §.j.glo. secunda, præter creditorem tantum in textu expressum, quæ non sūt dominæ,& tamen alienare possunt , sicut & potest creditor, subest eadem

Pluralis numerus qñ uerificetur in singulari.

uel

uel par ratio,propterea pluralis numerus ru
33 bricæ uerificari potest insingulari. † Proba-
tur assumptum,creditor enim potest aliena-
re pignus, uel ex uoluntate debitoris,ut dici
tur in §.j.qui obligationi consensit,vt inquit
Alberic.in l.traditio.ff.de acqui.rer.do.uel ex
facultate sibi per Imperatorē concessa in me-
ram negligentiam debitoris pignus recupe-
rare nolentis,ut habetur in l.fi.C.de iure do-
34 mi.impetr.† Iudex uero, qui licet non sit do
minus iudicando potest alienare.l. 2.ff. si ex
nox.causa.& infra,de offi.iud.in fi.ea ratione
suffultus est, quia factum suum reputat factū
partis.l.si ob causam,& ibi not.Bal.C.de euic.
& ego dixi.in l.j.numero 531. C. qui admi.&
flumen,quod dominium non habet, illud in
alium transfert per alluuionem. l. ergo. §.al-
luuio.ff. de acq.rer. dom.quoniam prout ibi
subijcitur flumina censitorum uice fungun-
tur,idest iudicum, qui uni auferunt & alij dāt
dominium secundum glo.merito subdit tex.
quòd ex priuato in publicum adducunt,& ex
35 publico in priuatum.† Rursus Imperator nō
est dominus rerum particulariter,sed in uni-
uerso tantum, ut tradit Bar.in l.j.§.per hanc.
ff.de rei uen.& in extrau.qui sint rebel.in uer.
totius.Ias.in l.cunctos populos,colum.2.lect.
pri.C.de sum.Trin.Alber.& Cagno.in procе.
Digestorum, in prin. num. 20.& tamen alie-
nat donando,uel uendendo.l.bene a Zenone.
C.de quadr.præscri.quod ea ratione constitu
tum est, quia solutus est legibus,& Imperiali
priuilegio fungitur in eo casu, & sine cuiusq;
iniuria id facit, cum recursum concedat do-
minis infra quadriennium aduersus patrimo
36 nium suum,uel fiscum, † quo lapso negligen-
tiæ suæ non est succurrendum.l.non enim.ff.
ex quib.cau.ma.l.ueteres, in fi.ff.de iti.actuq;
priu.cum simili.per Guid. Papæ.q.473.circa
37 med. Alex.consi.105.ad fi.uol.5.† debet enim
sibi imputare, qui sua negligentia se excludit
d.l.ueteres, in fi. quinimo tacite censetur re-
nuntiare, qui sua negligentia permittit labi
tempus assignatum ad actum expediendum
Calca.consi. 25. colum. 13.in prin. pluraque
id genus cumulat Ceph.consi.235.nume.22.
38 † Quod uero pertinet ad prælatum qui rerū
ecclesiæ procurator est,& non dominus,capi.
secūdo,de don.& tamen potest alienare,auct.
hoc ius porrectum.C.de sacrosan.eccle.id nō
simpliciter procedit,sed multis concurrenti-
bus, & in specie consensu monachorum,un-
39 de de eorum uoluntate dicitur alienare. † Tu
tor quoque qui rerum pupillarium habet ad
ministrationem.l. tutor. ff. de furtis. non ta-
men est dominus, licet habeatur loco domi-
ni.l.interdum.§.qui tutelam.ff.eo. quatenus
habet potestatem alienandi, habet eam limi-
tatam. l. non omni,multoque magis,in l.lex
quæ tutores. C.de admi. tut. quare fomento
40 legis, & ex causis id agit. † Item procurator
habens liberam administrationem licet non
dominus potest alienare,uelut ex eius uolun
tate.§.nihil,supra de rer.di. Idem de seruo pe-
culium habente, qui licet non sit dominus,
res tamen peculiares potest alienare.l.si con-
uenerit,in fi.ff.de pig.act.quia domini nō in-
terest,cum prius deduci debeat,quod ei debe
tur.l.depositi. §. fi. & l.peculium. ff.de pecul.
unde patet discurrendo singulos casus præ-
missos infra in §.j. per glos. 2. relatos adesse,
uel eandem, uel parem rationem inter eos,&
casum creditoris in tex. positum, propterea
pluralis numerus rubricę nostræ uerificari
potest in singulari, & sic in persona credito-
41 ris.) † Vlterius dicunt hic quidam Moderni
Germani,quòd explicat Imperator in hoc ti
tulo partem diffinitionis dominij, quod est
ius perfectę disponendi de re corporali, nisi
lege, uel conuentione prohibeatur,ut tradit
Bar.in l.si quis ui.§.differentia.ff.de acq.poss.
quem sequitur Alex. ibi,Bal.in l. fęminæ.§.fi.
C.de secun.nup. Sal.in l. traditionibus. C.de
pact. obstat enim marito, pupilloque lex in
42 disponendo de rebus suis.† Conuentio uero
debitori in disponendo de pignore. ego ue-
ro quoad debitorem pertinet dico id ex tex-
tu non probari,cum dumtaxat de creditore
loquatur,imo debitor potest inuito credito-
re pignus uendere sibique de pecunia recep-
ta soluere, quod debebat. eumque ad exhibē-
dum cogere præstita cautione. l. quamuis.ff.
de pig.act.l.a diuo Pio.§.sed & illud.& ibi no.
Ias.ff.de re iud.Negus.in tract.de pignor.pri-
mo membro 6.partis,num.23.merito falsum
est dicere, quòd de pignore disponere non
possit.Et per hæc Rubrica sit expedita.

SVMMARIA SVPER
Principio.

1 *MARITVS dicitur dominus dotis.*
Genetiuus importat dominium.
Secundum proprietatem.2.
3 *Obligatio alienationis præambulum.*
4 *Alienatio plus refert,quam obligatio.*
Et proprie dicitur quando dominium transfertur.
5 *Pignus manet in bonis debitoris.*
6 *Prohibitio alienationis contra ius commune non im pedit pignoris obligationem.*
Quod declaratur, quando procedat.23.
7 *Consensus mulieris in alienatione.*
Vel obligatione dotis quare non ualeat.8.9.
9 *Prohibitio alienationis publicum respiciens,uti fauo rabilis interpretatione est adiuuanda.*
10 *Statutum deferens præmium capienti bannitum lo cum habet,sit bannitus alium bannitum ceperit.*
11 *Dictio aliquando,denotat regulam in contrarium.*
12 *Fauori inducto ob publicam utilitatem renuntiari non potest.13.*
24 *Alienatio fundi dotalis prohibetur mixta ratione dotis,& mulieris.*

15 *Consensus mulieris, & patris sui non sufficit ad alienationem fundi dotalis.*

16 *Dos est patrimonium filiæ.*

17 *Fauori inducto propter fragilitatem mulieris renuntiari non potest.*

18 *Alienatione prohibita censeri quoque debet prohibita obligatio, quod declaratur procedere in materia fauorabili, secus in odiosa.* 19.

20 *Prohibitus alienare censetur prohibitus facere actũ ex quo sequi possit alienatio.*

21 *Alienare rem prohibitus nec de illa potest compromissum facere.*

Nec eam, ut propriam eximere. 22.

24 *Prohibitio alienationis sui natura dicitur odiosa.*

Nec facta, filijs extenditur ad nepotes.

25 *Extensio fit in correctorijs ex ratione scripta.*

Secus si dispositio sit correctoria, & pœnalis. 26.

27 *Maritus dicitur dominus fundi dotalis.*

Campegius, & Rogerius secus. 29. 32.

Distinguentes, ut per eos. 31.

Quod & Io. Sicardus sensit. 33.

Auctor uero se remittit.

28 *Vendicatio datur domino.*

29 *Rem in bonis alicuius esse uel eius esse, dominum differunt.*

30 *Possidere quid, & esse in possessione differunt.*

31 *Dos dicitur in bonis mariti.*

Et æstimatæ dominus est.

Sicut & inæstimatæ.

34 *Maritus prohibetur alienare dotem.*

35 *Lex Iulia resistit alienationi fundi dotalis, & quomodo* 39.

36 *Lex dicens, non possit, dicitur actui resistere.*

Idem si dicat non potest, contra Barto. 37.

Qui citatur etiam contrarius. 38.

40 *Alienatio prohibente lege facta dicitur inutilis, & pro non facta.*

Nec ciuilis nec naturalis nascitur obligatio. 41.

Et semper reuocari potest. 42.

43 *Maritus prohibetur per l. Iuliam hypothecare fundum dotalem.*

Quod an superfluum fuerit, declaratur.

44 *Alienare prohibitus censetur etiam prohibitus compromittere.*

44 *Maritus olim per legem Iuliam non poterat alienare dotem inuita muliere, obligare uero non poterat etiam illa uolente.*

Rationem reddunt Christophor. & Aldobrand. 45.

Quam refellit auctor.

Aliã uero considerauit Iacob. de Arena, & Alberic. 49.

Quæ nec placet auctori. 50.

Sed & aliam ponit Theophilus. 55.

A quo pariter dissentit auctor. 58.

Et in ea differentia concludit legem Iuliam irrationabilem fuisse, propterea fuisse per Iustini. correctam. 59.

45 *Melius est partem patrimonij uendere quam pignori incumbere.*

Et quando declaratur. 49.

46 *Decretũ iudicis stricti iuris est, nec similia nec minora comprehendens.*

Et si fuerit interpositum ex causa partim uera, & partim falsa, penitus annullari debet, eodem numero, quæ communis est. 47.

48 *Actus irritatur si quid ex substantialibus omittatur.*

48 *Induciæ concessæ præter tempus, in tra quod poterant concedi, non ualent etiam infra illud.*

49 *Pecunia de facili non reperitur sine usuris.*

50 *Ratio non generalis non tenenda.*

Et ut impulsiua non est magnifacienda. 51.

Quod est ubi decisio legis est generalior. 52.

53 *Vsura dicuntur rapinæ.*

Animas, quæ deuorant.

Et usurarius plus diligit pecuniam quam Deum. 54.

56 *Mulier facilius se obligat quam alicui donet.*

Prohibetur fideiubere, non alienare. 57.

58 *Intellectus legis, si ego ff. ad Velleia.*

Nec procedit in muliere nupta. 59.

60 *Lex licet iniqua, seruanda.*

Donec tollatur aut corrigatur. 61.

62 *Principi parendum, cuius exemplum datus.*

63 *Mulier consentire non potest alienationi nec hypothecæ fundi dotalis.*

Nec mariti consensus ei nocet. 64.

Nec & patri mulieris. 65.

Quod ampliatur. 66.

67 *Lex Iulia prohibebat alienationem rerum dotalium duntaxat Italicarum.*

67 *Leges debent esse generales.*

Et omnibus esse communes, ut exemplis ostenditur memoratu dignis. 68.

Cum sequenti. 69.

70 *Dotalis fundus proprie dicitur inæstimatus.*

71 *Fundus simpliciter æstimatus in dotem datus potest alienari.*

Et de ratione 72.

72 *Aestimatio in dubio facit emptionem.* 73.

Cuius rationem reddit Rubeus. 74.

Sed malum, ut ostendit auctor. 75.

Et meliorem reddit. 78.

75 *Actio dicitur inanis, quam debitoris excludit inopia.*

76 *Qui non habet, quod reddat, eius periculo nihil est.*

77 *Litibus, & expensis uexari, graue damnosumque reputatur.*

78 *Pretij mentio denotat emptionem.*

79 *Aestimatio rei dotalis facit emptionẽ, quod ampliatur, licet data fuerit pro quãto periti per partes electi eam æstimabunt.*

Secundo, quando iudex faceret æstimationem partibus annuentibus. 83.

Tertio licet maritus promiserit dotem restituere non

non autem æstimationem. 90.
Quarto si primo uiro dos certæ quantitatis sit promissa, secundo secus.
Quinto siue res data fuerit præsens, uel in absentia.
Quod rationibus confirmatur. 93. 100.
Limitatur uero, quando fundus ab initio datus fuit inæstimatus, sed postea sic. 101.
Secundo, quando pretium non esset condignum ualore fundi, uel rei dotalis. 109. quam restringit Didac. & male.
Tertio, quando uir non erat soluendo. 112.
Quam Didacus damnat, sed auctor defendit.
Quarto, quando data fuit electio mulieri petendi rem, uel æstimationem. 117.
Quinto, quando extimatio fuit incerta, ut quia maritus dixit, reddam tibi extimationem. 130.
Sexto, quando aliter ex uoluntate partium coniecturata præsumendum foret. 134.

80 *Sententia lata per peritos electos a partibus transit in rem iudicatam, nec retractari potest ex alijs probationibus contrarijs.*
Secus in electis a iudice. 81.

82 *Iudicis factum reputatur factum partis.*

83 *Iudex tres extimationes peritorum discrepantes potest simul cumulare, & in tres partes diuidere, quarum una sit pro uera extimatione.*
Sed Alciatus contra. 85.
Cui non acquiescit auctor. 87.

84 *Conductor petens remissionem unius anni compensare debet ubertatem aliorum annorum cum illo sterili.*

85 *Intellectus l. si decem. ff. loca. 86.*

87 *Taxatiua subintelligitur in summis.*

88 *Iudex ex officio debet extimare ualorem de quo nõ constat.*

89 *Quantitas incerta arbitrio boni uiri certificari potest.*

91 *Dos est quid uniuersale.*

92 *Pretium loco rei succedit in uniuersalibus.*

93 *Relatiuum, quam facit relationem cum omnib. qualitatibus suis.*

94 *Maritus præsumitur se uoluisse conformare cum dispositione legis.*

95 *Contrahentes in dubio censentur uoluisse, quod important uerba.*

96 *Extimatio rei significat emptionem.*

97 *Contractus talis esse præsumitur, qualis apparet in figura.*

98 *Contrahentium uoluntas non præsumitur a uerbis aliena.*

99 *Voluntas ex uerbis cognoscitur.*

100 *Periculum, & damnum rei dotalis extimatæ spectat ad maritum.*

102 *Extimatio fundi dotalis non facit emptionem, quando pecunia fuit ab initio promissa, & in eius defectum datus fundus.*

103 *Nouatio non inducitur, nisi expresse agatur.*

104 *Obligatus tardius minus debere dicitur.*

105 *Obligatio pura, si postea tempus adijciatur, non nouatur, nec ipso iure nec ope exceptionis.*
Et est magis communis opi. 106.

107 *Voluntatis mutatio non præsumitur.*

108 *Conuentionem per secundam primæ non derogatur nisi sit expressum. Et contrarietas sedari possit.*

110 *Verisimile non est quem uelle uendere rem minus quam ualeat.*

111 *Dotis conditio deterior pacto fieri non potest.*

113 *Pretium datum fingi non potest a marito nihil habente.*

114 *Fictio non potest fingere super impossibili, nec locum habere, ubi ueritas non potest.*

115 *Nemo dat, quod non habet.*

116 *Contractus quandoque potius ab effectu quam à uerbis indicatur.*

118 *Mulier data sibi electione potest eligere rem, quam uelit.*

119 *Fœminarum consilium plerunque aduersus propria commoda laborare.*

121 *Emptio nulla sine pretio esse potest.*

122 *Pretium conferri non potest in arbitrium emptoris, & emptio non ualet.*

123 *Socinus, consi. 56. ad fi. uer. imo fortius, uol. 1. declaratur. 128.*

124 *Extimatio an, & quando a lege inducatur in dote.*

125 *Emptio corruit collato pretio in arbitrium tertij, qui non extimauit. fallit fauore dotis. 126.*

127 *Conditio solet retrotrahi.*
Et ea purificata contractus effectum sortitur ac si non fuisset ab initio conditionalis.

129 *Contrahentes non astringuntur collato pretio in arbitrium alterius eorum.*

130 *Extimatio nulla, nullum parit effectum.*

131 *Actu ex nullo, quid fundari non potest.*
Et actus nullus pro non facto habetur. 132.

133 *Nullitatem allegare potest, in cuius fauorem inducitur*

135 *Fundus dotalis, ut sciatur quantum ualet, alienari non potest.*
Et de ratione. 139. 144.
Fallit uolente muliere. 140.
Et est communis, contra quam tenent nonnulli. 147.
Sed auctor sequitur communem. 155.
Declaratur uero procedere si binus consensus mulieris accedat. 175.
Sed auctor reprobat. 176.
Sed præsupposita declaratione an per lapsum decennij præsumatur secundus consensus.
Baldus nouell. quòd sic. 181.
Sed auctor contra post Ripam, quia requiruntur 30. 183.

137 *Conuentio superuacanea reddi non debet.*

138 *Præceptum nugatorium, & superfluum non committitur.*

141 *Argumentum a contrario sensu, ualidum in contractibus.*

Lex

142 *Lex, si extimatis. ff. solu. mat. habet concordantem & quæ illam ampliat in l. si. ff. de pact. dot.* 143. 154.
145 *Media uia eligitur ob rationes incompassibiles.*
146 *Mixtum non trahitur ad simplex in odium, uel incommodum mulieris.*
148 *Inducta ad unum finem non debent aliud operari. Præter eorum intentionem.* 160.
149 *Signorolli considerationes.* 150.
Confutatæ. 165.
151 *Extimatio rei dotalis quando facit emptionem, periculum est mariti.* 171.
Alias secus, si culpa sua non interuenit in deterioratione rei. 152.
143 *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. Non tamen eam dilatat, ut comprehendat ea, quæ alias non facta exceptione non comprehenderētur.* 166.
Nec ubi resultaret correctio iuris. 167.
155 *Intellectus legis unicæ. §. & cū lex. C. de rei uxo. acti.* 156. 157. 159. 170.
156 *Pronomen hoc, est relatiuum ad oculum corporis.*
157 *Taxatiua tantum, est exclusiua omnium aliorum casuum.*
Et habet implicitam negatiuam respectu aliorum. 158.
160 *Legum correctio uitanda.*
161 *Actus contrahentium regulantur ab eorum intentione.*
162 *Alienatio dotis, quando dicatur de intentione mulieris.*
163 *Contractus censentur facti prout de iure communi disponitur.*
Et contrahentes censentur se conformare cum dispositione legis. 164.
168 *Taxatiua non excludit alios casus, qui per alias leges includuntur.*
Nec quando sequeretur absurdum. 169.
170 *Exorbitans lex late debet interpretari, ut minus corrigat ius commune.*
Cuius exemplum statuti datur. 172. 173.
172 *Statutum, quòd maritus non possit relinquere uxori præter usumfructum medietatis bonorum comprehendit etiam legatum alimentorum.*
173 *Statutum parcens homicidium excepto facto fortuito casu, comprehendit etiam fortuitum præcedente culpa.*
174 *Correctoria lex late interpretatur, quando per eā reducimur ad ius commune antiquum.*
175 *Alienatio donationis propter nuptias a marito facta non ualet nisi binus consensus mulieris interueniat, & alia res uiro superfint, ex quibus ei consuli possit.*
Quid autem in dote. 176. 178. *cum seq.*
176 *Diuinatio non conceditur.*
177 *Proprietas uerborum in dubio attendenda.*
178 *Intellectus Auth. sine a me, in si. C. ad Velle. & in corpore in auth. ut immob. ante nup.* 179. 180.
181 *Consensus tacitus inducitur lapsu decennij.*
Quoad acquirendum. 186.
Sed quoad perdendum requiruntur triginta anni. 184.
182 *Mulier, quæ diu possedit hæreditatem, præsumitur eam adiuisse.*
185 *Tempus annorum 30. purgat omne uitium, quod in contractu potuisset interuenire.*
187 *Damnum pati, & non lucrari differunt.*
188 *Fundus spōso datus alienari non potest sicut nec marito datus.* 200.
189 *Magistratus non potest in loco uxorem ducere. Sponsare sic, & de ratione.* 218. 219.
Nec etiam filios suos ibi nubere. 220.
Filias uero secus. 224. *ubi de ratione.*
190 *Mulier uirum lugens sponsa fieri potest uxori nequaquam.* 216.
Cuius ratio ponitur. 226. 227.
191 *Statutum, quòd uxore præmoriente maritus lucretur partem dotis locum non habet in sponsa.*
Et est communis opinio. 192.
Sed auctor sequitur distinctionem Corasii. 193. 194.
195 *Dictio in, denotat intrinsecitatem.*
196 *Statutum Ferrariæ, de dote resti. sol. ma. quomodo procedat.*
197 *Præsuppositum statuti debet uerificari, alias locum non habet.*
198 *Mater suscepta tutela contrahens sponsalia nō reddita ratione non subit pœnas auth. eisdem. C. de secun. nup.*
199 *Iura loquentia de marito locum habent in sponso.*
201 *Priuilegium personalis actionis uxori competens sponsæ tribui placet.*
202 *Dos largo modo dicitur etiam, quando nullum fuit contractum matrimonium.*
203 *Sententia, quæ fauet dotibus amplectenda. Etiam si pro dote pauciores sint opiniones.*
204 *Experientia rerum magistra.*
205 *Mulier appetit uirum sicut materia formam, & magnes ferrum.*
206 *Inspicitur potius quod euenire potest quam præsens si ad illud tendit præsens status.*
207 *Licentiatus, & postea doctoratus præfertur Doctori medij temporis, qui inter licentiam, & doctoratum doctoratus fuit.*
Quæ sententia communis est. 208.
Et saltem procedit quando licentiatus mox insigniarecepit. 210.
Sicut euenit in persona auctoris. 211.
209 *Actus attribuitur principio, quando finis habet necessariam consequentiam ad principium.*
212 *Fundus dotalis putatiue non potest alienari.*
213 *Sponsa non uenit appellatione uxoris, ubi tractatur de odio.*
214 *Statutum de lucro dotis odiosum est.*
Et quòd filia maritata patri non succedat, locum nō habet in desponsata. 215.
216 *Mater contrahens sponsalia non patitur pœnas secundo nubentis.*
217 *Minor annis 25. tutor decerni non potest.*
217 *Mater minor decreta tutrix, & non reddita ratione secundo nubens non patitur pœnas auth. eisdem. C.*
de

de secun.nup.

221 Sponsalia dissolui possunt si postea sponsus, aut spõsa nolit nubere.

222 Connanus laudatur.

223 Magistratus ueterem sponsam ducere potest in uxorem.

225 Mulier a mollitie dicta.

228 Priuilegium prælationis in dote differt à probibitione alienationis dotis.

229 Maritus alienare potest res mobiles uxoris, quæ põdere, numero, mensurave consistunt. 230.
Reprobata ratione Ignei. 232. 233. 234.
Et alia meliore allata. 236.
Idem si uersentur in aliqua specie quæ seruando seruari non potest, ut sunt uestes. 238.
Siue æstimatæ fuerint marito datæ. 244.
Siue inæstimatæ. 245.
Et idem si seruari possint, ut anuli torques, & id genus. 247. 273.
Reiecta opi. glossarum contraria. 256.
Sicut & alia glossa in auct. siue a me. C. ad Vellei. 265.
Et de ratione. 241. 250.

231 Tutor non potest alienare res minoris sine decreto, uinum tamen, oleum, & frumentum secus.

233 Genus perire non potest.

234 Ratio non generalis minus bona.
Et reyci debet cum decisio sit generalior. 235.

236 Res pondere numero, mensuraque consistentes functionem recipiunt in genere suo.
Et quid sit illud hoc dicere. 237.

239 Tutor potest alienare uestes pupilli.
Et in eo Bartolus confutatur a Ripa. 240.

242 Procurator totorum bonorum res immobiles alienare non potest, mobiles uero secus, quæ facile corrumpi possunt.

243 Res una, quando æquiparatur alteri sibi communicantur iura rei ad quam fit æquiparatio.

244 Res mobiles æstimatæ uiro traditæ deteriores fiũt periculo mariti.
Nec liberatur eas restituendo.
Secus de inæstimatis sibi traditis. 245.

246 Maritus in rebus mobilibus ad quid teneatur.

248 Res immobiles ecclesiæ non possunt alienari, mobiles secus.
Nisi noua prouisio legis super his fiat. 249.
Idem de rebus immobilibus, & mobilibus minorum. 251.

252 Quod non mutatur, id stare non probibetur.

253 Donatio propter nuptias immobilium prohibetur alienari, mobilium secus.

254 Intellectus §. & cum lex, in l. unica. C. de rei uxo. acti. 288.

255 Dictio tantum, est exclusiua omnium aliorum casuum.

256 Intellectus l. prima, C. de ser, pig. da. manu.

257 Libertatis fauore multa conceasi.

258 Specialia arguunt regulam iuris communis in contrarium.

259 Regulam pro se habens, dicitur habere fundatam intentionem.

Et illi stari debet nisi probetur exceptio. 260.

261 Ratio ubi militat, lex non dicitur extendi, sed loqui.
Sicut genus comprehendit plures species, ita ratio plures casus. 262.

263 Vsucapio rei dotalis alienatæ per maritum prohibetur.
Et qua ratione. 282.

264 Vsucapi quod probibetur, pariter & alienari.

265 Intellectus auct. siue a me. C ad Vell. 284.

266 Statutum sic intelligi debet, ut aliquid addat iuri communi.

267 Indefinita legis æquipollet uniuersali. 268.
Fallit ubi non est eadem ratio omnium, quæ includi possunt. 290.
Et quotiens absonus intellectus sequeretur. 291.

269 Dictiones uniuersales omnia comprehend

270 Ratio Ignei confutata. 271.

272 Malitijs hominum occurrendum.

273 Intellectus prin. quib. alie. licet.

274 Ratio quandoque per dictum restringitur.

275 Vxor dicitur sub potestate uiri.
Et ob id uelabantur, quando nubebant. 276.
Et amputantes sibi comam puniebantur. 277.
Et qua ratione non poterant eam amputare. 278.

279 Publica utilitas in dote respicit principium quo mulier nubit.

280 Illatio de diuersis ad diuersa non fit.

281 Rationis diuersitas ius diuersum constituit.

283 Agere non ualenti non currit præscriptio.

285 Relatum dicitur in referente cum omnibus qualitatibus suis.

286 Pars una legis declarat aliam.

287 Præcedentia declarant sequentia.

289 Rubrica particularis nigrum generale declarat.

293 Superfluum non dicitur, ubi tollitur dubitatio, quæ fieri potuisset.
Et eo casu multa conceduntur, quæ alias non concederentur. 294.

295 Maritus potest alienare fundum dotalem, quando prouocatur ad diuisionem.
Et de ratione. 303.
Et de exemplis. 312.

296 Diuisio dicitur alienatio.
Et uicem emptionis obtinet. 297.

298 Lex secunda, C. de rescin. uen. l. locum habet in contractu diuisionis.
Licet per sortes, & breuia fuerit facta diuisio. 299.

300 Statutum, quòd soluatur gabella de alienatione locum habet in diuisione.

301 Alienatio quomodo per diuisionem inducatur. 302.

303 Alienatio dicitur necessaria, quando prouocatur ad diuisionem. 309.

304 Diuidere quis inuitus cogitur per iudicem.

305 Alienationis appellatione intelligitur de uoluntaria, non autem de necessaria. 321.

306 Statutum prohibens alienationem fieri in forensem non habet locum in necessaria.
Quid autem si uerbis uniuersalibus loquatur Ambros.

de ratione.383.
Secus de iure canonico.387.
Et est communis opi.
Sed aliqui contra. 390.
Quos auctor taxat tenens communem. 395.
383 *Lex, ubi prohibet actum reijcit iuramentum.*
Exemplum in contractu feneratitio.384.
385 *Accessorium non debet confirmare principale sicut nec illud tollere,uel alterare.386.*
388 *Iuramentum habet uim secundi consensus,sed auctor contra.*
389 *Iuramentum non supplet consensum.*
Et quod seruari debeat, aut quod contractum confirmet,differunt.390.391.
392 *Mulier eadem fragilitate inducitur ad iurandum qua ad consentiendum alienationi, sed contra per auctorem. 404.*
393 *Pactum legis commissoriæ reprobatum in pignoribus,sed quidam contra.408.*
Quos auctor refellit.409.
Rationemque reddit,413.414.
394 *Iurans soluere usuras tenetur soluere,sed postea potest repetere.*
396 *Iuramentum facit actum ualere omni meliori modo,quo potest.*
397 *Intellectus.c.secundi,de pact. in 6.per Alciatum.*
Quem damnat auctor.
398 *Relatio fieri censetur ad id, quod principaliter agitur.*
399 *Iuramentum quomodo firmet contractum.*
400 *Intellectus c.licet mulieres.de iureiur.*
401 *Intellectus auct.sacramenta puberum. C. si aduer. uendi.*
402 *Intellectus c.cum contingat,de iureiu.*
403 *Responsio debet esse,qualis interrogatio.*
405 *Iuramento quis accedere censetur magis deliberate.*
406 *Intellectus c.si dilegenti,de foro compe.*
Et qua ratione procedit ille tex.407.
408 *Alienatio fundi dotalis prohibita principaliter fauore priuato mulieris,secundario uero fauore publico.*
409 *Dictio si,conditionem importat.*
410 *Intellectus c.significante, de pigno.412.*
411 *Rationes si plures sint,et una cesset,nihilominus locum habet dispositio.*
Et quando impulsiua dicatur ratio. 412.
413 *Pactum contra publicam utilitatem non confirmatur iuramento.*
Et quando contractus reprobatur in odium eius cui præstatur iuramentum.414.
315 *Alienatio dotis cum consensu,& iuramento mulieris a marito facta non ualet, quando prius illa promisisset cum iuramento non consentire marito, eam alienanti.*
Quod aliqui dixerunt non procedere si emptor iuramentum ignorauit.419.420.
Sed auctor contra.422.
516 *Nisi mulier id tacuisset animo circumueniendi emptorem.424.*
Iuramentum primum,quando secundum effusset,et illud tollat,& quare.417.
418 *Funiculus duplex plus uno solet operari.*
419 *Ignorantia præsumitur in dubio.*
421 *Intellectus c.intellecto,de iureiu.422.*
422 *Emptori imputandum, qui diligenter non perquisiuit.*
423 *Intellectus l.& liberi.ff.de contrah.emp.*
424 *Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt.*
425 *Mulier si primo,patri uel alteri iurauit,postea cum iuramento consentiat alienationi,primum iuramentum attenditur.*
Secus si sibi ipsi iurauit.
Sed auctor contra.426.
Et de ratione.427.428.
426 *Iuramentum primum si est licitum.secundum est illicitum,ergo primum seruandum.*
427 *Iuramentum sibi ipsi factum,principaliter directũ uidetur in Deum.*
Et insuper ex eo alijs prospectum.428.
429 *Alienatio dotis facta muliere consentiente minore,& iurante,non ualet ob duplex impedimentũ. 430.*
429 *Impedimentum duplex uno fortius est.*
430 *Auct.sacramenta puberum.C.si aduer.uend. procedit,quando contractus non ualet ratione minoris ætatis tantum,secus si concurrit alia ratio inualiditatis.*
431 *Testes inhabiles admittuntur, quando ueritas aliter haberi non potest,& in casu uersamur, quo ex natura negotij uerisimiliter alij non potuerunt occurrere.Secus ubi patiuntur plures defectus. 432.*
432 *Testis amicus regulariter admittitur,nisi præter amicitiam concurrat aliud.*
433 *Probationem; sicut ampliant plura adminicula, ita plures defectus eam annihilant.*
434 *Accusatus admittitur ad reaccusandum suũ accusatorem si suam, uel suorum iniuriam prosequatur.*
Nisi concurrat aliud impedimentum. 435.
Cuius exemplum dat auctor in causa coniugis suæ. 436.
436 *Accusans testes uidetur accusare partem.*
436 *Causa testium dicitur causa partis.*
437 *Coniunctus regulariter repellitur ab accusando.*
438 *Mulier repellitur ab accusando, maxime quando agitur de falso circa testamentum.*
439 Bartholomeus Mirolius laudatur.
440 *Iuramentum unum plures defectus supplere non potest.*
Sed Decius,& alij quidam contra.441.442.
Auctor uero plures casus distinguit.444.
442 *Minor non potest facere diuisionem sine causa.*
443 *Præceptum testatoris factum minori ualet.*
444 *Iurans non contrauenire ratione minoris ætatis,non impeditur alia ratione, puta læsionis contrauenire.*
445 *Remittens defectum ætatis non uidetur alios defectus remittere.*
446 *Iuramentum limitatum limitatũ producit effectum.*
Nec super uno consensum porrigitur ad aliud, in quo consensum non fuit.447.

Minor

448 *Minor iurans simpliciter censetur iurasse non contrauenire ratione minoris ætatis, & est communis opinio.*

449 *Possessio naturalis iuncta cum ciuili perditur per exitum, & quare.*

450 *Iuramentum supplet plures defectus, quando quis iurauit non contrauenire ratione minoris, uel alia quacunque ratione, uel causa. 451.*

452 *Mulier consentiens alienationi cum iuramento non ligatur stantibus filijs ex ea, sed contra de glo. in c. 2. de pact. in 6. 455.*

Auctor uero plures casus considerat. 460. 465. 466.

454 *Filius uiuente patre, uel matre non habet aliquod ius in eorum hæreditate.*

Nec liberatur a satisdatione propter bona paterna. 455.

Nec habet spem de iure probabilem in legitima. 456.

Nisi ut num. 467.

Nisi sit filius Iudæus conuersus ad fidem, qui potest petere legitimam in bonis patris uiuentis. 457.

458 *Filio condemnato propter delictum non potest executio fieri contra patrem etiam respectu legitimæ.*

459 *Pater si uendat bona sua sine fraude, & promittat ea tradere post mortem eo mortuo debentur, ut æs alienũ, nec filius prætextu legitimæ potest impedire quominus soluantur, & dentur.*

Et hic est unus modus priuandi filium legitima sua.

460 *Filij debent ali de re dotali uiuente matre, si non aliunde sit unde alantur.*

Et idem respectu patris. 461.

461 *Pater tenetur alere filios officio iudicis.*

Etiam natos ex damnato coitu de iure canonico. 462.

Adeo, quòd alius, qui eos aluerit potest ea repetere a patre suo. 462.

463 *Pater tenetur alere filium, qui partem suam ludendo consumpsit.*

464 *Pactum, uel renuntiatio filij non ualet ne pater ad alimenta teneatur.*

465 *Nepotes ex filia substitui possunt in dote quatenus transcendit legitimam.*

465 *Iuramentum uxoris non confirmat alienationem dotis in præiudicium filiorum sibi substitutorum.*

Et quando fieret alienatio animo, & ex proposito eos fraudandi. 466.

468 *Iuramentum uxoris confirmat alienationem dotis quando agitur principaliter de præiudicio filiorum cuius exemplum subijcitur, & aduersus Alciatum defenditur. 469. 470.*

371 *Iuramentum mulieris non confirmat alienationem quando ex parte contrahentis cum marito uersaretur turpitudo.*

Cuius datur exemplum si uerisimiliter essent consumpturi pretium uir, & uxor. Idque sciret emptor. 472.

Siue nesciret uideret tamen paratum uenditorem ad malum usum. 474.

473 *Malitijs hominum est obuiandum.*

475 *Alienatio dotis facta, iuramento mulieris ex interuallo adhibito non confirmatur.*

Corneus, & Alciatus, contra quos auctor consutat. 476.

477 *Testamentum usurarij non præstita cautione nullum est ab initio, & etiam prius factum.*

Tamen reconualescit postea per eum præstita cautione.

Vel etiam dimisso procuratore ad eam præstandam. 478.

Vel hæredi præcepto iniuncto.

479 *Minor factus maior potest ratificare contractum nedum expresse, sed etiam tacite interueniente cursu 5. annorum si erat onerosus, uel 10. si lucratiuus inter præsentes, uel 20. inter absentes.*

Et nedum de iure communi, sed etiam stante statuto de contr. minor, respectu ratificationis expressæ. 480.

481 *Iudicium nullum ab initio confirmatur ex iure superueniente ex causa de præterito.*

Nec nouo libello opus est. 482.

483 *Lex, quod in initio. ff. de reg. iur. non procedit concurrente alio adminiculo præter tempus, quod declaratur, quomodo procedat. 485. & 486.*

484 *Tempus nõ est modus inducendæ, uel tollendæ obligationis.*

487 *Iuramentum mulieris non confirmat alienationem dotis stante statuto, quod annullet contractum, & iuramentum.*

Quod periculosum putat auctor. 490. & se restringit, ut per eum. 491.

488 *Contractus ualiditas unde sit.*

489 *Iuramentum potest à parte remitti.*

490 *Statutum non potest annullare uires iuramenti.*

Et est magis communis opinio.

Fallit ex rationabili causa, ut quòd in loco consuetum esset inducere minores aut mulieres ad contrahendum, & iurandum. 491.

Vel quando statutum procederet ultra præsumendo contractum ui metu, uel dolo extortum. 492.

Licet Cur. Iun. communem testetur in contrarium. 493.

A quo recedit, auctor

494 *Cap. cum quid, de reg. iur. in 6. declaratur.*

495 *Alienatio dotis consentiente muliere cum iuramento, in eodem instrumento non firmatur iuramento.*

Quod auctor intelligit si minæ, uel uerbera mariti interuenerint. 498.

Licet non probet maritum consueuisse minas exequi. 500.

Cuius contrarium uoluerunt Abbas, & alij.

Quos damnat auctor. 501.

Vel quando subesset enormis læsio. 504.

496 *Dictum Doctoris intelligitur secundum leges quas allegat.*

497 *Ius canonicum ciuili præualet in materia iuramenti.*

499 *Verbum uis, metum includit.*

501 *Bar. in l. 1. § quia onerandæ. ff. quar. rer. actio. declaratur.*

ratur. 502.

502 Metus probatur ex uerberibus absque eo, quòd probetur personam solitam seruire.
Idemque de minis dici debet.
Et est communis opi. teste Ruino. 503.

503 Quinimo metus arguitur ex precibus patris, uel alterius cui debetur reuerentia.

505 Ius gentium duplex primæuum, & secundarium.
Quæ declarat auctor exemplis.

596 Maritus an sit dominus fundi dotalis. glossæ uoluerunt, quòd sic de iure gentium secundario, de primæuo uero uxor.
Christophorus uero distinxit inter uerum, & fictũ dominium, in primo maritus est dominus. 507.
In secundo mulier. 509.
Zasius uero ex diametro contrarium uoluit. 511.
Et idem Balduinus comprobauit. 512.
Martinus autem rei inæstimatæ dixit maritum de iure ciuili tantum etiam dominum, æstimatæ uero passim. 513.
Igneus uero inæstimatæ rei negauit maritum esse dominum quocunque iure. 514.
Sed ficte tantum. 517.
Campegius, quòd uere, et proprie maritus, & uxor non sunt absolute domini, sed inter eos sit quædam mixtura dominij. 520.
Sed auctor tenet maritum etiam uerum dominum rei dotalis etiam constante matrimonio. 521.

508 Vendicari non potest, quod suum non est.

509 Vxor rebus dotalibus, & mariti utitur.

511 Intellectus leg. in rebus. C. de iure dot. per Zasium.
Quem damnat auctor. 529.
Sicut & alium Ignei. 536.

515 Intellectus leg. quamuis. ff. de iure dot.
Quem confutat auctor. 537.

516 Rem in bonis esse, uel esse dominium, differunt.

518 Verbum uidetur, denotat improprietatem, quandoque ueritatem. 541.

519 Aestimatio facit uenditionem.

522 Verbum est, ueritatem significat.

523 Domini in solidum duo esse non possunt.

524 Intellectus leg. doce. C. de rei uend. per Constan. reprehensus ab auctore.
Sicut & Arij Pinelli. 525.

526 Intellectus leg. in reb. C. de iure dot. per auctorem.
Glossaque ibi pereundem confutata. 527.

528 Dominium de iure gen. primæuo incognitum.

539 Intellectus leg. si constante. §. si maritus. ff. solu. ma.
Et in eo Zasius reprehensus. 531.

532 Contrarietas per distinctionem remouenda.

533 Intellectus leg. denique. §. sed utrum. ff. de minori.

534 Intellectus leg. fi. C. qui pot. in pign.

535 Aedificans, quod ius habeat in materia in suo posita.

538 Inclusio unius non est alterius exclusio, quod alia uia comprehenditur.

539 Intellectus leg. si fundum. ff. sol. mat.

540 Intellectus leg. cum post. §. in dotem. ff. de iure dot.

542 Intellectus leg. Lucius. § idem resp. ff. ad municip.

543 Maritus an possit uendicare fundum dotalem quem uendidit constante matrimonio, contra factum suũ ueniens.
Glossæ, quòd sic, alia uero, quòd ex persona sua non possit. sed uxoris nomine. 545.
Cumanus autem totum contrarium tenet. 546. 547.

544 Quis potest uenire contra factum suum a iure prohibitum propter publicam utilitatem.

547 Vxori non competit actio constante matrimonio.

548 Intellectus c. si quis presbyterorum. de reb. eccl.

549 Maritus potest uendicare fundum dotalem quem alienauit etiam si cum iuramento promiserit non contrauenire.

550 Iuramentum non ligat, quod redundat in præiudicium tertij.

551 Mulier dotem recuperat soluto matrimonio.
Item eo constante si maritus uergat ad inopiam, uel sit bannitus. 552.
Vel uagabundus. 553.

554 Vxor potest instare assecurari dotem suam in pecunia consistentem.
Et si agat hypothecaria potest sibi offerri pecunia per creditores deponenda apud mercatorem ad partem honesti lucri. 555.

556 Fideiussores dotium constante matrimonio non dari.
Nisi maritus uergat ad inopiam. 557.

558 Priuilegium competens uxori uendicandi rem dotalem soluto matrimonio, non competit eius hæredibus, nisi sint filij. 560.
Tolliturque argumento Cumani. 557.

561 Maritus conueniri non potest nisi quatenus facere potest.
Secus sui hæredes extranei.

562 Emphyteusis ecclesiastica transit ad filios, non autẽ ad hæredes extraneos.

563 Vxor in hypotheca præfertur alijs creditoribus si expressa sit, secus si tacita. 566.
Quæ non transit ad hæredes extraneos, sed ad filios sic, eiusdem tamen matrimonij. 564.
Et est communis opi. 565.

567 Maritus conuentus soluto matrimonio rei uendicatione tenetur, ut quilibet possessor in solidum, auctor uero distinguit, id esse uerum si mulier agat ad alias res, præter suam dotem.
Secus si ad rem dotalem. 568.
In quo Imola, & Aret. contradicunt. 569.
Sed auctor priorem tenet opi. 570.

571 Actus sequens ostendit uoluntatem præcedentem.
Et facit, ut ultima uerba intelligantur dicta ex causa præcedenti. 572.

572 Actiones plures habens, unam potest eligere.

573 Dominium licet retransferatur, possessio tamen secus.

574 Maritus hodie conueniri potest actione reali, olim secus.
Et quomodo tenebatur. 575.

576 Intellectus leg. si maritus in id. ff. soluto matrimonio.

577 Intellectus leg. Nesennius. §. fundum. ff. de re iudi.

578 Donator, & maritus, quando teneantur in quantum

15 ciens ad inducēdam alienationem fundi do-
talis,ꝙ etiam ſi præter eum conſenſus patris
accedat,qui genero alienanti conſentire ue
lit una cum filia. Vel ſi pater uellet alienare
cum conſenſu generi, & filiæ,tamen fundus
dotalis eſſet inalienabilis, & alienatio nō ua
16 leret,†quia cum dos eſſet facta proprium pa
trimonium filiæ.l.2.§.ſed utrum.ff.de mino.
ſi conſenſus ipſius filiæ non ualidaret dictam
alienationem,d.§.ſed cum lex. multo minus
conſenſus patris,quia dos illa licet profecti-
tia magis dicitur eſſe ī bonis, & patrimonio
filiæ quam patris. l. filium emācipatum.ff.de
colla.bo.ita pulchre tradit Bal.no.in tract.de
dote,parte 12.nu.61.ſed ut domum redeā,)
quando quid mero fauore priuato inductum
eſt,procedit dicta lex pen.C.de pact.ſecundū
17 omnes.† Quin etiam ſi fauor publicus non
concurreret, ſed priuatus tantum mulieris,
quia tamen propter fragilitatem ſexus mu-
liebris, & ob inbecillitatem pſonæ inductus
eſt,ut hic in fine, & in d.§.& cum lex. utique
renuntiatio ualere non deberet.l.ſi intra, &
ibi no.ff.de in inte.reſti.l.ſi iudex circumuen-
ro,& ibi no.ff.de minor.Bar.& alij in d.l.pen.
quod & unico uerbo Christophor.hic tradit
in glo.neque.dicens,eſt & alia ratio fragilita
tis ſexus muliebris de qua in textu. ſentiens
hanc eſſe impedimento quominus poſsit cō
18 ſentire fauori,quæ ſuo renuntiare.†Hinc tol
litur ratio dubitandi circa obligationem fa-
ctā,nam prohibita alienatione marito, cōſe
quens erat obligationem quoque prohiberi
uelut eius præambulum.l.oratio.ff.de ſponſ.
cum per eā perueniatur ad alienationem.l.
2.& 3.ff.de diſtr.pig.ſic tradit Bar.in l.in quo
rum.ff.de pigno.(quem ſequitur ad unguem
Natta,con.474.num.21.)†Et cuius doctrina
19 de plano procedit in materia fauorabili, li-
cet in odioſa ſecus,ut colligitur ex no. p Bal.
Sal.Caſtren.& cæteros in d.l.fi.C.de reb.alie.
Soc.con.75.col.2.uol.j.Negu.in trac.de pig.
in tertio mēb.2.partis, col.pe.tota enim hæc
prohibitio fauore mulieris,& reipublicæ cō-
ſtituta fuit,vt ſupradixi ita,ꝙ materia dicitur
fauorabilis,cum de conſeruanda dote tracte
20 tur.d.l.j.ff.ſol.mat.cum notatis ibi.†Et ultra
conſtitutum fuit, quòd prohibitus alienare
ſicut non poteſt immediate alienare, ita nec
actum per quem ſequi poſsit alienatio,gl.no.
in l.item quia.ff.de pact.Bar.in l.codicillis.§.
matre.ff.de leg.2.gl.Bal.Cuman.Aret. & Iaſ.
in l.ſi ita quis,§.ea lege.ff.de uerbo.obl.Ang.
conſi.7.ex dicto themate,colum.2. Cuma.cō
ſilio 2.proponitur,col.2.Abb.conſi.117.col.
fi.uol.2.Alex.conſi.55.col.2.uol.3.Dec.conſ.
44.col.2.conſ.445.col.5.cum pluribus cumu
latis p Tiraq.de retra.in tit.de retra.lignagi.
§.j.gl.14.nu.14.(idemque firmat ex alijs Se-
natus Pedemon.deciſ.ſua 168.nu.17.)†(Hinc
21 uidemus, quòd qui non poteſt rem alienare,
uel de illa libere diſponere,non poteſt etiam
de illa compromiſſum facere, quia ex illo pōt
alienatio ſequi.c.cum tempore.& ibi no.But.
22 & Abb.de arbi.Crot.conſ.386.nu.7.† pariq;
modo ſi teſtator prohibuit alienari pdia quo
rum quædam reperiebantur obligatā credi-
tori,non poterit hæres ea eximendo tanquā
propria facere, quia deinceps poſſet ea alie-
nare præter familiam, & fideicommiſſum elu
dere.Qui enim prohibet alienationem,cenſe
tur & illos modos prohibere,per quos ſequi
poteſt alienatio;glo.notab. in l.ſi ita quis.§.
ea lege.ff.de uerb.obl. Bal.in pulchro caſu in
l.ea lege.q.8.C.de cond.ob cauſam.Natta,cō
ſilio 110.nu.10.& 11.)melius enim eſt a prin
cipio occurrere,quā poſtea ſecuta alienatio-
ne prouidere,ut in ſimili habetur in l.fi.C.in
quib.cau.in inte.reſti.non eſt neceſſa,& in l.3.
C.quan.lice.uni.ſine iud.ſe uind.bene igitur
ut concludam,prouiſum fuit,ut marito nedū
alienatio,ſed obligatio quoque foret prohi-
23 bita,cum ex ea ſequi poſſet alienatio.(†Nec
me retrahit doctrina Baldi ī d.l.fi.C.de reb.
alien.& in auct.ei qui.col.13.C.de bon.auct.
iud.poſſ.nam priore loco loquitur in ſtatutis
odioſis,& pęnalibus in quibus reſtringere de
bemus interpretationem,ut nomine aliena-
tionis non contineatur pignus niſi forte a-
ſcenderet ad tantam quantitatē, ꝙ non eſſet
ſpes luitionis.l.ꝗ habebat.ff.de leg.3.l.ī quo-
rum.ff.de pig. Secundo uero loco Bal.reſtrin
git prohibitionem alienationis, quando lex
rōne caret,uel quando lex municipalis eſt cō
tra rōnem, ut ꝙ non poſsint uendi bona lai-
24 corū clericis,† nec mirę uideri debēt deciſio
nes Baldi memoratæ,quoniam cū prohibitio
alienationis ſui natura ſoleat odioſa reputari
vt colligitur ex doctrina Bartoli, Baldi,Imo-
læ, Alex.Iaſonis,& aliorum in l. filiusfami.§.
diui.ff.de lega.j.Bal.& Sal.in l.uoluntas.C.de
fideic.qui dicunt prohibitionē alienationis
factam filijs,ad nepotes non extendi ea rōne,
ut in ſpecie dicit Iaſ.quia odioſum uidetur in
terdicere alienationē rei ſuæ.l. in re mādata.
C.mand.ſi talis prohibitio fiat in materia ſta
tuti,uel alterius diſpoſitionis odioſa, uel pę-
nali,uel cōtra rōnem, nihil aliud eſt quam ad
dere oleū camino,& ſic odia ſimul cumulare.
propterea ſtricta ſit īterpretatio, ꝙ alienatio
ne prohibita pignus non intelligatur prohi-
25 bitum.†Simile uidemus,ꝙ licet alias in cor-
rectorijs licita ſit extenſio quando rō reperi
tur expreſſa,ut uoluit Bal. in auct.quas actio
nes.C.de ſacroſ.ecc.Caſt.Alex.& Iaſ.in l.ꝗuis.
C.de fideic.Alex.Iaſ.Ripa,Crot.& oēs ī l.ſi cō-
ſtante.ff.ſol.ma.Cra.cōſ.113.nu.5.cum ſimil.
26 †Tamen ubi diſpoſitio non ſolum reperitur
eſſe correctoria, ſed etiam pęnalis,ceſſat extē
ſio non obſtante ratione in ea ſcripta,prout
colligitur ex glo.ſingul. iunc.texto, in cle. ne
hi qui,de æta, & qual.per quam ſic firmat Ro

ma.consi.129.Butri.in c. fi.de consu.Alex.in d.l.si constante,col.6. ubi & alij.Ias.in d.auct. quas actiones,Paris.consi.69.nume.189.uol. 3.Dec.in c.translato.in prin. de const.quare: sic & i casu nostro dici debet, sed materia textus nostri prohibentis alienationem marito fauorabilis est mulieribus, & reipub.propterea debet etiam locum habere in obligatio-

An maritus sit domin' fundi dotalis.

27 ne.)†Primo notat Are.q licet maritus sit dominus fundi in dotem dati, illum tamen a lege prohibetur alienare.primum probatur in l.uoce.C.de rei uend.ubi marito competit uēdicatio rei dotalis,a cuius possessione ceci-

28 dit.ergo tanquam domino.† Quoniam uendicatio datur domino.l.in rem.ff.de rei uēd. §.j.infra, de acti.l.Quintus.§.argēto.ff.de auro,& argen.leg.l.actionum genera.ff.de acti. & ob.confirmatur ex textu nostro ultra genitiuum,[*ipsius*] supra ponderatum,dum dicit: [*accidit aliquando,ut quis dominus sit,*]quod mox

29 exemplificat in marito,& re dotali.†(Tu uero considera,q Ioannes Campegius in trac. dotis,4.parte, q.7.& ut arbitror autore tacito Constantius Rogerius in trac.dotis,q.13. nisi forsan in utroque idem spiritus fuerit,latius hanc conclusionem discutiunt, dicentes aliud esse quærere in cuius bonis sit res,aliud quis sit eius dominus,l.bonorū. §.in bonis. ff.de uer.signi.ubi dicitur,q in bonis nostris computaretur non solum, quæ dominij nostri sunt, sed & quæ bona fide a nobis possidentur , uel superficiaria sunt, & sic latior est significatus,quid in bonis nostris esse, quam

30 esse dominos.† Simile uidemus, ut hoc illis addā,q aliud est possidere, & aliud esse in possessione: missi nāque in possessionem rei seruandæ causa,ueluti legatorum,damni infecti, & id genus,non possident, sed sunt in possessione custodię causa.l.si quis ante.§.denique. ff.de acq.poss.l.si duo. §.creditores.ff. uti pos. Cast.in l.2.num.2.C.de edi. diui Adr.tollen. Alex.consi.83.col.4.uolu.2.Corn.consi.137. nu.6.uolum.3.Gram.decis.51.num.j.Cepha.

31 consi.301.nu.3.† unde si quæritur an dos sit in bonis mariti,dici debet, q sic.l. Lucius.§. idem respondit constante.ff.ad municip.sed an sit dominus,dici dēt,q sic si data fuit æstimata.l.quotiēs.C. de iure dot. si uero nō fuit æstimata.glo.disputat in l.in rebus.C.de iure dot.cōcludens maritum esse dominū, quam sequuntur ibi Cy.Sal.& passim Doctores per hunc tex.ibi,[*quamuis ipsius sit dotis causa datū.*] quod uerbum datum,importat translationē

32 dominij. §. sic itaque.infra,de acti.†concludunt tamen Campegius,& Rogerius, uere ac proprie non uideri maritum,uel uxorem esse dominos absolute dotis, de uxore namque constat, & tenent communiter Doctores, in marito uero probatur, q nō sit dominus absolute rei dotalis,sed sit quædam mixtura dominij inter eum, & uxorem,ut probatur in l. Pompo.§.in dotem.ff. de acq. poss.in l.sciendum.§.si fundum.ff.qui satis.cog.& in d.§.idē respondit.ubi probatur, q licet dos sit in bonis mariti, si tamen maritus uocatur ad aliqua munera accepto modo substantiæ, dos non computabitur.quasi dicat, q licet sit in bonis, non tamē dicitur esse proprie mariti, ut etiam probatur euidenter ibi d.l.in rebus, quæ dicit, q licet legum subtilitate res dotalis transeat in patrimonium mariti, non tamen ob hoc deletur, uel cōfunditur res ueritas,quasi dicat, q ueritate inspecta non sunt

33 uiri. † Et in hanc quoque sententiā uisus est transire Ioannes Sicardus ibi,num.6. quatenus dixit maritos esse quidem dominos, qui capiant utilitatem, item administrent pro arbitrio res dotales,tamen uxores etiam naturaliter maneant earum dominæ, quas tradiderunt propter spem, & reliquias,quas adhuc retinent mordicus in dote, quæ radices dominij faciunt,ut protinus soluto matrimonio uxor incipiat plena fieri domina, ut et probat Bal.ibi,sed quoniam prædicti non respōdent ad tex.nostrum, qui loquitur de fundo dotis inæstimato, & tamen bis maritum dominum eius esse dicit ibi,[*ut qui dominus ei sit,*]& ibi, [*quamuis ipsius sit,*] propterea horū sententiam non probo,sed superiorem,q maritus sit uere dominus,ut inferius late dicam super gl.ipsius,ubi cæteris opi.relatis confu-

34 tatis,hanc tenebo.† Nunc igitur ad secundū trāseo ,q maritus a lege phibeatur alienare fundum dotalem,quod clare probat idē tex. noster ibi,[*nam dotale prædium maritus per legem Iuliam prohibetur alienare,*].l.4. & per totum. ff. de fun.dot.l.j.§.& cum lex.C.de rei uxor.act.

35 cum similibus.†Secundo not.Aret.q lex Iulia resistit alienationi fundi dotalis,& eam phibet.secundū probat text. in uerbo, [*prohibetur,*]& in d.§.& cū lex.in uerbo,[*prohibeat.*] primū uero probat tex. in l. 4. ff.de fun. dot. ubi Caius referendo legem Iuliam dicit , q [*dotali prædio prospexit ne id marito obligare. uel a-*

36 *lienare liceat.*]†quando enim lex ita per uerba futuri tēporis procedit, dicitur actui resistere, & potestatē in futurum auferre ita , q nec naturalis oritur obligatio, ut tradit Bar.in l.

37 cum lex.col.2.ff.de fideiuss.† quem in hoc casu nullus impugnat,sed in altero de uerbis p̄sentis tēporis, ut quia lex dicat , non potest, quo casu dicit Bar.lex declarat,q ius non assistit obligationi,non autem prohibet in futurum,nec aufert facultatē, meritoque non impeditur obligatio naturalis,nam in hoc secūdo capite passim damnatur Bartolus,ut uidere licet apud Modernos,in l.Gallus, in princ. ff.de lib. & post. ubi Ias.columna 5. lectu.pri. uersi.huic difficultati. & in secunda lectu.columna 4.uer.contra istam regulam,distinctionem Bartoli,nuncupatim reprobat,q in l. pacta,colum.fi.C.de pact.dicit, quod hæc distin

ctio

ctio Bartoli nimium subtilis est, sicut & in l. stipulatio ista.§. alteri, columna 6.ff.de uerbo.obli.inquit Ias.quòd Bart.in hoc multum recedit ab excellentia sua,quem Iasonem refert Tiraque.de legibus connubialibus, post
38 leges.glossa 2.num.8.& 9. † citans eundem Bartolum, in l.de his, ff.de transact.sibi contrarium,cum uelit negatiuam iunctam uerbo potest,& sic præsentis temporis,importare necessitatem, & priuationem potentiæ, actuique resistere, nullamque sic obligationem nec ciuilem nec naturalem producere, de qua re pariter apud scribentes,) in l. 1. in princip.ff.de uerb.oblig.& in l.nemo potest
39 ff.de leg. 1.†Ratio uero cur lex resistat adfertur per Alciat.in c.cum contingat, nume. 8. de iureiur. ne fragilitas sexus muliebris cõuertatur in earum detrimentum, demũque mulieres indotatæ remaneant, cuius prima pars non respicit actum mariti, de quo loquitur, sed mulieris, hoc est, quòd consentire non potest [*ne sexus muliebris, &c.*] prout in tex. dicitur, & in dicto §. & cum lex.secunda igitur pars melius quadrat, quia per alienationem mariti posset mulier indotata rema
40 nere. † & ex hac prohibitione, & resistentia legis infertur, quòd si facta fuerit alienatio, inutilis, & pro non facta reputari debebit, l. non dubium,C.de legibus.idque licet lex Iulia non processerit ulterius annullando, sufficit enim prohibitio, prout probatur ibi.notant q; Bartol.Bald. Fulg. & Ias. idemque Ias. in l.j.num.10.ff.de lib.& post.Alexand.consi. 23. colum. 1.uolum.4.Dec.consi.494.col.pe.
41 † Imo nec ciuilis nec naturalis obligatio poterit oriri iuxta doctrinam Bartoli in dicta l.cum lex,colum.2.Bal.in dicta l. non dubium,q.pen.Ias.notab.4. Bartol. & alij, in l. si non sortem, in princ.ff.de condi. indeb. & in terminis nostris Abb. & Alciat. in dicto
42 capi.cum contingat, secundo notab. † (demũque sequitur, quòd si talis alienatio fiat contra legis prohibitionem, semper poterit reuocari, l. quemadmodum, C. de agri. & censi.lib.11.Par.consi.63.nume. 15. uolum. 1.
43 Ruin.consi.109.num.3.uolum. 4.) † Tertio notat Aret.marito prohibitum esse per legẽ Iuliam etiam hypothecare fundũ dotalem, quod licet Are. non dicat uidetur inductum superfluo, cum in proposita materia prohibita alienatione satis intelligebatur hypotheca quoque prohibita per dicta superius, num.18.quib. addo D.meum Rimiualdum, consil.70.num.9.(cum per hypothecam deueniri possit ad alienationem, l.fi.C. de iure domi.impe.l.fi.C. de rebus alie. non alie.
44 & ibi not.† hinc uidemus, quòd qui alienandi potestatem non habet, nec ei licentia compromittendi concedi debet, quia cõpromittendo per indirectum sequi posset alienatio ut tradunt Ioann. Andr. & alij, in capi. cum tempore, per illum text. de arbi. Fed. de Sen. consi.94.casus talis est prælatus, Bal.cõs.121. a capite.colum.pen. num. 10.uolu. 3. Lapus allegatione 102. non potest clericus. Abb. consi.56.uolum.j. Ale.consi.32.colum.j.uolu. 2. Dec.consi.39.col.2.cum similibus cumulatis per Craue.consi.976.nu.15.) sed pro solutione dici potest hoc inductũ fuisse, ut diuersum ius constitueretur inter alienationem, & hypothecam. in prima quidem, ut non procederet inuita muliere, secunda uero etiam uolente ut hic dicitur, & in dicto §.& cũ lex. An plus sit obligare, q̃ alienare.
45 † Huius autem diuersi iuris rationem ponunt hic Christophor.& Aldobrandinus, nã melius est partem patrimonij uendere, quã pignori incumbere arg.l.si pupillorum, §. si prætor, ff. de rebus eor. qui tex. nihil facit. dumtaxat enim probatur ibi, quòd si prætor permiserit tutoribus alienare, illique obligauerint, non ualet quod actum est, quod certe non est, quia durius fit obligare, quam alienare, imò longe minus, ut supra docui, num.4.sed quia a forma decreti non est recedendum.
46 † Quod ita stricti iuris est, ut nec similia nec minora comprehendat, ut ibi declarauit Bald. & Alberic. hinc est, quòd si fuerit interpositum ex causa partim uera, & partim falsa, penitus annullari debet, prout tradit Bal. & Roma.in l.certi condictio. §.quoniam, ff.si certum pet. Fulg. in l.si non sorte. §. si centum, in fi. ff. de condict.indeb. Alexand.in l.j.§.si stipulanti, ff.de uerb.obligat.
47 † Soc.qui dicit esse comm. in l. iuste possidet colum.fi.ff.de acquirend.possess.Rui. consil. 152.numero decimo, uolumine 4.(Dec.consilio 403.columna quinta, Natta, consi. 162. nume. 7.per textum in l.cum hi. §. si prætor. ff. de trans. ibi, [*sed si non de omnibus inquisierit, quæ ratio mandat, sed de quibusdam, transactionem*
48 *esse irritam,*] & per illum textum † notat ibi Bal.quòd ad irritandum id, quod agitur sufficit, quòd aliquid de substantialibus omittatur.hinc Cast.in l.quotiens, in fine, C.de preci.Impe. offer. ponit de Principe, qui concedere potest debitori inducias quinqueñij nec eas excedere potest, quòd si excesserit, ut usque ad septennium, non ualet concessio etiã in eo, quod poterat in quinquennium, quia una est, & indiuidua concessio. l. scire debemus.ff.de uerborum oblig.& hæc, & similia congerit Natta, consilio memorato 162. numero 8. Idemque firmat Afflict. Decisio. 218. numero quarto, & latius Rolandus à Valle, consilio septimo, numero 86.uolumi-
49 ne tertio.) † Bene uerum est, (ut ad rem nostram reuertar,) quòd Iacob.de Are. quem sequitur Alberic. in dicto §.si prætor, considerauit malus damnũ uersari posse in obligatione, quã ĩ alienatione. Quia nõ reperitur pecunia de facili sine usuris, & pignoris obligatio cõiter fit cũ usuris, vnde forte lex Iulia hoc cõ

 siderans

ſiderans difficiliua prohibuit hypothecam q̃
alienationem,prout dicunt Chriſtopborus,
& Aldobran. tanquam minus damni ſit uen
dere iuſto pretio quam pignori incumbere
50 ſub uſuris. †Sed nec iſta ratio licet colorata
tenenda eſt,cum non ſit generalis,iuxta no-
ta.per Roma.& Alex.in l.cum hęredes,§.j.ff.
de acquir.poſſeſſ. & per Iaſ. in l. ſi is qui pro
emptore,nu.74.ff.de uſuc.ubi pariter dam-
nant rationem de qua per eos , quia non
51 eſt generalis.†& ubi ratio non eſt generalis
addictam cenſetur impulſiua , ideoq; nõ eſt
magni facienda,ut poſt Bal.tradit Corn.cõſ.
88.nu.9.uol.j.(Ioann.Andr.Domi.& Franc.
in c.quoniam,de immu.eccl. Bal.& Alb.in l.
generaliter.C.de epiſc.& cle. Cor. conſ.35.
uolum.3.conſ.177.colum.4.uolum.4.Felyn.
in c.cum nũcius,colum j.de teſtibus,cum ſi-
milibus per, Tiraquell.in tract.ceſſan. cauſa,
limit.prima nu.62.& inſuper dixi in l. poſt-
humo,nu.501. C. de bon. poſſ. contra tab.)
52 †quotiẽs enim deciſio legis eſt generalior
ratione,colligitur inde rationem non eſſe fi
nalem,ſed impulſiuam,ut tradit Bald. in d.l.
generaliter,col.5.uerſ.2.oppono, Iaſ.in auc.
quas actiones,nu.18.C.de ſacroſan. eccl. Pa
riſ.conſ.69.nu.177.uol.3.dixi,conſ.259. nu.
17.ubi enim fieret obligatio fundi dotalis ſi
ne uſuris , quæ paſſim fit inter Chriſtianos ,
non autem cum uſuris (inter eos reproba-
53 tis,†cum rapinæ dicantur,c.ſi quis uſuram.
14.q.3.Natta,conſ.498.num.23. ubi per illũ
textum dicit, quòd quicumque recipit uſu-
ram,rapinam committit,& uſurarum uora-
go animas deuorat,c.1.de uſur.in 6. quarum
animarum tantam curam Seruator noſter
habuit,ut dixerit,Quid prodeſt homini ſi u-
niuerſum mundum lucretur,anima uerò ſua
detrimentum patiatur? cumque Deus ſu-
54 per omnia colendus ſit,& amandus, †uſura-
rius uero plus diligat pecuniam quam Deũ
arg.c.ſicut hi, 17. diſtinct. ſiquidem auarus
qualis eſt uſurarius,non ſolum dicit, quod
Poeta Iuuenalis [*uos nummi eſtis fratres*] ſed
inſuper [*uos nummi eſtis ipſe Deus* ,] ut refert
Ambroſ.de Vigniate in tract. de uſur. nume.
239.& ego,conſ.218.col. 2. iam patet Chri-
ſtianos,qui animæ ſuæ,& amoris erga Deum
præcipuam curam habere debent,uſuras de-
teſtari debere,igitur in propoſito noſtro u-
bicumque fieret obligatio fundi dotalis ſine
uſuris,) quia ceſſaret iſta ratio maioris dam
ni,debuiſſet etiam ceſſare prohibitio legis
Iuliæ.& tamen ſemper militabat,ergo nõ eſt
dicendum legem Iuliam hac ratione motam
55 fuiſſe.†Aliam quoque rationem Theophilus
hic excogitauit,nouerat enim inquit ille,lex
Iulia ubi de alienatione fundi dotalis,quam
maritus faceret , ad mulierem referretur,
ipſo auditu turbatum iri mulierem nec in-
ductum iri , ut conſentiret, ſin uerò de hy-
potheca uxori maritus aliquid diceret non
grauati eam conſenſum præſtituram. ergo
non iniuria rogatione ſua hypothecarum
cauſam lex Iulia ſubuertit , alienationẽ uero
uxoris conſenſus difficultati reliquit.Hęc ele
56 ganter Teophilus . †pro quo facit l. ſi ego,
in fi.ff.ad Velle. ubi facilius ſe mulier obli-
gat quam alicui donet. quia ergo credidit
lex Iulia mulierem nõ debere conſentire a-
lienationi,merito illam ea tantum iniqua ꝓ-
hibuit; quia uerò facilior erat in obligando,
ideo obligationẽ ea licèt uolẽte prohibuit,
& hoc eſt,quod etiam docet hic Balduinus.
inquit enim hypothecas fuiſſe prohibitas ,
quaſi ſcilicet ijs facilius conſentirent mulie
res ,ut quæ longe minus abhorreant ab obli
gatione quam ab alienatione , itaq; putauit
lex Iulia citius occurrendum periculo leuio
ri quidem,ut pote quo citius poſſent mulie-
57 res circumueniri. † ſic prohibitum fuit Sena-
tus conſulto Velleiano mulieres fideiubere,
at nulla lex prohibuit eas alienare, quaſi ſci-
licet non temere proſiliat ad alienationem
58 auarum, & tenax genus mulierum. †ſed nec
iſta ratio ſubſiſtit , quia dicta l. ſed ſi ego , &
quod de Senatus conſulto Velleiano dicitur
procedit,quando mulier,quod ſuum eſt, alie
nat,uel obligat: ſecus in alieno ut eſt res do-
talis mariti,nam pari modo debet eſſe faci-
59 lis,uel difficilis in uno ſicut in alio. †Secũdo
difficultas excogitata ceſſare præſumitur ,
quando mulier habet maritum propter affe
ctum coniugalem,prout inquit gl. Baldusq;
ſequitur in dicta l.ſed ſi ego,& Bart.in l. quæ
dotis,nu.7.ff. ſol. mat. debuit ergo lex Iulia
cogitare mulierem facilime induci poſſe ma
riti precibus ad conſentiendum alienationi
propter dictum affectum,iuxta tex. in Auct.
ut immob.ante.colum. 2.ibi [*muliere quippe
mariti ſeductionibus facile decepta.*] unde ſicut ꝓ
hibuit hypothecam ea licet uolente, pari-
ter debuit & alienationem uetare,quod cum
non fecerit,ſine ratione proceſſit,& ob id iu
re merito fuit in hoc per Iuſtinianum corre-
cta hic & in l.unica,§.& cum lex,C.de rei ux.
60 act. †(quod opus fuit ab eo fieri, alioquin
lex illa quantumuis iniqua,fuiſſet ſeruanda,
l.ꝓſpexit,ff. qui & a quib. & pulcherrime de
clarat Connanus in Commentarijs iuris ci-
uilis,lib.j.c.8. colum.fi.dicens , quòd ſi con-
tingat,ut in tantis humanis erroribus ſępiſ
ſime contingit,legem iniquam ferri , & quæ
ius naturæ uiolat,licet non auſit legem illam
appellare,at ne uelit quidem legis tamen ha
bere auctoritate cõfirmat.itaque Lacedemo
niorum lex illa de furtis,quamquam iniquiſ
ſima,ciues ſuos tenebat, neque licebat apud
eos iudicibus damnare furti eum qui lege
permittẽte id fecerat: iurauerant enim ſe ſe
cundum leges patrias iudicare, ut eas ſalua
61 fide uiolare non poſſent.† igitur ſubdit Cõ-
nan.

nan. ininstam legem, uel tollendam esse erro
re cognito, uel certe corrigēdam, quod dum
fiat, ei parēdum esse, ut exempli gratia si qui
iusta hæreditate Rex est, tyrannicos mores
induat, diuina atque humana iura peruertat
suorum nō salutem petat, sed sanguinem, eij
ciēdus est Regno, dum id fiat Rex est, nec at
tentandus est a quoquam, nisi communi suo
rum decreto deliberatum sit, & cōstiturum:
sanctum est enim nomen legis, sanctum &
Regis, neutrum quoad fieri potest uiolan-
dum, sed illa abroganda si mala est, hic si Ty
rannus expellendus est, tunc utrique impu-
62 ne non pareas utroque solutus. † ante uero
si obediēriam obieceris, manus quodammo
do uideris afferre patrię, ut inter pclara mul-
ta que referūtur Persarum instituta, illud est
præclarissimum, quod Regi suo facti obuij
manus contrahunt in tunicę manicas, quod
signum est, nihil eos in illū aut uelle aut pos
se facere. quod si hoc in Regibus qui cum ho
mines sint multa pro hominum imbecillita
te secus committunt, quid in legibus quæ
uere sūt Reginę, & dominę. Quare ne lōgius
cum Connano iure consulto facūdissimo p
grediar, optime facit Iustinianus in abro-
ganda lege Iulia circa differentiam prædi-
ctam, quæ ratione carebat disponens, ut hic
dicit, quòd neutrum eorum uidelicet alie-
nationis, & obligationis dotis, neque cōsen
tientibus mulieribus procedat, ne sexus mu
liebris fragilitas in perniciem substantiæ ea-

De consēsu mulieris in alienatione uel hypotheca dotis inualido.

63 rum conuertatur. † Quarto notat Aret. q
nec alienationi, nec hypothecę fundi dotalis
mulier potest consentire. ex quo patet hic es
se c. sum contra iura, quę dicūt quēlibet suo
fauori posse renuntiare, de quibus in l. pactū,
ff. de pact. in l. pe. C. eo. in l. si iudex circūuen-
tus, ff. de minor. cuius rei dissolutionem su-
64 pra posui, nu. 12. cum sequentibus. † id tantū
addo, quòd nec mariti cōsensus nocet in a-
lienatione fundi dotalis facta per mulierē,
ut tradunt Cyn. Bald. Alberic. & alij passim,
in l. si prędium, C. de iure dot. Bertran. consi.
370. uolum. j. (licet etiam fauore ipsius mari
ti prohibeatur talis alienatio, ut per Bar. in
l. si quis, in tantā, nu. 12. C. unde ui, quē sequi
tur Senatus Pedemontanus Decis. 94. nume.
26. unde consensus suus ipsi deberet nocere,
sed non nocet ob fauorem mulieris, & publi
cum cōcurrentem, & inseparabilem, iux. no,
per Bar. & alios, in l. ius publicum, ff. de pact.
65 † quinimmò si pręter consensum mulieris
concurreret etiam consensus patris sui, non
ualeret alienatio ut declarat Bald. Nouell. in
tract. dotis, parte 12. num. 51. motus ea ratio
ne, quia cum dos sit facta proprium patrimo
nium filiæ l. 2. §. sed utrum, ff. de minor. & ta
men consensus ipsius filię fam. non ualida-
ret dictam alienationem, l. j. §. & eam lex. C.
de rei uxo. act. multo minus consensus patris,
quia illa dos licet profectitia magis esse di-
citur in bonis, & patrimonio filiæ quam pa-
tris, l. filium emancipatum, ff. de coll. bo.
66 † plus addit etiam Bald. nouell. quòd si dos
esset in casu restitutionis absoluto matrimo
nio per mortem uiri, & sic erat orta actio cō
munis patri, & filiæ, l. 2. §. j ff. sol. mat. tamē an
tequam ipsa dos sit restituta patri, adhuc es
set inalienabilis per heredes uiri etiam de cō
sensu patris, & filię, licet secus postquam re-
uersa esset ad patrem qui potens esset ad re
dotandum, de quo se remittit ipse Baldus
nouell. ad dicta per eum superius in 7. parte
pri uilegio, primo limit. 7. nume. 11. & ponit
Campe. in eodem tracta. par. 4. q. 36. ubi me
quoque remitto, ne plus æquo titulum no-
67 strum oneremus.) † Quinto notat Christo-
phor. quòd lex Iulia prohibebat alienatio-
nem rerum dumtaxat Italicarum, prout & a-
lias in præscriptione fuerat constitutum su-
pra de usuc. in princ. & in l. j. C. de usuc. trans-
for. tamen sicut illud immutatum fuit, ut ibi
dicitur, sic & istud ut hic & in dicto §. & cum
lex. ex differentia namque locorum aliquod
induci discrimen satis absurdum uidetur, ut
alibi dicit Imperator in l. fi. C. de temp. in in
67 teg. resti. (leges enim † debent esse genera-
les, & omnes ligare, l. leges, ut generales ab
omnibus ęqualiter in posterum obseruētur,
C. de legib. l. j. ff. eo. in uer. commune præce-
68 ptum, cuius rei satis amplū, & omni memo-
ria dignum testimonium dedit Zaleucus nō
ille quidem Locrensium Rex, sed legislator,
& qui apud eos Regis auctoritate, & gratia
ualeret: nam cum filius quem habebat unicū
adulterijs reus esset, eique ex lege effodiēdi
essent oculi, pęnę necessitatem remittēti po
pulo contradixit, ut tamen salua lege posset
aliquid indulgeri filio, sibi unum, alterum fi-
69 lio oculum iussit erui. † sed & cum sanxisset,
capite si quis armatus prodijsset in concio-
nem, & sumptis armis ad propulsandum, qd
imminebat ciuitati periculum, subito uoca-
tus in concilium in arma imprudēs secum
detulisset, accusatus, q contra legem fecisset
omnes tamen eius imprudentiæ condonan
dum censerent, recusauit, & quod legibus ni
si sua morte satisfacere non poterat, gladio
quo erat accinctus pectus sibi in conspectu
totius populi transfixit, quæ quidem exem-
pla retulit Connanus in Commentarijs iu-
ris ciuilis, lib. j. cap. 8. col. 3. nobis intimandi
gratia leges omnes obstri gere, & illis eos su
bijci debere, quod de localibus dici non pos
70 set. † Expeditis notabilibus, aggredior glos-
sas, & omissa prima, quæ continuat, ad secū-
dam uenio quę incipit [*dotale*] ex qua primo
habes, quòd lex Iulia prohibens alienatio-
nem fundi dotalis loquitur de inæstimato.
conformis est glossa in l. 1. C. de fun. dot. &
clare probatur in d. §. & cum lex. ibi [*in fundo*
autem

autem non extimato, qui & dotalis proprie nuncupatur, maneat intactum ex lege Iulia imperfectum.] notatque Bald. ibi, quòd sola res inextimata di
71 citur proprie dotalis. † Secundo notandũ est ex hac glo. quòd fundus simpliciter extimatus, hoc est alio nõ dicto potest alienari. l. quotiés. C. de iure dot. si enim tali casu maritus fit debitor pretij, resq; retinere potest, ut ibi dicitur, igitur & eas alienare, ad idem tex. in l. quod si fundus, in fi. ff. de fun. dota. tradit Salyc. in l. interest, C. de usufru. Imo. in l. cum uir, col. pen. ff. de usuc. & in c. cũ cõtingat, nu. 26. de iureiuran. Bal. nouell. in tract.
72 de dote, septima par. priuil. 23. † hoc autem est, ut subijcit hic Aret. quia extimatio in dubio facta præsumitur, ut emptionem faciat, glo. notab. in l. si inter uirum, C. de iure dot. quam Bartol. Odofred. Bal. Alber. Sal. & omnes sequuntur ibi. Imo. & Roman. in l. si extimatis, eo nel. 6. ff. sol. matr. Castr. in l. extimatæ, eo. tit. Bal. Castr. Alex. Ias. & D. meus Rimi. in l. ex conuentione, C. de pact. Corn. consi. j. col. pen. cons. 15. in princ. uol. 2. Soc. consil. 56. co. 2. in fi. uol. j. Rui. cons. 137. ad fi. volum. j. & cons. 134. uol. 4. Fabia. de Monte, in trac. de empt. & uendit. in 6. quęsito quartæ quæsti. princ. nu. 14. (& plures alios concordantes allegat Paris. consi. 81. nu. 10. uolum. 3.
73 † & plenius per eundem qui ponit effectus huius rei, cons. 60. col. fi. uol. 4. & cũ prędictis etiam concordat D. Arius Pinellus, in l. 2. C. de rescind. uend. in pri. par. c. j. num. 18. hæcq; dicit esse comm. Didac. Couuar. pract. quæst. c. 28. col. 2. citans etiam Tiraquellum, lib. 1. de retra. §. 1. gl. 14. nu. 24. & hæc coclusio pręter auctoritates memoratas, & alias curiosus lector poterit inuenire) probatur, in l. plerumque, §. si ante, ff. de iure dot. ibi [*sit uera uenditio*] & in l. 3. ff. loca. ibi [*instrumentũ emptum habeat sicut fieret eum quid extimatum in dote daret.*] (quæ iura signanter citat ad hoc etiam Craue. cons. 548. nu. 7.) & prout ibidem Bartol. Bald. & Saly. notant, merito nil
74 mirum si tali casu procedit alienatio. † hæc autem pręsumptio, quòd extimatio dotis in dubio faciat emptionem, inducitur ea de cã, quia ex quo totale periculum quo ad maritum pertinet quãdo extimatio facit emptionem. l. quòd si per eam. ff. de iure dot. Bar. in l. si ut certo, §. nunc uidendũ, col. 2. ff. cõmod. Castrens. in l. si extimatis, ff. sol. mat. & probatur in l. plerumque, in princ. ff. de iure dot. merito capitur ista præsumptio tanquam fauorabilis mulieri pręsertim, quòd omnino res remanet obligata sibi, ita tradit Rube. cõ
75 sil. 5. col. 2. in princ. † sed hęc ratio me parũ mouet, nam si maritus non sit soluendo, non uideo quomodo mulieri consultum sit, cum inanis sit actio quam debitoris exeludit inopia, l. nam is, ff. de dolo, c. olim uobis, de rest. spol. Ias. in l. qui Romæ, §. Augerius, colum. 2.

Aestimatio facit emptionem.

76 ff. de uerb. ob. † (& qui non habet quod reddat eius periculo nihil est, ut inquit Vlpian. in l. itaque fullo, in princip. ff. de furt. & post eum Decian. respon. 49. nume. 3. uolum. 2.)
77 † Quòd uero ad rem ipsam in alium translatam regressum habere possit mulier, id sine litibus, & expensis fieri nõ potest, quod graue, & damnosum reputatur, l. minoribus 25. annis. ff. de minor. melius igitur fieret, quod extimatio non faceret emptionem dotis, resque periculo mulieris maneret quam, quòd illud euitandi gratia, (quod fauorabile uidetur mulieri, ut inquit Rubeus) alteri periculo damnoque subijceretur, de quo supra argumento textus, in §. neque tamen, supra de auct. tut. ubi pupillus sine tutoris auctoritare non potest hæreditatem adire, quam uis lucrosam, ne lueri uelamento damnũ incurrat. sic igitur ex prædictis ratio Rubei pe
78 riculosa redditur, & alia quæri debet. † Melior ergo ratio potest adferri, quòd ideo extimatio in dubio facit emptionem, quoniã ubi mentio fit pretij, emptio resultat in dubio, l. fi. & ibi gl. C. de præb. decur. lib. 10. (cũ pretium uideatur esse causa finalis emptionis, & uenditionis, quæ sine pretio consistere non potest, l. 2. §. j. l. pacta conuenta, uersi. an idem, ff. de contr. emptio. §. pretium, Inst. de emptio. & uendit. Ceph. cons. 407. num. 4. sicque) declarat in proposito Decis. Neap. 270. num. 2. post Bald. in dicta l. ex conuentione, colum. 1. ubi etiam Ias. in princ. qui hoc attribuunt glossæ in dicta l. si inter uirum, quæ hoc nõ dicit, sed illud tantum quòd extimatio in dubio facit emptionem, non tamen ad
79 legat rationem prædictam. † Ampliatur hæc ista conclusio, ut procedat quando res fuerint dotę pro ea extimatione, quę fieret per arbitros, seu peritos ad hoc electos, namque à pari procedit extimatio partium, uel peritorum de uoluntate partium, l. fi. cũ ibi not. C. de contr. emp. ita declarat Soc. consil. 56. col. fi. uol. 1. (& Dida. latius in d. c. 28. col. 2.
80 & 3. simile uidemus. † quòd sententia lata per peritos electos a partibus transit in rẽ iudicatam adeo, quòd retractari non potest ex alijs probationib. melioribus contrarijs, postquam proces sit de uoluntate partium, prout declarat Ias. in repet. l. admonendi, num. 43. ff. de iureiur. & post eum Parpar. nu. 46. Speculum aureum in primo actu tertiæ partis in 6. par. princi. nu. 131. & Niconitius in l. qui Romæ, §. duo fratres, nu. 105. ff. de uer. oblig.
81 † licet secus esset quando tales periti fuissent electi per iudicem partibus inuitis, quia nũquam transiret in rem iudicatam, sed semper retractari posset a peritioribus, iustiusque consulentibus, ut singulariter determinat Butri. in c. proposuisti, de prob. ubi quoque Fel. & Dec. confirmat, idemque Roma. consil. 238. ad fi. & ibidem Mandos. in add. plures cõ
cordan-

Ratio cur aestimatio faciat emptionem.

Ampliatio, ut aestimatio faciat emptionem.

cordantes cumulat; de quibus per eum, qui-
bus annecti poteſt Purpur. conſ. 425. nume.
48. poſt Alex. in l. ſi ab hoſtibus, §. ſi uir. ff. ſo
82 lu. matri. † Et ut ad rem noſtram redeamus)
idem quoque crederem. Secundo quando iu
dex rei dotalis extimationem faceret parti-
bus annuentibus, cum factum iudicis repu-
tetur factum partis, l. ſi ob cauſam, & ibi no.
Bal. C. de euicti. (Bald. in c. quoniam frequē
ter, prope fi. ut lite non conteſ. D. meus Rim.
conſ. 353. col. penult. Crane. conſ. 5. num. 12
conſil. 248. num. j. Ceph. conſi. 254. num. 16.)
83 † Quod ſane poſſet euenire quando periti
priores, & tertius quoque fuiſſent in pretio
diſcrepantes: iudicis enim partes ſunt om-
nes tres æſtimationes in unū copulare, ſicq;
coacernatas in tres partes æquales diuide-
re, unamq; ex his pro uera, iuſtaque æſtima-
tione ſeligere, prout hanc practicam docet
Sal. in l. hac edictali, §. his illud, C. de ſecun.
nup. & in l. ſi fundum, cum l. ſequen. ff. mād.
ubi licet Alex. in apoſtil. ad Bar. non nihil du
bitet, ſubdit tamen, quòd eſt ualde notab.
dictum, qđ ēt uidetur fuiſſe de mente Baldi,
in l. j. q. 6. C. ſi ſer. exte. & gl. fin. in l. cum eo. ff.
de pact. clareque ſequitur Catelianus Cot-
ta libro ſuo memorialium, uer. extimatores.
84 † (ſimile uidemus in conductore, qui uno
anno nihil ex re conducta percepit, & ob id
remiſſionē petit: fit enim cæterorum anno
rum cumulatio, qui fuerint uberes, & eorū
cum illo ſterili fit compenſatio pro conſide
randa remiſſione, uel non illi facienda, ut
no. But. Abb. & alij in c. propter ſterilitatem,
locati, l. ſi uno, ff. loca. l. licet, C. eod. Bero.
85 conſ. 157. nu. 13. uolum. j. † Non omitto ta-
men,) quòd Alciat. in l. j. §. ſi ſtipulanti, nu.
26. ff. de uerb. oblig. taxat prædictam deciſio
nem Salyceti, motus argumento textus in l.
ſi decem, ff. loca. ubi ſi tibi pro 10. loco fun
dum, tu uero exiſtimes pro quinque condu-
cere, nihil agitur, quia lædor, & fit diſpropor
tio numeri ad extimationē rei, ut dicit Bal.
ad illum text. in Rub. extra, de arbi. circa fin.
reſultat enim, ſubdit Alc. eadē diſproportio
attenta opin. Salyceti, merito illa non debet
86 attendi. † Sed hæc conſideratio mihi nō pla
cet, nam ratio dictæ legis, ſi decem, quare lo
catio non ſuſtinetur in quinque ea eſt, quia
ſi dicam, loco tibi pro 10. exprimo hanc ſū-
mam ad excluſionem minoris ſummæ.
87 † Quoniam in ſummis generaliter ſubintel-
ligitur taxatiua, l. rogaſti, §. ſi tibi, ff. ſi cert.
pet. nil ergo mirum ſi in quinque non tenet
locatio postquam ita uolui 10. quòd non 5.
ita declarat illum textum Butigella, in dicto
§. ſi ſtipulanti, num. 10. ſed iſta ratio ceſſat in
caſu noſtro, nam quando partes eligunt æſti
matores, neutra earum illis certam ſummā
præfigit, intra quā extiment, merito data di
ſcordia nihil impedit quominus fieri poſſit
cumulatio, diuiſioq; poſtmodum & electio
88 per iudicem, prout inquit Salyc. † Imò conſe
quens eſt id fieri poſſe, nam quotiens de cer
to ualore rei nō apparet, iudex ex officio ſuo
debet extimare, prout tradit Bart. in l. ſi qđ
ex Pamphila, in fi. ff. de leg. 2. Are. noſter, in §.
fi. col. penult. infra de uerb. obl. Ale. cōſ. 133.
in fi. uol. j. Cur. Iun. in l. j. col. finali, ff. ſi quis
iusdi. Cagn. in l. 2. nu. 255. C. de reſcind. uēd.
89 † (Sic & alias quantitas incerta poteſt arbi
trio boni uiri certificari, ut in pluribus caſi
bus tradit Soc. in l. ſi quis arbitratu, ſub nu.
27. & 28. ff. de uerb. oblig. & in l. qui Romæ,
§. cohæredes, nu. 25. cū ſequen. eo. tit. Ceph.
90 cōſi. 558. nu. 89.) † Tertio ampliatur memo
rata cōcluſio procedere, ſi in inſtrumēto do
tis maritus promiſerit dotem reſtituere nō
autem æſtimationē dotis æſtimatæ, ut quia
dixit, quam dotem promiſit reſtituere, nam
dicta uerba intelliguntur de uera dote: uera
autem dos eſt pretium præciſe, resq; dota-
lis retineri poteſt, & per conſequens aliena
ri, ita uoluit Bald. in l. quotiens, in fine, C. de
iure dot. & poſt eum Barba. ſubdens hoc eſ-
ſe notatione dignum, ſicque conſtitutū fuiſ
ſe pridie Paduæ, & quòd ita conſuluit Senis,
audiuitq; allegare Bartolum in conſ. incipiē
te, Paula nupſit, prout uere reperitur Bart.
in conſ. 14. incip. punctus quæſtionis, Domi-
na Paula nupſit. ubi circa fi. concludit aliena
to fundo dotali pretium ſuccedere loco rei,
91 † cum dos ſit quid uniuerſale, l. ſi maritus,
in fi. ff. ſol. mat. (not. in Rubr. eod. tit. & Do-
minus meus Riminald. conſ. 637. num. 13.
quam ſententiam late defendit Campeg. in
92 tract. dotis, prima par. q. 4.) † Et in uniuerſa
libus pretiū ſuccedit loco rei, l. ſi rem & pre-
tium, ff. de pet. hæred. (Campegius in tract.
dot. 4. par. quæſ. 8. Cephal. conſ. 20. num. 10.)
item quia maritus promiſit dotē reſtituere
non autem ipſam rem dotalem. hæc autem
promiſſio dotis continet ipſum pretium, &
de illo conſilio Bartoli meminit, & ſequitur
illud idem Barb. in addit. ad Bartol. in l. pen.
§. uxor. ff. ſol. mat. & Bal. in dicta l. quotiens,
93 Soc. conſ. 56. colum. fi. uolum. 1. † (Compro
batur ulterius hæc ampliatio duabus ratio-
nibus nouis, quarum prior eſt, nam ſi mari-
tus recepta domo, uel fundo æſtimatis in do
tem ſubiunxit, quam dotem promiſit reſti-
tuere &c. illud relatiuum, quam, cum faciat
relationem præcedentium cum omnib. qua
litatibus ſuis, Bar. in l. j. §. fi. ff. ſi fam. fur. fec.
dic. & in l. j. ff. de recept. & in l. ſi quis ſeruū,
§. fin. ff. de legat. 2. Decian. Reſpon. 11. num.
17. uolum. j. & Reſpo. 56. num. 18. uolum. 3.
ſequitur, ut dicamus, quòd ſe maritus obli-
gauerit ad reſtituendum dotem qualificatā
ut eam recepit, & ſic æſtimatam, quo caſu
ſuccedit diſpoſitio legis, quòd re retenta poſ
ſit pretium ſoluere & de illa pro libito diſpo
nere.

94 nere. † Cui dispositioni legis maritus presu
mitur se uoluisse conformare iuxta, not. in l.
hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Treb. & cum in
contractibus verba sint ipsorum forma, Dec.
cons. 305. dummodo non repugnat effectus
95 vt per eum, censentur † in dubio contrahen
tes uoluisse, quod uerba important, l. nepos
Proculo, post medium, ff. de uerbor. sign. Ias.
in l. eam quam, col. 7. uer. & pondera diligen
ter, C. de fideicomm. & in l. si quis filium, col.
1. in fi. C. de lib. præt. Ceph. cons. 543. nu. 7.
96 † at uerba recipiendi rem æstimatam in do-
tem significant, quòd illa res empta dicatur
& pretij maritus debitor constituatur, dicta
97 l. quotiens. † ergo talis præsumitur fuisse cō
tractus in essentia, qualis apparet in sui figu-
ra, Bald. in l. rogasti, §. si tibi, ff. si cer. per. in c.
j. §. si instrumentum, de nouo feu. in l. j. col. 2.
C. de rer. per. & in Rub. C. de iure emphyteu.
Anchar. & Imo. in c. propter sterilitatem, ad
fi. de loca. Abb. in c. constitutus, colum. pen.
de relig. do. Alber. in Rubr. C. de dona. uers.
item quæro, Oldrad. consil. 159. primo dub.
Aret. cons. 55. in princ. Alexand. consi. 3. co-
lum. 2. uolum. 1. cons. 119. uol. 5. Dec. consil.
32. col. 2. & alibi per Decian. Respon. 2. num.
98 62. uolum. 1. † qui subdit rationem dictæ
præsumptionis ex alia præsumptione cau a
ri, quia non præsumitur uoluntas contrahē
tium à uerbis aliena, quia diceret, quod mē
te non cogitauit, l. Labeo, §. idem Tubero, ff.
de supel. leg. c. secundo reqris, de app. c. si. de
99 uer. sig. † Voluntas enim nostra cognosci-
tur in uerbis sicut facies in speculo, ut inque
100 Bald. consi. 102. col. 3. uolum. 3. † Secunda
est dictæ ampliationis noua ratio, nam cum
periculum, & damnum deteriorationis spe-
ctet ad maritum, l. plerumque, ff. de iure dot.
l. si æstimatis, ff. solu. mat. & ibi Bal. Castren.
& Alex. ac plene Paris. cons. 64. col. 3. uolu. 4.
consequens est ut res dotales alienare possit
& de his disponere pro libito, & ad æstima-
tionem tātū teneri debeat. Quarto amplia
tur si primo marito sit dos certæ quantitatis
promissa, secundo uerò sine mentione quā
titatis dos tradatur pro dote, nam intellige-
tur data pro quantitate primo uiro promis-
sa & æstimata sic, ut faciat emptionem, ita
Soc. consi. 69. colum. pen. uolum. 4. & Didac.
loco citato, colum. 3. ratione de qua per eos.
Quinto ampliatur siue res fuerit præsens si-
ue in absentia, ut per Dida. loco citato, col.
pen. & fi. contra Neuiz. in sil. nup. & Barbatiā
in l. si propter, ff. rer. amo. quorum ratio-
101 nem refellit, ut per eum.) † Limitatur nūc
prædicta conclusio non procedere quando
fundus ab initio datus fuit inæstimatus, & sic
in ipso actu traditionis non fuit æstimatus;
sed ex interuallo, tunc enim talis æstimatio
non præsumitur adiecta, ut emptionem fa-
ciat, & sic quòd res alienari possit, sed ut scia
tur quantum fundus ualet, & per consequēs
quòd alienari non possit, ita Bal. Salyc. et Ias.
Dec. & Dominus meus Rimin. tradunt, in l.
ex conuentione, C. de pact. Aret. cons. 84. co-
lum. 2. Rube. cons. 5. num. 4. Barba. cons. 19.
colum. fi. uolum. 4. Soc. Iun. cons. 141. nume.
14. uolum. 1. Bertran. cons. 262. colum. fi. uo.
3. nouissimorū, & Didac. de quo sup. limi. 1. n.
102 † (Similem casum ponit Craue. consil. 548.
nu. 12. quando pecunia fuit ab initio in do-
tem promissa, deinde quia die præfixa non
soluebatur fundus insolutum æstimatus pro
dote fuit præstitus, nam tali casu non dicitur
æstimatio facta, quòd emptionem faciat, sed
quòd minoris pretij fundus dotalis non cō
stituatur quam fuerit pecunia primo pmis-
sa, citat l. si interuitum, & ibi glo. Bartolum,
& alios, C. de iure dot. Socinumque cōs. 56.
colum. 2. uers. secundus casus, uol. j. similitu-
do namque uersatur inter hunc casum, & su
periorem, nam sicut in illo processit inæsti-
matio fundi, deinde secuta fuit illius æstima
tio, sic in isto secundo casu præcessit promis
sio pecuniæ, deinde secuta fuit æstimatio fun
di postea dati insolutum, & ut ad prioris ca-
103 sus confirmationem reuertar,) † inducetur
omnes, quoniam hodie nouatio non induci
tur nisi expresse dicatur, l. fi. C. de noua. (l.
qui bis idem, ff. de uer. ob. quod eò magis
procedit quando prior obligatio continet
plus quàm secunda, quia tunc per secūdam
numquam censetur facta nouatio primæ, l.
qui usumfructum, ff. de uerb. oblig. declarat
Bartol. in l. j. §. 2. ff. de præt. sti. Abb. cons. 24.
colum. 2. uersic. & si diceremus, uolum. 2. De
cian. respon. 11. nu. 70. uol. 1. Crau. cons. 594.
104 nu. 2.) † Hinc est, (quòd cū pure prius ob-
ligatione facta si postea tempus adijciatur
quo casu minus debere dicitur qui tardius
105 obligatur, §. tempore, Inst. de act.) † Per a-
dictionem temporis hodie nulla fit noua-
tio, nec ipso iure, nec ope quidem exceptio
nis, ut in dicta l. fi. C. de noua. uoluit Cyn. Ia
cob. Butrig. Sal. & Fulg. Iacob. de Beluis. in di
sput. incip. cauetur lege municipali, Raynier.
& Alber. in l. si pacto quo pœnam, C. de pac.
Guil. de Cun. & Bal. in l. rescripto, §. si pacto,
ff. eod. Cuma. Castre. & Imo. in l. Valerianus,
ff. de præt. stip. Imo. in l. delegare, ff. de noua.
Alexā. in l. qui usumfructum, ff. de uerb. ob.
colum. pen. cons. 9. uol. 3. cons. 12. col. 3. uol.
2. cons. 58. cons. 72. colum. fi. uol. 6. cōs. 173.
colum. pen. uol. 7. Maria. cons. 21. col. 12. uol.
j. Soc. cons. 89. colum. 3. uol. 3. Ias. & Dec. in
l. singularia, ff. si cer. pet. Dec. in l. pecunia,
quam, in fi. & in l. lecta, nu. 12. & post eū Curt.
Iun. num. 9. eo. tit. Grat. respon. 89. colum. 2.
uol. j. Rip. in l. 1. §. si ex conuentione, nu. 8. ff.
106 de re iud. † quorum maior pars dicit esse
magis commumem contra Bar. in dicta l. Va
lerianus, licet & male Decius consil. 400. ad
fi. con-

fi. contrarium testetur sibi quoque contra-
rius,in d.l.pecuniam . vbi testatur oppositũ
(sicut & Hiero.Gabriel. cons. 155.nu. 17.)
cum igitur in q.nostra quãdo fit æstimatio
dudum postea nõ dicatur expresse,quòd em
ptionem faciat,certe induci nõ dẽt emptio.
107 †Confirmatur insuper ultra Doct.hæc limi
tatio,quoniam si fundus datus est ab initio
inæstimatus,& sic partes uoluerũt illum non
posse uendi,si quidem per æstimationem po
stea secutam induceretur emptio, resultaret
in partibus mutatio uoluntatis, quæ tamen
in dubio non præsumitur,l. cum tacitum, ff.
de prob.l.cũ hic status,& ibi Bar.ff. de dona.
inter uir.& uxo.Ale.cons. 113.nu.19.uol.6.
Paris.cons.fi.nu.6.uol.4.(Natta cons.483 nu
me.14.quæ regula procedit etiam ex inter-
uallo de quo loquimur.c.maiores.de baptis.
Are.in l.Titia,§.idem respondit,primo, col.
3.ff.de uerb.oblig.Ceph. cons. 272. nu.93.)
merito ne sequatur hoc absurdũ emptio in-
108 duci non debet. †(Quod & ulterius com-
probatur:nam per secundam cõuentionem
numquam primæ derogatum uidetur nisi sit
expressum,prout arguit Bart.cons. 72.ex fa-
cto,co.5.& in qualibet materia si fieri potest
contrarietas per distinctionem tolli debet &
sedari,ut uot.Ale.cons. 241.uiso alias testa-
mento,colum.4.uolum.2.Dec.consi.195.&
in l.pacta nouissima,nu.5.C.de pact. Natta,
cons.430. num. 23.quare cum prius fundus
datus fuerit inęstimatus in dotem, sicq; fue-
rit inalienabilis constitutus, si postmodum
æstimatur,distingui debet talis æstimatio in
ter eam quæ facit emptionem, & illam quæ
fit, ut sciatur quantum res ualet. secundoq;
modo debet interpretari quo res inalienabi
lis remanet,ut primo conuentum fuit, non
autem secundo quo res fieret alienabilis, &
sic induceretur contrarietas quę debet euita
109 ri.) †Secundo limitatur dicta conclusio nõ
procedere quando pretium quo res dotalis
æstimata fuit non esset cõdignum ualore rei
sed longe minus,tunc enim per talem ęstima
tionem non induceretur emptio,nec res alie
nari posset, ita Bal.Sal.Iason, Dec.& Domi-
nus meus Riminald.in dicta l. ex conuentio
ne,Are.cons.84.Paris.cons.81.nu.11.uol.3.
Mars.sing.105.Ias.in l.Gallus,§. & quid si tã
tum,col.2.ff.de lib.& post.Barba.cons.19.co
lum.fi.uol.4.Soc.Iun.cons.141.nu.20.uol.1.
110 †motus post alios ea ratione.quia non est
uerisimile, quem uelle uendere rem mino-
ris,quam ualeat,& sic iactare suum,l.cum de
111 indebito, ff. de probat. †(Sed & alia ratio
reddi potest, quia si talis æstimatio faceret
emptionem per eam deterior conditio mu-
lieris fieret, quod in dote non admittitur, l.
de die,ff.de pact.dotali.dedisset enim fundũ
in dotem ualentem puta centum, & rigore
æstimationis factæ puta de 60.non illum,sed
minus consequeretur, & hanc secundam li-
mitationem multis confirmat auctorib. Di-
dac.in dicto c.28.Pract.q.nu.9.quam restrin
git procedere si pręstitum fuerit minus iustũ
ultra dimidiam:tunc enim propter maximã
pretij iusti diminutionem pręsumeretur ęsti
matio facta ad alium effectum quam ad con
stituendam emptionem,ponderans hoc de
mente Salyc. fuisse, in dicta l. ex conuentio-
ne. qui scribit æstimationem facere emptio
nem ubi facta sit pro pretio iusto uel fere iu-
sto.ego uero passim limitationem admitto
nisi modicum desit iusto pretio, quo casu ꝓ-
cedunt illa uerba Salyc.pro pretio ferè iusto,
quia parum,& nihil æquiparantur, cap.licèt
causam,§.quamquam,de prob. cum similib.
per Mars.sing.276.quotiens ergo pretiũ in
modico iusto non responderet siue esset in-
tra siue ultra dimidiam,tenenda foret limita
112 tio.) †Tertio limitatur non procedere quã
do tempore traditionis uir non erat soluen
do:tunc enim æstimatio non facit emptionẽ.
& per consequens res alienari nõ potest, ita
Bal.in l.interest, C.de usufr.& post eum Sal.
per l.in rebus,iunc.gl.C.de iure dot.Imo.in
l.si æstimatis,in princ.ff.sol.ma.Ias. & Dec. in
dicta l.ex conuentione,Ias.in §.actionũ,nu.
84.infra de acti Franc.Cremens.sing. 18.D.
meus Rimin.cons.308.nu.10.Ioã.Lupus in
Rub.de don.int.uir.§.18.nu.8. colu.sequen.
113 Soc.Iun.cons.141.colu. 3.uol.j.†mouetur
ratione,quia si maritus nihil habet in bonis
lex non potest fingere, quòd ille pretium de
derit pro re in dotem data, posteaque illud
breui manu pro dote receperit,cum uere, &
114 realiter illud in bonis non habuerit.† (Fi-
ctio namque nõ potest fingere super impos
sibili, neque locum habere ubi ueritas non
potest.l.adoptio.ff.de ado.l. si ut certum,ad
fi.ff.loca.l.certe,in prin.ff.de preca.l.si tibi e-
lectio.§.unius.ff.de opti.leg.glo.Bar. & om-
nes, in l.Gallus §.si eius.ff.de lib.& pos. & in
l.si is qui pro emptore,ubi Ias.nu.209. cum
sequeb.ff.de usucap.prout hic,quòd maritus
fingatur dedisse precium, quod uere dare
115 non posset uelut eo carens,† nam nemo
dat quod non habet,l.filius,C.de dona.l.tra-
ditio,ff.de acquir.rerum domin.cũ uulgar.)
Sumitur ergo coniecturatam mentem par-
tium fuisse, quòd per dictam æstimationem
uenditio non inducatur,sed ad alium effectũ
facta fuerit (scilicet,ut sciatur quantum ua-
116 let ne minui possit aut deteriorari,†prout
alias quandoque contractus ab effectu po-
tius quam a uerbis iudicatur,l.si uno,ff.loca.
Dec.in c.ad audiẽtiam, in prin. de appellat.
consi. 160.col.j.consi.164.colum. penulti-
ma,numero 3.consilio 190.co.3.uer. sexto,
consilio 305.numero 2. Decil.Neapoli. 72.
ad finem. sed hanc limitationem late taxat
Didac.in dicto capitulo 28.numero 8. sicut,
& ra-

& rationem Soc. Iun. de fictione, quia maritus ille pauper potuisset habere natura, & iure pretium quo ualebant res dotales ęstimatæ, item quia Bald. & Salycet. in dicta l. interest, C. de usufr. tantum dicũt, quòd mulier potest utili rei uend. agere ad rem æstimatã in subsidium, sed non inde negant æstimationem fecisse emptionem. ego uero rationem Soc. Iun. defendo, quoniam considerauit statum mariti non soluendo, secundum quẽ fingi non põt illũ pretium dedisse, non aũt considerauit potentiam. Rursus Bal. & Salyc. ideo concedunt rei ueudicationẽ mulieri, qa alienatio fuit nulla, & de facto potius
117 quam de iure.) † Quarto limitatur nõ procedere, quãdo fundus æstimatus fuit electione data mulieri petendi rem, uel æstimationem, pertinet enim tali casu fundus ad legẽ Iuliam, atque ob id alienari non potest. hic est casus in l. j. C. de fun. dot. & ibi no. Salv. & alij. cui concordat tex. in l. ꝙ si fundus, primo
118 responso, ff. eod. † Et ibi gl. reddit rationem cum possit mulier eligere, quod uelit, l. plerumque, in fi. ff. de iure dot. merito maritus rem uẽdẽdo talẽ electionem mulieri eripere non debet, arg. tex. in §. huic autem Insti. de act. (sed & alia forte melior ratio potest
119 adferri, † nam Imperatores Honorius, & Theodosius, in l. si pater, in fi. C. de sponsꝭ scriptum reliquerunt, feminarum consilium plerumque aduersus propria commoda laborare. hinc Aristoteles lib. 1. Politicorum c. ult. scribit, cõsilium mulierum esse inualidum, & post eum Bal. in Rub. C. de rer. permut. uersi. item quare donatio, dicit hoc esse naturale, & immutabile, pluraque id genus recitat Tiraquell. de legibus connub. in prima lege cõnubi. nu. 65. quibus accedit tex. noster prohibens mulieres alienationi fundi dotalis cõsentire [*ne sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiæ earum conuertatur*] capiendo malum consilium consentiendo, unde lex Iulia dubitans ne electione mulieri seruata petẽdi fundum, uel æstimationem, illa faceret electionem deterioris, ut pecuniæ quæ facile consumi posset, noluit fundum uendi posse, eumq; pro non æstimato haberi uoluit, ut inquit glossa in dicta l. j. C. de fun. dot. quid autẽ futurum sit electione data marito restituendi res ipsas uel earum æstimationem, late ponit Didac. in dicto capitu. 28. sub numero.)
120 † Quinto limitatur non procedere quãdo æstimatio fuit incerta puta, quod maritus simpliciter dixit uxori, reddam tibi æstimationem: tunc enim non inducitur emptio, nec alienationi locus est, ita uoluit Bart. generaliter loquens, in l. si ut certo, §. nunc uidendum, ff. commod. quatenus dixit, quòd in omnibus casibus in quibus æstimatio facit emptionem uerum est, & procedit quando æstimatio est certa, secus si incerta, prout in exemplo prædicto, cum enim Bartolus loquatur in omnibus casibus. ergo & in dote, l. Iulianus, ff. de legat. 3. & ita limitat in dote Cur. Iu. in dicta l. ex con[illegible]atione, C. de pact. (& late Didac. in dicto c. 28. num. 7. certitudinem ponderat Parisꝭ consꝭ. 64. num. 17. uol. 4. ad hoc, ut æstimatio faciat emptionem.
121 † quod insuper comprobatur in §. pretium, infra de empt. & uend. ubi dicitur, ꝙ [*pretium constitui oportet nam nulla emptio sine pretio esse potest, sed & certum pretium esse debet*] unde subijcitur, quòd si conuenerit, ut quanti Titius æstimauerit rem, tanti sit empta, si quidem pretium non diffiniuerit pro nihilo uenditionem esse quasi nullo pretio consti-
122 tuto. † Confirmatur ulterius, nam pretium in casu nostro, dato quòd mulier uoluerit uendere, & maritus emere reperitur collatũ in uoluntatem uel arbitrium mariti: quo fit, ut emptio non ualeat, l. quod sepe, §. j. & ibi notat Bart. Bal. Salyc. Fulg. & alij, ff. de contr. emp. Bald. Fulg. & Castr. in l. in uendentis, C. eod. ergo non possumus dicere, quòd a ma-
123 rito possit alienari. † Aduersus tamen hãc limitationem uidetur obstare decisio Socini cons. 56. colum. fi. uolum. j. uersꝭ. imò fortius. inquit enim, quòd si fuerit data res in dotẽ secundum æstimationẽ faciendam per duos homines communiter eligendos, qui tamẽ numquam fuerunt electi, & res ipsa fuit meliorata, soluto matrimonio, non illam reddi sed æstimationem secundum ꝙ ualebat tempore datæ dotis, nam uidetur ex tunc æstimatio facta per legem quę certa fuerat secundũ retũ naturam quanti dicta res ualeret, argu. tex. in l. cum ad præsens, ff. si cer. pe. & §. conditiones, infra de uerb. ob. proponit, ergo casum Soc. ubi penitus incerta fuit dotis æstimatio, & tamen inducitur emptio, cum non res, sed æstimatio ueniat præstanda, quod est ad unguem contra limitationẽ Curtij Iunioris. & licet Soc. ibi citet pro sua decisione Modernos, in l. æstimatæ, ff. solu. matrimo. quos non reperio quicquam de hoc dicere,
124 † sed Glossam dumtaxat dicentem, ꝙ aliquando à lege inducitur æstimatio in dote, quando sunt res quæ usu consumuntur, ut q̃ pondere, numero, mensura ue consistunt, q̃ sequitur Bal. in l. res in dotem, ff. de iure dot. & Io. Lup. in Rubr. de don. int. uir. colu. 4. §. 17. sed eam taxat Castrensꝭ. ibi, quia si hoc esset uerum non obligaretur ad tantundẽ in eodem genere, sed ad æstimationem tunc temporis, cuius tamen contrarium dicitur
125 in dicta l. res in dotem. † Tamen pro decisione Socini confirmanda bene facit, quòd licet alias collato pretio in arbitrium tertij nec illo arbitrante corruat contractus emptionis, l. fi. C. de contr. empt. §. pretium autem, infra, de emp. & uendit. (cum pretium dicatur esse causa fin. uenditionis, ut inquit Ceph.

con-

126 conſ.407.nu.4.) † Secus tamen fauore do
tis eſt conſtitutum, ubi tertio non arbitrāte
reccurritur ad arbitrium boni uiri, ſicque
a perſona receditur. gl. eſt in dicta l.fi. quam
ſequitur ibi Bald. & Salyc. in 5. oppo. Bald. in
l.fi. uerſ. pone declaratio, C. de ſent. quæ ſine
cer. quā. Rom. in l. ſi quis arbitratu, ff. de uer.
ob. Imo. Alc. & Cro. in l.1. nu.44. ff. ſol. matr.
quo fit, ut ratio Soc. ſuſtineri poſſit, ꝙ retro
uideatur æſtimatio facta per legem, cum fiat
127 per bonum uirum legis miniſtrum. † cum
cōditio ſoleat retrotrahi, l. potior, l. qui bal
neum, ff. qui pot. in pigno. hab. Ruin. conſil.
224. num. 12. uol. j. (& purificata conditio
ne contractus ſuum ſortitur effectum perin
de ac ſi non fuiſſet ab initio conditionalis
ſed purus, l.fi. §. Titius, ubi omnes, ff. de uul.
& pup. glo. in l. neceſſario. uer. quòd ſi, & ibi
Bartol. ff. de peri. & commo. rei uend. Iaſ. in
l. pro hærede, §. Papinianus, nume. 24. ff. de
acquir. hær. Dec. conſ. 229. nume. 2. & in l. pe
cuniam, 2. no. ff. ſi cer. pet. Decian. reſpon. 8.
128 num. 98. uolum. 1.) † Suſtinendo tamen li
mitationem prædictam pro reſolutione de
ciſionis Socini conſiderandum eſt, quòd ip-
ſe loquitur quando æſtimatio dotis collata
fuit in arbitrium tertij, uidelicet in commu
nes amicos, ut ipſe loquitur: eo namque ca-
ſu procedit contractus: illis enim æſtimanti
bus contrahentes neceſſario tenentur ad ob
129 ſeruantiam. † Sed Cur. Iun. loquitur quan-
do æſtimatio collata fuit in arbitrium mari
ti, & ſic in uoluntatem alterius contrahen-
tium, quo caſu neceſſario contrahentes nō
aſtringuntur, prout hanc differentiam in cō
tractu emptionis tradunt Fulgoſ. Caſtrenſ.
& alij in dicta l. in uendentis. nil ergo mi-
rum ſi talis æſtimatio, non facit emptio-
130 nem dotis in caſu Curtij Iunioris † (ue-
lut minus legitima, & nulla quæ ob id nul-
lum effectum parere poteſt. l. 4. §. condem-
natum, cum ibi not. ff. de re iud. quoniam
ex nihilo nihil fit, & quod nullum eſt ima-
ginem rei nō habet, nec tractu temporis re
conualeſcere poteſt, l. unica, C. de lati. li-
ber. toll. l. quod ab initio, ff. de regulis iu-
131 ris. † nec in eo aliquid fundari poteſt, l.
nulla, C. de acquir. poſſeſſ. Bald. conſil. 336.
colum. j. uolum. 4. Decian. reſpon. 8. nume.
132 208. uolum. j. † Imò nullus actus perinde
habetur ac ſi factus non fuiſſet, l. quotiens,
ff. qui ſatiſdat. cog. l. non putauit, §. non
quæuis, ff. de bon. poſſeſſ. contra tabu. cum
ſimilibus per Alexand. conſ. 33. uolu. 1. Dec.
conſ. 499. num. 14. Decian. reſpon. 38. num.
70. uolum. 3. unde ni mirum ſi tali caſu res
133 dotalis alienari non poteſt. † & cum nulla
fuerit alienatio in fauorem mulieris, bene
poteſt ipſa talem nullitatem adducere, ſicut
& Eccleſia poteſt allegare nullitatem aliena
tionis rei ſuæ factæ in caſu non permiſſo, cū
talis nullitas inducta ſit in eius fauorem,
ut declarat Butri. & Imo. in capitulo, ſi quis
præsbiterorum, de rebus eccl. non alienan.
Rui. conſ. 35. num. 21. uolu. j. & Anch. Iun. q.
49. num. 13. libro 3. ſuarum familiarium.
134 † Vltimo limitatur dicta cōcluſio, quando
res data quidem fuit æſtimata, ſed æſtimatio
ne tali per quā præſumi debet, uel ex expreſ
ſa, uel ex tacita, & coniecturata uoluntate
partium quando non faceret emptionē, pro
ut exemplificando declarat Aret. conſ. 84. co
lum. 2. & Pariſ. conſi. 81. nu. 16. cum ſequen.
uolum. 3. ad quos in gratiam breuitatis ſuffi
ciat relatio, ut ad alia tranſitum faciamus.)
135 † Tertio notandum eſt ex eadem gl. quòd
ubi fundus dotalis æſtimatus eſt, ut ſciatur
quantum ualet, tunc alienari non poteſt, l. ſi
inter uirum, C. de iure dot. & ibi paſſim no.
Doctores. ſequitur hic Bald. Io. Plat. & Aret.

Fundus dotalis æſtimatus, ut ſciatur quantū ualet, alienari non poteſt.

136 Rui. conſi. 134. num. 4. uol. 4. † qui id depre
hendit ex mente Doctorum, quando conuē-
tum fuit de reſtituendo fundo pro eodē pre
tio, quo fuit æſtimatus, uel quòd res reſtituā
tur ſi extabunt habita ratione augumenti, &
diminutionis, & ſi non extabunt; reddatur
137 earum æſtimatio. † (ſi enim tali caſu fun-
dus eſſet alienabilis, ſuperuacanea reddere-
tur conuentio, nihilque releuaret, nequa-
quam dicendum, l. hæc ſtipulatio. §. diuus, &
ibi not. Doct. ff. ut lega. nomi. caue. l. ſi quan
do, ff. de leg. j. l. non cogendum, §. Sabinus,
ff. de procur. c. 2. de prob. ubi conſuetudo in
troducēs ſuperflua remedia uelut irrationa
138 bilis reprobatur à Pontifice, nec ualet. † qui
bus adductus Natta, conſi. 338. nu. 7. inquit
poſt Bald. in l. 1. oppoſi. 6. C. de his quæ pœnę
no. quòd ubi præceptum eſt nugatorium, &
139 ſuperfluum pœna non committitur.) † Hu
ius autem concluſionis eſt ratio ſecundum
glo. & Doctores in d. l. ſi inter. quia tali caſu
æſtimatio non dicitur facta, ut faciat emptio
nem, ſed ut ſciatur an fundus melior, uel de
terior ſit factus, & ſpecies non pretia debēt
reſtitui, prout ibi dicitur, & plenius proſeq-
140 uitur Soc. conſ. 56. colu. 2. uol. 1. † Declaratur
autem iſta concluſio ſecundum Aret. Ioann.
Plateam & Chriſtoph. hic, procedere contra
dicente muliere, ſecus ea uolente, quia tunc
bene procedit alienatio, licet alias, quando
res eſt inęſtimata, nullo modo procedat alie
natio, licet ea uolente, ut hic, idemque tenet
gloſſa, Bar. Bal. Ang. Caſtr. Alex. & Imo. in l. ſi
æſtimatis, ff. ſol. ma. Imo. in l. cum vir. colum.
penult. ff. de uſuc. Iaſ. ſupra tit. 1. §. pen. in gl.
exequentur, Lup. in Rubr. de don. int. uir. &
uxo. §. 17. nu. 8. Bal. Nouel. in trac. dotis, par.
8. priuil. primo, limita. 6. Campeg. in eiuſdē
tract. pri. par. q. 40. circa fi. (& Conſtant. Ro
ger. in eodem tract. quæſt. 11. nu. 5. mouen-
tur omnes per dictā l. ſi æſtimatis. ibi [*ſi neq;
uolente, nec ratum habente muliere ueniſſent.*] qui

textus a contrario sensu uult secus esse uolen
te muliere, uidelicet res non esse reddendas,
141 & uenditionem ualere. † (Quod argumen
tum contr rij sensus fortissimum tex. appel
lat, in l. 1. ff. de offi. eius, & ibi post alios, ego
late dixi, & in contractibus etiam permitti-
tur, prout loquitur dicta lex, si ęstimatis, l. pe-
cuniam, ff. si cer. pe. Roma. consil. 399. ut præ
sens. Alexand. consi. 129. puto, uolum. 2. con
sil. 91. circa primum, colum. 3. uol. 4. Abb. in
c. cum apostolica, de his quæ fiunt a prę l. Ne
uiza. cons. 62. num. 4. & in hac etiam conclu-
sione sic, ut supra declarata res sidet Didac.
142 Couuaru. practi. q. c. 28. nu. 3.) † & licet An
gel. Imo. Bal. Nouel. & Lup. supra cōmemo-
rati dicant illum casum dictę leg. si ęstimatis
esse singularem, & vnicum, tamen conformis
est alius text. in l. fi. ff. de pac. dot. prout citat
hic Aret. & Christophor. & animaduertit Ca
143 stre. & Imo. in dicta l. si æstimatis. † imò per
dictā l. fi. declaratur ille tex. qui loquitur de
mobilibus ibi [*quæ uero non extarent*] immobi
les enim desinere non possunt quominus ex
tent, at illa lex final. loquitur de rebus immo
144 bilibus. † Ratio uero huius communis cō
clusionis est secundum Doctores, quia quan
do datur res in dotem non æstimata est pro
prie, & simpliciter dotalis, (ut probatur,
in l. unica, §. & cum lex, C. de rei uxo. act. ibi
[*in fundo autem non æstimato qui & dotalis proprie nuncupatur,*) *& ideo inalienabilis redditur siue consentiente siue dissentiente muliere.*] Quando uerò
datur æstimata ea tamen æstimatione, quę fa
cit emptionem prorsus desinit esse dotalis,
& efficitur mariti, pretiumq; succedit in do-
tem, merito passim potest alienari siue con
sensu mulieris adhibito siue citra eius uolū
tatem. Sed quando datur æstimata non, ut
faciat emptionem, prout in casu nostro, tūc
quia non est proprie nec simpliciter dotalis
propter æstimationem, nec est proprie, nec
simpliciter non dotalis ex quo talis æstima-
tio uō facit emptionem, propterea eligitur
quædam media uia, ut ualeat alienatio cum
consensu mulieris, sine eo uero secus, ita tra
dic Imo. & de mente Doctorum latius Si-
gnor. de Homode. in dicta l. si æstimatis, nu.
5. & duobus uerbis explicat Bald. Nouell.
in l. 1. numero 125. ff. soluto matrimonio.
145 † (quorum sententia cōfirmatur, nam quo
tiens hinc inde militat, & urgent ratio-
nes repugnantes, eligitur media uia, textus
est, & ibi not. Angel. Aret. in §. fin. supra ex
quibus causa manu. glossa in l. Nesennius
in ner. eum, ff. de neg. gestis. Bero. consilio
110. numero 34. volumine 3. & quòd fuerit
æstimatus fundus suadet alienationē, quòd
uero fuerit æstimatus non ut faciat emptio
nem suadet contrarium, merito in tali
146 conflictu media uia eligenda est. † si enim
diceremus hunc casum mixtum æstimatio-
nis fundi factæ, ut sciatur quantum ualet ad
simplicem trahendum uidelicet æstimatio-
nis simpliciter factæ, resultaret hoc in incom
modum mulieris, cum passim posset aliena-
ri, quo casu mixtum non trahitur ad sim-
plex, l. si ita scriptum, in princip. ff. de lib. &
post. l. uim passam, §. præscriptionem, l.
mariti, §. hoc quinquennium, iuncta l. si a-
dulterium cum incestu. & ibi not. ff. de adul
te. Bartol. & alij in l. 2. in princip. ff. de uerbo.
147 oblig. Cra. consi. 941. num. 31.) † contra ta
men hanc opi. communem tenet Azo, Dyn.
Alberic. & Signor. in dicta l. si æstimatis. ubi
plus dicit Alexand. quòd hanc opin. Docto-
res approbant, idemque tenet Fulgos. in di-
cta l. fin. & Imo. sibi contrarius in capi. cum
contingat, prope nume. 27. de iureiur.
148 † Mouetur, quoniam inducta ad unum fi-
nem, non debent aliud operari, l. legata i-
nutiliter, ff. de leg. 1. l. non omnis, ff. si cert.
pet. cum ergo æstimatio facta fuerit ad finē
tantum, ut uideatur an res sit meliorata, vel
deteriorata, utique non debet alium effectū
operari, & sic alienari posse uolente mulie-
149 re. † Secundo mouetur Signor. quia præ-
cedens opi. Doctorum duo supponit: primū
quòd de iure Digestorum sit differētia inter
rem inęstimatam, & æstimatam ea æstimatio
ne, quæ non facit emptionem, quod est con
tra textum in dicta l. si æstimatis, in fi. & ibi
not. Cuman. in secundo notab. dicens idem
censeri de rebus æstimatis apposito pacto de
150 quo in textu, quod de inęstimatis. † Secun-
dum, quòd de iure fforum rei inestimatę nō
ualeret alienatio uolente muliere, quod pari
ter est erroneum per relationem Imperato-
ris in dicto §. & cum lex, & hic in uersi. inui-
ta muliere, iūcta glossa, maxime, quòd Impe-
rator utrobique testatur hoc nouiter indu-
xisse, legiq; Iuliæ addidisse, non ergo de iure
151 fforū fuerat inductum. † Tertio præter istos
pondero textum in dicto §. & cum lex, uersic.
licet enim, ubi ita demum res æstimatę pos-
sunt alienari de consensu mulieris quando
earum periculum est mariti, & sic quādo ęsti
matio facit emptionem quo casu periculum
est mariti, licet citra culpam suam cōtingat,
l. cum dotem, & ibi not. l. quotiens, C. de
iure dot. l. plerumque, in princ. ff. eod. l. æsti-
matæ, ff. sol. matrim. & tradit Castr. in dicta l.
152 si æstimatis. † (Secus autem si æstimatio
non facit emptionem, quia maritus de dete
rioratione citra culpam suam non tenetur
ut ibi per Castrens. Sal. in dicta l. si inter, qui
commu. restatur, & Soc. cons. 56. colum. 2. uo
lum. j. Didac. in d. c. 28. sub num. 3.) ergo se
cus est ex Imperatoris intentione, quando
res æstimatæ sunt, ut sciatur quantum ualēt,
quia si casus superior excipitur ab illa regu
la prohibitiua alienationis etiam uolēte mu
liere, utique sub ea debet comprehēdi casus
de

153 de quo quæritur. † Cum exceptio firmet
regulam in casibus non exceptis, l. quæsitū,
§. fi. ff. de fun. instrumē. l. nam quod liquide,
§. fi. & ibi Bartol. ff. de pecu. leg. Angel. consi.
239. quidam emptores. Roman. consil. 337.
Corn. consil. 57. uolum. 1. cum alijs per Dec.
Cagnol. & alios, in l. j. ff. de regul. iur. (idem
que Dec. consil. 604. num. 7. Rolandus à Val
le, consil. 1. num. 120. consil. 80. numero 53.
Senatus Pedemontanus, Decis. 108. num. 8.)
154 † Ad text. in dicta lege. si æstimatis, & in di
cta l. fi. respondent Fulgos. & Signor. & Imo.
quòd loquuntur de iure Digestorum, quo iu
re per legem Iuliam etiam res inæstimata vo
lente muliere poterat alienari eaque tātum
inuita prohibebatur eius alienatio, ut refert
hic Imperator, non ergo se fundant illa iu
ra in eo, quòd res esset æstimata, sed quia
uolente muliere tunc erat alienatio permis
sa, sed hodie Iustinianus hoc correxit hic, &
155 in dicto §. & cum lex. † Ego tamen ob hæc
à communi sententia non recedo, pro qua
pondero textum in dicto §. & cum lex, ibi
[*hoc tantummodo addito, ut fundum dotalem non solum hypothecæ titulo dare nec consentiente muliere maritus possit, sed nec alienare*] iuncto ibi
[*in fundo autem non æstimato, qui & dotalis proprie nuncupatur, maneat ius intactum ex lege quidē Iulia imperfectum ex nostra autem auctoritate plenum*] pondero, quòd Imperator ibi addit le
gi Iulię hoc tantummodo, prout dicit, quòd
fundus inæstimatus nō possit hypothecari,
nec alienari licet uolente muliere, quod ul-
timum fieri poterat ante: de fundo uero æsti
mato ea æstimatione, quæ non facit emptio
nem ne quidem uerbum ponit Impera-
tor, ergo remanent incorrectæ dicta lex, si
æstimatis, & dicta lex finalis, de hoc loquen
tes, quæ uolunt illum alienari posse uolente
156 muliere. † (Secundo pondero relatiuum
hoc, demonstratiuum ad oculum corporis,
l. hoc articulo, cum ibi no. ff. de hæredi. in-
stitu. & in l. 1. in princip. ff. de oper. noui
nunci. sed fundus inæstimatus ibi legitur, &
exprimitur, & oculis corporis īspici potest,
igitur de illo tantum uenit intelligendus il-
157 le textus. † Tertio considero, quòd Impe
rator non contētus illo pronomine hoc, sub-
iunxit tantummodo, quæ dictio est exclusi-
ua omnium aliorum casuum, Bartol. in l. si
quidem, C. de trans. & in l. rationes, C. de pro
bat. per tex. in l. 3. §. cum Titio, ff. de adim.
leg. Decian. Respon. 36. num. 48. uolum. 3.
158 † & habet implicitam negatiuam respectu
aliorum, ca. cum ecclesia Sutrina, ubi Ioann.
Andr. post Goffred. in uer. tantum. de cau-
sa poss. & pro. Decian. respond. 29. numero.
46. uolum. 2. merito patet Imperatorem ab
illa sua prohibitione alienandi fundum do-
talem etiam uolente muliere exclusisse fun-
dum æstimatum ea æstimatione, quòd em-
ptionem non faciat, & negasse in eo suam
159 prohibitionem locum habere. † Quarto
hoc idem) confirmo ex eodem §. circa fin.
ubi dicitur, quòd [*generaliter quicquid sacratissimis constitutionibus, uel libris prudentum cautum esse, quod non contrarium huic legi inueniatur, & hoc maneat in sua firmitate*] sed in libris Digesto-
rum reperitur cautum in dicta l. si æstimatis,
& in dicta l. fi. quòd res æstimatæ nō, ut fiat
emptio, possint alienari uolente uxore, qđ
non est contrarium dicto §. & cum lex, qui
loquitur de inæstimatis, ergo dictæ leges re
manent firmæ, & à Iustiniano confirmātur
non autem corriguntur, ut malè putāt Imo.
160 Fulgos. & Signor. † Quòd nec in dubio di
cendum foret, cum sit euitanda legum cor-
rectio, l. 1. C. de inoff. dot. capi. cum cōtingat.
& ibi not. de iureiuran. & hanc partem te-
nendo non obstāt in primis ratio Imolæ, quia
inducta ad unum finem non debent aliud o-
perari, quia uerum est præter eorum inten-
161 tionem, † cum actus contrahentium regule-
tur ab eorum intentione, l. non omnis, ff. si
cert. petat. quam etiam citat Imo. & in con-
tractibus uoluntatem magis quam uerba
spectamus, l. fi. C. quæ res pign. Dec. in dicta
l. non omnis, (& consil. 555. ubi dicit, quòd
mens, & intentio partium debet attendi, &
idem, consil. 374. nu. 1. cons. 492. nu. 26. & cō
sil. 696. nu. 3. Io. de Ana. cons. 58. Paris. consi.
12. num. 39. uol. 3. pleniusq; Rolandus à Val
le consi. 57. nume. 34. uolum. 3.) sed in casu
162 nostro, † Quòd alienatio fieri possit uolē
te muliere non est præter eius intentionem,
imò secūdum illam: si enim noluisset aliquo
modo uendi rem eam non æstimatam dedis
set, si uero eam passim uendi posse uoluisset,
illam simpliciter æstimatam dedisset. cū igi-
tur eam dederit æstimatam, ut sciatur quan-
tum ualet, mens sua fuit, ut alienari possit si
163 uolet. † (prout de iure disponitur: contra
ctus enim facti censentur, prout de iure cō
mu. disponitur uel a statutis, ut declarat Bar.
in l. ut iuris iurandi, §. si liberi, ff. de oper. lib.
l. quæro, §. inter locatorē, ff. loca. l. si ita stipu
latus, ff. de usur. Bero. cons. 41. nume. 16. uo-
164 lum. 2. † & intentio contrahentium cen-
setur concordare cum dispositione legis.
Bartol. in l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad
Trebell. cum multis de quibus per Alciat. in
in tracta. de præsum. reg. 4. præsum. 32. De-
cis. Neapolit. 226. numero 4. Cephal. consil.
591. numero 12. Decian. respon. 64. nu. 22.
uolum. 3.) merito nil mirum si talis æstima
tio parit hunc effectum, cum descendat a
mulieris intentione quæ non reperitur
hoc casu prohibita per Iustinianum:
165 † Non obstant etiam quæ tradit Signorol.
dicens, quòd opinio Doctorum præcedens
supponit, quòd de iure Digestorum differen
tia sit inter rem inæstimatam, & æstimatam

ea æſtimatione quæ non facit emptionem,
quod eſt contra text. in dicta l. ſi ęſtimatis, ad
ſi & ibi Cuma. notab. 2. (quia non ſuppo-
nunt eam differentiã Doctores de iure Dige
ſtorum, imò ius idem fuiſſe dicunt, uidelicet
quòd res inæſtimatæ, & æſtimatæ, ut ſciretur
quantum ualerent, alienari poſſent uolente
muliere, ut hic dicit Imperator, ſed differen
tiam conſtituunt inter illas res de iure Dige
ſtorum, & Codicis, namque inæſtimatæ quæ
de iure Digeſtorum poterant alienari uolẽ-
te muliere. dictante ſic lege Iulia, ut hic iun
cta gloſſa in uer. inuita, iure Codicis induxit
Iuſtin. quòd nec ea uolente procedat aliena
tio, ut hic refert, & probatur in dicto §. & cũ
lex, æſtimatæ uero, non tamen, ut ſit emptio,
remanſerunt incorrectæ, quòd poſſint alie
nari uolẽte muliere, prout & ante poterãt.)
166 †Nec obſtat exceptio eo loco facta, prout
ſupra dicebam: licet enim regulam cõfirmet
non tamen eam dilatat, ut compręhẽdat ea
quæ alias non facta exceptione non compre
henderentur, l. generali, §. uxori, ubi Bartol.
ff. de uſufr. leg. Signorol. conſil. 8. Dec. & Ca
gnol. in l. j. ff. de reg. iur. Alexand. conſil. 28.
colum. fi. uol. 1. conſil. 30. colum. 5. uolum. 2.
conſil. 45. in fi. uolum. 7. Soc. conſi. 47. col. 2.
uolum. j. Ruin. conſi. 18. num. 18. uol. 2. conſ.
127. num. 7. uol. 4. conſi. 60. num. 11. uolum.
5. Pariſ. conſil. 114. num. 6. conſi. 141. nume.
13. uolum. 4. (Dominus meus Rimin. conſ.
518. num. 34. Bero. conſi. 81. num. 36. uol. 1.
Anto. Gabriel. lib. 6. conclu. 10. num. 5. ſub
titulo de ſtatutis. Cra. conſil. 733. nume. 13.):
Sed ſi non fuiſſet exceptio facta dotis ſimpli
citer æſtimatæ, utique non fuiſſet compre-
henſa dos æſtimata quæ non facit emptionẽ
ſub diſpoſitione illius §. & cum lex, loquen
tis de dote inæſtimata: ergo nec comprehen
di debet facta exceptione dotis ęſtimatę ſim
167 pliciter. † idque tanto magis procedere
debet, cum ex hoc reſultaret correctio iuris
uidelicet dictæ legis, ſi æſtimatis, & dictę l. fi.
quo caſu exceptio non firmat regulam in ca
ſibus non exceptuatis, ſed ſtatur diſpoſitio-
ni iuris antiqui, ut not. Alex. conſil. 145. nu.
3. uolum. 7. & in l. fi. colum. fi. poſt gl. ff. quod
quis. iur. Cur. Iun. conſil. 7. colum. 5. Dec. in
dicta l. 1. nume. 41. & Cagnol. numero 35.
168 † Simile uidemus in taxatina, quæ non ex-
cludit alios caſus qui ab alijs iurib. includũ-
tur, quia ſic alia iura corrigerentur, quod nõ
eſt dicẽdum, ut declarat Bar. in l. 3. §. cum Ti-
tio, ff. de adi. leg. Alexan. in l. j. §. per ſeruum,
ff. de acquir. poſſeſſ. & in l. j. & poſt eum Dec.
C. de bon. poſſ. contra tab. & conſ. 110. col. j.
169 † (pront alij dicunt taxatiuam non exclu
dere alios caſus, quando ſequeretur abſurdũ
ut not. ſcribentes poſt Guil. de Cun. in l. nul
la, ff. de legib. ſequitur Iaſ. in l. 1. num. 11. in
princ. ff. ſi quis ius dic. non obtẽ. & in d. l. 1.
col. fi. C. de bon. poſſ. contra tab. Bal. & Ang.
in l. cum notiſſimi, per illum tex. iuncta glo.
in uer. ſolis C. de pręſ. 30. ann. Decia. reſp. 34.
nu. 61. uol. 3. quod abſurdum ſequeretur ſi
per excluſionem cæterorum caſuum alia iu-
170 ra corrigerentur.) † Quin imò plus dico,
quòd cum text. in dicto §. & cum lex, ponat
regulam exorbitantẽ a iure cõi antiquo, quod
diſponebat dotem licet inæſtimatam aliena
ri poſſe uolente muliere, ibi uero ponit re-
gulam in contrarium, & ab ea excipitur dos
æſtimata caſu quo periculum eſt mariti,
171 (quod † eſt quando æſtimatio facit em-
ptionem, l. æſtimatę, ff. ſol. matr. l. quotiens, l.
plerumque, in princip. ff. de iure dot.) certe
talis exceptio cõtra dictam regulam ſic exor
bitantem poſita, debet late interpretari, ut
minus corrigat ius commune quam ſit poſ-
ſibile prout in pulchro caſu uoluit Cuman.
172 conſi. 30. colum. 2. † ubi ſtãte ſtatuto, quòd
maritus non poſſit relinquere uxori pręter
uſumfructum medietatis bonorum talis ex-
ceptio uſusfructus late debet interpretari,
ut comprehendat etiam legatum alimento-
173 rum. † Atque alibi idem Cuma. conſi. 134.
colum. fi. uoluit, quòd ſtatutum, puniẽs ho-
micidium, & excipiẽs homicidium caſu for-
tuito factum, & ſine omni fraude, intelligi-
tur pariter excepiſſe homicidium fortuitũ
præcedente culpa, ut minus corrigat ius cõ
mune, ſequitur Cur. Iun. conſ. 7. nu. 10. conſ.
174 102. col. fi. Cra. conſ. 135. nu. 35. † (bene
facit quod dici ſolet legem correctoriam la
te interpretari quando per eã reducimur ad
ius cõe antiquum gl. in c. ſtatutũ uer. nume-
randum, de præben. in 6. Butr. in c. olim tibi,
de uer. ſignifi. Felyn. in c. cum acceſſiſſent, co
lum. 2 in fi. de conſt. Iaſ. in auc. quas actiones.
nume. 24. C. de ſacroſanc. eccl. Alexand. in l.
ſi conſtante, nu. 5. ff. ſol. ma. Iaſ. poſt eum, nu.
230. Ripa, num. 61. Iaſ. conſil. 137. nume. 13.
uolum. 4. & in l. ſi unus, §. pactus ne peteret,
nu. 6. ff. de pact. Goza. conſi. 101. numero 24.
Grat. reſpon. 163. nume. 34. uolum. ſecundo
Gramma. Deciſ. 92. num. 15.) unde in dicto
§. & cum lex, illa exceptio dotis æſtimatæ de-
bet late intelligi etiam de æſtimatione quæ
non facit emptionem, ut regula illius textus
corrigat ius commune antiquum) & ex his
remanet optime defenſata cõmunis opinio
& enucleatus ad uiuum textus in dicto §. &
175 cũ lex, quę omnia bene notanda sũt. † Hæc
autem communis opi. recipit unam notabi
lem declarationẽ, ut procedat accedẽte bino
conſenſu mulieris primo tempore alienatio
nis, ſecũdo uero poſt biẽniũ, itẽ & alio cõcur
rente, quod aliæ res uiro ſuperſint ex quib. mu-
lieri conſuli poſſit, ita hodie prouiſum eſt
ad maius dotium priuilegium in Auctẽ. ſiue
à me, C. ad Velleia. ſecundum unum intelle-
ctum, quẽ refert, & ſequitur ibi Cyn. & Caſtr.

An huius conſenſus requiratur in alienat. fundi dotalis ęſtimati, ut ſciatur quãtum ualet.

Salyc,

Salycet. in dicto §. & cum lex, Cuman. & Imo. in dicta l. si æstimatis. licèt enim de iure Digestorum simplex consensus sufficeret, hodie tamẽ binus, & aliud de quo supra requi-
176 ritur. † Sed hic intellectus diuinat ad illum textum, (quæ diuinatio non conceditur in iure nostro, l. si putator, ff. ad leg. Aquil. c. si putator, de pœn. dist. 1. l. si fideiussor, §. non male, ff. mand. gl. in l. filium quem habẽ tem, in uersi. hæreditaria, C. fam. ercis. Fel. in c. ex literis, secundo, de homic. Ias. in l. qui ante Calendas, colum. pen. ff. de uerb. obligat. Ceph. consi. 395. num. 105. nam text. ille) de æstimatione dotis ne uerbum quidem ponit, imò cum simpliciter de dote loquatur, utiq; de inæstimata uidetur intelligendus, & intrrpretandus, quæ propriè dos nũcupatur
177 dicto §. & cum lex. † (siquidem non est in dubio à proprietate uerborum temerè recedendum, l. non aliter, ff. de legat. 3. Alexand. consi. 5. uolum. 7. Decian. respon. 5. nu-
178 mero 117. uolum. 1.) unde uerus † est sensus ad illum textum quatenus de dote loquitur ibi [*idem in dote est & multo potius*,] quòd referatur ad alienationem prohibitam, non autem ad permissam, & sic quòd fundus dotalis scilicet inæstimatus alienari non possit secundum formam præcedentis dicti circa donationem propter nuptias de bino consẽsu. sed licet mulier millies cõsentiat sibi nõ præiudicat, ut tenet Ioann. Glossator, Bart. Bald. Angel. Petrus a Bella Pertica, Salycet. & alij magis communiter, & per consequẽs, quòd textus in dicto §. & cum lex, remaneat
179 in suo robore. † (idque confirmatur ponderando illa uerba, idẽ in dote, & multo potius, & in corpore unde sumitur uidelicet in auct. ut immo. ante nup. dona. col. si ibi & multo potius hæc in dote ualebunt, nam si binus consensus mulieris sufficeret ad inducendam alienationem fundi dotalis factam per maritum nihil esset, multo plus in ea quã in donatione propter nuptias, quæ fuit Accursij ponderatio in dicta auct. siue a me.)
180 † Secundo, (quòd ille non dicit) corroboratur, nam postquam dixit Imperator, [*& multo potius hæc in dote ualebunt*] subiungit [*si quid dotis aut alienetur aut supponatur, iam enim hæc sufficienter declarata atque sancita sunt*] uidelicet in dicto §. & cum lex, ut addit glossa: non enim id esset uerum si binus cõsensus mulieris esset idoneus ad confirmandam dotis alienationem. quare ut concludam de fundo æstimato non ut faciat emptionem, non loquitur Imperator utrobique.)
181 † Retenta tamen declaratione de qua supra dicebat unum notabile uerbum Bal. Nouell. in l. 1. ff. solu. matrim. nume. 125. ad fi. & in tract. dot. 7. parte, priuileg. primo, columna 4. quòd si emptor fundi dotalis æstimati, ut supra continuauerit possessionem per decem annos, præsumetur iteratum mulieris consensum interuenisse argum. eius, quod habetur in l. si filius, C. de pet. hære. & in l. qui in aliena, in princip. ff. de acquir. hæred. ubi si filius possedit hæreditatem præsumitur adiuisse iussu patris præcedente.
182 † Simile uidemus in muliere quæ diu possedit hæreditatem, nam præsumitur eam adiuisse cum auctoritate seu solennitate a statuto requisita, prout tenet Bald. Angel. Imo. Aret. & Ias. in dicta l. qui in aliena, Barb. in c. requisisti, num. 29. colum. sequen. in fi. de testam. Felyn. in c. Albericus, in fi. de testi. Dominus meus Riminald. consil. 528. num. 44.
183 † Sed hanc opin. Baldi Nouelli iure merito reprehendit Ripa, in dicta l. 1. num. 104. pro ut ego quoque illo nõdum uiso præuiderã: hic enim secundus consensus requiritur ad exclusionem mulieris à re dotali quo, casu non sufficit decennium ad inducendam præsumptionem actus necessarij seu solennita-
184 tis extrinsecæ, † ut quis iure suo priuetur, sed requiruntur anni 30. ut per glossã & omnes in c. peruenit, de empt. & uendit. tradit Alexand. in dicta l. qui in aliena, colum. 3. & in l. sciendum, num. 19. ff. de uerb. obl. & post eum Claud. Aquens. nume. 22. Alexand. consil. 1. colum. penult. uolum. 4. latè Felyn. in c. sicut, nume. 30. de re iud. (Ias. in l. 1. colum. 5. uersic. tertio singulariter limita, C. qui admi. & in §. præiudiciales, numero 60. uersi. quinto, Institut. de actio. Soc. cons. 266. numero 34. Crot. in dicta l. sciendum, numero 12. Ruin. consil. 23. numero 20. uersiculo, tertio etiam respondetur, libro 5. Alciat. in tra. de præsum. reg. 3. præsum. 10. num. 6. & 7. Ce-
185 phal. consilio 314. numero 5. † Nam per tantum temporis interuallum 30. annorum purgatur omne uitium, quod in contractu potuisset interuenire, ut inquit Anchar. consil. 135. Alexand. consil. 79. uolum. 1. consil. 45. uolum. 7. Aret. cons. 36. Dec. cons. 36. colum. 5. consil. 409. Goz. consil. 11. num. 11. Dominus meus Riminald. consil. 16. nume. 22. consil. 343. & consil. 428. numero 47.)
186 † Non obstat dicta lex, si filius, & dicta lex, qui in aliena, cum utrobique notatis: procedunt enim quando agitur principaliter de acquirendo, non autem de perdendo, pro
187 ut in quæstione nostra. † (inter quæ longa est differentia, l. fin. C. de codicillis, l. finali, §. licentia, C. de iure del. Decian. respõ. 97. num. 50. uolum. 2.) merito 30. anni requiruntur ad præsumendum hunc secũdum consensum, ut dicunt etiam Ripa, & recen-
188 tiores in dicta l. prima. † In eadem glossa dotale prædium, dum citat legem 4. ff. de fun. dot. notat Aretin. & Balduinus, quòd priuilegium datum fundo dotali ne possit alienari per maritum procedit etiam in fundo a sponsa dato ne possit aliena- An spõsus alienare possit fundum sibi datũ à spõsa.

ri per sponsum suum, licet ipsa nondum sit
uxor per uerba de præsenti & sic dispositum
in uxore habet locũ in sponsa, quod & tradit
Bald. nouell. in tracta. dot. parte 7. primo pri
uil. limitat. 15. & in l. 1. numero 133. ff. solut.
matrim. Lup. in Rubr. de donatio. int. uir.
& uxo. glossa fin. in l. de diuisione, ff. solu.
matrim. Felyn. in cap. cum adeo, colum. 2. de
189 rescr. † Contra tamen hanc conclusionem
facit in primis text. in l. si quis officium, ff.
de ri. nupt. ubi magistratus prohibitus
uxorem in loco ducere, non prohibetur de
190 sponsare. † Secundo textus in l. solet, §.
1. ff. de his qui not. infa. ubi quæ uirum lu-
get, interim sponsa fieri potest, sed uxor
secus. unde glossa, & Angel. notant, quòd
in uxore dispositum, cessat in sponsa.
191 † Hinc infert Angel. stante statuto, quòd
uxore prædecedente sine liberis maritus lu-
cretur certam partem dotis, tale statutum lo
cum non habere, si sponsa prædecedat, &
ita secundum eum communiter obseruatur
quod etiam tradit Bald. in l. non fine, in prin
cip. C. de bon. quæ lib. & in auth. dos data, co
lum. 2. C. de donat. ante nup. Salycet. in statu
to nostro Ferrariæ loquens in l. cum in te,
192 C. eodem. † Abb. & abunde Felyn. in capit.
tertio loco, de præsum. Marss. singu. 106. ubi
dicit esse communem, Ripa, in l. cum bona,
§. si sponsa, ff. de priuil. cred. (Rolandus à
Valle plures allegans in tracta. de lucro
dot. quæst. 12.) latissime Paris. consil. 62.
num. 19. uolum. 4. ubi concludit hanc par-
tem esse magis ueram, magis communem,
& magis obseruatam in practica & consuetu
193 dine approbatam. † de quo tamen distin-
guit Coras. in prælu. legis, qui liberos, nu-
me. 10. & 11. ff. de ri. nup. (quòd si statutum
dicat simpliciter mortua uxore sponsam per
uerba de præsenti sub statuto contineri,
cum ea sit proprie uxor. denique, cum l.
sequen. eodem titulo. neque enim concubi-
tu, sed simultanea partium uoluntate nu-
ptiæ contrahuntur cap. penult. de spons. l. nu
194 ptias, ff. de regul. iur. † Si uero dicat sta-
tutum præmortua uxore in matrimonio,
secus, cum ea uerba in matrimonio proprie
non uerificentur nisi in uxore carnaliter co
gnita, l. etiam. C. de donat. inter uir. & uxo.
195 † & quoniam dictio, in, ablatiuo casui de-
seruiens intrinsecitatem quandam notat, &
perfectionem rei, cui addijcitur, l. 1. §. in flu
mine, ubi Barto. ff. de flu. Bar. & alij in l. Gal
lus, §. ille casus, ff. de liber. & post. quare
in matrimonio non dicitur fieri nisi eo con-
summato, cum tunc suam omnem omnino per-
fectionem assumat, cap. uerum & cap. ex pu-
196 blico, de conuers. coniug. † Et hoc secun-
do modo loquitur statutum nostrum Ferra
riæ, libro secundo, ca. 107. ibi [*uxore in matri
monio prædecedente*] plusque subiungens [*com
munibus liberis non extantibus*] quæ uerba præ-
supponunt eos extare potuisse mediante co
pula inter coniuges subsecuta, quod in spon
197 sa tantum non potest uerificari. † Meri-
to statutum non potest in ea locum habere
non uerificato illius præsupposito, ut not.
Iacob. Butrig. Salyc. & Fulgos. in l. mancipia,
C. de ser. fug. Roma. sing. 48. glossa in capit.
plerisque, Dec. cons. 511. & Decian. respon. j.
numero 16. uolum. j. satis igitur ex prædictis
apparet dispositum in uxore, locum in spon
198 sa non habere. † quod præterea confirma
tur ex his quæ tradit) Ange. in dicta l. solet,
dicens, quòd si mater suscepta tutela ratio
ne non reddita contraxit sponsalia, non su-
bijcitur pœnis de quibus loquitur auth. eis-
dem pœnis, C. de secun. nup. loquens de secũ-
do nubẽte. postremo facit ratio leg. assiduis,
C. qui poti. in pigno. habe. ubi postquam cõ
cessit Imperator hypothecam priuilegiatã
mulieribus subdit [*quis enim earum non mi-
sereatur propter obsequia quæ maritis præstant,
propter partus periculum, & liberorum procrea-
tionem*] hæc enim ratio cessat in sponsa, er-
go & dispositio, l. adigere, §. quamuis, ff.
de iure pat. ex quibus cum diuersum in
sponsa, quam in uxore constitutum pateat,
dicendum uidetur in quæstione nostra pro-
hibitionem legis Iuliæ de fundo dotali non
alienando, in fundo à sponsa dato locum
non habere, & sic Aretini sententiam fore
199 periculosam. † Istis tamen non obstanti-
bus eam sequor per text. in dicta l. 4. ff. de
fun. dot. ubi est casus apertus, ibique no-
tat Fulgos. iura loquentia de marito, & u-
xore ad sponsum, & sponsam pertinere.
200 † Secundo moueor per text. in l. non fine,
C. de bon. quæ lib. ubi confirmat Imperator
opinionem Iuliani, in dicta l. 4. extendentis
legem Iuliam ad sponsam in terminis no-
stris, deinde decidit, quòd sicut uxor a
marito quæsita præter usumfructum pa-
tri non acquirit, ita nec à sponso quæsita,
ibique Salycetus ad fi. per illum textum te-
net hanc opin. quòd sicut fundus dotalis
non potest alienari per maritum, ita nec
à sponso quasi dotalis, qualis est à spon-
201 sa constitutus, l. 3, ff. de fun. dot. † Ter-
tio moueor ex l. si sponsa, ff. de iure dot.
& l. 2. §. finali, ff. de priuileg. cred. ubi pri-
uilegium personalis actionis uxori compe-
tens, sponsæ tribui placet inquit text. igi-
tur, & in quæstione nostra idem dicamus.
Quarto accedit text. in l. oratio, ff. de spons.
ubi prohibitio facta de nuptijs extenditur
ad sponsalia, ad idem textus in l. 3. ff. ad leg.
Pompe. de parric. ubi dispositum in l. 1.
in uxorem necante, disponitur in sponsa.
202 † (& per dicta iura Soc. & alij scribentes, in
Rubr. ff. solu. mat. dicunt, quòd dos etiam lar
go modo dicitur quando nullum contracta

fuit matrimonium, ut inter sponsum, &
sponsam.)Sic ergo dicamus in casu nostro,
203 tantoque magis,† quòd illa sententia, quæ
fauet dotibus capi deber. l. in ambiguis. ff.
de regulis iuris, (l. in ambiguis, ff. de iure
dot. etiam si pro dote pauciores essent opi
niones, ut uoluit Abba. in capitulo, fi. de re
iud. quem sequitur Soc. consi. 11 t. in fi. uol.
3.)ergo alienatio prohibita fundi dotalis in
204 quasi dotali debet habere locum.†Quinto
confirmatur, nam talis fundus destinatur ad
dotem prout inquit gl. in d.l.4. passimque ui
demus per experientiam rerum magistram.
c. quam sit, de elect. in 6. Corn. consi. 237. nu.
17. uolu. 2. D. meus Rimi. consi. 280. num. 12.
cum simil.) sponsas parum remorari, quòd
205 uxores non fiant.† (Vel ex appetitu sponsi
uel earum, cum ex sententia Baldi in rub. de
cohab. cler. & muli. mulier appetat uirum si-
cut materia formã, & magnes ferrum, quem
refert Tiraquel. de legib. connub. in noua le-
ge, num. 72.) merito sponsæ pro uxoribus in
hoc sunt reputandæ, & pro dotali fundus ea-
rum reputandus est iuxta regulam leg. pen.
& quod ibi not. Bal. & alij. ff. de testamẽ. mil.
206 (†Et ita ferè in terminis nostris arguit Ti-
raquel. loco citato, nume. 19. dicens, id quod
euenire potest potius inspici quamquod p̄-
sens est, si ad illud ipsum præsens status ten-
dit. l. si idem. §. fi. & ibi Cast. ff. de iur. om. iud.
l. qui bonæ. §. qui inter. ff. de dam. infec. l. si
quis domum. ff. loca. & l. adeo. §. illud. ff. de
acqui. rer. do. sed sponsa proxime est uxor fu-
tura, ob idque dumtaxat desponsata fuit, ut
207 uxor fiat, ideo pro uxore habẽda est.)†Hinc
uidemus licentiatum cum destinatus sit ad
Doctoream dignitatem capescẽdam pro Do-
ctore reputari, ita quòd Doctoribus creatis
medio tempore inter licentiam, & gradus su
sceptos uenit præferendus, ut uoluit Rayne.
& Nicol. de Neap. in l. j. C. de consul. libro 12.
Cald. in c. capitulum S. Crucis, de rescr. Ma-
ria. in c. quanto, de magis. Aret. noster in §. q-
dam, col. 8. infra de acti. Alex. in apost. ad Bar.
in l. j. ff. de obsequi. a lib. patro. præst. Fel. in ru
brica de maio. & obe. & in c. clerici, & post eũ
Dec. de iudi. Soc. late, consi. 70. uol. 4. & in l.
298 cum quid. ff. si cer. pe.† ubi Purpur. & Dec.
lectu. 3. restantur esse commu. Aret. in l. neqs
ex corpore. C. de aduo. diuer. iudi. Lupus in
rub. de don. int. uir. & ux. §. 38. ubi concludit
ita communiter teneri. Boer. in tract. de au-
ctori. magni concilij, nu. 98. post decisiones
suas impresso. Tiraquel. de legi. connubi. in
t 2. lege, numero 5. (Ioan. Baptista Ferretus,
consilio 240. numero 10. Rolandus à Valle,
consilio 12. numero 23. uolumine 2. Gabrie.
Roman. libro 6. titu. de maio. & obedien. con
clus. unica. qui pluribus allegatis subiungit,
& hanc partem teneas, quæ uidetur magis cõ
munis. Idemque Porti. Imo. libro 5. conclus.

An licẽtiatus postea doctoratus præferatur doctori medij temporis.

209 22. Ceph. consilio 591. numero 17.†qui u-
titur ea ratione, quòd ubi finis habet neces-
sariam consequẽtiam, & relationem ad prin-
cipium, actus attribuitur principio, non au-
tem fieri. l. 3. §. Seio. ff. de minor. unde subdit,
quòd inspecto tempore licentiæ, Doctor licẽ
tiatus prælertur ad præiudicium doctorato
medio tempore, & licet) quidam tenuerint
contrarium quos refert, & sequitur Grat. re-
spon. 116. uolumi. 2. Rui. consilio 19. nume-
ro 15. uolumi. 2. (& Menoch. sine resolutio-
ne loquens de arbitra. iud. libro 2. centuria
quarta, casu 379. columna 3.) tamen præce-
210 dens opi. communis est, ut dixi.† Quæ sal-
tem sine scrupulo procedit, quando licentia
tus mox insignia recepit ita, quòd dum esset
in practica ea consequendi alius fuit docto-
ratus, tunc enim licentiatus præferri debet,
ut pulchre tradit Alciat. concordans opinio
nes in tracta. de præsump. regula. j. præsump.
45. columna pen. & Grat. in d. respon. 116. co
lumna fina. (quod etiam fuit de mente Ani-
balis Troysij Cauensis, in ritibus magnæ cu-
riæ, ritu. 101. quatenus loquitur de licentia-
to, & in magno interuallo doctorato. tenens,
quòd non præferatur Doctori medij tempo
ris. sentit enim, quòd secus esset, quãdo post
licentiam infra breue tempus gradum do-
211 ctoratus assumpsisset.)† Quod alias in per-
sona mea seruatum fuit in almo Ferrariensi
collegio: cum enim licentiatus fuissem mox-
que gradus doctoreus post octo dies sumpsis
sem, interim uero tres concives doctorati
fuissent, uidelicet D. Ioannes Ronchegallus,
D. Ioannes a Vẽto, & D. Io. Antonius Magna
ninus, (quorum animæ requiescant in pace,
postquam prædicti successiue decesserunt)
mecumque postmodum de præcedentia con
tenderent, tandem per sacrum collegium no
strum fuit aduersus ipsos pro me determina
tum. Hoc igitur exemplo, (ut unde exiui re-
deam) facile quæstio nostra confirmatur de
fundo a sponsa dato, cum destinatus sit ad do
tem sponsaque ad uxorem, moxque utram-
212 que contingat.† Sexto accedit, nam & uide
mus fundum qui putatur esse dotalis, & non
est per maritum putatiuum non posse aliena
ri, ut tradit Bertran. consilio 17. uolumine 5.
nouissimorum, ad fi. per id quod notat glo.
in l. dotale. §. dotale. ff. de fun. do. sequitur Bal
dus nou. in tract. dot. 7. par. priuile. primo, li-
mit. 15. (Ioan. Campeg. in eodem tracta. par.
prima, quæstio. 97. numero secundo, ubi com
memorat & de alijs priuilegijs doti putatiuæ
competentibus,) ergo nec iste fundus datus
a sponsa debet alienari posse ad instar illius.
213 † Et hanc partem tenendo non obstãt cõ-
traria, quoniam unica solutione tolli possunt
nempe, quòd ibi tractat de odio. quòd enim
magistratus non possit in loco nubere, nec
uidua intra tempora luctus, concernit odiũ,

merito

merito dispositum in uxore cessat in sponsa. quòd autem dos alienari non possit uxoris fauorem concernit, ideo dispositum in uxore militat in sponsa, ita respondent Iacob. de Raue. & Alberic. in dicta l. solent, Petrus, Cynus, Salycetus, & Cor. in dicta l. non fine. Bal. consilio 384. uolumine 1. Boeri. decis. 22. numero 38. Anch. & Fel. in ca. tertio loco, colu. 3. de præsum. Coras. in prælud. leg. qui liberos, num. 7. ff. de ritu nup. (& alios citans Tiraquel. de legib. connubi. in 15. lege, numero
214 27.) † Et secundum hanc resolutionem potest adaptari, quod supra dixi de statuto deferente lucrum dotis marito, quod locum non habet in sponsa præmoriente, nam odiosum est, ut tales sponsi lucrentur dotem, parens autem, cæterique proximi mulieris ea priuētur, ut considerat Boeri. in dicta decisio. 22. (idemque tenet Abbas, consi. j. colum. 2. uolumi. j. consi. 79. columna j. uolumi. 2. Dec. cōsilio 353. colum. j. Ias. consi. 58. columna j. consi. 115. columna j. consi. 135. columna j. uolumi. j. Paris. consi. 127. colum. 3. uolum. j. consilio 34. colum. 2. uolumi. 3. Rolan. à Valle, in tracta. de lucro dot. q. 2. ubi dicunt, id odiosū esse, pęnale, & iuri communi contrarium, cum tollat in parte iuri liberam facultatem
215 disponendi de rebus suis.) † Hinc est secundum Doctores stante statuto, quòd filia marita ta non succedat patri, sed debeat esse contenta dote sibi constituta, tale statutum locū non habet in filia desponsata, quia morienti patri succedit, cum statutum sit odiosum, merito loquens in uxore non debet in sponsa locum habere. Ita Butr. & Anch. in d. capi. tertio loco, numero 2. Iacob. de Raue. & Alberi. in dicta l. solent. dicens, quòd fuit determinatum contrarium, sed male, cum de odio tractetur non de fauore, (& has, & similes quæstiones inter uxorem, & sponsam differentes prosequitur Tiraquel. in allegata 15. lege con
216 nubiali. num. 21. 22. & sequ.) † Huc quoque pertinet illa decisio Ang. in dicta l. solent, de matre contrahente sponsalia, quę pęnas secūdo nubentis non incurrit: ea enim est odiosa pęnalisque materia, nam uidemus, quod si mater minor annis 25. de facto fuerit tutrix de
217 creta, † cum de iure propter ætatem decerni non possit. §. fina. supra de auct. tut. §. minores, supra de excus. tut. l. fi. C. de leg. tut. eaque suscepta tutela postmodum non reddita ratione transiuerit ad secunda uota non subijcitur pœnis auth. eisdem, C. de secun. nup. ita uoluit ibi Bald. & Ioan. de Garoni, post præceptorem suum, numero nono, Bal. Cast. & Iacob. Aurelia. in l. omnes. C. ad Tertul. moti omnes, quia illa lex de tutrice loquitur, merito non debet habere locum in protutrice, cum sit pęnalis, & odiosa, argum. leg. fina. §. ait lex. ff. de dinor. sic igitur nec in spō
218 sa debet procedere, prout Ang. tradit. † Potest etiam particulariter ad contraria responderi, & primo ad tex. in d. l. si quis officium. quòd ideo magistratus non potest in loco uxorem ducere, quia per matrimonium inter duos unanimitas, & indiuidua uitæ cōiūctio inducitur. §. j. supra de patr. pot. Ideo in eius honorem amouenda est omnis præsumptio coacti consensus, qui in magistratu præsumitur, ita Alberic. in l. fina. ff. de concub. & probatur in l. prima, C. si rect. prouin. in uer. terribilis, & ibi not. Bal. dicens, quòd ratione
219 terroris impeditur matrimonium. † ut enim dicunt Cy. & Saly. magistratus per potētiam suam contraheret matrimonium cum ditissima, quod postea dissolui non posset, & hoc idem tradit Fulgo. in dicta l. si quis officium,
220 (eademque ratione, † non possunt illi qui in prouincia aliquid administrāt filios suos in ea matrimonio collocare, l. qui in prouincia. ff. de ritu nup. licet in filiabus suis secus sit constitutum, dicta l. si quis officium, in fi. idque tradit Roman. in l. si uero. §. de uiro, in 8. fal. ff. soluto matrimonio, Gaspar Valla, in l. imperium, columna 60. uersi. ultra istam. ff. de iurisd. omnium iudicum, & Tiraquel. de legi. connubi. in prima lege, sub numero 43. colu. fina. citans insuper Alciatum, lib. j. de uerbo.
221 signi. hoc reassumē tem.) † Sed ista ratio cessat in sponsalibus, quæ bene possunt dissolui, si postea mulier nolit nuptias contrahere, dicta l. si quis officium, secundo respon. ergo nil
222 mirum si ius diuersum constituit. † (& hæc omnia cū diligenter, & uenuste referat Connanus in commentar. iuris ciuilis, libro 8. capitu. 6. colum. 5. mihi usum fuit hoc loco ea uelut auro contextas gemmas inserere. Inquit enim, quòd si quis officium in aliqua prouincia administrat, inde oriūdam, uel ibi domicilium habentem, uxorem ducere non potest, quamuis sponsare non prohibeatur, ita scilicet, ut si post officium depositum mulier nuptias contrahere noluerit, liceat ei hoc facere, arris tantummodo redditis quas acce-
223 perat, † ueterem uero sponsam in prouincia, quam quis administrat uxorem ducere potest, & dos data non fit caduca, ut inquit Paul. in dicta l. si quis officium. ratio autem nuptiarum prohibitarum ea fuit, ne ipsa magistratuum potentia uim nuptijs afferret nō
224 uoluntatem. subdit deinde † Connan. rationem cur liceat magistratui filias suas in prouincia cui præest nuberę, quia nihil uiolentiæ timendum est a filiabus, cum nemo, uel prædiuiti uiro filiam suam quamuis inopem uelit uxorem dare, nisi ipsi ualde consentienti, imo et cupienti. Quòd si inuitus accipiet caueat eam tradens, nanque crudelius eam asperiusque tractabit, quam omnis uitæ suæ consortem deceat, quæ sæuitia uxoris in uitum suum esse non potest, etiam si inuite aut grauate eius matrimonio collocata est, est

enim

enim mulierum natura lenis per se, & obsequiosa, certè quidem timida, utrique uirtute
225 & acerbitate multo inferior, a † qua mollitiæ nomen quoque sibi mulieres inuenerũt, quod ultimum Lactãtius, & Varro dixerunt, & Gratian. in §. sed illud, trigesimasecũda, quæstione septima, quos refert Tiraquel. in pri-
226 ma lege connubialium, numero 53.) † Ad tex. in l. solent. ff. de his, qui not. infa. respondetur ob id mulierem infra tem pora luctus nubere non posse propter turbationem sanguinis. l. liberorum. §. primo, & ibi glo. Aug. & alij. ff. eodem. sic enim fieri posset, ut muliere post mortem primi uiri mox nubente, si postmodum intra nonum mensem pareret, probabiliter dubitari posset, cuius nam filius progenitus esset, an primi, uel secundi mariti, & ad cuius hæreditatem deberet admitti.
227 † qua in re satis ardua, & uulgaris est quæstio, uariæque fuerunt opiniones. quas post Barto. & alios refert Ias. in l. Gallus. in princi. numero 66. cæterique Moder. post eum. ff. de liberis, & posthu. & Aleiat. Parerg. libro octauo, capitu. duodecimo. sed ista ratio turbationis sanguinis cessat in sponsalibus, ut tradit glo. in l. uxores, ff. de his, qui not. infa.
228 eum copula non proponatur sequuta. † Ad rationem legis, assiduis, dico quòd respicit illam materiam prælationis a quæstione nostra satis extraneam, ubi fragilitas sexus muliebris pro tatione tradita hic, pariter in spõsa militat, sicut i vxore, merito dispositio quoque debet militare. l. illud. ff. ad leg. Aquil.
229 † In eadem glo. ibi, [*quid si res mobilis est*,] habes ex glo. quòd res mobilis a marito exi-stente soluendo potest alienari, super qua Christopho. & Aret. hic latius insistunt post Bar. & alios in l. prima, ff. solu. matrimonio, & l. unica. §. & cum lex. C. de rei uxo. act. Tu uero pro faciliori intelligentia, & nihil eorum, quæ dicunt Doctores omittendo distin-

An maritus possit alienare res mobiles uxoris.

230 gue tres casus. † Primus est in re mobili, quæ pondere, numero, mensurave constat, & hoc casu licita est alienatio prout hic tradit Ioan. Fab. Angel. in l. prima, ff. solu. matrimo. numero sexto, Aret. columna 4. Bal. Nou. numero 125. Ripa, numero 102. Bal. Nou. in tra-ctat. dotis, septima parte, priui. primo, Lup. in rubr. l. de dona. inter uir. & ux. §. decimoseptimo, numero octauo, columna seq. & Igneus, in l. prima, §. si uir. numero 80. ff. ad Sylla. Fundatur ista conclusio per textum in l. res datæ. ff. de iure dot. ubi dicitur tales res esse periculo mariti, quia in hoc dantur, ut eas

Primus casus, & opi. 1.

231 maritus ad arbitrium suum distrahat. † Secundo confirmatur per textum in lege finali, in fine, C. de administra. tuto. ubi tutores, qui alias non possunt res minorum sine decreto alienare, l. lex quæ tutores, C. de administra. tuto. uinum tamen, oleum, frumentum, & id genus, quæ pondere, numero, mensurave constant, possunt alienare sine decreto. idem ergo dicamus in quæstione nostra, cum non minus marito permitti debeat quam tutori, prout in alio casu declarat hic
232 Faber. † Ideo autem lex arbitrium tales res alienandi marito concessit, ne superueniente earum fortuito interitu ualeat a casu propter prohibitionem alienationis rei dotalis se excusare, prout tradit Igneus in dicto
233 §. si uir, numero octuagesimotertio. † Quæ ratio mihi non placet: cum enim tales res cõsistant in genere, glo. in l. in his. ff. soluto matrimonio, debitorque generis casui sit obstrictus. l. incendium, C. si certum petatur. esto, quòd maritus eas res alienare non potuis-
234 set, uana fuisset excusatio sua. († Rursus prædicta ratio non est admittenda uelu-ti non generalis, & impulsiua potius, quam finalis, cum plerumque contingere possit interitus earum rerum citra casum uelut usu quotidiano, nullus enim earum usus esse potest, nisi penitus absumantur, & pereant, ut ea quæ edenda sunt, & item pecunia numerata, nam hæc cum expenditur pro consumpta habetur quantum ad eos quorum erat, ut ijs occidisse, & prorsus perijsse, nec iam in rerum natura existere dicatur, ut eleganter declarat Connan. in Comment. iuris ciuilis, libro sexto, capitulo tertio, columna tertia. unde attenta ratione prædicta Ignei talibus rebus utens excusari non debuisset cum citra casum esse desijssent, cuius con-
235 trarium leges dicunt, † merito cum earum decisio sit generalior ratione prædicta reijci debet, ut tradit Baldus in lege, generaliter, columna quinta, uersiculo secundo oppono. C. de Episcopis, & clericis, Ioann. Andreas, in capitulo quoniam, uer. dominorum, & post eum Francus, de immunitate ecclesiæ, in sexto, sicut & alij breuitati consulens quos cumulaui, consilio ducentesimoquinquagesimonono, numero decimosepti-
236 mo.) † Melius igitur id factum puto propter huiusmodi rerum genuinam naturam, quæ ad id inuentæ sunt, ut in genere suo functionem recipiant per resolutionem magis, quam per speciem, prout in mutuo dicit tex. in l. secunda, §. primo, ff. si certum petatur, quæ uerba inter alios interpretatur Alciat. Parad. libro secundo, capitulo uigesimo, quòd in re is non censetur obligata species, sed ea res, quæ data est, sed recipiunt functionem suam, quia si tantundem soluas, li-
237 berabetis. † Vel ut tradit Bellon. supputationum lib. j. c. 4. significant, quòd non modo eiusdem generis, sed eiusdem qualitatis, & bonitatis reddãtur, l. cum quid. ff. si certum petatur. eo namque modo functionem recipiunt. hæ namque interpretationes plane cõueniunt quæstioni nostræ, datum fuisse marito distrahendi tales res arbitrium, cum satis

sit

ſit ſoluto matrimonio ad eius liberationem
tantundem ſolui, quod ſit eiuſdem generis,
& qualitatis, ut inquit ad unguem textus, in
238 dicta l. res in dotem. † Secundus eſt caſus
de re mobili, quæ non conſiſtit numero, pon
dere, uel menſura, ſed in aliqua ſpecie, quæ
ſeruando ſeruari non poteſt, ut ſunt ueſtes,
& id genus, quæ uſu conſumuntur, & tali caſu
pariter eſt permiſſa alienatio prout refert
Angelus in l. prima, ff. ſoluto matrimonio, &
poſt eum Bal. Nouel. numero 125. columna
ſequen. Ripa, numero 102. & idem Bal. No-
uel. de dote, primo priui. parte ſeptima, Lup-
pus in rubrica de donat. inter uirum, & uxo
rem, §. decimoſeptimo, numero octauo, co-
239 lumna ſequen. & Ioan. Faber hic, † mo-
uentur, quia non habet hoc minus marito
permitti quam tutori cui hoc permittitur. l.
lex, quæ tutores, in fine, C. de admi. tut. maxi
me licet non dicat Faber, cum iura maritum
appellent dominum, ut hic, & in l. doce. C. de
rei uend. tutorem uero loco domini tantum.
l. qui fundum. §. ſi tutor. ff. pro emp. l. inter-
240 dum. §. qui tutelam. ff. de furt. † & licet Bar.
in dicta l. prima, reprobet hanc rationem per
l. ſicut. C. de præſ. 30. an. ubi diuerſum ius con
ſtituitur inter mulierem, & pupillũ, cum ibi
currat, hic ſecus, igitur & hic diuerſum ius
conſtitui debet. ſaluat tamen eam Ripa, quo-
niam dicta lex ſicut loquitur extra dotem in
qua non currit præſcriptio mulieri, ſicut nec
pupillo, ut ibi not. glo. per text. in l. in rebus.
241 §. omnis. C. de iure doti. † Quinimo ſubdit
hic Faber, ſi uir talia non alienaret eſſet in cul
pa. l. mulier. §. ſed enim, uerſi. ſed ſi cum. ff. ad
Treb. ſequitur Lup. loco præallegato. Secun-
do confirmatur hæc opinio prout tradit Bal.
Nouel. de quo ſupra ſecunda ratione nam ui-
detur a lege, uel contrahentibus data licen-
242 tia eas res alienandi, † pro quo facit tex. in
l. procurator totorum. ff. de procur. ubi pro-
curator totorum bonorum licet res immo-
biles, mobileſque non poſsit alienare ſine ſpe
ciali mandato, ſecus tamen eſt ſi ſint res, quæ
facile corrumpi poſſunt, & ſic tacitum uide-
tur habere mandatum ad id. Tertio corrobo
ratur per tex. in §. conſtituitur, ſupra de uſu.
fru. ubi hæ res æquiparantur his, quæ ponde-
re, numero, mẽſuraue conſtant. ergo ſicut in
illis alienatio permittitur, ut in primo caſu
243 pariter in his permitti debet. † (per doctri-
nam Bartoli, quam ſequuntur omnes in l. pri
ma, in prin. ff. de leg. primo, quòd ubi una res
æquiparatur alteri, iura rei ad quam fit æqui-
paratio, communicantur rei æquiparatæ. l.
Princeps. ff. de legib. cum alijs latius per
244 eos. † Procedit autem hæc concluſio paſ
ſim ſiue tales res fuerint æſtimatæ uiro tradi-
tæ quo caſu periculo ſuo deteriores fiunt. l.
æſtimatæ. ff. ſoluto matrimonio, adeo, quòd
ſi maritus eas apud uxorem dimittit, ad eius
uſum fiatq́; per eam deteriores, ſoluto matri
monio non liberatur maritus, uel eius hæres
eas reſtituendo prout Bal. Ang. Imola, Caſt.
& alij notant in dicta l. æſtimatæ. & late Pariſ.
conſilio 64. columna fina. uolumine quarto,
pro quibus eſt text. in l. plerumque, ſecundo
reſpon. ff. de iure dot. ibi, [*eueniet enim ſi æſti-
mata res ſit, eamque mulier atriuit, ut nihilominus ma-*
245 *ritus æſtimationem earum præſtet.*] † Siue etiam
fuerint inæſtimatæ uiro traditæ, quo caſu pe-
riculum earum non pertinet ad eum, prout
ibi dicitur primo reſponſo, (& confirmat
Conſtantius Rogerius in tracta. dotis. quæ-
ſtione undecima, columna prima, limitan-
do niſi dolo, uel culpa mariti fuerint res
deterioratæ,) nam poteſt etiam hoc caſu di-
ctas res alienare, gloſ. eſt notab. in auct. ſiue
a me, in fine, C. ad Velle. quam Bartolus, Bal-
dus, Angelus, Caſt. & Salycetus, ſequuntur
ibi, & Bar. in Auct. ut immobi. bona. §. fina. co
246 lumna ſecunda. † Idque optima ratione con
ſtitutum eſt, nam cum in his maritus dolum,
& culpam præſtare debeat. l. in his rebus. ff.
ſoluto matrimonio, atque ob id circa eas ver
ſari teneatur, ut circa ſuas, & ſi culpa ſua pe-
reunt, quia ſe in eis non continuit, ut quili-
bet bonus paterfamilias, qui res quę uſu con-
ſumuntur, uel quæ ſeruando ſeruari non poſ-
ſunt pro commodiori utilitate diſtrahit, ut
inquit lex, quæ tutores, C. de admi. tuto. tene
tur idem de interitu, merito ſi uolens euitare
iacturam rerum huiuſmodi, eas alienauerit,
ne ratione interitus de culpa argueretur p-
pter præſumptam fraudis ſuſpicionem, quia
in eis non uerſaretur more boni patris fami
lias, utique ualere debet diſtractio. ita tradit
Igneus in l. prima, §. ſi uir aut uxor. numero
84. ff. ad ſylla. quę ratio licet in primo caſu nõ
ſeruiret, huic ſecundo bene famulatur pro-
247 pter diuerſitatem facti. † Tertius eſt caſus
in re mobili, quæ ſeruando ſeruari poteſt, ut
ſunt anuli, gẽmæ, torques, & id genus, in quo
uariæ fuerunt opiniones. prima gloſſæ hic af-
firmatiua per l. primã, C. de ſer. pi. da. man.
ubi maritus ſoluendo poteſt manumittere
mancipium dotale. Idemque tenuit Iacob. de
Are. Iaco. de Raue. & Petrus, prout hic refert
Chriſtopho. Azo, & Odofred. in l. fi. C. de fun.
248 dot. † Et hæc opi. cõfirmatur eo ſimili, quod
habetur de prohibitione rerum eccleſiæ, quæ
non trahitur ad res mobiles, ut tradit Iacob.
de Are. quem refert Cyn. in l. unica. §. & cum
249 lex. C. de rei uxo. act. † Adde niſi mediante
noua prouiſione ſuper hoc legis, ſancimus.
C. de ſacroſanct. eccleſijs, & §. ſacræ. ſupra de
rerum diuiſione, quæ non repetitur in quæ-
250 ſtione noſtra. † Tertio ſuadetur ſecundum
Bal. Nouel. in l. prima, numero 125. ff. ſoluto
matrimonio, & in tractatu dotis, ſeptima par
te, priuile. primo, columna ſecunda, quia
cum magno miſterio lex Iulia locuta fuit
de

Secundus caſus.

Tertius caſus.

de fundo, & non de alijs rebus mobilibus, de quibus bene sciuisset dicere si uoluisset. l. j. §. si autem ad deficientis. C. de ca. l. toll. Imo se restrinxit ad fundum Italicum permitten do alienationem in prouinciali, ut hic dicitur, & in dicto §. & cũ lex unde sicut Impera tor mutando prorogauit inhibitionem legis Iuliæ ad fundum prouincialem, ita quoque si uoluisset extendisset ad mobilia.

251 † Quarto iustificatur, ut idem tradit Bal. no. nam uidemus, quòd oratio diui Imperatoris prohibens res minorum immobiles alienari. l. j. & per totum. ff. de reb. eo. non extendebatur ad mobiles, quæ seruãdo seruari pos sunt, patet, quia de hoc extensio facta fuit in l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. quæ prouisio si de nouo facta non esset, hodie quoque res minorum mobiles passim possent aliena ri. Sic ergo dicamus in q. nostra, quòd cum hodie non reperiatur aliquid de nouo proui sum in rebus mobilibus, sit standum proui-

252 sioni antiquæ legis Iuliæ, † quæ prohibendo res immobiles alienari, respectu mobiliũ dicebatur id concedere. l. cum prætor. ff. de iudic. quod enim non mutatur, id stare non prohibetur. l. sancimus. C. de testa. (l. præcipimus, in fi. C. de app. & minime mutanda sũt, quæ semper eandem habuerũt interpretationem. l. minime. ff. de legib.) & hoc fundamentum licet Bal. nouel. non dixerit, fuit Iacobi de Are. prout refert Cy. in dicto §. & cum lex.

253 † Quinto prædicti s accedit textus in auct. siue a me. C. ad Velle. & in corpore unde sumitur, quo solum prohibetur alienatio dona tionis propter nuptias circa res immobiles, circa uero mobiles permittitur secundũ gl. sic ergo dicendum est in dote, (ne maritus, & uxor ad imparia iudicentur cum sint correlatiui, in quorum uno dispositio legalis facta procedit in alio. l. 2. C. de indic. uid. tollen. & eorum eadem debet esse dispositio, & natura. l. j. & ibi Bar. C. de cupress. libro 10. Bal. in l. 3. in fi. C. de sacrosi. eccl. & in auct. ex causa, uersic. concludo ergo. C. de lib. præt. cũ simil. per Bero. consi. 140. num. 17. uol. j. & te stimonio Philosophi. 6. topicorum, cõfirmat

254 Crau. consi. 973. num. 35.) † Sexto confirma ri potest ponderando textum in d. §. & cum lex. ibi, [*hoc tantummodo addito,*] ubi dicit Imperator se hoc tãtum addere, ut fundum do talem non liceat alienare etiam uolente muliere. si enim hoc tantum addit, de non facien da alienatione fundi dotalis etiam uolente muliere, ergo præter hoc lex Iulia remanet incorrecta respectu rerum mobilium, prout in statu ero determinat Cur. Iun. consi. 105. nu

255 me. 7. † (Confirmatur ex illa dictione tantũ exclusiua omnium aliorum casuum, ut de illa notat Bar. in l. si quidem. C. de transf. & in l. rationes. C. de prob. per tex. in l. 3. §. cum Titio. ff. de adi. leg. & idem Bar. in l. qui in futurum. §. j. ff. de pact. in l. si stipulatus, eo lum. 2. ff. de uerb. ob. Ias. in l. j. in prin. num. 9. ff. si qs ius dic. non obten. Doctores in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & post. Anch. consi. 95. col. 2. & Abb. consi. 51. col. j. uol. 1. quos ad ducit Decian. respon. 36. nu. 48. uolum. 3. ergo datur intelligi sub illa prohibitione alie-

256 nationis mobilia non comprehendi.) † Secunda fuit opinio præcedenti contraria, quod alienatio fieri non possit rerum mobilium, sicut nec immobilium, quæ fuit de mente gl. in dicto. §. & cum lex. & in l. j. C. de fun. dot. quatenus dixerunt esse speciale in casu dictæ legis ptimæ, C. de ser. pig. da. manu. quòd ibi ualeat alienatio mediante manumissione serui, & sic rei mobilis, quæ seruari potest

257 fauore libertatis. † (pro qua multa contra iuris regulas introducta sunt, ut inquit Impe

258 rator in §. fi. supra titu. j.) † Sentit. n. gl. in cõtrarium esse ius commune, (l. l. ius singulare. ff. de legib. l. quod uero, eo. tit. † in casibus. n.

259 non determinatis fundatam habet intentionem, qui habet regulam pro se. gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. cum sim. per Dec. in l. j. col. 2. ff. eo. Cra. consi. 76. num. 4. siue proprietatem, ut inquit Decia. resp. j. nume. 35.

260 uol. 2. † Stari que debet regulæ nisi probetur exceptio, glo. in c. j. de reg. iur. in 6. Bar. in l. quotiens. ff. si quis cau. & in l. 2. ad fi. ff. si qs in ius uoc. Abb. in rub. ut lit. non cont. Castr. consi. 295. uiso supra scripto, nume. 13. in fi. Cur. cons. 71.) & illam glo. in d. §. & cum lex. & in d. l. j. sequuntur communiter Doctores, ut hic testatur Christo. & Aldobr. post eum. Idemque sensit glo. in l. j. ff. solu. matrimo. in distinctè dicens dotem alienari non posse, & sic includens mobilia secundum Bar. & cæte-

261 ros ibi. † fundatur hæc conclusio per rationem fragilitatis sexus muliebris de qua hic. & publicæ utilitatis de qua in l. j. ff. sol. matri. quæ militat hoc quoque casu. unde non dicitur lex corrigens extendi, sed uerius loqui. l. legitimos. ff. de leg. tut. c. consuetudo. prima, distin. quibus ita Christophor. argumenta-

262 tur. † (& fuit ante ipsum sententia Bal. in l. de quibus. ff. de legib. dicentis, quòd ubi uiget eadem ratio in pluribus casibus illa deci dit eos non per extensionem, sed sicut genus comprehendit species, ita generalis ratio diuersas species siue casus includit, merito uno expresso ueniunt omnes in quibus par ratio uiget, sequitur Castr. consi. 441. colum. penu. uolum. j.) Idemque Bal. in rub. C. de naut. fen. per textum meliorem de corpore iuris, in l. his solis. uersi. satis etiam cautum putamus, C. de reuo. don. & alibi la tius dixi, ne cætera transcribam, consi. 67. num. 18. Secunda uero ratione publicæ utilitatis,) utitur Bertran. consi. 124. num. 4. uol. 1. loquens tamen in re

263 immobili tantum. † Secundo stringit tex. ut putat Ias. in d. l. j. ff. solu. mat. in l. in rebus. §. omnis.

omnis.C.de iure dot. ubi prohibetur usuca-
pio rei dotalis alienatæ per maritum, & sic
rei mobilis, cũ de usucapione loquatur, iux.
glo. in uer. usucapiantur, supra de usucap. in
prin. & tradit Imo. in l.3. ff. de usucap. Bal. in
264 tract. de præscr. in prin. q. 3. † si prohibet usu
capionẽ, ergo non alia ratione, nisi quia alie
natio non ualuit. quod enim usucapi prohi-
betur, pariter & alienari. l. cum uir. ff. de usu-
cap. & Alcia. in l. alienationis. ff. de uerbo. sig.
unde uidetur hęc opin. secunda probabilis.

Tertia opinio.

265 † Tertia fuit opinio glo. in d. auct. siue a me.
C. ad Velle. quòd alienari possint res mobi-
les dotales seruata solemnitate illius textus,
quam Bar. & alij quidam sequuntur ibi. Bar.
& Ang. in l. j. ff. solu. matrim. ubi Arer. colum.
4. Ias. num. 33. Crotus 53. & Bal. nouel. 125. co
lum. sequen. dicunt esse communem. funda-
tur in Auctẽ. ut immob. ubi tex. in fi. dilatãs
prohibitionem alienationis immobiliũ pro
pter nuptias datorum mulieri, ad alienatio-
nem rei dotalis non se restringit ad immobi
lia, sed generaliter loquitur ibi, [*si quis aliene-
tur aut supponatur*,] ergo etiam res mobiles cõ
plectitur, alias nil de nouo ꝓuideret ille tex-
tus, cum de hoc erat clare prouisum per anti
266 qua, iura ꝙ mobilia possẽt alienari. † (& hic
intellectus suadetur, quia lex noua sicut sta-
tutum sic intelligi debet, ut aliquid addat iu-
ri communi, Bar. in l. 4. §. prætor ait. nu. 15.
ff. de dam. infec. l. si quando, & ibi Docto. ff. de
leg. j. Ias. in l. huiusmodi. §. si ita, nu. 9. eod. tit.
267 † confirmatur ex illis uerbis, si quid dotis
alienetur, indefinite positis, quę quidem le-
gis indefinita semper æquipollet uniuersali.
Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. & ibidem Cast.
rationem adducens, quia de natura legis est
ut sit uniuersalis. l. leges, ut generales. C. de le
gibus. sequitur Natta, consilio 66. numero 5.
268 † Et in statuto tradit Bar. in l. omnes popu-
li, in tertia, q. 6. quæstionis prin. uer. ut igitur
uideamus. ff. de iusti. & iu. Natta, consi. 308.
nume. 3. unde tantundem uidetur ac si dixis-
set Imperator, Si quidcũque dotis alienetur.
269 quo casu continerentur etiam mobilia † cũ
dictiones uniuersales omnia comprehẽdãt.
l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. omnia, & ibi Dec.
D. meus Rimi. & alij. ff. si cer. per. late Cra. con
270 silio 194. & consi. 308.) † Quid dicendum?
Igneus in d. l. j. §. si uir. nume. 101. ff. ad Sylla.
primam tenet opini. motus ea ratione, nam
cum in his rebus maritus de dolo, & culpa
teneatur. l. in his rebus. ff. soluto matrimo.
nio, l. in rebus. ff. de iure dot. indecens esset
eam non habere facultatem eas alienandi
& utiliter circa eas uersandi, qui de interitu
tenetur respondere, & hæc est una de poten-
tissimis rationibus, quæ ipsum mouent ad
concludendum hanc facultatem in his rebus
mobilibus alienandi marito concessam fuis-
271 se. † Sed ista ratio nec tantillum quidem mę
ducit in hanc sententiam: non enim debuit
hæc facultas marito dari, ut sibi cõsuleret ad-
uersus interitum dolo, culpaue sua contingẽ
tem, cum citra dolum, & culpam uersando se
curus sit ab interitu. d. l. in his. secundo respõ
so, a contrario sensu. (Præterea dicit Igneus,
quod indecens fuisset maritum non posse
res mobiles alienare, cum de interitu dolo,
culpaue sua causato teneretur, unde debuit
sibi lex alienationem permittere, ne de interi
272 tu prædicto teneretur. † ego uero dico, ꝙ in
decens fuisset ei permittere alienationem di
ctarum rerum, ut sic ab interitu prædicto se
eximere posset. lex enim permittendo aliena
tionem, maritum inuitasset ad delinquendũ,
uidelicet ad interitũ earum rerum dolo, uel
culpa sua, quod esse non debet, quia malitijs
hominum lex non indulget. l. in fundo. ff. de
rei uend. neminique malitia sua prodesse de-
bet. l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. l. uerum.
§. tempus. ff. pro soc. cum simil. per Cra. cons.
273 336. in fine.) † Placet mihi tamen hæc opi.
prima per fundamenta supra deducta, quam
reperio tenuisse quoque Corasium, in l. qui
liberos. ff. de ritu nup. quam tenendo non ob
stant adducta pro secunda opinio. & primo
ratio textus nostri: respicit enim, quod de cõ
sensu mulieris ante fuerat cautum, nempe ꝙ
nec ea uolente procederet alienatio, non au-
tem respicit quamlibet speciem rerum alie-
natarum. patet, quia res immobiles æstimatæ
simpliciter alienari possunt. Idem si facta fue-
rit æstimatio, ut sciatur quantum ualet, acce-
dente tamen hoc casu mulieris consensu, sed
& mobiles res, quæ pondere, numero, mensu
raque consistunt alienari possunt. Idemque
de alijs, quæ seruari non possunt, ut supra si-
gillatim diximus, & tamen dicta fragilitas se-
xus muliebris uidetur in eis concurrere, sed
quia non res, sed consensum respicit, ideo ꝓ-
cedit in eis alienatio, quo fit ut idẽ dicamus
274 in casu nostro. († Ratio namque restringi-
tur aliquando per dictum legis, ut per illum
textum notat Bonifacius de Vitalinis in cle.
j. de elect. nume. 51. ut hic contingit: nam ue-
tuit Imperator ne res immobiles dotales, &
inæstimatę per maritũ possent alienari, licet
275 consentiente muliere, quia † mulier ob fra-
gilitatem sexus facilis erat ad consentiendũ,
potissime uero marito sub cuius est potesta-
te, Gene. 3. ubi Deus Opt. Max. mulierem al-
loquens dixit, sub uiri potestate eris, & ipse
dominabitur tibi. & diuus Petrus in pri. epi-
stola. cap. 3. dicens, mulieres subditæ sint ui-
276 ris suis. † hinc fęminæ dum maritabantur
uelari solebãt, ut se cognoscerent semper ma
ritis suis esse subditas. c. fęminæ. 3. q. 4. c. mu-
277 lier. 33. q. 5. † Hinc & textus, in c. quęcunque
30. dist. dixit, quæcunque mulier sibi comam
amputauerit, quam Deus ad memoriam su-
biectionis illi dedit, resoluens ius subiectio-

nis,

nis,anathema ſit, quē textū ſingularē facit
Roma.ſing.596.Eſt nunc Florētię,ſuper quo
feſtiuiter ſimul & uenuſte dicit Guil.à mon
te Laud.in Clem.cum ex eo,in uerbo conti-
nentes,& poſt eum Card. oppoſit. prima,de
278 ſent.excommu.†quòd canō uetuit,ne mu-
lieres comam amputarēt,ut mariti quicquā
in eis inuenirent, unde poſſent uxores tra-
here,& ligare.ſequitur Tiraquell.in prima le
ge Connubiali.nu.21. conſenſus ergo prohi
bitus circa res immobiles,& fragilitas mulie
ris in eis conſiderata, non debet operari, quòd
ubi conſenſus eius non requiritur, ut in mo
bilibus rebus,prohibita cenſeri debeat alie-
279 natio quam maritus facere uelit.)† Ad ra
tionem uero legis primæ, ff. ſolu. matrim.
de publica utilitate dico, quòd reſpicit ini-
tium quo mulier nubit, ut colligitur ex gloſ
ſa Sobolem , non autem tempus quo nupta
eſt,ut in quæſtione noſtra, ubi agitur de alie
natione rei dotalis.& ſic pendente mattimo
nio, (& primo caſu dos conſtitui debet,ut fa
cilius mulier inueniat uirum quā ſine dote:
ſecundo uero caſu cum nupta ſit, impediri
non debet) alienatio,cum ſatis ſoluto ma-
trimonio ſuccurſum mulieri reperiatur,per
l.in rebus,C.de iure dot.quod & Iacobus de
Are.noluit,quem Barto. & alij referunt in di
cta l.1. (& ſic non tanta uerſatur utilitas pu
280 blica prout in primo caſu. †unde de illo ad
noſtrum ueniut de diuerſis ad diuerſa non re
cta fit illatio, l. Papi. exuli, ff. de minor.
281 †& diuerſitas rationis diuerſum ius con-
ſtituit, uel ut dici ſolet, reformat pactum ,l.
interpoſitas, C.de tranſ.l.3.§.1.ff.de inſtr.te-
ſta.l.is cui, §.ſatisfactionis, ff. ut in poſſ.leg.
quas ad hoc adducit Crau.conſ.494.nu.21.)
282 † Ad textum in dicto §. omnis,reſpondet
Bal.Nouel. & Crot.in dicta l. 1. nō ideo pro
hiberi uſucapionem , quòd alienatio ſit pro
hibita, ſed quia conſtante matrimonio mu
lieri non competit actio ad dotem l. 2. ff. de
do. præleg. l.ſi conſtante, §. ſi exhæredato,
283 in fi.& ibi Doct. ff.ſol. matrim. † unde non
ualenti agere non currit præſcriptio.l. 1. in
fi.C.de anna. excep. imò textus ile retorque
ri poteſt contra Iaſonem,dum uult uſucapio
nem mulieri opponi poſſe ſtatim, quòd po-
teſt agere, ergo datur intelligi alienationē
ualuiſſe,cum ualeat argumentum res,uſuca-
pi poteſt, ergo & alienari, ſecundum Iaſo-
284 nem. †Non obſtant inſuper adducta ſupe-
rius pro tertia opinione,uidelicet textus in
auct. ut immobilia, quia pariter reſpondent
Bal.Nouell.& Crot. in d. l. 1. quòd licet Im-
perator ſic ſimpliciter ibi loquatur , ſe tamē
refert ad iura præcedentia, & antiqua,dum
dicit [*prout hæc à nobis declarata, & ſancita ſunt*]
quæ iura antiqua ſolum prohibebant circa
285 res immobiles. † (unde ſuccedit, quod di-
ci ſolet,relatum eſſe in referente cum omni-
bus ſuis qualitatib. l. ait prætor , §.ſi iudex,
ff.de re iud.l.ſi ita,& l.in teſtamento, ff.de cō
dit.& demonſtrat.auct.ſi quis in aliquo,C.de
eden.quas ad hoc adducit Decian.reſpon.2.
num.217. uol.2. & alibi confirmat Reſp. 13.
num.80.uol.2.ſicut & Ceph.conſi.418.num.
12.) nec etiam credendum eſt aliter Impera
torem ſenſiſſe dum dixit [*ſi quid dotis alienetur, aut ſupponatur*] quam ſi quid dotis immobi-
le, ut inquit Igneus,in dicto §.ſi uir. nu. 99.
286 † tum quia licet non dicat, ſupra de immo
bilibus tantum dixerat , igitur idem & in ſe-
quētibus debet intelligi quoniam una pars
declarat aliam.l. qui filiabus ,in principio ,
ff.de leg. 1.l.utrum.ubi Bart.ff.de pet.hæred.
& in l. quemadmodum, §. hæc uerba , ff. ad
legem Aquil.Dec.conſi.553.nume.8.Gozad.
conſil.19.D.meus Riminald.conſi.264.num.
287 42.& conſil.389.nume.12.) †& præceden-
tia declarant ſequentia , ſi ſeruus plurium ,
in fi. d.l.qui filiabus, ff.de leg. primo, (Domi
nus meus Riminaldus,conſil.31.num.25.cō
ſilio 71.num.23.conſi. 103.num.40.) tum,quia
non eſt ueriſimile Imperatorem ex illo uni
co uerbo, ne quid dotis, noluiſſe corrigere
iura antiqua cum tanta diligentia ordinata:
288 argu.l.ſi quando, C.de inoff.teſt. †unde uo
luit Imperator dicere, quòd multo potius
hæc in dote locum habebunt, ideſt ut hæc cū
dicta ſolennitate res dotales immobiles poſ
ſint alienari: ſic enim erit multo potius,& ita
paſſim Doctores ibi , & in dicta auct. ſiue à
me, & in dicto §.& cum lex,intelligunt dum
loquuntur omnes de rebus immobilibus.
289 †(Quin imò quando nihil aliud concurre
ret ſatis eſſet, quòd Rubrica in auct. prędicta
clare dicit, ut immobilia, unde argui poteſt
ex illa ad interpretationem nigri generalis,
ut eſt gl.uo.& ibi Bal.c.ne lice. tertio prouo.
Alex.& Dec.in l.1.not.4.ff.ſi cer.pe. & latius
Ale.cōſ.13.col.5.uol.3.Ange.Are.in proę.In
290 ſtit.†& ad illud,qđ ego dicebā,num.267.de
legis indefinita quę æquipollet uniuerſali, &
ob id iſta uerba,ſi quid dotis ēt mobilia com
plecti debeat, reſpondetur illud non habere
locū ubicūq; nō eſt eadē ratio oīum q̄ icludi
poſsūt ſub uniuerſo,l.ſi qs ita, §.ſi qs filio, ff.
de teſt.tu.l.ſi plurib.& ibi Bar.nu. 6.& l.ſi ita
relictū,in pri.ff.de le.2.l.q̄ ſitū, §.illud fortaſſe
& l.ſi plures,ff.de le.2.Dy.cōſ.41.co.2.Bal.cō.
337.ſup primo pūcto,vo. 4.Sign.cōſ. 244.co.
a.& alij quos cumulat Cra.cōſ.942. nu.7. at
diuerſa rō ſubeſt īter immobiles res & mobi
les,ut ſup.dixi,nu.219.cū ſeq.ergo nō dēt in
291 definita legis ęq pollere uniuerſali, † ſicut
nec ęq pollet quotiēs abſonus,& prauus ītel-
lectus ſequeretur vt declarat Barto. in l. ab
hoſtibus §.ſed quod ſimpliciter, numero ſe-
ptimo . ff.ex quibus cau.maio.Abb.conſi.97.
in fin.2.par. Gallia. in Rub. ff. de uerb. obli.
nu.3.Crau.in d.cōſ.942.nu.8.put hic eueni-

rer,nā corrigerētur iura q̄ alienationē, mobi
liū marito cōcedūtpotisſime tex.in d.§.& cū
292 lex,nu.254.ſupra cōſideratus.)†Ad aliud ve
ro, qđ dicebā ſcđm hoc Imperatorem nihil
de nouo prouidere,reſpondetur in hoc ſatis
eum prouidere tollendo unum,quod obijci
potuiſſet: cū enim in donatione propter nu-
ptias ita,ut ſupra prouidiſſet, & ipſa ſit anti-
pherna, ideſt contra dotem datio, l. fi.iūcta
gl.C.de don. an. nup. uidebatnr alio de do-
te nō expreſſo dubitabile, numquid ſecus in
ea, uel idem potius eſſet dicendum, quod
Imperator ſuſtulit dicens, idem in dote eſt,
293 & multo potius.† (quotiens enim quid du
bitationis tollendæ cauſa diſponitur, tolera
tur, eſto quod eſſet ſuperuacanenm, ut not.
Abb.in c.ſolite,gl.tanquam,in fi. de maio. &
obed. ſatis enim operantur uerba quæ tol-
lunt dubitationem, nt idem declarat Abb.
in c.certificari,col.pen.de ſepult. Dom. in c.
ſi Papa,de priu.in 6.ſequitur Dec. in l.quę du
bitationis,ff.de reg.iur.Soc.conſi.102.num.
2.uol.3.Ruin.conſi.169.nu.15.uolu.1.Ceph.
294 conſ.303.nu.94.†multa namque concedū-
tur dubitationis tollendæ gratia quæ alias
non concederentur,l.de iure,2.reſpō.ubi gl.
& Bar.ff.ad munici.& in l.ordinata, ff.de lib.
cau.& alibi,ut per Decian.reſp.51.nu.39.uo
295 lu.3.) † In gl. prohibetur,prima colligitur
limitatio ad textnm noſtrūqui ꝓhibet alie-
nationem ſundi dotalis à marito fieri,quòd
non procedat qnando prouocatur ad diui-
ſionem,l.fi.C.de fun.do.l.cum in fundo, §.ſi
296 fundus, ff.de iure dot. † Ex qua gl. notari
poteſt diuiſionem dici poſſe alienationem
cum ex ea ſequatur alienatio prout eſt tex.&
ibi not.Dyn.Bal.& Alber.in l. ſi pupillorum,
in princip. ff. de rebus eo.unde Bal.in l.j.C.ſi
aduer.tranſ. Cor.conſ.173.num.14. uol. 2.&
Gozad.conſi.58.nume.13.eam ſpeciem alie-
nationis appellant, (ſequitur Dec.conſi.88.
num.4.Decian. reſpon.39.nume. 7.uolum.
ſecundo,Corn.conſ.252.nume.j.uolum.j.Ne
guſ. in tracta. de pignor.tertio memb.ſecun
dæ partis,num.40.Roland. à Valle conſi.83.
num. 16. uolum.1.& Ceph.conſi.466.nume-
297 ro 84.) † Imò uerò uicem emptionis obti-
nere dicunt eam Doctores, nt eſt caſus, & ibi
not.Bald. Salyc.& alij,in l.1.C. com.utri.iud.
& in l.cum pater, §.hæreditatem, ff.de leg.2.
& tradit Caſſane.in conſue.Burgun.rub.3.§.
6.in princ.late Cur.conſ.66. nume. 17.Cor.
conſil.173.nu.14.uolum. 2.conſ.128.nume.
2.& 6.uol.4.Dec.in l.cum proponas,2.C. de
298 pact. Ceph.conſi.595. col. j.) † Hinc alibi
deciſum fuit, quòd remedium legis ſecun-
dæ,C.de reſcind.uend. de emptione, & nen
ditione loquens,locum habeat in contractn
diuiſionis, prout eſt glo.notab.& ibi no. Bal.
Caſtr.& alij,in l.3.C. comm.utri.iud.Bal.cōſ.
389.uolum.j.in nouiſ. Corn.conſi.240.uol.

An maritus alienare poſſit fundū dotalē quando prouocatur ad diuiſionem.

4.Gozad.conſi.44.col.pe. D. meus Riminal.
conſi.336.in princ.& conſi.367.num. 4.(An
tonius Gabriel.Roma.lib.3.tit. de empti.&
uend.conclu.prima,nu. 25. Cagnol. in dicta
299 l.2.nu.59.) † idque uerum eſt etiam,quod
per ſortes, & breuia fuerit facta diuiſio, ut
poſt Bal.& Caſtr. tradit ibidem Cagn. Bald.
conſil.238.ad euidentiam ſciendum, uolu.2.
in anti.Dec.in c.licet cauſam, col. pe. de ꝓb.
300 † Et ſtatutum, quòd ſoluatur gabella de
alienatione,locum habet in diuiſione, prout
tradit Roma.conſ.182.in caſu propoſito, 2.
301 dub.Curt.conſi.66.num.17.† inducitur au
tem alienatio per diuiſionem in hunc mo-
dum, licet Doctores hic non dicant, nam ſi
maritus habet fundum communem cum Ti
tio, talis ſundus dicitur mariti, quod enim
commune eſt meum eſt,l. in re communi, ff.
de ſerui.urb. præd. & dicitur totus mariti ꝓ
indiuiſo,cum ius ſuum ſit in toto, & in quali
bet parte,arg.l.uia conſtitui, §.quæcumque,
302 ff.de ſer. ruſt. præd. † Si ergo maritus pro-
nocetur ad diuiſionem,quo caſu ſi res com-
mode diuidi poteſt,partes ſingulis aſſignan
tur, ſin minus tota alteri adindicatur,§.eadē
infra de off.iud.ntroque modo dicitur ma-
ritus alienare. aut enim diuiditnr, & tunc
fundus qui primo totus erat mariti pro in-
diuiſo ſit eius pro parte diuiſa tantum. aut
totus Titio adiudicatur, & tunc mariti eſſe
deſinit, & ob id alienatur, & ita breuiter ſen
tit Rnin.conſilio 115.numero 9. in fi. uolu-
mine 2.ubi ex diuiſione bonorū facta inter
fratres dicit inter eos alienationem induci,
quia ſi facta non fuiſſet inter eos, dicta bona
fuiſſent communia, & ſic ſentit alterari do-
minium ab eo quod erat ante diuiſionem,
(& clare ponit Decian. reſpon. 30. numero
14.uolum.1.ubi dicit, quòd diuiſione acqui
ritur dominium pro portione quæ erat alte
rius ſocij, uel cohæredis ſicut per permuta-
tionem, quia qui diuidunt dicuntur permu
303 tare, & ut ibi per eum.) † Ratio uero hu-
ius limitationis eſt, quia quando maritus
prouocatur ad diuiſionem, dicitur aliena-
re ex neceſſitate, non autem facto ſuo,pro-
ut tradit gloſſa fi. in l. & ideo, ff.de condict.
304 fur.& in l.penult.C.de præd.mi. † (quia in
uitus quis cogitur per iudicem diuidere,
l.Iulianus, §. idem Celſus, ff. de actio.emp.
l.ſi pupillorum,in principio, ff.de rebus eo.
Alexand.conſil. 25. colum.4.uerſic.non ob-
ſtat,uolum.5.Roman.conſi.106. uiſo thema
te,colum. 2. Cra.conſilio 481.numero 19.)
merito ualet talis alienatio tanquam neceſ-
ſaria, ut in ſecunda limitatione ſtatim dice
305 tur. † Lex enim loquens de alienatio-
ne,debet intelligi de uoluntaria,non autem
de neceſſaria,l.1.ff.de fun.dot.l.alienationes
306 ff.fam.erc. † Hinc uidemus ſtatutum pro-
hibēs alienari rem immobilē in forenſem,
non

non habere locum, quando uenditio per hæ
redem fieret ex præcepto testatoris, uel debi
tor côuentus, & coactus in iudicio rē daret
insolutum creditori, cum non uolūrarie, sed
ex necessitate fiat utrumq: tradit hoc Albe-
ric.in 2.par.statu.q.2.Rom.per illū tex.in l.si
tibi pecuniam, ff.si cer.pe.Bal.per illum tex.
in l.si hæres, ff.de ac.emp.Iacob.Butrig.& Ol
dra.quos refert Ioan.And.in addi.Specul.in
Rub.de rer.per.Ambro.de Opizzo.in l.filius
fam.§.diui, nu.31.ad fi.ff.de leg.1.Ferd.Loa-
zes, nu.8.limit.6.Barb.in Rub.de reb.eccl.nō
ale.nu.33.limit.6.Tiraq.de legib. connub.in
307 uerbo de Son Mary.gl.6.num.183.† Hinc
& staturum, q mulier nō possit obligari sine
consensu propinquorum, locū non habet in
obligatione necessaria, quæ inducitur ex le-
ge, uel statuto, ut tradit Castr.cōs.435.ad cō
firmationem, nu.6.uo.1.Rom.cons.280.præ
supposito.Alexan.consil.215. col. 2. uolum.
6.Soc.consi.80.col.fi.uol.4.Iaſ.in l.si unus, §.
pactus ne, col.9.ff.de pac.Cra.consi.6.nu.91.
308 consi.215.col. 1.† Atque pro regula cautū
fuit magis subueniri facieti actum ex neces-
sitate quam uolūrarie, l.cum postulassem, in
fi.& ibi no.ff.de dam.infec.l.q si minor, §. re
stitutio.ff.de mino.& ibi no.Bart.l.si fideius-
sor.§.si necessaria, ff.qui satis.cog. & ibi not.
Alex.Iaſ.& Soc. qui dicit illum textū ad hoc
semper allegari, pluresq; alios more suo cō-
gerit ad hoc Tiraq.de retract.§.1.glo. 10.nu
me.25.Cagn.in l.qui cum alio, nu.8. ff. de re
309 gul.iur.† Merito nil mirū si concedirur in
casu nostro talis alienatio, cū sit necessaria, p
ut sic eā prǣter superius allegatos, num. 304.
Bal.& Sal.appellat, in l.fi.C.de fund.dot Bal.
Nou.in tra.dot. par.7.priui.1. limit.17.& in
l.1.nu.135.ff.sol.mar.& in alio casu Bertran.
310 cōs.310.nu.2.uo.2.Cra.cōs.264.nu.8.† sub
dit insuper Aret.maritū prouocare posse ad
diuisionem si mulieri expediat, arg.l.ita con
311 stante, ff.de iure do. † quæ cum de permu-
tatione loquatur, satis in diuisione locū hēre
pōt, quæ dicitur quędam pmutatio, gl. in l. si
pupillorū, ff.de reb.eo.& in l.j.C.comm.utri.
iud. (probat tex.in l.cum pater, §.hæredita-
tē post mortē, & ibi Bar.& Bal.ff.de leg.2.Bar
tol.in §.euictis, in eadē lege, in fi.Cast. in d.l.
j.pulchre declarās, Spec.in tit.de feud.§.quo
niam, uersic.33.Alb.in l.qui Romæ.§.cohære
des, ff.de uer.ob.Anto.de Butr. consi.37.lon-
gus quidam, Cor.cons.38.col.j.uol. 3.Decia.
Resp.55.nu.74.uol.3.& Ceph.cōs.396.col.2.)
312 † Exēplū dari pōt si maritus hēat socium ri
xosū & molestū, ut in ecclesia, & pupillo tra-
dit gl.Bar.Bal.& oēs sequūtur, in l.iubemus,
C.de sacrosanc.eccl. Are.hic Cy.Ang. & Sal.
in l.fi.C.de fun.dot.Bar.in l.si cōuenerit, ff. p
soc.& in l.inter pupillos, ff.de auct.tu. Rube.
cōs.89.nu.8.Dec.cons.349.nu.4. D.meus Ri
mi.cōs.158.nu.7.& ī terminis Bal.Nou.ī tra.
dot.par.7.priu.1.col.pe.& in l.j.nu.135.ff.so.
313 ma. † idē si mariti socius sit bonorum dissi
pator, ut ponit Alb.in l.pen.ad fi.C.de præd.
min. (nō.n.cēsetur socius hēre mādatū ad ea
q notorie possūt afferre dispēdiū societati, ut
scribit Rom.cōs.398.nu.j.& pbat gl.in l. ne-
mo ex socijs, ff.pro soc.Iaſ.in l.de pupillo, §.
si pluriū, ff.de ope.no.nun.Cra.cōs.129.nu.j.
314 † puta si meretrici faceret donationē, ut il-
lius grariā uel assequeretur, uel partam reti-
neret, qd sibi nō socierari uenit imputādū, ut
per Ale.cōs.76.col.fi.uol.4.cōs.139.in princ.
uo.5.& cōs.fi.nu.13.vo.7.Dec.ī l.si socius, nu.
3.ff.si cer.pe.cōs.98.nu.2.Soc.cōs.154.col.2.
uer.secundus casus, uol.2.Decia.resp.84.nu.
14.uol.2.unde maritus hęc animaduertēs iu
315 ste posset sociū puocare.) † Idē quoq; dici
posset aperta uia p unū ex socijs mariti q p-
uocauerit ad diuisionē, ut & maritus aliū so
ciū prouocare possit, iuxta gl.in d.l.inter pu
pillos. q Bar.Dy.& Alb.sequūtur, & singularē
dicit Bal.ī l.j. §.si cōis, ff.de reb.eo.& no.Alc.
in addi.Bar.in d.l.iubemus, C.de sacrosanc.
eccl. q oēs uolūt pupillū prouocare posse ad
diuisionē alterū pupillū qn maior prius alte
rū eorū prouocauit. sic ergo dicamus i mari
316 to. † Simile uidemus in filio instituto, qui li
cet contrarabulare nō possit testam.cōmisso
tamē p aliū pterirū edicto ad id admittitur l.
3.§.si qs ex liberis, l.post mortē, §.fi.ff.de bo.
poss.cōtra tab.notant oēs in l.posthumo, (&
ibi post gl.latius dixi, C.eo.tit.& in l.1.ff.de
317 iniuſ. testa.ponūt scribētes. † sic in pluribus
delinquētib. inter quos ē vnus clericus cōtra
quos iudex laicus cęperit inqrere, nam si cle
ricus petierit se remitti ad iudicē ecclesiasti
cū iuxta textū ī c.si iudex laicus, de sēt.exco. ī
6.pariter & alij socij licet laici uelut ipsis ap
ta uia poterūt eādē remissionē petere, ut uo
luit Anto.de Prato ueteri, in l.j.ff.q sent. siue
app.Mariā.in c.2.co.15.ver.8.fallit, de mut.pe
ti.in c.j.col.9.15.declar.de fo. cōpe.cōs. 12.
co.6. cū alijs quos congerit D. meus Vbert.
Zuccar.in d.l.posthumo, nu.36.Bocr. Decis.
318 300.nu.2.Paris.cōs.154.uo.4. († nō.n.ra
tioni repugnat ex aliorū psonis aliquē qd
quandoq; cōsequi, qd ex sua sibi nō concede
retur.l.2.§.si sit agnatus, ff.ad Tertul. c.pe.de
cōcess.pb.in 6.Bar.in l.2.§.pe.ff.de bon. pos.
cōtra tab.Crau.cōs.571.nu.21.& hęc quo ad
319 primā limi.) † Scd'a limitatio q colligitur
ex hac gl.ut Fab.& Are.tradūt, ea ē, q fundus
dotalis ex cā necessitatis pt alienari p mari-
tū, l.1.C.de lib.causa, q facit ī simili quatenus
filij phibērur alienari, nisi ex cā necessitatis
320 scdm gl.ibi per l.2.C.de patri.q fil.dis. † qd
tamē nō pcedit in filio clerico, prout tradit
Hosti. Anch. & Bellame.in c. indecorum, de
æta.& qual.Ioann.Andr.in ca.si quis, colum.
2.de furt.Marſ.sing. 101. unde idem arguit
glossa nostra in fundo dotali, quæ poterat al

An fundus dotalis ex cā necess(itatis) possit alienari

legare extum clarum, in l. 1. ff. de fun. dot.
321 primo respon.†Confirmatur ista limitatio
quia ubicumque prohibetur alienatio de uo
luntaria dumtaxat est intelligendum, ut su-
322 pra dixi, num. 305.†Quibus addo, nam ui
demus, quòd res litigiosa, quæ non potest a-
lienari. l. fi. C. de litigi. non impeditur aliena
ri ex causa necessitatis, ut no. Bar. Imo. & cæ
teri, in l. inter quos, §. 1. ff. de dam. infec. per
illum textum, ubi si possessor domus conue-
nitur rei uendicatione, & ab alio sibi petitur
cautio damni infecti, si non caueat illi, pe-
tens mittitur in possessionem dictæ domus
323 licet litigiosæ. † Sic etiam vitium litigiosi,
non impedit alienationem quæ fit per confi
scationem bonorum, quia talis alienatio di
citur necessaria, prout per illum textum nu
tat Alexand. in l. si constante, §. fi. ff. sol. matri.
324† Atque idem uidemus fieri posse auctori
tate iudicis intercedente de rebus tempore
perituris non obstante lite, ut est casus, in l.
diuus, in fine princ. ff. de pet. hære. & ibi not.
Angel. Fulgos. & Castr. sequitur Veron. caut.
191. Res litigiosa. Ioann. de Arnono Epito-
mate, ro. (& cum prædictis etiam concor-
dat Angel. in Auct. de litigi. in prin. & post
eum Craue. consil. 481. nu. 19. uers. cæterum.
325 †Et quod magis materiæ dotis deseruit
res litigiosa libere potest pro causa dotis
alienari, nec subiacet pęnis dictę leg. fi. C. de
litigi. ut inquit Decian. respõ. 109. num. 10.
326 uol. 3.) † Hinc si quis habet priuilegiũ im-
munitatis, ut nullo modo grauari possit ad
onera communia, tamen causa necessitatis
propter guerram superuenientem poterit
grauari, ut post Cyn. tradit Castr. in dicta l.
327 diuus. † (Et res ecclesiæ alias inalienabilis
tamen ex causa necessitatis potest alienari
puta ecclesia grauata per fideicommissum,
ut declarat Lap. alleg. 26. & post eum Man-
dosius Fely. in c. in præsentia, colum. 26. de
prob. Mars. sing. 132. post Baldum in ca. cum
causam, de re iud. quem solus dicit allegare.)
328 † demumque statutum, quòd uolens alie-
nare teneatur consortem requirere, locum
non habet in alienatione necessaria, puta si
quis per sententiam, uel laudum condemne
tur ad transferendum rem in alium, Roma.
consil. 107. circa id. Dec. consil. 300. colum.
329 3. Cra. consil. 215. colum. 1.† (quòd si quis
studiosus lector alia cupiat exempla digno-
scere, non nulla uidere poterit apud Roland.
à Valle, consil. 80. col. 1. uol. 3. de quo memi-
330 ni, consi. 79. num. 22. † unde cautum uide-
mus ob causam necessariam etiam euidentẽ
contra ius commune licere inferiori statue-
re, ut docet Bald. in l. omnes populi, num. 8.
uers. sed hic dubitatur, ff. de iust. & iu. ibique
Ias. ante fi. uers. sed limita ualde, lec. j. Abb. in
c. fi. nu. 10. de consue. Alex. in l. nemo potest,
nu. 4. in fi. ff. de leg. 1. & Cra. cons. 973. nume.
331 44.†Et adeo causa necessitatis pręualere
solet, ut dispositio licet uerbis uniuersalib.
concepta causam necessitatis non compre
hendat. unde) statutum puniens homicidiũ
quoquo modo, uel qualitercumq; commis-
sum, quod locum habet, licet citra dolum sit
commissum, Salyc. in l. 2. C. de noxal. Alex. in
l. si seuerior, C. ex quib. caus. infam. irro. Dec.
in c. sicut Romana, num. 7. de rescr. Gozad.
cons. 5. num. 7. Mars. in l. unius facinoris, §.
cogniturum, num. 33. ff. de quæst. Dominus
332 meus Rimin. consi. 79. num. 4. † non com-
prehendit homicidium factum ex causa ne-
cessariæ defensionis, ut tradit Caccialu. in l.
omnes populi, num. 97. uers. 4. infertur, ff. de
iust. & iure, sequitur Dec. in c. cognoscentes,
333 numero 2. de constitutionib. † Non omit
to tamen, ꝙ Ambr. de Opizzo.) in l. filius fa.
§. diui, nu. 37. lim. 6. ff. de le. j. & Barb. in Rub.
de reb. eccl. non alie. nu. 62. uoluerũt circa sta
tutũ ꝓhibens alienationẽ in forẽsẽ de quo su
pra tetigi, nu. 306. ꝙ si dicat nullam rem alie
nari posse quoquo mõ, nec ex cã necessitatis
alienatio fieri possit, arg. tex. in l. qdã in test.
iuncta gl. ff. de fideic. li. ubi si dixerit testator
talis seruus illi, & non alij seruiat, si quoquo
modo tentauerit eũ uẽdere, etiã ex cã neces
sitatis uẽditus sit liber. (& prædictos non al-
legans in eodẽ statuto tenet idẽ Rol. à Valle,
cõs. 88. nu. 37. uol. 3. Ceph. cõs. 53. num. 18. &
Plot. cõs. 108. nu. 49. uol. 1. criminalium, qui
334 bene citat eos.† Quib. accedit, ꝙ si prohibi
ta sit alienatio quoquo modo, prohibitã cen
seri successionem testati, & intestati, quæ ne
cessaria dicitur alienatio, ut uoluit Rui. cõsi.
71. co. 2. uo. j. cõs. 98. nu. 11. uo. 2. cõs. 163. nu.
26. uol. 5. Soc. cõs. 251. col. 3. Dec. cõs. 23. col.
2. uer. unde ista uerba, & cõs. 481. col. 2. uers.
uel 2. respõderi põt. Paris. cõs. 22. nu. 51. uol.
3. Ceph. cõs. 121. col. 2. & cõs. 152. nu. 8. quos
sequitur Rol. in d. cõs. 80. vo. 3. & istud expres
se decidit statutũ nostrũ Ferr. sub Rub. ꝙ non
fiat translatio, prohibẽs fieri alienationẽ in
forẽsẽ ẽt in ultima volũtate per hęredis insti
tutionẽ, substitutionẽ, fideicõmissũ, uel lega
tũ seu aliã ultimã uolũtatẽ, uel ẽt ab intesta-
335 to.†Ego uero illo circũscripto, quotiẽs sta
tutũ prohiberet alienationẽ uerbis, licet uni
uersalib. uidelicet quoquo mõ, uel id genus,
existimarẽ nõ cõprehendi alienationẽ, q̃ fie-
ret ex cã necessaria, puta pro redimẽda pso-
na captiua, uel ex carcere, uel id genus, quam
sẽtẽtiã quoq; tenui, in l. ut uim, nu. 282. ff. de
iust. & iu. motus ex doctrina Caccialupi, ĩ d.
l. oẽs populi, & Decij in d. c. cognoscẽtes, de
336 qb. sup. † & nũc cõfirmo, nã si ob cãm defen
sionis necessarię licet hominẽ occidere, ut
post Decium, & alios quos cumulaui dixi in
d. l. ut uim, nu. 55. multo fortius ex eadẽ, seu
simili cã necessitatis licita dẽt esse alienatio
rei alias alienari prohibitæ, l. in suis, in fi.

quę

337 quæ sic arguit, ff. de lib. & post. † Secúdo cō
probatur, nam si necessitas non subiacet legi
communi, c. 2. de obserua. ieiu. c. sicut, de cō-
secra. distinct. 5. multo minus subiacere de-
bet iuri speciali, ut est prohibitiuum aliena
tionis inforenses, & id genus, quod est debi-
lius quam ius commune, l. eius militis, §.
militia missus, ff. de testam. mil. sicque pul-
chre arguit Natta, consil. 63. numero 6.
338 † Subdens quod est illicitum, necessitatem
licitum reddere, c. qđ non est, de reg. iu. in 6.
339 † Vnde scribit Angel. consi. 351. generosus
miles, quòd propter necessitates urgentes
Res publica compellere potest subditos ad
uendendum res suas etiam uiliore pretio,
l. uenditor, §. si constat, ff. commu. præd. l. si
pendentes, §. si quid cloacarij, ff. de usufr.
340 † Et hanc partem tenendo non obstat tex
tus in dicta l. quidam in testamento, iuncta
glo. quo moti fuerunt Ambros. de Oppizzo.
Barbat. & Plotus qui me taxare uoluit loco
citato,) nam dici potest illud esse speciale
fauore libertatis, prout & alia multa eius fa-
uore constituta sunt, ut inquit Imperator,
in §. fi. supra tit. 1. (igitur si testator dixerit
hæredi, nolo, quòd alij quam tibi seruiat ser
uus, si quoquo modo licet ex causa tuæ neces
sitatis eum uendere tentaueris, cōfestim po-
terit peti libertas, nec quominus præstet hæ
res libertatem proderit illi si eum redeme-
rit, quia semel extitit conditio, ut ibi dici-
341 tur. † Et in l. rogo, eod. tit. ubi clarius dicit
idem probandum, & si non uoluntaria, sed
necessaria alienatio ab hærede facta est. nec
refragabitur, quòd non per ipsum, idest non
per eius uoluntatem facta sit alienatio: fuit
enim quasi statuliber si alienaretur, & quacū-
que ratione conditio impleta est, quare totū
illud fauore libertatis est constitutum, ut a-
lienatio licèt uoluntaria cōprehendatur sub
prohibitione, non autem ui uerborum uni-
342 uersalium. † quod etiam comprobatur, nā
uerba testatoris fuerant, nolo alij quam ti-
bi seruiat, seu rogo ne Stichus alterius serui-
turem experiatur, quæ uerba nullam dictio-
nem uniuersalem continebant, & quæ sequū
tur, in l. quidam. Si quoquo modo seruū uen
dere tentauerit, & in l. rogo, quacumque ra-
tione conditio impleta est, sunt uerba iure-
343 consulti decisiua. † Nec etiam me turbat
textus in Auct. de resti. fideic. à Ruino consi
deratus in allegato consi. 71. colum. 2. uol.
1. ubi fuit alienatio prohibita per uenditio-
nem, donationem, permutationem, uel ali-
ter quolibet modo, siue quocumque modo.
sicque uerbis uniuersalibus, & tamen intelli-
gitur prohibita alienatio per ultimam uolū
tatem quæ est necessaria, quoniam super ea
qualitate alienationis non dubitat Impera-
344 tor. † Sed an iniuncta prohibitio alienatio-
nis filijs ultra eos extendatur determinans,
quòd non, ut perpendit ibidem glos. in uer.
nos igitur. quam sequuntur Bartol. & alij, in
l. filius fam. §. diui, col. fi. ff. de legat. 1. cum si-
milibus per Alexand. consi. 56. uolum. 5. Cas.
consil. 170. ne improprijs, colum. 2. Corn. cō
sil. 182. col. 3. & consi. 199. in præsenti, col. 12.
uolum. 2. Dec. consi. 511. col. 2. uersic. & ideo
prohibitio. Dominus meus Rininal. consil.
26. nume. 15. & Rube. consi. 1. numero 13. qui
345 communem testatur. † Et licet in dicto
authentico sub prohibitione alienationis in
codicillis facta contineatur causa testa ti, q̄
necessariam Ruinus appellat, quia licet testa
ri pendeat a libera uoluntate, tamen effectū
sumit ab actu necessario, hoc est à morte,
ut not. in l. illa institutio. ff. de hæredi. instit.
346 † tamen hoc parum releuat, nam cum finis
non possit effectum sortiri sine principio, sic
que dicatur habere necessariam dependen-
tiam ab ipso principio, spectari debet, & attē
di principium, l. Seio, & ibi Bartol. ff. de min.
Alciat. in tracta. de præsum. regu. 2. præsum.
22. Ceph. consi. 136. nu. 7. Natta, consi. 286. in
347 fi. & ego dixi, consi. 244. num. 85. † Imò ge-
neralius omnis processio à principijs suis e-
xistit auctore Philosopho, primo de cœlo. Ga
leno de Crisi. capi. 8. Angelo consil. 110. nu-
me. 6. Bald. in l. curatoris, nume. 5. C. de neg.
gest. dicens omnem actionem a principiis
suis regulari, per l. 1. ff. si ag. uect. & in l. 1. §.
348 quod autem, ff. de superfi. † Indeque fine
potentius principium reputatur, & causa p-
ficiente potior incipiens habetur, l. 1. ff. de o-
ri. iur. l. Pomponius, ff. de neg. gest. l. si filius,
ff. de uerbor. oblig. Signor. consil. 167. num.
349 16. Cra. consi. 872. nume. 13. † Et princi-
pium dispositionis in interpretando specta-
tur, ut secūdum illud intelligatur ipsa dispo
sitio, l. regula, §. fin. ff. de iur. & fac. ignor.
ut sic a primordio tituli posterior quoque
formetur euentus, ut idem Craue. dicit con
sil. 392. nu. 4. unde concludendo patet, quòd
hæc causa testati potius attento principio,
uoluntaria dici debet quam ex effectu, seu fi-
ne necessaria, nec de tali quæstio nostra uenit
intelligenda, sed de præcisa, ut Institut. de
oblig. in princ. sicque Doctores superius al-
350 legati num. 334. eam offendūt. † sicut nec
uerba uniuersalia in statuto posita, ut in no
stro, quod non fiat translatio ibi, nec possint
prædicti aut aliquis eorū, quoquo modo per
se aut per alium acquirere cum sequentibus
quia recipere debent illa uerba restrictio-
nem de habilitate uidelicet, ut procedant
si causa alienationis fuerit uoluntaria, secus
351 si omnino necessaria, † ut in alio statuto
uoluit Bald. consilio 493. uolumine 1. quem
refert Alexand. aut quisquis alius in apost.
ab Bar. in l. 1. §. nunciatio, littera, C. ff. de op.
uo. nunc. Quod nullus possit opponere nul-
litatem iudicij, nam tale statutum reci-

pit limitationem de habilitate, unde filius fa
milias nou obstante tali statuto poterit alle
gare uullitatem iudicij, & hæc omnia si Plo-
tus considerasset, nou ita facilis fuisset in illo
351 suo consi. 108. in me taxãdo.) †Tertia succe
dit ex glo. nostra limitatio, quòd fundus do
talis per uniuersitatem potest alienari, l. j. se-
cundo respõ. ff. de fun. dot. l. quędam. ff. de ac
quir. rer. do. quę iura licet nõ utantur aliena
tionis uerbo, sed tantùm dicant fundum do
talem transire per uniuersitatem. Veruntamen
est ex illo transitu alienationem causa-
ri, ut tradit Alber. in dicta l. 1. & post eũ Bald.
Sal. & Fulg. Bald. Nouel. in tractat. dotis, par.
septima, primo priuil. & in l. 1. ff. soluto ma-
trimo. limitatione 19. Quod ultra ipsos con
firmo per text. in dicta l. quædam, ubi dicitur
hæredem institutum dominum effici, & per
text. in §. fina. infrà titu. j. & per l. primam, iũ
cta gl. ff. de acquiren. rer. do. ubi dicitur per
uniuersitatem res nobis acquiri, ergo indu-
352 citur alienatio. † Secundò confirmatur ex
eo, quod de iure patronatus dicitur, ꝙ licet
specialiter, & expresſè transferri uon possit,
c. de iure, & ibi not. Abb. de iure patr. cum
uniuersitate tamen transfertur, c. ex litteris,
& ibi no. Abb. & cæteri, c. cũ seculum, ubi gl.
notab. eodem titu. glos. in l. in modicis, ff. de
contrahen. emptio. Barto. in l. hanc legem.
ff. eod. Dec. in cap. quanto. de iud. & in cons.
127. colum. j. Rochus de Curte in tracta. de
iure patro. in uerbo, ipse, uel is à quo (& in-
super Lambertinus in tract. de iure patron.
2. par. princ. 2. artic. primæ q. prin. lib. 1. ubi
reddit rationem, quia patronatus transit ac-
cessorie, nec uidetur aliquis contractus ini-
tus super eo, sed super uniuersitate tempora
353 li.) † idem uidemus in uenditione Castri,
cui tãquàm uniuersitati accedit iurisdictio;
& in emptorem transit, ut not. Bar. in l. inter
eos, ff. de acquir. rer. domi. & latiùs Alexand.
in adddi. Roma. consi. 444. colum. 2. (ibique
Horatius Mandosius Romanus addit Pari-
354 sium consi. 20. num. 30. uolum. j.) † Cõtra
tamen hanc limitationem stringit uuum, qđ
ponit Aret. hic: nam uidemus, quòd in gene
rali uenditione bonorum suorum, nõ uenit
fundus dotalis, quia non est uerisimile mari-
tum hoc uelle, argumen. text. in l. obliga-
tione. ff. de pignor. & in l. spem. C. quæ res pi
355 gno. † Idemque uidemus secundum Aret.
in gl. sequen. in generali obligatione bono-
rum, in qua nõ uenit fundus dotalis, iuxta no
tata per Bartol. in simili, in l. codicillis, §. in-
stituto, ff. de lega. 2. & in l. rem legatam, ad
fi. ff. de adi. leg. & in terminis ponit Bal. & Ro
ma. in l. si constante. §. quotieus, nu. 29. ff. sol.
matri. Ias. in l. fi. nu. 81. C. de iure emph. Barb.
356 cons. 11. nu. 32. uol. 2. † idque præter eos
confirmo. Nam uidemus, quòd dispositio ge
neralis non comprehendit casum dotis, ut
not. Ias. in l. 1. ff. sol. matr. nu. 9. Gul. Pont. nu.
18. Ias. in l. filiusfa. §. diui, nume. 64. ff. de le-
ga. 1. & in l. quod dicitur, 2. num. 5. ff. de uer.
obli. Bal. Nouel. in tract. dotis. par. 6. priuile.
48. Calcan. consil. 12. Paris. consi. 81. num. 9.
volum. 3. Ruin. consil. 194. uol. 1. Mars. singul.
442. late Negus. in tract. de pig. j. memb. 8.
partis, nu. 23. (Neuiza. consil. 77. num. 16.)
357 † Quod saltem procedit, & uerius puto,
quando dos est specialiter priuilegiata in il-
lo casu, de quo loquitur dispositio genera-
lis ut in plerisque locis firmat Dec. uideli-
cet. in l. si certis annis, C. de pact. in l. ex te-
stamento, C. unde lib. in c. sedes, num. 13. de
rescri. in consi. 5. consi. 301. col. 1. consi. 406.
col. pe. consi. 536. num. 8. & in l. 1. ff. de reg. iu.
notab. 2. & post eum Cagn. nu. 16. Curt. Iun.
in l. hæres absens. ff. de iud. Crot. in dicta l. 1.
ff. sol. mat. nu. 12. Ripa larius. nu. 15. & in l. fi.
q. 51. C. de reuoc. don. Catel. Cotta, memo-
rialibus suis, in uer. dos habet, in fi. Tiraquel.
de retract. in titu. de retraict linagier. §. j. nu.
96. & 104. Rui. consi. 195. nu. 5. vol. j. Sapia, in
l. precibus, nu. 9. C. de impub. & al. sub. (Et
in Rub. de iudic.) Alc. Parad. lib. 4. cap. 10. &
in l. in generali, ff. de uerb. signifi. Soc. Iu. con
sil. 12. num. 12. uolum. 2. Grat. consil. 130. nu-
me. 9. uolum. 2. Cassan. in consuetu. Burgun.
Rubr. 7. §. 9. num. 14. Rimin. meus consi. 447.
num. 16. (Et ego dixi in dicta l. ꝓcib. nume.
84. ubi alios cumulaui, nunc addo Vasquiũ,
libro 2. controuersiarum illustrium, c. 84. nu
24. & Ceph. consil. 323. uu. 34.) hinc enim cõ
cludendo uidetur, quòd fundus dotalis per
uniuersitatem non possit alienari, cum sit in
specie dos priuilegiata, ne possit alienari.
358. † Hanc difficultatem sentiens Faber hic,
intelligit hanc limitationem procedere, quã
do constaret, quòd alienans uellet sub uni-
uersitate uenire fundum dotalem, ut quia
hoc exprimeret quod certe manifeste restrin
git textum in dicta l. 1. ff. de fun. dot. & in
dicta l. quædam, quæ generaliter loquuntur,
359 etiam si nihil dicatur. † Bartolus uerò in l.
peto, §. fratre, ff. de leg. 2. & in l. si ita quis, §.
ea lege, nume. 7. ff. de uerbor. oblig. quem
cæteri sequuntur ibi, & Alexand. consi. 56. co
lum. fina. uolum. 1. Rationem adducunt, qa
quis non potest omni tempore uiuere, sed
opportet, ꝙ hẽat hęredẽ, ideo alienatio alias
prohibita fundi dotalis nõ impedit transitũ
rei in hæredem, cum sit alienatio necessaria.
360 † Sed nec ista ratio mihi placet. Nam cõfun
ditur per d. l. j. ff. de fun. dota. ubi ponit duas
limitationes, in quibus ualet alienatio fundi
dotalis. Primam, propter necessitatem, secun
dam per uniuersitatem. Ergo patet, quòd ista
secunda non est ex eo, quòd sit necessaria, alio
quin superfluo fuisset expressa, satisque sub
361 prima limitatione fuisset comprehẽsa. († Su
perfluaque resecanda sunt, §. quibus, prima
consti.

362 consti. Cod. dixi, consi. 59. nume. 11.) † Potest igitur melius responderi, quòd obiectū procedit in dispositione generali, nos autem loquimur in uniuersali, quæ inter se differūt, ut docet Dec. in l. omnia. ff. si cer. pet. in prin. in l. si col. pe. C. de pac. & in consi. 389. nume. 11. ubi signanter dicit, quòd d. l. obligatione generali, ff. de pignor. locum non habet in eo qui omnia sua bona obligaret, propter illam dictionem uniuersalem, [*omnia*.] licet ergo dispositio generalis non comprehendat casum dotis, ut in obiecto: secus tamen est in dispositione uniuersali, meritò fundus per
363 uniuersitatem transfertur. † Et ne talis differentia ratione careat, dico rationem esse in promptu: nam quando alienatio, uel alia dispositio est generalis, & de bonis generaliter loquitur, tunc singula corpora, & bona per se considerantur. l. legato generaliter. ff. de lega. j. ubi legato generaliter relicto, ueluti hominis, id obseruandum est, ne optimus, uel pessimus accipiatur, sed medioctis, & sic singula corpora cōsiderātur, quæ, & qualia sint, deinde unū eligitur, & præstatur, merito sub tali alienatione, uel dispositione generali nō uenit fundus dotalis, qui specialiter alienari
364 non potest. † Quando uero dispositio est uniuersalis, tunc corpora comprehensa sub uniuersitate, non considerantur de per se, sed ut pars uniuersitatis, & sic accessorie, merito eum uniuersitate transeunt, quamuis per se transire non possint. Ita in terminis d. legis, quædam. declarat Alex. in l. j. colum. 21. num. 76. ff. de offic. eius, & ante ipsum Salyc. & Cast. ad fi. prin. prout refert, & sequitur Decius nume. 81. & idem tradit in capi. quanto, nume. 10. de iud. & Abb. in capi. ex literis. de iure patro. & pro hoc est tex. notab. in l. in modicis. ff. de contrah. emptio. ubi in uenditione uniuersali rerum inter quas est locus sacer, ipse comprehenditur, [*quia non specialiter uenit*,] dicit tex. [*sed emptioni maioris partis accedit*,] & sic non per se, sed accessorie consideratur. Ita ergo & in fundo dotali dicamus merito bene per uniuersitatem potest alienari, & simul eū
365 ea transire, † (quod uero pertinet ad materiam d. legis, obligatione generali, quę uult quod in obligatione generali non ueniant ea, quæ quis in specie uerisimiliter non fuisset obligaturus, an procedat addita dictione omnis, quod negat Dec. in d. l. omnia. & alibi supra relatus uidendus est Negus. in contrariū, in tracta. de pig. in secundo memb. secundæ par. nume. 37. qui Decium taxat, & quem Negusantium citans alios sequitur, & communem dicit Caguo. in l. si. numeto 255. C. de pactis, ad quos me remitto, quia non est præsentis speculationis, ideo non determino.)
366 † Quarta succedit ex eadem glossa limitatio, quòd fundus dotalis potest alienari per maritum, si hoc uergat ad utilitatem mulieris. quam etiam ponit Bal. Nouel. in tract. dotis, septima parte, primo priuile. secunda limitatione, & in l. 1. num. 129. ff. soluto matrimonio. Tiraquel. de legib. connub. in uersicu. de son mary. glos. sexta, numeto 73. fundatur ista limitatio per glo. & alios, in l. fi. ff. de iure dot. quæ hoc non probat: loquitur enim de alienatione facta ab uxore de consensu mariti fundi dotalis minus fructuosi, sicque illum no. Bal. & Saly. ibi, & Bal. in l. si æstimatis. in fi. ff. solu. matrimo. Sed quòd maritus id facere possit, non dicit: nec ob id dicitur alienare, quòd alienanti consentiat. l. aliud est uende-
367 re. ff. de reg. iur. † melius igitur pro hac limitatione facit text. in l. ita constante. ff. de iure dot. ubi dicitur, [*dotem permutari posse, hoc utile sit mulieri*.] Si permutari, ergo & uendi, cum a permutatione traxerit originem uenditio. l.
368 j. ff. de contra. emp. † Confirmatur & secundo. Nam uidemus, quod mulier, uel minor prohibiti per statutum contrahere sine certis solēnitatibus, ut extat hic Ferrariæ, possunt eo non attento contrahere, si contractus sit utilis, & illis expediat. Ita tradit Angel. in l. 2. ff. de accep. Bal. in l. neque. C. de contra. stip. Ange. consi. 318. Roma. cons. 316. And. Sicu. consilio 58. in fi. uolu. 2. Ripa, in l. furiofo, in prin. ff. de re iud. latè Dec. consi. 331. colum. 3. consilio 532. colum. 2. Riminal. meus, consil. 63. nume. 10. consi. 101. in fi. consi. 153. num. 12. Tiraquel. abunde loco præallegato, num. 76. Ioan. de Arnono, singul. 14. (Castane. in consuetu. Burgun. rub. 4. §. 1. titu. des droiutz, &
369 appar. nume. 27.) † Rursus uidemus, quod licet pater non possit alienare bona aduentitia delata filio. l. quęcunque. C. de bon. quæ lib. potest tamen pro filij utilitate, prout ibi tradit glos. in uer. interdicta, quam multum commendat Bal. ibi, Aret. in l. mutum. ad fi. ff. de acquir. hæt. And. Sicul. & Ias. in l. cui bonis, ff. de uerb. obli. in l. Barbarius. colum. 4. ff. de offi. præt. in consi. 229. colum. 3. uolumi. 2. cū alijs per Tiraquel. loco citato, numero 74. &
370 186. † Procedit autem hæc conclusio, nedū consentiente uxore, prout intelligunt Lancello. Dec. & Clau. Aquens. in l. j. ff. solu. matrim. nume. 28. sed etiam citra eius consensum, ut tradit ibidem Parpal. nume. 27. citans ad hoc Bat. cōsi. 124. punctus. qui hoc non dicit: imo loquitur de uenditione fundi dotalis facta per
371 maritum, & uxorem simul. † Verumtamen est dictum, quod confirmo arguendo a sufficienti partium enumeratione: quod est in iure ualidissimum. l. patre furioso. & ibi no. Bartol. Bal. Ang. & alij. ff. de his, qui sunt sui. capi. cum dilectus. & Abbas, ibi not. de iure patro. Are. noster, infrà de obli. ex qua. mal. in prin. cum alijs per Euerardum centuria sua, capi. 11. Aut enim mulier est præsens alienationi, & cōtradicit, & ipsa alienatio procedit: quia cum quod fiat, tractetur non solum de suo interesse,

tereſſe,ſed etiam mariti propter onera matri
monij,debet ea inuita poſſe fieri, argumen-
to tex.in l.ſoluendo.& ibi not.Bar. & Caſtrē.
ff.de neg.geſt.Aret.noſter infra quibus mod.
tol.ob.in prin.Dec.in l.inuito.ff.de reg.iur.&
poſt eum Cagnol. num.6. qui dicunt ſolutio
nem fieri poſſe alteri,debitore inuito:cū tra-
ctetur de commodo nedum debitoris, uerū
creditoris quoque recipientis. Sic igitur &
372 in caſu noſtro.† Aut uero mulier eſt præsēs,
& tacet, & idem dici debet:quia præſumitur
conſentire, cum de commodo ſuo tractetur.
l.qui patitur.ff.manda.& ibi not.glo.Bal.Sal.
Fulg.& alij.But.& cæteri in l.quæ dotis. ff.ſo
lu.matrimo.Rui.conſi.66.num. 15.uolum.3.
(Bar.in l.quo enim §.1.ff.rem rat.hab.cum ſi
milibus abunde per Cra.conſi.839.num.4.)
Præterea ſi poteſt ea contradicente fieri alie-
natio,fortius & tacēte,auth.multo magis,C.
de ſacroſanct.eccle. Aut mulier eſt abſens, ſi-
bique talis alienatio futura notificatur:ea ue
ro contradicit. Et idem dico, quòd in primo
caſu, de quo, ſupra ratione ibidem deducta.
373 † Aut uero non contradicit nuntio,uel lite
ris receptis:& idem,quia uidetur conſentire,
& approbare relata per nuntium, uel in lite-
ris contenta, iuxta textum, & quod ibi not.
Bar.Fulg.Caſt. & alij in l.filiusfa.ff.ad Maced.
Alb.conſi.28.colum.3.uolu.2.Veronen.cau-
tela.9.pone,quòd filius.Alexan.conſi.78.co-
lum.1.uolum.1.Dec.in c.2.num.15.de fide in
ſtrumen.conſi.430.colum.2. ad fi.Marſ.ſing.
344.Iaſ.in d.l.quæ dotis,num.90.Aquenſ.nu
me.41.& poſtremo And.ab Exea, libro pa-
ctorum, nume.52.licet idem Dec. in puncto
iuris in c.cum M.Ferrarienſis,nume.22.de cō
ſtit. uelit conſtituere differentiam inter pa-
trem de quo loquitur d.l.filiusfamilias,& ex-
traneum, ſed a priore ſententia, quæ commu
nis eſt,ut ipſe teſtatur,non recedo.(quam te-
net etiam Mareſi.inter conſilia Caſtren. con
ſilio 410.colum.2. uolum.2.& poſt eum Cra.
374 conſi.411.nume.39.)† Aut mulieri abſenti
nihil notificatur, & idem dici debet, quoniā
ſi maritus poteſt alienare dotem uxore inui-
ta,ut dixi,multo magis & ignorante, & abſē-
te.l.qui poteſt inuitis.ff.de reg.iur.(ſicque ad
aliud propoſitum arguit D.Iacobus Emilia-
nus conciuis meus, conſilio 34.numero.4.).
375 † Hinc quis citari non debet ad actum,qui
poteſt eo inuito explicari, prout arguit Old.
conſi.95.in fi.ex forma iſtius ſtat.Roma.con-
ſilio 212.Alex.in d.l.ſi pacto quo pœna, in ulti.
notab.C.de pact.conu. 2.colum.6.uolum.1.
cum alijs per Dec.Cagnol. & alios in d.l. qui
poteſt.Marſi. ſingul.30.Riminal.meus conſi.
376 283. nume. 194. † Confirmatur, nam ſi
mulier ſciuiſſet hanc alienationem utilem fo
re, uerisimile eſt, quòd conſenſiſſet marito,
ergo maritus alienando non dicitur facere
377 ultra uoluntatem uxoris: † ſicut uidemus
in procuratore,cui quædam negotia manda-
ta ſunt expedienda tali modo. Si enim uidet
melius eſſe aliter facere, & ita facit,non dici-
tur excedere formam mandati,nec contra vo
luntatem domini facere: quia uerisimile eſt,
quòd ſi dominus hoc ſciuiſſet, utique man-
daſſet.Ita tradit Ioannes Andr.in addi. Spec.
in titu.de inſtru.edi.§.compendioſe.incipiē.
Ioan.Alex.ſequitur conſi.105.colum.5.uolu.
2.deciſ.Neapo.340.col.fi.quod multum facit
378 ad caſum noſtrum.† Hanc autem limitatio
nem ſic ut ſupra confirmata,intellige proce-
dere,quando maritus pecuniam exactam ex
uenditione rei dotalis conuerteret in aliam
uberiorem fructum dantem, uel eam ad ho-
neſtum lucrum ſuper bancho reponeret, ut
declarat Bal.Nouel.in locis citatis. Pro quo
facit dicta l. finalis in caſu ſuo hoc dicens.
379 † Sicque uidetur intelligendus tex.in l.ita
conſtante.ff.de iure dot.quatenus conſiderat
380 utilitatem mulieris in † permutando dotē
in pecunia,& in l.lex, quæ tutores.in fi. C.de
admi. tut. qui permittit ueſtes detritas uſu,
corruptaſque uendi per tutorem, ſcilicet, ut
pecunia conuertatur in aliquid proficuum
mulieri,uel pupillo,puta, ſi urgeat æs alienū,
illi ſatisfiat omnino. l. magis puto. §. ne ta-
men.ff.de reb.eo.Vel in emptionem prædio-
rum vtilium pecunia collocetur,ut inquit Cu
381 ma.in l.ſi fundus,num.j.ff. eod.† Nō autem
prætextu rei minus fructuoſæ debet aliena-
tio marito concedi, ut poſtea pecuniam per
dat,argumen.text.in d.l. magis puto. §. ſi æs
alienum. & in dicta l. ſi fundus. quod nota.
382 † Quinta ſuccedit limitatio poſt gl.quam
ponit Aret. hic ad fi. & Aldobran. & priores
illis Bald.Faber,& Platea,quòd de iure cano-
nico fundus dotalis poteſt alienari per mari
tum cum conſenſu, & iuramento mulieris:li-
cet enim de iure ciuili conſenſus, & iuramen
tum mulieris eam non obliget, ut eſt gl.no-
tab.in l.unica.§. & cum lex. C.de rei uxo. act.
383 quam Cy.& Alb.ſequuntur.† Quod inde ꝓ-
uenit, quoniam ubi lex actum prohibet,& iu
ramentum reijcit.l. non dubium. in fi. C. de
legib.l.ſi quis inquilinos.in fine.ff.de leg.j. &
384 utrobique ſatis notant Doctores.(† exem-
plum in contractu fœneratitio,ubi iuramen-
tum non obligat,vt per Dy.& alios in capitu.
non eſt obligatorium de reg.iur. in 6. Bal.in
l.eos.§. ſuper his. C.de uſur. Decian. reſpon.
385 84.num.55.uol.3.)† cum enim iuramen-
tum ſit acceſſorium, non debet per illud con
386 firmari, quod eſt principale.† (Sicut nec ꝑ
illud tollitur nec alterat. quod eſt principa-
le.cle.1.in fi.de præben. Bal.in add. ad Specu.
de inſtru.edit.colum.fi. Alexā.in l.quæ dotis.
colum.4.ff.ſolu.matrimo. Soc. conſi. 53.col.
2.uolumi.1.Decia.reſpon.9.nume.36.uo.2.)
Imo uero potius eo non ualente debet colla
bi.l.cum principalis. ff.de reg. iur.c. acceſſo-
rium.

rium.eo.tit.lib.6.& tradit Castren.in l.si quis
387 pro eo.col.2.ff.de fideiuss.†Attamen de iu
re canonico constitutum est, quòd talis alie-
natio iuramento mulieris firmetur,& valeat,
adeo quòd contrauenire non possit, ut tra-
dunt hic Doctores,Bart.in d.l.si quis pro eo.
Butr.Ab.Imola, cæterique Cano.in c.cum cõ
tingat.de iureiuran.ubi D.Alcia.testatur esse
commu.num.113.Corn.& Cur.in authen.sa
cramenta puberum.C.si aduer.uend.Bal.No
uel.in tract.dotis,7.par. primo priuilegio, li-
mita.fi.& in l.1.ff.sol.matrimo.Ang.in Auth.
de æqua.dot. §.aliud. col. penul. Lup.in rub.
388 de don.inter uir.& uxor.§.17.num.14.†Mo
uetur,ut ipse dicit, noua ratione: quia iura-
mentum habet uim secundi consensus,ut tra
dit glo.notab. in d.ca.cum contingat,in uer.
seruare debet.in fi.& post eam Imola, colum.
4.Item aduerte, quod accedente bino consensu
mulieris ualet alienatio fundi dotalis: auth.
siue a me.C.ad Velleia.Ergo & accedente iu-
ramento suo. Sed ista ratio periculosa est stã
te communi intellectu illius text. dum dicit,
[*idem in dote est & multo potius,*] quod refertur
ad alienationem prohibitam,non autem per
missam. Et sic, quòd fundus dotalis alienari
non possit, secundum formam præcedentis
dicti de bino consensu circa donationẽ pro-
pter nuptias,ut tenet Bar.Bal. Ang.Petrus de
Bellaperti.Sal.& alij plures ibi.si enim binus
consensus mulieris in alienatione dotis non
sufficit, certè nec iuramentũ, dato quod uim
secundi consensus obtineat. & ita reperio,
quod Abb.in d.c.cum contingat, num.5.re-
probat hanc considerationem de bino con
sensu:cum respectu dotis non procedat tex.
in d.auth. siue a me. sed donationis propter
nup.secundum eum,post quem D. Alcia. nu.
63.dicit,quòd illa solutio, quæ fuit glosæ ibi,
389 ab omnibus reprobatur.† (Et præter Alcia
tum erroneam puto conclusionem dictę glo
sæ stante alia communi regula qua dicitur,quod
iuramentum non supplet nec quicquam ope
ratur ubi consensus deficit, ut tradit Bar. in
l.si quis pro eo.in prin.colum.fi.de fideiuſ. &
in l j.colum. 3.C.de rescin.uend.Bal.in l.fina.
nume.2. ff. qui satis.cog. Ang.consi. 94.in fi.
Cas.consi. 385.num.2.uol.j.& alij quos cumu
lat Cephal.consi.207.num.67.nam stante gl.
prædicta corrueret illa regula cum stante iu-
ramento non modo consensus diceretur ad-
esse simplex, sed & geminatus, cuius contra-
390 rium præsupponit illa regula.)† Quinimo
contrariam partem , quòd talis alienatio nõ
confirmetur iuramento mulieris,sed tantum
iuramentum sit seruandum , (quæ duo diffe-
runt, & inde surgunt plures effectus, de qui-
bus per Bar.in d.l.si quis pro eo.per Abb.Imo.
& alios,maximè Alcia.in d.c. cum contingat.
nume.218.cum sequentibus.)tennit Ioan.de
Ligna.& Butri.ibi, Cuma. in d.l.si quis pro eo.
Ias.in dicta authen.sacramenta pub.Christo-
pho.hic,& in.§. extraneis, infra de hær. qual.
& differ.cum alijs,quos cumulat Alciat.in d.
c.cum contingat. nume.128. Idemque tenet
Coras.in l.qui liberos. nume. 100. ff.de ritu
391 nup.†Mouentur,nam iura dicunt duntaxat
iuramentum seruari,ut ibi,& in c.licet mulie
res,de iureiu.lib.6.in uerbo,[*seruare iuramen-
tum,*]& in d.auth.sacramenta,in uer.[*custodian
tur.*]ergo extendi non debent ad confirmatio
nem contractus,cum sint correctoria.l.si ue-
392 ro.§.de uiro.ff.solu.mat.† Secũdò,quia qua
fragilitate mulier inducitur ad consentien-
dum alienationi,eadem ad iurandum.l.doli.
§.diuersum,ff.de noua. prout & in minore ar
guit Abb.in disput.sua,stante stat.primo du-
bio,Rui.consi.135.col.fi.uolumine 1.Tertiò,
per tex.in capitulo,diligenti, de foro compe.
ubi clericus non potest sibi iudicem laicum
iuramento constituere: & sic actus ille repro
393 barus non firmatur iuramento.† Quarto per
tex.in ca. significante,de pignor. ubi pactum
legis commissoriæ in pignoribus reprobatũ,
l.fi. C.de pact.pig. non firmatur iuramento,
quo minus elapso termino domus possit re-
dimi. Sic ergo nec in casu nostro cõfirmatur
394 alienatio dotis iuramento mulieris.† Quin
to accedit tex.in c.debitores, de iureiur. ubi
debitores, qui iurarunt soluere usuras cogũ-
tur domino reddere iuramentum,& sic solue
re,tamen postea possunt repetere: ex quo da-
tur intelligi contractum non firmari iuramẽ
to: alias non possent amplius contrauenire
per se,& successores,c.ueritatis, cum ibi not.
de iureiur. sed quia non firmatur iuramento
statim,quòd obseruarunt soluendo , possunt
repetere: cum sine causa pecunia incipiat esse
apud creditorem, ita illum tex. declarat Bar.
Ang.& alij in dicta l.si quis pro eo.Butri. Ab-
bas, & Imola, in dicto capitulo.cum contin-
gat,Abbas inquam,numero 8. Imola uero in
quarto membro, princi. numero 66.& Chri-
395 stopho.hic numero 9. † Ego tamen ijs non
attentis priorem sententiam sequor, ut com
munem & ueriorem: nam licet hæc secunda
sit subtilis in disputando , tamen in iudican-
do & consulendo reijcienda est,ut idem Chri
396 stopho. hic concludit.† Moueor in primis,
quia iuramentum facit ualere actum eo me
liori modo, quo ualere potest,l.cum pater.§.
fili ius matrẽ.ff.de leg.2. Bar.in l.si quis pro eo.
col.fi.ff. de fideiuſ. in l.cum quis decedens, §.
codicillis,colum.fi.ff.de leg.3.Soc.in l.si mi-
hi.§.in legatis,num.12.ff.de leg.1.Ceph.con-
silio 159.nume.19.& consi.192.numero 36.
Natta,consilio 144.numero 9.& consi.453.
numero 12.ergo patet non tantum iuramen
tum seruandum esse, sed & actum ualidari per
illud.Secũdò moueor) per tex.in c.2.de pac.
in 6.ubi pactum a filia factum de non succe-
dendo patri, licet improbet lex ciuilis: si ta-
men

men iuramento firmatum fuerit, ab eadem
omnino seruari debet, inquit tex. qui clarè lo
quitur de pacto seruando, non de iuramento
tantum, sicque uult illud pactum iuramento
firmari, prout intelligunt Ioan. And. Ioã. Mo
na. Gemini. & cæteri magis communiter ibi:
Card. & Imo. in dicto capitulo, cum contin-
gat, numero 16. columna sequen. Ias. in dicta
397 auth. sacramenta, numero 40. †Per hæc to-
lerari potest sensus ibi traditus per Alcia. di-
centem, quòd illa uerba, [*seruari debet*] relatio
nem habent ad iuramentum tanquam ad p-
ximiora: quod & ratio sequens dictat, ibi,
[*cum non uergat in dispendium salutis æternæ,*] quæ
sonat in iuramento, non pacto. Et ista fuit cō
sideratio Perusini, in dicto capitulo secundo,
notab. 4. licet nō dicat Alciat. Quoniam imò
uerbum illud [*seruari*] relatum ad pactum re-
fertur ad proximiora, & ad id, quod princi-
398 paliter ibi ponitur, (ut fieri debet, Bar. per
illum textum in l. finali, §. Titia, in fine, ff. de
lib. leg. Aret. noster, in §. pium, not. 4. supra
de rerum diui. Ruin. consilio 181. numero 3.
uolumine secundo, Ceph. consilio 543. ibi,]
uidelicet an tale pactum filium liget. Si enim
fuerit iuramento firmatum [*omnino seruari de-
bebit*] inquit tex. & sic pactum prędictum. Nec
ratio sequens, super qua Cur. quoque in dicta
auth. sacramenta, numero 35. dubitauit, &
nesciuit se satis extricare, quicquam repu-
gnat quominus præcedentia de pacto intel-
ligantur, nam subijcit ad ostendendum quā-
re tale pactum iuratum seruandum est [*cum
non uergat in salutis æternæ dispendium, nec in alte-
rius detrimentum.*] Vnde patet, quòd totus ille
tex. de pacto loquitur, disponens, quòd iura-
mento firmetur, prout etiam tradit, & com-
munem testatur Deci. in l. pactum, columna
399 secunda, C. de colla. †Secundo moueor, quo
niam, ut inquit Alciat. in dicto capitulo, cum
cōtingat, numero 118. est impossibile, quòd
contractus nō confirmetur iuramento: nam
cum mulier iuret non contrauenire, & sic iu-
ramentum respiciat futurum, nunquam ha-
bet implementum, nisi semper taceat, & nun
quam contraueniat. Vnde si ageret, semper si
400 bi opponi posset de periurio. † Tertio me
mouet text. in dicto capitulo, licet mulieres,
de iureiur. in 6. ibi, [*non contrauenire proprio iura
mento firmantes.*] hinc enim patet, quòd iura-
mentum firmat talem alienationem, & ita
ponderant illum tex. Pau. Petr. de Ancha. Ge
mini. & Peru. ibi, quod & mecum præuideră.
Sed ulterius addo, quòd prohibet audiri mu
lieres contra præfatas alienationes. Vult er-
go firmas eas manere propter iuramentum.
401 † Quartò pondero tex. in dicto authen. sa
cramenta, præmittendo, quòd contractus p-
cedit iuramentum, l. non dubium, ad fi. C. de
legib. sed uult ille tex. quòd iuramentum cu-
stodiatur adhibitum super contractibus non
retractandis. Vnde si uult consequens hoc de
iuramento, uult & antecedēs, uidelicet, quòd
contractus non irritetur, sed firmus maneat,
402 l. illud, ff. de acquiren. hæred. † Quintò con-
sidero textum in dicto capitulo, cum contin
gat, ubi posito casu de mulieribus, quæ con-
stante matrimonio consentiunt cum iuramē
to alienationi rerum dotalium, subdit, quòd
[*soluto processu temporis matrimonio contrauenire
nituntur.*] Vnde quæsitum fuit, utrum hoc eis
liceat, demum respondet, quòd [*mulieres ipsæ
403 seruare debent huiusmodi iuramenta,*† pondero,
quòd ad hoc ut responsio talis sit, qualis præ-
cessit interrogatio, put in dubio, dēt intelli
gi, §. præterea, infra de inut. stip. (l. prima, §.
si quis ita, ff. de uerborum obliga. Decia. re-
spon. 40. numero quarto, uolumine secūdo,)
certe debet intelligi, quòd mulieres debent
seruare iuramenta, hoc est, non contrauenire
dictis alienationibus propter iuramentum.
Vnde sic intelligendo patet, quòd summus
Pontifex, & Imperator in d. iuribus loquun-
tur de obseruantia nedum iuramenti, sed ēt
contractus, quicquid Christophorus hic, &
404 alij sequaces dixerint supra citati. †Non ob
stat illa ratio fragilitatis cōsiderata, quia ces-
sat propter autoritatem sacramenti, & eius
reuerentiam: quo fit, ut dicamus mulierē nō
æquè facile fore ad iurandum, sicut ad cōsen-
tiendum alienationi, prout tradit Imo. in di-
cto capitulo, cum contingat, numero 90. co-
lumna sequente, ad fi. Aret. noster supra titu.
405 primo, §. primo, columna fi. † Nam ad iura-
mentum præsumitur magis quis deliberate
accedere, & sic in iuramento cessat eadem ra
tio fragilitatis, ut tradit Butri. & Imo. in capi
tulo, si diligenti, de foro compe. Archi. in ca-
pitulo secundo, de pact. in 6. Alexan. in rubri.
ff. de uerborum oblig. in fi. consilio 42. colum
na quarta, uolumine primo, Cur. consilio 43.
numero 12. ex quibus patet Abbatem, & Rui.
male loqui: quibus temperantior fuit Crau.
consilio 192. numero 9. quatenus facto argu
mento, quòd eadem facilitas cadat in iuramē
to, per dictū §. diuersum. subdit hoc fine du-
406 bio non transire. † Ad tex. in dicto capitulo
si diligēti, respōdetur, quòd loquitur in actu
inducto fauore publicæ utilitatis principali-
ter, ut est, quòd clerici non subeant iudicia se
cularia: ideo non potest renunciari, etiam cū
iuramento. Ita tradit ad illum tex. Bar. in di-
cta l. si quis pro eo. columna 3. uersiculo, secū
do, quando prohibetur, Cast. columna tertia,
Imo. in l. si quis inquilinos, §. fina. ff. de leg. 3.
& in dicto capitulo, cum contingat, numero
36. ubi dicit hanc esse commu. & post eum, &
Ioannem de Ligna. Butrium, & Abbatem,
Alciat. numero 83. ubi subdit, quòd uidetur
indubitata conclusio. Idque tenent insuper
omnes Canonistæ in dicto capitulo, si diligē-
407 ti. †ubi Abb. columna 1. in fine, deducit pul
chram

chram rationem, renuntiatio cauſatur ad ab-
dicandum ius, quod eſt in ipſo renuntiante,
& non penes alium, argumento l. id quod no
ſtrum. ff. de reg. iuris. nil mirum ergo, ſi in d.
caſu renuntiatio, & iuramentum non opera-
tur, cum renuntians, & conſentiens non agat
de iure ſuo, ſed alieno abdicando quod face-
408 re non poteſt. † Sed in caſu noſtro agitur de
actu in ducto principaliter fauore mulieris,
& ſic priuati, licet ſecundariò, fauore publi-
co, ut hic in fi. princ. & in l. 2. cum ibi nota. ff.
ſolu. matrimo. (in gl. nam & rei publicæ, &
ibi Bar. num. 25. Iaſon, lectura ſecunda. Rip.
Duaren. & ai j.) & tradit Bar. & alij in dicta l.
ſi quis pro eo, colum. 3. nume. 7. Abb. in dicto
capitulo, cum cõtingat, num. 5. colum. 3. poſt
medium. late Imo. nume. 36. colum. ſequenti,
ad fi. & Alcia. nume. 92. qui dicit, quòd ita te-
nẽt communiter Doctores. Ad tex. in c. ſigni-
ficante, de pigno. ſunt, qui dicant illud pactũ
iuramento firmari, ut Petrus, & Butri. ibi,
Bar. in l. Seius, & Augerius, ff. ad leg. Fal. Bar.
in l. prima, C. de pact. pig. Fede. de Sen. conſi-
lio 140. Fabia. in tracta. de emptio. & uendit.
q. 7. colum. antepe. Rub. conſi. 134. in fi. Quo
rum ſententia ſuaderi uidetur ex illo tex. ibi,
[*mandamus quatenus ſi eſt ita.*] Vbi ponderatur
infidelitas nuntij, & impedimentum debito-
ris, de quibus ſupradixerat, quæ ipſum excu-
ſant iuramẽto. Illis ergo ceſsãtibus, sẽtit tex.
quòd pactum iuramento firmaretur, & ex ta
409 li iuramento debitor teneretur. † Confir-
matur; nam tex. loquitur per uerbum ſi, quod
importat conditionem: Bar. & alij in l. 1. ff. de
cond. & dem. & ex eo fit, ut illa cauſa infideli
tatis, & impedimenti præſumatur finalis, iux
ta not. per Bar. in l. 2. §. fi. ff. de do. col. fi. Sal. in
l. generaliter, colum. 2. C. de epiſ. & cleri. Igi-
tur ea ceſſante, ceſſare debet diſpoſitio. l. adi-
gere, §. quamuis, ff. de iure patro. (& late po-
nit Tiraquel. in tracta. ceſſ. cauſa, limitatione
prima) & ſic pactum debet firmari iuramen-
to, & ita tenendo tex. ille faceret pro commu
ni, ſed horum ſententia reprobatur, & plures
contrarium tenent, ut Inno. Flor. Car. & Imo.
ibi, & poſt eas And. Sic. colum 3. dicit eſſe cõ-
mu. Idem tradit Bar. in dicta l. ſi quis pro eo,
uerſi. 4. dixi. Imola, in d. c. cum contingat, nu.
66. Cur. in d. auth. ſacramenta, num. 35. Cor.
conſilio 133. num. 5. uolum. j. Ber. conſi. 140.
410 uolum. 2. † & ad ponderationem factam in
illo tex. in uerbo, [*ſi ita eſt*] dici poteſt, quòd
ceſſantibus illis duobus, ſentit quidẽ, quòd
iuramentum obligaret iurantem, non tamen
dicit, quòd pactum confirmaretur iuramen-
to, & ita Doctores intelligunt Innocentium,
ut ibi per Card. & Barto. in dicta l. ſi quis pro
411 eo. Secundo dico, quòd ultra illam cau-
ſam ſupra conſideratam ſummus Pontifex
aliam rationem ponit, uidelicet, quòd pactũ
legis commiſſoriæ eſt in pignoribus repro-
batum, qua ſtante debet adhuc tale pactum
non firmari iuramento, poſito, quòd illa cau
ſa ceſſaret. §. affinitatis, ſupra de nup. gl. Bar.
& alij in l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priui. cred.
Iaſ. in l. more. num. 18. ff. de acq. hær. & quod
inquit Barto. in dicto §. fi. procedit alia cauſa,
uel ratione non concurrente, ſed ea tantum,
412 quæ ceſſat. † Præterea licet cauſa per modũ
conditionis in lege ponatur, non tamen ſem
per finalis præſumitur, ſed ita demum, ſi alia
coniectura non adſit in contrarium: Sed ubi
aliud apparet de mente expreſſe, uel ex con-
iecturis, puta, quia ſic intelligendo reſultaret
intellectus iuri contrarius, tunc non finalis,
ſed magis impulſiua præſumitur, ita limitan
do Bartolum tradit Imo. in d. §. fina. colum.
2. Quod poteſt adaptari ad dictum c. ſignifi-
cante, ubi intelligendo, quòd ceſſante illa cã
velut finali ceſſaret illa diſpoſitio, & ſic, quòd
illud pactum iuramento firmaretur, dicere-
mus contra regulam dicti §. affinitatis, pro-
pter aliam rationem ibidem expreſſam. Vn-
de ne ſequatur hoc, colligitur coniectura, q
illa cauſa ſit impulſiua: qua ceſſante non ceſ-
ſat diſpoſitio. l. 1. §. ſexum, & ibi not. ff. de po-
ſtul. & ex his patet intellectum cõem ad il-
lum tex. procedere de mente iuris, ſecundum
quẽ adhuc uidetur cõtra hanc concluſionem
413 de qua agimus. † Vnde pro diſſolutione me
lius puto dici poſſe, quòd illud pactum non
confirmatur iuramento, quia eſt contra pu-
blicam utilitatem, prout tradit Caſtren. in l.
Titius, ff. de pig. act. (& hoc eſt regulare, quòd
ubi contractus prohibetur fauore publico
non firmatur iuramento, Bar. & alij, in l. ſi q̃s
pro eo. col. 2. ff. de fideiuſ. Imola, in capitulo,
cum contingat, numero 36. de iureiuran. &
poſt cum Alcia. numero 83. qui communem
teſtantur. Natta, conſilio 289. numero 6. &
ratione comprobatur,) quia debitor, ut pe
cuniam habeat, quaſi uiolenter facit hoc pa-
ctum: quam ut conſequatur, facere omne pa-
ctum, nec tantum daret pignus, ſed & ocu-
los, ut ibi tradit Bar. Bal. Sal. Fulg. & alij Bar.
in l. quamuis, ff. de ſoluti. Corn. conſilio 233.
colum. 2. in princ. uolu. 1. Nil mirum ergo, ſi
iuramento non firmatur, quia attenta ratio-
ne Caſtrenſis, militat cap. ſi diligenti. cum ibi
not. de foro compe. attenta uero ratione Bar.
militat c. cum contingat, a contrario ſenſu, in
fine. ibi, [*ſine ui.*] Sed in caſu noſtro hæc ceſ-
ſant, cum agatur de utilitate priuata princi-
paliter, nec mulier uiolenter conſentiat, aut
414 iuret. † Poteſt inſuper dici ad tex. in d. c. ſi-
gnificante, & hæc reſponſio deſeruiet pariter
ad tex. in c. debitores, de iureiu. quòd illa iu-
ra loquũtur in actu reprobato in odium cre
ditoris, cui præſtatur iuramentum: illud enim
pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, &
illud de ſoluendis uſuris reprobatur odio
creditoris, qui illud pactum appoſuit animo
lucran-

lucrandi tem, uel usuras: merito non firma-
tur iuramento. Ita Bar. Ang. & Cast. tradunt
in d.l. si quis pro eo. Butr. Abb. & Imo. latè in
d.c. cum contingat, num. 66. at hic sumus in
actu, qui reprobatur in fauorem mulieris,
non autem odio acquisitoris, uel alterius p-
sonæ. Vnde iuramento confirmatur secundū
prædictos Doctores, & per hęc remanet satis
bene defensata hæc quinta limitatio ab om-
415 nibus contrarijs.† Quæ tamen uenit decla-
randa nō procedere in plerisque casibus. Pri
mò, quando mulier patri eam maritanti, uel
alteri, cuius interesse posset, promisisset, & iu
rasset nec alienare dotem, nec marito alienā
ti consentire. Si enim postea consentiat, & iu
ret, secundum iuramentum contra primum
non ualet, nec ligat, & sic contractum non fir
mat. Ita uoluit gl. Ioā. And. Host. & Archid. in
c. licet mulieres, de iureiur. lib. 6. Spec. in tit.
de emp. & uend. §. tertio loco, uersi. & nota
generale consi. Bar. in d.l. si quis pro eo. col.
3. uersicu. 3. dixi, Cast. col. 3. Alberic. in l. uni-
ca. colu. pen. C. de rei uxo. act. Cor. in d. auth.
sacramenta, num. 68. Cur. num. 56. Rim. meus
consi. 409. num. 12. Guliel. Bened. in ca. Ray-
nutius, in uersicu. & uxorem, nu. 180. de testa.
Cassane. in consuet. Burg. rub. 4. §. 23. in uer.
assignem, num. 3. Alexā. & Ias. in l. duobus. §.
fi. ff. de iureiuran. qui dicūt prædictam glo.
communiter esse receptam. Aret. hic, & post
eum (quidam Mod. Germani: demumque de
hac glo. & eius ueritate uidendus est abun-
de Didac. Couuar. in c. quamuis, de pact. in
6. in secunda par. relectionis. §. 2. & Vasqui.
de succ. crea. li. 2. §. 18. n. 148.) mouentur om
nes per textum in c. intellecto, de iureiuran.
ubi alienatio Regis Vngarię cum iuramento
facta de non reuocando, non ualet contra
primum iuramentum in coronatione præsti
tum de conseruando iura regni sui. Sic ergo
416 & in q. nostra.† Secundo confirmatur, nam
cum in primo iuramento concurrat disposi-
tio iuris communis similiter prohibētis alie
nationē rei dotalis, ut hic, utique si post mu-
lier in alienatione consentiat, & iuret, nō de-
bet alienatio ualere, quia pactum de non alie
nando appositum in contractu, quod habet
concursum iuris communis, offuscat secun-
dum iuramentum, & illud a primo iuramen-
to eliditur. Sicque impedit translationē do-
minj, quam alias non impediret, si non habe
ret concursum iuris communis, ut no. Docto
res in l. ea lege, C. de cond. ob tur. causam, &
in l. filiusfam. §. diui. ff. de leg. j. circa contra-
rium, quod formant de §. sanctissimas. in Au-
then. de alie. & emphy. Ita hanc rationem fir-
mat Imo. in d.l. cum uir. & in c. dilecto, col. 8.
de præb. & in d.c. cum contingat, in 9. memb.
num. 33. cum seq. in fi. Alcia. num. 44. Cor. in
d. auth. sacramenta, nu. 68. Cur. nu. 57. Alex.
consi. 16. col. 3. uol. 3. decis. Neap. 331. col. pe.
417 Ias. in d.l. duob. §. fi. col. pe.† (Roland. à Val
le, consi. 62. nu. 5. uol. 1. dictaque ratio confir
matur ex eo, quod dici solet, funiculum dupli
cem simplici præualere ac potiorem esse. c. 1.
& ibi Doct. de treu. & pac. Dec. consi. 373. nu.
8. Paris. consi. 3. num. 91. uolu. 1. Rolan. a Val-
le, consi. 1. nume. 69. consi. 70. num. 71. consi.
7. num. 104. uol. 3. at primum pactum mulie-
ris duplici iure nititur, uidelicet iuramento,
& iure communi, secundum uero iuramento
tantum, ergo primum debet attendi, non se-
418 cundum.)† Tertiò accedit, nam actus dispo
sitiò non dependet à mera facultate mulie-
ris iurantis, ex quo interdicitur alienatio à
lege, ut hic: meritò si iurat in alienatione, ea
non ualet contra primum iuramentum, nec
ratione secundi iuramēti sustineri potest alie
natio, cum iam se mulier obligauerit Deo: sic
que secundum iuramentum redditur illici-
tum. Ita declarat Abb. in d.c. intellecto. colu.
pen. & sibi uendicat Ioan. de Selua, in tracta.
de benefi. par. 3. q. 27. num. 8. & in tract. de iu-
419 reiuran. par. 3. q. 1. num. 43.† Sunt tamen, q
dixerint hanc declarationem non procede-
re, quando emptor primum iuramentū igno
rauit, ut in dubio præsumitur. l. uberius. ff. de
prob. (.l. si fideiussor in prin. ff. mand. l. 3. ff. de
iur. & fac. igno. l. fi. ff. pro suo. Crauet. consilio
610. nu. 15.) tunc enim dicendum, uidetur,
420 non obstante primo iuramento secundū
mulierem ligare, nec primum emptori noce
re, qui illud probabiliter ignorauit, argumē-
to l. & liberi. ff. de contra. emp. & d.l. fi. ff. pro
suo. Ita Bal. in d.c. cum contingat, col. 5. num.
14. & in consi. 118. Quædam mulier, colum. j.
uolu. 3. in anti. Imo. in dicta l. cum uir, nume.
14. Alex. in d. consi. 16. col. 3. Curt. in d. authē.
sacramenta, num. 57. Campeg. in tract. dotis,
421 in tit. de pact. dota. q. 14.† & ad c. intellecto.
respondet Imo. & Alex. quòd loquitur in Re-
ge, qui tenetur iurare in coronatione, nō alie
nare iura regni, prout & tradit Antonin. Flor. in
secunda parte suæ summæ, c. 5. Ioan. de Selua,
in tract. de iureiuran. secunda par. nu. 7. Vnde
contrahens probabiliter illud ignorare non
debuit. Quæ ratio hic cessat: ubi mulier, quan
do nubit, non tenetur iurare de non alienan-
422 do, uel consentiēdo alienationi dotis.† Sed
hæc Doctorum restrictio mihi non placet,
prout nec Imolæ sibi contrario in d.ca. cum
contingat, nume. 85. quem sequitur Alcia. nu
me. 48. nam si consideramus rationem illius
tex. alienatio, de qua ibi, cum iuramento te-
net non fauore eius, in quem alienatur: sed
quia iuramentum sine peccato seruari po-
test, unde si non posset, cessat ratio illius tex.
nec ignorantia contrahentis consideratur
in hoc contractu, cuius naturæ lex resistit. l.
quemadmodum, C. de agri. & cens. libro 12.
imo uero est imputandum emptori qui dili-
genter non perquisiuerit, an secundum iura-
mentum

mentum esset tale, quòd sine peccato seruari
posset; aut uero aliud pcessisset, & cautus esse
debuit, ex quo contractus erat de genere pro
hibitorum, argumento eorum, quæ no. in l. q
423 cum alio. ff. le reg. iur. †Nec obstat tex. in d.
l. & liberi. quo Bal. & sequaces mouentur, ubi
ualet emptio liberi hominis ab ignorante fa
cta. sic ergo & emptio dotis, nãque illa igno-
rantia non prodest quo ad retentionem rei,
& ualiditatem côtractus, sed quo ad interes
se consequendũ, prout ibi not. Bal. Saly. Fulg.
& alij. gl. in l. liberi. eo. tit. & est casus in §. fi. in
fra de emp. & uen. l. Vnde sic & in q. nostra di-
ci debet, quod secundum iuramentum mulie
ris stante emptoris ignorantia, possit eam li
gare quoad reficiendum emptori interesse
suum, quòd rem sibi habere non liceat, nõ au
tem quoad hoc ut côtractus ualeat, & ita tra-
dit hic in terminis Fiber, col. 2. cæteris melius
424 loquutus. †Vno tamen casu procedere pos
set prædicta restrictio, quãdo mulier illud pri
mum iuramentum præstitisset, idque subin-
de tacuisset animo circumueniendi empto-
rem, tunc enim contractus ualeret, quia dece
ptis, & non decipientibus iura subueniunt. l.
3. C. si min. se maio. dix. l. 2. ff. ad Velleia. §. 1.
& in primo iuramento diceretur mulier pec
casse, quod dolose fecit, ut alium deciperet,
ita tradit Imo. & Alcia. in locis citatis, (& se-
quitur Natta, cõs. 425 nu. 16.) †Secundo pręe
425 dicta declaratio restringitur, ut procedat,
quando mulier præstitit iuramentum primũ
patri, uel alteri, cuius interesse possit: tunc. n.
licet post côsentiat alienationi, iuretque, de-
bet tamen præferri primum iuramentũ, quia
iuri alterius per secundum actum non potest
præiudicare, argumento. l. fi. ff. de pact. secus
autem, quando mulier sibi ipsi iurauit: tunc
enim seruabitur secundum iuramentum, ex
quo per primum nemini fuit ius quæsitum,
argumento. l. si repetendi. C. de cond. ob cau
sam, ita Bal. in c. ueniens. de iureiur. Alex. cõs.
16. col. 3. uolu. 3. Cur. in d. auth. sacramenta,
nu. 57. uersi. 3. modero. Campeg. in tract. do-
tis, in titu. de pact. dota. q. 14. (Natta diffusè,
426 cons. 426. per totum.) †Sed & hæc restrictio
dubitabilis est, ut tradit Alex. in d. §. fi. quia
glo. in d. c. licet mulieres. fundat se illa rõne,
quia primum iuramentum est licitum, secu n-
dum illicitum, ergo primum debet attendi.
427 †Confirmatur hoc, ut ad lit. Alcia. in d. c. cũ
contingat, num. 47. nam iuramentum etiam
sibi ipsi factum principaliter uidetur directũ
Deo. c. debitores. de iureiuran. meritò debet
acceptari posse quãdocunq; a quolibet absen
te, cuius intersit, iuxta gl. in c. quotiens. pri
ma quæst. 7. Fely. abunde in c. si cautio. num.
25. de fide instr. Alex. & Ias. in l. stipulatio ista
§. alteri. ff. de uerbo. oblig. Rub. consilio 73.
428 num. 8. cum simi. † Tertiò moueor quoque,
nam nihil differt, quòd mulier præstet iura-
mentum de non alienando, uel alienatio-
ni consentiendo nominatim alicui, vel sibi ip
si tantum, cum posteriore quoque casu cẽsea
tur illis uoluisse prospicere, qui in tali dote
possent succedere, l. si necessarias, §. pen. ff. de
pigno. act. l. si pactum, in fi. ff. de prob. & utro-
bique notãt Doctores, meritò talis restrictio
procedere non potest, nisi quando nemo su-
peresset, cuius interesset præter mulierem, ut
429 inquit Alciat. loco superius allegato. † Se-
cundo, non procedit limitatio de qua supra,
quando ultra prohibitionem legis subesset
aliud impedimentum, (duplex enim impedi-
mentum fortius est simplici, ut per Io. Andr.
i rub. qui fil. sint leg. uer. quæro si natus, apud
Speculatorem cum alijs copiose deductis per
Cra. cons. 287. col. 3. uer. 2. principaliter, & in
ferius, nu. 6. exemplũ dari potest in casu no-
stro,) ut quia mulier consentiens alienationi
430 fundi dotalis esset minor annis 25. † nam
tunc contractus non teneret propter utrius-
que impedimenti concursum. Ita tradit Al-
ciat. in d. c. cum contingat, nu. 130. motus ex
notatis per Bar. in d. auth. sacramenta, col. 2.
ubi tenet illum tex. loqui, quando contractus
est inualidus ratione ætatis tantum. Iuramẽ
tum enim facit quem maiorem, sed ubi alia
quoque ratione contractus est inualidus nõ
ætatis tantum, tunc iuramentum simpliciter
præstitum a minore non ualidat eum, secũdũ
Bar. quem sequitur Castren. in lectura, nu. 10.
subdẽs quod ita Doctores communiter dicũt, &
Ias. nu. 46. & 79. Cur. nu. 36. & licet non dicat
Alcia. idem tradit in terminis nostris, Corn.
num. 30. ubi sic extendit doctrinam Bartoli
uult que, quod stante côtractu inefficaci ratione
minoris ætatis, & alia ratione, tũc solum mu-
lier minor uideatur in dubio iurasse non ue-
nire contra ratione minoris ætatis. Et dici-
tur hoc esse summe notandum ad limitatio-
nem. d. c. cum contingat, & consimiliũ iuriũ,
subdẽs, quod non reperit, per doctores ibi limitẽt.
431 †Confirmatur hęc opi. post Cor. & Alc. pul-
chro simili, nam uidemus, quod licet alias testes
inhabiles admitantur, quando ueritas aliter
haberi non potest, dummodo simus in casu, in
quo ex natura negotij, actu, & habitu alij te-
stes uerisimiliter non potuerunt occurrere,
pront declarat Butri. Imo. Fely. Dec. & alij in
capitu. 3. loco, de prob. Alexan. consilio 64.
columna fina. uolumine 1. consilio 151. col.
2. uolumine 5. Ias. in l. 1. in fi. C. de summa Tri
nita. Cur. in l. admonendi, numero 84. ff. de
iureiuran. Dec. consilio 133. columna fi. Mar
sil. consilio 22. numero 12. singul. 73. Gram-
ma. consilio 59. numero 12. cum similibus.
(Paris. consilio 55. colum. penul. in fine, uolu
mine 4. Socin. Iun. consilio 61. numero 17. uo
432 lu. 2. dixi, cons. 225. nu. 34.) †Tamẽ ubi tales
testes patiũtur plures defectus, & impedimẽ
ta, puta, quòd sunt infames, domestici, uel ini

mici non admittuntur, prout in simili tradit
Bal. in l. cos. C. de testib. de teste amico, qui re
gulariter admittitur, nisi præter amicitiam
concurrat alia ratio, uel impedimentum. se-
quitur And. Sicu. consi. 75. col. 3. uolu. 4. & in
terminis tradit Mars. consi. 102. numero 12.
Gramma. cons. 45. nu. 23. Gratus, cons. 59. nu.
41. uolu. 2. (Rolan. à Valle, consi. 24. nume. 61.
uol. 1. & consi. 3. nu. 40. uol. 3. & latius, num.
51. ubi me quoque citat, consi. 106. nume. 18.
inter consilia diuersorum, quod est in 1. uol.
crimi. & ego quoque dixi, in cons. 325. ad fi.)
433 † Hinc bene dicebat Soc. consi. 118. col. an-
tepen. uersi. postremo, uolu. 1. quòd sicut plu
ra adminicula ampliant probationem, ita plu-
res defectus eam annihilant, & destruunt, quia
quod operatur propositum in proposito, idē
operatur oppositum in opposito, l. si ut pro-
ponis. C. de nup. Sequitur Marsi. singul. 385.
434 † Secundo corroboratur hæc opi. per aliud
simile, nam licet alias accusatus admittitur
ad reaccusādum suum accusatorem, si suam,
uel suorū iniuriam prosequatur, ut not. Do-
ctores in l. is, qui reus. ff. de pub. iud. & in l. ne
435 ganda. C. qui accus. † tamen hoc non proce
dit, ubi concurrit aliud impedimentum in ip
so accusato ultra institutionem accusationis
motæ contra eum, quia tunc ad reaccusandū
non admittitur. Ita singulariter declarando
& limitando totam materiam decidit Maria.
in c. 1. num. 67. de mut. peti. pro quo bene fa-
cit textus inducendo a speciali in l. propter.
C. qui accus. propter enim atrocitatem crimi
nis in eius uitam commissi mater ibi filiū ac
cusat, alias secus, ut ibi tradit Sal. & alij Fely.
in c. accusasti. de accus. Quod est ob duplex
436 impedimentū, quia mater est & mulier. † Et
ob id alias in contingentia facti in causa nobi
lis & honestę D. Leonoræ Platesię uxoris meę
cum D. Angela de Banchis eius matertera co
ram curia, in qua uxor mea accusauerat tres
illius testes, & per consequens ipsam D. Ange
lam, dicebatur uirtualiter accusasse, iuxta no
ta. per Cast. in l. cum filius fa. in prin. ff. de uer
bo. oblig. & Sal. in l. si docueris. ad fi. C. de fals.
ubi causa testium dicitur causa partis, & ma-
xime stante statuto nostro de pęna depo. fal.
testi. contra uero domina Angela accusaue-
rat duos testes uxoris meæ, & sic uirtualiter
dicebatur reaccusasse uxorem meā. Ego una
cum duobus alijs Excellentissimis Iurecon-
sultis D. Marco Bruno Anguilleo, compatre
meo honorando, & D. Francisco Saraceno, di
cebam talem reaccusationem non esse admit
tendam, quia ultra institutionem accusatio-
nis motæ contra eam alia causa impeditiua
437 concurrebat in eius persona. † Prima,
quia erat coniuncta uxori meæ, quod regu-
lariter impedit ab accusando. l. si magnum,
438 C. qui ac. † Secundo, quia erat mulier, quæ
regulariter reijcitur ab accusando, l. de crimi
ne. C. eo. l. qui accusare. ff. qui accus. maximè
quando agitur de falso circa testamentum. l.
& si ad te. & ibi Sal. C. de fals. & tradit August.
de Arimi. post Gandi. in addi. Ang. de malef.
in uer. necnon ad querelam, iux. addi. qua cō-
trouersia late discussa coram curia cum aduo
catis D. Angelæ tandem curia pronuntiauit
dictam reaccusationem admittendam non es
se, clarissimo Equite Do. Antonio Cocapano
Carpense præturam tunc temporis meritissi
439 me gerente, † & Excellentissimo Bartholo
mæo Mirollio iudice maleficiorum constitu
to. (qui postmodum prætura Mutinæ demū-
que Ferrariæ functa ob præclara eius gesta,
summamque integritatem ab eminētissimo
Duce Hercule secundo Ferrariæ, in eius con
siliarium secretū, & signaturæ cooptatus est,
tantoque Principe uita functo, penes Serenis
simum Alfonsum Ducem illius filium in eodē
gradu perseuerauit donec immatura mors
eum in pripuit summo omniū mœmore.) Ex
quibus redeundo unde exiui, potest inferri,
quod sicut in d. casibus testes, & accusatus nō ad-
mittuntur propter plura impedimenta, sic &
in casu nostro dotis alienatio facta cum con
sensu, & iuramento mulieris minoris annis
25. ualere non debet propter duplex impedi-
mentum legis, quæ illam prohibet, & mino-
440 ris ætatis ipsius mulieris. † Tertio confirma
tur arguendo magis ad proxima; nam unum
dumtaxat iuramentum plures defectus sup-
plere non potest, prout tradit Ias. consi. 118.
col. 2. post medium, uol. 4. Dec. consi. 239. co-
lumna 2. Cassane. consi. 7. colum. 6. nu. 26. Bel
lon. cōs. 4. col. 2. argumento l. j. in fi. C. de dot.
prom. & glossæ in l. cum post. §. gener. ff. de iu
re dot. (Cephal. consi. 409. num. 46.) Ergo ta-
le iuramentum non debet posse confirmare
dotis alienationem aduersus duplex impedi
mentum; uel defectum, uidelicet, legis, & mi-
441 noris ætatis iurantis. † Contra tamen hanc
limitationem sic corroboratam facit, quod tra-
dit Dec. consi. 414. in fi. ubi uult, quod imò iura-
mētum supplere possit, ac expurgare plures
defectus: unde si donatio processerit inter pa
trem & filium, & ultra legitimam summā sine
insinuatione, sicq; duos patiatur defectus: at-
tamen uult eam iuramento solo conualidari.
mouetur, namque illa ratio generalis, quod iura
mentum seruari debeat, quando seruari pōt
sine interitu salutis æternæ, de qua in d. c. cū
contingat. militat, dato, quod plures essent defe-
ctus, subditq; quod in simili casu consuluit Cast.
cōsi. 219. in causa, quæ uertitur, in anti. ubi cō
cludit iuramentum confirmare contractū, in
quo erant plures defectus, & idem secundum
442 Dec. tradit Abb. consi. 8. 2. dubio, uol. 2. † Ad
do ego Aret. cōs. 12. 2. dubio, qui loquitur in
diuisione per minorē facta cōtra præceptū testa
toria. Et sic cui duplex obstabat impedimen-
tum, alterum legis, secundum quòd minor

non potest sine causa diuisionem facere, l. si pupillorũ, in prin. ff. de reb. eo. Bar. in l. inter pupillos, ff. de aut. tut. & in l. iubemus, secunda. & post eum cæteri. C. de sacrosanct. eccle.

443 † Alterum uerò præceptum testatoris ad rẽpus sibi factum, quod uolebat uelut in eius fauorem factum propter imbecillitatem ætatis ita quòd ei renunciare non poterat, nec eius tutor, curator ve, ut tradit Bar. in l. filiusfami. §. diui. in 3. oppo. ff. de leg. 1. quem cæteri sequuntur ibi, & Dec. consi. 404. in fi. cons. 515. nume. 5. Rmi. meus, consi. 343. num. 20. & tamen concludit Are. loco præallegato q; dicta diuisio per iuramẽtum minoris cõfirmetur, ex quibus uidetur, & in casu nostro, quòd dotis alienatio consensu, & iuramento mulieris licet minoris confirmetur, & ualeat, sicque periculosa uidetur reddi limitatio prædicta.

444 † Quid in hac re dicendum? puto tres casus distinguendos esse: aliquando enim & primò mulier, quæ consentit alienationi dotis iurat non contrauenire ratione minoris ætatis, & tunc tale iuramentum sic præstitum non confirmat contractum dotis alienatæ prohibitum alia ratione, quàm ætatis, ut probatur ex notatis per Bar. in l. 2. col. 2. num. 10. C. de rescin. uen. ubi si minor iurauit nõ uenire cõtra uenditionem, ratione minoris ætatis, non perdit beneficium psius legis, quòd non cõ

445 petit rõne minoris ætatis, sed læsionis. † Et qui remittit defectũ ætatis, non uidetur alios defectus remittere, ut ibidem tradit Bald. in 8. q. quoniam ubi plura obstant non sufficit, ut unum tollatur, ut dicit Bald. in l. 1. col. pen. uer. unũm scias. C. de fur. & cum prædictis cõcordat etiam Dec. cons. 349. colum. 3. & cla-

446 rius Crau. consi. 7. col. 2. † Et iste casus dubitationem non habet mea quidem sententia, quia cum iuramentum fuerit limitatum duntaxat ad unum casum, uidelicet, minoris ætatis: limitatum debet effectum producere. l.

447 in agris, ff. de acqui. rerum dom. † (quod ẽt confirmatur, quia iuramentum nunquã extruditur nisi ad id quo consensum fuit, non autẽm præter uoluntatem iurantis, & minus contra l. fi. C. de non nume. pec. Bar. in l. si qs pro eo. col. fi. ff. de fideiu. Dec. consi. 493. nu. 25. consi. 532. nu. 12. consi. 587. num. 2. & consilio 600. nu. 12. Decian. resp. 7. nu. 16. uol. 1.) merito ad alium defectum porrigi posse non

448 debet, in quo non fuerit consensum. † Aliquando, & secũdo mulier in q. nostra iurauit simpliciter non contrauenire, & tunc iuramẽtum repræsentat eam maiorem nec plus operatur, unde uidetur iurasse non uenire cõtra ratione minoris ætatis, ut tradit post gl. Bar. in d. l. 2. col. 3. & post eum Cast. qui citat text. cũ glo. in l. 1. C. si maior fac. ali. rat. habu. & ad hoc est gl. fi. in c. pen. de emp. & uend. quæ dicit, q; iuramentum a minore præstitum solũ excludit beneficiũ ætatis, aliosque citat Dec. idem tenens in d. consi. 349. col. 3. & in consi. 403. col. pen. Crau. consi. 7. num. 6. & isto casu proprie procedit hæc limitatio nostra, si dili genter ponderatur Cor. & Alcia. qui eam ponunt supra citati, (& in pulchro casu sic etiã distinguit, & cõsiderat hunc casum, & sequẽtem Bero. consi. 22. num. 50. uol. 2. ubi testatur esse communem Doctorum sententiam.)

449 † Hicque secundus casus optime iustificari potest ex his, quæ post gl. tradit Bar. in l. j. col. pen. ff. de acq. poss. in prin. quem cæteri sequũtur, ut ibi refert Alex. nu. 36. qui dicit, ideo p exitum perdi naturalem possessionem, quæ iuncta erat cum ciuili, quia animus non põt operari in tot possessionibus retinendis, sicut quis de uno toto, & quantitate non põt plures compensationes opponere. l. quod Labeo, ff. de cõpen. satis uero fatigatur animus in retinẽdo ciuilem, sic enim dici potest in casu nostro, simplex iuramentum mulieris minoris operari nõ posse in tot defectibus purgandis, satisque fatigari in purgando defectũ minoris ætatis. Vnde nil mirum, si hoc secundo casu dotis alienatio nõ confirmatur ex ta-

450 li iuramento. † Aliquando & tertio mulier latius uerba iuramenti complexa fuit, ut q; promisit non contrauenire ratione minoris ætatis, uel quacunque alia ratione, uel causa, & tali casu bene dicendum est, quod iuramentum suppleat omnes defectus, & illos purgat propter uerba prægnãtia, prout tradit Bar. in d. l. 2. col. 3. & in d. aut. sacramẽta, col. 2. & post eum Cast. nu. 10. cæterique scribentes, sicque restringi debet, & intelligi, quod tradit Dec. in d. consi. 414. in fi. cum allegatis per eũ ibi, & consi. Aret. 12. de quo supra, prout sic illud restringit, & interpretatur ipse Dec. in d. cõsi.

451 349. col. 2. † Et hoc in terminis q. nostræ tradit Alcia. in d. c. cum contingat, num. 130. ubi posita limitatione de qua supra, subdit, q; possent uerba iuramenti esse tam generalia, ut forte aliud esset dicendum, & sic q; contractus esset firmatus tam ratione minoris æta-

452 tis, quàm prohibitionis legalis. † Tertio non procedit limitatio, de qua supra, quãdo extarent filij ipsi uxori cõsentienti cum iuramento alienationi doris, tunc enim iuramentum eam non ligaret, nec contractum firmaret, ita declarat hic Ioan. Fabri, motus ex gl. fi. in d. c. cum contingat. uult enim ille tex. q; ad hoc, ut iuramentum mulieris eam liget, & contractum firmet secundum communẽ sensum, tale iuramentum non redundet in alterius præiudicium, puta, filiorum, secũdum gl.

453 † Sed aduersus hanc declarationem glossæ, & Io. Fabri, stringit alia gl. in c. 2. de pact. li. 6. in gl. fi. dum. n. tex. requiri ibi, q; iuramẽtum, non redũdet in alterius detrimẽtũ, gl. itelligit de principali, secũdario. n. posset detrimẽtũ reperiri filijs viro, uel uenietib. ab itestato, uel similib. psonis, inquit gl. Vult ergo iuramẽtũ

mnlieris operari non obstantibus filijs,& eo
454 rum detrimento.† Confirmatur hæc opin.
nam filij uiuente patre,uel matre,non habẽt
aliquod ius in eorum hæreditate.l.post eman
cipationem.§.1.& ibi declarat Bar. ff. de libe.
leg.& in l.fi.in fi. C. de pact. inxta communẽ
intellectum glossæ ad illum tex. quòd proce-
dat etiam in filijs. dicit enim Bar.& cæteri se
quuntur communiter, prout Cur.& Gozad.
testantur, quòd quatenus ille textus hoc ius
successionis spem appellat, dicitur spes uana
nec a iure cõsiderabilis.& hoc latè tradit Ias.
in l. is potest, colum. 3. ff. de acq.hær.in l. qui
Romæ. §.duo fratres,in prima opp. Bar.ff.de
uer.ob.ubi etiam Clau.Aquen.ponit,nu.6.Ri
pa,nu. 10.declarando prout ipsi dicunt, quo
455 ad actum disponendi.† Hinc filius non libe
ratur a satisdatione propter bona paterna,
quia multa accidere possunt,ne successio pa-
tris ad eum pertineat;argumento l. naturalẽ.
§.1. ff. de acq.ter.do. ita post Guile. de Cun.
tradit Bar.in l.sciendum,in fi.prin.q.penu.ff.
qui satis.cog.Idemque tenet Alber. post anti
quos, & sequuntur omnes Moder. prout in-
quit Ias.ibi, col.pe.& idem tenet Alex. in l.In
suis,col.3.ff. de lib.& posthu. Tiraq.de legib.
connub.in 15.le.nume. 29.& de utroque re-
tractu,in titu. de retra. & linagier.§.14.num.
456 18.† Quinimo, quod est fortius,nec in legi
tima filij dicuntur habere spem de iure pro-
babilem uiuente patre.l.1.§.si impuberi.ff.de
colla.bon.ibi[*præmatura enim est spes.*]& ibi de
clarat Bar.& in l.fi.per illũ tex.ff.de lib.agno.
& in auth. si qua mulier.circa fi. C. de sacros.
eccl. & in l.lex Corn.ubi etiam Bal.Ang.Imo
la,ceterique, ff.de uul. & pup.Ias.in d.l.is po-
test.colum.4.Alexan.in l. quia poterat, colu.
pen.ff.ad Trebe.consi.pe.colum.3.uol.5.Dec.
in d.l.fina.C.de pac.num. 14.consi.16.col.pe.
qui proprie loquitur in matre, & filijs, (Ce-
phal.consi.214.num.8.Senatus.Pedemonta-
457 nus decisio.72.num. 15.)† Nisi tamen esset
filius Iudæus conuersus ad fidem, qui potest
petere legitimam in bonis patris uiuentis,
ut tradit Ioan.de Ana.& Fely.in cap.Iudæi.se
cundo,de Iudæis.Ferrati.cautela 24.in fi.Gu-
liel. Bened.in r. Raynutius,in uer. in eodem
testamento,1.nume.215.& 216.de testa.Bru.
in tract.quòd stan.mas.art. 6. nu.62. Plot.in l.
si quando,num.363.C.unde ui.Petr.Duen.re
gula 356.limi.prima, (Marquad. in tracta.de
Iudę.3.par.cap.6.) regulariter uero cõtra,ut
458 per eos.† Hinc cõdemnato filio propter ali
quod delictum,executio non potest fieri con
tra patrem,& respectu legitimæ,ut tradit Spe
cu.in titu.de execu.sent.§.sequitur,colum.5.
Bar.in d.§.si impuberi,& in l.Sticho.ff.de pec.
leg.Bal.in l.omnimodo,§.imputari,C. de in-
offi.test.Iason, in d.l.lex Corn. col.2.& in au-
then.nouissima,col.2.C.de inoff.testa.Cagn.
in d.l.fi.C.de pact.nu.287.Ruin.cons.249.nu.
459 13.uol.3.† Parique modo dicit Bar.in l.hæ
reditarium,ff.de bo.aut.ind. poss.si pater ha-
bens multa bona,omnia uendiderit sine frau
de,eamque promiserit post mortem tradere,
eo mortuo debentur illa bona, uelut æs alie-
num,nec filius prætextu legitimæ solutionẽ
talis debiti potest declinare, & hic est unus
modus priuandi filium sua legitima, secun-
dum Bar.sequitur Veronen.cautela 22.pater
uolens,Dec.consi.19.ad fi.His ergo stantibus
quòd filij uiuente patre, uel matre,in eorum
hæreditate spem,,uel ius probabile non ha-
beant, utique dicẽdum uidetur,quòd aliena
tio dotis facta cum consensu, & iuramento
matris, ualere debet,licet extent filij,quia p̃-
iudicium alterius consideratum in d.ca. cum
460 contingat, in filijs,cessat ex prædictis.† Pro
uera tamen resolutione huius articuli,consi-
derandi sunt aliqui casus.Primus est,quando
maritus uergeret ad inopiam tempore aliena
tionis, ita, quòd subesset periculum, nec filij
possent educari dote uendita,cum enim non
aliunde sit,ex quo alantur, debẽt alidere do
tali.l.ubi adhuc.C.de iure dot.l. alimenta.C.
de neg.gest. tali ergo casu satis diceretur agi
de præiudicio filiorum, & ob id alienatio fa-
cta non ualeret, etiam cum iuramento mulie
ris Et hoc casu procedit opi.Ioan.Fabri hic,
& glo.in d.ca. cum contingat, ut ibi declarat
Imola, colum.5.nume.14.& Alcia.post eũ,nu.
461 22.† Nec isto casu militant, quæ supra dixi
contra filios,qui uiuo patre,uel matre ius nõ
habent in eorum bonis: procedunt enim re-
spectu rerum, non alimẽtorum in quibus be
ne filij ius habent; cum parentes ad ea filijs
præstanda saltem iudicis officio teneantur. l.
si quis a liberis,in prin & in §.si uel parens.&
ibi Bar.ff. de lib.agnos.Alex.consi.7.columna
pen.uolu.2.consilio 134. nume.36.uolum.6.
462 † Quod etiam procedit in procreatis ex
damnato coitu de iure cano. cap. cum habe-
ret,& ibi Cano. de eo, qui duxit in matrimo-
nium quam poll.per adulter.Barto.Bal.& Sa
licetus in authentica,ex complexu, C. de in-
cest. nupt. Anchara.consilio 401.in fine,Soc.
463 cons.161.col.1,uolum.2.† Adeoque hæc ue
ta sunt, ut si ab alio, qui non tenebatur alere
filium,præstita fuerint alimenta,possit ille, q
ea præstitit,a patre repetere,d.l.si quis a libe-
ris.§.si mater.& ibi Bar.Soc.d.cons.162.Dec.
464 Neap.10. (& ultra uidemus, q pater tene-
tur alere filium, qui partem suam ludendo
consumpsit, ut post Iacob.de Are.tradit Bal.
in l.scimus,col.fi.C.de inof.test.uel si eam lu-
xuriose cõsumpsit, vt idem tradit Bal.in l.j.§.
ius naturale.nu.7. ff.de inst.& iu. & in auth.si
captiui,in fi.C.de episc.& cle. Cast.in l.si cum
dotem.§.si post.nu.7.ff.sol.mat.Ias. in aut.q
locũ.C.de colla.Guid.Papæ,sing.568.& Sena.
465 Pedem.dec.124.n. 10.† Quinimo nec ualet
pactũ nec renũtiatio filij, p q filij ad alimẽta nõ
tenea-

teneatur, d.l. si quis a liberis, §. parens, ubi de
clarat Bart. Spec. in tit. qui fil. sint legi. colu.
4. uersicu. sed pone, quidam, Dec. in l. iura san
guinis, nume. 3. ff. de reg. iur. & post eum Ca-
gno. col. 1. & 3. Craue. consi. 116. col. 1. consi.
465 189. colum. 2. † Secundus est casus, quando
ex testamento aui, uel aliter res dotalis esset
ad filios peruentura, ut quia substituisset fi-
lios nascituros ex filia sua in dote, quatenus
tamen dos esset ultra legitimam, iuxta no. p
Bar. post Dy. & Marti. Sil. in l. fi. §. filiæ, ff. de le-
ga. secundo, & Bal. in l. quoniam nouella, co-
lumna fi. C. de inof. test. uel legitimam separa
tim, & ultra dotem ei reliquisset, tunc enim
diceretur agi de præiudicio filiorum, & sic iu
ramentum uxoris non cõfirmaret alienatio-
nem. Ita tradit Io. And. & Imo. in d. c. cum cõ-
466 tingat, num. 13. Alcia. num. 28. † Tertius est
casus, quando talis alienatio fieret animo, &
ex proposito fraudandi filios legitima, tunc
enim adhuc dicendum esset talem alienatio-
nem non ualere, argumento l. 1. C. de inoffi.
don. Ita Butr. & Imola in d. c. cum cõtingat,
nume. 13. in fi. & licet alias opus sit querela,
nec ipso iure fiat reuocatio. d. l. 1. hoc tamen
casu secus esset, & ipso iure non ualeret alie-
natio: cum hic agatur de re prohibita aliena
ri de iure communi, ibi uero secus, ut Imo.
467 declarat. † Nec obstat tali casu supra dicta
de filio, qui ius non habet uiuente matre, in
legitima: procedunt enim quo ad hoc, ut il
lam petere non posit ea uiuente, sed bene cẽ
setur habere ius quoad hoc ut in eius p̃iu-
dicium legitima fraudulenter alienari non
posit. Ita respondet Imo. in d. c. cum contin-
468 gat, num. 14. colum. seq. † Quartus casus est
quando per talem alienationem filij non pri-
uarentur alimentis, ut quia pater esset diues,
& haberet unde filios aleret, quo casu tene-
tur filios alere, non mater. d. l. si quis a libe-
ris. §. si mater, ubi Bar. item nec filij substituti
essent, postremoq; legitima adhuc eis super-
esset, uel etiam si non superesset, alienatio nõ
fieret in eorum fraudem, & tunc dico talem
alienationem ualere, & iuramento uxoris
confirmari, quia de præiudicio principali fi-
liorum non agitur, sed tantum secundario, &
per indirectum, quia alias successissent in il-
la re, si non fuisset alienata, & hoc casu proce
dit glo. in d. c. 2. de pact. in 6. & quod notant
Abb. & Cardi. in d. capi. cum contingat. In fi.
469 † Confirmantque hoc in terminis illius tex
tus, ut ibi ponderat Alciat. numero 35. nam
prohibetur ibi dotis alienatio secundario fa
uore reipublicæ. l. 1. ff. solu. matri. Tamen q̃a
eius præiudicium non est principale, non cõ
sideratur, alias ille tex. numquam procederet,
& poneret fallentiam, quæ euacuaret totam
regulam. Sic ergo pariter dicamus in filijs
hoc ultimo casu, quo principaliter eorũ non
interest, nec ius habent in bonis matris, ea ui
470 uente, prout supra dixi. † Et licet Alciat. lo-
co præallegato, nu. 24. contrarium teneat, sal
tem respectu legitimæ, per l. scripto, ff. unde
lib. & l. nec ei. §. præterea, ff. de adopt. tamen
a superius dictis non recedo, quæ communi-
ter sunt recepta per omnes in d. l. fi. C. de pac.
& late Ias. in d. l. is potest, qui pariter respon-
det ad leges per Alciatum citatas, prout ex
471 eius lectura uidere licet. † Quarto non pro
cedit d. limitatio, quando ex parte contrahẽ-
tis cum marito uersaretur turpitudo, ut quia
sciret illum, & uxorem uerisimiliter consum-
pturos pretium, tunc enim consensu & iura-
mento mulieris minimè confirmaretur alie-
natio. Ita Butri. in d. c. cum contingat, & sen-
tit Abb. uers. 10. casus, num. 24. Imo. num. 43.
circa fi. Alcia. nume. 131. post Cor. in auth. sa-
cramenta pub. C. si aduer. den. q. 12. num. 54.
mouentur per text. in l. si quis cum sciret. ff.
pro emp. Vbi emens scienter seruos a proti-
nus consumpturo, uelut a luxurioso, & sta-
tim scorto daturo, eos non usucapit, sicque
contractus non ualet, meritò nec in casu no-
472 stro. † Proceditque de plano hæc opinio,
quando emptor sciret maritum & uxorẽ con
sumpturos pretium in certum malum usum,
prout communiter ille tex. intelligitur in se-
cundo responso, prout fac. de Ate. Bart. Ang.
473 & Imo. declarant, † (nam malitijs hominum
obuiandum est. l. in fundo, ubi Bar. & Alber.
ff. de rei uend. cle. 1. & ibi Card. de usur. Mat.
in l. 1. §. cum quis latrones, nu. 4. ff. de quæst. &
sing. 177. Soc. Iun. consi. 115. num. 22. uolu. 1.
Senatus Pedemon. decis. 88. nume. 34. ergo
emptor uidens maritum, & uxorem consum
pturos pecuniam, debet abstinere, quod si nõ
facit sibi alienatio facta ualere non debet in
474 pœnam malitiæ suæ.) † Idemque, quando em
ptor id nesciebat, uidebat tamen paratũ uen
ditorem in genere ad malum usum, quia ui-
detur participare cum illo in re illicita, secũ-
dum Imo. & in d. c. cum contingat, & hoc cõ-
firmatur, nam de marito loquimur, & uxore
prohibitis alienare dotem, prout & minor
prohibetur. Sed in minore posito, quòd em-
ptor nesciat certum malum usum futuræ con
sumptionis, contractus non ualet, ut post gl.
Dyn. Ang. Alber. & Cast. tradunt in d. l. si q̃s,
475 ergo idem dici debet in q. nostra. † Quin-
to, non procedit d. limitatio, quando prius
contractus esset factus, deinde ex interuallo
interuenisset uxoris iuramentum, cum enim
contractus ab initio fuerit nullus, ex post
confirmari non potest. l. quod in initio. ff. de
regu. iuris, ita Cast. in d. authen. sacramenta
476 pub. † Sed contra tenet Cor. col. 5. nu. 19. &
Alciat. in dicto c. cum contingat, nu. 133. per
l. per fundum. ff. de ser. rust. præd. quæ parum
facit. confirmatur. n. illa concessio seruitutis
ex ultimo cõsensu, quia non erat ex toto nul
la, siquidem qui prius concesserat, contraue-

nire non poterat, ut in fine dicitur, & tradit
Cast. & Ang. post Innoc. in c. cum consuetu-
dinis. de consue. Ancha. consi. 132. ex narra-
tis in fi. Dec. in dicta l. quod in initio, num. 9.
hic uero loquimur de actu ab initio ex toto
477 nullo. † Melius ergo facit, quod dicitur de
testamento usurarij, facto non præstita cau-
tione: licet enim sit nullum ipso iure ab ini-
tio, c. quanquam, in fi. de usur. in 6. (siue factu
fuerit postquam cæpit usuras exercere, siue
ante decesserit, tamen usurarius factus, Ias. in
rub. C. qui test. fac. poss. post prin. Soc. Iun. cõ
silio 130 num. 15. uol. 2. Cepha. consi. 4. num.
13. & consi. 402. num. 15.) tamen reconuale-
scit postea per eum præstita cautione, prout
tradit Bar. & alij sequuntur, in l. filio præteri-
to, ad fi. ff. de iniu. & irri. test. Ad quod infi-
nitos cumulat Alex. in l. posthumo, num. 30.
C. de bon. poss. contra tab. sequitur Mars. in l.
pen. num. 47. ff. de quæst. Fely. qui dicit esse cõ
mu. in capitulo, cum dilectus, columna 2. de
accu. Dec. in dicta l. quòd in initio, nume. 11.
Laur. de Rodul. in tract. de usur. secunda par.
q. 100. Ioan. Duran. de arte testan. tit. 1. cau-
478 tela 7. ad fi. † Quinimo si decesserit usura-
rius non præstita cautione, sed dimisso pro-
curatore ad præstandum, uel hæredi iniun-
cto præcepto, eaque fuerit præstita, ualebit te
stamentum, ut uoluit Card. in ca. significaue-
runt, columna fi. de testi. & in cle. 1. q. 13. de se
pultu. dicens, quòd ita fuit determinatũ hic
Ferrariæ. Sequitur Feli. in capitulo, quoniam
frequenter, colum. 4. ut li. non contest. & in
capitulo, ad hæc, col. 1. de rescri. per Ioan. Du-
479 rant. loco præallegato, col. 2. † Secundò cõ-
firmatur, nam uidemus contractum minoris
ab initio nullum, per eum maiorem nedum
expresse confirmari posse: quo casu loquitur
lex prima & secunda, C. si maior fac. rat. habu.
ut ibi Bar. Bal. Ang. Sal. & alij tradunt, & po-
nit Bald. consi. 47. ad intelligentiam, uolu. 1.
sed etiam tacite interueniente cursu anno-
rum 5. in contractu oneroso, in lucratiuo ue
ro 10. inter præsentes, & 20. inter absentes,
quo casu loquitur l. fi. C. si maior fact. alie. si-
ne decre. & tradit Alex. consilio 117. uolumi
ne 5. Cor. consi. 136. uolumi. 2. Dec. in dicta l.
quod in initio, in consilio 209. columna 2. &
in consilio 232. numero 5. (Paris. consil. 49.
numero 24. uolumine 1. Ceph. consilio 152.
numero 104. & 315. nu. 21. Natta, consi. 162.
num. 3. ubi limitat, & declarat, ut per eum.)
480 † Adeoque uerum est per expressam rati fi-
cationem minoris, facti maioris confirmari
contractum nullum, ut procedat non modo
in terminis iur is communis secundum præ-
dicta, sed etiã stante statuto de contractu mi.
ut tradit Rom. consilio 54. Goza. consi. 16. nu
481 me. 7. † Tertiò suadetur, nam uidemus iudi-
cium intentatum nulliter ab initio, puta sine
actione, ex iure superueniente actori ex cau-
sa tamen de præterito cõfirmari, l. si rem alie
nam. §. fi. & ibi declarat Bar. Cast. & alij, ff. de
pign. act. Bar. Ang. Cast. & alij in l. non potest.
ff. de iudi. Alex. consi. 26. columna 2. uolumi-
ne 1. consilio 87. in fi. eodem uolumine, con-
silio 127. columna 2. uolumine 5. Deci. in d. l.
482 quod in initio, numero 11. † adeo, ut nouo
libello non sit opus, ut tradit Bar. Cast. & alij
in l. si Titius. ff. de uerborum obli. ex quibus
concludendo casum nostrum dici potest, hũc
contractum ab initio nullum, ex superueniẽ
483 te uxoris iuramento confirmari. † Ne ob-
stat allegata regula l. quod in initio, qua mo
uebatur Cast. quia solutio communis est, eã
prout loquitur procedere uidelicet, quod tractu
tẽporis solo nullum qđ est ab initio, non cõ
484 firmatur: † tempus enim non est modus in-
ducendæ, tollendæve obligationis, l. obliga-
tionum fere, §. placet, ff. de acti. & obl. sed alio
adminiculo concurrente ultra tempus cessat
dicta regula. Ita testatur Alberi. ibi, sequitur-
que Doc. Gulie. Mayner. Cagno. & alij Moder
ni, & ponit glo. l. Bart. & Alber. in dicta l. per
485 fundum, supra allegata. † Et licet Dy. in cap.
non firmatur, de regulis iuris, in 6. hanc solu.
damnet ea ratione, quòd si testator sit impu
bes, filius, furiosus, uel captiuus, postea mo-
riatur pubes sui iuris, cõpos mentis, & in pri
mis, libertate repositus, superuenit admini-
culum in quolibet casu, tamen testamentum
non confirmatur, §. præterea, infra quibus
modis non est permi. face. test. §. fi. eo. tit. Ta
men ego dico d. solutionem rectè procedere
si bene intelligatur, uidelicet, de adminiculo
contigente ex facto hominis, qui sibi illud pa
rauit, ut in capitulo, quãquã. de usur. cauen-
do in contractu nullo propter minorem æta
tem, illum confirmando in maiore ætate, &
486 id genus. † Sed in exemplis Dy. hæc cessant,
nam adminiculum in illis superueniens est ci
tra factum hominis causatum a tempore, uel
casu, prout est, quòd impubes fiat pubes, fu-
riosus, sanæ mentis, &c. Nec ista directo ten-
dunt ad confirmationem actus nullius, licet
requiratur, ut actus ualidus fiat, sed opus est
uoluntate hominis, qui actum nullum cõfir-
met, merito sola potentia, uel habilitas super
ueniens nõ sufficit, ut tradit Gul. May. in d. l.
quod in initio, nu. 20. Sic ergo patet obiectũ
Dy. non obstare, imo uero ipse concludendo
idem sentit, quatenus distinguendo dicit, quod
aut cessat causa impediens, & nulla superue-
nit confirmans, & d. regula procedit: aut su-
peruenit causa confirmãs, & secus est, primo
enim casu loquuntur exempla sua, secundo, quæ
supra posui, & casus noster, nam alienatio do
tis primo habebat impedimẽtum ex defectu
iuramenti uxoris. si ergo iurat, cessat ille defe
ctus, & superuenit cã confirmans, merito ces
487 sare dẽt illa regula, † Sexto non procedit d. li-
mitatio, quãdo staret statutũ, quod annullaret cõ
tractum,

tractũ & iuramentũ: nã licet respũ iuramenti sit dubium, nunquid statuentes potuerint hoc facere: tamen non est dubium quin facere possint, vt contractus non confirmetur:
488 † ex quo ualiditas contractus non est à iure diuino, sed gentium, uel ciuili. l. iuris gentium, ff. de pact. super quo habent plenã potestatem. Ita declarat Alcia. in d. c. cùm contingat, nu. 235. & hoc approbat Imo. secundũ ipsum, uer. sed illud potissimè, col. mihi 45. Corn. in auth. sacramẽta pub. C. si aduer. uẽd. nume. 99. uer. 3. fallit. Sicque intelligit, quod notat Feder. de Sen. cons. 272. ubi in simili statuto, quòd contractus non ualeat, etiam iuratus, concludit, quòd ex quo recipiens iuramentum fecit contra prohibitionem statuti, cui debuit obedire, nec contrauenire, c. quę, consuetudo. 8. distinctione, compelli potest ad relaxandum iuramentum, & sic in effectu cõtractus soluitur. Addo ego Alex. cons. 151. col. pen. uers. 3. casus, uol. 7. & Dec. cons. 736. col. fi. ubi post Imo. in dicto c. cum cõtingat, tenet tale statutum ualere, quatenus annul-
489 lat cõtractum. † Et idem prior eis Sal. in dicta auth. sacramenta, col. fi. motus ea ratione quòd sicut iuramẽtum potest à parte remitti, cuius fauorem concernit, l. finali, ff. qui, & à quibus, ita & per statutum: quia licet omnes ciues eius non interuenerint in condendo statuto: finguntur tamen interfuisse, & consensisse, l. omnes populi, ff. de iustitia, & iure, & per consequens is, qui cum minore contraxit, & propter hoc non potest petere iuramentum seruari, quod ipse disposuit, uires
490 non habere, nec sibi ue alijs seruari. † Sed hæc opi. Alciati periculosa est: nam Bar. in dicta l. omnes populi, in secunda q. tertiæ quæst. prin. & post eum Rayner. tenent, tale statutũ non ualere, & sic sentire uidentur, quòd contractus confirmetur iuramento, non obstante statuto, prout ponderat Aret. consilio 22. ad finem. Idem clarè tenet Castren. in dicta auth. sacramenta pub. columna penultima, & post eum Cur. numero 53. subiungens, quod magis communis sententia est, quòd statuta non possunt annullare uires iuramentorum: ergo si uis iuramenti firma remanet, contractus cõfirmatur. Sicque etiam loquitur Cur. Iun. consilio 118. numero 3. qui pari modo dicit esse communem. Paris. in consil. 16. numero 89. uolumine 2. & Gul. Benedi. in cap. Raynutius, de testa. in uer. duas habens filias, nume. 258. (& cum prædictis etiam cõcordat Alexander consilio 100. columna 2. uolumine quarto, consilio 132. numero 17. uolumine 6. Paris. cõsil. 97. numero tertio, uolumine primo. Ceph. consilio 170. numero 35. & amplissime Rolandus à Valle per infinitas auctoritates, consilio 99. columna
491 tertia, uolumine tertio.) † Vnde concludẽdo, puto restringendam esse opinionem Alciati ad duos casus: Primus est, quando statutum moueretur ad annullationem contractus, & iuramenti ex rationabili causa, puta, quòd in loco consuetum esset minores, uel mulieres inducere ad contrahendum, & iurandum dolo, uel metu: tunc enim ualeret statutum, prout tenet Abbas in dicto capitulo, cum contingat, & in disputatione quę incipit, stante stat. in capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & in consilio 71. Quinque dubia, primo dubio, uolumine primo. Atque idem tradit Baldus in dicta auth. sacramẽta, columna secunda, Corn. numero 98, Cro. in dicta l. omnes populi, numero 47. in fine, Ruinus consilio 194. columna penultima, in principio, uolumine primo, Barba. in rubrica, ff. de fide instrumentorum, columna 37. uersiculo, pondera. Cor. consilio 121. columna tertia, uolumine quarto, Catellanus Cotta, libro memorialium in uerbo, statuta Italica, quę disponunt, & hoc casu potest intelligi Federicus de Senis in dicto consilio 272. dum dicit, quòd recipiens iuramentum, fecit contra prohibitionem statuti ex causa facti: nam dicta causa potest interpretari, quando malitia hominum frequens erat in loco ad seducendos minores, uel mulieres: sicque debet Alciatus declarari qui eum citat in dicto capi-
492 tulo, cum contingat. † Secundus est casus, quando statutũ magis ultra procederet præsumendo contractum ui, metu, uel dolo extortum, licèt super eo esset interpositum iuramentum: tunc enim ualeret statutum, & præsumendo dolum, posset iuramentum sine pęna contemni, dicto capitulo, cum contingat, in fi. ita Bartolus in dicta l. omnes populi, & post eum cæteri, maximè Cro. numero 47. Baldus in l. non dubium, C. de legibus, & in dicta auth. sacramenta pub. columna secunda. ubi dicit hanc esse multum bonam cautelam, & secundum eam restatur fuisse iudicatum Fulgos. ibi, prout & Bartolus in dicta lege, omnes populi, idemque tenent Cardin. Abbas, & Imola in dicto capitulo, cum cõtingat, Roman. consilio 12. columna prima, Abbas consilio 72. uolumine primo Gozadinus consilio 16. numero 13. Corn. consilio 136. columna secunda, uolumine j. consil. 121. columna secunda, uolumine quarto, Barba. consilio 21. colu. prima, uolumine primo, Cur. Iun. consilio 118. & 119. nume. sexto, Iason in dicta auth. sacramenta, nume. 85. & Soc. Iun. consilio tertio, numero 36. uolumine secundo, quorum uterque testatur esse cõm.
493 † Et licet Curtius, in dicta auth. nume 35. attestetur cõmunem in cõtrarium, eamque partem teneat Baldus in dicta l. omnes populi, & post eum Caccialupus numero 35. Castrensis in dicta auth. sacramenta pub. columna finali, & in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. Ruinus consi. 194. co. penu. in fi. uolum. j. Paris.

ris.consi.96.nume.103.uolumi.j.consi.16.nu. 90.uol.2.moti omnes per regul am cap. cum quid una uia.de regu.iuris, in 6. Vnde si statutum non potest directò disponere super contractu iurato, nec per indirectum, & differentia Bartoli uerbalis est secundum Paris. Attamen à priore conclusione non discedo, plurium numero confirmata, (quam & pluribus alijs consilijs & auctoritatib. firmat Rolan.à Valle, consi.99.nu.19.uol.3. Et ultra requirit, quòd concurrat causa qua statutum moueatur, ut quòd in loco minores, uel mulieres frequenter decipi solerent, ut mox di-
494 xi.) †Et ad obiectum cap.cum quid, respondeo, ꝙ ille tex.locum habet, ubi ius resistit in odium prohibiti: secus, ubi resistit propter alium defectum contingentem. Ita signanter declarat Dy.ibi ad fi. quod ultimum uersatur in casu nostro: nam statutum annullans contractum minoris, uel mulieris iuratum presumendo uim, metum, uel dolum, non resistit contractui in odium minoris, uel mulieris prohibitorum contrahere: sed potius in eorum fauorem, & propter defectum solennitatum, quas requirit, meritò licet directo iuramentum non possit annullare, debet id posse per indirectum facere: sicque cessat obiectum nouiter in præsenti q. per me solutum.
495 † Septimo non procedit dicta limitatio, quando uxor cum uiro uenderet in eodem instrumento, nam talis contractus non firmaretur iuramento uxoris: ita tradit Cassaneus in consuetu.Burgun.rubr.4.§.23.in uer. assignem, num.4. citat Bald.consi. 8. factum tale est, Anno Domini, col.pen.uol.3. in antiquis. & Antonium de Petrucia, qui eum allegat in repe.l.j.ff.de iureiuran.in 8. effectu iuramenti. Sed animaduerti debet, quòd Bal.ibi citat Specul.in Tit.de oblig.& solum §. 1. ubi col. 4. in posita q. de uiro, & uxore, qui cõfessi sũt in publico instrumẽto se recepisse 10. mutuo à Titio, & quilibet se insolidum obligauit. Quærit, an d.uxor cõueniri possit à Titio per sonali actione, & dicit quod non, etiam si iurasset, & hoc subdit Specu. secundum leges: secus tamen secundum iura canonica, ca. cum
496 contingat. de iureiuran. †Cum enim Bald. moueatur ex dicto Speculatoris, secundum illud debet intelligi iuxta doct. Bart. in l.non solum, §. liberationis, ff. de liber. leg. meritò quatenus dicit, mulierem non obligari iuramento, restringi debet ad terminos iuris ciuilis. Secus uero de iure can. prout distinguit
497 Speculator. † Et cum in materia iuramenti ius canonicum ciuili præualeat, & seruãdum sit. c.2. de iureiuran.li.6. tradit Ias. in d.auth. sacramenta pub.nu.24. (Castr.consil. 90.nu. 1. in fi.uol.2. Rui.consil.159.nu.10.uol.3. Decian.respon.39.nu.88.uol.2.) attendi debet conclusio quam facit Speculator: nempe, ꝙ mulier obligetur ex iuramento, sicque conueniri possit in casu per eum proposito, quę ad nostrum porrigendo patet totum contrarium sequi eius, quod Cassaneus dicit in lo-
498 co præallegato. †Putarem tamen in duob. casibus conclusionem suam defendi posse. Primus est, quando mariti minæ, uel uerbera præcessissent contractum: tunc enim uẽdendo simul cum eo præsumeretur metus, ut tradit Bartol. in l. 1. §. quæ onerendæ, ff. quar. rer. actio non datur, & in l. ad inuidiam, C. quod met. causa, cum pluribus alijs, quos cumulat Alex. in l. si cum dotem, §. eo autem tẽpore, num. 11. ff. solu. matr. meritò contractus alienationis dotis non firmaretur iuramẽto, per tex. in dicto c. cum contingat, in fi. in uer. [*sine ui*] à contrario sensu, iunctis notatis per
499 glo. & Doctores ibi, †stante maximè, quòd uerbum [*Vis*] metum includit, l. 1. in fine, ff.
500 quod met. causa. † Nec isto casu probatis minis crederem necessarium quoq; fore probare maritum cõsuetum esse minas exequi, prout uoluit Abb. in c. j. de off. deleg. no. 4. & post eum Dec. & idem Abb. in c. causam matrimonij, col. 2. eo. tit. ubi Dec. quoque probat, & firmat esse commu. quam sententiam uidetur etiam tenuisse Bal. in c. 1. §. itẽ sacramenta, col. 2. q. 4. de pace iur. fir. quẽ latius declarando sequitur Ias. consi. 3. colum. pen. in fi. uolum. j. idemque tenet Iacob. de sancto Georg. in l. interpositas, nume. 10. C. de trãs. Georg. Natta in c. quamuis, de pact. in 6. col. 11. uersic. 3. fallit. Boerius Decis. 100. colum. 3. (& firmat etiam Rolandus à Valle de marito & uxore loquens, consi. 27. nu. 21. uolum. 3. Natta, consil. 616. num. 4. & Decian. resp. 18.
501 nu. 127. uol. 1.) †Nam hæc op. manifestè est contra intentionem Bartoli, & Ange. in d. §. quæ onerandæ, quem prædicti destruunt uerius quam declarant. Quatenus enim gl. uult ibi, quòd clericus qui renuntiauit præbendę metu, & reuerentia Episcopi, uel mulier hypothecæ metu mariti, possit reuocare: id intelligit Bartol. & Angel. quãdo minæ, uel uerba præcesserunt: tunc enim iuncta hac qualitate, quòd episcopus uel maritus, efficitur iustus metus: pondera, quòd Bart. requirit tantùm, quòd minæ præcedant, & ista qualitas, quod maritus aut Prelatus, non autem requirit etiam, quòd sit solitus sæuire, & mi-
502 nas exequi. †Confirmatur, nam non facit differentiam inter minas, & uerbera: dum dicit [*minæ uel uerbera*] sed ad probandum metum, proculdubio sufficit probare uerbera, absque eo, quòd probetur personam solitam sæuire, l. metum, & ibi not. C. quod met. causa. ergo idem in minis dici debet, & cum Barto. transit Imola, simpliciter eum sequutus in d. c. causam matrimonij, idemque tenet Butri. in c. cum uirum, de regular. & Alexand. in dicta l. interpositas, & post eum Dominus meus, & patruus meus magnus Rimin,

min.co.pen.& in consi.39.nu.2.Alex.plures citans in d.§.eo autem tempore, nu.11.Dec. consi.252.nu.6.Præpos.in c.cum locum, col.3.de spons.Guliel.Mayner.in l.nihil consensui, col.pen.ff.de reg.iu.Soc.Iun.cons.77.nu.154.uol.j.cons.67.num.39.uol.3.ubi plures alios citat, sed præcipue Bar.in d.§.quæ ornandæ, qui omnes requirunt tantum quòd constet de minis, aut uerberibus: non etiam quòd persona, cui debetur reuerentia, sit solita sæuire: sed & hoc expressius uoluit Bar. in l.de pupillo, §.si quis ipsi prætori.qō.5.ff. de oper.no.nunc.& Abb.sibi contrarius in c. si.de app.prout latè pōderat, & deducit Rui.
503 idem tenens cons.121.nu.6.uol.4.†quo loco testatur esse communem: mihiq; planè iustificatur hæc opi.præter alios per tex.in d.c. cum contingat, & in c.quamuis, de pac.in 6. ubi in pacto facto patri per filiam, uel consensu uxoris præstito alienationi fundi dotalis factæ per maritum ultra reuerentiam, quæ in patre, uel marito cadit, cōsideratur tantum, an uis, uel dolus sit adhibitus: quæ uis metû includit, d.in l.1.in fi.ff.quod met.causa. & sic an minati fuerint uerbis, an re ipsa: non autem an sint soliti sæuire in filios, aut uxorem. Ex quibus apparet Abb.Deciū, & sequaces supra commemoratos priore loco malè loquutos esse. Quin imò plus addit Senatus Pedemontanus. Decis.179. cum prædictis concordans, quòd si ad preces seu rogitū patris, uel alterius cui debetur reuerentia probetur ratificatio facta metus præsumitur, quo ad rescissionem cōtractus preces maiorum æquiparantur metui, citat Soc.cōs.263. nu.8.post Innoc.Bart.& Seueri. Neuiz. cons. 22.nu.22.& Ias.consi.133.nu.8.uol.4. quod
504 bene nota.) † Secundus est casus, quando etiam minæ, uel uerbera non præcederent alienationem dotis, & consensum, & iuramentum uxoris, sed in ipso contractu adesset enormis læsio mulieris, quæ minor esset: tūc enim præsumeretur adhuc metus reuerentialis, atque ob id cōtractus iuramento suo nō firmaretur: ut ita tradit Castr.in consil.174. contra superius consulta, col.1.& 2. uol.1.in nouis.Aret.consi.24.col.1.Crauet.consi.124. in princ.Ruin.consi.170.num.17.uol.1.& in consi.140.col.pen.uol.4.(Ceph.cōsi.295.nu.13.) Et ex his habes optimè declaratam limitationem de iuramento uxoris, de qua suprà plures aliæ dantur limitationes ad regulam textus nostri, quos tangit Bald.Nouell.in tra.da.dot.par.septima primo priuilegio, & in l.1.ff.sol.matrim. Sed breuitatis causa non recensebo, cum satis sit tetigisse posites hic
505 per glossam, & Aretinum. † In gl. ipsius, ad eius intelligentiam præmitte duplex esse ius gentium, primæuum, & secundarium. Primæuum fuit eo ipso, quòd gentes esse cœperunt ratione naturali inductum, absque aliqua hominum constitutione, ut fidem & pacta seruare, l.1.ff.de pact.religio erga Deum, parentibus & patriæ parere, l.2.ff.de iust.& iu.cōmunis omnium possessio, & id genus: de quibus in c.ius naturale, prima distin.& de illo tractat imperator, in §.quod uerò, suprà de iure nat. Secundarium uerò posteà processit, ex constitutionibus hominum, non secundū rationem naturalē, imò quandoque contra, ut bella, captiuitates, seruitutes, dominiorū distinctiones, contractus, postliminia, & id genus: de quibus in l.ex hoc iure, ff.de iust.& iu.in §.ius autem gentium, suprà de iure na. in c.ius gentium, prima distinct.& de utroq; tradit tex.in l.si id quod, ff.de cond.ind.pro ut Ias.post alios declarat ibi, hanc communē theoricam tradit Bart.ibi, in dicta l.ex hoc iure, & in l.neque enim, ff.de testa.mil. tradunt Doctores in l.1.in princ.ff.de acquiren.poss. & nouissimè Bononienses post Soc.in rub.ff. de uerb.oblig.Tolentin.in dicto §.ius autem gentium, in princ. & licet articulus sit disputabilis: hec tamen est communis opinio, ut in locis pdictis (de qua meminit pariter Arius Pinel.in eleganti sua repe.legis secundæ, C. de rescin.uend.in prima par.num.11.cum sequentibus, ubi eam tuetur ab Aretino & sequacibus, nec ab ea dissentit Connanus in Commentariis Iuris ciuil.libro j.cap.5. docte, & eleganter utrumque ius per exempla discurrens, ut uidere licet apud eum qui dicit inter alia ius gentium primum eo tempore fuisse, cum adhuc homines cōgruenter naturæ uiuerent, nondum falsis opinionib. deprauati, qd Saturni tēporibus fuisse dicunt, & aureum seculum appellatur, at inde non multo post successit prior ætas quam uocarunt ferream, & inde prodijt ius gentium se-
506 cundum.) † His sic præmissis, concludit gl. maritum esse dominum fundi dotalis, de iure gentium secundario, de primæuo autem uxorem. Quod etiam uoluit gl. in l.in rebus. C.de iure dot. & est communis opi. secundū Salycet. ibi, Aretinum, & Aldobrand.hic, & Zas.lib.2. intellectuum, cap.5. primum probatur in §.per traditionē, in fi.suprà de rer. diui. & hic secundum in dicta l.in rebus, ibi, [*& natura in eius dominio permanserunt*] iuncta
507 expositione glossæ. † Secunda fuit op.Christophori distinguentis hic inter dominium uerum, & fictum. Primo enim casu maritus, est dominus, non etiam mulier, quod inde patet, nam marito, non uxori datur rei uēdicatio, l.doce, C.de rei vend. quæ datur domi-
508 no, l.in rem, ff.eo. † & quod suum nō est, uēdicari non potest, l.Quintus, §.argento, ff. de aur.& argen.leg. Cumq; uerū dominium, mariti sit ex prædictis, idem apud uxorem quoque eodem tempore consistere non potest, l. si ut certo, §.si duobus uehiculum, ff.commo.
509 † Secundo uerò casu mulier reputatur domina,

mina, cum enim ex continuo usu cum marito utatur, fruaturque nedum re dotali, sed & alijs rebus mariti, sitque eadem persona cum marito. c. debitum, de biga. lex interpretatur ex quodam actu imaginario ipsam dominã esse: sicuti filius uiuo patre cẽsetur dominus
510 fictè, l. i. fnis, ff. de lib. & post. † & licet Christophorus non dicat, hæc fuit opinio glossæ in l. fin. in uerfic. posfidet. C. qui pot. in pig. & in l. quamuis, in gl. 1. ad fi. ff. de iure dot. quam Bal. Alber. & clarius Odofred. sequuntur, & idem tenet Bald. in l. denique, §. sed utrum, ff. de minor. & nouissimè firmat Corasius in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. possess. super textualibus, nu. 25. (demumq; Franc. Conna. in Comment. Iur. ciuilis, lib. 8. c. 9. col. 3. concludẽs uerum dominium dotis ad maritum transire, sed ita, quòd diuortio facto restituendum sit mulieri.) † Tertia fuit opin. ex diametro præcedenti contraria, quam posuit Zasius in dicto c. 5. suorũ intellectuum, li. 2. motus per tex. in d. l. in reb.
511 ibi [*cum eædem res*] scilicet dotales [*& ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in eius dominio permãserint.*] Hactenus enim probat dominium rei dotalis marito in dotem traditæ, naturaliter & ipsa rei ueritate apud uxorem permanere: dum uerò subdit [*non enim quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti uidetur fieri, ideò rei ueritas delata, uel confusa est,*] sentit, quòd quadam uelut umbra, iurisq; fictione marito uideatur quæsitum dominiũ quo ad usum dotis, aliosque nonnullos effectus.
512 † dicitque Zasius, quòd hanc conclusionẽ probare aliter quàm per illam legem, esset lumen addere facibus, uel lucernis adiuuare solem. Et hanc sententiam probat Baldninus hic, atq; ob id dictum esse maritum uideri dotis dominum, ut est apud Tullium in Topicis: eam tamen confirmat per tex. in l. si constante, §. si maritus, ff. solu. matrimõ. ubi res dotales alienas appellat respectu mariti. Item per text. in l. denique, §. sed utrum, in fi. ff. de minor. ubi dicitur dotem esse proprium patrimonium fœminæ. Tertiò, per tex. in l. assiduis, C. qui potio. in pigno. ubi dicitur maritum ex sua substantia, non ex dote mulieris satisfacere creditoribus, sicque res in quibus maritus est dominus, separantur a rebus dotalibus: ergo datur intelligi, quòd illæ non sunt mariti, (hancque sententiam probat Coras. Miscella. li. 5. c. 14. dicens uerum dominium apud uxorem, interpretatũ & imaginarium penes maritum esse, quod etiam confirmat Anton. Gubertus Costa, in trac. de dote, c. 5. nu. 4. per dictã l. in rebus, & exemplo simili cum quis in suo solo ex aliena materia ędificat ipse intelligitur dominus ędificij, quia omne quod solo inędificatur solo cedit, nec tam is qui materiæ dominus fuerat, uerum & naturale dominiũ amittit, sed tantisper uendicari non potest donec ædificium diruatur, uel materia à solo separetur, §. cum in suo, supra de rer. diui.)
513 † Quarta fuit opin. Martini per glossam relata in dicta l. in rebus, quòd rei inæstimatæ maritus non sit dominus de iure gent. sed ciuili tantum, per illum text. æstimatæ uerò passim fit dominus, per l. quoties, eod. titu.
514 † Quinta fuit Ignei sententia. in l. j. §. si uir aut uxor, ff. ad Syllan. ubi latissime disputat hunc articulum, quòd nec de iure ciuili maritus sit dominus rei dotalis inæstimatæ, per tex. in dicta l. in rebus. ibi [*non enim quò 1 ex legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti uideatur fieri.*] Et rursus ibi [*uel secundum legum subtilitatem ad mariti substantiam peruenisse mereantur*] non enim inquit, quòd illa subtilitas legis, quæ super transitu causatur, facit dominium dotis in maritum trãsferre, imo potius negat dum subdit, quòd [*ideo ueritas delata, uel confusa est,*] secundum quam mulier est domina prout supra dixi. non ergo transfertur in maritum dominium, sed tantũ res transit in patrimonium uiri, quæ sunt diuersa.
515 † Secundò adducit tex. in l. quamuis, ff. de iure dot. ubi dicitur, quòd [*Quamuis in bonis mariti possit, mulieris tamen est.*] nõ ergo mariti, licet in eius bonis sit. (confirmatur, ut hoc addam Igneo,) nam aliud est quærere quid in cuius bonis sit, aliud quis sit dominus. unde si quærimus an dos sit in bonis mariti, dicendum est, quòd sic, l. Lucius, §. idem respondit, ff. ad munic. si uero an sit dominus, aliud dicendum est, & distinguẽdum, ut inquit Campeg. in tract. dotis, par. 4. quę. 7.
516 † ut enim Coras. subdit Miscella. lib. 5. ca. 14. in fi. rem in bonis nostris computamus non solum quæ domini nostri est, sed & quæ à nobis bona fide possidetur & pro qua possessa defendẽda, exceptionẽ amissaq; recuperanda actionem, uel etiam officium iudicis habemus, l. rem in bonis, ff. de acquir. rer. domi. l. bonorum, prima, §. penul. ff. de uer. sign. quod ius maritum habere nemo ambigit, dicta l. doce. Tertio citat Igneus text. in l. si fundus, in princip. ff. soluto matrim. ubi dicitur, ꝙ palam sit eo animo dedisse fundum mulierem, ut fructus ad maritum pertineat: nisi cõtrariam uoluntatem in dote danda declarauerit mulier. Vbi ergo uxoris animus nõ appareat, interpretatur à lege non alio animo dedisse, nisi ut fructus ad maritum, non autem dominium ipsius fundi pertineat, & hoc est, ꝙ inquit etiam text. in dicta l. quamuis, ibi [*quamuis apud maritum dominium sit emolumenti*] & sic dominus est fructus rei dotalis, non autem ipsius rei, prout perpendit idem Igneus loco præallegato, numero 163.
517 † Quatenus uero pertinet ad res ęstimatas inquit Igneus ibi, num. 17. maritum fictè tantum dominum esse, per l. cum post. §. in dotẽ, ff. de

ff. de iure dot. ibi [*uiri dominium factum uidetur*]
518 † non ergo uere, sed impropriè. prout denotat uerbum [*uidetur*] ut not. in l. patris, & filij. ff. de uul. sub. l. 3. §. ex contrario, in uer. ui dearis, & ibi Mod. ff. de acquir. poss. & hoc ex uoluntate mulieris procedit, dando res æsti-
519 matas. † cum enim æstimatio uenditionem faciat, l. plerunque, §. inde quæri, ff. de iure dot. uidetur ex illa dominium transferre.
520 († Sexta fuit opi Campegij in tract. dot. 4. parte, q. 7. quòd uere, & proprie, nec maritus nec uxor absolute domini rei dotalis dicantur, sed inter eos sic quædam mixtura dominij. de uxo. constar inquit Campeg. & tenet communiter Doctores eam non esse absolute dominam. De marito uero probatur in l. Lucius. §. idem respōdit, ff. ad munic. ubi dicitur, quòd licet dos sit in bonis mariti si tamen uocetur ad aliqua munera accepto modo substantiæ, dos non computabitur, quasi dicat, quòd licet sit in bonis mariti non tamen dicitur proprie mariti esse, & ut latius
521 insistit Campeg. ibi.) † Ego post tot opiniones, puto uerum dominium rei dotalis esse mariti. etiam constante matrimonio: (quam sententiam dicit esse communem Bald. Nouell. in tract. dotis, par. 8. priuil. 6. in princ. & in eodem trac. Antonius Gubertus Costa. c. 5. in princ. Pinell. in l. 1. 3. parte, num. 13. C. de bon. mat. ubi de me hic mētionem facit post multos per eum cumulatos) textus est hic in primis, ubi dicitur, quòd [*accidit aliquando, ut qui dominus rei sit, alienare non possit*] datq; exemplum in prædio dotali, quod [*maritus per legem Iuliam probibetur alienare, quamuis ipsius sit.*] Clarè igitur appellat maritum dominum: loquiturque de re inæstimata: quam proprie lex Iulia prohibebat alienare, prout refert Imperator in l. unica, §. & cū lex, C. de rei ux. act. quo uerò ad æstimatam ibidem text. est clarus, ibi [*in res mariti uel dotis quidem æstimatas, in quibus dominium, & periculum mariti est.*] ad idem tex. in l. quotiens, C. de iure dot. ibi,
522 [*maritus dominium consecutus.*] † Nec dubium est hoc esse uerum dominium, cum iura prædicta loquantur per uerbum [*Est*] quod ueritatem significat, l. mercis. & ibi gl. ff. de uerb. sign. Bart. in l. si maritus, §. legis, ff. de adult. Ias. in l. 2. nu. 5. & in l. serui electione, §. Labeo,
523 nu. 25. ff. de lega. 1. † Quòd autem mulieris dominium non sit constante matrimonio, satis probatur ex illa regula, quòd duo insolidum eodem tempore domini esse non possunt, l. si ut certo, §. si duobus, ff. commod. & quod non ipsi, sed marito competit uendicatio, l. doce, C. de rei uend. quam proprie Bald. post Iac. Butrig. summat, rem dotalem esse in dominio mariti, non mulieris.
524 † (& licet Costa. loco citato dicat illū text. non probare, nam eo loco diui Principes uēdicationem marito non concesserūt, sed mulieri deuenerunt, attamen adhuc probat ille tex. nam cum uiro loquantur illi Principes, ut inquit glo. dicuntque, quod ille doceat ancillam dotalem fuisse, quo patefacto dubiū non erit uendicari ab uxore sua nequiuisse, satis inde colligitur, quod per hunc modum negādo illam ancillam dotalem uxoris esse, uelint eā esse mariti, quia quod meum non est ad aliū pertinet, l. fi. C. unde ui. alias frustra onere probandi maritum grauassent si suam esse non
525 sentirent. † Nec etiam meo iudicio Pinell. loco citato bene sentit dicens, non tam ibi concedi dominium rerum dotalium uiro quam ius agendi, nec uxori negatur dominium, quam actio, cum concessio actionis in rem denotet eum esse dominum cui conceditur, l. in rem, ff. de rei uend. & quæ subdit Pinel. in d. l. 1. per illum tex. & de turore, extranea sunt,
526 ut de se patet.) † Nec aduersatur huic opi. meæ textus in dicta l. in rebus, per quem plures uacillarunt: loquitur enim soluto matrimonio, quo tempore rei vendicationem mulieri concedit, motus ea ratione; quia eædē res, & ab initio, hoc est, ante matrimonium uxoris fuerant, & naturaliter in eius dominio permanserunt soluto matrimonio meritò dat illi uendicationem, ueluti speciali fauore, suo dominio ipso iure in eam translato, prout Angel. & Salycet. declarant (& plenius confirmat Bal. no. in trac. dot. 8. par. priui. 6. ubi dicit, quòd ita communiter legēres tenent.) An autem constante matrimonio uxor sit domina, tex. ille non decidit: sed de marito tantum, dum subdit de transitu rerū qui sit in patrimonium mariti: quem quidē esse respectu dominij probat hic tex. in d. §. & cum lex, & in dicta l. quotiens, vbi maritus dominus appellatur, & apud eum dominium esse dicitur, (sicut etiam probatur in l. dotale, §. 1. ff. de fund. dot. ubi dicit dotale, prædiū sic accipimus, cum dominium marito quæsi-
527 tum est.) † Et tenendo hanc opinionē, non obstant aliæ supra relatæ, quatenus huic contrariantur, & prima glos. in dicta l. in rebus, uolentis uxorem esse dominam de primæuo iure gen. per illum tex. ibi [*& naturaliter in eius dominio permanserunt*] nam satis absurda & insipida est expositio, quam facit glossa, cum exponit uerbum [*naturaliter*] id est, primæuo iure gentium: quod quidem ita alienum est à sapore, ut tædeat hoc conuellere: Imperator enim de ea naturalitate loquitur, quæ super ueritatem fundatur, ut clare tex. probat. Ita tradit ad ungnem Zasius in d. c. 5. atque ultra ipsum addo, quòd loquitur ille textus de tēpore ante matrimonium, prout supra dixi, uel quando dos fiut data, prout Bal. dicit colum. 2. non autem de tempore constantis ma
528 trimonij. † Quinimò dici non potest, uxorē esse dominam de iure gentium primæuo: cū tunc temporis dominium nō esset cognitum

in

in dotem. ff. de iure dot. per quem dicebat Igneus æstimatæ rei maritum ficte tantum esse dominum, ponderando uerbum, [*uidetur*] dico tale fundamentum non satis esse tutum, cum tex. alibi in dicto §. & cum lex. utatur uerbo, [*est.*] ueritatis expressiuo, prout supra dixi, unde ut iura iuribus concordentur, l. 1. C. de inoffi. dot. non inconuenit, quòd intelligamus ibi, [*uiri dominium factum uideri*] uere:

541 † cum potissimè uerbum, [*uidetur*] aliquando denotet ueritatem, l. naturaliter, in prin. & ibi notat Areti. ff. de usuca. Bal. in rub. ff. de præscript. col. 2. l. 3. §. ex contrario, & ibi not. Ang. in fi. ff. de acquir. poss. Ias. in l. si is, qui pro emptore, nu. 91. ff. de usuca. Confirmatur hic sensus, magis enim cõgruit dicere, mariti dominium factũ uideri uere, uxorem uero usũ earum rerum habere, prout dicit text. quam quòd fictum dominium sit apud uirum, usus apud uxorem, uerum autem dominium apud neutrũ, seu, quod id indecisum relinquat Papini. uir prudentissimus & acutissimi ingenij, & meritò ante alios excellens, ut Imperator testatur in l. cum uirum, & in l. cum acu-

542 tissim., C. de fideicommiss. † (ad opi. Campegij breuiter dico, quòd cum nos ambiguos reddat, quæ sit ista mixtura dominij, merito parum curanda est: nec adstipulatur ei tex. in d. §. idem respondit, per eum citatus, imo cõtra eum facit: nam cum dicat constante matrimonio dotem in bonis mariti esse, demonstrat eum esse dominum iuncto tex. nostro. cum uero subdit, quòd si nocetur ad munera accepto modo substantiæ dotem non debere computari in bonis mariti, dixit eo respectu, quia sic induceretur alienatio illi interdicta, ut hic, sicque concordat ille tex. cum nostro.) ex his patet, remotis contrarijs, opinionem meam esse uerissimam, quòd maritus, non uxor sit uere dominus constante ma-

543 trimonio. † In glo. [*interdicta.*] colligitur ex ea conclusio, quòd si maritus fundum dotalẽ uendiderit constante matrimonio, potest illum uendicare contra factum suum ueniens, idemque uoluit glo. in l. prima, §. & cum lex. C. de rei uxo. act. quam Cy. Bal. & cæteri sequũtur ibi, estque communiter recepta, prout refert Imo. in l. cum uir. num. 7. ff. de usuc. & in c. cum contingat, nu. 19. de iureiu. Bal. Nouel. in tract. dot. 7. par. primo priuil. limitatione 12. & Are. hic. Hancque sniam probat Bar. in d. l. cum uir. & in l. post mortem. ff. de usuca. & Baptista de S. Blasio, in tract. de priui. dot. cen

544 turia 3. nu. 74. † Ratio pcipua Doctorũ est, quia quando tactum proprium est a iure prohibitum pp publicam utilitatem, quis admittitur contra illud ueniens. l. quemadmodum, C. de agr. & cens. lib. 12. no. in c. nosti. de ele. in c. diuersis fallacijs. de cler. cõiug. sed hæc alienatio dotis est interdicta pp publicam utilita

545 tẽ. l. j. ff. solu. mat. ergo & c. † Secunda fuit opi. glossæ ĩ d. l. cum uir, quod maritus ex persona sua non possit contrauenire. l. cũ profitearis. C. de reuo. don. sed ex uxoris psona sic. quam Dy. Ange. & Cast. sequuntur post eam, & confirmat Bar. in §. fi. in Auth. ut immobilia bona, exemplo œconomi, qui admittitur ad reuocandũ alienata per eũ noĩe ecclesiæ, suo uerò nequaquam, c. si quis presbyterorum, de reb. ecclesiæ non ali. quod citat hic gl. & probatur in l. iubemus. §. sane primo, & ibi no. C. de sacros. eccle. (latiusque firmat Berous, consi. 52. nu. 2. uol. 1.) † Tertia fuit opi. Cumani in d. l. cũ

546 uir, præcedentibus contraria, quã refert, & sequtur Igneus in l. 1. §. si uir aut uxor. nu. 111. ff. ad Syll. nam rei dotalis commerciũ quantũ ad maritum non est prohibitũ, imo ualet in eius pjudiciũ, & de euictione tenetur, sed dun taxat, quo ad mulierem phibetur. Probatur ex doctrina Bar. Ang. & Cast. post Dy. in d. l. cũ uir, & Bart. ĩ l. cũ lex, col. 2. ff. de fideiu. & ultra ipsos est tex. ĩ §. fi. ĩ auth. ut mob. ante nup. ibi [*quantum ad mulieres, neque dictam neque scriptam esse uolumus, & ipsos uiros in alijs eorum rebus obligari uolumus occasione alienationis, aut hypothecæ,*] uides ergo quõ alienatio rei dotalis in præiudicium uiri est bona & efficax, ergo cũ ualeat & de euictione teneatur, multo magis agẽtẽ repellit exceptio. l. uendicantẽ. ff. de euict. Vnde sequitur, quod ex persona sua agere non põt.

547 † Sed nec ex uxoris persona, cum. n. illi non competat actio constante matrimonio. l. doce. C. de rei uen. nisi in casu l. ubi adhuc. C. de iure dot. nõ potest eius nomine maritus agere per regulam c. potest quis pet aliũ, qđ põt per se ipsum facere, de reg. iur. in 6. à contrario sensu, unde pp defectum actionis excluderetur maritus, uxoris noĩe agens, uelut præmature agens, §. plus autẽ, uer. tẽpore. infra de actio. & ad tex. in l. quẽadmodũ, respondet Igneus, quod loquitur in actu nullo, & phibito fauore reipublicæ, qđ secus est in dote, cuius alienatio nõ ẽ nulla saltẽ respectu mariti, nec fauore Reipublicæ, nisi secundario, d. l. 1. cum

548 ibi not. ff. solu. matrimo. † Ad tex. uero in d. c. si quis presbyterorum, respondetur id tantum eũ dicere, quòd alienator, & qui acceperit, restitutionem sibi debent prospicere, hoc est, emptor rẽ, uenditor aũt pretium reddat, sed quòd uenditor possit recuperare, non dicit, imò quatenus alias id concedit inferius, prout & Imperator in d. §. sane, censetur hoc uenditori denegare, argumento. l. cum prætor. ff. de iudi. & de hoc etiam uidetur text. & ibi notat glo. fi. in c. monemus. ad fi. 12. quæst. secunda, & hæc opi. mihi placet in puncto iu-

549 ris. † Retenta tamen communi, uenit ampliãda, secũdum Aret. hic post Imo. in d. l. cũ uir, & in d. c. cum contingat, ubi etiam Ioan. And. & Butrius tradunt, & Bal. Nouel. in allegata 12. limitatione, ut procedat, dato, quòd maritus iurasset non contrauenire, quia talis

alienatio non est prohibita in sui fauorem,
sed tertij, idest mulieris, & reipublicę, dict. l.
550 1. ff. solu. matrimo. & hic, † merito tale iura
mentum non ligat, quod redundat in preiu-
dicium tertij, d. c. cum contingat. in fi. a con-
trario sensu, & tradit Bar. in l. Titia. §. Impera
tor, uersicu. quæro matr. ff. de leg. 2. Bal. in l. 1.
C. de inoff. don. Alex. consi. 55. colum. 3. num.
6. uolu. 1. Rub. consi. 99. col. 1. cōfirmatur hoc
ex notatis per Aret. consi. 114. in secundo du
bio, ubi determinat alienationem factam per
Abbatissam, & moniales cum iuramento de
non contraueniendo, posse per eas reuocari,
quia talia bona non erant deputata ad solam
mensam eorum pauperum, repara
tionem ecclesiæ, aliarumque post ingredien-
tium, & sic alienatio prohibita erat fauore al-
terius, quàm ipsarum. Idem ergo dicamus in
q. nostra. (Præterea cum mulier ad talem actū
alienationis non fuit citata nec interpellata
& ex eo lędi possit non debet sibi nocere l.
de unoquoque, ff. de re iudic. l. nam ita di-
uus. ff. de adoptio. cum similibus per Tiraq.
551 in tract. res inter alios acta, in prin.) † In ea-
dem glo. ibi, [*sed dissoluto.*] colligitur conclu-
sio, quòd soluto matrimonio mulier dotem
recuperat. l. in rebus. C. de iure dot. & habe-
tur. ff. soluto matrimonio, per totum. Quin
etiam subdit Areti. uno casu mulierem con-
stante matrimonio ad repetitionem admit-
ti, quando uir uergeret ad inopiam. l. ubi ad-
552 huc. & ibi gl. C. de iure dot. † Quod & in ip-
so bannito receptum est, ut tradit Bar. in §. il
lud, in Auth. de æqual. dot. in l. si constante. q.
5. primæ par. ff. solu. matrim. ubi sequitur Ale
xan. & post eum Ias. num. 168. Ripa, num. 43.
Crot. nume. 25. Idemque tradit Bal. consi. 24.
553 uol. 1. Rom. consi. 392. colum. 1. † Idemque,
si maritus esset uagabundus, nec certo loco,
sedem figeret, quia uerè iudicaudum est per
peregrinationem ipsum ad paupertatem per
uenturum, ut in auth. de exhib. reis, in princ.
& ita alias in facto respondi, motus autorita-
te Croti, qui hoc dicit in d. l. si constante, nu
554 mero 26. prima lectura. † Et in prædictis ca-
sibus si uiro tantum deberetur pecunia, nec
aliud haberet, in quo uxor sibi consular, pos-
set ipsa petere se assecurari ꝓ dote sua super
tali pecunia, ipsamque deponi penes fidum
mercatorem, ut ex honesto lucro ipsa & eius
uir ali possint. Ita tradit Deci. Neap. 221. ar-
gumento tex. in ca. per uestras, de don. inter
uir. & uxor. ubi uir inops agit, ut sibi trada-
tur pecunia in dotem promissa, dummodo
deponatur penes fidum mercatorem, ut de
lucro alantur ipse & uxor. Idem ergo dicen-
dum per eandem rationem, quando uxor pe
tit assecurationem dotium suarum per pecu-
niam uiri, uel uiro debitam, & hæc noua ex-
tensio ad illum textum, prout concludit illa
decisio, non tamen est nouiter per eam cogi-

tata, sed eam supponit Imo. in l. si constante.
colum. 6. uer. item inquantum, ff. solu. matri.
& sequitur Lupus, in d. cap. per uestras. §. 21.
555 col. fi. † Vbi in ea q. an creditores possint of
ferre uxori hypothecaria agenti constante
matrimonio, post multos relatos concludūt,
quòd sic, ea ratione, quoniam per talem obla
tionem uxori, & creditoribus consulitur,
quia potest uxor a creditoribus pecuniam re
cipere, & illam apud mercatorem ad partem
honesti lucri deponere per illum tex. in dicto
capi. uestras. ecce quonam pacto Imola. & Lu
pus extendunt illum tex. de uiro ad uxorem,
(& cum prædictis etiam tenet Crot. consilio
107. num. 10. uolum. 2.) † Sed in alio quoque
556 singularis est ille tex. quatenus uult assigna
ri dotem marito inopi sub ea cautione, quam
potest præstare: licet enim constante matri-
monio cautum sit, maritum non teneri fide-
iussorem præstare de dote conseruanda, l. 1.
& 2. C. ne fideiuss. dot. dent. idque ea ratione,
[*ne causa perfidiæ in connubio eorum generetur,*] ut
ibi dicitur, quam sic nouiter interpretatur
Alcia. Parergon. libro 4. ca. 26. quòd maritus,
ut fideiussorem inueniat, conniuere quoque
possit, & amori eius obuiam non ire, qui pro
missionis suæ fructum aduenritium hunc ca
pere uelit, sicut apud Lucilium Capius, som-
num in mensa simulabat, ut riuali uxoris suæ
557 morem gereret. † Attamen per Summum
Pontificem cautum est in illo ca. per uestras.
in casu inopiæ mariti, per eum præstandam es
se fideiussionem uxori de dote conseruanda
restituendaque, prout Innocen. Card. Abb. &
late Lupus ibidem notant. Bar. in l. si constan
te. §. quotiens. ff. solu. matrim. Bal. & Imola in
prin. illius legis, & post eos Ias. num. 15. Ripa,
eo. num. qui dicunt Bartolum eo loco sibi cō
trarium communiter damnari, & hæc limita-
tio diligenter est inter alias adnotanda, quas
ad illum titulum ne fideiuss. dot. dentur. cu-
mulat Lup. in d. c. per uestras, super textum in
uerbo mandamus, uersi. qui incipit, Quinto,
558 cum dicit tex. † Vlterius dum subdit Areti.
hic, quòd priuilegium circa rei uendicationē
competens uxori soluto matrimonio per l.
in rebus, C. de iure dot. non competit eius hæ
redibus, secundum Barto. in l. Nesennius. §.
penul. ad fi. ff. de re iud. adde, quòd hoc idem
Imola, Alexā. & Ias. sequuntur ibi. Bal. Nouel.
in trac. dotis. 7. par priuilegio 6. num. 4. & de
hoc est tex. in l. 1. C. de priuil. dot. ibi, [*ad hære-
dem non transire.*] (& hoc confirmatur, ut per-
pendit Bal. Noue. quia Imperator in d. l. in re
bus, confert dictum priuilegium realis actio
nis ad similitudinem hypothecariæ in priuile
gio prælationis contra creditores uiri, sed il-
lud non transit ad hæredes uxoris, d. l. 1. & l. as
siduis. C. qui pot. in pigno. ergo nec istud.)
559 † Nec obstat argumentum Cumani, quod re
fert Areti. hic, & non soluit, falsum enim est:
suppo-

suppositum Cuma. mulierē semper fuisse dominam. Imo uero maritus fuit dominus, nō ipsa, prout abunde dixi superius in glossa [*ipsius*] dumque soluto matrimonio dominium consequitur: id iure singulari fit, cum antea penes hæredes mariti remaneret, l. quędam, ff. de acquiren. rer. domi. l. 1. ff. de fun. dotali. meritò d. priuilegiū ad hæredes eius transire non debet, ita Bartol. & alij resoluunt in effectu in dicto §. penulti. qui prædictum obiectum Cumani præuiderunt.

560 † Procedit tamen hæc conclusio quo ad hæredes extraneos: secus in filijs, in quibus bene receptum est tale priuilegium ad eos transire, ut not. gl. in dicta l. 1. C. de priuileg. dot. Imo. Alexand. & Ias. in d. §. penult.

561 Bald. Nouell. in d. priuil. 6. † Simile uidemus in priuilegio mariti, ne conueniatur ul tra, quam facere potest, l. maritum, ff. solu. matrimonio, quod hæredibus suis extraneis non datur, ut ibi legitur, & notatur, & in l. rei iudicatæ, ff. eodem, filijs tamen suis

562 accōmodatur, l. etiam, ff. eo. † Idem quoque uidemus in emphyteusi ecclesiastica, quæ licet ad filios transeat, non tamen ad hæredes extraneos, §. emphyteusim, & ibi not. in Auth. de non alie. glo. & Doct. in l. etiam, ff. solu. matrimo. & magis communem dicit Alex. in l. quædam, §. nihil, num. 6. ff. de eden. cons. 33. col. 2. uol. 1. cōs. 8. uisis, col. 4. consilio 37. consideratis, colum. fin. uolum. 2. consi. 89. uol. 4. consil. 129. uolum. 5. Imo. in l. ex facto, §. si. ff. ad Treb. Dec. in c. in præsentia, num. 44. de prob. consi. 171. colum. 1. Gozad. consil. 39. nume. 6. Paris. consi. 98. nu. 8. uol. 2. Soc. Iun. consi. 71. nu. 3. uol. 1. Ruin. consil. 117. colum. 2. uol. 3. consil. 119. nu. 30. uol. 3. tenetque Gul. Bened. in c. Raynutius, in uer. si absque liberis, secundo, num. 29. de testa. Bellon. consil. 9. ad fi. Aret. consi. 55. ad fi. Corn. consi. 100. col. 2. uol. 4. ubi dicit, quòd consuetudo fere ubique approbat d. opin. licet Imo. uariauerit in l. quod dicitur, ff. de uer. ob. quem refert Cor. consi. 131. num. 13. consi. 172. nu. 17. uolum. 2. & Soc. Iun. consi. 124. colum. fi. uol. 1. unde in proposito mirum esse non debet, si rei uendicatio uxori competens, transit ad eius filios, non autem ad hæredes extra-

563 neos. † Sed & uxor aliud habet priuilegium, quòd in hypotheca præfertur alijs creditoribus, l. in rebus, C. de iure dot. l. assiduis, C. qui pot. in pign. idque sicut præcedens non transit ad extraneos hæredes, sed ad filios: sic probatur in §. fuerat, infra de actio. iuncta glossa in l. 1. C. de priuil. dot. iuncta glossa in §. fin. in Auth. ut immob. ante nupt. ibi [*alijs omnibus præter mulierem huiusmodi priuilegiis, nec ex antiquo dedimus, nec nunc damus*] & in d. l. assiduis, ibi [*hoc nunc beneficium mulieri indulgemus*] & in §. exceptis. ubi hypotheca filijs concessa, subdit [*in præsenti autem similem prærogatiuam seruamus*] scilicet quoad prælationem, & hæc est communis opi. Doctorum, ut post Are. ponit Ias. in dicto §. fuerat, num. 94. & Bald. Nouell. in tract. dot. 12. par. q. 3. & in l. 1. num. 48. ff. solu. matrimonio, ubi Bartol. & Ang. Castrens. Alexand. Ias. & Ripa sic tenent (sequitur idē latè Negus. in tracta. de pig. in 4. men. 2. par.

564 num. 94.) † Procedit tamē hoc in filijs eiusdem matrimonij, non diuersi, secundum Bartol. in dicta l. assiduis, per illum text. in uer.

565 [*anterioris matrimonij*] dicitque, † quòd ita cōmuniter tenetur per Doctores, idemque reiecta gl. tenet Bart. Bald. Cuman. Angel. Alexan. & Imo. in dicta l. etiam, Ias. in dicto §. fuerat, numero 94. Iacob. de Belui. in dispur. sua, quam posuit in l. 1. C. de rei ux. act. Bal. Nou. de dote, par. 10. num. 26. par. 12. q. 3. Alex. consi. 58. num. 4. uolum. 7. Negu. de pign. quarto memb. secunda par. num. 95. Bal. Nouell. in dicta l. 1. ff. solu. matrimo. nume. 48.

566 † (Secundo intellige de hypotheca expressa, secus in tacita, quæ non præfertur expressæ creditorum, licet posteriori, Barto. & alij, in dicta l. assiduis, latè Negu. de pign. in quar

567 to memb. secundæ par. num. 100.) † Postremò dicit Aretin. maritum soluto matrimonio conuentum rei uendicatione teneri, ut quemlibet possessorem in solidum. Pro cuius intelligentia distingui debet, quòd aut agit mulier ad alias res suas pręter dotem, quę ad maritum peruenerunt, & plana est Aretini conclusio, secundum Bartol. & Roman. in l. si filio. secunda ff. soluto matrimonio, per l. nō tantum, ff. de re iud. ubi maritus tenetur in quantum facere potest, siue cōuenitur dotis nomine, siue ex alijs contractibus. Si mulier ergo uēdicat alias res suas non dotales, quia maritus non conuenitur dotis nomine, nec ex aliquo contractu: nam cōtractus præsupponit ultro citroque obligationem, l. Labeo, §. contractum, ff. de uer. sig. qualis non est in rei uendicatione, §. & ibi not. infrà de actionib. sequitur eum teneri in solidum nec uti

568 dicto benefico. † Aut agit mulier ad rem dotalem, & maior est dubitatio: nam Dyn. Bartol. Augel. Castrens. & alij in dicta l. si filio, Barto. Imo. Cuman. Alexander, & Ias. in l. Nesennius, §. fundum, ff. de re iud. Bald. in l. quod nomine, ff. de condic. indeb. Ias. in l. si constante, num. 119. Cror. numero 10. lectura secunda, ff. soluto matrimonio, tenent maritum uti dicto beneficio, moti ratione, quia mulier de iure communi non potest agere rei uendicatione: quo dominium non transit sine traditione, l. traditionibus, C. de pact. sed solum de iure singulari, quo dominium rerum dotalium soluto matrimonio transit ipso iure in uxorem, l. in rebus, C. de iure dot. Ideo necesse habet mentionem facere præambuli ma-

trimonij, cum non facta de illo commemo-
ratione succuberet. Vnde debet dicere, quòd
fuit in matrimonio cum tali, quod solutum
est, dominiumque rerum dotalium transi-
uit in eam, quas maritus possidet: ideo petit
eum condemnari ad restitutionem, & sic ma
ritus conuenitur, ut maritus, non vt quilibet
possessor: merito habet beneficium, ne cõue
569 niatur ultrà quàm facere potest. † At Imo.
sibi coutrarius, in d. l. si filio, & Are. hic tenẽt
oppositum, per l. si maritus in id. ff. sol. matri-
monio, ubi maritus habet dictum beneficiũ:
si dos est in quantitate, secus ergo, si in fun-
do, uel alia re, idẽque uoluit Gul. de Cun. in
d. l. ꝙ nomine. Bar. in d. l. si constante, in 8. q.
4. par. & in l. maritum, ff. solu. matri. ubi plus
dixit Alex. col. 2. circa fi. quòd hæc est magis
communis sententia, mouentur per d. §. fun-
dũ. ubi donator rẽ nõ restituens, cõdẽnatur,
ut quilibet possessor. Idẽ ergo & in marito.
Et ad rationẽ cõtrariã respõdet Imola, ꝙ li-
bellus fundari potest, rem ad se spectare iure
dominij, talemque indebite detinere, & resti
tutionem denegare, petetque eũ condẽnari
ad restitutionem, & si uir excipiat illam sibi
fuisse in dotem datam, replicabit mulier ma
trimonium fuisse dissolutum, & sic patet, ꝙ à
principio libellus fundatur omnino, ut cõtra
extraneũ, unde nõ dẽt attendi, quod inciden
ter postea fiat mentio de dote, l. si quis nec
570 causam, ff. si cer. pet. † Ego uero priorem se
quor opi. quam & magis communẽ testatur
Alex. in d. §. fundum. Pro qua uiget ratio, de
qua suprà, non bene per Imo. sublata, nam re
plicãdo mulier de matrimonio dissoluto, pa
tet eam usque ab initio intellexisse libellum
suum, ꝙ res ad eã spectaret iure dominij sin-
571 gularis, ut res dotalis. † Actus enim qui se-
quitur, declarat, & ostẽdit uolũtatẽ præceden
tẽ, §. pauonũ, supra de rer. diu. l. sed & si Iulia
nus, §. proinde, ff. ad Maced. no. Bar. in l. cæte
ra, §. fi. ff. de leg. 1. Dec. consi. 336. in princip.
572 † (& actuum uicinitas facit ut ultima uer-
ba intelligantur dicta ex causa præcedenti,
l. si uentri §. fi. & ibi glo. & Bar. ff. de priu. cred.
c. officij, de elect. Bal. in l. multũ C. si quis alt.
Natta, consi. 59. nu. 2. & sit quòd libellus, ut
contra maritum fuerit intentatus.) unde nõ
est uerum libellum fundatum esse, ut contra
extraneum, imò uero, ut contra maritum.
573 † Sed & cõfirmatur hæc opi. per Rom. in d.
l. si filio, col. fi. cum. n. uxor solu. matri. contra
maritum duplicẽ hẽat actionẽ, realẽ, & hypo
thecariã, sitque in eius potestate alteram ea-
rum eligere, argumento l. cũ filius, §. uarijs,
ff. de leg. 2. & l. ꝙ in hæredem, §. eligere, ff. de
tribu. Si uellemus dicere, ꝙ eligendo realem
maritus teneretur insolidum, sequeretur, ꝙ
esset in potestate uxoris fraudare maritũ, d.
beneficio ꝑ talẽ electionẽ, quod est absurdũ,
sic. n. lex esset uerbis imposita, cõtra l. 2. C. cõ
munia de leg. nec debet esse in alicuius pote
state tollere per uiam indirectam beneficiũ
alteri cõpetens, c. quanto, de priuil. ne in po-
574 testate, ff. de recep. † Tertiò corroboratur ꝑ
Bal. & plenius Rom. in d. l. si filio, col. penul. li
cet enim rei dotalis dominiũ retransferatur
in uxorem iure Codicis ipso iure, l. in reb. C.
de iu. dot. non tamen retransferatur posses-
sio, l. dotis. C. soluto matr. Igitur cũ ipsi uxo-
ri non sit adhuc dos realiter soluta, merito
gaudet maritus dicto beneficio, quod nõ ni
si per solutionem integraliter factũ perdit,
575 l. nam & maritus, ff. de cond. ind. † Quarto
addo, nã cũ hodie maritus conueniri possit
actione reali, d. l. in reb. olim uerò secus, l. quę
dam, ff. de acq. rer. do. l. j. ff. de fun. dot. ubi do
miniũ remanebat penes eũ, uel eius hæredes
& sic rei uendicatio cessabat, si in hoc graua
tur maritus, consequens est, ut in alio releue
tur, uidelicet, ut teneatur quatenus facere
potest, l. secundum naturam, ff. de reg. iur.
576 † Quintò adduco casum in l. unica, §. cũ
autem, C. de rei uxo. act. ubi maritus olim cõ
uentus rei uxoriæ actione, tenebatur in quan
tum facere poterat in his, q̃ põdere, numero,
mensura ue continentur, quod hodie passim
cõceditur in actione de dote pro quibuscũq;
rebus, sola differentia in hoc cõstituta, quòd
mobilia intra annũ, immobilia uerò statim
reddantur, annectitque rationem text. ibi
[*quia hoc aequissimum est reuerentia debitum marita*
li] quæ uniformis est etiam quo ad bona, quę
in specie consistunt, & sic ille tex. hanc opin.
communem decidit, licet Imo. in d. l. si filio,
577 & male, cum pro se citauerit. † Et tenendo,
hanc partem, nõ obstat tex. in d. l. si maritus
in id, quia non dicitur ibi maritum fuisse cõ
demnatum, quatenus facere potest, eo, quia
dos esset in quantitate, sed quòd ipse ita con
demnatus habens nomina ad quantitatẽ do
tis æquiualentia, sibi tũ necessaria, ne egeat,
ut gl. & doctores supplent, non tenetur actio
nes cedere, in qua uerò re dos extaret, text.
non aperit, imo uero dos illa poterat in spe-
cie consistere, qua æstimata nomina poterãt
ad eius quantitatem facere, & sic tex. ille de
cepit Imolam, quinimò uelle maritum uti
d. beneficio quando dos est in quantitate, se
cus si in spẽ, ꝑut uult Imo. est ponere diuersi
tatẽ casuũ, nõ rationis, (quod aũt nõ admit
titur, gl. in l. sed & si lege §. itẽ si rẽ, in uerbo,
habeant, ff. de pet. hær. Crot. cons. 124. num.
578 16.) ergo sua conclusio reijcienda est. † Ad
textũ uero in d. §. fundum, respondetur, ꝙ ibi
res fuerat tradita donatario, sicque donans
fuerat liberatus ab obligatione, qua teneba-
tur, iuxta no. ꝑ gl. & Doc. in auth. sacramẽta
pub. C. si aduer. uẽd. demũ res iterũ ad manus
donatoris peruenerat. Vnde cõueniebatur ex
noua cã, uelut q̃libet possessor, nil mirũ ergo
si tenetur insolidum, prout idem esset in ma-
rito,

rito:quando semel dotem restituisset dein-
578 de noniter ad eum peruenisset. † Secus au
tem,quãdo donator cõuenitur ex cã dona-
tionis ante rei traditionẽ: quia tenetur qua
tenus facere potest,l.cum ex causa,ff.de re iu
di.l.qui ex donatione,ff.de do. idẽq; in mari
to dote non restituta.Ita post gl.oẽs tradunt
in d.§.fundum,& in d.l.si filio.Ias.& Cro.in
d.l.si constan.& secundum hanc distinctionẽ
debet intelligi doctrina Gul. de Cuneo, &
Bartoli in d.l.maritum, prout sic Bartolum
Decius interpretatur in l.diuus,col.2.ff.de re
gul.iur.quatenus loquitur de donatore, &
allegat Bartolum in d.l.maritum,qui de ma-
579 rito loquitur. † Quo uero ad doctrinã Bar
toli in d.l.si constante.Iason ibi,nu.119.eam
interpretatur secundum terminos d.§.fun-
dum, quando maritus dotem restituerat,de
inde iterũ ad eius manus peruenerat, quod
est aperta diuinatio. loquitur enim Bartol.
secundum terminos illius tex.& sic in mulie
re agente constante matrimonio propter in
opiã uiri,dote prius non restituta, unde me
lius dici potest Bartolum eo casu rectè loq;
namque illa restitutio dotis, quæ fit uxori
cõstante matrimonio propter inopiam ma-
riti,non est plena: sed dos cõsignatur,ut de-
seruiat oneribus matrimonij, & sic, ut uir
cum uxore indealatur, l.ubi adhuc. C.de iu
re dot.& no.omnes in d.l.si constante, meri
tò nil mirum, si tali casu maritus nõ gaudet
d.priuilegio, ueluti sibi non necessario.
580 † Quòd enim maritus teneatur,inquantũ
facere potest,intelligitur deducto,ne egeat,
& secundum aliquos, ut salua dignitate sua
uiuere posit,ut plenè ponit Ale. in d.l.mari
tum,col.3.nu.2.sed per d.l.ubi adhuc,sibi suc
curritur in hoc,quia debet ali.Nil mirum er-
go, si tenetur insolidum dotem mulieri nen
dicanti dotem consignare,nec habet d.bene
ficium:ita Castr.licet non sic plenè tradit in
d.l.maritum,col.2.unde secundũ diuersita-
tem casuum Bar.ibi, & in d.l.si filio,rectè lo-
cutus fuit,nec est contrarius, ut putãt Docto
581 res.† Limitatur tamen hęc conclusio sic de-
fensata non procedere,quando in instrumen
to dotis esset appositum cõstitutum,quia sic
incontinenti soluto matrimonio non solum
dominium esset trãslatum in mulierem, per
d.l.in rebus,sed etiam possessio,iuxta l.inter
dum,cum uulgaribus,ff.de acquir.possess.me
rito, quia tunc mulieri, uel eius hæredibus
competeret rei uendicatio de iure commu-
ni, maritus non gauderet d.beneficio. Ita
tenent Bal.Ang.& Rom. in d.l. si filio. Ias.&
Alex.in d.§.fundum, & Gul. Maynerius in l.
omnibus causis,nu.19.de reg. iur. ubi hanc
ponit,& postremò hãc limitationem, quam
etiam ponit,& sequitur nouissime Tiraq. in
582 trac.suo de constituto,parte.j.nu.28.† Et li
cet Imo.in d.l.si filio,dicat hãc cautelam Bal
di & sequacium hodie nihil ualere,cũ domi-
niũ re transferatur ipso iure in uxorem.d.l.in
reb.tamen non aduertit ad possessionẽ,quæ
non retransfertur,l.dotis,C.sol.matri. quod
operatur constitutum,d.l.interdum,l.quod
meo,cum ibi not.ff.de acquir.possess.Merito
patet imò d.limitationem,quam pro caute-
la ad fugiendas opiniones uarias Doctorum
posuit Bald.esse ualde notabilem.Et per hæc
ad laudẽ Dei, Beatæq; Virginis sit finis huic
principio.

§. PRIMVS INSTIT. QVIBVS alie.licet, uel non.

SVMMARIVM.

1 CREDITOR non est dominus pignoris.
Ideo non potest illud alienare, sed contra. 7.
Et de ratione. 8.
2 *Pactum, quod liceat creditori pignus uendere nun-*
quid ualeat. 13. ubi ponitur ratio, quod sic.
3 *Pactum non ualet, quod procurator reuocari non pos*
sit.
4 *Nostrum, quod est, sine facto nostro in alium transf-*
ferri non potest.
Et quomodo intelligatur. 17. 18.
5 *Mandatum speciale requiritur ad alienandum,*
6 *Libera administratio bonorum quando concessa di-*
catur.
7 *Conuenta inter debitorem, & creditorem seruari de*
bent.
8 *Debitor non soluens uidetur uendere pignus credito*
ri sine permittere, quod uendat. 11.
9 *Creditor in uendendo pignore, quid facere debeat.*
Et quomodo. 10.
-12 *Lex si filius,C.de dona.fallit in uenditione pignoris.*
13 *Lex, cum precario, ff. de preca. declaratur.*
14 *Concessum uno tempore censetur alio prohibitum.*
15 *Cap.fi. de condi.apposi.declaratur.*
16 *Fructus esse non potest sine usu.*
16 *Pactum non ualet de non reuocando procuratorem.*
17 *Voluntas, & animus dicitur facti.*
18 *Factum includit etiam non factum.*
19 *Mandatum dicitur speciale, quod ad unum restrin-*
gitur.
20 *Creditor in pignore dicitur procurator debitoris, in*
uendendo illud & transferendo dominium.
21 *Iureconsultus quandoque dubie respondet.*
22 *Testis dicens, nisi fallor, uelut mihi uidetur, an pro-*
bet. Bal. Ang. & Cast. quòd sic.
Fulg. & alij plures contra.
Auctor uero distinguens eos conciliat. 23.
Quæ distinctio fuit Ioannis Andreæ. 24.
25 *Testis deponens per uerbum, credo, non probat.*
Nisi contra producentem. 26.
Vel in artis peritis. 27.
Vel si rationem concludentem adijciat. 28.
29 *Verbum, intelligitur, denotat fictionem.*
Quandoque tamen ueritatem.
30 *Verbum, est, denotat ueritatem.*

31 *Præcedentia declarant subsequentia.*

32 *Dominium per sententiam transfertur.*
Traditione demum secuta.34.
Licet Balduinus contra, quem damnat auctor.35.
Et si ualida fuerit, secus si nulla. 36.
Et nisi quis habuisset tenutam ex primo decreto.
Item in lata pro actore, qui nō erat dominus. 37.
Secus si dominus erat .
Item in absolutoria lata pro reo cum declaratione, quòd sit dominus. 38.
Secus si simpliciter, sed contra Bartolus in primo casu. 41.
Quod auctor non probat. 43.
Id in diffinitiua, non autem in interlocutoria. 58.

33 *Factum iudicis censetur factum partis.*

39 *Reus præsumitur absolutus, quia actor non probauerit.*

40 *Renuntiatione simplici facta in petitorio per actorē non transit dominium in reum.*

42 *Dimissio rei penes reum non habet uim traditionis.*
Sed auctor contra. 45. ut per eum.

43 *Rei fauorabiliores in absoluendo.*

44 *Legatus extra prouinciam non potest excommunicare, sed absoluere potest.*

46 *Intellectus l. si pro fundo. C. de trans. 48.*

47 *Dimissio non respicit, rem, sed litem.*

49 *Sententia rem esse possessoris conuenti nullam parit exceptionem realem .*

50 *Veritas ubi locum non habet nec fictio.*

51 *Fictio non inducitur causa non apparente.*

52 *Bal. in l. cum Papi. C. de sent. & interlo. declaratur.*

53 *Alex. in l. 1. §. in operis. ff. de oper. no. nun. declaratur.*

54 *Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. et in l. exceptio. ff. de excep. rei iud signatur contrarius.*
Quem conciliare conatur Alex. in l. Pompo. si iussu. ff. de acq. poss. sed male. 55.
Vnde melius auctor concordat .

56 *Dictum Doctoris debet intelligi secundum legem quam citat. 57.*

59 *Sententia tertio non præiudicat.*
Et diffinitiua finem imponit negotio principali. 60.

61 *Flumen per alluuionem transfert dominium .*
Adeo, quòd Princeps illud quæsitum, alteri potest uendere, uel concedere nisi ex causa concernente pub. utilitatem. 63.
Licet in acquirendo secus. 64.

62 *Flumina uice censitorum funguntur.*

65 *Flumen si impetu occupet agrum, & in eo sibi alueū fecit, an eo postea relicto, ager debeat restitui domino. dicitur, quòd sic.*
Secus si agrum alteri per alluuionem applicauit.

66 *Alluuione quæritur dominium , licet decremētum fuerit patens. 69.*
Quod regulariter fit latens. 72.
Et ea statum prædiorum immutat. 67.
Paulatim, ut arena cadens de horologio uitreo, uel cucurbita. 68.

70 *Alluuio dicitur incrementum latens, sicut in cucurbita. 71.*

73 *Alluuio procedit etiam in fundis emphyteuticis, uel etiam si flumen suo recessu uicinum fundum ampliauerit. 74.*
Procedit autem tantum in flumine publico, secus in priuato torrente fossatis.
Et id genus. 75. ubi de ratione, unde in lacu, uel uallibus priuatis locum non habet alluuio. 76.
Nec in agris limitatis. 77. & de ratione. 78.
Nec in his, quæ sunt publici iuris. 79.
Licet Cur. contra. 80.

81 *Imperator dominus est rerum ratione iurisdictionis uniuersalis. 82. uel in uniuerso. 83.*
Non autem in particulari. 84.

84 *Lex finalis, C. de quadr. præscr. locum non habet de iure canonico. 119. 120. 121.*
Proceditque in Imperatore tantum. 86 .
Quid autem in uicem Principis obtinentibus, quidam tenuerunt, quòd sic. 87.
Sed plures aduersantur. 88.
Et uno casu saluantur. 93. cum seq.
Quid in Rege Franciæ. 89.
Autor, quòd sic. & de laudibus d. Regis. 91. 92.

90 *Rex in suo regno maiorem habet potestatem, quam Imperator in Imperio suo .*

94 *Principes qui habent iura Imperij , sunt supra ius positiuum.*
Et in eis sufficit pro ratione uoluntas. 95.
Et possunt omnia, quæ Imperator in uniuerso orbe. 96.

97 *Lex si C. de quadr. præscr. procedit, quando Imperator possidet, & bona fide tempore alienationis alias secus.*
Et ita tenendum est in iudicando, & consulendo. 98.
Sed an ex parte recipientis requiratur bona fides, quidam, quòd sic. 199.
Sed auctor contra post alios. 101.

99 *Bona fides in dubio præsumitur.*

102 *Lex fi. C. de quadr. præscr. tunc demum procedit interueniente traditione , & non ante.*
Quod auctor confirmat. 104.

103 *Princeps an transferat dominium sine traditione.*

105 *Ius commune minus corrigi debet quam sit possibile.*

106 *Lex fi. C. de quadr. præscr. locum non habet, quando Princeps habebat aliquod ius in re, licet non plenum: id enim solum uidetur alienare non ius tertij .*

107 *Principis concessio censetur facta sine præiudicio tertij.*

108 *Lex fi. C. de quadr. præs. locum non habet in rebus, in quib. non cadit commercium.*
Et quando Princeps uendit iure creditoris, non autem iure proprio. 109.
Et de ratione .
Nec procedit in rebus ecclesiæ per Imperatorem alienatis. 111.

112 *Leges laicorum generaliter loquentes non extenduntur ad clericos.*

113 *Statutum non comprehendit casum, de quo non potuissent statuentes in specie disponere.*

114 *Lex fina. C. de quadr. præscr. locum non habet in re*

donata

donata ecclesiæ, quia non statim sit secura, sed requiritur, quòd possederit spatio triginta annorũ.
Barbatius uero, & Berous contra. 115.
Quos taxat auctor. 116.
117 *Intellectus c. placuit. 16. q. 3. 118.*
122 *Lex fina. C. de quadr. præscr. procedit quãdo cõstat, quod Imperator uoluerit uti plenitudine potestatis.*
Sed contra Felynus. 126.
Quem taxat auctor. 127.
123 *Princeps in dubio non præsumitur uti uoluisse plenitudine potestatis.*
124 *Plenitudo potestatis quid sit. 125.*
129 *Lex fi. C. de quad. præscr. procedit, quando alienatio fuit solemnis cum subhastationibus.*
Quod procedit respectu uenditionis, & quando. 131.
Secus respectu donationis. 129.
Et de ratione. 130.
131 *Lex fi. C. de quadr. præsc. locum habet quando Imperator rem uendit simpliciter, ut suam, secus si adiecta causa non uera.*
Nec procedit quando duo habuerint causam ab Imperatore, nam secundus nõ poterit se tueri beneficio illius legis fi. aduersus primum. 132.
Et de ratione duplici. 133. 134. 135.
Damnaturque Berous in hacre per auctorẽ. 136. 137.
133 *Princeps si primo concessit unirem, non potest eam alteri concedere etiam motu proprio, nisi dicat, non obstante tali concessione.*
135 *Lex fi. C. de quad. præsc. qua ratione fuerit inducta.*
138 *Principis boni non est unum altare tegere, & aliud pandere.*
139 *Lex fi. C. de quadr. præscr. procedit in maioribus, secus in minoribus, & in absentibus.*
Possunt enim petere restitutionem in integrum. 140.
Quidam uero tenent contrarium. 141.
Quod auctor refellit priorẽ sententiã tenens. 147.
142 *Alienata per fiscum tẽpore edicti diui Marci usque ad quod tempus per maiores, uel minores poterant recuperari.*
143 *Lex corrigens uidetur intelligenda secundum terminos legis correcta.*
Sicut lex interpretans secundum terminos legis interpretatæ. 156.
144 *Minor comprehenditur sub generali dispositione iuris, quando læsio infertur ex immediata dispositione iuris.*
Vbi dispositio loquitur in rem, secus si in personam 151.
Vel ubi materia est odiosa. 152.
145 *Statutum de compromissis comprehendit etiam minores, & pupillos, & naturales, & emancipatos. 155.*
Quia materia est fauorabilis. 154.
146 *Statutum generaliter loquens ita comprehendit minores sicut maiores.*
Quod declaratur, & limitatur. 151. 152.
148 *Extensio passiua in legibus, & statutis admittitur.*
149 *Lex noua generaliter loquens non intelligitur derogare antiquis specialiter loquentibus.*
153 *Statutum permittens carcerationem pro debito non comprehendit minorem.*
156 *Statutum de compromissis dicitur limitatorium, nõ autem correctorium iuris communis.*
157 *Compromittere nemo tenetur.*
158 *Iura limitatoria extenduntur.*
159 *Lex fi. C. de quad. præs. locum non habet in præiudicium dotis, at Cur. Iun. contra. 160.*
Quem taxat auctor. 164. cum seq.
160 *Dispositio generalis non comprehendit causam dotis.*
Vbi specialiter est priuilegiata. 161.
Licet Neguſantius contra. 163.
Cui non consentit auctor. 164.
165 *Dos in alienatione prohibita est specialiter priuilegiata.*
166 *Registratio, & insinuatio conueniunt.*
167 *Prælatus non est dominus, sed administrator rerum ecclesiæ.*
Potest tamen eas alienare in casibus permissis.
Et quid in rebus relictis fratribus mendicantibus. 168.
Vel in ecclesia grauata alienare. 169.
Aut in re uilissima. 170.
Vel pro remuneratione. 171.
172 *Tutor potest alienare res pupilli, quæ seruando seruari non possunt.*
Vel molendina. 173.
Nisi solo cohæreant. 174.
174 *Prouerbium de Molendinis.*
Alias uero res ob immniens æs alienum. 175.
Quid autem de locatione. 176.
177 *Procurator cum libera potest alienare.*
Ex causa onerosa, secus ex lucratiua. 178.
Iusta tamen de causa potest donare. 180.
Vt usuras remittendo fauore animæ. 181.
Vel remittendo partem debiti pauperi. 182.
Quod auctori non placet post Decium. 183.
Vel remittendo debitum non liquidum. 184.
Quando de præsenti non poterat probari. 185.
Fulgosius tamen contra. 186. & de ratione. 187.
Quod auctor confirmat. 188.
188 *Reus tenetur iurare, uel iuramentum referre.*
Quando actor ab initio uiam iuramenti elegit, secus si onus probandi. 189.
190 *Procurator quando potest deferre iuramentum.*
191 *Procurator Regis, uel alterius clarissimæ personæ potest donare.*
Idem si sciente, uel patiente domino daret. 192.
193 *Dominus si sciuit suam causam agi a falso procuratore sibi præiudicat si non contradicat.*
Quando habebat aliquale mandatum. 194.
195 *Procurator donare potest ob remunerationem, uel ob utilitatem domini. 196.*
197 *Donare si concedatur alicui, intelligitur de donatione inter uiuos, non autem causa mortis.*
Quæ sententia communis est. 200.
198 *Donare prohibitus etiam prohibetur donare causa mortis. & de ratione. 209.*
199 *Interpretatio fit contra eum qui potuit apertius legem dicere.*

Intelle-

201 *Intellectus legis, filiusfa. ff. de dona. quem defendit auctor aduersus.*
Imolam, & Alciatum, & Albericus ibidem declarat.202.203.
206 *Donationis uerbũ stricte sumitur in materia exorbitante.*
Alias secus. 207. & exemplum datur.
208 *Donare causa mor. certo respectu dicitur quid maius quam inter uiuos.*
210 *Verba quomodo uerisimilius intelligenda.*
211 *Mandati uerba interpretantur secundum constituentem.*
212 *Dolus non comprehenditur in libera concessione administrationis.*
Et in quacunque dispositione generali censetur exceptus. 223.
213 *Libero arbitrio concesso potestati in maleficijs non uenit dolus.*
Nec potest torquere non praecedentibus indicijs. 214.
215 *Liberatio generalis non extenditur ad ea, in quibus posset esse captio. 220.*
216 *Reductio peti potest data enormi laesione nõ obstante ampla potestate data arbitris. 217.*
Et est communis opin. sicque practicant aduocati. 218.
219 *Contractus onerosus a minore factus confirmatur per lapsum quinquennij facto maior. e*
Nisi dolus aduersarij interuenerit.
221 *Mutuo sub generali non uenit illicitum.*
222 *Administratione sub generali comprehenditur, qđ in specie fuisset dominus concessurus.*
224 *Procurator si quid dolo gessit an ualeat, & quomodo domino succurratur.*
225 *Libera administratio dicitur concessa si hoc exprimatur.*
Idem si plena conceditur. 226.
Sed aliqui contra. 227. auctor secus.
Idem si dicatur, quod procurator facere possit quicquid posset ipse dominus. 229.
Aliqui tamen contra. 230.
Sed auctor secus. 231.
Idem quã do dominus promittit habere ratum quicquid per procuratorem fuerit gestum. 232.
Communis autem est in contrarium. 237. 238.
Sed auctor distinguit tres casus. 240.
227 *Intellectus l. quam Tuberonis. § sunt quidam. ff. de pecul. 228.*
230 *Intellectus l. creditor. §. Lucius. ff. manda.*
233 *Verba debent aliquid operari.*
234 *Intellectus l. prima. ff. de off. pro Caes.*
235 *Verba generalia contractus quae sequuntur actũ, quo modo capiantur.*
236 *Expressio eius, quod tacite inest per eundem modũ nil operatur.*
239 *Casus fortuiti specialiter exprimendi, ut quis de illis teneatur.*
Satis tamen est in se suscipere omnes casus fortuitos.
240 *Procurator constitutus simpliciter cum promissione de rato quicquid gesserit dicitur habere liberam administrationem.*
Secus si ad certum negocium cum dicta clausula. 242.
Nisi dictum fuerit promittens dominus habere rata etiam omnia, quae fuerint gesta per ipsum procuratorem. 246.
241 *Actus intelligi debet, ut magis ualeat quam pereat.*
244 *Clausula ad firmandum superiora licet latior non cõprehendit nisi praecedentia tantum.*
Sicut nec posita ad executionem alterat ea. 245.
246 *Glo. in l. si procuratorem. ff. de procur. in quo casu procedat.*
247 *Dictio etiam, implicat casum minus dubium, & explicat magis dubium.*
248 *Mandatum generale, uel cum libera, differt.*
249 *Seruus habens liberam peculij administrationem potest alienare rem peculiarem.*
Rem uero domini nequaquam. 250.
251 *Pactum de uendendo pignore ualet.*
Nec est necessaria denuntiatio castrensis uero eam requirit. 252.
Sed auctor distinguit. 253. 257. ubi uide.
254 *Emptor non tenetur denuntiare uenditori litem quã do remissum fuit onus denuntiandi.*
Idem iuramento posito in instrumento. 255.
256 *Denuntiatio debitori cur fieri debeat.*
258 *Debitor offerens pecuniam creditori priusquam pignus uendat audiri debet.*
259 *Lex, magnam, C. de contra. stip. locum non habet in contractu pignoris.*
260 *Mora purgari potest de aequitate canonica quotiens creditor non est passus damnum.*
261 *Pignus uendi non potest sine denuntiatione, & lapsu biennij quando nihil dictum fuit de eo uenden.*
Et si debitum non est liquidum praecedere debet etiam sententia interlocutoria. 262.
263 *Debitum liquidum quando dicatur.*
264 *Denuntiatio trina requiritur quando dictum fuit de non uendendo pignore. 268.*
265 *Consuetudo circa uenditionem pignoris seruanda. 266.*
Et debet attendi, cum sit actus practicus. 267.
268 *Pactum de non uendendo pignore non ualet quominus uendi possit trina denuntiatione, & cursu biennij praemissis.*
At Iuuenalis a Costa secus putat. 269.
Cuius occasione distinguit auctor. 270.
Et declarat glossam in l. si conuenit. ff. de pignor. acti. 271.
272 *Pactum de non uendendo pignore, cur non ualet neque renuntiari non potest beneficio uendendi pignus ratio communis per auctorem reprehenditur. 273.*
Sed alia Odofredi. 275. 276.
Ipse uero duas alias ponit. 281. 283.
273 *Fauori suo quilibet potest renuntiare.*
274 *Debitor, ut mutuum consequatur, faceret omnia ad libitum creditoris.*
275 *Pactum non ualet quo quis inuitatur ad delinquendum.*
Quod declaratur si directe, secus si per indirectum. 277.

277.280.
Et quando non dependet ab uno tantum.276.
278 *Actus prohibitus ueniens in consequentiam permissi, toleratur.*
279 *Testator potest remittere confectionem inuentarij.*
280 *Lex, conuenire ; ff. de pact. dot. procedit quãdo quis innitatur directè ad delinquendum, secus ubi per indirectum.*
281 *Pignus datur creditori, ut illi magis in tuto sit credituum suum.*
282 *Aequalitas in contractibus seruanda.*
283 *Pactum non ualet, quòd non liceat debitori pignus redimere.*
284 *Pignus iudiciale, uel legale, post quod tempus uendi potest.*
Et quid de prætorio.285.
286 *Lex fin. C. de iure domi. impe. quomodo sit intelligẽda, in quo damnatur Angelus.287.*
288 *Inclusio unius non est exclusio alterius, quando quid dicitur gratia frequentioris usus.*

ONTRA autem creditor pignus ex pactione.] Summatur, ut per
Bald. & Aret. hic. diuiditur uero in duas partes: quarum prima tractat de alienatione pi-
gnoris eo pacto adiecto, altera de alienatione pacto non apposito: secũda ibi [*sed ne creditores*] casus uerò sic formari potest. Quæsitũ
fuit, an creditor pignus alienare posset stan-
1 te pacto de alienando. † Et prima facie uidebatur dicendum, ꝙ nõ: is enim pignoris dominium nõ habet. ut hic, & in l. pignus, C. de
pignoratitia acti. Ergo alienandi ius non habet, l. si filius, C. de donatio. l. traditio, ff. de acquirendo rerum dominio, l. nemo plus iuris, ff. de regulis iuris, sicque Aldobrand.
2 hic argumentatur. † nec quicquam uidebatur prodesse pactum: cum enim pignus constitutum sit, ut res pro debito creditori sit
obstricta, §. inter pignus, infrà de actio. per
alienationem uerò pignoris dissoluatur obligatio, cum de pretio creditori satis fiat (ut
infra quibus mod. toll. ob. in prin.) utiq; tale pactum uelut contra pignoris substãtiam
uidebatur inualidum, l. cum precario, ff. de
precario. (c. fi. de cõd. appos. & l. per seruum,
§. fi. ff. de usu, & hab. quibus in locis pactũ appositum contra substantiam precarij, matrimonij, uel alterius contractus annullat precarium, matrimonium, uel contractum.
3 † Hinc si constituo procuratorem pacto apposito, quòd illum reuocare non possim,
non ualet pactum, ut notat Angel. in l. Stichum, §. usumfructum, ff. de solut. not. glo. in
c. fi. de proc. in 6. Ang. latè, consi. 325. pũctus
talis est Martinus, Dec. consi. 293. colum. 1.)
4 † In secunda uerò parte uidebatur pari modo pignus alienari nõ posse, tum quia quod
nostrum est, sine facto nostro in alium transferri non potest, l. id quod nostrum, ff. de regulis iuris. Ergo sine facto debitoris uidebatur interdicta creditori alienatio.
5 † tum etiam, quòd ad alienandum, quod alienum est, requiritur speciale mandatum, uel
libera bonorum administratio, l. procurator
6 totorum, ff. de procuratoribus. † quæ concessa dicitur, quando specialiter exprimitur, l.
quam Tuberonis, §. alia causa, ff. de pecu. uel
ex alijs uerbis deprehenditur, de quibus ponit Castrens. in l. procurator cui generaliter,
ff. de procurator. Quorum neutrum uerificatur in concessione pignoris. Istis tamen
non obstantibus contrarium decidit Impe-
7 rator in utraque parte. † & quo ad primam
(huius pactionis, ut inquit Balduinus, uetus
est usus, nam olim apud Græcos frequẽs fuit
& Demosthenes scribit apud Athenienses disserte in pignorum conuentionibus apponi
solita, &) ratio decidendi ponitur in textu:
quia ex uoluntate debitoris hæc alienatio ꝓcedit: qui pactus est ab initio, ut creditori
liceret pignus uendere, pecunia non soluta
præfixo tempore, eaque obseruari debẽt, ꝓ
quibus inter creditorem, & debitorem conuentum est, ut inquit text. in l. fi. post princi.
C. de iure domi. impe. Angel. & Imola, in l.
8 debitoribus, ff. de re iudic. † & hoc etiã tradit hic Teophilus, dicens, ꝙ si quis rem diligentius inspiciat, nihil miri contingit, nam
creditori debitor ipse, qui dominus est, uẽdere uidetur, cùm ex pacto cessatione facta
in soluendo debito, uendere creditorem per
9 mittit. † Quo uero ad secundam partem ratio decisionis esse potuit, quia cũ priusquam
creditor uendat, præcedat denuntiatio, si debitum est liquidum, uel sententia, si non liquidũ, & ultrà debeat expectari cursus biennij,
prout habetur in l. fina. per Alberic. Salycet.
alios, C. de iure domi. impe. per glo. Salyc. et
Castren. & cæteros, in l. si conuenerit. prima,
10 ff. de pign. act. † Talisque monitio & reliqua
fiant ad finem, ut creditor acquirat potestatem uendendi, cum illis omissis uenditio
non ualeret, ut tradit Cast. ibi, utique debet
venditio procedere, quia fit autoritate legis
& ex præsumpta uoluntate domini, secundũ
11 Castren. & Aldobrand. hic. † nam eo ipso, ꝙ
debitor noluit pignus luere, uidetur dare
licentiam uendendi, cum potissimè per tantum tempus contumax factus tacuerit, nam
præsumitur in damnum sui consentire venditioni, l. de ætate, §. qui tacuit. ff. de inter. act.
tradit Bartol. & alij, in l. quæ dotis, nu. 21. ff.
12 solu. matri. † Non obstant cõtraria, & primũ
de lege, si filius, cum simil. Fallit .n. illa regula
in casu nostro, ut ibi gl. adnotauit, & in l. non
est nouum. ff. de acquir. rer. domi. & ratio tallentiæ est uirtus conuentionis. Sicut .n. dominus ipse posset alienare, ita & ipse creditore
uolũtate domini põt, ut inquit Aldobr. hic.
13 † Ad scd̃m respõdetur, ꝙ illud esset uerũ si pa

ctum

ctum fieret absolute, & indeterminate, cum
enim creditor rem, quam primum receptā
posset alienare, non daretur momentum tē-
poris, quod dici posset rem fuisse pro debi-
to obligatam, sicque pactum non ualeret, si-
cut nec in dicta l. cum precario, ualet illud
pactum de tenenda re vsque ad tale tempus,
quia non datur instantia temporis, quia con
cedens ante possit reuocare pro libito iuxta
naturam precarij, l. 1. ff. eo. sed in casu nostro
pactum aliter se habet: fit enim hoc modo,
ut liceat creditori pignus uendere, non so-
luta pecunia tali tempore, ut hic in uer. [*sol*
14 *uantur*] iuncta gl. † quo fit, ut ante tēpus solu
tioni præfixū uēdere nō liceat id creditori,
(quia concessum uno tempore censetur alio
tempore prohibitum. l. Imperator. ff. de po-
stu. Rol. à Valle, consil. 71. numero 34. uol. 2.)
& ob id res interim dicitur pro debito obli
gata, & sic datur instantia temporis, quo
substantia pignoris locum habere potest.
15 (ad tex. † in c. fi. de cōd. appo. dico, quòd illud
pactū positum in matrimonio, si generatio-
nem prolis euites officiat matrimonio inuen
to ad sobolem procreandam. l. 1. ff. solut. ma-
trimo. sicut & illud, donec inueniam aliam di-
gniorem, cum matrimonium indiuiduam ui
tæ consuetudinem debeat cōtinere, supra de
patr. pot. in prin. merito non solum huiusmo
di pactum, at hic pignus non infringit, sed du
16 rat toto tempore conuento. † parique modo
tollitur lex, per seruum. §. fi. ff. de usu, & habi.
quia si fructus deducto usu, fructus esse non
potest, qui consistit in usu, supra de usufru. in
prin. postremo non ualet illud pactum de nō
reuocando procuratorem, quia directo libe-
ra facultas data a lege tollitur, ideo non ua-
let, ut concludit Dec. in dicto consilio 293.
columna finali. at hic potest debitor uende-
re, ut Bald. ui. tradit, sicque pactum non repu-
gnat illius liberę facultati de uēdendo rem.)
17 † Ad tertium de l. id, quod nostrum, respon-
detur, quòd factum, de quo ibi, late patet,
vt Deci. & Cagnol. tradunt, capitur enim pro
uoluntate etiam simplici, uoluntas enim no
stra, & animus dicitur facti, l. bonæ fidei, §. 1.
ff. de acquir. rer. do. not. Bartol. in l. pro hære-
18 de, ad fin. princ. ff. de acquir. hæred. † Quin-
etiam non factum includit, iuxta text. in §. si
uxor. ad fi. suprà de nup. & in l. 4. §. Cato, ff.
de uerb. obl. quem ad hoc notant ibi Alberic.
Aneh. Aret. & alij plerique. Confirmaturque,
nam quod nostrum est mediante negligen-
tia, & sic non facto ad alium trāsfertur, ut cō
tingit in usucapione, & præscriptione, l. 1. ff.
de usuc. l. traditionibus, C. de pact. at in debi
tore concurrit præsumpta uoluntas, & negli
gentia, prout suprà dixi. Ergo mediante fa
cto suo pignus transfertur: sicque cessat di-
19 cta regula. † Ad ultimum dico, satis hic man
datum concurrere, cum adsit præsumpta uo
luntas domini, idque speciale dici potest ue
lut ad pignus ipsum restricta uoluntate, iux
20 ta l. 2. ff. de lib. & post. † Vt enim dicit Bartol.
in l. si pignori, nu. 8. ff. famil. ercis. Cast. & Ias.
in l. creditori, ff. de oper. no. nunc. creditor in
pignore dicitur procurator debitoris, &
hoc etiam in eo uendendo, dominiumque
in emptorem transferendo, ut no. Bald. in l.
1. uersi. item nota, quòd creditor, C. credi.
euict. pign. & ideò dixit Cy. Bal. & Castr. in l.
1. col. 2. uers. sed nono, quia lege, C. si ser. exte.
quando creditor uendit pignus, censetur uē
dere ipse debitor, sequitur Neguf. in tract. de
pignor. in primo men. 6. par. num. 13. ubi hæc
21 pro ratione decidendi adducit. † Quatuor
Aret. hic colligit notabilia satis leuia: tu
Quintum adde ibi. Sed hoc forsitā ideo uide-
tur fieri: Quomodo Imperator hic sub du-
bio ponit hanc decisionis rationem: simile
uidemus in l. 1. ff. de iusti. & iu. ibi [*ueram nisi
fallor, philosophiam affectantes*] & in l. j. ff. de ori.
iur. ibi [*nanque, nisi fallor, ipsæ præfationes nos liben
tius ad lectionem propositæ materiæ perducunt*]
Ad idem text. in l. si duo, ff. de rece. arb. ibi
[*& fortasse poterimus*] hinc ibi gl. posuit illud
carmen.

Sub dubio fortè respondent sæpe periti.

Nulla tamen fieri debet hæsitatio, quominus
Imperator hic concludenter, & certitudinali
ter loquatur. Moueor ex glo. notabili quam
cęteri sequuntur ibi, in d. l. 1. ff. de iust. & iure.
quæ dicit, quòd Iurisconsultus ibi nullo mo
do fallitur, inquantum dixit, nisi fallor, & ut
Alber. post Iacob. de Are. declarat uerbum, ni
si, exponitur pro, non, & si, pro quia: quasi di
22 cat, quia non fallor. † Hinc inferri potest ad
q. de teste, qui dixit Titium mutuasse cētum
Caio, nisi fallor, uel, ut mihi uidetur, an pro
bet? & Bald. Ang. & Castr. ibi dixerunt, q sic,
moti per illum tex. iunc. gl. at contra Fulg. ea
ratione, quia dictum testis debet de neces-
sitate concludere, l. neque natales, C. de pro
bat. l. non hoc, C. unde leg. c. in præsentia, de
probat. & allegata lex prima in Iureconsul-
to loquitur, qui sæpe utitur temperamento
simili: & ante Fulgos. uoluit hoc idem Bar-
tol. in l. quid tamen, §. si arbiter, ff. de recep.
arb. ubi dicit, quòd cum testis debeat testi-
ficari de his, quæ sciuerit per sensum corpo-
reum, l. qui testamento, in fi. ff. de testa. l. j. in
fi. ff. de his, quæ in testamento delen. meritò
hæc dictio, [*uidetur*] prout refertur ad iudiciū
intellectus, habet uitiare dictum testis, sequi
tur Dec. in c. 1. secunda lectura. notab. ultimo
de iud. Ruin. consi. 14. nu. 8. uol. 5. Gran. consi.
6. num. 124. (Alex. ante prædictos cons. 74. ui
so testa. col. 2. uol. j. quemadmodum etiam cū
testis dicit, uidere meo, ita fuit obseruatū: nō
enim probat, ut per Bald. in l. de quibus, colu.
17. ff. de legib. sequitur Natta consil. 315. nu
me. 9. Robertus Maranta in tract. de testibus

c. 1.

c.j.nu.17.& Egid.Bossi.in eod. tract.nu. 43.)

22 †Ego concordando opiniones sic dicerem quòd aut testis addit, uel præmittit rationē concludentem dicti sui, puta, quia uidi, & ꝓbat, sicque procedant Bal. Angel. & Cast. aut nullam rationem, uel minus concludentem subnectit, & tunc non probat, sicque procedat Fulgosij sententia. Ita Marti. de Laude,

24 Ias.& Aquens.distinguunt in d.l.1.† & fuit, licet non dicant, distinctio Ioannis And. in addi.Specu. in tit. de teste. §. nunc tractandum, uersic.idem quoque, in uerbo, inter cæteras. & Bar. in d.§.si arbiter. sequitur Alex. consil. 74.col.3.num.5.consi.109.col.2. uol.1. Dec consi. 343.num.4. & secundum hanc distinctionem dicit Alex.postremo loco citatus, ꝗ intelligitur id quod notat Bar.in l.1. per illū tex.cum glo.ff.de uen.inspi.qui uidetur contrarius dictis per eum in dicto §.si arbiter.

25 †Comprobatur hoc pariter in teste deponē te per uerbum, credo, qui licet alias non probet regulariter.ut no.gl.Cy.Sal. & alij in l.testium.C.de testib.Spec.in tit.de teste, §.1.uersicu.item, quòd deposuit de credulitate, cum multis concordantibus, quos cumulat Ias.in

26 rub. ff. de iureiur. col.1.† Nisi tamen contra producentem deponat, probat enim talica-

27 su.†quia producens uidetur dictum suum ratificare ex sua productione, prout singulariter uoluit Rom.consi.104. pater reuerende, ad fi.sequitur Ias.in d.rub.num.9.in 6.limitati. consi.58.colum.4.uolum.1. Craue. consil. 201.num.7.Paris.consi 50.num.60.uolum.1. Soc.Iun.cons.69.num.2.uol.1.(Robertus Maranta, in tract. de testib.cap.1.num. 161.uel de his, quæ uersantur in actis peritia,

28 Bar.in tracta.de testi. num.12.)† Attamen si rationem concludentem per sensum corporis adiiciat, bene probat, secundum Cy.Bald. Sal.& Spec.in locis citatis, Bal.in l.solam.q.5. c.de testibus.Iason in d.rub.num.6.& in d.l.j. colum.fi.ff.de iust.& iure. Bal.in l.si seruus.§. qui quing.ff.de leg.1.in l.sine possidetis.col. pen.C.de prob.in l.conuenticulam.colum.5. uersi.idem multo fortius.C.de episc.& cleri. Corn.consilio 162.colum.2.num.8.uolum.1. consi.134.num.6.vol.3.Dec.consi.363.col.2. consi.489.nu.12.Clar. Riminal.meus consil. 11.num.30.consi.300.nu.42.Soc.Iun.consil. 69.num.12.uol.1.Paris.consil.67.nu.91.uo-

29 lum.3.†Postremò,noto uerbum[*intelligitur*] quod licet alias denotet fictionem §.sed si in bello, iuncta gl.suprà de excus.tuto.gl.in l.hęres quandocunque, ff. de acquiren. hæred. Bart.in l.si is,qui pro emptore,oppo.tertia, ad uersic.Quòd si seruus,ff.de usucap.Roma. consi.405.num.2.Corn.consi.51.nu.16. uol. 1.hic tamen denotat ueritatem,prout & alibi sæpe,uidelicet,in l.si tibi homo. §. cum seruus, ff.de leg.j.in l.qui solidum,in prin. ff.de leg.2.in l.clam possidere,§.qui ad nundinas,

ff.de acquiren.possess.in l.communis seruus, eodem titulo.in l.non enim, ff.de noua.quæ iura ad hoc citat Corn.cons.108. col.penult.

30 uol.3.consi.322.num.6.uol.4.† Si enim in tex.nostro uere pactum intercessit inter debitorem,& creditorem de alienando pignore, ut subdit text. [*quia ab initio contractus pactus est*] &c. Quod uerbum,[*est*] denotat ueritatem, iuxta nota.in l.mercis, ff.de uer. sig. patet,ꝗ istud uerbum, intelligitur, hoc loco denotat ueritatem, & sic alienatio uerè ex uoluntate debitoris fieri dicitur: recipit.n. hoc uerbum [*intelligitur*] interpretationem ex uerbo, [*est*] quod subsequitur, ut denotet ueritatem, sicut & uerbum, Est, eam denotat, ut tradit Corn.consil.244.nu.6.uolum. 4.

31 †Imò cum debitor ita pactus sit, quòd liceat creditori alienare, datur intelligi, quòd alienatio subsequens uerè fit ex uoluntate debitoris, quia præcedentia declarant subsequētia,l.si seruus plurium, in fi. cum ibi nota. ff. de legat.1.l.1.C. de liber.præter. cum simil.

32 † In glo.alienare, ibi [*idem in iudice*] habes secundum glo.quòd per sententiam iudicis trāsfertur dominium: de qua materia remissiuè tangit Aret.hic: concordat text.qui pro casu expresso allegatur ad hoc secundum Albe. ibi in l.statuliber à cæteris, §.quintus, in uer.

33 [*dominus fieret,*] ff.de statul.†Et huius conclusionis est ratio, quam Aldobrādinus hic perpendit: nam quod iudex facit contra partē, censetur factum ab ipsa parte, l.si ob causam, C.de euict. Sed si pars condemnata traderet, transferret dominium. Idem ergo in iudice dicendum est, quod argumentum, licet ipse non dicat, fuit Bal.in l. 1. C. communia utr. iud.& refert Ias.in l.ex hoc iure, nume.44. ff. de iustit.& iu.ubi & alia multa iura inducit, & latè hūc articulum tangit, & ibi post eum Claud.Aquens.nu.52.concludit hanc esse cō muniorem opin. Quam etiam latissimè ponit Alexand.in l.Pomponius, §.si iussu, ff. de acquir. poss.& ibi num.10. dicit esse communem, (& secundum eam quoque cōsuluit Paris.consi.42.nu. 22.uol. 1. Berous consil.94.

34 num.5.uol.3.)† Hęc autem conclusio declaratur, ut procedat traditione demum secuta: sola.n.sententia iudicis non operatur trāslationem dominij, sed traditio debet concurrere. Ita uoluit gl. elegans, ubi etiam Aret. noster in d.§.fi. infrà de off. iud. Bart. in dict.l. ex hoc iure,& post eum Castr.num.12.Ias.num.44.Claud.Aquens. num.52.Ale. in consi. 89.col.4.in secundo uolum.Bald.Ang. Sal.& alij in d.l.1.C.communia utr.iud.Dec.in l.tra

35 ditionibus, num.2.C.de pac.†Reperio tamē, quòd Balduinus in d.§.fi. dicebat in iudicio. fam.ercis.& commu. diui.facta adiudicatione, dominium transferri, alia traditione non expectata, quia is, cui facta est adiudicatio, pōt suo iure & autoritate rem tollere,& accipere,

pere,

pere, l.ex parte, ff.de acquir. hære. sed uereor ne bene sentiat per text.in l.hæredes, §.si restator, ff.fami.ercis. ubi in adiudicatione iudex iubet rem tradi, quod opus non esset, si dominium transiret sine alia traditione, & tex.in l.ex parte, loquitur in libertate, & testamento, ubi iura ipso iure transeunt, l.cum hæredes, ff.de acquir.possess. unde a declaratione glossæ, & Doctorum non recedas, sicq; intelligas tex.in d.§.fi.quòd [*statim eius fit*] tra-
36 ditione secuta. † (sicque firmat etiam Bero. consi.62.num.26.uol.3. ubi requirit etiam sententiam fuisse ualidam, secus si nulla, quia nõ transit ex ea dominiũ, & adde Paris. cõsil. 42.num.31.uolum.1.ubi limitat hoc de traditione non esse necessariũ, quando quis con securus fuisset tenutam ex primo decreto.)

37 † Secundo declaratur, ut procedat in sententia condemnatoria lata pro actore, qui uere non erat dominus, licet enim reus restituendo rem, non intendat transferre dominium tamen, quia non tantum dat eam, ut suam, sed ut actoris, & ut pareat sententiæ, merito transfertur dominium propter autoritatem sententiæ, & ex mera dispositione iuris ciuilis, licet alias esset secus, non lata sententia, l. 3.§. subtilius, ff.de cond.ob causam. Secus uerò ubi sententia lata fuit pro actore, qui uerè erat dominus, tunc enim in eum dominium non transfertur: quia natura actionis nõ patitur transferri, sed potius declarari, l.ex diuerso, §.1.ff.de rei uend. Ita declarat Bar. & alij in d.l. ex hoc iure. Are.in d.§.si. Alc.& alij in d.§.si iussu. Soc.Iun.cons.45.nu.2.in 2.uol.

38 † Tertiò declaratur, ut procedat etiam in sententia absolutoria lata pro reo, cum declaratione, quòd sit dominus puta, absoluo reum quia declaro eum esse dominum, tunc enim transfertur in eum dominium: licet uerè actor esset dominus, l.si quis rem, iuncta gl. ff.de exec.rei iud. Secus uero, si absolutoria lata fuerit simpliciter pro reo sine d. declaratione, secundum glo.& ibi ita declarat, & distinguit Bartol.in l.exceptio. ff.exec. rei iud. cuius opinionem tenet Imo.in capit.proposuit, de conc.præb. Roma. Aret.& Alex. in dicto §.si iussu.12. Fulg.& Ias.in dicta l. ex hoc iure, num.45.col.sequen.in ver.4.difficultas.

39 † Et huius secundi membri ratio esse potest, quia reus in dubio præsumitur absolutus ex eo, quia actor nõ probauit, ut tradit Bart.in l.Iulianus, ff.de cond.indeb. & ita hanc rationem annectit Lancel.Dec.in d.l. ex hoc iure.

40 † Et pro hoc secundo membro facit decisio Barto.in l.naturaliter, §.nihil commune, in secunda lectura text.in secunda oppo.nume. 5.quem ibi Imo.Cuman.& Alexand.sequuntur, ff.de acquir.poss. ubi tenet, q per simplicem renũtiationem factam in petitorio per actorem, non transit dominium fundi in reũ penes eum relicti, idem ergo & in casu no-
41 stro dicamus. † Contrarium uero in primo membro tenuit idem Bart. in dicta l. ex hoc iure, uolens, q si feratur sẽtẽtia pro reo hoc modo, quia pronũciatur rem eius esse, à quo petitur, non tamen in eum trãsferatur dominium ea ratione quia reus petit pronuntiari se dominum, non autem dominiũ in se transferri, idem tenuit Paul. de Cast. in dicta l. si quis rem, ff.de excep.rei iud. motus ratione: quia causa non est habilis ad translationem dominij non secuta traditione. Idem tenuit Bar.in l.sed etsi possessori, in princ.ff.de iureiur.& Aret.in dicto §.si iussu, colum.4.ubi etiam allegat Bald. idem tenentem in dicta l.ex hoc iure. Idem postremo loco uoluit Claud.Aquens.ibidem, nu.47. motus in effectu ratione Pauli de Cast. quia non interueniat traditio. Ergo dominium non transfer-
42 tur ex sola sententia. † Nec dici potest, quòd dimissio rei penes reum habeat uim traditionis: quia hoc non est uerum secundum eum per l.si pro fundo, cum ibi not. C.de transf. ubi dimissio rei facta penes aliũ ex causa transactionis, non operatur translationem dominij in eum illius rei, secũdum Bar. & Doc.ibi
43 gl.Bar.& alios in l.1.ff. pro empt. † Mihi tamen longe magis placet præcedens opin. si enim uidemus in actore non domino transferri dominium, ut supra dixi in secũda declaratione, fortius in reo idem dicendum est argumento text.in l.fauorabiliores, ff.de reg. iuris, & l.Arianus, ff.de actio.& obl. ubi procliuiores sumus pro reo, quam contra reum. Ita hác rationem facit Imo.in d.c.proposuit, col.9.quam ego confirmo: uidemus enim, q
44 † legatus extra prouinciam licet excommunicare non possit sine licentia diœcesani, potest tamen excommunicatũ absoluere: Imo in c.nouit.de offi.deleg. sequitur Marsi.in singu.90. Nec obstat fundamentum Castren.& Aquens. quod hic non interuenit traditio, nec dimissio operatur effectum traditionis.

45 † Dico enim, quòd ex quo per sentẽtiam declaratum fuit reum esse dominum, & actor, ut pareat sententiæ, rem apud reum dimittit patet talem dimissionem esse ordinaram ad finem transferendi dominium: ideò talis dimissio operatur traditionis effectum, l.qua ratione, §.interdum, ff.de acquir. rer.dom. §. interdum, supra de rer. diui. declarat Ias. in dicta l.si pro fundo, columna penulti.meri-
46 to trãsfertur dominium. † Nec obstat text.in dicta l.si pro fundo, in fi. quia speciale est in contractu transactionis, ut dimissio facta ex illa causa, non transferat dominium: secus uerò in alijs cõtractibus, ex quacunque alia causa res alij dimittatur, tribuitur enim titulus, & dominium trãsfertur, ita Bal. in c.1. in fine, de contro.inter uas.& alium de bene, refert, & sequitur Alc.& Ias.in d.l.si pro fundo latè Bertr.consi.316.uol.1. & in consil.255. uol.

uolum. ff. nouissimorum cum alijs copiose
deductis per Tiraquellum (qui tamen con-
tradicit) in tracta. suo de utroque retract. §.
47 j. glo. 24. nu. 62. & 67. † ut enim inquit Bald.
in d. l. si pro fundo, post Iacob. Butr. in l. siue
apud acta, C. eo. tit. ibi remissio non respicit
rem, sed litem, & sic solum dimissio fiebat
ibi, ut imponeretur finis controuersiæ, non
48 ut transferretur dominiũ, & ut alibi † Bald.
in l. si inter eos, C. communia utr. iud. dice-
bat, dicta l. si pro fundo, in fine, loquitur, quã
do contractus celebratur super instantia li-
tis, secus si contraheretur super re ipsa, & ali
bi idem Bal. in l. 1. C. de bon. mat. inquit, ꝙ
remittere litem nõ est dare, d. l. si pro fundo.
Sed bene remittere rem, uel actionem quæ
omnia refert, & sequitur Iason in d. l. si pro
49 fundo, col. pen. † Et si dicatur, aduertendum
esse, ꝙ quando iudex pronũriat rem esse pos-
sessoris conuenti, nulla potest fieri prætextu
talis sententiæ executio realis, ut declarat
Bald. in l. cum Papinianus, C. de sent. & inter.
colum. 2. per l. si inter, ff. de exec. rei iud. se-
quitur Alex. in l. 1. §. in operis, ad fin. ff. de o-
per. no. nunc. Cum ergo nulla executio, uel
traditio fieri possit uere, non possumus etiã
fingere illam interuenisse uigore d. dimissio
50 nis, † quia ubi non habet locum ueritas, nõ
potest habere locum fictio. l. qui ad certũ, ff.
loca. declarat Bart. & alij, in l. si is qui pro em
prore, ff. de usucapion. (cum potissime fictio
non inducatur non apparẽte causa propter
quam debeat induci, ut tradit Bartol. consi.
65. Petrus Nicolæ, uersi. 2. uidendum est. Nat
ta consi. 549. num. 3. sicut nec quando æqui-
tas aliud suadet, ut idem Natta ponit consil.
374. num. 3. &) ita fortiter arguit Claud. A-
quens. in dicta l. ex hoc iure, numero 44.
52 † Dico ego, quòd Bald. in dicta l. cum Papin.
loquitur respectu eorum, quæ nullo modo in
iudicio deducta sunt. Exempli gratia, secun-
dum eum, Titius egit rei uendicatione, reus
ꝓbauit de dominio suo, & obtinuit, quia do
minus, utique si qua possessio, puta ciuilis, est
penes actorẽ, quia reus conuentus naturali
ter tantum possidebat, non poterit, inquit
Bald. uigore d. sententiæ reus euincere ciui-
53 lem actoris, quia hoc non est actum. † Idem
est in q. posita per Alexand. in dicto §. in ope
ris, denuntiante nouum opus, & dicente con
tra nuntiatum agentem negatoria, quòd au
diri non debet, quia ædificauit spreta nun-
tiationem, non enim per uiam d. exceptio-
nis consequi potest, ut ædificans teneatur
demoliri. Ratio est quia de demolitione
nil actum est, sed tantum de inhibendo ope-
re, iuxta l. 1. ff. de oper. nou. nuntia. in uer.
[*inhiberetur*.] Sed in quæstione nostra actum
est utrinque de dominio, actore dicente se
dominum, reo hoc negante, & dicente se
dominum, iuxta §. primum, infra de acti.
Ergo sumus extra terminos, Bald. in dicta
l. cum Pap. & Claud. Aquens. male loquitur.
54 † Et quoniam supponunt omnes Bartolum
sibi contrariari in dicta l. ex hoc iure, & in di
cta l. exceptio, quod Alexand. animaduertẽs,
in dicto §. si iussu, num. 14. uisus est quandam
concordiam adhibere, ut opinio Barto. in
dicta l. exceptio. quæ est, ut transferatur do-
minium procedat, quando reus petijt se de-
clarari dominum, sentiens opin. Barto. in di
cta l. ex hoc iure, qui tenet dominium non
transferri, procedere, quando reus nõ petijt
55 se declarari dominum. † ego considerans,
quòd imo Bartol. in dicta l. ex hoc iure, loqui
tur, quando reus hoc petijt, & tamen uolt, do
minium non transferri, & sic concordia Ale
xandri corruit. Cogitaui alio modo Barto-
lum ab hac contrarietate saluare. Dico
enim, quòd Bartol. in dicta l. exceptio, loqui
tur in casu, quo res erat actoris, non autem
rei conuenti. Probatur ex l. si quis rem, ff. de
56 except. rei iudic. quam citat, † secundum
quam eius dictum debet intelligi, iuxta no-
tata per eum in l. non solunt, §. liberationis
uerba, ff. de lib. leg. Paris. consi. 71. num. 12.
uolum. 1. Alexand. consi. 45. nume. 3. uolu. 6.
nam in dicta l. si quis, quidam à non domino
rem emerat. ergo nec res erat facta sua, iuxta
regulam l. traditio, ff. de acquiren. rer. domi.
mox petente domino absolutus fuit, ita, ꝙ
& suam esse pronuntiatum fuit, secundum
glo. ibi, & sic loquitur aperte ille tex. quando
actor erat dominus. Et hoc casu bene Bar. in
dicta l. exceptio. concludit dominium in reũ
transferri: si enim quando fertur condem-
natoria pro actore, quando res erat rei con
uenti, transfertur dominium in actorem, l.
3. §. idemque erit, ff. de rebus eorũ, & supra
diximus in secunda declaratione. tanto ma
gis in reo idem dicendum est, quia fauorabi
liores sunt rei, l. fauorabiliores, ff. de regul.
57 iur. & supra comprobaui. † Barto. uero in di
cta l. ex hoc iure. loquitur, quando res erat
rei conuenti. Ostẽdo ex ratione, quã ponit,
postquã dixit, ꝙ non transfertur dominium
in reũ. ratio est, quæ me monet (inquit ipse,)
quia reus petit pronuntiari se dominũ, non
autem dominiũ in se transferri. Ergo ex istis
uerbis datur intelligi, ꝙ erat dominus, alias
petijsset in se transferri dominiũ, & hoc casu
quando reus est dominus, benè consonũ est,
nõ transferri dominium, quia idẽ est, in acto
re domino, ut non transferatur, quia natura
actionis non patitur trãsferri, sed potius de-
clarari, ut inquit ibidem Bart. & suprà dixi
in secunda declaratione, & ex his habes sal-
uationem ad Bartol. in dictis locis a contra
rietate, & hanc tertiam declarationem pro-
58 cedere in reo nõ domino, alias secus. † Quar
to declaratur supra dicta conclusio, ut proce
dat in sententia diffinitiua, secus uero in in-

terlocutoria, quia per eam non inducitur effectus translationis dominij. Ita Bal. in dicta l. 1. ad fi. C. communia utr. iud. & ibidem Sal. col. 2. in princ. Aret. in dicto §. fi. colum. pen. circa med. Roma. & Alex. in d. §. si iussu. Ias. & Aquens. in dicta l. ex hoc iure, mouentur omnes per l. a diuo Pio, §. si super rebus, uer sic. sed sciendum, ff. de re iudi. ubi si capta sint pignora ex interlocutoria iudicis in executione sententiæ, & compareat tertius, qui dicit rem non esse debitoris, sed suam, Iudex summariè hoc cognito pronunciat rem nō esse debitoris, & sic patet, quòd illa interlocutoria iudicis lata pro actore, non facit præiudicium in iudicio proprietatis, quominus tertius possit comparere, & dicere, quòd illa res est sua (sed ille text. in eo iudicio parū facit; id enim contingit, quia tertio non citato non præiudicat illa sentētia dato, quòd esset diffinitiua. l. de unoquoque, ff. de re iu-

60 di. cum uulgaribus. unde melius) † confirmatur ista declaratio, quia cum per diffinitiuam sentētiā finis imponatur negotio principali, per interlocutoriam uerò emergenti, ut declarat glo. & Ange. in l. qui restitue re, in fi. ff. de rei uendi. tradit Abb. in rubt. ex. de re iud. Alexand. Ias. & Ripa, ff. eodem, impossibile est dicere, quòd per interlocutoriā transferatur dominium, ex quo de illo tractatur in negocio principali tantum, nō autem in emergēti articulo. Cætera uero, si quæ sūt quæ in hac q. dicātur per Doct. in locis supra commemoratis, uideas ibi per eos, quia lo-

61 cus iste non est principalis. † In eadem glo. ibi [*in flumine*] habes ex ea, quòd flumen per alluuionem suam transfert dominium, l. ergo, §. alluuio, ff. de acquir. rer. dom. concordat text. in §. præterea, quod per alluuionem supra de rerum diui. ad quem se remittit hic Are. ubi & Balduinus adfert carmen Lucani de alluuione sic canentis.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis.
Accedunt donante Pado.

62 † (unde text. in l. ergo, §. flumina, ff. de acq. rer. dom. bene dicit, quòd flumina uice cēsitorum funguntur: hoc est, ut inquit glo. iudicum, qui uni auferunt & alij dant dominiū.)

63 † Adeoque transfert dominium, licet Areti. hic non dicat, quòd (acquisitum per alluuionem non potest Princeps alteri uendere, uel concedere, & auferre ei cui quæsitum est de iure gen. nisi ex causa concernente pub. utilitatem, ut tradit Bero. consi. 140. nu. 38. vol. 3.

64 † Quamquam de iure acquirendo per alluuionem futurum secus sentiat & late Bapt. Aymus, in tract. de allu. lib. 1. cap. 10. contra Ruin. consilio 95. uolum. 1. item) licet alias.

65 † quando flumen impetu quodam agrū alicuius occupauit, non applicando illum alicui uicino fundo, sed sibiipsi flumini, quia in eo sibi nouum alueum fecit, ueteri alueo derelicto, si postmodum idem flumen alio impetu facto illum nouum alueū dereliquit. ager ille primò occupatus de æquitate restituitur prio ri domino ex æquitate, l. adeo, §. quòd si toto, in fi. ibi, [*sed uix est*] iuncta glo. ff. de acquir. rer. domi. (Bar. in tract. Tiberiadis, li. 3. de alueo Frācis. Marci q. 11 nu. 19. secundæ partis.) tamen quando non sibiipsi flumen agrum illum applicauit, sed alteri uicino fundo paulatim per alluuionem, licet postmodum alueum mutet, non debet illa terra paulatim applicata uicino fundo, restitui etiam de æquitate priori domino, sed remanet eius cuius fundo accessit, ita utrumque casum determinat Bal. egregie in rub. ff. de rer. diui. in uers. sed pone, quòd impetus fluminis, colu. 8. in meo libro, & ante col. 6. uers. sed nūquid. Sequitur Aret. in dicto §. præterea, quòd per alluuionem, Corn. in consil. 19 1. colum. 3. uolum. 3. Ias. in consil. 126. colum. 3. uolum. 4.

66 † Ampliatur autem ista conclusio, ut procedat, non solum quando decremētum, quod uni fundo contingit, & alteri per alluuionē adijcitur, latenter, ut paulatim contingit, prout uidetur loqui tex. in l. 1. C. de alluui. & Pau. ubi dicit tex. quod [*si paulatim ita auferatur, ut alteri parti accrescat, id alluuionis iure quæritur*] & est glo. in c. ex transmissa, in uer. [*mi-*

67 *nutatim*] de præscript. quæ dicit, † quod alluuio statum prædiorum immutat alij auferendo paulatim, alij dando latenter, idemque uidetur de mente Bal. in d. rub. ff. de rer. diu. col. 5. uersi. nunc de rebus singulorum, ubi dicit, quod alluuio ex una parte per minutissimas particulas addit, & ex alia diminuit, & corrodit, datque exemplum de arena cadente de horologio uitreo, ubi utrumque. s. decrementum ex parte superiori, & incrementum ex parte

68 inferiori fit paulatim. † (Sed & aliud exemplum tradit glo. in §. præterea, Inst. de rer. diui. & Azo. in summa, C. de allu. qui dicunt ex imbecillitate uisus tam subtilia incrementa perpendere quem non posse, ut in cucurbitis, quę quamuis citissime crescāt, non ideo tamen augumentum earum quiquam dicernere ullo modo potest Lynceo licet oculatior, sequitur Bapt. Aymus in tracta. de allu.

69 lib. j. capitu. 3. in prin.) † Sed etiam procedit dicta conclusio, si tale decrementum non fiat paulatim, sed cum impetu fluminis, ita, quod uideri possit, quantum quoquo momento temporis detrahatur; si enim postea paulatim, & latenter alteri fundo addatur, dicitur alluuio propria, & uera, per quam ius & dominium acquiritur illi fundo, cui adijcitur. Ita peregregie determinat Ias. in di-

70 cto consil. 126. colum. j. & 2. uolum. 4. † motus ex diffinitione alluuionis, quæ dicitur esse incrementum latens, dicto §. præterea, l. item si fundi, §. huic uicinus, in uer. [*Latens incrementum*] iuncta gl. ff. de usufr. l. hoc iure.

§. si

§.si aquam.ff.de aqua quo.& æsti.ibi, [*sed si alluuione paulatim accesserit fundo tuo,*] & sic d.iura considerant tantum incrementum fieri debere latenter & paulatim, de decremento uero
71 ne uerbum quidem. † Idemque secundũ Iaſ. patet in cucurbita, per quam glo. in l.adeo.§. prætetea, & ibi Doctores, ff. de acquiren.rer. dom. & Bal.in dicta tubrica, dant exemplum in alluuione, in qua non est dare nisi incremẽtum latens, decrementum uero secus, ibique ulterius hanc opi.confirmat, ut uideri potest idque breuibus explicat ultra Iasonem Balduinus in dicto §. prætetea, in uer. incre-
72 mentum. † Et licet ipse non dicat, dici potest dictã l.ſ timam, C.de allu.& palud. & glossam in dicto capitu.ex transmissa, quæ considerãt in hac alluuione decrementum latens & paulatim, loqui secundum communiter accidentia, & id quod frequentius euenit, ut decrementum, sed non fit per hoc, quominus sit alluuio, si decrementum sit statim, & non paulatim, dummodo incremẽtum sit latens, & paulatim, quia talem casum, ut minus frequentẽ tex. ille non recensuit, (quando enim deciditur aliquis casus tatione frequentioris contingentiæ, non per hoc alius casus extenditur. glo. in clem. in uer. præsidentes. in fi. de re scrip. & post eum Bar. & Imo. Iaſ. in l. 1. num. 33. ff. solu. matrimonio, cum similibus à me supra cumulatis, in prin. de dona. nume. 72.)
73 quod nota. † Secundo ampliatur, ut procedat non solum in fundis, quibus terra adijcitur, quorum directum est dominium possessoris, sed etiam si tantum utile, puta in emphyteuta, uel cui quæsitum est utile dominium mediante longi temporis præscriptione, ut tradit Cum. in consi. 15. col. 1. & 2. uolum. 4. uel in uasallo, cui feudum meris terminis demonstratum est, ut per Caccial. in
74 tracta. de feudis, articu. 5. nu. 22. † Tertio ampliatur procedere, etiam si flumen aquis sub sidentibus, suoque recessu, uicinum fundum ampliarit parte sui alueí derelicta, nam & id alluuionis iure censetur, adeo ut non obstet etiam via publica intermedia, l. Martius, ff. de acquir. rer. dom. & tradit Balduin. in d. §. præ
75 terea, in uerbo, flumen. † Limitatur autem ista conclusio, ut procedat in flumine publico, secus in priuato, torrẽte, fossatis, & id genus, quæ licet labantur per agros uicinorũ, non tamen conferunt ius alluuionis (l. lacus, & ibi not. ff. de acq. rer. do. Bapt. Aymus in tracta. de alluui. lib. 1. c. 3. in fi. & ca. 16. nu. 2. & Cornel. Benincaſ. in tract. eiusdem nominis, prima parte, nu. 13.) ea quidẽ ratione quia eorum alueus est priuatus, quod secus est in flumine. Ita latius declarat Bald. in dicta tubr. ff. de rer. diui. col. 6. uers. sed hic quæritur. sequitur Aret. in d. §. præterea (& clarius Bapt. Aym. in d. c. 16. in fi. dicens, ꝙ cũ flumina priuata nihil a cæteris reb. priuatis differãt ad similitudinẽ ptiuati hominis rediguntur, ideo ius censendi seu adiudicandi nõ habent, quod priuatis non competit.)
76 † Hinc est, ꝙ in lacu, uel uallib. ptiuatis non habet locum ius alluuionis, l. Rutilia Polla, in fi. ff. de contra-empt. l. lacus, ff. de acquir. rer. domi. & ibi not. l. uicinus, §. fi. ff. de aqua. plu. arc. tradit Bartol. in tracta. de alluui. in uer. delatio uerò. Alexand. in consil. 57. nu. 9. uol. 7. Corn. in consil. 287. num. 2. & 9. uolum. 3. (Bero. consi. 140. num. 3. & 12. uolu. 3. Francisc. Marci, Decis. 111. nu. 21. secundæ partis.)
77 † Secundo limitatur non procedere in agris limitatis, vt est casus clarus in l. in agris, ff. de acquir. rer. domin. in quibus alluuio locũ nõ habet, ut ibi dicitur, & tradit Bartol. in tract. Tiberi. in prima par. in §. acquiritur, ubi rationes uarias in hoc cõsiderat. Sequitur Corne. in consil. 322. colum. penul. uolum. 1. & in d. consil. 15. nu. 5. & nu. 13. Balduinus in d. §.
78 præterea, in uerbo, agro. † ea ratione motus quia incrementum fit potius publicũ, & populi Romani, qui agrum dedit captum ab hostibus, assignauitq; ueteranis ueluti certis limitibus præscriptum, retinens sibi tum iurisdictionem, tum ius accessionis, (& cum prædictis etiam concordat Bero. consi. 140. num. 23. uol. 3. Franc. Marci, Decis. 111. num.
79 16. secundæ partis.) † Tertio limitatur, ut non procedat in his, quæ sunt publici iuris, ut est iurisdictio, & publici confiues alicuius territorij, qui non mutantur per alluuionem, nec inde recipiunt diminutionem, uel augmentũ. Ita determinat Bar. in d. §. acquiritur, quem sequitur Bald. in d. rub. de rer. diui. colum. 5. in fi. uersic. sed ulterius quæritur, Cæpol. in tracta. ſerui. ruſt. in titu. de flumi. pri. Corn. in dicto consilio 322. colum. 2. uolum. 1. & late in dicto consilio 287. uolum. 3. post quendam Bal. Ser. Colæ. idem late tenet Iaſ. in consil. 146. in 2. uol. & Dominus meus Riminaldus in consil. 64. ubi uarijs rationi-
80 bus insistit. † & licet Curt. in conſ. 56. teneat contrarium, ponens illud consilium fuisse factum per Collegium Papiense, tamen à prima opin. recedendum non puto, quam & ipse Curt. ibi, colum. 2. fatetur esse commu. & in eadem met causa totum contrarium consuluit Iaſ. in dicto consil. 146. ut uideri potest, (idemque pluribus exornat Francisc. Marci, in dicta Decisi. 111. num. 22. licet dicat, quòd in patria sua de consuetudine Domini territoriorum sequuntur flumina, longe uero plenius de his agris limitatis ponit Bapt. Aymus in tracta. de alluui. libro 1. capitu. 17. ad quem lectores delego, & breuius Benincaſ. in eodem tracta. prima parte, numero 14.) Iura autem, & rationes, quibus hinc, & inde Doctores utuntur, omitto, & ad dicta per eos me remitto, (sicut & ad Baptistam Aymum in dicto tra-

ctã.de allu.lib.2.c.6.ubi latissime ponit hūc
81 articulum.) † In eadem glo. ibi [*idem in imperatore,*] habes ex glos. quòd Imperator trāsfert dominium rei alienę,quam alienat,& sic gl.supponit Imperatorem d. rei non esse dominum, quod suppositum prima fronte ui detur contra tex.in l.fi. C.de quadrien. præs. ibi [*cum omnia Principis esse intelligantur*] & in l.deprecatio,ff.ad l.Rhod.ibi[*ego quidem mūdi dominus.*] Sed saluando glossam, dicas, quòd lex finalis loquitur de rebus fiscalibus, & alijs, , quæ sunt de priuata substantia Imperatoris, inter quas nulla differentia constituenda est, inquit text.[*cum omnia Principis esse intelligātur*] id est, siue sint fiscalia, siue priuata substantia,non autem intellexit de alijs particularibus rebus singulorum hominū. Ita exponit Archid. in ca. per principalem. 9.quæst.ultima, quem refert Alberic. in dicta l.fina.post princip & approbat Bal.ibi co lum.1.licet de prædictis mentionem non faciat,& ante eos Odofred.ibi,Felyn. in c.quæ in ecclesiarum,num.21.de constit. (sed quia non respondent isti ad l. deprecatio, præter quam est alius pulcher text.in l.1. C.de rap. nir.ibi [nostri orbis regiones]ideo pdictis
82 iuribus) † dici potest quòd Imperator est dominus ratione iurisdictionis uniuersalis, & liberæ administrationis,sicut tutor, & curator, l.interdum, §.qui tutelam, ff. de furt. Ita Castrens.in d.l.deprecatio,secus in parti culari,nec eo modo, quo quis est dominus fundi, quia duo insolidum &c.Et hoc est,qđ ante ipsum uoluerunt gl.Cyn.Iacob.Butr.Al ber.Angel. & omnes in dicta l. fina. & nouissime Berous, in cap.2.de rebus eccles.non ali.num.10.& latius in c. quæ in ecclesiarum, num.152.de constitut.Cassaneus in consuet. Burgun.§.4.rubri.4.in textu apres le dict.nu me. 15.ubi dicit, quòd est dominus quo ad protectionem.(& cum prædictis tenet etiam Anto.Gabrielius Romanus in suis conclusionibus,lib.5.titu.de acquir.rer,domi. conclu.3.alios citans ut per eum, qui etiam firmat sequētem declaratione plures allegās.)
83 † Vel dici potest,eum esse dominum, & uere totius mundi, uelut cuiusdam uniuersitatis, prout mundus est uniuersitas quędam, licet singulæ res non sint suæ, unde si alius mundum teneret, ipse posset uendicare. Ita declarat Bartol.in l.2.§.per hanc,per illū tex. ff.de rei uend. quem refert simpliciter Bal. in
84 dicta l.fi.colum l.1. in fi. † Bene ergo ex prædictis glossa ista supposuit Imperatorem nō esse dominum rei, quam alienat, intelligendo eam de dominio particulari, quod ab eo concessum fuit,ut habetur in l. omnes, & in §.fi. supra de usucap. quod nescit Balduinus ibi, an tam iuste, quam secure factum sit. Parum enim iustum uidetur fisci autoritatem temere alijs obesse, & loco priuati hominis, a quo licebat 10.aut 20. annis rem petere obijci fiscum grauiorem aduersarium, aduersus quem non nisi quadriennio liceat
85 agere. † (& licet non dicat Balduinus,hoc præsensit Bal. in proę. decretal. & in dicta l. bene a Zenone.dicens,quòd disp.illius legis habet potius de bouo quā de æquo, & ideo cum ius canonicum sit fundatum in æquitate.Bald.in l.fi.in princ.C. de iure del. merito disp.d.legis uelut iniqua locum nō habet de iure canonico, ut Fab. Aret. & alij dicunt,in §.fi.supra de usuc.sequitur latius Bero.consi. 83.num.5.uol.3.& infra quoque dicetur,nume.119.) Ista tamē conclusio recipit aliquas notabiles declarationes, quas pperfecta in telligentia dictę l.finalis,C.de quad.præsc.in
86 tendo hoc loco referre. † Primo enim d.l. fi. quæ habet,quòd si Imperator uel Augusta, aut fiscus Imperialis donet, uel uendat aliquid alienum,statim transfertur dominium dato quadriennio uero domino contra Imperatorem,Augustam, seu fiscum, procedit tantum in Imperatore,ut loquitur, non aūt in alijs inferioribus a Principe,etiam non re cognoscentibus Imperatorem,ut no. Angel. in repet.l.primæ,C.de fide instr.lib.10.Bal.in c.fi.in fi.de re iud.Mat.Laud.in trac.de prin. in 11.speciali,Iac.de Sancto Georg.in tract. feud.in uer.Princeps,in 40.speciali, Soci. in consi.46.co.6.uolu. 4.Ias.in auth. quas actio nes,nu.6.C.de sacrosan.eccl.& in consi.167. in princ. in secundo uol.Curt.in consi.50.nu 33.Dec.in consil.357.colum.penult.num.7. Clar.Riminaldus meus,in consi. 434. nume. 18.Curt.Iun.in consil. 142.col.fi.& in consil. 185 nu.6.& nouissimè Soc. Iun.in consi. 69.
87 num.56.uol.j.†licet Roman.in consil. 59.in 6.dubio,in domino Fani. & in consi. 319. in fi.in ciuitate,uicem Principis obtinente,Ias. in consi.127.col.8.in secundo uolum.in Duce Sabaudiæ,Curt.Iun.in l.hæres absens, nu. 17.ff.de iudic.in Vicarijs, uel locum tenenti bus generalibus Principis , & Paris.in consi. 1.nu.122.uol.j.in Duce Mediolani contrariū
88 teneant. † quorum sententia a pluribus supra citatis superari uidetur, probaturq; ista prima declaratio ex uerbis dictę l. finalis ibi, [*a sacratissimis Imperatoribus*] & clarius in uer siculo, [*Quæ omnia*] ibi [*siue a nostra clementia, siue a serenissima Augusta coniuge nostra,siue ab his qui postea dignifuerint nomine Imperiali,*]& sic ma nifestę loquitur de Imperatore tantum tunc uiuente,& alijs futuris nominę Imperiali di gnis, quo nomine utique alij Principes non sunt digni, Secundo comprobatur hoc ex ratione ibi propę finem subnexa, ubi talę priuilegium conceditur Imperatori, quia dicit text. [*suo labore, suisque consilijs pro toto orbe terrarum die noctuque laborat.*] quæ ratio utique in alijs principibus non militat.
89 † Et ob hanc cessantem rationem in Franciæ

ciæ rege, licet supremo Psincipe, consuluit
Abb. cons. 3. in 27. q. in secundo nol. dictā l.
fi. non procedere. quem Dec. & Curt. in d. cō-
silijs referunt, & sequuntur, licet sir magnum
uerbum, cum Rex, & Imperator æquiparen-
tur, c. super quibusdam, §. t. de uerb. sign. &
Rex in regno suo sit Impator, ut no. Archid.
2. dist. in c. constitutio. sequitur Bal. in proœ.
90 decretal. col. 3. nu. 15. († Imò uero maiorē
habet potestatem Rex in Regno suo quā Im
perator in suo Imperio, ut inquit, & probat
Andr. de Iser. in c. 1. de uasal. de cre. æta. Cassa
ne. in consue. Burgun. Rub. 8. §. 3. in tex. ab
intestat. nu. 33. cū simil. per Boeri. Decis. 178.
num. 9.) & saltem de consuetudine seruatur
in regno Franciæ secundum Guli. Bene. in re
pet. c. Raynut. de testa. in uersi. & uxorem, nu.
384. in prima par. post Mansuerum, quem re
fert, & hoc tenet Nic. Boer. decis. 8. num. 4. &
Ruin. consi. 31. num. 18. uolum. 5. & Andr. ab
Exea in rub. de coustit. nu. 69. (& in dicto Re
ge Galliæ pro comperto debet admitti stan-
tibus pluribus titulis, & prærogatiuis illi cō
cessis, de quibus tradit Cassane. in consuetu.
Burgun. in proœ. in tex. Du Saniet. empire.
91 † Et quia ut inquit Bal. de probi. alie. per Fe-
der. colu. fi. Rex Franciæ est tamquam stella
matutina in medio nebulæ meridionalis
eminentis, & qui quoad subditos suos est tā
quam quidam corporalis Deus, & lex ani-
mata in Regno suo, ut idem Bal. in l. hoc am
92 plius, C. de fideicomm.) † Tertio confirma
tur ex finalibus uerbis illius text. qui dicit
[*tale priuilegium procedere post Imperiales infulas susceptas*] & sic post coronationem, secundū
plerosque. Non ergo loquitur de alijs princi
pibus, sed de Imperatore tantum, quibus
ponderationibus ad illum tex. utitur Soc. In
ni. in d. cōs. 169. ubi loquitur in Duce Vrbini
& tenet in eo dictā l. fi. non procedere, sed mi
nor est in eo difficultas, cum recognoscat in
superiorem Summum Pontificem. Quæstio
autem nostra loquitur in non recognoscen-
93 tibus superiorem. † Saluari tamen possent
dicta Romani, & cæterorum contraria, de
quibus supra, quando tales inferiores Prin
cipes, aut ciuitates haberent ex concessione
expressa Imperatoris omnia iura regalia, &
fiscalia Imperij, ut noluit Bal. in cōsi. 363. quę
ritur, uol. 3. in nouis, quem uariato nume. ci
tat Berous in d. c. 1. nu. 9. ad fin. & idem Bal.
in consil. 25. num. 6. nol. j. in nouis. Berous in
dicto cap. quæ in ecclesiarum, nume. 158.
94 † (tales enim qui habent iura Imperij sunt
supra ius positiuum, cap. proposuit, de con-
cess. præb. glo. in l. rescripta, C. de precibus
imper. off. glo. Bar. & omnes in l. fi. C. si cōtrà
95 ius. † Et in eis sufficit pro ratione uoluntas,
Innoc. in c. cum ad monasterium, de sta. mo.
Bar. in l. relegati, ff. de pęn. cum similibus per
96 Natt. consi. 367. nu. 8. † Et in summa possent
oīa quæ Imperator in uniuerso orbe. Bart.
in l. hostes, ff. de capti. in l. r. §. de qua re, ff. de
ff. de postul. Natta consil. 501. nume. 28.)
97 † Secundo declaratur dicta l. finalis, ut proce
dat, quando tempore alienationis Impera-
tor rem possidebat, & bona fide, secus si non
possidebat, uel alienam esse sciebat, ita Bart.
in l. fin. C. si contius. Bald. & Angel. in l. 2. C.
de commu. rer. alie. Aret. in §. fi. supra de usu
ca. ubi etiam Faber, Abb. in c. penult. nume.
13. de re iud. gl. notab. in l. j. in uersi. distraha
tur, C. de uendi. re. fis. lib. 10. Abb. in ca. 2. ad
98 fi. de reb. eccle. non ali. † ubi tandem Berous
col. fi. dicit sic in consulendo & iudicando te
nendum. Fely. in capitu. quæ ecclesiarum, in
nu. 27. de constit. ubi inducit d. l. 2. C. de com.
rer. ali. per locum à speciali, ut ibi per eum:
sequitur ibidem Berous, num. 153. Soc. Iu. in
d. cons. 69. col. fin. uolu. 1. & Clar. meus Rimi-
nal. in cons. 103. num. 52. Ias. in cons. 167. col.
1. in 2. uolum. Dec. in dicto consi. 357. nume.
7. Balb. in tract. de præscrip. in 2. parte. 5. par-
tis princi. in 8. quæst. in 3. & 4. limitat. Curt.
Iun. in consi. 242. colum. fi, Gul. Bene. in repe
tit. cap. Raynu. de testam. in uer. & uxorem.
num. 382. in prima parte, Grammati. decis.
65. nume. 32. (idemq; tenet late Bero. consi.
99 56. num. 16. & consi. 83. uol. 3.) † Quæ posses
sio, & bona fides in dubio præsumitur. Bald.
in d. l. 2. Rom. in d. consi. 310. ad fi. Ias. in dicto
consi. 227. col. 8. in 2. uol. Fel. in d. c. quæ in ec
clesiarum, Cur. Iun. in d. l. hæres absens, num.
100 16. † An autem ex parte recipientis pari
modo requiratur bona fides. gl. in l. 2. in uer.
moueri, C. eod. tenuit, quòd sic: quam se-
quitur Fulg. in consi. 20. col. 4. uer. rursum,
quod dici solet, & Soc. Iun. in dicto cōsi. 69.
in fi. ubi plus dicunt, quòd nemo ibi eam im
probat, & idem tenet Gramma. decis. 65. nu.
45. (Bero. in allegato cons. 83. col. 2. uersic.
101 2. iura. uol. 3.) ego † uerò contra sentio, nā
in dicta l. 2. & fina. non curatur de bona fide
accipientis, dummodo causam habeat à fi-
sco, transfertur enim in eum dominium si-
ne inquietudine apud eum mansurum. Ita
dicit in terminis Bald. in dicta l. 2. in fi. & est
de mente Odofredi ibi hæc opinio, dum re-
fert, quòd quidam dixerunt illam legem lo-
qui, quando quis emit à fisco bona fide, po
stea statim transit ad aliam opin. dicēdo, uel
dicatis melius, & sic sentit illam opi. glossæ
nō esse bonam. Confirmo hoc ultra Bald. &
Odofred. nam contra Imperatorem tan-
tum cadit præscriptio quadriennij, non e-
tiam contra recipientem, imò is statim se-
curus est, ut ibi dicitur, & in §. fina. su-
pra de usucap. bona fides ergo tantum re-
quiritur ex parte Imperatoris præscriben-
tis iuxta text. supra de usucap. in princip.
& in l. 1. C. de usucap. trans. non autem ex
parte recipientis, qui nulla indiget præscri-

102 ptione.† Tertiò declaratur d.l.fi. ut procedar interueniente traditione,& nõ ante. Ita
uoluit Bal.in c.secũdo,de noua for.fidel. quẽ
simpliciter refert Corset.in reperto. Abb. super decretali, in uer. dispositio l. bene a Zenone, & Aldobrandinus, suprà titu. j. in §. fi. in apost.tex.& ante eos Ias. in l. traditionibus,col.2.C.de pact. & in l.quotiens, nu. 10. C.de rei nend.Curt.Iun.in d.l.hæres absens, num.18. ea solum ratione motus Bald. quia ubi cum Principe contrahitur, seruatur ius commune. Ego uero ad hoc pondero tex.in dicta l.fin. in uarijs locis.Primo,in princ. ibi [*ne homines qui ex nostro ærario donationis, uel emptionis titulo quicquam accipiunt.*] Secundo, ibi [*sed aduersus emptores,uel donationem accipientes, uel per alios titulos alienationis quicquam detinentes.*] Tertio in uersiculo, [*quæ omnia.*] ibi [*siue res eis per nosmetipsos siue per procuratores, ex epistalmate tamen nostro fuerint assignatæ.*] Quarto ibi [*& nemo audeat eos qui res accipiunt per quemcunque alienationis titulum.*] Quinto, ibi [*& per alios titulos assignasse.*] Sexto in fi.ibi [*res accipientium.*] Septimo ad idem pondero tex.in l.2.C.eod.post princ. ibi [*data fuerint*] in qnibus omnibus locis manifestè patet, sẽper Imperatorem loqui de contractu facto per eum mediãte traditione dum utitur uerbo [*accipere,detinere,assignare,*] quod nota, q̃a neminem uidi ponderantem ad hoc illa iura.
103 † & licet non mediocris soleat esse difficultas, an per donationem,uel alium contractũ Principis transferatur dominium absq; traditione, de quo late Ias.i l.traditionib.col.2. & post eũ Dec.C.de pac.Ias.in l.quotiens,C. de rei uend.in cons.17.uol.1.D.meus Rimin. in consi.213.nu.7.Ruin.consil.208.num. 12. uol.j.Boer.Decis.41.nu.28.& Tiraq. in tract.
104 de nobili.c.37.nu.51.in † hac tamen materia dictæ l.fi.puto indubitanter non transferri, ne duo specialia concurrant. Primum, q̃ non dominus transferat dominium, contra l.traditio, ff.de acquir.rer.domi.Secundũ,q̃ non dominus transferat dominium, contra
105 l.traditionib.C.de pac.† In illa uero difficultate agitur de donatione rei Principis, uel alio contractu super re sua inito, quo casu primum speciale cessat: ideo minor est ibi dubitatio, an dominium transeat sine traditione, quam in hac materia dictæ l. fi. (imo uero quando prædicta non probarent hanc declarationem,ea tamen esset admittenda,vt sic dicta iura minus corrigerent ius commune quam sit possibile,l. præcipimus, in fi. C.
106 de app.cum uulg.) † Quarto declaratur,ut procedat dicta l.fi.quando Imperator nullũ ius habet in re,credit tamen esse suam, ut supra dictum est.Secus autem, quãdo aliquod ius habet in re,licet non plenum, tunc enim illud solum uidetur alienare, non etiam ius tertij, l.si domus, §.fin.ff.de leg.1. Ita declarat Aret.in d.§.fi.supra de usuc.post Ioã.Fab. & ante Aretinum idem tenuit Bal.in cõs.suo 57.illustris Dominus noster, quem refert, & sequitur Soc.in consil.46.nume. 24.in 4.uolum.& est consilium 254.uolum.j. in nouis,
107 (& ista declaratio iustificatur ex uulgata regula, q̃ concessu Principis intelligitur facta sine præiud.tertij,l.2.§.merito, & §. si q̃s a Principe, ff.ne quid in loco pub. Bald.in l ex facto,in prin. & post Ias.& alij, ff.de uulgate Dec.cons.11. num.4.Cro.consi.113.numero 13. inde cum possit uerificari respectu iurium Principis concessio sua non de-
108 bet ad aliena iura porrigi.) † Quinto non procedit d.l.fi. in rebus in quibus non cadit commercium, ut est in libero homine,l.non ideo, C.de lib.causa,& ibi sentit glo.& Salycet.& tenet expresse Ioan.Fab.& Are.in d.§.
109 fi. † Sexto declaratur dicta l.si.ut procedat quando Imperator rem uẽdit iure proprio, secus si iure creditoris, ita uoluit Bal.in l.1. colum.2.C.de hær.uel act.uend.& in secundo proœ.decr.col.3.Corser.& Aldob.in locis supra citatis,in tertia declaratione,Balb.in tracta.præscri.in secunda par. 5.partis principa
110 lis, in 8.q.in 5.limit. † cuius rei ea est ratio: quia primo casu arguitur bona fides, secundo non, imò scientia rei alienæ: quo casu cessat dicta l.fin.ut supra dictum est in secunda declaratione. (item quia cum Princeps uendat iure creditoris uti priuatus id agit sicque contractus remanet destitutus auctoritate Principis,ĩ qua fundatur dispositio d.
111 legis,bene a Zenone.) † Septimo declaratur, ut procedat in rebus profanis seu laicorum per Imperatorem alienatis, secus in rebus ecclesiæ: qnia non transfertur dominiũ, imò recipiens tenetur eas restituere sub excommunicationis uinculo,c.quicũque, 12. q.2.& ibi gl.hoc ponit in terminis. Idem tradit Archid.23.q.fi.c.cum uenduntur.Abb.& Imo.in c.secũdo, de reb.eccl.alie. ubi Berous nu.20.Fel.in d.c.quę in ecclesiarum,in tertia limit.Berous in 5.nu.159. Corset.& Aldobr. in locis supra cõmemoratis,Dec.Neap.361. col.fi.Gul. Bene.in repe.c.Raynut.de test. in uer.uxorem,nu.33.in prima parte. & Rimi.
112 meus egregie in consil.434.num. 22.† (& ista declaratio comprobatur ex eo,quòd leges laicorum generaliter loquentes non extenduntur ad clericos nec ad iura ecclesiastica tum ex defectu potestatis, c.ecclesia,Sanctę Marię,de consti.& c.bene quidem, 96.di
113 stinct.cum ex defectu uoluntatis. † quia intentio statuentium regulatur a poten. ideo generalis dispositio statuti nõ trahitur ad illud, quod in specie fieri non posset, ut per Bart.in l.si quis sub conditione, in fi. ff.de cõdit.insti.& ita tenet Arch. in c.lege.10. disti. Barb.consi. 21.uolu. 3.& Dec.in d.c.ecclesia S.Mariæ,nu.65.unde pari modo d.lex bene a

Zenone, nō debet habere locum quādo Prin
114 ceps rem ecclesiæ alteri concederet.)† Octa
uo, pari modo declararur, ut non procedat in
rebus donatis ecclesiæ per Imperatorem, nō
enim statim fit secura ecclesia, sed requiritur,
ut spatio 30. annorum præscribat, ita gl. in d.
ca. quicunque, tex. & glo. in c. placuit. 16. q. 3.
Imola in d. ca. 2. Roma. in sing. 612. incip. lex
bene a Zenone, Fel. ubi supra, in secunda limi.
& Berous in tertia. Soc. Iun. in d. consi. 69. co
lumna penul. num. 60. Paris. in consi. 27. num.
88. uolum. 1. & Gul. Bene. in loco proxime ci-
115 tato.† Soli tamen Barba. & Berous in d. ca.
secundo, contradicunt, moti ea ratione, quia
d. l. fi. loquitur de rebus ecclesiæ donatis, ut
pater in uersiculo, quia igitur. Vnde sequitur,
quòd ex quo fauet ecclesijs, dicitur approba-
ta esse per ius canonicum, iuxta doctrinam
Host. & Ioan. And. in ca. fi. eo. titu. ubi dixe-
runt, quòd lex Imperialis emanans in fauo-
rem ecclesiæ, censetur approbata per cano-
nes. Licet ergo ecclesia non acceptauerit di-
ctam l. fi. contra se, ut in præcedenti decla-
ratione, potuit tamen eam pro se acceptare,
cum non ad postulationem ecclesiæ emana-
uerit d. lex fi. & ita damnant Sicul. & Berous
116 rationem glo. in d. c. placuit.† Sed tu consi-
dera, quòd isti longè ac late hallucinati sunt:
dicunt enim contra tex. in d. cap. placuit, ubi
uult res ecclesijs donatas ab Imperatoribus
possessas per spatium 30. annorum ab ipsis ec
clesijs, ab eis auferri non posse, cum enim fun
der se in præscriptione 30. annorum, patet,
quòd loquitur in rebus, quæ non erant Impe
ratorum donantium, alioqui statim domi-
nium fuisset trāslatum secuta traditione, iux
ta regulam. §. per traditionem, supra de rer.
diui. & sic ille tex. loquitur in terminis d. le-
gis fi. & tamen non dicit statim ecclesiam esse
securam, & dari quadriennium, contra Impe-
ratorem, sed opus esse ecclesiæ, spatio 30. an-
117 norum.† Nec quicquam ualet intellectus
ad illum tex. Beroi dicentis, quod loquitur
de re, quam Imperator possedit per annos
30. donata ab eo ecclesiæ, quam ipsa postmo-
dum possedit intra annos 30. ut illa dictio [*in
tra*] uerificetur. l. 1. §. si intra. ff. de suc. edi. quia
respondetur non esse uerum illū tex. loqui de
re possessa p annos 30. ab Impatore, sed ab ec
clesia tātū. I. a ꝓbatur ibi, [*siue a diuæ recordatio
nis Imperatoribus, siue ab alijs Dei cultoribus donata,
& ab eis per annos 30. possessa sunt.*] illa enim uer-
ba [*& ab eis*] referenda sunt ad proximiora,
& sic ad illa uerba, [*Dei cultoribus, donata,*] sicq;
respiciunt possessionem ecclesiæ, cui facta est
donatio, non autem Principis donantis, me-
rito expositio sequens Beroi per dictionem,
118 [*intra*] corruit, tantoque minus ualet, quia
ita tex. dicit, [*quæcunque iuxta 30. annorum spa-
tia, ab ecclesia possessa fuisse noscuntur*] id enim uer
bum [*spatia*] relatum ad 30. annos, impedit,
ut de modico tempore possit intelligi. Ex q-
bus apparet manifeste, quòd ecclesia pro se
non recepit dispositionem dictæ l. fi. sicut nec
contra se, ut & bene inquit ibi gl. Nec obstat
decisio Hosti. & Io. And. in d. c. fi. loquuntur
enim in dubio, & alio in contrarium non ap-
parente, secus in casu nostro, ubi constat con
119 trarium, per d. c. placuit.† Nonò declaratur
d. l. fi. ut non procedat de iure canonico, cū
iniquitatem quandam sapiat, ita Ioan. Fab. &
Aret. in d. §. fi. & ante eos glo in d. c. secundo,
de reb. eccl. non alie. & ibidem sequitur Car-
di. Soc. Iun. in d. consi. colum. penul. Paris. cō
silio 27. nume. 88. uolu. 1. Gul. Bene. ubi supra
num. 384. & Aldobran. in d. §. fina. (idem Frā.
Mar. q. 1122. num. 8. 1. par. Bero. in c. qui res.
nume. 9. de reb. eccl. nō alie. ubi restatur, esse
magis communem, & in consi. 183. nume. 6.
uolum. 3. ubi uult ius canonicum seruandum
esse in utroque foro, etiam in quibuscunque
120 terris.) & licet† Abbas in d. c. 2. Fel. in d. c. q.
in ecclesiarū, in quarta limitat. & Balb. in tra-
cta. de præscr. in secunda par. 5. partis prin. in
8. q. in 8. limitatione, intellexerint istud de iu
re canonico quoad præiudicium ecclesiarū
procedere, nō etiam laicorum, imo inter eos
seruabitur d. l. fi. etiam de iure canonico, alias
secundum Fely. aliter intelligendo d. l. fi. non
procederet in terris ecclesiæ, per c. si duobus,
& ibi no. Abb. de app. quod esset multū ener-
121 uare d. l. fi.† tamen mihi longe uerior, sicut
& crebrius recepta, uidetur præcedens Do-
ctorum sententia passim intellecta, & respe-
ctu laicorum. Moueor, quia si ius canonicum
non recepit d. l. finalem casu, quo de commo
do ecclesiæ tractari posset, quod est, ubi eccle
siæ donaretur, uel uenderetur ab Imperato-
re, ut probatur in dicto capitulo, placuit, &
diximus supra in octaua, declaratione, tan-
to minus recepta esse debet eodem iure,
ubi de commodo laicorum agitur, ne ius ca
nonicum laicos uideatur prædilexisse plus
quàm ecclesiam, & sicut quando agitur
de præiudicio ecclesiæ, ius canonicum non
recepit illam legem, ut supra in septima de-
claratione enarraui, ita pariter quando agi-
tur de præiudicio laicorum, quorum res ab
Imperatore alienantur, ut seruetur æquali-
tas, argum. l. ut liberis. C. de colla. cum uulga
ribus, (& contra Fel. de terris ecclesiæ stat de
cisio Beroi, in d. consi. 83. proxime citato.)
122 † Decimo declaratur d. l. fi. ut procedat, dū-
modo constet, quòd Imperator uoluerit uti
plenitudine potestatis. Ita dixit Bal. in proœ.
primo decret. colum. 2. num. 3. uersicu. unde
lex bene, a Zenone, sequitur Dec. in consilio
357. colum. fi. Ias. in d. consi. 167. in prin. in se
cundo uol. Soc. Iun. in d. consi. 69. colum. pen.
in 1. uolum. Balb. in tract. de præs. in 2. par. 5.
partis principalis, in 8. quæst. in 9. limi. & Al-
123 dobran. in d. §. fi.† Nec in dubio præsumi-
tur,

tur, quòd Imperator uoluerit uti plenitudi-
ne ptátis, secundũ Inn. in c. innotuit. in prin.
de elect. cum alijs de quibus in locis prealle
gatis. Cur. Iun. in consi. 185. colum. pen. num.
7. quibus addo insignem meum Riminal. in,
consi. 276. num. 35. (& Decianum respon. 56.
uolumi. 2. † nam plenitudo potestatis nihil
124 aliud est quam derogare iuri communi, &
ordinario, ut per Alex. consi. 30. in fi. uolumi.
125 5. & Barba. cons. 55. uolum. 4. † ubi dicitur,
quòd plenitudo potestatis est plenitudo arbi
trij, nulli legis necessitati supposita, nullique
iuris publici regulis limitata. Idemque tradi
dit Soc. consilio 27. uolumi. 3. sequitur Decia.
126 resp. 41. nume. 20. uolum. 2.) † sed Fel. in d.
c. quę in ecclesiarum. in 5. limit. dicit, quòd
limitatio repugnat dictæ l. fi. indistiucte lo-
quenti. Item, quòd non est necessaria stante
alia, de q a supra per me secundo loco, quòd
requiritur bona fides ex parte Imperatoris
alienantis, quasi dixerit Fel. quòd plenitudo
potestatis arguit scientiam rei alienæ, nõ bo
nam fidem, & cum eo tenet etiam Berous, nu
mero 161. Ego tantum ab ista declaratione
127 seu † limitatione communiter recepta non
discedo, quam etiam tenet Gramma. in d. de-
cisio. 65. num. 79. motus ea ratione, quia illa
lex priuans quempiam iure suo, debet intel-
ligi in casu, in quo consueuit princeps, uideli
cet, quando facit de plenitudine potestatis,
& uult tollere ius alterius, non autem quan-
do simpliciter, quia in dubio non dicitur ei
derogatum per uulgare dictum Inn. in cap.
innotuit, de elec. Nec obstat quod inquit Fel.
nam ex eo tollitur, ne duo specialia concur-
rant: alterum, quod alienæ rei trãsferatur do-
minium; alterum, quòd in dubio princeps di-
catur uti plenitudine potestatis, quæ ambo
repugnãt regulis iuris communis. Quod ue
ro secũdo loco subdit Fely. cessat, si dicamus
consequentiam non ualere, Princeps utitur
plenitudine potestatis, ergo scit rem esse alie
nam, cum tamen esse posit, quòd id nesciat,
& tamen ita uelit uti plenitudine potestatis,
quatenus res esset aliena, licet hoc ignoret.
128 † Vndecimo declaratur d. l. fi. ut procedat,
quando alienatio fuit solemnis ac ualida, pu-
ta, si fit uenditio, quòd subhastationes inter-
uenerint, alias secus, ita Bal. in dicta l. 1. col. 2.
C. de hær. uel acti. uend. dicens, quòd Docto-
res antiqui ita intellexerunt d. l. omnes, & l.
bene a Zenone. Idem Bal. in consi. 295. quæri
tur, an si per officiales, refert, & sequitur Soc.
in dicto consi. 46. in 4. uolu. glo. & Aldobran.
in d. §. fi. supra de usuc. quod quantum sit re-
spectu uenditionis, satis potest tolerari, cum
etiam in rebus proprijs posit cadere subha-
statio; authentica hoc ius porrectum. C. de sa
129 crosanctis ecclesijs. † sed quo ad donatio-
nem, de qua etiam loquitur dicta l. finali, ne
scio uidere quomodo hæc solemnitas pos-
sit cadere, & ita reperio Iacobinum de San-
cto Geor. in tract. feud. in uer. Princeps pede
montium, colum. 5. quem refert, & sequitur
Balbus in tract. suo præscrip. in 2. par. 5. partis
prin. in 8. q. in septima limita. concludere. ꝙ
respectu donationis nemo dixerit subhasta-
tionem requiri. Cum quo Iacobino etiam re
130 sidet Gramma. in d. deci. 65. nume. 35. † (&
bene, quia subhastationes propter uenditio
nes inuentæ sunt, uel quando res minorum,
uel ecclesiæ uenduntur, ut de primis in l. & si
sine. §. 1. & ibi glo. Bar. & alij. ff. de mino. Cor.
consi. 71. uol. 3. cum simil. per Rolan. à Valle,
cons. 33. num. 13. uolum. 1. De secundis in au
then. hoc ius porrectum. C. de sactosan. eccl.
uel quando res debitorum pro satisfaciendo
creditorib. uẽduntur, ut habetur in l. si quos,
C. de rescin. uend. & tradit Menoch. de arbi-
tra. iud. lib. 2. centuria secunda, casu 128. at in
donatione subhastatio non requiritur, & est
131 impertinens.) † Duodecimo declaratur d. l.
fi. ut procedat, quando fiscus, uel Imperator
uenderet rem tanquam simpliciter suam, nõ
adiecto, ex qua causa sit sua, secus, quando uẽ
deret rem tanquam suam ex certa causa, pu-
ta, tanquam hæres & successor in ea re, cũ in
ueritate non esset. Ita concludunt Bal. & Saly.
post Cy. in addi. in d. l. 1. C. de hære. uel act. uẽ.
& sequitur Soc. in d. consi. 46. num. 19. in uol.
4. Gramma. in d. deci. 65. num. 79. (Rode. Sua
rez. alleg. 11. Bero. consi. 83. colum. fi. uol. 3.)
moti per textus, in l. nec ullam. §. item si quis
a fisco. ff. de pet. hær. licet ibi glo. Pet. Bar. &
Ang. dicant illum tex. corrigi per d. l. omnes,
ubi idem tradũt plerique, & Fab. Aret. & Ias.
in d. §. fi. supra de usuca. quod ego non cre-
do, cum quantum fieri potest, correctio legũ
sit uitanda. l. præcipimus. C. de appel. l. 1. C. de
inoffi. do. l. sancimus. C. de testa. cum similib.
132 & tradit Soc. in loco pręallegato. † Decimo
tertio declaratur d. l. fi. ut non procedat, quã-
do actor, & reus haberent causam ab Impera
tore, puta, quia Imperator primo uni rem cõ
cessisset, mox secundo loco alteri: primus. n.
posset secundum molestare, nec ille posset se
tueri beneficio d. l. fi. probo istam declaratio
nem ratione, & lege. Ratio quidem & duplex
133 est in promptu. † Altera, nam si princeps rẽ
uni primo concessit, non potest eam alteri
concedere, etiam motu proprio, nisi dicat, nõ
obstante tali concessione alteri primò facta.
Ita tradit Bar. in l. prædia, C. de loca. præd. ci-
ui. lib. 11. sequitur Alex. in consi. 3. colum. 2.
uolum. 5. repetito in consi. 11. uolumi. 6. ubi
plures alios citando uult primam concessio-
nem Principis præualere secundæ per eum fa
ctæ, quod etiam ponit alios citans Dec. in cõ
silio 432. in prin. in consi 498. num. 19. in cõ-
silio 286. colum. pen. & fi. & in consilio 292.
colum. 2. late Gozad. in consi. 14. nume. 15. &
134 per totum, Cur. Iun. in consi. 142. col. 1. † si
enim

enim Doctores isti uno ore uolunt primam
concessioné ualere,& non secundam, necessa
rio sequitur,quòd ille,qui possidet uirtute se
cundæ concessionis, non habet beneficium
d.l.omnes, & d.l.fi. quia Doctores non dice-
rent secundam esse nullam,& primam esse ua
lidam,si quidem ille,qui possideret uigore se
cundæ concessionis, esset tutus ex dispositio
ne d.legum,imo totum contrarium sequere-
tur,quòd secunda concessio primã absorbe-
135 ret. † Altera uero accedit ratio non minus
elegans, nam si bene consideremus,illæ leges
uoluerunt priuilegiare habentem causam a
Principe propter ipsius Principis dignitaté,
tanquam non uidetur conueniens, quod qs
uelit impugnare factũ Principis,& iõ induxe
runt d. leges, quod quicunque habens cau-
sam a Principe, non debeat posse molestari,
sed debeat haberi regressus contra Principẽ.
hæc enim ratio cessat,quando uterque actor,
scilicet,& reus habẽt causam a Principe, quia
tunc ex utraque parte tractatur de honore
Principis conseruando,ideo tali paritate cõ-
siderãdum est,quis habeat meliora,& potio-
ra iura,lex autem, quę hanc opin.confirmat,
est tex.in dicta l. prædia, ubi clare dicit tex.
quòd si aliqua prędia iure perpetuo fuerint
alicui per Imperatorem concessa, transferri
ad alium perpetuarium ea non oportet,sub-
iungens textus. [*Aperte enim hoc diffinimus edi-
cto,ut a perpetuario nunquam possessio transferatur,
etiam si alteri sponte eam imperator donauerit.*] ec-
ce quam clare tex. concludit primam conces
sionem secundæ præualere, quo fit,ut hoc cõ
tingat,secundum acquisitorem non esse tutũ
ex dispositione d.legum. Ita hanc declaratio
nem ad d.leges,ne mihi laudes aliorum uen-
dicẽ,tradit Cur. Iun. in dicta l.hęres absens,
columna fina. ff. de iudic.subiungens, quòd
ita consuluit in ciuitate Mantuæ,& ita per Se
natores fuit iudicatum, & executio commis-
sa,& ita eius consilium inueni, quod est con-
si. 143. ubi hæc omnia ponit, & ultra eum
nouissime idem tradit Grammat.in dicta de
cis.65.num.43. ubi citat Cur. in d.consi.licet
eum in lectura non uiderit,& ante prædictos
hanc opin. tenet etiam Roma. quem ipsi non
citant,in consi.298. qui pluribus iuribus mo
uetur,ut ibi per eum,(& in addi.ad eum Man
dos.Roma.quẽ uide.)† Reperio tamẽ,quòd
136 Berous in d.cap. quæ in ecclesiarum, num.
156.hanc decisionem intelligit,quando prin
ceps neutri rem uere,uel ficte tradidisset.at si
ultimo rem tradidisset, & non primo,tunc se
cundus esset potior ratione traditionis sibi
137 factæ.l. quoties.C.de rei uend. † Sed ego a
priore sententia Romani,Cur.Iun. & Gram-
ma. non recedo,qui proprie hoc casu loquun
tur.Nec obstat regula legis,quoties,quia fal-
lit in principe,ut late disputat Ias.ibi.& tenet
138 in consi.27.uolum.1.† (ut enim dicit egre-
gie Bal.de pace Constan.in uerbo,possideãt,
non est boni Principis unum altare cooperi-
re, & aliud discooperire, nec priuilegia uni
139 concessa alteri dare.) † Decimoquarto de-
claratur dicta l. fi. ut procedat in maioribus.
Secus uero in minoribus,uel etiam in maio-
ribus, reipublicæ, tamen causa absentibus,
aut in captiuitate detentis in quorum præiu
dicium. d.lex non procedit.Ita glo. in d. §.fi.
supra de usucap.& in l.fina.C.si aduers.fis.per
l.neque.C.de testam.mil. Grammat. in dicta
decisio.65. numero 8.post Laud. quem alle-
gat ibi,in quo casu tu diligentius attende,
nam glos. in dicta l. fina. C. si adu. fisc. & ibi
dem Vber.de Bob. & Alberi.in d.l.neque.te-
nuerunt minori, & similibus non fieri præ-
iudicium, quominus etiam elapso quadrien
nio possint habere regressum contra empto
rem ad rem suam uendicandam, nam se-
cundum eos titulus de quadr.præs.nihil im-
mutauit quo ad res minorum, cum de eis ni
hil dicatur, ita quod hodie emens a fisco rẽ
minoris non plus est securus, quam olim
per edictum diui Marci, quo res minorum
excipiebantur, & sicut poterant tunc rẽ pete
re minores ipsi,ita & hodie:quia quod non
140 mutatur,&c.l.præcipimus,C.de app.†Con
firmatur ista opinio per dictã l.neque,ubi ta
les possunt petere restitutionem in integrũ,
non obstante lapsu quadriennij, quæ resti-
tutio reponit in pristinum statum,l. quod
si minor, §. restitutio, ff. de minorib.(&
prædictis concedi debet ex clausula gene-
rali,si qua mihi iusta causa uidebitur,secun-
dum magis communem opi. de qua per Soc.
consi. 69. uolum.4. Alex.consi. 71. uolum.1
Balb.in tracta. de præscr.in 4.par.prin. q. 29.
Cagno.in l.2.num. 74. & 81.C. de pact. inter
emp.post allegatos per eum, & p alios quos
cumulat Senatus Pedemontanus, decisi. 69.
num. 16.)& ob id rem debent posse cõsequi
141 aduersus acquisitorem. † Altera uero fuit
opinio contraria, & quidem communis, quod
imo emptor, uel qui alias a fisco, aut Impe-
ratore acquisiuit, statim fit securus, nec ullo
modo a minore,uel similibus possit molesta
ri, sed minor, & similes habeant regressum
etiam ultra quadriennium ad pretium rei cõ
tra fiscum,uel Imperatorem. Ita hãc opinio.
tenuit Iacobus Butrig. quẽ refert & sequitur
Bal.in d.l. fi. C. si aduersus fiscum, idẽ Petrus
ibi,Cynus,Salicetus,Castrensis, Odof. & oẽs
142 moti ea ratione, nam tempore, † quo sta-
bat edictum diui Marci, recuperatio rei alie
natæ per fiscum erat temporalis in maiorib.
nam usque ad quinquennium poterant eam
recuperare contra emptorem, dicto §. finali,
supra de usucapi. in minoribus vero erat per
petua, quia etiam ultra quinquẽnium admit
tebantur ad eam recuperandam, dicta l. fi.C.
si aduer.fisc.postea fuit immutatum tale edi
ctum

ctum,& fuit statutum, quod recuperatio rei alienatę non posset fieri, sed ageretur ad æstimationem rei, seu ad eius pretium usque ad quadriennium, contra fiscum, uel Imperatorem, dicta l. omnes, & dicta l. fi. C. de quad. pr. (ergo tam respectu minorum quam maiorũ,
143 † quia leges illæ corrigentes uidentur intelligendæ secundum terminos legis correctæ sicut dici solet de lege interpretante, quæ intelligitur secundum terminos legis interpretatę, l. nihil, & ibi Bar. ff. de coniun. cum emã.
144 libe. & in Auth. de fil. ante dot. instr.) † Confirmatur ista secunda opinio, nam ubi læsio infertur ex immediata dispositione iuris, ita minor comprehenditur sub generali dispositione, sicut quilibet maior, casus est in l. fine
145 hærede. §. Lucius. ff. de admi. tut. † Hinc dixit Bal. in l. non uidetur. C. de in inte. resti. minor. quòd si ex forma statuti consanguineus tenetur facere compromissum, pupillus etiã comprehenditur, nec poterit petere se restitui tanquam læsus, quia ista læsio surgit immediatè a iuris dispositione. refert, & sequitur Aret. in l. possessionem pupillum, colum. 2. in prin. ff. de acquir. posses. Alex. in consi. vlt. num. 6. & per totum uolum. 6. (Bal. Cast. Salyce. Aret. & Alex. in l. fi. C. in quib. caus. in integ. rest. Ang. Cast. & Alexan. in l. si plures ff.
146 de pact. Natta, consi. 541. nu. 17.) † Et per dictũ §. Lucius. cautum habemus pro regula, quòd statutum generaliter loquens, ita comprehendit minores sicut maiores, ut no. Alexand. in consi. 49. colum. 3. nolum. 1. ubi etiã citat Petrum, & Cy. in l. 2. in ult. colu. C. quæ sit lon. consue. Iaco. Butr. in l. de quibus, in fi. ff. de leg. & alios de quibus ibi per eum. Idem que tradit Roma. in consi. 166. colum. 1. in fi. & latius ponit Marsi. in singu. suo 481. ex quibus uidetur concludi posse minores satis cõprehendi sub dicta l. fi. C. de quad. præscr. ut contra emptorem ad rem agere non possint; sed tantum contra fiscum, uel Imperatorem, etiam lapso quadriennio ratione minoris ę-
147 tatis. † Quid dicendum? Credo ego, quòd prior opi. sicut æquior est, ita & sit uerior. Moueor, nam edictum diui Marci distinguebat inter maiores, & minores, ut patet in d. l. fi. C. si aduer. fiscũ. Superuenerunt postmodũ d. l. omnes, & l. bene a Zenone, illud corrigentes, quæ generaliter locutę sunt. Vnde dico, quòd distingui debent per dictam l. fi. si adu. fis. ut talis correctio procedat quo ad præiudicium
148 maiorum, nõ autem minorum. † Hæc enim dicitur extensio passiua, quæ in legibus, & statutis permittitur, ut patet in auth. offeratur. C. de lit. cont. quæ distinguitur per l. sciendũ. ff. qui satis. cog. ut utrobique glo. & Doct. notãt. & probatur in l. 1. §. lex Falcidia. ff. ad leg. Fal. & ibi Bar. & alij, Bar. in l. omnes populi. in 6. q. prin. in uersicu. 4. quæro. ff. de iust. & iu re. Alex. in consi. 20. colum. 3. uolum. 1. Dec. consi. 331. colum. fi. Goza. in consi. 19. colum. 2. num. 7. & Clarissimus meus Riminal. consi. 125. num. 12. & consi. 528. numero 23. Guil. Bened. in rep. sua ca. Raynutius, de testam. in uersi. si absque liberis moreretur 2. num. 34.
149 in secunda parte, cum simi. † (confirmatur: nam lex noua generaliter loquens non intelligitur derogare iuribus antiquis specialiter loquentibus, sed secundum ea limitari debet & distingui gl. in Auth. de hær. ab intesta. in prin. in uer. uocantibus. Bar. in extra. ad reprimendum, in uerbo non obstantibus, cum similibus, per Nattã, consi. 162. nume. 41. ergo per d. l. fi. non intelligitur derogatum edicto diui Marci de minoribus specialiter loquenti, sed secundum illud debet distingui.) debemus ergo dicere, quòd hodie emptor, uel alio modo acquirens a fisco, uel Imperatore statim securus sit a uero domino maiore, secus, quoad minorem, qui poterit etiam lapso quadriennio rem petere, per dictã l. fina. C. si adu.
150 fis. quæ in hoc remanet incorrecta. † & tenẽdo hanc partem non obstant contraria. Nam prima ratio considerata tollitur, intelligendo, quòd immutatio edicti diui Marci nouiter facta quo ad recuperationem rei, dicatur facta respectu maiorum, nõ etiam minorum
151 ex ratione proxime considerata. † Ad secundum uero de l. fine hærede. §. Lucius. ff. de admi. tut. dico illud esse intelligendum, ubi dispositio loquitur simpliciter in rem, secus, si in personam. Ita est de mente Bar. ibi in summario, & ponderat bene Soc. in consi. 124. numero 3. uolu. 3. quòd ultimum est in d. l. om-
152 nes, & fi. † Præterea illa regula per d. §. Lucius, quæ habet statutum generale, etiam minores comprehendere, non procedit in materia odiosa, & iuri communi contraria. Ita not. Roman. in consilio 49. circa primum.
153 † Vbi statutum permittens carcerationem pro debito priuato, non comprehendit minorem, quia talis carceratio est odiosa, & iure communi minor pro debito priuato non potest carcerari, secundum eum ibi pluribus rationibus, & autoritate Ange. in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. sed d. l. omnes, & fi. cõtinent odium quoddam respectu ueri domini, qui ad rem agere non potest. Item corrigunt edictum diui Marci, quod eum admittebat infra quinquennium, ergo minores
154 non debent complecti. † Ex qua solutione infero particulariter ad declarationem decisionis Baldi in dicta l. non uidetur. C. de in in teg. resti. ubi in statuto de compromissis inter consanguineos faciendis, comprehenditur pupillus, & minor. id enim est, quia materia illa est fauorabilis, & tale statutum factũ fuit pro bono pacis, & litium, ut tradit Anch in consi. 187. (sicque tenent Bal. Alex. Corn. Cast. Saly. Ias. Roma. Dec. Iacob. a S. Georg. in l. qui se patris. C. unde lib. & ibi dixi, nume 407.

407.Ioan. Bap. in tract.de arbi.libro 6.cap.j.
Caccialu.in tract.de transact. q.21.& amplis-
sime Blanc.in tract.de compro.q.1.limitan-
do', & declarando, nt per eos.) & ideo com-
prehendit etiam filios naturales tantum, ut
155 per Anc.in d.consi.187.† Parique modo cõ
prehendit filios emancipatos, quia largo mo
do dicuntur agnati, ut tradit Bal. in l. qui se
patris, colum.pen.C.unde lib.quem sequitur
Roma.Cast.& Alex.colum.penu. Dec. nnme.
25.Ias.num.55.Cur.Iun.num. 78.& cæteri re
petenres ibi.Et idem Ias.in l.2.§.1.nume.5.ff.
de in ius uoc.Dec.in l.penn.colum.fina.num.
36.C.de pact.(Cast.consi.69.in anti.Alex.cõ-
silio 59.colnm.2.& 3.uolum.2.D.meus Rimi
naldus, consilio 129.num.20. Brun.in tracta.
Quod stant.Mas.art.12.num.40.Blanc.in tra-
156 cta.de compromiss.in 3.quæst.)† Præterea,
ut dicit Alex.in dicta colum.pen.tale statutũ
non dicirur esse correctorium iuris commu-
157 nis, sed limitatiuum:† non enim omnes co
gir ad compromissum contra ius commune,
quo nemo tenetur compromitrere, ut tradir
Bar.in l.furti.§.qui iussu.ff.de his, qui not.in-
fam.Bal.in l.ex stipulatione.C.de senren.Ale-
xand.in consi.254.colum.4.nume.6. uolum.
6.sed de agnatis tantum disponit.Nil mirum
ergo, si in casu Bal. in dicta l.non uidetur, cõ-
158 prehendit etiam agnatos minores.† Iura
enim limitatina introducta ob aliquam cau-
sam fauorabilem, extẽduntur, ut patet ex no.
per glo.in l.1.in uer.liberos.C.de his, qui an-
te aper.tabu.inducendo, ut per Alexan.in di-
cta colum.pen.& est decisio Bar. quam non ci
tat Alexan.in l.si constante.in 9.q.primæ par.
prin.ff.solu.matrimo.ubi cæteri sequuntur, &
sequitur eam Ias.in auth.non licet, colum. 3.
de lib.præt.& in l.Gallus.in prin. num. 60.ff.
de lib.& posthum.per tex.in capit. cum dile-
ctus, & ibi no.Abb.de confir. uti.uel inut.sed
in casu nostro sumus in materia correctoria,
edictum enim diui Marci disponebat acqui-
rentem a fisco non esse statim securum, lex au
tem, omnes, & fina.uolunt imo eum esse sta-
tim securum, & sic corrigunt, non limitant,
merito non debent minorem comprehende
159 re.† Decimoquinto, & ultimo declaratur d.
l.fina.ut non procedat in præiudicium dotis.
Ita singulariter uoluit Bald. in consilio 323.
quemadmodum Imperator, quod multum
commendat Ias. & dicit alibi non legisse in l.
1.in 3.notab.ff.solu.matrimo. Idem tenet So
cin.in consilio 46.nume. 25.uolum.4.Balb.
in dicto tracta.præscri. in 2.par. quintæ par.
prin.in 8.quæst.in ultima limitatione. Negu.
in tract.de pigno. in 8. parte, in primo men.
nume.23.& nouissimè Andreas Tiraquel. in
tracta.suo de retractu.§. 1.glo. 14. nume.91.
in fi. unde siue Imperator uendat, aut donet
rem dotalem alicuius uxoris, siue rem mari-
ti obligatam uxori suæ pro dote, tanquam
suam, dicendum est uxori non præiudicari.
nec acquirentẽ statim esse securum, imo uxo-
ri aduersus talem acquirentem dari recur-
sum, non obstante dicta l.omnes, & dicta l.fi-
160 na.† solus Cur.Iun.in dicta l.si res absens,
nume.18.ff. de iud. damnat hanc declaratio-
nem, quia secundum eum tenentes eam, mo-
uẽtur per unam regulam, quam putat ipse er-
roneam fore, uidelicet, quòd lex generaliter
loquens non habet locum in causa dotis, per
tex.in l.fina.in prin.& ibi Sal. C.de iure dot.
hæc enim regula sibi non placet: ut enim in-
quit, dos habet multa priuilegia specialia,
quæ Doctores enumerant in l.1.ff.solu.matri
monio, in quibus enumerãdis non esset opus
elaborare ipsis Doctoribus, si uerum esset, quod
causa dotis esset exempta ab omnibus regu-
161 lis, seu legibus generaliter loquentibus, † &
ad tex.in dicta l.fi.iuncto, Saly.ibi respondet,
quòd ibi dicebatur dotem non requirere in-
sinuationem, unde infert Saly. ad statuta re-
quirentia, quòd instrumenta registrentur, ut
non habeant locum in causa dotis, ea ratio-
ne, quæ Salycetum mouit, quia erat speciali-
ter decisum in causa dotis insinuationem nõ
requiri, & per consequens dicendum erat pa
ri modo non requiri dictam registrationem,
quæ est similis insinuationi, & sic, quia dos erat
specialiter priuilegiata in simili casu, de quo
dicta statuta loquebãtur, quod non est in ma-
teria dictæ l.omnes, & dictę l.fi.C.de quad.pre
162 scrip.† Sed tu considera, quòd alta satis est
quæstio, an lex, uel statutũ generaliter loquẽs
comprehẽdat casum dotis, de qua per Iason.
in dicta l.1.in 3.nota. ff.solu. matrimonio, &
alios in uarijs locis supra per me cumulatis
hoc eodem titulo, in prin. numero 357. qui-
bus tantum addo Andream Tiraquel.in loco
præallegato, nume.92. & sequen.ubi late insi-
163 stit.† Et ut late ponit Negus.in tract.de pi-
gnor.in loco supra citato, communis opi. se-
cundum eum, quæ habet non comprehendi
casum dotis, procedit etiam in casu, in quo
dos non sit specialiter priuilegiata, ut ibi per
eum latissime, quo stante procedit ista decla-
ratio, posito, quòd dos in hac materia dictę
legis, bene a Zenone, non esset specialiter pri
164 uilegiata.† Quicquid tamen sit, quia an illa
sit communis opi. facile constat ex quotis p
me adductis, sub d. numero 357. ubi contra
Negus. inclino, dico in casu nostro, uidelicet
in materia d.l.omnes, & fina. causam dotis es-
se specialiter priuilegiatam, primo, ut consi-
derat eleganter Ripa in d.l.1.ff.solu.matrimo
nio, numero 15.dicens ideo l.illam non habe
re locum in præiudicium dotis, quia expres-
se cautum erat, quòd fiscus non utatur priui
legio suo contra dotem ut not.glo.in l.2.C.
de priui.fi.& sic quia dos erat priuilegiata cõ
tra fiscum in casu de quo d.l.omnes, & fi.Lo-
165 quitur † secundo, & quidem melius, dos n.

alienari.

alienari non potest, & in hoc est specialiter
priuilegiata, ut late supra uidimus in princi.
huius tituli. Idemque est in bonis mariti pro
dote uxori hypothecatis expresse, uel tacite,
iuxta materiam.l.si C.qui poti.in pigno.hab.
& in §.fuerat.infra de acti. non enim ualida
est eorum alienatio, quod inde patet, cum ad
ea soluto matrimonio, & quandoque etiam
constante uiro inope, mulieri detur regres-
sus.l.ubi adhuc.C.de iu. dot. quod non esset,
si ualida esset eorum alienatio facta per ma-
ritum. Cum ergo d.l.omnes, & fina.inducant
alienationem ab Imperatore factam de bo-
nis alienis, ut suis esse ualidam, statimque re-
cipientes ab eo securos reddi, dicendum est:
d.ll.non comprehendere causam dotis, quæ
in tali materia alienationis reperitur specia
166 liter priuilegiata, ut alienari non possit, † si-
cut & in casu Sal.in d.l.fi.illa statuta de instru
mentis registrandis non comprehendunt do-
talia, seu dotem, quæ non requirit de iure in-
sinuationem, quæ nihil aliud est, quam regi-
stratio, & descriptio coram iudice, ut not. Bal-
dus, & alij, in l.illud.C.de sacrosan.eccl.& dixi
supra de dona.in §.1.num. 152.& ob id regi-
stratio uere dici potest. imo tex.in l.sancimus.
C.de diuer. resc.de hac registratione loquens,
utitur uerbo, [*insinuentur*] unde apparet insi-
nuationem, & registrationem esse unum, &
idem; (quod etiam confirmatur. nam Anto.
Canar.qui facit tract.de insinua.q.1.dicit, q
registratio requirit scripturam signũ, quod
registratio, & insinuatio sunt sinonima,) & sic
Cur. omni respectu male loquitur, & ex his
sunt absolutæ omnes istæ declarationes addi
ctam l.omnes, & fina. quas menti teneas, non
enim ita alibi simul omnes appositas repe-
167 ries. † In eadem glo. ibi [*idem in prælatis*] ha-
bes ex glo. quod licet prælatus non sit domi-
nus rerum ecclesiæ, sed administrator tãtum,
ut tradit Innocen.in c.cum super.de cau. pos
ses.& pro. Abbas in ca.litera, colum.3.nume.
4.de dila.& probatur in cap. fine exceptione,
12.q.2.in uer. [*non tanquam proprijs.*] potest ta-
men eas alienare, & dominium transferre, ut
est text.in authen.hoc ius porrectum. C. de sa
crosanctis eccle. registrata in ca.37.§.hoc ius.
10.q.2.quod sane procedit secundum Are.in
casibus ibi permissis, & solemnitate ibidem
requisita, de quo etiam in c.nulli, de reb.eccl.
non alien.& in clemen.1.eo.tit.per Soc. in cõ
silio 15.& in consi. 29.uolum.1. quæ utpote
extranea & magis ad canonistas pertinentia
268 prætermitto. † Id tantum dicam, quod so-
lemnitates aliás requisitæ cessant, nec neces-
sariæ sunt in alienationibus rerum relictarũ
fratribus mendicantibus, ut tradit Bal.in au-
thẽ.si qua mulier, colum.4. C. de sacrosanctis
eccle. sequitur Fely.in c. in præsentia, colum.
26.nume.51. de proba. Marsi. in singul. 73.
ubi etiam citat Bal.in c. cum causa. circa finẽ,
de re iud. qui mouet quæstionem, sed non de
169 cidit, meo iudicio. † Item & secundo ca-
su dicendum esset in ecclesia grauata fundũ
alienare per fideicommissum, in qua aliena-
tione non essent necessariæ dictæ solemnita-
tes. Ita Lapus allegatione 26. Fely. & Marsi. in
170 locis supra commemoratis. † Tertio idẽ exi
stimo in re uilissima, ut terrula, uel uineola
modici pretij, tunc enim solus episcopus sine
consensu cleri illam potest alienare, solenni-
tate non seruata, tex.est in c.terrulas, 12. q.2.
ponit Ang.in Auth. de alienatione, & emphy
171 teusi.in §.hoc etiam, ad finem, † (idem de
mobilibus, quæ prælatus ex causa remunera
tionis potest alienare, Bart. & Cast.in l. iube-
mus, ad l.i.in fi.prin. C.de sacrosan. eccl. Abb.
in c.cæterum, de dona. Ias.in l.ex hoc iure, uo
lum. 13. in 8. effectu. ff. de iust. & iure, cum alijs
per Cephal.consi.39.num. 31.& abunde De-
cia.respon.27. num.15.uolum.3.) quę utpo-
172 te singularia teneniendi. † In ead. ibi [*idem in
tutoribus,*] uult glo. quod tutores, qui loco do
minorum habentur, licet uere non sint domi-
ni rerum pupilli, eas possint alienare, per l.in-
terdum, §.qui tutelam. ff.de furtis. cõcordat
l.iusiurandum, quod ex conuentione, §. pri-
mo. ff. de iureiurando. l.non omni, C. de admi
nistratione tutorum, cum similibus, quod de
plano procedit in his, quæ seruando seruari
non possunt, quales sunt uestes tritæ, & ani-
malia superuacua. l.lex, quæ tutores, in fi. C.
de administratione tutorum. parique modo
actiones competentes ad huiusmodi res ce-
dere possunt, ut declarat Alexan.in l.restitu-
173 ta.§.pupillus, numero 3. ff.ad Treb. † Hinc
etiam molendina possunt alienari, cum sint
in continuo periculo, & æquiparentur rebus,
quæ seruando seruari non possunt, ut tradit
Ang.in l.non solum. ff. de petitione hæredita
tis, sequitur Rube.in consilio 138. colu. 1. in
174 fine. † (Ripa in l.quominus, numero 126. ff.
de flumi. nisi solo cohæreant, ut per eum. An-
gelus enim & Rube. loquuntur de molendi-
no in flumine posito, hinc illud uulgare pro
ditum est, Chi hà molino in Pò, casa in gole-
na, & puttana mena, non uscisse mai d'impac
175 cio, ne di pena. † In cæteris uerò imminen-
te ære alieno, cui aliunde satisfieri non pos-
sit, & interueniente decreto iudicis, si res est
immobilis, secundum Aret.l.hic, imo uero et
si est mobilis, pretiosa tamen, uel quæ seruari
potest, ut probatur in dicta l.lex quæ tutores
post princ. ibi, [*ut hec omnia,*] de quibus requi
sitis plenius ponit Corne.in consilio 92.& in
consilio 185.uolum.4. Rubeus plures citans
in consilio 138.in princip. Socin. Iun.in con
silio 148.numero 32.uolum.1. Decis. Neapo.
249. (& ante prædictos Speculator, in titu.de
emp. & uend.§. nunc dicendum, columna 2.
uer.hęc quoque. Alex.consi.53.uolum.3. Ro-
ma. consilio 403.num.12. Paris.consi.98.uol.

1.consi.

lum.j.consl.85.num.17.& 18.uolum.3. Plot.
in l.si quando,nu.198. C. unde ui. Rolandus
a Valle,consi,33.uolum.j.Menoch.in tracta.
recuper.possess.remedio 15.num. 146.& ad
numerum 12.dicit Aret.hic colligi ex l.ma-
gis puto,§.ne passim.cum sequen.ff. de reb.
176 eo.) † Proceditque ista conclusio non mo-
do,si tutor uellet alienare, sed etiam,si aliciti
locare uellet pro uno,uel duobus annis,cum
hoc, ut teneatur eidem,uel successorib. suis
pro eadem pensione locare. Id enim facere
non potest, cum hæc sit quædam species alie
nationis, & ideo istud pactum reijcitur. Ita
dixit Ange.per illum tex.in §.neque illud.in
Authen.de non alie.sequitur Alexand.in con
177 sil,164.col.j.in secundo uolum. † In eadem
ibi [*idem in procuratore*] conclu.it glo.q pro-
curator cum libera administratione potest
alienare,§.nihil.interest.supra de rerum diui
sio,licet non sit dominus, ut probatur, licet
glo.non dicat in l.j ff. de procurator. in eius
178 diffinitione.) † Quæ conclusio procedit in
alienatione ex causa onerosa, vt est uenditio,
secus si ex causa lucratiua,ut est donatio, l.fi-
liusfamil.in princip. ff.de donatio. quam ci-
tat hic Aretin.cõcordat text.in l.1.ff.quæ res
pig.oblig.ibi, [*sicut nec eis donare conceditur.*]
Ad idem tex.in l.sicut,§.an pacisci, ff.quibus
mod.pign.ibi [*an quemadmodum donare non pos-
sunt.*] & in l.contra iuris, §.fin, ff. de pact. ibi
[*donandi ius eum non habere*] & in notabili casu
hanc conclusionem firmat Anch, in consilio
32.Alexand.consi.22.num. 14.uolum.j.De-
cius cons.402.nume.9.(Bald.& Alexand.in
l.si procurator, C. de procur.Natta consilio
25.nume.4.Bero.consil.174.nume.13.uolu
mi.1. Francis. Marci. Decisi. 905.numero.
179 3.secundæ par.) † Ratio autem huius rei
duplex esse potest. Altera quidem,quia do-
nare est perdere, ut dicitur in dicta l. filius-
famil. Altera uero, quia donatio est extra
administrationem nec ad eam pertinet.l.fi.
& ibi not.Bald.ff. de cur.fur. quas rationes
ponit Roman.in dicta l.filiusfamil. in princ.
180 † Ex iusta tamen causa motus potest dona-
re secundum Aret.per tex. in dicta l. filiusfa.
181 in uersicu.quid ergo.† & iusta causa dici-
tur,secundum Roman.ibi,colu.1, remitten-
do usuras,fauore animæ,iuxta glo. in l. præ-
ses, C.de transactio.sequitur Salicetus,& cla
rissimus meus patruus magnus Riminaldus
182 in l.pactum curatoris,C.de pactis. † Secun
do, remittendo partem debiti pauperi, qui
totum soluere non potest, l. 1.& ibi colligit
183 Ang.C.de annonis & tributis,lib.10.† Qđ
mihi satis non placet, nam bene exactio pro
pter paupertatem impediri uidetur, l.illici-
tas, §.finali, ff.de officio præs. Sed remissio
debiti non uidetur fieri posse, quia illa exa-
ctio, quæ propter paupertatem impeditur,
uidetur temporalis, cum præsumatur quis
acquirere in futurum, l. finali, C. arbitrium
tut.l.cum §.deficientium, ff. de muneribus,
& honoribus. quæ ratio cessat in remissione,
& ita reperio Decium declarantem in dicta
l.pactum curatoris, in tertia limitatione.
184 † Tertio dicitur iusta causa, remittendo de
bitum non liquidum,secundum Roma. in di
cta l.filiusfam.per gl.notab.in l. contra iuris
§.fina.quam ibi not.Angel.ff.de pact. & Ale-
xand.in dicta l.pactum curatoris.sequitur ea
ratione motus,quia ex quo debitum non po
test liquidari deficientibus probationibus,
dicta remissio non uidetur præiudicium af-
ferre,per regulam l.qui accusare, C.de eden
do.Idemque sequitur D. Antonius de Ale-
xandria,& Dec.in dicta l.pactum curatoris.
185 † ubi etiam Iason confirmat,quãdo de præ
senti non poterat probari, nec in futurum
suberat uerisimilis spes. Idéque tradit Abb.
in consi.39.duo sunt,dicens esse commu. se-
quitur Decius in consil. 297. colum. fina.
186 † Contrarium tamen tenuit Raph.Fulgos.
in dicto §.finali, quia in futurũ possent pro-
bationes emergere iuxta l.sub prætextu, C.
de transact.Idemque tenent Bald. & Salicet.
in l.1.C.de pact.quatenus permittunt talem
remissionem pro parte fieri, non in totum.
Idem tenet Alexand.in consil. 22, colum. 3.
uolum.j.Imola, in l.ex duobus,colum.10.ff.
de duobus reis, & post eum Aret.colum.12.
187 † motus ea ratione,quia reus forte stimu-
lante conscientia soluet, uel introductus
cum iuramento in iudicio confitebitur id,
quod probari non potest, iuxta capitu. pri-
mum,de confe. in 6.Idem quoque tenet Lã-
cel.& Claud. Aquens.in dicta l.pactum cura-
toris, ubi etiam Curt.in addi.ad Alexand. &
Iason, in dicto §. finali, ita quòd forte hæc
uidetur esse magis communis opinio, licet
Abbas, & Decius in consilijs supra relatis
188 contrarium adfirment. † Et hanc opi-
nio.ego confirmo, quia reus etiam actore
nihil probante tenetur iurare, uel iuramen-
tum referre, alias habetur pro confesso, &
est in manifesta turpitudine, l.manifestæ, ff.
de iureiurand. quam sic ibi Bald, in lectura
antiqua, Castren. Alexand. & Iason, intelli-
gunt, Alberic.post Iacob.de Are. in l.bonæ
fidei, col. pen.C.eod.Aret.in capi.secundo,
de probat.Ias.in repetit.l. admonendi, ff.de
iureiuran.nu.71. & sequen.in fine, Ripa ibi.
num.65.& Marcus Mant.nu. 144. qui atte-
stantur esse commu. & in practica seruari.
189 † Et saltem procedit, quando actor ab
initio uiam iuramenti, non probationis
elegit, licet forte secus, si onus probandi
prius assumpsisset, in quo deficiens, ad iu-
ramentum uellet conuolare, ut sic distin-
guit Dec. in dicto capitulo secundo, co-
lumns 3. & Ripa de ipso mentionem non
faciens in dicto numero 65.& ante utrun-

utrumque fuit de mente Cardi. in capitu.si.
de iureiuran.colum. 2, dum dicit, ꝙ si actor
ante factas probationes iuramentum dese-
rat, reus cogitur iurare, uel referre. Sentit er
go secus esse, quando prius elegit uiam pro-
bationum, ex quibus infero ad casum nostrũ
quòd cum iste procurator deficiẽte uia pro-
bationum possit deferre iuramentũ reum,
190 † (prout potest, nam procurator habens
speciale mandatum ad iurandum potest, ut
ponit Franc. Marc. q. 687. secundæ partis,
& illi procurator cum libera æquiparatur, ut
idem ponit q.693.& latius probat Anch.Iu-
nior Regiensis uti mihi frater honorandus,
q.3.circa finem, libro 2.demumque Bero. cõ
sil. 25.nu.12.uolum.3.) & ille reus teneatur
iurare, uel referre, utique non est dicendum,
ꝙ possit debitum remittere, licet dubium, &
intricatum, quia magis absolute præiudicat
domino, quam deferendo iuramẽtum. Reus
enim timore iuramenti aut uerum iurabit,
debitum confitendo: nec est præsumptio,
quod iuret falsum, l.merito, ff. pro soc. Aut
si non iurabit, actor sibi relato iuramento
iurabit, & obtinebit, & ex his tollitur funda
mentum Alex.& Ias.in d.l.pactum curatoris,
quia imò fit pręiudicium domino, & spes est
uerisimilis probandi creditum, uel per iura-
mentum rei, uel eo non iurante, per iuramen-
191 tum actoris. † Alio quoque casu crederem
talem procuratorem donarę posse, quando
esset ꝓcurator Regis, uel alterius clarissimæ
& illustriss.personæ, quarum propriũ est do-
nare, in tutore, & curatore talium personarũ
determinant Innoc.& Ioan.And.in c.grandi
de supplen.negli.præla.Sequitur Roma. in d.
l.filiusfam.col. 1.per text.ibi, in uersicu non-
nunquam, tenet Alex. Ias. & D. meus Rimin.
in dicta l.pactum curatoris, & fuit de mente
Angeli in l.procurator, cum libera, ff.de pro
192 cur. † Idem existimo dicendum esse, si sciẽ
te, uel patiente domino procurator donet,
ut pulchre ponit meus Riminal. in dicta l. pa
ctum curatoris, motus ex notatis per Inno-
cen.& Docto.in c.cum olim Abbas, de offic.
deleg. & in c. ex parte decani. de rescrip.quẽ
sequitur Roma.in consi.170.in prin. Archid.
& Ioan.Andr.in c.qui ad agendum, de proc.
in 6.Card.Flo.in c.cum olim, el primo, de of-
fic.delega.Pau.de Cast.in l. sæpe, ff.de re iud.
193 & in l.Caius, ff.de pig.act. † ubi uult Innoc.
& sequaces, quòd si dominus sciuit suã cau-
sam agi a falso procuratore, sibi præiudicat,
si non cõtradicat, & sibi imputet. Nam ex uo
lũtate sua creditur agere, cum potuerit pro-
hibere, & non prohibuit, (sequitur Alexan.
alios citans, consil. 84. in princip. uolum.5.
idemque tradit Fel. in capi. fraternitatis, de
testi.in capitu. 1.ut li. non contes. & in capi.
cum olim, primo.colum.3.de off.deleg. Rui.
consi.35.num.19.uolum.1.Ceph.consi. 271.
numẽ. 112.) Sic ergo dicamus in quæstione
nostra, quòd uidetur ex uoluntate sua dona
194 re. † & licet passus Innocentij sit dubius, ut
inquit Riminal.in dicta l.pactum curatoris,
& super eo latissime insistat Ale.in l.sæpe, nu.
87.per 5.colum.tamen sine scrupulo proce-
dit opinio sua, quando procurator habebat
aliquale mandatum, licet non esset plenum,
& sufficiens. Dominus enim sciens ipsum ex
cedere mandatum, & eius fines, si patitur, ui-
detur consentire, d.c.cum olim, & c. si.de iu-
reiuran. in 6. & ita declarat Alexand. in d. l.
sæpe, num.87.sequitur Ruin.cons.59.num.8.
195 uolum.5. † Vltimò quoque casu procura-
tor ad donandum admittetur, si ob remune-
rationem faciat, cum hæc proprie non sit do
natio, iuxta not.in l. Aquilius, ff. de don. Si-
quidem etiam prælatis hoc conceditur, iux-
ta not.per Docto.in l.iubemus, C.de sacro-
196 san.eccl. † Idemque, si donatio fieret ob vti
litatem domini, ut hæc post Sal.cõmemorat
Riminal.meus egregie in dicta l.pactum cu-
197 ratoris, quæ omnia teneas menti. † Subdit
autem Aret.hic, quòd si concedatur alicui, ꝙ
donare possit, intelligitur talis concessio de
donatione inter uiuos, non autem ex causa
mortis, ut est casus in dicta l.filiusfa.in uers.
sed enim, ff.de donatio.& ibi omnes tradũt,
contra quam conclusionem quædã obstant.
Primò text.in l.alienatum, §.donationis, ff.
de uerb.signifi.ubi donationis uerbum, om-
nem donationem comprehẽdit siue mortis
causa, siue non. Secũdò regula, cui licet, de re
gulis iur.in 6.ubi cui plus licet, itẽ & minus.
plus autem est donatio inter uiuos, quia nul
lo casu reuocatur, quàm causa mor.quę reuo
catur tribus ex causis, vt supra de donatio.in
198 princ. † Tertio accedit ratio, nã sicut dona-
re prohibitus intelligitur etiam de donatio
ne causa mortis, dicta l. filiusfam.in uers.pa
ri autem ratione, & in l. 1.ff.de tut.& rat. Er-
go econtra, concessio de donando debet in
telligi etiam de donatione causa mortis.
199 † Quarto concurrit, nam contra eum, qui
legem apertius dicere potuit, fit interpreta-
tio, l.ueteribus, ff.de pactis, c.contra eum, de
regulis iuris, in 6.Corn. consilio 188. nume.
5.uolumine j.Paris.consilio quinquagesimo
secundo, numero 10.uolumine primo. sed
quando quis concedit facultatem donan-
di, potest exprimere inter uiuos, & sic aper
tius dicere, ergo contra eum fieri debet in-
terpretatio, ut etiam de donatione causa
mortis intellexisse dicatur, ex quibus hæc
Aretini conclusio dubitabilis uidetur.
200 † Non recedendo tamen ab eius opinio.
quæ & communis est, ut per Roman. in
dicta l. filiusfami. sola difficultas in tollen-
201 dis contrarijs tantum residet. † Vnde ad
primum respondent Bartol. Angel. & Ca-
stren. in dicta l. filiusfamilias, quòd ibi uer
bum,

bum, [*donationis*] erat in genere sumptum.
Nil mirum, si omnem donationem comprehendit, secus in dicta l. filius fam. & licet Imo.
ibidem, & Alciat. in dicto §. donationis, dixerint hoc restringere illum text. nosque du
bios reddere, quando in specie, uel in genere hæc dictio sumenda sit: mihi tamen talis solutio uerissima uidetur, textus enim in
quit [*donationis uerbum simpliciter loquẽdo*] hoc
est intelligendo illud in se, genus est continens in se omnem speciem donationis, sed
distinguẽdo uerbum donationis, quo ad mẽ
tem, & effectũ, intelligitur de simplici, & ab
202 soluta donatione inter uiuos. † Ita reperio, quòd Albericus declarat in dicta l. filius
famil. Cuius intentio fuit dicere, donationis uerbum sumitur, ut genus in dicto §. donationis, prout sumitur etiam uerbum, obliga
tio, & actio in genere, ut omnem obligationem, & actionem comprehendant, infra de
obligatio. & actio. in prin. ut ibi gl. & Doct.
notant. considerantur enim in abstracto & hęc
omnia a lege, non autem prout ad dispositio
203 nem & actum rediguntur. † secus autem est
in dicta l. filiusfa. ibi enim uerbum donationis, ad dispositionem refertur, uidelicet, ꝙ
quis possit donare, merito intelligitur de in
ter uiuos donatione, et pura. & ueriori dona
tione. Et ita declarando reddimur certi, quã
do in specie uel in genere sumatur hoc uerbum donationis, contra Imo. & Alcia. nam
ubi in abstracto & per se ponitur, & a lege cõ
sideratur, sumitur ut genus, secus ubi ad dispositionem, & ad actum refertur, quòd no
204 ta, quia est uera solutio. † (ratioque differẽ
tiæ qua suaderi potest probabilis: nam
quando uerbum donationis, sumitur in abstracto, quia non restringitur ad aliquem ca
sum, stat vt genus, ideo donationẽ causa mor
tis, & alias species donationum comprehen-
205 dit, † cum genus sub se comprehendat spe
cies proprie, ut not. Bal. in l. 2. C. de in. aure.
anulo. Dec. in l. 1. nu. 7. ff. de reg. iur. Cagnol.
in l. in toto & pars, nu. 5. eo. tit. glo. & Doct.
in l. si quid earum, §. inter emptum, ff. de reg.
3. sed quando dispositiue refertur, sumitur
in specie, ideo debet intelligi de donatio,
per prius & propria, qualis est inter uiuos,
non autem de impropria, ut per Oldrad. con
sil. 159. quem plenius exornat Bero. consilio
206 65. num. 17. uolum. j.) † Potest & secunda
solutio adferri, quam tradit Roma. & Imo.
in dicta l. filiusfam. ut in materia exorbitante
uerbum donationis stricte sumatur pro donatione inter uiuos. Exemplum in materia
insinuationis, quæ requiritur ultra 500. aureos, quòd exorbitat a regula, l. in re mandata, C. mand. merito cessat in donatione cau
sa mortis, l. fina. C. de donat. causa mortis.
207 † Idem in dicta l. filiusfam. ubi habenti liberam peculij administrationem concessa e-
rat facultas donandi, quod exorbitabat a re
gula, l. procurator cui libera, iuncta glo. ff.
de procur. & dicta l. filiusfam. in princi. cum
alijs supra citatis, merito non comprehenditur donatio causa mortis. si uero sumus
in materia mera iuris communis, & tunc late suscipitur, dicto §. donationis. Exemplum
in patrefam. si enim dicamus, quòd potest
donare, utique intelligitur etiam de donatione causa mortis. quæ solutio licet in se ue
ra sit, & conueniat ad dictã l. filiusf. nõ ramẽ
cõuenit ad dictũ §. donationis, cũ ibi tex. in
nulla materia loquatur, sed in abstracto, &
in se uerbum donationis consideret, unde te
ne solutionem Bar. quæ ante omnes fuit Iacobi de Rauenna, ut Alb. & Ang. testantur.
208 † Ad secundum respondet Imo. & Rom. in
dicta l. filiusfam. quòd alio respectu maius
est donare causa mortis uelut afferẽs maius
præiudicium concedenti potestatem donã
dicum enim facilius quis moueri possit ad
donandum causa mortis quàm inter uiuos,
cum primo casu donatio sui natura sit reuocabilis, secundo secus, posset ille, cui talis po
testas est concessa, facere plures donationes
causa mortis animo eas reuocandi, & tamẽ
ante reuocationem mori, in magnum conce
dentis præiudicium, quod non ita facile eue
nire potest in donatione inter uiuos, quæ nõ
ita frequenter fit, cum irreuocabilis sit, meri
tò talis concessio donandi non intelligitur
209 de donatione causa mortis. † Ad tertiũ dico in prohibitione illud esse, ne una uia pro
hibitum, alia concedatur, contra regulã, cũ
quid una uia, de regulis iuris, in 6. sed in cõ
cessione secus est, quia præsumitur concedentem non cogitasse tristem euentum, &
sic mortem eius, cui concedit facultatem do
nandi, cuius mortis intuitu sit causa mortis
donatio. Ita Roma. in dicta l. filiusfam. & Cu
210 ma. nume. 11. † Ad quartum respondeo, ꝙ
ubi uerba prolata possunt intelligi secundũ
intellectum utriusque agentium, si quidem
non apparet, quòd sit uerisimilius, tunc illud procedit: sin autem apparet, quod est
uerisimilius, tunc illud attenditur, l. in
obscuris, ff. de regu. iur. glossa Bart. & omnes
in dicta l. ueteribus. Dyn. in dicto capitu.
contra eum. sed hic est uerisimilius intelligere de donatione tãtum inter uiuos, tum
ut concedens minus sibi præiudicasse dicatur, tum etiam ne præsumatur de morte
eius, cui concedit cogitasse, ut supra dixi.
211 † Secundo dico, quod dicta regula non
procedit in mandato, & procuratore, de
quibus agitur in quæstione nostra, ubi si uer
bum aliquod ambiguum ponatur, non fit in
terpretatio contra constituentem, imo stan
dum est eius interpretationi. glos. est not. &
communiter approbata, in c. petitio. in glo.
si. de procur. tradit Spec. & Ioan. Aud. de pro

cu. §. ratione autem formæ, uersicu. ubi autem. Alexand. in consi. 146. col. 5. in fi. uolum.
5. sequitur Iason, licet sub dubio, in l. stipulatio ista habere, §. in stipulationibus, ff. de uerb. oblig. quod enim inquit Ias. mandanti imputandum esse, cur legem apertius non dixerit, ex eo cessat, quod concessio sua exorbitans stricte capi debet, iuxta op. Imolæ, & Roma. de quibus supra, & eo potissime, quod in mãdato stricte agitur, l. diligenter, ff. mand. militantque uerisimilitudines supra consideratæ, quibus stantibus satis aperte dicitur intẽtionem suam dixisse, ut de donatione in
212 ter uiuos intelligatur. †Altera est ex Aretino conclusio, quod in libera concessione administrationis non comprehenditur dolus, per l. creditor, §. Lucius, & ibi not. Bartol. Bald. Alber. Aret. & omnes, ff. mand. per quem tex. idem tradit Bartol. in l. fideicommissa, §. si sic. ff. de leg. 3. & Angel. in l. procurator, cui libera, ff. de leg. primo, & ad hoc dicit illum esse aureum Bald. in capi. penulti. colum. fina. de præscrip. & ad hoc eum reputat singularem idem Bald. in capitu penulti. de post. præl. & eum dicit esse meliorem, qui si in iure, Bal. in capitu. cum in iure, col. 1. de off. deleg. refert & sequitur Ias. in l. si sic, ad fi. princ. ff. de leg.
213 primo. † & per illum tex. inquit Alber. ibi, quòd si liberum arbitrium concedatur potestati in maleficijs, sicut sæpe fit, quòd non uideatur concessum, ut dolo, uel fraude quid agat, sed ex fide, & si quid dolosè gerat, tenetur, quod etiam dicit tetigisse in l. si quando, C. de inoffic. testam. & in alijs locis per
214 eum relatis. † Idque ultra Alber. confirmo ex decisione Gand. in tracta. de malefi. in rubr. an potestas, qui habet arbitrium. ubi tenet, quòd licet potestas ex statuto hẽat plenum arbitrium seu liberum procedendi in criminalibus, tamen non potest torquere, nisi præcedentibus iudicijs, & sic talis libera potestas intelligitur, ut ex fide tamen agat, quam decisionem sequitur Alexand. in consil. 65. colum. 2. uolum. 1. Fulgo. consil. 69. super quæstione formata. Iason in dicta l. si sic, nume. 24. in l. 1. colum. 2. C. de sacrosan. eccl. & in l. milites, C. de testamẽ. mil. Mars. in practi. crimi. in §. secunda quæst. num. 6. Rimin. meus in cons. 6. nume. 15. & ante omnes post Gand. tenet idem Alber. in 3. par. stat. in 37. quæst. quem refert alibi Mars. in practi. cri-
215 mi. in §. cõstante, nu. 27. † (facit illud quod etiam dicitur generalem liberationem non extendi ad ea in quibus posset esse captio seu læsio liberantis, l. cum Aquiliana, ff. de transf. Alex. consi. 46. col. 3. uersi. pro hoc. uol. 1. Cra
216 ue. cons. 33. num. 8.) † Pari modo per tex. in dicto §. Lucius, inquit ibi Bald. esse optimam litteram ad bailiam, quæ datur in compromissis, quòd non extendatur nisi ad id, quod bona fide agitur, secundum doctores.
217 † & ideò data magna iniquitate arbitrorũ, uel enormi læsione inde causata, reductio peti potest, non obstante quacunque uerborum cautela, & clausulis in amplissima forma in compromisso appositis, quia uerisimiliter partes hoc non senserunt, ut eas arbiter enormiter læderet, argumen. dicti §. Lucius, sed potius sub confidẽtia discretionis arbitri, & ad captandam eius beneuolẽtiam censetur adiecta. Ita Bal. in l. cum antea. C. de arbi. & in cons. 331. præmitto, quòd ista fuit quæstio uol. 3. Pau. de Castro, consil. 74. quia frustra. Alexand. consi. 131. in secundo uolumi. late Dec. consil. 39. colum. penult. & cons. 533. colum. 1. Socin. consi. 24. colum. 2. consil. 85. uolum. 1. Curt. Iun. consil. 50. nume. 7. Grat. consi. 30. nume. 6. uolumi. 1. cons. 24. in princip. & consil. 118. num. 25. in secũdo uo-
218 lum. † (& ut inquit Castr. in dicto consilio 74. ita se habet communis opin. & obseruantia, sicque practicant aduocati, ut inquit Bal. in l. si unus, §. illud, ff. de pact. & in consi. 339. præmitto, uolum. 3. & cum prædictis quoq; tenet Ioan. Bapt. de S. Blas. in tracta. de arbitris, lib. 7. cap. 15. colum. 2. & Emilianus con-
219 ciuis meus, consil. 48. num. 33.) † Hinc per regulam dicti §. Lucius, disponitur, quòd licet per lapsum quinquennij, postquam minor deuenit ad maiorem ætatem, taciturnitas eius confirmet contractum nullum ex causa onerosa factum in minori ætate, l. fin. C. si maior fac. ali. rat. hab. tamen hoc sane intelligitur, dummodo in tali actu dolus aduersarij non interuenerit. Ita limitat pulchre Curt. Iun. in dicto consi. 50. num. 6. Roma. in consi. 54. uisis, & late Paris. consil. 49. colum. 2. uolum. 1. quæ omnia conferunt in casu nostro, ut in libera administratione cõ
220 cessa dolus non comprehendatur. † quòd & ulterius confirmo per text. in l. in uẽditione, §. de tempore, ff. de bo. au. iud. poss. ubi liberum arbitrium creditoribus concessum uendendi, uel locandi, intelligitur sine dolo malo. Ad idem tex. in l. tutor, ff. de fur. ubi in libera administratione tutoris non uenit fraus. Accedit & tex. in l. si pater, ff. quæ in frau. cred. ubi in libera peculij administratione cõcessa filio, non uidetur concessum, ut in frau-
221 dem creditorum alienet. † & per illum tex. Bartol. in l. si procurator, uersic. sed oppo. ff. de condic. ind. dicit, quòd in generali mandato non uenit illicitum. Ad idem tex. no. in l. non solum, §. si hæres, ff. de libe. leg. ubi liberatio legata negotiorum gestori, non comprehendit dolose gesta, & illum tex. glos. ibi ad procuratorem extẽdit, per dictũ §. Lucius (& ex prædictis iuribus ita determinat Rui. in l. 1. in princip. num. 16. ff. de oper. no. nunci Paris. consi. 17. num. 35. uolum. 3. Ceph. cõsilio 208. nume. 12. & consi. 210. nu. 82. Natta
222 consi. 342. nu. 2.) † Postremo loco accedit

ratio

ratio satis clara, nam sub generali administratione concessa, comprehẽditur id, quod in specie fuisset dominus concessurus, & nõ aliter, l. peculij, ff. de pecul. tradit Cor. in cõsil. 148. num. 20. in j. uol. & in consil. 284. nu. 6. in quarto uolum. Sed in speciali concessione administrationis non præsumitur dominus uelle concedere, quòd in dolo uerfetur, cum nemo suum iactet. l. cum de indebito, ff. de prob. ergo nec sub generali cõcessione
223 dolus comprehendi debet. † (& in summa dolus intelligitur semper exceptus in quacumque dispositione licet generali. d. §. Lucius. l. si pater, ff. quæ in frau. cred. Ruin. in l. 1. in princip. nu. 16. ff. de oper. no. nunc. Paris. consi. 17. num. 35. uolum. 3. Ceph. consil.
224 210. nu. 82.) † Id unum tamen attendi dẽt, quod si talis procurator quid dolose gesserit, id nullum non erit, imò ualebit contra dominum; is tamen contra procuratorem actionem mandati habebit, si soluendo sit, sin minus in subsidium contra eum, cum quo procurator gessit negotia. Casus est in l. si procurator. in fine, & ibi not. Doctor. C. de procur.
225 † Libera autem dicitur administratio concedi, secundum Aret. hic in tribus casibus, quorum primus est, non modo si hoc exprimatur, quia uerbum [*libera*] totalitatem importat, ita quod apud concedentem nihil remaneat, ut tradit Anch. consi. 408. probata, colum. 2. versi. & certe non uidetur, Crau.
226 consi. 122. nu. 5. † uerum etiam si dicatur, quod procurator habeat plenam administrationẽ. dicta l. si procurator, in 2. respon. cum glossa ubi Bart Castr. Alexand. Iason, & omnes notant, Bartol. in d. §. Lucius, & in dicta l. procurator, cui libera, ff. de proc. ubi etiam Angel. & Castrens. notant, & idem no. Bartol. in l. alio. num. 9. co. 3. ff. de ali. & cib. leg. Pro qua conclus. adde tex. in l. fideico. §. quamquam, & ibi not. Barto. ff. de lega. 3. ibi [*non enim ad plenum arbitrium uoluntatis.*] ex quibus uerbis no. Barto. quòd uerbum [*plenum*] relatum ad uerbum, [*arbitrium*] importat liberam uoluntatem. Idem ergo dicamus eò relato ad uerbum [*administrationem,*] ut in q. nostra. Ad idẽ pondero text. in dicta l. creditor, §. Lucius, ff. mand. ubi agitur de libera administratione concessa, & tamen text. in fine dicit, [*plene quidem mandasse ex fide tamen,*] & sic æquiparat hæc uerba plenum, uel liberum, (& alijs modis colligitur libera administratio concessa, ut per Paris. consi. 78. num. 30. uol. 1.)
227 † Contra tamen hanc conclusionem fortiter stringit text. in l. quam Tuberonis, §. sunt quidam, ff. de pecul. ubi inquit tex. quòd libera administratio specialiter concedenda est, & ibi ad hoc in specie notant illum text. Gul. & Bal. dicentes, nota argumentum, quod ad hoc ut procurator habeat liberam, requiritur uerborum expressio, quod dominus expresse con cedat liberam, à qua sententia non dissentit ibi Alberic. & Sal. quatenus generaliter dicunt, quod libera specialiter concedi debet, & sic non modo in administratione peculij loquuntur, sed etiam in alia qualibet, ut in procuratore, de quo agimus, (& illũ tex. dicit ad hoc esse meliorem de iure Bald. in c. contingit, de transac. quem refert Natta, cõsil. 352. Crau. consi. 924. num. 9.) Sed ad illum tex. respondent Castrensis. & Ias. in d. l. si procurator, & Castrens. ibi sufficere, si uerbum æquipollens uerbo, libera, adijciatur, ut est uerbum plena, de quo in dicta l. si procurator, per quam suppletur ille, §. sunt quidam.
228 † Vel secundo dici potest, quod ille text. dicens quod libera administratio specialiter est concedenda, non exponit specialiter, idest, per uerbum libera. Sed nullo modo exẽplificat, metito dico specialiter liberam cõcedi, siue utamur hoc uerbo libera, siue plena. Confirmatur hoc, nam tex. ille intendit hoc dicere, quod sufficit seruo peculium non adimi, ut dominus dicatur concedere, secus autem est in libera peculij administratione, ubi nõ sufficit non adimere, sed specialiter est concedenda, quibus autem uerbis uti opporteat in tali speciali concessione liberæ administrationis peculij, tex. non declarat, & hæc est mera ueri-
229 tas ad illum tex. quod bene nota. † Secundus casus, in quo libera dicitur concedi administratio, secundum Aret. est, quando dictũ est, quod procurator possit facere, quicquid posset ipse dominus, per l. creditor, §. Lucius, ff. man. Idem not. ibi Bartol. Aret. & Sal. Bart. Paul. de Cast. & Ang. in l. procurator, cui libera, ff. de procur. Bartol. Bal. Ang. Pau. de Cast. Sal. Aret Ale. & Ias. in l. si procurator, C. de proc. per dictũ §. Lucius, & l. 1. in princ iuncta gl. magna in fi. ff. de off. proc. Cæs. Bald. in consi. 432. in 2. uol. Alexand. in consi. 28. col. 1. uol. 6. Dec. in consi. 493. in princ. Decis. Neap. 35. colum. 3. Imo in c. fi. de dilat. ita quod hæc est cõ-
230 munis opi. † contra tamen hanc conclusionem tenet Ioann. Andr. in dicto c. fin. de dila. & Alberi. in l. quam Tuberonis, §. alia, ff. de pecul. per illum tex. qui dicit, quod libera administratio specialiter concedi debet, ergo præ dicta uerba non uidentur sufficere. & licet ipsi non respondeant, text. in dicto §. Lucius, non probat communem opin. ibi enim sunt alia uerba, uidelicet [*concedo tibi, ut uis, de bonis meis negotiari, ut domino enti bonorum meorũ*] idest perinde ac si esses dominus rerum mearum &c. non autem dicitur, quod possis facere omnia, quæ possem ego, minus etiã probat dicta l. 1. & gl. ff. de off. pc. Cæs. ibi enim tantum dicitur, quod [*acta à procuratore Cæsaris, sic ab eo comprobãtur, atque si à Cæsare gesta essent.*] gl. postmodũ ibi in fi. distinguit tres species mandati, specialis, generalis cum libera, & in rem suam, quæ omnia manifeste ad

231 casum nostrum non conferunt,† melius er
go puto sustineri posse communem senten-
tiam, per tex. not.quem ibi ad hoc notat in
specie Ang.in §.ad hoc prohibemus, in Au-
then.de collator.colla.9.sequitur Ias.in dicta
l.si procurator, & Afflic.in alleg. decil. Neap.
305.[*iudices enim,*]inquit tex.[*antequam ueniãt*
in prouincias, damus eis licentiam uices agentes suos
instituere, qui debeant omnia usque ad sui præsentiam
agere, quæ possint ipsi iudices facere.] per quæ uer-
ba in mandato posita, secundum Ang.ibi om
nis potestas dicitur translata in procurato-
rem, sicut ibi in uicarium, & sic libera admini
stratio. Nec obst.tenendo communem d. §.
alia, quo Alber. ibi mouetur, quia responde
dupliciter, ut supra dixi, nume.257.ubi uide.
232 † Tertio casu dicitur concedi libera admi-
nistratio, secundum Aret.hic, quando domi-
nus promittit habere ratum quicquid per
procur.fuerit gestum, allegat Bar.hoc dicen-
tem in dicta l. procurator, cui libera, ubi etiã
Ang.idem tenet, Cast. in d.l. quam Tuber. §.
sunt quidam.ff.de pecu. & glo. in c.per tuas,
de arb.(idemque tenet ad unguem Paris. con
silio 78.num.30.uolu.1.) fundatur hęc opi.
in l.1.ff.de offi.proc.Cæs.in prin. ubi procu-
rator Cæsaris habet liberam administratio-
nem secundum glo.in uer. diligenter. ex eo,
quia Cæsar habet rata ab eo gesta, ut ibi dici-
233 tur. † Secundo confirmatur ex regula.l.si
quando, ff.de lega. 1. quòd uerba debent ali-
quid operari, (quã regulam pluribus confir
mat Cra.consi.702.num.14.) sed si per dicta
uerba non intelligeretur data libera admini
stratio, nihil operarentur, cum & sine eis te-
neatur dominus habere rata gesta per procu
234 ratorem, l.si procur.in fi.C.de procu.† Quæ
fundamenta recte intuenti parum obstant,
nam circa primum respondet ibi Bart. in re-
pe.num.9.in fi.quòd illa non sunt uerba con-
stituentis procuratorem, sed legis dicentis,
quòd Cæsar habet rata gesta a procuratore,
quonam uero modo procurator esset consti
tutus, tex. non dicit. Secundum uero proce-
dit in ultimis uoluntatibus, ubi latior fit in-
terpretatio.l. in testamentis, ff. de regu. iur.
235 † in contractibus uero secus, ubi uerba ge-
neralia, quę sequuntur actum determinatum,
non operantur ultra illum, sed declarationẽ
illius tantum. Ita Bar. & Albe. respondent in
d.l.1.ultra quos ego alio modo respondeo il
236 lud non procedere, † ubi fit expressio eius,
quod tacite inest per eundem modum, quo
inest, ita Ioan.And.in c.solitæ, de mai. & ob.
super glo.tanquam, sequitur Alex.in consilio
33.colum. 2. uol.1. Crau.consi.70. colum.fi.
quod est hic, nam tacite inest, ut teneatur do
minus habere rata per procuratorem gesta,
& ideo gl.no.in l.si procuratorem absentem,
ff.de procur.dicit, quod ista uerba sunt super
flua, quam sequitur Spec. de procu.in §, nuer
sicu. item opponitur contra procuratorem,
& Ias.in l.indebitam, in fi. ff.de cond. inde. l.
cet Ang.in d.l.si procurator nõ firmet pedes.
237 † Contrariam uero partem tenent Pet. Al-
ber.& Bar.ibi, Pau.de Cast. in l.procurator, cui
libera.ff.de procurator.Pe.tus, Cyn.Bal.Saly.
238 Aret.Alexander, & Ias.qui dicunt esse com
mu.in dicta l.si procurator, C.de proc.funda
tur principaliter ista communis opi.in l.quã
Tuberonis.§.alia.ff. de procur. ubi libera ad-
ministratio specialiter concedi debet, inquit
tex.ergo uerba, promittẽs habere ratum &c.
non uidentur sufficere, quæ lex apud me pa-
rum facit, Vt enim declaraui supra num. 218.
non datur ibi exemplum, quomodo dicatur
specialiter concedi. Vnde possum dicere spe-
cialiter cõcedi per uerba, de quibus in q. no
239 stra.† Secundo etiam respondeo, quod alibi
lex dicit casus fortuitos exprimẽdos esse spe-
cialiter, ut quis de eis teneatur, casus est in l.
4.§.quæsitum.ff. si quis caut. & tamen sufficit
dicere, suscipio in me omnes casus fortuitos,
uel periculum omnium casuum fortuitorum
licet non exprimat de incendio, naufragio, ui
fluminis, & id genus.gl.est notabilis, & com-
muniter approbata ibi, quam infiniti sequun
tur, ut per Baldum, Alexandrum, & Iasonem
in l.Titius.ff.de libcris, & posthumis, ubi Ale
xan.dicit esse communem opinionẽ, (sequi-
tur Rolandus a Valle, consi.26.num. 16.uol.
2. ibique supra plures alios casus enumerat
specialis mandati, ut per eum.) ergo similiter
in quæstio. nostra dicamus, quòd ista uerba,
promittens ratum &c. sufficiant ad liberam
administrationẽ, licet tex.in dicto §.alia. di
cat, quòd speciáliter concedi debet. Vnde pa
240 tet articulum satis esse dubium. † Puto ta-
men pro ueritate distingui posse tres casus.
Aliquando enim & primo constituitur quis
procurator, nõ ad certum negotium, sed sim
pliciter, & indeterminate, puta, constituo te
procuratorem, & promitto me ratum habitu
rum, quicquid per te gestum fuerit, & tunc di
citur concessa libera administratio, quia qui
dicit omne, nihil excludit.l.Iulianus. ff.de le-
gatis 3. (& generalis locutio quo ad uerba
nihil intactum relinquit, Bal. consilio 305.
uerba Principis, uolumi. 1. & uerbo generali
omnia includuntur, Bal.cons.191.in testamẽ
to.uol.1.Cra.consi.133.num.5.) Cõfirmatur
hoc, ex quo enim non est expressum certum
negotium, super quo fiat procurator, si non
intelligeretur concessa libera administratio,
ad nihil se extenderet ista cõcessio, & sic actus
241 corrueret.† Vt ergo magis ualeat, quam pe
reat, iuxta l.quotiens.ff.de reb.dub. dicamus
concessam esse liberam administrationem.
Tertio pro hac sententia facit bene tex. in l.
qui hẽt, in fine.ff.de tutel.vbi si pupillus petat
curatorem, nec adijciat in quam rem, intelli
gitur datus in omnes res, & controuersitas,
inquit

inquit tex. Ergo idem dicamus in quęstione nostra, ad omnes casus datum procuratorē, & in istis terminis saluari potest Aretinus
242 hic. † Aliquando & secundo constituitur procurator ad certum negotium, puta ad uēdendum fundum, & postea in fi. dicitur, Promittens Dominus habere ratum &c. & tunc non intelligitur concessa libera administratio. Sed illa uerba intelliguntur, ꝙ dominus promittit habere rata omnia, quæ fient circa illum actum uenditionis fundi suprà determinatum, & in istis terminis loquitur Bar. in
243 dicta l. 1. ff. de off. procur. Cæs. † Pro quo facit, quod notat idem Bartol. in l. quod dicitur, in princip. ff. de tutel. ubi si quis constituit procuratorem cōtra Titium in tali causa, & generaliter in omni alia, intelligitur cōtra Titium, quia illa generalitas restringitur ad personam suprà determinatam. Sequitur clarissimus D. meus Riminal. in cons. 77. num. 9. (Idemque tradit Roma. singul. 155. constituo procuratorem, Fel. in c. sedes col. 5. de rescr. Dec. consi. 502. ex duobus, colu. fi. Natta, consi. 197. num. 4.) sic & in casu
244 nostro dicamus. † Confirmatur & secūdo, nam clausula, quæ ponitur ad firmandum, & conualidandum illud, quod præcedit, dato, quòd loquatur latius, quam dispositio præcedens, non tamen comprehendit nisi præcedentia tantum, ut not. Domini. in cap. 1. §. confirmatos, colum. fi. de relig. domi. in 6. Calde. in consi. 16. in titulo de præben. Imola in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 8. ff. de uerbo. obliga. Moder. in capi. licet, de off. ordi. Decius in consil. 195. colum. penul.
245 † (sicut etiam clausula posita ad executionem dispositionis non alterat dispositionē præcedentem, clem. 3. in fi. de præben. Abb. in c. cum nostris, in fi. de concess. præben. Dec. consi. 2. in fi. post Card. consi. 25. in fi. de præben. D. meus Rimin. consi. 79. nu. 24. & consi. 88. nu. 12. & ibi in apostillis dixi.) Sed sic est in hoc casu, hæc enim uerba, Promittēs &c. posita sunt ad firmandum actum expressum, & ad illius executionem, ergo illum tantum debent complecti, licet latius loquantur.
246 † Et in istis terminis intelligo procedere gl. singularem in l. si procuratorem, ff. de procur. quæ dixit huiusmodi uerba esse superflua. Aliquando & tertio constituitur procurator super aliquo certo negotio, & postea subijcitur in procuratorio, Promittens dominus habere rata, & firma etiam omnia alia, quæ fuerint gesta per ipsum procuratorem, & tunc intelligitur concessa libera administratio, & ob id admittetur procurator
247 etiam ultra casus supra expressos. † Probatur hæc opinio pōderando dictionē, [*etiam*] quæ implicat, ut declarat Bar. in l. suus quoque, ff. de hære. insti. implicatque casum minus dubitabilem, magis uero dubitabilem exprimit, ut notant Doct. in l. qui se patris, C. unde lib. ubi Fulg. Alex. Ias. D. meus Riminal. & Dec. & ibi latius dixi. sensus est ergo, ꝙ promittit habere rata etiam omnia alia, nedum expressa, de quibus non est dubium, sed & non expressa, quod erat magis dubium. Si etiam non expressa promittit habere rata, ergo liberam concedit administrationem. Confirmatur etiam per tex. in l. ea tamē adie ctio. ff. de leg. 3. ubi si maritus quædam bona legauerit uxori suæ, postea adiecerit, quæ pro eius causa parata sunt, uirtute illius copulæ adiectæ relatiuo quæ legatum auget, ut comprehendat etiam, si quid præter ea, quæ dicta sunt, eius causa paratum est. Sic ergo & in q. nostra dicamus, quòd ista uerba, etiam omnia alia, comprehendant alia præter superius expressa, quæ omnia diligenter nota in hac materia, quam sic alibi declaratam non
248 reperies. † Differentia autem euidens est inter mandatum generale, uel cum libera. Nam primo casu procurator non potest transigere, alienare, nec id genus, l. mandato generali, l. procurator totorum, ff. de procura. secundo sic. l. procurator. cui libera. ff. eod. unde primo casu non potest se intromittere in requirentibus speciale mandatum, c. qui ad agendum, primo respon. de procura. in 6. secundo sic, ut bene, & eleganter tradit Lanfran. Decis. sua 52. quod teneas menti. Vltra uerò alios modos, in quibus dicitur concedi libera administratio præter supra discussos, ponit Ias. in d. l. si procurator. quē uide.
249 † Postremo loco in eadem glossa alienare, in fine. Concluditur, ꝙ serui habentes liberā peculij administrationem, possunt alienare rem peculiarem, l. si conuenerit, in fi. ff. de pign. actio. Et tamen licet gl. non dicat, earum rerum non sunt domini, cum enim in potestate sint alterius, nihil suum habere possunt, ut inquit tex. in l. acquiritur, §. 1. ff. de acquir. rerum dominio, & in §. item uobis ac
250 quiritur, infra titu. primo. † Secus tamen est, ut inquit hic Aret. in re domini, uel aliena, l. si seruus, C. quod cum eo. Cuius ea est ratio, licet ipse non reddat, quia in re domini ca seruus non habet administrationem, cum sit separata substantia à peculio, l. depositi, §. finali, ff. de pecul. quæ ratio militat etiam in re aliena, ergo & idem ius, l. illud, ff. ad l.
251 Aquil. † In glos. [*certus modus*] in princip. habes ex ea secundum Aret. pactum de uendendo pignore inter partes appositum, ualere, nec isto casu necessario est aliqua denunciatio facienda debitori, secundum glos. in l. creditor. la seconda, C. de distract. pigno. quā ultra Aretinum hic sequitur Salice. ibi. & in l. finali, post princip. C. de iure domi. imp. idemque tenet Bal. in l. si conuenerit, ff. de pigno. actio. Negus. in tracta. de pign. in pri-
252 mo membro, in 6. par. princ. † Cōtrarium uero,

uero, quod denũtiatio requiratur, tenet Ca
ſtrenſ.ibi in princip.motus ea ratione, nam
poſito, quòd ſit data licentia uendendi, de-
bet tamen intelligi data ſub condirione, ſi
debitor eſt in mora ; in qua (licet Caſtrenſ.
non ſubdat) non conſtituitur ante interpel
lationem, l.mora, in princip.ff.de uſur.l.ſi ex
253 legati cauſa, ff.de uerborum obli. † Tu ue-
rò in hac re ſic dicas: Aut enim pactum de
uendendo eſt appoſitum, addito, quòd de-
nuntiatio non ſit neceſſaria, & tunc ſine du-
bio nõ requiritur, & pactum ualet. Caſus eſt
ſecundum unam litteram, de qua per gloſ. &
Barto.ibi in l.Titio, §.Titius, ff.ad municip.&
in l.Herennius, in princip. ff.de euict. Paulus
de Caſt.in dicta l.ſi cõuenerit, num.5. Neguſ.
in dicto tract.de pig.in 1.memb.6.par. nu.5.
254 † (Simile uidemus in emptore, qui non te-
netur denuntiare uenditori litem ſibi mo-
tam, quando uenditor per pactum onus de-
nuntiandi ei remiſit. d.l.Herenius, quod pa-
ctum ualet, & eſt utile, ut inquit Pract. Papi.
in forma libelli, in cauſa uenditionis in gloſ.
promittens. ſequitur Anto.Burg.in cap.ſi.de
emp.& uend. cum ſimilibus per Cagno. in l.
255 uenditor, num.6.ff.de iud. † Idẽ in iuramen
to appoſito in inſtrumento, ut per Aruo.cau.
91.nec in alijs caſibus per Dec. conſilio 102.
& Crauettam, conſilio octuageſimotertio.)
Aut uerò de denuntia facienda, uel non, ni-
hil eſt dictum, & tunc dicẽdum eſt, ꝙ quo ad
ualiditatem contractus non eſt neceſſaria de
nuntiatio, & ſic ex parte emptoris, ut mole-
ſtari non poſſit a debitore, non eſt neceſſaria
denuntiatio: imo licet omiſſa fuerit, nõ uitia
tur contractus ſed ualet, & ita procedat opi.
Are.hic, & ſequacium. Aut uero loquimur ex
parte creditoris uendentis, & tunc dicẽdum
eſt eam requiri, alias tenetur debitori ad in
tereſſe, ſi forte fraudem commiſit in uenden
do pignore, & ita procedat opin.Pau.de Ca-
ſtro. Ita in effectu diſtinguendo poſt Iaco.de
Aret.tenent Cy.Bal.& Alb.in d.l.creditor, &
Rube.ĩ cõſ.89.nu.6.Negu. loco citato, nu.6.
256 † (& ſecundum membrum probatur, nam de
nuntiatio fieri debet debitori, non ut ſciat
tãtum, ſed ut aliquid faciat, hoc eſt ut ſoluat,
ergo debet ei denuntiari per docto. Bar.in l.
denuntiaſſe, ff.de adulter.in l.2. §.uoluntate.
ff.ſolu. matrimonio, cum ſimilibus, per Dec.
conſilio 74.columna ſecunda, Soc. Iun.con-
ſilio quarto, in fine, uolumine ſecundo.)
257 † Vel & ſecundo dici poteſt, ꝙ aut pactum
de uendendo eſt appoſitum caſu, quo pecu-
nia non reſtituatur in tali termino præfixo
ad ſoluendum, & tunc dicendum eſt denũtia
tionemm non requiri, ſed lapſo dicto termi-
no poterit creditor uendere abſque alia in-
terpellatione, cum dies interpellet pro ho-
mine, l.magnam, C.de contrahen.& commit
ten.ſtipul.& ita procedat opinio Aretini hic
& ſequacium. Aut uero pactum eſt appoſitũ
non præfixo certo termino ad ſoluẽdum, ſed
tantum dictum eſt, quòd creditor poſſit uen
dere pignus non reſtituta ſibi pecunia, & tũc
requiritur denuntiatio, antequam uendatur.
& ita procedat opinio Caſtrenſis. ita colligo
fuiſſe de mente Angeli poſt glo.ibi in l.debi-
tores.C.de pign.licet non expreſſe loquatur,
quando erat appoſitum pactum de uenden-
do pignore, & ꝓ hac diſtinctione ego ſolus,
& nouiter conſidero tex.noſtrum, ubi dicitur
quòd licet creditori uendere pignus ex pa-
cto appoſito de uendendo, ſi pecunia non ſol
uatur tempore conſtituto, ut gloſ. ſubdit i 1
uer. [*non ſoluatur*] hoc enim caſu textus nu.ĩ
denuntiationem requirit. Ergo a contrario,
ſenſu, nullo tempore ad ſoluendum præfixo,
ſentit tex.denuntiationem requiri, antequã
ex dicto pacto creditor uendat pignus, quod
258 no. † Primo tamen caſu, quando lapſus eſ-
ſet terminus ſolutionis, ſi debitor offerret pe
cuniam priuſquam creditor uẽderet pignus,
deberet audiri debitor, nec ultra poſſet cre
ditor ad uenditionem procedere, ut per Spe
cu.de lite conteſtata. §.1.uerſi.patet. Cardin.
in clem.1.§.nos itaque. quæſt.pen. de iureiu.
ſequitur Dec.& Cag.in l.fructus. ff.de reg.iu.
& Negu.loco citato, nu. 18.in tertia limitatĩ
259 † (& horum ſnĩa confirmatur, qa diſpoſi-
tio legis, magnam, locum non habet in con
tractu pignoris, ut in fortiori caſu tradit An-
gel.in l.cum dominam, C.de pigno. quem ſe-
quitur Mar.ſingu.468. ubi dicit, quòd facto
pacto, quòd ſi tali die pecuniam non ſoluero
habeas pignus in ſolutum, licet nõ ſoluerim
tibi pecuniam præfixo tempore, potero pur-
gare moram, & pecuniam ſoluere, ergo tan
to magis in caſu noſtro, ubi tale pactum non
interuenit, ſed adeſt tantum lapſus temporis
260 debitor audiri dẽt. † & ex alia rõne, quia cũ
creditor non ſit paſſus damnum ex mora de-
bitoris debet eam purgare poſſe de æquitate
canonica non obſtante lapſu temporis, ut tra
dunt Butri.& Imo.in c.dilecti, de arbitr. Bald.
in l.ſi pacto, quo penam, colum. penul.C. de
pac.Dec.cõſ.138.col.3.Marſ. ſing. 463.co.2.)
261 † In eadem gl.ibi, [*ſed ſi nihil*] concludit ip-
ſa, quòd ſi nihil fuit dictum de uendendo pi-
gnore, requiritur unica denuntiatio, & ultra
eam lapſus biennij, antequam uendatur pi-
gnus.l. fi.§.ſecundo.C.de iure domi. imp.ex
qua colligit Aret. hic, biennium tale currere
non a die pignorationis, ſed denuntiationis
factæ, ut probatur in dicto §.2.ibi, [*ex denun-*
262 *tiatione poſt biennium.*] † Hoc autem procedit
ultra Aretinum, quando debitum eſt liquidũ,
quando uero debitum non eſt liquidum, re-
quiritur, ut præcedat ſententia interlocuto-
ria, per quam liquidetur, & ad ſoluendum de
bitor condemnetur, & ultra ipſam curſus biẽ
nij, ut probatur in dicto §.ſecundo, quem ſic
intel-

intelligit Alber.ibi glo.Bar. & Saly. in dicta l.
ſi conuenerit, & Ioannes de Platea hic, poſt
263 Fabrum.†Dicitur autem debitum eſſe liqui
dum,ſi ſuper eo ſit iudicatum, ita,quòd retra
ctari non poſſit, uel id ſponte debitor ſit con
feſſus.Aut ſi cōſtet ex inſtrumēto habēte exe
cutionem paratam ex ſtatuto,ita,quod contra id
nulla exceptio poſſit opponi,ut tradunt Bal.
Ange.Caſtr.& Iaſ.in l.1. ff. de tranſactionib.
264 † In ead.glo.in fi.habes ex ea trinam denū
riationem requiri, antequam pignus uenda
tur,quando pactum eſt de non uendendo, ut
probatur in dicta l.ſi conuenerit.Tu uero ad
de ultra trinam denuntiationem requiri etiā
curſum biennij,ita glo Bartó.Caſtr. Salic. &
alij in d.l.ſi conuenerit, quia ſi hoc tēpus exi-
gitur non appoſito pacto de uendendo, for
tius eo adiecto de non uendendo, ne hoc ſe-
cundo caſu ubi pactum eſt appoſitum ad fa-
uorem debitoris,ipſe ſit deterioris cōditio-
265 nis,quàm primo caſu. †Bene uerum eſt, quod
ſi extaret conſuetudo expectandi tantū per
annum,uel aliud tempus, ſeruanda eſſet, ſe-
cundum Bar.ibi num. 4.& poſt eum Salycet.
266 †(quia in contractibus conſuetudo loci ſer
uatur,Abb.Anch.& Fel.in cap. 1.de ſponſal.
Caccialup. in l. cunctos populos, colum. 46.
uerſi.item ſcias.C.de ſumma Trinit.Gabrie-
lius Roma.in ſuis concluſionibus,lib.6.de cō
267 ſue.concl.2.numero 8.† nec immerito con-
ſuetudo loci debet attendi,cum ſit actus pra-
cticus ſecundum Bal.in l.quicunque, C. de
ſer.fug.& habeat uim ſolēnis decreti, ut idē
Bal.dicit in cap.1.colum.3. qui feu. da. poſſ.
Soc.conſilio 277.numero 5. Rolandus à Val-
le,conſilio 32.numero 22.uolumi.ſecundo.)
ſitque trina hæc denuntiatio per interualla
iudicis arbitrio deſignanda,ſecundum Aret.
hic,poſt Iac.Butr.& Sal.in d.l.fi. Odofred. &
Caſtr.in dicta l.ſi conuenerit,& Neguſ.de pi
268 gnor.primo memb.6.par.colum.2.† Vlte-
rius ex hac gloſ.no. quòd nō obſtante pacto
de non uendendo,poteſt creditor pignus uē
dere trina denuntiatione,& curſu biennij p-
miſsis. Ex quo inferri poteſt ſecundum Aret.
hic,poſt Bar. in dicta l. ſi conuenerit,huic be-
neficio uēdendi pignus effectualiter per cre
ditorem renunciari non poſſe.Sicque tale pa
ctum nō ita ualere, quominus liceat pignus
uendere,ut not.idem Aret.in §.fi.infra quib.
modis re contrah.obl.poſt glo.in dicta l.ſi cō
uenerit.ubi idem Alberi. tenet & Decius in l.
269 fructus,ff.de reg.iu.†Sed Iuuenalis a Coſta
in dicto §.finali,uerius putat tale pactum ua-
lere,per d.l.ſi conuenerit,ibi,[*ſi modo non con-
uenit,ne liceat.*] Valet ergo conuentio, & quia
uendendo creditor furtum facit, ut tex.ſub-
dit,qui effectus non ſequeretur ex pacto nul
lo,cap.non præſtat impedimentum.de reg.iu.
in 6. Nec glo. ibi dicit id non ualere,ut Aret.
putat,ſed opponit ad tex. quòd imo creditor
poſſit ſibi per pactum præiudicare.l. penu.C.
de pact. demum reſpondet ſpeciale eſſe pro-
pter pub. utilitatem. an autem pactū ualeat,
270 uel non, ne uerbum quidem facit glo.†Ego
uero has opiniones non tam aduerſas,quàm
diuerſas cenſeo:Aret.enim & ſequaces dicen
tes tale pactū non ualere, de irreuocabili ua-
liditate loquuntur:non enim ſecundum eam
ualet tale pactum,cū ter denuntiando,& poſt
biennium,eo nō obſtante pignus uendi poſ-
ſit.Textus autem in dicta l.ſi conuenerit,& Iu
uenalis de ualiditate reuocabili loquuntur,
quia eo pacto facto,uendi pignus non poteſt
ante trinam denuntiationem,& curſum bien
nij.interim ergo ualet,ſed his ſecutis annulla
271 tur reſoluiturque. † Hiſque modis glo.po-
teſt intelligi in dicta l.ſi cōuenerit, quatenus
miratur,quomodo non poteſt ſibi creditor p
pactum præiudicare,cum uideatur poſſe,per
d.l.pen. hactenus enim ſentit tale pactum ir-
reuocabiliter ualere,& ſic eo facto,non licere
pignus uendere,etiam poſt trinam denuntia
tionem, & curſum biennij. poſtea dum dicit
hoc eſſe ſpeciale propter publicam utilitatē,
redigendo eam ad terminos textus,ſentit il-
lud ualere, ſed reuocabiliter,quia antequam
ter denuntiet,& biennium currat,non poteſt
uendere iuxta pactum,poſtea ſic,eo non attē
272 to,& ita hanc rem intelligas.†Pulchrum eſt
autem quærere, cur huic beneficio uendendi
pignus,non poſſit creditor renuntiare, & ſic
cur tale pactum omnino ualere non debeat.
Et ratio eſt ſecundum gloſ.Bar.& Sali.ibi Cy-
num in l.1.C.ſi antiquior creditor. Aret.in §.
finali,infra quibus modis re contrah.obliga.
Ioan.de Platea, & Aret. hic,quia pignus eſſet
inutile apud creditorem, ſi illud nunquā uen
dere poſſet,& ob id non reperirentur credito
res, qui uellent pecuniam debitoribus indi-
gentibus mutuare, quòd eſſet contra publi-
cam utilitatem, ſequitur Neguſan.loco ſu-
273 pra commemorato,colum. 1. † Ego uero
hanc rationem licet communem non ſatis p-
bo,cum enim ſit in facultate creditoris facere
hoc pactum, ſicut & in uolūtate debitoris eſt
facere pactum contrarium, non autem ad id
aſtringitur, ut hic in uer. uoluntate debito-
ris, neſcio uidere, quomodo hoc ſit cōtra pu
blicam utilitatem:dato enim,quòd unus cre
ditor ita paciſcatur,non ſequitur,quòd cæte
ri ita cogantur paciſci, nec alij per hoc a mu-
tuo abſtinebunt,cum poterunt mutuare abſ-
que hoc pacto, unde quia tendit in præiudi-
cium creditoris tantum, utique uidetur re-
nuntiare poſſe tali beneficio,& pactum uale-
274 re,iuxta.l.penultimam. C.de pact.† Et ſi di-
catur,tale pactum non ualere,quia ſi valeret,
præſumptio eſt, quòd debitor ſemper uellet
apponere hoc pactū, nec aliter uellet pignus
dare, creditor autē nollet ſub hoc pacto mu-
tuare, & ſic publica uideretur utilitas, quia
non

non reperirentur mutuãtes. Dico ego, quòd
imo præsumptio est tota in contrarium, uide
licet, quòd debitor, ut pecuniam consequa-
tur, faciat omnia ad libitum creditoris, & sic
tale pactum omittat, ut alibi declarat Bar. in
l.2.C.de pact.pig.& ibi sequitur Saly.& sic ista
275 ratio sustineri nõ potest. † Aliam rationem
ponit Odof.in d.l.si cõuenerit, quòd tale pa
ctum in effectu non ualeat, quia per illud in-
uitarentur debitores ad delinquendum, ar-
gumento tex.in l.conuenire.ff.de pact. dota.
ubi non ualet pactum, ne ob res amotas aga-
tur, cum per illud mulier ad furandum inuita
retur, (ad idem tex.cum ibi not.in l.si unus.§.
illud.ff.de pact.& tradit Bero. con si.180.nu.
17.uolum.1.) sic in casu nostro si pactum ua-
leret de non uendendo pignore, eo apposito
debitores inuitarentur ad delinquendum, ui
delicet, ad nunquam restituendum mutuum,
scientes pignus distrahi non posse uigore pa
cti appositi. Id enim esset quoddam genus de
licti, cum fallerent fidem, quod graue est.l.1.
276 ff.de constit.pecu.† Sed nec ista ratio satisfa
cit, cum hoc pactum apponere, non pendeat
a solo debitore, nisi etiam creditor consen-
tiat. Vnde quia præsum ptio est, eum cõsenti
re non debere, cessat hæc inuitatio ad delin-
277 quendum.† Præterea, dato etiam, quod cre-
ditor consentiat huic pacto, quia tamen per
illud non inuitatur debitor directo ad delin
quendum, sed indirecte tantum, nam facto si-
bi tali pacto incipit cogitare de nunquam re
278 stituẽdo mutuũ, ideo toleratur,† (nam quo
ties per consequentiam peruenit ad unum
de casibus prohibitis sine facto, & culpa ali-
cuius, si hoc contingat in consequentiã actus
permissi ualet, & tenet, ut per Ruin. consi.61.
colum.3.uolum.3.Soc.cons.80.uolum.4.Soc.
Iun.consi.8.num.22.uolum.3.& ego dixi, con
279 silio 374.num.30.) † Sicut & quando testa-
tor remittit tutori confectionem inuentarij,
per quod tamen tutor indirecte inuitatur ad-
delinquendum, & tamen toleratur, & ualet di
cta remissio secundum Bar.& omnes, in l. ne-
mo potest.ff.de leg.1.in 5.q.ubi Ias. in 2.lect.
num.65.dicit esse commu. Crotus, num.29.
Moder.Bononi.num.565.Rui.colum.21.de
280 clarando, ut ibi per eos.† lex enim conueni
re.ff.de pact.dotal.proprie loquitur, quando
quis directe inuitatur ad delinquendum ut
est, quod mulier non possit conueniri de fur-
to, uel actione rerum amotarum ob res amo
tas: sonat enim hoc pactum in delictum, se
cus, ubi quis per indirectum inuitaretur ad
delinquendum, hoc enim toleratur, ut in
exemplo supradicto in tutore, & hic. Ita de-
clarat egregie Auge.in quæst. per eum dispu
tata incip. quidam ex nobili genere. quem te
fert, & sequitur Alexand.in consi.2. colum.9.
uersi.non obstat septimum, in primo uolum.
repetito in consi. 86. in secundo uolumi. &
sequitur etiã Ias.in d.l.nemo potest.in 2.lect.
num.43.Vnde & ista ratio Odofredi non sub
281 sistit.† Cogitaui ergo, si melior ratio adfer
ri posset, ut dicamus tale pactum non ualere
ea ratione: pignus enim datur, ut creditori
magis ĩ tuto sit creditũ.§.fi.infra quib. mod.
re contrah.obl.sed si hoc pactum ualeret, iam
creditum non ita esset in tuto creditori, cum
tale pignus nullam, uel modicam sibi utilita-
tem adferret. ergo dictum pactum ualere nõ
debet, alias quædam repugnantia resultaret,
quòd ex datione pignoris dicatur creditori
consultum, ex dicto autem pacto contrariũ,
282 contra.l.ubi repugnantia. ff.de reg.iu.† Vel
& secunda ratio assignari potest, tale pactum
non ualere propter æquitatem in contracti-
bus seruandam, prout seruari debet, ut tradit
Bar.in l.Iulianus.§.si quis a pupillo.ff.de acti.
empt.l.si id, quod.§.fi.ff.de rescin.uend.l. pen.
in fi.C.commu. di.per quas ita declarat Cra-
283 uet.in consi.70.in prin.† Sed non ualet pa-
ctum, quòd debitori non liceat in perpetuũ
pignus redimere, ut est gl.notab.in l. qui Ro
mæ.in prin.quam ibi sequitur Are.& bene de
fendit Ias.num.22.ff.de uerbo.oblig.ergo pa-
ri ratione, non debet ualere pactum, quòd nõ
liceat creditori pignus unquam uendere, &
istas rationes bene menti teneas, quia alij nõ
284 ponunt eas.† Prædicta uero procedunt, se-
cundum Io.de Plat.& Aret.hic, in pignore cõ
uentionali, secus in iudiciali, uel prætorio, (q̃
quando locum habeant, pariq; in legali, ui-
deas Ias. in l.a diuo Pio.§. in uenditione. in
prin.ff.de re iud.& in §. item Seruiana, col.r.
infra de acti.) nam in iudiciali tempus, post
quod uendi potest, est duorum mensium.l.de
bitoribus.ff.de re iudic.a die captionis secun
dum glo.& Imo. ibi Bar.in d.l. a diuo Pio. §.
in uenditione. Neguf.de pignor.primo mẽb.
285 6.par.colum.1.† In prætorio uero tempus,
quo uendi potest, est arbitrariũ, ut no.per gl.
& Doct.in l.cum proponas.C.de bon. autho.
iud.poss.Imo.in d.l.debitoribus, ubi dicit es-
se commu.post Angelum ibi, & testatur Ne-
gusan.loco citato, nu.8.teneturque Io.de Plat.
& Are.hic.an antẽ creditor uendens pignus,
de euictione teneatur, cõcludunt Ioã.de Pla.
& Aret.hic, quòd non per l. primam.C. cre-
di.euict. pigno. quod latius ibi disputat Bal.
286 & Saly.† Vnum uero ultra eos addendũ pu-
to, quòd ad præsentem textum nostrum facit.
Ang.enim in d.l.debitoribus fuit in ea sentẽ-
tia, quòd tempus biennij ad uendendum pi-
gnus præfixum in l.fi. C. de iure dom. impe.
ubi nihil de uendendo pignore conuentum
est, dumtaxat procedat in creditore fenerato
re, de quo proprie secundum eum loquitur
d.l.finalis. Si uero non est fenerator, remanẽt
secundum eum iura antiqua incorrecta, quæ
tali casu uolunt pignus quamprimum uendi
posse, quòd debitor in mora constitutus sit,
etiam

etiam per interpellationem extraiudicialem
ut probatur in dicta l. si conuenerit. ff. de pi-
287 gno. actio. iunctis notatis ibi. † Quam sen-
tentiam ego post Imolam in d. l. debitoribus.
probare non possum, tum quia tex. in dicta l.
fi. passim de quolibet creditore uerba facit, si
cut & hoc loco Iustinianus, cum etiam, quod
de fœneratore dixit, ideo fecit propter facti
frequentiam, quia non communiter contin-
288 gebat mutuari gratis, † (si quidem notoriū
est, quod pecunia non solet, ut plurimum in-
ueniri mutuo sine solutione usurarum, ut in-
quit Afflict. dec. 91. num. 8.) ideo se retulit ad
communem facti contingentiam, iuxta. l. nā
ad ea. ff. de legi. non per hoc abnegans idem
289 iuris esse in non fœneratore: † quando enim
quid dicitur gratia frequentioris usus, inclu
sio unius nō est alterius exclusio, limitatur q;
tex. l. cum prætor. ff. de iudic. ut per glo. in cle
men. 1. in uer. præsidentes. de rescr. per Ias. in
l. 1. numer. 33. ff. solu. matrimo. Fel. in c. non-
ne, colum. 2. de præsump. & ita puto tenendū
fore passim hoc procedere contra Angelum.

§. SECVNDVS QVIBVS ALIE. licet, uel non.

SVMMARIVM.

1 PVPILLVS *non potest conditionem suam facere deteriorem.*
Etiam si damnum non sit certum, sed periculum damni subesse possit. 2.
3 *Hæreditates quandoque damnosæ sunt.*
4 *Pupillus admittitur, ubi non obligatur, & damnum non patitur.*
Cuius exempla dantur. 5.
Item potest donare causa mortis. 6.
Idemque mulier sine solennitate statuti. 5.
Et alieno nomine contrahere.
7 *Adultus, & pupillus quomodo æquiparentur.* 8.
8 *Adæquatur ubi una res alteri quicquid disponitur in re, cui adæquatur, communicat rei adæquatæ, nō econtra.*
8 *Pupillo est interdicta administratio rerum suarum.*
9 *Dictio aliquando, denotat regulam in contrarium.*
Sicut dictio nonnunquam, & interdum.
10 *Pupillus nullam rem potest alienare, etiam quæ seruando seruari non potest.*
11 *Negatiua uniuersalis in totum negat.*
Et requirit, quod omnia concurrant etiam, quæ sub lata significatione comprehenduntur.
12 *Pecunia numerata dicitur de rebus quæ seruando seruari non possunt.*
Pinellus contra. 15.
Quem damnat auctor. 16.
13 *Res, quæ seruando seruari non potest ex qua fructus percipiuntur, & tamen seruatur.*
17 *Intellectus leg. fi. §. ipsum autem. C. de bon. quæ liberis.*
18 *Intellectus leg. si chorus. §. 1. ff. de leg. 3.* 19.
20 *Intellectus leg. lex quæ tutores. C. de admi. tut.*
21 *Alienatio fundi fundari potest in persona pupilli cū auctoritate tutoris.*
22 *Possessio duplex est, ciuilis, & naturalis, contra Bar. qui tertiam adiunxit.* 23.
24 *Possessio naturalis dicitur etiam corporalis.*
Et quandoque corpore tantum, quandoque animo retinetur. 25.
26 *Vsufructuarius naturaliter tantum possidet.*
27 *Infans, uel infanti proximus animum non habet.*
28 *Pupillus quare naturalem possessionem sine tutore perdere non potest.*
Quid autem per alienationem, uel per egressum. 29.
Et de ratione. 30.
30 *Contractus ab initio uoluntarij.*
31 *Egressus de fundo uoluntarius.* 32.
Possessionis tamen amissio necessaria dicitur, et quare. 32.
33 *Promittens sistere in iudicio excusatur si postea deliquit, & ideo non sistit.*
34 *Pupillus possessionem alienam sine tutore perdere potest.*
35 *Vsucapio supponit rem alienam.*
Et in re mobili cadit. 36.
37 *Possessio rei mobilis neglecta.*
38 *Pupillus possessionem rerum immobilium alienarum potest alienare cum tutoris auctoritatem.*
Sed auctor contra. 39.
40 *Intellectus leg. magis puto. §. 1. ff. de reb. eorum.*
41 *Argumentum a contrario sensu non procedit quando resultat contrarietas, uel correctio legum.*
42 *Adultus curatore carens omnia mobilia alienare potest ipso iure.*
Et quando restituatur. 43.
Immobilium uero sibi prohibetur alienatio. 44.
Pecuniamque alienat. 46.
45 *Pecunia est res mobilis.*
47 *Adultus res immobiles sine decreto non potest alienare.*
Sicque tenent Canonistæ. 48.
Fallit interueniente iuramento minoris in contractu. 49.
Dummodo non fuerit enormiter læsus minor. 52.
Et est communis. 53.
Secundo, quando iuramentum fuerit præstitum a minore tanquam a minore, secus si ut maior contraxit nulla minoris ætatis mentione facta. 56.
Tertio, quando iuramentum fuit assertorium tantū non autem confirmatorium. 57.
Sed Corn. & Paris. contra. 60.
Quos auctor damnat. 61.
50 *Auctentica, sacramenta puberum. C. si aduer. uend. nedum de iuramento, sed etiam de contractu disponit.*
51 *Iuramentum minoris facit eum haberi pro maiore.*
Et illicitum dicitur data enormi læsione. 54.
Quia dolus inde præsumitur. 55.
57 *Minor iurans se maiorem non potest restitui in integ.*

propter

propter mendacium.
Potest tamen dicere de nullitate contractus ob solemnitates non seruatas.58.59.
Corneus tamen & Paris. dicunt iuramentum tollere etiam nullitatem.60.
Sed auctor contra.61.
62 *Iuramentum uerbotenus præstitum tollit beneficiũ restitutionis nisi minor ætas probetur, secus si corporaliter fuerit præstitum.*
63 *Intellectus leg. si alterius.C. si minor, se maiorẽ.65.66.67.*
64 *Alternatiua aut, cuius natura sit.*
68 *Iuramentum minoris confirmat contractum aduersus statutum illum annullans non seruata solemnitate ab eo requisita.*
Nisi præsumatur iuramentum metu, uel dolo extortum.71.
69 *Statutum simpliciter annullans contractum, locum non habet in iurato.*
70 *Saluus conductus alicui concessus locum non habet in contractu iur.*
71 *Pupillus non potest alienare ullam rem etiam si tractet de se liberando.*
Quod mirum, cum possit obligari ciuiliter ad finem consequendi liberationem.72.
In quo Bar. & Imola decepti.73.
Rationem Iason attulit.74.
Quam Decius taxat.75.
Aliam subdit auctor.77.
74 *Pupillus solus non habet administrationem bonorum.*
Nec ciuiliter obligari potest sine tutore.76.
Nec dominium transferre.77.
Nec hæreditatem adire.78.
79 *Error iuris sicut facti prodest recipienti mutuam pecuniam a pupillo sine tutoris auctoritate.*
Quoad fructu, non quo ad usucapionem.82.
Et de ratione diuersitatis.84.
Quid autem in præscriptione longi, uel longissimi tẽporis, remissiue.83.
85 *Pecunia a pupillo mutuo data consumpta competit condictio ex mutuo reconciliato per consumptionem, quod probat auctor.88.*
Aretinus uero tenet condictionem generalem sine causa dari.
Quod declaratur, quando procedat.86.87.
86 *Furiosus consensu deficit.*
89 *Lex debet esse de dubitabili.*
90 *Pecuniam mutuam recipiens a pupillo sine tutoris auctoritatem mala fide eam consumens tenetur ad exhibendum.*
Et quia non potest exhibere iuratur in litem contra eum.
91 *Pupillo non defertur iuramentum in litem, & de ratione.*
92 *Mutuum non reconciliatur consumptione mala, sed bona tantum fide. & est communis.99.*
Quod uidetur absurdum, ut subdit auctor.93.
Et illud Iason tollere conatur, 96.
Aliterque Decius.98. & aliter.105.
Quod non probat auctor.99.106.
Et alio modo nouo ipse tollit.109.
94 *Dominij quæstio refricari non potest agenti ex mutuo.*
Et eius probatio difficilis.95.
97 *Mutuum ratihabitione reconciliatur.*
101 *Consumens dolo conuenitur ac si res extaret.*
102 *Lex si nummi alieni.ff. de solut. declaratur.*
103 *Intellectus leg. nam & si fur.ff. si cer. pet.*
Et leg. cum omnis.§. si pupillus.104.
105 *Possessor malæ fidei quandoque melioris conditionis est possessore bonæ fidei.*
107 *Iuramentum in litẽ non tenetur iudex sequi, cum possit illud moderari.*
108 *Lex secundum naturam.ff. de reg. iur. quando procedat, uel non.*
109 *Agens ad exhibendum, non tenetur probare se dominum.110.*
111 *Iurans in litem, non tenetur probare se dominum.*
112 *Præsupposito cessante, cessat fundamentum.*
113 *Statutum cessat non probata eius qualitate.*
114 *Debitum ciuile tantum, uel naturale tantum a pupillo solutum, differunt.*
Quod auctor taxat.115.116.
117 *Intellectus leg. si forte.ff. de soluti.*

VNC admonendi sumus neque pupillũ.] Diuiditur hic tex. in duas partes. In prima ponit dictum, in secunda exẽplum. Secunda ibi, [*ideoque.*]
Casus uero ultra Aldobrandinum formari potest. Quæsitum fuit, an pupillus quicquam alienare posset? & quòd sic, uidebatur dicendũ. Nam adultus curatorem habens, & pupillus, æquiparatur. l. si curatorem habens, ubi glo. Bal. Sal. & oẽs notant. C. de in integ. resti. min. Sed adultus alienare potest, & ualet contractus licet restituatur in casu læsionis, ut ibi in secundo responso, ergo idem in pupillo uidebatur dicendum. Contrarium tamen tex. noster decidit, ratio in promptu fuit. Prima, propter facilitatem ætatis pupillaris, secundum Aldobran. hic, & ante eum Christophorum, quem
1 non citat. † Vel & secunda, quia non potest pu
pillus conditionem suam deteriorem facere
sine tutoris autoritate, ut supra de autori. tu-
2 to. in prin. † (quod etiam procedit si damnum
non sit certum, sed periculum damni subesse
possit, ut æris alieni latentis in hæreditate ad-
eunda, ut ibi declarat Aldobrand. cum hære-
3 ditates quandoque † damnosæ sint. l. si hære-
ditatem. §. 1. ff. mand. & in hæreditatis aditio
ne, quam solus pupillus facere nõ potest pul-
cras addit rationes Ioãnes Sicardus in l. po-
tuit. C. de iure deli.) sed in alienando posset
4 deteriorari, ergo &c. † Vnde uidemus, quòd
casu quo pupillus non obligatur, & damnum
5 non patitur, admittitur sine tutore, † puta in
adeundo hæreditatem periculo eius, cui per
fideicõmissum uenit restituenda, ut no. Ang.
in

in l.2.ff.de accep.quem refert,& sequitur Decius in l.bonorum,colum.2.in princi. C. qui admi.(sequitur Aldobrandinus loco citato,nume.7.) uel in adeundo ipsam iussu aut mandato patris, in cuius est potestate,l.more,in fi.& ibi not.Ias.col.fi.ff.de acquiren.hæred. Simile uidemus in minore, uel muliere prohibitis ex forma statuti contrahere sine consensu duorum consanguineorum: qui tamen alieno nomine ueluti procuratorio possunt id facere sine dicta solennitate,cum ad damnum, uel utilitatem alterius contrahant,ut tradit Roma.Alexand.& Ias.in l.quæsitum,ff.si quis cauti.Angel.& Alc.in l.quamuis,ff.de acquir. posses.Aret.& Ias.in dicta l. more.Caccialu.in l.1.nume.94.C.de summa tri.Crauc.consi.100.nume.5.& Tiraquell de legibus connubiali.in uer. [*contraher*] glossa 3.num.168.† (Imo uero si suo quoque nomine contrahant in casu quo pœnitendo reuocare possint contractum ut donando causa mortis ualet ita, quòd eis non datur in in teg.restit.cum possint ad libitum reuocare, glossa in l.Aurelio.§.Caius,ff.de lib.leg.Bar. in l.1.§.fuit quæsitum, & ibi Alexand. col.2. Ripaque.num.31.ff.ad Treb. Ias.in l. si frater tuus, nume.2.C.qui test.fac.poss. & Senatus Pedemontanus,decis.120.numero 11.) Nō

7 † obstat ratio dubitandi,quia ibi est fallacia, æquiparatio enim facta de adulto & pupillo loquitur in adulto habēte curatorem. quòd uero dicitur adultum alienare posse, procedit in adulto non habente curatorem, ut est casus in dict. l.si curatorem, in secūdo respō so.ergo argumentum non procedit in eisdē

8 terminis. †Secundo & melius aduertendum est: nam tex.ibi gl.& Doctor.æquiparāt adultum habentem curatorem, furioso,& per consequens pupillo, ex quo fit,ut pupillo,ad quem fit adæquatio,nihil adijciatur,uel concedatur ex dispositis in adulto habente curatorem,sed tantum econtra adulto, qui exæquatur pupillo, attribuitur quicquid plus iuris est in pupillo,ad quem fit adæquatio, iuxta notata per Bartol.in l.1.in princip.ff.de legat.1.per l.Princeps,ff.de legi.& l.maximum uitium,C.de libe.præt. declarādo,ut ibi per eum; cum quo ibi transit Angel.Cast. & Moder.communiter,vt Alexan.refert,nume.10. & post eum Ias.nume.37.(Ruin.consi.43.colum.5.uolum.5.) allegando tex optimum in l.illud,in princip.ff. de donatio, causa mortis, ubi quia dicitur donationes causa mortis esse legatis adæquatas, infertur quodcunque iuris est in legatis, id in donatione causa mortis esse accipiendum,& sic disposita in re, ad quam fit adæquatio, communicantur rei adæquatæ.Et ita est ad unguem in dicta l. si curatorem, ubi disposita in pupillo, ad quē fit adæquatio, communicantur adulto adæquato. sed modo in figuratione casus, de qua supra,pro ratione dubitandi,fit argumētum econtra de adulto ad pupillum,& sic de dere adæquata ad rem,ad quam fit adæquatio, quòd non licet, cum nihil.de dispositis in re adæquata communicetur alteri,ad quā sit adæquatio, secundum Bar.& omnes in di

8 cta l.1.quod bene nota.Hic est casus.†Notat ex hoc tex.Aret.quòd licet pupilli sint domini rerum suarum, est tamen eis interdicta ad ministratio earum. Primum dictum probatur omisso secundo, quod est clarum in tex. ex eo,quòd in hoc titulo Impator loquitur de quibusdam casibus specialibus, & contra regulas iuris communis, ut supra dixi in ru

9 br.† Et probatur ex tex. supra in princip. in uerbo, [*Aliquando*] quod denotat regulā esse in contrarium, l. aliquando,ff. ad Velleia. (sicut dictio nonnunquam. l.nonnunquam, ff.de adop. l.ultima, ff.de iuf.& iu. l.1.ff.de appell.& dictio interdum, Cor.consi.13.colum. 2.uolum.3.Decia.respon.49.num. 12. uolumi.1.) Secundo confirmatur ex tex. nostro, in uer. [*Vendicari*] ex quo datur intelligi, φ pecunia mutuata à pupillo erat sua, cum uēdicatio detur domino,l.in rem, ff. de rei uen

10 di.† Secundo notat Aret.quòd pupillus nullam rem etiam mobilem,& quæ seruando seruari non potest, alienare potest sine tutore. Ita probatur ibi [*neque ullam rem,*] quod cum sit uniuersale negatiuum,in totum negat. l. is, qui ducenta, §. utrum, ff. de rebus dub.

11 † (adeo, quòd ad ueritatem negatiuæ requiritur,quòd omnia concurrant etiā quæ sub lata significatione comprehenduntur. glo. in c.nemo pōt.de reg.iur.in 6.Bar.in l.nullā C.ex quib. cau.' infa.irro.Rom. & ibi Barb. in l.generaliter, ff.de uerborum obligationib. Decian.respon.1.num.66.uo.2.) Exemplum est in frumento, uino, & id genus.

12 † Quibus & accedit pecunia numerata, dicuntur enim esse de rebus, quæ seruando seruari non possunt, ut tradit hic Balduinus,& est glossa quam ibi ad hoc ponderant Barto. Angel.Imo.Castren.Alexā.Ias.& alij in l.j.§. fuit quæsitum, ff.ad Trebel.& dicit non esse alibi Bald. in l. si curatorem, C. de in integ. restitut. min.Et est peregrina secundum eundem Bald.in l.j.in principio,ff.de reb.eo. Sed habes aliam idem tenentem, & ibi expressē notat Bartol.in l.interdum, ff. de condci. indebiti, probaturque hoc in §. constituitur, supra de usufr. in l.Iulianus,ff.de pet.hæred. [*pecuniam quæ seruari non potest*] & in capitu.finali,de pigno. ibi [*pecuniam & alia,quæ usu consumuntur*] & ibi. Cardi. Flo.& Imo.ad hoc non tant illum tex. quam sententiam tenet etiā Corn.in consi.49.colum.fi.uolum.3.Alexan in consi.92.nume.3. uolum.6.Dec.in consil. 309.num.15.Paris.in consilio 25.colum.penul.num.73.in secundo uol.& nouissimè Andreas Tiraquell.in libro suo de retractu,in ti

 tulo,

tulo,de retraić lignagier,in §.1.nume. 103
ubi infinitos citat, (ideque tradit Boeri.de-
cis.208.numero 4.Decis.Senatus Pedemon
ta. 135.nume. 11. Rodericus Suarez, in l. 1.
de Las Arras.nu. 67. Natta, consi.496. num.
14.ubi dicit qnod cum fit de rebus,quę seruā
do seruari nō possunt,semper est sibi creatio
13 ni parata.) † Res enim ut declarat Barto. &
Doctor.in dicto §.fuit quæsitum. dicūtur ser
uando seruari posse, qnando ex illis fructus
percipiuntur, & tamen seruantur, ut uide-
mus in prædijs, & possessionibus nostris,
quod in pecunia non contingit,qua si utaris
ad usum,ad quem est destinata,uidelicet, ad
numerationem, l. 1..ff. de contrahenda em-
ptione, non conseruatur, imò assidua per-
mutatione, & expensione consumitur, cum
dominium eius in alium transfertur, dicto
§.constituitur. & si ponas eam in capsa uel
muro,licet ibi per multos annos seruari pos
sit, non tamen dicitur de rebus,quæ seruan-
do seruari possunt, cum ibi stando, non affe
rat utilitatem, secundum eum usum, ad quem in
uenta est, ut latius post alios declarat Ias.in
dicto §.fuit quæsitum, (idemque pulchre de
clarat Roderi.Suarez, supra citatus, ubi alle
gans l.lex quæ tutores, C.de admini.tut.ibi
aurum,argentum &c.inquit, quòd loquitur
quo ad actualem & non fructuosam conser-
uationem, sed ad hoc ut pecunia afferat uti
litatem secundum eum usum ad quem desti-
nata est, dicitur de rebus quæ seruando ser-
15 uari non possunt.) † Non omitto tamē,quòd
Arius Pinel.in l. 1.num.42.secundæ par.C.de
bon.mat.hanc conclusionem iam receptam
dicit naturali ratione corruere,cum ad ocu-
lum pateat pecuniam rem esse quæ seruari
posit & sane a multis plus nimio seruatur,id
que probat ex l.fi.§.ipsum autem, C. de bon.
quæ lib. ubi dicitur filio pecuniam seruandā
esse,item per l. si chorus, §..1..ff..de leg. 3. ubi
de pecunia præsidij causa reposita Celsus lo
quitur,& sic seruandi causa. Demumque per
pendit tex.in dicta l.lex quæ tutores, ubi lo-
quitur in fine de rebus quæ seruando seruari
non possunt quia solo tempore absque usu
consumuntur, supra uero separatim ponit
de pecunia dicens, quòd in ea robur esse pa
trimonij ueteres posuerunt ex qua separatio
ne uidetur text. reputasse pecuniam differ-
re a rebus quæ seruando seruari non possunt
& ad iura superius allegata respondet Pinel.
primoque ad capitu.fina. de pignor. quòd
ibi non dicitur pecuniam esse rem quæ serua
ri non posit. sed ex usu a dominio nostro
ex in diuersosque Dominos sortiri, ipsā ta-
men non consumi, secundo ad l.Iulianus, ff.
de pet.hæred.ibi, pecuniam quæ seruari non
posit inquit Pinel.intelligi debere de pecu
nia nō idonei debitoris a quo exigi nequeat
ob inopiam uel aliam causam: eo enim respe

ctu iur.consi.appellat seruari non posse,ut ibi
16 sentit glo. † Sed licet hæc subtiliter excogi-
tata sint, ab opi. communi non recedo, quā
præter adducta super ius confirmo ex l. 1. &
secunda, ff. de usufr.ear.rer. quæ usu consu.
ubi loquendo de rebus quæ usu tolluntur sub
dit de pecunia caueri cuius usustructus lega-
tus est, nec eo modo Senatus Consulto id ef
fectum esse, ut pecuniæ ususfructus proprie
esset. Sed quasi ususfructus, quia proprius
consistit ususfructus in re qua utimur salua
rei substantia, l. 1. ff. de usufr. quod de pecu-
nia dici non quæ ipso usu assidua permuta-
tione quodammodo extinguitur,dicto §.cō
stituitur. hinc ergo patet ipsam esse de reb.
quæ seruando seruari non possunt propter
eius consumptionem, ut etiam dicit text.in
d.c.fi.de pign.ubi simul cōmiscet pecuniam,
& bona quæ consumuntur usu. Et licet uerū
sit, quòd diuersos Dominos sortiatur, ut in
quit Pinel.& prior eo glo. in dicto §. consti-
tuitur. tamen uerum est eam per expendētes
non seruari, qnod de fundo seu domo dici
non potest,quas res eis utendo seruamus, &
hæc pro communi sufficiunt posito, quòd di
cta lex,Iulianus, nihil faceret, ut supra dedu-
17 cit Pinel. Nec † obstant iura sua, & primo
tex.in dicto §.ipsum autem, quia retorquet
in quantum dicit, ꝙ pater uendere debet res
damnosas ut pretium earum uel in res uel in
causas hæreditarias procedat. hinc enim col
ligitur pecuniam expendi & consumi, & sic
esse de rebus quæ seruari non possunt. dum
uero subdit uel filio seruetur, loquitur de in-
fructuosa conseruatione, ut dicunt Bartol. &
Docto.in dicto §.fuit quæsitum.& Roderi.su
18 pra citatus. † Ad l. si chorus, §.1.de leg. 3.re-
torquendo illum respondeo, quatenus dicit
pecuniam sine peculio fragilem esse, quia de
facili potest perdi,ut addit glo. hic enim col-
ligitur eam usu consumi nec seruari posse utē
19 do. Quod † uero eam præsidij causa reposi-
tam peculiū appellat, significare uoluit eam
pecuniam quam uti specialem, & pręcipuam
paterfam. seponit ut ea ad extremum utatur
pro peculio, rem charam & peculiarem signi
ficans, ut exponit & latius cōfirmat Coras.
Miscella. lib. 1.capi. 13.in fin. quæ conserua-
tio interim infructuosa est, licet ad cōmodū,
uel adiumentum sit ordinata, ut expendatur
20 cum opus erit, & tunc consumetur. † Ad tex
tum uero in dicta l.lex quæ tutores, conside
ratum ut supra per Pinel.dico, quòd dum lo-
quitur tex. de pecunia, probat communem,
quia dicit usum fęnerandi pecuniā uix diur
num, continuum, & stabilem esse, cum eo fa-
cto sępe intercidēte pecunia ad nihilū mino
rū patrimonia deducātur. si .n. perit pecunia
ergo non seruatur. quod uero de uestibus de
tritis usu subdit, quæ seruari non possunt id
agit respectu uenditionis earum tutoribus
conces-

conceſſæ quam in alijs rebus eis ſupra prohibuit, & ita communis opin. defenditur.)

21 † Tertio notat Aret. quòd etiam alienatio fundari poteſt in perſona pupilli cum autoritate tutoris, ut probatur hic a contrario ſenſu, & magis clare in l. pupillus, ff. de acq. ter. do. In quo pondera, dum Aret. utitur implicatiua, [*etiam*] ipſum ſentire talem alienationē expediri poſſe per tutorem ſolum, quod licet hic non probetur, probatur tamen in l. 3. §. idemque erit, ff. de reb. eo. & in l. lex, q̄ tutores, C. de admini. tuto. & in l. interdum, §. qui tutelam, ff. de furt. quibus in locis agitur de alienatione facta a tutoribus, & tamē de interuētu pupillorum ne quidem uerbū. cætera notabilia ſunt clara, ideo ea præter-

22 mitto. † In gl. prima ad eius intelligentiam præmitte duas eſſe poſſeſſiones. Alteram ciuilem, quę animo retinetur per conſtitutum extra rem, alteram uero naturalem, quæ corpore detinetur, & ſic, quādo quis eſt in re, ut uoluit gl. in l. 1. uerſicu. ait, ſecundum opin. Ioan. ff. de acquiren. poſſeſſ. cum quo tranſeunt magis communiter Doctores, ut ibi Alex. teſtatur, nu. 53. & ſequen. Iaſ. nume. 70. Ripa, num. 28. Hormano. Dec. colu. 18. Guli. Ponta. num. 29. probaturque inter cætera in l. 2. §. quòd uulgo, ff. pro hære. uerſi. [*Poſſeſſio non ſolum ciuilis, ſed etiam naturalis,*] quem tex. a reſponſione Barto. defendit Iaſ. num. 56. & in l. nemo, C. de acquir. poſſ. uer. [*duplicem.*]

23 † ex quo Barto. ſententia confunditur, in d. l. 1. qui tenuit eſſe triplicem poſſeſſionem. Id enim eſt contra text. in d. l. nemo, in uer. [*duplicem,*] & ibi Ange. tenuit contra Barto. per illum tex. & idem tenuerunt Bald. Ang. & Saly. in l. licet, C. eodem titu. Alexan. Aret. Iaſ. & omnes, in dicta l. 1. ut ibi Guli. Ponta.

24 teſtatur, nu. 58. Ripa, nu. 35. † cum quæ naturalis dicitur, itidē corporalis appellari poſſit ſecundū eos. ex his ergo declara gloſſam dicentem, quod pupillus nullam rem poteſt alienare ratione poſſeſſionis, quæ animo retinetur, ut intellexerit de ciuili poſſeſſione, quam non poteſt in alium transferre ſine tutore. Dum uero ſubdit, licet corporalem ſine tutore perdere poſſit, intellexit de naturali, quam egrediendo fundum perdere poteſt ſine tutoris interuētu, meritò notat Areti. ex hoc, quòd ea, quæ ſunt meri facti, ut naturalem pupillus ſine tutore poteſt amittere, ſecus, quæ ſunt iuris, ut ciuilem (& ad hoc eſt tex. in l. pupillus, ff. de acq. rer. do. & in l. poſſeſſionē pupillus, ff. de acq. poſſ. tradit

25 Crot. conſi. 47. nu. 27.) † In ea. ibi [*licet corporalem,*] pro intelligentia Aretini dicas, quòd quædam eſt poſſeſſio naturalis, quæ corpore tantum retinetur, ut eſt illa, quæ iūcta eſt cū ciuili, puta, quando quis eſt in fundo ſuo. Quædam uerò, quę animo retinetur, ut eſt illa, quam habet uſufructuarius, quocunque enim uadat, eam retinet, l. 3. §. unde ui, & ibi notatur, ff. de ui, & ui arma. & colligitur ex notatis per gl. 2. in fi. & ibi latius Doctores, in dicta l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. Dum ergo inquit glo. noſtra, quòd pupillus poſſeſſionē corporalem ſine tutore poteſt amittere, dicit Aret. hoc eſſe uerum, ſi retinetur corpo-

26 re, & ſic, quando iuncta eſt cum ciuili. † Secus, ſi retinetur animo tantum, prout eſt in uſufructuario, qui naturaliter tantum poſſidet, l. naturaliter, in princip. & ibi notatur cōmuniter, ff. de acquiren. poſſeſſ. Hanc enim pupillus uſufructuarius perdere non pōt, quia militat eadem ratio in ea, quæ in ciuili, pupillus enim ciuilem amittere non poteſt, quia in eo deficit animus deſinendi poſſidere, qui requiritur ad amiſſionē, l. quēadmodum, ff. de acquirenda poſſeſſ. Ergo nec naturalem, quæ animo retinetur. Sed tu conſidera, quòd licet Aretini dictum poſſit eſſe uerum, ratio tamen non eſt bona, utpote, minus generalis (iuxta ſuperius a me tradita

27 in princ. huius tituli. †) & in pupillo tantum concludens animum non habente, ut eſt infans, uel infanti proximus, iuxta tex. in §. pupillus, infra de inut. ſtipul. Vbi verò pupillus eſſet maior infante, & pubertati proximus; ut quia decem annos cum dimidio tranſcendiſſet, ut not. gloſſa in dicto §. pupillus, attēta ratione Aretini, ſequeretur, q̄ pupillus talem naturalem poſſet amittere ſine tutore, ex quo in eo animus concurrit, quod tamen eſt erroneum, & cōtra tex. in l. pupillus, ff. de acquirendo rer. domi. ubi nec quidem poſſeſſionem naturalem pupillus poteſt amittere ſine tutore, & reſtringere illum textum ad pupillum infantem, uel infanti proximum, eſt uiolentia, ſecundum Alexand. in l. poſſeſſionem pupillum, ff. de acquirenda poſſeſſi.

28 poſt principium. † Melior ergo ratio adferri poteſt, quòd ideo hanc naturalem pupillus ſine tutore perdere nō poteſt, ſic enim uſum fructum, unde prouenit hæc naturalis amitteret ſine tutore, quod facere non poteſt, cū uſusfructus ſit pars dominij, l. 4. ff. de uſufr. & in his quæ ad dominiū ſpectant, ſolus pu-

29 pillus non ſufficit, ut hic. † In eadem gl. ibi, ut l. pupillus, & l. poſſeſſionē, aduerte, quòd illæ leges inuicem cōtrariantur, cum prima dicat pupillum ſine tutore etiam naturalem poſſeſſionem perdere non poſſe, altera uero contrarium. Vnde Aret. hic hoc perpendēs, diſtinguēdo ſoluit, quod aut agitur de amiſſione per egreſſum, & pupillus amittit, ſicut maior, & ita procedat dicta l. poſſeſſionem. Aut de amiſſione per uiam contractus alienando, & tunc ſecus, dicta l. ſi pupillus, quam ſolutionē licet Aret. non dicat, poſuit gl. tertio loco in dicta l. poſſeſſionē, eamq; Doctores paſſim ſequuntur, ut ibi Aret. col. 2. teſta-

30 tur. † Et ratio differentiæ eſt, ſecundū ipſū,

Oo 2 poſt

post Imolam,& ante eos Iacobum de Rauen
na,quem Albericus refert. Nam si per aliena
tionem pupillus amitteret naturalem, id ex
sua uoluntate procederet, eum contractus
ab initio sint uoluntarij,l.sicut,C.de actio.&
oblig.l.inuitum, C.de contrahenda empti.
hoc autem pupillus facere non potest, non
enim ex sua uoluntate sine tutore sibi præ-
iudicare potest, ut est casus in §. neque, su
pra de aut. tut. ubi quia actus aditionis
est uoluntarius,§.si.infra,de hær.qual.&diff.
l.qui in aliena.in princip.ff.de acquirenda hę
redita.merito non potest pupillus sine tuto
31 ris autoritate adeundo sibi nocere. † Hæc
autem ratio cessat in amissione per egressum
quæ causatur non ex uoluntate, sed necessa-
rio ex dispositione iuris, quo cauetur, ut na-
turalis retineri non possit à possidēte utro
que modo,si exit de fundo,l.clam possidere,
§.qui ad nundinas,ff.de acquir.poss.merito,
quia talis amissio procedit ex immediata di
spositione iuris,ideò pupillum sicut maiorē
comprehendit, l.sine hærede,§.Lucius,ff.de
32 administ.tut. † & si dicatur,imò talem amis-
sionem causari ex uoluntate pupilli receden
tis,quia si non recederet de re, eam nō amit
teret,replicat Aretin.in dicta l. possessionē,
ꝙ licet recessus sit uoluntarius,non tamē est
ordinatus ad hunc finem perdendi possessio
nem,meritò amissio dicitur necessaria, cum
33 contra uoluntatem pupilli causetur. † Con-
firmo ego istud ultra Aretin.ex singulari do
ctrina Bartoli,quam sequitur Alexand.ibi in
l.2.§.fina.ff. si quis caut.& in l.si fideiussor.§.
si necessaria, ff. qui satisda. cog. Vbi, si quis
promisit sistere in iudicio, demum propter
delictum suum fuit alio magistratu detētus,
ita ꝙ non comparuit, sibi tamen datur exce
ptio,quia illud delictum & culpa ibidem cō
missa, non fuerunt ordinata ad hunc finē,vt
detineretur,& comparere non posset, sed ut
tantum delinqueret,merito tanquam deten
34 tio fuerit necessaria, debet excusari. † Prædi
cta uero procedunt, secundum Areti. hic in
possessione rei propriæ,in aliena autem re,
etiam per alienationem pupillus sine tutore
naturalem potest perdere,l.2.§.si a pupillo,
& sequen.ff.pro empto. ubi emens a pupil-
lo,uel furioso sine tutoris seu curatoris auto
ritate usucapit, ergo supponenda est posses
sionis alienatio, cum sine ea usucapio non
35 procedat, l.fine,ff. de usucap. † (item suppo
ni debet,quòd res esset aliena nō autem pu
pilli secundum naturam usucapionis quæ
cadit quando quis acquirit a non domino,
36 ut supra de usuca.in princip.) † hoc autē ul-
tra Aretinum tu sane intelligas in possessio
ne rei alienæ mobilis,prout loquitur text.in
dicto §.si à pupillo, qui de usucapione uer-
ba facit, quæ proprie cadit in mobilibus tā-
tum, iuxta glos. supra de usucap. in princi.
37 in uersic. usucapiuntur. † Ratio enim est in
ea, quia possessio rei mobilis neglecta est,&
amittitur etiam sine animo,& uoluntate no
stra,quam primum est per alium apprehen-
sa,l.si rem mobilem,ff.de acquirenda posse.
unde pupillus non transfert eam ex uolun-
tate sua, sed potius ex dispositione iuris no
lentis, ꝙ per apprehēsionem rei mobilis ab
alio factam perdatur possessio,& hanc intel-
ligentiam ponit glossa, & Bar. in dicto §. si a
pupillo.Alexand.& Aret.in dicta l. possessio
38 nem; quòd no. † Quod uero attinet ad pos
sessionem rerum immobilium alienarū,con
cludit glossa in dicta l.2.§.si à pupillo, ff.pro
empt. & post eam Barto.ibi & Imo. numero
7.Iacob. de Are.& Bald. in l. magis puto. in
princip.ff.de rebus eor.& ibidem Alberi. in
§.1. Alexand. in l.possessionem,ff.de acquir.
poss.uolum.2.& Tiraq.de legibus cōnub. in
uer. [*contracter*] gl.3. nume.150.eam pupillū
alienare posse cum tutoris autoritate sine
decreto iudicis,licet in translatione proprie
tatis decretum requiratur, dicta l.magis pu
to,§.non passim,& l.lex, quæ tutores, C.de
admi.tut.idque ea ratione, quia minoris est
præiudicij, quam ubi agitur de dominio, &
proprietate, dicuntque hoc probari in dicta
l.possessionem; a contrario sensu, ut ibi A-
39 lexand. & Imo.in dicto §.si a pupillo. † Mihi
uerò non satis placet hæc sententia. Contra
quam tenuit Bartol.sibi contrarius in repet.
l.creditores,in prima q. princip. C.de pign.
40 † eamque ratione confirmo,nam mediante
possessione peruenitur ad acquisitionē do-
minij, ut supra de usucap.in fi. prin.& infra
titu.primo,in §. fi. ibi, [*& per hanc possessionē etiam dominium*] sed ad translationem domi-
nij requiritur etiam decretum iudicis, dicta
l.lex, quæ tutores, cum simil. Ergo ad tran-
slationem possessionis, per quam ad domi
nium peruenitur, argum.l.oratio.ff.de spō-
sal. & ex hac ratione cessat ratio de minori
præiudicio in cōtrarium adducta, quia imò
agitur de notabili præiudicio propter do-
minium, quod causetur ab hac possessione.
41 † Secundò, de hoc adduco casum in dicta l.
magis puto, in §.1. iuncta gl. ubi tutores nō
possunt alienare fundum alienum sine decre
to bona fide emptum, & possessum a pu-
pillo. cum enim esset alienus, patet, quòd
dominium non erat apud pupillum, sed
possessio tantum, & tamen dicta alienatio
respectu possessionis facta non ualet sine de-
creto. Et licet in fundo pignorato pupillo,
text. statim concludat contrarium, id est,
quia tali casu possessio non potest afferre de
se acquisitionem dominij, prout in præce-
denti casu, & ob id tanquam inutilis sit con
ceditur, ut alienari possit sine decreto, sed
priore casu, secus. & tenendo hanc partem
non obstat glossa in dicta l.si a pupillo, quia
diuinat

diuinat ad illum tex. illa gl. ut ibi Bart. & Ale.
in dicta l. possessionem, fatentur, nec est uera
41 ut ex prædictis patet. minus quoque † pun-
git in oppositum tex. in dicta l. possessioñ ;
a contrario sensu inducendo, quia tale argu-
mentum non procedit, ubi resultat legum
contrarietas, seu correctio, l. 2. C. de condit.
insf. l. conuenticulam, C. de episco. & cleri. ca-
pi. a nobis, el 2. & ibi ponderat Abb. & Fel. de
sent. excom. Alex. Ias. & Dec. in l. 1. ff. de offic.
cius (& ibi nu. 450. ego addidi pulcherrimã,
& nouam rationem) Euerard. de centum lo
cis lega. c. 4. in 1. & 2. limit. Decis. Neap. 314.
nu. 4. Claris. Rim. meus, ĩ cõs. 264. nu. 10. Cra
ue. in cõs. 39. nu. 5. cum simil. quæ diligenter
42 nota contra communem opinionem. † In ea
dem gl. ibi [*quid in adulto*] declara hanc gl. ut
hic per Ioan. Fab. quem corrupte tamen re-
fert Aret. ex cuius dictis prima colligitur cõ
clusio, quòd adultus curatore carens, omnia
mobilia, & sic etiam, quæ seruari possunt alie
nare potest ipso iure, dicta l. si curatorem. so
lum inest differentia inter ea, quæ seruari nõ
possunt, nam primo casu datur restitutio in
casu læsionis, licet damnum non sit graue,
dummodo non sit modicum, l. etsi sine, §. quę
43 situm; ubi glo. fin. ff. de minor. † Secundo ue
rò casu concurrente tantum graui damno, l.
penult. ff. eod. & supradicta conclusio confir
matur; nam adultus curatore carens, habe-
tur pro maiore, quãtum ad hoc, ut gesta per
eum ualeant, ut no. Alexand. in dicta l. si cura
torem, in 2. notab. & fuit de mente glossę pe-
nult. ibi dum dicit, ꝙ uidetur quasi paterfa-
milias, & ideo quod facit, ualet, ergo debet
alienare posse etiã mobilia, quæ seruari pos-
sunt (idemque tenet Bart. in l. neque, C. de
proc. Cass. consi. 102. in anti. Ias. in l. si constã
te, nu. 221. ff. sol. ma. & in l. iusiurãdum, quod
ex conuentione, §. pupillus, colum. penult. ff.
de iureiur. sequitur Roland. a Valle, consilio
44 54. in princip. uolum. 1.) Comprobatur † ex
eo, quòd immobilium tantum est ei interdi
cta alienatio. l. non solum, C. de præd. min. er
go in mobilibus est permissa, l. cum prætor,
45 ff. de iudic. † unde uidemus, quòd pecuniã,
quæ est res mobilis, ut probat text. in §. &
quia parum, in Authent. de nupt. ibi, [*in
pecunijs aut alijs mobilibus*,] & ibi not. Angel.
idemque ponunt Cyn. Bal. & Alber. in l. ea de
mum, C. de collat. & latius exornat And. Tira
quell. de Retractu. in §. 1. in glossa 7. nu. 102.
46 † adultus alienat, & sui creditoris eam facit,
ut est glossa notab. in l. 1. §. fuit quæsitum, ff.
ad Trebel. quam omnes ibi commendant, Ia
son in l. non omnis, §. fi. ff. si cer. pet. & alibi
Docto. quos congerit Tiraquell. in loco pro
ximè citato, num. 104. (Idemque tenet Rol-
landus proxime citatus in princip.) Nec
huic conclusioni aduersatur text. in l. lex,
quæ tutores, C. de administ. tut. ubi etiam in
mobilibus, quæ seruari possunt, opus est de-
creto iudicis: loquitur enim in adulto ha-
bente curatorem, nos in non habente.
47 † Secunda est conclusio, quòd adultus res
immobiles alienare non potest sine decreto.
l. non solum, C. de pręd. min. & in l. si quidem,
C. eodem tit. 1. responso. & licet tex. in dicta
l. si curatorem, in secundo responso, indistin
ctè loqui uideatur tam de re immobili, sicut
de mobili, tamen non est nouum, quòd distin
ctionem recipiat a dictis legibus, quæ in im
mobilibus denegant alienationẽ, iuxta not.
per gl. Bar. & alios in l. de pretio, ff. de publi.
in rem acti. in l. quamuis, ubi Barto. Castren.
Alex. & Ias. ff. de in ius uoc. in l. sciendum, ff.
qui satis. cog. & in auth. offeratur, C. de lit.
48 contest. † (& hanc opin. de alienatione im-
mobilium interdicta adulto curatore carẽ
te sine decreto, ponit Barto. post Iacob. de A-
re. & Alexand. in l. si ex legati causa, ff. de uer
borum obliga. Ias. consi. 48. colum. 2. uolum.
1. ubi refert omnes Canonistas ita tenere in
c. constitutus, reprobata ibi glo. de in integ.
restitut. sequitur Rolandus à Valle, consi. 54.
num. 28. volum. 2. ubi dicit idem de annuis re
49 ditibus.) † Limitatur tamen ista conclusio,
ut non procedat interueniente iuramẽto mi
noris in contractu: tũc enim ualet alienatio
uigore iuramenti, secundum Ioan. Fab. Ioã.
de Plat. & Aret. hic, per text. in auth. sacramẽ
ta puberum, C. si aduer. uend. ubi dicitur iu
ramenta puberum super contractibus re-
rum suarum non retractandis inuiolabiliter
50 esse custodienda. † & licet de sacramen-
to tantum custodiendo dicat, quid autem
de contractu non aperiat, omnes tamen ibi
communiter idem de contractu sentiunt, ut
Bartol. Bald. Angel. Sal. Castren. Curt. Corn.
& cæteri, & Canonistæ pariter in capitu. cum
contingat, de iureiuran. Aret. in consil. 22.
nume. 8. de quo latius disputaui, supra eod.
titu. nostro, in princip. tuendo communem
51 opinionem, ut ibi uideri potest. † Con-
firmaturque hæc opin. quia, ut inquit A-
retin. hic, iuramentum minoris facit eum
haberi pro maiore, ut est glossa quam ipse
non citat, in l. secunda, C. de rescind. uendit.
notant omnes in dicta auth. sacramenta pu-
berum, ubi Cur. num. 14. Alex. in consi. 27. co
lum. 2. in 1. uolum. Parisius, consi. 16. nu. 145.
in 2. uol. Ergo contractus ualere debet, sicut
52 in maiore. † Declaratur tamen hæc commu-
nis limitatio, ut procedat, dummodo minor
in tali contractu iurato nõ fuerit enormiter
læsus. data enim enormi læsione tex. in d. au-
thentica, sacramenta puberum, non proce-
dit, quia tunc iuramentum esset iniquitatis
uinculum, & per consequens non seruandũ,
c. si uero, de iureiu. Ita uoluit Pet. de Anch. in
consi. 83. uisis diligẽter, circa fi. in consi. 180.
colum. fi. in consi. 329. pro maiori intelligen-

tia,colum.fi.& in cõsi.375.in supradicta quie
tatione,colum.1.Calder.in consi.8. duæ puel
læ,in titu.de iureiuran.Cuman.consi. 180.ui
detur prima fronte, Decis.Neapo.322.num.
9.& seq.Gul.Bene.i rep. c.Raynutius,de test.
in uer.duas habens filias,nu. 263.in 1.parte,
53 Paris.consi.12.num.65.in 2.uolum.†Decius,
qui dicit esse commu.in consi.45.in princ.in
consi.349.num.6.uersi.2. principaliter, & in
consi.403.num. 21. Idemq; late testatur Soc.
Iun.in consi.48.num.24.cum seq.uolum. 1.&
in consi. 144.num.25.per duas colum.eo.uo
lumi.idem late firmat Cur. Iun. in consi. 53.
colum.pen.& in consi.141.colum.2.ubi dicit
esse ueriorem, & magis communem opi. lo-
quendo in terminis cap.quamuis, de pact.in
6.qui a pari procedunt cum d.authen. sacra-
menta puberum, ul passim per doctoribus,ex
quibus patet tenentes contrarium male lo-
54 qui. (comprobaturque hæc concl.quia data
enormi læsione iuramentum dicitur illicitũ
ex parte recipientis,ergó relaxandum est a iu
dice, Butr.consi.46.Bal.in c.1. Itẽ sacraméta.
de pac.iur.fir.Rom.sing.492.Decis.Neap.80.
num.5.& 363.num.3.Rip.lib.3. resp.respon.
15.num.6.Fel.in c.1. colum.7.de iureiu.Cra.
consi.192.num.2.Gui.Pa.consi.175.in fi. con
silio 209.Fed.de Sen.consi.272.And.Sic.inter
consi.Calca.consi.26.uolum.pen.Alc. in cap.
55 cum contingat,num. 161.de iureiur.†& ra-
tio in promptu est quia dolus præsumitur ex
enormissima læsione.l. si superstite. C.de do-
lo Barto.in l. si societatem. §.arbitrorum,ff.
pro soc. in l. si quis cum aliter, ff. de uerbo.
ob.Cap.consi.174.uolum.1.Anch.cons.180.
ad fi.Alex.in l.stipulatio,hoc modo,num.10.
ff.de uerbo.ob.Are.consi.92.colum.2. Fel. in
c.in præsentia,num.8. de prob.Ias.consi.133.
num.8.uolum.4.Soc.consi.214.num.9. cons.
263.num.2.uolum.2.Rui.consi.98. num. 26.
consi.170.nu. 29. uolumi.1.Dec. in l.fraudis.
numero 3.ff.de reg.iu. in c. ad hæc. primo, de
ap.iu fi.consi.349.numero 6.Cor.consi. 166.
uolum.1.consi.140.consilio 189. ad fi.uolu-
mi.3.consilio 236.uolum.4.Rip.respon.4.nu
mero 6.de dona.Soc.Iun.consi.53.numero 2.
uolumi.1.consilio 98.numero 25.uolumi. 2.
consilio 47.num.29.uolum. 3.Aquens. in l.si
quis cum aliter,colum. 1.ff.de uerbo. obliga.
Alc.in dicto cap.cum contingat, numero 77.
Cra.consilio 39.numero 5. consilio 142. nu-
mero 22.Gra.Deci.76.num.12.Dida.Var.res.
lib.2.cap.4.Pan.qui communem dicit,consi.
12.numero 83.consi. 89.nume.70. uolum. 1.
ergo tale iuramentum tanquam dolo extor-
tum minori non nocet Butr.& Abb.in d.c.cũ
56 contingat.)† Scdo declaratur,ut procedat,
quando iuramentũ fuerit præstitũ a minore,
tãquã a minore, hoc est, sciente se esse mino-
rem,secus si minor contraxerit, ut maior,pu-
ta,quia de minore ætate nc uerbum quidem
est factum in instrumento, licet uere sit mi
nor: tunc enim si errando contrahat,& iuret,
non procedit d. auth. sacramenta puberum.
Ita ponit eleganter Soc.Iun.in consi.3. colu.
penu.in 2.uolum.ea ratione motus,quia,qui
ut minor iurat, dicitur renuntiare beneficio
minoris ætatis,ut tradunt omnes in d. authẽ.
sacr. pub. quod cessat in eo, qui nescit se esse
maiorem cum nemo iuri,quod ignorat, dica
tur renuntiare.l.mater. ff.de inoff.testamen-
57 to. † Tertio declaratur, ut procedat disposi-
tio d.auth.sacramenta puberum, in iuramen
to confirmatorio, puta, quando minor cum
iuramento promisit attendere, obseruare, &
non contrauenire,secus in iuramento asserto
rio,hoc est, quando minor tantum iurauit se
esse maiorem.hoc enim casu licet minor non
possit uenire contra contractum per restitu-
tionem in integrum, tanquam minor, quia
suo mendacio punitur, potest tamẽ dicere de
nullitate contractus ob solemnitates iuris cõ
munis,uel statutarij nõ seruatas.hæc fuit opi.
Imo.in c.cum contingat.de iureiur. quem re
fert,& sequitur Soc.in consi.61.colum.3. uol.
1.dicens,quod per auth.sacr.pub.leges anti-
quæ sunt correctæ in iuramẽto promissorio,
non assertorio,& latius ponit Marsi.in singu.
58 suo 299. † mouẽturque etiam prædicti ex no
tab.dicto Ioan.And.in addi. Spec. in titu. de
feut.in §.ut autem,in prin.dicentis,quòd li-
cet iuramentum corporaliter præstitum asse
rentis se esse maiorem, excludat illum peni-
tus a beneficio restitutionis in integrum, nõ
tamen excludit eum a beneficio nullitatis al
legandæ,sic intelligendo,& declarando l.si al
terius,in fi.C. si min. se maio.dix. quod; dictũ
sequitur,& commendat ibi Cast.idque extol
lit Roma.in consi.12.colum.fi.Soc.in d. cons.
61.colum.3.& in consi.66.colum.7.uolum.1.
Cremonen.in sing.142.Cur.Iun.in cons.118.
num.6.unde sic in terminis auth.sacramenta
59 puberum, dicendum est,(& ultra† prædictos
idem tenet And.Sic.consi.2.num.9.consilio
21.5.colum.uol.1.Rui.consi.135.num. 12.uo
lumi.1.consi.60.num. 4.uol.4. Mars.in l. pen.
colum.antep.ff.de quæst.consi.125.colum. 4.
Soc.Iun. consi.48.num.17.uolum.1. consilio
44.num.17.uolum.2.Ias.in d.auth.sacramen-
ta puberum,colum.7. Stepha.Aufre.in addi.
Capellæ Tholo.q.242.& est glo.in auth.si qua
mulier.C.ad Vellei. dicens, quòd iuramentũ
non confirmat contractum ipso iure nullum
quam singularissimam dicit Roma.in l.j.ff.de
usuca.Rolan.à Valle,consi.2.num.8.uolum.j.
consi.7.num.36.uolum. 3. & ultra prædictos
addi potest Anch.Iun.q.14.num.22.secundæ
partis,tenens post allegatos per eum statutũ
generaliter loquens de iuramento locũ habe
re tantum in iuramento confirmatorio,non
60 autem in assertorio.) †Bene uerùm est, quod
Corn.in consi.121.in fi.uolu.3. quem refert,

&

& sequitur Paris. in consi. 97. nume. 32. per 3. colum. uolumi. 1. uoluit, quòd d. l. si alterius, tollit etiam remedium nullitatis ex illis uerbis, [*nullum tibi superesse auxilium*,] quæ sunt uniuersalia, & negatiua, ergo nihil excludunt, argumen. l. primæ. §. & generaliter. ff. de leg. pst. Item quia secundum Paris. illa l. si alterius, esset delusoria, si solum denegaretur restitutio, & concederetur nullitas, cum utraque ex minori ætate proueniat, ut ibi latius per eum, dicentem hoc esse de mente Vberti de Bob. quē refert Spec. in tit. de rest. in inte. §. 2. uersi. sed cum ei. Bal. & Saly. in d. l. si alterius, inducendo, ut ibi per eum. Sed ego a priore sententia recedendum non puto, plurium testimonio
61 confirmata, de quibus supra. † Nec obstat pōderatio Cornei, & post eum Parisij, quia est erronea, & minus uera, cum secundum commu nem sententiam, si dicatur, quòd nulla exceptio opponi possit, nunquam tamen intelligitur reiecta exceptio nullitatis, ut not. Ang. in l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran. Fel. abunde, in cap. ex parte. el secondo, in ultima fallen. numero 17. de off. deleg. (Rui. consilio 16. num. 25. uolum. 2.) ergo pari modo per illa uerba, [*nullum tibi superesse auxilium*,] non debet intelligi nullitas exclusa, & ita proprie respondet Cur. Iun. ad ponderationem Cornei, in consi. 119. nume. 3. & 4. de quo Curtio, Paris. mētionem non facit, & Curtium in eodem met casu late consulendo sequitur Soc. Iun. in consi. 3.
62 num. 27. in secundo uolum. † Confirmaturq; hæc opin. secundum Cur. & Soc. Iun. nam omnes Doct. in dicta l. si alterius: præcipuè Bart. Bal. Ang. Cast. & Saly. declarando illum textū, faciunt tantum differentiam inter iuramentum uerbotenus præstitum, & corporaliter, nam primo casu tollitur beneficium restitutionis in integrum, nisi minor ætas probetur per instrumenta. Secundo uero casu ex toto tollitur dictum beneficium restitutionis in integrum, ita, q minor ætas & per instrumenta probari non potest, & sic illa uerba, [*nullum superesse auxilium*] multum operantur respectu tollendæ restitutionis in integrum. nullus autem Doctor loquitur de nullitate, nec dicit, quod iuramentum corporaliter præstitum collat nullitatem contractus excepto Corneo, de quo supra, & considerationes, quas facit Paris. in dicto consil. 97. in trahendo in suam sententiam Baldum, & Salic. in di cta l. si altrius, non sunt extra cauillationem, ut uideri potest, ideo non refero, & satis est nobis hanc esse communem, & ueriorem o-
63 pinionem, quam etiam confirmo. † Nam rotat illa lex de restitutione tantum in integrū uerba facit, & primo casu, dū loquitur de iuramento uerbotenus præstito eam admittit probando minorem ætatem per instrumenta tantum, non etiam per testes, unde dū subdit, [*huiusmodi autem sacramento corporaliter præstito nullum tibi superesse auxilium*] uoluit dicere, quòd neq; per testes, nec per instrumenta probari poterit minor ætas, & restitutio peti, non autem noluit dicere, quòd de nullitate dici non possit, cum de ea ne quidem fom
64 niauerit Imperator in tota illa lege. † Comprobatur, & subtilius ponderando illam aduersatiuam [*Autem*] de qua ibi, [*huiusmodi autem sacramento*] cuius natura est, ut ponatur inter duos casus, quorum unus sit de terminis alterius, & eiusdem generis. Exempli gratia si dicatur, scholares legunt, Petrus autem currit, intelligitur Petrus, scilicet scholaris, ut aduersetur his, quæ sunt eiusdem generis. ita post glo. tradit eleganter Bartol. in l. mariti, §. si. ff. de adult. Bal. in l. omnes populi, col. 15. ff. de iust. & iu. Cor. in consi. 129. colum. 2. in 2. uol. Nicol. Boer. decis. 146. num. 10. Andr. ab Exea de pac. nu. 165. Paris. consi. 9. num. 29. uolu. 3. (idque potissime procedit quando oratio posterior est imperfecta, & indiget aliqua suppletione, ut contingit in dicta l. in uerbo tibi, quod suppleri debet, idest minori de quo supra semper fuit locutus Imperator. sic enim Bal. & sequaces loquuntur, & intelligendi sunt, ut declarat Rui. pulchre in consi. 76. num. 8. uolumi. 2. & cum prædictis etiam concordat Cattel. Cotta libro suo memorialium, in uerbo aduersatiua.) Cum
65 † ergo dū primo loquitur de iuramento uerbotenus præstito, clare loquatur ille text. de restitutione ī integrū, datur intelligi, quòd dum secundo loco aduersatiue præcedentibus loquitur de iuramento corporaliter præstito, dicendo nullum auxilium superesse, pari modo debet intelligi de restitutione in integrum. Ad quam petēdam nullum superest auxilium, etiam per instrumenta, quòd primo casu concedebatur, & sic repetet illa aduersatiua in eisdem terminis, & eodem genere, secus si comprehenderetur nullitas in illis uerbis, quæ est diuersi generis a restitutione, cum restitutio præsupponat actum ualidum, nullitas contrarium, & sic repetitio non fieret in eisdem terminis, nec in eodem
66 genere. † Non obstat etiam, q illa lex esset delusoria, ut dicit Paris. hoc enim negatur: dispositio namque illius legis loquitur, quando contractus non erat nullus, sed ualidus, ut inquit Curt. Iun. & bene, in d. cōsi. 119. nu
67 me. 2. † Et ultra ipsum cōfirmatur, loquitur enim ille tex. de restitutione in integ. quę restitutio præsupponit mero iure contractum tenere, & ualere, sed in eo minorem esse lęsū, ob quam lęsionem cōceditur sibi restitutio, l. nā & postea, §. si minor, ff. de minor. l. si quidem, & ibi Salic. C. de præd. mino. Hoc ergo stante, si contractus minoris sit ualidus, satis operatur illa lex, quia nullo modo potest petere restitutionem in integrū. Si uerò est nullus, & ipse dicat de nullitate, hoc dicit ex

tra

tra terminos illius legis, ideo cessat, quod sit elusoria, quia satis est, quod operetur in casu suo, nō
etiam extra, & attenta ratione Parisij, pari
modo lex, uel statutum tollens exceptionē,
deberent dici elusoria, non tollendo nullitatem, contra notata per Ang. in d. §. dato, &
Felin. in dicto c. ex parte, de quibus supra.
Concludo igitur, quod sicut in terminis dictę l. si alterius, ex illo iuramento assertorio
nō tollitur nullitas, ita nec tolli debet in terminis nostris, uidelicet, auth. sac. pub. C. si ad
68 uer. uend. quòd nota. † Quartò declaratur, vt
procedat etiam stante statuto annullante cō
tractum minoris non seruata solennitate in
eo requisita, puta, consanguineorū, & id genus. adhuc enim contractus minoris iuramento confirmabitur, & ualebit ex disposi
69 tione dictę authent. sacr. pub. † idque ea ratione, nam statutum simpliciter annullās cō
tractum, non habet locū in iurato, ut est gl.
not. in c. cum non deceat, de electio. in 6. Alexand. in consi. 27. col. fi. uol. 1. Roman. sing. 7.
consi. 343. consi. 404. consi. 436. Decis. Neap.
S. 3. nu. 13. 307. nu. 19. Paris. alios citans in cō
sil. 16. nu. 88. in 2. uol. & est communis opin.
ut testatur Rain. consil. 100. nume. 3. uol. 3.
(sicque tenet etiam Anch. Iun. q. 8. prima parte, & ample, Gabri. Roma. in suis conclu. li. 2.
tit. de iureiuran. conclu. 5. num. 14. Crot. con
70 sil. 5. num. 35. alios citans.) † Hinc est, quòd
saluus conductus principis alicui concessus,
non habet locum nec operatur in contractu
iurato, ut per Alex. in consi. 38. colum. 2. uol.
3. Dec. consi. 352. col. fi. (Idem quoque tenet
Alex. consi. 205. uisis his, circa fin. uolum. 2.
Crot. consi. 84. num. 2. Fel. in c. cōstitutus, nu.
20. de resc. Decis. Neap. S. & 111. nu. 14. Ias. in
l. quotiens, nu. 2. C. de preci. imper. off. Menoch. de arbitra. iud. li. 2. Centuria 4. casu. 337.
nu. 19. & alios quoque cumulat Gabrielius
Roman. in suis conclu. lib. 2. de iureiuran. cō
71 clu. 5. numero 1. & † prædicta procederent nisi statutum præsumeret iuramentum metu,
uel dolo extortum, quod cū superius, in prin.
num. 492. huius tituli, declarauerim, ad ibi dicta me remitto.) In glos. [*alienare posse,*] licet
Areti. hic, & cæteri nihil scribant; quædam tamen dici possunt non iniucunda: habes enim
ex iuribus in ea citatis non modo textum nostrum cōprobari, uerum etiam ampliari. quatenus enim hic dicitur, quòd pupillus non
potest ullam rem alienare sine tutore, procedit etiam, si tractet de se liberādo, ut quia soluat creditori suo: non enim facit pecuniā accipientis, nisi ea consumpta, ut clare dicitur,
in l. quod si forte. §. fi. ff. de solu. & in l. non omnis. §. fi. ff. si cer. peti. de quibus in gl. idque mirabile uisum est Pau. de Cast. in d. l. non omnis. in fi. quòd fauore liberationis dominium
non transferat pupillus sine tutore, utique. n.
72 transferre posse deberet. † Confirmo obiectum ultra Cast. nam pupillus sine tutoris authoritate potest obligari ciuiliter ad finem
consequendę liberationis: ciuiliter dico, quia
de naturali nō est dubium, quòd regulariter
obligatur si est maior infante. l. 1. in fi. in nota
gl. & scriben. ibi. ff. de nouat. De ciuili ergo loquor, in qua potest obligari, vt supra dixi. Exēplum, si pupillus erat debitor ex aliquo contractu iuris gētium, potest enim nouare obligationem illam per Aquilianam stipulationē
ad finem, ut postmodum liberetur a creditore per acceptilationem, ut textus est, & ibi not.
glo. Ang. Cast. & alij in l. 2. ff. de acceptilatio.
(Alex. in l. mutuum. §. fi. ff. de acq. hære. Ias. in
l. is cui bonis. colum. 2. ff. de uerbo. obl. in l. si
pupillus, colum. 3. ff. si cer. pet. in l. non eo minus. C. de procur. Barb. consi. 35. colum. pen.
uolum. 2. Rolandus à Valle, cons. 54. num. 17.
73 uolum. 2.) † Et licet Imola, & Bar. in d. l. 2. intelligant pupillum naturaliter obligari in illo casu, puto tamen eos errare, cum Aquiliana stipulatio uerbis fiat, & sic ciuilis obligatio insit necessario, §. primo, infra quib. mod.
toll. obl. iuncto. §. de pecunia autem constituta, infra, de actio. nec glo. aliqua in l. obligari, ff. de autor. tuto. in principio, hoc dicit, licet Bar. citet dictum locum. Si ergo ciuiliter
pupillus sine tutore obligari potest ad finem,
ut liberetur, mirum uidetur, cur pari modo
soluere non possit, ad finem, ut consequatur
74 liberationem. † Reperio in hoc passu Ias. in d.
l. non omnis, in §. fi. soluentem hoc obiectū,
inquit enim, quòd ideo pupillus non potest
soluere sine tutore, licet tractet de se liberando, quia solus ipse non habet administrationem bonorum, l. iusiurandum quod §. 1. ff. de
iureiuran. quòd ante ipsum dicunt Bald. Roma. & Cur. in apostil. ad Alexan. & Alcia. in d.
§. fi. Vnde quia lex interdicit alienationem, &
administrationem rerum suarum pupillo, fit
in causa, quòd soluere non potest etiam, ut liberetur, quæ ratio secundum ipsum cessat in
obligatione: lex enim eam pupillo non prohibet, uel interdicit, sed tantum non assistit. l. 1.
75 in fi. & ibi Bar. ff. de noua. † Sed hanc rationē
taxat Dec. ibi, quoniam regula d. §. fi. locum
habet, quando agitur de præiudicio pupilli.
Quod patet, dum loquitur de iuramento delato per pupillum, secus uidetur in liberatione. Præterea ultra Dec. tex. in d. l. 1. in fi. & ibi
Bar. ff. de nouat. de naturali obligatione lo-
76 quuntur. † obiectum uero factum de l. 2. & ibi
notatis. ff. de accepti. loquitur de ciuili, in qua
falsum est, quod lex pupillo non resistat, imo
resistit, ut est tex. in l. obligari, in prin. ff. de autor. tut. quam pro se, & perperam Iason citat
in dicto §. fi. ubi dicitur, quod pupillus ex nullo cōtractu potest obligari sine tutore, quod
ciuiliter intelligo, cum naturaliter possit, ut
supra ostendi. Confirmo hoc autoritate Bar.
ibi post prin. ubi dicit, quod pupillus hæreditatem

tatem lucrosam non potest adire sine tutore,
quia illud acquirere fit per istum act͞u obligā
di se, ideo non permittit lex, ꝙ fiat sine tuto-
ris autoritate, & sic clare sentit Bar.ibi, ꝙ lex
77 interdicit obligationem pupillo.† Aliam rō-
nem assignat tex.in d.l.obligari.i §. pupillus.
ubi dicitur, ꝙ soluendo sine tutore pupillus
nihil agit, quia nullum dominium trāsferre
potest, & conformis est tex.in §.fi. infra, eod.
ubi dicitur, [*quod soluunt non fit accipientis, cum
nullius rei alienatio sine tutoris autoritate eis concessa
fit.*] & ratio rationis esse pōt, quia in tali tran
slatione dominij pupillus posset decipi a cre
ditore propter infirmum eius iudicium.l.j ff.
78 de minorib.† Simile uidemus in hæreditate,
quamuis apparenter lucrosa, quam sine tuto
re adire non potest, quia posset aliquod dam
num latēs incurrere.§.neque, supra de auto.
tut. (& ibi declarat abunde Siluester Aldob.)
Sed hæc ratio cessat, quando se obligat ad fi-
nem, ut liberetur. Ex illa.n.obligatione nihil
abdicatur ab eo; nec timor est alicuius dece-
ptionis, quæ possit pupillum damno afficere,
cum per acceptilationē sequentem liberetur
79 in totum.† In gl.[*bona fide,*] cæteris, quæ præ-
cedunt, omissis, cum nihil habeant, habes cō-
clusionem ex ea, ꝙ ita iuris error prodest, si-
cut & facti, ut patet secundum eam in recipiē
tē mutuam pecuniam a pupillo sine tutoris
autoritate, siue eum maiorem esse crediderit,
& sic errauerit in facto, siue in iure fuerit er-
ror, ut quia sciuerit eum esse pupillum, credi-
derit tamen sibi licere alienare sine tutore,
utroque namque casu bona fide consumpta
pecunia mutuum reconciliatur, daturq; con-
dictio pupillo, & sic error prodest accipienti.
cōformis uidetur esse tex. quē citat Are. hic,
ī l.si uir, ff. de don. ubi si maritus uxori rē alie
nā donauerit, ꝓcedit usucapio, & tamē uxor
errabat in iure, putans inter eā & uirū suā do
nationem ualere, cōtra.l.j.& ꝑ totū, ff. de do-
80 na.int.uir.& uxo.† Sed ut ibi tradit Bar.non
erat error ibi iuris in specie, quia uxor illa pu
tabat rem esse mariti donantis, cum esset alie
na, ex quo errore facti in specie, sequitur, ꝙ nō
erat error iuris ī specie, quia uere ualebat do
natio facta de re aliena, & sic recte putabat in
tali casu donationē ualere, ideo procedit usu
capio. Quam declarationem Bartoli sequitur
ēt Fel.in c.de quarta.col.14.uer.lim.5. de præ
81 sc.† Imo clarius secundum Pau.de Cast.ibid.
error ille iuris erat in causa, ꝑꝑ quam dona.
ualebat, credebat.n. illa mulier donationem
ualere ex eo, ꝙ esset permissa inter eam & ma
ritum, & tamen nō ualebat ex isto capite, sed
quia res erat aliena, & sic talis error in causa
non impedit usucapionem, secus, ubi error
esset in titulo, quem crederet ualere, & tamē
non ualeret, quia tunc non procederet usuca
pio, nec error talis prodesset.l.nunquā, in pri.
ubi etiam Cast.declarat.ff.de usuc.idemq; tra
dit Fel.in d.c. de quarta, col.8.in fi. num. 26.
qua declaratione stante, cū in tex. nostro quā
do recipiens errabat in iure, error esset in ti-
tulo, quia credebat pupillum alienare posse,
& non potest, uideretur dicēdum talem erro
rem nocere, contra gl. quod confirmatur ex
tex. quem ipsa citat in l.2.§.si a pupillo, in 2.re
sponso.ff.pro emp.ubi emens a pupillo scien
ter, putans tamen licere pupillis alienare res
suas sine tutore, & sic stante errore in titulo,
82 non usucapit. Quid † ergo dicendum est pro
saluatione glossæ nostræ? breuiter dicas, ut hic
per Ioan.Fab. & Aret. quòd quoad fructus, &
alios contractus error iuris uidetur causare
bonam fidem, hoc est, non malam, & ita pro-
cedat tex.noster, & glo.nostra hic. Secus uero
in usucapione, & ita procedat d.l. nunquam,
83 & d.§.si a pupillo, in 2.responso. († quid autē
iuris dicendum sit in præscriptione longi,
uel longissimi temporis late ponit Paris.cōsi.
66.nume.424. uolumi. 2. Craue. consil. 27.
num.3.Gabriel.Rom.in suis conclu.lib. 5.de
84 præscrip.conclu. 14.) † & ratio † diuersitatis es
se potest, ut per Christophorum, & Aldobran
dinum hic, quia ī usucapione agitur de lucro
in alio contractu, secus ut in mutuo, de quo
agitur hic, cum ad tantundem recipiens pu-
pillo tenebitur, ut infra quib.mod. re contra
hit.obl.in prin.cum simi.& sua interest, ne ad
exhibendū possit conueniri, & contra eū in li
85 tē iuretur.† glo.[*condici*] clare tenet in tex.no
stro consūpta pecunia dari certi condictionē
ex mutuo recōciliato ꝑ consūptionē, per tex.
in l.si a furioso, & seq.ff.si cer.pet. Are.uero te
net competere condictionē generalē sine cā,
quia sicut ex numeratione non pōt nasci cer-
ti condictio ex mutuo, ita nec postea ex con-
sumptione, cum non adsit iustus consensus re
conciliandi, ꝙ scire interest, secundum ipsū
ꝑꝑ medium aptū concludendi in libello. (iux
ta no.ꝑ oēs in l.j. in prin.ff.de eden.) & hanc
opi.tenuit gl.in d.l. si a furioso, in terminis il
lius tex. qui sic intellectus pro hac gl. non fa-
86 cit.† Tu tamē cōsidera, ꝙ opi.Azonis ibi glos
satoris tenentis dari certi condictionē gene-
ralem ex æquitate, non procedit quoad oēs
casus, de quib. ibi, sed tantū in primo, qui de
furioso loquitur, in quo cōsensus deficit tēpo
re numerationis, & ēt cōsūptionis. (§.furio-
sus, infra de inuti.stip.l.furiosi.ff.de regu.iu.)
In hoc illa gl.est cōiter aꝑꝓbata, ut ibi Alex.
Ias.& Dec.testantur, licet solus Are.& Soc. eā
87 damnent. quibus Ias.& Dec.respondent.† Sed
in aliis casib.de mutuante pecuniā alienā ser-
uo, q mutuans postea cœperit furere, idem-
que in alio de iure, Ioannis glossatoris ibi ꝑ
Accursium relati præualet sniā, ꝙ competat
certi condictio ex mutuo reconciliato ꝑ con
sumptionem, cum ab initio mutuans habue-
rit uoluntatem numerandi. Ita Bar.Ang.Ro-
ma.Pau.de Cast.Alex.Ias.Dec. & oēs indifferē
ter

88 ter ibi concludunt,† quorum fretus autorita te dico ego in tex. nostro pariter competere certi condictionem ex mutuo reconciliato ex consumptione, cum pupillus habuerit ab initio animum,& uoluntatem numerandi, sicut & ibi præter primum casum. Ostēdo hoc in tex. huic conformi, in l. non omnis. §. si. ff. si cer. pet. ubi dicitur, ꝙ si pupillus sine tutoris autoritate crediderit consumpta pecunia cōdictionem habet, [non alia ratione, quam quod facto] dicit tex. [eius intelligitur ad eum, qui accepe rit peruenisse,] fa xo eius. §. pupilli, subdit gl. in secunda expositione, quæ communiter est ap probata, ut ibi refert Alex. Ias. & alij, & sic patet, ꝙ adest uoluntas pupilli numerādi ab ini tio, ideo debet competere certi condictio ex
89 mutuo. Secundo † probo hoc, nam iste tex. vt sit aliquo modo de dubitali, iux. l. ꝙ Labeo. ff. de Carb. ed. debet intelligi de pupillo habente aliquem intellectum, ut proximo pubertati, non aūt de infante, qui nullum habet intel lectum. §. pupillus. infra, de inut. stip. alias esset penitus de indubitabili; merito patet in tex. nostro grauiter Aretinū errare tenētem cōdictionem certi generalem competere, cū
90 imo competat specialis ex mutuo.† In glo. fi. habes ex ea, & tex. nostro in fi. ꝙ recipiens mu tuam pecuniam a pupillo sine tutoris autori tate mala fide eam consumens tenetur ad exhibendum, & quia exhiberi non potest, cōtra eū iuratur in litē, l. ad exhibendū. C. ad exhib.
91 † & super hac gl. Doct. hic nihil scribunt. (un de primo considera quomodo de iuramento in litem loquatur cū pupillo nō deferatur. Uideamus, in prin. ff. de in lit. iu. & ibi Iaf. Bero. consi. 128. in fi. uol. 3. & Fanuc. de Fanu. in tract. de iureiur. in li. 2. par. nu. 12. reddens rationem, quia pupillus iudicio, & discretione caret. §. pterea, & ibi gl. & Are. infra qb. nō est perm. fac. test. unde discernere, & æstimationē rerū amissarum facere, uel affectiouē iustā allegare non pōt, sed gl. saluari pōt, quæ dicit, ꝙ iuratur in litē ex eo, ꝙ interest pupilli. sēsit .n. non pupillū iurare, sed aliū, nempe tutorē pro eo prout pōt. d. l. uideamus. §. curatores. secūdo considera, deueniri ad iuramentū in litē, q̄a tenebatur recipiens ad exhibēdū, unde in defectū exhibitionis ad id iuramētū deuenitur, Cor. cōs. 318. uo. 5. Rui. cōs. 54. n. 13. uol. 1. & i aurea sua repo. l. si quādo, Clar. Plor. nu. 752. C. vn̄ ui 3. no. nu. 92.) ꝙ i hoc casu sup
92 ponūt Doctores, † mutuū ex cōsumptione nō reconciliari, sed tantū, quando bona fide consumptio pcessit, ut inter cæteros ponit Aret. hic supra, in penultimo, & vltimo notabili huius tex. Idemq; notaut oēs in l. rogasti. §. si. p. illū tex. ff. si cer. pet. per quā dicūr limitari oīa iura dicentia consūptione mutuū reconciliari, q̄a pcedunt, quādo consūptio facta fuit bona fide, secus, si mala, tūc. n. cōsumēs nō cōuenitur certi condictione, sed ad exhibendū, ut ibi dicitur, ita Bal. ibi, Ang. Saly. Cast. Alex. & Iaf. Bar. & Imo. i l. si alieni. ff. de solut. ex hoc
93 tamen sequi uidetur absurdum unum.† Nam secundum hoc melioris conditionis est, q̄ mala fide consumpsit, q̄ qui bona. probatur, nam quando quis cōsumpsit bona fide, cum reconcilietur mutuum, pt ille, qui mutuauit, agere certi condictione ex mutuo, nec habet aliter
94 necesse probare se dominum. † Quia agenti ex mutuo nō potest qui pecuniam recepit, referre quæstionē dominij, ut not. Bar. & cæteri Doctores communiter in l. nam, & si fur. in prin. ff. si cert. pet. ubi Alexan. nume. 5. Iaf. nu. 7. testantur esse cōmu. Sed quando cōsumpta est pecunia dolo malo, ex quo non reconcilia tur mutuum, nec ille, q mutuauit, potest agere ex mutuo, opus est, ꝙ agat rei uendicatio-
95 ne, & probet se dominum.† Quę probatio dominij longe est difficilis, ut per gl. & Doct. in l. cum res. C. de prob. per Bar. & alios in l. rē alienam. ff. de pig. acti. & in l. rē, quæ nobis. ff. de acq. poss. ergo sequitur, ꝙ iste consumens mala fide, sit melioris conditionis, q̄ qui bo-
96 na fide cōsūpsit.† Reperio, ꝙ hanc dubitationem mouet Iaf. in d. l. rogasti. in §. si. col. 2. ubi conformis est tex. nostro. Respōdetque uerū esse, ꝙ dominus, qui mutuauit, si uelit, poterit uendicare, & ad exhibēdū agere, ut ibi, & hic dicitur, sed sibi hoc erit difficilius pp probationem dominij necessario faciendam, ut su-
97 pra dictum est.† Vnde dicit Iaf. dēt dominus ratificare mutuum, quo casu licet non fuerit reconciliatum consumptione dolosa, tamē reconciliabitur ratihabitione dominij, iuxta no tata p Bar. in l. 2. §. appellata. ad fi. ff. si cer. per. & hoc modo ratum habēdo poterit agere ex mutuo, nec sibi magis poterit referri qō dominij, q̄ quando agitur ex consūptione facta bona fide, & ita dicit Iaf. posse euadi hoc contrarium, & absurdū, de quo supra, sed ut in qt ibidē Dec. illud non tollitur, si non fiat ratifi-
98 catio, nec tali casu Iaf. id soluit.† Vnde Deci. nolens se ex hoc dubio extricare, cōcludit ibi ueriorem esse illam opi. ꝙ mutuum recōcilietur, ēt si mala fide consumptio sit facta, p tex. in l. si alieni. ff. de sol. ubi tex. cōsiderat difficultatē, quę est in discernēdo numos cōmistos, ut ob id reconciliationē inducat, quę rō vtiq; locū hēt, siue bona, siue mala fide cōmistio sit facta. Ad idem citat tex. in l. nam & si fur. in fi. prin. in uersic. [si admonitus] iuncta glo. & in l. non omnis. §. si pupillus, in uersi. [nam omnino,] ff. si cer. pet. quæ iura ante ipsum ibidem cōsiderant ad hoc Are. & Soc. hanc opinio. tenentes, unde stante hac opi. pro uera, tollitur obiectum, cum ita poterit condici, sicut quando consumptio processit bona fide, & si dominus agendo rei uendicatione in necessitatem probandi dominium se poneret, sibi
99 imputandum erit.† Sed nec ista resolutio mihi satisfacit ullo modo, cum sit contra communem

munem opi. ꝙ ubi consumptio processit mala fide, non reconciliatur mutuum, nec competire certi condictio ex mutuo, sed actio ad exhibendum. quę quidem communis opinio efficaciter probatur ibi, & hic, dum dicitur, ꝙ si mala fide consumpti sunt numi, ad exhibendum agi potest: ex hoc. n. sentiunt condici non posse per regulam l. cum prætor. ff. de iud. ex quo datur intelligi, ꝙ non modo loquuntur quantum ad hoc, ꝙ actio ad exhibẽdum locum habeat, ut Dec. & Soci. dicunt, nerum etiam, ut ostendant condici non posse.

100 †Comprobaturque etiam hæc cõis opi. per tex. in l. Cassius. in uersic. [*sine dolo malo*,] ff. de soluti. & ibi no. Bar. ubi etiam assignatur rõ, quare per consumptionem reconciliatur mutuum, s. ne consumens locupletetur cum aliena iactura: si enim nõ reconciliaretur, nõ posset condici. item nõ competeret actio ad exhibendum, & sic consumens lucrum faceret cũ damno domini, quæ ratio cessare uidetur, quando mala fide consumpsit, quia põt conueniri a domino, ac si possideret per actionẽ ad exhibendum, ut hic, & ita hanc rationem pro hac cõi sententia considerat Alex. in d. l.

101 rogasti. in §. fi. circa fi. †Pro qua & alia ratio accedit, quam ibidem tradit Ias. nam qui dolo malo consumit, cum dolo desierit possidere, certe eius odio fingitur res extare, & põt conneniri, sicut si extaret. ergo cum fingatur extare, & sit aliena pecunia in casu illius tex. non potest elici contractum fuisse mutuũ, & ob id condictio locum habere non potest.

102 †Nec obstãt iura contra com. citata p Dec. & Soc. & primò d. l. si alieni, quia secundũ gl. Bar. & Imolam ibi intelligitur, quando immistio & per consequens consumptio facta fuit bona fide, sequitur Ias. in d. l. rogasti. in fi. nu. 4. nec quicquam facit illa ratio considerata p Deci. de difficultate discernendi numos commistos: illa enim non est ratio finalis consumptionis, sed bona fides, vt patet hic, & in d. l. rogasti, in §. fi. Bene uerum est, ꝙ illa difficultas est qualitas necessaria ad causandam consumptionem, quia si pecunia discerni posset, non diceretur consumpta, sed non est in causa, ut sequatur effectus reconciliationis, uel non.

103 †Non obstat etiam tex. in d. l. nam & si fur. quia licet ibi glo. supponat, ꝙ illa admonitio præcesserit consumptionem, & sic, ꝙ mala fide facta sit, tamen hoc falsum puto ex nerbis textus, ubi quæritur, [*an si per partem numos consumpseris per partem condicam*,] & respondetur, [*me condicturum*] quod magis tex. declarat subiungens, [*si*] id est quia [*admonitus fueris numos alienos fuisse, ideo per partem condico, quia nondum totos consumptos comperceram*,] uidelicet tempore admonitionis, & sic illa sequuta fuit consumptionem: id euim uerbum [*compereram*,] denotat, quòd iam erat facta consumptio tẽpore admonitionis, ergo bona fide processerat: nil mirum ergo, si competit certi condi-

104 ctio propter reconciliationẽ. †Non obstat etiam tex. in d. §. si pupillus. quem ad hoc ibi notat ẽt Alexã. Ias. Soc. & Deci. ibi enim qnis recipiebat pecuniam mutuam a pupillo sine tutore, & sic erat in mala fide, quia sciebat pecuniam pupilli non effici suam, & tamen consumptione mutuum recõciliatur, quia respõdeo, ꝙ imo consumptio illa fiebat bona fide, uel quia recipiens errabat in facto, uel etiam in iure, prout in tex. nostro contingebat, innta gl. in uer. bona fide, & ibi diximus, p quẽ tex. ille glossatur, & declaratur, & per dictã l. Cassius. ff. de solutioni. Cũ ergo cõcludendo uera sit cõis opi. ꝙ cõsũptione facta malã fide mutuũ nõ reconciliatur, patet adhuc obiectum supra formatum contra hunc tex. obstare, & alia solutione id indigere. Tertiam solutionem posuit idem Dec. in d. l. rogasti. in fi. licet eam primo referat, q̃ supra proxime scri

105 ptam. †Inquit. n. non esse nouum, ꝙ quãdoque sit melioris conditionis malæ fidei possessor, q̃ bonę fidei aliquo particulari respectu, licet non absolute, ut no. gl. quam ibi sequitur Odofr. & Ang. in l. in rẽ. ff. de rei uen. unde nil mirum, si ibi, & hic iste mala fide consumens est melioris conditionis, ut conueniri nõ possit, nisi probetur dominium, ꝙ secus in bona fide consumente. Confirmatur hæc solutio ultra Decium, cum. n. iste mala fide consumens grauetur in hoc, quia conuenitur ad exhibendũ, & in defectũ rei, q̃ præstari nõ põt, iuratur in litẽ contra eũ, ut hic in gl. qđ iuramentum longe plerunque excedit uerã æstimationẽ, l. j. ff. de in lit. iur. l. j. ff. de acti. emp. & utrobiq; Docto. (l. uideamus. §. in infinitũ, & ibi Doct. ff. de ĩ lit. iur. Fanut. in trac. de iureiu. ĩ litẽ, in 5. mẽb. primæ par. & latius in 3. par.) nil mirũ, si in alio releuatur plus, q̃ bona fide cõsumẽs, ut agẽdo contra eũ, debeat probari dominiũ non aũt si contra bona fide cõsumentẽ. l. secũ

106 dum naturam. ff. de regu. iur. † Sed nec ista resolutio mihi placet. licet. n. in casu illo particulari d. l. in rẽ, in fi. malæ fidei possessor sit melioris conditionis, q̃ bonæ fidei, non tamẽ sequitur, vt idẽ in casu nostro dicẽdũ sit, nã casus ille est contra regulã, q̃ dicit cõtrarium. l. si a domino. §. si pdo. ff. de pet. hær. l. non solũ. ff. de noxa. cũ uulg. ergo, ut singularis non est trahendus ad consequentias. l. ius singulare,

107 l. qđ uero. ff. de legib. †Nec fundamentũ per me factũ de incõmodo, & cõmodo satis stringit ea rõne, quia licet contra hunc, qui mala fide consumpsit, iuretur in litẽ pro parte pupilli, non tamen sequitur, ut tanti, qnantũ fuerit iuratum, ueniat oĩno condemnandus, cũ poterit iudex, qui detulerit iuramentũ, id nõ sequi, uel prorsus absoluendo, uel et minoris condemnando, ex cã. l. uideamus. §. fi. ff. de iu lit. iu. (& tradit abunde Fanut. in dicto tractatu, in tertia parte.) Vnde cum firmiter non conse-

consequatur hoc grauamen, non est æquum, ut consequatur commodum certum & firmũ de quo supra, quia non militat eadem ratio, ut pro incerto onere quis certum commodũ
108 reportet,† & ubi non est eadem ratio commodi, & incommodi, regula illa legis, secundum naturam, non procedit secũdum Bar. & Dec. ibi. Patet ergo, ꝙ ista tertia solutio non subsistit, & adhuc dubiũ uiget, nisi alia uia resoluatur. Quid dicendum? Puto ego una cum Celso Iureconsulto in l. Domitius. ff. de test. posse dicere, quod aut non intelligo, quid sit hoc dubiũ, aut ualde stulta est Ias. & Decij dubitatio. & quia stulta fuit & male formata, idõ
109 peius ꝑ eos resoluta.† Quod.n. ipsi supponunt, quando mala fide consumens conuenitur, opus esse agenti probare se dominũ, plus quam erroneum fore dico, & adfirmo, ostẽdo hoc. agitur.n. in hoc casu ad exhibendum, ut
110 hic, & in d.l. rogasti, in fi. † Sed in actione ad exhibendum non est necesse dominium probare. Casus est clarus in l.3.§.j.ff. ad exhi. [*qui ad exhibendum agit, non utique dominum se dicit, nec debet offendere*] dicit tex. ad idem tex. in ea. l. in §. sciendum, in uer. [*non an eius res sit,*] & ibi põderat, & notat Albe. & licet ad exhibendũ agatur ad finem, ut res uendicetur, iuxta. l.j. ff. ad exhiben. tamen, quia res reperitur cõsumpta & ob id exhiberi nõ potest, & per consequẽs nec uendicari, patet, ꝙ nec attento hoc fine opus est probare dominium, quamprimum enim reus cõuentus dicit se consumpsisse, uel alio modo id constat, actor omissa rei uendi-
111 tione conuolat ad iuramentum in litẽ.† In quo similiter non est necesse de dominio probare, l.2.ff. de in lit. iur. ubi non solum si petamus nostrum, sed etiam si ad exhibendũ agatur, iuratur in litem, & idem probatur in l. in actionib. in prin. eo. tit. & tamẽ in dicta actione ad exhibendũ non requiritur probatio dominij. Si ergo, ut patet, cessat hoc præsuppositum Ias. & Decij de probando dominio, manifeste cessat obiectum per eos formatũ, ꝙ melioris sit conditionis malæfidei consumptor,
112 quàm bonæ fidei.† quãdo enim quis se fundat sub aliquo præsupposito, cessante illo ꝓsupposito, corruit fundamentum suum, iuxta not. per Iac. But. Fulg. & Sal. in l. mancipia. C. de seruis fugitiuis. Rom. sing. 486. statutũ pu
113 niens, Dec. cons. 466. nu. 8. (Sicut & quãdo lex, uel statutum deducit aliquid cum aliqua qualitate, debet illa qualitas uerificari, ut habeat locum lex, uel statutum, alioquin cessat eius dispositio, Bar. ĩ l.j.§.j.ff. ne quid ĩ flu. pub. Alex. consi. 3. nu. 3. cons. 172. nu. 5. cõs. fi. nu. 3. uo. 2. & cons j. col. 6. uer. hoc probo, uol. 3. cons. 8. nu. 14. & cons. 177. in fi. uolu. 2. Dec. cons. 550. nu. 3. cõs. 661. cum si. per Tiraq. de retrac. §.8. gl. 7. nu. j. & Sena. Pedem. dec. 121. nu. 3.) At in casu nostro vere non est melioris conditionis, cũ non sit opus agenti cõtra eũ probare dominium, sicut nec agenti, contra bona fide consumentẽ. ergo, &c. & hęc oĩa nota, quia ut uides hæc a nemine fuerunt hacte-
114 nus reuelata. † Vltimo ex dictis Aretini habes differentiam inter debitum ciuiliter tantum solutũ a pupillo, & debitum naturaliter tantum. Primo enim casu consumpta pecunia cessat repetitio, & liberatur pupillus. l. qđ si forte. §. fi. ff. de solu. Secũdo uero casu locus est repetitioni. l. interdũ, iuncta gl. Bar. & aliis
115 ff. de condi. indebi. † Sed hæc differentia confunditur aperte ex notatis per glos. in l.j.ff. de cond. indebiti. quam cæteri sequuntur ibi, & in hoc bene dicit secundum Ias. nu. 14. vbi habetur, ꝙ debitum ciuiliter tantum, facilius repetitur, quam naturale: quocũque enim errore repetitur siue errore iuris, siue facti probabilis, ut in facto alieno, siue minus ꝓbabilis, ut in proprio, naturale uero debitum non repetitur, nisi errore facti probabilis, secũdum uero Areti. facilius naturale repetitur, quam
116 ciuile, ergo male. † Merito puto aliter dicendum fore, ꝙ siue sit debitum ciuile tantum, siue naturale tantum, persona pupilli faciat locum repetitioni secuta consumptione, & ita procedat tex. in d.l. interdum, qui dicit generaliter locum esse repetitioni his personis, & si consumpti sunt numi, condici possunt, si generaliter ergo: siue sit ciuile tantum siue na-
117 † turale tantum debitum non obstat. l. ꝙ si forte, in fi. ff. de solu. quia loquitur de ciuili, & naturali debito simul, non altero iure tantum, ut expresse dicit gl. & bene, in d.l. interdum, & ex his remanet hic. §. secundus satis utiliter, ut arbitror, expeditus.

HIPPOLYTVS RIMINALDVS IVRISC. FERRARIENSIS.

In §. finalem, quibus alie. licet, vel non.

SVMMARIVM.

1 SOLVENS pupillo sine tutoris auctoritate non liberatur, & quare. 4. 5.
1 Contractus claudicare non debet.
Fallit fauore pupilli. 6.
2 Contractus in liuiduus dicitur.
Nec pro parte acceptari potest, & pro parte refutari. 3.
5 Pupillus diceretur alienare recipiendo solutionem si debitor liberaretur.
7 Statutum de contract. mino. uel mulierum sine solemnitatibus null:s, debet intelligi de damnosis, nõ de proficuis illis.
Vnde non potest eis opponi, quod nõ potuerint acquirere. 8.
9 Pupillus non potest alteri soluere sine tutore.
Et sicut contrahere non potest. 10.
Ita nec distrahere.
11 Contrariorum est eadem disciplina.
12 Solutio facta pupillo sine mandato iudicis, non liberat soluentem.
Licet pecunia salua sit, uel ex ea pupillus fuerit factus locupletior.
12 Iudex repellit agentem sine actione.
Secus quando competit exceptio tantum reo.
Et an possit appellari. 13.
Iudex agentem sine actione non repellens ex officio, numquid tenetur in syndicatu.
15 Castrensis, & alij nequaquam reo non postulante.
Iason contra. 16.
Sed auctor Castrensem sequitur. 17.
Et Iason contrarius sibimet. citat. 25.
18 Iudex non petitus non impartitur officium suum ad priuatam utilitatem
19 Iudex tenetur condemnare uictum in expensis, si petatur. 20. quod ampliatur. 26.
21 Statutum, quod iudex debeat terminare causas intra certum tempus sub pœna, intelligitur si petatur.
Idem de capitaneo qui debeat ferre sententiam secundum consilium sapientis, nam debet intelligi si petatur. 22.
Et de iudice qui debet committere causam, nam intelligitur si petatur. 23.
Vel, quòd præstetur certa fideiussio, alias actus non ualeat, nam procedit si petatur. 24.
Et aduocatus debet esse cautus, ut semper opponat, & petat.
27 Dictio recte, denotat causam, rite uero solemnitatem.
At dictio iuste, utrunque. 28.
Quandoque uero confunduntur hæc iura. 29.
30 Pupillus habens intellectum, potest sibi acquirere sine tutore.
Nedum si sit proximus pubertati. 31.
Sed etiam si infantiæ. 33.
Vel iudicis arbitrio. 32.
34 Infans non potest acquirere obligationem.
35 Intellectus leg. seruum. ff. rem pup. sal. quòd in casu speciali loquatur.
Martinus, & alij contra. 36.
Qui magis communem dicunt. 37. 39. 40.
Et illum textum intelligunt in proximo infantiæ sicut & auctor.
38 Infans licet naturaliter uideatur fari posse, tamen habetur pro eo, qui fari non potest.
41 Infans ex sua occupatione sine traditione alterius possessionem acquirere non potest secus si traditur.
Quod auctori non placet. 42.
43 Ratio legem extendit ad eius terminos.
44 Dictio nullus, penitus negat.
45 Intellectus l. 3. C. de acquiren. poss. de iocalibus diuinat. 46.
Sicut & alius de possessione infanti tradita cum auctoritate tutoris. 47.
Igitur alium ponit auctor. 48. 49.
50 Dominium quid sit.
51 Debitor pupilli ex pensione, redditu, uel usuris soluens tutori tantum, sine iudice liberatur.
Nisi biennium transcendant, & centum aureos.
Auctor uero id in usuris tantum restringit. 54.
52 Vsura redditus, & pensiones æquiparantur.
53 Casus duo quando reperiuntur æquiparati, dispositũ noviter in uno, locum habet in altero.
Quod declaratur procedere in æquiparatione facta in eadem materia, secus si in diuersa. 56.
55 Relatiuum quæ sine copula restringit.
57 Sententiæ appellatione numquid in dubio intelligatur de interlocutoria, uel de diffinitiua: communis est, quòd de diffinitiua.
Et de ratione. 58.
58 Sententia diffinitiua dicitur per prius, interlocutoria per posterius.
59 Statutum loquens de sententia intelligitur de diffinitiua.
Fallit ubi esset eadem ratio. 60.

Et in materia indifferenti.61.
Nec resultaret absurdum.
Secundo, quando prius dictum fuisset de sententia simpliciter.
Et postea de diffinitiua.63.
Cui non acquiescit author post Ripam. 64.
Et aliter distinguit concilians opiniones. 68. 70.

62 *Statutum Ferr. de citato ad sententiam, locum habet etiam in interlocutoria.*

65 *Statuti una pars declarat aliam.*

66 *Sententiæ uerbum positum in rescripto, intelligi debet solum de ea, quæ transiuit in rem iudi. si in alia parte rescripti facta sit mentio de re iud.*

67 *Intellectus cle. 1. de re iud.*

69 *Filiorum mentio simpliciter, intelligitur de masculis, si testator in eadem oratione de masculis dixit, secus si in diuersis orationibus.*
Vel etiam si militat eadem ratio.70.

71 *Præceptum de soluendo pupillo cum tutoris autoritate dicitur interlocutoria.*
Alij uero dicunt, quòd habet uim diffinitiuæ. 71.
Sed & alij distinguũt, an sine causæ cognitione processerit, & dicatur interlocutoria.
Si uero causa cognita dicatur habere uim diffinitiuæ.72.73.
Author uero passim putat illud esse diffinitiuam. 74.

75 *Sententia de instrumento exequendo, dicitur diffinitiua.*

76 *Libello non oblato cessat forma substantialis iudicij.*
Sententia tamen potest esse diffinitiua. 77.
Licet cognitio causæ non interuenerit.78.
Cuius exemplum datur.

79 *Appellari potest a præcepto iudicis de soluendo.*
Et de ratione.80.
Vt quando grauamen est irreparabile per appellationem a diffinitiua.81.
Exemplum, quem torquendum esse. 82.
Vel quem esse capiendum, uel capturam factam ualere.83.
Quod de iure ciuili procedit, secus de iure canonico.86.

84 *Captus si steterit in carcere per mensem, tamen poterit appellare non obstante lapsu decem dierum.*

86 *Præceptum de soluendo sine cognitione causæ factũ non ualere.*
Et in eo Cynus, & sequaces damnantur.87.

88 *Instantiam de iure ciuili finitur triennio.*

89 *Priuilegium uni concessum, an transeat ad alium. 90. remissiue.*

91 *Mobilia pupilli possunt alienari cum decreto iudicis sine tutore: at in immobilibus requiritur etiam tutor. 92.*

93 *Emptio fit ex uoluntate, solutio pro necessitate, & hoc regulariter.94.*

95 *Dictio aliquando, denotat regulam in contrarium.*

96 *Actum necessarium facienti magis succurritur, quam uoluntarium.*

97 *Pupillus dicitur factus locupletior eo ipso, quod non est factus pauperior, de quo duo casus clari ponuntur.98.*
In dubio uero disputatur quis probare debeat, an pupillus se pauperiorem.
Vel aduersarius illum locupletiorem.99.
Quidam uoluerunt, quòd præsumatur illum fuisse factum locupletiorem.100.
Alij uero secus.104.

101 *Maritus qui percepit fructus ex rebus paraphernalibus uxoris, præsumitur factus locupletior.*

102 *Socius ad quem pecuniæ societatis peruenerũt, præsumitur factus locupletior.*

103 *Non præsumitur quem suum consumpsisse, & quando.118.*

105 *Contractus pupilli quando nullus est, aduersarius probare debet eum fuisse locupletatum.*
Secus si contractus ualet, sed petitur rescindi per restitutionem.105.

106 *Probare debet unusquisque, quod est intentionis suæ fundamentum.*

107 *Solutio facta soli pupillo, nulla est.*

108 *Quando aliquem esse locupletem est causa actionis dandæ, inspicitur tempus litis contestatæ.*
Et quod eo tempore sit locupletior. 109.

110 *Argumentum a contrario sensu, ualidissimum.*

111 *Lex, utrum ff. de petitione hæreditate, ponderatur. 114.*
Glossaque ibi confutatur.112.

113 *Diues semel, uel pauper, non præsumitur hodie talis.121.*

115 *Glossæ autoritas alias antecellit.*
Probabilis tamen est tantum, non autem necessaria, nec illi credendum nisi quatenus ratione mouetur.116.
Et quandoque loquitur ex capite. 117.

119 *Præsumptio cessat non constito de signo, unde solet oriri.*

120 *Angeli doctrina in l. utrum ff. de petitio. hæred. distinguitur ab Alciato, & procedit in maiore. 124.*
Item plures habet in oppositum. 121.
Et est magis communis.122.

123 *Opinio ultima censetur approbata.*

125 *Regulam habens pro se, dicitur habere fundatam intentionem.*

126 *Pupillus non debet esse de præda sollicitus.*

127 *Ecclesia facta locupletior obligatur.*

128 *Statutum si tollat exceptiones, non impedit implorari iudicis officium, si contingat aliquem locupletari cum aliena iactura.*

129 *Restitutionem in integrum nomine pupilli, quando quis petere possit.*

130 *Infans, & pupillus moriens hæreditate non adita transmittit ad hæredem suum beneficium restitutionis in integrum.*

131 *Pupillus soluere non potest sine decreto id, quod sine eo alienari non poterat.*
Fallit, ubi obligatio sumpsisset originem in alia persona quam pupilli.132.

Hæres

133 *Hæres debet eiusdẽ esse iuris cuius erat defunctus.*
134 *Solutio ualet a pupillo facta cum tutoris auctorita*
te,& quando.
135 *Pupillus soluens naturale tantum debitum potest*
illud repetere præuia restitutione in integrum.
Alij uero, quòd ipso iure.136.
Et de differentiis.137.
Autor que in eo ponit opi. suam.138.
Et latius.139.

T ex contrario omnes res pupil-
lo.] Diuiditur iste §.in
duas partes principales,si
cut ponit duo dicta. Secũ
da est ibi.[*Sed ex diuerso*]sũ
matur autem, ut hic per
Are.]Casus uero in prima
parte sic fingi potest.Quæsitum fuit,an quis
soluendo pupillo sine tutoris autoritate li-
beretur?& uidebatur,quòd sic.sicut enim ex
parte pupilli recipientis transfertur domi-
nium,ut ibi,[*recte dari possunt*]iuncta glossa pa
ri modo ex parte soluentis uidebatur libera
1 tionem debere contingere,† ne contractus
claudicet, quod esse non debet.l.Iulianus.§.
2 si quis colludente.ff.de actio.emp.† (unde di
ci solet contract.us esse indiuiduos.l.si quis,
3 ff.de solu.l.quod si vno.ff.de in diem ad.†nec
pro parte acceptari posset & pro parte non,
per doctri.Bar.in l.Aurelius.§.idem quæsijt,
colum.fi.ff. de libe.leg. tradit Fran. Vegius,
consi.56.num.17.)contrarium tamen hic de
ciditur,& in l.contra iuris, post prin.ff.de pa
ctis,ibi [*nam nec solui ei sine tutoris autoritate po-*
test,] & in Topicis Tullius testatur dicẽs, nõ
quemadmodum, quod mulieri debes,recte
ipsi mulieri sine tutore soluas, ita quod pu-
4 pillo debetur,possis eodẽ modo soluere.†Ra
tio decisionis fuit, quia imputari debet sol-
uenti [*qui temere sine tutoris autoritate soluerit,*]
5 ut hic dicitur.†.uel & alia, quæ dependet ex
eo, quod supra dictum est, ut tradit Baldui.
hic non posse pupillum alienare: alienare au
tem uideretur, si recipiendo solutionem, sta
tim liberaretur debitor, & hãc rationem tra
dit tex.in l.pupillo.ff. de soluti. ubi postquã
dixit pupillo solui non posse, sine tutoris au
toritate, neque eum delegare posse, subdit
ad utrunque dictum rationem,[*quia nec alie-*
nare ullam rem potest,] quasi quod ex illa solu-
tione alienatio inducatur, quod contingit
abdicando a se actionem, quam habet reci-
piendo solutionem, ut ibi tradit Cast. Ideo
hoc sibi non conceditur. Nõ obstat contra
6 rium fundatum in d.§. si quis colludẽte.† Id
enim fallit in pupillo, de quo agitur, ut ibidẽ
probatur in §. si quis a pupillo. & ibi Barto.
7 Cast.& alij ad hoc notant. †Simile uidemus
in minore aut muliere prohibitis a statuto
contrahere sine certa solennitate. Id enim
statutum seruari debet in contractu damno
so, non in utili, ut per Bal.in l. neque. C. de
contrahenda stipu. Roma.consilio 316.cum
aliis per Dec. consilio 331.columna 3.consi-
lio 532.columna 2. Ioan.de Arno.Sin.14.Ri
8 pa,in l.furioso,in prin.ff.de re iud.†Nec po-
test aduersarius opponere secundo casu de
solennitate statuti non seruata, quia non al-
legaret directo, quod non potuerint obliga
ri, sed quod non potuerint acquirere, quod
minime statutum illis uetat, ut tradit Cast.
consi.91.colum.3.uolum.1.& consi.119.uo-
lum.2.(Rip. in l.furioso,ff. de re iud.Paris.cõ
silio 26.uol. 2.Tiraq.in trac.le mort saisit, in
9 1.decla.7.par.)In secũda uero†parte dubita
ri potuit,an pupillus alteri possit soluere si-
ne tutoris autoritate.& primo, quod sic,uideba
tur dicendum,cum sibi liceat meliorem con
ditionem suam facere sine tutoris autorita-
te,ut supra de auth.tut.in prin.quod hic esse
uidetur, cum agat de se liberando ab obliga
tione,ut tradit Cast.in l.uero. §.fi.ff.de solu-
ti.Contrarium tamen uult tex.ea ratione,ut
credo, quia in hac solutione decipi,& dam-
nificari posset ob eius infirmum iudicium
multis fallacijs suppositum.l. 1. ff.de minor.
ut latius declaraui supra proximo §. nume.
41.Ex quo cessat, quòd dixi de meliori con-
ditione,cum facile deterior hoc colore fieri
10 posset. († Vel & alia ratio reddi potest. quia
sicuti pupillus non potest contrahere. l.in
causæ. secunda,in princ.ff.de min. Doctores
hic.Goz.consi.73.num.11.Paris.consi.98.nu
mero 55.uol.1.& Rolan.a Valle,consi.41.nu.
11 30.uolu.3. † ita & distrahere,cum contra-
riorum sit eadem disciplina, ut not. Docto-
12 res,in rub.ff.de acq.poss.)† Ex hoc tex.notat
Aretin.inter alia,quòd si pupillo fuerit facta
solutio sine mandato iudicis,licet habeat pe
cuniam saluam pupillus,uel ex ea factus fue
rit locupletior, non tamen liberatur soluens
ipso iure,sed habet tantum exceptionem do
li,quę duo inter se differunt, cum primo ca-
su; quando quis liberatur ipso iure iudex,li
cet non opponatur,repellat ex officio agen-
tẽ sine actione. Secundo uero casu quando
quis habet exceptionem secus, ut not. glos.
Bar. & Docto.in l.ubi pactum. C.de transl.&
13 in l.eum,qui ita.§.qui ita.§.de uerb.ob.† Itẽ
& aliud sequitur, quòd primo casu potest ap
pellari,si iudex,non fecerit.Secundo,non,ut
tenet Inno.in ca.conquestus, de fer.sequitur
14 Cast.in l.non quicquid.ff.de iudic.†Pulchrũ
est autem(licet Are. non dicat)inquirere,an
primo casu prioris exempli si iudex agentẽ
non repellat ex officio, teneatur in syndica-
tu?cuius ueritas inde pẽdet, an cogatur hoc
facere, tunc enim tenetur,si non fecerit. se-
cus autem,si facere potest,si uult,nec fecerit.
ueno.Spec.in titu.de offi.iud. §.impedit.uer
sicu. qd si iudex. quẽ refert & sequitur Ang.
15 & Cast.in d.l.non quicquid,† reperio,quòd

idem Cast.in d. l.ubi pactum, columna pen. num.7. tenuit iudicem non teneri repellere actorem,reo non postulante,per d.l.non quicquid.Et ob id nec in syndicatu eum conueniri posse. Cum quo transit ibidem D.Alex.nume.7.in fi. Areti: & Alcia.colum.penul.† Ias. uero ibi nume. 19. tenuit contrarium ponderado Bartolum ibi, col.4.dicentem,quòd ex quo iudex comperit actorem carentem actione habet de necessitate reum absoluere,& sic actorem repellere.& licet Ias.non dicat, hanc ponderationem ante ipsum facit ibi Anto.de Alex.ut Cur.ibi reuelat,numero
17 19,licet tacite sibi Ias.adscribat.† Mihi uero longe magis placet Castrensis opinio per regulam.l.4.§.hoc autẽ iudicium.ff.de dam. infec. Clarum est.n.quòd iudicandi munus est necessarium.l.fi.§.iudicandi.ff.de mun.& hone. & tamen ad id non tenetur iudex nisi
18 petatur,ut in d.§.hoc autem.† Imo generaliter ibi notat Imola, quòd ad priuatam partis utilitatem iudex nõ impartitur officium suum non petitum super his, quæ sunt facti.
19 † Confirmo hoc, nam tex. in l.properãdum, §.sin autem alterutra. C.de iudic.arctat iudicem condemnare uictum uictori in expensis,ut ibi,[*sciant indices uictum uictori in expensis esse condemnandum.*] & ibi in summario tex.id omnes admittunt, dum dicunt, quòd uictus uictori debet in expẽsis condemnari, ut Bar.
20 Ang.Saly.Castrensis,Alexan.& Ias.† & tamen hoc intelligitur demum, si petatur: si enim non petatur,ad hoc non tenetur per d.§.hoc autẽ iudicium, licet hoc possit facere, si uult: per l.ædiles.§.sciendum.ff.de ædil.edic.ita tenent Dy. & Barto.in d.§. hoc autem iudiciũ. in 5.q.Bal.in d.l. non quicquid. Ang.& Ray. in d.§.sin autem alterutra,& ibi late Alex.numero 31.& post eum Iason eodem nume. dicunt esse commu.ita quod in practica seruatur, ut tradit Imola in l.Paulus.la prima,columna 2.ff.de re iud.& eam tenet etiam multos citans Ias.in l.uniuersa,num.4.C.de prec.
21 Impe.off.† Comprobatur & tertio,nam pari modo uidemus,quòd stante statuto,quòd iudex teneatur causas terminare infra certum tẽpus sub pœna, hoc sane intelligitur,si pars petierit secundum Butri.& Abb.in cap.pen. colum.penu. de iudi. Calder.consi.3.de pœnis,Pau.de Cast.Alex.& Ias.in dicta l.properandum,in princ.& in dicta l.uniuersa,colu. 2.(& in l.admonendi.num.21.ff.de iureiur.) Clarissimus meus Riminal.in consi.535.nu.
22 9.† Ad idem, & quarto, si ex statuto capitaneus tenetur ferre sententiam secundum cõsilium sapientis,& aliter lata non ualeat, intelligitur, si pars consilium petierit, secundum Butri. in dicto cap. pen. sequitur Alex. In consilio 121.columna fina.in secundo uo
23 lumine, Iason in d.l. uniuersa. † Idemque & quinto in iudice, qui teneatur infra certum tempus causam committere, nam intelligitur,si petitum fuerit, secundum Ang.in con
24 silio 140. († idemque postremo uidemus si statutum dicat,quòd præstetur certa fideiussio,alias actus non ualeat, & sic loquatur præceptiue, & necessitatiue, tamen intelligitur si petatur, ut per Cast. & Ias.in d.l. uniuersa. Alex.consi.205.uisis his,quæ narrantur, uolum.2.Aret.consi. 137. Clarissime Domine Dec.consi.406.colu.1.Fel.in c.licet causam, nume.38.de probat.) quæ omnia fundantur in regula d.§.hoc autem iudicium.Pari ergo modo in q. nostra dicendum est, quòd licet iudex teneatur repellere agentem sine actione,id tamen intelligendum sit,si fuerit a parte petitum, ex suo autem officio non cogatur ad id, licet id facere possit si uelit, ut in-
25 quit Cast.in d.l.ubi pactum.† Cum quo reperio, quod tenet Iason sibi contrarius ab his, quæ dixit in d.l.ubi pactum.in l.1.colum.2. nume.6.ff.de offic. assessor. & ibi plus refert Antonium de Butri.in c.bonæ. de post.prœl. & Angelum in l.si unus.§.pactus,ne peteret. ff.de pact.idem tenere. unde Imo.& Ang.ibi colum.pen.instruit aduocatum,ut sit cautus quod semper exceptionem opponat, & hãc partem etiam æquiorem ac mitiorem puto, cum in pœnalibus mitior interpretatio sumi debeat, l.præses.ff.de pœn. esset enim hæc pœna,quoad iudicem,si teneretur in syndicatu. Quam considerationem facit Imo.in di-
26 cta l.Pau.colum.secunda, in fi,† eamque passim tenendam fore arbitror, siue reus sciuit, & opponere potuit,quo casu sine dubio procedit hæc opin. Cast. cum potius de se ipso reus conqueri debeat, quam de iudice.l.argentarius. §. cum autem.ff.de eden. siue nesciuerit, uel opponere non potuerit,licet.n. tunc iudex necessitetur ad repellẽdum actorem,secundum Anto. de Alex.in d.l. ubi pactum, quem Curt.ibi refert ponentem hanc distinctionem, non tamen probat,quòd necessitetur,si non petatur,imo in contrarium urgent ea, quæ supra dixi de expensis, & de causa terminãda,uel committenda, & ob id Cur. bene dicit, quòd est persuasiua opinio illa Antonij de Alex. sentiens eam de mente
27 iuris non procedere.† In glo.prima, no.hic esse textum iuncta gl. quòd dictio [*recte*] denotat causam,non autem iuris solennitatem
28 quod secũdum denotat dictio,[*rite.*](† Sicut utrumque denotat dictio iuste,glo. in §.exhæredatos,in uer.iuste i Auct.de hæ.& fal. Ias.in l.lecta, ff.si certum petatur, numero decimosexto,uersiculo tertio,aduerte, & in l.1.columna secunda,in fine , ff.de no. operis nunc.Decia.plenius confirmans resp.44. nu.13.uol.1.) dantur.n. oẽs res pupillo sine tutoris autoritate recte,quantum ad hoc,ut eius fiant,secundum glo.q̃ est denotare causam dominij,q̃ transfertur,non tamen liberatur

ratur debitor, inquit tex. & glos. quòd inde est, quia minus solenniter fuerunt datæ sine tutore & iudice, quòd denotat iuris solemnitatem, ad quod hæc dictio [*recte*] non adaptatur. Ad idem habes tex. iuncta glo. quam ibi not. Barto. & alij in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bon. poss. contra tab. & in l. 2. quam ibi no. Bar. Ang. & Cast. ff. de inof. testamen. idem tenet Alberic. in dictionario suo, in uer. [*recte.*] idem Bar. in l. lecta. ff. si cer. pe. & cæteri post eum, ubi Deci. num. 21. dicit, ꝙ hæc differentia uidetur communiter approbata. (sequitur Ias. in l. si ab hostibus. §. si uir uxorem. ff. sol. mat. in l. Titius. ff. de lib. & posthu. & in d. l. lecta, num. 16.) tamen † quia iura cōfundunt hæc uerba, illisque promiscuè utuntur, ut per Areti. in l. quamuis. §. infans. in fine, ff. de acqui. poss. & Ias. considerat in dicta l. lecta, num. 16. Dec. num. 21. & seqüe. Burigella, nume. 46. Cur. Senior, nu. 17. Cur. Iun. num. 28. & ob id opinio Bar. de consultore ibi licet communis uideatur dubia, ideo
30 aliter non insisto. † In gl. [*dari,*] seligi possunt ex Aretini dictis aliquæ conclusiones. Quarum prima est, quod pupillus habens intellectum potest sibi acquirere sine tutore. Casus est hic, & supra de aut. tuto. in prin. ad idē est tex. in l. contra iuris, in prin. secundo respon. ff. de pactis. ubi si pupillus paciscatur, ne, quod debet, a se petatur, ualet pactū, quia meliorem conditionem suam facere potest, etiam sine tutoris autoritate: cum enim loquatur de pupillo paciscente, necesse est intelligere illum textum de pupillo habente cōsensum, & intellectum, qui in pacto requi-
31 ritur. l. 1. ff. de pac. † Ampliatur autem hæc conclusio, ut procedat non modo in pupillo proximo pubertati, quod est secundum unā opinionem, quando excessit 10. annos cum dimidio, ut uoluit gl. quam sequitur Bar. in l. si. in gl. fi. ff. de nouat. Bal. in l. si quis in tantam. col. 2. C. unde ui. Ad idem glo. in l. pupillum. & ibi notat Alberi. ff. de regu. iur. & alia cōformis habetur in §. pupillus. infra de inu. stipulatio. ubi Aretinus dicit, quòd communiter tenetur, prout etiam post multos testatur Cagnolus in dicta l. pupillum. in princi. (sequitur Franc. Marci, q. 120. nu. 10. 2. parte & Ioannes Sicard. in rub. C. de nouat. & de
32 leg. num. 9.) † Vel secundum alteram opini. iudicis arbitrio relinquitur, cum non sit a iure determinatum, iuxta legem primam. ff. de iure deliber. & quia reperiuntur aliquando quidam maioris indolis, & intellectus in 10. anno, quam alij in quartodecimo, ut uoluit Butri. in cap. attestationes. de desp. impub. refert Abb. in cap. continebatur. eo. tit. Saly. in l. impunitas. C. de pœnis. Decius in d. l. pupillum. & fuit ante eos opinio Fabri, in d. §. pupillus. licet ipsi non dicant. (in quam quoque descendit Coras. Miscellaneorum,
33 lib. 6. cap. 23.) † Sed etiam prædicta cōclusio procedit in proximo infantiæ, & sic intra decem annos supra 7. iuxta primam opi. uel iudicis arbitrio iuxta secundam, adhuc enim in eo receptum est ex benignitate, ut acquirere possit, sicut pubertati proximi, ut est ca-
34 sus in dicto §. pupillus, in fine. † Secunda est conclusio, quòd infans non potest acquirere ea, quæ consistunt in ministerio iuris, ut obligationem: probatur ista conclusio, licet Aretin. non citet in l. prima, in prin. ff. de uerborum obliga. ubi infans stipulationem cōtrahere non potest. Ad idem textum in l. mulier. in fi. ff. eo. Confirmatur etiam per textū in dicto §. pupillus, ubi postquā dixit, quòd pupillus alium potest sibi obligare, subdit hoc intelligendum fore in eo, qui habet intellectum, secus in infante, & sic abnegat infantem obligationem sibi quærere posse. Idē probatur secundum Aretinum, in l. seruum. ff. rem pup. sal. fore. ubi [*si pupillus abest, aut fari non potest,*] & sic sit infans, [*seruum suum stipulari necesse est.*] ergo inde patet ipsum stipula-
35 ri non posse, si ad id seruo suo est opus. † Nō omitto tamen, quod plerique alij per illum textum dixerunt in illo casu speciali infantē ad stipulationem admitti, uidelicet, ubi de re sua conseruanda agitur, ut probatur ibi, [*propter utilitatem receptum est rectè eum stipulari,*] & ita glossa ibi, Bar. & Aug. uoluerunt, gl. in dicta l. mulier, & in d. l. 1. ff. de uerborum oblig. ubi etiam Ang. Paul. de Cast. Aret. Petrusque de Besu. idem tenuerunt, si tamen sit talis infans, qui fari possit, puta ultra quatuor annos, & prope septennium, in qua ętate plurimi inueniuntur expedite loquentes.
36 † Sed contra istos, qđ imo ēt in illo casu particulari infans stipulari nō possit, tenuit Martig. lossator in d. l. seruū, cuius opinionem dixit esse ueram ibidem Alberi. eamque tenuit Azo in summa ti. ff. de uerborum obligatio. Imo. Cuma. & Roma. in d. l. j. ff. eo. ubi etiam Alex. idem tenet, colum. fi. nu. 40. Soc. in l. fi. Ias. col. antepenul. circa fi. Claud. Aquens. nu. 9. Ripa, num. 67. Lance. Decius, Alcia. & Gul.
37 Ponta. num. 41. col. sequen. † qui dicunt hāc esse magis communem opi. maxime hodierno tempore. nec obstat ille tex. proximè, ut supra inductus. loquitur enim in proximo infantiæ, & sic qui 7. annos excessit, ut Marti. uoluit. probatur aperta ratione, secundum Soc. Ias. & alios in dicta l. 1. nam ille tex. uult, quòd pupillus ita demum possit stipulari, si fari potest, ita ibi, [*nam si præsens sit & fari pos-*
38 *sit.*] † Sed infans licet naturaliter uideatur fari posse ultra quartum, uel quintum annos, ut Castrensis dicebat, tamen iuris censura propter defectum intellectus habetur pro eo, qui fari non potest. Casus est in lege prima, §. sufficit. ff. de administratione tutorum. Ergo nō uerificantur in eo uerba, dicta

39 l.seruum. †confirmatur hoc per text. in dicto §.pupillus, qui bene glossat d.l.seruum, ubi Imperator dixit, quod [*infans & infanti proximus nihil intelligunt parumque distant a furioso*,] postmodum in proximo infantiæ subdit quod [*ex benignitate recipitur, ut idem iuris habeat, quod pubertati proximi*,] sic quod possit stipulari, ergo clare determinat in infante, secus esse, & pari modo intelligêdus est tex. in dicta l.seruum, in illis uerbis [*propter utilitatem receptum est recte eum stipulari*.] Ostendo hoc insuper à sufficienti partium enumeratione (a qua ualidum est argumentum l. 1. ff. de his qui sunt sui uel ali. iur. & supra eo. & Euerard. in centuria sua:) loquitur enim ille text. de pupillo præsente, qui fari potest, ergo de infante non loquitur, qui dici-
40 tur fari non posse, dicto §.sufficit. † Item loquitur ille tex. de pupillo, qui eius ætatis est, ut non intelligat, ergo de proximo pubertati loqui non potest, cum ille intellectum habeat, c.j. de de.pue. tradit Bar. in l. 1. ff. de nouat. ergo necesse est dicere, ut loquatur in proximo infantiæ, qui fari potest, licet adhuc non bene intelligat quid agat, in hoc enim propter utilitatê ex benigna interpretatione cautum est, ut stipulari possit. Ita proprie loquitur ille tex. qui in effectu uerbis & sensu concordat cum dicto §.pupillus, parique modo procedit alius tex. in l. 1. §.penul. ff. de actio. & obl. ubi loquitur de eo, qui eius ætatis est, ut non intelligat, quid agar, tamen loqui potest, & sic nec de infante nec de pubertati proximo loquitur, ergo de proximo infantiæ, & concludit eum stipulari posse, beniginusque ita acceptum esse, & hanc considerationem ad dictâ l.seruum, facit Ripa in dicta l.j. licet uere antequam ipsum uidissem, eam præcogitaueram. Volui tamê ipsum citare, ne furto hoc mihi ascriberetur, quod uitium satis abhorreo.
41 †Tertia est conclusio, quòd infans ex sua occupatione sine traditione alterius possessionem acquirere non potest, l.quamuis, §.infans, ff. de acquir. poss. Secus mediante traditione alterius domini, uel possessoris, l. 3. C. de acq. poss. Quæ intelligentia ad prædicta iura ante Aretinû, fuit Petri, Pauli de Cast. & Sal. in effectu, in d.l. 3. licet ipse non dicat, eam tamê ego falsam esse puto, & contra textum in d.§. 1. ubi dicitur quòd [*infans non potest incipere possidere, quia affectionem tenendi non habet*.] hæc † n.
42 ratio cum generalis sit, siue agatur de possessione quærenda sine traditione, siue cum traditione alterius, utique debet dictû ampliare, ut utroque casu procedat, iuxta not. in l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de leg. 2. per Bar. Bal. & alios in l. 3. §. j. ff. de iur. & fac. ignor.
43 † (quotiens enim ratio legis est amplior dicto legis, tunc dictum ad terminos rationis legis extendi debet. glo. in cle. fi. de elect. quâ singularê reputat Cardinal. ibidem, Soc. consil. 89. num. 20. nolu. 4. & plura in genus ad uim rationis comprobandam ponit Rolan. à Vall e consi. 14. num. 23. uolum. 3.) Confirmatur ex eodem tex. ibi [*sicuti si quis dormienti rem in manu ponat*] cum enim tali similitudine hoc probet, ubi loquitur de possessione tradita, pari modo dictum de infante, qui nô potest incipere possidere sine tutore debet
44 intelligi, etiam si sibi res tradatur. † Confirmatur adhuc hæc opinio, per text. in dicto §.infans, ubi dicitur, quòd [*sine tutore nullus consensus infantis est accipiendi possessionem*] id enim uerbum, [*nullus*] cum sit penitus abnegatiuum, l. is qui ducenta, §. utrum, ff. de rebus dub. (& potentius neget quam affirmatiua affirmet, glo. & Docto. in l. hoc genus, ff. de condit. & demon. Cast. consil. 170. in fi. in anti. Brun. in tra. quod itan. masc. 6. art. q. 26. Senatus Pedemôtanus Decis. 100. num. 44. nullamque recipiat restrictionem, Crau. consi. 94. nu. 6. Ceph. cons. 210. nu. 20.) denotat id procedere siue tradita res fuerit,
45 siue non. † Ad l. tertiam, C. de acquir. posses. Dixerunt aliqui illum tex. in iocalibus procedere, in quibus solent infantes aliquam affectionem habere, puta in uuo, obolo, nucibus & id genus, & in his possessio quæritur infanti. Secus uerò in fundo, domo, & id genus, in quibus animus, & affectus infantis non cadit, & ob id possessio sibi non quæritur, & tali casu loquitur dictus §. 1. & dictus §.infans, quam opinione uoluit Dynus, quê sequitur Bar. in dicto §.infans, & in dicta l. 3. ubi etiam Cyn. & Bal. idem tenent, & Alc. in dicto §. 1. colum. antepenul. idem Iaf. nu
46 me. 17. circa finê. † Sed iste intellectus diuinat, nimisque restringit d.l. 3. ut ibi dicit Castr. imo ut Socin. aduertit in dicto §. 1. col. 3. & post eum Gul. Pont. nume. 2. colu. sequen. diuinat ille intellectus, uerbisque text. repugnat, dum loquitur de rebus donatis a quacunque persona, unde includit donationem factam a quacûq; persona, cuiuscunque qualitatis, sed donatio iocalium non quibuscû-
47 que conuenit personis, ergo &c. † Nonnulli ergo alij tenuerunt illû tex. procedere in possessione infanti tradita cum autoritate tutoris, iura uero côtraria loqui non interueniête tutore, quam sententiam posuit Ioannes glossator, ut refert Accurs. in d.l. 3. eamque ueram esse dixerût Cy. Iac. Butr. Bald. & Ang. ibi. Sed & hæc opi. nô caret diuinatione, quo ad d.l. 3. ubi de tutore nulla fit mêtio in principali decisione illius text. Præterea, parum aut nihil dubitationis haberet ille textus, si loqueretur de possessione tradita infanti cû autoritate tutoris, cum iam ante hoc erat decisum in dicto §. 1. & in d.§. infans. dixi in §.
48 1. l. primæ, ff. de acq. poss. lect. 48. † Unde omissis his nugis & pluribus alijs, quæ in hoc dicuntur

cũtur, puto uerum intellectum ad illum tex
tum colligi ex pluribus ibi relatis. Primo, q
loquitur de possessione rerum donatarum,
& sic ex causa lucratiua quæsitarum. Secun-
do, quod de per se quæsitæ non fuerunt, sed
traditæ. Tertio, quòd aliquis erat intellectus
sen animi affectus in illo infante, ita ibi, [*do-
natarum rerum uacua possessio tradita infanti, licet
animi plenus non fuisset, affectus corpore quæritur,*]
49 ideoque † dixit, corpore quæri, quia animi
plenitudo non erat in illo infante, & quia ta
lis res non uidebatur posse procedere ob di
ctam animi imperfectionem, cum ad acqui
rendam possessionem requiratur corpus, &
animus. l. quemadmodum. ff. eo. ideo auro-
rum sententiæ dissentientes fuerunt, ut ibi
dicitur, & hoc modo intelligendo quadrant
illa uerba in fine posita, ibi alioquin &c. Vo-
luit enim tex. dicere, si quando concurrit ani
mus & uoluntas donantis tradentisq; simul
& tactum infantis suo corpore accipientis,
& cu aliquo affectu, non acquirererur ei pos
sessio, multo minus ei acquireret solus tu-
tor, cum nihil tunc agat infans, nullumque
eius factum interueniat. His ergo concurrē
tibus procedit illa l. 3. text. autem in d. §. 1. &
in dicto §. infans, procedunt istis cessantib.
ut ex eorum lectura manifestè patet. Et ita
hunc intellectum reperio posuisse Gulielmū
Pontanum in dicto §. 1. & mihi satis arridet
cum uerbis dictæ l. 3. inhæreat. Quarta, & ul
tima conclusio Aretini per l. si quis in eman
cipatum, C. de don. cadit in effectu sub 2. de
qua supra, cum etiam dominium, de quo lo-
quitur dicta l. si quis, consistat in ministerio
50 iuris. † est enim ius de re corporali perfecte
disponendi, ut tradit Bartol. in l. si quis ui, §.
differentia, ff. de acq. posses. sicut ergo infans
obligationem, ita nec dominiū quærere pōt
cum utrumque in ministerio iuris consistat.
51 † In gl. *debitorem*,] habes ex dictis Aretini. sup
ea, q debitor pupilli ex pensione, reditu, uel
usuris, soluens tutori tantum, sine iudice li-
beratur, nisi pensio, reditus, uel usura, metam
biennij, summamque centum aureorū tran
scendant, & sic secundum Are. lex sancimus,
C. de administr. tut. locum habet etiam in pē
sionibus, & reditibus temporis & summę, de
quibus supra. quam sententiam tenuit glos.
in l. constitutionem. C. eodem, & post eam
Bar. & Sal. Odofred. & Ang. in d. l. sancimus.
52 † Pro quibus facit ratio, uam usuræ, reditus,
& pensiones æquiparātur. l. usuræ. ff. de usur.
ubi dicitur, quòd usuræ locum obtinent fru
ctuum & aliarum obuentionum, idest, pen-
53 sionum, ut ibi per Odofr. † Cum ergo per l.
antiquam æquiparentur, dispositum in uno,
per l. nouam, uidelicet per dictam l. consti-
tutionem, debet in alio locum habere, iuxta
not. per glo. Bar. & Doct. in l. si quis seruo. in
fi. C. de fur. Barto. Alexan. & Ias. in l. Marcel-
lus. ff. ad Trebe. Abb. in c. de multa, de præb.
Ias. in l. transigere, colum. 5. C. de transf. Rub.
54 consi. 151. colum. 2. † Contrariam tamē par-
tem ego teneo, quia l. constitutionem, exten
dens dispositionem d. l. sancimus, de usuris
tantum loquitur, de pensionibus uero & re
ditibus ne uerbum quidem ponit. quod er
go non mutatur, cur stare prohibetur? l. san-
cimus. C. de testamen. l. præcipimus, in fi. C.
55 de app. † Secūdo accedit relatiuum [*quæ*] po-
situm sine copula in dicta l. constitutionem,
ibi, [*etiam in usuras extendimus, quæ tamen*, & c.
cuius tali casu natura est restringere, & de-
clarare tantum præcedentia, l. ea tamen adie
ctio. ff. de leg. 3. ponit Bar. in l. omnes popu-
li, in prin. ff. de iust. & iu. decis. Neap. 404. nu
me. 16 (Signorol. de Homode. consi. 10. col.
pen. Craue. consi. 292. nume. 4. Rolan. à Val-
le, consi. 1. num. 20. consi. 98. num. 20. uol. 3.)
Dum ergo dicit, [*quæ tamen*] & c. dici debet, s.
usuræ, non etiam pensiones aut reditus, sic
enim ampliaret, non restringeret præceden
56 tia, & alia declararet, quam supra dicta. † Nō
obstat ratio in contrarium posita de notatis
in dicta l. si quis seruo. procedunt enim in æ-
quiparatione facta per legem antiquam in
eadē materia, de qua lex noua loquitur. Sen
cus, ubi lex antiqua facit æquiparationem in
diuersa materia ab ea, de qua lex noua loqui
tur, glo. est notabilis in c. 1, in uersi. declara-
mus. & ibi Geminia. ne cler, uel mon. & in c.
licet Canon. & in c. si postquam. §. fi. de elec.
in 6. & ibidem Geminia. sequitur Ias. in rep.
l. si constante, num. 30. ff. soluto matrimo. qd
57 ultimum est in casu nostro. ergo &c. † (bene
uerum est, quòd satis est æquiparationem
reperiri factam in eo de quo agitur, licet in
aliis casibus esset differentia, ut post D. suū
Soc. dicit, Bero. consi. 15. nume. 9. uolum. 2.)
58 † In glos. [*sententia*] ibi, [*scilicet interlocutoria*]
habetur hic in tex. iuncta glo. q in dubio ap-
pellatione sententiæ, intelligitur de interlo-
cutoria, quem locum nemo, quem uiderim,
hactenus ad hoc considerauit. Contrarium
uero expresse glossa adnotauit in l. 1. §. bi-
duum, ff. quando app. sit. quam ad hoc repu-
tat singularem Bal. in c. cum olim, circa fi. de
testib. & in c. uenientes, colum. 2. de iureiur.
sed habes aliam, quā ibi ad hoc notat Imo.
in d. c. cum olim. & multa iura ad hoc citan-
tur per Alexā. Ias. Ripam, & alios in rub. ff. de
re iud. & per Fely. in rub. ex. eo. ti. colum. 5. p
Dec. in c. super eo. el secondo, in quarto not.
de appel. quibus in locis passim hanc regulā
firmant nemine discrepante. Pro qua bene
facit elegās tex. ubi enim quid de duobus
dicitur, de uno per prius, de altero per po-
sterius simpliciter positum intelligitur de eo,
de quo dicitur p prius, ut dicit Philosophus
secūdo, Etico. & probatur in l. j. ff. si ag. uect.
sed sententia per prius, dicitur de diffiniti-
ua,

ua, per posterius, de interlocutoria. l. 1. ff. de
re iudi. ergo si simpliciter uerbum, sententia
ponatur, intelligitur de diffinitiua. Ita hanc
rationem ponunt Cy. & Alberic. in l. ante. C.
quor. appel. non recip. & fuit de mente Peru.
in c. super eo. el secondo, in 2. not. de appel.
dum dixit, quod intelligitur de diffinitiua,
quasi in potiori significato uerbum, senten-
tia, accipi debeat, & sic per prius in effectu,
59 ut Cy. & Alberic. dicunt. † Ex hac autem re-
gula inferunt Docto. ad statuta mentionem
facientia de sentẽtia, ut de diffinitiua intelli
genda sint, non etiam de interlocutoria. Vn
de si statutum prohibet appellationẽ a sen-
tẽtia, uel quod de sententiis debeat solui ga
bella, de diffinitiua intelligendum est, non
etiam de interlocutoria, quod primum uo-
luit Bal. in l. 1. §. his cunabulis. ff. de offi. pręf.
præt. utrunque uero idem Bal. in addi. Spec.
in titu. de prol. sent. colum. 2. refert Alexan.
& alij in dicta rubr. de re iu. (idemque cõclu-
dit Speculum aureum in 3. parte 6. partis,
num. 5. post Alexandrum in l. quod iussit, in
60 prin. ff. de re iud.) † Limitatur tamen hæc cõ
clusio de statuto, ut non procedat, quãdo es-
set eadem ratio in interlocutoria, quæ in dif
finitiua. Tunc enim statutum de utraque fo-
ret intelligendum. Decisio fuit originalis Be
ned. de Plumb. in l. etiam. §. hęres absens. ff.
de manu. uind. quam sequitur, & dicit bene
esse notandam Alex. in l. 1. nume. 15. ff. quod
quisque iur. & in consi. 49. colum. penul. in 2.
uolum. Fely. in c. causam, quæ colum. fi. de re
scrip. & plenius in dicta rubri. extra de re iu-
di. colum. 5. Ias. & Ripa in dicta rubri. ff. eod.
Dec. in dicto c. super eo. ubi ex pluribus con
cludit ita tenendũ esse, licet aliter secundũ eũ
loquatur Alex. in dicta rubri. sibi contrarius
ubi ab hac limitatione uidetur recedere leui
bus rationibus, quibus etiam Ias. ibi, & Fely.
ubi supra respondent, hanc limitationem te
nentes, quam etiam confirmat excellentissi-
mus meus patruus magnus Riminaldus, in
consi. 534. nu. 10. qua (& ad eam bene conuẽ
nit, & adaptari potest, quod dicitur appella
tione sententiæ in materia indifferenti etiã
de interlocutoria intelligendum esse, ut per
Alex. consi. 50. colum. penul. uolum. 2. quem
sequitur Speculum aureum supra citatum,
ubi idem dicit quando non resultat absur-
ditas ut Abbas in c. causam matrimonij, de
62 off. deleg.) q̃ † bene nota ad intelligentiã sta
tuti Ferrar. sub rub. si quis citatus fuerit, in
2. libro, ubi cauetur, quòd si quis citatus fue
rit pro certa hora ad audiendum sententiã
& illa hora nõ fuerit lata, quòd possit iudex
hora sequẽti eam ferre sine noua citatione:
eadem enim ratio militat in tali casu in sen-
tentia interlocutoria, quæ in diffinitiua. (ma
teriaq; uidetur indifferens nec ulla resultat
absurditas intelligendo quoque de interlo-
cutoria.) meritò de utraque tale statutũ de
bet intelligi, & ita quotidie practicatur Fer-
63 rariæ. † Secundò limitatur prædicta conclu-
sio de statuto, ut nõ procedat, quando prius
in eo mentio facta fuisset de sententijs sim-
pliciter, postea uero dictum esset de senten-
tijs cum hac adiectione, diffinitiuis. ex hoc
enim daretur intelligi, quòd in præcedenti
parte noluit large intelligere de sentẽtijs ẽt
interlocutorijs. Ita dixit eleganter Alexan.
in dicta rubr. & Fely. extra, eo. titu. in rub. mo
ti per tex. iuncta glo. in uerbo [*sententias*] in
Clem. 1. de re iud. quam ibi simpliciter Imo
64 la sequitur. † Sed ab hac limitatione Ripa
recedit, & bene iudicio meo, in dicta rub. qa
imò illa adiectio (diffinitiuis) in una parte
debet potius operari, quòd illud uerbũ (sen
tentijs) simpliciter prolatum debeat intelli
gi de diffinitiuis, per regulam l. si seruus plu
rium. §. fi. ff. de lega. 1. & in l. qui filiabus in
65 princip. eo. tit. † nam, licet ipse non dicat,
uerbum ambiguum positum in una parte
statuti, secundum aliam partem clarã intelli
gitur, & declarationem sumit, ut tradit Bar.
Bald. & Ange. in l. utrum, per illum tex. ff. de
pet. hæred. Sequitur Ias. in dicta l. qui filiab.
in princip. Corne. in consi. 183. nu. 3. in secũ-
do uolum. Socin. in consi. 9. colum. 2. uolum.
3. Gozadi. in consi. 19. num. 10. Dec. in consi.
339. colum. 2. & in consi. 553. num. 8. Clarissi
mus meus Riminaldus in consil. 164. nume.
42. & in consi. 339. nume. 12. Ruin. in consil.
201. num. 5. uol. 1. & in consi. 8. in fine, uolu.
5. & nouissime Soc. Iun. in consi. 9. num. 5. in
66 secundo uolum. † Confirmatur ista opin. se
cundum Ripam, in dicta rubrica, autorita-
te Romani magis ad proxima in consi. 334.
circa primum consultationis articulum, nu.
4. ubi determinat, quòd uerbum, Sententia,
positum in rescripto, debet intelligi solũ de
ea, quæ in rem iudicatam transiuerit, si in a-
lia parte rescripti facta sit mentio de re iudi
cata. Idem ergo & in statuto dicẽdum est, ut
facta mentione de sententia, intelligatur de
diffinitiua tantum, si in alia parte de diffini
67 ua exprimatiua. † Et tenendo hanc partẽ,
non obstat tex. iuncta glossa in dicta clemen
ti. 1. de re iud. dico enim illum tex. de senten
tia diffinitiua intelligendum esse in illo uer
bo [*sententia*] simpliciter prolato, propter a-
liam partem, in qua expressit de diffinitiua
ex ratione prædicta, & sic glossa male illum
textum intellexit ibi. Solum inter primũ ca-
sum & secundum est differentia, quia in pri-
mo uolebat uictus impedire executionem,
allegando nullitatem in secundo: allegan-
do appellationem pendere ab interlocu-
toria interpositam, quod non licet, ut ibi.
68 † (possent tamẽ fędere distinctionis opi-
niones conciliari, quòd aut in eadem ora-
tione primo dictum fuit de sententia, & po

ſtea de ſententia diffinitiua, uel econuerſo,&
tunc uerbum ſententia,ſimpliciter prolatum
debeat de diffinitiua intelligi, ſicque proce-
dat opin. Ripæ: aut in diuerſis orationibus
id factum fuit, & uerbum ſententiæ,poſſit
intelligi etiam de interlocutoria,ſicque pro
69 cedat Deciſio Alexand. & Fely. † probatur
hæc diſtinctio per Doctores in alio ſimili ca
ſu:nam ſi teſtator in eadem oratione primo
fecit mentionem de filijs ſimpliciter, poſtea
ſubiunxit de filijs maſculis.tunc dicunt uer
bum filijs, ſimpliciter prolatum,de maſculis
intelligendum.Ita Cuma.hoc caſu loquens,
conſi.117.A.in teſt.Abb.conſi.36.uerſicu.5.
uolum.1.& fuit de mente Decij,conſ.599.in
fi. & in hoc caſu idem Dec. conſi.480. colu.
2.uerſi.etiam iſta concl.Iaſ.conſi. 30. colum.
3.uolum.3.& clare D. meus Vberti. Zuccar.
in l.fi.ſub num.69.col.ſequen.C.de edic.diui
Adr.tol. ſi uero teſtator in diuerſis orationi
bus primo de filijs ſimpliciter, poſtea de ma
ſculis locutus fuit, uel econtra,tūc ſecus eſt,
quia uerbum filijs,ſimpliciter prolatum etiā
de fœminis intelligitur in ea parte . Ita Ioan.
de Ana. conſi. 22.ad fi. Anch.conſil. 120.ad
fi.Alexand.conſi.55.colum.penul.ca.3.Dec.
conſi.339.colum.2.Soc.conſi.227.ad fi.uol.
2.Soc.Iun.conſil.49.colum. 3. uolumi.1.
70 † Vel et poſtremo dici poſſet etiā, quòd in
diuerſis orationibus declaratio fieri debe-
ret unius partis per aliam,quando militaret
eadem ratio, uel materia eſſet fauorabilis,
alias ſecus, ut in exemplo memorato de fi-
lijs ſimpliciter,& filijs maſculis prolato di-
ſtinguit Soc.Iun.conſi.103.col.51.uolum. j.
& conſi.160.num.35.uol.2.quæ omnia dili-
71 genter menti teneas.) † Secundò, habes ex
eadem gloſſa, quòd ſentētia, qua iudex præ
cipit ſolui pupillo,cū tutoris autoritate,dici
tur interlocutoria,cui conformis eſt alia, in
§.ſi quis autem nō implens,& in §.illud quo
que, in Auth.de hæred.& Fal.& plures alias
citat Aret.in l.5.in princi.colum.2.ff. de uer
bor.oblig.Idemque tenet Angel. & Caſtren.
in l.ſi debitori, ff.de iudic.Andr. Sicul.in ad
di.ad Bal.in l.ſancimus, C.de adminiſ.tuto.
Lanfraſi.in c.quoniam contra, in uer.inter-
locutoriæ,num.35.de probatio.Are.in d.l.5.
in princ.col.5.Ang.in d.§.ſi quis,& Felin. in
rubr.de re iudic.nu.6.motus ea ratione poſt
Are.quia quando debitor cōfitetur nō obla
to libello in ſcriptis,non dicitur adhuc credi
tor petijſſe, ſed uelle petere , ideo ſi poſtea
iudex facit præceptum in debitorem confeſ
ſum,non dicitur ſententia diffinitiua,quia il
la fertur,ubi eſt forma iudicij , quæ conſtat
ex actore,reo,& iudice cap.forus, de uerbo.
ſignifi. (& cum prædictis late tenet Roderi.
Suarez.in l.poſt rem iudicatam, no. 3. ff. de
re iu.Et uidetur eſſe tex.in l.interlocutio. C.
cōmi.uel epiſtolas. ubi tale præceptū de ſol-
uendo debitori factum tex. appellat interlo
cutionem,ad denotandum,quòd non eſt ſen
71 tentia diffinitiua.) † At ſecunda fuit opi.An
geli,in dicto §. illud quoque,quòd tale præ-
ceptum ſit ſententia uim diffinitiuæ conti-
nens,ideoque tenet eam reuocari nō poſſe.
Et idem in ſententia de exequendo inſtrumē
tum,latè concludit ipſe Ang.in conſ.116.pri
mo inquiramus,& Rom.in d.l.5.colum. 2.ta
cito autore tranſcribens.d.conſilium Ange.
prout reuelat Felin.in d. rubr. ſub nume.5.
72 † Tertia uero fuit eorum ſentētia, qui diſtin
xerunt, an tale præceptum factum fuerit ſi-
ne cauſæ cognitione.Et tunc dicatur ſenten-
tia interlocutoria , ſicque procedat opinio
prima . Si uero diſcuſſio iudicialis interue-
nerit, dicatur habere uim diffinitiuæ ſicque
procedat opinio ſecunda . Ita Butri.Imo.&
Peruſ.in c.cum ceſſante,colum.4.de appella.
Innoc.& alij,in c.2.de reſtitut.in integ.Bart.
in l.non fatetur,colum.2.ff.de confeſ.Feli.in
dicta rub.colu. 4. Et Speculum aureum in 3.
73 parte 6.partis iudicij,ſub nume. 28.† Sicque
in ſententia ſuper executione inſtrumenti,
pariter decidit Anton. de Canario in tracta.
74 de execu.inſtr.q.48.in fi. † Ego uerò potius
amplector quartam ſentētiam, quòd paſſim
hoc præceptum ſit diffinitiua ſententia, mo
tus ea ratione,quia ſententia diffinitiua illa
dicitur,quæ negotiū principale determinat,
directoque,ac principaliter ſup eo emanat ,
ut poſt gl.tradit Bald.& Angel. in l.qui reſti
tuere,in fi.ff.de rei uen. Imo.in l.ſi finita , §.
non autem, ff.de dam.infec.Corn.conſ.262.
nu.7.in fi.uol.4.Alexand.in rub.ff.de re iud.
num.7.Ripa,num.15.ſed ita cōtingit in quæ
ſtione noſtra : ſiue enim cauſa cognita, ſiue
non,iudex præcipit debitori,quòd ſoluat,de
cidit negotiū principale, nec aliud remanet
agendum,ergo debet reputari ſententia dif
75 finitiua.† Et hac ratione plerique moti,di-
xerunt ſententiam de exequendo inſtrumen
tum,ſimpliciter diffinitiuam dici,ut Ang. in
dicta l.qui reſtituere,licet ſibi contrarius Ro
ma.conſi.174.in princip.Alexand.conſi.49.
uiſis actis,colum.penul.uol.2.Et Spec.aureū
loco præallegato,nu.24.Et tenendo hanc o-
pi.prima de qua ſupra de facili conuincitur.
nec obſtat illa ratio Aretini ſupra relata,& a
76 Felino comprobata,† quia bene fateor libel
lo in ſcriptis non oblato formam ſubſtantia
lem iudicij ceſſare, iuxta notata per Bart. in
l.prolatam,colum.1.ad fi.C.de ſenten. & in-
terlo.omnium iud.ſed non inde ſequitur ſen
tentiam,quæ fertur, diffinitiuam eſſe nō poſ
77 ſe. † Si enim feratur ſuper eo , quod princi-
paliter deductum eſt,poteſt eſſe diffinitiua,
licet omiſſa ſolennitate iudicij fuerit lata, ut
per gloſſam in §.omnē.in uer. pferri, in Au-
thent.de litigi. per Imo. in dicto §. non Au
tem. Et per Aretin. in dicta l. 5. columna 2.
Et

(& ad l. interlocutio, responde id dici respectu comminationis, non autem præcepti de soluendo.) Secunda quoque opinio collabitur, quatenus uult hanc esse interlocutoriã, ut ex prædictis patet. Sed dum subdit, eam uim diffinitiuæ continere, meæ sententiæ Paulo accedit, quæ simpliciter eam diffinitiuam nominat. Et ratio, qua utitur Angelus in dicto §. illud quoque, eam corroborat, dum dicit, quòd postea alia diffinitiua non sperratur. Hinc enim deprehenditur eam simpliciter appellari debere diffinitiuam. † Quatenus autem pertinet ad distinctionem illam, per quam inualuit 3. opinio de qua supra, parum quisque moueri debet ex illa, si considerer plerunque dari sententiam diffinitiuam, in qua tamen causæ cognitio non interuenerit, ut si iudex infra nimis breue tempus iudicauerit: ex tanta enim temporis angustia præsumitur causa non cognita factũ, cum tamen sententia diffinitiua dicatur ab eo prolata, ut per Bart. in dicta l. prolatã, col. 2. ad fi. Calderin. conf. fi. de reg. iur. Ful. consi. 163. in princ. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, colum. 10. num. 13. de constit. Dec. conf. 410. colum. 2. cum simil. Vnde non ualet consequentia, si iudex fecit præceptum causa nõ cognita, dici sententiam interlocutoriam, ut ex prædicto exemplo facile patet. † Retenta tamen opinioẽ huius glossæ, subijcit Aret. notandum fore, quòd ab hac sententia appellari potest, quod, licet non dicat, probatur in l. ait prætor, §. quid tamẽ, ff. de minor. ibi [*nisi forte quasi aduersus iniuriam appellandum quis ei putet.*] & licet Odofred. ibi dixerit, Iureconsultum allegando, non decidendo id dixisse, ego tamen id uerum non puto, cum text. ante dicat [*nihil imputandum esse debitori soluenti iussu iudicis*] subdendo [*nisi forte aduersus talem iniuriam appellandum quis ei putet.*] & sic hoc solum uult text. ei imputari posse: ergo datur intelligi, quòd poterat de iure appellare a tali sententia, alias nõ uideo, quid imputari ei in hoc posset omittendo, quod de iure facere non poterat. ex hoc ergo dicendum est textum illum decidendo non allegãdo locutũ esse. Et dum subdit tex. [*sed credo*] &c. noluit alio medio textus debitori cõsulere, excludendo pupillum petentem se in integrum restitui, & ita reperio Baldũ ibi post Iacob. Butr. damnantem Cy. qui erat in opinione Odofredi, & intelligentem, quòd ibi appellatio de iure procedat, & sit permissa, sed omissa non noceat, quod nota. † Ratio que illius tex. in appellatione permittẽda ab interlocutoria, est secundum Barto. ibi, quia talis sententia non expectat post se aliã diffinitiuam, & sic affert præiudicium irreparabile: licet enim iure ciuili ante sententiam diffinitiuam, & sic ab interlocutoria regulariter appellari non possit, l. 2. & ibi not. Odof.

78

79

80

Barto. Bald. Salic. Cast. & alij, C. de episco. audien. l. ante, ubi Alb. Cyn. Castr. & alij, C. quorum appellation. non recip. † tamen quando per eam grauamen infertur irreparabile, per appellationem à diffinitiua, licita est eo dem iure appellatio, l. 2. secũdum intellectũ Ioã. quem Bar. ibi tenet, ff. de appel. recipien. & alij sequuntur in dicta l. 2. & in dicta l. ante. Perus. in c. super eo. el secondo, de appellatio. † exẽplũ est in dicta l. 2. quando iudex interloquitur quem esse torquendum, nam tale grauamẽ non posset postea reparari per appellationem à diffinitiua. Idemque esset, si iudex pronuntiaret quem esse capiendum, uel capturam factam ualere, cum carcer sit mala mansio, l. si hominem, iuncta glos. ff. de positique species tormentorũ, ut tradit Bal. in dicta l. 2. C. de episco. and. colum. 2. & 3.

81

82

83

84 † Et si captus steterit in carcere per mensem & ultra post pronuntiam, poterit tamen adhuc appellare non obstante lapsu decendij ad appellandum de iure ciuili præfixi in authen. hodie, C. de appel. eum istud sit grauamen successiuum, & quod in dies infertur ac contingit, & ob id nunquam currit tempus 10. dierum, sed semper dicitur ille captus esse infra illos 10. dies. Ita Bald. in dicta l. 2. colum. 3. in princip. post Specul. in titu. de appellatio. uersicu. sed dices, quos sequitur dicitque singulariter esse menti tenendum Perusi. in dicto capitu. super eo. col. 1. nume. 3.

85 † (Quinimò non desunt qui dicũt tale præceptum de soluẽdo sine causæ cognitione manatum non ualere, ut uoluit Castr. & Alex. in l. de pupillo. §. meminisse, ff. de ope. no. nun. cum similibus per Rui. consi. 107. nu. 10. uol. 5. Bertran. consi. 64. uolum. 3. priorum, imò quòd contemni possit dicit Idem Bertran. cons. 147. num. 3. uolum. 2. priorum, & ob id non uideretur appellatio necessaria, tutius tamẽ puto eam interponi ad refrenandum iudicem, manusque suas ligandum, qui possit exequi siue de facto seu. prædictos, siue de iure secundum alios.) † Prædicta uerò distinctio de grauamine reparabili, uel nõ, per appellationem a diffinitiua procedit de iure ciuili, at de iure canonico passim a quocunque grauamine, & interlocutoria, permittitur appellare posse, dicto cap. ut debitus, de appellatio. Et utrobique notant Docto. maximè Perus. & Dec. post antiquos. Speculum aureum in secundo actu princip. num. 292.

86

87 † Et licet Cy. in dicta l. ante. & Petrus, quem refert Baldus in dicta l. 2. dixerint iura canonica in hoc fuisse iniqua, neque respexisse ni si ad extorsionem pecuniæ, tamen secundũ Baldum, hoc est falsum, cum tale ius fuerit introductum a sanctis uiris propter æquitatẽ, & iustitiam, quæ debet obseruari in iudicijs, & ut tradit Albericus maluerunt lites cum iustitia, & sine grauamine pertransire. † Ve-

88

raque

raque fuit ratio differentiæ inter ius ciuile, & canonicum, quia de iure ciuili instantia fi nitur triennio,l.properãdum,C.de iudicijs, merito tot appellationes reprobantur, ut causa faciliter expediri possit,quod non con tingeret illis admissis, iure autem canonico est perpetua, c.penult. de iudic. & ideo non sunt litigatores, ita tractandi, ita post Gul. Bal.in d.l.2.Perus.in dicto c.super eo. col. 3.
89 quæ bene nota. † In glos. [*sine omni*] ibi, C.de fruct.&lit. exp.in l.fin.Are.hic occasio ne quæstionis glossæ distinguit, an & quando priuilegium uni concessum, transeat ad alium. Quæ materia est satis extranea huic titu.ideo uideas Bartol.& Cyn.& alios in dicta l.fin.Alexand.Ias.Dec.& Curt. Iun. in l.3. ff.quod quis.iur. qui eam ibi discutiunt.
90 † & ultra eos in notabili casu uide Decis. Neapol.66.in ordine de quodam debitore, qui contra creditores suos moratoriam impetrauerat.Si enim quem ex eis alia de causa debitorem suum conueniat,ille cõuentus potest idem ius impetratum contra eum re torquere,per dictam l.3.& sic tale priuilegiũ illi concessum transit ad eum,quod bene nota ultra Doctores in locis consuetis (plures alios similes casus a me decisos curiosus lector uidere poterit,in l.1.per totum,ff.quod quis.iur.potissime uerò in secunda parte edi cti,num.78. quæ cum uideri possint,non trãscribo.) In glossa [*permittat*] concludit
91 † breuiter Areti.quòd non modo in solutio ne facienda pupillo,sed etiam in alienatione mobilium sufficit decretum iudicis sine tutore:in alienatione uerò immobilium, etiã tutor requiritur,& hoc ad literam ante Aretinum ponit hic Ioan.Fab.licet Are.eum nõ citet. Tu uerò idem dicas in alienatione mo bilium,quæ seruari possunt, ut probatur in dicta l.lex,quæ tutores,in princ.& circa fin.
92 † Nec obstat text. in dicto §.quid tamen, in gl.citato, procedit enim specialiter ob con pulsionem iudicis illa solutio sine tutore, q̃ alias uoluntarie facta non procederet,vt ibi per Odofred. Vel & secundo loquitur in mi nore pubere tamen, curatore carente, ut patet ex uersic.permittitur,qui præcedit, talis enim reputatur paterfamilias,ut per glo. in l.si curatorem,in fin.C.de in integ.rest.min. Nil mirum ergo,si solus iudex sufficit, nos autem loquimur in pupillo & sic sumus in di
93 uersis terminis ab illo tex.†In gl. [*securitas*] ibi [*quia emptio ex uoluntate*] &c. Conformis est alia glo.in dicto §.quid tamen,in glo. allegato. Aret. tamen hic post Ioan. Fab.taxat hanc rationem differentiæ inter solutionẽ, & emptionem, quia etiam aliquãdo emptio fit ex necessitate,ut in l.magis puto,§.nõ passim, ff.de rebus co. unde ipsi dant aliam rationem, quæ est, quòd ex quo in alienatione rerum immobilium, uertitur maius dam num, ideò maior solennitas exigitur, & ob id datur in integrum restitutio pupillo læso, dicta l.si quidem. Sed in solutione pecuniæ ei factæ agitur de re mobili, ut supra dictum est superiore §.& sic uertitur minus damnũ, ideo cessat restitutio dic. §. quid tamen.
94 † Tu verò aduerte, quòd eorum reprehẽsio ad rationem glo.non subsistit. quando enim gl.dixit, quòd emptio fit ex uoluntate, locuta fuit, secundum regulam, quæ ita habet, l. inuitum.C.de contrah.empt.l.nec emere, C. de iure del.ipsi uerò loquuntur secũdum fallentias, dum dicunt, quòd aliquando fit ex
95 necessitate. † Quæ uerba supponunt regulã in contrarium, l.aliquando. ff.ad Vell. & ita supponit Are.hic,in uer.dic regulariter.Præ terea necessitas, de qua in dicto §. non passim,non erat ex parte contrahentis cum pupillo,sicut in terminis gl.nostræ ex parte soluentis pupillo: sed erat ex parte tantum pupilli alienantis ob æs alienum,ergo patet undique Fabrum, & Aretinum pessime loqui, & ob id ratio ista glossæ satis tolerari potest quam tenent hic Christophorus, Odofred. & Bartol.in dicto §. quid tamen. Cynusque, & Sal.in d. l.si quidem,ad eam se remittunt.
96 † Fundaturque in ea iuris regula, qua cauetur magis succurri actum gerenti ex necessitate,quam uoluntarie,de qua in l.cum postulassem.§.fina.iuncta gloss. ff.de dam. inf.in l. si fideiussor,§.si necessaria,ff.qui satis.cogan. & ibi not. Alexand.& alij. uel ut inquit Bald. in dicto §. quid tamen,dici potest hoc in solutione contingere speciali fauore liberatio
97 nis,quæ omnia nota.† In glo. [*locupletior*,] habes ex ea, quòd pupillus dicitur factus locupletior. eo ipso,quòd non est factus pauperior, per l.in pupillo, ff.de solutio. quod secundum Ioann. Fab. hic procedit in illo casu particulari, quando pupillus rem necessariam emit, quæ perijt. Secus autem generaliter intelligendo.pupillus enim carens debito, & pecunia,dicitur pauperior, nõ autem
98 locupletior. †Vnde pro declaratione huius rei, quando quis dicatur locupletior, se remittit ad not.per gl.in l.fin.C.pro empt.ubi glo.ultra casũ dictæ l.in pupillo, ponit duos alios,quando pupillus habet pecuniam, uel quid emptum ex ea,qui casus de se sunt clari,& ad eos semper recurrimus, & illa gl.bene signanda est,secundum Salicet.ibi, eamq; sequitur Ange. Bald.& Andr. Sicul. in addit.
99 ad eum,& Ioann.Faber hic. † Pulchrum est autem quærere,quid iuris, ubi non constaret,an pupillus pecuniam haberet, uel quid emptum ex ea, quis probare debeat, an ipse se pauperiorẽ factum, & male consumpsisse, an uero aduersarius,eum locupletiorem
100 effectum.† & aduersus ipsum pupillum facit,quòd si constat pecunias ad eius manus peruenisse, ex hoc præsumitur factus locupletior,

pletior,non probato per eum,ꝙ eas in malã
partem consumpserit,ut uoluit glossa,quam
commeudat Angel.in l.utrum,ff.de pet. hæ-
red.sicque arguit Auch.consi.5. colu. 1. uo-
lens quem præsumi factum locupletiorem ,
eo ipso,quòd recepit pretium , nec apparet
consumptum,per l.in pupillo,ff.de solut.ubi
in pupillo,cui sine tutoris autoritate solutũ
est,dicitur,ꝙ [*hoc ipso,quod non est pauperior factus,locupletior est,*] & sic solum uidetur consi-
derare,ꝙ pecunia peruenerit ad eũ , ad hoc ,
ut locupletior dicarur.Hanc insuper opin.te
net Soc.consi.27.uol.1.& consi.82.colu.10.
uol.4.ubi sequitur gl.& Ange.in dicta l.utrũ.
dicitque quòd allegans se perdidisse, & fuis-
se factum pauperiorem , cum hoc dicat pro
fundamento suæ intentionis, ut exoneret se
ab eo,quod debebat,sibi incumbit probatio
talis amissionis,citatque glossam in l.credi-
tor,§.si inter,ff.mand. quæ notat ex illo tex.
quòd ex quo cõstat aliquid peruenisse ad ali
quem,si dicat cõsumptum,ille, ad quem per-
uenit,probare debet . Sed & hanc partem te
net Corne.consi.72.col.penul. uolum. 3.&
(est de mẽte Alex.in l.si ipsa, ff.quod met. cã.
idemque tenet Ioan.Lup.in Rubr. de dona.
inter uir.& uxo.§.48.colum.1.) & Ruin.con
sil.29.in si.uolum. 2.ubi dicit,ꝙ hæc opin. est
uerior de iure, quia non præsumirur quis
suum cousumpsisse & iactasse, l.cum de inde
bito. ff. de prob. imò præsumitur locupleta-
tus , l.si defunctus,C.arb.tut. Subditq; Ruin.
quòd ab hac opin.glo.expresse approbata p
Ang.non est recedendum: maxime,quia pro
ea est iuris præsumptio, ideo releuatur actor
ab onere probandi,& transfertur in illum, q
dicit contrarium, ut not.glo.in l.si tutor pe-
titus , C.de pet. tut. non probando ergo pu
pillus consumptionem dicitur locupletior ,
(& cum prædictis etiam concordat Soc. Iu.
cõs.150.nu.38.uol. 1. citans Angelum nedũ
in d.l.utrum,sed pariter,in l.sed & si lege, §.
quod autem,ff.de pet.hæred.dicẽtem, quòd
nisi probetur, quòd possessor dilapidauerit
in dubio dicitur factus locupletior fructib.
101 uel alijs rebus ad eum peruentis . † Simile
uidemus in marito, quòd fructus percepit
ex rebus paraphernalib. uxoris,nam præsu-
mitur in dubio factus locupletior nisi pro-
bet contrarium . ita Alex.consi.62.super pri
mo dubio,uol.2.Bero.consi.44.num.6.uo.j.
102 † Et in alio casu Bero.idem determinat cõ
sil.191.num.49.uolum.1.dicẽs, quòd socius
ad quem constat pecunias societatis perue-
nisse,censetur ex illis in dubio locupletior
factus & inter cætera citat Castrensem, con-
sil.371.ad primum quæsitum.dicẽtem,quòd
postquam pecuniæ fuerunt per tutorem ex-
actę & ad illius manus peruenerunt præsu-
muntur esse penes eius hæredem,quia præsu
sumitur ex eis locupletior factus,unde sic in
pupillo dicendum uidetur ad unguem , &
ut etiam tenet Anch.Iunior,quæst. 38.num.
103 11.secunda parte.) † In contrarium uero
pro pupillo bene facit, nam quandoque con
tractus est nullus,& tunc aduersarius mino-
ris probare debet eum fuisse locupletatum,
nec sufficit illi probare simpliciter rem , uel
pecuniam ad eum peruenisse, sed in suam u-
tilitatem fuisse conuersam ostendere debet.
104 l.prædiorum.C.de præd. min. † Quandoq;
uerò cõtractus est aliquis, sed petitur rescin
di beneficio restitutionis in integrum, &
tunc minor probare debet se non fuisse locu
pletatum , pretiumque non fuisse uersum in
suam utilitatem , l.1.C.si aduer. cred. Ita de-
clarat & distinguit glo.Bart.Bald.Ang.Sal. &
omnes in dicta l. prædiorum. Cyn. pulchre,
& clare in l.fin.ad fin.C.de rest.in integ.Alb.
Ang.Fulg. Roma. & Ias.in l. nam & postea,
§.si minor.colum.fi.ff.de iureiuran.Socin.in
consi.115.col.fin.uolum.j. (Guil. Mayner.in
l. iure naturæ,num.5. ff.de reg.iur.Gabriel.
Roma.in suis conclus.lib.1.ritu.de prob.con
105 cl.7.nu.18.) † & ratio utriusque casus est,se
cundum Barto.& alios, quia unusquisq; pro
bare debet id, quod est fundamentum inten
tionis suæ, iuxta plene notata per eundem
Bartol.in l. in illa , ff.de uerborum obligat.
& in l.1. C. de eden. Vnde primo casu, quia
minor est reus,& excipit de nullitate contra
ctus,actor uero replicando dicit illum fuisse
locupletiorẽ factũ , dẽt hoc probare. At se-
cundo casu , quia minor agens petit restitui
aduersus contractum,uigore læsionis,proba
re debet,quòd non fuerit locupletatus , nec
uersum in suum commodum , quo secundo
casu proprie consuluit Socin.in dicto consi.
115 .at nos uersamur in primo casu quia
107 † quando solutio fit soli pupillo,nulla est ,
cum soluens non liberetur , ut hic,in uerbo
[*non liberabitur*] & tradit glo.quam.Bar.& alij
sequuntur ibi,in l.ait prætor. §. quid tamen,
ff.de min. dicens , quòd utraque remanet o-
bligatio , tantoque magis accedente statuto
annullante contractum celebratum cum pu
pillo,uel minore sine solennitate iuris com-
munis,& ipsius statuti , (prout extat Ferra-
riæ sub Rubr.de contractibus minorum.)
meritò pars aduersa uolens sustinere talem
solutionis actũ,eo prætextu , quòd pupillus
fuerit factus locupletior, intentionem suam
probare debet , & sic quòd pupillus pecuniã
habet saluam,uel in suam utilitatem eã uer-
108 terit . † Secundo , hanc opin. confirmant
Bartol.Bald.& Castren.in l.in pupillo, per il-
lum tex.ff.de solut.dicunt enim, quòd quan
do aliquem esse locupletem , est causa actio-
nis dandæ , inspicitur tempus litis contesta-
tæ .Nam prout ibi est casus, si pupillo sine tu
toris autoritate solutũ est, si quæratur , quo
tempore sit locupletior , tempus quo agitur

hoc

hoc est, litis contestatæ, (ut inquit gl.) dispicitur. Idemque, si doli mali exceptio sibi opponatur. Hinc ergo patet, quòd agenti con-
109 tra eum. † non sufficit dicere, quòd pecunia, uel res ad eum peruenerit, sed aliter probare debet, ꝙ tempore litis contestatæ sit locupletior, ut ibi tradit Castren. dicẽs, quòd si tunc non est locupletior, licet primò fuerit, non prodest agenti contra pupillum. Cõfirmatur hoc ex limitatione, quam subdit ille tex. ex mente Scæuolæ: inquit enim, quod licet res perierit ante litem contestatam, tamen interdum quasi locupletior factus sit, intelligitur, id est, si necessariam rem sibi emerit, quam necessario sibi de suo erat empturus, nam hoc ipso, quòd non est pauperior factus, locupletior est. Hinc enim deprehenditur hoc casu tantum, satis esse rem ad eũ peruenisse. Secus ergo extra illum casum, à contrario sensu, & per locum à speciali, ut tradit Castrens. ibi, & Salic. in l. fin. C. pro empt.
110 † (quæ duo genera arguendi sunt ualidissima, ut de primo notant omnes in l. 1. ff. de offi. eius, & ibi dixi, & est pulcher tex. in l. qui testamento, §. illius, ff. de testa. late quę pouit Euerard. in centuria sua, c. 4. consil. 2. probatur in l. quod uero; in l. ius singulare, ff. de legi. in l. 1. ff. ad munic. in regul. quæ a iure de reg. iu. in 6. Petr. Cyn. & alij in l. si tutor C. in quib. cas. in inte. rest. Euerard. capitu. 40.)
111 † Tertio adduco tex. in dicta l. utrum, ff. de pet. hæred. & ibi Castrens. Dubitat Vlpianus ibi, numquid bonæ fidei possessor debeat oẽ pretium, quod ad eum peruenit, restituere, dato, ꝙ illud cõsumpserit, an uerò ita demũ si factus sit locupletior, & subdit, quòd verbũ [*peruenisse*] de quo in l. item ueniunt, §. idem placere, ff. eod. ubi dicitur possessorem teneri ad pretia rerum uenditarum, quæ ad eum peruenissent, faciebat rem dubiam: si enim peruenerunt, licet non durauerint, quia perdidit, uel consumpsit, aut donauit, uidebatur adhuc teneri, quia uerificantur uerba Senatus. Tamen Iurisconsultus determinat contrarium, dicens, quòd debet considerari sequens clausula Senatusconsulti, quę ponitur in dicta l. item ueniunt, uersicu. [*eis autem*] ubi dicitur, quòd bonæ fidei possessor tenetur, si effectus sit locupletior, & nõ ultra: sed ibi non fuit effectus locupletior, quia illud uerbum [*peruenissent*] debet intelligi cum effectu, id est, ꝙ peruenerint, & durauerint, ut ibi tradit Castr. declarando textũ. ex quo patet manifeste, ꝙ quis nõ dicitur locupletior, ex eo tantum, quòd ad eum peruenerit, sed opportet etiam probare, ꝙ peruentio duret.
112 & sic quod res sit apud conuentum. † Hinc que patet glossam ibi dicentem, quem locupletiorẽ uideri ex sola peruẽtione rei, nisi appareat de consumptione in malam partem, perperam loqui, & contra illum textum, quia dato, quòd de consumptione prædicta non appareat, non tamen præsumitur locupletior ex eo solum, quòd appareat rem peruenisse, nisi etiam constet, quòd duret, & textus quem glo. citat ibi pro sua opi. in l. sed & si lege, §. quod autem quis, ff. eod. aliud probat, uidelicet, ꝙ bonæ fidei possessor de eo, quod expẽdit de hæreditate, id sibi imputat, quod alias erat impensurus, si se hæredem non exi-
113 stimasset, quod alio tendit, ut patet. † (& intellectus dictæ l. utrũ cõprobatur ex doctrina Bar. in l. in confirmando, ff. de confir. tut. ubi per illum tex. dicit, quod semel diues, uel pauper, non præsumitur hodie talis de necessitate, quia diminutio, & augumẽtatio facultatum, facile contingere solet, sequitur Fely. in c. ad aures, colum. fi. de rescri. Natta consi.
114 510. col. 3. † imo uero mirabilis est ille tex. in d. l. utrum, non contentus rem peruenisse, sed etiam, quòd duret requirens, quoniam regulariter ubi constat rem peruenisse præsumitur extare nisi per eum probetur amissio, l. testium, in fi. C. de testi. l. publicati, C. de testa. l. si quis ex argentarijs, §. fi. & ibi Bart. Cast. Alex. Ias. & omnes, ff. de eden. Fel. in c. sicut, col. 6. uers. 5. declaratio de re iud. Alciat. in tracta. de præsump. secunda reg. præsum. 25: sed breuiter illud totum facit possessio cum bona fide, quia cum bonæ fidei possessor pati non debeat damnum, l. ꝙ si possessor, ff. eo. Fulg. in d. l. itẽ ueniũt, in prin. teneri dẽt demũ si res daret & releuat a probãda amisfione. cõtraria uero loquũtur in habente
115 te malã fidẽ.) † Et tenendo hanc partẽ non obstant contraria. Nam primo quo ad glos. in d. l. utrum, patet eam esse reiectam, licet enim autoritas glossæ omnes alias autoritates antecellat, ut tradit Bal. in l. cũ hæreditas, C. deposi. sequitur And. Sic. cõs. j. nu. 17. uol. j. mirifice laudãs gl. & latius Bolog. in repe. au-
116 thẽticę, habita. nu. 334. C. ne fil. pro pa. † eius tamẽ autoritas est tantũ probabilis, nõ autẽ necessaria, nec illi credẽdũ est, nisi quatenus ratione mouetur, ut per gl. in l. 1. C. de legi. & in l. sed licet, ff. de off. præs. & tradit Cagno. in l. 2. nu. 42. C. de rescind. uend. & est text. in c. ego solis, 9. dist. Sed ista gl. legẽ, q̃ probet,
117 nõ allegat. Itẽ, nullã rationẽ adducit. † merito dicendũ est ꝙ lo cura fuerit ex capite suo, ut alibi de gl. tradit Bal. in l. res publica, C. ex quibus cau. maior. in integ. tantoq; magis, ꝙ cõtra eã stat tex. in d. l. utrũ, supra põderatus.
118 † Nõ obstat ẽt, dũ Rui. in d. cons. 29. in fi. dicit pro opi. gl. esse præsũptionẽ iuris, ꝙ qs nõ præsumitur iactare suũ, & cõsumere. procedit .n. in homine diligẽti, & studioso patrcfa. ut loquitur d. l. cũ de indebito, q̃ qualitas nõ pro-
119 batur hic cõcurrere. † iõ cessare dẽt præsũptio, nõ cõstito de signo, per qđ lex præsumit hoc est, cessãte psupposito, unde solet oriri psũ. qđ Hermogenes in Rhetoricis signũ ap-

pellat, ut meminit Alciat. in tra. de præsump.
in tertia parte, ad finem, imo uero aduersus
hos iuuenes de abusu lex suspicatur, l. fina. §.
120 filijs, C. de bon. quæ libe. † Quo uero ad
doctrinam Ange. in dicta l. utrum, & sequa-
cium, de quibus supra, diligentius est ani-
maduertendum, in primis ad distinctionem,
quam super ea facit Alciatus in l. certi condi
ctio. §. quoniam, colum. 5. ff. si certum peta.
secundum quam distinctionem non proce-
121 dit in casu nostro. † Secundo perpendi de-
bet, quod multi, & plures numero tenent
oppositum, & primò quidem idem Ange-
lus in consil. 160. Domina Catharina, ad fin.
dicit, quòd aduocatus cautus esse debet, ut
deducat, & probet emptorem ex plurib. lo-
cupletiorem factum, speciesque locupleta-
tionis deducat: non enim sufficeret deduce-
re, & probare, quòd in usus suos conuertit
suæque familiæ. Quia non sequitur, ergo lo
cupletior est factus. Quid enim, si conuertit
splendidius uiuendo, certe non est locuple-
tior. l. sed et si lege, §. si quis sua, ff. de pet. hæ-
red. Ita pulchre Ange. ibi, & in cons. 133. co.
fina. Super primo puncto dico, quòd de iu-
re idemque tradit Castrens. consil. 17. in cau
sa, quæ uertitur Parperiæ, colum. antepenul.
in antiquis, Curt. consil. 71. colum. 4. nume.
11. Felyn. in c. de quarta, colum. 10. de præscr.
Iason, in l. Nesennius, §. fundum, colum. 2. ff.
122 de re iudi. † Curt. Iun. consil. 28. in fi. ubi
dicit hanc uideri magis communem opin. &
de iure ueriorem. Dec. in l. ex penalib. ff. de
reg. iur. quatenus postremo loco refert Cur-
tium in dicto consi. 71. & idem Dec. in l. certi
cōdictio. §. quoniam, ff. si cert. pet. quatenus
123 ultimo loco citat dictū consi. Ange. † nam
ex ultima opin. relata censetur in ea uelle p-
manere, iuxtà no. in l. si idem cum eodem, in
fine, ff. de iurisd. om. iudi. & tradit dominus
meus Vbert. Zuchar. in rub. ff. si cert. peta. Et
ita Decium ponderat Cagn. qui & hanc par
tem tenet in d. l. ex pęnalibus, in quam insu-
per incliuat Fulgo. in l. 1. C. si aduersus cred.
& Aldobrandin. hic, remittendo se ad Dec. in
dicta l. ex pęnalibus, qui hanc partem tenet,
ut prædixi, (idēque sequitur Maurit. in tra
cta. de resti. in inte. capitu. 222. Anchar. Iun.
quæst. 15. in prima parte, Ruin. consi. 204. co
lum. fi. uolum. 1. & Natta, consil. 15. numero
8. ubi dicit, quòd quando quid proponi-
tur coram iudice, per quod apparet mino-
rem esse obligatum puta, quòd sit sibi mu-
tuatum nec apparet illi adesse pecuniam, uti
que debet aduersarius probare illum fuis-
se factum locupletiorem, quia non sequitur,
quòd cum illam habuerit nunc & habeat for
124 sam enim male consumpsit. † & ad doctri-
nam Ang. in dicta l. utrum respondit Anch.
Iun. in allegata quæstio. 15. in prima parte
&, o Ruin. consi. 113. num. 5. uolum. 5. quod
procedit in maiore qui locupletior allega
tur ex reperuenta ad eum, nam id præsu
mitur nisi probet ipse malam consumptio-
nem, secus uero in minore. Probatur-
que in terminis nostris optima ratione,
quam in casu suo deducit uterque Curtius in
125 consilijs citatis, loquendo de fructibus, † nā
bonæ fidei possessor, (ut dicunt) habet regu-
lam pro se, quòd faciat fructus suos, ergo di-
citur habere intentionem fundatam. ille er-
go qui uult adducere fallentiam, per quam
regula non procedat, ex eo, quòd sit fa-
ctus locupletior, debet eam probare, iuxta
doctrinam Bartoli communiter receptam
in l. ex quacunque, ff. si quis in ius uoc. non
ie. tradit Dec. & Cagnol. in l. 1. ff. de regulis
iur. Crau. consi. 77. nu. 4. hæc enim ratio con
cludit ad vnguem hic in pupillo qui habet re
gulam pro se, quòd ex solutione sibi facta si-
ne tutore non teneatur, ut hic, unde aduersa
rius qui, ut hanc regulam decliuet, dicit eū
factum fuisse locupletiorem. id probare de-
bet, aliter quam adducendo rem simpliciter
126 ad eum peruenisse. † In gl. petat, habes ex
ea, quòd pupillus non debet esse de præda so
licitus, & sic cum aliena iactura locupletari,
non debet, imò ultra glossā tenetur in quan-
tum factus est locupletior, l. 1. §. primo, ff. de
autor. tuto. & quod inquit glossa in pupillo
pro generali regula cauetur in l. nam hoc na
tura, ff. de cond. indeb. in l. iure naturæ. ff. de
reg. iur. & in c. locupletari, eo. titu. in sexto.
(ponit Laurentius Rirchoff. cons. 9. tomo se
cundo diuersorum Germaniæ, nu. 58. cū se-
127 quen.) † Proceditque hæc regula etiam in
ecclesiā, quæ si facta sit locupletior, obliga-
tur, ut per glo. & Bartol. in authen. qui res, C.
de sacrosan. eccle. Abb. in c. si quis præsbyte-
rorum, in fine, de rebus eccle. non ali. cum si
milibus, quæ Dec. ponit in dicta l. iure natu-
128 ræ. † Idēq; uidemus in statuto tollente ex-
ceptiones, ut locum non habeat, si cōtingat
quē locupletari cū aliena iactura, nam eo nō
obstante potest iudicis officium implorari,
ita Bart. & Angel. in l. plane, in fi. ff. de pet. hæ
re. Abb. Fel. & alij in c. ex parte, secundo, ff. de
off. del. Dec. in d. l. iure naturę, & abūde Mars.
singu. 88. In gl. [*nihil,*] & in uerbo, [*soluerit,*].
ibid. C. si aduer. solutio. l. 1. habes utrobique,
q̄ debitor soluens pupillo cū tutoris autori-
tate, ipso iure liberatur, p illā l. primam, quæ
tamē loquitur in adulto. Idē tamen est in pu
pillo, ut est casus in l. Lucius, §. fin. ff. de admi
129 nist. tut. q̄ uide. † In gl. [*contrahitur*] ibi, [*non
extraneo.*] Cōtrariū tenet gl. in d. l. filius. 2. q̄.
glo. hic citat, in uer. [*actione*] sufficit. n. q̄ qs
hēat cām a pupillo, licet sit extraneus, ut no-
mine pupilli possit restōnē petere, cum ea ce
di possit ēt extraneo, l. q̄ si minor, & ibi nor.
Doct. ff. de minor. Faber. & Aret. hic (& est ēt
tex. i l. si minor, ff. de admi. tuto. quem citat
Maurit.

Mauriti, in tracta. de restit. in integ. c. 17. ubi
rõne comprobat hãc conclusionẽ, ut per eũ)
130 †Hinc uidemus infantem, uel pupillũ mo-
rientem hæreditate non adita, transmittere
ad hæredem suum beneficium restitutionis
in integrum aduersus omissam additionem
ut tenet Bar. in l. si infanti, C. de iure delib. &
alij plerique, quos referunt Alc. & Ias. ibi, di
centes hanc esse commu. opi. prout etiam te
statur Soc. consi. 9. col. 7. uol. j. & late plures
citans, Guli. Bened. in cap. Raynutius, in uer
bo, mortuo itaque testatore, 2. num. 179. de
testam. Dominus meus Riminal. in cons. 20.
nume. 15. & in consi. 120. nume. 3. (& late po
nit Mauritius in dicto tract. c. 15. per totum
idem quoque Lup. in Rub. de don. int. uir. §.
48. Port. Imo. lib. 3. concl. 12.) probaturque
opinio glo. in dicta l. filius, quam glossa hic
pro se citat, & tamen contra eam facit, ibi. n.
loquitur de curatore bonis dato, & sic de p-
sona extranea, quæ tamen in locum pupilli
fuerit surrogata, dubitatque an utilem actio
nem habeat aduersus Sempronium, de quo
ibi, quæ dubitatio sane fuisset supina, si non
potuisset de iure ille curator agere. Conclu-
dit tamen ideo eum actionem non habere,
quia Sempronius soluendo fuerat liberatus,
idque secundum glo. ibi, quia solutio fuerat
facta cum iudice, uel salua erat pecunia, quæ
si cessarent bene actionem haberet, ut gl. sen
tit in glo. [*soluerit,*] in fi. ibi [*uel sine eo*] gloss.
male loquitur ex his, quæ supra dixi in glos-
sa permittat, ubi uideas causa breuitatis.
131 †In glossa fi. primam habes ex ea conclu-
sionem, quòd pupillus non potest soluere si-
ne decreto id, quod sine eo alienari non po-
terat, l. magis puto, §. si pupillus, ff. de rebus
eo. quem sic etiam ibi Dyn. & Alberic. intelli
gũt, exponentes, si pupillus spoponderit qd,
quod sine decreto alienari non poterat, idq;
suadetur ex præcedentibus, & sequentibus,
ubi loquitur de fundo, & sic re immobili,
quæ sine decreto alienari non potest, l. lex, q̃
tutores, C. de administratio. tuto. Ergo pari
modo dicendum est illum, §. si pupillus, intel
ligendum fore, iuxta l. si seruus plurium, §. si
132 na. ff. de legat. 1. † Fallit autem ista conclu-
sio, ut non procedat, quando obligatio, ex
qua sequitur solutio originem sumpsisset in
alia persona, quam pupilli, cui pupillus po-
stea successisset, tunc enim sine prætore pos
set pupillus soluere, & illam obligationem
dissoluere. Ita probatur ibi in §. sed si pater,
133 cum duobus sequen. †(& ratio esse potest
quia hęres debet esse eiusdem iuris cuius de
functus, l. hæredem, ff. de regu. iur. unde sicut
defunctus potuisset soluere simpliciter cum
maior esset, ita & pupillus eius hæres.)
134 † Secunda est conclusio, quòd si pupillus
soluerit cum autoritate tutoris, quod sine de
creto poterat alienari, ualet solutio, nec resti
tuitur, cũ non sit deceptus, pro quo citat A-
retin. text. in l. uerum, §. item non restitui-
tur, ff. de minor. ubi minor non deceptus
non restituitur. Facit bene text. in l. 2. §. 1.
ff. ad Velle. ubi deceptis, non decipientibus
iura subueniunt. quæ autem debeant concur
rere ad petendam restitutionem, & de mo-
do libellandi, uidendus est Bald. in d. §. item
non restituitur, late Alexand. & Ias. in l. nam
& postea, §. si minor, ff. de iureiur. Tertia est
conclusio, quòd si pupillus sine tutore solue-
rit, consumptione solutio recõciliatur, quod
secus dicit esse in mutuo Aretin. remittendo
se ad dicta per eum, in præcedenti, §. in glos-
135 sa condici. sed ibi eum damnaui. † In ea. gl.
in fi. stat ex ea conclusio, q̃ si pupillus solue-
rit debitum naturale tantum, poterit illud
repetere restitutione in integrum petita, q̃
opin. tenuit etiam glo. in l. illud, ff. de minor.
& in l. interdum, ubi Ioan. & Azo idem te-
nuerunt, ff. de condictio. indebi. quos secu-
ti sunt Alberic. Odofred. & Salicet. Alberi.
Iacob. Butri. Rayn. Guil. de Cun. & commu-
niter Doctores, ut refert, & sequitur Salic.
post dominum suum, in l. fi. C. si aduer. solu-
136 tio. † Contrarium uero, quòd imo ipso iu
re sine aliqua restitutione necessaria detur
pupillo repetitio, tenet hic Aretin. quam
sententiam tenuit Placentinus glossator, in
dicta l. interdum, & late Bartol. Castrens. &
Iason post eum, qui Ias. numero. 6. dicit hanc
esse ueram, & communem opinionem.
Differentiaque secundum has opiniones in
137 eo consistit. † nam secundum primam o-
pin. duo requiruntur iudicia, primum resciu
dens, per quod impetratur restitutio a iudi
ce, officio nobili, l. quòd si minor, in fine, ff.
de minoribus, declarat Bartol. in l. 1. colum-
na 3. ff. de iurisdictio. omnium iudic. ubi
cæteri sequuntur. Secundum uero iudiciũ
est, quia obtenta tali restitutione intenta-
bit pupillus condictionem indebiti, atten-
ta uero secunda opin. a principio condictio
indebiti poterit intentari, & sic uno tãtum
iudicio opus erit. Ita Paul. de Castro cõside-
rat in dicta l. interdum, columna 2. in prin-
cipio, (latius ponit Mauriti. in tracta. de re
stitutio. in integ. capitu. quarto, & 5,) Tu
138 † nerò dicas, quòd præsupposita quoque
prima opinione dumtaxat uno iudicio res
poterit expediri, cumulando simul in eo-
dem libello officium iudicis rescindens, &
actionem rescissoriam, dicendo hoc modo,
Peto me restitui per officium iudicis, & post
modum restitutione mihi cõcessa talem cõ-
demnari ad reddendam mihi pecuniam,
uel quid aliud, ut tradit Iacob. Butrig. & Sal.
in d. l. interdum, Dy. Bal. Ioan. Fab. Nicol. de
Neap. Iacob. de Rauen. & alij quidam, quos
refert Ias. in §. rursus, col. fi. infra. de actio.
ubi hanc partem tenet, quam magis commu

nem appellat, & pluribus exemplis cõfirmat
ut per eum latius ibi, quod hic aliter non di
139 scutio, cum ibi sit locus suus. † In principa
li uerò articulo, an opus sit restitutione, uel
non; latus esset disputandi campus, de quo
per Doctores in locis supra commemoratis
ad quos me remitto in terminis, quibus lo-
quuntur. In terminis uero, de quibus glossa
nostra loquitur, puto eam bene loqui, Areti
num uerò malè: loquitur enim gl. de pupil-
lo, qui legitime soluerit, id est, cum tutore, vt
idem Aretin. exponit: hoc enim casu uerum
est ei opus esse restitutione, antequam repe
tat. lex autem, interdum, & consimiles, quæ
nullam de restitutione mentionem faciunt
loquuntur de pupillo, qui sine tutoris auto
ritate soluerit, & in his terminis articulus est
disputabilis ibi per Docto. ad utranque par-
tem. Communis tamen & uerus est secundũ
Iason. ibi, quod restitutio non requiratur, quod
& glos. tenet hic in fi. ibi, alias, hoc est, quan
do non legitime, & sic sine tutore soluerit,
suo iure condicet, & sic absque restitutione,
citando dictam l. interdum, quæ hoc casu lo
quitur: ubi uero tutoris autoritas interuene
rit uerissimum puto, quòd restitutio sit ne-
cessaria, quam opin. tenuit etiam alia gl. in
dicta l. fi. C. si aduer. solut. & ita ibi Baldus o-
piniones concordat, & tenet opinionem gl.
ibi, quæ huic est conformis. Et ex his cũ lau-
de Dei finis fit huic pulcherrimo titulo Inst.
quibus alien. licet, uel non.

HIPPOLYTVS RIMINALDVS

In Rubrica, per quas personas ius nob. acquiritur.

SVMMARIVM.

1 *Continuatio Christophori, & Aretini fit a remo- tis, ut auctor demonstrat. 2.*
Et aliter continuat. 4.
3 *Quod in consequentiam uenit, non attenditur.*
5 *Res inanimata numquid nobis acquirat Angelus, quòd sic.*
6 *Sed auctor post alios contra. 7.*
7 *Deinde limitatur in implemento conditionis, quod per innominatam rem potest expediri. 14. & ali ter. 15.*
8 *Aqua per se fluens non põt inducere præscriptionem. Sed re... retinet. 15.*
9 *Intellectus §. ex his Inst. per quas person. ius nob. ac quir.*
10 *Minor si procuratorem constituerit cum debitis solen nitatibus statuti poterit procurator actum expli- care sine alia solennitate.*
Quid autem si mandatum fuerit generale. 11.
12 *Angelus in l. statua, ff. de usufr. declaratur.*
13 *Bart. in l. Cams. ff. de annu. leg. declaratur.*
14 *Statutum, quòd cuius equus prior ad brauium perue nerit lucretur præmium, si rogatius ceciderit & e- quus prior fuerit, dominus præmium consequetur.*
16 *Rubrica glossa per quas perso. quomodo melius sta- ret.*

1 HANC † Rubricam, Christo
phorus, & Are. cõtinuant hoc
modo. Visum est suprà de mo
dis acquirendi dominiũ, nunc
uero de personis illud acqui-
rentibus. Quæ continuatio licet ipsi non di-
cant, fuit de mente glossæ hic, dum relatis il
lis duobus carminibus Horatij in primo ser
monum subnectit, quòd etsi multis modis
res nobis acquirantur, prout hucusque tradi
tum est a §. singulorum, suprà de rer. diui. ta
men certis sunt homines, per quos acquiri-
tur, sentiens post eos acquirendi modos e-
narratos, de his hominibus, per quos acqui-
ritur, esse dicendum, meritò hunc titulum
fuisse hic positum. Similem facit continua-
tionem glossa in l. acquiritur, in princi. ff. de
2 acquir. rer. domi. † Sed hæc continuatio, ue
a remotis mihi non placet, contra l. 2. ff. de
sta. ho. iamque alibi sæpe receptam senten-
tiam Aretin. noster testatur supra in proœ.
in fi. princ. Ias. cæterique Moder. in rub. infra
de actio. Alexand. & alij in rubr. ff. soluto ma
tri. Hier. Caguol. in rubri. ff. de reg. iur. & Go
mes in rubri. de consti. in 6. dicentes ad pro-
xima continuandos esse titulos: nõ enim in
præcedenti titu. de aliquo modo acquiren-
3 di dominium agitur. † (& licet in §. nunc au
tem admonendi. dixerit, quòd omnes res
pupillo dari possunt & sic per eũ acquiri, ta
men id obiter dixit propter alienationem si
bi interdictam de qua principaliter totus a-
git ille titulus, vnde non debet attendi, quod
in consequentiam uenit, nec ab eo fieri con-
tinuatio, l. si quis nec causam, cum ibi no.
4 ff. si cert. petat.) † Meritò sic plane continua
ri potest. Supra uisum est de personis, qui-
bus licet alienare, uel non, hic uerò de per
sonis per quas licet acquirere, uel non. Pul-
chra tamen exoritur dubitatio, numquid e-
tiam per res inanimatas, uel quæ ratione ca
rent, ut sunt beluæ, furiosi. & id genus, no-
bis quæratur, Quam quæstionem solus Bal-
dus hic excitat, meminitque supra de illa di
5 xisse, sed ubi, non aperit. † Et in primis
in partem affirmatiuam inclinat text. in §.
præterea supra de rerum diu. ubi flumen per
alluuionem nobis acquirit, licet inanimatũ
sit. Secũdo stringit tex. in §. ex his, infra eo.
ibi [*& per hanc possessionem etiam dominium*] &
sic possessio licet inanimata, nobis dominiũ
acquirit.

acquirit. Tertiò accedit text. in l. 1. §. item acquirimus, ff. de acquiren. poſſ. ubi ex cauſa peculiari infans, & furioſus acquirũt, quos tamen conſtat intellectum rationemue non habere, §. furioſus, cum ſequen. infra de inutil. ſtipul. (imo dici ſolet, quòd talis ętas quicquid uidet ignorat, neque ſcire neq; diſcernere poteſt, l. 1. C. de fal. mo. l. pupillus, ff. de acquir. hæredit. Crot. conſi. 60. nume. 16.)
6 † Quartò, confirmatur autoritate Angel. in l. ſtatuæ, ff. de uſufr. ubi poſt gl. infert, quòd datum cani, uel animali alicuius, non obſtante, quòd ipſum animal non ſit capax, tamen pertinet ad dominum eius, & ſic illud animal domino quærit, ſecundum Ange. quod etiam fuit de mente Fel. in c. dilectus, columna 1. de offi. ord. ubi dicit, quòd ſi ſtatua, uel imago non nihil diuinitatis repræſentat, donatum illi eſt domini, iuxta glo. In dicta l. ſtatuæ. ſentit enim ex hoc per illam ſtatuam domino acquiri. Quinto uidetur eſſe. deciſio Bar. in l. Caius, in fi. per illum tex. ff. de annu. leg. ubi no. quod ſicut quando legatur ſeruo meo, mihi acquiritur, ita quando rei meę legatur, & ſic per eam uidetur mihi acquiri, ſecundum Bartol.
7 † Pro parte uero negatiua multa faciunt, & primo quidem tex. in l. 1. §. adipiſcimur, ff. de acquir. poſſ. ubi furioſus, & infans non poſſunt acquirere poſſeſſionem, licet enim in eis concurrat inſtrumentum corporis, non tamen animus & uolunras ad poſſeſſionem quærendam neceſſarius, iuxta legem, quemadmodum, ff. eod. Cõfirmatur hoc ibi, (ſicuti ſi quis dormienti rem in manus ponat,) licet enim manus ſit proximum inſtrumentum ad poſſeſſionem quærendam quia tamen deficit animus, & intellectus eo tempore, non quæritur poſſeſſio illi dormienti. Secundo, idem probat tex. in dicta l. 1. in §. cæterum, ubi per furioſum nòn quæritur poſſeſſio, [*per quem enim uolumus poſſidere, talis eſse debet,*] inquit tex. [*ut intellectum habeat poſſidendi.*] Tertio accedit tex. In l. nõ hoc, C. unde legi. ubi poſſeſſio hæreditatis ſola non probat eius acquiſitionem, niſi de animo cõſtet acquirendi. Ex quo colligitur, quòd res inanimata acquirere nõ poteſt. Quarto hãc opinio. tenet gl. no. in dicto §. ex his, in uerbo, per hanc, & idem Barto. Angel. Imo. Caſtrenſ. & Alexand. in dicto §. adipiſcimur, & melius in §. item acquirimus uolentes, quod per ſeruum furioſum mihi poſſeſſio nõ quæratur ſicut nec per lapidem. Idemque tenuit Bal. in l. ſi de proprietate, col. pe. C. ſi à nõ cõpe. iud.
8 † & in capi. 1. §. ſi quis de manſo, de cõtro. inueſt. dicens, quòd aqua per ſe ipſam defluens, non poteſt inducere præſcriptionẽ quia eſt res inanimata, per quam nihil nobis acquiritur. Sequitur Cæpol. in tract. de ſeru. urb. præd. c. 22. nu. 4. & Iaſ. in d. l. 1. in princi. nu. 77. damnando Bar. ibi, ff. de acq. poſſeſ. Ex quibus facile patet hanc eſſe communem, quam tenendo, non obſtant contraria, & primo tex. in dicto §. præterea. illa enim acquiſitio a iure gen. inducitur, non autem flumen id de ſe agit. Ita ſonant uerba ibi, [*iure gentiũ tibi acquiritur.*]
9 † Secundo, non obſt. §. ex his, debet enim intelligi per hãc poſſeſſionẽ à procuratore quæſitam, ut ſupra dixerat, acquiri etiam dominium ſcilicet a dicto procuratore, non autem à poſſeſſione dumtaxat, cum ſit res inanimata, & ita glo. ibi & bene interpretatur. Tertio non obſtat tex. in d. §. itẽ acquirimus. id enim ſpeciale eſt in cauſa peculiari, quia uoluntate noſtra infans, uel furioſus finguntur poſſidere ob peculium eis cõceſſum, & ſic uoluntas noſtra ab initio interueniens tempore cõceſſi peculij ſupplet defectum animi, & intellectus eorum, & ſubinde acquiſitiones poſtea faciendas, abſq; eo,
10 quod iterum cõſentiamus, † prout ſimili modo uidemus, quod ſtãte ſtatuto, quod minor nõ poſſit contrahere ſine ſolẽnitate duorum cõſanguineorum, & decreti iudicis, ut hic extat Ferrariæ, ſi minor cum his ſolennitatibus procuratorem conſtituerit ad talem actum, uel contractum peragẽdũ in ſpecie, iã ultra in actu illo conficiendo eadẽ ſolennitas non eſt neceſſaria, ſed de ſe procurator illum contractũ poteſt abſoluere, ut uoluit Federi. de Sen. in conſi. 100. Abbas ſubiectus. col. 2. de quo meminit Rim. meus in cõſ. 67. nu. 2. in conſ. 85. nu. 3. & in conſi. 178. nu. 6. (ubi in apoſtillis idem firmaui.) Idemque latius uoluit Laur. de Rodul. in rep. c. ſine exceptione, 12. q. 2. in 10. q. Soc. in d. §. item acquirimus, colu. 4. in 7. concl. & poſt eum Iaſ. ibi, nu. 4. Idemq; ponit Soc. in l. ſi quis nec cauſam, in prin. uer. extra materiã, ff. ſi cer. pet. cõcludens, quod omnes Doctores Italiæ ita conſuluerũt, hancq; partem firmat in conſ. 254. col. 2. in prin. in 2. uolum. & Io. Camp. in tra. de dote, in 5. parte, q. 108. Et nouiſſime Andr. Tiraq. in libro ſuo de legibus connubialib. in uer. contracter, in
11 gl. 3. nu. 184. † quam concluſionem licet pleriq; alij cõfirmẽt, etiam ſtãte mandato generali ad contrahendũ, puta ad uendẽdum, ſed nõ tale quid nec tali modo, ut uoluit Cuma. in l. apud Iuli. §. fi. ff. de leg. 1. & Alex. in conſ. 189. uol. 7. apud me tamen hoc caſu ſatis periculoſa uidetur, cũ infiniti contra ſentiant, prout Fed. de Sen. & Laur. de Rodul. in locis ſupra commemoratis, Soc. & Iaſ. in d. §. item acquirimus, Aret. in l. mutum, col. pe. & fi. ff. de acq. hær. Soc. in conſ. 112. co. pe. uol. j. Caccial. In l. 1. nu. 93. C. de ſumma trinit. dicens, quod multi Docto. ita in q. de facto conſuluerunt. Marl. in ſingula. 255. Alciatus, in l. tranſactionẽ, col. pe. C. de tranſ. Tiraq. ubi ſuprà. Et poſtremo loco Pariſ. in conſil. 99. numero 37. uolumine j. & ad text. in dicto §. item acquirimus, qui in contrarium pungit Iaſon

ibi,& Tiraquell.respōdent,quos perte uide.
(& secundum distinctionem prædictam mandati generalis uel specialis se quoque res soluit post multos allegatos Gabrielius Roma. in suis conclusionibus,lib.6.tit.de reg.iu.cō
12 clu.2.nume.35.) † Non obstat decisio Ange. in d.l.statuę,quia malè infert Ang.ibi ex glo. dum enim gl.ibi dicit fructum percipi posse ex statua, quia quilibet daret unum numũ, ut possit uidere,ut fit de Leone, qui est Florentiæ,noluit dicere,quòd datum statuę, uel Leoni,quæratur domino,ut infert Ange.Sed uoluit sentire,quòd sunt domini statuæ, uel Leonis,qui alios introducunt uidendi causa statuam,uel Leonem, & sic eo medio lucrantur, non autem statua,uel Leo de se quærũt, & ita reperio, quod Odofred.ibi declarat.
13 † Ad dictum uerò Bartoli in dicta l.Caius,respondeo,quòd Bar.ibi non dicit, quòd legatum factum rei meæ,mihi quæratur per eam sed quod uidetur mihi relinqui, quod inde pater, quia finitur cum persona mea, ut ibi dicitur in fi.tex.hæc tamen secũda pars licet apud oẽs sit cōis, dubia mihi ualde redditur ex duob.Primo,per tex.in l.ergo,§.flumina, ff.de acquirẽ. rerum dominio, ubi dicitur,ꝙ [*flumina censitorum uice funguntur, ut ex priuato in publicum adducant, & ex publico in priuatum,*] & sic auferunt,& dant dominium more iudicum,secundũ glossam, & Doctores,& tamen sunt res inanimatæ. Secundò ualde stringit tex.in l.si quis sciens,C.de rei uendic.ubi clare dicitur, quòd [*solum,*] id est,terra [*magis suum facit domino,*]hoc est illi quærit,[*segetem uel plantas, quam huiusmodi factum,*] hoc est plãtatio,uel seminatio plantanti, uel seminanti.Et sic aperte dicit terram domino quærere,quæ tamen est inanimata. Vnde pro solutione horum dubiorum, cogita si uis cōmu-
14 nem tenere. † Quam tenendo, limita nō procedere in implemento cōditionis, quod per inanimatam rem expediri potest, exemplũ stante statuto, quòd ille cuius equus prior uenerit ad brauiũ, lucretur illud, licet enim Regarius,qui erat super equo,cadat, equusque solus (prior tamen) peruenerit ad brauium,tamen illud lucrabitur dominus equi, ueluti impleta conditione per equũ.Ita Dynus,Bartolus, Albericus, Aret.Ale.Iaſ. & omnes in dicto §.itẽ acquirimus, ea ratione,qa implementum conditionis est facti,lege 5.ff. de conditionibus & demōstrationibus,ideò sufficit de facto, & per rem intellectu caren-
15 tem eam impleri. † Idem dicendum est in conseruando ius quæsitum,ꝙ res inahimata bene facit l.qui fundum,in fine,ff.quēadmo. ser.amit. ubi per aquam fluentem sua sponte per riuum ius aquæ ducendæ retinetur.Et ita per illum text.fuit de mente Bal.in l.si de proprietate,col.per..C. si a non competente iudice,& clare ponit Iaſ.in l.1.in prin.nu.78. ff. de acq.poſſ.motus ea regula triuiali,quòd facilius conseruatur ius in esse deductum, q̃ quod de nouo quæratur,l.patre furioso,ff.de his,qui sunt sui.c.quemadmodum. de iureiurau.cum simil.Vnde nil mirum, si res inanimata, quæ acquirere de nouo nō potest, ius tamen quæsitum potest conseruare, & retine-
16 re. † In eadem gl.ibi [*de quibus hic titulus secundus dicit,*] tu caue,licet alij non dicant, ꝙ de septima persona supra p glossam posita,qualis est is,in quo usum duntaxat habemus,titulus iste mentionem nō facit, sed bene duę glossæ, altera hic in ordine secunda,altera uero in §. de his, infra eod. Vnde forte melius staret hæc glosa, prout in recentiore codice reperio si diceret,de quibus hoc tit. dicitur, quæ uerba uerificari possunt, licet text.hoc non dicat, cum glossæ supradictæ hoc dicãt, quod etsi leuiusculum, nota. In eadem glossa ibi, differt autem,dic ut in ea,quam Christopho.sequitur, Balduinus cæterique consentiunt,Et finita rubrica, iam ad contextũ descendo.

IN PRINCIPIVM PER QVAS Personas ius nob. acquiritur.

SVMMARIVM.

1 ACQVIRI *nobis per quos possit.*
2 *Quod nostrum est, sine facto nostro ad aliũ transferri non potest. Sed declaratur.8.*
3 *Quod operatur propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito.*
4 *Voluntas tua, non est uoluntas mea.*
5 *Factum unius non est factum alterius.*
6 *Stipulatio ad quod inuenta fuit.*
7 *Acquisitioni non semper uocare possumus.*
9 *Princeps, uel respub. ex causa bene ius nostrum in alium sine facto nostro transferre potest.*
11 *Casus non est figurandus, ubi ponitur regula. Et in eo deceptus Aldabrandinus.12.*
13 *Quis non dicitur esse in potestate sui met, & de ratione.15.*
14 *Dictio etiam, includit diuersas species ab expressis.*
16 *Filij, & serui dicuntur, esse in potestate nostra.*
17 *Serui usufructuarij non dicuntur illius.*
18 *Seruus usufructuarius se stipulatur ex re mea domino proprietario sibi quærit, sed ille tenetur reddere mihi condictione sine causa, quod Areti. & Imo taxant.*
Vel officium iudicis implorari potest.19.
Quod auctor confirmat.30.
20 *Iudicis officium datur mihi contra retinentem rem meam sine iusta causa.*
21 *Et etiam male fidei possessori ne quis locupletetur cum eius iactura.*
22 *Seruus usuarius non quærit ex opera sua domino usuario.*
Sed contra per Aret. & alios, unde distinguit auctor.23.

24 *Vsus in minus se habet quam usufructus.*
25 *Vsuarius uti debet usu tanquam bonus paterfamilias.*
26 *Bona fides requiritur ex parte possidentis liberum hominem, ut ei queratur.*
27 *Possessio facilius acquiritur per actum uerum, quã per fictum.*
28 *Bona fides continua requiritur in acquirendo per liberum hominem, secus per seruum in quo sufficit abinitio.*
Sed auctor contra.
29 *Acquisitio possessoris cum titulo qualis.*
30 *Bonafides ab initio sufficit in usucapione.*
Quod procedit de iure ciuili, secus de iure canonico. 31.
Et in præscriptione tanti temporis, cuius initij memoria non extet. 32.
Proceditque in præscriptione etiam rerum incorporalium. 34.
Licet Bar. & nonnulli contra. 35.
Sed magis communis eis aduersatur. 36.
Procedit autem in creditore cui competit actio, secus si nondum competit, sed competere potest acceptando, ut in legatario. 37.
Quæ proprie non uidetur limitatio. 38.
Nisi prout declarat auctor. 39.
Per exemplum. 40. 41. 42.
38 *Exceptio debet esse de regula.*
40 *Debitor quandiu non interpellatur potest præscribere. 41.*
41 *Voluntas mutata non præsumitur.*
42 *Obligatus ad rem tenendendum si non interpellatur interim præscribit.*
43 *Monachus unius monasterij ab alio monasterio bona fide possessus, an primo, uel secundo monasterio acquirat.*
Bartolus, & alij, quod primo, super quo aduertit auctor. 56.
Et magis communis est, quod secundo. 54.
45 *Monachus legitime translatus ad aliud monasteriũ illi acquirit.*
Idem si fuerit institutus contemplatione secundi monasterij. 47.
48 *Monachus quoad alimenta æquiparatur filio.*
48 *Pater cogitur alere filium etiam natum ex coitu damnato.*
Et in terris Imperij. 49.
48 *Monasterium tenetur alere monachum.*
50 *Monachus retinet ius agnationis.*
51 *Statutum exclusiuum fœminarum stantibus masculis includit monachum.*
52 *Monachus potest esse testis.*
Et quoad acquisitionẽ æquiparatur seruo. 53.
Sed magis communis est, quod æquiparetur filio. 60.
55 *Monachus seruus dicitur, quod declaratur. 72.*
Et si instituatur dato sibi substituto uulgari hæreditas immediate defertur monasterio. 57.
Et est communis. 58.
59 *Monachus illius loci dicitur, in quo professus fuit.*
61 *Monachus æquiparatur filio, uel seruo prout est utilius suo monasterio.*
Idque procedit, dummodo non tendat in præiudicium monachi. 71.
Super quo Soc. & Ripa, dissentiunt. 62. 63.
62 *Priuilegia coæqualia cõfunduntur. fallit, ubi unum est fictum, alterum uerum, quia uerum præualet. 64.*
Secundo quando unum est in specie, alterum in genere, quia præualet illud in specie. 66.
De quo subijcitur exemplum. 67.
68 *Ecclesia una præscribit contra aliam.*
69 *Intellectus §. sed hæc præsenti. in auct. de sanctis. episcop. 70.*
In quo Decius fuit deceptus.

ACQVIRITVR *nobis non solũ per*] summatur, & diuiditur hoc principium, ut per Areti. & clarius per Christophorũ, Casus autẽ sic formari potest. Quæsitum fuit, numquid per nosmetipsos tantum, an uerò etiam per alios in tex. enu
1 meratos posset nobis acquiri. Et † prima cõ
sideratione dicendum uidebatur, quòd per nos tantum, per tex. in l. quæcunque, ff. de acti. & obligat. ubi dicit Paulus [*Quæcunque gerimus, cum ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona initium obligationis sumant, inanem nostrum actum efficiunt, & ideo neque emere, uendere, contrahere, ut alter suo nomine, recte agat, possumus,*] atque idem Paul. in l. Quintus Mutius in fi. dicit, [*nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cauere potest, idẽque multis principum rescriptis confirmatur, quib. alteri neminẽ stipulari uel acquirere posse cauetur,*] ut in l. 3. & fi. C. de inuti. stipu. in l. si genero, C. de iure dot. & in l. 1. C. per quas perso. & harum decisionum ratio per quam non mediocris difficultas in hoc tex. nasci uidebatur, duplex adferri poterat. Prima, sicut .n.
2 id, qđ nostrum est, sine † facto nostro ad aliũ
transferri non potest. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. l. si unus. §. ante omnia, ff. de pact, & sic ut ius nostrum in alium transeat, opus est facto nostro, id est, uoluntate nostra, ut sic illa uerba [*facto nostro,*] exponuntur ibi per Dec. & Caguo. Ita econtra uidebatur, quòd alienum ius sine facto nostro in nos transfer
3 ri non posset, † ut quod operatur propositũ
in proposito, idem operetur oppositum in opposito. l. & si contra. ff. de uul. & pup. l. fi. §. fi. ff. de leg. 3. Soc. & alij in rub. ff. de acq. pos. Sed clarum est, quòd uoluntas unius, nõ est uoluntas alterius, iuxta illud, [*uelle suum unicuique est.*
4] † (& pulchre declarat Paris. cõsilio
38. nume. 40. uolumi. 3. ubi ratione probat quare uoluntas tua non est uoluntas mea, quia uoluntas nihil aliud est nisi anima uolens, & anima mea, & tua non sunt una, & eadem in substantia.)
5 † sicut nec factum unius
est factum alterius. Imo ex diuersitate perso

natum

narum, inducitur operarũ diuersitas, ut est tex. qui ad hoc continue allegatur, ut ibi notat Ang. in l. si non sortem, ī §. libertus. ff. de cond. ind. & ideo secundum eum, tex. in authen. de instru. caut. dicit, quòd aliter scribit senex, aliter iuuenis, merito nusquam uidebatur per alios posse nobis acquiri, sed per
6 nos tantum. † Secunda ratio esse poterat, q̃a inuentæ sunt huiusmodi stipulationes, uel obligationes ad hoc, ut unusquisque sibi, qđ sua interest, acquirat. Cęterum, quòd alijs detur, nihil ĩterest stipulatoris. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uer. obl. §. alteri, infra de inuti. stipul. ergo nil mirum, si acquisitio non ua-
7 let, nec fieri potest. † Contrarium tamen Imperator hoc loco decidit, post Caium, in l. acquiritur. ff. de acq. rer. dom. ratio decidendi esse potuit, quia non semper acquisitioni operam dare possumus, iuxta illud, non omnia possumus omnes. Et quod habetur ĩ Authen. de cousan. & ut frat. col. 2. ibi, [*multa nã que sunt hominum, & anxietates innumera*,] merito, ut laxior esset acquirendi facultas, dispositum fuit nobis acquiri posse per enumera-
8 tas hoc loco personas. † Non obstat prima ratio dubitandi, id enim factum nostrum, sine quo ius nostrum in alium non transit, nõ ad hoc solum refertur, nec ita co arctatur, quasi nos ipsos id facere oporteat: uerum etiam si uoluntas nostra quoquomodo accesserit, id facto nostro ascribitur, ueluti si cui libera negotiorum administratio per nos concessa fuerit. §. uenditæ. in fi. supra, de rer. diui. sicq; diligenter declarat textum in d. l. id quod nostrum, Ferrarius ibi: merito nec in acquisitione, quæ longe benignior est, quam alienatio ut supra de auth. tuto. in prin. sic stricte capi debet, quominus facto nostro imputari possit, si personæ hic enumeratæ nobis acquirãt. (tantoque magis, quia qui p alium facit per se ipsum facere uidetur. c. qui per alium, de regulis iu. in 6. cum potissime personæ de quibus hic, personam nostram repræsentent.)
9 † Secundo respondetur, quod sicut ex causa bene ius nostrum in alium sine facto nostro transferri potest, si Princeps id agat, uel respublica. l. item si uerberatũ. §. 1. cum ibi not. per Bar. ff. de rei uendi. l. Lucius. ff. de euict. & plene habetur per Fely. & Deci. in c. quę in ecclesiarum. de consti. per Bar. & alios in proę. Digestorum. Deci. in consilio 269. colum. 3. 271. columna 3. 403. num. 14. 410. colum. 2. Gozà. consi. 5. num. 14. Craue. cousil. 5. num. 4. cum simili. Ex quibus ita signanter ibi limitant d. regulam. l. id quod nostrum. Decius, & Cagno. ita bene conuenit, ut lex, & Imperator hic ex causa introduxerit per alios, quã per nos ipsos, & sic sine facto nostro ius nobis acquiri posse, & causa potuit esse, quã su-
10 pra in decidendo perpendi. † Secunda quoque ratio dubitandi cessat in personis, de q̃-

bus in textu nostro: earum enim interest illis acquiri, quibus subiectæ sũt, ut obsequijs suis, eorum liberalitatem, ac beneuolentiam prouocent. l. 1. C. de reuoc. dona. merito ꝓpter earũ interesse ualere debet acquisitio, iuxta no in §. si quis alij. infra, de inuti. stipu. eoque modo resoluuntur omnia iura supra deducta, ut l. quæcunque, & consimiles, pro-
11 cedunt enim cessante interesse. † Hic est casus satis apposite consideratus, licet Aldobrandinus hic dixerit non esse figurandum casum hoc loco, ubi regula tradebatur earũ personarum, quę nobis acquirunt cuius pręsuppositum si uerum esset, tolerari posset cõclusio sua, quam ante eum firmat Alberic. in l. ex hoc iure. in princ. ff. de iust. & iu. & Ange. post Iacob. Butr. in l. 1. ff. de rer. diui. quos ipse non citat, (& quibus addi possunt Caccialup. & Cagno. in l. Imperium. & ibi quoque dixi, num. 2. ff. de iurisf. om. iud.) Sed ue-
12 reor tne longe erret ex eiusdemmet testimonio posito infra eo. in §. ex his. ubi textu ponente regulam, quòd per extraneam personam diuersam ab enumeratis hic nobis non quæratur, subdit ipse Aldobran. id esse, quia exceptio firmat regulam in non exceptis. l. nam quod liquide. ff. de penu leg. sentiẽs hic traditam fuisse exceptionem eorum, qui nobis poterãt acquirere, merito ibi firmari regulam negatiuam in alijs. falsum est ergo, dũ ipse putauit hic tradi regulã, & ob id conclusio sua collabitur, de casu nõ figurando, qđ nota & menti teneas. Notat Aret. hic quædã
13 leuia. † Vltra quem nota ibi, [*per uosmetipsos*] quod quis non dicitur esse in potestate sui ipsius, quod alibi clarius explicat tex. in l. liber homo. in prin. ff. ad leg. Aqui. ubi dicitur quod nemo dominus membrorum suorum uidetur, hoc autem in hunc modum sic deducitur, nam statim Imperator subiungit, [*sed etiam per eos quos in potestate habetis*] cum enim dictio [*sed*] quomodocunque posita denotet diuersitatẽ in facto. l. sed & si lege in prin
14 cip. ubi no. Castren. ff. de pet. hæred. † Item dictio [*etiam*] includat diuersas species ab expressis. c. in tantum. ad finem. de simon. clemen. grauis. de sent. excommu. Ioan. And. in c cum in illis, de pręb. lib. 6. Geminia. in consilio 65. colum. 3. uersicu. restat respondere, & in consi. 120. in fi. Paris. in consi. 46. nume. 30. uolum. 4. colligitur utroque respectu, q̃ cum sub isto uersicu. [*sed etiam*] includantur personæ, quas habemus in potestate, quod nosmetipsi, de quibus supra expressum fuit, non sumus in potestate nostra, & sic nosmet
15 in potestate nõ habemus. † (& ratio facilius huius rei dari potest, nam habere in potestate denotat superioritatem, haberi uero in potestate significat subiunctionem, & inferioritatem, quæ duo sunt contraria, & ob id simul stare nõ possunt in eadem persona. l. j. ff. de

de his, qui sunt sui.l. nec manifestum. ff. de
16 fur.Cor.consi.302.ad fi.uolum.1.) † Secundo nota ibi, [*per eos, quos habetis in potestate,*] quod tam filijquam serui nostri dicuntur esse sub potestate nostra, hicque ambo continentur, ut est de mente glo.1. & ultra eá probatur supra, de his, qui sunt sui, uel ali.iur.in §.1.& de pat.pot.in prin.& clarior est gl.in l.acquiritur, in prin.ff.de acqui.rer.dom.vbi uerba eadem de quibus hic, exponit, ut sunt
17 filij, uel serui.† Tertio nota ibi, [*item per seruos, in quibus habetis usumfructum,*] q tales serui non dicútur esse ipsius usufructuarij, ex quo separatim ponuntur ab his, quos in potestate habetis, & sic qui uestri sunt, de quo alibi est casus clarus, in §.2.infra de hęre.inst.& in l.recte dicimus.ff.de uerb.sig.ubi seruú alienum appellat, in quo quis habet usumfructum. Cætera uero sunt plana, cum & principium hoc sit breue, ideo ad gl. deuenio. glo. in uer. [*usumfructum,*] recipit duas partes. In prima allegat concordantem. In secunda
18 quærit, secunda ibi, [*quid si nudum usum.*] † Circa primam opponit Aret.& soluit, ut per eú. ex cuius dictis habes, quòd si seruus usufructuarius stipulatur ex re mea domino proprietario, sibi quærit, sed ille tenetur reddere mihi, condictione sine causa.l. pen.iuu. glo. ff. de stip.ser. Sed tu considera, quòd Imo.ibi quem Aret.non uidit, hoc impugnat: cum.n. res non sit sine causa penes proprietarium, imo ex ea causa reperitur penes eum, uidelicet propter stipulationem, uel contractum factum per seruum, est impossibile conditionem sine causa locum habere, quæ competit, ubi quid ad aliú peruenit sine causa, uel ex non iusta causa.l.1.& per totum.ff.de condic.sine causa, merito subiungit Imola melius dici posse condictionem ex illa lege cópetere, quæ ex simili æquitate descendit, ex qua descendit illa, de qua in l.si me, & Titiú,
19 ff.si cer.pet.† Posset, & alia via in hoc casu vsufructuario consuli, vt officium iudicis implorando cogeret proprietarium ad rei restitutionem, ut uoluit glo.singularis in l. si serui.
20 ff.de usufru.† Pro qua bene facit, nam si quis retinet rem meam sine iusta causa, uel aliter locupletetur cum iactura mea, datur mihi iudicis officium contra eum, secundum Hosti. & Io.And.in cap.bonæ.de app. Sequitur Alexan.Iason, & Dec.in dicta l. si me, & Titium.
21 † Adeoque etiam malæ fidei possessori, datur hoc officium iudicis, ne alter cum eius iactura lucretur.l.plane.& ibi Bar.ff. de pet.hæred.ex quibus pariter in casu nostro dicendum est huic usufructuario iudicis officium dari, an autem hoc officium iudicis sit nobile, uel mercenarium, terminari posset ex deductis p Ias.& Dec.in d.l.si me, & Titium, sed non insisto, quia deuiat a proposita materia.
22 † In eadem glo.ibi, [*non autem ex opera,*] concludit glossa, quòd seruus usuarius nón quærit ex opera sua domino usuario, per tex. in l.per seruum, in princ.ff.de usu, & hab. Cótra quam urget text.ut Aret.hic aduertit in §. per eum quoque, infra per quas pers.nob.oblig. acqui. quem pro concordanti citat hic glos. licet faciat contra eam prout etiam facit lex plenum.§.finali, ff.de usu, & hab. in quib. cócluditur etiam ex opera serui usuarij domino usuario quæri, unde Aret.in.Christophor. & Aldobran.hic, & Balduinus in dicto §. per eum quoque. dicunt glosam hanc procedere in opera adhibita in re aliena per seruum, puta si usuarius locaret operas serui, secus i opera adhibita in re usuarij, uel per eum con
23 ducta, & ita procedant contraria iu ra. † Tu uero diligentius attende. nam adhuc contra istos legum uertices mirifice obstat tex.in d. §.per eum quoque, qui restrictionem illam non patitur, sed indistincte dicit, [*ex operis suis per seruum, in quo usum habetis nobis acquiri.*] Ergo etiam si in rem alienam operatus fuerit. Vnde puto clarius hanc rem sic explicandam fore. Aut enim usuarius uult operas serui utendas, alteri concedere, uel gratis, uel locando, & non potest, & ita loquitur tex.in dicta l.plenum. §. finali, in principio, eodem modo procedit tex.in dicta l.per seruum, ibi, [*per seruum usuarium si stipuler, uel traditionem accipiam,*] quæ uerba in ferunt, quòd me interponebam iubendo ei, ut stipularetur, uel acciperet, hoc enim non ualebit, inquit textus. [*si ex operis eius contingat, quia nec operas eius locare possumus.*] Aut uero seruus ipse sine interuétu usuarij stipulatur, uel locat operas suas extra rem usuarij, ad eius proficuum, & certe tali casu dicendú est ei acquiri, & iste est proprie casus dicti §.per eum quoque, qui loquitur de seruo tantum quærente ex operis, neo ibi sit métio de usuario domino se intromittente, nec isto casu tex. in dicta l. plenum, in fi.iuncta dicta l.per seruum, prohibet acqui
24 ri usuario.† Ratioque differentiæ esse potest, qa vsus se habet ad minus quam usufructus,
25 ut supra, de usu, & hab.i priu.† Et ob id usuarius uti debet usu, ut bonus paterfamilias.l. fundi.§.finali, ff.de usu, & hab. sed quando se intromittit usuarius locando alteri operas, uel aliter concedendo, non uidetur uti, sicut bonus paterfamil.cum ultra se extendat, quá ius habet, ideo sibi non quæritur. Secus aút, quando seruus de se id agit, tunc enim merces quær itur usuario, quia nihil potest sibi imputari. Ita in effectu reperio fuisse de méte Iaco.de Raue.quem refert, & sequitur Alberi.in dicta l.per seruum, Idéque tradit Teophi.& Balduinus in dicto §. per eum quoq; licet non ita plene deducant, & antequá eos uidissem, fui in hac opinione, quæ mihi tanto magis placet, cum autoritas tátorum uirorú accedat. (& præter eos auctoritas quo-

que Iuſtinianus concurrit, ut probatur in §.
item is ad quem,ſupra de uſu, & hab, ubi di
citur, quòd, ad quem uſus, ia ſerui perti-
net,ipſe tantum opera atque miniſterio uti
poteſt,ad alium uero nullo modo ius ſuum
transferre, ei conceſſum eſt,ergo locare nō
poteſt illius operas alteri,quod nota.) Gloſ-
ſa,[*bona fide*] diuiditur in tres partes, prout
ponit tria dicta,ſecunda ibi,[*& exigitur*]ter
26 tia ibi[*ſed in ſeruo.*]†Circa primam habes, q
ut per liberum hominem alteri quæratur,re
quiritur ex parte illum poſſidentis bona fi-
des.l.cum hæredes.§.fina.ff.de acqui.poſſeſ.
l.ſi ſeruus teſtamento,ff.de ſtipu. ſeru.de qui
bus in gloſ. ex quo unum ſatis notabile col
ligi poteſt,quòd facilius nobis acquiritur
poſſeſſio per noſmetipſos, quam per alios,
quod inde patet, nam per liberum hominē
nō acquiro poſſeſſionem, ſi eum uinxero, &
ſic eum bona fide nō poſſideam, uel alio mo
do ſciam eum eſſe liberum, ut in d. iuribus,
& tamen licet ſciam rem eſſe alienam,nō im
pedior iure poſſeſſionem acquirere. l. clam
poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acq.poſſe.
27 †Ratioque huius differentiæ eſſe poteſt, qa
facilius acquiritur poſſeſſio per actum uerū,
ut eſt per nos ipſos, quam per fictum, ut eſt
per liberum hominem, & ita reperio, quòd
Aretin.notat diligenter admodum in dicto
§.ſi.in princip.quod nota, quia alij non de-
28 clarant.†In ea gloſ.ibi, *& exigitur bona fides,*]
nota ex glo.differentiam, quòd in acquiren
do per liberum hominem requiritur bona
fides continua, per tex. in l.qui bona fide. §.
1. ff. de acq. rerum do. Secus in acquirendo
per ſeruum,in quo ſufficit bona fides ab ini-
tio,per l.qui ſcit.§.ſi.ff.de uſur.idemque no-
tat ibi gl.& in l. 1. C.de rei uend. Sed iſta dif
ferentia confunditur aperte per tex.in dicta
l.qui bona fide, ubi loquitur de utroque, &
tamen uult per ſingula momenta bonā fidē
exigi. Vnde melius dici poteſt, quòd aut lo-
quimur in poſſidente cum titulo, & ſufficit
bona fides ab initio.d.l.qui ſcit.in fi. Aut in
poſſidente ſine titulo, & requiritur cōtinua,
dicta l.qui bona fide. Ita fuit de mente glo.
quam Barto. & Caſtren. ſequuntur ibi, in l.
ſed & ſi lege. §.de eo. ff.de per.hære. Idemq;
tenet Alberic. & poſt eum Fulgo. in d.l.qui
ſcit.in fine,& Caſtrenſis in dicta l.1.C.de rei
29 uendi.† Bene uerum eſt, quòd talis acquiſi-
tio quam facit poſſeſſor cum titulo, poſt ſu-
peruenientiam malæ fidei non eſt effectua-
lis,ſed ipſo iure tantum, cum teneatur uero
domino reſtituere,ut not.glo. in dicta l.qui
ſcit.in fi.per l. certum. C. de rei uend.ſequi-
tur Bar.in d.§.de eo.Per,Cy.Bar.Caſt.& om-
30 nes in dicta l.1.quod menti tene. †In ea.ibi.
[*& quo ad uſucapionem*]colligitur,quòd quate-
nus ad uſucapionem pertinet, ſufficit ab ini
tio bona fides, licet ex poſt mala ſuperue-
niat.l.unica.§.hoc tantummodo.C.de uſuc.
31 tranſ.& not.ſupra de uſuc.in prin.†quòd ſa-
ne procedit de iure ciui. ſecus de iure cano-
nico,ut per Aret.hic,& ſupra de uſuc.ī prin.
per textum in ca.fi, de præſcrip. Cuius ratio
conuenit etiam uſucapioni, licet de præſcri
32 ptione loquatur.†Proceditque hæc iuris ca
nonici concluſio,etiam ſi ſimus in præſcrip-
tione tanti temporis, cuius initij memoria
in contrarium non exiſtat.(cuius probatio-
nem per teſtes qualis eſſe debeat, ut conclu
dat docet Senatus Pedemontanus plures ci-
tans Deci. 101.num. 16.)talis enim præſcri-
ptio bonam fidem quoque requirit, & ideo
conſtito de mala fide,nō procedit,ut uoluit
Philip.Franc.in capi.j.in fi. de præſcrip.in 6.
Bertach.in repertorio ſuo, in uerbo præſcri
ptio,poſt Ioan. And.& Cano.in c.ſi diligen-
ti.eo.titu.Balb.in tract.de præſcrip.in ſecun
da par.3.partis prin.in 6.q.num.20.Rub.in
conſi.13.num.24.Zaſius,in conſi.6.numero
23.in 2.uolumi.Anton.Capicius deciſ.4.nu.
22.(Pariſ.conſi.112.num.34. uolume.1. Ro
lan.a Valle,conſi.6.num.43.nume.3.)†Bene
33 uerum eſt,quòd ex curſu longi temporis an
norum 30. ſic inſurgit præſumptio bonæ fi-
dei,quòd mala fides ab initio pſumpta,pur-
gatur, nec amplius allegari poteſt,niſi uere
probetur,ut per Bar.in l.fi. ad fi. C.unde ui.
Abb.conſilio 89.quæſtione,colum.3.conſil.
102.in cauſa,colum.1.uolum.1.Alex.conſi.
6.colum.1.uolum.1.cum alijs per Dec. con-
ſilio 262.columna fi.conſ.272.num.9.Paris.
conſi.32.in fine,uolumi.3.& in conſil.93.ad
fi.eodem uolum.D.meus Rimi.conſi.88.nu-
mero 25.conſi.93.numero 47.cum ſimil.(&
hoc inſuper ex Romano Felino, Gratoque
deducit Didac.Couuaru. in ca.quamuis,de
pac. in 6. in ſecunda parte relectionis. §. 11.
columna 19.uer.3.infertur.dicens, quòd in
dubio non probata mala fide per actorem
præſumatur ita bona fides, quòd contrariū
non poterit probari niſi per confeſſionē par
34 tis,ut per eum.) †Secundo procedit d.con-
cluſio,non modo in præſcriptione rerū cor-
poralium, uerum etiam incorporalium, ut
ſunt actiones perſonales,ſeruitutes, & id ge
nus, quarum præſcriptio cauſatur magis ex
negligentia non petentis, uel non utentis,
quam ex facto præſcribentis:adhuc enim re-
quiritur bona fides in earum præſcriptione,
ut reiecta opi. Bartoli contrarium uolentis
35 in l.ſequitur.§.ſi uiam. ff.de uſucap. † [qui
tamen habeteret plures ſequaces, quas cu-
mulat Gabriel.Romanus in ſuis concluſio-
nibus lib. 5. de præſcrip.concluſione 3. co-
lum.2.& Porti.Imolenſ.lib.3. concl.44, Do-
mumque Didac. Couaruuias in cap. quam-
uis.de pact.in 6.ſecunda parte relectionis.§.
36 11.colum. 11.)tenuit Caſtren.†in l. hæc au
tem.in priu.ff. de ſerui.urba.præd.Ancha.in
conſi.

consi.5.in fi. Alexã. in consi. 185. niso titulo, colum. penul. in 2. uolum. in consi. 51. uol. 5. latissime Balb. in tracta. præscrip. in secunda par. 3. partis princip. q. 13. Deci. in consilio 266. colum. 6. & in consi. sequen. colum. pen. in consi. 272. num. 5. & in consi. 303. in prin. Clarissimus meus Rimiual. in consi. 282. nu mero 89. in consi. 288. num. 18. & in consilio 296. num 23. cum sim. in quibus locis Doct. uarijs, & solidissimis fundamentis hanc opinionem confirmant, & concludunt esse communem, quę breuitatis causa non recenseo. (sed addo tãtum Gabrielium Romanum in suis conclusionibus, lib. 5. titu. de præscrip. conclu. 3. & Portium Imol. lib. 3. conclus. 44. qui per infinitas, & uniformes autoritates hanc opi. uelut magis communem affirmãt sicut & Didacus loco citato, columna 12. ad

37 quos in gratiã breuitatis me refero.) † Vno tamẽ casu præ cæteris singulari, quos ponit Fely. in d. c. fi. de præscr. limitatur hæc cõclusio, quę in pręscriptione bonam fidem requirit, ut procedat quo ad creditorem, cui actio competit. secus, si nondum competit, sed cõ petere potest acceptando, ut in legatario: an te enim quam acceptet, uel agnoscat legatũ, hæres contra eum præscribit, licet sciat legatum factũ esse, nam tali casu non dicitur præscriptio malæ fidei, postquam non apparet legatarium agnouisse legatum. Nec isto casu agitur de iure quæsito tollendo, sed de iure quærendo, quod est debilius, argumento. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, uel ali. iu. ita Pet. de Anch. in c. sine possessione, colum. 9. de regu. iur. in 6. Soc. in consi. 63. colum. 3. uolum. 1. & in consi. secundo, ad fi. uolum. 3. Balb. in tract. præscrip. in d. 13. q. colum. fina. Soc. Iun. in consi. 145. num. 72. uolum 1. & Cagno. in l. secunda, C. de pact. inter emp. & uend. num. 80. ubi dicit etiam communem. (& idem tenet Gabriel Roma. & Port. Imol. locis citatis, limit. 5. sed longe dubitat Didac. allegatus, & cõtrarium tenet, ut per eũ.

38 Sed utcunque sit prædictorum,) † sententia non uidetur tendere proprie ad limitationẽ d. capituli fi. de præscrip. nam clarum est, ꝙ limitatio nihil aliud est, quam exceptio ab ipsa regula, sed exceptio dẽt esse de regula seu de terminis regulæ, ut si dicamus, Omnis homo currit, nisi Titius, secus, si dicatur, nisi asinus, aut equus, qui non sunt de cõtentis sub regula, ut declarat Barto. Castr. & alij in l. in his. ff. de legib. Dy. in rub. de reg. iu. in 6. Bar. Deci. Cagno. & Ferrarius in l. 1. ff. eo. Sed regula d. capituli finalis, de præscrip. inquit, pscriptionem cum mala fide non ualere, in casu uero supra enarrato, in quo competit præscriptio, non subest mala fides, ut Anch. & sequaces supra citati uolunt. Ergo non potest dici proprie limitatio seu exceptio illius re-

39 gulæ. † Tamen sustinendo eam pro limitatione, licet eam potius declarationem appellet Balbus in allegata 13. q. dico; quòd in hunc modum procedit. nam mala fides præscriptionem impediens, de qua in d. c. fina. causatur a scientia debitoris, quæ causat culpam, uel peccatum, eo ipso, quòd scit se obligatũ. Vbi ergo datur scientia, quæ non arguit culpam, nec malam uoluntatem obligati, tunc sine dubio debet præscriptio locum habere a cessante ratione malæ fidei, in qua fundatur, dicto capitulo fina. iuxta c. cum cessante, de appella. & l. adigere. §. quis. ff. de iure patr.

40 † Exemplum in debitore, qui non tenebatur offerre, uel soluere sine interpellatione creditoris. Nam tunc antequam interpelletur, nõ potest dici in culpa, nec in mala uoluntate, cum semper sit paratus soluere, quando requiretur, & sic caret peccato, & ꝑ consequẽs mala fide, merito debet pscribere posse, ut notat Abb. in c. quòd clericis. colum. penul. uersicu. & pro concordia. de fo. compe. & in d. c. fi. colum. 4. num. 13. Cor. in consi. 272. co

41 lum. 2. uolum. 4. † Dans particulare exemplũ in eo, qui mutuum, uel depositum recepit, q. licet sciant se debitores, non tamen sunt in peccato, quamdiu habent uoluntatem domini, uel creditoris, quæ non præsumitur mutata, nisi probetur. l. eum, qui mutatam. ff. de. pba. (l. Lucius, in fi. ff. de lega. 2. c. maiores, in fi. de bapti∫. c. prolatum, quod met. cau. Decia. resp. 13. num. 17. uolum. 1.) & propterea præscribunt, si non interpellentur in iudicio uel extra, ut per eum latius ibi. Idem tradit Soc. Iun. in consi. 195. nume. 65. uolumine j.

42 † Dans exemplum in obligato ad retrouendendum, qui non tenetur offerre, & retrouẽdere, nisi requiratur, merito interim præscribit, quia licet sciat se ad hoc teneri, non tamen est in culpa mala fide, uel peccato, põt enim credere aduersarium suũ nolle retroemere, & satis est ipsum esse paratum retrouẽdere quandocũque requiretur. & licet Imo. & Fely. in d. c. fi. colum. 2. hanc opinionẽ Abbatis, & sequacium uideantur impugnare, solutionẽ tamen ex eorum dictis ponit Corne. in d. consi. 277. quæ cum uideri possit, eã non trãscribam. hæc autem in casu suprapo sito locũ habent ad scopum, nam hæres, quãtuncunque sciat legatum a se relictum, quia tamen non tenetur illud præstare, nisi legatarius illud acceptet, & petat ab eo, merito interim debet posse pscribere illud ius agnoscendi, quia non est in mala fide, uel peccato; potest enim credere, quòd legatarius nolit illud acceptare, & de eo non curet. Satisq; est eum paratum esse solutioni, quandocunque legatarius agnoscat, & petat, & in hoc stat conclusiue limitatio tex. in d. c. fi. ut licet scientia, de qua ibi, præscriptionẽ impediat, secus tamen in casu, de quo supra, quod est, quia ibi illa scientia causat malam fidem, hic

non.

43 non.† Postremo ex his, quæ de seruo bona
fide possesso dicuntur, hic infert Areti. ad q.
de monacho unius monasterij ab alio mo-
nasterio bona fide possesso, ut secundo mo-
nasterio quærat, non autem primo, ut de ser
uo hic dicitur. Cum monachus seruo æquipa
retur, ut not. Inno. in capi. cum olim, secun-
do, de priuileg. sicque clare determinat (in-
quit Aret.) Bart. in l. cum fundus. §. seruum
tuum. in fi. ff. si cer. pet. Ange. & Imo. in l. si qs
44 mihi bona. §. 1. ff. de acq. hær.† Sed tu consi-
dera, quòd Bart. Ang. & Imo. non ita passim
loquuntur, ut Aret. eos citat. Barto. enim se
fundat in traditione facta secundo monaste-
rio, sicut ibi de seruo dicitur, quę si monacho
facta fuisset, secus esset, ut in seruo. glo. quar
ta, & Doct. dicunt Ang. uero & Imo. loquun-
tur de seruo monacho instituto, qui ante adi
tionem, legitime trãslatus fuit ad aliud mo
nasterium, unde tempore iuris quæsiti, pri-
mum monasterium nullũ ius habebat in eo.
45 † Et quia legitima translatio ad aliud mona
sterium, supponit licentiam, & absolutionẽ
omnimodam a primo, quo casu nõ amplius
illi, sed secũdo quæritur, ut per Bal. in l. Deo
nobis, ad fi. C. de episco. & cler. & in Marga.
sua in uer. monachus expulsus. per Innoc. in
c. cum olim. secundo, num. 3. de priuile. & in
c. sicut, de iureiur. per Bal. in l. liberos. C. de
collati. per Aret. in l. si quis mihi bona. §. ser
uus. in prin. ff. de acqui. hær. & latè Beroum.
q. 83. (& in prædicto casu pulchre consuluit
pro secundo monasterio Ceph. in cõs. 212.
46 ꝑ totum. † quinimo late disputant ꝑ Docto
res, qui de bonis acquisitis primo monaste-
rio, nunquid ad eum monasterium transmit
tant, cum Monacho ad illud transeunte, nã
Arch. in c. 1. 17. q. 4. Collecta. in c. 3. de renun.
Host. Ioan. And. Butri. Henric. Card. & Abb.
in c. quod a te, de cler. coniu. dixerunt, ꝙ sic
alij uero secus uoluerunt exceptis alimentis
ut per Imo. ibi Cald. consi. 23. de regula. But.
consi. 75. Cor. cons. 88. uolum. 2. & late Dida.
in c. 1. de testa. num. 20. cum sequentibus.)
47 † Propius igitur ad casum nostrum format
q. Roma. in d. l. si quis mihi bona. in princip.
nu. 3. de monacho unius monasterij ab alio
monasterio bona fide possesso illius contem
platione instituto, concludens, quod per eũ
quæratur hæreditas illi monasterio bona fi-
de possidenti. Sed nec ista decisio penitus ꝓ
Areti. facit, fundat enim se Roman. in institu
tione facta contemplatione secundi mona-
sterij, quasi secus sentiat in facta simpliciter,
ut in monacho translato ad aliud monaste-
rium, clare distinguit Berous, in c. in præsen
tia, nume. 549. de proba. unde pro Aret. tan-
dem est decisio plana Bar. in l. penul. colum.
48 fi. nume. 6. ff. de stip. ser. † quæ confirmatur.
Nam licet alias monachus a seruo differat.
& filio comparetur: sicut enim pater cogi-
tur alere filium. l. si quis a liberis. ff. de lib. ag.
etiam ex damnato coitu natum de iure ca-
nonico, c. cum haberet. & ibi Can. de eo, qui
dux. in matr. Bar. Bal. Saly. & alij in authẽ. ex
complexu, C. de incest. nup. Soc. consi. 161. co
49 lum. 1. uolum. 2. † (Quæ quidem æquitas ser
uari debet etiam in terris Imperij, secundũ
Abb. ĩ d. c. cũ haberet, & alios infinitos, quos
cumulat Gabrie. Romanus. in suis conclu. li.
6. titu. de alimentis, conclu. 1. colum. 1. & 2.)
Ita monasterium tenetur alere monachum,
c. ex parte, de accus. quæ necessitas in alendo
seruo non reperitur iniuncta domino, cum
possit eum uendere, ut post Arch. & Ioan. An
dre. quos refert, tradit Aret. noster, in tracta.
de testa. glo. 34. num. 6. & Alexan. licet nõ ita
plene, in l. 1. §. per seruum, num. 11. ff. de acq.
50 pos. † Item monachus retinet ius agnatio-
nis, & successionis, l. Deo nobis. C. de episco.
& cleric. (Bertran. consi. 69. num. 4. uolum. 3.
priorum,) † adeo, quòd comprehẽditur sub
51 statuto fœminarum exclusio stantibus ma-
sculis, ut late ponit Lap. allegatione. 101. in
ciuitate Florentina. Paril. con. si 47. num. 62.
uolum. 3. Brun. in tracta. quod stant. masc. in
12. arti. prin. q. 11. qui dicit esse commu. pro
ut etiam testatur Deci. in ca. ecclesiæ Sanctæ
Mariæ. de consti. nume. 70. (nisi tamen age-
retur de hæreditate clerici etiam in minori
bus constituti, ut late ponit D. meus Rimi-
naldus, consi. 268. per totũ.) at seruus secus,
52 l. seruus. C. communia, de succ. † Item mona
chus potest esse testis. §. cogitandum, & ibi
not. in Auth. de monac. sicut & filius, l. testis.
ff. de test. l. parẽtes. C. eo. sumpro arg. a speciali
sed non idem de seruo regulariter. l. serui. ff.
53 eod. † Attamen quo ad acquisitionem mo-
nachus ęquiparatur seruo, sicut enim seruus
passim acquirit domino, ita monachus mo-
nasterio, quod secus est in filio, ut hic, in l. cũ
oportet, & in l. fi. C. de bon. quæ libe. & sic in
actu acquirendi omnino uidetur æquipara-
tio procedere de seruo ad monachum, licet
quo ad alia secus. Ita Imo. in l. cum hæredes.
§. fi. ff. de acqui. poss. & in l. 1. §. si fructuarius,
colum. 2. post Ange. ff. de stip. seruo. sequitur
Gul. Maynerius, in l. ex pœnalibus, num. 9 ff.
54 de reg. iur. † hancque magis communem ap
pellat Berous, in c. Raynutius, nume. 382. co
lumna seq. de test. ubi plures accumulat. (&
per regula firmat Franci. Marci. q. 104. nu-
me. 374. num. 2. & 528. nume. 7. 1. par. sicut
& 566. nume. 3. 2. partis.) Ergo ad instar ser-
ui qui secundo domino bona fide possiden-
ti quærit, ut hic, debet secundo monasterio
quærere, & hanc rationem multum urgentẽ
appellat Soc. in d. §. per seruum. colum. 2. te-
nens opi. Are. hic, licet eũ non citet. (ad quẽ
Soci. simpliciter se remittit, & dicit esse re-
currendum Bero. consi. 26. nume. 6. uolu. 1.)
55 † Quæ & confirmari potest. Nam monachus
seruus

seruus dicitur, capitu. multos. 54. distinct. tradit Petrus de Vbal. in tracta. de canonica episcopali, quæstione 14. numero 9. ergo quærit secundo monasterio, bona fide eum possidenti, sicut seruus secundo domino, prout
56 hic dicitur. † In contrarium uero, quòd imo talis monachus primo monasterio quærat, non autem secundo bona fide possidenti, est aperta decisio Barto. Castren. Alexan. & aliorum, in l. quicquid. ff. de acquiren. possess. per illum tex. sicut enim nobis quæritur per filium, licet ab alio bona fide possessum, ita & per monachum uero monasterio, quia filius nobis quærit ratione iuris, quod in eo habemus, non ratione possessionis, quia eum non possidemus, & idē in monacho ratione mo
57 nasticæ potestatis, secundum Doctores. † Secundo confirmatur hæc opin. nam si monachus instituatur dato sibi substituto uulgari, hæreditas immediate defertur monasterio, quia communis noluntas, & potestas monachi translata est in Abbatem, capitulo, nolo, capitu. non dicatis, duodecima, quæstione secunda, merito substitutus non admittitur etiam repudiāte monacho, sed monasterium. Barto. Imo. & Alexan. in l. prima, numero 21. ff. de uulgari, & pupil. Ripa, nu-
58 mero 151. & Ias. numero 42. † qui testatur commu. prout & Felyn. in dicto capitulo, in præsentia, columna fina. in princip. Soc. consilio 183. in princ. uolumine primo, Guliel. Bened. in capitulo, Raynutius. de testam. in uer. si absque liberis, 2. numero 84. (& ample Guil. May. in l. non debet, columna 3. ff. de reg. iur.) Baptista Villa lobos. in suis communibus opin. in uerbo monacho, nume. 119. ergo pariter in quæst. nostra dicendum est, quòd primo monasterio quæratur immedia
59 te, & secundo id præferatur. († Tertio accedit, nam per professionem quis dicitur, & censetur esse monachus illius loci in quo professionem fecit nisi de illo ad alium fuerit trāslatus autoritate superioris, ut ex pluribus probat Cald. consilio 23. & 25. de sta. regul. Bero. consilio 103. numero 13. uolumine secundo, merito monachus, in quæstione nostra sine translatione possessus ab alio monasterio non debet illi quærere, sed primo monasterio, cuius uere dicitur monachus ob
60 professionem in eo emissam.) † Et tenendo hanc partem non obstant contraria. nanque ad primum, quod fundatur in æquiparatione de monacho ad seruum in actu acquirendi, dico, quod magis communis opin. est in oppositum, quòd imo filio æquiparetur, ut tenent Barto. Ange. Alexan. & alij magis cōmuniter, ut Ias. testatur in d. §. per seruum, colum. fi. & Ripa, in dicta l. prima, ff. de uulg. numero 151. Guli. Bened. loco citato, nume
61 ro 85. merito cessat obiectum. † Secundo dici potest, quod monachus æquiparatur filio, uel seruo, prout utilius est suo monasterio, secundum Bald. in l. prima, columna decima quarta, uersicu. ex quibus colligo. C. qui admi. Sequitur Roma. in l. si is, qui hæres. §. neque filius. ff. de acquirenda hæreditate, & fuit de mente Cyni, in dicta l. Deo nobis, sequitur Alexand. & alij, in dicto §. per seruum. Butigella, in dicto §. seruum tuum. in fine, Guliel. Benedic. loco prællegato, nume. 86. & Ioan. Bapt. de Peru. in tracta. de arbitr. lib. quarto, capitulo quarto, ad fi. sed utilius est primo monasterio, quòd monachus æquiparetur filio, quam seruo: sic enim sibi quæretur sicut patri per filium, dicta l. quicquid. er
62 go filio non seruo debet æquiparari. † Bene uerum est, quòd Soci. in dicto §. per seruum, colum. penul. contra hoc argumentum inuehitur, nam & econtra secundum monasteriū poterit dicere, quòd uelit eum æquiparari seruo, ut sic sibi quæratur, argu. tex. nostri. an depropter coæqualitatem priuilegij cōfundentur priuilegia primi, & secundi monasterij, iuxta l. sed & milites. ff. de excus. tut. nec audietur primum monasterium contra se-
63 cundum. † Quinimo secundum Ripam, in dicta l. prima, ff. de uulga. & pupil. numero 151. declaratio Bald. & sequacium cōfunditur ex eo, quòd utile est monasterio, ut non teneatur alere monachum, sicut non tenetur dominus seruum, & tamen monachus in hoc æquiparatur filio, quia omnino ali debet a
64 monasterio, secundum eum. † Sed tamen his non attentis, puto solidissimum esse fundamentum supra factum. Ad primum enim obiectum respondetur, quòd priuilegium secundi monasterij est fictum, cum uere monachus non sit eius monachus, primi autem uerum, merito attendetur priuilegium primi, quia ubi ueritas & fictio circa idem competunt, & eodem tempore, ita quòd simul concurrere non possunt, p̄ualet ueritas abiecta fictione, l. filio quem pater. & ibi no. ff. de liber. & posthu. declarat Barto. in l. prima, §. hoc autem senatus. ff. ad Silla. Ias. in l. si is qui
65 pro emptore, num. 165. ff. de usuc. († talique casu sine dubio uerificatur illud, quòd ueritas omnium est fortissima, & omnia uincit, ut habetur Esdræ, lib. 3. ca. 4. Bal. in l. eos. C. de testi. eaque mater iustitiæ nuncupatur. Bal. in l. libertini. ff. de sta. ho. Paris. abundè, consi. 54. numero 19. uolum. 1. Soc. consilio 20. columna 1. inter consilia Cur. Senio. Senat. Pedemō. plura de ueritate cumulans Decis. 30. & de laudibus eius alia post Isidorum
66 Deci. Neap. 253. numero 7.) † Secundò respōdetur, quòd regula dictæ l. sed & milites. procedit in duobus æque, & in specie priuilegiatis, secus ubi unus in specie, alter uero in genere tantum, non in causa de qua agitur, reperitur priuilegiatus, quia tunc priuilegiatus in specie, vtitur priuilegio suo contra pri

uilegiatum in genere, cum non tam potior quam solus inuenitur, ut alibi dicit textus, in lege secunda, in fine, ff. qui pot. in pigno. ex quo alter in causa, de qua agitur, non habet priuilegium, & pro hoc est casus in l. finali, ff. ex quib. caus. maio. per quem ita declarat Bar. Bald. Castr. & alij, in authen. quas actiones, columna prima, C. de sacrosanctis eccl. & in c. auditis. ubi declarat Abbas, de restitutio. in integ. in pen. notab. & in capi. super spoliatione, in primo nota. de ord. cog. & in capi. in praesentia, de prob. Cor. in consilio 140. num. 12. uol. 1. (Ias. in §. rursus, numero 56. Inst. de acti. Didac. Couuaru. in ca. quamuis, de pact. in 6. in secūda par. relectionis. §. secundo, numero 4.) Exemplum in dicta l. finali, ubi absens causa reipubli. cuius res fuit usucapta ab alio absente, restituitur contra eum, quia qui usucepit, est priuilegiatus in genere tantum, non autem in ea causa, ut contra eum alteri absenti laeso non detur restitutio in integrum: sola enim absentia eius non est causa priuilegij, sed absentia cum laesione, quam ipse non incurrit, secun-
68 dum Barto. ibi. † Simile in duabus ecclesijs, quarum una contra aliam praescribit. illa .n. contra quem praescribitur, est priuilegiata in specie, non altera, quae praescribit, secundum Barto. in dicta authen. quas actiones. Sed ita est in quaest. nostra, nam secundū monasterium est quidem alias in genere priuilegiatum, sed non in casu, de quo agitur, & sic non in specie. Sola enim haec qualitas, quòd sit monasterium, non est causa huius priuilegij, quòd sibi quaeratur per alium. Sed ita demum si persona, quae acquirit sit ei subdita, & de suis monachis, quod in hoc secundo monasterio non cadit. Primum uero monasterium bene hoc habet, cum iste monachus sit suus. ergo ut priuilegiatum in specie debet uti priuilegio suo contra secundū
69 monasterium, quod bene nota. † Bene uerū est, quòd Dec. in dicto capi. in praesentia, numero 52. instat contra hanc limitationē proxime datam de uno priuilegiato in specie, & altero in genere, per textum in §. sed hac p̄senti. in Authen. de sanc. epis. (nam monasterium priuilegium habet, ut excludat substitutum uocatum a testatore, & tamen nō utitur priuilegio contra aliud monasterium substitutum, quod in illo casu nullum habet priuilegium. Sed) tamen Decius non aduertit, quòd Corne. in dicto consilio 140. numero 12. expresse tenet, quòd ibi utraque causa erat in specie priuilegiata, & sic eius suppositum uidetur falsum, & quicquid sit limitatio, de qua supra communiter tenetur, se-
70 cundum eum, † potest que insuper ad dictū, §. sed & praesenti. responderi, quòd ibi monasterium, quod habetur loco filij, non utitur priuilegio suo contra aliud monasteriū substitutum, quia priuilegium uni concessum, semper intelligitur, & interpretatur sine praeiudicio tertij, c. ex multiplici, de decim. capi. quamuis, de rescrip. in 6. cap. super eo. & ibi not. de offic. deleg. Ruin. pulchre in consilio 3. numero 8. uolum. 5. (Ias. in l. fi. nume. 19. ff. de const prin. Senatus Pedemontanus, decis. 89. numero 11. Bero. consilio 146. numero 12. uolumine 3. D. meus Riminaldus, consilio 72. numero 34.) Sed monasterium substitutum ibi, erat expresse uocatum a testatore, ergo non conuenit, quòd aliud monasterium, in quod grauatus intrauit, quodq; a lege tantum capit hoc priuilegium, ut loco filij habeatur, utatur hoc priuilegio in praeiudicium alterius monasterj expresse uocati. (& ad hoc tendit quod ad illum textum dixit Didac. in capi. quamuis, de pact. in 6. §. secunda secundae partis relectionis, sub numero 4. quòd priuilegium, quod habet monasterium excludēdi substitutum, non operetur in excludendo ecclesiam, uel piam causam substitutam, ut ibi, non ex eo, quòd par sit in ea re utriusque priuilegium, sed propter praesumptam uoluntatem testatoris, quae omnino consideranda est, nam uocando ecclesiam, uel piam causam expresse non praesumuntur uoluisse per ingressum instituti in monasterium, tale monasterium haberi loco filij in praeiudicium monasterij, quod praedilexit illud expresse uocando, quod de
71 alio non fecit.) † Ex qua declaratione pariter infero ad solutionem alterius obiecti, quod supra feci de mente Ripae, in dicta l. prima, ff. de uulgari, & pupil. Priuilegium enim, quod habet monasterium, ut prout est sibi magis proficuum, monachus aequiparetur seruo, uel filio, non debet sibi tribui in damnum ipsius monachi. unde nil mirum, si quo ad alimenta monachus aequiparatur filio, licet esset utilius monasterio eum aequiparari seruo: hoc enim fieri non potest, ne priuilegium monasterij tendat in laesionem mona-
72 chi. † Ad aliud, quòd monachus est seruus, respondetur id procedere, quo ad seruiendum Deo, non respectu priuationis libertatis, imo si erat prius seruus, in libertatem arripitur per monachationem. §. hinc autem. in Authen. de monach. unde de ipso ad seruum non est bona aequiparatio. Et ex his remanet firma conclusio contra Aretinum hic, quae multum de plano procedit aequiparando monachum filio. cessant enim sic multae distinctiones Socini, in dicto §. per seruum, quas facit, praesupponendo, quòd monachus aequiparetur seruo, non autem filio, quae non sunt necessariae, praesupponendo contrarium. Et quoniam super hoc principio non sunt alia, transeo ad §. primum.

HIPPO-

HIPPOLYTUS RIMINALDUS

In §. 1. Per quas personas ius nob. acquiritur.

SUMMARIUM.

1 ACQUISITIO patris per filium est patria potestas.
Non tamen in castrensibus, uel quasi, consi derabilis. 13.
2 Militia, uel dignitas consularis aut magistratus, nō liberat filium a patria potestate.
Et quomodo intelligatur. 3.
3 Intellectus leg. filius. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur.
4 Pater olim ius habebat necis, & uitæ in filios.
5 Cui conceditur quod est plus, conceditur et quod est minus.
Quandoque tamen secus. 14. 15. 16.
6 Bannitus, qui potest offendi ex statuto, potest et spo liari.
Nedum uiuens, sed & mortuus, incontinenti tamen. 7.
8 Castrense, uel quasi peculium non confertur, quia nō queritur patri per filium.
9 Filius in castrens., uel quasi reputatur pater familias.
10 Qui uult consequens uult necessarium antecedens.
11 Minor petens rem sibi reddi uidetur petere prius se in integrū resti.
12 Castrense, uel quasi peculium, cur esset præcipuum filiorum.
14 Pater cur posset de uita filij disponere, non autem de bonis.
Exemplum affertur. 15.
16 Curialis potest donare prædia, non autem uendere, & quare.
17 Aduentitia cur hodie non sunt pleno iure patris, sicut profectitia, ratio ponitur. 21.
18 Exhæredationes restricta.
19 Pater, & filius correlatiui.
20 Vox filii in acquirendo, uox patris uidetur.
Non tamen absolute. 29. 32.
Et secundum fictionem. 30.
21 Alteri per alterum non debet præiudicari.
23 Vigilantibus ius scriptum. 24.
25 Excommunicatus quando potest se defendere.
26 Experientia rerum magistra.
27 Media uia eligitur propter rationum conflictum.
28 Arbitri propter nimiam difficultatem rem compo nunt.
30 Dictio tanquam, denotat improprietatem.
Licet quandoque ueritatem propter subiectam materiam. 31.
31 Verbum intelligitur, denotat fictionem.
32 Dictio pene, diminuit.
33 Liberorum appellatione fœmina comprehenduntur.
34 Verbum filius, fœminas quoque continet.
35 Masculinus sexus continet fœmininum.
36 Dubitationis tollendæ causa dictum, non censetur superuacaneum.
37 Filia potest habere peculium aduentitium.
38 Bona uidentur esse mariti non uxoris.
Idem in uidua. 38.
Fallit si aliter probari potest. 40.
Vt quòd aliquam artem licitam profiteretur. 41.
Vel, quòd ostenderet de pecunia propria quæsiuisse consentiente, uel tolerante marito. 42.
Tantoque magis consentente. 43.
Vel quando ductus esset ad domum uxoris. 44.
Vel quando quæstio esset cum extraneo. 45.
39 Vbi de uno queritur, cætera psupponuntur habilia.
46 Patri honor seruandus, & Platonis sententia. 47.
48 Res de facili ad naturam suam reuersitur.
49 Aduentitiorum proprietas est filiorum.
Etiam si quærantur ex stipulatione paterna. 50.
Nisi filius fuerit stipulatus patri. 52.
52 Verba intelligenda secundum qualitatem personæ.
53 Stipulatio debet aliquid operari.
54 Filij prius expressi, quia digniores.
55 Canonici electi a Papa præferuntur canonicis electis autoritate legati.
56 Filij Doctorum præferuntur filijs non Doctorum.
57 Iustinianus, Instit. de his, qui sunt sui, cur prius de seruis quam de liberis dixerit.
Alberici sententia post Iac. Butr. confutatur. 57.
Sicut & alia Iasonis prima. 58.
Secunda uero melior. 59.
59 Potestas dominorum in seruos iurisgentium, parentum uero in filios iuris ciuilis.
60 Antiquitas non ignoranda uelut ueneranda. 61.
62 Castrensia, & quasi, præcipua filiorum. 68.
63 Dictio quicquid, includit omnia.
Fallit si per alia iura restringatur. 71.
64 Statutum, quòd maritus dotem lucretur omni casu locū habet extantibus filiis primi matrimonii.
Et est communis opi.
65 Legatum de omnibus rebus, comprehendit etiam uenales.
66 Exceptio declarat regulam.
Non tamen ampliat. 74.
67 Intellectus l. cum oportet. §. exceptis. C. de bon. qua lib. 75.
69 Intellectus leg. si. C. de inoff. test.
70 Legi referenti non standum.
72 Verba legis uniuersalia restringuntur, ne inducatur aliarum legum correctio.
Et quando proferuntur super actu iam dispositi 73.
Quandoque uero accipiuntur declaratiue, quandoque uero extensiue, de quibus dantur exempla.
76 Castrense peculium quid dicatur.
77 Lex, si forte. ff. de cast. pecu. quō sit intelligenda.
78 Diuinare non licet.
Nisi gratia contrarietatis concordandæ. 79.
80 Lex filiusfam. C. fam. ercis. consideratur.
81 Peculium quasi castren. quid sit. 82.

Qua

CITUR liberi uestri, utriusq; sexus.] Summatur, ut per Are. dividitur uero i duas partes. In prima ponit ius ãtiquũ, in secũda nouũ. Secũda ibi, [quod nobis ĩhumanũ.] Casus sicin j. par. pt formari. Quæsitũ fuit, an sicut olim cætera bona patri p filiũ quærebantur, ut in l. 1. in prin. ff. si quis a par. fue. manu. & hic pro comperto ponitur, idem de castrensibus bonis, uel quasi castrensibus. dicendũ esset, & idem profecto dicendum uidebatur,
1 †nam in cæteris ratio potissima acquisitionis erat, ius patriæ potestatis, ut no. in l. placet. ff. de acqui. hæredi. maxime per Aret. cõfirmaturque ex regula l. sic eueniet. ff. ad l. Iuliam de adulter. ubi qui non est suæ potestatis, aliũ in sua potestate habere non potest, quam magis in terminis licet in seruo repe-
2 tit Imperator infra eo. in §. item uobis. †Sed hæc eadẽ ratio militabat in habente castrẽse, uel quasi peculium, nam militia per quã contingit castrense peculium, iuxta l. si forte, & l. castrense. ff. de castr. pec. Vel alia dignitas, ut consularis, uel senatoria, per quas, & id genus potest dari quasi castrense peculium, iuxta l. fi. C. de inoff. test. & l. uelut. C. de assess. cum simi. non liberabat filium de potestate patris, l. 3. C. de cast. pecu. mil. lib. 12. §. filius f. sup. q b. mod. ius patriæ potesta. sol. (& ibi no. Aldo. nu. 9. † qđ .n. dicitur i l. filiusfa.
3 ff. de his q sũt sui, q filiusfa. i publicis causis loco patrisfami. habetur, ueluti si magistra

tus gerat sic intelligendum est atque in publicis causis, & magistratibus agit filius perinde ualeant ac si esset paterfami. nihil uetat filium ad gubernacula Reipub. accedere, sed non propterea subtrahitur a patria potestate, unde qui magistratum gerit filiusfami. loco patrisfam. est, quòd ei, uel pater ipse pare re, & honorem pro eius dignitate foris quidem præstare debet, nam domi, & intra priuatos parietes retinet suam maiestatem natura, nō ulli fortunę cedit, ut plenius, & egregie declarat Conna. in commenta. suo ciui. lib. 2. cap. 14. cap. 1.) merito & in dictis bonis castrensibus, uel quasi debebat eadē acquisitio locum habere, l. illud. ff. ad l. Aquil. l.
4 fina. C. ad l. fal. † Secunda poterat esse ratio dubitandi, nam olim, (ut Imperator hic loquitur) parentes habebant uitæ, & necis potestatem in filios. l. in suis, in fi. ff. de liberis & posth. l. fi. C. de patr. pot. Ergo tanto magis debebant habere ius in bonis castrensibus, uel quasi, cum personæ cæteris rebus sint digniores, l. iustissime. ff. de ædil. edic. §. fi. ubi not. supra de iure perf. † & cui, quod est plus,
5 conceditur, quod & minus est, debet esse cōcessum, capi. cui licet. de reg. iur. in 6. & hāc illationē in seruo tamen, uidetur sensisse tex. in l. 1. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. & supra, eod. in §. 1. ubi firmata hac conclusione, dominus in seruos uitæ necisque potestatē fuisse subiungit, [*& quodcunque per seruum acquiritur, id domino acquiritur,*] quasi uoluerit dicere, si dominus ius in personā habebat, ergo a fortiori in rebus. (& in filijs sensit text. in l. in suis, in fi. ff. de lib. & post. dicens nihil obstare, quòd filios licet exhæredare quos & occidere licebat, quasi dixerit si uita priuari poterat fortius bonis.) † Simile uidemus
6 in eo, qui potest offendi in persona, ut bannitus ex statuto, qui & bonis potest spoliari, secundum gl. in c. in literis, in uer. prædo. & ibi Cano. de restit. spolia. Ioan. And. in additio. Specu. in titu. de accusa. §. sequitur. Castren. Aret. Alexand. & alij, in dicta l. in suis. Decius in capi. quia in tantum, nu. 8. de pbē.
7 † Idque nedum uiuens, sed & mortuus in continenti tamen, ut pulchre tradit Castrē. consi. 33. super primo quæsito, col. fina. in antiquis. Sequitur Butigella, in l. lecta, num. 24. ff. si certum petatur. (& hæc eadem ponit Decius, in l. ut uim, nume. 14. ff. de iust. & iure & ibi dixi, nume. 163. cum sequen. & ponit ēt Dec. cons. 76. col. fi. Ripa, in l. si constante
8 num. 74. ff. solu. mat.) † Istis tamen non obstantibus contrarium refert Imperator hic olim fuisse dispositum ibi, [*exceptis castrensibus peculijs*] cui concordat tex. etiam de quasi castrensi loquens, in l. prima. §. nec castrense. ff. de colla. bono. considerando, ut per Bar. ibi in princip. dicentem, quod castrense, uel quasi non confertur, quia non quæritur patri per filium, uel emancipatum, & sic cessat inæqualitas illa, propter quam collatio fuit inducta, & hoc est, quod uoluit dicere tex. [*hoc enim præcipuum esse oportere multis constitutionibus continetur,*] idest, patri non acquiri, & hanc quoque exceptionem tradit Iuuenalis ultima Satyra dicens, ut hic refert Balduinus.

Quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census.
Omne tenet cuius regimen pater.

9 † Ratio decidendi prima fuit, quia in tali peculio filius pro patrefamilias habetur, ut est casus in l. 2. ff. ad Maced. (l. Macedoniani. C. ad Maced. Rolan. a Valle, consi. 54. nume. 7.
10 uolumine 3.) † Secunda, quia qui uult consequens, uidetur uelle omne antecedens ad illud. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de pro-
11 cura. † Hinc si minor 25. ann. petat rem sibi restitui, uidetur petere, quod prius sibi restitutio in integrum concedatur tanquam antecedens rei restituendæ, ut tradit Ant. de Butr. in c. constitutus, in ver. iusta ratione. de relig. domi. sequitur Dec. in consi. 146. nu. 4. (Cur. qui alios citat in add. Castren. in l. qui proprio. §. inde quæritur. ff. de procur.) Cū ergo lex antiqua filio militi uim testandi liberam cōcessisset. l. 1. & per totum. ff. de test. mil. consentaneum fuit, ut quoque bona quędam ei præcipua concederet, de quibus posset testari, alias ista facultas testandi futilis prorsus fuisset, merito uoluit, quòd hæc ca-
12 strēsia bona essent sua. † Tertia quoque communis ratio etiam ad quasi castrense peculium esse potuit, ut filij facilius allicerentur ad militiam, cæterasque artes liberales capessendas, quibus non minus prouiderent humano generi, quam si prælijs ac uulneribus patriam parentesque saluarent, ut dicit tex. de aduocatis loquens in l. aduocati. C. de adno. diu. iud. ideo sibi concessum fuit, ut corū castrense, & quasi castrense peculium esset.
13 † Non obstant contraria. Quo enim ad primum dico, quòd illa patria potestas quantū ad hunc actum acquisitionis non erat considerabilis, ut hic patet, & clarius in l. 3. C. de castren. pec. mil. lib. 12. ubi dicitur, quòd [*& filij milites maneant in potestate parentum tamen castrense peculium proprium habent, nec in eo ullum ius patris est,*] & ita est de mente Christophori hic, in secundo nota. dicentis, quòd quo ad istas causas antiquitas non curabat de patria potestate. Idemque repetit Aldobran. hic in
14 positione casus. † Ad secundum uero respondetur, quòd ideo lex concesserit ius patri in uita filij, non autem in bonis eius castrensibus, uel quasi, licet hoc secundum minus esset, quam primum, quia uerisimiliter extimauit patrem facilius de bonis disposituꝛū ea uendendo, donando, uel aliter consumendo, quam de uita filij, (ut de quodā Tario
15 narrat

narrat Seneca, libro 1. de Clement. quem refert Connan. in commentar. iur. ciui. lib. 2. c. 13. col. 2. qui deprehensum filium in parricidio non grauius damnauit, quàm ut iuberet eum exulare Massiliæ annua illi præstās quanta præstare integro solebat;) meritò facilius lex ademit potestatem patri respectu bonorum, quàm uitæ, quia in uita cessabat ratio prohibitionis quæ respectu bono-
16 rum militabat. † Ita hanc rationem in simili casu perpendit Dyn. in dicto c. cui licet. curialis enim potest donare prædia, non autē uendere, l. fin. C. de præd. decur. lib. 10. & tamen plus est donare, difficiliusque concedi solitum, quam uendere. l. 1. C. de cont. iud. l. penult. in fi. C. de donat. ubi ultra 500. solidos donatio sine insinuatione non ualet, cū tamen regulariter uenditio valeat. quæ ergo est ratio, ꝙ si curiali conceditur, ꝙ est plus, non etiam, quod minus est, eidem conceditur. Ratio inquit Dyn. ea est, quia uerisimile est, ꝙ facilius uenderet, quam donaret, ut pretium ex uenditione deductum reportaret, ideo facilius inhibetur uēditio, quam donatio, quia in donatione cessat ratio prohibitionis, quæ ad uenditionem propriè pertineret, ita ille, cuius consideratio satis elegans casui nostro conformis est declarando, ut supra, meritò cessat obiectum, ex quo surgit limitatio ad regulam dicti capi. cui licet, quam menti debes commendare.

17 † Sum nunc in secunda parte, in qua dubitari potuit, an hodie non solum profectitia, uerum etiam aduentitia pleno iure, sicut olim parentibus quærerentur, & quòd sic, dicendum uidebatur, nam sicut ius filij quo ad patrem hodie non fuit diminutum, imo uero potius locupletatum, patet in legitima, quæ cum olim esset quarta pars, hodie ad tertiam totius substantiæ redacta est, §. primo, in Authen. de trien. & semis. in authen. no-
18 uissima, C. de inoff. testamen. † idem in exhæredatione, quæ olim uarijs ex causis procedebat, ex quibus hodie secus, sed ex 14. tātum expressis in §. aliud, in Authent. ut cum de appell. in authen. nō licet, C. de lib. præter. (uel alia simili ac æque graui, ut per Ias. ibi Alnarot. & alios in c. 1. §. prædictis, §. porro quæ fuer. prima causa benef. ami. Fel. in c. pastoralis, colum. 2. de rescr. Mars. sing. 78. Cassane. in consuet. Burg. Rubr. 7. §. 2. tit. de successione, in tex. Si non pour, & abūde Viuius in suis communibus opinionibus, in uer. filius ultra 14. causas.) Idem in posthumis, qui olim exhæredari poterant, hodie secus, §. 1. infra de exhære. lib. iuncta l. si quis in suo, §. fin. & ibi not. omnes, C. de inoff. testa. de cuius tamen ueritate dicam in dicto §. 1. ita pari modo uidebatur, quòd ius patris quo ad filium non deberet hodie esse diminutum.
19 † (cum pater & filius sint correlatiui, & ita dispositum in uno, deberet esse dispositum in alio, l. 2. cum ibi nōt. C. de iudic. uid. toll.) Vnde sicut olim aduentitia pleno iure, sicut profectitia patri quærebantur, ita hodie
20 esse deberet. † Secundo, idem suaderi posse uidebatur, uox enim filij in acquirendo, uox patris reputatur, §. ei uerò, infra de inutil. stipu. sed pater indistinctè sibi quærit, ergo idem de filio uidebatur dicendum. Quib. tamen non attentis contrarium refert Imperator hic decidisse, prout habemus in l. cum oportet. C. de bon. quæ libe. ubi aduentitia quo ad usumfructum dumtaxat ad patrem
21 pertinent, proprietas uero ad filium. † Ratio decidēdi ponitur hic in fi. [*ne quod ex suis laboribus*,] &c. quæ sumpta fuit, ut censeo, ex regulam legis non debet alteri, ff. de reg. iur. ubi [*non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri*] cuius oppositū fieret, si pleno iure hæc bona patri quærerentur, cum in alios ea posset, ut olim transferre, uel alio modo ad libitum disponere in præiudiciū filiorum, qui ea parassent, non enim tam molestum est, ne inquit hic Theophi. nihil acquisisse quam
22 cum acquisieris, id tibi auferri.] (Hinc in assignanda falcidia hæredi dixit eleganter Ripa, in l. in quartam, ff. ad leg. Fal. num. 65. si esset res quam industria, & cultura sua hæres meliorem fecisset, eam sibi assignandam ne
23 labores suos deploraret.) † Vel & secunda ratio potuit esse, quam alibi Iureconsultus tradit in l. qui autem, §. sciendum, & in l. pupillus, in fi. ff. quę in frau. cred. cuius Christoph. hic meminit, quia uigilaui, meliorem condi-
24 tionem meam feci. † (uigilantibus enim ius scriptum est, id est ius ciuile fauet ijs qui bona fide rebus suis diligenter, & sollicite prouident, ut ad illa iura plenius declarans inquit Aldob. in fi. proœmij.) † Hinc uidemus, ꝙ excommunicatus ita demū potest se defendendo, iuxta c. intelleximus, de iudic. meliorem conditionem suam facere, si curauit se absolui ab excommunicatione, & sic si fuerit uigilans in hoc. Secus, si contempsit eam, quia nō audietur etiam se defendendo, ut not. Cald. in c. ab excommunicato, de rescrip. sequitur Andr. Sicul. in c. sacris, quod met. cau. Marsi. in singul. 260. in princip. sed filius quærendo aduentitia, fuit uigilans, ut supponitur hic ibi, [*ex suis laboribus*,] ergo consentaneum fuit, ut in hoc meliorem suam conditionem faceret proprietatem sibi eorum acquirendo. & licet hæc quandoque etiam ex prospera fortuna accedant filio, ut hic dicitur, non tamen sine causa obueniunt, sed ob meritū aliquod, iuxta l. nec adiecit, ff. pro soc. & sic quia filius consueuit esse diligens, bonis moribus inuigilauit beneficia in alios contulit, dignus plerumque fuit, ut hæc à diligentibus eum uel de ipso benemeritis consequeretur, quo fit, ut non sine laboribus hęc obue-

obuenire dicantur ei, quæ si otiosus, somno
lentus, & ignauus fuisset, non fuisset conse-
26 cuturus. † ut experientia nos docet, (rerũ
magistra. quam sit. c. de elect. in 6. D. meus
Rimi. consi. 280. num. 12. Ceph. cõsi. 369. nũ.
31. Roland. a Valle cons. 89. num. 11. uolu. 3.)
27 † Non obstant cõtraria: quo enim ad primũ
dici potest, quòd cum illa ratio nobis suade
ret totum patri acquirendum fore, cõtra ue
ro rationes allegatæ pro filio suaderent totũ
apud eum remanere debere etiam quo ad
usumfructum, hæque rationes hincinde es-
sent indissolubiles, ita, quòd una aliam non
expugnaret, consentaneum fuit, nec in to-
tum pro patre, nec etiam in totum pro filio
rem decidere, sed eos certo fœdere compo-
nere, ut pater usumfructum haberet, filius
autem dominium, iuxta not. per Oldrad.
Cyn. Bartol. Bald. Angel, & Imo. in l. si pater-
famil. per illum text. ff. de hæred. institu. ubi
propter conflictum rationum admittitur in
stitutus, & substitutus, cum alias alteri tãtum
28 sit locus. † unde secundum Bal. & Imo. ibi ui
demus, q arbitri propter nimiam difficulta-
tem hincinde urgentem quæstionem sibi
commissam possunt per modum composi-
tionis determinare, partes insimul compo-
nendo, (& cum prædictis etiam tenet Bero.
consil. 110. num. 34. uolu. 3.) quatenus ergo
potuit Imperator hæc sentiens, [*& liberis pe-
percit, & parentibus honorem debitum reseruauit,*]
ut hic meminit, illis dominium, his autem
usumfructum concedendo, cum alteri totũ
sine iniuria alterius dari non posset ob ratio
nes prædictas, quod bene nota, sic enim ne-
29 mo, quod uiderim, declarat. † Quo uero ad
secundum dico, quòd uox filij reputatur vox
patris, non absolute, sed in his rebus, quæ
patri acquiri possunt. Ita dicitur in dicto §.
ei uero, & sic in aduentitijs, quo ad usumfru
ctum tantum, ut ibi gl. aduertit. Respectu er
go proprietatis obiectum non procedit.
30 † Secundo text. ille procedit secundũ fictio-
nem, ut denotat illa dictio [*tanquam,*] quæ im
proprietatem, uel similitudinem quandam
repræsentat, c. solitæ & ibi gl. in uersi. tanquã
de maior. & obe. c. pro humani. in fine, de ho
mi. in sexto. Bar. in l. apud antiquos, C. de fur
tis, cum alijs per Corn. citatis in consi. 261.
31 num. 23. uolum. 4. † (licet quandoque secũ-
dum subiectam materiã sit ueritatis expres
siua, c. parrochianos, & ibi gl. de decim. Fel.
in c. gratum, in fi. de off. deleg. Decis. Senatus
Pedemonta. 30. nume. 10.) † Confirma-
32 tur ex alio uerbo [*intelligitur,*] ibi posito, qđ
pari modo plerunque denotat fictionem, l.
quoniam, ff. de infa. l. pater, ff. de capti. Bart.
& alij, in l. si is, qui pro emptore, in 3. opposi.
ubi late Ias. num. 93. ff. de usucap. & in termi-
nis d. §. ei uerò, Corn. in consi. 81. num. 12. in
33 primo uolum. † quibus accedit quoque tex.
in l. fin. C. de impub. & al. sub. ubi dicitur, q
[*pater & filius unus, & eadem persona pene intelli-
guntur,*] quod uerbum [*pene*] secundum De-
ci. ibi diminuit, iuxta l. 1. §. largius, ff. de succ.
edi. & §. ex hoc iure, supra de iure nat. Vere
ergo & proprie persona uoxque unius non
est persona, uel uox alterius, nec talis identi
tas personarum patris, & filij sic generaliter
capi debet, ut dispositio facta de patre dica-
tur etiam facta de filio. Id enim satis esset ri-
diculum, & contra l. 2. & 3. C. ne fil. pro patre.
sed procedit tantum in quibusdam casibus,
ut in casu d. l. fin. & alijs ibi not. per gl. in qui-
bus reperitur expressum in iure, quòd lex
fingit talem identitatem. Ita tradit Soc. Iu. in
consi. 117. nu. 23. uolum. 1. meritò consequẽ
tia supra facta de patre ad filium, in 2. ratio-
ne dubitãdi, periculosa satis redditur, hic est
34 casus utiliter satis expeditus. † Notabilia q̃
colligit Aretin. hic, sunt leuia satis & plana,
tu uerò ultra ipsum no. ibi [*utriusque sexus*]
& ibi [*uel unam*] de filiabus, uel alijs descen-
dẽtibus feminei sexus expressum esse ab Im-
peratore ad maiorem iuuenum declaratio-
nem non quòd esset necessarium, cũ sola cõ-
memoratio liberorum sufficiebat ad com-
prehendendum feminas non tantum mascu
los, ut est casus in l. cognoscere, §. liberorum
ff. de uerborum significat. Vnde uidemus, q
Imperator inferius dicit, [*quos autem ex alia
35 causa sibi filiusfamilias acquisiuit,*] † quod uer-
bum filius, sine dubio fœminas quoque con-
tinet, l. si quis ita, ff. de test. tut. §. fi. supra qui
testamen. tut. l. iusta, ff. de uerborum signifi-
ca. Pari ergo modo satis fuisset dicere [*Igitur
liberi uestri*] nam & feminæ fuissent compre-
36 hensæ. † (quia, ut inquit text. in l. qui duos
in fi. ff. de leg. 3. sexus masculinus semper fe-
mininum continet, & in l. seruis legatis, eod.
tit. dicitur quasi commune nomen utrumq;
sexum contineat, hocque procedit etiam se
cundum grammaticos, ut inquit Castren. in
l. quicumque, C. de ser. fug. & locum habet
etiam in lege diuina, ut not. Abb. per illũ tex.
in c. maiores, colum. 2. de baptis. & in mate-
ria indifferenti procedit, ut tenet Dec. in l.
2. num. 95. ff. de regu. iur. quare) hoc totum
maioris declarationis gratia factũ fuit, nec
37 aliter puto in hoc dici posse. † (quod ob id
superuacaneum censeri non debet, cum satis
operetur in tollenda dubitatione, ut inquit
Abb. in c. certificari, colum. penult. de sepul.
Dominic. in c. si Papa, de priuil. in 6. & Dec.
in l. quæ dubitationis, in princip. ff. de regu.
38 iur. sicut & Cra. consil. 70. nume. 29. † Secun-
dò nota ibidem, quòd filia potest habere pe-
culium aduentitium, & sic aliquid suum ra-
tione proprietatis, quod uidetur stare non
posse. Aut enim est nupta & ratione turpis
quæstus euitandi, uidetur hoc esse mariti, l.
Quintus, ff. de donat. inter uirum & uxor. l.
etiam

39 etiam,C.eo. † Aut est uidua,& eadem ratio
ne uidetur ex bonis mariti quæsitum, ut re-
net post Vber.de Bobio,Albe. utrobique Be
ned.Capra in consi.13.colum.2.Aug. in con
sil.141.Franc.Crem.in sing.6.Dec. in consil.
237.nu.9.non ergo suum, uel patris esse po-
test.aut nondum est nupta, & adhuc eadem
ratione dicendum est quæsitum esse ex bo-
nis patris,meritò totum ad eũ spectare. nul-
lo ergo respectu uidetur posse, quod hic di-
40 citur subsistere. † Pro saluatione tamen Im-
peratoris considera, quòd ubicunq; de uno
quæritur cætera extrema habilia ad illud præ
supponenda sunt, l.qui testamento, ibi, [*si
aliud eos nihil impediat,*] ff.de testa.l.furiosum,
C.qui testa.fac.poss.Paris.in consi.30.in prin
cip.uolum.4. (Cagnol. abunde in l.uinum,
num.3.ff.si cer.pet.) Dum ergo Imperator
hic quæsiuit de filia,an possit habere peculiũ
aduentitium,& decidit,quòd sic, uoluit lo-
qui in casu, in quo fœmina extra suspicionẽ
turpis quæstus aliquid potest habere pro-
prium,& sic in casu, in quo hoc extremũ ha-
bile in ea concurreret:lex enim Quintus, &
l.etiam, loquitur in dubio, alioque in con-
trariũ non apparente,vt ibi,[*quando nõ demon
strat,unde hoc habeat,*] & ibi [*cum probari non pos
41 sit,unde honeste quæsierit.*] † Casus autem, in qui
bus honestus quæstus arguendus esset. Pri-
mus est,si filia per testes,uel instrumenta,aut
aliud probandi genus ostenderet se aliunde
quæsiuisse,quam ex bonis patris uel mariti,
tunc enim cessat dispositio illarum legum,vt
ibidem not.& per glo.in c. sint manifestę 12.
42 quæstione 1.Bald.in consi.67.uolum.5. † Se-
cundo,si aliquam licitam negotiationẽ præ
manib. habebat,ut quia erat chirurgica, uel
obstetrix:tunc enim præsumeretur quęsiuis-
se ex illo artificio,nõ autem ex bonis patris
uel mariti,ut per Bald.in l.cum opportet, co
lum.3.C.de bon.quæ libe.& in l.si uxorẽ,col.
3.C.de cond.inst.Alberi. in dicta l.Quintus.
Petrus Ger.de Petra sancta, in sing.99. dans
exemplum in mulieribus se exercentibus in
arte texendi,uel aracamiæ seu lactantib.pue
ros alienos, & sic nutricis officium exercen-
43 tibus. † Tertio.quãdo uxor,uel etiam uidua
ostenderet instrumentum acquisitionis, in
quo diceretur eam acquisiuisse de pecunia
propria marito consentiente, uel patiente:
tunc enim cessat præsumptio, dicta l.Quin-
tus,ut uoluit Salycet.in l.cum propria, C.si
quis alt.uel sibi,in l.mater,C. de contrahen-
da emptio.Alexand.in consil.24.uol. 1.quod
est repetitum in consi.22.uol.4.Socin.cons.
61.colum.1.uolumi.4. Ripa lib.3.respon.de
reuo.dona.respon.4.Craue.in consi. 61.col.
penult.(& alios citat Anch.Iun.q.24.2.par.
hanc opin.defendens a Soc. Tiraquelloque
44 de quibus per eum. † ubi tanto magis id ad
mittit quãdo maritus cõfiteretur pecuniã,
45 uel rem uxoris esse.) Quarto † (quando mu
lier maritum ad domum suam trãsduxisset,
tunc enim mobilia in ea domo existẽtia præ
sumerentur esse ipsius mulieris,non autem
mariti, ut uoluit Salycet.in l.ob maritorum
C.ne ux.pro mar.Soc.cons.128.uol.1.Anch.
46 In.q.7.col.j.prima parte. † Quinto,) quando
est quæstio cum ea, & extraneo,non autem
cum uiro,uel eius successore,ut tradit Bald.
in dicta l.si uxorem,col.3.& Alexand.in l.qui
iure familiaritatis,ff.de acquirẽda possessio.
His ergo casibus,& id genus (quos & prædi
ctos latius ponit Porti.Imo.conclu.li.j. con
clu.14.& in uidua,limitat Roland.a Val.con
sil.86.nume.46.uolum.2.quando post annũ
luctus acquisiuisset nec in administratione
bonorum uiri mansisset) filia non nupta, u-
xor,aut uidua citra suspicionem turpis quæ-
stus potest acquirere, merito secundum eos
47 tex. noster debet intelligi. † Tertio not. ibi,
[*& patribus debitum honorem reseruauimus*] secũ
dum Are.& Christoph. honorem patris sem
per esse seruandum.Concordat text.in l.Im-
perator,in fi.ff.ad Trebel. ibi, [*sed paternæ re-
uerentiæ congruum est, egenti forte emolumentum
præstari,*] & in Authen. de incestis nuptijs, in
§.j.ibi,[*pascentes autem eum,& alia necessaria præ
bentes etiam: nam licet legum contemptor, & im-
pius sit,pater tamen est.*](hinc dicitur in l.liber
to, ff.de obse. à liber.patro.præst.quòd liber
to & filio semper honesta & sancta persona
patris ac patroni uideri debet, neque hanc
sanctitatis opinionem affert sacrorum gen-
tilium religio, sed naturæ ratio & conditio
48 † quæ Platoni tanta putatur esse,ut neget ul
lum nos Deorum numen habere præsentius
& rebus nostris magis propitium,si rite ho-
norentur, & colantur,quam eos ipsos a qui
bus initia uitæ lucemque accepimus, vt re-
fert & latius exornat Conna. in commenr.
49 iur.lib.2.capi.11. colum.4.ad fi.) † Quarto
nota ibi, [*quæ enim inuidia est*] citra omnem
inuidiam esse,si acquisita ex re patris ad ipsũ
redeunt:res enim de facili ad naturam suam
prolabitur, l.si unus, §.pactus ne peteret, ff.
de pact.quam regulam multis exemplis Ia-
son ibi exornat in quarto not.idemque Fel.
agit in c.cum accessissent,col.3.de consti. ut
50 unus forte ab alio habuerit. † Vltimo no.ibi
[*dominium autem apud eum remaneat,*] quòd in
aduentitijs proprietas est filij,quod tamẽ se
cundum Areti. hic inferius limitatur dupli-
citer.Primò, nisi quæratur ex stipulatione pa
terna,secundum Bart.& Imo.in l. dominus,
ff.de uerb.obligat.qui tamen Bart.tenet con
trarium post gloss. ibi,idemque tenet glo. &
Doctores omnes,secundum Salic.ibi, in l.2.
C. de contrahen. & committen. stipulat. &
51 † ita communem esse testantur Alexan.& Ia-
son in l.quod dicitur,la seconda,ff.de uerbo-
rũ obligatio.post glossam ibi,quam sic Cast.
& Ale-

& Alexander intelligunt,& ratio Doctorum
est, nam sicut pater stipulando filio ex causa
castrensi,uel quasi totum ei quærit, ita stipu
lando ei ex causa aduẽtitia, debet acquirere
proprietatem arguendo de toto ad partem,
l.quæ de tota, ff.de rei uend. (comprobatur
& alia ratione nona,nam uerba intelligen-
da sunt secundum qualitatem personæ ad
quam referuntur,l.plenũ,ff.de usu, & ha. eo-
que respectu quo prolata sunt,l.debitor, §.fi
na.ff.ad Treb.Dec.consi. 283.colum. 1.Cra.
cons.16.num.3.consi.34.nume.26. Senatus
Pedemontanus decis. 124.nu.17.ergo si pa-
ter stipulatus fuit filio,censetur stipulatus se
cundum qualitatem & cõditionem filij, hoc
est ut illi filio quæratur dominium, eoque re
spectu uerba protulisse) & sic ista limitatio
Aretini est falsa,de qua re plura uideas in lo
52 cis supra citatis.† Secundo limitatur, nisi
filius fuerit stipulatus patri,& non sibi, quia
tunc acquirit patri etiam proprietatem, se-
cundum Dy. & Bar.in l.quodcunque,in prin
cip.ff.de uerborum oblig.ubi Alexand.dicit
esse magis communem, pro qua ultra Doct.
facit regula l. penul. C. de pact. ubi licet suo
fauori renuntiare,ergo si filius patri stipula
tur, sibi imputetur, & dominio priuari de-
bet, cum posset sibi stipulando illud quære-
53 re. † Secundo, quia etiam sine stipulatione
filij ꝓprietas erat filij,ut hic.ut ergo aliquid
stipulatio operetur,iuxta l.si quando, C. de
inoff.testamen.debet etiam acquiri proprie
tas patri, ex qua ratione tollitur unum fun-
damentum Iasonis in dicta l.quodcunq;, cõ
tra commu.qui post Alexand.& Cum. tenet
contra hanc opinio. à qua tamen non rece-
54 das in iudicando & consulendo.†In glo. 1.
habes rationem,cur prius de filijs,quam cę-
teris supra expressis hic dicatur,quia dignio
res sunt,concordat,l.fina.ff.de fi.instru.cum
alijs,de quibus per Aretin. quibus adde tex.
in l. 1. & 2. ff. de albo scri.ubi decuriones di
gniores quique a principe dignitates conse
55 cuti sunt, cæteris præferuntur in albo.†Vn
de Bart.ibidem infert, quòd canonici electi
autoritate Papæ,præferuntur in sententijs se
rẽdis canonicis electis autoritate legati,uel
alterius inferioris (sequitur Bonus a Curti
li,in tracta.de nobili.3.par. num.25.Marti.
Laud.in tract.de dignita.quæst.32.) Facit in
super text.in cap.antiqua, de priui.ubi post
Romanam ecclesiam Constantinopolitana
cæteris,ut dignior præfertur, primumq; lo
56 cum obtinet. † (demumque uidemus in cõ
cursu filiorum, quòd ex Doctoribus nati
præferuntur non natis ex Doctore, ut per
Bal.in l.iubemus,C.de aduoca.diu.iud.Doc.
in l.Gallus, §. quidam recte,ff.de lib.& post.
eum simil.per Decia.respon. 7.num.43. uol.
3.) Sed hæc consideratio glossæ confundi ui
detur per text. supra de his, qui sunt sui, uel
alie.iur.in princi.ubi uolens tractare Impe-
rator de subiectis alieno iuri, quales sunt fi
lij & serui,subdit [*ac prius dispiciamus de his, qui
in potestate dominorum sunt,*] & de his statim
subdit,postea de filijs in titulo sequen.de pa.
pot.Cuius contrarium fieri debuisset attenta
ta ratione huius glossæ.Idem Iurisconsultus
obseruauit in l.1.iuncta l. 3.ff.eod.ut facile
57 uideri potest.† Reperio tamen, quòd Albe.
ibi post Iacob.Butrig.forte hoc sentiens, di
cit,quòd ibi non fit mentio de potestate do
mini in seruum,ut eam prosequatur princi-
paliter, sed ut denotet, quòd restricta est à
iure ciuili,ut ibi dicitur [*sed hoc tempore,*]&
sic de iure ciuili tantum loquitur ille titulus,
prout etiam fuit de mente gl.primæ.ibi,quæ
consideratio si esset uera, cessaret obiectum
per me factum. Sed uereor, ne sit contra il-
lum tex.& Insti.eod. ubi dicitur, [*sequitur de
iure personarum alia diuisio,*]& sic principaliter
ponitur una diuisio personarum, inter quas
sunt subiectæ alieno iuri.de quib. inquit lex
esse uidendum, & plus subdit, [*ac prius inspi-
ciamus de his, qui sunt in potestate dominorum,*] de
quibus statim ponit, ergo principaliter, fa-
teor bene,quòd postea subdit talem potesta
tem esse restrictam, sed non est, quin supra
principaliter de istis seruis dixerit.Vnde ad-
58 huc obiectum durat.† Iason in addit. Chri-
stophori, supra de his,qui sunt sui, aliter id
soluere conatus est,quod cum supra in trib.
titulis præcedentibus Imperator tractasset
de seruis, & dominis, merito ut seruorum
materiam continuaret, incępit a potestate
dominorum in eos,maxime quia in sequen-
tibus tractat tãtum de liberis personis,quæ
consideratio periculosa est ex ordine ftorũ
ubi in titu. de sta. homi. tractatur etiam de
liberis in l.4.in l.Imperator,& in multis alijs
& tamen in dicta l. 1.tituli sequentis de his,
qui sunt sui. prius de seruis ponit, quam de
59 filijs. † Melior ergo est alia consideratio Ia
son.ibi,quam uere mecum, eo nondum uiso
cogitaueram,ut dicamus, quòd ibi Impera-
tor intendit tractare de potestate domini,
uel patris, sed potestas dominica est de iure
gentium, ut ibi dicitur, patria uerò pote-
stas est de iure ciuili,ut supra de pat.potesta.
Ideo cõsentaneum fuit ibi prius tractare de
illa,quæ erat iuris gentium,iuxta §.singulo-
rum,supra de rer.diui.l.1.ff.de acquir.rerum
domin.& sic prius de seruis,quam de liberis.
sed hic intendit Imperator tractare de acqui
sitione,quam nobis faciunt isti, qui sunt su-
biecti nostro iuri,siue sint filij,siue serui,& qa
filij sunt digniores ipsis seruis, ideo de illis
prius tractauit, ut glo. dicit & bene,satis su-
60 pra firmata. † In glo. 2.concluditur per eam
antiquitatem hic recitari, ut eam non igno-
remus,utque quod tollitur uel reformatur,
non sit incognitum.Quod n.erat olim in ad

uentitio

uentitio peculio, hodie fuit reformatum, ut
hic patet. Simile factum uidemus supra, qui-
bus mod. tut. fini. iu princ. ubi pubertas in
masculis ex habitu corporis fuit correcta.
Idem in §. praeterea, supra quib. mod. ius pa
tr. potest sol. ubi modus emancipādi priscus
fuit correctus. Idem in §. fi. infra, de haeredit.
quae ab intest. ubi antiquitas illa circa succes
sionem ab intestato recitatur, quę & ibidem
corrigitur, hocque alibi sæpe tam in institu
tionibus, quam in Codice factum reperitur,
61 † (potest etiam forte dici antiquitatem hic
recitari ueluti rem uenerandam, ut semper
habita fuit, ut testatur Zasi. in l. generaliter,
ff. de in ius uo. unde plurimi opinantur anti-
quitatem proxime ad Deum accedere, adeo
sola eius effigies est ueneranda & hinc a La-
tinis antiquū uocamus, quod charū est, quia
omnia antiqua uel admiranda colimus, & a-
mamus, ut refert & plura de illa ponit Conn.
in commentar. iu. lib. 1. c. 9. colum. 2.) Glos-
sa in uer. castrensib. recipit 3. partes, in 1. am
pliat text. in 2. & 3. ponit dictum. Secunda
ibi, [*Et si autem.*] Tertia ibi, [*quasi castrense.*]
62 † Ex prima habes ampliationem ad hūc tex.
dicentem, quòd olim castrensia essent filio-
rum praecipua, ut procederet hoc etiā in qua
si castrensibus, per l. 1. in §. nec castrense, ff.
de colla. bon. ubi castrense peculiū, uel quasi
nō confertur per emancipatum suum, quia
etiam si emancipatus remansisset in potesta
te, illud non quaesiuisset patri, sed sibi: col-
latio uerò fit de illis bonis, quae fuissent pa-
tri quaesita si filius non fuisset emancipatus,
dicta l. 1. in princip. & declarat Bart. in d. §. &
hoc est, quod uoluit dicere ille tex. [*hoc enim*
63 *praecipuum esse oportere.*] † Sed contra hanc
cōclusionem urget tex. noster in uerbo [*quic
quid,*] quod includit omnia etiam quasi ca-
strensia, l. Iulianus, ff. de lega. 3. l. a procura-
64 tore, C. mand. c. 2. de obser. ieiu. † Hinc statu
tum dicens, quod maritus lucretur dotē om
ni casu, etiam habebit locum extantibus li-
beris ex primo matrimonio, & tali casu non
habebit locum l. hac edictali. C. de secun. nu
pt. ut uoluit Roma. in consi. 44. col. fi. Decius
in l. omnia, in princ. ff. si certum peta. & in cō
sil. 358. colum. 2. in princ. in cōsi. 472. in prin
ci. Rimi. meus in consi. 469. num. 10. & licet
Ias. in authen. preterea, num. 15. C. unde uir,
& ux. in contrarium pungat, quem sequitur
Bertrand. in dicta l. hac edictali, nu. 29. (Fa-
nucius de Fanuc. in tract. de lucro dotis, in
uerbo sine liberis, sub nu. 36. & inferius sub
nu. 42. uersi. quartus casus.) a priore tamen
sententia recedendum non puto. Quam idē
Dec. defendit contra Ias. in dicta authen. prae
terea. num. 7. & sequitur simpliciter Curt. Iu
nior, nu. 16. (quamque ut communem post
multos relatos firmat Rol. a Valle, in tracta.
de lucro dot. q. 29. ubi inter caeteros adducit

Alciatum lib. 1. de uer. sign. dicentem, quòd
durum esset stantibus his uerbis, omni ca-
su, ipsa uerba restringere, ut saluum censea-
65 tur ius liberorū primi matrimonij.) † Hinc
etiam uidemus, quòd si testator fecerit le-
gatum de omnibus rebus, ueniunt etiam ue
nales, propter illa uerba uniuersalia, de om-
nibus rebus, ut tradit Barto. in l. generali, §.
uxori, ff. de usufru. leg. sequitur Dec. in locis
supra citatis (& in l. 1. ff. de reg. iu.) Rubeus
in consil. 135. nu. 2. Ex quibus pariter in tex
tu nostro, in quo dicitur, quòd [*olim quicquid
ad eos peruenerat,*] & sic omnia quae acquire-
bant, patribus suis acquirebant, dicēdum est
66 quasi castrense peculium comprehēdi. † Cō
firmatur haec opi. ex exceptione, quam in ca
strensibus dumtaxat facit hic text. ibi, [*exce-
ptis uidelicet castrensibus peculiis,*] ergo regula
pro patre erat, & in quasi castrensibus, exce-
ptio nanque declarat regulam in casibus nō
exceptis, l. nam quod liquide, ff. de penu leg.
not. Bartol. in l. quaesitum, §. deniq; ff. de fun-
do instruc. & in §. ut autem, in Authe. de nō
alie. Decius plura cumulans in l. 1. nume. 27.
ff. de regulis iur. & post eum Ferrar. & Cag.
67 † Tertiò, me mouet tex. iu l. cum oportet, in
§. exceptis, C. de bonis quę liberis, ubi a regu
la excipit castrensia secūdum ueteres leges,
postea dicit [*eodem obseruando in quasi castrensi-
bus*] ergo ante Imperatorem, nō idem in eis
68 obseruabatur, ut sentit textus. † Istis tamen
non obstantibus ab opinione glo. nostrae nō
est recedendum, quam sic intelligendo textū
nostrum sequitur Corn. in consi. 228. in prin
cip. uol. 4. eamque ultra tex. iu dicto §. nec ca
69 strense † confirmo per tex. in l. fi. C. de inof
ficioso testam. ubi Iustinianus faciens men-
tionem de legibus antiquis, refert in uētum
fuisse triplex peculium, paganum, castrense,
& quasi castrense, in quo quasi castrensi con
cedebatur quibusdam personis condere te
stamenta, &c. quod idem confirmat text. in-
fra, de mil. testamento, in §. fin. Si ergo con
cedebatur ante Iustinianum testari de quasi
castrensi peculio, datur intelligi, quòd illud
erat praecipuum filiorum, nec patri ulla ex
parte quaerebatur, patet, nam in aduētitio
peculio, & hodie non licet filio testari, l. fi. §.
filijs, C. de bonis quae liber. quia non in totū
pertinet ad filium, nisi quo ad proprietatem.
70 † Non obstant contraria, quo enim ad textū
nostrum dupliciter consideratū dici potest,
quòd non disponendo, sed referendo ius an
tiquum procedit, merito in hoc stādum est
iuri antiquo. De quo in dicto §. nec castren
se, arg. text. in authen. si quis in aliquo, C. de
71 eden. cum ibi notatis. † Secūdo, magis in
specie dico ad primum, quod uerbum [*quic-
quid*] cæteraq; uniuersalia licet alias omnia
comprehendant, restrictionemque non re-
cipiant. Fallit tamen, si adsint alia iura, a qui-
bus

bus bene restrictionē capere possunt, ut tradit Alexan. in l. 1. nu. 9. in fi. ff. de leg. 1. Facit tex. in authen. offeratur, C. de litis contesta. quæ distinguitur, restringiturque secundum terminos l. sciendū, ff. qui satisd. cog. ut utrobique glo. Barto. & cæteri notant. Vnde & in casu nostro text. noster in uersicu. quicquid,
72 restringi debet per d. §. nec castrense.† (Rationeque præobitorum adferri potest, nā uerba licet uniuersalia legis, ut hic & alibi, recipiunt interpretationem de habilitate, ac restrictionem ne alias generaliter intelligendo inducatur aliarum legum correctio, ut uoluit Bald. in l. fina. C. sine censu, uel reliq. sequitur Ias. consi. 1. num. 49. in usib. feud. Rui. consi. 111. in princ. uolum. 1. consi. 80. nume. 11. consi. 150. num. 3. uolum. 3. consi. 161. nu. 35. uolum. 5. D. meus Rim. cons. 575. nu. 9.)
73 † Tertiò ego respondeo, quod ubi uerba uniuersalia proferuntur super actu iam dispcsito, tunc accipi possunt declaratiue, & extensiue, sumiturque illa interpretatio, quæ uitio caret: extensiue enim capiuntur, in l. j. §. nuntiatio, ff. de ope. no. nunt. dum ibi dicitur, quòd nuntiatio omnibus diebus fieri potest, nam intelligitur etiā feriatis: si enim declaratiue sumerentur, esset uitiosa interpretatio. nihil enim releuaret nuntiatio postea facta, cum interim dieseriato, quo nō possem nuntiare, opus perficeretur. Declaratiue autem sumuntur in l. 1. C. de sacrosan. eccl. ubi datur licentia unicuique relinquendi locis pijs, & tamen intelligitur de unoquoque habili ad restandnm. si enim sumerētur extensiue, & sic ut pupillos aliosue inhabiles comprehenderent, esset uitiosa interpretatio, nam quo ad pupillos esset contra l. si. C. de testam. mil. quo uero ad alios inhabiles contra iura de illis loquentia, merito capiūtur declaratiue, & sic recipiunt restrictionē. Ita pulchre declarat Bar. quem cæteri sequūtur magis communiter in dicto §. nuntiatio, num. 25. in quo secundo casu nos uersamur. si enim hoc uerbum [*quicquid*] caperetur extensiue, ut etiam quasi castrensia complecteretur, uitiosa esset interpretatio, per dict. §. nec castrense. Ergo debet sumi declaratiue, uidelicet, quicquid, siue peculium esset profectitium, siue aduentitium. sic enim expositio
74 facta uitio carebit. † Ad secundum uero de exceptione hic in castrensibus tantum facta, ego respondeo, quòd illa regula supra tradita de exceptione, quę declarat regulam in casibus non exceptis, non procedit, quando correctio iuris sequeretur: tunc enim regula uirtute exceptionis non ampliatur, seu melius nnn operatur effectum declarationis. Ita est glo. in l. fina. ff. quod quis. iur. quæ ita intelligitur secundum Alexand. ibi, colum. fina. sequitur Dec. in dicta l. 1. ff. de regu. iur. nu me. 41. & post eum Cagn. nume. 35. & idem pulchre ponit Alex. in cons. 145. num. 3. uolum. 7. Curt. Iun. in consil. 7. num. 13. in seq. colum. sed in casu nostro, si per exceptionem castrensium regula declararetur in quasi castrensibus, induceretur correctio, dicto §. nec castrense, & aliarum legum antiquarum, quæ concedendo licentiam testandi de quasi castrensibus supponunt ea fuisse filiorum præcipua, ut supra declaraui. Ergo dicendum est, quòd talis exceptio non declaret regulam, sed in casibus non exceptis recurrēdum esse ad iura antiqua de illis loquē-
75 tia, quod bene nota. † Ad l. cum opportet, in §. exceptis, dici potest, quòd ibi duo facit Imperator. Primo, excipit castrēsia, quorū secūdū leges antiquas nec usufructus patri quærebatur. Secūdo quòd in eis iura antiqua intacta reseruat. Dum ergo subdit, [*eodem obseruando, in quasi castrensibus,*] ut omnimoda fiat repetitio, debet intelligi tam respectu usufructus non acquirendi patribus, quam ueterum legum in eis non correctarum, & sic sentit, ꝙ de his etiam iura antiqua loquebantur
76 sicut de castrensibus. † In secunda parte eiusdem glossæ concluditur per eam, latius uero per Aret. quid sit castrēse peculium, per l. primam, C. de castren. pec. mil. lib. 12. (& præter Aret. tu uide Guil. Maynerium in l. filiusfa. ff. de reg. iur. ubi declarat hāc speciem peculij castrensis, sicut & cęterorum peculiorū) Tu uero ultra ipsos considera, ꝙ leges allegatæ in glo. uidentur inuicem cōtrariari. Text. enim in dicta l. si forte, dicit, ꝙ [*si uxor uel cognatus quid filiofamilias donauerit, non erit castrense peculium*] lex autem castrense, dicit contra-
77 rium. † meritò pro solutione, Bart. dicebat, l. si forte, intelligendam, quando res donatæ, non erant aptæ ad militiam, ut prædia, & id genus: lex autem castrense, procedit in rebus aptis ad militiam, ut sunt equi, arma, & id genus, quæ distinctio secundū ipsum probatur in dicta l. 1. ibi [*peculio autem castrensi cedunt res mobiles, quæ eunti in militiam à patre uel a matre alijsue propinquis uel amicis donatæ sunt.*] dum enim dicit de rebus mobilibus excludit prædia: item dum dicit, quod donātur filio eunti in militiam, sentit eas esse res aptas ad bellum, alias frustra eas secum ferret filius. & licet Bartol. non dicat, hæc fuit consideratio Dyni ibidem, ut bene refert, & sequitur Alber. dicens, quòd aut donātur res in militia necessariæ, ut equus, & arma, & similia, & tunc non refert a quo, nam semper est castrense peculium. Aut res donatæ, militiæ non erant necessariæ, & tūc habet locū distinctio, de qua in dicta l. si forte. Quod aut donantur ab eo, qui erat per militiam notus, & idem, (puta si quis non aliter notus filio quam per militiam instituerit eum, l. 1. C. de castr. pecu. mil. lib. 12. & declarat Guil. Mayner. in dicta l. filiusfamilias, colum. 2. ff. de reg.

de reg.iur.) aut ab alio nō noto per militiā & secus.& licet hæc resolutio quādam sapiat diuinationem,cum dicta lex,si forte,& dicta lex.castrense. loquantur simpliciter de reb. donatis,nec aperiant,quæ nam essent, meri-
78 to non uideatur toleranda . † quoniam diui nare non possumus , ut inquit tex.in c.vt nostrum, ut eccl.bene.& in l.si putator,ad fi. ff. ad l.Aquil.Corn.in consi.292.in princip.uolumi.3.& in consi. 235.nume.4.uolumi.4.
79 † Tamen gratia contrarietatis concordandæ licita est diuinatio, ut tradit Ias.in l. 2. §. prius,num.23.ff.de uulga.& pup.& in l. huiusmodi,§.si cui,ad fi.ff. de leg.j.& est de mēte Alexandri,in l.rei iudicatæ,colum.fina. ff. soluto matrimo.Vnde Bar.in l.ita stipulatus col.9.uersic.& erit octaua,ff.de verborum obligatio. dicit, quōd quando contraria sunt difficilia,cogimur diuinare. Sequitur Gomesi.in c.primo,de rescriptis,in sexto, num. 17.ubi etiam citat Riminaldum meum patrunm magnum,in l.1.col.3.C.de eden. qui licet aliquā de hac diuinatione ponat,nō tamen hoc,de contrarietate uitanda ponit.cōfirmaturque hoc tanto magis in casu nostro ubi hæc distinctio de rebus aptis,uel non ad militiam iustificari uidetur ex dicta l.j.inducendo, ut supra , & in l. si militi, ff. eod.ibi; [& habiles ad militiam libertos habeat] iūcto pri
80 mo responso. † Confirmaturque præterea ex textu ualde singulari,& ibi gl.& Docto.in l.si filiusfami.C.fam.erc.ubi dicitur,quōd si res mobiles,ut arma,uel se mouētes,ut equi q̄ castrensis peculij esse possunt, filio, a patre donatæ sunt,sunt in castrensi peculio,nec cōmunicandæ cum fratrib.Secus, si prædia donata fuerint.Vnde Bal.Angel.Salycet. Cast. & cæteri scribentes ibi dicunt in rebus donatis a patre alijsue amicis aut agnatis notis aliunde,quam ex militia qualitatem rei donatæ esse spectandam : si enim aptæ sunt ad militiam cedunt castrensi peculio : si uerò non sunt aptæ,secus est,quia uidentur donatę potius causa filiationis,uel intuitu naturali, q̄
81 causa militiæ . † In eadem gloss. in fi.stat ex ea conclusio,quōd quasi castrense peculium est,quod magistri liberalium artium, medici,clerici,& aduocati de publico acquirunt,
82 l.fina.C.de inoffi.testamen. † Quinimò secundum Fabrum,Aret.Christopho.& Aldobrandinum hic,etiam si non ex publico sed a priuatis personis, ut clientulis pro stipendio recipiant,adhuc dicitur esse quasi castrē se peculium,ut uoluit gl.notab.quam sequitur Cyn.Bartol.Bald.Angel.Salyce. & omnes in l.fori, C.de aduoc.diuer.iudic.Idemq; ponunt Cyn.Bald.& Ias.in dicta l.fi.C.de inoffi. testam.Bart.in l.fi.per illum text.C.de silent. lib.12.(Guiliel.Mayneri.in d.l.filiusfa. nume.7.) licet Specul.contra teneat in titu.de actore, in §.1.mouentur oēs, quia huiusmodi stipendia subrogantur loco eorum,quę olim.ex publico percipiebantur, ergo eorum debent naturam sapere,l.si eum, §. qui iniu-
83 riarum, ff.si quis caut. † Secundò,quia assessores non recipiunt salarium de publico, ca. statutum,§.pen. de rescr.lib. 6. & tamen habent quasi castrense peculium, l.uelut, C. de asses.Tertiò cōfirmatur ex dicta l.fori, ubi appellat quasi castrense,nedum quod ex professione seu salarijs acquiritur, imò quicquid eius occasione & sic priuatim. Quartò ego moueor per tex.in l.aduocati,C.de aduoc.diuer.iudiciorum,ubi æquiparat, quōd aduocati se intromittāt in rebus publicis, uel priuatis, ergo pariter non est facienda uis, an de publico , an priuatim' quid acquirant.
84 † Postremò accedit, nā clerici,bona quę plerumque acquirunt, eorumque fructus aliunde quam ex rebus ecclesiæ ex publico non percipiunt, & tamen in eis dicuntur habere quasi castrense peculium,l.sacrosanctæ,C.de episc.& cle. (Imo.post Host.& Io. And.in Rubr.de pec.cle.Guil.Mayn.in d.l.filiusfa. co.3. & abunde Didac.Couua.in c.quia nos, de testam.col. 2. & prędictam conclusionem contra Speculatorem uelut communem probat quoque Viuius in suis communibus opinionibus, in uer. peculium quasi castrēse.) Vnde
85 † ad eorum restitutionem, si extant , uel eorum pretium, si non extant, pater tenetur, ut not.Abb.& Card. Zabar.in c.quia nos, de testam.cum alijs plenius deductis per Decisio.
86 Neap.241.colum.1. Qui nam autem sint illi,qui habent quasi castrense peculium præter filios laicos,uel clericos enumerat tex.in d.l.fin.& Aretin.hic. Sed ante ipsum, latius Ioan.Fab.facientes regulam , q̄ omnes, qui habent aliquam administrationē, uel dignitatē ex publico, & inde quid publice, uel priuatim quærunt, dicuntur illud habere uelut castrense peculium,idemque tradit Paul. de Cast. in dicta l. fina. dicens , quōd quasi castrense dicitur illud,quod filius acquisiuit ex
87 officijs publicis,& de publico. † Vnde inferunt Doctores,quōd cum procuratoris officium sit utilissimum,§.fi.& ibi late Aretin. infra de exceptio,& probatur, in l.si quis procurationem, & ibi Bartol. C.de decur. libro decimo. Item non publicum , sed priuatum sit.
88 † merito quod inde procurator quærit, non quasi castrense peculium dicitur, sed aduentitium. Ita uoluit Bald. & post eum Aret. in dicta l.fori. Baldus , in d. l.cum opportet , in princip. columna penult. Iason in Rubr. C.de procurat. in fine. Quorum sententiam licet communem ego, qui semper procuratorum amicus fui, probare non possum ea ratione potissi-
89 mum, † nam in exorbitantibus exidentia te rationis fit extensio ad casum , qui sub larga significatione uocabuli sub expres-

Sf so.com-

ſo comprehenditur, l.filium habeo,ff.ad Ma
ced.l.ſenatuſconſulto,ſupra de ritu nup. iun
cta l.liberorum,in princip.ff.de uerborum ſi
gnifica.tradit Alexand.in l.ſi ptius, num.27.
ff.de ope.no.nun.notant Doct.ubi Iaſon, nu
me. 70. in l.ſi conſtante, ff.ſoluto matrimo.
90 † (Imò fortius idem uoluit Ruin.conſ. 118.
nume.10.uolum. 2.quem ſequitur Roland.
a Valle,conſi.72.ad fi.uol. j. id procedere li-
cet potentior ſit ratio in caſu expreſſo in ma
teria ſit fauorabilis, quod ex induſtria nũc
miſſum facio,nec diſputare intendo.) ſed ra-
tio, ob quam aduocatis conceſſum eſt habe
re quaſi caſtrenſe peculium uidetur eſſe,nã-
que ipſi militant, qui glorioſæ uocis confiſi
munimine laborantium ſpem,uitã, & poſte-
ros defendunt, l.aduocati, C.de aduoc.diu.
iud.ideò conſentaneum fuit,ut quod acqui-
rerent,ad inſtar caſtrenſis peculij, ſuũ foret,
hæc autem ratio,& in procuratore ſaltem ad
iudicia militat.is.n. agendo,uel defendẽdo
uitam aut bona tuetur,ut experientia docet.
91 † merito limitatio iuris antiqui in quaſi ca-
ſtrenſi peculio poſita, quæ dicitur fuiſſe ius
ſeu caſus exorbitans a regula dicẽte totum
patri acquiri,ut in notabili caſu tradit Cor.
92 in conſi.136. num.9.in ſecundo uolum.† in
aduocato loquens,debet ad procuratorẽ ex
tendi,qui & aduocatus dicitur, ſecundũ Spe
cul.in titu.de ſalar. §. nunc de procuratore,
uerſicu. ſed nunquid. ſaltem ſecundum lar-
gam ſignificationem,ut tradit Bald.in l. j.ad
fi. C.mand. ſequitur Iaſ. in rub. C.de procu.
in princi. Vnde & ipſe debet habere quaſi ca
93 ſtrenſe peculium.† Secundò, meo iudicio de
hoc eſt text.apertus a nemine hactenus cõſi
deratus, in dicta l.fi.§.de alijs, C.de inoffic.
teſtamen.ubi enumerando perſonas, quæ ha
bent quaſi caſtrenſe peculium, mentionẽ fa-
cit de agentibus in rebus,ibi [*memorabilibus, & agentibus in rebus,*] quę uerba ſine dubio ꝓ-
curatores important,qui dicũtur agere, uel
conueniri per alios,l.j.in fi.ff.de procu.& in
94 l.filiusfam.in princ.eo.titu.† Non obſtat, ꝙ
officium procuratoris ſit uile, quia idem in
officio tabellionis, ut inquit Bald.in d.l.cum
opportet,col. pen. & tamen ſibi conceditur
quaſi caſtrenſe peculium,d.l.fin.in uerſ. me-
moralibus,licet Bal.inter unum notariũ ma
gis,quam alium diſtinxerit,in dicta l. cũ op-
portet,& in d. l.fori.cuius opinio uiolat di-
ctam legem fi.indiſtinctè de notarijs loquen
95 tem.† Non obſtat etiam, quòd officium pro
curatoris ſit priuatum.nõ autem publicum,
quia hoc iure non probatur, imò cõtrarium
eſt uerius.Cum enim ſit aptũ ad tuendũ ſta-
tũ ciuitatũ caſtrorũ,& reipublicę,ut patet,iã
publicum appellari debet,argum.tex.in §.fi.
ſupra de iuſt.& iure.cumq; ẽt res, & bona cu
iuſque agẽdo, uel defendendo tueri poſſit,
dignum eſt ut publicum dicatur, ſi non prin
cipaliter, ſecundario ſaltem, iuxta text.in §.
fi.ſupra de his,qui ſunt ſui,uel alie.iur. quod
&.in aduocato uidemus,& hęc cõtra omnes
96 nota. † (quæ non tantũ procedũt in procu-
ratore priuatarũ perſonarũ,ſed indubitanter
in procuratore principis,qui dicitur habere
dignitatẽ,& honorem,ut ponit Bal.in l. Caſ-
ſius,ff.de Senat,Fab.& Aret.in §.fi.Inſt.de ex
cep.& Tiraqu.in tra.de nobilita.c.30.nu.7.)
97 † In gl. [*ex re*] in prin. notandum eſt in pri
mis,ꝙ iſta dictio [*ex*] ẽt cauſam remotam de
notat,large ſumendo, ut in iuribus per eam
deductis, quibus adde text.noſtrum ibi[*quæ enim inuidia eſt, ut quod ex patris occaſione profe-ctũ eſt,hoc ad eũ reuerti*] quæ uerba probant ad
ſcopum expoſitionẽ gl.(& eſt doctrina Bar.
in l.j.§.ex incẽdio.ff.de incẽ.rui.& naufr.ubi
notat,dictionẽ ex,ſignificare cauſam remo-
tam:ponitur enim ex incendio,id eſt ꝑ incẽ
diũ,licèt regulariter ſit contra,quia denotat
cauſam proximam, totum hoc facit ſubiecta
98 materia quandoq;.) † Secundò notandũ eſt
ibi, [*uel occaſione patris,*] quòd quicquid filius
hẽt contemplatione,uel occaſione patris,di
citur eſſe profectitiũ peculiũ. Idẽ gl. clarius
uoluit,ubi Bar,& cæteri ſequũtur,in l.cũ op-
portet,in pri.in uerſ. [*ex ſubſtãtia,*] C.de bon.
quæ lib.& eſt bonus tex.in ſimili,in l.ſed & ſi
plures,§.in arrogato,in fi.ff.de uulg.& pupil
la.quem citat hic gl.eumque ad hoc Bart.Ca
99 ſtr.Alex.Aret.Iaſ.& cæteri notant. † Iſtud au
rem ſanè intelligitur,quando contemplatio
patris eſt cauſa proxima,uel ſi remota, non
tamẽ multũ,ſed quaſi immediata.Exemplũ,
reperis filium meum in oſtio,& das ſi aliqd,
quod non dares niſi ꝑ me.Secus, ſi pater eſ
ſet cauſa remota,ut quia propter patrẽ meũ
habui notitiam cũ quodam domino, tamen
ita ſcio facere,quòd dominus ille diligit me
plus,quam patrem meum.certè illud, quòd
mihi daretur ab illo domino nõ erit profe-
ctitium ſed aduẽtitiũ. Ita pulchre hanc rẽ de
clarat Bar.in d. §.in arrogato,per textũ not.
in l.ſociũ,qui.§.fi.ff.pro ſoc.& cũ eo Paul. de
Caſt.Ale.Iaſ.cæterique pertranſeũt,nec alibi
100 Bart.ita bene declarat ſecundũ eos. † uel a-
lio modo exẽplũ dari põt in quibuſdam no-
tabilib.hiſtrionib.qui aſſumpta pecunia a pa
trib.ſuis uagantur per mũdũ,& a dominis in
finita lucrantur:ea.n.ſũt aduẽtitia,ſcd̃m An
gel.in dicta l.cũ opportet,q ſubdit hanc q.ui
diſſe de facto Florentiæ in perſona domini
Dulcebene,quẽ Imperator Carolus fecit re-
101 gem hiſtrionũ. † (Idẽ dicẽdũ eſſet ſi dare-
tur alicuius filię ꝓ eius dote, nam filię cõtẽ
platione datũ cẽſeretur,nõ aũt patris, & ſic
eſſet aduẽtitiũ peculiũ,l.auus, ff.de iure do.&
poſt gl.declarat Bar.in l.dedit dotẽ, ff. de col
102 la.do.ſequitur Dec.conſil.81.num.5. † tan-
toq; magis ubi dotans nõ tenebatur,ut ꝑ A-
le.in l.qui in aliena,§.interdum,ff.de acquir.
hære-

qæred. Idemque firmant glo. Bartol. & alij, in l. quæſitum, ff. de leg. 1. Ale. conſi. 199. nu. 7. uol. 2. conſi. 8. num. 7. uol. 3. conſi. 89. num. 6. uolum. 4. conſil. 138. num. 2. conſi. 179. nu. 5. uol. 5. Cra. conſi. 219. nume. 1. Picus, in l. in quartam, nu. 245. & ibi clarius Berengarius, in ultima parte, num. 66. ff. ad l. Fal. Alcia. in tractat. de præſumptio. reg. 1. præſumptio.
103 17. † uel quando merita filiæ ſiue filij præceſſiſſent, ut per Soc. conſilio 291. columna 7. uerſiculo 2. dum, in 2. Alexand. in dicto conſi. 138. numero 2. & Berengar. d. nu. 66.)
104 † Tertiò notandum eſt ibi, [*quocunque modo quæſita,*] ſecundum Are. gl. hanc ſentire, quod quæſitum ex pecunia patris per filium, ſit profectitium pecullum, quod clarius uoluit gl. in d. l. cum opportet, loquens de uſuris quæſitis per filium ex pecunia patris. Sed Bar. ibi poſt Iacob. Butrig. Bald. & Salic. ibi, Barto. in l. 1. §. nec caſtrenſe, uerſi. conſueuit eſſe quæſtio, ff. de coll. bon. & Aret. hic dicunt cõſiderandum eſſe lucrum, quod retribueretur perſonæ propter induſtriam, uel laborem: id. n. dicitur aduentitium: quod uero ſine opere, uel opera filij quæritur, puta, quia pecuniam collocauit apud campſorem, eſt profectitiũ, & hoc ſecundo caſu glo. opinio procedit, primo uero non: quia quod ex laboribus quæritur, eſt aduentitium, ut hic dicitur, & in dicta l. cum opportet, & idem tradit Ang. in cõſil. 85. pater habens plures filios, col. 2. Socin. late in conſi. 92. col. antepen[illegible] uolu. j. Bar. in l. illud, C. de colla. ubi Ful[illegible] Caſtre. Iaſon,
105 & Dec. ſequuntur. † H[illegible]s autem lucri diuiſio, mortuo patre inter filium alioſque fratres fiet, ſecundum Barto. & alios Doc. ſuprà commemoratos in hunc modum. Nam dimidium attribuetur pecuniæ; & ſic ut profectitium ueniet communicandum cum fratribus, aliud uero dimidium attribuetur perſonæ, & ut aduentitium remanebit apud ſolum filium, non autem communicabitur, iuxta l. fin. C. de colla. Idemque tenet Bar. latius in tráct. ſuo de duo. fratr. in 2. q. prin. & in cõſil. incip. Cruciarellus, Abb. in conſi. 36. circa primum dubium, in ſecundo uol. Rom. in cõſil. 469. col. fin. ubi dicit non eſſe recedendum ab opin. Bart. in quo ſemper eſſe ſolet ſubſtãtia ueritatis, Corn. in conſi. 24. col. 2. uol. j. & in conſi. 213. uolum. 3. cum pluribus alijs cumulatis per Dec. poſt Iaſon. in d. l. illud, ubi
106 hanc partem tenet, colum. fi. † Bene uerum eſt, quòd hanc opin. non tenet Aret. hic, ſed totum iſtud ad iudicis arbitrium remittit, qui plus aut minus poterit aſsignare perſonæ ipſius filij. Quam ſententiam uoluit Bal. in d. l. cum opportet, col. 4. & in authe. ex teſtamento, col. 4. uerſic. decimum c. C. de coll. in l. omnimodo, §. imputari, colum. penult. C. de inoffic. teſtamen. & in cap. 1. col. 11. de
107 beuef. fratris. † Sed certo fœdere concordari poſſunt opiniones iſtæ; ſi Bartolum, & ſequaces intelligamus i caſu dubio locutos eſſe, & ſic quando non poſſet apparere, an lucrum pro maiori parte ex opera, & induſtria filij proceſſiſſet, quam ex pecunia, tunc enim fit illa diuiſio per medium, iuxta no. p glo. & Doctores in l. j. C. pro ſocio. ſecus uero ubi appare[r]et: tũc enim arbitrio iudicis res cõmitteretur, & ita opinio Baldi procedat: ſic Iaſon. & Dec. declarãt in dicta l. illud, poſt Cor. in conſilijs ſupra citatis, & ita Aret. hic eſt intelligendus, non autem abſolutè eius
108 dictum procedit. † (hæcque diſtinctio probatur, nam uidemus, quòd ſi filius induſtrioſus habitat cum patre, ſi poteſt lucrari ex officijs, ſalarijs, mercantijs, uel aliquo artif. quæſita per eum, præſumuntur aliunde quæſita, quàm ex bonis paternis ſecundum glo. & Docto. in l. cum opportet, in princip. C. de bon. quæ libe. & confirmat latius Roland. a Valle, conſi. 91. nume. 12. uolu. 2. unde ſic in caſu noſtro conſiderari debet Induſtria cauſa lucri pro maiori parte & eius ratio haberi per iudicis
109 arbitrium.) † Duo tamen ſunt caſus, in quibus ſententia Bartoli non procedit. Primus, quando filius nomine patris negotiaretur hoc exprimendo in cõtractibus, uel in libro rationum uel alibi, tunc enim lucrum totum patri acquireretur, & ut profectitium cenſeretur: tali enim caſu, ex quo paterno nomine negotiatur filius, cenſetur tanquam inſtitor ſeu procurator patris ad negotiandum conſtitutus, & ideo totum patri quæritur, l. quòd procurator ex re, ff. de procur. ita Roma. in dicto conſil. 469. colum. 2. numero 5. Angel. in dicto conſi. 85. Roma. in dicta authen. ex teſtamen. poſt Bald. Iaſ. & Dec. in d. l.
110 illud. † Sic econtra uidemus, quod ſi filius nomine proprio tantũ, & eius periculo ſe exercuerit, totum lucrum eſſe ſuũ, ut uoluit Iaſ. & Dec.
111 in dicta l. illud. † moti ex ſententia Bart. in l. quia poterat, in fine princip. ff. ad Treb. qui ponit ſimilem ualde quæſtionem de duob. qui contraxerunt ſocietatem, & unus eorum uoluit ire Venetias contra uoluntatem ſocij periculo ipſius euntis: lucrum enim totum erit ſuum, & nihil alter ſocius debet habere, qui noluit periculum ſubire. Sequitur Cyn. Raynerius, Ange. Roma. & Caſtrenſ. & Alex. ibi, Ang. & Imo. in l. poſtulãte, §. ſed etſi huiuſmodi, eo. tit. Dec. in l. ſecundũ naturam, ff. de regulis iur. ubi adddit Aret. in §. illud, infra
112 de ſociet. & Roma. in conſ. 475. † (quorum ſententia confirmatur, nam pactũ ſuper lucris ab aliquo factum nõ ualet, ſi recuſet ſubire periculum capits glo. in ca. pleriq; 14. q. 3. Natta, conſi. 404. nu. j.) unde pari modo & i q. de filio dicẽdũ eſt totũ lucrũ eſſe ſuũ, quãdo prprio nomine & ſuo piculo ſe exercuit, quam opi. ultra Iaſ. & Dec. in dicta l. illud tenuit etiam Roma. in authe. ex teſtamẽto, C.

de coll.in consi.479.Castren.in dicta l.cū oportet,Soc.in consi.62.colum.2.nol.4. Cro. in l.frater à fratre,in 30.q.ff.de condic.inde. & Tiraquel.in lib.suo de retractu, in §.1.glo.
113 9.num.61.† Secundus casus,in quo lucrū quæsitum e. pecunia patris per filium, patri non quæritur,dari potest in usuris,& sic in illicito lucro quæsito,& ideo nec mortuo patre uenit cum alijs fratribus communicādū, uelut aduentitium,iuxta l.fin.C.de colla. Ita concludit Aret.hic,post Doct.in l.quod seruus,ff.de acquiren.possess.& ante Aret.Ioan. Fab.Idemque tradit Bart.in dicta l.cum oportet. ubi etiam Cyn.Salycet.Bal.Castren. & alij,& idem Bal.in dicta authē. ex testamēto,in uersi.decimum cap.Ias.in §. 1.supra de his,qui sunt sui uel alie.iu. in apostil.ad Chri
114 stoph.num. 29. † Ratio communis eorum est,quia filius ex delicto non quærit patri, sicut nec seruus domino,ut est casus in d. l.qđ seruus,sed usuræ sonant in quoddam furtum seu rapinam, & de iure diuino sunt prohibitæ, ergo ex tali illicita causa filius patri non
115 acquirit. † (probatur assumptum,nam usura continetur sub illo præcepto negatiuo non furtum facies: nam quicunque usurā accipit, rapinam committit.c. si quis usuram, 14.q.4.unde Ioan.And. in regula peccatū iu mercuri.concludit usuram esse peccatum,nō quia prohibitum,sed prohibitum quia peccatum quando quidem de natura sua uitiosum est habens malitiam conuolutam:contrariatur enim uirtuti & ex se a Deo diuertit & agentē deordinat, sequitur Natta, consil.
116 498.num.21.)† Simile uidemus in quæsitis per filium ex alearum ludo,qui iure prohibetur,l.2.ff.de aleat.l.fi.C. eo, quæ patri non quæruntur,ut ex illicita causa quæsita, secundum Bald.in dicta authē.ex testamento, & post eum Roma.in 5.q.Alex.in d.l.quod seruus,& in consi.77.in fi.uolum.5.Dec.in dicta
117 l.illud,colum.fi.cum similibus. † Contrariam tamen opinionem tenuit Bal.in l. j. ff. de his qui sunt sui uel ali.iur.Castre.& Alex. in dicta l.quod seruus,Ioan.Fab. & Aret. sibi contrarij in §. j. supra de his, qui sunt sui, & fuit de mente Ang.in consi.207.ad fi. incip. reperitur quædam scriptura, mouentur maxime,quòd dominium a soluente usuras recessit,l.si non sortem,in prin.ff. de condic.indeb. merito patri acquiritur,cum filio quæri non possit, nec in pendenti stare possit.
118 † Sed si ab uno recedit, in alium transit, ut not.in l.si ego,ff.de nego.gest.in l.nec utilem,ff.ex quibus cau.maiot.Secūdò accedit: nam hæc pecunia a patre filio concessa,dicitur peculium profectitium,ut hic: usuræ ergo ex hac pecunia pro parte dicuntur quæri ex causa peculiari, unde debent patri acqui
119 ri. † quia ex causa peculiari quæritur domino, uel patri etiam ex iniusta causa,secundū dum Castr.in l.1. §.item acquirimus,in fi. ff. de acquiren.poss.Vnde sequitur, quòd mortuo patre tale lucrum tāquam profectitium peculium ueniet cum fratribus conferendū,
120 secundum supra dictos Doctores. † Bene uerum est,secundum Bal. in dicta l.cū oportet,quem sequitur Aret.in dicto §. 1. & hic, post Rapha.in dicta l.quod seruus, quòd tota uis consistet in modo practicandi: si enim pater, uel fratres eo mortuo petunt illud lucrum tanquam ex usuris quæsitum, quia allegant, quòd de turpitudine uolunt lucrum capere,non sunt audiendi,nec a filio uel fratre quicquam auocabunt,l.siue hereditatia, ff.de neg.gest.Sin autem simpliciter illud petant,ut acquisitum per filium,uel fratrem ex pecunia paterna: nec dicāt id quæsitum per usurariam prauitatem, tunc obtinebunt, & uendicabūt ab eo.filiusque,uel frater, qui lucratus est per usuram,non poterit dicere,uō teneor cōmunicare, quia acquisiui per usu-
121 ras. † quia sic deregeret turpitudinem suā ab alio nō detectam, quod non licet,l.alias. cum ibi not.per Bart.& alios, ff. de iureiura. tradit Craue,in consi.106.num.12.Corn. in consi.88.num.14.uol.1.(Alex.in l.fi.num.4. C.de eden.& ibi Dec.nu.6.Ceph.consi.203.
122 nu.16.) Sed hæc practica mihi non placet. Aut enim pater, uel fratres fueruut conscij, & participes huius quæstus usurarij,demumque conueniunt filium, uel fratrem super eo, debet ille posse excipiendo allegare turpitudinem suam cōtra eos eius participes, cum illi tractent de lucro captando: iste uerò de damno uitando, ex quo ad usurarum restitutionem tenetur,c.2.cap.tua nos,de u-
123 sur.c.fi.46.dist. † Nec tali casu procedit regula d.legis alias,de iureiur.ita Bar.& cæteri ibi notant, maxime Ias.qui illam legem interpretatur sub §. fi. legis præcedentis, & idem tradit Deci.in consi.14.col.penul.in fi. & Dominus meus Riminal. in consi. 61. nume. 6. (& ibi pariter in addi.D.Io.Baptista Codegorius iuris peritus & Notarius egregius huius urbis Ferra.)Fely.in c.lator.colum.penulti.de re iudi.Andræas Tiraq.in lib.suo de retractu,in §.j.gl.2.nu.15.& sub eo.§.in gl. 18.
124 nu.25.& nu.72.ubi multos allegat.† (ideq; tradit Nat. consi.76.nu.12.) a in pari cā turpitudinis melior est, ut ille dicit, cōdō possidētis & potissime qñ sic allegans tractat de
125 dāno & alter de lucro. † Aut uerò nec pater,nec fratres fuerūt conscij, aut participes huius usuræ,& adhuc idē dicēdū est. Nā ubi agitur de salute animę,eiusque periculū uertitur,proculdubio quis audiri debet allegando turpitudinē suā.Gl.est notab. scđm Abb. & alios ibi,in c.ex tenore, de testi. ideq; tradit Abb.in c.tertio loco,in tertio no.de præsumpt.glo.& cęteri Cano.in c.inter dilectos de donat.Abb.Fely.& alij in dicto cap.laror.

Ias.

126 Iaſ.in dicto §. fina. col. pen. † Sed in uſura
agitur de periculo animæ, dicto capitu. 2. in
uer. periculoſum. meritò debet poſſe iſte fi-
lius aut frater conuentus allegare cauſam u-
ſurariam, & ſic tupitudinem ſuam, ne animã
127 patris aut fratrum ſuorum illaqueet. † Cõ-
firmatur ulterius, nam tale lucrũ ſine dubio
dicitur eſſe factum contra legẽ, maxime pon
128 tificiam, ut extra de uſur. per totum. † Sed
ubicunque actus eſt geſtus contra legem, li
citum eſt allegare turpitudinem ſuam: glo.
eſt, quæ ſemper allegatur, in l. a diuo Pio, in
princip. ff. de ritu nup. tradit Bald. in l. credi-
toribus, C. de ſer. pig. da. manu. in l. 1. C. plus
ual. quod agi. Iaſ. in dicto §. fina. Ruin. in cõ
129 ſil. 78. num. 7. uolum. 4. † Et ne diutius ex-
trauagemur in terminis uſurarũ, poſt mul-
tos ab eo citatos tradit hoc Barba. conſil. 8.
colum. fi. uol. 4. dicens licere contrahenti di-
cere contractum uſurarium, etiã ſi ſuam tur-
pitudinem alleger. Sequitur Tiraquell. in di-
cto §. 1. in glo. 18: num. 25. in fi. ex quibus
patet multipliciter hanc practicam Baldi, &
ſequacium collabi, licet Are. hic, & in d. §. 1.
130 eam ſecutus fuerit. † Minus quoq; placet,
quod alibi tradit Bald. in dicta l. 1. ff. de his,
qui ſunt ſui uel alie. iur. & ſequitur Alexand.
in dicta l. quod ſeruus. dicens, ꝙ filius, qui
pecuniam recepit ſibi ſolutam ex cauſa uſu-
raria, poterit præuenire patrem aut fratres,
uolendo eam reſtituere ei, a quo accipit, di-
cto capitu. fi. 46. diſtin. & hoc modo poterit
dicere ſe non teneri reſtituere patri aut fra-
tribus, quia eam ſoluit, aut uult ſtatim ſolue
re eis, a quibus extorſit, quoniam hic modus
procedit, præſupponẽdo, quòd talis quęſtus
ueniat patri acquirendus, & ſubinde cũ fra-
tribus conferendus, tanquam peculium pro
fectitium: filius enim ut ſe extricet a moleſta
tione patris, aut fratrum talem modum ſer
uare debet, alias tenetur patri aut fratribus
131 ut idem Alexand. fatetur. † Ego uerò id nõ
admitto. Poteſt enim id agere, ſi uelit, ſed nõ
tenetur: patrem enim aut fratres poteſt ex-
cludere, ſi dicat lucrum eſſe ex cauſa vſuraria
partum, & ob id patri non acquiri, nec fra-
tribus conferri, iuxta ſententiam Bartoli, &
ſequacium, in dicta l. cum opportet, & alibi,
quos ſupra citaui, cum quibus etiam ſtat cõ-
munis opin. ut Claud. Aquenſ. teſtatur in d. l.
quod ſeruus, quæ & uiua ratione ſecundum
eum probatur poſt Iaſ. in dicto §. 1. ſupra de
his, qui ſunt ſui, in addit. Porci. nam ꝙ filius
acquirat patri, id prouenit ex fictione legis,
quæ fingit unam & eandem perſonã hos cen
ſeri, §. ei uero, infra de inut. ſtip. l. fi. C. de im-
132 pub. & al. ſubſ. † ſed fictio nõ operatur in ca
ſu iniquo. l. denique. l. nec utilem, ff. ex quib.
cau. maior. (Bero. cõſ. 35. nu. 36. conſi. 71. nu.
55. uolum. 1.) Nec obſtant adducta in cõtra
rium. Ad primum. n. ꝙ Caſtren. & Alexand.
dicebant in dicta l. quod ſeruus, poſt Bal. in
dicta l. 1. reſpondetur, quòd dominiũ rema-
nebit penes eum, qui uoluit illud transferre,
& non potuit, & ſic patri non quęretur, ut de
clarat Aret. & Claud. Aquen. in dicta l. quod
133 ſeruus. † Cõfirmaturque ultra eos, nam cũ
hodie uſuræ ſint prohibitæ, utique ex tali cõ-
tractu contra legem facto non poteſt tranſ-
ferri dominium in patrem, iuxta doctrinam
Bartoli, in l. non dubium, C. de legibus, num.
134 25. (& in l. 1. §. ſi uir. uxori, in fi. ff. de acq.
poſſ. Alba. conſi. 97. nume. 47. Et exemplum
patet in contractu ſimulato, ueluti nullo, &
contra legem, ut ponit Deciſ. Neapol. 40. nu
me. 17.) ergo neceſſe eſt dicere, illud reman
ſiſſe penes eum, qui ſoluit uſuras, ex quo in
135 ſuſpenſo ſtare non poteſt. † Non obſtante-
tiam, quod Caſtren. inquit in d. §. itẽ acquiri
mus, in fi. id enim eſt contra text. in d. l. qđ
ſeruus ibi, [*quia quod ex iuſta cauſa corporaliter
tenetur, id in peculio eſt ſerui,*] iuncto ibi, [*qđ ue-
rò ex maleficiis apprehenditur, id ad domini poſſeſſio
nem non pertinet, quia nec peculii cauſam apprehen
derit,*] & ſic ille tex. requirit etiam iuſtam cau
ſam in peculio, ad hoc, ut domino effectuali
ter quæratur, & licet in poſſeſſione textus il
le uideatur loqui: ratio tamen ibi aſſignata
æquè locum habere poteſt in dominio, ſicut
in poſſeſſione, ibi [*quoniam is,*] &c. ſecundum
136 Aretin. ibi in primo not. nam († ratio le-
gis ampliat eam, l. 3. & ibi Bar. Bald. & Sal. ff.
137 de iur. & fac. igno. cum ſimilibus, &) † ac-
quiſitio, quæ fit uirtute ſubiectionis, & pote-
ſtatis, non debet extendi ad acquiſitionem
illicitam, cuius reſpectu ſeruus non conſide
ratur, ut ſubiectus paſſiue, ſicut econtra, do
minus non conſideratur, ut dominus, & ut
habens ſeruum ſubiectum actiue, ut patet ex
not. in l. liber homo, ff. ad l. Aquil. & per Bar.
in l. non ſolum, in §. ſi mandato, ff. de iniur.
quæ omnia pariter de filio & patre dici poſ-
ſunt. Et ita in hac quæſtione cum Aret. hic &
communi Doctorum ſentẽtia reſideo, quòd
quæſita per filium ex uſuris cum pecunia pa
tris, patri non quærantur, & ſubinde eo mor
tuo, cum cæteris fratribus nullatenus ſint cõ
138 ferenda. † In gloſ. [*uſumfructum,*] habes e-
numeratos quam plures caſus, in quibus re-
gula textus noſtri dicentis in aduẽtitijs uſũ
fructum patri acquiri, limitatur. Primus eſt
caſus, quando pater remiſit uſumfructum fi
lio, per textum in l. cum opportet, §. ſin autẽ
res, C. de bon. quæ liberis, (adeo, ꝙ hæredes
eius talem uſumfructum a filio uendicare
non poſſent, ut ibi dicitur & ponit Senatus
Pedemontanus, Deciſ. 132. num. 4. Leonard.
de Battiolis, conſi. 87. num. 17. primo Tomo
diuerſorum ad ultimas uoluntates. & ex iſto
139 caſu) † Chriſtophorus hic tradit ſalubre
conſilium pro filijs, qui habent bona aduen-
titia, pater uero eorũ creditorum eſt onera-

tus, ut renunciet usumfructum bonorum filij, ne ex ipso quicquam creditores consequantur. Quod est uerum, secundum ipsum, nisi prius acceptasset: tunc enim postmodũ in fraudem creditorum renuntiare non pos
140 set, quòd est notabile. † Hincque pari modo Bal. in authen. ex testamento. C. de colla. uersicu. 14. tradit, quòd si pater qui dotem recepit pro filio, & sustinet onera matrimonij, patitur illum filium percipere fructus ex fundo dotali, & de ipsis disponere pro libito uoluntatis, censetur eos remittere, & donare, nec teneri eo mortuo filius eos communicare cum fratribus, nec minus poterunt fratres repetere expensas a patre factas in sustinendis oneribus matrimonij, quia pater non censetur eas fecisse animo repetendi, sed donandi, l. ex duobus. §. fi. ff. de neg. gest. sequitur Pau. de Cast. in dicto §. fin autem
141 res. Sed tu ultra istos patres diligentius considera, quod cum ista remissio sit donatio. l. Modestinus, & ibi not. ff. de donatio. not. Corn. in consi. 284. nume. 12. uolumi. 1. mirum uidetur, quonam modo procedat, nã donatio inter patrem, & filium in potestate non ualet, l. donationes. C. de donatio. inter
142 uirum & uxorem. † Glossa hoc forte sentiẽs in dicto §. fin autem. dixit hanc remissionẽ morte patris confirmari, quasi dixerit eam non ualere in uita patris, sicut nec quælibet alia donatio per eum facta filio. alibi uero glossa in l. 2. C. de inofficio. donatio. tenuit eam ualere in uita patris, & esse casum specialem in ea, sicuti in pluribus alijs, in quibus donatio ualet facta filio in potestate per patrem, & hanc ueriorem esse uoluit Castren. in dicto §. fin autem. (teneturque Bar. in l. frater a fratre. ff. de cond. ind. num. 57. Ibidem que Ias. num. 44. & Crot. colum. 4. Demumque Viuius, in suis communibus opi. in uer.
143 donatio facta a patre, num. 10.) † quod mihi non placet, sed primam glossam ueriorẽ puto per textum, in dicto §. fin autem. ibi, [*ut usumfructum eundem post obitum patris, ipse lucretur.*] Ergo patet in uita patris remissionem talem seu donationem non ualuisse, si mortuo tãtum patre, & non ante, filius lucratur
144 usumfruct. † Secundo confirmatur optima ratione, nam si statim ualeret ista remissio in uita patris, sequeretur, quòd mortuo patre ueniret cum alijs fructibus conferenda, quia in omnibus casibus, in quibus ualet statim donatio inter patrem, & filium, locũ habet collatio, quia Doctores, qui communiter cõcludunt in donatione simplici collationem cessare, loquuntur in donatione, quæ non ualet in uita, sed morte confirmatur. Ergo cessante ratione, secus est in ea, quæ ualet in uita. Ita Alex. & Decius concludunt in autentica, ex testamento, nume. 7. C. de collatio.
145 † Hinc est, quòd si pater filio donauerit, & postea eum emancipauerit, quia talis donatio propter emancipationem ualet in uita, & confirmatur. l. si emancipatis. C. de donatio. ideo conferri debet, ut tradit Barto. in l. 1. §. nec castren. colum. pen. ff. de col. bono. Bal. in l. quoniam nouella. in prin. C. de inoff.
146 testa. † Hinc etiam uidemus, quòd ex quo donatio facta a patre filio in potestate, cum iuramento, ualet & confirmatur statim, ut not. Bal. in l. fi. circa fi. C. de usuca. pro dona. Alexand. in consi. 7. uisis, uolumi. 2. Rube. in consi. 130. in 2. dubio. in consi. 145. colum. fi. Gali. in rub. ff. de uerborum oblig. num. 36. Alex. in l. si donatione. C. de collat. Ias. & alij, in l. frater a fratre. ff. de cond. indeb. Dec. in consi. 432. Ias. in consi. 118. uolum. 4. Paris. in consilio 53. uolumi. 1. cum similibus, (quos congerit Viuius in suis communibus opin. in uer. donatio facta a patre, potissime uero Bertrandum, consi. 35. colum. 2. consilio 62.
147 numero 4. consi. 135. uolum. 1. † dicentem quòd ista hodie uidetur esse communis sententia tam scribentium in iure quam consulentium, seque dilatat, & tenẽt ex alijs quo tis Portius Imo. in conclusionibus, libro 2. concl. 2. & Gabriel. Romanus, libro 3. titu. de donat. conclu. 4.) merito mortuo patre uenit cum alijs fratribus conferenda, ut tradit in terminis Soci. in consi. 91. uisa & diligenter, colum. 4. quem sequitur Dec. in d. au
148 then. ex testamento, num. 7. † & postremo ex quo donatio facta per Imperatorem aut regem filio suo in potestate, statim ualet, ut uoluit Bal. in c. 1. §. item sacramenta, colum. pen. de pa. iur. fir. merito eo mortuo cõferri debet, secundum Rom. Alex. Dec. & alios in d. authen. ex testamento. sed redeundo ad casum nostrum, ista donatio quæ ex remissione patris inducitur, non confertur per filiũ mortuo patre, ut probatur in d. §. fin autem. ibi, [*nullam post obitum eius licentiam,*] cum sequentibus. ergo datur intelligi, quòd non ualuit in uita, sed morte confirmatur, sicut regulariter quælibet alia donatio, ut in d. l. donationes, & sic oppositio bene tollitur, &
149 cessat omnino. † Secundus casus, in quo patri non quæritur usufructus aduẽtitiorum, ille est, secundum glo. quando sub conditione hac, filio relinquitur, quòd ad patrem nõ pertineat usufructus, ut est casus in authen. ut lic. ma. & auiæ. in prin. unde sumpta est aũ
150 then. excipitur. C. de bo. quæ lib. & (idem si non expresse, ut per Cast. ibi per l. si usufructus. §. si ita, iunc. gl. ff. quando dies leg. ced. & ibi Bar. notat, & hanc dicit esse crebriorẽ Bero. consi. 139. colum. 3. uolum. 2. ponens exempla tacitæ uoluntatis, ut per eum quẽ uide, &) tali casu, licet glo. non dicat dabitur curator istis bonis filio existẽte minore, nec pater erit legitimus administrator, ut uoluit gl. notab. quam sequitur Pau. Cast. Sal. & alij

in

in d. authen. excipitur, per textum in corpo
151 re unde sumitur illa authẽ. (probaturque
nam in bonis, in quibus patri non quæri-
tur usufructus filij habet potestatem dispo
nendi inter uiuos sine consensu patris, ut ha
betur, in l. nemo. C. q tes. fac. per tex. in Aut.
ut lic. ma. in si. prin. Rube. consi. 46. Cra uet.
consi. 84. num. 9. consi. 92. quod arguit in eis
cessare patris administrationem,) nec in cõ-
trarium pungit tex. in l. fi. §. si autem in se-
cunda, C. de bon. quæ lib. Vbi pater est legiti
mus administrator, si uelit, licet non habeat
usumfructum. loquitur enim ille tex. quan-
do proprio motu recusat usumfructum, &
sic ubi non est suspectus testatori, nec le-
gi. Hic uero loquuntur iura, quãdo testator
uel alius relinquẽs vsumfructum, prohibuit
eum quicquam ex ipso usufructu consequi,
& sic habitus fuit, vt suspectus. merito lex pa
ri modo eum suspectum habens, interdicit
ei administrationem. Ita hanc rationem dif-
ferentiæ tradit eleganter Saly. in d. auth. ex-
15 cipitur. † Procedit autem hic casus sine du
bio, quantum sit respectu relictorum, a ma-
tre ultra legitimã filio debitam: in eis enim
talem conditionem potest adijcere. maior ta
men uidetur hæsitatio quid in legitima, &
adhuc glo. in d. Auth. ut lic. matri, & auiæ. in
uer. participium, quam sequitur Bal. in l. filię
cuius, ad fi. C. famil. erc. idem tenuit, mota,
quia in hoc filius non grauatur, imo eius cõ
ditio melior efficitur, argu. tex. in l. filius ma
152 trem. C. de inoffi. test. † Contrarium uero
tenet Ange. & Castren. in dicta authen. exci-
pitur, quia postquam mater tenetur filio re-
linquere legitimam, non pertinet ad eam ali
quid adijcere in re aliena, nec pro, nec con-
trà filium. Hancque partem confirmo ego, p
textum in d. Authen. ut lic. mat. & auiæ, in ra
tione ibi posita, [*hoc enim & extraneis poterant relinquere, unde nulla utilitas parentibus nascere- tur*] hæc enim ratio procedit extra legitimã.
In ea uero cessat, quia eam bene tenebantur
relinquere. Ergo non debent posse, quo ad
eam talem conditionem apponere, & ita te-
nendum est contra glo. & Bal. de quibus su-
pra, cum Ang. & Paulo de Cast. qui tamen in
uno deceptus est, dum citauit dictam gl. pro
hac parte negatiua, cum tamen in ueritate
153 teneat affirmatiuam, ut uideri potest. † Prę
dicta autem induci possunt ad notabilẽ quæ
stionem, quam infra, remissiue tamen, tangit
Aret. de monacho, cui aliquid relinquitur,
cum hoc, quòd nihil monasterio quæratur:
sicut enim in aduentitijs filio sub hac condi-
tione relictis, quòd patri nihil quæratur, to-
tum pertinet ad filium, etiam quo ad usum-
fructum. ut supra uidimus: ita idem uidetur
in hac quæstione dicendum, quòd totũ mo-
154 nacho quæratur, † & ita Bartolus & Ange.
tradunt in dicta authen. excipitur. & Bar. in
l. si alienum. in prin. ff. de hær. inst. intelligen
tes hanc conditionem in hunc modum, q
monasterio non quæratur, hoc est, quòd pa-
tiatur Abbas monachum illud habere con-
niuentibus oculis, ad instar serui, qui conni
uentibus oculis domini quid habere potest.
l. 4. in prin. ff. de manumi. Idẽque tenet Abb.
in consi. 44. ad decisionem huius, & in consi.
63. num. 8. in secundo uolum. & hanc opi. re
fert etiam Bal. in l. 1. in 8. colum. uer. septimo
quæritur. C. de his quæ pœnæ no. licet non sa
155 tis eam firmet. † Pro qua etiam facit in si-
mili tex. in l. legatum. ff. de usufr. leg. ubi lega
tum factum ciuitati de spectaculo ibi celebrã
do in memoriam defuncti, quod ibi fieri nõ
poterat, conuertitur in aliud licitum, ut ali-
quo modo satisfiat defuncto potius, quam
quòd hæredum lucro cedat. Ita ergo & in
quæstione nostra dicamus, quòd licet mona
chus prohibeatur quid habere proprium. c.
cum ad monasterium, de sta. mo. tamen, ut
aliquo modo satisfiat defuncto, Abbatem pa
ti debere, monachum habere relictum con-
niuentibus oculis suis, & monasterij, & cum
hac opin. simpliciter transit Cast. in d. auth.
excipitur. & Corn. in consilio 32. colum. 1.
156 uolum. 1. † Contrarium tamen uoluit Bar.
in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Treb. & post
eum Imo. ibidem, & in dicta l. si alienũ. post
Bal. idem tenẽtem mouentur in effectu, quia
talis conditio, quòd abbati non quæratur,
uel quòd ei abbas non faciat quæstionem,
aut alia similis, est turpis, & contra regulam
monachorum, quæ uult, quòd monachus ni
hil habere possit, dicto capi. cum ad mona-
sterium, ideo non ualet tale grauamen appo
situm abbati, vel monasterio, & sic eo reiecto
157 quæratur monasterio relictum. † Simile ui
demus ultra eos, conditiones turpes, & con-
tra bonos mores, institutionibus adiectas
uitiari, & non uitiare, l. quę sub conditione.
l. conditiones. ff. de condi. insti. §. impossibi-
les. & ibi not. infra de hæred. insti. unde idẽ
de hac conditione dicendum est in quæstio.
158 nostra. † Confirmatur etiam hæc opin. per
tex. & ibi not. Bal. in auth. licet testator. C.
de epis. & cleri. iuncta l. Codicis pręcedente,
ubi habetur, quòd legatum pium factum in
incertam personam, debet erogari per epi-
scopum, licet testator id prohibuerit ea ra-
tione secundum Bal. quia talis dispositio nõ
potest mutare formam a iure communi con
stitutam. l. nemo potest. ff. de leg. 1. ergo simi
liter in casu nostro dicendum est, quòd re-
linquens monacho, non possit adijcere con-
ditionem de qua supra, merito ea non obstã
te, monasterio quæri. Ad idem ego pondero
tex. in d. c. cum ad monasterium. ibi, [*unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed abbati assignetur.*] Id
enim uerbũ [*specialiter*] potest casum nostrũ
comple-

complecti, quando monacho esset relictum, cum hoc quòd monasterio non acquireretur. Ex hoc enim dicebatur ei specialiter destinatum, quo tamen non obstante uult mo
159 nasterio quæri. †(accedit, quòd specialiter videtur constitutum, quòd monachus ex dispensatione Papæ, quid habere possit non ut proprium, sed ad usum, & simplicem administrationem tãtum, iux. tex. in c. monaci. & ibi gl. in uer. administratione, de sta. mona. Abb. in d. c. cum ad monasterium, colum. 2. Bar. in aut. excipitur. C. de bon. quæ lib. cum similibus a Beroo cumulatis, consi. 26. colum. 2. uolum. 1. ergo in alijs personis secus esse debet. l. ius singulare. ff. de legi. cum uulgarib.
160 ut hoc disponere non possint.)† Postremo, satis confirmari potest hæc opi. ex his, quæ tradit Calder. in titu. de consue. consi. 4. & in titu. de reg. consi. 1. Sequitur Fely. in ca. cum M. Ferr. num. 27. de consti. ubi late probat non ualere consuetudinem, quòd relicta monacho intuitu suæ personæ, siue mobilia sint, siue immobilia, possint per eum retineri absque licentia superioris, quia est irrationabilis, & inducit ad mortale peccatum, nec per superiorem est toleranda, quia debet subditos prohibere ab illicitis, quod si non facit, illorum culpę se inuoluit 23. q. 4. sicut. nec est pastoris excusatio, si lupus oues comedit. Si enim talis consuetudo non operatur ad fauorem monachi, nec Abbas tenetur eam pati. Ita nec in q. nostra cõditio a testatore, uel alio apposita, debet operari pro monacho, cui relictum est, nec debet Abbas pati mo-
161 nachum id tenere. † Et tenendo hanc partem non obstant contraria, & primo simile de filio, cui sub simili conditione relinquitur, quia in eo secus est. qui secũdum tempora Codicis, & Auth. est capax acquisitionis, ut hic, & in d. l. cum oportet. Secus autem in monacho, qui non est capax acquisitionis, auth. ingressi, C. de sacros. eccl. & dicto c. cum ad monasterium. Ita formaliter respondet Imo. in dicta l. si alienum. ad fi. prin. Non obstat ratio Bar. ibi, de qua supra. nam licet Abbas possit pati, non tamen tenetur, nec per relinquentem monacho ad hoc cogi potest, ut supra ostendi, maxime ex notatis per Bal. in dicta authen. licet testator. C. de episco. &
162 cle. † Ad l. legatum. dico, satisfaciendum esse uoluntati testatoris aliquo modo honesto si potest, ut ibi dicitur, sed hic modus patientiæ Abbatis consideratus per Bar. & sequaces non est honestus, & sine periculo peccati mortalis tam monachi, quàm Abbatis, ut probat Calder. in dicto consi. 4. ad fi. meri
163 to tali uoluntati non est obediendum. † Limitatur tamen hæc opinio, ut procedat in his, quorum monachus est incapax, alias secus, ut in alimentis, quorum est capax, sicut & seruus. l. legatum. ff. de cap. dimi. l. seruo alieno. ff. de lega. primo. tale enim legatum monacho quæreretur, & ualeret. Ita Bar. in d. §. tres hæredes. Idemque esset in libris seu uestibus monacho relictis pro usu suo: hæc .n. & similia potest monachus habere ex licentia prælati, ut ponit Cat. in consi. 17. colum. fi. Calder. in consi. 2. de regular. Abb. in consilio 88. colum. 2. in meo libro, uolum. 1. & in dicto c. cum ad monasterium, colum. 2. Dec. in authen. ingressi, nume. 14. C. de sacrosanc. eccl. & Fel. in dicto ca. cum M. Ferr. nu. 27. post Ioan. And. in regula non est obligato-
164 rium. de reg. iu. In 6. † Concludentes etiam ualere statutum factum ab Abbate, & conuentu causa uitandæ murmurationis, & scandali, q̃ singulis monachis detur quolibet anno certa quantitas pecuniæ pro emendis sibi uestimentis & alijs necessarijs. Quinimo Fely. concludit se putare, quòd in libris, & similibus sufficiet tacitus consensus superioris, licet expresse non daret licentiam, & sic, quòd conniuentibus oculis prælati monachus ea
165 haberet. † Tertius subinde casus, in quo nõ quæritur usus fructus aduentitiorum patri, est secundum gl. quando succedit filius una cum patre in hæreditate fratris, uel sororis, ut est casus in §. si uero. in Aut. de hæred. ab int. neni. repetitus in authen. item hereditas. C. de bon. quæ lib. quem maxime commendat Areti. hic, dicens in facto eum habuisse, (idemque ponit Andreas de Cortona, consilio 35. nume. 14. primo tomo diuersorum
166 circa ultimas uoluntates.) † Et ratio est in promptu, secundum Cy. & Alber. in d. auth. Item, quia de iure Codicis, si moriebatur filius relicto patre, & fratribus, illi succebant in solida proprietate, & pater in usufructu. l. quæcunque. C. de bon. quæ lib. l. fi. C. ad Tertu. sed de iure Authẽticorum uocatus est pater in uirilem portionem proprietatis, & sic in hoc filij fuerunt grauati. Vnde consentaneum fuit, ut in alio releuarentur, uidelicet, quòd in eorum portionibus pater usumfructum non haberet, iuxta l. eum, qui. ff. de iureiuran. cum simil. quam rationem ad scopũ ponit tex. in dicto §. si uero. ibi, [*quoniam pro hac usus portione hæreditatis ius & secundum proprietatem per præsentem dedimus legem.*] quod
167 nota. † An autem idem in extraneo instituente filium, & patrem dicendum sit? Irnerius, ut refert glo. in dicta anth. idem Cast. & Saly. tenuerunt, quòd sic, contra uero Cy. & Albe. a cessante ratione, de qua supra, ad eos
168 me remitto, quia hic gl. non tangit. † Quartus accedit casus, in quo non quæritur usus fructus aduentitiorum patri, secundum glo. quando seruus donatur filio hac conditione quòd statim manumittatur. l. fi. in fi. C. de bo. quæ libe. cum enim momentaneus talis seruus existat, nullus usus fructus in eo, qui patri quæratur, considerari potest, ut ibi dicitur.

tur. Facit. l. qui sic. ff. de solu. ubi solutio mo-
169 mentanea liberationem non inducit. †Sed contra hoc facit glo. notab. in uer. [*nepotes*] in l. fi. ff. de cond. insti. quæ uult instituto filio sub conditione, quæ eo moriente impleri nõ potest, nepotes, qui tali casu ex substitutione admittuntur, acquirere patri morienti, & tamen illa acquisitio est momentanea in patre cum moriatur eodem tempore, quo agitur de acquirendo sibi, ergo & in casu nostro debere acquiri patri usufructus serui, licet ista
170 tim ueniat manumittendus. †tamen ad illã glo. respondet Bar. Imo. Cast. & alij ibi, & idẽ Cast. in d. l. fi. in fi. quod procedit in acquisitione proprietatis, quæ quantumuis sit momentanea, utilis tamen esse potest, respectu transmissionis, cum moriens etiam incontinenti eam transmittat ad hæredes. Casus autem noster procedit in usufructu, qui si momentaneus est, nullam utilitatem continet, cum ad hæredem non transmittatur. l. 3. ff. quan. dies lega. ced. & ita cessat obiectum.
171 † Quintus est casus, secundum glo. quando pater noluit consentire filio adeunti hæreditatem, tunc enim filio etiam usufructus quæritur. l. fina. §. 1. C. de bon. quæ lib. ex quo textu patet, correctum textũ in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquiren. hær. ubi disponitur filium hæreditatem adire non posse, nisi iussu patris intercedente, secundum Cast. in d. §. 1. (& iste casus procedit iure quodam accrescẽdi, nam pre recusante uidetur filius pleno iure uocatus, sicut ẽ contra filio recusante uidetur pater institutus, ut per Ja
172 cob. Butrig. & Cast. ibi.) †Ampliatur autẽ ista conclusio, ut procedat non modo in hæreditate aduẽtitia, prout loquitur d. §. j. sed etiam in profectitia, & sic quando filius fuerit institutus contemplatione patris. Nam patre recusante filium adire, dicendum est eam remanere debere pleno iure apud filiũ, prout uoluit Cast. in d. §. j. motus ea ratione, nam uidemus, quòd hæreditatem castrensẽ delatam filio, quæ in totum esset sua, eo adeũte, pater sibi acquirit filio recusante, d. l. fi. in §. similique modo. Ergo pari modo nullum est inconueniens, quod profectitiam, quæ in totum esset patris consentientis filio adeunti, quærat sibi filius patre recusante, ut æqualitas seruetur inter eos, quod nota. Sic enim erit dare casum, in quo profectitia acquiren
173 tur filio, non patri. †Secundo ampliatur, ut procedat non tantum in patre ab initio recusante filium adire, sed etiam ex post facto, ut si absente, & ignorante patre filius adiuerit, postea uero pater ratam nõ habuerit aditionem, ualet enim interim aditio facta per filium sibique quæritur etiam usufructus. Ita de mente omnium ponit Cast. in d. §. j. li
174 cet Ang. contra, quem ipse damnat. † Tertio ampliatur, ut procedat non modo in acquisitione per actum ultimæ uoluntatis, sed etiam contractus, ut probatur in dicto §. j. ibi, [*uel quicquam ex quocumque titulo siue donationis, siue contractus alterius filius sibi acquirere maluerit,*] quod passim Doctores omnes ibidem
175 admittunt. †Sextus est casus, secundum gl. in quo patri non quæritur usufructus aduẽtitiorum, quando ipso minus legitime diuertente bona filijs applicantur: in eis enim usũfructum non habet. §. quia vero aliqui. in Authen. ut nulli iud. & in authen. idem est. C. de
176 bon. quæ libe. †Vnde Ang. & Cast. ibi inferunt ad statutum Perusij, quo disponitur, ut patre committente delictum certa pars bonorum publicetur, residuum uero filiis eius reseruetur. In eis enim bonis usumfructum non habebit, sicut nec quando minus legiti-
177 me diuertit. † Est autem ratio huius 6. casus, secundum Cast. ibi, nam si pater includitur in monasterium propter suum delictum & pars bonorum eius applicatur filiis in pęnam eius, ut habetur in d. §. quia uero, non est iustum, quòd in illa parte aliquid remaneat apud eum ex dictis bonis, arg. l. id quod
178 pene. ff. de solu. (†Sed & alia subtilior, & noua ratio adferri potest, nam Iustinianus in aduentitiis usumfructum præbuit patribus in honorem eis debitum, ut hic dicitur. ibi, [*& patribus debitum honorem reseruauimus.*] sed reatus omnem honorem excludit. l. 1. C. ubi sen. l. penul. C. de decur. libro 10. Iacob. Emilianus, consi. 2. num. 20. ergo pater delinquens in casu nostro debet excludi ab usufructu aduentitiorum alias in honorem suũ sibi debito, quod est pulchre notandum.) Procedit autem hæc conclusio, secundum glo. Sal. Cast. & alios in dicta auth. idem est in bonis, quæ patris erant, quæ propter diuortium pa
179 tris illegitimum filiis applicantur. † Secus autem in aliis bonis aduentitiis filiorum, in quibus ante delictum pater habebat usumfructum. Idemque in postea quæsitis per filios. In eis enim pater adhuc usumfructũ habebit, non obstante, quòd in monasteriũ intrusus fuerit ob delictũ diuortii. Ratio Doctorum est, quia non per hoc amittit patriæ potestatem, cum non in monasterium includatur, ut fiat monachus, sed ut pęnitentiam
180 agat. †Sed horum sententia mihi non placet. si enim tali casu priuatur usufructu bonorum suorum, in quibus maius ius habebat, a fortiori debet eodem priuari quo ad alia bona filiorum, in quibus minus iuris habebat, argum. auth. multo magis. C. de sacrosan. eccle. nec obstat eorum ratio, militat. n. etiam in bonis propriis, & tamen usufructu eorum priuatur. Idemque in cæteris casibus supra commemoratis uidemus, ubi pater retinet ius patriæ potestatis, & tamen usumfructum amittit. Cogita tamen, & in iudicando ac consulendo a communi non recedas opinione.

181 nione.†Septimus,& poſtremus,ſecundum
glo.caſus eſt,in quo patri non quæritur uſuſ
fructus aduentitiorum,quando contraxit in
ceſtas nuptias,vt probatur i Auth. de inceſt.
nup.in §.j.ibi, [*mox illi paternam accipiant ſub-
ſtantiam,paſcentes autem eum,*] &c.ex hoc enim
quòd filij alunt patrem, colligitur eum uſu-
fructu bonorum ſuorum priuari, quæ ex eo,
quòd applicantur filijs, fiunt aduẽtitia. ſi.n.
patri uſusfructus reſeruaretur, haberet, un-
de ſe aleret,nec tale onus filijs imponeretur.
182 †Ratioque huius caſus eſſe poteſt, cum.n.
filij patris ſupplicio ſuæ poteſtatis fiãt,ut ibi
dicitur,conſequens eſt,ut uſumfructum non
habeat in bonis filijs applicatis, quem alias
pater ratione patriæ poteſtatis habere ſolet,
183 ut hic i textu,& ſupra uidimus.† Octauus
caſus ultra hanc gloſ. dari poteſt ſecundum
glo.in authen.idem eſt, C. de bon. quæ libe.
quæ & prædictos enumerat,quando filio re-
linquitur uſusfructus, is enim patri non quę
ritur, quia ſeruitus ſeruitutis eſſe nõ poteſt.
l.j. ff. de uſufr.leg.quod ſimpliciter ſequitur
184 Aldobran. hic. († Sed & alia ratio planior
adferri poteſt,nam quotieus legatum nul-
lam affert utilitatem non ualet.§. ſed & ſi rẽ
legatarij.infra de lega.l.ſi hæreditatem.ff.mã
da.l.j.§.pen. C.communia, de leg. Roland. à
Valle,conſi.79.colum.j.uolum.2. at ſi relicto
filio alieno uſufructu.is ad eius patrem ſpe-
ctaret tale legatum nullam utilitatem filio
legatario adferret, ergo vt valeat legatũ de-
bet uſusfructus apud filiũ remanere nec pa-
tri acquiri:fieri nanque debet interpretatio
qua legatum ualeat non autem pereat.l.quo
185 tiens.ff.de reb.dub.)†Nonus ex eadem gl.
caſus accedit,quãdo Imperator donaret ali-
cui filiofami. tunc enim uſumfructum pater
ſibi uendicare non poteſt, ut eſt caſus in l.cũ
multa.C.de bon. quæ libe. imo ad ſimilitudi-
nem caſtrẽſis peculij ſpectat ad filium, ut ibi.
Addit & alios caſus Aret.hic,cuius tamen iu-
ra ad rem non faciunt præter. l. quamuis. C.
de fideicom.ſecundum quòd Bar.Cy.Fulgo.
Caſt.& Iaſ.intelligunt, & l. Imperator. ff. ad
Trebel. quatenus ſola alimenta patri deben-
186 tur,ergo non uſusfructus. † Decimus ergo
ultra Areti. eſt caſus,quando pater ingredi-
tur monaſterium, ut monachus efficiatur,
tunc enim amittit dimidiam ſaltem uſusfru-
ctus ſibi debiti in bonis filij rõne patriæ po-
teſtatis,ſecundum Bar.& Ang.in dicta auth.
idẽ eſt, motos ea ratione, quia per ingreſſũ
monaſterij liberatur filius a patria poteſtate
ex facto patris, quo uſumfructum pater per-
dit quo ad dimidiam,reſiduum uero retinet.
ut in emancipatione contingit,l.finali, §. cũ
187 autem.C.eo.†Ego uero etiam totum uſum
fructum eum amittere alias cenſebã, quoniã
exiſtentiam ſui iuris habet iſto caſu filius a
Deo, non a patre, & dimidia quæ habetur in
d.§.cum autem.datur loco præmij patribus,
qui ſuo facto & liberalitate ſua ſpontanea e-
mancipando faciunt liberos ſui iuris, quod
non eſt,quãdo monachatur,& ita tenet Mar
ti.Silli.Cy.Alber, & Sal.qui dicit ita commu-
niter Doctores tenere, in d. authen.idem eſt
(nunc uero contrarium prædictũ amplector, quę
& in §. ſequenti latius firmabo. nec obſtat
ratio mox facta.dicet enim filius exiſtentiam
ſui iuris habeat a Deo,nõ tamen uerti debet
in totale præiudicium patris, qui cauſam de
dit huic exiſtentiæ ſui iuris, & bonum opus
operatus eſt eligẽdo monaſticam uitam: un
de de tali bono opere non debet in totum la
pidari, merito dimidia ſaltem uſusfructus de
bet ad eum, uel eius loco ad monaſteriũ per
189 tinere.)† Vndecimus caſus eſt in bonis quę
ſitis filio tempore, quo pater fuit bannitus,
aut rebellis patriæ conſtitutus, atque ob id
non potuit ſibi interim uſumfructum acqui-
rere.licet enim poſtea reſtituatur in integrũ
ad ciuitatem,nõ tamen recuperat uſumfru-
ctum illius temporis elapſi ea ratione, quia
non dicitur eum perdidiſſe, cum non habe-
ret tẽpore banni, aut rebellionis.merito non
190 debet recuperare,quod non perdidit.†Be-
ne uerum eſt, quòd pro tempore poſt reſti-
tutionem futuro illum habebit. Ita elegan-
ter tradit Bal.& Caſt.in auth.excipitur. C.de
bon.quæ lib. & licet ipſi non dicant,fuit hoc
de mente Cy.quem ibi refert Saly.in l.fi.C.de
ſen.paſſ.dum damnant gl.ibi uolentem teſta
mentum filij patris deportati in aduentitiis
ualere,ſaluo tamen uſufructu ipſi patri.Si.n.
inquiunt ipſi,loquimur de bonis poſt depor-
tationem quæſitis,utique glo. non procedit
in eius dicto de uſufructu.quia cum ille nun
quam patri competierit, non poteſt dici illũ
reſtitui,& ſic uolunt eum ad patrem non ſpe
ctare per reſtitutionem in integrum, cũ eũ
non amiſerit, utpote nunquam ſibi quæſitũ,
quod nota,quia iſti Doctores aliena plerun-
191 que ſibi ſatis impudenter attribuunt.† (In-
ſuper aduerti debet, quòd iſte caſus proce-
dit attenta concluſione Doctorum, qui te-
nent bannitum perdere beneficia iuris com
munis in territorio ciuitatis,unde bannitus,
eſt, & illi fuerunt plures a me cumulati in l.
ut uim,numero 120.cum ſeq.ff.de iuſt.& iu.
ſed quoniam longe plures contrariantur ibi
dem per me relati,nume.127.ſaluare debes
hunc caſum ſecundum limitationes a me po
ſitas ibi, numero 135.cum ſequẽtibus, quas
uide, ne hic non ſuo loco eas tranſcribam.)
192 †Duodecimus caſus adiungi poteſt in ad-
uentitijs ex illicita cauſa per filium quæſitis,
quorũ uſusfructus ad patrem non pertinet,
argumen.l.quod ſeruus.ff. de acq. poſſ. & l.
quod autẽ.ff.pro ſoc.per quas ita tradit Ioã.
And. in addi.Spe. in tit. de actore.in §.j.poſt
commentum Speculatoris, in uer. aduenti-
tium.

tium.ſequitur Alexã. in dicta l. quòd ſeruus.
193 num.9. (†Decimustertius eſt caſus in dote
aduẽtitia filiæ cuius uſusfructus non perti
net ad patrem, ut not. Docto. in l.2.§.quòd ſi
in patris.ff.ſol.mat.ubi Soc.not.2.in authen.
quod locũ. ubi Dec.not.4.C.de col.Bal.not.
in tract.dot.6.par.priui.33.Craue. conſi.84.
num.7.) quæ omnia nota diligenter, quia nõ
194 alibi ſic enucleata reperies.† Vnum uero ſa
tis memoria dignum poſt hos caſus ſubijcit
hic Aret.quòd licet patri non quæratur uſuſ
fructus, ſemper tamen debet habere commo
ditatem illius iuris, per textum in l.plenũ.§.
quamquam, & in l.filio. ff. de uſu & hab. ubi
uſu relicto filio, qui cohęret perſonę filij, nec
patri acquiritur, tamen pater illius commo
ditatem capit. Sic ergo & in caſibus ſupra ꝓ-
poſitis, qui hanc ſingularem limitationẽ re-
195 cipiunt.†Vnde ſecundum Aret. cautela eſt,
quod filio relinquẽs, expreſſe prohibeat, nec
commoditatem, nec uſumfructum patri q̃ri,
alias niſi de commoditate expreſſa fiat men-
tio, pater habebit commoditatem. & hanc
opinionem licet non dicat Aret. tenuit gl. in
auth. idem eſt, in fi. C. de bon. quæ liber. & ſe-
cutus eſt Bar. in l.fi. in fi. C. de uſufru. Idem-
que tenet Ang. in l.j.§.adipiſcimur.ff.de acq.
196 poſſeſ. †Sed mihi non placet, imo eſt con-
tra tex. in l.cum multa.C.de bon.quæ lib.ubi
filius res ſibi donatas ab Imperatore habet
omni acquiſitione abſolutas, (ergo etiam re
ſpectu commoditatis, quia qui dicit omne
nihil excludit.l.Iulianus. ff.de leg.3. l.a pro-
curatore, C.mand. Cra.conſi.105.num.3.Itẽ
ſubiungit textus,) & ad ſimilitudinem caſtrẽ
ſis peculij. ſed in caſtrẽſi nullum ius pater ha
bet.l.3.C.de caſtren.pec.mil.lib.duodecimo
l.ex nota.ff.eo. Ergo nec in talibus aduenti-
tiis. Secundo, hoc probatur per tex. in Auth.
ut lic.mat.ibi, [*neque uſumfructum, neque quodli-
bet penitus habeant participium.*] ergo nec com-
197 moditatem fructuum. (†Quia ultra uerbũ
quodlibet, uniuerſale cui conuenit, qđ pro-
xime dixi, adeſt uerbũ penitus, quæ dictio.
idem ſignificat, quod dictio omnino, ideſt in
omni caſu.l.j.C.de glan, tol.lib.11.no.Arch.
in c.j.de ſupplẽ.neg.præla.lib.6.Iaſ.in auth.
qui rem, num.22.C.de ſacroſan.eccl.Rui.cõ-
ſilio 154.nume.8.uolum.j.cum ſimilibus per
Rolan.a Valle, conſilio 61.nume. 37.uolum.
3.& Ceph.conſi.153.num.33.) Tertiò, ſuade
tur per textum in l.fi.§.j. C.de bon.quæ libe.
ibi, [*nullam acquiſitionem nec uſumfructum patri
acquiri.*] illa enim uerba, [*nullam acquiſitionem,*]
utpote generalia, includunt commoditatem
fructuum. (ſunt uniuerſalia negatiua, quæ in
totum negant.l.is qui 200.§.utrũ. ff.de reb.
dub.l.hoc genus, cum ibi not. ff. de condi.&
demon.) Item ibi, [*ſed ipſum filium ſibi imputa-
re, ſi quid ex hoc contigerit,*] & ſic commoditatẽ,
quę ex illo uſufructu reſultat, vult eſſe filij, nõ
ergo patris. Quarto confirmatur in Auth.de
inceſt.nup.in §.j.ibi, [*paſcentes autem eum,*] er-
go pater non habet cõmoditatem. ſic enim
ſe alet ex ea. Non obſtant iura Aretini. lo-
quuntur enim de iure ueterum, quo tempore
omnia patri quærebantur exceptis caſtren-
ſibus, uel quaſi, unde nil mirum, ſi uſu relicto
filio pater commoditatem eius habebat, quã
& ei quærebatur, ut probatur in dicto §. quã
quam.ibi, [*patri, dominove acquiſitus,*] licet Are.
&: male contra ſentiat. Quæſtio autem no-
ſtra loquitur de iure Codi. & in caſibus, ubi
non quæritur patri uſusfructus. nec enim ſi-
bi eius commoditas acquiri debet, arg. capi.
cum quid una uia, de reg.iu.in ſexto, alias ꝓ
198 uiſio legis facile redderetur eluſoria.† Nõ
obſtat glo.in dicta authentica, idem eſt, non
enim ad oẽs caſus ibi poſitos refertur, ſed ad
illum tantum de uſufructu legato filio, ſecũ-
dum Cyn.Ang.Alberic. & omnes ibi, ſicque
Bar. intelligit ĩ dicta l.fi. Sed plus addo, quòd
nec in dicto caſu pater debet habere commo
ditatem fructuum, quicquid gl. & Doct. eam
ſequentes dicant. Id enim iure non probãt
obſtatque, nam tale relictum ſic eſſet inane,
quo ad filium, ſi pater illius commoditatem
perciperet, (ut ſupra circa illũ caſum dixi, nu.
126.) nec glo. ſatis id auſa fuit firmare, ſed ꝑ
dictionem Fortè, locuta fuit, merito ei nullã
199 tenus adhærendũ puto, (†ſicut nec teſti du
bitatiue deponenti deferẽdum eſt, ut ſupra
dixi.§.j.num.15.tit.1. & ponit Craue. conſi.
6.nume.124.per Alex.conſi.82.colum. j. uo-
200 lumi.4.) †In glo. [*proſpera*] ibi [*ſicut ſi uxor ha
bet*] notandum eſt ex ea, quòd uxor præſumi-
tur quęſiuiſſe ex bonis mariti.l. Quintus. ff.
de dona.int.uir.& uxo.l.etiam.C.eo. de quo
201 ſuperius dixi.† & ultra ibidem poſita adde
(nunquid poſito, quòd res acquiſita præſu-
matur de pecunia mariti, dicatur acquiſita
marito determinari per infinitos quos cu-
mulat Senatus Pedemon. Deciſ.140.num.9.
ſecundo, quod de uxore dicitur adde,) idem
in concubina pręſumi, uidelicet, quòd ex bo
nis amaſij quæſiuiſſe præſumatur, ut ponit
Franci.Cremen.in ſing.6.ne uideatur mere-
tricata cum alijs, & ſic ob euitandam malam
ſuſpitionem, licet alleget Baldum in l.j. C.de
202 natu.lib.qui hoc non dicit.†Limitatur ue-
ro, quod dictum eſt ſupra de uxore, ut proce
dat, quãdo eſſet quæſtio inter uxorem, & ma
ritum, uel eius ſucceſſores, ſecus, ſi cum extra
neo uxor litem haberet, tunc enim quæſita
præſumerentur ſua, & de bonis ſuis, non aũt
mariti quæſita. Ita Bal. eleganter in l. ſi uxo-
rem.C.de cond.inſ.ſequitur Alexand.in l.qui
iure familiaritatis.ff.de acquiren.poſſeſ. Be-
ne uerum eſt, quod Dec.in conſi. 237. In fi.
hanc limitationem impugnat, quia ſecundũ
eum militat etiam hoc caſu ratio.d.l. Quin-
tus. Sed ego eam uerisſimam eſſe cenſeo.

†quo-

203 † quoniam præsumptio, quòd quis in dubio non uideatur delinquere, non sufficit ad eum cōdemnandum, ut tradit gl. Bar. & alij, in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiur. Barto. in l. merito. ff. pro soc. (Anch. consi. 415. col. 2. Roma. consi. 304. colum. j. Soc. consi. 511. colum. 5. uolum. 3. Dec. in l. non hoc, colum. fi. C. unde legi. & alibi, ut per Crau. consi. 57. num. 6. & consi. 132. num. 18.) Non sufficit ergo dicere, quod uxor præsumitur quæsiuisse de bonis uiri, ut sic euitetur delictum, eaque condemnetur extraneo, cum talis præsumptio ad condemnationem non sufficiat.

204 † Secundo, posito quòd militaret hæc præsumptio, non tamen extraneo prodesse debet, nam ita demum quid præsumitur, si alle-

205 getur, & nō aliter. † Patet in dominio, qđ ita demū aliquando ex possessione præsumitur, si allegetur, ut tradit Bal. in l. etiam. col. 5. C. de exe. rei iud. Sal. in l. certi. C. loca. Ale-

206 xand. in consi. 93. colum. 2. volum. 2. † Idemque videmus in bona fide, quę demum in dubio præsumitur, si allegetur, ut tradit Bal. in c. si quis per 30. si de feu. fue. contro. Bal. & Ang. in l. super longi. C. de præscr. lon. tempo. Alexā. in d. consi. 93. & Iason, utrunque ponens, in l. nō hoc. colum. fi. C. unde leg. Si uellemus ergo, quòd contra mulierem urgeret hæc præsumptio, opus esset, quòd extraneus cum ea litigās eam allegaret, & opponeret.

207 † Sed hoc facere non posset, sic enim opponeret de iure mariti, & sic de iure tertij, qđ fieri non potest, saltem, quando est exclusiuum, tertio tantum uolenti. l. 2. ff. si ag. uect. & ibi gl. iuncta l. 2. C. de iure emph. & tradit Barto. in l. 2. ff. de excep. rei iud. prout in casu nostro esse uidetur: fit enim hæc præsumptio, si maritus uelit & alleget, secus, si taceret, ut colligitur ex dicta l. Quintus. ibi, [*cum in controuersiam uenit,*] & sic præsupponitur, ꝙ maritus allegaret ex bonis suis uxorem quęsiuisse, merito concludo, quòd omni respe-

208 ctu uxor contra extraneum obtinebit. † Secundo limitatur, ut procedat in bonis, quæ obuenerunt uxori post contractum matrimonium. Secus si ante secundum Bal. in dicta l. si vxorem. & in l. super hypothecis. C. de pigno. sequitur Alex. in cōsi. 42. uolum. quinto. Craue. in consi. 61. colum. penu. uersic. 4. dico. Erit ita habes ultra superius dicta enucleatam regulam dictæ l. Quintus, & dictæ l. etiam. de qua etiam tradit Alciat. in tract. de præsump. in regula 3. præsumptione 26. quę

209 uide ad cōfirmationem prædictorum. † In eadem glo. ibi, [*nos contra, & distingue,*] notandum est, quòd in dubio, quando non apparet, unde filius acquisiuerit, an dicatur acquisiuisse ex bonis patris, uel aliunde, recurrendum est ad coniecturas, quæ sunt tales, ut si filius erat diligens, & industriosus, vel diues, & præsumitur quæsitum ex diligentia, industria, uel bonis suis. Si uero erat negligens, aut pauper, pater autem diues, & ex bonis patris quæsitum præsumitur, ita gloss. hic, & Aret. glo. Bartolus, Baldus, Angelus, Castren. Salyce. & alij communiter in dicta l. cum oportet. (Idemque tenet Ioan. de mōte Sperello, consi. 98. colum. fi. in prin. primo tomo diuersorum de ultimis uoluntatibus loquentium, & insuper Bal. in l. 2. C. de patr. por. Alex. consi. 31. uiso testamento, uolu. 4. Natta consi. 358. sub nu. 8. qui dicunt cessantibus coniecturis presumi filium habuisse de bonis patris, secus sentientis concurrentibus coniecturis, & cum prædictis tenet etiā Rolan. a Valle, consi. 90. num. 12. uolum. 2.)

210 † Contrarium uero tenuit hic Faber, & sic quod indistinctè pręsumatur de bonis patris habuisse, quia ita bene committeret furtum filius, sicut uxor, ut infra de obligatio, ex mal. in §. hi, qui parētum. Idemque tenuerunt Gul. de Suza. & Odofre. prout refert Alber. in dicta l. cum oportet. ne detur materia filio surripiendi res patris, neque tollatur occasio discordiæ inter fratres. Idque uidetur innuere tex. ibi, [*non ex eius substantia,*] ubi uidetur dari onus filio probandi, quod aliunde quæsierit, quàm ex bonis patris. Nisi ergo probauerit aliunde quæsitum, quàm ex bonis patris, concludunt ipsi præsumptionem esse contra filium, quòd ex bonis patris quæsierit. Subdunt tamen filium admittendum esse ad probandum, quòd aliunde quæsierit, uel directo, uel per coniecturas, de qui-

211 bus in hac glossa. † Ego uero hanc opinionem non teneo, quia secundum ipsam indistinctè, siue filius agat, siue conueniatur, succumbere deberet, nisi probauerit aliūdequę siuisse, quod est contra gl. iuncta l. cum oportet. in uersicu. [*ex substantia,*] in fi. quæ distinguit, an agat, an conueniatur. Primo enim casu probare debet, secundo non, sed aduersarius dicens eū quæsiuisse de bonis patris, probare debet, iuxta. l. secundam. ff. de probatio. quod & firmat Sal. ibi, & Bal. in authentica, ex testamento, C. de colla. concludētes, quòd ille, qui agit, habet probare, secundū

212 glo. ibi, in fi. † Modus autem probandi sufficit præsumptiue, secundum eandem gl. ante finem, ita, quòd aut quæritur, quis probet & procedit ultima opinio glossæ: aut qualiter probetur, & procedit opi. præcedens, secundum eos. Quam opi. sequitur etiam Corne. in consilio 182. colum. j. uolumine 1. in consilio 247. columna 2. uolumine 3. & in consilio 54. in fine, uolumine 4. Alexand. in consilio 171. num. 5. uolum. 6. Craue. in consilio 61. colum. penultima, numero 8. cum si-

213 milib. † Nec obstat æquiparatio Fabri hic de filio ad uxorem, quia in uxore, & sic in fœmina non præsumitur tanta aptitudo & habilitas, sicut in filio masculo: merito iu eo

sec-

seruanda est distinctio glossæ nostræ, licet
214 in uxore sit secus. † (hæcque differentia pla
ne probatur ex eo, quòd mulieres animi ui-
ribus longe sunt inferiores, ut auctoritate
sacrarum litterarum in confesso est; quæ ut
annotarunt plerique docti Theologi in enar
ratione primi Psalmi, uiri appellationẽ usur
pant, cũ potiorẽ animi partẽ significare uo-
lunt, quam Philosophi rationem Paulus spi
ritum appellat. rursus mulieris uocabulum
infirmiorẽ mentis nostræ portionem indi-
cant quam affectum Theologi ipsi carnem
215 uocant. † nec id q̃dẽ iniuria, cũ multis pla
ceat mulieres ferme rõnis expertes esse, nam
diuinus ille Plato dubitare uidetur, utro in
genere ponat mulierẽ rationaliũ animaliũ
216 uel brutorum: † unde Martianus scribit
Mineruam natam esse sine matre, quoniam
in fœminis prudentia non est, cuius Dea est
ipsa Minerua. hæcque & alia refert Tiraquel.
in prima lege Connubia. num. 64.) Non ob
stat & prima ratio Gul. & Odofr. licet enim
talis occasio dari possit sequendo commu-
nem opinionem, non tamen præsumendum
est filium id facturum, nec fecisse, l. meritò,
ff. pro soc. & ob id talis occasio non est in cõ
sideratione. Ad secundam uerò eorum ratio
nem dici potest, discordiam inter fratres in
casu isto uerisimiliter non futuram, cum se-
cundum coniecturas talis acquisitio indice-
tur: si enim filius est diligens, aut diues, pa-
ter autem contra, non ægre ferre debent alij
fratres, si præsumatur ex sua diligentia, uel
rebus suis quæsitum, & sic non subest causa
rationabilis ueniendi ad lites. Ad textum ue
ro in dicta l. cum opportet, dico illum loqui
in casu ubi constabat filium extra substantiã
patris quæsisse. Quid autem in dubio, & an
ipse semper hoc probare debeat, an uero
pro eo ullo in casu sit præsumenddum, non
217 aperit ille text. & sic non facit. † Super glo.
fi. habes ex Aretini Commento, quòd de pe
culio castrensi, uel quasi filius testari potest,
ut probatur, licet ipse non dicat, in §. fi. infra
de mil. test. & quib. non est per. fac. testam. in
princip. in l. penul. & fin. C. qui testam. face.
218 poss. cum similibus. † Secus tamẽ est in ad
uentitijs, licet ipse non dicat, ut probatur in
l. fina. §. filijs, C. de bonis quæ liberis proce-
ditque hoc, siue ususfructus eorum spectet
ad patrem, ut regulariter contingit, siue nõ,
ut in casibus supra enumeratis, ut probatur
in dicta l. penul. & fina. C. qui testam: face. se
cundum quod Doctores considerant, & est
magis communis opin. ut Alexan. Cor. Ias.
& clarissimus meus patruus magnus Rim. te
stantur, licet Dec. contra: ultra quos idem
adfirmat, & tenet Roma. in consi. 512. nume.
3. Rube. in consi. 93. nu. 2. Ruin. in consi. 54.
nu. 11. uolum. 5. & Socin. Iun. in consil. 77. nu
me. 10. in 2. uolumi. (Ceph. consi. 256. nume.
38. Siluester Aldobrand. supra de patr. pote.
num. 36.) Ad quorum dicta breuitatis cau
sa, me remitto, quia non est materia nostra
& satis titulus noster oneratus est sua dote.
219 † Postremò, quærit Aretin. an quod filius
lucratur ex forma statutorum uxore præde-
cedẽte in matrimonio sine liberis, quod est
dimidia hic Ferrariæ ex statuto nostro sub
rubri. de dote rest. solu. matrimo. dicatur es
se profectitium, an aduẽtitium, ut sic debeat
conferri, uel non cum alijs fratribus? uarias
que refert Aret. opiniones Doctorum, tan-
dẽ uerò sequitur opinionem Bartoli in tra-
cta. suo, de duobus fratr. distinguentis, vt hic
220 per Aretin. † Aut enim filius sustinuit one-
ra matrimonij, & tale lucrum reputatur ad-
uentitium, pertinetque ad filium, nec com-
municatur, quia illud habet ex causa one-
rosa, iuxta gl. in l. si donaturus, §. fi. ff. de cõd.
ob causam. Aut pater onera sustinuit, & tũc
communicatur, tanquam sit profectitium,
iuxta l. filiæ, C. de coll. Aut uterque sustinuit,
& inter utrumque pro rata onerum diuidi
debet, arg. l. secundum naturam, ff. de regu.
iur. & sic reputatur pro parte profectitium,
& aduentitium. Et hanc opi. tenuit Bald. in l.
2. C. fam. erc. Pau. de Cast. in quibusdam le-
cturis, in dicta l. si donaturus, in §. fin. Petrus
de Vbald. in suo tracta. societatis, in 5. parte
princ. in 12. q. Roma. in authentica, ex testa-
mento, in quinta q. C. de colla. & in cõsi. 406.
ubi appellat eam æquissimam, & ueram opi
nionem. Idemq; late tenet Dec. in consil. 17.
col. 2. ubi etiam inducit quandam rationẽ,
quam, cum uideri possit, omitto, eãdemque
opi. tenuit Abb. in consi. 79. col. fi. in secũdo
uolumine, quem sequitur Mars. in sing. 264.
considerans rationem statuti, quæ potuit es
se propter onera matrimonij, ut sic eam sta-
tutum nostrum deducit. Ergo bene conue-
nit, ut qui ea passus est, hoc lucrum conse-
221 quatur. † Alia uero principalis opinio,
q tale lucrum indistincte sit aduẽtitiũ, nec ve
niat fratribus conferendũ, est cõis, ut hic re-
fert Aret. & simpliciter eã tenet Christoph.
post Bar. ubi idem tenet Ang. in l. j. C. de bo.
quæ libe. Bal. in d. auth. ex testamento, uersi.
13: Salyce. in dicta l. 2. C. famil. ercis. & refert
Deci. in consi. 67. in princ. ponitque Paris. in
222 consi. 130. colum. fi. uolum. j. † se tamen re-
stringens, quando tale lucrum obuenit iam
mortuo patre, durante adhuc matrimonio
inter filium & nurum, quo casu minus est du
bium. Et hanc communem tenet etiam Bal.
Nouel. in tracta. dotis, in 6. par. in 36. specia
li. rationes Doctorum sunt, quia uir est cau-
sa finalis & immediata huius lucri, quæ de-
bet attendi & considerari, argumen. l. sed
si plures, §. in arrogato, ff. de uulg. & pupilla.
Item, quia matrimonium est causa huius ac
quisitionis, l. cum quis, ff. de do. præl. ergo

26 Glossa auctoritas alias antecellit.
Quandoque uero de ipsa non curandum. 27.
27 Ingressus monasterij uoluntarius sicut emancipatio.
Et in eo P inellus reprehensus. 28.
29 Filiorum causa fauorabilior ecclesia quo ad legitimam.
Et quo ad dimidium usufructus.
30 Via media in dubijs opin. sequenda.
31 Pater emancipando filium retinet dimidium usufructus bonorum maternorum filij.
Sed an idem in cæteris aduentitijs aliunde quæsitis filio. Doctorum mens, quòd sic. 32.
Sed auctor opponit. 33.
Demumque tenet cum eis. 35.
33 Ius in uno corrigens, non extenditur ad alium casum.
Fallit concurrente ratione expressa. 38.
Et quando casus expressus & alius conueniunt in substantia, alias secus. 39-40.
34 Intellectus l. cum oportet. §. cum autem, C. de bon. quæ lib. 35. 42.
36 Exceptio confirmat regulam.
37 Ratio ampliat legem.
41 Bona materna & alia aduentitia sunt idem in substantia.
43 Honor cum emolumento pecuniario diminui potest ex onere.
Vel quando onus uenit in consequentiã honoris. 44.
44 Pater emancipando filium consequitur dimidium aduentitiorum, etiam si sibi ea expresse non reseruauerit.
Secus in profectitijs. quorum rationem reddit Faber. 45. sed malam. 46.
Aliter Dynus declarat. 47.
Et aliter auctor. 49.
47 Intellectus l. donationes, §. pater, ff. de donat. 49.
48 Voluntatis mutatio non præsumitur.
50 Donatio remuneratoria non reuocatur ex causa ingratitudinis.
51 Pater hodie emancipando filium habet dimidium usufructus in omnibus aduentitijs.
Quæsitis tamen ante, non autem post emancipationem.
52 Bona quæsita tempore delicti ueniunt in confiscatione, non autem postea quæsita.
53 Pater non potest sibi reseruare usumfructum in bonis postea quærendis per emancipatum.
54 Simulatio potest opponi contra emancipationem & ea præsumitur ex incontinenti secutis. 57.
55 Filius tueri potest bona sibi donata a patre aduersus creditores, nisi don. facta sit in fraudem creditorum.
56 Fiscus reuocare potest alienata paulo ante per delinquentem.
58 Probandi modus emancipationem fuisse simulatam.

DIVIDITVR in duas partes. In prima, ius antiquũ refert in secũda, nouũ. secunda ibi [*ideoque*] Sũmatur, ut hic per Are. Casus autem sic formari põt, ut hic per Aldobrandinũ. Quæsitũ fuit, an pater emancipando filiũ, priuaretur cómodo patriæ potestatis iam quæsito in bonis aduẽ-
1 titijs? & uidebatur dicendũ, ꝙ sic, cũ †. n. patria potestas sit causa dictę acquisitionis, cessante ea, uidebatur cessare acqsitio, iuxta tex. in c. magnæ, in fi. de uoto, in c. cum cessante, & ibi not. Canon. de app. tradit Barto. in l. in omni, ff. de adop. Cast. in l. generaliter, C. de episc. & cleri. cum multis alijs cumulatis per Tiraque. in suo tracta. cessan. causa cessat effec. in 1. par. nu. 11. cum seq. ubi hanc regulã in carmen redigit, quod est tale.

Effectum perimit causa perempta suum.

Contrarium tamen deciditur, quòd pater olim tertiã dominij sibi retinebat, hodie di-
2 midiã usufructus. † Ratio decidendi potuit esse, quia cum per emancipationem accedat
3 honor filio, ut hic in 3 parte, contra † uerò pater priuetur patria potestate, quæ est inæstimabilis, l. filiusfa. §. secundum uulgarem,
4 ff. de leg. 1. († ideoque multos effectus patri fauorabiles parit, quos enumerat Aldobrand. de patr. pot. num. 17. cum sequentibus.) ęquum fuit, quòd remunerationis causa, & in præmium emancipationis sibi a patre collatæ aliquid patri daretur ex bonis aduẽtitijs, ut hic ibi, [*quasi pro præmio quodam modo emancipationis*] & in l. cum oportet, §. fi. C. de bo. quæ liber. ibi, [*quasi remunerationis*
5 *gratia.*] († hinc ex incuria tabellionum plerũque dicitur in instrumentis emancipationis, ꝙ pater filio donat in pręmium emãcipationis, cũ simplex & pura sit donatio ut uoluit Bar. in l. cũ oportet, §. cũ aũt, C. de bo. quæ lib. & plenius ego dixi supra, de don. in
6 prin. nu. 363. cum sequen.) † Non obstat ratio dubitãdi. Id enim regulariter procedit, secus ubi causa cessat post effectum iam cõsummatum, & ius quæsitum, l. fi. ff. unde lib. Bar. in l. 2. §. fin. ff. de dona. in l. Titia, §. Imperator, col. 2. ff. de leg. 2. Decius in d. c. cum ces-
7 sante. † Alex. in consi. 199. col. 1. uolum. 6. ubi ex hoc decidit post Bal. in l. 1. col. 3. ff. solu. matri. & quendam dominum Machagnanũ a Baldo relatum, quòd si statutum disponat ꝙ oẽs uenditiones factę ab uno mense citra, sint ipso iure nullæ, & contigit, quòd quidã ab uno mense citra uendidit, & tradidit, certe per hoc non intelligitur abdicatum dominium illi emptori, & retranslatũ in uenditorem: ex quo iam effectus erat consummatus facta uenditione, & traditione rei, meritò licet deficiat causa illius dominij ex statuto uidelicet contractus qui ex eo annullatur, non tamen deficit dominium in emptorem, & idem tradit Bald. in l. cum mulier.

col.10.uersi.in contrarium; eo.tit.sequitur
Alex.col.pen.& Aretin.infra de excep. in ru-
br.consi.18.uers.secundò quæro, & ultra præ
dictos longè plures ad hanc limitationē cō
gerit Tiraquell.in dicto tracta.2.par. limita.
12.sed hoc in casu nostro contingit, nam tē-
pore emancipationis ius patri quæsitum e-
rat in bonis aduentitijs, propter patriā pote
statem, ergo licet illa cesset, non debet ac-
quisitio cessare iam in esse introducta: hic
8 est casus. † Noto in primis ex ordine litteræ
ibi, [*& in ea specie*] hanc dictionem pro casu
hic poni, ut gl.& omnes exponunt, concor-
dat tex.in §.fi.infra de eo cui lib.causa bon.
9 adi.ibi, [*multæ species*] id est, casus. † Secundò
noto ibi, [*liberum suum,*] quòd etsi regulari-
ter hoc uerbum in plurali numero proferri
soleat, l.non est sine liberis, ff.de uerb.signi-
fica.hoc tamen loco in singulari profertur:
idemque alibi Iustinianus obseruat in l. si
quis in suo, in principio.C.de inoffi.testa. in
uer. [*libero,*] & ibi gl.perpendit, & in l.si quis
prioris, §.fi.ibi, [*talem liberum uel liberos,*] &
ibi no.Bal.C.de secun.nup. Sed ut eum omit
tam, cuius autoritas quantum ad rem latinā
attinet, non multum posset (nisi legis con-
dendæ uis magis subsisteret.) idem Modesti
nus tradit in l.ius agnationis, & ibi pōderat
Bart.Cast.Alex.Ias.& omnes, ff.de pact.ubi iu
ra prædicta & textū nostrum ad hoc notant.
Additque Laurent. Valla se eandem uocem
apud Quintilianum obseruasse, ut refert Al-
ciat.in dicta l.nō est sine liberis. Quinetiam
idem Valla lib.elegantiarum 3.c.106. hoc in
libris iIforum apud Paulum & Caium reperi
ri, autor est, quem tamen Ias.in dicta l. ius a-
gnationis, reprehēdit, cum nullibi quam ibi
10 hoc habeatur. † uoluit tamen Alcia.in dicta
l.non est sine liberis (& Lexicon iuris in uer
bo liberi) Vlpianum in l.nemo prædo, §.j.ff.
de regu.iur.pariter hanc uocem in singulari
posuisse, dum ibi dixit, [*locupletiorem non
esse factum, qui liberū acquisiuit,*] hoc est filium,
11 ut ibi glo.prius exponit. † Sed eum sensum
Ferrarius, & Cagnol.ibidem damnant, qui
textum illum intelligunt de libero homine
uoluisse loqui, qui cùm in contractum dedu
ci non possit, l.inter stipulantem, §. sacram.
ff.de uerb.oblig.& l.liber homo, ff.ad l.Aqui.
nec a quoque retineri, toto titu.ff. de lib.ho
mi.exhib. Nihil mirum, si liberum hominem
scienter acquiram, non dicor factus locuple-
tior, ut ibi dicitur, & hæc opi.ad illum tex.est
12 uerior. † Tertiò noto ibi, [*quasi pro pretio quo
dammodo emancipationis,*] quòd pater emanci-
pando filium, debet præmiari, cōcordat tex.
in l.cum opportet, §.cum autem, C.de bonis
quæ lib.ibi, [*quasi remunerationis gratia.*] unde
infert Areti.hic contra uulgares, qui dicūt,
& interrogant, quid pater dedit filio in præ
13 mium emancipationis, † ultra quem idem
uoluit Barto.in dicto §.cum autem, damnās
notarios, qui in instrumentis dicūt, ꝙ pater
donat filio in præmium emancipationis, si-
quidem illa est simplex donatio, & dicta uer
ba ponuntur improprie. Idemque uoluit
Bar.Bal.Dy.Cy.Castr.Alex.Ias.Rimina.mens
Decius, & omnes in l.ut liberis, in fi.C.de col
la.Paul.de Cast.in l.si uiua matre, num. 5.C.
de bon.mater.Alex.in consi.3.uol.3.Abb. in
consi.116.col.penul. in secundo uol. Rimin.
meus in consi. 409. ut enim dicunt Docto-
res, pater est ille, qui perdit, filius autem ac-
quirit: perdit enim pater ius patriæ potesta-
tis, quod est inæstimabile, l.filiusfa. §.secun-
dum uulgarem, ff.de lega.1. Vnde potius pa
ter ab eo est remunerandus, quam econtra,
14 quo fit, † ut si filius patri emancipanti do-
net, talem donationē, uelut in præmiū eman
cipationis factam, & sic ut remuneratoriam
insinuationem non exigere, secus econtra, si
pater filio emancipato donet, cum simplex
hoc casu sit donatio. Ita tradit Bald. & post
eum Castr.in d.l.si uiua matre, C.de bon.ma
ter. (quod secundum ponit etiam Calca.con
sil.19.col.6. quem refert Gabr.Roma.in suis
communibus opi.lib.3. titu.de donat.con-
15 clu.nu.16.) † Quartò noto ibi, [*& quod hono
ris,*] quòd filius ex emancipatione consequi
tur honorem, cum fiat sui iuris, ex quo sequi
tur secundum Are.inferius, (quod hic con-
gruentius cadit) quòd filius etiam minor e-
mancipatus, nō potest contra emancipatio-
nem cōsecutam in integrum restitutionem
implorare, quia per emancipationem conse
quitur existentiam sui iuris, & sic libertatem
& mutationem status, aduersus quam nō da-
tur restitutio.l.si ex causa, §.Papin.ff.de min.
ita not.Cyn.& Bal.in l.non omnia, ff.de mi-
nor.& in d.§.cum autem (& hæc illatio ge-
neralius confirmatur ex l.fi.C.ubi & aduer.
quos. ubi dicitur, quòd [*ut maneat in omnibus
honor parētibus illibatus atque intactus, nullo modo
aduersus parentes dari restitutionem, nam persona-
rum reuerentia omnem eis excludit restitutionem, cū
proculdubio est etiam ipsas personas cauere nequis
suæ opinioni cōtrarius existat.*] uerum quia gene
ralitas illius tex.patitur aliqua contraria, ui
dendus est Mauri.in tracta.de in integ.resti
tut.c.223.supposito nostro casu de emanci
16 patione pro cōstanti.) hoc aūt de honore di
ctū, qui per emancipationē accedit filio, pro
cedit in filio legitimo, & naturali, secus in le
gitimo tantū, ut est adoptiuus, in quo eman
cipatio potius est pęna, quam honor, cū pri-
uetur totaliter successione, l.pe.C.de adopt.
Ita declarat Bar.in l.quidam cum filium, in se
17 cunda oppo.ff.de uer.obl. † Quinto noto ibi
dem, [*& quod honoris ei ex emancipatione adductū
est, hoc per rerum diminutionem decrescat,*] quod
inducta ad augumentum, non debent di-
minutionem importare. sic econtra uide-
mus

mus, quòd inducta ad diminutionem nõ important augmentum, l. legata inutiliter, & ibi tradit Bar. ff. de adi. leg. quam regulam in statuto pulchre reassumit Rimin. meus in
18 consil. 10. in princip. & in fi. † Sextò noto ibi, [decrescat] cum præcedentibus, quòd diminutis diuitijs diminuitur honor: nostris enim temporibus hoc in usu uidemus, quòd quando homo fit pauper, parum reputatur. ut enim inquit Petr. de Vineis, pecuniæ obediunt cuncta, unusque fideiussor est futuræ necessitatis, secundum Arist. quem refert Salycet. in l. 3. num. 9. C. de constit. pec. Bal. in l. debitor, ff. de neg. gest. in fi. Soc. in l. 1. col. 8. ff. solu. matrimo. Tiraq. in tract. de nobilit. c. 31. nu. 349. hinc secundum Aret. illud Iuuenalis in Saty. 5.

Qui numos habet, præstat honorem.

19 Per † diuitias enim agnationum, & familiarum conseruatur honestas, ut in Auth. de testib. in §. sancimus, & in l. 1. ff. de cust. reo. Contra uero sordescit dignitas familiarum, & agnatorũ perditis diuitijs, l. quisquis, C. ad l. Iul. maiest. tradit Curt. senior consil. 34. num. 15. consi. 2. num. 7. (& plenius Cassaneus in consuetu. Burgundiæ, Rubr. 7. §. 12. col. 1.) hinc illud Iuuenalis:

Haud facile emergunt, quorum uirtutibus obstat Res angusta domi.

De quo Soc meminit in consi. 36. col. fi. uolu
20 mi. 4. † unde etiam Bald. in l. fi. post princip. C. qui bon. ced. poss. Summa, inquit, miseria est esse mendicum; meritò in ea lege bonorum cessio miserabile remedium uocatur, quòd homines miseros faciat, quàm plura alia de diuitijs, & paupertate ponens, sequitur Tiraquellus, in l. si unquam, in uer-
21 bo, [boni] C. de reuoc. donatio. † (Quib. & illud addendum est, quod ponit Benincass. in tracta. de paupertate, q. 7. in 10. speciali, circa iudicia. ubi cõcludit dispositionem legis ad personas, ff. de iureiur. locum habere in paupere persona tamen egregia, quòd pro iuramento deferendo mittendum sit ad eam etiam propter detritas uestes sibi nimis uere-
22 cundum esset domum exire.) † Vltimò noto ad fi. tex. quod licet pater alias habeat totum usumfructum aduentitiorum, l. cum oportet, C. de bon. quæ lib. & in §. præcedenti, tamen emancipando filium, dimidiam tantũ retinet, residuum uerò perdit, quod est secundum Aret. quia facto suo priuatur patria potestate, cum inuitus regulariter nõ cogatur emancipare, §. fi. supra quibus mod. ius pat.
23 pot. solui. † Secus, si citra factum suum eam perderet: tunc enim non amittit usumfructum, ut not. in l. 2. C. de bo. mat. & ita Bart. declarat in Auth. idem est, & Ang. post eum,
24 C. de bon. quæ liber. † ubi ex hoc infert ad patrem, qui monasterium fuerit ingressus, & sic facto suo ius patriæ potestatis amisit, ut ad instar emancipationis dimidiam usufructus in bonis aduentitijs filij retineat, alter i uero perdat, contra quos ibidem glo. Iacob. Butri. Bald. & Castr. tenent, uolentes nulla ex parte usumfructum finiri, siquidem iste actus est magis meritorius, quam emancipationis merito in totum debet usufructus retineri. Marti. uero Sylima. quem Alberi. & communiter Docto. (si Salyceto credimus) sequuntur, nec primis nec secundis adhærens omni ex parte usufructu patrem priuari putat quia existentiam sui iuris habet isto casu filius a Deo, non autem a patre, quo fit, ut in hac re non mediocris sit difficultas, & alter-
25 catio. † (Reprrio, quod Arius Pinellus in l. & prima par. nume. 10. C. de bo. mat. opinionem gl. sequitur, quam & comm. post plures cumulatos affirmat morus, qđ pater si monachus naturaliter uiuit. Ideo durare debet usufructus monasterio si capax est applican-
26 dus.) † Ego uero licet magna soleat esse glossarum autoritas, ita, ut omnes alias antecellat, secundum Bar. in l. ut uim, nu. 8. ff. de iust. & iu. Bal. in l. cum hæreditas, C. depos. Abb. in c. 1. de const. Dec. alios citans, in consil. 146. num. 7. & in dicta l. ut uim, num. 34. ubi etiã Ias. eod. num. & Claud. Aquens. in prima lect. col. fi. in secunda uero num. 75. (& ibi dixi, nu. 396. ac præter ibi dicta nunc addo Rolandũ a Valle copiose de auctoritate glossarum loquentem in consil. 14. nu. 36. cum sequentibus, & in cons. 73. num. 13. uol. 3. ubi multos allegat sicut &) Bologni. in repetit. authen. habita, nu. 334. C. ne fil. pro pat. multas alias
27 glossarum laudes adijcientes, tamen † quoniam hæc in iudicando aut consulendo procedunt, in disputando vero aut legẽdo secus, imo de opinione glossæ non est curandum, ut tradit Roman. in l. qui bona. §. si alieno, colum. 1. ff. de dam. infec. & sequitur Aquens. in loco præallegato; merito præ cætris opinionem Bartoli, de qua supra, vt ueriorem elligo (sicut & supra secutus sui, in §. 1.) quoniã cum ingressus patris in monasterium fit uoluntarius, ut probatur in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. ibi, [se dedicant] negari non potest, quin facto suo priuetur patria potestate merito, sicut quando emancipat, dimidiã retinet usufructus, alterã uero perdit. Idẽ hoc
28 casu esse dẽt. † (& licet Pinellus hos in d. l. j. C. de bon. ma. diuersificare conetur hos casus, qa per emãcipationem q̃ pater agit immediate priuatur patria ptãte, at monachatio sua ad id nõ ordinatur, unde licet in consequentiã priuetur patria potestare nõ dẽt attẽdi, l. si quis nec causam, ff. si cer. pet. tamen hoc nihil facit, si quidem negari non põt q emancipatio & monachatio sunt actus immediate celebrati a patre, quib. priuatur patria potestare filio rũ, ex qua priuatione sequitur in consequentiam priuatio usufructus. unde licet mona-

ehatio nō esset ordinata ad priuationem patriæ potestatis sicut est emancipatio, nihil facit talis differētia, qa satis est in cōsequentiā utriusque facti succedere priuationem usufructus.) Nec quod actus monachationis sit magis meritorius, quam emancipationis, in causa esse debet, ut filius in totum ab usufructus commodo repellatur, cum enim si quid usufructus pater retineat, id per eū monasterio quæratur, iuxta capitu. eum ad monasterium, de sta. monach. non ita fauendum est ecclesiæ, ut filius in totum excludatur, imo uero potius fauorabilior esse debet causa filij, quo ad dimidiam saltem usufru-
29 ctus, quam ecclesiæ. † sicut in legitima tradunt Doctores declarantes tex. in c. si. 17. q. fin. ubi secundum Augustinum maior fauor præstatur filijs, quam ecclesiæ. id enim uerū est, quo ad legitimam, ne in totum excludantur, ut tradit Bar. in l. j. C. de sacrosan. eccle. nu. 55. circa primum. Anch. in consi. 46. prima facie. Anton. de Butr. in consi. 25. Aret. in consi. 32. num. 5. Alexan. in l. pactū, quod dotali. col. 2. C. de pact. in consil. 45. col. fi. uol. j. Dec. in consi. 236. nu. 6. in consi. 426. num. 5. & in consi. 480. in fi. & in l. licet, col. 2. C. de pact. ubi etiam Capram, & Corn. idem tenentes allegat: Quinetiam ipse ibidem ultra legitimam uult etiam magis fauendum esse filijs, quam ecclesiæ, quod etiam repetit in cōsil. 392. colum. fi. quod pro nunc omitto. Satis est, quòd sicut fit illa interpretatio pro filio contra ecclesiam quo ad legitimam, ne in totum filius excludatur, consonū est, ut quo ad dimidiam usufructus, idem in casu nostro fiat, maximè, cum hic agatur de usufructu bonorum filij, ibi uero de legitima bono
30 rum patris, quod nota. † Item in dubijs opinionibus media uia sequenda est, l. antiqui, & ibi not. Angel. & Doct. ff. si pars hær. pet. & supra quibus ex caus. manu. non licet, in §. fina. Cum ergo hincinde sint diuersæ opiniones probabiles, altera glo. Baldi & sequaciū, quòd totus usufructus ad patrē pertineat, altera Martini Sill. & qui eum sequuntur, ꝙ nihil laudandus erit iudex, & ego, qui diuidamus materiam diuisibilem per medium, iuxta Bartoli sententiā, ut eleganter probat Anchar. in consi. 210. quem sequitur Felyn. in c. j. col. penul. de constit. & Dec. col. fina. Idemque tradit latè Nico. Boerius dec. 42. col. penul. merito concludendum esse puto dimidiam usufructus ad patrem, alteram uero
31 ad filium spectare. † In gl. [*acquisitionem*] quæ 4. iura considerat, habes ex ea, ꝙ tertium ius quod hic recitatur, fuit, ut pater emancipando filium de bonis maternis tertiam partem retineret pro præmio emancipationis, quod postmodum correctum fuit, ut non tertiam dominij pater consequatur, sed dimidiam usufructus. ut hic, & in l. cum oportet, §. cū

32 autem, C. de bon. quæ libe. † Sed pulchrum est uidere, an hodie hoc obtineat non modò quoad bona materna, uerum etiam in cæteris aduentitijs aliunde filio obuentis. & quidem Doctores hic, & ibi hoc expresse non decidunt, eorum tamen mens est, quòd sic, quatenus simpliciter sumendo illum tex. dicunt, quòd pater hodie solum habet dimidiam usufructus in præmium emancipationis, nec
33 se restringunt ad bona materna. † Contra ꝙ tamen opi. stringit. Nam lex communis, ius uetus uno casu corrigens ad alium casum illi similem eamdemque rationem habentem nequaquam porrigitur, ut no. glo. Iacob. Butrig. Bar. cæterique communi calculo in authen. quas actiones, C. de sacrosa. eccl. ut ibi Ias. testatur, num. 21. ponunt Bartol. & alij in l. si constante, in 9. q. prin. ff. sol. matr. Curt. in consi. 34. num. 9. latè Parls. in consi. 16. num. 17. uol. 3. cum similibus (quibus addo Rolā. a Valle, cons. 74. colum. fi. uolum. 3. dicentem quòd nec ex identitate nec ex maioritate rationis licita est extensio, idemque ponit Anch. Iun. q. 56. nu. 8. secundæ partis, & cons. 63. num. 2.) sed in casu nostro Iustinianus hic, & in dicto §. cum autem, corrigit ius Constantini disponens, quòd pater emancipando filiū, poterat sibi tertiam partem retinere bonorū maternorum. Vult enim, ꝙ non tertiam dominij, sed dimidiam usufructus habere possit: ergo hæc sua dispositio corrigens ius ue-
34 tus in hoc casu non debet extendi ad alia aduentitia aliunde, quam a matre delata. † Cōfirmatur hoc ex dicto §. cum autem, ibi, [*sancimus huiusmodi casu interueniente, & emancipatione liberis imposita.*] illa enim uerba [*huiusmodi casu interueniente,*] intelligi debent, quando filij bona materna haberent, nō autem important actum emancipationis, cum statim de illa subdat [*& emancipatione liberis imposita.*] Si igitur hoc casu bonorum maternorum loquitur Imperator, in alijs aduentitijs locum habere nō debet, argu. l. cum prætor, ff. de in-
35 dic. † Istis tamen non obstantib. cum eōi Doctorū sententia resideo, moueor ex illo tex. ibi [*tertiam dominij rerum minime acquisitarum, sed dimidiam usufructus apud maiores, qui emancipationē donant, remanere,*] quæ uerba non sine uiolentia restringi possunt ad bona materna tātū. Ergo generaliter sunt capienda, l. j. §. & generaliter, ff. de leg. præst. l. de pretio, ff. de publi. in rē act. Secundò, accedit exceptio ibi posita [*exceptis, & in hoc casu castrensibus & quasi castrensibus tantummodo peculijs,*] quæ exceptio fuisset superflua, si dispositio illa ad bona materna tantum restringeretur. si enim in alijs adeo aduentitijs locum non haberet, tanto minus in ca-
36 strensibus, uel quasi. † Item illa exceptio confirmat regulam ibi positam in casibus nō exceptis, & sic etiam in alijs aduētitijs ultra bona materna, iuxta nota. per Bartol. in l. quæsitum,

tum,§.denique,ff.de fide instru.cum alijs per
Decium. Cagnol. Ferrar. cumulatis in l.1.ff.
de reg.iur.Paris.consi.67.nume.15.in secun-
do uol.in consi.94.nu.5.eod.uolu.fortius il-
la exceptio habet taxatiuã,[*tantũmodo*] adie-
ctam, ex qua deprehenditur sub regula om-
nia aduentitia contineri. Postremo accedit
ratio Imperatoris ibi,suæ decisionis,dum in
quit[*sic enim neque liberis aliquid dominij auferetur,& patribus amplioris patrimonii ususfructus assignabitur*]quam & hic posuit per uerba in sen
su eadem.[*Ita enim res intactæ apud filium remanebunt,& pater ampliore summa fruetur, pro tertia dimidia potiturus.*] † Hæc enim ratio unifor-
37 mis est etiam quod ad alia aduentitia, ultra
bona materna,ergo ampliare debet dictum
legis,quando etiam esset particulare,ut tra-
dit Bart.& Bal.in l.regula.§.j.ff.de iur.& fac.
ign.Iason in l.id quod,num.7.ff. de leg.1.Ri
minal.meus in consilio 371.num.2.not.in l.
cum pater.§.dulcissimis.ff.de leg.2.Non ob-
stant contraria. Ad primum enim dico, nos
esse extra refugium extensionis, nam uerba
legis generalia,& exceptio posita adiecta ta
xatiua in dicto §. cum autem. complectun-
tur etiam aduentitia aliunde, quam a matre
38 per filios quæsita. † Secundo dicitur, stante
ratione ibidem,& hic expressa extensioni lo
cum esse posse.Ita Bal. & omnes in dicta au-
then.quas actiones, ut ibi Iason,num.22.in
l.Marcellus,ff.ad Treb. & in §.sequens, colu.
3.infra de act.ubi dicit esse commu.sequitur
Cur.Iun.in consi.54.colum.3. Crau.in con-
silio 113.nume.3. Paris.in consilio 16.nume.
42.uolu.3.Dec.in consi. 284.colum. 2.alios
citans Alexan.in consi.171. nume.4.uolu.se
primo. moti omnes per l.his solis. C. de re-
uo.don.& per glo. in clemen.prima, in uer.
39 eligatur.de elect.† Tertio,quando etiam in
casu nostro ratio nõ esset expressa,adhuc ta-
men deberet extẽsio fieri. Communis enim
illa regula,quod in correctorijs non fiat ex-
tensio de uno casu ad alium,per glo. in dicta
authen.quas actiones, loquitur,quando ca-
sus sunt diuersi in substantia, ut est ecclesia,
& ciuitas :hæc enim diuersa sunt omnino in
ter se, merito correctio ibi facta in ecclesia,
non extenditur ad ciuitatem, secundum illã
40 glo.& omnes.† Secus,ubi casus expressus,&
alius,ad quem uolumus extensionem facere,
conueniunt in substãtia. Exẽplum in iure hę
reditario, & in iure uniuersalis successionis
fisco delatæ:licet enim non dicatur hæres, l.
inter eos.in fi.& ibi not.ff.de fideius.est tamẽ
uniuersalis successor,(& loco hæredis est, ut
per glo.in l.res intelligitur. §.ex causa. ff.de
iure fis. & creditoribus hæreditarijs tenetur
ut per Corn.consi.190. num.19.uolum.j.se-
quitur latius Anch.iun.q.25.secundæ partis,
in princ.) sicque agit petitione hæreditatis,
ut pe 31 .in l.j. C.de his,quibus ut indig. Itẽ
in uniuersum ius succedit actiue passiueque
sicut hæres,merito dispositio correctoria de
hærede loquens,extenditur ad fiscum, cum
stantibus prædictis non sint diuersi in sub-
stantia,& isto casu non procedit glos.& com
munis opin.de qua in dicta authentica.quas
actiones.Ita elegantissime limitando decla-
rat Pau.de Cast.consi.40.& 41.pro declara-
tione eius, quod quæritur,colum.4.in fine.
cum sequen.uolum.1.in nouis.quod optimè
41 casui nostro adaptari potest,† nam bona ma
terna, aliaque aduentitia aliunde filio quæsi
ta, non sunt diuersa in substantia, imo uero
potius conueniunt. Cum omnia proueniãt
ex prospera fortuna, & aliunde, quam a pa-
tre, merito dispositio Iustiniani in dicto §.
cum autem.& hic corrigens in maternis,de
bet extendi ad alia aduẽtitia. Non obstat ẽt
consideratio facta de illo text. in uer. sanci-
mus, quia ex ratione postmodum expressa,
& quòd hæc conueniunt in substantia, nihil
impedit extensionem fieri, ut ex superiori-
bus patet. Item exceptio inferius posita de-
notat, ut supra etiam de alijs aduentitijs
42 sit intelligendum, ut supra ostendi. † Prę-
terea, nec insubtiliter dici potest,textum il
lum sic intelligendum fore.[*huiusmodi casu interueniente,& emancipatione liberis imposita.*]di-
ctio enim,[*&*,]pro idest,quandoque exponi
tur,ut in l.j.ff.de trans.in l.si in uenditione.ff.
de euict. iuncta glo.tradit Arch. in c.cupien
tes.de elec.in 6.in prin.& per eundem.21.q.
j.ca.j. per Alberic. in Dictionario suo,in uer.
[*&*]si sic enim intelligamus,(ut optime fieri
potest)cessat obiectum,quod no.glo.in uer.
[*decrescat*,]dupliciter opponit. dicitur hic in
humanum esse,quod honor additus filio per
emancipationem,decrescat ei per rerum di-
minutionem.sed contra,quia patronis,qui-
bus defertur honor successionis in bonis li-
bertorum, decrescit talis honor per onus tu
telæ, quem subire tenentur,ut supra de leg.
patr.tut. Item personæ, cui defertur relictũ
caducum,talis honor decrescit per grauamẽ
adiectum relicto, quòd subire tenetur,l.uni-
ca.§.pro secundo,C.de cad.toll.Ergo contra
textum nostrum glossa non soluit,nec Aret.
43 † Tu solue post Ioan.Fabri,quòd aut quis
consequitur honorem cum emolumento pe
cuniario, & talis honor diminui potest ex
onere,ut in contrarijs glo. Aut uero quis cõ
sequitur honorem sine emolumento pecu-
niario,& tunc secus,ut hic.Facit tex.in l.pla-
ne,la seconda.§.fi.ff.de leg.j.ubi testamento
manumissus non potest grauari legato, uel
fideicommisso, quia commodum manumis-
sionis,non est pecuniarium, secundum Bar.
Ange.Cast.& cæteros ibi.Ad idem tex.nota-
bilis,in l.3.§.si rem.ff.de leg.3.ubi si debitor
ex stipulatu creditori rem debitam legaue-
rit,nõ potest eius fidei committere,licet ex
lega-

legato commodum sentiat ob translationē
dominij ipso iure, & aliud de quo ibi, quia
non est pecuniarium in effectu, secundū Bar.
43 in d.§.fi.quod no. (†Possumus & aliter hūc
tex.declarare sicut & obiecta glossæ remo-
uere, nam quotiens onus prouenit ex quadā
consequentia necessaria ipsius honoris ali-
cui concessi, tunc honor ille patitur diminu
tionem per onus adiectum. exemplum, con-
cessum est alicui priuilegiū ciuilitatis, quod
eius honorem, & fauorem concernit: certe
a modo tenebitur ad datia seu collectas tan
quam ciuis, quia hæc onera ueniunt ex con-
sequentia necessaria, & ex natura ciuilitatis,
& idem est in obiectis glo. sed quando onus
extrinsecus prouenit, tunc secus est, ita Bal.
in l.quod fauore.7.oppo. C.de legi.quem se
quitur Soc.in l.cum filio, secundo not. ff. de
leg.1. & hic est casus tex.nostri quia diminu
tio tertiæ partis bonorum erat onus extrin
secum, & separatim ueniens occasione ho-
noris emancipationis concessæ filio, quæ po
tius debuisset causare, quòd pater nihil ha-
beret, & sicut ante eam totum habebat, ut su
pra dicitur, in prin. ut contrariorū sit eadem
disciplina.l.fi. §. contra quoque.ff.de leg.3.)
44 †In glo.[*dimidiam*,]concluditur ex ea secun-
dum Aret.quòd pater emancipando filium,
consequitur dimidiam aduentitiorum, etiā
si expresse usus fructus eam sibi non reser-
uauerit, ut est casus in d.§. cum autem. hoc
autem mirum esse uidetur, ut tradit hic Ioā.
Fab.pater enim emancipando filium, si pro-
fectitia non retineat, pertinent ad filium. l.
donationes.§.pater.ff.de don.Secus in aduē
titijs, ut in d.§. cum autem. & tamen minus
iuris habet in aduentitio, quàm profectitio
peculio, cum primo casu proprietas spectet
45 ad filium, secundo non † hoc autem totum,
inquit Faber, contingit propter prouisionē
legis, quæ in aduentitio ita prouidit, ex quo
pater illud adimere non potest, merito sine
reseruatione pertinet ad eum, in profectitio
uero non fuit necesse prouidere, cum pater
illud adimere possit, merito non retinendo
sibi, illud ad filium spectat.d. §. pater. & hæc
declaratio fuit etiam de mente Pau. de Cast.
in dicto §.cum autem.in fi. quatenus aduo-
tando illum tex.dixit, nota, quòd in his, quę
reseruantur a lege, non est necessaria reser-
46 uatio hominis, uel protestationis.†Mihi ta-
mē non placet hæc Fabri sententia, sic enim
de usufructu pater disponere potest in aduē
titio, sicut de plena proprietate in profecti-
tio, ut nemo non ignorat: cur ergo lex non
ita prouiderit in profectitio, sicut in aduen-
titio? ratione Fabri non cōcluditur, ea enim
collabitur, cum utrūque peculium pater adi
mere possit profectitium omnino aduenti-
47 tium quoad usumfructum.†Dynus, quem re
fert Albericin dicto §.cum autem, aliter de-
clarat, quod in peculio, de quo loquitur tex.
in d.§.pater, illud contingit, quia cum pater
filio concedit peculium, multa confert in eū,
nam potest in eo contrahere sine patris con
sensu, & ideo si pater tempore emancipatio
nis non adimat, uidetur concedere, quæ con
sideratio cessat in usus fructu peculij aduen-
titij, quòd pater filio non concedit. (& i-
sta resolutio Dyn. confirmatur etiam in di-
cto §. pater, cum pater semel noluerit filiū
rem in peculium habere si emancipando fi-
lium non adimit debet apud filium remane-
re, quia mutatio uoluntatis patris non præ
sumitur, c.maiores de bap.l.eum.ff.de prob.
Natta, consi.451.num.14.Ceph. consi.272.
num.92. at hoc cessat in usufructu peculij ad
uentitij, quem pater filio non concessit an-
te emācipationem, imo pater eum habebat.)
49 † Possumus & nos aliter hoc declarare de
mente glo.in d.§.pater, quòd tex.in dicto §.
cum autem. loquitur de usufructu concesso
patri in præmium emancipationis.tex. autē
in dicto §.pater, loquitur in peculio a patre
filio concesso, quod etiam patris erat ante
emancipationem, & sic illud non habebat ex
premio. Nil mirum ergo, si facilius retinetur
ille usus fructus, quam hoc peculium, ut uidē
mus in donatione pura, & in remuneratō-
50 ria.†Secunda enim, ex quo in præmium per
cipitur, facilius retinetur, cum nec ex causa
ingratitudinis reuocetur, l.si pater. §.j.& ibi
not.ff.de donat. & supra latius dixi de dona.
in princ.Secus autem in prima, l.fi. C.de re-
uo.don.in glo. fi.concluditur, quòd loco ter
tiæ, quam pater olim habebat in bonis ma-
ternis ratione proprietatis, habet hodie di-
midiam usus fructus in omnibus aduentitijs.
51 dicto §.cum autem, & hic, †quod sane uenit
intelligendum in quæsitis per filium tempo
re emancipationis. Secus autem in postea q-
rendis, in quibus nullum usumfructum ha-
bet. Casus est, & ibi no. Pau.Cast.in l.j.in uer.
[*non emancipato*]a contrario sensu. C. de bon.
quæ liber. Idemque not. Cast.in dicto §.cum
autem, nisi tamē essent bona materna, ut est
casus in l. si uiua matre. C. de bon.mater. &
hanc opin. omnes indistincte tenent, ut re-
fert hic Aldob.licet, ut ipse refert, alias legē-
do & disputando contrarium defenderit, &
ante ipsum quidam Præpos.Senen.Sed tu te-
nee communem, (quam sequitur etiam Cra-
ne.consi.84.nume.8. & Viuius in suis com-
munibus opi.in uerbo, pater habet usumfru
52 ctum,) † quæ confirmatur in simili. Nam si
quis delinquat, atque ob id bona sua publi-
centur, ueniunt duntaxat in confiscatione
bona illius tunc temporis, non autem futu-
ra.l.si mandauero.§.is, cuius.ff.mand.Bar.in
l.j.ad fi.ff.de bon.dam.Alex.consi.23.colum.
2.uolum.j. Roma.consi.347.Alexan. & Dec.
in l.3.§.fi.ff.quod quis.iur. Decj. consi. 438.
num.

num.10.Soc.Iun. consi.51.uolum.j.(& alios citat Egidius Bossius, in titu. de bonorum publicatione, num. 66.& supra, num.15.declarando, ut per eum.) Sic ergo & in usufructus dimidia, uenire debent aduentitia tempore emancipationis, non autem post emancipationem per filium quæsita.† Quinimo
53 fortius uoluit Ioan.And.in addi. Specu.in titu.de nat.ex lib.nen.in fi.quòd nec expressè quidem potest sibi reseruare pater usumfructum in bonis postea quærendis per emancipatum, motus ea ratione, quia iu quæsitis post emancipationem per filium pater nullum ius habet, l.si filius. ff. de uerborum obli. l.fina.ff.de stipu.ser.merito talis retentioni nihil operatur. Item, quia in hac retentione, quidam iuris error interuenit, qui alias impedit obligationem.l.cerdonem. ff.de oper. liber.cum aliis per eum deductis ibi, quæ omnia ante ipsum posuit Oldra.in consi.214.factum tale est, ut & bene Ias.aduertit idem tenens in l.fi.colum.penu.nume.28.C.de pact. licet corrupto titu.citet Ioannem And.idque faciat Petrus Gerard.de Petra Sancta, in singu.76.ad finem, quem tamen bene & recte allegat Castrens.idem tenens in dic.l.si uiua matre,& in d.§.cum autem.(& cum prædictis etiam tenet Craue. consil. 15. nume. 2.& Viuius in suis communibus opi. in uer.
54 pater habet usumfructum.)†Extra glo.quærit Areti. an contra emancipationem possit opponi exceptio simulationis. & determinat, quod sic, post Bal.in dicto §.cum autem per tex. in l.j.§.his quoque, in fi.ff.de collat. bon.tu adde eūdē Bal.in rub.C.de reuo.his, quę in frau.cred.col.2. quē sequitur ille Pet. Gerar.in dicto singu.66.ubi ponit q. de patre, qui proposuit mercari per mare, & dubitans ne merces obruerentur una cum naui, sicq; ad inopiam redigeretur, filium emācipauit, eique donauit multa bona sua, postea mercari cœpit, mercesque & pecuniam sub credito sumpsit, tandem res sinistre successit, creditores instant contra eius bona, filius defendit ea uigore donationis sibi factę post emancipationem, ante tamē mercationem incęptam, an creditores audiendi sint? Concludit Bal.quòd sic, tanquam dicta emācipatio in fraudem creditorum, & simulate processerit, & ob id proficere non debet filio in damnū creditorum, ibi ergo pari modo concludit contra emancipationē de frau
55 de & simulatione opponi posse.†Quod etiā confirmatur ex no.per Baldum, & Saly. in l.si pater tuus, in secundo notabili. C. qui bon. ced.poss.quos refert, & sequitur Paris.in consilio 53.num.27.uolum.1.dicentes, quòd filius emancipatus bona sibi donata a patre potest tueri aduersus creditores, nisi donatio sit facta in fraudem creditorum, quod p̄sumi debet, si pater ei donauit paulo ante,

56 uel post creditores creatos.† Idemque in fisco uidemus, qui potest reuocare alienata per delinquentem paulo ante delictum commissum, uelut in fraudem fisci celebrata, secundum Bar.& omnes, in l.post contractum ff.de dona.& in l.si uentri.§.fi.ff. de priui.cre di.Veron.in tracta.de simula. colum.12.cum simi.ut per Deci.consi.235.colum.2.consilio 525.in fi.Riminal.meum, consi, 15. numero
57 17.(†ex his enim, quæ in continenti sequūtur præsumitur simulatio, ut dicit Bal. in l.p diuersas, in fi.C.mand. Fulg.consi. 198.col.j. Ang.in l.res uxoris, uer.nota, quòd donatio C.de dona.inter uir.Ripa, in l.si uentri. §.fi. colum.j.ff. de priuil.cred. cum similibus per Gabriel.Rom.in suis conclusionibus, lib.1. de presumpti. conc!.13.nume.8.) sicut ergo fraus obijci potest cōtra donationes aliamue alienationem, ita pariter & contra eman-
58 cipationem.† Modus autem probandi emācipationem fuisse simulatam, & in fraudem factam ultra casum supradictum dari posset, quando probaretur, emancipatum post emācipationem uixisse cum emācipante ad unū panem,& uinum, ut tradit Specu.in titu.de dona.uersi.Item pone aliquis, quem in statu to loquens, sequitur Paris.in dicto consi.53. nume.22.uolum.j.Quod uero de collatione postremo loco tangit Aret. hic, uelut impertinens omitto. Et ita sit finis huius §. hoc quoque, ad laudem Dei & Virg.almæ.

HIPPOLYTVS RIMINALDVS

In §. Item uobis, per quas personas ius nob. acquiritur.

SVMMARIVM.

1 *Seruus ex traditione nunquid acquirat domino.26.*
2 *Intellectus l.pen.§.illo. C.de nec.ser.hæred. insti.46.cum sequentibus.*
3 *Hæres non peccat si legatum seruo non præstat.*
4 *Lex disponens super certo, satis iusta dicitur in foro conscientiæ.*
5 *Hæres in foro conscientiæ non tenetur ad dotem de qua non apparet instrumentum.*
6 *Serui sunt capaces alimentorum.*
Et capite diminutus in eis admittitur.9.
Sicut & damnatus in metallum.7.
Et de ratione.8.
10 *Seruus hæres institutus adeundo, nunquid acquirat Domino ignoranti, & inuito, quòd non.*
Ratio Chrisij ponitur.11.
Quam probat auctor.12.
Et aliam superaddit.13.
11 *Aditio hæreditatis pendet ab animo.*
Et est actus legitimus.13.

14 *Possessio nunquid per seruum domino quaeratur.*
14 *Facti quae sunt non transeunt ad dominum, & quomodo procedat.25.*
15 *Dictio nihil in totum negat.*
16 *Possessio, num facti, uel iuris sit, in quo Barto. contrarius notatur. Alex. distinguit inter possessionem in esse deducendam, & quaesitam.*
Illa facti, haec iuris dicitur.17.
Sed auctori non placet.18.
Altera fuit opi. Castrensis secundo.
Et auctor suum ponit.21.22.
19 *Priuatio praesupponit habitum.*
23 *Seruus stipulari potest licere sibi possidere, & quomodo.*
24 *Possessio est apta parere ciuiles effectus.*
27 *Acquiri non potest inuito.*
Quoad effectum, non quoad meram iuris dispositionem.
Nec directo, sed per obliquum sic. 29.
28 *Inuito quid auferri potest, dari secus.*
30 *Beneficium gaudium affert capienti.*
30 *Inuitus nemo gaudet.*
31 *Homo non potest impedire cursum, & effectum legalem.*
32 *Confitens furtum fecisse rei, quae sua sit, non sibi nocet.*
33 *Acquiritur domino inuito irreuocabiliter.*
Secus in donatione secundum Decium.
Quod auctori non placet.35.
36 *Beneficium non confertur in inuitum, si de suo tantum interesse tractetur, secus si alterius, cuius datur exemplum.37.*
38 *Soluens pro alio non habet actionem contra illum pro quo soluit.*
Nisi erat illius debitor.39.
40 *Honores conferuntur in inuitum ob publicam utilitatem.*
41 *Soluens pro amico in periculo uitae constituto repetere potest.*
42 *Condemnatus in mille, & ad amputationem manus si non soluerit tenetur soluenti pro eo.*
43 *Poena damna accusatori solui potest contradicente fisco.*
44 *Inuitus de domo nemo potest extrahi.*
Ex quo limitatur lex, plerique. ff. de inius uoc. 45.
46 *Legatum factum seruo, de quo in l. pen. §. illo. C. de necess. ser. haer. inst. quo iure ualeat.*
Glossa, quod de aequitate, non autem de iuris rigore, quia erat in alimenta factum, quae diuinas.
Vel & secundo, quod ibi serui erant proprij testatoris, uel haeredis.47.
Quod & auctor damnat. 48.
Auctor igitur aliter declarat, quod ex urbanitate debeatur, non autem ex iuris necessitate.50.
49 *Monacho relictum intelligitur relictum monasterio.*
51 *Fratres minores sunt capaces alimentorum.*
52 *Iussus domini praecedere debet in adeunda haereditate per seruum.*
Licet sit secus in autoritate iuris, quae sequi potest incontinenti.
Rationem Bar. assignat.53.
Quam plerique taxant.54.
Auctorque aliam ponit caeteris planiorem. 55.
57 *Iussus patris uerificari dicitur si simul adeat cum filio, uel domini si simul cum seruo.*
58 *Statutum, quod filius obligari non possit sine licentia patris, cessat si se simul cum eo pater contrahat.*
59 *Pater & filius si simul agant alter alteri consentire dicitur, & uoluntas patris dicitur praecedere.*
60 *Aditio haereditatis per seruum requirit eius uoluntatem, praeter iussum domini.*
At Porcius uoluit nolente seruo dominum adire posse. 62.
Quod auctori non placet.63.
Et haec in seruo instituto contemplatione sui. secus si domini.68.
Quod nec auctori placet.69.
61 *Monacho instituto uolente adire, an monasterium adire posse.*
64 *Extensio duorum casuum aequiparatorum non fit nisi aequiparatio sit in eadem materia.*
Et ultra per modum regulae.65.
66 *Pater cur filio recusante potest adire, secus autem dominus seruo nolente.*
67 *Animus liber est, cui nullus imperare potest.*
68 *Intellectus Aretini legis. 3. C. de haer. inst. confutatur.69.*
70 *Dominus non potest quaerere haereditatem delatam seruo sine illius uoluntate, restitutionem uero ex Trebelliano sic.*
Rationem differentiae ponit Christophorus.
Sed aliam magis fundamentalem Doctores. 72.
73 *Voluntas domini praecedere debet in aditione haereditatis seruo delatae.*
At in bon. possessione sufficit ratihabitio domini post agnitionem.
Rationes adferuntur quam plures, quae sigillatim confutantur. 74.
Auctorque tandem duas alias refert. 105.
74 *Aditio haereditatis est actus magis solemnis agnitione bon. possessionis. Zuccardus contra. 75.*
76 *Optio legata seruo requirit iussum domini.*
77 *Iura directa, & utilia, non differunt effectu.*
Sed contra.79.
78 *Optio sic solemnis est, ut aditio.*
80 *Intellectus l. actio. ff. de neg. gest.*
81 *Lex ubi uarios habet intellectus, super ea fundamentum fieri non potest.*
82 *Iussus domini requisitus in aditione haereditatis delatae seruo consideratur ante aditionem non post.*
38 *Aditio est actus legitimus.*
83 *Lex, actus legitimi, non extenditur ad actus ibi non enumeratos.*
85 *Emancipatio potest ratificari.*
85 *Electio potest ratificari, & quando.86.*
85 *Intellectus leg. pen. C. de eman. lib.*
87 *Lex, actus legitimi. ff. de reg. iur. non recipit conditiones extrinsecas, sed intrinsecas sic ex natura actus conditionalis praeambuli.88.*

Conditio

89 *Conditio tacita ita suspendit sicut expressa.*
90 *Actus legitimi non recipiunt diem, uel conditionē prohibitam in odium disponentis.*
91 *Adeunti facultas ius quoddam continet.*
92 *Bonorum possessio dicitur ius.*
93 *Adeundi ius non quaritur patri, uel domino.*
94 *Pater aut dominus inuitus obligari non debet.* 95.
96 *Intellectus l. qui in aliena. ff. de acquiren. har. in uerbo placuit.*
97 *In his, qua sunt positiui iuris, sufficit pro ratione uoluntas.*
Et idem in statutis. 98.
99 *Leges, ubi sunt conditæ, non est quærendum an bene uel male, sed secundum eas est iudicandum.*
Quod declaratur. 100.
101 *Scire est rem per causas cognoscere.*
102 *Effectus magis quam uerba spectari debet.* 104.
103 *Bonorum possessio animo eam explicantis agnosci debet.*
106 *Duo uincula magis stringunt quam unum.*
107 *Factum iudicis reputatur factum partis.*
108 *Pupillus sine tutore adire non potest nec bon. possessionem petere.*
109 *Argumentum a speciali, & secundum accidens, nō procedit.*
110 *Bonorum possessio in fieri fortior aditione.*
111 *Aditio requirit animum eius cui debet acquiri.*
Ideo per procuratorem fieri non potest.
112 *Ratificari non potest actus nullus.*
113 *Compromissum factum in Abbatem Sancti Proculi nunquid transeat in suc cessorem in dignitate.*
Communis est, quòd non. 114.
115 *Res peculiares, & aliæ differunt in acquisitione domini.*

VMMATVR, ut per Arc. hic. Diuiditur in tres partes, in quibus tria ponit. Secunda ibi, [*sed si heres.*] Tertia ibi, [*non solum.*] † Ca-
1 sus in pri. par. sic fingi pōt, seruus ex tradōne, stipulatione, donatione, legato, similive cā quid nactus fuit, in controuersiam uenit, an sibi, an domino id acquireret? Pro seruo uidebatur esse tex. in l. penul. §. illo. C. de neces. ser. hær. inst. ubi si legatum seruo fiat sine libertate, manere quidem debet in seruitute, [*non tamen ita impij haredes existant,*] inquit tex. [*ut liberalitatem testatoris, & seruiles labores debita remuneratione fraudare conentur.*] sentit ergo ille textus legatum præstandum esse seruo, eiq; acquiri. Secundo, idem suadere uidebatur tex. in l. seruos. ff. de alimen. & cib. lega. ubi hæres compellitur seruis relicta præstare, ut in fi. dicitur, & sic patet eis acquiri. In cōtrarium tamen decidit tex. noster, & in l. acquiritur. §. j. ff. de acquiren. rer. do. Concordat tex. in l. placet. ff. de acquiren. hæred. & in simili tex. in l. sic eueniet. ff. ad l. Iul. de adu. Ratio decidendi ponitur hic, & in d. §. j. ibi, [*ip-*
2 *se enim seruus.*] † Non obstat d. §. illo. ibi enim, illud ex urbanitate præstatur seruo, non autem ex iuris necessitate, secundum glo. Bal. Ang. Sal. Cast. Alex. & omnes ibi, & Christophorum hic in glo. suum, suadentque hoc ea uerba, [*non tamen ita impy. haredes sint, ut nondo-*
3 *nent relictum seruo.*] † Donari enim dicitur, qđ nullo iure cogente conceditur. l. donari. ff. de reg. iuris. quinimo nec peccat hæres in foro conscientiæ, si rem legatam seruo non præstat, ut ibi latius per Bal. Cast. & Alex. ea ratio-
4 ne, † quia quando lex disponit super certo, satis dicitur iusta in foro conscientiæ. Sed lex disponit, quòd seruus nihil suum habere possit, totumque domino quærat, ergo hæres non præstans seruo tale legatum, tutus
5 est in conscientia. † facit, quod tradit Ange. in consi. 171. in fi. concludens hæredem in foro conscientiæ non teneri ad dotem, de quā non apparet instrumentum, nisi conscientia eum remordeat aliunde dotem fuisse datā.
6 † Non obstat tex. in d. l. seruos. loquitur enim in legato alimētorum, quorum capaces sūt serui, cum tale legatum in facto potius, quā in iure consistat, nec consideretur in eo, an capere possit, vel nō, sed an comedere, & bibe-
7 re. unde † etiam incapax ex maxima capitis diminutione tali casu admittitur. l. legatū. & ibi no. gl. Bal. & alij. ff. de ca. dimi. (& in
8 l. is cui. ff. de adi. leg. & in l. legatū. ff. de his quæ pro non scrip. ubi damnatus in metallis
9 capax est alimētorum. † ratioque in promptu est quam ponit egregie Conn. in cōmen. iur. ciuil. lib. 2. cap. 3. colum. 8. quod alimenta seruus pœnæ potest sibi quærere, quoniā alioqui ea sibi præstanda essent a metallarijs, & pœnæ exactoribus, aut omnino aliunde, alij autem ad uitam tolerandam nō est iurisgē. aut ciuilis, sed naturalis cuiusdam facultatis. quæ quidem uita uitalis non hominum modo, sed etiam animantium, stirpiumque omnium communis est, unde serui sunt naturæ omniumque, quæ a natura proficiscutur participes,) simile uidemus in fratrib. licet alias relinqui non possit, tamen in causa alimentorum secus, & pro necessarijs suis. (Idemque ponit Albe. consi. 63. columna penulti. uolum. 2. & Gabriel. Rom. in suis conclu. li. 4. titu. de lega. conclu. prima, nuni. 25. ubi disputat quid de annuo legato alimentorum,) Textus aūt noster loquitur extra causam ali-
10 mentorum. † In secunda uero parte dubitari potuit, utrum seruus hæres institutus simpliciter adeundo quæreret hæreditatem domino? & uidebatur dicendum, quòd sic per tex. supra, in prima parte, ubi fit regula, quòd ex qualibet causa acquitat, [*hoc uobis ignorantibus & inuitis obuenit.*] ergo etiam ex hære- dita te. Contrarium tamen deciditur, nam iussus domini requiritur, ut hic, qui etiam præcedat.

dat.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acqui.
11 hær.†Ratio decidendi ponitur hic per Chri-
stophorum, quia aditio hæreditatis pendet
ab animo.§.fi.infra,de hær.qual.& diff. & est
actus iuris ciuilis.l.1.C. de hær.inst. sed ser-
uus est incapax eorum, quæ sunt iuris ciui-
lis.l.quod attinet.ff.de reg.iur.l. quidam. ff.
de pen.nec ullum dicitur habere animum, si-
cut nec caput, idest statum.§. seruus. supra,
de cap. dimi. ut igitur aditio ualeat, conse-
quens est iussum domini requiri,& præcede
re, ex cuius uoluntate, & persona inducatur
12 aditio serui, † & licet Aldobrau. hic in casu
hanc rationem nō teneat, qui tamen nec eā
impugnat, mihi tamen satis consonat. con-
stat enim aditionem esse, unum de actis legi
timis.l.actus legitimi,ff. de reg.iur.quorum
seruus est incapax.d.l. quod attinet merito
13 suppleri debet ex iussu domini.† Potest ta-
men & secunda ratio in medium afferri, qa
hæreditas plerunque damnosa est. l. si hære-
ditatem.ff.manda. merito iussus domini re-
quiritur, ne inuitus & ignorans æri alieno
obligetur.l.qui in aliena.in prin.ff.de acqui.
hære.ubi hæc ratio in filio & patre traditur.
Idem ergo & in seruo dicamus, cum de uno
ad alium argumētum procedat, infra quod
cum eo. in prin. & hanc sequitur Aldobran.
qui licet ipse non dicat, fuit glo. in d.l.acqui
ritur. in uer. [*ideoque,*] ut facile uideri potest.
Non obstat contrarium textus nostri supra,
quia ab illa generalitate hic casus excipitur
ut hic,& in l.etiam inuitis.ff.de acqu.rer. do
mi.in uer. [*pene,*] iuncta glo. quæ hunc textū
14 glossat optime.† In tertia uero parte quæsi
tum fuit, an etiam possessio per seruos domi
no quæratur: & uidebatur dicendum, quod
non, sed quod ipsis quæreretur. possessio.n.
facti, non iuris est.l.1.§.1.ff. de acqui. poss.
ibi, [*eam rem enim facti non iuris esse*] tradit Bar.
in l.1.nume.6.C.qui admi.& post eum Dec.
colum.pen. Sed quæ facti sunt, non transeūt
ad dominum, l.qui heredi.in prin. ff. de con-
di,& demon.§.sed cum factum, supra, de stip.
ser.& de hoc est casus in l.stipulatio ista. §.hęc
quoque.ff.de uerbo.obl.ubi quæritur, an ser
uus utiliter possit in suam personam stipula
tionem possessionis concipere, ut sic dicat,
[*possidere mihi licere spondes?*] & respondet text.
[*quamuis iure ciuili seruus non possideat, tamen ad
possessionem naturalem hoc referendum est,*] idest,
ut de facto ei quæratur possessio, secundum
glo. merito subdit tex. [*& ideo dubitari non opor
tet, quin & seruus recte ita stipuletur,*] unde uide-
tur ex illo tex. maxima difficultas super hoc
responso nostro cadere. Contrarium tamen
deciditur hic. Ratioque decidendi superius
habetur ibi, [*nihil suum habere potest,*] ergo nec
15 possessionem, † quia illa dictio, [*nihil*] uniuer
salis in totum negat.l.is, qui ducenta.§.utrū
ff.de reb.dub. (Ias.in l.1.num.82.ff.de uulga.
& pup.& potentior est negatiua quam affir-
matiua, cum negatiua magis neget, q̄ affir-
matiua affirmet.l.hoc genus,& ibi glo. ff.de
cond.& dem.Craue.consi.170.in fi.in antiq.
Bru.in tract.quod stan.mas.6.art.prin.q.26.
colum.6.Senat.Pedemon.decisi.100.nume.
16 44.) † Non obstat ratio dubitandi, nunquid
enim possessio sit facti, satis est dubium. Bar
tolusque sibi contrarius fuit in l.1. colum.2.
in prin.ff.de acq.poss. dum post Iaco. de Are.
dixit, quod possessio est ius, id ratione pro-
bans, & per tex. in l. peregre. ff. eodem ibi,
[*ius possessionis non uideri peremptum,*] & per l.ne
mo. C.eod.ibi, cum [*super iure possessionis, uacil
let,*] & per l.nō ideo minus.C.de lib.cau.ibi,
[*ius possessionis,*] hancque Bartoli cōtrarietatē
17 nemo, quem uiderim, perpendit.† Beneue-
rum est, quod Alexā. in d.l.1.num.11.& Ias.
nume.31.distinguunt inter possessionem in
esse deducendam, & dum apprehenditur, &
in esse deductam, quæsitamque. Illa enim fa-
cti, hæc iuris est, sicque iura contraria p eos
18 concilientur.† Sed hæc distinctio periculo-
sa est, per d.l.1.in §.si uir.ubi loquitur de mu
liere possidente, cui maritus possessionē ces
sit,& sic de possessione quæsita mulieri, & ta
men subdit, [*quoniam res facti infirmari iure ciuili
non potest.*] Iasonq;, qui eum tex. intelligit de
possessione in esse deducenda, decipitur. Ad
idem tex. in l.possessionem pupillum.ff.eod.
ubi dicitur, [*possessionem pupillum sine tutoris au
toritate amittere posse, ut corpore desinat possidere,*]
19 ergo deducta & quæsita erat.† Quia amissio
& priuatio præsupponit habitum. l.x.cū ibi
not.ff.de uerb.obl.l.manumissiones.ubi Ca
stren.& alij.ff. de iust. & iu. & tamen subdit,
[*quod enim facti est, potest amittere,*] nec respon-
sio Alex. quicquam ualet ad illum tex. prout
Ias. perpendit. Imo uero Ruin. ibi per hæc iu
ra tenet possessionem facti esse, sicque dubi-
20 tatio magis uiget. † unde puto dici posse
post Cast.in d. §. hoc quoque, colum.1. pos-
sessionem summi posse dupliciter. Vno mo-
do pro uera possessione naturali, altero pro
nuda detentione, quam etiam iura naturalē
appellāt,& hęc secunda sine dubio facti est.
De prima uero maior est difficultas: eam.n.
iuris appellat Cast.ibi, priorque Bar.in d.l.1.
21 Sed Rui. contra.† Ego potius mistam esse cē
seo, iuris & facti, quod uoluit Bar.in l.si is, q
pro emptore, colum.5. num. 10.ff.de usuca.
Cast.& Aret.in d.l.1.per l.denique. ff.ex qui
bus cau.maio.ibi, [*possessio plurimum facti ha-
bet*] ergo & aliud iuris. Ad idem tex. in l.pos-
sessio quoque.in prin.ff.de acqui.poss.ibi, [*et
plurimum ex iure possessio mutuatur.*] ergo & ex
facto, pulcher tex. in l.1.§.Scæuola.ff. si quis
test.ibi, [*quia possessionem hæreditas non habet,
quæ facti est, & animi,*] sicque multum iuris ha-
bet,& multum facti, secundum glo. (& cum
prædictis concordat etiam Rolan. à Valle,
consi.

consi. 18. num. 23. uol. 3. ubi dicit possessio-
nem denominari a iure quæ plurimum iu-
ris habet: econtra uero facti quando habet
plurimũ facti. hinc enim plane supponit Ro
22 land. eam mixtam esse iuris & facti.) † & li-
cet non dicant prędicti, hoc secundum subie
ctam materiam rei possessæ dignoscitur, nã
si corporalis sit, possessio facti dicitur, l. 2.
ad fi. iuncta gl. ff. de precar. ibi, [*habere preca-
rio uidetur. qui possessionem uel corporis, uel iuris
adeptus est,*] corporis, id est, rei corporalis, iu
23 ris, id est, seruitutis secundum gl. † Dico igi-
tur resoluendo contraria, quòd si seruus sibi
possidere licere stipulatur, & sic stipulatio-
nem refert ad personam suam, tunc intel-
ligitur de possessione secundo modo, sicque
de detentatione, secundum Castre. in dicto
§. hoc quoque qui sic illum tex. intelligit, me
rito seruo quæritur, ut ibi. hęc enim iuris na
turalis est, quo statutum fuerat, ut Quamcũ
què terram calcauerit pes tuus, tua sit, vt per
gl. & alios in dicta l. 1. unde nil mirũ, si eius
est capax, cum eorum, quæ facti, & naturæ
sunt, sit capax, ut per Christophor. in dicto
§. sed cum factum (& declarat optime Con
na. in Commentar. iuris ciuil. lib. 2. capit. 3.
col. 8. circa finem.) At si stipulationem refe-
rat ad personam domini, uel impersonaliter
loquatur, velut, Promittis licere possidere, &
tunc intelligitur de uera possessione, cuius
dominus est capax, secundum Cast. in dicto
§. hoc quoque. cum non seruo; sed domino
24 ueniat quærendum, ut hic. † licet enim facti
sit, ut in iuribus citatis, non tamen est meri
facti, sed mista: quia apta est parere ciuiles
effectus, ut usucapionem, l. 3. ff. de usuc. quo
respectu iura Bartoli dicunt [*ius possessionis,*]
ut per Ruin. in dicta l. 1. quod in nuda deten
25 tatione nõ currit. † Quod ergo dicitur, quæ
facti sunt, apud seruum residere, nec ad do-
minum transire procedit, si nudi & meri fa-
cti sunt, ut per Aret. in dicto §. sed cum facti.
Secus si parere possunt ciuiles effectus, hic
26 est casus in toto textu. † Notabilia, quæ col
ligit Aret. sunt clara; atque ob id omittenda,
solum perpendi debet, quod in textu dicitur
quodcunque per seruum acquiritur, id do-
mino acquiri, cautum fuisse aduersus mores
priscorum Germanorum, apud quos scribit
Tacitus, & refert Balduinus hic, seruos non
omnia dominis acquisiuisse. Sed solum ali-
quem modũ pecoris frumenti, & uestis præ-
stitisse, imo uero Leo Imperator indicãs gra
uiorem esse iuris ciuilis seruitutem, quæ ho
minem deijciebat ad conditionem pecudis,
uel bruti animantis; humaniter promisit
seruis suis sibi acquirere: de qua iis testari
nec tamen dominorum illorum potestatẽ
imminuit: Sed liberum humanitatis exem
plum proposuit. Quod certe primum in cã
fuisse uidetur abolendæ inter Christianos il
lius ueteris seruitutis: cuius hodie nullus est
usus. Descendo nunc ad gl. [*inuitis*] quoniam
27 præcedentes nihil habent. † in quã circa so-
lutionem l. hoc iure, §. non potest, ff. de dona
tio. ubi inuito non acquiritur contra textũ
nostrum, dicit Aret. eum procedere quo ad
meram iuris dispositionem secundũ quam
quæritur inuito, secus quo ad effectum, quia
repudiari potest, & sic nõ incommutabiliter
acquiritur inuito, dicto §. non potest. Idem-
que tradit ad unguem Fab. Christoph. & Bal
duinus sensitque gl. in l. seruus uetante, ff. de
uerb. oblig. ibi, [*sed non retinet inuitus,*] & in l.
etiam inuitis. ff. de acq. rer. domi. dum respõ
dendo ad §. non potest. præallegatum dicit,
[*sed ibi finaliter,*] & sic effectu considerato.
28 † idemque tenet Dec. in l. 1. notab. 3. C. qui
admi. Gul. Mayner. in l. inuito. ff. de reg. iuris,
num. 4. Cagnol. col. penul. & Ferrar. in princ.
dicẽs hinc esse frequens uerbum inuito quid
29 auferri posse, dari non posse. † huicq; distin
ctioni famulatur alia, quæ in idem recidit, quã
ponit glo. & Doctores in l. soluendo, ff. de ne
go. gest. & in l. 3. §. inuito, ff. de bonorum pos
sessio. dicentes inuito nõ acquiri directò, sed
per obliquum, sicut per filium, & seruum, se
quitur Christoph. hic, Arch. & Card. in ca. &
qui emendatur, in fi. 45. dist. Mayner. & Ca.
in dicta l. inuito. nihil enim aliud infert di-
cta distinctio, nisi, quòd inuito per obliquũ
quæritur, hoc est, reuocabiliter, directo ue-
ro non acquiritur, hoc est, irreuocabiliter,
quia potest obijcere: Vnde iungendo simul
utranque solutionem, dici potest, inuito nõ
acquiri directo, & in effectu: secus autẽ per
30 obliquum & ipso iure. † Ratioque primi di-
cti illa est, quia beneficium gaudium affert
capienti, capitu. primo, quibus mod. feud.
ami. sed nemo inuitus gaudet, ita glossa in di
cta l. soluendo. & in dicta l. inuito. pleniusque
Guliel. Mayner. facit regula l. penultima, C.
31 de pact. † Secundi uerò dicti ratio est, quia
dominus uelut homo priuatus nõ potest im
pedire cursum, & effectum legalem, quo sta-
tuitur quęsita per seruum ipsi domino quęri
l. nemo potest, ff. de leg. primo, cum ibi notã.
l. testandi, C. de testam. ideo nil mirum, si ei li
cet inuito mero iure quęritur, vt hic. Ita Chri
stoph. hic, Aretin. in l. cum filio, columna 3.
uersic. sed contra, ff. de lega. primo, Cagnol.
32 in dicta l. inuito, numero 17. † (Simile uide-
mus si quis fatetur se furtum commisisse rei
quæ sua probetur talẽ confessionem sibi non
nocere, quia rei suę furtum non cõmittitur.
Romanus, consi. 113. Angel. consilio 21. ad fi
nem, & consilio 403. & si cõtractus sit per in
fus de iure, confessio patris non potest iu-
ris dispositionem mutare, & eum usurarium
efficere, l. ornamentorum, ff. de auro & ar-
33 gento legato. nisi † aliter appareat de ueritat
te usurarum, ut tradit Bald. consi. 68. Berto-

nus de Coua.uolumine primo, quod est re-
titum, consilio 383. uolumine quinto, &
tradit etiam Castrens. consilio 31. columna
prima, uolumine primo, demumque Cra.
33 consilio 48. numero 7.) † Reperio tamen,
quòd istud de acquisitione reuocabili Dec.
in dicta l. 1. lectura secunda, notab. 3. C. qui
admi. limitat in donatione non procedere,
quoniam in ea consensus duorum requiri-
tur: ideoque absenti & ignoranti fieri non
34 potest, l. absenti. ff. de donat. † Sed nec in-
uitus quisquam donat. l. nec ignorans, C. eo.
nec cogitur alteri benefacere, l. nemo inuitus
ff. de regulis iuris Craue. consil. 121. nume.
11. (Natta, consilio 500 numero 10.) Ergo
nec inuito pariter donatur, ut correlatiuo-
rum sit par ratio, l. fin. cum ibi nota. C. de in
dic. uid. tollen. merito citra consensum do-
natarij nullo modo etiam reuocabiliter sibi
quæri debet. Nec in contrarium repugnat
tex. noster, qui de donatione loquitur, & ta-
men dicit, [*hoc enim uobis ignorantibus. & inui-
tis obuenit.*] hoc enim speciale est in filio, uel
seruo acquirēte ratione, de qua in textu, uel,
ut tradit Aldobran. quia seruus repræsentat
dominum generaliter, non specialiter, ut
35 per eum. † Sed hæc limitatio mihi non pla
cet per hunc tex. qui nedum de donatione lo
quitur, sed etiam de legato ibi, [*uel ex legato*]
sed legatum quæritur ignorāti & inuito re-
uocabiliter citra mediam personam serui, uel
filij, l. cum pater, §. surdo, cum ibi not. ff. de le
gatis secundo. Vnde sicut non potest esse hic
speciale in seruo, quo ad legatum, ita nec
quo ad donationem, ut æqualis fiat determi
natio, l. iam hoc iure, ff. de uulgari, & pupil-
lari, l. quamuis, C. de impube. & per conse-
quens donatio debet acquiri reuocabiliter
ignoranti & inuito. Non obstant contraria.
procedunt enim in acquisitione irreuocabi
li: eo enim respectu consensus requiritur,
nec absenti & ignoranti fieri potest, nec in-
uito donari, scilicet incommutabiliter, at re
uocabiliter secus, per textum nostrum, iun-
36 cto dicto §. surdo, quod bene nota. † Vl-
terius, quòd inuito beneficium non confe-
ratur directò, & in effectu procedit, quan-
do solum agitur de interesse eius, cui benefi-
cium confertur, prout in casu dicti §. non
potest. interest enim eius tantum, cui dona-
tur, ideo si nolit, sibi non acquiritur illa libe
ralitas, secus si de interesse alterius priuato,
aut publico agatur, tunc enim bene in inui-
37 tum confertur beneficium. † exemplum
de interesse priuato dari potest, in l. soluere,
ff. de solutio. & in dicta l. soluendo, ubi pro
inuito quis soluere potest illius creditori,
quia hoc respicit etiam commodum tertij,
hoc est, creditoris: qui suum recipit. Ita
Bartolus. & Castrensis declarant, in d. l. sol
uendo, Aretin. infra quibus mod. toll. obli.

in princip. in glossa solutio. Dec. in dicta l. in
uito, in princip. Cagnol. num. 6. Guliel. May
38 ner. numero 10. in fi. (& ut unum pulchrum
non omittam circa solutionem quam quis
facit pro alio, dico quòd licet quādo quis sol
uit pro aliquo inuito, non competat actio
neg. gestorum soluenti contra illum, sed so-
lum liberatur ille pro quo fuit solutum, ut
not. glossa, & Bartol. in l. Stichum, §. fina. ff.
de noua. glossa, & Docto. in l. fina. C. de noua.
39 † Attamen si soluens erat debitor eius pro
quo soluit. & soluat creditori sui creditoris,
cui hoc nomē erat hippothecatū, tūc sine du
bio soluens liberatur etiam si inuito credi-
tore suo soluat quia illi ad soluendū erat obli
gatus, ita Paris. consilio 107. nume. 129. uol.
40 3. quod bene nota.) † de interesse autem pu
blico exemplificari potest ex titulo, ff. de mu
ner. & hon. ubi propter publicam utilitatem
in inuitum conferuntur honores, & in mune
re iudicandi uidemus inuitum ad illud sumi
l. munerum, §. iudicandi, ff. eodem, & tamen
iudicare, est honor. l. obseruare, ff. de offic.
præsi. l. omnem honorem, C. quando prou.
non est nec, quòd non aliunde descendit, ni
si, quia in huiusmodi magistratibus publica
utilitas consistit, l. prima, §. primo, ff. de iustit.
& iure, & in tali munere iudicandi finis li-
tium consistit, in quo publica utilitas uersa-
tur, ne fiant immortales, l. properandum, in
principio, C. de iudic. & ponit Cagnol. in di-
cta l. inuito, numero 4. licet non ita declaret.
41 † Ad idem adferri potest, quod tradunt Bald.
Salycet. & Castren. in l. finali, C. de neg. gest.
dicentes, quòd si amicus meus erat in peri-
culo perdendi uitam, nisi pro ipso quid sol-
uerem, & solui illo prohibente, nihilominus
repetere possum, argumen. l. at si quis, §. itē
Labeo, ff. de religio. quia non minus interest
Reipub. homines uiuentes conseruari, quam
mortuos sepeliri, dicto §. item Labeo.
42 † Quibus etiam conueniunt notata per Bar-
tolum, in l. Stichus, ff. de pec. lega. ubi dicit,
quòd si quis fuit condemnatus in mille, & si
non solueret in amputationem manus, aut
pedis. Si amicus suus eo prohibente sol-
uit, repetere tamen potest ab eo ratione
prædicta. Sequitur Soc. in consilio 26. colum
na penultima, in fine, uolumine primo, Aret.
in §. is qui, colum. secunda, infra mand. Dec.
in consil. 691. columna prima, Cagnol. in di
cta l. inuito, numero 11. & sequen. licet Dec.
ibidem de hoc dubitauerit, sed uerior, & hu-
manior est sententia Bart. (& prædictis ada
ptari potest quod inquit Bartolus in l. pri-
ma, C. de uendi. rer. fiscal. libro 10. ubi uult,
quòd pœna pro parte danda accusatori solui
ei possit condicte fisco, sequitur Bossius tit.
de sentent. nu. 42. Id enim procedit propter
interesse publicum, quod uersatur ut facilius
inuitentur ad reuocandum crimina sicque

quòd

quòd delinquẽtes puniri posſint, l. ita uulneratus, ff. ad l. Aquil. & ita iuſtificatur illa do-
44 trina Bartoli.) † Simile uidemus, quod habe
tur in capitu. ipſa pietas. 23. quæſtione quar
ta, ubi etiam inuitum de domo ruente extra
here poſſum, quia non modo de intereſſe il-
lius extracti agitur, ſed etiam reipublicæ, cu
ius intereſt homines conſeruari, l. cum ratio.
§. penultimo, ff. de bon. damn. ſequitur Dec.
45 & Cagnol. in dicta l. inuito. † quod maxi-
me deſeruit, licet ipſi non dicant, ad limita-
tionem l. plerique. ff. de in ius uocan. ubi ne
mo inuitus de domo ſua extrahi debet. fal-
lit enim in domo ruente ob fauorem publi-
cum, de quo ſupra. Ita limitando declarat
Fely. in capitulo contingit. de ſenten. excom
mu. columna ſecunda, ſequitur Marſ. in ſin-
gul. 189. Dec. & Cagnol. in dicta l. inuito. Ia-
ſon, in dicta l. plerique, in ultima limitatio-
ne, ubi plures alias tradit, (& cum prædictis
etiam concordat Catelian. Cotta, libro me-
morial. in uerbo beneficium. inuito. ubi ca-
ſus prædictos, & alios ſimiles enumerat, &
46 exornat, ut per eum.) † In glo. [*ſuum*] cir-
ca oppo. l. penultime, §. illo. C. de neceſſ. ſer.
hær. inſt. tenet hęc gloſ. ibi de æquitate non
autem iuris rigore legatum ad ſeruum perti
nere. quia erat in alimẽta relictum, alias nul
lo pacto ualeret. l. ſeruis. C. de lega. cum qua
etſi Are. pertranſeat, eam tamen Chriſtoph.
hic, & bene, ut diuinatiuam impugnat. Qui-
nimo Salycetus, & Angelus, ibi clare tenent,
quod legatum illud non eſſet in alimenta fa
ctum, quia ſi de alimentis loqueretur ibi ua
leret legatum de iure, non autem de æquita
te, (ut inquit hic gloſ.) l. tertia, ff. de his, quæ
pro non ſcrip. hab. l. legatum. ff. de cap. dimi.
tradit Bartolus, Angelus. Imo. & Alexan. in l.
47 ſi uictum. ff. de re iudi. † unde ſecundo loco
gl. ibi uoluit non ualere illud legatum, cum
ſerui eſſent proprij, & ſubinde hæredis, lex
enim, ſeruos. ff. de alimen. & cib. leg. innuens
contrarium, loquitur in ſeruis alienis, & cum
illa gloſ. tranſit ibidem Saly. declarans, quod
illi ſerui erant alieni ſpe, hoc eſt, templi ex-
truendi, ſicque damnat Dynum, & Iaco. Bu-
trigarium, quibus & Faber hic aſſentit, tenẽ
tes, quòd imo ſerui illi eſſent in dominio hæ
redis ob templum nondum extructum, quia
imo erant templi quo ad ſpem, & ſic alieni
per tex. in l. ſeruos. ff. de liber. cauſa, ibi, [*ne-
que hæredis eſſe conſtiut*,] ſed in §. illo, nec re,
48 nec ſpe erant alieni. † Sed nec iſta reſolu-
tio placet, quoniam in alimentis, de quibus
loquitur dicta l. ſeruos, hæc diſtinctio inter
ſeruos proprios, & alienos, confunditur ex
ratione poſita in l. legatum. ff. de capi. dimi.
ibi, [*quia tale legatum in facto potius, quam in iure,
conſiſtit*,] militat enim ſic in proprio ſeruo. ſi-
cut in alieno, quia in utroque non conſidera
tur an capere poſſit, ſed an comedere, uel bi
bere, ſecundum glo. unde de iure ualet lega-
tum. Nec contra facit. l. filio. ff. de conditio
nib. & demonſtrationib. ubi ſi cibaria ſeruis
Titij legentur [*domini, non ſeruorum legatum
eſt*,] inquit text. ibi enim ſub commemora-
tione dominij factum fuit legatum ſeruo, at
in dicta l. ſeruos. ſimpliciter, quæ differunt. l.
penultima, C. de iure deliberan. & ita Bald.
Imo. & Doctores, ſentiunt in dicta l. filio.
49 † inferentes ex hoc, quòd ſi relinquitur
aliquid monacho ſub cõmemoratione mo-
nachatus, intelligitur relictum monaſterio,
50 & recta uia capiet monaſterium. † Melior
igitur eſt alia ſolutio gloſſæ ibi, quòd illud
dicitur ad exhortationem, nõ autem ad coa
ctionem, ſicque legatum illud debetur ex ur
banitate, non autem ex iuris neceſſitate. Qđ
ergo dicitur hic, de iure procedit, quod ibi,
citra ius ex urbanitate, & hoc ſequitur Bal-
dus, Angelus, Salycetus, Fulgoſius, & cæteri
communiter ibi, prout teſtatur Aldobrand.
hic, (& ita quoque ſuperius tenui in figura
tione caſus ponderando uerbum donent
de quo ibi, non repeto, quia uideri poſſunt
51 per me ibidem dicta.) † Prædicta uero de ſer
uo, qui legati alimentorum capax eſt, infe-
runtur, ſecundum Aretinum, hic ad fratres
minores, qui licet alias ſint incapaces acqui
ſitionis rerum, clemen. exiui. de parad. §. pro
inde. ſecus tamen eſt in cauſa alimento-
rum, ſiquidem eis alimenta poſſunt relin-
qui, & alia neceſſaria, ſecundum Barto. in di-
cta l. ſeruos. & in tractatu ſuo minori. Idem-
que tradit idem Barto. in dicta l. legatum. ff.
de capi. dimi. Angelus, Imo. & Roma. in l.
Stichum, §. ſtipulatio. in princip. ff. de uerbo
rum obligatio. ubi etiam diſputant, quid iu
ris in alio legato annuo, quod etiam tangit
late Federicus de Senis, conſilio duodeci-
mo, & Abb. in conſilio 63. in ſecundo uolu-
mine, ubi etiam tangit quid in legato facto
pro emendendis libris ſtudendi cauſa, quas
q. ut hoc loco impertinentes omitto. Idem-
que ſubinde agendum cenſeo de ſequenti
quæſt. quam anuectit Aret. de religioſo, cui
quicquam relictum eſt cum hoc pacto, quòd
monaſterio non quæratur, cum potiſſime,
eam ſuperius diſcuſſerim in §. primo, ſupra
52 eodem. † In glo. [*ſed ſi ſeruus*] in princip.
adnotandum eſt, quod in hæreditate adeun
da per ſeruum, iuſſus domini præcedere de-
bet, dicto §. iuſſum, licet ut ibi ſubiungitur,
ſit ſecus in autoritate tutoris, quæ interpo-
nitur, & ualet perfecto negotio ſaltem, ſi in-
continenti interuenerit, ut ille textus, per
53 gloſ. & Doctores intelligitur. † Ratio au-
rem differentiæ licet Aretin. hic, & cæteri
omittant, aſſignatur per Bartol. ibi, quia
poteſtas patris in filium, dominique in ſer-
uum, eſt maior, quam tutoris in pupillum.
Patet ex l. in ſuis, ff. de libe. & poſth. & ex §. j.

65 iurando. † nec iura per me allegata urgent,
licet punctaliter in hac materia loquantur,
quoniam sparsim, non autem per modum re
gulæ talem æquiparationem faciunt: quo ca
su etiam notata in dicta l. si quis seruo, non
procedunt, ut tradit Soc. in l. secunda, colum
na penultima, ff. de legatis primo, unde te-
nendum est dictam legem tertiam, C. de hæ-
redib. institu. incorrectam remanere, sic-
que differentiam esse in hoc inter patrem, &
dominum, cuius rationem exquirit hic Chri
stophor. & tres refert minus bonas secundū
eum: merito confugit ad opinio. de qua su-
66 pra, quæ est talis, ut ostendi. † Vnde ego pu-
to rationem differentiæ adduci posse, ut dica
mus centum iustè hodie, ut filio recusante,
pater adire possit non tantum ratione com-
modi paterni, sed filij, qui mortuo patre
hæc bona una cum alijs paternis habebit iu
re successionis uniuersalis, quæ ratio cessat
in seruo, qui nihil mortuo domino est habi-
turus, sed eodem iure apud hæredes domini
futurus est, ut supra, de fidu. tut. circa finē,
ideo dominus adire non potest seruo nolen
te; siquidem potest permittere potius se ex
coriari, quam quod adeat, ut inquit glossa,
67 in dicta l. tertia. † animus enim est liber,
cui nemo imperare potest, ut inquit Boe-
tius, quem refert Castren. in l. penultima, nu
mero quinto, C. de iure delibe. & sic domi
nus habet potestatem coactionis exterioris
quæ fit in corpus, sed non interioris, quæ ca
68 dit in animo, secundum eum. † Procedit au
tem hoc de coactione domini tantum in ser
uo instituto contemplatione sui, ut proba-
tur in dicta l. tertia, ubi Iulianus fuit institu
tus tanquam liber, secus, si contemplatione
domini: tunc enim ultra coactionem domi
ni iudex se interponit in cogendo adire ser-
uum, dicta l. penultima, ubi glossa & Docto.
69 res ita distinguūt secundū Aret. hic. † Sed er
rat, nā ille textus loquitur in casu dubio, hoc
est, in seruo de statu suo litigante, & sic nō cō
stabat esse seruū, imò interim liber reputa-
tur, nec is, cuius cōtēplatione fuit institutus
sua autoritate ei imperare pōt, iō recurritur
ad iudicē, sed quando certū est eū esse seruū
indistinctè, & quomodocunq; sit institutus,
non recurritur ad iudicem, sed sufficit pote-
stas dominica ad cogendum eum, quæ quan
doque non fructificat, ut in dicta l. tertia. Ita
in effectu declarat Bartolus, Salycetus, & a-
lij sequuntur in dicta l. penultima, & Barto-
lus, in l. prima, §. primo, ff. si quis omis. cau-
70 sa testamen. in ea glossa ibi, [*at in Trebelliani
ca restitutione, &c.*] & habes ex ea differentiam,
quod licet hæreditatem delatam seruo do-
minus quærere non possit sine uoluntate ser
ui, dicta l. tertia, C. de hæredibus institu.
restitutionem tamen ex Trebelliano Sena-
tusconsul. recipere potest, sine eius uolun-
tate, l. seruo inuito, ff. ad Trebellia. ibi, [*nec in
71 parte consensu aut opere serui opus est.*] Ratio dif
ferentiæ concisè tamē ponitur hic per Chri
stopho. nam aditio hæreditatis seruo delatæ
fundatur in eius persona, ideo uoluntas eius
requiritur. Sed quando agitur de hæreditate
sibi restituenda, eius aditio iam fundata fuit
in uoluntate, & in actu hæredis grauati, ideo
non eget supplemento uoluntatis serui, &
cum seruus suscipit illam hæreditatem ex
Trebell. dicitur eam restituere domino tan-
quam asinus sellam, & hæc ratio pernaturalis
72 est, quam sequitur Aldobrand. hic. † Sed alia
plus fundamētalis adduci potest, quam Bar
tolus, Angelus, & Castrensis, tradunt in di-
cta l. seruo inuito. Nam pro restitutione hæ
reditatis competit actio ex testamento: quæ
dicitur ius quæsitum, & de persona serui re-
cta uia transit in dominum, unde eius uolun
tate non est opus, sed pro aditione hæredi-
tatis competit quædam facultas, quæ dicitur
ius quærendum, quod domino immediatè
non quæritur, meritò opus est uoluntate ser
ui. Probatur hæc differentia, in l. pretia re-
rum, §. primo, iunctis ibi notat. per Docto-
res, ff. ad legem Falcidiam, & per Bartolū,
in l. is potest, ff. de acquirēda hæreditate, co-
73 lumna tertia. † In eadem glossa, ibi, [*at in
bonorum possessione,*] habes ex glossa, quod li-
cet in hæreditate delata seruo per eum a-
deunda, uoluntas domini debeat præcedere
secus tamen est in bonorum possessione, ubi
sufficit ratihabitio domini post agnitionem
74 serui. † Ratioque prima ponitur per Areti.
post Imolā, in l. seruo inuito, ff. ad Trebellia.
nam aditio hæreditatis est actus magis so-
lennis, cum in solo animo consistat, l. si auia
C. de iure deliberandi. (nec sine eo fieri po-
test. l. gerit. l. pro hærede, ff. de acquirenda
hæreditate, §. finali, infra, de hæred. quali-
tate, & differentia, Ceph. consilio 203. nu-
mero octauo,) agnitio uero bonorum pos-
sessionis requirit etiam agnitionem coram
iudice, l. finali, C. qui admit. uel ut tradit Bar
tolus in l. prima, columna prima, eodem ti-
tulo, quia per hæreditatis aditionem acqui-
runtur iura directa, at per bonorum posses-
sionē sicut & per restitutionem ex Trebellia-
no senatusconsulto iura utilia, ideo non re-
75 quiritur tanta solemnitas. † Sed quatenus
pertinet ad Imolā & Aretin. retorquetur hæc
ratio, sic enim solennior est aditione bono-
rum possessio, merito si in aditione uolun-
tas domini debet præcedere, fortius in bo-
norum possessione, sicque taxat eam Domi-
nus meus Vbert. Zuchar. in dicta l. prima.
76 † Quo uerò ad Bartolum, Dec. ibi, numero 10.
lectura prima, & in tertia, columna penulti-
ma, eum impugnat, quia etiam in optione
serui legata filio patris iussus requiritur, l. Iu
lianus, ff. de legatis primo. Ergo ad non ui-

detur esse propter solennitatem aditionis, ex quo idem in legato optionis reperitur.
77 † Et iura directa,& utilia cõsiderata per Bartol.parui momenti sunt, cum in effectu non differant,l.actio.ff.de neg.gest. nec inde infertur, quòd iussus in aditione magis praecedere debeat,quam in bono.poss. † Sed a Decio Bart.tueri põt: namq; optio serui legata filio,sic est solẽnis,ut adirio,cũ iura directa ꝑ eam,sicut per aditionem quaerantur, ut tradit Niger,in d.l.j.& ultra comprobatur. Nã optio aliquid repudiationis continet, cum optãs unum,caeteros repudiet,ut tradit Barto.in l.qui in aliena.in princ.num.3.ff. de acquir.haered. sequitur Rui.in dicta l.Iulianus, colum.1.meritò hinc patet illam esse actum ualdè solennem,& ideo cautum fuit,ut filius
79 optare non posset sine iussu patris. † Nec cõtra Bartolũ obstat, quod inquit Decius iura directa ab utilibus in effectu non differre,nam contrarium demonstrat Baldus in l. ptima,col.5.C.de priui. dot.dicens actionẽ dotis cessam à muliere,& sic utilem non habere eadem priuilegia, quae habet directa per eam intentata, Sequitur Petr. Gerar. de Petra sancta, singul. 29.(de qua re plenius attingit Campege.in tracta.dotis,in prima par.q.82.) & quando quis agit utili necessaria est debitoris excussio,secus si directa Paldus,in l.2.in fi.C.quãdo fis.uel priu.Niger in d.l.j.pluresq; alias differẽtias effectuales tra
80 dit Bar.in l.j,nu.17.uers.dicit non ipse,ff. de act.& ob. † Et tex.in dicta l. actio. quem citat Dec.non probat eius intentionem secũdum primum intellectum glossae ibi, quem Bartol.Bald. Castr & omnes sequuntur ibi, & nemo impugnat: nec paritur aliquod cõtrarium secundum illum, ut dicunt Doctores: eique famulatur ratio sequens ibi, [*quia in extraordinarijs*](indicijs ubi conceptio formularum non obseruatur,haec subtilitas superuacua est,) non autem deseruit illa ratio secundo intellectui glossae (qui incipit uerborum cortici,nec attendi debet,iuxta illud littera occidit, spiritus autem uiuificat.)
81 † Vel & secundò dici potest, quòd ex quo ille text.plures habet intellectus,ut per glossã & Doctores ibi, non potest ex eo sumi uerũ fundamentum contra Bartolũ, prout in alia quaestione tradit Alexander,in l. 1. columna 1.circa finem,ff.soluto matrimonio,ad text. in l.1.C.de iure fis.li.10.de quo opposuerat.
82 † Alia tamen consideratione non procedit ratio Barto.quia quatenus quaerimus, cur in aditione debeat praecedere iussus domini, non idem in bonorum possessione, glossa & Doctores loquuntur de aditione, uel petitione bonorum possessionis,prout est in fieri,at Bart.ponit differentiam inter eas,prout sunt in esse deductae,quia iura directa cõtingunt haeredi post aditam haereditatem,utilia uero bonorum possessori post agnitam bonorum possessionem,§.quos autem,intra de bonorum possessio. idemque in Trebelliano Senatusconsulto, §.restituta, infra de fidei. Haec ergo bene Bartol. argumentatur,cum enim ante aditionem, uel petitionem bonorum possessionis, nondum nata sint, nec competant haec iura, utique ratio Bartoli non deteruit;cur magis uno casu iussus patris debeat praecedere, quam alio, (& ita alias plenius impugnaui in l.1. C.qui ad mi.numero 479.cum pluribus sequentibus lectores delego,)sicque alia quaerenda quo
83 ratio. † Baldus igitur in dicta l. qui aliena.dicit rationem esse, quia aditio est actus legitimus,qui non potest stare in suspẽso,l. actus legitimi,ff.de regu. iur. Sed si ratificatio domini deberet expectari,staret in pendenti. Quae ratio cessat in bon.poss.quae non est actus legitimus,sed praetorius,pariq; modo cessat in restitutione ex Trebelliano Senatusconsulto,quoniam licet sit actus legitimus,iuxta tex.in §.constat,supra de iu.naturali ,ubi inter partes iuris ciuilis, senatuscõsulta ponuntur,tamen non est de enumeratis in dicta l.actus,quae ultra connumeratos ibi non porrigitur,ut tradit glossa in §.omnis, intra de uerborum obligatio. sequitur.
84 † Dec.ibi,col.j.& patruus meus magnus Riminal.in d.l.1.in fi.C.qui admi.ubi & hanc rationem meliorem appellat quacumque alia, quae excogitari possit,eamque Fulg.& Ias. sequuntur ibi.Castr.Alex.& Aret.in dicta l.qui in aliena.& licet nõ dicat,eam praesensit hic Faber per diuersa uerba dicens, quòd per aditionem definit uacare haereditas,& actiones directae quaeruntur,ideo debet esse & fieri certa,nec suspendi potest,nec sub incerto fieri,l.eum qui,§.fi.ff.de acq.haered. quod fieret,si fine iussu seruus adiret,quia si dominus non ratificaret, nihil esset actum, quae ratio cessat in bono.possessione,& restitutione ex
85 causa fideicommissi,ut per eum.Sed & hanc rationẽ dãnat Dec.in d.l.j.dupliciter. Primò quia attenta ea dicendũ esset,quòd in omnibus actibus,de quibus loquitur texr. in d.l. actus,non haberet locum ratificatio, quod falsum est: patet in emãcipatione, de qua ibi dicitur,& tamẽ põt fieri de filio, qui postea
86 rarum habeat,l.pen.C.de emanc.liber. † Itẽ, electio debet esse certa,nec in pendenti stare põt,c.2.de elec.in 6.& tamẽ põt ratificari, c.quod sicut,ad fi.de elec.Sed tu considera,ꝙ errat Dec.putans in d.l.pen.probari,ꝙ dicit, licet cũ eo cõsẽtiat Bal.Sal.& Ful.ibi,ult.n. text.ille,quòd consensus filij debeat interuenire ante secutam emancipationem,non autem post, probatur ibi [*si tamen filius apud eũdem iudicem uel alium proposito parentum suam etiam uoluntatem consonare deposuerit.*] tũc enim uerè dicitur propositum patris, quando actus

ctus est in fieri, l. cum quidã, ff. de bon. posse. non aũt, quãdo secuta fuit emãcipatio, & ita reperio q̃ Ang. ibi põderãdo illa uerba [*suã & uoluntatem,*] &c. dicit, no. q̃ per rescriptum principis pater non emancipat filiũ inuitũ, nec absentẽ, nisi postea consentiat ante emãcipationẽ. (confirmatur ista consideratio p gl. ibi in uerbo deposuerint, exponentẽ. i. cõsenserint filij emancipandi. non enim dicit emãcipati, sed emancipandi: sicq; uult cõsensũ filij præcedere debere emancipationẽ pa-
86 tris ut & Angel. tradit.) †Quod uerò de electione dicit Dec. procedit, quando ualuit, qa facta fuit præsentib. duab. partib. collegij & a maiori parte, tunc. n. põt rata hẽri p contemptos, quia sine eis ẽt ualebat, secus si fuit nulla, ueluti a minori parte facta, quia p consensus particulares superuenientes non põt cõualidari, ita tradit Abb. Anc. Imo. & cæteri in d. c. q̃ sicut, & in c. auditis, eo. tit. sicut nec aditio a seruo facta, quæ fuit nulla, potest a domino ratificari, ut in casu nostro. Vnde cessat obiectum, si reducamus illud ad terminos nostros, (quia non est inter aditionem,
87 & electionem differentia.) † Altera erat impugnatio Decij, q̃ regula legis, actus legitimi, qua Bald. mouetur in rõne sua, nõ recipit conditiones extrinsecas, intrinsecas, uerò secus, quæ sunt de natura actus, ut per Bald. in l. si quis accepto, nec. opponitur, q̃ acceptilatio. ff. de cond. ob cau. in l. 3. ff. de leg. 1. cũ simi. ut per ipsum Dec. in d. l. actus, id est intrinseca, uidetur attẽta, qualitate psonæ, q̃ seruus hẽat consensũ domini, quis ex additione
88 dẽt effectualiter obligari. † Sed nec ista ipugnatio mihi placet qa bene uerũ est, q̃ actus legitimus recipit tacitã & intrinsecã cõditionẽ ex natura actus cõdõnalis pambuli, cui adijcit, ut in scđo ref. d. legis actus, pbatur de acceptilatione facta post pmissionẽ cõdõnalẽ, sed quãdo nõ pcedit aliqs alius actus cõdõlis, prout in casu nostro, non probat Dec. q̃ actus legitimus possit recipere fictam, uel intrinsecam conditionẽ, imo dicendum est, q̃
89 non. † Cũ tacita cõditio ita suspendat, sicut expressa, ut est gl. no. quam cæteri sequuntur ibi, in l. item quia, in prin. ff. de pact. Dec. consil. 2. col. 3. Rimi. meus, cons. 123. nu. 10. cum simi. (Bal. in l. 3. C. de arbi. Bar. in l. ita stipulatus quæst. 2. ff. de uerb. obli. Decia. respo.
90 102. num. 22. uolum. 3.) † Alia tamen cõsideratione non procedit hæc ratio Baldi, quia actus legitimi non recipiunt diẽ uel cõditionem prohibitam in odium disponẽtis, alias secus. Ita Faber, Are. & Ias. in §. j. ad fi. supra q test. tut. Seruus. n. proprius non põt dari tutor a domino, cum liber erit, alienus uero sic ut ibi dicitur. Rõ est in primo casu, quia illa cõditio est prohibita in odium domini, qui sibi statim potuit prouidere dando libertatẽ seruo. At secus est secundo casu, quia testator nõ potuit dare libertatem illi seruo alieno, quando eum tutorem dedit, merito ualet datio tutoris hoc secũdo casu sub d. cõditione, sed nos in hoc secũdo casu sumus, qa quando testator instituit seruũ alterius nõ est in potestate illius, nec serui, quod ipse statim fiat hæres, merito dẽret ualere aditio hæreditatis facta p seruũ, licet pẽderet a uoluntate domini, tanquã q̃ conditio nõ esset prohibita. Si ergo non põt seruus adire, hoc aliũ de prouenit, quam ex dispositione d. regulæ actus legitimi, & sic (alias quoque latius hãc rationẽ impugnaui in d. l. j. C. qui admi. nu. 497. cum plurib. sequẽtib. ubi uidendum est:
91 igitur) alia queri dẽt ratio. † Are. in d. l. qui in aliena. & in d. l. Iulianus, aliter dicebat, q̃ in facultate adeũdi est quoddã ius, qđ domino qritur, merito seruus solus adire nõ põt sine iussu domini, quia non põt uti tali iure in dominũ translato, dicitq; q̃ hãc rationẽ punctaliter assignat tex. in l. acquiritur, §. 1. ff. de acq. her. do. dicit. n. Iuriscõsult. q̃ seruus nihil iuris sibi retinet, postea infert, & ideo nõ põt adire hæreditatẽ, quę uerba nihil aliud possũt significare, nisi hoc, q̃ quia facultas adeũdi principaliter est ius. Ideo cũ tale ius nõ sit penes seruũ, sed penes dominũ, seruus non acquirit sine uoluntate domini.
92 † Sed, ut inqt Dec. ĩ d. l. j. col. 2. C. qui adm. ista ratio pcedit ĩ hereditate tãtũ, put loquitur tex. in d. l. acqritur, nõ aũt in bon. poss. q̃ ut filius ibi, seruus agnoscere põt, l. seruo inuito, ff. ad Treb. l. 3. §. acqrere, ff. de bon. poss. & tñ attenta rõne Aret. idẽ dicẽdũ esset in bo. possess. cũ & ipsa ius sit, infra de bon. poss. in princi. l. j. §. qui semel, ff. de succ. edic. ibi, [*perdidit*
93 *ius eius*] † Præterea, ut tradit Rui. in d. l. Iulianus, col. fi. in prin. damnãs Aretinũ, nõ est uerũ, q̃ ius adeũdi qratur patri, (uel domino, de quo & seruo loquimur) qa scđm hoc hæreditas illi soli deferretur, & p cõsequẽs solus posset adire, sicut monasteriũ põt instituto monacho adire sine illo, qa ius adeũdi qritur monasterio, scđm Doct. cõiter, in ca. in præsẽtia, de prob. & sic actus facti sequtur illũ, ad quẽ trãsit ius adeũdi, & ad l. acqritur, §. 1. cui nõ respõdet Rui. dici põt, q̃ illatio, de qua ibi, [*ideoq; si hæres istitutus est, nisi nostro iussu adire hæreditatẽ nõ põt*] nõ uenit illatiue ad rõnẽ supra proximã ibi, [*ipse. n. seruus, q in ptãte alterius est, nihil suũ hẽre põt,*] sed ad principale dictũ qđ [*serui nostri ex qualibet cãa acqrũt, i. d. nobis acquiritur,*] ut. n. subdit gl. qa non sibi, sed nobis acquirũt, ne nobis iuitis onerosa quæratur hęreditas, subdit tex. [*ideoq;*] &c. sicq; secũdũ hũc sẽsũ cessat interpretatio Are. ad illũ tex. (& ita pariter alias eũ taxaui, i d. l. j. C.
94 q adm. nu. 509. cũ sequentib.) † Quartò loco Dec. in dicta l. 1. C. qui admi. rationem esse putat, quã ponit tex. in dicta l. qui in aliena. [*ne pater*] aut [*dominus inuitus obligetur,*] & licet

licet in bon. possessione eadem uideatur ratio. l. 3. §. inuito. ff. de bon. pos. respõderi potest, inquit Dec. ex ratione Bartoli, quæ hoc modo adaptari potest, quòd aditio est actus magis solemnis, & in eo magis stricte proceditur, & iussus præcise requiritur, ne aditio reddatur frustratoria, si ratificatio expecta-
95 retur, quę forte nõ sequetur. † Tu uero duo considera. Primo, quod dum citat Dec. dictũ §. innito, non probat, quod intendit probare de obligatione inducenda, cum de acquisitione loquatur, melius ergo pro Decio facit. §. neque tamen, Inst. de auto. tuto. ubi in aditione, bonorum possessione, & restitutione fideicommissi, reddit illam rationem uniformem, [*ne pupilli damnum habeant,*] quam in aditione tantum reddit tex. in dicta l. qui in aliena. Secundum est, quod Dec. animaduertens idem esse in bono. possess. confugit ad rationem Bar. supra reprobatam, ideo uana est eius intentio, (prout etiam dixi in dicta l. prima, numero 513. & sequenti. † Bel-
96 lonua quoque suppura libro tertio, capitulo tertio. dicebat ita diuersum ius in aditione, & bono. possessione constitutum fuisse non ex iuris necessitate, sed ex mera uoluntate, quia sic placuit legislatori, prout hanc rationem deducit tex. in dicta l. qui in aliena, a nemine ponderatus, ibi, [*placuit ratam haberi posse.*] Sed errat, quia dicta uerba ponuntur ibi, in principali dicto, non autem in ratione dicti, inquit enim tex. [*sed in bonorum possessione placuit ratam haberi posse, quam filius agnouit citra patris uoluntatem,*] non autem dicit, quòd possit haberi rata, quia sic placuerit, prout alibi dicitur in l. prima, §. pueritiam. ff. de postul. ibi, [*quia moder. etatem hanc etatem prætor ratus est,*] & supra quibus ex caus. manu. in princip. & in §. furiisæ. supra de
97 usucap. quæ iura citat Bellonus. († præterea dictum. Belloni tendit ad illud quod habetur in l. prima. §. pueritiam. ff. de postul. quòd in his, quæ sunt de positiua iustitia
98 sufficit pro ratione uoluntas, † unde dicunt ibi Bal. & Ange. quòd in statutis sufficit pro ratione statuentis uoluntas, exemplificantes,
99 tes, ut per eos, † & ut inquit Cast. in l. nõ omnium, ff. de legib. in condendis legibus est, adhibenda disputatio an sic debeant condi, postquam uero sunt conditæ non est quærẽdum an bene, uel male, sed secundum eas est
100 iudicandum, † sed tamen aduerti debet, ut eleganter declarat Alberic. in l. & ideo. ff. de legib. quòd inquit non opportet ratio. legis eo respectu, ut in ratione lex substantietur: nec enim quærenda est ratio legis sic, ut non credatur, uel stetur legi, nisi eius ratio reddatur, puta si aduocatus coram iudice allegat legẽ, & iudex diceret non stabo huic legi nisi reddas rõnem quare sic facta fuerit, hoc. n. fieri nõ debet, q̃a lex fundatur & sub-

stantiatur in autoritate legislatoris, sed tamen dici non debet, quòd Doctores, & scholares non debeant inquirere legum rationes si possunt, quia hoc bonum est, & utile,
101 † cum secundum Philosophũ, scire est rem per causas cognoscere, & ut plenius per Albericum, quare missa consideratione Belloni quærenda est a nobis ratio prædictæ differen-
102 tiæ si fieri potest.) † Sextam rationem D. meus Vbertinus Zucchar. ponit in d. l. ij. num. 109. & 112. nam aditio explicatur solo animo, l. gerit. ff. de acqui. hæred. at filius aut seruus non habet sanum, uel integrum animũ ad adeundum, quia non habet integram personam obligandi patrem, uel dominum inuitum. d. l. qui in aliena, merito iussus eorũ debet præcedere: hoc autem cessat in bonorum possessione, quoniam est dictio cõposita ex bonis & possessione secundum Bar. in l. 3. colum. j. ff. de bo. pos. unde mistam habet naturam, partim ex bonis, idest, hæreditate, partim ex possessione: capit enim hoc a possessione, quòd peti potest ignorãte patre, uel domino, sicut ille apprehendi potest. l. j. §. itẽ acquirimus. ff. de acquir. poss. ab hæreditate uero capit, quod non quæritur ignoranti, sicut nec quæritur hæreditas. d. l. qui in aliena, nec a possessione capit, ut ignoranti quæratur, nec ab hæreditate, ut iussus præcedere debeat, sed propter mistam naturam, quam sortitur ex materia, ex qua componitur, elegit hoc, ut non requiratur iussus præcedens,
103 sed ratificatio sufficiat. † Sed nec ista ratio, licet colorata & peringeniosa, multum satisfacit, quoniam & bonorũ possessio animo tam agnoscentis explicatur. l. fi. C. qui admi. ibi, [*qualiscunque testatio amplectendæ hæreditatis offẽdatur*] §. fi. infra de bon. pos. ibi, [*si admittendi animum ostenderit.*] ut & bene illu legit Niger in rub. C. qui admi. & licet etiam iudicis præsentia requiratur in memoriam decreti, qđ olim requirebatur, ut inquit Bal. & Dec. in d. l. fi. hoc non facit, quia ex parte agnoscentis solus animus operetur, & tamen seruus, & filius habet animum integrum ita agnoscenda sine iussu patris, aut domini præuio.
104 dicta l. qui in aliena. d. l. seruo inuito. † Nec uerborum compositio, unde causatur bonorum possessio, me satis mouet, cum ad sonũ, & uerborum corticem tendat, non autem effectum respiciat, qui magis quam uerba spectari debet, ut per Bal. in l. 2. uer. sed iuxta hoc quæro, C. commod. in fi. & in rub. C. de iure emphy. quæst. j. Dec. consilio 160. colum. j. Si enim effectum bonorum possessionis metiamur, idem aut paulo diuersus erit ab hæreditate, [*cum commoda & incommoda tribuat, & in omnibus uice hæredum bonorum possessores habeantur.*] l. prima, & 2. ff. de bon. possess. Vnde in perscrutãda ratione differentiæ, solus uer-
105 borum sonus non debet attendi. † Ego sane

necrederem satis esse probabilem rationem (glossæ in d. l. qui in aliena, quam retuli, & detentaui, in dicta l. prima, numero 320. cũ sequentibus, C. qui admi. ubi me remitto, vel etiam reneri potest alia ratio) Cyni in dicta l. prima, in prima oppo. quem Fulgo. Cast. & Ias. sequuntur, latiusque Signorol. de Homo de., numero octauo, & fuit de mente Alber. in d. l. seruo. eamque sequitur etiam Nicol. de Neap. in §. alienus, infra, de hæred. instit. dicunt enim, quòd aditio solo animo explicatur, & in ea factum alterius non requiritur, sed in bon. poss. factum iudicis, & agnoscentis interuenit, unde firmiora sunt, quæ a duobus fiunt, quam ab uno. l. qui potest. §.
106 quod quis. ff. de regu. iu. † Confirmatur vltra ipsos, nam duo uincula magis stringũt quam unum, ut habetur in Authen. de con sang. & uter. fratri. coll. secunda, in §. sed hodie. ad fi. supra de adop. per Ias. in l. fina. numero 20. C. de pact. Sed in bon. possessione duo vincula concurrunt, factum petentis eã, & iudicis decernentis, ergo magis stringere debent, ut iussus patris non debeat præcedere, quam factum solius personæ, quod in aditione cadit, merito in ea debet iussus præce
107 dere. † Secundo confirmatur, nam factum iudicis, quod interuenit. l. tertia, §. si causa cognita. ff. de bon. pos. dicta l. fina. C. qui admi. reputatur factum patris, ut per illum tex tum, not. Bal. in l. si ob causam. C. de euicti. & sic magistratus loco iussus domini habetur. Nil mirum ergo, si alius iussus præambulus non requiritur, prout in aditione,
108 quæ facto iudicis non fomentatur. † Simile uidemus in pupillo, qui sine tutoris autoritate nec adire, nec bon. possessionem petere potest. §. neque tamen. suprà, de autor. tuto. Si enim tutore caret, cum decreto iudicis eam consequitur, qui supplet loco tutoris. l. si infanti. in fine, & ibi not. Salyc. Castren. & Ias. C. de iure deliberan. & sic bene iustifica
109 tur hęc ratio Cyni. † Nec obstant, quæ contra eam tradit Decius in dicta l. prima, & primo, dum negat assumptum Cyni, quod hæreditas solo animo adiri possit, ex quo iussus requiritur secundum Barto. in l. Paulus, ff. de acquirenda hæredi. nam argumentum Decij procedit a speciali, & secundum accidens, non autem secundum naturam primordialem & regularem aditionis, quæ est, ut solo animo consistat sine alterius ministerio. l. mutum. ff. de acquirenda hered. §. penultimo, infra de hęre. qual. & differ. Rectius autem Cyn. & alij considerarunt aditionem secundum regularem naturam, non autem secundum accidentalem, ut fecit Dec. prout in simili quęst. considerat glos. 2. in l. certi condictio. in princip. ff. si certum petatur, quam Barto. & cæteri sequuntur ibi. (po tissime ueto Bal. Alexã. Ias. Dec. & D. meus Riminaldus, qui eam singularem, notabilẽ, mentique retinendã prædicant, & alij quos enumerat Tiraquel. in tracta. le mort saisit, le uif. in 9. declara. secundæ par. numero 21.)
110 † Sed nec impugnatio secunda Decij quicquam ualet, dum dicit non esse uerum, quòd fortior sit agnitio bon. possessionis aditione, cum prim a tribuat remedia utilia, secunda uero directa, quoniam Cy. & alij considerarunt aditionem, & bon. possessionem, put sunt in fieri, & eo casu fortior est bon. possessio propter factum duorum, quam aditio propter factum unius. at Dec. arguit de iuribus directis & utilibus, quę post aditionem & bono. possessionem agnitam contingunt. ergo male satis argumentatur Decius sicque ratio Cyni defensatur. (prout plenius eam, & ab eo, & a Nigro quoque defendi, in dicta l. prima. numero 534. cum sequentibus, ad quem locum me remitto, gratia bre
111 uitatis.) † Sed & alia ratio annecti potest Imolæ in dicta l. seruo inuito, quam probat Are. hic, nam in aditione requiritur animus eius, cui debet acquiri, non autem alterius. Hinc est, quòd per procuratorem fieri non potest. l. Paulus, & ibi Barto. & alij. ff. de acquiren. hęred. Vnde si filius sine iussu patris adiret, quia animus, & uox filij, uel serui non est uere animus patris, aut domini. §. ei uero, infra, de inutil. stip. in uerbo, [*tanquam*,] l. prima, §. item acquirimus. ff. de acquiren. poss. in uer. [*intelliguntur*] talis aditio nulla foret, nec ratificatio patris, aut domini posset
112 eam conualidare, † cum actum omnino nullum non ualidet ratificatio, ut tradit Innocen. in capitulo, cum consuetudinis. de consuet. Dec. abunde in l. semper, qui non prohibet. numero 17. ff. de regu. iuris. Merito cautum est, ut iussus debeat præcedere. At ista ratio cessat in bon. posse. nam ultra animum requiritur petitio, uel agnitio coram iudice, & nihil impedit, quominus alius nomine meo coram iudice petat, & agnoscat. l. tertia, §. acquirere. ff. de bono. posses. unde sequi potest ratificatio, cum actus præcedens
113 non sit funditus nullus, quod no. † l. glos. [*perinde*,] quatenus Aret. infert ad quæstionem de compromisso facto in Abbatem san cti Proculi, nunquid transeat in successorem in dignitate. Quoniam quæstio prædicta deuiat a proposita materia huius tex. remissiue tantum procedam. Hanc igitur opi. tenẽt plures, quos citat Areti. Alexan. & Ias. in l. qui liberis. §. hæc uerba, ff. de uulga. & pupil. de quo in gl. quibus addo Bal. consilio 322. a capite inchoantes, colum. 4. & in cons. 416. ego puto, columna secunda, uolumine primo, Ioan. Bapt. Perusi. in tracta. de arbitr. capitulo sexto, Bertach. in tracta. de episcopis, in quinta parte, 4. libro q. 32. numero 60. Rui. consilio 63. numero quinto, uolumine quarto,

quarto, Dec. in capitu. quoniam, Abb. numero 25. de offic. delega. & in l. more, numero 114 52. ff. de iurisdict. omnium iudicum, † & est communis opinio, pars negatiua, secundum Rui. sed de ueritate tu eos uide, quos supra citaui. In glo. adepti. dum Aretin. infert ad usuras quæsitas per filium, an patri quærantur, eoque mortuo ueniant conferendæ cum fratribus? Latius tetigi supra eod. in §. 115 primo, ubi me remitto. † In glo. usucapio. habes differentiam inter res peculiares, & alias, nam primo casu etiam domino ignoranti quæritur usucapio, secundo non. Rationem tradit Areti. hic, quam prior eo posuit Castren. in l. prima, §. item acquirimus, ff. de acquiren. possess. & ex his iste §. remanet absolutus, & subinde præsens titulus, super quo satis uagati sumus.

FINIS.

HIPPOLYTI RIMINALDI

I. C. FERRARIENSIS ET COMITIS AVLAE LATERANENSIS

IN ALMO PATRIAE SVAE GYMNASIO

Primam ordinariam Iuris Ciuilis de Sero Cathedram Regentis,

INTERPRETATIONES IN INSTITVTIONVM Titulum de Testamentis ordinandis.

SVMMARIVM.

1 *TITVLVS de testamentis commendabilis est.*
2 *Continuatio tituli de testamentis, quæ fit ab Imperatore. tenenda est. 12.*
Altera Christophori periculosa redditur a Moder. Pata. 3.
Et ab authore. 4.
Illis tamen non placet alia modernorum impugnatio. 5.
Alia quoque Iasonis continuatio confutatur. 8.
6 *Donatio causa mortis quo ad sui confirmationem cõtractibus æquiparatur.*
7 *Vbi de uno quæritur, cætera extrema habilia supponuntur.*
9 *Continuatio non toleratur a remotis si fieri potest ad proxima.*
Etiam quando tituli intermedij sunt pertinentes ad materiam. 10. 11.
13 *Quæ incident er aguntur, non considerantur.*
14 *Actus a principali intentione iudicatur.*
15 *Stãte statuto, quòd nullus possit extrahere frumẽtũ de comitatu nisi propter usum suum, si quis extraxerit id propter usum, postea mutato consilio illud uendiderit, non propterea incidit in pœnam statuti.*
16 *Imperator cur hic simul non tractauit de testa. & qui test. fac. poss.*
Christophori ratio per ipsum, alios, & authorem reicitur. 18.
Alteram quoque Christoph. ponit. 19.
Quam post mod. Pataui. author refellit. 20.
Aliam subijciunt mod. Patani. 23.
Sed eam pariter author mordet. 24.
Et nouam tandem post alios ponit. 25.
17 *Imperator non dedignatur sequi iurisconsultorum ordinem, & formam prudentum.*
18 *Codex peritis legendus a Iustiniano traditus.*
19 *Materia positiui iuris an pertinacibus relinquenda 21.*
20 *Nominum quæstio pertinacibus relinquenda.*
22 *Distinguere nobis non licet, ubi alia lex non distinguit.*
23 *Diuisio plurimum ad intelligentiam confert.*
24 *Compilatores Digestorum, Cod. & Institutionum ijdem fuerunt.*
26 *Titulus hic an bene fuerit præpositus titulo quib. non est permi. fac. test.*
Fabri consideratio ponitur. 29. quam damnat author.
Alteram quoque tradit Tollenti. primo loco. 31.
Quam reijcit author. 32.
Secundo, & aliter considerat idem Tollen. 33.
Sed author reprobat. 37.
Tertio quoque Tollen. sententiam suam ponit. 40.
Et Mod. Patauini confirmant. 41.
Sed author dissentit. 42.
Moderni. Pata. dupliciter etiam conantur quæstionem sedare. 44. 46.
Quos author probabiliter taxat. 45. 47.
Ipse uero tandem tollit omnes amaritudines. 49.
Personarum quæstio prius quam rerum, nunquid agenda sit.
Regulam affirmatiuam constituit author. 49.
Quæ primo fallit in coniunctis. 50.
Secundo si ratio facilioris intelligentiæ secus suadeat. 51.
28 *Personæ in quolibet iudicio prius legitimandæ sunt.*
27 *Contextus, & coniunctio, quomodo capiatur.*
30 *Libellus petentis quem cogi, & condemnari, procedit.*
35 *Iudex an fuerit competens primo uidendum est, qui*

de

de sententia.
36 Personæ inhabilitas est præiudicialis ad actum.
38 Voluntas hominis est causa testamenti, testamentū est effectus.
39 Effectus sua causa prior esse non potest.
42 Personæ cæteris rebus digniores sunt.
43 Verbum oportet, denotat necessitatem.
45 Perperàm nihil in institutionibus positum.
47 Intellectus uerus. §. his igitur. Inst. de test. & in aduersus Mod. Pata. 48.
50 Ordo in coniunctis non seruatur.
52 Titulus de testamentis cur titu. de test. mil. præpositus fuerit in Institutionibus, at secus in Codice seruatum fuit.
Rationem Bartoli, Iason, & Bellonus taxant quē defendit autor. 53. 54.
Iason & aliam ponit, quam Bellon. confutat. 55. 56.
Sed eam tuetur autor aduersus Bellonum. 60.
Alioque respectu eandem refellit. 61.
Riminaldus alias rationes persuasiuas tradit. 68.
Decium uero Bellonumque in hac re non probat autor.
Vnde ipse post alios nouam, & ueram tradit rationem. 69.
53 Imperator miles est.
54 Generalia præmitti debent ad instructionem.
55 Testamentum militis dignius est testamento pagani.
56 Militia nunquid sit dignitas. 57. 58.
59 Dignitas large quandoque sumitur, & improprie.
62 Testamentum inter liberos imperfectum ratione solemnitatis ualet.
63 Testes duo mares, uel fœminæ, sufficiunt in testamento inter liberos.
Etiam non rogati. 64.
65 Testamento inter liberos clam omni meliori modo subintelligitur.
Sicut & clausula codicillaris. 66.
67 Testamentum ad pias causas uel de priuilegiatum est.
Et ultra legitimam fauorabilius testamento inter liberos.
70 Testamentum pagani confert acquisitionem uniuersalem.
Non idem semper ex testamento militis. 71.
72 Testari unquid liceat de rigore iuris, uel ex gratia, glossa, Abbas, & plerique tenuerunt, quòd ex gratia tantum.
Iason uero, quòd de rigore iuris id potius procedat. 98.
At Bellonus neutrum probat, sed ex æquitate iuris id constitutum putat. 100.
Autor tandem Iasonis opinionem sequitur, & eā firmat. 106.
73 Testamentum morte confirmatur.
74 Dominus quis esse desinit morte, qua soluit omnia.
75 Papa non potest in uita sibi successorem eligere.
76 Pupillus testari non potest etiam ad pias causas nisi tutoris autoritate.
77 Prorogatio termini primo finito non ualet.
78 Successio hæreditaria per testamentum, ut constituta est iuris ciuilis.
79 Testamentum pluribus rationibus inductum fuit quas Porcius perpendit.
Quas Moder. Patauini taxant, sed autor eas defendit.
80 Obligationes passiuæ defuncti cum eo expirant.
81 Hæreditas iacens personam defuncti repræsentat. 99.
Ex fictione tamen, non secundum ueritatem. 102.
82 Creditoribus per testamentum consultum fuit sine defuncti iniuria.
83 Testamentum an pacem induceat, & lites sedet. 84.
85 Experientia rerum magistra.
86 Testator præsumitur cum dispositione iuris se conformare.
Et uelle, quod ius disponit. 87.
88 Ius per se clarum est.
89 Successio ab intestato, quo tempore clara fuerit.
90 Testamentum propter uitandam ingratitudinem inuentum.
91 Donatio causa mortis, olim per stipulationem tantum fiebat.
92 Stipulatio est de iure ciuili.
93 Ius ciuile post ius gentium fuit.
94 Legata de iure ciuili antiquiore non nisi ex testamento ualebant.
95 Interest habere plura remedia.
96 Testamenti facultas magis ad acquirendum inuitat, ut quis successores habeat. 97.
103 Fictio est de iure speciali.
104 Differentia inter gratiam, & æquitatem, uerbalis.
105 Indulgentia gratiam significat.
106 Ius singulare dicitur, quod est ex gratia.
107 Edictum de testamentis est prohibitorium.
108 Lex, quòd sponsæ. C. de dona. ante nup. locum non habet in testamentis.
109 Intellectus l. a Titio, in fi. ff. de furtis.
110 Dictio ex, principium temporis denotat.
111 Testamentum in genere nunquid detur, glossa, Bal. & sequaces, quòd non.
Bartolus uero, & plerique alij contra. 114.
Nonnulli quoque de nomine tantum non esse dixerunt. 117.
Sed autor secundam opi. confirmat. 118.
112 Probatio in genere reperitur.
113 Intellectus l. cum antiquitas. C. de testa. 123.
115 Possessio in genere, adoptio, & bono. possessio repe ritur.
116 Testamenti large sumpti appellatione, ueniunt codicilli.
118 Iurisdictio datur in specie, & in genere. 119.
120 Iurisdictio simpliciter a Principe concessa merum Imperium continet.
121 Testamentum in genere dicitur ultima uoluntas

luntas in genere.

122 *Nomen generale non facit rem nominatam.*

124 *Testamentum in genere unnquid sit proprie testa. Ruinus tenet, quod sic, sed author contra. 130.*

125 *Propria signif. sumitur ex allusione uocabuli. Fallit si repugnet cōis usus loquendi. 135. 144.*

126 *Possessio, actio, bon. poss. & adoptio sumpta in genere, proprie sic dicitur.*

127 *Determinatio respiciēs plura, aequaliter determinat fallit quando sequitur correctio legis. 155. Nec potest aequalis fieri determinatio. 156.*

128 *Intellectus l. 1. ff. de adopti. 157.*

129 *Verbum intestabilis plura significat, & proprie. Et quare id procedat. 158.*

131 *Dictio, &, pro etiam.*

132 *Propria significatio non descendit ex interpretatione extensiua.*

133 *Intellectus l. 1. ff. de fi. instr. contra Bart.*

134 *Statutum puniens producentem falsum instrumentum, non habet locum in teste.*

136 *Proprie tale dicitur, quod est simpliciter tale.*

137 *Proprium dicitur, quod competit alicui soli.*

138 *Don. cau. mor. quoad ineundi modum contractibus aequiparatur. Idem quoad sui confirmationem. 139.*

140 *Impropria locutio qualis dicatur.*

141 *Propria locutio qualis sit.*

142 *Generalitas ambiguum parit.*

143 *Positioni generali uelut obscure non est respōdēdū.*

145 *Communis usus loquendi praeualet allusioni.*

146 *Verba potius secundum communem usum loquendi, quam secundum propriam significationem declarantur.*

147 *Possessionis allusio.*

148 *Lex 1. ff. de acqui. poss. quomodo legenda.*

149 *Actio diffinitur in genere, Inst. de acti. in prin.*

150 *Propria signifi. sumitur a diffinitione.*

151 *Bonorum possessio diffinitur in genere, in l. 3. §. 1. ff. de bon. poss.*

152 *Intellectus l. eunuchis. C. qui test. fac. poss.*

153 *Relatio fieri nō debet, quando resultaret correctio.*

154 *Intellectus l. cum antiquitas. C. de testa.*

159 *Genus omnes suas species sub se comprehendit.*

160 *Species dicuntur partes subiectiuae generis.*

161 *Testamenti appellatione, nunquid ueniat testamentum in genere. Ruini distinctio confunditur per autorem. 177. Qui nouam, & ueriorem ponit. 178.*

161 *Statutū prohibēs minorem 25. an. testari, censetur prohibere & cum codicillari, & de ratione. 179.*

162 *Consuetudo Aureliae Neustriae seu Normaniae.*

163 *Syllanianū loquens de test. procedit & in codicillis.*

164 *Vsurarius non potest codicillari, sicut nec testari nisi praestita cautione.*

165 *Emphyteuta cui conceditur testari, potest etiam codicillari.*

166 *Stricte proceditur in contractibus.*

167 *Liberorum conditio non uerificatur in adoptiuis.*

168 *Aetatis legitimae appellatione, quae ueniat.*

169 *Verbum quādo potest capi in genere, & in specie, in dubio capitur in specie.*

170 *Verba simpliciter, & non secundum quid, intelligi debent.*

171 *Verba per prius, & non per posterius, sunt intelligenda.*

172 *Statutum, q. liceat offenso facere competentem uindictam, intelligitur de immediate offenso.*

173 *Verbum simpliciter sumptū dēt intelligi proprie.*

174 *Significatio propria sumitur ex diffinitione.*

176 *Verbum in materia odiosa capitur in specie.*

180 *Ratio si expressa est, uel est unica, licita est extensio etiam in correctorijs. Et ad casum qui potest comprehendi sub larga significatione uocabuli. 181.*

182 *Extensio tota fundatur in rationis identitate, qua cessante cessat extensio.*

183 *Testamētū an sit quid intellectuale, uel corporale.*

184 *Intellectus l. non figura. ff. de acti. & ob. per Andre. Siculum. Quem damnat author alium ponens 185.*

186 *Incorporale dicitur, quòd tangi non potest. Et quod in iure consistit. 187.*

188 *Testamentum unum propter unam uoluntatem, licet plures extent scripturae de illo.*

189 *Intellectus l. fi. C. de edic. diui. per Bar. Et legis Paulus. ff. de fals. Et tituli. ff. quemad. test. aperi. Quem damnat And. Sicu. 190. Et author ultra eum. 191. Alius quoque datus ab And. Siculo non placuit authori. 192. Et ipse alium nouum tradit ad illa iura. 194.*

193 *Non entis nullae sunt partes.*

195 *Statuto stante, quòd de quolibet testamento soluatur gabella, & plures scripturae testamenti factae sint, tamen semel gabella solui debet. At Bauerius in hac. q. distinguit. 196. Cuius distinctionem refellit author. 197. Et aliam ponit. 198.*

197 *Statutum debet intelligi secundum cōem usum loquendi, siue a peritis siue imperitis sit conditum. Et distinguitur an in uulgari, uel litterali sermone sit conditum. 198.*

199 *Notarius de falso rogitu extrahens plura exempla semel tantum punitur.*

200 *Interpretatio fit, ut falsum excludatur.*

201 *Testes saluantur à falso, qui primo dederunt contestes postea interrogati, qui fuerunt praesentes, dixerunt nullus.*

202 *Testes saluantur a falso qui dixerunt quid simul factum, cum tamen appareat de prioritate, & posterioritate.*

203 *Testis saluatur a falso, qui dixit Titiū possedisse de tali anno, cum tamen caeperit postea possidere.*

204 *Restringitur quid facilius, quam tollatur.*

205 *Testari numquid possit, qui nihil habet. 211. 224.*

206 *Arbiter, & iudex diuidit, non tamen testatur.*

207 *Lex Cornelia non confirmat testamentum impuberis uiuo patre mortui. Et de ratione, num. 224.*

208 *Obsides testari non possunt.*

209 *Testari non potest apud hostes existens.*

Nec cui bonis interdictum est.
Et de ratione ponitur. 224.
219 *Argumentum a contrario sensu procedit in legib.*
212 *Intellectus l. hæreditas, in prin. ff. de pet. here. 214. 215.*
213 *Statutũ de hæreditate repudianda certo modo. locum habet in eo, qui decessit nullis bonis relictis.*
215 *Hæreditatem eius qui nihil habebat in bonis adiri posse, ad quid conferat.*
216 *Intellectus legis, cum alienam. C. de legat.*
217 *Intellectus l. qui soluendo. ff. de hær. inst.*
218 *Cedens bonis potest testari.*
Et est dominus bonorum ante uenditionem. 219.
220 *Intellectus l. prima. ff. de testamen.*
221 *Testamentum de alienis rebus earum domino consentiente.*
Nec reuocari potest ex illius pænitentia. 222.
223 *Actus testandi uersatur inter testatorẽ, & hæredẽ.*
225 *Intellectus c. filius. de testa.*
226 *Ecclesia lucris temporalibus inhiare non debet.*
227 *Exceptio cõfirmat regulã in casibus non exceptis.*
228 *Testamentum coacte nunquid sit ipso iure nullum, uel annullandum.*
Glosa Bar, & communiter Doctores tenent, quòd sit ipso iure nullum. 229.
Imola uero, & Cumanus contra. 238.
Sed autor communem sequitur. 247.
Vtilitas huius quæstionis ponitur. 228.
230 *Voluntas coacta uoluntas est.*
331 *Dolus in contractu adhibitus metu potentior est.*
232 *Rubrica, si quis ali. test. prohi. declaratur.*
233 *Alternatiuæ una pars dubia declaratur ab alia.*
234 *Vis initio adhibita nunquid testamentum uitiet sicut si ex post.*
235 *Indignitas ubi prouenit ex hæredis culpa hæreditas applicatur fisco.*
Secus si procederet errore testatoris. 236.
237 *Dolus unius immediata causa acquisitionis alterius illi nocet.*
238 *Matrimonium nullum redditur ipso iure mediante coactione.*
Et de ratione late ponitur. 248.
239 *Matrimonio quis induci potest spe lucri, secus testamento.*
Ratio ponitur pulchra. 252.
240 *Cautela ad tollendam liberam testandi uim non ualet.*
241 *Testamentum nullum redditur ex adhibitis testib. inuitis, uel notario & quare. 253.*
242 *Velle non creditur, qui paret alieno imperio.*
Quod declaratur. 255.
243 *Voluntarie fieri dicitur, quòd descendit ex libero mentis arbitrio.*
244 *Actus non dicitur uoluntarius factus ab eo, qui poterat compelli.*
245 *Compromissum dicitur necessarium factum a partibus ex forma statuti.*
246 *In dubio contra fiscum debet iudicari.*
Quod declaratur, quomodo procedat. 258.
247 *Matrimonium fauorabilius est testamento.*
248 *Matrimonium continet tria bona, fidem, prolẽ, & sacramentum.*
Matrimonium quomodo sit sacramentum. ibidem.
249 *Metus impedit procreationem sobolis, et fac. 250.*
251 *Argumentũ de matrimonio ad testamẽtũ inualidũ.*
252 *Matrimonium non abhorret pecuniã, testamẽtũ secus.*
254 *Intellectus legis, qui test. §. si. ff. de testa.*
Inuitus, & coactus differunt. 254.
255 *Intellectus l. j. ff. de test. in uer. uoluntatis, et uelit.*
256 *Diffinitio actionis Insti. de acti. quo intelligatur.*
257 *Intellectus l. non puto. ff. de iure fisci. uarius, & uarijs locis positus.*
Autor uero unum refert, sequitur, & defendit. 258. 259. 260.
160 *Lex titulo debet deseruire.*
261 *Fiscus in pari causa debet priuato præferri.*
262 *Casus non facile reperitur, in quo priuatus fisco præferatur.*
263 *Damnũ fugienti magis fauetur quã lucrũ captãti.*

11 PRAESENS † Tractatus, ut hic præfantur Tollẽtinus, Banerius, Viglius, & Moderni Patauini, lõgiori cõmendatione non eget, cũ nihil sit frequẽtius, quam homines aliquid disponere, quod post mortem suam fieri capiat. Sed & Tullius quem refert Franc. Balduinus hic Philippica secunda, iudicat nihil esse in actis priuatis grauius testamento, eiusque antiquum, & maxime liberum semper fuisse usũ constat, iure gentium proditum, cum ubiq; gentium fuerit aliquis usum testamentorũ quamuis forma sit diuersa, siquidem uerum est, etiam ijs qui aliquando futuri sunt, esse propter ipsos consulendum, & ex hac animorum affectione testamenta morientium nata sunt, quæ quidem affectio cuique homini iam tum ab initio naturæ statim insita fuit, idque plenius testatur Conna. in Cõmentar. iur. ciuil. lib. 5. cap. j. col. 3. atque hinc Paulus respondit in l. ex facto. ff. de uulg. & pup. iniquum esse homini sanæ mentis adimere testamenti factionem. Verum quo grauior est testamẽtorum authoritas, quanto que extremum hoc iudicium maioris est momenti. quippe post quod aliud uelle nõ possumus l. 1. C. de sacrosc. eccl. tanto diligentius est perspiciendum, ut ea, quæ placuerunt sic disponamus, quo exitum habeant, de quo securus esse uolet, methodum hic a Iustiniano mira quadam breuitate atque luce traditũ, diffusius tamen ab Aretino nostro tunc Ferrariæ legente Philippoque de Casolis in tracta. de testa. & a cæteris alibi passim locupletatum seruabit. † Continuatur hic titulus ab Imperatore, supra titu. 1. §. fi. & unico uerbo se se extricant Faber, Aret. & Bellonus, & si quæ dantur aliæ continuationes maiori ex parte pendent ab illo tex. unde cum Viglio dici potest eos actum agere, qui quod mani

festum

sestum est dum exactius declarare nolunt re
3 ipsa obscurant, & implicant.† Duæ tamẽ sũt,
quę aliunde cõsiderantur: altera Christopho
ri dicentis supra uisum esse quemadmodum
actu inter uiuos rerum dominia acquirũtur.
sequebatur igitur uidere, quonam modo ex
ultima uoluntate, quæri possent, merito de
testamentis subiecit Imperator. Quæ conti-
nuatio periculosa est secundum Moder. Pa-
taui. nam & inferius agitur quemadmodum
actu inter uiuos dominia quærãtur. ut infrà
4 de acqui. per arrog. & de emp. & uend.† Con
firmatur ultra ipsos ex tit. intra de eo cui li-
ber. cau. bo. adi. ubi tractatur de successio-
ne, quæ fiebat per adiectionem bonorũ cau-
sa libertatum conseruandarum, quę quidem
ex pactione contingebat, ut per gl. in uerbo
[*aditis*,] & sic per actus inter uiuos. Rursus in
tit. sequenti de succes. subla. ponitur de acq-
sitione uniuersali, simulque miserabili, quã
do mulier seruili amore bacchata cum liber
tate substantiam amittebat, quæ domino ser
ui quærebatur, quod & relatum habemus in
l. 1. C. de senatusconsul. Claud. tol. hoc. n. pari
ter ab actu uiuentis eueniebat hoc est a furo
re libidinis mulieris, hæc igitur attenta con
tinuatione p̃dicta præmitti debuissent huic
tit. quod cum secus factum sit, corruit hæc cõ
5 tinuatio. † Alio quoque medio taxant hanc
continuationem Moder. Pata. nempe, quòd
& ante hunc titulum tractatur de acquisitio
ne actus ultimæ uoluntatis, ut de donatione
causa mortis, quæ est ultima uoluntas, cũ per
omnia fere legatis connumeretur, ut supra,
de don. in prin. quod apud me satis est dubi-
tabile, nam de donatione ibidem agit Impe
rator prout est acquisitio ibi, [*est & aliud ge-
nus acquisitionis donatio.*] tempus autẽ quo ue-
re atq; irreuocabiliter quæritur donatio cã
mortis est quando morte donantis cõfirma
tur, cum prius retractari possit tribus ex cau
sis eo loco signãter expressis, atque id genus
alijs per me ibidem cumulatis, nu. 1009. cũ
6 seq.† sed quo ad sui confirmationem don. cã
mor. contractibus æquiparatur ex crebriori
Doctorum sñia, ut eodem loco notaui, nũm.
7 1775. de ueritate tamẽ latius disputans.† Sed
satis est interim sic esse cõem, quæ nunc est
supponenda, cum de hoc principalis non sit
qõ. Qnoniam ubi de uno quęritur, cætera ex
trema habilia præsupponenda sunt l. qui te-
stã. ff. de test. quæ fuit Decij peculiaris regu
la, in c. cum oẽs, lectura secunda, col. 1. in c. q.
in ecclesiarũ, in prin. de const. in c. 1. col. 8. de
iudi. in c. 3. loco, col. 4. de prob. in rub. C. qui
admi. col. 8. nu. 77. lect. 3. in l. j. col. 1. C. unde
leg. in l. qui se patris, co. 5. C. unde lib. & in l.
pactum, col. j. C. de colla. sequitur Cagn. in l.
uinum, nu. 3. ff. si cer. pet. ubi citat ad hoc ẽt
Castrensem, in l. cum Archimedoram. col. fi.
C. ut in poss. leg. & Gemi. in c. unico. §. fi. col.

fi. de sta. reg. lib. 6. ex quibus id colligi põt li
cet non sic expresse loquantur, ut Dec. in lo-
cis prællegatis. reijcienda est igitur conti-
nuatio Christophori ex priore obiecto non
8 ex secũdo.† Altera est quam Ias. hic colligit
ex §. fi. supra de usu, & habi. ibi. n. pollicitus
fuit Iustinianus tractare quib. modis iure ci-
uili dominia acquirerentur, sed inter istos
modos acquirẽdi de iure ciuili hic est unus,
ut per gl. 1. in uerbo [*nostræ.*] ff. de acq. rer. do.
& i l. ex hoc iure, in uerbo, [*dominia*] ff. de iust.
9 & iu. iccirco situata est præsens tub.† Sed &
hanc continuationem uelut a remotis factã
confutant Bauer. & Moder. Patau. quod esse
non debet, cum potissime possit ad proxima
fieri. l. 2. ff. de sta. ho. nec (ut præter ipsos adij
ciam) defendi potest eo prætextu, q̃ interme
dij tituli sint pertinentes ad materiam uelut
10 de acquisitione tractantes; † quo casu tole-
rari consueuit continuatio ad remota. l. 1. in
prin. ff. si tab. test. nul. exta. quę ad hoc passim
citatur per Nico. de Neap. & cæteros. in rub.
ff. sol. matr. per Dec. in rub. de iud. col. 2. lect.
2. & Aret. nostrum, in proœ. Instit. in prin. col.
fi. per Iaſ. in rub. infra de acti. nu. 8. & Tollen.
11 nu. 12.† Id. n. sane procedit, & intelligitur ut
declarat Imola, in rub. ff. de app. col. 1. quãdo
cõmode fieri non põt ad proxima continua
tio, tunc. n. toleratur ad titulũ aliqualiter re
motũ, cuius occasione indidenter alij fuerint
positi. d. l. 1. si tab. test. nul. extab. sed si ad pro-
xima fieri põt, dẽt oĩno fieri, merito cũ in ca
su nostro possit eit. no ſtes p̃cedenti proxi. cõ
tinuari, prout facit Imperator sup. tit. 1. §. fi.
non est usquequaque facienda cõtinuatio Ia
sonis ad §. fi. sup. de usu, & hab. ẽt p̃p titulos
intermedios pertinẽtes ad materiam, q. ta
li casu nõ p̃cedit tex. in d. l. 1. si tab. test. secũ
12 dum Imo. in d. rub.† Tenenda est igitur Im-
peratoris continuatio, sup. relata, cui licet ui
deatur obstare tex. in §. neque tamen, sup. de
aut. tut. & in §. sed si hæres, sup. tit. 1. ubi de a-
deunda hæreditate per pupillũ aut seruũ in-
stitutos agitur, & sic de acquisitione uniuer
sali, qđ & i ff. dictũ uidemus ante tractatũ no
strũ, in l. obligari. §. pupillus. ff. de aut. tut. ta-
mẽ responderi põt incidenter hoc ibi dictũ
fuisse, ut ostenderet, q̃d pupillus sibi, uel ser-
uus dominõ q̃rere posset, alias de insufficiẽ-
tia notari potuisset Imperator, & sforũ cõpi-
lator, ut alibi Gallus Aql ius, i l. Gallus. §. idẽ
13 credendũ. ff. de lib. & post.† Nec, q̃ incidẽter
agũtur, multũ cõsiderãtur. l. si quis nec cãm.
14 ff. si cer. pe.† actus. n. a principali itẽtione iu-
15 dicatur. l. uerũ. ff. de fur.† hinc uidemus stãte
statuto, q̃ nullus possit extrahere frumẽtũ d̃
comitatu nisi p̃p usũ suũ, alias incidat in pę-
nam, si q̃s extraxerit p̃p usũ suũ, postea muta
to consilio uendiderit illud, non incidit in
pœnam statuti, ut tenent Guihde Cun. Bal. &
Alber. in l. 1. §. unde quærit Offilius, per illũ

textum.ff.de exer.act.Barto.in l.cætera. §.fi. ff.de leg. 1.Alex.consilio primo, colum. pen. uolumine 3. & Iason in dicta l.si quis nec ca. ubi plura quoque congerit similia, quem Dec.Socinus, & Cur.Iun. sequuntur.ex qui bus pariter attendi debet principalis intentio, quæ fuit in locis allegatis tractādi de tutoris autoritate, & acquisitione domini per seruum, non qđ incideuret de hæreditate di
16 citur ibi.† Duas hic Christophorus annectit qōnes.primamcur Imperator sub eodem titulo non tractauit de testamentis,& qui testamenta facere possunt,sicut in ff.reperitur.
17 † Augetque difficultatem Bauer.ea rōne,cū Imperator non dedignetur sequi Iurisconsul torum ordinem, & formam prudentū uirorū,l.humanum.C.de legib.Bar.in rub.C.de in ius uoc. sicut ergo Iurisconsulti,sub uno, & eod. tit.tractarunt de test. & qui test. fac. pos.eodem modo debebat Imperator hic facere.Huic quæsitoChristophorus dupliciter respondet.Primo gratia faciliotis cognitionis id actum fuisse iux.§.sed non usque,infra delega. & sic ut melius iuuenes intelligerēt hanc materiā,ut prior ipse tradit hic Faber. Quam responsionem ipsemet Christophorus damnat ex ordine Codicis,ubi diuisit Iusti-
18 nianus hos tractatus,† & tamen non loquitur iuuenibus sed peritis,& introductis, cū quinto studii anno legendum Codicem tradiderit,ut testatur in proœ.fforum,uer.[*& in quinti anni.*]quin addunt hic Bauer.Bellon.& Mod.Pata. complures titulos in hoc institutionum uolumine,in quibus plura mixtim tractantur, quę separatis sub titulis in ff. & Cod.reponuntur,quib.addo insuper tit.q.b. mod.recō.ob.ubi simul tractatur de mutuo, īdebito,cōmodato, deposito,& pignore.de quib.tituli particulares habentur in ff.& Codice.confirmatur idem ex tit.de interdi.ubi simul tractatur de interdicto quorū bonorū, uti possidetis, utrobi, & unde ui.de quib. separati tituli ponuntur in ff.& Cod.quæ sanè debuissent attenta responsione Christophori diuisim tractari in istis Institutionib. Cum secus ergo factum uideamus,collabitur re-
19 sponsio sua.† Secundam igitur subnectit, q̄ hæc est materia positiui iuris,& ideo pertinacibus relinquenda, iux.no.per glo.in rub. ff. solu.matri. quæ sic respondet in declarando cur ille liber appelletur Infortiatum,& cum hac responsione transeunt hic Bauer.& Bellon.concludentes Imperatorem sic processisse,quia sic uoluit,& existimauit facere.l.1.§. pueritiam,in uerbo,[*prætor ratus,*]& ibi glo. Cast.& Ange. ff.de postul. dicentes,quòd in his,quæ sunt positiui iuris sufficit pro ratione dicere, quòd ita uisum fuerit legislatori, & hoc plane modo se se Dec. extricat in rubri.C.de testamen. mil.qui titulus ibi præponitur titulo de testamentis paganorum,hic

Cur. simul hic non tractatur de test. & qui test. fac. possunt.

uero postponitur, & ut demum concludit hic Viglius, in istis non certam legem iuris nostri ordinatores secuti sunt,sed ut quodq; ad manum uenit,prius, uel posterius,posue-
20 runt.† Hanc quoque responsionem licet debiliter impugnant hic Mod. Pataui. quibus ego uehementius moueor,nam notata per glos. in dicta rub.solu.matrimo. procedunt in quæstione nominum, cur quid sic appelletur,de quibus plerumque non est curādum, l.3.C.de consti.pec.ibi,[*usus nominum uocabula,*]cum enim res intelligitur, minus de nomine curandum est,ut ibi glos.tradit.nomina enim ad demonstrandum seu recognoscendum inuenta sunt.l. Labeo. §.idem Tubero,ff. de sup. leg. l.ad recognoscendos.C. de inge.& mann.unde nihil referi an res nomine proprio,uel alio modo demonstretur, & certior fiat.l.certum.ff.si certum peta.Nos autem loquimur,& agimus de perscrutanda ratione diuisionis horum titulorum, alibi unitorum,& sic extra uanam nominum quæstionem uersamur,de quibus & Guil.de Cunio,& Christophor. loquuntur in §. qua ratione,numero 4. infra de pup.sub.quos impertinenter hic allegant Mod. Patauini., & ita ipsi met inferius,& fauius, numero 152. ad dictum glosę Bart. & sequacium in rub.ff. solu.matrimo.respondent, quòd loquuntur in nominibus magistralibus,de quibus non est curandum.l.1.C. de mut. nomi. secus in situandis rubricis secundum Bal. in rubr.C. de restamen. ubi dicit,quòd Iureconsulti, & Imperatores semper mouentur aliqua ra-
21 tione.† Nec, quòd ita uisum fuerit Vlpiano in dicto §.pueritiam, sati s concludit,ut nos item dicamus sic Imperatori hoc loco uisū fuisse:quod enim dixit Vlpianus ibi,non autem Iustinianus hic, aut alibi,nos dicere nō
22 possumus, † argumento eorum, quæ tradit Bar.Bal.Ang.Alex. & Ias. in l.quamuis.ff.de in ius uocan. dicentes nobis non licere legē distinguere, quæ per aliam legem non distinguatur. Tertiam quoque dabat hic Bauer. responsionem,sed cum ipse met eam reijciat, & post eum Moder. Pata. non insistam sup ea.
23 † sed ad aliam uenio quam præfati Moderni subijciunt,dicunt enim,q̄ compilatores Codicis,& Institutionum cum cognouerint diuisionem plurimum ad intelligentiam cōferre, pluraque alia bona adferre,ut per glo. in §.igitur. supra in proœ.textus,in l. 1.ff.de excep.do.Cagn. in proœ.fforum,in prin.merito post compilationem, fforum non solum hic pro iuuenibus uoluerunt segregare titulos,sed etiā pro eruditis in Codice,quod tamen in fforū libris antea non fecerunt, quo
24 niam non cogitarūt tunc, sed post tantum, cum facile sit adiuuentis addete. † Sed huic responsioni non assentio,nā cum eisdē met onus, & cura cōpilandi libros fforū,q̄bus & Codicis

Codicis,& Institutionum fuerint cō.missa,ut probatur in l.j.maxime in fine, & in l.2.post prin.& in §.sed cum prospeximus.C.de uere. iure enucle.Quales fuerunt Tribonianus alij que Illustres,& prudētissimi uiri Teophilus, Dorotheus, & quos recensēt Iustinianus, de nouo Cod.faci.§.j. probabiliter dici non pr eos in compilatione. fforum ad hanc rōnem non animaduertisse, quæ sic illi uolumini cō
25 ueniebat sicut Codicis,& Institutionū.†Merito post oēs cogitaui planius hanc quæstionem resolui posse ex §.fi.supra tit.j.ibi,[*uideamus itaque nunc quibus modis per uniuersitatem res nobis acquiruntur,*]si enim uidendū erat de modo acquirendi dominium per uniuersitatē, qđ & testamento cōtingit, ut ibidem subiūgitur,utique de test.ordi.tantum debuit titulus poni,nō aūt simul cū eo de personis,quæ possunt,uel non testari,cū ille non sit modus acquirendi dominium, sed origō modi per
26 quem quæritur testando,& disponendo.†Secundā est quæstio,quam Christoph.hic ꝓponit, ꝙ perperam situatus sit hic titulus ante titulum quib.non est permis. fac.test.cum secus fecerit Imperator in Codice,& melius
27 quidem,† quia in primis de habilitate ꝑsonarum quærendum erat, quam de rebus siue actu formando.l.quidam referunt.ff.de iure Cod.§.fi.supra,de iure natu.l.si quæramus.ff. de testa. qnam rationem præsensit ad unguē Castrensis,& D.meus,& patruus magnus Rimin.in cōtinuatione rub. C.qui test.fac.pos. & ulterius cōnfirmatur ex snia Baldi,in d.l.si quæramus,inquit.n.quòd persona principiū est,& fine persona nihil fundari potest: & licet solemnitates habeant se per modū principij.& cuiusdam fundamenti,tamē a persona dependent,sed ꝑsona non dependet a so-
28 lemnitate. qđ ergo habet se ꝑ prius ī esse cāæ habet se ꝑ prius in esse uentillationis.† hinc uidemus in oī iudicio quantuncunque summario ꝑsona prius debere legitimari,ut post gl. Bar.Fran.Tig.Saly.Alex.Ias.& alij notant in l.2.ad fi.C.de edic.diui Adr.tol. And.Sic. Ias.& cæteri repeten.in rub. C.qui admi. nō alia sane rōne,q̄ ꝙ prius de personis est quærendum prout inter alios tradit Pet.Ger.de Petra Sācta,sing.23.col.2.& Crauc.cōs.104. in prin.sicq; illam qōnem formant Dy.& Albe.in l.quidam referunt.ff.de iure codicil.cū que prædictis alios citans concordat Meno. in tit.de adipi.poss.remed.4.nu.441. cū seq. concludens uere non esse,qui ab hac snia re-
29 cedit.†hanc difficultatē Faber,& Are.quos hic Christoph.non citat,excitarunt interius in rub.quib.non est permis.fac.test. eique respondet Faber,ꝙ nō est uis in hoc,quia sit in eodem contextu,sequitur Vigl.hic per l.quidam.ff.de pecu. quæ resolutio mihi non placet,tunc.n.in eodem cōtextu diceretur nec præposteratio uitiaret,quando sub eo.tit.&

Cur.iste titulus fuerit præpositus titu. quib.nō est pmis. fac.test.

coniunctione uerborū contingeret,ut ꝓbatur in d.l.qđā,ubi testator dixit seruus peculium habeto liberq; esto,talis. n. præuaricatio ordinis, uidelicet libertatis, quæ debuit prius dari, ut sibi legatum haberet non attēditur,ut pro regula quoque cautū reperitur
30 in l.præposteri.C.eo.† & tradit exemplum Bar.in d.l.quidam,de petente reū cogi,& condemnari,& sic petente prius executionē,quā sniam,libellus.n.ꝓcedit eo non obstante, qā cōiūctim id dictū fuit, merito ordinis omissio non uitiat, sequitur Alex.latius, in l.2.§. prius.col.fi. & post eum Ias.nu.24.ff. de uul. & pupi.sed nos sumus in positis sub diuersis titulis,& orationibus ualde remotis,merito nescio uidere, quō dici possit hoc esse factū
31 in eodem contextu.†Respondet igitur huic obiecto Tollentinus aliter,& quidē trib.modis primo,ꝙ ubi de personis, & rebus simul agendum est, prius decidi debet sup ꝑsonis, ut in contrarijs, sed in casu nostro duntaxat agendum erat de modo quærendi dominiū ꝑ uniuersitatem,ut per testamentū;idq; simpliciter Imperator supra cōsiderauit in §. fi. merito non fuit opus præmittere de ꝑsonis, quę possent testari,uel non, & eum hac respōsione sola relatione cōtenti transeunt Mod.
32 Pata.num.141.†Sed mihi nullatenus placet nam confunditur ex d.l. quidam referūt,ubi dumtaxat erat qō de ualiditate legati in codicillis facti iam præmortuo hærede instituto, & tamen argumentando iurisconsult.aduersus illud legatum dicit [*esse enim debet cui detur,deinde sic quæri an datum constitat, ut non ante in ris ratio,quam persona quærenda sit.*] q̄bus ex uerbis Cuman.ibidem notat ante oīa de personis quęrendum esse. rursus & obstat Tollen. tex.in d.l.si quæramus,inquit.n.[*si quæramus an ualeat testamentum,*]& sic casum ponit Caius quando solum contrauertitur de testō, non autem simul ēt de ꝑsona testatoris,& tamen in primis de persona testantis quærendum subdit, mox de uiribus testamenti. Præterea confunditur hæc solutio per rub.ff.de acqui. rer.domi.ubi de rebus tantum fit mentio, & tamen Paulus in l.1.dicit quarundam rerum dominium nanciscimur sicque cōmiscet per sonas acquirentes.Corruit ergo prior hęc so-
33 lutio.†Secundo respōdet Tollen. quòd ubi agitur de testamento iam perfecto, & in esse deducto uigore cuius insurgit aliqua difficultas,uerum est prius de habilitate personarum, quam uiribus testamenti dispiciēdum fore.d.l.si quæramus,& d.l.quidam referunt. Secus ubi agitur de testamento ordinando, & in esse deducendo, ut hic:prius enim quo nā modo fieri debeat spectari debet,& hāc solutionem respectu primi capitis sentit hic quidam doctus Interpres & clarius infra titulo secundo Vigli.dicens, quod ubi quæstio, & lis de testamenti alicuius uiribus

uertitur.de persona prius, post de cæteris in quirere debemus, frustra enim fuerit disputatum sit ne ipsum secundum regulas iuris ciuilis factum, an non. Si is qui fecit non habuit testamenti factionem, loquitur enim aperte de testamenro in esse iam deducto, uerum, (ut ille subdit) legislator cum de testamentorum ordinatione disseruit, ut hic, de personis non dubitauit, qua propter iustus
34 est hic minimeque præposterus ordo. † Comprobant & insuper hanc responsionem Moder. Pata. num. 142. moti potissimum, quòd diuersa ratio sit in eo, quod iam in esse deductum est ab eo, quod in esse deducēdum est, Vt Christopho. ad aliud tamen propositum tradit infra de litter. oblig. in prin. num. 10. respondens ad tex. in l. in exercendis. C. de fide instru. quo cauetur. testes, & instrumenta paribus passibus ambulare: dicit enim rationem equipararionem procedere, quo ad probandum, quid in esse deductum, secus si de-
35 ducendum sit: † Ad idem tendit, quòd tradit Castren. in d. l. si quæramus. dicens prius uidendum esse de potentia testantis, postea de testamēto suo. Vnde infert prius uidendum esse numquid ille, qui sententiam tulit fuerit iudex competens, postea uero de ipsa sententia, quia ubi non est dare iurisdictionem in iudice, frustra de sententia, uel eius uiribus
36 disputatur. † & ratio prædictorum est, quia inhabilitas personæ est præiudicialis ad actū factum. Si enim persona fuit inhabilis, actus factus sustineri non potest, secundum Barto. Cast. Are. & omnes ibi. quando ergo de actu inducto in esse quæritur, persona prius spectanda est. Secus ubi de actu inducendo quæ
37 ritur secundum prædicta. † Sed nec ista resolutio tuenda est, corruit enim ex eo, quòd in Codice tractatur de testamento ordinando, & sic in esse deducendo, ut ex rubrica patet, quæ in hunc modum dicit de testamen. & quemadmodum testamenta ordinantur. Itē ex l. hac consult. ex l. iubemus, ex l. in testamētis, & ex l. fi. in quibus forma ordinandi testamenti describitur, & tamen in titu. præponitur titulus, Qui testa. fac. poss. quod esse non deberet attenta hac solutione. secundo confunditur, ex l. secunda, §. post originem. ff. de orig. iur. ubi Pompon. pollicetur se dictu rum de auctorum successione, [*quòd, (ut subdit) constare non possit ius, nisi sit aliquis iurisperitus, per quem possit quotidie in melius produci.*] uult ergo tractare de iure ad esse deducendo, & tamen dicit premittēdum fore
38 de autorum successione. † Præterea cum uoluntas hominis sit causa testamenti, testamētum uero effectus. l. j. ff. eod. ibi, [*testamentum est uoluntatis nostræ iusta sententia*] nescio uidere cur magis de persona testantis prius agendum sit, ubi de testamento facto quæri-
39 tur, quam ubi de faciēdo, † cum militet utro bique regula disponens, quòd effectus prior esse non possit sua causa. ut per illum tex. tradit Castrē. in l. manumissiones, in prin. ff. de iust. & iu. imo uero quilibet effectus ex sua causa restringitur. l. cancellauerat. ff. de his, quæ in test. del. l. cum tale, §. falsam. ff. de cōd. & demon. Soci. in l. 1. ff. solu. matrimo. & in l. cum auus, nume. 39. uer. hoc supposito. ff. de cond. & demon. Crau. consi. 606. numero 4. redditur ergo falsa hæc secunda Tolentini.
40 † Quare de tertia uidendum est, inquit enim non esse necessitatis, sed ad bene esse, ut prius de personis, quam de rebus agatur, ut in contrarijs, patet ex eo, quòd quandoque Iurisconsultus contrarium seruat prius de rebus, quam personis tractando. l. 1. ff. de do. exce. ubi legislator tracturus de exceptione doli dicit. [*quo dilucidius intelligi possit hæc exceptio prius de eo ui leamus quare proposita sit, deinde quemadmodum dolo fiat, deinde aduersus quas personas locum habeat,*] ad idem tex. in l. aut facta. ff. de pœn. ibi, [*causa, persona, &c.*] quem Bauer. hic etiam citat, & insuper alius quem addit, & post eum Bellon. in l. cum hi. §. uult igitur. ff. de trau. ubi dicit Vlpi. [*uult igitur oratio apud prætorem de istis inquiri, in primis de causa transactionis, deinde de modo, tertio de personis transigen-*
41 *tium.*] † Confirmantque hanc solutionem Mod. Pata. ex eo, quod legitur Gene. in prin. ubi Deus primo cælum, terrā, fluctus, & alia creauit, postremo uero hominem, tam etsi principaliter eius intentio ad hominem dirigeretur, non ergo est hunc ordinem neces-
42 sitatis esse. † Ego uero secus esse sentio cum enim personę cæteris rebus sint digniores. l. iustissime. ff. de ædil. edic. & ponit glo. in §. fi. supra de iure natur. surgit regula, quòd digniora sunt preferēda. l. 1. & 2. ff. de alb. scrib.
43 † idque ex necessitate, ut uerbum, [*oportet,*] ibi positum denotat. l. prima, & ibi Barto. & alij. ff. de iustitia, & iure, meritò tantum ab-
44 est, ut hic ordo uoluntatis sit. † Duobus alijs modis hic Mod. Pata. conantur hanc controuersiam sedare. primo quidem, quòd cum compilatio Codicis fuerit post compilationē Institutionum, ut supra in proœ. Inst. §. & cū sacratissimas iuncta gl. in uer. [*ac implemus,*] l. prima. C. de emen. Iusti. Codi. §. primo, l. meminimus, C. de leg. hære. l. fin. C. de testa. quibus in locis meminit Imperator Institutionum suarum, tradit Bart. & cęteri, in l. qui se patris, C. unde lib. Compilatores meliorem seruarunt ordinem quam prius fecissent in Institutionibus, cum facile sit in
45 uentis addere. † Sed hæc resolutio mihi nō placet, cum vterque locus saluandus sit, & ad uersatur insuper tex. in §. cumque, supra in proę. ubi dicitur nihil perperam positum esse in his Institutionibus, cuius oppositū uetius foret, si Codicis ordo melior esset.
46 † Secundo dicunt Moder. Pata. quòd cum Iustinia-

Iustinianus,in §.his igitur,supra de iustit.& iure,pollicitus fuerit iuuenib. in istis libris Institutionum primo leuiora tradere, deinde defficiliora,merito præmisit hūc titulum de testam.in quo simplex illa series & solennitas testamentorum ponitur,ut 7.testes.Sigilla,Subscriptiones,& alia. postea subiecit illum titulum,Quibus non est permi. fac.testa.ubi plura quæ ad apices iuris pertinent tractantur, ut de fictione postliminij, legisque Corneliæ ad finem recitatur, quæ difficiliora sunt. At hæc in Codice non seruauit Imperator, cum peritis sit propositus, ibique ratio d. legis,si quæramus, militat quæ

47 hic cessat. †Hæc etiam dissolutio non satisfacit: errant enim grauiter in primis isti Moder.putantes in istis Institutionibus primo leuiora, mox ardua describi, cum in hac Institutionum tota congerie, leui ac simplici uia singula tradiderit Imperator.in ff. autē, & Codice diligentissima, atque exactissimæ

48 interpretatione. † Sicque debet intelligi tex.in dicto §.his igitur.ibi, [*Ita maxime uidentur posse tradi commodissime si primo leui ac simplici uia, (ut in isto uolumine institutionum) deinde diligentissima atque exactissima interpretatione singula tradantur,*] ut i ff.& Codice, secūdū Iac. de Rau.& Nicola.de Neap.sic eo loco exponentes.Cuius sententiæ quoque fuit ibidem Eguinarius Baro.dicens, quòd Geographorum exemplo,facilem quandam iuris descriptionem legumlator primum iuuentuti pollicetur, deinde post diligentissimā in eadē re operam,ne si Pandectarum libros statim proponat, uel auertat a studijs, uel certerè moram faciat.sentit igitur illam ni mis exactam diligentiam,in Digestorum libris contineri,sed in Institutionibus facilem docendi modum.Et hoc idem scitissime confirmat ibidem Siluester, Aldobrandinus per textū, in l.secunda. §.sed cum prospeximus, C.de uete.iure enucl. quo loco Iustinianus committit harum Institutionum compilationē ibi, [*Sed cum prospeximus quòd tāt portandam tantam sapientiæ molem non sunt idonei homines rudes, & qui in primis legum uestibulis stant, & intrare ar chana earum properant. Et aliam mediocrem eruditionem præstandam esse censuimus,ut sub ea colloratı & quasi primitijs omnium imbuti,possint ad penetralia eorum intrare*] & rursus ibid. paulo post, [*& in quattuor libros reponere, & totius eruditionis prima fundamenta atque ellementa ponere, quib. iuuenes suffulti possint grauiora & perfectiora legum scita sustetare*] plane,enim probat ille tex. faciliorores hic traditas fuisse, altiori uero stilo, in ff.& Codice.Secundo aduersus istos Moder. urget, nam eque difficilia continet hic titulus de testa.quatenus agitur de testamento calatis Comitijs, Procincto, & per æs & libram, non satis etiam sanè per Accursium interpretato, (ut mox dicemus) propter difficultatis pondus & de quib. ponit etiam Connanus in Commentar. suis lib.9. c.3.col.3.in fi.unde recurrēdum est ad aliud præsidium,quo planius hæc proposita diffi-

49 cultas conquiescat. †Cogitabam ego demū dici posse de personis prius regulariter agēdum esse, quam de rebus ueluti dignioribus §.fi.supra de iure nat. iuncta l.iustissime, ff. de ædil.edic.& secūdū hāc regulā Codicis ordinem procedere,lege,si quæramus, ff.eod. & l.quidam referunt,ff.de iure codicil.cum

50 similibus. †fallit aūt hæc regula in coniunctis,hisque quæ simul tractantur, propter aliam iuris regulam quæ disponit in coniunctis ordinem non attendi, l.quidam, & ibi Bar.& alij,ff.de pec.lega.& ad hūc casum potest deduci tex.in l.cum hi, §.uult igitur, ff. de transac.in l.t.ff.de do. excep.& in l.aut facta, ff.de pœn. prout in hoc, & bene perpen-

51 dunt quoque Mod.Pata.num.154. † fallit & insuper si ratio facilioris intelligentiæ id suadeat,ut hoc loco contingit,nam facilius iuuenes quibus proposuit Imperator se tractaturum quibus modis per uniuersitatem res acquiruntur,ut testamento,& alijs exemplis traditis in §. fi.supra ritu.t.rem intelligunt præmittendo de testamentis declarandoque unde sic dicatur,quæ in eo requirantur, & quotuplex fuerit, mox de personis testantium,quam si methodum cōtrarium seruasset,incipiēdo scilicet a personis quæ possunt,uel nō testari:potuissent enim iuuenes adhuc rudes, & infirmi animi, ut eos appellat Iustinianus in dicto §.his igitur, interim dubitare quid nam esset hoc testamentum, uel actus testandi,quę difficultas cessat in ordine Codicis, quā doctiorib. uenit legēdus. ita mihi uideor in hac re post alios posse cō-

52 cludere,tu uero diligentius cogitabis.†Tertia Bellon.hic annectit quęstionem post Ias. in Rub.infra titu.1,cur Imperator prępofuit hic titulum de testamentis tit.de militari testamento,cum in Codice contrarium seruauerit,quam difficultatem glossa, Bar.Saly.& Ias.excitarunt in Rubr.C.de testam. mil. uidentes, quòd in ff.pari modo titulus de te- Cur iste titulus fuerit præpositus titu. de test. mil. cum secus in Cod. seruatū fuerit.

53 stam.milit.postponitur,ut hic.†Bartolus,& sequaces existimant id in Codice factum ab Imperatore quia miles est.l. 1.iuncta glossa, in uer.[*comilitones*] & ibi Bal.ff.de test.milit. Coras.in l. filium quem habentem, numero 30.C.fam.erc.merito uoluit præponere illū titulum in honorem militum quem respectum Iurisconsulti non habuerunt,in ff.cum milites non sint. Quæ ratio confunditur per Iaso.in dicta Rubr.C.de test. mil.& Bell. hic ex ordine hic seruato in oppositum,& tamē Institutiones emanarunt ab ipso met Impe-

54 ratore, §.igitur, supra in proœ.Institut. †Sed ut aduertit Dec.in d.Rub.C.de test.mil. defendi potest ratio prædicta,nam Imperator

hic

hic processit magistraliter ad instructionẽ
iuuenum,sicut& Iurisconsulti,in ff. quæ qui
dem instructio magistralis in eo uersatur ut
generalia prçmittantur,l.1.ff.si cert. peta. &
probatur in §. his igitur,supra de iust. & iu.
ubi Iustinianus a generalibus exordium fe-
cit,unde alia ratione quã militiæ motus hic
fuit,& fuit consideratio ipsius Iasonis infra
titu.1.in Rub.& in d.Rub.C.de testa.mil.quã
tamen habuit a Fulg. qui prius ibidem eam
perpendit,merito ratio Bartoli,sequacium-
55 que memorata non est sperñeda. †Alia quo
que ratione dicebat Ias.ibi post glo.id factũ
nempe propter dignitatem testamenti mili
taris maiorem quam Paganici,propter quã
plura priuilegia illi concessa,l.1.& per totũ,
ff. & C.de test.mil. hic uero ad instructionẽ
iuuenum respectum fuisse.Cui consideratio
56 ni Bellon. hic non consentit, † cum militia
non sit dignitas nec miles in aliqua dignita
te sit constitutus,l.fin.C.qui mil.poss.lib.12.
Bar.in l.ex eo tempore,ff.de test.mil. Sed du
bitabilis uidetur hæc opinio Belloni,cum iu
ra non deficiant quæ militiam dignitatem
appellant,l.pen.C.de Pala.sacra.largi.lib.12.
ibi, [*militari dignitate fruantur*] c. militare 23.
quæ.1. ibi [*dignitatis suæ miles ascribitur*]& tra
dit And.Sicul.in cap.consultationibus, col.
57 2.de dona. †Quia tamen ueritas nõ est ue
landa,tenenda est opi.Belloni,quam probat
etiam Bar.in l.1.C.de digni.lib.12. colla.10.
num.19.uers.4.infertur ex prædictis, & post
eum Ioann. Plat. Lucas de Pẽna, in l.mulie-
res,col.2.uer.5.secundum quosdam,C.eo.ti.
Ioann.Faber,in l.milites,C.de q.& in Rubr.
infra de testam.mil.Bald.& Ang.in l.filiusfa
mil.§.ueterani,ff.de procur.Sal.in l.fi.per il-
lum tex. C.de Pagan.Alex.in l.diem functo,
num.14.ff.de off.assess.Arct.noster,in §.fina.
col.fin.infra de test. mil & alij cumulati per
Tiraquellum in tracta.de nobilitate,.cap.8.
58 † Pro qua sententia plures sunt leges facien
tes discrimen inter dignitatem & militiam,
tamquam militia non sit dignitas, ut in l. si
quis,C.de offi.rect.prouin.ibi[*cuiuslibet mi-
litiæ dignitatis ue*] in l.pen.C.de pact.ibi [*mili-
tiæ suæ uel dignitatis*]in l.fi.C.de iur.omnium in
di.ibi, [*militiæ uel dignitatis*] item ibi , [*in qua-
cumque militia connumerati sunt seu aliquam digni
tatem prætendunt*] & rursus ibi [*militia seu digni
tas eorum constituta est*] idemque probat text.
& ibi Bar.notat,quód militia non est digni-
tas, in §. 1. in Aut. ut neque miles,neque fę-
deratus ibi [*dignitatibus & militijs.*] Et plura
alia iura eodem modo loquentia congerit
Tiraquel.loco citato,num. 8.ex quibus aper
te liquet militiam dignitatem non esse.
59 † Nec obstant iura superius allegata quæ ui
dentur assignare dignitatem militiæ,nam in
telligenda sunt de dignitate improprie, &
large sumpta,prout est nomen quodam ge-
nerale, & plerumque sic accipitur,ut per Bar
tol.in d.l.1.C.de dignitat.lib. 12. q.1.& 2.&
per glossã & ibi Bal.in l.libertæ, C.de oper.li
ber.Ita respondet Tiraquell.in d.c.8. nume.
10.sicque Belloni sententia remanet defen-
60 sata.†Sed tamen licet in se uera sit,rationem
Iasonis post Glossam de quibus supra non
oppugnat,quoniam non considerarunt di-
gnitatem respectu militis uel militiæ, ut Bel
lo.loquitur,sed respectu testamenti militaris
quod Paganico dignus dixerũt ob multa pri
uilegia illi concessa, unde de persona militis
ad testamentum suum illatio facta per Bello
num uelut de diuersis ad diuersa non proce
61 dit,l.Papinianus exuli,ff.de minor.†Ex alio
tamen ni fallor periculosa redditur Iasonis
& glo. ratio,nam si propter priuilegia de te
stam. militis præmitti debuisset, utiq; idem
& de testamento inter liberos agẽdum erat
62 quod priuilegijs non caret. † Valet.n. licet
imperfectum sit ratione solennitatis,l.si. C.
fami.erc.l.hac consultissima, §. ex imperfe-
63 cto,C.de testam.& utrobique not.†Et ideo
duo testes siue mares, siue fęminę sufficiunt
ut tenet glo. Bal.Sal.& alij in aut. quod sine,
C.eod.Bartol.Ang.Castr.Alex.& Ias.in d. §.
ex imperfecto, Bal.Ang.Cast.Imo. & Alexan
der,in apostil. ad Bar.in l.qui testamento,§.
mulier,ff. eod.Rube.consi.6.in princip.cum
alijs per Tiraq.cumulatis,de legibus connu
64 bi.in 9.lege,num.47.† Idque tametsi rogati
non fuerint, ut est glo. notab.in l.si.ad fi. C.
de codicill. sequitur Bald.Salyc. & Fulgo. in
dicta aut.quòd sine,Ang.Cast.& Ias.in d.§.ex
imperfecto,Rube.in dicto consi.6.in princi.
Guido Papę,Decis.538.factum est testamen
tum,Socc.in regula 420.in uerbo [*testes*] fal
lentia.3.Ruin.consi.154.num.5.uol.3.Boe-
65 rius Decis.34.nume.6. † Adde,quòd in hoc
testamento inter liberos semper subintelli-
gitur clausula,omni meliori modo. Sicque,
quòd testamentum ualeat omni meliori mo
do quo potest, ut ex glos. singulariter infert
Imo.& sequuntur Aret.Alex.& Ias.in l.cho-
hæredi, §.cum filiæ,ff.de uul.& pup. Alexan.
& Ias.in dicto §.ex imperfecto,Claud.Aquẽ.
66 iol.inter cætera,ff.de libe.& posth. † Sicut
etiam subintelligitur in eo clausula codicil-
laris,ut uoluit glo.singularis,in d.§.cum fi-
liæ, in uerbo [*ualuit*] quam Imo.Aretin. &
Ias.ibidem notant.Idemque tradit Imo.in c.
Rainutius,de testa.& post eum Guil. Bened.
in uerbo testamentum,1.num.32.Ias.in l.eã
quam,num.11.C.de fideic.Dec.consil. 242.
nu.6.Grat.consi.112.nu.28.uol.2.Paris.con
sil.62.num.13.uol.2.cum simil.ex quibus pa
tet hanc esse comm.sic igitur priuilegijs mu
nitum est testamentum inter liberos,ut attẽ
ta ratione Iasonis de ipso quoque debuisset
titulus particularis præmitti,quod cum mi-
nime factum fuerit ratio Iasonis attendi
non

67 non debet.† Tantoque magis quia secundū eam, & de testamento ad pias causas præmittendum erat, quod multis priuilegijs decoratur, ut late prosequitur Roma. in aut. similiter, C. ad leg. Falcid. atque adeo priuilegiatum est, quòd secundum aliquos ultra legitimam magis fauemus testamēto ad pias causas quam condito inter liberos, cum agatur de fauore animę quę cęteris reb. est præferēda, l. sancimus, C. de sacro sanc. eccl. dictum est autem Alexandri, in l. pactū, quod dotali, col. 2. C. de pact. & in consil. 65. uiso testa. col. 3. uol. 2. post Bat. in l. 1. in 6. q. princi. C. de sacrosanc. eccles. ubi hoc idem Ias. expresse notat, nume. 18. & Dec. tradit, consil. 426. num. 5. quanquam hoc in dubium reuocari potest ex alijs multis quos adduxi, consilio 215. num. 194. sed non desunt in alijs casib. priuilegia talis testamenti, non ergo placet ex prædictis usquequaque mihi ratio Iaso-

68 nis. † Mitto considerationes Domini patrui que mei magni Riminaldi in Rubr. C. de testam. mil. quas persuasiuas appellat hic Bell. Nec aliam probo Decij eodem loco, cui Bellou. hic subscribit, quòd hæc sunt Iuris positiui de quib. ratio concludēs reddi nō potest, iux. gl. in l. 1. §. pueritiam, ff. de postulan. quoniam ni fallor, satis cōcludens, & noua ratio reddi potest huius ordinis hic & alibi tradi-

69 ti, si diligentius intueri uelimus. † Dico igitur ordinis huius nostri rationem satis apertam colligi ex §. fi. supra titulo præcedenti, ubi Iustinianus pollicitus fuit tractare quibus modis per uniuersitatem res nobis acquiruntur, priusque de hæreditatibus ex te-

70 stamento. † Verum quia ex testam. Pagani semper obuenit uniuersalis acquisitio, quia institutio etiam de fundo, aut alia re particulari facta trahitur ad totum, l. 1. §. si ex fundo, ff. de hæred. insti. nec ius permittit Paganum pro parte testari, pro parte uerò non, l.

71 ius nostrum, ff. de reg. iur. † at non idem contingit necessario in test. militis, si enim unū ex fundo scripserit hæredem, creditur quantum ad residuum patrimonium intestatus decessisse, l. si miles unum, ff. de testam. milit. & sic non semper ex test. militis contingit uniuersalis acquisitio, merito congruum fuit ut Imperator uolens tractare de acquisitionibus uniuersalibus, priusquā de his quę ex testam. obueniunt, præponeret de testamentis Paganorum, ex quibus semper hoc obuenit, nō autem de testamentis militum, ex quibus non semper idem contingit, sed plerūque particularis dumtaxat acquisitio. & hęc consideratio cessat in ordine Codicis, ubi Iustinianus ad hoc, prout hic, nō se coarctauit, sed nolens tractare de successionibus ciuilibus præmisit de testam. militis in honorem militiæ quam profitebatur, ut dicunt Bart. & sequaces, & ita diuerso respectu saluatur

72 isti ordines. † Quarta supra commemoratis utilior est subijcienda quæstio, quam Christopho. Porcius, Ias. Bellon. Tolent. & Modet. Patauini, disputant in fine principij tituli nostri. Sed opportunius mihi uidetur in hac Rubrica collocanda, sicut & in locis ordinarijs obseruatum uideo, velut apud Abbatem & Andream Siculum in Rubr. extra de testa. Christophorum de Castelli. Iasonem & Decium in Rubr. C. qui test. fac. poss. dubitatur ergo numquid de rigore iuris testari liceat, uel ex gratia tātum. & in primis sunt qui putant ex gratia tantum id licere, glossa enim in l. illa institutio, ff. de her. inst. quam ad hoc Bal. Ange. Cuma. & Imo. notant, considerās textum illum dicentem non ualere institutionem ex alieno arbitrio pendentem, rationem adducit, quia testator uult conferre in alienum arbitrium, quod uix suo permittitur scilicet statuere de rebus in eum casum

73 quo suæ futuræ non sunt. † Sensit enim glossa, quòd cum testamentum morte confirmetur, capi. cum Marthæ. de celebr. miss. & post

74 mortem quis desinat esse dominus: † mors enim cūcta soluit, §. deinceps, in Aut. de nupt. talis dispositio de rigore iuris ualere nō debet, licet enim fiat habili tempore quo est Dominus, uidelicet eo uiuente, quia tamen eius effectus confertur in tempus inhabile, hoc est post mortem suam ualere non debet per regulam, l. quòd sponsæ, C. de don. ante nup. quæ secundū Bat. numq̄ fallit, imo uero potius confirmatur, in l. uxor, cum ibi nota. per glo. & Doct. C. de lega. & in l. cum. ff. de iur. omn. iudic. ubi scd'm unum intellectum notant hoc Ias. & Dec. merito glossa præallegata fuit usa uerbis illis [*uix suo permittitur*] sentiens hoc esse de iure quodam singulari sicque ex gratia cōcessum scd'm Imolam, Cuman. & sequaces ibi, nō autem de iuris rigore, ita ut Roma. in l. 1. ff. eod. dixerit mirabile priuilegium hominibus datum fuisse, ut cū mors omnia soluat, non tamen rumpit disp. ut post mortem tollatur, citatque glossam in dicta l. illa institutio, & hæc sententia,

75 † præterea eam confirmatur, nam Summus Pōtifex non potest in uita sibi successorem se li gere, quia confertur effectus in tempus quo non erit Papa, hoc est post mortem, ut est gl. notab. in c. apostolica, §. his omnibus, 8. q.

75 1. † Et pupillus testari non potest etiam ad pias causas cum autoritate tutoris, quia effectus ultimæ uoluntatis confertur post mortem, sicque tutoris autoritas in tempus finitæ tutelæ quæ morte expirat, §. simili modo supra quibus mod. tut. fin. quod non licet d. lege, quod sponsæ, ita Bat. in l. 1. in 2. q. primæ q. prin. C. de sacrosau. eccle. & glo. licet non ità clare, sed post eam Bal. & Ias. aperte, in l. si fratet, C. qui test. fac. poss. Guiliel. Mayner. in l. omnis diffinitio, nu. 13. ff. de reg. iur.

Testari liceat iure de rigore uel ex gratia.

† Postre-

77 † Postremoque si partes prorogant terminum usque ad tale tempus incboandum finito primo termino, non valet prorogatio. cum sit collata in tempus inhabile quo fieri non potest, l. sed si manente, ff. de preca. ut tradit Bal. Fely. & Dec. in c. de causis, de offi. deleg. mirum igitur ex prædictis uideri non debet si testamenti dispositio collata post mortem testatoris, & sic in tempus inhabile de rigore iuris ualere non debet. Hanc etiã partem clare tenet Abb. in Rubr. de testam. Christopho. de Castellio. in Rubr. C. qui testa. fac. poss. quem Ias. ibidem refert. Porcius hic in fine prin. Modernique Pataui. post eũ Dec. in dicta Rub. C. qui testam. fac. possunt, & in l. eum qui, ff. de iur. omnium iud. negãtes omnes ratione prædicta de rigore iuris
78 neminem testari posse, † atque ob id Innoc. idem præsentiens in ca. cum P. tabellio, de fide instr. quem sequitur Philipp. de Casol. in tracta. de testam. nu. 16. dixit, quód monstrũ Iuris ciuilis est vniuersalis hereditaria bonorum successio. Dũtaxat igitur, (ut Doctores supra cumulati tradunt) ex gratia atque humanitate ius testandi concessum est uarijs rationibus, quas Porcius hic in fi. princi. plenius autem Philipp. ille de Casol. in d. tract. de testam. num. 10. cum sequentibus prosequuntur, & præter eos quoque Veronen.
79 in l. uerbis legis, ff. de uer. significa. † Prima enim fuit ratio propter necessitatem, ut creditorib. prouideretur de persona quam conuenirent post mortem debitoris, qualis est hæres institutus, omnino personam defuncti repræsentans, §. 1. in Aut. de iureiur. a mo
80 ri. præsti. † Quod ab intestato eo moriente locum habere non poterat cum passiuæ obligationes defuncti cum eo expirent, nec migrent de subiecto in subiectum, l. 7. ff. pro soc. l. quis ergo casus, cum ibi not. ff. de pecu. Sed hanc rationem Ias. hic & Mode. Pata. in
81 fi. princ. reprehendunt. † Cum etiam ab intestato supersit hæreditas iacens personã defuncti repræsentas, l. cũ hæreditas, C. deposi. l. hæreditas, ff. de acq. rer. domi. §. seruus aũt alienus, infra de hære. insti. & infra de stipu. seruo. in prin. l. mortuo, ff. de fideiuss. merito necesse non erat per uiam testamenti creditoribus consulere, cum & ab intestato superesset hæreditas quam conuenirent curatore ei dato, iux. l. secundam, & per totum, ff. de
82 cur. bon. dan. † Hæc Iasonis & Mod. consideratio tametsi subtilis sit, rationem Porcij nõ offendit si recte & diligenter eam capiamus. Quatenus enim considerauit necessitatem consulendi creditoribus per hæredis institutionem quem conuenirent, intellexit hoc Porcius sine defuncti iniuria, nempe quód qui facultates suas suspectas haberet. Primo loco liberum hæredem institueret. Secundo uero, uel ulteriore seruum suum necessariũ, qui satis facturus esset creditoribus, aut hoc eo non faciente creditores res hæreditarias serui nomine uenderent, ne iniuria defunctus afficiatur, ut inquit egregie tex. in §. 1. supra quibus ex cau. manu. & in §. j. infra, de hæred. qualit. & diffe. hoc idem ab intestato non contingebat cum serui tali casu nõ succederent, & qui ab intestato liberi hæredes succedebant si erant extranei poterant pro libito repudiare, §. penul. infra de hæred. qualit. & diffe. si uero descendentes erant, & in potestate, beneficium abstinendi habebant, §. necessarij, eod. titu. idque uerisimiliter faciebant ne onerib. hæreditarijs adeũdo subijcerentur. unde creditores aduersus bona uelut defuncti dirigebantur cum maxima illius nota atque iniuria. Iam patet igitur sic declarando mentem Porcij rationẽ
83 suam subsistere. † Dicebat insuper & secũdo loco idem Porcius huius introductionis testamenti rationem fuisse, pacem & tranquillitatem, ut lites, & quæstiones sedarẽtur nec in incerto uagarentur hæredes. Quã & Moder. Patauini quam primum lectam confutarunt existimantes non pacem ex testamento sed lites, discordias, & quæstiones potius induci, cum sæpissime disputari contingat, an quis testari potuerit, uel similes lites oriantur, quæ sane cessaret ab intestato, cum certa sit antiquæ & nouæ legis dispositio in successione ab intestato, §. 1. infra de hæred.
84 quæ ab int. & de legiti. agna. succ. † Sed allucinantur isti Moder. dicentes contra text. in Aut. de consangu. & uter. fratr. col. 2. ibi [*si igitur huiusmodi frater litibus liberare & legem, & dubitantes uoluisset ad testamentum uenerat, & suam sententiam fecerat manifestam, & per scripturam honoratı ad hæreditatem uocarentur.*] patet igitur testamentum ad sedandas lites inuentũ fuisse, hinc dicitur iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri uoluit, l. 1. ff. eo. & quas prædicti Moderni considerant lites, aliunde ueniunt illæ controuersiæ quam a dispositione testamenti uelut a uiribus eius, & licet quandoque super uerbis testamenti disputari contingat, maxime vero in fideicõ-
85 missis, † ut experientia docet rerũm magistra. c. quam sit, de elect. lib. 6. Paris. consi. 47. nu. 72. uol. 1. tamen tantum abest ut ab ipso testamento proprie, rectaque uia, quæstio di-
86 catur oriri, † cum enim testator plerumque tur cum dispositione iuris se conformẽ reddere uoluisse per doctr. Bar. in l. hæredes mei §. cum ita, col. secunda, & post eũ cæteri maxime uero Socc. & Ripa, ff. ad Trebellian.
87 † Et in dubio uidentur uelle, quod ius disponit ut not. Bald. in l. precibus C. de impube. quem sequitur Dec. consi. 257. nume. 3. con-
88 sil. 278. col. penul. † Ius autem per se fit clarũ & certum, l. ornamentorum, ibique Barto. & cæteri, ff. de auro & argento legato, si quæ cõ-

trouersia nascitur, non eius immediata cau-
sa est uoluntas testatoris sed interpretatio-
nes potius & Doctorum commentaria quæ
res plerumque ad difficultatem redegerunt,
89 ut est notissimum. † Quod uero postremo di
cunt isti Moderni de successione ab intesta-
to clara & aperta atque a cōtrouersijs libera
legis antiquioris & nouę beneficio, uerū est
post legem, 12. tabularum & posteriores in-
troductas, ut loquuntur iura per istos alle-
gata, sed nos disputamus de principio testa
menti introducti, quod de iure gētium fuit,
secundum communem sententiam, ut in prin
cip. dicemus huius titnli, lex autem 12. tab.
dudum postea fuit, l. 2. in princi. iunc. §. po-
stea ne diutius, ff. de orig. iur. unde non pro-
bant qualis & quam certa foret ab intestato
successio tempore iurisgentium quo ius te-
standi concessum est, merito, ne prolixius ua
ger plane quoque defenditur hęc secuuda ra
tio Porcij ab impugnationibus istorū Moder
90 norum. † Tertiam quoque Porcij rationem
non prætereo quarto tamen loco relatā ab
eo, quoniam tertio loco positam ab eo, pro
bant Moder. Pata. inquit enim id propter
charitatem introductum fuisse, utque uitiū
ingratitudinis effugeretur ab eo qui benefi
cia suscepisset ab alio, nec ei uiuēs retribuis
set: consonum enim fuit, ut saltem moriens
uiam testamenti haberet qua grati animi sui
officium exequeretur, & par pari repēderet,
seque a naturali obligatione ad remuneran-
dum liberaret, l. sed & si lege, §. consuluit,
91 ff. de petit. hæred. † Sed & hanc rationem ta
xant isti Moder. cum satis hoc poterat fieri
per donationem causa mortis, uel legando
in codicillis absque testamenti uia, qui mor
tus satis est fragilis & errorem maximum cō
tinet, nam donatio causa mortis olim per sti
pulationem tantum fiebat, ut est glo. nota. &
ibi Bar. & Cuma. in l. cum pater, §. Meuio, ff.
de leg. 2. quæ & ab omnibus approbatur, ut
tradit Corn. cons. 237. col. 1. uol. 4. Rom. con
si. 486. in princip. And. ab Exea, libro pacto-
rum, num. 94. idemque tenet alia glossa in l.
2. C. de iure dot. in l. fi. & post eam Cast. ff. de
dona. Bar. & alij, in l. 1. ff. de dona. causa mor.
de cuius communis opinionis ueritate la-
tius posui, supra de dona. in prin. tenendo cō
trarium; sed nunc communis est supponen-
da obiter contingens, iux. regulam l. qui te-
stam. ff. de testam. quam latius superius exor
92 naui. † Stipulatio uero iuris ciuilis tantum
fuit inuentio, ut per glo. & Docto. in l. ex hoc
iure, in fi. ff. de inst. & iu. in §. ius autem gen-
tium, supra de iure nat. notāt omnes passim,
in Rub. ff. de uer. obl. Ias. in l. 1, in prin. eo tit.
glossa 1, & ibi dixi, supra de don. in prin. pre
cæteris allegando textū formalē, in l. ea quæ
ciuiliter, ff. de acquir. rer. domi. ibi [*ea quæ ci
uiliter acquiruntur ueluti per stipulationem*] & ibi
Albori. post Iacob. de Are. exponit [*ciuiliter*
idest per modum, seu actum inuentum de iu
re ciuili, ergo dum textus exemplificat in sti
pulatione, patet eam esse de iure ciuili inuē
93 tam. † Palam est autem ius ciuile post ius gē
tium fuisse, §. singulorum. supra de rer. diuis.
merito dici non potest de iure gentium quo
testamentum originem sumpsit, ut supra di
xi, donationem causa mortis fieri potuisse
cum nondum stipulatio inuenta esset sine
qua donatio causa mortis non procedebat,
propterea corruit Modernorum intentio di
centium, quòd satis id fieri poterat per do-
94 nationem causa mortis. † Eodē plane mor-
bo laborat, quod isti Moderni subijciunt de
legatis: nedum enim tempore iurisgentium
quo testamenti factio inuenta est, uerum e-
tiam de iure ciuili antiquiore legata non ni
si ex testamento ualebant, §. præterea, & ibi
glo. & Doctores, infra de fideic. hære. gl. Bart.
& cæteri tradunt, in l. 1, ff. de leg. 1. falsum est
igitur, quod dicunt Mode. per uiam legendi
in codicillis id fieri potuisse, ergo ratio Por-
95 tij recte ab istis defenditur, † tantoque ma-
gis, quoniam dato etiam, quòd remedio do
nationis causa mor. & legatorum in codicil
lis consultum esset, non inde tamen impedi-
ri debuit, quin etiam per testamentum con-
suleretur, cum plura intersit habere remedia
l. 3. in fi. ff. de libe. leg. l. cum filius, §. uarijs,
ff. de leg. 2. & ita cessant omnino quæ dicunt
96 Moderni. † Vltima quoq; fuit in hac re Por
cij ratio quòd ob publicam utilitatem testa
menti factio constituta sit magis enim faci
liusque quis ad acquirendum incitatur sciēs
testari posse, quod reipublicæ interest, ut no
ta. in l. 1. ff. sol. matr. sed & ab hac ratione Mo
de. Pata. recedūt, cum potius hominum quæ
stus ordinatus sit, ut eorum necessitatibus
consulatur uendendo & inter uiuos alienan
do, quam ut testamentum faciant, & alteri
prosint non sibi. Quę consideratio rationem
Porcij non tollit, ut enim concedo plurimū
homines insudare in acquirendo, ut sibi ipsis
67 prosint. † ita non negandum est acquisitio-
nem illam præter acquirentis necessitates,
ad eius posteros, & successores dirigi, ut de
liberis probat tex. in l. pen. ff. de bonis liber.
ibi, [*cum omnia quæ nostra sunt liberis nostris ex uo
to paremus*] & generalius tex. in l. uel negare,
ff. quemadm. testa. aperi. ibi [*publice enim expe
dit suprema hominum iudicia exitū hēre*] hinc e-
nim deprehenditur eorum desiderium esse,
ut neos quæsita nominatis ac institutis ab
eis applicētur, quod ēt post Tullium li. 3. de fi
nibus explicat Connan. in commēt. iur. ciui
lis libro 9. capitu. j. colum. 3. & ex his saluan
tur omnes rationes Porcij, quibus ipsa cum
sequacibus concludit facultatem testandi
gratiose fuisse traditam ac concessam, non
98 autem de rigore iuris. † Sunt tamen qui con

tratium

trarium penitus,& ex diametro teneāt uide
licet, quòd de rigore iuris hoc ius testādi cō
cessum fuerit,sic Ias.hic in fine prin. & in Ru
br.C.qui test.fac.poss.motus ea potissimum
99 ratione, † quia hæreditas iacens quæ repræ
sentat personam defuncti,l.mortuo, ff.de fi-
deiuss.dicitur rerum domina.l.j.§. Sceuola ,
iuncta glo.ff.si quis test.lib. esse iuss. fue. un-
de defunctus dicitur retinere dominium re
rum per ipsam hæreditatem iacentem. sicq;
dicitur disponere de reb. suis,licet post mor
tem suam conferat.cessatque regula dictæ le
gis,quod spōsæ,in qua prior opin.fundatur,
non enim dicitur conferre dispositionem
suam in tempus prohibitum, nec in casum
quo res nō sint suæ futuræ, cum hæreditaria
cens eum repræsentans rerum dominium re
tineat. Et hanc consideratione quoque Iaso-
ne priores habuerunt Bald.Cuma. Angel. &
Imo.in dicta l.illa institutio,ff. de hæredib.in
stit.& Andr.Sicul.in Rub.de testa. col.9. post
100 princ. † Tertiam quoque in hac re senten
tiam tenendam potius esse credidit hic Bel-
lon. in princ.tituli nostri, q .2. quòd testari
liceat non de iuris rigore,nec ex gratia , sed
ex æquitate iuris:cum enim hæreditas iacēs
sit quædam persona defuncti ficta , dominiū
retinens & obligationes,dicta l. mortuo, di-
spositio testatoris conferri dicitur in tēpus
licitum ex æquitate iuris in qua fundatur fi-
ctio,l.postliminium,secunda.ff.de capti. ibi ,
[*idque naturali æquitate introductum est*] ubi de
postliminio loquitur quod est fictio, §. sed si
ab hostibus,supra quib.mod.ius pat.pot.sol.
ibi , [*quia postliminium fingit,*] nec dici potest
hoc ex gratia licere (subdit Bellonus) id .n.
procederet & esset uerum si esset data facul-
tas testandi, nec post mortem testatoris su-
peresset illud ius fictum repręsentās &c.esset
enim hoc directo contra regulas iuris com-
munis, dicta l. quod sponsæ . Sicque residet
101 Bellonus. † Hactenus relatæ sunt tres opi-
niones in hoc artic. Ratioque prioris opin.
de allegata l.quod sponsæ, quā dicebatur de
rigore iuris non licere testari, sublata ui-
detur ex ratione facta pro secunda opinio-
ne.Tu tamen ulterius aduerte, quòd eam ra
tionem subtiliter impugnat Dec.in d. Rub.
C.qui testam.fac.poss.col. j. & in l. eum qui,
102 ff.de iurisd. omnium iud. † quod enim dici-
tur hæreditatem repręsentare defunctum,id
totum prouenit ex fictione dictę l. mortuo
ibi, [*defuncti uice fungitur,*] & infra de stipular.
ser.in prin.ibi, [*personæ defuncti uicē sustinet* .]
103 † fictio uero iuris specialis est,cum ex æqui
tate contra ueritatem inducatur,dicta l.post
liminium, non ergo secundum ueritatem di
spositio confertur in tempus habile . confir-
matur ultra Dec.per l.3.§.hęc verba,ff.de ne
go.gest.ubi si gesta fuerit negocia hæredita
te iacente, nec hæredis qui nondum adiję
hæreditatem, nec defuncti dicuntur nego-
cia gesta,ex quo colligitur, quòd ficte perso
nam defuncti sustinet hęreditas,nec illius do
minium defuncti dicitur.imo uere bona de-
functi desierunt esse, sicque adhuc militare
uidetur regula dictę legis , quod sponsæ , in
104 qua prior opinio fundatur. † Non placet
etiam mihi Belloni sententia, quoniam diffe
rentia quam constituit inter gratiam & ęqui
tatem,uerbalis est,non autem fundamenta-
lis.Imò uero Ias.in d.Rubr.C.qui testam.fac.
poss.utrumque pro sinonimis capit ibi , [*&*
ob gratiam & sic ex quadam æquitate.] idemque
sentit Imo.in dicta l. illa institutio, col.1. ibi.
[*Sed dispensatiue ex æquitate.*] & ultra ipsos con
firmatur,nam uidemus fœminam non posse
adoptare, nisi ex gratia ad solatium libero-
rum amissorum,§.feminę,supra de adopt. l.
105 mulierem,C.eod. † uerbum enim [*indulgen
tia*] de quo priore loco gratiam significat,ut
ibi tradit Aldobrandinus,num.5. post glo.
in l.licitatio,§.earum,ff.de publica.& in Cle
men.fi.in fi.de celebra.missa.quòd enim non
possit, obstat rigor iuris ea ratione, quia li-
beros suos in potestate non habent, ergo quòd
possit ex gratia prouenit ex æquitate quæ ri
gori contrariatur,l.placuit, C.de iudic. l. fi-
lio præterito, in fi.ff.de iniu.& irri.testamē-
106 to. † Quid igitur in hac re tandem conclu-
dendum est? Breuiter secundā opi.sequor,quòd
secundum iuris rigorem hoc concessum sit,
non autem ex gratia, probatur in §.1.infra
titulo sequenti,& in l.3.ff de testam.mil.ibi ,
[*iure communi.*] si enim ex gratia hoc descende
ret, dicerent illa iura [*iure singulari,*] l.ius sin-
gulare,ff.de legibus.confirmatur namque se
cundum priorem opin.in testamento pupil
lari duo concurrerent specialia , alterum ex
natura ipsius actus quod pupillus testari nō
potest,l. qua ętate,ff.eo.alterum, quòd alie-
no penderet arbitrio,quæ tamen de iure nō
concurrunt,l.prima, ubi no. C.de dot.pro.
107 † Tertio addit Bellon.edictum de testamē-
tis est prohibitorium:omnes enim personæ
possunt testari quæ non reperiuntur prohi-
bitæ,ut not.glo.Bart.& alij,in l.si quæramus,
ff.eodem.glossa fina.infra quibus non est per
miss.face.testamen. Abb. in Rub. ex. eo. qui
possunt igitur testari iure communi id fa-
108 faciunt non ex gratia uel æquitate. † Non
obstat regula dictæ legis, quod sponsæ,quo
niam pro solutione debet animaduerti ad
doctrinam Bartoli, in l.1. §.nunciatio,colu.
4.num.30.ff.de oper. no. nunc. dicentis , quòd
in ultimis uoluntatibus suspenditur actus,
& eius effectus usque ad diem mortis: euenië
te autem morte dispositio statim sortitur ef
fectum eodem temporis momento, quo te-
stator exhalat animam, l. 1.C.de sacrosanc.
eccle.ibi [*uelle non possunt*] morte superueniē-
te, subiungit glo. idem plane tradit hic Vigl.
in uct-

in uerbo [*ad ius ciuile*] numero 11. dicens quòd uoluntatis dispositio oritur ante mortem cum bona adhuc sunt sua, & ante Viglium Andreas Sicul. in Rubrica de testamentis, columna nona, ubi motus autoritate glosse, in l. his consequenter, §. sed & cum monumentum, ff. familiæ ercisc. dicit, quòd inter hæredem, & testatorem oritur quasi contractus, & sic uidetur, quod dispositio testatoris assumat effectum in uita ipsius, de quo textus est etiam formalis quē non citat Andreas Sicul. ibi, in §. sed neque hæres, infra hoc titulo nostro ibi [*quis hoc totum negocium, quod agitur testamenti ordinandi gratia.*] creditur hodie inter testatorem, &
109 hæredem agi. † Hoc idem mea quidem sententia sentit etiam text. singularis, in l. a Titio, ff. de furt. ibi [*quia ea quæ legantur recta uia ab eo qui legauit ad eum cui legata sunt transeunt*] quæ uerba sine cauillo referri non possunt ad tempus post mortem testatoris, ut plerique intelligunt, sed in uita potius legantis uerificantur, ut sonant, Glossaque, & Angel. ibi dicunt, quod iste transitus, & dominium fit, & est legatarij ex
110 tempore mortis. † quæ dictio, ex, denotat principium temporis, l. ex hoc iure, & ibi Bartol. in princip. ff. de iustitia, & iure. exemplum ibi, quod ex iure gentium introducta sint bella, discretæ gentes, &c. sensus est qđ hęc principium habuerunt tēpore iuris gentium, non autem post ius gentium. Sic ergo in dicta l. a Titio ex tempore mortis res est legatarij sicque transitus, significat, quod dominium, & transitus originem sumit & exordium tempore mortis testatoris, non autem post eius mortem, merito ex prædictis cessat obiectum dictæ legis quod sponsæ, quod testatore conferat effectum uoluntatis suæ in tempus prohibitum hoc est post mortem suam, quia imo talis effectus consummatur in uita tempore mortis quo tempore adhuc bona sunt sua. Et licet mortuo testatore fiat ab hærede præstatio, ut infra de legatis, in princ. non tamen id immutat effectum iam cōsummatum, hoc est dominium iam quæsitum, sed est executio illius effectus, secundum Viglium hic, & Andream Sicul. loco commemorato. Idemque plane Iason hic uoluit dicens, quod quantum ad uolūtatem dispositio iam sortita est effectum in uita, quia perfecte disposuit, quod uoluit, unde non lucramus postea si res deueniat ad eum casum, a quo incipere non potest, l. pluribus, §. etsi placeat, cum ibi nota. ff. de uerborum
111 obligatio. † Quinto pertinenter ad titulum nostrum, quæri potest an sit dare testamentum in genere (quoniam de testamento in specie nō dubitatur.) & uidetur, quod non ex mente glossæ, in l. licet. in uerbo, [*compendium*,] C. de pactis, quatenus uult reperiri ultimam uoluntatem in genere, & innominatam ut Baldus addit, & Dec. sequitur, quia non est testamentum, nec codicillus, nec donatio causa mortis, sed remanet, ut nomen generale ultimæ uolun-
112 tatis, † sicut in simili de probatione tradit Baldus, in Rubrica, C. de probat. in principio, quam in genere reperiri dicit ab alijs speciebus distinctam exemplificando, ut per eum in uno teste, & iuramento partis in defectum probationis, uel uno teste & confessione extorta per tormenta, & sic quando ex diuersis speciebus permixta est probatio: tunc enim dicitur probatio in genere, quia nullam speciem probationis afficit, & illam glossam pro singulari notat Dominus patruus meus magnus Riminaldus ibi post Angelum, in l. tertia, §. finali, ff. de acquirenda possessione. Curtius Iunior, consilio 98. numero quarto, & Bellon. hic, numero
113 13. † Et pro illa uidetur textus, quem ad hoc ibi ponderat Angelus, in quibusdam lecturis, in l. cum antiquitas, C. de testamentis. dum textus ibi facit mentionem de testamento, & de codicillo, & postmodum simpliciter de ultima uoluntate, qua si sentiat minime dari testamentum in genere, sed ultimam dumtaxat uoluntatem. quam intelligentiam Iason ibidem probat notabili primo, ad finem, referens Angelum in lectura Perusina, & Alexandrum
114 aliter interpretantes illum textum. † Sed quòd imo sit dare testamentum in genere uoluit Bartolus in l. si quis in principio testamenti, numero decimo, uersiculo quæro quid si testator, ff. de legatis tertio, ubi dicit, quòd ultima uoluntas seu testamentum, quod dicitur testatio mentis, est nomen generis: sic ergo datur in genere testamentum secundum Bartolum, idemque Petrus, Cynus, Raynerius, & Fulgosius uoluerunt, ut Alexander commemorat in dicta l. licet, numero quinto, hancque partem Ruynus confirmat in Rubrica, ff. de
115 legatis primo, columna secunda. † quòd similiter uidemus reperiri possessionem in genere, dicta l. tertia, §. finali, cum ibi nota per Doctores, & adoptionem, l. secunda, ff. de adoptio. & bonorum possessionem secundum Baldum in Rubrica, C. qui admi. quæstione prima, & idem sequitur Socinus Iunior, in dicta Rubrica, de legatis primo, numero decimo octauo, dicens, quòd cum quelibet ultima uoluntas sit testatio mentis, eo respectu testamentum in genere dici potest. eiusdem quoque sententiæ sunt Besutius, Aretin. Crot. Guiliel. Pontanus, & plerique alij eodem loco, qui

saluando continuationem glossæ, dicentis supra dictum fuisse de testamentis, intelligunt eam se uoluisse referre ad immediate
116 te præcedentē titulū de codicillis. † qui capiendo testamentum large ueniunt appellatione testamenti iuxta glossam, in l. secunda in uer. [*ex omnibus*] C. commu. de legatis. Si enim uolunt testamentum large capi, ergo in genere illud reperiri supponunt. Quamquam scio multos esse, ut Iasonem, Ripam, Crauet. & alios Moder. eam defensionē continuationis prædictæ uarijs medijs taxātes, inter quos omnes nunc operę prętium non est uotum meum propalare, sed tantū illud adnotare uolui, quòd illi prius relati sentiunt dari testamentum in genere.
117 † Non prætereo tamen eos qui dixerunt in hac quæstione de nomine curandum non esse, postquam habemus effectū, qui pari modo resultat secundum utramque opinio. Sic Bald. Alexand. Dec. & Curt. Iun. concludunt
118 in dicta l. licet. † Ego uero libentius sequor opinionem secundam, nam & uidemus iurisdictionem dari nedum in specie prout officio iudicis mercenario expeditur priuatam utilitatem respiciens, ut tradit Bart. in l. Imperium, colum. fina. nume. 23. ff. de iuris. omnium iudic. & post eum Fulgos. Alexan. Dec.
119 Dominus meus Riminaldus, & alij: † sed etiam in genere, prout est potestas de publico introducta secundum eundem Bartol. in dicta l. Imperium, colum. 2. num. 2. Ita, quòd sub se comprehendit merum & mixtum Imperium, ut idem Bartol. subiungit, nume. 4. post glossam, cuius conclusionē communiter approbatam Dec. testatur ibi, num. 26.
120 † Et ideo si a Principe alicui concedatur iurisdictio in loco, etiam merum Imperium concessum uidetur, quia beneficia principū late debent interpretari, l. fina. ff. de constitu. princ. & ibi tradit hoc Bald. colum. 2. uersicu. Item noto, quòd si Princeps, lectura prima, Oldrad. consil. 252. ad quæstionem. uersi cu. mihi autem Oldrado, Alexand. consil. 34. post princip. uolum. quarto, post Ioann. Andreas in addi. Specul. in Rubrica de iurisd. omnium iudicum, colum. quinta, in additi. incipiente uidisti duas opiniones. Bald. in titu. de capi. qui cur. uendit. colum. quarta, numero quinto, Cast. consi. 134. notandum est, quòd ista, col. 2. in antiquis. Dec. in d. l. Imperium, numero 26. Valla, nume. 24. Sapia, nume. 14. qui testantur communem, late Fely. in capitu. quod sedes, colum. 2. de offi. ordi. Paris. consi. 8. colum. 1. uolum. 1. sic ergo testamentum nedum in specie, sed & in gene-
121 re dati debet. † Nec obstant notata per gl. & sequaces, in dicta l. licet, ubi consideratur ultima uoluntas in genere, non autem testamentum in genere, quia respondet ad; hoc eleganter Ruin. in dicta Rubr. de legat. primo, quòd testamentum in genere, potest etiam dici ultima uolūtas in genere, nec per hoc dicitur nominata, quod cōsequatur hoc
122 nomen testamentum in genere. † Cum enim sit nomen generale rem nominatam non constituit, ut per glossam in Rub. C. de rerum permutatione, quam sequuntur omnes, ut Bartolus testatur, & pulchre declarat Castren. in l. mortis causa capimus, ff. de
123 donatio. causa mortis. † Ad textum uero in l. cum antiquitas, C. eodem, responde tur retorquendo indnctionem superius factam. postquam enim dixit [*sancimus in tempore quo testamentum conditur, uel codicillus nasci tur, uel ultima quidem dispositio celebratur,*] & sic mentionem fecit de testamento in spē, codicillo, & ultima uoluntate in genere subdit, [*si quid autem necessarium euenerit, & ipsum corpus laborantis respiciens contigerit idest uel uictus necessarij, uel potionis oblatio, uel medicaminis datio, uel impositio quibus relictis ipsa sanitas testatoris periclitetur.*] ecce quo nam pacto testatorē appellat nedum respectu testamenti in specie de quo supra dixit, sed etiam codicilli, & ultimæ uoluntatis in genere, quo fit ut ultimauoluntas in genere testamentum quoq; dici possit si conditor eius testator ibidem nominatur. Idque confirmatur paulo post ibi [*non esse ex hac causa testamentum subuertendum,*] quod uerbum [*testamentum*] ad superiora relatum, respicit etiam ultimam uoluntatem in genere de qua supra. probat igitur il le text. dari ultimam uoluntatem in genere quæ testamentum pariter appellatur, cuius quoque sententiæ fuisse uidetur Bartol. in l. prima, colum. penultima, quæstione quarta, C. de sacrosan. ecclesi. ubi sentit, quod ultima uoluntas in genere, & similiter testamentum in genere idem sint, & eum ad hoc perpendit Ruin. in dicta Rubr. columna tertia, in princip. & in hac opinio. secunda, resideo, missa posteriore quæ disputationi locum prę
124 cidit, nec nos doctiores reddit. † Hinc alia suboritur quæstio delectabilis & fructifera, numquid hoc testamentum in genere proprie sit testamētum, quam loco 6. quæstionis principalis in hac rubrica tractabimus, Bartolus in dicta l. prima, C. de sacro sanct. ecclesi. loco citato sensit, quod sic, dum dicit, quod uoluntas non solennis puta ad pias causas si capiatur testamentum large, idest in genere, dicitur testamentum proprie, eumque clare sequitur Ruinus, in dicta Rubrica de legatis tertio, motus, quod testamentum in genere dicatur mentis testatio, ut hic in principio: unde cum descendat ab allusione uocabuli, nec diffinitio repugnet, sequitur id esse pro
125 prie testamentum. † Sumitur enim

Testamentum in genere nūqd sit proprie testamentum.

ex

ex allusione propria significatio, quotiens
non repugnat diffinitió, prout tradit Bart.
in l.omnes populi, ff. de iustit. & iure, nume
ro 59. Docto.in l.secunda, §. appellata, ff.de
iustit.& iure, Soc. consilio primo, columna
secunda, uolu. 1. quamuis enim dictæ allusio
ni repugnet diffinitio testamenti in specie
de qua in l. 1.& ibi Barto.& alij, ff.eod. non ta
mẽ prædictę allusioni quæ cõuenit testamẽto
in genere repugnat diffinitio, quia illud in
genere sumptum non reperitur diffinitum.
126 †Secundo mouetur Rui. nam & possessio.
& actio, & bonorũ possessio, & adoptio sum-
pta in genere, proprie sic appellatur, quam-
uis idem nomen posit in specie uerificari ꝓ
prie. Sic ergo de testamento in genere dici
debet, & hanc opin. simpliciter ueram sup-
ponit Soc.Iun.in dicta Rubr.nu.18. pro qua
moueor & ego tertio loco per tex.in l.eunu
chis, C.qui testam.face.poss.ubi dicitur [*eu-
nuchis liceat facere testamentum, componere postre-
mas exemplo omnium uoluntates, conscribere codicil
los salua testamentorum obseruantia.*] sicut enim
uerbum illud [*testamentorum*] relatum ad te
stamentum in specie de quo supra dixit, stat
proprie, sic relatum ad ultimam uoluntatẽ
127 in genere supra enarratam. † Quia una
determinatio respiciens plura determinabi
lia solet æqualiter ea determinare, l.nam hoc
iure, ff.de uulg.& pupil.l.quamuis, C.de im-
pub.& al.substi.cum utrobique notatis. Eo-
dem plane modo potest induci tex.in d. l. cũ
antiquitas, C.eod.ubi dicit, quòd antiquitas
uolens testamenta fieri nullo actu interue-
niente, non rite interpretata pene in perni-
ciem, & testantium, & testamentorum pro-
cedebat, ideoque subdit [*in tempore quo testa-
mentum conditur, uel codicillus, uel ultima dispositio*]
actum necessarium contingentem non uitia
re: sicut enim uerbum testamentorum, rela-
tum ad testamentum in specie de quo subne
ctit, stat proprie, sic relatum ad ultimam di
spositionem, & sic ad testamentum in gene-
re, per regulam dictæ legis, nam hoc iure, cõ
firmatur quia inferius loquitur de testatore
& testamento ibi [*sanitas testatoris*] & ibi [*non
esse ex hac causa subuertendum testamẽtum*] q̃ uer
ba sicut relata ad testamentũ in spẽ, de quo
supra stant proprie, ita & quatenus referũtur
128 ad ultimam uoluntatem. † Quartò pon
dero tex.in l. 1. ff.de adopt.ubi dicitur [*quod
adoptionis nomen generale est & in duas species diui
ditur, quarum altera adoptio similiter dicitur*] consi
dero, quòd adoptio in specie sine dubio di-
citur proprie adoptio, ut Soc.& Ruin. faten
tur in dicta Rubr.& nemo non negat. si ergo
illa dicitur similiter adoptio, sicut adoptio
in genere, datur intelligi adoptionem in ge
nere proprie adoptionem esse, alias adoptio
in specie non diceretur similiter adoptio si-
cut illa quæ est in genere, quia quæ est in spe-
cie diceretur adoptio proprie, quæ uero in
genere improprie. sic ergo dicamus in quæ-
stione nostra, testamentum in specie dici te
stamentum similiter sicut testamẽtum in ge
nere, ergo si quod est in specie proprie te-
stamentum dicitur, l. 1. ff.eodem. ita quoque
129 quod est in genere. † Quinto facit text. &
Aretin.ibi, in l.cum lege, ff.eodem ubi uerbũ
intestabilis, significat eum qui testari nõ po
test, nec reddere testimonium, cuique reddi
non potest. Et hæc omnia proprie, quia
lex ita uidetur in dubio uoluisse, quòd
omnia complectatur, ex quo proprietas
uerborum hoc significat, l. non aliter, ff.
de lega. 3. sic ergo dicamus, quòd cum uerbũ
testamentum, significet testamentum in ge-
nere, & in specie, debet vtrumque proprie cõ
plecti & significare, & sic utrumque proprie
130 testamentum dici debet. † In contra-
riam uero partem me ualde trahit tex.in l.2.
§.1.ff.quæ test.aperi. [*testamentum* (inquit Vl
pi.) *proprie illud dicitur, quod iure perfectum est*]
hoc est quo ad institutionem, ut alibi tra-
dit Barto.in l.1.columna 2. ff. eodem. expo-
nendu uerbum iusta, idest perfecta. Sed testa
mentum in genere non est tale, siue de codi
cillis intelligas, siue de mortis causa donatio
ne, quia non cadit in eis institutio. ergo non
dicitur proprie testamentum. Secundo me
mouet text. infra de eo cui liberta. causa bo
na adi. ubi dicta de testamento ex quo non
aditur hæreditas (potest modo seruus cui re
licta est in eo libertas petere bona sibi adijci
ci causa libertatum conseruandarum, exten
duntur ad codicillos l.2. ff. de fideic.liber. &
sic ad testamentum in genere, quod proba-
tur ibi [*fauor constitutionis Diui Marci debet locũ
131 habere, & hoc casu*] idest etiam hoc casu. †sic
enim dictio, &, exponitur in l.j.ff. soluto ma
trimonio. ergo hinc deprehenditur testamẽ
tum in genere proprie testamentum non es
132 se. † Quia quod est ex interpretatione ex-
tensiua non est ex propria significatione se
cundum Bartol.in l. 1. ff.de uerborum signi-
ficatione. Tertio deduco tex.in l. prima, ff.de
fide instrument. iuncta glossa prima ubi di-
cit text. quòd [*instrumentorum nomine* (*largo sum-
pto uocabulo secundũ glossam, & sic in genere sum-
pto instrumento,*) *ea omnia accipienda sunt quibus
causa instrui potest, & ideo tam testimonia quam per
sonæ instrumentorum loco habentur*] pondero, q
si testes in scriptis redacti, ut glossa, & Do-
ctores exponunt, & personæ nondum exa
minatæ instrumentorum loco habentur, er
go non proprie, l.mercis, cum ibi nota. ff.de
uerborum significatione, sicque perpen-
dunt illum text. canonistæ in Rubrica, de fi
de instrumentorum, ut Abbas, Imola, Fe
lyn. Dec. & alij, dicentes per illum textum,
quòd instrumentum in genere sumptum,
ut testis dicitur improprie instrumentum.

133 † Quorum concl.sic uera est, ut mirari non
desinā quonā pacto Bar. & Bal. in d. l. j. nota-
uerint ex illo tex. ꝙ ex allusione uocabuli
colligitur propria significatio, quasi uolue-
rint illum tex. proprie loqui in eo quod di-
sponit: hoc enim falsum est, cū loquatur im
proprie secundum canonistas præallegatos,
idemque signanter tenent ibidem Iacob. Bu
trig. Salycetus, Flori. Fulgos. & Albericus.
134 † inferentes ad quæstionem statuti dicētis
quòd producens instrumentum falsum dēat
puniri, an & producens falsum testem debe-
bit pęna statuti puniri? concludūt enim per
illum text. quòd non, improprie loquentē,
latoque sumpto uocabulo secundum glo. &
uerba statutorum debent accipi proprie, &
non improprie, l. non aliter ff. de leg. 3. sicq;
de facto fuit iudicatum secundum Butrigar.
135 & Alber. † Nec obstat (dicunt illi,) quòd
propria significatio sumatur ab allusione
quia uerum est nisi repugnet modus loquen
di hoc est communis usus loquendi, qui est
seruandus, l. Labeo, ff. de sup. lega. quam limi
tationem licet non citent tradit Bartol. in l.
notionem, §. instrumentorum, ff. de uer. sign.
sed secundum communem loquendi modū
instrumentum appellatur solum carta pu-
blica. Sicut ergo redeundo unde discesscrā
instrumentum in generē non est proprie in
strumentum, ita nec testamentum in gene-
136 re proprie testamentum dici debet. † Quar
to moueor, quòd illud dicitur proprie tale,
quod est simpliciter tale, l. hoc legatum, ff.
de legat. 3. quam ad hoc citat Soc. in l. j. col.
2. ff. de uulg. & pup. & Goza. cons. 8. num. 26.
137 † Atque alibi dicitur illud propriū, quod
competit alicui soli secundum Philosophum
quem ad hoc allegat Ioan. Andr. in c. si Papa
de priuile. in 6. sequitur Aret. in l. serui ele-
ctione, §. fina. ff. de legat. 1. Ruin. con. si. 41.
nume. 33. uolum. 1. ad quod tendit illud, qđ
post Dyn. tradit Albericus in dicta l. hoc le-
gatum. dicens illud, quod communiter est
positum ad plura, proprie se non habet ad al
terum tantum. Sed testamentum in genere
nō est simpliciter tale, hoc est testamentum.
patet in legato, & donatione causa mortis,
quæ ueniunt appellatione testamēti in genę
re, non tamen sunt simpliciter testamētum:
id enim donatio dicitur, ut infra de legatis,
138 in princip. † ea uero quo ad ineundi mo-
dum contractibus parificatur, glossa in l. 2.
ff. de dol. præleg. omnes, in l. 2. ff. de legat. 1,
& late posui, supra de dona. in principio.
139 † Sicut etiam quo ad sui confirmationem,
ut tenent Bald. Angelus Alexanc. Imo. Ias. &
omnes, in dicta l. secunda, cum alijs a me cu
mulatis in dicto princip. de donatio. Rur-
sus nec testamentum in genere competit u-
ni soli, cū legatum, donationem causa mor-
tis, & id genus, quæ sunt testatio mentis, cō
plectatur. ergo fit ex prædictis, quòd pro-
140 prie testamentum dici non potest. † Quin
to confirmatur hæc opin. per doctrinam ma
gistralem Baldi in l. fin. C. de hæred. instit. col.
6. ubi dicit inter cætera, quòd impropria lo-
cutio est illa quæ recedit a pprio effectu rei
designandæ per ipsam, l. si tibi, ff. si cert. pe-
tatur. Sed si loquimur de testamento in ge-
nere, recedimus a proprio effectu testamen
ti ueri, qualis est, ut hæres recto iure succe-
dat in uniuersum ius defuncti, eiusque perso
nam repræsentet, l. nihil aliud est hæreditas,
ff. de uerborum significatione, §. 1. in Aut. de
iureiur. a mor. præst. cum per testamentum
in genere significari possit legatum, fideicō
missum, donatio, ut causa mortis, in quibus
recta successio, uel repræsentatio disponen-
tis non uerificatur. ergo scđm traditionē Bal
di tale testamentū debet improprie testamē
141 tū dici. † Sexto & ultimo secundum Bal-
dum eodem loco propria locutio est aperte
loqui secundum propriam & subiectam ma
teriam, nam oporter rēbus de quibus lo-
quimur cognitos idest familiares, & conso
nantes esse sermones, §. est & aliud, supra de
donatio. & hoc dupliciter cōtingit, uel quia
utimur uocabulis significantibus, & aptis ad
significandum, ut debent significare, uel
quia intellectus communis gentium sic in-
telligit, qui omni significationi præponde-
142 rat. † Sed si loquimur de testamento in ge
nere, non aperte loquimur, sed obscure po-
tius, quia generalitas ambiguum parit, ut p
gloss. in l. ita fidei, ff. de iure fisc. Specu. in ti
tulo de positi. §. 7. uer. sic. nono considerandū
143 est. † ubi ex hoc concludit generali posi-
tioni uelut obscuræ respondendum non es-
se, & alia iura cumulat ad hoc Craue. consil.
70. nume. 20. consilio 162. numero secundo
Parisiusque idem tenet consilio 96. numero
22. uolum. 3. Item non utimur uocabulis si-
gnificantibus, & aptis ad significandum ue
rum testamentum, nam dicendo testamen-
tum in genere potest significari legatum, do
natio causa mortis, & aliud quod non sit pro
prie testamentum, nec intellectus commu-
nis gentium intelligit testamentum in ge-
nere pro uero, & proprie testamento, ergo
bene sequitur id esse improprie testamen-
144 tum. † Et hanc partem tenendo superest,
ad contraria respondere. Ad primum igi-
tur argumentum quo Ruin. utebatur, dico
uerum esse testamentum in genere ab allu-
sione descendere. Sed dum dicebat Ruin. ꝙ
ex ea sumitur propria significatio quando
non repugnat diffinitio, dico ego illud non
procedere quando communis usus loquen-
di non repugnat, ut tradit Bartol. in l. notio
nem, §. instrumentorum, ff. de uerborum
significatione. tunc enim propria signifi-
catio non sumitur ex allusione, nec ab ea
ualet

ualet argum. sequitur Alber. & Ias. in l. 2. §. appellata, ff. si cert. peta. Ripa in l. 1. numero 23. ff. de acquiren. poss. Nicola. Euerar. in centuria sua, de modis argumentandis capito. 6. Coras. miscellaneorum, lib. 3. capit. 22.
145 ad fi. & Bellon. hic in 3. quæst. ad fi. † præualet enim allusioni communis usus loquendi prout inquit Ripa loco citato per l. librorũ §. quòd tamen Cassius, ff. de legat. tertio.
146 † Imò uero uerba potius secundum communem usum loquendi quam secũdum propriam iuris communis significationem, recipinnt interpretationem secundum Barto. in dicto §. quod tamen Cassius, & plenius in l. Labeo, ff. de supp. lega. col. 2. in Rubr. ff. de oper. no. nunc. sequitur Roma. consi. 23. Soc. consil. 235. colum. 2. uolum. 2. Riminaldus meus, consil. 7. nu. 9. Cor. cons. 201. nu. 9. uol. 1. Ruin. cons. 81. nu. 4. uol. 1. communis namque usus loquendi prætertur proprio significatui uerborum, ut ponit Fel. in proœ. decre. col. 3. Petr. Rebus. in tracta. de Merca. minutatim uend. & eo dixi cons. 34. num. 39. Sed communis usus loquẽdi non admittit illud, quod est testatio mentis, sit proprie testamẽtum, alias & lectio, & omne aliud, quod professionem mentis expostulat, dicerentur proprie testamentum, quod absurdum est, sed testationem mentis demum concedit esse uere testamentum, quando concurrit hæredis institutio, numerus, & rogitus testium, cęteraque id genus requisita, quæ testamento in genere non insunt necessario: ergo propter communem usum loquendi repugnantem, non potest dici proprie testamentum licet
147 ab allusione uocabuli descendat. † Ad secũdum uero argumentum Ruini plura continens sigillatim respondeo, primo quæ omniũ ad illud de possessione in genere, quæ tamen proprie possessio appellatur: id enim ex allusione uocabuli causatur, de qua in l. 1. ff. de
148 acquirenda poss. † ibi [*possessio appellata est a pedibus, ut & Labeo ait, pedum quasi positio*] secundum communes textus & communem fere lectionem prout Zasius, & Aemilius Ferretus ibidem testantur, uel [*a sedibus, sedium quasi pósitio*] iuxta textum sincerum, & Noricum ueriorem ac antiquissimum, prout idẽ Zas. & Ripa referunt post Alciatum libro primo dispuncti. capitu. 1. cum enim adsit allusio uocabuli, nec diffinitio repugnet, nec communis usus loquendi, mirum non est si proprie
149 dicitur possessio quæ est in genere. † Ad secundum uero de actione facilis est responsio considerantibus, quòd actio in genere diffinitur, infra de actio. in princ. prout ibi de mente Doctorum communiter tradit Iason, num. 104. ni mirum igitur si actio in ge
150 nere dicitur actio proprie. quia propria significatio sumitur a diffinitione secundum Bar. in l. omnes populi, num. 59. ff. de iusti. & iu. Rayner. de Forli. nu. 70. Caccialupi
151 num. 109. † idem plane dici potest de bonorum possessione, quoniam & ipsa diffinitur in genere in l. 3. §. bonorum, ff. de bon. possess. & tradit Bald. in Rubr. C. qui admin. quæstione 1. ad fi. Quo uero ad aliud de adoptione reseruo illud ad intellectum l. primæ, ff. de adoptio. de quas mox suo loco
152 subijciam. † Reliquum est ut & argumenta mea resoluam primoque text. in l. eunuchis, C. qui testamen. facere possunt. dum enim dicit [*salua testamentorum obseruantia*] noluit se referre ad omnia supra posita & sic ad ultimam uoluntatem, & codicillos, sed ad testamentum tantum, sensusque fuit talis quod eunuchis licet testari, condere ultimas uoluntates, & codicillos, adhibita tamen testamentorum solennitate, ubi uelint testari, alioqnin si referretur illa clausula ad omnia, sequeretur eunuchos non posse codicillari, uel ultimam uoluntatem præter testamẽtum condere, nisi coram 7. testibus rogatis, & alijs ad testamentum in specie requisitis, contra regulam l. finalis, in fi. C. de codi-
153 cill. quod minime dicendum. † Quoniam relatio fieri non debet ad ea ex quibus correctio sequeretur. glo. in l. si idem, §. fin. ff. de iuris. omnium iud. Bald. cons. 357. uolumi. 4. Alexand. consil. 48. col. 4. uolu. 1. Dec. cousil. 195. col. 4. in princip. Ias. in l. talis scriptura, num. 39. ff. de leg. 1. Rube. cons. 49. col. fina. in prin. Dominus meus patruus magnus Rim. consi. 56. num. 12. cum similibus, de quibus ego dixi, consi. 116. nu. 63. & ponit quoque Decian. respon. 65. num. 31. uol. 2. sicut & Cephal. cons. 296. nume. 17. Cessat igitur ex hoc intellectu superior inductio ad d. l. eunuchis, quia falsum est illud uerbum [*testamentorũ*] referri ad illa uerba [*postremas uoluntates.*]
154 † Quo uero ad l. cum antiquitas, C. eo. breuiter dico uerba illa [*testamentorum, testatoris testamentum*] proprie capienda esse respectu testamenti in specie, large uero, & improprie respectu ultimæ uoluntatis, iuxta glo. & Docto. in l. 2. ff. de off. procon. cõprobatur quia re sereudo ad codicillum non possunt stare proprie, ut in gl. 1. uidebimus in prin. tex. nostri, ergo nec relata ad ultimam uoluntatem in
155 genere, quæ codicillo adaptatur. † & ad regulam legis nam hoc iure, ff. de uul. & pupil. respondetur eam non procedere quotiens ex æquali determinatione induceretur correctio legis, tũc enim potius inæqualis fieri dẽt, ut minus prẽiudicetur iuri cõi. tex. est, & ibi no. Abb. no. c. i c. cum dilectus. de cõsu. sequitur Rui. cõs. 169. nu. 11. uol. 3. cons. 157.
156 nu. 14. uo. 5. † ad qđ tẽdit alia limitatio, quod ęqualis determinatio fieri dẽt, qñ uniformiter pôt operari, secus si non potest ęqualis fieri, quia tũc diuersimode fit determinatio secũdũ Alex. & Dec. in l. in testa. C. de testa. mil. And.

Sicul.consil.34.nume.14.uol.2.Corn.consil.
152.num.6.uol.2.sed si fieret æqualis deter-
minatio, in d.l.cum antiquitas, corrigeren-
tur iura quæ diuersificant ultimam uolunta-
tem,codicillúmque a testamento,l.fina. in fi
ne,C.de codicill.l.2.l.si idem,C.eodem,ergo
157 fieri non debet,& ita cessat illa regula.† Ad
text.in l. 1.ff.de adopt. dico, quòd licet ille
text.dicat, quòd adoptio in specie similiter
dicitur adoptio,sicut ea quæ in genere, non
tamen inde sequitur, ꝙ utraque sit proprie
adoptio,quia simile nõ est idem,l. quod Ner
ua,cum ibi not.ff.depos.dicitur ergo utraq;
adoptio.eodemque nomine decoratur, una
tamen magis proprie, altera uero minus ꝓ-
prie:nam prout consideratur adoptio in ge
nere,non ita proprie sibi conuenit illud no-
men,quia adoptio in genere non est simplici
ter adoptio,sed dēt arrogatio,ut tradit elegã
ter Soc.in l.j.col.2.ff.de uulg.& pup. sic ergo
declarando text.in d. l. 1.non multum facit.
158 † Vltimo non obstat text.& quod Arc. ibi
in l.eum lege,ff.eod.id enim uerbum [*intesta-
bilis*] quatenus plura significat, de quibus i-
bi,reducitur semper ad species & in eis ueri-
ficatur,unde dicitur intestabilis,uel quia nõ
põt facere testamẽtũ,uel non esse testis,aut si
bi testimoniũ reddi non põt.non mirum igi
tur si quocũq; significatu capiamus proprie
159 uerificatur. † Quia genus oẽs suas species
proprie sub se comprehẽdit,ut tradit Soc.in
dicta l.1.col.2.Dec.in l.1.uum. 3. ff. de iurisd.
omnium iudicum.Leonardus inter consilia
160 Bruni,consi.117.num.263. †dicunturque
species esse partes subiectiuæ ipsius generis,
quia subijciuntur generi,ut declarat Bart. &
cæteri post eum in l.qui usumfructum, ff. de
uerbo.oblig.at in casu nostro secus est,nam
uerbum [*testamentum*] relatum ad testamen-
tum in genere,non reducitur ad speciem ,
sed stat in genere,merito non proprie id si-
gnificat, & ita remotis contrarijs remanet
testamentum in genere non esse propriete
161 stamentum . † Septima succedit quæstio
quæ potest ex præcedenti probabiliter infer
Appellatione testamenti numqd ueniat testamẽtum in genere.
ri,numquid appellatione testamenti ueniat
testamentum in genere. Bar. in l.2. ff. de le-
ga.1.uidetur hanc q. determinasse pro par-
te affirmatiua.quatenus posuit illam,quæst.
de minore 25.annis prohibito per statutum
testari,qui pariter censetur prohibitus codi
cillari , & sic uult appellatione testamenti
uenire codicillos ,qui sunt testamentum
in genere. & cum Bartolo transeunt ibidem
Castr.Aret.Alexan.Ias.uterque Socyn. & Ri-
pa,qui testantur hanc esse commu. Idemque
tenet Alber.in prima par.statu.q.166.Ancha
ran. & Imo.in c.de his, de testam. Castre. in
l. non est nouum, ff.de legib . Roman. in l. si
quis in graui,§.si aũt, ff.ad Sylla.& post eũ Io.
Igneus in §.si quis codicillos.colum.3.4.& 5.
162 † ubi meminit de consuetudine quæ est Au
reliæ.prohibente patrem testando uni filio-
rum suorum plus alteri donare. Item de alia
quæ in Neustria seu Normania communis
est,disponente nullum posse testando de bo
nis immobilib.disponere, nã secundum cõ-
clusionem Bartoli decidi potest nec patrem
nec alium codicillando donare,uel dispone-
re posse demumque idem tenet post Imolam
Andr.Sicul.in Rubr.de testam.num.5.usque
in fi.ubi col. pen. concludit tenẽdam esse do
ctrinam Bartoli firmam,ut in firma petra,cũ
limit.de qua subdit, nisi minor in codicillis
163 disponeret de aliqua re minima. † Secun-
do pricipaliter pro hac parte bene facit tex.
tus in d.§.si quis codicillos,ubi uidemus, ꝙ
edictum Syllanianum,quod facit mentionẽ
ne testamentum aperiatur ante quæstionem
de occiso, prout habetur in d.l.si quis in gra
ui,§.quod ad causam . competit si quis etiã
codicillos aperuerit licet non testamentũ ,
& sic appellatione testamenti uenit testamẽ
tum in genere, prout sunt codicilli tametsi
de odiosis agatur,uidelicet, ut quis incidat
in pœnam Senatusconsulti,prout Igneus no-
tat ibidem in princip. Eodem plane modo
potest induci tex.in l.2.§.ad causam, iuncta,
l.1.ff.quem.test. aperi.postquam enim dixit
in l.1.dandam esse potestatem despiciendi ta
bulas testamenti,subdit [*ad causam testamen-
ti pertinere quodcumque , quod contineat supremam
uoluntatem*] siue sit testamentum siue codicil-
lus.subdit glossa , & sic appellatione testa-
menti uenit codicillus qui reputatur testa-
164 mentum in genere. † Tertio principali-
ter accedit glossa notab.in c. quamquam,in
fi.de usur.in 6.sicut enim non ualet testamẽ
tũ usurarij,nisi præstita satisdatione, sic nec.
codicillus,inquit glo. quam sequuntur Do-
ctores ibi,& Stepha. de Feder.in tract. de in-
165 terpreta.iuris,in prima par. nu.43.† Quar
to potest adduci doctrina Salyc. in l.filij, uo
tab.primo, C.fami.erc. ubi dicit se de facto
consuluisse hic Ferrariæ, quòd habẽs fundũ
in emphyteusim ab ecclesia cum potestate
relinquẽdi cui uelit in suo testamẽto, potuit
illud in codicillis relinquere.sequitur Ias. in l.
166 non codicillũ,nu.2.C.de testa. † Et tamẽ su
mus in contractib.eo casu in quibus stricte
proceditur,l.quicquid astringendæ,ff.de uer
bo.ob.Dec.in l.in testamẽtis,ff.de reg.iur.pa
tet igitur appellatione testamẽti uenire te-
stamentum in genere si uenit codicillus qui
167 talis reputatur.† In cõtrariã uero partẽ fa-
cit tex.in l.si ita quis,§.fi.ff. de legat. 2. ubi si
cui in tempus liberorum tertia pars relicta
est, nõ põt adoptando tertiã partẽ cõsequi.
& inde infert Imo.post Rayner. ꝙ si qs acce-
pit emphyteusim pro se & filijs , non transit
emphyteusis ad filium adoptiuum.Sicut er-
go appellatione liberorum aut filiorum, nõ
ueniunt

adoptiui,qui tamen sunt de liberis aut filijs, in genere. Ita appellatione testamenti non debet uenire testamentum in genere.
168 †Secundo facit tex.in l.si. C.de his,qui ueniã ætã.impe. ubi si facta sit mentio legitimæ ætatis,de illa tantum intelligitur,quæ est 25. annorum,non autem de illa, quæ beneficio Principis suppletur, & tamẽ illa dicitur ętas legitima in genere. sic ergo dicamus appellatione testamenti,non intelligi de testamẽ
169 to in genere. † Tertio accedit,nam quotiens aliquod uerbum potest capi in genere, & in specie,in dubio capitur in specie.l. hoc legatum,ubi Bar.ff.de leg.3.Cur.Iun.in l.1.nu.23.ff. de offi. eius,cui mand.est iuris.
170 †Cui regulę finitima uidetur alia,ꝙ uerba cuiuslibet dispositionis simpliciter intelligi debent & non secundnm qnid, ut notant Ang.Rom.& Moder.in l.2.in prin.ff.de uer. oblig.Ruin.consi.103.num. 13.uolum.3.So cin.consi.47.col.3.uer.praeterea dato,uol.1.
171 Paris.consi.61.num.23.nolum.3.†Nec alia difformis est, qua dicitur uerba per prius,& non per posterius esse intelligẽda, quam po nit etiam Bar.in d.l. hoc legatum, & Bal.in l. 1.C.de succ.edic.per tex.i l.qui liberis. §.hęc
172 uerba.ff.de uul.& pup. †hinc idem Bal.in l. ut uim,col.1.ff.de iust.& iure.determinat,ꝙ stante statuto,quòd liceat offenso facere cõpetentem nindictam, intelligitur de inmediate offenso,non per mediam personã eius ut si offendatur filius,nõ poterit pater se uindicare,quia uerba debent intelligi per prius non autem per posterius, sequitur Ias.in d. §.hęc uerba,colum.1.dicens hoc esse notandum,quia tale statutum est Bononiæ,aliumque casum notabilem decidit per dictam regulam Cassaneus in consuetud.Burgun.rub. 7.in tit.des successions, in tex. ibi, [*par droict & institution,*]nume.9.Sed ad rem nostram redeundo mẽtio testamenti capi potest in specie,& in genere, debet igitur capi in specie, cum potissime testamentum in specie sit simpliciter testamentum, non autem secundum quid,ut est testamentum in genere,item per prius sit testamentum uelut immediate testamentum, non autem per posterius, hoc est mediate prout est testamentum in genere
173 mediante testatione mentis.†Quarto non prætereo,quòd uerbum simpliciter sumptũ, quod potest de pluribus prędicari,de vno,ꝓprie de alio improprie,debet intelligi de eo, quod proprie.l.1.§.1.ff.si ag.uectig.l.1.ff.de offi.præf.Aug.cum alijs ad hoc per Signoro. cumulatis,consi.101.num.9.& hoc semper dici solet, & pro regula cõstitui,uerba proprie sumenda esse, l.1. §. si is qui nauem,uersicnlo,[*igitur in re dubia,*]ff.de exer. acti.ponit Ias. in l.non amplius.§.cum bonorum, num.20. & in l.si ita sit ascriptum,num.16.ff.de leg.1. Soc.consi.67.col.3.uolum.1.sed testamentũ in specie proprie dicitur testamentum,ut pa tet ex eius diffinitione de qua in l.1. ff. eod.
174 †unde propria sumitur significatio, secundum Bar.in l.omnes populi,nume.59. & alij post eum,ff.de iust.& iure. testamentum uero in genere large dicitur, & improprie testamẽtum prout supra cõclusimus, ergo de illo,non de hoc appellatione testamenti de-
175 bebit intelligi.† Ex his apparet quam sit anceps articulus præsens,& disputabilis, un de Ruinus in l.1.colum.3. ff. de leg.1.prędicta non allegans,sed forte præsentiens dixit quòd in qua significatione debeant capi dicta nomina generali scilicet,uel speciali, (& sic an appellatione testamenti debeat intelligi de testamento,in specie,uel in genere,) declarat Bar.in l.talis scriptura,in prin.ff.de lega.1.& Abb.in c. Rodulphus, de rescrip. uoluit enim Rui.concludere,quòd aut mentio de testamento fit in casu mere fauorabili, & comprehenditur testamẽtum in genere: aut mere odioso,& secus,ut i uerbo pecuniæ tra
176 dit Bar.in dicta l.talis scriptura.† Et latius Abb.in d.ca.Rodulphus, col.1.dicens,quòd ubi unum uerbum potest capi in genere suo, non in certa specie illius generis, si sumus in materia odiosa d[illegible] capi in sua specie,& non in genere,sequi[illegible] Cassane.in con suetu.Burgun.rub.7.in titu.de sucesfions. §.
177 10.num.44.†Sed hæc resolutio periculosa est ad hunc articulum propter illam doctrinam Bartoli passim receptam,in l.2.ff.de leg. 1.de minore 25.annis prohibito per statutũ testari,prohibito pariter codicillari,& tamẽ materia odiosa est ueluti iuris communis correctoria.l.unica.C.de inoff.do.rursus ob stat tex.in d.§. si quis codicillos.ubi materia pęnalis est,& tamen appellatione testamenti uenit codicillus, alia est igitur quærenda
178 solutio.† Cogitabam ego totam hanc rem ad eandem,uel diuersam rationem redigendam esse,ubi enim militaret rationis identitas appellatione testamenti debet comprehendi codicillus, uel aliud,quod testamentũ in genere dici possit, sicque procedit doctri-
179 na Bartoli supra commemorata. † minor enim 25. annis censetur prohibitus testari per statutum ne fragilitate iuuenilis ætatis seductus inducatur ad male disponendum de bonis suis,quę ratio pariter militat,ut co dicilli prohibeantur, secundum Soc.Iun.in d.l.2.num.136.qui hanc rationem assignat.
180 †quæ aut expressa est in statuto, & clarum est ex illa argui posse,iux.no.per Bal.Cast.& Ias.post alios,in auth. quas actiones,C.de sacrosan.eccl.& per omnes,in l.si constante.ff. solu.matri.Domi.in c.si ciuitas. §.1.in prin. de sent.excom.in 6.Alexan.in l.cum mulier, not.5.ff.solu.matrim.Natta,consi.346.num. 4.& ego dixi,consi.118.num.49.aut uero nõ est scripta in statuto, & cum sit unica consi-

derabi-

derabilis in tali statuto, debet ad hunc ex illa argui posse, secundum glo. Castren. Alex Ias. Corn. & alios, in l. quamuis, C. de fideicom. & in locis proxime citatis, & ego dixi, consi. 215. nume. 38. & ad eundem scopum cætera argumēta reduci possunt facta pro parte affirmatiua, contra uero ad negatiuam opi. deducta procedunt stante diuersitate rationis

181 si diligenter considerentur, † huiusque differentię ratio probabilis adferri potest, nam notius est, quam ut dicam ex ratione expressa, uel non expressa, sed unica, fieri extensionem ad casum omissum, qui potest sub larga significatione uocabuli comprehendi, licet de correctorijs agatur, gl. est in clemen. 1. in uer. [eligitur,] & ibi not. Pau. de Liazar. Card. & alij, de electi. sequitur Alexā. in l. tempus, numero 3. ff. de re iud. & in l. si prius, nu. 27. ff. de noui oper. nunci. late Craue. in tracta. de antiqu. tempo. in 4. par. num. 41. cum seq. Paris. abunde, cons. 83. num. 31. uolum. 3. plene Alex. consi. 113. nume. 7. uolum. 6. Ruin.

182 consi. 205. uolum. 2. † Contra uero ubi cessat rationis identitas, cessare quoque debet extensio, quia tota materia extensionis fundatur in rationis identitate, ideo ubi minor est ratio in uno casu, quam in altero, non fit extensio etiam in materia alias extensibili. l. lege Iulia. §. hoc capite ff. de ritu nup. Alex. consi. 29. colum. 2. uolum. 6. Soc. consi. 9. col. 2. uolum. 3. Dec. consi. 261. colum. pen. ad fi. Craue. consi. 17. ad fi. consi. 67. num. 6. & cōsilio 173. colum. fi. si ergo concludendo in hoc articulo militet eadem ratio, appellatione testamenti poterit codicillus contineri, qui large dicitur testamentum, ut per glo. SI l. 1. in uerbo [ex omnibus.] C. commu. de leg.

Testam. an sit qd intellectuale, uel corporale.

183 qua cessante secus erit dicendum. † Octaua quæstio est, quæ huic rubricæ annecti potest utrum testamentum sit quid intellectuale non autem corporale, cui quęsito glo. finalis in l. 1. ff. eo. respondet dicens id esse quid intellectuale, uoluitque dicere, secundum Bal. quòd testamentum non dicitur ipsa scriptura testamenti, sed mens, & dispositio testatoris, quę intelligitur per ipsam scripturam, unde duæ tabulæ simul scriptæ, & signatæ, sunt tamen unum testamentum, l. unum. ff. eod. §. sed & unum, infra eod. & cum illa glossa, transeunt Bar. & Imola, cæterique, qui super ea nihil scribunt, quasi tacite illi assentire uelint, eamque comprobat Bar. ex diffinitione quæ dicit, quòd testamentum est sententia uoluntatis nostræ, ea enim uoluntatis sentētia collocatur in intellectu, merito testamen

184 tum dicitur intellectuale. † Secundo confirmatur hæc opi. per tex. quem ad hoc perpendit Andreas Siculus, in rub. de test. in lectura colum. 7. in l. non figura. ff. de acti. & obliga. inquit enim tex. ille, quòd [non figura literarum sed oratione quam exprimunt literæ obligamur.] sicut ergo dicit And. Sicul. significatum literarum obligat, & sic ipsum intellectuale, & non literæ, ita dicamus in proposito, quòd testamentum dicitur illud quod figura litterarum denotat, non autem figura litterarū, & sic scriptura testamentum est, quo fit, ut

185 quid intellectuale sit omnino. † Sed intellectus hic ad illum tex. periculosus est, & contra glo. Odofra. Ang. Alberi. & cæteros, qui, exponunt, Non figura litterarum, scilicet sola, & sic scripturam pariter ad illam obligationem cum significatu concurrere. melius igitur pro sententia Bar. facit tex. in l. omniū. C. de testa. ibi [mentis suæ postremum publicauit iudicium.] ubi enim testamentum mentis iudicium nominatur, apparet id quid intellectua

186 le censeri, † cum mētis iudicium tangi nō possit, quo casu quid incorporale dicitur, uel intellectuale, §. 1. supra de reb. corpor. & incorpo. Tertiò cōfirmatur ex. §. sed neq; hęres infra, eo. ubi testamentum ius appellatur, ibi: [licet enim totum ius tale conturbatum fuerat.] ad idem text. in §. codicillis. infra, de codic. ibi, [ne confundatur ius testamentorum, & codicillorum,] ergo dicitur esse, quid incorporale seu intel-

187 lectuale. d. §. incorporale, † ubi dicit ea esse incorporalia, quæ in iure consistunt. Obstare tamen huic conclusioni uidetur ratio, quam ponit Aret. in d. l. 1. colum. pen. ff. eo. nā quando scriptura est de essentia, uel substantia testamenti, ut quando fit in scriptis, utique uidetur impossibile, quòd testamentum dicatur, quid intellectuale, & abstractum a scriptura, si scriptura est de illius substantia. Sed certe periculosa est hæc consideratio, cōfunditurq; ultra tex. in l. 1. §. si quis in duobus. ff. de bon. pos. secun. tab. quē citat Aret. ex tex. in §. pen. infra eo. ibi, [sed & unum testamentū pluribus codicibus conficere quis potest, [& ibi [ueluti si quis nauigaturus, & secum ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum contestationem uelit.] unum enim testamentum, unamque contestationem appellat, licet plures adsint scripturæ, & nihilominus de testamento in scriptis loquitur, ut paret ex. §. fi. in princ. ibi [sed hæc de testamentis, quæ in scriptis conficiuntur suffi-

188 ciunt.] † & ad rationem Aretini ultra resolutionem suam dici potest, quòd & si plures scripturæ eiusdem testamenti proferantur, quia tamen una est uoluntas, & sententia testatoris, unum tantum testamentum censeri debet pluribus exemplis consignatum, put sic illud appellat text. in l. unum. ff. eo. & per cōsequens, quid intellectuale censeri debet, & hoc signanter ibi notat Aret. met. dicens, quod testamentum non dicitur esse aliquid corporeum, sed mentale, & intellectuale, cū enim dicat ille tex. quòd testamētum, quòd continetur in pluribus codicibus, seu in pluribus tabulis est unum, datur intelligi, quòd non est corpus, quia sic tot essent testamenta,

ta quot sunt tabulę, idemq; ultra Are. notant ex illo textu Doctores ibi, ut Bart. Bal. Cast. & Imola, hancque solutionem tradit Areti. noster, in d. §. pen. infra eo. ubi notat, quod licet testamentum possit pluribus cartis scribi, unum tamen testamentum dici debet, propter eandem uoluntatem, atque ultra Aret. uidetur hoc astruere tex. quem citat Baldui. in d. §. pen. infra, eo. tex. in q uam, in l. fi. ff. de his, quæ in test. del. ubi dicitur, quod [*pluribus tabulis eodem exemplo scriptis unius testamenti uoluntatem eodem tempore dominus solemniter complevit*,] uocat enim uoluntatem unius testamenti, licet plures adsint tabulæ scriptæ, huiusque sententiæ pariter est Eguinarius Baro, in dicto §. pen. dicens, quod unum est testamentum, propterea quòd unum sit negotium, & una hæreditas, & ex his remanet firma conclusio, quod testamentum sit quid intellectuale, & incorporeum, missis non nullis distinctionibus And. Siculi, in rub. extra, de testa. colum. 7. in lectura, & alijs quibusdam leuibus, quæ Tollenti. & Moderni Pata

189 uini dicunt, in §. pen. infra eodem. † Secundo, uidetur huic conclusioni repugnare tex. in l. fi. C. de edic. diui. ibi, [*iudici testamentum ostenderit non cancellatum neque abolitum*,] ad idem tex. in l. Paulus. ff. de fals. ibi, [*nisi testamentum surreptum arguatur*,] & titulus, ff. quem. test. aper. quibus in locis scriptura testamentum nominatur, ergo uidetur esse, quid cor

190 porale. † Nec releuat sensus ad illa iura datos per Bart. in l. 1. colum. fi. ff. eo. quod procedant secundum uulgarem modum loquendi, secundum quem scriptura testamenti appellatur testamentum. Quoniam hunc intellectum refellit And. Sicu. loco citato, quia nõ est uerisimile, quòd Imperator locutus fuerit more plebeiorum, & uulgarium. l. si dictum ibi, [*non tamen, ut uulgo opinatur*,] ff. de eui

191 ctio. † Adde, quod quando legislator secundum uulgarem, & communem usum loquendi mouetur, de illo mentionem facit. l. Labeo. §. uerum. ff. de sup. leg. ibi, [*sed ex communi usu nominis exaudiri debere*.] l. librorum, §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. ibi, [*nam & in usu plerique libros chartas appellant*,] l. cum dellanionis, §. asinam. ff. de fun. instru. ibi, [*deinde in qua præsumptione sint, qui in quaque regione commorantur*,] quod minime reperitur in dictis iuribus expressum: alia igitur, quam solutio

192 a Bar. quærenda est. † And. Sicu. loco prælegato dicebat illa iura loqui prout testamentum est in fieri, nam ipsum testari est quid incorporale ex eo, quod est facti, & in facto cõsistit. Quem sensum non recipio, nam que il la iura loquuntur post factum testamentum, non prout est in fieri, ut dicit And. Sicu. non enim potest ostendi, surripi, aperiri, ut testamentum, (ut loquuntur illa iura) nisi demũ

193 post eius perfectionem, † cum non entis nullæ sint partes. l. eius, qui in prouincia, cũ

194 ibi not. ff. si cer. pet. † melius dici potest ad hæc contraria, quod ibi scriptura dicitur testamentum relatione habita non ad caracteres literarum, sed ad orationem, & significatum scripturæ, & sic respectu contenti nõ continentis. ut enim pulchre declarat Aret. in d. l. 1. ad fi. scriptura capi potest materialiter prout significat solos caracteres litterarum, sed & capi potest formaliter, & in sensu composito prout est oratio scripta aliquid significans, primo modo dicitur continens, & quid corporale, nam tangi, & uideri possunt illi caracteres, at secundo modo dicitur quid incorporale, uel intellectuale, cum significatus ille magis intellectu, quam uisu percipiatur, & ita interpretando dicta iura

195 non obstant. † Ex hac modo cõclusione sic firmata, ne uideatur inutilis, inferebat Bar. in d. l. 1. in fi. ad statutum disponens, quòd de quolibet testamento soluatur tanta gabella: si enim ex uno testamento fierent centum, seu mille scripturæ, quia tamen unum est testamentum, & ad illud se refert statutum, quod est sententia uoluntatis nostrę, & quid intellectuale, merito una tantum gabella debet solui, & Bartolum sequuntur communiter Doctores, ut ibi testatur Aret. colum. pen. atque idem tenet Areti. noster, in §. pen. infra eod. & post eum Iason ibidem in apostil. ad Christophorum. Bertachi. in tract. de gabel. in 5. par. princ. in prin. And. Sicu. in rub. ext. de testa. in lectura, nume. 4. & Ruin. in consi.

196 26. num. 6. uolum. 4. † At Bauerius in d. §. pen. colum. 2. distinguit in hac q. statuti, quod aut statutum factum fuit a peritis, quo casu debet interpretari secundum propriam significationem uerborum a peritis traditam non autem secundum communem usum loquendi uulgarium, ut tradit Bal. in l. 1. C. de succe. edic. in cap. 1. colum. 2. de succe. feu. & Imo. in ca. cum tibi, colum. fi. de testa. & hoc casu uerbum [*testamentum*,] debet intelligi secundum morem peritorum pro quodam intellectuali, merito una tantum gabella ueniet soluenda: aut uero ab imperito, & uulgari factum est statutum, & tunc capietur testamentum pro scriptura testamenti secundum communem usum loquendi, sicque debebit isto casu de qualibet scriptura solui gabella, nec procedet doctrina Bartoli, & sequacium hoc secundo casu, sed priore tantum.

197 † Ego uero huic Bauerij distinctioni nõ assentio, passim enim tenent Doctores statuta debere intelligi secundum communem usũ, loquendi siue a peritis, uel imperitis sint cõdita, ut post Dy. & Rayn. tenet Bal. in l. quod si nepotes. ff. de testa. tut. Butri. in ca. quamuis, de uerbo. sign. Abb. & late Fely. in proœ. decretal. Alex. in l. stipulatio ista, §. hæc quoque, colum. fi. ff. de uerbo. obl. & Bar. & cæte

mum.l.1.& ibi not.maxime per Iaſ.num.36.
ff. de off. eius.l. qui teſtamento. §.mulier.ff.
eo.tit.noſtro, & ibi glo.dicens illud pro le-
ge accipi de qua faciunt feſtum Bal. & Caſt.
ibidem,& Bal.in c.j. de conſtitu. ubi dicit d.
gloſam alibi non reperiri,ſequitur Euerar-
211 dus in centuria ſua, loco 4.col.j.† Non ta-
men deſunt aliqui qui in hac quæſtione con
trariam ſententiam tenuerunt, ut Angelus
in diſputatione ſua,incip. [*in refulgenti ſolio,*]
de quo meminit idem tenens Roma.in d.l.j.
C.qui teſt.fac.poſ.in prin.ubi idem tenet Do
minus meus patruus magnus Riminal.col.
2.& abunde,idem tenet ipſemet Ang.in cõ-
ſilio 179.uiſis prædictis inſtrumentis,col.3.
quem uariato numero citat idem tenens in
quarto fundamento,Andreas Sicu.in d.rub.
212 de teſta. q.3.† fundatur iſta concluſio per
tex.in l.hæreditas,in prin.ff.de pet.hære. ubi
dicitur, quòd hæreditas etiam ſine ullo cor
pore, iuris intellectum habet,quaſi uoluerit
dicere hæreditatem dici,& ſi nihil in ea ſit,un
de nihil habens in bonis hæredẽ habere po-
teſt,& teſtari,ſecundum Cynum, & Angelũ
213 ibi.† Atque hinc infert Cyn.ad ſtatutum
uolens, quòd repudiatio hæreditatis fieri de
beat in conſilio generali,alias non ualeat,ut
ſi quis deceſſerit nullis bonis relictis, in re-
pudiatione talis hæreditatis prædicta ſolem
nitas ſeruari debeat,quia talis defunctus hæ
redem habere poteſt,& hæreditas illius adi-
214 ri repudiarique poteſt. † Sed meo iudicio
tex. ille non probat intentionem prædicto-
rum.uoluit enim dicere, quòd hæreditas di-
citur nedum quando conſtat ex iuribus, ut
nominibus debitorum, & corporibus, ſed
ẽt quando ſine ullo corpore conſiſtit in no-
minibus tamen ſeu iuribus, non autem, ꝙ
ſine utroque, & hoc præſenſit Fulgo. ibi di-
cens,quòd gloſ. in l.1.C. de euicti. ſibi uide-
tur ſentire contrarium,quatenus poſt allega
tam per ipſam d.legem hæreditas, ponit ca-
ſum quando in hæreditate nec aderant no-
mina nec aliquid aliud, quaſi ſentiat illa gl.
quòd in caſu d. legis hæreditas, aderant no
215 mina ſeu iura.†Et hoc ſatis eſt de mente ca
ſtrens. ibi,dicẽtis, quòd per illud principiũ,
quod ſemper allegatur, patet, quòd ſi mor-
tuus eſt aliquis, qui nihil habebat in bonis
nihilominus poſſum eius hæreditatem pete
re,& ſic petam me declarari eius hæredem,&
poteſt hoc prodeſſe,ſi forte ille habebat pri-
uilegium Principis pro ſe, & ſuis hæredibus
puta creandi notarios, uel legitimandi ſpu-
rios,ut poſſim tali priuilegio gaudere, ſen-
tit ergo Caſtren. ſecus eſſe ſi nec illud ius ha
buiſſet defunctus,& ſic, quòd ille tex.proce-
dat aliquo ſaltem iure ſubſiſtẽte, prout etiã
comprobat Fulgo.ibi, merito concludendo
tex.ille non probat intentionem Angeli,Ro
216 mani, & ſequacium.† Secundo mouentur
ipſi per textum in l.cum alienam.C.de lega.
ubi quis poteſt teſtari de re aliena,ſed nec il-
le tex.me quicquam mouet, loquitur enim
in legato facto de re aliena, quod eſt intelli-
gendum caſu quo quid pecuniarium apud
hęredem grauatum remanebat ex hæredita-
te teſtatoris,alias hæres nullatenus nec effe
ctualiter honoratus grauari non potuiſſet.
l.ab eo.C.de fideico.l.plane.§. fi.ff.de leg.1.
non loquitur ergo tex. ille de teſtamento fa
cto a nihil habente,ſed de teſtamento a poſ-
ſidente,uel habente quicquam de alieno ce-
217 lebrato,quæ longe diuerſa ſunt.†Tertio ſe
fundant prædicti, in l. qui ſoluendo, & in l.ſi
is,qui ſoluendo,ff.de hær.inſti. ubi qui ſoluẽ
do non eſt teſtatur, quæ iura me parum mo-
uent cum non loquantur de nihil habente,
ſed aliquid licet non tantum, quod credito-
ribus ſufficiat, ut probatur ſupra quibus ex
cauſ.manu.in fi.prin.ibi,[*aut hoc eo non facien-
te creditores res hæreditarias, ſerui nomine uendant
ne iniuria defunctus afficiatur.*] cui conformis eſt
alius tex.infra de hær.qual.& diffe.in fi.prin.
218 †Quarto mouetur Angelus,in d. conſi.ra-
tione:ſi quis enim nil habeat in mundo niſi
quantum creditoribus ſuis actione perſona-
li debet, non inde dicitur inteſtabilis, quia
nullorum bonorum ſit dominus,alias ſeque
retur cedentes bonis inteſtabiles eſſe, quod
eſt falſum, cum in numero inteſtabilium nõ
eſt relatus ille, qui nudus eſt. l. ſi quæramus.
ff.eo.ubi connumerantur inteſtabiles ꝑ glo
219 ſam,nec iſte ponitur,†Sed nec iſta ratio ſa
tis concludit,quoniam talis debitor adhuc
eſt dominus etiam poſt ceſſionem bonorũ
ante tamen uẽditionem eorum,l.3.ff.de ceſ-
ſi.bono. nimirum ergo ſi poteſt teſtari,& hę
reditas adiri: fundatur enim teſtamentum,
& aditio ſuper bonis, quæ reperitur habere.
poſſent & alia quædam referri ad hanc partẽ
conſiderata, quæ tamen conſulto prætereo,
220 quia nihil, uel modicum ſtringunt. † Ex
aliis tamẽ puto melius hãc partem defendi
poſſe atque in primis ex uerbis diffinitionis
poſitis,in l.1.ff.eo.[*teſtamentum eſt* (inqt tex.)
*uoluntatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod quis poſt
mortem ſuam fieri uelit.*]pondero,quòd non di
cit de ſuo, ſed de eo, quæ uerba referri poſ-
ſunt ad alienum ſicut ad ſuum. uerum eſt er
go teſtamentum de alienis prorſus fieri poſ
221 ſe.†Secundo moueor:ualet enim teſtamẽ-
tum de alienis rebus factum illo cuius ſunt
res conſentiente,l.ſicut. §.uenditionis. ff.q-
bus mod.pig. uel hip.ſol. quem textum Bal.
in cap.1.§.preterea,quib.mod.feud.ami.uni
cum appellat in iure,de eo,qui alteri conſen
222 tit,ut de re ſua teſtetur.†Nec reuocari po-
teſt tale teſtamentum,licet dominum rerum
pęniteat ſecundum Bald. in l.ſenium. C. qui
teſta.fac. poſſ.quia ipſe non eſt teſtator, ſed
alius,qui fecit, ſequitur Guliel.Bened. in ca-
Ray.

Raynutius, in uer.condidit 1. cnlum.2.de te sta.sed si quis nil habens de alienis non pos set testari, nec certe domino rerum consen tiente id facere posset, quia tale testamētum uelut ab illius uoluntate dependens corrue ret iux.l.captatorias.C.de test.mil.ar quia ci tra illius uoluntatem fieri potest, pariter&
223 illo consentiente.† Tertio accedit q̄ actus testandi totus uersatur inter testatorem, & hæredem.§.sed neque,infra eo. sed ex parte hæredis, qui nihil de præsenti habere potest propter incapacitatem ualet testamentū cō ferendo institutionem de illo factam in tem pus cū capere poterit.l.in tempus.ff.de hær. insti. ergo pariter ex parte testatoris nihil habentis de præsenti debet ualere testamen tum,cum illius effectus dispositioque confe ratur in tempus mortis.d.l.1.ff.eo.ibi, [*post mortem suam fieri uelit*,] quo poterit aliquid ha
224 bere.† Et tenendo hanc partem non ob stant contraria: uno enim fere tolluntur distinguendo,quòd aut quis non habet bo na nec actu nec potētia, & ille non potest te stari,exemplum in filio de quo loquitur tex. in d.lege, lex Cornelia, cui pater fecit substi tutionem pupillarem,mox que uiuo patre in hostium potestatem peruenit, ibidemque de cessit, non enim per legem Corneliam con firmatur tale testamentum,cum is nulla bo na in ciuitate reliquerit nec relinquere po tuerit attento præsenti statu, in quo reperie batur. Idem de obside plane dici potest, qui etiam considerato statu præsenti actu, & ha bitu nihil habet, uel habere potest, merito non potest testari.d.l.obsides,prout nec mo nachus,qui propter præsentem statum nihil habere potest. c. cum ad monasteriū de sta. mona.meritò non testatur,d.aut.ingressi, si cut nec qui apud hostes est, uelut seruus ho stium,ut supra,de iure personæ.§.2.& cui bo nis est interdictum , testari enim nō possunt d.lege eius,qui. & l.is cui.ff.eo. quia attento præsenti statu actu,& habitu nil habent, uel habere possunt, sed quando quis actu bona non hēt ,potentia tamen habere pt.& sic nō habet per abnegationem potentiæ, sed per contingentia facti, tunc testari potest, & de hoc loquitur quæstio nostra.ita declarât Bal. & Saly.in d.auth.ingressi,not.3. Ang.in d.cō silio 179.col.4. Rom.& D meus Rimi.in d.l. 1.C.qui testa.fac.poss. And.Sicu.in d.rub.de test.& Ias.in d.l.lex Cornelia,num.4. Capra, consi.144.num.2.& ad primum caput distin ctionis redigi debet glo.in d.l.1. C.qui test. fac.poss.secundum Ange.& And.Sic.in locis
225 citatis.† Ad tex.uero in d.c.filius,multa di ci possent circa uarios sēsus eius quos Abb. ibi refert,Ias.& Alex.in d.l.cum alienam,& la tissime Roma. in auth. similiter, in 10. spe ciali priuilegio pię causæ inter ultimas uo luntates , numero 60. per colum. sed missis omnibus, quę dicunt,arbitror breuiter dici posse ibi poni casum specialem in legato rei alienæ facto ecclesiæ,quod deciditur non ua lere de iure canonico ratione de qua ibi,
226 †uel & alia ne ecclesia nimis lucris tempo ralibus inhiaret, quod est speciale ter illi pro hibitum,c.ex parte,in fi.de censi.cap.fi.17.q. fi.casus igitur ille specialis non est producē dus ad consequentias. l. quòd uero.ff.de le gib.imo uero colligitur ex illo regula in cō trarium,quod de alienis ualeat testamentū,
227 † cum exceptio confirmet regulam in ca sibus non exceptuatis,ut tradit Bar.in l.quæ situm.§. denique.ff.de fun. instru. & in §. ut autem, in Aut.de non alie.cum alijs per Dec. & Cagno.cumulatis in l.j.ff.de reg.iur.Ad ul timum respondetur, quod ubi quid exprimi tur ratione frequentioris contingentię tunc inclusio unius calus nō est alterius exclusio, glo.in clem.1.uersi.præsidentes, in fi.de resc. quam not.ibi Butr.& Imo.Ias.in l.j.num.33. ff.solu.matrimo.& in l.2.num.12.ff. de uulg. & pup.Fel.in c.nonne.limit.5.de præsum. & ego dixi supra, de dona.in prin. igitur, quia frequentius contingit,quod quis de suis te stetur quam de alienis, propterea tex. i d.§. disponat,&consimiles dixerunt, disponat de suis,sed non inde prohibetur quis etiam de alienis testari testamentūq; ualere, si quan doque fiant sua, & ita remanet expedita hæc
228 quæstio nona.†Nunc succedit decima quæ stio, nunquid testamentum coactè factū sit ipso iure nullum,uelut si te compulerim ad me,uel alium instituendum, quos casus con gerit tex.in l.1.C. si quis ali. testa. prohi.cu ius quæstionis utilitatem tradit Aret. in l.1. in prin.ff.eod. si enim nullum esset ipso iure pertineret hęreditas ad uenientes ab intesta to iux.l.1.C. de nat. lib. quòd si ualeret ipso iure,auferretur hęreditas ab instituto, & fi sco applicaretur,dato regressu contra me ad duplū uenientibus ab intest. primo casu , uel instituto secundo casu , aut in subsidium me non existente soluendo contra fiscum ad re cuperationem bonorū,ut plene tradunt Bal. Saly. Cast.& alij in d.l.1.C.si quis ali.test.Bar to.in l.fi.ff.eo.& Gui.Bened.in c.Raynutius, in uer.condidit,secundo,columna 2.de testa.
229 †In hac autem quæstione glo.in rub.ff.si qs aliq.testa.prohi.quam Barto.& communiter Doctores secuti sūt,in l.fi. eo.titu.& refert Aret.in d.l.1.ff.eo.tit. nostro; noluit testamē tum ualere ipso iure,sed hæreditatem aufer ri ab instituto,& applicari fisco;monetq; Bar.ex d.l.1.C.si quis ali.testa.ubi dicitur ci uili disceptationi crimen adiungi instituto coactè.illa enim uerba exponuntur de peti tione hæreditatis,quæ ciuilis disceptatio nū cupatur secundum glo.qua fiscus utitur cō tra illum uelut indignum, ut Bal.interpreta
230 tur ibi,secundo loco.†Secundo mouetur etiam

etiam Bart. in l.fi.ff.de his,quib.ut indi. col.
fi.ratione,quia cum coacta uoluntas sit uolū
tas,l.si mulier.§.si metu.ff. quod met.cau.l.si
patre cogēte,ff.de ritu nuptiarum, sequitur
quòd in ista dispositione non deficiant sub-
stantialia in testamēto requisita, merito me
231 ro iure ualere debet.† Tertio cōfirmat hāc
opi.Aret.& Aemilius Ferrettus,in d.l.j.ff.eo.
in hūc modum:potentior est dolus metu,nā
contractus bonæfidei ex dolo nullus reddi-
tur.l.& eleganter.ff.de dolo.at in metu secus
ubi opus est actione prætoria ad rescissionē
toto tract. de eo, quod metus causa, sed do-
lus testamētum non infirmat ipso iure. l.nō
est enim,& ibi glo.in uer.deliniamentis.ff.de
inoff.test.§.cum igitur,in Auth.ut cū de app.
cogno.ibi [*aliquā sustineant circumscriptionem,*]
232 ergo nec metus.† Quarto mouetur Are.
& Aemili.ex rubrica.ff.& Cod. si quis aliquē
testari prohibuerit,uel coegerit, quorū secū
dus casus nō determinatur in textu,utrū in-
stitutio reddatur nulla,uel hæreditas aufera
tur ab indigno. ne.enim materia relinqua-
tur imperfectè,decisa,dicendum est per de-
clarationem primi casus,Iurisconsultum in-
tellexisse declaratum quoque uideri secundū
casum, sicque hæreditatem auferri per fiscū
prout in l.1.dicitur circa primum casum ibi,
233 [*fisco locum fore.*]† comprobo melius hoc ar
gumentum,nam una pars alterutrius dubia
declaratur ab alia clara.l.1.& ibi notat Bart.
Soc.& alij.ff.de reb.dub.Ruin.consi.173.nu.
20.uolum.2.Aret. in l.si ita quis.§.Grisogo-
nus,cnl.fi.ff.de uerb.ob.Dec.consi. 217.nu.
5.& Soci.Iun. consil.90.nume.16.uolum.1.
sed prima pars illius rubricæ in dicto textu,
clara est,quòd hæreditas per fiscum aufertur
ab indigno,ergo secunda pars ambigua de-
bet ab illa declarationem suscipere,quod pa
234 riter fisco locus sit.† Addūt postremo Are.
& Aemili. quod si uis initio adhibita testa-
mentum uitiaret ipso iure,nis quoque adhi
bita,ne mutaretur similiter uitiaret.hoc aūt
uerum non est,ut constat inter omnes,ergo
alterum similiter uerum non erit. l.inter sti
235 pulantem.§.sacrā.ff.de uerb.ob.† Sexto præ
ter alios hanc opi. corroboro,nam quoties
indignitas procedit hæredis culpa , hæredi-
tas,quæ ab eo aufertur tanquam indigno ap
plicatur fisco. l. Papinianus, §. meminisse.ff.
de inoff.testa.ut si testatorem occiderit, uel
proximiorem ab intestato successurum, aut
proximiorem eius hæredem,puta filium so-
roris aut fratris,ut fratri,uel sorori succede-
ret immediate, secundum Bar.& Bal.in l.co-
dicillis.§.matre.ff.de leg.2. & post eos Cast.
Bar.in l.cum ratio.§.fi.ff.de bon.damna. No
tant Doctores,in l.si ab hostibus.ff.sol.matr.
236 & plene ponit Bneri.decis.25.† Secus si in-
dignitas procederet errore testatoris,q. ali-
quem forte hæredem instituit credens esse fi-
lium suum,qui non erat alias ipsum non in-
stituturus, quoniam tunc hæreditas applica
tur uenientibus ab intestato si adsunt, l.si pa
ter,iunc.gl. communiter recepta.C.de hæc.
insti.& tradit Bart.in l.aufertur.ff.de iure fi sc.
sequitur Guil.Bened.in c.Raynutius, in uer.
condidit, secundo, numero 14. de testa.at in
casu nostro prouenit indignitas ex hæredis
culpa,si compulit testatorem ad se instituen
237 dum.† Idemque in effectu si compulit, ut
alium institueret,cum factum,culpa, dolus-
que suus sit immediata causa acquisitionis il-
lius,eique noceat,l.si procurator, ff.de doli
excep.cum alijs per Bal. post Dy.Cyn.Petrū
& omnes,in l.1.C. si quis aliquem, colum.2.
& Barto.in l.fi.num.17.ff.eo.merito debet hæ
reditas ab eo uelut indigno auferri, & fisco
applicari,non autem debet ipso iure testamē
tum uitiari,sicque uenientibus ab intestato
238 hæreditas dari.† Aduersus tamen hāc opi.
communem tenet Imola,in d.l.1. ff. eo. no-
tans ad hoc ibidem glosam, quatenus expo-
nendo textum in uerbo,[*iusta sententia,*]dicit
iusta idest legitima,alias non ualet. sentit,'n.
dicit Imola, quòd si quis cogit aliquem ad
se instituendum, uel alium, quod institutio
sit nulla, & pro ea mouetur Imola ratione,
quia libera debet esse uoluntas testantis, l.j.
C.de sacrosanc.eccles. ergo coactio interue-
niens debet annullare testamentum ipso in-
re,sicut & matrimonium ex eo,quod ibi ple-
na debet esse libertas.c.cum locum,de spons.
239 † Quinimo fortius hanc argumentum de-
ducit Cuman. hanc opin.tenens in rub.ff. si
quis ali.testa.prohi.colum. 2. inquit enim,
matrimonia debent esse libera a peccato, &
tamen quis spe lucri potest induci ad matri
monium,l. Titio centum,§.1.ff. de condi.&
demon.quod secus est in testamento, ubi qs
induci,uel astringi non potest ad instituen-
dum spe lucri, uel præmij. l.illæ autem insti-
tutiones,& ibi gl.Bar.Bal.Ang.& Imola no-
tant.ff.de hær.insti. patet ergo, dicit Cuma-
nus,quod libera uoluntas magis exigitur in
240 testamento,quam in matrimonio,† atque
hinc etiam uidemus , quòd omnis cautela,
quæ tendit in consequentiam ad tollendam
liberam testamēti factionem,non ualet.l.sti-
pulatio hoc modo. ff.de uer.ob.& not.in l.fi.
C.de pac.ergo si coactione nullum redditur
241 matrimonium,fortius & testamentum.† Se
cundo mouetur Imola per tex. ubi dicit esse
casum,in l. qui testamento.§.fi.ff. eo. si enim
coactio facta sit testibus reddit testamentū
nullum, ut ibi dicitur. Idemque si notario fa
cta sit secundum Bald.Cuman.Imol. & alios
ibi, & tradit Romanus,singul.61.multo for-
242 tius si facta sit testatori . † Tertio bene
facit,ut inquit Aemilianus Ferrettus, in di-
cta lege prima, tex.in l.uelle.ff.de regulis iu-
ris , ubi dicitur , quod uelle non credit ur

qui paret alieno Imperio. cum ergo deficiat
uoluntas in testamento, quando quis cogi-
tur, q in eo præcipua esse debet, d.l.1. in uer.
[*uoluntatis*] & i uerbo [*uelit*] sequitur testamē-
243 tum nullum esse. † Confirmatur ultra Fer-
ret. quarto loco, nam ex uoluntate fieri dici
tur, quod ex libero mentis arbitrio profici-
scitur. c. 1. 15. q. 1. sed per obedientiam pro-
pria uoluntas mactatur. ca. sciendum. 8. q. 1.
244 † Et actus non dicitur uoluntarius, quan-
do fit ab eo, qui poterat cōpelli, licet non fue
rit actualiter compulsus, ut not. Bal. per illū
tex. in l. nouissime. ff. quod falsuto. auto. tra
dit Ioan. And. in c. præterea, in uer. extor-
245 quentes, de iure patro. † late tradit Felyn. &
Dec. in c. cum M. Ferrariensis, de consti. & in-
signis patruus meus magnus Riminal. in l. si
quis maior. C. de trans. colum. 1. ubi, & late
Cagno. num. 67. de compromisso a partibus
facto ex forma statuti, quod semper dicitur
necessariū, licet de coactione non appareat,
cū partes inuicem se compellere potuerint,
& ego latius comprobaui, consil. 384. nume.
44. & sequen. post Alex. consi. 47. colum. 2. uo
lumi. 4. Barb. consi. 42. uolumi. 1. Aret. consi.
28. colum. 3. Ias. in l. 2. C. de trans. & D. Simo-
nem de Prætis, consi. 85. num. 36. quòd quis
dicatur, quid coacte fecisse metu statuti quā
do cogi poterat. si ergo testamentum coacte
factum non dicitur actus uoluntarius ex præ
dictis, nec testamentum uere dici potest, nec
ualere, quod uoluntatē non habet in eo, nisi
necessariam. d.l.1. ff. eo. sicut & in simili refert
Marcellus, in l. proxime, ff. de his, quæ in te-
stamento delen. ibi, [*potest illud testamentum, ua
lere quod heredem non habetur?*] quasi dicit mini
me, & clarius Imperator, in §. 1. Inst. de fidei-
246 com. hæred. † Quinto cum probabilis sit ex
prædictis dubitatio, nunquid testamentū sit
ipso iure nullum, ut sic bona deferantur ue-
nientibus ab intestato, an mero iure ualeat,
sed auferantur ab indigno bona fiscoque ap
plicentur. uidetur in dubio contra fiscum to
re iudicandum. l. non puto. ff. de iure fi. sicq;
247 id esse nullum ipso iure. † hæc tamen licet
pulchra sint, ab opi. communi me non retra-
hunt ex adductis pro ea. & ad primum fun-
damentum contra commu. respondet Aret.
in d.l.1. quod licet testamentum, & matrimo
nium in multis habeant parem fauorem. ca.
fi. de re iud. & ibi not. l. si pars iudicantium,
& ibi Cast. ff. de inof. testa. l. inter pares, & ibi
no. Alex. ff. de re iud. tamē negari non potest
matrimonium fauorabilius esse propter ani-
mæ periculum & uirtutem sacramenti, quæ
præter Areti. pulchre probantur ex not. per
Abb. in c. cum locum, colum. 2. nu. 7. de spōs.
248 † inquit enim, quòd in matrimonio requi-
runtur tria bona, fides, proles, & sacramen-
tū, c. fi. de cond. appoc. omne. 27. q. 2. q oīa
metus inter cedēs, excludit, nā primo matri
monium, est sacramētū, quia significat unio-
nem inter Christum, & ecclesiam, c. debitū.
de bigamis. unde sicut Christus uoluntarie
assumpsit carnem humanam, ita & matrimo
nium illam unionem designās debet esse uo-
luntarium, ut signum correspondeat signa-
to, argumento tex. in §. est etiam aliud, supra
de donat. merito interueniente metu d. bo-
num excluditur, quod in matrimonio requi
249 ritur, & sic nullū reddit. † Secūdū bonū ma-
trimonij est procreatio sobolis, iuxta illud,
[*crescite, & replete terram.*] & probatur, supra
de iure nat. in prin. facit l. 1. ff. sol. matrimo.
& istam procreationem metus impedit, qa
coactus propter displicentiam non intendit
procreationi sobolis, imo uero de tali matri
monio coacto, quid etiam deterius posse cō-
tingere lex suspicatur, c. secundo, de sponsa. ut
250 o adulterium, uel necem, secundum glo. † Ter
tium bonum matrimonij est fides, ut nullum
sit inter coniuges adulterium, sed indiuidua
uitę consuetudo. supra, de patr. pot. in princ.
quod metus corrumpit: ob enim nuptias in
uitas de facili coniuges labuntur in adulte-
rium, quia quod quis non diligit facile con-
temnit, c. præsens clericus. 20. q. 3. & hæc tria
bona matrimonij pariter tradit Ioan. And.
in regula sine culpa, de reg. iur. in 6. in mer-
curialibus, quem refert Ias. in l. 1. nume. 43. ff.
sol. matrimo. Soc. Iun. consi. 35. num. 34. uol.
2. & Boeri. consi. 20. num. 46. ex his igitur iu
ra introduxerunt, ut matrimonium sit ipso
iure nullum metu contractum, sed tot actan
251 ta non cōsiderantur in testamento. † Et ob
id de matrimonio ad testamentum non ui-
detur tutum argumentum, ueluti de magis
fauorabili ad minus fauorabile, seu de maio-
ri ad minus affirmatiue, c. cum in cunctis, de
elec. not. Dy. Rayner. & Imo. in l. seruum filij.
§. eum qui chirographum. ff. de leg. 1. Alexan.
in l. 1. colum. fi. C. de inst. & sub. & Ias. in l. quę
252 de legato, col. 1. ff. de leg. 1. † & ad conside-
rationem Cumani, quòd ad matrimoniū qs
induci potest spe lucri, secus ad testādum. re-
sponderi potest id non contingere, ut putat
Cuma. quia in testamento magis libera uo-
luntas exigatur, quam in matrimonio, sed
alia ratione, quoniam i matrimonio solet in
teruenire datio hinc inde, ut dos, & donatio
propter nuptias, & sic non abhorret interuē
tum lucri, sed testamēti natura non requirit
interuētum pecuniæ, ita declarat Bar. & post
eum Cast. in l. cum donationis, C. de trans. &
Cast. in d. l. Titio centum. §. 1. colum. 2. ff. de
253 cond. & dem. † Ad secūdum de. l. qui testa-
mento, §. fi. ff. eo. respondet Are. in d.l.1. quòd
quando testis retinetur inuitus deficit solē-
nitas testamenti. non enim dicitur esse præ-
sens, qui detinetur inuitus ubicunque præ-
sentia requiritur pro authoritate, & solen-
nitate, l. 2. §. fi. & ibi Doct. ff. de autho. tut. sed
quando

quando metus adhibetur testatori nō deficit solēnitas substantialis, quia coacta uolūtas, uoluntas est: nec etiam probatoria, cum testes sponte sint præsentes, nimirum ergo si primo casu testamentum est nullum: secū
254 do secus, sed uenit annullandum. †Confirmo melius hanc solutionem, quam fecerit Aret. tex. enim in d. §. fi. loquitur de testibus inuitis detentis test. nos de coacto ad testādum. Inter quos nō absurde distinguitur, ut inquit tex. in c. maiores, §. item quæritur, de baptis. coactus enim dicitur qui terroribus atque supplicijs, uiolenter attrahitur ad aliquid peragendum: talis enim dicitur conditionaliter uolens, licet absolute non uelit, & sic bene dicit Are. ꝙ in casu nostro non deficit solennitas substantialis, hoc est uolūtas. inuitus aūt dicitur qui nūquam consentit, sed penitus contradicit. bene ergo testamētū nullum est si testes inuiti interuenerint. & sic ille §. fi. loquitur extra terminos quæstionis nostræ, quod bene notandū est ad in
255 tellectum illius. † Ad tertium respondeo concedendo, quòd ille nō dicitur uelle simpliciter, & absolute, sed conditionaliter sic, ut dicitur in d. §. itē quęritur, & hoc sufficit ut testamētum mero iure ualeat. Nec obstat d. l. j. ff. eo. in uerbo uolūtatis, & uelit: cōprehendit enim etiam uoluntatem coactam, alias sequeretur, ꝙ testamentum coactū non
256 esset testamentum, †ut in simili dicunt Doct. infra de acti. in prin. prout ibi refert Ias. nu. 105. quòd ibi diffinitur, & cōprehēditur actio realis, ne sequatur absurdū, ꝙ actio realis non sit actio prout est §. 1. eo. tit. & in casu nostro testamentum coactum testamentum dicitur, l. 1. C. si quis ali. testa. prohi. ibi [*si testator non sua sponte testamentum fecerit, sed compulsus*] & eo. modo tollitur, quod dicebā
257 de actu non uoluntario. †Ad ultimū uero de l. non puto, de iure fis. multa dici possent ad intellectum illius tex. de quib. per Alex. Soc. Ias. Aquens. Pontanum, Ripam, & Alciatum in l. j. ff. sol. matr. per Dec. in Rubr. de iu di. col. fi. 2. lectura, & in c. ex litteris, de prob. per Fel. in c. fi. col. 2. de re iud. & in c. pastoralis, col. 4. de rescr. per Dec. & Cag. in l. in ambiguis, ff. de reg. iu. & nouissime per Matthe.
258 Gribaldum, in illa lege, non puto. †hoc tamen interim sensu contentus ero, ꝙ ille tex. loquitur quando dubitatur an alicui bona auferri debeāt ex aliquo delicto & fisco applicari ita, ꝙ inter ipsum, & fiscum duntaxat est controuersia: tūc. n. contra fiscum debet iudicari, sicq; sibi pęnam nō deberi, ita Cuma. interpretatur illum tex. in d. l. j. ff. soluto matr. col. fi. ubi dicit, ꝙ loquitur in usurpatione pp delictū & indignationē. sequitur ibid. Ripa, nu. 4. Ias. in l. de die, in fi. princ. ff. q. satis. cog. & Aret. noster, in §. fi. infra quibus mod. test. infir. ubi pariter citat Cumanum idem tenētem, in d. l. non puto. & hoc approbat insuper ipsemet Aret. in l. sciendū, ff. de app. recip. & Dec. in d. l. in ambiguis. nos aūt loquimur in casu, in quo constat bona auferri debere ab instituto, sed dubitatur an uenientibus ab intest. an fisco debeāt applicari, & isto casu pro fisco iudicari dēt, postquā est quæstio inter fiscum & alium, quam qui
259 pati debet pęnā. †Et licet aliqui redarguāt hunc intellectum ueluti diuinatiuū, & qui textum oppido generalem omnino restringit, ut Ale. in d. l. 1. col. 1. & 2. Matesi. not. 72. qui generaliter intellexit illum text. in quocumque dubio, Ias. consi. 99. col. pen. uolu. 1. Dec. in d. Rubr. de iud. & Gribal. in 6. illius
260 tex. intellectu. †Attamē facile defendi potest, ut inquit Dec. sibi conrarius, in d. l. in ambiguis. consonat. n. hic intellectus titulo illi, ubi principaliter tractatur de bonis quę propter delictum ad fiscum pertinēt, ut colligitur ex l. j. in prin. eo. tit. merito sic dēt intelligi, ut tradit Bar. in l. 1. §. necessario, nu. 3. ff. si uentr. nomi. mul. per tex. in l. Imperator, ff. de in diem adiec. & si uoluisset Mode. regulam generalem ponere in quocumque dubio, melius fuisset collocata illa lex in tit. ff. de regu. iur. quam sub illo de iure fisci.
261 † Et ratio quoque differentiæ subest inter primū casum, & nostrum, eo. n. casus aduersarius fisci tractat de damno, ne res scilicet ab eo extorqueatur, & applicetur fisco, merito sit interpretatio contra fiscum in dubio: hic uero quæritur an applicetur uenientib. ab intest. uel fisco, & sic agunt uenienres ab intest. de lucro sicut fiscus. in pari igitur, & ancipiti casu debet fiscus præferri, cum in eo publica uersetur utilitas quę priuatorum commodis anteferetur, l. 3. C. de primipilo, li.
262 12. †maxime uero, ꝙ in toto iure non facile reperitur casus in quo priuatus fisco singulariter præferatur, & tamen fiscus contra priuatos singularia iura promeruit, & innumeris fere casib. priuilegiatus existit, de quibus seriatim tradit Bal. in l. j. C. de hære. uen di. Castr. in l. fi. C. de priu. fis. Gribaldus in d. l. nō puto, & centum, supra quadraginta recensēt Franc. Parmen. in tract. de priui. fis. & infinitos quoque congerunt Marti. Laud. & Franc. Lucanus, in tra. eiusdem tituli, prout in fonte uideri possunt, & ita remouetur obiectio quam faciebat Dec. in d. Rub. de iudi. ęquiparando similem casū, qualis est no-
263 ster, primo qui certe differunt: †cum magis faueri soleat ei qui damnū euitat quāqui lucrum capit, l. fi. §. pen. C. de codic. & ex his remanet hęc 10. quęstio satis uētilata, & subinde satis utiliter expedita præsens rubrica quare ad textum Iustiniani transeundum est in sui principio.

HIPPOLYTI RIMINALDI

INTERPRETATIONES in Institutionum, titulum de Testamentis in principio.

SVMMARIVM.

1 DIVISIONIS triplex effectus.
2 Legatorum, & fideicommissorum materia cur diuisa fuerit in institutionibus.
3 Testamentum calatis comitijs, an sublatum, uel mutatum fuerit.
Author damnat Viglium.4.
5 Summarium Aretini, concisum, & non uerum.
6 Testamentum iure pratorio inuentum non est sublatum.
7 Summarium Baldi plenum recitat author.
8 Casus quando non est figurarius.
9 Paupertas ueterum magna.
10 Testis unus in causis breuioribus sufficit, plures tamen adhiberi possunt.14.
11 Interest nostra plura remedia habere.
12 Testamentum per as, & libram cur inuentum.
13 Quod potui nolui, quod uolui, adimplere nequiui.
15 Argumentum ab ethimologia uocabuli, an hic colligatur.
Author damnat Modernos Patauinos.16.
Item & Aretinum.17.
Et suam ponit opinionem.18.
19 Argumentum ab ethimologia uocabuli, an ponatur in l.1.ff.de acq.poss.
20 Diffinitio alia describens deriuationem uocabuli.
Alia quidditatina, & propria.21.
22 Testamentum uerbum compositum ex testatione mentis tradit Serui.Sulpi.
Sed Gellius contra, Seruium tamen excusans, & male, secundum authorem.24.
Laurentius quoque Valla contra insurgit.23.
Cuius obiectum nec Alciatus tollit.25.
Nec Cagnolus alibi.26.
Sed nec Viglij sententia.27.
Eguinarijque Baronis.28. authori placet.29.
30 Author Grammaticos monet.
Seruiumque a Gellij morsu defendit.31.
Iustinianumque pariter a Laurentio Valla.42.
31 Argumentum ab enumeratione partium defectiua non ualet.
32 Propositionibus ex particularibus non sequitur propositio uniuersalis.
33 Puris ex particularibus nihil infertur, secundum logicos.
Imo committitur fallacia consequentis secundum Philosophos.34.
35 Instrumentum dicitur, quod mentem iudicis instruat.
36 Monumentum dicitur, quod moneat mentem.
Et an diuersum, quod memoria appelletur.37.
38 Compositum nomen ex duobus corruptis, ex corrupto, & integro, & econtra fit.
39 Sacellum nomen compositum ex sacro, & cella.
Et in ea re Catellianus Cotta reprehenditur per authorem.
40 Sacellum, & sacra cella, in quo differant.
41 Intellectus l.senatus.§.1.ff.de don.cau.mor, contra Viglium.
42 Iustinianus hic deriuationem uerbi testamentum posuit, contra Alcia.
43 Dictio ex, originem denotat.
44 Deriuatio significat originem.
45 Mens in testamento dominatur, & praualet uerbis.
46 Indefinita æquipollet uniuersali.
47 Testatio sine mente pro testamento non habetur.
48 Composita, quando in mentum exeant.49.
49 Testamentis est in fieri, testamentum uero in facto.
50 Lex correcta non potest allegari, & allegans punitur de falso.
Fallit, quando allegatur ut sciatur in quo correcta est.50.57.
Item quando allegatur in argumentum, non autem ad casum correctum.58.
Quicquid Dec. & sequaces dixerint.62.
Quos damnat author.71.
Bartolus quoque in hac re distinguit.66.
Quem Tollen. & Viglius damnant, sed author tuetur.67.70.
Fallit, & tertio, in ratione legis, qua correcta lege durat, & potest allegari.81.
Siue sit ratio naturalis siue non, contra Felynum, post Dec.92.93.
51 Emptor familiæ, cur reprobatus fuerit esse testis in testamento.
52 Testis dicitur in causa propria deponere, quando commodum, uel incommodum laturus est.
53 Contractus ad testamentum non pertinent, ut pro contractu testamentum fiuatur.
Non ut in testamento non tolleretur.54.
55 Librorum non instructus potest eos legere, licet correctos, ut instruatur.
59 Lex correcta potest in argumentum citari etiam a non habente autoritatem legis condendæ.60.
61 Intellectus §.hunc igitur.C.de inst. Cod.confir.
63 Intellectus l.unica, in princ.C.de lati.lib.toll.71.72.
64 Intellectus authen.de naut.usur.73.
65 Lex habens plures intellectus, non potest allegari.
66 Lex correcta inserta in corpore iuris potest in argumentum deduci, alias non.
67 Paria sunt quid non esse, & non apparere.
68 Obligatio ad interesse succedit re perempta, uel non apparente.
69 Non entis nullæ sunt partes.
74 Lex posterior tollit priorem.
75 Intellectus l.in testamento, prima.ff.de condit.& demon.
76 Intellectus l.si ff.de falsis.78.
77 Falsum est mutatio ueritatis.
78 Verba in dubio debent intelligi immediate, non autem mediate.

79 *Lectura una quando non apparet magis, quam alia, nulli est standum.*
80 *Intellectus, & limitatio. c. cum quid prohibetur, de reg. iur. in 6.*
82 *Ratio pro æquitate naturali sumitur.*
83 *Rationem sufficit adducere sine lege.*
84 *Cecus, mutus, & surdus, testis esse non potest, & cur.*
85 *Rationem naturalem solam potest aduocatus allegare in causis.*
86 *Ratio naturalis est tacita quadam lex.*
87 *Ratio naturalis est optimus legis clypeus.*
88 *Rationabile dictum sicut lex, debet mouere iudicem.*
89 *Ratio, & mens a lege diuersa.*
90 *Extensio fit in materia præcisa ex ratione naturali.*
91 *Conditio implenda in hærede uerificatur in bon. possessore.*
93 *Ratio debet esse generalior nigro, ut sit bona.*
94 *Notitia iuris antiqui habenda est.*
95 *Pax ocium, bellum calamitates concedit.*
96 *Ciuitates, & Prouinciæ propter bellum affliguntur.*
97 *Pacis laudes.*
98 *Tutor an possit facere pacem pro pupillo de morte patris.*
In quo Gaudini sententia reijcitur. 100.
Et quid in tutore dato posthumo. 101.
Et ubi pupilli aduersarius, est potẽs imminetque pupillo periculum. 102.
99 *Tutor tueri debet dignitatem pupilli.*
103 *Tutor potest distrahere res pupillo damnosas in earum retentione.*
104 *Tutoris officium principaliter circa personam uersatur.*
105 *Testamentum calatis comitijs quale esset.*
106 *Testamentum procinctum, quod nam esset.*
107 *Emancipatio in testamento, per æs, & libram, qualis esset.*
108 *Causa onerosa fortior est lucratiua.*
109 *Emancipationis actus est impertinens in extraneis.*
110 *Filios olim licebat exhæredare necareque.*
111 *Venditio etiam uera, dicitur emancipatio.*
112 *Venditio imaginaria, quæ dicatur.*
113 *Textus noster de filiorum emancipatione non loquitur contra glo.*
114 *Diuinare non possumus.*
115 *Familia uerbum hæreditatem significat.*
116 *Testamentum per æs, & libram, quomodo fieret.*
Et qua ratione introductum fuerit. 119.
Libripensque cur in eo intercederet. 118.
120 *Testes in testamento debent esse liberi non autem serui.*
Seruus tamen hæres instituí potest. 121.
Rationem differentiæ tradit Christophor. Bauer. Tollen, & Mod. Pata. 122.
Quam taxat author. 123.
Et meliorem reddit. 124.
123 *Officium testandi personale est, & quomodo.*
124 *Testes in testamento de iure ciuili inuenti sunt.*
125 *Nullum quod est, suppleri non potest.*
Testis, qui patitur defectum, qui dictum annullat suppleri non potest. 125.
126 *Institutio fuit inuenta de iure gentium.*
127 *Seruus potest esse in testamento, quando communi opi. reputabatur liber tempore testamenti.*
Secus si testator sciebat, uel credebat eum esse seruum. 130.
128 *Error communis ius facere consueuit.*
129 *Sententia lata a communiter reputato pro iudice ualet, & tenet.*
131 *Testes in testamento debent esse puberes, pupilliq; repelluntur.*
Quod ius generale est in cæteris casibus. 132.
In testamẽtis tamẽ speciale est, ut sint puberes tempore testamenti. 133.
Alias uero sufficit, quod tempore examinis, licet quid uiderint impuberes. 134.
Ratio differentiæ ponitur ex mente Doctorum. 135.
136 *Testes in testamento ad pias caus. inter liberos, & militis impuberes admittuntur.*
Quod restringit Bauerius non ut interim deponant sed post pubertatem. 137.
138 *Specialia multiplicari non possunt.*
Lex, si quis argentum. C. de don. in fi. locum non habet in donatione præsumpta. 138.
139 *Testificari an possint maiores facti de eo, quod impuberes uiderunt, Dec. quòd non.*
Sed communis opi. contra eum uersatur. 140.
141 *Tempus contractus in contractu respicitur, in teste secus.*
142 *Testificari quando quis possit de uisis in infantia.*
143 *Pupillũ ignorare, quidquid uidet quando sit, & quomodo procedat.*
144 *Testes in testamento debent esse præsentes.*
Nec sufficit post cortinam, uel parietem audire uocem testatoris. 145.
146 *Lex, uel statutum, nunquid per non usum tollatur.*
Communis opi. est, quòd non, nisi contrarius usus sit admixtus. 147.
Sed an talis contrarius usus debeat obtentus esse in contradictorio iudicio, quidam quòd sic. 148. 178.
Quos author damnat ex omnium mente. 179.
Et ratione absurdi. 182.
149 *Priuatio præsupponit habitum.*
150 *Primogenitus totam hæreditatem consequitur in Gallia, & aliis locis.*
151 *Ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem.*
Lex de quibus, in fi. ff. de legib. declaratur. 151.
152 *Lex est commune præceptum uirorum.*
153 *Non entis nullæ sunt partes.*
154 *Non usus, & desuetudo differunt, secundũ Castren.*
Quem taxat author post aliquos.
155 *Dictio &, pro etiam.*
156 *Usus est ius non scriptum.*

Apud

315 *Persæ filijs utuntur, ut seruis.*
317 *Intellectus l. id quod nostrum .ff. de regulis iuris.*
318 *Filius ob ingratitudinem primogenitura potest priuari.*
319 *Vsucapio, & præscriptio transfert dominium ob negligentiam domini.*
320 *Damnum non uidetur sentire, qui ex culpa sua id sentit.*
321 *Damnum est diminutio patrimonij.*
325 *Ius gentium ex causa tolli potest, & restringi.*
326 *Gentis unius ex usu non est iudicandum de iuregentium.*
329 *Legitima succedit loco alimentorum.*
331 *Intellectus l. fi. C. quorum bonorum.*
332 *Testium numerus est de forma testamenti.*
333 *Prætorium ius honorarium appellatur.*
Et quare, ratio subijcitur.
334 *Leges legibus promptum est concordare.*
335 *Testis, qui contrariari uidetur, debet concordari.*
Idem de pluribus, ut a contrarietate, & a falso saluentur. 336.
337 *Statuta, quæ contrariari uidentur per interpretationem saluari debent ne contradicant.*
338 *Positiones, quæ uidentur contrariæ saluari debent a contrarietate.*
339 *Contrarietas in quacunque materia remoueri debet.*
340 *Intellectus l. prima, C. de inoff. dot. aduersus omnes.*
341 *Contrarietas qualis, & quando dicatur.*
342 *Ex duobus contrarijs fit optimum temperamentum.*
343 *Testes in testamento debent eodem tempore interuenire.*
Vnde infertur ad aliquos casus. 344.
345 *Testes in testamento debent esse rogati.*
Quod qualiter procedat declaratur. 346. 347.
Et a testatore rogitus fieri debet. 348.
Vel ab alio præsente, & patiente testatore. 349.
Non tamen sufficeret si testes dicerent se fuisse rogatos præsente testatore. 350.
351 *Testis deponens de præsentia sua, includit scientiam.*
Secus si deponat de præsentia tertij.
352 *Testes partim dicentes se rogatos a testatore, partim a notario, non sunt contrarij.*
Et sufficit esse rogatos ante, uel post publicationem. 353.
354 *Testes rogari debent in testamento nedum in scriptis, sed etiam nuncupatiuo.*
Et nedum de iure ciuili, sed etiam canonico. 355.
Limitatur in testamento inter liberos, in quo rogitus non requiritur. 356.
Idem in testamento ad pias causas. 357.
Contrarium uero tenuerunt aliqui. 358.
Sed auctor secus. 359.
Tertio in testamento militis facto in expeditione belli. 362.
Quarto in testamento habente clausulam codicillarem. 364.
360 *Intellectus cap. relatum, de testa. aduersus Barba.*
363 *Intellectus leg. diuus ff. de test. mil.*
365 *Testes in dubio non præsumuntur rogati.*
Ad quod infertur unum pulchrum. 366.
Limitatur si notarius diceret eos fuisse rogatos. 367.
Secundo si diceretur in testamento talibus adhibitis. 371.
Tertio si diceretur præsentibus talibus testibus, &c. 322.
Quarto, si se subscripsissent præsente testatore. 373.
Quinto, si diceretur in testamento actum in tali loco. 374.
369 *Rogitus notarij præsumitur si de illo testatur.*
370 *Testis admittuntur ad probandum rogitum.*
Vel si dicat, ego talis scripsi &c. 372.
375 *Testamentum fieri debet uno contextu, & de ratione.* 376.
377 *Testium signacula de iure prætorio introducta sunt in testamento in scriptis.*
378 *Testium numerus in testamento, quo iure inuentus.*
379 *Hæredis nomē scribi debet manu testatoris, uel testium.*
380 *Forma a lege tradita seruanda est.*
Etiam in actu fauorabili. 381.
Et illa omissa in minimo uitiatur actus. 382.
Limitatur in forma leui cuius omissio non uitiat. 385.
Secundo, quando seruari non potest. 389.
Et exemplum datur. 389.
Tertio quando necessitas, uel impotentia impedit. 390.
Quarto quando lex non modum, sed effectum cogitauit. 393.
383 *Forma dicitur indiuidua.*
384 *Indiuidui partem, qui fecit, nihil fecisse uidetur.*
385 *Statutumq requirit in instrumento nomen, cognomen, & pronomen, si alias non ualeat instrumentū corruit, licet sit expressum nomen singulare in eo.*
386 *Parum, & nihil, æquiparantur.*
387 *Intellectus leg. primæ, in fi. ff. de uentre inspi. per Doctores explosus.*
Et aliter declaratus per auctorem. 388.
389 *Consensus mariti requisitus a statuto in contractu uxoris omitti potest absente uiro, & ualet contractus.*
391 *Contractus, qui tali loco fieri debet, ualet alibi factus si copia illius loci haberi non potest.*
392 *Iuramentum præcise obligat, nec sufficit interesse præstari, nisi factum præstari non potest.*

Et hinc.

394 *Ethimologia, & allusio nunquid differant.*
395 *Argumentum ab ethimologia uocabuli in nominibus proprijs non procedit.*
Et in eo deceptus Accursius. 396.
In nominibus uero appellatiuis Bartolus distinxit. 399.
Sed auctor contra. 400.
Cumanus uero, & Fulgosius negatiue dixit argumentum non procedere. 402.
Sed affirmatiue si absentia uocabuli sumitur. 403.
Secus si ab initio, uel euentu. 404.
Contra quos Ias. inuehitur. 409. 412.
Sed auctor eos tuetur. 413.
397 *Nominis honesti conditio multum confert.*
Vnde impleri debet per hæredem grauatum. 398.
Velut æternam familiam conseruans.
399 *Argumentum ab ethimologia ualidum, ubi non adest diffinitio.*
Quod auctor taxat per exempla. 400.
401 *Significatio propria prius a diffinitione sumitur.*
404 *Nuptiæ unde dictæ sint.*
405 *Augustus unde dictus.*
406 *Pontifex unde dictus. 407.*
408 *Tutor unde dictus.*
409 *Intellectus leg. 1. ff. de fi. instr. 416.*
410 *Ratio minus generalis non est bona.*
411 *Ethimologia, quando non scilicet habet in plus aut minus quam uocabulum, n det argumentum ab ea.*
414 *Argumentum generis ad speciem non ualet.*
415 *Intellectus leg. 1. ff. de iniur.*
417 *Ethimologia quandoque respicit substantiam uocabuli, quandoque non.*
418 *Codicillus potest dici testamentum.*
Et an in genere reperiatur. 419.
420 *Testamenti diffinitio in l. 1. ff. de testa. an egeat supplet one glosa Bartolus, quod non, quem Castrensis mordet. 421.*
At auctor eum defendit. 424.
420 *Verbum iusta, idest perfecta.*
421 *Codicillus an dicatur perfecta sententia.*
422 *Tollentini sententia circa diffinitionem testamenti.*
Per auctorem reiecta. 425. 426.
423 *Viglij opin. circa diffinitionem testamenti, reiecta. 424. deinde saluata. 427.*
427 *Antiquitas non ignoranda, quod ab alijs, & ab auctore declaratur. 428.*
428 *Intellectus leg. unica. §. & cum triplici, C. de cad. tol. 429.*
430 *Testamentum procinctum quale.*
Et per æs, & libram, quale. 431.
432 *Libra quid esset in testamento per æs, & libram.*
433 *Glosa circa testamentum per æs, & libram, saluatur aduersus alios.*
434 *Testes in testamento debent in subscriptione mentionem facere de sua præsentia.*
Quæ tamen in dubio præsumitur scilicet, quod dic, et loco testamenti interuenerint. 435.
436 *Testamentum uno contextu fieri debet.*
Fallit si actus necessarius naturæ interuenerit.
Et de rationibus pluribus.
438 *Actus necessarius non debet uitiare sicut uoluntarius.*
Et prospiciendum est actui, in quo maior est necessitas. 439.
Et actus necessarius semper censetur exceptus. 440.
441 *Minor potest uendere sine decreto, stante necessitate.*
442 *Mulier secundo nubens potest plus dare in dotem secundo uiro ex necessitate, quam reliquerit uni ex filijs primi matrimonij.*
443 *Testis si recedat, non potest ante quam surrogetur alius, quid in testamento fieri.*
Imminente, uel non necessitate, & periculo testatoris. 444.
445 *Glo. in l. iubemus, uersi. in medio, C. de testa. declaratur.*
446 *Testator debet exprimere manu sua nomen hæredis.*
Quod declaratur si potest, & sciat scribere.
Secus si non possit aut nesciat, quia debet nominare, & testes scribere.
447 *Testamentum nutu fieri non potest etiam in testamento inter liberos. 448.*
Sed Aretinus contra. 449.
Alexander uero distinguit in patre uolente loqui uel non. 450.
A quibus recedit author. 451.
452 *Clausula codicillaris subintelligitur in testamento inter liberos.*
Quid in testamento ad pias causas. 453.
454 *Testamentum factum ad interrogationem notarij respondentis sic, ualet.*
Quando interrogatio facta fuit a notario. 455.
Vel ab alio. 456. 468.
Secus si ab intimis, uel agnatis. 468.
Et est communis. 468.
De quo tamen recitatur, & approbatur distinctio Bauerij. 469.
556 *Notarij fides aufert suspitionem falsitatis.*
457 *Testamentum per uerbum sic, ad interrogationem notarij ualet etiam si fuerit nuncupatiuum.*
459 *Siue testator responderit sic, siue dixerit uolo. 458.*
Et tollit præcedens testamentum. 459.
In quo Castrensis refellitur. 460.
Et ratio sua. 461.
462 *Breuiloquium non impedit testamentum.*
463 *Testamentum ad suggestionem alterius non ualet. 464.*
Exemplum datur Castrensis. 465.
466 *Testator lingua balbutiens potest testari.*
Dummodo intelligatur, alias secus. 466.
Paria sunt non disponere, uel ob sit.
470 *Furiosus habens dilucida interualla testando quando ualeat testamentum.*

Testa-

ESTAMENTVM ex eo appellatur. Diuidit Aret. hoc principium cæteris latius in nouem partes pro faciliori iuuenium
1 instructione. †nam partitio animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificiose reformat, ut inquit glossa in §. igitur, in uer. easdem, supra iu proœ.
2 † Sicque ratione prædicta uidemus materiam legatorum, & fideicommissorum diuisam fuisse in plures titulos inferius, ut tradit Ias. in Rubrica, ff. de legatis primo, in fine. & quælibet res diuisa melius intelligitur, ut per illum textum notat glossa in l. prima, in principio, ff. de doli mali, & metus ex
3 cept. † Vnum tamen est, quod inquit Aret. duo prima genera testamentorum in desuetudinem abijsse, satis dubium respectu testamenti calatis comitijs: id enim, ut inquit Vigli. in uerbo, [*calatis comitijs, num.* 7.] mutatum potius dicitur, quādo sublatum, cum loco populi coram quo fiebat id testamentum, hodie coram Principe fieri possit, l. omnium, C. eodem. quo fit, ut testamentum coram Principe factum tamquam coram populo factum obtineat, nec penitus
4 hic testandi modus sublatus dicatur. †Sed huic sententiæ repugnat tex. ibi [*in desuetudinē abierunt*,] nec testamentum, quod coram Principe fit hodie ordinarium est, ut erat illud. imo ut tradit Fulgo. in dicta l. omnium, colum. 1. principalis modus testamenti est, ut fiat coram 7. testibus secundum formam, l. hac consultissima, C. eodem, merito id factum coram Principe, loco illius calatis
5 comitijs dici non potest. † Summatur hic text. per Aretin. concise tamen, ut perpendunt Moderni Patauini, quoniam non comprehendit confectionem testamenti in scriptis secundum hodierna tempora, neque nouum requisitum Iustiniani. Quin ultra ipsos uerum non est hæc omnia iuris antiqui testamenta ab usu recessisse, ut profitetur Aretin. quod enim per æs, & libram fiebat, non penitus, sed pro parte tantum sublatum est, ut in uersiculo, quod uero. ibi, [*partim & hoc in usu esse desijt*,] quia numerus testium remansit secundum glossam ibi. confirmaturque in uersiculo, ut & hoc ius. ibi, [*ut testes quidem & eorum præsentia a iure ciuili descendat.*] intelligit enim Imperator de iure ciuili, quod hoc testamen-
6 tum per æs, & libram introduxit. †Qđ ēt de iure prætorio inuētū est, quod numerum septē testiū & signa proposuit, minime sublatum est, imo uero in usu remāsit, ut pbatur ibi

ibi[*signacula autem & testium numerus ex edicto pratoris*] & alibi quoque de his signaculis ha betur, in l. ad testium, cum sequenti, ff. eodem, unde nimis profuse locutus est Aret. hoc respectu, sicut alio de quo su-
7 pra nimis parce. † Omisso igitur summario Aretini, sicut & alijs Ioa. Plateæ, Christophori, & Iasonis, quæ defectiua sunt in aliquo secundum Mod. Pataui. pores hoc principium summare, vt per eos & Tollentinum, pleniusque, ut per Baldum ante oẽs, in hunc modum. Testamentum solenne in scriptis est scriptura in se uoluntatem testantis continens cum nu. 7. testium uno contextu ad ipsum testamentum adhibitorum, quæ solẽnitas est de iure ciuili, cum ipsorum testium & testatoris subscriptione, quod fuit a constitutionibus introductum; & cum signaturis testium, quod fuit iure prætorio inuentum; & cum subscriptione nominis hæredis per testatorem, uel per testes celebranda quod a Iustiniano extitit superadditum, licet aliæ testamentorum solennitates olim essent: hoc enim summarium rotum tex-
8 tum complectitur vsque ad §. possunt. † Qui casum hic figurant potius declarãt textum quám, quod causam dubitandi, & decidendi assignent, ut inquit Aldobrand. sicque obseruatum uidemus per Francis. de Arer. & Bauerium. & certe cum tendat hic Imperator declarando quid antea esset, & quid hodie sit constitutum, casus in terminis constitui non potest, ut inquit Bal. in prima const. Co di. ubi similiter procedit Imperator, nam & in lege quãdo ponitur regula, uel diffinitio, uel artis principia traduntur, non est figurãdus casus nisi prout littera iacet, ut post Cy. tradit Caccialu. in l. Imperium, ff. de iur. omninm iud. & Cagnol. in proœ. Digestorũ in
9 princ. num. 6. † Nos tamẽ in eo solum, quod de pluralitate testamentorum meminit Iustinianus, hic possumus dubitare. quærendo nunquid de iure ueteri plura testamentorũ genera in usu esse deberent: uidebatur enim dicendum, quòd non ob magnam ueterum paupertatem, ut alibi dicit tex. in §. pœna, infra de iniur. unde una tantum testãdi formu
10 la uidebatur sufficere. † Sic in causis breuioribus uidemus in quibus lis est de paupere Regno relaxari pluralitatem testium & unũ tantum sufficere ad plenam probationem, ut uoluit Matesi. notab. 1. & Marsi. sing. 433. contrarium tamen his non attentis refert
11 hic Imperator fuisse. † Ratio que esse potuit: intereslt enim nostra plures remedia habere, l. 3. in fi. ff. de lib. leg. l. cum filius, §. uarijs, ff. de leg. 2. in ratione sui. Sed testamẽtum calatis comitijs non semper fieri poterat, sed bis in anno tantum contingebat eius factio ut Theophil. & Vigli. hic tradunt: procinctum uero in ipso militum ad expeditionẽ apparatu, cumque in prælium essent exituri
12 ob dubiam belli aleam. † Porro cum hæ duę tantum species in usu essent, eueniebat, ut nõnulli subitaneo morbo correpti intestati morerentur, neque enim calatis comitijs te stabantur, quia nondum instaret comitiorum tempus, neque item in procinctu, quia bellum non esset, & cũ mali existimetur hominis ualentem sanumque de morte cogitare, plerique testamenta ad mortis, uel ęgritudinis tempus differebant, quo tempore
13 nec comitia nec bellum imminebant. † Et cum antea forsan testari poterant, sed noluerant, tunc cum uolebant non poterant iuxta illud, Quod potui nolui, quod uolui adimplere nequiui. l. multum interest & ibi glossa, & Doctores. C. si quis alteri, uel si. & per glo. in l. uxor patrui, C. de legat. Specul. in ti tu. de primo, & secundo decreto, §. 2. uersic. sed quid si. merito consentaneum fuit præter illa duo testamenta tertium quoque genus testamenti inducere, quod per æs, & libram dicebatur omni tempori, personisq; conueniens, ut post Theoph. Viglius tradit. Non obstant contraria, quòd enim homines essent egeni non intertunum tantum genus testandi in usu esse debuisse. Imo uero rationes supra considerate militant in eis quoq;.
14 † Et quòd in causa leuiori unus tantum testis sufficiat, non prohibet plures adhiberi posse, l. hæredes palam, §. & si testes, ff. eod. nam quæ superabundant non reprobantur nec uitiant, l. testamentum, C. eod. hic est ca
15 sus. † Notat in primis Aret. licitum esse argu mentum ab ethimologia nocabuli, quem taxant Moder. Pata. non enim arguit Imperator hic ab ethimologia ad ethimologiatum hoc est ad uocabulum: sed potius ab ethimologiato ad ethimologiam, quod argumẽtum ualet, licet affirmatiue propositum uelut de specie ad genus, ut est homo, ergo animal, est testamentum ergo testatio mentis,
16 ut hic facit Imperator. † Sed tu considera Modernos male loqui: quando enim lex ab uno ad aliud argumentatur, intendit cõmunicare, quod est ĩ re a qua arguit, rei ad quã facit argumentum, exemplum in l. seruum filij, §. eum qui chirographum, ff. de leg. 1. ubi Iurisconsul. arguit de contractibus ad ultimas uoluntates, decidendo, quòd sicut uendito chirographo, nomen uenisse uidetur, ita legato chirographo, non solum tabulę, sed debitum quoque legata uidentur. Sed hic non uideo quicquam, quod sit in uerbo[*testamẽtum*] communicari testationi mentis. quæ illius uerbi ethimologia est, secundum Christopho. & Bauer. no. 1. & Bellonum q. 3. nu. 4. ergo est impossibile dicere, quòd Imperator arguat hic ab ethimologiato hoc est a uocabulo [*testamentum*] ad ethimologiam.
17 † Non tamen Aretino consentio, nam decipitur

An hic probetur licitum esse argumẽtum ab ethimologia uocabuli.

cipitur præsupponens hic argui ab ethimologia: ab ea enim arguere est ea posita ad vocabulum inferre, & argumentari, exemplum in l. secunda, §. appellata, ff. si cer. pet. ubi dicitur [*appellata est autem mutui datio ab eo, quod de meo tuum fit.*] hactenus enim ponitur ethimologia uocabuli mutuum, quòd de meo tuum fiat, deinde infert, & ab ea argumentatur ad uocabulum dicens tex. [*& ideo si non fiat tuum, non nascitur obligatio*] mutui, vt subdit glossa, sicque non est mutuum, ad idem tex. in l. 1. ff. de fi. instru. & in l. 1. ff. de iniur. quibus in locis posita ethimologia, Iurisconsul.

18 arguit ad ipsum uocabulum. † Hic uero tantum ponitur ethimologia, ut glossa 1. dicit, ibi [*testamentum ex eo appellatur, quòd testatio mentis fit*] non tamen arguitur ad uocabulum, quòd omnis testatio mentis sit testa-

19 mentum. † ad idem in l. 1. ff. de acquir. poss. ubi ponitur ethimologia uocabuli ibi [*possessio dicta est a pedibus, quasi pedum positio*] & hoc in diuisione tex. Bart. Alber. Castr. & omnes adfirmant, non tamen arguitur ad uocabulum licet Imol. Alex. & Ias. secus putent: non enim subiungitur, ergo omnis pedum positio est possessio, & ita considerat Guil. Pont. ibi nu. 5. fuitque de mente Castrensis, & Cumani, qui notarunt ex illo tex. ethimologiā possessionis tantum, non autem argumentum ab ea ad uocabulum, eundemque modum seruauit Imperator, in §. 1. supra de tutel. ubi tutores appellat, quasi tuitores, non tamen inde arguit omnes tuitores tutores dici. ad idem infra de interdi. in §. sunt tamē, ubi interdicta appellantur, quia inter duos dicuntur, non tamen arguitur, quicquid inter duos dicitur, interdictum esse. Sicut & infra quibus mod. re contra. obli. in prin. ibi. [*nec etiam mutuum appellatum est,*] quod ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat, non tamē arguit Iustinianus quicquid fit de meo tuum, mutuum dici. Quamuis Are. ibi quoque notauerit & male, prout hic, licitum esse argumentum ab ethimologia, quod non ueri ficari patet ex prędictis. Cogitabam tamē alias, in dicta l. 1. ff. de acquir. poss. legendo illum tex. saluari posse Doctores hic, & alibi dicentes, argumentum ualere ab ethimologia uocabuli, uoluisse dicere, quòd hic, & ibi arguatur ab ea: sed cum procedatur in iure nostro de similibus ad similia, l. non possunt ff. de legibus, sed quòd nobis liceat arguere ab ea sicut fecit Paulus, & Vlpianus in dicto §. appellata, in dicta l. 1. ff. de fi. inst. & l. j. ff.

20 de iniur. † Vnum bene aliud aptius ad hunc tex. dici potest, secundum Christophorum, & Bauer. quòd hic ponitur diffinitio quędā describens seu designans ex deriuationem uocabuli, & hæc est ut Alciat. tradit, Parergon lib. 9. c. 21. uersus finem. quam Grammatici Paronomasiam, nos allusionē uocamus, ut testamentum, est testatio mentis, Taberna est quæ tabulis clauditur: Pontifex, qui po-

21 test facere. † Altera uero est diffinitio quidditatiua ponens quidditatē seu essentiā rei diffinitę, quę hic non ponitur, sed in l. j. ff. eodem, & in gl. prima dicemus itaque propria est diffinitio quæ dicit quidditatē rei per essentialia per proprium genus, & differentiam, nec per effectus datur, nec accidentalia demonstrat, & ideo Bal. post Boetiū, quē refert in Rubr. C. qui adm. col. 2. dicit, quòd diffinitio rei essentiā claudit. Descriptio intelligentiam, ut si dicatur, homo est animal rationale risibile & mortale, ppria erit diffinitio perquam homo perfecte demonstratur: at si dicamus homo est animal, quod recte incedit, latos ungues habens, & manibus utens, impropria est diffinitio, potiusque descriptio ex accidentibus collecta, ut alibi Iurisconsul. in simili tradit, in l. 1. ff. de legibus, & ibi Castr, & Claud. Aquens. tradunt, latiusque Cagnol. hæc ponens, in l. omnis diffinitio num. 6. & 19. ff. de regu. iur. non ergo testamentum uere hic diffinitur, sed describitur potius secundum deriuationem uocabuli. Non omitto tamen, quòd Connanus in cōmentar. suis iuris ciuil. lib. 9. cap. 1. col. 3. defendit hic ethimologiam poni aduersus Alciatum, licet nominatum, eum non citet, quòd testamentum dicatur testatio mentis, cum Tullius ethimologiam postliminij appellet eam quæ a Seruio tradebatur, a post dictione deductam originē, & quæ a Scæuola Publij filio a post & limine geminis uerbis cōponebatur, utraque tamen non tam ad rei naturam, ueritatemque quam ad ipsius uerbi similitudinem quandam uidetur alludere: ethimum enim antiqui non omnem a uera origine uerbi duxerunt, quod fieri nō poterat, sed si quid ueritati fuit affine, aut cognatum, aut simile, id quandoque nec raro quidem in notandis uerbis secuti sunt, quod ni

22 hil reperirent melius † Secūdo eodem mec loco notandum est, ut inquit hic Viglius, quòd hæc ethimologia sumpta est ex secundo libro de testam. Seruij Sulpitij qui testamentum, uerbum esse duplex scripsit, nam compositum esse dixit a mentis contestatione. vnde Imperator hic pari modo dixit illud, ex eo appellari, quòd testatio mentis sit. hoc tamen impugnat Aulus Gellius lib. 6. noct. Atti. c. 12. cum habeamus calciamentum, paludamentum, pauimentum, uestimētum, & alia mille per huiuscemodi formam producta. Quæ tamen uerba composita nequaquā sunt, ergo nec istud, & Gellium simpliciter secutus est Connan. loco citato, colum. 1.

23 † Laurentius quoque Valla, & maximæ uir doctrinæ ita & supra uires suas audax Iustinianum ceu latinæ maiestatis læsæ reum faciens carpit irridetque, Elegantiarum li. 6.

capi.

cap. trigesimosexto, ut Viglius tradit, uel ut
in fonte uidi. 453. si enim a mente descen-
deret testamentum, testamentia diceretur,
quemadmodum dementia, & amentia, nec
hic magis facit, mentis adiectio, quam in cal
ciamento, falsamento, cemento, & id genus,
finitis. unde concludit ipse Valla, quum ue-
teres, testamen. dicerent addita syllaba [*tum*]
factum est dictumque testamentum, sicut
uel amen, & uelamentum, & pleraque alia,
& cum Gellio, & Valla, consentit Catelianus
Cotta, libro suo Memorialium, in uerbo te-
stamentum. † Excusabat tamen Gellius
Seruium ob uocis concinnitatem, quòd
24 enim in hac testatione plurimum mens ua-
leat, potuit dixisse Seruius testamentum esse
testationem mentis. Quod sane uerbis Ser-
uij repugnat, qui non uocis concinnitatem
perpendit, sed compositionem. † Iustinia-
num pariter a Valla tueri nititur Alciatus,
25 libro quarto, de uerborum significatio. co-
lumna decima, ut non ethimologiam Iusti-
nianus tradere uoluerit, sed tantum ad si-
milem uocem alludere. haec enim uox, testa-
mentum, similis est admodum testationi
mentis, quod & alibi docuit Alcia. ipse in l.
tabernae. ff. de uerborum significatio. & Pa-
rerg. libro octauo, capitulo uigesimoprimo,
& Claud. Cantiun. in Topi. ut refert Vigli.
quibus tamen ipse non consensit, nec ego
simul, cum quodcunque ex praedictis uolue-
rit Imperator facere, difficultas a Valla pro
posita non inde tollitur. † Cagnol. etiam
in l. omnis diffinitio, numero uigesimoquin
26 to, ff. de regulis iuris, uerberandum esse Val
lam tradit, qui uoluit in coelum os ponere
reprehendendo Imperatorem hic; nō enim
dicit, quòd sit uerbum compositum, tunc
enim male sentiret, ut per Gellium dicto ca
pitulo duodecimo, sed quòd est testatio mē
tis, sed nec istud resoluit obiectum de adie-
ctione mentis a Valla consideratum. † Vi-
glius igitur hic existimauit dici forsitan pos-
27 se Seruium, & Imperatorem solam testatio-
nem considerasse; adiectumque uerbum
[*mentis*] fuisse ad maiorem expressionem
sicut alibi factum uidemus, in l. senatus. §.
primo, ff. de donatio. causa mortis, ubi in-
quit Paulus, donatio dicta est a dono quasi
doni datio, ibi enim a solo dono donatio de
ducitur, additur tamen ad maiorem decla-
rationem quasi doni datio, licet dationis
illa mentio ad deriuationem donationis ni-
hil faciat. Similis est (ut addam Viglio) tex.
in l. prima, ff. de acquirenda possessio. posses
sio enim appellata est a pedibus, pedū quasi
28 positio dicit Paulus. † Et in hanc senten-
tiam Viglij uidetur pedibus iuisse Egui-
narius Baro hic, qui uerbum testamentum
non alio modo a testatione dici putat,
quam pactum a pactione, quorum illud ad
certam testationem morientium, hoc ad
certam pactionem, quae nuda dicitur, usu
29 contractum est. † Sed nec istud mihi sa-
tis arridet: sequitur enim inde Seruium,
Paulum, & Iustinianum nimis loquaces fuis
se, & superuacanea uerba effudisse contra. §.
quibus, prima constitutio. Codicis ibi,
[*& breui sermone.*] hactenus ergo patet Ser-
uium, & hunc locum minus bene defensa-
30 tos fuisse. † Sed profecto aequius fuisset ma-
gisque etiam nomini consuluissent hi Gram
matici si intra professionis suae cancellos
constitissent, quandoquidem uulgo dici-
tur, Quam quisque nouit artem, in hac se
exerceat: non enim ut sutores supra cre-
pidam iudicassent. nec ceu testudines por-
recto extra testam capite periculis se ob-
noxios fecissent. postquam tamen adeo
excreuit eorum insolentia, ut in suis com
mentarijs nedum suis inter se ipsos telis
uterentur mutuisque uulneribus infelicis-
sime, uelut ex Draconis fabulosi uenena-
tis dentibus nati homines caderent, sed
ubique simul errorem aliquem Iureconsul-
tis nostris impingerent, nimirum quod ip-
si non perceperant errori statim adscriben-
31 tes † Ego qui Seruij, & Imperatoris no-
stri tutelam libenter suscipio, quo ad Serui-
um in primis dico recte satis eum sensisse
dum testamentum compositum a mentis
testatione credidit. quod enim profert ar-
gumentum Gellius, & obijcit de calciamen-
to, paludamento, pauimento, uestimento-
que, est a partibus, in quo si una pars desit
non enumerata, totum corruat necesse est,
ut est tex. notab. in capitulo uenerabilem, &
ibi Ioan. Andr. Abb. & Bal. notat, de electio.
soluitur enim argumentum a partium enu-
meratione per tertium adiacens, idest per
nec sic, nec sic, quia datur tertius casus, ut
32 ibi dicit Bal. † Et ex propositionibus par-
ticularibus, uel singularibus simpliciter sum
ptis non sequitur propositio uniuersalis, ca
pitulo, in Genesi, & ibi not. Abbas, Calde-
33 ri. & Imola, de electi. † Et hoc est quod di
cunt Logici, Ex puris particularibus nihil
inferri. hinc Barto. in l. si quis neget, in prin-
cipio, ff. de libe. agnoscen. reprehendit Dy-
num, quòd arguat ab insufficienti par-
tium enumeratione, & ultra praedictos de
hoc argumento inualido, fragili, atque ina-
ni, quando in enumeratione partium ali-
quid omittitur, est glos. notab. in l. filius. §.
filiusfamilias, ff. de liberis, & posthumis, in
l. cum hi. §. si praetor, & ibi Castren. ff. de tran
sact. & in l. prima, & ibi quoque Castren. C.
34 qui, & aduer. quos, in integ. rest. † Imo tunc
committitur fallacia consequentis secun-
dum Philosophos, ut refert Nicolaus Eue-

 rardus,

ratdus, prædicta ponens in Centuria sua lo-
corum legalium, cap. 51. si igitur nomen
inuenero, quod in[*mētum*]desinat, & illud sit
compositum, diruetur iste aceruus Gellij.
35 † Sed ecce prodit in medium instrumen-
tum, quod mentem iudicis instruat. l. pri-
ma, & ibi tradit Salycetus, ff. de fide instru-
men. documentum, quod mentem doceat,
cum sit id quod nos docet, siue ex quo quid
docemur, ut Calepi. tradit. oblectamen-
tum, quod mentem oblectet. irritamen-
tum, quod mentem irritet, quamuis po-
36 stea ad gulam sit translatum. † Postremo-
que monumentum, quod moneat men-
tem, cum enim Virgilius in 3. caneret. [*ac-
cipe, & hæc manuum tibi, quæ monumenta mea-
rum sint.*] Seruius ipse quoque Gramma-
ticus, monumenta, inquit, a mentis ad-
monitione sunt dicta. & post eundem Vir-
gil. in 6. [*illa hæc monumenta reliquit,*] ipse-
met Seruius a suis dissentiens, quippe qui
cum illis honeste sentire non poterat, idem
repetit, quòd dicta sint a monenda men-
te monumenta. Quid igitur clarius a
Grammatico præsertim homine in sen-
tentiam Seruij Sulpitij dici potuit, qui te-
stamentum, uerbum compositum esse vo-
luit ex mentis testatione. Varro quoque
de lingua latina libro quinto, hoc aper-
te declarat, & Sex. Pompo. libro decimo,
qui testem citat ipsum Ciceronem in Epi-
stola ad Cæsarem secundum, eiusque uer-
37 ba recitat. † Sed in hoc differunt, quod
ipsi memoriam monumentum appellant;
quasi nesciant, quod cum offeratur menti
ex illa oblatione fit memoria, unde recte
monumentum memoriam a monenda men
te appellemus, & ad hanc intelligentiam
potest accommodari text. in l. secunda, §.
monumentum, & in l. monumentum. ff. de re
ligi. & sump. fune. ubi Vlpianus, & Florenti-
nus Iurisconsulti dixerunt, monumentum
esse rem memoriæ causa in posterum prodi-
tam, cum enim menti offertur, memoria il-
lius rei retinetur. stat igitur ex prædictis te-
stamentum, uerbum esse compositum ex te-
statione mentis, ut Seruius Sulpitius dixit.
38 † nam ut ipsimet Grammatici testantur, &
præsertim inter eos magni nominis Priscia
nus libro quinto, fit compositum nomen ex
duobus corruptis, uel ex corrupto, & inte-
gro, & ecōtra. Quare cum ita ipsi præcipiāt,
dicam testamentum a testatione, & mente
corruptis esse eo modo compactum, ut etiā
de mutuo censuit glos. infra quibus mod.
re contr. obli. in fi. prin. dicens uerbum, mu-
tuum, componi ex integro, & corrupto: syl-
laba enim[*mu*] corruptum est sumpta ex ver
bo meo: [*tuum*] autem est integrū, ex quibus
simul unitis fit mutuum, sic & glos. in l. pri-
ma. ff. de acquirenda possessione, dixit illud
uerbum, possessio, esse quasi compositio-
nem, cum tex. dicat quasi pedum positio.
39 † Sicut etiam de sacello Trebatius in libro
de religionibus secundo, existimauit id ex
duobus uerbis compositum, sacri, & cellæ,
quasi sacra cella, uel quasi locus sacer, ut est
apud Sex. Pompo. Festum libro decimosepti
mo, quorum sententia sane mihi probabi-
lior esse uidetur, quam Catreliani Cottę in li
bro suo memorialium, in uerbo testamen-
tum, colum. prima, qui sacellum simplex esse
uerbum prędicat, & non ex sacro, & cella cō
positum, sed ex sacro diminutum, quæ fuit
prior eo sententia Gellij, quem sequitur sim-
pliciter Connan. loco citato, columna 1. ut
enim fatear illud ad diminutionem tende-
re, non inde cessat a sacra cella deriuari, eo-
rumque mixtura componi, ut ex uino, &
melle mulsum, uel ex medicamentis empla-
strum, aut collyrium. §. cum ex aliena, supra,
40 de rerum diui. † Nec inter sacellum, & sa-
cram cellam discrimen aliquod erit meo iu
dicio, nisi quod illa ad magnam referri pos-
sit, hoc ad paruam, sicque per plus, & minus
differant, qđ est specie tantum differre, nō ēt
genere. l. finali, & ibi Barto. ff. de fun. instru.
41 † Et quo facilius Seruij Sulpitij sententia
confirmetur, moueor authoritate Pauli, in
dicta l. senatus, §. primo, ff. de donatio. cau
sa mortis, dicentis, [*donatio dicta est a dono, qua
si doni datio.*] prima enim positio Pauli dubiū
non habet, cum donum, a donando sit dictū,
ut post Labeonem idem Paulus refert in l. in
ter donum. ff. de uerborum significatio. sed
cum insuper donum a dando sit dictum, ut
ibi tex. repetit, maximeque dationem in
donatione considerat Vlpian. in l. prima, in
princip. ff. de donatio. in uerbo [*dat*] sæ-
pius ibidē repetito, Papinianusque in l. do
nari, eodem titulo, in uerbo [*conceditur,*] Mar
tianusque, in l. munus, in uerbo, [*præstatur,*]
ff. de uerborum significatio. ideo uelut ma-
xime opportunum subiunxit Paulus quasi
doni datio, ut sic a doni datione donatio-
nem componi demonstraret, non autem
quod Viglius hic sensit declarationis tan-
tum gratia, id actum fuerit, imo uero ma-
gis atque magis accommodatum: Cum illa-
rum propria dicatur donatio, quæ fit per
traditionem, prout ibi notat Cumanus. sic
ergo & de testamento sensit Seruius Sulpi-
tius hactenus defensatus a Gellij morsu.
42 † Nunc ad Iustinianum me confero, ip-
sumque tuendo dico, nihil aliud eum hoc
loco facere uoluisse, quam deriuationem
huius uerbi, testamentum, ponere, quod &
male negat Alciatus, in dicta l. tabernæ: hoc
enim Bauerius, & Aldob. hic adfirmant, dū
figurando casum simpliciter iuuenem corā
Impe-

Imperatore introducunt quærentem ab eo
priusquam materiam testamentorum aggre
diatur unde nomen testamenti deriuetur,&
descendat: prius enim noscere oportet,quid
nominis,quam quid rei.l.1.ff.de iust.& iure,
ubi pariter Vlpian.uolens iuri operam dare
prius inquit,nosse oportet unde nomen iu-
ris descendat,ideo deriuationem iuris sub-
nectit dicens,est autem ius a iustitia appella
tum,sic ergo.& hoc loco Imperator facit,uo
lens enim initium de testamentis ordinan-
dis facere,ut ipse dixerat,in §.fi.supra titu.j.
prius deriuationem uoluit ponere dicens,
[*testamentum ex eo appellatur*;] quòd testatio
43 mentis sit.†illa enim dictio,[*ex*]principium
temporis, & sic originem significat, ut tra-
dunt Bar.& alij,in l.ex hoc iure, in princi.ff.
44 de iust. & iure.† Deriuatio uero originem
uerbi respicit,ut tradit Zas. & post eum Ri-
pa,in l.primis, nume.18.ff. de acquiren.poss.
addidit autem in hac deriuatione uerbum,
45 mentis,Imperator.† cum enim mens ea sit,
quæ dominatur in testamento. l. non aliter.
ff.de leg.3.l.in conditionibus,ff.de condi.&
demon.l.si cui legetur. §. quòd si testamen-
ti.ff.de leg.1.imo præualet uerbis.l.cum ni-
tum.C.de fideicom.Dec.consilio 15.colum.
2.ex sola dictione testatio non plena deriua
46 tio testamenti fuisset posita,† cum de testa-
tione non determinata,& mente carente po
tuisset intelligi uelut indefinite posita,iux.
not.per Bar.& alios,in l.si pluribus.ff.de leg.
47 secundo,quòd satis fuisset absurdum,† cû
sine mente nuda testatio pro testamento nô
habeatur.§. secundo, infra titu. primo, l.di-
uus.ff.de test.mil.quod & in contractibus re
ceptum est.d.l.1.§.adeo.ff.de pact.l.obligatio-
num substantia,ff. de actio.& oblig. optime
ergo duxit Imperator, quod testamentum
sit testatio mentis,quod non a nuda uero;
testatione descendat,sed ut inquit Theophi-
lus habeat testimonium mentis defuncti.
48 † Nec me retrahit obex Vallæ dicentis si a
mente descenderet testamentum,testamen-
tia dici deberet,quemadmodum dementia,
& amentia.hoc enim perquam leue est,& in
quo mordax iste Grammaticus dementiam
suam ostentauit: in primis enim dici potest
composita a mente, & uerbo in mentum exi
re,ut documentum , monumentum,& simi-
lia, dementia uero , & amentia,& ut addam
uehementia: sunt composita ex mête,& par
ticulis tribus[*de A.& ue,*]non autem uerbo,
& hæc est digna satis responsio quæstione Val
læ nixa suis , & ipsa coniecturis, authoritate
49 minime.† Sed & secundo, subtilius addi po-
test, somniumq; Vallæ confutari, sæpe ex eo
dem uerbo,& ex ijsdem compositis nomini-
bus diuersas diuersorum nominum termi-
nationes oriri,ut documentum,& doctrina
argumentum,& argumentatio, quæ mutata
terminatione eam eadem non significent,
nec ista Vallæ testamentia cum Iustiniani te-
stamento quidquam habet commune, nam
si quis auctor hanc testamentiam , [*quod nusquam ui...*] latinitate donasset,non tamen idê
fuisset testamentia , quod testamentum , ut
nec argumentatio, idem quod argumêtum
nam testamentia fuisset ipse testamentandi,
(ut sic dicam)actus, at testamentum signifi-
casset istam testamentiam at actum reda-
ctam,sicut argumentatio dum est in fieri, ar
gumentum postquam perfectum est, ut &
uiolentia dum fit,uiolentum,actum uis con
sumatum . Quare cum Iustinianus hic non
ageret describere actum testandi prout in
fieri,sed potius,ut consumatum concinne te
stamentum assumpsit, Vallæ uero testamen-
tiam suam tâ curiosè excogitatam reliquit,
Non prætereo quoque Connanum in d.cap.
1.lib.9.colum.1.qui Vallam multo falsum in
reprehendendo Iustinianum appellat, non
enim Iustinianus testamenti uocabulum ait
esse iunctum ex mente,& testatione, sed sim
plex ex testatione deductum, mentis uero
mentionem adiecit explicandæ rei gratia,
ac si dixisset testamentum ex eo appellari,
quòd testatio uoluntatis animique nostri
sit, sicut nouatio dicta est a noua obligatio-
ne,l.1. ff. de noua. nam nouationis uerbum
simplex est a nouo ductum,sed obligationis
est iniectum uocabulum apertioris significa
tionis causa,quam enim consanguinitatem
habet cum nouatione uerbû obligationis?
nullam,ne affinitatem quidem , sed sunt di-
screta prorsus,& seiuncta uocabula diuersa-
rum rerum significâtia,quod ipsum de testa-
mento,& mente dici debet,quorum nulla si-
gnificationis est coniunctio.uerû,quia unius
uerbi imagine totius rei informatio fieri nô
poterat,additum est alterum,quod ad pro-
prietatem eius nois de quo ageretur decla-
randam facere uidebatur, si quidem noua-
re,& testari ad multas res accomodantur,
sed his , quòd ad Iurisconsultos pertinet,
domicilium est proprium in nouatione obli
gationis,& mentis, uoluntatisque supre-
mæ nostræ testatione , quare non satis fuis
set Vlpiano dicere nouationem a nouan-
do appellari,quòd isto modo nô eam huius
uerbi uim notasset, quæ iur. consultis con-
uenit, addidit itaque nouatio a nouo nomê
accipit,& a noua obligatione:non enim cu-
iuscunque rei in aliam rem,& formam muta
tio dicitur in iure ciuili nouatio,sed cû prio
ris obligationis in aliam fit trâsfusio , atque
translatio,sic testamentum a testatione qui
dem dicitur non, ut qualibet testatio sit,sed
ea, quæ sit uoluntatis nostræ testato facta de
50 claratio, & ita in hac re concludo, † Ter-
tio notandum est secundum Aretin. Chri-
stopho.Tollenti.Bauer.Modernos Pataui.&

omnes, quòd ius correctum potest allegari,
ut uideatur in quo correctū est, & causa pro-
pter quam: voluit enim Iustinianus, (ut Egui
narius hic subdit,) historiā iuris ciuilis nos
tenere, non solum, quod ueterum consulto-
rum sententiæ suum locum retineant, si legi-
slationi Iustinianeæ non aduersentur, l. pri-
ma, C. de confir. Codi. sed quod euidentio-
rem, (ut Caius ait in l. prima, ff. de orig. iur.)
ubique nobis præstent iuris intellectum, p-
batur hoc ibi, [*sed ut nihil antiquitatis penitus
ignoretur,*] cum sequentibus, ubi Iustinianus
meminit de testamento calatis comitijs,
procincto, & per æs, & libram, ut ostendat in
quo recesserint ab aula. priora enim duo ge-
nera testamentorum ex toto in usu esse desie
runt, ut in uersiculo, [*sed illa quidem.*] tertium
uero partim cessauit, quo ad libripendem, &
emptorem familiæ, ut in uersiculo, [*quod ue-
ro.*] numerusque testium remansit, & usque
51 ad 7. locupletatus fuit. † Causaque correctio
nis in emptore familiæ esse potuit, ut habe-
tur in §. sed neque hæres, infra eod. quia to-
tum hoc negocium, quod agitur testamen-
ti ordinandi gratia, creditur hodie inter te-
statorem, & hæredem agi, & sic de causa pro-
pria, commodoque principali hæredis agi-
tur, quo fit ut iure merito testimonium suū
fuerit reprobatum. l. nullus. ff. de testibus. l.
52 omnibus, C. eod. † Dicitur enim in causa pro
pria testis deponere, quando ex eo commo-
dum, uel incommodum laturus est, ut tradit
Bal. consilio 217. uolumine 5. Crauet. consi.
53 99. numero 2. † Vel & secunda causa corre-
ctionis pariter ad libripēdem communis es-
se potuit, quòd totum hoc testamentum in
contractu quodam uenditionis, & emptio-
nis imaginariæ fundabatur, ut inferius di-
cemus; & interim probatur Alciati testimo
nio in l. uerba contraxerunt. ff. de uerborum
signifi. dicentis, quod quandoque uidetur in
lege receptum, ut pro contractu etiam testa
mentum accipiatur, quod ideo est, quoniam
olim per imaginariam quandam uenditio-
nem testamenta concipiebantur, & sic per
54 contractum. † Contractus autem licet tole-
retur in testamento secūdum glosam, & Do-
ctores, in l. hæredes palam. §. fi. ff. eodem. ta-
men, quòd illud per contractum fiat, repro-
batum est, nam uerba contraxerunt, gesserūt
non pertinent ad ius testādi, ut dicitur in di-
cta l. uerba cōtraxerunt. ut igitur scirent om
nes in quo ius antiquum fuerit ex foro rele-
gatum, exautoratumque, uoluit Imperator
de ipso pponere, quod & alibi fecit in l. un i-
ca. §. & cum triplici. C. de cad. toll. & in §. sed
ea omnia, infra de hær. quæ ab intest. defe. fa-
cit tex. in c. legimus. 36. dist. legimus inquit
tex. aliqua ne ignoremus, nam quamuis nul
lus sit usus, tamen scientia necessaria est. sub
58 dit glos. † Et qui non est instructus in libris
correctis potest eos legere ad eruditionem
suam, cum sint pleni moralitate secundum
56 Hugo, & Præpositum Alex. ibi. † Et hinc sur-
git limitatio secundum Bauerium ad tex. in
l. 1. §. hunc igitur. C. de Iust. Cod. confir. & in
l. fi. ff. de falsis, ubi dicitur, quod iura correcta
non possunt allegari, imo pœna falsi punitur
allegans, ut procedant illæ leges quo ad deci
sionem causarum secundum Bart. ibi, & in l.
omnes populi, in fi. ff. de iust. & iure, Alber. &
Cast. in d. §. hunc igitur, glo. Panormi. & alij
in cap. primo, de consti. maxime uero Felyn.
numero 5. Dec. 11. & Andreas ab Exea. 155.
Dec. in l. 1. numero 11. ff. de iur. omnium iu-
57 dicum. † Secus ubi iura correcta citantur, ut
cognoscamus in quo correcta sunt, ut hic.
idemque tradit glo. in c. nouit, in uerbo, qui
cunque, de iudic. & post eam Soc. in fallen-
tijs suis, regula 230. fuitque pariter senten-
tia Ioannis de Ana. in rub. de sortile. colu. j.
dicentis, quod leges correctæ possunt allega
ri ad instructionem non ad exercitium, quæ
uerba nihil aliud inferunt, nisi quòd ad co-
gnitionem earum licita est earum comme-
moratio, eumque refert Andr. ab Exea, in di
cto capitu. primo, de constitu. numero 174.
58 † Sed & alia secundo loco datur limitatio p
Christophorum, & Nicasium, hic non minus
superiore notabilis, quòd leges correctæ nō
possunt allegari ad decisiones causarū, quo
ad casum correctum, sed in argumentum sic
prout est glo. prima, & magistralis, in l. 1. de
coniun. cum emanc. lib. quę dicit titulum il-
lum tametsi correctum nihilominus legen-
dum esse, quia & de collatione dicit, & bona
argumenta in eo sunt, aliasque leges reddit
intelligibiles. unde Bar. ibi notat ex illa gl. q
ex legibus correctis potest argumentum su-
mi, & hanc opi. sequitur Alex. in l. 1. colum. 2.
C. qui admi. Domi. post Archid. in c. authori
tate, de concess. præb. in 6. Fel. in ca. 1. de con
sti. & communiter Doctores hic, ut Moderni
Pataui. testantur hic. fundatur ista conclusio
per tex. in d. c. authoritate. ubi summus Pon.
comprobat casum de quo ibi, per argumen-
tum legis abrogatæ, ita quòd Archid. Domi.
Anchar. & Perus. ibidem notant ex iure abro
gato argui posse, prout etiam dicit Anchar.
Summum Pontificem fecisse in ca. nouit, in
uerbo, quicunque, de iudic. & ibi sentit Ioā.
And. & clare notat glo. in c. quicumque. 11.
q. 1. Secundo confirmant hanc opin. Moder.
Pata. per tex. in §. sed neq; hęres, infra eo. ubi
ad similitudinem familię emptoris, qui olim
loco hæredis erat, & testis esse nō poterat in
testamento per æs & libram, decidit Impera
tor, q nec ipsi hæredes, qui hodie instituun-
tur possint esse testes, & tamen testamentum
per æs & librum correctum est. arguit ergo
ex iure correcto tex. ille ad decisionem ca-
59 sus ibi per eum propositi. † Verum est,
quòd

59 †Verum eſt, quòd his iuribus accommoda-
ri poſſe uidetur uniformis quædam reſpon-
ſio, quam tradit hic Tollenti. Ioan. And. Bu-
trius, Abbas, & Dec. in d.c. 1. de conſt. & poſt
Abba. in additio. Antonius Franc. in uerbo
an liceat, ad fi. quòd lex correcta bene poteſt
in argumentum deduci a ſummo Pontifice,
uel Imperatore, & ſic ab habēte poteſtatem
legis condendæ, prout in dictis iuribus pa-
tet, ſed non inde infertur, hoc idem a priua-
ta perſona legis condendæ poteſtatem non
habente fieri poſſe, de qua concluſio noſtra
loquitur, & eſt intelligenda, imo uero, quòd
hæc fieri non poſſit ſuadet tex. in terminis in
l. unica. §. hunc igitur, C. de Iuſt. Cod. confir
man. ubi correctis legibus antiquis, & edito
nouo Codice, dicit Imperator. [*ſciant omnes
tam litigatores quam diſertiſſimi aduocati, eis non li
cere de cætero antiquis legibus uti.*] ibi ergo pro-
hibentur priuatæ perſonæ uti legibus anti-
quis correctis, dum dicit litigatores, & ad-
60 uocati. †Sed uana eſt horum ſolutio confun
diturque ex doctrina Bartoli, Angeli, Ca-
ſtrenſis, Alexandri, & Iaſonis, in *l.* quamuis,
ff. de in ius uoc. ubi uidemus, edictum præ-
toris prohibens patronum in ius uocari ſi-
ne uenia ſub pœna quinquaginta aureorum
diſtingui niſi pęniteat libertum, uel patro-
nus non uenerit, aut non inuitus uocatus
fuerit: dicunt enim Doctores, quòd ſi non
fuiſſet facta illa lex, nō licuiſſet nobis aucto
ritate noſtra magiſtrali diſtinguere modo
prædicto illud edictum, ſed ex quo habemus
legem ſic illud diſtinguentem, bene licitũ eſt
nobis talis diſtinctio, ſic enim dicendum eſt
ad unguem in quæſtione noſtra, quod ſi ſum
mus Pontifex, & Imperator ex iuribus abro
gatis non fuiſſent argumentati, non licuiſ-
ſet utique nobis ex illis arguere, ſed poſtquã
id ab eis factum uidemus, utique nobis & il-
lud facere licet. Et ita vigent hoc iura pro
61 hac opin. † Nec obſtat tex. in d. §. hunc igi-
tur, quia loquitur de legibus abrogatis quas
quis allegaret ad caſum correctum, non au-
tem in argumentum ad alium caſum, ſicque
Viglius hic interpretatur, & longe prior eo
cæteris clarius Albert. ibi, numero quinto, di
cens, quòd ex legibus correctis, ut ſic diſpo-
nentibus non licet arguere, & ſic ad caſum
correctum de quo loquuntur, ſed ex earum
rationibus, & earum æquitate manente, li-
cet arguere, & ſic ad alios caſus in argumen-
tũ licet eas adducere, & hic intellectus opti-
me probatur ex uerbis textus dum dicit,
[*ſciant omnes tam litigatores quam diſertiſſimi ad-
uocati, nullatenus eis licere de cætero conſtitutio-
nes ex ueteribus tribus codicibus in cognitionalibus
recitare certaminibus. Sed ſolis noſtro Codici inſer
tis uti adiectis etiam ueterum iuris interpretato-
rum laboribus ad omnes dirimendas lites.*] patent
enim ea uerba, & eo tendunt, quando quis
ſimpliciter adduceret leges ad caſus per eas
deciſos, non autem ad alios in argumentũ.
62 † Fuerunt tamen aliqui putantes nec in ar-
gumentum, quidem licere leges abrogatas
adducere, quorum prior fuit gloſ. in l. unica
circa princi. in uerbo imaginem, C. de liber.
lati. toll. dicens ex legibus correctis non de-
bere ſumi argumentum in cauſis, & illam
gloſam ſimpliciter ſequitur, ibidem Saly. ſed
& alia conformis eſt in dicto §. hunc igitur.
in uerbo neceſſe, hãcque partem tenet Dec.
in d. cap. 1. de conſti. numero 12. Aldobran-
dinus ſupra de Attilia. tuto. in prin. numero
10. & Tollenti. hic, fundatur hæc opi. per tex.
63 in d. l. unica, † qui bene facit ſecundum Dec.
licet non inducat nec oſtendat quomodo be
ne facit, ſed ſic arbitror induci poſſe, nam cũ
latini liberti ad ſimilitudinem antiquæ lati-
nitatis ſint inducti, ſatis abſurdũ eſt (inquit
tex.) ipſa origine rei ſublata, hoc eſt antiqua
latinitate, eius imaginem derelinqui, ideſt
latinam libertatem. ſicut ergo re ſublata tol-
litur eius imago, uidetur, ꝙ lege ſublata tol
latur eius imago, quæ eſt argumentum: nam
ut declarat Dec. in d.c. 1. & ſequitur hic Tollē.
argumentum uenit a ſimili, ut eſt tex. in l. ſer
uum filij, §. eum qui chirographũ. ff. de leg. j.
unde ſi lex correcta non probat, quod expreſ
ſe, & pricipaliter diſponit, minus uidetur ꝓ-
bare a ſimili, & in argumentum iux. tex. in l.
in teſtamento, la prima, ff. de cond. & demõ.
ubi ceſſante exemplari ceſſat exemplum, nec
64 locum habere poteſt. † Secũdo confirmatur
hęc opi. per tex. in Aut. de nauti. uſur. ubi me
minit Imperator legem feciſſe de traiectitijs
pecunijs, poſteaque præcepiſſe illam non ua
lere, & quoniã cognouit eam in prouincijs
iam fuiſſe inſinuatam, propterea ſubdit talē
legem omnino uacare, nec eam procedere
tanquam ſi nec ſcripta fuiſſet memorata lex.
hæc enim uerba denotant, quod nec in argu
mentum poſſit allegari, alias nõ omnino ua-
caret, nec haberetur pro non ſcripta. Tertio
corroborat eam Tollent. hic, per leg. fi. ff. de
falſ. ubi ſi quis falſis conſtitutionibus uta-
tur, lege Cornelia aqua, & igni interdicitur,
ſed quod correctum eſt, falſum eſt, ergo legē
65 correcta quis uti poſſe non debet. † Quarto
addit rationem: nam ſicut lex habens plures
intellectus non poteſt allegari ad deciſio-
nem cauſarum, Bartolus in l. in ambiguo, ff.
de rebus dubijs, Alexander, in l. 1. colum. pri
ma, ff. ſoluto matrimo. Iaſ. in l. admonendi, co
lum. 12. uerſicu. ſed conſidera. ff. de iureiur.
ita multo magis, quando correcta eſt. Quin-
to moueor ego poſt alios: nam, cum quid ꝓ-
hibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur
ex illo, capitulo, cum quid, de regulis iuris
in 6. lege igitur per correctionem prohibi-
ta, dicto §. hunc igitur, debet argumentum,
quod ex ea ſequi poteſt, prohibitum cēſeri,

sicque præsens articulus in utramque partẽ
reperitur disputabilis, & contrarijs glossis
66 suffultus. † Vnde Bart. hoc perpendens, in
dictal. 1. ff. de coniun. cum emanc. lib. in di-
cta l. fi. ff. de fals. & in d. l. unica, C. de lati lib.
tollen. certo distinctionis fœdere nititur di-
ctas glossas, & opiniones conciliare. aut. n. le
ges correctę sunt insertæ in corpore iuris, &
licet ex eis argu. sumere secundu primã opi.
aut non sunt insertæ in corpore iuris, & tũc
secus decidendum est secũdum alteram opi
ni. & cum hac resolutione transit Ias. & Ba-
67 nerius hic. † Sed eam refellit hic Tollent. ni
hil interesse putans iter unum casum, & aliũ,
cuius motiuis satis concinne respõdent Mo
derni Patauini, & ultra ipsos lõga subest dif
ferentia inter legem insertam in corpore iu
ris, & non insertam. primo enim casu appa-
ret, & legi potest, secundo non, & cum non
appareat pro non extante habetur, cum pa
68 ria sint rem non esse, & non apparere. † un-
de succedit obligatio ad interesse nedum re
perempta, l. in re furtiua, ff. de cond. furt. l. in
summa, §. si seruum, ff. de condi. indeb. sed
esse re non apparente licet non sit perem-
pta, l. cum res, ff. de leg. j. l. si constante, §. si
uxor. & ibi Bar. Ale. & alij, ff. sol. mat. Rui. in
notab. casu, cons. 144. nu. 19. uolumi. 4. si er-
go, lex non inserta in corpore iuris pro non
extante reputatur, nullum debet effectum
producere nec allegari posse etiam in argu-
69 mentum. † quia non entis nullæ sunt par-
tes, ut no. in l. eius qui in prouincia, ff. si cer
tum petatur. quæ ratio modo cessat in inser
ta lege in corpore iuris & sic apparente.
70 † Et hinc plane tollitur alius obex Viglij cõ
tra Bartolum, dicentis leges non insertas in
corpore iuris tacite tantum sublatas uide-
ri, merito si ex insertis expresse correctis ar
gumentari licet, pariter & ex illis licere de-
bet: diuersa enim est ratio cum illæ appa-
reant, hæ secus. Non referam duas insuper
distinctiones alteram Bartoli, in l. omnes
populi, circa si ff. de iust. & iu. aliã uero Tol-
lentini hic, quarum occasione Moderni Pa-
ta. latius insistunt, quoniam longior essem,
§. Grisogonus, & cæteris probabilior esse
71 mihi uidetur illa Bartoli supra relata. † Sed
bene paululum uersabor adhuc in respon-
dendo particulariter obiectis & argumẽtis
factis pro parte negatiua. Vt sic nitida rema
neat hæc conclu. quòd ex legis insertis in
corpore iuris licet correctis liceat argumen
tari ad alios casus. Primo igitur omnium
non obstat tex. in l. unica, C. de latina liber.
toll. nec gl. prout legitur negatiue recte mo
uetur ex eo, missa enim solutione Nicasij di
stinguentis hic inter iura correcta clausa in
corpore iuris, & extra corpus iuris cõstitu-
taque diuinat dico, quòd aut intelligimus,
quòd tempore quo fuerũt introducti liber-

ti latini ad similitudinem antiquæ latinita-
tis de qua dicitur ibi, latinitas illa antiqua
adhuc esset in usu nec esset correcta, & tunc
nihil ad rẽ nostram facit in qua tractamus
an ius correctum possit in argumentum de
duci. aut uero dicimus, quòd illa prisca la-
tinitas esset correcta & tunc ibi tex. est pro-
bans contra glossam, quod imo ex iure corre-
cto liceat arguere, quia probat Imperator
libertos latinos introductos fuisse ad simili
tudinem antiquę latinitatis iamdiu tamen
correctæ. Et sic ad decisionem illius quæstio
nis quomodo fuerint introducti latini li-
berti, citat in argumentum ius correctum.
Bene uerũ est, quòd ipse Imperator postmo
dum putauit hoc absurdum: nempe, quòd ori
gine sublata, & sic dicta antiqua latinitate a
qua sumpserunt originem liberti latini, i-
mago ipsa remaneret, & sic tales liberti, qa
ut inquit gl. ibi cessante principali debet ces
sare etiam accessoriũ merito sustulit etiam
istos libertos latinos, ut ibi p Imperatorẽ.
patet ergo, quòd ille tex. aut non probat in
tentionem glossę, aut uerius contra illam fa
72 cit & retorquetur. † Quinimo Bar. ibi refe-
rens dictam glo. eam intelligit & refert affir
matiue, quòd ex lege correcta possit argu-
mentum sumi confirmans eam ex d. ca. au-
ctoritate, de conces. præb. li. 6. quod potuit
esse forsitan in codice Bartoli, ubi glossa af-
firmatiue esset posita, non autem negatiue
73 prout habetur passim. † Secundò nõ obstat
tex. in aut. de naut. usur. loquitur enim de al
legatione legis correctæ principaliter & di
recto ad decisionem, ut denotant illa uerba
[*sicque non uolumus eam procedere*] & cum dica
tur ibi eam legem factam fuisse manifestam
foro præfecti prætorio oriẽtis, & in quibus-
libet puincijs insinuatam fuisse, necesse est
alia uerba [*eam omnino uacare nec procedere tam
quam si nec scripta esset.*] intelligenda esse quo
ad sensum principalem & in casu suo, secus
per uiam argumenti ad alios casus, cum ap
pareat ex d. manifestatione, & insinuatione
de illa facta in pluribus locis, & ita non ob-
74 stat ille textus. † Tertio non obstat etiam
consideratio Decij, quòd si lex non probat
id quod expresse principaliter q; disponitur
minus probare debet per argumentũ, quod
est a simili, quia diuersa est ratio inter hæc
duo. primo enim casu non probat propter
legem corrigentem quæ cum sit posterior
debet attendi, l. pacta nouissima, C. de pact.
& ibi no. §. sed naturalia. supra de iure natu.
Secundo uero casu debet probare posse cũ
lex in contrarium non adsit, & cautum ha-
bemus, quòd in legibus non deciso casu, de
similibus ad similia procedatur. Quoniam
non possunt omnes articuli sigillatim legi-
bus comprehendi, l. non possunt, ff. de legib.
75 † Nec lex in testamento per Dec. citata be-
ne

ne facit, ut existimauit, quam puto sic eum voluisse inducere: non enim licet arguere ad cómissionem pęnę ob monumentum nõ factum testatori si non apparet nec reperitur illud ad cuius instar hoc fieri debebat prout testator dixit. Ergo nec pari modo licere debet argumentum de lege correcta ad decisionem alterius casus non decisi. quoniam hæc inter se differunt: primo enim casu cum non extaret monumentum a testatore expressum ad cuius instar aliud sibi fieri debebat sub pęna, nimirũ si cessat pęna, nec argui potest ab eo, quod non est ad eius cõmissionem. Sed in casu nostro extat lex correcta in casu suo principali de quo loquitur ex qua bene possumus argumentari ad aliũ casum non decisum ex quo eam uidemus, & lege cauetur, quòd in non decisis de similibus ad similia procedamus, d. lege non possunt.
76 †Quarto non obstat tex. in l. fin. ff. de fals. nam primo responderi potest, quòd ille text. non loquitur de legibus correctis vtente, sed falsis, & sic numquam factis ab aliquo tanquam factis, propterea dicit nullo aucto re habito secundum unam lecturam glossæ quam non improbat Bar. idque comprobatur
77 ex illo uerbo [*falsis.*] †nam falsũ est mutatio ueritatis, ut in Aut. de instru. cau. post prin. Bar. in l. eos, col. 2. ff. de falsis. Anch. cõs. 24. sub nu. 5. Gramm. uoto, 36. nu. 4. quod sane uerificatur in utente, quod nõ est pro eo, quod est, non autem quod est, sed correctũ, merito secũdum hunc intellectum satis ami
78 cum litteræ nil facit ad rem tex. ille. † uel & secundo respõderi potest illum tex. loqui intelligendumque esse in utente legib. correctis ad casum correctum, nõ autem extra illum in argumentum, quia uerba debent in dubio intelligi immediate, non autem mediate, l. qui liberis, §. hæc uerba, & ibi no. ff. de uul. & pup. & sic de usu sensus earum immediati, non autem per argumentum qui sensus est mediatus. Ad aliam rationem Tollentini diuersa est ratio inter legem plures intellectus habẽtem, & correctam: illa enim
79 in incerto est, hæc uero secus. † quando enim non apparet una lectura magis, quam alia, nulli est standum, prout inquit Cuman. ibi, per l. duo, ff. de testam. tut. merito si non potest allegari, sed sensus legis correctæ patet, ideo debet in argumentum deduci posse.
80 †Ad ultimum de ca. cum quid prohibetur, de reg. iur. in 6. respondetur, quòd illa regula procedit causa ꝓhibitionis durante. exẽplum prohibetur uenditio fundi dotalis, l. 4. ff. de fun. dot. si ergo uẽdatur & tradatur traditio quæ ex uenditione sequitur censetur prohibita propterea dominiũ nõ transfertur, ut no. glo. supra quibus alie. licet. in princ. in uer. interdicta Sed ubi causa prohibitionis non durat, sed est finita, tunc illa regula locum non habet. l. pen. ff. de fun. dota. ubi uendito fundo dotali, & tradito a marito, si mulier decesserit, & lucro mariti cesserit dos, emptori auelli non potest, & sic dominiũ illi queritur, quia cessat causa prohibitionis & ita declarat illam regulam Dyn. ibi, uersus finem. at in proposito nostro lex corrigens prohibet correctam citari ad casum correctum, ad alium uero in argumentum non disponit: ergo cessante causa prohibitionis debet posse ex illa argui, & ita cõ
81 munis opin. sustinetur. † Tertio limitatur dicta conclusio non procedere in ratione legis quæ correcta lege durat, & adduci potest, ut Ias. & Bauer. hic tradunt post gl. in c. nouit. in uers. quicumque, & ibi Abb. & alij de iudi. idemque not. Domi. post Io. And. in c. 1. §. illum. de rest. spol. in 6. Butr. Imo. & Deci. in c. 1. de consti. per tex. in l. eas, ff. de cap. di. ubi uidemus, ꝙ obligationes quæ naturalem præstationem habent, cap. diminutione non tolluntur, ut actio de dote, quia bono
82 & æquo concepta est. † sic enim dici debet correcta lege rationem non tolli cum pro ęquitate naturali sumatur, vt per glossam in ca. 1. §. deniq;, quæ fuę. prima cau. bene. amit. Tiraquell. in tracta. cess. causa, limitatione
83 1. nu. 69. ad fi. † Hinc sufficit adducere rõnem sine lege, Clem. 1. de elect. & ibi no. Card. post Zenzel. Bal. post Ray. & Cy. in l. scire oportet, §. sufficit, ff. de excus. tut. Ias. in l. illam, colum. 2. C. de colla. & in l. quamuis, nu
84 me. 7. ff. de in ius uoc. †Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, col. 5. ubi tenet cæcum, mutum, & surdum non posse testificari ea ratione, quia impediuntur, l. cũ prætor, §. non autem omnes. ff. de iudic. quæ pro lege
85 seruanda est. †& Alber. in l. cum ratio, ff. de bon. dam. per illum tex. dicit, quòd in causis potest aduocatus allegare solam naturalem rationem, ualebitque tale argumentum in
86 causis. † Si quidẽ ratio naturalis est lex quædam tacita, vt ibi dicitur, & in l. j. §. in primo. C. de cad. toll. ibi [*naturali ratione subnixum*,]
87 ideoque ad ipsam recurrendum est, † quæ optimus est legis clypeus, ut ibi no. Bald. Felyn. in capi. tua nos, colu. 2. de iureiur. Afflic. in capi. 1. nume. 25. qui succ. tene. Ias. in l. dedi, §. si liber. nume. 7. ff. de conditio. ob cau
88 sam, Tiraquell. loco citato, nume. 67. † unde & rationabile dictum sine lege sic iudicem mouere debet, ut ipsa lex, ut scribit Andr. de Iser. in proœ. feud. colum. fin. Ias. in dicto §. si liber, num. 5. in l. cum filio, uum. 56. ff. de leg. 1. conf. 90. uol. 1. Soc. Iun. conf. 61. nume. 43. uolum. 2. Tiraquell. loco memorato, nume. 74. & Benuenutus Stracca, in tract. de mercatura, secunda par. nume. 81. ex quibus merito iustificatur, quòd correcta lege nihilominus
89 ratio duret & allegari possit. † & in hac quoque sententia residet Berous, in dicto capit. 1. de

1.de const.nu.70.quia non ex lege,sed ex ra
tione,& mentè,quæ diuersa est,argumẽtum
sum̃i dicetur,idem quoque tradit Tiraquel.
in tracta.de iure primigeniorum, q.40. nu-
me.180.quæstionem decidẽs in ea materia,
90 de qua per eum.†Imo tantæ uis est ratio na
turalis,quòd in materia præcisa uirtute sua
fiat extensio de casu proprio ad impropriũ.
91 † licet enim conditio precise debeat im-
pleri,& in forma specifica,l.Meuius, l.q hæ
redi,ff.de cõd. & dem. tamen propter ratio
nem naturalẽ potest impleri in casu impro-
prio, unde conditio implenda in persona
hęredis potest impleri in persona bonorum
possessoris,qui improprie est hæres propter
rationem naturalem,quòd qui sentit cõm-
modum debet sentire incommodum,l.si his
legatum,ubi Soc.notab.2. ff.de condit. & de
monst.Craue.consi.fi.nu.13.uol.2.quod est
92 notandum.†Hæc autem conclusio de pla-
no procedit in ratione naturali prout loqui
tur text.in d.l.eas. & alia supra citata, secus
in ratione quæ non sit naturalis vt tradit Fe
lyn.in c.1.col.fi.de rescr. licet enim non di-
cat Fely.iura sępe mentionem faciunt de ra-
tione naturali, & de ratione ciuili, §. quod
uero naturalis,supra de iure natu. l.2. ff. de
usufr. earum rer.l.cum ratio, ff. de bon.da.
§.fi.supra de legi.agna.tut.§.minus,infra de
hær. quæ ab intest.defer.& d.l.eas, Ita ut mi
rum non sit extare inter eas prædictam diffe
93 rentiam.†Sed tamen aduersus Fely. Decius
residet.& quidem rectius, in dicto c.1.lectu
ra secunda,num.7.de const.cum enim ratio
debeat esse generalior lege alioquin bona
nõ esset,q̃ nõ esset generalis ad dictũ,vt Ro,
& Alex.in l.cum hæredes,§.1.ff.de acquiren
da possessione,Ias.in l.si is qui pro emptore,
num.74.ff.de usuca. & dixi supra quib. alie.
licet,in princip.num.25.remota lege, ratio
non debet censeri sublata, sicut remota una
specie non tollitur genus, ut no. in l.si quid
earum,§.inter emptum,ff.de leg.3, & in hac
sententia Decij uidetur residere Aldobran
dinus, supra de Attili.tut.in princip.nume.
8.quatenus ad eius dicta relato Felyno tan
dem se remittit, ut ibi per eum, & ex his ha-
bes tres notabiles limitationes ad regulam
de qua supra, quòd lex correcta non potest
allegari,& allegans incurrit pęnã falsi; quas
dam alias recenset hic Bauerius, sed ut mi-
94 nus utiles eas omitto.†Quarto notandum,
est eodem loco ibi, [Sed ut nihil antiquita
tis penitus ignoretur] secundum Christo-
phorum,quòd notitia habenda est eorum,
quę statuit iuris antiqua prudentia.ut enim
tradit Franciscus Balduinus hic antiquita-
tis cognitio admodum format indiciũ,mul
tũque lucis adfert interpretationi noui iu-
ris,utque subnectit Eguinarius Baro histo-
riam iuris ciuilis Iustinianus nos tenere uo
luit,non solum,quòd ueterum cõsultorum
sententiæ suum locum retineãt si legislatio
ni Iustinianeæ non aduersentur,l.j.C.de cõ
firma.Cod. sed quòd euidẽtiorem,ut Caius
ait,in l.1.ff.de orig. iur. ubique nobis præ-
stent iuris intellectum,quod & Moderni Pa
taui.confirmant hic simpliciter in 2.notab.
nu.13.de quo suo loco dicendum reseruo
in secunda glossa, ubi Faber Are. & alij po-
steriores tradunt,ne ordinem eorum con-
uertam,sicut & illud omittendum censeo
nunquid leges antiquę retinendæ sint po-
tius, uel abrogandæ, de quo latius Connan.
disserit in Commen.suis iur.ciuilis,lib. 1.c.
9.col.2.cum dumtaxat ad tex. nostrum per-
95 tinentia tractanda sint.†Quinto notat Are
tin.& Baueri. quòd tempus pacis concedit
ocium, & quietem ita ibi, [*in pace, & ocio*]
bellum uero calamitates, & miserias. con-
cordat tex.in l.1.C.de caduc.tollen.ibi,[*ut
quod belli calamitas introduxit,hoc pacis lenitas so
piret*] & ibi notat Bal. quòd bella calamita-
tem inducunt, & maxime intestina ciuium
contra ciues, pleniusque tradit Alberi.ibidẽ
ad detestationem bellorum, & prouocatio-
nem ad pacem de pestiferis fructibus belli,
96 & iocundis pacis.†nam propter guerras,&
bellum prouinciæ,ciuitatesque affliguntur,
c. ad apostolicæ,de re iud.in 6.l.si quis inge
nuam,§.in ciuilibus,ff.de captiuis,& postli.
reue. itẽ dissensiones,& scandala prauis acti
bus aditum pręparãt,rancores & odia susci
tant, & illicitis morib. ausum præbent.Cle.
dudum, §. super catedram, de sepultu.rur-
sus bellum facit homines pauperes & opera
tur dolores,in Aut.de armis,in pri.quẽ tex.
citat etiam Bauer.hic,& conformis est alius
in l.quoniam multa, C.ad leg.Iul.de ui pub.
ubi dicitur,quod inde uerbera, cędesq; cre-
bro descendunt,& tradunt Bar.Castr.Ias. &
alij, in l.ex hoc iure,ff.de iust.& iu. hinc Pau
lus,in l.cum unus,ff.de bon.auct.iud.possi.
scriptum reliquit,quod si prædium inunda
tum sit,aut propter latronum potentiã possi
sideri non potest,recte dicitur nõ esse,quod
possideatur;quod ut inquit Conna.in com
ment.iur.ciuil.lib.7.c.12.col. 7. scite Paulus
bellum,& inundationem eodem iure cen-
suit,nam non uidet quæ causa diuersitatis es
se possit inter eam calamitatem quæ bello,
& eam quæ imbis,tempestatibus,niuib. pe-
stilentijs,fulminibus, inundationibus, aut
aliqua ui maiore simili contingit, demũque
glossa, in d.Auct.de armis,in uer.patiuntur
addit,quod bellum facit homines pauperes
quam citat Iul.Ferre.in tract.de iusto & in-
97 iusto Bello.nume.14.†Contra uero de pace
scribit Diuus Augusti.de uerbis domini,ca.
8.quod pax est serenitas mentis,tranquilli-
tas animi, sinceritas cordis,amoris uincu-
lum,consortium charitatis, hæc est quæ si-
mula-

mulatas res tollit, bella compescit, iras com
primit, superbos calcat, humiles eleuat, di-
scordes sedat, inimicos concordat, cunctis
est placida, nescit inflari, nescit extolli, hanc
qui accipit teneat, qui perdidit repetat, qui
amisit exquirat, quoniam qui in ea non erit
inuentus a patre eradicabitur a filio exhæ-
redabitur, a Spiritu sancto alienus efficietur
nec ad hæreditatem Dei poterit peruenire,
qui testamentum pacis noluerit obseruare,
atque idem Augusti. de pace loquens in li-
bro de ciuitate Dei, sic ait, Pax tantum bo-
num est, ut in rebus humanis nihil glorio-
sius, nil delectabilius, nil utilius soleat audi-
ri, concupisci seu possideri. pax enim est sta-
tus tranquillus, & quietus secundum Isido-
rum, ut not. per Cardi. in d. §. super cathe-
dram, & unitatis uinculum, c. nouit. de iudi.
unde Rex pacificus pia miseratione dispo-
suit, sibi subditos fore pacificos, ut habetur
98 in procem. decreta. in prin. † hinc apposite
Bauerius infert, an tutor possit facere pacē
pro pupillo de morte patris. quod enim pos
sit suadere uidetur, nam iurat utilia facere, &
inutilia prætermittere. l. fi. §. omnes. C. de ad
mi. tut. sed faciendo pacem pro pupillo facit
quod sibi expedit, & inutile prętermitit, cum
ex pace bonum, ex alio uero, belloque, ma-
lum descendat. contrarium tamen determi-
nat Bauer. post Bal. & Saly. in l. pactum cura-
toris, ad fi. C. de pact. ubi Alex. Ias. Dec. & D.
meus Riminaldus, Aquens. & Alcia. idem cō
cludunt, quibus addo Angelum, in l. si non
conuicij. ad fi. C. de iniur. & in l. si tutoris, re-
99 missiue tamen. ff. de pact. † mouentur ea ra-
tione, quia tutor tueri debet dignitatem pu
pilli, & iniuria sine rubore non remittitur,
ut no. Ang. consi. 248. in splendidissima ciui
tate, post princ. nec obstat promissio iurata
tutoris, quia pertinet ad res, & pecuniæ per-
secutionem, non autem uindictæ remissio-
nem, quæ fit per pacem, l. cum emancipati.
§. emancipatus. ff. de colla. bon. unde quasi
sit actio iniuriarum extra administrationē
tutoris, cum non sit in bonis pupilli, nec al-
terius iniuriati. l. iniuriarum actio, secunda,
ff. de iniur. consequens est, ut tutor eam per
pacem remittere non possit, licet oppositū,
& male per dictam rationem cōcludat Dec.
100 in d. l. pactum curatoris, ad fi. † Eodemque
modo resolui potest, quod dixit Gandinus,
in tract. suo de malefi. in titu. de transi. & pact.
in malef. si certum est Titium fecisse homici
dium in personam patris pupilli, ualet pax
facta per tutorem pupilli, argumento glosę
fi. in l. Lucius, in fi. ff. de admi. tut. quæ dicit,
quòd tutor potest bona fide transigere. l. in-
terdum. §. qui tutelam, ff. de fur. id enim di-
ctum glosę procedit, quia transactio illa con
cernit administrationem tutoris, nos autem
tractamus de remissione iniuriæ per pacem,
quæ uersatur extra tutoris administrationē.
101 † Hæcque conclusio tanto magis procedit
in tutore dato posthumo, qui ante natiuita-
tem posthumi pacem facere nō potest, cum
nondum sit tutor, ut per illum tex. not. Bal.
& Cuman. sequitur in l. si nemo, secunda, §. fi.
ff. de testa. tut. sequitur Dec. & Ias. in d. l. pa
ctum curatoris, ad fi. & Ioan. de Arno. caute-
102 la. 72. † Vno tamē casu cum Doctoribus as-
sentio dicentibus, quòd ubi aduersarius pu
pilli potens esset, pupilloque periculum sub-
esset, & immineret, tunc tutor possit facere
pacem uelut quid ualde pupillo expediens,
talique casu debet intelligi dictum Baldi, in
l. iusiurandi gratia, in prin. ff. de iureiur. & in
l. 1. uersic. extra quęritur, C. de rest. in integ.
ubi absolute dicit, quòd cum authoritate tu
toris pupillus potest facere pacem, nam re-
stringi debet ad casum prædictum, prout te-
net Dec. in d. l. pactum curatoris, & mihi sa-
tis placet, cum Bal. in d. l. j. se remittat tādem
ad dicta per eū in d. l. pactum curatoris, ubi
magis temperate loquitur, quòd non possit
tutor facere pacem nisi aduersarius pupilli
103 sit potens. † Et ista Doctorum sententia cō
probari potest, nam uidemus alias, quòd ubi
posset pupillus in rebus damnificari per ea-
rum retentionem, tutori conceditur eas di-
strahere, ut sunt uestes, quæ detritæ usu aut
corruptę seruando seruari non poterunt. l.
lex, quæ tutores ad fi. C. de admi. tut. si enim
ubi pupillus potest in rebus damnum prætē
dere, potest se tutor interponere, multo ma-
gis idem dici debet, ubi potest pupillus in p
sona damnificari, auth. multo magis C. de sa
104 crosan. eccl. † tantoque magis quia tutoris
officium principaliter circa personam pupil
li uersatur, secundario uero circa res illius,
ut legitur, & not. in §. certæ, supra qui testa-
mento tut. dari poss. unde consequens est, ut
ad beneficium personæ pupilli tutor se pos-
sit interponere in casu nostro ne offendatur.
Sicut uidemus in alio casu licitum esse tuto-
ri pupilli eum de manibus nostris eripere
uersantem in discrimine futuri matrimonij
ualde damnosi, & inęqualis, quod deside ra-
bat mater eum facere, ut tradit Craue. consi.
105 18. numero 6. & ita concludo. † Sexto se-
quendo ordinem litteræ notandum est ibi,
[*quod calatis comitijs appellabant,*] olim testamē
tum in usu fuisse, calatis comitijs, nuncupa-
tū, quod a calo, quod est uoco, dicebatur, qa
uocatio personarum fiebat, ut tradit hic glo.
secundo loco, in uer. calaris, & ut inquir hic
Theophil. a quo Balduinus, Ioannes Ferra-
rius, Viglius, Egninarius, & Moder. Pata. nō
dissentiunt tēpore pacis fiebat hoc testamen
tum bis in anno hunc in modum, præco uni
uersam circuibat ciuitatem conclamans, &
totus populus congregabatur, & ita qui uo
lebat, teste populo testamentum scribebat,
inde

inde calatis comitijs dictum est,nam calare,
uocare est, comitia congregatio. quoniam
igitur uocati congregabantur appellatū est
testamentum calatis comitijs,& qui sic præ-
sente populo ultimam suam exponeret uolū
tatem,Quirites obtestabatur, ut ratam esse
sinerent, curarentque,ut post Teophil. Bal-
dui.& Viglius tradunt, quam rem pariter
Aulus Gellius explicat, lib. 15.noctium Atti
carum,cap.27.& ponit etiam nouissime Va-
conius a Vacuna,lib.primo declarationum,
cap.20.ubi dicit,quòd quicunque sententiā
suam de eo,quod post mortem suam fieri cu
piebat in comitijs calatis,his uerbis declara
bat.uelitis iubeatis Quirites uti Lucius Vale
rius post mortem meam iure meam familiā
idest hæreditatem capiat, hoc ita, ut dixi ita
uos Quirites rogo, id quod si populo place-
bat,fieri iubebat,& tunc illius testamentum
dicebatur factum calatis comitijs, nec opus
erat alios proprios adhibere testes: hinc u-
num dixit Conna.in commentar.iuris ciuil.
li.9.cap.3.colum. 3.proditam esse rationem
cur mulier in testamento testis esse non pos
sit.l.qui testamento,§.mulier.ff. eo.quia tale
testamentum fiebat in cætibus hominum in
quibus solitum non fuit nec honestum mu-
lierem interuenire. quæ ratio mihi non pla-
cet,cum hodie testamenta fiant extra cætus
hominum domi,& tamen mulier non admit
tatur.unde alia ratio quærenda esset quam
nunc omitto, ut ad illud redeam: dicit enim
Conna.lib.9.cap.3.colum.3.post Teophil. te
stamentum calatis comitijs omni populo te
ste fieri solitum magna ratione, ut hoc mo-
do quisque totius quasi uitæ suæ rationē red
deret patriç,cum palam omnibus quot habe
ret liberos, quantum pecuniæ,quantumque
possessionis relinqueret testaretur, quo fie-
bat, ut amplificandæ bonis rationibus rei
quisque studeret, uereretur que patrimoniū
suum aut luxu dissipare aut perdere negligē
tia, tum etiam timidiores essent ad exhæ-
redandos sine causa liberos aut alios eis præ
ferendos,quibus ex lege debebatur hæredi-
106 tas.† Septimo notandum est ibi. [*altero cum*
in prælium exituri essent, quod procinctum diceba-
tur] testamentum tempore belli in usu fuisse,
quod procinctum appellabatur, non quòd
succincte fieret,ut diuinat Accursius hic,sed
quòd procincti dicuntur milites (authore
Festo Pompeio,)quasi præcincti,& expediti:
fiebat enim in ipso militum ad expeditionē
apparatu ob dubiam belli aleam,prout in-
quit hic Vigli.& latius eo prior Teophil. di-
cēs,quod fiebat quum in prælium essent exi-
turi, nomenque ab habitu in quo testamen-
ta faciebant sortitum est,procinctus enim di
citur,qui accinctus est, & paratus ad cōfligē
dum cum hoste, nam quum in incerto esset
an redituri essent testamento prius facto in
prælium exibant,& hoc est,quod sensit Vlpi.
in l.1.ff.de bon.poss. ex testamento mili.ibi,
[*tamen qui in procinctu uersantur,*] & Velleius Pa
terculus libro posteriore, quem refert Bal-
dui.hic scribens,In obsidione Cantabriæ ius
sas legiones irrumpere in hostē, fecisse om-
nes in procinctu testamentum,& de hoc te-
stamento procincto latius ex bonis auctori-
bus ponit Connan.in d.cap.1.lib. 9.colum.
4.ubi relato Festo Pompeio, & Plutarcho in
Coriolano, existimat, & in castris ipsis,& in
quocunque loco milites essent militiæ causa
licuisse ipsis hoc uti genere testamenti. Alio
qui futurum erat, ut intestati morerentur
cum in comitijs tantū aut in procinctu pos-
sent testari ciues Romani, at in castris comi
tia haberi non poterant,relinquitur ergo,ut
quod in castris fecerant procinctum dicere
tur. Nec uero negari potest,quandiu sunt in
castris,& exercitu milites,tandiu in procin-
ctu eos esse dici, quate uero desierit,& negle
ctum fuerit,prosequitur ibidem Conna.qui
uideri potest ne singula non necessaria tran
107 scribam. † Octauo notandum est ibi [*quis*
per emancipationem,] quòd in testamento, per
æs & libram interueniebat emancipatio,id-
est imaginaria uenditio, ut tex.subdit,quod
Iacob.de Rauen.Petrus de Bellapertica, Ni-
col.de Neapo. Faber,Ias.& Aldobran. sic ex-
plicant: testator enim filios emancipabat,bo
naque hęredi scripto pro modico uendebat
108 ut firmius ea teneret,† uelut ex onerosa cau
sa, quæ fortior est lucratiua.l.fi.§.licentia. C.
de iure deli. uel talis emancipatio filiorum
fiebat antequam pater testaretur; quia uiuo
patre filij sunt quasi domini.l.in suis. ff.de li-
ber.& posthu. igitur,ut testator esset magis
plene dominus debebat filios emancipare.
sed istæ declarationes sunt meræ nugæ,ut.n.
tradit hic Tollen.in glo.libripende.Viglius-
que,ne sic quidem omnibus concessum fuis-
set testandi hoc genus; plerique enim filios
non habent, fęminæ quoque fuissent exclusæ
licet liberos habuissent,cum non sint in earū
109 potestate, §. femino,supra de adop. † & ob
id emancipationis actus in eis fuisset imper
tinens iux.l.quidam cum filium.ff.de uerbo.
oblig.sequeretur & illud,nunquam filium ex
hoc testamento suū hæredem fuisse,nec qua-
si dominium filiorum impedire debebat hoc
110 testamētum. † cum liceret eos exhæreda-
re,necareque,d.l.in suis,& l.fi.C.de patr.po-
testa. merito cum Viglio sentio de liberorū
emancipatione hic non agi,sed de mera uen
ditione bonorum, & ut inquit Eguinarius
de emancipatione idest traditione familiæ,
111 hoc est hæreditatis.† uenditio enim etiam
uera traditioque mancipatio dicebatur,uel
emancipatio, cum nexu res uenibat cuius
nomine uenditor præstabat euictionem l. j.
C. de usuc, trans.nec enim solum sui.natura
refertur

cipatio, verum quamcunque uenditionem si
gnificat, ut post Budęum tradit hic Vigli.
112 † sed in casu nostro dicebatur, imagina-
ria, quoniam unum tantum ęs siue nummus
interponi solebat qui pretium uerum non
constituebat habita relatione ad hæredita-
tem longe maioris ualoris, iux. glo. 1. §. prę-
terea, supra quibus mod. ius patr. pot. sol. &
tradit Dec. Cagnol. Ferrarius, & Guil. May
ner. in l. imaginaria, ff. de regu. iur. & est ca-
sus, & ibi gl. in l. si quis conduxerit, ff. loca. be
ne uerum est, quòd hanc interpretationem
Viglij mordent in primis hic Moder. Pata.
num. 355. sed quoniam subinde eam saluãt,
ut per eos, non immorabor in eorum rela-
113 tione, † cum potissime Viglium sequar per
hunc tex. dicentẽ, quòd hoc testamẽtũ dice-
batur per æs & libram: si enim filiorum emã
cipatio fuisset necessaria, dictum fuisset hoc
testamentum per æs, filios, & libram. Secun-
do, quia in emancipatione quam imagina
riam uenditionem appellat, de filijs, qui
uenderentur, nullam mentionem facit.
114 † ergò id diuinare non possumus, cap. ut
nostrum, ut eccl. bene. l. si putator, ff. ad
leg. Aqui. Corn. consi. 192. in princi. uolu. 2.
Tertio, quia subdit tex. [*quinque testibus, & li-
bripende præsentibus*] & eo qui familiæ emptor
115 dicebatur. † Quod uerbum familię, heredi
tatem significat, l. pronunciatio, §. familiæ,
ff. de uerbo. signific. & tradit hic gl. in uerbo
familiæ, sicque Teophil. Balduinus, Eguinar.
& Viglius interpretãtur, quorum posterior
inde tractum subiungit familię erciscũ. iudi-
cium, hoc est hæreditatis diuidendæ, ut per
116 gl. in Rub. ff. eodem. † Atque ut cæteris
latius aperit Teophi. in hunc modum fiebat
hoc testamentum, nam quinque aderant te
stes, & libripens, ciues Romani, & puberes.
117 † qui sane libripens intercedebat, quòd ut
dicunt Vigli. & Balduinus, ueteres ære graui
& rudi ac non signato utebantur, & magis
ponderare quam numerare pecuniam sole-
bant, unde & Horatius, lib. 2. Epistolarum. Si
propriũ est, quod quis libra mercatur, & ęre,
atque his præsentibus successor defuncti fu-
turus qui familiæ emptor dicebatur patri-
118 monium morituri emebat, † sicutque in ve
ra alicuius rei uẽditione talia uerba emptor
eloquebatur æs & rem promercalem tenens,
ego hanc rem ex iure Quiritum meam esse
aio emptam mihi hoc ære, æneaque libra, de
inde ære libram percutiens illud æs ei porri
gebat a quo rem accipiebat, idque pretij lo
co, ut post Boetium in Topica Ciceronis, li.
3. testantur hic Ferrari. & Eguinarius, ita his
uerbis no ab similia, & familię, emptor idest
hæres cum testamentum fiebat proferebat,
ut Eguinarius tradit, quæ uerba nũc frustra,
sit referre, ut inquit Theophil. deinde ordi-
nabat moriens, quid post mortem suam fieri
uellet, dicebat enim familiæ emptori siue hæ
redi, huic uolo dari fundum, illi domum, alij
centum solidos, hocque testamentum eisdẽ
plane, uel simil. uerbis explicat declaratque
Vacouius a Vacuna diligenter lib. 1. declara
119 tionum, c. 21. † eaque ratione introductũ
est hoc testamentum secundum Teophil. cũ
enim ante duæ tantum species testamento-
rum in usu essent, eueniebat, ut nonnulli su-
bitaneo morbo correpti intestati moreren-
tur, neque enim calatis comitijs testabãtur,
quia nõdũ instaret tempus, neq; item in p-
cinctu, quia bellum non esset, deinde & illud
mali hominis uidebatur sano quempiam, &
ualente corpore testamentum facere, ob hęc
igitur tertia species inuenta est testamen-
ti quæ dicebatur per æs, & libram omni tem
pore omnibusque personis apta, ut Viglius
& Moder. Pata. subnectunt & Connan. in cõ-
mentar. Iuris ciuilis li. 9. c. 1. col. 5. ad quos le
ctorem delego & hæc omnia sic diligenter
120 ordinata notabis. † Nono notandũ est ibi
[*quinque testibus ciuibus Romanis,*] quòd in eo
testam. per æs, & libram testes debebant esse
ciues Romani, hoc est liberi homines, iux.
tex. in §. fi. supra de liberti. sicque serui exclu
debantur, sicut & hodie repelluntur a testa-
mentis quæ sunt in usu, §. tam autem, infra
eod. rationemque ponit tex. in l. qui testam.
§. seruus, ff. eo. cum seruus Iuris ciuilis com-
munionem non habeat in totum, nec præto
121 ris quidem edicti. † Bene tamen seruus hę
res institui potest in test. cum defectus eius
suppleatur ex persona Domini, l. nõ minus,
ff. de hæ. inst. hincque mirum quoddam suc
cedit quare non ita suppletur eius defectus
ex persona Domini, ut possit esse testis in te
stam. sicut in institutione, suppleatur, cum
potissime uideamus, in testamentis testes a-
lias inhabiles, ut hęreticos admitti, ne proba
tionũ facultas angustetur, infra quoniam, in
122 fi. C. de hæreti. † Sed huius differentiæ ra-
tionem Christopho. annectit infra in §. 4. co
lum. 1. quem simpliciter sequitur Baueri. in
§. testes autem, & Tolleut. nu. 4. & Moder. Pa
ta. num. 15. dicens, quòd officium testifican
di sit merè personale, quia solum testis de
bet deponere de his quæ percipit sensu cor-
poreo, l. hæredes palam, in princip. ff. eod. l.
testium, C. de testibus. unde uitium personę
serui non purgatur interuentu domini.
123 † quæ ratio uana uel fragilis admodum mi
hi uidetur, nam & officium testandi persona
le est, cum totum hoc negocium, quod agi-
tur testamenti ordinãdi gratia, credatur in-
ter testatorem, & hæredem agi, §. sed neque
hæres, infra eo. quo fit attenta ratione Chri
stophori dici debere, uitium personæ serui
instituti non purgari posse ex persona domi
ni, sed id est falsum, dicta l. non minus, ergo
124 ratio sua mala. † Arbitror igitur nouiter
dici posse, quòd cum testes in testamento
de iure ciuili sint inuenti, d. §. seruus, & in §.

sed

ſed cnmpaulatim, infra eo.& quo ad ius ci-
uile ſeruus pro nullo habeatur, l.quod atti
net, ff.de reg.iur.merito ni mirum ſi ex per
ſona domini tali caſu ſuppleri non poteſt,vt
125 teſtis eſſe poſsit :† quia quod nullum eſt
ſuppleri non poteſt, argum.l.ſed ſi manente
ff.de preca.hinc Bal. eleganter,in l.ſi quis ex
argentarijs,§.cogentur,in lectura antiqua,
ff. de eden.quem Ang.Anchar.Alex.& Iaſ. ſe
quuntur,dicunt quòd ſi teſtis talem defectũ
patiatur qui ipſo iure dictum ſuũ annullat
puta quia ſit infamis infamia iuris, cum di-
ctum eius ſit nullum ipſo iure non poteſt ex
alterius teſtis fide digni dicto ſuppleri,l.ma
ritus,ff.de quæſtio.ſed iſta ratio modo ceſſat
126 quãdo ſeruus inſtituitur.†inſtitutio enim
fuit originaliter inuenta de iure gentiũ pro
ut infra dicemus ſuo loco ſecundum com-
munes ſententias Doctorum,& licet per ius
ciuile ſeruus redditus fuerit incapax acqui-
ſitionis quo ad ſe,non tamen quo ad domi-
num,quoniam ſtatutum fuit, ut quicquid
acquirat domino acquirat, §.item uobis ac
quiritur,ſupra per quas perſ. l. placet, ff. de
acquiren.hæredi.l.acquiritur, §. 1. ff. de ac-
qui.rer.domi.merito in illo actu acquiſitio-
nis per inſtitutionẽ faciliter ſuppletur eius
defectus ex perſona domini,cum pro nullo
127 penitus in tali caſu non reputetur.† Me-
morata tamen concluſio ſuperiore notabili
9. firmata, quòd ſeruus in teſtam. teſtis eſſe
non poſsit,notabiliter declaratur procede-
re quando tempore teſtamenti conſtabat il
lum eſſe ſeruum,ſecus ſi communi opi.liber
æſtimabatur,nec quiſquam eſſet qui tunc ei
quæſtionem ſtatus mouiſſet, licet enim po-
ſtea facto teſtamento cui interueniſſet,dete
geretur eſſe ſeruus,non noceret teſtam.ſed
128 firmum ualeret,† attenta cõmuni potius
opinione ac errore qui ius facere conſue-
uit,l.Barbarius, cum ibi no.ff.de off.prætor.
quam ueritate,tex.eſt in §.ſed cum aliquis,
infra eod.& ibi no. Are.Faber,Ioan. Plat.Ba
ueri.& alij,& Chriſtophor.in §.poſſunt, nu-
me.2.cui conformis eſt,alijs,in l.1.C.eo. vbi
Bar.Bald.Salyc. Caſtr.Alexand. Iaſ.& Corn.
cæterique ſcribentes notant. idemque tra-
dit glo.quam Dec.Cagnol.& Guili.Mayner.
ſequuntur in l.in omnibus officijs,ff.de reg.
129 iur. †confirmatur dicta limitatio,nam ui-
demus,quòd ſi quis ſententiam protulerit,
qui communiter,& publicè tenebatur, habe
batur, & reputabatur pro iudice, uel conſti
tuto in tali dignitate cui de iure anexa ſit iu
riſdictio , ualet ſententia, & geſta per eum,
nec ex defectu iuriſdictionis detecta ueritа
te debent annullari, ut uoluit Bald. in l. ſi
qua per calumniam,colum.fi. uerſic.deinde
quæro legatus C. de epiſ.& cler.Bar.cõſ. 82.
punctus quæſtionis eſt,Fely.in cap. exceptio
nem,num.37. de except. cum alijs cumula-
tis per Sebaſtianum Vantium, in tracta.ſuo
de nulli.ſent.in tit.quibus mod. ſentent.nul
li repareτur,nume. 38. ſic igitur. & in caſu
noſtro teſtamentum debebit ſuſtineri.
130 †ſane tamen uenit hæc limitatio declaran
da procedere quando teſtator in opin. præ-
dicta cum cæteris cõcurrebat , quòd ſeruus
adhibitus teſta. liber eſſet, ſecus ſi ſciebat,
uel credebat illum eſſe ſeruum, licet omnes
alij putarent eſſe liberum:tũc enim ſcientia
vel credulitas teſtatoris faceret, quòd teſta-
mentum uitiaretur non obſtante communi
aliorum opi.quia eſſet, quod ei deberet im-
putari cur alios teſtes non uocauit. Ita pul-
chre,& ſingulariter Faber in dicto §. ſed cũ
aliquis,colum.pen.quem ſequitur Alexand.
& Iaſ. in dicta l. 1.C.eod.quod bene in praxi
131 notandum eſt.†Decimo notãdum in uer-
bo [*puberib.*] quòd in teſtamento teſtes re
quiſiti debent eſſe puberes,& ſic maiores an
nis 14.ut ſupra,quibus mod.tut.fi. in princ.
unde pupili repelluntur,§. teſtes autem, in
uerbo [*neque impubes*] infra eod. quòd pro-
pter imbecillitatem ætatis eſt conſtitutum
cum quicquid uideant ignorent , l. 1. C.de
fal.mon.nec eorum ullum ſit iudicium,§.pu
pillus,infra de inu.ſtip.§.præterea, infra qui
bus non eſt permiſſ.fac.teſta. & ita Chriſto-
pho.Bauer.& Tollen. tradunt, in d.§.teſtes.
132 †eſt autẽ generale ius impuberis teſtimo
nium non ualere,ut ibi tradit Viglius,& le-
gitur,& no.in l.3.§.lege Iuliæ de ui. in verbo
[*impuberem*]ff.de teſtibus,& 4.q.3.c.ſi teſtes,
uer. ſed nec pupillis, traditque Specul. in ti-
tu.de teſte,§.1.uerſic.item excipit,quòd eſt
133 impubes.† ſpeciale tamen eſt in teſtamẽ
tis,ut inbdit Vigli.loco citato, debere tunc
eſſe puberem non modo quum teſtimoniũ
dicere ſubetur,uerum etiam quum teſtator
coram eo uoluntatem ſuam exponit,ut eſt
glo.notab. in l.ad teſtium,in princip.ff.eod.
134 † cum tamen in cæteris illud tantum tem
pus inſpici ſoleat quo examinatur,nam & ſi
aliquando teſtimonium dicere non potue-
rit,quia impubes,ſi tamen in præſentia po-
teſt,ſufficere id debet , ut quia deponat de
eo, quod uidit in pupillari ætate tempore
quo erat proximus pubertati, nam eius te-
ſtimonium admittitur,ut per gloſſ. Bar.Ve
ron.& Alciat.in l.notionem , §.inſtrumen-
torum,ff.de uerbo.ſignifica.& eſt alia gloſſa
conformis,infra eod.in §. teſtes,ubi Faber,
Are.& ceteri tradunt,maxime uero Nicola.
135 de Neapo. poſt Petrum & Dynum. †& ra
tio differentiæ colligitur ex communi di-
ſtinctione Doctorum relata per Are. in d.l.
ad teſtium,colum.pen.aut enim teſtis inqt
ille, debet adhiberi ad actum pro ſolennita
te actus,& tunc ſi tempore quo fuit adhibi-
tus erat impubes, non poterit poſtea teſti
ficari factus pubes, & hoc in teſtamento cõ
tingit

tingit, ubi teſtes ad ſubſtantiam teſtamenti
requiruntur, ut per glo. in d. §. teſtes, in uer.
neque impubes. aut uero pubes uult teſtifi-
cari de eo, quod percepit cũ eſſet impubes,
non tamen fuit pro ſolennitate adhibitus in
teſtem, ſed ad probationem tantum, & tunc
poteſt eſſe teſtis; de his, quæ uidit cum eſſet
doli capax, ideſt proximus pubertati, ſicque
procedunt not. in d. §. inſtrumentorum, ex
136 † cuius diſtinctionis primo capite infert
Aret. unum ſingulare, in §. teſtes, infra eod.
quem ſequitur Iaſ. quòd cum in teſtamento
ad pias cauſas, inter liberos, & militis teſtes
non requirantur ad ſolemnitatem, ſed ad ꝓ-
bationem tantum, ut not. in l. hac conſultiſ-
ſima, §. ex imperfecto, C. eo. glo. & Doct. in l.
1. ff. de teſt. mili. pupillus pubertati ꝓximus
poterit eſſe teſtis in teſtamento prædictorũ.
137 † Quod tamen reſtringit Baueri. numero
26. eatenus, ut poſſit eſſe teſtis, non autem
examinari dum eſt pupillus per doct. Bar. in
d. l. 1. ad fi. ubi tenet in eo, quod uenit expli-
candum per militem, remiſſam eſſe ſolenni-
tatẽ iuris ciuilis, ſecus in eo, quod uenit ex-
plicandum per iudicem, uel hæredem, argu-
mento l. in fraudem, in fi. ff. eo. at diſpoſitio
iuris communis eſt pupillum examinari nõ
poſſe in teſtem dum eſt pupillus, d. l. 3. §. lege
Iulia, & l. in teſtimonium. ff. de teſtibus ergo
idem eſſe debet in tali caſu, ſicque reſidet Ba
uer. notari iubẽs hanc ſingularem reſtrictio
nem ad dictum Aretini, quia ſi non poterit
examinari pupillus ante pubertatem, pote-
rit contingere interim eum mori ſicque te-
138 ſtamentum deſtituetur. † Et hæc reſtrictio
mihi ſatis placet, quoniã ſpecialia multipli-
cari non debent. l. 1. cum ibi not. C. de dot.
pro. hinc eſt, quod licet hodie detur actio ꝓ-
pter pactum nudum donationis, l. ſi quis ar-
gentũ. §. fi. C. de don. & late dixi ſupra de do
nati. in §. 1. tamen hoc ſane procedit ſi cauſa
donationis exprimatur, ſecus uero ſi non ex
primatur, & ſimus in caſu quo poſſet alias ꝓ-
ſumi cauſa donationis. ne enim duo ſpecia-
lia contingant alterum, quod propter pactũ
nudum oriatur actio de iure ciuili, contra. l.
iuriſgentium, §. ſed cum nulla. cum ſequent.
ff. de pact. & quod donationis cauſa præſu-
matur, contra. l. cum de indebito. ff. de prob.
& l. Campanus. ff. de oper. liber. non proce-
dit tali caſu ſpecialitas d. legis, ſi quis argen-
tum. Ita declarant Rayner. Bal. Ang. & alij in
d. §. ſed cum nulla, Bar. in l. ſi tibi 10. in prin.
ff. de pact. Bal. in l. ſi pacto, quo pœnam, Saly.
in l. legem. C. eo. Corn. conſi. 129. colum. 2.
uolum. 3. & conſi. 288. num. 12. uol. 4. Sic er-
go in caſu noſtro pupillus interim dum eſt
impubes non debet examinari poſſe ne duo
ſpecialia contingant, alterum, quod admit-
tatur teſtis in teſtamento, contra tex. noſtrũ
& in §. teſtes, infra eo. alterum, quod in ea ęta
te examinetur, contra d. legem in teſtimo-
nium, cum ſimil. Satis igitur eſſe debet, ut ad
mittatur in teſtem dilato examine in tem-
139 pus pubertatis. † Vlterius circa ſecundum
caput diſtinctionis prædictæ conſiderãdum
eſt, quod Dec. in l. 2. §. fi. ad fi. ff. de reg. iur. il-
lud impugnat, nam cum dictum maioris fa-
cti referatur ad tempus pupillaris ætatis, in
quo non habebat iudicium, non uidetur ua-
lere teſtimonium ſuum, factus enim pubes
non deponit prout nunc, ſed ut tunc, & in ſi-
mili citat tex. in l. 3. §. fi. ff. cõmod. ubi factus
maior non obligatur pro commodato facto
in ætate pupillari, quo fit, ut nec teſtimoniũ
ſuum ualere debeat ſuper eo, quod uidit in
140 pupillari ætate, ſicque reſidet Decius. † Sed
primam opi. ſequitur Alex. conſ. 88. col. 5. uo
lu. 5. Crot. in tract. de teſtib. in 4. par. ad fi. nu.
194. Fely. & Pariſ. qui teſtatur eſſe commu. in
c. cum nobis. de præſcrip. Aret. in d. l. ad te-
ſtium. Cagno. & Petrus Loriotus, in d. l. 2. §.
fi. & Viglius hic. Nec obſtat ratio Dec. quia
reſpondent prędicti, & inſuper Mod. Para. in
d. §. teſtes, num. 75. poſt Fabrum, eam procę
dere in ætate infantili, tunc enim iudicium
nõ habet, ſecus in proximo pubertati ſupra
que infantiam conſtituto, qui bene aliquem
habet intellectum, ut diſtinguit Imperator
in §. pupillus, infra de inuti. ſtipu. quo caſu
communis opi. procedit, & intelligitur ſecũ
141 dum Doctores. † Et ad textum allegatũ in
ſimili per Decium, in l. 1. in fi. ff. commod. re-
ſpondet Loriot. loco citato, illum in contra-
ctu ꝓcedere prout de illo loquitur, quoniã
in contractibus tempus contractus conſide
ratur. l. ſi filius. ff. de uerb. obl. l. quæ legata. ff.
de reg. iur. & utrobique not. ſed in teſte alia
eſt ratio, cuius teſtimonium, quia per tem-
poris interuallum maiorem fidem habet nõ
eſt reijciendum. l. notionem. §. inſtrumento
rum. ff. de uerbo. ſigni. & ita in hac re tenen-
142 dum eſt. † Tãtoque magis, nam & uidemus
puberem factum deponere poſſe de his, quæ
uidit etiam in infantia, quando ſunt talia, q̃
in eius intellectum tunc caderent, prout dat
exemplum Ioan. And. in addi. Specu. in titu.
de teſte. §. 1. uerſic. item excipitur, quod eſt
impubes, quem ſequitur Imola, in d. l. ad te-
ſtium. §. . colum. fina. Bauer. in dicto §. te-
ſtes, numero 25. & Cagnol. in dicta l. 2. §. fin.
colum. penul. quando deponit quem eſſe ma
iorem annis 30. ea ratione, quia fuit ſecum
in ſcholis dum erat annorum 7. uel circa,
tuncque temporis ipſe teſtis erat maior illo
unius anni, uel duorũ, nuncque ætatis eſt an
norum 36. ſic. n. deprehenditur tanto magis
maiorẽ factũ deponere poſſe de his, q̃ uidit
ab infantia ſua ſupra, dũ eſſet ꝓximus puber
143 tati. † Et quod dicitur pupillũ, quod uidet
ignorare, dicta l. prima, C. de falſa mon. pro-
cedit in doli non capace, ſecundum gloſ. &

Cy.& Saly.ibi.uel, ut inquit Ioan.Andr.loco memorato,materiam illam non facile poterat impubes percipere etiam si sciret illam fabricari,nam quod id esset prohibitum,uel quod illa esset falsa non cadebat in ipsius intellectum,iuraque talia dicentia ætatem huiusmodi ignorare, quæ uidet, intelliguntur de intellectu, & scientia, quæ per causas habetur,non autem de simplici scientia,quæ p sensus corporeos tenetur, ut tradit Fulgo. consilio 91.colum. 2. Fely.in dicto capitulo cum nobis, & Cagnol. in dicto §.finali,colū.
144 fi.& ita communis opinio defensatur.† Vndecimo successiue notandum est in uerbo, [*præsentibus*,] quòd in testamento requirebatur præsentia testium, quod & hodie constitutum est. §.fi.infra eo.ibi,[*& sua uoluntate coram eis nuncupata*,]l.si unus.C.eo.ibi, [*coram testatore*,]& sic in eius præsentia,& in l.hac cōsultissima, in fi.C.qui test.fac.poss.ibi,[*tot o-*
145 *culis spectata*.] † Ex quo satis infertur non sufficere, quod testes sint post cortinam, uel parietem uocemque testatoris audiuerint, ut Bald.Alberi.C. Ar.Alex.Cor.& Iason,tradunt,in l.si non speciali,C. eod.Barto. Ange. Alberic.& alij,in l.secunda, §.idem Labeo.ff. de aqua pluuia arcenda, Alexan.consilio 23. animaduersis, columna 3. uolumine secundo.consilio 99.columna secunda. uolumine 3.Dec. consilio 163. columna 3. Guil. Mayner.in l. quamdiu, numero 45. ff. de regulis iuris,Ripa,in l.prima, numero 50. ff.de uerborum obligat.quorum aliqui secus in contractibus constituunt, de qua re plenius dicam Deo dante.In dicto §.finali,in princ.in-
146 fra eodem.† Duodecimo notandum est ex ordine tex.post Aret.Tollenti.& Mod. Patauii.ibi,[*in desuetudinem abierunt*,] quòd lex, uel statutum per non usum tollitur concordat tex.in Auth. de hæred.& fal. in §.primo,ibi, [*sed quoniam ita positas leges iam neglectas uenimus reparare*.]& tex.in §.quibus,prima consti. Codi. & in l.prima,§. sed si quæ. C. de uete. iure enucl. ubi prout hic ad unguem dicitur,[*in desuetudinem abierunt*] ad idem tex.in l. prima,C.de cadu.tollen.ibi,[*emendata,uel per desuetudinem abolita*,] in l.rem non nouam.C. de iudic.in uer.[*contempta sit*,] In Auth. quib. mod.natur.effi.sui.in §.fi.ibi,[*quoniam & non utendo perempta est*,] & postremo in §. igitur, supra in proœ.Institu.ibi, [*desuetudine inumbratum*,]& ibi notat glo.hæcque omnia iura ci-
147 tat ibidem Aretinus.† Contrarium tamen tenet Aret. ibi, & hic notabili 9. secundum ordinem suum uolens, quòd per non usum aut desuetudinem simplicem lex non tollatur,sed ultra requiratur contrarius usus, qđ ante ipsum tenet Cy.in d.l. rem non nouam, in l.fi.C.de iure domi.Impe. & in l.secunda, numero 8.C.quæ sit lon.consue.Ioan.Andr. Abb.&cæteri Canonistæ,in c.Ioānes,de cler.

An lex per non usū tollatur.

coniu.Abb.in c.cum sit generale,num.15.& ibi in apostil.ad eum not.de fo. comp.Bar. in proœm. Digestorum,in §.& antea.Bald. & Alberic.in l.de quibus,ff.de legib.ubi Ias.numero 23.testatur commu. Abb. consilio 57. colum.pen.uolumine 2.Fely.in ca. treugas, colum.5.& 6.uer.4.declaratio,de treu.& pace,& in c.cum accessissent,colum.11.de constitu.Alex.consi.132.colum.fi.uol.1.consilio 135.in causa,& lite,colu.5.uolum.2.Ias.in l. falso.C.de diuer.resc.Claud.Aquen.in l.si certis annis,num.10.C.de pact.& Aldobrandi. in d.§.igitur, col.3. qui dicit hanc esse com-
148 munem omnium resolutionem, † plusque subdit Tollen.hic ultra Doctores requiri, qđ iste contrarius usus in contradictorio iudicio sit firmatus, per l. cum de consuetudine, ff.de legibus.mouentur autem principaliter Doctores per text.in d.l.fi.C.de iure domin. Impe.ubi corrigit Imperator,quod nō erat usitatum a tanto tempore cuius initij memoria non extabat in contrarium,ut ibi [*netustissimam abseruationem, quæ nullatenus in ipsis rerum claruit documentis penitus esse eduximus amputandam*.] si corrigit ergo ualebat non obstante illo simplici non usu, argumento tex. in l.nam & sub conditione, ff.de iniu. testa.
149 §.1.† Priuatio enim præsupponit habitum, l.manumissiones,ff.de iust. & iure,l.10. ff.de uer.obli. cum uulga. unde Doctores inferūt ad exempla quędam, lex dicit,quod Hermaphroditus censeri debet secundum sexum in quo magis pollet.l. quæritur,ff.de sta. hom. modo iam mille annis non contigit iste casus,quia non est natus aliquis Hermaphroditus,certe nō inde abrogata dicitur dicta lex, quæritur, quia simplex non usus dumtaxat interuenit sine usu contrario. Rursus si domus pluries minatę sunt ruinam,numquam tamen fuit petita cautio damni infecti,non per hoc sublatæ dicentur leges de hoc loquētes, de quibus in titu.ff. de dam. infec. absit enim a seculo, quod ex eo, quod populus lege nō utatur,correcta dicatur,vt inquit Bar. in dicto §. & antea. si uero non usus habuit implicitum usum contrarium, tunc bene p
150 eum lex tollitur.† Exemplum,lex defert hæreditatem communiter inter filios.l. maximum uitium, C.de lib. præter.populus usus est,quod maior natu totum habeat, ut fit in Gallia,Hispania,Anglia,Apulia,& plerisque alijs locis inter nobiles præcipue in dignitatibus,ut late prosequitur Tiraquel.in præfatione tracta.sui,de iure primigeni.uel,quod masculi tantum non etiam fœminæ succedāt ab intestato, quod etiam statuto nostro Ferrariæ sicut alibi sæpe constitutum est. Itē lex permittit in suo ædificare usque ad cælum.l. altius.C.de serui.& aqua.in aliquibus tamen locis inducitur cōtrarium.l.j.C.de ædifi.pri. certe per talem non usum legis habentem

impli-

implicitum actum contrarium lex tollitur.
151 † Secundo confirmatur ultra Doctores iſta
concluſio per textum in dict. l. de quibus
in fine, ubi dicitur. quod leges abrogātur
per deſuetudinem tacito cōſenſu omnium.
quę uerba cum ſint ablatiui abſoluti reſol-
uuntur in conditionem, ideſt ſi tacitus con-
ſenſus omnium interuenerit. l. a teſtatore, &
ibi not. Doctores, ff. de condi. & demon. Po
nuntque pariter in rub. ff. ſolu. matrimo. ta-
citus autem conſenſus eſſe non poteſt niſi
per actum contrarium implicitum, §. ſed na
turalia ſupra de iure natur. iunc. gloſ. ibi,
[*tacito conſenſu populi,*] ideſt contraria conſue-
tudine ſecundum glo. Tertio pondero text.
in l. 2. C. de conſti. pecu. ibi. [*receptitia actione
ceſſante. quæ inuſitato receſſit ueſtigio.*] ſi enim il-
la uerba, quæ inuſitato receſſit ueſtigio im-
portarent, quòd eſſent ſublata, fruſtra dice-
ret receptitia actione ceſſante. datur ergo i-
telligi, quod ex illo ſolo non uſu ſublata nō
152 erat. † Quarto moueor ratione: lex enim eſt
commune præceptum uirorum. l. 1. ff. de
legib. ut ergo tollatur, requiritur commune
pręceptum uirorum contrarium, argumen-
to, l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. l. pro-
ut. ff. de ſoluti. ſed ſimplex non uſus, nullum
præceptum uirorum continet, ergo legem
153 non tollit. † Quinto non entis nullæ ſunt
partes, ſecundum Philoſophos, & no. Alex.
Iaſ. & Dec. in l. eius, qui in prouincia. §. quod
ſi ſtipulatus, per illum tex. ff. ſi certum peta.
ſed non uſus eſt nō ens. ergo nullæ ſunt eius
partes in abrogāda lege, ita format hanc ra-
tionem Alex. conſ. 44. colum. 2. uolum. 2. per
eam ſubdens, quòd teſtis deponens de ſim-
plici non uſu legis non probat niſi deponat
de implicito actu contrario, & dat exempla
154 de quibus ſupra. † Et tenendo hanc partem
non obſtant contraria: quatenus enim perti
net ad tex. noſtrum quiſpiam forte reſpon-
deret ex doctrina Caſtrenſis, in d. l. de qui-
bus, colum. 2. qui differentiam conſtituit in
ter non uſum de quo loquitur quæſtio no-
ſtra, & deſuetudinem de qua loquitur text.
noſter, ſed illam doctrinam iure reprehendit
Petrus Rauēnatenſis in tracta. de conſuetu.
numero 190. & Rochus de Curte, in capit. fi.
eod. titu. numero 42. & altera per eos dedu-
cta meo iudicio tex. noſter oſtendit nullam
eſſe differentiam inter deſuetudinem, & non
uſum, imo tantūdē ea denotare: dicit enim,
[*ſed illa quidem priora duo genera teſtamentorum
ex ueteribus in deſuetudinem abierunt.*] Quod uero
per æs & libram fiebat, licet diutius per-
manſit, attamen partim. & hoc in uſu eſſe de
155 ſijt: † illa enim dictio, & ſtat eo loco pro
etiam, iux. tex. & ibi glo. & Doctores. ff. ſolu-
to matrimonio. implicat enim altera illud te
ſtamentum per æs & libram, alia quoque te
ſtamenta in uſu eſſe deſijſſe, & illa fuerunt il-
la priora duo genera, quæ ſupra dixit in de-
ſuetudinem abijſſe, quo fit apud Iuſtinianū
non differre in deſuetudinem abi , & in uſu
156 eſſe deſinere. † Dico igitur ad hunc tex-
tum nouiter eum conſiderando, quod teſta-
mentum calatis comitijs, & procinctum,
olim dumtaxat in uſu fuit, ut clare dicit tex-
tus noſter in princip. quod nihil aliud eſt
dicere quam quod ius dictorum teſtamen-
torum ex non ſcripto uenit, quod uſus com-
probauit, ut inquit textus, in §. ex non ſcri-
pro, ſupra de iure natur. & ſic de talibus te-
ſtamentis non fuit lex ſcripta, & facta, ſed in
uſu fuerunt, & hominum moribus, meritò
nimirum ſi in deſuetudinem abierunt, ut ſub
157 dit, ſicque per non uſum ceſſarunt. † de-
ſuetudo enim dicitur ceſſatio conſuetudi-
nis, ideſt non uſus, uel non obſeruantia con-
ſuetudinis, ut ui uerbi ſonat, & tradit Ro-
chus de Curte, in dicto capitulo finali, nume
ro quadrageſimoſecundo, merito nimirum
ſi dicta teſtamenta uſu intro ducta per deſue
tudinem, ideſt non uſum ceſſarunt, quia u-
numquodque uinculo contrario quo liga-
tum eſt ſoluitur. l. nihil tam naturale, ff. de re
gulis iuris, l. prout quiſque. ff. de ſoluti. cum
158 ſimilibus. † At nos loquimur in lege, quæ
ſcripta reperitur, ad quam tollendam duo re
media ſunt conſtituta, uel tacitus conſenſus
populi per contrariam conſuetudinem, &
ſic per obſeruantiam legi contrariam, uel
per aliam legem poſtea latam, §. ſed natura-
lia, in fine, ſupra de iure natura. merito ſim-
plex non uſus in ea tollenda non ſufficit, &
ita textus noſter nouiter, ut ſupra declara-
tus non facit ad propoſitum quæſtionis no-
159 ſtræ. † Non obſtat textus, in §. primo, in
Authentico, de hære. & fal. quoniam retor-
queri poteſt pro communi: dicit enim, [*ſed
quoniam ita poſitas leges iam plerumque negle-
ctas* (per deſuetudinem ſubdit gloſa,) *inue-
nimus reparare eas iuſte animus oportere.*] ex hoc
enim deprehenditur, quod ſublatæ non fue-
rant, alias non dicerentur reparari, ſed noui
160 ter induci. † quod enim eſt (debile ta-
men) reparatur, l. ſecunda, C. de immu. ne-
mi. conced. libro decimo, ubi de reparatio-
ne publici aggeris dicitur, & melius proba-
tur in l. prima, §. ſi quis ædificium, ff. de ope-
ris no. nuncia. ubi uetus ædificium fulcien-
ti non poſſumus opus nouum nunciare,
[*hic enim non nouum opus facit, ſed ueteri ſuſtinen-
do remedium adhibet,*] inquit tex. hoc eſt illud
161 reparat: † reparationes enim dicuntur illæ
per quas priſtina forma, uel facies domus
conſeruatur, puta ſi quis refecerit tectum,
uel parietes, quæ minabantur ruinam, l. pri-
ma, §. deinde. ff. de riuis, & declarat Boerius.
Deciſ. 44. in prin. patet igitur, quod illæ le-
ges neglectæ per deſuetudinē, & non uſū nō
erant in totū ſublatæ, ſi reparantur ab Impe

ratore, ſicque uerius adiuuat ille tex. cōmu
nem ſententiam quam, quòd illam infirmet,
162 †Nec ſatis ua'et inſuper conſequentia, le
ges per non uſum negliguntur, ergo tollun
tur, id enim negligo, quod contemno, & nō
curo, quaſi ne legere quidem, nec uidere di-
gnor, ut apud Terent. in Adel. pecuniam in
loco negligere, maximum interdum eſt lu-
crum, quod ſane in re ſublata, & non extan-
163 te ſatis adaptari non poteſt.† Ad tex. in §.
quibus. reperio, quòd Bal. & Fulgoſ. intelli-
gunt illa uerba [*illis reſecatis etiam quæ in deſue
tudinem abierunt*] de legibus abolitis diſſimili
tudine idest cōtraria conſuetudine, alias ſo-
lo mero non uſu leges non tolluntur, quia
ſic multæ leges eſſent ſublatæ, qui ſenſus quā
do præcederet, textus ille non faceret ad rē
quæſtionis noſtræ, quæ de non uſu ſimplici
loquitur, ſed quia talis interpretatio diui-
nat, & deſuetudo proprie eſt uſus, & conſue
tudinis ceſſatio, prout ſupra dixi poſt Ro-
chum de Curte, non autem continet contra
164 rium uſum. † Merito ea reiecta, puto me-
lius dici poſſe, quòd ille tex. probat commu
nem opinionem, non autem illi aduerſatur.
Si enim mandat Imperator reſecari ea, q̄ in
deſuetudinem abierunt: ergo datur intelli-
gi, quòd uim habebant, nec erant ſublata p̄
non uſum, alias reſecari non poſſent, argu-
mento. l. nam & ſi ſub conditione, §. 1. ff. de
165 iniuſ. teſtamento. †Animaduertit enim Iu
ſtinianus, quòd ſi fuiſſent in Codice regi-
ſtrata potuiſſet quis inſtare ad eorum obſer
uationem, ſuumque aduerſarium ad id com
pellere, ut patet in terminis authē. generali
ter, C. de epiſco. & cleri; quæ loquitur de ſa-
tiſdatione per actorem præſtāda, licet enim
non ſit in uſu, quia talis ſatiſdatio non peti-
tur, tamen quia illa authentica reperitur in
Codice poſita, ſi reus peteret ab actore illam
ſatiſdationem præſtari, deberet actor eam p̄-
ſtare, quia illa authentica, non eſt abrogata
per contrariam conſuetudinem, ſed non eſt
in uſu, ut poſt Goffre. & Alberic. tradit Caſt.
ibi, & Ioan. Fab. in §. ſed hodie, infra de ſatiſ
dati. & ſequitur Petrus Rauēna, in tracta. de
conſuetu. nume. 190. & licet Bar. dicat, quod
uidit peti, & non obtineri, non tamen inde
ſequitur contrariam conſuetudinem indu-
166 ctam fuiſſe contra d. authenticam, † quo-
niam potuit uidiſſe ſemel dictam cautionē
peti, & non obtineri, quo ſolo actu non indu
citur conſuetudo, ſed frequentia actuum re
quiritur, ſecundum ipſum Barto. & omnes,
in l. de quibus. ff. de legib. Petr. Rauen. in tra-
cta. de conſuetu, numero 114. & Rochum de
Cur. in c. fi. eo. titu. num. 26. unde redeundo
ad rem noſtram, ne contingeret in iudicijs,
quem obſtringi ad obſeruantiam illarum le
gum, quæ in deſuetudinem abierant, ubi de
ipſis apparuiſſet in Codice, mandauit Impe
rator ea reſecari nec in ſuo Codice poni, &
ita tex. in d. §. quibus, probat pro communi,
167 non autem contra commu. †Eodem pla-
ne modo declarari poteſt tex. in l. 1. §. ſed &
ſi quæ. C. de uet. iure enucle. ubi ſi quæ leges
in ueteribus libris poſitæ iam in deſuetudi-
nem abierunt, nullo modo uult Imperator
eas poni in Codice, & iuris compilatione,
quia illis poſitis potuiſſet alter alterum ad
earum obſeruantiam compellere, cum non
eſſent ſublatæ, ſed tantum non eſſent in uſu,
& ſimplex non uſus legem non tollat, unde
168 non obſtat ille text. † Ad tex. in l. unica, in
prin. C. de caduc. toll. ibi, [*uel per deſuetudinem
abolita,*] prout Bal. Fulgoſ. & plerique legunt,
uel abſoluta, ſecundum meum Codicem, qđ
tantumdem refert, nam ſecundum utram-
que lectionem ſenſus eſt, quòd illa lex Papia
in multis capitulis per deſuetudinem fuit
ſublata, & abrogata, ſicque uidetur urgere
multum text. ille, probareque, quòd lex per
non uſum tollatur. Fulgoſius exponendo di
cit, quod leges per deſuetudinem ideſt per
contrariam conſuetudinem tolluntur, & ſic
per non uſum habentem mixtum contrariū
169 uſum. † Quæ ſane expoſitio mihi uidetur
eo loco neceſſaria, nec aliter dici poſſe con-
ſideratis præcedentibus, & ſequentibus: in-
quit enim tex. [*& quemadmodum in multis capi-
tulis lex Papia ab anterioribus emendata fuit*] po-
ſtea ſubdit, [*uel per deſuetudinem abſoluta*] ſicut
enim prima pars illius alternatiuæ clare lo-
quitur de correctione, & quod lex Papia ſub
lata fuit per illos Principes, ita pariter ſecun
da pars alternatiuæ debet intelligi, quod il-
la deſuetudo correctionem, & emendatio-
nem habuerit, & ſic uſum contrarium, iux.
not. per Bar. Soc. & alios, in l. j. ff. de reb. dub.
170 Ruin. conſi. 174. num. 20. uolum. 2. † Cum
potiſſime deſuetudo quandoque ſumatur p̄
contraria conſuetudine, ut tradit Rochus
de Curte, in dicto capitu. fi. de conſue. nume
ro 42. unde bene conuenit, quod illa pars ue
lut ambigua recipiat intelligentiam a pri-
ma clara. Cōfirmatur, nā ſtatim ſubdit text.
& Imperator. [*ita & a nobis circa caducorum ob
ſeruationem inuidioſum ſuum amittat rigorem,*] ſi
enim Imperator intendit tollere rigorem
legis Papiæ circa caducorum obſeruationē,
prout in alijs capitulis fuit ſublata per ante-
riores Principes, & per deſuetudinem, datur
intelligi, quod in illa deſuetudine cōtrarius
uſus, & factum mixtum uſus contrarij inter-
uenit, alioquin non pari modo procederet
Imperator, nam per deſuetudinem, ſine con
trario uſu, fuiſſet illa lex ſublata: Imperator
autem contrarium inducendo eam tolle-
171 ret. † Et ſic non eodem modo procede-
ret, ut denotat illa dictio, ita, quæ ſtat pro ſi-
militer, iux. l. fructus, iun. glo. ff. ſoluto ma-
trimonio, & per Alberi, in Dictionario ſuo,

172 in uerbo. Ita, † un le stantibus praecedentibus, & sequentibus ibi, ex quibus fieri solet, declaratio, iux. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de lega. 1. & not. in l. 1. C. de lib. pret. tex. in d. l. unica, debet intelligi de absolutis per desuetudinem, hoc est per contrarium usum meri; to non facit contra communem, nec ad q. nostram, quae de non usu simplici loquitur.

173 † Ad tex. in l. rem non nouam, in prin. C. de iudi. cadit eadem responsio secundo loco superius data ad §. 1. in Auth. de haer. & fal. bu. 162. quia non sequitur, quòd res illa cōtempta sit, ergo, quòd fuerit sublata, ut ibi dixi., secundo dici potest, & retorqueri sic ille tex. ꝙ pro cōi facit: inquit enim [*rem non nouā ne que insolitā aggredimur.*] Si enim esset sublata di

174 ceret: rē nouā aggredimur. † Sicut quando sublatū fuit aedificiū, & funditus diruptū, deinde rursus fit dicitur nouum, secundum, Bar. & omnes, in l. 1. §. si quis aedificium. ff. de oper. no. nunc. & tradit Boeri. decis. 44. quia ergo uigebat adhuc, licet sub aliquo contēptu propter non usum, merito dicit, rem nō, nouā aggredimur. & ita tex. ille stat pro cōi.

175 † Ad tex. in §. igitur, supra in proe. Inst. pulchre respondet Arch. ibi, quòd probat contrarium, & sic communem: inquit enim [*& quod postea desuetudine inumbratum ab Imperiali remedio illuminatum est,*] non enim dicit, quòd sit sublatum, sed quòd inumbratum postea illuminatum est, quasi dicat uigebat, sed non habebat lucem, & ipse Imperator lumen ad-

176 didit. † Postremo ad tex. in §. fi. in Auth. qui bus mod. natu. eff. sui, ibi, [*quoniam & non usu do perempta est*] breuiter respondetur, quòd ille textus debet intelligi de peremptione respectu usus, quia si non utendo perempta est datur intelligi, quòd eius usus sopitus est, nō autem debet intelligi, quòd perempta sit respectu ualoris, & efficaciae, patet quia quoad hoc eam tollit Imperator subdens, [*quam uidelicet constitutionem etiam omnino perimimus.*]

177 † Illa enim dictio omnino praecisa est, & idē significat, quòd in omni casu, secundum Ias. in l. precibus, col. 2. nu. 2. C. de impub. & alijs sub. item quoad omnem effectum secundum Archi. in c. duobus, circa fi. de rescrip. & totaliter, ut per Ioan. And. in c. si beneficia. de ꝓben. in 6. Fely. in c. ex parte, 1. col. 4. de offi. de lega. unde uoluit dicere Imperator, quam et omnino perimimus quoad ualorē, quod sane non fuisset opus eum facere, si non utendo perempta fuisset absolute, & ita resolutis, contrarijs remanet cōmunis opi. defensa

178 ta. † Pulchrum est autem dispicere, nūquid iste contrarius usus, qui debet in non usu legis cōcurrere ad hoc, ut lex tollatur, debeat obtētus esse in cōtradictorio iudicio, in quo Tollenti. hic supra relatus a me, nume. 148. licet, quod sic per l. cum de consuetudine. ff. de legib. & idem prior eo tenet Alex. consi. 132. colu. 1. pen. uolum. 1. consi. 135. colum. pen. uol. 2. glo. in c. fi. de consuetu. & in c. Abbate, in uer. contradictorio. de uer. signifi. & fuit de mente Paris. consi. 31. num. 44. uolu. 4. ubi dicit in casu suo, quod non apparet suꝑ eo aliquando iudicatum fuisse, quo fit vt cōsuetudo non fuerit inducta: si enim requisitū Paris. fuisse iudicatum, ergo & obtentum

179 in contradictorio iudicio. † Sed in hoc isti patres decipiuntur, nam contrarium tenet Pet. & Cyn. in l. secunda, num. 9. C. quae sit lō. consu. Bar. in d. l. de quibus, in lectura, & repe. nume. 13. ubi etiam Cast. nume. 11. Butri. Abb. Imo. And. Sicul. & Rochus de Curte, postremo loco, in d. capi. fi. nume. 361. qui fere omnes testantur hanc esse communem. Idēque tenet Bal. consi. 210. colum. 2. uolumi. 1. Abb. consi. 73. colum. fi. uol. 2. Ias. consi. 46. colum. 2. uol. 1. Soc. consi. 99. colum. 2. uolu. 1. Corn. consi. 293. colum. 3. uol. 1. consi. 155. colum. fi. uol. 4. Craue. consi. 55. colum. 2. numero 6. & in tracta. suo de antiq. tempo. in 4. par. nume. 17. qui pari modo testantur esse commu. Guido Papae. consi. 131. nume. 5. D. meus Rimin. al. Ius, consi. 18. in fi. Petrus Rauena. in tract. de consue. num. 142. & Tiraq. in trac. de iure primigeni. q. 91. omnes enim concludunt consuetudinem induci ex moribus, & usibus hominum, uel in iudicio, uel extra: & posito, quòd actus iudiciarij interueniant, non tamen per eos, ut iudiciarios inducitur consuetudo, sed inde demonstratur tacitus consensus assentientis populi, ut refert ille Petr. Rauen. loco praeallegato, unde paret non esse necessarium, ꝙ obtentum fuerit in contradictorio iudicio, & ultra ꝑdictos Bar. in d. l. 2. C. quae sit lon. consue. rationem adducit, nu. 19. dicens, ꝙ si lex inducitur sine contradictione per consensum populi, pariter & consuetudo inducetur sine cōtradictione per consensum populi, pluresq; cumulat etiam Decian. respon. 21. num. 172. uol. 1. dicens post Soc. cons. 99. colum. 1. uol. 1. contrariam opi. communiter reprobari.

180 † Fundaturque memorata conclusio per tex. in l. nam Imperator. ff. de legib. ubi dicitur, [*consuetudinem aut rem perpetuo similiter iudicatarum authoritatem, uim legis obtinere debere,*] dum enim dicit consuetudinem, de extra iudiciali debet intelligi propter uerba sequentia, quae de iudiciali loquuntur, secundo confirmatur ex. §. ex non scripto, supra de iure nat. ubi consuetudo inducitur moribus, & usibus hominum, ergo non requiritur necessario actus iudiciarius, & sic quod obtētum sit in contradictorio iudicio, sicque notat in terminis per illum tex. Aldobrand. ibi, nume ro 32. & prior eo cōfirmat Christophor. Por

181 cius. col. 2. † motus ea ratione, quae tamen sua non fuit, sed Bartol. in repe. l. secundae, nume. 19. C. quae sit longa consue. nam con-

suetudo obtinet uim, & potestatem ex tacito iudicio populi, quod iudicium sic declaratur ex actu extraiudiciali sicut ex actu iudiciali, ergo consuetudo ex actu extraiudiciali, debet obtinere potestatem, idemque tenent Antiquiores ibidem, vt Nico. de Neapo. Ioan. de Platea, & Ioã. Fabri, quorum posterior, colum. 2. in fi. proprie dicit non credere, quòd sit necesse proponere nec probare, quod sit obtentă consuetudo in contradictorio iudicio, si tamen probari posset bonum esse, quod etiam firmat Corn. consilio 155. colum. pen. uolum. 4. dicens, quòd licet opituletur, quod obtenta sit in contradictorio iudicio, nõ tamen est necessarium, sequitur Decian. mox citatus in allega. consil. 11.
182 nume. 172. uolum. 1. † Tertio confirmatur
hæc opi. ratione absurdi, quod sequeretur si requireretur, quod esset obtentum in contradictorio iudicio: numquam enim posset iudicari secundum consuetudinem, antequam enim iudicaretur non esset consuetudo, & nunquam prima uice posset iudicari, sicque res ad inconueniens redigeretur; qđ argumentum fuit Abbatis in d. cap. fi. num. 16. & illud reassumit Aldobran. in d. §. ex nõ
183 scripto. † Quarto comprobatur & alia ra-
tione quam ponit Bar. in d. l. secunda, C. quæ sit lon. consue. num. 20. ubi dicit, quòd consuetudo inducitur sine contradictione secũdum omnem effectum actiue, & passiue, qa consensus maioris partis populi præiudicat minori. l. quod maior. ff. ad municip. non ergo debet requiri eorum contradictio, quæ nullum effectum potest producere. l. dotem ff. solut. matrimo. & hanc rationem sequitur etiam Roch. de Curte, loco citato. unde in proposito nostro, quia non usus legis habẽs implicitum contrarium usum, nihil aliud est quam consuetudo contra legem, sequitur, quòd talis actus, & contrarius usus non debet de necessitate obtentus esse in contradictorio iudicio, iuxta naturam consuetudi-
184 nis. † Nec obstat d. lex, cum de consuetudi
ne, qua Tollen. hic, & Alex. in consilijs allegatis moti fuerunt, quoniam dictio etiam de qua ibi, [*an etiam contradictorio aliquando iudicio consuetudo firmata sit,*] eam resoluit: implicat enim idem si extra iudicium hoc euenerit, & ita Barto. respondet in d. l. de quibus, & in specie notat Fulg. illam legem, dicens, nota ex dictione etiam, quòd ex his, quæ fiunt extra iudicium, potest induci consuetudo, sic enim ponderauit casum implicitum Fulgo. qui sane facilior erat, & frequentior; ideoque ipsum probare consuluit Vlpianus non inde negans, quin alijs modis etiam extraiudicialibus probari possit consuetudo, ut inquit Abb. consil. 73. colum. fi. uolu. 2. facilius enim, & sæpius cõtingit firmari consuetudinem extra iudicium per homines in idẽ factum sæpius conuenientes, quam in iudicio ubi contradictio partium concurrit, & res exacte uentilantur, ideo Iurisconsultus expressit casum magis difficilem firmandi cõsuetudinem, qualis est in contradictorio iudicio, & inclusit faciliorem, frequentiorẽque, iux. naturam implicatiuæ, ut not. Fulg. Alex. D. meus Rimi. Dec. & alij, in l. qui se patris, C. unde libe. quæ casum minus dubium frequentioremque includit, & magis dubiũ rariumque exprimere solet, vt ibi notant Do
185 ctores. † Et ex his remanet hæc opin. uera,
quod usus contrarius qui debet esse mixtus in non usu legis ad eã tollendã non requirit necessario, quod obtentus fuerit in contradictorio iudicio. bene uerum est, quòd de ipso taliter constare debet, quod inde colligatur interuenisse tacitum consensum populi uel maioris partis, puta in probando cõsuetudinem, quod primogenitus totũ habeat, aut masculi tantum contra l. maximum uitium. C. de libe. præter. testes dicant, quod uiderint semel iudicari, uel extraiudicialiter fieri præsentibus centum uiris, & alia uice ducentum, iux. no. per Cy. in d. l. 2. C. quæ sit lon. consue. num. 22. Alex. consi. 130. col. fi. consi. 135. colum. 5. uolum. 2. Aret. noster, in d. §. ex non scripto, colum. antepen. uersicu. quæro an testis, Dec. post multos, cons. 215. colum. 1. consi. 275. nume. 11. consi. 483. col. fi. & alibi sepe Doctores, & hæc omnia diligẽter nota, cum aliquali labore corporis, & ingenij mei simul unitã, quæ alibi sparsa repe-
186 riuntur. † Decimotertio notandum est se-
cundum Bauer. ibi [*sed prædicta quidem nomina testamentorum ad ius ciuile referebantur,*] quod testamentum dicitur esse de iure ciuili, quod & præsensit glo. in l. 1. ff. de acqui. rer. dom. q̃ sumpta occasione illius text. dicentis, quod quarundam rerum dominium nanciscimur de iure ciuili, dat exemplum in testamento, quo fit ut supponat illud esse de iure ciuili;
187 † Vnum enim quodque simile suum simile
generat. l. quod si nolit. §. si mancipium. ff. de ædil. edi. unde si testamentum parit acquisitionem iuris ciuilis, consequens est, & ipsum fore de iure ciuili, eodem plane modo considerari potest glo. in uer. dominia, ad fi. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure, cũ qua Bar. ibi, colum. 3. uersi. ulterius oppo. simpliciter transit, acceditque alia glo. in l. 1. C. de hære. inst. reddens rationem cur deportati instituti capere non possunt, quia perdunt ea, quæ sunt de iure ciuili, sentit enim testamentum esse de iure ciuili: si hæredes instituti capere non possunt ratione prædicta, cui cõformis est alia in l. quidam. ff. de pen. quæ post tex. dicentem deportatos non habere, quæ iuris ciuilis sunt exemplificat, ut testari, sentiens ex hoc testamentum iuris ciuilis esse, & hoc in alio proposito dixit apertè Bal. in l. decernimus

mus, ad fi. C. de sacrosan. ecc. dicens, quod te
stamentum tyranni non ualet, quia testamē-
tum est de iure ciuili, & tyrānus est reus per-
duellionis, ergo non ualet testamentum. l. cū
filius. §. fi. ff. de leg. 2. de quo postmodum la-
te differit Andr. Sicu. in rub. ex. eo. col. 14. in
188 fi. cum pluribus, quæ sequuntur. †Quin èt
glosella hic in uerbo ad ius, uoluit illud esse
de iure ciuili, qa ius ciuile inuenit, & sic ori-
gine, & inuentione. Quod & clare dixit in l.
qui testamento. §. seruus. ff. eo. dicens p hunc
tex. quod per ius ciuile fuit primo testamen-
tum inuentum, ergo non ante, quam senten
tiam uoluerunt Iaco. de Are. Ricard. de Saly.
& Bal. quos refert, & sequitur Andr. Sicul. in
rub. ex. eo. colum. 9. Fulg. in l. cum quis. C. de
iur. & fac. ignor. Dyn. in regula indultum, co
lum. fi. de reg. iur. in 6. Ang. in Auth. ut factæ
nouæ, consti. §. 1. Tollenti. in rub. supra eod.
Bellon. hic in prima q. colum. fin. & prior eo
Christophor. qui dicit hanc esse communē.
189 †fundatur in primis hęc conclusio per tex.
nostrum, in uerbis relatis iunc. glos. & ultra
prout inquit Bauer. nu. 18. quoniā Iustinia
nus supra dicit, quod uult referre penitus an
tiquitatem, demum subdit hæc tria genera
testamentorum fuisse de iure ciuili, ergo se-
quitur ante non fuisse alias non penitus re-
tulisset antiquitatem, fortiusque stringit, ut
subdit Tollent. colum. pen. quod Imperator
negatiue loquitur, ibi [*sed ut nihil antiquitatis*
penitus ignoretur] unde uidetur omnem anti-
quitatem posuisse, alias oratio sua esset falsa.
l. is qui 200. §. utrum. ff. de reb. dub. merito si
relatis his tribus testamentis inquit ea fuisse
de iure ciuili, sequitur quod ante non erat
190 testamentum aliquo modo. †Quinimo ex
illo uerbo [*antiquitatis*] cum ius gētium sit an
tiquum l. 1. §. 1. ff. de acqui. rer. domi. dubita-
ri poterat an hæc testamēta maxime uero p-
cinctū, quod ab ituris in bellum fiebat essent
de iure gentium, quo bella orta sunt. l. ex hoc
iure. ff. de iust. & iu. §. ius autem gentium, su-
pra de iure nat. ad quod dubium remouen-
dum subdit hic Imperator esse de iure ciui-
li quasi expresse negans illud esse de iure
gentium, argumento l. cum prætor, ff.
de iudic. & sic pluribus modis text. noster
191 hanc opin. suadere uidetur. † Secundo
confirmatur per tex. in l. 1. ff. de pet. hær. quē
citat hic Christoph. & inducit Bauer. inquit
enim, quod [*hæreditas ad nos pertinet aut ueteri*
iure aut nouo. Veteri ex lege 12. tabul. ut ex testa.]
si enim hæreditas quæ competit ex test. dici
tur nobis competere ex lege 12. tab. ergo se
quitur illud inuentum esse ab ipsa lege 12. ta
bul. & sic originaliter esse de iure ciu. & hoc
fundamento pariter utitur Andr. Sicul. in di
cta Rubr. col. 11. eodemque modo colu. 12.
deducit tex. in l. tutelas, ff. de capi. dimi. ibi,
[*& hæreditas legitimæ*] ubi hæreditas ex testa-
mento defertur nobis a lege 12. tabul. quod
denotat testamentum a lege 12. tabul. inuē
192 tum fuisse. † Tertio mouetur idem Chri-
stophor. nam deportatus est capax eorū quę
sunt iuris gentium, non autem eorum quæ
sunt iuris ciuilis, l. quidam, ff. pen. sed testari
non potest, l. eius, §. 1. ff. eod. nec ex testamen
to capere, l. 1. C. de hær. insti. ergo patet testa
mentum iuris ciuilis inuentionem fuisse, nō
autem iuris gentium, & hoc etiam fundamē
to Romanus utitur in l. si testamētum, C. eo.
193 colum. 1. †Quarto rationē annectit, quod
tunc omnia erant communia; ergo propter
defectum materiæ testamentum conficit
194 non poterat. † Quinto subijcit, & aliam
rationem Baueri. nam uidemus legem, ex
hoc iure, ff. de iust. & iure, & §. ius autem gē
tium, in fi. supra de iure natura. enumerare
ea quæ a iure gentium sunt inuenta & tamē
non enumerat testamētum, ergo inde colli
gitur illud non esse de iure gentium, l. patre
furioso, ff. de his qui sunt sui, uel alie. iur. §.
actionum autem quædam bonæ fidei, infra
de acti. ubi glo. similiter argumentatur.
195 † nec est uerisimile iurisconsultum illud
tacuisse, cum esset dignū notā speciali, l. itē
apud Labeonē, §. hoc edicto, ff. de iniu. c. quā
uis, de adulter. & hæc fuit cōsideratio Fulgo
sij, in dicta l. cum quis, ut refert Baueri. li-
cet impudenter satis eam sibi ascribat An-
dreas Sicul. in dicta Rubr. colum. 12. ad fin.
196 † Sexto mouetur idem Bauer. nam sine adi
tione hereditatis institutus acquirere nō po
test hęreditatem; toto titu. ff. de acqui. hære.
imo sine ea corruit testamētum. l. si nemo, ff.
de testa. tuto. §. posteriore, in fi. infra quib.
197 mod. test. infir. †adeo, quod tali casu nō cō-
seruantur relicta per authenticam, ex causa,
C. de lib. præter. quæ hoc casu non loquitur
secundum Barto. in d. l. si nemo, numero 4.
198 †nisi clausula codicillaris per uerba futuri
temporis fuerit apposita secundum eundem
Bar. in l. prima, colum. pen. num. 17. ff. de iu-
re codicil. & in alijs casibus, de quibus not. p
gl. Bar. & Ias. post alios, i l. eā quā. C. de fidei.
qd ut impertinēs cōsulto p̄tereo. Sed (redeū
do ad rē) aditio hęreditatis est inuēta de iu
re ciuili, l. actus legitimi, ff. de reg. iur. ergo
sequitur prius testamentū non fuisse, ex quo
non aderat remedium acquirendi hæredita
199 tem, deficiente tunc uia aditionis. †Septi
mo uidetur esse tex. apertus in §. fi. supra de
usu, & habi. ubi Imperator continuās sequē
tem Rubricam ad præcedentia dicit hacte-
nus se locutum fuisse de his quæ acquirun-
tur de iure gentium, exinde autem subdit se
uelle tractare de acquisitione iuris ciuilis,
postea ponit Rubricam de testamentis, er-
go sequitur testamentum esse de iure ciuili,
postquam illud, quod acquiritur ex eo, dici
tur acquiri de iure ciuili. & hoc fundamen-
tum

tum fuit Romani, in dicta l. si testamentum.
tacito tamen auctore repetitum ab Andrea
Siculo, in dicta Rubrica, ex eod. titulo, colu.
200 12. uersi. 7. facit, ut per eum. † Octauo mo
uetur idem Roma. per l. testandi, C. eod. & l.
primam, ff. ad leg. Falcid. quibus addo text.
infra, de leg. Fal. in prin. & in l. uerbis legis,
ff. de uer. signific. ubi iurisconf. refert legem
12. tabu. quæ liberam dedit potestatẽ cuiq;
de bonis suis testãdi. ergo sequitur testamẽ
tum fuisse de iure ciuili: si enim fuisset de iu
re gentium, uerisimiliter præsumẽdum est,
quòd magis retulisset ipsum iusgentium,
tamquam primitus inductiuum testamenti,
quam ius ciuile legis 12. tab. inductiuum te-
stamenti posterius, & hoc fundamentum si-
bi quoque uendicat Andr. Sicul. in dicta Ru
bri. ex. eod. colum. 12. et sic. octauo facit.
201 † Nono subdit idem Siculus, col. 10. ualde
stringere, quòd potestas testandi data est no
bis a legibus ciuilibus; ergo sequitur, quòd
est de iure ciuili introducta, probatur in di
cta l. testandi, ubi dicitur, quòd a legibus te-
standi facultas est, quod uerbum facultas,
non formam & solenitatem testandi deno-
tat, sed potestatem, quod inde patet, quia
de solennitate, & forma subdit, ibi [*non iuris
dictionis mutare formam, uel cuicquã iuri publico
derogare permissum est.*] quæ uerba pariter ostẽ
dunt formam testandi fuisse de iure ciuili in
uentam, subditque Andr. Sicul. non esse da-
re textum in iure clariorem probantem, quod
tam testamentum, quam eius forma inducta
202 sint a iure ciuili. † Decimo mouetur idem
Siculus, colum. 12. per text. in l. 3. ff. eodem,
ubi dicitur, quod testamenti factio est iuris
publici, iuncta l. 1. §. ius publicum, ff. de iust.
& iure, ubi ius publicum appellatur, quod
ad statum rei Romanę pertinet, & sic de iu-
re ciuili Romanorum inuentum, & hoc fun
damento pariter hic utitur Bauerius, dicẽs
quod ita per illud firmauit Bart. in l. qui a la
203 tronibus, ff. eod. num. 3. † ubi disputando
qualiter legatus existens apud hostes popu
li Romani testabitur, arguit in primis, quod
secundum consuetudinem loci ubi fit testa-
mentum, argumento l. si fundus, ff. de euict.
in contrarium uero postmodum concludit
quia si illi sunt hostes populi Romani, & sic
perdiderũt ea quæ iuris ciuilis sunt, nec pos
sunt facere testamentum secundum consue
tudinem ipsorum, cum testamenti factio sit
iuris ciuilis, dicta l. 3. unde dictus legatus de
bebit testari secundum consuetudinem suæ
ciuitatis, nec ille tex. ut ibi tradit Aemilius
Ferrettus in uerbo, testamẽti factio, loquitur
de solennibus & forma testamenti, sed de fa
cultate faciendi testamentum: prout enim
factio ius tangendi denotat, sic & factio testa
menti, ius & facultatem testandi, unde se-
quens particula, cuius est initium [*ideoque for
mus*

ma eius &c.] ab aliquo imperito inserta fuit
temere, utque perpendit glo. quidam codi-
ces eam non habent, sicq; de Germanis Ae-
milius testatur, & in Pandectis Florentiæ re-
peritur, de quibus ipse non meminit, unde
sic stante, & intellecto illo tex. mirum in mo
204 dum facit pro hac opinione. † Vndecimo
citat idem Siculus, colu. 11. tex. in l. lege ob-
uenire, ff. de verbo. signi. ubi clare dicitur, le
ge obuenire hæreditatem ex testamento, er
go patet id esse de iure ciuili inuentum. Nec
quicquam facit dum subdit tex. [*quia lege 12.
tabu. testamentariæ hæreditates confirmantur:*] qua
si, quòd prius essent introductæ, quia dicit
Siculus intelligendum esse, quòd dãtur, per
glo. in l. 1. ff. ad leg. Fal. in uer. dedit. ibi enim
dicitur, quòd Falcidia potestatem legãdi de
dit, glossa arguit contra, quòd immo sit da-
ta a lege 12. tab. & citat d. legem; lege obue-
nire, & ad uerbum dedit respondet exponẽ
do, idest datam confirmauit quam Dyn. &
Alberic. ibi sequuntur expresse, dicentes de-
dit idest datum per legem 12. tabularum cõ
firmauit. glossa ergo ibi in indiuiduo intel-
ligit d. legem; lege obuenire, de datione, nõ
autem confirmatione hæreditatum ex testa-
mento facta per legem 12. tabu. quam glos-
sam alij non considerarunt ad intellectum il
lius tex. qui sic inducendo probat testamen
tum esse origine de iure ciuili secundum Si-
205 culum. † Duodecimo citat ipse Siculus, co
lu. 12. casum de hoc in §. disponat, in Auth.
de nupt. ubi commemorat antiquissimã le-
gem 12. tabul. primam nobis potestatem te
standi dedisse, ergo excludit iusgentium, &
subinde ualẽ natiuitate eam esse de iure ciui
206 li. † nec uerbum penè, ibi positum, quod
diminutionem significat, l. omnium fere, ff.
de adoptio. in contrariũ facit: denotat enim
diminutionem quo ad hoc ut ante legẽ 12.
tabul. leges aliæ fuerint in urbe, de quibus in
l. 2. post princ. ff. de orig. iur. ut ibi perpendit
glossa; non autem quo ad hoc, ut ipsa non
fuerit prima lex, quæ nobis hanc potestatẽ
207 dederit. † & hunc tex. Tollentin. hic etiam
considerat ponderando uerbum antiquissi-
ma, quod est superlatiuum, & nihil supra se
continet, l. ubi autem nõ apparet, & ibi no.
ff. de uerb. ob. ergo sequitur ante illam legẽ
nullam aliam fuisse, a qua si testamentum ue
208 nit, non ergo a iure gentium. † Tertiodec
cimo mouetur idem Sicul. per tex. in ca. ius
Quiritum prima disti. ubi dicitur ius Quiri-
tum esse proprium Romanorum, in quo agi
tur de legitimis hæreditatibus, tutelis, cu
ris, & usucapionibus, quæ iura apud nullũ
alium populum reperiuntur, si ergo iura
propria Romanorum sunt hæreditates ex te
stamento cęteraque de quibus ibi, nec apud
alium populum fuisse reperiuntur, sed pro-
pria sunt Romanorum & in eos solos consti
tuta

tuta, prout ibi dicitur, datur intelligi non esse de iuregentium, sicque testamentum, & illa esse de iure ciuili, & hanc text. & in dicta l. uerbis legis, & in dicta l. lege obuenire, & in dicta l. 3. citat etiam sequens hanc partem, Berous, in capit. 1. num. 168. de constitutio.

309 † Decimoquarto Tollen. in Rubrica, supra eo. colum. fi. mouetur ex textu nostro, in uersicu. ut & hoc ius tripartitum, nam Imperator declarans ipsum testamentum totaliter, dicit illud esse tripartitum, cum in eo uersetur ius ciuile, prætorium, & constitutiones; si enim Imperator facit mentionem de iure prætorio propter signacula ab ipso inuenta quæ non sunt testamentum, sed tendunt ad testamẽtum, a fortiori faceret mentionẽ de iuregentium, si ab eo emanasset testamentum, auth. multo magis, C. de sacro san. eccle. & alioquin imperfecte fuisset locutus Imperator, exemplo Galli a Sceuola taxati, in l. Gallus, §. quidam recte, ff. de lib. & posthu. ut ibi notant Doctores. unde ne sequatur hoc absurdum dici debet ab Imperatore nullam de iure gentium mentionem fuisse factam, quia non ab eo, sed a iure ciuili sumpsit originem testamentum, & ab eo emanauit.

310 † Decimoquinto Moder. Patauini, mouentur hic, nume. 141. nam ius naturale, uel gẽtium non patitur quem locupletari cũ aliena iactura, l. nam hoc natura, ff. de condic. in deb. sed per testamentum pater potest priuare filium bonis sibi debitis, & quorum uiuẽte patre fuit quasi dominus, l. in suis, ubi probatur utrumque, ff. de libe. & posthu. sicque locupletantur extranei instituti cum damno filij, merito dicendum est testamentum, non esse de iuregentium, quod tale lucrum,

311 non patitur. † Sed de iure ciuili, quod bene id tolerat, ut similiter in usucapione uidemus, l. 1. cum ibi not. per gl. & Doc. ff. de usu cap. ubi usucapio, quæ iure ciuili constituta est, supra eodem tit. in princ. disponit acquiri dominium rerum alterius, contra naturalem æquitatem secundum glo. de qua in dicta l. nam nat. unde & idem ius ciuile induxit testamentũ, quo mediante potest idem effe-

312 ctus sequi. † Decimosexto cõsiderant ijdẽ Moder. Pata. nume. 180. uerbum, iusta, positum in diffinitione testamenti, in l. 1. ff. eodem, quod importat iuris ciuilis dispositionem, l. 3. §. fina. ff. pro soc. ergo testamentum est iuris ciuilis, maximeque confirmatur secundum ipsos, quia quando diffinitur actus iurisgentium, id solet exprimi, §. seruitus au-

313 tem, supra de iure persona. † Decimoseptimo moueor post alios, nam si testamentum esset de iure gentium, filiusfamilias deberet posse testari, cum eo iure patria potestas nõ consideretur, sed de iure ciuili tãtum, ut supra de patria potes. in princ. consequens autem est falsum, ut infra, tit. 2. in prin. & l. qui in potestate, ff. eod. ergo & antecedẽs, quo fit, ut fateri necesse sit testamentum iur. e ciuili.

314 inuentum esse. † Decimooctauo addo aliã rationem, nam quæ sunt iurisgentium, tolli nõ possunt, §. sed naturalia, supra de iure natu. sed testandi facultas per statutum tolli potest, ut tradit Ang. in Auct. ut nouę const. §. 1. & in consi. 66. ad fi. Dec. & Soc. in l. pactũ quòd dotali, C. de pac. Dec. & Cagnol. in l. nec ex prætorio, ff. de reg. iur. ergo sequitur testamentum non esse de iure gentium, sed

315 de iure ciuili inuentum. † tãtoque magis confirmatur hæc opi. si uerum est, quod tradit Cornelius Tacitus, libro singulari de moribus Germanorum, quem refert Aemil. Ferrettus, in l. 3. col. 3. ff. eodem, dicens ætate sua sexcentesimo plus minus anno post legem 12. tabularum in Germania nõ minima parte orbis nulla fuisse testamenta. Successores enim sui cuique libere, & nullum testamentum, inquit ille. non ergo de iuregẽtium po-

316 tuit esse. † Secunda principalis opin. uidetur colligi, quod testamentum sit de iure diuino, & sic longe ante ius ciuile per tex. Leuit 25. ibi [*hæreditario iure trãsmittetis ad posteros*] & Numeri c. 27. disponitur expresse de hæreditate mortui transmittenda, pluraque id genus loca diuinæ scripturæ congerit And. Sicul. in dicta Rubr. ex. eo. col. 4. & Guiliel. Benedi. in c. Raynutius, in uerbo testamentũ, el primo. colum. 2. ex. eod. ubi hanc quęst. po-

317 nit. † Tertia uero fuit opin. quòd testamẽtũ sit de iure naturali, ut per glossam, & Dominicum in c. ius naturale, prima distinc. in uerbo liberorum successio, quod intelligit de successione qua iure naturę filij succedãt parentibus, l. scripto, in fi. ff. unde liberi. ad idem tex. in l. fi. C. quorum bon. ubi consanguinei uxoris uirum excludunt [*cum prudentum omnia responsa, & lex ipsa naturæ successores eos faciant*] dicit tex. conformis est alius tex. in §. principium autem, in Auct. de hæred. & Fal. ibi [*secundum naturam eis debetur successio.*]

318 † & fuit hæc opin. de mente Bal. in l. qui cõtra, C. de incest. nup. ubi dicit, quòd si sacerdos contraxit matrimonium cum ignorante eum esse sacerdotem, filij inde nati sunt legitimi, c. 2. qui fil. sint legi. & succedunt parentibus ex eo, quia successio est de iure naturali. & illũ decisionẽ Baldi referunt And. Siculus, & Guili. Bened. in memoratis locis. hancque sententiam tenuit etiam Vaconius a Vacuna, lib. 1. declara. c. 20. ratione de qua

319 per eum. † Quarta tandem fuit opin. principalis, quòd testamentum origine & inuentione sit de iure gentium, licet solennitates in eo requisitæ fuerint additæ postmodum, & inuentæ de iure ciuili, quam tennit Barr. in l. interdum, ff. de condi. indeb. ubi Ias. colum. 4. dicit esse communem, idemq; tenet Castr. in l. testandi, C. eod. Rom. & Ias. in l. si testa-

teſtamentum,C.eod.Iaſ.in l.ex hoc iure,nume.47.& poſt eum Claud.Aquen.num.54.ff.de iuſt.& iure,Alex.in Rubr.ff.de Acquir. hær.Dec.conſi.357.num.5.conſi.403.nume.14.Pariſ.conſ.1.num.49.uol.2.Craue.conſi.135.nu.6.Bellon.conſi.2.colum.3.Mantua,conſi.191.nume.12.Andr.Sicul.in tracta.de præſtan.Card. prima quæſt.primæ par.num.4.Marti.Laudeu.in tracta. de primogeni.q.5.Connanua in commentar.iur.ciui.lib.1.c.5.Moder.Hiſpani,in l.Gallus, §.& quid ſi tã tum,num.184.ff.de lib.& poſthu.Guil.Benedi.in d.c.Raynutius,in uerbo,teſtamento,el primo,num.2.Veronen.in l.uerbis legis,ff. de uerb.ſignifi.Brunus in tract. quod ſtant. maſcul.in princ.num.2.pures citans, Bauerius,& Viglius,& Moderni Pata. hic.quibus addi poteſt Clarus,in §.teſtamentum,quęſt.2.Cra.conſi.705.num.3.& conſi.745.num.44.& ut inquit Coraſius, in l.ſi teſt.nu.6.C. de impuber.toto (quod aiunt) cœlo aber-
220 rant qui contrarium tenent. † fundatur iſta concluſio pluribus medijs,quorum quædam magis precipua teferam cæteris conſulto prætermiſſis,primo enim ſecundũ Bart. in dicta l.interdum,& ipſi patres antequam iuuentum eſſet iua ciuile teſtabantur, & diſponebant de bonis ſuis poſt mortem ſuam, plures ad hoc citãtur auctoritates veteris teſtamenti,per Andream Sicul.in Rubr.ex.eo. col.6.Bauerium hic,num.14.Tollent.ſupra, in Rubr.nu.9.& Bellonum,q.1.num. 8.quibus cum reſpondeant,& ſuper eis ſatis laborent,non immorabor, ſolum contentus alia quam nõ citant auctoritate ualde clara,quã citat Vaconius a Vacuna lib.1.declarationũ c.20.Eſaias enim cap.38. dixit ad Ezachiam Regem,diſpone domui tuæ,quia morieris, & non uiues,quod perinde eſt ac ſi dixiſſet teſtamentum facias, §.diſponat, in Aut. de nupt. hinc ergo pater illo iuregentium teſtamentum fuiſſe cognitum. Secundo cõfirmatur hæc opi.ex textum Gręco,quem Latinis litteris tranſumptum refert Teophilus, in §.ius autem ciuile,ſupra de iure natu.ubi inter ea quæ iuriſgentium fuerunt cõmemorat,ut contractus celebrentur, uéditiones, emptiones,locationes,conductiones,depoſita,ſocietates, mutui dationes, ut donationes fiant, ut teſtamenta conſcribantur, Vigliusque hic,nu.5.quem ſequuntur etiã Moder.Pata,num.185.tranſcribit ad unguẽ uerba Græca Inſtitutionum,in quibus hoc aperte dicitur,quo omnis quæſtio tollitur. Nec curandum uidetur de Inſtitutionib. noſtris quæ communiter circumferũtur, in quibus illa poſtrema uerba, [ut teſtamenta conſcribantur] non habentur,cum uel incuria ſiuẽ ignorantia primi tranſlatoris id euenerit.
221 †nos enim ad originaſe,& matricem quales ſunt dictæ inſtitutiones Gręcę,debemus recurrere, ut de protocollo dicunt Doctores,ad quem recurrendum eſt data aliqua cõtrouerſia ſuper tranſumpto,ut eſt glo. no.& poſt eam Ang.in §.ſi.in auth.de Tabellio.tradit Bar.& Caſtrẽ.in l.Sempronius. ff.de leg. 2.Bal.in l.Imperator,lectura 1.ff. de ſta. ho. Bar.in l.ſi quis ex argentarijs.§. prætor.ff.de eden.& in l.ſi librarius,num.10.ff. de reg.iu. Lanfran.in c.quoniam contra, de proba.in uer. inſtrumentorum productiones, nume. 27.& poſt eum Dec. 10. notab.in fine, late Gramma.conſ.65.cauſarum ciuilium,num. 22.Soc.conſi.277.colum.4.uolum.2.Dec.in c.cum uenerabilis,notab.11.de excepti.ſi ergo, ut concludam hoc argumentum, teſtatur Imperator de iuregen. inter cætera fuiſſe conſcriptionem teſtamentorum. Videtur recte loquutus Bar. quòd ueteres illi patres ante ius ciuile teſtarentur,& authoritates ẽc ſacræ ſcripturæ, quas Doctores obnubilant ex ſuis interpretamentis, clariores reddun-
222 tur ex allegato textu Græco. †Tertio fundatur hæc opi.in l.ſi teſtamentum.C.de teſt. quam Fulgoſ.& Roma.ſignanter inducit ad hanc,q.uidetur enim dicunt ipſi,per eam,probari, quòd teſtamentum ſit de iure gen. ex quo diſponitur per Principem, id tolli non poſſe,quia ſi de iure ciuili eſſet,tolli poſſet.l. ſi non ſpeciali,cum ibi not. eo.titu.& in l.ſi.
223 C.ſi contra ius,uel util.publicam.†Verum eſt,quod huic fundamento reſpondet Andr. Sicu.in allegata rubrica,colum.12.in fi.Tollent.hic in rub.num. 27.& Moder.Pata.nu. 110.quòd tex.in d.l.ſi teſtamentum,non dicit ſimpliciter illud a Principe,tolli non poſſe,ſed authoritate reſcripti:cum enim Princeps ad reſcripta clauſulam derogatoriam conſtituerit,l. nec damnoſa.C.de precib.Impera.offer. reſcriptum non tollit teſtamentũ non ex defectu poteſtatis Principis, ſed uoluntatis,quia præſumitur illa ceſſare propter clauſulam derogatoriam, & generalem ad reſcripta,at ſi uelit Imperator,id expreſſe facere,& dominium iuriſgentium tollere, poteſt id utique ſecũdum Bal.in l.reſcripta,colum.2. C. de precib.Imper.offeren.ſicque p-
224 dicti reſident.† Quin addit Andreas Sicul. & aliam ſolutionem intelligendo illum tex. in uerbo.non poteſt,ideſt non debet,quia teſtamentum propter formam ſibi traditam a iure ciuili debet reputari de iure ciuili, per regulam.l.ius ciuile, ff.de iuſt.& iure,& quæ iuris ciuilis ſunt a Principe tolli poſſunt,merito teſtamentum debet a Principe tolli poſſe.ſed licet poſſit id facere.tamen non debet, ut in ſimili dicitur in l.digna uox.C.de legibus.ſic ergo ratione prædicta tex.in d.l.ſi teſtamentum,uenit exponendus,ut ſupra ſecũdum Siculum,quod libentius etiam dixiſſet ut opinor, ſi codex ſuus habuiſſet, ut meus habet[*non oportet*]loco [*non poteſt*]cũ oportet,

tet,& debet,sint uerba sinonima, & idem de
225 notantia.† Ego tamen his non attentis sequor hoc fundamētum: notissimi enim sūt, & communes termini, quòd Princeps nō potest alicui dominium auferre sine causa, cū de iuregentium sit inuentum, ut uoluit Bar. in proœ. Digestorum, colum.2. in l.2. colum. 2.& in l.quæcunque, in fi.C. de fide instru. li. 10. Bal. in d.l. rescripta, colu. fi.& fuit doctrina Innocen. in ca. quæ in ecclesiarum, quem cæteri sequuntur ibi. de consti. maxime Fel. Dec. & Betous, qui plures alios cumulant, idemque late tradit Dec. consi. 407. num. 17.
226 consi. 410. num. 13.† Idque etiam procedit in dominio quæsito mediante ministerio iuris ciuilis uelut aditione, uel sententia: licet enim modus acquirendi iuris ciuilis sit, tamen ipsum dominium iurisgentium est, ut late tradit Soc. inter consilia Bruni, qui dicit esse communem, consi. 10. colum. 6.& in cōsilio 63. consi. 120. colum. 6. uolum. 3. alijque plures cumulati per Craue. consi. 7. num. 10. consi. 135. num. 20.& in tract. de antiqui. tēpo. in prima par. num. 17, de quo tamen uidēdus est Dec. in d. cap. quæ in ecclesiarum, numero 36. uersiculo, hoc tamen limitandum.
227 † Vnde in proposito nostro consideranda sunt diligenter uerba textus, in d.l. si testamentum, quæ dicunt, [*si testamentum iure factum sit capax authoritate rescripti nostri rescindi nō oportet.*] non enim in rescripto facienda uis est magis, quam in alio modo, quod enim de rescripto loquitur ibi, denotat contingentiam facti, sic enim fuerat petitum ab Imperatore, ut rescripto suo tolleret testamentū.
228 † Sed facienda uis est, quod causa non suberat illud tollendi, nam de ipsa tex. nil dicit, & cum facti sit non debet præsumi, l. in bello. §. factæ. ff. de capti. propterea caute dixit Imperaror, quòd authoritate rescripti sui, sola scilicet causa non concuttente rescindi non oportet, quod alia ratione non est nisi quia testamentum est de iure gen. cui absque causa Princeps derogare non potest, ut ibi dixit Fulg.& Roma. & sequitur in specie
229 Dec. consi. 407. nume. 14.† Nec doctrina Baldi, in d.l. rescripta, colum. 2. quam citant Andreas Sicul. Tollent.& Moder. Pata, quicquā repugnat. loquitur enim Bald. quando Princeps, in rescripto derogat expresse dispositioni d. legis, nec damnosa, quod ualet rescriptum, de quo non agitur in q. nostra, sed de tollendo testamētum sine causa, quod Princeps facere non potest, sicut nec dominium, quod est de iuregē. ut clare dicit ipse Bal. ibi, colum. fi. cum cæteris, supra commemoratis,
230 numero 225.† Minus etiam me angit secunda responsio Siculi, ut enim cōcedā expositionem suam maxime stante uerbo, opportet, in tex. non tamen admitto testamentum tolli posse per Principem, quasi iuris ciuilis sit propter formam superadditā de iure ciuili, Quod enim iuris ciuilis esse ob id censeatur, est secundum quid, non simpliciter, & inuentione secundū scribentes passim, unde bene sequitur, ut tolli possit quatenus ad illam formam pertinet, ueluti quod cum minori numero septem testiū fieri possit, quod Princeps, & statutum potest disponere. l. si non speciali, ubi not. omnes passim. C. de testam. maxime uero Alex. qui testatur commu. idemque tenent Bart.& alij, in l. fi. C. eo. Bar. in l. cunctos populos, C. de summa Trin. q.3, nume. 22.& ibi Caccialup. numero 140. qui pariter dicit dictum Bartoli com-
231 muniter teneri.† Sed quod simpliciter,& absolute tolli possit nego, nec talem consequentiam admitto, quia est arguere a simpliciter, ad secundum quid, quod argumentum non ualet. l. 1. ff. de dona. l. hoc legatum. ff. de leg.3. Præpos. Alexā. in cap. ad id, colum. 2. de spons. Bal. in l. apud hostes, C. de suis, & legi. & Moderni Pataui, matutini iuris interpretes, in repe. l. frater a fratre, num. 355. ff. de cō di. inde. uult enim Sicu. quod Princeps testamētum tollere possit simpliciter, quia est iuris ciuilis propter additionem formæ, & sic secūdum quid, ergo tale argumentum a simpliciter ad secundum quid, ueluti periculosū non ualet, & ut concludam uiget adhuc secū-
232 dum fundamentū.† Quarto fundatur hæc opi. per text. in c. ius gentium, 1. dist. ubi inter cætera, quę iurisgentium fuerunt, commemorat legatorum non uiolandorum religionem, & sic præsupponit legata fuisse cognita de iuregentium, quæ disponit nō uiolari. at nos habemus, quòd antiquitus legata non ualebant nisi ex testamento. §. preterea. iunc. glos. infra, de fideicom. hæred. ergo cognitis legatis de iuregen. cognitum quoque fuisse testamētum fateri necesse est, sine quo
233 legata fieri non potuissent.† Et ita coniungendo dicta duo iura, quod argumentum ualet. l. Gallus. §. ille casus, ubi not. Doctores ff. de libe.& posthum. & late per Enerardum in Centuria sua, capi. 11. probatur testamentum fuisse de iuregentium, fuitque fundamentum hoc Excel. collegæ Moder. Patauinorum,
234 ut hic ipsi referunt, nume. 80.† Cui tamen respondent, nume. 116, quod ille tex. non loquitur de legatis, quæ in testamento relinquūtur, sed de Legatis, hoc est Oratoribus, qui in legationem mittūtur secundum glo. & Doctores ibi, qui de tali intellectu nō dubitaruut, per l. fi. ff. de legatio. ubi contra ius gen. pulsantur tales legati, puniūturque pulsantes prout ibi refert Pomponius iurisconsultus.
235 † Ego uero hunc intellectū non recipio, clarum enim est, quòd loquitur ille tex. de iuregentium, secundario, quod patet per exempla, quæ tradit de bellis, captiuitatibus, seruitutibus, & postliminijs, ut legitur,

& not.in l.ex hoc iure, ff.de iuſt.& iure,& in
§. ius autem gentium,ſupra de iure nat. &
habetur per Bar.& Iaſ.poſt alios,in l.ſi id qđ
136 ff.de cond.inde.† At religio non uiolandi
homines,& eis inſidiandi fuit cognita,& in-
ducta de iuregentium primæuo,ut eſt tex.in
l.ut uim,ff.de iuſt.& iure. lex enim prima,in
§. iuſgentium, cum duabus ſequentibus uſ-
que ad l.manumiſſiones, excluſiue de illo iu
re loquitur, ſecundum omnes, ut tradit Iaſ.
in d.l.ſi id,quod,& Claud.Aquenſ.in d.l. ma
numiſſiones , ubi dicit,quod iuriſconſultus
incipit in ea lege tractare de iuregentium ſe
237 cundario.†Et cum dicta lex, ut uim,gene-
raliter dicat [hominem homini inſidiari ne
phas eſſe,cum inter nos cognationem quan
dam natura conſtituit,] ſine dubio compre-
henduntur etiam Legati,& Oratores, quia
diſpoſitio generalis comprehendit etiam ꝑ
ſonas priuilegiatas.l.1.§. quod autem,ff.de
alea.l.in fraudem.§.fi.ff.de teſt.mil.Dec.con
ſilio 3.colum.1.& conſilio 301.numero 5.de
quibus poſtea particulariter fuit facta men-
tio in d.l.fi.ff.de legatio.propter adiectionẽ
238 pœnæ particularis de qua ibi dicitur.† Me
rito non eſt dicendum, quod cap.iuſgentiũ
uoluerit dicere de legatis,hoc eſt Oratori-
bus non uiolandis,uelut id inuentum ſit de
illo iuregentium ſecundario,& non ante,cũ
imo prius id eſſet conſtitutum,ut refert Flo
rentinus in d.l.ut uim, de iuregentium pri-
239 mæuo, † quare fateri opportet, ut dictum
abſurdum fugiamus, cum textum intellexiſ
ſe delegatis hoc eſt relictis non uiolandis
hoc eſt non contemnendis, ſed præſtandis
in quorum præſtatione quædam ineſt reli-
gio, & pius actus, ut alibi dicit Iuſtinianus,
in §.ſi uero expreſſim,in Auth.de hær. & fal.
quia quo ad animam quis lucratur exequen
do legata uoluntatẽque teſtatoris,ſicut orã-
do,& ex alijs actibus religioſis euenire ſolet.
& hic intellectus ad d.ca.iuſgentium,tanto
magis mihi placet quanto nouiſſimus eſt,&
a nemine præter illum collegam conſide-
ratus.cætera uero , quæ ſuper eo poſito pro
uero dicunt hic Moder.Pata.tam leuia ſunt,
& a ueritate ſemota,ut nec referre,nec ea re
latá confutare ſit opus,unde in hoc breuita-
240 ti conſulens ad utiliora pertranſeo.†Quin
to fundatur hæc opi.per tex.in l.lege obue-
nire.ff.de uerb.ſigni.ubi teſtamentariæ hære
ditates confirmantur lege 12. tabularum,er
go prius erant & ſic de iuregentium, quæ cõ
ſideratio cum patiatur obiecta de quibus ꝑ
Tollet.ſupra in rub.numero 23.& latius Mo
dernos Pata.hic,nu. 90. per duas columnas
ſuper ea non inſiſto.ſed nouiter illam legem
pro hac parte conſidero : ibi enim dicitur,
[lege obuenire hæreditatem nõ improprie
etiam eam , quæ ex teſtamento defertur.]
341 †Pondero dictionem etiam, quæ implicat
caſum minus dubitabilem , & explicat ca-
ſum magis dubitabilẽ, ut no.Fulgo. Alexan.
Iaſ.Dec.& D.meus Riminal.in l.qui ſe patris
C.vnde liberi,& ibi quoque dixi,tradit Alex.
conſi.23.colum.2.uolum.5.Calde.conſ.4.in
fi.de præben.Iaſ.in l.ſi cui legetur.§.ſi Ticio,
nu.21.ff.de leg.1. Dec.in l.cognitio,num.2.
ff.de offic.eius Cor. conſi.136.nu.4.uolu.2.
242 † minor enim erat dubitatio, ꝙ hæreditas
ab inteſtato, (qui caſus includitur) lege ob-
ueniret,cum ſępius id cautum ſit,ut infra,de
hære.q̃ ab inteſta. §. 1.& infra,de legi.agna.
243 ſucc.in prin.†Atque hinc hęredes ab inte-
ſtato legitimi uocantur,l.ſi quis ita hęres in
ſtituatur.ff.de hære.inſti.& probatur in rub.
244 ff.de ſuis,& legi.hære.& Cod.eo.tit.†Legi-
timaque dicitur hæreditas, quæ ab inteſtato
defertur.l. cõficiũtur,in prin.ff. de iure cod.
l.poſt ſuos.§.legitima.ff.de ſuis,& legi.quo-
niam eam lex ipſa abſque facto hominis de-
fert,ut inquit Alciat.in d.l. lege obuenire,&
pulchre Ruin.in l.3.col.fi.ff. de leg. 1. maior
autem erat dubitatio ſuper hæreditate, quæ
ex teſtamento defertur, (qui eſt caſus expreſ
ſus,) quod alia ratione eſſe non poterat niſi
quia teſtamentum erat de iuregentium.ſi.n.
fuiſſet de iure ciuili, nulla fuiſſet dubitatio
hæreditatem ex eo delatam , lege obuenire,
245 †cum ius ciuile conſiſtat in legibus.§. ſin-
gulorum, in fi.ſupra de rer. diuiſ. unde cum
iuſgentium ſit ſpecies ſeparata a iure ciuili.
d.§.ſingulorum,& ſupra de iuſt.& iure, in fi.
uidebatur nullo modo dici poſſe hæredita-
tem lege obuenire eam , quæ ex teſtamento
defertur. Quo tamen non obſtante contra-
rium determinauit Vlpianus, ibi, motus ea
ratione quam ſubdit. [*quia lege 12. tabularum teſtamentariæ hæreditates confirmãtur,*] ꝑut & ali
bi dixit Imperator obligationes iuriſgentiũ
ciuiles dici,quia iure ciuili comprobatæ sũt
246 ut infra de obliga. in §.1.† cum enim qui
cõfirmat uideatur dare, ſi depẽdebat ab eius
authoritate ſecundum gl.& Doc.in l.& quia,
ff.de iur.omnium iud. Cy.in l.2.C.de confir.
tut. & tradit Veronen.in d.l. lege obuenire.
rurſuſque omnia noſtra dicamur facere, qui
bus authoritatem noſtrã impartimur. l.j.§.
omnia, C.de uet.iure enucle.probabiliter di
ci potuit,hæreditatem ex teſtamento delatã
ſic a lege 12.tabularum cõfirmatam lege 12.
tabularum obuenire,& hũc intellectum no-
uum ad illum tex.bene nota,per quem pro-
247 batur hæc opi.†Sexto, & poſtremo ſuaderi
poteſt hæc opi. ratione: nam cum pro com-
muni utilitate inuentum ſit hoc teſtandi ge-
nus,ut hic Bellon.refert in ultima q.& ſupra
diximus, in rub.nu. 96. Quinimo utiliſſimũ
dici poteſt ciuibuſque neceſſarium, ut de co
dicillis inquit Imperator,infra de codicil.in
§.primo , ueriſimile uidetur eſſe iuſgẽtium
quod humanis neceſſitatibus exigentibus
con-

conſtitutum eſt, ut dicitur in §. ius autem
gentium, ſupra de iure natural. ſicut om-
nes fere contractus, & alia multa inuenit, ut
ibi. hoc etiam teſtamentum tam frequens,
utile, atque neceſſarium inueniſſe, & his 6.
fundamentis, utpote ualidioribus contētus
in hac opi. reſideo, ꝙ teſtamentū origine &
248 inuentione ſit de iure ge. † quam tenendo
prout ēt ſuperius feci, de dona. in prin. non
obſtant contraria pro prima opi. ſuperius
citata, & primo tex. noſter iuncta gloſſa, in
uer. ad ius. loquitur enim tex. de nominibus
illorum trium teſtamentorum, calatis comi
tijs, procincti, & per æs & libram, quo nomi-
na ad ius ciuile referebantur, quia ius ciuile
ea inuenit, ut ſubdit glo. ſed teſtamentum in
nominatum fuit inuentum de iure gen. unde
cum miſterio tex. ſe reſtrinxit ad nomina te
ſtamentorum dicens, quòd ad ius ciuile re-
ferebantur, ſentiens ipſum teſtamentum ſi
ne particulari nomine referri ad ius gentiū,
249 † Et ad fundamentum Tollentini reſpōde
tur, quòd loquitur hic text. de antiquitate
quæ utebatur teſtamentis illis tribus, ut Vi-
glius hic interpretatur, non autem de anti-
quitate quæ inuenit teſtamentum: hęc enim
fuit de iure gentium, illa uero poſtea de iure
250 ciuili. † Ad tex. in l. 1. ff. de pet. hæred. reſpō
dent hic Moder. Pataui. num. 160. non uale-
re conſequentiam, quod hæreditas ex teſta-
mento ad nos pertineat iure ueteri ex lege
12. tabu. ergo, quod teſtamentum ſit de iure
ciuili, cum duobus modis conſiderari poſſit
hæreditas, primo quidem, ut ſimplex, & nu
da ſucceſſio. altero ut ius repræſentans de-
functum, quo ſecundo modo eſt de iure ciui
li ſecundum Bartol. Alex. & Iaſ. in Rub. ff. de
acquir. hæredit. quæ ſol. non tollit difficulta
tem, cum non appareat in dicta l. j. quod tex
tus loquatur de hæreditate conſiderata ma
gis ſecundo modo quam primo, merito ue-
luti diuinatiua reijcienda eſt prædicta reſo-
251 lutio. † meliuſque dici pōt ꝙ error eorum
qui textum illum citarūt, emanauit a depra
uata littera illius in ſuo codice, cum non le
gendus ſit [*ut ex teſtamento*] ſed [*uel ex teſtamē
to*] prout in Pandectis Florentinis habetur,
& ſecundum dictam litteram, text. ille non
urget in contrarium, nam dicit, ꝙ hęreditas
ad nos pertinet ueteri iure, uel ex lege 12.
tabu. uel ex teſtamento, & ſic duplici uia, uel
modo, nam hinc patet hæreditatem quæ ex
teſtamento ad nos pertinet, non pertinere
ex lege 12. tab. ſicque teſtamentum non eo
iure proditum fuiſſe, licet quo alio iure ſit
252 inuentū nō aperiat. † nec dicatur hūc meū
ſenſum ſtare non poſſe, ueluti cōtrariū legi,
lege obuenire, ff. de uer. ſign. dicitur imo le-
ge 12. tab. hæreditatem obuenire quæ defer
tur ex teſta. quoniam uerba diligenter ſunt
utrobiq; ponderanda Caius. n. in d. l. 1. dixit
hæreditatem ad nos pertinere ueteri iure, ex
253 lege 12. tab. uel ex teſt. † conſiderans cauſā
proximam & immediatam, qua pertinet ad
nos hæreditas, ut denotat illa dictio, ex, ſecū
dum Bar. & alios, in l. ex hoc iure, ff. de iuſt.
& iure, & in l. 1. §. ex naufragio, ff. de incen-
dio, rui. & naufra. quam dixit eſſe legem 12
tab. & teſtamentum: Vlpianus uero in dicta
l. lege obuenire, Paulo latiore ſenſu fuit locu
tus, ut ibi tradit Alciat. ideo caute dixit [*le
ge obuenire hæreditatem.*] quæ uerba ſui natura
cōprehēdunt eā quę mediate & immediate
defertur, merito ſubiūxit [*etiā eam quæ ex teſt.
defertur.*] ſi ergo quærimus an hæreditas teſta
mentaria pertineat ad nos immediate ex le
ge 12. tab. & dici debet, quod non dicta l. 1.
quæ hoc caſu loquitur, ſi uero quærimus an
lege 12. tab. nobis obueniat, & ſic mediate,
dicendum eſt, quod ſic, ut inquit Vlp. in d. l.
lege obuenire, & ita ſubtiliter, & ingenioſe
conciliantur illa duo iura, quæ parum conſi-
254 derata uidebantur contrariari. † Ad tertiū
de deportato reſpondet hic Bauer. nu. 21. &
Iaſ. in l. ſi teſtamentū, C. eo. id euenire ꝑpter
formam a iure ciuili teſtamento additam, cu
ius eſt incapax deportatus, d. l. quidam, ff. de
pęnis, merito & teſtamēti, quod ſine illa for
ma ſubſiſtere non poteſt, l. ſi unus, C. eodem.
255 † uerum eſt, quod hanc ſolutionem mor-
det Tollentin. ſupra in rub. quoniam in em-
ptione forma a iure ciuili fuit addita, uide-
licet pretium in pecunia numerata, §. 1. &
ſecundo, infra de empti. & tamen adhuc em
ptionis deportatus eſt capax, l. ſi mandaue-
ro tibi, §. is cuius, ff. mand. ergo & teſtamenti
deberet eſſe capax hoc attento, quod cū nō
ſit, datur intelligi teſtamentum fuiſſe de iure
256 ciuili inuētum. † Sed tu conſidera, ꝙ Tollē
ti. decipitur ſupponendo pecuniam, q̄ in em
ptione requiritur, iure ciuili inuētū, quod &
tēſuit Bar. in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iure.
Bal. in rub. C. de contr. emp. & And. Sic. in ru
br. de emp. & uend. col. 3. contrariū namque
crebrius receptū, ut de iure gen. inuenta ſit,
ut uoluit Cy. Alber. Ange. Caſt. Iaſ. & Claud.
Aquenſ. in d. l. ex hoc iure, Bar. & Sal. in l. 1. ff.
de contra. emp. Ant. Burgoſ in dicta rub. nu.
14. Fabian. de Monte in tract. de empt. & uē
257 dit. in prin. † & pulchre tradit Vaconius a
Vacuna declarationum libro primo, cap. 14.
inquit enim, ꝙ ex iure gen. permutatio quæ
dam introducta eſt, nam cum a remotio-
ribus quærerent uitæ auxilium, importan-
do ea, quibus illi indigebant, eaque exportā
do quibus abundabant, neceſſario numi re
pertus eſt uſus; non enim facile deferri po-
terant ea quæ erant ad uitam neceſſaria,
itaque ad permutationes faciendas tale
quid conſtituerunt gentes inter ſe dare
accipereque, id quod utile exiſtens, ha-
beret facilem commutandi uſum ceu fer-

rum, argentum, & similia, primo quidem simpliciter diffinitum quantitate, & pondere, deinde signo impressum, quo a men sura liberi essent homines, nam signum positum est adiquantitatem demonstrandam & ita ex iuregẽtium numus est repertus. hęc que ex Aristo. ptimo Politi. sumit Vaconius unde iurisconsultus mutuatus est legem pri
258 mam, ff. de contrahenda emptione. † nec alij desunt autores id probãtes: Cęlius enim Rodiginus, lib. 5. lecti. anti. capit. 44. scribit, quòd Aeginæ populi omnium primi fuerũt qui numum cudere adorti sunt: uel, ut alibi tradit libro 11. capitu. 14. Lydi populi primi curarunt aureum argenteumque numũ feriendum, quod insuper ex Herodoto, Strabone, Liuio, Macrobio, & Eutropio, comptobat Tiraquellus in libro suo de utroque retractu, in titulo, de retra. lignagier,
259 §. 30. nume. 16. † uel ut Alberi. refert in dictionario, primus, qui monetam fabricauit fuit Thares, pater Abrahæ, aut vt scribit Ephorus, quem Strabo refert, in Egina insula primo a Philone, signari cæptum fuit argẽtum, Ianum uero in Italia primum omnium suasu Saturni quem hospitio accepit, pecuniam æream signasse, cuius nota fuit ex altera parte Ianus biceps, ex altera rostrum nauis, qua uectus Saturnus dicitur, seu ut alij maiunt Iani rudis materia fuit, sed a posteris in eius, & Saturni memoriam tali nota signatã quod sensit Ouidius dicens.

At bona posteritas puppim formauit in are.
Hospitis aduentum testificata Dei.

Hæcque uidere licet apud Corasium relata
260 Miscellaneorum lib. 3. capi. 3. † quæ ut cumque sint patet apud gentes usum pecuniæ signatæ ante ius ciuile fuisse, cuius sententiæ fuit Paulus in dicta l. prima, ff. de contrahenda emptione, ut perpendit Claudi. Aquens. in dicta l. ex hoc iure, num. 21. quod præter ipsum confirmatur in uersi. [*sed an sine numis hodie uenditio dici possit,*] ubi de iure ciuili agit. inde enim colligitur superius dicta fuisse de iuregentium, ubi de pecunia inuenta forma publica percussa locutus fuit.
261 † nec istis oppugnare uidetur Homerus Iliadus lib. 7. ad fidem, qui centum bonum ar ma aurea permutasse Glaucum dixerit cum Diomedis armis nouem bouum, atque alibi Odyssea primo refert Laertem 20. bones tradidisse pro Virgine empta, quæ refert Tiraquel. loco memorato, numero decimoseptimo, cum sequen. unde patet, quòd Homeri tempore non aderat pecunia si fie-
262 bat emptio interuentu bouum. † in his. n. locis Homeri boues intelligi possunt pro numis, in quibus bouis effigies erat impressa, ut Iulius Pollux, Naucratites, Onomasticon ad Commodum libro 6. putauit, quem sequitur Catelianus Cotta, libro suo memorialium, in uerbo peculium, colum. 2. si quidem & Plutarchus in Publicola asserit in uetustissimis numis signum fuisse ouis, & suis, bouisque cõspectum. & apud Plinium legimus, quòd bos olim erat numisma Atticum bouis nota percussum Didacmũ alio nomine dictum, quod & Alciat. probat in l. pecuniæ uerbum, ff. de uerbo. signific. quo sensu stante patet Homeri tempore pecuniã
263 fuisse. † quod si magis Plinio credimus, libro 33. cap. 1. ac Tiraquello loco citato, nume. 24. qui hunc intellectum Pollucis refellunt, cum ipse alio loco ostendat illam fuisse commutationem rerum sine numis, dici potest Homerum relationem habuisse ad primæuum illud tempus iurisgentium, quo nõ dum pecunia fuerat inuenta, quod esse potuit tempore Diomedis, & Glauci, Laertisq; & exercitus Græcorum, quod etiam meminit tex. in dicta l. 1. non tamen inde sequitur quin postea pecunia inuenta sit eodem iure gentium ante ius ciuile, ut ex autoribus supra relatis facile potest intelligi, quo fit vt rãdem ad Tollentini morsum deueniens iam constet eum tolli talis: enim forma iuregentium emptioni fuit addita, unde nimirum si eius deportatus est capax: at secus in forma testamento superaddita, quæ de Iure ciuili fuit, unde iure merito deportatus est illius capax; dicta l. quidam, subindeque testamenti, quòd sine ea subsistere nõ potest, dicta l. si unus, C. eodẽ. Possumus & aliter huic obiecto respondere prout tradit Connanus in commentarijs iuris ciuilis, lib. 1. cã. 5. quòd deportatus amittit factionem testamenti, quia nec iure ciuili id potest, quod amisit, nec iuregentium, propterea quod solis militibus fuit concessum apud Romanos testari
264 iuregentium. † Ad quartum respõdet hic Baueri. num. 21. falsum esse, quod de iure naturali omnia essent communia, imo uero distincta erãt dominia, iuxta illud, quòd dixit Dominus Adæ, in sudore uultus tui uesceris pane tuo, & furtum non facies.
265 † Cuius sententiæ fere quoque reperio fuisse Vaconium a Vacuna libro primo declarationum, capitulo 12. ubi terra dumtaxat excepta tunc communi cæterarum rerũ mobilium dominia distincta fuisse tenet, per text. in capitu. ius naturale, prima disti. dum enim primo dicit [*communis omnium possessio*] uerba sic ordinanda sunt, possessio communis omnium, hoc est hominum, nõ autẽ possessio omnium scilicet rerum, ibique ponitur possessio pro agris, ut reperitur etiam apud Ciceronem in Paradoxis, alijsque locis, quod et clare patet ex iferioribus, ubi dicit restitutionem rei commodatæ, & depositæ fuisse de illo iure naturali: si enim omnia erant communia, quo nam modo erat depositũ, & cõmodatũ? Dicẽdũ est ergo quoq; habuisse

habuisse mobilia propria, terram uero com-
munem fuisse, & hæc fuit ante Vaconium sen
tentia Castrensis, in l. ex hoc iure, ff. de iust. &
iure, solumque discrepat ab eis Bauerius,
quod passim tenet de iure naturali domi-
nia fuisse distincta, ipsi uero ad mobilia tan
266 tum se coarctant. † Sed hæc omnia sunt ex-
tra terminos communes, & receptas Docto
rum sententias ab istis considerata, merito
que saltem in præsenti articulo minime re-
cipienda, quandoquidem constitutum est,
ubi de uno quærimus, cætera extrema habi-
lia præsupponenda fore, l. qui testamento, ff.
eo. notat Cast. in l. cum Archimedorum, C.
ut in poss. lega. Gemi. in c. unico. §. fi. colum.
fi. de sta. regul. lib. 6. Dec. in c. tertio loco, co
lum. 4. de prob. in ca. quæ in ecclesiarum, in
prin. de consti. & in alijs locis cumulatis per
Cagnol. in l. ultimum, numero 3. ff. si certum
petatur, unde cum nunc de testamento di-
sputemus, quo iure sit inuentum, supponi
debet communis opinio Doctorum circa in
267 uentionem dominij. † At communis est om-
nium conclusio de iure gentium secundario
tantum, nec ante suisse inuenta distincta que-
rerum omnium dominia, ut uoluit glo. in di
cta l. ex hoc iure, in uer. dominia, in prima so
lutione, quam communiter alij tenent, ut
Claud. Aquens. refert, numero 35. & ita ipse
concludit post Bar. Archid. Abb. Imo. & An-
gel. per eum relatos, idemque not. Docto-
res, in l. si id, quod. ff. de cond. inde. & in l. pri
ma, ff. de acqui. poss. maxime Aret. & Moder.
merito male dicunt Bauerius, Vaconius, &
Castren. dominia de iure naturali ante ius-
gentium secūdarium passim, uel quo ad mo-
268 bilia inuenta esse. † Nec exempla Bauerij
id probant, quatenus enim pertinet ad pri-
mum quando Deus dixit Adæ illa uerba in su
dore uultus tui uesceris pane tuo, non præ-
supposuit esse dare meum, & tuum, dicendo
pane tuo, sed id intellexit, quo ad usum, & ali
moniam, licet enim panis communis esset si
cut & alia, tamē meus, & tuus poterat dici,
qa licebat unicuiq; de illo summere quo ad
269 usum, & alimoniam suam. † Sic in simili ui-
demus colonum dicere campum meum, Re
gatiumque, equum meum, non quod sint in
dominio suo, sed quo ad curam, & solicitudi
nem, ut declarat Bar. in l. Quintas. §. argēto
ff. de auro, & argen. leg. Decij. Neap. 403. nu-
270 me. 14. † Ad illud uero de furto, deposito, &
commodato, considerandum est, ut alias ple
nius dixi supra, de donati. in prin. quod ius-
gentium primæuum nihil aliud est nisi, quod
ratio naturalis dictat inter omnes gentes
seruari, §. quod uero, supra de iure na. Bar. &
alij, in d. l. ex hoc iure, & in d. l. si id quod un-
de quotiens ratio naturalis, quid fieri dictat
in aliquo casu, ille dicitur esse iurisgen. pri-
mæui licet dudum postea fuerit inuentus,

271 † quia iusgentium primæuum semper du-
rat, nec uariatur tēpore, sed immutabile sē
272 per permanet, cap. 1. 5. dist. † Et quotidie na
scitur, ut tradit Bald. in capi. 1. §. 1. de noua
for. fid. atque hinc reperitur etiam tempore
quo actus inducitur, prout de lege tradit D.
meus Rimina. & Ias. tacito authore, in l. 1. co
273 lum. 3. C. de eden. † Seque extendit ad talē
casum iux. ea, quæ tradit Bar. in l. omnes po-
puli, num. 60. ff. de iust. & iu. merito quādo
Deus furtū prohibuit dicendo, furtum non
facies, nō id dixit, quia tūc inuenta essent do
minia, sicq; quod tūc in aliena re furtum posset
cadere, sed quia sciebat Deus furtum esse cō
tra rationē naturalem quæ dictat alteri non
facere, quod tibi non uis fieri, l. probrum,
ff. de uerb. signifi. merito ea attenta uoluit
furtū prohibere, quandocunq; posset cōtin
274 gere dominio inuento. † quo dominio re
perto si fiat furtū, illud dicitur esse prohibitū
de iure naturali, hoc est iure gen. primæuo,
ut infra de oblig. ex del. in princ. secundum
quod & recte Fab. & Aret. exponunt, quibus
& Theophi. consentit dicens, quod hoc de-
lictum furti, non solum ciuilis, sed etiam
naturalis ratio aduersatur, & sic iusgentium
primæuum, quia uelut semper durās, & quo
tidie nascens, temporeque furti facti uigens
se ad illud extendit, & in eo locum habet, il
275 ludque prohibet. † eodemque plane modo
resoluo tex. in d. c. ius naturale, qui de iure
gentium primæuo loquitur, ut ibi tradit
Præpos. colum. 3. dum enim inter alia quæ
sunt iuris naturalis dicit [*depositæ rei uel com-
modatæ restitutio*] id non est, quia depositum,
aut commodatum fuerint illo iure gen-
tium primæuo, imo fuerunt postea de iu-
re gentium secundario inuenta, §. ius au-
tem gentium, supra de iure nat. in uerbo,
[*depositum*] & in l. iuris gentium, in princip.
ff. de pact. ibi [*commodatū depositum*] sed quia
ratio naturalis his contractibus inuentis,
cœpit dictare eorum restitutionem æquis-
simam fore tamquam semper durans, quo-
276 tidie nascens, &c. † Nec assentire pos-
sum Vaconio exponenti illa uerba [*commu-
nis omnium possessio scilicet hominum, non autem re-
rum,*] cum supra dixerit in principio tex-
tus [*ius naturale est commune omnium nationum*]
hoc est hominum, unde secundum exposi-
tionem Vaconij ad sequentia uerba commu
nis omniū, s. hominum poss. idem frustra re-
peteretur quo ad homines, merito melior
est cōis expositio, cōis omnium, s. rerū posses
sio, ita, quod mobiles se mouentes, & soli com-
277 prehēdit. † Reiectis igitur istis ambagib.
ad arg. Xpophori uera solutio est cōsideran
do duplex iusgē. primæuū & scdariū, ut alias
declaraui, supra q. b. alie, licet, in prin. primę-
uū. n. fuit eo ipso, quod gentes esse cœperunt ra
tione naturali inductum absq; aliqua homi

num constitutione,ut fidem pactaque serua
re,l.1.ff.de pact.religio erga Deum, parenti
bus,& patriæ parere,l.2.ff.de instit.& iure.cō
mnis omnium poss. & id genus, de quibus
278 in d.capi. ius naturale.† Secundarium ue
ro postea processit ex constitutionibus ho
minum non secundum rationem natura-
lem, imo quandoque contra, ut bella, capti
uitates, seruitutes, dominia, contractus,
postliminia, & huiusmodi,de quibus in di-
cta l. ex hoc iure, & in capitu. iusgentium
prima distinct. & de utroque tradit text. in
l. si id quod, ff. de conditio. indeb. prout
Ias. post alios declarat ibi, ubi Bartol.hanc
communem theoricam tradit, in dicta l. ex
hoc iure, & in l. neque enim, ff. de testam.
mil. Doctores in l. prima, ff. de acquir. pos-
sessione, nouissimi Bononienses post Soc.
in Rubr.ff.de uerbo.obliga.& Tollent.in di-
cto §.ius autem gentium. attento igitur iu-
regent.primæuo procedit obiectum Chri-
stophori, ꝙ cum omnia essent communia,
propter defectum materię, tunc testamentū
fieri non posset, sed de illo iure nō loquitur
communis hæc op. sed de iuregentium secū
dario,quo bene dominia inuenta & distin-
cta sūt,ut supra dixi,nu.267.merito poterat
fieri testamentū ex materia præexistente do
279 minij rerum. † Ad quintum fundamen-
tum respondent hic Moder.Pata.num. 154.
sed minus bene.quod enim dicunt enumera
ta exempla ibi regulam illius tex.non restrin
gere, quominus locum habeat in casibus nō
exemplificatis,ut testamento,§.hactenus, in
280 fra,de gradi.†me parum mouet, cum licet
exempla non restringant regulam,tamenē
declarāt, ne in similibus tantum casibus ex-
pressis locum habere debeat, l. damni infe-
cti,in princ. ubi Bartol. Imo. cæterique de-
clarant, ff. de dam. infecto,ponit Paris. con
silio 110.num.62.volum.primo,sed planum
est testamentum nihil similitudinis habere
cum exemplis memoratis,in d.l.ex hoc iure
merito alio nō apparente non possumus illū
281 text. ad illud extendere. † Et quod sub-
iungūt præfati Moderni, textum illum tan-
tum de contractibus loqui, non autem de
quasi contractibus, ut est testamentum,
§.hæres, infra de obligatio. ex quasi contra.
duplici morbo laborat, primo quidem, ꝙ si
bi contrariantur,cū in prima solutione uo-
luerint d.legē,ex hoc iure,ad testamētum ex
tendi.In hac uero secunda id negant,nam di
cendo, quòd de test.non loquitur, sentiūt il
lam in illo locū non hēre.secūdo credunt ex
hoc fundamentū Fulgosij sustulisse, cū tamē
id potius cōfirmēt,si.n.lex, ex hoc iure, enu
merans ea quæ fuerūt de iuregen.de contra
ctib.loquitur,& de test.minime, datur intel-
ligi, ꝙ illud nō fuit de illo iure,sed postea de
iure ciuili,alias imperfecte cōcisceque nimis
locutus fuisset Hermogenes illius auctor.
282 †Tertio, (quod cæteris est peius) dicunt
in hac solutione dicti Moderni, testamētum
esse quasi contractum, quod sane falsum est,
& erroneum, cum contractus a iure testandi
sint separati, nec ad id pertineant, l. uerba eō
traxerunt, ff. de uerbo. significa. & quasi con
tractus improprie saltem sunt contractus,
non autem testamentum, prout pulchre de-
ducit Ias. in §. 1. nume. 34. infra de actio.
283 † Bene uerum est, quòd quasi contra-
ctus inducitur per aditionem, dicto §. hæ-
res, per Moder. citato, & in l. 3. in fi. infra q
bus ex causis in poss. eatur, & ibi glossa, Bar-
tol.& Doctor. sed aliud est testamentum, de
quo quærimus, disputamusque, aliud adi-
284 tio de qua loquuntur illa iura. † Tertio &
postremo, quòd dicunt isti Moder. melius
responderi posse, quòd ex dicta l. ex hoc iu-
re, non potest argumentum sumi a suffi-
cienti partium enumeratione, nam plures
alij sunt contractus iurisgentium, qui tamen
non enumerantur ibi, unde etiam testamen
tum potest esse iurisgentium, licet non enu-
285 meretur ibi. †Mihi non placet ullo modo
nāque post quædam enumerata dicit text.
commercium fuisse de iuregentium, quod
est nomen generale omnium contractuum,
secundum glossam ibi, Albericum, Fulgo.&
Castren. unde sub eo uelut genere contra-
ctus omnes continentur: deinde subijcit em
ptiones, uenditiones, locationes, conductio
nes, exemplificatiue illius generis, & exposi-
286 tiue. †non.n. incōuenit, ut post expressio-
nem generis sequatur ennumeratio specie-
rum, l. legata supellectili, infra de supelle.
leg. sicut econtra post expressionem specie-
rum clausula generalis quandoque subijci-
tur, l. si seruus seruum, §. inquit lex. ff. ad leg.
Aq. sicque Doctores concludunt aduersus
glossam, quæ uoluit illud uerbum commer-
cium, ad permutationem restringere, cum
uerius stet, ut genus pro omni contractu.
287 † sicut cum dicimus, istius rei nō est cōmer
ciū, significamus super ea nō posse contrahi.
l. si in emptione, §. 1. ibi [*commercio exuerūt*]
ff. de contr. emp. hinc ergo patet d. legem, ex
hoc iure, in genere omnes contractus juris-
gentium fuisse complexā, aliaque præter cō-
tractus, ut bella, discretas gentes, & quæ se-
quuntur, ergo sumpto a sufficienti partium
enumeratione, testamētū nō uidetur de il-
lo iure postquā nō ennumeratur ibi, sicque
uidetur adhuc fundamētū Fulgosij subsiste
288 re. † sed ad illud puto responderi posse post
Bauer. hic nu. 21. ad fi. ꝙ licet iuriscōsultus
in d.l. ex hoc iure non expresserit de testamē
to, non ideo tamen inferri dēt id nō esse de
iuregen. quoniam satis est id per alia iura ex
pressum reperiri, uelut p l. lege obuenire, ff.
de uer. sig. ut supra per me inductā, nu. 240.
&

& per tex. Grecũ Inſtitutionũ a Teophilo re
latũ ſupra in §.ius aũt ciuile, ſupra de iure na
289 tu. de quo ſupra memini, nu. 220. † quo ſtã
te dici nõ põt incluſionẽ eorũ q̃ memoran-
tur in d. l. ex hoc iure, operari excluſionem te
ſtamenti de quo nõ fit ibi mẽtio, quia inclu
ſio unius nõ eſt alterius excluſio, qđ alia uia
cõprehenditur, ut tradit Sal. in l. quod de cri
mine, in ſecũ. oppo. C. qui accuſ. Dec. conſi.
11. nu. 18. & D. mens Rim. conſ. 529. num. 26.
290 dixique ſupra de dona. in prin. † quod ſi a-
leret argumẽtum Fulgoſij, ſequeretur, ꝙ cũ
in d. l. ex hoc iure, de poſtliminio non fiat mẽ
tio, illud non eſſe de iuregentium, ſed de iu
re ciuili tantum conſtitutum, quod tamẽ eſt
falſum, cum iuriſgentium ſit inuentione, l.
poſtliminium, in prin. iuncta gl. ff. de capti. &
poſt. reuer. tradit Iaſ. in l. ſi is qui pro empto-
re, in prin. ff. de uſuc. col. 1. Aldo. in §. ſi ab ho
ſtib. nu. 28. ſupra quib. mod. ius pat. pot. ſol-
ui. & eſt tex. apertus in c. iusgentium, 1. diſt.
291 † Ad ſextũ fundamentũ reſpondeo ꝙ actus
legitimi nedũ dicũtur, qui sũt inuenti, ſed ẽt
qui ſunt approbati a lege, & quacũque parte
iuris ſcripti ſecundũ Dec. & Cag. in d. l. actus
292 legitimi. † Vnde ſi ſtatutũ excludat banni-
tũ ab oĩ actũ legitimo, intelligitur etiam ex
cluſus a ſucceſſione paterna, quia talis ſuc-
ceſſio (q̃ iuris naturalis eſt) approbata eſt
per legem 12. tabularum, §. 1. infra de hære.
quæ ab inteſt. ita Alex. conſil. 75. uolum. 1. &
ſequitur Caghol. in dicta l. actus legitimi, co
293 lum. 2. † Stant ergo ſimul, ꝙ aditio hæredi-
tatis ſit de iure gentium, tamẽ dicatur actus
legitimus pp approbationem legis, ſicut &
hæreditas ex teſt. dicitur eo modo legiti-
ma quia lex eam approbauit, l. lege obueni-
re, ff. de uerbo. ſigni. & pulchre declarat Rui.
in l. 5. col. fi. ff. de leg. 1. & ſic argumẽtũ neceſ
294 ſario nõ concludit. † Ad ſeptimum dico, ꝙ
cum Imperator intenderet hic tractare de
teſta. formato & ſolenni, quod a iure ciuili
inuentum eſt ſecundum omnes, merito in
dicto §. fin. ſupra de uſu, & habi. dixit uiden-
dum eſſe, quibus modis iure ciuili res acqui
runtur. Probatur hoc in uerſ. poſtea uero, u-
bi dicitur, ꝙ poſtea ex edicto prætoris for-
ma alia faciendorum teſtamentorum intro
ducta eſt. hinc enim colligitur, ꝙ in illis tri-
bus generibus teſtamentorum forma inter-
ueniebat, at nos quęrimus de teſtamento pu
ro ac ſimplici, & ſine forma, quod bene fuit
295 de iure gen. † Ad octauum rẽſpõdet Rom.
in l. ſi teſtamentũ, C. eo. ꝙ lex 12. tab. dedit li
beram poteſtatẽ teſtandi approbatione non
autem inuentione. Addunt, & ſecundo loco
Moder. Pata. num. 168. ꝙ text. potiſſime, in l.
uerbis legis, ff. de uer. ſig. dicit a lege 12. tab.
latiſſimam poteſtatẽ tributam eſſe heredes
inſtituendi, quę uerba inferũt, & ante legẽ 12.
tab. a iure gen. datam fuiſſe poteſtatem id fa-
ciendi, licet non ita latam, quod argumentũ
fallax eſt: potuit enim quidem fuiſſe data an
te legem 12. tab. per leges eam præcedẽtes,
296 non autem per ius gentium. † nos melius,
& tertio loco dicere poſſumus, quòd Pom-
ponius noluit tantum declarare quid intelle
xerit concedere lex 12. tab. per illa uerba ſua
[*uti legaſſet ſuæ rei ita ius eſto*] dicitque Pompo.
quòd [*his uerbis legis 12. tab. latiſſima poteſtas
tributa uidetur & hæredis inſtituendi*] &c. quæ ſe-
quuntur faciendi, an modo ipſe actus teſtan
di, & inſtituendi hæredes fuerit a lege 12. ta
bula. inductus, uel ante de iure gentium, nõ
fuit intentionis Pomponij quicquam ibi di
ſponere ſeu declarare: unde ſtare poteſt, ꝙ
ſub poteſtatem conceſſa ex dictis uerbis cõ
prehendatur ius inſtituendi hæredes, & ta-
men, quod talis inſtitu tio fuerit de iuregen.
ſicut etiam cõprehẽditur ius libertates dan
di, ut tex. ſubnectit, quod tamẽ conſtat fuiſſe
de iuregentium, l. manumiſſiones, ff. de iuſt.
& iure, & ſupra de liberti. in prin. & ita pul-
chre declaratus ille tex. non officit opinioni
297 communi. † Ad nonum dico, quod nihil
facit ille tex. in dicta l. teſtandi non enim di
cit, quod facultas teſtandi ſit conceſſa a le-
gibus, ut inducit Siculus, ſed inquit [*teſtan
di cauſa de pecunia ſua legib. certis facultas eſt.*] quę
uerba nihil aliud inferunt niſi, quod ſecũdũ
certas leges teſtandum eſt, hoc eſt ſecũdum
formam, & ſolennitates earum, ſicque gl.
Bartol. Caſtren. Alexan. & omnes intelligũt
idque uerba quæ ſequuntur oſtendunt [*non
iuriſdictionis mutare formam, uel iuri publico de-
rogare cuiquam permiſſum eſt.*] quæ uerba deno
tant, quod nemo facere poteſt quominus
leges in ſuo teſtam. locum habeant, ut ſum-
mat illum textum Alexander: hæc autem nõ
negantur, quæ dicit ille text. imo cautũ ha-
betur ante etiam, in l. nemo poteſt, ff. de le-
gat. primo, ſed bene dicitur, quod de origi-
ne teſtamenti nihil prorſus agit ille text.
298 † Ad decimum de le. 3. . . cod. reſponde-
tur, quod loquitur ille text. de factione teſta
menti ſolennis ſecundum gloſſam, lectura
4. quam Bartol. & alij ſequuntur ibi, quod
præter eos confirmo: nam illatio ut bona ſit
non debet ex ſeparatis, & diuerſis fieri, l.
Papinianus exuli, ff. de min. l. naturaliter, §.
nihil commune, ff. de acquire. poſſeſſ. & ibi
not. Iaſ. num. 22. & in l. ſi pecunia, nu. 9. ff. de
leg. primo. ſed dum infert tex. [*ideoque forma
eius priuatorum pactis non læditur*] uerbum, for-
ma, ſecundum Dyn. & Alberic. exponitur, i.
ſolennitas, & uerbum, eius, ſ. teſtamenti fa-
ctionis, merito ſi clare loquitur illatio de ſo-
lennitate teſtamenti, fateri opportet princi
pium, ex quo infertur de teſtamenti factione
ſolenni, & formata, cum alioquin illatio nõ
eſſet bona ſi de facultate ſimplici teſtandi lo
queretur, & poſtea ad ſolennitates teſtamen

 ti fa-

ti faceret illationē. propterea Cumanus di-
ctam illationem animaduertens: tandem cō-
cludit, & exponit illum text. in hunc modū
quod factio testamenti quo ad faultatem,
& formam est iuris publici, nō autem priua
tim introductis, & illatio est bona, quæ sequi
tur sic intelligendo principium: intellexit.n.
Cuman. uerbum factio pro facultate, uerbū
autem testamenti de solenni, & formato.
299 † sicque pariter intellexit Aret. ibi, notauit.
que, dicens quod solennitas quæ seruatur
in testamentis est introducta in fauorem pu
blicum, principaliter enim fuit inducta ne
committerentur falsitates in testamentis, &
sic afferret materiam delinquendi, l. fi. C. de
fideicomm. unde cum & interpretum maior
copia, & illatio sequens ad illum intellectū
nos trahant; non est ab eo temere receden-
dum, & posito q aliqui codices, ut Germa-
ni, Pandectæ ue Florentinæ non haberent il
lationem prædictam, satis est, quod frequen
tius, & communiter uulgo habetur, ut non
300 inficiatur Ferrettus. † quatenus uero per-
tinet ad doctrinam Bartoli per illum tex. in
dicta l. qui a latronibus, parum moueor, lo-
quitur enim de facultate testandi secundum
ritum unius loci magis quam alterius sicq;
de solennitate testandi in uno, uel alio loco
requisita, unde recte ad hoc propositum di-
xit testamenti factionem iuris ciuilis esse, i-
tans d. legem quæ hoc casu loquitur, ut pa
301 tet ex intellectu supra dato, † Ad undeci-
mum de l. lege obuenire, iam patet illū text.
pro communi facere prout induxi superius,
nume. 240. & nouiter interpretatus sum. nec
usquequaque mihi placet expositio Siculi,
de uerbo confirmantur, pro dantur, cum
nullam dubitationem tex. haberet, contra l.
quod Labeo, ff. de Carbo. dicere enim quod
hæreditas ex testamento lege obuenit, quia
a lege datur, scrupulo caret. rursus illa ra-
tio esset eadem cum dicto, nam ab aliquo
dicitur obuenire, quod ab eo datur, l. nec
adlecit, ff. pro socio, in uer. obueniunt iun-
302 cta l. prima, in uer. dat. ff. de donatio. † Sed
ratio talis in iure reprobatur, ut per glo. Bar
tol. & alios, in l. finali, ff. de offic. procura.
Bartol. in l. qui interrogatur, ff. de petit. he-
re. Castren. in l. non omnium, ff. de legibus,
Alexander, consilio 134. uolu. secundo, Dec.
consilio 100. uolum. prima, Dominus meus
Riminaldus, consil. 99. nume. 56. cum simili-
bus unde prout iacet ille text. est intelligen
dus. de confirmatione facta a lege 12. tabu-
larum hæreditatis ex testam. prius de iure gē
303 tium institutæ. † nec ab isto sensu satis pla
no, & amico iterum me retrahit glossa, in l.
inf. in principio. ff. ad leg. Falc. qua mouetur
Siculus, quoniam male in argumentum ad
intentionem suam deduxit dictam l. lege
304 obuenire; quæ illa non probat. † nec in-
super debuit uiolare textum illius legis pri-
mæ, ubi clare dicitur, quod [*lex Falcidia la-
ta est quæ liberam legandi facultatem dedit usque
ad dodrantem.*] quę uerba non patiuntur illam
expositionem dedit, id est datam confirma-
uit, probatur ex his quæ docte, uere, & ele-
ganter tradit Teophil. infra de lege Falcid.
in principio, quem Balduinus refert, & se-
quitur: cum enim liceret olim totum patri
monium, uel fere totū legatis exhaurire per
mittente id lege 12. tabular. qua sic cautum
erat [*uti quisque legasset, suæ rei ita ius esto*] po-
stea placuit hanc legandi licentiam coarcta-
re, id quod & ipsorum testatorum gratia
inuentum est, ob id quod plerumque inte-
stati moriebantur, recusantibus scriptis hæ
redibus pro nullo aut minimo lucro hære-
305 ditatem adire. † Et lata quidem est post
hæc lex Furia, qua cauebatur ne cui ultra mil
le aureos legare liceret, quod si quia maio-
rem summam sibi relictā accepisset quadru-
plum eius, quo plus quam licebat accepe-
rat, reddebat: uerbi gratia si mille, & ducen
tos aureos acceperat, quadruplum ducento
rum reddebat, hoc est octingentos, sed para
ta huic legi fraus erat, etenim si quis cum
quinque millium aureorum in bonis habe-
ret, quinque legatarijs millenos reliquisset,
in legem non incidebat, & rursus tamen e-
ueniebat, ut hæres qui nihil lucri habebat,
hæreditatem repudiaret, & ita iterum sub-
306 uertebantur testamenta. † Tertio loco la
ta est lex Voconia, qua cautum erat, ne le-
gatarius plus haberet quam hæres. Sed ta-
men & hæc ipsa facile conuellebatur, nam
si quis cum centum solidos in bonis habe-
ret, hæredem me instituisset, & nonaginta
nouem legatarijs, singulos solidos reliquis-
set, neque legem transgrediebatur, & lo-
cum tamen faciebat repudiationi: ob unum
enim solidum nemo totius hæreditatis one
307 ra subire sustinuisset. † Vltimo igitur la-
ta est lex falcidia quæ totum defuncti patri-
monium in 12. uncias diuisit, uetuitque ne
cui ultra dodrantem, id est nouem uncias
totorum bonorum, legare liceret, unde
bene dicitur, quod per legem Falcidiam
modus nouissime legatis impositus est.
308 † Ex hoc progressu post Teophilum fa-
cto facile deprehenditur illa uerba Pauli
iurisconsulti, in dicta l. prima. ff. ad le-
gem Falcidiam, [*lex Falcidia, liberam legan-
di facultatem dedit usque ad dodrantem,*] de-
bere intelligi, ut iacent, non autem, quod
datam potestatem a lege duodecim ta-
bularum confirmauerit: cum enim tum
per legem Furiam, tum per Voconiam,
illa facultas data per legem duodecim
tabularum, sopita fuisset, iuxta §. sed na-
turalia, in fine, supra de iure naturali.
309 † quod induxit lex Falcidia, de nouo di-
citur

citur inductũ ab ea, non aũt ab ea cõfirmatũ
iuxta no. a. in l.j.§. si quis ę lificiũ.ff.de ope.
no.nun.de ædificio collapso in totũ,qđ si de
nuo fiat,dicitur nouũ. qđ insuper confirma
tur,nam si per legem 12. tabul. licebat totũ
patrimonium in legatis erogare, lex autem
falcidia usque ad dodrantem restrinxit di-
ctamque licentiam legandi coarctauit,ut di
citur infra de lege falc. in princ. non dicitur
datam potestatem confirmasse, sed nouam
licentiam dedisse, quia ubi addimus, uel de-
trahimus priori dispositioni, nouam dispo-
sitionem efficimus.l. ius ciuile, ff. de iust. &
iu.quod uidetur utique fuisse de mente Cu-
ma.in d.l.j.vbi relata expositione glossæ, sub
dit:potest ergo dici, quod lex Furia,& Vocó
nia legi 12.tabu.derogarunt,postea lex Fal-
cidia permisit, uel dedit idest restrinxit, ut
Inst.eo.in prin. & ita quoquomodo male lo
310 quitur And.Sicul.† Ad duodecimum de.§.
disponat.in Auth.de nup. respõdetur,quod
ille tex.non loquitur,ut inducit eum Siculus
quod lex 12. tabularum prima nobis pote-
statem testandi dederit, sed postquam dixit,
[disponat unusquisque in suis, ut dignũ est,
& sic lex eius uoluntas,]subdit [sicut,& anti
quissima nobis lex,& prima pene reipublicæ
Romanorum disponens ait, uti legasset de
sua re,ita ius esto,]dicit ergo tex.legem 12.
tab. fuisse antiquissimam, & primam pene
Reipub.Roma.& disposuisse,quod unus q;-
que de re sua disponat, sed quod prima hoc
concesserit,non dicit Imperator ibi, & licet
dicatur ibi, & in d.l. uerbis legis 12. tab.le-
gem 12.tab. latissimam disponendi faculta-
tem dedisse, non per hoc iurisgentiũ origo
circa testamentum negatur, ut inquit hic
Vigli.nam & prætor cognatis tribuit succes
sionem,quæ non ideo minus est de iure om
nium hominum,& lex furem punit,quod nõ
ideo minus naturaliter est prohibitum, ut
infra de obl.quæ ex delic.in priu.unde sit &
311 in d.§.disponat,est dicendum.†Errauit au
tem satis Tollenti. existimans ex illo tex.an-
te legem 12.tabu. nullam aliam legem fuis-
se,cum id sit contra tex.in l.2.ff. de orig.iur.
in prin.& discursu,& tradit glo.in d.§.dispo
nat,in uer.pene, quod uerbum etiam id con
firmat:si enim pene prima fuit lex.utique nõ
simpliciter, & absolute prima fuit, sed aliæ
312 prius fuerunt.† Ad tex. in c.ius Quiritum,
prima distin.respondet hic Vigli.Isidori au-
thoritati non multum tribuere solere, quæ
nulla etiam nos necessitate coarctat, nam &
de contractibus quam est falsum quod tamẽ
eodem ordine ponit,& ad exceptos casus re-
stringere ualde durum est, ut censuit Ias. in
rub.ff.de aequi.hære. transeat itaque cum er
roribus canonistarum,ut dicere Cyn.noster
cõsueuit,& ita residet Viglius Isidori autho
313 ritati detrahendo.† Nos etiam,quod eam
concedamus, & Gratianum sequamur, qui
eam probauit, dicere possumus illum tex.nõ
obstare: cum enim dixit [in quo de legiti-
mis hæreditatibus agitur]nõ passim de om-
ni hæreditate,& in quocunque casu debet in
telligi,sed de tempore Romanorum,& sic iu
ris Quiritum introducta, ut de cõcessa ma-
tri ad solatium liberorũ amissorum per Di-
ũum Claudium posteaque per Senatuscons.
Tertulli.plenissime,ut infra de Sen.cons.Ter
tul.item de filijs etiam uulgo quæsitis dela-
ta in bonis matris per Orficianum,ut infra
de Sen. cons.Orfic. rursus de patri concessa
contracta fiducia emancipanti ex Imperato
ris constitutione,in l.fi.C.de eman.lib.& in-
fra de legi.agna.succ.in fi.& in similibus ca-
sibus,unde non negat ille tex. quod hæredi-
tas ex testamento, uel ab intestato prius in-
uenta fuerit de iure gent. sed respectum ha-
buit ad hæreditates legitimas iure Quiritũ
constitutas, eodemque modo, quod de con-
tractibus subdit est intelligendum relatio-
ne facta non ad omnes, sed de iure ciuili in-
uentos,nec durum,uel asperum id uideri de
bet,ut Ias. & Viglio, cum quæ de curationi-
bus,tutelis, & usucapionibus prodit tex.ad
id nos impellant: sicut enim ea iuris ciuilis
sunt,ut supra de tutel. in fi. princ. & supra de
usuca.in princ.deprehenditur, pariter & de
contractibus loqui,quatenus iuris ciuilis
fuerunt, ut una pars aliam declaret.l. si ser-
uus plurium,in fi.ff.de leg. 1. & tũc bene suc
cedunt uerba, quæ sequuntur in tex.[quę iu-
ra apud nullum alium populum reperiuntur
sed propria sunt Romanorum,& in eos solos
constituta,uel ut exponit Archidiaconus in
iure Quiritum de contractibus agitur, idest
qualiter celebrentur in scriptis,uel non, non
autem noluit dicere, quod ab eo inuẽti sint.
314 †& sane tex. ille locutus fuit eodem modo
quo Iustinianus in alio supra de patr. pot.
§.1.dicens[ius autem potestatis, quod in li-
beros habemus, proprium est ciuium Roma
norum,nulli autem alij sunt homines,qui ta
lem in liberos habeant potestatem, qualem
nos habemus.] ut enim scite declarat illum
tex.Vaconius a Vacuna, declarationum lib.
j.c.8. non negat ille tex.alios hoĩes, & gẽtes
ptãtem in filios habere,longeq; ante Roma.
inuẽtã esse,imo uero Arist. 8.Ethic. id testa-
tur dicens, [natura pater filiorum, auus ne-
potum, Imperium obtinet, & confirmatur
ex l.pronuntiatio.§.iure enim proprio.ff.de
uerborum significa.ubi tex.inquit, [familiā
dicimus plures personas, quæ sunt sub uni-
us potestate aut natura, aut iure subie-
ctæ, utputa patrem familias filiumfam. fi-
liamfam. nepotes, & neptes.] sed intentio
sua fuit dicere, quod patria potestas quali-
ficata, & ad plures effectus apta propriè est
315 ciuium Romanorum.† Aliæ enim gentes,
ut

ut Persæ, secundum Vaconium : uel Sclaui, secundum gl. in d. textu, filijs utuntur, ut ser uis, non autem ut Romani, quarum gētium respectu sic locutus fuit Imperator, ut & in suo casu Isidorus.

316 † Ad tex. nostrum in ucr siculo, ut & hoc ius tripartitum, per Tollen. consideratum, breuiter respondetur, quod de iure prætorio, ciuili, & constitutionibus mentionem fecit Iustinianus, quia formam testamēto addiderunt, & de testamento formato, & solenni intendebat tractare de iure uero gentium tacuit, quia testamentum

317 unde & sine forma inuenit. † Ad decimumquintum fundamentum, quo Mod. Patauini mouētur, dico uerum esse ius gentium, nō pati quem locupletari cum alterius iactura, si nulla illius culpa, uel negligentia cōcurrat. Idemque ius ciuile disponit. l. id, quod nostrum. ff. de reg. iur. ubi [id quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri nō potest.] quod enim dicit, sine facto nostro, generaliter accipitur tam pro actu meri, & naturalis facti, iux. l. traditionibus, C. de pact. quam pro simplici uoluntate, & etiam pro negligentia, secundum Dec. Cagno. & Fer-

318 rarium. † At si culpa concomitetur, uel negligentia, bene ius naturale, uel ciuile tolerant quem locupletari cum iactura alterius, patet in Ruben filio primogenito Iacob, iure primogenituræ priuato, quia ascenderat cubiculum patris, & eius stratum cōmaculauerat, ut habetur Genes. cap. 49. & refert Gu liel. Bened. in c. Raynutius, in uer. in eodem, testamento, primo, numero 207. de testam. idem patet ꝗ quolibet filio, qui culpa sua priuari pōt hæreditate, ac legitima sua. §. aliud quoque capitulum, in Auth. ut cū de ap. cog. not. in l. cum quæritur, & in authentica, no-

319 uissima. C. de inoff. testamen. † Idemque in usucapione, & præscriptione, quibus quod unius est ad alium transfertur, ob socordiā tamen dominorum, qui legitimam operam patrimonio haud nauant, & sic propter negligentiam non utentis, ut Dec. & Ferrarius

320 tradunt, in dicta l. id quod nostrum. † nec enim damnum sentire uidentur in prædictis casibus, cum ex sua culpa damnum sentiant, ut inquit text. in l. quod quis ex culpa. ff. de regulis iuris, merito stant ista simul, quod testamentum sit de iure gentium, & tamen, quod filius possit priuari bonis a patre suo, id enim cum causa tantum fit, quod etiam

321 ius gentium concedit. † Preterea damnum, uel iactura, quæ idem sunt, nihil aliud est quā diminutio patrimonij, l. 3. ff. de dam. infec. at quando filius priuatur bonis a patre suo non proprie dicitur damnum, uel iacturam pati, quia uiuente patre nullum ius habet spem ue probabilem in bonis patris aut legitima. l. post emancipationem. §. primo, & ibi Barto. ff. de lib. leg. l. 1. §. si impuberi. ff. de

col. bon. quod latius declaraui, supra quibus a. ie. licet, in prin. merito non uerificatur regula d. legis, nam hoc natura, unde nihil impedit quominus testamentum iurisgen. esse possit. & ita tollitur obiectum quoquomo-

322 do. † Ad decimumsextum fundamētum de l. 1. ff. eo. respondetur, posito, quod exponamus, [iusta sententia,] idest secundum iuris ciuilis dispositionem, cuius opin. etiam fuisse reperitur Barto. ibi in secunda expositione, & Cast. col. 2. Vaconius a Vacuna, li. 4. declarationum, cap. 118. ubi intelligit iusta sententia, idest secundum leges: omnia enim, ꝗ sunt a lege diffinita dicuntur iusta, & omnia legitima merito iusta habentur, secundum Aristo. 5. Ethic. circa prin. non ideo minus sequitur testamentum sui origine esse posse de iure gen. prout simplex est, & a solennitatibus distinctum. diffinitur ergo testamentum ibi prout ad solennia redactum est de iure ciui. antea uero sola allusione uel ethimologia de qua hic i prin. complectebatur.

323 † Ad decimumseptimum argumentum, quod faciebam post alios dico, non probari quod de iure gentium filius testari non posset, sed de iure ciuili tantum, prout leges allegatæ loquuntur. aut ergo dicimus patriā potestatem iure ciuili tantum, & non ante inuentam esse, & nihil impedit ipsum testari potuisse. quod si dicimus eam iure ciuili prius cognitam fuisse, quod Vaconius dixit Declara, lib. primo, cap. 8. & supra retuli, & idem dicendum est, tunc enim qualificata non erat, ut quidquid acquireret filius, patri quæreret sed iure ciuili Romanorum hic effectus inductus est, ut ille refert, & probari uidetur in l. acquiritur. ff. de acq. rer. dom. et sup. per. quas perso. §. 1. & in l. placet. ff. de acquiren. hære. cum similibus: unde cum tunc actu, uel habitu filius bona posset habere, testari poterat, at de iure ciuili secus, cum nec actu nec habitu sibi posset acquirere, iux. not. per Bald. & Salycett. in authentica, ingressi. C. de sacrosanctis ecclesijs, cum alijs supra cumulatis a me, in rubrica huius tituli, nu-

324 mero 224. † Ad decimumoctauum dico, quòd testandi facultas per statutum quidem tolli potest, sed non simpliciter, & absolute, sed ex causa puta delicti, uel bonis inter dicendo, prout clare loquitur Ang. in dicto consilio 66. colum. fina. quo modo sic alij debent intelligi, qui eum allegant, iux. docto. Bart. in l. non solum. §. liberationis uerbo. ff. d. libe. lega. uel non in totum, sed restringi modificarique, sicuti, quod mulier testari non possit sine consensu duorum proximiorum, prout loquitur idem Ange. in Authen. ut factæ noue constit. & certe neutrum mirum uideri debet, tametsi constanter tenea

325 mus esse de iure gentium, † quoniam & ius gentium, ex causa tollitur eique derogatur

rogatur, ut in dominio patet illo iure' in-
uento, quod auferri potest ex causa, secundũ
Barto. in proœ. Digestorum, per omnes can.
in ca. quæ in ecclesi arum. de consti. parique
modo ius gentium distingui potest, & mo-
dificari, licet non in totum tolli, ut not. glo.
& Doctores, in l. ius ciuile. ff. de iust. & iure,
unde sic & testamentum, quod iurisgentium
est, & eius facultas statuto non debet in to-
tum tolli posse sine causa, sed in parte sic. qđ
an etiam per uiam donationis fieri possit la
te supra disserui, in prin. de dona. nume. 26.
326 cum sequen. † Quod uero postremo dice-
bam post Aemilium Ferrettum, in l. 3. col. 3.
ff. eod. parum negocij facit: nam, ut pulehre
tradit hic Vigl. ex unius gentis usu non est
de iure gentium iudicandum, & si de Germa
nis hoc scripserit Tacitus, non ideo cæteras
gentes non disponere de bonis suis morien
327 tes sequitur ullo modo. † Sublatis ex prædi
ctis omnibus argumentis primæ opi. in hoc
articulo superest ad secundam descendere,
quæ tenet, testamentum fuisse de iure diui-
no per authoritates sacræ scripturæ citatas,
sed breuiter illis responderi potest ab inte-
stato loqui, nilque ad testamenrum seruire.
328 † Circa uero tertiam opin. sunt qui dicant
textum in ca. ius naturale, prima distinct. in
uer. [*liberorum successio,*] de propagatione ip-
sorum debere intelligi, quæ fit per carnem
secundum glos. ibi, confirmatque And. Sicu.
in d. rub. ex. eo. colum. 8. propter uerba, quæ
sequuntur, & puerorum edueatio. primo
enim ponitur liberorum ꝓpagatio, hoc est
procreatio, deinde sequitur eorum educa-
tio, eodemque sane modo loeutus fuit ille
tex. quo iurisconf. in l. 1. §. primo, ff. de iust.
& iure, & supra, de iure nat. in prin. ibi, [*maris
atque fæminæ coniugatio, liberorum procreatio, & e-
ducatio.*] sic enim quoque dixit Isidorus, [*uiri
& fæminæ coniunctio, liberorum successio, & puero-
rum educatio.*] nec alia uidetur differentia ni-
si, quod illa iura brutis etiam rem commu-
nicarunt, at Isidorus inter homines tantum
329 locutus fuit. † Alij uero, ut Guliel. Benedi.
in d. cap. Raynutius, in uer. testamentum, pri
mo, colum. 2. intellexerunt illum tex. quo ad
legitimam, quæ succedit loco alimentorum
secundum Dy. in c. indultum, de reg. iur. in 6.
& Cy. in l. sancimus. C. de nup. ita, quod sicut
alimenta debentur filijs de iure naturæ, su-
pra de iure natu. in prin. ita etiam successio
in legitima est de iure naturali, sed ultra legi
timam est de iure gentium, & ciuili. sed hæc
interpretatio tum diuinat, tum restringit ni
mis illum tex. in uer. liberorum sueeessio ad
legitimam, cum passim loquatur, & insuper
obstat tex. in l. scripto, in fi. ff. unde libe. qui
de hæreditate parentum loquitur, & sic de
uniuerso iure defuncti, iux. l. nihil aliud. ff. de
uerb. signi. & tamen dicit, quod ad eam, [*natu
ra simul, & parentum commendet uotum liberos uo-
cat*] eodemque modo text. in l. cum ratio. ff.
de bon. dam. dicit, [*cum ratio naturalis quasi lex
quædam tacite liberis parentum hæreditatem addice-
ret.*] nõ enim de legitima tantum, sed vniuer
so loquuntur illæ leges, quod iure naturæ fi-
lijs applicant, unde corruit ex eis interpre-
tatio Guli. Benedicti tutiorque redditur ad
cap. ius naturale, præcedens intelligentia.
330 † Quod si uelimus illum tex. de successio-
ne liberorum in hæreditate locutum fuisse,
eamque iuri naturali dedieasse, planus erit
ad illum text. sensus, & interpretatio prout
etiam supra dixi, num. 270. cum sequen. nam
cum ius gen. primæuum sit ratio quædam na
turalis, quid dictans inter omnes gentes ser
uari, sempe rque duret, nec uarietur tempo-
re, in dies que nascatur, statim dominijs in-
uentis ac distinctis, dictare cæpit, ut liberi
suecederent parentibus, eoque modo talis
successio dicitur de iure naturali, non quod
illo tempore reperta esset: non erat etenim
propter communionem, sed quia inuenta
postmodum propter distinctionem mei, &
tui, ius naturale cæpit illud dictare, uelut tũc
durans, inuariabile, quotidie pullulans, & ad
illum casum se porrigens, & hæc est inter-
pretatio sana, meliorque illa Vaconij a Va-
cuna, declara. lib. 1. cap. 20. qui uoluit omni-
no successionem liberorum tunc fuisse de iu
re naturæ, cum dominia, & res essent pro-
priæ, quod est contra receptas eonclusiones
tenentes, quod essent eommunes, nec inuen
ta essent dominia, unde debet intelligi tex. il
le, ut dixi, sicque pariter intelligendæ sunt d.
lex, scripto, & lex, cum ratio, de quibus sup.
331 † Tertio considerandum est illum tex. capi
tuli, ius naturale, de successione ab intestato
loqui: illa enim bene est de iure naturali, q̃a
eam defert, nõ autem parens nisi iuris fictio
ne. l. conficiuntur, in princ. iunc. glos. in uer.
creditur, ff. de iure codic. merito nil ad quæ-
stionem nostram pertinet cum similib. quæ
de testamento tractat. eodemque modo po
test resolui tex. in l. fina. C. quor. bon. & in §.
principium, in Auth. de hære. & fal. ut de pri
mo tradit Andr. Sicul. in dicta rubrica, & Bel
lon. hic in prima quæstione, numero quinto,
uerbaque tex. suadent ibi, [*a bonis intestata
uxoris,*] & illa, [*cum prudentum omnia responsa, &
lex ipsa naturæ successores eos faciant,*] nam ex te
stamento, uxor esset illa, quæ id faceret. §. di-
sponat, in Auth. de nup. tantum igitur abest,
ut ille tex. ad rumbum faciat, & ita tandem
remanet defensata communis opinio, in hac
quæstione, in qua non ignoro me prolixio-
rẽ fuisse, sed plura, quæ necessariã excussionẽ
desiderabãt breuiloquio cõplecti nõ potue-
332 runt. † Decimoquartò, ex ordine litteræ
notari potest ibi forma alia faciendorũ testa
mentorum, qđ numerus septem testiũ, est de
forma

forma testamenti.patet, dum inquit Impera
tor,a liani formam testamenti introductam,
fuisse de iure præt. nulla enim emancipatio
desiderabatur, sed septem testium signa suf-
ficiebant.de hoc autem latius dixi infra, de
exhær.liber.in rubrica,in princ.ubi etiam te
tigi an sit de forma probatoria, uel substan-
tiali,ad ibi dicta me remitto si forsan impri-
333 mentur, † Decimoquintò, ibidem nota,
quod ius prętorium honorarium appellatur
ita ibi ex ædicto prætoris, iuncto ibi,iure.n.
honorario.Rationem adfert tex.in §.præto-
rum,supra de iure nat. quia qui honores ge-
runt,authoritatem huic iuri dederint, & in
l.2.§.eodem tempore.ff.de orig.iur.ibi ho-
norariū dicitur, quod a prætoris honore ue-
nerat,nec id mirum,quia si poterunt pręto-
res ius alienum corrigere.l.ius autem ciuile
ff.de iust.& iu.§.ius prætorium.multo magis
suo iuri poterūt authoritatem impartiri,cū
in re sua facilius quis esse soleat moderator,
& arbiter.l.in re mandata.C.mand.quam re
gulam latius exornat Crau.consi.217.col. 2.
334 quan. i i aliena.† Decimosextò, sequenti
loco notādum est secundum Are.ibi in unā
consonantiam. quod proprium est leges le-
gibus concordare,& iura discordia,opinio-
nesque difformes in unam consonantiam re
ducere,conformis est tex. secundum ipsum,
in l.1.C. de inoff.doti. & in c. cum expediat
335 de elect.in 6.† Hinc idem notans Bauer. in
fert ad testem, quod si in eius dicto discorda
re uideatur,concordari debet exemplifican-
do,ut hic per eum,quod idem tradit Dec.in
notabili casu,cōsi.100.colum.2.& latius plu
res allegans, consi.272.colum. 2.in fi.Ias.in
l.1.num.9.ff.ne quis eum. ubi dat pulchrum
exemplū,& Rui. cons.76.nume.4.uolum.5.
336 † Et ultra bene facit:si enim testes dixerunt
quid factum fuisse pręsente Titio, & Seio, po
stea interrogati,qui erant præsentes respon-
derunt,quod nulli,intelligitur supleturq; eo
rum dictum pręter prędictos, ut saluentur a
contrarietate,& falso,ut tradit Albe.& Alex.
in l.non erit.§.dato.ff.de iureiu. Alex. consi.
180.in fi.uol.5. Are.in c.cū tu.de testib. Soc.
cons.56.col.fi.uol.4.Gramma.cons.33.Dec.
337 in d.cons.100.col.3.post prin.† Idemq; in-
fert Bauer.in statutis obseruari, quę inuicē
contrariari uidentur,ut si aliqua subdiuisio-
ne,uel interpretatione saluari possint, ea sal-
uemus a contrarietate, secundum Bar.& An
cha.quos citat,quibus adde Abb.in c.gratū,
de off.deleg.& in c. super quęstionū,in prin.
eo.tit.Dec.cons.283.nu.4.cons.310.nu. 11.
Paris.cons.166.nu.14.uol.4.Riminal.meum
clarissi.consi.203. in fi.Idem quoque secūdū
eum uidemus in responsionibus,positionib.
factis, quę debent ad concordiam reduci,ne
respondens incidat in contrarietatem ex de
338 ductis per eum.† Quibus adde idem esse in
faciente positiones,quę uidentur inuicē cō-
trariari,ut saluari debeant:exemplum si pe-
tatur fundus vigore stipulationis a me, ego
uero ponam,quod non promisi,demum se-
cundo dicam,quod pręscripsi, quod pręsup-
ponit promissionem,nam debet intelligi, quod
nō promissi,& quatenus promiserim, quod
pręscripsi,ita Bal.Cast.Alex.Ias.& alij, in l.1.
339 ff.ne quis eum.† Et ut cętera exempla præ-
teream,hęc est regula cōmunis in qualibet
dispositione, quæ ita intelligi debet,ut con-
trarietas remoueatur, ut post multos inquit
Dec.in d.c.gratum,num.3.in l.pacta nouissi-
ma.C.de pact.& cons.602.num.4.& infinita
post eundem commemorat ad hoc elegan-
ter Çagnol.in l.ubi repugnantia, numero 4.
ff.de reg.iur. ad quem, te remitto .Sed ma-
gis prope accedens ad notabile ex hoc textu
collectum considera, quod licet id,in textu
nostro probetur hoc modo, ius enim ciuile
in testamento per æs, & libram exigebat e-
mancipationem,ius pretorium nequaquam
demum sublata fuit illa emācipatio, septem
que testes desiderari cæperunt, quod ius ci-
uile quodammodo exigebat : computato
enim libripende, & emptore familiæ, erant
septem,ut glo. declarat in uer. quodammo-
do.sic ergo patet ad unam consonantiam
340 hæc iura fuisse redacta.† Tamen hoc mini-
me probatur ex dicta l.prima, C.de inoff.do
tib. nam contra inofficiosam donationem
tantum fuerat prouisum titulo superiore, su
per uero dote inofficiosa nil cautum, unde
nulla hic legum contrarietas dici poterat,
341 † quæ contingit,quando iura super eodem
casu diuerso modo uidentur decidere, ut
quia de eisdem personis, & actibus eodem
temporis instanti contraria formantur,iux.
glo.in clemen. fina.de testib. Cagnol. in di-
cta l.ubi repugnantia,num. secundo,textus
ergo in dicta l. prima,licet semper ad hoc al
legetur,tamen alia fuit eius intentio dum di
xit, cōcordare legibus leges promptum est,
ut concordare legibus leges debeamus per
similitudinem, ut sicut per leges præceden-
tes inducta fuit querela inofficiosæ dona-
tionis contra donationem, ita per illam le-
gem primam debuerit induci querela inof-
ficiosæ dotis contra dotem ex eadem æqui-
tate ne filijs fraudentur legitima,& sic,quod
de similibus ad similia procedendum est, ita
illum textum declarant Iac.de Rau. Pet.Cy.
& Castren. quod sūme notandum est, quia
passim consueuerunt Doctores allucinari
342 propterea illum citātes.† Decimoseptimò
notādū est ibi constitutum est &c. secundū
Aret. quod ex duobus contrarijs fit optimū
temperamentum,ius enim ciuile in testamē
to per æs, & libram requirebat emancipatio
nem ius prætorium secus, & sic erant con-
traria, ex quibus modo factū est optimum
tem-

temperamentum, quia exploſa illa emanci-
patione conſtitutum eſt 7.teſtes interueni-
re debere, quinque de illo iure ciui. in effe-
ctu,& origine, duos uero ex additione iuris
prætorij. concordat tex,in §.cum ex aliena.
ſupra de rer. diui. dum loquitur de uino, &
343 melle. †Decimooctauò notandum eſt ibi,
ut uno eodemque tempore ſeptem teſtibus
adhibitis,&c.quod teſtes,qui in teſtamento
requiruntur,eodem tempore debent inter-
344 uenire,†unde infero,quod ſi contingat ali
quem ex teſtibus longiori ſpatio abeſſe aliũ-
que eius loco ſurrogari, quod coram eo re-
peti debent omnia,quæ facta erant hucuſq;
ut ipſe,una cum alijs teſtibus poſſit teſtifica
ri de toto teſtamento,nec ſufficeret,ut ille,q.
receſſit teſtificetur de geſtis coram ſe, ſurro
gatus autem cum alijs de geſtis coram eo,
quia eodem tempore non interuenerunt,&
ſic impeditur contextus teſtamenti,ita per il
lum tex.dicunt Bal.& Caſt.in l.cum antiqui-
tas.C.eo.inferendo etiam,quod ſi poſt factũ
medium teſtamentum omnes teſtes receſſe-
runt,alijque loco eorum ſurrogentur,ſi ge-
ſta non repetantur coram eis non poteſt id
teſtamentum probari,partim per receden-
tes,partim per ſurrogatos ratione prędicta,
& cum prædictis conſentit etiam Dec.conſ.
105.colum.pen.Alex.conſi.176.uiſo thema
te,colum.3.in fi.2.uolum.Bauer. in §.fi.nu-
345 mero 14.infra eo.quod bene ſigna. †Deci
mononò notandum eſt, ibi ſeptem teſtibus
adhibitis, ſecundum Are. & Bauer.quod ſi in
teſtamento teſtes debent eſſe rogati , cõcor
dat tex.in l.hac conſultiſſima, C.eo.ibi roga
tis ſeptem teſtibus numero , & in l.hæredes
palam.§.pen.ff.eo. & utrobique notant om-
nes Docto.quod cum ſit unũ præcipuum de
requiſitis in teſtamento,plenius attingen-
346 dum puto. †Et quidem in primis requiri-
tur,quod iſte rogitus fiat pro teſtamento fa
ciendo,non autem pro publicatione peragẽ
da:ſi enim ordinata iam, & ſcripta ſchedula
teſtes fuerint rogati , ut ſint teſtes publica-
tioni faciendæ,non autem ordinationi iam
factæ,& ſcriptæ, utique talis rogitus non ua
let,& teſtamentum corruit, ita ſubtiliter uo
luit ſolus,quem uiderim,Ruy.conſi.1.num.
19.uolum.3.motus per tex.in d.§.pen.vbi di
citur,quod teſtes ante teſtimonium,ideſt an
tequam teſtator aliquid diſponat coram eis
ut ibi Iac.& Alberi.exponunt,debent certio
rari ad teſtamẽtum ſe eſſe adhibitos, ſed hic
ad teſtamentum non adhibentur, ſed publi-
cationi,ergo &c.mihi tamen hęc differentia
utpote uerbalis non ſatisfacit ; ſolennitas
enim uerborum teſtatoris in teſtamentis
eſt ſublata,l.quoniam indignum, & ibi not.
C.eo.ſed certe, quando rogantur teſtes , ut
ſint teſtes publicationi teſtamenti faciendæ
non uideo cur etiam dici non poſſit eos eſſe

Teſtes teſtamenti an rogati eſſe debeant.

rogatos , ut ſint præſentes teſtamento, quia
illa publicatio continet in effectu teſtamen-
tum.Præterea uideo,quod teſtes adhibẽtur
ut uoluntatem teſtantis audiant,l. hac con-
ſultiſſima,§.per nuncupationem,C.eod.ſed
uerum eſt in hoc caſu eos audiuiſſe uolunta
tem teſtatoris contentam in illa publicatio
347 ne, ergo talis rogitus ualet,†Quinimo ita
practica inoleuit,ut ſcriptura facta per nota
rium de uoluntate teſtatoris rogentur te-
ſtes,ut ſint præſentes publicationi eius agẽ-
dę,idque deprehenditur,cum in fine ſcriptu
ræ teſtamẽti dicatur, lectum,actum,& publi
catum fuit præſens teſtam. &c. ad cuius pu-
blicationem præſentes fuerunt infraſcripti
teſtes,&c.a qua communi practica receden-
dum non uidetur, iux.l. ſi de interpretatio-
ne.ff.de legib.non obſtat tex.in d.§. pen.qa
ex prædictis ceſſat. uerum enim eſt dicere te
ſtes adhiberi ad teſtamentum,cum ad publi
cationem in qua ipſum cõtinetur, ſint adhi
348 biri.†Secundo aduertendum eſt,quod iſte
rogitus fieri debet a teſtatore, uel a notario
ſaltem , qui eſt pro teſtatore, ita uoluit Pau.
de Caſt.in d.§. pen.reprobato Dyno, qui te-
nebat non referre a quibus fiat,idemque te-
nuit Alex.conſi.35.num.6.uolum.3. Iaſ.in d.
l.hac conſultiſſima,col.1.in fi.Corn.conſilio
148.colum.fi.uolum.3. Dec.conſi. 11.col.9.
349 in prin.†Idemque eſt ſi a quocunque alio
extraneo teſtes rogentur præſente,& patien
te teſtatore.uidetur enim mandare.l.j.§.ma
giſtrum autem.ff.de exercit.l.patitur.ff.man
da.ita Alex. conſi.47. abunde per celeberri-
350 mos,colum.2.uolum.2.†non tamen puta
rem ſufficere ſi teſtes dicerent ſe fuiſſe roga-
tos præſente teſtatore,ex hoc enim non in-
fertur,quod teſtator audiuerit, & intellexe-
351 rit : †licet enim quando quis deponit de
præſentia propria includatur præſumptiue
ſcientia , ſecus tamen quando teſtes depo-
nunt de præſentia tertij,ex hoc enim non ꝓ-
batur nec præſumitur,quod ille intellexerit,
ut tradit Bar.in l.j.§.fi.ff.de aut.tut.ſequitur
Bal.in l.1.in fi.C.de bon. poſ. ſecundum tab.
Alex.in l.2.§.uoluntatem.ff.ſol.matri. conſ.
180.poſt prin.uol.2.conſi.111.num.3.uolu.
3.Iaſ.in d.l.2.§. uoluntate, nu. 20. Capici.de
ciſ.192.num.2.& ſequenti.Crau. conſi.944.
num.7.& ita in materia noſtra declarat pul-
chre Ruynus,conſ.6.num. 12.uol. 3.ſecundũ
quem prædicta de teſtibus rogatis a notario
uel ab alio præſente teſtatore debent intelli
gi,quando conſtat per notarium,uel teſtes,
quod fuerunt rogati præſente teſtatore,au-
352 diente,& intelligente.†Tertio conſideran
dum eſt,quod ſi aliqui teſtes deponãt ſe fuiſ
ſe rogatos a teſtatore, quidam uero a nota-
rio nõ ſunt per hoc inuicem contrarij, cum
poſſibile ſit fuiſſe rogatos ab utroque,cum
ſit actus reiterabilis,ita concludit Ange. in
conſi.

Rogitus teſtiũ a quo fieri debeat.

consi.274.colum.pen.sequitur Ias.in d.l.hac
353 consultissima,colum.2.† Quarto memoria
repetendum est, non referre nūquid ante pu
blicationem testamenti testes rogentur,uel
post incontinenti, quia quæ in continenti
fiunt,uidentur inesse.l lecta.ff.si cer.peta.ita
pulchre tradit Bal.in l.fi.C. de fideicom. se-
quitur And.Sicul.in c.relatum,el 1.colum.3.
C.de testa.Ias.in d.l.hac consultissima,col.2.
Ruy.in d.consi.1.num.19.uol.3.Ias.in l.prin-
cipalibus,colu.fi.uers. 2.quæro.ff.si cer. pet.
in l.edita,num.15.C.de eden.Tiraquel.in li-
bro suo de retractu.in tit.de retrac. conuen
354 tionali, §.1.nume.6.† Sed ultra redeundo
principaliter ad notabile nostrum,sciendum
est testes rogatos esse debere in testamento
non modo procedere in testamento in scrip
tis de quo hoc loco agitur, uerum etiam in
nuncupatiuo de quo in §.fi.infra eo. proba-
tur ibi in uer.adhibitis iuncta glo.quæ expo
nit idest rogatis,quam ibi sequitur Bal.Fab.
Nico.de Neap.Ioan.Plat.Aret.Vigl.& Baue.
num.32.qui hanc esse commu.testatur.Con
firmaturque hæc opi.per tex. in d.l.hac con
sultissima, in §.per nuncupationem. C. eod.
ubi uult,quod in testamento nūcupatiuo re-
quirantur septem testes,ut supra dictum est,
sed supra in prin.ubi de testamento in scrip
tis dixerat de rogitu mentionem fecit,ergo
per relationem factam ibi uult idem requi-
ri in nuncupatiuo. ita inducendo tenet ibi
Alex.quem sequitur Ias.& prius Alexan.Ro-
ma.in auth.similiter,in 11. speciali ultimarū
uoluntatum num. 61.C.ad leg.fal.& ita hanc
esse commu.testatur etiam Nicol.Boer. dec.
355 34.num.8.† Item procedit ista conclusio
non modo de iure ciuili,sed etiam de æqui-
tate canonica,secū dum Fran.Alberg.de Are.
Anto.de But.& Imo.in c.cum esses,colum.5.
ubi dicit esse commu. ex. eod. titu. sequitur
Alex.consi.69.uiso consi. colum.fi.uolum.2.
licet Abb.in d.c.cum esses,in contrarium in-
clinet,& post eum Ruy. consilio 192. nume-
ro.7.uolumine 2. sed præcedens opi. tutior
est tenenda,quia ius ciuile in hoc non repe-
ritur correctū p canones, sed in numero te-
stium duntaxat,ergo debet remanere in sui
robore.l.sancimus.C.eo.l.præcipimus,in fi.
356 C.de appel.cum uulgar.† Limitatur uero
ista conclusio non procedere in testamento
inter liberos,in quo testes etiam non rogati
sufficiunt.glo.est notab.in l.fi.ad fi. C.de co-
dicil.sequitur Bal.Sal.& Fulgo. in authenti-
ca,quod sine.C.de testa.Aug.Cast.& Ias.in d.
l.hac consultissima.§.ex imperfecto.numero
6.C.eo. Rubeus, consilio 6.in prin. pro qua
bene facit tex.in l.fi.C.famil.erciscun.ibi,etsi
solennitate legum huiusmodi dispositio fue
rit destituta . quæ uerba includunt hunc ca-
sum de testibus non rogatis,idemque tenet
Guido Papæ decis.538.factum est testamen
tum,Soc.in regula 420.in uer.testes,in ter-
tia fallē.Ruyn.consi.154.nume.5.uolumi.3.
357 Nicol.Boeri.in d.decis.34.num.5.† Secun-
do limitatur non procedere in testamento
ad pias causas,in quo pari modo testes non
rogati sufficiunt,ut uoluit Abb.But.& Imo.
in ca.relatum,el primo,de testa.Soc.in dicta
regula 420.in 2.limitatione, & fuit de men-
te Bar.in l.prima,in fi.C. de sacrosanc. eccl.
ubi etiam cæteri tradunt, Corn.qui idem te
net & dicit esse commu. consi. 278. numero
81.uolum.1.consi.149.num.4.& consi. 215.
colum.fi.Ang.Aret.in tracta.de testa.in glo.
centesima nona, in ultima q. ubi pari modo
358 dicit hanc esse commu.† Contrarium uero
tenuit Franc. de Alberg. consulendo, ut re-
fert Imola in d. cap.relatum,ibique And. Si-
cul.late in hanc partem insistit,& ante eum
Roma.in d.authen.similiter,in 11.speciali ul
timarum uoluntatum,& consi.306.colum.1.
Bauer.in §.fi.licet non se firmet,infra eod. &
fuit etiam sentētia Lappi,in allegat.20. quæ
fundatur per tex.in d.cap.relatum, in uerbo
requisitis, exponēdo idest rogatis.ratioque
differentiæ inter liberos,& piam causam assi
gnatur per Roma.in d. consi. 306. quia pri-
mo casu etiam testamento non facto, futuri
fuissent liberi iusti successores patris,igitur
solennitas iuris ciuilis relaxatur in tali testa
mento.quæ ratio cessat in pia causa habili tā
tum ad succedendum ex testamento:mediā
uero opinionem inter istas posuit Bal.in di-
cta l.1.in fi.C.de sacros.eccl.in lectura dicens,
quod de iure ciuili rogitus requiritur,secus
359 de iure canonico. † Ego uero a prima opi.
& sic a limitatione supra posita non recedo
ea potissimum ratione , quia saltem ultra le-
gitimam magis fauetur testamento ad pias
causas,quæ condito inter liberos , cum aga-
tur de fauore animæ primo casu , quæ cæte-
ris rebus est præferenda, aureum est dictum
Alexandri,in l.pactum,quod dotali,col. 2.C.
de pact.& consi,65.uiso testamento, colu. 3.
uol.2.post Bar.in l.1.in 6.q.prin.C.de sacro-
sanc.eccle.ubi hoc idem Ias. expresse notat,
num.18.cum sequen.& Dec.tradit, consilio
426.num. 5. sed in testamento inter liberos
etiam de iure ciuili rogitus testium non re-
quiritur,ut supra diximus, ergo nec in testa
360 mento ad pias causas.† Ad textum in c.rela
tum in uer.requisitis,respondet Imo. ibi,&
Corn.in consilijs supra citatis , & in consilio
318.uolumi.3.quod intelligitur de testibus
requisitis non a testatore, sed a iudice cui lo
quitur Papa: mandat enim ibi iudicibus, quod
huiusmodi causas relictorum ad pias causas
in examen suum deductas tractent non secū
dum leges , sed decretorum statuta: tribus
aut duobus testibus legitimis requisitis
per eos iudices,nō autem per testatorem de
quo esset impertinens locutio. ibi, quicquid
dicat

dicat Andr.Sicu.qui dicit,ꝙ est peregrina di
uinatio, & interpretatio pessima ad illũ tex.
quam tradit Imo.nam imo maxime conue
nit casui proposito.nec,ꝙ illa uerba tanquã
ablatiui absoluti resoluenda sint incõditio-
nẽ,impediunt intelligentiam Imolæ,quæ sic
erit,quod iudices tractent, & expediant hãc
causam tribus aut duobus testibus, requisi-
tis,id est sub ista cõditione,si requirant tres,
aut duos testes,prout ad probationem regu
lariter requiruntur,l.ubi numerus.ff. de pb.
hoc enim iudicibus maxime consuetum est
facere, ut probationes requirãtur,cum secũ
dum allegata, & probata debeant iudicare.l.
illicitas.§.ueritas,ubi Bar.& alij no.ff.de off.
præsi. & in hoc intellectu residet etiam Ba-
361 uer.in §.fi.infra, eod.tit.† Et ulterius,ꝙ il-
lud uerbum requisitis, nõ possit intelligi de
rogitu testium,ostenditur apertissime, nam
ille tex.loqtur generaliter de relictis ad pias
causas, non se astringens ad casum testa-
mento,& tamẽ constat,ꝙ in alijs relictis pu
ta in codicillis,uel epistola,nõ requiritur ro
gitus testium,l.fi.in §.C.de codic. & infr.eo.
titu.Matthesi.nor.123.Ale.in l. si non specia
li,C.eo.tit.& Soc. cons.235.col.pen. uolu.2.
quos citat Grat.respon.69.nu.7. uol.2.dum
uolunt testes deponentes se audiuisse post
cortinam sufficere, quos constat testatorem
non rogasse. non põt ergo ille textus intelli
gi,de rogitu testium, alias sequeretur,ꝙ ille
tex.qui intendit diminuere solennitates iu-
ris ciuilis eas augeret,& contrarium effectũ
produceret,contra.l.legata inutiliter, & ibi
not.Bar.ff.de adi.leg.ita Com.illum textum
considerat,licet non ita plene deducat,in d.
cons.278.col.fi.in prin.uol.1.& latius idem
tradit,consi.118.colum.fi.uol.3.unde patet,
ꝙ And.Sicul.& quicumque alij perperam in-
362 telligunt illum tex.de rogitu testium.† Ter
tio limitatur non procedere, in testamento
militis facto in expeditione belli, eo enim
casu testes etiam non rogati sufficiunt,gl.est
notab.quam Docto.sequuntur,ibi, in l.mili
tes.C.de test.mil.tradit Ias. in d.l.hac consul
tissima,col.1.& ad l.diuus.ff.eo.quæ in cõtra
rium pungit ibi,conuocatis hominibus re-
spondet,ꝙ loquitur,quando miles est in ten
torio,quod eut fuit de intentione glo.ibi,&
363 aptius,in l.1.ff.eo.† Vltra,ꝙ ut tradit Cor.
in d.consi.278.col.fi.& melius ẽt,in d.consil.
118.col.fi.post Bal.in aut.ꝙ fine,C.eo.illa cõ
uocatio non requiritur ad solennitatem te-
stamenti,sed ad demonstrandum,ꝙ miles uo
luerit testari,ut ex uerbis litteræ colligitur,
tales enim milites solent esse homines faci-
les,unde ne decipiantur in lapsu linguæ,&
discernatur,quod ipse miles proferendo uer
ba,quæ sonant in testamentum, & hæredis
institutionem, illa uerba dixerit deliberate,
animo testandi,& non iocosè,adulatoriè,&
perfunctoriè, requiritur illa conuocatio,
quod modo cessat in parentibus testantibus
inter liberos,in quibus præsumitur delibera
tio,quia naturalis stimulus urget patrẽ ad
cogitandum de liberis.l.amicissimos.§.fi.ff.
de excus.tut. & ultra Corn. & Bal. idem tra-
dit Soc.Iun.consi.179.num.34.in 2.uolum.
364 † Quarto limitatur in testamento haben-
te clausulam codicillarem,id.n.ualet licet te
stes rogati non fuerint, ita Nico. Boer.in d.
Decis.24.nume.9.ꝙ nota,quia communiter
consueuit apponi,hæc clausula in testamẽto,
unde nunquam poterit opponi de defectu
rogitus testium, & idem tradit Corn. consi.
365 171.num.12.in 2.uol.† Vlterius etiã scien
dum est,ꝙ in casibus,in quibus testium rogi
tus exigitur in testamento, qui sunt præter
supra exceptos hunc rogitum in dubio non
præsumi: est enim quædam solẽnitas extrin-
seca,quæ non præsumitur nisi probetur. l.q-
cumque,§.fi.ff. de public.in rem acti.ita uo-
luit Cy.Bal.& omnes Moder.ut ibi Ias.refert
in d.l.hac consultissima, in prin. Dy.Bar.Bal.
cæterique communiter, ut ibi Aret.dicit, in
l.hæredes,l.palam,§.pen.ff.eo.in 1.col.Bart.
Cast.Ang.Alex.Ias.& omnes, in l.sciendum.
ff.de uer.ob.Alex.consi.69.col.pen.in 2.uol.
& consi.34.uolu.3.Corn.consi. 95.nume.8.
in 2.uol.Ruy.consi.1.num.4.uol.2. & consi.
12.num.5.eo.uol.Ioan.de Plat.Christopho.
Aret.& Bauer.in §.fi.infr.eo.Guil.Pened. in
ca.Raynutius,uerbo testamentum,1.nu.90.
366 † Vnde Bar.in d.l.diuus,in fi.ff.de testa. mi
lit.pulchre dicebat, quod etsi testes dicant
audiuisse Titium instituisse talem hæredem,
& non dicũt se adhibitos,& rogatos ad hoc,
quod nihil probant, merito quis debet esse
cautus in formando articulos, ut conclu-
dant, quod testes fuerunt adhibiti, & roga-
ti ad hoc, sequuntur passim Doctores,in lo-
368 cis supra commemoratis. † Limitatur ta-
men hæc communis conclusio in plerisque
casibus,primo, quando notarius in testamẽ
to diceret testes fuisse rogatos sibi enim cre
deretur,l. prima. C.de fi. instrumentorum,
& iure hastæ fis.libro decimo,cum ibi notat.
tradit Albericus in dicto §.penul.& Bauer.
in dicto §.finali, columna penultima, infra
369 eodem. † Confirmaturque ex eo,nam ui
demus, quod si notarius asserit se rogatum
fuisse,ei creditur,ut tradit Abbas in capitu-
lo primo,de fide instrumentorum,Bartolus,
Angelus, Alexander, & alij, in dicta l. scien-
dum,Alexander, consilio 109. eximine Do-
ctores,columna prima,in fine,uolumine se-
cundo, consilio quadragesimooctauo,uolu-
mine quinto, Decius in dicto capitulo pri-
mo, numero uigesimo, consilio undecimo,
columna nona, Decisio. Neapol. ducentesi-
maquadragesimaquinta, numero nono,er-
go pari modo sibi credendum est, quando

de iure prætorio,ut hic, sed alijs simul iūctis
quod sint rogati, uno eodemque tempore
præsentes, ut ibi per glos.uel & secundo dici
potest esse de iure ciuili approbatione, non
inuentione,ut hic,sicque etiam secūdum di-
uelli potest, nec enim ibi de origine agitur.
379 †Vigesimotertiò,notandum est,ibi ut per
manum testatoris secundum Ioan.de Plat.
Christophor.& Bauer.quod nomen hęredis
debet per manum testatoris,aut testins scri-
bi,cōcordat.l.iubemus,C.eo.quod an hodie
380 procedat,in glo.dicemus.†Vltimo notan
dum est secundum Aret.Christophor.Bauer.
& Tol. quod forma lege tradita seruanda est
concordat tex. in l.3. ff.eo.ampliaturque se-
cundum eos,nam specifice seruari debet nō
etiam per ęquipollens,l.qui hęredi,ff.de lib.
& post Fely.in c.cum dilecta,in uer.gesta cō-
tra formam, in 11.ampl.de rescri. Soc.consi.
24.col.7.in 1. uol. Tiraquel.de legi.connub.
381 in uer.consentement,in gl.4.nu.26.†Am-
pliatur & secundum , ut procedat etiam in
actu fauorabili exemplificand: secundū eos
in testamento,quod etiam tradit Bal.in l.te-
stamētum,C.eo.Ias.consi.191.col.1.in 2.uol.
Tiraquel.de retrac. §.1.gloss. 21.numero11.
382 †Quinimo etiam si in minimo fuerit omis
sa forma, actus in totum corruit secundum
eos,quibus addo Butri. & Abb.in c.pisanis,
de resti.spo.Fely. in loco, de quo supra,in 1.
ampl.Tiraq.sub d.num.11.& inferius,in tit.
de retrac.conuentionali.§.4.glo.6. num.31.
Mar.consi.65.consilio 131.& cons.133.Soc.
383 Iun.consi.37.num.14,uol.2.† Confirmatur
que ratione:forma enim est indiuidua Bal.
in l.certi conditio.§.quoniam, ff.si cer.pet.
in d.l.testamentum, latius Tiraq.in locis su-
384 pra citatis, † sed qui partē indiuidui fecit
nihil fecisse uidetur.l.furiosum, C.qui testa.
385 fac.l.si is,qui.ff.eo.Bauer.hic, num.31.†Li
mitatur uero secundum eum, & Tol. in for
ma leui,cuius omissio non uitiat,l.1. in fi. ff.
de uen.insp.quod & Alcia.tradit Para.lib.5.c.
16. col. 1. contra quam tamen obstat Decis.
Bal.in d.l.j. ff.de lib. & post dicens, ꝙ si statu
tum requirit,in instrumento nomen,prono
men,& cognomen irritans instrumentū ali-
ter factū,non ualebit instrumentū continēs
solum nomen singulare unius , in quo nemo
falli potest, & tamen hoc casu demonstratio
pronominis,& cognominis est leuis forma,
quia ex quo habemus certitudinem perso-
næ per nomen elegans non esset ultra curan
dum,& cū Bal.tenent Imo.Cuma.Cast.Alex.
Are.& Ias.ibi,qui dicit esse commu.& ita cō
tra hanc limitationem tenens firmat Fel. in
386 loco præalleg.in 10. ampli.† quæ sñia mihi
magis placet, & ex eo confirmatur nam, qđ
minimum est nemo unquam leue esse nega-
uerit, cum parum,eoq; magis minimum, &
nihil æquiparentur,l.licet causam,§.quam,
quam,in uer.nulla,uel modica,de prob.& in
fra,de leg.fal.circa prin.ibi pro nullo aut mi
nimo lucro,late tradit Marsi.in sing.276.Dec.
in c.de appellationib.nu.5.de appellati. Sed
uidemus actum labi si forma ēt in minimo
omissa fuerit,ut supra dictum est:ergo patet
ꝙ omissio formæ , quantuncunque leuis dēt
387 actum uitiare. † Sola superest difficultas in
resolutione tex.in d.l.j.in fi.ff.de uent.in spi.
Bar.ibi,& in l.cum hi. §.si prætor.ff.de trans.
passimque Doctores ubique non de forma
illū textū loqui,sed de leui quadam solenni-
tate intellexerunt,quasi,ꝙ inter formā,& so
lennitatem sit aliqualis differentia,qđ colli-
gi uidetur ex dictis Bal.in cap.j.de no. for.fi-
del.& in l.ēt, C.de execu.rei iud.quib.ī locis
formam,& solenuitatē separatim definit. un
de tanquā forma sit precisior atq; strictioris
iuris, & obseruationis, q̄ solennitas, ea licet
leui omissa actus uitiari debet,non idē uero
in solennitate , sed ego hunc sensū ad d.l.j.ī
fi.non admitto, cum in l.fi. eo. tit.aperte de
claretur ea,quæ prætor edixit, in eo.tit.for-
mam inducere, ibi:secundū formā edicti, &
ita ponderat Tiraq.in d. §.4.nu. 33. licet idē
parū sibi constans subijciat Bartoli sensum,
388 aliūq; satis diuinatiuū. † Vnde puto aliter
illū textum resolui posse: aut.n.lex,quæ for-
mam inducit hēt clām decreti annullatiuā ta
citā dumtaxat, ut quia ordinatur aliquid fie-
ri tali modo, prohibeturq; aliter fieri,nō ta-
men expresse subiungitur, ꝙ si contra fiat id
nō ualere,licet tacite hoc subintelligatur,iux.
l.non dubiū.C.de legib.& tūc omissio formę
leuis nō uitiat actū,& ita ꝓcedat,d.l.j.in fi.ff.
de uent.insp.aut clausula annullatiua est in
lege expressa,& tunc operatur maiorē effica
ciam, quia introducit formā oīno seruandā
ēt in materia leui,& ita procedat conclu.no
stra.unde limitatio de qua supra non est pas-
sim uera nisi declarando,ut supra,quā decla-
rationē in effectu ponit Fely. in loco citato,ī
10. ampli. ut ibi uideri pt. Secundo limita-
ri pōt,ꝙ supra dictū fuit de forma seruanda,
ut non ꝓcedat,quādo seruari nō pōt,tūc.n.
actus ualet ea nō seruata,ita tradit Ioā.And.
in regu.in totū,de reg.iu.in 6.sequitur Abb.
cons.25.col.2.uol.2.Alex.consi.206. in ult.du
bio,uol.6.Paris.cō.46.nu.23.uol.3.& latius,
consi.73.nu.29.cū seq.uol.2.Cra.cō.12.ꝓto
389 tū.†Exēplū dari pt si ex forma statuti in cō
tractu uxoris, requiritur consensus uiri,ali-
rer contractus non ualeat. si.n.haberi nō pt
ob eius longinquā absentiā ualet cōtractus
sine eo. factus ita post Bal.in duob.locis de-
390 terminat Craue.consi.12.col. 2.† Rursus,
& tertio, ꝙ de forma præcise seruanda dictū
fuit nō aūt per æquipollens,pari modo limi-
tari potest nō procedere,quando necessitas,
& impotentia impedit eam præcise impleri:
tunc enim sufficit si per æquipollens implea

tur, ita colligitur ex not. per Bal. in l. 1. colu. 2. C. ut quæ desi. aduo. ponendo q. de statuto quo cauetur super uulnere sententiam ferri non posse nisi prius habitu informatione a peritis in arte, an cicatrix sit remansura nec ne: si enim peritorum copia haberi non potest, notoriumque sit cicatricem ex euidentia facti remansuram, utique ualebit sententia lata cõcurrente illa euidentia facti, & sic forma per æquipollens seruata, sequitur Alexan. in d. l. 1. col. 2. in fi. ff. de lib. & post. & Galliau. per illum tex. in l. 1. §. fi. col. 1. ff. de uer.
391 obli. † Confirmaturque hoc ex notatis per Roma. consi. 433. quem Ias. sequitur, in l. testamenta, col. 2. C. eo. ubi per plura tenet, q si ex forma statuti, actus i certo loco fieri debet alibique factus nõ ualet, si tamen copia illius loci haberi non possit ob iustum partium metum, alio in loco celebratus actus ualebit, & sic forma in æquipollenti seruata sequitur eos Tiraquel. de legib. connub. in
392 loco præallegato, num. 34. † quod & ultra confirmatur: nam licet iuramentum præcise soleat obligare nec interesse præstari sufficiat, iux. glo. communiter receptam in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam, si tamen factũ præstari non potest sufficit interesse præstari, & sic iuramentum in æquipollenti adimplere, ut tradit Craue. in d. consi. 12. quo fit,
393 ut idem in forma dici possit. † Alio quoq; casu puto ego per æquipollens eam seruari posse, quando lex, uel statutum non cogitauit modum, sed effectum, sicut uidemus in cõdõne apposita ab homine, si enim de modo cogitatum fuit præcise impleri debet, d. l. qui hæredi. & l. Meuius. ff. de cond. & demõ. secus si de effectu, tunc enim per æquipollẽs impleri potest. l. mulier. ff. ad Treb. sic ergo & in forma dicamus, ita peregregie declarat Ruy. consi. 137. num. 9. uolum. 1. quæ om-
394 nia diligenter notabis. † In glo. 1. in princ. antequam ingrediar commentum Aretini, super ea. q. an ualeat argumentum ab ethimologia uocabuli, considerandum est in primis, quod Doctores nostri; passim aut saltem crebrius ethimologiam deriuationem, & allusionẽ idem esse tradiderunt, ita Ang. Imo. Cuma. Castrens. & Aquensis, in l. prima, in priu. ff. de acqui. poss. idemque Vigl. & Bellon. testantur hic, Baldus uero in l. conuenticulam, colum. 2. uers. certor. C. de epis. & cler. deriuationẽ ab allusione separauit, inquiẽs nos argumentum habere ab allusione, quod est probabile. l. 2. §. appellata. ff. si cer. pet. itẽ a deriuatione, qđ est artificiale, l. 1. in princ. ff. de pact. rursus idem Bal. in c. 1. §. si quis de manso, col. fi. de contro. inuest. dixit, quod ethimologia est resolutio uocis in propriũ effectum rei, quæ demonstratur, l. tugurij. ff. de uerb. signi. Angelusque, in l. 1. ff. de acqui. poss. dixit, quod ethimologia nihil aliud erat quam uera locutio, quod opinioni Baldi conuenit, & idem alibi prius sensit Cicero, qui ueriloquiũ eam appellauit, ut refert, & sequitur Alex. in l. tabernæ, ff. de uerb. sig. ex hoc inferens ethimologiam uim diffinitionis habere, & ad substantiam rei omnino respicere, utque commemorat Ripa, in d. l. j. post Zasium ethimologia ueritatem notificat, quæ & latius explicat Nicol. Euerardus in opere suo de centum modis argumentandi, cap. 6. ubi etiam particularem ethimologiæ diffinitionem tradit, & ponit idem Ripa, in l. quominus, num. 128. ff. de flum. Deriuatio autem secundum istos Doctores originem uerbi respicit, ut Doctor a docendo, tutor a tuẽdo, & id genus Allusio uero nec ad substantiam rei nec ad deriuationem respicit, sed solius uocis similitudinem refertur, quam Græci, ut Martianus inquit, adnominationem uocant. Quinimo, ut tradit hic Vigl. & Ioannes Corasius Miscellaneorum lib. 3. cap. 22. de Viglio mentionem non faciens, si pressius linguæ latinæ proprietatem inspectare uelimus, nõ modo allusio differt ab ethimologia, sed nec uocabuli similitudinem significat aut adnominationem, nã proprie alludere dicimur, cum sub fabulosæ antiquitatis uelamento sententia latenter alio refertur, idque Virgilij sententia facile deprehendi potest, qui Aeneæ ludos narrans lusit ad Augusti uictoriam, quã contra Antonium potitus erat inquiens. Actiaque Iliacis celebramus littora ludis. & cum alibi idẽ dixit. Nec plura alludens ea uox audita laborum Prima tulit finẽ, ut habes apud Calep. Nos autem quicquid apud Grãmaticos uarie de his dictũ sit, cum nostris Doctoribus sentientes, hæc, ut synonima capiemus, quod & ille Euerar. probat in loco præallegato, & pulchrius deducit Conna. in commen. iuris ciuil. lib. 9. cap. j. col. 2. de qua supra memini, nu. 21. ubi me remitto, ut quod utilius est uideamus, quando ab his liceat argumentum
395 suscipere, ita, quod subuerti nõ possit. † Variæ in hac re fuerunt sententiæ. ut. u. a Bartolo exordiar ipse in rub. ff. sol. mat. dixit in nominibus proprijs argumentum non procedere: si quis enim Aretinus, aut Bonognetus appelletur, non sequitur, quod sit de Aretio, aut Bononia, idemque ibidem uoluerunt Baldus, Angelus, Imo. Aretin. Alexan. Iason, & cæteri Moderni, per tex. in l. finali, circa finem, iunc. glos. ff. ad municip. & eandem opi. firmarunt cano. in proœmio decretal. in uer. Gregorius, uidelicet Anto. de Butrio Abb. Dom. Fely. & alij. Ratioque Doctorum communis est, quia nomina propria ponuntur ad libitum, ad recognoscẽdas personas, l. ad recognoscendas. C. de inge. & manu. Com. consi. 146. num. 4. uolum. 3. Grat. con. 16. num. 18. uolum. 1. mutarique possunt ad libitum

Argumẽtum ab ethimologia uocabuli an ualeat hic late discutitur

libitum, citra tamen fraudem, & præiudiciũ
alterius, l.1.C.de muta.nomi.merito ab eis
396 argumentum non procedit.† Et quod Ac-
cursius in l.facta. §.si in danda.ff.ad Trebel.a
nomine suo argumentum susceperit dicens
Accursius, quia accurrit contra tenebras iu
ris, in causa esse non debet, ut & nos ipsi a no
minibus proprijs arguamus, cum perperam
& nimium fortasse arroganter in sui nomi-
nis allusione ratiocinetur, ut inquit Coras.
in d.capit.22.colum.fi.uel, ut inquit Bellou.
hic, in 3. q.colum. 2. gloriæ causa id potius
egit, quã quod sic liceat arguere. Quinimo,
ut ibi tradit Castren. de mente quorundam
illa nõ fuit glosa Accursij, sed Francisci eius
filij, quod & uerisimile est cum laus in ora-
397 tio proprio sordescat.† Non nihil tamen
confert boni atque honesti nominis impo-
sitio, secundum Doctores in locis de quibus
supra, maxime Ias. Euerar. & Felynum, adeo,
ut etiam si nomina magno precio emenda
forent, pulchra, & bona capi debeant. Hinc
Salomonis testimonio, quem refert Cor.cõ
silio 221.num.26.in 2.uolum.melius est bo-
num nomen, quam unguentum preciosum:
contra uero secundum ipsos post Ioannem
Andr. turpe nomen reddit hominem suspe-
ctum, & facit indiciũ iniquitatis, quod plu-
res citans etiam ponit Gramma. consi. 40.
num.12.& tradit Dec.in c.j.de iudic.colum.
398 pen.in 2.lectura.† Atque ut cætera omittã
uidemus honesti nominis conditionem hæ
redi non grauato impositam, implendam es
se necessario, alias non habet commodum
hæreditatis, secus uero in turpis, & inhone-
sti nominis conditione, quæ sibi remittitur,
ut tradit Bar. & cæteri Doctores, qui sic illũ
textum intelligunt secundum Pau.de Castro
in dicto §.si in danda, circa fi. & in notabili
casu consuluit Dec.cons. 273.colum. 2.con-
ditionem illam, quod hæres nomen testato
ris acciperet ualidam fuisse ex ratione posi-
ta in dicto §. si in danda, ibi, quia nihil mali
est honesti nomen hominis assumere, sequi
tur eum Tiraque.de legib. connubi.in quin
ta lege, numero 24. subdens plura testamen
ta circumferri, in quibus legata relinquun-
tur ea lege, ut legatarij ferant nomina, & ar-
ma testatorum: id enim factum censetur ad
conseruandam memoriam, nomen, & fami-
liam testatoris, ut ponit Paris.consi. 19.nu-
mero 35.uolum.2. Cepha. consi.196.nume.
21.& ego dixi, consi.23.num.87.ubi nume-
ro sequenti illationem feci ad filios in con-
ditione positos si decessetant sine filijs, quod
tales succedant cum hoc, quod ferant arma
familiæ suæ, eos cẽseri uocatos cum hinc te-
stator æternam suam familiam facere uolue
rit, ut inquit Ripa, in l.1.num.10.C.de pact.
& ibi latius dixi, quod ut a proposito nostro
399 separatum, missum facio.† Si uero loqui-
mur de nominibus appellatiuis, tunc idem
Bar.in d.l.1.colum.1.ff.de acquiren.possess.&
in l.2.§.appellata.ff.si cer. peta.distinxit, aut
uocabulum diffinitionem non habet, & ua-
lidũ esse argumẽtum ab ethimologia eius,
exemplum.in l. tugurij. ff.de uerbo. signifi.
ubi tugurium a tegendo dicitur, quia enim
tugurij diffinitio non extat ualebit argumẽ-
tum, tegit, ergo tugurium est. idem si diffini
tio reperitur ethimologiæ conueniens, si ue
ro discrepat diffinitio, tunc ei potius statur
nec argumentum ualet ab ethimologia, ut
hic, ubi testamentum dicitur testatio mentis
& tamen omnis testatio mentis non dicitur
testamentum nisi in ea cadat diffinitio posi-
ta in l.1.ff.eo. idem si diffinitio non extaret
communis tamen usus loquendi repugna-
ret ethimologiæ, tunc enim argumẽtum pa
ri modo locum non haberet, ut tradit Bar.
in l.notionem, §.instrumentorum, ff.de uer.
signi. quod etiam tradit Coras. in d. cap. 22.
ad fi. licet de Bar. mentionem non faciat per
tex. potissime in l.auniculus, la 1.ff.de uerb.
signifi.& idem tenet Ripa, in d.l.1.num. 23.
ff.de acqui.poss.ratione de qua per eum ibi,
Alberi.& Ias.in d.§.appellata. Euerardus, ubi
supra, colum.8. Bello. hic in fi. postremoque
idem etiam remoto communi usu lõ quen-
di dicendum foret, quando requisita ad uo-
cabulum non concurrerent, ut uidemus in
mutuo: nõ enim omne, quod fit de meo tuũ
est mutuum nisi concurrant alia, quæ requi-
runtur in mutuo, de quibus notatur per gl.
magistralem, in d.l.2.§.1.& infra quib.mod.
re cont. ob. in prin. in glo.2. quæ uice diffini
tionis mutui funguntur, & hæc Bartoli sen-
tentia communiter tenetur, ut hic Aret.com
400 memorat.† Tu uero cõsidera, quod in mul-
tis hæc Bartoli sententia, periculosa est. quo
enim ad primum, ubi diffinitio non extat,
non uideo satis tutum esse argumentum. ꝙ
enim dicamus tegit, non idem sequitur esse
tugurium, cum possit esse uestis aut umbra-
culum. idemque in taberna uidemus, cuius
diffinitio non reperitur, quæ dicta est ex eo,
quod tabulis claudatur, l.tabernæ, ff.de uerb.
sig. & tamen non sequitur, tabulis clauditur
ergo est taberna, quia potest esse capsa, aut
armarium. nec etiam si dicamus, non claudi
tur tabulis, ergo non est taberna, cũ imo pos
sit esse taberna, sic enim ipsa prius dicta fuit,
ꝙ ex tabulis fieret, unde etiam si alio modo
conficiatur, nihilominus seruat nomẽ. ex his
ergo, & alijs exemplis, quæ facile adduci pos
sent, patet in hoc primo membro Bartolum
male loqui, ultra, quod ut dicebat Cuma. &
sequitur Claud. Aquens. in dicta l. j. colum.
prima, cum omnes res habeant suam diffini
tionem. nulla enim res est, quæ diffiniri non
possit, nunquã recurretur ad ethimologiã,
sed nec in sequẽti, quãdo diffinitio reperitur

ethimologię conueniens, recte dicit Bar. & qui eum sequuntur: satis enim fuerit atque etiam expeditius, ut inquit Vigli. omisso circuitu arguēdi ab ethimologia, ipsam diffinitionem rei de qua quaerimus accōmodare, quinimo, ut inquit Dec. in d. §. appellata, & fuit originalis sententia Pauli de Cast. ut ibi Cur. Iun. refert, tunc argumentum non procedit ab ethimologia, sed potius a diffinitio
401 ne. †Cum & alibi tradit Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. in 6. q. prin. in 10. quaero unde sumatur, num. 39. propria significatio prius a diffinitione captanda est, ubi extat, demum in eius defectum ab allusione seu ethimologia, quo fit, ut pari modo in arguendo prius agendum sit cum diffinitione si ex
402 tat, quam cum ethimologia. †Alia fuit opi. Rapha. Comens. in d. l. 1. ff. de acquiren. poss. & Fulgo. Salicetique, in d. §. appellata. quos fere omnes sequuti sunt utrobique, quod ab ethimologia argumentum affirmatiue non procedat, ea potissimum ratione, quoniam ethimologia latior est ipso uocabulo, merito esset argu. te de genere ad speciē, ut animal est, ergo homo, quod fieri nequit, nec sequitur, cum bos aut leo, esse possit. & probatur in l. si quid earum. §. inter emptum. ff. de leg. 3. & in hoc uterque Raph. a Bartolo discrepabat, qui uolebat argumentum ualere ab ethimologia, quando non extaret diffinitio uocabuli. Cōtra isti dicebant id affirmatiue non procedere, & sic siue extaret diffinitio siue non nō. n. sequitur, tegit, ergo tugurium est, cum possit esse uestis: nec consequētia ualet, est testatio mentis, ergo testamentum, cum codicillus aut epistola esse possit, minusque pcedit si dicatur, est de meo tuū ergo mutuum, cum donatio aut alia alienatio esse possit, idque genus alia exempla da
403 ri possunt. †Si uero negatiue argumentari uolumus, tunc siquidem sumus in ethimologia, quae sumitur ab essentia uocabuli, & argumentum ualet: exemplum in testamento cuius ethimologia est testatio mentis, quae ad essentiam testamenti requiritur, idem in mutuo, cuius ethimologia est de meo tuum, quae pari modo ad substantiam mutui desideratur: si enim negatiue arguas, non est testatio mentis, nec de meo tuū, ergo non est testamentum aut mutuum, ualidum est argu
404 mentum. †Sin autem sumus in ethimologia, quae sumitur ab aliquo initio, uel euentu, (adde, uel ab eo, quod fieri deberet) tunc argumentum non procedit, exemplum de primo, in possessione, cuius ethimologia est pedum positio, quia ita ab initio constitutū fuit, ut quicquid calcauerit pes tuus, tuum esset. l. 1. in prin. & ibi glo. ff. de acqui. poss. nō enim sequitur, non est pedum positio, ergo est possessio, cum immo esse possit. l. 1. §. si iusserim. l. quod meo, §. si uenditorem, eo. ti. sic in nuptijs, quae dictę sūt, quod in his olim solerent obnūbi, idest uelari capita mulierum, ut not. glo. supra de patr. pot. in prin. rationeque poni uidetur in c. haec imago. 33. q. 5 tametsi non obnubebātur hodie mulieres, sūt tamen nuptię, nec argumentum ualebit, mulier non incendit uelata capite ad domum uiri, ergo non sunt nuptiae. sic taberna prius dicta fuit, quod tabulis fieret, & clauderetur. unde etiam si alio modo confisciatur, seruat nomen nec consequentia procederet, si diceretur, non clauditur tabulis, ergo non est ta
405 berna. † Idem in Augusto dici potest, qui non ab augendo Imperium dictus est, idest, quod huius propositi esse debeat, ut augear Imperium, ut uoluit glo. supra in rubrica proęmij, & passim Docto. admittunt. sed uerius est, quod ab augurijs impositū Octauio prius hoc nomen fuerit, ut Sueton. & Ouid. ponunt, quos citat hic Vigl. idemque refert Coras. in d. ca. 22. colum. 3. ubi etiam Augustum appellari dicit, quod sacer, & ma
406 iestatis sit plenus. † Idem, & postremo, in Pontifice exemplum dari potest, qui non ut Doctores existimant, dictus est ab eo, quod pontem faciat in uitam aeternam, hoc est, ꝙ huius intentionis ac propositi esse debeat, quod & aliud de Augusto cum errore omnium transiens consentit Alciat. in d. l. tabernae, de quo mirādum est, quod haec ex studijs humanioribus nō correxerit, sed ut Varro de lingua Latina existimat, a ponte sublicio curandoque nomen deducit: pons enim sublicius ab Anco Martio primum fieri caepit, eiusdemque curam Pontificem habere oportebat, nam si collaberetur, caesa uictima, & perfecto sacrificio Pontificem illum reficere oportebat, ut commemorat Coras. in
407 d. cap. 22. colum. 3. & Viglius hic, †qui etiā Sceuolae sententiam probans a posse, & facere, dictum Pontificem tradit, quod sacrorū penes illum summa esset potestas. neutro igitur casu in Augusto aut Pontifice consequētia aut argumentum procederet, non interuenerunt auguria, aut secundum Doctores nostros non auget Imperium, ergo non est Augustus, item non fecit pontem sublicium aut eius curam non habet, uel secundum nostros non facit pontem uitę cęlestis, ergo nō est Pontifex, cum haec nomina ita ab initio aut euentu sint posita, non autem ab essen
408 tia, & substantia uocabuli, †exemplum etiā de ultimo, hoc est de inductis ab eo, quod fieri deberet, tradi potest in tutore, qui dictus est, quod pupillum tueri debeat, in monachis, quod solitarij esse debeant: in rege, ꝙ regere debeat: in oratore, quod orare. qui. n. pupillum negligit, quique etiam in frequentibus locis est assiduus, qui non regit aut orat. nihilominus tutor, monachos, rex, aut orator esse potest. Nec consequitur, non tuetur,

tur, non est solitarius, non regit, non orat, ergo non est tutor, monachus, rex aut orator: ita in hac quęst. Rapha. uterque (licet ego plenius deduxerim) dicebat: quā sententiam Aret. Bauer. & Vigli. probant. Euerardus in loco prаallegato, & alibi pleri
409 que alij. † non desunt tamen qui hanc opinio. damnent, ut Ias. in dicta l. 1. nu. 27. ff. de acquir. poss. nam contra primum mēbrū de argumento sumpto affirmatiue, inquit obstare text. in l. 1. ff. de fide instrum. ubi affirmatiue arguit ab ethimologia ibi, & ideo tam testimonia quam personæ instrumentorum loco habentur. secundo mouetur per tex. in §. sunt tamen. infra de interd. ubi pariter affirmatiue arguitur ibi interdicta appellari, quia inter duos dicuntur. Tertio Tollentin. hic aduersus idem membrum adducit tex. in l. 1. ff. de iniur. ubi posita ethimologia iniuriæ, quod ex eo dicta sit, quod non iure fiat, arguit ab ea affirmatiue, omne .n. quod non iure fit, iniuria fieri dicetur.
410. † Præterea & quarto inquit ipse ratio Raphaelis utpote minus, generalis, non est bona: supponit enim, quod passim ethimologia sit latior ipso uocabulo, & tamen datur aliqua ethimologia quæ non est generalior ipso ethimologiato, nec alteri competit. exēplum in cap. fotus, de uerbo. signifi. ubi dicitur, iustitia iuris status, talis enim ethimologia iuris status, dumtaxat iustitiæ conuenit, & ob id affirmatiue argumentum ualere debet si dicatur, est iuris status, ergo est iustitia, quod est contra Raph. & licet iste nō dicat, hæc fuit ante ipsum reprehensio Decij, in dicto §. appellata, & in c. 1. colum. pen. in 2. lectura, de iudi. & in l. imperium, nu. 25. ff. de
411 iur. omnium iud. & ibi dixi. † qui subinde post Hugutionem, Dom. & Modernos, in c. priuilegia. 3. distin. dicebat, quod ubi ethimologia non se habet in plus aut minus quā uocabulum, tunc ab ea argumētum ualere. datque aliud exemplum in donatione, cuius ethimologia est doni datio, l. Senatus. §. 1. ff. de donat. causa mortis. quia enim hæc ethimologia, doni datio, non latius patet quam donatio, nec econtra: merito affirmatiue dici poterit, est doni datio, ergo donatio, hanc que eandem sententiam posuit in effectu recte iutuenti Alciat. de prædictis mentionem non faciens, in dicta l. tabernæ, & Euerar. in loco sępius citato, colum. antepenult. ubi dixit, argumentum non procedere ab ethimologia, quando excedit ethimologiatum, & sicuocabulum. secus ergo ubi non excedit, nec illo latior existit. allegat ꝓprie. Hugut. & Prepos. in d. c. priuilegia, de quibus per
412 Decium. † quo uero ad secundum membrum de argumento negatiue sumpto, multa obstant de quibus per Ias. in d. l. 1. & in d. §. appellata. quibus tamen idem ipse respō det & post eum Guil. Ponta. in d. l. 1. nume. 12. loquuntur enim in ethimologia sumptā aliter quam ab essentia uocabuli, quo casu fatetur etiam Cuman. ut supra retuli, argumentum non procedere. quod etiam uoluit Abb. in c. 1. colum. penulr. de iudi. merito aliter non curo ea referre. sed fortius obstat secundum Tollentinum hic. Cuma. enim supponit ethimologiam aliquando, & sic non semper sumi ab aliquo initio, uel euentu, & tamen hoc est aperte falsum, ut patet in omni uocabulorum ethimologia, quæ sumpta fuit ab aliquo euentu aut initio secundum ipsum, merito patet Rapha. opinionē in u-
413 troque membro periculosam esse. † Ego uero facile in eius opinionem descendo, & in utroque membro mirum in modum mihi eius sententia placet, utque a primo exordiar, non ita supinum fuisse Raphaelem existimo quin ipse sciuerit aliquas ethimologias dari nulla ex parte ipso uocabulo latiores, in quibus licet argumentum affirmatiue suscipere, imo hoc ipse tacite sensit dum in eius ratione dixit, quod argumentum nō procedit, quia ethimologia latior est, & sic esset arguere de genere ad speciē: loquutus enim fuit secundum regulam & id quod frequentius contingit, pro comperto habēs quod si detur ethimologia non latior uocabulo, tunc ab ea argui posse affirmatiue, a cessante ratione sua de argumento generis
414 ad speciem. † quod argumentum in iure non procedit, l. quod dictum, ff. de pact. & eo utitur Bart. in l. 1. ff. de off. eius cui mand. & alij plerique quos citat latius declarando Euerar. in dicto suo libro de centum locis legalibus, ca. 54. unde patet quam facilime Hugutionis sententiam, & sequacium, in dicto capitu. priuilegia quam Dec. Alciat. supra relati, & Tollentin. hic tenent, effectualiter fuisse de mente Raphaelis, eosque eum mor
415 dentes allucinatos esse. † & pro hac eius opin. sic declarata considero ego textum in dicta l. 1. ff. de iniur. passim quidem allegatū in hac quæst. sed non ad uiuum penetratum. postquam enim dixit, quod iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat, & sic ethimologiam posuit, arguit ab ea affirmatiue: omne enim, quod non iure fit, iniuria fieri dicetur. demum subdit declarādo, quo nam pacto istud argumentum affirmatiue procedat in quiens, hoc generaliter esse uerum, specialiter autem iniuria dicetur contumelia. ecce quod iureconsultus ibi signanter ponendo argumentum affirmatiue ab ethimologia, loquitur sumpto uocabulo iniuriæ generaliter, & late, ita quod illa ethimologia, nō iure fit, non excedit ipsum uocabulum, sed specialiter, & stricte considerato uocabulo iniuria, prout contumeliam significat, non arguit affirmatiue ab illa ethimologia, non iu

re

re fit, imo tacite negat argui posse, cum supra dixerit argumentum procedere sumendo iniuriam laic pari modo sicut ethimologiã. quatenus enim subdit sumendo iniuriam specialiter pro cõtumelia uoluit, dicere hoc casu dici non posse, non iure fit, ergo est iniuria, idest contumelia, cum aliud esse possit puta testamentum non solenne, l. 1. ff. de iniust. test. quod nemo iniuriam, idest cõtumeliam dixerit contincre, sed defectum dumtaxat solennitatum, & in hoc patet quanti minus oculate Tollentin. hic illum text. contra Raph. induxerit, siquidem eius sententiam
416 probat. † non obstat tex. in d. l. 1. ff. de fide instrum. ibi enim verbum instrumentum, large sumitur pro omni eo, quod instruit, ut ibi gl. notat, & Alberic. dicens illum textum loqui improprie, & sic large. ad idem glossa notab. in Rub. in fi. in Aut. de instrum. fide non autem sumitur pro carta, in qua quid redigitur in scriptis, unde illud uerbum instrumentum, ita large sumptum sic patet, ut ipsa ethimologia, nec alterum aliud excedit, merito ualet argumentum affirmatiue ibi positum, & ideo tam testimonia quam personæ, instrumentorum loco habentur. Secus autẽ foret sumpto uerbo instrumentum, strictè pro carta publica: non enim ualeret argumẽtum, causa instrui potest, ergo est instrumentum, idest carta, cum possint esse testes. Ad textum uero in dicto §. sunt tamen, infra de interdic Ias. in eo lõge ac late deceptus est, si quidem ethimologiam tantum ponit, non autẽ ab ea arguit, si rectè aduertatur. Ratio etiam Rapha. quicquid hic Tollenti. & Dec. in dicto §. appellata, dixerint, subsistit declarando, ut supra & sic primum caput Raphae-
417 lis remanet defensatum. † quo uero ad secũdum, morsus Tollentini facile diuelli potest. licet enim in se sit uerũ, quod quælibet ethimologia ab aliquo initio, uel euentu fluxerit, nec istud abnegaret Raph. requisitus, tamen non est uerum, quod quælibet respiciat substantiam uocabuli, patet in possessione cuius ethimologia dicta est ab initio pedũ positio, citra tamen substãtiam possessionis, l. 1. §. si iusserim, ff. de acquiren. possessio. ibi, [*non enim corpore, & actu necesse est apprehendere possessionem, sed etiam oculis, & affectu*] & de hac & similibus uoluit intelligere Raphael. dum locutus est de ethimologia quæ sumitur ab aliquo initio uel euentu: dum uero mentionem fecit de ethimologia quæ respicit substantiam uocabuli, non negauit eam aliquando ortum habuisse, uel euentũ, sed præsupposuit non simpliciter ab initio aut euentu causatam fuisse, sed ut substantiam uocabuli respiceret, ut in hac testatione mentis, & in illa de meo tuum, quæ sunt de substantia testamenti, uel mutui. non meruit ergo ab indocto doctissimus hic uir reprehendi, & ita remanet hic articulus satis utiliter, ut arbi-
418 trot, expeditus. † In ea. glossa, ibi, & secundum hoc codicillus potest dici testamẽtum habes ex hac glossa, quod attenta hac ethimologia etiam codicillus potest dici testamentum, cum & ipse sit testatio mẽtis, quod Christophor. non admittit, tum ex diuersitate nominum: aliter enim codicillus, aliter testamentum appellatur, l. si idem, C. de codicill. tum ex diuersitate titulorum: aliter. n. de testamentis, aliter de codicillis intitulatur. ergo sequitur nullo modo etiam attenta hac ethimologia codicillum posse dici testamentum. Tollent. saluando glossam dicit eam intelligẽdam esse de codicillo, largo modo, qui bene testamẽtum dici potest: sed hic sensus nedum ad glossam diuinat, uerũ etiam illi contrarius est, cum de codicillo in spe-
419 cie senserit. † eoque magis: non enim in iure codicillum in genere reperio, licet in test. secus, iux. not. per Petrum, Cy. Raynu. Fulgo. Ale. Dec. & alios in l. licet, C. de pact. per Bar. in l. si quis in principio, ff. de lega. 3. uersicu. quæro quid si testator dixit. Ruyn. in rubr. ff. de leg. 1. colum. 2. ubi Soc. & alij idem admittunt. unde glossa in hoc saluari non potest.
420 † in ead. glossa ibi, diffinitur autem, habes ex ea relatam diffinitionem testamenti a iureconsulto Vlpiano traditam in l. 1. ff. eod. quæ prima fronte periculosa uidetur, cũ codicillo, & legato conueniat, l. legatum, ff. de leg. 1. ubi uerba uidentur esse sinonima. unde glossa hic, & in dicta l. 1. subaudit cum institutione hæredis, quæ qualitas codicillorũ legatorumque naturæ repugnat in quib. hæredis institutio non cadit, §. codicillis, infra de codicill. Bar. uero cęterique communiter ibi, & hic, Imolaque in Rub. extra eo. tit. hanc subauditionem non recipiunt, quia esset arguere Vlpianum de insufficiẽtia, quod testamentum diffinite nesciuerit, omnemque difficultatem tolli dicunt ex illo uerbo, iusta, quod exponitur idest perfecta, l. cum filio, in fi. ff. de legat. 3. l. quod seruius, ff. de condi. ob causam, in uet. iustam ætatem, idest perfectam ad nuptias, secũdum glossam, at sine hæredis institutione testamentum perfectum esse non potest, cum non sit dispositum in quem transeat actiones, & qui personam de
421 functi repræsentet. † Paulus uero de Castro in dicta l. 1. sustinendo subauditionem glossæ ibi, quem Vigl. hic sequitur, hanc Bartoli sententiam, & communem mordet: nõ enim per hoc testamentum a legato codicillo uel dignosci potest, cũ & ista sint iusta, idest perfecta sententia, habito respectu ad illam perfectionem, quæ in eis exigitur, sicut, ut inquit Christophor. musca in se ita est perfectũ animal, sicut cætera animalia. † fortius inquit
422 Tollentin. tempore quo fuit diffinitum testamentum, legatum non poterat fieri nisi in testa.

An diffinitio testamenti posita in l. j. ff. egeat subauditione Glo.

testa.§.præterea,infra de fidei.hær.ergo sub
intelligentia hæredis institutionis non ope
ratur quominus ista diff. legato conueniat
eo,quòd ad illud inducendum requiritur hę
redis inst. unde inquit ipse hanc diffinitio-
nem declarari posse si dicamus, quòd testa-
mentum est uoluntatis nostræ iusta senten-
tia de eo scilicet legato,hæreditate, uel fidei-
comm. quod quis post mortem suam fieri ve
lit,unde inquit ipse,legatum,& alia supradi-
cta sunt id,quod post mortem fieri uolumus.
testamentum autem est sententia nostræ uo
luntatis ad id peragendum, & sic unum nõ
est aliud, nec ita declarando conuenit hæc
diffinitio legato aut fideicommisso, & hæc
423 est mera ueritas secundum eum.†uel ut Vi
gli.tradit,id uerbum,iusta,pro solenni expo
ni debet,iuxta l.1.ff. de iniust. testam.ubi te-
stamentum non iure factum, & sic iniustum
dicitur,in quo solennia iuris deficiunt.a con
trario igitur sensu id iustum dicetur, quod
solennitates continet,sed inter eas ad testa-
mentum requisitas est institutio hæredis, §.
1. infra de fideic.hæred.ergo sequitur sub il
lo verbo iusta,eam comprehendi absque eo,
quòd exponas, idest perfecta, codicilli vero
non iustam idest non solennem cõtinent sẽ
tentiam, cum nullam solennitatem ordina-
tionis desiderent, ut infra de codic.in fin. &
licet Vigl.non dicat,hoc ante eũ unico uer-
bo uoluit etiam glossa,in d. l. 1. & post eam
Iac.ut Alberic.refert exponendo iusta idest
424 solennis,& legitima.†Puto tamen ego Bar
toli sententiam,& communem,esse meliorẽ,
id enim uerbum iusta. expositum pro perfe
cta,intelligi debet de perfectione in poten-
tiori significato,iux.l.1.ff.si ag. uectig. & sic
excludit perfectionem minorem, quæ in le-
gato,codicillo,donationeque mortis reperi
tur, ita resoluendo obiectum Castrensis tra
dit Are.in d. l.1. ff. eo. confirmatq; Bellonus
hic, licet de Are.mentionem non faciat per
tex.in simili,in l.fi. §.1.iuncta l.metum,la se-
conda, ff.quod met.causa, ubi iustus metus
dicitur qui cadit in constantissimum uirum
& sit ultra quem alius iustior dari non po-
test,cum superlatiuum nil supra se habeat, l.
ubi autem non apparet,in fi.princ.ff.de uer.
oblig.ergo pari modo perfectio quę in testa
mento datur,& per illud uerbum,iusta,colli
gitur,debet intelligi de ea quæ omnes alias
antecellat,quod est apposita hæredis institu-
tione:ea enim pleniorem honorem adfert le
gato,cuius honestus tantum titulus appella-
tur,l.filium,§.sed si portio, ff.de legat. præst.
& in hanc sententiam transire mihi uidetur
Connanus in commentar.lib.9.capitu. 1.co
lum. 2.qui iustam sententiam,de qua in di-
cta l.1.appellat omnibus numeris absolutã
perfectam, & solennem. Nec quod cõtra pro
mouet Vigl.subsistit si recte cõsideretur,imo
conuellitur, cum id pro regula sit cautũ,uer
ba in dubio in potentiori sensu capienda fo
re, dicta l.1.si ag.uectig.& secundum naturã
& dignitatem eius cui adijciũtur, l.plenum,
§.equitij,ff.de usu & ha.merito id uerbũ iu-
sta relatum ad testamẽtum,quod est dignius
cæteris ultimis uoluntatibus,debet intelligi
de perfectione secundum eius naturam ne-
cessaria,& sic magis ampla quam in alijs ulti
mis uoluntatibus requiratur, & in potentio
ri significato,& subinde patet id alijs specie
bus non adaptari, quod & male Viglius ne-
425 gar. †longe etiam, ut aiunt, a scopo erra-
uit Tollent.existimans tempore quo diffini
tum fuit testamentum in dicta l. 1. legata ni
si in testam. fieri potuisse,cũ de iure Digesto
rum quo dicta l.1.loquitur,hoc esset sublatũ
ut post glo.not.omnes,in l.1.ff.de lega.1.in-
telligentem,§.præterea, de iure antiquiori,
ut ibidem etiam glo.adnotauit, merito hu-
ius obiectum sub malo fundamento firmatũ
collabitur & ita etiã Moderni Patauini hic
perpendunt, ut postea eos legendo repe-
426 ri. † minus etiam mihi placet eius opi-
nio circa dictã l. primam, ff.eodem: distin-
guit enim tantum testamentum a legato,
sed non ab alijs ultimis uoluntatibus, ut est
codicillus epistola, & dona. causa mortis in
eo introducta, imo secundum hanc opini.
codicillus,epistola & donat. causa mor.dici
poterunt uoluntatis nostræ iusta sententia
de eo,quod ibi disponitur,uel donatur,& sic
diff.testam.dumtaxat non conueniet cõtra
not.in l.1.§.dolum, ff. de dolo. ne ergo istud
absurdum sequatur,uis faciẽda est in uerbo
iusta,exponendo,ut per Bar.& sequacem.dũ
uero Aret.hic,Christophor.& Bauer. ponũt
de quadruplici perfectione testamenti,addẽ
latius Guil.Bened.idem ponentem in c. Ray
nutius,in uer.mortuo itaque testatore,el pri
mo,in princip. extra eo. titu.simili modo in
emptione uides plures perfectiones cõside-
rari per glo.infra de emp.& uend.in prin. &
427 ibi alij tradunt. †in glossa sed ut, habes ex
ea conformem textum ad nostrum,quòd an
tiquitas non sit ignoranda, in l.unica,§.& cũ
triplici,C.de cad.toll.demum contrariũ ibi-
dem,in §.in pro nõ scriptis.in cuius solut.di
stinguunt Ioan.Fab.& Aret. hic ut per eos.
428 †Bald.uero hic quo ad notitiam textũ no-
strum dicit procedere,contrarium uero quo
ad obseruantiam,quæ solutio illi textui non
conuenit,imo de notitia loquitur ibi quasi
reaus necessariam, uel procorum reuoluat
scientia. melius ergo Bauer.& Viglius dicũt
etiam ius antiquum,licet prolixum ignoran
dum non esse,idque de intentione textus,in
dicto §.in pro non scriptis,ubi dicit Impera
tor se in noui iuris compositione enumeras
se quosdam casus legis Papiæ, ne quis illius
iuris ueteris prolixitate quasi rebus necessa
riam

riam, uel pro eorum reuoluat scientia, & sic aperte sentit Imperator, quod si non retulisset ius illud antiquum nobis fuisset necessariū illud reuoluere, & non ignorare. quo fit, ut ille tex. nostro non aduersetur, imo magis cōueniat, idque post Iac. de Belui. expresse dicit hic Nic. de Neap. uolens ex illo textu ius uetus specialiter, & clare proferri debere ne
428 oriatur ambiguitas. † Et profecto antequam hos Doctores legissem animaduerti semper ego textum illum esse conformem nostro non contrarium, & licet Moderni Patauini reijciant hunc intellectum ad illū tex. quoniam ibi sunt quædam uerba enuntiatiua, quæ neque negant neque affirmant prolixitatē iuris antiqui sciendā, imo cum dicatur ibi quod antiqui iuris prolixitas nō est rebus necessaria sequitur, quod omitti potest, attamen errant abunde. quę nam sint. n. hæc enuntiatiua uerba non demonstrant, & illa ibi, quæ & nos in nuui iuris compositione specialiter enumerari iussimus neque ueteris iuris prolixitatem quasi rebus necessariam, uel pro eorum reuoluat scientiam manifeste demonstrant, quod necessarium erat reuoluere ius antiquum prolixum, alias ille specialis iussus Imperatoris enumerādi fuis-
429 set superuacaneus. † Rursus ille tex. ibi quasi bus necessariam ex diametro probat contra istos dicentem ibi dici, quod prolixitas iuris antiqui non est rebus necessaria, namque cōtrarium ibi dicitur, cum illa dictio quasi, sit ibi ueritatis expressiua, iux. illud, quasi unigeniti, patre, in Euangelio Ioannis, glo. in uerbo calatis, in principio, satis allucinatur, in secunda uero parte habuit bonum sensum, quod tamen clarius, & uberius explicant hic Theophilus, Ioann. Ferrar. Moder. Para. & Viglius post Aulum Gell. lib. 15. cap. 27. de qui
430 bus supra diximus. † in glossa procinctum pariter errat Accursius dum procinctum testamentū exponit, quod succincte fieret, cū non inde fuerit dictum, sed quod procincti dicuntur milites quasi pręcincti, & expediti fiebat enim hoc testamentum in ipso, militū ad expeditionem apparatu ob dubiam belli aleam, ut declarat hic Vigli. & supra dixi.
431 † In gl. libripende, tractum est hoc nomen a pendendo, & libra, quod is libripendendo ęstimabat familiam, idest hæreditatem uno nummo, & sic exiguo pretio. quod autem subdit gl. de emptore familiæ qui manumittebat totam familiam cum omnibus bonis, reprehenditur per Iac. de Raue. Petrū, Ioan. Fab. Vigl. Tollent. & Aldob. sic enim emptor eum non retinuisset contra intentionē text. nostri unde erroneum est quod inquit glossa, de manumissione. formam uero huius testamenti peræs & libram, ponit hic Ferrarius, de mancipio loquens, quod non ad seruos dumtaxat referendum puto, uerum & ad cætera bona. id enim uerbū familiæ, hoc
432 importat, ut supra dixi. † In glossa libram, dū libram pro hæreditate accipit Accursius satis errat. Caius enim lib. 1. Inst. tit. 6. aperte stateram interpretatur, idque sequitur hic Vigl. & si libra hic esset hęreditas iam nō emptor familiæ, sed libræ hic dici debuisset.
433 † gl. in uerbo quodam modo, per Ias. Raue. & Aldobr. damnatur dum inquit, quod computato libripende, & emptore familiæ, 7. erant testes: emptor enim non erat in numero testium, §. sed neque, infra eod. ibi a testamentarijs testimonijs repellebāt, item nec eo iure 7. erant testes, sed demum a prætore inuētus est hic numerus ibi, signacula autem, & testium numerus ex edicto prætoris, sed nere hunc sensum glossa non habuit, alias male diceret & contra proxime dicta, sed hęc fuit intentio sua dum textus noster inquit, quod hodie 7. testes requiruntur, quod ius ciuile quodammodo exigebat exponere istud quodammodo, quod fictionem quandam denotat, l. in suis, & ibi no. ff. de lib. & post. quia cōputando libripendem & emptorem 7. erant non quod uere computarentur in testibus sed quasi uoluerit dicere, cum tūc 5. testes adhiberentur, & ultra libripens, & emptor interueniret computando istos erant 7. uerum, quia quinque tantū uere erant testes, ideo textus dixit quodammodo loquendo de 7. ita gl. debet intelligi, & sic eam Tollen. decla-
434 rat, & bene. † in glo. subscriptione, notat ex ea Tollent. ad intelligentiam l. pen. ff. eo. ubi dicitur, quod testis in sua subscriptione dēt annotare nomen suum, & cuius sit testamētum, quod ultra prædicta debet etiam suam præsentiam commemorare, pro quo adducit text. hic in uer. accessit, probatque etiā in uer: ut hoc ius. ibi, ut testes quidem & pote præsentia. Sed tu considera istud etiam fuisse de intentione illius l. pe. si enim testis an notare debet quis nam ipse fuerit qui testamētū signauerit, uirtualiter sentit de sui pręsentia mentionem esse faciendam, quin imo ultra dico satis esse colligi pręsentiam, tacite licet uerbis non sit expressa, cum ut ibi tradit Barto. & cæteri sequuntur, forma subscriptionis talis esse debeat, ego talis dico, & assero me fuisse adhibitum in testem in presenti testam. lacto per talem ideo propria manu me subscripsi & meo sigillo signaui. hæc. n. includent præsentiam testis, licet eam non exprimant. simile uidemus in l. sciendum, ff. de uerb. obl. & in §. fi. de fideiuss. ubi si quis scripserit se fideiussisse uidentur oīa solenniter acta. & sic interrogationem precessisse & interuenisse, ratioque per glo. & Doct. ibi adfertur, quia illa est solennitas intrinseca, cum sine ea ille actus promissionis stare nō possit, merito dicendo quis fideiussi, includit interrogationem fideiussioni necessariam, licet de

de illa menrionẽ nõ ſaciat, quod & caſu no
ſtro adaprari poteſt:hic enim actus in teſte
ſubſcribendi ſe teſt. nullus eſſet ſi daremus
eum non fuiſſe præſentem teſt.cum talis prę
ſenria requiratur, ut hic,merito teſtis in ſub
ſcriptione faciendo mentionem de nomine
ſuo,& teſtatore,includit etiam ſui pręſentiã,
& ob id ſufficere debet,rantoque magis, ut
actus ualeat & inutilis non fiar, ut per Imo.
conſil.8.not.in l.1.C.de inut.ſtip.& in l.opti
mam,C.de contra.ſtip. Bal.not.in l.1.nu.73.
ff.ſol.ma.uer.ſed poteſt dici,Oldr.conſ.217.
435 & per Cra.conſi.850. num. 6. †Pari etiam
modo arbitror in tali ſubſcriptione de die ,
& loco conditi teſt. mentionem neceſſario
fieri nõ debere,tũ quia in forma ſubſcriptio
nis quam tradit Bart.in dicta l.pe.de hoc ni
hil dicit, tum etiam quia teſtes ſubſcriben-
do ſe uidentur atteſtari de die & loco condi
ti teſt.quia in ſubſcriptione uirtualiter om-
nia repręſentantur quę in actu principali cõ
tinentur,l.ſicut,§.nõ uidetur,ff. quib. mod.
pig. uel hip. ſol. ita tradit Dec.in conſil.11.
436 col.8.nu.16. † In gl.contextu , colligitur li
mitatio ad textum noſtrũ,quo cauetur uno
contextu,ideſt nullo alieno actu interpoſito
teſtamentum faciendum eſſe, ut non proce-
dat in actu neceſſario naturæ,cuius interuen
tu teſtamentum non uitiatur, l.cum antiqui
437 tas,C.eo.†Ratioq; eſſe poteſt, ꝙ actus agẽ
tium non operatur ultra eorum intentionẽ.
l.non omnis,& ibi no.ff.ſi cer.pet.no.Imo.in
l.ſi quis extraneus.in prin.ff.de acquir.hęr.in
l.non ſolum,nu.10.ff.de oper.no.nunc.Ruy.
conſ.160.nu.3.uol.5.Pariſ.conſ.88.num.22.
uol. 1.cum ſimil. ſed ex actu naturæ neceſſa-
rio interueniẽte non præſumitur abdicari
mens teſtantis ab ipſo teſtam. ut tradit hic
Tollent.merito extra eius mẽtem talis actus
438 non debet teſtamentum uitiare.† Vel & ſe
cunda ratio eſſe poteſt,quia magis ſuccurri-
tur in caſu contingente ex neceſſitate, quã
ſi contingeret ex uoluntate,merito quando
alienus actus uoluntarie in teſt. miſcetur, ui
tiare dẽt teſtamẽtum, ſecus ſi neceſſarius ſit
actus,ita in terminis caſus noſtri tradit Pau.
de Caſt.in d.l.cum antiquitas,ex illo tex.hoc
notans,nu.3.concordat tex.in l.cum ſpecia-
lis,C.de iudic.ubi ſuccurritur offerẽti libel-
lũ recuſationis corã alio quam præſide, quã
do præſes nõ adeſt & ſic in caſu neceſſitatis,
ad idem in c.ſi quis propter neceſſitatem de
furt.ubi facilius toleratur furtum in caſu ne
ceſſitatis quam uoluntarium , tradit pul-
chre Cagn.in l.quæ propter neceſſitatem, ff.
de regul.iur.Marcus Mantua conſi.208.nu.
101.parique modo pater poteſt proprium
filium de ſacro fonte leuare in caſu neceſſi-
tatis,quod alias nõ poſſet,c.ad limina,30.q.
439 1.Marcus Mantua,conſil.255.nu.4.†& in
ſumma proſpiciendum eſt rei in qua neceſſi
tas maior uertitur,l.Gallus,§.quidam recte,
ff.de lib.& poſt.l.cum ita,§.fi.l.peto,§.fratre,
ff.de leg.2.Rayn. de Forli.inter conſilia Sig.
conſi.68.col.2.in fi.Bal.conſi. 35.pater filio,
col.2.uol.2.conſi.113.col.1.uol.5.Cra. conſi,
478.num.4.ſed maior neceſſitas uertitur in
actu neceſſario naturę prius explicãdo,ut eſt
uictus, uel potionis oblatio, uel medicami-
nis datio,uel impoſitio,quib.relictis ſanitas
teſtatoris periclitari poſſet, uel ſuperflui põ
deris depoſitio,de quib.in d.l.cũ antiquitas,
ergo interuentu prædictorum actuum non
440 debet teſtamentũ uitiare. † quin imo plus
dici poteſt, quod etſi in caſu noſtro actus ne
ceſſarius exceptus non eſſet a lege prohi-
bente actum alienũ teſta.miſceri, nihilomi-
nus ſi contingeret actum neceſſarium inter-
poni,teſtamẽtum deberet ualere, quoniam
actus ex neceſſitate factus nõ comprehendi-
tur ſub lege prohibente actum fieri,l.ut gra
datim,ff.de mun.& ho.l.2.§. inde agitatum,
in fi.ff.ad l.Rod.de iactu.cum alijs ad hoc cu
mulatis per Tiraq.in lib.ſuo de legib.connu
bial.in uer.de Son Mary.in gloſ. ſexta , num.
441 199. †Hinc uidemus,quòd minor aut eius
tutor prohibiti prædium uẽdere ſine decre-
to.l.lex,quæ tutores,C.de admi. tut. l.magis
puto,§.non paſſim, ff.de reb.eo.ſub tali pro
hibitione legis non comprehẽdũtur,ſi teſta
tor pactus eſt uendere, merito id facere poſ
ſunt ſine decreto,l.fi. ff. de reb.eo. per quam
ita tradit Bar. Bal. Aret. Alex. & alij, magis
communiter,in l.qui Romæ , §. cohæredes,
442 ff.de uerb.oblig.†Hinc etiam uidemus , ꝙ
diſp.l.hac edictali,C.de ſecun.nup. qua pro-
hibetur mulier ſecundo nubens titulo dotis
plus in uirum transfertur,quam in unum ex
ex filijs primi matrimonij,non habet locum
in translatione neceſſaria . Propterea ſi mu
lieri aliquid fuerit relictum ea conditione,
ut in dotem det marito, poterit ſecundo nu
bẽs & hoc in dotem dare, licet non tantum
relinquat filijs primi matrimonij.hoc enim
neceſſitate coacta mulier agit,cũ non aliter
id conſequi poſſit ſeu effectualiter retinere
niſi ſecundo nubat,merito dicta l. hac edicta
li, quæ de actu uoluntario loquitur, neceſſa
rium non comprehendit , ita Roma. elegan-
ter, conſi.219.in ſecundo dubio, refert & ſe
quitur hæc & alia conſimilia ponens , Tiraq.
in loco præallegato,a num. 183.uſque ad nu
merum 200.& plura alia quæ ex cauſa neceſ-
ſitatis tolerantur alias prohibita congerit
idem Tiraq.in lib.ſuo de retractu, in titu. de
retraict lignagier, §. 26.a nu.14. cum plurib.
ſequentib.ad quem te remitto. ex quibus re
deundo ad caſum noſtrum ſatis conſtat opti
ma ratione hunc caſum neceſſitatis naturę a
lege fuiſſe exceptum ad ſaluandũ teſtamen-
tũ non obſtante eius interuentu,cum eſſet ſi
lex eum expreſſe non excepiſſet intelligere-
tur

cumque uerbis, uel indicijs hoc est signis. eamque per illum tex. potissime tener Ctor. in l. j. §. si quis ita. uer. 3. casus, col. 4. ff. de uer.
450 obl. †Tertia fuit in hac re sententia Alexandri in d. l. discretis. distinguentis, quod aut loquimur in patre ualente loqui, & tunc necessaria sunt uerba, quando testatur inter liberos, & ita procedat j. opi. aut uero loq nō pt, & tūc signis, & nutu pt testari, sicq; procedit 2. opi. q̄ opinione posuit ante eū Ang. cō. 258. testator fecit testamētū, requirens tamē ultra nutū, quòd testator sit doctus litterarum, & suam intentionem in scriptis designet, hoc secundo casu quando loqui nō po
451 test. †Mihi uero præ cæteris magis placet prima opi. quæ & communis est, noua ratione: nam fauor testamenti, non est tantæ potentiæ, quod fiat interpretatio propter eius ualiditatem magis quā pro alio actu, ut est casus, & ibi not. Aret. & Soc. in l. 2. ff. de lib. & post. sequitur Gratus Resp. 134. num. 55. uolum. 1. ubi potius fit interpretatio, quod testamentum non ualeat quam, quòd exhære
452 datio habeat effectum. † sed modo nos habemus, quod in test. inter liberos semper subintelligitur tacite clausula, omni meliori modo, & sic, quod testamētum ualeat omni meliori modo quo potest, ut ex gl. infert Imo. & sequuntur Aret. Alex. & Ias. in l. cohæredi, §. cum filię, ff. de uulg. & pup. Alex. & Ias. in l. hac consult. §. ex imperfecto, C. eod. Claud. Aquens. in d. l. inter cætera, ff. de lib. & post. merito cum ad ualorem testamenti plus fauoris non sit indulgendum quā alteri actui, & hoc testamentum uigore d. clausulæ tacitæ aliquo alio modo ualere possit, puta in uim legati, quod bene nutu fieri potest, l. nutu, ff. de lega. 3. non est dicendū, quod ualeat, ut testamentum, licet inter liberos sit factum. Nec obstat l. fi. C. fa. erc. pro secūda opin. deducta, pariterque distinctio Alexandri, quia solutionem habes utrique hic per Baueriū, ultra, quod ad dictam l. fin. respondet Ang. in d. l. iubemus, quod ibi non est testamentū, super quo cogita propter illa uerba, siue cęptum neque impletum testamen-
453 tum. †An autem idem sit in testam. ad pias causas, communis est opi. quod nō, ut hic latè tangit Bauer. & Can. in c. cum tibi. ex. eo. tit. ubi And. Sic. refert pro utraque parte cōsuluisse, latus esset uagandi cāpus, sed omitto, cum satis superque in hoc principio morati simus, uideas tantum ultra allegatos hic per Bau. & And. Siculum, in d. ca. cum tibi, Benedic. in rep. c. Raynut. in uer. cætera bona, num. 61. eo. tit. arguentem pro cōmuni, & contra commu. ut ibi per eum, in gl. testiū ibi, sed hodie notandum est, q hodie cautū est, q passim siue testator sciat & possit scribere nomen hęredis siue non, potest per aliū id fieri & ualet testa. in Aut. ut spon. lar. in §. quia uero, unde sumpta est aut. & non obseruato, C. eod. idemque tradit Nepos de Monte Albano in libello suo, quem fugitiuū appellat, in uer. exceptiones contra testamen-
454 tum, num. 5. †Ex hoc igitur satis apposite infert Aret. hic ad q. notabilem, & quotidianam, de notario qui scripsit nomen hæredis aliaque in testam. contenta, demum coram testatore, & testibus id legit, postmodum interrogauit testatorem, utrum ita uelit disponere, testatorque respondit, quod sic, nec aliud dixit an ualeat testamentum, certe stantibus prędictis, quod per alium scribi potest nomen hæredis: dicendum uidetur, quod sic hic enim notarius hoc explicauit, & quod ualeat tale testamentum ex prædicta ratione tenuit glo. notab. in uer. quemadmodum in d. l. iubemus, C. eo. tit. cum qua Cyn. Rayner. Bar. Ang. Franc. Tigri. Sal. & omnes alij transeunt communiter, ut ibi referunt Alex. & Ias. idemque tenuit Bar. & alij, in l. hęredes palam, in fi. prin. dicitque illud seruari, ff. eo. utque Ang. refert, in dicta l. iubemus, in quibusdam lecturis. ista opi. cōmuniter approbatur in scholis & in palatijs, & hanc dicit esse comm. Imo. in c. cū tibi ex eo, & abunde plures cumulans Ruy. cōs. 12. nu. 9. in 2. uol.
455 quib. & alios annecto cons. 261. nu. 1. †procedit q; ista concl. plane, quando interrogatio facta fuit a notario: fides enim tabellionis aufert oēm suspitionē falsitatis: nam si ei committitur tota substantia ueritatis, ergo ei standū est, arg. l. si quando, C. de testib. ita Bal. in d. l. iubemus, col. 3. quē bene sequitur Ale. consl. 33. col. 3. uer. & dicit Bald. uol. 3. &
456 Ruy. cōs. 8. col. 1. uol. 3. †Sed ultra procedit hæc opin. quantūcūq; ab alio quocūq; fuerit interrogatus testator, ut ponit Bar. in l. 1. §. §. si quis ita, ff. de uer. ob. quē Are. hic refert, & post eū Bau. quod & ante Bar. fuit de mente gl. indistinctè loquentis, in d. l. iubemus, sicq; magis cōiter loquūtur Doct. non facientes uim an a notario, uel alio testator fuerit interrogatus, & ita loquitur ibi Alc. & Ias. & Nic. Boer. qui dicit esse comm. Decis. 35. col. 2. idemq; Clar. meus Rim. cōcludit cōs. 254.
457 ad finem. †Tertio procedit ista conclusio, non modo in testam. in scriptis de quo hic agimus, sed etiam in nuncupatiuo secūdum Are. & Bau. hic de utroque loquentes, sicque et declarant Ale. & Ias. post alios, in dicta l. iubemus. moti, q sicut hodie quis pōt scribere nomē hæredis p aliū, d. aut. & nō obseruato, ita etiam debet posse per alium nomen hęredis nuncupare, cum testamentum nuncupatiuum testam. in scriptis exequetur, ut ibi, in uer. quemadmodū, & quia paria sunt nuncupare nomē hæredis, uel scribere, l. hęredes palam, in prin. ff. e. sed sequndū pt p aliud hodie explicari, ergo & primū, & in hoc oēs cō ueniūt, nec est q in cōtrouersiā hoc deducat

Testamē tum an possit fieri ualide per uerbum, sic ad interrogationem alterius.

458 †Quarto procedit ista conclusio siue testator in respondendo dixerit, sic, siue volo, aut simile uerbum affirmatiuum, & uoluntatis expressiuum, ut hic de uerbo uolo, Aret. & Bauer. tradunt, moti ea ratione, quia uerbum nolo, dispositionem inducit non modo in legatis, & fideicommissis, §. finali, infra de singul. rebus per fid. reli. l. 2. C. com munia de lega. uerum etiam in testamen. & institutione hæredis inducenda, l. quoniam indignum, C. eodem, & maxime ad interrogationem alterius prolatũ, iuxta glossam in l. in uendentis, C. de contrahē. emptio. sed ultra uerbum uolo, quod idem esse debeat in alio simili, suadet tex. in dicta l. quoniam indignum. ibi, sed quibuslibet confecta sententijs, uel in quolibet loquendi ge-
459 nere formata institutio ualeat. † Quinto procedit ista conclusio (& istud maximè notandum est) etiam stante alio testamento, prius solenniter facto: hoc enim ualet, & primum tollit iuxta regulam §. posteriore, in fra quibus mod. test. infirm. & ratio esse potest, quia in hoc secundo testamento necessario præsupponitur adesse uoluntas testatoris, & propter hoc ualet tale testamentum. si ergo talis uoluntas est posterior, necessario sequitur, quod illa attendatur, & primum testamentum tollatur, dicto §. posteriore, ita per hanc rationem tenet Dec. con sil. 489. & latius Clar. Dominus meus Riminaldus, in consil. 254. per totum, maxime ue ro, nume. 23. quibus addo Alexand. in consil. 33. colum. 5. in princ. uolum. 3. idem tenē tem, & post eum Ruyn. consil. 12. num. 10. uolum. 2. ubi dicunt, quod rationes glossæ, & Doctorum, in dicta l. iubemus, militant siue aliud testamentum præcedat, siue non.
460 † Bene uerum est, quòd Paul. de Castro, consil. 366. uiso puncto, & allegationibus, in fi. alias 155. uolu. 1. impressione de Tortis, tenuit contrarium, motus ea ratione, quia quando aliud testamentum non præcedit fauorabile est testatori, quòd decedat testatus ideo testamentum eo casu factum ad interrogationem alterius per uerbum sic, ualet, iuxta glo. in dicta l. iubemus, & communem opin. de qua supra. sed ista ratio modo cessat stante alio testa. prius facto solenniter: tunc enim omnino decedit testatus ex primo illo testa. absque eo, quod hoc secundũ ualidum reddamus, ideo ualere non debet. nec isto casu procedere debet cõclusio glossæ, in dicta l. iubemus, & hæc sententia Pauli de Castro, fuit etiam de mente Soc. in consi. 229. col. 5. uol. 2. licet non alleget Castrensē, ubi ponderat, quod primum testamentum extabat, ideo non est uerisimile, quod ab eo fuerit recessum, & quòd uno uerbo illud testator uoluerit corrigere, sed clare idem po nit allegando consilium Pauli de Cast. idem Soc. consil. 92. col. 8. num. 26. uol. 3. Ruyn. consil. 9. colum. pen. in prin. uol. 2. secutus rationem Soc. in d. consi. 229. Crauetta, con. 117. in fine, idéque firmat Guido Papæ, consi. 64. nisi duob. in fi. Zasius, consil. 3. car. septima, uersicu. denique posito, Crotus, in dicto §. si quis ita, in septimo casu, in fi. Soc. Iun. cõ sil. 144. num. 15. & consi. 183. nume. 34. in 2. uol. ubi ex ratione Castrensis, de qua supra re prehendit Decium, in dicto cons. 489. sed ab opi. Decij & Riminaldi mei recedendum nõ puto ex ratione superius formata, quæ effi-
461 cax est meo iudicio. † Nec ratio Castrensis, & sequacium subsistit: ultra enim responsionem Decij, quam tamen impugnat Soc. Iun. in dicto consi. 183. dici potest. eam non procedere, alias ea attenta nec secundum testamentum solenniter factum & citra interrogationem alterius deberet ualere, & primũ tollere ex quo per primum omnino testator moriturus est testatus, & tamē uidemus id ualere, & primum tolli, dicto §. posteriore. ergo & in quæstione nostra idem dicendū
462 est. † Nec minus tolerari dēt altera ratio per Soc. adducta, in d. consil. 229. sicut enim Doctores admittunt hoc uerbo, sic, prolato ad interrogationem alterius testamētū indu ci ualidū (si aliud non impediat, ut infra dēclarabo) secundum glo. in dicta l. iubemus, uidemusque breuiloquium dummodo in se perfectum tacite, uel expresse testamentum, non impedire, l. 1. §. qui neque, & §. sinautē, ff. de hæred. instit. pari modo dicendum est, idem sufficere ad reuocationem alterius testamenti præcedentis. hoc. n. non tam ex simplici uerbo causatur quam ex uoluntate quæ in eo supponitur adesse, quæ cũ sit posterior, potens esse debet ad tollendum primum testamentum, iux. d. §. posteriore, ut etiam su-
463 pra dixi. † quin etiam Castrensis, & alij supra relati, qui eum sequuntur, loqui uidentur quando quis in primo testa. per multos annos perseuerauit, postea uero quando de hoc secūdo fuit interrogatus, erat in articulo mortis, & grauissime oppressus, & ultra fuit interrogatus ad suggestionē alterius puta uxoris, uel attinētium, sicque ipse potius ex importunitate respōdit quam animo deliberato, & sic uolens, quibus casibus eorum sententia tolerari potest. † & maxime stante ultimo casu, secundum quem non modo testamentum secundum factum ad interrogationem per uerbum sic, ualere nõ dēt in præiudicium institutorum in primo, sed etiam si longioribus uerbis, & tractatu solenni fuerit a testatore compositum mutando primũ & alijs hæreditatem dando, ut tradit Angel. in l. non enim, ff. de inofficio. testamento, ubi dicit se obtinuisse semel quandam magnam hæreditatem in fauorem pauperum, fuerat enim eis prius relicta in testamento,

An testamentum factum ad interrogationē alterius per uerbum sic tollat præcedens solenniter factum.

quidam

quidam ueto agnati testatoris ei persuaserunt, quod eleemosina non erat bona nec acceptabilis Deo, & quod illi quibus relinquebat, non erant bonæ conditionis, ut frustraretur eius pium propositũ, & tamen dixerunt, ꝙ testator testamẽtũ mutauit, & ipsos agnatos hæredes instituit. concludit enim ꝑ illam, l. auocatam fuisse ab eis hæreditatem & dictis pauperibus concessam, idemque tradit ipse Angel. in l. fina. C. si quis aliquem te sta. prohi. ubi dicit, quod est casus quotidianus, & menti tenendus, eumque sequitur Veronens. Cautela. 36. licet cum uerbis, dicitque, quod uidit semel de facto practicari. idemque tradit Ias. consi. 141. col. 2. uolu. 4. sequitur Catel. Cotta, in libro suo memori. in uer. testatorem inducere licet blandis.

465 † & similem ualde casum cõmemorat Pau. de Cas. in l. hac consultissima, §. at cũ humana fragilitas, col. 1. C. qui test. fac. poss. quem refert & sequitur Corn. cons. 232. nu. 15. uol. 1. de quodam, qui in sanitate constitutus fecerat testamentum, & instituerat extraneũ, postea cum esset prope mortem eius consanguinei habuerunt quendam notarium & fecerunt illum scribere, ut uoluerunt, deinde duxerunt eum ad testatorem, & fecerunt legi coram testib. scripturam illã, eumq; interrogari an ita uellet, & ille tedio affectus respondit, quod sic, unde dicebatur, quòd primum testamentum erat, reuocatum. contrarium tamen dicit Castr. se consuluisse postquã ita erat grauatus infirmitate, nec apparebat, quòd de sua uoluntate illa scriptura esset facta, & ita reperitur in dicto cõs. 155. colu. 2. & alios citans firmat Crau. cons. 670. nu. 7. his ergo casibus procedere potest d. consilium Pauli de Castro, ut etiam ex seipso patet, in dicto §. at cum humana, & qui eum sequuntur pari modo intelligi debent, secus autem, quando remota est adeo grauis infirmitas, cessatque aliorum suggestio, & importunitas, nec de longinquo satis primum testamentum præcedit, tunc enim dicendum est secundum ualere, & primum tolli secundum Alex. Ruyn. Dec. & Riminal. quos sic in

466 telligo. † Sexto procedit ista concl. etiam in testatore grauiter infirmo, dummodo ꝙ possit articulate loqui & intelligi, licet cum difficultate loquatur: lingua enim balbutiẽs & forte seminecis, quæ tamen intelligi põt, non impedit factionem testamenti, l. quoniã indignum, ubi est casus, C. eod. & ibi not. Angel. & alij, & idem Ang. & Imo. in l. in aduersa, ff. eo. late Ruy. in consi. 12. col. 2. in 2. uolũ. secus autem si non posset testator articulate loqui: tunc enim habet locum, quod dicitur in dicta l. iubemus. scilicet, quod mortuo sit similis, & testamentum non ualeat, unde licet tali casu interrogatus responderet, sic, non ideo ualeret testamentum, quia pariter si tunc quæreretur ab eo, interfecisti hominẽ, responderet sic, quia cum sit extra memoriam nescit, quod loquatur, ita in effectu declarant Bartol. Petrus, & Cyn. in dicta l. iubemus, & post eos aliosque ibidem Ias. ad finẽ, & late Alexand. consi. 12. colum. 2. & 3. uol. 1. consi. 33. colum. 3. uolum. 3. Ruyn. consil. 8. colum. 2. uol. 3. Bauer. hic. unde Bar. in d. l. iubemus. dicit, quòd semel faciebat exceptionem ad impugnandum testamentum, quod erat factum ab homine qui non poterat articulate loqui, licet prius fuerit homo rectæ linguę, idemque tenet Ang. & Imo. in l. in aduersa, ff. eod. Ang. in l. in fraudem, §. sicut, ff. de testam. mi. Ias. in d. l. iubemus, colum. 1. Roma. consil. 306. Clarus, in uer. testamentum, q. 37. num. 6. dicens, quod in hoc nemo dubitat, Crot. in l. 1. §. si quis ita, num. 3. ff. de uer.

466 oblig. † dicitur autem testator non posse articulate loqui, quando non potest clare ꝑ testes intelligi, ut not. Ang. & Ias. in d. l. iubemus, Alex. consi. 33. col. 3. uol. 3. Crot. de quo supra, Soc. consi. 20. colum. 2. uol. 4. plenius Gabri. Rom. lib. 4. de testa. conclu. 2. & pulchre, consi. 261. num. 24. uolu. 4. & ego decla raui latius, in dicto consi. 261. num. 17. cum

467 seq. † & paria sunt nõ disponere, uel ob scure disponere, l. Titiæ textores, §. fi. ff. de le ga. 1. l. si ita fuerit, ff. de reb. dub. per quas ita in loquente inarticulate tradit Aret. cõs. 71.

468 col. 3. nu. 2. † Septimo procedit ista concl. (& hoc maxime confert ad intelligentiam,) quãdo iam notarius sciuerit uoluntatem testatoris & postea scripsit & legit interrogando testatorem postremo loco an ita disponat, qui respondet, quod sic, & sic quando cõstat id emanasse de uoluntate & scientia præordinata testatoris, secundum Aret. & Baue. hic, Ias. post alios, in d. l. iubemus, ad finem, Alexand. Aret. Soc. & Ripa, num. 8. in dicto §. si quis ita. secus uero si aliqui puta intimi, uel agnati testatoris sine eius scientia, & uoluntate fecerunt scribi testamentum, & postea conuocatis testibus notarius in præsentia testatoris id legit interrogando testatorem an sit contentus, & ille respondet, quòd sic: tale enim testamentum nihil ualet, alias daretur materia fabricandi falsum. ita uoluit Albert. Papi. quem refert Ioann. Andreas, in additione Speculator. in titulo, de testament. §. primo, uersic. quid si is, in additione, incip. quidam Pileus, idemque Petr. Bald. & alij plures uoluerunt, in dicta l. iubemus. ubi etiam Iason, in fine, Paul. de Castro, in dicto §. si quis ita, ubi etiam Crotus in septimo casu, Alexander, Aret. Soc. Ripa, & Guilielmus Pontanus, Roman. consil. 306. columna finali, Corn. consilio j. uol. quarto, consilio 232. numero 15. uolumine primo, consilio 73. col. pen. consi. 103. in fi. eo. uolu. Soc. consi. 239. colu. 5. uol. 2. consi. 20. col. 1.

uol.3.consil.28.colum.fi.& consi. 92.nume.
26.& sequen.eo.uol.Bertran.consi. 345.uol.
1.Calca.consi.91.uiso puncto,col.fi. Ioan. de
468 Ami.consi.137.col.8.& 9.†Zas.consi.3.nu.
37.uol.1,qui dicit hanc esse cõmu.late Soc.
Iun.plures ex prædictis citans & pari modo
dicens hanc esse commu.in dicto consi.183.
nu.27.Graue.consi.10.nu.13.& consi.117.co
lum.5,late Ruy.consi.8,colu,3.uol.3. & hanc
opi.quoque firmaui in allegato meo consil.
262.col.fin.plures citans,& ponit etiam Cra
ne.consi.675. nu.7. fundatur ista conclusio
multis medijs hic per Bauer. relatis, & ultra
eum per tex.in similibus in l.diuus, ff. de testa.
mil.& in §.secundo,infra titu.1.licet enim in
testam. militis rogitus testium nõ exigatur
ad solennitatem testamenti,cum nulla solen
nitas requiratur,l.1,2.& 3.ff. eod.l.milites ,
C.eod.requiruntur tamen testes,ut constet
uerba prolata fuisse animo testandi,non autẽ
complacendi, uel alio respectu , ut supra la-
tius dixi,lex enim non habet pro expedito,
quod si quis citra aliam præparationem di-
cit,ego te facio hæredem,uel similia uerba ,
quod uelit ita disponere,ideo uult, quod nõ
ualeat,multo ergo fortius si infirmus inter
rogatur ius talem facere hæredem,respõdet,
uolo,uel sic,non debet haberi pro absoluto,
quod deliberate protulerit illa uerba animo
ita disponendi si non constat de præuia eius
uoluntate, imo potius censeri debet dictum
fuisse animo blandiendi , argumento dictæ
l. diuus,seu timore,ne relinquatur & careat
opportunis seruitijs,uel,ut euitet molestias
prout ita declarat Corn. in dicto consilio
232,numero 15, uolumine 1. & consil.319.
469 nu.14.eo.uol. † non omitto tamen, quod
Bauer.l.ic,concordando opiniones dicebat
quod aut testator fuit interrogatus de actu
de quo disponens uerisimiliter respondis-
set,puta an uellet instituere filios,uel bona
sua pro anima relinquere,aut uenientes ab
intest, hæredes facere non extantibus filijs,
uel magnum eius amicum. & tunc dicendũ
est testamentum ualere, & procedat isto ca-
su opin,glossæ communis, in d.l.iubemus .
nec istis casibus præsumendum est testatorẽ
fuisse deceptum ex eo, quod usus est iure cõ
muni,& secundum , quod quilibet diligens
fecisset l.uerum,§.sciendum,ff.de minor.aut
uero interrogatus fuit de aliquo extraneo
instituendo sibi incognito quẽ nõ est uerisi
mile fuisse uocãdũ a testatore exclusis agna-
tis alijsque amicis eius intrinsecis,& isto ca-
su dicẽdũ est testamẽtũ nõ ualere, quoniã pre
sumptio est testatorẽ magis assensisse tedio
utpote infirmitate grauatum quam, quod illa es
set uoluntas sua,& ita procedat opi. Alberti
Papiensis, & sequacium , de quibus supra.
470 †Confirmat que Bauer.hãc suam distinctio
nem ex eo quod de furioso habente diluci-

da interualla dicunt Doctores maxime Ale.
Ias.& Dec.in l.furiosum,C.qui testam.facere
poss.si enim recte fecit testamẽtum, & ut qui
libet sani capitis,præsumitur eum fuisse sanæ
mentis : si uero contra fecit,præsumitur eũ
furore opressum fuisse.de quo articulo disse
rit etiam Nicol.Boeri. Decis.23.num.57.& li
cet Bauer.hic non dicat,ista nõ est distinctio
sua,sed ante eũ eam posuit Sal.in l. iubemus,
col.2,quem refert,& sequitur Corn.in d. cõs.
319.nu.13.uol.1.& Corneum sequitur Gra-
tus resp.90.nu.29. in 2. uol. & quia satis est Testator si dicat instituo eum, q. scriptus est in tali cædula existẽte penes tale, an ualeat eius testamentum.
471 persuasiua,cum ea pertranseo.†quærit ulte
rius Are.an si testator dixerit, instituo illum
cuius nomen est descriptum in quadam cæ-
dula mea,quam deposui penes guardianum
S.Franc.ualeat tale testamentum. & determi
nat,quod sic post Bar.in l.si ita scripsero, ff.
de cond.& dem. quem Bal. & Imo. sequitur
ibi Abb.consi.4.in prnc.2.uolu. Imo.in l.illa
inst,col.6.ff de hær.inst.Rubeus,cons.95.nu.
5. sed tu considera prout hic aduertit Baue.
quod Bar.ibi non loquitur in institutione hære
dis de qua loqtur hic Are.sed in legatis alijs
ue relictis in quib. mirum non est si relinqui
possunt per relationẽ ad aliud , ut probatur,
in l.quem hæredi.ubi etiam idem tradit Bar.
ff.de reb.dub. & in dicta l. si ita scripsero,cũ
etiam nutu relinqui possint,l.nutu,ff.de le-
472 ga.3. †plus uero dubitationis inesse uide-
tur in institutione hæredis,quæ si de testa. in
scriptis loquimur debet coram testib. scribi
a testatore,iux.l.iubemus C.eo. sin autem de
test.nuncupatiuo agimus,ab eo nuncupari
debet,§.fi.inf. eo.l.hac consultissi.§. per nũ-
cupationem, C.eod. quæ in casu nostro cessa
re uidentur , & ita reperio , quod Aretin.ad
uertit ante Bauer. hic in l. hæredes palã, col.
prima,& secunda, in princ.ff.eodem,& Soc.
in dicta l.si ita scripsero, colum. prima , in fi.
ubi dicit,quod licet Paul.de Castro, ibi & in
dicta l.hæredes palam,& in dicto §.per nun-
cupationem, intelligat Bartolũ loqui in in-
stitutione hæredis , tamen Bart.hoc non di-
cit , ut patet ex quæstione proposita per eũ,
licet tacite idem sentiat Bartolus in insti -
tutione , inquit Soc,dum allegat l.hoc arti-
culo.ff.de hæred.institu. pari et modo Ias. in
l.certum, ff.si certum petatur.aduertit Bar-
tolum, in dicta l. si ita scripsero,loqui in le-
gatis,non autem in institutione, dicitque,
quod ita semel declarauit Bartol. in l.fina.in
fine, C. de fideicomm. ubi quidem de hoc
tangit Bartol.sed non declarat,idemque te-
net Ias. in dicto §.per nuncupationẽ,ubi di-
cit, quod in test.& institutione est falsa deci
473 sio,† & ultra prædicta cõtra hanc in instit.hæ-
redis stringit secũdũ Pau.de Cast.in d. §.per
nuncupationem,& in dicta l.si ita scripsero,
nam secundum hoc sequeretur, quod quodlibet test.
in scriptis posset dici & ualere ut nuncupati
uum

uum puta si testator testamentum suum li-
gatum.& signatum obtulerit testibus signan
dum, & subscribendum ab eis, dicēs coram
eis id esse suum testamentū qđ ibi cōtinetur
contingatque eos non sigillare, uel nō oēs:
licet enim ut testamentum in scriptis nō ua
leat, tamen ut nuncupatiuū deberet ualere
ex quo coram testib. testator nuncupauit hę
redem per relationem ad illam scripturam;
& tamen cōtrarium probatur in dicta l. hac
consult. in fi. prin. ibi pro infecto haberi con
uenit. quæ uerba important id esse nullum
tam ut nuncupatiuum, quam ut in scriptis
alias esset imponere legē uerbis, nec est ue-
risimile, quod alia fuerit intētio illius legis.
474 †Secundo obstat fortis ratio secūdū Aret.
in d. l. hæredes palam. nam prouisio legis cir
ca institutionem hæredis inuenta est ad eui-
tandas fraudes, d. l. iubemus, post prin. C. e.
sed attenta hac opin. daretur uia de facili cō
mittendi falsitates, ergo sequitur, quod inst.
tali modo non debet fieri posse. maior pro
batur per tex. in Aut. de instrum. cau. & fi. in
prin. & §. 1. ubi habetur, quod quādo per cō
parationem dūtaxat scripturæ probari oper
mittebatur: innumerabiles falsitates cōmit
tebantur: unde statuitur ibi, quod sola com-
paratio non sufficiat, nec etiam sola proba-
tio testium, qui dicant hanc esse scripturam
factam manu talis, quia uiderūt eam scribi;
sed utrumque requiritur. Sed cædulam istā
de qua loquimur, scriptam fuisse manu te-
statoris constare non pōt nisi per istos duos
modos, comparatione uidelicet, aut testes:
ergo si per solam cōparationem, uel alia in-
dicia pura testes, huic cędulę credendum est
secundum Bart. in dicta l. si ita scripsero, pa-
tet, quod dabitur materia fabricandi falsum
quod maxime uitari debet in testamentis.
475 † Tertio mouetur Aret. ex l. quotiens, §. si
quis nomen, ff. de hæred. inst. in uerbo indu-
bitabili signo, ubi quando nomen hæredis
non exprimitur a testatore per se sed per re-
latione ad aliud; illa relatio debet esse indu-
bitata, quod utique in casu nostro non uide
476 tur uerificari. †Quarto facit secundū Are.
licet non ita plene deducat, quod in simili di
cimus de appellatione ab interlocutoria, in
qua cum pro forma debeat exprimi causa,
non sufficit expressio per relationē ad acta,
Clem. appellanti. de app. idemque ita pro re
gula tradit Ias. in d. l. certum. & quod in ea
appellat. consideretur forma, tradit Dec. in
c. consuluit, secundo, nu. 3. de appellatio. sed
expressio hæredis a testatore pro forma re-
quiritur, d. l. iubemus, in uer. obseruatum: er
go non sufficit per relationem ad cędulam
existentem penes alium. Hæc sunt quæ cōtra
Are. hic & Barto. in d. l. si ita scripsero, qua te
nus tacite idem sensit in institutione, addu
cuntur per Cast. & Aret. de quib. hic nullam
mentionem facit Bauer. cum tamen eos ui-
477 dere potuerit. †quib. difficultatib. commo
ti forte quidam Moderni quos refert Are. in
dicta l. hæredes palam, intellexerunt Bartolū
in dicta l. si ita scripsero, quod faciat differen
tiam inter legata, & hæreditatem, & ita eum
etiam Ias. intellexit, in d. l. certum, & in dicto
§. per nūcupationem. Paulus uero de Castro
in dicta l. si ita scripsero. dixit quantū ad hæ-
redis institutionem non sufficere implicitā
nuncupationem, sed fieri debere explicitam
nisi in cædula facta fuerit explicita nuncupa-
tio coram quinq; testibus: tunc enim suffi-
cit. Aret. uero in d. l. hæredes palam, aliter di
stinxit. aut enim probatur hæc cædula per so
lam comparationem, uel solos testes, & in le
gatis sufficit, in hæreditate secus, sed utroq;
478 modo probandi simul opus est. †Sed ulte-
rius idem quod Bart. tenuit in d. l. si ita scri-
psero, in legatis, in institutione tenuerunt
Bal. & Ang. in l. asse toto, ff. de hæt. insti. Paul.
de Cast. in locis præallegatis & in l. ubi autē
non apparet, in §. illud, ubi Ale. multos con-
cordantes citat, ff. de uer. ob. Soc. cons. 142.
col. pen. in 1. uol. repetito cons. 173. uolu. 2.
Gozad. consi. 3. nu. 16. & Soc. in d. l. si ita scri
psero, Parisi consil. 19. nume. 14. uolum. 3.
479 †qui dicit hanc esse commu. opi. quam te
net et Ale. consi. 176. col. 2. in fi. uol. 5. consil.
14. nu. 15. uol. 6. & consi. 114. uol. 7. fundatur
illa concl. in d. l. asse toto, & in l. institutio, ff.
de cond. insti. ubi talis insti. quem hęredem
codicillis scripsero hæres esto, non est inuti
lis, sed instituto Titio in codicillis eius qui-
dē institutio ualet & hæreditas testam. data
uidetur, inquit tex. sicut ergo ualet illa instit.
per relationem ad codicillos, ita hic per re-
480 lationem ad cædulam. †Secundo confirma
tur per tex. in simili, in d. §. illud. iuncta l. præ
cedenti. certā. n. dēt esse stipulatio ex ipsa p-
nuntiatione, & tamen si quis stipulatur uinū
aut oleū, quod in tali horreo est, certum sti
pulari intelligitur, & sic stipulatio dicitur cer
ta ex ipsa pnūtiatione postq̄ refertur ad cor
pus certum secūdum interpretationē iurecō
sulti ibi, ut Cast. declarat. sic ergo & in q. no-
stra dicendum est, q̄ etsi hæredis institutio
specificari dēat coram testib. eam audiētib.
d. l. hęredes palam, & d. l. iubemus, satis tamē
dicitur specificata, postquam refertur ad illā
481 cędulam certam. †Tertio accedit: nam si te
stator in test. solēni se refert ad aliquam scri
pturam priuatam nō solennem, oīa cōtenta
in illa scriptura priuata cēsentur expresse di
sposita, & expressa in ipso test. referente, ita
Paul. de Cast. determinat consil. 378. in prin.
ad primum uidetur dicendū dispositionem
Hebraicam, in secūdo uol. p d. l. asse toto, se-
quitur Craue. consi. 143. num. 6. Clar. meus
patruus magister Riminal. cons. 254. num. 5.
482 † Hincque illud protritum uenit, relatum

dici esse in referente cum omnibus qualitatibus, ut tradit Bar. in l. 1. ff. de recepta. in l. 1. §. fina. ff. si fam. fur. tradit Dec. consi. 292. nume. 2. consi. 532. num. 4. Riminald. meus consil. 29. num. 9. Paris. consi. 39. numero 13. uolum. 1. consil. 7. nume. 33. uolum. 2. Corn. consil. 181. nume. 44. in secundo uolum. Alexand. consil. 23. & consil. 190. colum. 2. uolu. 7. Soc. Iun. consi. 102. nu. 23. in secundo uol.

483 † idque adeo uerum est, quod si quicquã plus in referente reperitur q̃ in relato, limitari dẽt atq; restringi disp. referens secundũ relatam, & quicquid ultra continetur in referente non attenditur uelut errore emanatum, & ea cogitatione, quòd idem in dispositione relata contineretur, ut tradit Alex pulchre consilio 9. colum. penult. uersicu.

484 & hoc saltem, uolumi. 5. † ubi concludit, quòd ille qui petijt se inuestiri nomine suo fratris, & sororum, secundum tenorem aliarum inuestiturarum, si apparet ex inuestituris antiquis ad quas relatio facta fuit, q̃ fratres non erant inuestiendæ, illis nullũ ius quæsitum fuit, quia errore uidetur illas nominasse, ex quo non erant comprehensæ in inuestitura ad quam se retulit, sequitur idẽ Dec. in l. edita, nume. 86. C. de eden. in l. pen. C. de inst. & sub. in aut. si quis in aliquo, in fine, & ibi Purpur. num. 48. C. de eden. Dec. in c. 2. num. 9. de rescr. consi. 63. colum. 3. consi. 350. col. 3. Curt. Iun. consi. 92. colum. penult. quæ cum ita sint, ni mirum si instituens eum de quo in tali cædula recte testatur, cum contentus in illa cædula dicatur contineri, & expressus esse in ipso test. & tenendo hanc partem non obstante cõtraria. ad primum enim de nomine hæredis quod a testatore exprimi, & nuncupari debet, respondetur satis esse si impliciter id fiat per relationẽ ad cædulam, ut supra dixi argum. dicti §. illud, iunc. l. præcedenti, & ita Doct. respondent in locis

485 præallegatis, † quod confirmatur nã relatio uicẽ specialis expressionis habet, l. scire debemus: ubi Aret. ff. de uer. ob. Sign. consil. 176. num. 7. & consi. 232. in fi. Ruin. consi. 27. colum. 2. uolum. 1. Cors. sing. 176. Crau. consi. 653. nu. 9. & latius confirmat consi. 969. nu-

486 me. 19. † Ad rationem uero Castrensis ipsemet respondet, in dicto §. per nuncupationem, illud ideo procedere eo mõ, quia testator elegit uiam testandi in scriptis uolẽdo, quòd testes se subscribãt, & signent, ideo nõ ualet, ut nũcupatiuum, secus in q. nostra ubi dici non potest, quòd elegerit uiam testandi in scriptis, quia non dixit, quòd testes deberent se subscribere & signare testamentũ, & sic potius elegit uiam nuncupatiui testamenti. quam solutionem, sequitur Alexand. consi. 176. colum. tertia, in quinto uolum. & Soc. in dicta l. si ita scripsero, colu. secunda.

487 † & licet Gozad. consi. 3. num. 11. dixerit cõmunem esse opin. quod quando quis uoluit in scriptis testari, & deficerent aliquæ solennitates requisitæ, puta quia omnes non subscripserunt uel sigillarunt, ualebit tamen, ut nuncupatiuum, allegando Bartolum in l. fi. ad fi. ff. de iure codic. Angel. ubi & Imo. in l. 1. §. fin autem, ff. de hær. inst. Cuma. in l. hæredes palam, in princ. ff. eod. ex quibus collabi uidetur ista sol. tamen aduertendũ est, quod imo præfati Doctores ad unguẽ distinguũt prout Cast. quod aut apparet, quod testator uoluit in scriptis testari, & si non ualet, ut in scriptis, nec ualet, ut nuncupatiuum, aut sumus in dubio, & tunc bene ualet, ut nũcupatiuum, unde patet, quod Gozad. minus fideliter retulit illos Doctores, nec sane eos percepit, quibus etiam addendus est Cast. consil. 92. uiso dicto test. col. fi. uol. 1. ad rationem autem Aretini, in dicta l. hæredes palam, respondet Soc. in dicta l. si ita scripsero, colum.

488 2. ad quem me remitto. † quo uero ad tex. in l. quotiens, §. si quis nomen, ff. de hered. instit. responderi potest, licet Soc. nõ dicat, qđ loquitur in alio casu, ibi enim in testa. fuit facta expressio hæredis non per eius nomen sed aliud signum, ex quo certa persona deprehẽditur, qđ utiq; sufficere dẽt per regulã d. l. certum, ff. si cert. petat. sed in quæst. nostra supponitur hæredẽ in test. non esse expressũ nec quo ad nomen nec quo ad aliud signum sed tantum per relationem ad cædulam, quæ tamen expressio sufficit ex allegatis supra p

489 hac opinione. † Ad ultimum uero respondetur, certum etiam dici in requisitis pro forma si facta sit expressio per relationem ad aliud, dicta l. asse toto, Bald. consil. 212. uolum. quinto. nec obstat clement. appell. ibi enim lex non solum rem certam, sed etiam specialiter expressam requirit. ita aduersus Ias. replicat Alciat. in dicta l. certum, in fine, & ita patet communem opin. esse ueram.

490 † quam tamen declara procedere, dummodo constare possit hanc cædulam esse scriptã manu testatoris aut eandem ad quam testator se retulit, ut Bartol. Bal. Imo, & alij declarant, in dicta l. si ita scripsero. cæterique alij supra allegati prout etiam declarat abunde

491 Paris. in d. cõs. 19. nu. 26. uol. 3. † & ratio in promptu esse potest, licet Doct. non dicãt, quia quãdo relatio hẽtur ad scripturam inefficacẽ, illa relatio nihil probat, ut tradit Dec.

492 in cons. 463. num. 4. † & relatũ ad id quod nõ apparet, uel quod est inualidum, nullius est momenti, gl. pen. in c. si Romanorum. 19. dist. c. ueterũ. 9. dist. Ang. i l. si donatio, C. de dona. nulla quippe uirtus est referẽtis nisi nõ scet quãta, qualisq; sit uirtus termini, a quo fit relatio, l. in testa. ff. de cõd. & demõ. Rol. a Valle cõs. 8. nu. 20. uol. 1. sed cædula de qua in casu nostro de se est inefficax, l. hi. nuda, ff. de dona. ut ergo relatio ad eam facta ualeat debet

dēt ipsa cedula iustificari aliquo modo ita, ꝙ
492 in dubium non deducatur. † Quærit ulte-
rius Aret. an testamētum factum uerbis bal-
butiendo per testatorem, qui solitus erat ar
ticulate loqui subsistat? & concludit, ꝙ non p
tex. in d.l. iubemus, ubi talis, qui non potest
articulate loqui, mortuo similis est, in quit
tex. idque saue intelligendum est secundum
Are. quando in tantum, quis esset balbutiēs
ꝙ intelligi non posset, alias secus, arg. glosæ
quam ibi Ang. Imo. & cæteri sequuntur, in l.
mulier. ff. de uer. ob. ubi quoquo modo bal-
butiens intelligibiliter tamen pōt stipulari,
& eam sequitur Alex. consi. 12. col. 2. uol. 3. er
go & pari modo testari, & in terminis est ea
sus, quem meliorē de iure dicit Ang. ibi, in l.
quoniam indignū, C. eo. ibi, quę seminecis,
& balbutiens lingua profundit, idemq; tra-
dit Ang. Imo, & Docto. in l. in aduersa, ff. eod.
Alex. in d. consi. 12. col. 3. Ruy. cons. 12. col. 2.
493 in 2. uol. & Bauer. hic. † Limitat uero Aret.
hanc cōclusionē in testō inter liberos, & ad
pias causas, qđ ualere dicit, & si balbuciendo
sit factum, cum tunc quæcunque indicia suffi
ciant. l. fi. C. fami. erc. quem Bar. hic damnat,
& bene, si quidem in balbutiendo, qui intelli
gi nō potest, de quo loquitur Aret. fateri op
494 portet, de uolūtate eius non constare, † me
rito nec testamentum suum ualere uelut im
perfectum rōne uoluntatis, iux. no. per glo.
Bar. Bal. Ang. Cast. Imo. & Aret. in l. si is, qui.
ff. eo. Aret. in §. ex eo. inf. quib. mod. test. in-
fir. Alber. Ang. Bar. Bal. Saly. Cast. Fulg. Alex.
Corn. Ias. & Rimin. meus, in l. hac consultissi.
§. ex imperfecto, C. de test. & idem Rim. cōs.
329. nu. 8. & in notabili casu ponit Oldr. cōs.
119. Titius condidit testamentum, Pau. de
Cast. consi. 365. uisa dicti facti narratione, ꝙ
est in meo libro 451. in 2. uol. Dec. cons. 159.
col. 2. consi. 488. col. 3. Rimin. meus, cōs. 454.
consi. 329. nu. 8. Ruy. consi. 7. nu. 7. uol. 3. Pa-
ris. consi. 146. col. 2. uol. 4. fortius loquentes
in testō inter liberos, uel ad pias causas exten
sio, & intellecto, & tamen, quia non aderat
perfectio uoluntatis, sed in aliud tempus, &
horam ea collata erat, concludunt non uale
re tale testamentū, & idem firmat Cra. consi.
708. sub nu. 4. & latius, consi. 772. nu. 20. er-
go tanto minus in casu nostro ualere debet
si præsupponimus, hunc balbucientē intelli
gi non posse, quia de uoluntate sua, nec cla-
re, nec implicite constare pōt, unde ab opin.
Aretini recedendum est omnino, quæ & con
funditur ex d. §. ex imperfecto, in uerbo uo-
luntatē tenere defuncti: hic aūt deficit nolū
495 tas, nec de ea constat. ergo, &c. † Et ad l. fi.
C. fami. erc. solutio est, indicia tunc sufficere
quando de uolūtate non est dubiū, sed de ꝓ
batione tantum, ut ille tex. supponit ibi qui
buscunque uerbis uel indicijs inueniantur
relicta, & sic per Doct. ille tex. itelligitur ibi
ꝙ procedat tantum, quando est, qūo solenni
tatis tantum, non uoluntatis, quæ uoluntas
496 in casu nostro deficit, ut dixi. † In gl. fi. in fi.
habes, ꝙ notarius punitur de falso conficiēs
instrumentū de testō carente debitis solen-
nitatibus, & ista falsitas inducitur præsūptio
ne iuris, ut quia solennitas non fuit obserua
ta a testatore nec scripta a notario in instru-
mento. præsumptio enim iuris, & de iure cō
tra notarium insurgit de falso, cum uitium
sit, & culpa ea ignorare, quæ requiruntur, ta-
lisque culpa lata dicitur, non faciendo, quod
fieri consueuit. l. doli mali. §. fi. ff. de noua.
quem tex. refert ad hoc propositum, Bal. cōs.
464. statuto commu. Papiæ, col. 3. uol. 3. repet.
consi. 436. uol. 5. Craue. consi. 97. nu. 6. cons.
115. num. 3. dixi, consi. 92. nu. 24. & consilio
398. nu. 24. & ad testamentum conficiēdum,
arg. l. 2. §. Mutij auditores. ff. de orig. iur. ita
glo. declarat in d. l. iubemus, in fi. ubi de ista
pœna falsi loquitur, tex. quam notarij incur-
runt, & idem sequitur hic Aret. & Bauer. te-
nētes illum tex. loqui ēt de falso præsumpto,
quod & cōiter alij uoluerunt ibi, uidelicet
Ange. Cy. Alberic. Saly. Cast. Alex. & Ias. & sic
siue interuenerit solennitas in testō, & nota
rius eā omiserit scribere, siue non interuene
rit, & notarius eam adhiberi non curauerit,
semper notarius pſumatur falsarius, ex quo
de tali testō imperfecto confecit scripturā.
497 † Mihi uero longe magis placet intellectus
ad illum textum, Ricardi Malumb. quē Bal.
Fulg. sequūtur ibi, uidelicet, ꝙ ille tex. in fal
so uero duntaxat loquatur, idest, quando so-
lēnitas non interuenit, & notarius in instru
mento expressit eam interuenisse, vel quādo
interuenit, & notarius sciēter eam omisit in
instrumento describere, utroque. n. casu fal-
498 sarius, & uere dici pt, † quia ita cōmittitur
falsum omittendo scribere uerū, sicut expri-
mendo falsum, c. 1. de crimi. fal. l. præsbiteri,
499 C. de epi. & cle. † falsum namque nihil aliud
dicitur quā mutatio, ueritatis. l. quid sit fal-
sum. ff. de fal. Bar. consi. 8. tomo 1. crimi. Ho-
stiens. in summa, de crim. fal. Mars. in rub. ff.
de fal. Franc. de Porcelli. cons. 63. nu. 4. uol. 1.
crim. Gramma. consi. 46. nu. 5. cau. ciuiliū, &
a fallo dicitur, quod est decipio, ut incertus
auctor tradit, consi. 62. col. 2. uol. 1. crimi. di-
xi, consi. 30. nu. 26. & utroque casu, de prędi
ctis, ueritas mutari dicitur per notarium, si-
ue exprimat interuenisse solennitatem, quæ
non interuenit, siue quando interuenit sciē-
ter illam omitti, proba tur que hic intelle-
ctus ad unguem, in d. l. iubemus. prius. n. po-
nit, quid agendum sit testatori: dēt. n. scribe-
re nomen hæredis, si pōt, uel nuncupare, &
a testibus id scribi. demum, in fi. subdit, quid
agendum sit notarijs dicens scituris ēt tabel
lionibus, ꝙ si aliter facere ausi fuerint pœnā
falsitatis non euitabunt. pondero illa uerba
aliter

aliter facere, quæ denotant notarium aliter
scripsisse instrumentum testamenti, quam te
stator ordinauit, ut quia ille omisit solenni-
tates, notarius uero scripsit eas interuenisse,
uel testator eas adhibuit, ille uero eas omi-
500 sit in instrumento scribere. †nam aliter fa-
cere denotat, ad diuersum, l.1.§. ait prætor,
ff. ne quid in flu. pu. ubi Vlpi. exponendo præ
toris uerba uetantis, quid fieri, quo aliter a-
qua fluat, quam in priore æstate fluxerat, in-
quit ad modum, & ad rigorem cursus aquæ
referēdum, & ita demum, quem teneri si mu
tetur aquæ cursus. Confirmatur hoc ex alijs
uerbis statim sequentibus, ibi ausi fuerint,
quæ denotant data opera, & consulto aliter
501 notariū fecisse, quam testatorem. †audere
nāque denotat temere præsumere, ut Verg.
Hęc præmia, qui me, Ferro ausi tētare ferūt.
unde cum sit in uero dolo, merito subdit, pę
nam falsi non euitabunt. minime aūt pōt in-
telligi, quando solennitas non fuit obserua-
ta nec scripta: tunc. n. notarius non dicere-
tur aliter fecisse, imo idem, quod testator, cū
uterque diceretur solennitates omisisse, un-
de patet, ꝙ iste intellectus non modo est hu
manior, ut dicebat Fulg. sed et est magis ami
cus literę. cōis autem ei aduersatur, licet eū
amicum literæ dicant Docto. quod falsissimū
esse patet inducendo, ut per me illum textū.
502 †Nec illa uerba, quasi dolose in tam neces-
saria causa uersati fuerint, denotant aliquā
specialitatem, ut profitetur Bauer. hic, imo
pro uera ratione ibi sunt posita, ꝙ isti nota-
rij, qui ausi fuerint aliter facere, quam testa-
tor ordinauit, incurrent pęnam falsi, quia do
503 lose uersati fuerint in tam necessaria cā. †il
la. n. dictio, quasi, ueritatis est expressiua eo
loco, sicut in Euangelio dicitur, quasi unige-
niti a patre, &c. & quandoque in iure nostro
hoc reperitur, secundum Bart. & alios, in l. j.
ff. de inof. test. & notat glo. in c. prout, de do.
& contu. in l. dedi, in prin. ff. de cond. ob cām
cum alijs, quæ ad hoc citat Corn. consi. 198.
nu. 10. in 2. uol. Secundo magis confirmatur
hæc opi. nam textus in d. l. iubemus, in fi. im-
ponit pœnam falsi, ibi pęnam falsitatis non
euitabunt, intelligunt que passim Doctores
illum textum, ꝙ punitur pęnā falsi, ut falsa-
rius talis notarius, & sic criminaliter, quod
et confirmatur ex. l. 1. in fi. ff. de falsis, & in §.
item lex Cornelia, de falsi ubi qui testamētū
falsum scripserit deportatur, & oīa bona sua
publicantur, & in seruo ultimū suppliciū im
ponitur; sed istud fieri non pōt ex sola suspi-
504 tione, aut p̄sumptione falsi. † qđ. n. uoluit
Archid. & post eum Domi. in c. in memoriā,
19. dist. Ioan. de Anà. in rub. de cri. fal. colū.
fi. Alex. consi. 77. col. pen. uol. 1. Ruy. cons. 35.
nu. 9. in 4. Cur. cons. 55. nu. 16. suspitionē fal-
sitatis, pro falsitate haberi indeque ad pęnā
procedi posse, procedit, ubi ciuiliter agitur,
505 non ubi criminaliter. † Cum. n. in crimine
falsi debeat de necessitate probatio conclu-
dere secundum Bal. in l. iurisgentium. §. ꝙ fe
re, ff. de pact. magisque ibi stricta, & conclu-
dens probatio requiratur, quam in alijs cau-
sis criminalibus secundum Bal. in c. in præsē
tia, de probat. Saly. in l. de tutella. C. de in in-
teg. resti. Gramma. consi. 30. nu. 3. cons. 33.
nu. 15. sequitur, ꝙ sola suspitio, aut pręsūptio
falsi non debeat sufficere ad pęnam crimina
liter inferendam, licet in ciuili secus, ita de-
clarat Dec. cōs. 189. col. 1. & in c. porrectā, de
cōfir. uti. uel inut. Marsi. in l. 1. §. fi. ff. de fals.
Gramma. in d. cons. 36. Paris. cons. 158. ad fi.
uol. 4. Cur. Iun. cons. 132. nu. 10. & cons. 167.
nu. 6. merito ex hoc fateri oportet textū in
d. l. iubemus, in uero falso non aūt p̄sumpto
loqui, pro quo præsumpto pęna criminalis
506 cessat. † Tertio accedit pro corroboratione
huius opinionis, ꝙ in dubio in notario po-
tius præsumitur error, quam falsitas, ut tra-
dit Bar. & alij, in l. quotiens, §. 1. ff. de hær. in-
sti. sequitur Alex. consi. 26. in prin. uol. 2. An-
cha. cons. 297. col. 1. Cuma. cons. 135. ad pri-
mū, cum alijs deductis per Dec. in l. si libra-
rius. in fi. & post eum Cagn. nu. 30. ff. de reg.
iur. merito non est dicendū eū de falso puni
ri in testo si non constat eū falsum commisisse.
507 †Nec tex. in d. l. iubemus, uoluit ponere spe
cialitatem in testo, dum inquit, in tam neces
saria cā, quasi sit secus in alijs, ut dicit Imo. in
d. l. quotiens quoniam ut dixi, textus ille lo-
quitur, in casu claro ponderando illa uerba
aliter facere, & illa ausi fuerint, illa aūt uerba
in tam necessaria cā prolata fuerat ad demō
strandum, ꝙ tanto magis in casu illo debet
pęnam falsi pati, ex quo in tam necessaria cā
dolum commisit, & ita puto hanc esse ueritatē.
cætera uero, quæ ad illum textum ponit hic
Bauer. uelut hoc loco minus necessaria, ex in
dustria prætermitto, & ita cum laude Dei, nec
non & Virginis almæ, huic principio finem
impono, in quo si quid correctione dignum
dixerim, attribuatur mihi, si quid uero boni,
Deo Opti. Max.

HIPPOLYTI RIMINALDI

I. C. FERRARIESIS.

Commenariis in §. fi. de testamentis ordinan.

SVMMARIVM.

1 TESTAMENTVM nuncupatiuum factum testibus, post cortinam, uel parietẽ existentibus, an ualeat, deciditur, quod non. 6. 7. & de ratione. 7.

2 Argumentum de contractibus ad ultimas uoluntates ualidum, si militat eadem ratio, secus, si diuersa. 12.

3 Testes post cortinam, uel parietem probant contractum, si notitiam contrahentium habuerint, de quo datur exemplum. 4.

Et aliud de matrimonio. 5.

6 Vox aliquando mutari solet, qua alius decipitur.

8 Glo. in l. 2. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. an quid determinet, quod inquit. 9.

Et quo casu procedat. 10.

10 Testes uidere debent testatorem.

11 Intellectus leg. heredes palam, in prin. ff. de testam.

12 Testes ad substantiam testamẽti requiruntur, remissine.

13 Testes de maleficio de nocte deponentes non probãt dicentes, se cognouisse ad uocem si luna non lucebat.

14 Causa omnium bonorum aequiparatur criminali.

15 Continuatio de. §. ad §. sicut de lege ad legem expediens, non autem necessaria.

16 Ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem.

17 Conditio formam importat. 19.

17 Testes sunt de forma testamenti.

18 Clausula non aliter ualere, dicitur habere decretũ annullatiuum.

20 Requisitum eodem tempore cum actu dicitur de forma.

21 Voluntas testatoris manifestari debet in testamento nuncupatiuo coram testibus.

Secus in codicillis, uel in testamento habente clausulam codicillarem. 23.

23. Testes rogati non requiruntur in test. militis.

Duo tamen ad probationem requiruntur. 24.

Et de ratione ibidem.

25 Miles in bello, quando mori dicatur. 26.

25. Testamentum iure militari ualet, milite in bello moriente, uel extra incontinenti.

Secus si ex interuallo. 26.

Vel intra annũ post missionem honestam, 27. 28.

29. Temporis unius determinatio non recipit alterius temporis functionem.

30 Testamẽtum coram solo Principe factum ualet, duo tamen testes saltem requiruntur, qui de illo fidem faciant. 31.

Idem de testamento Principis dici debet.

Velut coram multitudine factum. 32.

33 Testamentum inter filios imperfectum ualere, duo tamen requiruntur testes ad probationem. 37.

Siue mares, siue foemina. 38.

Fallit, ubi aliud uitium concurreret, quia duo non sufficerent. 39.

Secundo, quando filij fuerunt inaequaliter instituti, uel honorati. 41.

Sed contra 44. super quo distinguitur. 45.

Tertio, in filijs naturalibus tantum. 48.

Et est communis. 49. sed contra. 50.

Baldus uero distinguit. 51.

Sed auctor tenet communem. 52.

Quando in testamento nuncupatiuo. 59.

Sed auctor, contra. 60.

Quinto, in filijs adoptiuis. 58.

Et in parentibus.

34 Indicium per duos testes probandum.

Quod declaratur, quomodo procedat. 35.

Et ubi de uisu deponunt, an proprie sit indiciũ. 36.

40 Testes inhabiles, quando admittuntur proceditur, nisi plures defectus patiantur.

42 Testamentum secundum inter liberos minus solenne tollit praecedens pariter inter eos factum.

Si sit fauorabilius filijs primo absolute, uel maiori parti alias secus. 43.

46 Parum, & nihil aequiparantur.

47 Ob modicum damnum non receditur a iure cõi.

53 Filij plus iuris habent in haereditate nostrit, quam naturales, in hered. patris.

55 Lex, quod nõ expressit, nec nos exprimere debemus.

56 Intellectus leg. fi. C. fam. ercis. 60.

57 Intellectus leg. fi. C. de confir. tut.

58 Intellectus tex. in auct. de test. imper.

61 Clausula in medio posita, quando referatur ad omnia, & quando. 62.

61 Intellectus leg. hac consultissima. §. ex imperfecto, C. de testa.

63 Miles an in territorio, iure militari testari possit. plerique, quod sic, sed auctor contra.

64 Argumentum de tempore ad locum ualet.

65 Debitor fugitiuus capi non potest die feriato, puta dominico, uel ut non soluat, sed caueat.

Idem de loco puta domi, uel in ecclesia, seu loco sa-

cro

ero.65.
67 Intellectus leg. Lucius. ff. de test. mil.
68 Exceptiones opponi si prohibentur, tamen opponi potest non esse instrumentum, uel sententiam.
69 Damnum si debet emendari, prius constare debet damnum esse datum.
70 Statutum potest minuere solennitates testamentorum, & est communis. 71.
Et potest derogare solennitatibus iuris ciuilis. 72.
73 Testamentum rustici ualet coram quinque testibus.
Licet sex haberi potuerint. 74. & de ratione. 77.
Et in rure sit factum. secus in ciuitate. 76.
Nec in rure a ciue factum. 75. 85.
78 Testamentum factum à rustico ualet, licet postea ciuis efficiatur.
79 Causa cessante, non cessat effectus consumatus.
Nec ex casu superueniente uitiatur. 80.
81 Testamentum rure factum coram quinque testibus à rustico, ualet in scriptis, uel nuncupatiuum.
Intelligendo de rusticis, qui ruri habitant. 82.
Sed auctor de colentibus agros. 83.
84 Intellectus leg. fi. C. de testa.
86 Testamentum coram quinque testibus tempore pestis, ualere secundum aliquos.
Etiam si testator superuiuat, & conualescat, & copiam plurium testium habere possit. 87.
Secunda est opi. quod procedat in regentibus tātū.
Rem pub. in ciuitate. 91.
Sed contra, & de ratione. 108.
Tertia latior, quod coram tribus ualeat. 92.
Quarta, quod etiam coram duobus. 94.
Quinta, quod imo septem requirantur, quam sequitur auctor. 103. & est communis. 96.
Distinctione Ripa reiecta. 100. 112.
88 Impedimentum facti non uitiat actum, secus impedimentum iuris. 104.
89 Impossibilium nulla est obligatio, nec in generali dispositione includitur, quod fieri non potest. 90.
93 Media uia in dubijs opi. eligenda.
Quod declaratur, quomodo procedat. 109.
95 Praescriptio dormit tempore pestis. 110.
97 Bar. in l. 1. ff. de bon. poss. ex testamento milit. declaratus.
98 Succurrit facienti actum ex necessitate.
Nisi se in necessitatem coniecit. 99.
101 Distinguens bene, proximus est ueritati.
Et opi. debet amplecti per quam reducuntur aliae ad concordiam. 102.
103 Testamentum tempore pestis faciendi coram septē testibus exempla.
105 Actus reputatur impossibilis, ubi consensus Principis requiritur.
Secus, ubi facile concedi solet. 106.
Et culpa imputatur non postulanti. 107.
111 Citatus in loco pestifero, quando teneatur comparere.
113 Testamentum, quādo probatur per testes, notarius potest computari in eorum numero.
Et est communis opi. 114.
Idem si tantum 6. testes interuenerint, qui uiuant nam potest annecti notarius. 115.
116 Testes 8. requiruntur in testamēto caeci intelligendo de caeco prorsus. 117.
Siue à natura sine ex accidenti, uel etiam si ex delicto. 119.
118 Mutus, & surdus, quis dicatur.
120 Caecus ex delicto non debet esse melioris, conditionis caeco naturaliter.
121 Testamentum caeci inter liberos duos tantum testes requirit, idem si ad pias causas. 124.
Vel quando per statutum forma certa induceretur. 125.
Modo in specie de testamento caeci loqueretur. 126.
Vel quod caecus coram Imperatore testaretur. 127.

POSTQVAM hactenus satis superque uidimus de testō in scriptis, cogitaui satius esse ad §. finalē transitū facere, ut de testō nuncupatiuo, de quo hic agitur, aliqua disseramus. Sūmatur hic §. ut per Are. diuiditur aūt ī duas partes, in prima tacite subordinat, in secunda dictum ponit, secunda ibi, si quis aūt. Casus aūt sic probabiliter formari pōt. † Quaesitum namque fuit, an si quis uellet testamentum nuncupatiuū cōdere, opus esset ei oīno in praesentia, & conspectu 7. testium, uoluntatem eius ppalare? & uidebatur in primis dicendum, id minime necessarium fore, imo satis esse, si cortina aut pariete intermedio testator aīum suum proderet, hique eius uocem audirent, licet faciem eius non uiderēt, ut uoluit gl. reputata singularis, in l. 2. §. idē Labeo ait, el secondo, in uer. audierint. ff. de aqua plu. arc. quam ibi Iac. de Are. & Dy. sequuntur, ut Alber. refert. Secundo id suaderi posse uidebatur per l. haeredes palā, in princ. ff. eo. ubi dicitur, ꝙ haeredes palā, ita, ut exaudiri possint, nūcupandi sunt. ille. n. tex. requirit tantum, ꝙ testes exaudiant, hoc est ꝑ audi tum intelligant nuncupationē testatoris nō et per eorum praesentiā, & uisum testatoris.

2 † Tertio haec conclusio confirmari poterat: ualidum. n. est argumentum de contractibus actibusque inter uiuos, ad ultimas uoluntates. l. seruum filij. §. eum qui chirographū, & ibi not. Bar. Bal. Ang. Cast. Alex. Ias. & oēs. ff. de leg. j. Dec. cons. 69. nu. 6. & cons. 387. nu. 3. Rimin. meus, cons. 18. nu. 15. Cagn. in l. cum tps, in fi. ff. de reg. iu. bonus tex. & ibi no. glo. Fab. Are. & alij, supra de leg. fus. can. in fi. Eue rard. ponit in libro suo, de centū locis legal. cap. 17. cum sim.

3 † Sed modō nos habemus, ꝙ in contractibus caeterisq; actibus inter uiuos procedunt haec oīa, si testes sup eorū celebratione, pariete, uel cortina, inter medio, deponant ex auditu, licet contrahentes non uide-

uiderint,dũmodo eorũ notas uoces habeãt,
ita Bar.& cæteri oẽs firmant,in d. §. idẽ La-
beo,& est gl.notab.3.q.11.c.testes,notat An
ge.in §.hinc nobis.col.3.ĩ Aut. de hær.& fal.
Bal.in l.conuenticulã,col.fi C.de epis. & cle.
Spec.in tit.de teste.§.j.uersi. qd ergo, si uiro
Cano.in c.2.de cõsu. in c.præterea,de testib.
Doct.in l.si non speciali,maxime Alex.& Ias.
c.eo.Alex.cõs.23.ĩ aduersis,col.3.uol.2.cõs.
99.col.2.uol.3. ubi dicit esse cõmu. Dec.cõs.
4 163.col.3.†Hinc pulchre Pau.de Cast.in d.l.
si nõ speciali.ponit casũ,quẽ dicit de facto ui
disse in quodam creditore, cuius debitor in
camera confessus est se debitorẽ testibus in
alia camera propinqua existentibus eiusque
uocem audientibus, non tamen eũ uidẽrib.
ut hoc modo probatũ sit debitũ,qđ ille num
quam alias confiteri uoluerit, similemq; ca-
sum commemorat Hosti.in d. c.2. de cõsue.
de quodam tabernario,qui furto lanam sub
traxerat mulieri,nec id cõfiteri uolebat nisi
in psentia mulieris dumtaxat: hæc.n.mulier
abscondit testes, & notariũ post murũ,dein-
de tabernarium interrogauit,q de lana sub-
tracta confessus est, eaque incõtinenti accer
sitis testib. & notario dixit,estote testes qũo
iste confessus est. itaque fuit obtentũ ex eo-
rum testimonio: laudabilis sane hęc mulier
fuit, quæ ita caute pcessit.& hmõi casum de
Castren.& Hostien.nulla mentione facta trã
scribit Cępolla,cau.sua 230.quando qs non
5 põt probare.†Nec minus memoria dignum
est,q tradit exemplũ Spec.in loco supra cita
to dicens,q si uir,& mulier erant in certa cã
mera clausi,& testes,qui erant extra camerã
deponunt,q audierunt, qualiter uir dixit,de
sponso te,in uxorem meam,& uxor dixit sũ
contenta,probãt, licet murus esset interme
dius,dummodo voces eorum notas hẽant,q̃
cum ita sint in contractibus, & alijs actibus
inter uiuos,pariter,& in testõ idem dicẽdum
uidebatur stante æquiparatione supradicta
de illis ad testamentũ.Istis tamen non obstã
tibus contrarium decidit Imperator hic ibi
coram eis,& in d.l.si non spãli,C.eo.ibi, & te
stes non in conspectu testõris, ubi Bal.Albe.
Pau.de Cast. Alex.Ias.& alij in specie notant
non sufficere,q testes sint post cortinam,uel
parietẽ, cũ textus dicat,q eẽ debent ĩ cõspe
ctu testõris,ad idem tex.in l.si unus. C.eo.in
uer. coram testatore, & sic in eius psẽtia,ad
idem tex.in l.hac consultissima,in fi.C.qui te
sta. fac. ibi tot oculis spectata.hinc referunt
Cy.& Albe.in d.l.si non speciali, de facto fuis
se cassatum Bononię,quoddam testamẽtũ,in
quo testaror fuerat in lecto, & testes nõ uide
runt eũ,sed dũtaxat audiuerunt, quia posset
supponi aliquis in lecto,uel iuxta,qui hoc di
6 ceret mortuo testõre, uel quasi mortuo.† Et
ut subdit idẽ Cynus,vidit hoiem,qtã bene uo
cem suam mutabat, & alterius uocẽ assume-
bat,ut ab illius uxore,cuius uocem fingebat
crederetur esse maritus suus, sicque cum illa
de nocte sæpius dormiret existimante illum
7 esse maritũ suũ.†Rõ aũt decidẽdi fuit pp eui
tandas falsitates,q̃ possent cõmitti,vt mox di
xi,& q̃ plus timentur in testĩs,q̃ in alijs actib.
l.fi. C.de fideic.posset.n.ultra illud exemplũ
alio modo fraus fieri:qs.n.de facili posset in-
troducere, quos testõr non uideret pp corti
nam,uel murũ intermediũ, & interrogare te
stõrẽ an uellet ipsum facere hæredẽ,testõrq;
non uidẽs testes de facili diceret, q sic cã si-
bi cõplacendi confidens, hoc nihil ualere si-
ne testibus, & sic remaneret deceptus,q eẽt
satis absurdũ,ita Pau.de Cast.ĩ d.l.si nõ spãli.
8 †Non obstant cõtraria, & in primis gl.in d.
§.idẽ Labeo,quoniam sup ea multa dicũtur.
in primis.n.ut qdam existimarunt,glossa illa
non determinat,sed interrogatiuè loquitur
dũ dicit q.d.n.si paries, uel cortina media est
inter testes,& cõtrahentes, uel testõrẽ, & sic
solũ q̃rere uidetur nõ decidere, ita refert Cę
polla,ĩ pallegata caut.230.co.3.& Bauer.hic,
9 nu.8.†plus inquit Saly.in d.l.si nõ speciali, q
ibi ponitur una qõ insoluta dimissa p glossã
uelut indubitata, & q̃dam interpositio posi-
ta ad pbandũ,q testimoniũ de auditu, in oĩ
casu non sit sufficiens, q̃ tamen intelligẽtiæ
mihi non placent.quo.n.ad primam dico,q
imo glossa illa tacite decidit,licet interroga
tiue loquatur. Primo.n. reprobat opinionẽ
quorundam,q dixerunt esse speciale,ut reci-
piatur testimoniũ đ auditu.hoc.n. nõ placet
inquit gl.imo ubilibet recipitur:ad q pban
dũ subdit,q.d.n.si paries,uel cortina media ẽ
inter testes,& cõtrahentes,uel testõrẽ? quasi
dixerit gl. utique pbabũt hi testes,& admit-
tẽtur,licet sint de auditu,ita fuit intẽtio glos
sæ,ex qua infero, Salycetũ prius ẽr illã gl. in-
tellexisse: dũ.n.inquit p eam poni unam,q.q̃
dimittitur ĩsoluta,male loquitur,qa imo sol
uitur,ibi, q non placet,imo ubilibet recipi-
tur.dũq; ille subdit,q ibi ponitur ĩterpositio
ad pbandũ,q testimoniũ de auditu nõ sit suf
ficiens,peius intelligit,cũ imo totũ cõtrariũ
glosa intendat iam.n.dixit illud recipi, & ad
10 id pbandũ subdit,q.d.n.si paries,&c.†Tertio
igitur loco dicendũ est quatenus illam gl.de
testibus, & contrahẽtibus uerba facit posse
pcedere,& sic in actibus inter uiuos,licet te
stes non fuerint psentes,sed uocẽ eis notam
contrahentiũ audiuerint post cortinam,uel
parietẽ, testimoniũ eorũ admittetur secũdũ
illam glossam.dũ uero ẽt de testatore subiũ-
git idẽ uolens,male loquitur p tex.nostrum
aliosque supra citatos.speciale.n.est in testõ,
ut testes uidere debeant testõrẽ,non aũt dũ-
taxat audire,ita oẽs indifferenter inter con-
tractus, & testamẽta distinguẽdo declarant,
in d.l.si nõ speciali.Bar.Aug.Albe. & alij ple
rique,in d.§.idem Labeo,Guliel.Maynerius,
in

in l.quamdiu,nu.45.cũ seq.ff.de regu. iur.&
alij supra citati,nu.3. Ripa,in l.1,nu.50,ff.de
uerb. obliga. idque firmat,& cõem testatur
Vasqui.de successi. creati.lib. 2.§.14.nu.3.&
11 3.& de rõne differentiæ mox dicam.† Non
obstat tex.in d.l.hæredes palam,illa.n.dictio
palam,tollit obiectũ,cũ exponatur,i.corã te-
stibus,& sic in eorũ psentia,ita intelligit Bal.
ibi,Imo.Arc.& cæteri,unde patet ultra audi-
tũ testiũ,eorũ quoq; psẽtiã ubi testõr ordinat
12 testamẽtũ,reqri. † Ad tertiũ uero dico illud
procedere,ubi eadẽ rõ militat utrobiq;secus
si diuersa,ita oẽs sup. allegati: declarãt hic
aũt militat diuersa rõ inter testã,& cõtractus
cum primo casu testes requirãtur ad substã-
riam,secundo ad probationẽ tantũ,secundũ
Pau.de Cast.in d. l.si non speciali, & de 1.la-
tius firmant gl.Bar.& Cast.in l.nemo põt.ff.de
leg.1.ubi & Are.col.2.Ias.nu.17.lect. 1.& 2.
nu.23.Rui.col.6.post Ange.cõs.36.Bal.in l.
cũ quis.col.2.C.de iur.& fac. igno.& ibi Ias.
col.5.in l.2. C.de bon. pos.secun.tab.& post
eum Dec.nu.5.idemq; Ias.in l.si unus.2.not.
C.eo.& prior eo sensit Alber.glo.in §.testes
aũt.uer. neq; impubes,sup.eo. hancq; cõem
testatur Rip.in d.l.nemo põt,nu.27.& Alcia.
Parad. lib.5. c. 17.q̃q̃ non ignorẽ quosdam
contradixisse,ut alias disputaui,de quo pri-
mo,infra de exhær.lib.super rub.s d nũc mis-
sum facio,cũ sit extra rẽ nostram. Itẽ primo
casu,quia requiritur maior solennitas,lex p-
sentia requirit,secundo uero, quia non tãta
solennitas requiritur, respexit cõiter accidẽ-
tia,secundũ q̃ unus loco alterius nõ subijci-
tur,nec uoces mutantur,ita colligitur ex no-
tatis p Imo.in d.§.idẽ Labeo.& Guliel. May.
in d.l.quamdiu,facit tex.in c. ubi periculum
de elec.in 6.ubi habetur,q ubi maius pericu-
13 lũ imminet,ibi cautius agendũ est.† Hinc in
delictis in quibus agitur de uita hoĩs aut pę-
na corporis afflictiua, q̃ maior est,quacunq;
pecuniaria.l.in seruorum.in fi.ff.de pęn.si te-
stes super homicidio cõmisso de nocte,depo-
nerent dicentes,q cognouerũt ipsum delin-
quentẽ,p uocẽ, nec appareret lunã eo tpe lu-
cẽ solitam habuisse,aut ibi luminaria alia ex-
titisse,utique non probarent tale homicidiũ
fuisse p illũ ab eis noĩatũ ppetratũ, & si de ui-
su deponerent, probato defectu lucis lunæ,
& luminariũ,de falso conuincerentur,ut ali-
quando Oldr.in practica expertus fuit, quẽ-
dam accusatum tuendo, quẽ Bal,& Aug. re-
ferũt,i l.si cum exceptione,§.in hac.ff.quod
met.cau.Bal.in l.Arethusa.ff.de sta. hom.i c.
1.§.porro,quæ fue.prima cau.bene, amit.Ba
uer.hic,nu.9.late Dec.cõs. 429.col.fi.in pri,
Ias.in d.l.si non speciali.ad fi.Cępo. cau.231.
si aliquis fuit accusatus.Catelianus Cotta,in
libro suo memorialiũ, in uer.testis deponẽs
de eo,q est factũ,Gramma. cons.45.nu.7.&
cons.58.nu.1.& late Decia,respõ.56.nu.30.
14 uol.1. † Igitur idem in testõ dicendũ est, cũ
.n.agatur de uniuersali bonorũ translatione,
§.fi.sup.tit.j.talis cã criminali uenit æquipa-
randa uelut grauis, & magna.l. pp litẽ.ff.de
excu.tut.§.inimicitiæ,sup.eo.late Gramma.
cons.46.nu.4.Dec.cons.33.nu.56.Cra.consi.
75.nu.11.Soc.Iun.cõs.73.nu.14.uol.2.& De-
cia.respon.14.nu.21.uol.3.& sic cautius agẽ-
dum est,& ob id testes non nisi psentes testa-
15 tori sufficere debent.† Notat Are.ex hoc tex-
tu, q̃dam satis leui,a ultra q̃ tu ipse nota hic
uideri casum,q de paragrapho,ad paragra-
phũ,sit facienda continuatio inquit.n.Impe-
rator,sed hęc quidẽ de testis, q̃ in scriptis cõ-
ficiuntur sufficiant,si qs aũt sine scriptis,&c.
quasi dixerit, postq̃ de testõ in scriptis uidi-
mus,& de nũcupatiuo uidendũ est.Idem de
legibus una ad aliã subordinandis,uoluit gl.
in l.2.in prin.ff. de uerb.ob.contrariũ tamẽ
tenuit alibi gl.& ibi Bal.Imo.Alex.Ias.& alij
in l.Gallus. in prin.ff.de lib. & post.quam ẽt
allegat Bal.in rub.C.de ser.fug. & illa uerior
est, proceditque nisi quatenus sit expediens
continuatio,secundum Imo.in d.l.2. q hoc
casu illã gl.intelligit,& idẽ ponit in d.l.Gal-
lus,ubi ẽt sequitur Alex.nu.8. qũo ẽt tex.no-
ster intelligi põt:expediẽs.n.fuit post testamẽ-
tum in scriptis de nuncupatiuo,tractare me-
rito hoc respectu continuationẽ fecit Impe-
16 rator.† Secundo nouiter ẽt ex hoc textu no-
ta,ibi 7.testibus adhibitis, & sua uoluntate
coram eis nũcupata,q cũ ablatiui absoluti re-
soluantur in condõnẽ,l.a testatore,& ibi no.
Bar.Bal.Ang.Imo.& alii.ff.de cond.& de. no-
tant oẽs Moder.in rub.ff.sol.mat. Cur.cons.
49.nu.83.Dec.cons.89.col.2.in fi.Alex.cons.
17 20.nu.1.in fi.uol.6.cũ sim.† Condõ uero for- Testes rogitus, & eorũ præsentiã nunquid sit de forma testi nuncupatiui.
mam importet,Bal. in aut.matri, & auiæ. C.
quando mul.Alex.in l.1.in fi.ff.de lib.& posth.
Ias.i l.2.§.1.nu.21.ff.sol.mat.Catelianus Cot-
ta,in libro suo memorialiũ, in uer.condõ, q̃
apponitur,& in uerbo,lex.Decis.Neap.355.
nu.4.Gozad.cons. 73.nu.13.Tiraq.de retra-
ctu,in tit.de retractu conuentionali, in 2. §.
nu.3.Decia.respõ.88.nu.21.uol.2. p hoc di-
cens,q impleri non põt p æquipollens, ut p
oẽs, in d.l.i.ff.de lib.& pos.inferri potest, hic
esse casũ,q 7.testes rogati,psentesque nũcu-
pationi uolũtatis testõris sunt de forma testi
nuncupatiui,hocq; arguẽdi genere in nota-
bili casu utitur Dec.cõs.11.nume.9. & Deci.
Neap.de qua supra, ubi dispositio loqueba-
tur in ablatiuo absoluto:considerant.n.q ex
quo cõdõnẽ importat, iõ forma inducitur p
talẽ cõdõnem.sic ergo & in textu nostro pos-
18 sumus argumentari.† Idq; ulterius magis cõ-
firmari põt p tex.in l. hac consultis.§.p nuncu-
pationẽ.C.eo.pluri b.in locis eũ ponderãdo,
primo ibi,non alias ualere sancimus, q̃ uer-
ba cũ sint decretũ annullatiuũ,formã indu-
cunt,ut tradit Bal.Cuma.Cast. Alex.Aret.&

Ias.

Ias.in l.i.ff.de lib.& post.& ego dixi,consilio
11t.nu.15.subdens,ꝙ sine forma res nõ sub
sistit,quia forma dat esse rei.l.Iuliã.§.sed si
quis.ff.ad exhib.sicque arguit Natta, cõsilio
19 372.col.9.† Secundo ibi, quam si 7.testes,
&c.ubi.n.in dispositione legis,uel hoĩs poni
tur aliquid conditionaliter illud dicitur es-
se de forma,secundum Bal.in d.aut.matri,&
auiæ,Fel.in c.cum dilecta,col.7.uer.secundũ
20 signum,de rescrip.† Tertio ibi, & simul uno
eodemque tpe uoluntatem testantis audie-
rint,ubi.n.quid cum actu simul explicari de
bet,id de forma esse dicitur, ut tradit Card.
& Imo.in cle.causam,§.pen.de elec.sequitur
Fely.in loco præallegato, in uer.quartum si-
21 gnum,quæ oĩa bene nota. † Vltimo notãdũ
est ibi,& sua uoluntate coram eis nuncupa-
ta,ꝙ in testõ nuncupatiuo uoluntas testãtoris
debet manifestari corã testibus,quod & Are.
notat,& supra latius dixi figurando casum,
nunc tantum adde secus esse in codicillis, &
donatione cã mortis,quæ fieri possunt,licet
nõ coram testibus, sed post cortinam,uel pa
rietem constitutis uocemque duntaxat co-
dicillantis,aut donãtis cã mor.audientibus.
Dictum fuit pulchrum Mattesilani notabili
135.a Veronense relatum cautela 230.col.3.
secutique fuere Ias.& Alex.in l.si non specia-
22 li.,C.e.& Bauer.hic,col.3.† Idque potissime
Ias.adnotauit ob clausulam codicillarem. q̃
communiter in testamentis inseri cõsueuit.
si.n.contigerit testes adhibitos in testõ fuis
se post parietem,aut cortinam, atque ob id,
ut testamentum illud ualere non possit,nihil
tamen impediet quominus uim codicillorũ
obtineat,qui præsentiam testium non requi
23 runt,quod memoria dignum est.† Venio ad
glosas,& circa primam habes,quando 7.plu-
res,vel pauciores testes in testõ requirantur.
Ĩ primis.n.inquit glossa,nullus uocatur si mi
les moriatur ĩ bello. l.militea, & ibi notatur
C.de test.mil.in qua, ut tradit Aret.& Baue.
ponderandum est uerbum uocatus,quod ex
poni debet idest rogatus.uerũ enim est nul-
lum testem rogatũ,hoc casu desiderati, duo
tamen requiruntur ad minus per quos talis
uoluntas probetur.l.Lucius,in fi. prin.ff.de
test.mil.& cum prædictis concordat ẽt Chri
stoph.idemque plenior in hoc glosa noluit,
in l.j.ff.eo.in uer. mala,cum qua Bar. Bal. &
24 cæteri transeunt.† Et ratio esse potest,qa il-
le cui concessum est priuilegium, ut non te-
neatur seruare iuris solennitatem non, per
hoc põt omittere ea, quæ sunt iuris diuini,
uel gẽtium,quo introductum fuit, ꝙ in ore
duorum,uel trium stet oẽ uerbum, ca.nouit,
de iudic.ca.cum esses,eo.tit. & ideo in testõ
militis,morientis in bello,licet remissa sit so
lennitas iuris,ut est rogitus testium, & id ge
nus,debent tamen adesse saltem duo testes,
qui id probare possint, ita tradit Bar.quem
25 Alex.& Ias.sequuntur,in d.l.milites. † Quod
etiam sequitur ibidem D. meus Rimi.col.1.
dicẽs militem in bello mori etiam sit uulne-
ratus in prælio postea præter illud inconti-
nenti mortuus fuerit,quod est bene notan-
dum ad intelligentiam illius textus. & con-
firmatur,quia quando in cõtinenti post bel-
lum mortuus,fuit perinde censeri debet, ac
si in bello decesserit, quia quæ incontinenti
fiunt uidentur inesse, l.lecta,cum ibi no.ff.si
26 cer.pet. † Sed ultra Doctores, hic unũ aliud
ex hac gl.eodem loco notare debes,dum in-
quit,si miles moriatur in bello,ꝙ priuilegiũ
quod habet miles in actu præliandi existens,
ut possit testari nullis rogatis testibus,uendi
cat sibi locum solum,quando miles in prælio
decedit,secus si non decesserit in prelio, licet
aliter uulneratus fuerit, ibi, nec inconti-
nenti decesserit, ut supra dixi post D.meum
Riminaldum. si enim tanto tempore postea
uixerit,ꝙ habuerit facultatem de nouo con
dendi testamentum,tale priuilegium cessat,
ita est de intẽtione huius glosæ,idemque ad
scopum per illum textum notarunt Ang.Ro
ma.& Alex.in d.l.milites,& post eos D. meus
Rimi.dans exemplum, quando post bellum
uulneratus miles ex interuallo decessit. mo-
uentur oẽs per illum tex.ibi, [*in prælio uitæ sor tem dereliquerunt*,] de hac tamen gl.nullam mẽ
tionem facientes,quæ pari modo ex illo tex.
mouetur. & ultra eos pro hac sñia benefacit
tex.in l.j.ff.de bon.poss.ex testamẽto mil. vbi
loquitur de his, qui in hostili loco suprema
iudicia sua,quoquo ordinare possunt, subdit
[*ibidemque diem suum obissent*,] & sic se restrin-
git ad morientes ibi, idem ergo & in mili-
tibus dicendum uidetur. † sed hanc opi-
27 nionem dãnat Dec. ibi per textum in §.post
missionem,infra tit.t. ubi dicitur,ꝙ testamẽ
tum factum in castris ualet iure militari in-
tra annum,& sic licet non decesserit in præ-
lio, ualet tamen iure militari.Nec obstat d.
l. milites, ponit.n.facti contingẽtiam qua-
si dicat,licet pp mortem aliter non potuerit
ordinari testamentum,q̃ eo modo,quo san-
guine suo,uel in puluere scripserit,tamen ua
let testamentũ,& hãc op.decerpserit a Paulo
Castrense,in l.ex testõ.C.de tes.mil. nulla de
ipso mẽtione facta,Qui est huius sẽtẽtię ingr
.n.ꝙ ex testõ militis,licet non solẽni dẽntur
legata, fideicommissa, & hæreditas,dummõ
sit factum in expeditione militari,& ibi de-
cesserit,uel si decessit post missionẽ saltẽ de-
cessit intra annum, ecce quo nam pacto,idẽ
28 ponit, quod Dec.† Sed tu considera ueriorẽ
esse opi.D.mei Rimi.post memoratoa lege,&
rõne.tex.n.famulatur eis,l.3.C.de inof.tes.
ubi si præterito filio mater tantũ superuixit,
ꝙ potuit mutare testamentũ,neglectus repu
tatur,& hẽt querelam: secus si in puerperio de-
cessit,qa repentini casus iniquitas cõiectura

Priuilegiũ militis i testando nullis testibus rogatis, quando locũ habeat.

pietatis maternæ emẽdatur, ex quo deceſſit
in continenti, ſecus in primo caſu, ubi ex in
29 teruallo. † Ratio uero eſt quæ colligitur ex il
lis uerbis poſitis in d.l. milites. ibi [*ſub ipſo
tempore quo in prælio uitæ ſortem derelinquunt*] ſe
cus ergo ſi alio tempore ex interuallo, quia
determinatio unius temporis non recipit
functionem alterius temporis, l. uſusfructus
mihi, ff. de uſufr. leg. Bal. in c. licet. de ſup.
negl. præla. Iaſ. in auct. quę ſupplicatio, col. 2.
C. de preci. imper. off. Natta, conſ. 485. col. 2.
nec obſtat, quod inquit Dec. de teſt. poſt miſ
ſionem ualente iure militari intra annum,
& ſic ex interuallo poſt bellum milite moriẽ
te, nam id conceſſum fuit in præmium mili
tiæ bene geſtæ, l. teſtamenta eorum, ff. eo. &
ibi Bal. notat. unde miſſis ignominiæ cauſa
non conceditur id priuilegium, ut ibi dici-
tur. aut ergo miles in prælio, uel poſt incon
tinenti decedit, aut poſt miſſionem honeſtã
intra annum, & ſemper ualet teſtamentum
ſuum iure militari: aut ex interuallo citra
miſſionem, & tunc ſecus. ad tex. uero in d.
1. reſpondetur, quòd loquitur in illis qui iu
re militari teſtari non poſſunt, quia non sũt
milites: ut enim teſtamenta ſua quoquo mo
do facta ualeant oportet, quòd in d. hoſti-
li loco moriantur, ſecus autem in militibus,
qui iure militari teſtari poſſunt, in quib. con
30 ſiderandi ſunt caſus ſupra dicti. † In eadem
gl. ibi, quandoque unus, ut Imperator, l. om-
nium, C. eod. habes ex ea, quod teſtamentũ
factum coram ſolo Principe & ſic unico teſte
ualet, quod ex eo cõtingit, quoniam coram
eo præſumitur ſemper adeſſe multitudo per
ſonarum, ſecundum Aret. & Bauer. hic, poſt
Doct. ibi. tu adde, quod in hac præſumptio-
ne ſe fundat ille tex. ibi, inter tot nobiles pro
bataſque perſonas etiam conſcientiam Prin
cipis tenet, quo fit, ut nihil in ſe ſpecialita-
tis hoc teſtamentum continere uideatur ni
ſi dixeris inde eam ſurgere, quòd licet huiuſ
modi teſtes qui pręſumuntur adeſſe non fue
rint rogati nec publicatum hoc teſtamentũ
tamen ualebit, quòd in alijs eſſet ſecus, dici-
turque hoc non obſtante ſuperare omnium
teſtamentorum ſolennitatem, ut ibi in prin
cip. unde patet maximam in eo ſpecialitatẽ
31 uerſari. † requiruntur tamen ad minus duo
teſtes, qui de hoc fidem faciant ſecundum
Bar. Bal. Alexan. & Cor. in d.l. omnium. quã
opi. dicit eſſe commu. Soc. Iun. in conſi. 138.
32 in fi. uol. 1. † Pari quoque modo dicendum
eſt teſtamẽtum a Principe factum ualere ex
eadem præſumptione, ꝙ coram multitudine
perſonarum teſtatus fuerit, iux. d.l. omniũ,
ita refert Bal. in l. ſancimus, C. de dona. ſe re-
cordari, ꝙ Franc. Tigri. & Bart. conſuluerunt
in teſt. quodam facto per quendam de Vrſi-
nis in quodam Caſtro, in quo habebat merũ
& mixtum imperium, ſequitur Alex. in d.l.
omnium, & conſi. 156. uiſo inſtr. col. 2. uerſi.
tamẽ Bal. in 2. uol. Andreas ab Exea in libro
ſuo pactorũ, nu. 346. Nico. Boer. Deciſ. 228.
33 nu. 7. col. 4. ubi plures allegat. † In eadem
glo. ibi. §. ex imperfecto, concluditur in teſ.
inter filios duos teſtes ſufficere, additque
Are. rationem, uam ſatis eſt uoluntatem pa
tris quibuſcumque inditijs probari, l. fin. C.
34 fam. erc. † quo fit, ut duo teſtes ſufficiant,
qui ad probandum indicium requirũtur iux
35 ta glo. notab. ibi. † ſed iſta ratio mihi nõ pla
cet, tex. enim in d.l. fi. loquens de inditijs nõ
loquitur de directa probatione uoluntatis
ſuper qua teſtes deponunt, ſed de probatio
ne indirecta uoluntatis, puta ſuper aliquo,
quod facit indicium ad factum, ſecundum
Bar. Angel. & Salyc. ibi. quo caſu bene uerũ
eſt ad probationem talis indicij duos teſtes
requiri ſecundum eos, ubi uero agitur de ꝓ
bando indicio propinquo & ſic de directa ꝓ
batione facti unus tantum teſtis ſufficit, ut
tradit idem Bar. in dicta l. fi. & in l. fi. col. fi. ff.
de quæſ. ubi alij ponunt & nouiſſimo loco
Marſ. nu. 10. & in l. unius, §. teſtes, ff. eod. tit.
ſequitur Brun. in tract. de indicijs, & tortura
q. 2. primæ partis, & Franc. de Caſon. in trac.
de tormentis, c. 6. unde cum in caſu noſtro
agatur de probatione directa uoluntatis at-
tenta prædicta ratione ſequeretur unum, tã
tum teſtem ſufficere, quod tamen omnes ne
gant, & duos requirunt. ergo hinc patet
36 hanc rationem friuolam eſſe. † & priuſquam
aliam ſubijciam conſiders, quod ubi ſcriben
tes indicium appellant, quando teſtes de ui-
ſu deponũt, puta quem alium uulnerare, fu
rari, & id genus, id non eſt proprie indicium
ſed probatio maleficij plena ſi per duos pro
bet, ſemiplena ſi per unum, licet hanc appel-
lent indicium, ita Franciſ. de Caſo. loco cita-
to & plenius Marcus Ant. Blanc. in tract. de
indic. nu. 48. cum ſequentibus, ad propoſitũ
37 † deinde noſtrũ redeundo melior eſt altera
ratio, quam tradit Bart. & cæteri poſt eum
in d. §. ex imperfecto, dicentes, ꝙ cum ſolen
nitas iuris ciui. quantum eſt inter liberos ſit
remota, remanet hoc in priſtino iure gen. ſe
cundum, quod in ore duorum, uel triũ ſtat
38 omne uerbum, c. cum eſſes. ex. eo. † Plus ul-
tra ſubdit Aret. non requiri, ꝙ hi duo teſtes,
ſint mares, imo etiam fęminæ ſufficiũt, Gloſ
ſa eſt no. in auct. quod ſine, C. eo. ubi Bal. Sal.
& alij, ſequitur Bar. Ang. Caſ. Ale. & Iaſ. abũ-
de, in d. §. ex imperfecto, Rub. conſ. 6. in prin
cip. Bal. Ang. Caſ. Imo. & Alexand. in apoſ. ad
Bar. in l. qui teſ. §. mulier, ff. eo. cum alijs per
Tiraq. cumulatis in libro de legib. connub.
in 9. lege connubiali. nu. 47. poſtremoque lo
co rogitus teſtium non requiritur ſecũdum
Are. hic & Doctor. in locis proxime allegatis
de quo ultimo dixi ſupra eo tit. in princip.
39 † Prædicta uero procedunt quando teſtamẽ
tum

tum patris solum defectum solennitatis patitur, ut quia duo testes tantum, feminæ, uel non rogati, intercesserunt, secus ubi uitium præteritionis concurreret: tunc.n. non ualeret testamentum interliberos ex eo, q coram duob. testib. esset celebratum, ita glo. Bar. Bal. & communiter Doc. in l. si filius, qui in potestate, ff. de lib. & post. Bal. Ang. Cas. & alij, in d. §. ex imperfecto, Aug. & Imo, in l. filio præterito, ff. de iniust. test. ponderãtes textum in d. §. ex imperfecto. quos refert, & sequitur Dec. consi. 105. col. pen. ad fin. confirmaturque ratione, nam uitium præteritionis est quasi delictum testatoris, sed uitium solennitatis numeri testium, non est in persona testatoris, nec intra rem. i. intra actum testandi, sed extra circa solennitatem probatoriam. primum ergo uitiat, secundum non. ita Bald. in dicto §. ex imperfecto, in secunda oppo. sequitur Ias. in dicta l. si filius, nu. 26.

40 † Simile uidemus in casib. in quib. testes inhabiles admittuntur, id locum non habere, quãdo plures defectus pateretur aut impedimẽta cõcurrerent, ut tradit Bal. in l. eos, C. de testi. And. Sicu. cõs. 45. col. 4. uol. 4. Ceph. cõs. 5. nu. 28. D. meus Lodo. Catus & sui tpis iter cathedrantes eximius, consi. 99. num. 26. lib. 1. crimi. Rol. a Valle, consi. 3. nu. 51. uol. 3. qui me citat, consil. 106. nume. 18. eodem lib. 1. crimi. & idem posui, consil. 113. nume. 32. & consi. 114. num. 16. & nunc addo Rol. a Valle

Testamentum interliberos imperfectũ ut ualet an debeant esse æqualiter instituti.

41 pariter, consil. 98. nu. 46. uolum. 4. † Secundo prædicta procedunt, quãdo filij fuerũt æqualiter a patre instituti, & honorati, tunc non obstante imperfectione solennitatis valet testamẽtum, secus ubi inæqualiter uocati fuerunt: tunc enim non procedunt quæ habentur in d. §. ex imperfecto, ita uoluit egregie Roma. consi. 179. amplissime Doctor. col. 5. uer. 2. q & posito, & in consi. 385. in casu præmisso, uer. 2. principaliter. dicens, q priuilegia quæcumque quæ consequitur testamentum paternum factum inter liberos, locũ habent quando pater si plures habet filios in omnium fauorem disposuit: secus ubi in fauorem unius, in alterius uero odium disposuit. citat Specul. in tit. de instr. edi. in §. compendiose, uersi. quid si pater habens tres filios, qui uere hoc non dicit, ut etiam Rube. aduertit, cõs. 6. col. 2. sed loquitur in testa. in quo unus filius erat inst. alter uero ptteritus. quod ad casum precedentẽ facit, nõ ad istũ, in quo præsupponitur omnes filios esse uocatos, sed inæqualiter, hæc tamen Romani decisio multum æqua, & naturalis est, ut seruetur æqualitas inter filios prout debet, l. ut liberis, C. de collat. l. cum opportet, in prin. C. de bon. q lib. quam rationẽ adducit Dec. hanc partem tenens, consi. 105. col. pen. in fi. idemq; tenet, cõs. 349. nu. 9. cõs. 361. in prin. in l. 1. C. unde lib. in d. l. ut liberis, in 3. notab. & in l. hac consultis. nu. 37. C. q test. fac. poss. Rimin. meus, consi. 331. nu. 10. & abũde Soc. Iun. cons. 147. num. 33. cum sequentib. in 2. uol. ubi plurib. medijs hanc opi. confirmat quam tenet etiam Celsus Hugo, cõ. 102. sub

42 num. 3. † pro qua præter alios nouiter facit, nam uidemus, q ita demum secundum testamentum conditum interliberos minus solẽniter tollit præcedens testamẽtum conditũ pariter inter liberos, ut uoluit gloss. no. q ibi sequitur Iac. de Bel. & pleriq; alii in Auc. de testa. imper. in §. si quidem. si illud sit fauorabilius filijs primo testa. secus autem si primum sit secundo magis fauorabile: tunc.n. secundũ non ualet, ita uoluit Cy. Bal. Castren. Saly. Ias. & alij, in aut. hoc inter liberos, C. eo. Gul. Maynerius, in l. quamdiu, nu. 101. ff. de reg. iur. Roma. in d. cons. 179. nu. 20. & cons. 385. col. 1. Alex. consi. 103. uiso, & diligenter, col. pen. uol. 4. consi. 163. num. 6. uol. 7. Soc. consil. 163. col. pen. in secundo uol. Corn. cons. 21. num. 10. uol. 4. Dec. cõs. 631. nu. 4. late Paris. cons. 24. nu. 13. & cõs. 34. nu. 46. in 2. uolumi. Crau. cons. 145. nu. 7. Didac. Couuar. in Rub. de testa. par. 2. sub nu. 19. uers. 6. deducitur, & ego dixi, consi. 235. nu. 24. nũc addens Decianum resp. 34. uol. 1. repetito resp. 126. nume. 2. uol. 3. idemque Vasq. de successi. resolu. li. 1. §. 1. nu. 5. post Corn. cons. 31. num. 19. uol.

43 1. qui commu. testatur. † Adeoque consideratur ista maioritas fauoris, quod opportet ut absolute & simpliciter secundũ testamentum sit omnib. filijs fauorabilius puta, quia minus grauentur in eo legatis, & alijs oneribus quam in primo, uel quia maiori parti filiorum consulat quam primũ, ut quia in primo uni tantum plus, alijs uero minus erat relictum, in secundo uero uocantur æqualiter; his.n. casibus secundum, ut fauorabilius attenditur, & primum tollit: secus uero quandó respectu unius filij esset utile, alijs uero pluribus damnosum, puta quia in primo unus esset institutus in legitima tantum, alij duo æqualiter, in secundo uero omnes æqualiter: tũc.n. primum, vt in pluribus fauorabilius secundo attenderetur, non autem secundum, quod plurib. nocet, quam prosit. ita Rimin. meus, cons. 110. Roy. cons. 9. col. 2. in 2. uol. cũ.n. hæc ita sint, q ut secundum, primũ tollat, opportet id filijs esse fauorabilius, pari modo dicendum est, ut ualeat minus solẽniter factum, opportere eos æqua lance esse uocatos eisque omnibus uniformiter esse fa

44 uorabile. † Contrariũ tamen tenuit Castren. Cur. Sen. Rim. meus, & Cor. in d. §. ex imperfecto, Ale. con. 145. uiso, themate col. pen. in 2. uol. moti præcipue, quia alias ille tex. esset frustatorius, si loqueretur tãtum filijs æquaL iter institutis, cum idem ab intest. erant habituri, sic[illegible]e nil specialitatis induceret. idẽ que tenet, & commu. testatur, Vasq. lib. 3. de

succeſſ.crea.§.21.nu.67. quia parentibus li-
berum eſt etiam inter uiuos bona ſua diui-
dere inter filios etiam inæqualiter,dummo
do per talem inæqualitatem nullus legitima
priuetur, uel minuatur, l. parentibus, C.de
inoff. teſta. & in tali diuiſione facta interli-
beros dubium non eſt quin ualeret prob. &
ſolennitas iurisgen.ergo ſimiliter eadem ſo
lennitas ſufficere debet,quando pater id fe-
cit in ultima uoluntate,d.l.fi.& d.§.ex imper
fecto.unde ſi liberi,diſpariter inſtituti inte-
gras habebunt legitima bene erit,namteſta.
ualebit:ſin autẽ alicuius legitima diminuta
ſit,tũc teſta.ſimiliter ualebit,& legitima ſup
plebitur,ut in l. omnimodo,C.de inoff. teſt.
45 † Tu uero pro reſolutione diſtinguas: aut
magna reperitur inæqualitas in teſt.patris,
& procedat opi.Romani ſequaciumque, aut
modica,puta bonis paulo meliorib.uni ma
gis quam alteri cõſignatis, & procedat opi.
Caſtrenſis,eorumque qui eum ſequũtur, ſic
Curt.Iun. diſtinguit in d. §. ex imperfecto,
Iaſ.que in effectu ante eum,idem ſenſit in di
cta l.hac conſultisſima,col.3. C. qui teſt.fac.
eiuſque ſententiæ fuit Rube.conſ.6.col.2.in
eaque uim facit Soc.Iun.in d.conſi. 147.nu.
46 45.in 2.uol. † pro qua etiam facit nam pa-
rum,& nihil æquiparantur,c.licet cauſam, §.
quamquam,de prob.ibi nulla,uel modica,in
fra de le. Fal. in princ. ibi pro nullo aut mi-
nimo lucro.Marſ.conſi.80.nu.11.ſingu.276.
Craue.conſi.46.col.fi.Iaſ.in l.ſciẽdum,ff.qui
ſat.cog.ubi ad multa inferunt ex hac regula
de qua etiam ſupra tetigi, in princ. quando
ergo modica eſt inæqualitas perinde non
47 adſit teſtamentum ualet. † Cum etiam ob
modicum damnum a iure communi non re
cedatur,ut tradit Cy.Dyn. & Bal. per illum
tex.in l.ſcio, ff.de in int.reſti.quæ ceſſant ſtã
te magna inæqualitate, merito hoc caſu te
ſtamentum ualere non debet,nec meo indi-
cio tam potens eſt ratio Vaſquij, ſupra rela-
ta,ut in eius ſententiam cogar accedere:nã,
ꝙ pater poſſit inæqualem diuiſionem facere
inter filios coram duob.aut trib.teſtib. tole
ratur,cum ſatis ſit ſolennis illa diuiſio duo-
bus teſtib.munita,uelut actus inter uiuos, l.
ubi numerus,ff. de teſti. at teſtamentum ma
iorem ſolennitatem requirit, & ſi pater uult
inæqualiter filios inſtituere, uel uni tantum
legitimam relinquere,debet ſolẽnem nume-
rum teſtium habere in teſt.ne multiplicẽtur
inconuenientia tractandi filios inæquali-
48 ter,& in teſtamento minus ſolenni. † Tertio
prædicta procedunt in filijs legitimis, & na-
turalib.ſecus in naturalib.tantum,in quib.te
ſtamentum paternum cum duob.teſtibus &
ſic minus ſolenne non ualet,ita Bal. in l.pa-
rentes,ff.de in ius uoc.Bal.Imo.& Are.in l.q
teſt.§.mulier,ff.eo.Imo.& Ale.in [illegible].ex facto,
§.ſi quis rogatus,ff.ad Treb.Ang.& Imo.in l.

Teſtamẽtum minus ſolẽne inter liberos naturales an ualeat.

filio præterito,ff.de iniuſ.teſt. Bal.Ang.Cor.
Ale.Iaſ.& alij,in d.§.ex imperfecto,Tiraq. in
l.ſi umquam,in uer.ſuſceperit liberos, num.
49 49.C.de reuo.don.Rub.conſi.7.col.2. † ubi
dicit hanc eſſe commu. Guil.Mayn.in l.quo
tiens,ff.de reg.iur,num.40.ubi de rigore iu-
ris dicit eſſe ueriorem.fundatur,quoniam d.
§.ex imperfecto,ſimpliciter de filijs loqtur,
ergo de iuſtis l.filium diffinimus,ff.de his, q
ſunt ſui.item l.fi.C.fam.erc.loquitur de ſuis,
& emancipatis tantum,ſecus ergo in natura
50 lib. † Contrarium uero uoluit Spec. de inſtr.
edi.§.compendioſe. uer.quid ſi pater na.Ro
ma.conſ.79.nu.16.Bal.in l.ſi qua illuſtris.C.
ad Orfi.Sal.& Caſt.in d.l.fi.Caſt.in d.§.ex im
per.Guil.Ben.in c.Raynut.eo tit.inter teſta-
mentũ,el primo, nu. 85. quod & æquius eſſe
dicit Guil.Mayn.ſupra citatus.mouentur ex
l.fi.C.de confir.tut.ibi,quocũque modo reli
querit.Secundo per l.humanitatis, C.de na-
tur.li.ibi liberam poteſtatem, Tertio per ra
tionem text.in Auct.de teſt. imper. in prin.
qui in natura fundatur, eaque eſt inter om-
nes communis,l.hos accuſare,§.omnib.ff.de
accuſ.Quarto,quia arguendo de parte ad to
tum,l. quæ de tota,ff.de rei uend. ſic natura-
les,quod eis relinqui poteſt, debent capere
poſſe in teſtam.minus ſolenni,ſicut legitimi
totum,cum in ea parte lex eos approbet ſe-
cundum Salycet.& hanc opi.late tenet, & de
fendit D.meus Rimin.in d.§. ex imperfecto,
licet alteram teſtetur eſſe magis communẽ.
51 † Tertia fuit opi. Baldi,in d.l.fin.C.fa.erc.qui
pro concordia dixit,aut loquimur in teſt.in
ſcriptis,aut nuncupatiuo primo caſu ualet
obſeruata forma ſubſcriptionis,iux.aut.poſt
tam ſuper d.l.fi.& aut. ꝙ ſine, C.eo.alias nõ.
& ita procedat opi.Spec. quæ fuit ẽt Plac. in
ſumma ſua.ſecundo caſu nõ ualet,& ita pro-
cedat alia opi.& tex. in d. §.ex imperfecto.q
uenit ad ſupplementũ d.l.fi.in iuſtis liberis,
uel in his q hẽnt iura legitimorum, non aũt
in naturalibus,quibus non debetur paterna
hæreditas, nec debitum bonorũ ſubſidium,
& ad hãc diſtinctionẽ ſe remittit Caſ.in d.§.
52 mulier. † mihi uero longe magis placet cõis
opi.quam confirmat Are. ibi pulcherrime,ꝑ
tex.in Auct.de teſt.impe.iũcto d.§.ex impe.
in eo.n.§. Theodoſius ſimpliciter conceſſit
hoc priuilegiũ filijs quo ad parentes utriuſ-
que ſexus. q̃ uerba declarat Imp. in aut. ſal-
leg.ſignificare hoc dũtaxat, ꝙ lex Conſtanti
ni q̃ dabat hoc priuilegiũ filijs ſuis,uel eman
cipatis ꝑ Theodoſiũ fuit extenſa ad filios re-
ſpũ matris.& ſic clare colligitur,ꝙ per priui
legiũ cõceſſum ſimpliciter liberis a Theodo
ſio nõ sũt inuitati filij naturales reſpũ patris,
ſed ſolũ filij matris,q nõ fuerũt uocati a Cõ
53 ſtãtino,in d.l.fi. † cõfirmatur hoc ſcd̃m Are.
ex eo.tex.in corpore dũ dicit,ꝙ l.Conſt. q̃ lo
quebatur in ſuis,uel emãcipatis ꝑ Theodo-
ſium

fiū extensa fuit ad testam.matris, ergo mani feste colligitur, q si nō fuisset facta talis extē sio,d.l.fi.non habuisset locum in test.matris & tamē clarū est,q plus iuris hēnt filij in hæreditate materna, maiorq; fauor eis dētur q̄ filijs naturalib.in hæreditate paterna: illi.n. præteriti expugnant testam,§.fi.infra de ex hæ.lib.hi uero non.si ergo d.l.fi.non extēde-
54 batur ad illos,multo minus ad istos.† Fortius ultra Are.addi pōt,q si lex Cōstātini, & Theodosij etiā in naturalib. procederet,sicut Imp.in d.auct,dixit eas loqui in suis,emācipatis,& quo ad matrem, ita & de naturalibus expressisset,arg.l.unicæ, §,sin autem ad deficientis, C.de cad.toll,quod cum non dixerit,nec nos dicere debemus.l.si uerò, §. de
55 uiro,ff.sol.mat.†Confirmo adhuc illam sententiam per tex.in d.auc.in§.nos omnia.vbi Imp.loquēs de test.in scriptis imperfecto secundum Bar.Ang.& alios ibi, dicit, q si pater uoluerit facere dispositionē inter filios suos,dēt nomina filiorum, & uncias in quibus scripsit eos hæredes per litteras manifestare: si uero uoluerit ēt rerum inter eos diuisionem facere,aut in quibusdam reb. certis eos uocare,& harum inscribat etiam significationes, pondero, q Imper. loquitur de filijs quib. quot uelit pro libito potest uncias pater relinquere,uel pro libito inter eos diuidere bona, quæ licentia ad naturales filios nō porrigitur ēt hodie nisi deficientib. legitimis,& naturalibus,auct.licet,C.de natu.lib.non ergo de naturalib.respectu patris ille tex.potest intelligi, quia sic eius disp.nō esset generalis,ut esse debet regulariter,l.leges,C.de legibus,l.j.ff.eo.in uer.commune, §.sed quod Principi,in fi.supra de iure natu.
56 † & ex hac inductione patet errasse Bal.in d. l.fi.qui dicebat testament. in scriptis inter naturales ualere a patre factum seruata forma d.auct. q fine, C.eo. quæ sumpta fuit ex alleg.§.nos omnia.sicque illum textū intelligebat.hoc.n.est falsum,cum imo de naturali bus filijs patris tex.ille nō loquatur,ut supra patet.Postremo ponderari pōt tex.in uer.si tamen uxori,uel extraneis personis aliquib. uoluerit relinquere legata aut fideicommissa,cum enim loquatur tex.de testatore uxorem habentem,datur intelligi, quòd filij de quib.supra locutus fuit, erant legitimi,non
57 naturales tantum.† & tenendo hanc partē non obstant contraria.primo.n.ad l.fi.C.de confir.tut.respondetur,q illa uerba,quocūque modo,debent intelligi de modo inter uiuos,uel ultima uoluntate secundum glos. ibi, Sal.in d.l.fi.& Bal.i d.§.ex imperfecto, dicentem, q intellectus supra datus ad illum tex.est extraneus a gl.ibi posita.illa.n. uerba quocumque modo,comprehēdunt tam modum inter uiuos quam ult.uoluntatis nō autem solennitatem abijciunt, uel remittunt, confirmatur.nam post illa uerba,quocūque modo reliquerint,subiungit scilicet intra præfinitum nostris legib.modum,q continetur in l.2,& auct.licet, C.de nat. lib. & est respectu quantitatis,non autem respectu solennitatis,de qua in eis nil dicitur.Ad l.humanitatis,C.de nat.lib,respondet Bal.ibi, q ex illis uerbis liberam potestatem, non intelligitur remitti solennitas; ibi enim concessio tātum fit alias inhabili,qui ad illam portionem habilitatur,& in hoc libera potestas patris uersatur,non autem in disponendo minus solēniter,bene facit & optime deseruit text.in l. si quando, C.de inoff.test.ubi libera facultas ab Imperatore concessa testandi alias inhabili intelligitur seruatis solennitatib. iuris, non autem remissis,ne totam obseruationē testamentorum multis uigilijs excogitatam uideatur euertere uoluisse, quare sic & in casu nostro dici debet. † Ad rationē uero text,
58 in d. Auct.de test. imper, respondet abunde Are.in d.§. mulier.dicens,quòd ille tex. hoc non dicit,sed id tantum, q simplicitas antiqua uigens tempore Constantini considerauit quasdam coniecturas adduci posse ad probandum uoluntatem testatoris non admittēdas,ideo imponit formam quam uult obseruari.Tu uero adde, q ille tex,fundat se q. dē in uarietate causarum, & natura in corrigendo legem Constantini ibi, porro causarū uarietas, & natura eas frequēter mutans &c.sed talis correctio nō est respectu filiorū de quibus Constantinus aut Theodosius loquebātur,ut inferius ibi patet,& supra ostēdi,sed respectu modi probandi uoluntatem testatoris,cum antea sufficerent coniecturę hodie non ut ibi,natura ergo ibi considerata non tendit ad hoc,ut inter naturales ēt tolleretur hoc testamētū cū de ipsis tex.ille non loquatur. Aut si penitius ueritatē scire desideras,uideas Vasquiūli.3,de succ.crea.§.21, nu.53. q præter Decium, cons.610. & alios quos citat & dicit esse comm.cōfirmat eam, nam d.l.fi,C.fam.erc.loquitur in his qui ab intest.possunt succedere,& præterea sunt sui hæredes,uel emancipati quos prætor cū suis uocat ad successionem intestati, sed in d.§. ex imperfecto,solū fit extensio ratione gradus,vt d.l.fi.extendatur ad omnes liberos cuiuscumque gradus, non autem cuiuscumque qualitatis secundum Soc. in l.secunda col.6.ff.de uulg.igitur is casus remanet in dispositione iuris communis quæ habet,testa, nō solennenō ualere,neque hoc casu extensio fieri dēt,cū sit longe minor ratio præterea l.interpretās dēt intelligi iuxta terminos legis interpretatæ,in Auct.de fil.ante dot. in str.na.in fi.tradunt Ale.Cor.Ias.D.c.& alij,in l.si pater,C. de insti.& sub. Roder.Suarez,in l. quoniam in priorib.ampli.1.C.de inoffic.tes. sed d.l.fi.loquebatur in liberis legitimis qui

ab intest.succedere poterant. ergo dictus §.
ex imperfecto, qui uenit ad interpretationē
d.legis fi.debet similiter intelligi in liberis
ab intest.primum locū tenētib.non aūt in na
turalibus, qui ab intestato nō succedunt. Ad
quartum argumentum, qđ fuit Saly.in d.l. fi.
respondet, & bene Gul.Mayn.in d.l.quoties,
nu.39.ꝙ licet lex approbet naturales, quo ad
capacitatem certæ portionis, non tamē quo
ad reliqua iura legitimorū, cum nec testamē
tum contratabulare possint, uel nullū dicere.
ergo nec quo ad hoc, ut ex illo non solenni
capiant, & per hæc cōis opinio firma rema-
net, nec aliud omittendū censeo, ꝙ sicut tex.
in d.§.ex imperfecto, locum non habet in fi-
lijs naturalibus, pari modo nec procedit in
adoptiuis, ut late determinat Decia. respon.
234.uol.1.repetito respon.126.col.2.& 3, uo.
3.contra Nattam, ibi.q.16.super qua, q.tu in
terim cogitabis sicut cogitandum reliquit
D.meus Rimin.a Deciano relatus, nec insuꝑ
ille.§.ex imperfecto, porrigitur ad parentes
institutos a filijs in testamento minus solen
ni, ut uoluit Specu.in tit.de instru.edi.§.cō-
pendiose, col.12.uer.quid si filius, Bal.& Sal.
in d.l.fi.C.fam.erc.Alex.& Ias.in d.§. ex im-
perfecto, & alij plures relati per Boer. decis.
240.qui cōem testatur, sequitur Vasq.de suc-
cess.resol.li.j.§.1.nu.45.quia utrobiq; expres
sum est beneficio, & dispēsatione illorū iuriū
nullū uiuētiū gaudere ꝓpter liberos testōris, &
qa nō tam debita est liberorū successio parē-
tib.suis, q̃ liberis parentū.l.scripto.ff.un.lib.
& ut plenius per eum, qui idem ponit, lib.3.
59 §.21.nu.61.de success.crea.† Quarto prædi- Quale eciamē tum imperfectū ualeat inter liberos, an i. scriptis tantum an uero & nuncupatiuum.
cta procedunt, (& in hoc bene facienda est
uis pro intelligentia,) in testāmento in scri-
ptis, id enim minus solenne toleratur inter
liberos adhibita forma, de qua in d.auct. de
test.imper.& in auth.si modo.C. fam.ercis.se
cus autem in testō nūcupatiuo, quod minus
solenne non ualet inter filios, quantumuis le-
gitimos, & naturales, ita tentat Saly. in d.l.fi.
C.fam.ercis.motus, quia tex.in d.aut. de test.
Impe.sine dubiō loquitur de testō inscriptis
ut ex eius litera constat, idem d.§.ex imperfe
cto, facit si series illius legis ponderetur usq;
ad §.per nuncupationem, ubi incipit de nū-
cupatiuo loqui, ergo.§.ex imperfecto, qui an
tecedit, de testō inscriptis loquitur.cōfirma-
tur hoc ex aduersatiua, ibi, ex imperfecto aūt
quæ aduersatur præcedentibus, qđ facere nō
pōt nisi de eadē specie testi loquatur. Eodem
modo ꝓcedit.d.l.fi.uidelicet in testō, in scrip
tis. Postremo suadetur rōne absurdi uitandi,
si.n.testamentū in scriptis redactū uoluntate
testatoris ꝑ extraneū trino, uel quaterno, te-
ste notatū non ualet inter liberos, si defuncti
subscriptionē non hēt, ut in d.aut.si modo, &
in d.aut.ꝙ sine, tanto magis ualere dēt uolū
tas non scripta a duob.tantū testibus ꝓbata,
alias de facili fraus excogitari posset. subdit-
que Sal.tandē hęc scripsisse, ut det materiā co
gitandi, donec leget d.l.hac cōsultis.vbi tātū
de hoc nihil attigit, sed bene hoc idē repetit,
& firmat, ī aut.ꝙ sine, col.2.ꝑ eadē argumēta
supra relata, ubi ēt idē tradit Fulg.& ī d.§. ex
imperfecto, ī d.aut. si mō, & in d.§.ꝑ nūcupa-
60 tionē, ut Ale.refert in d.aut.ꝙ sine.† Ego ue
ro una cū Alex. ibi teneo cōem sniam, đ qua
sup.ēt in testō nūcupatiuo ꝓcedere, primo ꝑ
tex.in d.l.fi.q̃ de utroq; loquitur ibi, siue cæ-
ptū neq; impletū testamētū parētis eē memo
retur, q̃ verba nūcupatiuo cōueniūt, deīde ibi
siue quocūq; mō scripturæ īueniātur relictę,
q̃ testō ī scriptis applaudēt, sicq; illū tex.intel
ligit Albe.ibi post Oldr.& ultra eos Aug.di-
centes, ꝙ illa lex in testō nuncupatiuo firma
manet, ī testō aūt inscriptis determinatur ꝑ
aut.ibi positam, q̃ incipit, si mō, ubi gl.& Cy.
post Petrū idē dicunt. secūdo moueor ꝑ tex.ī
d.§. ex imperfecto, qui secundū gl.ibi pariter
loquitur de testō imperfecto in scriptis, uel
non. eamq; approbat Ias.ī l. hac cōsultis. col.
3.post mediū.C.q test.fac.pos.verbaq; textus
utroq; casu cōueniūt. Tertio accedit rō nā d.
op in. Sal. ꝓ vera nihil plus iuris cōcederetur
patri testanti nūcupatiue inter filios, ꝙ inter
extraneos, qđ dicēdū nō est. Nō obstant eius
rōnes, quas ultima excepta, ut leues Alexan.
omittit. quo.n.ad d.l.fi.patet eam ēt de testō
61 nūcupatiuo loqui, † quo uero ad d.§.ex im-
perfecto, idē dico post gl. ibi, & alios, q cū ea
transeūt. idq; ego cōfirmo, nam clausula ī me
dio posita īter plura capitula nō oīno diuer-
sa, sed se cōtingētia, seu, q̃ ab uno prīcipali de
pēdēt, refertur ad oīa, c. secūdo reqris, & ibi
notat Abb.de app.ꝑ qđ ita ēt Fulg.& Ias.tra
dūt in l.3.§.filius, nu.22.ff.de lib.& post. Ale.
62 cōs.95.col.fi.uol.5.† eoq; magis id ꝓcedit,
quando clausula absolute ponitur, & nulla rō
subesse uidetur, cur magis ad sequētia, q̃ ad
ꝓcedētia, uel ecōtra referatur, ut tradit Bar.&
alij, ī l.talis scriptura, in fi.ff.de leg.j.Are.cōs.
116.uiso pūcto, in prin.Dec.abūde, cōs.213.
nu.6.Soc.Iun.cōs.128.nu.26.uol.j.sed tex.ī d.
§.ex imꝑfecto ponitur īter prīcipiū legis hac
cōsultis.& §.ꝑ nuncupationē, q̃ sūt capitula
nō oīo diuersa, sed se cōtigētia, & q̃ ab uno prī
cipali depēdēt: licet.n. testamētū ī scriptis, &
nūcupatiuū in spē deferant ob diuersas solē-
nitates, utrobiq; necessarias, in genere tamē
cōueniūt. utrūq;.n. testamētū dicitur eisq; cō
uenit eadē difinitio, de qua in l.1.ff.eo.ab eo-
dēque fonte proueniūt, nēpe a uolūtate testa
toris, ergo ille §.referri dēt tā ad prīcipiū, q̃
ad d.§.ꝑ nūcupationē, & utrobiq; locū hēre,
nec sua est diuersa rō cur id fiat, imo eadē, ut
æqualance ī utroq; testō pater sit priuilegia-
tus īter liberos suos. Nec obstat aduersatiua
aūt.ꝙ.n.ēt đ nūcupatiuo testō tex.ille loquatr
nō īpedit quominus illa dictio āt aduersetur
ad

ad præcedentia. supra enim dixit de test. per
fecto ratione solẽnitatis testium, ibi de im-
perfecto ratione d. solẽnitatis, & in hoc ope
ratur illa aduersatiua, secundum Saly. ibi, &
loquendo de utroque testam. bona est exce-
ptio a præcedentibus, cum uerum sit etiã de
test. in scriptis illum §. loqui, si de utroque
loquitur, secundum Ias. in d. l. hac consultis-
sima, col. 3. Ad ultimum uero de absurdo cõ
siderato per Salyc. respondet Ale. in d. aut. ꝙ
sine, & ultra eum adde id in testamento in
scriptis hodie cautum ad remouendas falsi-
tates, quoniam plerumque id manu alterius
conscribitur, unde requiritur testatoris sub
scriptio, ut de eius uoluntate constet, quæ cõ
stare non potest nisi ipse illud scripserit, sed
in test. nuncupatiuo, quoniam uoce propria
coram testibus fit, ut hic, & in d. §. per nũcu-
pationem, & sic de aperta uoluntate testa-
toris procedit, sufficere debent duo testes q.
de hac uoluntate fidem faciant, unde patet
nullum absurdum hic militare; & ita intrepi
de tenendum est, cætera uero quæ ad declara
tionem dicti §. ex imperfecto, ponũt Docto-
res uideas ibi per Ias. satis enim sit his quæ
supra dixi, quoniam sunt magis substantia-
63 lia, & menti tenenda. †In eadem gl. ibi uel
si in tentorio faciat testamentum miles, ha-
bes ex ea, quòd si miles faciat testamentũ in
tentorio duo testes requiruntur. l. Lucius, ff.
de test. mil. quam sic intelligit, idemque uo-
luit, glo. in l. 2. ff. eo. & in §. plane, infra tit. 1.
hique testes hoc casu debent esse rogati secũ
dum Aret. & Baue. hic, licet secus sit quando
in expeditione testatur, ut supra in prin. hu-
ius glossæ dictum fuit. Tu uero attende, & si
omnes in dicta l. 1. & in l. militem, C. de testa.
mil. hoc teneant, quod & approbat Ange. in
l. pen. C. eo. mihi tamen hæc opin. glossæ no
stræ non placet, imo dico, quod non modo
quando miles extra castra domi uersatur
seruare debet ius commune in test. suo & sic
coram 7. testib. & rogatis testari, sed ẽt quan
do in castris reperitur in tẽtorio. moueor ꝑ
tex. in l. pen. C. de test. mil. ubi uult, quòd li-
ceat his solis qui in expeditionibus occupa-
ti sunt quomodo uoluerint testari, ergo ab-
negat militib. alibi existentib. sicque ẽt in
tentorio id concedi, in eisque ius commune
64 seruandum esse. †Cõprobatur, nam ualet ar
gu. de tpe ad locum, l. uinum, & ibi no. Bar. &
scribentes, ff. si cer. pe. Bar. in l. fi. ff. de tritica.
65 †Hinc sicut debitor fugitiuus aut suspectus
de fuga capi põt tẽpore incõgruo, puta feria
to, uel Dominico nõ, ut soluat, sed ut caueat
de iud. sisti, gl. in l. dies festos, C. de fer. & ibi
Bar. & alij, uel tẽpore nundinarum, secũdum
66 Ang. ibi, †pari modo capi põt in domo pro
pria, ecclesia, uel ĩ alio loco sacro, ut per Ias.
ĩ d. l. uinũ, & Euer. in cẽturia sua, loco 58. sed
determinatũ uno tẽpore nõ recipit functio-
nem alterius tẽporis, l. usufr. mihi, ff. de usu
fr. leg. Bal. in c. licet de, supp. neg. prę la. Bal. in
auct. quæ suppl. col. 2. C. de preci. imp. off. er-
go idem de loco dici dẽt. Tertio melius hoc
confirmat tex. in §. j. in f. tit. 1. postquam. n. lo
cutus fuit de occupatis in expeditionibus,
ut quamuis neque legitimum numerum te
stiũ, uel aliã testórum solennitatem adhibue
rint, ualeat tamen eorũ testa. quoquo modo
uoluntas eorũ reperiatur subiungit, illis aũt
temporib. per quæ citra expeditionũ necessi
tatẽ in alijs locis, uel suis ędib. degunt, mini
me ad uẽdicandũ tale priuilegium adiuuan
tur, sed testari quidem poterũt, licet filij sint
iure tamẽ cõi eadem obseruatione, & in eo-
rum testis adhibenda, quã in testis paganorũ
prox. exposuimus, ecce quam clarus est ibi
tex. ꝙ in quocũque loco sint citra expeditio-
nem, & sic ẽt in tentorio dẽnt adhibere solẽ
nitates requisitas in testa. paganorũ & sic 7.
testes, non ergo duo sufficiũt secundum gl.
67 hic & alios. †nec obstat allegata l. Lucius, per
eam, loquitur enim de milite in expeditione
constituto, non autem in tentorio: ostendo
ex illis uerbis, quoquo modo uelint. & quo-
quo modo possint militib. testam. facere cõ
cessũ esse. quæ uerba relationem habent ad
l. 1. ff. eo. conuenitque militib. in expeditio
ne constitutis, ut infra tit. 1. in prin. & in d. l.
milites, idque quod ibi subiũgitur, ita tamẽ
ut hoc ita subsecutũ esse legitimis probatio
nib. ostendatur, hoc est duob. testib. secundũ
gl. & Doct. non ad solennitatem requiritur,
sed ad probationem, & sic ne testa. pereat ex
defectu probationis, nõ aũt iuris, iux. l. duo
68 sunt Titij, ff. de test. tut. †simile uidemus, ꝙ
reiectis a statuto exceptionib. contra instru
mentum publicum uel sententiam, opponi
tamen põt id non esse instrumentum, uel sẽ
tentiam: prius. n. constare dẽt esse instrumen
tũ, uel sententiam, ut tradit Bar. post Nic. de
Mat. cæterique ibid. in l. diuus, ff. de test. mil.
sequitur Bal. Ang. Christoph. & Bauerius, in §.
plane, infra tit. 1. Ale. abũde in cõs. 33. ĩ prin.
uol. 1. Dec. cõs. 410. nu. 7. cons. 458. in princ.
Decis. Neap. 21. nu. 14. Crau. cõs. 6. nu. 72. Ri
69 mi. meus cons. 89. nu. 7. cum simi. † Eodem-
que modo si uilla tenetur emendare damnũ
derobato iuxta eius iuramentũ, utiq; prius
constare dẽt ipsũ fuisse derobatũ, & subinde
stabitur eius iuramẽto de ęstimatione dãni
secundũ eundem Barto. & alios, in d. l. diuus,
Dec. cons. 83. col. 2. Rim. meus, cons. 6. nu. 7.
sequitur Bal. Ioan. de Plat. Christoph. & Bau.
ĩn d. §. plane, infra tit. 1. col. 1. quo fit, ut testa.
militis in expeditione factũ, licet ab oĩ solẽni
tate sit exceptũ, cõstat tamẽ dẽt ex duob. sal
tẽ testib. id esse factũ, & hoc ẽ quod uoluit di
cere d. l. Lucius, & l. diuus, eo titu. sed ubi
factũ fuit alibi ẽt in tentorio, utique ius cõe
in eo seruandum est per iura quæ allegaui.

Statutū an nun cere poſſit ſolennitates teſtamētarias.

70 † In ea.gl.ibi quandoque tres,uel 4.uel pau-
ciores,l.ſi non ſpeciali,C.eo. notandum eſt,
ſecunuum Are.ſtatutū ualere quo ſolennitas
teſtamentaria minuitur.unde infert ad ſtatu
tum Senatum diſponēs,teſtamentū fieri co-
ram trib. teſtib.quod ualet. & in ſtatuto Ve
neto hoc tradit Bar.in l.de quib.col.pe.ff.de
legib.& in conſ.quod incipit,ſecūdum cōſue
tudinem ciuitatis Venetiarum,in l. 1. uer. 3.
quæro,num.21.C.de ſumma tri.quē ibi poſt
Cy.Bal.Sal.Ful.& plerique alij ſequuntur, ut
71 refert Iaſ.nu.80.Caccial. nu. 140.† & qui di
cunt hanc eſſe comm.quib.addo Ang.conſi.
126.teſtamenti factio,& conſ.233.ubi dicit
quòd ita practicatur in iudicijs, & in ſcho-
lis,multoſque etiam cumulat Alex. conſ.87.
nu.6.dicentes hanc eſſe cōmunem obſeruan
tiam,uolu.7.& pro hac parte magis commu
nem opi. eſſe refert idem Alex. in d.l. ſi non
ſpeciali,poſt princ.eamque tenet Bened. in
c.Raynutius,in uerbo teſtamētum,el primo,
nu.55.ex.eod.tit. infinitoſque pro ea cumu
lat Boerius Deciſ.228.nu. 6.per totū.ubi pa
riter dicit eſſe commu.Dec.in c.2.nu.20.ubi
tandem idem concludit,de probat.& Vaſq.
de ſucceſſ.crea.lib.3.§.2.nu.24.pro qua ul-
tra copioſe deducta hic per Bauer.bene facit
72 † nam clarum eſt ſtatutum derogare poſſe
ſolennitatib. inductis de iure ciuili ſi nihil
aliud impediat,ut uidere licet apud Barto.&
alios poſt eum,in l. omnes populi,ff. de iu
ſtit.& iure,in 3.q.tertiæ quæſtionis princip.
pluresque cumulat ad idem Pariſ.conſil.95.
nume. 14. uol.1.ſed ſolennitates iſtæ.7.te-
ſtium & cōſimiles a iure ciuili,uel prætorio,
quod pars iuris ciuilis eſt,l.nam & ipſum, ff.
de iuſt.& iure,inductæ ſunt,ut ſupra in prin.
huius tituli uidimus,& not.in l.3.ff.eo.ergo
per ſtatutum debent poſſe tolli inquantum
ſunt iuris ciuilis inuētū, uidelicet,ut debeāt
eſſe 7.rogati &c.poteſt.n.ſtatutum hoc redu
cere ad terminos iuris diuini, uel gētium ſe
cundum,quod in ore duorum, uel triū ſtat
omne uerbum ſecūdum Are.& latius Baue-

Quot teſtes in teſt. ruſtici requirantur.

73 rium quem uide.† In ea.gl. ibi quandoque
quinque,ut in teſt.ruſtici,l. fi,C.eod.ſtat ex
gl.cōcl.ꝙ teſtamētum ruſtici factum in rure
ubi non fuerint reperti ſeptem teſtes, co-
ram quinque ualere.d.l.fina. in §.ſin autem.
74 † quod procedit ſecundum Paul. de Caſtro,
Alc.& Iaſ.ibi,etiam ſi ſex teſtes reperti fue-
rint,quinque tamen tantum adhibiti,ſatis
enim eſt 7.reperiri non potuiſſe adhoc,ut 5.
ſufficiant, ſequitur Guil. Bened.in c.Raynu.
in uet.teſtam.el primo,nu.12.ex.eo. titu. &
cum prædictis tenet ēt Vaſq.li,3.de ſucceſſ.
crea.§.22.nu.30.& D.meus Rimin.in d.l.fin.
75 † inferēs,ꝙ ciuis uolēs in rure teſtari non ha-
beret hoc priuilegium ut coram 5. teſtib. te
ſtari poſſet,quamuis plures reperiri non poſ
ſet,citans ad hoc tex.in l.conficiuntur, in §.
76 codicilli,ff.de iure cod. † deinde ſubdit, ꝙ
cum tale priuilegium ſit attributum ruſticis
& loco uidelicet agentib.in rure,ſi in ciuita-
te uellet ruſticus teſtari,nō gauderet eo pri
uilegio, etiam ſi copia plurium haberi non
poſſet,ut not.Caſt.ibi. & horum duorum di
ctorum,D.mei Rim.primum quoque firmat
77 Vaſquius, loco citato, numero 33. † Ra-
tio uero eſſe poteſt, cur quinq; ſufficiant li-
cet ſex haberi poſſint,ut tradunt Alex.& Iaſ.
quia in ultimis uoluntatib.non reperitur,ꝙ
in aliquo caſu requirantur ſex teſtes,ſed duo,
tres,quinq;,aut ſeptē,merito Imp. contētus
fuit qnq, adhiberi licet ſex haberi poſſint.
78 † Secundo procedit etiam ſi ruſticus poſtea
efficeretur ciuis,& in urbe moreretur: uale-
ret.n.nihilominus teſtamentum ab eo con-
ditum coram 5.teſtib.in rure.ſufficit.n.ꝙ tē
pore teſtamenti eſſet ruſticus, & in rure, ita
Bal.in l.ſi quis heredem,circa medium,C.de
inſ.& ſub.& hic in quibuſdam lecturis,ſequi
tur Ripa,in l.centurio,nu.8.ff.de uul. & pup.
Corn.conſ.53.in fi.uol.4.Iaſ.in d.l.fi.uerſ.3.
extende,& ꝓ hoc ultra eum bene facit, nam
impedimentum ſuperueniens teſtatori poſt
teſtamentum recte factum,illud non uitiat
patet in §.item furioſi,infra quibus non eſt
perm.fac.teſtam.& in §.fi.eod.tit.& in ſimili
caſu tex.in l.patre furioſo, ff. de his,qui ſunt
ſui,uel ali.iur.licet ergo ex eo, ꝙ ruſticus in
urbe uerſari cœperit ſibi ſuperuenerit impe-
dimentum teſtandi coram 5. tantum teſtib.
non tamen debet teſtam. iam ab eo factum
79 in rure nullū reddi.† Confirmatur hoc etiā,
quia quotiens effectus cauſæ conſummatus
fuit uel,ut noſtri loquuntur,in eſſe ꝓductus
ceſſante cauſa non ceſſat effectus,l.fi. ff.unde
lib.l.inter ſtipulātem,§.ſacram.& ibi Iaſ. no.
4.ff.de uer.ob.quib.aggregat infinitos Tira-
q.itra.ceſſan.cauſa, lim. 12.ſed cauſa ualoris
teſtamenti,cum 5.teſtib.fuit ruſticitas, effe-
ctus inde ſequens teſtamen. conſummatus
ex eius confectione,ergo licet ceſſet poſtea
dicta cauſa propter ciuilitatem ſubſecutam
non debet effectus hoc eſt teſtam.iam conſe
80 ctum ceſſare.† ſuadetur ad huc per aliam re
gulam:nam ubi actus eſt iam conſummatus
caſus ſuperueniens non uitiat, ſed tunc habet
locum ea regula,ut quæ ſemel utiliter conſti
tuta ſunt,durēt,licet caſus extiterit a quo ini
tiū habere non potuerint, de qua in l. non
eſt nouum,& ibi Dec.& Cagn. ff. de reg. iur.
Bar.& alij,in l.plurib.§.& ſi placeat,ff.de uer.
ob.Petr. a Bella Per.Bald. & alij in d. l. patre
furioſo,cum ſimil.per Tiraq. loco cit. nume.
15.& in terminis noſtris hanc concluſi.cōfir
mat Vaſq.li.3.de ſucceſſ.crea.§.22.nume.34.
81 per eandem rationem mox relatam. † Ter-
tio procedit non ſolum in teſtam. in ſcriptis
uerum etiam nūcupatiuo,ut tradit Cy.Bar.
Ang.& alij ſecundum Iaſ.in d.l.fi.Bar.& alij,
in l.

in l.qui testam.§.fi.ubi Are.dicit esse commu.
ff.eo.probaturque ex d.l.fi. secundum eum,
ibi,sic tamen,ut ipsi cognoscāt testatoris uo
luntatem,non.n.est de natura testamenti in
scriptis, ut coram testib. uoluntas testatoria
recitetur,imo citra eorum scientiam fieri po
test,l.hac consultissima,in princip.C.eo.tit.
82 †Quarto procedit, & intelligitur nō modo
in rusticis qui agros colunt,quos & colonos
uocamus,uerum & in alijs qui toto tempore
uel pro maiori parte habitant in uilla quan-
tumuis nobiles existant, cum & rusticani di
ci possint,ita d.legem fi.intelligunt Rayner.
Ang.Sal.Pet.Cyn.Alber.& Ias.ibi. Iacob. de
Belu.in §.j.In Aut.quib.mo.nat.effi.sui.& in
disputatione sua incip. Rex cōcessit,pro qua
expositione,licet ipsi non citent,uidetur ca-
sus in l.j.C.ne rust.ad ullum obseq.lib.11.ubi
appellat rusticanam plebem,quæ extra mū-
ros posita est,traditq; Bar.hoc idem in l.con
ficiuntur,§.codicilli.ff.de iure codic.per d.l.
83 1.†Sed hanc intelligentiam ego non probo
per tex.in d.l.fi. qui non de rusticanis simpli
citer verba facit,sed de his,qui simplices exi
stunt, ibi,necessarium duximus p hanc legē
eorum simplicitati subuenire, sed ista quali-
tas simplicitatis in nobilibus personis licet
frequenter,& assidue in rure comorantibus
non cadit, ut experientia docet, merito de
84 ipsis non debet ille textus intelligi.† Secun-
do moueor,quia tex.in d.l.fi.loquitur de ru-
sticis,quibus in multis legum subtilitatibus
stricta obseruatio remissa est:ex hoc.n.moue
tur ad subueniendo eis ēt in actu testandi,ut
in prin.clare dicitur.sed sic est,ꝙ leges illæ,q̄
alias rusticis subueniunt non simpliciter de
habitantibus in rure loquuntur, sed de his,
qui colunt agros, ut inter cæteras ꝑbat tex.
in l.cum de indebito, §.2.in uerbo,uel agri-
cultor.ff.de proba.per quē sic aliæ leges sim
pliciter de rusticitate loquentes debent in-
telligi,cum vna lex declaret aliam.l.si seruus
plurium.§.fi.& ibi no.ff. de leg.j. ergo de ijs
de rusticanis debet intelligi tex.in d. l.fi.nō
aūt simpliciter de habitantibus,in rure,me-
rito non potest ciues, & alias personas nobi
les,in uilla commorantes cōplecti, & ex his
cessat d.l.1.C.ne rusti.procedit. n. capiendo
uerbum rusticani simpliciter, secus si magis
stricte,ut i d.l.fi.patet ex prædictis,quod no
ta contra Doctores ibi,quos supra retuli cō
85 trarium tenentes.† Ex quo tanto magis er-
ronea detegitur alia extensio ad d.l.fi.Cyni,
Alber.Baldi,& Saly.uolentium, ꝙ procedat
in ciue habitante in ciuitate, qui reperitur ī
rure infirmus,& ibi testamentum condit. fal
sa.n. est si uera sunt proxime dicta, & tanto
magis cum in superiore casu continua sit ha
bitatio ruris,hic momentanea,hancque ex-
tensionem plerique alij mordent abijciūtq;,
ut Iac.de Are. Bar.Fulg.Aret.Alex.Ias.& Do.

An testamētū factum tempore pestis ualeat corā minori numero 7. testium.

meus Rimi. supra relatus confirmat ibi,Cu-
manusque in l.fi. ff. de test.mil.ut ex eis uide
ri potest,quorum opinionem cōem esse Soc.
86 testatur,cons.85.col.3.uol.4.†Quod aūt tra
dit hic gl.de testō rustici idem esse dicit hic
Are.si tempore pestis testamentum fiat:uale
bit.n.coram 5.testibus factum,secūdum Ni-
col.de Mar.Bal.& Saly.in d.l. fi.C.eo. & ratio
est secundum Are. quia illo tempore solen-
nitas testamentaria uidetur esse relaxata,al-
legat Bar.in l.1.ff.de bon.poss. ex testamēto
mil.per illū tex.in uer.in procinctu,ubi Bar.
hoc uidetur primo sentire,quatenus inquit,
ꝙ ille tex.dans licentiam existenti in procin
ctu belli testandi quoquomodo, facit ad id,
ꝙ fuit anno præterito tēpore mortalitatis,
quia maximum fuit prælium inter Deum,&
homines,quasi inferre uelit Bar. potuisse fie
ri testamentum quoqūo,sicut per existentē
in procinctu,ut ibi.subditque Are.hic ita de
anno præterito habuisse de facto, & hoc idē
posuit in trac. suo de test.in uer.suū testamē
tum nūcupatiuum,in fi.adducendo.l.casus.
C.eo.ibi,aduersus timorem contagionis, q̄
testes deterret.Idemque uoluit Cuma.l.con
ficiuntur.§.codicilli.ff. de iure cod. Flori. in,
l.milites.C.de test.mil.Barba.in c.cum esses.
col.8.ex.eo.tit.& consi.87.col.2.uer.præmit
to etiam,uol.3.Marsi.in l.j.§.præterea,num.
121.ff.de consti.Dec.in l. scriniarios,in fi.C.
de test.mil.& latius,cons.284.Ias.in d.l.fi. di-
cens,ꝙ si haberet consulere,pro hac parte cō
suleret,idemque tenet Brun.in tract. de for-
ma, duobus in locis dicens se pro hac parte
consuluisse,& ꝙ in facti contingentia ita ob
tinuit,quem refert Paris.cōs.33.nu. 26.in 2.
uol.ubi dicit,ꝙ ista ē magis cōis opi. magis
æqua, & humana, quam ēt tenet Rubeus,cōs.
165.Bert.cons.179.uol.j.Ripa,in l.centurio,
87 nu.8.ff.de uul.& pup.†ubi post Cor.consilio
53.in fi.uol.4. eam ampliat,etiam si testator
superuiuat,& longe post conualescētiam, &
copiam testium,quos habere potuerit dece-
dat, & ultra supra commemoratos,idem te-
net Bal.Nouel.qui dicit esse commu. in l.2.ff.
de leg.j.ut ibi refert Guil.Ponta.num.4.con
cludens hanc esse æquiorem opinionem,q̄ &
magis ueram esse dicit Soc.Iun.idem tenens
consi.129.nu.14.uol.1.quam quoque multis
quotis exornat Vasquius,lib.3.succes.crea.§.
22.nū.35.& 36. ubi receptiorem appellat,&
ꝑ hac opinione, ultra ea quibus mouentur
Doctores,eisque respondent, quæ cum uide
ri possint non trāscribo, facit tex.in c.nego
ciationem.88.dist.ubi pestem fugiendam es
se dicit, merito excusari uidetur testator, si
quinque testes adhibuit, prout potuit,eū eū
uelut peste contaminatū alij licite fugiant.
88 †Secundo moueor:nam difficultas,seu im-
pedimentū facti nō uitiat actū.l.continuus.
§.illud.& ibi not.omnes.ff.de uer.ob.sed tali

tem-

tempore difficile est, tot testes habere, & sic
téstator patitur impedimentum facti, ergo,
licet coram 5. tantum testibus disponat, non
89 debet testamentum uitiari. † Tertio accedit
ꝙ impossibilium nulla est obligatio. l. impos
sibilium. ff. de reg. iur. ca. nemo pt, eo. tit. li. 6.
90 † Nec in generali dispositione includitur, ꝙ
fieri non pt. c. a nobis, el j. & ibi no. Abb. de
sen. excom. Bar. in l. si quis sub conditione, in
fr. ff. de cond. inst. Alex. cons. 121. col. 2. uol. 4.
late Dec. in l. j. nu. 5. C. de sen. quæ pro eo, ꝙ
inter. & in d. l. impossibilium, ubi etiam Ca-
gno. ubi ad multa inferunt de quibus p eos
ibi, sed tempore pestis difficile est 7. testes
semper in testis adhiberi ergo id reputatur
impossibile. l. idem Iulianus. §. constat, in fi. &
ibi no. ff. de leg. j. & ideo testator tunc tene-
tur eos oēs adhibere satisq; est si 5. adhibeat,
talisq; casus reputatur exemptus a regula ge
rali testatoris, qua 7. testes requiruntur, ut ex
prædictis patet, & ex his noniter hæc opinio.
91 satis firmari uidetur. † Altera tamen, & scda
fuit i hac rē snia Alex. in d. l. fi. qui decisionē
Baldi ibi, & sequaciū, quos supra retuli, non
passim procedere uoluit, sed in his tantum,
qui in ciuitate tempore pestis remanserunt
ad regendam rempublicam. talés. n. hoc pri-
uilegio testādi coram 5. testibus gaudere de
bent ad instar eorū, qui prælliantes dant ope
ram utilitati reipublicæ, qua de cā cōcessum
est eis, ut quoquō uelint testari possint. l. mi
lites. C. de test. mil. l. fi. ff. eo. l. j. ff. de bon. pos.
ex testō mil. cum simi. & hanc opi. approbat
simpliciter Soc. cons. 85. col. 3. uol. 4. Gulie.
Bened. in c. Raynu. in uer. testamentū, el j. nu.
15. in fi. ex. eo. ti. Firmanus, qui & alio cogno
mento, Bertachinus dicitur, in tract. suo de
gabell. in 2. parte, nu. 50. Nec ab ea dissentit
Nico. Boer. Decis. 228. nu. 10. ad fi. & pro hac
opi. ultra fundamentū Alex. & sequaciū facit
tex. supra, de excu. tut. in fi. pri. ubi uidemus,
ꝙ illi, qui in bello, & acie perierūt, proq; repu
blica ceciderunt, alijs prosunt ueluti eorū pa
rētib. ad excusationē tutelæ, quo fit, ut pari-
modo, & tanto magis sibi prodesse debeant
hi, qui pro republica gubernāda dimissi sūt,
ut coram 5. testibus testari possint sibiq; hūc
92 in modum cōsulere. † Tertia insuper in hoc
articulo fuit opi. latius patens, ut passim, nō
modo coram 5. testibus, hoc testamentū fie-
ri possit, uerū ēt coram tribus, ꝙ uoluit Gui-
do Papæ, q. 543. incip. ultimarū uoluntatum
in fi. ubi dicit, ꝙ tpe pestis, ubi non reperitur
copia testium, uidit in iudicijs tolerari testā
facta coram curato, & duobus testib. eaque
iudicari secundū dispositionē c. cū esses ex.
eo. tit. Idemque fuit de mente Soc. cons. 83.
col. 1. uol. 1. ubi in casu suo tres testes inter-
fuerunt, & tamen ponderat ex hoc potissime
testamentū ualere; ex quo fuit conditū tpe
pestis, ꝙ esse nō posset nisi supponendo tres

testes eo tpe sufficere; & alios quoque citat
huius opi. fautores Vasqui. lib. 3. §. 22. de suc
cess. crea. nu. 35. p qua snia bene facit, ꝙcū qō
ista sit dubia pp tot uarias opiniones, bonū
est in dubio mediam uiam eligere, ut de 7. te
stibus, qui regulariter in testis exigūtur, tres
hoc casu sufficiant, arg. tex. in l. antiqui. ff. si
pars hær. pet. ubi ex 7. filijs, qui uno partu na
sci possunt, eligitur media uia, in eo casu, ut
93 tres nasci possint. † Et ad hanc mediam uiā
in dubijs opinionibus eligēdam notat Ang.
ibi illum text. idque iudex facere dēt, ut tra-
dit Anch. cons. 211. inter contraria, post pri.
Bal. in l. si paterfam. §. fi. p illū tex. ff. de her. inst.
Alex. in l. Titius, p illum tex. in 3. notab. ff. ad
Treb. Fel. in c. 1. col. fi. uer. 2. noto. de const. &
post eum Dec. col. fi. uer. 4. conclu. Nico. Boe-
rius, satis abunde Decis. 42. col. pen. cum sim.
94 † Quarta adhuc magis ampla fuit opinio, ꝙ
duo tantū testes sufficiant nō rogati si testa-
mentum fiat a constituto in extremis uitæ,
uel rogati a constituto in loco pestis, nō ta-
men mortis articulo, arguendō de bello ter-
restri ad cæleste, quam tenuit Christoph. inst.
tit. 1. in §. j. in fi. nu. 9. & huius sniæ fuit Alex.
in d. l. scriniarios, col. fi. uer. in gl. fi. Marc. Mā
tua, cons. 25. col. 3. & quidem alij relati per
Boeri. in d. Decis. 228. col. 5. pro qua nouiter
adduci pōt, nam tpe pestis hoīes reponi ui-
dentur in terminis iurisgentium iure ciuili
95 post habito, † patet ex eo, ꝙ tunc præscriptio
dormit ex quo ius nō redditur, ut tradit Bar.
in l. naturaliter, in prin. col. pen. ff. de usucap.
nanque non ualenti agere non currit pscrip
tio. l. fi. C. de anna. excepti. quæ præscriptio
remedium iuris ciuilis est, ut supra, de usuc.
in prin. merito dicendum est, ꝙ testamentū
ualeat coram duobus testibus, secundū æqui
tatem iurisgē. quæ est, ut in ore duorum, uel
trium, stet omne uerbum, c. cum eēs, eo. tit.
96 † Quinta cæteris contraria fuit opi. ꝙ 7. te-
stes oīno requirantur, non aūt quinque, tres,
aut duo sufficiant, quam tenuerunt Fulgo.
Castren. Are. Alex. D. meus Rimi. & Corn. in
d. l. fi. & quidam alij Moderni Perusini, ibidē,
ut refert Soc. consi. 85. col. 3. uol. 4. ubi dicit
hanc esse commu. idemque tenet, & dicit es-
se commu. Alex. cons. 69. uiso consi. col. pen.
in 2. uol. & consi. 176. uiso themate, mihi co
lum. 3. eo. uol. Ang. in l. conficiuntur. §. codi-
cilli, per illum tex. ff. de iure codicil. Rom. in
aut. similiter. C. ad leg. fal. in 34. speciali præ
causæ, inter ultimas uoluntates, Decis. Neap.
25. quæ pariter hanc dicit esse cōmu. imo ad
ijcit uerbū, magis, hic Baner. nu. 27. nil ta-
men firmans, hancque opi. tenuit etiam Bar
ba. sibi contrarius, consi. 58. col. 9. uolu. 1. &
Corn. in effectu, consi. 170. col. 3. uol. 3. Guli.
Bened. in d. c. Raynutius, in loco supra com
memorato, ubi concludit, d. l. fi. C. eo. non ha
bere locum in testante in loco pestis, nisi in

casu

cāſu per Alexandrum ibi excogitato,de quo
ſupra mentiouem feci,nu.65.idemque ēt te
net Lucas de Penna,in l.1.col.4.C.de his,qui
in exil.lib.10.Ioan.de Firmo,in d.tracta. de
97 gabel.in 2.parte,q.24.in fi.†Hęcque opi.fuit
de meute Bartoli,in d.l.1.ff.de bono.poſſ.ex
teſtamento mili. ut ponderant fere oēs Do-
ctores,ſnpra relati.dum.n.inquit Bar.ꝙ bo-
num eſſet prouidere, ꝙ teſtamentum eſſet va
lidum eo caſu, quo impoſſibile eſt teſtatorē
habere perfectum numerum teſtiū ꝑꝑ mor-
talitatem,ſentit aperte, ꝙ ſi non fiat noua ꝓ-
uiſio ſuper hoc,teſtamentum non ualere.un
de licet primo ex illo textu, in primam opi.
de qua ſupra uideatur Bar. inclinare iu hanc
tamen concludit, & pro ea præterea,quæ cir
cunferuntur,facit regula tex.in l.teſtandi.C.
eo.ubi nemini permiſſum eſt mutare formā,
uel iuri publico derogare circa ſolennitates
teſtamenti, quæ certis legibus inductæ ſunt,
quæ cum indiſtincte loquatur,paſſim etiā in
telligenda eſt,ut caſum noſtrum comprehē-
98 dat.l.de precio.ff.de publie.In rem act.† Se-
cūdo benefacit, licet enim ſuccurri ſoleat a-
genti actum ex neceſſitate magis, quam ſi uo
luntarie.l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria, & ibi
no.Pau. de Caſt.Alex.Soc.Iaſ.& alij.ff.qui ſa-
tiſ.cog.l.cum poſtulaſſem.§.1.ff.de dam. inf.
Anch.conſi.159.col.1.uer.2.Imo.in l.4.§.Ca
to,col.1.Galiau.col.23.uer. 2.ff.de uerb.ob.
Cur.Sen.conſi.84.col.fi.cum alijs copioſe de
ductis per Tiraqu.in libro ſuo, de retract. §.
1.glo.10.num.25.& ego dixi,conſi.93.num.
99 12.†non tamen ei ſuccurritur, qui ſe in ne-
ceſſitatem coniecit,ut tradit Bar.in d.§.ſi ne
ceſſaria,& Cagno.in l.qui cum alio,num.18.
ff.de reg.iur.ſed ſecundum Doctores,qui hāc
opin.tenent,maxime Soc.in d.conſi.85.in fi.
uolu.4.imputari poteſt teſtatori, quare non
prius ſanus exiſtens in loco ſano fuerit teſta
tus, ſi quidem peſte imminente poterat hūc
caſum uериſimiliter cogitare,argu.tex.in l.ſi
quis domum.§.1.ff.loca.ſi tunc ergo teſtamē
tum non fecit,ſed remoratus eſt uſque ad tē-
pus inualeſcentis epidimiæ,in hanc neceſſita
tem, & penuriam teſtium dicitur ſe conieciſ
ſe:merito ei non uidetur ſubueniendum eſ-
ſe magis,quam alteri,qui citra omnem tem-
poris ſuſpitionem teſtatur,ſicque ſolennita-
100 tibus requiſitis uti debet.† Vltima tandem
fuit opinio Ripæ, in tracta. ſuo de peſte, qui
poſt aliquas Doctorum ſententias in hac re
relatas ad hanc diſtinctionem deſcendit.aut
enim peſtis non eſt magna,aut ualdę in loco
ſæuit: primo caſu ius commune ſeruandum
eſt,hoc eſt coram ſeptem teſtibus,omnino te
ſtari opportet: ſecūdo in terris eccleſiæ duo
cum parochiali ſufficiunt,in terris autem Im
perij,quinque ſaltem requiruntur,& ſic opi-
niones iſtæ certo fœdere componuntur, &
hanc eandem diſtinctionem poſuit Rubeus,
conſilio 72.colum.2.citatque dominum Vin
centium Herculanum,in l.2.ff.de leg.3. idem
tenuiſſe,poſtremoque poſt Ripam, in hac ſē
tentia tādem reſidet Boerius in allegata De
101 ciſ.228.numero 11.uſque in fi.†Et quando
pro ea nihil aliud aduci poſſet, id tamen uide
tur dici poſſe hanc cæteris opinionibus ſu-
pra relatis, eſſe præferendam, nam qui bene
diſtinguit,eſt proximus ueritati, ut inquit
Seneca,quem refert Saly. in l. filiæ cuius,co-
lum.3.uerſi.expeditis glo.C.famil.erciſ. opi-
nioneſque per diſtinctionem ſunt reducen-
dæ ad concordiam,capitu.ſuper literis,& ibi
102 no.Imo.de reſcrip.in prin.†Sicque opinio-
nem amplectendam eſſe per quam cæteræ
contrariæ reducuntur ad concordiam deter
minat Soc.conſi.66.colum.6.uolum.1.argu.
tex.in l.1.C.de inoff.dot.& ca.cum expediat.
de elec.in 6.& idem Gratus, conſilio 30. nu.
33.uolum.1.conſilio 101.numero 9.& con-
ſilio 111.numero 28. in ſecundo uolum. Soc.
Iun.conſilio 39. numero 78. & conſilio 121.
in fi.in ſecundo uolumine, per tex.in l.adeo.
§.cum quis.ff.de acqui.rer.dom.ac prædictis
ergo patet quot in hac re fuerint ſententiæ,
ita, ut periculoſum ſit aliquam ex eis elige-
103 re. † ne tamen irreſolutus ad alia me con-
uertam,placet mihi præ cæteris,quinta ex ſu
pra relatis opi.quæ ſeptem teſtes omnino re-
quirit: non enim pro ea deſunt fundamenta
Doctorum ſolidiſſima præterea, quæ ſupra
deduxi. Nec obſtant deducta pro prima opi
nione.Ad primum enim negatur tali excuſa-
tione dignum eſſe teſtatorem, ſi quidem exē
plo Dominæ Aquilię, uxoris Signorolli, de
de Homodeis iuriſconſultiſſimi Mediolanen
ſis commotus, poterit hic ſibi cōſulere, quæ
peſte percuſſa non ualens habere teſtes fecit
ſe portari in uiam publicā, ut haberet teſtes
audientes uoluntatem ſuam, ut refert Fulg.
& Iaſ.in d.l.fi.& alij plerique ex ſupra relatis,
uel,ut refert And.Sicu.conſi.58.uolumine 1.
poterit hic teſtator morem Bononię ſeruare
nam ibi teſtatores ſe ponunt in aliqua fene-
ſtra,& teſtes ſtant inferius, ut audiāt eius uo
luntatem,& ſic bene reperiuntur teſtes in nu
mero ſufficienti ad confectionem teſtamen-
ti, refertque Boerius in allegata Deciſ. 228.
columna 7. ſe uidiſſe quoddam teſtamētum
cuiuſdam Ioannis de la Garige,qui in uia pu
blica in præſentia notarij,& ſeptem teſtium,
parum ab eo longe exiſtentium ordinauit
teſtamentum. cum ergo neutrum faciat te-
ſtator,dicendum eſt eum minime excuſari de
bere ſi coram quinque teſtibus teſtetur,plu-
res enim haberet faciendo,ut ſupra,qui eum
non fugerent, ut citra periculum conſtituti.
104 †Ad ſecundum reſpondetur,impedimentū
facti bene concurrere,in d.§. illud.res.n.pro
miſſa talis erat,quæ in ſtipulationem deduci
poterat, ſed perſona eam promittens erat
impo-

impotens ad eius prętationem, idem ualet
actus, sed in casu nostro subest impedimen,
tum iuris, quod aduersatur factioni testamẽ
ti sine minori nu.7.testium. l.si unus. C.eo.
ideo illud uitiari debet sicut & cõtractus ui
tiatur stante tali impedimento. §.j. infra, de
105 inut.stip.†Ad tertium respondetur, ꝙ regu
la d.§.constat, procedit in his, in quibus con
sensus Principis exigitur, cum enim diffici-
lis sit eius interuentus, actus reputatur im-
possibilis. sed illud cessat in casu nostro, nul-
lo enim Principis consensu . interuento, ut
opus est, unde non sequitur difficile est tem
pore pestis 7. testes adhibere in testamento,
106 ergo impossibile id reputatur. † Quinimo
plus dico. d.§. constat, non procedere in actu
quem Princeps consueuit facile concedere,
ut tradit Rom.in l.2. ff.de re iud. Cuma.& Ca
stren.in l.continuus.§.cum quis.ff.de uerbo.
obl. Alex. Are, Ias.& alij in d.§. constat, Dec.i
l.1.num.30.ff.de off.eius. tunc.n.non reputa
tur impossibilis per iura, quæ ipsi citant.
107 † Quinimo culpa imputari solet ei, qui a
Principe non postulauit, & quæsiuit, quantũ
in se erat an illud obtineri posset, uel non, ut
tradit Craue.consi.64. in fi.post Bal. Roma.
& Castrẽ. quos ibi citat. ex quibus infero ad
casum nostrũ, ꝙ cum homines facile soleant
etiam tempore pestis, saltem ex longinquo
alium loquentem audire, ut experientia do-
cet, non est reputandum difficile habere 7.te
stes, qui a remotis audiant testatorem in uia
aut fenestra repositum, ergo tãto minus im-
possibile, imo culpa sibi ascribi debet si nõ
perquirat, ut supra 7, qui eius uolũtatem au-
diant. ex quibus patet, esse resoluta, ea, quæ ꝓ
108 prima opi. deducta per me fuere. †Quo ue-
ro, ad secundam satis ostendo, ꝙ non proce-
dit: diuersa enim subest ratio inter pręliãtes
pro republica, & eam gerentes ĩ urbe, in pri
mis enim toleratur testamentum, quoquo-
mõ factũ ob inopiã testiũ eo loco secundũ
iuris ꝑsũptionẽ, qđ in secũdis est secus: nã in
ciuitate, ubi cõsueuit esse copia ꝑsonarũ ꝑ-
sumptio iuris est, & de iure, plures testes ha-
beri potuisse, ideo non valet testamentum ẽt
ꝙ probari posset plures haberi non potuisse,
ut tradit Pau. de Cast.in d.l.fi.col.11.nu.3.&
ex dicta ratione diuersitatis corruit æquipa-
ratio Alexandri, in d.l.fi. C.eo. sub nu. 5. dum
uult eos, qui remanserunt tempore pestis in
ciuitate ad regendum rempub. gaudere de-
bere eo priuilegio testandi coram 5. testibus
cum præsumatur plures haberi posse. nec qe
quã obstat tex. allegatus supra, de excus. tut.
id.n. procedit ex prouisione Imperatoris ibi
dicentis, ꝙ hi qui pro republica ceciderunt,
in perpetuũ per gloriam uiuere intelligun-
tur: unde fit, ꝙ tales filij parenti prosint, quæ
prouisio in casu nostro facta non reperitur,
unde nostrum non est legem extendere, l. si
uero.§. de uiro.ff.sol. matr. cum ibi notatis.
109 †Tertia quoque in hac re suĩa satis pericu-
losa est, si.n. quinque testes non sufficiunt, tã
to minus tres. nec quod de media uia eligẽ-
da dixi, procedit in casu nostro, ubi rationes
fortiores sunt ad suadendum, ꝙ 7. testes re-
quirantur, q̃ ꝙ 5. sufficiant, ut ex deductis su-
pra patet, potissime uero, ꝙ potuit prius te
stari dum sanus erat, & in loco sano, ut dixi,
num.99. ubi enim rationes ꝓ una parte ma-
gis præponderant, quam pro alia, tunc me-
dia uia non eligitur. l.Nesennius. ff.de nego.
gest. quem ibi ad hoc post Iac. de Belui. not.
Alberi. & idem no. Imo.in d.l. si pater famil.
col.1. ff.de hær.inst. id aũt tantum procedit,
quando rõnes hinc inde sunt indissolubiles,
& ita fortes, ꝙ una non uincit aliam, secũdũ
Doctores, supra citatos. Quo uero ad quartã
opinionem argumentum illud de bello ter-
restri ad cæleste non subsistit, ut per Alex. in
d.l.fi.C.eo.& alios, qui eum sequuntur in lo-
cis, supra citatis, nam præliantibus in bello
datur illud priuilegium, quia dant operã uti
litati reipub. quæ ratio cessat in eo, qui est
110 in ciuitate tempore pestis.† Nec magis tu-
tum est argumentum meum, ꝙ circunscrip-
to iure ciuili, ius gentium in usu uersetur: id
enim ꝓcedit in præscriptione secundũ Alex.
in d.l.fi. quia suberat eadem rõ suspẽdẽdi cur
sum præscriptionis tempore pestis, & tẽpo-
re guerræ, cũ utroq; tpe ius non redderetur,
sed id alias non est uniuersale, patet ex eo, ꝙ
fatalia currunt, iam incæpta. nisi aliter conuẽ
tum fuerit, ut est gl. notab.in clem. quamdiu
in uer. alias, de appella. tradit Inno. in ca.ex
transmissa, de excep. Petus. in c.ex ratione, in
111 4.q. circa 5. impedimentũ, de appel.†Simi-
literque uidemus citatum in loco pestifero
teneri comparere, quoniam magistratus ibi
adhuc ius reddebant, nec ꝑꝑ pestẽ feriæ erãt
indictæ secundum Ioan.And.& alios, in c.cũ
dilecti, de dolo, & contu. sequitur Alexãder
in l.2.§.si qs in iudicio, ff. si quis cau.in prin.
ex quibus patet, argumentum illud collabi,
cum immo pateat, ut in pluribus ius ciuile
tunc seruari. Idemque in præscriptione ser-
uaretur, quando ius redderetur in loco, cum
agi posset, & cessaret regula l.primæ, in fine,
112 C. de anna. excep. † Nihil etiam postremo
loco me monet distinctio, de qua supra in-
ter magnam, & paruam pestem, nam confun
ditur ex notatis per Castren. in dicta l.fi. ubi
dicit testamentum minus solenne factum in
ciuitate, uel castro, non ualere. etiam quod
probari possit plures testes haberi non po-
tuisse, quia præsumptio iuris, & de iure est in
contrarium. dat exemplum in tempore pe-
stis, quo nullus uult accedere, & statim sub-
dit de tempore magnæ pestis, & sic præsum-
ptio in qua se fundat Pau. ꝓcedit secũdũ eũ ĩ
quacũq; peste. sed ultra eũ si testãtor obseruet

quod

quod supra dictum est scilicet, ut a longe faciat testes conuocari, ipse uero in uia, ostio, uel fenestris existat, eisque audientibus testetur, quæcunque sit pestis magna, uel parua non uideo unquam testes posse deficere. homines. n. tempore pestis aliorum consortiũ fugiunt, non aũt ab eis longe stantibus abstinent, & per hæc hic articulus sit expeditus, in
113 quo diligentius poteris cogitare. † In ea gl. ibi, quandoque 7. ut generaliter, ut subdit Are. hic. ꝙ in tali numero 7. testium computari pôt persona notarij, quando testamentũ probatur per depositionem testium: & sic 6. testes, & notarius hoc casu sufficiunt, sin aũt ageretur de probando testamentum per ipsum instrumentum, tunc persona notarij nõ posset connumerari in numero testium, sed ultra eum requirerẽtur 7. testes in eo instrumento descripti, quia notarius persona duorum fungi non pôt. gl. est notab. quam ibi sequuntur Doct. in l. hac consultissima, in §. sed quia. C. qui test. fac. pos. ubi sic ẽt Alex. cõcludit, nu. 13. & idem tenet Dy. Bar. Ange. Imo.
114 † & Aret. qui dicit esse commu. in l. Domitius. ff. eo. Paris. in consi. 34. num. 44. in 2. uol. Ruy. in consi. 51. num. 13. uol. 1. Confirmatur que ex notatis per Pau. de Castro, consi. 61. col. 1. incip. notandum est, & cõsi. 75. in prin. ꝙ idem habet principium, uol. j. quibus in locis concludit, ꝙ instrumentum pôt esse nullũ uelut in solennitatibus deficiens, & tamen contractus esse ualidus, si alio modo probetur, quam per illud instrumentum. si. n. ad probandum actum per instrumentum notarius in numero testium connumerari posset, iam non esset uerum illud instrumentum esse nullum, sed quia non connumeratur, uoluit Pau. de Castro, eo omisso alio modo, puta per te-
115 stes actum esse probandum. † Quin etiam idẽ Pau. de Castro, in d. l. Domitius, in fi. unũ aliud annectit satis memoria dignum, ꝙ si testator non adhibuit nisi 7. testes in testamento, & uiuant illi testes, remedium est, ꝙ examinentur una cum notario, & probabunt testamentum, nec opponi poterit contra notariũ ꝙ non fuerit rogatus, ut esset testis, sed solũ, ut scriberet. monetur ex illo tex. qui hoc uidetur sentire, quatenus ridiculum putat dubitare an aliquis iure testis sit adhibitus, quoniam idem tabulas scripserit, quasi uelit concludere eum satis de iure testem adhibitum censeri, & sic præsumi debere eum rogatum esse, ut sit testis eo ipso, quod fuit rogatus, ut scriberet, prout Bar. ibi etiam declarat, quod bene nota, si aliquando de rogitu opponeretur, & hæc sententia Castrensis suaderi potest, ex eo, quod interpretatio fieri debet, ut actus potius ualeat q̃ ꝙ pereat. l. quotiẽs. ff. de reb. dub. & ff. de uerb. ob. iõ si tenemus, ꝙ d. notarius cõputari possit, in nu. 7. testiũ, ualebit testamẽtũ, si secus, corruet. quare primo modo

In numero 7. testium aliquid not. cõputari possit.

In testamẽto cæci quot testes requirãtur. & ꝗ quo cæco sit intelligendũ.

debet interpretatio fieri, non autem secũdo.
116 † In eadem glo. in fi. ibi, quandoque octo, ut l. hac consultissima, C. qui test. fac. poss. habes, ꝙ in testamento cæci 8. testes requirantur. idque licet Are. hic, & alij non dicant specialiter in testamento cæci introductum est, ꝙ maior solennitas requiratur propter maiorem suspitionem, quia facilius decipi pôt, ut ibi tradũt Doct. maxime uero Dec. in prin. pluraque alia specialia in tali testõ desiderantur, de quibus per Are. in §. cæcus, infra titu. 2. per Bal. Sal. Alex. Ias. D. Riminal. & Decium
117 ibi, ad quos te remitto. † Sed ultra ad intelligẽtiam illius tex. & glosæ nostræ de cæco loquentium aduertendum est, cæcum illum intelligi, qui utriusque oculi aciẽ prorsus amisit, iux. tex. in l. 1. C. qui morbo, li. 10. unde ille textus locum non haberet in eo cui pupilla oculi obscurata sit, cum talis non dicatur cæcus nec excæcatus, ut tradit Bal. Ang. & Castren. in l. binas ædes. ff. de serui. urb. præd. & tanto magis non haberet locum in habente unum oculum, tantum, argumento tex. in l. frater. C. de excu. tut. secundum Dec. ibi post
118 Alberi. pro quo facit, † nam & mutum, uel surdum eum dici uidemus, qui penitus non loquitur, uel exaudit, non autem, qui tarde, ut infra tit. 2. in §. item surdus, & in §. mutũ, infra, de inuti. stip. ergo & pari modo cæcus reputari debet ille, qui penitus uisum amisit non autem aliqualiter uidet, licet tarde, & cũ difficultate, quo ad dispositionem testamen-
119 ti. † Secundo procedit ille tex. & glo. nostra siue cæcus a natura sit siue ex accidenti etiã ꝙ ex delicto excæcatus sit, non adeo tamen graui, ut fiat intestabilis, iux. l. eius q, §. 1. ff. eo. sed ex quo infamia tantum sequatur, quæ testari non impedit, ut no. Bal. in l. 1. C. de secun. nup. ita post Marty. Silli. & Specu. deter-
120 minat Alberi. & Dec. ibi. † pro qua sententia ultra eos facit manifesta ratio, nam si aliter diceremus sequeretur, quod esset melioris conditionis talis excæcatus ex delicto, & culpa sua eo, qui naturaliter, & citra eius culpam natus est cæcus, cum iste omnino formã illius textus seruare deberet, ille autem secus sed formam communem alijs oculatis, quod
121 satis esset absurdum dicere. † Limitari tamen debet ista conclusio glossæ, ut non procedat in testamento cæci facto inter liberos in quo sufficiunt duo testes, iuxta prouisionem tex. in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, & ibi notata, C. eo. ita uoluit Bal. Ange. Saly. Pau. de Castro, Alex. & Ias. qui dicit hãc esse commu. in d. l. hac consultissima, C. qui testa. fac. Aret. in dicto §. cæcus, & Rub. cons. 7. columna 2. dummodo filij sint æqualiter instituti, quod & supra diximus in aliorum pa-
122 rentum testamentis. † Et pro hac opi. ultra ea, quæ deducuntur, facit elegãs ratio, quod non est afflicto addẽda afflictio. l. tam demẽtis,

tis,in fi.& ibi not.Bar.C. de epis. aud.l.congruit,& ibi no.Bar.ff.de off.præt.Bal.in l.precibus.C.de impub.& al.sub.col.4.uer.aduerte,cum sim. sed tales cæci parentes satis hac calamitate oppressi sunt, atque afflicti. si ergo inter liberos non possent coram duobus testibus testari,sed deberent tam exactã formam seruare,de qua in d.l.hac cõsultissima, utique alia eis adiungeretur afflictio, quod ne fiat dicendum est, ut coram duobus testari possint maxime,cum secundum Doctores inter filios cesset ratio suspitionis falsitatis pro quam illa lex facta fuit,quia et non facto testamento liberi erant ab intestato succes-
123 suri. † Bene uerum est, ꝙ nonnulli contra hanc opi.tenuerunt prout Fulg.Rom. & clarissimus meus Rimina.ibi, & idem Cuman. consi.112.si testator fecit primum testamentum, & quibusdam moti, quibus ex Alex.& Iasone responsiones patent, unde non curo aliter referre,& in priorem partem descẽdo, quę & humanior est,cum pro testamento sit eiq; plurimum faueat, atque ob id etiam in dubio tenenda est.l.si pars.ff. de inof. testõ,
124 c.fi.de re iud.cum sim. † Secundo limitatur non procedere in testamento cæci ad pias causas, in quo pariter cessaret dispositio d.l. hac consultissima,i usque gent.seruandum esset,de quo in c.cum esses,in c.relatum,ex.eo. ita limitant Alex.Ias.& Dec.in d.l.hac consultissima, pro quibus bene facit. summa.n.rõ est quæ pro religione facit.l. sunt personæ,in fi. ff.de relig.& sump.fun.ergo hęc opi.quę aię,
125 & religioni fauet,sequenda est.† Tertio nõ procederet ille tex. quando per statutum eius formæ derogaretur, uel consuetudinem:cũ .n.illa sit positiui iuris ciuilis tolli põt,ita uoluit Anch.in c. 2.ex.de testa.Alex.Ias.& Dec.
126 ibi.† Intelligentes tamen hoc sane esse uerum, quando statutum specialiter loqueretur in testamẽto cæci, secus si simpliciter de testõ loqueretur inducendo nouam formã in testamentis,illa.n.generalis dispositio nõ intelligeretur in testõ cæci, in quo specialis forma reperitur, ut tradit Bal. in l. si queramus,ff.de testa.Corn.in d.l.hac cõsultissima, Ias.& Dec.ibidem,in fi.uolentes,ꝙ si statutũ disponat testamentum coram 5. testibus fieri posse,tale statutum in testõ cæci non intelligi,& sic patet dispositioni d.l.hac consultissima,non derogari nisi per statutum specialem mentionem de illa faciens,ꝙ bene notã
127 dum est. † Quarto,& ultimo limitatur ille tex.& glosa nostra,non procedere,quãdo cæcus coram Imperatore uellet testari:tunc.n. non esset illius legis obseruatio necessaria, sed sine ea ualeret testamentum,per l. omnium. C.eo. ita pulcherrime ponit Rimin.meus in d.l.hac consultissima,latius hoc confirmans. pro quo etiam benefacit.Imperator.n.supra ius est,ergo bene conuenit,ut illius rigorem ex præsentia sua possit relaxare. cessatque ẽt hoc casu suspitio falsitatis ob pluralitatẽ personarum,quæ Principi astare præsumuntur, merito testamentum his de causis ualere debet.cætera uero,quæ Are.hic,& Bauer.& ante eos Bal.tangunt,in gl.adhibitis de rogitu testium necessario ad ualiditatem testi cum limitationibus quas ipsi subijciunt, hoc loco omitto,cũ hoc supra satis abunde posuerim in prin.huius tituli,super textu.nolui.n. eandem cantilenam.canere,nec recoctã crãbem ad mensam,ut est in prouerbio,repone re.actum.n.aiunt,ne agas, inquit Terẽ.ad dicta igitur per me eo in loco me remitto,sicque auctore Deo,sit finis huic titulo ad omnium utilitatem non inuulgari studio, sed summis laboribus in hunc modum redacto.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz,
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Tabula per se patet.

Omnes sunt terniones, præter F ff, quaterniones,

Venetijs, Apud Ioan. Baptistam Somaschum.
M D LXXXIII.